ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ III.

SEDINȚELE ORDINARE DIN 1880–81

ȘI

SESIUNEA GENERALĂ A ANULUĬ 1881.

SECȚIUNEA I

PARTEA ADMINISTRATIVA ȘI DESBATERILE.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMANE
(Laboratorii Romàni)
26. STRADA ACADEMIEĬ. 26.
1882.

PARTEA I.

PROCESELE VERBALE ALE ȘEDINȚELORŬ ORDINARE

DE LA

2 MAIŬ 1880 PÂNĂ LA 6 MARTIŬ 1881.

ACADEMIA ROMANA

ŞEDINŢELE ORDINARE DIN ANULŬ 1880—1881.

PROCESU-VERBALŬ No. 1.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ — VINERĬ 2 MAIŬ.

Membri presenţĭ d-niĭ: *Hasdeŭ B. P.*, *Laurianŭ A. Treb.*, *Sion G.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ: *Ion Ghica*.

Şedinţa se deschide la 1 oră.

D-lŭ Preşedinte face următórele comunicaţiunĭ:

1. O scrisóre din Berlin, de la 12 (24) Aprilie, prin care d-lŭ academicŭ *Dim. Sturdza* anunţă Academieĭ că, fiindŭ preocupatŭ totdeauna de importanţa şi de viitorulŭ acestuĭ Institutŭ, D-sa îĭ ofere în darŭ o mare colecţiune de documente române, începêndŭ de la Alexandru celŭ Bunŭ şi până la finea seculuĭ trecutŭ. Colecţiunea va fi remisă Academieĭ îndată după întórcerea d-luĭ *Sturdza* în ţéră.

Se iea actŭ şi se exprimă cea maĭ vie gratitudine pentru acéstă frumósă donaţiune.

2. D-lŭ Ştefanŭ Hepites din Brăila, printr'o scrisóre din 30 Aprilie, mulţămesce Academieĭ pentru onórea ce ĭ-a făcutŭ de a-lŭ alege ca membru corespondentŭ.

3. D-lŭ I. Eliade din Ploescĭ trămite în darŭ Academieĭ câte unŭ exemplarŭ din lucrările sale didactice :

Noţiunĭ de aritmetică. — Ploescĭ 1879, — 1 vol. in 8°
Manualulŭ buneloră cuviinţe. — Ploescĭ 1880, — 1 vol. in 8°
Scoala primară şi conducătorulŭ eĭ. — Bucurescĭ 1872 — 1 vol. in 8°
Cultura viilorŭ în România şi vinificaţiunea. — Ploescĭ 1874, 1 vol. in 8°
Desemnŭ pentru scólele primare de fete. — Bucurescĭ 1873, — 1 vol. in 8°
Elemente de pedagogiă şi metodologiă teoretică şi practică. — Ploescĭ 1874, — 1 vol. in 8°
Istoria universală a pedagogieĭ. — Ploescĭ 1880, — 1 vol. in 8°

4. D-lŭ Barack, bibliotecarŭ universitarŭ din Strasburg, printr'o scrisóre din 10 Maiŭ st. n., atestă primirea publicaţiunilorŭ trămise din partea Academieĭ.

5. D-lŭ profesorŭ Dr. A. Kanitz de la Clujŭ trămite Academieĭ a doua făscióră din *Plantae Romaniae hucusque cognitae*, pe lângă o scrisóre din 8 Maiŭ st. n., în care exprimă dorinţa de a se face maĭ curândŭ o perscrutare completă a Românieĭ întregĭ sub punctulŭ de vedere naturalŭ şi maĭ alesŭ alŭ geografieĭ botanice.

Primindu-se cu recunoscinţă fascióra II din opera d-luĭ Kanitz, se transmite spre examinare d-luĭ *Dr. Brândză.*

D-lŭ Preşedinte comunică sigilurile Academieĭ, executate la Paris de către Stern şi sosite acum din partea d-luĭ *Odobescu*. Acésta dă nascere uneĭ scurte discuţiunĭ asupra caracteruluĭ archeologicŭ alŭ Minerveĭ representate pe sigilulŭ Academieĭ.

Şedinţa se rădică la 3 óre p. m.

Preşedinte: *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 2.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERĬ 9 MAIŬ.

Membri presențĭ d-niĭ: *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Maniu V.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 oră.
Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente.

D-lŭ Președinte face următórele dóue comunicațiunĭ:

1. Epistola prin care d-lŭ N. Densușianu mulțămesce de a fi alesŭ membru corespondentŭ;

2. Epistola prin care d-lŭ profesorŭ F. Miklosich din Viena, mulțămesce de a fi alesŭ membru onorarŭ.

Ședința se rădică la 2 óre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 3.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ—VINERÎ 16 MAIŬ.

Membri presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Maniu V.*, *Papadopolŭ-Calimachŭ A.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

D-lŭ Preşedinte comunică epistola d-luĭ L. Diefenbach de la 19 Maiŭ st. n., prin care mulţămesce cu căldură pentru a fi alesŭ membru onorarŭ alŭ Academieĭ române.

Rădicându-se cestiunea necesităţiĭ de a se înfiinţa staţiunĭ meteorologice în maĭ multe puncturĭ ale Românieĭ, d-lŭ *Ghica* propune a se lua o înţelegere în acéstă privinţă între ceĭ-lalţĭ cu d-lŭ Panaiotŭ Donicĭ, ca unulŭ din ceĭ maĭ competenţĭ în materie.

D-lŭ Haretu stăruesce de a nu se perde din vedere, la înfiinţarea acelorŭ staţiunĭ, măsurile de modalitate stabilite prin congresulŭ meteorologicŭ de la Roma.

D-lŭ *Dr. Felix* crede că în Bucurescĭ, maĭ în specie, ar trebui nu una, ci maĭ multe staţiunĭ de acéstă natură, maĭ cu sémă una la Ferestrăŭ şi o alta la cabinetulŭ de fisică alŭ Universităţiĭ.

D-lŭ Hepites rădică cestiunea instrumentelorŭ de întrebuinţatŭ, indică în asta privinţă diferinţele între sistemele englesă, francesă şi germană, şi ajunge la conclusiunea, că alegerea instrumentelorŭ nu trebue să fie dogmatică, ci să aibă în vedere maĭ cu sémă condiţiunile speciale ale localităţilorŭ, unde ele urméză a fi aşezate.

D-lŭ *Ghica* declară că ar fi pentru întrebuinţarea instrumentelorŭ automatice, dacă ele n'arŭ fi pré scumpe şi complicate. Neputêndŭ dar recurge la acéstă modalitate, D-sa crede că arŭ trebui să ne adresămŭ

prin districte la concursulŭ inginerilorŭ. In orĭ-ce casŭ D-sa ţine la uniformitatea instrumentelorŭ ce se vorŭ întrebuinţa.

D-lŭ *Aurelianu* observă că inginerii sunt pré ocupaţĭ şi nu staŭ maĭ nicĭ-o-dată pe locŭ. Ar fi maĭ practicŭ a ne adresa la concursulŭ medicilorŭ de prin spitalele districtuale. Să nu ceremŭ însă lucrurĭ pré marĭ.

In Austria se află la Döbling o staţiune care costă pe anŭ peste 12,000 florinĭ; sunt însă altele o mulţime multŭ maĭ modeste; se află chiar pe la sate staţiunĭ rudimentare cu câte unŭ termometru şi barometru. Totŭ aşa să avemŭ şi noĭ în Bucurescĭ o staţiune modelŭ, putemŭ să maĭ avemŭ încă vre-o dóue staţiunĭ marĭ; în cele-lalte localităţĭ însă să ne mărginimŭ în mijlócele cele maĭ sobre.

D-niĭ *Ghica* şi *Dr. Brândză* insistă asupra utilităţiĭ de a se face staţiunĭ pe la monastirĭ.

D-lŭ Hepites susţine marea importanţă a staţiunilorŭ celorŭ micĭ, terţiare, cu carĭ s'a ocupatŭ fórte multŭ congresulŭ meteorologicŭ de la Viena.

Inchiḑêndu-se discuţiunea, se propune şi se primesce, ca d-lŭ Hepites să binevoéscă a redacta o programă, în urma careia Academia să iea o hotărîre definitivă.

D-lŭ *Aurelianu* atrage atenţiunea asupra planteĭ numite *Papaver dubium*, care, după o comunicaţiunea făcută societăţiĭ centrale de agricultură din Paris, ar produce asupra animalelorŭ nisce efecte extraordinare.

Şedinţa se rădică la 3 óre p. m.

Preşedinte: *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ: *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 4.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ—VINERĬ 23 MAIŬ.

Membri presențĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B., P., Sion G., Maniu V., Urechiă V A., Aurelianu P. S., Bacaloglu E., Brândză D., Felix I., Ghica Ion, Ștefănescu Gr.*

Sub președința d-luĭ: *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.
Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente.

D-lŭ *Dr. Felix* comunică tabelulŭ statisticŭ de la New-York, compusŭ de John Nagle *Epitome of the births, marriages etc. in New-York city during the year 1879*, atrăgêndŭ atențiunea asupra faptuluĭ, că în New-York, în cursulŭ anuluĭ trecutŭ, a muritŭ unŭ Românŭ, s'aŭ însuratŭ 5 Românĭ și s'a măritatŭ o Româncă, ceea ce probéză că există în America unŭ elementŭ óre-care de emigrațiune română. In acelașĭ tabelŭ figuréză în actele civile numaĭ 6 Portugesĭ și numaĭ 3 emigranțĭ din imperiulŭ Otomanŭ, adică maĭ puținŭ de câtŭ din România.
D-lŭ *Ion Ghica* observă, cu acéstă ocasiune, că la 1849 mulțĭ Românĭ din armata maghiară, fiindŭ silițĭ a emigra, aŭ ajunsŭ până la America. In orĭ-ce casŭ, elementulŭ românŭ de acolo se compune nu numaĭ din Românĭ de origine, ci și din ómenĭ născuțĭ în România.

După ce se desbate programa ședințeĭ publice ce urméză a se ține la 6 Iunie,
Ședința se rădica la 3 óre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 5.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERĬ 30 MAIŬ.

Membri presențĭ d-niĭ: *Hasdeŭ B. P.*, *Maniu V.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președinția d-luĭ *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.
Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente.

D-lŭ *Aurelianu* citesce o notiță intitulată *Vegetațiunea pinuluĭ silvestru și a pinuluĭ negru la școla de agricultură de la Ferestrăŭ.*

D-lŭ *Hasdeŭ.* dă lectură preliminară memoriuluĭ sĕŭ: *Conspectulŭ sciințelorŭ filologice,* aprobându-se a fi citită în ședința publică de Vinerea-următóre.

Ședința se rădică la 3 și jumătate óre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 6.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ — VINERĬ 6 IUNIŬ.

Membri presenţĭ d-niĭ: *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Sion G.*, *Maniu V.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

După citirea şi aprobarea procesuluĭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente, D. *Gr. Ştefănescu* comunică din partea d-luĭ membru corespondentŭ Hepites :

1. Observaţiunile meteorologice făcute la staţiunea din Brăila, pe luna luĭ Aprilie 1880 ;

2. O notă intitulată : *Grindina căḑută în giurulŭ Brăileĭ, în nóptea de la 6—7 Iuniŭ 1880.*

In privinţa noteĭ se decide a se supune sesiuniĭ generale pentru a se publica în *Anale.*

D-lŭ *Maiorescu* comunică dóue caete de inscripţiunĭ grece şi latine, adunate în Dobrogea de către d-lŭ Weickum de la Tulcea, care a binevoitŭ a le pune la disposiţiunea Academieĭ, prin intermediulŭ d-luĭ advocatŭ Scheletti.

Se decide a se mulţămi d-luĭ Weickum, îndemnându-lŭ la urmărirea cercetărilorŭ sale archeologice, iar inscripţiunile cele comunicate a se pune în vederea Secţiuniĭ istorice.

Cu acéstă ocasiune d-niĭ *Ion Ghica* şi *Sion* insistă asupra utilităţiĭ de a se transporta la Bucurescĭ şi a se depune în Museulŭ naţionalŭ inscripţiunile şi monumentele archeologice cele maĭ importante din Dobrogea, fiind aci maĭ puţinŭ expuse stricăciuniĭ şi maĭ accesibile pentru sciinţă, după cum s'a şi arătatŭ altădată într'o mijlocire făcută

către Ministerulŭ Instrucţiuniĭ publice, din partea corpuluĭ academicŭ.
Se decide ca Delegaţiunea să reînoéscă acea mijlocire.

D-lŭ *Maiorescu* întrébă, dacă publicarea colecţiuniĭ de documente a reposatuluĭ Hurmuzachi a trecutŭ deja oficialmente asupra Academieĭ, în conformitate cu votulŭ Camereĭ deputaţilorŭ.

D-lŭ *Ion Ghica* răspunde că n'are deocamdată nicĭ o comunicaţiune oficială în acéstă privinţă.

Ora fiindŭ înaintată, d-lŭ *Hasdeŭ* declară, că va ceti într'o altă şedinţă, memoriulŭ sĕŭ despre *Conspectulŭ sciinţelorŭ filologice.*

Şedinţa se rădică la 4 óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ, *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 7.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI, 13 IUNIŬ.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Maniu V.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândza D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţa Academieĭ o adresă din partea d-luĭ Constantinŭ Zappa în privinţa procesuluĭ ce i s'a intentatŭ pentru nedepunerea copielorŭ după tóte actele proprietăţilorŭ rĕposatuluĭ donatorŭ Evangeliŭ Zappa, în conformitate cu disposiţiunile te-

stamentare. D-lŭ C. Zappa arată causele întârḑieriĭ sale de a-şĭ îndeplini datoria şi solicită a i se maĭ acorda o amânare de unŭ anŭ, pentru ca să pótă depune acele copiĭ la Academie.

După o discuţiune la care iéŭ parte d-niĭ *Maniu*, *Ion Ghica* şi *Hasdĕŭ*, se decide a se acorda d-luĭ C. Zappa unŭ terminŭ maximum de şése lunĭ, rămânêndŭ ca în urmă, la casŭ de vre-o nóuă întârḑiere, să se iea o decisiune definitivă în cursulŭ sesiuniĭ generale.

D-lŭ Preşedinte comunică o adresă din partea Ministeruluĭ Instrucţiuniĭ publice, relativă la cesiunea către Academiă a sarcineĭ de a publica documentele reposatuluĭ Eudoxiŭ Hurmuzachi, d'impreună cu subvenţiunea alocată anualmente cu acestŭ scopŭ în budgetulŭ Statuluĭ.

După o discuţiune, la care iéŭ parte d-niĭ *Gr. Ştefănescu*, *Sion*, *Hasdeŭ* şi *Maniu*, se primesce propunerea d-luĭ *Aurelianu* de a se amâna orĭ-ce decisiune, până ce se va cere maĭ întâiŭ şi se va primi de la Ministerŭ, pentru a puté fi studiatŭ cu cumpănélă în fasele sale anterióre, întregulŭ dosarŭ alŭ acesteĭ publicaţiunĭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ aduce la cunoscinţa Academieĭ o epistolă din partea d-neĭ Laura de Mocsonyi, văḑuva reposatuluĭ colegŭ Andreiŭ Mocsonyi, trămiţêndŭ pe de-oparte o fotografiă a defunctuluĭ, iar pe de alta luândŭ asupră-şĭ sarcina de a trămite la Academie unŭ portretŭ în oleŭ, dacă i se vorŭ comunica numaĭ condiţiunile de mărime şi de formatŭ.

Se decide a se satisface de urgenţă cererea d-neĭ Mocsonyi, mulţămindu-i-se totŭ-odată pentru buna-voinţă.

Şedinţa se rădică la $3^1/_2$ óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdĕŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 8.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI 20 IUNIŬ.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândza D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica*.

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte depune nóua publicaţiune a oficiuluĭ statisticŭ centralŭ : «Culte pentru anulŭ 1878 şi învĕţămîntulŭ pentru anulŭ sco«larŭ 1877—78», pe lângă care acelŭ oficiŭ solicită printr'o adresă de a i se trămite câte unŭ exemplarŭ din publicaţiunile Academieĭ.
Se aprobă cererea, cu invitaţiunea totŭ-odată către Oficiulŭ statisticŭ de a bine-voi să trămită câte dóue exemplare din publicaţiunile luĭ şi la Academia sciinţelorŭ morale şi politice din Paris.

D-lŭ Preşedinte depune din partea d-luĭ membru corespondentŭ St. Hepites «Proiectulŭ de organisarea serviciuluĭ meteorologicŭ în «România.»
Pe de o parte, memoriulŭ se transmite, pentru a fi studiatŭ, la Secţiunea sciinţifică, iar pe de alta se decide, după cererea d-luĭ Hepites, ca atâtŭ autorulŭ câtŭ şi d-lŭ membru Poni, să fie invitaţĭ într'adinsŭ a lua parte la şedinţa ordinară în care se va pune cestiunea în desbatere.

D-lŭ Preşedinte comunică o epistolă din partea d-luĭ membru corespondentŭ Gr. Tocilescu, prin care solicită 4000 leĭ din fondulŭ publicaţiunilorŭ Hurmuzachiane, pentru ca să mérgă în Anglia a studia maĭ cu sémă manuscrisulŭ românŭ din *British Museum* şi manuscrisulŭ slavicŭ din Oxford, scrisŭ în Moldova pe timpulŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ,

După o desbatere la care iéŭ parte d-niĭ *Ghica*, *Sion*, *Ştefănescu* şi *Hasdeŭ*, se constată că arŭ fi unŭ revirementŭ nejustificabilŭ de a întrebuinţa pentru alte scopurĭ, fie câtŭ de înrudite, suma destinată exclusivamente pentru publicarea documentelorŭ reposatuluĭ Eudoxiŭ Hurmuzachi.

Cu acéstă ocasiune d-lŭ *Hasdeŭ* observă că manuscrisulŭ românŭ din British Museum a fostŭ de multŭ indicatŭ de d-lŭ membru onorarŭ Picot, iar celŭ din Oxford de către Dobrowsky, Schafarik şi alţĭ slaviştĭ. Avêndŭ intenţiunea de a merge în Anglia nu maĭ departe de câtŭ în luna viitóre, d-lŭ *Hasdeŭ* promite de a examina maĭ de aprópe ambele acele manuscripte, fără a cere pentru acésta vre-o subvenţiune din partea Academieĭ.

Şedinţa se rădică la $3^1/_2$ óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretărŭ generalŭ : *Hasdeŭ,*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 9.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ—VINERĬ 27 IUNIŬ.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

După citirea şi aprobarea procesuluĭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente, d-lŭ Preşedinte face următórele dóue comunicaţiunĭ :

1. O adresă din partea d-luĭ membru *V. A. Urechiă*, prin care donéză Academieĭ o epistolă autografă a reposatuluĭ membru C. Ne-

gruzzi, şi dóue publicaţiunĭ în limba reto-romană, carĭ tóte se primescŭ cu recunoscinţă;

2. O invitaţiune din partea Ministeruluĭ Instrucţiuniĭ publice de a asiste la distribuirea premielorŭ scolastice.

Numĕrulŭ membrilorŭ presenţĭ fiindŭ prea restrînsŭ şi ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, şedinţa se rădică la $1^1/_3$ óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 10.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ—VINERI 4 IULIŬ.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Alecsandri V., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Maniu V., Brândză D., Felix I., Ghica Ion.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente se citesce şi se apróbă.

D-lŭ Preşedinte comunică o scrisóre de la d-lŭ membru corespondentŭ St. Hepites, pe lângă care trămite o notiţă asupra interversiuniĭ temperatureĭ cu altitudinea.

Notiţa se pune în vederea Secţiuniĭ sciinţifice spre a avisa asupra publicăriĭ eĭ în Analele Academieĭ.

Oficiulŭ centralŭ de statistică face cunoscutŭ că a primitŭ propunerea Academieĭ de a trămite câte dóue exemplare din publicaţiunile sale Academieĭ de sciinţe morale şi politice din Paris, atâtŭ cele trecute câtŭ şi cele viitóre.

Se comunică o adresă a d-luĭ N. Barbu, traducĕtorulŭ premiatŭ a luĭ Titu Liviu, pe lângă care trămite traducerea cărţilorŭ IV şi V din istoria luĭ Titu Liviu, pe care a făcut'o d-sa ca continuare la cea maĭ înainte presentată.

Se pune în vederea Secţiuniĭ literare.

După aceste comunicaţiunĭ d-lŭ *Hasdeŭ* citesce întâia parte a lucrăriĭ sale *Conspectulŭ sciinţelorŭ filologice.*

Academia exprimă dorinţa ca să se publice în *Anale;* dar d-lŭ *Hasdeŭ* esplică că lectura sa este numaĭ o parte dintr'o lucrare maĭ mare care este tocmaĭ în cursŭ de publicare.

Şedinţa se rădică la 4 óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 11.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERĬ 11 IULIŬ.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Maniu V.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

S'a citită procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ din 13 Iuniŭ 1880, şi s'a aprobatŭ.

Nefiindŭ nicĭ o comunicaţiune la ordinea ḑileĭ, se rădică şedinţa.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Maniu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No 12.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERĬ 22 AUGUSTU.

Membriĭ presențĭ d-niĭ : *Sion G.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Ghica Ion.*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.

D-lŭ Președinte comunică o epistolă a d-luĭ Poppoff, profesorŭ de chimiă la universitatea imperială din Varșovia, pe lângă care trămite operele sale în limba rusă și anume :

Сборникъ работъ химической лабораторіи, Варшава 1876. (Adunare de cercetărĭ făcute în laboratoriulŭ de chimie alŭ Universitățiĭ Imperiale din Varșovia). — 1 vol. în 8°.

О законности окисленія кетоновъ. (Despre regularitatea oxidațiuniĭ acetonelorŭ). — Варшава 1872. — 1 vol. în 8°.

Углеводороды (Hidrocarburĭ). — Варшава. — 1 vol. în 8°.

Se primescŭ cu mulțămire.

Oficiulŭ statisticŭ centralŭ trămite câte unŭ exemplarŭ de statistica penitenciară pe aniĭ 1876 și 1877, cu rugăciune de a i se trămite publicațiunile Academieĭ.

Conformŭ uneĭ decisiunĭ anterióre, se decide a se continua cu trămiterea publicațiunilorŭ Academieĭ.

D-na Maximŭ cere a i se răspunde restulŭ sumeĭ ce maĭ are a primi din costulŭ cumpĕrăriĭ a câte 100 exemplare din Dicționarŭ și Glosarŭ. Suma acésta fiindŭ prevĕdută în budgetulŭ anuluĭ curentŭ se decide a i se răspunde.

D-lŭ *Ion Ghica* propune a se trămite Museuluĭ Britanicŭ tóte publicațiunile Academieĭ; se admite.

Ne mai fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑilei, ședința se rădică la óra 2 și jumătate p. m.

V. Președinte : *P. S. Aurelianu.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Gr. Ștefănescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 13.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ—VINERĬ 29 AUGUSTŬ

Membriĭ presențĭ d-niĭ : *Maiorescu T.*, *Aurelianu P. S.*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președința d-luĭ : *P. S. Aurelianu.*

Ședința se deschide la 1 óră.
Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente.
D-lŭ Președinte dă citire următórelorŭ comunicărĭ :

1. D-lŭ C. T. Grigorescu dăruesce pentru biblioteca Academieĭ următórele opere :

a. Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας tipărită la 1789 în Bucurescĭ.

b. O carte tradusă din limba leșească de Gavril Winețki și tipărită în Bucurescĭ la 1806; ea tractéză despre diferite rețete relative la economia casnică, orticultură, igienă și medicină populară.

Se primescŭ cu mulțumire.

2. O epistolă a d-luĭ Bernardino Biondelli, membru onorarŭ, prin care mulțămesce Academieĭ pentru trămiterea ultimelorŭ sale publicațiunĭ, declarândŭ în acelașĭ timpŭ că va fi fórte fericitŭ dacă i se va presenta o ocasiune, în care să probeze prin fapte profunda sa recunoscință acestuĭ corpŭ. Se iea actŭ.

D-lŭ *Maiorescu* ofere, din partea d luĭ Diffenbach, vol. II din *Völkerkunde Osteuropas* (etnografia popórelorŭ Europeĭ orientale).
Se primesce cu mulţămire.

Ne maĭ fiindŭ nimica la ordinea ḑileĭ, se rădica şedinţa la ora 2 şi jumătate.

Preşedinte : *Ion Ghica*

p. Secretarŭ generalŭ: *Gr. Ştefănescu*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 14.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ — VINERĬ 5 SEPTEMBRE.

Membriĭ presenţiĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Urechiă V. A., Aurelianu P. S., Brândză D., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţa Academieĭ următórele comunicaţiunĭ :

1. Eforia spitalelorŭ civile din Bucurescĭ ofere 3 exemplare din «tabloulŭ graficŭ alŭ morbidităţiĭ şi mortalităţiĭ pe anulŭ 1878,» carĭ primindu-se cu mulţămire, se transmitŭ la bibliotecă.

2. Sculptorulŭ Carolŭ Cauer, prin intermediulŭ frateluĭ sĕŭ, anunţă că monumentulŭ funerarŭ alŭ reposatuluĭ academicŭ Papiu Ilarianŭ, s'a expediatŭ deja la Sibiiŭ în 4 lăḑĭ, rugândŭ ca Academia să iea măsurĭ ulteriόre ce va crede de cuviinţă. Se decide a se ruga d-niĭ

academicĭ *Barițiu* și *Hodoșu*, petrecĕtorĭ în Sibiiŭ, de a primi monumentulŭ în cestiune și de a regula așezarea luĭ cu spesele Academieĭ.

3. D-lŭ membru corespondentŭ N. Densușianu ofere o fotografiă a reposatuluĭ Avramŭ Iancu, eroulŭ mișcăriĭ române din Transilvania de la 1848.

Primindu-se cu recunoscință, se depune la bibliotecă.

4. Ministerulŭ instrucțiuniĭ publice, în conformitate cu cererea Academieĭ sub No. 853, transmite tóte dosarele relative la publicațiunea documentelorŭ Hurmuzachiane, rugândŭ a i se înapoia după terminarea trebuințeĭ.

După o discuțiune, la care ieŭ parte d-niĭ *Maiorescu*, *Hasdeŭ*, *Ștefănescu*, *Aurelianu* și *Ghica* se primesce propunerea d-luĭ *Maiorescu* de a se însărcina unŭ membru cu examinarea acelorŭ dosare și cu referirea asupra afacereĭ întregĭ. Se alege cu acestŭ scopŭ d-lŭ *Urechiă*.

5. D-lŭ Teodorŭ Rosetti, în numele comisiuniĭ însărcinate cu publicarea documentelorŭ Hurmuzachiane, aduce printr'o adresă la cunoscința Academieĭ, că tipografia Socec-Sander-Teclu, căreia i se maĭ datoresce pentru tipărirea lorŭ din trecutŭ suma de 13,839 leĭ, se învoesce a fi achitată prin rate anuale, în cursŭ de 3 anĭ. Pe lângă adresa d-luĭ T. Rosetti este alăturată declarațiunea dliseĭ tipografiĭ în acéstă privință.

Desbaterea asupra cestiuniĭ se amână până la primirea raportuluĭ d-luĭ *Urechiă* despre dosarele relative la afacere.

6. In fine d-lŭ Președinte pune în vederea Academieĭ, că până la terminulŭ fixatŭ de 1 Septembre, s'aŭ presintatŭ 3 probe de traducțiune din Plinius Junior, dar nicĭ unŭ manuscriptŭ pentru tesa despre Sufixulŭ licuidŭ și sufixulŭ guturalŭ în limba română.

După închearea acestorŭ comunicațiunĭ la ordinea dileĭ, d-lŭ *Hasdeŭ* dă o relațiune orală despre excursiunea sa la London, după promisiunea dată din parte-ĭ Academieĭ, pentru a studia acolo, în British Museum, manuscriptulŭ românŭ de la 1574. Arătândŭ

în câte-va cuvinte importanţa linguistică a aceluĭ manuscriptŭ, scrisŭ de unŭ Radu Gramaticŭ, din districtulŭ Argeşuluĭ, şi care aparţinuse luĭ Petru-Vodă Cercelŭ şi fiuluĭ sĕŭ Marcu-Vodă, d-lŭ *Hasdeŭ* anunţă pentru viitórea şedinţă publică, unŭ memoriŭ amănunţitŭ în acéstă privinţă.

D-lŭ *Urechiă* face cunoscutŭ, că anticităţile din aşa numitulŭ museŭ de la Constanţa, după dorinţa expresă altă dată în sânulŭ Academieĭ, se vorŭ aduce în curândŭ la Bucurescĭ, depunêndu-se în Museulŭ naţionalŭ.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, şedinţa se rădică la 4 óre p. m.

Preşedinte: *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 15.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ—VINERI 12 SEPTEMBRE.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ: *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Papadopolŭ-Calimachŭ A.*, *Sturdza D.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu St.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

Urméză comunicaţiunĭ :

1. D-lŭ Dr. Severénu trămite 2 exemplare din opera sa : *Medicina populară*, care primindu-se cu mulţumire, se depune la bibliotecă.

2. D-lŭ membru corespondentŭ Hepites trămite lista institutelorŭ şi observatórelorŭ meteorologice cu carĭ Academia arŭ puté să intre în schimbŭ de publicaţiunĭ şi anume :

Institutulŭ meteorologicŭ din Buda-Pesta, directorŭ Dr. C. Schenzl;
Institutulŭ centralŭ meteorologicŭ din Viena, directorŭ Dr. J. Hann ;
Institutulŭ centralŭ meteorologicŭ din München, directorŭ Dr. von Bezold;
Observatoriulŭ regalŭ din Bruxela, directorŭ I. C. Houzeau ;
Biuroulŭ centralŭ meteorologicŭ din Francia, directorŭ C. Mascart;
Observatoriulŭ meteorologicŭ din Montsouris, lângă Paris, directorŭ Marié-Davy;
Observatoriulŭ meteorologicŭ de la Parc St. Maur, lângă Paris, director E. Renou;
Meteorological ofice din Londra, directorŭ Robert Scott;
Observatoriulŭ meteorologicŭ de la Kew, lângă Richemond aprópe de Londra, directorŭ Whipple ;
Observatoriulŭ fisicŭ centralŭ din St. Petersburg, directorŭ H. Wild ;
Institutulŭ meteorologicŭ din Olanda la Utrecht, directorŭ C. H. D. Buys-Ballot.

Propunerea d-luĭ Hepites se încuviinţéză.

3. D-lŭ *N. Ionescu* dă o scurtă relaţiune despre excursiunea sa la Reto-Romaniĭ din Engadinŭ în Elveţia, stabilesce unŭ interesantŭ paralelismŭ între desvoltarea istorică şi literară a neo-latinilorŭ de acolo şi a neo-latinilorŭ de la Dunăre, insistă asupra importanţeĭ pentru Academie de a intra în legătură cu câţĭ-va conducĕtorĭ intelectualĭ aĭ Reto-Romanilorŭ şi conchide prin a cere să se trămită publicaţiunile Academieĭ următórelorŭ şépte persóne :

Caspar de Curtins la Trons,
profesoruluĭ I. Bühler la Coira,
profesoruluĭ Dr. G. Schmid von Grüneck la Disentis,
părinteluĭ Baseli Carigiet la Disentis,
d-luĭ De Villi la Ems,
signoruluĭ I. U. Könz la Schuls Tarasp,
d-luĭ De Planta la Reichenau.

Ascultându-se cu multŭ interesŭ relaţiunea d-luĭ *Ionescu*, se primesce cererea.

Cu acéstă ocasiune, d-niĭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* și *Hasdeŭ*, atragŭ atențiunea Academieĭ asupra bibliotecei publice din Geneva, unde se află câte-ceva fórte importantŭ pentru istoria română, și maĭ alesŭ nisce scrisorĭ inedite ale luĭ Despotŭ Heraclide către Melanchton.

4. D-lŭ *Dim. Sturdza* depune la biuroŭ o bogată colecțiune de diplome și acte, scrise slavonesce, romănesce și latinesce, începêndŭ din secolulŭ XIV, tóte relative la istoria română; o colecțiune, despre care anunțase maĭ dinainte (1), că o dăruesce Academieĭ pentru a pune începutulŭ unuĭ museŭ diplomaticŭ naționalŭ, după cum, printr'o altă donațiune anterióră, pusese începutulŭ unuĭ museŭ numismaticŭ naționalŭ. D-sa maĭ adaogă către acestŭ darŭ prețiosulŭ manuscriptŭ alŭ *Popeĭ* Grigore din Măhaciu, reprodusŭ și comentatŭ de d-lŭ *Hasdeŭ* în tomulŭ II din «Cuvente din bătrânĭ.» D-lŭ *Sturdza* regretă însă, că, în starea actuală a localuluĭ Academieĭ, acea colecțiune diplomatică, nu se póte conserva aicĭ, fiindŭ expusă la stricăciune din causa umidităţiĭ, și propune a fi depusă într'unŭ modŭ provisoriŭ în bolțile de la Creditulŭ fonciarŭ, până ce ne vomŭ realisa vechia dorință de a avé unŭ localŭ propriŭ.

După o discuțiune, la care iéŭ parte d-niĭ *Papadopolŭ-Calimachŭ*, *Ghica*, *Maniu*, *Felix*, *Episcopulŭ Melchisedecŭ* și *Aurelianu*, se primesce propunerea d-luĭ *Sturdza*, căruia i se exprimă încă o dată cea maĭ viuă gratitudine pentru măreţulŭ sĕŭ darŭ.

5. D-lŭ *Dim. Sturdza* face istoriculŭ afaceriĭ documentelorŭ Hurmuzachiane, cetindŭ totŭ-odată corespondința sa originală cu membriĭ familieĭ Hurmuzachi, de unde resultă că D-sa este representantulŭ nemărginitŭ alŭ lorŭ în acéstă cestiune, avêndŭ dreptulŭ deplinŭ de a cere stricta executare a condițiunilorŭ donaționale și de a retrage donațiunea în casulŭ contrariŭ. D-lŭ *Sturdza* descrie tóte pedecele, pe carĭ le-a întâmpinatŭ succesivamente publicațiunea Hurmuzachiană din partea ministrilorŭ după timpŭ. Trecerea acesteĭ

(1) Vedĭ procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ din 4 Iulie a. c.

publicaţiunĭ în sarcina Academieĭ va fi o garanţie contra unorŭ asemenea vicisitudinĭ. In orĭ-ce casŭ însă, pentru ca trecerea să fiă deplină, Ministerulŭ, pe lângă fondulŭ anualŭ afectatŭ în presinte şi pe viitorŭ, ne maĭ datoresce 31,000 leĭ din trecutŭ, cu carĭ să se plătéscă datoriele făcute în timpulŭ pe cândŭ publicaţiunea depindea de la Ministerŭ.

După o discuţiune, la care iéŭ parte d-niĭ *Maiorescu*, *Ghica*, *Hasdeŭ*, *Ştefănescu* şi *Papadopolŭ-Calimachŭ* se decide:

1. Comisiunea întocmită pentru publicarea documentelorŭ urméză a rămâné neatinsă în constituţiunea sa şi în tóte atribuţiunile sale de până acum.

2. D-niĭ *Sturdza* şi *Urechiă* vorŭ elabora unŭ memoriŭ asupra cestiuniĭ, în basa căruia se va face apoĭ o adresă către Ministerŭ.

Şedinţa se rădică la 4 óre p. m.

Preşedinte: *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ: *Hasdêŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No 16.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI 19 SEPTEMBRE.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ: *Chiţu G.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Sion G.*, *Ionescu N.*, *Cogălnicénu M.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Sturdza D.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ: *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte comunică o scrisóre din partea d-luĭ Ştefanŭ Ciocârlanŭ, prin care dăruesce Academieĭ următórele cărţĭ :

Fouqué, Santorin et ses éruptions ; — 1 vol. în 4°.

Charles Sainte-Claire Deville, Coup d'oeil historique sur la géologie et sur les travaux d'Elie de Beaumont, — 1 vol. în 8°.

Paul Bert, Revues scientifiques (deuxième année), — 1 vol. în 8°.

Darwin, L'Origine des espèces, — 1 vol. în 8°.

— Voyage d'un naturaliste autour du monde, — 1 vol, în 8°.

— Les plantes grimpantes, — 1 vol. în 8°.

Smiles, Vie d'un naturaliste, — 1 vol. în 8°.

Büchner, Force et matière, — 1 vol. în 8°.

Janet, Le matérialisme contemporain, — 1 vol. în 12°.

Bellynck, Botanique, — 1 vol. în 8°.

Saisset, Le scepticisme, — 1 vol. în 12°.

Guillemin, Le Son, — 1 vol. în 12°.

Boitard, Le jardin des plantes — Description et moeurs des mammifères, — 1 vol. în 4°.

Delafosse, Minéralogie (3 vol. et planches), — 4 vol. în 8°.

Letourneau, Biologie, — 1 vol. în 8°.

Lefranc, Littérature, — 1 vol. în 12°.

Code politique de la Belgique (édition Delebecque), — 1 vol. în 12°.

Brun, Introduction à l'étude du droit, — 1 vol. în 12°.

Montesquieu, La grandeur des Romains et leur décadence, — 1 vol. în 16°.

Victor Hugo, Histoire d'un crime, — 2 vol. în 12°.

Castelar, Préface a l'Histoire d'un crime, — 1 vol. în 12°.

Reveillé-Parise, Phisiologie et hygiène des hommes livrés aux travaux de l'esprit, — 2 vol. în 8°.

Zimmermann, La solitude, — 1 vol. în 8°.

Donaţiunea se primesce cu mulţămire şi se transmite la bibliotecă.

D-lŭ *Sturdza* dăruesce Academieĭ următórele cincĭ sigilurĭ :

1. Unŭ inelŭ-sigilŭ în mijlocŭ cu o gemă representândŭ unŭ calŭ marinŭ, iar împrejurŭ cu inscripţiunea : + СИЮ ПЕЧАТЬ БАЛЧЮ ЯРМАШЬ.

2. Unŭ sigilŭ-inelŭ cu unŭ capŭ de boŭ cu stea între córne şi cu o inscripţiune ce nu amŭ pututŭ încă descifra;

3. Unŭ sigilŭ în mijlocŭ cu o monetă de la Eliogabalŭ și cu o dublă inscripțiune, ce nu amŭ pututŭ încă descifra;

4. Sigilulŭ domnescŭ alŭ luĭ Ghica-Vodă, din 1660 (de ferŭ);

5. Sigilulŭ de posunarŭ de argintŭ alŭ luĭ Alexandru Iόn I.

Acéstă nόuă donațiune din partea d-luĭ *Sturdza* se primesce cu multă recunoscință, transmițêndu-se la cimelioteca Academieĭ.

D-lŭ *Sturdza*, conformŭ cu însărcinarea ce primise în ședința precedentă, citesce următorulŭ:

Memoriŭ asupra publicăriĭ manuscriptelorŭ Hurmuzachi.

«Ministerulŭ cultelorŭ și alŭ instrucțiuniĭ publice s'a adresatŭ în anulŭ 1874 la d-lŭ George Hurmuzachi cu întrebarea dacă «con«simte a trămite manuscriptele istorice, rămase în urma reposatuluĭ «Eudoxiu Hurmuzachi, pentru ca să fie publicate cu cheltuiala mini«sterululĭ și sub privigherea uneĭ comisiuniĭ *ad-hoc*, numită din persόne «de încredere, în privința cărora ministerulŭ îșĭ va face o datorie de «a-lŭ consulta prealabilŭ.»

«D-lŭ George Hurmuzachi a trămisŭ în acelașĭ anŭ prin d-lŭ Dimitrie Sturdza manuscriptele menționate la Bucurescĭ și «le pune la de«plina disposițiune a ministeruluĭ spre a se publica, cedândŭ deplina «proprietatea lorŭ, cu singura condițiune, ce se înțelege de la sine «însușĭ, ca textulŭ opuluĭ să rămâe nealteratŭ și ivindu-se orĭ-ce «felŭ de obstacole neprevĕḑute, carĭ arŭ împedeca tipărirea opuluĭ, «acesta să i se înapoieze atuncĭ.» Totŭ-odată donatorulŭ a numitŭ pe d-lŭ Dimitrie Sturdza, «neîngrăditulŭ sĕŭ representantŭ, și anume «la așezarea membrilorŭ comitetuluĭ de publicare, fără a avé trebu«ință de a-ĭ cere vre o socotință, ci făcêndŭ ce va afla de cuviință «singurŭ după propria-ĭ socotință.»

«In urma primiriĭ acestorŭ prețiόse manuscripte, ministerulŭ a determinatŭ a se cheltui o sumă anuală de 18,000 leĭ pentru tipărirea lorŭ și, după ce a consultatŭ prealabilŭ pe d-lŭ George Hurmuzachi, a instalatŭ comisiunea însărcinată cu publicarea. Acéstă comisiune este compusă de d-niĭ Michailŭ Cogălnicénu, Alexandru Odo-

besescu, Teodorŭ Rosetti și Dimitrie Sturdza, ca membri, de d-lŭ Ioanŭ Slavicĭ ca secretarŭ.

«Comisiunea a și luatŭ îndată măsurile necesare pentru tipărirea acestuĭ opŭ într'unŭ modŭ demnŭ de însemnătatea luĭ, demnŭ de memoria ilustruluĭ autorŭ, demnŭ de însășĭ donațiunea.

«Publicațiunea a urmatŭ cu neîntrerupere, și până la ultima ḑi a luneĭ Aprilie anulŭ curentŭ aŭ eșitŭ de sub tiparŭ:

«a. Din *Documente*

«Volumulŭ VI și volumulŭ VII, cuprinḑêndŭ secolulŭ alŭ 18-lea.

«Volumulŭ III, cuprinḑêndŭ cele dóue și jumătate din urmă deceniĭ a secoluluĭ alŭ 16-lea.

«b. Din *Fragmente*

«Volumulŭ I, în limba originală germană și in traducere românéscă.
«Volumulŭ II, în limba originală germană.

«Chieltuelile ocasionate de acéstă publicațiune sunt următórele:

«a. Tipărirea. . . . . 45,507 leĭ 50 b.

«și a nume:

	Leĭ	B.	Leĭ	B.
«*Documente.*				
«VI-90$^3/_4$ cóle a 130 leĭ.	11,827	50		
«800 portrete.	1,600			
«Legatulŭ și broșatulŭ.	160		13,587.50	
«VII-76$^1/_2$ cóle	9,945			
«800 portrete.	1,600			
«Legatulŭ și broșatulŭ.	160		11,705	—
«III-79$^1/_2$ cóle.	10,335			
«800 portrete.	1,600			
«Legatulŭ și broșatulŭ.	160		12,095	—
«*Fragmente:*				
«I-20 cóle.	2,600			
«800 portrete.	400			
«Legatulŭ și broșatulŭ.	160		3,160	—

«II-14 cóle.		1,820 —
«I-26 cóle.	2,340	
«2,000 portrete.	500	
«Legatulŭ și broșatulŭ.	300	3,140 —
		45,507.50

«b. Secretariatulŭ, corectura și traducerea fragmentelorŭ în limba românéscă leĭ. 15,838.23

«Și anume :

«în 1876	4,188.33
«în 1877	700
«în 1878	6,420
«în 1879 până la ultima Aprilie 1880 . .	4,529.90
	15,838.23

«Totalulŭ cheltuielilorŭ leĭ 61345.73. Asupra acesteĭ sume Ministerulŭ a făcutŭ următórele plăţĭ :

Anulŭ	Pentru tipărire.	Pentru secretariatŭ.	Totalŭ.
1876	6890	4,188.33	11,078.33
1877	—	700 —	700 —
1878	3,030	6,420 —	9,450 —
1879/80	15,687.50	4,529.90	20,217.40
Totalŭ	25,607.50	15,838.23	41,445.73

«Ministerulŭ maĭ datoresce dar acesteĭ publicaţiunĭ pentru a încheia 4 anĭ și 4 lunĭ budgetarĭ suma de 19,900 leĭ.

«Luându-se de basă cifra alocată la începutulŭ publicaţiuniĭ și în înţelegere cu donatorulŭ și anume 18,000 leĭ, suma ce arŭ fi trebuitŭ să se pue la disposiţiunea publicaţiuniĭ pentru aniĭ 1876, 1877 1878 și anulŭ 1879, care se termină la ultima ḑi a luneĭ Aprilie 1880, este de 78,000 leĭ, adică 16,654 leĭ 27 banĭ maĭ multŭ de câtŭ suma cheltuită.

«Suma de 16,654 leĭ 27 banĭ nu se póte reclama, fiind-că nu s'a făcutŭ de către comisiune lucrarea corespunḑĕtóre. Academia este însă în dreptŭ a cere ca onoratulŭ Ministerŭ să binevoéscă a lichida datoria din trecutŭ, plătindŭ suma de 19,900 leĭ de maĭ susŭ, în momentulŭ în care, cu începutulŭ anuluĭ budgetarŭ 1880—81, a-

céstă publicaţiune trece asupra Academieĭ. Atuncĭ guvernulŭ va fi cheltuitŭ pe anŭ 15,586 leĭ 43 banĭ, adică cu 2,413 leĭ 57 banĭ maĭ puţinŭ de câtŭ suma alocată de 18,000 leĭ.

«Plata sumeĭ de 19,900 leĭ s'arŭ puté face de Ministerŭ prin cererea unuĭ creditŭ extraordinarŭ.

«Acéstă publicaţiune, care a avutŭ unŭ resunetŭ în lumea învĕţată, arŭ trebui împinsă cu maĭ multă iuţélă, ca o datorie a naţiuniĭ către memoria ilustruluĭ autorŭ şi către neinteresatulŭ donatorŭ. Ea nu arŭ trebui din lipsa mijlócelorŭ promise să lângeḑéscă.»

După o discuţiune, la care ieŭ parte d-niĭ *Cogălniceanu*, *Ghica* şi *Sion*, se decide a se face de către Delegaţiune o adresă la Ministerŭ în sensulŭ memoriuluĭ de maĭ susŭ.

D-lŭ *Cogălniceanu* dă o relaţiune plină de interesŭ despre anticităţile din Dobrogea, în care se resfrângŭ — ḑice d-sea — cele patru civilisaţiunĭ ce s'aŭ succesŭ pe teritoriulŭ de acolo : civilisaţiunea elenă, cea romană, cea bizantină şi cea genovesă, ba încă esistă unŭ monumentŭ, unŭ turnŭ din stâncă, atribuitŭ Persianiloŭ. Constanţa maĭ cu sémă, împreună cu vecinătăţile eĭ, constatată definitivamente de a ocupa loculŭ unde fusese Tomi, este plină de resturĭ antice, fiă monumente mute, fiă inscripţiunĭ. După ce dă amănunte asupra Valuluĭ luĭ Traianŭ din Dobrogea, asupra museuluĭ formatŭ în Constanţa de către d-lŭ prefectŭ Opranu şi asupra proprieĭ séle colecţiunĭ archeologice, d-lŭ *Cogălniceanu* conchide, că Academia este datóre de a trămite în Dobrogea o expediţiune sciinţifică.

D-lŭ *Ştefănescu*, profitândŭ de óre-carĭ observaţiunĭ ale d-luĭ *Cogălniceanu*, atrage atenţiunea asupra fenomenuluĭ de aşa numita oscilaţiune a terenuluĭ.

D-lŭ *Cogălniceanu*, pe lângă cele ḑise, adaogă despre interesulŭ de a se studia Dobrogea şi din punctulŭ de vedere naturalistŭ, dândŭ cu acéstă ocasiune câte-va amănunte asupra remarcabileĭ flore de pe insula pretinsă a luĭ Ovidu de lângă Constanţa, unde crescŭ plante străine restuluĭ Dobrogeĭ.

După o discuţiune, la care ieŭ parte d-niĭ *Sion*, *Ionescu*, *Ghica*, *hiţu*,*C Sturdza* şi *Aurelianu*, se decide:

1. Să se trămită de o camdată în Dobrogea o comisiune provisorie, compusă de d-niĭ *Cogălniceanu, Hasdeŭ*, şi *Ştefănescu*, pentru a face la faţa loculuĭ unŭ planŭ pentru o viitóre exploraţiune sistematică sub tóte puncturile de vedere

2. Să se pună la disposiţiunea acesteĭ comisiuniĭ din partea Academieĭ suma de 2,000 leĭ, pentru carĭ în sesiunea generală se va cere apoĭ unŭ bilŭ de indemnitate.

3. Să fie rugatŭ Ministrulŭ de a înlesni comisiuniĭ mijlócele materiale de transportŭ.

Şedinţa se rădică la 4 şi jumătate óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 17.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI 26 SEPTEMBRE.

Membri presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Urechiă V. A.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Procesulŭ verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente se citesce şi se aprobă.

D-lŭ Preşedinte comunică o scrisóre a d-luĭ academicŭ *Gr. Ştefănescu* prin care arată că D-sa nu va puté merge în Dobrogea pentru cercetărĭ sciinţifice, după cum a fostŭ însărcinatŭ de Academie, de câtŭ maĭ tărdiŭ, fiindŭ împedecatŭ de afacerĭ casnice.

In urma acesteĭ comunicaţiunĭ. observându-se că dintre ceĭ treĭ membri aĭ comisiuniĭ alésă pentru explorarea sciinţifică a Dobrogeĭ, numaĭ unulŭ este în posiţiune de a puté merge, fiindŭ alŭ treilea în străinătate, se manifestă părerea, ca comisiunea să nu întreprindă nimica în acestŭ anŭ, fiindŭ şi timpulŭ fórte înaintatŭ şi iérna aprópe, ceea ce nu permite continuarea îndelungă a exploraţiunilorŭ. — Se admite însă că, dacă vre-unulŭ din membriĭ arŭ fi dispusŭ a merge, să i se pună la disposiţiune mijlócele trebuinciose, intervenindŭ şi pe lângă guvernŭ spre a da ordine cu disposiţiunile trebuinciόse pentru câtŭ maĭ bună reuşită a cercetărilorŭ.

Şedinţa se rădică la 3 óre. p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALU No. 18.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ—VINERI 3 OCTOBRE.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Maniu V.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedinţĭ.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţa Academieĭ următórele comunicaţiunĭ :

1. O adresă din partea Ministeruluĭ Instrucţiuniĭ publice, prin

care răspunde că n'are fondurĭ pentru a înlesni excursiunea sciinţifică ce urméză a se trămite de către Academiă la Dobrogea.

Luându-se actŭ, că Academia n'a cerutŭ fondurĭ, ci numaĭ intervenirea pe lângă prefecţiĭ din Dobrogea, se trece la ordinea ḑileĭ.

2. D-lŭ academicŭ *V. A. Urechiă* donéză Academieĭ manuscriptulŭ românescŭ întitulatŭ : *Istoria cavalerulŭĭ de Grie*, tradusă din franţusesce la 1815 de Alecu Beldiman.

Se primesce cu gratitudine şi se transmite la bibliotecă.

3. O epistolă din Pesta dela d-lŭ academicŭ *A. Romanŭ*, prin care pe de o parte arată motivele pentru carĭ a fostŭ împedecatŭ a asista la sesiunea generală din 1880 şi înapoiéză biletulŭ de drumŭ de ferŭ ce i se trămisese; pe de altă parte, transmite operele archeologice ale d-luĭ profesorŭ K. Torma, oferite în darŭ Academieĭ de către autorŭ şi fórte interesante pentru istoria română; în fine, însciinţéză că în Pesta se póte căpĕta actualmente cu 200 fl. unŭ exemplarŭ completŭ din rara operă a luĭ Katona *Historia critica regum Hungariæ*.

Se decide :

a. A se înapoia biletulŭ de drumŭ de ferŭ direcţiuniĭ căilorŭ ferate;

b. Cărţile donate de d-lŭ Torma, primindu-se cu mulţămire, a se depune în bibliotecă.

c. D-lŭ academicŭ *Dim. Sturdza*, declarândŭ că dăruesce Academieĭ unŭ exemplarŭ de Katona, rămâne fără efectŭ propunerea de a se cumpĕra celŭ dela Pesta.

4. O epistolă dela Sibiŭ din partea d-luĭ academicŭ *G. Bariţŭ*, arătândŭ măsurele ce s'aŭ luatŭ până acum în privinţa aşezăriĭ monumentuluĭ funerarŭ alŭ reposatuluĭ A. Papiŭ Ilarianŭ

5. D-lŭ Nicolaŭ Avramŭ depune, pe lângă o scrisóre, o carte întitulată *Despre legume*.

Se transmite la bibliotecă.

Terminându-se aceste comunicaţiunĭ, d-lŭ *Dr. Felix* citesce relaţiu-

nea despre congresulŭ III internaţionalŭ de igienă din Turin, la care asistase din partea Academieĭ.

Şedinţa se rădică la 4 óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 19.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI 10 OCTOBRE.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P., Maniu V., Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedinţĭ.

Se aduce la cunoscinţa Academieĭ :

1. O circulară din partea direcţiuniĭ gimnasiuluĭ din Giurgiu, rugândŭ să i se ofere în darŭ, pentru bibliotecă, tóte publicaţiunile Academieĭ.
Se refusă.

2. O propunere în scrisŭ, trămisă din Paris din partea d-luĭ academicŭ *A. Odobescu,* în următórea coprindere :

«*Propunere.*— Credŭ că arŭ fi bine să căpĕtămŭ — acum, cândŭ lucrulŭ este încă posibilŭ, — notiţe bibliografice despre membriĭ Academieĭ Române, cari nu maĭ sunt în viéţă, fiă acestea orĭ câtŭ de sumarie.

«Credŭ asemenea că maĭ mulţĭ dintre membriĭ actualĭ, invitaţĭ fiindŭ *anume* de către Delegaţiune, (după ce Academia, chiarŭ în şedinţă

ordinară ceva maĭ numerósă, va aproba acéstă măsură) arŭ puté să se oblige a aduce saŭ a trămite, până la *sesiunea generală viitóre*, asemenea notiţe, din carĭ unele se află deja schiţate, în lucrărĭ ce s'aŭ publicatŭ de Academiă.

«Repărţirea ce propunŭ pentru aceste lucrărĭ de piósă rememorare şi de utilitate istorică pentru literele române în generalŭ, şi pentru *Analele Academieĭ Române* în specialŭ, este cea următóre :

1	Notiţă despre	*Cozacovicĭ*	să	se céră	de la	Dl-ŭ	I. Caragiani.
2	»	» *Hasdeŭ* (tatălŭ)	»	»	»	»	B. P. Hasdeŭ.
3	»	» *Heliade Rădulescu*	»	»	»	»	G. Chiţu.
4	»	» *A. Hurmuzaki*	»	»	»	»	I. Sbiera.
5	»	» *E. Hurmuzaki*	»	»	»	»	D. Sturza (deja făcută)
6	»	» *I. Massimu*	»	»	»	»	G. Fontaninu
7	»	» *G. Munténu*	»	»	»	»	G. Bariţŭ (deja făcută)
8	»	» *A. Mocsonyi*	»	»	»	»	V. Babeşŭ.
9	»	» *C. Negruzzi*	»	»	»	»	V. Alecsandri.
10	»	» *A. Papiŭ Ilarianŭ*	»	»	»	»	I. Hodosiŭ.
11	»	» *P. Poenaru*	»	»	»	»	P. S. Aurelianu.
12	»	» *C. Stamati*	»	»	»	»	G. Sion.
13	»	» *I. Strajescu*	»	»	»	»	N. Ionescu.
14	»	» *Episc. Dionisie Buzăulŭ*	»	»			P. SS. Melchisedecŭ.

«NB. Se specifică cum că, fără de a se exclude lucrările literare maĭ întinse, nu se va cere rigurosŭ în aceste notiţe de câtŭ însemnarea, câtŭ se póte maĭ esactă, a următórelorŭ indicaţiunĭ.

«— Anulŭ şi loculŭ nascerii;

«— Studiele făcute şi în ce locurĭ saŭ cu carĭ învĕţătorĭ;

«— Funcţiunile şi ocupaţiunile principale ale vieţiĭ;

«— Opurile produse, cu *titlurile lorŭ esacte* şi cu *anulŭ publicaţiuniĭ* lorŭ; precum şi activitatea în sensulŭ cultureĭ naţionale;

«— Activitatea maĭ specială *în sânulŭ* saŭ *pentru scopurile* Academieĭ Române;

«— Epoca şi loculŭ reposăriĭ. — Familia lăsată;

«— Apreciaţiunea operelorŭ, activităţiĭ şi caracteruluĭ.»

Se pune la ordinea ḑileĭ pentru o şedinţă maĭ numerósă.

3. O adresă din partea Ministeruluĭ Instrucţiuniĭ publice, prin care ḑice că nu póte elibera fondulŭ publicaţiunilorŭ Hurmuzachiane, până ce nu i se va comunica maĭ întâiŭ hotărîrea Academieĭ în privinţa datorieĭ cu care sunt încărcate din trecutŭ acele publicaţiunĭ.

Se decide a se trămite Ministeruluĭ în copiă, dreptŭ răspunsŭ, procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ din 19 Septembre, cândŭ s'a cititŭ memoriulŭ d-luĭ *Dimitrie Sturdza* asupra cestiuniĭ.

4. Dóue citaţiunĭ ale tribunaluluĭ de Teleormanŭ, prin care Academia este chiămată în judecată de către fraţiĭ Dumba pentru pretinsa împresurare a moşieĭ Bragadiru din partea moşieĭ Năsturelŭ.

Se decide a se transmite epitropieĭ bisericeĭ Sf. Vinerĭ pentru a lua măsurĭ de acţiune comună.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, şedinţa se rădică la 3 óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 20.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI 17 OCTOBRE.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P., Sion G., Urechiă V. A., Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Felix I., Ghica Ion.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Sedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţa Academieĭ o donaţiune pri-

mită dela d-lŭ dentistŭ Constantinŭ Munténu din Reciţa în Banatŭ, anume şése monete romane, găsite acolo în apropiare la loculŭ numitŭ Piatra-albă.

Donaţiunea primindu-se cu mulţămire, monetele se transmitŭ la colecţiunea numismatică.

D-lŭ *V. A. Urechiă* comunică, că la staţiunea Comana, în curtea bisericeĭ, d-sa a vĕḑutŭ dóue petre mormîntare cu inscripţiunĭ, una dela Şerbanŭ Cantacuzino, alta totŭ din seculŭ XVII, dar cu unŭ nume maĭ greŭ de descifratŭ alŭ unuĭ personagiŭ care fusese pribegitŭ la Viena de urgia domnéscă. D-lŭ *Urechiă* propune a se mijloci pe lângă Ministerulŭ Instrucţiuniĭ publice aducerea ambelorŭ pietre şi depunerea lorŭ în museulŭ din Bucurescĭ.

Propunerea se primesce.

D-lŭ *Sion* rădică cestiunea bibliotecеĭ călugăruluĭ Bălăşescu, reposatŭ de curândŭ şi care o a fostŭ dăruitŭ Academieĭ, după cum resultă din dóue declaraţiunĭ ale sale, unde se constată totŭ o dată că acea bibliotecă se află de o cam dată împrăştiată în maĭ multe localităţĭ, şi anume 11 lăḑĭ în Dobrogea, iar restulŭ la Căldăruşanĭ şi la metohulŭ bucurescénŭ alŭ acesteĭ monastirĭ.

După o discuţiune, la care ieŭ parte d-niĭ *Ghica*, *Hasdeŭ*, *Sion*, *Urechiă* şi d-lŭ membru corespondentŭ N. Densuşianu, se decide :

1. D-lŭ Preşedinte să iea informaţiunĭ despre măsurele ce se vorŭ fi luatŭ de către Ministerulŭ cultelorŭ în privinţa averiĭ reposatuluĭ Bălăşescu;

2. Să se céră pe cale legală punerea Academieĭ în posesiunea bibliotecеĭ în cestiune;

3. D-lŭ *Sion*, după propria sa propunere, să binevoéscă a examina *ad referendum* starea actuală a aceleĭ bibliotecĭ la Căldăruşanĭ, la metohulŭ Căldăruşanilorŭ şi chiarŭ în Dobrogia.

Terminându-se acestŭ incidentŭ, d-lŭ *V. A. Urechiă* depune unŭ

exemplarŭ din frumosulŭ *Albumŭ Macedo-românŭ*, eșitŭ la lumină sub direcțiunea d-sale.

Primindu-se cu mulțămire, se transmite la bibliotecă.

D-lŭ *Urechiă* atrage atențiunea Academieĭ asupra monumentuluĭ ce urméză a se rădica acum în Francia, prin subscripțiune, ilustruluĭ reposatŭ Quinet și, arătândŭ marĭ servicie pe carĭ reposatulŭ le adusese în repețite rândurĭ causeĭ naționale române, insistă ca Academia să iea și ea parte la acea subscripțiune.

După propunerea d-luĭ *Ion Ghica*, se primesce a se oferi cu acestŭ scopŭ din partea Academieĭ suma de 1000 leĭ, pentru care se va cere apoĭ unŭ bilŭ de indemnitate în sesiunea generală.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, ședința se rădică la 3 óre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 21.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERĬ 24 OCTOBRE.

Membri presențĭ d-niĭ : *Chițu G.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.

Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente.

D-lŭ Președinte aduce la cunoscință următórele :

1. D-lŭ academicŭ *N. Crețulescu*, ministru plenipotențiarŭ în Italia,

a trămisŭ din partea d-luĭ Giuseppe Civelli, consulŭ românŭ la Florența : *Vocabolario universale della lingua italiana da Luciano Scarbelli*, 8 tomurĭ în 4°.

Se primesce cu mulțămire și se transmite la bibliotecă.

2. Institutulŭ meteorologicŭ din Olanda anunță, că primesce cu plăcere schimbulŭ de publicațiunĭ, scusându-se însă că ale sale până la 1870 sunt epuisate.

3. D-lŭ tipografŭ P. Ispirescu, voindŭ a expune cele maĭ însemnate din tipăriturile sale la exposițiunea națională a societățiĭ Concordia, rógă a i se pune la disposițiune spre acestŭ scopŭ câte unŭ exemplarŭ din publicațiunile Academieĭ apărute în tipografia d-sale.

Cererea se acórdă.

4. In urma înțelegeriĭ luate cu d-niĭ academicĭ *Chițu* și *Maniu*, specialĭ în sciința dreptuluĭ, d-lŭ Președinte aduce la cunoscința Academieĭ, că în privința biblioteceĭ călugăruluĭ Bălășescu nu se póte lua nicĭ o măsură din cele decise în ședința precedentă, de óră ce există numaĭ o *propositiune* iar nu o *donatiune* din partea reposatuluĭ.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, ședința se rădică la órele $2^1/_2$ p. m.

p. Președinte : *P. S. Aurelianu.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESU-VERBALŬ No. 22.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ—VINERĬ 31 OCTOBRE.

Membri presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Maniŭ V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *P. S. Aurelianu.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţă următórele comunicaţiunĭ :

1. D-lŭ C. Grot din Petersburg donéză Academieĭ o operă a sa scrisă în limba rusă sub titlulŭ : *Notiţele luĭ Constantinŭ Porfirogenetŭ despre Serbĭ şi Croaţĭ*, Petersburg 1880.

Se primesce cu mulţămire şi se transmite la bibliotecă.

2. Biurourile meteorologice din München, Paris şi Bruxelles, primindŭ cu plăcere schimbulŭ publicaţiunilorŭ lorŭ pe ale Academieĭ Române, anunţă trămiterea acelorŭ publicaţiunĭ.

3. D-lŭ Decurtins, din Trons în Elveţia, mulţămesce pentru lucrările Academieĭ, ce i s'aŭ trămisŭ după propunerea d-luĭ academicŭ *N. Ionescu.*

4. D-lŭ membru corespondentd St. Hepites trămite din Brăila observaţiunile sale meteorologice pe lunile Maiŭ — Augustŭ 1880.

Se transmitŭ în examinarea Secţiuniĭ sciinţifice.

5. Institutulŭ meteorologicŭ din Viena, în schimbŭ pentru publicaţiunile Academieĭ, trămite tomurile XIV—XVI din *Jahrbücher*.

Se transmite la bibliotecă.

6. D-lŭ Antony Roulliet din Paris donéză Academieĭ treĭ opuscule ale sale, carĭ se primescŭ cu mulţămire, depunêndu-se la bibliotecă

7. Societatea română de lectură *Julia* din Clujŭ solicită în darŭ publicaţiunile Academieĭ.

După o desbatere, la care ieŭ parte d-niĭ *Maniu*, *Ştefănescu*, *Sion*, *Bacaloglu* şi *Aurelianu*, cestiunea se amână, până ce se vorŭ precisa, maĭ întâiŭ în principiŭ, casurile când Academia va puté să dea în darŭ publicaţiunile sale societăţilorŭ de o natură particulară.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, şedinţa se rădică la $2^1/_2$ óre p. m.

Preşedinte: *Ion Ghica*,

p. Secretarŭ generalŭ: *Hasdeŭ*.

PROCESŬ-VERBALŬ No. 23.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ — VINERĬ 7 NOVEMBRE.

Membri presenţĭ d-niĭ: *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Sion G.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S.*, *Urechiă V. A.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţia d-luĭ: *Ion Ghica*.

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţa Academieĭ următórele comunicaţiunĭ:

1. Epistola din Roma dela 10 Novembre 1880, prin care sculptorulŭ C. Cauer atestă că a primitŭ suma ce i se cuvenia pentru monumentulŭ funerarŭ alŭ reposatuluĭ academicŭ Papiŭ Ilarianŭ.

2. Invĕţătorulŭ Ionŭ Simu, din Reciţa în Banatŭ, trămite în darŭ Academieĭ şése monete romane, pe lângă următórea epistolă :

«În apropierea satuluĭ Cuptóre lângă drumulŭ ce duce dela Reciţa la Vălingŭ prin munţĭ, se înalţă o stâncă albă de piatră de varŭ, carea din spre nordŭ şi nordŭ-ostŭ atrage din îndepărtare atenţiunea privitoruluĭ.

«În vara acésta s'aŭ aflatŭ o cantitate însemnată de banĭ vechĭ romanĭ fórte bine conservaţĭ. Acestĭ banĭ pórtă efigia maĭ multorŭ imperatorĭ romanĭ, dar numaĭ până la Aurelianŭ. Banĭ cu efigia vre-unuia din următoriĭ luĭ Aurelianŭ nu s'aŭ aflatŭ ; celŭ puţinŭ noĭ Româniĭ n'amŭ datŭ peste astŭ-felŭ, de altmintrelea baniĭ fură cumpĕraţĭ cu mare grabă pentru musee şi de amatorĭ neromânĭ.

«Credêndŭ a face serviciŭ plăcutŭ onorateĭ Academiĭ, trămitŭ aci şése bucăţĭ din acestĭ banĭ, treĭ maĭ mărişorĭ, iar alţĭ treĭ maĭ micuţĭ cu efigiele şi inscripţiunile fórte bine conservate, cu carĭ să dispuneţĭ după trebuinţă.»

Monetele donate primindu-se cu recunoscinţă, se depunŭ în colecţiunea numismatică a Academieĭ.

3. D-lŭ academicŭ *D. Sturdza*, printr'o adresă din 3 Novembre 1880, donéză Academieĭ următórele cărţĭ :

1. Unŭ manuscriptŭ românŭ în 8⁰ pe hârtiă, din secolulŭ XVII;
2. Katona, Historia critica regum Hungariae, 42 vol. in-8⁰;

şi alte 135.

Preţiosulŭ darŭ se primesce cu o viuă gratitudine şi se transmite la bibliotecă.

D-lŭ membru corespondentŭ S. Haretu anunţă, că profesoriĭ gimnasiuluĭ realŭ dela Piatra aŭ intenţiunea de a începe observaţiunĭ meteorologice cu instrumentele cabinetuluĭ de fisică de acolo. D-sa propune dar ca biuroulŭ meteorologicŭ centralŭ ce urméză a se înfiinţa de Academiă, să se pună în comunicaţiune cu profesoriĭ dela Piatra, ale cărorŭ observaţiunĭ vorŭ avé o mare importanţă din causa situaţiuniĭ staţiuniĭ lorŭ.

După o desbatere, la care ieŭ parte d-niĭ *Aurelianŭ*, *Ştefănescu* şi *Ghica*, propunerea se aprobă.

Cu acéstă ocasiune d-lŭ *Ştefănescu* comunică o epistolă, pe care a primit'o de de multŭ de la învĕţătorulŭ B. Ionescu din comuna

Șerbănescĭ în districtulŭ Dâmbovița, unde se oferă a înființa o mică stațiune meteorologică, dacă Academia arŭ bine-voi a-ĭ procura instrumentele cele maĭ necesare.

Se iea actŭ cu plăcere de acéstă propunere, reservându-se a reveni la ea, cândŭ se va lua o decisiune definitivă în privința stațiunilorŭ meteorologice secundare și terțiare.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea dileĭ, ședința se rădică la $2^3/_4$ óre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 24.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERĬ 14 NOVEMBRE.

Membri presențĭ d-niĭ : *Alecsandri V.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Sion G.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.

Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente.

D-lŭ *V. Alecsandri* depune în darŭ, din partea d-neĭ Smaranda Docanŭ, *Gramatica Daco-Romana sive valachica* de I. Alexi, Viena, 1826, iar din partea Principeluĭ A. Cantacuzin *Codicele române Alexandru Ión* în exemplarulŭ care aparținuse chiar luĭ Vodă-Cuza.

Primindu-se cu recunoscință, cărțile donate se transmitŭ la bibliotecă.

D-lŭ *Ion Ghica* atrage atențiunea Academieĭ asupra unorŭ monu-

Heliografie din Stabil. Socecu, Sander & Teclu Bucuresci

FRONTISPICIULU DE ARGINTU SCULPTATU

mente de unŭ interesŭ istoricŭ, carĭ se află chiar în capitală, şi totuşĭ sunt expuse la stricăciune din lipsa de orĭ ce măsură de conservare; şi anume aşa numită fântână Filaretŭ şi crucea luĭ Leon-Vodă dela biserica Slobozia.

După o discuţiune, la care ieŭ parte d-niĭ *Alexandri*, *Hasdeŭ* şi *Aurelianu*, se decide a interveni pe lângă guvernŭ pentru a preveni deteriorarea acestorŭ monumente şi a altorŭ analóge.

D-lŭ *Hasdeŭ* aduce la cunoscinţa Academieĭ, că luândŭ informaţiunĭ despre existenţa unuĭ vechiŭ Evangeliarŭ slavicŭ manuscriptŭ la biserica din comuna Feleacŭ de lângă Clujŭ în Transilvania, şi adresându-se acolo la d-lŭ profesorŭ Silaşi, cu rugămintea de a procura Academieĭ acelŭ interesantŭ monumentŭ spre examinare, manuscriptulŭ în cestiune s'a şi primitŭ fiindŭ fórte preţiosŭ maĭ cu sémă prin legătura sa metalică cu săpăture figurate şi cu următórea inscripţiune peleoslavică, care dovedesce că proveninţa manuscriptuluĭ este dela Craiova de pe la finea seculuĭ XV :

†РАБЬ Б҃ЖЇИ ІСАКЬ ВИСТАРНИ Ѡ^{Т}К

ОВА С Ъ ТѸТРОѸВ^{Н}АГЕ^{Л} МИТРОПОЛЇЮ Ѿ

ФѸЛ^{К}А В҃ЛТО

ЗѸ ДІ^{К}

Acéstă inscripţiune, împreună cu figurele evangelice de pe legătură, oferindŭ unŭ mare interesŭ nu numaĭ istoricŭ, dar şi artisticŭ naţionalŭ totodată, d-lŭ *Hasdeŭ* propune a se face de către Academie pentru colecţiunea eĭ archeologică unŭ fac-simile pe câtŭ se póte maĭ exactŭ.

După o desbatere, la care ieŭ parte d-niĭ *Ghica*, *Maniu* şi *Ştefănescu*, se aprobă a se face pe de o parte unŭ fac-simile fototipicŭ la stabilimentulŭ Socecŭ, iar pe de alta unŭ fac-simile galvanoplasticŭ.

D-lŭ Preşedinte comunică Academieĭ o adresă de la administraţiunea Curţiĭ princiare, pe lângă care se trămitŭ în darŭ din partea d-luĭ consulŭ românŭ la Florenţa Giuseppe Civelli următórele publicaţiunĭ :

Giuseppe Civelli, Ghirlanda di margarite offerta in umile e festoso omaggio Agli Eccelsi Sposi Umberto e Margarita di Savoia, 1868. — 1 vol. fol.
Dante, Comedia di Dante degli Alagherii col commento di Jacopo di Giovanni dalla Lana Bolognese. — Milano 18.. 1 vol. fol.
Aluisetti, Opere dei grandi concorsi :
» » Architettura. — Milano 18.. 1 vol. fol.
» » Ornato. — Milano 18.. 1 vol. fol.
» » Figura. — Milano 18... 1 vol. fol.
Durelli, La certosa di Pavia. — 1 vol. fol.
Scipione Giordano, Album materno. — Milano, 1878, 1 vol. 8°.
Bollati, Chanson de Philippe de Savoie.—Milan 1879, 1 vol. 8°.
A. Lucchesini, Tavole dei logaritmi. — Firenze 1875, 1 vol. 8°.
Odorici, Il conte Luigi Cibrario e i tempi suoi. — Firenze 1872, 1 vol. 8°.

Primindu-se cu o viuă mulţămire, cărţile donate se transmitŭ la bibliotecă.

D-lŭ Preşedinte comunică următórea epistolă de interesŭ sciinţificŭ din partea d-luĭ Dogaru, pe lângă care se alătură o petrificaţiune şi unŭ specimenŭ de cărbune de pămîntŭ :

«In comuna Galŭ plasa Muntele din judeţulŭ Némţu, pe malulŭ dreptŭ alŭ râuluĭ Bistriţa, se găsesce unŭ stratŭ de cărbunĭ (lignitŭ), stratŭ bine pronunţatŭ şi eşitŭ afară la suprafaţă.

«După săpăturele care s'aŭ făcutŭ şi în alte locurĭ pe acelaşĭ munte, s'a pututŭ observa, că la mică adâncime se găsescŭ totŭ asemenea cărbunĭ; teritoriulŭ pe care cade acestŭ stratŭ aparţine domeniilorŭ Statuluĭ; comunicaţiunea, în comparaţiune cu alte comunicaţiunĭ de munte, potŭ ḑice că este fórte înlesnitóre, de óre ce acestŭ locŭ se légă cu o şosea bine condiţionată pe malulŭ Bistriţeĭ, plus şi comunicaţiunea cea maĭ avantagiósă pe râulŭ Bistriţa. In interesulŭ dar de a se puté constata dacă cărbunele de pe acestŭ teritoriŭ îndeplinesce condiţiunile de calitatea cerută pentru a puté fi exploatatŭ în folosulŭ industrieĭ şi comerciuluĭ, amŭ onórea, Domnule Preşedinte, a vĕ trămite o bucată pentru a fi analisată, rugându-vĕ a regula cele ce veţĭ crede de cuviinţă.

«Totŭ o dată amŭ onórea a trămite şi o măsea petrificată, ce s'a găsitŭ în comuna Calu plasa Bistriţa din judeţulŭ Némţu. Ea s'a găsitŭ în grădina unuĭ locuitorŭ în fundulŭ unuĭ părăŭ. Proprietarulŭ ne-a declaratŭ că cu câţĭ-va anĭ în urmă în aceiaşĭ împrejurime s'arŭ fi găsitŭ şi alte fosile.

«Localitatea presintă tóte avantagele unorŭ cercetărĭ cu succesŭ, de óre-ce părăulŭ nu se scurge de câtŭ din o înfundătură în forma uneĭ căldărĭ din ma-

lurele căreia aŭ eşitŭ aceste bucăţĭ de fosile prin rupturele pămîntuluĭ în timpulŭ ploilorŭ.

«Credŭ, Domnule Preşedinte, că prin nisce cercetărĭ scrupulóse s'arŭ puté ajunge la descoperirea scheletuluĭ întregŭ.»

Cestiunea se supune în examinarea Secţiuniĭ sciinţifice.

Şedinţa se rădică la $3^1/_2$ óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 25.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ—VINERI 21 NOVEMBRE.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Chiţu G.*, *Maiorescu T.*, *Ionescu N.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Sturdza D.*, *Aurelianu, P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Ne fiindŭ nicĭ o comunicare, se deschide discuţiunea asupra necesităţiĭ construiriĭ unuĭ localŭ propriŭ alŭ Academieĭ.

D-lŭ *Dr. Felix*, ca membru alŭ comisiuniĭ numite de maĭ înainte de către Academiă pentru a găsi mijloculŭ prin care s'arŭ puté construi acestŭ localŭ, spune că comisiunea nu a pututŭ lua vre o decisiune, de vreme ce unulŭ din membriĭ sĕĭ, d-lŭ *Sturdza*, a lipsitŭ, dar că maĭ multe ideĭ aŭ fostŭ puse înainte, cum o subscripţiune naţională şi acea a uneĭ loteriĭ, dar că acestŭ din urmă mijlocŭ nu-lŭ crede eficace şi ca probă dă loteria bisericeĭ catolice din Bucurescĭ, care a

scosŭ 500,000 de bilete și nu a vîndutŭ de câtŭ 60,000, deși aŭ luatŭ parte la ea catolicii din tótă lumea.

D-lŭ *Dim. Sturdza* arată că nu maĭ este cu putință să stămŭ în acéstă strâmtorare, unde nu avemŭ locŭ să așezămŭ nicĭ biblioteca nicĭ diferitele colecțiunĭ, pe carĭ, în locŭ de a le pune la disposițiunea cercetătorilorŭ, suntemŭ nevoițĭ a le închide prin lădĭ și a le băga prin pimnițe. De și crede că o subscripțiune națională arŭ fi cea maĭ propriă, însă nu are multă speranță în resultatele eĭ; o asemenea subscripțiune nu arŭ puté isbuti de câtŭ când întréga națiune arŭ înțelege tótă importanța studielorŭ sciințifice și literare, și cu tóte acestea acésta este neapĕratŭ, căcĭ nu este destulŭ a ne fi afirmatŭ pe tărâmulŭ militarŭ; entusiasmulŭ acestorŭ isbânde va trece, străinătatea și posiția nóstră geografică cere maĭ multŭ de la noĭ, cere să dămŭ probe, să ne afirmămŭ și pe tărâmulŭ literarŭ și sciințificŭ; astădĭ când lumea ne cunósce, străiniĭ vinŭ să ne visiteze țéra, și nu avemŭ nimicŭ să le arătămŭ pe tărâmulŭ sciințificŭ. Ca resumatŭ alŭ acestorŭ considerațiunĭ, d-sa este de părere :

1. A se procura suma necesară atâtŭ pentru construcțiunea localuluĭ Academieĭ, câtŭ și a se procura mijlócele bănescĭ necesare pentru a se da o estensiune maĭ mare cercetărilorŭ sciințifice în diferite ramurĭ : și acésta *a*, printr'o subscripțiune națională, *b*, printr'o loteriă, *c*. prin publicarea uneĭ foĭ numaĭ de câte-va pagine, în carĭ să se pue portretele a doĭ saŭ treĭ din Domniĭ nostri vechĭ ceĭ maĭ gloriosĭ, cu semnătura ómenilorŭ nostri marĭ morțĭ.

2. Ca diferitele institute de cultură, ca Biblioteca centrală, Archiva și Museele să se dea sub îngrijirea Academieĭ, căcĭ numaĭ ast-felŭ se vorŭ puté păstra colecțiunile esistente, completa și așeza într'unŭ modŭ sistematicŭ și raționalŭ pentru a puté profita publiculuĭ.

D-lŭ *Ion Ghica* dice că unéscă-se saŭ nu Biblioteca, Archiva și Museulŭ cu Academia, clădirea ne este indispensabilă, căcĭ este rușine, când străiniĭ vinŭ să ne visiteze acestŭ institutŭ, să-ĭ introducemŭ în acestŭ localŭ, unde nu le putemŭ arăta nicĭ măcarŭ colecțiunile ce posedămŭ. Revenindŭ la mijlócele propuse, dice că este bine a se recurge la subscripțiunea națională, dar nu crede că va isbuti din

causa nedesvoltăriĭ nóstre spre studiele seriόse și sciințifice; loteria cu obiecte nu va aduce multŭ, probă cele spuse de d-lŭ *Felix* în privința biserici catolice St. Iosifŭ; o loteriă cu banĭ arŭ aduce profitŭ însemnatŭ, probă sunt loteriile străine carĭ tragŭ sume colosale pe fie-care anŭ din țéră, dar o asemenea loteriă nu arŭ fi de demnitatea acestuĭ corpŭ.

D-lŭ *Aurelianu* se unesce cu propunerea d-luĭ *Sturdza* pentru publicarea uneĭ foĭ, care vînḑĕndu-se în tótă țéra cu unŭ prețŭ micŭ, s'arŭ puté strânge sume însemnate.

D-lŭ *Maiorescu* în privința loterieĭ este de părerea d-luĭ *Ghica*, o asemenea loteriă nu arŭ fi de demnitatea nóstră; nu putemŭ noĭ să rădicămŭ edificiulŭ cultureĭ naționale cu asemenea mijlóce. Este și d-sa de părere că Museele, Biblioteca și Archiva trebuescŭ concentrate în mâna Academieĭ, spre a le da o organisare și o direcțiune cuviincióză și a păstra colecțiunile existente; pentru acésta s'ar puté face o lege, prin care tóte aceste institute să se pue sub privighiarea și conducerea Academieĭ; o jumătate din fondurile ce s'arŭ prevedé în budgetulŭ Statuluĭ pentru aceste institute, se va administra de către Academiă; iar cea-l-altă jumătate va servi ca anuitate la unŭ împrumutŭ ce s'arŭ contracta pentru construcțiunea localuluĭ.

D-lŭ *Felix* arată că în privința Archiveĭ arŭ fi o dificultate; Archiva are și o parte politică și administrativă, și guvernulŭ nu arŭ puté încredința parte din actele sale la persóne ce nu țînŭ de dânsulŭ.

D-lŭ *Sturdza* ḑice că în privința actelorŭ politice actuale, guvernulŭ nu le păstréză în archiva generală ci în archiva propriă a ministeruluĭ de externe, iar actele politice vechĭ guvernulŭ nu maĭ are nicĭ unŭ interesŭ a nu fi cunoscute; în privința documentelorŭ moșiilorŭ de carĭ are trebuință administrația domenielorŭ, ele nu mergŭ maĭ departe de secolulŭ trecutŭ; pentru acestea s'arŭ puté saŭ să se procure, la nevoe, copiĭ de către Academiă, saŭ să rămâe o mică secțiune de archivă pentru aceste documente carĭ s'arŭ alătura pe lângă administrația domenielorŭ.

D-lŭ *Sturdza* se unesce cu opiniunea d-luĭ *Maiorescu*, și propune ceva practicŭ : ministriĭ avêndŭ multe ocupațiunĭ, ḑice d-lŭ *Sturdza*,

cu politica exterióră și cu administrațiunea generală, să propunemŭ noĭ o lege prin care să se prevadă fondurile pentru clădirea edificiuluĭ, și pentru publicațiunĭ și explorărĭ. și propune pentru acésta unŭ mijlocŭ care să nu aducă nicĭ o strîmtorare budgetuluĭ generalŭ: să se cedeze Academieĭ imobile d'ale Statuluĭ, cum una saŭ dóue moșiĭ micĭ; dar acésta póte că arŭ fi maĭ greŭ, dar să i se cedeze case în diferite orașe pînă la valóre de unŭ milionŭ. Academia arŭ vinde aceste case cu încetulŭ și după trebuință, și o dată clădirea începută, putemŭ face și subscripția națională, care póte reuși maĭ lesne.

D-lŭ *Chițu*, se unesce cu acéstă propunere, dar voesce să o completeze și să se numéscă chiar astădĭ o comisiune care să combine tóte aceste propunerĭ și să formuleze o lege.

Academia consultată, încuviințéză acéstă părere și numesce în comisiune pe d-niĭ *Dim. Sturdza*, *G. Chițu*, *T. Maioreseu*, *B. P. Hasdeŭ* și *Gr. Ștefănescu*.

Ședința se rădică la $4^1/_2$ óre.

Președinte: *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ: *Gr. Ștefănescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No 26.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERĬ 28 NOVEMBRE.

Membri presențĭ d-niĭ: *Chițu G.*, *Maiorescu T.*, *Ionescu N.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Sturdza D.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.* *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președința d-luĭ: *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente se aprobă.

D-lŭ Preşedinte pune în vedere Academieĭ următórele comunicărĭ:

D-lŭ I. Bumbacŭ, profesorŭ din Cernăuţĭ, trămite Academieĭ unŭ exemplarŭ din opera sa *Florinta.*

Se primesce cu mulţămire şi se trămite în păstrare la bibliotecă.

D-lŭ directore generalŭ alŭ postelorŭ şi telegrafelorŭ, trămite unŭ exemplarŭ din noulŭ tarifŭ postalŭ şi telegraficŭ internŭ şi internaţionalŭ. — Se trămite la bibliotecă.

Părintele I. Marcu, protopopŭ şi parochŭ în Satu-Mare trămite, ca preşedinte alŭ conferinţeĭ inteligenţeĭ române din acea localitate, ḑece exemplare din *Declaratione in caus'a limbei romane d'in partea inteligentiei romane d'in comitatulu Satu-Marelui*, pentru a se distribui la membriĭ Academieĭ.

Se primesce cu mulţămire şi se distribue după dorinţă.

D-lŭ Dr. G. v. Teutsch, preşedintele societăţiĭ pentru cunoscinţa Transilvanieĭ, trămite Academieĭ unŭ volumŭ din *Isvórele pentru Istoria Transilvanieĭ,* ca unulŭ ce coprinde şi date privitóre la Istoria Românieĭ.

Se primesce cu mulţămire şi se trămite în păstrarea bibliotecei.

Comptulŭ de gestiune alŭ cheltuelilorŭ Academieĭ pe timpulŭ dela 16 Aprilie până la 30 Septembre a. c., înaintatŭ de d-lŭ casierŭ, se trămite în cercetarea uneĭ comisiunĭ, compusă din d-niĭ *Dim. Sturdza* şi *Gr. Ştefănescu.*

In urma discuţiunilorŭ urmate în privinţa baselorŭ proiectuluĭ de lege, relativŭ la construirea localuluĭ Academieĭ cu care a fostŭ însărcinată o comisiune în şedinţa precedentă, se decide a se ţine o şedinţă extraordinară Marţĭ la 2 Decembre la 10 óre de diminéţă.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, şedinţa se rădică la 4 óre d. am.

Preşedinte: *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ: *Gr. Ştefănescu*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 27.

ŞEDINŢĂ ESTRAORDINARĂ—MARŢÎ 2 DECEMBRE.

Membriĭ presenţiĭ d-niĭ : *Alexandri V.*, *Chiţu G.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Papadopolŭ-Calimachŭ A.*, *Sturdza D.*, *Aurelianu P. S.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţa Academieĭ trista scire despre reposarea colegululuĭ *A. Hodoşŭ* în Sibiiŭ, declarândŭ totŭ o dată, cu aprobarea unanimă, că Delegaţiunea a şi expresŭ printr'o telegramă vĕduveĭ reposatuluĭ viuele regrete din partea Academieĭ.

Se decide a se face portretulŭ luĭ *Hodoşŭ*, pentru a se pune în sala de şedinţe a Academieĭ.

Nefiindŭ nicĭ o altă comunicaţiune la ordinea ḑileĭ, d-lŭ *D. Sturdza* dă citire, din partea maiorităţiĭ comisiuniĭ *ad-hoc*, a uneĭ schiţe despre măsurele ce urméză a se lua pentru concentrarea Bibliotecel Statuluĭ, Museuluĭ naţionalŭ şi a Archivelorŭ Statuluĭ sub autoritatea Academieĭ Române.

D-niĭ *Maniu*, *Aurelianu*, *N. Ionescu* şi *Papadopolŭ-Calimachŭ* insistă asupra necesităţiĭ de a se întruni tóte aceste institute într'unŭ singurŭ mare localŭ, care arŭ oferi tóte condiţiunile de siguranţă şi de conservaţiune, fără însă ca Academia să iea asupră-şĭ administraţiunea unorŭ institute, a cărorŭ responsabilitate privesce şi trebue să privéscă numaĭ pe Statŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* declară, că a fostŭ de aceeaşĭ opiniune în sânulŭ comisiuniĭ, maĭ adăogândŭ că totŭ ce arŭ puté să asume Academia

arŭ fi numaĭ dóră dreptulŭ de a avé pe lângă fie-care din cele treĭ institute administrate de Statŭ câte unŭ comitetŭ de inspecţiune.

După o desbatere, la care maĭ ieŭ parte d-niĭ *Alexandri*, *Ştefănescu* şi *Chiţu*, punêndu-se la votŭ şi primindu-se ambele propunerĭ, d-lŭ *Sturdza* se însărcinéză a elabora pentru şedinţa viitóre o nóuă schiţă.

Şedinţa se rădică la 2½ óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica*.

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ*.

PROCESŬ-VERBALŬ No. 28.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ—VINERI 5 DECEMBRE.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Alexandri V.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Sturdza D.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica*.

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţa Academieĭ următórele comunicaţiunĭ :

1. O adresă dela d-lŭ Mareşalŭ alŭ Curţiĭ Princiare, pe lângă care trămite, ca darŭ din partea A. S. Principeluĭ de Waldeck, următórele opere :

L. Curtze, Geschichte und Beschreibung des Fürstenthums Waldeck. — Arolsen 1850, 1 vol. 8°.

Carl Curtze, Geschichte der evangelischen Kirchenverfassung in dem Fürstenthum Waldeck. — Arolsen 1850, 1 vol. 8°.

Thalbitzer, Niveau-Karte der Fürstenthümer Waldeck und Pyrmont samt der Hessen-Darmstädtischen Enclaven, Herrschaft Itter, Eimelrode, Höringhausen. — 1866.

Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, par une societé de gens de lettres. Mis en ordre & publié par M. Diderot, quant à la partie mathématique, par M. d'Alembert. — Paris 1751—1765, texte 17 vol. fol., planches 8 vol. fol.

Primindu-se cu recunoscinţă, se decide ca Delegaţiunea să exprime A. S. Principeluĭ de Waldeck gratitudinea Academieĭ.

2. O epistolă din partea d-luĭ academicŭ *N. Creţulescu* din Roma, pe lângă care alătură o adresă dela d-lŭ L. Lalanne, directorulŭ scóleĭ de podurĭ şi şosele dela Paris, plină de sentimente simpatice pentru România şi oferindŭ Academieĭ în darŭ o frumósă colecţiune de opere relative la technologiă.

Se decide a se exprime d-luĭ Lalanne o viuă mulţămire, iar cărţile donate se transmitŭ la bibliotecă.

3. O epistolă dela d-lŭ academicŭ *G. Bariţŭ* din Sibiiŭ, relativă maĭ cu sémă la necesitatea uneĭ împrejmuirĭ pentru monumentulŭ reposatuluĭ *Papiŭ Ilarianŭ*.

Se decide ca Delegaţiunea să iea informaţiunĭ despre costulŭ împrejmuiriĭ.

4. O epistolă dela d-lŭ *D. Sturdza*, donândŭ Academieĭ următórele opere :

Sommer, Vita Iacobi Despotae Moldavorum reguli. — Witebergae 1587, 1 vol. in 8°.

Notizie storiche, politiche, geografiche e statistiche sulla Vallachia e sulla Moldavia. — Milano 1821, 1 vol. în 8°.

Plaside, Le cours du Danube. — Paris 1783 (chartă).

Reise-Beschreibung von Pultava durch das Desert Dzike Pole nach Bender und durch die Wallachey und Moldau nach Teutschland. — 1714, 1 vol. în 8°.

Relation oder ausführlicher Bericht auss dem Feldlager der Kayserl. Troupen unter dem Commando des Herrn General Veterani in der Walachey. — 1688, 1 vol. în 4°.

Darulŭ primindu-se cu gratitudine, cărţile se transmitŭ la bibliotecă.

Terminându-se comunicaţiunile la ordinea ḑileĭ, d-lŭ *D. Sturdza* citesce o schiţă despre întrunirea BiblioteceĭStatuluĭ, Museuluĭ naţionalŭ, Archivelorŭ Statuluĭ și Academieĭ Române într'unŭ singurŭ localŭ, lucrată în conformitate cu votulŭ din ședinţa precedentă.

Acéstă schiţă se împarte în maĭ multe copie la membriĭ Academieĭ spre a fi studiată.

Ședinţa se rădică la $3^1/_2$ óre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 29.

ȘEDINŢA ORDINARĂ—VINERI 12 DECEMBRE.

Membri presenţĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Chiţu G.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Maniu V.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

D-lŭ Președinte comunică adresa primită dela d-lŭ C. Zappa dimpreună cu copie după documentele moșielorŭ reposatuluĭ Evangeliŭ Zappa, carĭ copie însă, nefiindŭ legalisate de către o autoritate competentă, nu potŭ fi considerate ca satisfăcêndŭ disposiţiunea testamentuluĭ defunctuluĭ donatorŭ în privinţa depuneriĭ unorŭ asemenĭ la Academiă, ceea ce a îndemnatŭ pe Delegaţiunea de a le înapoia d-luĭ C. Zappa și de a cere altele, legalisate într'unŭ modŭ normalŭ.

Mĕsura luată de către Delegaţiune se aprobă.

D-lŭ Președinte aduce totodată la cunoscinţă, că procesulŭ cu

biserica S-ta Vinerĭ, relativŭ la moșia Satu-noŭ s'a terminatŭ în favórea Academieĭ și că Delegațiunea a și cerutŭ punerea formuleĭ executorie.

D-lŭ *Gr. Ștefănescu* citesce următorulŭ raportŭ alŭ Secțiuniĭ sciințifice:

«Academia, în sesiunea sa generală din anulŭ curentŭ, a votatŭ unŭ fondŭ de 600 de leĭ pentru completarea stațiunilorŭ meteorologice esistente în țéră și pentru înființarea uneĭ nuoĭ stațiunĭ peste Oltŭ. După o decisiune din ședința dela 29 Martie s'a rugatŭ d-lŭ St. Hepites, membru corespondentŭ alŭ acesteĭ Academiĭ, să facă unŭ memoriŭ în privința organisăriĭ serviciuluĭ meteorologicŭ în România; acelŭ memoriŭ d-lŭ Hepites s'a și grăbitŭ a-lŭ înainta Academieĭ și acésta l'a trămisŭ în examinarea Secțiuniĭ sciințifice care, în ședința sa din 7 curentŭ, a cititŭ cu tótă atențiunea consciinţiósă lucrarea d-luĭ Hepites, din care resultă că, pentru a avé o bună rețea meteorologică, arŭ trebui înființate stațiunĭ de întâia, de a dóua și de a treia ordine; cele d'întâiŭ, pe lângă observațiunile maĭ complete ce arŭ fi însărcinate a face, arŭ avé și misiunea de a aduna și coordona observațiunile făcute în stațiunile de alŭ doilea și alŭ treilea ordinŭ din țéră, pentru ca resultatulŭ lorŭ să fie maĭ lesne de înțelesŭ și de studiatŭ.

«Secțiunea însă, în urma discuțiunilorŭ urmate, a ajunsŭ la conclusiunea că, fondulŭ prevĕḑutŭ pentru anulŭ acesta fiindŭ prea micŭ spre a puté începe organisarea prevĕḑută în memoriulŭ d-luĭ Hepites, și că, în locŭ de a înființa o stațiune de primulŭ ordinŭ, care n'arŭ avé încă destulŭ materialŭ să coordoneze, multe din punctele țĕriĭ fiindŭ lipsite de stațiunĭ meteorologice, este maĭ bine ca, pentru anulŭ acesta, procurându-se instrumentele cele maĭ indispensabile, să se înființeze cu fondulŭ de care dispune Secțiunea, dóue stațiunĭ de alŭ doilea ordinŭ.

«Avêndu-se însă în vedere că, din cele treĭ stațiunĭ deja esistente, nicĭ una nu este în regiunea munțilorŭ, s'a decisŭ ca cele dóue stațiunĭ să se înființeze:

«una la Târgu-Jiuluĭ, ca una din localitățile muntóse dela extremitatea de apusŭ a țĕriĭ, și ca presintândŭ, în acelașĭ timpŭ, destulŭ interesŭ și din punctulŭ de vedere agricolŭ;

«alta la Câmpu-Lungŭ, ca localitate din cele maĭ muntóse și totŭ de o dată importantă prin esistența în apropierea sa a uneĭ stațiunĭ balneare, Bughia, și ca unulŭ din orașele unde deja unŭ mare numĕrŭ de familiĭ mergŭ în timpulŭ veriĭ, de prin diferite orașe ale țĕriĭ, și maĭ cu sémă din capitală, pentru a respira aerulŭ răcorosŭ și salubru alŭ acesteĭ localitățĭ.

«O dată staţiunile alese, ne trebuia persónele carĭ să iea sarcina onorifică şi gratuită pentru a face acele observaţiunĭ. Secţiunea s'a adresatŭ pentru acésta la d-niĭ I. Păsărénu, profesorŭ de sciinţele naturale în Târgu-Jiuluĭ, şi la d-lŭ Frideric Paulŭ, furmacistŭ la Câmpu-Lungŭ, şi amŭ plăcerea a anunţa Academieĭ că ambiĭ aceştĭ domnĭ aŭ primitŭ cu grăbire a se însărcina cu conducerea observaţiunilorŭ meteorologice din localităţile respective.

«În ceea ce privesce instrumentele pentru observaţiunĭ, Secţiunea a decisŭ că de o cam dată, aceste staţiunĭ să fie înzestrate cu :

	Leĭ
unŭ barometru cu planşeta sa	140,00
» termometru maxima	8,50
» » minima	6,50
» apĕrătorŭ pentru termometru	15,00
» pluviometru	46,00
o giruetă cu anemometru	30,00
unŭ ozonometru	8,00
» igrometru	30,00
«În totalŭ	284,00
«Pentru cele dóue staţiunĭ leĭ	568

«Restulŭ de 32 de leĭ pe lângă carĭ sunt sigurŭ că Academia va maĭ încuviinţa alţĭ 50 saŭ 60 de leĭ, vorŭ servi pentru împachetarea şi transportulŭ instrumentelorŭ.

«Pentru ca uniformitatea în observaţiunile diferitelorŭ staţiunĭ să fie câtŭ se póte de completă, Secţiunea a decisŭ ca să se róge d-lŭ Hepites a face comanda acestorŭ instrumente, pentru ca ele să fie conforme cu cele din observatorulŭ d-sale.

«O dată instrumentele sosite, se vorŭ da d-lorŭ Păsărénu şi Paulŭ tóte instrucţiunile necesare pentru conducerea observaţiunilorŭ, împreună cu buletinurile de observaţiunĭ tipărite, după formularele alăturate pe lângă memoriulŭ d-luĭ Hepites.

«Pentru anulŭ viitorŭ Secţiunea are convingerea că Academia va da fondurile necesare pentru completarea diferitelorŭ staţiunĭ cu instrumentele de carĭ maĭ aŭ lipsă şi pentru înfiinţarea de nuoĭ staţiunĭ, saŭ celŭ puţinŭ pentru organisarea uneĭ staţiunĭ de primulŭ ordinŭ în Bucurescĭ, care să adune şi să coordoneze datele diferitelorŭ staţiunĭ, pentru ca, cu modulŭ acesta, să putemŭ intra cu demnitate în reţéua meteorologică internaţională.»

După o discuţiune, la care ieŭ parte d-niĭ Haretu, *Ion Ghica* şi *Bacaloglu*, conclusiunile raportuluĭ se primescŭ, cu adausulŭ uneĭ staţiunĭ muntóse la Pétra în Moldova, pentru care să se profite de bine-

voitórea propunere a profesorilorŭ de acolo de a face eĭ observaţiunĭ meteorologice, şi Delegaţiunea se autorisă a lua măsurele trebuinciόse pentru cumpĕrarea instrumentelorŭ şi pentru distribuirea lorŭ.

Cu acéstă ocasiune d-lŭ *Gr. Ştefănescu* comunică următórea epistolă dela d-lŭ membru corespondentŭ Hepites, relativă maĭ cu sémă la preţurile instrumentelorŭ :

«Spre răspunsŭ la epistola d-vóstre de ierĭ, mĕ grăbescŭ a vĕ face cunoscutŭ preţurile diferitelorŭ instrumente. Maĭ înainte însă aşŭ dori să vĕ spunŭ ca până astăḑĭ nicĭ unŭ igrometru construitŭ pentru meteorologie nu dă indicaţiunĭ suficiente şi de acea nu se recurge la dânsulŭ de câtŭ atuncĭ când este absolutŭ necesarŭ, adecă în timpŭ de îngheţŭ, când manipulaţiunile cu psicrometrulŭ sunt prea lungĭ; prin urmare creḑŭ că arŭ fi multŭ maĭ nemeritŭ şi maĭ utilŭ să se procure maĭ înainte de tóte nu psicrometru care formézǎ, ca să ḑicŭ ast-felŭ, basă staţiunelorŭ de alŭ doilea ordinŭ.

«Iată acum şi preţulŭ diferitelorŭ instrumente cu numele fabricantuluĭ şi adresa sa.

«Barometru Renou cu cutia sa, 110 fr. la Tonnelot, 25 rue Sommerard Paris,

«Psicrometru, modelulŭ institutuluĭ meteorologicŭ din Viena cu apărătorulŭ (Blechbeschirmung) cu termometre divisate in $^1/_5$ pe opalŭ; 28 fiorinĭ saŭ 65 leĭ la Kappeller la Viena, Kettenbrückengasse 9;

«Termometrulŭ maximŭ Rutherfort modif. de Alvergniat, costă 8.00
» minimŭ » 6.00

«Apărătorŭ (abris) pentru aceste termometre, modelulŭ biurouluĭ centralŭ meteorologicŭ din Paris, costă 15 leĭ;

«Câte treĭ aceste aparate la Alvergniat frères, 10 rue de la Sorbonne Paris.

«Pluviometru, mod. Inst. din Viena, 20 florinĭ saŭ 46 leĭ la Kappeller.

«Girueta şi anemometru, unŭ singurŭ instrumentŭ sub numele de *Windfahne von Wild*, costă 30 francĭ la *Hermann şi Pfister* în Berna. Transportulŭ săŭ costulŭ maĭ aprópe 40 leĭ din causa greutăţiĭ.

«Ozonometru luĭ Dr. Lender, 8 francĭ de la Kappeller,

«Igrometru luĭ Koppe de la Hottinger din Zürich; nu cunoscŭ bine preţulŭ; socotescŭ însă că va costa, împreună cu apărătorulŭ sĕŭ, până la 30 saŭ 35 fr. Eŭ până acum m'amŭ servitŭ de igrometru luĭ Klinkerfues, însă m'amŭ convinsŭ că nu corespunde nicĭ de cum laudelorŭ scrise prin diferite uvrage şi de aceea mĭ-amŭ comandatŭ unulŭ de alŭ luĭ Koppe fórte simplu şi care presintă avantagiulŭ de a puté fi în orĭ ce momentŭ controlatŭ şi îndreptatŭ.

«De ierĭ a sositŭ impiegatulŭ d-luĭ Aurelianu şi ĭ-amŭ arătatŭ totŭ ce amŭ pututŭ face; astăḑĭ a plecatŭ înapoĭ la Bucurescĭ.

«Consiliulŭ judeţianŭ a aprobatŭ şi votatŭ suma necesară a se face în judeţulŭ nostru 10 staţiunĭ pluviometrice; la cea d'întâiŭ ocasiune voiŭ face comanda instrumentelorŭ. Pluviometrele ce voiŭ lua vorŭ fi de cele maĭ simple, întrebuinţate în staţiunile pluviometrice din Franţa; costă pe locŭ 15 leĭ.

«Astădĭ chiarŭ amŭ primitŭ şi amŭ putută arăta impiegatuluĭ maĭ multe instrumente, dintre carĭ unŭ termometru noŭ specialŭ pentru pămîntŭ la 15 cent. adâncime.

«Pe lângă preţulŭ de 110 leĭ alŭ barometruluĭ trebue să maĭ socotiţĭ încă 30 leĭ pentru planşeta de suspensiune ce se póte cumpăra totŭ de la Tonnelot.

«Daca s'arŭ ajunge suma de carĭ dispuneţĭ, aşŭ dori să-mĭ procuraţĭ şi pentru mine unŭ barometru Renou cu planşeta sa; celŭ care-lŭ amŭ este unŭ Gay-Lussac din Viena, care, în comparaţiune cu barometrulŭ aneroidŭ vĕdŭ că este cam leneşŭ.»

Se decide a se avé în vedere de către Delegaţiune.

D-lŭ membru corespondentŭ Haretu depune observaţiunile meteorologice făcute de d-lŭ Hepites în Brăila pe lunele Ianuariŭ—Novembre 1880.

Se hotărasce a se publica la timpŭ în *Anale* împreună cu cele-l-alte lucrărĭ analóge.

D-lŭ *Gr. Ştefănescu* citesce o comunicaţiune din partea d-luĭ Hepites despre cutremurulŭ de pămîntŭ, resimţitŭ în Brăila la 25 Decembre 1880.

In discuţiunea care urméză, d-lŭ *Bacaloglu* atrage atenţiune asupra causelorŭ subiective şi obiective a divergenţeĭ posibile în aprecìarea durateĭ unuĭ cutremurŭ de pămîntŭ.

Nota d-luĭ Hepites se decide a se publica în *Anale.*

Şedinţa se rădică la $3/^1{}_2$ óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 30.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI 19 DECEMBRE.

Membri presenţĭ : *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ *V. A. Urechiă*, printr'o adresă, donéză Academieĭ dóue preţióse monete dela Ştefanŭ celŭ Mare.

Primindu-se cu recunoscinţă, darulŭ se transmite la colecţiunea numismatică.

Venindŭ la ordinea ḑileĭ propunerea trămisă din Paris de d-lŭ academicŭ *A. Odobescu*, comunicată în şedinţa dela 10 Octobre 1880, relativă la adunarea notiţelorŭ biografice şi bibliografice despre reposaţiĭ membri aĭ Academieĭ, se primesce, în urma uneĭ desbaterĭ la care ieŭ parte d-niĭ *Ghica*, *Hasdeŭ* şi *Ştefănescu*, decidêndu-se ca Delegaţiunea să activeze adunarea acelorŭ notiţe prin membriĭ specificaţĭ în propunere, cu singura deosebire de a fi însărcinatŭ d-lŭ *Bariţŭ* cu notiţele despre reposaţiĭ *Papiŭ* şi *Hodoşŭ*.

Şedinţa se rădică la 2½ óre.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 31.

ŞEDINŢĂ ORDÎNARĂ—VINERÎ 9 IANUARIU.

Membri presenţĭ d-niĭ : *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Urechiă V. A.*, *Bacaloglu E.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţa Academieĭ următórele donaţiunĭ :

1. Dóue-spre-ḑece monete de aramă, romane şi bizantine, dela d-lŭ Julianŭ Delescu, prin d-lŭ *V. A. Urechiă.*
2. Cincĭ monete de aramă romane dela d-lŭ M. Călinescu.
3. Dóue exemplare din opera *Ţéra nóstră* dela d-lŭ *P. S. Aurelianŭ.*
4. Unŭ exemplarŭ din broşura *Statistica Urbei Ploescĭ* dela Primăria din Ploescĭ.

Tóte acestea primindu-se cu gratitudine, se transmitŭ la colecţiunile respective.

D-lŭ Preşedinte comunică dóue epistole dela casa Egger frères din Pesta-Viena, pe lângă carĭ se propune Academieĭ acuisiţiunea uneĭ diplome dela Principele Transilvanieĭ Andreiŭ Batori cu preţŭ de 75 galbenĭ, şi a uneĭ vechĭ cupe de cornŭ, cu armele Moldoveĭ, cu preţŭ de 325 livre sterlinge; diploma în cestiune fiindŭ trămisă în originalŭ, iar cupa într'o reproducţiune fotografică.

După o discuţiune, la care ieŭ parte d-niĭ *Ion Ghica*, *Hasdeŭ* şi *Urechiă*, propunerea se refusă, urmândŭ a se înapoia d-lorŭ Egger diploma cea originală, iar fotografia a se transmite la colecţiunea de stampe.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică observaţiunile meteorologice, pe anulŭ 1880, trămise din Iaşĭ de d-lŭ academicŭ P. Poni, şi anunţă

totodată că d-luĭ Hepites i s'a pusŭ la disposițiune suma de 568 leĭ, pentru cumpĕrarea instrumentelorŭ meteorologice, pe carĭ le va înainta apoĭ la Academiă spre a fi distribuite pe la stațiunile respective, în conformitate cu decisiunea luată în ședința dela 19 Decembre 1880.

Cu acéstă ocasiune, d-lŭ Secretarŭ alŭ Secțiuniĭ sciințifice depune următórea propunere :

«Observațiunile meteorologice pentru anulŭ 1880, carĭ sunt a se tipări în *Anale*, fiindŭ maĭ multe ca în alțĭ anĭ, fiindcă cele trămise de d-lŭ Hepites dela Brăila sunt maĭ detaliate, este necesarŭ a se începe tipărirea lorŭ îndată spre a se puté termina înainte de viitórea sesiune, pentru că tipărirea lorŭ se póte face fórte încetŭ.

«Ele nu încap în formatulŭ *Analelorŭ*.

«Pentru aceste cuvinte este *necesarŭ* și credŭ că este bine ca observațiunile meteorologice, împreună cu diferitele notițe trămise de d-lŭ Hepites și de d-lŭ Aurelianŭ cu privire la meteorologiă, să se publice într'o broșură deosebită de *Anale*, care să încépă îndată a se tipări, și acésta să se urmeze așa și pentru aniĭ viitorĭ.»

Propunerea se primesce.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea dileĭ, ședința se rădică la $3^1/_2$ óre.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 32.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERĬ 16 IANUARIŬ.

Membri presențĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președinția d-luĭ : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.

Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţă următórele comunicaţiunĭ :

1. **Primirea** publicaţiuniĭ întitulate : «Report of the meteorological «council to the royal Society for the Year ending 31 st of March 1880» din partea Oficiuluĭ meteorologicŭ din Londra.

Se decide a se transmite la bibliotecă.

2. O adresă dela d-lŭ membru corespondentŭ S. Hepites, prin care anunţă că a comandatŭ în străinătate, după hotărîrea luată de Academiă, tóte instrumentele meteorologice necesare de o cam dată pentru înfiinţarea primelorŭ staţiunĭ.

Se decide a se aştepta sosirea instrumentelorŭ în cestiune, pentru a se regula distribuţiunea lorŭ.

D-lŭ Preşedinte anunţă apoĭ, că *Psaltirea luĭ Coresi* reprodusă de d-lŭ *Hasdeŭ*, şi lucrarea d-luĭ Gr. Tocilescu despre *Dacia înainte de Romanĭ*, ambele fiindŭ tipărite, pentru broşarea celeĭ d'intâiŭ s'a luatŭ suma de leĭ 200 din creditulŭ extraordinarŭ deschisŭ de Delegaţiune, iar acoperirea speselorŭ pentru cea-l-altă trece peste budgetŭ cu suma de 415 leĭ.

Şedinţa se rădică la 2 óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica*.

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ*.

PROCESŬ-VERBALŬ No. 33.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI 23 IANUARIŬ.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P., Sion G., Urechiă V. A., Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Felix I., Ghica Ion, Stefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica*.

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte pune în vederea Academieĭ cheltuelile, provocate prin reproducerea *Psaltiriĭ luĭ Coresi* de cătră d-lŭ *Hasdeŭ* şi prin publicarea opereĭ d-luĭ Tocilescu întitulată *Dacia înainte de Romanĭ*, cerêndŭ a se fixa preţulŭ cu care se potŭ pune în vîndare.

Se decide preţulŭ de câte 15 leĭ de exemplarŭ, depunêndu-se la librarĭ cu rabatulŭ admisŭ pentru cele-l-alte ediţiunĭ ale Academieĭ.

D-lŭ Preşedinte trece la următórele comunicaţiunĭ:

1. O epistolă din partea d-neĭ Ana Hodoşŭ, pe lângă care alăturéză fotografia rĕposatuluĭ sĕŭ soţŭ *Iosifŭ Hodoşŭ*, membru alŭ Academieĭ.

Se hotărasce a se face portretulŭ defunctuluĭ în condiţiunile celorŭ-l-alte portrete din galeria Academieĭ, între carĭ urméză a se aşeza.

2. O interesantă scrisóre anonimă, în care se atrage atenţiunea Academieĭ asupra oportunităţiĭ de a se reproduce într'o singură colecţiune tóte legiuirile vechĭ ale Românilorŭ, începêndŭ dela legislaţiunea luĭ Mateiŭ Basarabŭ şi Vasile Lupulŭ, împreună cu o mulţime de acte de natură juridică, emanate dela diferiţĭ principĭ românĭ, unele publicate deja, cele maĭ multe rămase inedite.

Cestiunea se transmite *ad referendum* la Secţiunea istorică.

Şedinţa se rădică la $2^1/_2$ óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 34.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ—VINERĬ 30 IANUARE.

Membri presenţĭ d-niĭ : *Chiţu G.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Sedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte atestă primirea uneĭ scrisorĭ din partea d-luĭ *Alecsandri*, care anunţă că se însărcinéză cu plăcere de a scrie o biografiă a reposatuluĭ Costache Negruzzi şi că o va citi într'una din şedinţele publice ale Academieĭ.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţă totodată, că a primitŭ personalmente din partea d-luĭ membru corespondentŭ Dr. Obedenaru, unŭ articolŭ alŭ d-sale despre România, extrasŭ din *Dictionnaire encyclopédique de médecine*, pe lângă care, într'o epistolă scrisă în limba francesă, d-lŭ Obedenaru, separândŭ cestiunea raseĭ de cestiunea limbeĭ, insistă asupra origineĭ gallo-celtice a Românilorŭ şi a Bulgarilorŭ de sudŭ.

D-lŭ *Ionescu* accentuéză asupra importanţeĭ cercetărilorŭ, carĭ arŭ avé de scopŭ a urmări respăndirea elementuluĭ celticŭ dela Galia propriŭ ḑisă şi dela Reto-romanĭ prin nordulŭ Italieĭ până pe peninsula balcanică.

D-lŭ *Hasdeŭ* regretă că nu găsesce în epistola d-luĭ Obedenaru nicĭ unŭ argumentŭ, ci numaĭ o afirmaţiune. Din studiele sale proprie, d-sa s'a încredinţatŭ de multŭ că naţionalitatea serbă se întemeiéză în adevĕrŭ pe unŭ *substratum* românescŭ, în câtŭ s'ar puté stabili, până la unŭ punctŭ, o identitate de rasă între Sêrbĭ şi Românĭ; de

nicăirĭ însă n'a pututŭ conchide până acum despre unŭ amestecŭ etnicŭ destulŭ de simţitŭ între Românĭ şi Bulgarĭ, deşi există între eĭ unŭ necontestabilŭ amestecŭ linguisticŭ.

D-lŭ *Gr. Ştefănescu* crede că argumentele d-luĭ Obedenaru potŭ fi cuprinse în articlulŭ d-sale, alăturatŭ pe lângă epistolă.

D-lŭ Preşedinte arată că a cititŭ articlulŭ, dar a vĕḑutŭ acolo cestiunea raseĭ atinsă prea pe scurtŭ.

Inchiḑêndu-se discuţiunea, d-lŭ *Aurelianu* atrage atenţiunea Academieĭ asupra nenorocitelorŭ încercărĭ, făcute în trecutŭ de a se aclimata în România arborele Eucalyptus, întrebândŭ dacă o asemenea aclimatare e radicalmente imposibilă, saŭ dacă nesuccesulŭ a provenitŭ din vre-o altă causă.

După o desbatere, la care ieŭ parte d-niĭ *Ionescu*, *Ghica* şi *Felix*, se ajunge la conclusiunea, că încercările din trecutŭ n'aŭ fostŭ făcute într'unŭ modŭ destulŭ de sistematicŭ, întroducêndu-se sĕmânţa eucalyptuluĭ din clime cu totulŭ diferite de a nóstră, în locŭ de a se precede la o propagare treptată din zonă în zonă, în câtŭ posibilitatea saŭ imposibilitatea aclimatăriĭ remâne de o cam dată o cestiune pendinte.

Şedinţa se rădică la 3½ óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 35.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ — VINERI 6 FEBRUARIE.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Sion G.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Urechia V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţă următórele comunicaţiunĭ :

1. O epistolă din partea d-luĭ Rem. Oprénu, prefectŭ dela Constanţa, adresată d-luĭ academicŭ *G. Sion* şi prin care, pe de o parte descrie modulŭ cum s'a transportatŭ la Constanţa ruinele dela Adamclisè, iar pe de alta arată necesitatea de a fi ele studiate de către o comisiune din sânulŭ Academieĭ.

Se iea actŭ, remănêndŭ a se pune la timpŭ în vederea comisiuniĭ *ad-hoc*, alésă deja maĭ din nainte pentru studiulŭ archeologicŭ şi naturalistŭ alŭ Dobrogeĭ.

2. O colecţiune de observaţiunĭ meteorologice, făcute de d-lŭ membru corespondentŭ St. Hepites la Brăila.

Se decide a se publica în *Anale*, ca şi lucrările analóge din trecutŭ.

3. O adresă din partea Ministeruluĭ de Interne, pe lângă care se înaintéză unŭ exemplarŭ din «Expunerea despre situaţiunea judeţelorŭ din România pe 1879».

Se transmite la bibliotecă.

4. O adresă din partea *P. S. Episcopuluĭ Melchisedecŭ*, pe lângă care donéză o traducere română manuscriptă a Predicelorŭ dominicale ale S-tuluĭ Ioanŭ Chrisostomŭ, după ediţiunea germană a luĭ Hefele, propunêndŭ Academieĭ a da la lumină acea traducere.

Donaţiunea se primesce cu gratitudine, iar propunerea se va pune în desbaterea Secţiunilorŭ întrunite ale Academieĭ după deschiderea sesiuniĭ generale.

Terminându-se comunicaţiunile, d-lŭ *G. Sion* iea cuvîntulŭ pentru a face cunoscutŭ că nu posedă materialurĭ pentru a puté schiţa notiţa biografică despre reposatulŭ academicŭ C. Stamate.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* declară că primesce asupră-şĭ acéstă însărcinare.

P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ depune în darŭ treĭ chrisóve moldovenescĭ originale pe pergamenŭ, scrise în limba slavică şi însoţite de traducerea română, şi anume :

1. dela Alexandru-Vodă din 1453;
2. dela Ştefanŭ celŭ Mare din 1464;
3. dela Eremia Movilă din 1597.

Darulŭ se primesce cu o viuă mulţămită şi se transmite la cimelioteca Academieĭ.

D-lŭ *T. Maiorescu* depune următórea propunere :

«Considerândŭ, că maĭ mulţĭ din membri Academieĭ române sunt şi deputaţĭ (d-niĭ *Ionescu*, *Chiţu*, *Aurelianu*, *Maniu* şi subscrisulŭ);

«Considerândŭ, că ora 1 de amiaḑă, când începŭ şedinţele de Vinerea ale Academieĭ române coincide cu aceeaşĭ oră, în care începŭ şi şedinţele camereĭ;

«Considerândŭ, că maĭ alesŭ acum, când în cameră se desbate budgetulŭ instrucţiuniĭ publice şi legea instrucţiuniĭ publice, membriĭ Academieĭ, carĭ sunt şi deputaţĭ, sunt datorĭ să fie la cameră chiar în interesulŭ unorŭ cestiunĭ, ce atingŭ directŭ saŭ indirectŭ şi Academia română;

«Amŭ onóre a propune, ca şedinţele Academieĭ să se ţină Dumineca la ora 1 de amiaḑĭ, dacă nu este nicĭ unŭ membru din ceĭ presenţĭ care se impotrivesce la acéstă modificare de faptŭ a regulamentuluĭ.

«Iar modificarea formală a regulamentuluĭ în acestŭ înţelesŭ rămâne a fi propusă la sesiunea generală din acestŭ anŭ.»

Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ în Sesiunea generală.

P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ dă lectură uneĭ părţĭ din memo-

riulŭ întitulatŭ : *Relaţiunĭ istorice despre ţerile române din epoca dela finele véculuĭ 16 şi începutulŭ celuĭ alŭ 17-lea.*

Timpulŭ fiindŭ înaintatŭ, sfârşitulŭ memoriuluĭ se lasă pentru viitórea şedinţă publică, cea de faţă rădicându-se la órele 4 $^1/_2$ p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 36.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ — VINERI 13 FEBRUARIŬ.

Membri presenţĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P., Sion G., Melchisedecŭ P. S. S. Ep., Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr.,*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţă următórele comunicaţiunĭ :

1. O adresă din partea d-luĭ Dr. Teutsch dela Sibiiŭ, preşedintele Societăţiĭ germane pentru cunóscerea Transilvanieĭ, pe lângă care se alătură unele publicaţiunĭ ale aceleĭ Societăţĭ, şi anume :

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, Neue Folge, Bd. X-XVI. 1.

Primindu-se cu gratitudine, se decide a se trămite în schimbŭ publicaţiunile Academieĭ Române.

2. O adresă din partea Bibliotecei publice din Iaşĭ, prin care anunţă că a primită publicaţiunile ce i s'aŭ trămisŭ.

Se iea cunoscinţă.

3. O adresă din partea d-luĭ membru corespondentŭ St. Hepites,

pe lângă care trămite spre examinare o carte a bibliotecei publice din Brăila, întitulată: *Filosofésca îndeletnicire* și tradusă românesce pe la finea secolului trecutŭ (după 1791) de către unulŭ numitŭ «Dascalŭ Petru Stamatiade».

Se pune la disposițiunea Secțiunii literare, urmândŭ apoi a fi înapoiată bibliotecei din Brăila.

Ne mai fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑilei, ședința se rădică la 2 óre.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 37.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERI 20 FEBRUARIŬ.

Membrii presenți d-nii : *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Sion G.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*

Sub președința d-lui : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.
Se citesce și se apróbă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședinței precedente.

Nefiindŭ nici o comunicațiune la ordinea ḑilei, se desbatŭ măsurile ce urméză a se lua cu apropierea sesiunii generale.

Cu ocasiunea studielorŭ craniologice asupra locuitorilorŭ peninsulei Balcanice, anunțate de d-lŭ Dr. Obedenaru, în articlulŭ asupra țĕrilorŭ Danubiane din noulŭ *Dictionnaire encyclopédique de médecine*, despre care s'a vorbitŭ în ședința dela 30 Ianuariŭ a. c., se nasce o

discuțiune despre gradulŭ de positivitate ce se póte acorda acesteĭ ramure a antropologieĭ în starea actuală a sciințeĭ. La acéstă discuțiune ieŭ parte d-niĭ *Ion Ghica*, *Hasdeŭ*, *Bacaloglu*, și *Gr. Ștefănescu*, ajungêndŭ la conclusiune că observațiunile craniologice, pentru a oferi resultate adevĕratŭ seriόse, trebue făcute de către maĭ mulțĭ observatorĭ asupra unuĭ numĕrŭ fόrte mare de indivițĭ de aceeașĭ rasă dintr'o regiune bine circumscrisă, căcĭ alt-felŭ se lasă o latitudine indefinită fantasieĭ și teorielorŭ preconcepute ale unuia singurŭ, care pretinde a fi observatŭ.

Ședința se rădică la 2 $^1/_2$ όre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 38.

ȘEDINȚĂ ORDINARĂ — VINERI 27 FEBRUARIŬ.

Membriĭ presențĭ d-niĭ : *Hasdeŭ B. P.*, *Sion G.*, *Papadopolŭ-Calimachŭ A.*, *Sturdza D.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*

Sub președința d-luĭ *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 όră.
Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente.

Se facŭ următόrele comunicațiunĭ :

1. Se anunță mόrtea multŭ regretatuluĭ colegŭ d-lŭ *A. T. Laurianu* și se iea unanima decisiune ca Academia să însoțéscă *in corpore* cortegiulŭ reposatuluĭ, însărcinându-se totodată d-lŭ *Sion* a ține unŭ discursŭ funebru cu acéstă ocasiune.

2. D-lŭ *V. A. Urechiă*, dăruindŭ unŭ planŭ alŭ Romeĭ antice de Io. Battista Nolli dela 1785, se primesce cu mulţămire şi se transmite la colecţiunea cartografică a Academieĭ.

3. D-lŭ *D. Sturdza* donéză unŭ exemplarŭ din *Cazania mitropolitului Varlaamŭ* dela 1643, care primindu-se cu gratitudine se depune în bibliotecă.

Terminându-se aceste comunicaţiunĭ, d-lŭ *Sturdza* arată regretulŭ că lipsa-ĭ din ţéră l'a împedecatŭ de a activa din parte-ĭ cestiunea clădiriĭ unuĭ edificiŭ alŭ Academieĭ, promiţêndŭ a aduce câtŭ maĭ curândŭ o schiţă despre mijlócele de a se realisa, modificată în sensulŭ decisiuniĭ luate în şedinţa dela 5 decembre anulŭ trecutŭ.

Şedinţa se rădică la 3 óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 39.

ŞEDINŢĂ ORDINARĂ PUBLICĂ — VINERI 6 MARTIŬ.

Membriĭ presenţĭ d-niĭ : *Hasdĕŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Sturdza D.*, *Urechiă V. A.*, *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândza D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţă următórele comunicaţiunĭ :

1. Reposatulŭ Teodorŭ Veissa, lăsândŭ Academieĭ prin testamentŭ suma de 25,000 leĭ, Delegaţiunea a primit'o într'unŭ modŭ provisoriŭ, în sensulŭ art. 85 din Regulamentŭ.

Cu acéstă ocasiune d-lŭ *Maiorescu* atrage atenţiunea asupra necesităţiĭ de a se propune în Sesiunea generală modificarea aceluĭ articolŭ.

2. D-lŭ K. Stăucénu, pe lângă o adresă, a dăruitŭ Academieĭ unŭ manuscriptŭ românescŭ din deceniulŭ alŭ treilea alŭ secoluluĭ nostru, întitulatŭ : *Tragedia luĭ Lentor.*

Se primesce cu mulţămire şi se transmite la bibliotecă.

3. Următórea adresă din partea Ministeruluĭ instrucţiuniĭ publice :

(A se vedé disposiţiunile luate în şedinţa dela 10 Martie).

Născêndu-se o viuă discuţiune asupra acesteĭ adrese, se facŭ dóue propunerĭ : una, susţinută de d-niĭ *Aurelianu* şi *Hasdeŭ*, ca să se céră dela Ministeriŭ o lămurire asupra moduluĭ în care regulamentulŭ exposiţiuniĭ a pututŭ să dispună de Academia Română, fără că ea să fi fostŭ consultată maĭ d'inainte ; o altă, susţinută de d-niĭ *Sturdza*, *Maiorescu* şi *Urechiă*, constatândŭ că o asemenea adresă. în care membriĭ Academieĭ sunt trataţĭ ca funcţionarĭ aĭ Ministeruluĭ nu póte fi luată în consideraţiune. Punêndu-se la votŭ se primesce a doua propunere, în urma căreia se trece la ordinea ḑileĭ.

D-lŭ Preşedinte, vorbindŭ despre cordiala primire ce s'a făcutŭ la Rio de Janeiro trămisuluĭ românŭ, d-luĭ L. colonelŭ Voinescu de către M. S. Impăratulŭ Brasilieĭ, unulŭ din ceĭ maĭ învĕţaţĭ suveranĭ aĭ timpuluĭ, propune a i se trămite în omagiŭ principalele publicaţiunĭ ale Academieĭ.

Propunerea se primesce cu fericire.

După propunerĭ făcute de d-niĭ *Urechiă*, *Hasdeŭ* şi *Sturdza*, se încuviinţéză trămiterea publicaţiunilorŭ Academieĭ la universitatea din Cernăuţĭ, la acea din Lemberg, la Academia din Cracovia şi d-luĭ Ubicini la Paris.

D-lŭ *Urechiă* donéză o fóiă volantă întitulată: ***Adriano Paropat** dà saggio della lingua parlata in Sejano.*

Se transmite la bibliotecă.

D-lŭ Preşedinte, arătândŭ necesitatea de a se publica în extenso observaţiunile meteorologice ale membruluĭ corespondentŭ d-lŭ Hepites pe anulŭ 1879 într'o broşură separată, se primesce — după propunerea d-luĭ *Sturdza* — ca titlurile rubricelorŭ să se pună numaĭ franţusesce.

P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ citesce continuarea memoriuluĭ sĕŭ.

Şedinţa se rădică la 3 óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ*

ANEXE

I

VEGETAŢIUNEA PINULUĬ SYLVESTRU ŞI A PINULUĬ NEGRU LA SCOLA DE AGRICULTURĂ DE LA FERESTREŬ de D-lŭ P. S. AURELIANU

Acum ḑece anĭ, când s'a înfiinţatŭ Scóla de agricultură şi silvicultură de la Ferestreŭ, pe lângă alte culturĭ experimentale începute cu scopŭ de a constata care sunt dintre plantele cultivate acele carĭ potŭ fi introduse maĭ cu succesŭ în România, amŭ semĕnatŭ şi dóue speciĭ de arborĭ reşinoşĭ, şi anume *pinulŭ sylvestru* (pinus sylvestris, Linné) şi *pinulŭ negru* saŭ *de Austria* (pinus nigra, Linné, pinus austriaca, pinus laricio austriaca, Endl.).

S'a semĕnatŭ în aceleaşĭ condiţiunĭ şi pe aceeaşĭ suprafaţă ambele speciĭ de reşinoşĭ. Semênţele aŭ rĕsăritŭ fórte bine şi aŭ vegetatŭ cu vigóre până în tómnă. In primăvară amŭ constatatŭ că periseră ceĭ maĭ mulţĭ dintre pueţiĭ de pinŭ negru, iar ceĭ de pinŭ sylvestru nu suferiseră câtŭ de puţinŭ. Şi câţĭ maĭ rĕmaseră dintre piniĭ negri, vegetaŭ slabŭ şi aveaŭ o înfăţişare care denota că nu le priesce. In anulŭ alŭ doilea aŭ maĭ peritŭ dintre piniĭ negri, iar ceĭ sylvestri aŭ vegetatŭ şi maĭ vigurosŭ.

După treĭ patru anĭ abia aŭ maĭ rămasŭ cu viéţă vre-o dóueḑecĭ de pinĭ negri, iar din ceĭ sylvestri aveamŭ la o mie.

S'a transplantatŭ pueţiĭ ambelorŭ speciĭ iarăşĭ în condiţiunĭ uniforme. După şése anĭ, piniĭ sylvestri înfăţişaŭ cea maĭ frumósă vegetaţiune. Câţĭ maĭ remăseseră dintre piniĭ negri, prinseseră putere şi câţĭ-va dintre dânşiĭ rivalisaŭ cu pinulŭ sylvestru.

De la 1870, anulŭ în care s'a semĕnatŭ acestĭ pinĭ şi până la 1880,

temperatura maximă și minimă a variatŭ. Incepêndŭ cu anulŭ 1874, iată care a fostŭ maxima și minima după termometrulŭ centigradŭ:

	Maxima extremă	Minima extremă
1874	34,2	24,5
1875	32,8	18,7
1876	31,6	21,6
1877	38,7	19,5
1878	34,4	20,7
1879	36,3	17,5

In 21 Ianuariŭ 1880 termometrulŭ a cădutŭ la 28°,7 sub zero; cu alte cuvinte de la 1874 gerulŭ celŭ maĭ mare a fostŭ în 1880. Trebuesce observatŭ că pe lângă frigulŭ celŭ mare iérna trecută n'a fostŭ nicĭ zăpadă; pămîntulŭ a fostŭ descoperitŭ, și prin urmare maĭ espusŭ influințeĭ temperatureĭ.

Acéstă temperatură atâtŭ de frigurósă a făcutŭ să degere toțĭ piniĭ negri pe carĭ îĭ aveamŭ în parculŭ scóleĭ, și carĭ aveaŭ o înălțime de 3^m,80 și unŭ diametru de 0^m,08.

Dintre sutele de pinĭ sylvestri carĭ se află în parculŭ scóleĭ n'a peritŭ nicĭ unulŭ și acum, în Maiŭ, vegetéză cu o vigóre particulară. Astŭ-felŭ dar pinulŭ sylvestru póte să îndure cea maĭ aspră temperatură ce póte să se întâmple în ţéra nóstră.

Cea ce dă și maĭ multă tăriă acestorŭ observațiunĭ și mě îndémnă a recomanda din noŭ înmulțirea ţădurilorŭ de pinŭ sylvestru în ţéră, este că chiarŭ puețiĭ de unŭ anŭ și de doĭ anĭ, carĭ se află în pepinierele scóleĭ, aŭ înfruntatŭ frigulŭ din iérna trecută și acum vegetéză cu multă putere.

II.

GRINDINA CAḌUTĂ ÎN JURULŬ BRAILEĬ ÎN NÓPTEA DE LA 6 LA 7 IUNIU 1880 st. n.
NOTĂ de D-lŭ ST. HEPITES.

Cu începere din séra de 5 Iuniŭ se pregătia în atmosferă o furtună care însă n'a isbucnitŭ de câtŭ în apropiere de Galaţĭ pe la 9 ore séra, unde s'a observatŭ fulgere fórte dese însă depărtate, tunete maĭ de locŭ, iar vântulŭ moderatŭ. După plóie repede, care a produsŭ 6.4^{mm} de apă, cerulŭ s'a limpeḍitŭ cu desăvârşire la 11 ore. La Brăila n'a avutŭ locŭ într'acelaşĭ timpŭ de câtŭ vântŭ tare de la SSW, fórte puţine fulgere spre rĕsăritŭ şi câte-va picăturĭ de plóie. Barometrulŭ se menţinu tótă ḍiua, ca şi în cea precedentă, la 757^{mm}.5, temperatura maximă 30^0.5, minimă 18^0.9.

In ḍiua de 6 Iuniŭ cerulŭ se acoperia adese-orĭ cu norĭ de natura nimbus uşorŭ; temperatura minimă a nopţiĭ fu de 18^0.4, iar maxima ḍileĭ 30^{0}0.

Barometrulŭ crescu cu 2 mil. până la prânzŭ, ast-felŭ în câtŭ la acéstă oră mercuriulŭ se găsia la înnălţimea de 759^{mm}.5, după care imediatŭ a începutŭ a scădea puţinŭ; la 3 ore p. m. presiunea atmosferică era de 758^{mm}.5, care s'a menţinutŭ tótă nóptea. La 9 ore séra a începutŭ a se vedé fulgere depărtate spre Vest; vântulŭ bate slabŭ despre SSE. Tunetulŭ se aude fórte rarŭ, fulgerulŭ însă se ivesce fórte desŭ. La 10 óre cade o undă de plóe, temperatura de la 24^0.8 la 9 óre scăḍu imediatŭ la 21^0.9.

După câtva timpŭ de linişte relativă, în care cerulŭ era peste totŭ acoperitŭ de nimbus, la 11^{ore} 10′ isbucni furtuna (orage) cu o mare intensitate, fulgerele se succedaŭ neîntreruptŭ, iar tunetele eraŭ fórte apropiate; vântulŭ slabŭ despre Vest, udometrulŭ a datŭ 7^{mm}.5 de apă în timpŭ de 10 minute câtŭ a ţinutŭ plóia; tunetele şi fulgerele aŭ duratŭ însă maĭ cu aceeaşĭ intensitate aprópe o óră. Este de observatŭ că direcţiunea, aprópe cu totulŭ exclusivă, a diferitelorŭ fulgere ce amŭ vĕḍutŭ a fostŭ cea orisontală; d'abia amŭ putută observa câteva zigzagurĭ verticale saŭ oblice, ceea-ce póte şi explica

causa pentru care n'amŭ audītŭ că arŭ fi cădutŭ unde-va trăsnetulŭ.

Grindina n'a cădutŭ de locŭ în cuprinsulŭ orașuluĭ Brăila; pe moșia Câmpineanca însă, la 5 kilometre de orașŭ și situată în comuna Cazasu, grindina a fostŭ de o mărime extraordinară, ne maĭ pomenită, după spusa bătrânilorŭ. Timpulŭ câtŭ a duratŭ căderea grindineĭ nu l'amŭ pututŭ determina cu precisiune; toțĭ s'acórdă însă a-lŭ limita între 10 și 15 minute, după care a urmatŭ o plóe torențială.

Căderea grindineĭ a avutŭ locŭ într'unŭ modŭ fórte neregulatŭ: se găsescŭ locurĭ a cărorŭ semănăturĭ sunt cu totulŭ distruse pe când între dânsele se află porțiunĭ care n'aŭ suferitŭ maĭ de locŭ saŭ fórte puținŭ.

Domnulŭ Carolŭ Roguski, proprietarulŭ uneĭ viĭ pe cósta déluluĭ Baldovenescilorŭ (1) a avutŭ buna voință a-mĭ trămite unŭ borcanŭ cu grindina adunată în via sa în diua de 8 Iuniŭ, adică după 38 de ore de la cădere. Luândŭ treĭ bucățĭ, cele maĭ marĭ, amŭ găsitŭ că aŭ greutatea de 31gr.,5 adică 10gr,5 fiă-care bucată și mărimea lorŭ mergea până la 34 milimetre într'unŭ sensŭ; forma lorŭ era maĭ multŭ turtită elipsoidală, scobită în mijlocŭ; fórte rarŭ amŭ găsitŭ forma sferică, dar și atuncĭ cu micĭ colțurĭ.

După informațiunile ce amŭ luatŭ la fața loculuĭ de la persóne carĭ aŭ vědutŭ grindina în momentulŭ căderiĭ sale, precum și din inspecția localităților carĭ aŭ fostŭ bântuite de dânsa se póte crede că pétra avea mărimea unuĭ oŭ de găină. Toțĭ sunt de acordŭ însă a spune că grindina avea totŭ felulŭ de mărime, de la acea a unuĭ bobŭ de mazăre până la acea a unuĭ oŭ de găină și că dânsa cădea când rară când fórte désă.

Localitățile cele maĭ multŭ bântuite sunt cele numite Belcigana și Patrana; lungimea zoneĭ pe care s'aŭ distrusŭ recoltele se póte stima la 4 kilometre, iar lungimea sa la maĭ multe decimĭ de kilometre, căcĭ cunóscemŭ acum că grindina a cădutŭ pe moșiile din comunele

(1). Muchia Baldovenescilorŭ formézā platoulŭ pe care este așezată Brăila și limitéză lunca Buzăuluĭ și Seretuluĭ. Este de observatŭ că zona bântuită de grindină se întinde d'alungulŭ acesteĭ muchĭ și urméză sinuositățile sale.

Latinu și Gurgueți pe râulŭ Buzăŭ și s'a întinsŭ până în Dunăre în direcțiunea West-Est.

Iată acum carĭ sunt observațiunile ce amŭ putută face și carĭ ne potŭ da o idee de mărimea și abundența petreĭ cădute. Porumbulŭ care avea o înălțime de 0.30—0.35 și care fusese deja prășitŭ odată a fost cu desăvârșire distrusŭ; pe icĭ pe colea se vĕdŭ d'abia câțĭ-va cocenĭ în picióre. Ordulŭ este amestecatŭ cu pămêntulŭ care are aspectulŭ ca cum arŭ fi scormonitŭ de râmătorĭ. In via d-luĭ Roguski se găsesce unŭ felinarŭ alŭ căruĭ scheletŭ de tinichia grósă a fostŭ turtitŭ și lampa de cristalŭ din întrulŭ felinaruluĭ a fostŭ spartă prin lovirea petreĭ. Frunda de viță precum și lăstariĭ sunt cu desăvârșire ruptĭ; frundele și fructele arborilorŭ atinșĭ aŭ cădutŭ cu totulŭ. Tencuiala de la casă este cădută aprópe cu totulŭ; se cunoscŭ locurile unde a lovitŭ grindina și n'a rĕmasŭ în bună stare de cât partea protegiată de strașina caseĭ.

Inălțimea straturuĭ de ghiață formatŭ pe pămîntŭ se pare a fi fostŭ de 0.15 la 0.20. Ómeniĭ carĭ dormiaŭ în corturĭ pe câmpŭ la locurile de arătură, fiindŭ nevoițĭ a-șĭ căuta unŭ adăpostŭ, aŭ fostŭ silițĭ a face cărărĭ cu sapele, căcĭ piciórele nu puteaŭ suferi rĕcéla grindineĭ și «ni se părea că umblămŭ, îmĭ spuneaŭ ómeniĭ, pe unŭ «stratŭ de nisipŭ așternutŭ de curândŭ.» A doua di, de și pe o temperatură de 28⁰.5, pămîntulŭ încă maĭ era acoperitŭ cu ghiață, iar grindina a resistatŭ prin locurile adăpostite, șanțurĭ etc. maĭ multŭ de 50 de ore.

Acestea fiindŭ condițiunile în care a avutŭ locŭ căderea grindineĭ de o mărime considerabilă, amŭ credutŭ că póte interesa Academia, ceea ce m'a decisŭ a face acéstă comunicațiune atrăgêndu-ĭ atențiunea asupra faptuluĭ că barometrulŭ cu dóue dile înaintea fenomenuluĭ, pe timpulŭ sĕŭ și chiar după săvârșirea sa, a avutŭ maĭ aceeașĭ înălțime; nu s'a observatŭ în totŭ acestŭ timpŭ de cât o singură depresiune fórte neînsemnată, de unŭ milimetru, cu 7 saŭ 8 ore înainte de isbucnirea furtuneĭ.

III.

CUTREMURULU DE PAMÎNTU DIN BRAILA DE LA 25 DECEMBRE 1880 st. n.

NOTĂ de D-lŭ ST. HEPITES.

Sâmbată, 25 Decembre, la ora 4, 43 minute după amiază (ora Brăileĭ, saŭ 4, 36 a Bucurescilorŭ) s'a simţitŭ la Braila unŭ tare cutremurŭ de pămîntŭ. Aŭ avutŭ locŭ dóue comoţiunĭ fórte distincte : cea d'întâiŭ, unŭ felŭ de trepidaţiune însoţită de unŭ vuetŭ destulŭ de mare; cea d'a dóua, maĭ considerabilă în durată şi în intensitate, a fostŭ o mişcare bine pronunţată în direcţiunea Est-vest. Durata totală a fostŭ de 11 secunde; intervalulŭ între ambele perióde a pututŭ fi de la 4 până la 5 secunde.

Trepidaţiunea amŭ simţit'o fórte bine, căcĭ fiindŭ la o masă în catulŭ întâiŭ (1) şi ţiindŭ piciórele pe stinghia care unesce piciórele meseĭ, trepidaţiunea mi s'a comunicatŭ lu totŭ corpulŭ (2).

O pendulă ce se afla la spatele meŭ pe unŭ zidŭ dirigeatŭ Est-Vest nu s'a opritŭ. Treĭ din pendulele ce se aflaŭ, la unŭ ciasornicarŭ, pe unŭ zidŭ Nord-Sud, s'aŭ opritŭ; nicĭ una din cele fixate pe zidulŭ Est-Vest nu s'a opritŭ.

Mĕ asigură că în etagiulŭ alŭ doilea alŭ uneĭ case s'a vĕḑutŭ mişcându-se o masă şi chiarŭ căḑêndŭ dupe dânsa dóue sfeşnice cu lumînărĭ. O crepătură N-S, ce se afla în plafonulŭ uneia din camerile ce locuescŭ, s'a măritŭ şi dintr'însa cădea prafŭ.

Frica în oraşŭ a fostŭ mare : cunoscŭ maĭ multe persóne locuindŭ în catulŭ întâiŭ, care de frică n'aŭ cutezatŭ se intre în casă tótă nóptea.

Servindu-mĕ de scara de intensitatea cutremurelorŭ de pămîntŭ propusă de d-lŭ F. A. Forel în luna Septembre 1880 *Societăţiĭ elveţiane de sciinţele naturale* (3), creḑŭ că aşŭ puté, fără mare eróre, considera cutremurulŭ de pămîntŭ de la 25 Decembre ca, celŭ puţinŭ,

(1) D'asupra rândululĭ de la faţa pămîntuluĭ.

(2) Pentru studiulŭ cutremurelorŭ de pămîntŭ socotescŭ că nicĭ unŭ detaliŭ nu este de prisosŭ, chiar şi cele negative.

(3) *La Nature*, No. 588 din 6 Novembre 1880 p. 366.

unŭ cutremurŭ No. 4, *Sguduire slabă*, «ce se póte observa de omulŭ «deşteptŭ în activitate, capabilă de a deştepta omulŭ adormitŭ şi de «a face să balanţeze obiectele atârnate.»

Cutremurulŭ acesta a fostŭ alŭ patrulea ce s'a simţitŭ anulŭ curentŭ în Brăila : Celŭ d'întâiŭ a avutŭ locŭ la 14 Ianuarie la ora 1 şi 22 minute după amiază, alŭ doilea în direcţiunea NW-SE la 23 Ianuarie la 11 ore séra, celŭ d'alŭ treilea la 20 Martie la ora 2, 55 minute nóptea, în fine alŭ patrulea la 25 Decembre la 4 ore 43 minute dupe amiază. Acestŭ din urmă a fostŭ celŭ maĭ tare şi celŭ maĭ lungŭ de câtŭ tóte cele l-alte.

In anulŭ 1879 n'a fostŭ aci de câtŭ unŭ singurŭ cutremurŭ de pămîntŭ la 22 Iulie către 2 ore 7 minute după prânzŭ.

La anulŭ 1878, cu începere de la Septembre, amŭ însemnatŭ dóue cutremure : celŭ d'întâiŭ în nóptea de 13 spre 14 Octombre la 3 ore 20 minute, destulŭ de tare, căcĭ sguduitura uneĭ uşĭ cu gémurĭ m'a deşteptatŭ din somnŭ; celŭ d'alŭ doilea la 11 Decembre la 7 ore 3 minute diminéţa.

Aşa dar în ultimiĭ treĭ anĭ de zile, de la Septembre 1878 până acum, s'aŭ simţitŭ în Brăila 7 cutremure de pămîntŭ. Este incontestabilŭ însă că celŭ din urmă de la 25 Decembre 1880 a fostŭ celŭ maĭ forte atâtŭ în intensitate precum şi, maĭ cu sémă, în durată.

În jurnalulŭ «Românulŭ» de la $^{14}/_{26}$ Decembre precum şi în altele citescŭ că cutremurulŭ la Bucurescĭ arŭ fi avutŭ locŭ la 5 ore 10 minute. Nu sciŭ până la ce punctŭ s'arŭ puté compta pe precisiunea ce a servitŭ la luarea acestuĭ momentŭ. Credŭ însă că este nemeritŭ a spune, spre a evita orĭ-ce nedomirirĭ, că ora 4, 43 minute ce amŭ cititŭ în momentulŭ cutremuruluĭ de pămîntŭ nu este óra dată în Brăila, nicĭ de ceasornicarĭ, nicĭ de orologiile publice. Cu tótă insistenţa ce amŭ pusŭ, atâtŭ uniĭ cât şi cele-alte se obstinéză a avé o oră proprià a lorŭ, variândŭ de la 20 la 25 şi chiar 30 minute maĭ înainte de câtŭ adevĕrata oră a meridianuluĭ Brăila.

Ora, care îmĭ servă la facerea observaţiunilorŭ meteorologice este adevĕrata oră a Brăileĭ, cu o aproximaţiune de dóue saŭ treĭ minute.

Cu ajutorulŭ adevĕratei ore a Bucurescilorŭ (1) și ţinêndŭ socotélă de diferinţa de longitudine, am determinatŭ, dacă nu adevĕratulŭ planŭ meridianŭ, celŭ puţinŭ unulŭ pe care de sigurŭ potŭ compta cu aproximaţiunea sus-ḑisă (2). In tóte ḑilele când este sóre facŭ corecţiunea oreĭ ţiindŭ socotélă de ecuaţiunea timpuluĭ.

* * *

Post-Scriptum. — Chiar acum găsescŭ în jurnalalŭ «România Liberă» o notă a învĕţatuluĭ nostru profesorŭ d-lŭ Em. Bacaloglu, în care rectifică cele arătate de celelalte jurnale în privinţa oreĭ și a durateĭ cutremuruluĭ de pămîntŭ. Ora 4, 44 minute (meridianulŭ de Bucurescĭ) comparată cu ora 4, 36 minute la care s'a simţitŭ cutremurulŭ la Brăila, arŭ indica că mișcarea a avutŭ locŭ aproximativŭ de la Est spre Vest, cum amŭ arătatŭ maĭ susŭ. In ceea ce privesce însă durata vĕdŭ o deosebire considerabilă și potŭ asigura că într'acéstă localitate durata totală a cutremuruluĭ a fostŭ multŭ maĭ mare de cât acea de *peste o secundă* indicată de d-lŭ Bacaloglu și sunt condusŭ a crede, prin urmare, că într'aceiașĭ timpŭ cu mișcarea spre Vest, durata cutremuruluĭ s'a micșoratŭ.

IV.

CONSIDERAŢIUNI ASUPRA ORGANISĂRII SERVICIULUI METEOROLOGICU IN ROMANIA de D-lŭ ST. HEPITES.

In celŭ d'întâiŭ Congresŭ internaţionalŭ alŭ meteorologistilorŭ reunițĭ în 1873 la Viena, s'a hotărîtŭ a se face, în diferitele State, observaţiunile meteorologice după aceleașĭ principiĭ și regule, care s'aŭ și stabilitŭ atâtŭ într'acelŭ congresŭ, în celŭ următorŭ, care a avutŭ locŭ la Roma în Aprilŭ anulŭ curentŭ, precum și în reuniunile Comitetuluĭ Permanentŭ care aŭ avutŭ locŭ la Londra în 1876 și la Utrecht în 1878, și în Conferinţa preliminarie de la Lipsia în 1872.

(1) Dată de chronometrulŭ biurouluĭ telegraficŭ din Bucurescĭ.
(2) Suficientă pentru meteorologiă.

Regulele stabilite, fiindŭ discutate de ómeniĭ ceĭ maĭ competenţĭ într'acéstă materie şi basate pe observaţiunile făcute în ultima jumătate de secolŭ, aŭ fostŭ adoptate de către tóte statele Europeĭ şi a celorŭ-alalte continente; prin urmare ele vorŭ face, fără îndoială, basa organisăriĭ serviciuluĭ meteorologicŭ în ţéra nóstră, căcĭ ast-felŭ numaĭ vomŭ puté intra în relaţiune cu Comitetulŭ Permanentŭ ce se institue de către Congresele Meteorologice, precum şi în reţéua universală a observaţiunilorŭ meteorologice, spre a puté şi noĭ să ne bucurămŭ de observaţiunile făcute maĭ pe totŭ globulŭ, dândŭ pentru acésta în schimbŭ în fie-care ḑi la o oră determinată observaţiunile uneia saŭ maĭ multorŭ staţiunĭ din cele ce vomŭ avé şi care vorŭ lua numirea de staţiunĭ internaţionale.

Comisiunea însărcinată cu examinarea cestiuniĭ privitóre la organisarea observaţiunilorŭ meteorologice în diferite ţerĭ a propusŭ următórele felurĭ de staţiunĭ meteorologice :

a. *Stabilimentulŭ centralŭ* saŭ *institutulŭ centralŭ* este stabilimentulŭ principalŭ căruia statulŭ ĭ-a încredinţatŭ direcţiunea, coordonarea şi publicarea observaţiunilorŭ meteorologice ale uneĭ ţerĭ;

b. *Staţiunea centrală* este unŭ centru secundarŭ depinḑêndŭ de celŭ d'întâiŭ pentru a dirige şi reuni observaţiunile de pe o óre-care întindere a teritoriuluĭ;

c. *Staţiune de întâiulŭ ordinŭ* este unŭ observatoriŭ care nu se ocupă cu observaţiunile făcute într'alte locurĭ, dar care face observaţiunĭ meteorologice pe o scară mare : spre exemplu observaţiunĭ orare, saŭ care posedă aparate înregistratóre;

d. *Staţiunile de alŭ doilea ordinŭ* sunt acele în care se facŭ observaţiunĭ regulate şi complete asupra elementelorŭ meteorologice ordinare precum presiunea, temperatura, umidatea aeruluĭ, vânturile, noriĭ, plóea, hydrometeoriĭ, etc.;

e. *Staţiunile de alŭ treilea ordinŭ* în fine sunt acelea în care nu se observă de câtŭ unele dintr'aceste elemente.

Considerândŭ însă că înfiinţarea de o dată a tuturorŭ acestorŭ categoriĭ de staţiunĭ va cere o sumă considerabilă şi că de sigurŭ nu vomŭ ajunge a avé unŭ numĕrŭ suficientŭ de staţiunĭ de câtŭ

înființându-le treptatŭ, sunt de opiniune a nu se crea, de o cam dată, institutele prevĕḑute la cele d'întâĭ dóue numere, ci a se face numaĭ o stațiune de întâiulŭ ordinŭ care va fi provisoriŭ însărcinată și cu atribuțiunile unuĭ institutŭ centralŭ adică va avé a aduna observațiunile făcute în tóte stațiunile meteorologice, a le coordona și a le da publicitățiĭ, dândŭ într'acelașĭ timpŭ instrucțiunile necesare pentru instalarea instrumentelorŭ și facerea observațiunilorŭ etc.

Experiența a doveditŭ că mulțĭ particularĭ aŭ începutŭ cu mare gustŭ a face observațiunĭ meteorologice pe o scară destulŭ de întinsă, dar puținŭ câte puținŭ le aŭ delăsatŭ, căcĭ nu este de ajunsŭ numaĭ de a face și înregistra observațiunile. Aceste observațiunĭ brute trebuescŭ supuse la diferite reducțiunĭ și în urmă calculate mediile, cea ce pentru majoritatea observatorilorŭ este maĭ multŭ de câtŭ ceea ce li-se póte cere a face de bună voe, fără ca să trécă limitele pacienţeĭ. Afară de acésta nu toțĭ sunt bunĭ calculatorĭ cea ce face a găsi une-orĭ țifre care, în casulŭ de față, sunt fórte greŭ de controlatŭ, și ne potŭ induce în erorĭ grave.

De aceea sunt de părere a se atașa pe lânga stațiunea de întâiulŭ ordinŭ celŭ puținŭ doĭ amploiațĭ, care, sub controlulŭ Directoruluĭ aceleĭ stațiunĭ, să facă calculele necesare, ast-felŭ în cât observatoriĭ de la stațiunile de alŭ 2-lea și alŭ 3-lea ordinŭ nu vorŭ avé de cât a face observațiunĭ brute; cu modulŭ acesta resultatele vorŭ fi maĭ cu greŭ supuse la erorĭ și vomŭ găsi maĭ lesne observatorĭ benevolențĭ.

In cea ce privesce stațiunile de alŭ doilea și alŭ treilea ordinŭ numĕrulŭ lorŭ este nelimitatŭ.

Actualmente funcționéză 4 asemenea stațiunĭ: Bucurescĭ, Iașĭ, Galațĭ și Brăila. Academia a luatŭ decisiunea de a se crea încă o stațiune la Craiova. Pe lângă acestea însă credŭ că este de cea maĭ mare importanță de a se maĭ crea în celŭ maĭ scurtŭ timpŭ celŭ puținŭ încă patru și anume la Turnu-Severinŭ, Dorohoiŭ saŭ Fălticenĭ, Sinaia și Costanța. Aceste 8 stațiunĭ vorŭ îmbrățișa tótă întinderea teritoriuluĭ nostru, vorŭ puté da o idee generală de diferitele elemente climaterice a regiunilorŭ în carĭ se găsescŭ, însă nu

vorŭ fi nicĭ de cum de ajunsŭ la studiulŭ riguroşŭ alŭ climatologieĭ ţĕreĭ în generalŭ. Este evidentŭ că observaţiunile uneĭ staţiunĭ meteorologice nu se raportéză riguroşŭ de cât la loculŭ anume unde este situată acéstă staţiune. Cu tóte acestea, fiindŭ-că elementele meteorologice nu variéză bruscŭ dela unŭ punctŭ la altulŭ vecinŭ, se admite că o staţiune meteorologică represintă o zonă de terenŭ maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ întinsă, fără însă ca acéstă întindere să se pótă determina după o lege óre-care. Probă că aceste 8 staţiunĭ vorŭ fi prea puţine, este destulŭ a spune că Belgia (1), a căreĭ întindere este d'abia a patra parte din teritoriulŭ nostru, posedă actualmente 33 staţiunĭ de alŭ doilea ordinŭ şi numĕrulŭ se găsesce încă nesuficientŭ. Cerêndŭ dar a se face în fie-care districtŭ celŭ puţinŭ câte o staţiune de alŭ doilea ordinŭ, credemŭ că nu suntemŭ nicĭ de cum exigenţĭ. Este evidentŭ că multe judeţe, a cărorŭ teritoriŭ se întinde în parte pe munţĭ, vorŭ trebui neapĕratŭ să aibă celŭ puţinŭ dóue staţiunĭ, una pe délŭ alta pe vale.

Staţiunile de alŭ treilea ordinŭ, neocupându-se de câtŭ cu temperatura şi cu hydrometeoriĭ, aŭ o importanţă cu totulŭ locală şi prin urmare numĕrulŭ lorŭ nu póte fi limitatŭ; fie-care comună arŭ trebui să-şĭ aibă cele treĭ instrumente care forméză totŭ echipamentulŭ acestorŭ staţiunĭ. În Franţa (2) maĭ tóte comunele, pe lângă instrumentele precedente, maĭ aŭ şi câte unŭ barometru aneroidŭ numitŭ barometru agricolŭ; observaţiunile lorŭ sunt utilisate de către comisiunile meteorologice a departamentelorŭ şi ele primescŭ în fie-care ḑi telegraficŭ din Paris avisurile de prevederea timpuluĭ.

In fine totŭ în categoria acestorŭ staţiunĭ se cuprindŭ şi staţiunile carĭ nu posedŭ de cât unŭ udometru. Importanţa staţiunilorŭ udometrice pentru ţéra nóstră este necontestabilă, fie că amŭ considera-o ca o ţéră eminamente agricolă, fie că ne-amŭ ocupa cu stabilirea regimuluĭ numeróselorŭ cursurĭ de apă care ne stră-

(1) In Bavaria sunt 15 staţiunĭ de alŭ doilea ordinŭ şi 19 de alŭ treilea.

(2) Numaĭ asociaţiunea sciinţifică din Franţa a distribuitŭ până acum 324 termometre, 618 udometre şi 1938 barometre.

batŭ ţéra şi care adese-orĭ, prin inundaţiunĭ neprevĕdute, facŭ ruina a numeróse localităţĭ. Numĕrulŭ acestuĭ felŭ de staţiunĭ trebue să fie considerabilŭ, căcĭ cu toţiĭ scimŭ, că în generalŭ ploile sunt cu totulŭ parţiale şi locale şi se întâmplă fórte adese orĭ ca unŭ udometru dintr'o localitate să adune o cantitate considerabilă de apă pe câtŭ timpŭ câte-va kilometre maĭ departe să nu fi căḑutŭ nicĭ picătură.

Instrumentele carĭ servescŭ observaţiunilorŭ meteorologice vorŭ avé tóte buletinulŭ de comparaţiune alŭ unuĭ observatorŭ recunoscutŭ saŭ celŭ puţinŭ buletinulŭ fabricantuluĭ; maĭ înainte însă de a se întrebuinţa la observaţiunĭ trebuescŭ controlate. căcĭ se întâmplă fórte adesea, ca într'unŭ voiagiŭ aşa de mare să se derangeze.

Numĕrulŭ instrumentelorŭ staţiuniĭ de întâiulŭ ordinŭ este nelimitatŭ; ea va poseda pe câtŭ se póte instrumente de tóte felurile precum şi aparatele necesariĭ pentru comparaţiunea instrumentelorŭ destinate celorŭlalte staţiunĭ.

Instrumentele absolutŭ necesariĭ uneĭ staţiunĭ de alŭ doilea ordinŭ sunt:

1. unŭ barometru,
2. unŭ psychrometru,
3. unŭ hygrometru,
4. unŭ udometru,
5. unŭ termometru maxima,
6. unŭ termometru minima,
7. o giruetă,
8. o oglindă pentru vânturile superióre; pe lângă care se póte adăoga:
9. unŭ evaporometru,
10. unŭ ozonometru,
11. unŭ anemometru,
12. unŭ actinometru cu termometre conjugate,
13. unŭ termometru pentru pămîntŭ.

Neposedêndŭ însă de câtŭ cele d'întâiŭ 6 instrumente, direcţiu-

nea vântuluĭ se apreţiéză după mersulŭ fumuluĭ de la coşurĭ, iar vânturile superióre după mersulŭ norilorŭ.

Echipamentulŭ staţiuniĭ de alŭ treilea ordinŭ este fórte simplu:

1. unŭ termometru maxima,
2. unŭ termometru minima,
3. unŭ udometru,

In fine staţiunile udometrice nu vorŭ poseda de cât unŭ sigurŭ instrumentŭ: udometrulŭ.

După aceste consideraţiunĭ generale asupra diferitelorŭ felurĭ de staţiunĭ meteorologice, credŭ că trebue a ne ocupa cu modulŭ cum s'arŭ puté procura instrumentele necesare la echiparea lorŭ (1).

Celŭ maĭ nemeritŭ lucru arŭ fi, credŭ, a se interveni pe lângă fiă-care judeţŭ şi a cere ca din fondurile judeţuluĭ să se instaleze în fiă-care dintr'însele câte o staţiune de alŭ doilea ordinŭ şi unŭ numĕrŭ óre care de staţiunĭ de alŭ treilea ordinŭ şi udometrice, aceste dóue din urmă arŭ privi fondurile comuneĭ în care se vorŭ instala.— A se cere de la Primăriile oraşelorŭ înfiinţarea uneĭ staţiunĭ de alŭ doilea ordinŭ, şi dacă i s'arŭ păré pré multŭ, suma fixată să se asocieze cu judeţulŭ. Ministerulŭ Instrucţiuniĭ publice póte înzestra scólele secundare cu câte o colecţiune de instrumente meteorologice care vorŭ avé dublulŭ avantagiŭ de a servi la facerea observaţiunilorŭ şi de a deprinde eleviĭ cu manipularea lorŭ.

In fine Ministerulŭ Agricultureĭ şi lucrărilorŭ publice credŭ că nu trebue se rămâie indiferentŭ la organisarea serviciuluĭ meteorologicŭ, de óre ce este chematŭ a servi maĭ multŭ de cât orĭ şi ce, agricultura ţĕriĭ şi la determinarea cantităţiĭ de apă ce cade pe basinulŭ fiecăruĭ cursŭ de apă.

In ceea ce privesce personalulŭ însărcinatŭ cu facerea observaţiunilorŭ, se va lua din persónele care, prin sciinţa şi buna lorŭ voinţă, ţinŭ a avé dreptulŭ la recunoscinţa ţĕreĭ. In întâia linie vomŭ pune

(1) Costulŭ uneĭ staţiunĭ de alŭ doilea ordinŭ completă, cuprinḑêndŭ transportulŭ instrumentelorŭ şi instalarea lorŭ nu trece peste suma de . . . . 700 leĭ
Idem a uneĭ staţiunĭ de alŭ treilea ordinŭ . . . . 100 »
Idem a uneĭ staţiunĭ udometrice . . . . 60 »

profesoriĭ de la scólele secundare și primare, mediciĭ de spitale carĭ vorŭ puté maĭ lesne de cât orĭ și cine altulŭ a găsi loculŭ celŭ maĭ convenabilŭ pentru instalarea instrumentelorŭ și a face observațiunile cele maĭ numeróse cu ajutorulŭ secundarilorŭ lorŭ, medicĭ, farmaciștĭ, ingineriĭ, călugăriĭ, preoțiĭ și institutoriĭ școlelorŭ rurale. Nu trebue sĕ omitemŭ armata, care ne póte da unŭ mare ajutorŭ prin elementulŭ sĕŭ sedentarŭ, după cum sunt pompieriĭ, oficeriĭ de marină, fiindŭ legațĭ pe vasulŭ unde le este comanda, formézá elementulŭ celŭ maĭ aptŭ pentru serviciulŭ meteorologieĭ.

Nicĭ unŭ statŭ până astă-dĭ n'are, afară de Statele-Unite din America, unde serviciulŭ semnalelorŭ este organisatŭ milităresce, plătițĭ toțĭ observatoriĭ de la diferitele stațiunĭ meteorologice. In generalŭ acéstă funcțiune este onorifică, avêndŭ în unele casurĭ óre-care avantagiŭ, cum spre exemplu a deveni posesoriĭ instrumentelorŭ după unŭ timpŭ óre-care, spre exemplu 4-5 anĭ, dacă într'acestŭ timpŭ observațiunile aŭ fost regulatŭ și consciinciosŭ făcute; în unele casurĭ li se acordă și avantagiurĭ bănescĭ. — Sunt de opiniune că la noĭ observatoriĭ trebuescŭ asemenea să fiă în generalŭ o funcțiune onorifică și să nu fiă retribuită de cât în casurĭ escepționale s. e. când s'arŭ voi a se studia elementele climaterice într'o localitate, unde nu s'arŭ găsi ómenĭ capabilĭ și de bună-voință care arŭ voi să întreprindă asemenea studiĭ, saŭ într'o localitate nelocuită etc. Se vorŭ puté da însă ajutóre bănescĭ acelorŭ persóne carĭ prin zelulŭ lorŭ aŭ datŭ probe suficiente de interesulŭ ce-lŭ aŭ pentru meteorologiă și ale cărorŭ mijlóce le permitŭ a se ocupa într'unŭ modŭ maĭ activŭ de acéstă sciință.

Este însă evidentŭ că Academia va procura tuturorŭ stațiunilorŭ imprimatele necesare pentru înregistrarea observațiunilorŭ și ea va stărui ca expediarea prin postă, și în casurĭ urgente prin telegrafŭ, să se facă gratis ca și în cele-alte țĕrĭ.

Pentru instalarea instrumentelorŭ, directorulŭ serviciuluĭ meteorologicŭ însărcinatŭ cu dirigerea lucrărilorŭ tuturorŭ stațiunilorŭ, va da cuvenitele instrucțiunĭ.

Voiŭ arăta însă pe scurtŭ modulŭ cum înţelegemŭ alegerea instrumentelorŭ şi aşezarea lorŭ.

1. *Barometru.* — Barometrele cele maĭ usitate pentru observaţiunile meteorologice sunt barometru Fortin şi barometrulŭ Renou-Tonnelot. Divid̦iunea va fi in milimetre şi vernierulŭ va da d̦ecimile. O maĭ mare precisiune este ilusoriă. Instrumentulŭ va fi aşezatŭ într'o cameră luminată, espusă spre Nordŭ. Pentrŭ a nu fi supusă prea multŭ variaţiunilorŭ de temperatură, se va instala lângă feréstră într'o posiţiune cu totulŭ verticală. Iérna se va căuta a se menţine camera intr'o temperatură uniformă şi nu prea mare.

2. *Psychrometru.* — Instalarea instrumentelorŭ, care presintă cea maĭ mare dificultate şi care cere cea maĭ mare băgare de sémă, este fără îndoială instalarea termometrelorŭ. Dóue sunt modurile cele maĭ principale recomandate pentru instalarea termometrelorŭ:

1. Expuse sub unŭ anume adăpostŭ la unŭ locŭ cu totulŭ deschisŭ, adăpostitŭ însă din tóte părţile, afară din partea despre Nordŭ, prin arborĭ care să împedece prea multa influenţă a rad̦elorŭ sórelui, dar care să lase liberă trecere vântuluĭ. Aceste adăposturĭ se construescŭ în generalŭ în dóue modurĭ:

a. Modelulŭ francesŭ, deschisŭ în tóte părţile, avêndŭ unŭ dublu acoperişŭ înclinatŭ de la Nordŭ la Sudŭ şi apěratŭ la Estŭ şi la Vestŭ prin nisce plăcĭ verticale la óre-care distanţă;

b. Modelulŭ englesŭ, compusŭ dintr'o cutiă a căreĭ păreţĭ sunt închişĭ jurŭ împrejurŭ numaĭ cu jalusele.

2. Termometrele se maĭ potŭ aşeza într'unŭ adăpostŭ specialŭ care se instaléză dinaintea uneĭ ferestre spre Nordŭ.

Celŭ d'întâiŭ modŭ de instalare ni se pare celŭ maĭ avantagiosŭ într'atâtŭ numaĭ cât arborii vorŭ fi bine dispuşĭ în jurulŭ adăpostuluĭ, lucru ce se póte găsi fórte cu greŭ în curţile saŭ grădinile particularilorŭ, unde aŭ să se instaleze staţiunile nóstre; îlŭ recomandămŭ dar cu totŭ dinadinsulŭ pentru acele staţiunĭ carĭ arŭ puté dispune de unŭ asemenea localŭ, atrăgêndŭ atenţiunea asupra acestuĭ punctŭ, că loculŭ unde are să se instaleze trebue să fie cu iérbă (gazonatŭ) spre a micşora radiaţiunea pămîntuluĭ.

In generalŭ însă credŭ că vomŭ fi nevoițĭ a întrebuința modelulŭ primitŭ în Germania și Austria, și a dispune termometrele în adăpostulŭ așezatŭ dinaintea uneĭ ferestre. Acésta va avé inconvenientulŭ că adăpostulŭ va primi directŭ radele sóreluĭ — în timpŭ de aprópe jumătate de anŭ — la rĕsăritulŭ și apusulŭ sĕŭ.

Influența acestorŭ rade se póte însă atenua fórte multŭ daca se va instala — cum s'a făcutŭ la Brăila — în drépta și în stânga instrumentuluĭ, la óre-care distanță de dânsulŭ și perpendicularŭ pe zidŭ, unŭ felŭ de paravanŭ mobilŭ, care se va întinde numaĭ timpulŭ câtŭ radele sóreluĭ isbescŭ adăpostulŭ.

Termometrele carĭ formézä psychrometrulŭ vorŭ fi puse într'unŭ cadru anume făcutŭ, care se va așeza sub acoperemîntulŭ adăpostuluĭ și vorŭ fi graduate pe sticlă; când însă adăpostulŭ se pune dinaintea ferestreĭ, termometrele, spre a puté fi citite din interiorulŭ camereĭ, se facŭ de dimensiunĭ maĭ marĭ și se graduézä pe o placă de opalŭ care se află închisă, împreună cu tubulŭ termometruluĭ, într'o învelitóre de sticlă.

3. *Hygrometru.* — Pentru găsirea umidităţiĭ aeruluĭ și tensiuniĭ vaporilorŭ se va întrebuința în generalŭ psychrometrulŭ; în timpŭ de înghețŭ însă acestŭ instrumentŭ se manipulézä maĭ greŭ și indicațiunile sale nu sunt destulŭ de precise; în casulŭ acesta se va întrebuința hygrometrulŭ cu părŭ fabricatŭ de Hermann și Pfister din Berna saŭ hygrometrulŭ Klinkerfues fabricatŭ de Lambrecht în Göttingen. Ambele aceste instrumente trebuescŭ a fi adeseorĭ comparate cu indicațiunile psychrometruluĭ, maĭ cu sémă ultimulŭ a căruĭ resultate, în unele casurĭ, le-amŭ găsitŭ într'unŭ desacordŭ destulŭ de simțitorŭ cu arătările psychrometruluĭ. Are însă avantagiulŭ de a fi eftinŭ, comodŭ și solidŭ.

Hygrometrulŭ se va așeza lângă psychrometru sub adăpostŭ saŭ i se va face unŭ adăpostŭ specialŭ de zincŭ, când psychrometrulŭ este pusŭ dinaintea ferestreĭ.

4. *Udometrulŭ* se va așeza într'unŭ locŭ descoperitŭ departe de orĭ-ce construcțiune saŭ adăpostŭ; marginea reservoriuluĭ sĕŭ va fi celŭ multŭ la 1^{m},50 de la suprafața pămîntuluĭ; va fi cu totulŭ

opritŭ de a se aşeza pe acoperemîntulŭ caseĭ saŭ pe vre-unŭ altŭ locŭ înaltŭ. Cantitatea de apă adunată se va măsura de dóue orĭ pe ḑi : diminéţa spre a avé cantitatea de apă căḑută în timpulŭ nopţeĭ şi séra pe acea căḑută în timpulŭ ḑileĭ. Pentru zăpadă, se va măsura maĭ întâiŭ grosimea sa în milimetre, apoĭ cu unŭ cilindru de zincŭ a căruĭ secţiune este egală tocmaĭ ca secţiunea receptoruluĭ udometruluĭ, se va detaşa unŭ cilindru de zăpadă, care, adunându-se cu îngrijire, se va pune într'unŭ anume vasŭ bine curăţatŭ şi închisŭ ermeticesce spre a fi pusŭ într'o cameră, unde încetulŭ cu încetulŭ zăpada se va topi după care apoĭ se va măsura cantitatea de apă şi se va pregăti terenulŭ pentru o nóuă cădere de zăpadă.

Intrebuinţarea udometrelorŭ carĭ—prin ajutorulŭ unorŭ lămpĭ—sunt construite astŭ-felŭ în cât să topéscă zăpada pe măsura ce cade în receptorŭ nu. póte da de câtŭ resultate eronate, căcĭ obicĭnuitŭ zăpada căḑêndŭ, este bătută de vântŭ şi receptorulŭ udometruluĭ, avêndŭ o suprafaţă fórte mică, nu póte primi de cât o parte din cantitatea reală ce s'a depusŭ pe o suprafaţă egală cu secţia receptoruluĭ.

5 şi 6. *Termometrulŭ maximum şi minimum.* — Aceste instrumente, graduate pe sticlă, când sunt puse sub unŭ adăpostŭ isolatŭ, vorŭ fi aşezate într'acelaşĭ cadru cu psychrometrulŭ (Baudin) saŭ pe tăbliĭ diferite (Casella), în orĭ-ce casŭ ele vorŭ fi aşezate lângă psychrometru. Când psychrometrulŭ este pusŭ dinaintea ferestreĭ, aceste instrumente se vorŭ aşeza în acelaşĭ adăpostŭ (München), saŭ li se va face unŭ adăpostŭ specialŭ lângă acela alŭ psychrometruluĭ.

7 şi 11. *Girueta.* — Este instrumentulŭ pentru determinarea direcţieĭ vântuluĭ, iar *anemometrulŭ* serve la mĕsurarea viteseĭ sale. Se va întrebuinţa girueta d-luĭ Wild, directorulŭ observatoruluĭ fisicŭ centralŭ din St. Petersburg, care, pe lângă că dă direcţia vântuluĭ, este astŭ-felŭ construitŭ în cât prin mişcarea uneĭ plăcĭ pe unŭ arcŭ graduatŭ se póte determina cu destulă aproximaţiă vitesa vântuluĭ. Voindŭ însă a avé acéstă vitesă cu o maĭ mare

ėsactitate trebue să se întrebuinţeze unŭ anemometru, dintre carĭ celŭ maĭ simplu este anemometrulŭ Robinson.

Ambele aceste instrumente vorŭ fi aşeḑate departe de orĭ ce edificiŭ şi la o înălţime astŭ-felŭ în cât vântulŭ să nu pótă fi împedicatŭ saŭ diviatŭ din direcţia sa.

8. *Oglinda* pentru vânturile superióre serve la mĕsurarea direcţieĭ curenţilorŭ superiorĭ prin observarea direcţiuniĭ mişcăriĭ norilorŭ. Acéstă oglindă, pe care sunt indicate punctele cardinale, va fi aşezată la unŭ locŭ descoperitŭ pe unŭ stâlpŭ de lemnŭ bătutŭ adhoc şi pe care va fi indicatŭ, printr'unŭ semnŭ, unulŭ din punctele cardinale care să serve la orientarea oglindeĭ.

9. *Evaporometrulŭ.* — Celŭ maĭ simplu, celŭ maĭ comodŭ şi destulŭ de esactŭ este evaporometrulŭ luĭ Piche, care se compune dintr'unŭ tubŭ de sticlă a căruĭ graduaţiune dă grosimea straturuĭ de apă ce s'a evaporatŭ depe suprafaţa uneĭ rondele de hârtie care se reînoesce în fie-care ḑi. Citirea acestuĭ instrumentŭ se va face, ca şi la udometru, de dóue orĭ pe ḑi, spre a deduce evaporaţiunea în timpulŭ nopţiĭ şi acea în timpulŭ ḑileĭ.

Acestŭ instrumentŭ se va aşeza sub acelaşĭ acoperemîntŭ şi în apropiere cu psychrometrulŭ.

10. *Ozonometrulŭ* ce se întrebuinţéză obicinuitŭ nu este altŭ-ceva de cât nisce bande de hârtiă preparată chimicesce, care, prin descompunerea ioduref de potasiŭ şi cu ajutorulŭ uneĭ scale, măsóră gradulŭ ozoneĭ aflatŭ în atmosferă.

Hârtia ozonometrică se aşéză sub acoperemîntulŭ psychrometruluĭ, la partea cea maĭ întunecósă, puindu-se chiar într'o cutiă specială, făcută cu păreţiĭ dublu, în pânză metalică, cum este aceea a d-luĭ Jos. Clark.

12. *Actinometrulŭ.* — Instrumentulŭ celŭ maĭ simplu pentru măsurarea intensităţiĭ lumineĭ ce ne trimite sórele este actinometrulŭ cu termometre conjugate. Acestŭ instrumentŭ se va aşeza la unŭ locŭ cu totulŭ descoperitŭ, gazonatŭ, departe de orĭ-ce construcţiă, arborĭ etc. de orĭ şi ce arŭ puté împedeca lumina de a veni la dânsulŭ, saŭ de orĭ-ce ar puté produce o radiaţiune străină şi

influența prin urmare, într'unŭ sensŭ saŭ altulŭ, asupra indicațiunilorŭ sale. Fiă-care actinometru va fi neapĕratŭ comparatŭ cu unŭ actinometru-tipŭ (actinometrulŭ de la Montsouris), spre a-ĭ afla formula redacțiuniĭ indicațiunilorŭ sale brute în grade actinometrice.

13. *Termometru pentru pămîntŭ.*— Adâncimea la care se va întrebuința acestŭ termometru va trebui fixată o dată pentru totŭ-d'a-una. Pentru noĭ credemŭ că o adâncime de 0,15—0,20 va fi suficientă. Acestŭ instrumentŭ trebue așezatŭ într'aceleașĭ condițiunĭ ca și actinometrulŭ.

Este cunoscutŭ că se póte contribui fórte multŭ la progresulŭ meteorologieĭ, făcêndu-se observațiunĭ fără vre-unŭ instrumentŭ, și, ce este maĭ multŭ, acestŭ felŭ de observațiunĭ sunt indispensabile chiar în observatoriele cele maĭ bine echipate. Mișcarea și producțiunea fortunelorŭ, forma norilorŭ, descrierea hydrometeorilorŭ, condițiunile formațiunilorŭ lorŭ, indicarea diferitelorŭ fenomene petrecute în regiunile superióre ale atmosfereĭ, precum halo, corónе solare și lunare, aurorele boreale etc., cutremurele de pămîntŭ și încă alte multe fenomene de acéstă natură, nu potŭ fi măsurate, ca să ḑicŭ astŭ-felŭ, de cât cu ochiulŭ. Observațiunea lorŭ este fórte multŭ necesară și procură, în cele maĭ multe casurĭ, elementele cele maĭ caracteristice pentru prevederea timpuluĭ și determinarea condițiunilorŭ climaterice ale uneĭ localitățĭ.

Până dar ce s'arŭ puté echipa tóte stațiunile cu instrumente, sunt de opiniune că s'arŭ puté determina maĭ multe puncte în carĭ să se înregistreze nisce asemenea observațiunĭ, notându-se cu esactitate momentulŭ producțiuniĭ fenomenelorŭ, intensitatea lorŭ; vomŭ ajunge astŭ-felŭ în scurtŭ timpŭ a cunósce întinderea ce a avutŭ la unŭ momentŭ datŭ căderea grindineĭ, spre esemplu, saŭ a unuĭ altŭ fenomenŭ óre-care.

Spre a se deduce adevĕrata mediă diurnă a unuĭ elementŭ meteorologicŭ, ar trebui, rigurosŭ vorbindŭ, să se observe acelŭ elementŭ într'unŭ modŭ continuŭ, saŭ celŭ puținŭ la intervale fórte scurte, din 10 în 10 minute spre exemplu, și apoĭ, prin ajutorulŭ calcululuĭ saŭ— construindu-se graficesce — a planimetruluĭ, să se

deducă media acestorŭ 144 de observaţiunĭ făcute în 24 de ore. Se vede însă greutatea enormă dacă nu imposibilitatea acestuĭ modŭ de procedare.

S'a căutatŭ dar a remedia, căutându-se care arŭ fi orele cele maĭ nimerite, la carĭ făcêndu-se observaţiunile, să se pótă obţine, daca nu adevĕrata mediă, celŭ puţinŭ una cât maĭ apropiată, cu unŭ numĕrŭ restrînsŭ de observaţiunĭ, 2, 3 saŭ 4. Congresulŭ din Viena a propusŭ 10 combinaţiunĭ de óre (1), care tóte daŭ maĭ acelaşĭ resultatŭ. Serviciulŭ nostru meteorologicŭ va trebui se adopteze una dintr'aceste combinaţiunĭ, combinaţiunea care va fi urmată de tóte staţiunile. Combinaţiunea cea maĭ convenabilă mi se pare observaţiunile făcute la 9 dim. şi 9 ore séra. Acéstă combinaţiune însă are inconvenientulŭ că nu arată mersulŭ elementelorŭ în timpulŭ ḑileĭ; acésta însă pentru temperatură — elementulŭ celŭ maĭ esenţialŭ — se atenuéză observându-se temperatura maximă şi minimă.

Aşa dar dóue observaţiunĭ în 24 de óre la rigóre ne potŭ permite determinarea elementelorŭ climaterice într'unŭ locŭ, cu tóte acestea ele nu sunt de locŭ suficiente pentru studiulŭ mersuluĭ acestorŭ elemente. Pentru acésta ar fi de doritŭ ca să se facă celŭ puţinŭ 6 observaţiunĭ pe ḑi din 3 în 3 ore, începêndŭ de la 6 ore diminéţa până la 9 ore séra. Dacă numĕrulŭ acestorŭ observaţiunĭ s'ar păré prea mare (2), s'arŭ puté adopta 3, 9, 3, 9, saŭ celŭ puţinŭ dóue 9, 9, lăsându-se latitudinea, în registrele de observaţiunĭ de a se face observaţiunĭ complete de câte orĭ observatoriĭ vorŭ dispune de timpŭ.

Felulŭ registrelorŭ pentru înscripţia observaţiunilorŭ se va determina negreşitŭ de către directorulŭ serviciuluĭ meteorologicŭ, alăturea însă pe lângă acésta câte unŭ modelŭ pentru staţiunile de

(1) Aceste combinaţiunĭ suntŭ :

6ore	2ore	10ore	8ore	2ore	8ore	minimum	8ore	8ore
7	2	10	9	3	9	»	9	9
7	1	9	10	4	10	»	10	10
7	2	9						

(2) In Francia tóte scólele normale facŭ 6 observaţiunĭ pe ḑi.

alŭ doilea şi alŭ treilea ordinŭ şi carĭ vorŭ da o idee de ceea ce aŭ de umplutŭ observatoriĭ şi ceea ce va rămâné, pentru calculatorĭ. Se alătură asemenea unŭ buletinŭ de furtune.

Terminândŭ, voiŭ arĕta aci carĭ sunt cheltuelile cè facŭ celelalte state cu întreţinerea observatorielorŭ meteorologice, şi aceste cifre vorŭ fi o normă pentru noĭ.

Cifrele conţinute în următórea tabelă, sunt extrase din raportulŭ asupra lucrărilorŭ celuĭ d'alŭ doilea congresŭ internaţionalŭ alŭ meteorologiştilorŭ, reuniţĭ la Roma de la 14—22 Apriliŭ 1880, şi merită prin urmare tótă încrederea.

STATELE	INSTRUMENTE	STAŢIUNĬ	OBSERVATORIĬ	REGISTRE ŞI FORMULARE	CHELTUELI DE POŞTE ŞI TELEGRAME	CĂLĂTORIĬ PENTRU INSPECŢIUNĬ	PUBLICAREA RESULTATELORŬ	AVERTISMENTE	CERCETARI SCIINTIFICE	DIVERSE	TOTALŬ
Austria	7,000	1,450	625	425	500	1250	4450	1925	—	37800(1)	49920
Ungaria	5,000		2500	din fond	Cancel.	1250	1000	—	—		32500
Bavaria	4650	3050	2175	475	—	—	215	—	-	?	?
Belgia											26600(2)
Danemarca	2625		2475	2400		750				13125(3)	21375
Hamburg	22500				37500					19375(4)	79375
Holanda					12500					29560(5)	42060
Portugalia	2800	—	5400	375	—	—	2250	—	—	—	10825(6)
Prussia											37250(7)
Rusia											490000(8)
Saxonia	ap2500	750	6250	1875	1815		2250	—	—	16735	ap 18700
Suedia	1400	—	9275							?	27400(9)
Norvegia											27000
Elveţia	800	1000	800	—	400	7000	6000				ap.16000
Statele-Unite											2715[illegible] (10)
Canada	21500	—	47125	6500	2500	12000	50000				139625

(1) Personalŭ 33300; conservarea localurilorŭ 1050; combustibilŭ 1375; gazulŭ 2075.
(2) Personalŭ 18550, materialŭ 8050.
(3) Directorŭ şi douĭ asistenţĭ 7300; desenatorŭ şi calculatorŭ 3000, bibliotecar 950, portarulŭ 1875.
(4) Pentru staţia centrală 16250; cheltuelĭ de biuroŭ şi ţinerea registrelorŭ 3125.
(5) Personalŭ 15625; instrumente, publicaţiĭ 14555; directorŭ 9350.
(6) Fără plata directoruluĭ.
(7) Unŭ consilierŭ şi unŭ asistentŭ 9300; celŭ-altŭ personalŭ 20625; instrumente, cărţĭ 6950. Prusia maĭ cheltuesce pentru departamentulŭ Hydrograficŭ 173050; şi pentru phare 162850.
(8) Observ. Centr. 157,500, telegr. 192500, cheltuelĭ pentru meteor. şi magnetismu terestru 140.000.
(9) Cuprinde léfa directoruluĭ şi a calculatorilorŭ.
(10) Intreţinerea staţiunilorŭ şi crearea altorŭ nouĭ 641500; instrumente şi semnale de tempestă 81500; publicaţiĭ 336,500; liniĭ telegrafice 520,000; telegrame şi posta 991560.

V.

PROIECTU PENTRU ORGANISAREA SERVICIULUI METEOROLOGICU IN ROMÂNIA
de D-lŭ ST. HEPITES.

1. Pentru determinarea elementelorŭ climaterice proprie fiă-căreĭ localităţĭ în particularŭ şi ţĕreĭ întregĭ în generalŭ, se institue unŭ serviciŭ de observaţiunĭ meteorologice care să îmbrăţişeze întinderea întregeĭ nóstre ţĕrĭ.

2. Numĕrulŭ staţiunilorŭ meteorologice este nelimitatŭ; ele se vorŭ înfiinţa treptatŭ după mijlócele bănescĭ de care se va dispune.

3. Staţiunile meteorologice vorŭ fi dividate în treĭ ordine :

a. Staţiunile de întâiulŭ ordinŭ sunt acele carĭ facŭ observaţiunĭ meteorologice pe o scară mare, adică observaţiunĭ orare saŭ care posedă aparate înregistrătóre.

b. Staţiunile de alŭ doilea ordinŭ sunt acele în carĭ se facŭ observaţiunĭ regulate şi complete asupra elementelorŭ meteorologice ordinare, precum presiunea atmosfereĭ, temperatura, umiditatea aeruluĭ, vânturile, nuorĭ, plóia, hydrometeorĭ etc.

c. Staţiunile de alŭ treilea ordinŭ sunt acelea în carĭ nu se observă de cât unele din aceste elemente. Intr'acéstă categoriă intră şi staţiunile udometrice în care nu se măsóră de cât cantitatea de apă ce cade sub orĭ-ce formă.

4. De o cam dată se va înfiinţa o singură staţiune de întâiulŭ ordinŭ, care va juca rolulŭ unuĭ institutŭ centralŭ şi care sub controlulŭ Academieĭ, va avé direcţiunea, coordonarea şi publicaţiunea observaţiunilorŭ meteorologice ale ţĕreĭ.

5. Pe lângă staţiunile de alŭ doilea ordinŭ astă-dĭ esistente se vorŭ maĭ înfiinţa încă celŭ puţinŭ patru, şi anume una la Turnu-Severinŭ, a dóua la Constanţa, a treia la Dorohoiŭ, a patra la Sinaia.

Este de doritŭ ca numĕrulŭ acestuĭ felŭ de staţiunĭ să fiă multŭ maĭ mare, în localităţĭ cât se póte maĭ diferite sub punctulŭ de vedere alŭ expuneriĭ şi orientaţiuniĭ, precum pe munţĭ, pe văĭ, pe malulŭ Dunăriĭ şi alŭ măriĭ etc.

6. In fie-care districtŭ se va înfiinţa celŭ puţinŭ câte o staţiune de alŭ treilea ordinŭ afară de staţiunile udometrice.

7. Instrumentele necesare observaţiunilorŭ, precum şi registrele pentru înscrierea lorŭ se vorŭ procura de către Academiă.

8. Funcţiunea de observatorŭ este onorifică.

9. Observatoriĭ nu vorŭ fi retribuiţĭ de cât când se vorŭ trămite într'adinsŭ într'o localitate unde lipsescŭ ómenĭ competinţĭ saŭ în localităţĭ singuratice.

10. Se póte da unŭ óre-care ajutorŭ observatorilorŭ aflaţĭ în nisce condiţiunĭ speciale, precum celorŭ aflaţĭ pe vârfurĭ de munţĭ, în localităţĭ depărtate de orĭ-ce centru de populaţiune, precum şi acelora carĭ aŭ datŭ probe că se intereséză de studiulŭ meteorologieĭ şi n'aŭ mijlóce suficiente.

11. Observatoriĭ staţiunilorŭ de alŭ doilea ordinŭ vorŭ fi aleşĭ dintre persónele pe carĭ le intereséză sciinţa meteorolologieĭ, şi carĭ nu vorŭ avé de cât a face o cerere Academieĭ care póte priimi saŭ refusa propunerea. Mediciĭ de spitale, de oraşe, de districte, farmaciştiĭ, profesoriĭ de licee, gimnasiĭ, de scóle primare, inginerиĭ de orĭ-ce felŭ, sunt persónele de preferatŭ pentru recrutarea personaluluĭ serviciuluĭ meteorologicŭ.

12. Observatoriĭ staţiunilorŭ de alŭ treilea ordinŭ vorŭ fi aleşĭ specialmente printre institutoriĭ scólelorŭ rurale, printre preoţiĭ de la bisericile săţescĭ etc.

13. Călugăriĭ de pe la mănăstirile din munţĭ saŭ altele potŭ servi cu multŭ succesŭ la facerea observaţiunilorŭ.

14. Şefulŭ staţiuniĭ de întâiulŭ ordinŭ care, după articolulŭ 4, are direcţiunea serviciuluĭ meteorologicŭ va purta numele de directorŭ alŭ serviciuluĭ meteorologicŭ.

15. Se va învita marina nóstră a ţine unŭ registru regulatŭ de observaţiunile carĭ le face cu instrumentele ce le posedă deja.

16. Observatoriĭ staţiunilorŭ de alŭ doilea ordinŭ vorŭ înscrie în registre observaţiunile brute. La finele fiă-căreĭ lunĭ le vorŭ transcrie într'unŭ alŭ doilea registru care se va păstra de dânşiĭ. Primulŭ re-

gistru cu observaţiunile originale se va trămite directoruluĭ serviciuluĭ meteorologicŭ.

17. Reducerea observaţiunilorŭ, calcululuŭ medielorŭ etc. se vorŭ face de către amploiaţiĭ în numĕrŭ de 2 celŭ puţinŭ carĭ se vorŭ da directoruluĭ.

18. Aceştia vorŭ fi singurĭ plătiţĭ.

19. In fie-care anŭ directorulŭ va inspecta staţiunile de alŭ doilea şi treilea ordinŭ. Va controla instrumentele şi se va asigura de buna lorŭ conservare. Se va afecta o anume sumă pentru acestŭ scopŭ.

VI.

NECONCORDANŢA SUB ZERO A INDICAŢIUNILORŬ TERMOMETRELORŬ CU MERCURŬ ŞI CU ALCOOLŬ.—NOTĂ de D lŭ ST. HEPITES.

Din iérna trecută amŭ observatŭ o neconcordanţă constantă între indicaţiunile termometrelorŭ cu mercurŭ şi cu alcoolŭ la temperaturĭ sub zero; aceste nepotrivirĭ eraŭ cu atât maĭ marĭ cu cât temperaturele eraŭ maĭ jóse. Ne posedândŭ însă de cât termometre cu alcoolŭ de la unŭ singurŭ fabricantŭ amŭ credutŭ că aceste inegalităţĭ, destulŭ de considerabile, póte arŭ proveni din vre-o defectuositate a acestorŭ instrumente, de şi cele treĭ termometre cu alcoolŭ ce aveamŭ în observaţiune eraŭ de acordŭ în indicaţiunile lorŭ.

Maĭ târdiŭ amŭ vĕdutŭ că acéstă nepotrivire a fostŭ observată încă de maĭ multŭ timpŭ de d-lŭ Hansteen cu ocasiunea călătorieĭ séle în regiunile arctice, după cum o arată într'o epistolă a sa adresată d-luĭ Schumacher (1).

Spre a esamina maĭ de aprópe faptulŭ, amŭ pusŭ sub acelaşĭ apărătorŭ (2) dóue termometre minima cu alcoolŭ : unulŭ A fabricatŭ de Baudin No. 7136, care mĭ-a servitŭ şi în observaţiunile din anulŭ trecutŭ, altulŭ B fabricatŭ de Alvergniat No. 25810, şi

(1) F. Arago. — Oeuvres T. VIII p. 361.
(2) Apărătorulŭ de modelulŭ biurouluĭ centralŭ meteorologicŭ din Franţa

unŭ alŭ treilea termometru C cu mercurŭ, construitŭ totŭ de Alvergniat No. 25980. Apĕrătorulŭ acestorŭ termometre se află espusŭ la aceeașĭ ferĕstră cu aparatorulŭ psicrometruluĭ de modelulŭ institutuluĭ meteorologicŭ din Viena și în care se aflaŭ instalate dóue termometre cu mercurŭ No. 129 și No. 132 construite de Kappeler din Viena. Tóte aceste termometre aŭ fostŭ esactamente comparate la 0^0

Indată ce temperatura aeruluĭ a începutŭ a scade sub zero, amŭ observatŭ o lenevie (1) în mersnlŭ termometrelorŭ cu alcoolŭ, pe când cele cu mercurŭ cedaŭ imediatŭ schimbărilorŭ de temperatură, și prin urmare diferența între indicațiunile lorŭ a începutŭ numaĭ de cât a se manifesta. Această diferență cresce pe măsură ce temperatura scade. Câte trele termometrele cu mercurŭ eraŭ identice în indicațiunile lorŭ sub zero, pe când cele cu alcoolŭ se deosebiaŭ atâtŭ între dânsele cât și cu cele cu mercurŭ. Iată câte-va din indicațiunile lorŭ :

Termometru C cu mercurŭ	Termometru A cu alcoolŭ		Termometru B cu alcoolŭ	
Grade :	grade	Diferența	grade	Diferență
— $4^0.8$	—$4^0.5$	$0^0.3$	—4.7	0.1
— 11.3	—10.5	0. 8	—10.8	0,5
— 13.3	—12.3	1. 0	—12.6	0.7
— 14.5	—13.3	1. 2	—13.7	0.8

Tabela precedentă ne arată așa dar că deja la — 4^08 se constată diferențe între termometrele cu alcoolŭ și cele cu mercurŭ. D-lŭ Hansteen, în epistola sa susŭ citată, arată că n'a observatŭ la—$12^0.5$ nicĭ o diferință, pe cât timpŭ noĭ la temperatura de — $13^0.3$ măsurată cu termometrulŭ normalŭ No. 31670 construitŭ de Casella din Londra și verificatŭ la observatoriulŭ de la Kew, amŭ găsitŭ diferențe de $0^0.7$ și chiarŭ $1^0.0$. Trebue însă să mărturisimŭ că tóte termometrele cu alcoolŭ ce amŭ avutŭ în mână, construite de renumitulŭ fabricantŭ Baudin din Paris, de și construite cu fórte mare grijă și precisiune mi s'aŭ arătatŭ în totŭ d'a una maĭ leneșe în indicațiunile lorŭ sub zero de cât alte termometre cu alcoolŭ.

(1) Acéstă lenevie se observă și la temperaturĭ d'asupra punctuluĭ 0^0, însă nu m'amŭ ocupatŭ cu dânsa.

Se pare că învĕţatulŭ directorŭ alŭ observatoruluĭ meteorologicŭ de la Parc St. Maur, d-lŭ E. Renou, arŭ fi avutŭ cunoscinţă de aceste neconcordanţe, căcĭ, vorbindŭ de termometrele cu alcoolŭ, recomandă (1) «de a determina corespondenţa (cu termometrele cu mercurŭ) divisiunilorŭ în tótă séra din 5⁰ în 5⁰ spre esemplu», adăogândŭ «că comparaţiunea trebue să se facă asemenea sub zero până la — 20⁰ daca este posibilŭ».

Pe de altă parte, d-lŭ Marié Davy, în «Instructions pour les observations météorologiques» (2), spune că chiar lumina ḍileĭ impresionéză inegalimente indicaţiunile termometruluĭ cu alcoolŭ.

Resultă dar într'un modŭ incontestabilŭ că esistă şi s'aŭ observatŭ de multŭ neconcordanţe între indicaţiunile termometrelorŭ cu mercurŭ şi cu alcoolŭ; amŭ voitŭ însă să arătŭ că aceste neconcordanţe sunt multŭ maĭ seriόse de cât acele care se credŭ în generalŭ, şi în specialŭ de cât cele arătate de către D-lŭ Hansteen (3) şi că prin urmare este necesarŭ a se atrage atenţiunea meteorologiştilorŭ asupra acestuĭ punctŭ, spre a nu da o prea mare încredere indicaţiunilorŭ termometrelorŭ cu alcoolŭ, maĭ alesŭ în timpulŭ ierneĭ. Din fericire, pentru uniformitatea observaţiunilorŭ, astăḍĭ întrebuinţarea termometrelorŭ cu alcoolŭ este redusă numaĭ pentru termometrele minima. Pe de altă parte constructoriĭ de termometre arŭ trebui să nu se mulţăméscă, pentru graduare, numaĭ cu determinarea a dóue punte fixe ci să urmeze cu stricteţă recomandaţiunea învĕţatuluĭ meteorologistŭ francesŭ d-lŭ E. Renou.

(1) E. Renou, Instructions météorologiques, pag. 43 şi 44.

(2) Bulletin mensuel de l'observatoire de Montsouris, T. IV an. 1875 p. 249.

(3) Iată cumŭ se esprimă D-lŭ Hansteen la loc. cit.: «Termometrulŭ cu alcoolŭ era de a«cordŭ cu termometrulŭ cu mercurŭ până la—12⁰,5; sub acestŭ punctŭ celŭ d'întâiŭ indica în «totŭd'auna o temperatură maĭ mare de cât celŭ-laltŭ şi acéstă diferenţă mergea crescêndŭ «pe măsură ce temperatura scădea, după cum arată următórea tabelă :

Gradele mercuruluĭ	Diferenţa cu alcoolŭ
—12⁰.5	0⁰.0
—19. 9	0. 5
—25. 8	1. 2
—31. 3	2. 2
—37. 5	2. 5

«Maĭ josŭ mercurulŭ intră cu totulŭ în reservoriŭ.»

VII.

RELAŢIUNE ASUPRA CONGRESULUI ALU III-lea INTERNAŢIONALŬ DE IGIENĂ ŢINUTU LA TURINŬ, IN SEPTEMBRE 1880, ŞI ASUPRA DIFERITELORU EXPERIENŢE RELATIVE LA IGIENA PUBLICĂ, FACUTE CU OCASIUNEA CĂLĂTORIEI SALE IN ITALIA

de D-lŭ Dr. I. FELIX.

Conformându-mĕ cu însărcinarea cu care guvernulŭ şi Academia Română m'aŭ onoratŭ, amŭ asistatŭ ca delegatŭ alŭ guvernuluĭ românŭ şi alŭ Academieĭ nóstre la alŭ treilea congresŭ internaţionalŭ de igienă, ţinutŭ la Turinŭ, sub înaltulŭ patronagiŭ alŭ guvernulu italianŭ, la începutulŭ luneĭ curente, şi vĕ supunŭ, Domnilorŭ colegĭ, resultatulŭ acesteĭ misiunĭ, precum şi resumatulŭ diferitelorŭ experienţe relative la igiena publică ce amŭ pututŭ culege în Italia cu ocasiunea acesteĭ călătoriĭ pe care amŭ întins'o dincolo de Turinŭ până la Neapole.

Congresulŭ, la care aŭ luatŭ parte aprópe 400 membri, a fostŭ deschisŭ la 6 Septembre 1880, de cătră Excelenţa sa d-lŭ Villa, ministrulŭ justiţieĭ, ca representantŭ alŭ Majestăţiĭ Sale Regeluĭ Italieĭ. La urările de bună-venire adresate membrilorŭ congresuluĭ de cătră d-lŭ comite L. Ferraris, primarulŭ oraşuluĭ Turinŭ, aŭ respunsŭ succesivŭ d-niĭ Dr. Fauvel delegatulŭ Franţeĭ, profesorulŭ I. Crocq delegatulŭ Belgieĭ, profesorulŭ Finkelnburg delegatulŭ Germanieĭ, Iäger în numele Olandeĭ, delegatulŭ d-vóstre în numele Românieĭ, Dr. Klas Linroth în numele Suedieĭ, şi Dr. Bambas în numele Grecieĭ.

D-lŭ profesorŭ H. Pacchiotti, senatorŭ, preşedintele societăţiĭ de igienă de la Turinŭ, a cititŭ o dare de sémă asupra lucrărilorŭ pregătitóre şi organisătóre ale congresuluĭ. Apoĭ adunarea a procedatŭ la alegerea biurouluĭ generalŭ. În urma uneĭ înţelegerĭ prea labile între delegaţiĭ diferitelorŭ guverne, amŭ fostŭ însărcinatŭ a propune congresuluĭ că pentru economia de timpŭ, alegerea biurouluĭ să nu se facă prin votŭ secretŭ şi a comunica numele bărbaţilorŭ cărora s'arŭ cuveni onórea preşedenţieĭ. Conformŭ acesteĭ propunerĭ aŭ fostŭ aleşĭ prin aclamaţiune preşedinţĭ de onóre aĭ congresuluĭ : D-niĭ comite L. Ferraris, primarulŭ Turinuluĭ, Dr. Fauvel,

inspectorŭ generalŭ alŭ serviciuluĭ sanitarŭ alŭ Franţeĭ, Profesorŭ I. Crocq senatorŭ alŭ Belgieĭ, şi preşedinte alŭ congresuluĭ, profesorulŭ H. Pacchiotti din Turinŭ, senatorŭ, organisatorŭ alŭ congresuluĭ alŭ III-lea. După ce profesorulŭ Pacchiotti a luatŭ preşedenţia s'aŭ alesŭ totŭ prin aclamaţiune ca vice-preşedinţĭ : D-niĭ H. Lionville, profesorulŭ agregatŭ, deputatŭ în camera francesă, profesorulŭ E. Trélat din Paris, profesorulŭ C. Finkelnburg din Bonn, delegatulŭ d-vóstre, Dr. Froben consiliarŭ intimŭ alŭ Majestăţiĭ Sale Imperatoruluĭ Rusiilorŭ, Dr. Hinckes Bird din Londra şi profesorulŭ Van Overbeeck din Utrecht; ca secretarĭ generalĭ A. I. Martin (Paris) şi dr. C. Ramollo (Turinŭ).

Apoĭ s'aŭ constituitŭ cele 10 secţiunĭ ale congresuluĭ. Congresulŭ a decisŭ ca toţĭ preşedinţiĭ de secţiunĭ să fie italianĭ şi că străiniĭ să pótă fi aleşĭ numai vice-preşedinţĭ. Secţiunea VIII (igiena militară şi navală) a alesŭ între vice-preşedinţiĭ seĭ pe colegulŭ meŭ d-lŭ profesorŭ Z. Petrescu, delegatulŭ ministeruluĭ de resbelŭ alŭ Românieĭ. Îndată după constituirea secţiunilorŭ ele aŭ şi începutŭ lucrările lorŭ totŭ în ḑiua de 6 Septembre, şi până la 11 Septembre inclusivŭ, congresulŭ a lucratŭ câte o jumătate ḑi în secţiunĭ şi altă jumătate ḑi în adunare generală, iar la 12 Septembre o parte a membrilorŭ congresuluĭ s'a transportatŭ la Milanŭ spre a asista la cremaţiunea a dóue cadavere.

Temele discutate în şedinţele generale ale congresuluĭ sunt cele următóre :

I. «Despre prophylaxia internaţională din punctulŭ de vedere alŭ «bólelorŭ pestilenţiale exotice şi despre scopurile practice ale igieneĭ «internaţionale.»—Aŭ luatŭ parte la discuţiune d-niĭ Fauvel, Finkelnburg, Crocq, delegatulŭ d-vóstre, Gibert, Brouardel, Zucchi, Pellegrin. Congresulŭ a esprimatŭ dorinţa ca să se înfiinţeze o comisiune sanitară internaţională permanentă ca autoritate sciinţifică consultativă asupra prophylaxieĭ în contra epidemiilorŭ, în modulŭ în care a fostŭ propusă la congresulŭ sanitarŭ internaţionalŭ din Viena din 1874, şi a însărcinatŭ delegaţiĭ diferitelorŭ guverne ca să le expue necesitatea

acestel comisiunl internaţionale şi să le róge ca să se înţelégă între ele asupra înfiinţăril el şi asupra oraşuluI în care urmézå a se înfiinţa.

Propuneraa d-luI dr. Fauvel, că până la crearea comisiunil sanitare internaţionale să se lărgéscă deocamdată puterile consiliulul sanitarŭ internaţionalŭ din Constantinopole şi a comisiunil sanitare internaţionale din Alexandria, după ce a fostŭ combătută de către delegatulŭ d-vóstre şi de d-lŭ profesorŭ Crocq, n'a întrunitŭ majoritate de voturl.

II. «Despre organisaţiunea serviciului sanitarŭ şi despre necesitatea d'a se înfiinţa în fie-care statŭ unŭ ministerŭ specialŭ alŭ «medicinel publice.»

Creaţiunea unul ministerŭ alŭ igienel publice saŭ alŭ sănătăţil a fostŭ recomandată de d-nil Zucchi, H. Lionville Lacassagne, Gibert, Cabello, Bonnafont, Drouineau, Van Overbeeck, ca singurulŭ mediŭ pentru executarea de către diferitele administraţiunl a măsurilorŭ sanitare dictate de sciinţă, şi combătută de delegatulŭ d-vóstre, de profesoril Crocq, Vidal, Toscani şi de d-lŭ dr. Laura ca incompatibilă cu stabilitatea necesariă lucrărilorŭ regulate ale autorităţilorŭ sanitare centrale şi locale. Congresulŭ, renunţândŭ la ministerulŭ de medicină publică, a exprimatŭ dorinţa ca în fie-care statŭ administraţiunea tutulorŭ instituţiunilorŭ şi serviciilorŭ sanitare să fiă încredinţată unel direcţiunl generale autonome, competinte, nesupusă la fluctuaţiunile politice, dependinte numal de Corpurile legiuitóre, care direcţiune să dispue de unŭ budgetŭ specialŭ. Obiecţiunile, că autonomia acestel direcţiunl generale n'arŭ fi compatibilă cu regimulŭ constituţionalŭ, n'aŭ fostŭ luate în sémă şi majoritatea congresului a mănţinutŭ votulŭ el.

III. «Despre programele învĕţămîntuluI Igienel» de d-lŭ A. I. Martin şi profesorulŭ A. Layet. Cestiunea n'a fostŭ resolvată şi congresulŭ n'a putută intra în discuţiunea el, căcl ea arŭ fi reclamatŭ mal

multŭ timpŭ de câtŭ i s'arŭ fi pututŭ conceda, deşi precisarea programelorŭ învăţămîntuluĭ igieneĭ arŭ fi fórte oportună.

Sunt dóue modurĭ d'a studia igiena: igiena comună se póte lesne popularisa şi aduce la nivelulŭ cunoscinţelorŭ tutulorŭ ómenilorŭ cu instrucţiune modestă, iar igiena curatŭ sciinţifică cuprinde unŭ câmpŭ vastŭ, care reclamă studiulŭ aprofundatŭ alŭ medicineĭ întregĭ şi maĭ cu osebire alŭ fisiologieĭ, chimieĭ şi pathologieĭ, alŭ medicineĭ veterinare, technologieĭ şi chiar alŭ óre-cărorŭ cunoscinţe de architectură, apoĭ alŭ sciinţelorŭ sociale, maĭ alesŭ alŭ economieĭ publice şi alŭ statisticeĭ. Deşi pentru igiena populară nu este dificilŭ a proiecta unŭ programŭ corectŭ, totuşĭ programele oficiale existente, spre exemplu la noĭ, nu potŭ satisface pe omulŭ competinte şi se maĭ aştéptă ca unŭ spiritŭ clarŭ să tragă limita materieĭ care urméză a se preda pe deoparte în scóla primară, în cea secundară şi în specialŭ în cea normală, iar pe de alta în scólele de băeţĭ şi în cele de fete. Maĭ dificilŭ este a se redigea unŭ programŭ completŭ pentru studiulŭ universitarŭ alŭ igieniĭ, din causă că facultăţile de medicină şi scólele de farmaciă francese daŭ igieniĭ unŭ câmpŭ vastŭ, de vreme ce cele germane l'aŭ maĭ restrînsŭ, iar cele austriace, contopindŭ igiena cu poliţia sanitară, nu voescŭ a ceda igieneĭ nimicŭ din materiile carĭ aparţinŭ fisiologieĭ şi etiologieĭ şi sunt maĭ liberale numaĭ în privinţa chimieĭ medicale. Deşi în diferite timpurĭ uniĭ dintre mariĭ maestri aĭ medicineĭ s'aŭ încercatŭ a stabili limitele şi competinţa igieneĭ, programele cursuluĭ universitarŭ alŭ acesteĭ sciinţe din diferite ţĕrĭ diferŭ încă multŭ unele de altele.

IV. «Despre organisaţiunea oficiilorŭ municipale de igienă» de profesorulŭ Spatuzzi. Experienţa a demonstratŭ că centralisarea într'unŭ singurŭ oficiŭ a serviciilorŭ municipale de poliţiă sanitară, de igienă publică, de asistenţă gratuită a bolnavilorŭ săracĭ la domiciliŭ şi de statistică medicală, aduce avantage însemnate. Amŭ avutŭ satisfacţiune a constata că în Bucurescĭ acéstă organisaţiune există de maĭ bine de 16 anĭ şi că ne lipsesce numaĭ unŭ micŭ cabinetŭ

chimicŭ şi câţĭ-va agenţĭ specialĭ de poliţia municipală imediatŭ subordonaţĭ serviciuluĭ sanitarŭ municipalŭ, pentru a avé unŭ oficiŭ municipalŭ de igienă perfectŭ. Biuroulŭ sanitarŭ alŭ oraşuluĭ Bruxelles a priimitŭ acum 6 anĭ organisaţiunea sa actuală, care a servitŭ de modelŭ unorŭ oraşe italiane. Turinulŭ, Roma, Napoli aŭ astă-dĭ biurourĭ municipalĭ de igienă publică şi de statistică medicală organisate într'unŭ modŭ excelentŭ, de vreme ce Parisulŭ şi maĭ multe alte oraşe marĭ sunt lipsite de asemenea oficiĭ; la Viena, la Berlinŭ, la Budapesta centralisaţiunea serviciilorŭ numite este încă fórte incompletă. După o expunere a d-luĭ dr. Ramollo, congresulŭ a exprimatŭ dorinţa ca în tóte oraşele marĭ să se înfiinţeze oficiĭ sanitare municipale, după modulŭ celorŭ de la Bruxelles şi Turinŭ.

V. «Despre vaccinaţia şi revaccinaţia obligatoriă» de d-lŭ dr. H. Lionville. Autorulŭ temeĭ, deputatŭ în camera francesă, a presintatŭ aceluĭ corpŭ legiuitorŭ în anulŭ curentŭ unŭ proiectŭ de lege care prescrie ca vaccinaţia să fiă obligatoriă în cele d'întâĭ 6 lunĭ ale vieţeĭ, ca revaccinaţiunea să se opereze la câte 10 anĭ, ca la înscrierea nascereĭ în registrele stăriĭ civile să se dea părinteluĭ copiluluĭ unŭ buletinŭ în care să se înscrie resultatulŭ vaccinaţieĭ şi a fiă-căreĭ revaccinaţiĭ, care buletinŭ urméză a fi conservatŭ spre a se arĕta autorităţilorŭ la diferite ocasiunĭ, că abaterile de la acéstă lege să fie pedepsite cu amendĭ de la 25 până la 100 francĭ. D-lŭ Lionville expune înaintea congresuluĭ motivele carĭ aŭ datŭ nascere acestuĭ proiectŭ de lege, invitândŭ pe membri ca să lucreze fiă-care în patria sa pentru a provoca creaţiunea uneĭ legĭ analoge. La discuţiune aŭ luatŭ parte, ca adversariĭ proiectuluĭ de lege, d-niĭ Prosper de Pietra Santa şi Van Overbeeck de Meyer, din carĭ celŭ d'întâiŭ preferă vulgarisarea vaccinaţiuniĭ prin instrucţiune din causă ca în Franţa penuria vaccinuluĭ şi numĕrulŭ insuficientŭ alŭ medicilorŭ n'arŭ permite realisarea proiectuluĭ în tóte comunele rurale, iar d-lŭ Van Overbeeck nu recunósce statuluĭ dreptulŭ a impune vaccinaţiunea ci numaĭ acela de a isola bolnaviĭ de variolă, explicândŭ prin exemple că atâtŭ vaccinulŭ umanizatŭ precum şi celŭ animalŭ, potŭ

deveni câte-odată periculóse. Ceĭ-lalţĭ oratorĭ d-niĭ Spatuzzi, Finkelnburg, Froben, Klas Linroth, Brouardel, Balestrieri, Fauvel, Lubelski, Carville, Vidal, aŭ apĕratŭ generalisarea vaccinaţiuniĭ şi revaccinaţiuniĭ prin legĭ specialĭ. Congresulŭ n'a discutatŭ cestiunea, dacă vaccinaţiunea în adevĕrŭ apĕră în contra vĕrsatuluĭ, presupunêndu-o ca resolvată, şi fără a se face solidarŭ de detaliurile legiĭ proiectate de d-lŭ dr. Lionville, a exprimatŭ cu mare majoritate a voturilorŭ, dorinţa ca în tóte ţĕrile să se facă vaccinaţia şi revaccinaţia obligatoriă.

Cu ocasiunea acesteĭ călătoriĭ amŭ avutŭ ocasiune a mĕ informa asupra moduluĭ vaccinaţiuniĭ introdusŭ în Italia şi amŭ pututŭ constata că statulŭ şi unele municipalităţĭ facŭ în acea ţéră sacrificiĭ însemnate pentru a popularisa şi a generalisa vaccinaţiunea. În cele maĭ multe comune din Italia se vaccinéză copiĭ exclusivŭ cu vaccinŭ umanisatŭ, în unele oraşe cu vaccinŭ mixtŭ, adică o parte de copiĭ cu vaccinŭ animalŭ şi o altă parte cu vaccinŭ umanisatŭ, la Neapole şi Turinŭ exclusivŭ cu vaccinŭ animalŭ. Pe lângă oficiile municipale însărcinate cu vaccinaţiunea, maĭ există societăţĭ particulare, carĭ aŭ de scopŭ generalisarea vaccinaţiuniĭ animale, anume la Milanŭ, Bergamo, Geneva, Venezia, Roma şi Neapole. Aceste societăţĭ se află sub controlulŭ guvernuluĭ.

In proporţiune cu numĕrulŭ populaţiuniĭ, serviciulŭ vaccinaţiuniĭ a lucratŭ cu cea maĭ mare activitate la Roma, unde s'aŭ făcutŭ în anulŭ 1879 cu 8000 nascerĭ peste 9000 vaccinaţiĭ şi revaccinaţiĭ maĭ tóte cu vaccinŭ umanisatŭ, la Turinŭ cu 7000 nascerĭ pe anŭ se facŭ pe anŭ 4000 până la 5000 vaccinaţiĭ oficiale cu vaccinŭ animalŭ, la Neapole cu 16000 nascerĭ pe anŭ 12000 vaccinaţiĭ oficiale tóte cu vaccinŭ animalŭ, (în Bucureştĭ cu aprópe 6000 nascerĭ pe anŭ se facŭ peste 6000 de vaccinaţiunĭ). Unele municipalităţĭ italiane imitéză exemplulŭ Parisuluĭ (unde să dă o recompensă bănéscă de 3 francĭ părinţilorŭ copiilorŭ carĭ după vaccinaţiune îĭ presintă la dispensariŭ pentru controlŭ şi de 6 francĭ acelora carĭ permitŭ ca să să iea din pustula copiilorŭ lorŭ vaccinŭ pentru vaccinaţiunĭ ulteriόre), şi daŭ micĭ recompense de la 1 leŭ în susŭ părinţilorŭ co-

piilorŭ carĭ supunŭ resultatulŭ vaccinaţiuniĭ controluluĭ mediculuĭ vaccinatorŭ.

VI. «Despre influenţa Eucalyptuluĭ asupra igieniĭ» de d-lŭ senatorŭ Torelli şi de principele P. Trubetzkoi. De şi amândoĭ oratoriĭ nu sunt specialiştĭ şi numaĭ diletanţĭ în igienă, discursurile D-lorŭ aŭ fostŭ fórte instructive, din causa experienţeĭ speciale pe care celŭ d'intâiŭ a culesŭ ca raportorŭ în Senatulŭ regnuluĭ Italieĭ asupra unuĭ proiectŭ de lege ralativŭ la asanarea unorŭ regiunĭ malarice, situate în lăturile căilorŭ ferate, prin plantaţiuntĭ de Eucalypte, iar principele P. Trubetzkoi ca orticultorŭ pasionatŭ, care, în vila sa la Intra lângă Lago Maggiore a aclimatatŭ maĭ multe specie de Eucalypte importate din Australia, formândŭ o pepinieră a acestorŭ plante. (Alte pepiniere maĭ marĭ de Eucalypte aŭ fostŭ înfiinţate de generalulŭ V. Ricasoli lângă Orbitelo şi de Marchisulŭ G. Guarzoni lângă Lucca). Congresulŭ, după ascultarea acestorŭ discursurĭ, a votatŭ o ordine a ḑileĭ prin care recunósce utilitatea silinţelorŭ făcute în Italia pentru propagarea Eucalyptuluĭ.

Acéstă cestiune are şi pentru ţéra nóstră unŭ interesŭ specialŭ. În anulŭ trecutŭ, când amŭ fostŭ însărcinatŭ cu inspecţiunea sanitară a Dobrogeĭ, amŭ avutŭ onóre a propune guvernuluĭ, că în casŭ daca experienţa va demonstra că Eucalyptus globulus supórtă frigulŭ ierneĭ din Dobrogia, să se sădéscă unŭ numĕrŭ însemnatŭ de acéstă plantă în lungulŭ caleĭ ferate Cernavoda-Constanţa şi maĭ cu osebire pe lângă apele stagnante în jurulŭ oraşuluĭ Medjidie. Asemenea, unele dintre paluḑile aflate în România cis-danubiană s'arŭ puté asana prin plantaţiune de Eucalyptus. Experienţele făcute la noĭ de diferite persóne aŭ probatŭ, că Eucalyptus globulus nu resistă în aerŭ liberŭ friguluĭ maximalŭ alŭ iernelorŭ nóstre, dacă este maĭ tânărŭ de cât de 3 saŭ de 4 anĭ. M'amŭ informatŭ în Lombardia şi în Piemonte că chiar acolo morŭ câte odată în timpulŭ ierniĭ maĭ aspre plantaţiunile tinere de Eucalyptus globulus. În pepinierele principeluĭ Trubetzkoi specia care a suportatŭ frigulŭ celŭ maĭ mare, adică până la — 10° este Eucalyptus Amigdalina. Eucalyptus Amigdalina este şi

specia cea maĭ stimată în tótă Italia, din causă că conţine de 4 orĭ maĭ multŭ oleŭ etherică (esenţa) de câtŭ Fucaliptus globulus, şi acţiunea febrifugă a tutulorŭ Eucalypteloră provine din respândirea acestuĭ oleŭ volatilŭ în atmosferă, din ozonisarea aeruluĭ prin esenţă. Eucalyptus Coccifera, care supórtă unŭ frigŭ maĭ mare de cât Eucalyptus globulus (maĭ multŭ de cât — 13°), n'are pentru scopurile nóstre nicĭ o valóre, din causă că este aprópe lipsită de oleulŭ etherică. Ultima iérnă a fostŭ şi în Italia fórte aspră, pe lângă Eucalyptus Amigdalina şi Coccifera aŭ resistatŭ friguluĭ şi alte specii carĭ coprindŭ destulă esenţă de şi în cantitate maĭ mică de cât Eucaliptus Amigdalina, anume E. Urnigera, Populifolia, Resinifera, Viminalis, Meliodora, Rostrata; pentru noĭ dar arŭ fi utilŭ a cresce Eucalyptele maĭ avute în esenţă iérna în case şi în sere şi a le expune asprimiĭ iemeĭ numaĭ atuncĭ când aŭ trecutŭ etatea de 3 saŭ de 4 anĭ.

Este o eróre pe care o comitemŭ noĭ şi vecinii noştri din Austro-Ungaria precum şi Germaniĭ, întrebuinţândŭ în therapiă Eucalyptus globulus în loculŭ speciilorŭ maĭ avute în esenţă, carĭ sunt cultivate cu atâta succesŭ în Italia. In cât privesce acţiunea terapeutică a Eucalyptuluĭ, am întâlnitŭ în tótă Italia opinia care o avemŭ şi noĭ Româniĭ asupra acesteĭ plante, că ea nu póte înlocui nicĭ-odată sărurile de chinină şi că este indicată acolo unde balsamicele în genere potŭ fi utile.

Guvernulŭ italianŭ plantéză Eucalypte maĭ alesŭ pe acele terenurĭ palustre, carĭ nu se potŭ insana cu desăvârşire după scurgerea apelorŭ, după desecarea operată prin mijloculŭ şanţurilorŭ şi a drenagiuluĭ, pe terenurile carĭ numaĭ o mică parte a anuluĭ sunt acoperite cu puţină apă şi care se usucă lesne în timpulŭ vereĭ, căcĭ pe acéstă speciă de paludĭ o consideră ca causa principală a malarieĭ. Între aceste paludĭ se numĕră şi l'Agro Romano în jurulŭ oraşuluĭ Roma, unde (la Tre Fontane) lucrările de asanare, drenagiulŭ şi plantarea de Eucalypte se esecută de 7 anĭ sub conducerea călugărilorŭ Trapiştĭ de către criminaliĭ condamnaţĭ la reclusiune şi la muncă silnică. Plantele tinere, carĭ reclamă o îngrijire minuţiósă, se udă în tóte dilele de vară, căcĭ Eucalyptele micĭ suferŭ din secetă

totŭ atâtŭ câtŭ din frigulŭ uscatŭ. În Algeria există coloniĭ analóge de condamnaţĭ sub direcţiunea Trapiştilorŭ, carĭ aŭ prefăcutŭ paludile cele maĭ periculóse în culturĭ de vinŭ şi de portocale! In jurulŭ Romeĭ, unde frigulŭ nu întrece —8⁰, aŭ resistatŭ ierneĭ celeĭ maĭ aspre : Eucalyptus Viminalis, E. Rostrata, E. Urnigera, E. Tereticornis, E. Coriacea, E. Botroyides, E. Robusta, E. Populea, E. Resinifera, E. Meliodora, E. Globulus.

VII. Consiliulŭ generalŭ alŭ provincieĭ de Turinŭ a votatŭ unŭ premiŭ de francĭ 2500 pentru cea maĭ bună scriere asupra igieneĭ pentru populaţiunile rurale şi a rugatŭ pe congresŭ să redigeze programulŭ şi să constitue juriulŭ concursuluĭ, ceea ce s'a şi făcutŭ. Comisiunea pentru elaborarea programeĭ, compusă de d-niĭ Eulenberg, Fauvel, Froben, Felix, Georgevicĭ, Lionville, Van Overbeeck, Pacchiotti, Petrescu şi Vogel, a depusŭ elaboratulŭ eĭ pe masa biurouluĭ în ultima şedinţă, când a fostŭ alesŭ şi juriulŭ concursuluĭ, compusŭ de uniĭ delegaţĭ aĭ guvernelorŭ represintaţĭ la alŭ III-lea congresŭ internaţionalŭ de igienă, sub preşedinţa d-luĭ Fauvel.

VIII. In ultima şedinţă a congresuluĭ s'a decisŭ ca congresulŭ alŭ IV-lea internaţionalŭ de igienă să se adune la Geneva în 1882.

Dintre lucrările secţiunilorŭ unele aŭ fostŭ maĭ importante decât cele ale adunăriĭ generale a congresuluĭ; în aşteptare însă a publicaţiuniĭ proceselorŭ-verbale ale congresuluĭ, care va întârdia multŭ timpŭ, rolulŭ raportoruluĭ devine fórte dificilŭ, din causă că câte 10 secţiunĭ aŭ lucratŭ de odată la aceleaşĭ ore, astŭ-felŭ că membriĭ uneĭ secţiunĭ aŭ pututŭ asista la lucrările uneĭ alte secţiunĭ numaĭ cu condiţiune a perde o parte din lucrările secţiuniĭ propriĭ. Cu tóte acestea delegatulŭ d-vóstre, care aparţine secţiuniĭ I (igiena generală şi igiena internaţională), a participatŭ la acele lucrărĭ ale altorŭ secţiunĭ pe carĭ le-a credutŭ maĭ importante saŭ maĭ instructive. Am onóre a le enumera aci, cu excepţiune acelora ale secţiuniĭ VIII (igiena militară şi navală), în care armata nóstră a fostŭ represintată prin d-lŭ dr. Z. Petrescu :

1. S'a alesŭ o comisiune compusă de d-niĭ Bertillon, Carvilles, Ybanez de Aldecoa, Dunaut, Toscani și Rizetti pentru revisuirea formularelorŭ pentru buletinurile de statistică sanitară internațională, care va supune lucrarea eĭ congresuluĭ alŭ IV-lea internaționalŭ de igienă (Geneva 1882).

2. S'a alesŭ o altă comisiune compusă de d-niĭ : Bacceli, Ratti, Felix, Colin, Eulenberg, Spatuzzi și Proust, pentru redigerea unuĭ cestionarŭ asupra etiologieĭ febreĭ tifoide. Cestionarulŭ va fi trimisŭ bărbațilorŭ competințĭ din tóte țĕrile și comisiunea va supune congresuluĭ alŭ IV internaționalŭ de igienă în anulŭ 1882 resumatulŭ respunsurilorŭ cu raportŭ lămuritŭ din parte-ĭ.

3. «Prophylaxia internațională a bólelorŭ sifilitice», raportorŭ d-lŭ Catela. D-sa și d-niĭ Gallia, Piovano, Gibert, propunŭ examinara echipagelorŭ bastimentelorŭ saŭ la plecare din portŭ saŭ la sosire în portŭ și refusarea patenteĭ nete în casŭ de bólă venerică. D-niĭ Proust, Pomard, Toscani, Delcominet, Dubrisay, arată dificultățile carĭ se o-punŭ esecuțiuniĭ acesteĭ măsurĭ. D-niĭ Felix și Crocq explică că n'a venitŭ timpulŭ uneĭ prophylaxiĭ internaționale a bólelorŭ venerice, până când nu vomŭ avé o prophylaxiă națională maĭ eficace; că până astă-dĭ în tóte orașele marĭ sorgintea principală a sifilisuluĭ este prostituțiunea clandestină, nesupusă la nicĭ unŭ controlŭ sanitarŭ. Secțiunea I a exprimatŭ dorința, ca deocamdată să se limiteze prophylaxia sifilisuluĭ în privigherea prostituțieĭ, în suprimarea saŭ celŭ puținŭ micșorarea numĕruluĭ prostituatelorŭ nesupuse la visitațiunile sanitare.

4 «Prophylaxia Pellagreĭ», raportorulŭ dr. Felix (înlocuindŭ pe d-lŭ dr. Ferradas care n'a presintatŭ lucrarea cu care se însărcinase) conchide că porumbulŭ alteratŭ nu póte fi singura causă a Pellagreĭ, căcĭ acéstă bólă se observă în România câte odată la persóne carĭ nu mănâncă porumbŭ; în Spania, în maĭ multe provinciĭ unde nicĭ nu se cultivă nicĭ nu se mănâncă porumbŭ. Prophylaxia cea maĭ

bună ar fi îmbunătăţirea traiuluĭ ţĕranilorŭ în acele părţĭ ale Franţieĭ, Italieĭ, Spanieĭ şi Românieĭ unde Pellagra este endemică; dar este necesariŭ a se maĭ face studiĭ asupra etiologieĭ Pellagreĭ, care este şi astădĭ obscură. Iéŭ parte la discuţiune raportorulŭ şi d-niĭ Baccelli, Ybanez de Aldecoa, Crocq, Catella. Secţiunea I invită pe membriĭ competinţĭ din ţĕrile unde Pellagra este endemică a maĭ studia originea acesteĭ bóle, care nu este încă destulŭ de clară şi a maĭ aduce la alŭ IV-lea congresŭ internaţionalŭ de igienă unŭ materialŭ noŭ pentru resolvarea cestiuniĭ.

5. «Despre desinfecţiunea obiectelorŭ de carĭ s'aŭ servitŭ bol«naviĭ afectaţĭ de bóle contagióse», raportorŭ d-lŭ Drouineau. După ascultarea comunicaţiunilorŭ d-lorŭ Vallin, Fauvel şi Layet, secţiunea II propune : ca în tóte oraşele marĭ şi pe lângă tóte spitalele să se înfiinţeze aparate de desinfecţiune pentru aşternuturĭ şi vestminte, şi ca acéstă desinfecţiune să fie obligatore după bólele contagióse.

6. «Despre expunerea copiilorŭ şi despre institutele de copiĭ «găsiţĭ», raportorŭ d-lŭ dr. Agostini; aŭ maĭ vorbitŭ despre acéstă cestiune d-niĭ Carville, Trélat şi Griffini. Secţiunea a IV-a a exprimatŭ dorinţa ca să se asigure conservaţiunea şi sórta copiilorŭ ilegitimĭ prin ajutóre date fetelorŭ necăsătorite devenite mume, prin asistenţa medicală gratuită la domiciliŭ, prin protecţiunea acestorŭ copiĭ; ca ospiciile şi institutele publice să nu priiméscă toţĭ copiiĭ orfanĭ de tată ci numaĭ pe ceĭ găsiţĭ şi ceĭ ale cărorŭ mume sunt neputincióse saŭ cu desăvârşire lipsite de mijlóce.

7. «Despre igiena scolară». Aŭ vorbitŭ d-niĭ Iaval, Innocenti-Ghini, Dunaut, Bowell-Sturge, Bourneville, Roth, Gatti, Trélat, Morra, Arnaudon, Mezzini, Gariel, Iervis, Carville, Gamba. S'a exprimatŭ dorinţa ca cărţile scolastice să fie imprimate pe hârtiă gălbuiă, care nu irită ochiĭ ca cea albă; ca în scólele normale să se înveţe maĭ cu osebire igiena domestică şi privată, şi igiena

scólei; s'a pusŭ la ordinea ḑilei a congresului alŭ IV-lea studiulŭ despre influenţa programelorŭ scolare şi a întinderii lorŭ exagerate asupra sănătăţii copiilorŭ.

8. «Despre inspecţiunea medicală a cărnurilorŭ destinate la con-«sumaţiune»; în lipsa raportorului, profesorulŭ Lanzillotti-Buonsanti, d-rulŭ Felix stabilesce principiile acestorŭ inspecţiuni, expune regulele ce se observă în acéstă privinţă în Bucuresci, şi conchide că după starea actuală a sciinţei nici unŭ examenŭ medicalŭ nu póte da garanţii că carnea nu va fi vătămătóre consumatorului, dacă o mănâncă crudă saŭ semicrudă. După discuţiunea la care ieŭ parte d-nii Vallada, Bursano, Nocard, Bassi, de Marchi. Secţiunea VII propune: ca pretutindeni unde există unŭ abatoriŭ saŭ o măcelăriă să se înfiinţeze unŭ serviciŭ veterinarŭ pentru inspecţiunea cărnurilorŭ (votŭ emisŭ deja de congresulŭ II-lea internaţionalŭ de igienă din 1878); ca inspecţiunea să se facă la animalele în viéţă precum şi după tăerea lorŭ, ca să se informeze publiculŭ prin instrucţii populare asupra periculosităţii cărnurilorŭ cari nu sunt de ajunsŭ fierte saŭ fripte.

9. «Despre depărtarea lăturilorŭ şi excrementelorŭ din oraşe şi despre canalisaţiunea oraşelorŭ», raportorŭ d-lŭ Durand-Clay. Discuţiunea, la care iéŭ parte d-nii Van Overbeeck de Meyer, Duverdy, Laura, Crocq, Bourneville, Carlevaris, Bertillon, Pomard, Gibert, Lubelski, nu produce nici unŭ resultatŭ noŭ pentru acei membri ai congresului, cari deja la alŭ doilea congresŭ aŭ avutŭ ocasiune a vedé în apropierea Parisului punerea în practică a irigaţiunii câmpiilorŭ cu liquidele canalelorŭ, şi a asculta critica sistemului irigaţiunii. Congresulŭ n'a emisŭ nici unŭ votŭ asupra acestei cestiuni, pe care igieniştii şi agricultorii voescŭ a o resolva fie-care în avantagiulŭ lorŭ comunŭ şi care este încă departe a fi limpeḑită; soluţiunea ei reclamă înainte de tóte ca ómenii competinţi să călătoréscă şi să vaḑă la faţa locului aplicarea diferitelorŭ sisteme. Unŭ numĕrŭ fórte modestŭ alŭ membrilorŭ congresului, din care nu-

mĕrŭ a făcutŭ parte și delegatulŭ d-vóstre, n'a negligiatŭ ocasiunea a se instrui prin vedere în unele orașe ale Italieĭ despre canalisațiunea și irigațiunea usitată acolo; în privința salubrităţiĭ am vědutŭ instalațiunea cea maĭ perfectă la Turinŭ (lipsa de hasnale, trecerea imediată a excrementelorŭ din latrine în canale, spălarea latrinelorŭ și canalelorŭ prin apă abundantă, curățenia exemplară, vărsarea canalelorŭ în apă curgătóre în josulŭ orașuluĭ, apoĭ 500 urinare publice în stradele și piețele orașuluĭ în raportŭ cu hasnalele speciale din carĭ se extrage urina cu ajutorulŭ pompelorŭ pneumatice pentru a servi pentru fabricarea de amoniacŭ); în privința utilisăriĭ complete a excrementelorŭ pentru agricultură póte servi de exemplu orașuluĭ Milanŭ (totŭ sistemulŭ water-closettelorŭ, totŭ lipsa hasnalelorŭ, însă întrebuințarea uneĭ părțĭ a liquidelorŭ din canale pentru irigațiunea livedilorŭ situate în partea sudică a orașuluĭ și a uneĭ alte părțĭ pentru fabricațiunea de pudrettă saŭ guano artificialŭ, astŭ-felŭ că tóte aceste dijecțiunĭ servă pentru fertilisarea soluluĭ). Sistemulŭ milanesŭ de irigațiune este identicŭ cu celŭ englesŭ introdusŭ astă-dĭ într'o parte a orașuluĭ Londra, în alte urbe englese și în câte-va urbe germane, unde tóte excrementele trecŭ nedescompuse în stare próspătă în canale, de vreme ce la Paris, unde nu s'aŭ desființatŭ hasnalele, servă numaĭ lăturile din canale și urina pentru irigațiune, iar excrementele solide se scotŭ din hasnale spre a fi întrebuințate pentru fabricațiune de pudretă. Tocmaĭ în momentulŭ de față administrațiunea Parisuluĭ studiéză propunerea făcută de uniĭ igieniștĭ distinșĭ, relativă la desființarea completă a hasnalelorŭ și introducerea excrementelorŭ solide în canale.

Unŭ alŭ treilea sistemŭ este celŭ olandesŭ, numitŭ și systemulŭ Liernur : latrinele sunt în raportŭ cu o rețea de canale carĭ se potŭ închide ermeticesce și carĭ servă pentru aspirațiunea excrementelorŭ prin mijlocirea uneĭ pompe pneumatice. Sistemulŭ olandesŭ fiindŭ celŭ maĭ tânărŭ, ne lipsesce experiența necesară pentru a puté aprecia valórea luĭ; pentru noĭ Româniĭ însă sistemulŭ irigațiuniĭ nu este recomandabilŭ din treĭ cause : întâiŭ fiind-că în jurulŭ

orașelorŭ nóstre marĭ lipsescŭ terenurile sterpe într'o întindere mare, carĭ s'arŭ puté fertilisa prin conținutulŭ canalelorŭ ; alŭ doilea fiind-că stratulŭ grosŭ de humă care acoperă cea maĭ mare parte a pămîntuluĭ românescŭ nu póte absorbi o cantitate atâtŭ de mare de liquide ca terenurle nisipóse din acele orașe carĭ întrebuințéză astă-dĭ irigațiunea cu succesŭ, și apoĭ în timpulŭ iernéĭ gerulŭ s'ar opune îmbibăriĭ pămîntuluĭ cu acele liquide. Nu póte fi obiectulŭ acestuĭ raportŭ a maĭ discuta o cestiune ulterióră, acea d'a se sci ce se va face cu liquidele canalelorŭ atuncĭ, când prin irigațiune pămîntulŭ va fi îngrășatŭ într'unŭ modŭ că nu va maĭ fi priimitorŭ pentru îngrășăminte ulterióre și când poriĭ pămîntuluĭ vorŭ fi astupațĭ astŭ-felŭ că să nu maĭ permiță trecerea peĭ prin elŭ.

Ni se impune înainte de tóte datoria a studia cestiunea daca n'ar fi maĭ bine ca în acele orașe române carĭ aŭ destulă apă pentru spălarea necontenită a latrinelorŭ și a canalelorŭ, carĭ potŭ construi canale cu unŭ povârnișŭ (pantă) suficientŭ, să se desființeze succesivŭ hasnalele; tocmaĭ în orașele marĭ ale Italieĭ póte cineva face comparațiune între curățenia exemplară a orașelorŭ carĭ aŭ latrine fără hasnale (Turinŭ, Milanŭ) și între infecțiunea unuĭ numĕrŭ mare de case și de strade produsă prin hasnale (parte a orașuluĭ Neapole, parte a orașelorŭ Florența și Roma).

*

De odată cu congresulŭ internaționalŭ de igienă, și ca unŭ apendice alŭ luĭ, s'a întrunitŭ la Turinŭ și societatea internațională pentru apa potabilă, din care și delegatulŭ d-vóstre face parte. Scopulŭ societățiĭ este a studia calitatea apelorŭ cu care se aprovisionéză diferitele comune și a înrîuri asupra administrațiunilorŭ pentru ca să procure populațiunilorŭ apă bună de bĕutŭ. Societatea a ținutŭ 2 ședințe, în carĭ maĭ mulțĭ membri aŭ raportatŭ despre progresele realisate în țĕrile lorŭ și unulŭ din vice-președințiĭ eĭ, d-lŭ Iäger din Amsterdam, a ținutŭ o conferință populară asupra apeĭ de bĕutŭ.

După terminarea lucrărilorŭ la Turinŭ o parte a membrilorŭ congresuluĭ s'a transportatŭ la Milanŭ pentru a asista la arderea

a 2 cadavere omenescĭ și a examina diferitele aparate de cremaţiune instalate la cimitirulŭ monumentalŭ (comunalŭ) într'unŭ templu imposantŭ. Incineraţiunea morţilorŭ n'a devenitŭ în nicĭ o ţéră din Europa atâtŭ de populară ca în Italia, unde deja în anulŭ 1875 F. Coletti a lucratŭ pentru introducerea eĭ, și unde de la anulŭ 1876 încóce s'aŭ înfiinţatŭ maĭ multe societăţĭ pentru propagarea acestuĭ modŭ de distrugere a cadavrelorŭ. De vreme ce în tótă cea laltă Europă există astă-ḑĭ abia 4 aparate pentru cremaţiunea morţilorŭ (la Zürich, Dresda, Gotha și Londra), Italia singură are deja în fiinţă crematoriĭ în 5 orașe (la Lodi, Padova, Milanŭ, Cremona, Roma) și în 2 orașe (Udine, Varese) în construcţiune. Obstaculele administrative, carĭ s'aŭ opusŭ în Italia acesteĭ inovaţiunĭ, aŭ fostŭ înlăturate prin modificarea regulamentuluĭ sanitarŭ, dându-se prefecţilorŭ dreptulŭ a permite arderea cadaverelorŭ prin autorisaţiune specială pentru fie-care casŭ în parte și după avisulŭ consiliuluĭ sanitarŭ provincialŭ. La Milanŭ s'aŭ arsŭ 27 în anulŭ 1879, iar în întâiulŭ semestru alŭ anuluĭ curentŭ 22 cadavere omenescĭ.

Așŭ trece peste cadrele acestuĭ raportŭ dacă așŭ face comparaţiune între aparatele de cremaţiune italiane și cele germane; amândóue sistemele ajungŭ la acelașĭ resultatŭ practicŭ, incineraţiunea perfectă a unuĭ cadaverŭ omenescŭ, într'unŭ modŭ demnŭ care nu póte atinge simţimintele pióse pentru mortŭ, și într'unŭ timpŭ scurtŭ care nu trece de 1 óră și jumătate, fără alteraţiunea atmosfereĭ ambiente și fără spese marĭ. La Milanŭ societatea pentru arderea cadaverelorŭ, care iea asupră-șĭ și împlinirea tuturorŭ formalităţilorŭ la oficiulŭ stăriĭ civile și la prefectură, plata timbruluĭ și a taxelorŭ municipale, pentru păstrarea cenușelorŭ, transportulŭ cadaverelorŭ la cimitirŭ, procurarea combustibiluluĭ și arderea cadavruluĭ, percepe pentru tóte acestea leĭ 47 și $^1/_2$ pentru fie care mortŭ, care preţŭ va diminua într'unŭ modŭ considerabilŭ atuncĭ când va cresce și numĕrulŭ cremaţiunilorŭ.

Congresulŭ a însărcinatŭ o comisiune internaţională, din care și delegatulŭ d-vóstre face parte, ca să lucreze pentru a se face obligatorie arderea cadaverelorŭ omenescĭ în timpŭ de resbelŭ, arderea

animalelorŭ perite de bólă contagiósă, și pentru introducerea facultativă generală a arderiĭ cadaverelorŭ omenescĭ.

Am enumeratŭ aci lucrările oficiale ale congresuluĭ; acţiunea congresuluĭ nu se mărginesce însă în aceste lucrărĭ ci intrunirea unuĭ numĕrŭ însemnatŭ de bărbaţĭ care cultivă acea-șĭ specialitate în diferite ţĕrĭ, sub diferite condiţiunĭ, contactulŭ pionilorŭ modeștĭ cu marĭ maestri aĭ sciinţeĭ, schimbarea ideilorŭ în convorbirĭ neoficiale și maĭ intime, controlulŭ mutualŭ alŭ opiniunilorŭ asupra unorŭ cestiunĭ neresolvate, exercită o influenţă sănătósă asupra lucrărilorŭ ulterióre și daŭ o impulsiune puternică studiilorŭ multora dintre membriĭ congresuluĭ.

Am pututŭ constata afară de congresŭ, și maĭ alesŭ prin visitarea orașelorŭ principale ale Italieĭ, marile progrese operate, în ceĭ din urmă 5 până la 6 anĭ, în studiile igienice și în aplicaţiunea lorŭ, carĭ progrese urméză calea de la nordulŭ Italieĭ spre méză-ḑi. Resultatele acestorŭ progrese sunt : constituirea societăţilorŭ de igienă create la Turinŭ și la Milanŭ, înfiinţarea de laboratoriĭ de igienă pe lângă unele universităţĭ și unele municipalităţĭ, studiile speciale asupra unorŭ cestiunĭ de igienă făcute cu mediile Academieĭ dei Lincei și a altorŭ Academiĭ, maĭ multe scrierĭ importante asupra igieneĭ sciinţifice, popularisarea igieneĭ prin conferinţe și publicaţiunĭ, marile lucrărĭ de asanare ale unorŭ orașe rĕŭ situate, saŭ rĕŭ construite, saŭ devenite nesănătóse prin cursulŭ viţiosŭ alŭ apelorŭ.

Este naturalŭ că dintre cele din urmă lucrărĭ de asanare m'aŭ interesatŭ maĭ d'aprópe, cele carĭ se execută astă-ḑĭ la Roma. Precum municipiulŭ Romeĭ reguléză astă-ḑĭ cursulŭ Tibruluĭ așa și Primăria Bucurescilorŭ voesce a regula cursulŭ Dâmboviţeĭ; există o asemănare óre-care între aceste dóue lucrărĭ și m'am informatŭ dar la faţa loculuĭ asupra măsurilorŭ luate la Roma, pentru a face nevătămătóre pentru populaţiune marea dislocare de ţĕrînă săturată cu substanţe organice, expunerea la aerŭ a materiilorŭ fermentescibile, capabile a produce emanaţiunĭ deletere. Aceste măsurĭ sunt cele următóre : lucrările se execută totŭ anulŭ, însă strămutările marĭ de pămîntŭ nu se operéză în timpulŭ când obicinuitŭ malaria se ma-

nifestă adică în lunile Iuliŭ, Augustŭ, Septembre şi parte din Octobre, pămîntulŭ săpatŭ din malurile rîuluĭ, saŭ celŭ scosŭ din fundulŭ albieĭ se transportă la loculŭ destinaţiuniĭ îndată după scótere, fără a se depune provisoriŭ la malŭ saŭ în altă parte; pămîntulŭ din albiă se depune afară din oraşŭ la locurĭ alese pentru acésta de către oficiulŭ sanitarŭ alŭ oraşuluĭ; se opresce stagnarea apelorŭ meteorice şi menagere în săpăturile recente şi în albia părăsită; lucrările se execută pentru câte o parte a cursuluĭ Tibruluĭ într'unŭ modŭ completŭ, astŭ-felŭ că se termină tóte lucrările uneĭ părţĭ înainte de a se începe săpăturĭ la partea următóre; peste apele stagnante, cărora nu se póte da scurgere imediată, se varsă calce caustică care se reînoesce la câte 10 ḑile.

Terminândŭ acestŭ raportŭ mĕ simţŭ datorŭ a exprima profunda mea recunoscinţă către capiĭ diferitelorŭ autorităţĭ sanitare ale regnuluĭ Italieĭ, carĭ cu ospitalitatea lorŭ cunoscută mĭ-aŭ datŭ ocasiune ca să mĕ informezŭ asupra multorŭ detaliurĭ ale lucrărilorŭ oficielorŭ lorŭ, şi maĭ cu osebire d-luĭ senatorŭ Hyacintŭ Pacchiotti, preşedintele congresuluĭ alŭ III-lea de igienă, care prin colegialitatea d-sale fără marginĭ, prin munca inteligentă şi neobosită a d-sale şi prin modulŭ corectŭ cu care a dirigiatŭ lucrările congresuluĭ, a contribuitŭ în modulŭ celŭ maĭ largŭ la reuşita acestuĭ congresŭ.

PARTEA II

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1881.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1881.

PROCESŬ-VERBALŬ No. 1.

ŞEDINŢA DIN 10 MARTIŬ.

Membri presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*;

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Bariţŭ G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Ep.*, *Odobescu Al.*, *Papadopolŭ-Calimachŭ Al.*, *Urechiă V. A.*;

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu Şt.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasică P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 2 óre.

După ce d-lŭ Preşedinte declară sesiunea generală a anuluĭ 1881 deschisă, d-lŭ *B. P. Hasdeŭ,* ocupândŭ loculŭ de secretarŭ generalŭ,

citesce, în numele Delegaţiunii, raportulŭ asupra activităţii Academiei, de la închiderea sesiunii trecute până astă-ḑi:

«Domnilorŭ colegi,

«Indeplinindŭ sarcina de secretarŭ generalŭ în cursulŭ anului expiratŭ, mě vědŭ chiămatŭ a vě aduce la cunoscinţă mersulŭ Academiei de la închiderea sesiunii generale precedenţi.

«1. Incepŭ prin a împlini trista datorie de a constata durerósa perdere suferită de Institutulŭ nostru prin mórtea celorŭ trei colegi: ilustrulŭ A. T. Laurianŭ din secţiunea literară, Andreiŭ Mocioni şi Iosifŭ Hodoşŭ din secţiunea istorică.

«2. In privinţa repausatului colegŭ Papiŭ Ilarianŭ, Academia şi-a împlinitŭ sacra datoriă de a ridica unŭ monumentŭ funebru acestui neuitatŭ luptătorŭ pentru sciinţă şi naţiune. Venerabilulŭ nostru colegŭ d-lŭ G. Bariţŭ, care a binevoitŭ a se însărcina cu aşezarea monumentului, va puté să ne dea lămuriri mai amănunte în acéstă privinţă.

«3. In conformitate cu art. 85 din regulamentŭ, veţi avé a statua asupra primirii legatului de 25,000 lei, făcutŭ Academiei de către repausatulŭ Teodorŭ Veisa. Credŭ oportunŭ a supune apreţiării d-vóstre, cu acéstă ocasiune, necesitatea modificării aliniatului 3 din acelŭ articolŭ, care mărginesce pe Delegaţiune, în lungulŭ intervalŭ dintre dóue sesiuni, la primirea numai *provisoriă* a donaţiunilorŭ în numerarŭ, ceea ce arŭ puté expune pe Academiă la eventualitatea neplăcută, dacă unŭ donatorŭ în viéţă arŭ insista ca darulŭ să fie primitŭ *definitivŭ*.

«4. Biblioteca Academiei s'a înavuţitŭ în cursulŭ anului într'unŭ modŭ considerabilŭ, atâtŭ prin cumpěrături din cele 3,000 lei, prevěḑuţi în budgetŭ, pe cât prin schimburi cu alte societăţi învěţate şi mai cu sémă prin bogate daruri. — A. S. R. Principele de Waldeck şi Pyrmont, ca semnŭ de înaltă suvenire pe care I-a lăsat'o Academia din timpulŭ cât petrecuse în capitala Românie, a donatŭ, pe lângă altele, unŭ exemplarŭ completŭ din marea Enciclopediă fran-

cesă.—Consululŭ românŭ din Florenţa, d-lŭ Civelli, ne-a trimisŭ în darŭ maĭ multe publicaţiunĭ de o execuţiune tipografică adevĕratŭ splendidă. Pe de altă parte, Ministerulŭ instrucţiuniĭ publice din Francia ne-a trimisŭ o fórte însemnată colecţiune de opere apărute sub auspiciele sale.—Prin mijlocirea ilustruluĭ filo-românŭ d-lŭ Lalanne, Ministerulŭ lucrărilorŭ publice alŭ Franciei a trimisŭ Academiei unŭ numĕrŭ însemnatŭ de opere relative maĭ cu sémă la economia politică industrială.—D-lŭ Emile Picot a oferitŭ Academieĭ o raritate bibliografică de prima ordine : Catechismulŭ românescŭ cu litere latine alŭ luĭ Vito Piluzio de la 1677, din care a fostŭ cunoscutŭ până acum numaĭ exemplarulŭ de la Berlinŭ, consultatŭ pentru prima óră de colegulŭ nostru d-lŭ Cogălniceanu. — In fine neobositulŭ în sacrificii, d-lŭ D. A. Sturdza, a revĕrsatŭ şi în anulŭ trecutŭ asupra colecţiunilorŭ Academieĭ tesaure nepreţuite; nu numaĭ tipăriturĭ rarisime, ca *Historia critica* a luĭ Katona saŭ *Heraclide Despota* de Sommer; nu numaĭ manuscriptele de o extremă valóre, ca codicele Măhăceanu alŭ luĭ Popa Grigore, cu texturĭ române de la 1600 şi anterióre; nu numaĭ nóue adausurĭ la cabinetulŭ nostru numismaticŭ,— dar însă unŭ archivŭ întregŭ, ca să ḑicemŭ aşa, de chrisóve şi acte originale, slavo-române, române şi relative la România, începĕndŭ din secolulŭ XIV; unŭ archivŭ care urméză a fi clasificatŭ şi merită pe deplinŭ o descripţiune seriósă, afară de simpla listă ce se va publica în *Anale*.

«5. Academia, precum sciţĭ, a primitŭ sub auspiciele sale publicarea preţióseĭ colecţiunĭ documentale a repausatuluĭ Eudoxiŭ Hurmuzachi, în condiţiunile stabilite prin voinţa testatoruluĭ şi în marginile prevĕḑute de budgetulŭ Statuluĭ. Tipărirea tomuluĭ IV din *Documente* e deja fórte înaintată, iar volumulŭ II din *Fragmente*, ediţiunea originală germană, este aprópe gata.

«Din publicaţiunile propriĭ ale Academieĭ a apărutŭ la lumină textulŭ completŭ din Psaltirea luĭ Coressi, formândŭ tomulŭ I, după care vorŭ urma comentariĭ şi glosarulŭ în tomulŭ II. Acéstă importantă lucrare, executată în conformitate cu decisiunile luate în aniĭ

trecuți, nefiindŭ prevĕḑută în budgetulŭ curentŭ, datoria contractată va rĕmâné în sarcina noului budgetŭ.

«În aceeașĭ situațiune se află și publicațiunile cu carĭ a fostŭ însărcinatŭ d-lŭ Odobescu, adică pe de o parte : reproducerea *Pravilei celei mici de la Govora* din anulŭ 1640, precum și volumulŭ VI din operele principeluĭ D. Cantemirŭ, conținêndŭ *Istoria ieroglifică* și *Compendiolum logicae;* fiindŭ amândóue deja tipărite în întregulŭ lorŭ, n'aŭ fost însă date în publicŭ din causă că d-lŭ editorŭ are a le însoți cu notițe critice și glosare pe carĭ încă nu le-a pututŭ termina; iar pe de altă parte *Viața sânțilorŭ Varlaamŭ și Ioasafŭ*, tradusă de logofătulŭ Udriște Năsturelŭ din Ferescĭ la 1643, și volumulŭ VII din operele cantemiriane coprindêndŭ : *Vita Constantini Cantymirii, Adnotationes criticae* și o parte din corespondența luĭ D. Cantemirŭ; acelea sunt acum în cursŭ de tipărire și vorŭ apare succesivŭ în urma celorŭ maĭ susŭ însemnate.

«Din corpulŭ *Analelorŭ* a eșitŭ la lumină *Dacia înainte de Romanĭ* de D-lŭ Gr. Tocilescu, făcêndŭ parte din tomulŭ X, secțiunea II. Din *Analele* pe anulŭ 1880, volumulŭ proceselorŭ-verbale și volumulŭ memorielorŭ și discursurilorŭ de recepțiune sunt aprópe terminate, fiindŭ tipărite deja 54 cóle din celŭ d'întâiŭ și 66 cóle din celalaltŭ.

«În ședința de la 9 Ianuarie, hotărându-se ca interesantele observațiunĭ meteorologice ale membruluĭ corespundentŭ St. Hepites de la Brăila, sĕ se publice într'o broșură separată din causa necesitățiĭ unuĭ formatŭ maĭ mare de cât alŭ *Analelorŭ*, se așteptă în acéstă privință aprobarea D-vóstre.

«6. După decisiunea luată în sesiunea generală precédentă, s'a comisionatŭ și în parte s'aŭ adusŭ instrumentele necesare pentru așezarea a dóue stațiunĭ meteorologice, una la Târgulŭ-Jiuluĭ și cea-laltă la Câmpu-Lungŭ.

« 7. Trecŭ la procesele pe carĭ am avutŭ și maĭ avemŭ încă a le susține.

«Judecata cu epitropia bisericeĭ St. Vinerĭ pentru moșia Satulŭ-Noŭ s'a câștigatŭ, și la 7 Martie curentŭ Academia a și încasatŭ

suma ce i se datora de 9,901 leĭ 43 banĭ. Suntemŭ datorĭ recunoscință veteranuluĭ legistŭ d-lŭ Bozianu, membru onorarŭ alŭ Academieĭ, care a bine-voitŭ a pleda în favórea Institutuluĭ nostru.

«Procesulŭ cu d-lŭ V. Constantinescu pentru legatulŭ repausatuluĭ V. Mateescu s'a căștigatŭ la Curtea de apelŭ, maĭ rămânêndŭ însă adversaruluĭ dreptulŭ de a recurge la înalta Curte de casațiune.

«Procesulŭ intentatŭ de demultŭ d-luĭ Constantinŭ Zappa, și pe care-lŭ cunósceţĭ din sesiunea generală trecută se află și acum pendinte dinaintea tribunaluluĭ de Ialomița.

«8. Din *Analele*, care vi se vorŭ pune la disposițiune, vețĭ avé ocasiunea de a constata, că în ședințele ordinare din cursulŭ anuluĭ s'aŭ citatŭ maĭ multe lucrărĭ sciințifice și s'aŭ desbătutŭ diferite cestiunĭ importante dintre carĭ voiŭ aminti aci maĭ cu sémă dóue:

«Anticitățile Dobrogeĭ, atrăgêndŭ cu dreptŭ cuvîntŭ atențiunea și solicitudinea Academieĭ, s'a discutatŭ modulŭ de a le culege și a le supune unuĭ studiŭ seriosŭ, cu care scopŭ, în ședința de la 19 Septembre anulŭ trecutŭ, s'a și alesŭ o comisiune, compusă din d-niĭ Cogălniceanu, Hasdeŭ și Ștefănescu, spre a merge la fața loculuĭ, când vorŭ găsi unŭ momentŭ maĭ propice.

«Nesuficiența și inconvenientele de totŭ felulŭ ale localuluĭ actualŭ alŭ Academieĭ, ne-a preocupatŭ în cursŭ de maĭ multe ședințe, și comisiunea ad-hoc, ce se alesese în ședința de la 21 Novembre 1880, vĕ va comunica o schiță de proiectŭ în privința clădiriĭ unuĭ edificiŭ specialŭ, care să întrunéscă în sine maĭ multe institute de cultură națională.

«9. Pentru premiile anuale ce sunt a se decerne în acéstă sesiune, și anume marele premiŭ Năsturelŭ, premiulŭ Heliade și premiulŭ Lazărŭ, s'aŭ presentatŭ 12 concurențĭ, ale cărorŭ opere s'aŭ transmisŭ la timpŭ comisiuniĭ respective.

«De asemenea s'a înaintatŭ comisiuniĭ ad-hoc treĭ manuscripte presentate la concursulŭ publicatŭ pentru ceá maĭ bună traducere din Pliniŭ Junior.

«Regretămŭ că nu s'a înfățișatŭ nicĭ de astă-dată vre-unŭ concurentŭ la premiulŭ Năsturelŭ, seria A de 5,000 leĭ, pusŭ la concursŭ pentru tesa despre *sufixulŭ licidŭ l, r.*

*

«Trecêndŭ acum la cestiunea comptabilitățiĭ și caseĭ Academieĭ, am onóre a arăta, că :

a. Rămânêndŭ comptabilitatea anuluĭ trecutŭ cu 10 lunĭ înapoĭ, astă-ḑĭ este regulată și la ḑi.

b. Veniturile s'aŭ încasatŭ tóte afară numaĭ de o sumă de leĭ 455, ce nu s'a realisatŭ din vînḑare de cărțĭ prevĕḑută la budgetulŭ veniturilorŭ anuluĭ 1880 până la 1881, la fondulŭ economiilorŭ; prin urmare a trebuitŭ să se balanseze prin comptulŭ excedentŭ.

c. Situațiunea paragrafelorŭ budgetuluĭ 1880 — 1881 de plățĭ ne arată că .

	A fostŭ de plată la paragr.	*S'a plătitŭ*	*A rĕmasŭ de plătitŭ*
Litera a	Leĭ 20,500 — b.	Leĭ 19,360 — b.	Leĭ 1,140 — b.
» b »	8,000 — »	» 4,580 — »	» 3,420 — »
» c »	470 — »	» 235 — »	» 235 — »
» d »	166.67 »	» 166.67 »	» — — »
» e »	1,000 — »	» 1,000 — »	» — — »
» f »	2,400 — »	» 2,400 — »	» — — »
» g »	3,000 — »	» 3,000 — »	» — — »
» h »	7,480 — »	» 7,480 — »	» — — »
» i »	1,825.80 »	» 1,808 — »	» 17.80 »
» j »	300 — »	» 195 — »	» 105 — »
» k »	880 — »	» 874.35 »	» 5.65 »
» l »	300 — »	» 298.13 »	» 1.87 »
» m »	300 — »	» 300 — »	» — — »
» n »	3,729.70 »	» 3,067.50 »	» 662.20 »
« o »	3,500 — »	» 3,500 — »	» — — »
» p »	150 — »	» 150 — »	» — — »
» q »	240 — »	» 240 — »	» — — »
» r »	4,000 — »	» 3,128.25 »	» 871.75 »
» s »	1,676.21 »	» 676.21 »	» 1,000 — »
» t »	10,000 — »	» 10,000 — »	» — — »
» u »	4,000 — »	» 4,000 — »	» — — »
» v »	7,475 — »	» 7,475 — »	» — — »
» w »	2,000 — »	» 2,000 — »	» — — »
» x »	692.75 »	» 692.75 »	» — — »
» y »	300 — »	» —	» 300 — »
» z »	600 — »	» 582 — »	» 18 — »
Suma	Leĭ 84,986 13 banĭ	Leĭ 77,208 86 b.	Leĭ 7,777.27 b.

S'a maĭ plătitŭ cu creditŭ suplimentarŭ peste budgetŭ : pentru revisuirea Psaltiriĭ luĭ Coressi . . .	Leĭ	720 —	
pentru tipărirea Analelorŭ, Lit. v.	»	33 50 b.	753 50
adaogemŭ suma cheltuită din budgetŭ	»		77,208 86
Totalulŭ sumelorŭ cheltuite	»		77,962 36
Prin urmare unŭ excedentŭ realŭ din sumele prevĕḑute în budgetulŭ anuluĭ 1880—1881.	»		7,023 77
Totalulŭ budgetuluĭ 1880—1881	»		84,986 13
d. Excedentulŭ care arŭ fi trebuitŭ să resulte în séra de 28 Februariŭ 1881, după budgetŭ este. .	»	7,248 43 b.	
La acestŭ excedentŭ se maĭ adauge la 10 Maiŭ 1880 unŭ încaso extraordinarŭ dintr'o datoriă veche.	»	165 — »	
la 17 Iuliŭ 1880, diferința agiuluĭ la vĕrsămîntulŭ Zappa de galbenĭ 1000 a 37 banĭ	»	370 — »	
la 9 Decembre 1880, unŭ restŭ încasatŭ de la epitropia Sf. Vinerĭ.	»	— 35 b.	
la 28 Februariŭ 1881, de la fondulŭ Zappa, unŭ sporŭ de venitŭ resultatŭ din cupónele efectelorŭ nóue cumpĕrate. . . . . , ...	»	420 — »	
la 28 Februariŭ 1881, de la fondulŭ economiilorŭ unŭ sporŭ de venitŭ resultatŭ din cupónele efectelorŭ nóue cumpĕrate	»	125 — »	
la 28 Februariŭ 1881, economia susŭ menționată de la articoliĭ budgetuluĭ 1880—1881	»	7,023 77 »	
In totalŭ . .	Leĭ		15,352 55
Dintr'acéstă sumă se scade :			
Datŭ la fondulŭ Zappa pentru cumpĕrarea a leĭ 30,000, titlurĭ de conversiunea obligațiunilorŭ rurale de Statŭ a 6 la sută peste bonulŭ de tesaurŭ de leĭ 10,000 și 12 acțiĭ domeniale eșite la sorțĭ în tragerea de la 1 Iuliŭ 1880, cu leĭ 12,000 încă . .	»	5,034 25 »	
Datŭ la fondulŭ economiilorŭ ce s'a împlinitŭ pentru cumpĕrare a leĭ 5,500 totŭ de aceleașĭ efecte peste o obligațiune municipală de leĭ 1,000 eșită la sorțĭ în 1 Iuliŭ 1881, ...	»	3,950 — »	
La fondulŭ economiilorŭ suma menționată maĭ susŭ ca nerealisată din vindere de cărțĭ	»	455 — »	9,439 25
Ast-felŭ excedentulŭ realŭ rămâne de	»		5,913 30

e. In 1 Iuliŭ 1881, eșindŭ ca trase la sorțĭ 12 acțiunĭ domeniale și o obli-

gaţiune muncipală, tóte în sumă de 13,000 leĭ, şi la 23 Augustŭ anulŭ trecutŭ, încasându-se bonulŭ de tesaurŭ de leĭ 10,000, la carĭ sume adăogându-se şi leĭ 8,984 b. 25 din excedentŭ, cu suma resultată de leĭ 31,984 b. 25, s'a cumpĕratŭ 5 titlurĭ de conversiunea obligaţiunilorŭ rurale de Statŭ a 6 la sută în valóre nominală de . . . . leĭ 35,500

f. In 22 Novembre 1881, socotindŭ diurna d-luĭ membru alŭ Academieĭ Române G. Chiţu până la acea epocă în sumă de . leĭ 310 —
adăogândŭ lângă acestia din casa Academieĭ . . . . » 91 25
s'a cumpĕratŭ unŭ titlu rentă română de leĭ 500 cu . . . . leĭ 401 25
cu care a începutŭ noŭ creatulŭ fondŭ *G. Chiţu*.

g. Fondurile Academieĭ aflate astădĭ în efecte române depuse la Cassa de depunerĭ şi consemnaţiunĭ cu 5 recepise ce pórtă No. 14,681 din 1877, 25,061 din 1878, 46,445 din 1880, 48,798 din 1880 şi 50,681 din 1880, ast-felŭ constă :

1. Fondulŭ Zappa.

213 acţiĭ domeniale . . .	a Leĭ 1,000 —	Leĭ 213,000		
4 titlurĭ rentă română .	a » 2,000 —	» 8,000		
14 titlurĭ rentă română .	a » 500 —	» 7,000		
In titlurĭ de conversiunea obligaţiilorŭ de Statŭ		« 30,000	—	Leĭ 258,000

2. Fndulŭ Cuza.

22 acţiĭ domeniale . . .	a Leĭ 1,000 —	Leĭ 22,000	—	Leĭ. 22,000

3. Fondulŭ economiilorŭ.

35 acţiĭ domeniale . . .	a Leĭ 1,000 —	Leĭ 35,000		
20 oblig. municipale . . .	a » 1,000 —	» 20,000		
8 scrisurĭ funciare rurale .	a » 100 —	» 800		
In titlurĭ de conversiunea obligaţiilorŭ de Statŭ		» 5,500	—	Leĭ 61,300

4. Fondulŭ Năsturelŭ Herăscu.

5 titlurĭ rentă română .	a Leĭ 2,000 —	Leĭ 10,000	—	Leĭ 10,000

5. Fondulŭ Chiţu.

1 titlu rentă română	—	Leĭ 500
Suma	—	» 351,800

In totalŭ Academia posedă efecte :

270 acţiĭ domeniale . . .	a Leĭ 1,000 —	Leĭ 270,000		
20 oblig. municipale. . .	» » 1,000 —	» 20,000		
9 titlurĭ rentă română .	» « 2,000 —	» 18,000		
15 titlurĭ rentă română .	» » 500 —	» 7,500		
1 titlu de conversiunea obligaţiunilorŭ de Statŭ,		» 15,000		
1 » » »	» » »	» 10,300		
1 » » »	» » »	» 9,200		
1 » » »	» » »	» 500		
1 » » »	» » »	» 500		
8 scrisurĭ funciare rurale	a Leĭ 100 —	» 800	— Leĭ	351,800

In raportulŭ generalŭ alŭ anuluĭ trecutŭ fondulŭ Academieĭ era :

282 acţiĭ domeniale, . .	a Leĭ 1,000 —	Leĭ 282,000
21 oblig. municipale. . .	a » 1,000 —	» 21,000
1 bonŭ de tesaurŭ		» 10,000
9 titlurĭ rentă română .	a Leĭ 2,000 —	Leĭ 18,000
14 titlurĭ rentă română .	a » 500 —	» 7,000
8 scrisurĭ funciare rurale	a » 100 —	» 800
Suma		» 338800

La acéstă sumă adăogândŭ sporulŭ anuluĭ curentŭ în sumă de . . . . , » 13,000. — Leĭ 351,800

Acestŭ sporŭ de susŭ . . . . Leĭ 13,000

s'a repărţitŭ ast-felŭ :

1. la fondulŭ Zappa. . . . . » 8000
2. la fondulŭ economiilorŭ. . . . . . » 4,500
3. la fondulŭ Chiţu . . . . » 500

Suma de susŭ . . . . — Leĭ 13,000.

h. Fondulŭ societăţiĭ Craiovene pentru înaintarea învĕţămîntuluĭ publicŭ a crescutŭ la leĭ 7,100, în efecte depuse la Cassa de depunerĭ şi consemnaţiunĭ cu recipisele No. 34,456 din 1879, 38,590 din 1880, 45,668 din 1880 şi 52,064 din 1881, şi constă din efectele :

4 acţiĭ domeniale . .	a Leĭ 1,000 —	Leĭ 4,000		
1 scrisŭ fonciarŭ ruralŭ		» 1,000		
1 scrisŭ fonciarŭ ruralŭ !, ...		» 500		
1 scrisŭ fonciarŭ ruralŭ		» 200		
14 scrisurĭ fonciare rurale	a Leĭ 100	» 1,400	— Leĭ	7,100

In raportulŭ generalŭ alŭ anuluĭ trecutŭ a figurătŭ susŭ menţionatulŭ fondŭ cu :

4 acţiĭ domeniale . . . . . a Leĭ 1,000 — Leĭ 4,000
1 scrisŭ funciarŭ ruralŭ. . . . . » 1,000
1 » » » » . . . . » 500
1 » » » . . . . » 200
9 scrisurĭ funciare rurale . . a Leĭ 100 — » 900 — Leĭ 6,600

S'a cumpĕratŭ în anulŭ acesta din venitulŭ cupónelorŭ 5 scrisurĭ fonciare rurale a leĭ 100 unulŭ, totalŭ leĭ 500; şi astŭ-felŭ s'a suitŭ ca maĭ susŭ leĭ 7,100.

i. Avansulŭ tipografuluĭ, d-lŭ P. Ispirescu, care fu la 29 Februariŭ 1880, de leĭ 1,447 banĭ 50, s'a scădutŭ până astă-ḑĭ la leĭ 812 banĭ 50.

j. In 29 Novembre 1880 s'a încasatŭ de la Ministerulŭ de finance, cu ordonanţa de plată a Ministeruluĭ cultelorŭ şi instrucţiuniĭ publice, pentru urmarea publicaţiuniĭ documentelorŭ istorice Hurmuzachi leĭ 13,450; se scade câtŭ s'a plătitŭ secretaruluĭ comisiuniĭ cu dóue ordonanţe de plată No. 344 şi 361, remunerarea pe 10 lunĭ a leĭ 350 pe lună, totalŭ leĭ 3,500; rămâne disponibilă în casa Academieĭ, pentru susŭ menţionatele publicaţiunĭ, suma de leĭ 9,950.

k. In 28 Februariŭ 1881 numerariulŭ caseĭ Academieĭ a fostŭ de leĭ 8,929 banĭ 65, şi în cupóne neîncasate 150 bucăţĭ domeniale de plată la 1 Ianuariŭ 1881 a leĭ 40 bucata, totalŭ leĭ 6,000.

«Terminândŭ, sunt fericitŭ de a constata, d'împreună cu d-vóstră, că în cursulŭ anuluĭ trecutŭ, atâtŭ pe tărâmulŭ materialŭ, câtŭ şi în privinţa activităţiĭ sciinţifice, Academia a făcutŭ unŭ însemnatŭ pasŭ înainte.»

Procesulŭ-verbalŭ alŭ ultimeĭ şedinţe ordinare publice No. 39, din 6 (18) Martie se citesce şi se aprobă.

D-lŭ Preşedinte anunţă cum că prin depeşă din Arad, d-lŭ *Babeşŭ* a vestitŭ că va sosi în Bucurescĭ Joia viitóre.

D-lŭ Preşedinte amintesce, ca unŭ faptŭ de urgenţă, că este necesarŭ a se face de către Academiă acceptaţiunea formală, prescrisă prin art. 85 din regulamentŭ, pentru donaţiunea de 25,000 leĭ făcută de repausatulŭ Teodorŭ Veisa. Acceptaţiunea provisoriă nu s'a făcutŭ de cătră Delegaţiune din causă că chiar în preḑiua deschideriĭ sesiuniĭ actuale, d-lŭ Al. Lahovari, executorulŭ testamentarŭ, a însciinţatŭ pe Delegaţiune că ţine chiar fondulŭ la disposiţiunea Aca-

demieĭ, și aștéptă decisiunea eĭ. D-lŭ Președinte rememoréză că în ultima ședință maĭ mulțĭ membri aŭ fostŭ de părere, că pentru acceptarea donațiuniĭ este necesitate legală a se cere autorisațiune de la guvernŭ.

D-lŭ *Odobescu* amintesce, că de câte orĭ s'aŭ primitŭ donațiunĭ de către Societatea Academică, o asemenea formalitate nu s'a executatŭ, și că nu o crede indispensabilă de cât în casulŭ când alte legĭ de cât aceea prin care s'a constituitŭ Academia Română arŭ reclama.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* susține că Academia Română nu se află trecută printre institutele cărora codicele civilŭ le impune datoria de a cere autorisațiune de la guvernŭ pentru acceptare de legaturĭ.

D-lŭ *Odobescu* crede că chiar din divergința de opiniunĭ ce se vede între douĭ juriștĭ, membri aĭ Academieĭ, adică d-niĭ *Maiorescu* și *Papadopolŭ-Calimachŭ*, reese necesitatea ca acéstă cestiune să fiă prealabilŭ studiată de către o comisiune compusă de juriștiĭ ce sunt în sînulŭ Academieĭ; care comisiune arŭ fi chemată a opina și asupra faptuluĭ semnalatŭ în ultima ședință de d-lŭ *Maiorescu*, ca adecă să se modifice art. 85 din regulamentŭ.

D-lŭ *Urechiă*, admițêndŭ acéstă propunere, socotesce că maĭ întâiŭ de tóte este necesarŭ a se face acum îndată acceptațiunea legatuluĭ Veisa, conformŭ cu prescripțiunile citatuluĭ articolŭ.

Acéstă propunere admițêndu-se și fiindŭ pusă la votŭ, Academia, în unanimitate, declară donațiunea făcută în modŭ necondiționatŭ de către T. Veisa Academieĭ Române, ca primită, și după invitarea P. S. S. Episcopuluĭ *Melchisedecŭ* și a d-luĭ *Urechiă*, decide că la timpŭ ea va lua disposițiunĭ spre a face ca numele acestuĭ noŭ donatorŭ să fiă păstratŭ memorieĭ posterităţiĭ, prin întrebuințarea fondurilorŭ provenite din acea donațiune.

Se alegŭ, prin aclamațiune, ca membri aĭ comisiuniĭ de juriștĭ, carĭ de urgență va opina asupra următórelorŭ dóue cestiunĭ:

1. Este necesarŭ saŭ nu de a se supune acceptarea donațiunilorŭ la aprobarea guvernuluĭ?

2. Este necesarŭ saŭ nu a se modifica art. 85 din regulamentŭ?

D-niĭ: *T. Maiorescu*, *Papadopolŭ-Calimachŭ*, *G. Chițu*, *V. Maniu* și *N. Ionescu*.

D-lŭ Preşedinte arată că a priimitŭ de la d-lŭ Ministru alŭ instrucţiuniĭ publice o nóuă adresă privitóre la cestiunea regulamentuluĭ pentru exposiţiunea de bele-arte, despre care a fostŭ vorbă în ultima şedinţă, cu invitaţiune oficiósă ca acésta să înlocuiască pe cea d'întâiŭ. D-sa dă lectură nóueĭ adrese:

«Domnule Preşedinte,

«Necesitatea de a pune, pe cât posibilŭ, sub îngrijirea Academieĭ Române institutele subsidiare de cultură naţională, ca museele, bibliotecele, etc. şi de a da în conservarea eĭ monumentele şi colecţiunile artistice, cum şi a-ĭ pune sub protecţiune şi direcţiune mişcarea artistică, a fostŭ deja recunoscută de către ceĭ maĭ mulţĭ din d-niĭ membri aĭ aceleĭ Academiĭ, pentru care a şi luatŭ iniţiativa unuĭ proiectŭ de lege în acestŭ sensŭ.

«In consideraţiunea acesteĭ dorinţe, exprimată atâtŭ de către Academiă câtŭ şi de către guvernŭ, Ministerulŭ, profitândŭ de ocasiunea deschideriĭ exposiţiuniĭ artelorŭ frumóse, a credutŭ a şi face unŭ începutŭ de realisare a acelorŭ dorinţe prin întocmirea nouluĭ regulamentŭ alŭ acesteĭ exposiţiunĭ, publicatŭ şi prin *Monitorulŭ oficialŭ* No. 48, şi pentru că termenulŭ deschideriĭ acesteĭ exposiţiunĭ se apropiă, Ministerulŭ a fostŭ nevoitŭ a întocmi acestŭ regulamentŭ în grabă, chiar înainte de deschiderea sesiuniĭ Academieĭ, de óre-ce nu maĭ era timpulŭ de aşteptatŭ.

«Considerândŭ însă că acestŭ regulamentŭ este întocmitŭ în conformitate cu dorinţele comune, nu mĕ îndoescŭ că va fi acceptatŭ şi de către onor. Academiă, rĕmânêndŭ, pe de o parte, ca maĭ târḑiŭ să i se pótă introduce orĭ-ce modificărĭ pe carĭ experienţa le va dovedi necesare, iar pe de alta, până când o lege va regula definitivŭ institutele ce vorŭ fi puse sub auspiciile Academieĭ, până atuncĭ, ḑicŭ, acestŭ regulamentŭ va puté servi ca provisoriŭ, maĭ cu sémă că printr'însulŭ exposiţiunea artelorŭ frumóse se pune deja la completa disposiţiune a Academieĭ, care, în acésta ca şi în altele, rĕmâne autonómă, fără amesteculŭ Ministeruluĭ.

«Am deplină convingere, Domnule Preşedinte, că punêndŭ tóte a-

ceste consideraţiunĭ în vederea D-lorŭ membri aĭ Academieĭ, vorŭ bine-voi a accepta, în modŭ provisoriŭ, regulamentulŭ în cestiune.

«In aşteptarea rĕspunsuluĭ d-vóstre, vĕ rogŭ a primi, şi cu acéstă, ocasiune asigurarea deosebiteĭ mele consideraţiunĭ.»

D-lŭ *Odobescu* este de părerea ca nóua adresă să fie trimisă în cercetarea Secţiuniĭ literare, care după art. 3, lit. *a*, alŭ statutelorŭ este chemată a se ocupa cu cestiunile de bele arţĭ.

D-lŭ *Urechiă* se unesce cu aceeaşĭ opiniune.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* crede, cum că nu este admisibilă executarea de către Academie a unorŭ disposiţiunĭ regulamentare, la a cărorŭ confecţionare dânsa n'a luatŭ parte.

D-lŭ *Hasdeŭ* împărtăşesce aceeaşĭ opiniune.

D-lŭ *Alexandri* opinéză cum că, de óre-ce nóua adresă pare a lăsa Academieĭ latitudinea de a modifica după a sa chibsuinţă regulamentulŭ făcutŭ de ministerŭ pentru exposiţiunea de bele arţĭ, Academia nu maĭ are nicĭ unŭ cuvîntŭ de a se împotrivi la înlocuirea primeĭ adrese prin cea nóuă.

Totŭ asemenea crede şi d-lŭ *Sion*.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* însă nu póte admite retragerea primeĭ adrese pe cât timpŭ ea a fostŭ citită şi desbătută în şedinţa anterióră.

D-lŭ *Maiorescu* nu este de aceeaşĭ opiniune, nesimţindŭ câtuşĭ de puţinŭ necesitatea de a înăspri relaţiunea Academieĭ cu d-lŭ ministru, care s'a arĕtatŭ cu totulŭ dispusŭ în nóua sa adresă a respecta tóte drepturile Academieĭ. Aşa dar d-sa crede că este bine a se lăsa la apreciarea Delegaţiuniĭ înapoiarea primeĭ adrese; câtŭ despre cele ḑise în prescriptulŭ-verbalŭ alŭ ultimeĭ şedinţe, acelea nu se maĭ potŭ modifica.

De aceeaşĭ opiniune aste şi d-lŭ *Aurelianu*.

D-lŭ *Romanŭ* însă susţine că în trecutŭ s'a întâmplatŭ, în unele casurĭ delicate, că Societatea Academică să priméscă a se face modificaţiunĭ şi ştergerĭ în procesele-verbale anterióre.

Resumândŭ discuţiunea, d-lŭ Preşedinte pune la votŭ pe rândŭ următórele întrebărĭ:

Nóua adresă a d-luĭ ministru să se dea în cercetarea Secţiunil literare ?

Se admite prin votŭ.

Prima adresă să se înapoieze d-luĭ ministru, fiindŭ înlocuită prin cea nóuă ?

Se admite prin votŭ.

Să se suprime din procesulŭ-verbalŭ alŭ ultimeĭ şedinţe desbaterile asupra primeĭ adrese ?

Se respinge prin votŭ.

Să se dea acele desbaterĭ în publicitate, alt-mintrelea de cât în volumulŭ analelorŭ Academieĭ ?

Se respinge prin votŭ.

D-lŭ Preşedinte comunică Academieĭ o adresă prin care d-lŭ *Odobescu* aratŭ că, fiindŭ decisŭ a merge în străinătate pentru unŭ timpŭ nedeterminatŭ, după închiderea sesiuniĭ generale, d-sa cere a se retrage din postulŭ de secretarŭ generalŭ şi a fi înlocuitŭ prin o nóuă alegere.

D-lŭ Preşedinte invită pe d-lŭ *Odobescu* a îndeplini funcţiunea cu care este însărcinatŭ până la momentulŭ când Academia în presenta sesiune va procéda la o nóuă alegere.

Se citesce o adresă a d-luĭ sub-directorŭ alŭ scóleĭ normale superióre, secţiunea literară, prin care rógă ca Academia să acorde pentru biblioteca aceleĭ scóle publicaţiunile eĭ.

D-lŭ *Sion* exprimă părerea că arŭ trebui formată o listă de diversele institute, cărora Academia le va acorda în modŭ definitivŭ acéstă favóre.

D-lŭ *Odobescu* crede că acéstă procedare n'arŭ fi practică şi că, acordarea publicaţiunilorŭ Academieĭ la persóne saŭ institute ce n'aŭ unŭ asemenea dreptŭ chiarŭ prin regulamentulŭ nostru, trebue lăsate la apreciărĭ momentane şi eventuale. Este însă necesarŭ ca asemenea distribuire să se facă cu o justă economie de óre ce publicaţiunile nóstre sunt făcute tot-d'a-una în numĕrŭ restrânsŭ de exem-

plare. Totuşĭ, în casulŭ de faţă crede că, institutulŭ în cestiune merită a i se îndeplini cererea.

D-lŭ *Maiorescu* spune, că din nenorocire bibliotecele ce se forméză adesea de către societăţĭ şi institute, n'aŭ nicĭ o stabilitate şi că de aceea arŭ fi bine ca în casulŭ de faţă, precumŭ şi în altele analóge, să se céră prealabilŭ ca formarea şi păstrarea unorŭ asemenea bibliotecĭ să fie cenfirmată prin regu amente provenite de la autorităţĭ.

D-lŭ *Ştefănescu* aduce aminte că în totŭ-d'a-una Academia, cu dreptŭ cuvîntŭ, a refusatŭ cererĭ de acéstă natură.

D-lŭ Preşedinte, punêndŭ la votŭ propunerea făcută de d-lŭ *Maiorescu*, ca procedare în casulŭ de faţă şi în altele viitóre, ea se aprobă de către Academie.

D-lŭ Preşedinte comunică o adresă a societăţiĭ de lectură Iulia, a junimeĭ române de la universitatea din Clujŭ, prin care asemenea cere să i se acorde gratuitŭ celŭ puţinŭ câte-va din publicaţiunile Academieĭ şi să i se facă reducţiunĭ de preţurĭ pentru altele.

D-lŭ *Alexandri*, care s'a unitŭ întru tóte cu opiniunea d-luĭ *Maiorescu*, întru ceea ce privesce prudenta reservă ce este de păstratŭ cu bibliotecele improvisate de societăţile şi de institutele din principatulŭ Românieĭ, crede însă că Academia trebue să fie multŭ maĭ darnică, fórte darnică, cu acele societăţĭ şi instituţiunĭ române, ce se forméză totŭ-d'a-una cu fondurĭ şi cu puterĭ fórte mărginite dincolo de hotare, adică în Banatŭ, Transilvania şi Bucovina, decĭ invită pe Academie a satisface cererea în cestiune.

D-lŭ *Romanŭ* mulţămesce d-luĭ *Alexandri* pentru încuragiările ce voesce d-sa să se dea Românilorŭ de peste hotare, dar totŭ-odată arĕtândŭ că în genere, aceste societăţĭ sunt compuse din studenţĭ, cărora numaĭ unele din publicaţiunile Academieĭ le potŭ fi maĭ necesare, crede cum că nu tutulorŭ este a se da totatitatea publicaţiunilorŭ adesea fórte scumpe ale Academieĭ. Alegerea va rĕmâné a se face de către Delegaţiune.

Mĕsurile propuse de d-niĭ *Alexandri* şi *Romanŭ*, rĕmânêndŭ a se

avé pururea în vedere de către Delegaţiune, Academia primesce. cererea societăţii Iulia din Clujŭ.

D-lŭ Preşedinte dă citire uneĭ adrese a P. S. S. păr. *Melchisedecŭ*, prin care arată că P. S. S. a tradusŭ în limba română «O co-«lecţiune de predice de ale sântuluĭ Ioanŭ Chrisostomulŭ, combinate «şi arangiate după duminicele şi sărbătorile anuale de dr. Carl Io-«sef Hefele, profesorŭ de teologiă la Tübingen», carĭ predice sunt în numĕrŭ de 64, şi constituescŭ unŭ volumŭ manuscrisŭ de 83 cóle. Prea Sânţia Sa propune ca Academia să publice cu fondurile sale acéstă colecţiune.

D-lŭ *Maiorescu* declară că o asemenea lucrare nu i se pare a fi tocmaĭ în atribuţiunile Academieĭ, cu atâtŭ maĭ multŭ că dânsa, atingêndu-se de materiĭ religióse, póte să suscite Institutuluĭ nostru neînţelegerĭ regretabile cu Sinodulŭ şi cu ceĭ-lalţĭ prelaţĭ aĭ ţěreĭ

D-lŭ *Alexandri* susţine din contra, că îndatoririle Academieĭ fiindŭ nu numaĭ de a-şĭ desvolta inteligenţa, dar încă şi de a întări moralitatea naţiuniĭ, este cu totulŭ în căderile eĭ o asemenea publicaţiune. De altmintrelea Institutulŭ nostru arŭ puté cere întru acésta prealabila aprobare a Sinoduluĭ şi a celorŭ-lalţĭ archiereĭ.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ*, unindu-se cu cele ḑise de d-lŭ *Alexandri*, adaoge totu-şĭ că nu vede necesitatea de a se cere aprobarea Sinoduluĭ, de óre-ce opera propusă nu este de câtŭ o traducere a unuĭ autorŭ aprobatŭ de tótă biserica creştină, şi apoĭ încă propunerea de faţă intră cu totulŭ în cerculŭ activităţiĭ usitate a Academieĭ, fiindŭ numaĭ o traducere în limba română, şi negreşitŭ o bună traducere, a unuĭ autorŭ recunoscutŭ ca unulŭ din clasiciĭ bisericiĭ grecescĭ.

D-lŭ *Caragiani* observă, că traducerea nefiindŭ făcută după originalulŭ elenŭ, ci după o traducere şi prelucrare în limba germană, nu este aci casulŭ de a considera opera ca făcêndŭ parte din traducţiunile de clasicĭ.

D-lŭ *Ştefănescu* se referă la art. 28 din regulamentŭ şi cere ca cestiunea să se dea în cercetarea Secţiuniĭ literare.

Asemenea și d-lŭ *Urechiă.*

P. S. S. P. Melchisedecŭ explică că acéstă propunere n'a făcut'o cu altŭ scopŭ de câtŭ acela de a asigura Academieĭ totŭ folosulŭ materialŭ ce arŭ resulta din vîndarea uneĭ cărțĭ, adevĕratŭ folositóre, ce negreșitŭ va fi fórte căutată de către tótă preoțimea românéscă. Câtŭ despre dificultățile canonice cu Sinodulŭ și cu ceĭlalțĭ archiereĭ aĭ țĕreĭ, acestea nu potŭ a se isca de óre-ce materia coprinsă în menționatele predice, este atingĕtóre numaĭ la morala creștinéscă.

D-lŭ *Barițŭ*, citândŭ exemple anterióre, arată că numaĭ de asemenea dificultățĭ dogmatice s'arŭ fi temutŭ, iar câtŭ de altmintrelea cartea P. S. Sale. va fi de celŭ maĭ mare folosŭ pentru preoțimea românéscă de peste hotare.

D-lŭ *Sion* crede că cercetarea acesteĭ cestiunĭ nu este tocmaĭ și numaĭ de competința Secțiuniĭ literare, căcĭ deși are plină convicțiune cum că Secțiunea va avé numaĭ laude de acordatŭ scrieriĭ P. S. Sale, totușĭ propunerea este maĭ multŭ de interesŭ generalŭ, căcĭ ea se presintă sub forma unuĭ beneficiŭ bănescŭ pentru Academiă, de aceea cestiunea trebue cercetată de corpulŭ întregŭ.

D-lŭ Președinte propune a se trimite în cercetarea Secțiuniĭ literare și se acordă.

D-lŭ Președinte citesce următórea propunere făcută de d-lŭ *Maiorescu* :

«Considerândŭ că maĭ mulțĭ din membriĭ Academieĭ Române sunt și deputațĭ (d-niĭ *Ionescu*, *Chițu*, *Aurelianu*, *Maniu* și sub-scrisulŭ);

«Considerândŭ că óra 1 de amiadĭ, cândŭ începŭ ședințele de Vineria ale Academieĭ Române, coincide cu aceeașĭ óră în care începŭ și ședințele Cameref;

«Considerândŭ că, maĭ alesŭ acum, când în Cameră se desbate budgetulŭ instrucțiuniĭ publice, membriĭ Academieĭ carĭ sunt și deputațĭ, sunt datorĭ să fie la Cameră, chiar în interesulŭ unorŭ cestiunĭ ce atingŭ directŭ saŭ indirectŭ și Academia Română;

«Am onóre a propune ca ședințele Academieĭ să se țină Dumi-

neca la óra 1 după amiadĭ, dacă nu este nicĭ unŭ membru din ceĭ presențĭ, care se împotrivesce la acéstă modificare de faptŭ a regulamentuluĭ;

«Iar modificarea formală a regulamentuluĭ în acestŭ înțelesŭ rĕmâne a fi propusă la sesiunea generală din acestŭ anŭ.»

La acestea d-lŭ *Maiorescu* adaugă cum că chiar și în privința ședințelorŭ sesiuniĭ generale arŭ trebui orele lorŭ schimbate pentru ca să pótă participa maĭ cu înlesnire la ele aceĭ membri aĭ Academieĭ carĭ sunt senatorĭ și deputațĭ. Decĭ d-sa cere a se modifica articolulŭ regulamentuluĭ în acéstă privință.

După o discuțiune la care ieŭ parte d-niĭ *Alexandri*, *Maiorescu*, *Romanŭ*, *Hasdeŭ*, *Ștefănescu* și *Odobescu*, și în care se propune a se ține ședințele actualeĭ sesiunĭ (fără de a se schimba regulamentulŭ, ci numaĭ prin comună condescendență) la óre diferite, precum : diminéța la 8, saŭ între 4 și 7 după amiadĭ, saŭ séra după órele 7 și jumatate ;

D-lŭ Președinte pune la votŭ aceste diferite proposițiunĭ carĭ cadŭ tóte pe rândŭ, rĕmânêndŭ a se ținé ședințele la órele regulamentare.

D-lŭ Președinte presintă Academieĭ, din partea d-luĭ N. Gane, dóue volume de *Novele*, Iașĭ 1880, carĭ se primescŭ cu mulțămire.

Se procede la alegerea a treĭ membriĭ, carĭ să formeze comisiunea pentru cercetarea raportuluĭ Delegațiuniĭ în privința activitățiĭ sale de peste anŭ și numele eșite cu majoritate din urnă sunt ale d-lorŭ *V. A. Urechiă*, *Papadopolŭ-Calimachŭ* și *V. Alexandri*.

Se procede la alegerea a treĭ membri carĭ să formeze o comisiune pentru cercetarea socotelelorŭ din anulŭ trecutŭ, și pentru întocmirea budgetuluĭ pe anulŭ viitorŭ, d-niĭ *V. Babeșŭ*, *E. Bacaloglu* și *Gr. Ștefănescu*, întrunescŭ voturile cerute.

Ședința se redică la 6 óre.

Președinte : *Ion Ghica*.

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu*.

PROCESŬ-VERBALŬ No. 2.

ŞEDINŢA DIN 11 MARTIŬ

Membriĭ presenţĭ:

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.*

din Secţiunea istorică d-niĭ: *Bariţŭ G., Ionescu N., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Odobescu Al., Papadopolŭ-Calimachŭ Al., Urechiă V. A.*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P, S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu St., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr., Tedu N., Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la óra 1.

Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente şi se aprobă.

D-lŭ Preşedinte comunică o donaţiune de cărţĭ din partea d-luĭ Visarionŭ Romanŭ, compusă din următórele volume :

Albina Carpaţilorŭ, colecţiune completă în 4 volume în 4°,

Amiculŭ poporuluĭ, calendarŭ pe 1869, 1871—1881, 12 volume în 8°,

Goldis Ionos, A roman nyelv latinsága, 1 volumŭ în 8°.

Asemenea de la d-lŭ P. Cosma:

Datele referitóre la regularea de posesiune în Transilvania, de P. Cosma, unŭ volumŭ în 8°,

Magyarisirung in Urgarn, unŭ volumŭ în 8°.

Se primescŭ cu mulţămire.

D-lŭ Preşedinte pune în vederea Academieĭ o programă pentru principalele lucrărĭ carĭ sunt a se face în acéstă sesiune şi carĭ sunt următórele, observândŭ totuşĭ că ele se potŭ lua în consideraţiune după ordinea ce va stabili Academia;

Deśbaterĭ asupra ortografieĭ ce este a se adopta în publicaţiunile Academieĭ;

Alegerĭ de membri la dóue locurĭ rĕmase vacante în Secţiunea istorică şi unuluĭ în Secţiunea literară;

Raportulŭ asupra probelorŭ de traducerĭ din Pliniŭ celŭ tînĕrŭ;

Raportulŭ despre cărţile propuse la concursulŭ pentru premiele Năsturelŭ Herăscu, Heliade Rădulescu şi Lazărŭ;

Raportulŭ comisiuniĭ numite în urma donaţiuniĭ Veisa;

Raportulŭ comisiuniĭ însărcinate cu proiectulŭ de clădire a unuĭ edificiŭ specialŭ pentru Academia Română;

Raportulŭ comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea lucrărilorŭ Academieĭ din cursulŭ anuluĭ 1880—1881;

Raportulŭ despre starea financiară a Academieĭ;

Formarea budgetuluĭ pe anulŭ 1881-1882;

Propunerĭ diverse ale Secţiunilorŭ literară, istorică, sciinţifică;

Raportŭ despre starea bibliotecĭĭ Academieĭ; —

La acestea se vorŭ adăoga orĭ-ce alte cestiunĭ ce se vorŭ ivi în cursulŭ presenteĭ sesiunĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* propune ca să se adaoge de îndată în acéstă programă, ca unŭ faptŭ de urgenţă, alegerea de membri în Secţiunile ce suntŭ incomplete, conformŭ cu art. 26 din statute.

D-lŭ *Odobescu* observă că nu e de competinţa adunăriĭ generale a Academieĭ, de a se ocupa de asemenea alegerĭ, dar că Secţiunile în parte potŭ, întru câtŭ simtŭ necesitate, a face asemenea alegerĭ.

D-lŭ *Alexandri* arată că în art. 26 nu e de locŭ cestiune de alegerĭ ci de simple chemărĭ, carĭ arŭ puté fi şi numaĭ provisorie, a unorŭ membri ca să coulucreze cu o altă Secţiune de câtŭ acea în care aŭ fostŭ aleşĭ.

După aceste explicaţiunĭ resumate de d-lŭ Preşedinte, nefiindŭ nicĭ o altă lucrare la ordinea ḑileĭ, membriĭ Academieĭ trecŭ în secţiunĭ.

Şedinţa generală se rădică.

Preşedinte: *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ: *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No 3.

ȘEDINȚA DIN 12 MARTIŬ

Membriĭ presențĭ :

din Secțiunea literară d-niĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*

din Secțiunea istorică d-niĭ : *Barițŭ G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Odobescu Al.*, *Papadopolŭ-Calimachŭ Al.*, *Urechiă V. A.*

din Secțiunea sciințifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu St.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub președința d-luĭ *Ion Ghica*.

Ședința se deschide la 1 óră.

Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente și se aprobă.

D-lŭ Președinte comunică o epistolă din partea d-luĭ *V. Babeșŭ*, în care arată că d-sa, fiindŭ invitatŭ de către Delegațiune, conformŭ dispozițiunilorŭ luate în ședința ordinară din 19 Decembre anulŭ trecutŭ, pentru a se lucra de către membri notițe biografice asupra colegilorŭ trecuțĭ din viață, priimesce cu mulțămire acéstă însărcinare întru ceea ce privesce persóna și activitatea luĭ Andreiŭ Mocioni, dar că ne avêndŭ timpulŭ până acum de a aduna tóte notițile necesare, acéstă lucrare nu o va puté da gata în actuala sesiune generală.

Despre acésta se iea notă.

D-lŭ *Alexandri* face cunoscutŭ că, în urma susŭ menționateĭ dispozițiunĭ, d-sa este aprópe de a termina o lucrare ce a făcutŭ asupra viețiĭ și operelorŭ luĭ Const. Negruzzi și promite a o citi într'o viitóre ședință.

Totŭ asemenea d-lŭ *Barițŭ* anunciă că și d-sa peste vr'o 15 ḑile

va puté să citéscă în Academie lucrările biografice ce a făcutŭ asupra luĭ A. Papiŭ Ilarianŭ şi I. Hodoşŭ.

D-lŭ *Sion* spune că d-sa a fostŭ invitatŭ a descrie viaţa luĭ Stamate, pe care din nenorocire nicĭ o cunósce nicĭ scie cum va aduna notiţe asupră-ĭ. Cu acésta a bine-voitŭ a se însărcina d-lŭ *Hasdeŭ*.

Apoĭ P. S. S. părintele *Melchisedecŭ* declară, că se ocupă a aduna noţiunĭ asupra vieţeĭ şi a activităţiĭ repausatuluĭ membru onorarŭ P. S. S. Episcopulŭ Dionisie alŭ Buzăuluĭ.

D-lŭ Preşedinte, după ce a cercetatŭ dacă cum-va sunt gata pentru şedinţa de mâne ceva raporturĭ ale secţiunilorŭ saŭ comisiunilorŭ şi a constatatŭ că asemenea lucrărĭ nu vorŭ puté fi aduse în deliberaţiunea Academieĭ de câtŭ în cursulŭ săptămâneĭ viitóre, propune ca în şedinţa imediatŭ următóre să se încépă lectura maĭ multorŭ elaborate, pentru carĭ s'aŭ înscrisŭ următoriĭ membri :

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* : Fisiologia sonurilorŭ.

P. S. S. părintele *Melchisedecŭ* : Biserica ortodoxă şi calendarulŭ.

D-lŭ *P. S. Aurelianu* : Mişcarea economică în România în alŭ 18-lea secolŭ.

D-lŭ *E. Bacaloglu* : Desvoltarea progresivă a luminatuluĭ electricŭ.

D-lŭ *Sion* cere ca să nu se trécă cu vederea, cum că maĭ mulţĭ din membriĭ aleşĭ nu şĭ-aŭ îndeplinitŭ încă datoria impusă prin art. 25 din statute, ca să'şĭ facă discursulŭ de recepţiune.

La acésta d-lŭ *Hasdeŭ* întâmpină, că este o distincţiune de făcutŭ între membriĭ aleşĭ pentru societatea Academică, cărora nu era impusă imperiosŭ acéstă obligaţiune şi membriĭ aleşĭ în urma constituiriĭ Academieĭ Române.

D-lŭ Preşedinte, consultândŭ adunarea, arată că spre înlesnire s'arŭ puté trece de astă dată peste condiţiunile de depunere cu treĭ lunĭ maĭ nainte a discursurilorŭ de recepţiune, precum prescrie art. 63 din regulamentŭ, dacă cum-va d-niĭ membriĭ de curândŭ aleşĭ, carĭ n'aŭ îndeplinitŭ acéstă îndatorire în sesiunea trecută, arŭ fi avêndŭ acum gata lucrările d-lorŭ.

După cererea d-loră *Ştefănescu* şi *Maiorescu*, se decide ca desbaterea asupra ortografieĭ de adoptată în publicaţiunile Academieĭ Române să fie continuate cu începere din şedinţa de Marţĭ 17 ale curenteĭ.

Şedinţa se rădică şi membriĭ trecŭ în secţiunĭ.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 4.

ŞEDINŢA DIN 13 MARTIU.

Membri presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ A.*, *Sion G.*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V.*, *Bariţŭ G.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Odobescu Al.*, *Papadopolŭ-Calimachŭ Al.*, *Urechiă V. A.*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu St.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la óra 1.

Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente şi se aprobă.

Se comunică o adresă a d-luĭ inginerŭ L. Hoevet, din Vasluiŭ, prin care propune a ceda Academieĭ, pe preţŭ de 4,000 leĭ, o colecţiune de medaliĭ coprindêndŭ, fără dublete, 2,589 bucăţĭ, adică 8 de aurŭ, 693 de argintŭ, 1334 de aramă, 264 medaliĭ şi 280 jetóne istorice,

D-lŭ Preşedinte propune, ca să se însărcineze d-lŭ *Sturdza* a cerceta acéstă colecţiune şi a-şĭ da părerea asupra propunerii făcute.

D-lŭ *Sion* cere ca maĭ întâiŭ colecţiunea să fie adusă în Bucurescĭ spre a se puté cerceta.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* întâmpină, că de óre-ce d-lŭ *Sturdza* se află în Moldova, d-sa va puté póte să trécă prin Vasluiŭ şi să examineze colecţiunea.

Acéstă părere aprobându-se, se va scrie imediatŭ prin telegrafŭ d-luĭ *Sturdza*.

D-lŭ Dim. I. Ghica, care în anulŭ trecutŭ a obţinutŭ premiulŭ pentru traducerea sa din Herodotŭ, adreséză Academieĭ cererea ca tipărirea acesteĭ traducţiunĭ, pe care d-sa a început'o de la cartea I, să fie făcută împreună cu textulŭ elinescŭ şi cu note critice.

D-lŭ Preşedinte întrébă pe adunare dacă cererea trebue îndată trămisă la secţiunea literară.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* crede că nu este necesarŭ, de óre-ce tipărirea s'a hotărîtŭ încă din anulŭ trecutŭ prin însăşĭ premiarea.

D-lŭ *Sion* observă, că pentru tipărirea traducerilorŭ din autoriĭ clasicĭ există unŭ anume regulamentŭ alŭ Societăţiĭ Academice, în care nu se cuprinde condiţiunea de a se tipări şi texturile originale, de aceea în casulŭ de faţă trebue o decisiune specială luată de secţiunea literară.

Adresa d-luĭ Ghica se trămite la acea secţiune.

D-lŭ *Hasdeŭ*, în calitate de secretarŭ alŭ secţiuniĭ literare, presintă, ca raportŭ, prescriptulŭ-verbalŭ încheiatŭ de secţiunea literară în şedinţa eĭ de la 12 Martiŭ, în privinţa disposiţiunilorŭ de luatŭ în urma adreseĭ Ministeruluĭ instrucţiuniĭ publice relativă la exposiţiunea de bele-arţĭ.

Academia aprobă prin votŭ disposiţiunile acestuĭ raportŭ îndreptate sub unele puncte după observaţiunile făcute de d-niĭ *Urechiă* şi *Maiorescu* şi apoĭ, procedêndŭ la alegerea celorŭ 5 membri delegaţĭ de Academiă pentru supravegherea exposiţiuniĭ, se alegŭ d-niĭ : *T.*

Maiorescu, *V. A. Urechiă*, *D. Sturdza*, *P. S. Aurelianu* și *Em. Bacaloglu*. Acesta din urmă declinându-șĭ competința, se procede la o nóuă alegere, care cade asupra d-luĭ *Odobescu*.

D-lŭ Președinte acordă cuvîntulŭ d-luĭ *Bacaloglu* spre a da citire operatuluĭ sĕŭ : *Desvoltarea progresivă a luminatuluĭ electricŭ*.

Se ascultă cu mulțămire, decidêndu-se a se tipări printre memoriĭ în analele pe anulŭ viitorŭ.

Cele-lalte operate trecute în programa din prescriptulŭ-verbalŭ precedentŭ, rămânŭ pentru o altă ședință.

Ședința se rădică, iar membriĭ trecŭ în secțiunĭ.

Președinte : *Ion Ghica*.

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu*.

PROCESŬ-VERBALŬ No. 5.

ȘEDINȚA DIN 14 MARTIŬ

Membriĭ presențĭ:

din Secțiunea literară d-niĭ: *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*,

din Secțiunea istorică d-niĭ: *Babeșŭ V.*, *Barițŭ G.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Odobescu Al.*, *Papadopolŭ-Calimachŭ Al.*,

din Secțiunea sciințifică d-niĭ: *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu St.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica*.

Ședința se deschide la 1 óră.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ trecute se citesce și se aprobă.

D-lŭ Președinte supune adunăriĭ raportulŭ d-luĭ casierŭ-comptabilŭ

prin care arată necesitatea de a se acoperi unele spese neprevĕḑute în budgetulŭ anuluĭ trecutŭ, și adică o sumă de 777 leĭ 82 b., ca depășirĭ peste sumele votate; iar alțĭ leĭ 1,380 ca spese indispensabile pentru presenta lună Martiŭ, ce nu se află coprinse în budgetulŭ anuluĭ precedentŭ.

Academia, aflândŭ aceste cheltuelĭ justificate, le aprobă.

D-lŭ *Alexandri* cere cuvîntulŭ spre a întreba dacă Academia, în desbaterea ce-șĭ propune a redeschide peste câte-va ḑile asupra regulelorŭ ortografice de întrebuințatŭ în publicațiunile eĭ, are de gândŭ să urmeze discuțiunea de unde a întrerupt'o în anulŭ încetatŭ, saŭ daca va recapitula cele desbătute în sesiunea trecută.

D-lŭ *Maiorescu* ḑice, că lucrarea asupra ortografieĭ trebue neapĕrŭtŭ să aibă unŭ caracterŭ unitarŭ, ideile în cursŭ de unŭ anŭ póte la mulțĭ să se fi modificatŭ, și apoĭ încă sesiunea de estŭ-timpŭ a întrunitŭ câțĭ-va membri ce lipsiaŭ în anulŭ trecutŭ. Arŭ fi dar de temutŭ ca conclusiunile luate în privința ultimelorŭ articole ale proiectuluĭ să fie óre-cum în desacordŭ cu cele ce s'aŭ votatŭ acum unŭ anŭ. Tóte acestea militéză în favórea reluăriĭ în discuțiune a întreguluĭ proiectŭ.

D-lŭ *Sion* n'arŭ refusa ca să revenimŭ asupra celorŭ votate, căcĭ d-nialuĭ este încredințatŭ că în acéstă materie nu se póte face încă nimicŭ definitivŭ, dar fiindŭ-că, după o decisiune luată în ultima sesiune generală, punctele ce fuseseră votate din proiectulŭ de ortografiă aŭ fostŭ puse în practică în ultimele nóstre tipărirĭ, d-sa crede că arŭ face unŭ urîtŭ efectŭ faptulŭ de a reveni asupra unorŭ decisiunĭ carĭ 'șĭ-aŭ și luatŭ sancțiunea lorŭ practică.

D-lŭ *Ștefănescu* se unesce cu ultima părere a d-luĭ *Sion*, și nu află cu cale ca să revenimŭ asupra celorŭ discutate, de óre-ce acésta arŭ necesita suprimarea unuĭ bunŭ pătrarŭ din procesele-verbale alŭ sesiuniĭ trecute.

D-lŭ *Quintescu* nu se póte uni nicĭ d-sa cu ideile emise aḑĭ de d-lŭ *Maiorescu*. Negreșitŭ că și d-sa arŭ dori sĕ revenimŭ asupra unorŭ puncte carĭ, prin voturile date în trecuta sesiune, putemŭ ḑice că

aŭ rĕmasŭ ca şi neresolvate; dar a reveni asupra totuluĭ este imposibilŭ şi în genere ceea ce s'a votatŭ rămâne votatŭ.

D-lŭ *Maiorescu* susţine că nu este cu totulŭ justŭ ceea ce d-lŭ *Ştefănescu* a pretinsŭ, că adică d-nialuĭ voesce a suprima procesele-verbale ale discuţiuniĭ de acum unŭ anŭ. Cestiunea se présintă cu totulŭ într'altŭ-felŭ. Asupra ortografieĭ, ca asupra orĭ-căreĭ alte materiĭ, unŭ membru óre-care alŭ Academieĭ póte în orĭ ce timpŭ să céră a se face modificărĭ, şi prin urmare nóue discuţiunĭ şi nóue decisiunĭ potŭ modifica pe cele vechĭ, fără ca ele să fie şterse din Analele nóstre. Ortografia trebue să reflecte ideile maiorităţiĭ în momentulŭ când ea este statorită ; de anŭ până acum aceste ideĭ potŭ să fi încercatŭ maĭ multe preschimbărĭ. Raportulŭ din anulŭ trecutŭ a fostŭ unŭ compromisŭ încheiatŭ maĭ întâiŭ între membriĭ comisiuniĭ; apoĭ, cerculŭ lărgindu-se, în Academie s'aŭ făcutŭ nouĭ compromisurĭ prin desbaterĭ, dar n'amŭ pututŭ isbuti a da întru tóte o formă definitivă acesteĭ materiĭ. Ce trebue darŭ să facemŭ astă-ḑĭ ? Să recitimŭ numaĭ fără discuţiune partea votată în anulŭ trecutŭ şi cu unŭ spiritŭ póte diferentŭ de acela care ne-a împinsŭ în sesiunea precedentă, să votămŭ cea-laltă parte ? Acésta ne-arŭ aduce maĭ multŭ de cât probabilŭ la unŭ ce discordantŭ. Multŭ maĭ bine este din contră a împrospătă tótă lucrarea cu spiritulŭ ce animéză acum Academia, a o reîncepe şi a nu ne sfii de a ne lumina şi a ne relumina totŭ mereŭ.

D-luĭ *Sion* îĭ e témă că, reîncepêndŭ est-timpŭ lucrarea de la capŭ, vomŭ cheltui cu dânsa atâta timpŭ în câtŭ nicĭ în sesiunea acésta nu vomŭ puté termina şi ast-felŭ starea de faţă va fi moştenită de sesiunea viitóre.

D-lŭ *Romanŭ* declară că de şi d-sa n'a asistatŭ la discuţiunile din anulŭ trecutŭ, recunósce însă că nu are dreptulŭ a cere ca totŭ proiectulŭ să fie din noŭ luatŭ în desbatere. Pe d-luĭ însă nicĭ unŭ punctŭ din acelŭ proiectŭ nu-lŭ mulţămesce, şi totŭ aşa de puţinŭ se împacă cu decisiunea ce-a luatŭ Academia de a pune în practică unele puncturĭ ale unuĭ proiectŭ care nicĭ că era votatŭ în totalitate. Totuşĭ d-nialuĭ nu speră, că revenindŭ est-timpŭ cu desbaterile a-

supra proiectuluĭ, conclusele Academieĭ aŭ să aducă mare îndreptare; de almintrelea sesiunea nóstră generală fiindŭ scurtă, întregulŭ proiectŭ neapěratŭ că n'arŭ puté fi revěḑutŭ și din parte-ĭ declară, că arŭ face totŭ posibilulŭ ca elŭ să nu fie adoptatŭ. Dar parte dintr'însulŭ este aplicată, ceea ce după părerea d-sale se póte numi unŭ pasŭ înapoĭ, unŭ regresŭ alŭ Academieĭ. Acésta d-sa o constată cu părere de rěŭ, fără însă de a perde deplina credinţă, că nu multŭ timpŭ va stărui Academia în acéstă stare de lucrurĭ și că dânsa, ca tótă naţiunea, va recunósce că adevěratulŭ principiŭ pe care trebuesce basată ortografia limbeĭ române este acelŭ alŭ etimologieĭ, nu însă alŭ etimologieĭ *latine* ci alŭ etimologieĭ *române*. Din aceste cause d-sa este de părere ca să nu se reîncépă discuţiunea de la capŭ.

D-lŭ *Babeşŭ* recunósce, că în acéstă cestiune sunt dóue puncturĭ de vedere, unulŭ de formă și cel-laltŭ de materie : în formă se ḑice că, de óre ce s'a datŭ unŭ conclusŭ, nu putemŭ să revenimŭ înapoĭ ci trebue să urmămŭ înainte. Intru acésta, cele espuse de d-lŭ *Maiorescu* ne facŭ a vedé, că nicĭ o pedică nu este spre a relua discuţiunea de la capŭ. In materie trebue să constatămŭ, că în anulŭ trecutŭ discuţiunea asupra ortografieĭ s'a începutŭ cam pe la finele sesiuniĭ; ea tótă a fost cam pripită. D-lŭ *Romanŭ* este pesimistŭ cu Academia, când crede că dânsa nu va face est-timpŭ înainte pasulŭ ce anŭ l'a făcutŭ inapoĭ. Academia e maĭ multŭ de câtŭ orĭ care capabilă de a se îndrepta, pentru aceea ea trebue să revină asupra discuţiunilorŭ de anŭ; chiarŭ și prestigiulŭ eĭ cere acésta, cu atâtŭ maĭ multŭ că ortografia este și dânsa o cestiune de oportunitate.

D-lŭ *Ştefănescu* nu póte aproba cele emise de d-lŭ *Babeşŭ*, cum că lucrarea s'a făcutŭ în pripă. Punctele votate anŭ și-aŭ obţinutŭ sancţiunea lorŭ de óre-ce sunt astă-ḑĭ cunoscute publiculuĭ și prestigiulŭ Academieĭ s'arŭ perde încă și maĭ multŭ prin nóue preschimbărĭ.

D-lŭ *Bacaloglu* crede din contra, că este necesitate să revenimŭ asupra întregeĭ lucrărĭ, căcĭ nicĭ odată n'are validitate acea lucrare care nu se face de odată completă.

D-lŭ *Ion Ghica* se declară asemenea pentru cercetarea din noŭ a

proiectuluĭ întregŭ, şi cuvintele d-sale sunt cele următóre : Să presupunemŭ că s'arŭ fi votatŭ totulŭ în anulŭ trecutŭ, óre acésta oppritu-ne-arŭ fi de a propune, de a desbate şi de a vota est-timpŭ o altă sistemă de ortografie ? Ceea ce amŭ făcutŭ a fostŭ unŭ compromisŭ; dar de atuncĭ până acum s'aŭ pututŭ opera prefacerĭ în ideĭ. Óre de ce să nu profitămŭ de acestea ? Stabilirea uneĭ ortografiĭ române, precum şi elaborarea unuĭ dicţionarŭ alŭ limbeĭ, sunt lucrărĭ de căpetenie ale Academieĭ. Din nenorocire lucrarea dicţionaruluĭ este deocamdată amânată; să ne dămŭ dar celŭ puţinŭ tóte silinţele spre a perfecţiona pe câtŭ se póte pe acea a ortografieĭ. Acestŭ scopŭ îlŭ vomŭ atinge maĭ bine, desbătêndŭ din noŭ întregulŭ proiectŭ.

D-lŭ *Romanŭ*, în cestiune personală, declară că departe de a fi pesimistŭ, precum a ḑisŭ d-lŭ *Babeşŭ*, d-sa nutresce temeinica sperare, cum că fără multă întârḑiere se vorŭ preface în bine cele ce Academia a decisŭ nu tocmaĭ bine în anulŭ trecutŭ şi póte va decide totŭ astŭ-felŭ în anulŭ curentŭ.

D-lŭ *Alexandri* doresce ca discuţiunea să reîncépă de la capĕtŭ în sesiunea presentă, însă se preocupă şi de aceea ca ea să nu rĕmână neterminată la sfârşitulŭ acesteĭ sesiunĭ.

D-lŭ Preşedinte, resumândŭ discuţiunea, pune la votŭ cestiunea : dacă proiectulŭ pentru ortografia de întrebuinţatŭ în publicaţiunile Academieĭ Române va fi pusŭ în discuţiune în presenta sesiune generală, chiar de la primulŭ sĕŭ articolŭ până lă sfârşitŭ.

Pentru acésta pĕrere sunt 8 votanţĭ.

La întrebarea dacă discuţiunea se va continua de unde a fostŭ întreruptă în sesiunea generală din anulŭ trecutŭ, resultatulŭ votuluĭ dă asemenea 8 voturĭ aprobative.

Votulŭ se face apoĭ prin bile asupra primeĭ cestiunĭ şi dă paritate de voturĭ, adică 10 pentru şi 10 contra. Decĭ acea propunere cade şi rĕmâne a se continua discuţiunea de unde a fostŭ precurmată în sesiunea generală din anulŭ trecutŭ.

D-lŭ *Bariţŭ*, ca preşedinte alŭ secţiuniĭ istorice, aduce la cunoscinţa

Academieĭ, cum că acea secţiune, adunându-se erĭ, a ascultatŭ citirea operatuluĭ P. S. S. păr. *Melchisedecŭ : Biserica ortodoxă şi Calendarulŭ*, şi că ea recomandă acestŭ interesantŭ operatŭ pentru o lectură în şedinţă publică.

Preşedinte : *Ion Ghiça.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 6.

ŞEDINŢA DIN 16 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V., Bariţŭ G., Ionescu N., Maniu V., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Papadopolŭ-Calimachŭ Al.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu Şt., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr., Teclu N., Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţă o adresă primită de la d-lŭ academicŭ *Sbiera* de la Cernăuţĭ, din 24 Martiŭ st. n., prin care pe de oparte se scusă de a nu puté asista la sesiunea generală; pe de alta promite a comunica într'unŭ timpŭ nedeterminatŭ notiţa biografică despre repausatulŭ colegŭ Alexandru Hurmuzachi şi lucrarea de demultŭ anunţată despre preţiosulŭ manuscriptŭ românescŭ de la Voronețŭ.

D-lŭ *Barițŭ* constată că nicĭ raportulŭ secretaruluĭ generalŭ, nicĭ procesele-verbale din ședințele trecute nu sunt încă tipărite, negreșitŭ din causă că *Monitorulŭ oficialŭ* este pré ocupatŭ cu desbaterile parlamentare, și propune a se reveni la procedura din trecutŭ de a se publica procesele-verbale și alte lucrărĭ curente în foĭ volante cu spesele Academieĭ. Mica cheltuială provocată prin acésta — adaugă d-sa — nu póte fi luată în considerațiune față cu marele interesŭ cu care publiculŭ a începutŭ din ce în ce maĭ multŭ a urmări activitatea acestuĭ Institutŭ naționalŭ.

Propunerea d-luĭ *Barițŭ*, punêndu-se la votŭ, se priimesce.

D-lŭ Președinte, anunțândŭ proclamarea și sancționarea Regatuluĭ Românŭ, face cunoscutŭ că Maiestatea Sa Regele, patronulŭ și președintele de onóre alŭ Academieĭ Române, a avutŭ extrema bunăvoință de a dona acestuĭ corpŭ condeiulŭ și călimărɨle, carĭ aŭ servitŭ la subscrierea Regală a legeĭ relativă la marele actŭ naționalŭ. Donațiunea s'a făcutŭ în presența d-luĭ primŭ-ministru I. C. Brătianu și a d-luĭ ministru de externe V. Boerescu.

Acéstă comunicațiune se primesce de către unanimitate cu o viuă gratitudine și se iea decisiunea ca Institutulŭ naționalŭ să mérgă *in corpore* pentru a exprima omagele sale Maiestățiĭ Sale primuluĭ Rege.

D-lŭ *Maiorescu* citesce următorulŭ conclusŭ din partea comisiuniĭ însărcinate cu fixarea mĕsurilorŭ de luatŭ în privința legatuluĭ lăsatŭ Academieĭ de către repausatulŭ Teodorŭ Veisa :

«După art. 817 din codicele civilŭ, o donațiune făcută persónelorŭ morale, în genere și fără excepțiune, prin urmare și Academieĭ Române, nu póte fi acceptată de câtŭ prin ordonanță Domnéscă.

«O acceptațiune, fără îndeplinirea acesteĭ formalitățĭ, nu este valabilă față cu donatorulŭ saŭ cu orĭ-ce persónă străină, care arŭ avé interesŭ a ataca donațiunea.

«Odată însă acea formalitate îndeplinită și declararea de acceptare făcută și din partea Academieĭ, ea este definitivă. O accep-

tare provisoriă nu are nicĭ o valóre legală faţă cu donatorulŭ saŭ cu alţe persóne străine interesate în causă.

«Propunemŭ dar în genere :

«Art. 85 din regulamentulŭ generalŭ să se modifice în cele dóue aliniate din urmă astŭ-felŭ :

«Asupra donaţiunilorŭ şi legaturilorŭ va statua Delegaţiunea. Dacă ea va fi de părere ca ele să se priiméscă, va face cerere la Ministerulŭ cultelorŭ şi alŭ instrucţiuniĭ publice, pentru a dobândi ordonanţa Domnéscă de acceptare, conformŭ codiceluĭ civilŭ. In urma uneĭ asemenea ordonanţe, Delegaţiunea va da declararea formală de primire şi va raporta despre acésta corpuluĭ Academicŭ în sesiunea generală.»

«In specialŭ pentru donaţiunea făcută Academieĭ de repausatulŭ Teodorŭ Veisa, propunemŭ :

«D-lŭ preşedinte alŭ Academieĭ, se autorisă a solicita, prin ministerulŭ cultelorŭ şi alŭ instrucţiuniĭ publice, ordonanţa Domnéscă, pentru aprobarea legatuluĭ.

«*T. Maiorescu, G. Chiţu, Maniu, N. Ionescu, Al. Papadopolŭ-Calimachŭ.*»

D-lŭ Preşedinte constată, că acéstă lucrare a comisiuniĭ presintă dóue conclusiunĭ, dintre carĭ se póte pune la votŭ numaĭ cea relativă la legatulŭ luĭ Veisa, iar cea privitóre la modificarea art. 85 din regulamentŭ urméză a se pune la ordinea ḑileĭ.

Admiţêndu-se acéstă lămurire, se pune la votŭ şi se primesce prima conclusiune, cea-altă rămânêndŭ a se desbate într'una din şedinţele ulterióre.

Şedinţa se rădică la 3 óre p. m., trecêndu-se în secţiunĭ.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *Hasdeŭ.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 7.

ŞEDINŢĂ DIN 17 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ:

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*;

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V.*, *Bariţŭ G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melhisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ*, *Odobescu Al.*, *Papadopolŭ-Calimachŭ Al.*;

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ trecute se citesce şi se aprobă.

Se comunică o petiţiune a «Societăţeĭ de lectură a studenţilorŭ de la gimnasiulŭ românŭ din Braşovŭ,» prin care cerŭ să li se acorde publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca lorŭ. Constatându-se însă de către Delegaţiune, că încă din anulŭ 1879 li s'aŭ fostŭ trămisŭ tóte publicaţiunile Academieĭ carĭ potŭ fi de interesŭ pentru acea societate, petiţiunea se trece la acte.

La ordinea ḑileĭ pentru şedinţa de astă-ḑĭ era înscrisă continuaţiunea desbaterilorŭ asupra proiectuluĭ de ortografie ce se va întrebuinţa în publicaţiunile Academieĭ, însă din causa sĕrbăriĭ naţionale, acéstă lucrare se amână pe una din şedinţele viitóre.

D-lŭ *Ştefănescu* face întrebare pentru ce causă până astă-ḑĭ n'aŭ apărutŭ Analele Academieĭ pe anulŭ 1879—1880, din care întârḑiere previnŭ marĭ confusiunĭ maĭ alesŭ întru ceea ce privesce concursurile anunţate pentru aniĭ viitorĭ.

D-lŭ Preşedinte arată, că întârḑierea, întru câtŭ se atinge de sec-

ţiunea II: discursurĭ, notiţe şi memoriĭ, provine din acea că maĭ întâiŭ autoriĭ memorielorŭ aŭ amânatŭ în delungŭ predarea unora din operatele lorŭ ; iar pe de altă parte din timpulŭ ce reclamă confecţionarea unorŭ stampe necesare. Pentru secţiunea I a analelorŭ : partea administrativă şi desbaterĭ, secretariatulŭ generalŭ îşĭ va da sémă.

Şedinţa e rădicată şi membriĭ Academieĭ se împartŭ în secţiunĭ şi comisiunĭ.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 8.

ŞEDINŢA DIN 18 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V., Bariţŭ G., Ionescu N., Maniŭ V., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ, Odobescu Al., Papadopolŭ-Calimachŭ Al., Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu Şt., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr., Teclu N., Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.
Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ trecute şi se aprobă.

Ne fiindŭ nicĭ unŭ raportŭ terminatŭ, membriĭ trecŭ în secţiunĭ.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 9.

ŞEDINŢA DIN 19 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ:

din Secţiunea literară d-niĭ: *Alexandri V., Caragiani I., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ: *Babeşŭ V., Bariţŭ G., Ionescu N., Maniu V., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Odobescu Al., Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ: *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu Şt., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr., Teclu N., Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ: *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ trecute.

D-lŭ Preşedinte face următórele comunicaţiunĭ:

I. D-lŭ Constantinŭ Dimitriade, studentŭ la facultatea de sciinţe, dăruesce pentru biblioteca Academieĭ unŭ volumŭ legatŭ în care se cuprinde următórele cărţĭ:

1. Udvari ember irta Gracian Boldizsàr, forditotta Faludi Ferencz. Possonyben 1837, 1 vol. 8.

2. Erdélyország történetei tàra, kiadjàk Grof Kemény Iózsef és Nagy Ajtai Kovacs Istvàn. Elsö Kötet 1540—1600. Kolozsvartt 1837.

II. D-lŭ C. Decurtins dăruesce, de asemenea, cartea: «Quattro testi soprasilvani.»

Acestea se priimescŭ cu mulţămire şi se transmitŭ la bibliotecă.

Nefiindŭ nimicŭ la ordinea ḑilei, şedinţa se rădică şi d-niĭ membri aĭ Academieĭ trecŭ în secţiunĭ.

Preşedinte: *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ: *Odobescu.*

PROCESŬ-VÊRBALŬ No. 10.

ŞEDINŢA DIN 20 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V.*, *Bariţŭ G.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ*, *Odobescu Al.*, *Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză. D.*, *Fălcoianu Şt.*, *Felix I.*, *Ghica I.*, *Ştefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa D-luĭ *Ión Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ trecute şi se aprobă.

Se comunică, că d-lŭ P. Ispirescu ofere pentru biblioteca Academieĭ cartea Ἑορτολόγιον.. τυπωθὲν παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ τυπογράφῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας. 1701. 1 vol. 4°.

Se priimesce cu mulţămire.

Se comunică o epistolă din partea d-lorŭ Dr. A. P. Alessi şi Massimŭ Poppŭ din Năseudŭ, prin care arată causele ce ĭ-aŭ împedicatŭ a trămite la timpŭ, pentru concursurile din estimpŭ, opulŭ d-lorŭ : «*Resbelulŭ Orientalŭ ilustratŭ*, apărutŭ în editura luĭ Paulŭ Cieslarŭ, la Gratz (Stiria), terminatŭ în 1880,» şi cerŭ ca să fie admişĭ la concursŭ.

D-lŭ *Babeşŭ* e de părere că, în consideraţiunea piedecelorŭ neatârnate de a lorŭ voinţă, pe carĭ le-aŭ încercatŭ, Academia să le acorde acéstă favóre şi opulŭ să fie trămisŭ în cercetarea comisiuniĭ premielorŭ.

D-nu *Maniu* este de aceeaşĭ părere, opinândŭ că numaĭ comisiunea póte decide dacă este saŭ nu casŭ de prescripţiune.

D-lŭ *Ştefănescu*, din contră, crede că acésta nu este în competinţa comisiunii şi că de alt-mintrelea a se admite opere la concursŭ arŭ fi o nóue infracţiune la regulamentulŭ nostru.

D-lŭ *Babeşŭ* amintesce însă, că, dupe o dispoşiţiune luată în anulŭ trecutŭ, s'a adaosŭ pe lângă cele prescrise în regulamentŭ, unŭ dreptŭ specialŭ acordatŭ numaĭ membrilorŭ Academieĭ, de a propune la concursŭ opurĭ chiarŭ în timpulŭ sesiuniĭ generale.

D-lŭ Preşedinte observă că opulŭ în cestiune nu se află nicĭ măcarŭ în acéstă ultimă situaţiune, adică nu este propusŭ la concursŭ de unŭ membru alŭ Academieĭ.

D-lŭ *Maniu* îşĭ însuşesce propunerea, luândŭ chiar asupră-şĭ sarcina de a face raportulŭ.

D-lŭ *Bacaloglu* susţine, că acéstă nóuă procedere, de a introduce cărţĭ la concursŭ chiar după termenulŭ de 31 Decembre alŭ anuluĭ încetatŭ, este unŭ ce nepracticŭ şi prejudiciosŭ. Raporturile nu potŭ fi astŭ-felŭ de câtŭ precipitate, ceea ce regulamentulŭ a vrutŭ să înlătureze.

D-lŭ *Alexandri* adaogă, că în adevĕrŭ inexplicabilă arŭ fi procedarea care arŭ permite membrilorŭ să introducă până în ajunulŭ premieriĭ unŭ numĕrŭ nedeterminatŭ de cărţĭ. Din acésta arŭ resulta o adevĕrată confusiune.

D-lŭ *Fălcoianu* constată asemenea marile inconveniente ce resultă din derogarea de la regulamentŭ.

D-lŭ *Ion Ghica* crede, că numaĭ atuncĭ s'arŭ puté usa de latitudinea acordată membrilorŭ în urma dispoşiţiuniĭ de acum unŭ anŭ, când membriĭ propuitorĭ arŭ cunósce pe de plinŭ cartea recomandată şi arŭ preţui-o ca de o înaltă valóre. Óre d-lŭ *Maniu* află-se în acestŭ casŭ?

D-lŭ *Maniu* rĕspunde că, de şi nu cunósce pe deplinŭ cartea în cestiune, ea fiindŭ unica ce tratéză în limba română despre unŭ faptŭ de o mare importanţă pentru istoria naţională, d-sa a credutŭ că face bine recomandând'o comisiuniĭ. De alt-mintrelea, nimenĭ nu opresce pe comisiune de a declara prescripţiune pe basa regulamentuluĭ.

D-lŭ Preşedinte observă că comisiunea e instituită spre a cerceta

valórea intrinsecă a cărţilorŭ, iar nu a statua asupra formalităţilorŭ cu carĭ ele aŭ intratŭ la concursŭ.

D-lŭ *Babeşŭ* susţine că nu s'arŭ cuveni ca Academia să facă ca şi o declaraţie, că nu cunósce acéstă scriere, care şi dânsa are negreşitŭ o valóre şi ca întindere şi ca materie tratată.

D-lŭ *Odobescu* distinge în aceste desbaterĭ dóue cestiunĭ : pe de-o parte se discută astădĭ dacă bine saŭ rĕŭ s'a făcutŭ în sesiunea din anulŭ trecutŭ de a deroga de la prescripţiunile fórte lămurite ale art. 58 din regulamentŭ? Intru acésta d-sa crede că nu s'a făcutŭ bine, şi că nicĭ se póte lua o asemenea mĕsură de câtŭ modificândŭ regulamentulŭ, conformŭ art. 97 dintr'însulŭ. Al dóilea punctŭ e o cestiune da condescendenţă pe care unii din d-niĭ membri dorescŭ s'o acordămŭ scrieriĭ de faţă, şi întru acésta Academia arŭ puté să nu se arete maĭ severă către autoriĭ ce ne solicită acum, de câtŭ cum a fostŭ în casurĭ analoge, în anulŭ trecutŭ.

D-niĭ *Quintescu* şi *Ştefănescu* cerŭ ca să intrămŭ purŭ şi simplu în disposiţiunile regulamentuluĭ, saŭ să-lŭ modificămŭ dacă va fi necesarŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* arată că încă din sesiunea trecută s'a declaratŭ în contra modificăriĭ regulamentuluĭ în privinţa schimbăriĭ termenuluĭ pentru presentarea cărţilorŭ la concursŭ.

D-lŭ Preşedinte, resumândŭ discuţiunea, pune la votŭ dacă şi est-timpŭ trebue a se observa disposiţiunea din anulŭ trecutŭ, de a se priimi scrierĭ la concursŭ, recomandate de membri aĭ Academieĭ, chiar în urma expirăriĭ terminuluĭ de 31 Decembre alŭ anuluĭ trecutŭ?

Prin majoritatea voturilorŭ se abrogă acea mĕsură.

D-lŭ *Urechiă*, ca raportorŭ alŭ comisiuniĭ pentru cercetarea lucrărilorŭ Delegaţiuniĭ din cursulŭ anuluĭ, dă citire raportuluĭ sĕŭ :

«Domnilorŭ,

«Comisiunea d-vóstre, examinândŭ raportulŭ Delegaţiuniĭ, mĭ-a făcutŭ onórea a mĕ însărcina cu raportulŭ, coprindêndŭ resultatulŭ constatărilorŭ sale.

«1. Venindŭ decĭ, domnilorŭ membri şi colegĭ, a îndeplini cu totŭ respectulŭ, misiunea acéstа, începŭ prin a mĕ asocia, în numele colegilorŭ meĭ, la sincera părere de rĕŭ, cu care amŭ luatŭ cu toţiĭ cunoscinţă de perderea ce a suferitŭ Academia şi naţiunea română prin mórtea celorŭ treĭ colegĭ : ilustrulŭ A. T. Laurianŭ din secţiunea literară, Andreiŭ Mocioni şi Iosifŭ Hodoşŭ, din secţiunea istorică.

«2. Prin stăruinţa venerabiluluĭ nostru colegŭ d-lŭ *G. Bariţŭ*, s'a rădicatŭ monumentulŭ funerarŭ alŭ repausatuluĭ colegŭ Papiŭ Ilarianu. Acéstă marmură va aminti Românilorŭ neuitatulŭ nume şi meritele necontestabile ale regretatuluĭ colegŭ.

«3. Era de aşteptatŭ ca spiritele culte române să aibă ochiulŭ aţintitŭ asupra mersuluĭ şi desvoltăriĭ institutuluĭ nostru, căruia în primulŭ locŭ este încredinţatŭ cultulŭ şi iubirea limbeĭ. A bine-meritatŭ de la cultura naţională Teodorŭ Veisa, acelŭ bărbatŭ carele cu atâta îngrijire a asiguratŭ, prin testamentulŭ sĕŭ, legatulŭ de 25,000 leĭ, necondiţionalŭ făcutŭ Academieĭ, pentru urmărirea scopurilorŭ eĭ. Comisiunea d-vóstre nu se îndoesce că legatulŭ repausatuluĭ întru fericită amintire, va fi priimitŭ de plenulŭ Academieĭ şi că acéstă înaltă corporaţiune, va avé de datorie a sa, să conserve în sala şedinţelorŭ eĭ portretulŭ generosuluĭ donatorŭ. Academia va avé să hotărască şi despre modulŭ întrebuinţăriĭ sumeĭ donate.

«4. Darurile carĭ aŭ înavuţitŭ biblioteca Academieĭ din partea A. S. R. Principele de Waldeck şi Pyrmont aŭ asiguratŭ ilustruluĭ Principe recunoscinţa institutuluĭ nostru. D-vóstră veţĭ avé a aprecia dacă, ca semnŭ de acéstă recunoscinţă, nu este cuviinciosŭ să se ofere donatoruluĭ titlulŭ de corespondentŭ onorarŭ alŭ Academieĭ Române.

«Negreşitŭ mulţămirile cele maĭ călduróse ale Academieĭ, se cuvinŭ, pentru darurile primite, d-lorŭ Civelli, consulŭ romanŭ din Florenţa, ilustruluĭ bărbatŭ filo-românŭ Lalanne, ministeruluĭ instrucţiuniĭ publice şi lucrărilorŭ publice alŭ Francieĭ, d-luĭ colegŭ

Emile Picot pentru prețiosulŭ catechismŭ romănescŭ alŭ luĭ Vito Piluzio din 1677.

«Dar ce mulțămirĭ altele de câtŭ cele ce i le procură însășĭ inima sa română potŭ plati pe d-lŭ D. Sturdza, neobosituluŭ nostru colegŭ, pentru nóuele tesaure carĭ le-aŭ vĕrsatŭ în sânulŭ nostru, din atâtea direcțiunĭ diverse, și maĭ alesŭ pentru prețiósele sale adause la cabinetulŭ nostru numismaticŭ și încă și a uneĭ archive întregĭ, cum dice Delegațiunea nóstră, de chrisóve și acte originale slavo-române, române si relative la România, începĕndŭ din seculuŭ XIV. Nu ne rĕmâne de câtŭ să luămŭ actŭ de promisiunea Delegațiuniĭ, că va clasifica și descrie acéstă nestimată donațiune maĭ detaliatŭ de câtŭ simplulŭ catalogŭ ce se va publica în Analele nóstre.

«5. Comisiunea d-vóstre a constatatŭ cu plăcere, că tipărirea colecțiuniĭ importante a documentelorŭ Hurmuzachi continuă. Póte arŭ fi de doritŭ, domnilorŭ colegĭ, ca din momentŭ ce maĭ departe tipărirea lorŭ s'a încredințatŭ Academieĭ, ea să recunóscă pe viitorŭ comisiunea ce din trecutŭ a fostŭ numită de guvernŭ pentru privegherea acesteĭ marĭ publicațiunĭ. Comisiunea d-vóstre exprimă totŭ-odată dorința, ca în marginile mijlócelorŭ nóstre financiare, să se adauge la acéstă publicațiune și traducerea în limba română a principalelorŭ documente.

«Publicarea tomuluĭ I din Psaltirea luĭ Coressi ne garantéză domnilorŭ colegĭ, despre însemnătatea tomuluĭ II, ce ni se promite pe anulŭ viitorŭ academicŭ. Revenirea fericită între noĭ a d-luĭ *Odobescu*, prețiosulŭ nostru secretarŭ generalŭ, va desărcina pe d-lŭ membru *Hasdeŭ* de multe lucrărĭ, și d-nialuĭ va puté, cu maĭ multă energiă, urmări lucrarea. Acésta aștéptă cu încredere Academia și de la onor. d-lŭ *Odobescu*, însărcinatŭ cu reproducerea Pravileĭ celeĭ micĭ de la Govora, din 1640 și alte lucrărĭ.

«Cu nu maĭ puțină impaciență adăstămŭ volumulŭ VI și VII din operele Principeluĭ Cantemirŭ, de óre-ce onor. Delegațiune asigură că vol. VI e și tipăritŭ și că nu maĭ este de câtŭ a-lŭ în-

soţi cu note critice şi glosarŭ, şi că vol. VII este şi elŭ în cursŭ de publicaţiune.

«Cu bună sémă că încă în decursulŭ sesiuniĭ de faţă, onor. nostră Delegaţiune va termina publicarea deplină a Analelorŭ pe 1880, şi a volumuluĭ memorielorŭ şi discursurilorŭ de recepţiune.

«Comisiunea d-vóstre e sigură egalmente că veţĭ da aprobarea d-vóstre decisiuniĭ din şedinţa de la 9 Ianuariŭ 1881, de a se publica într'o broşură separată şi în altŭ formatŭ de câtŭ alŭ Analelorŭ, Observaţiunile meteorologice ale onorabiluluĭ membru corespondentŭ d-lŭ St. Hepites din Brăila.

«6. Nu cu maĭ puţină mulţumire a luatŭ cunoscinţă comisiunea d-vóstră de activitatea de peste anŭ a secţiunilorŭ Academieĭ, cum şi de nemerita hotărîre de a se culege anticităţile Dobrogeĭ prin o anume comisiune şi a le supune unuĭ studiŭ seriosŭ. Adăstămŭ cu deplină încredere resultatele lucrărilorŭ comisiuniĭ denumite.

«7. Nesuficienţa şi inconvenientele localuluĭ actualŭ alŭ Academieĭ aŭ preocupatŭ institutulŭ nostru în maĭ multe şedinţe. Delegaţiunea nóstră ne anunţă, că comisiunea *ad-hoc* denumită nu va întârdia a ne aduce schiţa de proiectŭ în privinţa construcţiuniĭ edificiuluĭ specialŭ.

«8. De asemenea vomŭ avé, domnilorŭ colegĭ, a asculta la timpŭ raporturile comisiunilorŭ pentru operele intrate la concursŭ pentru marele premiŭ Năsturelŭ, pentru premiele Heliade şi Lazărŭ, cum şi de traducere din Pliniŭ Junior.

«9. Atingêndŭ partea materială din raportulŭ Delegaţiuniĭ, care va face objectulŭ cercetăriĭ uneĭ comisiuniĭ speciale a d-vóstre, nu ne rămâne decâtŭ a aduce mulţămirile nóstre onor. Delegaţiunĭ şi în particularŭ ilustruluĭ nostru jurisconsultŭ d-lŭ Bosianu pentru câştigarea procesuluĭ cu epitropia S-teĭ Vinerĭ. Este de speratŭ, că după stadiulŭ la care a ajunsŭ şi afacerea V. Constantinescu, va fi şi ea câştigată definitivŭ de Academiă, şi că onor. nóstră Delegaţiune va activa egalmente şi regularea afacereĭ cu d-lŭ C. Zappa.

«Terminŭ decĭ, domnilorŭ colegĭ, recunoscêndŭ în numele comisiuniĭ

d-vóstre, și sperŭ împreună cu toțĭ d-vóstră, că onor. nóstră Delegațiune a făcutŭ totŭ ce ĭ-a statŭ în putință pentru a asigura și activa desvoltarea spornică a institutuluĭ nostru.»

Luându-se acésta în desbatere generală i se aducŭ óre-carĭ micĭ modificațiunĭ la carĭ consimte îndată d-lŭ raportorŭ după observațiunile făcute de d-lŭ *Maniu* și de d-lŭ Președinte, și din care se constată că procesulŭ cu d-lŭ Constantinescu, fiindŭ deja resolvitŭ de către Curtea de apelŭ în favórea Academieĭ, póte fi consideratŭ ca și terminatŭ; iar întru ceea ce privesce diferendulŭ cu d-lŭ C. Zappa, diferendŭ ce, dreptŭ ḑicêndŭ, nu póte fi consideratŭ ca unŭ procesŭ, elŭ presintă o dificultate mare numaĭ în aparență, dar fără de nicĭ unŭ inconvenientŭ seriosŭ pentru Academie. Testamentulŭ luĭ Evangeliŭ Zappa prescrie, ca să se dea Academieĭ copiĭ legalisate de pe tóte documentele proprietăților luĭ Zappa. Acele documente înse sunt depuse în tribunalele din Grecia, astŭ-felŭ în câtŭ ele nu potŭ fi de față spre a obține aci o autenticare legală din partea tribunalelorŭ nóstre. De almintrelea acéstă cestiune trebue să fie fostŭ cercetată în ḑioa de 17 Martie curentŭ la tribunalulŭ de Ialomița.»

D-lŭ *Sion* și apoĭ și d-lŭ *Romanŭ* cerŭ ca raportulŭ completatŭ de d-lŭ *Urechiă* să fie pusŭ în discuțiune punctŭ cu punctŭ într'o viitóre ședință.

D-lŭ *Urechiă* arată că raportulŭ nu conține nicĭ o propunere nóuă, decâtŭ póte numaĭ acea privitóre la portretulŭ donatoruluĭ T. Veisa, încolo e o simplă parafrasă a raportuluĭ presentatŭ din partea Delegațiuniĭ de către secretarulŭ generalŭ.

Punêndu-se la votŭ amânarea, se respinge, și conclusiunile raportuluĭ se primescŭ în totalŭ cu redacțiunea luĭ actuală.

Ședința se rădică la 3 óre p. m., și membriĭ se împartŭ în secțiunĭ.

Președinte: *Ion Ghica.*

Secretarŭ-generalŭ: *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 11.

ŞEDINŢA DIN 21 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Chiţu G., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V., Bariţŭ G., Maniu V., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Odobescu Al., Sturdza D., Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu Şt., Felix I., Ghica I., Ştefănescu Gr., Teclu N., Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ión Ghica.*

Academia a fostŭ primită în audienţă de Maiestăţile lorŭ Regele şi Regina, la óra 1 p. m., în palatulŭ Regalŭ din Bucurescĭ.

La intrarea Augustilorŭ nostri Suveranĭ în sala de audienţe, d-lŭ Preşedinte *Ion Ghica*, în numele Academieĭ, a cititŭ următorulŭ discursŭ :

«Maiestate,

«Aĭ luatŭ în mână cu credinţă şi cu iubire spada română şi aĭ datŭ patrieĭ independenţa ce perduse; astădĭ aţĭ rădicat'o la rangulŭ la care Românii aŭ aspiratŭ, combătêndŭ vitejesce; aĭ săpatŭ în cartea lumeĭ o pagină gloriósă; aĭ rădicatŭ în lume unŭ Regatŭ noŭ şi Europa civilisată Te admiră şi Te aplaudă.

«Academia Română salută cu respectŭ şi cu mândrie pe primulŭ Rege alŭ Românieĭ, pe protectorulŭ şi preşedintele sĕŭ, dicêndu'I cu Voltaire :

«Celŭ întâiŭ care fu Rege, fu unŭ fericitŭ soldatŭ.»

«Majestatea Ta este nu numaĭ unŭ fericitŭ soldatŭ, ci şi unŭ luminătorŭ alŭ naţiuniĭ.

«Să trăescĭ Maiestate !

«Să trăéscă graciósa nóstră Regină !»

Majestatea Sa a binevoitŭ a rĕspunde următórele cuvinte :

«Priimescŭ cu o viuă mulţămire şi unŭ sentimentŭ de mândriă adresa Academieĭ Române, ce este chemată a scrie istoria ţĕreĭ. Cu litere de aurŭ vă fi înscrisŭ într'însa, că visulŭ de aurŭ alŭ României s'a împlinitŭ, că România s'a rădicatŭ, prin forţele sale propriĭ, prin virtuţile sale politice şi militare, prin încrederea în sine, pe înalta tréptă pe care avea dreptulŭ a se aşeza. Acum trebue să ne distingemŭ şi pe câmpulŭ largŭ literarŭ. Academia are acéstă frumósă misiune, ea este şi va fi, sunt convinsŭ, focarulŭ sciinţelorŭ, care va străluci departe peste hotarele nóstre. Regina şi Eŭ vĕ mulţămimŭ pentru frumósele sentimente şi bunele urărĭ ce ne exprimaţĭ din partea Academieĭ.»

La urmă Regele şi Regina aŭ bine-voitŭ a convorbi cu fie-care din membriĭ presinţĭ în parte şi s'aŭ retrasŭ după o óră de audienţă.

Membriĭ Academieĭ înapoindu-se în localulŭ şedinţelorŭ, la órele 2 şi jumătate s'a deschisŭ şedinţa.

Se citesce şi se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente.

D-lŭ Preşedinte comunică o scrisóre a d-luĭ membru *A. Fĕtu*, prin care face cunoscutŭ că nu va puté lua parte la lucrările sesiuniĭ generale a acestuĭ anŭ.

Se iea actŭ.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, membriĭ trecŭ în secţiunĭ.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 12.

ŞEDINŢA DIN 23 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Hasdeŭ B. P., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V., Bariţŭ G., Ionescu N., Maniu V., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Odobescu Al., Sturdza D., Urechiă V. Al.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu St., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr., Teclu N., Vassicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la óra 1.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente se citesce şi se aprobă.

D-lŭ Preşedinte, referindu-se la cele ce aŭ fostŭ spuse în şedinţa din 10 Martiŭ a. c., asupra imperióseĭ necesităţĭ de a se modifica alineatuluĭ 3 din art. 85 alŭ regulamentuluĭ, pune acéstă cestiune în desbatere. Toţĭ membriĭ fiindŭ însă convinşĭ de oportunitatea uneĭ asemenea modificaţiunĭ, aprobă prin votulŭ lorŭ unanimŭ înlocuirea aceluĭ aliniatŭ prin disposiţiunea următóre :

«Totuşĭ Delegaţiunea este autorisată a priimi orĭ-ce donaţiune s'arŭ «face Academieĭ, pe timpulŭ când nu sunt membriĭ adunaţĭ în se«siune generală.»

D-lŭ *Aurelianu* arată, că fără ca d-nialuĭ să observe a fostŭ alesŭ în comisiunea instituită pentru exposiţiunea de bele-arţĭ şi că simţindu-se cu totulŭ incompetentŭ în acéstă materiă, rógă să fie descărcatŭ de acéstă sarcină.

Demisiunea d-sale este priimită şi în loculŭ sĕŭ, ca membru alŭ comisiuniĭ pentru exposiţiunea de bele-arţĭ, se alege d-lŭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *D. Sturdza*, luândŭ cuventulŭ, expune motivele care-lŭ îndémnă a face acum Academieĭ o nóuă și fórte preţiósă donaţiune de documente literare și istorice, și apoĭ însușĭ d-luĭ resumă atâtŭ causele câtŭ și natura acesteĭ donaţiunĭ prin următórea adresă :

«Domnule Preşedinte,

«În 14 Martie 1881 s'a desăvârșitŭ unŭ mare actŭ naţionalŭ. Ultima piatră a edificiuluĭ statuluĭ românŭ a fostŭ așezată. Silinţele și munca maĭ multorŭ generaţiunĭ înflăcărate de ideile, de cugetările cele maĭ patriotice și cele maĭ pure aŭ fostŭ încoronate cu succesulŭ celŭ maĭ deplinŭ. Prin înălţarea Românieĭ la rangulŭ de Regatŭ se afirmă în faţa lumiĭ posiţiunea ţěreĭ nóstre de statŭ independentŭ, de statŭ latinŭ, se afirmă că ea are consciinţă de datoriile ce i se impunŭ de a fi în eternŭ la Dunărea-de-josŭ o cetate puternică a civilisaţiuniĭ occidentale, unŭ focarŭ din care acéstă civilisaţiune să se răspândéscă în orientŭ.

«Cu toţiĭ amŭ participatŭ cu viŭ entusiasmŭ la aclamarea acestuĭ mare actŭ politicŭ.

«Rogŭ însă Academia să bine-voéscă a-mĭ permite ca să serbezŭ în sânulŭ eĭ amintirea acesteĭ ḑile prin o donaţiune specială de maĭ multe manuscripte preţióse.

«Ele se împartŭ în dóue grupe : manuscripte vechĭ și manuscripte nóue.

«Manuscriptele vechĭ se compunŭ din o serie de evangeliĭ și alte cărţĭ bisericescĭ scrise pe pergamentŭ și hârtiă din secolele XIV, XVI, XVII, de o psaltire românéscă și de unŭ lexiconŭ româno-slavonŭ de la începutulŭ seculuĭ XVII.

«Aceste manuscripte sunt următórele :

«1. O evangelie bulgaro-serbă pe pergamentŭ, din mijloculŭ secoluluĭ XIV (în fragmentŭ).

«2. O evangelie slavonă de la finele secoluluĭ XVI (în fragmentŭ) pe pergamentŭ; cu iniţiale și arabescurĭ fórte fine, aurite și colorate.

«3. Unŭ apostolŭ slavonŭ pe hârtie, din începutulŭ secoluluĭ XVI.

«4. Unŭ ochtoihŭ slavonŭ pe hârtie, din începutulŭ secoluluĭ XVI.
„5. Unŭ ochtoihŭ slavonŭ pe hârtie, din începutulŭ secoluluĭ XVII.
«6. Unŭ mineiŭ obştescŭ slavonŭ pe hârtie, din începutulŭ secoluluĭ XVII.
«7. O evangelie slavonă pe hârtie, din finele secoluluĭ XVII.
«8. Ḑece file manuscripte slavone diferite, din finele secoluluĭ XVII.
«6. Psaltire românéscă, din începutulŭ secoluluĭ XVII.
«10. Lexiconŭ româno-slavonŭ de la începutulŭ secoluluĭ XVII, publicatŭ în extractŭ de d-lŭ *B. P. Hasdeŭ* în *Cuvente den Bătrânĭ*.

«Manuscriptele nóue privescŭ istoria modernă a Românieĭ, reînvierea statuluĭ nostru, intrarea luĭ în rândulŭ statelorŭ europene.

«Unele din ele aŭ relaţiune cu istoria revoluţiuniĭ domnuluĭ Tudorŭ din 1821, altele cu divanulŭ ad-hoc alŭ Moldoveĭ, care a aşezatŭ fundamentulŭ solidŭ pe care s'a rădicatŭ unirea Moldoveĭ şi a Valachieĭ şi în fine Regatulŭ Românŭ, altele cu lupta chiar pentru unire represintată prin actele comitetuluĭ centralŭ alŭ uniriĭ şi scrisorile secrete adresate caimacamuluĭ Vogoride, altele cu comisiunea interimară a Moldoveĭ.

«Aceste manuscripte sunt următórele:
«1, 2, 3. Treĭ volume cu acte privitóre la revoluţiunea din 1821.
«4. Unŭ volumŭ cu actele originale ale comitetuluĭ uniriĭ a Moldoveĭ din 1856.
«5. Unŭ volumŭ cu actele originale, pronumite scrisorile secrete, adresate fostuluĭ caimacamŭ alŭ Moldoveĭ Niculae Conachi Vogoride.
«6. Unŭ volumŭ cu notele tachigrafice originale ale divanuluĭ ad-hoc alŭ Moldoveĭ, în care se află şi multe autografe ale bărbaţilorŭ politicĭ carĭ aŭ compusŭ acea Adunare-mamă.
«7, 8. Dóue volume carĭ coprindŭ actele fericiteĭ întru pomenire comisiunĭ interimare a Moldoveĭ, compusă de Anastasie Panu, Vasile Sturdza şi Ştefanŭ Catargiu.

«Vĕ rogŭ dar, Domunle Preşedinte, să bine-voiţĭ a face cunoscutŭ Academieĭ acéstă donaţiune, care, sunt încredinţatŭ, va păstra aceste preţióse manuscripte cu aceeaşĭ iubire cu care eŭ le-amŭ culesŭ şi l-amŭ păstratŭ până acum.»

D-lŭ *Alexandri*, pătrunsŭ de importanţa acesteĭ donaţiunĭ, explică Academieĭ cum documentele cele maĭ însemnate ale regeneraţiuniĭ române din urma tractatuluĭ de la Paris nu numaĭ că se află păstrate, ci că în mare parte aŭ fostŭ şi lucrate de d-lŭ *Dimitrie Sturdza*, carele cu celŭ maĭ viŭ patriotismŭ s'a fostŭ pusŭ atuncĭ la disposiţiunea guvernuluĭ provisorŭ alŭ Moldoveĭ ca secretarŭ-tachigrafŭ şi carele, înzestratŭ totŭ-d'o-dată cu preţiósa prevedere a istoriculuĭ, a scăpatŭ de rătăcire acele documente de istorià modernă cu care d-sa înzestréză astă-ḑĭ Academia.

D-lŭ *Babeşŭ* adaugă, că încă de pe acele timpurĭ acţiunea patriotică a d-luĭ *Sturdza* nu s'a mărginitŭ numaĭ în interiorulŭ Principatelorŭ-Române şi că corespondenţă copiósă ce d-luĭ întreţinea cu capiĭ poporuluĭ românŭ din Bucovina, ţinea în curentulŭ activităţiĭ naţionale pe toţĭ Româniĭ de dincolo de Carpaţĭ.

D-lŭ Preşedinte, în numele Academieĭ, mulţămesce d-luĭ *Sturdza* pentru noulŭ darŭ cu care d-sa a înavuţitŭ colecţiunile Academieĭ, alŭ cărorŭ principalŭ creatorŭ este totŭ d-sa. Totŭdeodată d-lŭ Preşedinte dèplânge lipsa de unŭ localŭ propriŭ alŭ Academieĭ care să-ĭ permită a pune cu înlesnire la disposiţiunea publiculuĭ aceste colecţiunĭ şi arată că până la clădirea edificiuluĭ doritŭ, aceste documente se vorŭ păstra cu aceeaşĭ scrupulósă îngrijire, acolo unde sunt depuse şi cele-lalte.

D-lŭ *Hasdeŭ*, ca secretarŭ alŭ secţiuniĭ literare, dă citire procesuluĭ-verbalŭ No. 2, de la 16 Martie alŭ aceleĭ secţiunĭ, prin care se aprobă cererea d-luĭ Dim. Ion Ghica, de a se tipări în cursŭ de 9 anĭ, traducţiunea sa română din Herodotŭ, împreună cu unŭ textŭ elinescŭ revèḑutŭ, cu adaosŭ că acéstă lucrare se va începe atuncĭ numaĭ când cele prime 5 cărţĭ ale luĭ Herodotŭ vorŭ fi gata de pusŭ sub tiparŭ.

D-niĭ *Romanŭ* şi *Babeşŭ* obiectéză, că nu simtŭ necesitatea de a se tipări pe lângă traducţiune şi textulŭ elinescŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* explică că textulŭ pe care-lŭ promite d-lŭ Ghica este unŭ textŭ alŭ luĭ Herodotŭ restabilitŭ în multe puncturĭ după o cer-

cetare critică a manuscriptelorŭ; prin urmare elŭ însușĭ este o lucrare originală și nu o reproducțiune servilă a uneĭ edițiunĭ óre-care de Herodotŭ. De altmintrea bunele traducțiunĭ însoțite cu unŭ textŭ originalŭ criticŭ sunt recunoscute ca de o mare utilitate, precum spre exemplu sunt : traducțiunea francesă a luĭ Dione Cassiu de Gros și acea a luĭ Hipocratŭ de Littré. In fine, dacă s'a cerutŭ ca opera maĭ înainte de a începe a se tipări să fie înaintată până la finele cărțiĭ a V-a, causa a fostŭ ca să se pună maĭ întâiŭ de tóte la disposițiunea publiculuĭ conținutulŭ cărțilorŭ IV și V în care se tractéză despre țĕrile locuite astă-ḑĭ de Românĭ și de cele lorŭ maĭ învecinate.

D-niĭ *Sion* și *Alexandri* desvoltă idea, că nu numaĭ tipărirea de bune traducțiunĭ în limba română a clasicilorŭ anticĭ, dar încă și editarea de texturĭ restabilite printr'o critică seriósă potŭ aduce onóre Academieĭ române și folosŭ atâtŭ cetitorilorŭ Românĭ câtŭ şi învĕțațilorŭ de prin alte țĕrĭ.

D-lŭ *Babeşŭ*, mulțămindu-se de aceste diverse explicațiunĭ, arată că deşi termenulŭ de 9 anĭ i se pare cam lungŭ însă d-sa maĭ prefere o lucrare bună de câtŭ o lucrare pripită și de aceea se unesce cu conclusiunile secțiuniĭ literare.

Punênduse la votŭ acele conclusiunĭ, ele aŭ fostŭ admise cu maioritate.

D-lŭ *Babeşŭ* presintă și oferere Academieĭ unŭ mănunchiŭ de documente istorice în copie și neputêndŭ de-ocamdată să le însoțéscă cu aprecierĭ scrise, precum avea de gândŭ, explică în câte-va cuvinte proveniența și natura lorŭ.

Aceşte documente aŭ fostŭ propuse spre cumpĕrare patrioțilorŭ românĭ Mocionescĭ și mitropolituluĭ Șterca Șuluțŭ la anulŭ 1861; aflându-le interesante aceștĭ lăudațĭ bărbațĭ le-aŭ cumpĕratŭ și aŭ decisŭ să fie autografiate în 20 de exemplare, carĭ puținŭ s'aŭ respânditŭ. Acum, după mórtea luĭ Andreiŭ Mocioni, d-lŭ *Babeşŭ* a aflatŭ copiele maĭ multorŭ exemplare în chârtiele repausatuluĭ la Foen, și unulŭ dintre acelea l'a adusŭ Academieĭ ca să-lŭ ofere, dacă nu va

fi vre unulŭ în biblioteca eĭ. Totŭ-de-odată d-lŭ *Babeşŭ* a cerutŭ de la d-lŭ N. Densuşanu, ca d-nialuĭ să verifice dacă aceleaşĭ documente nu se află în copiósa colecţiune adusă de d-sa Academieĭ; din relaţiunea anexată a d-luĭ Densuşanu se constată că numaĭ documentele relative la revoluţiunea luĭ Horia se află în colecţiunea adunată de d-sa, iar cele-lalte îĭ sunt necunoscute; tóte sunt relative la starea socială şi la evenimente politice ale Românilorŭ de dincolo de Carpaţĭ şi între altele se află şi o interesantă corespondenţă între Impărătesele Maria Teresa a Austrieĭ şi Caterina II a Rusieĭ, atingĕtóre de biserica ortodoxă.

D-lŭ Preşedinte, priimindŭ acestŭ mănunchiŭ de 20 foĭ autografiate, mulţămesce d-luĭ *Babeşŭ* în numele Academieĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* ofere şi d-sa, promiţĕndŭ a le aduce la Academie, o colecţiune de 20 documente istorice relative la familia sa, printre carĭ unŭ uricŭ pe pergamentŭ de la Aronŭ Vodă şi altulŭ de la Ioanŭ Sasulŭ, precum apoĭ încă şi unŭ caetŭ, conţinêndŭ o listă de documente făcută la anulŭ 1800 de către spătarulŭ Cuza, negreşitŭ unŭ antecesorŭ alŭ defunctuluĭ Domnitorŭ.

D-lŭ Preşedinte aduce şi d-luĭ *Hasdeŭ* mulţămirile Academieĭ.

Deschiḑêndu-se discuţiunea asupra moduluĭ cum Academia a primitŭ de la Ministerulŭ instrucţiuniĭ publice sarcina de a continua tipărirea documentelorŭ istorice colecţionate de repausatulŭ Eudoxie Hurmusachi şi oferite cu atâta generositate guvernuluĭ românŭ de către familia defunctuluĭ sub unica condiţiune ca ele să fie date publicităţiĭ, Academia cu unanimitatea voturilorŭ membrilorŭ presenţĭ confirmă comisiunea însărcinată încă de la începutulŭ lucrăriĭ cu acéstă publicaţiune şi care se compune din d-niĭ: M. Cogălniceanu, ca preşedinte, D. Sturdza, A. Odobescu şi T. Roseti ca membri, şi decide că acéstă comisiune va presinta câtŭ se va puté maĭ curêndŭ unŭ regulamentŭ pentru regularea publicaţiuniĭ ulterióre de către Academie.

Secţiunea literară, fiindŭ gata a presenta Academieĭ propunerile sale pentru alegerea unuĭ membru în loculŭ rămasŭ vacantŭ prin mórtea

luĭ A. Treb. Laurianŭ, ședința devine secretă conformŭ art. 62 din regulamentŭ.

Ședința se rădică la 4 óre.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 13.

ȘEDINȚA DIN 24 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Chițu G., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secţiunea istorică : *Babeşŭ V., Barițŭ G., Ionescu N., Maniu V., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ, Odobescu Al., Sturdza D., Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu St., Felix I., Ghica Ion, Ştefănescu Gr., Tedu N., Vasicĭ. P.*

Sub preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţiĭ precedente se citesce şi se aprobă.

D-lŭ Preşedinte comunică statulŭ de presenţă alŭ membrilorŭ la şedinţele sesiuniĭ generale până la ḑiua precedentă şi acesta se aprobă în sumă de 10,060 leĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* depune documentele oferite de d-sa în şedinţa precedentă, în numĕrŭ de 22 bucăţĭ, şi maĭ adaoge pe lângă acestea :

Dóue foĭ din evangeliarulŭ tipăritŭ sub Neagoe-Basarabŭ.

O fotografie după portretulŭ Dómneĭ Maria fata Raduluĭ-Voevodŭ şi soţia luĭ Ştefanŭ celŭ Mare din biserica satuluĭ Bălinesciĭ din Bucovina.

Treĭ fac-simile după desemnurĭ colorate din Evangeliarulŭ lucratŭ în Moldova sub Ştefanŭ celŭ Mare, care se păstréză în biblioteca de la München.

Nóue fac-simile după desemnurĭ colorate din Evangeliarulŭ lucratŭ în Moldova sub Ştefanŭ celŭ Mare, care se păstréză în biblioteca imperială din Viena.

Un manuscriptŭ românescŭ din anulŭ 1818, conţinêndŭ o comedie politică în contra Grecilorŭ, care, ḑice manuscriptulŭ, s'aŭ găsitŭ pe uliţă în nóptea când a fugitŭ din Bucurescĭ Vodă-Caragea.

D-lŭ Preşedinte mulţămesce din noŭ d-luĭ *Hasdeŭ* pentru acésta donaţiune.

D-lŭ *Sion* exprimă dorinţa, ca maĭ înainte de a intra Academia în desbaterea ultimelorŭ puncte din proiectulŭ de ortografiă, ce are să se întrebuinţeze în publicaţiunile Academieĭ, să bine-voéscă d-lŭ secretarŭ-generalŭ a face şi a tipări unŭ resumatŭ din tóte conclusiunile luate în anulŭ trecutŭ spre a se avé în vedere în timpulŭ discuţiuniĭ.

D-lŭ *Bariţŭ* aduce la cunoscinţa Academieĭ că este gata a-ĭ supune raportulŭ asupra rădicăriĭ monumentuluĭ luĭ Papiŭ Ilarianu, cu care d-nialuĭ a fostŭ însărcinatŭ.

Acéstă cestiune se va pune la ordinea ḑileĭ pentru o şedinţă viitóre.

Academia intră în şedinţă secretă spre a procede la alegerea de membri pentru locurile rămase vacante. După îndeplinirea formalităţilorŭ cerute, d-lŭ Preşedinte proclamă ca alesŭ, cu maioritatea regulamentară, ca membru în Secţiunea istorică pe d-lŭ *Atanasi Marienescu*, căruia acéstă numire i se va comunica îndată, spre a puté lua parte chiar la şedinţele presenteĭ sesiunĭ generale.

La ordinea de ḑi pentru şedinţa de mâne 25 martie, este procederea, conformŭ art. 10 aliniatulŭ 2 din Statute, la alegerĭ pentru

unŭ locŭ încă vacantŭ în secţiunea literară şi unulŭ în secţiunea istorică.

Şedinţa se rădică la 4 óre.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 14.

ŞEDINŢA DIN 25 MARTIE

Membri presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Chiţu G.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*;

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V.*, *Bariţŭ G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ*, *Odobescu Al.*, *Sturdza D.*, *Urechiă V. A.*;

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente se citesce şi se aprobă.

D-lŭ Preşedinte comunică Academieĭ o adresă a d-luĭ I. Puşcariŭ, inginerŭ, prin care cere ca Academia să bine-voéscă a rectifica apreţuirile ce s'aŭ făcutŭ în anulŭ trecutŭ de către raportorulŭ comisiuniĭ de premiĭ asupra invenţiuniĭ sale de unŭ noŭ stereometru.

Academia, consultată, decide că acéstă reclamaţiune se va trămite la secţiunea sciinţifică, spre păstrare.

D-lŭ *Bariţŭ* citesce raportulŭ asupra înălţăriĭ în Sibiiŭ a monu-

mentuluĭ repausatuluĭ Papiŭ Ilarianu, cu care d-luĭ a fostŭ însărcinatŭ.

Se iea actŭ, mulţămindu-se d-luĭ *Bariţŭ* pentru buna îngrijire ce a datŭ acesteĭ lucrărĭ.

Fiindŭ la ordinea ḑileĭ operaţiunile pentru alegerea de membri în sediele vacante din secţiunea literară şi din cea istorică, Academia intră în şedinţă secretă, în urma căreia se decide că aceste operaţiunĭ vorŭ continua în şedinţa de mâne, 26 martie.

Şedinţa se rădică la 4 óre p. m.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 15.

ŞEDINŢA DIN 26 MARTIE

Membri presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Chiţu G., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V., Bariţŭ G., Ionescu N., Maniu V., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ, Odobescu Al., Sturdza D., Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Felix I., Ghica Ion, Stefănescu Gr., Tecla N., Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente se citesce şi se aprobă.

D-lŭ *Sturdza* observă că, fiindŭ silitŭ a se absenta, nu va puté presenta est-timpŭ proiectulŭ de regulamentŭ pentru publicarea docu-

mentelorŭ adunate de Eudoxiŭ Hurmusachi, și propune ca comisiunea să procédă până la viitórea sesiune generală după cum a urmatŭ până acum.

Academia aprobă.

Membriĭ, intrândŭ în ședință secretă, procedŭ la îndeplinirea formalităților reclamate prin art. 10 aliniatuluĭ 3 din statute, și se alegŭ cu maioritate regulamentară :

D-lŭ Iacobŭ Negruzzi, ca membru în secțiunea literară.

D-lŭ Simeonŭ Florianŭ Marianŭ, ca membru în secțiunea istorică.

D-lŭ Președinte proclamă pe acești domnĭ membri aĭ Academieĭ, cărora acéstă numire li se va comunica îndată, spre a puté lua parte chiar la ședințele presenteĭ sesiunĭ generale.

Ședința se rădică și membriĭ se împartŭ în secțiunĭ.

Președinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ-generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 16

ȘEDINȚA DIN 27 MARTIE.

Membriĭ presențĭ :

din Secțiunea literară d-niĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*;

din Secțiunea istorică d-niĭ : *Babeșŭ V.*, *Barițŭ G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Odobescu Al.*, *Urechiă V. A.*;

din Secțiunea sciințifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion.*, *Ștefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub președinția d-luĭ *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.

Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședinței precedente.

Ne fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ, membriĭ se împartŭ în secțiunĭ și comisiunĭ.

Președinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 17.

ȘEDINȚA DIN 28 MARTIE.

Membriĭ presențĭ :

din Secțiunea literară d-niĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.;*

din Secțiunea istorică d-niĭ : *Babeșŭ V.*, *Barițŭ G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Odobescu Al.*, *Urechiă V. A.;*

din Secțiunea sciințifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu Șt.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ștefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 óră.

Procesulŭ-verbalŭ alŭ ședinței trecute se citesce și se aprobă.

Se comunică o adresă a d-luĭ Ministru de instrucțiune prin care d-sa întrébă cine a fostŭ denumitŭ ca președinte alŭ comisiuneĭ academice care va dirige lucrările exposițiuniĭ de bele-arțĭ. Cu acéstă ocasiune d-lŭ *Odobescu* amintesce, că d-sa fiindŭ silitŭ a se absenta din Bucurescĭ, îndată după închiderea presenteĭ sesiunĭ a Academieĭ, nu póte face parte din acéstă comisiune. Demisiunea d-luĭ *Odobescu* se primesce și se alege în locu-ĭ d-lŭ *Ion Ghica*, care va fi și președinte alŭ aceleĭ comisiunĭ.

Se comunică că d-lŭ N. Pretorianŭ, învĕţătorŭ la comuna Ţinţăreniĭ, din Doljŭ, a oferitŭ pentru museulŭ Academieĭ o colecţiune de 27 monete antice, din carĭ 5 de argintŭ şi altele de bronzŭ, tóte din epoca romană, osebitŭ una de argintŭ care este barbară; aceste monete, cu exclusiunea ultimeĭ, sunt găsite în ruinele uneĭ cetăţĭ antice din comuna Răcariĭ, judeţulŭ Doljŭ.

Academia decide, că se vorŭ aduce mulţămirĭ d-luĭ Pretorianŭ, iar monetele se vorŭ da în păstrarea d-luĭ *D. Sturdza.*

D-lŭ *Sion* aminteșce despre decisiunea ce s'a luatŭ într'una din şedinţele ordinare ale anuluĭ trecutŭ ca să mérgă o comisiune, alésă din sânulŭ Academieĭ, spre a explora anticităţile din Dobrogea, şi propune ca acea comisiune să fiă completată, de óre-ce unulŭ din membri, d-lŭ *Cogălniceanu*, lipsesce din ţéră.

D-lŭ *Ştefănescu* arată că acea propunere, care până acum nu s'a pututŭ pune în execuţiune, a fostŭ deja aprobată de Academiă în sesiunea generală prin votulŭ care a confirmatŭ tóte conclusele raportuluĭ ce s'a făcutŭ asupra lucrăriĭ Delegaţiuniĭ din cursulŭ anuluĭ.

D-lŭ *Babeşŭ* adaoge că pe acestŭ temeiŭ va trebui să se trécă în budgetulŭ pe anulŭ viitorŭ spesele necesare pentru executarea acestuĭ proiectŭ.

D-lŭ *Bacaloglu*, ca raportorŭ alŭ comisiuniĭ financiare, citesce raportulŭ acesteĭ comisiunĭ asupra compturilorŭ anuluĭ încetatŭ :

«Domnilorŭ colegĭ,

«Comisiunea d-vóstre financiară, adunându-se în maĭ multe şedinţe, după ce i s'a comunicatŭ raportulŭ generalŭ alŭ Delegaţiuniĭ, a procesŭ la verificarea compturilorŭ şi averiĭ Academieĭ.

«In ceea ce privesce compturile, comisiunea a găsitŭ tóte în bună regulă şi conformŭ atâtŭ budgetuluĭ votatŭ în sesiunea generală a anuluĭ trecutŭ câtŭ şi expuneriĭ făcute în raportulŭ generalŭ, cititŭ la deschiderea sesiuniĭ actuale.

«Budgetulŭ anuluĭ trecutŭ presinta unŭ excedentŭ de leĭ . 7248.43

«Diferite sume, carĭ nu aŭ fostŭ plătite în cursulŭ anuluĭ budgetarŭ curentŭ, aŭ datŭ unŭ excedentŭ de . . 7023.77

«Se adaugŭ câte-va încasărĭ neprevĕḑute şi adause din cupóne nóue 1080.35

«Astŭ-felŭ resultă unŭ excedentŭ totalŭ de leĭ . . . 15,352.55

«Din acest excedentŭ însă s'aŭ cheltuitŭ diferite sume, adică 9439.25 pentru sporirea fonduluĭ Academieĭ cu ocasiunea conversiuniĭ bonurilorŭ rurale şi a schimbăriĭ altorŭ efecte eşite la sorţĭ; prin urmare la 28 Februarie a. c. a rĕmasŭ unŭ excedentŭ realŭ de . . . . leĭ 5923.30

«De la 1 Martie şi până la 26 Martie a. c., pe care ḑi se încheiă lucrarea nóstră, s'aŭ maĭ cheltuitŭ pentru trebuinţele Academieĭ încă leĭ 3,011 banĭ 30, pentru carĭ aţĭ şi datŭ autorisarea în cursulŭ presenteĭ sesiunĭ, astŭ-felŭ în câtŭ în ḑiua de 26 Martie curentŭ avemŭ unŭ excedentŭ realŭ de leĭ 2902. Trebue însă să observămŭ, că diurnele membrilorŭ Academieĭ pe sesiunea actuală nu aŭ fostŭ socotite şi rĕmâne ca ele să fie prevĕḑute la budgetulŭ ce va presinta Delegaţiunea pentru viitorŭ.

«Comisiunea a examinatŭ asemenea şi cassa Academieĭ, unde a constatatŭ, după recepisele Casseĭ de depunerĭ şi consemnaţiunĭ, că averea actuală a Academieĭ se compune din diferite efecte, represintândŭ în totalŭ o valóre nominală de leĭ 351,800 conformŭ ţifreĭ indicate în raportulŭ generalŭ; în numerarŭ leĭ 1,600 provenindŭ din contribuţiunile pentru tipărirea luĭ Coressi.

«Fondulŭ actualŭ, comparatŭ cu acelŭ alŭ anuluĭ trecutŭ, presintă, cum se observă în raportulŭ generalŭ alŭ Delegaţiuniĭ, unŭ sporŭ în valóre nominală de leĭ 13,000, carĭ represintă suma reală de leĭ 9,439 banĭ 25, întrebuinţată spre acestŭ scopŭ, din excedentulŭ budgetuluĭ expiratŭ, precum s'a observatŭ maĭ susŭ.

«Terminândŭ, credemŭ că Academia are totŭ cuvîntulŭ a mulţămi Delegaţiuniĭ pentru manipularea consciinţiósă a fondurilorŭ Academieĭ şi în anulŭ expiratŭ.

«*Bacaloglu*, *V. Babeşŭ*, *Gr. Ştefănescu.*»

Conclusiunile acestuĭ raportŭ se aprobă și îndată, apoĭ, conformŭ art. 57 din Regulamentŭ, se procede la alegerea Delegațiuniĭ pe anulŭ următorŭ 1881—1882, și se alege cu maioritate de voturĭ :

ca președinte d-lŭ : *Ion Ghica.*

ca asesorŭ din Secțiunea literară, d-lŭ : *Maiorescu;*

ca asesorŭ din Secțiunea istorică, d-lŭ : *D. Sturdza*, și

ca asesorŭ din Secțiunea sciințifică d-lŭ : *P. S. Aurelianu.*

D-lŭ Președinte, în numele a maĭ multorŭ membri aĭ Academieĭ, arată multele și gravele inconveniente ce resultă din disposițiunile aliniatuluĭ 2 din art 10 alŭ statutelorŭ, și întrébă pe Academiă dacă nu este necesarŭ a căuta unŭ mijlocŭ maĭ practicŭ și maĭ ecitabilŭ de a se lua decisiunĭ în casurile prevĕḑute la acelŭ articolŭ. Academia asupra următóreĭ propunerĭ :

«Art. 10 și 24 să se modifice în sensulŭ ca membriĭ Academieĭ să se alégă cu maioritate absolută a membrilorŭ existențĭ și la o singură votare.

«Votarea să se facă a treia ḑi după propunerea Secțiuniĭ respective.»

«*Ion Ghica*, *V. Alexandri*, *Sion*, *G. Barițŭ*, *St. Fălcoianu*, *V. A.* «*Urechiă*, *Teclu.*»

recunoscêndŭ acéstă necesitate în principiŭ, cestiunea se va pune n desbatere în ședința de mâne 29 martie, care se va ține, deși e ḑi de duminecă, spre a activa lucrările.

Ședința se rădică la 4 óre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 18

ȘEDINȚA DIN 29 MARTIE

Membriĭ presențĭ :

din Secțiunea literară d-niĭ: *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B, P.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion. G.*;

din Secțiunea istorică d-niĭ : *Babeșŭ V.*, *Barițŭ G.*, *Ionescu N.*, *Odobescu Al.*, *Urechiă V. A.*;

din Secțiunea sciințifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Ghica Ion*, *Poni P.*, *Ștefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica*,

Ședința se deschide la 1 óră.

Se citesce și se aprobă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ trecute.

Membriĭ ne fiindŭ în numĕrŭ suficientŭ spre a se lua în desbatere cestiunea ce e pusă la ordinea ḑileĭ, se amână pe altă ședință și trecŭ în lucrărĭ de secțiunĭ și comisiunĭ.

Președinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 19.

ȘEDINȚA DIN 30 MARTIE

Membriĭ presențĭ :

din Secțiunea literară d-niĭ: *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*;

din Secțiunea istorică d-niĭ : *Babeșŭ V.*, *Barițŭ G.*, *Ionescu N.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ*, *Odobescu Al.*, *Urechiă V. A.*;

din Secțiunea sciințifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu Șt.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Poni P.*, *Ștefănescu Gr.*, *Tedu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 2 óre

Procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente se citesce și se aprobă.

Se comunică o depeșă din partea d-luĭ *S. Fl. Marianŭ*, prin care mulțămesce pentru alegerea sa de membru alŭ Academieĭ Române.

Insciințată fiindŭ Academia că Maiestatea Sa Regele îĭ va face onóre a veni să o presideze în ḑiua de astăḑĭ, ședința se suspendă și apoĭ se redeschide la órele 3 sub președința Maiestățiĭ Sale Regeluĭ.

După urările de bună venire, cu carĭ Academia primesce pe Maiestatea Sa, Regele binevoesce a oferi pentru biblioteca Academieĭ unŭ exemplarŭ din «*Rumänische Dichtungen, deutsch von Carmen Sylva*» sub alŭ căreia pseudonimŭ Academia felicită pe augusta traducĕtóre de opere poetice române, și uréză ca unŭ așa nepreţuitŭ talentŭ să se producă și în limba națională.

D-lŭ *Hasdeŭ*, ca raportorŭ, în lipsa d-luĭ *Maiorescu*, alŭ comisiuniĭ însărcinate cu proiectulŭ de ortografiă ce este a se întrebuința în publicațiunile Academieĭ, rememoréză maĭ întâiŭ că propunerile acestuĭ proiectŭ aŭ fostŭ votate în anulŭ trecutŭ până la art. 6 in-

clusivŭ şi chiar, în urma uneĭ decisiunĭ a Academieĭ, ele aŭ fostŭ puse în practică; rămâne dar în presinta sesiune a se începe discuţiunea cu acestŭ art. 7, pe care d-lŭ raportorŭ îlŭ şi citesce:

«*i* scurtŭ se va însemna cu *i* simplu fără semnulŭ scurtăriĭ.

«Regula pentru cetire este: *i* finalŭ simplu se pronunţă totŭ-d'a-una «scurtŭ, afară numaĭ unde este cu neputinţă. In casurile unde «este lungŭ (în unele forme de conjugare) se arată lungimea prin «accentulŭ gravŭ.

«Vomŭ scrie dar: ómeni, copii, arbitri, a audi, elŭ audì, tu audi.

«Aşa semnulŭ scurtăriĭ va rămâné în scrierea română numaĭ «pentru însemnarea umbririĭ vocalelorŭ în ă şi ŭ, simplificare fórte «importantă pentrn învĕţarea cetiriĭ şi scrieriĭ în şcóle.»

Apoĭ d-sa lămuresce că, deşi s'a votatŭ întrebuinţarea vocaleĭ *ŭ* cu semnulŭ scurtăriĭ şi că ar păré a fi o contradicţiune de a se respinge vocala *i* cu semnulŭ scurtăriĭ, faptulŭ este însă cu totulŭ contrarŭ; căcĭ *ŭ* nu se pronunţă de locŭ, este o vocală cu totulŭ mută, pe când din contră *i* scurtŭ se pronunţă numaĭ pe jumătate, precum *y* în limba englesă şi *j* în limba germană. De aceea d-sa admite să se facă între *ŭ* şi *ĭ* acea diferinţă, ca să nu se pună semnulŭ scurtăriĭ pe acestŭ din urmă şi prin urmare să se admită propunerea comisiuniĭ.

D-lŭ *Quintescu*, care încă de maĭ înainte se pronunţase în contra întrebuinţăriĭ luĭ *ŭ*, ce nu se aude în pronunciaţiune, află cu atâtŭ maĭ necesarŭ întrebuinţarea semnuluĭ scurtăriĭ pe vocala *i*, care se pronunţă numaĭ pe jumătate.

D-lŭ *Sion* dice, că în compromisulŭ ce s'a admisŭ până acum între sistema de ortografiă etimologică şi cea fonetică semnele diacritice aŭ fostŭ primite după norma adoptată în scrierea românéscă încă de demultŭ şi că de aceea este indispensabilŭ, spré a înlesni fonetismulŭ, ca să se admită usulŭ luĭ *ĭ*; cu atâtŭ maĭ multŭ că neadmiţêndu-lŭ, arŭ deveni cu totulŭ confusă citirea cuvintelorŭ în carĭ *ĭ* se află la mijlocŭ, precum este *să aĭbĭ*.

D-lŭ *Babeşŭ* crede necesarŭ, ca să ne reîmprospătămŭ memoria cu faptulŭ că întrebuinţarea semnuluĭ scurtăriĭ la *u* n'a fostŭ de

felŭ discutată în anulŭ trecutŭ şi că ea stă încă nedecisă. Punctulŭ de vedere în care ne-amŭ pusŭ la votarea luĭ *u* scurtŭ a fostŭ celŭ etimologicŭ, dar în compromisulŭ nostru s'aŭ făcutŭ concésiunĭ numaĭ pentru facilitaraa pronunciaţiuniĭ; ast-felŭ primirea luĭ *u* fără semnŭ de scurtare arŭ fi o contradicere, pe când din contră acea a luĭ *i* scurtŭ fără semnŭ de scurtare este cu totulŭ suficientă.

D-lŭ *Alexandri* observă, că după proiectulŭ comisiuniĭ se suprimă semnulŭ scurtăriĭ pe *i* la unele casurĭ spre a se adopta din contra accentulŭ gravŭ totŭ pe *i* la alte casurĭ; aşa dar ca simplificare a ortografieĭ nu câştigămŭ nimicŭ şi în casulŭ acesta maĭ bine să ne ţinemŭ de usulŭ de până astădĭ a luĭ *ĭ*.

D-lŭ *Romanŭ* susţine articolulŭ 7 din proiectulŭ comisiuniĭ, aflându-lŭ într'unele cu totulŭ conformŭ cu regulele fonetismuluĭ românescŭ; dar totuşĭ elŭ are încă óre-carĭ lacune de óre-ce întrebuinţarea accentuluĭ gravŭ arŭ trebui întinsă la casurĭ maĭ numeróse; spre exemplu, după regulele fonestimuluĭ românescŭ, cuvîntulŭ *copìi* s'arŭ pronunţa copii, de nu arŭ fi primulŭ *i* munitŭ cu unŭ accentŭ gravŭ. De altmintrelea d-sa se declară cu totulŭ şi pretutindenea în contra semnuluĭ scurtăriĭ în formă de semilună totŭ aşa de disgraţiosŭ câtŭ şi de inutilŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* observă la cele emisè de d-lŭ *Babèşŭ*, că întrebuinţarea luĭ *ŭ* este deja votată după o propunere a d-lorŭ Laurianŭ, *Sion* şi *Bariţŭ;* asupra aceleia nu putemŭ reveni şi prin urmare în cestiune acum se află numaĭ adoptarea luĭ *i* scurtŭ cu saŭ fără semnŭ, după coprinsulŭ art. 7, căruia d-sa nu s'arŭ refusa a-ĭ face óre-carĭ modificărĭ în redacţiune.

D-lŭ *Urechiă* arată că deşi nu tóte dialectele române posedă pe *i* scurtŭ, de óre-ce macedo-româniĭ îlŭ pronunţă pe deplinŭ şi chiar cu adause de *l* la finele substántivelorŭ plurale masculine cu articolŭ : *omenli* în locŭ de *ómenii*, noĭ româniĭ de dincóce nu pronunţămŭ acelŭ *i* de câtŭ pe jumătate; de aceea şi socotesce că este necesarŭ a însemna cu semnŭ óre-care, fiă şi acelŭ alŭ semi-luneĭ, care amintesce nu numaĭ pe osmanliĭ ci şi pe Dacĭ. Acéstă întrebuinţare a luĭ *ĭ* are avantagiulŭ de a ne dispensa de orĭ-carĭ alte

semne pe carĭ este silitŭ a le reclama d-lŭ *Romanŭ*, cândŭ d-sa recusă pe ĭ.

D-lŭ *Sion*, referindu-se la citaţiunile ce a făcutŭ d-lŭ *Hasdeŭ* din propunerea subscrisă în anulŭ trecutŭ de d-sa, împreună cu d-niĭ Laurianŭ şi *Bariţŭ*, declară că d-sa a înţelesŭ că pretutindenea exemplele citate sunt munite cu semnulŭ scurtăriĭ; apoĭ desvóltă ideea că adoptarea luĭ ĭ ne va feri de confusiune în maĭ multe cuvinte sinonime ale limbeĭ române.

D-lŭ *Romanŭ,* declarândŭ că tóte obiecţiunile ce i s'aŭ adresatŭ până acum aŭ raportŭ numaĭ la excepţiunĭ şi că regulele în gramatică se facŭ pentru generalităţĭ, astŭ-felŭ în câtŭ este de prisosŭ a se ocupa de dificultatea de pronunciaţiune a străinilorŭ cariĭ, cu saŭ fără semnulŭ scurtăriĭ, vorŭ pronunţa totŭ-d'a-una pe *i* întregŭ, află chiar în admiterea semnelorŭ diacritice adause la consunele *d*, *s*, *t*, spre a face dintr'însele *ḑ*, *ş*, *ţ*, află neutilitatea luĭ *i* cu semnulŭ scurtăriĭ, carele arŭ fi putută la rigóre să se întrebuinţeze în loculŭ acelorŭ semne diacritice.

D-lŭ *Babeşŭ* desvoltă din noŭ ideea, că de óre-ce s'a primitŭ semnulŭ scurtăriĭ la acelŭ *u* finalŭ ce nu se aude, este o contradicţiune de a se usita acelaşĭ semnŭ la *i* scurtŭ care se aude pe jumătate.

D-lŭ *Ion Ghica* amintesce că cestiunea luĭ *i* scurtŭ este acum cu totulŭ insubordinată cestiuniĭ luĭ *u* scurtŭ, care s'a regulatŭ încă din anulŭ trecutŭ, şi că ele nu se potŭ discuta îmbinate de câtŭ atuncĭ când Academia arŭ reveni asupra discuţiuniĭ luĭ *u* scurtŭ.

D-lŭ *Odobescu* arată că d-sa doresce şi crede că într'o ḑi, prin studiulŭ maĭ adâncitŭ alŭ limbeĭ, vomŭ ajunge la o simplificare a ortografieĭ prin disparițiunea celorŭ maĭ multe din semnele diacritice, carĭ încurcă şi strică aspectulŭ scrieriĭ române; dar până vomŭ ajunge la acestŭ resultatŭ, d-sa nu crede că este bine ca să facemŭ totŭ felulŭ de încercărĭ de suprimare a lorŭ nu destulŭ de bine justificată. In casulŭ acesta, lucrulŭ maĭ practicŭ este a ne ţiné de usulŭ adoptatŭ până acum, carele are şi avantagiulŭ de a resolve cele maĭ multe dificultăţĭ ale pronunciaţiuniĭ. De aceea d-sa

crede că e bine să păstrămŭ pe *i* cu semnulŭ scurtăriĭ, până a-tuncĭ când regule nerecusabile ne vorŭ dovedi în ce modŭ ne putemŭ dispensa de dânsulŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ*, revenindŭ asupra propuneriĭ comisiuniĭ, vrea să arate că aci încurcătura provine numaĭ dintr'unŭ termenŭ va ŭ; rĕŭ amŭ denumitŭ *semnŭ alŭ scurtăriĭ*, semnulŭ ce l'amŭ primitŭ pentru *u* finalŭ care nu se aude de locŭ; acela arŭ trebui denumitŭ, precum și este, *semnŭ alŭ amuțiriĭ*, fiindŭ-că *u* care îlŭ pórtă se amuțesce cu totulŭ. Daca însă la *u* finalŭ este amuțire, apoĭ la *i* finalŭ este adevĕrată scurtare. Să schimbămŭ dar denumirea și contradicerĭ nu vorŭ maĭ exista.

Se presintă următorulŭ amendamentŭ :

«*I* atâtŭ finalŭ câtŭ și la mijloculŭ cuvîntuluĭ se scrie cu semnulŭ ˘ cândŭ se aude pe jumătate, precum în : copiĭ, ómenĭ, albă, ș.c.l. *Sion, Quintescu, V. Alexandri.*»

Acestŭ amendamentŭ punêndu-se la votŭ obține maioritatea; elŭ va înlocui art. 7 alŭ proiectuluĭ.

Se citesce art. 8 și se admite cu maioritate

«Articolulŭ nedefinitŭ, pronumele și numeralulŭ *o*, d. e. o casă, odată; amŭ dat'o, se va scrie cu *o* și nicĭ-odată cu *uă*.»

Se citesce art. 9 :

«Apostrofulŭ nu se pune înaintea articoluluĭ femeninŭ *a;* prin urmare se va scrie : casa, masa etc.»

D-lŭ *Babeșŭ* opinéză că prin însă-șĭ primirea semnelorŭ acéstă cestiune se află resolvită.

D-lŭ *Romanŭ* susține, din contra, că sunetulŭ *a* de la finele substantivelorŭ nu este de locŭ identicŭ cu *a* accentuatŭ de la începutŭ saŭ de la mijlocŭ; acela este unŭ congregatŭ a doĭ *a* cu sunetŭ întunecatŭ, adică : *casă-ă=cas'a*. Suprimarea uneĭ vocale trebue să fiă semnalată, și de aceea d-sa susține apostrofulŭ în casulŭ prevĕdutŭ de art. 9.

D-lŭ *Babeșŭ* rĕspunde că deși teoria emisă de d-lŭ *Romanŭ* este adevĕrată, însă de óre-ce până acum amŭ pășitŭ totŭ mereŭ pe

o cale abătută de la dânsa, nu ne maĭ este posibilŭ a ne întórce înapoĭ fără de a face o adevĕrată confusiuue în lucrarea nóstră ortografică; decĭ, fiindŭ-că amŭ admisŭ a scrie *mută* este maĭ simplu ca să scriemŭ *muta*, în locŭ *mut'a*, apoĭ vomŭ scrie *mută* (мѹтъ) și *mutà* (а мѹта).

D-lŭ *Urechiă* se declară pentru conclusiunea proiectuluĭ, căcĭ nu putemŭ prevedé la ce absurdă combinațiune ne-arŭ aduce amintirea prin scriere a tutulorŭ literelorŭ dispărute din cuvinte.

D-lŭ *Hasdeŭ* arată, că apostrofulŭ se pune în genere acolo numaĭ unde sunt dóue cuvinte bine distinse carĭ s'aŭ contrasŭ în pronunciațiune; dar în casulŭ de față, adică alŭ articoluluĭ singularŭ femeninŭ, putemŭ ḑice că în limba română s'a și perdutŭ consciința că este o contracțiune a dóue cuvinte diferite. Decĭ d-sa nu simte necesitatea de a păstra în acestŭ casŭ apostrofulŭ care nu se află în nicĭ o scriere românéscă din orĭ-ce timpŭ.

D-lŭ *Alexandri* observă, că scopulŭ nostru trebue să fie acela de a stabili o ortografiă înlesnitóre și nu de locŭ de a o complica cu semne ce nu sunt impuse de pronunciațiune; altmintrelea amŭ ajunge a crea în scrierea românéscă atâtea dificultățĭ câte sunt bună-óră în cea elenă.

D-lŭ *Odobescu*, referindu-se la diferite exemple ce s'aŭ citatŭ maĭ înainte ca culese din publicațiunile românescĭ anterióre seculuĭ nostru, emite opiniunea că în pripa cu care lucrămŭ este póte imprudentŭ de a ne referi la asemenea autoritățĭ ce nu potŭ fi cu înlesnire controlate.

D-lŭ *Hasdeŭ* răspunde, că de óre-ce uniĭ din părtașiĭ discuțiuniĭ credŭ oportunŭ de a lua exemple din latinitate, d-sa nu vede de ce nu s'arŭ cita și vechile scrise românescĭ.

D-lŭ *Romanŭ* face următórea propunere :

«Apostrofulŭ să se pună înaintea articoluluĭ femeninŭ. *A. Romanŭ.*» care punêndu-se la votŭ cade, admițêndu-se prin maioritate redacțiunea art. din proiectŭ.

Se citesce art. 10.

Neexistândŭ nicĭ o causă paleografică pentru scrierea accentelorŭ, rămâne numaĭ trebuinţa logică dreptŭ singura causă pentru primirea lorŭ. Trebuinţa logică însă în limba română, cât pentru accentuare se mărginesce la conjugaţiunĭ. Acolo deosebirea tonuluĭ aduce deosebirea înţelesuluĭ, tonulŭ trebue dar neapĕratŭ exprimatŭ prin accentŭ, şi anume prin accentulŭ ` primitŭ şi cunoscutŭ pentru asemenea casurĭ. Vomŭ scrie dar *vede* însă *a vedè*, *laudă*, însă *lăudà*, *facŭ* însă *facù*.

D-lŭ *Romanŭ* face următorulŭ amendamentŭ : «a se adauge : «tonulŭ trebue dar neapĕratŭ expresŭ prin accentŭ şi anume prin semnulŭ accentuluĭ greŭ (`) sunetulŭ accentatŭ alŭ luĭ *a* obscurŭ, iar prin semnulŭ ascuţitŭ (´) sunetele accentate ale tutulorŭ vocalelorŭ chiare unde accentulŭ tonicŭ nu cade după regula generală.»

D-sa desvóltă acestŭ amendamentŭ arătândŭ, că în limba română accentulŭ e unŭ punctŭ fundamentalŭ după care trebue să se reguleze tótă ortografia. Intru acésta rolulŭ accentuluĭ este decisivŭ, căcĭ întru adevĕrŭ sunetele ъ şi ѫ nu sunt altŭ-ceva de câtŭ accentuaţiunĭ ale celorŭ-l'alte vocale clare, carĭ, după posiţiunea lorŭ, trecŭ prin 4 grade diferite de accentuaţiune. Diferinţele între unele din aceste grade trebuescŭ neapĕratŭ marcate prin accente, şi în regulă generală se póte ḑice că accentulŭ (`) trebuesce pusŭ acolo unde vocala este obscură, iar celŭ scurtŭ (´) acolo unde vocala este chiară, neapĕratŭ, în unulŭ şi în celŭ-l'altŭ casŭ, când tonulŭ bate pe acele vocale.

D-lŭ *Sion* privesce cestiunea accentelorŭ ca unŭ ce fórte ingratŭ, şi de şi le vede multŭ întrebuinţate în trecutŭ, d-sa crede, că în locŭ de a înlesni, ele nu facŭ de câtŭ a îngreuia ortografia. Pentru acésta d-luĭ se declară în contra art. 10, cu atâtŭ maĭ multŭ că prin articolele anteriόre, principalele dificultăţĭ să află deja înlăturate; astŭfelŭ spre exemplu avemŭ admise pentru sunetulŭ ъ dóue semne adică semi-lună şi gravŭ. Acestŭ din urmă îlŭ punemŭ dreptŭ ъ acolo unde bate tonulŭ, iar unde este simpla alteraţiune a vocaleĭ radicale, punemŭ în locŭ de ъ celŭ-laltŭ semnŭ ˘, aşa dar arŭ trebui să scriemŭ *bunătàţĭ*.

D-lŭ *Hasdeŭ* recunósce și d-sa inutilitatea art. 10, ale căruĭ principiĭ (singurele puncte de carĭ ne preocupămŭ acum) sunt stabilite prin amendamentulŭ propusŭ de d-lŭ Laurianŭ în anulŭ trecutŭ și adoptatŭ de Academie.

D-lŭ *Babeșŭ*, referindu-se și d-sa la amendamentulŭ No. 3 din ședința de la 14 Aprilie 1880, vede că acéstă cestiune este deja regulată și prin urmare art. 10 este inutilŭ.

Se face următórea propunere:

«Propunemŭ suprimarea articoluluĭ 10.

Poni, Sion, Fălcoianu, Ștefănescu, Hasdeŭ, Babeșŭ.»

care se admite.

Orele fiindŭ înaintate, ședința se rădică la 5 $^1/_2$ óre, rămânêndŭ după cererea Majestățiĭ Sale Regeluĭ, ca discuțiunea proiectuluĭ de ortografie să se urmeze în ședința de mâne 31 Martie, la 3 ore.

Președinte : **Carolŭ.**

Secretarŭ generalŭ : *Odobescu.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 20

ŞEDINŢA DIN 31 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Negruzzi I.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*;

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeşŭ V.*, *Bariţŭ G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Odobescu Al.*, *Urechiă V. A.*;

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu Şt.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Poni P.*, *Ştefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 óră p. m.

D-lŭ Preşedinte arată că d-lŭ *A. Odobescu* ĭ-a notificatŭ, că ocupatŭ de alte lucrărĭ şi afacerĭ, se află în imposibilitate de a maĭ purta sarcina de secretarŭ generalŭ, de la care maĭ de demultŭ a demisionatŭ, de aceea şi învită pe membriĭ a se consulta şi a procede la alegerea secretaruluĭ generalŭ.

D-lŭ *Bariţŭ*, observă că alegerea acésta este fixată pentru joĭ, şi că până atuncia sarcina sunt datorĭ, după regulamentŭ, să o pórte d-niĭ secretarĭ de secţiunĭ.

D-niĭ *Maniu* şi *Ştefănescu*, ca secretariĭ secţiuniĭ de istorie şi sciinţe, în lipsa momentană a d-luĭ *Hasdeŭ*, secretarulŭ secţiuniĭ literare, învită pe d-lŭ *G. Sion*, a purta sarcina provisoriŭ.

D-lŭ *Sion* primesce şi ocupă loculŭ secretaruluĭ generalŭ.

Se comunică o adresă a d-luĭ *At. M. Mariĕnescu* carele mulţumesce Academieĭ pentru onórea ce ĭ-a făcutŭ, alegêndu-lŭ de membru alŭ eĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* depune o propunere subscrisă de numĕrulŭ regu-

lamentarŭ alŭ membrilorŭ, cerêndŭ a se alege membru onorarŭ alŭ Academieĭ autoruluĭ opereĭ : «Rumänische Dichtungen», cunoscutŭ sub numele de *Carmen Sylva*. Acéstă propunere, avêndŭ de scopŭ a onora meritulŭ persóneĭ care a făcutŭ patrieĭ române frumosulŭ serviciŭ de a-ĭ popularisa literatura în limba mareĭ naţiunĭ germane, se primesce cu aclamaţiune şi punêndu-se la votŭ, se admite cu unanimitate.

D-lŭ *V. Maniu* depune o propunere, susţinută şi de alţĭ membri pentru alegere de maĭ mulţĭ membri onorarĭ şi corespondenţĭ, care se decide a se pune la ordinea ḑileĭ.

Se maĭ primesce o propunere, subscrisă de 8 membri, carĭ cerŭ a se fixa numĕrulŭ de membri corespondenţĭ pentru fie-care secţiune, cum şi pentru corespondenţĭ străinĭ, care iarăşĭ se decide a se pune la ordinea ḑileĭ.

La 3 óre p. m. Maiestatea Sa Regele ocupă fotoliulŭ preşidenţieĭ.

D-lŭ *Odobescu* citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ precedente care se aprobă,

La ordinea ḑileĭ : subiectulŭ proiectuluĭ de ortografiă.

D-lŭ *Maiorescu*, ca raportorŭ, dă lectură paragrafuluĭ 11, devenitŭ 10, în următórea cuprindere :

«Accentulŭ ˏ întrebuinţatŭ până acum peste *e* şi *o* pentru a exprima diftongiĭ *ea* şi *oa*, este atâtŭ în contra reguleĭ scrieriĭ românescĭ : că acele sonurĭ române, pentru carĭ se scie litera latină corespunḑĕtóre, se scriŭ cu acéstă literă, câtŭ şi în contra natureĭ semnelorŭ, nefiindŭ chematŭ accentulŭ în nicĭ unŭ alfabetŭ a exprima pe *a*.

«Dar accentulŭ ˏ este chematŭ a exprima vocala întonată, ḑicŭ apĕrătoriĭ acesteĭ scrierĭ, şi fiindŭ-că diftongiĭ *ea* şi *oa* provinŭ totŭd'a-una din *e* şi *o* întonatŭ, trebue scrişĭ *é* şi *ó*, aşa cere principiulŭ etimologieĭ române. La acésta se póte rĕspunde : orĭ de unde arŭ proveni *ea* şi *oa,* din momentulŭ în care vocalele *e* şi *o*, aŭ primitŭ

o schimbare fonetică, pentru a căreĭ scriere se află o literă în alfabetŭ, nu potŭ fi lipsite de acéstă scriere pentru a li se descoperi una nóuă. Dacă dar *e* și *o*, din causa întonăriĭ, șĭ-aŭ însoțitŭ unŭ sonŭ, pentru care există literă latină corespundĕtóre, adică *a*, nu potŭ fi scrise altŭ-felŭ decât prin *ea*˙ și *oa*. Altmintrelea pierdemŭ consecința și intrămŭ în deplinŭ etimologismŭ. Iar obiecția, că nu se vede dacă *ea* și *oa* trebuescŭ citite ca diftongĭ *ea* și *oa* și nu *e-a* și *o-a*, nu ne pare întemeiată. Căcĭ scrierea nu este silită a arĕta absolutŭ tóte nuanțele vorbiriĭ și așa nu este nicĭ chiemată a arĕta diftongarea. Dacă arŭ fi altŭ-felŭ, de ce atuncĭ s'arŭ mărgini exprimarea diftongilorŭ la *ea* și *oa* și nu s'arŭ întinde la toțĭ diftongiĭ, d. e. *iubescŭ, voiosŭ, iepure, aluatŭ, căutatŭ?*

«Dar afară de acésta, nu este exactŭ, că orĭ-ce *e* și *o* întonatŭ se preface în *ea* și *oa*. Regula exactă ne-o dă Pumnul : *e* întonatŭ, dacă în silaba următóre se află *a*, ъ și maĭ rarŭ *e*, se preface în *ea;* în cele-lalte casurĭ rămâne *e*, de și este întonatŭ; d. ex. : *vorbescŭ, vorbescĭ*, *vorbească*, *obșteseculŭ*, *obștească ; șeaptĕ*, *șearpe*, alăturea cu *șepte, șerpĕ*. *O* intonatŭ, dacă este urmatŭ de *a*, ъ și *e*, se preface în *oa*, dar înainte de *i* și *u* rămâne *o*, de ex. : *portŭ*, *porțĭ*, *poartă*, *moartĕ*, *moartă*, *mortulŭ*, *morțiĭ*.

«Așa dar semnulŭ accentuluĭ de întonare pusŭ deasupra luĭ *e* și *o* arŭ puté să aibă numaĭ atuncĭ înțelesulŭ diftonguluĭ *ea* și *oa*, când în adevĕrŭ orĭ-ce *e* și *o* întonatŭ s'arŭ și preface în *ea* și *oa*. Dar fiindŭ-că, precum amŭ vĕḑutŭ, nu este așa ci din contră *e* și *o*, de și întonate, în jumătatea casurilorŭ nu se prefacŭ în *ea* și *oa*, însemnarea lorŭ cu accentulŭ întonăriĭ pentru a le arĕta diftongarea este lipsită de logică.

«Unŭ altŭ argumentŭ în contra numituluĭ accentŭ ne pare a fi următorulŭ : acelŭ *a* ce și-lŭ însoțescŭ une-orĭ vocalele *e* și *o* când sunt întonate, nu este o simplă negligență a limbeĭ, óre-cum unŭ obiceiŭ foneticŭ, care arŭ puté totŭ așa de bine să dispară din pronunțare și căruia dar îĭ este de ajunsŭ de a fi numaĭ arătatŭ în trécĕtŭ prin semnulŭ întonăriĭ; acelŭ *a* din contra a ajunsŭ a fi în limba nóstră totŭ așa de importantŭ ca și sonulŭ radicalŭ din care

provine, fiindŭ-că une-orĭ îlŭ consumă chiar pe acesta şi rămâne singurŭ.

De ex. din : *veară, peană, peară, veargă, vearză, measă, afoară* etc., românulŭ a făcutŭ : *vară, pană, pară, vargă, varză, masă, afară* etc., şi adese acolo unde a păstratŭ diftongulŭ *ea*, l'a prefăcutŭ în *ia*, de ex. : *piatră, iapă* etc. (Legea fonetică este, că *ea* şi *oa* tindŭ a se preface în *a* maĭ alesŭ după labiale şi *r*, une-orĭ şi după sibilante). Acéstă pierdere a luĭ *e* din diftongulŭ *ea* şi prefacerea luĭ în simplulŭ *a* este aşa de înrădăcinată în limbă, în câtŭ unele cuvinte cu unŭ *e* primitivŭ sunt apoĭ variate în declinare ca şi când arŭ fi avutŭ unŭ *a* primitivŭ. Pe cândŭ de exemplu în pluralulŭ din *pană, pară, vargă* se reînfăţişéză *e* şi se ḑice *pene, pere, vergĭ*, în alte cuvinte analóge nu se maĭ înfăţişéză nicĭ atuncĭ, ci *a* se schimbă în *ă* ca unŭ *a* primitivŭ : *ţară, ţărĭ, pradă, prăḑĭ* etc.

«Caracteristicŭ este şi exemplulŭ unuĭ *oa* provenitŭ nu din *o* ci din *a* primitivŭ : *foame* din lat. *fames*. Este dar cu neputinţă de a ascunde sub accentŭ sonulŭ *a* provenitŭ din întonarea luĭ *e* şi *o*.

«Acéstă argumentare nu este însă împărtăşită de întréga comisiune; uniĭ membri susţinŭ a se păstra scrierea *é* şi *ó;* între aceştia e d-lŭ *Bariţŭ*, care a fostŭ totŭ-d'a-una de părere, că în genere trebue luată de principiŭ ortograficŭ etimologia mărginită la formele actuale ale limbeĭ române. Rămâne ca în urma uneĭ discuţiunĭ generale a d-vóstre tuturorŭ, să decidă maioritatea voturilorŭ şi asupra acesteĭ controverse.

«Trebue să amintescŭ însă, că şi aicĭ uniĭ ciparianĭ sunt dispuşĭ a face concesiune, şi mĕ referŭ iarăşĭ la citatulŭ studiŭ ortograficŭ alŭ *Telegrafuluĭ Românŭ* din Sibiiŭ. Causa pentru care aceştĭ ciparianĭ nu se împotrivescŭ la scrierea *ea* şi *oa*, este că vĕdŭ sunetele radicale *e* şi *o* păstrate şi în acéstă scriere şi că, odată sunetulŭ radicalŭ păstratŭ, le este etimologicŭ indiferentŭ, dacă glăsuirea *ea oa* se arată prin accentŭ saŭ prin însuşĭ litera noŭ întrodusă. Se citéză şi exemple din alte limbĭ neolatine, relative totŭ la diftongirea luĭ *o* latinŭ, span. *bueno* (bonus), *luego* (locus), franc. *neuf* (novus), *feu* (fo-

cus), dar maĭ alesŭ ital. d. ex. conjugarea luĭ *morire : muoro*, *muori*, *muore*, *moriamo*, *morite*, *muorono*, etc.

«Se înțelege că cercetarea nóstră de maĭ susŭ s'a raportatŭ numaĭ la casurile când *ea* și *oa* proveniaŭ în adevĕrŭ din lungirea luĭ *e* și *o* prin accentŭ. Căcĭ în cele-lalte casurĭ, unde *a* este din capulŭ loculuĭ o vocală de sine stătătóre cu unŭ înțelesŭ propriŭ gramaticalŭ, chiar ceĭ ce dealtmintrelea scriŭ *é* cu accentŭ, trebue să însemneze pe *a* deosebitŭ. De ex. : *face*, *făceà*, *duce*, *duceà*. Aicĭ *a* este vocala flecționară a imperfectuluĭ, și a scrie *făcé*, *ducé* arŭ fi în orĭ-ce casŭ o greșală de ortografiă. — Asemenea trebue să se scrie *stea* și nu *sté*.»

D-lŭ raportorŭ resumândŭ subiectulŭ, discuțiunea se deschide.

D-lŭ *Urechiă* n'a pututŭ lua parte la desbaterile de anulŭ trecutŭ fiindŭ absentŭ, dar d-nialuĭ este alăturea cu fonetiștiĭ carĭ nu facŭ războiŭ derivărilorŭ din propria limbă. In casulŭ de față însă, cu părere de rĕŭ, nu va fi pentru conclusiunea raportuluĭ comisiuniĭ relativă la *ó* și *é* (cu accentulŭ acutŭ). Acestŭ raportŭ ḑice, spre a combate pe susținătoriĭ scrieriĭ luĭ *ó* și *é* cu accentulŭ acutŭ, că se cuvine a însemna alăturea cu *o* și cu *e* litera *a*, fiindŭ-că din causa intonăriĭ șĭ-aŭ însoțitŭ acestŭ sonŭ, pentru care există literă latină corespunḑĕtóre. Este eróre, *e* și *o* în casurile ca în : *cércă*, *tórnă*, nu șĭ-aŭ însoțitŭ sunetulŭ luĭ *a*, ci s'aŭ transformatŭ însele în nisce sunete speciale nóue. Nu este exactŭ că *é* și *ó* se pronunță *ea* și *oa*, fie chiar diftongate, ci la rostire urechia mea simte o neîndoiósă deosebire între *é* și *ó* și *ea* și *oa*. De mirare! idealulŭ fonetiștilorŭ arŭ trebui să fie ca de fie-care sunetŭ să avemŭ semnŭ specialŭ. Dacă este așa, apoĭ cum de venimŭ să ceremŭ ștergerea din alfabetulŭ nostru a semnelorŭ *é* și *ó*, carĭ sunt *icónele* nu a luĭ *ea* și *oa* ci a unorŭ sunete *sui-generis?* D-lŭ *Urechiă* arŭ înțelege să céră acésta etimologiști ultrațĭ, carĭ voescŭ să conserve tóte sunetele carĭ usulŭ le-a topitŭ, saŭ măcar să le însemne loculŭ cu unŭ apostrofŭ. D-lŭ *Urechiă* vede în manținerea semnelorŭ speciale *é* și *ó* și o înlesnire de învĕțare a ortoepieĭ române. Afară numaĭ de nu vețĭ conveni să aninațĭ, ḑice d-nialuĭ, unŭ altŭ semnŭ diftongatelorŭ vo-

cale *ea* şi *oa,* ca ochiulŭ să le scie anume când sunt diftongate, cu anevoiă arŭ puté unŭ străinŭ să nimeréscă în rostirea lorŭ adevĕratuluĭ sunetŭ. Apoĭ de câtŭ să maĭ inventămŭ semne nóue, nu e maĭ practicŭ să nu lepădămŭ unŭ modŭ de a scrie sunetele în cestiune deja adoptatŭ şi cunoscutŭ?

Nu mĕ ocupŭ, adauge d-lŭ *Urechiă*, cum veţĭ conveni să se scrie: *véră* orĭ *vară*, *pénă* orĭ *pană*, *vérză* orĭ *varză*.... deşi este bine, că pe câtŭ timpŭ aflămŭ în o provincie română forme maĭ corecte să nu dămŭ ca normă pe cele necorecte, numaĭ pentru că sunt forme moldovenescĭ orĭ muntenescĭ. Reservŭ cestiunea acésta şi mĕ mărginescŭ a vĕ cere să nu lipsiţĭ *grafia română* de semnele *é* şi *ó*, carĭ încă odată n'aŭ a face cu *e-a* şi cu *o-a*, nicĭ numaĭ diftongiĭ *ea* şi *oa*.

D-lŭ *Quintescu* nu distinge în *ea* şi *oa*, ca d-lŭ *Urechiă*, sunete de o nuanţă cu totulŭ particulară, *sui-generis*, ci diftongĭ, ca şi alţiĭ, pronunţaţĭ prin o singură emisiune de voce; *e* şi *o* s'aŭ deschisŭ, precum *e* din *pellis* s. ex. s'a diftongatŭ în *ie* : *piele*. Nimenea, nicĭ susţiitoriĭ scrieriĭ lorŭ întregĭ, nu vorŭ a face din eĭ *o-á*, *e-á*, precum pretinde d-lŭ preopinentŭ, căcĭ atuncĭ arŭ constitui dóue silabe. Prin urmare reproducerea lorŭ prin *e* şi *o* cu accentŭ acutŭ trebue legitimată în altŭ modŭ. Eă resultă ca necesitate logică din întregulŭ spiritŭ alŭ proiectuluĭ de ortografiă, cum s'a votatŭ până aci, din principiulŭ fundamentalŭ alŭ *etimologieĭ în marginile limbeĭ române*. Spre a învedera acésta, d-sa reamintesce că s'a admisŭ reintegrarea atâtŭ a sunetelorŭ consonantice câtŭ şi a celorŭ vocalice, unde se pronunţă altŭ-felŭ de câtŭ sunetulŭ primitivŭ alŭ limbeĭ române. De aceea s'a conservatŭ p. ex. *sc* când se modifică în *ṣt* înainte de *e* şi *i* : cuno*sc*i, pe*sc*e, fiindŭ-că cuno*sc*u, cuno*sc*uĭ, pe*sc*arŭ; asemenea s'a urmatŭ cu *ḑ* născutŭ din *d* : grin*ḑi*, au*ḑi*, pentru că se ḑice : grin*dă,* au*dŭ*. In privinţa sunetelorŭ vocalice s'a aplicatŭ acelaşĭ principiŭ. Amŭ scrisŭ s. ex. : pĕrŭ, vĕrŭ, vĕdŭ, cu *e* cu semnulŭ scurtăriĭ, ca provenitŭ din *e* : perĭ, verĭ, vede, vedere. Cu modulŭ acesta imaginea unuĭ cuvîntŭ şi a derivatelorŭ luĭ nu ni se înfăţişéză ochilorŭ altŭ-felŭ de la singularŭ până la pluralŭ saŭ de la o persónă la alta. Putemŭ procede altmintrelea în privinţa luĭ *ea* şi *oa*?

Ḑicemŭ s. ex. cun*o*scŭ, cun*o*sceamŭ etc., *o*mŭ, p*o*mŭ, ind*e*mnŭ, ind*e*mnațĭ, etc., s*e*cŭ, c*e*rte, cu *o* și *e* în penultima; să nu scriemŭ *o* și *e* numaĭ cu accentulŭ acutŭ arătătorŭ de modificarea lorŭ când se aude *oa* și *ea*: cunósce, cunóscemŭ etc., ómenĭ, póme, îndémnă, sécă, *cértă*? Acésta e peste putință. Arŭ fi a cădé în contradicere și inconsecuențe bătĕtóre la ochĭ. Dar încă o considerațiune ne légă mânile, după d-lŭ *Quintescu*, de a face áltŭ-felŭ. La regularea accentelorŭ cestiunea în privința luĭ *ea* s'a decisŭ deja anticipando, căcĭ s'a admisŭ accentulŭ acutŭ la imperfectŭ și infinitivŭ, spre a indica căderea accentuluĭ pe ultima în locŭ de penultima, conformŭ reguleĭ limbeĭ române: *lăudá*, *a laudá*, prin urmare și a *tacé* și *ţiné*; prin urmare — *oa* stândŭ în strînsă legătură cu *ea* — și mórtă, pórtă. Aceste considerațiunĭ îndémnă pe d-lŭ *Quintescu* a scrie pe *ea* și *oa* în modulŭ arătatŭ, ca o necesitate imperiósă din premisele date.

D-lŭ *Quintescu*, terminândŭ, relevă că ortografia propusă de comisiune este ca resultanta unuĭ compromisŭ, unŭ terminŭ de mijlocŭ între dóue sisteme opuse. Pe acéstă basă s'a pusŭ d-sa argumentândŭ; speră dar că modulŭ de scriere admisŭ va fi judecatŭ din acelașĭ punctŭ de vedere de către bărbațiĭ cunoscĕtorĭ în afară de cerculŭ Academieĭ.

D-lŭ *I. Negruzzi*: Fundamentulŭ întreguluĭ proiectŭ de ortografiă, așa cum s'a votatŭ până acum, este principiulŭ de a se înlocui, pe câtŭ e cu putință, literele vechĭ cirilice cu literele alfabetuluĭ latinŭ. De aceea, fiindcă în alfabetulŭ vechiŭ diftongiĭ *ea* și *oa* se scrieaŭ cu literele *e* și *a*, *o* și *a*, litere pe carĭ negreșitŭ le avemŭ în alfabetulŭ latinŭ; care arŭ fi causa pentru care amŭ înlocui una din litere printr'unŭ accentŭ? Maĭ întâiŭ accentulŭ nu are nicĭ-odată scopulŭ de a înlocui o literă; apoĭ chiar după regula admisă de Academiă până acum, acestŭ accentŭ (´) are destinațiunea de a însemna silaba care pórtă tonulŭ în cuvîntŭ, silabă accentuată, cum se ḑice, și nu arŭ fi consecuentŭ dacă s'arŭ da aceluiașĭ semnŭ maĭ multe destinațiunĭ. Dacă amŭ scrie în locŭ de *ea* și *oa*, *é* și *ó*, amŭ însemna diftongiĭ într'unŭ modŭ neobicĭnuitŭ în alte limbĭ culte, carĭ tóte le scriŭ prin ambele vocale din împreunarea cărora se compunŭ. Pentru ce arŭ

face ortografia nóstră o exceptiune la regula acésta? Onor. d-lŭ *Urechiă* a susţinutŭ că *oa* nicĭ este unŭ diftongŭ, ci unŭ sunetŭ specialŭ, *sui generis*, care prin urmare arŭ trebui însemnatŭ într'unŭ modŭ specialŭ. Cunoscŭ acéstă teoriă, ea este a celebruluĭ slavistŭ Miklosich din Viena, însă nu póte fi adevĕrată. Nicĭ unŭ românŭ nu pronunţă acestŭ sunetŭ altŭ-felŭ decâtŭ contractândŭ vocalele *o* şi *a*. Acestŭ *ó*, sunetŭ specialŭ alŭ d-luĭ Miklosich, este atâtŭ de străinŭ Românilorŭ, în câtŭ după modulŭ pronunţăriĭ luĭ se póte deosebi cu siguranţă romănulŭ de nascere de străinulŭ care cunósce pe deplinŭ limba nóstră. Atâtŭ de puţinŭ este adevĕrată teoria acésta, în câtŭ în ambiĭ diftongĭ literile *e* şi *o* aŭ rămasŭ secundare, iar litera *a* principală. Raportulŭ d-luĭ *Maiorescu* arată, cu multă dreptate, cum diftongulŭ *ea* tinde a se preface în *a* simplu. Cele maĭ multe cuvinte carĭ odinióră se pronunţaŭ cu *ea* precum : *measă, feata, peană* etc. se pronunţă astădĭ de marea maioritate a Românilorŭ *masă, pană, fată,* ba chiar acele puţine carĭ în unele provinciĭ aŭ păstratŭ forme vechĭ precum : *seara, seamă,* în Moldova se pronunţă *samă, sară.* Dacă este netăgăduitŭ că forma cea maĭ nóuă este forma progresuluĭ, şi pentru casulŭ de faţă, că tendinţa prefaceriĭ diftonguluĭ *ea* în *e* simplu e vederată, arŭ fi ciudatŭ ca tocmaĭ sonulŭ principalŭ să nu se însemne, adică vocala *a* şi să se însemne acelŭ secundarŭ osânditŭ la peire, adică vocala *e*. Acésta se aplică întocmaĭ şi la diftongulŭ *oa* în care vocala *a* este principală şi *o* secundară. Ca exemplu pentru acésta daŭ cuvîntulŭ *povoară*, care acum se pronunţă *povară* şi în curândŭ se va pronunţa numaĭ aşa. *O* are să dispară, *a* va rămâné şi, cu tóte acestea, după părerea unora din domniĭ colegĭ, scrierea să însemne vocala secundară şi să lase la o parte pe cea principală. Argumentulŭ d-luĭ *Quintescu*, care se reduce la principiulŭ, că rădăcina unuĭ cuvîntŭ trebue să rămâe neschimbată în tóte flecţiunile sale, nu póte fi concludentŭ întru câtŭ este cu neputinţă de a generalisa acéstă regulă pentru tóte casurile. La verbulŭ *ţinere*, de ex. rădăcina este *ţin*, ceea ce nu ne va împedeca de a scrie la conjunctivŭ *ţie*. Sciŭ că uniĭ scriŭ *ţină* pentru a fi consecuenţĭ,

dar acéstă formă este străină poporuluĭ. La *treazŭ* plur. *trejĭ*, cum rămâne rădăcina?

In totalŭ impresiunea mea în discuţiunea de faţă este, că nu atâtŭ o necesitate ortografică câtŭ maĭ alesŭ dragostea etimologieĭ, este causa pentru care se susţine lepădarea luĭ *a*...

D-lŭ *Bariţŭ*. Aşa este, nu contestezŭ.

D-lŭ *Negruzzi*. Vedeţĭ dar că instinctulŭ meŭ nu m'a înşelatŭ. Insă Academia, care nu a luatŭ de basă etimologia, sperezŭ că va fi consecuentă, că nu va admite-o nicĭ în casulŭ de faţă şi că va urma a scrie *ea* şi *oa*, cum cu multă dreptate aŭ scrisŭ părinţiĭ noştri în alfabetulŭ cirilicŭ îndreptatŭ şi perfecţionatŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* declară că a scrisŭ până acum şi scrie încă cu *é* şi *ó*, nu însă pentru vre-o raţiune linguistică, care nu există, ci curatŭ numaĭ ca o facilitare aşa ḑicêndŭ stenografică, în locŭ de dóue litere *ea* şi *oa*. D-sa recunósce însă, că scrierea *oa* şi *ea* este singură justificată prin istoria limbeĭ, căcĭ *a* în *oa* şi *ea* nu e o excrescenţă a luĭ *o* şi *e*; şi nu are a face cu diftongirea vocalelorŭ latine scurte accentuate la neo-latiniĭ din occidentŭ, ca în *uomo, buono* saŭ *bueno* etc., ci este unŭ adausŭ din afară, analogŭ cu intercalarea vocaleĭ în limbele celtice, adică ceea ce gramatica celtică ne dă ca regula «armonisăriĭ a dóue silabe cu vocale eterogene.» La Românĭ *a* se intercaléză între silaba cu *o* tonicŭ şi silaba următóre cu *ă* saŭ *e;* între silaba cu *e* tonicŭ şi silaba următóre cu *ă*. Casulŭ când se nasce *ea* înainte de o silabă cu *e* nu e generalŭ şi se datoresce uneĭ pure analogiĭ. Vocala *a* dară în *oa* şi *ea* are dreptulŭ de a fi expresă în scriere. *Oa* totŭ-d'a-una s'a scrisŭ in tóte dialectele române prin dóue litere. *Ea* se găsesce descompusŭ în elementele sale constitutive în subscrierea representantuluĭ românŭ la conciliulŭ de la Florenţa, protopopŭ *Négoe*, care iscălesce cu litere grecescĭ Νεαγόγης, iar nu Νιαγόγης. Cu tóte astea din motivulŭ stenograficŭ, despre care a vorbitŭ, d-lŭ *Hasdeŭ* va primi bucurosŭ scrierea cu *é* şi *ó*.

D-lŭ *Babeşŭ* ḑice că compromisulŭ între etimologiştĭ şi fonetiştĭ s'a făcutŭ din capulŭ loculuĭ cu intenţiune, ca prin regulele adoptate de Academiă să nu se prejudece desvoltarea ulterióră a limbeĭ şi

respective a tonurilorŭ. Decĭ pune întrebarea : óre sunetele de astăḑĭ, şi anume diftongiĭ în cestiune, sunt tonurĭ fixate în limba nóstră? D-nialuĭ nu admite acésta, ci crede că aceste sunete, chiar prin diferitele provinciĭ române, se pronunţă în modŭ fórte diferitŭ de la *o-a* și *e-a* pe deplinŭ expresŭ până aprópe de dispariţiunea luĭ *a* și rămânerea luĭ *o* și *e* accentuatŭ. De exemplu Româniĭ din Banatŭ nu ḑicŭ *şarpe* ci *şerpe*, iar ceĭ de la Crişurĭ în *moarte*, *poartă* abia și fórte puţinŭ facŭ a se auḑi *a*. Decĭ orĭ-care și orĭ-câtŭ de erudite arŭ fi argumentele teoretice, aci vine a se considera *practicabilitatea*. Prin scrierea tonurilorŭ de carĭ ne preocupămŭ în *ea* şi *oa* se prejudecă desvoltarea viitóre, fixându-se aceste tonurĭ, pe când prin simpla accentuare a luĭ *ó* şi *é* rămâne liberă desvoltarea. De aceea se reservă a supune unŭ amendamentŭ asupra propuneriĭ acesteia.

D-lŭ *Urechiă* iea cuvîntulŭ ca să întâmpine unele aserţiunĭ ale d-lorŭ *Quintescu* şi *Negruzzi*. D-lŭ *Quintescu* nu admite modulŭ de argumentare alŭ d-luĭ *Urechiă*, ḑicêndŭ că *ea* și *oa* sunt diftongĭ și că pronunţarea lorŭ este *ea* și *oa*. D-lŭ *Urechiă* se refere chiar la auḑulŭ membrilorŭ Academieĭ și chiar la vorbele cu *é* și cu *ó*, ce d-lŭ *Quintescu* le-a alesŭ ca exemple. Şi apoĭ maĭ mulţĭ din preopinenţĭ aŭ amintitŭ acelaşĭ lucru, că celŭ puţinŭ *é* e diferitŭ pronunţatŭ în Banatŭ, Ardealŭ, peste Oltŭ, în Muntenia, în Moldova, și în totŭ casulŭ nu este nicĭ *ea* ca diftongŭ nicĭ *e-a*. Dar d-lŭ *Quintescu* ḑice, că unde amŭ ajunge dacă amŭ face semne speciale pentru fie-care diftongŭ? D'aceea nicĭ n'a cerutŭ d-lŭ *Urechiă* semne pentru toţĭ diftongiĭ orĭ maĭ bine pentru tóte sunetele speciale, dar nu maĭ puţinŭ acésta e unŭ idealŭ și în vedere cu elŭ nu-ĭ convine pentru că nu-lŭ avemŭ întregŭ acelŭ idealŭ să pérḑă și ceea ce din elŭ este deja realisatŭ.

Câtŭ privesce argumentaţiunea d-luĭ *Negruzzi*, d-lŭ *Urechiă* ḑice că este și d-nialuĭ fonetistŭ, dar nu până unde ajunge d-lŭ *Negruzzi*. Ca fonetistŭ însă înţelege și d-nialuĭ că transcrierea grafieĭ cirilice în grafia latină să aïbă în vedere tocmaĭ idealulŭ fonetiştilorŭ, de a avé semnŭ pentru fie-care sunetŭ, și tocmaĭ de aceea se miră cum d-lŭ *Negruzzi* nu primesce semnulŭ *é* și *ó*. Nu înlocuimŭ cu *é* şi *ó* nicĭ oli-

teră cu accentulŭ care, de sigurŭ, nu face asemenea servițiĭ, ci arată alterarea sunetuluĭ luĭ *e* și *o*. Nu vĕ convine accentulŭ? puneţĭ orĭ-ce altŭ semnŭ, nu importă. Nu este însă axactŭ că *é* și *ó* n'aŭ semne propriĭ în vechia scrisóre românéscă. Cine nu scie că strămoșiĭ noștriĭ aveaŭ litere propriĭ aprópe pentru toţĭ diftongiĭ, și că însemnaŭ în câtŭ-va și alterarea sunetuluĭ vocalelorŭ intrate în diftongĭ. Bine face d-lŭ *Negruzzi* că ne trămite la vechile deprinderĭ grafice, dar acelea tocmaĭ facŭ să nu se ţină în picióre tesa d-sale : amŭ avutŭ în limbă semnulŭ sunetelorŭ *é* și *ó* și eŭ le conservŭ. Dacă în unele părţĭ acestŭ diftongŭ, cum ḑice d-lŭ *Negruzzi*, tinde a perde pe *e*, ca în *fată*, *pană* etc., să nu uĭtămŭ că sunt Românĭ carĭ ḑicŭ încă *fétă, pénă*. Așa dar ceea ce numesce d-lŭ *Negruzzi progresulŭ* în limbă, nu este încă decâtŭ vorbire necorectă, apoĭ aceea nu o ieŭ de lege.

D-lŭ *A. Romanŭ*. Cestiunea cum să se scrie sunetele modulate ale luĭ *e* și *o* provenite din accentuare și posiţiune, se pare a fi fórte seriósă, celŭ puţinŭ așa o înţelege maioritatea comisiuniĭ ortografice pentru că onor. d-lŭ raportorŭ și autorŭ alŭ proiectuluĭ, în art. 11 vine cu unŭ mare aparatŭ de sciinţă, stăruindŭ a ne convinge că acea modulaţiune a sunetelorŭ fundamentale *e* și *o* avemŭ să o scriemŭ cu *ea* și *oa*.

Inteligentulŭ și eruditulŭ autorŭ alŭ proiectuluĭ, onor. d-lŭ colegŭ *Maiorescu*, a stabilitŭ óre carĭ principie e care șĭ-a clăditŭ apoĭ tótă argumentaţiunea; să-mĭ fie permisŭ a mĕ ocupa cevașĭ maĭ pe largŭ cu analisa acelorŭ principie și succedêndu-mĭ a demonstra că principiile d-sale aŭ fostŭ rĕŭ aplicate, ba în parte sunt chiar contrariĭ deducţiunilorŭ d-sale, atuncĭ totŭ aparatulŭ de argumentaţiunĭ *mole ruit sua*.

Eŭ sunt contrarŭ semnelorŭ și accentele chiar numaĭ acolo le admitŭ unde tonulŭ nu bate după regula generală, când vĕḑŭ însă tendinţa, că unŭ sunetŭ, deși modificatŭ în pronunciaţiune, să se scrie cu dóue litere, mĕ simţŭ necesitatŭ a alege rĕulŭ celŭ maĭ micŭ de câtŭ să admitŭ o scriere falsă.

In aliniatulŭ 1 alŭ proiectuluĭ se enunţă unŭ principiŭ, că «acele sonurĭ române, pentru carĭ se scie litera latină corespunḑĕtóre,

se scriŭ cu acéstă literă.» Nimica maĭ logicŭ; de aicĭ însă de sine urméză, că nu numaĭ sunetele modulate ale luĭ *e* şi *o*, ci chiar şi cele obscure ale luĭ *a* şi *e*, avêndŭ a se scrie cu litera latină corespundĕtóre şi nicĭ de câtŭ cu dóue litere necorespundĕtóre; întrebuinţarea accentuluĭ în acestŭ casŭ eŭ o admitŭ numaĭ ca concesiune făcută fonetiştilorŭ.

Dar se dice maĭ departe «nefiindŭ chiămatŭ accentulŭ în nicĭ unŭ alfabetŭ a exprima pe *a;*» pré bine, şi eŭ dicŭ aşa : accentulŭ nu póte exprima pe *a*, care în casulŭ acesta nu este, ci exprimă numaĭ modulaţiunea luĭ *e* şi *o*.

In aliniatulŭ 2 întâmpinămŭ acelaşĭ principiŭ care se cuprinde în aliniatulŭ 1, dar maĭ desvoltatŭ, însă nu maĭ puţinŭ falsŭ în deducţiunĭ şi aplicaţiune; aşa deducţiunea că, scriindu-se sunetele modulate ale luĭ *e* şi *o* cu literele corespundĕtóre, adică totŭ cu *e* şi *o* «perdemŭ consecinţa;» eŭ ţinŭ, că din contră, acésta este adevĕrata consecinţă, pre când a li se adauge încă *a* este a perde consecinţa, pentru că o literă póte să exprime maĭ multe modulaţiunĭ de sunete, pe când unŭ sunetŭ, deşi modulatŭ, nu se póte scrie cu dóue saŭ maĭ multe litere.

Onor. autorŭ alŭ proiectuluĭ maĭ adauge aci «şi intrămŭ în deplinŭ etimologismŭ;» acésta i se pare unŭ mare rĕŭ, dar când d-sa scrie : *spĕlŭ*, *vĕrsŭ*, *pĕrŭ*, *cântândŭ*, *vĕndĕndŭ* etc., nu face etimologismŭ? şi óre numaĭ scriindŭ : *dormŭ, dormĭ, dorme* etc., intrămŭ în etimologismŭ? Ce e dreptŭ d-sa dice «*deplinŭ* etimologismŭ,» eŭ însă unulŭ nu potŭ înţelege, că aci arŭ fi maĭ *deplinŭ* de câtŭ colo.

De am reintra în deplinŭ etimologismŭ! şi sperŭ că vomŭ reintra, bine înţelesŭ că nu în etimologismulŭ limbeĭ latinescĭ, ci în alŭ limbeĭ româneseĭ; — atuncĭ se va înlătura de sigurŭ *multiplicatio entium sine necessitate*, şi cu ele d'împreună tóte combinaţiunile de scriere falsă, «căcĭ scrierea nu este silită a arăta absolutŭ tóte nuanţele vorbiriĭ», dicŭ şi eŭ cu onor. d-lŭ raportorŭ, susţinêndŭ că acéstă enunciaţiune este chiar în contra argumentaţiuniĭ d-sale.

Intrebarea pusă la punctulŭ din urmă alŭ acestuĭ aliniatŭ este atâtŭ de nefericită, în câtŭ numaĭ ilustraţiunea cu exemplele aduse o

întrece în aplicaţiune. Maĭ întâiŭ observŭ că diftongulŭ *oa* nu există în limba română, iar diftongiĭ carĭ se audŭ în *iubescŭ*, *voiosŭ* etc., s'aŭ născutŭ din combinaţiunea unorŭ sunete, din carĭ fiesce-care se aude distinsŭ în pronunciaţiune, pe când sunetulŭ modulatŭ alŭ luĭ *e* şi *o* nu sunt născute din combinaţiunea unorŭ sunete, ci cu totulŭ în modŭ contrarŭ; dacă mĭ-e permisŭ a mĕ exprima aşa, sunetulŭ *e* şi *o* parŭ a crepa în dóue, deci nu e productulŭ duorŭ sunete, ci e purŭ şi simplu modulaţiunea unuĭ şi aceluiaşĭ sunetŭ, şi în ceea ce privesce pe *o*, sunetulŭ luĭ celŭ modulatŭ, numaĭ în spiritulŭ nostru se pare a fi diftongŭ, dar în pronunciaţiune nu este. Cuvintele ***aluatŭ***, ***căutatŭ***, credŭ că aŭ fostŭ puse ca exemple numaĭ din scăpare de vedere, pentru că aci, şi în câte tóte de acéstă categoriă, ***du*** şi *ua* nu constituescŭ diftongŭ, ci dóue silabe distinse.

In aliniatulŭ 3 se ḑice «nu este exactŭ, că orĭ-ce *e* şi *o* intonatŭ se preface în *ea* şi *oa*» şi «regula exactă ne-o dă Pumnulŭ etc.» Cestiunea pusă astŭ-felŭ, deducţiunea este negreşitŭ adevĕrată, dar aci cestiunea este întórsă şi fericitulŭ profesorŭ Pumnulŭ, care aprofundase firea limbeĭ românescĭ, şi, prin urmare, cunoscea bine regulele eĭ fonetice, pusese altmintrea cestiunea, precum se cuvine a se pune. Cestiunea este : când se pronunţă *e* şi *o* ca diftongĭ? Regula scósă din firea limbeĭ române ḑice : sunetulŭ modulatŭ alŭ luĭ *e* şi *o* este condiţionatŭ de tonŭ şi de posiţiune, adică când *e* este intonatŭ şi după elŭ în silaba următóre este unŭ *a* (fie chiar obscurŭ) se pronunţă ca diftongulŭ *ea;* — asemenea şi *o*, când este intonatŭ şi după elŭ urméză *a* saŭ *e* se pronunţă modificatŭ, dar nu ca *oa*, pentru că diftongulŭ *oa* nu există în limba română, ci este unŭ *o* cu sunetŭ profundŭ, pronunţatŭ cu o singură deschiḑĕtură a gureĭ. De câte orĭ va lipsi una din aceste dóue condiţiunĭ, dispare şi sunetulŭ modificatŭ alŭ luĭ *e* şi *o*, aşa de ex. în : *céră*, *céra*, *légă*, *pórtă*, *pórta*, *pórte* etc., sunt amândóue condiţiunile, prin urmare *e* şi *o* se pronunţă modulatŭ; din contra, în *legare*, *legámŭ*, *mortaţiune* etc., lipsindŭ prima condiţiune, tonulŭ, dispare şi disonanţa, de şi posiţiunea este aceeaşĭ, — iar în *cere*, *legĭ*, *porţĭ* etc., lipsindŭ condiţiunea a dóua, posiţiunea, dispare şi disonanţa, deşi tonulŭ adică

prima condiţiune există. Acésta este adevĕrata regulă şi ea este generală. Dar se opune «nu fie-care *e* şi *o*, aflându-se în aceste condiţiunĭ, are sunetulŭ modulatŭ;» şi eŭ dicŭ că nu, dar pentru acésta regula nu este maĭ puţinŭ adevĕrată, pentru că *nula regula sine exceptione* şi chiar excepţiunile însăşĭ dovedescŭ cum că regula e adevĕrată. Dar onor. d-lŭ raportorŭ dice «*e* şi *o*, deşi întônate, în jumătatea casurilorŭ nu se prefacŭ» etc.; eŭ observŭ aci că afirmaţiunea atâtŭ de categorică mi se pare fórte exagerată şi mĕ îndoescŭ că d-lŭ raportorŭ a numĕratŭ acea jumătate de casurĭ; eŭ însă potŭ afirma, fără a mĕ teme de a fi desminţitŭ, că acele casurĭ în carĭ *e* şi *o* se află în condiţiunile sciute şi totŭ nu sună modulatŭ, sunt fórte puţine în comparaţiune cu casurile, în carĭ ele sună după regula generală; apoĭ regula se pune totŭ-d'a-una după marea maioritate a casurilorŭ şi nicĭ de câtŭ după casurile excepţionale.

Argumentulŭ cuprinsŭ în alineatulŭ 5 şi exemplele din alin. 6 mi se parŭ a fi şi maĭ exagerate, pentru că acelŭ *a* pe care se pretinde a şi-lŭ fi însoţitŭ *e* şi *o* şi care se pretinde, că arŭ fi ajunsŭ în limba română a fi atâtŭ de importantŭ ca şi sonulŭ radicalŭ, întru adevĕrŭ este atâtŭ de puţinŭ radicalŭ, câtŭ chiar în acele puţine casurĭ, unde elŭ a înlocuitŭ pe *e* (*pană*, *vară*, *vargă*, *fată*, *masă* etc.) nu se póte ţiné nicĭ cu forţa, pentru că dispare ca şi când n'arŭ fi fostŭ, îndată ce posiţiunea se schimbă (*pene*, *mese*, *fete* etc.)

Exemplulŭ *piatră, iapă* etc., nu credŭ că este seriosŭ, pentru că eruditulŭ domnŭ colegŭ scie pré bine câtŭ sunt de neglese la noĭ peste totŭ, dar maĭ alesŭ aicĭ regulele gramaticale relativŭ la scrierea diftongului *ea* provenitŭ din *é*, *ĭa* şi *ea*, de amŭ ajunsŭ a vedé scrisŭ *lucea*, *ducia*, *audea*, *vindia*, *taiétŭ*, *inapoiétŭ ;* ba unii (în Banatŭ) chiar până şi *scriatŭ*, *scriétŭ*. In fine, dacă exemplele *piatră*, *iapă*, arŭ fi puse cu intenţiune seriósă, atuncĭ unde amŭ aluneca pe precipiţiulŭ foneticŭ? Fiesce-care arŭ veni cu alŭ sĕŭ provincialismŭ : *chiatră*, *chiele*, *tyeptyenŭ*, *jejet*, *hire*, *jin*, *corgy*, *lingy*, şi Macedo-românulŭ cu *niarge*, etc.

Şi maĭ curiósă mi se pare argumentaţiunea basată pe dóue cuvinte : *ţărĭ*, *prădĭ* şi *caracteristiculŭ* exemplu *forme*, căcĭ nu s'a

vědutŭ încă nicăirĭ, curiósa şi întru adevĕrŭ «caracteristica» procedere, ca dóue, treĭ casurĭ sporadice să se constituéscă în regulă ortografică, iar regula generală să fie cu totulŭ desconsiderată.

In alineatulŭ penultimŭ se invócă indirectŭ şi autoritatea unuĭ nume venerabilŭ, usurpatŭ într'unŭ studiŭ ortograficŭ apărutŭ în «Telegrafulŭ românŭ» din Sibiiŭ. Se dise adineaorĭ, că autorulŭ aceluĭ studiŭ este unŭ noŭ colegŭ alŭ nostru, fie cine va fi; eŭ însă negŭ că arŭ fi ciparianŭ, pentru că unŭ adevĕratŭ ciparianŭ nu póte să facă concesiunĭ de acéstă natură.

Câtŭ pentru exemplele citate din alte limbĭ neo-latine (*boeuf*, *neuf*, *feu*, *bueno*, *luego muoro*), observŭ numaĭ atâta, că, deşi găsimŭ multă analogie în schimbările fonetice ale celorŭ-lalte limbĭ neo-latine cu a nóstră, noĭ însă nu regulămŭ ortografia nóstră după a lorŭ; pronunţămŭ şi noĭ *uomŭ*, *uoŭ* etc., dar nu scriemŭ aşa.

Ajunsŭ la alineatulŭ din urmă alŭ §-uluĭ şi vĕdêndŭ eŭ cuprinsulŭ aceluiaşĭ, mĕ simţŭ îndatoratŭ a exprima aci în publicŭ mulţămirea şi recunoscinţa mea eruditului nostru colegŭ, d-luĭ *Maiorescu*, care cunósce atâtŭ de bine limba română şi gramatica eĭ şi care negreşitŭ trebue să se supere d'împreună cu mine, vĕdêndŭ chaotele ce domnesce aci în scrierea limbeĭ, căcĭ nu e óre o grósă nesciinţă şi totală desconsiderare a gramaticeĭ de a scrie *moarte*, *poartă* etc., pe când apoĭ se scrie *océnŭ*, *tétru*, *vedémŭ*, *caḑinŭ (casinŭ)*, *ḑarḑavatŭ*, *ḑelŭ*, *intuḑiaḑm*, ba până şi *querquel*, *querqueteḑ* etc.

Este chiar unŭ seclu de cândŭ noĭ ceĭ de dincolo apucasemŭ a scrie cu litere latine; — prin multe fase a trecutŭ şi la noĭ cestiunea ortografieĭ, dar potŭ afirma, că la noĭ n'a existatŭ nicĭ-odată acea confusiune ce domnesce aci. Amŭ vĕdutŭ multe cărţĭ didactice; eĭ bine, fie-care este scrisă cu altă ortografiă, ba unele fără cunoscinţă de ortografiă; mare inconvenientŭ! Dar acésta devine şi maĭ mare, cândŭ unŭ profesorŭ, editândŭ o carte didactică, se duce la d-lŭ Ministru cerêndu-ĭ aprobarea cărţiĭ pentru scóle, se aprobă; — vine altulŭ cu altă ortografiă, cere şi elŭ şi se aprobă şi a luĭ, şi aşa în infinitŭ; ba s'a întâmplatŭ că prin ordinŭ ministerialŭ s'a decretatŭ a se scrie după unŭ felŭ de ortografiă citatŭ de mine maĭ

susŭ. Este timpulŭ a se pune capĕtŭ acesteĭ confusiunĭ ortografice. La nicĭ unŭ poporŭ cultŭ nu se întâmplă, ca cine-va să aĭbă pretenţiunea de a trece de literatŭ fără a-şĭ fi învĕţatŭ limba şi să scrie o carte fără cunoscinţă de limbă.

Cestiunea ortografieĭ române se va deslega şi aci după unŭ studiŭ aprofundatŭ alŭ limbeĭ şi sperŭ, că trecêndŭ prin fasele prin carĭ amŭ trecutŭ noĭ ceĭ de dincolo, fraţiĭ noştri de aci vorŭ ajunge la unitatea ortografică, precum am ajunsŭ noĭ ceĭ de dincolo. Nu cărturariĭ punŭ regula limbeĭ, precum nu chimistulŭ saŭ naturalistulŭ pune legĭ natureĭ; ci precum aceştia, citindŭ în cartea cea deschisă a natureĭ, învaţă de acolo regulele eĭ cele eterne, aşa şi gramaticiĭ noştri n'aŭ de câtŭ să studieze firea limbeĭ române şi ea le va arăta tóte regulele după carĭ ea trebue scrisă.

Acum nu-mĭ rĕmâne de câtŭ a face câte-va reflexiunĭ la nisce observaţiunĭ ale unora din onor. meĭ colegĭ.

D-lŭ *Negruzzi*, susţinêndŭ scrierea *ĕa* şi *oa* se baséză pe ortografia (ciriliană) cărţilorŭ bisericescĭ, eŭ ţinŭ că din acele nu se póte scóte nicĭ unŭ argumentŭ pentru tesa d-sale, căcĭ sunetulŭ *ea* de exemplu se scriea cu treĭ, patru semne, chiar şi *oa* se scriea cu doĭ *o* (*noo*, *voo*); d-sa combate duplicea însemnătate a accentuluĭ, dar acésta este adoptată deja la modulaţiunile fonetice ale luĭ *a* (*à*, *á*), iar exemplulŭ *ţiĕnŭ*, *ţinĭ*, *ţienă*, *ţiia*, este cu totulŭ altŭ-ceva şi nicĭ de câtŭ analogŭ cu sunetulŭ modulatŭ a luĭ *e* şi *o*. Aci negreşitŭ, că limba tinde a muia întâiŭ, şi în fine va ajunge a elimina pe *n*, precum s'a făcutŭ cu *l*; şi dacă Româniĭ din Banatulŭ Temişuluĭ pronunţă încă *cuniŭ*, *strigonia*, bună-óră ca şi Macedo-Româniĭ, carĭ pronunţă totŭ aşa încă şi pe *l* în *galiina*, *muliere*, — eĭ nu vorŭ puté opri eliminarea acestorŭ sunete astădĭ muiate. Ortografia română, orĭ-cum s'arŭ fixa ea, nu póte să opréscă acestŭ procesŭ ; ea are să constate pronunţarea actuală; limba literară este ca şi ghiaţa, se cristaliséză, dar limba populară curge ca rîulŭ maĭ departe; noĭ dar nu avemŭ să ne preocupămŭ de ortografia viitoruluĭ, ci să ne mărginimŭ a constata vorbirea actuală, dar negreşitŭ regulată.

Câtŭ pentru apostrofarea ce onor. nostru colegŭ face d-luĭ Miklo-

sich. care susține a se scrie *ó* cu semnŭ, că nu arŭ cunósce limba nóstră saŭ sunetulŭ modulatŭ a luĭ *o*, nu mi se pare a fi fericită; unŭ eruditŭ cu reputațiune europeană, cum e d-lŭ Miklosich, cunósce negreșitŭ limba română, dar cunósce bine și sunetulŭ modulatŭ alŭ luĭ *o*, pentru că-lŭ are în limba sa, într'unulŭ din dialectele slavice, în celŭ rusescŭ, în cuvintele *Moskva*, *oteț* etc., unde *o* se pronunță chiar ca și alŭ nostru.

Onor. d-lŭ *Hasdeŭ*, ca să găséscă argumente pentru *ea* și *oa*, a făcutŭ diversiune pe la Celțĭ, dar exemplele aduse de d-sa sunt de altă natură, sunt maĭ multŭ gramaticale nu fonetice, și, în fine, orĭ-cum arŭ fi, n'aŭ să ne reguleze; iar argumentulŭ scosŭ din cărțile bisericescĭ nu valoréză maĭ multŭ decâtŭ acelea ale d-luĭ *Negruzzi*,— nicĭ chiar exemplulŭ cu numele episcopuluĭ *Neagoe*, pentrucă aci *e* nu este în condițiunile luĭ *e* modificatŭ, și se póte scrie pré bine «N*ea*goe.» Că *ea* tinde a se preface în *a*, eŭ unulŭ nu credŭ că vomŭ pronunța când-va *cară*, *capă*, în locŭ de *céră*, *cépĭ* etc. Totŭ așa alusiunea d-sale la stenografie mi se pare a nu se ține de discuțiunea nóstră.

Inchiândŭ, cerŭ a se înlătura paragrafulŭ din proiectŭ și susținŭ propunerea d-luĭ *Babeșŭ*.

D-lŭ *Maiorescu* nu póte vedé analogia invocată de d-lŭ *Quintescu*. Dacă s'a admisŭ a se scrie *vĕdŭ* de la *vedere*, causa e că pentru sonulŭ *ĕ* nu există literă în alfabetulŭ latinŭ, și pentru asemenea sonŭ fără literă propriă am trebuitŭ să admitemŭ semne peste vocala originală; dar unde sonulŭ schimbatŭ are litera sa propriă în alfabetŭ, ea trebue scrisă. Precum scriemŭ *masă* în singularŭ și *mese* în pluralŭ, și însemnămŭ schimbarea luĭ *a* în *e* prin literele propriĭ, precum scriemŭ *se aĭbă* de la *avé* și însemnămŭ trecerea luĭ *a* în *aĭ* prin literile propriĭ,— totŭ așa trebue să însemnămŭ trecerea luĭ *o* în *oa*, fiindŭ-că pentru acestŭ *oa* avemŭ literele propriĭ în alfabetulŭ românŭ. Prin acésta nu se fixéză limba pentru totŭ-d'a-una, cum dice d-lŭ *Babeșŭ*: rămâne limbeĭ deplină libertate eufonică de a se forma și în altŭ modŭ; și dacă va ajunge limba vre-odată a dice *frumosă* în locŭ de *frumoasă* de la *frumosŭ*, atuncĭ va înceta și scrierea *oa*.

De altmintrelea cestiunea nu are mare însemnătate de principiŭ, din momentulŭ în care diftongarea se însemnéză, fie prin *a* fie prin accentŭ, precum a ḑisŭ și d-lŭ *Hasdeŭ*.

D-lŭ *Odobescu*, vĕḑêndŭ că însușĭ redactorulŭ raportuluĭ declară, că aci nu e cestiune de *ortografie* ci numaĭ de *grafie*, recunósce o învederetă contraḑicere în acestŭ art. 11, când într'însulŭ se propune a se înlocui semnulŭ etimologicŭ *é*, prin alăturarea vocalelorŭ *e* și *a*; în adevĕrŭ în casurĭ fórte frecuente noĭ nu pronunțămŭ *ea* ci *ĭa*; exemplu : *érbă (herba)* se pronunță *ĭarbă* și nu *earbă*, *céră (cera)* se pronunță *cĭară* și nu *ceară*. Decĭ nu numaĭ cu *ea* ci și cu *ĭa* arŭ trebui înlocuitŭ, după sistema propusă, sunetulŭ diftongatŭ *é*. — Intru ceea ce privesce pe *ó* nimenĭ nu póte să conteste, că pronunciațiunea Românilorŭ nu face de locŭ să se simtă dóue sunete distincte carĭ, măcarŭ la necesitate în versurĭ, să pótă forma dóue silabe. Astŭ-felŭ prima silabă a cuvîntuluĭ *cóce* nu póte nicĭ-odată să fie despărțită în dóue silabe astŭ-felŭ în câtŭ cuvîntulŭ să fie de treĭ silabe *co-a-ce*: acésta arŭ deveni însă posibilŭ dacă cele dóue vocale ni s'arŭ presinta separate în scriere. Însă când noĭ amŭ avutŭ casurĭ de contopire a dóue vocale, spre exemplu *ai* în cuvinte ca *aĭdĭ*, *maĭcă*, *taĭnă*, noĭ amŭ aflatŭ necesarŭ a însemna acéstă contopire prin semnulŭ scurtăriĭ (˘) pusŭ pe *i*. Totŭ astŭ-felŭ printr'unŭ semnŭ órecare trebue să arătămŭ contopirea luĭ *o* și luĭ *e* diftongațĭ; dar care arŭ fi acelŭ semnŭ? Alŭ scurtăriĭ (˘) nu póte fi, căcĭ ne-arŭ da sunetele ѹ și ѣ. Să inventămŭ decĭ altulŭ noŭ? acésta arŭ fi o nóue complicațiune. — Nu este decĭ maĭ simplu să păstrămŭ în casulŭ acesta pe *o* și pe *e* accentuatŭ cu accentulŭ celŭ usitatŭ (´), care usŭ maĭ are și avantagiulŭ fórte importantŭ pentru d-lŭ *Odobescu*, de a aminti etimologia cuvintelorŭ. Așa dar, fiindŭ-că unŭ semnŭ ne este indispensabilŭ, nu putemŭ face maĭ bine de câtŭ a păstra pe celŭ usitatŭ.— Ni s'a maĭ spusŭ, spre a proba că *é* este astă-ḑĭ unŭ diftongŭ în care literele *e* și *a* s'arŭ fi pronunțatŭ în secoliĭ trecuțĭ cu totulŭ distincte una de alta, avêndŭ numaĭ din ce în ce maĭ multă tendință de a se reduce la simplă literă *a*; ni s'a spusŭ că unŭ ore-care *Négoe*, trămisŭ din România la conciliulŭ de la Florența,

arŭ fi subscrisŭ cu litere grecescĭ numele sĕŭ sub forma de Νεαγόγης; la acésta d-lŭ *Odobescu* arŭ puté rĕspunde, dacă ĭ-arŭ fi și d-sale aminte a face aci aparatŭ cu totulŭ netrebuinciosŭ de erudițiune, că și d-nialuĭ a vĕḑutŭ la muntele Atos numeróse chrisóve grecescĭ de la Négoe Basarabŭ, în carĭ acestŭ Domnŭ se vede denumitŭ Ναγουλας, adică cu diftongulŭ deja pe deplinŭ contrasŭ, acum 350 de anĭ. Dar d-sa maĭ repetă : putemŭ óre să punemŭ temeiŭ pentru pronunciațiunea română pe exemple trase din scrierea cu totulŭ capriciósă a celorŭ vechĭ? Când arŭ fi așa, arŭ trebui să afirmămŭ că între aniĭ 1550 și 1600 bătrâniĭ noștri cuvîntaŭ în limba româna vorbită : *Oaanca*, *Ancaa*, *Marinaa* și alte asemenea posne imposibile. Decĭ de asemenea slabe argumente, închee d-lŭ *Odobescu*, arŭ trebui celŭ puținŭ aci să ne ferimŭ, căcĭ nu ne aducŭ nicĭ unŭ contingentŭ practicŭ și aplicabilŭ la lucrarea nóstră actuală.

Se cere închiderea discuțiuniĭ.

Se pune la votŭ unŭ amendamentŭ propusŭ de d-niĭ *Quintescu*, *Barițŭ*, *Babeșŭ* și *Urechiă*, în următórea cuprindere :

«Diftongiĭ *ea* și *oa* se vorŭ însemna cu *e* și *o* cu accentŭ acutŭ : *omŭ—ómenĭ*, *vécŭ*, afară de *ea* de la imperfectŭ, p. ex. : *mergeá*, *țineá*, și afară de *ea* din *steá* s. e. unde *a* de la fine are o valóre propriă gramaticală.»

Se priimesce cu mare maioritate.

Se supune o propunere complimentară, susținută de d-niĭ *Sion*, *Ștefănescu*, *Quintescu*, *Urechiă* și *Negruzzi*, în următórea cuprindere :

«Pentru împreunarea a dóue saŭ maĭ multe cuvinte saŭ particule să se întrebuințeze semnulŭ liniuțeĭ -, precum : *dă-mĭ*, *ducă-se*, *a-mĭ face*, *a-țĭ aduce* și cele-lalte.»

Se admite fără discuțiune cu maioritate.

Se emite părerea de a se pune la votŭ tóte conclusiunile luate în cestiunea ortografică, atâtŭ în sesiunea anuluĭ trecutŭ câtŭ și în cea de est-timpŭ; dar observându-se că cele din anulŭ trecutŭ aŭ căpĕtatŭ sancțiunea lorŭ încă de atuncia, se punŭ la votŭ numaĭ acelea tractate în cele din urmă dóue ședințe, carĭ

se admitŭ cu unanimitate spre a servi ca basă la scrierea lucrărilorŭ Academieĭ.

Ședința se rădică la 5 și jumătate óre p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *G.Sion.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 21.

ȘEDINȚA DIN 1 APRILIE.

Membriĭ presențĭ :

din Secțiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Chițu G., Hasdeŭ B. P., Negruzzi I., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secțiunea istorică d-niĭ : *Babeșŭ V., Barițŭ G., Ionescu N., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ, Odobescu Al., Urechiă V. A.;*

din Secțiunea sciințifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu St., Felix I., Ghica Ion, Poni P., Ștefănescu Gr., Teclu N., Vasicĭ. P.*

Sub președința d-luĭ *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la 1 și jumătate óră p. m.

Secretarulŭ cere scuse că n'a pututŭ redige încă procesulŭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ din 31 Martie, din causă că n'a pututŭ încă pune în regulă notele celorŭ ce aŭ vorbitŭ asupra importantuluĭ subiectŭ alŭ ortografie.

D-lŭ Președinte comunică o adresă a d-luĭ *S. F. Marianŭ*, care mulțămesce Academieĭ pentru onórea ce ĭ-a făcutŭ de a-lŭ alege membru alŭ eĭ.

Idem o adresă a d-luĭ Juvenale Stefanelli care trămite parte din operele sale la concursŭ pentru premie, carĭ fiindŭ în întârḑiere, rĕmâne a se considera în anulŭ viitorŭ.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ alegerea de membri onorarĭ şi corespondenţĭ, după propunerea făcută în şedinţa precedentă, se primesce o nóuă propunere subscrisă de cincĭ membri, care cere amânarea acestorŭ alegerĭ pentru sesiunea anuluĭ viitorŭ. Acéstă propunere se admite cu o însemnată maioritate.

Se comunică unŭ volumŭ trămisŭ pentru biblioteca Academieĭ sub titlu : *Memorias de la Academia de buenas letras de Barcelona.*
Se primesce cu mulţămire.

Şedinţa se rădică, recomandându-se membrilorŭ să trécă în secţiunĭ şi comisiunĭ.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

p. Secretarŭ generalŭ : *G. Sion.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 22.

ȘEDINȚA DIN 2 APRILIE.

Membriĭ presențĭ :

din Secțiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Negruzzi I., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secțiunea istorică d-niĭ : *Babeșŭ V., Barițŭ G., Ionescu N., Maniu V.* (bolnavŭ), *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Odobescu Al., Urechiă V. A.;*

din Secțiunea sciințifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em., Brândză D., Fălcoianu St., Felix I., Ghica Ion, Poni P., Ștefănescu Gr., Teclu N., Vassicĭ P.*

Sub președința d-luĭ : *Ion Ghica.*

Ședința se deschide la óra 1.

Se aprobă procesele-verbale ale ședințelorŭ din 31 Martie și 1 Aprilie.

Se citesce adresa Academieĭ de buenas letras de Barcelona, prin care trămite Academieĭ române tomulŭ alŭ III-lea alŭ memorielorŭ sale.

Se decide a se admite schimbulŭ cerutŭ.

D-lŭ *T. Maiorescu* anunță că a terminatŭ redacțiunea regulată a conclusiunilorŭ date de Academiă în anulŭ trecutŭ și de est-timpŭ asupra raportuluĭ comisiuniĭ pentru scrierea cu litere latine. Lucrarea d-luĭ *Maiorescu, Regulele ortografieĭ române*, se pune la ordinea dileĭ.

Se procede la alegerea prin votŭ secretŭ a secretaruluĭ generalŭ, în loculŭ rĕmasŭ vacantŭ prin demisionarea d-luĭ *Al. Odobescu.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* întrunindŭ $^{2}/_{3}$ a voturilorŭ, după art. 16 din statute, d-lŭ Președinte îlŭ proclamă de secretarŭ generalŭ alŭ Academieĭ. D-lŭ *Urechiă* mulțămesce de onórea ce i s'a făcutŭ.

D-lŭ *Ion Ghica* cedéză președința d-luĭ *T. Maiorescu* și dă lectură raportuluĭ generalŭ alŭ comisiuniĭ pentru premiele Lazărŭ, Heliade și Năsturelŭ Herĕscu.

D-niĭ *Barițŭ* și *Odobescu* citescŭ raporturile speciale despre cărțile d-lorŭ Hasdeŭ, Meitani și Alexandri.

D-lŭ *Ion Ghica* amintesce că votulŭ asupra cărțilorŭ de premiatŭ este a se face cu $^{2}/_{3}$ din numĕrulŭ membrilorŭ presențĭ.

D-lŭ *Stefănescu* întrébă că pune-se-vorŭ la votŭ și cărțile respinse de comisiune?

D-lŭ *Ion Ghica* afirmă și, unitŭ cu părerea d-luĭ *Sion*, propune să se încépă votarea cu operele carĭ sunt presintate pentru premiele Năsturelŭ, și anume cu acele carĭ aŭ fostŭ primite de comisiune cu maioritate saŭ minoritate, și apoĭ să se trécă și la cele ce aŭ fostŭ respinse de comisiune.

D-lŭ *Odobescu* citesce din noŭ conclusiunile raportuluĭ d-sale, votate cu unanimitate de comisiune, și prin care se propune acordarea premiuluĭ mare Năsturelŭ-Herĕscu d-luĭ *V. Alexandri*, iubituluĭ și ilustruluĭ poetŭ alŭ națiuniĭ române și autoruluĭ drameĭ Despotŭ-Vodă.

Se procede la votŭ și Academia unesce sufragiele eĭ cu ale comisiuniĭ.

D-lŭ Președinte *Maiorescu* proclamă resultatulŭ votuluĭ în aplausele prelungite ale Academieĭ.

Aceleașĭ aplause repețite salută reintrarea în sala ședințelorŭ a d-luĭ *Alexandri*, după proclamarea votuluĭ.

Se procede la votare asupra cărțilorŭ propuse a se premia cu premiulŭ Lazărŭ. Se votéză asupra opereĭ d-luĭ *P. S. Aurelianu: Țĕrra nóstră* și Academia acórdă sufragiele sale acesteĭ opere (aplause).

Se votéză asupra cărțilorŭ de premiatŭ cu premiulŭ *Heliade*.

Se pune la votŭ cartea d-luĭ *B. P. Hasdeŭ : Cuvente den bătrânĭ*, și Academia onóră acéstă lucrare cu sufragiele sale regulamentare (aplause).

D-lŭ Președinte, consultândŭ Academia, se decide ca lunĭ, $^5/_{17}$ Aprilie, să se ţină ședinţa solemnă de încoronarea laureaţilorŭ și de închidere a sesiuniĭ anuale. La acésta ședinţă biuroulŭ va invita pe Maiestăţile Lorŭ Regele și Regina.

Ședinţa se redică la 5 óre. p. m.

Președinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 23.

ȘEDINŢA DIN 3 APRILIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alexandri V., Caragiani I., Hasdeŭ B. P., Maiorescu T., Negruzzi I., Quintescu N., Romanŭ Al., Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babeșŭ V., Bariţŭ G., Ionescu N., Maniu V., Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ, Odobescu Al., Papadopolŭ-Calimachŭ Al., Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianu P. S., Bacaloglu Em. Brândză D., Fălcoianu St., Felix I., Ghica Ion, Poni P., Stefănescu Gr. Teclu N., Vasicĭ P.*

Sub președinţa d-luĭ : *Ión Ghica.*

Ședinţa se deschide la 1 óră și jumătate.

Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ ședinţeĭ din 3 Aprilie și se aprobă.

Se comunică adresa d-luĭ ministru plenipotenţiarŭ alŭ Romă-

niel pe lângă curtea de la Roma, a d-luī N. Creţulescu, pe lângă care alătură adresa de la *Reale Accademia de' Lincei* din Roma, prin care se propune Academieī Române schimbŭ de operile publicate.

Academia primesce cu mulţămire.

D-lŭ *Babesiu* cere însă ca *Accademia de' Lincei* să fie rugată a se pune directŭ în relaţiunī cu universitatea de Iaşī, fără adică intermediarulŭ Academieī române. Va fi de ajunsŭ ca acésta, de astă-dată să anunţe universităţiī din Iaşī buna plecare a Academieī de la Roma.

D-lŭ Preşedinte *Ion Ghica* cere să se încépă desbaterea cu raportulŭ bibliotecii, căcī cifrele ce vorŭ resulta din desbaterile asupra acestuī raportŭ aŭ a servi de basă la budgetulŭ generalŭ alŭ Academieī.

Se încuviinţéză şi se citesce raportulŭ comisiuniī bibliotecei.

D-lŭ *Maniu* arată că nu a subscrisŭ raportulŭ, dar află propunerea d-luī *Odobescu* excelinte. «D-lŭ *Odobescu* ne face o adevĕrată donaţiune din aceste cărţī, peste 200, oferindu-ni-le cu unŭ preţŭ cu totulŭ inferiorŭ valoriī lorŭ.» D-lŭ *Maniu* doresce însă să nu se plătéscă aceste cărţī numaī cu ceī câte 1000 leī, înscrişī în budgetŭ pentru cumpĕrare de cărţī pentru secţiunile, istorică şi literară. Ca secretarŭ alŭ secţiuniī istorice, cere să se reserve vr'o sumă pentru cumpĕrarea cărţilorŭ de carī s'ar ivi necesitate peste anŭ. D-lŭ *Babesiu* ī-a deşteptatŭ atenţiunea şi a vĕdutŭ că acéstă nevoe a secţiuniī s'ar puté împăca cu votulŭ de a se primi oferta d-luī *Odobescu*, dacă suma necesară pentru cărţile de la d-lŭ *Odobescu* s'ar preleva asupra întreguluī condeiŭ de 4000 leī trecutŭ în budgetŭ, şi restulŭ paragrafuluī s'ar puté repărţi între cele treī secţiunī. «Să nu perdemŭ ocasiunea însă de a înzestra biblioteca cu operele oferite de d-lŭ *Odobescu*, carī sunt o adevĕrată donaţiune, de óre-ce facŭ peste 6000 leī, iar nu câtŭ ni se cere.

D-lŭ *Babesiu*. Necesitatea cumpĕrăriī acestorŭ cărţī este necontestabilă şi intereséză tótă Academia, iar nu numaī cutare secţiune a

eĭ. Dacă budgetulŭ presinta excedentŭ lucrulŭ era simplu : se trecea deosebitŭ suma pentru cărţile oferite de d-lŭ *Odobescu*. Cum însă venitulŭ este exauriatŭ totŭ, trebue să se ia acea sumă din ceĭ 4000 leĭ, înscrişĭ în budgetŭ pentru cărţĭ, iar restulŭ va servi la cumpĕrările de cărţĭ ale secţiunilorŭ.

D-lŭ *Stefănescu* reçunósce importanţa operelorŭ ce se propune a se cumpĕra, dar de óre-ce biblioteca Academieĭ are 99 la sută numaĭ opere istorice şi literare, iar sciinţifice atâtŭ de puţine, nu se unesce cu propunerea d-luĭ *Maniu* de a se maĭ reduce ceĭ 1000 leĭ, ce sunt fondulŭ specialŭ alŭ aceleĭ secţiunĭ pentru cumpĕrare de cărţĭ. De abia în anulŭ acesta pentru prima dată s'aŭ cumpĕratŭ cărţĭ pentru secţiunea de sciinţe. D-lŭ *Stefănescu* ar primi să se plătéscă cărţile propuse de d-lŭ *Odobescu* de fie-care secţiune, după natura lorŭ, din fondulŭ respectivŭ.

D-lŭ *Bacaloglu* este de părere ca secţiunile să-şĭ facă cumpĕrăturile după fondulŭ ce aŭ, orĭ dacă Academia consideră că este o ocasiune excepţională aceea ce ni se presintă de d-lŭ *Odobescu*, să acordămŭ mijlóce financiare extraordinare. Să se védă dacă nu sunt sume disponibile de aiurea, de nu se póte reduce la alte spese, bună óră de la tipărirea luĭ Coressi. D-lŭ *Bacaloglu* cu nicĭ unŭ preţŭ însă nu admite ca să se stórcă fondulŭ uneĭ secţiunĭ pentru o alta.

D-lŭ *Sion*. Achisiţiunea cărţilorŭ în cestiune este neapĕrată, căcĭ operile sunt preţióse şi fórte eftine. Sunt 4000 leĭ prevĕḑuţĭ în budgetŭ. Să se împartă pe secţiunĭ şi vorŭ veni câte 1300 de fie-care. Apoĭ de óre-ce cărţile ce sunt a se cumpĕra sunt literare şi istorice, se vorŭ plăti de secţiunile acestea, şi le va maĭ rĕmânea şi lorŭ câte o mică sumă pentru alte cumpĕrărĭ. Secţiuneĭ sciinţifice însă nu i se va atinge de locŭ suma pentru cărţĭ.

D-lŭ *Aurelianŭ*. Virimente nu se facŭ în budgete. Dacă cărţile s'aŭ aflatŭ bune şi cumpĕrarea lorŭ utilă, secţiunea istorică să le iea şi să nu maĭ céră şi secţiunil de sciinţe a le plăti şi ea, căcĭ orĭ-câtŭ «recunoscŭ, ḑice d-lŭ *Aurelianŭ*, că se face o bună achisiţiune, nu trebue să lipsimŭ secţiunea de sciinţe de fondulŭ necesarŭ cumpĕrăturilorŭ sale. De ce să se maĭ reserve, pe comptulŭ acesteĭ secţiunĭ

fondulŭ secţiuniĭ istorice după ce ea va fi cumpĕratŭ pentru ea, pe anulŭ acesta, importanta colecţiune, ce se oferă de d-lŭ *Odobescu?*»

D-lŭ *Alecsandri*. Secţiunile facŭ parte din Academiă ca copiiĭ uneĭ aceleiaşĭ familiĭ. Se presintă pĕrinteluĭ familieĭ ocasiunea d'a cumpĕra o moşiă eftină. Copiiĭ să-şĭ pună la unŭ locŭ partea lorŭ, căcĭ altmintrelea moşia nu se capătă şi dauna este comună. Să nu se pérdă ocasiunea şi să se cumpere operile oferite, apróþe donate, din ceĭ 4000 leĭ aĭ secţiunilorŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* crede, că confusiunea vine de acolo că confundămŭ drepturile secţiunilorŭ şi ale Academieĭ. Drepturile secţiunilorŭ le determină cifrele din budgetŭ. Dar budgetulŭ încă nu e votatŭ şi decĭ nu urméză că dacă Academia a datŭ anŭ uneĭ secţiunĭ 1000 leĭ pentru cărţĭ, este ţinută să dea acéstaşĭ sumă totŭd'a-una. Academia póte să dea una maĭ mică saŭ şi nimica. De astă-dată Academia e în dreptulŭ eĭ de a decide întrebuirea sumeĭ ce crede necesară pentru cumpĕrarea cărţilorŭ în cestiune.

D-lŭ *Fălcoianu*, combătêndŭ pe d-lŭ *Aurelianŭ*, susţine că achisiţiunile de cărţĭ intereséză tótă Academia, iar nu numaĭ secţiunile. Odată ce se află că operele oferite sunt utile, este de interesŭ generalŭ să se cumpere şi tóte secţiunile să contribuiéscă la acéstă cumpĕrare.

D-lŭ *Preşedinte*. A fostŭ de acéstă părere şi de aceea, ca o cestiune de interesŭ generalŭ, a şi trămis'o în cercetarea comisiuniĭ biblioteceĭ. Acéstă comisiune, cu majoritate de doĭ, a opinatŭ pentru cumpĕrare. Altă propunere nu este la biuroŭ.

D-lŭ *Babesiu* depune o propunere în cuprindere : «Suma de leĭ 1847 pentru cumpĕrarea cărţilorŭ oferite de d-lŭ *Odobescu*, să se ia din suma de leĭ 4000, provisiune făcută în budgetŭ pentru cumpărarea de cărţĭ şi legatulŭ acelora; iar restulŭ de leĭ 2,150 să rĕmână destinaţiuniĭ pentru secţiunĭ, conformŭ necesităţiĭ.»

D-lŭ *Preşedinte*. Propunerea d-luĭ *Babesiu* o consideră ca unŭ amendamentŭ la aceea a majorităţiĭ comisiuniĭ, dar nu-şĭ are loculŭ de óră-ce se referă la sumĭ din unŭ budgetŭ, carele încă e numaĭ în proiectŭ.

Se cere punerea la votŭ a propunereĭ d-luĭ *Babesiu.*

D-lŭ *Fălcoianu* nu voesce votarea acesteĭ propunerĭ, căcĭ de nu se va vota s'ar putea crede că Academia nu primesce cumpĕrarea cărţilorŭ.

D-lŭ *Babesiu* cere să se voteze asupra părţiĭ I-ia din propunerea sa, unde este stabilitŭ punctulŭ : Cumpere-se orĭ să nu se cumpere cărţile? Apoĭ se va vota partea a doua : din ce fondŭ să se cumpere?

D-lŭ *Preşedinte* nu primesce acésta, căcĭ nu este în cestiune cumpĕrarea, ci suma necesară eĭ de 1847 leĭ. Utilitatea cumpĕrăreĭ nime nu o contestă; ci este a se hotărî fondulŭ.

D-lŭ *N. Ionescu* se unesce cu părerea, ca ceĭ 1847 leĭ să se dee din fondulŭ generalŭ alŭ cumpĕrărilorŭ de cărţĭ, şi restulŭ acestuĭ fondŭ să se reparţă pe secţiunĭ.

D-lŭ *Romanŭ* cere înlăturarea amendamentuluĭ d-luĭ Babeşiŭ, pe cuvintele aduse şi de d-lŭ preşedinte.

D-lŭ *Preşedinte* dă citire unuĭ amendamentŭ propusŭ de d. *Hasdeŭ* cu cuprindere : «Academia decide a se cumpĕra de la d. *A. Odobescu* cărţile oferite de d-sa în valóre de leĭ 1847.» *Hasdeŭ.*

Se pune la votŭ şi se primesce cu majoritate.

D-lŭ *Preşedinte.* Amŭ votatŭ partea I-a a raportuluĭ comisiuneĭ şi amendamentulŭ relativŭ, acum avemŭ a ne ocupa de partea a II-a, adecă de distribuirea restuluĭ sumeĭ de 4000 leĭ, după ce s'aŭ luatŭ din ea ceĭ 1847, aĭ cărţilorŭ Odobescu, dar acéstă cestiune se va regula la ocasiunea votăreĭ §-luĭ specialŭ din budgetŭ.

Se încuviinţéză.

D-lŭ *Bacaloglu* dă lectură raportuluĭ comisiuniĭ budgetare şi proiectuluĭ seŭ de budgetŭ pe 1881/2.

D-lŭ *Hasdeŭ*, în discuţiune generală, amintesce că în urma votuluĭ de adineórea, este a se aduce modificare la §-lŭ cumpĕrărilorŭ de cărţĭ.

Ne maĭ luândŭ nime cuvêntulŭ, discuţiunea generală se închide şi se procede la acea pe articole.

D-lŭ *Papadopolu-Calimachŭ*, la §-lŭ veniturilorŭ, întrébă dacă Academia

a încasatŭ deja legatulŭ Veisa, de óre-ce comisiunea l'a trecutŭ în budgetŭ la veniturĭ?

D-lŭ *Babesiu* ca membru alŭ comisiuneĭ budgetare, rĕspunde că legatulŭ nu va întârdia de a fi încasatŭ și d'aceia a fostŭ înscrisŭ în budgetŭ.

D-lŭ *Președinte* amintesce că Academia a primitŭ legatulŭ și că se ascéptă numaĭ decretulŭ Regalŭ pentru autorisarea legală a primireĭ luĭ. Acéstă autorisare este însă neîndoiósă, și chiar făcută. și nu vede ce ar fi împedicatŭ pe comisiune de a înscrie legatulŭ Veisa in budgetulŭ veniturilorŭ.

Incidentulŭ se închide.

Se pășesce la votarea veniturilorŭ pe articole.

D-lŭ *I. Ghica* cedéză președința d-luĭ *G. Barițiŭ* în lipsa celorŭ treĭ asesorĭ.

D-niĭ *Fălcoianu și Urechiă* cerŭ votarea veniturilorŭ în totalŭ, iar nu pe articole.

D-lŭ *Bacaloglu* crede că arŭ putea uniĭ membri să aibă obiecțiunĭ de făcutŭ la unele veniturĭ, carĭ nu suntŭ fixe ca subvențiunea de la Statŭ, și deci voesce votarea pe articole.

Se pune la votŭ suma totală a veniturilorŭ și se aprobă cu unanimitate.

Se trece la cercetarea speselorŭ.

D-lŭ *Babesiu*, la litera *m*, spese de cumpĕrare de cărțĭ, cere să se înscrie ceĭ 1847 leĭ votațĭ deja pentru cărțile Odobescu.

D-lŭ *Președinte* dă lectură propunereĭ secțiuneĭ de sciințe în cuprindere: «Subsĕmnațiĭ propunemŭ, ca să se înscrie în budgetŭ suma de 900 leĭ pentru cumpĕrare de cărțĭ sciințifice pentru secțiunea sciințifică.

St. Fălcoianu, Gr. Stefănescu, Poni, Dr. Brândză.

D-lŭ *Bacaloglu* explică că propunerea cere reducerea sumeĭ din budgetŭ de la 1000 la 900 leĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ*. Din ceĭ 4000 leĭ din budgetŭ s'aŭ datŭ deja 1847 leĭ. Rĕmânŭ deci disponibilĭ 2153 leĭ. Numaĭ acéstă sumă se póte trece în budgetŭ. Câtŭ privesce repartițiunea acesteĭ sumĭ pe secțiunĭ, cestiunea e deja regulată prin votulŭ de anŭ, iar după acelŭ votŭ la

repartițiune nu potŭ veni pe séma uneĭ secțiunĭ de câtŭ 718 leĭ.

D-lŭ *Fălcoianu*, sprijinindŭ propunerea secțiuneĭ sale, arată că Academia nu póte refusa de a acoperi prin budgetulŭ sĕŭ trebuințele speciale ale secțiunilorŭ eĭ, și în casulŭ de față nu se potŭ refuza 900 leĭ ceruțĭ de secțiunea de sciințe. Dacă nu se află fondurĭ disponibile, Academia se le iae din reducerĭ la unele §§-e din budgetŭ. Așa bună-óră să se reducă 300 leĭ de la legatulŭ cărțilorŭ, căcĭ legarea póte a maĭ fi amânată. Este asemenea bine să se reducă 200 din 300 leĭ înscrișĭ pentru procese, căcĭ d-lŭ Președinte ne-a declaratŭ că procese nu avemŭ. Iată avemŭ dar 500 leĭ carĭ adaoșĭ la restulŭ din 4000 leĭ (după scăderea celorŭ 1847 pentru cărțile Odobescu) vom avé de unde să dămŭ peste 800 leĭ de fie-care secțiune.

D-lŭ *Alecsandri*. După calculele d-luĭ *Fălcoianu* nu se ajungŭ vre 100 orĭ 150 de leĭ de fie-care, pentru §-lŭ cărțilorŭ de cumpĕratŭ peste anŭ. D-lŭ *Alecsandri* oferă cu tótă dragostea vre o 500 leĭ pentru ajutorarea §-luĭ cărțilorŭ secțiunilorŭ.

D-lŭ *Fălcoianu*, nu vede necesitatea de sacrificiĭ particulare, căcĭ fondŭ este. D-lŭ *Alecsandri* a făcŭtŭ destule sacrificiĭ în viața sa plină de fapte frumóse, dar Academia să se mărginéscă la ceea-ce are.

D-lŭ *Hasdeŭ* cere să nu se votéze propunerea secțiuneĭ sciințifice, căcĭ de s'arŭ vota ceĭ 900 leĭ, apoĭ adăogându-se ceĭ 1847 deja votațĭ și în urmă maĭ adăogându-se și sumele pentru cele-l-alte două secțiunĭ, s'ar trece cu multŭ peste ceĭ 4000 leĭ din budgetŭ.

D-lŭ *Urechiă* arată că votulŭ trebue pusŭ asupra propunerii a II-a a comisiuniĭ bibliotecei, adică repărțirea restuluĭ din 4000 leĭ (din cari deja s'aŭ datŭ 1847 leĭ). Propunerea de 900 leĭ este unŭ fondŭ specialŭ ce se cere de secțiunea sciințifică. Ea se va vota în urmă după regularea fonduluĭ generalŭ de 4000 leĭ înscrișĭ în budgetŭ.

D-lŭ Președinte, *Barițiŭ*, pune la votŭ propunerea de repartițiune a restuluĭ de 2834 leĭ din 4000 leĭ. Ea cade ne-întrunindŭ de câtŭ 11 voturĭ din 19 votanțĭ.

D-lŭ *Președinte* introduce în desbatere o nouă propunere a d-luĭ *Poni* în cuprindere: «Articolulŭ relativŭ la cumpĕrare de cărțĭ să se în-

napoéscă comisiunii spre a-lŭ pune în acordŭ cu votulŭ Academiei de a se cumpĕra cărţile d-lui *Odobescu.*»

«*Poni, St. Fălcoianu, Dr. Brândză.*»

D-lŭ *Urechiă* arată neregularitatea desbaterii şi a venirei tardive a propunerii.

D-nii *Sion* şi *Papadopulo Calimachĭ* combatŭ propunerea, căci nu se cuvine a subordina decisiunile Academiei la ulteriórele regulări a comisiunii budgetare.

D-lŭ *Poni*, apărândŭ propunerea sa, arată că a căutatŭ s'o facă ca unŭ compromisŭ, pentru ca nu cădêndŭ şi propunerea de 900 lei cum a cădutŭ cea a d-lui *Hasdeŭ*, să nu remână secţiunele fără nici unŭ fondŭ de cărţi.

D-lŭ *Fălcoianu* vorbesce în acelaşi sensŭ şi conchide să se însărcinéze comisiunea budgetară a face drépta repartiţiune a sumei rĕmasă disponibilă din 4000 lei.

D-lŭ *Maiorescu*, luândŭ fotoliulŭ preşedinţiei în loculŭ d-lui G. Bariţiŭ, dă citire repartiţiunei ce propune cumisiunea budgetară în coprindere :

500 lei pentru secţiunea literară.
300 » » » istorică.
900 » » » sciinţifică.
450 » » legatu.

Se pune la votŭ şi Academia primesce cu cele două treimi regulamentare.

D-lŭ *Sion*, la litera *n. explorări în Dobrogea*, crede că se póte face o economiă de 1,000 lei şi cere reducerea acestei sume.

Academia nu încuviinţéză.

Se votéză în totalŭ spesele cu unanimitate.

D-lŭ *Maiorescu*. La ordinea ḑilei fiindŭ redacţiunea definitivă a resoluţiunilorŭ Academiei relative la ortografiă, deci rógă pe d-lŭ Bariţŭ să reia scaunulŭ preşedinţiei, căci d-sa are a da lectură acelei lucrări.

D-lŭ *Baritiu*, ocupă fotoliulŭ preşedinţiei.

D-lŭ *Maiorescu* dă lectură operatului sĕŭ şi arată că elŭ nu este

de câtŭ punerea în rênduială a voturilorŭ deja date în anulŭ trecutŭ și în sesiunea curentă :

Regulele ortografieĭ române primite de Academia română în urma desbaterilorŭ din sesiunile generale 1880 și 1881 și a votuluĭ finalŭ din 31 Martie 1881.

1. Literile latine *y*, *ph*, *th*, *qu* și *k*, nu se vorŭ întrebuința în scrierea română, cu excepţiune pentru numele propriĭ și cuvintele strĕine neasimilate, d. e. Quintilianŭ, Ypsilantŭ, Kalium.

2. Duplicarea consonantelorŭ se admite numaĭ acolo, unde provine din alipirea a două cuvinte române, din care unulŭ se termină și altulŭ începe cu aceiașĭ consonantă, saŭ cu o cosonantă de același organŭ, însă numaĭ în lăintrulŭ limbeĭ române, unde se și aude. Vomŭ scrie dar : *innotare*, *innascutŭ*, *innoire* etc. Vom scrie însă : *aprobare* (cu unŭ singurŭ *p*), *afirmare, colaborare, duplicare, comoditate.*

Se lasă latitudine a se scrie : *înmulţire*, saŭ *immulţire*, *inmormêntare* saŭ *immormêntare*. Vomŭ scrie însă totŭ-déuna *impreună*, *impilare*, *impăcare* etc.

3. Se admite duplicarea luĭ *s* în puţinele cuvinte, în care póte servi pentru evitarea confusiuniĭ între două înţelesurĭ diferite : massă *(la masse)* și masă *(la table)*, rassă (*la race*) și rasă (*rasée*), cassă (*la caisse*) și casă (*la maison*).

4. Deosebirea nuanţeĭ de pronunţare a luĭ *s* ca *z* în mijloculŭ și la terminarea cuvintelorŭ nu se însemnéză, aflându-se numaĭ în câte-va cuvinte noŭ primite, și prin urmare nicĭ *s* nu se duplică în mijloculŭ cuvintelorŭ, acolo, unde rĕmâne *s* după natura luĭ. Vomŭ scrie dar : *rosă*, *francesa*, *sintesa*, *nasalŭ*, *nasulŭ*, *frumosulŭ*, etc.

5. Consonanta dublă *x*, păstrată în alfabetulŭ latinŭ din vechiulŭ alfabetŭ campanŭ, o putemŭ primi și noĭ ca o înlesnire grafică pentru împreunarea luĭ *c* și *s* în neologisme și în nume propriĭ : *xilografiă*, *lexiconŭ*, *Xenocratŭ*, *Alexandru.*

Se lasă însă latitudine a se scrie *expediţiune* și *espediţiune; esemplu* și *exemplu*, după cum vrea să pronunţe scriitorulŭ.

6. Sonulŭ ж se va scrie totŭ-déuna cu *j*.

7. Sonurile ч și џ se vorŭ scrie cu *c* și *g* înainte de *e* și *i* și cu

ci și *gi* înaintea celorŭ-l-alte vocale. Cândŭ însă literele *c* și *g* aŭ să sune к și г înaintea vocalelorŭ *e* și *i*, se vorŭ scrie cu *ch* și *gh*.

Vom scrie dar : cine, ginere, cépă, génă, ciaslovŭ, ciocârliă, ciută, giamŭ, Giurgiu, cheie, unchiŭ, ghemŭ, ghindă, etc.

8. Sonurile ш și ц se vorŭ scrie totŭ-déuna cu *ș* și *ț*, adecă *s* și *t* însemnate cu sedilă francesă.

Pentru sonulŭ з se admitŭ două scrierĭ. Acolo, unde flecțiunea română ĭ-lŭ arată ca provenindŭ dintr'unŭ *d*, se va scrie cu *ḑ*; asemenea acolo unde se arată *d*, fie și din cuvintele primite în limba română ca neologisme; în cele-l-alte casurĭ se va scrie cu *z*.

De exemplu : creḑĭ, verḑĭ, ḑeŭ, ḑioa; însă zimbescŭ, zălogŭ, lucrezŭ, botezatŭ.

9. щ se scrie cu *sc*, unde vre o formă flecționară română arată unŭ *sc*, din care a provenitŭ : cunoscĭ, pesce, româneseĭ; asemenea și în cuvêntulŭ a *sci* cu derivatele luĭ, sciință, cunoscință, etc. Se scrie însă Stefanŭ, stergarŭ, aștepţŭ.

10. Să se însĕmneze sunetulŭ ъ cu semnulŭ ᵕ, iar sunetulŭ î cu semnulŭ ^ de asupra vocaleĭ originare din care a provenitŭ.

11. În vorbele flesibile să se conserve *u* finalŭ cu semnulŭ scurtăriĭ, acolo unde se aude pe jumĕtate saŭ nu se aude de locŭ, d. e. omŭ, bunŭ, lucrulŭ, plecŭ, facŭ, fiŭ.

12. *i scurtŭ* se va însemna cu ĭ cu semnulŭ scurtăriĭ, d. e. ómenĭ, copiĭ, auḑĭ.

13. Articolulŭ nedifinitŭ, pronumele și numeralulŭ *o*, se va scrie cu *o*, și nicĭ o dată cu *uă;* d. e. o casă, o dată, am dat-o.

14. Apostrofulŭ nu se pune înaintea articoluluĭ femeninŭ *a*, prin urmare se va scrie casa, masa, etc.

15. Diftongiĭ *ea* și *oa* se vorŭ însemna cu *é* și *ó*, afară de *ea* de la imperfectŭ, și de *ea* în cuvinte ca steá, unde *a* finalŭ are valóre propriă gramaticală; d. e. mergeá. ţineá, steá.

16. Pentru împreunarea a două saŭ maĭ multe cuvinte saŭ particule se întrebuinţéză semnulŭ liniuţeĭ —, d. e. dă-mĭ, ducă-se, a-mĭ face.

D-lŭ *Maiorescu* n'a schimbatŭ de câtŭ numerotarea regulelorŭ, carĭ s'aŭ votatŭ, punêndu-le într'o ordine maĭ potrivită. D-sa însă în

lucrarea ce presintă află unŭ punctŭ care a remasŭ nefixatŭ; acela e relativŭ la scrierea luĭ ъ și î. A fostŭ o propunere de a se scrie aceste sunete cu semnulŭ ᴗ și ʌ. Altă propunere însă a cerutŭ păstrarea tuturorŭ accentelorŭ, dar nu a determinatŭ carĭ din ele vorŭ fi puse pentru ъ, și care pentru î. Așa că astă-ḑĭ cestiunea scrieriĭ luĭ ъ și î a rĕmasŭ nehotărâtă.

D-lŭ *Sion* crede că cestiunea a fostŭ resolută prin exemplele aduse de d-lŭ Laurianŭ propunătorulŭ păstrăriĭ semnelorŭ diacritice.

D-lŭ *Maiorescu* nu vede acésta, căcĭ propunerea cere conservarea a vr'o 5 semne și nu indică carĭ aŭ a servi pentru ъ și î. Din exemplele citate încă nu apare lămuritŭ lucrulŭ.

D-lŭ *Negruzzi*, în discuțiunea generală, cere explicațiunĭ asupra reguleĭ admise pentru duplicarea luĭ *s* în cuvintele *cassă* și *casă*, din interesulŭ determinăriĭ înțelesuluĭ propriŭ alŭ vorbeĭ. D-luĭ întrébă cum se va scrie vorba *rasă* care are treĭ înțelesurĭ : *rasă* (haină de călugărĭ), *rasă* (termenŭ de etnografiă) și *rasă* (participulŭ trecutŭ de la verbulŭ a rade).

D-lŭ *Urechiă* nu vede că acésta este discuțiune generală. D-lŭ *Negruzzi* va afla lămuririle ce cere în analele nóstre, la ocasiunea desbaterilorŭ. Negreșitŭ și eŭ am puncte cu care așĭ avé de obiectatŭ asupra conclusiunilorŭ Academieĭ, dar nu credŭ bine să reîncepemŭ discuțiunile la totŭ momentulŭ, orĭ altmintrelea facemŭ pânḑa Penelopeĭ.

D-lŭ *Quintescu* recunósce că a rĕmasŭ obscurŭ punctulŭ alŭ 10-lea despre scrisórea luĭ ъ și î. D-lŭ Laurianŭ făcêndŭ să i se admită amendamentulŭ cu semnele, nu a voitŭ să explice care din ele și cum aŭ a servi pentru ъ și î. Dovadă este însașĭ aplicarea nouelorŭ regule votate în 1880 de Academiă la tipărirea analelorŭ. «Vedețĭ, ḑice d-lŭ *Quintescu*, în aceste anale să scrie *cănd* cu *a*, și *lîngă* cu î. D-lŭ *Babesiu* a închisŭ discuțiunea, cu unŭ amendamentŭ și cestiunea a rĕmasŭ nedeslegată. D-lŭ *Quintescu* arată cu exemple nesuficiența preceptuluĭ votatŭ d'a se representa ъ și î prin vocale corespunḑĕtóre latine, ținêndŭ sémă de derivațiunea din propria limbă română. D-sa arată că sunt cuvinte de ale căror vocale originale nu putem ține sémă, rĕmânêndŭ afară din etimologia română și a neologismelorŭ. Din amendamentulŭ d-luĭ Laurianŭ nu era nicĭ o lămurire,

iar după proiectulŭ comisiunii ortografice, nu se evitéză unele inconsecinți și erori, pe cari d-lŭ *Quintescu* le semnaléză ilustrându-și argumentarea cu exemple. După comisiune vorba *stringă* va trebui să fie scrisă cu *a*, căci ea pune pe *î* numai la începutulŭ vorbelorŭ, apoi acésta bine este?»

D'aceea d-lŭ *Quintescu* cere ca Academia să se pronunțe într'unŭ modŭ. D-lui va da probă de disciplinare adoptândŭ și ca particularŭ ortografia fixată de Academiă, numai ca să o fixeze într'unŭ felŭ. D-lui vine — daca e întrebatŭ — să propună modulŭ ce crede mai nimeritŭ de deslegare prin propunerea următóre :

«ă și î se vorŭ însĕmna cu ̆ și ^, puse d'asupra vocalelorŭ din «cari se constată că aŭ provenitŭ în lăintrulŭ etimologiei române și a «neologismelorŭ. In cele-alte casuri însă ă se va exprima numai prin «ă iar î numai prin *i* cu circumflexŭ : î. «*Quintescu*, *Melchisedecŭ*».

D-lŭ *Maiorescu* reamintesce că propunerea d-lui Laurianŭ nu hotăresce nimica despre scrierea lui ă și î, iar propunerea comisiunii ortografice a fostŭ respinsă, așa în câtŭ nu este luată nici o conclusiune de către Academiă. Ce să facemŭ dar? Cum amŭ datŭ unŭ votŭ suplimentarŭ relativŭ la întrebuințarea liniuței între dóue vorbe : dă-mi, dumi-te; totŭ asemenea se cade să dămŭ unŭ votŭ suplimentarŭ pentru însemnarea lui *a* și *e* ca ă și î.

D-lŭ *Maiorescu* combate apoi propunerea d-lui *Quintescu*, căci ori câtŭ de fonetistŭ este, i vine greŭ a scrie *cînd* în locŭ de a-lŭ scrie cu *a* : *când*. D-lŭ *Maiorescu* propune ca ă și î să se însémne cu sĕmnulŭ scurtării pusŭ d'asupra vocalelorŭ din cari acestŭ ă și î aŭ provenitŭ.

D-lŭ *Maiorescu* observă că noi nu facemŭ ortografia ci grafia limbei. Ortografia o stabilesce gramatica și lexicónele. Ceea ce facemŭ noi este subordonatŭ acelorŭ lucrări și ca atare e în definitivŭ lucrare provisoriă. Încă nu e stabilitŭ de ajunsŭ ori *dinsulŭ* să se scrie cu *e*, căci ar deriva de la *ens*. În privința filologiei nóstre este încă multŭ de lucru. Nu este definitivŭ stabilită filiațiunea vocalelorŭ și în multe casuri nu scimŭ să spunemŭ în ce momentŭ s'a născutŭ ă și î, și din care anume sunete.

D-lŭ *Maiorescu* preferă deci, să lase liberă controversa asupra acestui punctŭ, ca și până acumŭ. Așa se întêmplă la Germani, cari

unii scriŭ Hülfe, alţii Hilfe, unii würklich, alţii cu *i*, etc. «Noi desbatemŭ adi *grafia* și nu putemŭ prejudeca etimologia. Să lăsămŭ gramaticilorŭ şi lexicografilorŭ sarcina de a determina în fie-care casŭ, care a fostŭ vocala originală, și deci cu ce anume vocală va trebui să se scrie ĭ şi î.

D-lŭ *Babesiu* amintindŭ desbaterile urmate anŭ asupra luĭ ĭ și î, dice că amendamentulŭ d-sale a cerutŭ închiderea discuţiunii din causa direcţiunii violente ce luase desbaterea. D-lŭ *Babesiu* dice : «Așa la §-lŭ 5, prin adoptarea diferitelorŭ accente și respective a modului de întrebuinţare pentru ele, se credeá deslegată cestiunea scrierei luĭ ĭ şi î cu litere latine, pe de o parte ne admiţêndu-se nicĭ o diferinţa întru notarea ambelorŭ, iar pe d'altă parte — de și în modŭ neespresŭ prin conclusŭ formalŭ, admiţêndu-se că aceste vocale nasale, rĕsp. guturale, trebuescŭ luate din existentele forme române, şi chiar după neologisme. Astă-di însă, când ni se presintă conclusiunele nóstre în totalŭ, nu putemŭ să nu recunóscemŭ, că cestiunea amŭ atins'o dar n'amŭ deslegat'o. Totuşi continuarea discuţiunii asupra acestui punctŭ, așa credŭ, că ne va convinge cum că în stadiulŭ de astă-di alŭ desvoltării limbei nóstre abia este posibilă formularea uneĭ regule, care să corespundă pe deplinŭ, ci va trebui să ne mulţămimŭ cu o mĕsură óre-care, ce ni se va presenta ca mai simplă și înlesniciósă precum şi mai puţin prejudiciósă pentru ulterióra desvoltare. Din acestŭ punctŭ de vedere cea propusă de d-lŭ *Maiorescu* pare a corespunde. Dar una să nu se uite, că adecă la punctulŭ 10 să fie citate și exemplele de accentuare, câte cuprinde amendamentulŭ primitŭ, căci numai prin acele exemple se completézá regula adoptată de Academiă pentru accentuarea cuvintelorŭ.

D-lŭ *preşedinte Bariiu*, anunţă depunerea la biuroŭ a treĭ propunerĭ, doue deja cunoscute : 1) a d-lui *Maiorescu* sprijinită de d-niĭ *Papadopulo-Calimachŭ*, *Negruzzi*, *Caragiani* şi *Urechiă;* 2) a d-luĭ *Quintescu*, și a 3) una încă necunoscută dar nu departe de a d-luĭ *Maiorescu*, propunerea presentată de d-lŭ *Stefănescu* în cuprinderea următóre :

«Ca explicare practică a amendamentului d-luĭ Laurianŭ din anulŭ «trecutŭ propunŭ că :

«Sunetulŭ ӡ să se scrie cu ă saŭ ĕ, unde etimologia română ne dă aceste litere.

«Sunetulŭ î să se scrie cu â, î saŭ ê, iarăşĭ unde etimologia ro-«mână ne arată aceste litere.

»Pretutindenĭ însă unde etimologia română nu ne arată pe *a* saŭ «*e*, sunetulŭ î se scrie cu *i* cu circumflexŭ.» *Gr. Stefănescu.*

D-lŭ *preşedinte* însă, observândŭ că adunarea nu maĭ este în numĕrulŭ regulamentarŭ, ridică şedinţa la orele 5 p. m. anunţândŭ pe cea viitóre pe ḑiua de mâne, 4 Aprilie.

Preşedinte : *Ion Ghica.*

Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

PROCESU-VERBALŬ No. 24.

ŞEDINŢA DIN 4 APRILIE.

Membri presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alecsandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ A.*, *Sion G.*, *Negruzzi I.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babesiu V.*, *Baritiu G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Odobescu A.*, *Papadopolo Calimachŭ A.*, *Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianŭ P. S.*, *Bacaloglu E.* *Brândză D.*, *Fălcoianu S.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Poni P.*, *Stefănescu G.* *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Ion Ghica.*

Şedinţa se deschide la 1 şi jumătate óră

Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţeĭ de la $^{3}/_{15}$ Aprilie şi se aprobă în tocmaĭ.

D-lŭ *preşedinte* anunţă Academieĭ că a comunicatŭ M. S. Regineĭ, votulŭ unanimŭ prin care scriitórea Carmen Sylva a fostŭ proclamată

membră onorariă, şi că M. S. a bine-voitŭ să-lŭ autorise a declara Academieĭ că, de óre-ce numele adevĕratŭ alŭ scriitóreĭ n'a putută remâné tăinuitŭ iubiriĭ acesteĭ corporaţiunĭ, apoĭ M. S., afirmândŭ identitatea Sa Augustă cu Carmen Sylva, primesce cu recunoscinţă numirea cu care Academia Română a încununatŭ lucrările Sale literare. (Aplause).

D-lŭ *Preşedinte* anunţă de asemine a că MM. LL. Regele şi Regina vorŭ onora şedinţa solemnă de lunĭ, 6 Aprilie.

D-lŭ *Poeşedinte* aduce la cunoscinţa Academieĭ că d-lŭ membru *Odobescu* a dăruitŭ pentru biblioteca eĭ nouĕ opere fórte importante.

D-lŭ *Urechiă* amintesce că între aceste cărţĭ este ediţiunea princeps de la Iaşĭ 1683 a luĭ Macariŭ Archiepiscopulŭ Tesaloniculuĭ şi unŭ volumŭ din corpus inscriptionum latinarum.

Academia primesce cu mulţumire noulŭ darŭ din partea d-luĭ *Odobescu*.

Se citesce adresa ministruluĭ cultelorŭ, No. 4,911, prin care mijlocesce, ca Academia să dăruiască publicaţiunile sale bibliotecei liceuluĭ din Craiova.

D-lŭ *Baritiu*, amintesce că s'a luatŭ deja o decisiune de a se da cărţile publicate de Academiă orĭ-căreĭ bibliotece, recunoscută prin regulamentŭ publicŭ.

D-lŭ *Maiorescu* cere să fie întrebatŭ D-lŭ Ministru, décă biblioteca liceuluĭ din Craiova este regulată cu unŭ aseminea regulamentŭ publicŭ.

D-lŭ *Stefănescu* cere punerea votuluĭ în condiţiunea indicată de d-lŭ *Maiorescu*.

Academia încuviinţéză amendamentulŭ d-luĭ *Maiorescu*.

Se citesce epistola d-luĭ doctorŭ şi profesorŭ Alexandru Marki prin care donéză Academieĭ 15 exemplare din opulŭ sĕŭ în limba maghiară «*Bihari román irók.*»

Se primesce cu mulţumire.

Se citesce propunerea d-luĭ *Odobescu*, susţinută de numĕrulŭ de membri regulamentarĭ în cuprinderea următóre:

«Termenulŭ extremŭ pentru depunerea la cancelaria Academieĭ a lucrărilorŭ presentate la concursurile propuse de Academiă din propria sa iniţiativă şi din orĭ-ce fondurĭ, se nu fie 1 Septembre, ci 31 Decembrie alŭ anuluĭ care precede sesiunea generală, în care acea lucrare se va judeca.

Acésta mĕsură se va aplica de îndată şi asupra concursurilorŭ deschise până acum.

Odobescu, Gr. Stefănescu, Felix, St. Fălcoianu, Dr. Brândză, P. Poni, Hasdeŭ.

Punĕndu-se la votŭ propunerea este aprobată cu douĕ treimĭ.

D-lŭ secretarŭ generalŭ arată că prin unŭ procesŭ-verbalŭ anteriorŭ află regulatŭ, ca să se rĕspundă d-luĭ Stefanelli din Cernăuţĭ, că operile trămise la concursŭ aŭ venitŭ prea târdiŭ, şi se vorŭ avé în vedere la concursulŭ din anulŭ următorŭ. D-lŭ secretarŭ cere de la Academiă încuviinţarea de a trămite d-luĭ Stefanelli sciinţă, că operile ĭ-aŭ fostŭ primite peste terminele legalĭ, şi să i se lase d-luĭ Stefanelli iniţiativa presentăriĭ saŭ ba a acelorașĭ opurĭ la alte concursurĭ.

Se încuviinţéză.

Se procede la alegerea comisiuniĭ pentru cercetarea cărţilorŭ de premiatŭ, pentru anulŭ viitorŭ.

Se alegŭ d-niĭ *Alecsandri V.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Quintescu N.*, *Baritiu G.*, *Ionescu N.*, *Episcopulŭ Melchisedecŭ*, *Aurelianŭ P. S.*, *Brândză D.*, *Poni P.*

D-lŭ *Preşedinte* consultă, şi adunarea încuviinţéză numirea la anulŭ viitorŭ a comisiuniĭ pentru premiulŭ didacticŭ alŭ oraşuluĭ Craiova.

D-lŭ *Hasdeŭ* arată că dintre ceĭ 3 membri numiţĭ în comisiunea

Dobrogénă, lipsesce D-lŭ Kogălnicénu, care este probabilŭ că va continua încă a lipsi.

D-lŭ *Hasdeŭ* anunţândŭ că în comisiune se află unŭ bărbatŭ specialŭ pentru geologiă şi zoologiă, propune completarea eĭ cu unŭ botanistŭ, cu d-lŭ dr. Brândză.

Propunerea se va pune la ordinea ḑileĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* arată că tóte traducţiunile din Pliniŭ, întrate la concursŭ, comisiunea le-a aflatŭ neadmisibile. Vina nu este atâtŭ a traducătorilorŭ, ci maĭ multŭ a materieĭ. Nu e de ajunsŭ ca o carte să se refere la epoca luĭ Traianŭ, ca ea să fie bună. Stilulŭ luĭ Pliniŭ este anevoiosŭ şi limba cu multă artificiositate, de aceea comisiunea propune înlăturarea din concursŭ a traduceriĭ luĭ Pliniŭ, şi înlocuirea eĭ cu traducerea luĭ Amianŭ Marcelinŭ, care este unŭ opŭ ce se refere la totŭ orientulŭ, pentru care este o importantă fontână istorică.

D-lŭ *Baritiu* dă citire raportuluĭ comisiuniĭ pentru premiĭ.

D-lŭ *Sion*, vorbindŭ contra propuneriĭ comisiuniĭ, cere să se traducă autorĭ clasicĭ.

D-lŭ *Quintescu*. Nicĭ Pliniŭ nu este dintre adevĕraţiĭ clasicĭ. Patru anĭ a fostŭ concursŭ şi n'amŭ ajunsŭ la nicĭ unŭ resultatŭ.

D-lŭ *Urechiă*. N'amŭ ajunsŭ la nicĭ unŭ resultatŭ, pentru că Pliniŭ nu a fostŭ o carte scolastică. Maĭ toţĭ traducătoriĭ de autorĭ latinĭ, premiaţĭ de Academiă, sunt foştiĭ scolarĭ aĭ noştriĭ, carĭ s'aŭ fostŭ familiarisatŭ încă din scólă cu autoriĭ traduşĭ. Nu aşa s'a întêmplatŭ cu Pliniŭ. Apoĭ tocmaĭ acum, când tinerimea s'a încercatŭ a-lŭ traduce şi s'a maĭ deprinsŭ cu elŭ, nu este bine să-lŭ scótemŭ din concursŭ. Argumentele că stilulŭ sĕŭ e rĕŭ, cum le sprijinimŭ, când scim câtŭ de puţinŭ meritosŭ este şi stilulŭ luĭ Amianŭ Marcelinŭ? Negreşitŭ, acestŭ scriitorŭ este o importantă fontână istorică; dar, să nu merite óre şi Pliniŭ, panegeristulŭ luĭ Traianŭ, consideraţiunea de a fi manţinutŭ în concursŭ încă pe unŭ anŭ? Operile luĭ Pliniŭ nu suntŭ voluminóse, aşa că în curêndŭ va veni şi rêndulŭ luĭ Amianŭ Marcelinŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ*. Raţiunea ce D-lŭ *Urechiă* invócă pentru a manţiné

încă unŭ anŭ concursulŭ din Pliniu, o va puté d-luĭ invoca și la anulŭ și peste alțĭ 4 séŭ 5 anĭ. Décă, după atâta timpŭ, nu am dobênditŭ traducerea din Pliniu nu vědŭ șanse maĭ marĭ pentru anulŭ viitorŭ.

D-lŭ *Președinte* pune la votŭ propunerea comisiuniĭ pentru Amianŭ Marcelinŭ, și se primesce cu 9 voturĭ, contra 8.

D-lŭ *Președinte* declară, cu încuviințarea Academieĭ, mănținerea în concursŭ pentru aniĭ viitorĭ a tuturorŭ celorŭ-lalte lucrărĭ publicate deja în aniĭ trecuțĭ.

D-lŭ *Președinte* cere înscrierea în budgetŭ a 1,500 leĭ, pentru cumpĕrarea a 3 dulapurĭ necesare biblioteceĭ. Acéstă sumă se va acoperi dîn veniturile accidentale de peste anŭ.

Academia încuviințéză.

D-lŭ *Președinte* propune publicarea în broșură sepărată, și imediatŭ a raporturilorŭ pentru operile premiate. Analele vorŭ apare maĭ târḑiŭ, și este utilŭ să cunóscă publiculŭ de îndată, raporturile în cestiune.

D-lŭ *Maiorescu* înclină pentru publicarea acestorŭ raporturĭ prin jurnale.

D-lŭ *Președinte* nu se unesce cu acéstă propunere ; căcĭ raporturile fiindŭ voluminóse, ar fi publicate prea încetŭ și prea bucățite prin ḑiare.

D-lŭ *Maiorescu* esplică propunerea sa din interesulŭ economieĭ.

D-lŭ *Urechiă* ḑice că culegerea materieĭ acestorŭ raporturĭ, va servi și pentru anale, și decĭ nu se va face o îndoită cheltuială de câtŭ pentru hârtiă și presă.

Se aprobă tipărirea broșureĭ raporturilorŭ.

D-lŭ *Președinte* propune, și Academia încuviințéză, plata unuĭ copistŭ însărcinatŭ cu maĭ grabnica decopiare a raporturilorŭ.

În privința premiuluĭ din fondulŭ Fĕtu, Academia subordónă noua publicațiune a concursuluĭ la depunerea fonduluĭ în casa eĭ de că-

tre generosulŭ donatorŭ. I se va face dar învitare în acestŭ sensŭ.

D-lŭ *T. Maiorescu* este invitatŭ a ocupa scaunulŭ preşedinţieĭ.

D-lŭ *Stefănescu* cere numirea comisiunilorŭ speciale pentru premiulŭ Năsturelŭ şi Heliade pe 1882.

Se pune la votŭ comisiunea pentru premiele literare.

Votanţĭ 18.

Aŭ întrunitŭ d-lŭ *Maiorescu* 18 voturĭ; d-lŭ *Papadopulo-Calimachŭ* 15; d-niĭ *Negruzzi* şi *Romanŭ* câte 9 voturĭ.

Se procede la balotarea între d-niĭ *Negruzzi* şi *Romanŭ*, resultatulŭ este câte 8 voturĭ de fie-care. Se votéză din noŭ prin bile; d-lŭ *Romanŭ* întrunindŭ 10 voturĭ, este proclamatŭ alŭ treilea membru alŭ comisiuniĭ literare.

Se procede la alegerea comisiuniĭ pentru premiulŭ scienţificŭ.

Aŭ întrunitŭ : d-lŭ *Aurelianŭ* 17 voturĭ; d-lŭ *Ghica* 18 voturĭ; şi d-lŭ *Stefănescu* 15 voturĭ.

D-lŭ *Preşedinte* proclamă pe d-niĭ de susŭ de membriĭ aĭ comisiuniĭ pentru premiulŭ Heliade.

Se prelungesce concursulŭ pentru sufixulŭ licuidŭ (l, r) şi sufixulŭ guturalŭ (k, g). Cercetărea se va face de comisiunea literară.

Şedinţa se ridică la orele 4, anunţându-se cea viitóre pe ḑiua de lunĭ, 12 ore.

p. Preşedinte : *T. Maiorescu.*

Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

PROCESŬ-VERBALŬ No. 25.

ŞEDINŢA DIN 5 APRILIE

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ: *Alecsandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanŭ Al.*, *Sion G.*;

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babesiu V.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ*, *Odobescu Al.*, *Papadopulo-Calimachŭ A.*, *Urechiă V. A.*

din Secţiunea scienţifică d-niĭ : *Aurelianŭ P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu St.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Poni P.*, *Stefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa d-luĭ: *Maiorescu.*

Şedinţa se deschide la 12 óre şi jumĕtate..

Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţelorŭ din urmă şi se aprobă.

Se comunică adresa d-luĭ *Quintescu*, prin care donéză Academieĭ: a) douĕ esemplare din noulŭ séŭ opŭ: De la Bonn la Coblenz; b) unŭ documentŭ pergamenŭ în limba slavonă şi sigilulŭ Domnescŭ în céră atârnată, de la Alexandru Lăpuşnénu; c) o inscripţiune după portretulŭ Mitropolituluĭ Veniaminŭ, de la Monăstirea Némţuluĭ.

Se primesce cu mulţumire şi se trimite inscripţiunea şi documentulŭ în observaţiunea secţiuniĭ istorice.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ dă în cunoscinţa Academieĭ că d-lŭ *Odobescu* după deprinderea sa, ne-a maĭ donatŭ 19 cartóne cu atâtea fotografiĭ şi desemne de archeologie, şi peisage diverse din judeţulŭ Buzeŭ. D-lŭ *Odobescu* maĭ dă archivuluĭ nostru şi scrisórea originală ce în 16 Augustŭ 1873, a fostŭ adresată reposatuluĭ întru fericire Năsturelŭ Herescu, şi care are relaţiune cu istoria fonduluĭ Năsturelŭ.

Se primesce cu mulţumire şi se daŭ în conservarea respectivă.

Se citesce o adresă a d-luĭ Obedenarŭ reclamândŭ în contra uneĭ critice ce află în procesele verbale ale Academieĭ despre o lucrare a sa despre craniele Bulgarieĭ. Se trimite la secţiunea de sciinţe.

D-lŭ *Hasdeŭ* cere intervenirea Delegaţiuneĭ, cu aprobarea Academieĭ, pe lângă guvernŭ, pentru punerea a treĭ copiĭ aĭ repausatulu membru *Hodosiu* în scólele Statuluĭ, fiindŭ-că vĕduva este rĕmasă fără nicĭ unŭ ajutorŭ de traiŭ.

Se aprobă.

D-lŭ *Romanu* cere să se trimită Academieĭ de sciinţe din Buda-Pesta publicaţiunile Academieĭ române. S'a fostŭ regulatŭ deja acéstă trimitere, dar nu s'a primitŭ nimicŭ acolo.

Se aprobă.

D-lŭ *Romanu* maĭ cere să trimită şi societăţiĭ Alexi-Şincaiane din Gherla, din cărţile Academieĭ, acele carĭ, conformŭ uneĭ hotărârĭ anterióre, se vorŭ crede utile acesteĭ societăţĭ compusă de junĭ teologĭ.

Se aprobă.

D-lŭ *Ion Ghica* ia fotoliulŭ preşedenţieĭ.

D-lŭ *Maiorescu* retrage, în unire cu subscriitoriĭ eĭ, propunerea pentru înscrierea luĭ ŭ şi î şi se unesce cu aceea, a d-luĭ *Quintescu*.

D-lŭ *Quintescu* explică propunerea d-sale, ilustrândŭ explicaţiunile cu exemple.

D-lŭ *Sion* cere să se adauge între vocalele carĭ devenite î aŭ sĕ priméscă (^) şi vocalele *u* şi *o*, ca în gutŭ (de la guturalŭ). Altmintrelea d-lŭ *Sion* crede că prin propunerea d-luĭ *Quintescu* se alteră amendamentulŭ votatŭ alŭ d-luĭ Laurianŭ.

D-lŭ *Quintescu* recunósce că este o scăpare de vedere şi primesce pe *û* şi *ô*.

D-lŭ *Stefănescu* recunósce că amendamentulŭ d-luĭ *Quintescu* este în sensulŭ amendamentuluĭ sĕŭ, pe când alŭ d-luĭ *Maiorescu* ne trimite nu numaĭ la etimologia română, dar şi la cea latină, şi află că d-lŭ *Sion* este în contradicere cu conclusiunile amendamentuluĭ

votatŭ anulŭ trecutŭ în privința semnelorŭ. De altmintrelea d-nialuĭ admite pe *û* cu circumflexŭ) la *gûtŭ*, pentru că avemŭ guturalŭ.

D-lŭ *Babesiu* dice că adoptarea propuneriĭ d-luĭ *Quintescu*, alteră conclusiunile de anŭ, și că voindŭ explicite regule trecemŭ peste limitele puse prin acele concluse. D-lŭ *Sion* are dreptate când cere ca și *o* și *u* să fie insemnate cu circumflexŭ, când înlocuescŭ prin sunetulŭ ĕ aceste vocale.

D-lŭ *Hasdeŭ*. Cu certitudine nu se póte constata devenirea vocaleĭ obscure decâtŭ din *a*, *e* și *i*, în marginele etimologieĭ române. *Gutŭ*, n'are a face cu *guturalu*, și nu se póte separa de gâtlejiŭ care este vorbă slavică. Nu amŭ înclinațiunea d-luĭ Cihacŭ de a înmulți slavismiĭ din limba română, dar niciĭ aceea de a latinisa slavismiĭ. *Gutŭ* e o vorbă slavă, *u* în posițiunea în care sta în *guturaiŭ* n'a pututŭ deveni ĕ precum n'a devenitŭ ĕ în murmurŭ. D-lŭ *Hasdeŭ* crede că e rĕŭ de a lăsa latitudinea scriereĭ cu mărginirea etimologielorŭ romanice.

D-lŭ *Odobescu* face nóua propunere următóre :

«Sub-semnațiĭ propunemŭ ca sunetele î și ĕ să se însemneze cu vocalele originale, d'asupra cărora se va pune semnulŭ scurtăriĭ (˘) pentru ĕ, iar circumflexulŭ (^) pentru sunetulŭ î. *I. Caragiani*, *Poni*, *Dr. Brândză*, *Sion*, *Odobescu*, *Urechiă*, *Romanu*.»

D-lŭ *Negruzzi* declară că se va abține de la orĭ-ce votŭ în privința ortografieĭ, fiindŭ-că n'a luatŭ parte la discuțiunea eĭ încă din anulŭ trecutŭ.

D-lŭ *Ștefănescu* combate noulŭ amendamentŭ *Odobescu*, de óre-ce readuce necesitatea pentru scriitorĭ de a cunósce limba latină, în contradicere cu conclusiunile anteriórе.

D-lŭ *Quintescu* vorbesce în acelașĭ sensŭ.

D-lŭ *Maiorescu*. Nu-ĭ convine să scrie *cînd* cu *î* precum se va scrie după propunerea *Quintescu*. Vocala originală o putemŭ afla nu numaĭ decâtŭ în limba latină, ci în orĭ-ce altă limbă neo-latină : *quand* în francesă, *quando* în italiană, etc. Fonetistŭ, d-nialuĭ, însă fără a resturna principiĭ stabilite, nu admite enormitățĭ ca scrierea luĭ *cînd* cu î. Póte că acésta este o deprindere psichologică, dar se supune

acestorŭ deprinderĭ. Frațiĭ Grimm aŭ cercatŭ să facă a se scrie limba germană cu litere latine și substantivele cu litere micĭ, dar s'a opusŭ deprinderea psichologică a Germanilorŭ și proiectulŭ fraților Grimm n'a isbutitŭ. Totŭ așa când e vorba de limba românéscă nu póte eși din direcțiunea romanitățiĭ moderne.

D-lŭ *Romanu*, măcarŭ că d-nialuĭ nu admite semnele, însă nu află contradicțiune între propunerea *Odobescu* și conclusiunile date anterioramente. Cine scie românesce nu póte scrie *cînd* cu *î*, căcĭ nu ignoră că acolo are a face cu unŭ *a* nasalŭ. De altmintrelea regula nu se preocupă de formele sporadice, ca în : *lostunŭ*, *locusta*, etc.

D-lŭ *Stefănescu* combate inchiderea discuțiuniĭ, cerută de unŭ numĕrŭ de membri.

D-lŭ *Urechiă* vorbesce pentru închiderea discuțiuniĭ, arătândŭ că lucrarea ortografică n'are a fi definitivă și nemutabilă. Este unŭ compromisŭ între noĭ în sensulŭ uniformisăriĭ scrieriĭ nóstre. Să nu aducemŭ dar dificultățĭ îndepliniriĭ acestuĭ compromisŭ și să lăsămŭ timpuluĭ grija de a îmbunătăți conclusiunile de astă-ḑĭ.

Discuțiunea se închide cu mare majoritate.

Se votéză propunerea *Odobescu* de asemenea cu mare majoritate.

D-lŭ *Hasdeŭ*. În ședința de la 15 Aprilie, ultima din sesiunea anuluĭ trecutŭ, s'a cititŭ raportulŭ despre excursiunea istorică a d-luĭ N. Densusianu, și d-sa a fostŭ alesŭ totŭ-odată ca membru corespondentŭ. Ocupam atuncĭ loculŭ de secretarŭ generalŭ și am scăpatŭ din vedere de a menționa acésta în procesulŭ-verbalŭ alŭ aceleĭ ședințe. Stăruescŭ dar ca să se rectifice.

Academia încuviințéză a se face rectificarea cerută.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ propunerea pentru completarea comisiuniĭ Dobrogiane, Academia, după propunerea d-lorŭ *Ghica* și *Odobescu*, lasă asupra Delegațiuniĭ sarcina de a întocmi comisiunea, maĭ cu sémă că d-luĭ Kogălniceanu nu i s'a primitŭ până acum demisiunea.

Academia încuviințéză.

D-lŭ *Preşedinte* ridică şedinţa pentru ca Delegaţiunea să ia cunoscinţă de raportulŭ secretaruluĭ generalŭ pentru închiderea sesiuniĭ. urmândŭ ca la 3 ore să se ţină şedinţă nóuă solemnă, sub Preşedinţa *M. S. Regeluĭ.*

p. Preşedinte : *T. Maiorescu.*

Secretarŭ generalŭ : *V. A. Ure'hiă.*

PROCESU-VERBALŬ No. 26

ŞEDINŢA DIN 6 APRILIE.

Membriĭ presenţĭ :

din Secţiunea literară d-niĭ : *Alecsandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Negruzzi I.*, *Quintescu N.*, *Romanu Al.*, *Sion G.;*

din Secţiunea istorică d-niĭ : *Babesiu V.*, *Baritiu G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ*, *Odobescu Al.*, *Papadopulo-Calimachŭ Al.*, *Urechiă V. A.;*

din Secţiunea sciinţifică d-niĭ : *Aurelianŭ P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu St.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Poni P.*, *Stefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub preşedinţa : **M. S. Regeluĭ.**

Şedinţa se deschide la 3 óre, a dóua din aceeaşĭ ḑi.

Maiestatea Sa Regele comunică Academieĭ mulţămirile *M. S. Regineĭ* pentru numirea Sa de membră de onóre. *M. S. Regina* regretă că nu póte asiste la şedinţa de aḑĭ, împedecată de o indisposiţiune.

D-lŭ *Odobescu* dă lectură raportuluĭ relativŭ la premiarea operilorŭ d-luĭ *Alecsandri.* (Anexă).

D-lŭ *Ion Ghica* anunţă Maiestăţeĭ Sale *Regeluĭ* şi Preşedinte de

onóre, că Academia a premiatŭ operile d-luĭ *Alecsandri*, cu marele premiŭ Năsturelŭ; iar ale d-lorŭ *Aurelianŭ (Terra nóstră)* și *Hasdeŭ (Principie de linguistică)*, cu premiele Lazărŭ și Heliade.

M. S. Regele încununéză pe laureatulŭ *V. Alecsandri*, adresându-ĭ felicitărĭ. (Aplause).

D-lŭ *Baritiu* citesce raportulŭ asupra opereĭ d-luĭ *Hasdeŭ*.

M. S. Regele adreséză felicitările Sale laureatuluĭ pentru a dóua óră alŭ Academieĭ Române.

D-lŭ *Urechiă* citesce raportulŭ asupra opereĭ d-luĭ *Aurelianŭ*.

M. S. Regele felicită și încununéză pe laureatŭ.

M. S. Regele dă cuvêntulŭ secretaruluĭ generalŭ. D-lŭ *Urechiă* citesce raportulŭ sêŭ asupra lucrărilorŭ Academieĭ în sesiunea anuală ce se termină :

Maiestate,
Domnilorŭ,

Grăire îngânătóre, neabătută din calea inimeĭ, scăldată în miresmele primăvêratice ale pajișteĭ românescĭ, împletită cu aurita văzdógă, întinerită cu brebenelulŭ și ghiocelulŭ nevelorŭ, și încununată cu radele neînserate ale minţiĭ cu sfatŭ întregŭ; cu așa grăire deprinsu-s'a audulŭ D-vóstrê, să fie desmerdatŭ de la loculŭ unde staŭ.

Ochiĭ gânduluĭ aţintiţĭ spre acestŭ locŭ, D-vóstre vê va fi dorŭ de péna măéstră a demisionatuluĭ D-vóstre secretarŭ generalŭ, d-lŭ *Odobescu*. Cu D-vóstră împartŭ sincerŭ acestŭ dorŭ, dar mê supunŭ votuluĭ D-vóstrê onorătorŭ de a ocupa — sperŭ pe timpŭ provisorŭ — acestŭ locŭ de rêspundere.

Domnilorŭ, câte-va ḑile după ce naţiunea încredinţă mânilorŭ Maiestăţeĭ Sale sorţile eĭ, Maiestatea Sa subscria decretulŭ născătorŭ Academieĭ Române, arêtândŭ așa ţêreĭ, cum a înţelesŭ a conduce naţiunea pe calea propășiriĭ prin cultulŭ sciinţeĭ și prin o duiósă îngrijire de limba și de istoria ţêreĭ. Așĭ puté ḑice dar că sorţile institutuluĭ nostru aŭ fostŭ, chiar din ḑiua fundaţiuniĭ luĭ, asigurate prin

protecțiunea capuluĭ Statuluĭ. Acéstă protecțiune a sporitŭ pe mĕsura sporitóreĭ glorie în tóte direcțiunile activitățiĭ naționale, a DomnieĭMaiestățilorŭ Sale. Nu va fi unulŭ din titlurile maĭ micĭ ale Regnuluĭ Sĕŭ afirmațiunea istorieĭ, cà același bratŭ, carele în cremenea Balcanilorŭ a înscrisŭ independența țĕreĭ, același bratŭ a ținutŭ alăturea cu noĭ, Domnĭ colegĭ, o pénă cercetătóre și îndreptătóre scriereĭ românescĭ.

În adevĕrŭ, principala lucrare a D-vóstrĕ în sesiunea ce avemŭ să închidemŭ, a fostŭ continuarea și terminarea desbaterilorŭ asupra importanteĭ lucrărĭ, ce prin raportorele sĕŭ, ilustrulŭ d-lŭ *T. Maiorescu*, a presintatŭ Academieĭ încă din anulŭ trecutŭ comisiunea însărcinată cu regularea ortografieĭ limbeĭ române. Maiestatea Sa, ca toțĭ Domniĭ noștri ceĭ marĭ, înțelegêndŭ că ființa poporuluĭ o manifestă maĭ pre susŭ de tóte limba, și în sesiunea curentă, ca și în cea din anulŭ trecutŭ, a venitŭ în mijloculŭ representanților cultureĭ naționale și a presidatŭ la ultimele desbaterĭ asupra lucrăriĭ nóstre ortografice. Acestea desbaterĭ, începêndŭ de la punctulŭ alŭ 7-lea, scrierea luĭ ĭ, aŭ fostŭ cu succesŭ conduse până la finea lucrăriĭ, și d-lŭ raportatorŭ *Maiorescu* a presintatŭ, după însărcinarea ce i s'a datŭ, ultima redacțiune a regulelorŭ ortografieĭ române. Cu bună sémă Academia nu are pretențiunea să fi făcutŭ o lucrare în totulŭ deplinită și definitivă; dar acéstă pretențiune de ar avé-o, ar fi tocmaĭ în defavórea maturitățeĭ sale. Nu odată s'a repețitŭ în sînulŭ Academieĭ convingerea, că numaĭ acele limbĭ rĕmânŭ nemutabile, carĭ și-aŭ perdutŭ orĭ-ce vitalitate. Timpulŭ va schimba de sigurŭ multe din conclusiunile ce ațĭ datŭ la lucrarea ortografieĭ, căcĭ aceste prefacerĭ, semne caracteristice a mergeriĭ înainte a națiuniĭ, vi le va impune vitalitatea nóstră neîndoiósă națională.

Terminândŭ lucrarea asupra ortografieĭ, fără de a închide în modŭ autoritarŭ câmpulŭ controverselorŭ filologice, Academia a fostŭ preocupată numaĭ de dorința de a lăsa limbeĭ deplină libertate, destulŭ ca ea să nu fie întrecută de fugacele cursierŭ alŭ propășiriĭ. Și când memorezŭ despre înțelépta neîncatenare a controverselorŭ filologice, sunt datorŭ a aminti publiculuĭ o faptă cu totulŭ în lauda Acade-

miei. D-vóstră ațĭ sacrificatŭ ceĭ maĭ mulțĭ convicțiunĭ teoretice asupra limbeĭ numaĭ din dorința, ca prin unŭ compromisŭ înțeleptŭ, să ajungemŭ la óre-care uniformitate în scriere, căcĭ cu toțiĭ amŭ fostŭ și suntemŭ speriațĭ de consecințele rele pentru unitatea națională, ce decurgŭ din nemărginita diversitate a scrieriĭ limbeĭ românescĭ. Dacă în ordinea morală *tot capita tot sensus* e fatală societățiĭ, apoĭ când e vorba de limbă, acésta este ucigătóre în ordinea națională. Academia a fostŭ câtŭ-va timpŭ negreșitŭ și ea icóna fidelă a societățiĭ prin diversitatea de scriere a membrilorŭ eĭ. Condusă de Augustulŭ seŭ *Președinte de onóre*, Academia a probatŭ însă de doui anĭ de dile, că interesulŭ naționalŭ va prevala totŭ-d'auna în sînulŭ eĭ, și că acestuĭ interesŭ fie-care din noĭ 'șĭ scie subordina convicțiunile sale filologice. Cum, într'o ultimă ședință declara colegulŭ nostru d-lŭ *Quintescu*, fie-care din noĭ, consecinte cu compromisulŭ ortograficŭ la care amŭ luatŭ parte, vomŭ da bunulŭ exemplu de supunere la conclusiunile constituindŭ astădĭ regulele pentru grafia românéscă.

Națiunea are așa dar astădĭ formulate, fără prejudecarea progreselorŭ viitóre, regulele scrieriĭ limbeĭ sale; totŭ ce rĕmâne de doritŭ este, că aceste să pășéscă peste pragulŭ incinteĭ acestuĭ institutŭ, să fie adoptate îndată de guvernŭ, și maĭ cu sémă impuse publicațiunilorŭ didactice. Asemenea va trebui să se procédă orĭ de câte orĭ Academia, prin o nóuă conclusiune, ar aduce vr'o prefacere la regulamentulŭ ortograficŭ de astădĭ, căcĭ încă odată D-vóstră nu l'ațĭ hotărâtŭ nemutabilŭ și eternŭ.

*
* *

Eternŭ! nimicŭ stătătorŭ și îngrăditŭ cu gardulŭ eternitățeĭ, nicĭ graiulŭ nicĭ buzele cari-lŭ vorbescŭ! Eternŭ este numaĭ gardulŭ de amuțire, cu care Dumnedeŭ a împrejuratŭ graiulŭ de sfatŭ și românescŭ a treĭ din colegiĭ noștri în decursulŭ anuluĭ trecutŭ. D-vóstră ațĭ depusŭ lacrimă de iubire, precum vețĭ păstra neștirbită amintirea unorŭ bărbațĭ ca : *Laurianŭ*, *Hodosiu*, *Mocioni*. Conformŭ statutelorŭ, D-vóstră ațĭ pășitŭ apoĭ la înlocuirea membrilorŭ regretațĭ și națiu-

nea care totŭ-d'auna produce muncitorii necesarĭ culturei sale v'a datŭ pe noiĭ noştri colegĭ. D-lŭ *Negruzzi Iacobŭ* şĭ-a câştigatŭ loculŭ, la care l'a chematŭ sufragiele D-vóstre, printr'o stăruitóre, şi neobosită muncă de numeroşĭ anĭ în ogorulŭ încă nu peste totŭ desţelenitŭ alŭ literatureĭ naţionale. D-niĭ *Marienescu* şi *Marianŭ* vinŭ în mijloculŭ nostru la sunetulŭ dulce şi mângâiosŭ alŭ cântecululŭ popularŭ, alŭ aceluĭ cântecŭ care l'a înḑecitŭ braţulŭ dorobanţuluĭ la Plevna şi la Rahova, alŭ aceluĭ cântecŭ, care desmerdatŭ de péna luĭ *Alecsandri* n'a întârḑiatŭ să resune în maĭ tóte limbele culte ale Europeĭ.

***

De maĭ multŭ timpŭ cântărĭ d'ale poeţilorŭ nostri modernĭ, repercutate de la vale la munte, de la munte la mare până departe în ţĕrĭ străine, ne reveneaŭ pĕstrândŭ totŭ farmeculŭ lorŭ, totŭ profumulŭ câmpieĭ românescĭ, deşi îmbrăcate în limbă străină. Care din D-vóstră citindŭ *Rumänische Dichtungen* de Carmen Sylva, nu s'a întrebatŭ cu emoţiune : cine este scriitórea care în limba germană a sciutŭ duce cu atâta cunoscinţă de inima română şi cugetarea şi dorulŭ românescŭ? Cine se putea identifica într'atâtŭ cu Românulŭ, ca femea, carea maĭ deunăḑĭ o vĕḑurămŭ descinḑêndŭ treptele Tronuluĭ pentru a lega plăgile vitejilorŭ apĕrătorĭ aĭ independenţeĭ? Cine era propriu a face ca străiniĭ să îndrăgéscă cântările de poesia nóstră, decâtŭ acea femeă, care a redatŭ dreptulŭ de societate esteticuluĭ nostru costumŭ naţionalŭ? Pe malulŭ rĕcorosŭ alŭ Peleşuluĭ, la pólele înflorite ale Vîrfuluĭ-cu-dorŭ, noĭ toţĭ amŭ ţintitŭ căutătura respectuósă şi devotată : Carmen Sylva, dulce nume, nu ne-a ascunsŭ pe celŭ şi maĭ mângâiosŭ alŭ Elisabeteĭ. Academia era în dreptulŭ eĭ să proclame pe scriitórea Carmen Sylva de membră de onóre. Academia este dar onorată cu părtăşia la lucrările eĭ, nu numaĭ a Maiestăţeĭ Sale *Regeluĭ*. Sub conducerea Sa, noĭ ne ocupămŭ de limba română, ĭar Maiestatea Sa *Regina* o ilustréză făcêndŭ să resune departe cugetarea şi dorurile române la auḑulŭ miratŭ alŭ popórelorŭ celorŭ maĭ culte din Europa.

*
* *

În aceste cântărĭ românescĭ ilustrate de péna *Regineĭ-Poete* predomnesce peste toţĭ munte-căruntŭ, cătândŭ de susŭ la munţĭ maĭ micĭ, predomnesce ḑicemŭ, *Alecsandri*. Victorŭ Hugo a aflatŭ unŭ noŭ titlu pentru ultimele sale opere : *Toute la lyre*. Potŭ ḑice eŭ despre *Alecsandri,* iacă : *tótă lira românéscă.*

Că acésta a fostŭ convingerea D-vóstră mĭ staŭ de probă sufragiele Academieĭ la ocasiunea încoronărił de estŭ timpŭ a operilorŭ celorŭ maĭ meritorie. Premiĭ înfiinţate de fericiţiĭ fundatorĭ pentru resplătirea lucrărilorŭ importante, iar nu numaĭ ca încuragiare acelorŭ începĕtorĭ, acestea aŭ fostŭ totŭ-d'a-una date de D-vóstră, pe câtŭ omuluĭ este datŭ de a nu greşi, pe convingerĭ depline de meritŭ fără a lua în consideraţiune alŭ cuĭ era opulŭ ce premiaţĭ. Şi de astădată aŭ intratŭ la concursŭ 14 lucrărĭ, din carĭ aţĭ avutŭ de a alege treĭ. După cum Academiele stabilescŭ concursurĭ pentru scrierĭ, alegêndŭ materiele indicate de direcţiunea ce se voesce a da spirituluĭ publicŭ, nu maĭ puţinŭ Academiele în acordarea premielorŭ pentru cele maĭ bune opere publicate peste anŭ, trebue să urmăréscă unŭ scopŭ determinatŭ. Pe lângă meritele laîntrice ale operilorŭ ce aţĭ premiatŭ, merite relevate aşa de bine în raporturile, ce ni s'aŭ recititŭ adinióre, eŭ mĭ permitŭ a vedea în alegerea D-vóstrĕ şi o directivă a spirituluĭ nostru publicŭ.

Pentru aceea D-vóstră aţĭ premiatŭ o lucrare ca a d-luĭ *Aurelianŭ*, care cu atâta sciinţă şi iubire ne-a vorbitŭ de ţéra nóstră; de aceea aţĭ premiatŭ o lucrare ca a d-luĭ *Hasdeŭ*, menită a ne fi povăţuitóre în studiulŭ proprieĭ nóstre limbe, şi în fine cu acelaşĭ scopŭ aţĭ întrunitŭ sufragiele D-vóstrĕ maĭ pre susŭ de tóte asupra munceĭ de jumĕtate secolŭ a aceluĭ bărbatŭ, care în scrierile sale trecute, şi în cele recente a consacratŭ definitivŭ instrumentulŭ cugetăriĭ româneseĭ, limba. Sufragiele ţĕreĭ întregĭ, nu ale Academieĭ eraŭ de multŭ asigurate laureatuluĭ nostru iubitŭ.

Nu voiŭ închide însă acestŭ paragrafŭ fără a constata cu fericire, că dintre cele 14 opere intrate la concursŭ, şi din carĭ treĭ aŭ fostŭ încununate, sunt unele carĭ semnaléză o îmbunătăţire reală a

pénei romănesci și a direcțiunii cugetării. Inainte pe acéstă cale și mâne operile noue ale acestorŭ bărbațĭ serioșĭ și studioșĭ vorŭ afla rĕsplătirea dorită, și poimâne Academia le va deschide în sinulŭ sĕŭ loculŭ cuceritŭ prin merite și stăruință

***

Totŭ ca directivă a spiritului naționalŭ ațĭ alesŭ în aniĭ trecuțĭ și ațĭ mănținutŭ în sesiunea curentă materiele de concursurĭ noue și traducerile de scriitorĭ clasicĭ, ce aŭ a se premia în 1882—1884, din diversele nóstre fondurĭ. Așa, ca să citămŭ vr'o douĕ, la premiulŭ Năsturelŭ, ațĭ cerutŭ o disertațiune cu preferință la limba română și descripțiunea completă sub raportulŭ fisicŭ și economicŭ, a unuĭ judeţŭ alŭ Românieĭ. Totŭ pentru acésta ațĭ mănținutŭ la concursulŭ viitorŭ tesa : *Țeranulŭ românŭ,* etc.

Dintre scriitoriĭ latinĭ ațĭ înlăturatŭ din concursŭ traducerea luĭ Pliniu, care n'a datŭ resultate după 4 anĭ de încercare, și l'ațĭ înlocuitŭ cu Ammianŭ Marcellinŭ, fontână atâtŭ de prețiósă pentru istoria Orientuluĭ în genere, și a Dacieĭ în particularŭ.

***

Odată cu regularea acestorŭ concursurĭ, a cărorŭ listă generală o anexezŭ aci, D-vóstră ațĭ modificatŭ o decisiune anterióră a Academieĭ, care permiteá membrilorŭ eĭ introducerea directă de opere la concursurĭ și preste termenulŭ acordatŭ de regulamentŭ. D-vóstră, în interesulŭ seriósei studiărĭ a operelorŭ ce premiațĭ, ațĭ decisŭ ca pe viitorŭ să nu se admită nicĭ o operă peste data de 31 Decembre.

***

Dacă pentru concursŭ este așa dară pe viitorŭ unŭ termenŭ fatalŭ, nu așa însă pentru biblioteca și archivulŭ nostru. D-vóstră ațĭ aplaudatŭ cu recunoscință prețiósele darurĭ primite în cursulŭ anuluĭ, maĭ cu sémă de la d-lŭ *Sturdza.* In decursulŭ sesiuneĭ curente, neobositulŭ dăruitorŭ și înzestrătorŭ cu celŭ maĭ prețiosŭ materialŭ pentru istoriă, d-lŭ *Sturdza.* ne-a maĭ dăruitŭ o serie de prețióse ma-

nuscrise slave şi române, începêndŭ de la secolulŭ XIV. La aceste darurĭ s'a adăogatŭ unŭ considerabilŭ numĕrŭ de opere istorice şi literare, achisiţiune din fondurile Academieĭ, cum şi o colecţiune de maĭ multe opere preţióse (între carĭ Mommsen şi ediţiunea princeps de la Iaşĭ a luĭ Simeonŭ episcopulŭ Tesaloniculuĭ), dăruite de d-lŭ *Odobescu*.

*
* *

Colecţiunile nóstre vorŭ câştiga negreşitŭ pe tótă ḑiua în importanţă şi numĕrŭ. E de speratŭ că excursiunea archeologică şi sciinţifică ce aţĭ hotărîtŭ să se facă în anulŭ acesta în Dobrogea, va contribui şi ea la înmulţirea acestorŭ colecţiunĭ.

*
* *

Dar aci e loculŭ să amintescŭ, că nicĭ Academia nicĭ particulariĭ nu potŭ profita de nicĭ una din colecţiunile nóstre, pe carĭ din lipsă de localŭ, suntemŭ siliţĭ a le ţine în localurĭ străine. Este absolutŭ cu neputinţă orĭ-ce desvoltare ulterióră a institutuluĭ nostru fără de a i se asigura unŭ localŭ propriŭ şi adequatŭ trebuinţelorŭ sale.

In starea însă de faţă a financelorŭ nóstre, Academia nu póte astepta edificiulŭ ce-ĭ este indispensabilŭ decâtŭ de la ţéră. D-vóstră atâtŭ nu v'aţĭ îndoitŭ de rĕspunsulŭ afirmativŭ alŭ ţéreĭ române, când e vorba de construcţiunea templuluĭ dedicatŭ limbeĭ şi istorieĭ sale, că aţĭ şi însărcinatŭ o comisiune dintre D-vóstră cu schiţarea în proporţiunile cele maĭ modeste a viitoruluĭ localŭ alŭ Academieĭ române. Dacă ḑicătórea română : «cum e femea, aşa-ĭ casa» este adevĕrată, apoĭ putemŭ adăogi, că naţiunile se judecă după construcţiunile afectate trebuinţelorŭ cultureĭ lorŭ.

Este timpulŭ sositŭ ca să dispară caracterulŭ de provisoriu şi nestabilitate, ce se manifestă peste totŭ în România; este timpulŭ ca pétra, daca nu marmura, să fixeze la solŭ instituţiunile represintate prin construcţiunĭ!

*
* *

Dar încă odată, Academia cu fondurile sale propriĭ nu va puté ajunge ţinta dorită.

Aceste fondurĭ aŭ fostŭ sporite cu 25,000 leĭ prin legatulŭ fericitululĭ în amintire Teodorŭ Veisa. La ocasiunea primiriĭ de către D-vóstră a acestuĭ legatŭ aţĭ găsitŭ utilŭ a schimba disposiţiunea art. 85 din regulamentŭ. D-vóstră aţĭ autorisatŭ Delegaţiunea să priméscă în viitorŭ ea însaşĭ orĭ-ce legatŭ, fără să astepte votulŭ aprobătorŭ alŭ plenuluĭ Academieĭ.

***

Şedinţa de la 3 Aprilŭ aţĭ consacrat'o regulăriĭ budgetuluĭ Academieĭ. D-vóstră aţĭ mărginitŭ spesele în raportŭ cu veniturile, echibrându-le cu unŭ micŭ excedinte. Negreşitŭ că regularea budgetuluĭ a fostŭ o consecinţă a cercetăriĭ de către D-vóstră a raportuluĭ comisiuniĭ nóstre financiare.

***

Cunoscinţa acesteĭ stărĭ financiare v'a împedicatŭ de a da o desvoltare maĭ mare activităţiĭ proprie a secţiunilorŭ nóstre. Din acestŭ punctŭ de vedere este aprópe totulŭ de făcutŭ pentru secţiunea sciinţifică, şi încă o mare parte pentru cea istorică. Activitatea D-vóstră, ca şi în trecutŭ şi în sesiunea presentă, a fostŭ redusă maĭ multŭ la premiărĭ de opurĭ. De altmintrelea sesiunea ce terminămŭ este abia încăpĕtóre lucrărilorŭ de regulare, aşa ḑicêndŭ, a părţiĭ materiale a institutuluĭ nostru.

Puţine, dar în bună direcţiune, lucrările D-vóstră de estimpŭ aŭ onórea să fie încununate cu presenţa şi Preşedinţia *Maiestăţiĭ Sale*. Academia a primitŭ şi păstréză *călimara* şi *condeiulŭ* cu care *Maiestatea Sa* a înscrisŭ în cartea istorieĭ *Regatulŭ Românilorŭ;* Academia va pune şi ea péna sa în serviciulŭ sciinţeĭ, limbeĭ şi alŭ istorieĭ, ca la rîndulŭ lorŭ acestea să inscrie în litere de aurŭ gloriosulŭ nume alŭ Maiestăţilorŭ Lorŭ *Regeluĭ* şi *Regineĭ Românilorŭ*, cărora astăḑĭ să le urămŭ, la finea sesiuneĭ nóstre, o lungă viaţă pentru prosperitatea poporuluĭ românŭ şi a instituţiunilorŭ sale de cultură.

V. A. Urechiă.

M. S. Regele și *Președinte* proclamă închiderea sesiunii anului 1881 în mijloculŭ aplauselorŭ generale, și mulțămindŭ Academiei în termeni plini de căldură.

Ședința se ridică la óra 5 1/4 p. m.

Președinte : **Carol.**

Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

SECȚIUNEA LITERARĂ

ȘEDINȚA DIN 12 MARTIE.

Membrii presenți D-nii : *Alecsandri V., Caragiani I., Hasdeŭ B. P. Maiorescu T., Quintescu N., Romanu A., Sion G.*

Sub Președința d-lui *V. Alecsandri.*

Ședința se deschide la 2 ore p. m.

Luându-se în desbatere adresa ministeriului cultelorŭ și insrucțiunii publice No. 3518 de la 4 martie a. c., recomandată secțiunii de plenŭ în ședința de la 10 ale curentei, se decidŭ următórele:

1. Cetindu-se *Regulamentulŭ pentru exposițiunea artelorŭ frumóse plastice și încuragiarea artistilorŭ în viéță* publicatŭ în Monitorulŭ Oficialŭ No. 48 de la 1/13 Martie, și de care se vorbesce în numita adresă a Ministerului, nu s'aŭ găsitŭ disposițiuni, cari de-o-cam-dată nu s'arŭ puté accepta și de Academiă, cu reserva ce se va exprime în respunsulŭ Academiei la acea adresă, ca pe viitorŭ să nu se facă nici o modificare în regulamentŭ fără a fi consultată mai ântâiŭ Academia.

2. Comisiunea care are să supraveghieze acea exposițiune, secțiunea propune să fiă compusă din D-nii : *T. Maiorescu, D. Sturdza, V. A. Urechiă, P. S. Aurelianu, Al. Odobescu.*

Președinte : *V. Alecsandri.*

Secretarŭ : *Hasdeŭ.*

ŞEDINŢA DIN 16 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ D-niĭ : *Alecsandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.*, *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanu A.*, *Sion G.*

Sub Preşedinţa D-luĭ *V. Alecsandri.*

Şedinţa se deschide la 3 ore p. m.

Se pune în desbatere adresa din partea d-luĭ Dim. I. Ghica, prin care solicită ca traducţiunea d-sale din Herodotŭ, pe care se obligă a o termina peste totŭ în cursŭ de noue anĭ, să se publice treptatŭ nu numaĭ cu note, dar şi cu textulŭ *en regard*, fiindŭ unŭ textŭ revĕḑutŭ de d-sa şi restauratŭ cu ajutorulŭ criticeĭ.

După o discuţiune, la care ĭaŭ parte D-niĭ *Sion*, *Maiorescu, Alecsandri*, *Hasdeŭ*, *Quintescu* şi *Caragiani*, se primesce propunerea d-luĭ *Maiorescu :*

«Propunerea d-luĭ Dim. I. Ghica se primesce în principiŭ; publicarea însă nu se va începe până ce traducătorulŭ nu va avé gata celŭ puţinŭ primele cincĭ cărţĭ din Herodotŭ.»

Acéstă decisiune se va aduce la cunoscinţa plenuluĭ Academieĭ.

Preşedinte : *V. Alecsandri.*

Secretarŭ : *Hasdeŭ.*

ŞEDINŢA DIN 17 MARTIE.

Membriĭ presenţĭ D-niĭ : *Alecsandri V.*, *Caragiani I.*, *Hasdeŭ B. P.* *Maiorescu T.*, *Quintescu N.*, *Romanu Al.*, *Sion G.*

Sub Preşedinţa D-luĭ *V. Alecsandri.*

Şedinţa se deschide la 3 ore p. m.

Secţiunea procede maĭ ântâiŭ, după ce constată că este în numĕrulŭ cerutŭ pentru a lucra conformŭ regulamentuluĭ întru acésta,

la constituirea eĭ, și alege cu unanimitatea celorŭ presențĭ, pe d-lŭ *Vasilie Alecsandri* de Președinte (realesŭ), și pe d-lŭ *George Sion* de vice-președinte, în loculŭ reposatuluĭ *A. Treb. Laurianŭ.*

Se pune apoĭ în discuțiune, dacă trebue să procedemŭ la propunerea unuĭ membru după vacanța deschisă prin mórtea d-luĭ *Laurianŭ.*

D-lŭ *Romanu* spune, ca cestiune prealabilă, că este de doritŭ, ca în loculŭ membrilorŭ Academieĭ de dincolo de Carpațĭ, să se alégă ĭarășĭ membri de acolo.

D-lŭ *Maiorescu* se unesce în acestŭ înțelesŭ cu idea D-luĭ *Romanu,* întru câtŭ va fi totŭ-d'a-una esențialŭ pentru scopurile și spiritulŭ Academieĭ, ca Românii de dincolo de Carpațĭ să fiă bine represintațĭ în sinulŭ eĭ. Dar D-sa nu înțelege acésta în sensulŭ uneĭ proporțiunĭ aritmetice, și crede, că la vacanța deschisă Academia să aibă maĭ apoĭ în vedere valórea literară saŭ scienţifică a membruluĭ de propusŭ.

Secțiunea decide a procede în ședința de mâne mercurĭ la alegerea membruluĭ ce este de propusŭ Academieĭ întregĭ.

Președinte : *V. Alecsandri.*

p. Secretarŭ : *T. Maiorescu.*

SECȚIUNEA ISTORICĂ

ȘEDINȚĂ DIN 12 MARTIE.

Membriĭ presențĭ : *Baritiu G.*, *Ionescu N.*, *Maniu V.*, *Melchisedecŭ P. S. S. Episcopulŭ, Odobescu Al.*, *Papadopulo-Calimachŭ A.*, *Urechiă V. A.*

Sub Președința d-luĭ : *G. Baritiu.*

Ședința se deschide la 2 ore.

Se procede la constituirea secțiuniĭ și se realege D-lŭ *G. Baritiu* președinte, și D-lŭ *V. A. Urechiă* vice-președinte.

D-lŭ *G. Baritiu* propune a se lua în discuţiune cestiunea alegeriĭ membrilorŭ pentru locurile vacante la secţiunea istorică.

După lungĭ desbaterĭ la care aŭ luatŭ parte D-niĭ *V. Maniu*, *G. Baritiu*, *N. Ionescu*, *A. Papadopulo-Calimachŭ* şi D-lŭ *A. Odobescu* se admite continuarea discuţiuniĭ pentru una din şedinţele proxime.

Ne fiindŭ nimicŭ altŭ la ordinea ḑileĭ şedinţa se ridică la $3^1/_2$ ore.

Preşedinte : *G. Baritiu.*

Secretarŭ : *Maniu.*

SECŢIUNEA SCIENŢIFICĂ

ŞEDINŢA DIN 19 MARTIE 1880.

Membriĭ presenţĭ : D-niĭ : *Aurelianŭ P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Ştefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub Preşedinţa d-luĭ : *Em. Bacaloglu* vice-preşedinte.

Şedinţa se deschide la ora 1 p. m.

La ordinea ḑileĭ aŭ fostŭ :

1. Tablourile de observaţiunĭ meteorologice făcute de d-lŭ Stef. Hepites la Brăila, pe lunile Ianuariŭ şi Februariŭ anulŭ curentŭ, precum şi o diagramă maĭ completă, de observaţiunile meteorologice pe anulŭ trecutŭ.

2. Raportulŭ d-luĭ membru corespondentŭ Sp. Haretŭ.

a) Asupra stereometruluĭ d-luĭ Puşcaru;

b) Asupra cotuluĭ d-luĭ Pisone;

c) Asupra pîrghiilorŭ pistonuluĭ circularŭ şi echeruluĭ cu oglindă cilindrică.

3. Propunerea D-luĭ *Laurianŭ* pentru înfiinţarea în sala Academieĭ. de óre-carĭ aparate de observaţiunĭ meteorologice.

În urma discuţiunii ce s'a făcutŭ în sinulŭ secţiunii, s'aŭ luatŭ decisiunile următóre :

Asupra primei cestiuni s'a hotărîtŭ, că de vreme ce Academia a decisŭ să se publice în analele sale observaţiunile făcute de d-lŭ Hepites pe 1879, să se publice și cele pe anulŭ 1880; în câtŭ privesce diagrama cea nouă, de vreme ce cea deja trimisă se află în lucrare tipografică, acéstă diagramă să se conserveze în archivele Academiei.

Asupra raportului d-lui Haretŭ, ne găsindu-se de-o-cam-dată în cancelaria Academiei s'a amânatŭ până Vineri pentru a se găsi acelŭ raportŭ.

Asupra propunerii d-lui *Laurianŭ*, s'a observatŭ că comunicându-se secţiunii de către d-nulŭ secretarŭ generalŭ anume punctele propuse de d-lŭ *Laurianŭ*, s'a luatŭ decisiune a se amâna și acéstă cestiune pentru şedinţa de Vineri 21 curentŭ.

p. Preşedinte : *Bacaloglu.*

Secretarŭ : *Gr. Stefănescu.*

ŞEDINŢA DIN 21 MARTIE 1880.

Membrii presenţi : D-nii : *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Ghica Ion*, *Stefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasici P.*

Sub Preşedinţa d-lui : *Em. Bacaloglu* vice-preşedinte.

Şedinţa se deschide la 2 $^1/_2$ ore.

Se citesce procesulŭ-verbalŭ alŭ şedinţii precedinte și se aprobă.

La ordinea dilei se află :

1. Raportulŭ d-lui Sp. Haretŭ.

a) asupra stereoscopului d-lui Pușcaru.

b) asupra cotuluĭ d-luĭ Pisone.

c) asupra pîrghiilorŭ, pistonuluĭ circularŭ și echeruluĭ cu oglindă cilindrică.

2. Propunerea d-luĭ *Laurianŭ* pentru înființarea în sala Academieĭ de óre-care aparate de observațiunĭ meteorologice.

Asupra raportuluĭ d-luĭ Sp. Haretŭ, în urma discuțiuneĭ urmate s'a hotărîtŭ, că secțiunea scientifică ne fiindŭ îndreptățită de statute cu cercetarea operilorŭ venite la concursŭ, nu este competinte a se pronunța asupra acelorŭ lucrărĭ și opinéză, că acelŭ raportŭ să se trimiță comisiuneĭ instituite ad-hoc pentru decernerea premiilorŭ.

În privința propuneriĭ d-luĭ *Laurianŭ*, care consistă :

1. Să se cumpere imediatŭ pentru Academiă :

a) Unŭ orologiŭ cu pendulă.

b) Unŭ barometru.

c) Unŭ termometru.

d) O busolă.

2. Aceste instrumente să se așeḍe în sala Academieĭ; scriitoriĭ Academieĭ sub direcțiunea a treĭ membriĭ din secțiunea scienţelorŭ esacte să facă observațiunĭ pe fiă-care ḍi de treĭ orĭ; diminéța, la amiaḍĭ și séra, și să le însemneze.

3. Să se însărcineze unulŭ séŭ doĭ membriĭ din secțiunea scienţelorŭ esacte a face observațiunĭ astronomice pentru determinarea meridianuluĭ, după care să se pótă așeḍa unŭ cadranŭ în grădina botanică din dĕrĕtulŭ statueĭ luĭ Mihaiŭ.

Observațiunile se potŭ face de-o-cam-dată cu teodolidulŭ, care se află în cabinetulŭ de fisică.

4. Doĭ saŭ treĭ membriĭ din secțiunea scienţelorŭ esacte să se însărcineze a merge la scóla militară, a intra în relațiune cu maiorulŭ Căpităneanu, a lua cunoscință despre instrumentele meteorologice și astronomice ce se află acolo, și a raporta la Academiă.

Décă este acolo unŭ maĭ bunŭ teodolidŭ să se céră de la d-lŭ maiorŭ cu împrumutŭ pentru observarea meridianuluĭ. Să se infor-

meze décă este acolo unŭ bunŭ cercŭ meridianŭ, décă e așeḑatŭ și se potŭ face observațiunĭ cu dênsulŭ, și să raporteze la Academiă.

5. Acești membriĭ din secțiunea scienţelorŭ esacte să se informeze décă se află în Bucurescĭ de vênḑare verĭ unŭ cadranŭ calculatŭ pentru latitudinea geografică 44°,26′,0″. În casŭ când s'arŭ afla, să se cumpere, în casŭ contrarŭ să se recomande la Paris séŭ la Viena.

Secțiunea după discuțiunile urmate a respinsŭ punctele 1, și 2, pe motivele, că nisce asemenea observațiunĭ ca să pótă avea vre-o impotanță trebuiescŭ făcute afară la aerŭ liberŭ și într'unŭ locŭ apropiatŭ, iară nu în sala Academieĭ și apoĭ scriitoriĭ Academieĭ nu sunt în posițiune a face aceste observațiunĭ cu tótă esactitatea cerută, trebuindŭ pentru acésta óre-carĭ cunoscințe speciale și o obicĭnuință ad-hoc.

Afară de acésta ar fi unŭ adevĕratŭ luxŭ să avemŭ în Bucurescĭ două stațiunĭ meteorologice și restulŭ țĕreĭ să fiă lipsitŭ de asemenea stațiunĭ, prin urmare secțiunea este de părere, ca On. Academiă să dea fondurile necesare pentru a se complecta stațiunile deja esistente din Bucurescĭ și Iașĭ, precumŭ și aceea a d-luĭ Hepites de la Brăila, cu aparatele necesare conformŭ programeĭ biurouluĭ internaționalŭ de meteorologiă, pentru ca și România să pótă întra în rețéua meteorologică a Europeĭ, și a se înființa pentru anulŭ acesta, celŭ puținŭ o nouă stațiune metereologică la cea-altă extremitate a țĕreĭ în Oltenia, fiă în T. Severinŭ, fiă în T. Jiuluĭ, fiă în Craiova.

Secțiunea respinge asemenea și punctulŭ 3, ca neavêndŭ nicĭ o utilitate; determinarea meridianuluĭ are cuvêntulŭ sĕŭ de a fi numaĭ într'unŭ observatorŭ pentru a se putea instala cele-alte instrumente de observațiune, și pentru ca să se pótă observa când ele s'arŭ deranja din posițiunea lorŭ necesară, și prin urmare a le puté rectifica.

Punctele 4 și 5 cadŭ de sine prin respingerea punctelorŭ 1, 2 și 3.

Se decide apoĭ a se pune la ordinea ḑileĭ în o altă ședință a secțiuniĭ, propunerea d-luĭ *Teclu* de a se determina conformŭ statu-

telorŭ și fondurilorŭ disponibile, lucrarea cea maĭ indispensabilă de care trebue să se ocupe secțiunea.

p. Președinte : *Bacaloglu.*

Secretarŭ : *Gr. Stefănescu.*

ȘEDINȚA DIN 1 APRILIE 1880.

Sub Președința d-luĭ *Em. Bacaloglu* vice-președinte.

La ordinea ḑileĭ este propunerea d-luĭ *Teclu :*

«Propunŭ ca să se priméscă de basa uneĭ lucrărĭ a secțiuniĭ de sciințe, următórea programă :

«Să se erueze, ce felŭ de producte primitive se află în țéră, și de ce calitate sunt acestea.

«Să se studieze, care din aceste producte s'arŭ puté perfecționa, și care s'arŭ puté eventualŭ prelucra directŭ saŭ indirectŭ industrialŭ; în fine,

«Să se indice modulŭ cum, și mijlócele prin care s'ar puté realisa acésta.»

D-lŭ *Teclu* crede că maĭ ântâiŭ să dobândimŭ mijlóce și décă mijlóce vorŭ fi, secțiunea să însărcineze pre unulŭ din membriĭ seĭ ca să esecuteze acele lucrărĭ.

D-lŭ *Poni* arată că programa de ce are a face secțiunea este impusă de statute, dară că acea programă fiindŭ fórte vastă, Academia cu propriele sale mijloce nu ar puté să o esecuteze, apoĭ ar trebui pentru acésta laboratóre agricole; sunt stațiunile agricole în carĭ se studiéză modulŭ de îmbunătățire a productelorŭ țereĭ. Să se facă o programă ḑice d-sa de lucrările ce trebuiescŭ studiate, și să vedemŭ apoĭ mijlócele de carĭ dispunemŭ ; restulŭ să se recomandeze

guvernuluĭ spre a procura mijlócele pentru studiarea acelorŭ lucrărĭ; de aceea d-sa face următórea propunere :

«A se face o programă în care să se arate carĭ sunt cestiunile cele maĭ urgente de studiatŭ pentru realisarea scopuluĭ secţiuniĭ sciinţifice a Academieĭ, şi carĭ sunt mijlócele necesare pentru a face aceste studiĭ.»

D-lŭ *Teclu*, admite acéstă propunere adăogândŭ însă că nu trebue să asteptămŭ detaliarea acesteĭ programe, ci să determinămŭ ce avemŭ să lucrămŭ; programa d-sale este maĭ scurtă fiindŭ relativă la productele primitive.

D-lŭ *Stefănescu* ḑice, că de şi programa este făcută de statutŭ, totuşĭ fără a face maĭ ântâiŭ o programă de totŭ ce arŭ trebui studiatŭ, nu ne putemŭ pronunţa, căcĭ potŭ fi cestiunĭ maĭ importante şi maĭ urgente de câtŭ cele propuse de d-lŭ *Teclu*.

D-lŭ *Brândză* reamintesce prescripţiunile statutelorŭ şi adaogă că trebue să ne facemŭ unŭ itinerarŭ pe care să-lŭ supunemŭ Academieĭ.

D-lŭ *Teclu* ḑice, că nu este contra programeĭ, dară distinge între programa generală şi între aceea cu ce trebue să începemŭ.

D-lŭ *Poni*. Este de părere a se face programa şi a se începe cu una din lucrărĭ. Propunerea d-luĭ *Teclu*, ḑice d-lŭ *Poni*, cere studiarea producţiunilorŭ ţĕreĭ, dară studiarea producţiunilorŭ vegetale n'are importanţă, dacă nu cunóscemŭ mijloculŭ în care ele se producŭ şi acésta se face în staţiunile agricole; nu avemŭ asemenea staţiunĭ, şi Academia să intervie la guvernŭ pentrŭ a înfiinţa asemenea staţiunĭ şi dacă este să facemŭ o programă apoĭ să facemŭ pentru lucrările ce se potŭ studia cu mijlócele de carĭ dispunemŭ.

D-lŭ *Bacaloglu* ḑice, că cestiunea nu este tocmaĭ lămurită şi întrébă dacă nu este necesarŭ a se numi o comisiune care să facă programa în care să se arate, cu carĭ cestiunĭ să se încépă.

D-lŭ *Stefănescu* se unesce cu d-lŭ *Bacaloglu*, căcĭ de-o-cam-dată este de ajunsŭ, după mijlócele de carĭ amŭ puté dispune, să punemŭ la studiŭ o singură cestiune.

D-lŭ *Teclu* cere punerea la votŭ a propunerii d-luĭ *Poni*, și numirea comisiuniĭ cerute de d-lŭ *Bacaloglu*.

Se pune la votŭ propunerea d-luĭ *Poni* și se primesce.

Se votézǎ comisiunea cerutǎ de d-lŭ *Bacaloglu* și se alegŭ d-niĭ *Poni*, *Teclu* și *Brândzǎ*.

Ședința se ridicǎ la 4 ore p. m.

p. Președinte : *Bacaloglu*.

Secretarŭ : *Gr. Stefǎnescu*.

ȘEDINȚA DE LA 3 APRILIE 1880

Membriĭ presențĭ : D-niĭ: *Poni P.*, *Brândzǎ D.*, *Bacaloglu Em.*, *Vasicĭ P.*, *Stefǎnescu Gr.*, *Teclu N.*

Sub președința d-luĭ : *Em. Bacaloglu*, vice-președinte.

Ședința se deschide la ora $2^1/_2$.

La ordinea dileĭ este raportulŭ Comisiuniĭ numite în ședința precedentǎ.

D-lŭ *Teclu* citesce resultatulŭ Comisiuniĭ în privința programeĭ de studiu.

D-lŭ *Bacaloglu* dice, cǎ secțiunea a numitŭ comisiunea ca sǎ vie cu o programǎ maĭ precisǎ și în care sǎ se arate ordinea în care sǎ se facǎ studiulŭ cestiunilorŭ, ea a gǎsitŭ cǎ propunerea d-luĭ *Teclu* era prea vastǎ, și acum vede cǎ în acelașŭ sensŭ s'a fǎcutŭ și lucrarea comisiuniĭ.

După ce maĭ vorbescŭ d-niĭ *Stefănescu* și *Brândză* se decide ca comisiunea să formuleze unŭ raportŭ precisŭ.

Ședința se ridică la 3 $^1/_2$ ore p. m.

p. Președinte : *Bacaloglu.*

Secretarŭ : *Gr. Stefănescu.*

ȘEDINȚA DIN 7 APRILIE 1880.

Membriĭ presențĭ : D-niĭ : *Bacaloglu Em.*, *Brândză D.*, *Felix I.*, *Ghica Ion*, *Poni P.*, *Stefănescu Gr.*, *Teclu N.*, *Vasicĭ P.*

Sub președința d-luĭ : *Em. Bacaloglu,* vice-președinte.

Ședința se deschide la ora $2^1/_2$.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ raportulŭ Comisiuniĭ numite precedamente, se dă citire de către d-lŭ *Teclu* propunerilorŭ acesteĭ comisiunĭ.

D-lŭ *Bacaloglu* ḑice, că Comisiunea trebuia să se pronunțe și asupra mijlócelorŭ de esecutare.

D-lŭ *Ion Ghica* ḑice, că Comisiunea nu preciséză nimicŭ și nu ne arată cumŭ are să se procedeze în acele lucrărĭ. Noĭ toțĭ, ḑice d-sa, cunóscemŭ cestiunile ce trebuescŭ studiate și ne amŭ gânditŭ la necesitățile țĕreĭ; pentru cestiunile agricole se cerŭ, adaogă d-sa, maĭ puține cunoscințe de câtŭ pentru cele industriale, și noĭ amŭ remasŭ fórte înapoĭ în privința industrieĭ; mijlócele de comunicare aŭ făcutŭ că s'aŭ înlocuitŭ tóte obiectele de industriă națională prin cele străine, de es. hârtia; fabrica de postavŭ a d-luĭ *Kogălniceanu* cu tóte încuragiările n'a pututŭ susține concurența, prin inferioritatea calitățiĭ produselorŭ sale; însușĭ d-lŭ Alcasŭ este nevoitŭ să cumpere postavurĭ străine, și să le dea statuluĭ ; fabrica de zahărŭ merge asemenea

greŭ. Să nu tindemŭ a face industriĭ perfecționate, dice d-lŭ *Ghica*, ci numaĭ industriĭ de primulŭ gradŭ, precumŭ industriĭ trase din agricultură; să căutămŭ mijlócele de a esploata în modŭ sistematicŭ pădurile, de unde putemŭ trage marĭ profite, și dă de exemplu pe Bucovina.

În industria animală să nu facemŭ pielăriĭ perfecționate, să nu facemŭ mânușĭ, dară să facemŭ pieĭ ordinare; Siria, adaogă d-nia-sa, trăiesce cu venitulŭ pieliĭ de talpă.

În privința mineralelorŭ, d-sa nu crede că avemŭ minerale, și chiar pétra o aducemŭ din străinătate. În privința combustibiluluĭ nu avemŭ uliă, dară avemŭ lignitŭ; iacă industria de care să ne ocupămŭ; maĭ avemŭ industria făiniĭ. Să nu facemŭ industriĭ cu capitalurĭ marĭ, ci industriĭ micĭ, cu capitalurĭ micĭ.

Ca conclusiune D-sa cere să se stabilescă unŭ punctŭ asupra căruia să discutămŭ.

D-lŭ *dr. Felix* propune analisa grânelorŭ nóstre.

D-lŭ *Poni* dice, că analisa grâuluĭ n'are importanță dacă în acelașŭ timpŭ nu se cunoscŭ tóte cele-alte condițiunĭ de cultură, de climă de solŭ etc., ceea ce se face în ferme, prin urmare este de competința uneĭ scolĭ de agricultură iară nu de a nóstră. În privința mineralogică și geologică, dice d-lŭ *Poni*, din contră avemŭ totulŭ de făcutŭ, și nu este de părerea d-luĭ *Ghica* că noĭ nu avemŭ minerale.

D-lŭ *Stefănescu* dice, că nu putemŭ afirma că nu avemŭ minerale, pe câtă vreme nu s'aŭ făcutŭ esplorărĭ sistematice.

D-lŭ *Teclu* rĕspunde, că analisele cerealelorŭ dacă nu aŭ unŭ interesŭ imediatŭ, trebue să le facemŭ ca să le cunóscemŭ cuprinsulŭ.

D-lŭ *Stefănescu* întrébă câtŭ costă facerea acestorŭ analise?

D-lŭ *Teclu* dice, că n'a calculatŭ câtŭ va costa, dar este de părere a se face câtŭ maĭ multe lucrărĭ de o dată.

D-lŭ *Stefănescu* rĕspunde, că nu ne putemŭ presenta înaintea Academieĭ de câtŭ cu o cestiune a nume; să-ĭ spunemŭ ce fondŭ ne trebue și cum are să se facă acea lucrare, altŭ-minterea Academia nu va sci câtŭ și pentru ce să dea fondurĭ.

D-lŭ *Bacaloglu*, este de părere că trebue să ficsămŭ cestiunea și

dacă Academia nu ne va da fondurĭ îndestulătóre, să facemŭ aceea ce vomŭ puté cu acele fondurĭ, numaĭ să începemŭ.

În urma maĭ multorŭ discuţiunĭ se găsesce că următórele patru cestiunĭ trebuescŭ maĭ cu deosebire studiate.

1. Să se studieze lignitele din punctulŭ de vedere geologicŭ, mineralogicŭ şi chimicŭ.

2. Să se înlesnéscă studiarea floreĭ române.

3. Să se facă analisa vinurilorŭ române.

4. Să se analiseze cerealele.

D-nulŭ *Preşedinte* întrébă dacă secţiunea este de părere a se propune Academieĭ esecutarea uneia din aceste patru cestiunĭ?

D-lŭ *Ion Ghica* ḑice, că să punemŭ una din aceste cestiunĭ ca premiŭ, căcĭ după organisarea fondurilorŭ Academieĭ nu putemŭ prevedea o altă lucrare, nu amŭ avea fondurĭ disponibile pentru acésta.

D-lŭ *Teclu* este de părere ca noĭ să ceremŭ fondurile de la Academiă.

D-lŭ *Stefănescu* ḑice, că este absolutŭ necesarŭ să fiă fondurĭ pentru misiunĭ şi esplorărĭ scienţifice, iară nu numaĭ pentru premiĭ, carĭ se daŭ numaĭ lucrărilorŭ terminate, şi tocmaĭ mijlócele materiale lipsescŭ esploratorilorŭ; dar deocamdată Academia nu are asemenea fondurĭ.

D-lŭ *Bacaloglu* propune, că nefiindŭ fondurĭ pentru asemenea lucrărĭ, să deslegămŭ cestiunea premielorŭ.

D-lŭ *Teclu* este de părere ca să se pue în vederea Academieĭ, ca celŭ puţinŭ ea să se pronunţe că nu are mijlóce.

D-lŭ *Bacaloglu* întrébă dacă secţiunea este de părere a se pune în vederea Academieĭ cum propune d-lŭ *Teclu*.

Uniĭ din membri observă că secţiunea a remasŭ prea puţinŭ numerósă, mulţĭ din membriĭ seĭ plecândŭ, şi că prin urmare nu se póte lua vre-o decisiune.

Şedinţa se ridică la $4^1/_4$ ore după améḑĭ.

p. Preşedinte: *Bacaloglu.*

Seretarŭ: *Gr. Stefănescu.*

ȘEDINȚA DIN 14 APRILIE 1880.

Membri presenți : D-niĭ : *Aurelianŭ P. S.*, *Bacaloglu E.*, *Brândză D.*, *Fălcoianu S.*, *Ghica Ion*, *Stefănescu Gr.*, *Vasicĭ P.*

Sub președința d-luĭ : *Em. Bacaloglu.*

Ședința se deschide la ora 11 a. m.

La ordinea ḍileĭ fiindŭ determinarea cestiuniĭ de pusŭ la concursŭ pentru premiulŭ Lazărŭ, în urma înțelegeriĭ ce a avutŭ locŭ, s'a decisŭ a se propune pentru acestŭ premiŭ următórea cestiune :

«Studiŭ asupra agricultureĭ, industrieĭ și comerciuluĭ.»

Lucrarea va tracta despre starea actuală a acestorŭ treĭ ramurĭ de producere și despre mijlócele de a le ameliora.

O ochire asupra istorieĭ economice a Românieĭ în secolulŭ alŭ 17-lea, 18 lea și 19-lea, va precede acestŭ studiŭ.

Studiulŭ va fi făcutŭ din punctulŭ de vedere economicŭ și technicŭ.

Manuscriptulŭ trebue să cuprindă materiă pentru celŭ puținŭ 300 până la 400 pagine de tiparŭ în 8⁰, litere garmontŭ corpŭ 12.

Acestŭ premiŭ însă se decide a se pune pentru anulŭ 1883, conformŭ art. 95 din regulamentŭ, de vreme ce pentru anulŭ 1882 s'a pusŭ deja premiulŭ Heliade Rădulescu.

p. Președinte : *Bacaloglu.*

Secretarŭ : *Gr. Stefănescu.*

ŞEDINŢA DIN 7 DECEMBRE 1880.

Membriĭ presenţĭ : D-niĭ : *Aureianŭ P. S.*, *Bacaloglu Em.*, *Felix I.*, *Stefănescu Gr.*

Sub preşedinţa d-luĭ : *Em. Bacaloglu*, vice-preşedinte.

Şedinţa se deschide la 3 ore.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ înfiinţarea de alte staţiunĭ meteorologice pe lângă cele esistente, se dă citire memoriuluĭ d-luĭ St. Hepites, în acéstă privinţă, înnaintatŭ de Academiă în cercetarea acesteĭ secţiunĭ.

După maĭ multe discuţiunĭ avêndu-se în vedere mica sumă de 600 leĭ, prevĕḑută în budgetulŭ anuluĭ curentŭ se decide :

1. Că deocamdată să ne mărginimŭ la înfiinţarea a două staţiunĭ de a 2-a ordine procurându-li-se aparatele cele maĭ indispensabile, şi că aceste staţiunĭ să fiă Câmpu-Lungŭ şi Têrgu-Jiuluĭ, ca localităţĭ de munte, de carĭ nu avemŭ nicĭ una până acumŭ.

2. Ca să se procure instrumentele următóre pentru fiă-care din ele :

a) Barometru.

b) Igrometru saŭ psichometru.

c) Termometru simplu.

d) » maxima.

e) » minima.

f) Udometru.

g) Giruitóre.

h) Anemometru.

i) Ozonometru.

3. Să se róge d-lŭ Hepites a comanda aceste instrumente, pentru a fi conforme cu ale sale, pentru uniformitate de observaţiunĭ.

4. Să se întrebe oficialŭ d-lŭ I. Păsăreanu profesorŭ de Ist. naturală, din Têrgu-Jiuluĭ şi d-nulŭ farmacistŭ Paulŭ din Câmpu-Lungŭ, dacă priimescŭ să se însărcineze cu aceste observaţiunĭ.

5. Dacă pentru procurarea acestorŭ instrumente și instalarea lorŭ nu se va ajunge o mică sumă să se céră de la Academiă.

p. Președinte : *Bacaloglu*.

Secretarŭ : *Gr. Stefănescu*.

RAPORTŬ DESPRE MONUMENTULŬ RIDICATŬ ÎN MEMORIA LUĬ ALESANDRU ILARIANU PAPIŬ, LA SIBIIŬ ÎN TRANSILVANIA

În raportulŭ D-luĭ secretarŭ generalŭ se face mențiune și despre ridicarea monumentuluĭ funebrariŭ de asupra remășițelorŭ pămêntescĭ ale fostuluĭ nostru colegŭ *Alesandru Papiŭ Ilarianŭ* se adauge însă că despre executare am să daŭ eŭ informațiunile ulterióre.

De și eŭ credŭ, că în acestŭ punctŭ mĭ-am împlinitŭ datorința prin doue raporturĭ destulŭ de lungĭ și detaliate, de dato Sibiiŭ $^{1}/_{13}$ Octobre, și $^{16}/_{28}$ Novembre 1880, totușĭ după ce sunt provocatŭ prin raportulŭ secretariatuluĭ a veni din noŭ cu informațiunile respective, am onóre a împărtăși următórele informațiunĭ.

Prin adresa No. 904 din $^{9}/_{21}$ Septembre 1880 ni s'a comisŭ de către onor. Delegațiune academică, mie și (de atuncĭ încóce) repausatuluĭ colegŭ *Iosifŭ Hodosiŭ*, că îndată ce va ajunge monumentulŭ de la Kreuznach la Sibiiŭ, să îngrijimŭ de așeḑarea luĭ câtŭ maĭ urgentă și câtŭ maĭ solidă, spre care scopŭ ni se oferă și o sumă órecare a conto.

După regularea uneĭ neînțelegerĭ cu direcțiunea gareĭ și cu a vameĭ de la Sibiiŭ, pe lângă adresa No. 909, amŭ primitŭ de la onor. Delegatiune în $^{18}/_{30}$ Septembre anticipațiunea de leĭ noĭ 320.

Intr'acea colegulŭ nostru și neuĭtatulŭ meŭ amicŭ, acelŭ sufletŭ sincerŭ și candidŭ, despre care ḑice scriptura, că nu este vicleșugŭ întrênsulŭ, căḑu din noŭ în așternutŭ, pentru ca după treĭ lunĭ să lase orfană o familiă de optŭ suflete. Așa a remasŭ ca să îngrijescŭ

numaĭ eu de scóterea din vamă, transportarea și așeḑarea monumentuluĭ Papiu în cimiteriulŭ bisericeĭ din suburbea Turnișiorŭ.

Uniĭ confrațĭ din Sibiiŭ, cu cari m'am consultatŭ despre modulŭ așeḑăriĭ monumentuluĭ, eraŭ de părere, că desgropândŭ osemintele luĭ Papiu să le strămutămŭ la unŭ altŭ locŭ maĭ vederosŭ; dară cândŭ amŭ comunicatŭ luĭ *Hodosiu* acéstă opiniune, mĭ respunse în cunoscutulŭ sĕŭ tonŭ blândŭ, însă durerosŭ: «se nu turburațĭ repausulŭ vĕru-meŭ, nu decopiațĭ și dupa mórte viéța luĭ cea agitată, lăsați-lŭ acolo unde este.»

L'amŭ lăsatŭ acolo unde este. I-amŭ pusŭ monumentulŭ cu spese de leĭ noĭ 175, banĭ 15, precum se póte cunósce din comptulŭ și din actele justificative, pe care le-amŭ transpusŭ la cassa Academieĭ, împreună cu restulŭ de leĭ noĭ 144, banĭ 85 din suma anticipată.

În raporturile mele susŭ citate mĭ luasem voia a reflecta și la óreșĭ-care solemnitate, ce ar fi să se țină cu ocasiunea așa numiteĭ desvelirĭ a monumentuluĭ. Eŭ țineam la acea ideă din causă maĭ vîrtosŭ, că o solemnitate cum ar fi acésta la monumentulŭ unuĭ românŭ renumitŭ în Transilvania, este de o estremă raritate. De aicĭ mi s'a încuviințatŭ; dară vĕḑêndŭ starea deplorabilă în care ajunsese *Hodosiŭ* în morbulŭ seŭ, precum și reținutŭ de alte împrejurărĭ sinistre, o prorogarămŭ până la adunarea generalĕ a asociațiuniĭ nóstre transilvane pentru literatura română și cultura poporuluĭ românŭ, care se va ține estimpŭ la Sibiiŭ la Sta-Măriă-mare și următórele ḑile, împreunată cu esposițiune națională românéscă, de arte-facte, manu-facte și producte agricole. Cu acea ocasiune va concurge publiculŭ din tótă țéra.

De la mórtea și astrucarea luĭ Papiŭ la loculŭ unde se află, epitropia bisericeĭ avêndŭ mare trebuință de unŭ locŭ maĭ largŭ pentru scólă cu grădină, vĕḑêndu-șĭ și biserica în pericolŭ permanentŭ de focŭ, din causa unuĭ agricultorŭ vecinŭ, care-șĭ așeḑa fênulŭ și paele în distanță numaĭ ca de cincĭ metre de la altarŭ, a cumpĕratŭ acea casă cu grădina. De altă parte biserica situată fiindŭ tocma la drumulŭ împĕrătescŭ numitŭ drumulŭ Vieneĭ și monumentulŭ fórte apr[illegible] de biserică, ómenĭ bĕtrânĭ ca colonelulŭ baronŭ Davidŭ Ursu,

consiliariĭ Iacobŭ Bologa, Ilie Măcelariu, protopopiĭ Ioanŭ Hannea şi Ioanŭ Rusu judecară că unŭ monumentŭ atâtŭ de scumpŭ să fiă asecuratŭ acolo unde stă pentru tóte timpurile şi vicisitudinele omenescĭ, să remână întregŭ nestrămutatŭ ca nu cum-va generaţiunile viitóre sĕ-lŭ védă alteratŭ, vătămatŭ, inscripţiunile scobite şi róse, ba să nu o paţă precumŭ am păţitŭ eŭ cu monumentulŭ celŭ noŭ de marmoră pusŭ fericituluĭ *Georgie Lazarŭ* de către piosulŭ seŭ fostŭ odinióră elevŭ comite Scarlatŭ Rosetti, carele mĕ însărcinase în tómna anuluĭ **1863**, ca să-lŭ aşedŭ eŭ în loculŭ cruciĭ de pétră sfărmiciósă de pe care în 40 de anĭ dispăruse partea cea maĭ mare a inscripţiuniĭ ; iară când eram să mĕ apucŭ de lucru, epitropia bisericeĭ din Avrigŭ (loculŭ nasceriĭ şi alŭ morţiĭ luĭ Lazărŭ) mĕ obliga, ca maĭ ântâiŭ să strămutŭ osemintele maĭ spre stradă, căcĭ comuna a decisŭ a zidi o altă biserică maĭ mare şi-ĭ trebuesce loculŭ. Eŭ m'am supusŭ, le-am strămutatŭ dară de zidirea bisericeĭ nu s'a apucatŭ nimenĭ nicĭ până în ḑiua de astă-ḑĭ.

Biserica din Sibiiŭ, lângă care dórme Papiŭ, judecândŭ după împrejurările de acolo nu are nicĭ o perspectivă de a fi lărgită şi rezidită vre o dată, iară aşa cum se vede, fiindŭ de o construcţiune din cele maĭ solide, póte se dureze cu sutele de anĭ. Vĕ potŭ însă asigura, Domnilorŭ collegĭ, că îndată ce comuna bisericéscă va avé adunatŭ capitalŭ de ajunsŭ, ea va ridica scóla nouă pe loculŭ cumpĕratŭ, totŭ la drumŭ şi aprópe într'o liniă cu monumentulŭ.

Pentru eventualităţĭ de acestea amŭ judecatŭ noĭ Sibieniĭ, că monumentulŭ luĭ Papiŭ ar merita se fiă aparatŭ prin unŭ grilagiŭ.

Cu adresa No. 995 din 24 Decembre st. v. mi s'a şi comisŭ de către onor. Delegaţiune, ca să presentezŭ unŭ devisŭ de spesele câtŭ s'arŭ causa cu aseminea grilagiŭ. Eŭ şi apucasem a cere de la unŭ architectŭ italianŭ d-lŭ A. Mazzuchi unŭ planŭ şi unŭ devisŭ; d-luĭ însă a amestecatŭ şi cuprinsŭ spesele grilagiuluĭ în suma cea maĭ, mare a planuluĭ, de a întinde în loculŭ stoboruluĭ (palantuluĭ) de scândurĭ unŭ grilagiŭ fórte costatoriŭ, de-a lungulŭ bisericeĭ, în laturea de către drumŭ.

De atuncĭ am comisŭ totŭ mesteruluĭ petrarŭ anume Iosef Rou-

bischek din Sibiiŭ, ca să-mĭ facă unŭ altŭ devisŭ. Nepulêndŭ elŭ lua mĕsurĭ esacte în cursulŭ iernei la cimiteriŭ, asceptŭ acuma în tóte ḑilele de la elŭ schiţa şi devisulŭ spre a le supune deliberaţiuniĭ şi decisiuniĭ D-vóstre. Într'acea rogŭ pe onor. Delegaţiune : ca cu ocasiunea compuneriĭ budgetuluĭ pe anulŭ 1881/2 să binevoiescă a reflecta şi la mĕsurile ce arŭ fi a se maĭ lua relative la monumentulŭ luĭ Papiŭ în sensulŭ învoeleĭ anterióre încheiate cu consângeniĭ luĭ. Îndată ce onor. Academiă ar bine-voi a primi în principiŭ cele 2 propunerĭ modeste ale mele, adică : 1) descoperirea monumentuluĭ cu óreşĭ-care solemnitate; 2), facerea unuĭ grilagiŭ împrejurulŭ mormêntuluĭ Papiŭ, eŭ nu aşĭ lipsi a submite la deliberarea D-vóstre şi modulŭ executăriĭ ambelorŭ proiecte.

Bucurescĭ 23 Martie (4 Aprilie) 1881.

G. Baritiu.

RAPORTULŬ COMISIUNIĬ BIBLIOTECEĬ.

Domnilorŭ colegĭ,

În sesiunea generală a anuluĭ trecutŭ amŭ avutŭ onóre a vĕ arĕta că catalogarea sistematică a biblioteceĭ Academieĭ este seriosŭ începută, prin facerea cataloguluĭ alfabeticŭ, care este basa clasificăriĭ uneĭ bibliotecĭ. Cu părere de rĕŭ ne vedemŭ siliţĭ a vĕ arĕta că anulŭ încetatŭ, acéstă necesară lucrare nu a făcutŭ progrese îndestulătóre, maĭ cu sémă din causă, că pe de o parte localulŭ biblioteceĭ a ajunsŭ prin întinderea progresivă a acesteia a fi atâtŭ de ângustŭ în câtŭ este peste putinţă a aşeḑa cărţile în modŭ sistematicŭ după clase şi secţiunĭ; pe de altă parte pentru că bibliotecarulŭ Academieĭ, care este totŭ-odată şi archivarŭ alŭ eĭ, a fostŭ în decursulŭ anuluĭ aprópe exclusivŭ ocupatŭ cu afacerile de cancelariă, carĭ fórte s'aŭ înmulţitŭ, cu corectarea Analelorŭ Academieĭ pe anulŭ trecutŭ şi cu deosebitele lucrărĭ ale secretaruluĭ generalŭ, care a avutŭ necesitate de ajutorulŭ sĕŭ. În orĭ ce casŭ o sistematică clasificare şi aranjare a biblioteceĭ şi a colecţiuniĭ de documente a institutuluĭ

nostru este cu neputință până când nu vom puté da pentru ele exclusivŭ celŭ puținŭ o încăpere destulŭ de spațiósă.

În cursulŭ acestuĭ anŭ biblioteca și cele alte colecțiunĭ ale Academieĭ dependințĭ de ea, s'aŭ înbogățitŭ într'unŭ modŭ carĭ póte să producă bucuria nóstră a tuturorŭ, atâtŭ prin bogate donațiunĭ, dintre carĭ numaĭ numĕrulŭ cărților dăruite ajunge la 430. Darurile cele maĭ însemnate vi s'aŭ semnalatŭ de d-lŭ secretarŭ generalŭ în raportulŭ sĕŭ. Pe de altă parte cu suma de 3000 leĭ prevĕḍută în budgetŭ pentru cumpĕrare de cărțĭ, după recomandarea membrilorŭ comisiuniĭ biblioteceĭ s'aŭ comandatŭ cărțĭ precumŭ urméză :

1. Pentru secțiunea literară s'aŭ cumpĕratŭ 15 publicațiunĭ în 27 volume cu leĭ.	364.90	
S'aŭ comandatŭ volume și broșurĭ pentru complectarea unorŭ publicațiunĭ maĭ de multŭ procurate în numĕrŭ de 31, cu leĭ.	211.80	
În urma cereriĭ sale, D-luĭ secretarŭ alŭ secțiuniĭ literare i s'a datŭ de Delegațiune pentru a cumpĕra cărțĭ în călĕtoria ce a făcut'o în străinătate, unŭ acontŭ de leĭ	500	
		1076.70
2. Pentru secțiunea istorică s'aŭ procuratŭ 31 publicațiunĭ în 56 volume cu leĭ.	892.05	
Unŭ volumŭ pentru complectarea uneĭ publicațiunĭ cu leĭ. .	27	
		919.05
3. Pentru secțiunea scientifică s'aŭ comandatŭ 23 publicațiunĭ în 56 volume cu leĭ.	846.80	
Pentru complectarea uneĭ publicațiunĭ 15 broșurĭ cu leĭ. .	9.75	
		856.55
4. S'aŭ legatŭ 211 volume cărțĭ de diferite mărimĭ cu leĭ. .	463	
S'aŭ întinsŭ pe pânză 22 carte geografice cu leĭ	90	
		553.

Maĭ multe volume în numĕrŭ de 157 aŭ fostŭ împedicate de a fi legate până acumŭ, numaĭ din causa multorŭ lucrărĭ, carĭ ocupă atelierulŭ de legătoriă, unde de multŭ sunt date spre acestŭ scopŭ.

Listele cărților cumpĕrate și dăruite se vorŭ redacta în modŭ sistematicŭ de bibliotecarulŭ Academieĭ, spre a se publica în Anale, după cum în tot-d'auna s'a făcutŭ, atâtŭ pentru a se aduce prin acésta publică mulțumire generoșilorŭ donatorĭ, ale cărorŭ nume se

vorŭ publica alăturea cu titlulŭ cărţilorŭ dăruite de eĭ, câtŭ şi pentru a face cunoscute publiculuĭ care se ocupă de studiĭ, nouele achisiţiunĭ sciinţifice ale bibliotecei institutuluĭ nostru, la care să pótă recurge la vreme de trebuinţă.

Comisiunea bibliotecei
Secretarulŭ secţiuniĭ literare, *Hasdĕŭ.*
» » istorice, *V. Maniu.*
» » scienţifice, *Gr. Stefănescu.*

Lista cărţilorŭ dăruite Academieĭ de la 18 Martie 1880 pînă la 31 Martie 1881.

De la d-lŭ I. S. Puşcariŭ :

I. S. Puşcariŭ. Die Romanische Amtsprache. Hermannstadt 1864. 1 vol. 8⁰.
» » Disertatiune istorica despre împartirea politica a Ardéluluĭ Sibiŭ 1864. 1 vol. 8⁰.
» » A mélyen tisztelt Képviselö házhoz intézett Emlékirat. Budán 1878. 1 vol. 8⁰.
» » Orele libere. Sibiŭ 1867. 1 vol. 8⁰.

Karte von Serbien, Moldau, Wallachei und der europ. Türkey. 6 Blätter.
Kurzgefasste Romänische, oder Macedono-Walachische Sprachlehre. (manuscrisŭ 72 pag.) — 1 vol. 8⁰.

De la d-lŭ A. N. Spasicĭ :

Избештај Минстра Финанције за 1874. У Београду 1874, 1 vol 8⁰.
Statistique de la Serbie. Tome VII, VIII. У Београду, 1873, 1874. 2 vol. 4⁰.
Отаџбина књижебнат, наука друштвену живот свеска за мај 1875 бласник и уредник Владан Ђоргебић. У Београду, 1875. 1 vol. 8⁰.
Календар са шематизмом књажегтва србије за годину 1875. У Београду, 1875. 1 vol. 8⁰.
Гудобића (Іефрема II.) — Избештај о старим рудницима испод авале њене околине. У Београду, 1875. 1 vol. 8⁰.
Преглед радње по струци Министарства правде за 1873/4 годину. У Београду, 1874. 1 vol. 8⁰.
Предлози Министра војног народној скупштини у 1874 години. У Београду. 1874. 1 vol. 4⁰.

Министарство војено. — Эакон о устросјотву и о рекрутовању војске. У Београду. 1875. 1 vol. 4⁰.

Устројетво команада и истабова стајаће и пародне војске. У Београду. 1873, 1 vol. 8⁰.

Эакон о мерама. 1873. 1 vol. 8⁰.

Спасић (А Н.). — Установе и народно благо. У Веограду, 1868. 1 vol. 8⁰.

» » Париске и лондонске банке и како оне узајамно превијају и измирују рачуне. — У Београду, 1872. — 1 vol. 8⁰.

Мијатовић (Гедомиљ) — На Бердану! — У Београду, 1876. 1 vol. 8⁰.

Влада Намесништва са својим огрануима и кабинет Мариновића. У Новом Саду, ... 1 vol. 8⁰.

Спасић (А. Н). — Народни представници (дипломати) у иностранству. У Београду. 1874, 1 vol. 8⁰.

» (Алексе Н.). — Финансије општинске и Француској и енглеској. У Београду. 1874, 1 vol. 8⁰.

» Државе и Финансије. У Београду 1867, 1 vol. 12⁰.

Драгашевић. — Бојнигка регитост. — У Београду, 1876, 1 vol. 16⁰.

» Нагела војне географије за питомце војне Академије, etc. У Београду, 1876, 1 vol. 16⁰.

Правила женског друштва. Београду. 1875, 1 vol. 16⁰.

De la d-lŭ Dr. Ionŭ Șerbănescu :

Dr. Iónŭ Șerbănescu — Viața țĕranuluĭ și viața orășanuluĭ. 1880. 1 vol. 8⁰

» » Mica chirurgie (cartea sanitaruluĭ) cu 100 gravurĭ Bucurescĭ, 1881. 1 vol. 8⁰.

De la d-lŭ T. Georges Djuvara :

T. Georges Djuvara — Les Juifs de la Roumanie. Paris, 1880. 1 vol. 8⁰.

De la Asociațiunea transilvană :

Analile Asociațiuneĭ Transilvane. Fasiclu 1. Sibiŭ, 1880. 1 vol. 8⁰.

De la d-lŭ G. Sion.

Angelo de Gubernatis. Dizionario biografico degli scrittori contemporanei. Firenze 1879. 1 vol. 8⁰.

De la Academia de inscripțiunĭ și bele litere din Paris :

Comptes rendus des séances. Nouvelle série Tomes I-VIII : 1865—1871. — Troisième série tome 1. 1872. — Quatrième série, tome I-VIII : 1873—1878. Paris 1865—1878 16 vol. 8⁰.

Comptes rendus Janvier—Mars 1880. 1. vol. 8⁰.

Mémoires de l'Institut național de France. Académie des Inscriptions et belles lettres Tom. XVII—XIX. Paris 1877—1879. 6 vol 4°.

Mémoires présentées par divers savants à l'Académie (royale) des Inscriptions et belles-lettres de l'Institut de France. Première série. Sujets divers d'érudition Tomes I-IX. Paris. 1844—1878 13 vol. 4°.

Recueil des historiens des croisades, publié par les soins de l'Académie des Inscriptions et belles-lettres :

Historiens occidentaux : 1—III. 4 volume folio.

Historiens orientaux : 1—II. 2 volume folio.

Documents arméniens. 1 volumŭ folio.

Lois, I—II. 2 volume folio.

Historiens grecs. 1 volume folio.

De la d-lŭ A. Popovŭ :

Письма Към. Погодину изъ славяисихъ земель (1835—1861). Съ предисловиемъ и примѣ ганіяминила Попова. — Москва, 1879—80, 3 vol. 8°.

А. Попова. — Углебодороды. Варшава. f. a 1 vol. 8°.

А Н. Попова, О Эаконности окисления кетоновъ. Варшава 1872. 1 vol. 8°.

А. Поповымъ. Сборникъ работъ химическои Лабораторіи. Варшава, 1876 1 vol. 8°.

De la Ministerulŭ Cultelorŭ :

A. Treb. Laurianŭ.—Charta țĕrilorŭ române cunoscute maĭ înainte sub numele de Dacia. Bucurescĭ, 1868 (întinsă pe pânză).

De la D-lŭ V. Alecsandri :

D. Ralleti. — Suvenire și impresiĭ de călĕtorie în România, Bulgaria, Constantinopole. Parisŭ 1858. 1 vol. 8°.

V. Alecsandri. — Despotŭ-Vodă. Bucurescĭ 1880. 1 vol. 8°.

» Opere complete, III. Prosă. Bucurescĭ 1876. 1 vol. 8°.

» Ostașiĭ noștrĭ. Bucurescĭ 1880. 1 vol. 8°.

» Opere complete, vol. IX. Poesiĭ vol. III. Legende noue. Ostașiĭ noștrĭ. Bucurescĭ 1880. — 1 vol. 8°.

De la d-lŭ George Pavelescu :

George Pavelescu. Operile luĭ Titu Liviu. Bucurescĭ, 1879. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ A. de Cihac :

A. de Cihac. — Le type homo-ille ille-bonus. 1880. 1 vol. 8°.

» Meine Antwort an Dr. M. Gaster. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Dr. A. Sutzu:

Dr. A. Sutzu.—Despre mecanismulŭ alienaţiuniĭ mentale. Bucurescĭ, 1880 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Al. Grigoriadi Bonachi:

Wilchelm Schmidt. Suczawa's historische Denk-Würdigkeiten. Czernowitz, 1876. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Iónŭ G. Bibicescu:

Iónŭ G. Bibicescu. — Mişcarea populaţiuniĭ în România de la 1870 pânâ la 1878. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ P. S. Aurelianŭ şi Gr. Stefănescu:

P. S. Aurelianŭ şi *Gr. Stefănescu.* — Revista sciinţifică. Anulŭ X. Bucurescĭ, 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ P. S. Aurelianŭ:

P. S. Aurelianŭ. Terra nóstră. Bucurescĭ, 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Gr. Stefănescu:

Stéphanesco. — Sur l'uniformité de la nomenclature géologique dans tous les pays, en ce qui regarde les terrains et les étages. Paris, 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ D. Carnhoffer:

Hübner's. — Curieuses und reales Natur-Kunst-Berg-Gewerck-und Handlung s-Lexicon. 1727. 1 vol. 8°.

Raicewich. Osservazioni. Napoli, 1788. 1 vol. 8°,

De la d-lŭ T. Ceontea:

T. Ceontea.—Compendiŭ de geografiă universală. Aradŭ,— 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Lorenz Diefenbach:

Lorenz Diefenbach. Völkerkunde Osteuropas. Darmstadt, 1880. 3 vol. 8°.

» » und *Ernst Wülcker.* Hoch-und nieder-deutsches Wörterbuch. (broşura 1—5). Frankfurt, 1874—1879. 1. vol. 8°.

De la d-lŭ Iónŭ P. Eliade:

Iónŭ P. Eliade.—Noţiunĭ de Aritmetică. Ploescĭ, 1879. 1 vol. 8°.

» » » Manualulŭ buneloră cuviinţe. Ploescĭ. 1880. 1 vol. 8°.

» » » Scóla primară şi conducutorulŭ eĭ. Bucurescĭ, 1872. 1 vol. 8°.

» » » Cultura viiloră în România şi vinificaţiunea, Ploescĭ, 1874. 1 vol. 8°.

» » » Desemnŭ pentru scólele primare de fete. Bucurescĭ, 1873. 1 vol. 8°.

Iónŭ P. Eliade.—Elemente de Pedagogia şi Metodologia teoretică şi practică. Ploescĭ, 1874. 1 vol. 8°.

» » » Istoria universală a Pedagogieĭ. Ploescĭ, 1880. 1 vol. 8°

De la d-lŭ Kanitz:

Kanitz. Plantae Romaniae hucusque cognitae Pars II. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Charles de Linas:

Charles de Linas. — Antichitaţĭ Scythice. Cununa mare din tesaurulŭ de la Novo-Cercask etc. de A. I. Odobescu. (Extrait des Mémoires de l'Academie d'Arras. Tome XII. 1880). 1 vol. 8°.

» » Antiquités Scythiques. Paris, 1880. 1 vol. 8°.

De la Direcţiunea institutuluĭ «Albina»:

Statutele Institutuluĭ de creditŭ şi de economiĭ «Albina» în Sibiiŭ. Sibiiŭ, 1879. 1 vol. 8°.

A şéptea Adunare generală ordinară a Institutuluĭ de creditŭ şi economiĭ «Albina» ţinută la Sibiiŭ în 19 Martiŭ 1880. Sibiiŭ, 1880. 1 vol. 4°.

De la Academia de sciinţe morale şi politice din Paris:

Mémoires de l'Académie des sciences morales et politiques de l'Institut de France. Tome I—XIII. 15 vol. 4°.

De la d-lŭ I. U. Iarnik:

Der Osten No. 20, 30, 34, 40, 42, 43, 44, 46, 48 şi 52 din 1879. 1; din 1880 (corespondenţele d-luĭ Iarnik din ţĕrile române.)—1 vol. folio.

De la d-lŭ Schuchardt:

Schuchardt.—Camoens. Graz, 1880. 1 vol. 4°.

De la d-lŭ Léon de Rosny:

Léon de Rosny. — La littérature des Japonais. Paris. 1880. 1 vol. 8°

» » Rapport annuel à la Société des études japonaises sur les travaux et sur les progrès des recherches relatives à l'Extrême-Orient pendant l'année 1879. Paris, 1880. 1 vol. 8°.

De la Academia regală Danesă:

Oversigt over det Kongelige Danske Videnskabornes selskabs Forhandlinger og dets Medlemmers Arbejder i Aaret 1879 Nr. 3, — 1880 No. 1. Kjöbenhavn 1879—80, 2 vol. 8°.

Mémoires de l'Académie Royale de Copenhague, Vol. XII Nr. 5; Om Anvendelse of mindste Kvadrates Method i nogle Tilfælde, hvor en Komplikation

af visse Slags nensartede tilfældige Fejlkilder giver Fejlene en «systematisk» Karacter af T. N. Thiele. Vol. XI, No. 6. Primar Dialbrusken og dens Forbening i det mennens Kelige Kranium för Födselen af Adolph Hannover. Kjöbenhavn. 1880. 1 vol. 4°.

L'Académie royale de Copenhague. Bulletin pour 1880, No. 2. 1 vol. 8°.

I. E. V. Boas. — Studier over decapodernes Slaegts Kabsforhold. Kjöbenhavn, 1880. 1 vol. 4°.

K. Prytz. Undersögelser over Lysets Brydning i dampe og tilsvarende Vaedsker. Kjöbenhavn, 1880. 1 volumŭ 4°.

Dr. Chr. Lütken. — Spolia Atlantica. Bidrag til Kundskab om Formforaudringer hos Fiske under deres Vaext og Udvikling, saerligt hos nogle af Atlanterhavets Höjsöfiske. Kjöbenhavn, 1 vol. 4°.

De la Oficiulŭ statisticŭ :

Statistica din România. — Cultele pe anulŭ 1878 şi învĕţămêntulŭ pe anulŭ scolarŭ 1877—1878. Bucurescĭ, 1880. 1 vol. 4°.

Statistica din România. — Statistica penitenţiară pe aniĭ 1876, 1777. Bucurescĭ, 1880. 2 vol. 4°.

De la d-lŭ V. Maniu :

V. Maniu.—Proscrisulŭ românŭ. Dramă originală naţională în V acte şi V tablourĭ. Bucurescĭ, 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ V. A. Urechiă :

Gasetta romonscha, XX Annada (1876), No. 26—52. 1 vol. 4°.

Fögl D'engiadina, XIX Anada (1876), No. 40—44, 46—53. 1 vol. 4°.

Исторіе кавалерюлꙋи де Тріе ши а ювиціи сале Маниꙋн Леско каре тълмъчиндꙋсъ депе лимба францꙋзаскъ ꙟ лимба мо(л)довенѣскъ принꙋстеннала ши ꙋскрдіе аре.. . Дꙋмсале Банꙋлꙋи Алеко Белдиман, сау прескрисъ акꙋм де мине ꙟ анꙋл 1815 септ. 23, Костаки Борш. Manuscrisŭ 1 vol. 4°.

Album Macedo-roman. Bucurescĭ, 1880. 1 vol. 4°.

Io. B. Nolli Vrbis ichnographia. 1875 (chartă).

Adriano Paropat dà saggio della lingua parlata in Sejane. 2 foĭ 4°.

De la d-lŭ Gr. G. Tocilescu :

Gr. G. Tocilescu. — Familia luĭ Michaiŭ-Vodă Vitézulŭ. Bucurescĭ, 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Nicolae Teclu :

Nicolae Teclu. — Ueber Antimon-Zinnober. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ I. Nicolescu :

I. Nicolescu. — Raportŭ scienţificŭ asupra recrutaţiuneĭ judeçuluĭ Muscelŭ în 1880. Galaţĭ, 1880. 1 vol. 8⁰.

De la Eforia Spitalelorŭ :

Tabloŭ graficŭ alŭ Morbidităţeĭ şi Mortalităţeĭ spitalelorŭ Ephorieĭ pe anulŭ 1878.

De la d-lŭ C. T. Grigorescu în Ploescĭ :

Περηγραφὴ τῆς Βλαχίας.... νῦν πρῶτον μεταφρασθεῖσα ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν εἰς τὴν ὑμετέραν ἁπλῆν ἑλληνικὴν διάλεκτον.... παρὰ Νικολάω Λαζάρυ. Ἐν Βυκυρεστίῳ 1789, 1 vol. 4⁰.

Ꙗчастъ къртичикъ, чѝ а̓кꙋм' ꙟтжѣ́шй датъ саꙋ типърить, шй саꙋ тълмъчить дꙋпъ лимба Лешáскъ, пре лимба Рꙋмжнѣ́скъ.... de Гаврїил' Винéцкй. Шй сáꙋ типърит акꙋм ла лѣ́т' аѵꙋ. 1 vol. 8⁰.

De la d-lŭ d-rŭ C. D. Severénu :

D-rŭ C. D. Severénu. — Medicina populară. T. 1. Bucurescĭ, 1880. 1. vol. 8⁰.

De la d-lŭ D. Al. Sturdza :

Dr. F. A. Lehner. — Fürstlich Hohenzollern'sches Museum zu Sigmaringen. Verzeichniss der : Thonarbeiten, Schnitzwerke; Handschriften, Gläser, der in dem Kleinodienschrank beflindichen Gegenstände, Metallarbeiten, Emailwerke, Textilarbeiten, des Mobiliars aus Holz, Leder, Bein etc. Sigmaringen. 1874. 9 vol. 8⁰.

Dr. Emil Sax. — Die Eisenbahnen. Wien, 1879. 1 vol. 8⁰.

I. Dobreano.—Die Rechte der Donaufürstenthümer und das politische Interesse Europa's. Berlin, 1858. 1 vol. 8⁰.

Demetrius Alexander Sturdza. — Uebersicht der Münzen und Medaillen des Fürstenthums Romanien. Wien, 1874. 1. vol. 8⁰.

» » Rumänien und der Vertrag von San Stefano von einem romänischen Senator. Wien. 1878. 1. vol. 8⁰.

» » Marche progressive de la Russie sur le Danube. Vienne 1878. 1 vol. 8⁰.

I. F. Neigebauer.—Die Donau-Fürstenthümer. Breslau, 1854 — 1856. 3. vol. 8⁰.

» » Beschreibung der Moldau und Walachei. Zweite Auflage. Breslau, 1854. 1. vol. 8⁰

Dimitrie A. Sturdza. — Raporturile adresate d-luĭ Ministru de Finanţie asupra executăriĭ Convenţiuneĭ de Cessiune a Căilorŭ ferate. (1880). 1 vol. 4⁰.

Convenţiunea între Statulŭ Românŭ şi Societatea acţionarilorŭ căilorŭ ferate române. 1880. 1. vol. 4⁰.

Actes de la conférence phyloxérique internationale réunie à Berne du 9 au 17 Septembre 1878. Berne, 1878. 1. vol. 4⁰.

Comité international des poids et des mesures — Procés-verbaux des séances de 1876 — 1877, 1878, 1879. Paris, 1876 — 1880. 4. vol. 8⁰.

Comité international des poids et des mesures. Premier, Deuxième, troisième rapport aux puissances signataires de la convention du mètre sur l'exercice de 1876 — 1877, 1878, 1879, Paris 1877 — 1879. 3. vol. 4⁰.

W. Foerster. Note sur l'influence de la mise au foyer et de l'inclinaison des microscopes sur les mesures micrométriques. Paris. 1878. 1. vol. 8⁰.

» » Seconde Note sur les résultats obtenus par le système introduit dans le bureau des poids et mesures de Berlin pour produire et mentenir certaines températures dans les salles d'observation. Paris, 1878. 1. vol. 8⁰.

» » Sur le rapport entre le grossissement des microscopes et la précision des mesures micrométriques. Paris. 1879. 1. vol. 8⁰.

Ralph Heaton & Sons. — The Mint. Birmingham. 1. vol. 8⁰.

Stenographische Berichte über die Verhandlungen der durch die Allerhöchste Verordnung von 15 Oktober 1879 einberufenen beiden Häuser des Landtages der Monarchie. Herrenhaus. Berlin 1880. 1 vol. 4⁰. Haus der Abgeordneten. Berlin. 5. vol. 4⁰.

Τουνουσλῆ. — Ἱστορια της Βλαχιας πολιτικὴ καὶ γεωγραφικὴ. Εν Βιέννῃ. 1806. 1 vol. 8⁰.

Иеофит Вамва. Єлементꙋри де Философїе моралъ. Ꙟ Бꙋкꙋрещй, 1827. 1 vol. 8⁰.

Апстоль. — Бꙋѯ(ъꙋ). 1704. 1 vol. 4⁰.

Ѱалтирѣ. — Сибiꙋ. 1791. 1 vol. 4⁰.

Ꙗдꙋнаре а кꙋвинтелѡр, etc. Нѣмц. 1817. 1 vol. 4⁰.

Акадїстѣрю. — Ꙟ Бꙋкꙋрещй. 1803. 1 vol. 8⁰.

Ѳомас Ѳѡрнтон. Старѣ де акꙋм.... а принципатꙋрилор Валахїей ши а Молдавїей. Ла Бꙋда. 1826. 1 vol. 8⁰.

Т. Мꙋнтѣнꙋ. Медiтаци релиџioасе, традꙋсе. Бꙋѯъꙋ, 1839—40. 2 vol. 8⁰.

» Катихiс релиџioс. Бꙋѯъꙋл. 1859. 1 vol. 8⁰.

» Вiацꙗ шй петречирѣ... пъринтелꙋй нострꙋ Митрофан чел нoꙋ епiскопꙋл Боронежꙋлꙋй. Нѣмцꙋл. 1848. 1 vol. 8⁰.

Павел Васич-Унгꙋрїан. Андропологiа. Ꙟ Бꙋда. 1830. 1 vol. 8⁰.

Апокалѵѱꙋл саꙋ дескоперирѣ сфнтꙋлꙋй Апостол Iѡанн. Ꙟ Бꙋда. 1816. 1 volumŭ 8⁰.

Пѣтрѫ Мовилѫ. Мѫртѫрисиръ ѡрѳодоѯѫ а Апостолѣщей ши Каѳоличѣщей Бисеричй де Рѫсѫрит. Нѣмц, 1864 1 vol. 8°.

Єиголиїон де аѫр, традѫсе... Д. Г. Плешоіанѫл. (Бѫзѫѫ) 1833. 1 vol. 8°.

Антон Пан. Хрістоітіе аѫ школа моралѫлѫй. Бѫкѫрещий. 1834. 1 vol. 16°.

— Сфѫтѫире форте фрѫмоасѫ, ши пескѫрт кѫтрѫ чѣл че сѫ покѫѣще, кѫм сѫ кѫвине сѫсе мѫртѫрисѣскѫ. Бѫзѫѫл. 1834 1 vol. 4°.

Сергіе Макреѫл. Юбнторюл де ѫнцелепчѫне. Ѫн Ѥшй. 1831. 1 vol. 8°.

Бернардѣн де ла Сан-Піер. — Павел ши Виргиніа. Ѫ Ѥшй. 1831.

К. К. Арісті. — Прінцѫл ромѫи. Бѫкѫрещий. 1843. 1 vol. 8°.

Геінер. Чел дїнтжю плѫтїтор, традѫс де І. Костїнескѫ. 1840. 1 vol. 16°.

Лещіѫреа грѫнічерілор. Бѫкѫрещий. 1850. 1 vol. 8°.

Кѫлиндарѫ пе анѫлѫ 1855 de Георгіѫ Барiцѫ. Брашовѫ. 1854. 1 vol. 8°.

А. Пелимон. Вестита бѫтѫліе де ла Кѫлѫгѫрені. 1848. 1 vol. 8°.

Календарю пе анѫ де ла Христос 1830. Сибію. 1 vol. 8°.

Анѫарѫл Прінципатѫлѫі цѫрі рѫмжнещї. Бѫкѫрещї. 1842. 1 vol. 16°.

Генеалогїа Ѫпѫрацилѡр, ши кралилѡр дин тоатѫ Ѥѫрѡпа. Календарю пе анѫл 1817. Ла Бѫда. 1 vol. 16°.

I. G. Valentineanu. Austria în principatele române. Traducere. Bucurescĭ 1859 1 vol. 8°.

B. Boerescu. Romînia dupe tractatulŭ de Paris din 30 Martie 1856. Paris 1857. 1 vol. 8°.

Sanejouand. Principatele române înnaintea Europeĭ. Paris. 1857. 1 vol. 8°.

Starea principatelorŭ romîne în urma tractatuluĭ de Paris. 1 vol. 8°.

Деспре челе дін ѫрмѫ претенцїї але порці асѫпра Прінчіпателорѫ Молдо-Ромѫне. 1 vol. 8°.

О арѫнкѫтѫрѫ де окю асѫпра ѫніреї прінчіпателорѫ ромѫне де ѫн ромѫнѫ дін Бѫкѫрещї. 1 vol. 8°.

M. Jokai. Proscrisulŭ de la Sevastopolŭ. Bucureştĭ. 1856. 1 vol. 8°.

Κυριακου Μελιρρητου. Χρονολογια Ἱστορικη, εν Οδήσσω. 1836. 1 vol. 8°.

Εις δοξαν της αγιας... 'εν Ἰασσίῳ. 1809. 1 vol. 4°.

(Abecedarŭ cirilicŭ cu rênduiala vecernieĭ, utrenieĭ şi liturgieĭ.) 1 vol. 8°.

Rescumpărarea căilorŭ ferate române. Legea şi Convenţiunea. Espunerea de motive şi discursurile rostite în parlamentŭ pentru susţinerea lorŭ. Bucureştĭ. 1880. 1 vol. 8°.

Метастаріе. Ахилефс ла скиро, тѫлмѫчитѫ де пе Грекїе де Іѡрдаке Слѫтинѣн. Сибїю. 1 vol. 8°.

Православникѫ ѫвѫцѫтѫрѫ. Бѫкѫрѣщий. 1794. 1 vol. 4°.

Émile de Girardin. La honte de l'Europe. Paris. 1876. 1 vol. 8°.

Manuscrisŭ românescŭ : Пентрѫ сфинтеле постѫри. scrisŭ la 1825. 1 vol 4°.

Рѫндѹѣла сфнтѹлѹи Маслѹ, шй а ѡсфещанїей чей мичи. ꙟ Брашов. 1810. 1 vol. 4°.

Радѹ Темпѣ. — Граммматикъ рѡмънѣскъ. Сибїй. 1 vol. 8°.

Ianache Văcărescul͡ŭ. — Observaţiĭ saŭ băgărĭ de sémă asupra regulelorŭ şi orânduelilorŭ Gramaticeĭ rumâneştĭ. Rămnicŭ. 1787. 1 vol. 4°. Aceaşĭ tipărită la Viena la 1787. 1 vol. 8°.

Convorbirĭ literare, anulŭ IV. 1 vol. 4°.

Anton Pann. Fabule şi Istoriόre. Cartea a doua. Bucurescĭ. 1841. 1 vol. 8°.

» » Poesiĭ deosebite saŭ cântece de lume. Bucurescĭ. 1837. 1 vol. 8°.

Slujba cuviosuluĭ Dimitrie celuĭ noŭ. Bucurescĭ. 1832. 1 vol. 4°.

Viaţa sfintuluĭ Vasilie celŭ noŭ şi înfricoşatele vămĭ ale Văzduhuluĭ. Rămnicŭ 1816. 1 vol. 4°.

Oglinda omuluĭ celuĭ din lăuntru. (Bucurescĭ). 1835. 1 vol. 8°.

Minunile cele maĭ pre susŭ de fire ale Prea Sfinteĭ Stăpâneĭ nόstre Născătόreĭ de Dumneḑeŭ, şi pururea Feciόreĭ Marieĭ. Râmnicŭ. 1820. 1 vol. 4°.

Exposition universelle 1867 Paris: Section de la Romanie, (atlas fotograficŭ). 1 vol. folio.

Vestitorulŭ bisericescŭ, Gazetă religiόsă şi morală. Anulŭ I şi II. Buzĕŭ. 1838—1841. 2 vol. 4°.

Actele propriĭ a contribui la mărirea conduiteĭ politice a D. I. Heliade Rădulescu. Bucurescĭ. 1859. 1 vol. 8°.

I. Heliade R. Unirea şi unitatea. Iaşĭ. 1864. 1 vol. 16°.

Culegerĭ de tot felulŭ de scrisόre obicinuită până acumŭ în scolĭ şi în canţelariĭ. Bucurescĭ. 1855. 1 vol. 8°.

Viaţa şi pildele prea înţeleptuluĭ Esop. Bucurescĭ. 1858. 1 vol. 16°.

Greg. I. Lahovari. Despre alphabetŭ şi orthografia română. Bucurescĭ. 1867. 1 vol. 4°.

Slujba celuĭ între sfinţĭ părinteluĭ nostru Nifonŭ patriarhulŭ Constantinopoliĭ, Buzĕŭ, 1841. 1 vol. 4°.

Pitarul Ianake Pashal. Dialog în treĭ limbĭ. Adică prin tiparulŭ şi limba română să înveţe fie cine amândouă limbile suzezană şi protectriţă otomaniceştĭ şi ruseştĭ. Bucurescĭ 1849. 1 vol. 8°.

Infruntarea Jidovilorŭ asupra legiĭ, şi a obiceiurilorŭ lorŭ. Iaşĭ. 1803. 1 vol. 4°.

Andreas Isser. Walachi sch-Deutsches Wörterbuch. Vocabular românescŭ, nemţesc. Cronstadt. 1850. 1 vol. 8°.

Budgetulŭ departamentuluĭ lucrărilorŭ publice de veniturĭ şi cheltuelĭ pe anulŭ 1857. Iaşĭ, 1857. 1 vol. 8°.

Neculaĭ Istrati. Mihulŭ. O trăsură din resbelulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare cu Mateĭ Corvinŭ regele Ungarieĭ. Dramă originală în treĭ acte. Iaşĭ. 1850. 1 vol. 8°.

Torcuato Tasso. Ierusalimulŭ liberatŭ, traducţie în proză de Atanasie N. Pâcleanu. Bucurescĭ. 1852. 2 vol. 8⁰.

Vechiulŭ şi noulŭ pentru tot'déuna ghicitorŭ. 1836. 1 vol. 8⁰.

Theatron politicon. Tălmăcindu-se in Româneşte de D. Grigorie Pleşoianulŭ, Buzĕŭ. 1838. 1 vol. 8⁰.

Constantin Diaconovici Loga. Gramatica românéscă pentru îndreptarea tinerilorŭ. Buda. 1822. 1 vol. 8⁰.

C. Halepliu. Mórtea luĭ Michaĭ Vitézu la Torda. Dramă istorică în 3 acte şi 6 tablourĭ. Bucurescĭ. 1854. 1 vol. 8⁰.

Ali-Pasea saŭ o resbunare. Episodă istorică din secolulŭ XVIII. Traducţiune din franţuzeşte de I. Bunescu. Bucureştĭ. 1856. 1 vol. 8⁰.

Congresulŭ din Paris. Protocólele şi tractatulŭ de pace. Publicatŭ după Monitorulŭ francesŭ de P. Teulescu. Bucurescĭ, 1856. 1 vol. 8⁰.

Condica de comerciŭ cu anexele eĭ. Bucurescĭ, 1840. 1 vol. 8⁰.

Shakspeare. Macbeth. Dramă în quinqui acte tradusă din franţuḑeşte de St. Bâgescu. Bucureştĭ, 1850. 1 vol. 8⁰.

C. Crispu Salustie. Răsboiulŭ catilinarŭ saŭ Conjuraţia luĭ Catilina şi a soţilorŭ săĭ. Tradusŭ de Alexandru Zane. Bucureştĭ. 1840. 1 vol. 8⁰.

Lucia de Lamermoor. Dramă lirică în treĭ acte. Tradusă din limba italiană. de G. A. Baronzi. Bucurescĭ. 1845. 1 vol. 8⁰.

Oglinda omuluĭ celuĭ din lăuntru. 1839. 1 vol. 8⁰.

Fenelon. — Întâmplările luĭ Telemah. 1831. 4 vol. 8⁰.

Simeone Barnutiu. Dereptulŭ publicŭ alŭ Românilorŭ. Iaşĭ. 1867. 1 vol. 8⁰.

Victor Hugo.—Ballade, traduse de C. Negruzzi. Iaşĭ. 1845. 1 vol. 8⁰.

Ἐκλογὴ τοῦ Ψαλτηρίου πάντος.... ἔτῃ κατὰ τὸ Βεκρέστιον νεᾳ τηπογραφία. 1769. 1 vol. 8⁰.

Viconte d'Arlencurt. — Pustniculŭ. Pe limba românéscă tălmăcitŭ de Pavel Pruncu. Eşiĭ 1837. 1 vol. 8⁰.

G. G. Pappadopulos. — Dissertation composée pour l'ouverture de la classe de poésie Grecque au collège de St. Sava, servant d'introduction au cours de l'année scholaire. Boucarest. 1840. 1 vol. 8⁰.

Convenţiune pentru reorganisarea definitivă a principatelorŭ dunărene Moldova şi Valachia. Iaşĭ. 1858. 1 vol. 8⁰.

D. I. Sebeni. — Sculamentulŭ bărbaţilorŭ şi femeilorŭ cu doctoriile sale apărĕtóre şi lecuitóre. Bucurescĭ. 1837. 1 vol. 8⁰.

Istori(é) luĭ Alexand(ru) acum a doua óră tipărită. La anulŭ 1810. 1 vol. 8⁰.

Samuil Răbbi.—Alcătuirea aurită.. mustrătóre rĕtăcireĭ jidovescĭ. Buzĕŭ. 1836. 1 vol. 4⁰.

Unŭ Manuscrisŭ romănescŭ scrisŭ pe la 1600. 1 vol. 8⁰.

N. Moreanu. Unŭ visŭ pe Carpaţĭ. Bucurescĭ. 1857. 1 vol. 8°.

Panteliu Popassu. Suntŭ saŭ nu folositorĭ ovreiĭ Principatelorŭ române? Bucurescĭ. 1 vol. 8°.

A. Treb. Laurianŭ. Cuvêntŭ academicŭ. 1845. 1 vol. 8°.

Regulu. Tragedie în cincĭ acte din limba germanhe tradushe de D. I. Vhekhereskul. Bucurescĭ 1834. 1 vol. 8°.

Alexandru Hazdaŭ. Cuvêntulŭ către Eleviĭ scóleĭ ţinutuluĭ Hotinuluĭ. Iaşĭ. 1855. 1 vol. 16°.

Villiam Shakspeare. — Julie Cesar. Tragedie în cincĭ acte; tradusă de căpitanulŭ S. S. Stoĭca. Bucurescĭ. 1844.

I. A. C. de Aywas. Teoreticu practica gramatică a Limbeĭ germane. Iass 1860. 1 vol. 8°.

Călătoria împăratuluĭ Sigismund saŭ scultorulŭ şi orbulŭ. Comedie în patru acte, traduse de Tr. . . . Ot. . . . Craiova. 1839. 1 vol. 8°.

(Xenofont·). Intreprinderile luĭ Ciru celŭ tînărŭ. Bucurescĭ. 1 vol. 8°.

Sancjouard. Principatele române înaintea Europiĭ. Traducţie. Paris. 1857. 1 vol. 8°.

F. Aron. Patria, patriotulŭ şi patriotismulŭ. Bucurescĭ. 1 vol. 8°.

T. Cidharold. La Turquie et les Principautés Danubiennes. Paris. 1857. 1 vol. 8°.

Schiller. Clopotulŭ tradusŭ de Dr. Adolf Stern. Bucurescĭ. 1 vol. 8°.

Castelulŭ Brâncovenescŭ; tradusŭ de George A. Baronzi. Din preună cu carnavalulŭ Veneţieĭ şi visulŭ vieţeĭ omenescĭ de Michel-Angelŭ. Bucureştĭ. 1852. 1 vol. 8°.

Măsurile chi greutăţile româneştĭ şi moldoveneştĭ în comparaţie cu ale celorŭ l-alte neamurĭ cu unŭ articolŭ asupra mijlócelorŭ de comunicaţie. Bucureştĭ. 1848. 1 vol. 8°.

St. Mihailénu. —Danubiulŭ şi Bosforulŭ saŭ martiriĭ să sacrifică ca să trăiască popórele. Dramă naţională în 3 acte şi 1 tabloŭ. Estrasă şi compusă după romanul «Aldo şi Aminta» Bucurescĭ. 1869. 1 vol. 8°.

N. Rucărénu.— Principe străin saŭ domn Roman. Bucurescĭ. 1863. 1 vol. 8°.

A. Pelimon. Ketli saŭ re'nturnarea în Sviţera. Operetă într'unŭ actŭ. Stanţe la Romania. Bucurescĭ. 1853. 1 vol. 8°

M. Milo. Baba Hârca, operetă-vrăjitorie în două acte şi treĭ tablourĭ. Bucurescĭ. 1851. 1 vol. 8°.

Elocuenţa bisericéscă saŭ cuvinte ale celorŭ dintru sfinţi Atanasie celŭ mare, Vasilie celŭ mare şi Ión gură de aurŭ. Traduse din limba grecéscă veche de D. Medelnicérul I. Papazoglu. Bucurescĭ. 1837. 1 vol. 8°.

Racine. — Britanicu, tragedie în cincĭ acte tradusă de I. Văcărescul. Bucurescĭ. 1861. 1 vol. 8°.

Doctorulŭ B. Lucari. Manualulŭ de epidemicele boale ale dobitócelorŭ. Bucurescĭ. 1855. 1 vol. 8°.

Alex. Pelimon. Poeḑiĭ. Iaşiĭ. 1847. 1 vol. 16°.

Ιστορία τῶν Σλαβενο-Σέρβων συντεθεῖσα διὰ στίχον πολιτικῶν χάριν τῶν ὁμογενῶν φιλοϊστόρων ὑπὸ Τριανταφύλλου Δοϋκα τοῦ ἐκ τῆς ἐν Μακεδονία καστορίας προσφωνηθεῖσα δὲ τῷ εὐγεστάτῳ κυρίω Πέτρω Ἴτζκογλη. Ἐν Πέστη. 1807. 1 vol. 8°.

Ciegler.—Ermiona, mirésa lumeĭ cele-lalte ; tragedie patetică în cincĭ acturĭ, tradusă din nemţesce de D. I. Văcărescul. Bucureştĭ. 1834. 1 vol. 8°

Bogdan Petriceicŭ Hajdeŭ. — Micuţa. Treĭ ḑile şi treĭ nopţĭ din viaţa unuĭ studentŭ. Bucurescĭ. 1864. 1 vol. 12°.

G. Mavrodollu.—Vladŭ-Ţepeşŭ. Dramă istorică în cincĭ acte. Bucurescĭ 1859. 1 vol. 8°.

Ţăranulŭ romanŭ, jurnalŭ de economie politică, literatură şi comerciŭ, sub redacţiunea d-luĭ Ión Ionescu. Anul II. Bucurescĭ. 1863. 1 vol. folio.

Stephanus Katona. Historia critica regum Hungariae. Budae 1779 — 1817. 42 vol. 8°.

Unŭ manuscrisŭ românescŭ de la începutulŭ secl. XVI, scrisŭ în transilvania ; descrisŭ de d-lŭ Hasdeŭ în Cuvente den Bĕtrânĭ t. II.

Ion Ghica. Vade-mecum alŭ inginerului şi alŭ comerciantuluĭ. Bucureştĭ. 1865. 1 vol. 16°.

Calendarulŭ datorieĭ publice pe anulŭ 1877. 1 vol. 8°.

H. Kosub. Die Verwaltung der Preussischen Staats-Eisenbahn und der unter Staats-Verwaltung stehenden Privatbahnen in finanzieller Beziehung. Berlin und Leipzig. 1880. 1 vol. 8°.

Relation oder Aussführlicher Bericht, ausz dem Feldlager der Kayserl. Trouppen unter dem Commando desz Herrn General Veterani in der Walachey, was sich nemblich mit denenselben und der Türckischen Besatzung in Novigrad wie auch dem Teckely zugetragen. Gedruckt den 22 September. Anno 1688. 1 vol 4°.

Reise-Beschreibung von Pultawa durch das Desert Dzike Pole nach Bender, und durch die Wallachey und Moldau nach Teutschland. Gedruckt im Jahr 1714. 1 vol. 8°.

Notizie storiche, politiche, geografiche e statistiche sulla Valachia e sulla Moldavia. Con rami colorati. Milano. 1821. 1vol. 8°.

Vita Jacobi Despotae Moldavorum reguli descripta a Johanne Sommero Pirn. Adiecta sunt eiusdem autoris *de clade Moldavica* elegiae XV; quibus etiam historia Despotica continetur. Witebergae. 1 vol. 8°.

Le cours du Danube ; par le P. Placide Augustin Déchaussé. 1783 (chartă).

Cazania metropolituluĭ Varlaam de la 1643, tipărită în Iaşĭ. Essempl. necompletŭ 1 vol. folio.

Dela d-lŭ d-rŭ I. Felix :

I. Felix. Raportŭ generalŭ asupra serviciuluĭ igieneĭ publice a capitaleĭ pe anulŭ 1879. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 8⁰.

Dela d-lŭ St. Ciocârlanu :

F. Fouqué. Santorin et ses éruptions. Paris. 1869. 1 vol. 4⁰.

Ch. Sainte-Claire Deville. -- Coup-d'oeil historique sur la géologie et sur les travaux d'Elie de Beaumont. Paris. 1878. 1 vol. 8⁰.

Paul Bert. Revues scientifiques publiées par le journal «La République française» Paris. 1880. 1 vol. 8⁰.

Charles Darwin. —L'origine des éspeces au moyen de la sélection naturelle, ou la lutte pour l'existence dans la nature. Paris. 1880. 1 vol. 8⁰.

» » Voyage d'un naturaliste au tour du monde fait au bord du navire *le Beagle* de 1831 à 1836. Paris. 1875. 1 vol. 8⁰.

» » Les mouvements et les habitudes des plantes grimpantes. Paris. 1877. 1 vol. 8⁰.

Samuel Smiles. Vie d'un naturaliste. Paris. 1879. 1 vol. 8⁰.

Louis Büchner. Force et matière. Paris. 1876. 1 vol. 8⁰.

Paul Janet. Le matérialisme contemporaine. Paris. 1878. 1 vol. 12⁰.

A. Bellynch. Cours élémentaire de Botanique. Bruxelles. Paris. 1876. 1 vol. 8⁰.

Emile Saisset. Le scepticisme. Paris. 1865. 1 vol. 12⁰.

Amédée Guillemin. Le son, notions d'acustique physique et musicale. Paris. 1875. 1 vol. 12⁰.

Boitard. Le jardin des plantes. Description des moeurs des mammifères de la ménagerie et du muséum d'histoire naturelle. Paris. 1 vol. 4⁰.

Delafosse. Nouveau cours de minéralogie. Paris. 1858—1862. 4 vol. 8⁰.

Charles Letourneau. La biologie. Paris. 1877. 1 vol. 8⁰.

Emile Lefranc. Abrégé du traité théorique et pratique de littérature. Paris. 1853. 1 vol. 12⁰.

Code politique de la Belgique, édition mise en ordre par A. Délebecque. Bruxelles. 1867. 1 vol. 16⁰.

Lucien Brun. Introduction à l'étude du droit. Paris-Lyon. 1879. 1 vol. 12⁰.

Montesquieu. Considérations sur les causes de la grandeur des Romains et de leur décadence. Paris. 1835. 1 vol. 16⁰.

Victor Hugo. Histoire d'un crime. Paris. 1877—78. 2 vol. 12⁰.

Emilio Castelar. Préface pour servir à l'histoire d'un crime de Victor Hugo. Paris. 1878. 1 vol. 12⁰.

I. H. Reveillé-Parise. Physiologie et hygiène des hommes livrés aux travaux de l'esprit. Paris. 1839. 2 vol. 8⁰.

I. G. Zimmermann. La solitude. Paris. 1825. 1 vol. 8°.

De la P. S. S. Arch. G. Enăcénu.

Patristica séŭ studiulŭ istoricŭ asupra părinţilorŭ bisericeĭ, tradusă de Arch. G. Enăcénu. Bucurescĭ. 1879. 1 vol. 8°.

Albumŭ de subsemnăturile în facsimile ale Metropoliţilorŭ, cu note scurte istorice. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 4°.

De la d-lŭ C. Torma.

Erdélyi Muzeum egylet évkönyvei. III Kötet, 1 füzet. Kolozsvártt, 1864. 1 vol. 4°.

Iozse Torma. Onlevelészeti naptár (Calendarium diplomaticum). Kolozsvártt. 1879. 1 vol. 4°.

Károly Torma. Adalék Sarmizegetusa és Aquincum feliratahoz. 1 vol. 8°.

» » Neue Inschriften aus Dacien. Wien. 1879. 1 vol. 8°.

» » Repertorium ad literaturam Daciae archeologicam et epigraphicam. Budapest. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ M. Strajanŭ :

M. Strajanŭ. Manualŭ de gramatica limbeĭ române. Partea I şi II : fonetică şi etimologică. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

De la Observatorulŭ meteorologicŭ din Viena :

Jahrbücher der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus. 1877, 1878, Erster Theil; 1879, Erster Theil. Wien. 1880. 3 vol. 4°.

De la Redacţiunea Convorbirilorŭ literare :

Convorbirĭ literare, N-riĭ 11—X, 11—XI, 1 şi 3—XII, 6—XIII. 5 vol. 4°.

De la d-lŭ S. Michalescu :

La confederazione latina. Anno I e II. 1871—72. Macerata. 2 vol. 4°.

Revoluţiunea de la 11 Fevruarie. Bucurescĭ. 1867. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Giuseppe Civelli :

Vocabolario universale de la lingua italiana, già edito dal Tramater e poi dal Negretti ora ampliato di oltre 100000 fra voci e modi del dire in ogni parte, racconcio e corretto da Luciano Scarabelli. Milano. 8 vol. 4°.

Giuseppe Civelli. Ghirlanda di margarite offerta in umile e festoso omaggio Agli Eccelsi Sposi Umberto e Margarita di Savoia. 1868. 1 vol. folio.

Dante. Comedia col commento di Iacopo di Giovanni dalla Lana Bolognese. Milano. 1 vol. folio.

Aluisetti. Opere dei grandi concorsi.
Architectura. Milano. 1 vol. folio.
» » Ornato. Milano. 1 vol. folio.
» » Figura. Milano. 1 vol. folio.
Durelli. La certosa di Pavia. 1 vol. folio.
Scipione Giordano. Album materno. Milano. 1878. 1 vol. 8°.
Bollati. Chanson de Philippe de Savoie. Milan. 1879. 1 vol. 8°.
A. Lucchesini. Tavole dei logaritmi. Firenze. 1875. 1 vol. 8°.
Odorici. Il conte Luigi Cibrario e i tempi suoi. Firenze. 1872. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ C. Grot:

Константинъ Гротъ. Извѣстія Константина Бачрянароднаго о Сербахъ и Хорватахъ. Историко-Этнографическое изслѣдобаніе. С. Петербургъ. 1880. 1 vol. 8°.

De la Biuroulŭ centralŭ meteorologicŭ din Francia:

Annales du bureau central météorologique de France. Année 1878. I & III. Paris. 1879—80. 2 vol. 4°.

De la Institutulŭ meteorologicŭ de la Utrecht:

Nederlandsch meteorologisch Jaarbock voor 1870, 1871, 1872, 1873 (câte 2 vol.), 1874 (1 vol.), 1875 (1 vol.), 1876 (1 vol.), 1877 (1 vol.), 1878 (1 vol.) 1879 (1 vol.). Utrecht. 1870—1880. 14 vol. 4°.

Zeilaanwijzingen van Java naar Het Kanaal. Utrecht. 1870, 1877. 2 vol. 4°.

Reizen door de Chinesche Zee en het Westelijk Gedeelte van den Noord Pacific, en onderzoekingen Aangaarde, Winden, Zeestroomingen, enz. Utrecht. 1876, 1879. 2 vol. 4°.

De Winden op de Kust van Atjeh. (Les vents sur la côté d'Atjeh). Uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut. 1878. Utrecht. 1878. 1 vol. 4°.

Meteorologische Waarnemingen en Diepzeeloodingen. Gedaan aan Boord van «de Willem Barendsz» Komandant A. de Bruune, in de Spitibergenen Barendsz-Zee, in den Zomer van 1878, 1879. Uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut. Utrecht. 1879, 1880. 2 vol. 4°.

Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut. Maandelijksche Windkaarten van den Nord-Atlantischen Ocean.

1ª Serie. Bevattende de Maanden: December, Januari, Februari, Maart, April en Mai.

2ª Serie. Bevattende de Maanden: Juni, Juli, Augustus, September, October en November. Utrecht 1877, 1878, 1879. 3 vol. folio.

3ᵉ Serie. Bevattende Windprocenten van 8° N. Breedte tot 14° Z. Breedte in al de Maanden.

Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut. Gemiddelde Barometarstand en Stormen rond Afrikas Zuidpunt. Utrecht. 1874. 1 vol. folio.

Zeilaanwijzingen van Java naar het Kanaal, Uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut. Eerster Deel. Utrecht. 1868. 1 vol. folio.

De la d-lŭ Antony Roulliet.

Antony Roulliet. Notice sur M. Ortolan. Paris 1878. 1 vol. 8°.

» » Lettres sur l'école d'administration. Paris. 1876. 1 vol. 8°.

» » La Palestine au point de vue international. Paris. 1869. 1 vol. 8°.

De la Stațiunea centrală de meteorologiă din München:

Beobachtungen der meteorologischen Stationen in Königreich Bayern, herausgegeben von der königlichen meteorologischen Central-Station; durch dr. Wilchelm von Bezold und dr. Carl Lang. Iahrgang I—1879. Iahrgang II—1880 Heft 1—2. 2 vol. 8°.

Instruction für die Beobachter an den meteorologischen Stationen im Königreich Bayern. Herausgegeben von der k. b. meteorologischen Central-Station München. München. 1878. 1 vol. 8°.

Anleitung für die Aufzeichnungen über Gewitter. 1 vol. 4°.

Die Gewitter im Königreiche Bayern während des Jahres 1879. 1 vol. 4°.

Uebersicht über die Witterungsverhältnisse im Königreiche Bayern während des Jahres 1879, 1880 (Januar — September). foĭ volante.

De la Observatorulŭ regalŭ din Bruxelles:

Annales de l'observatoire royal de Bruxelles, publiées aux frais de l'Etat. Nouvelle série. Bruxelles 1878—1880. 3 vol. 4°.

Annuaire de l'observatoire royal de Bruxelles. 1877, 44ᵉ année. 1881, 48ᵉ année. Bruxelles. 1880. 5 vol. 12°.

De la d-na Smaranda Docanŭ:

Joannis Alexi. Grammatica daco-romana sive Valachica. Viennae. 1826. 1 vol. 8°.

De la Principele A. Cantacuzinŭ:

Codicele române Alexandru Ioanŭ. Bucurescĭ. 1865. 1 vol. 8°. (Exemplarulŭ Principeluĭ Alexandru Ionŭ Cuza.)

De la Societatea pentru cunóscerea Transilvaniei:

Quellen zur Geschichte Siebenbürgens aus Sächsischen Archiven. Herausgegeben vom Ausschuss des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Erster Band. 1. Abtheilung : Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der Sächsischen Nation. I Band, von 1380 — 1516. Hermannstadt. 1880. 1 vol. 8°.

Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge, t. X — XV, XVI. 1. Hermannstadt. 1872—1880. 7 vol. 8°.

De la d-lŭ Ioane Marcu:

Ioane Marcu. Declaratione in caus'a limbei romane. Din partea inteligentiei romane din comitatulu Satu-Marelui. Satu-Mare. 1880. 1 vol. 8°.

De la Direcţiunea generală a Telegrafelorŭ şi Postelorŭ:

Tarifele postale şi telegrafice interne şi internaţionale pentru taxarea corespondinţelorŭ, a mesageriilorŭ şi a telegramelorŭ. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 4°.

De la A. S. Principele de Waldeck.

L. Curtze. Geschichte und Bechreibung des Fürstenthums Waldeck. Arolsen. 1850. 1 vol. 8°.

Carl Curtze. Geschichte der evangelischen Kirchen verfassung in dem Fürstenthum Waldeck. Arolsen. 1850. 1 vol. 8°.

Thalbitzer. Niveau-Karte der Fürstenthümer Waldeck und Pyrmont sammt der Hessen-Darmstädtischen Enclaven, Herrschaft Itter, Eimelrode, Höringhausen. 1866.

Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, par une société de gens de lettres; mis en ordre & publié par M. Diderot & quant à la partie mathématique par M. d'Alembert. Paris. 1751, 1765, texte 17 vol. folio; planches (vol. III lipsesce) 8 vol. folio.

De la d-lŭ Lalanne, directorulŭ scólei de podurĭ şi şosele din Paris:

Ministère des travaux publics. Programmes de l'enseignement intérieur de l'Ecole des ponts et chaussées. Paris. 1875. 1 vol. 4°.

M. Baron. Introduction aux Cours de construction. Etude et Rédaction des projets. Notions succintes sur le Levé des plans, le Nivellement, la Cubature des terrasses et le Mouvement des terres. 1873 — 1874 (lithographié). 1 vol. 4°.

Guillemain. Cours de procédés généraux de construction (lithographié). 1 vol. 4°.

Pillet. Notes prises par les élèves du Cours de Géométrie descriptive et de Stéréométrie. 1875 — 1876 (lithographié). 1 vol. 4°.

Ed. Collignon. Notes prises par les élèves au Cours de Mécanique. 1875 1876 (lithographié). 1 vol. 4⁰.

Gérardin. Cours de Machines à vapeur et Locomotives. Notes sur les leçons faites en 1875—1876. 1 vol. 4⁰.

» Notes prises par les élèves au cours d'Analyse. 1875— 1876. 1 vol. 4⁰.

Gariol. Notes prises par les élèves au Cours de Physique. 1879—1880. 1 vol. 4⁰.

Léon Durand-Claye. Cours de Chimie appliquée aux matériaux de construction, aux eaux naturelles, aux terres et aux produits agricoles. 1875—1876. 2 vol. 4⁰.

» » Notes prises par les élèves au Cours de Chimie. 1878—1879. 1 vol. 4⁰.

Sévène. Notes prises ou Cours de Chemins de Fer. 1876—1877. Texte-atlas. 2 vol. 4⁰.

Malézieux. Notes prises au Cours de Navigation intérieure. 1876—1877. 1rè. partie. 2 vol. 4⁰. Texte-atlas.

Bayle. Cours de Minéralogie et de Géologie appliquées aux Constructions. Edition de 1880. 1 vol. 4⁰.

Amiot. Résumé des Conférences sur la Télégraphie electrique. 1874. 1 vol. 4⁰.

Robert. Résumé des Conférences sur les manipulations photographiques. 1864. 1 vol. 4⁰.

Marchal. Résumé des Conférences sur le service vicinal. 1874. 1 vol. 4⁰.

Saint-Yves. Conférences sur les tramways. 1878 (lithographié). 1 vol. 4⁰.

Catalogue des livres composant la bibliothèque de l'Ecole des ponts et chaussées. Paris. 1872. 1 vol. 8⁰.

H. Baron. Catalogue descriptif des modèles, instruments et dessins des galeries de l'Ecole nationale des ponts et chaussées. Paris. 1873. 1 vol. 8⁰.

Expositions universelle à Paris en 1867. Empire français. Notices sur les modèles, cartes et dessins relatifs aux travaux publics, réunis par les soins du Ministère de l'agriculture, du commerce et des travaux publics. Paris. 1867. 1 vol. 8⁰.

Félix Lucas. Exposition universelle à Vienne en 1873. Etude historique et statistique sur les voies de communication de la France, d'après les documents officiels. Paris. 1873. 1 vol. 8⁰.

Exposition universelle à Philadelphie en 1876. France. Notices sur les modèles, cartes et dessins relatifs aux travaux des ponts et chaussées et des mines, réunis par les soins du Ministère des travaux publics. Paris. 1876. 1 vol. 8⁰.

Exposition universelle à Paris en 1878. France. Notices sur les modèles, cartes et dessins relatifs aux travaux des ponts et chaussées, réunis par les soins du Ministère des travaux publics. Paris. 1878. 1 vol. 8⁰.

Exposition universelle à Melbourne en 1880. France. Notices sur les dessins, modèles et ouvrages relatifs aux services des ponts et chaussées, des mi-

nes, des bâtiments civils et palais nationaux réunis par les soins du Ministère, des travaux publics. Paris. 1880. 1 vol. 8°.

Exposition universelle de 1878. France. Catalogue des échantillons des materiaux de construction, réunis par les soins du Ministère des travaux publics. Paris. 1878. 1 vol. 8°

Ministère des travaux publics. Direction générale des chemins de fer. Recueil de formules pour l'étude et la construction des chemins de fer. Paris. 1879. 1 vol. 4°.

» » Recueil de types (plans, profils, ouvrages d'art) et de tableaux et procédés graphiques, pour l'étude et la construction des chemins de fer. Paris. 1879. 1 vol. 4°.

» » Recueil de types (maisons de gardes, stations: dispositions générales et bâtiments) pour l'étude et la construction des chemins de fer. Paris. 1880. 1 vol. 4°.

Ministère des travaux publics. Ports maritimes de la France. Paris. 1874, 1876, 1878, 1879, texte 4 vol. 8°; cartes et plans 2 vol. folio.

Ecole des ponts et chaussées. Collection de dessins distribués aux élèves. Planches. 2 vol. folio. Legendes explicatives des planches. 2 vol. 8°.

Ecole des ponts et chaussées. I. Tableaux résumés des règles à suivre pour l'application des Procédés de fondation. II—IV. Ponts en maçonnerie. Courbes de pression dans les voûtes. Applications. 1°. Pleins cintres. 2°. Arcs de cercle. 3°. Ellipses. V. Résumé des règles pratiques à suivre pour déterminer les épaisseurs des voûtes, des culées et des piles. VI. Renseignements généraux. Tableaux de prix d'Ouvrages d'Art calculés pour servir de base dans des estimations pour avant-projets de chemins de fer. Câte 2 foĭ volante.

De la Ministerulŭ francesŭ de Instrucţiune publică:

Collection de Documents inédits sur l'histoire de France:

1. Négociations, lettres et pièces diverses rélatives au règne de François II. Paris. 1841. 1 vol. 4°.
2. L'éclaircisement de la langue française par Jean Palsgrave, suivi de la Grammaire de Giles du Guez. Paris. 1852. 1 vol. 4°.
3. Le livre des psaumes anciennes, traduction française. Paris. 1876. 1 vol. 4°.
4. Rapports au roi et pièces. Paris. 1835. 1 vol. 4°.
5. Les familles d'outre-mer de Du Cange Paris. 1869. 1 vol. 4°.
6. Négociations diplomatiques entre la France et l'Autriche durant les trente premières années du XVI-e siècle. Paris. 1845. 2 vol. 4°.
7. Procès des Templiers. Paris. 1841—1851. 2 vol. 4°.
8. Relations des ambassadeurs Venetiens sur les affaires de France au XVI-e siècle. Paris. 1838. 2 vol. 4°.

9. Inscriptions de la France du V-e siècle au XVIII. Paris. 1873—1879. 4 vol. 4°.

10. Recueil des lettres missives de Henri IV. (tom. IV--IX). Paris. 1848—1876. 6 vol. 4°.

Théorie des fonctions des variables imaginaires, par Maximilien Marie. Paris. 1874 — 1876. 3 vol. 8°.

Notions élémentaires de Mecanique rationnele, par Ch. Ph. Cahen. Paris. 1877. 1 vol. 8°.

La chaleur solaire et ses applications industrielles, par A. Mouchat. Paris. 1879. 1 vol. 8°.

Traité de Pisciculture pratique et d'Aquiculture, par G. Bouchon-Brandely. Paris. 1876. 1 vol. 8°.

La pression barométrique, par Paul Bert. Paris. 1878. 1 vol. 8°.

La méthode graphique dans les sciences expérimentales et particulièrement en physiologie et en medecine, par E. J. Marey. Paris. 1 vol. 8°.

Le monde des plantes avant l'apparition de l'homme, par le comte de Saporta. Paris. 1879. 1 vol. 8°.

Table générale des bulletins du comité des travaux historiques et de la revue des sociétés savantes, par M. Octave Teissier. Paris. 1873. 1 vol. 8°.

Recueil de diplômes militaires, par Léon Renier. Paris. 1876. 1 vol. 4°.

Mission scientifique au Mexique et dans l'Amérique Centrale, (Géologie), par A. Dollphus et E. de Mont-Serrat. Paris. 1868. 1 vol. 4°.

Etude sur les sarcophages chrétiens antiques de la ville d'Arles, par Edmond Le Blant. Paris. 1878. 1 vol. 4°.

Instructions du comité historique des arts et monuments. Paris. 1857. 1 vol. 8°.

Mémoires présentés par divers savants à l'Académie des Sciences de l'Institut de France, (tom. 26, seria 2). Paris. 1879. 1 vol. 8°.

Mémoires de l'Académie des Sciences de l'Institut de France, (tom. 41 seria 2). Paris. 1879. 1 vol. 8°.

La synthèse chimique, par M. Berthelot. Paris. 1879. 1 vol. 8°.

Le son et la musique, par Blaserna. Paris. 1879. 1 vol. 8°.

La machine animale, locomotion terrestre et aérienne, par E. I. Marey. Paris. 1878. 1 vol. 8°.

La photographie et la chimie de la lumière, par H. Vogel. Paris. 1878. 1 vol. 8°.

Les étoiles, essai d'astronomie sidérale, par Le P. A. Secchi. Paris. 1879. 2 vol. 8°.

Comptes-rendus hebdomadaires des séances de l'Académie des sciences (No. 1 — 26. 1880). Paris. 4°.

Peintures de l'église de St. Savin, texte par P. Mérimée, dessins par Gérard-Séguin. Paris. 1875. 2 vol. fol.

De la d-niĭ Löw & Gernla:

Rumănische Kunst-Dichtungen überzetzt von Theochar Alexi. 1 vol. 8°.

De la d-luĭ P. Sîrcu:

П. Сырку. Замѣткно сочиненіи отца Антонина : Поѣздка въ Румелію. 1 vol. 8°.

Өедора Чененскаго. Образованіе втараго Болгарскаго царства. Одесса. 1879. 1 vol. 8°.

К. С. Мережковскій. Отчетъ о предварительныхъ изслѣдованіяхъ кам енниаго вѣка въ крыму. С. Петербургъ. 1880. 1 vol. 8°.

Ф. Бруна, Черноморье. Сборникъ изслѣдованій по исторической географіи южной Россіи. (1852—1877 г), Часть I. Одесса. 1879. 1 vol. 8°.

Ивана Гундулича. Историко-Литературный разборъ поэмы-Османъ. Романа брандта. Кіевъ. 1879. 1 vol. 8°.

Сп. Дестуниса. Прокотія Кесарійскаго исторія войнъ Римлянъ съ персами Санкт Петербургъ. 1876—80. 2 vol. 8°.

Отчетъ Москавскаго публичначго и Румянцескаго Музеевъ за 1876—1878. Москва. 1879. 1 vol. 8°.

De la d-luĭ I. Bianu:

Psaltiré tipărită întru a doua Domnie a Prea Luminatuluĭ Domnŭ Io. Alexandru Ipsilantŭ Voevodŭ, în sfânta Mitropolie la anulŭ 1796. 1 vol. 4°.

Eyhologhion adică Molitvénic, tipărit acum a treia óră în Blaj la aniĭ de la Hs. 1815. 1 vol. 4°.

Catavasiĭariu tălmăcit pre limba rumânéscă, tipărit acum în tipografia cea nouĕ a Sfinteĭ Mitropoliĭ Bucurestilorŭ, la anulŭ de la Zid. Lumi 7250 (1742). 1 vol. 8°.

De la observatorulŭ meteorologicŭ din Londra:

Kew observatory, 1880. Report of the Kew committee for the year ending October 31, 1880. London 1880. 1 vol. 8°.

Report of the meteorological council to the royal Society, for the year ending 31 st of March 1880. London. 1881. 1 vol. 8°.

De la d-luĭ G. M. Whipple:

On the rate at which barometric changes traverse the Britisch isles. 1 vol. 4°.

De la d-luĭ I. I. Bumbacu:

I. I. Bumbacu. Florinta, epopea nationala in V cântece. Cant. I și II. Cernăuți. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Ion Ghica:
Sirne Ljubic. Opis Jegoslavenskih novaca. U Zagrebu. 1875. 1 vol. 4°.

De la d-lŭ Iosifu Sterca Siulutiu:
Partea III din memoriulŭ d-luĭ Iosifu Sterca Siulutiu. Sibiiu. 1880. 1 vol. 8°.

De la Ministeriulŭ Instrucţiunii publice.
Eudoxiu Hurmuzachi. Documente privitóre la Istoria Românilorŭ. Volumulŭ III. 1576 — 1599. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 4°.

De la d-lŭ G. G. Meitani:
Studie asupra Constituţiuneĭ Romanilorŭ saŭ esplicarea pactuluĭ nostru fundamentalŭ din 1 Iulie 1866. Fascicula I, II, III. Bucurescĭ 1880. 3 vol. 8°.

De la d-lŭ A. D. Xenopol:
A. D. Xenopol. Rĕsbóele dintre Ruşĭ şi Turcĭ şi înriurirea lorŭ asupra ţĕrilorŭ române. Iaşĭ. 1880. 2 vol. 8°.

De la d-lŭ Petre S. Antonescu-Rĕmuşiŭ:
Petre S. Antonescu-Rĕmuşiŭ. Notiţe economice asupra tăeriĭ pădurilorŭ din ţéră. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Nicolau Avramu:
Nicolau Avramu. Despre legume, plantarea şi crescerea lorŭ. Aradu. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ d-rŭ M. Roth:
D-rŭ M. Roth. Memoriŭ asupra causelorŭ mortalităţeĭ populaţiuneĭ româno-creştine în raportŭ cu cea de ritŭ mosaicŭ. Bucurescĭ, 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Mironŭ M. Călinescu:
Calendarŭ pe anulŭ ordinariŭ 1881. Redigeatŭ de Mironŭ M. Călinescu. Editura Societæţiĭ pentru cultura şi literatura românæ în Bucovina. Cernæuţĭ. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ d-rŭ C. I. Istrati:
D-rŭ C. I. Istrati. O pagină din istoria contimpurană a Românieĭ din punctulŭ de vedere medicalŭ, economicŭ şi naţionalŭ. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ d-rŭ S. Mendelssohn:

D-rŭ. S. Mendelssohn. Câte-va consideraţiunĭ asupra mişcăriĭ populaţiuniĭ Româniel. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

De la Ministerulŭ de Interne:

Expunere despre situaţiunile judeţelorŭ pe anulŭ 1879, împreună cu budgetele consiliurilorŭ generale pe anulŭ 1880. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 4°.

De la d-lŭ I. G. Apostoleanu:

I. G. Apostoleanu. Despre septicemia puerperală. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ Ar. Densusianu:

Ar. Densusianu. Aventurĭ literare. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ d-rŭ Obedenarŭ:

Obédénare. — Région Danubiene. (Extrait du Dictionaire encyclopedique des sciences médicales). Paris. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ M. Shwarzfeld:

Anuarŭ pentru Israeliţĭ pe anulŭ 5641 (1880 – 1881). Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ K. Stăuceanu:

Tragudie luĭ Lentor in cince fapte. 1838. (Manuscrisŭ) 1 vol. 4°.

De la d-lŭ N. Gane:

N. Gane. Novele. Iaşĭ. 1880. 2 vol. 8°.

De la d-lŭ V. Romanŭ:

Albina Carpaţilorŭ, fóiă beletristică, sciinţifică şi literară cu ilustraţiunĭ. Anulŭ I—IV. Sibiiŭ 1877 — 1880. 4 vol. 4°.

Amiculŭ poporuluĭ, calendarŭ pe 1869, 1871 — 1881. Sibiiŭ. 12 vol. 8°.

Goldis János. A román nyelv latinsága Arad. 1880. 1 vol. 8°.

De la d-lŭ P. Cosma:

Parteniu Cosma. Datele referitóre la regularea de posesiune în Transilvania şi părţile adnexe. Sibiiŭ. 1880. 1 vol. 8°.

Magyarisirung in Ungarn. München. 1879. 1 vol. 8°

De la d-lŭ Aug. Dimitriad:

Gracian Boldizsár. Udvari ember, fordította Faludi Ferencz. Pozsonyban, 1837. 1 vol. 8⁰.

Erdélyország' történetei' tára. Kiadják Gróf Kemény József és Nagy Ajtai Kovács István. Elsö Kötet 1540—1600. Kolozsvártt. 1837. 1 vol. 8⁰.

De la d-lŭ C. Decurtins:

Archivio glottologico italiano, diretto da G. I. Ascoli. Vol. VII, punt. 2: Quattro testi soprasilvani editi da C. Decurtins. 1 vol. 8⁰.

De la d-lŭ P. Ispirescu:

Ἑορτολόγιον... νυν πρῶτον τυπωθὲν παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ Τυπογράφῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας... Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώβου. αψα (1701) 1 vol. 4⁰.

De la M. S. Regele:

Carmen Sylva. Rumänische Dichtungen. Leipzig. 1881. 1 vol. 16⁰.

De la Academia de buenas letras din Barcelona:

Memorias de la Academia de buenas letras de Barcelona. Tomo III. Barcelona. 1880. 1 vol. 8⁰.

De la d-lŭ d-rŭ. Alesandru Marku:

Dr. Márki Sándor. Bihári román irok. Nagy-Várad. 1881. 1 vol. 8⁰.

Lista cărţilorŭ cumpĕrate de la 1 Maiŭ 1880 pânĕ la 2 Aprilie 1881.

Iohannis Leunclavii. Iuris graeco-romani tam Canonici quam civilis tomi duo Francofurti. 1596. 2⁰. 1 vol.

Grässe. Lehrbuch einer allgemeinen Literärgeschichte aller bekannten Völker der Welt. Dresden und Leipzig, 1837. 8⁰. 12 vol.

Fellows (sir Charles). Travels and researches in Asia minor, more particulary in the province of Lycia. London, 1852. 12⁰. 1 vol.

Wright (Tomas). The Celt, the Roman, and the Saxon: a history of the early inhabitants of Britain, down to the conversion of the Anglo-Saxons to christianity. London. 1861, 12⁰. 1 vol.

Bunsen (C. C. I. de). Dieu dans l'histoire, traduction réduite par A. Dietz aris. 1861. 12⁰. 1 vol.

B..ttman (Philipp). Mythologus oder gesammelte Abhandlungen über die Sagen des Alterthums. Berlin. 1828, 1829. 8°. 2 vol.

Wolfius (Frid. Aug.) Prolegomena ad Homerum. Halis Saxonum. 1795 8°. 1 vol.

Boissier (Gaston). Etude sur la vie et les ouvrages de M. T. Varron. Paris. 1861. 8°. 1 vol.

Welcker (F. G.). Der epische Cyclus oder die Homerischen Dichter. Bonn, 1835, 1849. 8°. 2 vol.

» » Griechische Götterlehre. Göttingen, 1857 — 1863. 8°. 3 vol.

» » Die Aeschylische Trilogie. Prometheus und die Kabirenweihe zu Lemnos nebst Winken über die Trilogie des Aeschylus überhaupt. Darmstadt. 1824. 8°. 1 vol.

» » Nachtrag zu der Schrift über die Aeschylische Trilogie, nebst einer Abhandlung über das Satyrspiel. Frankfurt am Main. 1826. 8°. 1 vol.

» » Kleine Schriften zur Griechiscen Litteratur geschichte. Bonn. 1844. 8°. 1 vol.

Quatremère de Quincy. — Receuil de dissertations archéologiques. Paris. 1836. 8°. 1 vol.

Osanam (A. F.) Etudes germaniques. Paris. 1861. 8°. 2 vol.

Böckh (August). Die Staatshaushaltung der Athener. Berlin. 1851. 8°. 2 vol.

Burnouf (Emile). La science des réligions. Paris. 1872. 8°. 1 vol.

Vater (Iohann Severin). Litterature der Grammatiken, Lexika und Wörtersammlungen aller Sprachen der Erde. Berlin. 1847. 8°. 1 vol.

Becq de Fouquières (L.). Les jeux des anciens. Paris. 1869. 8°. 1 vol.

Petit Radel (L. C. F.). -- Recherches sur les monuments cyclopéens. Paris. 1841. 8°. 1 vol.

Léouson le Duc. — La Finiande. Son histoire primitive, sa Mythologie, sa Poésie épique, avec la traduction complète de sa grande epopée : Le Kalewala. Paris. 1845. 8°. 2 vol.

Weiss (Hermann). Kostümkunde. Handbuch der Geschichte der Tracht, d Baues und des Geräthes der Völker des Alterthums. St tgart, 1860. 8°. 2 vol.

» » Kostümkunde. Geschichte der Tracht und des Ger im Mittelalter vom 4—ten bis zum 14-ten Jahrhundert. Abschnitt. Byzanz und der Osten. Stuttgart. 1862. 8

Wilson (Daniel). Prehistor. Annales of Scotland. London and 1863. 8°. 2 vol.

Mommsen (Théodore). Histoire de la monnaie romaine, traduit par le duc de Blacas. Paris. 1865—70. 8°. 2 vol.

Lelewel (Joachim). Etudes numismatiques et archéologiques. Premier volume: Type gaulois ou celtique.

Ouvaroff. Etudes de philologie et de critique. Saint-Petersbourg, 1843. 8°. 1 vol.

Nilsson (S). Les habitants primitifs de la Scandinavie. Première partie : L'âge de la pierre. Paris. 1868. 8°. 1 vol.

Boucher de Perthes. Antiquités celtiques et antédiluviennes. Paris. 1847. 1857, 1864. 8°. 3 vol.

Steur (Ch.). Etnographie des peuples de l'Europe avant Jésus-Christ. Tome premier. Bruxelles, Paris, Londres, 1872. 8°. 1 vol.

Ibn-Foszlan's und anderer Araber Berichte über die Russen älterer Zeit. Text und Übersetzung mit kritischen philologischen Anmerkungen; nebst drei Beilagen von C. M. Frähn. St. Petersburg. 1823. 4°. 1 vol.

Fiorelli (Giuseppe). Gli scavi di Pompei. Napoli. 1873. 4°. 1 vol.

Gesenius (Guil.). Scripturæ linguæque Phoeniciæ monumenta quotquot supersunt. Pars prima. Lipsiæ. 1837. 4°. 1 vol.

Lajard (Félix). Recherches sur le culte public et les mistères de Mithra en Orient et en Occident. Paris. 1867. 4°. 1 vol. Planches. 2°. 1 vol.

» » Recherches sur le culte, les symboles, les attributs et les monuments figurés de Vénus en orient et en occident. Paris. 1837. 4°. 1 vol. Planches. 2°. 1 vol.

» » Recherches sur le culte du Cyprès pyramidal chez les peuples civilisés de l'antiquité. Paris. 1854. 4°. 1 vol. Planches. 2° 1 vol.

Braun (D. Emil). Vorschule der Kunstmythologie. Gotha. 1854. 4°. 1 vol.

Cahier (Charles) et Arthur Martin. Mélanges d'archéologie, d'histoire et de litterature. Paris. 1847—1856. 4°. 4 vol.

Cahier (P. Ch.). Nouveaux mélanges d'archéologie, d'histoire et de littérature sur le moyen âge. Curiosités mystérieuses. Paris. 1874. 4°. 1 vol.

Boeckhius (Augustus). Corpus inscriptionum græcarum. Berolini. 1828. 1843. 1853. 1877. 2°. 4 vol.

Trésor de numismatique et de glyptique ou receuil general de médailles, onnaies, pierres gravées, bas-reliefs, etc., tant anciens que moderns, les plus éressants sous le rapport de l'art et de l'histoire. Gravés par les procédées M. Achille Collas sous la direction de M. Paul Delaroche, M. Henriquel nt et de M. Charles Lenormant. Paris. 1858.

Numismatique de rois grecs. 2°. 1 vol.

Nouvelle galerie mythologique. 2°. 1 vol.

lfred Ritter von). Ioseph II und Katharina von Russland. Wien ol.

stian). Die theologische Dienerschaft am Hofe Ioseph II. Wien.

Grammatici latini ex recensione Henrici Keilii. Vol. VII. Lipsiæ. 1878. 1880 (Două părți) 8⁰. 1 vol.

Zeitschrift, herausgegeben von Kuhn. XXIV—3, 4, 5, 6. 8⁰. 1 vol.

Archivio glottologico italiano, diretto da G. I. Ascoli. Vol. III, 2, 3; IV—3; V—1; VI—1; VII—1. 8⁰. 5 vol.

Grimm. Deutsches Wörterbuch. IV_1,—10, IV_2,—1, VI—2, 3, 4, 5, 8⁰. 8 vol.

Stieler's Hand-Atlas. Gotha. 1874. 2⁰. 1 vol.

Brunet. Manuel du libraire. Supplément. Paris. 1880. 8⁰. 2 vol.

Bopp. Grammaire comparée des langues indo-européennes, traduite par M. Bréal. Tom. III—V 8⁰. 3 vol.

Annæ Comnenæ Alexiadis libri XV. Volumen II. Bonnæ. 1878. 8⁰. 1 vol.

Kertbény Károly. A magyar nemzeti és nemzetközi irodalom könyvészete. I Kötet. Buda-pest. 1880. 8⁰. 1 vol.

Dr. Albert Oppel. Palaeontologische Mittheilungen. Text unt Atlas. Stuttgart. 1862—1865. 8⁰. 2 vol.

Palaeontologische Mittheilungen aus dem Museum des königl. Bayer. Staates Begonnen von dr. Albert Oppel, fortgesetzt von dr. Karl Alfred Zittel. II-er Band I-e Abth. Stuttgart 1868.Text 8⁰. 1 vol. Atlas. 2⁰. 1 vol.

K. A. Zittel. Palaeontographica. Beiträge zur Naturgeschichte der Vorwelt. Supplement. Die Fauna der aeltern Cephalopodenfuehrenden Fithonbildungen. Cassel. 1870. 8⁰. 1 vol.

» » (supl.). Die Gastropoden der Stramberger Schichten. Cassel. 1873. 8⁰. 1 vol.

Mémoires de l'Académie des sciences de l'Institut impérial de France. Tomes XXVIII et XXIX. Paris. 1860, 1867. 4⁰. 2 vol.

Table générale des comptes rendus des séances de l'Académie des sciences. Tomes I à LXI. 1835 à 1865. Paris. 1853, 1870. 4⁰. 2 vol.

Laplace. Oeuvres complétes publiées sous les auspices de l'Académie des sciences, par M. M. Les Secrétaires perpetuels. Tomes I—IV. Paris. 1878—1880. 4⁰. 4 vol.

Charles Darwin. L'Expression des émotions chez l'homme et les animaux, traduit de l'anglais par les docteurs S. Pozzi, R. Benoit. Paris. 1877. 8⁰. 1 vol.

A. Daubrée. Etudés synthétiques de Géologie expérimentale. Paris. 1879. 8⁰. 1 vol.

Dr. Alexandre von Nordmann. Pelaeontologie Suedrusslands. Holsingfors. 1858—1860 (4 broş.) 4⁰ 1 vol. Atlas. 2⁰. 1 vol.

A. de Humboldt. Cosmos, trad. de M. M. H. Faye et Ch. Galuski. Paris. 8⁰. 4 vol. Atlas 2⁰. 1 vol.

Hutton. Explication de Playfair sur la théorie de la terre, trad. par C. A. Basset. Paris. 1815. 8⁰. 1 vol.

A. de Humboldt. Mélanges de Géologie et de Physique générale, traduits par

Ch. Galusky. Tome I-er. Paris. 1854. 8⁰. 1 vol. Atlas: Volcans de Cordillères de Quito et du Méxique. Paris. 1864. 4⁰. 1 vol.

I. Payer. Botanique cryptogamique. Deuxième édition. Paris. 1868. 8⁰. 1 vol

Albert Gaudry. Matériaux pour l'histoire des temps quaternaires. Paris. 1876. 1880. (2 broş.) 4⁰. 1 vol.

Eudes Deslongchamps. Mémoires sur de nombreux ossements de mammifères fossiles de la période géologique dite diluvienne, trouvés aux environs de Caën. Caën 1861. 4⁰. 1 vol.

Daubrée. Observations sur le metamorphisme et recherches expérimentales sur quelques-uns des agents qui ont pu le produire. Paris. 1858. 8⁰. 1 vol.

Journal de mathématiques pures et appliquées publié par M. J. Lionville. Table des matières contenues dans les volumes composant la I-ère et la 2-e série. Paris. 1855, 1875. 4⁰. 2 vol.

Abhandlungen der Schweizerischen paläontologischen Gesellschaft. Mémoires de la société paléontologique suisse. Vol. IV (1877). Paris etc. 1877. 4⁰. 1 vol.

I. S. Píč. Ueber die Abstammung der Romänen. Leipzig. 1880. 8⁰. 1 vol.

Jerney I. Keleti utazása. Pest. 1851. 4⁰. 2 vol.

Edélestand du Méril. Poésies populaires latines au moyen âge. Paris 1847. 8⁰. 1 vol.

» » » Poésies populaires latines antérieures au douzième siècle. Paris. 1843. 8⁰. 1 vol.

» » » Poésies inédites du moyen âge. Paris. 1854. 8⁰. 1 vol.

Gr. Brunet. Les Evangiles apocryphes. Paris. 1863. 12⁰. 1 vol.

V. Bogišič Aperçu des travaux sur le droit coutumier en Russie. Paris. 1879. 8⁰. 1 vol.

Catalogus manuscriptorum bibliothecæ nationalis hungaricæ széchényiano regnicolaris. Sopronii. 1814—15. 8⁰. 3 vol.

Bruto Amante. Il natale di Roma. Roma. 1879. 8⁰. 1 vol.

A. Pictet. Le mystère des bardes de l'île de Brétagne. Genève. 1856. 12⁰. 1 vol.

Mémoires et dissertations sur les antiquités nationales et etrangères. Tome VI. Paris. 1824. 8⁰. 1 vol.

L'abbé Duchesne et Bayet. Mémoire sur une mission au mont Athos. Paris. 1876. 8⁰. 1 vol.

A. V. Šembera. Kdo sepsal Kralodvorsky rukopis rocu. 1817. Ve Vidni. 1880. 1 vol.

H. Joly. L'instinct. Paris. 1873. 8⁰. 1 vol.

François Garin. Complainte et enseignements. Paris. 1832. 4⁰. 1 vol.

Dr. H. Wolff. Lógik und Sprachphilosophie. Berlin. 1880. 8⁰. 1 vol.

Le libre Caumont. Paris. 1845. 4⁰. 1 vol.

Mémoires lus à la Sorbonne dans les séances extraordinaires du Comité im-

périal des travaux historiques et des sociétés savantes. Histoire, philologie et sciences morales. Paris. 1865. 8°. 1 vol.

D. Monnier. Traditions populaires comparées. Paris. 1854. 8°. 1 vol.

John Rhys. Lectures on Welsh philology. London. 1879. 8°. 1 vol.

A. Schleicher. Les langues de l'Europe moderne. Paris. 1852. 8°. 1 vol.

Edèlestand du Méril. Essai philosophique sur la formation de la langue française. Paris. 1852. 8°. 1 vol.

R. Dozy. Glossaire des mots espagnols et portugais dérivés de l'arabe. Leyde. 1869. 8°. 1 vol.

L. Geiger. Contributions to the history of the development of the human race. London. 1880. 8°. 1 vol.

K. Faulmann. Illustrirte Geschichte der Schrift. Wien. 1880. 8°. 1 vol.

W. V. Janko. Fabel und Geschichte. Wien. 1880. 8°. 1 vol.

Ch. Magnin. Les origines du théâtre moderne. Tome I-er. Paris. 1838. 8°. 1 vol.

RAPORTULŬ COMISIUNIĬ FINANCIARE.

Domnilorŭ colegĭ,

Comisiunea budgetară a d-vóstră are onóre a vĕ presinta alăturatulŭ proiectŭ de butgetŭ pe 11 lunĭ de la 1-iŭ Aprilie 1881 până la 28 Februarie 1882, aşa cum i s'a comunicatŭ de către delegaţiune, aprobându-lŭ întru tóte.

Acestŭ budgetŭ dă la veniturĭ cifra de 87.592,70; iară la cheltuelĭ aprópe aceiaşĭ cifră cu leĭ 22,70 în minus, adică leĭ 87,570.

Acestŭ budgetŭ presintă óre-carĭ sume noue, atâtŭ la veniturĭ câtŭ şi la cheltuelĭ şi anume :

La veniturĭ s'a adăogatŭ : a) leĭ 1500, dobânda sumeĭ de leĭ 25,000 donaţiunea Weissa; b) leĭ 2640, din venitulŭ moşieĭ Satu-Noŭ, câştigatŭ prin procesŭ; c) leĭ 495, dobânda sumeĭ câştigate la procesŭ cu Epitropia S-ta Venerĭ : în totalŭ leĭ 4635.

La cheltuelĭ s'a adăugatŭ: a) leĭ 90 pe luna, adică 990 pe 11 lunĭ, sporire la léfa casieruluĭ, pe care atâtŭ delegaţiunea câtŭ şi comisiunea a găsit-o prea mică în raportŭ cu munca luĭ;—b) leĭ 5000 pentru plata datorielorŭ Coressi şi imprimarea opereĭ asupra Sfinţilorŭ Varlam etc.;—c) leĭ 2000 pentru esplorare archeologică a Dobrogeĭ: în totalŭ leĭ 7990. — 2 Aprilie 1881.

Bacaloglo, V. Babeşiu, Gr. Stefănescu.

Pe lângă budgetŭ, maĭ alăturămŭ şi o anexă, care cuprinde fondurĭ ale cărora venitŭ se întrupéză cu fondulŭ, fără a putea fi întrebuinţatŭ la cheltuelile ordinare ale Academieĭ.

Bacaloglo, V. Babesiu, Gr. Stefănescu.

BUDGETULŬ

DE

VENITURI ȘI SPESE

ALU

ACADEMIEĬ ROMÂNE

PE ANULŬ 1881-1882.

BUDGETULŬ ACA

PE ANULŬ 1881—1882, 1 APRI

Nr.							
	I. VENITURÎ						
1	*Escedentele din anulŭ 1880—1881*					2.330	95
2	*Fondurî cu destinațiune generală*						
	Fondurî comune						
	a), **Dotațiunea St. .lui, subvențiune anuală** .			20.000		20.000	
	b), **Fondulŭ Zappa** :						
	Cuponulŭ domenialŭ à 8%.	213.000		17.040			
	» de rentă română à 5%	15.000		750			
	» de conversiune à 6%	30.000		1.800		19.590	
	c), **Vĕrsemêntulŭ Zappa** :						
	Vĕrsemêntulŭ de # 1000			11.750		11.750	
	d). **Fondulŭ economielorŭ** :						
	Cuponŭ domenialŭ à 8%.	35.000		2.800			
	» municipalŭ à 8%	20.000		1.600			
	» fonciarŭ ruralŭ à 7%	800		56			
	» de conversiune à 6%	5.500		330			
	Produsulŭ vindereî publicațiunilorŭ . . .			1.500		6.286	
	e), **Prelevări de la** :						
	Fondulŭ Cuza. din leî 1760 à 15%. . . .			264			
	» Nasturelŭ Herescu, din leî 10.740 b. 75/100 à 15%			1.611			
	Idem din 2.640 à 15%			396			
	» » 500 à 15%			75			
	» » 495 à 15%			75		2.421	
	f), **Fondulŭ Weissa** :						
	Dobânda la leî 25.000, ce a testatŭ decedatulŭ T. Weissa à 6%.					1.500	
3	*Fondurî cu destinațiune speciala* :						
	a), **Subvențiunea de la Statŭ** :						
	Pentru premiele G. Lazarŭ și Eliadŭ Rădulescu			10.000			
	b), **Fondulŭ Cuza** :						
	Cuponulŭ domenialŭ à 8%, minus prelevarî 15%.	22,000		1.496			
	c), **Fondulŭ Năsturelŭ Herescu** :						
	Venitulŭ Moșieî Năsturelŭ de leî 10.740 b. 75/100, minus prelevărî 15%			9.129	75		
	Venitulŭ Moșieî Satu-Noŭ de leî 2.640 minus prelevărî 15%			2.244			
	Cuponulŭ de rentă română de l. 500, minus prelevărî 15 %	10.000		425			
	Dobênda de la leî 9901,43 încasațî de la Epitropia Sfinteî Vinerî à 5% l. 495 minus 15%			420		23.714	75
		351.300				87.592	70

DEMIEĬ ROMANE

LIE 1881—28 FEBRUARIE 1882.

II. CHELTUELĬ

1	**Cheltuelĭ de efectuatŭ :**				
	a) Diurna sesiuniĭ generale	20.800			
	b) Diurnele şedinţelorŭ ordinare	6.000			
	c) Diurnele a 4 membri delegaţi	1.000			
	d) Remun. secretaruluĭ generalŭ pe 11 lunĭ à l. 200	2.200			
	e) Remun. a 3 secret. de secţiunĭ pe 11 lunĭ à l. 300	3.300			
	f) Apuntamente : Salarulŭ funcţionarilorŭ Academieĭ pe 11 lunĭ : 1 Casierŭ-comptabilŭ . . . à l. 350 — l. 3.850 1 Bibliotecarŭ-archivistŭ . à l. 250 — l. 2.750 1 Copistŭ . . . . à l. 100 — l. 1.100 1 Servitorŭ . . . . à l. 70 — l. 770	8.470			
	g) Spese de cancelariŭ	1.200			
	h) Mobiliarŭ	500			
	i) Spese neprăvĕḑute	1.200			
	j) Spese de procese	300			
	k) Monumentulŭ A. P. Ilarianŭ	700			
	l) Ajutorulŭ Epitropieĭ St. Vinerĭ	300			
	m) Cumpăratu şi legatŭ de cărţĭ : Achisiţiune de 272 opurĭ cu votŭ specialŭ din 3 Aprile 1881 în sumă de l. 1847 Pentru secţiunea literară . . . l. 500 » » istorică . . . l. 300 » » sciinţifică . . l. 900 » legatŭ de cărţĭ . . . . l. 450	3.997			
	n) Portretele membrilorŭ decedaţĭ	500			
	o) Premiele G. Lasărŭ şi Eliadŭ Rădulescu	10.000			
	p) Premiulŭ Năsturelŭ Herescu	12.000			
	q) Comisiunea de esplorarea Dobrogeĭ	2.000			
	r) Lucrărĭ ale comisiuniĭ de revisuire : Psaltirea luĭ Coressi şi viaţa Sfinţilorŭ Varlaamŭ şi Ioasafŭ de Udrişte Năsturelŭ	5.000			
	s) Tipărirea operilorŭ Cantimiriane	600			
	t) Tipărirea Analelorŭ	6.500			
	u) Staţiunile meteorologice	1.000		87.567	
2	*Escedentŭ*			25	70
				87.592	70

V. Babesiu, Gr. Stefănescu, Bacaloglo.

ANEXĂ LA BUDGETULŬ 1881 — 1882.

Afară de fondurile carĭ producŭ venitŭ pentru Academiă și se potŭ întrebuința la budgetulŭ de cheltuelĭ, următórele 3 fondurĭ maĭ esistă, carĭ suntŭ destinate a cresce până la alte dispositiunĭ :

1) Fondulŭ Chițu,

În 1 titlu renta română cu 5 % cuponŭ . . . . leĭ 500.—

2) Fondulŭ societățiĭ Craiovene,

În 4 acțiĭ domeniale	à leĭ	1.000	leĭ	4.000		
» 1 scrisŭ fonc. rur.	à leĭ	1.000	»	1.000		
» 1 » » »	à leĭ	500	»	500		
» 1 » » »	à leĭ	200	»	200		
» 14 » » »	à leĭ	100	»	1.400		
			Leĭ	7.100	»	7.100.—

3) Fondulŭ Fĕtu,

Există în oblig. domeniale, este în mânile d-luĭ donatorŭ și representă cu dobândă la dobândă adĭ unŭ fondŭ de. 22.571.80

Suma leĭ . . 30.171.

Efectele celorŭ două fondurĭ Chițu și Craiovénŭ sunt depuse la Casa de depunerĭ și consemnațiunĭ.

Bacaloglo, V. Babesiu, Gr. Stefănescu.

RAPORTŬ ASUPRA PROBELORŬ DE TRADUCERE DIN CARTEA A VII-A A EPISTOLELORŬ LUI PLINIŬ CELŬ TINERŬ.

Domnilorŭ Colegĭ.

Pentru a treia óră Pliniŭ celŭ Tinĕrŭ vine în apreţiarea Domnielorŭ vóstre sub portulŭ românescŭ adaptatŭ luĭ de concurenţiĭ, ce s'aŭ înfăţişatŭ anulŭ acesta.

Comisiunea D-vóstre, instituită pentru examinarea celeĭ maĭ bune traducerĭ din cartea a VII-a a Epistolelorŭ numituluĭ scriitorŭ romanŭ, confruntatŭ între ele cu tótă scrupulositatea cerută cele treĭ manuscripte întrate de astă dată, în urma căreĭ lucrărĭ a bine-voitŭ prin procesulŭ verbalŭ din . . . . Martie să delege pe sub-semnatntŭ cu sarcina de a vĕ pune în cunoscinţă de causă cu resultatulŭ obţinutŭ.

Acelŭ resultatŭ, cuprinsŭ în verdictulŭ întregeĭ comisiunĭ, raportorulŭ ar fi dispusŭ să vi-lŭ comunice în puţine cuvinte, dacă n'ar ţiné ca fiă-care din d-vóstră, în urma lectureĭ câtorŭ-va Epistole din fiă-care manuscriptŭ, pusŭ în faţa originaluluĭ să fiă adusŭ în posiţiune de a judeca prin sine însuşĭ, că părerea emisă de comisiunea D-vóstre, a fostŭ cu totulŭ întemeiată şi impusă óre-cum de cele maĭ elementare cerinţe.

Să lăsămŭ darŭ cuvĕntulŭ fiă-căruĭ din ele, şi anume în Epistolele I, II, III, IV. V, şi XX, XXIII: maĭ multŭ de câtŭ suficiente pentru a recunósce valórea probelorŭ de traducţiune.

Însă, de óre-ce faţa autorilorŭ lorŭ este învĕlită, este necesarŭ înainte de tóte, spre a nu fi constrînşĭ a repeţi devisele manuscriptelorŭ, când va fi vorba de fiă-care din ele, este necesarŭ ḑicemŭ, să le botezămŭ cu unŭ nume în parte, după care să se scie îndată, care din ele este în cestiune.

Astŭ-felŭ celŭ cu moto : Μηδὲν ἄγαν va fi *A;* celŭ cu : *Volo epistulam diligentius scribas, nam . . . pressus sermo purusque ex epistulis petitur*

Plin. epist. lib. VII, c. 9, 8.) *B;* iarŭ celŭ de alŭ treilea cu devisa : *Nec varictur*, va purta nùmele de *C.*

Textulŭ latinŭ

I.

C. Plinius Gemino suo s.

Terret me haec tua tam pertinax valetudo, et quamquam te temperantissimum noverim, vereor tamen ne quid illi etiam in mores tuos liceat. proinde moneo patienter resistas : hoc laudabile, hoc salutare. admittit humana natura quod suadeo. ipse certe sic agere sanus cum meis soleo, «spero quidem, si forte in adversam valetudinem incidero, nihil me desideraturum vel pudore vel poenitentia dignum; si tamen superaverit morbus, denuntio ne quid mihi detis nisi permittentibus medicis, sciatisque, si dederitis, ita vindicaturum, ut solent alii quae negantur.» quin etiam cum perustus ardentissima febre, tandem remissus unctusque acciperem a medico potionem, porrexi manum utque tangeret dixi admotumque iam labris poculum reddidi. postea cum vicensimo valetudinis die balineo praepararer mussantesque medicos repente vidissem, causam requisivi. responderunt posse me tuto lavari, non tamen omnino sine aliqua suspicione. «quid» inquam «necesse est?» atque ita spe balinei, cui iam videbar inferri, placide leniterque dimissa ad abstinentiam rursus non secus ac modo ad balineum animum vultumque composui. quae tibi scripsi, primum ut te non sine exemplo monerem, deinde ut in posterum ipse ad eandem temperantiam adstringerer, cum me hac epistula quasi pignore obligassem. vale.

Manuscriptulŭ A.

Cotra Geminus.

Bóla tea atâtu de îndărătnica me înspăimênta, si cu tóteca te cunoscu de fórte cumpĕtatu, me temu *sa nu -şi permită* ceva şi *contra caracterului tĕu.* De aceia te sfătuescu să 'i resişti cu rabdare : acésta va fi şi laudabilu şi folositoru. Sfatulu meu de altufelu nu e contrariu naturei omenesci. Căci écă ce vorbescu eu de ordinaru cu casnicii mei când sunt sănĕtosu : «speru că, déca voiu cădê în vre-o bólă *grea*, n'am să dorescu nimic de care să mi fiă apoi ruşine seu *ciuda :* cu tóte aceste, déca s'ar întêmplà să fiu învinsu de dînsa, vĕ *hotărĕscu* să nu cumvà să 'mi daţi cevà fĕră permisiunea mediciloru, şi, décă 'mi veţi dà, să stiţi, că am să vĕ pedepsescu astufèlu, cum v'ar pedepsi alţii, décă nu li-aţi dà.» Mai multu âncă, într'o ḑi mĕ apucaseră nişte

friguri fórte *ardĕtórc*; de abià eşisemu din ferbințélă şi picuram de sudóre[1], când mediculu 'mi întinde unu paharu de apă : eu 'i întindu atunci mâna, 'i spunu s'o pipăe şi-i dau înapoi paharulu dela gura. Dupe aceia, în a douĕ-ḑecia ḑi a *convalcscentei* mĕ preparam pentru bae, când audu şoptindu pe medici între ei. Intrebându 'i de ce şoptescu, ei 'mi respunseră că potu să mĕ-îmbăezu *destulu de* siguru, dér că totu se află pucinu în îndoélă. «Dér ce ḑoru este?» li ḑiseiu eu atunci, şi părăsindu liniştitu speranța băei, în carea mai mĕ videam, intratu, avuiu totu atâta plăcere şi față totu atâtu de liniştită, când m'am abstinutu dela dînsa, cà şi puținu mai înainte când aveam să intru în ea. — Ți-am scrisu aceste, mai ântêiu cà să nu te sfătuescu fĕră exemple, apoi pentru cà eu însumi pe viitoru să fiu constrînsu la aceiaşi stăpînire de sine obligândume órecum prin cele spuse în acéstă scrisóre. *Cu bine.*

Manuscriptulŭ B.

C. Pliniu către Geminu.

Acéstă bólă a ta atâtu de indĕrĕtnică mĕ spăimêntéză şi cu tóte că te sciu fórte cumpĕtatu, totuşi mĕ temu cà nu cumu-va ea *se aibă vr'o influență şi asupra caracterului tĕu*. Deci te indemnu se resişti cu răbdare : acésta-i laudabilu, acésta-i salutarĭu. Ceea ce te sfătuescu nu e preste putință unui omu. Insumi, *celu puçinu* cându-su sănĕtosu, vorbescu *de ordinariu* cu ai miei aşa : «speru cà, décă din intêmplare voiu cădé in bólă, nu voiu dorí nimicu, de ce sĕ mĕ ruşinezu ori se-mi pară rĕu; totuşi, décă bóla mĕ *va repune*, declaru se nu mi dați nimicu, de câtu cu învoirea doctoriloru, şi sĕ şcițĭ cà, décă mi vețĭ dá, vĕ voiu pedepsí aşa cum facu de regulă alții celoru cari le refusă ceva». — O dată chiaru, cându la nisce friguri cumplite *ardeam de sete*, după *ce acumu* mĕ lăsaseră şi eram *unsu*, primii de la doctoru o *bĕtură*[2], dérăintinsei mâna se-mi *pipaie pulsulu* şi dedei indĕrĕtu cupa pusă *acumu* la buze După aceea cându în a doue ḑecea ḑi a bólei mi se prepará baiă, vĕḑui de o data pre medici *stându la gânduri*. I intrebai causa şi respunseră că mĕ potu scăldà in securanță, totuşi nu chiaru fòră de óre-care grijă. «*La ce-i necesariu?*» ḑisei. Şi aşá părăsindu cu linisce speranța băii, in care *acumu* mi păreau cà mĕ duceau, mĕ intorsei èrăşi la infrênare cu aceeaşi disposițiune a inimei şi a feçiei, cumu mĕ dispusesem cu puçinu mai inainte pentru baiă. Acestea ți le scriu, ântâiu pentru cò se nu-ți dau sfatu fòră esemplu, apoi pen-

(1) Unctus=unctus sudore, udus.

(2) Potio, medicamentu de bĕutu. Acéstă vorbă e intrebuințată in acestu sensu de pe vechiulu poetu Plautu, de la care Pliniu, ca şi de la mai mulți poeți, a imprumutatu diferite espresiunĭ.

tru cá in viitoriu insumi se fiu constrinsu la aceeași cumpĕtare, obligatu fiindu prin acéstă epistolă cá prin *zalogu*. — Sănătate.

Manuscriptulŭ C.

Pliniu lui Geminiu sau Restitutu.

Mĕ sperie acésta-a ta obstinata *malattia*, și cu tote co te sciu fórte sobriu, totu me temu co ea se nu te faca a ţi *perde cumpetul*. De acea te consiliu a resistí cu patientia : Aci sta lauda, de acésta-a depinde sanitatea, și consiliele melle nu trecu peste poterea umană. Quatu pentru mine quandu suntu sanitosu éco cea ce dicu la ai mei :

Speru, daca s'ar intemplà vre una data se cadu la patu, se nu dorescu, ceva de quare se potu arrosi sau a me caí; in casu inse daca morbulu m'ar *infrânge*, ve previnŭ d'inainte de a nu mi da nimicu fora permisiunea mediciloru; si se sciti co dandumi ceva, eu voiu fi asia de *superatu*, precumu altii se supera quandu li se refusa ceva.

Una data, *arsu* fiindu de nesce friguri *ferbinti* si quandu accessul se domolisse si eram plinu de sudóre ([1]) mediculu mi dette de beutu; eu inse intinsei mana dicandui se o pipae si totu într'unu tempu inapoiai cupa ce aveam la budie. In urma, dupo doua deci de dille de *convalescentia* pe quandu mi se prepará baia, mi se parù co medicii siopteau intre-ei; intrebandui *de cea ce diceau*, ei mi respunsera co eu potu se iau baia fora téma, déro co *nu mai pucinu pentru acésta* ei erau in *apprensiune* despre effectul ei. «Ce necessitate avemu *de a ne grabí*?» le dissei eu, si indata *depușsei* sperantia de lua baia, in quare n'avém de quatu se intru, si me pussei din nuou la *regimu* si abstipentia cu acèsi buna voie cu quare me dispunessemu a me imbaiá ([2])

Ti am scrisu tóte acestea mai antaniu spre a sustine consiliele melle prin esemple, si apoi spre a me legá eu singuru in viitoru la acèsta-a temperantia prin epistola presente ca printr'unu inscrisu. Te salutu.

TEXTULŬ LATINŬ.

II.

C. Plinius Iusto suo S.

Quem ad modum congruit ut simul adfirmes te adsiduis occupationibus im-

(1) Testulu latinu dice *unctusque*, cea ce aru correspunde cu espressiunea nostra romană *trassu* sau *frecatu* cu substantie untuose; dero mai de credutu este co testul s'a alteratu si in locu de *unctusque* se cuvinne *udusque* plinu de sudore; effectu ce tóte accessele de friguri producu pe organismulŭ omenescu.

(2) Baia la romanĭ era una necessitate precumu acea de a máncă. Assemenea necessitati fictitie (?) avemu noi astădi in fomatorii de tutunu și in acei ce tragu tabacu.

pediri et scripta nostra desideres, quae vix ab otiosis impetrare aliquid perituri temporis possunt? patiar ergo aestatem inquietam vobis exercitamque transcurrere et hieme demum, cum credibile erit noctibus saltem vacare te posse, quaeram, quid potissimum ex nugis meis tibi exhibeam. interim abunde est si epistulae non sunt molestae; sunt autem et ideo breviores erunt. vale.

Manuscriptulŭ A.

Cum se potrivesçte că pe de o parte 'mi spui că eşti fórte ocupatu, iéră pe de alta doreşti scrierile mele, cari de abiă potu căpĕtă câtevă momente *trecĕtóre* chiar de la cei cari n'au nicio trébă? Voiu lasă de aceia să trécă véra, care-ţi dă atâte griji şi atâta lucru, şi tocmai la iérnă, când va fì de credutu că poti dispune de timpu liberu macar nóptea, voiu căută ce ţi-aş putĕ trămite mai de sémă din nimicurile mele. Pĕnă atunci ajunge décă scrisorile nu-ţi suntu supĕrătóre. Suntu ênsă, şi de aceiă voru fì *şi* mai scurte de acum înainte.

Manuscriptulŭ B.

Cum consună cá se afirmi că eşti impiedecatu de necontenite ocupaţiuni şi ca totu-o-dată se ceri scrierile mele, cari abiá de la cei fòră lucru potu capĕtá *câtu-vá dintr'unu timpu de pierdutu?* Voiu lăsá deci se trécă véra cea fòră rĕpausu şi atâtu de laboriósă pentru voi şi numai la iérnă, cându, precumu e de creḑutu, vei fi liberu celu puçinu nopţile, voiu alege cevá din nimicurile mele spre a-ţi oferí. Până atunci e preá destulu, décă epistolele mele nu ţi-su supĕrătorie; suntu inse, şi de aceea voru fi mai scurte. Sănătate.

Manuscriptulŭ C.

Cum se pote, dupo cum tu singuru affirmi, se fii asia de multu *incarcatu de travalliu* si totu se mi mai ceri si scriirile melle quare potu obtine d'abia quate-va momente *perdute* della cei neocupati? Voi lassá dero se treca véra ostenitore si plina de munca, si quandu va veni ierna, fiendu de credutu co vei avea libera cellu pucinu noptea, voi vedea quare din scriirile melle *glumetie* ti voi potea trimitte. Pino attunci va fi *pre-multu* daca nu ti va fi de superare chiaru epistolele melle; siguru fiendu de acesta-a, me voi sili a ti le face quatu mai scurte. Te salutu.

TEXTULŬ LATINŬ.

III.

C. Plinius Praesenti Suo S.

Tantane perseverantia tu modo in Lucania, modo in Campania? «ipse enim»

inquis «Lucanus, uxor Campana.» iusta causa longioris absentiae, non perpetuae tamen. quin ergo aliquando in urbem redis? ubi dignitas honor amicitiae tam superiores quam minores. quousqe regnabis? quousque vigilabis cum voles, dormies quam diu voles? quosque calcei nusquam, toga feriata, liber totus dies? tempus est te revisere molestias nostras vel ob hoc solum, ne voluptates istae satietate languescant. saluta paulisper, quo sit tibi iucundius salutari, terere in hac turba, ut te solitudo delectet. sed quid imprudens quem revocare conor retardo?. fortasse enim his ipsis admoneris ut te magis ac magis otio involvas quod ego non abrumpi, sed intermitti volo. ut enim, si cenam tibi facerem dulcibus cibis acres acutosque miscerem, ut obtusus illis et oblitus stomachus his excitaretur, ita nunc hortor ut iucundissimum genus vitae non nullis interdum quasi acoribus condias. vale.

Manuscriptulŭ A.

De ce şeḍi tu atâtu de multu când în Lucania, când în Campania? «pentru cà, 'mi respunḍi eu sunt din Lucania, iér' soţia mea din Campania.» Póte fi acéstà causa unei absenţe lungi, este dreptu, dér nu a unei absenţe perpetue. Ce, n'ai să te mai întorci nici o-dată la Roma? Unde *ai lasatu demnitătile, onorurile,* amicitiele atâtu mari câtu şi mici? Pĕnă când ai să duci tu acéstă viaţă de rege? Pĕnă când ai să veghezi când 'ţĭ va plăcé, ai să dormi câtu vei voì? Pĕnă când încălţămintele de oraşu şi toga tea voru stà *neîmbrăcate* (1), şi vei avê liberă ḍiua întrégă? Este timpulŭ să guşti puţinu şi din supărările nóstre, macar pentru aceia cà plăcerile să nu se micşoreze săturândute de ele. Salută şi tu puţinu, pentru cà să simţi mai multă plăcere la salutarea altuia, amestecă-te în mulţime, pentru cà să-ţi fiă mai plăcută singurătatea. Dér ce facu nesocotitulu? In locu de a te chiămà te întârḍiu. Prin acele chiar ce ţi-am spusu tu te deciḍi póte a te cufundà din ce în ce mai multu în liniştea tea, pe carea de altu felu eu nu voescu s'o părăseşti, dér s'o întrerupi numai. Căci dupe-cum décă ţi-aş prepară o cină. ţi-aş dà pe lôngă bucate dulci altele, acre şi *astringente,* pentru cà stomachulu lângeḍitu prin cele de-ântêiu să fia excitatu prin cele din urmă, totu astufelu acum te îndemnu să-ţi dregi órecum felulu vieţei tele atâtu de dulce cu puţină acrélă din când în când.

Manuscriptulŭ B.

Vrei óre a locui ne intreruptu cându în Lucania, cându în Campania? «*Căci dă*» ḍici, «eu, insumi suntu Lucanu, soçia mea campană» dréptă causă a unei absenţe mai lunge, totuşi nu a uneia necurmate. Pentru ce déră nu te intorci

(1) Calcei nusquam toga feriata. — Incălţămintele de oraşu se numiau *Calcei*, cele de la ţéră *soleae*; — toga feriata = toga în serbătóre, în repausu, adică n'o îmbracă Praesens.

in fine la Roma? unde te aştéptă *demnitate*, *onóre*, amicii de la superiori şi inferiori. Până cându face-vei pre rege? Până cându veghiá-vei, cându ve-vré, dormi-vei, câtu vei vré? Până cându mai voesci a nu încălţá *calceii* (1). a nu îmbrăcá toga, a avé tótă ḑiua liberă? E timpu cá tu se *cercetezi* érăşi *strapaţele* nóstre, chiaru şi numai pentru cá se nu te desgustezi de acele plă-ceri, săturându-te de ele. Visitéză cât-vá timpu, ca se-ţi fiă mai plăcute con-tra-visitele, frécă-te printre acéstă mulţime de ómeni, pentru cá singurătatea se te desfĕteze. Inse pentru ce eu nesocotitulu *oprescu* pe celu ce mĕ silescu a-lu rechiămá? Că-ci póte acestea te indémnă se te cufunḑi din ce in ce mai multu in repausulu, ce nu vreu a ţi-lu răpí de totu, ci numai a-lu întrerumpe. Că-ci precumu, cându ţi aşi *face* o cină. printre bucate dulci aşi pune de cele acre şi pişcătórie, pentru cá stomachulu *têmpitu* şi *incărcatu* de acelea se se escite de acestea, aşa te sfătuescu şi acumu se dregi câte-o-dată prea plăcu-tulu tĕu modu de viéţă cu óre-cari amaruri. Sănĕtate.

Manuscriptulŭ C.

De ce cu atata preseverantia tu stai quandu in Lucania quându in Campa-nia? (2) Eu sunt Lucanu — vei rispunde—şi mulierea mea campaniana. Pretestu bunu pentru una absentia lunga dero nu perpetua. De ce nu te intorci in Roma unde te chiama rangul teu, *onorii* şi amicii tei mari şi mici. Pino quan-du vrei se faci pe *despotulu*? pino quându vrei se veghiedi seu se dormi dupo bunulu placu? de ce nu te arreti nicaeri cu calzari? (3) neci cu toga *de serbatori*? liberu tota diua? Este tempu de a te punne d'in nou la jugu! molestielor nostre, quandu n'ar fi pentru altu ceva de quatu spre a nu te disgustá de placerile telle, saturandute. Vino de te inchina pucinu spre a po-tea gustá mai bine inchinatiunile ce ti se voru face; (4) amestecate in glótele acestea daca vrei se gusti mai cu placere singurtiatea. Dero cumu, imprudente

(1) *Calceus*, *papucu*, botină, ce ajungeá până la pulpa piciorului şi se încălţá numai la eşi-rea de a casă, e contrapusu comodei *solea*, care se purtá a casă şi era compusă numai din so talpă legată cu curele.

(2) Lucania correspunde in mare parte la moderna Basilicata din regatulu Napolitanu Campania este asta di denominata: Terra di lavoro.

(3) Doue feluri de incalciatura purtau Romanii: una chiamata *Calceus* alta *Solea*. Prima erveà in urbe la personele insemnate quandu se duceau la Senatu sau in Forum. Solea e-rau ca opincele nostre si serveau in casa (ca papucele astadi), sau la terra. Asia vedemu in Ep. 16. lib. VI co Pliniu cellu betranu quare studia in patu voindu se véda eruptiunea Vesuvuluĭ, ceru nu *Calcei* dero *Solea* (poscit solea).

(4) Usul clientiloru de a se duce de cu diua pella casele celloru a totu putinti spre a fi salutá si a se punne de astu modu sub protectia loru, este notatu de multi autori, dero mai cu sema de *Giurenale* III. 127.

ce sunt, eu *oprescu* astu felu pe acella ce me silescu a chiemá ? fiendu co pote cea ce eu ti dicu nu face de quatu a te invitá mai multu la acésta *lenevire* placuta, la care eu nu pretindu se renunti cu totu dero numai se *ua* interrumpi. Precumu la unu prandiu ce ti asi da, la mancarile dulci asi adaoga *mai* acre si *mai pucinu gustose* quari se destepte stomacul *satulu* si *adormitu* de celle alte, astu-felu acumu eu te indemnu a pressera placerile unei vieti prea *lenevita* cu alte occupatiuni ostenitore. Te salutu.

IV

TEXTULŬ LATINŬ.

C. Plinius Pontio suo S.

Ais legisse te hendecasyllabos meos; requiris etiam, quem ad modum coeperim scribere, homo, ut tibi videor, severus, ut ipse fateor, non ineptus, numquam a poetice (altius enim repetam) alienus fui; quin etiam quattuordecim natus annos graecam tragoediam scripsi. qualem? inquis. nescio; tragoedia vocabatur. mox, cum e militia rediens in Icaria insula ventis detinerer. latinos elegos in illud ipsum mare ipsamque insulam feci. expertus sum me aliquando et heroo, hendecasyllabis nunc primum, quorum hic natalis, haec causa est. legebantur in Laurentino mihi libri Asini Galli de comparatione patris et Ciceronis : incidit epigramma Ciceronis in Tironem suum. dein, cum meridie (erat enim aestas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, coepi reputare maximos oratores hoc studii genus et in oblectationibus habuisse et in laude posuisse. intendi animum contraque opinionem meam post longam desuetudinem perquam exiguo temporis momento id ipsum, quod me ad scribendum sollicitaverat, his versibus exarari,

Manuscriptulŭ. A.

Cătră Pontius.

Ḑici că ai cetitu endecasilabile mele, şi mĕ întrebi prin ce împrejurare m'am apucatu eu să scriu versuri, eu, omu dupe părerea tea seriosu, şi, dupe cum eu însumi mărturisescu, nu tocmai perde-vreme. Nici o-dată n'am fostu străinu de poesiă (căci 'ţĭ voiu relatà lucrurile mai de demultu), bà când eram de patru-spre-ḑece ani, am scrisu o tragediă în grecesce. Ce *felu?* mĕ întrebi. Nu ştiu, 'i ḑiceau tragediă. Mai târḑiu, când mĕ întorceam *din* miliţiă, fiind opritu de vênturi în insula Icaria (1), am scrisu versuri elegiace latine contra mărei Icariane şi a insulei însă-şi. M'am încercatu odată şi în versulu eroicu, în endecasilabe ênsă acum pentru prima óră. *Ḑiua lorŭ natală*, causa loru este nrmătórea. La Laurentinu mi se cetiá odată o carte a lui Asinius Gallus (2) asupra

(1) Una din Sporade, lôngă Samos.

(2) Asinius Gallus erá fiulu renumitului oratoru, poetu şi istoricu Asinius Pollio. A trăitu sub Tiberius şi a peritu victimă tiraniei acestuia (Tacit. An. l. I, c. VIII, XII; XIII). In cartea sea compará pe Cicero cu părintele sĕu nu numai ca ómeni de litere, ci consideră din tóte punctele de videre activitatea loru.

cum libros Galli legerem,
quibus ille parenti
ausus de Cicerone dare est
palmamque decusque,
lascivum inveni lusum
Ciceronis et illo
spectandum ingenio, quo se-
ria condidit et quo
humanis salibus multo va-
rioque lepore
magnorum ostendit mentes
gaudere virorum.
nam queritur, quod fraude
mala frustratus amantem
paucula cenato sibi debita
savia Tiro
tempore nocturno subtra-
xerit. his ego lectis,
cur post haec, inquam, nostros
celamus amores
nullumque in medium
timidi damus atque fatemur
Tironisque dolos, Tironis
nosse fugaces
blanditias et furta novas
addentia flammas?

transii ad elegos; hos quoque non minus celeriter explicui : addidi iambos facilitate corruptus. deinde in urbem reversus sodalibus legi. probaverunt. inde plura metra, siquid otii, maxime in itinere temtavi. postremo placuit exemplo multorum unum separatim hendecasyllaborum volumen absolvere, nec paenitet. legitur, describitur, cantatur etiam et a Graecis quoque, quos latine huius libelli amor docuit, nun cithara nunc lyra personatur. sed quid ego tam gloriose? quamquam poetis

comparaţiunei între părintele şi Cicero, în carea dădui peste o epigramă a lui Cicero *contra* lui Tiro (3). Era în timpulu verei; pe la ameaḑi m'am retrasu să mě culcu, şi fiindcă nu puteam să adormu, am începutu să mě gândescu că cei mai mari oratori şi-au făcutu din acestu felu de studiu o plăcere, bà chiar o laudă. *Mě gândii atunci puţinu*, şi contra aşteptărei mele, dupe unu lungu desvěţu, aşternui în următórele versuri (4) tocmai aceia ce mě stimulá a face poesii.

Cetindu cartea în care Gallus cuteză să de părintelui sěu onórea şi victoria asupra lui Cicero, am aflatu o poesiă a lui Cicero, poesiă uşóră, dér care n'a fostu despreţuită de puterniculŭ geniu alu oratorului. In acele versuri se vede că mintea celoru mai mari bărbaţi lasă câte odată la o parte seriosulu, şi că glumele o desfătéză. Căci în ele se plânge că Tiro 'i promisese câteva sărutări, şi dupe cină, în timpulu nopţei, l'a înşelatu refusându'i de a'i le dà. Pentru ce, 'mi ḑicu eu citindu-le, 'mi-aş ascunde amorurile mele? Pentru ce nu le-aş dà fără

(3) Tullius Tiro, unu emancipatu alu lui Cicero, de la care avemu cele patru colecţii de epistole ale oratorului : cötră amici, Atticus, Quintus, Cicero, Brutus. A scrisu o biografiă a lui Cicero, care s'a perdutu. Se pare că Cicero ar fi avutu órecari relatiuni infame cu Tiro. Acésta reese din epigrama de care vorbesce Plinius, şi pe carea Gallus o înserase în scrierea sea cà probă de imoralitatea vieţei lui Cicero faţă cu viaţa părintelui sěu.

(4) Hexametri.

furere concessum est: et tamen non de meo, sed de aliorum iudicio loquor, qui sive iudicant sive errant, me delectant. unum precor, ut posteri quoque aut errent similiter aut iudicent vale

frică la lumina ḑilei? De ce să nu mărturisescu că eu cunoscu vicleniele unui Tiro? Că eu sciu câtu suntu de *trecĕtóre* linguşirile unui amantu, şi câtu de dese 'i suntu înşelăciunile cari dau flacări nouĭ amorului?

In urma acestora scrisei nu cu mai puţină răpeḑiciune câtevà versuri elegiace, la cari, îndemnatu de facilitatea cu care le făcusemu, adaogii altele în iambi.

Când m'am întorsu la Roma le-am cititu la câţi-và amici. Ei le găsiră bune. Acésta mĕ făcû să scriu versuri de diferite metre, oridecâteori aveam timpu liberu, mai cu sémă când călĕtoriam. In fine îndemnatu de ceia ce au făcutu mulţi alţii, am completatu şi eu şi publicatu unu volumu de endecasilabi. Şi nu 'mi pare rĕu. Căci versurile mele suntu citite, copiate şi chiar cântate; bà încă Grecii, pe cari iubirea loru i-a învĕţatu latinesce, le cânta pe liră şi pe citară. Dér' să încetezu a mĕ mai lăudà. Cu tóte cá e permisu poeţiloru să *aiurezc*, şi cu tótecà nu vorbescu de părerea mea, ci de a altora, cari, orică judecă cu adevĕratu dreptu, orică suntu greşiţi în părerea loru, 'mi facu multă plàcere. Dorescu numai unu singuru lucru: cà şi posteritatea totu în acestu modu, să judice seu să greşéscă.

Manuscriptulŭ B.

Ḑici cà ai cetitu hendecasilabii miei mai intrebi cumu s'a făcutu, cà amu scrisu aşá cevá eu, omu seriosu după

Manuscriptulŭ C.

Tu ḑici co ai lessu versurile melle hendecasyllabe, si te intrebi cumu unu omu atatu de *severu* precumu tu mi

părerea ta şi nu *secăturosu* după marturisirea mea propriă. Nici o dată (că-ci voiu incepe mai *de susu)* nu fui străinu de poesiă; ba scrisei chiaru o tragediă grécă la etatea de patruspre ḑece ani. Care? ḑici. Nu sciu. Se numiá tragediă. Curêndu după aceea, pre cându la intórcerea *din* miliţiă erám reţinutu de vênturi in insula Icaria ([1]), făcui o elegiă latină asupra acelei mări şi a numitei insule. Mĕ incercai o dată şi in genulu eroicu, dér, acumu ântâiu in hendecasilabi, a căroru origine şi causă e acésta. La Laurentinu mi se cetiá scrierea lui Asiniu Galu ([2]) despre comparaţiunea tatălui seu cu Cicerone: dădui de o epigramă a acestui din urmă asupra iubitului sĕu Tirone. Apoi retrăgêndu-mĕ pre la amiéḑă-ḑi, (că-ci erà véră), cá se dormu, şi neprinḑêndu-mĕ somnulu, incepui a cugetà că cei mai mari oratori şi-aflară în acestu genu de studiu nu numai desfĕtàrea, ci şi gloria.

Mi-incordai spiritulu şi contra aşteptării mele, de şi nu mĕ esercitasem de multu, in fórte scurtu timpu espusei ceea ce mĕ indemnase a scrie, in versurile următórie:

Cetindu scrierea lui Galu, in care elu cutezà a dá părintelui seu *palmaria* şi loculu de onóre inaintea lui Cicerone, aflai o *poemă scandalósă* a acestuia, demnă totuşi de talentulu ce a produsu opuri serióse şi prin care arată că inseşi minţile bărbaţiloru mari

(1) Insulă in marea Egeă aḑi Nicaria.
(2) Fiulu renumitului Asiniu Polione.

invederedi şi nu *ineptu*, cumu eu pretindu, a potutu se le scrie.

Neci una data (iau lucru della inceputu) eu n'am fostu *contrariu* poesiei: chiaru la etate de patruspradiece anni am scrisu una Tragedie in limba greca. *De ce genere* me vei intreba? Nu sciu; se chiamá Tragedie. Pucinu, dupo intorcerea mea della armata ([1]), retinutu fiendu de venturile contrarie in insula Icaria ([2]) m'am incercatu a compunne in latinesce versuri elegiace in contra marei si in contra acellei insule. M'am esercitatu de quate-va ori si cu versurile heroice; si *in urma* acesti hendecasilabi a quarora origine şi causa éco:

Eram in villa mea Laurentina unde mi se legea cartile lui Asiniu Gallu ([3])

(1) Pliniu fu militaru in Siria cumu ellu singuru ne spunne in Ep. 10. lib. I şi Ep. 11 lib. III, si mai cu sema in Fenicia quare facea attunci parte din acea Provincie, si unde dupo Dione era in garnisona legiunea III Gallica in care Pliniu occupa rangulu de tribunu.

(2) Icaria este una insula din Archipelagu chiamata astadi Nicaria la 5 leghe geografice de insula Samos catre *ponente*. Se dice co acestu nume devinne della Icariu ce s'a innecatu in marea acea, de unde si numele ei de Mare Icariana.

(3) Acestu Asiniu Gallu era filiu lui Asiniu Pollione, de care Pliniu face mentiune in ep. 20, l. I, 3 l. V. si 29 l. VI. Asiniu Gallu scrissese unu parallelu intre Cicerone si Asiniu Pollione prin quare dedea *palma* acestui din urma. Formosu esemplu de amoru filiale, dero pucinu *autorevole* martoru spre a potea incredintiá pe *posteri*. *Nu mai pucinu pentru acesta,* Asiniu Pollione era cunoscutu ca oratoru insemnatu, si a lassatu in scriptu multe discursuri. Elu compunesse si istoria resbelleloru civili d'in Roma, quate-va tragedii, si

se desfătéză multu cu *muscături* fine și cu glume variate. Se plânge inse cà Tirone cu rĕutate a inselatu pe celu ce-lu iubiá, refusându-i nóptea puçinele sărutàri promise la cină.—Cetindu acestea, ḑisei : pentru ce mai ascundu glumele-mi amoróse şi fricosu nu dau nici una la lumină nici mărturisescu cà cunoscu inșelăciunile lui Tirone linguşirile-i *fugitive* și artificiele ce ațiță flacări noue. — Trecui la versuri elegiace; acestea totu așá de ràpede le făcui : adăosei iambi *coruptu* de uşurinţă. Apoi după intórcerea mea la Roma le cetìi amiciloru, cari le aprobară. După aceea, cându aveam timpu liberu, mai vêrtosu in călătoriă, cercái mai multe metre. In fine mĕ decisei după esemplulu multora a completá unu volume separatu de hendecasilabi, și nu-mi pare rĕu. Se cetesce, se copiéză, se și cântă de Greci chiaru, pe cari iubirea acestei cărticele-i invĕță latinesce, se cântă cu acompaniamentu cându de citară, cându de liră. Insĕ pentru ce eu mĕ fălescu atâta? măcaru cà poeţiloru li-i invoitu a *aiuri* : și cu tóte acestea nu vorbescu de judecata mea, ci de a altora, cari ori judecă dreptu ori rătăcescu, mĕ desfătéză. Dorescu unu singuru lucru, cá urmașii âncă au se rătăcéscă asemenea au se judece dreptŭ. Sănĕtate.

assupra comparatiunei tatalui seu cu Cicerone, *quandu* agiunseramu la o Epigramma allui Cicerone *in lauda* amicului seu Tirone (4). Retragandume apoi) *pella mediadi* se dormu (véra fiendu si nepotendu inchide occhi, mi vení in mente cumu oratorii cei mari s'au dilectatu in acestu felu de compunnere, de quare s'au chiaru laudatu.

Mi *ascutii* mentea si contra asceptari melle dupo una asia de lunga interruptiune, in pucine momente pussei in versuri reflectiunile ce me indemnasse a *le de*scrie.

«Pe quandu legeamu *operele* lui Gallu in quare ellu avu cutediarea de a da *palma* si lauda parintelui seu *in contra* lui Cicerone, mi cadù sub occhi una epigramma *libidinosa* demna de acellu mare *ingeniu* si cu *serietate compusa,* prin quare arretá co mentea unui omu mare se pote complace chiaru in glume si in *petreceri* de totu felul. Éllu se plangea de Tirone quare la una cena, dupo ce l'adussesse *intr'unu mare gradu de surreccitatie*, l'a defraudatu apoi noptea cu quate-va sarutari promisse. Legendu acesta, mî dissei : pentru ce mai ascundu eu ore amorul meu? me temu eu ore *de a fi in-*

unu libru in contra lui Sallustiu, unde intre altele accusa pe acestu istoricu co adopera frase si cuvente invechiate, de care diffectu (vedi intemplare!) Quintilianu si Tacitu accusa pe densu Asiniu Pollione, etc.

(4) Lui Tulliu Tirone, mai antaniu sclavu apoi libertul lui Cicerone, datorimu conservarea epistolariului patronului seu.

Ellu fu unu omu de multa scientia si a compusu varie opere, intre quare vietia lui Cicerone.

descretu? si fraudele lui Tirone, *mangaierile fugace* si *sarutarile* ce suntu *esca* la nuo*i* flacari, *aci* nu descriu eu ore? (5) Dupo acestea trecui la elegie; si compussei cu nu mai pucina celeritate: mai facui altele indemnatu fiendu de facilitatea mea. La intorcerea mea la Roma, lessei aceste versuri amiciloru mei, quari le laudara. De aceea in orele mele libere si mai cu sema in calatorie, m'am incercatu si in versuri de alte mesuri. In fine *mi veni dorentia* d'a forma dupo esemplul multora unu volumu deosebitu de hendecasyllab*i*, si n'am a me plange de acesta. Versurile melle suntu lesse, transcrisse si chiaru pusse in musica. Legendu acestu opusculu, Grecii au prinsu gustu de a studia limba latina, si *accorda chitara si lira dupo versurile melle* (6). Dero nu me laudu eu prea multu? ce vrei? poetiloru este

(5) Acesti hendecasyllab*i* si quate-va hexametre din ep. 9 din acestu lib. suntu tote versurile ce ne r*i*man*e* de*l*la Pliniu, cu tote co dupo spussa lui Ep. 14 lib. IV — Ep. 3 l. V ellu a mai compusu si altele. Nu este de lamentatu co s'au perdutu celle-alte, coci din versurile Ep. 9 se vede co Pliniu avea pucinu bunu gustu, si din acest*i* de facia pucina moralitate.

Filangieri (scienza della legislazione lib. III cap. 47 lit. b), si Cesarotti (Lettera greca Toι f. 462) vorbindu de acestu amore a Romaniloru pentru copilli, sunt de opinie co acesta nu era in totu d'auna brutale nec culpevole.

(6) Gesner in batujocura diee co quati-va adulatori Greci ducanduse la Pliniu, l'au assiguratu co ei au studiatu limba latina numai si numai spre a potea percepe formosetia acelloru hendecasyllab*i*. Si ellu a credutu! Bine a dissu Marcu Tulliu, si prea adeveratu in Tusculanele lui V, 22: «Neci unu poetu n'am cunoscutu pino astadi, quare se nu se creda ca cellu mai bunu.»

permissa pucina ***nebunia:*** aci nu vorbescu de opinia mea dero de acea a altora, quari sau giudeca sau ***erra***, totu mi facu placere. Cea ce dorescu este ***co posteri'*** asemenea sau se ***erre*** sau se giudice totu astu-felu. Te salutu.

V.

TEXTULŬ LATINŬ.

C. Plinius Calpurniae Suae S.

Incredibile est quanto desiderio tuo tenear : in causa amor primum, deinde quod non consuevibus abesse. inde est quod magnam noctium partem in imagine tua vigil exigo, inde quod interdiu quibus horis te visere solebam ad diaetam tuam ipsi me, ut verissime dicitur, pedes ducunt, quod denique aeger et maestus ac similis excluso a vacuo limine recedo. unum tempus his tormentis caret, quo in foro amicorum litibus conteror. aestima tu, quae vita mea sit, cui requies in labore, in miseria curisque solacium. vale.

Manuscriptulŭ A.

Cotra Calpurnia (1).

E de necreḑutu câtu de multu te dorescu. Causa dorului meu este că te iubescu și nu suntemu deprinși a fi departe unulu de altulu. De aceia mare parte a nopțiloru o petrecu gândindumĕ la tine; de aceia, când sosește ora la care veniam să te vĕdu, însĕsi picióreie, cum se ḑice cu multă dreptate, mĕ ducu fĕră să ***știu*** la camera tea, de la alu căreia pragu mĕ întorcu tristu și amărîtu cà cum mi s'ar fi refusatu întrarea. Numai atunci sunt lipsitu de aceste chinuri, când mĕ ***amestecŭ*** în foru la procesele amiciloru mei. Poți judecà ce felu pote fi viața mea, déca cautu repausu în ostenélă, mângâere în griji și supĕrări.

(1) Soția lui Pliniu.

Manuscriptulŭ B.

Nu se póte crede câtu de multu mi-i doru de tine: ântâia causă e amorulu, apoi fiindu-cà nu ne amu deprinsu a fi despărțiți. De aici vine cà petrecu mare parte din nopți veghiându

Manuscriptulŭ C.

Nu este de credutu, quatu te dorescu. Causa prima este amore, apoi co nu suntemu deprinsi a ne disparti. ***De unde*** se intemplá co petrecu nopti intregi cu mentea la tine; dioa si la orele

cu gândulu la tine, de aici, cà în timpulu ḑilei la orele când te visitam de ordinariu, însesi piciórele, ***ad litteram vorbindu***, me ducu la camera ta, cà in finne ***bolnavu*** și tristu mĕ retragu cá unu respinsu de la deșérta-ți locuință. Mĕ scutescu de aceste chinuri numai timpulu ce-***lu petrecu*** in foru cu procesele amiciloru. Judecă insați ce viéță ducu eu, care aflu repausu în lucru, mângăiare in ***misrriă*** și griji. Sănĕtate.

in quare eramu invetiati a ne vedea, petiorele melle me conducu singure (cumu se dice) la appartamentul teu; si in fine me intorcu tristu și ***supperatu*** ca unu respintu din acellu ***locu desertu***. Acestu tormentu nu me lassá de quatu attunci quandu suntu in forum și ***desbattu*** causele amiciloru mei (1)

Imaginete ce vietia ducu eu, trebue se lucredu ca se am ***pace***, se me ostenescu si se fiu plinu de grige ca se potu ***petrece***.

Te salutu.

(1) Testul dice: Unum tempus his tomencis caret, quo in foro et amicorum litibus conteror, cea ce nu este neci de cumu latinesce; ar fi mai bine disu:
Quod in foro et amicorum.. contero.

TEXTULŬ LATINŬ

Manuscriptulŭ A.

XX.

C. Plinius Tacito Suo S.

Librum tuum legi et quam diligentissime potui adnotavi quae commutanda, quae eximenda arbitrarer. nam et ego verum dicere adsuevi et tu libenter audire. neque enim ulli patientius reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur. nunc a te librum meum cum adnotationibus tuis expecto. o iucundas, o pulchras vices! quam me delectat quod, si qua posteris cura nostri, usquequaque narrabitur qua concordia simplicitate fide viximus! erit rarum et insigne duos homines aetate dignitate propemodum aequales, non nullius in litteris nominis (cogor enim de te quoque parcius

Cĕtra Tacitus (1).

Am cetitu cartea tea și am notatu cu cea mai mare atențiune totu ce am creḑutu că trebue schimbatu séu lasatu afara. Căci și eu m'am deprinsu a spune adevĕrulu, și tu te-ai deprinsu a-lu auḑi fĕră supărare: în adevĕru nimeni nu sufere cu mai multă paciență censura cà celu care merită laudă. Acum așteptu eu de la tine cartea mea cu adnotările tele. O ce frumósă o ce plăcută ***alternativă!*** Câtu de multu 'mi place când mĕ gândescu că, décă posteritatea 'și va aduce a minte de noi, toți au să sciă în ce

(1) Celebrulu istoricu P. Cornel'us Tacitus.

dicere, quia de me simul dico), alterum alterius studia fovisse. equidem adulescentulus, cum iam tu fama gloriaque floreres, te sequi, tibi «longo sed proximus intervallo» et esse et haberi concupiscebam et erant multa clarissima ingenia; sed tu mihi (ita similitudo naturae ferebat) maxime imitabilis, maxime imitandus videbaris. quo magis gaudeo, quod, si quis de studiis sermo, una nominamur, quod de te loquentibus statim occurro. nec desunt qui utrique nostrum praeferantur. sed nos, nihil interest mea quo loco, iungimur; nam mihi primus qui a te proximus. quin etiam in testamentis debes adnotasse : nisi quis forte alterutri nostrum amicissimus, eadem legata et quidem pariter accipimus. quae omnia huc spectant, ut invicem ardentius diligamus, cum tot vinculis nos studia, mores, fama, suprema denique hominum iudicia constringant. vale.

mare armoniă amu trăitu unulu cu altulu, câtu de sinceră, câtu de credinciósă a fostu amicitia nóstră! Va părè ceva raru şi demnu, de însemnatu că doi ómeni aprópe egali în etate, în *demnitate*, *de*-o reputaţiă ore care în literatură (sunt constrînsu să micşorezu valórea tea vorbindu în acelaşi timpu şi despre mine) s'au ajutatu mutualmente în studiele loru. În copilăria mea, când deja tu aveai unu nume, o gloriă, pe tine voiam să te imitezu, «la o *lungă* distanţă în urma tea, dér'celu mai aprópe de tine» (2) voiam să fiu şi să mĕ crédă lumea. Şi erau multe talente strălucite, dér' tu, din causa póte asemĕnărei spiritului nostru, mi ai părutu celu mai imitabilu şi celu mai demnu de imitatu. De aceia simtu o nemărginită plăcere că, *décă* se vorbeşte de studii, suntem numiţi impreună că, *décă* cine-và vorbeşte de tine, numele meu *apare* pe buzele séle. Ştiu că alţii sunt consideraţi superiori şi mie şi ţie. Dér nu 'mi pasă de loculu unde amu fi puşi, 'mi-ajunge că suntemu unulu lôngă altulu, căci pentru mine celu ântêiu este celu care stă mai aprópe de tine. Trebue să fi observatu tu acésta chiar în testamente : împreună suntemu lasaţi ereḑi şi chiar în părţi egale, numai décă cinevă n'a fostu mai prietinu cu *vre*-unulu dintre noi. *Ţi-am scrisu* aceste *cu acelu scopu* ca să ne iubimu âncă şi

(2) «Longo sed proximus intervallo» Virg. Aen. V. 320 ; Proximus huic, longo sed proximus intervallo,
Insequitur Salius.

mai multu, de orece suntemu uniţi împreună prin studii, caracteru, reputaţiune şi chiar prin voinţa cea de pe urmă a ómeniloru.

Manuscriptulŭ B.

Cetii cartea ta şi insemnái cătu putui mai cu ingrijire cele ce după părerea mea aru trebuí schimbate sau şterse. Càci eu totu atâtu m'am dedatu a spune adevèrulu, pre càtu tu a lu audí bucurosu; şi nime nu primesce critica cu mai multă rabdare de câtu celu ce merită cea mai mare laudă. Acum aşteptu de la tine cartea mea cu insemnàrile tale. Ce plăcutu, ce frumosu *schimbu!* Càtu mě desfătéză cà, dacă cumu-vá urmaşiloru le va *pěsá* de noĭ, se va spune pretutindeni in ce unire, sinceritate şi *credinţă* trăirămu. Va fi cevá raru şi însemnatu ca doi ómeni apópe ecali in etate([1]), in *demnitate*, cu órecare nume in litere (su-constrinsu adecă a vorbi şi de tine mai reservatu, pentru că vorbescu totu-o-dată de mine), se se fiă ajutatu unulu pe altulu cu atâta căldūră in studiele loru. Intr'adevèru eu de tinerelu, cându *acumu faima* şi gloria ta eráu in flóre, doriám a-ţi urmá, a fi «de şi departe, déră celu mai aprópe» de tine şi a trece de atare. Eráu atuncĭ multe talente distinse; inse tu-mi păreái (după asemĕnarea natureloru nóstre) celu mai propriu, celu mai demnu de imitatu. Cu atâtu mai multu

(1) Tacitu erá numai cu câţi-vá ani mai inaintatu in etate.

Manuscriptulŭ C.

Am lessu carta ta si cu quatu am potutu cu mai mare attentiune am notatu cea ce asi voi se fie schimbatu si ce *de lepadatu:* fiendu co si eu am usul de a spunne adeverul, si tu l'asculti cu placere. Nimeni nu pri. mesce *correctiunile* cu mai mare *umilintia* de quatu aceia ce merita mai mare lauda. Del/a tine asceptu acumu carta mea cu annotatiunile telle. Ah! ce dulce; ce frumosu *schimbu.* Quatu suntu de fericitu, co daca vre-una data urmasi nostri voru avea vre-una *consideratione* pentru noi, *se* voru adduce amente in totu-d'auna concordia, sinceritatea, increderea cu quare amu vietiuitu! *Casu* raru si insemnatu va fi acesta, co doui omeni de ani si de rangu aprope egali, nu fora unu ore quare nume in litteratura (suntu silitu a vorbi cu modestia de tine, vorbindu aci si de mine), s'au ajutatu unu pe altu in studiele loru. Pentru mine de quandu eram copillu, quandu numele teu *resuna vestitu*, eu ardeam de *doru* de a-te urma, *de a me mentine* si d'a trece ca

«*Ţie vecinu, cu tote co vecinu de departe*» ([1]). Mai erau si alte persone de geniu, dero tu erai acella (astu-felu

(1) Virgiliu in Eneida: Proxumus huic, longo sed proxumus intervallo.

mĕ bucuru cà, décă e vorba de *cestiuni* literarie, suntemu numiţi impreună, cà şi eu vinu indată in mintea celoru ce vorbescu de tine. Negreşitu nu lipsescu nici de aceia carisu preferiţi nouĕ amênduroru. Déră mie nu-mi pésă nici de cumu de loculu unde suntemu puşi impreună : fiindu-cà pentru mine acela e ântâiulu, care vine imediatu după tine. Ancă şi la testamente ([2]) trebue se fii observatu cà primimu aceleaşi legate şi chiaru în aceeaşi sumă, décă nu cumu-vá vr'unulu din noi a fostu amicu cu multu mai de aprópe (alu testatoriului). Tóte acestea ne arată cà trebue se ne iubimu intre *sine* totu mai cu infocare, de óră ce studiele, caracterele, *fatma*, in fine voinţele de pe urmă ale ómeniloru ne unescu cu atâtea legături. Sănĕtate.

([2]) Era datină aprópe generală cá clienţii in testamente se lase unu legatu patroniloru. Deci o clientelă numerósă era pentru patronu totu atâtu de folositóriă atâtu in privinţa materială câtu şi in cea morală şi socială.

era assemenarea de *caracteriu)*, quare mie se parea mai imitabile si ca cellu mai demnu d'a fi imitatu. Pentru acea me bucuru asia de multu, quandu se vorbesce de lettere, noi suntemu numiti impreuna ; *se* adducu amente de mine quandu este vorba de tine, de tine daca e vorba de mine. Suntu alti ce suntu considerati mai pressusu de noi, dero pucinu mi passa de *rangul* in quare suntemu imparecchiaţi, pentru co eu *mai multa stima* am pentru acella ce tie este mai aprope. Tu trebuie se fi observatu co si în testamente noi priimimu acelleasi parti, afaro numai *quate-va ecceptiuni allu* vre-unui inparticolariu mai multu *affectionatu* ori mie ori tie. *Conclusiunea* la tote acestea este co noi trebue se ne amamu din ce in ce mai multu, avendu atatea legamente intre noi, precumu studiul, *usul*, *gloria* si in fine celle d'in urma voinţe alle omeniloru. Te salutu.

XXIII.

TEXTULŬ LATINŬ

C. Plinius Fabato Prosocero suo S.

Gaudeo quidem esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tironi possis, sed ut perseveres esse tam fortis, rogo ne tibi contra rationem aetatis tantum laboris iniungas. quin immo denuntio ut illum et domi et intra domum atque etiam intra cubi-

Manuscriptulŭ A.

Cŏtră Fabatus.

Mĕ bucuru că te simţi atâtu de puternicu, in câtu să poţi merge la Mediolanu înaintea lui Tiro. Dér', pentru a conservà ăncă multu timpu aceiaşi putere, te rogu să nu-ţi dai acéstă ostenélă pre mare pentru etatea ta inaintată. Dincontra, te sfătuescu

cui limen expectes. etenim cum a me ut frater diligatur, non debet ab eo quem ego parentis loco observo exigere officium, quod parenti suo remisisset. vale.

sa-lu aştepţi acasa şi încă în casă, în camera ta. Căci iubescu pe Tiro cà pe unu frate şi nu trebue sà céră de la acelu, pe care eu 'lu consideru cà părintele meu, *serviciele* de cari ar dispensà pe părintele sěŭ.

Manuscriptulŭ B.

C. Pliniu cătră Fabatu, bunulu soçiei sale.

Mĕ bucura in adevèru că esti atâtu **de tare în** câtu poţi eşi inaintea lui **Tirone la Mediolanu**, inse pentru cà **se continui** a fi aşa de tare, te rogu **se nu-ţi** impui o ostenélă atâtu de *contrariŭ* etaţii tale. Ba încă te *inseiinţesu* se-lu aştepţi a casă, in casa **ta şi chiaru** in lăuntrulu camerei tale. **Că-ci câudu** este iubitu de mine cà **unu frate, nu** póte cere de la acela **pe care** eu-lu onorezu ca părinte o **atentiune** de care ar fi scutitu pe părintele **sĕu**. Sănĕtate.

Manuscriptulŭ C.

Pliniu lui Fabatu.

Am mare plăcere co te afli destul de tare de a veni la Milanu *in contra* lui Tirone, dero spre a ti potea conserva fortiele, te consiliu a nu te espunne la una fatiga disproportionată cu etatea ta. Ti *intimediu* chiaru al*l*u ascepta *in* casa, *in internul* casei, si *in medilocul* unei camere. Fiendu ellu amatu de mine ca de unu frate, nu pote pretinde del*l*a cene eu respectu ca pe unu *patre* una *cerimonia* del*l*a quare ellu ar *esemta* pe *patrele* lui propriu. — Te salutu.

La lectura comparativă a Epistolelorŭ de maĭ susŭ, făcută atâtŭ între ele, câtŭ şi faţă cu originalulŭ latinŭ, am accentuatŭ(1), Domnĭ colegĭ, ceea ce, saŭ desfigura o cugetare a luĭ Pliniu, orĭ constituia o locuţiune afară din usulŭ limbeĭ nóstre; saŭ în fine nu reproducea într'unŭ modŭ propriu şi cu expresiunea, care se înfăţişéză de sine în vorbirea nóstră, cutare saŭ cutare termenŭ întrebuinţatŭ de scriitorulŭ romanŭ menţionatŭ.

Urmândŭ astŭ-felŭ s'a înlesnitŭ putinţa de a apreţia prin eĭ însişĭ manuscriptele şi Domnilorŭ colegĭ afară din comisiunea filologică, aşa în câtŭ verdictulŭ întreguluĭ acesteĭ onorabile Academie este fără în

(1) Acesteĭ accentuărĭ s'a datŭ expresiune în scrisŭ prin subliniare.

doélă deja pe tăcute pronunțatŭ, înainte de a-lŭ fi audịtŭ din gura juriuluĭ însărcinatŭ a nume cu cercetarea traducerilorŭ.

În asemenea condițiunĭ comisiunea Dv. prin organulŭ meŭ ar fi dispusă a se mărgini aci, și a da pe față hotărîrea sa, anticipată deja de Dv. dacă n'ar avé scrupululŭ de a pune puntele pe *i* față cu lectoriĭ Analelorŭ și în specialŭ cu domniĭ concurențĭ la ceea ce maĭ susŭ s'a relevatŭ numaĭ prin apropiarea traducțiunilorŭ de textulŭ latinŭ.

În considerațiunea însă celorŭ observate cu multe detalie în diferite rêndurĭ totŭ cu ocasiunea luĭ Pliniu, vom face acésta de astă dată pe scurtŭ, și fără a înbrățișa întregulŭ textŭ alŭ Epistolelorŭ reproduse.

Epistola I.

Manuscriptulŭ A. — Modulŭ cum reproduce pe «ne quid illi (morbo) etiam in mores tuos liceat» prin «să nu-și permită ceva și contra caracterului teŭ» nu dă în românesce nicĭ unŭ înțelesŭ lămuritŭ. «Liceat» este «să 'ĭ fiă permisŭ sub-înțelesŭ de tine, saŭ maĭ clarŭ (cu activulŭ) «să 'ĭ permițĭ, să o lașĭ a te îndemna la ceva.., orĭ, «să te lașĭ în voea eĭ (bóleĭ) la ceva.., să te îndemne la..» Pentru «poenitentia» și «denuntio» expresiunile «ciuda» și «vĕ hotărescŭ» nu suntŭ destulŭ de proprie. Pe «valetudo» nu l'a înțelesŭ bine prin convalescență. *Valetudo* nu este și *însănătoșare*, ci numaĭ *stare a sănătățiĭ*, care — după cum mersulŭ naturalŭ alŭ organismuluĭ se află alteratŭ saŭ nu — este bună saŭ rea. *Starea anormală* însă, *cea bolnavă*, capĕtă, pentru maĭ multă lămurire, și calificative, ca *gravis*, *mala*, *adversa* (valetudo) etc.

Astŭ-felŭ acolo unde citimŭ «in adversam valetudinem», Pliniu găsesce necesarŭ a adauge pe «adversam», pentrucă vorbesce de casulŭ, când ar cădé bolnavŭ.

Din contră în altŭ locŭ se dice «vicensimo valetudinis die» fără nicĭ unŭ adausŭ la *valetudo*, fiindŭ-că nu s'a spusŭ maĭ nainte, că bóla încetase, și prin urmare trebue înțelésă aceeașĭ stare. În fine

medicii arată órecare preocupare în privința băei, ce voia Pliniu a face. Cum s'ar împăca acésta cu starea de *convalescență?*

Manuscriptulŭ B. — Aci relevămŭ: «eram unsŭ (unctusque, id est sudore), in locŭ de a dice: *eram plinŭ de sudóre, asudatŭ*; «o bĕutură (potionem)», pe care autorulŭ manuscriptuluï o justifică în notă astŭ-felŭ: «potio, medicamentŭ de bĕutŭ»; și adauge: «acéstă vorbă e întrebuințată în acestŭ sensŭ de pe vechiulŭ poetŭ Plautu, de la care Pliniu... a împrumutatŭ diferite espresiunĭ.» Cu tóte că e vorba de bólă, aicĭ *potio* nu stă cu semnificațiunea specială de *bĕutură lecuitóre*, de *poțiune*, ci cu cea generală de *bĕutură de apă, pacharŭ de apă.* Pliniu care se simția asudatŭ, întinde mâna doctoruluĭ, dar nu «ca se-i pipăe pulsulŭ», ci ca să vadă, că, fiindŭ în transpirațiune, apa oferită i-ar face reŭ. Nu «stândŭ la gândurĭ», ci «șoptindŭ între eĭ (mussantes)», etc.

La *Manuscriptulŭ C*, revenindŭ în cestiune aprópe cele atinse la *A* și *B*, plus «daca morbulu m'ar infrange (si forte in adversam valetudinem incidero)», ne mărginimŭ aĭ releva tendența latinisătóre («te consiliu a resistí cu patientia», etc.) și italianisatóre («malattia»), spre a nu maĭ aminti, că autorulŭ acestuĭ manuscriptŭ a fostŭ prinsŭ cu mâna în saculŭ francesŭ încă de la prima Epistolă («quid necese est? ce necessitate avemu a ne grabi = quelle nécessité de se presser?,» (1).

Epistola II.

Manuscriptulŭ A.—«Aliquid perituri temporis» exprime acestŭ manuscriptŭ prin «câtevà momente trecĕtore.» *Momentele* sunt negreșitŭ *trecĕtóre;* dar nu acéstă ideă banală voesce Pliniu a releva, ci că înșișĭ ómeniĭ neocupațĭ consacră scrierilorŭ, de carĭ vorbesce, numaĭ *puținŭ timpŭ, câte-va momente scurte.* Acestea le desemnă d. traducĕtorŭ *B* prin «câtuvá dintr'unu timpu de pierdutu,» voindŭ cu acésta a ne da să înțelegemŭ, că ómeniĭ fără ocupațiune (otiosi), 'șĭ-aŭ timpulŭ *de pierdutŭ.* O fi. Pliniu însă nu s'a gânditŭ a dice acésta. La rîndulŭ seŭ

(1) Dacă autorulŭ manuscr. *C.* ar fi disŭ s. e. «ce grabă este de baiă» am fi recunoscutŭ că scia a profita cu inteligență de o traducere străină.

manuscriptulŭ *C* ne ofere «quate-va momente perdute.» Totŭ atâtŭ de puținŭ nimeresce *C*, când scóte din «ex nugis meis,» ce-va ca : *scriiri glumetie,* în locŭ de : *bagatelele mele,* etc.

Maĭ observămŭ, că manuscriptulŭ *A* ofere în «și mai scurte de acum inainte (et . . breviores erunt)» unŭ adausŭ, care nu este tocmaĭ exactŭ. Pliniu în modestia sa admite, că trimiterea numaĭ de Epistole în acelŭ timpŭ de multe ocupațiunĭ pentru amiculŭ seŭ este lucru importunŭ, și de aceea'ĭ promite a i le face *maĭ scurte,* dar nu de câtŭ *maĭ nainte,* ci maĭ scurte de cum se scriŭ în generalŭ Epistolele către amicĭ, prin urmare — conformŭ usuluĭ nostru de vorbire — *scurte.*

Epistola III.

În frasa : «ubi dignitas honor amicitiae tam superiores quam minores», manuscriptele *A* și *B* n'aŭ găsitŭ pentru *dignitas* și *honor* ceea ce corespunde usuluĭ limbeĭ nóstre, când primulŭ se exprime : «unde ai lasatu demnitățile, onorurile?» iar celŭ-al-altŭ (B) : «unde te așteptă demnitate, onóre». *Dignitas* nu este aci starea morală a uneĭ persóne, produsă de conduita sa *demnă, apucăturile sale demne* și oneste, ca *demnitatea* nóstră, nicĭ *demnitățĭ,* adică funcțiunĭ (s. e: «a fostŭ investitŭ în viéța sa cu înalte demnitățĭ»), ci *consideratiune,* resultată negreșitŭ totŭ din amintita calitate a caracteruluĭ unuĭ omŭ. Asemenea *honor* nu va se dică în acestŭ locŭ *onorurĭ,* cari se iaŭ în românesce numaĭ în înțelesŭ propriŭ moralŭ, ci *reputațiune, renume,* gloriă, ca aprețiare și resplată a însușirilorŭ intelectuale.

Nu maĭ vorbimŭ despre neprefacerea de către manuscripte a abstractuluĭ *amicitiae* în concretulŭ *amici,* cum a făcutŭ *C,* lăsându-le ca scusă mania retorică a luĭ Pliniu, precum nu vom releva nicĭ *onorii* acestuĭ din urmă manuscriptŭ.

În «Pĕnă când încălțămintele de orașu și toga tea voru stă neîmbrăcate (quousque calcei nusquam, toga feriata ?)» manuscriptulŭ *A* a aplicatŭ termenulŭ *neîmbrăcate* și la *încălțăminte.* Trebuia găsitŭ, în loculŭ expresiuniĭ speciale pentru haine, una generală, aplicabilă

de o potrivă şi la ceea ce acopere piciórele, şi acésta este *nepurtate*. O călcare a usuluĭ limbeĭ a comisŭ *A*, şi în «bucate... astringente (acuti cibi)» de óră-ce calificaţiunea de *astringente* revine numaĭ *băuturilorŭ*, pe când despre bucatele înţepătóre la limbă — căcĭ acésta însemnéză *acuti cibi* — se ḑice: *iuţĭ, pipărate, picante* orĭ *pişcătóre*, cum le ḑice *B*. *Manuscriptulŭ* *C*, nu reproduce pe «quousque regnabis» prin «până cînd veĭ trăĭ ca unŭ rege» ci prin «pino quandu vrei se faci pe despotulu?»! În «de ce nu te arreti... neci cu toga de serbatori? (quousque... toga feriata)» s'a înţelesŭ neexactŭ textulŭ. *Toga feriata* este ḑisŭ după analogia luĭ *dies feriatus*, o ḑi, în care se serbătoresce, nu se lucréză, nu este ocupatŭ cineva, prin urmare *toga feriata*, toga, pe care o lăsămŭ în cuiŭ, în garderopŭ, nu o punemŭ, nu o îmbrăcămŭ. Acésta resultă şi din *nusquam* (quousque calcei nusquam), care corespunde luĭ *feriata*, aşa în câtŭ întréga idee este: până când nu veĭ pune nicĭ odată nicĭ toga, nicĭ încălţămintea de oraşŭ? Locuţiunea aceluiaşĭ manuscriptŭ *(C)*: (este tempu) a te punne . . . la jugul molestielor nostre (tempus est te revisere molestias nostras) voindŭ a fi picantă, este silită. Apoĭ «molestia» nu e potrivitŭ, precum nu este cu totulŭ accomodatŭ loculuĭ nicĭ «strapaţele» (1) manuscriptulŭ *B*., împreună cu «se cercetezi (te revisere)», care le însoţescŭ. «Să ieĭ iarăşĭ parte la neplăcerile nóstre», ar fi fostŭ maĭ la loculŭ seŭ.

Maĭ multŭ încă trebuia să eviteze manuscriptulŭ *B*, pe «têmpitŭ (obtusus)», când este vorba de stomachŭ, şi pe «încărcatŭ» pentru «oblitus». Expresiunile equivalente, de cari de sigurŭ se servesce în vorbire însuşĭ autorulŭ manuscriptuluĭ *B* sunt «*lînceḑitŭ*» a luĭ *A* şi «*amorţitŭ*».

Ce să maĭ observămŭ despre «*maĭ pucinu gustose* (acutos cibos)» despre «stomacul satulu (obtusus stomacchus)» ale manuscriptuluĭ *C*, când ele sarŭ de sine în ochiĭ orĭ şi cuĭ?!

Epistola IV.

Fiindŭ maĭ lungă şi observările de făcutŭ, în specialŭ în ceea ce

(1) Strapaţe desemnă numaĭ sforţările corporale la cari sunt supuşi militariĭ.

privesce pe manuscriptulŭ *C*, neputêndŭ fi reduse, — chiar în ceea ce bate maĭ multŭ la ochĭ — la cadrulŭ, ce ne amŭ propusŭ de astă dată, ne mărginimŭ a atrage atențiunea asupra moduluĭ caracteristicŭ a luĭ *A* și *B* de a reda pe «quamquam poetis furere concessum est» de la fine prin «cu tóte că e permisu poețiloru să *aiureze*» și «măcaru cà poețiloru li-i invoitu a *aiurí*». *Furere*, aplicatŭ la poețĭ, a fostŭ, luatŭ prea ad litteram, și de aceea s'a nimeritŭ dincolo de țintă. Noĭ amŭ fi recomandatŭ «cu tóte că poețilorŭ este iertatŭ *a cădé în extravaganțĕ.*» Însușĭ *C* găsesce necesară îndulcirea luĭ *furere*, și de aceea ḑice «pucina nebunia».

Epistola V.

Manuscriptulŭ A. — «Inde interdiu» nu trebuia a fi reprodusŭ numaĭ prin «de aceea», căcĭ fiindŭ vorba imediatŭ maĭ susŭ despre *nópte*, lectorulŭ este în dreptŭ a merge cu mintea la acelașĭ timpŭ. Iarășĭ de ce să se ḑică pentru «horis» numaĭ «în ora», când prin pluralŭ ni se dă a înțelege, că obiceiulŭ luĭ Pliniu nu era a vedé pe femea sa numaĭ odată în ḑi? Astŭ-felŭ: «de aceea în timpulŭ ḑileĭ, în orele cînd veniam să te vĕḑŭ.» Nu «însĕși piciórele mĕ ducu foră să știu (ipsi me pedes ducunt)», ci — dacă e vorba de adausŭ ceva pentru completarea luĭ *ipsi* —, «înseșĭ . . mĕ ducŭ fără voea mea, fără să voiŭ.» Luĭ «conteror (amicorum litibus)» nu corespunde «mĕ amestecu», și încă maĭ puținŭ «petrecu» alŭ manuscriptuluĭ *B.* Ce trebue pusŭ, se va vedé maĭ josŭ. «Mângâere în griji și supĕrâri (in miseria curisque solacium).» În loculŭ luĭ «supĕrărĭ (miseria)» care nu e destulŭ de exactŭ, venia maĭ bine unŭ termenŭ ca «sbuciumărĭ» s. e. Apoĭ la începutulŭ Epistoleĭ amŭ fi preferitŭ pentru «câtŭ de multu te dorescu» pe «câtŭ de multŭ simtŭ lipsa ta,» ântâiŭ, spre a nu repeți pe «dorescŭ» și «dorŭ» și alŭ douilea, fiindŭ-că de și «te dorescŭ» e fórte Românesce, nu este însă destulŭ de tare pentru «desiderio tui tenear.»

Manuscriptulŭ B. — După acestŭ manuscriptŭ «(ipsi me pedes) ut verissime dicitur» este (inseși piciórele) *ad literam vorbindu!*» Manuscriptulŭ *A*, a expresŭ bine prin «cum se ḑice cu multă dreptate.» Apoĭ prin «aeger et maestus» Pliniu n'a voitŭ a înțelege «bolnavu și tristu,»

ci — de óră-ce *aegritudo* desemnă și suferința inimiĭ — «tristŭ și amărîtŭ (aeger),» cum a reprodusŭ manuscriptulŭ *A*, puindŭ cu inteligență pe «amărîtŭ» în alŭ douilea locŭ, ca maĭ tare. «Mângâiare in miseriă (in miseria solacium).» Pentru «miseriă» ne referimŭ la expresiunea amintită maĭ susŭ la acelașĭ locŭ.

Manuscriptulŭ C. — «Nopti intregi» dice prea multŭ pentru «magnam noctium partem». «Supperatu (aeger)» nu e destulŭ de propriŭ, iar «din acellu locu desertu» prea vagŭ pentru «a vacuo limine». Nu maĭ relevămŭ pe «in forum (in foro), după analogia căruia ar trebuí să se dică și «forumulu, forumului», ceea ce de sigurŭ nicĭ d-luĭ traducĕtorŭ nu ĭ-ar plăcé. «Amicorum litibus conteror» va să dică după acelașĭ manuscriptŭ «desbattu causele amiciloru mei». Însă «conteri» este «a se micŭșorá, a se consumá, a se slăbí cui-va puterile, a fi strivitŭ, copleșitŭ, prea împovăratŭ.»

Cu acéstă ocasiune autorulŭ manuscriptuluĭ esprime în notă părerea, că «nu este neci de cumu latinescu (!) a se dice : «quo . . amicorum litibus conteror», ci : «quod . . . contero» simplă afirmare fără nicĭ o basă, si care — admisă pentru momentŭ — ar da : «(timpulŭ) pe care 'lŭ petrecŭ in forŭ . . .» Însă ceea ce se adauge imediatŭ : «Aestima tu quae vita mea sit, cui requies in labore, in miseria curisque solacium» arată învederatu, că Pliniu nu considera ca o *petrecere* căutarea proceselorŭ. Prin urmare nicĭ : «ca se potŭ *petrece*» pentru «solacium», ci «ca să potŭ avea mângîere, ușurare», etc. Să maĭ observămŭ, că manuscriptulŭ *C* dice «imagin*e*-te» în locŭ de «imagină-ţĭ» și că duplică pe *t* în «sup*p*eratu și «desba*t*tu»?! Ce e dreptŭ, Francesulŭ scrie «debattre», Latinulŭ însă nu oferă nicĭ o duplicare de consonantă în «subiratus.»

Epistola XX.

Manuscriptulŭ A. — «O ce plăcută alternativă (o iucundas vices!) cuprinde în «alternativă» pentru «vices» unŭ termenŭ impropriŭ. Ce e dreptŭ, n'avemŭ în limba română expresiunea propriă, cu totulŭ esactă pentru înlocuirea luĭ «vices». *B*, redă pe «vices» prin schimbŭ «(échange).» «Înrîurire reciprocă» ar fi cea maĭ clară și maĭ la lo-

culŭ sĕŭ. «Ţi-am scrisu aceste cu acelu scopu ca să ne iubimu», desfigurézǎ puţinŭ pe «Quae omnia huc spectant, ut invicem . . diligamus.» Maĭ bine aci manuscriptulŭ *B* «Tóte acestea ne arată, cà trebue se ne iubimu» dar nu «intre sine (*sine* fiindŭ de a treia persónă)», ci «unulŭ pe altulŭ.»

Manuscriptulŭ B. — «Dacă . . urmaşiloru le va pĕsá de noi (si qua posteris cura nostri)». Nu ne servimŭ în vorbire în acestŭ casŭ de «. . le va pĕsá de noi», ci de «'şi va aduce aminte de noi» alŭ manuscriptuluĭ *A*, orĭ «dacă cum-va posteritatea se va occupá de noĭ.»

În «cându acumu faima (cum iam . . fama)» cuvêntulŭ «deja» este înlocuitŭ în silă prin «acumu,» etc.

La manuscriptulŭ *C* ar fi maĭ multe de ḑisŭ.

Relevămŭ aci numai : «Nimeni nu primesce *correctiunile* cu mai mare *umilintia* (neque enim ulli patientius reprehenduntur)». Dar ómeniĭ «ce merita . . lauda» de care e vorba aci, nu merită să priméscă *correctiuni* (ar fi prea multŭ!), ci *corectărĭ, îndreptărĭ, observărĭ,* orĭ «critica», cum se exprimă manuscriptulŭ B. Nicĭ de «cum umilintia» nu póte fi cestiunea, ci «cu maĭ multă bună-voinţă, maĭ bucurosŭ». Câtŭ despre iscusinţa fraseĭ «afaro numai quate-va ecceptioni allu vre-unui in particolariu mai multu affectionatu ori mie ori tie» pentru «nisi quis forte alterutri nostrum amicissimus», se dispensézǎ, credemŭ, de orĭ-ce comentarŭ. În fine «avendu etatea legamente intre no precum . . *usul* (cum tot vinculis nos . . mores!)»

Epistola XXIII.

Manuscriptulŭ *A* s'ar fi servitŭ de o espresiune maĭ nemerită, dacă înlocuia pe «servicie (officium)» cu «îndatorĭ», saŭ, maĭ bine încă, cu «atenţiunĭ,» cum a făcutŭ *B.*, schimbândŭ însă totŭ de o-dată şi ordinea fraseĭ astŭ-felŭ : «nu trebue să pretinḑă asemenĭ atenţiunĭ, de cari ar dispensá pe părintele seŭ, de la acelŭ-a pe care eŭ 'lŭ considerŭ ca pe părinţele meŭ.» Adausulŭ de «in lăuntrulu (camerei)» alŭ manuscriptuluĭ *B* pentru «intra domum» este cu totulŭ de prisosŭ, căcĭ stândŭ într'o cameră, nu putemŭ sta de câtŭ

în interiorulŭ eĭ. Pliniu a pusŭ «intra», fiindŭ-că precede «domi (a casă)» și urméză iarășĭ «domum», iar nu «cameră», cum a plăcutŭ traducĕtoruluĭ. «Te insciintezu (denuntio) asemenea nu e potrivitŭ; era firescŭ a ḑice, cum se vorbesce «te îndemnŭ, te sfătuescŭ.» Nu ne învoimŭ în destulŭ nicĭ cu «(atâtu de) contrariă (etații tale)» pentru «contra rationem aetatis).» Idea espresă astŭ-felŭ cum se aude din gurile tutulorŭ este «care nu se împacă, este incompatibilă cu.» De aceea fórte bine a redat'o manuscriptuluĭ *A* prin «pré mare pentru etatea tea înaintată».

Manuscriptulŭ C. — «Gaudeo» este pe românesce — dacă nu voimŭ a ḑice «mĕ bucurŭ» — «simtŭ plăcere, 'mĭ face plăcere», iar nu «am . . placere», care este ecuivalentŭ cu «am gust.» Nu va fi nicĭ o dată cu putință de a introduce în usulŭ limbeĭ nóstre pe «in contra» cu înțelesulŭ încercatŭ de *C*, când, pentru a reda cuvintele «occurrere Tironi», adică «a eși întru întîmpinarea luĭ Tiro», ḑice «in contra lui Tirone», după ce «în contra» s'a cristalisatŭ cu semnificarea de «în potrivă.» Se miră cine-va, cum de se încércă asemenĭ innovațiunĭ. Câtŭ despre «*in medilocul* unei camere (intra cubiculi limen)», acésta e nec plus ultra! Dar pentru ce numaĭ de câtŭ *în mijloculŭ camereĭ?* Ce crutare ar fi adusŭ acésta bătrânuluĭ Fabatŭ, căruia 'ĭ adreséză Pliniu epistola? Pliniu 'ĭ ḑice, ca să așteptepe Tiro chiar în camera de culcare, unde, stândŭ maĭ comodŭ — pentru că se puteá culca în patŭ — corpulŭ luĭ s'ar simțĭ maĭ puținŭ obositŭ de calea anilorŭ străbătuțĭ.

Dacă în urma observărilorŭ de maĭ susŭ maĭ este necesarŭ să caracterisămŭ în generalŭ valórea celorŭ treĭ manuscripte, manuscriptuluĭ *B* reproduce înțelesulŭ originaluluĭ ceva maĭ exactŭ de câtŭ *A*, remâne însă maĭ pe josŭ de câtŭ acestŭ din urmă în privința proprietățiĭ termenilorŭ, a legătureĭ maĭ firescĭ a fraselorŭ și a ceea ce face stilulŭ maĭ curgĕtorŭ.

Câtŭ despre manuscriptulŭ *C*, de și afectă puritate, ofere curiosităţĭ limbistice și ortografice, unice în felulŭ lorŭ (covin*n*e, pu*n*e; dispu*n*essemu, etc.), maĭ multŭ de câtŭ cele-alte—nu nimeresesce idea autoruluĭ și neglege exactitatea în vorbire.

Într'unŭ cuvêntŭ, manuscriptulŭ *C*, nu împlinesce nicĭ cele maĭ elementare condițiunĭ ale uneĭ traducerĭ «relativŭ bune». După cum resultă din cele relevate, elŭ se póte numi întru tóte o lucrare rea.

Dar cele-alte dóue sunt ele óre *maĭ bune* în măsura indispensabilă? Cu cea maĭ mare bună-voință nu s'ar putea afirma acésta.

În deosebĭ manuscriptulŭ *A* este, ce e dreptŭ, maĭ românescŭ, și arată o tendență laudabilă de a lucra independentŭ de traducțiunĭ străine.

Cu tóte acestea și la unulŭ și la altulŭ s'a constatatŭ unŭ numĕrŭ de inexactitățĭ de diferită natură, care trece peste ceea ce este iertatŭ uneĭ traducțiunĭ «relativŭ bunĕ», celŭ maĭ puținŭ ce trebue a se cere. Acele inexactitățĭ, adunate cu ale celorŭ-lalte Epistole, ar forma o grămadă, ca unŭ blocŭ de piétră, la înlăturarea căruia ar trebui să pună altŭ cineva umeriĭ, spre a deschide calea publicațiuniĭ manuscriptuluĭ alesŭ.

Dar cine să iee asupră-șĭ o asemenea sarcină? Póte fi acésta rolulŭ nostru? Dar, presupuindŭ resignațiunea la acésta a vre unuia din membriĭ comisiuniĭ, óre ceea ce ar eși din corectările și remaniările făcute s'ar maĭ puté numi cu dreptŭ cuvêntŭ lucrarea autoruluĭ manuscriptuluĭ?

Iată pentru ce comisiunea Dv., Domnĭ colegĭ, a credutŭ cu cea maĭ pronunțată unanimitate,—de și cu părere de rĕŭ,—că nu ar fi în interesulŭ bine înțelesŭ alŭ Academieĭ nóstre de a premia probe de traducerĭ în condițiunile celorŭ în cestiune; căcĭ orĭ câtă indulgență ar fi dispusŭ cine va să arate pentru *timpulŭ de acum*: «Est modus in rebus; este prin urmare și o margine, la care trebue să se opréscă bună-voința cuĭ-va, spre a nu suferi în urmă de consecuențe. Casulŭ istoriculuĭ *Livius*, a căruĭ traducțiune nu póte fi continuată de maĭ mulțĭ anĭ, este dinaintea ochilorŭ noștriĭ o probă viă de acestŭ adevĕrŭ.

Este negreșitŭ în puterea Dv., Domnĭ colegĭ, de a aproba saŭ infirma verdictulŭ comisiuniĭ; în acestŭ din urmă casŭ însă ea nu ar puté lua respunderea urmărilorŭ.

Spre a încheia comisiunea Dv. nu se îndoesce, că Domniĭ concu-

renţĭ ar reeşi pe deplinŭ, spre marea nóstră mulţumire, dacă, înainte de a încerca traducerea unuĭ autorŭ pusŭ la concursŭ, ar căuta să 'lŭ studieze de aprópe în întregulŭ opereĭ sale, spre a se iniţia pe deplinŭ în spiritulŭ şi caracterulŭ stiluluĭ seŭ. Numaĭ printr'unŭ asemenea studiŭ s'ar puté reproduce celŭ puţinŭ cu o satisfăcĕtóre fidelitate unŭ autorŭ óre care.

Facemŭ dar apelŭ cu iubire în specialŭ la Domniĭ profesorĭ aĭ gimnasielorŭ şi liceelorŭ, ca maĭ apţĭ pentru asemenĭ lucrărĭ, şi 'ĭ rugămŭ, să nu maĭ stee ca până aci departe de întreprinderile Academieĭ. La casŭ că apelulŭ nostru va afla unŭ resunetŭ la dênşiĭ, Academia Română va avé în viitorŭ a se felicita de resultate, munca meritósă nu va lipsi a fi recompensată, iar juna nóstră literatură va puté cu ocasiunea respîndiriĭ cunoscinţeĭ antichităţiĭ să facă unŭ pasŭ maĭ departe în formarea proseĭ sale.

Raportorŭ : *N. Quintescu.*

COMISIUNEA PREMIELORŬ ANUALE HELIADE RĂDULESCU, LAZĂRŬ ŞI MARELE PREMIŬ NĂSTURELŬ HERĔSCU, SERIA. B.

Şedinţa din 27 Martie 1881.

Aŭ fostŭ de faţă d-niĭ : *Ion Ghica, Nic. Ionescu, D-ru Prof. Felix, Prof. Bacaloglu, N. Quintescu, G. Baritiu.*

1. *D-r. Felix*, dă lectură raportuluĭ seŭ asupra cărţiĭ d-luĭ Dr. Istrati. Conclusiunea d-sale este ca să i se facă menţiune onorabilă.

Totŭ D-lŭ dr. *Felix* dă opiniune asupra cărţiĭ d-luĭ dr. Roth în acelŭ sensŭ, că este în tóte înţelesurile scrisă rĕŭ.

2. D-lŭ *Bacaloglu* avêndŭ 3 opurĭ în revisiunea sa, opinează că tóte treĭ trebuescŭ respinse. Se adoptă.

3. D-lŭ *Quintescu* avêndŭ a face analisa dicţionaruluĭ Cihacŭ, observă că fiindŭ scrisŭ în altă limbă în nicĭ unŭ casŭ nu s'ar puté propune spre a fi premiatŭ. Opiniunea d-sale este adoptată.

4. Relativŭ la cartea d-luĭ Tocilescu comisiunea o delătură pe temeiulŭ decisiuniĭ luate în şedinţa plenară din....

5. Cartea d-luĭ Xenopolŭ recomandată de cătră d-lŭ Nic. Ionescu pentru menţiune onorabilă, d-lŭ Ghica combate acea opiniune cu maĭ multe argumente.

6. Cartea d-luĭ *Aurelianŭ*, *Tiĕra mea* recomandată la premiŭ de cătră d-lŭ I. Ghica e combătută de d-lŭ N. Ionescu, decisiunea se suspende pentru altă şedinţă.

Ora fiindŭ înaintată şedinţa se închide.

G. Baritiu.

Şedinţa din 30 Martie 1881.

A comisiuniĭ de revisuire a cărţilorŭ sub preşedinţa d-luĭ *G. Baritiu*, şi fiindŭ presenţĭ d-niĭ : *I. Ghica*, prea sfinţia sa *Episcopulŭ Melchisedecŭ*, *D. Bacaloglu*, *Dr. Felix*, *Quintescu* şi *Ionescu*.

D-lŭ *Ionescu* citesce conclusiunea raportuluĭ sĕŭ în privinţa cărţiĭ d-luĭ Xenopolŭ: «Resbóiele dintre Ruşĭ şi Turcĭ şi înriurirea lorŭ asupra ţerilorŭ Române.» D-sa conchide, că cartea «de şi recomandabilă ca o scriere de istoriă contimporană, nu respunde însă la scopulŭ pentru care este instituitŭ premiulŭ Academieĭ destinatŭ celeĭ maĭ bune cărţĭ românescĭ dată la lumină în aceştĭ patru anĭ trecuţĭ.»

Se procede după aceea la votŭ în privinţa opereĭ d-luĭ *Aurelianŭ*, despre care d-lŭ *I. Ghica* a făculŭ raportŭ în şedinţa anterióră. Resultatulŭ este : patru contra şi treĭ pentru. Asemenea se face votarea despre operele d-luĭ Alexandri şi esŭ : unanimitate de şapte voturĭ pentru.

Venindŭ apoĭ la rândŭ cartea d-luĭ Hasdeŭ, recomandată de d-lŭ raportorŭ *Baritiu* şi procedându-se la votŭ se găsescŭ în urnă : douĕ bile albe şi cincĭ negre.

Preşedinte : *G. Baritiu.*

Secretarŭ : *Quintescu.*

Ședința din 31 Marte 1881.

Sub președința d-luĭ *Baritiu* și fiindŭ fată d-niĭ: *Ion Ghica,* Episcopulŭ *Melchisedecŭ*, *Bacaloglu* și *Quintescu.*

D-lŭ *Quintescu* citesce raportulŭ sĕŭ în privința opereĭ d-luĭ Cihacŭ care conchide, că testamentulŭ luĭ Herescu și regulamentulŭ Academieĭ se opune la admiterea numiteĭ opere între cele premiabile.

D-lŭ *I. Ghica,* este însărcinatŭ a face raportulŭ generalŭ asupra cărțilorŭ de premiatŭ.

Președinte: *G. Baritiu.*

Secretarŭ: *Quintescu.*

ANEXĂ.

COMISIUNEA PREMIELORŬ ANUALE NĂSTURELŬ, HELIADE, LAZĂRŬ.

Domnilorŭ Membri,

In cursulŭ acestuĭ anŭ s'aŭ înfăţişatŭ maĭ multe scrierĭ meritoriĭ la premiurile înfiinţate pentru încuragiarea desvoltăriĭ literatureĭ române.

Scrierile carĭ s'aŭ presintatŭ sunt, în ordinulŭ cronologicŭ:

1°. *Istoria luĭ Herodotŭ tradusă şi adnotată* de d-lŭ A. Gr. Suţu, cartea IV, 1 vol. 8°.

2°. Cartea d-luĭ *Nicolae Avramŭ: Despre legume*, plantarea şi creşcerea lorŭ.

3°. *Dictionnaire d'étymologie Daco-romane, éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais, de A. de Cihac.* 1 vol. 8°.

4. *O pagină din istoria contimpurana a Românieĭ din punctulŭ de vedere medicalŭ, economicŭ şi naţionalŭ, de d-rulŭ C. I. Istrati.* 1 vol. 8°.

5. *Studiĭ asupra constituţiuniĭ Românilorŭ séŭ explicarea pactuluĭ nostru fundamentalŭ din Iulie 1866, fasciculele I, II, III de G. G. Meitani.*

6. *Unŭ memoriŭ asupra causelorŭ mortalităţiĭ populaţiuniĭ româno-creştine în raportŭ cu cea de ritŭ mosaicŭ, cu unŭ proiectŭ pentru ameliorarea relelorŭ esistente. Unŭ studiŭ de higienă publică comparativă,* de dr. *Roth*, 1 vol. 8°.

7. *Despotŭ-Vodă, legendă istorică în versurĭ* 1 vol. 8°, şi vol. IX din opere complete, poesiĭ vol. III *legende nouĕ, ostaşiĭ noştri.* 1 vol. 8°. de *V. Alexandri.*

8. *Notiţe economice asupra tăeriĭ pădurilorŭ din ţéră,* lucrate de *Petre S. Antonescu Remuşŭ.* 1 vol. 8°.

9. *Ţéra nóstră*, schiţe economice asupra Românieĭ de *P. S. Aurelianŭ*, ediţiunea II. 1 vol. 8°.

10. *Resbóele dintre Ruşĭ şi Turcĭ şi înrîurirea lorŭ asupra ţerilorŭ române* de *A. D. Xenopolŭ.* 2 vol. 8°.

11. *Cuvente den bětranĭ, limba română vorbită între 1550 şi 1600.* de *B. Petriceicu Hasdeŭ.* 4 vol. 8⁰ :

T. I. *Texturĭ şi glose romane* între 1550 şi 1600. Suplimentŭ.

T. II. *Cărţile poporane ale Româniloră în secululă XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă.*

T. III. fascióra I. Conspectulŭ sciinţelorŭ filologice. Linguistica în genere.

12. *Distanţometru*, *inventatŭ* de *B. Pisone.*

Deosebitŭ de aceste cărţĭ d-lŭ *Maiorescu* propune la concursŭ pentru premiĭ şi scrierea d-luĭ Tocilescu intitulată : *Dacia înainte de Romanĭ.*

Comisiunea d-vóstre, ocupându-se chiarŭ dela deschiderea sesiuniĭ cu cercetarea acestorŭ scrierĭ, s'a întrunitŭ în repeţite şedinţe şi, după ce a discutatŭ meritele respective, a însărcinatŭ pe fie-care din membriĭ sěĭ a face unŭ raportŭ asupra uneia din aceste cărţĭ. Ast-felŭ :

D-lŭ *Bacaloglu*, însărcinatŭ cu cercetarea valóriĭ instrumentuluĭ numitŭ Distanţometru alŭ d-luĭ Pisone, arétă că este basatŭ pe unŭ principiŭ teoreticŭ de Geometriă elementară, dar că întrebuinţarea practică, chiarŭ de arŭ fi esecutată după regulele uneĭ construcţiunĭ raţionale, nu pare că are să dea resultate destulŭ de esacte din causa lungimiĭ bareĭ ale căreĭ trepidaţiunĭ arŭ influinţa observaţiunile în modulŭ celŭ maĭ simţitorŭ ; arŭ fi necesară pentru a se puté convinge o esperimentare cu instrumentulŭ.

Comisiunea se pronunţă în unanimitate că instrumentulŭ d-luĭ Pisone nu are destulă importanţă ca să pótă fi premiatŭ.

Totŭ d-lŭ *Bacaloglu* arétă prin raportŭ că notiţele economice asupra tăeriĭ pădurilorŭ, ale d-luĭ P. S. Antonescu, este o carte care conţine regule de tăere şi de conservare cunoscute deja de toţĭ şi comisiunea se pronunţă şi în contra premieriĭ aceste cărţĭ.

Totŭ d-lŭ *Bacaloglu* arétă că opulŭ d-luĭ N. Avramŭ din Totvaradia, despre legume, póte fórte bine servi acelora carĭ cultivă zarzavaturĭ fără a fi specialĭ în grădinăriă, dar că nu póte fi comptată ca o lucrare sciinţifică şi comisiunea se pronunţă în unanimitate în contra premieriĭ ca una ce nu are destulă importanţă.

D-lŭ *Quintescu* avêndŭ a face analisa dicționaruluĭ de d. Cihac, observă că deși e o lucrare de o mare importanță, multă erudițiune și fórte meritoriă pentru limba română, o scriere care a meritatŭ încoronarea academieĭ francese, dar că fiindŭ scrisă într'o limbă străină nu póte fi premiată, căcĭ art. 95 din Regulamentulŭ Academieĭ reservă premiarea numaĭ scrierilorŭ în limba română, și comisiunea se pronunță în unanimitate că nu póte fi admisă a concura.

Relativŭ la cartea d-luĭ Tocilescu intitulată: Dacia înainte de Romanĭ, propusă de d-lŭ *Maiorescu* la premiare, d-lŭ *Quintescu* arétă că acéstă propunere s'a întrodusŭ numaĭ în luna Martie a anuluĭ curgĕtorŭ și că în virtutea votuluĭ Academieĭ, deși o carte póte fi propusă la premiare de către unulŭ din membriĭ Academieĭ, dar totŭ trebue propusă înainte de 31 decembre a anuluĭ espiratŭ și comisiunea d-vóstre se pronunță în unanimitate că nu póte fi admisă a concura.

Asemenea nu s'a pututŭ admite a concura cartea d-luĭ Suțu: Istoria luĭ Herodotŭ, ca una ce este o traducțiune pentru care esistă unŭ premiŭ specialŭ.

D-lŭ *Ionescu* în raportulŭ sĕŭ despre cartea d-luĭ Xenopolu arétă că, deși este o scriere recomandabilă ca prescurtare de istoria modernă și contimporană, nu rĕspunde însă la scopulŭ pentru care este instituitŭ premiulŭ Academieĭ, destinatŭ celeĭ maĭ bune cărțĭ românescĭ date la lumină în aceștĭ 4 anĭ trecuțĭ și comisiunea se unesce în unanimitate cu conclusiunile d-luĭ Ionescu.

D-lŭ dr. *Felix* însărcinatŭ cu analisa cărțiĭ d-luĭ dr. M. Roth intitulată: ***Memoriŭ asupra causelorŭ mortalitățiĭ populațiuniĭ româno-creștine în raportŭ cu cea de ritŭ mosaicŭ,*** arétă că conține erorĭ gramaticale în citațiunile latine și că limba întrebuințată este cu totulŭ incorectă:

«In prefață autorulŭ se plânge de atitudinea descuragiătóre a bărbațilorŭ de sciință, carĭ în locŭ de a favorisă publicarea diferitelorŭ scrierĭ o împedică, fiindŭ-că cerŭ numaĭ perfecțiunĭ fără să producă eĭ înșiĭ perfecțiunĭ. D-sea aștéptă o critică imparțială și seriósă din care va nasce numaĭ lumina spre remediarea relelorŭ patrieĭ comune

şi este satisfăcutŭ că va fi contribuitŭ, décă chiarŭ numaĭ cu unŭ grăunte la zidirea edificiuluĭ moralŭ alŭ umanităţiĭ.

«Patriotismulŭ autoruluĭ nu este însă, ḑice d-lŭ Felix, unŭ motivŭ suficientŭ pentru ca să trecŭ cu vederea erorile gramaticale din citaţiunile latine, şi maĭ puţinŭ limba română incorectă cu care este scrisă cărticica întrégă.

«D-lŭ dr. Roth începe prima parte a opuluĭ cu esplicaţiunea prescripţiunilorŭ higienice ale testamentuluĭ vechiŭ, în carĭ nu găsimŭ nimicŭ noŭ şi trece apoĭ la cele ale Talmuduluĭ, carĭ aŭ fostŭ asemenea explicate deja de către autoriĭ germanĭ şi francesĭ. D-sea citéză uniĭ dintre comentatoriĭ germanĭ aĭ medicineĭ Talmuduluĭ, se pare însă că d-sea nu cunóşce cartea d-luĭ dr. Rabinovits, apărută la Paris acum duoĭ anĭ, care a fostŭ bine primită de presa medicală francesă.

«In partea a doua autorulŭ, pentru a expune causele morbidităţiĭ şi mortalităţiĭ Românilorŭ, face o ochire istorică, vorbesce despre tendinţele boerilorŭ şi fanarioţilorŭ îndreptate în contra cultureĭ poporuluĭ, despre legea rurală, despre aplicarea eĭ viţiósă, despre viéţa ţĕranuluĭ, despre alimentaţiunea şi locuinţa luĭ, despre relaţiunile séle sociale, civile şi politice, despre cultura şi învĕţătura ţĕranuluĭ. D-sea dă lectorilorŭ o prescurtare a fisiologieĭ alimentaţiuniĭ, estrasă într'unŭ modŭ incorectŭ din cărţĭ carĭ nu represintă starea actuală a sciinţeĭ, face o critică prea aspră a vegetarianismuluĭ, arétă că alimentaţiunea próstă a ţĕranuluĭ aduce degenereşcinţa raseĭ, şi pentru a probà acésta d-lŭ dr. Roth are recursŭ la Darwin şi la teoriele compensaţiuniĭ şi a selecţiuniĭ şi apoĭ la d-lŭ dr. Manolescu, medicŭ de plasă la judeţulŭ Buzĕŭ. De aci trece autorulŭ la bólele endemice, epidemice şi epizootice, vorbesce puţinŭ despre Intoxicaţiunea palustră, maĭ multŭ despre Pellagra, menţionéză la cea din urmă bólă autoriĭ străinĭ maĭ vechĭ, ignoréză pe ceĭ maĭ nuoĭ şi tace cu desăvêrşire despre toţĭ carĭ aŭ observatŭ Pellagra în România. La descripţiunea epizootiilorŭ autorulŭ tratéză o materiă care 'ĭ este cu totulŭ străină. D-sea nu este familiarisatŭ nicĭ măcarŭ cu nomenclatura sciinţifică, nicĭ cu cea populară a acestorŭ bóle şi numesce, spre esemplu,

aphthele epizootice (durere de gură și de picióre) «maladiĭ de copite séŭ a faringeluĭ.» (pag. 150).

«In ultima parte d-lŭ dr. Roth emite opiniunea d-séle asupra mĕsurilorŭ de luatŭ pentru înlăturarea relelorŭ esistente. D-sea cere maĭ ânteiŭ ca clerulŭ ruralŭ să fiă maĭ instruitŭ și că în seminare să se predea şi igiena; d-sea ignoréză că cursulŭ de igienă și de medicină populară figuréză deja de maĭ bine de 18 anĭ în programele seminarelorŭ nóstre. Apoĭ cere autorulŭ reducțiunea dilelorŭ de postŭ, crearea unuĭ regulamentŭ pentru clădirea locuințelorŭ rurale, crearea de premiĭ pentru cultura animalelorŭ domestice și pentru perfecționarea raseĭ lorŭ și ameliorarea serviciuluĭ sanitarŭ.

«Cartea d-luĭ dr. Roth nu ne informéză asupra adevĕratelorŭ cause din carĭ morŭ maĭ mulțĭ creștinĭ de câtŭ israelițĭ. D-sea nu ne dă date statistice nuoĭ ci copiéză numaĭ pe cele deja cunoscute, din carĭ nu putemŭ afla numĕrulŭ locuitorilorŭ israelițĭ din țéră nicĭ din capitală și prin urmare proporțiunea natalitățiĭ şi mortalitățiĭ. Se pare că d-sea nu cunósce faptulŭ, că israelițiĭ aŭ o mortalitate maĭ mică și o durată medià a vieței maĭ mare de câtŭ creștiniĭ nu numaĭ la noĭ, nu numaĭ în țĕrile ortodoxe unde postulŭ este rigurosŭ, ci și în țĕrile catolice unde postulŭ nu reclamă abstinență de lapte, de brandă, de ouĕ, și în țĕrile protestante carĭ n'aŭ postŭ. Fără motive d-lŭ dr. Roth descrie viéță miserabilă a săténuluĭ; pentru ca comparațiunea să fiă corectă, arŭ trebui să punemŭ viéța israeliților alăturĭ cu cea a locuitorilorŭ de orașe, căcĭ marea majoritate a ebreilorŭ populéză orașele și tĕrgurile. Nu este numaĭ mâncarea de carne care influințéză numĕrulŭ nascerilorŭ, ci vedemŭ natalitatea cea maĭ mare la unele populațiunĭ vegetariane din Asia, maĭ alesŭ la Indienĭ.

«Nu putemŭ admite argumentulŭ autoruluĭ că ignoranța preoților dela țéră arŭ fi o causă importantă a mortalitățiĭ maĭ marĭ a creștinilorŭ, căcĭ nicĭ rabiniĭ din România nu esceléză prin erudițiune. Autorulŭ crede că inspecțiunea cărnurilorŭ făcută de către hahamŭ preservă pe israelițĭ în contra multorŭ bóle, de vreme ce creștiniĭ dintr'o mare parte a țĕriĭ arŭ fi espușĭ la mâncarea cărniĭ bolnave. Să nu exagerămŭ valórea acestorŭ inspecțiunĭ și influința vătămă-

tóre a cărnurilorŭ neesaminate : românulŭ nu mănâncă carne crudă, nicĭ măcar șunca crudă, ci o frige séŭ o fierbe; temperatura rădicată distruge însă contagiile și parasitele și prin urmare chiarŭ o carne dela unŭ animalŭ bolnavŭ nu póte transmite consumatoruluĭ bóla respectivă, décă arŭ fi primitorŭ pentru acea bólă.

«In câtŭ privesce circumcisiunea, autorulŭ esageréză asemenea acțiunea eĭ apĕrătóre în contra sifilisuluĭ; vedemŭ la israelițiĭ din România casurĭ frecuente de sifilisŭ secundarŭ, terțiarŭ și congenitalŭ, vedemŭ în familiele israelite aborturĭ causate prin sifilisulŭ bărbatuluĭ, vedemŭ în fine, maĭ alesŭ dincolo de Milcovŭ, unŭ numĕrŭ mare de femeĭ prostituate de religiune mosaică.»

Raportatorele crede dar că cărticica d-luĭ Dr. M. Roth nu merită a fi luată în considerațiune.

Comisiunea se unesce în unanimitate cu opiniunea d-luĭ dr. *Felix,* că acéstă scriere nu merită a fi luată în considerațiune pentru premiare.

Totŭ d-lŭ *Felix,* în cercetarea cărțiĭ d-luĭ C. I. Istrati : *O pagină din istoria contimporană a României,* ne ḑice că junele autorŭ nu este «homo novus» în literatură. «D-sa a publicatŭ deja maĭ multe scrierĭ asupra diferitelorŭ cestiunĭ relative la higienă; astă-dată ne presintă unŭ volumŭ de 500 pagine, în octavŭ mare, în care voesce a probà, că națiunea română se află în decadință fisică și morală, că numĕrulŭ Românilorŭ din România scade din anŭ în anŭ, că némulŭ românescŭ degeneréză, că din causa mizerieĭ fisice și economice suntemŭ chiarŭ în pericolŭ d'a fi alipițĭ uneĭ coróne străine.

«D-lŭ dr. Istrati după ce a analisatŭ maĭ multe publicațiunĭ demografice române, studiéză succesivŭ diferitele cause ale decadințeĭ și degenerațiuniĭ Românilorŭ : imigrațiunea de elemente neasimilabile poporuluĭ românŭ, paludismulŭ, abusulŭ bĕuturilorŭ alcoolice, bólele venerice, alimentațiunea insuficientă, postulŭ, locuința próstă, negligența tuturorŭ regulelorŭ igienice, practica fraudulósă a mediciniĭ, și depinge cu culorĭ viĭ miseria țĕranuluĭ românŭ.

«Probele autoruluĭ despre scăderea numerică progresivă a populațiuniĭ nóstre nu sunt convingĕtóre, din causă că tabelele statistice re-

lative începŭ cu anulŭ 1859, cândŭ încă n'amŭ avutŭ registre ale stăriĭ civile și cândŭ datele nu s'aŭ culesŭ într'unŭ modŭ esactŭ, și se termină cu aniĭ escepționalĭ aĭ resbeluluĭ 1877 și 1878. Dar și probele despre degenerescința fisică a raseĭ aduse de d-lŭ dr. Istrati nu potŭ modifica vederile nóstre maĭ optimiste decâtŭ ale d-séle. D-sa probéză degenerarea Românilorŭ prin statistica recrutațiunilorŭ. Acéstă statistică sufere de unŭ neajunsŭ, acela că la tineriĭ carĭ s'aŭ recrutatŭ pînă acum, precum și la contingentele viitorilorŭ 4 anĭ, etatea nu póte fi totŭ-d'a-una determinată într'unŭ modŭ precisŭ, din causă că registrele stăriĭ civile aŭ fostŭ introduse după nascerea acestorŭ tinerĭ la noĭ. Modulŭ de comparațiune a recrutațiuniĭ la noĭ cu statistica recrutațiuniĭ în Franța nu este admisibilă, după regula statistică : că să se facă comparațiune între date analóge, adecă între date dobândite în diferite țěrĭ, pentru aceeașĭ seriă de anĭ și sub condițiunĭ analóge. Se scie însă că nu de mulțĭ anĭ alegerea recruțilorŭ se face la noĭ într'unŭ modŭ corectŭ și pe basă de regulamente, carĭ nu diferă prea multŭ de cele francese. Décă comparațiunea recrutațiunilorŭ nóstre cu cele francese nu probéză într'unŭ modŭ evidentŭ degenerarea nóstră progresivă, totușĭ ea arată că la noĭ numěrulŭ tinerilorŭ infirmĭ este maĭ mare decâtŭ în Franța. Unŭ faptŭ importantŭ care se pare a nu fi cunoscutŭ d-luĭ Istrati și care merită a fi studiatŭ cu acéstă ocasiune este acela că la alegerea recruților pentru armata austro-ungară Romaniĭ daŭ în proporțiune cu numěrulŭ lorŭ maĭ puținĭ soldațĭ validĭ de câtŭ Germaniĭ, Slaviĭ și Maghiariĭ.

«Causele pretinseĭ degenerescențe a Românilorŭ sunt descrise cu multă diligență; autorulŭ a culesŭ o mulțime de date interesante și n'a cruțatŭ nimicŭ pentru a formà unŭ tabloŭ alŭ nenorocirilorŭ țěranuluĭ care ne împle sufletulŭ de grózǎ. Regretămŭ că patriotismulŭ sincerŭ a împinsŭ pe d. dr. Istrati la acelŭ pesimismŭ implacabilŭ, care prin contagiune se împlântéză în inimele junimiĭ, care distruge idealele, fără de care o națiune nu póte merge înainte pe calea civilisațiuniĭ. Nu este de competința raportatoruluĭ a judecà décă în adevěrŭ «guverne de advocațĭ și camere de advocațĭ aŭ causatŭ miseria poporuluĭ românŭ» și nu credemŭ că numaĭ administrațiunea țěreĭ

este responsabilă pentru acele neajunsurĭ economice, carĭ micșoréză natalitatea și mărescŭ mortalitatea. D. dr. Istrati face o critică prea aspră sistemuluĭ nostru de guvernămêntŭ, cândŭ dice, cu d. Gr. M. Jipescu, că «administrațiunea este unŭ dușmanŭ plătitŭ, pusŭ să pustiéscă ce este românescŭ și să împedice înflorirea țĕriĭ nóstre.»

«La studiulŭ alimentelorŭ, d. dr. Istrati comite o mică eróre pe care raportatorele nu o póte trece cu vederea: autorulŭ dice că cultura pămêntuluĭ a fostŭ întrodusă la noĭ în secolulŭ alŭ X-lea; în realitate nu sunt nicĭ dóue secole de cândŭ elŭ se cultivéză în România.

«Vorbindŭ despre bólele venerice, autorulŭ pretinde că urethrita virulentă arŭ fi la noĭ importată din Rusia, ulcerațiunile contagióse din Austria; acéstă aserțiune nu este probată prin nicĭ unŭ faptŭ.

«Nu combatemŭ opiniunea d-luĭ dr. Istrati, că esistența materială a țĕranuluĭ nostru arŭ câștiga, că elŭ arŭ deveni maĭ forte, décă carnea arŭ intra în alimentațiunea luĭ ordinară, că copiiĭ luĭ arŭ prosperà maĭ bine décă li s'arŭ da maĭ multŭ lapte, nu împărtășimŭ însă opiniunea autoruluĭ, că postulŭ religiosŭ este causa *principală* a miserieĭ fisiologice a săténuluĭ, ci amŭ fi fórte mulțămițĭ décă fie-care țĕranŭ românŭ arŭ dispune totŭ anulŭ de o cantitate suficientă de malaiŭ nealteratŭ, décă arŭ avé totŭ-d'a-una chiarŭ mâncările vegetalĭ necesariĭ și maĭ alesŭ décă cultura leguminóselorŭ, a fasolelorŭ, a lintelorŭ, a mazerilorŭ, carĭ sunt maĭ nutritive de câtŭ carnea, arŭ lua o întindere maĭ mare. Nu postulŭ voluntarŭ este causa nenorocirilorŭ țĕranuluĭ, ci maĭ multe împrejurărĭ, carĭ d. dr. Istrati le-a descrisŭ atâtŭ de bine și între carĭ postulŭ impusŭ de nevoiă ocupă primulŭ rangŭ.

«Asemenea nu împărtășimŭ opiniunea autoruluĭ că postulŭ severŭ este imoralŭ, că elŭ conduce indirectŭ la crime. Deplângemŭ însă împreună cu d-lŭ Istrati abusulŭ, de a se supune la postŭ rigurosŭ și copiĭ abia ințĕrcațĭ.

«D. dr. Istrati atribue alcooluluĭ o acțiune și maĭ destructóre decâtŭ elŭ are în realitate; d-sa nu va puté proba că esistă unŭ raportŭ realŭ între diphtheria copiilorŭ; în privința etiologieĭ, nu putemŭ să punemŭ diphtheria alăturĭ cu scrofulosa și cu hydrocephalŭ. Auto-

rulŭ are dreptate, cândŭ consideră alcoolulŭ amylicŭ ca o otravă maĭ forte; ne mirămŭ însă că d-sa, care este chimistŭ bunŭ, a atribuitŭ alcooluluĭ amylicŭ colórea albiciósă a rachiuluĭ din Moldova și a basamaculuĭ. D-séle, care cunósce bine diferitele procedeurĭ purificătóre, prin care se depărtéză alcoolulŭ amylicŭ din spirturile de grâne, ĭ-a scăpatŭ din vedere a menționa, în trécĕtŭ celŭ puținŭ, că și din porumbŭ se póte fabrica alcoolulŭ ethilicŭ curatŭ liberŭ, de alcoolŭ emylicŭ. Mĕ asociezŭ cu d-sa în condamnarea mareluĭ numĕrŭ de cârciumĭ și în opiniunea că este necesarŭ a se restrânge acelŭ numĕrŭ.

«Autorulŭ descrie bine acțiunea vătămătóre a locuințelorŭ próste, dă însă o importanță prea mare eserciţiuluĭ ilegalŭ alŭ medicineĭ. In țĕrĭ maĭ civilisate decâtŭ a nóstră se găsescŭ ómenĭ creduli, carĭ consultă în afacerĭ medicale pe câte unŭ pseudomedicŭ. Victimele acestorŭ șarlatanĭ nu sunt destulŭ de numeróse, pentru ca să influințeze într'unŭ modŭ simțitorŭ cifra generală a mortalitățiĭ.

«D. dr. Istrati consideră réua stare economică, sărăcia, ca ultima causă a tutulorŭ relelorŭ de carĭ suferă țéra nóstră. Lenevia, alcoolismulŭ, concubinagiulŭ, prostituția, ignoranța, imoralitatea, degenerarea fisică, falsulŭ patriotismŭ, dominarea afacerilorŭ statuluĭ prin interese personale, emigrația și imigrația, tóte sunt resultate ale sărăcieĭ; sărăcia silesce pe țĕranĭ a-șĭ vinde munca pentru 4 și 5 anĭ înainte și cu prețŭ infimŭ, sărăcia îndémnă femeile la provocarea aborturilorŭ, opresce pe Româniĭ nobilĭ a forma familia care este basa societățiĭ, basa progresuluĭ. D. Istrati menționéză faptulŭ constatatŭ de multŭ de dd. *Ión Ghica* și *P. S. Aurelianŭ*, că producemŭ puținŭ, cum producŭ societățile primitive, și cheltuimŭ multŭ, cum cheltuescŭ societățile cele maĭ înaintate în privința economică, și se teme că sărăcia ne va conduce la perderea țĕriĭ pe calea economică și politică, la perderea naționalitățiĭ.

«Acestŭ pericolŭ îlŭ putemŭ înlătura prin ascultarea consiliuluĭ pe care rĕposatulŭ P. Marțianu ni l'a datŭ acum 18 anĭ, opunêndŭ invasiuniĭ economice o sistemă economică, întorcêndŭ în sensulŭ românŭ mecanismulŭ statuluĭ care adĭ lucréză în contra Românilorŭ. Autorulŭ cere ca se lăsămŭ la o parte luptele politice, ca să apli-

cămŭ sistemulŭ representativŭ cu sinceritate și că miniștrii țĕreĭ să se îngrijéscă maĭ bine de interesele eĭ economice. Recunoscŭ d-luĭ Dr. Istrati meritulŭ de a fi culesŭ cu răbdare, cu diligință și cu inteligință multe fapte importante pentru ilustrarea opiniunilorŭ d-sèle, nu-lŭ vomŭ blama fiindŭ-că a zugrăvitŭ unele tablourĭ cu colorĭ prea negre și fiind-că patriotismulŭ arḑĕtorŭ nu-ĭ a permisŭ a aprecia maĭ cu sânge rece causele miserielorŭ de carĭ sufere poporulŭ românŭ.

«Deși d. Dr. Istrati merită o încuragiare, nu potŭ însă recomanda, ḑice d. raportatorŭ *Felix,* cartea d-séle pentru a fi premiată și opinezŭ ca Academia să-ĭ recunóscă o mențiune onorabilă.»

*

D-lŭ *Ion Ghika* citesce raportulŭ făcutŭ asupra cărțiĭ d-luĭ Aurelianŭ în coprinderea următóre :

«In darea mea de sémă din anulŭ 1877 asupra prețióseĭ cărțĭ întitulată *Țéra nóstră*, amŭ arĕtatŭ cum autorulŭ acesteĭ scrierĭ ne face să cunóscemŭ într'unŭ modŭ înlesniciosŭ și sistematicŭ totŭ ce avemŭ în România și cum ne arétă puterile de carĭ dispune producțiunea țĕreĭ nóstre.

«De atuncĭ multe s'aŭ petrecutŭ, multe s'aŭ prefăcutŭ, multe s'aŭ schimbatŭ, ómeniĭ s'aŭ îmmulțitŭ și s'aŭ întăritŭ, puterile țĕreĭ aŭ crescutŭ, comerciulŭ și agricultura și chiarŭ industria s'aŭ desvoltatŭ, cifrele de erĭ nu maĭ sunt cele de astă-ḑĭ și autorulŭ vine și ne spune cum staŭ acum lucrurile și ómeniĭ; ne dă o a dóua edițiune revĕḑută, corectată și fórte multŭ adausă, așŭ putea ḑice că ne aduce o carte nouă, căcĭ ne descrie ceea ce esistă în anulŭ 1880.

«In adevĕrŭ, décă considerămŭ repeḑimea cu care alergămŭ pe calea progresuluĭ și schimbările politice la carĭ amŭ asistatŭ de 4 anĭ încóce, cartea cu analisa căreia m'ațĭ însărcinatŭ este o carte cu totulŭ și cu totulŭ nóuă.

«Autorulŭ de și recunósce că România a luatŭ óre-carĭ schimbărĭ și că Româniĭ pare că simtŭ maĭ multŭ de câtŭ altă dată trebuința de a se aplica la lucrărĭ privitóre la organisarea materială, totușĭ

găsesce că pășimŭ prea încetŭ pe calea desvoltăreĭ economice și atribue acéstă întârḑiere împrejurărilorŭ în carĭ ne-amŭ aflatŭ, împinșĭ de patriotismulŭ nostru; amŭ trebuitŭ se luptămŭ peste Dunărea pentru apĕrarea ţĕreĭ și pentru independinţa eĭ.

«Neobositulŭ d-lŭ Aurelianŭ și-a procuratŭ datele cele maĭ recente, a consultatŭ tóte tabelele statistice și așa ne dă cifrele cele maĭ esacte ce se potŭ dobândi asupra ḑemologieĭ, industrieĭ, agricultureĭ, comerciuluĭ și financelorŭ ţĕreĭ; într'acéstă nóuă ediţiune a făcutŭ și maĭ multŭ, a adăugatŭ treĭ capitole importante, carĭ nu esistaŭ în ediţiunea d'ântêiŭ:

«Unulŭ dintre aceste capitole este consacratŭ capitaleĭ Bucurescĭ, întinderea, populaţiunea, locuinţe, edilitate etc.; unŭ altŭ capitolŭ, și maĭ importantŭ s'ar putea ḑice, tratéză despre mersulŭ progresivŭ alŭ proprietăţiĭ fonciare la noĭ, de la fundarea colonieĭ Romane în Dacia și de la descalecătórea luĭ Radu-Negru și a luĭ Dragoșŭ pînă în ḑilele nóstre.

«Celŭ de-alŭ treile capitolŭ noŭ, adăugatŭ într'acéstă ediţiune, este descrierea Dobrogeĭ din tóte puncturile de vedere.

«De și partisanŭ alŭ sistemuluĭ protecţionistŭ și doritorŭ impacientŭ de a vedé înfiinţându-se industria, ca să nu maĭ fimŭ tributarĭ străinuluĭ, totușĭ recunósce că în condiţiunile în carĭ ne aflămŭ, agricultura merită loculŭ celŭ d'ântêiŭ în programulŭ economicŭ și socialŭ alŭ Românilorŭ și ḑice că ar fi unŭ ce artificialŭ a se ocupa de industria propriŭ ḑisă, înainte de a satisface maĭ ântêiŭ cerinţele uneĭ desvoltărĭ agricole împreună cu industriele accesoriĭ, precum sunt fabricarea alcoolurilorŭ, a uleiurilorŭ etc.

«Ca și în ediţiunea I-a, autorulŭ începe cu Geografia, ne face cunoscutŭ întinderea ţĕreĭ, înălţimele munţilorŭ, importanţa rîurilorŭ și gîrlelorŭ carĭ curgŭ printr'ênsa, altitudinea orașelorŭ, împărţirea politică, populaţiunea; aci ne arétă că densitatea populaţiuniĭ este abea de 722 de suflete pe leghea patrată saŭ unŭ omŭ pe $2^1/_2$ hectare, adică numaĭ $^1/_5$ a densităţiĭ populaţiuniĭ din occidentŭ, ceea ce face că ţéra este încă puţinŭ cultivată, saŭ maĭ bine ḑicêndŭ rĕŭ cultivată.

«Tratându despre demologiă, constată cu o adevěrată durere de inimă că pentru ortodoxî adică pentru Românî morţile întrecŭ nascerile, în vreme ce pentru eterodoxî populaţiunea merge totŭ crescêndŭ, iar pentru Israeliţî crescerea e atâtŭ de mare, încâtŭ trebue să ne îngrijéscă seriosŭ, fórte seriosŭ.

«Toţî câţî aŭ scrisŭ asupra mişcăriî populaţiuniî, aŭ semnalatŭ acéstă stare de lucrurî şi ea trebue să ne preocupe pînă într'atâta, în câtŭ să facemŭ ce vomŭ face, dar să oprimŭ rěulŭ.

«Remediulŭ trebue să existe, de óre-ce rěulŭ nu există de câtŭ numaî la ortodoxî, iar nu şi la cele-l-alte comuniunî.

«In partea în care tratéză despre climatologiă, ne dovedesce prin comparaţiunî bine stabilite şi bine studiate, că în România se potŭ cultiva tóte plantele carî se cultivă în Europa : via, migdalulŭ, castanulŭ, tóte felurile de cereale, tóte soiurile de animale, totŭ ce produce Europa centrală; Flora Românieî e cea maî bogată.

«Din puntulŭ de vedere geologicŭ d. Aurelianŭ împarte România în treî regiunî :

«I. Ântêia regiune coprinde : basinulŭ, care, începêndŭ de la malulŭ Dunăreî, se întinde pînă la pólele Carpaţilorŭ : o formaţiune quaternară, saŭ diluviană, împărţită în treî straturî bine caracterisate :

«1, Diluviulŭ vînětŭ compusŭ de unŭ depositŭ nisiposŭ, amestecatŭ cu pétră rostogolită şi cu remăşiţe de animale ante-deluviane, mastodonţî, elefanţî, etc.

«2, Unŭ diluviŭ galbenŭ, compusŭ de argilŭ siliciosŭ, numitŭ löess, bine caracterisatŭ prin concreţiunî margóse, a căruî grosime se sue de la 50 la 100 de metri. — Colónele nóstre de la pólele munţilorŭ sunt tóte compuse de acestŭ stratŭ de pămêntŭ fórte priinciosŭ cultureî vieî.

«3, Diluviulŭ negru, de o grosime care nu trece de unŭ metru, compusŭ de materiî organice putredite, forméză terenurile cele maî fertile. Acestŭ terenŭ nu se găsesce decâtŭ numaî între Uralî şi Carpaţî şi în munţiî Valdeî.

«II. A doua regiune începe la pólele munţilorŭ şi se sue pînă aprópe de vîrfulŭ Carpaţilorŭ, o formaţiune terţiară caracterisată prin

Pliocenĭ, Miocenĭ și Numitite, unŭ argil negru, nisipurĭ, gresiĭ, calcariĭ, gipsiĭ, sare gemă și lemnite.

«III. In fine regiunea a treia, vîrfulŭ Carpaţilorŭ, este formată de terenurĭ secundare, primare și metamorfice, marmure, calcariĭ compacte, lemnitŭ, antracitŭ.

«Tóte aceste straturĭ sunt înclinate de la N. spre S. spre Dunăre.

«Aceste formaţiunĭ se reproducŭ pe malulŭ dreptŭ alŭ mareluĭ rîŭ cu deosebire că acolo ele sunt înclinate de la S. spre N.

«Trecemŭ acum la unŭ capitolŭ, care nu esistă în ediţiunea d'ântêiŭ, care tratéză despre organisarea proprietăţiĭ fonciare și în care autorulŭ se sue cu investigaţiunile séle pînă la obârșiă, începêndŭ cu așeḑarea colonilorŭ adușĭ de Traianŭ.

«Autorulŭ crede că ântêia organisaţiune a proprietăţiĭ teritoriale în Dacia a fostŭ cea romană; aicĭ, ca și la Roma după căderea republiceĭ, pămêntulŭ a trecutŭ de la adevĕraţiĭ cultivatorĭ, de la proprietariĭ ceĭ micĭ în mânile celorŭ marĭ și avuţĭ și aŭ constituitŭ proprietatea cea mare. — Acestuĭ faptŭ Pliniŭ îĭ atribue în mare parte decăderea poporuluĭ romanŭ. Maĭ în urmă, cu năvălirile Barbarilorŭ, proprietariĭ ceĭ marĭ aŭ pututŭ părăsi ţéra, retrăgêndu-se în locurile unde viaţa și averea puteaŭ fi în siguranţă, lăsândŭ în Dacia Traiană numaĭ pe proprietariĭ ceĭ săracĭ, pe aceĭ micĭ, precum s'a vĕḑutŭ chiarŭ în secolulŭ nostru cu emigraţiunile locurilorŭ în Transilvania cândŭ năvăliaŭ Turci în ţéră.

«Proprietariĭ rĕmașĭ aruncaŭ bucatele în gropĭ și eĭ se ascundeaŭ în pădurĭ și în munţĭ, de unde se întorceaŭ iar la pămênturile lorŭ cândŭ trecea primejdia; așa aŭ venitŭ în secoliĭ XII și XIII cu Radu Negru și cu Dragoșŭ; așa la munte s'a pututŭ păstra proprietatea cea mică, iar la câmpŭ proprietăţile cele marĭ aŭ fostŭ abandonate, s'aŭ pustiitŭ, și Domniĭ după vreme aŭ pututŭ să le prefacă în *granisce* domnescĭ, *locurĭ din pustiĭ*, *ager publicus*, le-aŭ datŭ resplata vitejieĭ și le-aŭ închinatŭ pietăţiĭ religióse și astŭ-felŭ s'a reformatŭ proprietatea cea mare; noiĭ proprietarĭ lipsiţĭ de braţe aŭ fostŭ siliţĭ de interesŭ să cheme pe Româniĭ refugiţĭ peste Dunăre, pe vecinĭ, cum ĭ-aŭ numitŭ, ca să cultive pămênturile, lăsândŭ în

dispositiunea lorŭ 2 părțĭ din acele pămênturĭ cu condițiune să cultive pe cea-l-altă treime în folosulŭ proprietaruluĭ. — Aceĭ colonĭ eraŭ liberĭ să se strămute după moșiele boerescĭ și bisericescĭ plătindŭ găléta de eșire; maĭ târḑiŭ, boeriĭ devenindŭ maĭ puternicĭ, aŭ începutŭ a desmoșteni pe proprietariĭ ceĭ micĭ prin judecățĭ nedrepte, prin împrumutărĭ de banĭ și prin silă; aŭ desmoștenitŭ în mare parte pe muncitorŭ și pe soldatŭ; boerulŭ a devenitŭ unŭ felŭ de seniorŭ feodalŭ prin dispositiunile luate de Mihaiŭ Bravulŭ la întórcerea sa din Transilvania și aŭ legatŭ pe muncitorŭ de glebă, robiă care s'a întăritŭ și maĭ multŭ sub Mateiŭ Basarabŭ și sub Vasile Lupu în secululŭ XVII. Atuncĭ aŭ începutŭ emigrațiunile peste Dunăre, încâtŭ la 1757 populațiunea de la 174000 familiĭ se redusese la 35000 familiĭ și Mavrocordatŭ a fostŭ silitŭ să facă unŭ urbariŭ prin care fixa ḑilele de muncĭ ale săteanuluĭ la 6 ḑile de muncă pe anŭ, plătindŭ și dijmă, maĭ în urmă acele 6 ḑile s'aŭ urcatŭ treptatŭ la 8, la 10 și la 12 ḑile. Lăcomia boerilorŭ mergêndŭ totŭ crescêndŭ, a venitŭ înființarea scutelnicilorŭ și postelnicilorŭ, care a fostŭ causa uneĭ noĭ emigrațiunĭ pe care deabia a împăcat'o Alexandru Scarlatŭ Ghica printr'unŭ noŭ urbariŭ prin care se fixa munca uneĭ ḑile la 80 de prăjinĭ de arătură, saŭ 15 prăjinĭ de prașă, saŭ 30 prăjinĭ de secere.

«Urbariulŭ s'a schimbatŭ iar la 1815, Caragia fixândŭ munca la 12 ḑile, și dijma acestuĭ urbariŭ a făcutŭ că rescularea luĭ Tudorŭ Vladimirescu a găsitŭ unŭ așa de mare resunetŭ în inimele țĕranilorŭ plugarĭ.

«După revoluțiunea luĭ Tudorŭ, Regulamentulŭ organicŭ légă acele 12 ḑile de clacă saŭ de boerescŭ de muncă și vine și prescrie quantumulŭ munceĭ fie-căreĭ ḑile, impunêndŭ și obăcia pe care revoluția din 1848 a desființat'o, declarândŭ rĕscumpărarea clăciĭ și a dijmeĭ. După căderea revoluțiuniĭ, legea luĭ Stirbey de la 1851 a creḑutŭ că resolvă cestiunea impunêndŭ muncitoruluĭ clăcașŭ 22 de ḑile de clacă.

«Cestiunea n'a fostŭ definitivŭ resolvită de câtŭ prin legea de la 1864 prin care s'a împroprietăritŭ țĕranulŭ. Și aci d-lŭ Aurelianŭ

ne dă cele maĭ preţióse şi maĭ esacte noţiunĭ statistice asupra resultatelorŭ ce a datŭ acea lege.

«In capitolulŭ alŭ V-lea d-lŭ Aurelianŭ recunóşce că industria nu se va puté întemeia de câtŭ atuncĭ cândŭ agricultura va fi prosperă şi ne dovedesce câtŭ de înapoiatŭ a rĕmasŭ isvorulŭ celŭ maĭ importantŭ alŭ bogăţieĭ nóstre naţionale, agricultura, ne arétă cu multă sciinţă viciurile cultureĭ pămêntuluĭ la noĭ, ne indică inconvenientele sistemuluĭ de a cultiva o întindere mare în locŭ de a căuta să cultivămŭ bine, ne arată nenorocirea lipseĭ de vite şi conchide dicêndŭ că agricultura este maĭ înapoiată de câtŭ orĭ-unde în Europa, decâtŭ în Bulgaria, în Grecia, în Epirŭ, în Tesalia şi chiarŭ în Asia Mică; acésta însă nu opreşce pe autorŭ a cere fabricĭ de postavurĭ, de stofe, de mătasă. Noĭ credemŭ că pe câtŭ arŭ depinde de mijlócele nóstre vomŭ aştepta încă multŭ timpŭ înfiinţarea acelorŭ industriĭ.

«In dorinţa şi impacienţa sea de a avé industria propriă, dice: «Aşteptămŭ minunile promise de partisaniĭ libertăţiĭ comerciale, de la aceĭ carĭ pentru deşerte şi infructuóse scopurĭ politice aŭ găsitŭ de cuviinţă să închee convenţiunĭ, etc.»

«Aci lasŭ să rĕspundă d-lŭ Lesage care a publicatŭ în «Journal «des Economistes» o recensiune fórte importantă a cărţiĭ d-luĭ Aurelianŭ: «D-lŭ Aurelianŭ se ridică în contra liberuluĭ schimbŭ adop«tândŭ doctrinele economiştilorŭ naţionalĭ, se întrébă de va veni diua «cândŭ tesaurile de totŭ felulŭ, gustulŭ cu care a fostŭ patria sea «îndestrată, se vorŭ puté desvolta sub apăsarea uneĭ concurenţe «streine; a perdutŭ speranţa. — Noĭ nu împărtăşimŭ temerile séle. «Nu arŭ fi maĭ bine a îngriji de producţiunea materielorŭ de o ne«cesitate absolută şi a cărorŭ valóre creşce neîncetatŭ, decâtŭ a căuta «să lupte fără isbândă în contra unorŭ rivalĭ carĭ aŭ ajunsŭ la celŭ «maĭ mare abusŭ de putere şi de vicleniă, ca să impuie întrebuin«ţarea productelorŭ lorŭ la nişte ómenĭ carĭ nu aŭ adevĕrata tre«buinţă de dênsele?

«Sub acésta prosperitate care ameţesce, ce de meseriĭ înspăimân«tătóre, ce de pericole pentru viitorŭ!

«Încă o dată unde sunt ómeniĭ indispensabilĭ industrieĭ? Muncă

«se va spori firesce cu o populaţiune înstărită, capitalulŭ va veni «prin comerciŭ, fără sguduire; până atuncĭ mijlócele nóstre arŭ «rĕmâné neatinse; astădĭ cu mijlóce insuficiente nu aţĭ face de «câtŭ a le cheltui în zadarŭ: fiţĭ cu minte, ora va veni, nu vĕ în-«duoiţĭ şi, ca o plantă care urméză cursulŭ sĕŭ normalŭ, constitu-«ţiunea devine cu atâtŭ maĭ robustă, fructele eĭ cu atâtŭ maĭ gustóse «şi maĭ abondente. A sili natura lucrurilorŭ arŭ fi a vedé repe-«ţindu-se la voĭ ceea ce se petrece în Spania, unde Catalonia «impune regimulŭ protectorŭ ţĕreĭ întregĭ sub cuvêntulŭ de a desvolta «munca naţională, dar în realitate pentru a-şĭ asigura beneficiele «uneĭ contrabande grandióse. Aţĭ face maĭ bine a cultiva grânele «alegêndŭ soiurĭ maĭ bune, îngrigindŭ fabricarea vinurilorŭ, îmbună-«tăţindŭ rasele animalelorŭ ca să dobândiţĭ lână maĭ multă şi de «maĭ bună calitate, carne maĭ multă, a nu avé ruşine de a con-«suma untŭ de Siberia, pe cândŭ aŭ livedĭ atâtŭ de bogate şi de «frumóse.»

«Şi eŭ credŭ că libertatea comerciuluĭ, libertatea absolută arŭ fi singurulŭ mijlocŭ de a vedé înfiinţându-se la noĭ industria propriŭ disă. Posiţiunea nóstră geografică este atâtŭ de avantagiósă: România este trecĕtórea între orientŭ şi occidentŭ şi libertatea absolută a comerciuluĭ arŭ face-o să devie intrepositulŭ generalŭ alŭ tuturorŭ productelorŭ Orientuluĭ pentru Europa şi ale Europeĭ pentru Orientŭ. Atuncĭ se vorŭ fixa prin forţa lucrurilorŭ case marĭ de comerciŭ, precum odinióră se făcuse cu Veneţia, cu Genova şi cu cantóele din Archipelŭ, din Marea Négră şi chiarŭ din fluviurile cele marĭ. Capitalurile vorŭ veni din tóte părţile şi mulţĭ din fabricanţĭ vorŭ preferi să fabrice unele obiecte în ţéră la noĭ, de câtŭ a le aduce cu cheltuelĭ din ţéra lorŭ.

«In capitolulŭ următorŭ, autorulŭ ne dă o analisă precisă despre mijlócele de comunicaţiune şi de corespondenţă, şosele, drumurĭ de ferŭ, poste, telegrafe, o despoiare esactă a citrelorŭ tuturorŭ productelorŭ tablourilorŭ statistice ale comerciuluĭ nostru de importŭ şi de esportŭ, asupra consumaţiuniĭ şi termină cu situaţiunea finanţiară a ţĕreĭ.

«Capitolulŭ XX tractéză despre Dobrogea; d-lŭ Aurelianu a studiatŭ pe toţĭ autoriĭ carĭ aŭ datŭ o descriere maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ completă asupra acesteĭ provinciĭ a Românieĭ şi tóte datele ce guvernulŭ nostru a pututŭ aduna pînă acuma.

«Nu potŭ de câtŭ repeta şi acum ceea ce amŭ ḑisŭ, cândŭ mi s'a făcutŭ onorulŭ a vĕ spune ca reportatorŭ asupra ediţiuniĭ ântâea.

«Acésta lucrare importantă face pe Românĭ să cunóscă totŭ ce avemŭ şi totŭ ce ne lipsesce, tóte isvórele, tóte scurgerile şi tóte puterile de carĭ dispunemŭ, atinge tóte cestiunile economice şi le tractéză într'unŭ stilŭ simplu şi corectŭ, într'o limbă pe care orĭ-ce Românŭ o înţelege.

«Cartea d-luĭ Aurelianu trebue să fie în tóte cancelariele şi în tóte cantórele; este o carte indispensabilă politiculuĭ ca şi economistuluĭ; o traducere în limbele usitate în Europa, în limba francesă saŭ germană, ar puté fi consultată de toţĭ publiciştiĭ străinĭ şi merită din tóte puntele de vedere a fi încoronată de Academia Română.»

După o lungă discuţiune se procede la votŭ şi dobîndesce 3 voturĭ pentru premiare şi 4 voturĭ contra.

*

D-lŭ *Bariţu* dă citire următoruluĭ raportŭ asupra scrieriĭ d-luĭ *Hasdeŭ* :

Domnilorŭ Colegĭ,

Mi s'a făcutŭ din noŭ onórea, cu totulŭ neaşteptată, de a studia încă şi ulteriórele cercetărĭ filologice ale d-luĭ colegŭ Bogdanŭ Petriceicu-Hasdeŭ, coprinse în tomulŭ III alŭ opuluĭ sĕŭ. Mĕ sciţĭ, Domnilorŭ Colegĭ, că eŭ în filologiă abia pociŭ face pretensiunea la ceea ce se ḑice în arte *diletantŭ*, cu tóte acestea m'am supusŭ şi astădată decisiuniĭ d-vóstre, maĭ alesŭ că aceea este luată în spiritulŭ şi în sensulŭ statutelorŭ nóstre. Premitŭ însă şi vĕ rogŭ, ca să nu aşteptaţĭ dela mine maĭ multŭ de câtŭ o simplă recensiune a opuluĭ ce ne stă din nainte. Spre a percurge cu ochĭ de criticŭ unŭ studiŭ atâtŭ de aprofundatŭ câtŭ şi greŭ, întru care autorulŭ are a face cu maĭ bine de optŭ-ḑecĭ autorĭ străinĭ şi uniĭ indigenĭ, arŭ cere apr totŭ atâta timpŭ şi ce e maĭ multŭ, totŭ atâta eruditiune şi p

de ferŭ, de care dispune d-lŭ Hasdeŭ și nu dispunŭ eŭ. Intr'aceea mĕ voiŭ adopera din tóte puterile câte-mĭ maĭ rĕmaseră pînă la etatea în care mĕ aflu, ca prin recensiunea mea să vĕ daŭ o icónă câtŭ se póte de luminósă despre marele scopŭ ce urmăresce autorulŭ și despre mersulŭ ideilorŭ sale în tênĕra și frageda sciință a linguisticeĭ, cum și în aplicarea eĭ la starea actuale a limbeĭ nóstre, atâtŭ a celeĭ *materne* saŭ a dialectelorŭ, câtŭ și a limbeĭ *naționale* comune, care încă totŭ se maĭ află în formațiune vigurósă, frămêntândŭ și precipitându-se, ca și nisce ingrediențe chimice.

Acéstă parte a lucrărilorŭ sale este titulată :

«Кꙋвенте ден бътрѫни de B. P. Hasdeŭ.—Tomulŭ III. *Istoria limbeĭ române.* Partea I. *Principie de linguistică.* Făscióra I. *Conspectulŭ sciințelorŭ filologice.* — *Linguistica în genere.* — Bucurescĭ, Noua tipografiă națională, 1881.»

Făscióra I, care este substratulŭ recensiuniĭ mele, are, ca și părțile precedente, formatŭ 8⁰ lexicŭ și 160 de pagine.

Acestŭ studiŭ autorulŭ îlŭ consideră ca *întroducere la istoria limbeĭ.*

In prefațiune autorulŭ premite, că *limba*, fiindŭ și ea cestiune socială, modulŭ *celŭ maĭ potente* socialŭ, dacă nu chiarŭ *temelia societățiĭ*, de aci vine dificultatea de a constata adevĕrulŭ, și maĭ multŭ încă, de a face pe ceĭ-l-alțĭ să-lŭ înțelégă și să-lŭ priméscă, cercetândŭ natura limbeĭ.

După acestea d-lŭ Hasdeŭ susține, că momentulŭ celŭ maĭ priinciosŭ de a constata adevĕrulŭ este când o cestiune a fostŭ deja exagerată în dóuĕ direcțiunĭ, și adaoge, că acésta s'a întêmplatŭ la noĭ, de o parte prin așa numită scólă a *latinistilorŭ*, de alta prin a *slavistilorŭ*, de unde apoĭ închee, că a sositŭ momentulŭ de a recurge la ajutorulŭ rațiuniĭ recĭ pentru graiulŭ românŭ. Nu vorbesce aci de *limba literară* și cu atâtŭ maĭ puținŭ de *limba sciințifică* în specie, ci numaĭ de *graiulŭ poporuluĭ românŭ.* Totŭ aci însă autorulŭ enunță unŭ mare adevĕrŭ, pe care fórte mulțĭ îlŭ maĭ combatŭ orbesce prin cuvinte, îlŭ constată însă totŭ așa de orbesce în faptă, [illegible] scrierile și alțiĭ prin exercițiulŭ lorŭ necurmatŭ în arta oratorică, [illegible]numĕrate ocasiunĭ. D-lŭ Hasdeŭ adică ḑice :

«Naţiunea română a făcutŭ într'unŭ scurtŭ intervalŭ nisce paşĭ «atâtŭ de marĭ şi atâtŭ de iuţĭ pe calea progresuluĭ, în câtŭ cerculŭ «sĕŭ de cugetare lărgindu-se preste mĕsură, literatura la noĭ şi maĭ «alesŭ sciinţa se vĕdŭ silite, vrêndŭ nevrêndŭ, a căuta din afară unŭ «arsenalŭ de expresiunĭ, pe care nu le află de locŭ, saŭ nu le gă«sescŭ după placŭ în graiulŭ poporuluĭ. Acelŭ arsenalŭ ni-lŭ procură «latina şi limbile romanice, de carĭ ne légă gintea, curentulŭ de as«piraţiunĭ, însăşĭ proveninţa cultureĭ nóstre actuale.»

Aşa dice d-lŭ Hasdeŭ. Dar apoĭ ce urméză de aicĭ? Urméză cu necesitate de ferŭ, că orĭ câtŭ amŭ voi să ne ferimŭ a discuta cestiunea *limbeĭ literare* saŭ şi pe a celeĭ sciinţifice, şi a ne ocupa numaĭ de *graiulŭ poporuluĭ,* ne e preste putinţă. Eŭ unulŭ nicĭ nu pricepŭ, cum amŭ fi în stare să discutămŭ şi să ne înţelegemŭ noĭ între noĭ, aşa numiţiĭ cărturarĭ aĭ naţiuniĭ, despre *graiulŭ poporuluĭ*, fără ajutorulŭ eficace alŭ uneĭ limbĭ sciinţifice. Dară şi d-lŭ Hasdeŭ observă îndată acilea, că «procedura de a forma *o limbă literară* comună tu«turorŭ Româniloŭ, o indicase celŭ d'întâiŭ, pe la finea seculuĭ tre«cutŭ, bănăţénulŭ Paulŭ Iorgovicĭ, a căruĭ carte, pe o scară modestă, «este pentru noĭ, cu totŭ dreptulŭ, ceva ca a luĭ Dante *De vulgari* «*eloquio* pentru limba maternă a Italieĭ, şi că Eliade şi Asachi n'aŭ «făcutŭ maĭ multŭ, de câtŭ a aplica şi propaga ideile luĭ Iorgovicĭ, «unulŭ în Muntenia, celŭ-laltŭ în Moldova.» După acestea d-lŭ Hasdeŭ adauge iarăşĭ:

«Orĭ-ce s'ar face, orĭ-ce s'ar dice, literatura română, maĭ cu sémă «cea sciinţifică, şi-a croitŭ deja o limbă, pe care o înavuţesce şi o «va înavuţi mereŭ, nu cu elemente slavice, maghiare, turce etc., ci «numaĭ cu elemente *latine.* Dacă latinitatea nutresce într'unŭ modŭ «aprópe exclusivŭ limba literară englesă, de şi *germanică* în fondŭ, apoĭ «cu câtŭ maĭ vêrtosŭ ea nu póte a nu fi *unica* sorginte firéscă pen«tru limba literară română.»

Acéstă doctrină o susţine curatŭ şi respicatŭ d-lŭ Hasdeŭ, şi d-sa arŭ fi maĭ pututŭ adaoge, că însuşĭ limba germană, orĭ câtŭ e de germană şi orĭ câtŭ se laudă cu marea eĭ bogăţiă, celŭ puţinŭ dece miĭ de cuvinte latinescĭ nu le-a pututŭ scóte cu nicĭ unŭ preţŭ, ne

cum din limba sa scrisă, literară și sciințifică, dar o parte din acelea a străbătutŭ, s'a învĕscutŭ și înrădăcinatŭ pentru totŭ-d'a-una chiarŭ în graiulŭ poporuluĭ germanŭ, în dialectele sale. Nu maĭ atingŭ acilea nimicŭ despre vocabulariele Germanilorŭ de cuvinte străine, de la 20 miĭ pînă la 50 miĭ de cuvinte încuibate în limba lorŭ. Și aŭ nu totŭ cam așa o pățiră popórele slavice câte aŭ apucatŭ a înainta maĭ bine în cultură, începêndŭ dela Agramŭ (Zagrabia) pînă la Praga, Varșavia, Moscva și St. Petersburg? Dar apoĭ cu atâtŭ maĭ puținŭ se înțelege la noĭ acéstă persecuțiune, pe câtŭ de cerbicósă pe atâtŭ de odiósă, pornită de câțĭ-va anĭ încóce asupra limbeĭ latine și asupra studiuluĭ eĭ de către o parte din cărturariĭ nostri, între carĭ se află și de aceia, carĭ aŭ să-șĭ mulțăméscă limbeĭ litine posițiunea lorŭ ilustră în societate.

Aci însă d-lŭ Hasdeŭ maĭ repetă o dată, că «nu limba literară și «sciințifică îlŭ preocupă în casulŭ de față; nu literatura și nu actua«litatea saŭ viitorulŭ, ci *numaĭ graiulŭ poporanŭ în desvoltarea luĭ isto«rică*». Acestŭ scopŭ aplicatŭ la graiulŭ *poporuluĭ românescŭ* l'aŭ urmăritŭ maĭ ântâiŭ ardeleniĭ *George Șincai, Samuilŭ Micu, Petru Maiorŭ*, despre carĭ ḑice d-lŭ Hasdeŭ, că mărimea lorŭ trebue mĕsurată nu prin ceea ce eĭ aŭ făcutŭ, ci prin ceea ce voiaŭ să facă : *a deștepta naționalitatea română*, a o deștepta cu orĭ-ce prețŭ. «Suntețĭ fiĭ aĭ Ro«meĭ, aŭ strigatŭ eĭ; și Românulŭ, sguduitŭ din somnŭ, s'a pusŭ pe «gândurĭ.» De aicĭ apoĭ s'a plăsmuitŭ, după d-lŭ Hasdeŭ, și a crescutŭ treptatŭ pînă la unŭ non plus ultra o direcțiune unilaterală în sensulŭ latinŭ; iar acéstă scólă a produsŭ douĭ bărbațĭ, «din naintea «cărora, ḑice d-sa, caută să se închine toțĭ româniĭ : *Ciparіŭ și «Laurianŭ* (pag. IX). Ciparіŭ a supusŭ celŭ întâiŭ unuĭ studiŭ criticŭ «vechile texturĭ române. Laurianŭ, pe de altă parte, a presimțitŭ, îna«inte de somitățĭ occidentale, dóue dintre *pârghiile* (Vectis) cele funda«mentale ale linguisticeĭ contimpurane : *neîntrerupta continuitate dialec«tală și reconstrucțiunea tipurilorŭ*. Cândŭ elŭ ḑice, că dialectulŭ sardŭ «unesce Italia cu Spania, dialectulŭ sicilianŭ pe Italia cu România; «cândŭ elŭ reconstruesce apoĭ pentru *Tatălŭ nostru* românescŭ de «astăḑĭ treĭ tipurĭ succesive anteriόre, care îlŭ légă cu *Pater noster*

«latinŭ, — procedura póte fi necorectă, dar idea, desvoltată maĭ tărḑiŭ «de Schleicher, de Schuchardt, de Ascoli, — e roditóre și adevĕratŭ «sciinţifică (1).»

După acestea sentinţe enunţate de d-lŭ Hasdeŭ cu atâta bunăvoinţă pentru meritele luĭ Cipariŭ și Laurianŭ, câștigate în studiulŭ limbeĭ românescĭ, d-sa închee ḑicêndŭ : «Și totușĭ acéstă scólă, pe «care o justificaŭ împrejurările nasceriĭ sale și latinitatea cea reală «a limbeĭ române, trebuia să cadă prin excesŭ.»

Așa crede d-lŭ Hasdeŭ. Eŭ îmĭ permitŭ a fi în acestŭ punctŭ de altă părere. Lasŭ că scóla luĭ Cipariŭ și scóla luĭ Laurianŭ sunt dóue scóle, deși înrudite, separate însă una de alta maĭ vêrtosŭ prin metodŭ; eŭ însă nu o vĕdŭ nicĭ pe una nicĭ pe cea-l-altă căḑute, ci le vĕdŭ numaĭ în posiţiune de reservă, pînă cândŭ îșĭ vorŭ alerga caiĭ tóte încercările anarchice, care aŭ de scopŭ învederatŭ a falsifica nu numaĭ materialulŭ limbeĭ, dar a sparge și prin formele eĭ, saŭ ca să mĕ folosescŭ și eŭ de terminulŭ linguisticeĭ moderne, a-ĭ compromite morfologia. Cu acésta nu voiŭ să ḑicŭ, că *aplicarea* principielorŭ profesate de acelea dóuĕ scóle nu va suferi schimbărĭ considerabile, ea va suferi; principiulŭ însă are în sineșĭ atâta putere de viéţă, în câtŭ elŭ nu va apune nicĭ odată, și maĭ curêndŭ va fi spulberată acea mulţime de hipotese fantastice, caracterisate și de d-lŭ Hasdeŭ, în studiulŭ de faţă, la maĭ multe locurĭ, pe carĭ uniĭ linguistĭ moderni îșĭ înalţă câte o sistemă, a căreĭ viéţă ţine de joui pînă maĭ apoĭ, cam pînă cândŭ editorulŭ a apucatŭ a-ĭ face reclamele și a o arunca pe piaţa de cărţĭ, cum se aruncă orĭ-care marfă. Unŭ exemplu fórte bătătorŭ la ochĭ, ne dă însușĭ d-lŭ Hasdeŭ, atâtŭ în prefaţiune (pag. X), câtŭ și în corpulŭ cărţiĭ dela pag. 97 și maĭ vêrtosŭ dela pag. 100 înainte, întru câtŭ desvóltă sănĕtosulŭ *principiŭ* alŭ cerculaţiuniĭ în limbă, stabilitŭ de d-sa și demnŭ de tótă atenţiunea *naţiuniĭ întregĭ.*

Aci adică este vorba despre «cea-l-altă direcţiune unilaterală, în«tr'unŭ sensŭ exageratŭ *anti-latinŭ*, saŭ chiarŭ *latino-fobŭ*», precum o

(1) *Laurianu* Tentamen criticum, Viennae 1840, pag. LVII—LVIII.

numesce d-lŭ Hasdeŭ, pe care o representă maĭ cu sémă d-lŭ Cihac în tomulŭ II din «Dictionnaire d'étymologie daco-romane», căcĭ în tomulŭ I elŭ se ţinea cam incolorŭ. Teoriĭ cu totulŭ false, contradicerĭ gróse, falsificărĭ lexicografice, chiarŭ lipsa de *onestitate sciinţifică* plesnesce d-lŭ Hasdeŭ luĭ Cihac în faţă, şi aserţiunile sale sunt preste totŭ ilustrate cu exemple luate din citatulŭ dicţionarŭ; iar unde trage paralela între exageraţiunile bĕtrânilorŭ nostri şi între ale d-luĭ Cihac, după ce mustră pe acesta şi pentru nesciinţa dialectelorŭ slave, Hasdeŭ maĭ adaoge :

«Nu numaĭ ca metodă şi ca onestitate sciinţifică, dar şi ca prin-«cipiŭ, exageraţiunea latinomană a luĭ Petru Maiorŭ este maĭ legitimă «de câtŭ exageraţiunea slavomană a luĭ Cihac.»

«Petru Maiorŭ, exagerândŭ latinitatea graiuluĭ românŭ, exagerézĕ «unŭ adevĕrŭ, la *care sciinţa totŭ va trebui să revină,* după ce îşĭ va «da maĭ ântâiŭ ostenéla de a înlătura trăsurele cele încărcate. Cihac «din contră, exagerândŭ slavismulŭ Românilorŭ, ba încă sub tóte punc-«tele de vedere, *exagerézĕ o exageraţiune*, care iea nisce proporţiunĭ gi-«gantice, pentru a deveni o curată fantomă.»

Spre a înfrêna exageraţiunile de ambele părţĭ, autorulŭ e convinsŭ despre necesitatea de a se supune graiulŭ românŭ unuĭ noŭ studiŭ, obiectivŭ, nepreocupatŭ, căcĭ lumea, după d-lŭ Hasdeŭ, s'a săturatŭ deja şi de *prea prea*, şi de *fórte fórte,* dintr'o parte şi din alta. Şi acésta este ţinta opereĭ de faţă.

Nimicŭ maĭ legitimŭ de câtŭ acéstă dorinţă manifestată la loculŭ acesta (pag. XIV).

Spre a se ajunge acelŭ scopŭ, autorulŭ cere ca condiţiunĭ absolute : 1. Deplina cunóscere şi aplicarea rigurósă a principielorŭ generale ale linguisticeĭ. 2. Adunarea şi aprofundarea în specie, după putinţă, a tuturorŭ monumentelorŭ literare şi a tuturorŭ dialectelorŭ române. De aci împărţirea opereĭ de faţă în dóue secţiunĭ.

Mĭ-a căutatŭ să mĕ ocupŭ maĭ multŭ de precuvêntarea acesteĭ cărţĭ, din causă că ea este una din acelea ce ne prepară bine la înţelegerea deplină a tendinţeĭ autoruluĭ, dacă nu şi la priceperea

ultimeloră corolarie, pe care le va trage autorulŭ din studiulŭ sĕŭ, cândŭ acela va fi terminatŭ.

Inainte de a intra in medias res, autorulŭ în § 1, sub titlu *Motivulŭ*, ḑice că : «*sciinţa limbeĭ, născută aşa de curêndŭ, nefiindŭ încă pe* «*deplinŭ* formulată, fie-care linguistŭ, înainte de a purcede la brăz-«duirea unuĭ câmpŭ specialŭ, trebue să-şĭ reculégă tóte noţiunile «teoretice, de orĭ-ce natură, pentru ca să nu umble totŭ pipăindŭ pe «întunericŭ, bună-óră ca Bolza şi ca Cihac.»

După acestea autorulŭ îşĭ împarte întréga lucrare în următórele cincĭ capitule :

I. Conspectulŭ sciinţelorŭ filologice;

II. Linguistica în genere;

III. Linguistica în specie;

IV. Viéţa limbeĭ ;

V. Metodă şi metóde.

In cap. I. se daŭ definiţiunĭ şi se facŭ distincţiunĭ între *filologia clasică*, precum se considera ea ca sciinţă pînă în secolulŭ trecutŭ, şi precum e cunoscută în ḑilele nóstre, apoĭ între filologia comparativă şi între *linguistica* modernă, ḑicêndŭ, că *linguistica* este acea ramură a filologieĭ comparative, care se ocupă de *limba poporană*, iară nu de cea cultivată şi scrisă. Maĭ încolo face critica terminuluĭ *Etno-psichologiă,* tradusŭ ad-literam după germanulŭ *Völkerpsychologie* care nu-ĭ place, îlŭ adóptă totuşĭ în modŭ provisoriŭ (§§-iĭ 6—7).

După ce esplică ceea ce înţelege prin metoda comparativă şi arată loculŭ ce se cuvine sciinţelorŭ filologice în totalitatea sciinţelorŭ, dă şi o scurtă istoriă a sciinţelorŭ filologice; apoĭ în § 11, contrage tóte raţionamentele de pînă acilea într'unŭ resumatŭ clarŭ.

In cap. II, voindŭ a tracta despre linguistică în genere, după ce în § 13 premite *o bibliografiă filologică* de 89 autorĭ, apoĭ în § 14 supune la examenŭ mulţimea de nume diferite, date nóueĭ sciinţe de către scriitorĭ, chiarŭ înainte de a se nasce aceea, saŭ după cum se esprimă d-lŭ Hasdeŭ, prunculŭ a fostŭ botezatŭ *înainte de a se nasce.* Din acéstă causă îĭ daŭ de lucru terminiĭ *Linguistică*, Glottică,

Glossologiă, Glossografiă, între carĭ află totŭ atâtea distincţiunĭ subţirĭ, pînă ce se decide pentru *Linguistică* ca terminŭ generalŭ.

In § 15 are a face cu *limba în abstracto*, pe care o definesce : «*Manifestaţiune vocală, nativă a sufletuluĭ; cândŭ limba in concreto este* «*numaĭ dialectŭ.*» «*Limba este omenéscă*, dar *dialectele sunt naţionale.*» Maĭ departe distinge între dialectŭ *etnologicŭ* şi dialectŭ *antropologicŭ;* aci însă constată, că linguistiĭ daŭ preste marĭ dificultăţĭ, cândŭ vorŭ să intre în amĕrunte asupra natureĭ unuĭ dialectŭ; aduce apoĭ exemple de certe între uniĭ filologĭ renumiţĭ în acéstă materiă.

Studiulŭ ulteriorŭ, dela pag. 54 pînă la 65, va fi înţelesŭ prea bine, însemnândŭ că dialectele etnologice se presintă sub dóue puncte de vedere esenţiale : punctulŭ de vedere *periteticŭ*, adecă precum se vorbescŭ orĭ s'aŭ vorbitŭ ele în *acelaşĭ* timpŭ, în *aceeaşĭ* epocă, ca să le *comparĭ* între sine numaĭ din acelaşĭ timpŭ, graiurĭ *sinchronice*, contimpurane; apoĭ punctulŭ de vedere *anateticŭ*, cândŭ adecă dialectele se compară după periódе succesive, mergêndŭ totŭ maĭ susŭ pînă unde veĭ fi în stare să străbaţĭ în vechime, cum e de exemplu dialectulŭ nostru daco-românescŭ, pe care-lŭ comparămŭ cu elŭ însuşĭ, aşa precum se vorbesce preste totŭ de către generaţiunile actuale, aşa cum s'a vorbitŭ înainte cu 100, cu 200, cu 350 de anĭ. Acéstă parte a studiuluĭ şi celŭ care-ĭ urméză despre *Limba amestecată* (§§ 65—81), merită să fiă cetită de către toţĭ aceia, carĭ strîmbă din nasŭ la orĭ-ce le sună saŭ ca archaismĭ saŭ ca neologismĭ.

Cu atâtŭ maĭ multŭ merită atenţiunea nóstră tractatulŭ despre *Limba naţională.*

Autorulŭ dă cuvêntuluĭ *Naţiune* definiţiunea acésta : «*Naţiune* se «chiamă o mare familiă, aĭ căriĭ membriĭ pe de o parte aŭ cre«dinţa înrudiriĭ şi solidarităţiĭ lorŭ, iară pe de alta posedŭ, pentru «relaţiunile lorŭ reciproce preste totŭ, o limbă comună, uniformă, «pe lângă care figuréză diverginţe de dialecte, marĭ saŭ micĭ, puţine «saŭ multe.»

«Acéstă difiniţiune o scimŭ, nu e perfectă; ea ni se pare totuşĭ a fi «maĭ bună de câtŭ orĭ-care din cele pînă acumŭ propuse,» adauge

d-lŭ Hasdeŭ. Voindŭ apoĭ a da definiţiunea *limbeĭ naţionale*, autorulŭ se vede constrînsŭ a premite unele esplicaţiunĭ despre influinţa reciprocă a dialectelorŭ, pînă cândŭ ajunge a-ĭ da acéstă definiţiune :

«*Limba naţională este totalitatea unuĭ grupŭ de dialecte*, pusŭ într'o «deosebită condiţiunè, care lipsescŭ grupurilorŭ dialectale în genere.»

Repetŭ, că acéstă definiţiune póte fi înţelésă pe deplinŭ numaĭ citindŭ cu luare-aminte întregŭ §-ulŭ 17, cândŭ apoĭ potŭ pricepe şi nefilologiĭ, că una este limba *maternă* şi alta e *limba naţională*, ca dialectŭ cultivatŭ cu ajutorulŭ celorŭ-l-alte dialecte, din care vrea orĭ nu, trebue să adópte şi óreşĭ-cum să sbea în sineşĭ, nu numaĭ vocabule, dar şi forme, maĭ de multe orĭ şi însuşirĭ fonetice, pronunţarea de cuvinte.

Iacă, Domnilorŭ, sublimulŭ scopŭ ce avuseră bĕtrâniĭ noştriĭ, despre carĭ vorbesce d-lŭ Hasdeŭ în prefaţiunea sa. Créarea, închegarea, stabilirea uneĭ *limbĭ naţionale românescĭ*, din tóte dialectele poporuluĭ, care să ajungă a fi comună tuturorŭ Românilorŭ din tóte ţĕrile locuite de eĭ. Nu fanatismulŭ nicĭ pedantismulŭ aŭ condusŭ pe aceĭ bĕtrânĭ întru cultivarea limbeĭ ci numaĭ grija cea maĭ încordată pentru existenţa naţionalităţiĭ, prin urmare şi a patrieĭ românescĭ. Însuşĭ d-lŭ Hasdeŭ enunţă la pag. 82 memorabila sentinţă că, întru câtŭ multe triburĭ omogene (unŭ poporŭ), *avêndŭ consciinţa* origineĭ comune, nu se potŭ înţelege unulŭ cu altulŭ prin instrumentulŭ unuĭ singurŭ dialectŭ, broditŭ şi consimţitŭ pentru acestŭ scopŭ, *nu există* o naţiune.

Fórte greŭ verdictŭ acesta eşitŭ din pana d-luĭ Hasdeŭ, din fatalitate însă totŭ aşa de dreptŭ, şi din nefericire fórte puţinŭ consideratŭ pînă acuma de către acea clase a cărturarilorŭ noştriĭ, carĭ credŭ, că dacă vorbescŭ şi scriŭ limba în dialectulŭ provincieĭ de unde se tragŭ eĭ, saŭ în jargonulŭ din suburbiele şi pieţele vre-uneĭ capitale, se află în deplina posesiune a limbeĭ naţionale.

§ 18. *Limba onomastică,* saŭ denumirĭ de nomenclaturĭ. Autorulŭ dă acesteia următórea esplicaţiune :

«În orĭ-care ţéră, în sînulŭ limbeĭ comune de acolo, se află, aşa «ḑicêndŭ, intercalată o altă limbă, ceva că unŭ statŭ în statŭ, în

«mare parte independentă de graiulŭ indigenŭ alŭ momentuluĭ și «compusă din maĭ multe categoriĭ de elemente iarășĭ independente «una de alta, grămădite fără nicĭ o înlănțuire sistematică. Acéstă «limbă este nomenclatura propriă.»

Toțĭ cățĭ ne cunóscemŭ țéra și poporulŭ nostru, saŭ și alte țĕrĭ și alte popóre, vomŭ da dreptŭ autoruluĭ care ḍice, la pag. 87, că acea limbă onomastică întrece și lasă departe pe limba românéscă comună în numĕrulŭ cuvintelorŭ, și că un dicționarŭ, în care s'ar coprinde tóte numirile proprie locale de orașe, sate, cătune, munțĭ, délurĭ, movile, rîurĭ, pârae, lacurĭ, bălțĭ etc. etc., plus tóte numirile proprie personale din călindarŭ, de «porecle» și de familiă, câte se audŭ pe întréga suprafață a Românieĭ, ar fi cu multŭ maĭ voluminosŭ de câtŭ vocabularulŭ celŭ usitatŭ alŭ graiuluĭ românescŭ.

Fórte bine făcu autorulŭ, că maĭ trase atențiunea literațilorŭ noştri și la acéstă parte a limbeĭ ce merită unŭ studiŭ înadinsŭ, care însă pînă acum abia fu considerată de cătră uniĭ geografĭ și topografĭ.

§ 19. *Limba în circulațiune.* În acestŭ tractatŭ, ce urméză de la pag. 91 pînă la 105, se susține o teorie, abia observată pînă acum, de 'și confirmată la fie-care pasŭ în viața practică. În economia politică, în comerciŭ, circulațiunea, mișcarea maĭ désă séŭ maĭ rară a *valorilorŭ* dela o persónă la alta, dintr'unŭ locŭ în altulŭ, decide asupra realeĭ valorĭ. Nisce monete de aurŭ, ținute ascunse unŭ secolŭ întregŭ în lada cine scie a căreĭ familiĭ, potŭ să totŭ fie proprietatea eĭ, dar nu o scie nimenĭ, prin urmare ele nicĭ că esistŭ pentru lumea cea-l-altă. Din contra valorile ce se află în circulațiunea de tóte ḍilele, în ḍecimĭ de anĭ, pînă ce li se tocesce aversulŭ, reversulŭ, încă și mărginile, sunt cunoscute de tótă lumea, căreĭ îĭ și aducŭ folóse inmiite. Autorulŭ ne observă, că întocmaĭ așa se întâmplă și cu folosirea cuvintelorŭ în limbă. Aplicândŭ acéstă teoriă anume la cuvintele străine din limba nóstră, scóte ad absurdum tóte doctrinele tendențióse ale d-luĭ Cihac, propagate în dicționarulŭ sĕŭ cu scopŭ de a face pe Românĭ Slavĭ și prin acésta a-ĭ apropia și maĭ tare, a-ĭ închega óreșĭ-cum, de ex. cu Rusia. D-lŭ Hasdeŭ

pe lângă ce combate cu tótă vigórea absurditățile etimologice, este totuşi departe de a nega, că în limba românéscă nu arŭ fi multe slavisme şi turcisme; adaogă însă la momentŭ, că asupra valórei lorŭ reale decide numaĭ *circulațiunea*, adică slavismele și turcismele în activitatea cea vitală a graiuluĭ românescŭ se perdŭ cu totulŭ față cu partea latinéscă a limbeĭ, pentru că, fiindŭ întrebuințate fórte rarŭ și nu preste totŭ, ci numaĭ în unele regiunĭ, saŭ nicĭ de cum, ele nu se audŭ, și multe din ele devinŭ succesivŭ date cu totulŭ uităriĭ. La acésta se maĭ póte adauge, că alte cuvinte aŭ fostŭ întroduse cu invasiunile rusescĭ și turcescĭ și aŭ eșitŭ totŭ cu acelea. Cine să fi uitatŭ așa curêndŭ terminiĭ rusescĭ intercalațĭ înadinsŭ în *Regulamentulŭ organicŭ* înainte cu 50 de anĭ; și aŭ nu se vĕdură sutele de inscripțiunĭ muscălescĭ pe la prăvăliile și magasinele comercianților din capitală și din alte orașe; ele însĕ aŭ dispărutŭ că și maĭ apoĭ rublele. Avea óre cine-va dreptŭ să le și trécă în dicționarulŭ limbeĭ românescĭ, precum face d-lŭ Cihac? Între 1850—1865, sub domnia austriacă absolută, audiaĭ pe Româniĭ din Transilvania și Banatŭ vorbindŭ cam așa : «Mi-a spusŭ notarulŭ, că mi-a ve-«nitŭ *Bescheid*-ulŭ de la *Statthaltarei*; sâmbătă este *Amsttang*, să mĕ «ducŭ la *Vorsteher* să mi-lŭ dea.» Acelŭ jargonŭ începu să dispară de la 1867 încóce, a făcutŭ însĕ locŭ la altulŭ și maĭ barbarŭ, «să «te ducĭ la *solgabiroŭ*, să-țĭ dea *valos* la *instanța*, ca să nu te *bintă-«tuéscă*, să nu daĭ de *birșag* și de *nyomorușag*, că gyestulŭ *adau* este «și pe capulŭ tĕŭ.»

Nu cum-va cărturariĭ românĭ dintre munțĭ să trécă aceĭ barbarismĭ în dicționarŭ, numaĭ pentru că bietulŭ poporŭ, strîmtoratŭ de calamitățĭ nenumĕrate, caută să-ĭ întrebuințeze față cu invasiunile? Credŭ că nu, nicĭ-de-cum.

Din tóte acestea însĕ tragemŭ totŭ învĕțătura de maĭ înainte, că generațiunile actuale nu maĭ aŭ nicĭ o ḑi de perdutŭ, ci trebue să grăbéscă a-șĭ crea și fixa întrégă *limba națională*, dacă voimŭ să fimŭ națiune întru tótă puterea cuvêntuluĭ, iară limba națională fără purificarea eĭ de străinisme exotice, de care nu se simte nicĭ cea maĭ mică trebuință, nu se póte nicĭ cugeta.

Spre a învedera și maĭ bine principiulŭ circulațiuniĭ, d-lŭ Hasdeŭ aduce de exemplu limba englesă ca pe cea fórte amestecată. Unŭ scriitorŭ și-a datŭ ostenéla de a clasifica cele 40 miĭ de cuvinte din dicționarulŭ anglu alŭ luĭ Roberston, după originea lorŭ, și a aflatŭ de origine germană numaĭ 13,330, iară de origine latină 29,854, cele germane înșĕ circuléză de treĭ, de patru, pînă și de ḑece orĭ maĭ multŭ în viéța poporuluĭ.

La noĭ proporțiunea este tocmaĭ inversă, adecă circulațiunea cuvintelorŭ de origine latină este neasemĕnatŭ maĭ mare în limba nóstră daco-română, decâtŭ a celorŭ de origine străină. Din nenumĕrate esemple autorulŭ aduce pe unulŭ care póte să surprindă pe mulțĭ. Cuvêntutŭ slavonescŭ *dragŭ* (de unde *dragoste* și *drăgostescŭ)* este cunoscutŭ în tóte părțile și clasele românimiĭ; usulŭ acestuia însă, în proporțiune cu usulŭ maĭ multorŭ cuvinte de origine latină, este de 100 de orĭ maĭ rarŭ.

Către finea acestuĭ tractatŭ autorulŭ susține cu dreptŭ cuvêntŭ că marele principiŭ alŭ *circulațiuniĭ* s'ar puté privi că pétra cea angulară a edificiuluĭ, și că ceea ce se chiamă *fisionomia* uneĭ limbĭ, nu este altŭ-ceva, de câtŭ resultatulŭ circulațiuniĭ; iară fisionomia totală a limbeĭ se compune din fisionomiele sale parțiale : fonetică, tonică, morfologică, sintactică, lexică, ideologică, resultândŭ fie-care dintr'o circulațiune deosebită.

Preste § 20, *Despre limbele antice și limbele moderne*, cum și preste § 21, *Despre limba poetică,* trecŭ înadinsŭ, fără a le maĭ face analisa, lăsându-ĭ în grija celorŭ competințĭ în materiă : mĕ oprescŭ puținŭ încă numaĭ la tractatulŭ despre *Etimologiă* (§ 22 pag. 128—146), ca ramură de sciință, asupra căreia filologiĭ moderni nu se învoescŭ nicĭ chiarŭ întru a-ĭ da o definițiune unică, care să satisfacă pe toțĭ. Etimologia se ocupă, precum bine scimŭ, cu *derivațiunea* cuvintelorŭ; dară din acele studie migălóse aŭ resultatŭ și pînă acuma la noĭ, ca și la filologiĭ altorŭ popóre, o mulțime de hipotese fără picŭ de sîmbure, confusiunĭ și absurdităţĭ, în câtŭ aŭ tótă dreptatea aceĭ scriitorĭ carĭ ținŭ, că atâtŭ etimologia vechiă *filologică*, câtŭ și cea nouă *linguistică*, sunt fórte periculóse (pag. 131). Mie unuia mi se pare,

că confusiunea babilonică în derivaţiunile etimologice cresce cu atâtŭ maĭ multŭ, cu câtŭ a crescutŭ «*predilecţiunea cea exagerată pentru sanscrita şi iarăşĭ sanscrita*,» precum se esprimă autorulŭ la pag. 105. Dară limba românéscă maĭ este maltratată şi torturată cu derivaţiunĭ etimologice, nu numaĭ prin ceea ce se ḑice pedanteriă de cărturarĭ, ci şi din alte motive inspirate de celŭ maĭ pronunţatŭ egoismŭ politico-naţionalŭ. Daca d-lŭ Cihac a căutatŭ şi aflatŭ, cu ajutorulŭ etimologieĭ cultivate de dênsulŭ, miĭ de cuvinte slavice în limba nóstră; apoĭ nu este aşa multŭ, de cândŭ uniĭ pseudo-filologĭ germanĭ punêndŭ etimologia la tortură cu verige şi cu scóbe de oţelŭ, maĭ multe miĭ de cuvinte românescĭ le presentară ca germane, saŭ dacă voiţĭ *dace*, căcĭ adecă după dênşiĭ *Dacu* şi *Deutsch* denótă una şi aceeaşĭ naţiune şi limbă; aşa, combinândŭ teoria luĭ Cihac cu teoria unorŭ Germanĭ, saŭ sumândŭ la unŭ locŭ $^2/_5$ cuvinte slavice cu 12 miĭ cuvinte daco-nemţescĭ, nóuĕ nu ne maĭ rĕmâne nicĭ măcarŭ *capulŭ* şi *ochiĭ*, pentru că după eĭ *capŭ* este din *Kopf* şi *ochiŭ* este coruptŭ din *Auge*.

Din conclusiunile autoruluĭ, adunate la pag. 145, resultă, că studiulŭ etimologieĭ pre câtŭ este de greŭ, migălosŭ şi chiarŭ periculosŭ, pe atâta e şi necesarŭ.

§ 23, *Resumatulŭ*, cu care autorulŭ închee acestŭ studiŭ alŭ sĕŭ, îlŭ va înţelege bine şi deplinŭ numaĭ acelŭ ce nu-şĭ va fi pregetatŭ a ceti cartea întrégă. De altmintrelea studiulŭ acesta filologicŭ se continuă în partea III sub titlu : *Linguistica în specie*, din care aŭ şi eşitŭ vre-o 3 cóle, care însă nu facŭ obiectulŭ analiseĭ de faţă.

Creḑêndŭ că cu analisa, de şi cam fugitivă, făcută acestuĭ studiŭ noŭ alŭ d-luĭ Hăsdeŭ, am indigitatŭ atâtŭ coprinsulŭ câtŭ şi importanţa luĭ, mĕ resumŭ şi ḑicŭ : Sciinţa linguisticeĭ, de şi încă tênĕră şi fragedă, s'a apucatŭ totuşĭ chiarŭ şi de limba nóstră ca să o studieze, însă cum? făcêndŭ mulţĭ cu ea, cum am ḑice, experimentum in corpore vivo. În acelaşĭ timpŭ la noĭ acasă amuţindŭ vocea filologilorŭ de profesiune, saŭ prin mórte, saŭ apĕsaţĭ de bĕtrâneţe estreme, ne pomenirămŭ că-şĭ arógă dreptŭ de regulatorĭ aĭ limbeĭ, nu bărbaţĭ carĭ să-şĭ fi luatŭ vre-o dată cultivarea

eĭ de problemă a vieţeĭ lorŭ, ci cu totulŭ alţiĭ, din alte sfere ale activităţiĭ omenescĭ, între carĭ maĭ mulţĭ ómenĭ tinerĭ, fărmecaţĭ maĭ vîrtosŭ de unŭ dialectŭ orĭ şi numaĭ de unŭ jargonŭ alŭ vre-uneĭ comune urbane maĭ marĭ, cu care audulŭ lorŭ s'a dedatŭ de la nascere. O anarchiă ruşinósă ne ameninţă limba şi prin urmare onórea naţională. D-lŭ Hăsdeŭ vine cu studiele sale şi, apostrofândŭ pe cărturariĭ pămêntenĭ şi străinĭ, le dice să contenéscă cu acestŭ vagabundagiŭ linguisticŭ, să reîncépă de acolo de unde aŭ încetatŭ bětrâniĭ, să se pună pe studiŭ fórte seriosŭ, să se abată iute de la nefasta idee de a da naţiuniĭ românescĭ o limbă de modă ca tóte modele efemere, ci să lucre din resputerĭ la înălţarea unuĭ edificiŭ măreţŭ şi fórte durabilŭ, care să merite în adevěrŭ numele sublimŭ de *limbă naţională comună*, fără care nu este naţiune. Şi d-lŭ Hasdeŭ, aşternêndŭ maĭ bine calea spartă de bětrânĭ, arată cărturarilorŭ şi direcţiunea în care avemŭ să o continuămŭ.

Acestea şi altele sunt, după mine, calităţĭ ale studiuluĭ sěŭ, care merită a fi remunerate cu premiulŭ Eliade de 5000 leĭ nouĭ.

*

Totŭ d-lŭ *Bariţŭ* dă cetire următoruluĭ raportŭ asupra cărţiĭ d-luĭ G. G. Meitani : *Studie asupra constituţiuneĭ Românilor, saŭ esplicarea pactuluĭ nostru fundamental din 1 Iulie 1866*, fasciculele I, II, III.

Domnilorŭ Membri,

Comentariele făcute legilorŭ fundamentale şi altorŭ legĭ sancţionate, scrise bine şi propagate înţelepţesce, sunt nu numaĭ folositóre, ci în casurĭ nenumĕrate chiarŭ necesare. Ele deştéptă consciinţa drepturilorŭ omenescĭ, nutrescŭ totŭ o dată respectulŭ către legile statuluĭ. Considerate din acestŭ punctŭ de vedere, studiele onor. domnŭ G. G. Meitani, intrate la concursŭ pentru unŭ premiŭ academicŭ, eŭ unulŭ salutŭ publicarea lorŭ cu bucurie.

In tóte ţěrile libere una din grijile principale ale guvernelorŭ şi ale scóleĭ este, ca să propage la poporŭ prin tóte căile şi mijlócele cunoscinţa legilorŭ fundamentale şi noţiunĭ câtŭ maĭ multe din le-

gile civile, administrative și penale. In statele unite nord-americane constituțiunea republiceĭ se vede afiptă pe table elegante pe la localurĭ publice, chiarŭ și pe la așa numitele hotelurĭ. In maĭ multe state europene, compendie poporane de legĭ se daŭ în mânile scolarilorŭ din clasele primare, se propunŭ și se esplică la înțelesulŭ lorŭ. Are decĭ dreptate d-lŭ Meitani, cândŭ, în prefațiunea sa dela fasc. III, pune temeiŭ mare pe *necesitatea* de a se comenta și cunósce constituțiunea țěreĭ, și totŭ așa dreptate are, cândŭ pune la unŭ fasciclu, ca notă, următórele sentințe pronunțate și scrise de către onor. d. Ion Ghica, senatorŭ și totŭ o dată președinte alŭ Academieĭ (vedĭ fasc. IV).

Convinsŭ de multŭ despre necesitatea comentarielorŭ de natura acestora, am cititŭ și eŭ pe ale d-luĭ Meitani cu atențiunea de care este capabilă etatea mea înaintată și am aflatŭ, că deși acestea nu sémănă a fi scrise ca să pătrundă la masele poporuluĭ puținŭ preparatŭ pentru studie de acestea, ele însă merită cu atâtŭ maĭ multŭ atențiunea claselorŭ mijlocie, trecute celŭ puținŭ prin scólele medie, și chiarŭ pentru jurisconsulțiĭ de profesiune potŭ fi de mare folosŭ, în o mulțime mare de casurĭ și anume în acelea, unde se tragŭ paralele instructive între constituțiunea Românilorŭ și între constituțiunile maĭ vechĭ și maĭ recente, ale altorŭ staturĭ libere.

Din studiele d-luĭ Meitani s'aŭ depusŭ la concursŭ în terminulŭ prevědutŭ de regulamentulŭ Academieĭ, cele dintâiŭ treĭ fascicule, voluminóse destulŭ, pentru că să pótă trece și de ceea ce numimŭ volume orĭ tomurĭ.

In fasc. I, după ce laudă în prefațiune așeḑarea principiuluĭ de domniă hereditară, îndată la începutulŭ studiuluĭ sěŭ, dă definițiunea Statuluĭ, ocupându-se apoĭ și de opiniunea respectivă a luĭ J. J. Rousseau, cum și de natura statelorŭ antice, trece la cele dóue cestiunĭ de supremŭ interesŭ:

Ce este națiunea? Ce este poporulŭ?

Ajungêndŭ apoĭ cu aplicarea ce face pînă la congresulŭ și la convențiunea din Paris (1856—1858), definesce granițele Românieĭ și îșĭ dă rěspunsŭ la o altă întrebare: *Pînă unde se întinde gintea ro-*

mână? Constată apoĭ în terminĭ categoricĭ, că teritoriulŭ Româniеĭ este nealineabile.

Dela pag. 26 înainte dă câte-va definiţiunĭ ale cuvêntuluĭ *constituţiune*, a dreptuluĭ *politicŭ*, publicŭ, şi publicŭ europeanŭ; atinge perderea Basarabieĭ şi, vorbindŭ despre congresulŭ dela Berlin, atinge şi *arta politică* a luĭ Machiavelli, voesce mĕsurĭ severe atâtŭ contra cesiuniĭ de teritoriŭ, câtŭ şi contra colonisăriĭ cu elemente străine. Trecêndŭ la statistica poporaţiuniĭ rurale, trage maĭ multe paralele, pînă ce ajunge şi la relaţiunile din Anglia.

Dela pag. 101 începe şi continuă cu comentarea dreptuluĭ publicŭ şi a părţilorŭ sale; vorbindŭ pe largŭ despre naturalisare, se ocupă şi de cestiunea Evreilorŭ, de importanţa proprietăţilorŭ rurale, la care nu voesce să admită pe străinĭ : patria o numesce *sentimentŭ sântŭ alŭ iubiriĭ către marea unitate a statuluĭ.*

Pe paginele 173—180 autorulŭ susţine o doctrină asupra căreia mĕ simţŭ obligatŭ a trage atenţiunea tuturorŭ Românilorŭ, căcĭ adică d-sa mânecă dela principiulŭ : *Unitatea naţională este maĭ puternică decâtŭ unitatea politică.* Preste totŭ lupta d-luĭ Meitani contra cosmopolitismuluĭ vagabundŭ se întinde ca unŭ firŭ roşu prin o parte mare a studiuluĭ sĕŭ.

De aci pînă la finea acestuĭ fasciclu comentatorulŭ ne arată, cum înţelege d-sa egalitatea.

Tendinţa autoruluĭ şi spiritulŭ în care comentéză constituţiunea patrieĭ sale, se cunósce de ajunsŭ din fasc. I; dar şi în următórele fascicule sunt tractate cestiunĭ importante. Aşa în fascicula II, după ce premite scrisórea onor. d. A. Creţescu, primŭ preşedinte la Inalta Curte de Casaţiune, intrândŭ în studiŭ, se ocupă de organisarea drepturilorŭ politice; intónă din noŭ egalitatea, recomandă studiarea trecutuluĭ, a istorieĭ nóstre, analiséză aristocraţiile feudale, esplică ce trebue să fie legea şi ce libertatea civilă, personală, politică; aduce esemple din Anglia, Francia, Belgia; esplică cum să fie înţelésă şi aplicată arestarea preventivă numaĭ ca escepţiune, liberarea pe cauţiune, respingerea forţeĭ prin forţă, confiscarea averilorŭ ca pedépsă o condamnă; aci însă vine la legea vămilorŭ şi la mo-

nópolurĭ, unde încapŭ escepţiunĭ; arată cum pedépsa morţiĭ în România este desfiinţată.

De aci înainte, tractândŭ încă pe largŭ despre dreptulŭ de *proprietate*, susţine, în oposiţiune flagrantă cu comunistiĭ şi cu toţĭ bandiţiĭ, că de cândŭ lumea, societatea prosperă a fostŭ numaĭ acolo unde proprietatea a fostŭ temelia pe care s'a aşeḑatŭ organisarea statuluĭ. Inchee cu comentarea proprietăţiĭ date ţĕranilorŭ şi a sclavieĭ de altă dată.

Fasc. III. In prefaţiune spune, că a urmatŭ metodulŭ exegeticŭ; face unŭ studiŭ în sborŭ de pasere asupra celorŭ maĭ însemnaţĭ publicistĭ cunoscuţĭ, carĭ aŭ scrisŭ despre dreptulŭ constituţionalŭ. In textŭ desvóltă idea libertăţiĭ de consciinţă, libertatea cultelorŭ; necesitatea absolută a religiuniĭ, fără care omulŭ nu póte trăi în lumea acésta : toleranţa religiósă în România, persecuţiunile religióse, religiunea mosaică, dogma luĭ Mahomedŭ, principiile religiuniĭ creştine: iubiţi-vĕ uniĭ pe alţiĭ, trăiţĭ în pace şi în economiă; exercíţiulŭ cultelorŭ, egalitate perfectă între cultulŭ religiunilorŭ recunoscute pînă astăḑĭ, legea sinodală din 1872, despre ţinerea registrelorŭ stăriĭ civile, şi eclesiastice; controversa. Libertatea instrucţiuniĭ e tractată pe largŭ dela pag. 81—122.

Dela pag. 122 se discută instituţiunea preseĭ şi libertatea, cum şi licenţa, desfrĕnarea eĭ şi pedepsele de a se dicta prin *juriŭ*.

Dela 171 înainte apĕră în terminĭ categoricĭ secretulŭ scrisorilorŭ şi alŭ depeşelorŭ telegrafice, asemănândŭ epistola depusă la postă cu o cetate ce nu se póte ataca. Aci apoĭ atinge şi interesele comerciale şi pre cele politice; trece la monopolulŭ postelorŭ şi aruncă întrebarea, dacă judecătorulŭ de instrucţiune póte saŭ nu străbate în biroulŭ telegrafo-postalŭ.

Dela pag. 303 se întinde asupra importantuluĭ dreptŭ de întrunire, de asociărĭ, pe care le află fórte folositóre.

Dela pag. 229 vine cercetatŭ dreptulŭ de a adresa petiţiunĭ la autorităţile publice şi dreptulŭ de a trage la rĕspundere pe funcţionarĭ; după acestea vorbesce iarăşĭ despre *naţionalitate*, ḑicêndŭ «că acésta

«nu se conservă decâtŭ prin legătura ce apropie, unesce și strînge «pe omŭ de țéra sa.»

La pag. 260 estradarea refugiațilorŭ politicĭ este *oprită*. Străinulŭ este consideratŭ ca unŭ adevĕratŭ óspe, acestа însă nu trebue să abuseze de acéstă situațiune. Aci autorulŭ memoréză templele de refugiŭ din anticitate, apoĭ Atena și Roma, în fine pe renumitulŭ Vattel despre îndatorirea estradărilorŭ.

Acésta este ca într'o cójă de nucă cuprinsulŭ celorŭ treĭ fascicule. In ce direcțiune va continua și cum va termina d-lŭ autorŭ aceste studie ale sale se va cunósce maĭ târdiŭ. Eŭ din parte-mĭ am citĭtŭ și fasc. IV și aflu, că se continuă în aceeașĭ direcțiune și în acelașĭ spiritŭ.

Aflândŭ eŭ atâtea ideĭ prețióse în aceste studie, cum și aplicarea lorŭ în partea cea maĭ mare nimerită la gradulŭ de cultură, la recerințele actuale și viitóre ale națiuniĭ și patrieĭ române, nu esitezŭ a le recomanda pentru premiulŭ statuluĭ George Lazărŭ.

*

D-lŭ Ion Ghica dă citire raportuluĭ asupra scrierilorŭ d-luĭ Vasile Alexandri: *Poesiĭ*, vol. III, *Legende nouĕ.* — *Ostașiĭ noștri* și *Despot-Vodă* legendă istorică în versurĭ.

Domnilorŭ,

Luândŭ de la comisiunea premielorŭ însărcinarea de a-ĭ face o dare de sémă despre operele d-luĭ Vasile Alexandri, propuse la concursurile literare de estimpŭ, m'am simțitŭ îndată stênjinitŭ în acéstă lucrare printr'unŭ scrupulŭ fórte firescŭ. Este aprópe o jumătate de secolŭ de cândŭ eŭ unulŭ am mulțămirea să vețuescŭ în cea maĭ intimă frăție de ideĭ și de simțiminte cu scriitorulŭ ale căruĭ opere aveamŭ să le prețuescŭ; îmĭ era dar témă că impresiunile și judecata mea aŭ să fiă influințate printr'o părtinire simpatică de care, vrêndŭ nevrêndŭ, mĕ temŭ că nu m'așŭ fi pututŭ cu totulŭ libera.

M'am întrebatŭ atuncĭ : ce să facŭ ca să rĕmânŭ dinaintea d-vóstre

şi a scriitoruluĭ ce aştéptă alŭ nostru verdictŭ, judecătorŭ dreptŭ şi neademenitŭ de prietenescĭ avînturĭ?

Cugetândŭ la aceste m'am opritŭ la o hotărîre, pe care vĕ potŭ încredinţa că am observat'o cu scumpete, aducêndŭ astădĭ dinaintea d-vóstre numaĭ şi numaĭ ceea ce ea mi-a dictatŭ : adică, am impusŭ tăcere şi inimeĭ şi cugetăriĭ mele şi m'am decisŭ să întrebŭ pe alţiĭ carĭ nu se aflaŭ în situaţiunea mea sufletéscă ceea ce dênşiĭ credŭ despre operele d-luĭ Vasile Alexandri şi maĭ cu sémă despre cele din urmă ale séle producţiunĭ literare.

Am cercetatŭ, am ascultatŭ, ş'am înscrisŭ pe rândŭ cele ce mi s'aŭ spusŭ; iar dintr'acestea tóte am îndrugatŭ raportulŭ, póte cam straniŭ, cu care mĕ presintŭ acum dinaintea d-vóstre.

Totuşĭ elŭ nefiindŭ alŭ meŭ propriŭ, ci alŭ multora, alŭ voceĭ publice, elŭ are negreşitŭ şi unŭ meritŭ maĭ mare, şi rădăcinĭ maĭ multiple şi unŭ credĕmêntŭ maĭ obştescŭ: vox populi vox dei.

* * *

«Plăcută viéţă trebue să fiă aceea de la Mirceşcĭ, — îmĭ spunea maĭ deunădi o persónă care nicĭ odată nu trecuse prin lunca Siretuluĭ, nicĭ călcase pragulŭ ospĕtosŭ alŭ poetuluĭ nostru, — plăcută viéţă trebue să fie aceea în care unŭ omŭ cu inimă póte să dea liberŭ cursŭ imaginaţiuniĭ séle şi, admirândŭ prefacerile succesive ale natureĭ, saŭ rĕsfoindŭ în cărţĭ şi în minte-ĭ vechile tradiţiunĭ legendare şi istorice, pe carĭ în mare parte elŭ însuşĭ le-a dibuitŭ, află totŭ de odată în geniulŭ sĕŭ propriŭ şi puterea şi înlesnirea de a reproduce cu farmecŭ armoniosŭ de stilŭ tablourile ce cu miĭ de capriciĭ se desfăşóră dinaintea ochilorŭ luĭ.»

«Adĭ prin strofele-ĭ măestre elŭ nimeresce a strămuta de sub a sa proprie vedere, la a nóstră privire uimită :

> Câmpul lung şi lat ce-albesce
> Ca un strat de mărgărint.
> Alba lună sus lucesce
> Ca icoană de argint,

Și apare nemișcată
In abis nemărginit
Ca pe marea înghețată
Unŭ vas mare troenit.

Miedul nopțiĭ!.. totul tace!
Lumea pare un mormînt
Unde mort și rece zace
Leșul mareluĭ pămînt,
Și sub bolta cea senină
Miĭ de stele cu foc viŭ
Varsă-o jalnică lumină
Pe gigantul seŭ secriŭ (1)!

«Câtŭ-va timpŭ maĭ apoĭ, péna-ĭ împinsă și maĭ repede de o veselă suflare primăvĕrósă, ne mângâe alinŭ, spuindu-ne cum:

Vîntul iute se scula...
Peste fag cu fruntea lată
El incepe a sufla
A sufla ca nicĭ odată.
In curĕnd a luĭ suflare
Coaja faguluĭ despică,
Și la ochiĭ luí apare
Un lucéfĕr de fetică.

Mîndră, albă, scump odor,
Cu zimbire-atrăgĕtoare,
Și duĭoasă ca un dor
De simțire iubitoare.
La plăcuta sa ivire
Esŭ albinele cu mĭere
Și sub veselaĭ ochire
Lumea saltă 'n re'nviere.

Ea remâne în ecstaz
La a soareluĭ lumină.
Pe 'nfloritul eĭ obraz
Luce-o rouă briĭantină,

(1) Din *Nóptea albă;* în: Legende nouĕ, pag. 24.

Şi pe frunte-ĭ se indoae
O ghirlandă înverḑită,
Şi pe gură-ĭ se desfoae
Dulce rosă 'mbobocită (1).

«Acestea şi multe alte viĭ tablourĭ ca acestea adunate, în «Legendele noue» ce a publicatŭ în anulŭ trecutŭ d-lŭ Alexandri, sunt resunete sonore ale acelorŭ minunate armoniĭ ale natureĭ, ale acelorŭ nepreţuite «Pastelurĭ» carĭ de multŭ l'aŭ şi consfinţitŭ ca neasemuitulŭ ḑicĕtorŭ alŭ tuturorŭ încântărilorŭ frumóseĭ nóstre patriĭ.

«Dar musa ce s'a adăpostitŭ acum în Mircescĭ este o fiinţă deprinsă a se resfăţa în tóte darurile lumiĭ; ea nu se mulţămesce numaĭ, ascunsă sub iie şi cătrinţă, să rătăcéscă culegêndŭ fluturĭ şi floricele prin lunca Siretuluĭ; ea une-orĭ îşĭ maĭ aduce aminte şi de multele şi feluritele ţĕrmurĭ, pe unde odinióra a colindatŭ pribeagă, purtândŭ pretutindine dorulŭ ţĕreĭ; eĭ îĭ place, povestindu-ne vechĭ şi crunte tradiţiunĭ din locurĭ străine, a ne spune încă, mlădiindu-şĭ glasulŭ pe tonulŭ lenosŭ alŭ manelelorŭ orientale cum :

Pe Bosfor lungĭ caice de-o formă sprinteoară
Se 'ntrecŭ cu *Elcovaniĭ* ce 'n faţa apeĭ sboară,
Ear altele, maĭ multe, cŭ-o leneşă mişcare,
Sub zidurĭ de haremurĭ plutind în legănare,
Prin sunet de tamburǎ şi glasurĭ de manele
Cadînele frumoase le chiamă la zebrele.
Câţĭ ochĭ aprinşĭ de dorurĭ sclipescŭ în Kullelli,
In Scutari, Galata, Bey-koz şi Kandilli!
Şi câte inimĭ june de gingaşe vergine
Se batŭ in sinurĭ albe, se umflă de suspine!
Regine-ale-omenireĭ! comorĭ de fericire
Căḑute în robie, lăsate 'n părăsire!
Ah! cine se gândesce la ele, când *Islamul*
Serbâreĭ Musulmane deschide Bairamul
Şi când Murad Gaziul permite veselieĭ
Se urle aruncată în braţele orgieĭ? —
Resunŭ âmbele malurĭ de cântice voioase,
In strade, 'n cafenele, în pieţĭ mult sgomotoase,

(1) Din *Vêntulŭ miaḑă-ḑi;* în : Legende nóue, pag. 32.

Ş'acum Stambulul ride, şi bea, şi clocotesce
De-un chef ce până 'n ḑioă crescênd se prelungesce;
Dar cheful cel maĭ mare il gustă pe sofa
Doĭ gemenĭ de beţie, Murad şi Mustafa.
Sub bolta ciselată cu fine arăbescurĭ
A unuĭ kĭosk de vară, văpsit cu dalbe frescurĭ,
Ce vesel îşĭ deschide fereştile pe mare,
Lăsând se-l recorească bosforica suflare;
In dulcea atmosferă de plante aromate
Ce ardŭ in căţulete prin colţurĭ aninate
Unind cu-a narghileleĭ narcotice parfumurĭ,
Esenţa 'mbĕtătoare ascunsă 'n a lor fumurĭ;
Pe splendíde covoare, molatice, Persane,
Pe perne de matasă cusute de Sultane
Şĕdŭ faţă 'n faţă, singurĭ, Sultanŭ Murad Gaziul,
Sultanul prea puternic şi Mustafa Becriul,
Alăture cu dînşiĭ pe jos sîntŭ aşeḑate
Tablale marĭ de aur cu fructe incărcate
Şi cupe 'n petre scumpe, şi largĭ cristalurĭ pline
De vinurĭ şi de vutce topaze şi rubine. —
Stăpânul şi cu robul pe cóte răzemaţĭ,
Sub valurĭ de lumină sîntŭ veselŭ inundaţĭ
Prin patru globurĭ albe ce'n boltă 's arḑĕtoare,
Ca patru marĭ fragmente căḑute chiar din soare.

Sultanul ride 'n hohot; la rîsul luĭ ce sbĭară
Respundŭ din sinul nopţiĭ un urlet lung de fiară
Şi răcnete de oamenĭ ce strigă : Evallah!
«Anĭ mulţĭ să veselească sublimul Padişah!»
Căcĭ sub fereştĭ, în curte, doĭ tigri din Atlas
Respândŭ infiorare cu aprigul lor glas,
Şi dincolo de curte, pe valurĭ legănate,
Se 'ndésă o mulţime de barce adunate.

S'ar crede că poporul din umbră-acum asistă
Se afle cât de mare deosebire-ecsistă
Intr'un Sultan ce ride ş'un tigru cu rănjire,
Când om şi fiară 'n inimĭ n'aŭ nicĭ o osebire (1).

(1) Din *Murat Gazi Sultanul şi Becri Mustafa;* în : Legende noue, pag. 51.

«Astŭ-felŭ de descrierĭ, dar póte maĭ incompletŭ desvoltate, ne-a presentatŭ poetulŭ și atuncĭ cândŭ, în cânturile sale de junie, adunate succesivŭ sub titlurile de *Lacrămióre* și de *Mărgăritărele*, musa luĭ totŭ-dé-una vióe și spornică nu-șĭ acordase încă prețiósele răgazurĭ de la Mircescĭ, ca să lămuréscă sub maĭ statornice forme impresiunile și amintirile eĭ poetice.

«Pe atuncĭ ea era o copilă gingașă și sglobie; rîdea și plângea lesne, furându-ne mereŭ inimele. Acum s'a făcutŭ femee mândră și mintósă; zîmbetulŭ eĭ e plinŭ de darnică bunătate, lacrămile-ĭ sunt mângăerĭ.

«Glasulŭ eĭ se înalță acumŭ cu resunete trufașe, cândŭ ea cântă vitejiile strămoșescĭ, - ea care odinióră abia dóră de cuteza, istéța, să dică din frundă cum că:

In pădurea de la Strungă
Sunt de ceĭ cu pușca lungă
Cariĭ daŭ chiorâșĭ la pungă,

astă-dĭ, după ce șĭ-a înstrunatŭ falnicŭ córdele lireĭ spre a lăuda în limba ce li se cuvine, pre eroiĭ de la *Dumbrava roșie*, se simte acum în dreptŭ și în putere a deschide prin rostulŭ sĕŭ fatidicŭ, orizonturĭ de nemărginită mărire țĕreĭ nóstre și a dice cu duiósă mândrie:

Tu, scumpă Bucovină, odraslă românească!
Tu, cuĭbul vitejieĭ, tu, fală stremoșească!
Respunde 'n fața lumeĭ cŭ a ta despre țuire
Acelor ce aclamă a ta nenorocire.
Străiniĭ te insultă l'a sóreluĭ lumină
Ca pe un șoĭm ce 'l roade o lacomă vermină.
Eĭ ridŭ de tine astădĭ credênd c'a lor grămadă
De-acum pe vecĭnicie te face a lor pradă;
Dar nu te potŭ ajunge insultele profane
Când eștĭ vlastarea, fiĭca cohortelor romane,
Când, falnic rezemată pe vechile mormînturĭ,
Păstrezĭ în al tĕŭ suflet anticele avînturĭ;
Când fie-care arbor din codri-țĭ fioroșĭ
Cuprinde o legendă din timpiĭ glorioșĭ:

Când fie-care stîncă, și plaiŭ, și rîŭ, și nume
Atestă că nu piere romana gintă 'n lume!
Prin aer câte-odată se vedŭ trecênd in sbor,
Lungĭ cârdurĭ de corbĭ negri cu svon croncănitor. —
Flămânḑĭ, eĭ cad pe câmpurĭ, se cred stăpânĭ pe țéră
Dar e destul să vadă unŭ uliŭ, ca să peară.
Pe ceriurile-albastre adese orĭ s'adună
Troene 'ntunecoase de negri norĭ ce tună. —
Se pare c'aŭ să verse potopul pe pămênt
Dar ca se'ĭ răsipească ce trebue?... unŭ vînt (1).

«Dar âncă și maĭ susŭ, âncă și maĭ departe năzuesce și ajunge cu deplinŭ succesŭ vocea acumŭ maturită a museĭ române a luĭ Alexandri. Ea spune; și tóte națiunile, surorĭ maĭ marĭ ale națiuniĭ române, o ascultă, o admiră, o aclamă, cândŭ ea întónă, pe graiulŭ strămoșescŭ, lauda ginteĭ latine.

Latina gintă e regină
Intre-ale lumeĭ ginte marĭ;
Ea poartă 'n frunte-o stea divină
Lucind prin timpiĭ secularĭ.
Menirea eĭ tot inainte
Măreț indreaptă pașiĭ seĭ.
Ea merge 'n capul altor ginte
Versând lumină 'n urma eĭ.

Latina gintă e vergină
Cu farmec dulce, răpitor;
Străinu 'n cale-ĭ se inclină
Și pe genunchĭ cade cu dor.
Frumoasă, vie, zimbitoare,
Sub cer senin, in aer cald,
Ea se mireazǎ 'n splendid soare,
Se scaldă în mare de smarald.

Latina gintă are parte
De-ale pămîntuluĭ comorĭ
Și mult voiosŭ ea le imparte
Cu celelalte-a eĭ surorĭ,

(1) Din *Răpirea Bucovineĭ*; în: Legende nouĕ, pag. 8.

Dar e teribilă 'n mănie
Când braţul eĭ liberator
Lovesce 'n cruda tiranie
Şi luptă pentrŭ-al seŭ onor.

In ḑioa cea de judecată
Când faţă 'n cer cu Domnul sfînt,
Latina gintă-a fi 'ntrebată
Ce-a făcut pe-acest pămînt?
Ea va respunde sus şi tare:
«O! Doamne 'n lume cât am stat,
«In ochiĭ seĭ plinĭ de-admirare
«Pe tine te-am representat! (1)»

«A! negreşitŭ fericitŭ este acelŭ bărbatŭ, — dintre noĭ toţĭ singurŭ alesŭ, — carele în sînulŭ societăţiĭ nóstre, aşa de turburate, a sciutŭ cu stăruinţă să se urce, să se urce linŭ şi mereŭ pe treptele ce însuşĭ geniulŭ sĕŭ le a duratŭ temeĭnicŭ în timpŭ de patru-ḑecĭ de anĭ, şi acum, de pe înălţimea intelectuală în care trăesce póte să cuprindă cu mintea şi să traducă cu graiulŭ tóte măririle, tóte virtuţile, tóte bunurile, tóte încântările, tóte gloriele şi tóte frăţescile legăminte ale patrieĭ séle! Ferice colţulŭ acela de pămêntŭ românescŭ, unde elŭ află răgazŭ priinciosŭ spre a întocmi şi a făuri cu închipuirea-ĭ bogată şi cu péna-ĭ măéstră, atâtea nepreţuite podóbe cu carĭ elŭ dă astă-ḑĭ frumóseĭ opere a vieţeĭ séle trecute unŭ luciŭ din ce în ce maĭ strălucitŭ! Ferice şi naţiunea care îlŭ posedă,... dacă ea scie a-lŭ preţui!»

Acestea mi le spunea cu focŭ interlocutorulŭ meŭ, care numaĭ din scrierile séle cunoscea pe amiculŭ meŭ Alexandri, întrerupêndŭ, — cum făcuĭ şi eŭ, — apreţuirile séle cu citirĭ din volumulŭ de *Legende noue*. Şi dreptŭ să vĕ spunŭ, Domnilorŭ, că după fie-care bucată citită mi se părea şi mie, că cu dreptŭ cuvêntŭ ne-amŭ puté mândri şi noĭ cu asemenea ideĭ, cu asemenea versurĭ.

(1) *Cântecul gintei latine*; in: Legende noue, pag. 1.

* * *

Dar, spre a nu eși din făgăduința ce v'amŭ datŭ, să nu vorbescŭ despre impresiunile mele personale, dați-mĭ voiă a vĕ relata ceea ce-mĭ dicea totŭ maĭ de unădĭ unŭ ostașŭ alŭ nostru nu tocmaĭ cărturarŭ, carele și dînsulŭ luase parte, cu óre-care vrednicie, la luptele nóstre răsboinice de acum treĭ anĭ :

«Că adică amŭ trăitŭ bine pe câtŭ amŭ statŭ în jurulŭ Plevneĭ, dĕŭ, acésta nu o póte dice nimenĭ. Dar, orĭ-câtŭ de rea ne-a fostŭ acolo viéța, nu sciŭ de ce cu mare plăcere îmĭ aducŭ aminte de dînsa. Mĕ gândescŭ la tóte nevoile, la tóte neajunsurile, la tóte primejdiile, și adeseorĭ mi se pare că le vĕdŭ trecêndŭ tóte acestea pe dinaintea ochilorŭ meĭ; dar, dreptŭ să-țĭ spunŭ, nicĭ o dată nu mi se înfățișéză ele maĭ lămurite și maĭ cu plăcere de câtŭ atuncia cândŭ citescŭ versurile din cărticica *Ostașiĭ noștri* a d-luĭ Alexandri.

«Óre fost'a și d-luĭ atuncĭ pe acolo? Căcĭ eŭ, nicĭ l'amŭ vĕdutŭ prin acele locurĭ, nicĭ amŭ auditŭ de d-luĭ pe timpulŭ acela. Cu tóte acestea, așa de bine spune cum tóte s'aŭ petrecutŭ, în câtŭ poțĭ să și jurĭ că a trăitŭ traiulŭ nostru, că a fostŭ părtașŭ la tóte durerile și la tóte nevoile încercate de noĭ, că a rîsŭ cu noĭ séra la glumele din jurulŭ foculuĭ.

«Ea ascultă, rogu-te, povestea luĭ *Peneș Curcanul* (1), — (cine va fi fostŭ acela, că din regimentulŭ meŭ nu era; dar fie, că ș idînsulŭ a fostŭ românŭ verde!) —

«Plecat-amŭ noă din Vasluĭ
Și cu sergentul dece,
Și nu-ĭ era, dĕŭ, nimĕruĭ
În peptŭ inima rece.
Voioșĭ ca șoimul cel ușor
Ce sboară de pe munte
Aveam chiar pene la picior,
Ș'aveam și pene 'n frunte.

Toțĭ Dorobanțĭ, toțĭ căciularĭ,
Românĭ de vița veche,
Purtând opincĭ, suman, ițarĭ
Și cușma pe-o ureche.

(1) *Peneș Curcanul*; în Ostașiĭ noștri pag. 92.

Ne dase nume de Curcanĭ
Un hâtru bun de glume,
Noĭ am schimbat, lângă Balcanĭ
Porecla în Renume!

Din câmp, de-acasă, de la plug
Plecat-am astă vară
Ca se scăpăm de Turcĭ, de jug
Sermana scumpa ţară.
Aşa ne spuse'n graiul sĕŭ
Sergentul Mătrăgună,
Şi noĭ ne-am dus cu Dumnezeŭ,
Ne-am dus cu voe bună.

Orĭ cine 'n cale ne 'ntâlnea
Căntând în gura mare,
Stătea pe loc, s'adimenea
Cuprins de admirare;
Apoĭ în treacĕt ne 'ntreba
De mergemŭ la vr'o nuntă?
Noĭ respundeam în hohot : «ba,
«Sburăm la luptă cruntă!»

— Cù ḑile mergeţĭ, dragiĭ meĭ,
«Şi să veniţĭ cu ḑile!»
Ḑiceaŭ atuncĭ bătrînĭ, femeĭ
Şi preoţĭ şi copile; —
Dar cel sergent făr' de musteţĭ
Răcnea : «Se n'aveţĭ teamă
«Românul are şepte vieţĭ
«În pieptu-ĭ de aramă!»

Ah! cuĭ ar fi trecut prin gând
Ş'ar fi creḑut vr'odată
Că mulţĭ lipsi-vor în curênd
Din mindra noastră ceată! —
Priviţĭ! din noă câţĭ eram
Şi cu sergentul ḑece,
Rĕmas'am singur eŭ . . . şi am
În piept inima rece!

XLIV

Crud e când intră prin stejarĭ
  Năprasnica secure
De-abate toţĭ copaciĭ marĭ
  Din falnica pădure!
Dar vaĭ de-a lumeĭ neagră stea
  Când mórtea nemilósă
Ca'n codru viŭ pĕtrunde 'n ea
  Şi când securea-ĭ coasă!

Copiĭ! aduceţĭ un ulcĭor
  De apă de sub stîncă
Se sting pojarul meŭ de dor
  Şi jalea mea adîncă.
Ah! ochi-mĭ sîntŭ plinĭ de scînteĭ
  Şi mult cumplit mĕ doare
Când me gândesc la fraţiĭ meĭ
  Cu toţĭ periţĭ în floare.

Cobuz ciobanu 'n Calafat
  Cănta voios din fluer,
Ear noĭ jucam hora din sat
  Rîḑêndŭ de-al bombeĭ şuerŭ
De-odat' o schijă de obuz
  Trăsniad,... mănca-o-ar focul
Retează capul luĭ Cobuz
  Ş'ast-fel ne curmă jocul.

Treĭ ḑile 'n urmă am rĕsbit
  Prin Dunărea umflată
Şi nu departe-am tăbărît
  De Plevna blestemată.
In faţa noastră se 'nălţa
  A Griviţeĭ redută,
Balaur crunt ce-ameninţa
  Cu ghiara-ĭ nevĕḑută.

Dar şi noĭ încă o păndeam
  Cum se păndeşte-o fiară,
Şi tot chiteam şi ne găndeam
  Cum se ne cadă în ghiară?

XLV

Din ḑiorĭ în ḑiorĭ, şi Turcĭ şi noĭ
Svĕrleam in aer plumbiĭ,
Cum svêrlĭ grăunţĭ de popuşoĭ
Ca se hrănescĭ porumbiĭ.

Şi tunurĭ sute bubueaŭ . . .
Se clătina pămîntul!
Şi miĭ de bombe vîjieaŭ
Trecênd în sbor ca vîntul.
Şedea ascuns Turcu 'n ocol
Ca ursu 'n vizunie.
Pe când trăgeam noĭ tot în gol,
El, tot in carne vie . . .

Ţinteş era dibaciŭ tunar
Căcĭ toate-a luĭ ghiulele,
Loveaŭ turcescul furnicar,
Ducênd moartea cu ele.
Dar intr'o ḑi veni din fort
Un glonte, — numaĭ unul, —
Şi bietul Ţinteş căḑu mort,
Îmbrăţişându-şĭ tunul.

Pe-o noapte oarbă, Bran şi Vlad
Eraŭ in sentinele.
Ferbea vĕzduhul ca un iad
De bombe, de şrapnele.—
In ḑiorĭ găsit-am pe-amêndoĭ
Taĭaţĭ de iatagane,
Alàture c'un moviloiŭ
De leşurĭ musulmane.

Sermaniĭ! bine s'aŭ luptat
Cu lifta cea păgână,
Şi chiar murind eĭ n'aŭ lăsat
Se cad' arma din mână.—
Dar ce folos! ceata scădea!
Ş'acuma remăsese
Cincĭ numaĭ, cincĭ flăcăĭ din ea
Şi cu sergentul şese!...

Veni și ḑioa de asalt,
Cea ḑi de sânge udă!
Părea tot omul maĭ inalt
Faţă cu moartea crudă.
Sergentul nostru, puiŭ de zmeŭ,
Ne ḑis'aste cuvinte :
«Cât n'om fi morţĭ, voĭ cincĭ și eŭ
«Copiĭ, tot inainte!»

Facĕnd treĭ crucĭ, noĭ am respuns :
«Amin! și Doamne-ajută!»
Apoĭ la fugă am impuns
Spre-a Turcilor redută.—
Aleleĭ! Doamne, cum sburaŭ
Voĭniciĭ toţĭ cu mine!
Și cum la șanţurĭ alergaŭ
Cu scărĭ și cu fașine!

Eată-ne-ajunșĭ!... ăncă un pas,
Ura! 'nainte, ura!...
Dar mulţĭ remânŭ fără de glas.—
Le'nchide moartea gura!
Reduta 'n noĭ răpede-un foc
Cât nu'l încape gândul.
Un șir întreg s'abate 'n loc;
Dar altul iĭ ia rândul.

Burcel in șanţ moare, sdrobind
O ţidvă păgânească.
Șoĭmu 'n redan cade răcnind :
«Moldova se trăească!»
Doĭ fraţĭ Călinĭ, ciuntiţĭ de viĭ,
Se svîrcolesc în sânge;
Nicĭ unul insă, dragĭ copiĭ,
Nicĭ unul nu se plânge.

Atuncĭ viteazul Căpitan,
Cu-o largă brazdă 'n frunte,
Strigâ voios : «cine-ĭ Curcan
Se fie Șoĭm de munte!»

XLVII

Cu steagu 'n mânĭ, el sprintenel
Viŭ sue-o scară 'naltă.—
Eŭ cu sergentulŭ, după el
Sărim de la olaltă.

Prin foc, prin spăgĭ, prin glonţĭ, prin fum,
Prin miĭ de baionete,
Urcâm, luptâm . . . eată-ne-acum
Sus, sus, la parapete.
Allah! Allah! Turciĭ răcnescŭ,
Sărind pe noĭ o sută.—
Noĭ punem steagul Românesc
Pe crâncena redută.

Ura! măreţ se'nalţă 'n vînt
Stindardul Românieĭ!
Noĭ însă zacem la pămînt,
Căduţĭ prada urgieĭ!
Sergentul moare şuerând
Pe turcĭ în risipire,
Ear căpitanul admirând
Stindardu 'n fîlfîire!

Şi eŭ, când ochiĭ am închis,
Când mĭ-am luat osînda:
«Ah! pot se mor de-acum, am dis,
«A nóstră e isbînda!»
Apoĭ când earăşĭ m'am trezit
Din noaptea cea amară,
Colo pe rânĭ eŭ am găsit
Virtutea Militară!...

Ah! da-o-ar Domnul se-mĭ îndrept
Această mână ruptă.
Se-mĭ vindec rânile din piept,
Ear se mĕ 'ntorc la luptă,
Căcĭ nu-ĭ maĭ scump nimică az
Pe lumea pămĕntească
De cât un nume de viteaz
Şi mórtea vitejească!

«Mulți, mulți alții aŭ pățitŭ ca Peneșŭ Curcanulŭ, dar ferice de dînsulŭ, căcĭ a găsitŭ cine să-ĭ facă numele nemuritorŭ. Dacă cum-va a audițŭ și elŭ, în fundulŭ cătunuluĭ sĕŭ, ce dice cântecul de dênsulŭ, negreșitŭ că pe dată i s'aŭ alinatŭ și durerile, și, dacă «șoimŭ a fostŭ de munte,» apoĭ vulturŭ s'a făcutŭ după urma cântecululuĭ.

«Cândŭ aude românulŭ lăutarulŭ cântândŭ bătuta sub umbrarŭ, îĭ intră dracu în opincă, și jócă pînă móre; dar mi-te cândŭ i se spune ostașuluĭ cu așa versŭ dulce și bărbătescŭ, laude despre statorniciea și vitejiea luĭ, apoĭ cum să nu se facă zmeŭ la bătălie? cum să nu-șĭ dea inima și viéța pentru draga de moșie? — Fapta vitejéscă e negreșitŭ lucru mare; dar într'o potrivă cu dînsa stă și vorba pusă la locŭ cu temeiŭ. Dacă ostașiĭ Românieĭ s'aŭ purtatŭ cu vrednicie pe câmpulŭ de bătae, apoĭ totŭ cu atâta vrednicie le-a cântatŭ faptele și d-lŭ Alexandri. Elŭ ne-a spusŭ, — și cu inimă duiósă ne-a spusŭ, — cum străiniĭ, carĭ pînă acum ne despreţuiaŭ, aŭ învĕțatŭ a cinsti și țéra și bărbăția nóstră.

«Ca să me credĭ, ascultă, rogu-te, și povestea *Sergentuluĭ* :

Pe drumul de costișe ce duce la Vasluĭ
Venĭa un om, cu jale dicênd în gândul luĭ :
«Maĭ lungă-mĭ pare calea acum la 'ntors acasă...
«Aş vrea se sbor, şi rana din pulpă nu me lasă !»
Şi bietul om slab, palid, avênd sumanul rupt
Şi o cămeşă ruptă bucățĭ, pe dedesupt,
Păşea trăgênd piciorul încet, — dar pe-a luĭ față
Sbura ca o lumină de glorie măreață,
Şi 'n ochiĭ luĭ de vultur adîncĭ, vioĭ şi marĭ
Treceaŭ luciόse umbre de eroĭ legendarĭ.
Opinca-ĭ era spartă, căciula desfundată,
Dar fruntea luĭ de raze părea incoronată.
Calică-ĭ era haĭna, dar străluceaŭ pe ea
Şi crucea Sfântul Gheorghe ş'a Românieĭ Stea.—
Românul venĭa singur pe drumul plin de soare
Când ĭată că aude fanfare sunătóre
Şi vede nu departe în fața luĭ venind
Un corp de oaste mîndră în aur strelucind.

Eraŭ treĭ batalĭoane de garda 'mpĕratească
Mergênd voios la Plevna, cu dor s'o cucerească.
In frunte-ĭ Colonelul semeț, pe calu-ĭ pag,
La braviĭ seĭ tovarăşĭ privea ades cu drag,
Şi inima in peptu-ĭ bătea cu foc, deşteaptă,
Căcĭ el visa, privindu-ĭ, la lupta ce-ĭ aşteaptă.
De-odat' el dă cu ochiĭ de sarbedul Român
Ce stase-'n loc la umbră, sub un stejar bătrîn,
Şi mult se minunează şi nicĭ că-ĭ vine-a crede,
Când crucea Sfîntul Gheorghe pe sinul luĭ o vede.
Ş'opreşte regimentul; ear bravul Colonel
Se 'nchină la drumețul, s'apropie de el
Şi-ĭ ḑice cu blândețe : — De unde viĭ, străine?
— Vin tocmaĭ de la Plevna. — Cum e acolo? — Bine.
— Dar aste decorațiĭ cum, cine ți le-aŭ dat?
— Chiar Domnitorul nostru ş'al vostru Impĕrat.
— Dar pentru care fapte? — Ştiŭ eŭ?... Ci că drept plată
«Că am luat eŭ steagul reduteĭ... şi pe dată
«Cu el, strepunşĭ de glonțurĭ, ne-am prăbuşit în şanț...
— Dar ce rang aĭ, voinice?—Am rang... de Dorobanț?»—
Atunce Colonelul dând mâna cu Sergentul,
Se'ntoarce, dă un ordin... Pe loc tot regimentul
Se'nşiră, poartă arma, salută cu onor
Românul, care pleacă trăgênd al luĭ picior (1).

«Este óre de milă, saŭ este de mândrie, lacrima cu care totŭ ochiulŭ se rouréză, urmândŭ cu gândulŭ în cale pe vitézulŭ dorobanțŭ românŭ, care plécă tărândŭ alŭ sĕŭ piciorŭ?»

«Ba, ḑĕŭ, e de mândrie, de curată, şi dréptă mândrie, pe care povestitorulŭ a sciutŭ, cu tainicŭ meşteşugŭ, s'o altoiéscă adâncŭ, şi în jalea şi în veselia ostaşuluĭ românŭ.

«Căcĭ e veselŭ românulŭ chiarŭ şi la vreme rea; îlŭ veḑĭ că dinaintea primejdieĭ el jócă şi rîde cu voĭe bună, maĭ alesŭ cândŭ i se spune cum:

(1) *Sergentulŭ,* din : Ostaşiĭ noştri, pag. 101.

I.

Colo 'n Plevna și 'n redute
Stau păgânii mii și sute,
Stau la pândă tupilați
Ca zăvozi de cei turbați.

Las' se șeadă mari și mici...
Trageți hora, măi voinici!

Sus, in tabăra turcească
Dat-au tusa măgărească.
Răpciugoșii crunt tușescu,
Cu ghiulele 'n noi stropescu.

Las' se crăpe, mici și mari...
Trageți hora, măi tunari!

Jos in vale, pe câmpie,
Baș-Buzuci de căsăpie
Și Cerkejii merei cumpliți
Rupu cu dinții din răniți.

Las' se rupă... rupe-i-ași!
Trageți hora, Călărași!

Ḑioa, noaptea glonții plouă,
Tot pămîntu-i ud de rouă.
Nu e rouă din senin,
Ci e sânge de creștin.

Las' se ploae ca din nori.
Trageți hora, Roșiori!

Eaca mă!... din parapete
Vine-o scroafă ca se fete
Opt godaci ș'un godăcel,
Toți cu rîtul de oțel.

Las' se fete mii de mii...
Trageți hora, măi copii!

Ne-a veni și noă-odată
Ḑi de plată și resplată
Sĕ-l aducem la aman
Pe Gaziul de Osman.

Vie!... ura!... la Balcanĭ!
Trageţĭ hora, măĭ Curcanĭ!

Cât e negru, cât e soare
Moartea șede pănditóre
Și prin șanțurĭ și prin ripĭ,
Și tot bate din aripĭ.

Las' se bată până mănĭ...
Trageţĭ hora, măĭ Românĭ! (1)

«Le-așĭ reciti acum pe tóte, căcĭ fie-care coprinde în sine câte o faptă saŭ câte o aplecare vitejéscă a ostașuluĭ nostru; fie-care în parte și tóte împreună aŭ darulŭ de a deștepta în minţile nóstre scumpe și nobile simţirĭ, simţirĭ de acelea pe care totŭ dînsulŭ, poetulŭ nostru, ni le-a lămuritŭ în aceste ale sale mândre și părintescĭ cuvinte :

Dragiĭ meĭ! din focul lupteĭ oţeliţĭ când ve'ţĭ întórce
La cămin unde Romănca așteptând, suspină, toarce,
Tot poporul : rudă, frate, soră, mamă și părinte
Ca la Domnĭ, cu pânĭ și sare, vor eși voă 'nainte.
Căcĭ din voĭ fieşte care poartă 'n frunte o cunună
Și de gloria de astăḑĭ și de gloria strebună!

Pas dar! pas tot înainte! timpul vechiŭ din noŭ zîoresce!
Viitorul Românieĭ dat-aŭ mugur ce'ncolţeșce!
O, copiĭ! de voĭ sînt mândru, simt acea mândrie mare
Care cresce cu mărirea unuĭ neam in desteptare.
Mĭ-am vĕḑut visul cu ochiĭ, de-acum pot se mor ferice!
Astăḑĭ lumea ne cunósce : *Român*, ḑice, *Viteaz*, ḑice (2).

(1) *Hora dela Plevna*, din : Ostașiĭ noștri, pag. 113.
(2) *Oda ostașilorŭ românĭ*, din Ostașiĭ noștri, pag. 123.

«Eŭ unulŭ nu sciŭ cum merge cursulŭ pricineĭ în lumea d-vóstră cea cu haĭnă albastră, — adaose sfîrșindŭ entusiastulŭ meŭ militarŭ; — dar atâta sciŭ că, dacă la noĭ în oștire, unŭ voinicŭ ar fi făcutŭ cu sabia atâtea vitejiĭ câte a însemnatŭ d-lŭ Alexandri cu condeiulŭ, apoĭ toțĭ într'o glăsuire amŭ fi cerutŭ, și Domnitorulŭ nostru, carele-ĭ și vitézŭ, și înțeleptŭ, și darnicŭ, și dreptŭ, arŭ fi și preîntempinatŭ cererea nóstră ca să-ĭ fie peptulŭ întregŭ alŭ aceluĭ voĭnicŭ acoperitŭ cu crucĭ și cu stele, care să arete lumeĭ neasemuita sa *virtute militară.*»

Vĕ lasŭ și aci să judecațĭ d-vóstră, Domnilorŭ, dacă ce a ḑisŭ din inima sa simplă vitézulŭ ostașŭ, are totŭ aceeașĭ valóre în mintea ómenilorŭ cu cultură literară.

* * *

Mărturisescŭ însă că, în cercetările mele, nicĭ pe ómeniĭ de felulŭ acesta nu-ĭ amŭ ocolitŭ, și-mĭ aducŭ aminte că într'o séră, eșindŭ de la teatru, unde se jucase, — dupĕ puterea tinereĭ nóstre trupe dramatice, — legenda istorică *Despotŭ-Vodă*, amŭ auḑitŭ unŭ criticŭ literarŭ ḑicêndŭ, cu óre-care asprime, că n'arŭ fi trebuitŭ să fie pusă pe scenă acea operă; că într'însa intriga dramatică nu oferă îndestulŭ interesŭ, că spiritulŭ sarcasticŭ și glumețŭ alŭ autoruluĭ pare adesea a face să încline scenele tragice pe alunecușulŭ comedieĭ. Critica era aspră; dar, bănuindŭ că supĕrarea judecătoruluĭ să fie provenită în parte din nesuficiența interpretăriĭ pe scenă a uneĭ opere îndelungŭ studiată de poetulŭ nostru, am rugatŭ pe Zoilulŭ sĕŭ să iea textulŭ drameĭ d-luĭ Alexandri, să-lŭ citéscă cu atențiune și să-mĭ spună în urmă dacă persistă în opiniunile séle.

Curêndŭ după aceea, avuĭ mulțămirea de a vedé pe crîncenulŭ criticŭ venindŭ cu totulŭ îmblânḑitŭ la mine și spunêndu-mĭ că «defectele aparente ce îlŭ întărîtase la representațiune, dispăruse maĭ cu totulŭ la citire; ba și maĭ multŭ, că citirea acesteĭ legende istorice, — osebitŭ de farmeculŭ ce reese din mulțimea imaginilorŭ poetice și din nobleța limbeĭ întrebuințate de autorŭ, — revelă într'însa

unŭ studiŭ psichologicŭ adâncitŭ alŭ caractelorŭ, ce îşĭ desfăşóră acţiunea în cursulŭ drameĭ, şi presentă totŭ de odată unŭ numĕrŭ însemnatŭ de scene de o înaltă valóre dramatică.

«Urmăritŭ cu scrupulósă şi dibace îngrijire este, de a lungulŭ drameĭ, caracterulŭ multiplu şi nestatornicŭ alŭ aceluĭ intrigantŭ străinŭ, carele concepe, nu fără mărire, şi execută, nu fără semeţie, planulŭ de a se urca pe tronulŭ Moldoveĭ, şi carele, ajunsŭ la culmea dorinţelorŭ, îmbătatŭ de ale sale răpeḍĭ succese, înstrăinéză de la sine tóte inimele simple saŭ mârşave care-lŭ ajutase la suire, şi în sfârşitŭ, părăsitŭ într'o clipă de toţĭ, nu uită, nicĭ în ultimulŭ momentŭ, de a se învĕlui în făţarnica mantie de mărinimie, cu care odinióră adimenise şi amăgise pe ceĭ maĭ mulţĭ.

«Împrejurulŭ luĭ, poetulŭ cu mare talentŭ şi varietate, ne-a făcutŭ să vedemŭ vermuindŭ şi încolocindu-se tóte aplecările lacome, slugarnĭce şi zavistióse ale boerilorŭ românĭ de odinióră; şi apoĭ, — la óre care momente de nobilă încordare a simţimîntuluĭ naţionalŭ, — elŭ ne-a arĕtatŭ cum din ţĕrînă scie să se ridice verde în inimile tutulorŭ Românilorŭ, instinctulŭ de apărare alŭ pămêntuluĭ strămoşescŭ.

«Printre toţĭ aceştia figuréză şi unŭ chipŭ straniŭ în care se amestecă, cu puternică originalitate, aplecările glumeţe ale Românilorŭ din orĭ-ce timpŭ, şi fanatismulŭ întunecosŭ, care la noĭ a fostŭ pururea privitŭ ca unŭ prepusŭ de nebunie; acea comică personalitate a luĭ Ciubĕrŭ-Vodă aduce în drama d-luĭ Alexandri câte-va întrulocărĭ de unŭ efectŭ cu totulŭ surprinḍĕtorŭ. Astŭ-felŭ e scena între Ciubĕrŭ-Vodă şi Despotŭ, cândŭ acesta isbutesce a îndupleca pe nebunulŭ ca să-ĭ iea loculŭ în închisórea unde elŭ aşteptă, fiorosŭ şi desperatŭ, osînda de mórte pronunţată în contra-ĭ de Lăpuşneanu. În casulŭ acesta, putemŭ ḍice că comiculŭ are în sine o adevĕrată tărie dramatică.

DESPOTŬ

. . . .

Adio tot : junie, lumină, fericire...
Nălucă este omul și vieața o clipire.

Privesce fereastra.

O! Despot, te salută aĭ vecĭniciei zĭorĭ.
Fiĭ om!.. Când vine mórtea, te 'nchină eĭ și morĭ!

stă abătut, cu capul plecat pe brațul luĭ.

SCENA II.

DESPOT. CĬUBER-VODĂ, *intră; ușa se închide după el.*

CIUBER.

Eĭ!.. Despot, frate Despot, așa-ĭ că aĭ pățit-o?

DESPOT, *tresărind*

Ce-aud? Ce ved?.. Smintitul?

CIUBER.

Cu Vodă-aĭ implinit-o?

Privesce beciul.

Frumos palat!.. privesce : ce stofe pe pǎrețĭ!
Pe jos ce de covoare țesute cu... burețĭ!
Ce mobile-aurite! Ce mîndre policandre!..
Mărire ție, Vodă, măĭ Vodă Alexandre,
Ce bine sciĭ in curte pe oaspețĭ se priĭmescĭ
Și pe-ale tale rude cu drag s'adăpostescĭ

DESPOT, *in parte*

Sermane Despot!.. eată la ce-aĭ ajuns pe lume.
Se ridă și nebuniĭ de tine cŭ-a lor glume!

CIUBER.

Despot.

DESPOT.

Ce vreĭ, năuce?

CIUBER.

Năuc eştĭ tu şi prost.
Tu veḑĭ ce sînt eŭ astăḑĭ, ĭar nu ceea ce-am fost.
Am fost odinioară un Domn in strelucire
Cât soarele cu mine era'n nepotrivire;
Puternic ca treĭ Cesarĭ, frumos ca Makedon,
Călare pe un sceptru ĭar nu pe-acest baston,
Şi me loviam cu capul de nourĭ şi de stele,
Şi mesuram pămîntul cu pasurile mele!..
Dar Vodă Lăpuşneanul, un hoţ, un destrămat,
M'a prins şi de-a mea vilfă în drum m'a desbrăcat. —
Şi eŭ şi tu ajuns'am ca doă frunḑĭ uscate
De-o pânză de paingen in aer aninate.
Tot vîntul mic saŭ mare ne clatină suflând...
Eĭ! ş'apoĭ?... Vîntul bate şi cânĭĭ fug lătrând.

Se apropie de fereastră

DESPOT, in parte, sculându-se.

O! Doamne, se fiŭ oare şi eŭ in a luĭ stare,
In câmpul nebunieĭ, pe-un gărgăun călare?
Cum? visurile mele de falnic viitor
Se fi făcut din mine un om aiŭritor
Ca dînsulŭ?...

CIUBER.

Frate Despot, sciĭ tu ce-ĭ mădrăguna?
O fată ce aleargă pe câmpĭ când este luna
Şi merge de se scaldă in roŭa de pe florĭ
Cu gând se se mărite c'un imperat în ziorĭ.
Am prins'o într'o nópte, frumósă, albă, gólă.
Dar hoţul Lăpuşneanul mĭ-a sters'o ca din oală!... —
Ce'mĭ pasă! Skaraoţki iĭ este luĭ nănaş
Iar eŭ al mădrăgunĭĭ sînt mire drăgalaş

ie o poză maĭestósă.

DESPOT.

Dar bine, Ciuber, spunemĭ : Cum aĭ intrat aice?
Şi tu eşti ca şi mine închis?

CIUBER.

Eŭ?.. Cine ḑice
C'a indrăznit vr'odată o mână de capcân
Măcar se se atingă de-al lumelor stăpân?
Nu! Am venit eŭ insumĭ la tine'n puşcărie
Trimis de Lăpuşneanul se-ţĭ ţin tovărăşie,
Ca se-ţĭ grăesc de moarte, ca un prietin bun
Pân' ce-a veni călĕul, al temniţeĭ tăun.

DESPOT.

Cum? Lăpuşneanul insuşĭ ţĭ-a dat astă solie?

CIUBER.

El!.. şi'ţĭ trimite... eată.. un dar de berbănţie.

aruncă pe masă scrinul oferit de Despot Doamneĭ Ruxandriĭ.

Şiragurĭ şi paftale, se aĭ cu ce-amăgi
Nevasta luĭ Satana spre a ve îndrăgi.

se pune pe un scaun in faţă cu Despot.

Eĭ!.. ce maĭ ḑicĭ tu, Despot?.. Aşa-ĭ că vĭeaţa-ĭ scurtă?
Aşa-ĭ că nu plătesce nicĭ cât un dram de turtă?
In faptul viŭ al vĭeţiĭ ne pare drumul lung,
Treĭ paşĭ de-abĭe, şi'n capet picĭoarele ajungŭ.
Omul ca earba!.. vĭeaţa ca... eapa cea bălţată,
Cât trece dealul mare, nu se maĭ vede... eată!
Eŭ unul cred că omul nerezemat de tron
E mic ca şi o muscă pe muntele Sion,
Dar tu, ce eştĭ acuma sosit pe prag de moarte,
Ce ḑicĭ?

DESPOT, in parte.

O! ce idee!.. tare. Eŭ ḑic că releĭ soarte
E drept se ne supunem când altfel nu putem.

CIUBER.

Cum asta?

DESPOT.

Tu, de pildă, lipsit de diadem,
Se ducĭ o vĭeaţă tristă şi plină de nevoe;
Ĭar eŭ in astă ţeară se fiŭ Domn, făr'de voe.

CIUBER.

Ce? tu? Domn?

DESPOT.

Eŭ, Ciubere! taĭnic. Credĭ tu că's destinat
A trece 'n ceea lume, taĭat saŭ spăndurat?
Te 'nşelĭ... aĭ meĭ prietinĭ sîntŭ gata ca se vie
In zĭorĭ, şi se me ducă de-adreptul la Domnie.

CIUBER.

Ce spuĭ? ce spuĭ?

DESPOT.

Şi martur mĭ e sfîntul Dumnedeŭ
Că eŭ fug de putere ca de păcat.

CIUBER.

Nu eŭ!

DESPOT.

Aşa ĭ fatalitatea şi n'am, vaĭ, ce me face.
Am se fiŭ Domn, Ciubere, de'mĭ place, de nu'mĭ place.
Ah! face un gest de desperare.

CIUBER.

Şi te plângĭ de asta?.. Eştĭ un nebun, nătâng.

DESPOT.

De cât păstor de oamenĭ maĭ bine, deŭ!..

CIUBER.

Te plâng!

DESPOT.

Eŭ sînt un bĭet om simplu, eŭ n'am visurĭ deşarte
De grijile mărireĭ doresc a fi departe.
Mĭ e teamă se fiŭ capul unuĭ popor.

CIUBER.

Ba, ḑeŭ!
Decât a fi in coadă maĭ bine 'n frunte vreŭ.

DESPOT, observând pe Ciuber care se ecsaltează la cuvintele luĭ.

Nu'mĭ place pompa lumeĭ, nicĭ la a mea' ivire
Poporul se m'aclame, poporul se m'admire,
Şi oştile se 'nchine stindarde 'n faţĭa mea,
Şi 'n frunte'mĭ se lucească surgucĭul ca o stęa,
Şi surlele se cânte, şi tunul se detune,
Şi clopotele toate in cale'mĭ se tot sune.
Ş'apoĭ, Ciubere dragă, eŭ am cugetul drept
Şi mult şi greŭ se bate a mea inimă 'n pept
Când sciŭ că tronul ţeriĭ e dreapta moştenire
A luĭ Ciuber.

CIUBER, imbrăţişând pe Despot.

Ah! frate, eştĭ bun, bun peste fire.
Nu eŭ când vine fala aşĭ ḑice ba!.. Nu eŭ!
Heĭ! căcĭ nu vrea norocul se fiŭ in locul teŭ!

DESPOT.

Aĭ vrea?

CIUBER.

Cum nu?

DESPOT.

E lesne.

CIUBER.

Cum, cum, cum?

DESPOT.

Foarte lesne.

CIUBER.

Dar cum?

DESPOT.

Te schimbă 'n Despot din cap și pân' in glesne,
Și mâinĭ in zĭorĭ de ḑioă poporul adunat
In locul meŭ te-a duce pe tine la palat.

CIUBER.

MâinĬ?

DESPOT.

MâinĬ, in parte. S'a prins nebunul.

CIUBER, incântat.

Despot, maĭ scos din minte.
Domn!.. eŭ, Ciuber!.. dâ'mĭ iute a ta imbrăcăminte,
Dâ'mĭ pălăria.

DESPOT.

Na-ţĭ o.

Ciuber schimbă hlamida pe mantaoa luĭ Despot.

CIUBER.

Şi 'n schimb na stema mea,
Dar fiĭ cu ingrijire se nu te culcĭ pe ea.

Schimbă stema pe palaria luĭ Despot.

DESPOT.

Ce ţĭ pasă; mâĭnĭ te-aşteaptă o stemă 'mperătească.

CIUBER, vesel.

A! sciŭ că Lăpuşneanul de ciudă-o se plesnească.

DESPOT.

Acum icĭ, lângă masă, te-aşeadă liniştit
Şi stâĭ ca un om mare pe gândurĭ adîncit.

Ciuber se pune pe scaun.

Aşa, şi pălăria pe frunte ţĭ o apasă,
Nicĭ cum se te cunoască cine-ar intra in casă.

LX

CIUBER.

Bine-ĭ așa?

DESPOT.

Prea bine.

CIUBER.

Dar tu ce-aĭ se devii?

DESPOT.

Eŭ dintre morțĭ, Ciubere, mĕ întorc printre ceĭ viĭ.
Noroc de-acuma noă!.. cu pene 'mprumutate
Tu sborĭ câtră mărire, eŭ câtră libertate!

imbrăcat cu hlamida și încoronat cu Stema luĭ Ciuber, vine în fața sceniĭ,

Nebun aicĭ intrat'am? nu sciŭ, dar nebun es.
Privițĭ!.. din pompa lumeĭ cu ce, vaĭ, m'am ales?
Cŭ-o stemă de hârtie, cŭ-o cârpă de hlamidă,
Cu tot ce poate face pe oamenĭ ca se rîdă.
Dar bună ĭ resbunarea!.. pre sfîntulŭ Dumnedeŭ,
Voiŭ ride mult maĭ tare și eŭ la rîndul meŭ!

Ese.

UN GLAS, afară.

Stâĭ! Cine-ĭ?..

DESPOT, imitând glasul luĭ Ciuber

Ciuber-Vodă.

GLASUL.

Trecĭ.

hohote de rîs afară

CIUBER, singur.

Prost e!.. se'mĭ lasă mie
Tot ce ĭ maĭ scump, mărire, putere, avuție,
Și el se nu vroească a fi chiar Domnitor!
Nebun! cască, dar eŭ cu minte... me'nalț... și sbor, și sbor
Sus, sus pe virful lumeĭ ce visul iĭ arată
Când omul mîndru doarme cu gura luĭ căscată...

Posnașă întîmplare!.. cască.. eŭ Domn, eŭ Domn, eŭ Domn!
Pe tron... me urc... cu falâ... și însă... cad de somn! (1)

Adoarme cu capul pe masă.

O scenă cu mișcări încă și mai vii, încă și mai complicate, cu contrasturĭ, cu atâtŭ mai caracteristice, cu câtŭ sunt totŭ așa de precipitate câtŭ și de scurtŭ enunciate, o aflămŭ la sfîrșitulŭ drameĭ. Este aceia cândŭ Despotŭ, părăsitŭ de toțĭ, perḑêndŭ orĭ ce sperare, vĕḑêndŭ risipite tóte visurile luĭ de mărire și simțindu-șĭ inima sdrobită prin perderea a totŭ ce a iubitŭ, ișĭ înfrânge durerea cu o minunată putere de voință și, în fața insultelorŭ, în fața amenințărilorŭ, în fața morțiĭ chiar, urméză a juca rolulŭ de vanitósă superbie, dela care nicĭ binele nicĭ rĕulŭ nu a pututŭ vre-odată a-lŭ înstrăina.

DESPOT.

Ce larmă se aude?.. Poporul strigă-afară... (2)

Merge de ascultă in fund.

SCENA X.

DESPOT. LIMBĂ DULCE. JUMATATE. POPORUL, palid, strențeros, desperat.

LIMBA DULCE, afară,

Haĭ sus, la Vodă...

DESPOT.

Gloata se sue acum pe scară..
Se fie vre-o rescoală? Vine de acoperă pe Carmina cu cortinele tronuluĭ.

JUMĂTATE, afară,

Haĭ sus!.. ne-am săturat
De-atite lupte oarbe, de-atit sânge versat.

POPORUL, năvălind in sală.

Haĭ, haĭ!

(1) *Despotŭ Vodă*, act. V-lea, Scena IX.
(2) *Despotŭ-Vodă*, act. II-lea. Tabloulŭ II-lea.

DESPOT.

Ce vreţĭ? Ce este?

LIMBA DULCE.

Maria ta! poporul
De noă ḑecĭ de ḑile îl seceră omorul
In cât a nóstră grijă nu e cum să trăimŭ,
Nu, Dumneḑeŭ o scie, dar e cum se murim!
Rabdâm nenorocirea de noă ḑecĭ de ḑile,
Veḑênd cum perŭ de foame, nevestĭ, copiĭ, copile,
Şi ne-aŭ ajunsŭ cuţitul... Nu vrem a maĭ răbda...
Poporul vrea luĭ Tomşa cetatea a preda.

DESPOT.

Luĭ Tomşa, al meŭ duşman, se inchinaţĭ cetatea?
Românĭ! unde vĕ este 'credinţa şi dreptatea?

LIMBĂ DULCE.

Credinţa, ne-am plătit-o cu treĭ lunĭ de durerĭ!
Dreptatea, noĭ o cerem! tu n'aĭ dreptul s'o cerĭ
Când ţeara ĭ chiar prin tine adusă la peire.

DESPOT.

Sumeţe!..

LIMBA DULCE.

Sumeţia'mĭ e rod de suferire.
Destul amar!.. destulă bajocoră pe noĭ...
Haĭ se deschidem poarta, Românĭ.

POPORUL.

Haĭ!

DESPOT.

Staţĭ.. O! voĭ,
Copiĭ acelor oamenĭ giganţĭ de altă dată
Ce infruntaŭ sub Ştefan restriştea 'nviforată,
Eĭ toţĭ in locul vostru sub zid s'ar ingropa
Şi poarta cŭ-a lor trupurĭ luptând ar astupa...

Şi voĭ?.. gândiţĭ ce-ar ḑice eroiĭ din vechime,
Găsindu-se aḑĭ faţă cŭ-a voastră micşorime?..
Românĭ de viţă bună, şi voĭ, nişte mişeĭ!..
Ve plângeţĭ voĭ de lupte?

LIMBA DULCE

Ba nu!.. de sărăcie!

DESPOT.

Aruncând o pungă cu galbinĭ poporuluĭ.

Na!.. puneţĭ poleială l'a voastră mişelie.

LIMBA DULCE.

Românĭ!.. nu ve atingeţĭ de baniĭ cu păcat
Ce poartă al luĭ Despot chip mîndru 'ncoronat.
E aur de icoane, e aur de potire
Topit chiar de Satana cu a luĭ Despot scire!
E foc ce arde mâna!.. Despot, sîntem ţeranĭ.
Nu vindem ţeara noastră nicĭ cugetul pe banĭ.
Ca se'ţĭ culeagă darul ş'a ta pomană seacă
Ar fi ca se se plece Românul... nu se pleacă!

respinge punga cu piciorul.

Opinca iţĭ asvîrle pomana inapoĭ.
Nicĭ noĭ sîntemŭ de tine, nicĭ tu nu eştĭ de noĭ!

către popor.

Haĭ!

DESPOT, amărit, in parte.

Câtă umilire mĭ-a reservat aḑĭ soarta!
S'a sfîrşit tot!.. tare. Ve duceţĭ, sermanĭ!.. deschideţĭ poarta!

poporul se repede se easă—Despot remâne in stânga abătut.

SCENA XI.

CEI DINAINTE. MOŢOC. SPANCIOC. STROICI.
BOERI ŞI OSTAŞI, vin prin fund.

MOŢOC.

Poarta ĭ deschisă, Despot!.. Cetatea s'a predat
Şi Tomşa te ajunge; el intră in palat.
Cutremură-te!.. moartea s'apropie de tine!

DESPOT.

Nu eŭ, boerĭ, dar Tomşa cutremură-se 'n sine
Căcĭ ţin in a mea ghiară copilu-ĭ drăgălaş.
Un pas... şi el remâne lipsit de copilaş!

Ese in stânga pe când Tomşa intră prin fund

SCENA XII

CEI DINAINTE. TOMŞA. CAPITANĬ. SEIMENI.
CIUBER-VODĂ.

TOMŞA, arătând pe Despot.

Pe dînsul!.. inainte!.. duşmanu-ĭ la strimtoare.

SPANCIOC.

Stăĭ, Tomşa! un pas numaĭ si copilaşu'ţĭ moare!

TOMŞA

Copilul meŭ!

SPANCIOC.

Dar!.. Despot invins, desperător
E'n stare se'l ucidă cu braţ resbunător,

TOMŞA, după o scurtă luptă cu sine.

O! rumpe-mi-se peptul in spasmele dureriĭ,
Maĭ bine reŭ părinte decât reŭ fiiŭ al ţeriĭ!

către oştenĭ.

Nainte!

Uşele din stinga se deschidă. — Despot apare.

SCENA XIII.

TOŢĬ. DESPOT, şi maĭ pe urmă ANA şi ILIAŞ.

Despot se arată maiestos, cu hlamida pe umerĭ şi cu coroana pe cap.

CIUBER VODA, arătând pe Despot.

Eată'l... eată cumplitul Fariseŭ!
Tu, antihrist! tu, Despot, cuprins de Duhul reŭ,
In ţerna ce te-aşteaptă coborĭ din înălţime!..

TOMŞA.

Ce mĭ-aĭ făcut copilul, caleŭ plin de crudime?

Despot se intoarce spre uşă şi face un semn. Iliaş intră şi vrea se alerge la tătă-seŭ

DESPOT, apucând pe Iliaş de mână.

Viteze Tomşa, eata copilul teŭ iubit!
Am respectat zălogul, odor nepreţuit,
Şi l'am păstrat în vĭeaţă cu dragoste, cu bine,
Cum merită odrasla unuĭ viteaz ca tine.

luĭ Iliaş.

Mergĭ, Iliaş.

ILIAŞ aruncându-se în braţele luĭ Tomşa.

Tătucă!

DESPOT, luĭ Tomşa

Sărută'l fericit
Şi fie-ţĭ gândul aspru de dînsul îmblândit!

inaintând.

Eŭ, Despot, Domn Moldoviĭ prin insaşĭ voea ţeriĭ,
S'ajuns prin mine insumĭ la culmele puteriĭ,
Adĭ sînt căḑut din tronul luĭ Stefan celuĭ sfînt,
Şi vin, şi 'n faţa lumeĭ declar acum că sînt
De-a mea fatalitate invins contra dreptăţeĭ,..
Decĭ spada mea cĭuntită o 'nchin fatalităţeĭ!

aruncă spada luĭ jos.

TOMŞA

Despot! păşind spre tronul de tine usurpat,
Pe un păcat de moarte piciorul'ţĭ a călcat,
Şi purpura Domnească picând pe-a ta privire
I-a fost, nenorocite, o pânză de orbire.

CIUBER.

Blăstem!

POPORUL.

Blăstem luĭ Despot!

TOMŞA.

Audĭ?.. om ne'nţelept!
Această ţeară bună te-a priimit la pept.
Tu, Despot, aĭ vĕndut'o luĭ Ferdinand Germanul,
Luĭ Sigismund Polonul, luĭ Soliman Sultanul,
La toţĭ duşmaniĭ care ţĭ-aŭ fost de ajutor
Se te privescĭ in faţă c'un vis amăgitor.

MOŢOC.

Aĭ ris de toate : ţeară, oştime!..

CIUBER.

Lege!

TOMŞA.

- Eĭ bine,
Fiţĭ voĭ judecătoriĭ!.. Spuneţĭ, ce se cuvine
Luĭ Despot Ereticul, de ţeară vîndĕtor?

MOŢOC.

Pedeapsa ce aşteaptă pe-ori care trădător,
Moartea!

CIUBER.

Dar! moartea!

POPORUL.

Moartea!

DESPOT, privind în fața tuturor cu mărire.

Boerĭ, și tu oștime!
Mormîntul ca și tronul e sacră înălțime,
Și când vorbesce omul pe peatră de mormînt,
E drept se se asculte solemnul sĕŭ cuvînt...
Răvnit-am tronul țeriĭ, dar rîvna mea regală
A fost insuflețită de-o țintă colosală.
Visând neatârnarea, vroit-am prin Românĭ
Se daŭ loviri de moarte Osmanilor păgânĭ.
Am vrut cŭ-al nostru paloș, frângĕnd soarta 'ncruntată,
Se scol creștinătatea pe-al eĭ mormînt culcată...
De 'mĭ ajuta norocul s'ating visu-mĭ din sbor
Aș fi numit de lume eroŭ, liberator,
Dar nu m'a dus destinul și timpul la isbîndă
Și eată-mĕ, eŭ Despot, căḑut aḑĭ la osîndă!
Așa lumeaĭ deprinsă pe om a'l transporta
Invingĕtor, pe-Olimp, invins, pe Golgota!..

Mică pauză. — Toțĭ îl ascultă cu bunăvoință.

Vrețĭ moartea mea?.. sînt gata!.. Ucidețĭ căcĭ n'am teamă
De-a mele fapte 'n vieață se daŭ in cerurĭ seamă;
Dar tronul maĭ sus este de brațul omenesc,
Și singurul seŭ jude e judele ceresc!
Dar mirul e o rouă cerească, sânctitoare,
Pe fruntea ce-aŭ atins'o in vecĭ neperitoare!
Nicĭ soarele nu poate se o prefacă 'n nor,
Nicĭ omul se o steargă cu brațu'Ĭ muritor!
Vrețĭ moartea mea?.. Ucidețĭ!.. dar eŭ, tristă victimă,
Istoria Moldoviĭ vreŭ s'o scutesc de-o crimă,
Se nu poarte stigmatul in ḑioa re'nvieriĭ
Că a plătit cu moarte pe Despot, Domn al țeriĭ!

Scoțĕndu'șĭ corona de pe cap și aruncând'o.

Mĭ-arunc din cap corona!.. din mână sceptru'mĭ scot...
Nu maĭ sînt Domn!.. acuma ucidețĭ pe Despot!

Toțĭ român încremenițĭ

ILIAȘ, cu lacrimĭ.

Ertare, tată!

BOERIĬ

Tomșa, ertare!

POPORUL.

Indurare!

TOMȘA.

O cerețĭ?.. fie!.. Despot, de moarte aĭ ertare,
Dar tu la monastire pe vĭeață-ĭ fi inchis.

Ciuber, dând semne de o ecsaltare fanatică, se inainteazâ și strigă.

CIUBER.

Ertare!.. cuĭ?.. luĭ Despot?.. Ertare?.. Cine a ḑis?
In vecĭ nu eartă ceriul pe-acel care'l desfide.

Se răpede furios și injunghie pe Despot.

Aĭ vrut se ucidĭ legea?.. Morĭ! legea te ucide!

DESPOT, căḑênd.

Ah!... mor!

TOȚĬ, cu reprobare.

O!

TOMȘA, luĭ Ciuber,

Crunt fanatic! turbat ucigĕtor!
Pĭerĭ!.. Nu e sfînta cruce unealtă de omor.

Ciuber se retrage aiĭurit, cu ochiĭ țintițĭ la trupul luĭ Despot. - Seĭmeniĭ il aresteazâ.— In fund resună de-odată un țipet dureros.

ANA.

Despot! vine alergând desperată și ingenunchiază lângă Despot.

Mort!.. Despot, moartea me va uni cu tine...
O! Doamne!.. fiețĭ milă... de dînsul... si de mine!...

Cade leșinată pe peptul luĭ Despot.

MOȚOC, uĭmit.

Copila mea!...

TOMȘA, oprindu'l.

Moțoace, așa vrea Dumnedeŭ!
Acel ce'șĭ vinde țeara, iși perde neamul seŭ!

Arŭ trebui să încheiŭ aci acéstă scurtă dar sinceră aprețuire prin care criticulŭ meŭ îșĭ retracta părerile sale de maĭ nainte; însă, spre a face ca dînsulŭ, cată și eŭ să vĕ maĭ împărtășescŭ și ideile ce elŭ emitea asupra unorŭ scene din actulŭ alŭ II-lea, pe care, atâtŭ ca desvoltare dramatică, câtŭ și ca rostire poetică, elŭ le privea ca punctulŭ culminantŭ alŭ opereĭ d-luĭ Alexandri. Intr'însulŭ vedemŭ cum cresce, cresce răpede, nesocotita înclinare a ómenilorŭ către necunoscutŭ, cum stavilele care cércă să țină în locŭ asemenea pornire, maĭ rĕŭ o întărîtă, cum vorbele adimenitóre uĭmescŭ și fură lesne mințile intrate pe acea cale; apoĭ încă, din tóte acestea ni se învederéză maĭ lămuritŭ faptulŭ că, prin respicarea înclinărilorŭ inimeĭ omenescĭ, unŭ spiritŭ puternicŭ póte să ne explice taine neînțelese din vechia nóstră istoriă, precum este suirea pe tronulŭ Moldoveĭ a veneticuluĭ Despotŭ Heraclidulŭ.

Cu nemărginitŭ talentŭ și cu poetică elocuență sunt desvoltate acele peripețiĭ sufletescĭ în scenele ce urméză (1).

SCENA VIII

MOȚOC. TOMȘA. HARNOV. SPANCIOC. STROICI. TOROIPAN
și alțĭ cincĭ boerĭ intră prin fund, daŭ mâna cu Moțoc și mergŭ de se așeadă împrejurul meseĭ; Tomșa in capetul din stânga, Moțoc in capetul din dreapta.

MOȚOC.

Poftim boerĭ, prietinĭ! poftim, veniţĭ încoace
Și v'așeḑaţĭ pe jilţurĭ ca sfetnicĭ înţelepţĭ,
Precât vitejĭ la lupte, pre-atât la cuget drepţĭ.

(1) *Despot Vodă,* actulŭ II-lea Tabl. I.

STROICI.

Dar unde'ĭ Despot, tovarăşul semeţ
Ce a mirat oraşul ca neaoş călăreţ?
Noĭ l'am vĕḑut călare pe zmeul arăpesc
Sburând cum sboară vĕḑul din ochĭul omenesc,
Şi sub fereasta Doamneĭ, venită ca se'l vadă,
Silind se stee eapa şi pe genunchĭ se cadă,
Apoĭ sărind cu dinsa treĭ buţĭ de Odobeştĭ
Sub ochiĭ ceĭ de pardoş, sub ochiĭ Lăpuşnescĭ.

SPANCIOC.

Se ḑice că in vreme ce gloata striga : ura!
De cĭudă Lăpuşneanul cumplit îşĭ muşca gura.
El s'aştepta ca Despot, slăbind ca un mişel,
Cu eapa s'o păţească cum a păţit'o el.

STROICI.

Doar un fecĭor ca dînsul de zmeĭ grijă nu are.
Voĭnic e din picĭoare, voĭnic şi de călare.

TOROIPAN.

Aşa-ĭ, şi precât Despot pe cal e îndrăsneţ,
E şi armaş de frunte.

HARNOV, *cu entusiasm comic.*

Sumeţ... măreţ... isteţ!

UN BOER.

Şi e mintos.

ALTUL.

Şi darnic.

ALTUL.

Şi de inaltă viţă.

ALTUL.

Stejarul bun şi traĭnic dâ traĭnică mlădiţă.

MOȚOC.

Boerĭ, imĭ pare bine că ve aud pe rând
Pe Despot, al meŭ oaspe, cu toțiĭ lăudând,
Fiind de lumea 'ntreagă iubit, aprețuit, —
Căcĭ am o bună veste cu voĭ de 'mpărtășit...
Cu fiĭca mea, cu Ana, vrea Despot se se 'nsoare.

HARNOV, lingușind.

Păreche minunată!.. Ea lună și el soare!
Și când e cununia?

MOȚOC.

Când? Voĭ sîntețĭ chĭamațĭ
A hotărî și ḑioa și...

TOȚĬ.

Noĭ?

MOȚOC.

Voĭ!.. ascultațĭ:
Ne-am plâns in multe rîndurĭ de Vodă... măcelarul,
Și'n orĭ ce intĕlnire ne-am revărsat amarul
Prin vorbe și blăstemurĭ intocmaĭ ca muĭerĭ.
Ba Lăpușneanu-ĭ aprig și reŭ pentru boerĭ,
Ba Lăpușneanu-ĭ tiran, ba-ĭ fiară făr' de nume,
Ba-ĭ hoț, caleŭ, urgelnic, ba-ĭ ciŭmă pentru lume.
Așa-ĭ?

BOERIĬ.

Așa!

MOȚOC.

Eĭ bine, ce sîntem noĭ aicĭ?
Stăpânĭ pe soarta noastră saŭ robĭ plecațĭ sub biciŭ,
Ca fără de păsare și fără sânge 'n vine,
Noĭ se răbdăm pe tronul acesteĭ țerĭ, pe cine?
Pe-un tiran, un fățarnic, o ciŭmă, un viclean,
Un dușman al Moldoviĭ, un hoț, un Lăpușnean?

Respundeţĭ : se cuvine ca noĭ se fim o turmă
Şi el cu ghioaga 'n mână de noĭ se ridă 'n urmă?

BOERIĬ.

Nu, nu!

MOŢOC.

Ce dar se facem?

STROICĬ.

Din tron se'l resturnâm!

MOŢOC.

Juraţĭ pe cea icoană că vreţĭ?..

BOERIĬ, se scoală şi intindŭ mânele spre icoană.

Jurâm, jurâm!

MOŢOC.

Juraţĭ, boerĭ, că'n ceasul când eŭ v'oiŭ da de scire,
Voĭ iţĭ sări la goană cu toţĭ într'o unire?

BOERIĬ.

Jurâm!

MOŢOC, către cer,

A tot puternic! Tu, Doamne, sfînt, sfînt, sfînt,
Priĭmesce la altaru'ţĭ al nostru jurămînt
Şi pentrŭ-al ţeriĭ bine din cer ne luminează
Şi inimele noastre acum le'mbărbătează!

BOERIĬ.

Amin!

Se punŭ ĭar pe jilţurile lor,

SPANCIOC.

Amin, dar!.. insă intreb ear pe Moţoc:
Dând jos pe Lăpuşneanul urcâm pe cine'n loc?

MOŢOC.

Pe-un om viteaz şi darnic, de viţă strelucită,
Armaş, călăreţ ager, cu minte iscusită,
Precum aţĭ spus'o insuşĭ... Pe-un om ce-aŭ inveţat
De la 'mperaţiĭ lumeĭ a fi chĭar imperat;
Pe-un om ce are dreptul la tron ca se aspire
Şi prin iubirea noastră şi prin a luĭ rudire.

SPANCIOC.

Dar unde-ĭ?

Moţoc se duce la uşa din dreapta, o deschide şi aduce pe Despot.

SCENA IX.

CEĬ DINAINTE. DESPOT

MOŢOC.

Eată'l!

BOERIĬ, *sculându-se.*

Despot?

MOŢOC.

Despot!

Tomşa se ridică indignat, resturnând jilţul seŭ

TOMŞA.

Un Byzantin!
Un grec!... Ce! oare 'n ţeară nu cresce decât spin?
Ce! tot pămîntul nostru e in aşa sterpire,
Şi neamul nostru ager e in aşa 'njosire
Cât pe moşia noastră se nu găsim un pom
Şi pentru tronul ţeriĭ se nu găsim un om!
Unde-am ajuns, o! Doamne? Ce ţĭ-am greşit noĭ ţie
Ca un boer de-aĭ ţeriĭ, un Moldovan se vie
C'un svînturat de mână, se ni'l arunce-aicĭ
Ca Domn, cum se aruncă pomana la calicĭ!
Ruşine, făr-de-lege, batjocură, trădare!

MOȚOC.

Minți, Tomșo!

TOMȘA.

O! Moțoace, me jur: păcatul mare
Că n'aĭ intrat, bătrîne, de viŭ chiar în mormînt
Cu'n ceas maĭ inainte de-a ḑice-acest cuvînt!
Vreĭ grecĭ tu la Domnie?.. decĭ sufletuțĭ respundă
De reul care 'n țeară prin grecĭ a se pătrundă!

MOȚOC, stăpânindu-se.

Tu aĭurescĭ, sermane... Eŭ nu's hain, nebun,
Când vi'l aduc pe Despot și Domn eŭ vi'l propun.
Mĭ-e inima amară precum ițĭ e și ție
De a vedea Moldova un cuĭb de anarhie
In care tot smintitul se crede-un om prădat
Când vede tronul țeriĭ de altul ocupat.
Mĭ-e inima atinsă de-a morțeĭ grea lovire
De a vedea Moldova un câmp de jăfuire
Pe care toțĭ aleargă turbațĭ, neodihnițĭ
Ca se ajungă tronul din care 's imbrăncițĭ.
Aŭ ochĭ ca se nu vadă, urechĭ se nu audă
Căcĭ inima lor stearpă cu cârtița e rudă,
Și toțĭ veciniĭ, dușmanĭ acesteĭ mîndre țerĭ,
Gătescŭ a eĭ cădere prin chiar aĭ seĭ boerĭ,
Hrănind in al lor suflet o poftă de Domnie,
Ce-aduce lor peire și țeriĭ calicie.
Destul!.. vreŭ pacea 'n țeară domnind sub cer senin,
Și eată de ce, Tomșo, propun un Domn străin.

TOMȘA.

Cuvêntul teŭ, Moțoace, maĭ reŭ te osîndesce.
El laudă străinul și neamul teŭ hulesce!

Despot se inaintează cu multă demnitate.

DESPOT, grav.

Viteze Tomșa!.. Despot de tine-aicĭ respins,
Respectă tulburarea din sufletu'țĭ aprins,

Și 'n tine el admiră virtutea stremoșească
Ce vrea corona țerii pe-o frunte românească.
Dar dacă prin mănie acum n'aĭ fi orbit,
De-aĭ fi, cum se cuvine, cu gândul liniștit,
Aĭ înțelege, Tomșa, că nascere și nume
Sîntŭ jocurĭ de-ale soarteĭ care domnesce 'n lume.
Nu, Tomșa, nu e locul ce face pe-un bărbat
Străin, saŭ fiiŭ al țeriĭ, om reŭ saŭ lăudat
Căcĭ omul mare 'n suflet, moșnean, străin el fie,
In suflet poartă lumea intreagă drept moșie!
Nu, Tomșa, nu-ĭ cu dreptul de-a ḑice că ĭ străin
Acel care doresce la toțĭ noroc deplin
Și care pentru țeara ce l'a priĭmit cu bine
E gata se jertfească tot sângele din sine.
Străin este acela crunt, orb, nelegiuit
Ce 'nfige 'n rana țeriĭ cuțitul otrăvit!
Străin este acela ce, orĭ ce nume poartă,
Nu ĭ pasă de-a luĭ țeară, chĭar de-ar vedea-o moartă!
Nu dar eŭ, věr cu Doamna, străin aice sînt,
Ci Lăpușneanul, dușman acestuĭ drag pămînt!

HARNOV.

Jos Lăpușneanul!

STROICI.

Moarte hainuluĭ!

TOROIPAN.

Sfirșească
Și vĭeața'ĭ și Domnia!

HARNOV.

Și Despot se trăească!

BOERIĬ, afară de Tomșa.

Dar, dar!

TOMȘA, către cer.

Sîntŭ orbĭ, o! Doamne, din cer nu ĭ asculta!

DESPOT.

Boerĭ, recunoscinţa...,

TOMŞA.

Recunoscinţa ta?
Pe cine vreĭ se 'ntunecĭ?.. Cum noĭ s'avem credinţă
In vorbele'ţĭ viclene ş'a ta recunoscinţă
Când tu, chiar vĕr cu Doamna, faţarnic ca un hoţ,
Vreĭ se restornĭ din culme pe ea şi pe-al eĭ soţ?
A! şerpe, vreĭ se lunecĭ sub mantia Domnească?
In lăturĭ!

DESPOT.

Lăpuşneanul a vrut se m'otrăvească!
In cupa luĭ perfidă eŭ moartea am beut
Şi, făr'a mea ispită, de mult aş fi perdut.
El vrea a mea peire?.. decĭ ghĭară pentru ghĭară!
El ḑice: peară Despot!.. eŭ: Lăpuşneanul peară!

MOŢOC.

Se va 'mplini cuvîntu'ţĭ, poporul e cu noĭ.

TOMŞA.

Cu voĭ poporul?.. fie!.. eŭ nu maĭ sînt cu voĭ!
Me duc, ve las orbireĭ, las ţeara 'n seama voastră.
Se daţĭ seamă de dînsa!

trece măreţ pe dinaintea boerilor şi se indreaptă spre uşa din fund.

DESPOT.

Eştĭ dar în contra noastră?
Boerĭ, Tomşa ne lasă... El are'ntru nimic
Luĭ Vodă să ne vîndă.

TOMŞA, *cu dispreţ.*

Pribeag cu suflet mic!..
Românul vieţuesce şi moare când se jură,
Cu arma albă'n mână, nu cu trădarea 'n gură.

Invaţă de la dînşiĭ a fi Român de poţĭ.
Boerĭ! gândiţĭ la muma ce v'a născut pe toţĭ!

Ese Boeriĭ remânŭ pe gândurĭ. Despot şi Moţoc graescu încet deoparte

---

SCENA X.

TOŢI. afară de TOMŞA.

SPANCĬOC.

E aspru cu noĭ Tomşa.

HARNOV.

Lăsaţi'l ca se fie.
Avea gărgăunĭ poate de Domn, cine maĭ scie?

SPANCIOC.

Eŭ sciŭ!.. te'nşelĭ... Nu, Tomşa, român dintre strebunĭ,
E om in toată mintea, ferit de gărgăunĭ.
El nu vrea Domn pe Despot, pentru că-ĭ grec; dar oare
Se n'aĭbă el dreptate, de ţeară când il doare?
Strebuniĭ, duşĭ de timpurĭ prin felurĭ de nevoĭ,
Aveaŭ o dicetoare venită pân'la noĭ:
«Se te ferescĭ, Române, de cuiŭ străin in casă.»
Pe mine astă vorbă in pace nu me lasă,
Boerĭ, şi eŭ ca Tomşa incep a sta pe gând.

HARNOV.

Scĭĭ că... maĭ că... imĭ vine... firesce judecând...
Me'ntreb şi eŭ acuma...

MOŢOC.

Ce?

HARNOV.

Dacă e prielnic
De ş'am jurat... s'alegem un grec?..

MOȚOC.

Om șovăelnic!
Când omul are cuget, cuvîntu-ĭ e cuvînt.
Și fapta ĭ și cuvîntul de o potrivă sîntŭ.

HARNOV.

Așa-ĭ, dar voĭ ce ḑiceţĭ, boerĭ?

UN BOER.

Scim noĭ?

MOȚOC.

Rușine!

Despot vine in faţa boerilor.

DESPOT.

Boeriĭ staŭ pe gândurĭ, nedumerițĭ?.. Prea bine.
Decĭ facă-se lumina in ochiĭ tuturor
Și spue toțĭ de arîndul cu glas deschis ce vorŭ?
Eŭ, fără ameţeală de visurĭ de'nălţare.
Vreŭ gloria Moldoviĭ ș'a eĭ neatărnare!
Maĭ mult!.. Vreŭ se rump jugul cumplit și rușinos
Ce-apasă omenirea in fiiĭ luĭ Hristos!
Maĭ mult!.. Vreŭ Românimea 'nainte mergĕtoare
In sfînta cruciadă luĭ Christ liberătoare
Ca nime'n cursul lumeĭ, niciĭ craiŭ, niciĭ impérat
De soartă-ĭ se dispue cu dreptul usurpat.
Această sentinelă la resărit, cu fală,
Are-o menire mare și providențială,
E zidul ce opresce potopul fanatic...
Căḑut acum e zidul, eŭ vreŭ ca se'l ridic!

O pauză. Boeriĭ incepŭ a se aprinde.

STROÏCĬ, entusiast.

Dar, dar!

DESPOT.

O cruciadă l'apus se pregătesce
In contra semi-luniĭ luĭ Mohamed, ce cresce
Ca meteor de moarte pe cerul creştinesc.
Doĭ imperaţĭ şi Papa, vicariŭ Dumneḑeesc,
Filip, Ferdinand, Pavel, cu fulgeriĭ in mână
Staŭ gata se detune in hidra cea păgână,
Şi tristele victime din tristul resărit
Aşteaptă-acea minune a lanţuluĭ sdrobit.
Sublimă incercare! măreaţă făptuire
Ce 'nalţă omenirea pân' la Dumneḑeire!..
Cuĭ se cuvine fala de-a fi incepĕtor
De nu acestuĭ ager, marinimos popor
Ce 'mpărtăşind cu Stefan şi inima şi gândul,
Aŭ ingrozit Osmanul ânĭ patruḑecĭ de-a rândul?..
Eată ce vreŭ eŭ, Despot, străinul... insă voĭ
Ce vreţĭ?

STROICI

Vrem Domn pe tine in pace şi resboi.
In ochiĭ meĭ deschis'aĭ o zare nŭoă, largă...
Tot sufletul spre dînsa cu tine vrea se meargă.

SPANCIOC.

Despot!... de ţĭ a fi faptul ca rostul... se trăescĭ!
Fiĭ Domn!.. in ţeara noastră pe Stefan s'amintescĭ.

HARNOV.

Trăească Despot-Vodă!

MOŢOC.

Tăcere, cumpătare,
Urechĭa Lăpuşneană aude 'n depărtare.
Boerí, noaptea se 'ntinde şi timpu ĭ priincĭos.
Haĭ s'aţiţâm rescoala in breslele de jos
Şi mâînĭ in ḑiorĭ de ḑioă se vadă mîndrul soare
In brâncĭ pe Lăpuşneanul, pe Despot in splendoare!

BOERIĬ.

Haĭ!

SPANCIOC, se apropie de Despot şi ĭ dă mâna.

Se fiĭ Român verde.

DESPOT.

Român m'oiŭ arăta.

STROICI, dând mâna cu Despot.

Despot, noroc!

MOŢOC, asemine,

Unire!

HARNOV, inchinându-se plecat.

Mulţĭ anĭ, măria ta!

Ceĭ lalţĭ boerĭ se 'nchină şi esŭ cu toţiĭ prin fund.

DESPOT, singur.

E vis?.. sînt Domn, eŭ, Despot? Din mic eată-me 's mare
Boeriĭ, capĭ aĭ ţeriĭ, cŭ-o nobilă mişcare
Mĭ-aŭ dat frăţesce mâna, voĭoşĭ m'aŭ aclamat...
Un singur numaĭ, Tomşa, din toţĭ cel maĭ bărbat...
El mĭ-a jurat o ură cumplită, ne'mpăcată,
El chiar... me va ucide când va putea, vre-o dată...
Un glas de presimţire mĭ-o spune 'n taĭnă... dar
Prudent e se laşĭ vĭeaţa vrajmaşuluĭ barbar?
Răbdare!.. a mea spadă o voiŭ plânta-o 'ntrînsul,
Şi dacă Moldoveniĭ vor fi nătângĭ ca dînsul,
Voiŭ sci eŭ din leĭ aprigĭ a'ĭ face mĭeluşorĭ.

* * *

Unŭ ultimŭ cuvîntŭ spre a sfârşi cu laudele ce se cuvinŭ nóueĭ opere dramatice a d-luĭ Alexandri, şi acesta va fi numaĭ spre a regăsi într'însa cu o vie mulţămire, pe poetulŭ ce, sub atâtea gingaşe forme, a cântatŭ frumuseţile patrieĭ nóstre (1):

(1) *Despotŭ Vodă*, act. I, Scena II-a.

Privesce colo 'n faţă, in zarea luminată :
Ca mantie regală, frumoasă şi bogată
Apare 'n ochiĭ nostri Moldova, dulce raiŭ,
Comoară nesecată de bun şi dulce traiŭ.
Ea are grâŭ şi mĭere şi vinurĭ, ah! ce vinurĭ!
Toeag de bătrîneţe, viŭ balsam pentru chinurĭ.
Şi are miĭ de nade a scumpelor plăcerĭ,
Copile-ah! ce copĭle!... muĭerĭ, ah! ce muĭerĭ!
Îţĭ fură ochiĭ, mintea, şi inima ţĭ-o fură
Cŭ-o radă de sub geană, c'un zîmbet de pe gură.
Şi însă Moldoveniĭ orbĭ, cruntĭ, nepăsătorĭ,
Stropescŭ ades cu sânge grădina lor de florĭ.

Şi maĭ departe (1) :

Adĭ vin şi pun piciorul pe-acest pământ Român
Şi dic : Moldovo 'n mine cunoasce-al teŭ stăpân!
Decĭ pune'ţĭ marĭ podoabe, frumoasa mea mireasă,
Se facĭ cu mine-o nuntă de mândră 'mpĕrătească.
Imbracă-a tale haĭne ţesute 'n miĭ de florĭ,
Incinge curcubeul alungător de norĭ
Şi 'ntinde pe-aĭ teĭ umerĭ, în di de serbătoare,
Hlamida ta ce poartă-o lună-o stea, ş'un sóre...
Acum a sosit timpul, de fericire plin,
Ca se'ţĭ alegĭ un mire viteaz, măreţ, străin,
Un mire din Byzanţa, cum se cuvine ţie,
Ca se fondâm aice greceasca dinastie.
E timpul, o! Moldovo, uniţĭ noĭ amĕndoĭ,
Se facem visurĭ, planurĭ şi fapte de eroĭ,
Se stergem umilinţa din fruntea crestinească,
Se liberâm Byzanţa şi patria grecească!
Intreaga lume-asteaptă se vadă 'n resărit
Un soare nŭoŭ, cu raze de foc, pe cer ivit
Se ardă semi-luna cât nu e lună plină
Şi planta cea păgână s'o sece 'n rădăcină.
Eŭ fi-voiŭ acel soare aprins de Dumnezeŭ,
Şi tu, Moldovo scumpă, tu fi-veĭ cerul meŭ!

(1) Act. I. Scena III-a.

A! tremure Osmanul sub paloşul dreptăţeĭ
La răcnetul luĭ Despot şi al creştinătăţeĭ
Căcĭ adĭ începe dioa creştineĭ re'nvierĭ,
Căcĭ jur a fi eŭ, Despot, stăpân acesteĭ ţĕrĭ...

«Decĭ, în resumatŭ, *legenda istorică* a luĭ Despotŭ Vodă merită fără îndoială tóte laudele ce se potŭ acorda uneĭ opere de înaltă poesie, căreia însuşĭ dreptŭ-preţuitorulŭ eĭ autorŭ ĭ-a datŭ denumirea cea maĭ potrivită pentru o composiţiune, în care studiulŭ caracterelorŭ istorice, cercetarea intimă a inimeĭ omenescĭ, şi apoĭ încă avîntulŭ liricŭ alŭ vorbiriĭ sunt întrunite cu cea maĭ măéstră armonie.

«Ca acţiune înteţită a drameĭ, negreşitŭ că în alte literaturĭ vomŭ găsi opere maĭ atrăgătóre; dar în limba nóstră, trebue să recunóscemŭ că nicĭ sub acestŭ raportŭ Despotŭ Vodă nu-şĭ are încă sémănulŭ.»

Acésta fu conclusiunea definitivă a apriguluĭ criticŭ, după ce cu mintea sa rĕsjudecase dreptŭ ceea ce pe scenă judecase rĕŭ cu ochiĭ şi cu audulŭ.

Dar şi aci, Domnilorŭ, ultima judecată rĕmâne la d-vóstră.

* * *

Cu tóte acestea, ertaţi-mĕ să vĕ maĭ expunŭ unele apreţuirĭ generale, pe care mi le-a desvoltatŭ maĭ deunădĭ unŭ omŭ, carele avêndŭ şi elŭ spiritulŭ pornitŭ spre poesie, citesce multŭ şi *scie* să citéscă românesce.

«Mĕ întrebĭ, — îmĭ dise elŭ, — care e pârerea mea asupra activităţiĭ literare a luĭ Vasile Alexandri? Sperŭ că nu pretindĭ să ieaŭ aci d'a rîndulŭ tóte operele sale, spre a le judeca acum cu deamăruntulŭ; dar voiŭ cerca să le cuprindŭ tóte într'o ochire generală, şi pentru acésta te rogŭ să-mĭ daĭ voe a mĕ servi cu o comparaţiune.

«Inchipuesce-ţĭ, — şi pare-mi-se că acésta nu-ţĭ va fi cu anevoinţă, — închipuesce-ţĭ că literatura română de astădĭ e representată printr'o nópte adâncă. Dar îmĭ veĭ dice : dacă e nópte, nu e lumină, şi literatura e lumină. — Ingăduesce, te rogŭ, unŭ minutŭ, şi lumina, pre câtă este, ţi se va arĕta îndată. În acea nópte, lucescŭ pe cerŭ stele,

care maĭ marĭ, care maĭ micĭ, unele adunate maĭ multe la unŭ locŭ, altele risipite, unele cu schinteĭ viĭ, altele cu rază domóle, ba chiarŭ și unele sub forme nebulóse. În acele stele, semănate pre întinderea tăriei întunecóse, eŭ vĕdŭ tóte poesiile și tóte scrierile luĭ Alexandri, grupate, icĭ în vesele *Doine*, colo în tânguióse *Lăcrămióre;* maĭ dincóce în *Suvenire*, culese și reschirate pretutindenĭ; apoĭ în *Mărgăritărele* vióe, printre carĭ rĕsarŭ și adevĕrațĭ luceferĭ; și iarășĭ în *Pastelurĭ* grațióse, în *Legende*, vechĭ și nouĭ, lucindŭ cu viĭ lumine și în fine în cânturile *Ostașilorŭ nostri*, scăldândŭ maĭ cu osebire în razele lorŭ învietóre pămîntulŭ vitejescŭ alŭ Românieĭ.

«Dar maĭ sunt și alte grupe de steluțe ce sclipescŭ veselŭ în jurulŭ celorŭ-l-alte, ca veselele luĭ *Comediĭ* și *Vodevilurĭ;* sunt și meteórĭ cu sbudarlnică lumină, ca ale luĭ *canțonete, operete* și *scene comice;* sunt și planete cu mersulŭ maĭ linŭ, ca scurtele sale *Drame* din trecutŭ.

«Pe acelŭ cerŭ înstelatŭ îșĭ găsesce loculŭ și fie care din spirituósele luĭ *opere în prosă*, ast-felŭ în câtŭ numĕrândŭ totŭ ce a scrisŭ Alexandri, de cândŭ ține condeiulŭ în mână, ḍĕŭ că n'ar maĭ rĕmâné nicĭ o stea pe cerŭ, căreia să nu-ĭ potŭ însuși numele și valórea luminătóre a uneia, — câtușĭ de mare, saŭ câtușĭ de măruntă, — din scrierile luĭ.

— «Îmĭ place, — întrerupseĭ, — și mĕ împacŭ, eŭ unulŭ, fórte cu acéstă poetică comparațiune, demna de autorulŭ nostru; dar observŭ, însă, că aĭ uitatŭ cea maĭ nouă din operile luĭ, aĭ uitatŭ pe *Despotŭ Vodă.*

— «Unŭ momentŭ, te rogŭ; eramŭ tocmaĭ să ajungŭ la capitala-ĭ operă dramatică, și ca să-ĭ daŭ loculŭ ce i se cuvine, permite-mĭ să împrumutŭ și să adoptezŭ aci o citațiune dintr'unŭ mare poetŭ românŭ

> În nóptea 'mpunĕtóre în liniște senină
> Privescŭ cum orizonulŭ umplutŭ e de făcliĭ
> Când în sfârșit și luna s'arată mândră plină.
> . . . .

— «N'am ce ḍice, comparațiunea, în ceea ce privesce pe Alexandri, este acum completă; dar, ce facĭ, rogu-te, cu atâtea alte opere, literare ce aparŭ în România?

— «Atâtea! Atâtea!... Terminulŭ de grămădire este cam exageratŭ. Dar, și acelora, — orĭ câte sunt, — eŭ lesne le găsescŭ loculŭ. Căcĭ, cândŭ e nópte întunecósă, adesea vedĭ eșindŭ din pămîntŭ palide flăcărae care fîlfâe câte-va secunde în aerŭ, și apoĭ disparŭ nevĕdute; vedĭ încă mijindŭ printre erburĭ licuricĭ, ce pentru unŭ momentŭ sclipescŭ viŭ cu a lorŭ scîntee luminósă, și apoĭ, sfiiciosĭ, îșĭ aplécă d'asupra eĭ întunecatele lorŭ aripe. Acestia sunt efemeriĭ noștri poețĭ de astădĭ.

— «Mi se pare că eștĭ cam aspru cu dînșiĭ;.... dar, trécă! — Spune-mĭ, însă, unde puĭ pe aceĭ ómenĭ dela noĭ carĭ cu nepregetată stăruință, lucréză în cercurile felurite ale sciințelorŭ?

— «Mĕ iértă; mĕ acuzĭ că sunt exageratŭ. Permite-mĭ a-țĭ spune, însă, că și d-ta aĭ asemenea tendință, cândŭ bunăóră vorbescĭ de lucrătoriĭ ceĭ cu stăruință fără pregetŭ, în dominiulŭ sciințelorŭ. Nu tăgăduescŭ că se întîlnescŭ și la noĭ bărbațĭ cu aplecărĭ — maĭ multŭ sporadice de câtŭ persistente — la lucrările sciințifice; precum totŭ astfelŭ, umblândŭ nóptea pe strade, se întîmplă să zărescĭ, pe icĭ și colea, la ferestre, câte o lampă, adăpostindŭ, sub lumina eĭ, maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ întunecată, duoĭ ochĭ carĭ citescŭ saŭ o mână ce scrie. Aceste lampe sunt unicele candele ce ardŭ la noĭ, pe altarulŭ sciințeĭ.

«Dar, stăĭ! uitasem, în mijloculŭ acestorŭ pacĭnice lumine, care îngână monotonia nopțeĭ nóstre literare, uitasemŭ să amintescŭ că une orĭ a lorŭ lină, dar trainică lucire, e turburată, pentru câteva momente, de unele focurĭ de artificie, în care meșterĭ istețĭ și dibacĭ facŭ să jóce, în ochiĭ orbecațĭ aĭ publiculuĭ, totŭ felulŭ de vîrtejurĭ luminóse, de pestrițe fișicurĭ plesnitóre, de întortocherĭ sclipicióse, de bășicĭ fulgurante, de văpăĭ multicolore, de fulgere plăsmuite, de sorĭ fățărițĭ, care, cu multŭ sgomotŭ și cu mare vîlvóre, ulmescŭ pentru unŭ scurtŭ timpŭ vederile, și apoĭ, de o dată, — chiar prin natura lorŭ factice, — se întunecă, lăsândŭ numaĭ după dînsele fumŭ negru și înecăciosŭ.

— «Destulŭ, — spuseiŭ eŭ atuncĭ, rîdêndŭ — destulŭ, căcĭ aĭ cădutŭ însuțĭ în pĕcatulŭ ce-lŭ aruncĭ asupra altora, și tótă măréța-țĭ com-

parațiune, aĭ sfîrșit'o cu unŭ focŭ de artificie. Pe limba francesă, asemenea conclusiunĭ fortunóse, se chiamă *buchetulŭ*.

— «Recunoscŭ că aĭ dreptate, – îmĭ rĕspunse interlocutorulŭ meŭ, – și de sigurŭ Vasile Alexandri merită ca recompensă, a multelorŭ și temeinicelorŭ sale lucrărĭ, o altă resplată de câtŭ unŭ asemenea buchetŭ artificiosŭ.

«Acum abia o lună, amŭ cititŭ prin ḑiare unŭ faptŭ care m'a mândritŭ pentru o națiune surură și iubită de noĭ toțĭ. În ḑiua de 27 februarie trecutŭ, Parisulŭ întregŭ și delegațiunĭ din tótă Francia aŭ mersŭ să felicite și să depună laurĭ de onóre pe fruntea bĕtrânuluĭ poetŭ alŭ Franciei, luĭ Victor Hugo, carele – faptŭ rarŭ printre ómeniĭ cu așa mare activitate intelectuală! – intra atuncĭ în alŭ 80-lea anŭ alŭ vieţuiriĭ sale.»

* * *

Într'adevĕrŭ, frumosŭ lucru este, Domnilorŭ, cândŭ o ţéră întrégă, recunoscĕtóre pentru nepreţuitele puterĭ morale ce a rĕspânditŭ într'însa unŭ scriitorŭ de geniŭ, vine să-ĭ închine recompensele de care ea dispune.

Din nenorocire, pînă în aceștĭ ultimĭ anĭ, ţéra nóstră n'a avutŭ și n'a sciutŭ să dea nicĭ o rĕsplată demnă acelora carĭ cu braţŭ agerŭ, aŭ despicatŭ ogorulŭ înţelenitŭ alŭ limbeĭ și alŭ cultureĭ nóstre literare.

Dar, – nihil desperandum! – Printre noĭ a trăitŭ, – acum câţĭ-va anĭ cu totulŭ înstrăinatŭ din cerculŭ literatureĭ, – unŭ urmașŭ alŭ acelorŭ ómenĭ carĭ, cu dóuĕ sute de anĭ maĭ nainte, începuse să spargă acea ţelină; dînsulŭ, împinsŭ ca de o însușire, – póte chiar neconsciinte, – a sângeluĭ ce-ĭ cura prin vine, a lăsatŭ primuluĭ institutŭ de înaltă cultură naţională, multŭ-puţina sa avare, pentru ca dînsa să se reverse cu dărnicie asupra acelora carĭ vorŭ redeștepta naţiunea română prin ale lorŭ opere literare.

Acela a fostŭ, Domnilorŭ, multŭ lăudatulŭ acum de noĭ și de ţéră, Constantinŭ Năsturelŭ Herĕscu, carele, cu limbă de mórte, ne-a lăsatŭ îndatorirea ca să închinămŭ acelora dintre Românĭ cărora maĭ

bine se cuvine, modestele prinóse ale uneĭ averĭ, pe care străbunulŭ sĕŭ, logofĕtulŭ Udriște Năsturelŭ, o întrebuința, sub domnia luminătóre a luĭ Mateiŭ Basarabŭ, la tipărirea celorŭ maĭ d'intâĭ cărțĭ în limba românéscă. Elŭ ne-a prescrisŭ anume că astfelŭ să rĕsplătimŭ pe totŭ anulŭ cele maĭ bune lucrărĭ literare și sciințifice făcute de Românĭ, iar la patru anĭ o dată, să împătrimŭ resplata, în favórea aceluia «carele va fi tipăritŭ opera, judecată ca publicațiunea de că-«petenià, ce a apĕrutŭ în cursulŭ celorŭ patru anĭ precedențĭ.» Apoĭ a maĭ adaosŭ, cu totŭ dinadinsulŭ, vorbindŭ despre «*scrierile de pură* «*literatură, în prosă saŭ în versurĭ, precum : poeme, drame și comediĭ* «*seriόse, — maĭ alesŭ subiecte naționale —*» că : «*Acestora, maĭ cu sémă,* «*doresce ca să se acorde* **Marele Premiŭ Năsturelŭ**, *cândŭ ele vorŭ fi jude-*«*cate ca avêndŭ unŭ meritŭ cu totulŭ superiorŭ, spre a se da astfelŭ o* «*încuragiare maĭ puternică desvoltăriĭ literatureĭ naționale.*»

Acestia sunt, Domnilorŭ, înșișĭ terminiĭ clauselorŭ testamentare.

Pentru prima óră, estimpŭ, suntemŭ chemațĭ a îndeplini acéstă maĭ importantă a nóstră datorie.

Însușĭ Regele Nostru, ilustrulŭ îndemnătorŭ și întemeetorŭ alŭ uneĭ ere de totŭ felulŭ de prosperitățĭ în Romania, a bine-voitŭ să consfințéscă prin a Sa Augustă presență printre noĭ, acéstă primă mare Sĕrbătóre a Dreptățiĭ ce de multŭ noĭ datorimŭ dulceluĭ graiŭ naționalŭ. Óre putemŭ noĭ să facemŭ acum altfelŭ de câtŭ a da deplina nóstră învoire la glasulŭ ce din tótă românimea se înalță ca să recunóscă pe Vasile Alexandri, ca celŭ maĭ mare poetŭ alŭ Românilorŭ în ḑiua de astăḑĭ? ca autorulŭ, căruia nimenĭ dintre scriitoriĭ românĭ, — fără de o deșanțată orbire, — îĭ póte disputa premiulŭ, destinatŭ celorŭ maĭ înalte și maĭ frumóse creațiunĭ literare, apărute în limba română, nu dóră numaĭ în acești ultimĭ patru anĭ, ci încă și cu maĭ mulțĭ decenĭ înapoĭ?

Puindu-se la votŭ conclusiunea raportuluĭ, ea dobîndesce unanimitatea sufragielorŭ.

CONCURSURILE

PROPUSE DE

ACADEMIA ROMÂNĂ.

CONFORMŬ DECISIUNILORŬ LUATE IN SESIUNILE SALE PÂNĂ LA ANULŬ 1881.

După decisiunile luate de Academia Română, în sesiunile de până la anulŭ 1881, concursurile propuse de Academiă suntŭ cele următóre :

1. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ* de 5,000 leĭ, se va dercene, în cursulŭ sesiuneĭ generale din Martie Aprilie 1882, cărţiĭ sciinţifice în limba românéscă, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1881.

La acestŭ concursŭ se potŭ presenta şi invenţiunile sciinţifice făcute de Românĭ.

2. *Premiulŭ Năsturelŭ-Herĕscu* de 4,000 leĭ, se va decerne, în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martie-Aprilie 1882, uneĭ cărţĭ scrise în limba română cu conţinutŭ de orĭ-ce natură, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuarie pînă la 31 Decembre 1881.

NB. Concurenţiĭ la aceste premie vor binevoi a trămite la cancelaria Academieĭ Române în Bucurescĭ — Palatulŭ Universităţiĭ — operele lorŭ carĭ vor fi în condiţiunile de timpŭ aci însemnate, în câte două-spre-ḑece exemplare, până la 31 Decembre 1881.

3. *Marele premiŭ Năsturelŭ-Herĕscu* din seria B, în sumă de 12,000 leĭ, se va decerne, în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martie-Aprilie 1885, uneĭ cărţĭ scrise în limba românéscă, cu conţinutŭ de orĭ-ce natură, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1881 până la 31 Decembre 1884.

4. *Premiulŭ Asociaţiuniĭ Craiovene pentru desvoltarea învĕţămêntuluĭ publicŭ*, în sumă de leĭ 1500, se va decerne, în sesiunea generală din primăvéra anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune cărţĭ didactice în limba română, din câte se vorŭ fi

tipărită cu începere de la 1 Iulie 1879 până la 31 Decembre 1882. Acéstă dată este și termenulă extremă ală depunereĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărțiloră propuse pentru concursă.

5. Cea maĭ bună traducțiune în limba română din *Ammiană Marcellină*, cartea XXXI, cap. 1—10 se va premia din fondulă Zappa.

Manuscrisele se voră depune la cancelaria Academieĭ până la 31 Decembre 1881.

Concurentulă care va fi premiată, va fi însărcinată să facă traducțiunea autoruluĭ întregă, pe preță de 120 leĭ pentru 20 pagine din edițiunea stereotipă a luĭ *Tauchnitz*.

6. *Premiulă Năsturelă*, seria A, de leĭ 5000, se va decerne, în sesiunea generală din primăvera anuluĭ 1882, celeĭ maĭ bune disertațiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectă :

«*Descripțiunea completă, sub raportulă fisică și economică, a unuĭ județă ală Românieĭ, după alegerea fiă-căruĭ concurentă în parte*» (1)

Cu programa acésta :

1. Geografia cu ramificățiunile eĭ (orografia, hydrografia și topografia);
2. Ochire asupra istorieĭ naturale (tĕrâmurile, flora, fauna);
3. Starea economică atâtă agricolă câtă și industrială;
4. Statistica populațiunĭ (starea civilă, statistica religiósă, juridică, medicală, militară, scolastică, naționalitățile, etc.);
5. Etnografia, adică descrierea usuriloră, credințeloră poporale, porturiloră locale, etc.;

Întinderea operatuluĭ va fi ca de 25 cóle tipară, formată în 4° mică séă 8° ordinară, litere *cicero*. Termenulă presentăriĭ manuscriseloră la concursă va fi 31 Decembre 1881.

7. *Premiulă Năsturelă*, seria A, de 5000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din primăvera anuluĭ 1882, celeĭ maĭ bune disertațiunĭ în limba română, asupra următoruluĭ subiectă :

«*Țĕranulă română*. Disertațiune asupra stăriĭ sale morale, sociale, economice și politice în trecută și în presentă, în principatulă Românieĭ.»

Întinderea operatuluĭ va fi 20 cóle de tipară, formată 4° mică saă 8° ordinară, litere *cicero*. Termenulă presentăriĭ manuscriseloră la concursă va fi 31 Decembre 1881.

8. *Premiulă Năsturelă* seria A, de 5000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din primăvera anuluĭ 1882, celeĭ maĭ bune disertațiunĭ asupra următoruluĭ subiectă :

(1) Se excludă dintre județele țĕreĭ, acele carĭ se află descrise pe deplină în *Analele Statistice* de Marțiană și în monografiele agricole ale d-luĭ Iónă Ionescu.

«Sufixulŭ licuidŭ **(l, r)** *şi sufixulŭ guturalŭ* **(k, g)** *în limba română.»*

Întinderea lucrăriĭ va fi minimum de 20 cóle de tiparŭ în octavŭ ordinarŭ litere *cicero.* — Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi 31 Decembre 1881.

9. *Premiulŭ Statuluĭ Heliade-Rădulescu*, de 5000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din primăvera anuluĭ 1882, celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«Studiŭ asupra activităţiĭ literare şi pedagogice a luĭ Ionŭ Heliade-Rădulescu, în raportŭ cu epoca anterióră (finele secoluluĭ XVIII, cu eruditiĭ din Blajŭ şi Văcărescii) şi cu cea posterióră până la 1848, dândŭ totŭ de o dată o schiţă biografică a luĭ Heliade-Rădulescu.»

Întinderea operatuluĭ va fi ca de 20 cóle de tiparŭ în 4° micŭ séŭ 8° ordinarŭ, cu litere *cicero.* Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi 31 Decembre 1881.

10. *Premiulŭ Alexandru Iónŭ Cuza*, de 4000 leĭ, se va decerne în sesiunea, generală din primăvera anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«Istoria Românilorŭ în Dacia Traiană, de la Aurelianŭ până la fundarea principatelorŭ Moldova şi Ţera-Românéscă.»

Întinderea operatuluĭ va fi de 20 cóle de tiparŭ în 4° micŭ séŭ 8° ordinarŭ, cu litere *cicero.* Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ va fi 31 Decembre 1882.

11. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ*, de 5000 leĭ se va decerne în sesiunea generală a anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ, scrisă în limba română, asupra următoruluĭ subiectŭ :

«Studiŭ asupra agricultureĭ, industrieĭ şi comerciuluĭ în România.»

Lucrarea va trata despre starea actuală a acestorŭ treĭ ramure de producţiune şi despre mijlócele de a le ameliora. O ochire asupra istorieĭ economice a Românieĭ în secoliĭ : 17, 18 şi 19, va precede acestŭ studiŭ. Studiulŭ va fi făcutŭ din punctulŭ de vedere economicŭ şi technicŭ. Manuscrisulŭ trebuie să cuprindă materiă pentru celŭ puţinŭ 300—400 pagine de tiparŭ, în 8° *garmondŭ.* Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1882.

12. *Premiulŭ Năsturelŭ,* seria A, de 5000 leĭ, se va acorda în sesiunea generală a anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«Istoria tipogafieĭ la Românĭ.»

Întinderea lucrăriĭ va fi de 15—20 cóle de tiparŭ în 8° ordinarŭ cu litere *cicero.* Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi 31 Decembre 1882.

PERSONALULŬ
ACADEMIEI ROMANE
ÎN ANULŬ 1881.

MEMBRIÏ ACADEMIEÏ.

I. Secțiunea Literaria.

1.	D.	**Romanu** *Alexandru*,	numitu	la	anulŭ	1866.
2.	»	**Cipariu** *Timoteu*,	»	»	»	»
3.	»	**Caragiani** *Iónu*,	»	»	»	»
4.	»	**Sbiera** *Iónu*,	»	»	»	»
5.	»	**Alecsandri** *Vasile*,	»	»	»	»
6.	»	**Maiorescu** *Titu*,	»	»	»	1867.
7.	»	**Sion** *George*,	alesŭ	la	anulŭ	1868.
8.	»	**Fontaninŭ** *Goorge M.*	»	»	«	1870.
9.	»	**Hasdeu** *Bogdanŭ P.*,	»	»	»	1877.
10.	«	**Quintescu** *Nicolae*,	»	»	»	»
11.	»	**Chițu** *George*,	»	»	»	1879.
12.	»	**Negruzzi** *Iacobŭ*,	»	»	»	1881.

II. Secțiunea Istorica.

1.	»	**Baritiu** *George*,	numitŭ	la	anulŭ	1866.
2.	»	**Babesiu** *Vincentiŭ*,	»	»	»	»
3.	»	**Urechiă** *Vasile A.*,	»	»	»	»

4.	D. **Ionescu** *Nicolae*,	numitŭ la anulŭ				1867.
5.	» **Kogălniceanu** *Michailŭ*, alesŭ la anulŭ					1869.
6.	» **Melchisedechŭ** *P. S. S. Episcopŭ*,				»	1870.
7.	» **Odobescu** *Alexandru*,	alesŭ la			»	»
8.	» **Sturdza** *Dimitrie A.*,	»	»		»	1871.
9.	» **Maniu** *Vasile*,	»	»		»	1876.
10.	» **Papadopolŭ Calimachŭ** *Alex.*		»		»	»
11.	» **Marianu** *Simeonŭ Fl.*	»	»		»	1881.
12.	» **Marienescu** *Atanasie*,	»	»		»	»

III. Secțiunea Sciintifica.

1.	D. **Kretzulescu** *Nicolae*, alesŭ la anulŭ				1871.
2.	» **Fĕtu** *Anastasie*,	»	»	»	»
3.	» **Aurelianŭ** *Petre S.*,	»	»	»	»
4.	» **Ghica** *Ion*,	»	»	»	1874.
5.	» **Stefănescu** *Grigorie*,	»	»	»	1876.
6.	» **Fălcoianu** *Stefanŭ*,	»	»	»	»
7.	» **Bacaloglu** *Emanoilŭ*,	»	»	»	1879.
8.	» **Brandza** *Dimitrie*,	»	»	»	»
9.	» **Poni** *Petre*,	»	»	»	»
10.	» **Felix** *Iacobŭ*,	«	»	»	»
11.	» **Teclu** *Nicolae*,	»	»	»	»
12.	» **Vasiciu** *Paulŭ*,	»	»	»	»

MEMBRII ONORARĬ.

1. **M. S. CAROL I**, *Regele Românieĭ*,

Protectorŭ alŭ Academieĭ Române.

Preşedinte Onorariŭ.

2. **M. S. ELISABETA**, *Regina Românieĭ*, **(Carmen Sylva)**
3. D. **Cretzulescu**, *Constantinŭ*, (Bucurescĭ).
4. » **Adrianŭ**, *Generalŭ George*, (Bucurescĭ).
5. » **Ioannide**, *George*, (Bucurescĭ).
6. » **Polyzu**, *Doctoru G.*, (ibid).
7. » **Bozianu**, *Constantinŭ*. (ibid).
8. » **Grădiştênu**, *Grigorie*, (Versalia).
9. » **Popea**, *Archimandritŭ Nicol.*, (Sibiŭ).
10. » **Puscariu**, *Caval. Ioanu*, (Pesta).
11. » **Silasi**, *Dr. Grigor.*, (Clujŭ).
12. » **Muresianu**, *Iacobŭ*, (Braşovŭ).
13. » **Gonata**, *Stefanŭ*, (Basarabia).
14. » **Câmpênu**, *Petre*, (Iaşĭ).
15. » **Cihacŭ** *Iacobŭ* (Elveţia).
16. » **Cihacŭ** *Alexaudru* (Maienţa).
17. » **Vegezzi Ruscalla**, (Turinŭ).
18. » **Capellini**, *Caval. Giov.*, (Bolonia).
19. » **Biondelli**, *Caval. E.*, (Milanŭ).
20. » **Ascoli**, *Graz Isaia*, (Milanŭ).
21. » **Egger**, *Emile*, (Paris).
22. » **Longperrier**, *Adrien de* (Paris).
23. » **Desjardins**, *Eernest*, (idib).
24. » **Frœhner**, *Willhem*, (ibid).
25. » **Bataillard**, *Paul*, (ibid).
26. » **Linas**, *Charles de* (Arvas).
27. » **Ubicini**, *A.*, (Paris).
28. » **Avril**, *Bar Adolphe d'* (Santiago de Chili).
29. » **Stanley of Alderley**, *Lord Henry* (Londra).
30. » **Grant-Duff**, (ibid).

31. » **Müller**, *Max*, (Oxford.)
32. » **Steenstrup**, *I. S.*, (Copenhaga).
33. » **Lepsius**, *Richard*, (Berlin).
34. » **Tobler**, *Adolf*, (Berlin).
35. » **Schuchardt**, *Hugo*, (Gratz).
36. » **Bock**, *Dr. Franz*, (Aquisgrane).
37. » **Uvaroff**, *Comite Alexi*, (Moscua).
38. » **Picot**, *Emile*, (Paris).
39. » **Mommsen**, *Theodor*, (Berlin).
40. » **Miklosich**, *Franz*, (Viena).
41. » **Diefenbach**, *Lorenz*, (Darmstadt).

MEMBRII CORESPONDENȚĬ

pentru Secțiunea Literară.

1. » **Laurianŭ**, *Dem.*, (Bucurescĭ).
2. » **Boiŭ**, *Zaharia*, (Sibiiŭ).
3. » **Popescu**, *Ioan*, (ibid).
4. » **Romanu**, *Visarionŭ*, (ibid).
5. » **Densusianu**, *Aron*, (Iașĭ).
6. » **Vulcanu**, *Iosifŭ* (Oradea-mare)
7. » **Rosny**, *Léon de* (Paris).
8. » **Iarnik**, *Ioan Urban*, (Viena).

pentru Secțiunea Istorică.

9. » **Tocilescu**, *Grigorie* (Bucurescĭ).
10. » **Densusianu**, *Nicolau* (ibid.)
11. » **Moldovanu**, *Ioanu*, (Blau).
12. » **Popŭ**, *Gavrilŭ* (Lugosŭ).
13. » **Legrand**, *Emile*, (Paris).
14. » **Jung**, *Dr. Iulius*, (Praga).

pentru Secțiunea Sciințifică.

15. » **Cuciurénu**, *Dr.* (Iașĭ).
16. » **Ionescu**, *Ion*, (Bradŭ)

17. » **Obedenaru**, *Dr. M. G.* (Roma).
18. » **Robescu**, *C. F.* (Bucurescĭ).
19. » **Harettŭ**, *Spiru*, (ibid.)
20. » **Hepites** *Stefanŭ* (ibid.)

MEMBRIĬ DECEDAȚĬ

De la 1867—1881.

1. D. **Cozacovicĭ** *C.*
2. » **Demetrovicĭ** *Al.*
3. » **Hasdeŭ** *A.*
4. » **Hodosiŭ** *I.*
5. » **Hurmuzachi** *A.*
6. » **Hurmuzachi** *E.*
7. » **Laurianŭ** *A. T.*
8. » **Massimŭ** *I. C.*
9. » **Munteanu** *G.*
10. » **Mocioni** *A.*
11. » **Negruzzi** *C.*
12. » **Papiŭ Ilarianŭ** *A.*
13. » **Poĭĕnariu** *P.*
14. » **Rădulescu** *I. H.*
15. » **Străjescu** *I.*
16. » **Stamate** *C.*

OFICIELE ACADEMIEĬ ROMÂNE PE ANULU 1881-1882.

A. PERSONALULŬ DELEGAŢIUNII

Preşedinte alŭ Academieĭ Române . . . . . . D-lŭ **Ghica** *Ion*.
Asesorĭ (Vice-Preşedinţĭ) din *Secţiunea Literară* . . » **Maiorescu** *Titu*.
din *Secţiunea Istorică* . . » **Sturdza** *Dimitrie A.*
din *Secţiunea Sciinţifică* . . » **Aurelianu** *Petre S.*
Secretarŭ generalŭ (pe 7 anĭ, 1881—1888) . . . » **Urechiă** *Vasile A.*

B. PERSONALULŬ SECŢIUNILORU

I. SECTIUNEA LITERARA

Preşedinte . . . . D-lŭ **Alecsandri** *Vasile* (Mircescĭ).
Vice-preşedinte . . . . » **Sion** *George* (Bucurescĭ).
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1879-1886) . . . » **Hasdeŭ** *B. P.* (ibid.).

Membriĭ: D-lŭ **Caragiani** *Ionŭ* (Iaşĭ), **Chiţu** *George* (Craiova), **Ciparin** *Timoteŭ* (Blajŭ), **Fontaninŭ** *George M.* (Craiova), **Maiorescu** *Titu* (Bucurescĭ), **Negruzzi** *Iacobŭ* (Iaşĭ), **Quintescu** *Nicolae* (Iaşĭ), **Romanu** *Alexandru* (Pesta), **Sbiera** *Ionŭ* (Cernăuţĭ).

II. SECTIUNEA ISTORICA

Preşedinte . . . . D-lŭ **Baritiu** *George* (Sibiiŭ).
Vice-preşedinte. . . . . » **Urechiă** *V. A.* (Bucurescĭ).
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1880-1887) . . . . » **Maniu** *Vasile* (ibid.).

Membriĭ : D-lŭ **Babesiu** *Vincenţiŭ* (Pesta), **Ionescu** *Nicolae* (Iaşĭ), **Kogălniceanu** *Mihailŭ* (Paris), **Marianŭ** *S. Fl.* (Siretŭ), **Marienescu** *A. M.* (Pesta), **Melchisedecŭ** *P. S. S. Ep.* (Romanŭ), **Odobescu** *Alex.* (Paris), **Papadopolu-Calim.** *Al.* (Tecuciŭ), **Sturdza** *Dimitrie A.* (Bucurescĭ),

III. SECTIUNEA SCIINTIFICA

Preşedinte . . . . D-lŭ **Cretzulescu** *Nic.* (Roma).
Vice-Preşedinte . . . . » **Bacaloglo** *Emanoilŭ* (Bucurescĭ).
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1879-1886) . . . » **Stefănescu** *Grigore* (ibid.).

Membriĭ : D-lŭ **Aurelianu** *Petre S.* (Bucurescĭ), **Brândză** *Dimitrie* (Bucurescĭ), **Fălcoianu** *Stefanŭ* (Bucurescĭ), **Felix** *Iacobŭ* (Bucurescĭ), **Fĕtŭ** *Anastasie*

(Iaşĭ), **Ghica** *Ionŭ* (Bucurescĭ), **Poni** *Petre* (Iaşĭ), **Teclu** *Nicolae* (Viena), **Vasiciu** *Paulŭ* (Temişióra).

C. PERSONALULU COMISIUNLORU

I. *Comisiunea permanentă a Bibliotecei:*

Membriĭ : D-lŭ **Hasdeŭ** *B. P.*, secretarŭ alŭ Secţiuniĭ literare.
» **Maniu** *Vasile*, secretarŭ alŭ Secţiuniĭ istorice.
» **Stefănescu** *Grigore*, secretarŭ alŭ Secţiuniĭ sciinţifice.

II. Membru conservatorŭ alŭ Colecţiuneĭ numismatice : D-lŭ **Sturdza** *Dimitrie A.*

III. Comisiunea pentru cercetarea probelorŭ de traducţiunĭ din autoriĭ latinĭ (*Ammianŭ Marcellinŭ, cartea XXXI, cap. 1—10*) :
Membriĭ : D-niĭ **Baritiu** *George*, **Hasdeŭ** *Bog. P.*, **Maiorescu** *Titu*, **Quintescu** *Nicolae.*

IV. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ presentate la concursulŭ premiuluĭ: *Năsturelu* Seria A: «Ţeranulŭ romanŭ»,
a premiuluĭ *Heliade* : «Studiŭ asupra activităţiĭ literare şi pedagogice a luĭ Ionŭ Heliade-Rădulescu.»
a premiuluĭ *Năsturelŭ* Seria A : «Sufixulŭ licuidŭ *(l, r,)* şi sufixulŭ guturalŭ (*k, g,*) în limba română.»
Membriĭ : D-niĭ **Maiorescu** *Titu*, **Papadopolŭ-Calimachŭ** *Al.*, **Romanu** *Alexandru.*

V. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ presentate la concursulŭ premiuluĭ *Năsturelŭ* seria A : «Descripţiunea completă sub raportulŭ fisicŭ şi economicŭ alŭ unuĭ judeţŭ alŭ Româniеĭ.»
Membriĭ : D-niĭ **Ghica** *Ion*, **Aurelianu** *Petre S.*, **Stefănescu** *Grigore.*

VI. Comisiunea pentru cercetarea cărţilorŭ tipărite intrate la concursurile pentru:
premiulŭ Statuluĭ *Lazărŭ* de 5000 leĭ, pentru o carte cu conţinutŭ sciinţificŭ, tipărită de la 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1881,
premiulŭ *Năsturelŭ* seria B, de 4000 leĭ, pentru o carte cu conţinutŭ de orĭ-ce natură, tipărită dela 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1881.

Membriĭ :
din Secţiunea literară : D-lŭ **Alecsandri** *Vasile*, **Hasdeŭ** *B. P.*, **Quintescu** *Nicolae.*
din Secţiunea istorică : » **Baritiu** *George*, **Ionescu** *Nicolae*, **Melchisedecŭ** *P. S. S.*
din Secţiunea sciinţifică : » **Aurelianu** *Petre S.*, **Brândză** *Dr. D.*, **Poni** *Petre.*

SUMARIULŬ

TOMULUĬ III SECȚIUNEA I DIN SERIA II A ANALELORŬ ACADEMIEĬ ROMÂNE.

PARTEA I. — ȘEDINȚELE ORDINARE DIN ANULU 1880-81.

STAMPĂ.

ERRATA

Pagina	*rêndulŭ*	*în locŭ de:*	*a se ceti:*
265	24	Τρїε	Γρїε
295	9	confruntatŭ	a confruntatŭ
»	16	originaluluĭ	originaluluĭ,
314	5	Dv.	Dv.,
»	17	permisŭ	permisŭ,
317	20	manuscriptulŭ B.,	manuscriptuluĭ B.,
»	32	Fiindŭ maĭ lungă	Epistola acésta fiindŭ maĭ lungă.
318	9	*extravaganțĕ.»*	*extravaganțe.»*
319	17	contero»	contero» :
320	18	«cum	«cu
»	23	etatea	atatea
»	24	no	noĭ
»	»	. . . mores !)»	. . . mores)» !
321	7	tutulorŭ	tutulorŭ,
»	33	—nu nimeresesce	nu nimeresce
322	5	putea	puté
»	26	in rebus ;	in rebus» ;

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ III.

SESIUNEA ANULUĬ 1881.

SECȚIUNEA II

MEMORII.

BUCURESCĬ
TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMANE
(LABORATORII ROMÂNI)
26, STRADA ACADEMIEI, 26.
1882.

RELAŢIUNI ISTORICE

DESPRE ŢĔRILE ROMÂNE DIN EPOCA DE LA FINELE VÉCULUI ALŬ XVI-lea ŞI ÎNCEPUTULŬ CELUÏ ALŬ XVII-lea, ESTRASE DIN OPERA ÎNTITULATĂ: Александрійскій Патріархъ Мелетій Пигасъ, COMPUSĂ DE IVAN MALYŞEVSKI, PROFESORŬ LA ACADEMIA TEOLOGICĂ DE LA KIEW, TOM. I. KIEW 1872, ŞI CITITE ÎN ŞEDINŢELE ACADEMIEÏ DE LA 6 FEBR. ŞI 6 MARTE 1881,

de

Episcopulŭ MELCHISEDECŬ
Membru alŭ Academieĭ Române.

Autorulŭ începe cu presupunerea, că Româniĭ din Transilvania, Valachia séŭ Ungrovalachia, şi Moldavia séŭ Moldovlachia, ar fi primitŭ crestinismulŭ pe la sfîrşitulŭ véculuĭ alŭ IX-lea, séŭ la începutulŭ celuĭ alŭ X-lea, de la Bulgarĭ carĭ atuncĭ domniaŭ peste ţĕrile române. (Pag. 313—333).

De aicĭ deducêndŭ pe de o parte ataşamentulŭ Românilorŭ cătră orthodoxia resăriténă, iară pe de altă parte dominarea ierarchieĭ şi a limbeĭ bulgare în Biserica română; elŭ continuă astŭ-felŭ relaţiunile sale despre Românĭ, bazatŭ totŭ-dé-una pe documente istorice:

«Cu formarea statelorŭ séŭ voivodatelorŭ neatârnate, în Valachia de la jumătatea véculuĭ alŭ XIII-lea, în Moldova de la jumătatea véculuĭ alŭ XIV-lea, a trebuitŭ să se desvólte în ele şi tendinţa cătră neatârnarea bisericéscă. Acéstă tendinţă de o cam dată s'a manifestatŭ prin înlăturarea supremaţieĭ ierarchice bulgare, şi prin înlocuirea eĭ cu o altă supremaţiă maĭ înaltă şi maĭ depărtată, cea a patriarchuluĭ de

Constantinopole. prin a căruia autoritate în anulŭ 1369 s'a rânduitŭ celŭ ântâiŭ ierarchŭ alŭ Ungrovlachieĭ şi s'a ridicatŭ la trépta de *mitropolitŭ a tótă Ungrovlachia,* sub voĭvodulŭ Ungrovlachieĭ Alexandru. În anulŭ 1370, patriachulŭ de Constantinopole a înfiinţatŭ în Ungrovlachia a doua mitropoliă maĭ mică, cu scopŭ, precum se crede, de a-şĭ asigura maĭ bine autoritatea sa asupra uneĭ provincie bisericescĭ din noŭ agonisite, carea déca ar fi rĕmasŭ numaĭ cu o autoritate mitropolitană, maĭ uşorŭ s'ar fi pătrunsŭ de tendinţa la o deplină autocefaliă. Dar autoritatea patriarchuluĭ nu totŭ-dé-una s'a ţinutŭ asupra ţĕrilorŭ române, înlocuită fiindŭ cu autoritatea vecinuluĭ ierarchŭ alŭ Ochrideĭ, maĭ cu sémă în Moldova. După deosebite influenţe, maĭ multŭ séŭ maĭ puţinŭ întêmplătóre, acéstă împrejurare esenţialŭ s'a manifestatŭ în tendinţele către autocefaliă ale Bisericeĭ Moldovalache, semnele căreia întru adevĕrŭ se observă încă în véculŭ alŭ XVI-lea.

Legătura cu greciĭ a contribuitŭ la pătrunderea în România a órecărorŭ începĕtorĭ de cultura grecéscă, aĭ căreia iubitorĭ întâlnimŭ şi printre voĭvodiĭ românĭ, cultură, cu care în paralelŭ se ţineá şi cea bulgară. România, continuândŭ tradiţiunele orthodoxieĭ, posedândŭ unŭ terenŭ bogatŭ, şi o populaţiune numerósă, forma unŭ membru însemnatŭ în alianţa popórelorŭ şi a statelorŭ orthodoxe-creştine. Spre părere de rĕŭ, că nicĭ la sine, nicĭ la ceĭ maĭ de aprópe aĭ sĕĭ vecinĭ şi dascăliĭ nu a găsitŭ principie solide de educaţiune politică, de de multŭ era jertfa unorŭ netocmirĭ şi intrigĭ bizare şi a unorŭ lupte sângeróse între familiele eĭ princiare şi boiereşcĭ(1). De aceea după căderea staturilorŭ vecine slavone şi a Bizanţieĭ, a căḑutŭ şi ea sub dominarea turcéscă. Însă ea şĭ-a păstratŭ o parte din independenţa sa politică, a avutŭ propriĭ sĕĭ voivodĭ, cariĭ sta în relaţiunĭ de vasalitate către Sultanĭ, carĭ firesce tindeaŭ a'ĭ strâmtori în profitulŭ lorŭ şi a specula cu superioritatea lorŭ asupra Romă-

(1) De-Tu aşa se esprimă despre caracterulŭ politicŭ alŭ Românilorŭ din timpulŭ sĕŭ, adică din ultimele ḑecimĭ ale véculuĭ alŭ XVI-lea : Comme le genie de ces peuples est leger et inconstant, et q'un rien les révolte, de même qu'il faut peu de choses pour les gagner, il est ararivè de frequentes révolutions dans leur gouvernement. T III p. 87.

nilorŭ, găsindŭ motive la acésta în turburările lăuntrice ale Românieĭ înseșĭ. Cu tóte acestea Valachia și Moldavia, prin a lorŭ relativă neatârnare și prin fidelitatea ortodoxieĭ, aŭ datŭ nu puținŭ ajutorŭ Orientuluĭ grecescŭ, celŭ cu totulŭ robitŭ, ajutorŭ nu atâta spiritualŭ, pe câtŭ materialŭ. Voĭvodiĭ Moldavieĭ și aĭ Valachieĭ, între carĭ eraŭ une orĭ și ómenĭ distinșĭ, îndemnațĭ de pietatea lorŭ, séŭ de căința pentru nelegiuirile, ce apăsaŭ consciința multorŭ dintre dênșiĭ, aŭ fostŭ generoșĭ bine-făcătorĭ aĭ bisericelorŭ, aĭ scaunelorŭ și mănăstirilorŭ orientale, maĭ cu sémă a Athonuluĭ și Sinaeĭ.

Perspectiva pentru ajutorŭ materialŭ a fostŭ negreșitŭ unulŭ din cele maĭ puternice motive și în relațiunile patriarchieĭ de Constantinopole cu Biserica Moldovalachă. După căderea Bizanțieĭ se îndesescŭ aicĭ călătoriele patriarchilorŭ de Constantinopole, despre carĭ călătoriĭ ne comunică cronicele : a luĭ Malaxŭ și a luĭ Dorotheŭ. Patriarchulŭ Nifonŭ chiarŭ socotise a se strămuta pe totŭ-dé-una în Valachia pe scaunulŭ de acolo, în loculŭ scaunuluĭ celuĭ perdutŭ la Constantinopole. Ioachimŭ călătorise în Moldova spre a aduna milostenia pentru plata datorieĭ patriarchieĭ, séŭ a sale, dar a fostŭ alungatŭ de acolo de către Voĭvodŭ (an. 1505) (1). Pachomie pentru acelașŭ scopŭ a călătoritŭ în Moldavia și Valachia cu o mare suită de clericĭ, preoțĭ și mirenĭ, și făcândŭ o colectă mare, s'a reîntornatŭ. Dar clericiĭ luĭ, dorindŭ a profita eĭ de averea cea adunată, din îndemnulŭ lorŭ monachulŭ Theodulŭ a otrăvitŭ pe patriarchulŭ. Patriarchulŭ Ieremia I-iŭ, la sfîrșitulŭ cărmuireĭ sale, dându-se la iubirea de avere, precum se esprimă Dorotheŭ, s'a decisŭ a se duce spre adunare de milostenia în Moldova și în Valachia cu suită de archereĭ și de clericĭ, adaoge Malaxŭ, carea negreșitŭ, de asemenea voia a profita aicĭ, dar póte că acea suită era trebuitóre și pentru a conclura cu patriarchulŭ spre întărirea autorităţiĭ luĭ în Biserica Moldovalachă, autoritate, pe care totŭ încă 'ĭ o disputa Archiepiscopulŭ de Ochrida. Pe cale fiindŭ, în Mitropolia de la Târnova, în casa unde găsduia Ieremia, și unde suita luĭ se pusese pe petrecerĭ, s'a întâmplatŭ incendiŭ, aŭ arsŭ lucrurile patriarchuluĭ, până și unŭ Sa-

(1) Atuncĭ domnia în Moldova Bogdanŭ, fiulŭ luĭ Stefanŭ celŭ mare.

cosŭ admirabilŭ alŭ Bisericeĭ ceĭ marĭ și alte odóre bisericescĭ. Patriarchulŭ s'a bolnăvitŭ și a muritŭ în anulŭ 1544, reîntorcându-se îndĕrĕtŭ la Constantinopole. Așa istorisesce Dorotheŭ, complinindŭ pe Malaxŭ. Amintirea de aceste nenorocirĭ a trebuitŭ să le taie pe multŭ timpŭ pofta de a călători în Moldovalachia. Dar legăturile dintre aceste ţĕrĭ cu Constantinopole și cu patriarchia luĭ, nu s'aŭ precurmatŭ, cu atâta maĭ alesŭ, că înrîurirea elementuluĭ grecescŭ s'a împuternicitŭ sub uniĭ din voivodĭ, carĭ aveaŭ la sine dascălĭ grecĭ, și cariĭ simpatisaŭ cu interesele sciinţeĭ grecescĭ chiar în Constantinopole (1). Capiĭ familielorŭ domnescĭ de aseminea frequentaŭ Constantinopolea și aŭ făcutŭ cunoscinţă și s'aŭ înruditŭ cu Greciĭ din Galata și din alte locurĭ, iară aceste cunoscinţe și înrudirĭ serviaŭ de asemenea une orĭ și spre întărirea legăturilorŭ patriarchieĭ cu Biserica Moldovalachieĭ, precum vedemŭ sub patriarchulŭ Iosafŭ. Chiar la începutulŭ patriarchieĭ luĭ Ieremia alŭ II-lea, după iniţiativa isteţuluĭ Ieraxŭ, mareluĭ Logofĕtŭ alŭ sĕŭ; în sinodulŭ patriarchalŭ s'a propusŭ idea de a se supune catedreĭ Constantinopolitane arhiepiscopiele autocefale a Târnoveĭ și a Ochrideĭ din Bulgaria și a Ipeculuĭ din Serbia. «Rĕŭ aŭ făcutŭ împĕraţiĭ ceĭ vechĭ, — declamă Ieraxŭ, — recunoscĕndu-le autocefale; iară Biserica cea mare n'a putută atuncĭ a se opune împĕraţilorŭ. Acum însă sub Turcĭ a sositŭ timpulŭ favorabilŭ de a supune aceste catedre tronuluĭ Constantinopolitanŭ». S'aŭ orânduitŭ Arhiepiscopĭ pentru acele catedre, dar numaĭ celŭ de la Târnova a remasŭ întru supunere, iară ceĭ-l-alţĭ doĭ, făgăduindŭ Sultanuluĭ darurĭ din parte-le, cu ajutorulŭ puteriĭ esterióre aŭ remasŭ în vechia schismă. Așa istorisesce și tratéză în istoria sa (p. 1153) Dositheiŭ alŭ Ierusalimuluĭ, strictulŭ râvnitoriŭ alŭ drepturilorŭ, séŭ maĭ esactŭ alŭ pretenţiunilorŭ tronurilorŭ patriarchale. Nereeșita proiectuluĭ de a supune pe Archiepiscopulŭ Ochrideĭ a îndemnatŭ pe patriarchiă a'șĭ păzi cu maĭ multă îngrijire nemijlocita sa autoritate în Moldavia și Valachia, de care nu voia a se lepăda celŭ d'ântâiŭ. Aŭ sositŭ eveneminte, cândŭ acéstă autoritate a patriarchieĭ, în per-

(1) Turco-Graecia. p. 247—9.

sóna celorŭ maĭ bunĭ representanţĭ aĭ săĭ, s'a arătatŭ folositóre pentru aceste ţĕrĭ, cu deosebire în interesulŭ păstrăriĭ ortodoxieĭ în ele.

Ca în tóte locurile, aşa şi în aceste ţerĭ ortodoxia era ameninţată de propaganda Romeĭ. Elementulŭ latinŭ inerentŭ naţiuneĭ române, se părea că va putea înlesni calea înrîuririĭ latine asupra eĭ din Roma şi din apusulŭ romanŭ. Însă elementulŭ ortodoxŭ greco slavénŭ se întărise de ajunsŭ în sfera spirituală a vieţeĭ Românilorŭ, în câtŭ să pótă respinge năvălirile cele întârdiate, de şi încă totuşĭ primejdióse ale propagandeĭ romane. Maĭ bine cunoscute în acéstă privire sunt încercările Papeĭ Grigorie alŭ IX-lea de a înfiinţa aicĭ misiĭ şi catedre episcopale romano-catolice, încercărĭ întreprinse totŭ-o-dată (de la an. 1374) cu cele relative la o parte din Rusia sudică, care căḍută fiindŭ sub unŭ guvernŭ eterodoxŭ, acele încercărĭ aŭ fostŭ maĭ cu succesŭ de câtŭ în România, unde cele maĭ micĭ urme nu aŭ lăsatŭ. La sinodulŭ de Florenţa a fostŭ Mitropolitulŭ Moldovlachieĭ Damianŭ, împreună cu trimisulŭ Voĭvoduluĭ şi aŭ subscrisŭ uniunea, negreşitŭ după esemplulŭ grecilorŭ; însă, asemenea Bizanţieĭ, patriarchielorŭ răsăritene, şi altorŭ ţĕrĭ ortodoxe, Ungrovlachia şi Moldavia de asemenea aŭ renunţatŭ la acéstă uniune, precum mărturisesce Dositheiŭ (— p. 910). Cele maĭ departe încercărĭ ale propagandeĭ romane de la jumătatea véculuĭ alŭ XV-lea până la anulŭ 80 alŭ véculuĭ alŭ XVI-lea, aŭ fostŭ de puţină însemnătate în ţĕrile acestea. Româniĭ din Transilvania, de demultŭ subjugaţĭ de Ungurĭ, cu multŭ maĭ tare aŭ suferitŭ de la propaganda latină şi apoĭ de la cea protestantă, însă ortodoxia nu s'a stinsŭ nicĭ la dênşiĭ. O activitate nouă şi maĭ puternică a propagandeĭ romane se începe în ţĕrele române de la timpulŭ papeĭ Grigorie alŭ XIII-lea.

Ivirea sectanţilorŭ protestanţĭ în aceste ţĕrĭ, şi pe lângă aceea a celorŭ maĭ estremĭ, îndémnă pe Roma a'şĭ trimite aicĭ campioniĭ săĭ; influenţa politică a eĭ, disordinele din România, 'ĭ deschide calea la amesteculŭ în afacerile eĭ cu tendinţă de propagandă; nenorocirile patriarchieĭ de Constantinopole însuflă speranţa succesuluĭ propagandeĭ. Dar patriarchia încă nu 'şĭ perduse aicĭ înrîurirea sa.

Patriarchulŭ Ieremia cu Ierotheiŭ alŭ Monemvasieĭ şi cu o suită

nu mică aŭ sosită în Valachia în primăvéra anuluĭ 1588, sub Voĭvodulŭ Michnea, nepotulŭ luĭ Mircea alŭ III-lea. Casa acestuĭ Mircea era una din cele maĭ puternice în Valachia și în Moldavia, și atuncĭ ea domnia peste amândóuě țěrile acestea. Mircea, fiulŭ luĭ Michnea I-iŭ (1508—1510) a avută treĭ fiĭ : Alexandru, Milisa și Petru. Alexandru după tatălŭ sěŭ a fostŭ Voĭvódŭ alŭ Valahieĭ (până la an. 1577), Petru a dobândită voĭvodatulŭ Moldavieĭ. Melisa a muritŭ de těněrŭ. Mircescii credincioșĭ ortodoxieĭ, se deosibeaŭ prin óre-care cultură și iubiaŭ a se apropia de Greciĭ ceĭ însemnațĭ și culțĭ, cu respectŭ se referaŭ și către păstoriĭ grecescĭ, cu deosebire către patriarchĭ. Alexandru s'a însuratŭ cu o grécă din Galata. Mama luĭ, věduva luĭ Mircea saŭ Mircióea, cum o numiaŭ, prin o scrisóre secretă a rugatŭ pe patriarchulŭ Iosafŭ să găséscă în Constantinopole pentru dóuě fete ale sale logodnicĭ din némŭ însemnatŭ, bogatŭ și puternicŭ. Patriarchulŭ pentru una a recomandatŭ pe Constantinŭ Cantacuzenŭ, fratele cunoscutuluĭ Mihailŭ, pentru alta pe nepotulŭ sěŭ Stamati, unŭ těněrŭ frumosŭ. Cu o suită pompósă de călărașĭ dintre clericĭ, ceĭ doĭ logodnicĭ s'aŭ dusŭ în România, și împreună cu dênșiĭ și însușĭ patriarchulŭ. Ânteia părechiă n'a reușitŭ : logodniculŭ, deși bogatŭ, dar avea 50 de anĭ și era slutŭ; mirésa avea 15 anĭ și era frumósă. Cu greŭ a înduplecat'o patriarchulŭ să se cunune. Însă těněra nevastă ura pe bărbatŭ, și pentru aceea elŭ o a maltratatŭ. Încă fiindŭ pe cale spre Constantinopole ea a scrisŭ maiceĭ sale, că-șĭ face sémă, dacă ea nu o va scăpa de bărbatŭ. Muma grabnicŭ a trimisŭ gonacĭ, cariĭ ajungêndŭ nóptea pe noiĭ căsătorițĭ, aŭ răpitŭ pe těněră și zestrea, ba încă aŭ și jefuitŭ pe Cantacuzenŭ, carele cu defăĭmare s'a reînturnatŭ în Constantinopole.

În sfatulŭ familieĭ Cantacuzenilorŭ în residența lorŭ Anchialŭ, sub președința puterniculuĭ de atuncĭ Michailŭ, s'a decisŭ rěsbunare pentru necinste. Precum se întêmplă în asemenea casurĭ prima nevoiă cade pe capulŭ pețitoruluĭ (1). După stăruința luĭ Mich. Cantacuzenŭ,

(1) Dorotheiŭ spune încă, că nevasta luĭ Cantacuzenŭ, rěmasă neprichănită (căcĭ mumă-sa, trimețind'o cu bărbatulŭ la Constantinopole, luase precauțiunĭ ca ea să nu cunóscă pe bărbatulŭ sěŭ până nu se va vedeá cu muma și cu surorile luĭ, ca să nu fiă vre-o vorbă de

Iosafŭ fu depusŭ sinodicesce de pe tronulŭ patriarchalŭ. Nu totŭ așă de lesne era a se achita cu Mircescii. Mich. Cantacuzenŭ a întinsŭ óre-care curse fiuluĭ celuĭ maĭ tênĕrŭ alŭ Mirciòeĭ, carele venise în Constantinopole. Îndelungŭ păstrândŭ simțulŭ resbunăriĭ, Cantacuzenŭ după 13 anĭ a produsŭ o turburare în Moldova și în Valachia, negreșitŭ cu scopŭ de a face rĕŭ Mircescilorŭ : dar bĕtrânulŭ intrigantŭ a cădutŭ în grópa ce o săpa altora. Acusatŭ pentru acea tulburare, elŭ fu spânzuratŭ înaintea porților casei sale în Anchialŭ, la 3 Martie, anulŭ 1578. Iară Mircescii aŭ domnitŭ cu norocire. Michnea chiar în anulŭ acesta a dobânditŭ domnia Valachieĭ, după tatălŭ sĕŭ Alexandru. Muma luĭ, grécă din Galata, era prietină cu patriarchulŭ Ieremia, și în urmă chiar l'a visitatŭ în exilulŭ luĭ de la Rodosŭ. Ieremia a botezatŭ și pe fiulŭ luĭ Michnea. Petru fiulŭ luĭ Mircea, domnia, precum s'a disŭ în Moldavia saŭ Bogdania, cum o numiaŭ Turcii și Greciĭ. Moldavia se socotia în genere maĭ civilisată de câtŭ Valachia : óre-cum în conformitate cu acésta și Petru era celŭ maĭ cultŭ dintre Mircescĭ. După sinopsulŭ luĭ Dorotheiŭ, Petru era unŭ bărbatŭ plăcutŭ la vorbă, cu bune moravurĭ și tot-o-dată deprinsŭ la lupte. Scia limbele turcă, grécă și română. Se îngrijia de toțĭ și era extraordinarŭ de darnicŭ, bine făcea robilorŭ, săracilorŭ, mănastirilorŭ, bisericelorŭ și servitorilorŭ bisericescĭ, localĭ și străinĭ. Toțĭ se miraŭ, cum într'unŭ asemenea locŭ se găsia unŭ omŭ așa de bine dotatŭ de natură, celŭ maĭ cu minte și maĭ dreptŭ în judecățĭ. Afară de aceste calitățĭ elŭ se slăvia înca prin iubirea de arte și de cărțĭ. Iubia pe ómeniĭ învĕțațĭ, conversa cu dênșiĭ despre astronomiă, despre zodiacŭ și de alte asemenea lucrurĭ. Iubia de asemenea pe cântărețĭ și ținea unŭ iscusitŭ dascălŭ-cântărețŭ. Acestŭ voĭvodŭ era iscusitŭ și întru tóte cele-lalte și tóte le organisa cu tăriă, pentru care și era temutŭ ; de elŭ se temeaŭ și boeriĭ și poporulŭ. A ziditŭ o mănastire lângă orașulŭ Iașĭ (1). Din nebă-

bănuélă despre cinstea eĭ), s'a cununatŭ cu nepotulŭ celŭ frumosŭ alŭ luĭ Iosafŭ, cu învoirea acestuĭ din urmă, carele se afla încă în Valachia. Dacă este așa, atuncĭ se înțelege tótă pornirea Cantacuzenilorŭ asupra fostuluĭ pețitorŭ. Spunerea luĭ Dorotheiŭ trebue a o alătura cu scrisórea anonimuluĭ grecŭ de la Curziŭ. Turco-Græcia p. 274—5.

(1) Galata.

gare de sémă ziditoriĭ aŭ alesŭ pentru dênsa unŭ locŭ rĕŭ; fundamentulŭ bisericeĭ s'a așeḑatŭ, păreţiĭ s'aŭ povĕrnitŭ; s'aŭ cerutŭ nouĕ lucrărĭ, cheltuele și cele-lalte. Dar elŭ nu s'a opritŭ înaintea a orĭ-ce pedice : a alesŭ altŭ locŭ tare, și iarășĭ a ziditŭ unŭ templu minunatŭ, și la sfinţirea luĭ a chiematŭ pe Mitropolitulŭ, archireĭ și preoţĭ, și pe toţĭ i-a dăruitŭ cu largeţă. Ast-felŭ de rege era vrednicŭ să o cârmuéscă nu numaĭ în Moldova, ci și în Constantinopole.» Povestindŭ maĭ departe despre némulŭ luĭ Petru și despre preḑicerile mumeĭ luĭ pentru însășĭ nascerea luĭ, Sinopsulŭ continuă : «elŭ a luatŭ o femeă fórte cu minte, de bunŭ némŭ, a născutŭ feciorĭ și fete, dar când elŭ s'a dusŭ la Constantinopole eĭ toţĭ aŭ muritŭ, rĕmâindŭ numaĭ o fică, a nume Maria, saŭ, cum o numiaŭ, Dómna Maria. Acésta era o fecióră cu frumóse calităţĭ, la numĕrulŭ cărora aparţinea dragostea eĭ către cărţĭ, căcĭ ea scia Scripturile grecescĭ și bulgare, de asemenea religiositatea, cu care ea în fiă-care ḑi cetia cântările și rugăciunile bisericescĭ. Mulţĭ boerĭ localĭ și de la Constantinopole, căutaŭ mâna frumóseĭ Dómne Maria. Dar tatălŭ, negreșitŭ învĕţatŭ de esemplulŭ nu de demultŭ alŭ Mircióeĭ, a lăsatŭ eĭ alegerea mireluĭ. La curtea luĭ era unŭ óre-carele Zotosŭ fiulŭ luĭ Ţigara și alŭ Apsareĭ, o familiă de la Ianina din Albania, de bunŭ némŭ și nu săracă. Zotosŭ, unŭ tênĕrŭ frumosŭ, cu bune moravurĭ, sciindŭ carte turcéscă și grecéscă, carele totŭ-d'auna a slujitŭ Voĭvoduluĭ cu sinceritate, după alte boeriĭ, fu cinstitŭ de Voĭvodŭ cu rangulŭ de Spătariŭ, și apoĭ cu celŭ de Vistiarŭ. Cu acestŭ tênĕrŭ s'a cununatŭ Dómna, spre bucuria lorŭ amêndorora și a tatăluĭ, carele găsi în Zotosŭ Ţigara pre fiulŭ celŭ maĭ respectuosŭ. La bĕtrâneţe Dumneḑeŭ a datŭ Voĭvoduluĭ Petru încă unŭ fiŭ, carele s'a botezatŭ de Archireulŭ (1) Anastasie, s'a numitŭ Ștefanŭ și a fostŭ mângâerea tatăluĭ.

Înrudiţĭ cu greciĭ, stimândŭ biserica ortodoxă a patrieĭ, Mircesciĭ n'aŭ pututŭ scăpa de facţiunile propagandeĭ romane-iesuitice. În Valachia ea ș'a găsitŭ sprijinŭ în Petru Cercelŭ, fiulŭ fostuluĭ Voĭvodŭ

(1) Mitropolitulŭ.

Petrașcu. Ore-când Petrașcu răpise voĭvodatulŭ de la Mircea alŭ III-lea; fiulŭ luĭ Petrașcu voia să-'lŭ răpéscă de la nepotulŭ luĭ Mircea—de la Michnea. Petru Cercelŭ a stăruitŭ la regele Franciei, ca cu ajutorulŭ ambasadoruluĭ luĭ din Constantinopole, în casa căruĭa a viețuitŭ elŭ treĭ anĭ, să pótă dobêndi Voĭvodatulŭ Valachieĭ, iară pre Papa Grigorie alŭ XIII-lea l'a rugatŭ să mijlocéscă pentru dênsulŭ la regele, promițêndŭ pentru acésta a primi și a introduce în țéra sa catholicismulŭ. În anulŭ 1583, Cercelŭ a căpătatŭ domnia, îndatorindu-se a plăti Porțiĭ 80,000 de galbenĭ, ne avêndŭ de câtŭ 20,000 și pentru aceea gata fiindŭ a primi orĭ-ce felŭ de uniune ca să pótă dobêndi banĭ. Iesuitulŭ Antoniu Posevin, acestŭ maĭ de pretutindenea agentŭ alŭ Papismuluĭ, în acelașŭ anŭ 1583 fu trimisŭ de Grigorie alŭ XIII-lea în Transilvania, pentru convertirea la catholicismŭ a Maghiarilorŭ și a Sașilorŭ, cariĭ trecuse de la elŭ în diferite secte protestante, și de acolo, din ordinulŭ Papeĭ, s'a dusŭ în Valachia și în Moldavia, cu acelașŭ scopŭ, precum și pentru a face propagandă printre ortodoxĭ. De a reușitŭ Posevin să isprăvéscă ceva cu ajutorulŭ luĭ Petru, de a avutŭ elŭ vreunŭ succesŭ în Moldova — nu se scie. Póte că planurile propagandeĭ aŭ fostŭ împedecate, celŭ puținŭ în Moldova, de presența acolo a Exarchilorŭ patriarhuluĭ Ieremia—Nichiforŭ și Dionisie. Se scie maĭ departe, că încă maĭ înainte de luna Iuniŭ anulŭ 1585, Cercelŭ, neputêndŭ a se achita de datoriă și acusatŭ la guvernulŭ turcescŭ, fu nevoitŭ să fugă în Transilvania, unde fu încă și prădatŭ și închisŭ de către Batorie, carele domni aicĭ Papa Sixtŭ alŭ V-lea s'a credutŭ datorŭ a intreveni pentru proselitŭ. În epistola către Stefanŭ Batorie de la 21 Iunie anulŭ 1586, însciințêndŭ că Petru fostulŭ Voĭvodŭ alŭ Valachieĭ, vir catholicus, cumque Sancta Sede conjunctissimus, *maĭ multŭ* de unŭ anŭ de dile sufere o grea închisóre, cere liberarea luĭ ([1]). După Petru Cercelŭ domnia Valachieĭ o a ocupatŭ a dóua óră, la anulŭ 1585 Michnea fiiulŭ luĭ Mircea, iară în anulŭ următorŭ, fratele sêŭ Petru Schiopulŭ, a ocupatŭ domnia Moldavieĭ. După cele ce scimŭ noĭ despre dênșiĭ din isvóre grecescĭ, trebuia a ascepta că eĭ să nu fiă partisanĭ aĭ propa-

(1) Theiner: Monumenta Poloniae et Lithuainae. T. III. p. 2.

gandeĭ romane, precum voiescŭ a-ĭ representa isvórele apusene. Dar trebue să ne amintimŭ şi acele triste turburărĭ întêmplate în Constantinopole sub Patriarchiĭ Pachomie şi Theoleptŭ, carĭ aŭ pututŭ fi unŭ mare scandalŭ pentru Mircescĭ, şi la care fórte comodŭ se puteaŭ raporta agenţiĭ papalĭ, spre a descepta dispreţŭ către acéstă patriarchiă şi evlaviă către Roma cea puternică. Trebue maĭ departe să amintimŭ, că şi Mircesciĭ nu se puteaŭ socoti sigurĭ în domniĭ din causa rivalilorŭ lorŭ, şi aveaŭ nevoie a se întări prin alianţe. Influenţa Romeĭ aicĭ se păreá folositóre. Cu ajutorulŭ eĭ nădăjduiaŭ între altele a găsi unŭ noŭ sprijinŭ în puterniculŭ Stefanŭ Batorie, carele înainte fusese domnŭ alŭ Transilvanieĭ, iară acum era rege alŭ Polonieĭ, sprijinuluĭ căruia eĭ eraŭ deja datorĭ cu reînturnarea la domniă. Iubirea de sciinţă a luĭ Petru Mircea de asemenea a pututŭ deschide întrarea la dênsulŭ învĕţaţilorŭ agenţĭ aĭ papismuluĭ, între cariĭ şi Iesuiţilorŭ. În fine interesulŭ lupteĭ cu sectele protestante între Saşiĭ şi Maghiariĭ din Transilvania, Valachia şi Moldavia, era unŭ interesŭ comunŭ, prin carele maĭ ântâiŭ de tóte Voĭvodiĭ şi chiar păstoriĭ Moldo-Valachĭ aŭ venitŭ în acordŭ cu Roma şi cu agenţiĭ eĭ. În anulŭ 1587, Voĭvodulŭ Moldavieĭ aveá cămăraşŭ mare pre unŭ grecŭ albanesŭ anume Bartholomeŭ Bruti, saŭ Brut —latinofronŭ (1) saŭ chiar catholicŭ, unulŭ dintre învĕţaţiĭ, de care iubia a fi încungiuratŭ Voĭvodulŭ. Elŭ s'a sirguitŭ a merita la Roma prin sirguinţa sa pentru propagandă în Moldavia. În epistola sa de la 5 Septembre 1587 către Annibalŭ Archiepiscopulŭ de Neapole şi Nunţiu alŭ Papeĭ în Polonia, Brutŭ mărturisesce din partea Voĭvoduluĭ simpatiele şi conlucrările acestuia spre suprimarea eretecismuluĭ dintre Saşiĭ şi Maghiariĭ moldovenescĭ, se rógă a trămite câţĭ-va Iesuiţĭ făgăduindu-le o Biserică bogată în oraşŭ (Iaşĭ), unde preponderéză populaţia Saşilorŭ şi a Maghiarilorŭ ; vorbesce în genere despre disposiţiunea Voĭvoduluĭ spre alianţa cu Biserica romană, încunosciinţêndŭ totŭ-o-dată despre estrema decadenţă a patriarchieĭ Constantinopolitane,

(1) *Latinofronĭ* numiaŭ greciĭ pre aceia dintre dênşiĭ, cariĭ, cultivaţĭ în scólele Italieĭ, propagaŭ unirea Bisericeĭ ortodoxe cu cea latină.

carea este dărămată, carea a perdutŭ templulŭ şi Mănăstirea sa prefăcute în moschee Vinerĭ la 18 Augustŭ, şi este bântuită de certele grecilorŭ, cariĭ ar fi alesŭ 4 patriarchĭ. Pentru convertirea Voĭvoduluĭ Moldavieĭ s'a contribuitŭ din diferite părţĭ. Nunţiulŭ Annibalŭ şi însuşĭ Papa Sixtŭ alŭ V-lea ĭ-aŭ trămisŭ epistole graţióse. Ioanŭ Dimitrie Solicovski Archiepiscopulŭ latinŭ de la Liov, fórte influentŭ sub Batorie, intermediarulŭ relaţiunilorŭ luĭ cu Roma, de asemenea a luatŭ o parte însemnată în afacerea moldavă. Solicovski trămiteá Voĭvoduluĭ epistole de la Roma însulŭ corespundeá cu dênsulŭ şi cu agenţiĭ propagandeĭ, maĭ alesŭ cu Brutŭ şi cu cardinalulŭ Monaltŭ, în a căruia îngrijire era afacerea acésta la Roma. Prin sirguinţa comună s'a isbutitŭ, că Petru Mircea, nu maĭ curêndŭ de câtŭ abia în Ianuariŭ anulŭ 1588, a scrisŭ epistole respundĕtóre Papeĭ şi Nunţiuluĭ sĕŭ Annibalŭ, exprimêndŭ mulţămire pentru epistolele lorŭ şi rugându-se a-lŭ primi sub părintésca sa ocrotire în rêndŭ cu cele-l-alte staturĭ creştine, făgăduindŭ a conlucra atâtŭ spre stêrpirea eresurilorŭ în ţéra sa, câtŭ şi în genere spre reformă în Biserica sa. Luĭ Annibalŭ a scrisŭ încă şi aceea, că cu ajutorulŭ luĭ, elŭ nădăjduesce a găsi protecţiune la regele Polonieĭ şi la Papa, şi în fine, că speră a puté trămite soliĭ sĕĭ la Roma. Epistola sa cătră Papa, Voĭvodulŭ ó a trămisŭ luĭ Solicovski, spre a o preda la Roma. Acestŭ din urmă, trămiţêndŭ la Roma epistola Voĭvoduluĭ, a alăturatŭ şi pe ale sale, una cătră Papa, de la 26 Februarie, alta către Cardinalulŭ Monaltŭ — de la 28 Februarie, anulŭ 1588. În epistolele sale Solicovski se sirguesce a desvinovăţi pre Voĭvodŭ pentru întârḑierea rĕspunsuluĭ cătră Papa, asigură că epistola Papeĭ cătră Voĭvodŭ, acesta a primit-o cu cea maĭ adâncă evlaviă, în câtŭ a pus-o pe capulŭ sĕŭ înaintea sfetnicilorŭ sĕĭ clericĭ şi laicĭ, că în genere elŭ a recunoscutŭ pe Papa de capŭ alŭ bisericeĭ ecumenice, că acéstă convertire a unuĭ statŭ puternicŭ va fi unŭ mare câştigŭ pentru biserica catholică şi pentru interesele eĭ în Orientŭ ; înălţêndŭ cu laude pe Brutŭ, ca pe iniţiatorulŭ principalŭ în acéstă afacere, rógă a i-se face remune raţiunĭ. Brutŭ şi Solicovski vorbiaŭ şi promiteaŭ maĭ multŭ de câtŭ

disese și gândise însușĭ Voĭvodulŭ, în ale căruia epistole nu se póte a nu se observa maĭ pre susŭ de tóte calculele politice (1). Totușĭ pe lângă nisce impunerĭ atâtŭ de stăruitóre asupra luĭ din diferite părțĭ, puteá fi témă pentru ortodoxia luĭ și a țěreĭ luĭ. În acestŭ momentŭ periculosŭ a venitŭ în Valachia și în Moldavia Patriarchulŭ Ieremia, în Aprilie saŭ Maiŭ, anulŭ 1588. Importantă a fostŭ pentru interesele ortodoxieĭ în aceste țěrĭ chiar însașĭ renturnarea la patriarchiă a luĭ Ieremia, Ierarchŭ respectatŭ de toțĭ, și pe lângă aceea legatŭ cu Mircescii prin suvenirile familiare ale acestora și în deosebĭ după exilulŭ de la Rodosŭ alŭ luĭ Ieremia. Scimŭ, că după înturnarea de la Rodosŭ în Constantinopole, Ieremia a găsduitŭ la conaculŭ Valachieĭ, carele de sigurŭ aparțineá Voĭvoduluĭ valachŭ, ceea-ce a și pututŭ fi urmare a bunelorŭ relațiunĭ ale acestuĭa cu patriarchulŭ (2). În Valachia, dice Dorotheiŭ, Ieremia și Ierotheiŭ cu suita lorŭ aŭ fostŭ primițĭ de Voĭvodulŭ Michnea, dar fiindŭ-că elŭ era bolnavŭ, de aceea «minunata» primire a patriarchuluĭ o a întocmitŭ muma sa, vechia *hrănitóre* (nutrice) a luĭ Ieremia (3). Însă Iesuitulŭ Stanislavŭ Warșevițĭk pune în bănuélă acéstă bólă a Michneĭ, dicêndŭ că, Ieremia, în călătoria sa la Moscva, sosindŭ în Valachia, Voĭvodulŭ nu a voitŭ a avé cu elŭ nicĭ o afacere și i-a refusatŭ milostenia cerută de dênsulŭ. Warșevițĭki se înteméiază pe raportarea luĭ Brutŭ și esplică rěcéla luĭ Michnea către Patriarchŭ, prin înclinarea aceluia către uniune (4). Brutŭ și aicĭ esageréză lucrulŭ. Se póte însă admite, că Michnea, precum se pare, iubindŭ a grămădi bogățiă, s'a scumpitŭ a da patriarchuluĭ ajutorŭ materialŭ, pentru care acesta a rěmasŭ nemulțumitŭ. Ne zăbovindŭ multŭ în Valachia, Ieremia, precum spune și Dorotheiŭ, s'a dusŭ în Moldavia saŭ Bogdania, de și drumulŭ era până la estremitate obositorŭ din causa arșițeĭ ceĭ marĭ. Petru Mir-

(1) Tóte epistolele amintite aicĭ și maĭ josŭ despre relațiunile Moldavieĭ și Valachieĭ cu Roma sunt edate de Theiner. Ibid. p. 12—18. 45—51. 91—95. 104. 165—168.

(2) Despre conacele saŭ casele Domnilorŭ Valachĭ și Moldovenĭ în Constantinopole, și despre Bisericele de lângă ele, menționéză Șmidt, de și maĭ târdiŭ. De graecae Ecclesiae hodierno statu. p. 38. an. 1698.

(3) Συνοψις . . . . σελ. 446. — (4) Theiner. Ibid. N. I. p. 44.

cea, πανσεβέτατος, cum-lŭ titluesce Dorotheiŭ, a întocmitŭ patriarehuluĭ, cea maĭ generósă primire : ĭ-a destinatŭ bucătarĭ pentru dênsulŭ şi pentru suita luĭ şi totŭ feliulŭ de servitorĭ, cu îmbelşugate tainurĭ de totŭ felulŭ; însuşĭ elŭ adese-orĭ visita pe patriarchulŭ, dândŭ tótă onórea luĭ şi consideraţiune celorŭ ce-lŭ încungiuraŭ. Pe la acestŭ timpŭ aŭ venitŭ în Moldavia, afară de Ieremia şi de Ierotheiŭ, Ioakimŭ patriarchulŭ Antiochieĭ, carele se înturná din Rusia, şi Sofronie alŭ Ierusalimuluĭ, carele aveá planŭ a se duce în Rusia (dar nu s'a maĭ dusŭ),— şi pe toţĭ aceştia, precum şi pe ceĭ ce eraŭ cu dênşiĭ, ĭ-a primitŭ Voĭvodulŭ şi ĭ-a dăruitŭ, cheltuindŭ cu eĭ 300 fortomate (pungĭ) de banĭ. Şi de aceste cheltuele elŭ nu s'a îngreuiatŭ, adaoge Dorotheiŭ, ci le făceá cu inimă bună, bine-făceá obligatorŭ, în câtŭ Ierarchiĭ orientalĭ se minunaŭ de mărinimia şi îndurarea Voĭvoduluĭ (1). Acéstă mărturiă a luĭ Dorotheiŭ, pre carele nu putemŭ a nu-lŭ crede, iarăşĭ arată, că relatările agenţilorŭ papalĭ despre inclinarea luĭ Petru către uniune aŭ exageratŭ lucrulŭ, că corespundêndu-se cu representanţiĭ Bisericeĭ romano-catholice, Petru nu s'a înstreinatŭ de cea ortodoxă, despre alianţa cu carea atâtŭ de apropo ĭ-a amintitŭ sosirea patriarchuluĭ Ieremia şi a celorŭ-l-alţĭ patriarchĭ. Dar agenţiĭ papismuluĭ anume în acéstă din urmă împrejurare aŭ găsitŭ unŭ noŭ motivŭ şi pretextŭ de a împuternici tripotagele lorŭ pe lângă principe. După ducerea luĭ Ieremia în Rusia, cea d'ântêĭŭ trébă a lorŭ a fostŭ de a reînoi relaţiunile Voĭvoduluĭ cu Roma, de la carea Voĭvodulŭ continua a spera conlucrarea la scopurile sale politice. Cămăraşulŭ sêŭ Brutŭ celŭ ântêiŭ se pune pe lucru. Fără îndoélă sub înrîurirea luĭ Voĭvodulŭ dejá la 1-iŭ Iunie, prin urmare îndată după plecarea luĭ Ieremia, a scrisŭ luĭ Annibalŭ nunţiuluĭ papalŭ din Polonia, ca să fiă intermediarulŭ luĭ în relaţiunile cu papa, despre care totŭ atuncĭ ĭ-a scrisŭ şi Brutŭ. În Roma şi în Polonia, unde domnia deja zelosulŭ ajutătorŭ alŭ propagandeĭ Sigismundŭ alŭ III-lea, s'aŭ efectuatŭ o grămadă de scrisorĭ către Voĭvodulŭ Moldoveĭ, de la

(1) Σελ. 447. Luĭ Sofronie alŭ Ierusalimuluĭ, Voĭvodulŭ Valachieĭ ĭ a chărăzitŭ în Valahia Mănăstirea Gruia. Acésta de asemenea dovedesce fidelitatea luĭ Ortodoxieĭ. Dosith. — Istor. patr. Ierusal. p. 1168.

Papa, de la rege, de la cardinalulŭ Albotrandi, nunţiulŭ Papeĭ, carele din noŭ sosise în Polonia, şi dela alţiĭ. La începutulŭ luĭ Septembre a adusŭ luĭ Petruac este scrisorĭ, iesuitulŭ polonŭ Stanislavŭ Warşeviţĭki, carele a sositŭ atuncĭ cu alţĭ doĭ iesuiţĭ, spre a fonda în Moldavia o misiune stabilă. Scopulŭ primordialŭ şi alŭ scrisorilorŭ şi alŭ misiuniĭ, era iarăşĭ stêrpirea sectelorŭ dintre Saşiĭ şi Maghiariĭ moldovalachĭ şi transilvanĭ, apoĭ şi convertirea Românilorŭ ortodoxĭ la uniune. În epistolele de la 7 Septembre către Papa şi către nunţiulŭ Annibalŭ, Warşeviţĭki cu entusiasmŭ anunţă despre succesulŭ în prima afacere, şi despre speranţa în cea de a dóua. Voĭvodulŭ, le spunea elŭ, recunósce deplinŭ primaţia sântuluĭ Petru şi a succesorilorŭ luĭ. De aceiaşĭ opiniune cu dênsulŭ este Mitropolitulŭ şi Episcopiĭ. Mitropolitulŭ nu voiesce a se supune patriarchuluĭ de Constantinopole. Patriarchulŭ actualŭ Ieremia, s'a dusŭ la Moscva, nu atâta pentru că este detronatŭ, pe câtŭ pentru că Sultanulŭ ĭ-a luatŭ patriarchia şi templulŭ şi l'a prefăcutŭ în moschee, ceea-ce până acum nicĭ-o-dată nu s'a maĭ întêmplatŭ. Pe lângă aceea, în patriarchiă s'a înmulţitŭ simonia până la estremitate. De acum nime nu va căpĕta patriarchia, de nu va plăti 105 miĭ galbenĭ unguresci. Dar o asemenea sumă nimenĭ dintre eĭ nu póte da, căcĭ ĭ-aŭ părăsitŭ şi aceia, cariĭ până acum le da milostenia.

Cu modulŭ acesta patriarchia lorŭ orĭ se va nimici, orĭ se va înjosi cu totulŭ. Trebue să profitămŭ de acéstă ocasie atâtŭ de norocită, pe care ne o trimite însuşĭ Dumneḑeŭ, spre a aduce Moldova la supunerea tronuluĭ romanŭ. După Moldova va urma şi Valachia, alŭ căreia Voĭvodŭ a arĕtatŭ despreţŭ către Ieremia, iară apoĭ şi Rusia, care este omodoxă cu aceste ţĕrĭ. Trebue de-o-cam-dată a funda în Moldova colegiulŭ *pe socotéla Papeĭ*, căcĭ Voĭvodulŭ, pe lângă cheltuelele sale actuale cu tributulŭ Sultanuluĭ şi cu ţinerea ostiriĭ, nu va luá acésta pe socotéla sa; iară archiepiscopuluĭ vecinŭ Solicovski alŭ Liovuluĭ să i se încredinţeze jurisdicţiunea asupra bisericelorŭ catholice din Moldova. Se înţelege, câtŭ de îmbucurătóre eraŭ aceste vestĭ pentru Roma şi agenţiĭ eĭ. Se păreá în fine, că uniunea în adeverŭ s'a prinsŭ în Moldavia. La 3 Octombriŭ, anulŭ 1588,

Petru Mircea a scrisŭ Papeĭ despre zelósa conlucrare a sa spre stĕrpirea ereticilorŭ din posesiunile sale, la care cu asprime a îndatoritŭ pe Mitropolitulŭ sĕŭ și pe Episcopŭ, a lăudatŭ în acéstă afacere ostenelele luĭ Brutŭ, ale luĭ Solicovski, de asemenea ale Franciscanilorŭ și ale Iesuiților, cărora din partea sa elŭ le a datŭ totŭ sprijinulŭ putinciosŭ; a rugatŭ pe Papa ca să-lŭ priméscă pe dênsulŭ și țéra luĭ sub protecțiunea sa; negăsindŭ posibilŭ a trămite *solii* seĭ dédreptulŭ la Roma, elŭ i trimite în Polonia la nunțiulŭ Papeĭ, căruia eĭ arată din partea Voĭvoduluĭ supunere tronuluĭ romanŭ, înmânându-ĭ și scrisórea către Papa. Totŭ în acestŭ tonŭ și negreșitŭ după înspirarea Voĭvoduluĭ, și Mitropolitulŭ Georgie Movilă, la 15 Octombriŭ, a scrisŭ epistole Papeĭ și nunțiuluĭ luĭ din Polonia, Annibalŭ. Epistolele Voĭvoduluĭ și ale Mitropolituluĭ le a dusŭ în Polonia Ieremia, fratele Mitropolituluĭ, mareșalulŭ superiorŭ alŭ Voĭvoduluĭ, împreună cu marele cămărașŭ Brutŭ — destinațĭ ca solĭ aĭ Voĭvoduluĭ către regele Poloniei, și carii aveaŭ a le înmâná Cardinaluluĭ Albotrandi. Sosindŭ în Zamostz la renumitulŭ Cancelarŭ Iónŭ Zamoĭski, soliĭ s'aŭ informatŭ, că Albotrandi în acelŭ timpŭ se dusese din Polonia óre-unde, iară regele se aflá la Brest-litovski, pentru care soliĭ s'aŭ și dusŭ acolo, iară epistolele le-aŭ înmânatŭ secretaruluĭ luĭ Albotrandi, carele se întêmplase în Zamostz, scriindŭ de asemenea și din partea lorŭ epistole, la 15 Noembriŭ, către Papa și către legatulŭ Annibalŭ, în tonulŭ epistoleĭ Voĭvoduluĭ. Pe cale soliĭ s'aŭ dusŭ și la Solicovski. Precum maĭ înainte Warșevițki așa acum Solicovski s'a entusiasmatŭ de speranțele pentru uniune în Moldova, împreunândŭ și speranțele pentru uniune în Valachia și Rusia și în genere în Orientŭ, în fine speranțele pentru alungarea Turcilorŭ. Tóte acestea le a esprimatŭ elŭ în epistolele sale către Papa și către cardinalulŭ Monaltŭ de la 10 Decembriŭ anulŭ 1588, cu înfocare îndemnându-ĭ a grăbi cu ultimele opintirĭ spre ajungerea scopuluĭ. «Vita brevis, ars longa!, esclamă elŭ. Bis facit, qui cito facit. Alexandru alŭ Macedonieĭ, carele nu lăsa pe mâne ceea-ce puteá face astădĭ, a devenitŭ prin acésta stăpânulŭ lumiĭ și a meritatŭ numirea de Mare!» Lucru însă s'a făcutŭ nu așa de repede,

precum voia Solicovski. În adevĕrŭ încă nu se primise la Roma epistolele —a luĭ Petru Mircea, a Mitropolituluĭ Georgie Moghila, a solilorŭ moldovenescĭ și a luĭ Solicovski, când, la Ianuarie a anuluĭ 1589, Cardinalulŭ Monaltŭ a espediatŭ epistole în afacerea moldovenéscă cătră Voĭvodŭ și cătră Solicovski, adresate nunțiuluĭ papalŭ din Polonia. Însă aceste epistole le-aŭ primitŭ tocmaĭ la Martie în Varșava solulŭ Voĭvoduluĭ, ce se aflá acolo, și Solicovski. Acestŭ din urmă fu nemulțămitŭ de atâta întârḑiere. În luna luĭ Apriliŭ scrie elŭ luĭ Monaltŭ, amintindu-ĭ despre starea lucrurilorŭ în Moldova, despre lucrările și succesele propagandeĭ în ea : dacă Voĭvodulŭ, ḑise elŭ, încă nu a trimisŭ soliĭ sĕĭ la Roma, causa sunt necontenitele turburărĭ resboĭnice din acéstă țéră, de la năvălirile Cazacilorŭ, Tătarilorŭ, de la amenințările Turcilorŭ, dar că Voĭvodulŭ, instruitŭ în privința doctrineĭ despre sântulŭ duchŭ, nu va amăgi pe Papa, și, trebue a sperá, că nu-șĭ va schimba gândulŭ sĕŭ de supunere scaunuluĭ apostolicŭ. Trebue numaĭ a-lŭ ajutá; trebue să fimŭ și noĭ ajutațĭ, începêndŭ cu remunerarea luĭ Brutŭ (1) : căcĭ până acum se vĕdŭ numaĭ făgăduințĭ, dar nu împlinirea lorŭ, din care causă se neglige însușĭ lucrulŭ, așa de bine începutŭ. În fine Solicovski destulŭ de clarŭ face alusiune, că privigherea asupra bisericeĭ Moldavieĭ ar fi celŭ maĭ bunŭ lucru dacă i s'ar încredința luĭ, «carele trăesce în vecinătate cu Moldova și cu țĕriele megieșite,» făgăduindŭ că nu va cruța silințĭ și ostenele pentru progresele bisericeĭ catholice în ea. Cu modulŭ acesta rĕvnitorulŭ propagandeĭ s'a datŭ pe față, că râvna luĭ se inspiră și de interesulŭ întindereĭ autoritățiĭ sale eparchiale, care interesŭ fără îndoélă maĭ ântâiŭ de tóte înspirá și pe curia romană în planurile sale de cucerirĭ spirituale. Papa Sixtŭ alŭ V-lea întru adevĕrŭ, de și nu îngrabă, a trimisŭ luĭ Solicovski unŭ brevé, prin carele-ĭ încredința «cura et inspectio» bisericelorŭ din Moldavia. În scrisorile sale cătră Papa și cătră Cardinalulŭ Monalto, de la 13 Decembriŭ, anulŭ 1589,

(1) Despre remunerarea luĭ Brutŭ nu odată s'a vorbitŭ și în alte epistole, între altele, și în epistolele însușĭ Voĭvoduluĭ. Remunerațiă cereaŭ în persóna fiiuluĭ luĭ Brutŭ, carele se dusese în Italia. Solicovski a cerutŭ să i se dea acolo unŭ bunŭ beneficiŭ bisericescŭ.

Solicovski mulţămesce pentru acéstă graţiă, de carea însă nu a fostŭ aşa de veselŭ, precum trebuia a se astepta. Cu o adâncă smereniă, ḑice elŭ, că o astŭ-felŭ de sarcină nouă s'ar fi cuvenitŭ altuia maĭ tare de câtŭ dênsulŭ, dar cu tóte acestea o primesce asupra sa fără pregetare. Cestiunea era că cu acéstă plenipotenţă Solicovski nu căpătase încă nicĭ unŭ avantagiŭ materialŭ, şi de aceea cere a i se da vre-o abaţiă de ajutorŭ archiepiscopieĭ luĭ, carea este săracă şi situată aşa ḑicêndŭ chiar în gâtlejulŭ vrăjmaşilorŭ crucil : «Alioquin, observă elŭ, instrumento debili fortia non fiant opera». Să observămŭ că acésta o ḑice unulŭ dintre ceĭ maĭ bogaţĭ prelaţĭ aĭ Polonieĭ. Nu era mulţămitŭ şi de aceea, că Brutŭ şi fiulŭ luĭ încă nu se remunerase, şi iarăşĭ amintesce despre acésta. Şi însăşĭ afacerea Moldavieĭ nu maĭ presenta acum ceva cu deosebire îmbucurătorŭ. Solicovski nu maĭ vorbesce, ca înainte, cu espresiunĭ aşa de energice şi îmbucurătóre despre fidelitatea Voĭvoduluĭ cătră Roma, maĭ alesŭ că acum Voĭvoduluĭ nu-ĭ maĭ era Roma în minte. Din contra elŭ acum trebuia să-şĭ drégă relaţiunile sale cu Constantinopole, de unde Sultanulŭ 'lŭ amenința, póte că chiar pentru aceste relaţiunĭ cu Apusulŭ. În fine sosirea în Moldova a Patriarchuluĭ Ieremia, carele s'a întorsŭ din Rusia chiar la sfârşitulŭ anuluĭ 1589, séŭ maĭ bine la începutulŭ anuluĭ 1590, trebui să amintéscă luĭ Petru Mircea, că a sositŭ óra de a curma aceste neroditóre séŭ necuvenite relaţiunĭ cu Roma în cestiunea uniuniĭ. Voĭvodulŭ iarăşĭ a primitŭ pre patriarchulŭ Ieremia cu mare cinste, ca unŭ fiiŭ credinciosŭ alŭ bisericeĭ ortodoxe, şi i-a datŭ o milosteniă bogată de 2,000 galbenĭ. Mitropolitulŭ Georgie Moghilă de asemenea a renunţatŭ la ideea de uniune, şi, în acelaşŭ anŭ 1590, a subscrisŭ împreună cu ceĭ-alţĭ archiereĭ orthodoxĭ gramata pentru înfiinţarea patriarchieĭ în Rusia. În aniĭ 1590—91 nu se maĭ vĕdŭ relaţiunĭ de ale luĭ Petru cu Roma: influenţa la curtea luĭ din partea principaluluĭ iniţiatorŭ alŭ uniuniĭ Bartholomeŭ Brutŭ, s'a înlocuitŭ, precum trebuia a se astepta prin influenţa luĭ Zotosŭ Ţigara. În Roma nu puteaŭ fi mulţămiţĭ cu unŭ asemenea resultatŭ alŭ afaceriĭ, şi eraŭ gata a-şĭ resbuna asupra luĭ Petru Mircea. Ocasia a venitŭ singură de sine. Încă în Iu-

nie anulŭ 1589, se formase în Moldova unŭ partitŭ, dușmanŭ luĭ Petru, în capulŭ căruia era Stefanŭ, fiulŭ fostuluĭ Voĭvodŭ Alexandru. La elŭ s'a atașatŭ Mitropolitulŭ Anastasie, carele se titluia Mitropolitŭ alŭ Suceveĭ ca și Mitropolitulŭ Georgie Moghila, prin urmare rivalŭ acestuia, și Grigorie episcopulŭ Romanuluĭ, carele totŭ-o-dată se titluia prepositŭ alŭ tuturorŭ Mănastirilorŭ și alŭ divanuluĭ țěreĭ Moldoveĭ. La 15 Iunie eĭ aŭ compusŭ o epistolă către Papa cu cele maĭ măgulitóre și servile espresiunĭ, dechiarându-ĭ totală supunere, și cerândŭ conlucrarea luĭ spre a se pune la Domniă Stefanŭ în loculŭ luĭ Petru, carele s'a încungiuratŭ cu Turcĭ, cu Grecĭ, cu Ungurĭ și împiléză téra lorŭ. Acéstă epistolă o a dusŭ la Roma însușĭ Stefanŭ, dar abia pe la luna Aprilie anulŭ 1590, când și la Roma se putuse deja desilusiona de Petru. Cu vioiciune s'a apucatŭ Papa de acéstă cestiune, și în Aprilie a scrisŭ epistolă luĭ Anastasie și episcopilorŭ, întărindu-ĭ în cugetarea lorŭ despre uniune, și pentru Stefanŭ a întrevenitŭ cu deosebite epistole către regele Poloniei, către cancelariulŭ Zamoiski, a scrisŭ pentru acésta și cardinaluluĭ Andreĭŭ Batorie, nunțiuluĭ Annibalŭ, împěratuluĭ Rudolfŭ, luĭ Ernestŭ frateluĭ luĭ. Așa a voitŭ elŭ să susțină pre noulŭ proselitŭ și să pedepséscă pre părutulŭ renegatŭ. Spăimântatŭ de conspirațiunile rivaluluĭ, Petru a plătitŭ mareluĭ vizirŭ 60,000 de galbenĭ, iară Sultanuluĭ 200,000 și a dobânditŭ confirmarea succesiuniĭ la tronulŭ Moldoveĭ fiuluĭ sěŭ Stefanŭ, carele era în vârstă de 7 anĭ. Ruinatŭ prin acésta, amenințatŭ la apusŭ, unde Papa a provocatŭ asupra luĭ noĭ vrăjmașĭ, Petru preste asteptare a vědutŭ la finele anuluĭ 1591 séŭ la începutulŭ anuluĭ 1592, că și fiiulŭ sěŭ este înlăturatŭ de la Domnia. Petru în desperare, după luna luĭ Ianuariŭ a anuluĭ 1592, a trimisŭ pre Antoniŭ, fiulŭ luĭ Bartholomeŭ Brutŭ, la Papa Climentŭ alŭ-VIII-lea cu rugăminte de ajutoriŭ, făgăduindŭ a se duce și însulŭ la Roma. Papa cu bucuriă l'a chiămatŭ acolo. Elŭ însă nu s'a dusŭ la Roma, ci fu ucisŭ prin Turcĭ. În acelașĭ anŭ și Michnea a lăsatŭ domnia fiiuluĭ sěŭ Radu, de la carele ea îndată fu luată. Catastrofa venită asupra Mircescilorŭ lămuritŭ caracteriséză starea de atuncĭ a Românieĭ, escusă încercările pentru uniune, prin care re-

presentanţiĭ eĭ speraŭ a se mântui, precum făcuse óre-când şi Bizanţia. Dar Roma nu a isbutitŭ a produce uniunea din turburările Românieĭ. Autoritatea neputinciosuluĭ patriarchŭ Ieremia, care se baza pe tradiţiunile seculare, a fostŭ maĭ puternică de câtŭ pretenţiunile cele nouĕ ale puterniceĭ Rome. Ea maĭ departe în sórta Moldavieĭ şi a Valachieĭ va găsi nouă ocasiune de a-şĭ renoi pretenţiunile sale, dar şi din partea patriarchieĭ de Constantinopole va întâmpina nouă oposiţiune».

Autorulŭ opereĭ, din care amŭ estrasŭ cele până acum eveneminte privitóre la Istoria Românieĭ, continuă evenemintele atingătóre de Biserica Orientală din Turcia, Grecia, Italia, apoĭ de la pagina 586—630, iarăşĭ revine la istoria Românieĭ, şi continuă de la căderea Mirceşcilorŭ înainte.

«După catastrofa ce a venitŭ asupra caseĭ Mirceşcilorŭ în Moldova şi în Valachia, aŭ urmatŭ în ele nisce sguduirĭ nouĕ, maĭ silnice, carĭ, se păreaŭ, vorŭ preface de istovŭ sórta lorŭ. Pórta, încuragiată prin lăuntrica lorŭ disordine, bănuitóre pentru relaţiunile lorŭ, care se împuterniceaŭ cu apusulŭ, s'a plănuitŭ de a le aservi de istovŭ şi pre voĭvodiĭ crestinĭ a-ĭ înlocui cu paşale turcescĭ. Fórte s'aŭ înfioratŭ de acésta şi creştiniĭ ortodoxĭ din România şi din Constantinopole şi veciniĭ apusenĭ aĭ celeĭ dântâiŭ. Toţĭ s'aŭ înfricoşatŭ de ideea prefaceriĭ în paşalicŭ turcescŭ a uneĭ ţĕrĭ, care situată între hotarele imperiuluĭ turcescŭ şi ale ţĕrelorŭ creştine, se socotia ca «o pórtă» între dênsulŭ şi ele. Dar părţile interesate se desbinaŭ în privirea mijloculuĭ de preîntâmpinare a acesteĭ nenorocirĭ. Politiciĭ crestinĭ-orthodoxĭ aĭ Constantinopoleĭ socotiaŭ că este în destulŭ a păstra Statu quo, adică a ţiné în Moldova şi în Valachia Voĭvodĭ crestinĭ sub suprema autoritate a Porţeĭ; politiciĭ apusenĭ preferaŭ negreşitŭ a o înlocui cu autoritatea lorŭ.

Româniĭ înşiĭ eraŭ desbinaţĭ întru o parte şi întru alta. Dar între dênşiĭ, anume în Valachia, s'a desteptatŭ o mişcare naţională, tindêndŭ la deplina neatârnare politică. Prin astŭ-felŭ de ciocnire a intereselorŭ şi a tendinţelorŭ, aceste nenorocite ţĕrĭ aŭ devenitŭ arena uneĭ lupte crâncene şi îndelungate, care s'a distinsŭ cu deose-

bire în Valachia, prin o uîmitóre încordare a puterilorŭ, carea se părea că le amenință în fine cu o totală istovire, iară Romeĭ, care din depărtare ținea pe îndelete stégulŭ acesteĭ lupte, i se da motive de a reînoi pretențiunile sale pentru autoritatea spirituală asupra lorŭ. Cine óre în acéstă epocă va fi celŭ maĭ bunŭ sfetnicŭ alŭ Românieĭ și alŭ Bisericeĭ eĭ? Dar să espunemŭ în scurtŭ evenemintele principale ale epoceĭ (1).

Încă în ultimiĭ anĭ aĭ Voĭvodatuluĭ Mircescilorŭ Pórta cugeta a înlocui pre voĭvodiĭ crestinĭ cu pașale. Însă în Moldova după Petru Mircea și fiulŭ luĭ, s'a făcutŭ voĭvodŭ de la anulŭ 1592 óre-carele Aaronŭ, dintre boieriĭ moldovenescĭ. La înălțarea luĭ la Voĭvodatŭ a conlucratŭ Nichiforŭ protosinghelulŭ patriarchieĭ. Amesteculŭ acestuia în afacerile Moldavieĭ nu a fostŭ întêmplătoriŭ. Încă din luna Noembriŭ, anulŭ 1592, prin urmare în dată după căderea caseĭ Mircescilorŭ, elŭ prin o gramată sinodală fuse numitŭ Exarchŭ alŭ patriarchieĭ pentru provinciele patriarchieĭ Constantinopolitane. După acea gramată plenipotența Exarchuluĭ trebuia să covârșéscă autoritatea chiar și a archiepiscopielorŭ autocefale, a Chipruluĭ, Ipeculuĭ și Ochrideĭ. Credemŭ, că la acésta s'a avutŭ în vedere cu deosebire acestŭ din urmă (alŭ Ochrideĭ), carele se socotia capulŭ supremŭ alŭ Bisericelorŭ Moldavieĭ și Valachieĭ. Patriarchia tindea a reînturna aceste țerĭ sub nemijlocita sa jurisdicțiune.

Acéstă dată tendința eĭ se puteá justifica prin téma de orthodo-

(1) Autorulŭ arată isvórele din care a împrumutatŭ noțiunile sale istorice despre România, anume: Слѣдственное дѣло объ Экзархѣ Никифорѣ и Пересторга edat în Акты запад. рос. T. IV. No. 117 și 149. — 2) Theiner. Monumenta T. III. p. 210. — 3). Epistolele luĭ Meletie Pigas (Manuscr. Halki), care se citéză maĭ josŭ. — 4) Marea însemnătate, ce a avutŭ România în acéstă epocă, cu deosebire Valachia, în istoria generală a Europeĭ sud-ostice și chiar a Europeĭ mijlociĭ, a fostŭ causa, că despre acéstă epocă a istorieĭ Românieĭ, maĭ multŭ de câtŭ despre cele-l-alte, se vorbesce în istoriele generale contimpurane și maĭ târdiĭ. Astŭ-felŭ este cu deosebire: De Tu, Histoire universelle. T. VIII 666—571. T. IX. 246—7. 371—75. 468. — 5). Hammer. Hist. de l'empire ottomane. T. VII—VIII. —) Dintre istoriciĭ polonĭ: Nemțevicĭ (Dzieje panovania Zygmunta III. Warszawa. 1819) Bantke s. a. — 7) Dintre istoriciĭ rușĭ maĭ însemnațĭ sunt: Ралвизow: Румынскія Государства — Валахія и Молдавія și istoria bisericéscă a profesorului E. Golubinski.

xia lorŭ, după opistitórele încercărĭ ale propagandeĭ romane sub Mircescĭ. Patriarchia ar fi putută fi maĭ liniscită, dacă în loculŭ Voĭvodilorŭ crestinĭ s'ar fi așeḑatŭ în Moldavia și în Valachia pașale, sub cariĭ nu ș'ar fi găsitŭ locŭ Bruțiĭ, Warșevițkiĭ, s. a. Dar spre cinstea eĭ trebue să spunemŭ, că ea nu a doritŭ acésta. Ea a voitŭ numaĭ să aĭbă influență asupra Voĭvodilorŭ crestinĭ, influență, carea trebuia să se încépă prin conlucrarea spre înălțarea la Domnia a persónelorŭ favorite de dênsa. Dibaciulŭ Exarchŭ, chiar prin diregĕtoria sa fu împinsŭ óre-cum la astŭ-felŭ de conlucrare, carea nu era pentru dênsulŭ neaccesibilă pe lângă relațiunile sale cu Sultana și cu Sinan-Pașa. Când Nichiforŭ fu acusatŭ în Polonia pentru susținerea luĭ Aaronŭ, carele s'a vĕditŭ nevrednicŭ, Exarchulŭ spre justificarea sa a spusŭ, că elŭ tocmise lucrulŭ acela în înțelegere cu alțĭ crestinĭ, cu scopŭ ca voĭvodatulŭ să nu se dea unuĭ pașă musulmanŭ, precum gândeá Sultanulŭ, că elŭ a trebuitŭ să afle vreunŭ Voĭvodŭ, numaĭ să fiă Voĭvodŭ crestinŭ. Cu tóte acestea Aaronŭ scumpŭ a plătitŭ Domnia sa Sultanuluĭ și Ianiciarilorŭ, și a căḑutŭ în datoriĭ marĭ. Cea d'ântêiŭ trébă a luĭ după sosirea la Domniă a fostŭ — jafulŭ țĕreĭ pentru plata datorieĭ. Cu o sumă colosală (de 3 milióne aspri, după spusa luĭ Hammer), Aaronŭ, în anulŭ 1594, s'a dusŭ la Constantinopole pentru a se plăti de creditorĭ și s'a opritŭ în Galata, dar acolo însulŭ a fostŭ prădatŭ de Ianiciarĭ. Acum Aaronŭ, asediatŭ de creditorĭ, a avutŭ nevoiă de chizĕșia influentuluĭ Nichiforŭ, ceea-ce acesta ĭ-a și acordatŭ. Luĭ Aaronŭ ĭ-a fostŭ maĭ ușorŭ, dar nu țĕreĭ, dintru carea elŭ iarășĭ trebuia să stórcă baniĭ pentru plata datorieĭ. În Valachia după Michnea, și după repedea schimbare în curgerea unuĭ anŭ a doĭ domnĭ, se rĕdică la Voĭvodatŭ, de la anulŭ 1592, *Michailŭ Vitézulŭ*, fiulŭ luĭ Pĕtrașcu. Legenda Valachă i dă origine grécă (?) și educațiune între Greciĭ din Constantinopole. La dobândirea Domnieĭ elŭ fu ajutatŭ de acelașŭ Sinan-pașa, protectorulŭ luĭ Nichiforŭ, și de ambasadorulŭ Anglieĭ Eduardŭ Burton. Părtășia acestuĭ din urmă în o afacere, carea pentru elŭ în aparență era străină, póte a se esplica prin dorința de a vedé în Michailŭ unŭ antagonistŭ alŭ propagandeĭ romane, ale căreĭa

lucrărî în România eraŭ cunoscute și fórte neplăcute ambasadoruluĭ Elisabeteĭ. Iesuitulŭ St. Warszewicky, în epistola către Annibalŭ nunțiulŭ Papeĭ în Polonia, încă de la Septembre anulŭ 1588, dice cu triumfŭ, că ambasadorulŭ anglesŭ, trecêndŭ prin Moldova, a fostŭ fórte confusiatŭ pentru sine și pentru regina sa, când a vědutŭ aicĭ Iesuițĭ, și că ereticiĭ se alungă de aicĭ, că Moldova primesce aceiașĭ credință catholică romană, carea fără pietate fu alungată din Anglia. Judecândŭ dupre tóte acestea noulŭ Voĭvodŭ a fostŭ candidatulŭ doritŭ și de patriarchiă. Elŭ a venitŭ la domniă încungiuratŭ de ianiciarĭ și de creditorĭ, cariĭ aŭ începutŭ a jăfui țera. Rěŭ a fostŭ începutulŭ, dar acésta a fostŭ numaĭ începutulŭ. Cutezătoriŭ până la selbătăciă, ca unŭ atamanŭ căzăcescŭ, viclénŭ ca unŭ Bizantinŭ, Michailŭ a sciutŭ a se rědica la înălțimea uneĭ căpiteniĭ populare a Românieĭ, și a rědica stégulŭ lupteĭ naționale pentru credință și libertate. Aprópe doĭ anĭ, supusŭ la ivélă Turcilorŭ, elŭ în taĭnă gătea mijlóce de luptă, intra în alianțe, astepta timpŭ favorabilŭ pentru isbucnirea lupteĭ. În luna luĭ Noembre, anulŭ 1593, Papa Climentŭ alŭ VIII-lea, a proclamatŭ resbelulŭ sacru contra Turcilorŭ. Nunțiulŭ Papeĭ Alexandru Comuleĭ, de origine ilirică, fu trimisŭ cu gramatele Papeĭ către Michailŭ, Aaronŭ, Sigismundŭ Batorie principele Transilvanieĭ, către fratele luĭ — Cardinalulŭ Andreĭŭ Batorie, către regele Polonieĭ Sigismundŭ, către marele Cancelarŭ alŭ Polonieĭ Ianŭ Zamoĭski, către Ianușŭ principele de Ostrog (fiulŭ luĭ Constantinŭ, convertitŭ la latinismŭ), către Cardinalulŭ Radzivilŭ, în fine către Cazacĭ și Atamanulŭ lorŭ. Acésta a fostŭ una dintre ultimele încercărĭ ale Romeĭ de a se pune în fruntea sacreĭ ligĭ contra necredincioșilorŭ, concentrată acum asupra Românieĭ și a Rusieĭ sudice și nedespărțită de tendința la uniune, carea, se părea, s'a începutŭ în România și s'a isprăvitŭ în Rusia. În gramata către Michailŭ, Papa, amintindŭ de calitatea sa și de datoria de supremŭ păstoriŭ alŭ tuturorŭ crestinilorŭ, esprimate în cuvintele Mântuitoriuluĭ către Petru : *pasce oile mele,* — atinge, în interesele propagandeĭ, ambiția națională a Românilorŭ, — urmașĭ aĭ Romanilorŭ și Italianilorŭ, cariĭ sunt datorĭ a imita pe strămoșiĭ lorŭ. Michailŭ, pe câtŭ se cunósce, nu a

rĕspunsŭ Papeĭ; dar idea de ligă a fostŭ bine-venită pentru dênsulŭ. În Noembriŭ, anulŭ 1594, convocândŭ în Bucurescĭ pe Ianiciarĭ şi pe creditorĭ, pentru a se socoti cu dênşiĭ, precum eĭ cereaŭ, elŭ ĭ-a socotitŭ aşa de bine, că ĭ-a ucisŭ pe toţĭ. Aaronŭ a urmatŭ esemplulŭ luĭ în Iaşĭ. Iute s'a repeḑitŭ apoĭ Michailŭ asupra cetăţilorŭ turcescĭ de pe Dunăre, a cuprinsŭ pe unele, ucideêndŭ pretutindenea pe Turcĭ. Noulŭ Sultanŭ Mahometŭ alŭ III-lea, din primăvéra an. 1595, a trimesŭ de o dată o óste de 180 de miĭ contra Valachieĭ şi a Moldavieĭ, de asemenea contra Transilvanieĭ şi Ungarieĭ, saŭ în genere asupra imperiuluĭ nemţescŭ, pe carele încă tatălŭ sĕŭ se găteá a-lŭ cuceri. Resbelulŭ s'a declaratŭ sacru, în óste s'a dusŭ stégulŭ celŭ sacru alŭ Musulmanilorŭ. Dar vaĭ! ceĭ maĭ principalĭ capĭ aĭ ostireĭ, începêndŭ cu Ferchad-paşa şi Sinan-paşa, carele în curêndŭ l'a înlocuitŭ, eraŭ renegaţĭ şi încă maĭ toţĭ dintre crestiniĭ apusenĭ! Cea d'ânţêiŭ lovire fu îndreptată contra luĭ Michailŭ alŭ Valachieĭ. Michailŭ încheiase alianţă cu Aaronŭ; însă în Maiŭ 1595, boiarulŭ Stefanŭ Rĕsvanŭ, a jăfuitŭ şi alungatŭ pe Aaronŭ şi a ocupatŭ domnia Moldoveĭ, dar şi elŭ s'a aliatŭ cu Michailŭ. Însă acéstă alianţă era puţinŭ lucru. Totŭ în luna luĭ Maiŭ, Michailŭ a încheiatŭ alianţă cu Sigismundŭ Batorie şi a fostŭ nevoitŭ a se declara vasalŭ alŭ luĭ, aceeaşĭ a făcutŭ încă şi maĭ cu plăcere Rĕsvanŭ. Acésta a fostŭ de asemenea alianţă şi cu Împĕratulŭ nemţescŭ Rudolfŭ alŭ II-lea, alŭ căruia vasalŭ a promisŭ a se recunósce pe sine Batorie, carele era însuratŭ cu o soră a aceluia. Până ce egoistiĭ aliaţĭ s'aŭ rĕdicatŭ în ajutorulŭ luĭ Michailŭ, elŭ singurŭ a reeşitŭ a dobândi o victoriă strălucită asupra luĭ Sinan-paşa, în luna luĭ Augustŭ, an. 1595. Dar maĭ departe elŭ nu s'a pututŭ ţiné singurŭ. Turciĭ ocupase amândóuĕ capilalele Valachieĭ, Bucurescĭĭ şi Têrgovistea. Templurile fură prefăcute în moschee, şi mănăstirile în forturĭ; crucile de pe ele s'aŭ luatŭ. Valachia şi Moldavia s'aŭ declaratŭ paşalicurĭ şi din Constantinopole s'aŭ destinatŭ pentru dênsele paşale-turcĭ. Sinan-paşa s'a îndreptatŭ asupra Transilvanieĭ. Atuncĭ s'a rĕdicatŭ óstea aliată sub conducerea luĭ Batorie. Michailŭ şi Rĕsvanŭ ş'aŭ întrunitŭ puterile, capitalele Valachieĭ şi Moldavieĭ s'aŭ reluatŭ de la Turcĭ, iară Mi-

chailŭ a isbutitŭ elŭ singurŭ de câte-va orĭ a bate bataliónele turcescĭ. Însă, istovitŭ de puterĭ, elŭ se vedeá încă maĭ tare atêrnatŭ de aliaţĭ, şi voia să înlocuéscă vasalitatea către Batorie cu vasalitatea către însuşĭ Rudolfŭ. Însă aliaţiĭ apusenĭ, maĭ cu sémă Batorie, începuse a fi bănuitorĭ către îndrăsneţulŭ şi întreprindĕtorulŭ Voĭvodŭ, şi între acestea elŭ a perdutŭ aliatulŭ sĕŭ şi a găsitŭ unŭ duşmanŭ în Moldova connaţională a sa, la carea trebue să ne oprimŭ.

Se păreá, că gramatele papale către regele Polonieĭ, către Zamoĭski s. a. produsese efectulŭ lorŭ. Polonia s'a amestecatŭ în rĕsboiŭ; Zamoĭski în Augustŭ 1595, a întratŭ cu óstea în Moldavia. Dar ce a făcutŭ acestŭ pré însemnatŭ omŭ de statŭ alŭ Polonieĭ? Elŭ de asemenea, ca şi ceĭ-l-alţĭ, nu doria să védă Moldavia şi Valachia prefăcute în paşalîcurĭ turcescĭ; dar nu doreà să le védă nicĭ sub autoritatea principeluĭ Transilvanieĭ şi a împĕratuluĭ nemţescŭ; nu doria saŭ nu spera a le vedé nicĭ staturĭ de sine stătătóre : se păreá că maĭ bine de câtŭ tóte era a le luá sub protecţiunea polonă. Elŭ a înlăturatŭ atâtŭ pe Aaronŭ, câtŭ şi pe Rĕsvanŭ, cariĭ încă totŭ se certaŭ despre tronulŭ voĭvodalŭ, însă nu altmintrelea, de câtŭ după o luptă îndĕretnică cu celŭ din urmă, pe care 'lŭ susţineá Batorie, ca pre vasalulŭ sĕŭ. Zamoĭski a dechiaratŭ Voĭvodŭ alŭ Moldavieĭ pe cunoscutulŭ nóua boiarŭ Ieremia Moghilă, pe carele elŭ 'lŭ cunosceà din timpulŭ solieĭ luĭ în Polonia sub Petru Mircea, şi carele acum se aflá în tabăra luĭ Zamoĭski. Cu triumfŭ a intratŭ Zamoĭski cu Ieremia în Iaşĭ, unde Mitropolitulŭ a întêmpinatŭ pe noulŭ Voĭvodŭ în Biserica cathedrală, şi apoĭ Zamoĭski l'a suitŭ pe tronulŭ princiarŭ, dicêndŭ la acéstă ocasiă : «principe ! arma polonă te-a rĕdicatŭ pe acestŭ tronŭ : aceeaşĭ armă, cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ, te va pădi şi apĕra. De acum tu nu maĭ estĭ slugă a varvarilorŭ-tiranĭ, ci a regeluĭ unuĭ poporŭ gloriosŭ şi liberŭ. De aceea întru tótă conduita ta fiĭ credinciosŭ şi recunoscĕtorŭ.» Zamoĭski aveá de gândŭ să detroneze şi pe Michailŭ şi să dea şi Valachieĭ unŭ Voĭvodŭ din partea Polonieĭ. Dar tóte calculele acestea eraŭ prea pripite.

Sinan-paşa a mişcatŭ forţele spre Moldova, hanulŭ Pericopuluĭ, din

ordinulŭ Sultanuluĭ, venia cu o óste de 80 miĭ, socotindu-se și elŭ pretendentŭ la voĭvodatŭ, pentru care și stăruia la Sultanulŭ. Miculŭ detașamentŭ polono-rusŭ alŭ luĭ Zamoĭski fu pusŭ într'o dificultate estremă, iară Moldova întrégă era amenințată de o nóuă devastare și vĕrsare de sânge pentru supunerea eĭ sub autoritatea Polonieĭ. Cine a ajutatŭ pe toțĭ să scape din acéstă dificultate și primejdiă? Protosinchelulŭ Nichiforŭ, carele atuncĭ era locotenentŭ alŭ tronuluĭ patriarchalŭ. Elŭ a venitŭ atuncĭ în Moldavia, atâtŭ pentru afacerile eĭ, câtŭ și trecêndŭ în Rusia. Legatŭ cu îndatoririle de chizașŭ pentru Aaronŭ, elŭ trebuia întru câtŭ-va să-lŭ susțină. După condiția cu Nichiforŭ, Aaronŭ era datorŭ a-lŭ întêmpina cu baniĭ pentru plata chizeșluită. Dar Aaronŭ, de dóue orĭ jăfuitŭ, a fostŭ silitŭ să-lŭ întêmpine cu mânele góle, de și elŭ totŭ se socotia Voĭvodŭ și-șĭ întorsese ceva din cele jăfuite de Răsvanŭ. Definitiva înlăturare de la Voĭvodatŭ atâtŭ a luĭ Răsvanŭ, câtŭ și a luĭ Aaronŭ prin Zamoĭski, a făcutŭ posițiunea luĭ Nichiforŭ încă maĭ dificilă. Se pare că elŭ dintr'ântêiŭ voia să susțină pe Aaronŭ, rezămându-se pe Sinan-pașa. Dar însușĭ Ieremia și boieriĭ, cariĭ formaŭ partitulŭ luĭ, s'aŭ adresatŭ la Nichiforŭ și «cu plângere,» ca pe unŭ părinte, l'aŭ rugatŭ să se ducă la Sinan-pașa, la vechiulŭ sĕŭ prietenŭ, și apoĭ la hanulŭ de Perecopŭ și să-l împace cu dênșiĭ (1). Spre onórea sa, locotenentulŭ tronuluĭ patriarchalŭ a avutŭ în momentulŭ acestŭ criticŭ, destulă bărbățiă și bună disposițiune, în câtŭ se prefere dificultăților personale strigătórele nevoĭ ale uneĭ țĕrĭ crestine, carea era amenințată de o nóuă vĕrsare de sânge după atâtea altele de maĭ înainte. Elŭ s'a dusŭ la Sinan-pașa și l'a rugatŭ, să oprescă pe hanulŭ de la Perecopŭ de la invasiunea luĭ în Moldavia și asupra detașamentuluĭ polono-rusŭ. Se dice că elŭ s'ar fi dusŭ și la hanulŭ de Perecopŭ, póte că cu trimisulŭ luĭ Sinan-pașa, spre a preda aceluia ordinele

(1) Fiindŭ tradusŭ la judecată înaintea dieteĭ polone, la 11 Martie, an. 1597, Nichiforŭ justificându-se de acusările pentru amestecŭ în afacerea luĭ Ieremia Moghilă, spune, că are în mânĭ și este gata a arĕta chiar scrisorile luĭ Ieremia și ale boierilorŭ moldovenescĭ, în carĭ se cuprinde acéstă rugăminte a lorŭ către dênsulŭ. Акт. зап. рус. IV, стр. p. 163.

acestuia (1). Mijlocirea a fostŭ ţinută în sémă, însă negreşitŭ nu pentru vechia prietenie a paşeĭ cu protosinchelulŭ. Nichiforŭ a trebuitŭ să se pună chizaşŭ şi să iea asupră-şĭ de a face, ca noulŭ Voĭvodŭ să se recunóscă ca maĭ înainte vasalŭ alŭ Sultanuluĭ, şi ca în acéstă calitate să fiă recunoscutŭ şi de ceĭ-al-alţĭ boierĭ moldovenescĭ, cariĭ încă nu recunoscuse pe Ieremia, de asemenea şi de către representanţiĭ Polonieĭ cu Zamoĭski în frunte (2).

Iscusitulŭ protosinchelŭ a negociatŭ atâtŭ cu Ieremia şi cu boieriĭ moldovenescĭ, câtŭ şi cu Zamoĭski, şi, precum se pare, din noŭ s'a corespunsŭ cu Paşa şi cu hanulŭ, şi a reeşitŭ a aduce părţile la conglăsuire şi pace. Ieremia fu recunoscutŭ şi de boieriĭ Moldoveĭ şi de Pórtă, la carea a promisŭ a mijloci, şi, precum spunŭ isvórĕle polone, în adevĕrŭ a mijlocitŭ pentru dênsulŭ Zamoĭski, saŭ maĭ esactŭ ḑicêndŭ — regele Polonieĭ prin ambasadorulŭ sĕŭ la Constantinopole. Către iérna anuluĭ 1595 Moldova era liniscită, ostirea turcéscă şi tătăréscă s'a depărtatŭ de la ea, şi Zamoĭski a pututŭ cu bunŭ succesŭ să se întórcă în ţéra sa. De sigurŭ elŭ nu puteá să se prea bucure de astŭ-felŭ de reeşită a espediţiuniĭ sale, pe carea o începuse într'unŭ modŭ aşa de cutezătorŭ, dar carea totuşĭ ĭ-a reeşitŭ măcarŭ pe jumătate, adică prin aceea, că a rĕmasŭ Voĭvodŭ persóna pusă de dênsulŭ, carele pe lângă vasalitatea Porţeĭ a recunoscutŭ şi protecţiunea Polonieĭ, de carea de acum înainte se vor şi ţineá Mo-

(1) Nichiforŭ însuşĭ vorbesce numaĭ despre ducerea sa la Sinan-paşa. (Акт. зап. рус. p. 163), Perestorga vorbesce şi despre ducerea luĭ la hanulŭ de Perecopŭ — (p. 213).

(2) Aşa negresitŭ, trebue să împăcămŭ óre-care contraḑicere între spusele din «Слѣдственное дѣло» şi din «Perestorga.» În celŭ d'ântêiŭ se ḑice, că pentru Ieremia a rugatŭ pe Nichiforŭ boieriĭ moldovenescĭ; iară în celŭ de alŭ doilea, că după negociările luĭ Nichiforŭ, «Moldoveniĭ, de voie de nevoie, s'aŭ pronunţatŭ pentru panulŭ Ieremia Moghilă, carele fusese însoţitŭ de óstea coróneĭ polone». Negreşitŭ între boieriĭ moldovenescĭ eraŭ partite : uniĭ nu voiaŭ să recunóscă pre Ieremia, ca unulŭ ce era pusŭ de Polonia; alţiĭ nu voiaŭ să-lŭ recunóscă Voĭvodŭ, ca vasalŭ alŭ Porţiĭ. Altă contraḑicere se represintă întru aceea, că luĭ Zamoĭski, carele însulŭ pusese pe Ieremia în Domniă, saŭ silise pe o parte din boierĭ să-lŭ alégă, Nichiforŭ a trebuitŭ să-ĭ vorbéscă ceva în favórea luĭ Ieremia. De bună sémă elŭ a vorbitŭ luĭ Zamoĭski, ca să se unéscă şi elŭ, şi să îndemne şi pe boieriĭ partisanĭ aĭ sĕĭ, ca să recunóscă pe Ieremia vasalŭ alŭ Porţeĭ, şi în genere să se pună în acordŭ pentru acésta cu Pórta.

vilescil. Ca unŭ omŭ de statŭ cu minte, Zamoĭski s'a împăcatŭ cu fatalitatea acestuĭ resultatŭ, sciindŭ a aprecia și meritulŭ luĭ Nichiforŭ în acéstă afacere, meritŭ în esență fórte însemnatŭ. Dar nu așa gândiaŭ ceĭ mulțĭ în Polonia, și Nichiforŭ are să plătescă scumpŭ acestŭ meritŭ alŭ sĕŭ, precum vom vedé despre sórta luĭ în Polonia. Nemulțămire era și din altă parte. Sigismundŭ Batorie și împĕratulŭ Rudolfŭ s'aŭ jăluitŭ Papeĭ asupra luĭ Zamoĭski, și asupra Poloniel, pentru amesteculŭ în afacerea Moldavieĭ și a Valachieĭ și pentru tendința de a lua sub autoritatea lorŭ aceste țerĭ, carĭ arŭ fi aparținêndŭ luĭ Batorie și prin elŭ luĭ Rudolfŭ. Papa Climentŭ alŭ III-lea a scrisŭ o epistolă mâniósă către Sigismundŭ alŭ III-lea, dicêndŭ, că prin pretenția asupra Moldavieĭ și Valachieĭ, Polonia distruge interesele nu numaĭ ale caseĭ austriace, credinciósa slugă a Bisericeĭ catholice, dar și ale întregeĭ crestinătățĭ. Sigismundŭ s'a grăbitŭ a trimite la Papa pe secretariulŭ sĕŭ de corónă, cu esplicațiă, că țerile aceste din vechime ar fi mostenire a Polonieĭ, că mântuite de către dênsa de jugulŭ turcescŭ, ele în mânele eĭ vor fi o apĕrare chiar pentru Austria și Ungaria. Papa nu s'a înduplecatŭ. Certele acestea aŭ trebuitŭ să slăbéscă, când s'a cunoscutŭ resultatulŭ espedițiuniĭ moldovenescĭ, carele a arĕtatŭ, că atâtŭ Papa câtŭ și ceial-alțĭ membri aĭ ligeĭ ceĭ nóue, prea de timpuriŭ se apucase a împărți ceea ce nu aparțineá nicĭ unuia dintr'ênșiĭ.

Certele acestea de-o-cam-dată aŭ manifestatŭ numaĭ egoismulŭ împărțitorilorŭ, dintre cariĭ fiă carele gândia peste mĕsură maĭ multŭ la sine și la interesele lorŭ, de câtŭ la interesele nenorocițilorŭ lorŭ cliențĭ. De sine numitulŭ capŭ alŭ ligeĭ — Papa, celŭ ântêiŭ a datŭ esemplu de acestŭ egoismŭ. Întru adevĕrŭ, pentru ce se turmenta elŭ? Pentru autoritatea sa asupra Moldavieĭ și a Valachieĭ prin uniune, carea aicĭ zimbise Romeĭ încă sub Mircescĭ. Când Zamoĭski a pusŭ pe Ieremia în Domniă, între altele s'a stabilitŭ, ca biserica grecéscă să rĕmână în Moldova ca maĭ înainte, dar alăturea cu dênsa, «să înflorescă» în libertate și cea romană. Acésta a fostŭ în spiritulŭ politiceĭ luĭ Zamoĭski, bărbatŭ fórte cultŭ, carele se distingeá prin toleranță, și respecta și pe învĕțațiĭ grecĭ. Acésta însă nicĭ

de cum nu se potrivia cu scopurile Papeĭ. carele vedeá că cu modulŭ acesta se perdŭ ostenelele luĭ Sixtŭ alŭ V-lea, ale luĭ Monaltŭ, Albotrandi, Solicovski, Warszewicky și ale celorŭ doĭ Bruţĭ. Negreșitŭ acéstă córdă a Papeĭ aŭ atins'o Batorie și Rudolfŭ, ca să provóce strigătulŭ de mâniă alŭ luĭ contra luĭ Zamoĭski, și prin elŭ și contra luĭ Sigismundŭ. Istoriculŭ Nemţevicĭ ḑice, că Papa nu s'a ostoiatŭ, de câtŭ după sosirea alteĭ ambasade de la Sigismundŭ maĭ plăcute, adică cea a luĭ Poţeĭ și Terleţki, cariĭ aŭ adusŭ uniunea ruséscă în loculŭ celeĭ moldovalache.

Precum înainte la neisbutirea acesteĭ din urmă conlucrase patriarchulŭ Ieremia, așa acum protosinchelulŭ Nichiforŭ. Fără îndoială, opunerea la acéstă uniune a fostŭ una din causele, și póte cea principală, a îndelungateĭ luĭ petrecerĭ în Moldavia. În calitate de locotenentŭ alŭ tronuluĭ patriarchalŭ, elŭ socotia de cea maĭ mare datoriă și dreptŭ alŭ sĕŭ, ceea ce i se încredinţase luĭ prin gramata sinodală din anulŭ 1592, adică : a păzi învĕţătura și tradiţiunile Sânteĭ Biserice rĕsăritene, a depune pe călcătoriĭ lorŭ din clerulŭ înaltŭ și inferiorŭ, și a pune în loculŭ lorŭ pe ceĭ vrednicĭ și credincioșĭ orthodoxieĭ. În afacerea luĭ Aaronŭ și a luĭ Ieremia se pare de asemenea, că elŭ n'a perdutŭ din vedere interesele orthodoxieĭ. În celŭ d'ântêiŭ elŭ stima fidelitatea către orthodoxiă, carea în ochiĭ luĭ Nichiforŭ acoperia cele-l-alte defecte ale acestuĭ Voĭvodŭ. La Ieremia Moghilă, carele încă sub Petru Mircea âmblase ca solŭ la nunţiulŭ papalŭ din Polonia, și alŭ căruia frate Mitropolitulŭ Georgie scrisese Papeĭ pentru uniune, — Nichiforŭ a pututŭ dintr'ântêiŭ să se uĭte cu neîncredere. Este temeiŭ a presupune că, încă înainte de intrarea luĭ Zamoĭski în Moldova, carea s'a întêmplatŭ la 26 Augustŭ an. 1595, Nichiforŭ s'a luptatŭ cu uniunea aicĭ și în Valachia. Acésta conchidemŭ noĭ pe temeiulŭ gramateĭ luĭ sinodale, dată de elŭ la 17 Augustŭ acelașĭ anŭ, la sinodulŭ din Iașĭ, împreună cu ***Mitropolitulŭ Michailŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ, cu Mardarie alŭ Moldavieĭ și cu patru Episcopĭ*** (1). Sinodulŭ în gramata acésta vorbesce numaĭ despre Rușiĭ

(1). Петрушевича Акты, относящіеся къ исторіи западной руси. 1568 года. стр. 127—128.

sudicĭ uniţĭ din Polonia; dar noĭ nu ne îndoimŭ, că elŭ înainte tractase şi despre uniţiĭ Moldovalachĭ, că a esistatŭ vre unŭ actŭ în acéstă afacere, carele s'a perdutŭ orĭ încă nu s'a găsitŭ. La acésta arată chiar numele Mitropoliţilorŭ : Michailŭ şi Mardarie. Nu este îndoĭală, că atuncĭ eraŭ şi alţĭ Mitropoliţĭ : Euthimie alŭ Ungrovlachieĭ, carele nu de multŭ fusese trimesŭ de Michailŭ Vitézulŭ în soliă la Batorie, şi alŭ Moldavieĭ saŭ alŭ Suceveĭ, Georgie Moghilă şi Anastasie Crymka. De unde aceĭ noĭ Mitropoliţĭ? Din ce motivŭ şi de cine aŭ fostŭ puşĭ saŭ proclamaţĭ, trăindŭ încă ceĭ maĭ din ainte, nedemisionaţĭ din autoritatea lorŭ? Împregiurarea că la sinodŭ împreună cu Nichiforŭ se arată Michailŭ rivalulŭ luĭ Euthimie, şi Mardarie rivalulŭ luĭ Georgie Moghilă şi alŭ luĭ Anastasie, vĕdesce că Nichiforŭ ţineá parte celorŭ d'ântêiŭ contra celorŭ de aĭ doilea, saŭ póte chiar că elŭ numise pe ceĭ d'ântêiŭ (Michailŭ şi Mardarie) după dreptulŭ de exarchŭ, şi locotenentŭ alŭ tronuluĭ patriarchalŭ. Ce l'a îndemnatŭ la acésta? A pututŭ să-lŭ îndemne şi simpla dorinţă de a da Valachieĭ şi Moldavieĭ Mitropoliţĭ de la sine, adică din partea tronuluĭ constantinopolitanŭ, spre a împuternici autoritatea luĭ în aceste ţerĭ. Dar maĭ de credutŭ este, că mitropoliţiĭ ceĭ noĭ s'aŭ pusŭ în contra celorŭ ce eraŭ bănuiţĭ cu simpatiĭ cătră uniune. Într'unŭ timpŭ, când Voĭvodiĭ moldovalachĭ căutaŭ alianţa cu ţerile catholice în lupta cu Turciĭ, luptă de carea se interesa Papa, carele întocmise liga sacră, era fórte posibilŭ, că uniĭ dintre vlădicĭ eraŭ dispuşĭ a esprima adesiunea lorŭ la alianţa politică — prin alianţa bisericéscă. Acésta d. e. s'a pututŭ astepta de la Georgie Moghilă, carele de şi părăsise idea uniuniĭ, carea-lŭ ocupase în 1589, dar apoĭ în nóuele evenimente politice ale ţereĭ a pututŭ iarăşĭ să revină la idea de maĭ înainte, cu deosebire pentru scopulŭ domnieĭ frateluĭ sĕŭ ce o astepta de la Polonia. Totŭ aceea se puteá astepta şi dela Anastasie, carele cu unŭ estremŭ servilismŭ scrisese pentru uniune încă cătră Sixtŭ alŭ V-lea. Avemŭ o mărturiă directă chiar la Nichiforŭ, că în vremea petreceriĭ sale în Moldova, a avutŭ de lucru cu óre care «Vlădică apostatŭ», şi din acéstă causă a fostŭ persecutatŭ, închisŭ în cetatea Hotinŭ, închisóre pretextată de o acusare

nedréptă, că Nichiforŭ ar fi voitŭ să otrăvéscă pe Voĭvodulŭ Ieremia Moghilă (1). Cine a fostŭ acelŭ Vlădică-apostatŭ? Este de credutŭ că acesta era Georgie Moghilă, pe carele credemŭ, Nichiforŭ 'lŭ înlăturase de la scaunulŭ mitropolitanŭ, înlocuindu-lŭ cu Mardarie, și carele acum, fiindŭ fratele sĕŭ Voĭvodŭ, din noŭ voia să ocupe scaunulŭ, și Nichiforŭ împotrivindu-i-se, elŭ a urditŭ asupra luĭ persecuțiune. Maĭ departe, împregiurarea, ca pretextŭ pentru exilulŭ luĭ Nichiforŭ, se puneá acusarea, că acesta ar fi avutŭ intențiunea de a otrăvi pe Voĭvodulŭ Ieremia, arată că între dênșiĭ fusese vre unŭ conflictŭ, cu tóte că nu de multŭ Nichiforŭ făcuse serviciĭ luĭ Ieremia. Se vede că Voĭvodulŭ, spăĭmêntatŭ de cunoscutele demonstrațiunĭ ale Papeĭ contra fapteĭ luĭ Zamoĭski în Moldova, carea totŭ o dată era faptă și a Voĭvoduluĭ, era gata a plăcé Papeĭ cu ceva, asemenea luĭ Sigismundŭ alŭ III-lea, carele cu acelașĭ scopŭ se grăbise a trimite la Roma pe Poțeĭ și Terlețĭki cu uniunea ruséscă. Însă dacă Nichiforŭ a sciutŭ să adune pe IerarchiĭMoldavieĭ la sinodŭ, spre a protesta contra uniuniĭ din Rusia sudică, este fără îndoială, că, pentru serviciele aduse Voĭvoduluĭ, elŭ nu numaĭ ĭ-a făcutŭ o impunătóre amintire de fidelitate cătră orthodoxiă, fără a se abate când într'o parte, când într'alta, dar a și organisatŭ oposițiunea trebuitóre din partea represintanțilorŭ Bisericeĭ Moldavieĭ, în contra tuturorŭ facțiunilorŭ pentru uniune. Acestea tóte aŭ pututŭ în fine aduce nevoia asupra Protosincheluluĭ, nevoiă, carea s'a încheiatŭ cu închisóre. Acésta negreșitŭ a pututŭ să se întêmple atuncĭ, când Voĭvodulŭ și Moldavia scăpase cu totulŭ de furtuna ce-ĭ amenința din partea Turcilorŭ și a Tătarilorŭ, când prin urmare Nichiforŭ nu maĭ era trebuitorŭ, saŭ nu maĭ era de temutŭ din punctulŭ de vedere politicŭ, adică cătră finele anuluĭ 1595 saŭ începutulŭ luĭ 1596. Iară închisórea luĭ Nichiforŭ în cetatea Hotinulŭ, carea era la fruntaria Moldoveĭ despre Polonia și pe calea carea duceá în Polonia,

(1) Акт. зап. рус. T. IV. стр. 162. Spre părere de rĕŭ în acestŭ locŭ alŭ actuluĭ citatŭ, din causa vechimeĭ manuscrisuluĭ, de pe care elŭ s'a tipăritŭ, lipsescŭ câte-va cuvinte, și precum se pare, prețióse pentru istoria faptuluĭ. În genere însă idea este destulŭ de înțelésă.

saŭ maĭ esactŭ în Rusia sudică, unde orthodoxiĭ cu nerăbdare 'lŭ asteptaŭ pentru lupta contra uniuniĭ, carea se urḑia, dă aĭ nţelege că la acésta a participatŭ şi disposiţiunĭ din Polonia, şi póte că chiar maĭ multŭ de câtŭ din Moldova, precum trebue a conchide chiar din spunerea despre acésta din actă (1).

Exilulŭ luĭ Nichiforŭ la Hotinŭ era deja alŭ doilea după celŭ de la Cipru. Şi trebue să spunemŭ, că atâtŭ acolo, câtŭ şi aicĭ elŭ a suferitŭ pentru o causă dréptă, în casulŭ din urmă anume pentru orthodoxiă, ceea ce în ochiĭ istoriculuĭ trebue să scuseze greşelele şi delictele, carĭ nu eraŭ străine multŭ turmentateĭ vieţĭ a acestuĭ omŭ. În exilŭ Nichiforŭ a petrecutŭ ca la o jumĕtate de anŭ. Dar elŭ nu era de aceia, cariĭ potŭ a se preda pasivŭ sórteĭ lorŭ. Omŭ âmblatŭ şi isteţŭ, elŭ a sciutŭ să scape din exilulŭ de la Hotinŭ, precum şi înainte scăpase din celŭ de la Cipru. În casulŭ acesta, elŭ, precum însulŭ spune, a imitatŭ esemplulŭ Sântuluĭ Apostolŭ Pavelŭ, carele în Damascŭ *prin ferésta într'o coşniţă fu sloboḑitŭ preste zidŭ* (2 Cor. 11. 32). De sigurŭ şi luĭ Nichiforŭ ĭ-aŭ ajutatŭ aicea favoritoriĭ sĕĭ dintre râvnitoriĭ orthodoxieĭ, cu deosebire ceĭ din Rusia, unde elŭ s'a şi grăbitŭ acum a se duce pentru nóue lupte.

Însă lupta politică, carea atrăsese pe Nichiforŭ în afacerile Românieĭ, era departe de a se isprăvi. Michailŭ Vitézulŭ o a continuatŭ şi în aniĭ 1595 şi 1596. Elŭ perduse pe aliatulŭ din Moldova, dar retragerea din ea a puterilorŭ turco-tatare, care, de s'ar fi întăritŭ aicĭ, arŭ fi putută maĭ multŭ să-lŭ ameninţe, totuşĭ fusese pentru dênsulŭ de folosŭ. Între acestea elŭ a vĕḑutŭ o nóuă îndreptare a puterilorŭ turcescĭ asupra imperiuluĭ nemţescŭ. Turcia încă din anulŭ 1595 se socotia în resbelŭ cu acésta din urmă, atâtŭ după calculele cele vechĭ, câtŭ şi prin nóua rivalitate pentru autoritatea asupra ţerelorŭ romănescĭ. În a dóua jumĕtate a anuluĭ 1596 s'a deschisŭ o espediţiă nóuă, maĭ ameninţĕtóriă asupra imperiuluĭ, îndreptată maĭ ântêiŭ asupra Transilvanieĭ şi Ungarieĭ. Stégulŭ celŭ

(1) Акт. зап. рус. IV. 162. Despre modulŭ de lucrare alŭ Polonilorŭ în raportŭ cu Nichiforŭ, se va vorbi pe urmă.

sacru iarăşĭ s'a pusŭ în espediţiă, însuşĭ têněrulŭ padişachŭ era în fruntea eĭ, ceea ce de multŭ nu se maĭ vědușe. Fanatismulŭ turcescŭ era la culmea escităriĭ. În Constantinopole era témă, a nu fi ucişĭ crestiniĭ pe unŭ capŭ de către plebea musulmană. Espediţia asupra imperiuluĭ s'a isprăvitŭ totuşĭ cu óre-care precumpănire a Turcilorŭ, şi padişachulŭ s'a re'nturnatŭ în capitală cu bunŭ succesŭ, ca victoriosŭ, ceea ce a servitŭ la o nóuă iritare a fanatismuluĭ musulmanŭ. La acésta a contribuitŭ şi acum, ca şi înainte, ambasada ce nu de multŭ sosise de la Meca cu lucrurĭ sânte de la mormêntulŭ luĭ Mahometŭ, lucrurĭ aduse Sultanuluĭ spre felicitare. Molima fanatismuluĭ era aşa de puternică, în câtŭ uniĭ dintre judeĭ şi crestinĭ, rădicândŭ degetulŭ, aŭ pronunţatŭ cuvêntulŭ *eşghed* şi aŭ primitŭ musulmanismulŭ, noĭ adepţĭ aĭ căruia s'aŭ arătatŭ nu numaĭ dintre captivĭ, dar şi dintre rudeniele diregĕtorilorŭ renegaţĭ dintre crestiniĭ apusenĭ. Astŭ-felŭ aŭ fostŭ de o cam dată fructele sacreĭ lige, întocmirea căreia şĭ-o însuşia Papa şie, întru speranţă de a profita de ródele eĭ.

După acésta Michailŭ nu a prea pututŭ conta pe ajutoriulŭ aliaţilorŭ apusenĭ, cariĭ se rěcise despre dênsulŭ. Dar luĭ i s'a înfăţişatŭ unŭ noŭ aliatŭ în Sêrbiĭ, cariĭ se resculase pe alocurea, şi cariĭ, precum şi Bulgariĭ, nu o-dată întărise bataliónele luĭ cele slăbite. Spre părere de rěŭ, aceste companiĭ aventuriere, distingêndu-se prin vitejiă, nu se supuneaŭ disciplineĭ, şi în timpulŭ resbeluluĭ nu cruţaŭ pe nimene, precum aŭ făcutŭ şi Cozaciĭ nostriĭ, cariĭ participase în acestŭ resbelŭ în anulŭ 1595 cu atamanulŭ lorŭ Lobodă, şi cariĭ la acéstă ocasiă aŭ jăfuitŭ Iaşiĭ. De altă parte Turciĭ, în vederea lupteĭ ce se continua, eraŭ gata iarăşĭ a rădica pe hanulŭ de la Perecopŭ cu órda luĭ tătărescă, carele totŭ încă spera la Voĭvodatulŭ Valachieĭ şi alŭ Moldavieĭ. În fine Polonia, ca şi maĭ înainte, nu recunosceá pe Michailŭ şi de acea politică trebuia să se ţină şi favoritulŭ eĭ Ieremia Moghilă, pe carele pentru acésta Michailŭ 'lŭ ameninţa cu resbunare, aşa în câtŭ, spre culmea relelorŭ, trebuia să isbucnéscă lupta lăuntrică între cele dóuě ţerĭ de aceeaşĭ naţiă şi credinţă.

Nu se vedeá capetulŭ lupteĭ, carea aşa de tare se încurcase, dar

fórte cumplite aŭ fostŭ devastările, nenorocirile de pretutindenea, pe carĭ acéstă luptă le-a adusŭ asupra crestinilorŭ maĭ că maĭ multŭ de câtŭ asupra Musulmanilorŭ. Se cereá unŭ împăciuitorŭ. Unŭ asemenea, după Nichiforŭ, se arată Meletie Pigas, locotenentulŭ patriarchieĭ de Constantinopole.

Nu odată a spusŭ elŭ, că a fostŭ chiematŭ în Constantinopole la locotenenţa tronuluĭ patriarchalŭ, nu numaĭ prin votulŭ Archiereilorŭ, ci şi din ordinulŭ Sultanuluĭ. Putemŭ presupune, că Sultanulŭ 'lŭ chiemase, între altele, cu scopŭ de a-lŭ pune mijlocitorŭ în afacerile politice de atuncĭ ale Valachieĭ şi Moldavieĭ, îndemnatŭ de reeşita nu de multŭ a uneĭ astŭ-felŭ de mijlocirĭ a luĭ Nichiforŭ. Trebue a însemna, că îndată după sosirea luĭ Meletie în Constantinopole, ceea ce a urmatŭ înainte de luna luĭ Martie, anulŭ 1597, Pórta a făcutŭ celŭ d'ântêiŭ pasŭ de împăcare cu Michailŭ Vitézulŭ. În Târgoviste a sositŭ unŭ ceauşŭ alŭ Sultanuluĭ cu unŭ semnŭ roşu, carele însemna anume propunere de pace. În epistola către Michailŭ, din anulŭ 1597, Meletie ḑice, că cu multŭ înainte de acésta şi de multe orĭ, ĭ-a scrisŭ sfătuindu-lŭ a precurma resboiulŭ şi a se împăca (1). Prin urmare a începutŭ a se corespunde cu dênsulŭ despre acésta, îndată după sosirea sa în Constantinopole. Se pare că ceauşulŭ Sultanuluĭ cu semnulŭ celŭ roşu, s'a dusŭ la Michailŭ însoţitŭ de trimesulŭ cu scrisórea luĭ Meletie. Apropo de acésta observămŭ, că Divanulŭ aşa se interesa de corespondenţa luĭ Meletie şi a luĭ Michailŭ, în câtŭ scrisorile unuia şi ale altuia se traduceaŭ pentru dênsulŭ din grecesce în limba turcă, şi că le cetia şi Sultanulŭ. Michailŭ s'a învoitŭ la pace, a scrisŭ despre acésta o scrisóre Serdariuluĭ, Sadrazamuluĭ Mehmetŭ paşa, precum şi luĭ Meletie, pe carele l'a rugatŭ să vină în Valachia spre a trata în persónă. Dar Sărdariulŭ nu a permisŭ acésta luĭ Meletie, dorindŭ, precum se vede, a avé lângă sine pe acestŭ intermediatorŭ. Michailŭ a începutŭ a se îndoi, neîncreḑêndu-se Porţeĭ, carea întru adevĕrŭ ţineá pe Tătarĭ la graniţele Românieĭ, din causă că şi la Michailŭ veniaŭ detaşamente de Sêrbĭ insurgenţĭ. Neîncrederea era reciprocă, ceea ce neliniscea

(1) Manuscrisulŭ de la Chalki. Epistola a 173-a.

pe Meletie. La 23 Maiŭ an. 1597, elŭ a scrisŭ luĭ Michailŭ următória epistolă : «Prea evseviosuluĭ şi prea strălucituluĭ Voĭvodŭ Michailŭ. Moderaţia nóstră cu rugăciune bine-cuvintéză potestatea ta, necontenitŭ strigă cătră Domnulŭ, ca elŭ să te păzéscă în pace, siguranţă şi sănĕtate, sub acoperemêntulŭ dumneḑeesculuĭ sĕŭ charŭ. Michaile, fiulŭ meŭ prea iubite! Tare dorimŭ noĭ împăcarea şi iubirea, le dorimŭ, pentru ca sermaniĭ ómenĭ să nu sufere din causa ispitelorŭ celorŭ enorme, ca atâtŭ de multe ţĕrĭ să nu se istovéscă de devastărĭ, şi să nu piéră suflete omenescĭ. Acéstă dorinţă ne îndémnă a ne adresa pretutindenea cătră prea străluciţiĭ potentaţĭ din acestŭ mare imperiŭ, de asemenea a scrie şi ţie şi a te ruga, ca să vĕ sirguiţĭ a păstra iubirea, precum o doresce şi acéstă mare curte, şi promite şi însuşĭ Împĕratulŭ. Sperŭ şi rogŭ, ca acéstă iubire să se păzéscă din amândóue părţile nestricată şi nebântuită. În acestŭ chipŭ se va isbăvi şi lumea de peire, şi se va proslăvi prea bunulŭ Dumneḑeŭ. Causa pentru care eŭ nu am venitŭ la tine este, că prea strălucita căpiteniă a oştirilorŭ, Serdariulŭ, a asteptatŭ şi a voitŭ să veḑă a doua scrisóre a potestăţiĭ tale, şi apoĭ are de gândŭ îndată a-mĭ permite să vinŭ, precum *ţi-am scrisŭ şi maĭ înainte.* Iară tu nu te îndoi de favórea cătră tine a prea puterniculuĭ împĕratŭ. Detaşamentulŭ de oştire alŭ Ianicerilorŭ, carele, precum am auḑitŭ, s'a adunatŭ la Dunăre, nicĭdecum să nu te neliniscéscă. Îndată ce am auḑitŭ, că în ḑiua S-tuluĭ Georgie, la 23 Aprilie, a sositŭ de la Voĭvodulŭ Ieremia unŭ ceauşŭ împĕrătescŭ cu rugăminte, ca să se adune óstea, eŭ îndată m'am dusŭ la prea strălucitulŭ Sadrazamŭ Mehmetŭ-paşa, ca să aflu causa acesteĭ întêmplărĭ, închipuindu-mĭ, ca cu modulŭ acesta să potŭ distruge relaţiunile amicale cele începute. Elŭ mĭ-a spusŭ : «precum am hotărîtŭ să păstrămŭ prietenia cu Voĭvodulŭ, aşa păzimŭ şi acum, numaĭ din partea luĭ să nu se săvêrşéscă vreo faptă de duşmăniă. Iară causa pentru carea eŭ am poruncitŭ să se adune unŭ detaşamentŭ de óste, este următória : Voĭvodulŭ Ieremia ne-a însciinţatŭ, că principele Transilvanieĭ îlŭ ameninţă cu alungare şi a cerutŭ ajutoriŭ; eŭ am ḑisŭ să plece acolo óste, însă aşa, ca să fie gata de ajutoriŭ, dacă se va mişca

principele Transilvaniei.... «Eŭ, continuă Meletie, și însumi găsescŭ raționalŭ o astŭ-felŭ de precauțiune, căci fiă-carele este datorŭ a fi gata spre a se apĕra, numai să nu năvălĕscă asupra altuia... Și așa, nu te spăimênta. În genere trebue a-ți aminti, că resbelulŭ nu este bine-cuvêntare, ci urgia lui Dumnedeŭ. Pacea însă este plăcută lui Dumnedeŭ, și cei ce o păzescŭ vor fi păziți de Dumnedeŭ. Charulŭ lui să fiă cu voi (1).» În fine tratările de pace aŭ avutŭ succesŭ. În Iulie, an. 1595, a doua óră a venitŭ la Michailŭ ceaușulŭ Sultanului, și la 21 s'a încheeatŭ unŭ tratatŭ de pace, prin carele Sultanulŭ a recunoscutŭ Voivodatulŭ lui Michailŭ, micșorândŭ cu jumĕtate tributulŭ de mai înainte, promiteá protecțiunea Porței despre toți dușmanii și conlucrare la cucerirea Transilvaniei, despre carea gândeá Michailŭ, carele dejá se desbinase de Batorie. Dar pacea abia încheiată, câtŭ pe ce era să se strice chiar la începutŭ. Pașa carele sta la Dunăre, a maltratatŭ pe óre-care doi ómeni ai lui Michailŭ, iară Tătarii se gătiaŭ a se duce unde-va prin Valachia. Michailŭ a scrisŭ de acésta lui Meletie. Acesta a respunsŭ : «Ne scrii că Pașa, carele se afla la granițele posesiunilorŭ tale, în timpŭ de pace a maltratatŭ pe doi ómeni ai tĕi, și că Tătarii, precum ai audítŭ, voescŭ să trécă prin țéra ta, și ceri ca eŭ să spunŭ de acésta Marelui Vizirŭ Ibrahimŭ-Pașa. Eŭ amŭ făcutŭ acésta. Vizirulŭ a esprimatŭ părere de rĕŭ pentru acésta. Sultanulŭ nici de cum nu doresce, ca la dênsulŭ să se maltrateze poporulŭ. Elŭ nu numai nu asupresce lumea lui Dumnedeŭ, ci părintesce iubesce poporulŭ. Astŭ-feliŭ este și prea strălucitulŭ Vizirŭ. Elŭ cu dréptă judecată și cu iubire de ómeni cârmuesce poporulŭ lui Dumnedeŭ și tótă împărăția, așa că noi trăimŭ în pace și mulțămimŭ lui Dumnedeŭ (2). Elŭ, conformŭ dorinței tale, îndată a poruncitŭ să se destitue Pașa din comanda óstei, iară Tătarilorŭ a promisŭ a le trimite ordinŭ să nu între în țéra ta, elŭ aștéptă numai unŭ îndemănaticŭ pretextŭ pentru acésta. Sperŭ întru

(1) Manuscr. de la Chalki. Scrisórea 139-a.

(2) Negreșitŭ aceste laude Sultanului și Pașei, se esplică și prin aceea, că scrisorile lui Meletie se arĕtaŭ Divanului în traducerea turcă : acésta era o tristă necesitate. Însă, și Nichiforŭ în Polonia lăuda drépta judecată turcéscă.

Domnulŭ, că elŭ va împlini acésta. Însă sirguesce-te și tu a păzi priința cătră împĕratulŭ. Pentru abusurile slugelorŭ împĕrătescĭ nu călca ascultarea cătră împĕratulŭ... Nu uĭta că pacea o iubesce și Dumnedeŭ, că resboĭulŭ este urgia luĭ Dumnedeŭ.... Iată pentru ce eŭ atâtŭ pe alțiĭ, câtŭ și pe tine, te rogŭ a păzi pacea, precum de multŭ și de multe orĭ ți-am scrisŭ. 'Țĭ mulțămescŭ că acum m'aĭ ascultatŭ : dorescŭ și te rogŭ, ca să mĕ asculțĭ și până în fine, ca noĭ toțĭ să trăimŭ în pace sub protecția îndelungŭ dilituluĭ împĕratŭ și a Viziruluĭ sĕŭ, carele ne iubesce» (1). Înainte de ce acéstă scrisóre, trimisă prin óre-carele Ioan, să fi pututŭ ajunge la Michailŭ, Meletie i trimite a treea scrisóre, de la 29 Augustŭ an. 1597, cu scirea, că Pașa, carele a maltratatŭ pe ómeniĭ luĭ Michailŭ, s'a destituitŭ din diregĕtorie, și că Tătarilorŭ li s'a trimisŭ ordinŭ de a nu întra în posesiunile luĭ. Aflândŭ în acésta o nóuă încuragiare pentru Michailŭ de a păzi și din partea sa condițiunile păciĭ, 'lŭ îndémnă, ca semnŭ de acésta, măcar câtu-șĭ de puținŭ haracĭ să trimită Sultanuluĭ în socotéla tributuluĭ prevĕdutŭ în tractatŭ, dacă însă acésta în timpulŭ presentŭ este posibilŭ pentru Michailŭ (2). Împăcândŭ pe Michailŭ Vitézulŭ cu Pórta, Meletie s'a sirguitŭ a-lŭ împăca și cu Ieremia alŭ Moldavieĭ și cu Rudolfŭ împĕratulŭ nemțescŭ, carele acum cu dușmăniă priveá la Michailŭ pentru alianța cu Pórta.

Dar dirigindŭ spre pace afacerile politice ale Românieĭ, Meletie încă maĭ multŭ se îngrijeá despre afacerile bisericescĭ. Relațiunile pentru aceste afacerĭ cu Voĭvodiĭ și cu Mitropolițiĭ Moldavieĭ și aĭ Valachieĭ, aveaŭ de scopŭ : apĕrarea orthodoxieĭ lorŭ de urmele celorŭ maĭ dinainte și de nóuele încercărĭ ale propagandeĭ, organisarea lăuntrică a acestorŭ bisericĭ, căpĕtarea de ajutorințe pentru nenorocita biserică a Constantinopoleĭ și în fine ocrotirea, prin conlucrarea și întrevenirea Voĭvodilorŭ Moldavieĭ și aĭ Valachieĭ, orthodoxilorŭ din Rusia apusénă, cariĭ eraŭ persecutațĭ de guvernulŭ

(1) Manuscrip. dela Chalki. Scrisórea 174. — Ibrahim-Pașa era căsătoritŭ cu sora Sultanuluĭ și amicŭ cu Valide Vaffa, pe carea o lăuda Nichiforŭ.
(2) Aceeașĭ Epistolă 208.

polonŭ. Aceste scopurĭ anume se esprimă în următórele epistole, din care presentămŭ aicĭ estrase.

Dacă fraţiĭ Moghilescĭ, Voĭvodulŭ şi Mitropolitulŭ, precum noĭ amŭ presupusŭ, eraŭ în ne'nţelegere cu Nichiforŭ, apoĭ către Meletie eĭ amândoĭ nutriaŭ o adâncă stimă, carea totŭ-o-dată esprima, că de şi eĭ înainte lucrase pentru uniune şi pentru alianţa cu Polonia, eĭ totuşĭ în sufletele lorŭ voiaŭ să rĕmână credincioşĭ orthodoxieĭ. Voĭvodulŭ îndată s'a pusŭ în relaţiune cu Meletie carele sosise în Constantinopole, şi l'a rugatŭ fórte ca să vină în Moldova, făgăduindu-ĭ a-lŭ conduce şi în Polonia. Meletie a făgăduitŭ, însuşĭ doreá, dar n'a pututŭ întreprinde acéstă călătoriă. Elŭ însă povĕţuesce pe Voĭvodŭ prin scrisóre în modulŭ următorŭ :

«Din scrisorile Potestăţiĭ tale eŭ cu desevêrşire m'am încredinţatŭ despre sincera ta disposiţiune către noĭ. Vede Dumneḑeŭ, că şi noĭ suntemŭ întristaţĭ, că n'amŭ pututŭ veni acolo. Ne rogĭ ca să nu lăsămŭ intenţiunea acésta şi ĭarăşĭ a veni acolo. Din prisosinţa dragosteĭ, Potestatea ta ne făgăduesce a ne da ajutoriŭ, şi acompaniaţĭ de o mare câtime de ómenĭ înarmaţĭ a ne conduce în acele ţerĭ unde la aĭ noştriĭ acum li se arată unŭ mare dispreţŭ, ĭară Papeĭ de la Roma cea vechiă — o mare stimă. Înţelegŭ lucrările aşa numiţilorŭ Ĭesuiţĭ, cariĭ în loculŭ luĭ Iisus celŭ restignitŭ predică pe Papa, carele se cufundă în luxŭ şi se prea înalţă peste tótă autoritatea. Astŭ-felŭ de prea înălţare arată *silabus-urile* luĭ, în care elŭ, cu, unŭ tonŭ de óre-care egalitate cu Dumneḑeŭ, cum ar ḑice eĭ, séŭ maĭ bine de nedumneḑeire, cum trebue să se ḑică, decide ca prin diplome, când una, când alta, decide, pentru că aşa doresce. Pentru că la închinătoriĭ vecheĭ Rome dogma principală este, că Papa, póte eda decisiunĭ nu numaĭ afară de dogme, dar şi contra dogmelorŭ, ca egalŭ nu numaĭ cu Sânţiĭ Apostolĭ, ci însuşĭ cu Mântuitorulŭ Christosŭ. Dar despre acésta altă dată.» Mulţămindŭ luĭ Ieremia pentru chiemarea luĭ în Moldova şi pentru gătirea de a-ĭ ajuta să se ducă în Polonia, pentru fidelitatea luĭ către ortodoxiă, ḑice maĭ departe că nicĭ de cum nu póte face acésta acum, nu póte veni să bine cuvinteze pe principe, precum elŭ cere. Căcĭ 'lŭ reţinŭ în Constanti-

nopole nu numaĭ afacerile bisericescĭ, cĭ și cele politice, cu deosebire intermediarea între Sultanulŭ și evgeniștiĭ *voĭvoḑĭ,* Michailŭ și alțiĭ. Făcêndŭ alusiă iarășĭ la exemplulŭ lupteĭ Rușilorŭ apusenĭ pentru orthodoxie, citéză la acésta adeverirea cuvintelorŭ luĭ Pavelŭ: *cele neputincióse ale lumiĭ a alesŭ Dumneḑeŭ, pentru ca să rușineze pre cele tarĭ.* Vorbindŭ despre scârbele, nenorocirile, nevoile vieţeĭ sale în Constantinopole, la care obicĭnuitŭ și nu fără o bucurie rĕutăciósă se raportaŭ agențiĭ Papismuluĭ, arĕtândŭ în acésta unŭ contrastŭ cu posițiunea cea strălucită a Papeĭ, Meletie se mângăe cu gândirea, că Domnulŭ carele duce pre ceĭ de aprópe aĭ sĕĭ în lăcașurile cele vecĭnice pe calea multorŭ scârbe, 'lŭ întăresce și pre dênsulŭ, și că elŭ, amintindu-șĭ cele ḑise despre Moĭsi, preferă *a pătimi cu poporulŭ luĭ Dumneḑeŭ, de câtŭ a avea dulcéța pĕcatuluĭ cea vremelnică* (*în Evr.* XI. 25).

Încheiă epistola cu cuvintele: «ḑiua și nóptea rugămŭ pre Domnulŭ, ca să păzéscă pe potestatea ta întru sănătate, prosperitate, pace, linisce și mântuire sufletéscă sub acoperemêntulŭ charuluĭ seŭ. Aminŭ».

În acelașĭ anŭ Meletie a scrisŭ și frateluĭ Voĭvoduluĭ, luĭ George Moghilă, carele, noĭ credemŭ, anume de către Meletie fu restabilitŭ în demnitatea de Mitropolitŭ și, negreșitŭ, pentru că împreună cu fratele seŭ a manifestatŭ fidelitatea sa orthodoxieĭ, întru carea însă Meletie a creḑutŭ de trebuință a-lŭ întări, precum și în genere întru fidelitatea datorințelorŭ păstorale.

«Prea sânțituluĭ Mitropolitŭ alŭ Moldo-vlachieĭ Georgie, frateluĭ și conliturgisitoriuluĭ, iubituluĭ întru Domnulŭ, charŭ, milă și pace. 'Mĭ scriĭ ca să-țĭ concedŭ óre care chărtiĭ: iată 'țĭ trimitŭ. Mantia, ce aĭ cerutŭ să țĭ-o trimitŭ prin vre unŭ Archiereŭ, deaseminea țĭ-o trimitŭ dar nu prin Archiereŭ, căcĭ acésta n'a fostŭ cu putință, din causa greutățiĭ timpuluĭ. Primesce-o cu rugăciune și cu binecuvêntare, cinstesce acestŭ darŭ, și anume — prin o fidelă păstrare a tesauruluĭ credințeĭ orthodoxe. Prin conlucrarea luĭ Dumneḑeŭ, prin sprijinulŭ prea evseviosuluĭ Voĭvodŭ, frateluĭ tĕŭ, veĭ puté pașce poporulŭ luĭ Dumneḑeŭ întru dreptate și santitate, și a-lŭ educa în

orthodoxiă. Ajută și celorŭ nevoiașĭ pentru cele vecĭnice cheltuesce cele putregióse. Fiĭ iconomŭ credinciosŭ alŭ caseĭ luĭ Dumnedeŭ; dispreţuesce slava cea vremelnică, imitândŭ pre părinţiĭ ceĭ orthodoxĭ, ca să moştenescĭ cu dênşiĭ şi viaţa cea vecĭnică. Maĭ multŭ de câtŭ tóte păzesce-te de novismele Romeĭ, căcĭ ele turbură apele cele curate ale credinţeĭ ceĭ orthodoxe. Ceĭ ce o vor justifica prin fapte bune se vor încununa de Dumnedeŭ, căruia este slava şi puterea în vécĭ. Dumnedeŭ sĕ vĕ păzéscă pre toţĭ întru prosperitate».

În anulŭ următorŭ Voĭvodulŭ Ieremia a trimisŭ luĭ Meletie şi milosteniă în ajutorulŭ mareĭ Bisericĭ. Mulţămindu-ĭ cordialŭ pentru acésta, dorindu-ĭ resplătire însutită de susŭ pentru acéstă filantropiă, Meletie iarăşĭ îndémnă pe Voĭvodŭ, a se lupta pentru drépta credinţă, lucrândŭ mântuirea cu frică .... «Eŭ ţi-am scrisŭ dejá, continuă Meletie, şi iarăşi îţĭ scriŭ — a te reţinea de la vĕrsarea sângeluĭ creştinescŭ şi a depărta tótă cérta, şi, avêndŭ pe Dumnedeŭ ajutorŭ, a trăi în pace.» Acésta de sigurŭ este unŭ avertismentŭ pentru resboiulŭ lăuntricŭ, carele, precum amŭ observatŭ, era gata să isbucnéscă între Ieremia cu Michailŭ Vitézulŭ, carele 'lŭ amenința. Maĭ departe, amintindŭ despre afacerile orthodoxieĭ în hotarele Polonieĭ, Meletie dă luĭ Ieremia încă şi următorulŭ importantŭ consiliŭ: «Sirguesce-te a arăta tótă stima şi totŭ serviciulŭ prea luminatuluĭ ambasadorŭ anglesŭ: căcĭ elŭ póte face multŭ, ĭară timpulŭ este schimbăciosŭ. Ascultă, dicŭ, sfaturile mele, pentru că eŭ te iubescŭ, şi te sfătuescŭ spre folosŭ. Eŭ te ajutŭ îndată ce mi se înfăţişéză ocasiă, în audienţă la diregătoriĭ ceĭ înalţĭ aĭ imperiuluĭ, şi încă cu Dumnedeŭ te voĭŭ ajuta. Charulŭ luĭ să fiă cu potestatea ta. Aminŭ» (1). Anume din aceste cuvinte ale scrisoriĭ se vede, că Meletie făceá serviciĭ luĭ Ieremia şi în afacerile politice, că în ele, precum înainte, aşa şi acum continuă a participa şi ambasadorulŭ Anglesŭ Ed. Burton, şi că politica acestuĭ din urmă se conglăsuia şi cu politica luĭ Meletie.

Cu astŭ-felŭ de relaţiunĭ părintescĭ şi fieşcĭ ale luĭ Meletie cătră Ieremia, acesta din dragoste cătra celŭ d'ânteiŭ voia să construéscă

(1) Manuscript. de la Chalki epistol. 211.

din-noŭ în Constantinopole casa patriarchală, carea atuncĭ încă nu era construită. Pe de altă parte, fiindŭ zelosŭ pentru cinstea Bisericeĭ sale, Ieremia, împreună cu fratele seŭ Mitropolitulŭ Georgie, voiaŭ ca Mitropolia moldo-vlachă să se ridice la trépta de archiepiscopiă deplinŭ autocefală, şi chiar la cea de patriarchiă. Dar, precum se vede, chiar la începutulŭ acestorŭ pertractărĭ Meletie a fostŭ silitŭ să lase locotenenţa cathedreĭ constantinopolitane şi să se depărteze în Egipetŭ. Acésta fórte a întristatŭ şi pe Voevodŭ şi pe Mitropolitŭ. Celŭ d'ântêiŭ chiar a refusatŭ construcţia caseĭ patriarchale din Constantinopole, socotindŭ nedemnŭ de astŭ serviciŭ pre ómeniĭ cariĭ remăsese în patriarchiă după depărtarea luĭ Meletie. Despre tóte acestea Voĭvodulŭ şi Mitropolitulŭ aŭ scrisŭ luĭ Meletie, după ducerea luĭ în Egipetŭ. Respunsurile luĭ Meletie sunt interesante şi aicĭ. Voĭvoduluĭ a scrisŭ : «Cu lacreme am cetitŭ eŭ epistola potestăţiĭ tale, vĕḑêndŭ câtŭ te aĭ întristatŭ de eşirea mea din Constantinopole, potestatea ta deja refusă a construi patriarchia din Constantinopole. Nu! prea luminate potentate, şi prea iubite alŭ meŭ fiŭ! Nu dispreţui rămăşiţele Bisericeĭ luĭ Christosŭ, pentru desordinile óre cărorŭ persóne. Să nu ne biruimŭ de reŭ, ci să biruimŭ rĕulŭ cu binele, după ordinulŭ Sântuluĭ Pavelŭ. Trebue, ḑice Mântuitorulŭ, să vină şi scandale; dar vaĭ omuluĭ, prin carele vine scandalulŭ! Şi semênţa Evangelieĭ nu tótă cade pe pămêntŭ bunŭ, cade şi pe pămêntŭ petrosŭ, pe cale şi în spinĭ, cade însă şi pe pămêntŭ bunŭ : pentru aceea se şi mântuescŭ puţinĭ, în numĕrulŭ cărora mĕ rogŭ să fiţĭ şi voĭ. Şi veţĭ fi, décă veţĭ întrebuinţa bunurile pămĕntescĭ la agonisirea celorŭ vecĭnice. Pentru mine să nu plângeţĭ; plângeţĭ, pentru Biserică, şi o ajutaţĭ, pentru dragostea către Christosŭ. — Iară ce se atinge de Archiepiscopiă — mĕ bucurŭ ântêiŭ, că deja s'a chirotonitŭ şi altŭ Episcopŭ(1) precum am voitŭ eŭ. Alŭ doilea făgăduimŭ mantia patriarchală cu patru închipuirĭ şi cu patru isvóră (mantiele celorŭ alalţĭ episcopĭ aŭ câte dóue închipuirĭ) spre semnulŭ şi simbolulŭ uneĭ deosebite onorĭ, pre carea tu o cerĭ pentru Mitropolia ta. Voiŭ face acésta cu Dumneḑeŭ pentru evsevia şi râvna

(1) Alusiă la Episcopia de Huşĭ, carea atuncĭ se înfiinţase în Moldova, ca a treea Episcopiă.

ta cătră Dumnedeŭ. Dar pentru acésta trebue a aduna sinodŭ. Să cere însă timpŭ ostenélă încă şi órecare cheltuélă, ca toţĭ să se adune în Egipetŭ, sub pretextulŭ altorŭ óre carĭ treburĭ, pentru frica din afară, iară în realitate pentru împlinirea dorinţeĭ tale, pentru ca Mitropolia vóstră să se înalţe la Archiepiscopiă. Comunicaţi-mĭ socotinţa vóstră pentru acésta. Eŭ de o cam dată potŭ şi singurŭ să întocmescŭ acéstă afacere, în aşteptarea scrisorilorŭ vóstre. Trimitemŭ potestăţiĭ tale şi sântulŭ Mirŭ, pre carele prea sânţitulŭ Mitropolitŭ să-lŭ înmulţéscă. Trimitemŭ tóte acestea prin acestŭ protosinchelŭ şi părinte spiritualŭ Domnulŭ Maximŭ şi cu companioniĭ luĭ. Domnielorŭ sale Dómnelorŭ, mameĭ şi soţieĭ, Beĭzadeleĭ bine credinciosuluĭ Constantinŭ trimitemŭ rugăciune şi bine-cuvêntare înaintea martoruluĭ Domnŭ Dumnedeŭ, alŭ căruia charŭ şi milă să fiă cu voĭ cu toţiĭ. Amin. Din Egipetŭ anŭ 1599 (1).» Aceeaşĭ cuprinde în sine şi scrisórea luĭ Meletie cătră fratele Voĭvoduluĭ, Mitropolitulŭ Georgie, cu adăogire de povăţuirĭ păstorale, şi încă cu următoriulŭ postscriptŭ nu fără interesŭ : «Conformŭ dorinţeĭ tale scriemŭ şi prea nobiluluĭ episcopŭ de Liovŭ latinesce *precum şi elŭ ne a scrisŭ nóue.* Sperŭ, că şi elŭ nu puţinŭ va ajuta la aĭ noştri, de şi elŭ însuşĭ este din staululŭ acela, de unde aŭ eşitŭ scandelele în lume. Scrisórea acésta s'a scrisŭ, precum se cade ómenilorŭ învěţaţĭ şi politicoşĭ»(2). Acestŭ Archiepiscopŭ alŭ Liovuluĭ este cunoscutulŭ nóue Solicovski, cunoscutŭ cu Moghilestiĭ din timpulŭ relaţiunilorŭ pentru uniune sub Petru, când fusese la elŭ Ieremia Moghila în calitate de solŭ alŭ voĭvoduluĭ cătră nunţiulŭ Papeĭ din Polonia. Se vede, că Solicovski nu precurma relaţiunile cu dênşiĭ, fără îndoéla în aceleaşĭ speranţe. Dar întîmpinêndŭ în Meletie unŭ protivnicŭ destulŭ de tare, elŭ ca omŭ cultŭ şi diplomatŭ, a şciutŭ să-ĭ dea dreptate şi chiar a fostŭ gata să facă óre care serviciĭ în afacerile ce ocupaŭ pre Meletie şi pre Moghilă, şi care priviaŭ, precum socotimŭ, nu numaĭ Moldavia, ci şi Rusia sudică.

Este îndoélă, décă sub Meletie a urmatŭ presupusa înălţare a

(1) Manuscriptŭ de la Chalki, epist. 231.
(2) Ibid. epistola 230.

Mitropoliei Moldaviei la trépta de Archiepiscopiă autocefală, cu semnele de onóre și cu drepturi patriarchale pentru Mitropolitulŭ ei. Greutățile aŭ supravenitŭ nu dela Meletie, carele făgăduise a face totulŭ, ci dela starea Moldovei, carea atârna dela starea Valachiei. Dar să spunemŭ încă și despre relațiunile lui Meletie cu acésta din urmă în cestiunile bisericesci.

Asemenea Mitropoliei moldovenesci, și cea valachă séŭ ungrovlachă tindea la deplina autocefaliă. Încă Serafimŭ Mitropolitulŭ Ungro-vlachiei, cunoscutŭ din anulŭ 1585; se întitula *Archi-mitropolitŭ*, în care titulŭ unii nu fără temeiŭ vĕdŭ semne de autocefalia, ce elŭ 'și însușia. În timpulŭ lui Michailŭ Vitézulŭ, când s'a făcutŭ ruptura Valachiei cu Pórta, ruptură carea a făcutŭ imposibilŭ relațiunea cu Constantinopole, s'a pusŭ noulŭ Mitropolitŭ *Euthimiŭ*, chiar în Valachia, fără a se raporta la patriarchia de Constantinopole. Eraŭ persóne nemulțumite cu acéstă chirotoniă a lui, și pentru aceea nu i se supuneaŭ. Negreșitŭ acele persóne, care țineaŭ la vechile obiceiuri, și priveaŭ întru acésta o batjocură asupra păstrării ortodoxiei. Euthimie s'a adresatŭ lui Meletie cu rugăminte de a recunósce chirotonia lui și a înțelepți pe cei nesupuși. Meletie a făcutŭ acésta. «Dóue scrisori am primitŭ eŭ dela archieria ta, scrie elŭ lui Euthimiŭ. În cea d'ântâiŭ 'mi mulțumesci, că am recunoscutŭ chirotonia ta, iară pre tine — frate și conliturgisitoriŭ alŭ meŭ. Despre chirotonia ta eŭ judecŭ pe temeiulŭ spuselorŭ tale, luândŭ în privire și greutățile timpului. În mijloculŭ resboiului nu era ușorŭ a se corespunde pentru ea cu Constantinopole, precum urma. Voi scrie despre acésta mai lămuritŭ, când voiŭ primi gramatele pentru chirotonia ta. A doua scrisóre cuprinde jăluirile asupra unora, carii nu se supunŭ Sânției tale și urméză contra legii. Prin gramata nóstră noi i depărtămŭ de la Biserică și poruncimŭ tuturorŭ, să-ți fiă ascultători și să se supună disposițiunilorŭ tale. Dară rogŭ și pre archieria ta, să te sirguesci în totŭ chipulŭ, ca cu cuvêntulŭ și cu viața să fii lumina lumii, sarea pămêntului, precum ne a poruncitŭ Mântuitorulŭ. Vorbesce tóte, lucréză tóte cele ce contribue spre mântuirea ta și a poporului lui Dumneḑeŭ. Căci acésta va să ḑică a fi păstoriŭ bunŭ. Încă și timpurile și

ḑilele cele de acum cerŭ o privighiere din resputerĭ, ca cu frică şi cu cutremurĭ să lucreze cine-va mântuirea sa. Aşa făcêndŭ, veĭ avé ajutoriŭ de la Dumneḑeŭ, laudă de la toţĭ, şi — dela noĭ. Tóte cererile tale eŭ suntŭ gata a le implini cu dragoste. Aşa acum 'ţĭ trimitŭ unŭ esemplariŭ de cărţile sacreĭ Scripturĭ, de şi a trebuitŭ să-lŭ capătŭ cu mare ostenélă şi cu marĭ cheltuele, şi cu deosebire a face corectura luĭ, în mijloculŭ rĕutăţiĭ timpuluĭ actualŭ. Iară Nomocanonulŭ 'lŭ voiŭ da să-lŭ prescrie, ne avêndŭ însu-mĭ altŭ esemplarŭ. Elŭ cuprinde canónele tuturorŭ sinódelorŭ, dar fără esplicaţiunĭ. Pentru dragostea ta eŭ nu voiŭ cruţa cheltuelile, de şi suferŭ lipsă». Propuindŭ luĭ Euthimiu, órecum în schimbulŭ acestuĭ serviciŭ, a jĕrtfi ceva la dóue monastirĭ, nu de multŭ rescumpĕrate de dênsulŭ în Constantinopole, l'a rugatŭ în genere să nu uĭte şi pre fraţiĭ, carĭ trăescŭ în robiă, să întrevină în favórea lorŭ la voĭvodulŭ şi la alţiĭ. «Căcĭ nu ne este cu putinţă să trăimŭ şi să susţinemŭ Biserica luĭ Dumneḑeŭ în mijloculŭ necucernicilorŭ fără ajutoriŭ din afară. Domnulŭ cu voĭ(1)» În cestiunea Mitropolituluĭ Euthimiu, Meletie a scrisŭ şi Voĭvoduluĭ, carele 'lŭ rugase pentru dênsulŭ: «În cestiunea atingĕtóre de Mitropolitulŭ, scrie Meletie, noĭ amŭ făcutŭ aşa precum aţĭ doritŭ, căcĭ scimŭ a fi filantropĭ, când necesitatea cere.» Însă cu voĭvodulŭ s'a corespunsŭ elŭ şi despre altele.

Michailŭ Vitézulŭ, cu tóte alianţele sale politice cu ţerele catolice, pe câtŭ se scie, nicĭodată n'a manifestatŭ plecarea către alianţa bisericéscă cu latinĕtatea séŭ uniunea. Vrăjmaşŭ politicŭ alŭ Polonieĭ, elŭ era nemulţămitŭ şi pentru faptele eĭ în raportŭ cu Ruşiĭ ortodoxĭ. Elŭ însulŭ era gata a întreveni pentru dênşiĭ şi a rugatŭ despre acésta şi pre Meletie în scrisorile sale. Acestŭ din urmă s'a bucuratŭ de zelulŭ luĭ Michailŭ pentru ortodoxiă şi s'a sirguitŭ a-lŭ întări în ea. «Înalţŭ mulţămită mântuitoruluĭ Dumneḑeŭ, scria elŭ, carele a inspiratŭ în sacrulŭ sĕŭ sufletŭ şi în inimă acestŭ sântŭ zelŭ pentru slava luĭ Christosŭ. Căcĭ adevĕrata cunoscinţă de Dumneḑeŭ este slava luĭ Christosŭ, înţelegŭ orthodoxia, de carea se înstrăi-

(1) Manuscriptulŭ de la Chalki, epist. 17[illegible].

néză aceia, carii nu remânŭ în dogmele și tradițiunile sânților părinți. Rogŭ pe triypostaticulŭ Dumnedeŭ, ca să aprindă întru tine acestŭ focŭ alŭ cucerniciei: *acésta nu este de la noĭ, ci este darŭ a luĭ Dumnedeŭ*, dice Pavelŭ. Rogŭ și pre luminarea ta încă maĭ multŭ să te luminezĭ întru înțelegerea orthodoxieĭ, care se baséză pe credință. Căcĭ sciĭ, că fără credință nu este cu putință a plăcé luĭ Dumnedeŭ. Iară adevĕrata credință este aceea, pre carea nu o schimosescŭ născocirile omenescĭ și novismele. Décă (neorthodoxiĭ) 'mĭ vorŭ pune înainte înțelepciunea lorŭ, eŭ le voiŭ aminti cuvintele luĭ Pavelŭ, că acéstă înțelepciune este nebunia la Dumnedeŭ. De vorŭ arĕta filosofia, ca mamă a novismelorŭ și a nóuelorŭ raționamente în credință. Apostolulŭ Pavelŭ le va spune, că filosofia este o amăgire deșértă. Căcĭ nu prin înțelepciunea omenéscă și nu prin filosofia cea luméscă ne-a descoperitŭ Dumnedeŭ taĭna evseviel, ci prin Sântulŭ Duchŭ, în scripturile cele însuflate de Dumnedeŭ. cele esplicate de Dumnedeescii părinți, precum ni s'a predatŭ de cele șépte sinóde. Spuindŭ maĭ departe despre copiele de pe scrisorĭ, ce trimite luĭ Michail, pentru Rusia sud-vestică și Polonia, spre a-lŭ asigura despre îngrijirea solicitată de elŭ pentru biserica de acolo, descriindŭ viața sa în Constantinopole, plină de nevoĭ, de ostenele și scârbe, spune maĭ departe despre scrisórea trimisă prin Voĭvodŭ cătră împĕratulŭ Rudolfŭ, «Rogŭ evsevia ta, să găsescĭ pre cine-va, carele să scie bine limba latină, și să traducă pentru tine alăturata aicĭ scrisóre cătră neinvincibilulŭ Cesariŭ Rudolfŭ, ca să sciŭ ce i scriŭ eŭ. Trimite-ĭ acéstă scrisóre, alăturândŭ și pe a ta, pentru ca elŭ maĭ bine să asculte dorințele mele [1]». Care a putută fi motivulŭ și subjectulŭ corespondențeĭ luĭ Meletie cu împĕratulŭ eterodoxŭ? Atrasŭ în ea, negreșitŭ, prin relațiunile politice ale Sultanuluĭ cu Michailŭ și cu Rudolfŭ, elŭ aveá în vedere acelașŭ interesŭ alŭ păciĭ, pe carele 'lŭ urmăria pretutindinea. Dar ca ântăiulŭ păstorŭ alŭ Bisericeĭ orthodoxe, elŭ vorbesce cu doctulŭ împĕratŭ și în interesulŭ orthodoxieĭ.» Espu-

(1) În scrisórea grecéscă este și cea latinéscă, adaoge Meletie: scóte-o, poruncesce să o prescrie, apoĭ iarăși o pune în cea grecéscă și o trimite. Din acésta se vede că Meletie trimiteá cuiva în imperiŭ și scrisórea grecéscă. Manuscriptulŭ de la Chalki, epistol. 208.

nêndŭ în scrisórea latină dorințele mele, o trimitŭ cătră tine, nevincibile Cesariŭ, fiiŭ iubitŭ întru Domnulŭ, și te rogŭ să o cetescĭ cu bună disposițiune și să primescĭ aceste dorințĭ cu filantropiă, dorințĭ esprimate în numele Bisericeĭ orientale. Sciĭ, împĕrate, că Biserica este zidită pe temeiulŭ apostolilorŭ și alŭ prorocilorŭ, fiindŭ pétra angulară însușĭ Iisusŭ Christosŭ. Ea se feresce de tóte novismele, celorŭ ce o caută le propune o singură condițiune, — a nu călca hotarele părinților, însașĭ ea lucrândŭ fapta cea vrednică de tótă primirea. Și décă Roma cea vechiă s'ar fi ținutŭ deplinŭ de acésta noĭ amŭ vedé o frumósă pace în tótă lumea, carea acum este învăluită de novisme și de născocirĭ. Dar mérgă fiă carele pe calea ce voiesce. Noĭ însă urmămŭ părinților resăritenĭ și apusenĭ, și ne amŭ întăritŭ pe cele șépte sinóde, de care ne și ținemŭ. Cu acésta ne și îndestulămŭ. Póte că noĭ nu la timpŭ ostenimŭ prea nobilulŭ tĕŭ audŭ, celŭ dejá obositŭ de vuetulŭ acestorŭ resbóie, care, precum sperămŭ, se vorŭ precurma; iară noĭ necontenitŭ rugămŭ pre iubitoriulŭ de ómenĭ Dumnedeŭ, ca ele, pre câtŭ se póte maĭ curêndŭ, să se schimbe în o pace adâncă și folositóre de sufletŭ. Vede Dumnedeŭ, că și noĭ ne ostenimŭ spre acésta. Îngrijirea mea pentru slava ta și părintésca mea dispuseciune cătră tine, o sciŭ nu puținĭ și dintre aĭ voștriĭ; maĭ bine o va sci acésta filantropia ta, când, cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ, vor eși la capĕtŭ solicitările nóstre, rugămintele și consiliele date celorŭ puternicĭ pentru pacea lumiĭ. Rogŭ să se îngrijéscă de acésta și filantropia ta, carea fără îndoélă scie că pacea este maĭ bună și maĭ de doritŭ, de câtŭ nenorocirile resboiuluĭ. Însușĭ Domnulŭ Dumnedeŭ să întărescă acéstă pace în tótă lumea, prin a ta, Cesare, sirguință, cea confăptuită de charulŭ luĭ. Să te păzéscă Domnulŭ nebiruitŭ și biruitoriŭ. Amin. (1)»

Epistola acésta s'a scrisŭ de Meletie în timpulŭ celorŭ maĭ înbucurătóre nădejdĭ la bine-facerile uneĭ păcĭ generale, după o vĕrsare de sânge aprópe de treĭ anĭ. Dar aceste nădejdĭ nu s'aŭ realizatŭ. N'a statŭ în pace nicĭ Michailŭ Vitézulŭ. A esplica acésta, precum facŭ

(1) Manuscr. de la Chalki, epist. 205.

mulţĭ, numaĭ prin o neînfrânată iubire de cértă a Voĭvoduluĭ, şi prin o călcare de credinţă propriă luĭ, ar fi nejustŭ. În simţulŭ geniuluĭ sĕŭ de resboĭŭ şi alŭ puterilorŭ sale încă neistovite Michailŭ Vitézulŭ nu puteá a se despărţi de speranţa nu numaĭ de a ajunge la o deplină neatârnare, ci şi a uni sub autoritatea sa pre Românii din Transilvania şi din Moldova, începândŭ cu cea d'ântâiŭ. Inspirările luĭ Meletie a reţinutŭ pornirea luĭ Michailŭ. Dar aŭ fostŭ şi alte inspirărĭ. Sigismundŭ Batorie, nesperândŭ a ţiné pe séma sa Transilvania, a demisionatŭ în profitulŭ împĕratuluĭ Rudolfŭ, cu nisce condiţiunĭ favorabilĭ pentru dênsulŭ personalŭ. Austria vedeá, că eĭ, maĭ ântĕiŭ de tóte, i prestă a avea de lucru cu Michailŭ, şi se sirguia a esploata în profitulŭ eĭ pe acestŭ principe resboĭnicŭ. După nisce coînţelegerĭ secrete, la 9 Iunie anulŭ 1598, s'a încheiatŭ unŭ tractatŭ, prin carele Michailŭ, dejá în calitate de aliatŭ şi vasalŭ alŭ Austrieĭ, s'a recunoscutŭ Voĭvodŭ alŭ părţiĭ transilvanice a Ungarieĭ. S'a începutŭ resboiulŭ cu pórta, şi Michailŭ, susţinutŭ de partisanĭ dintre Bulgarĭ şi Sêrbĭ, a dobânditŭ nóue victoriĭ asupra Turcilorŭ. Se înţelege, în ce posiţiune grea şi periculósă fu pusŭ prin acéstă turnură a lucruluĭ împăciuitoriulŭ nostru Meletie. Fără îndoélă la acestŭ timpŭ se rapórtă amarele luĭ cuvinte din scrisórea către orthodoxiĭ din Rusia sudică : «după ce eŭ am solicitatŭ, ca Scithiĭ să nu trécă Dunărea, şi să nu se rĕsboiéscă acolo în contra chreştinilorŭ şi m'aŭ ascultatŭ întru acésta, mi-am atrasŭ asupră-mĭ astŭ-felŭ de periculŭ, că abia am scăpatŭ de mórte. Ba şi acum viaţa mea este aprópe de mórtea cea maĭ amară (1)». Negreşitŭ, în urma acesteĭ turnurĭ a lucrurilorŭ, Sultanulŭ, carele până atuncĭ fusese bine dispusŭ către Meletie, nu numaĭ i-a refusatŭ conlucrarea promisă pentru stîngerea datorielorŭ patriarchieĭ, dar a şi fostŭ gata a lăsa viéţa luĭ în mânele creditorilorŭ patriarchieĭ. Gréua amintire de acésta 'lŭ urmăria şi în Egipetŭ, precum scimŭ din scrisorile luĭ către Moghi-

(2) Supl. I. Scrisórea XXVII p. 79. Schiti numesce Meletie pre tătărĭ şi arată anume la casulŭ, când din indemnulŭ luĭ Michailŭ, elŭ s'a dusŭ la Ibrahim-paşa şi la înduplecatŭ a trimite ordinŭ Hanuluĭ de Pericopŭ să se depărteze cu órda sa de la graniţele Voĭvodatelorŭ dunărene.

lescĭ. Între acestea lupta politică, ce se reĭnoise, s'a încurcatŭ totŭ maĭ multŭ. Sigismundŭ Batorie, căinduse că a concesŭ luĭ Rudolfŭ Transilvania, în luna Augustŭ 1598 a încheeatŭ tocmélă cu Michailŭ, şi luĭ ĭ-a concesŭ Transilvania, cu drepturĭ de aseminea asupra Moldavieĭ şi Valachieĭ, pre care elŭ le socotia ale sale. Luĭ Michailŭ i presta de a purta resboiŭ şi cu Pórta şi cu Austria. Dar în Martie anulŭ următorŭ, Batorie celŭ fără caracterŭ s'a căitŭ de învoéla cu Michailŭ şi a cedatŭ Transilvania frateluĭ sĕŭ Cardinaluluĭ Batorie, carele fusese înainte de acésta la episcopia Warmin în Prusia polonă, ĭ-a cedat'o iarăşĭ cu pretinsele drepturĭ asupra Valachieĭ şi cu condiţiă ca Batorie să intre în alianţă cu Pórta, ca cu ajutorulŭ eĭ să facă cesiunea durabilă. Cu ocasiunea acesteĭ urmărĭ a luĭ Batorie chronicharulŭ română Radu Grecénulŭ ḑice: «înţeleptulŭ va afla calea şi în ţéră străină, iară prostulŭ va rĕtăci şi întru a sa». Dar aicĭ n'a fostŭ numaĭ prostulŭ singurŭ. Papa Climentŭ alŭ VIII-lea, nevĕḑêndŭ acele marĭ róde de la păruta sa ligă, pre care le aştepta, a socotitŭ să dobândéscă măcar ceva. Cardinalulŭ Batorie, povestesce De-Tu, a promisŭ Papeĭ în secretŭ a-ĭ da Transilvania sub autoritatea luĭ supremă, şi a domni în ea ca într'unŭ feudŭ alŭ Sântuluĭ Scaun. Nunţiulŭ Papeĭ în Ungaria a colportatŭ acéstă ideă. Ce socotea principele cardinalŭ să faca în Transilvania, ca vasalŭ alŭ Papeĭ, a arĕtatŭ elŭ acésta îndestulŭ, îndată ce s'a întăritŭ în Carlsburg. Aicĭ elŭ a aşeḑatŭ şépte ţepe, ca să pună în ele pre ceĭ şépte judecătorĭ — protestanţĭ aĭ Transilvanieĭ, pre cariĭ ĭ-a şi chiematŭ acolo. Trebue a observa, că cu tóte silinţile luĭ Grigorie alŭ XIII-le şi ale luĭ Sixtŭ alŭ V-le, ale luĭ Possevin şi Warszevicky, protestanţiĭ totuşĭ eraŭ puternicĭ în Transilvania, şi pe lângă acésta în numĕrulŭ lorŭ — representanţiĭ sectelorŭ estreme, de unde maĭ vêrtosŭ străbăteaŭ şi în Polonia. Roma voia cu orĭ ce preţŭ a estermina acestŭ cuĭbŭ alŭ eresieĭ, şi, curăţindŭ de ea Transilvania, să pună aicĭ unŭ picĭorŭ tare pentru propagandă între Româniĭ vecinĭ, şi aşa maĭ departe. De aceea cardinalulŭ acesta, vasalŭ alŭ Papeĭ, carele dejá de multŭ, precum scimŭ, era în numĕrulŭ agenţilorŭ propagandeĭ romane printre Românĭ, nu a socotitŭ a fi păcatŭ, de a intra în alianţă cu a-

ceaşĭ necredincĭoşĭ, în contra cărora Papa rĕdicase liga sacră. Şi în adevĕrŭ: Pórta nu va refusa de a trimite Batorilorŭ Sipaiĭ şi Tătariĭ sĕĭ. Dar Michailŭ Vitézulŭ acéstă dată a voitŭ să fiă credincĭosŭ aliatŭ alŭ Austrieĭ creştine. Elŭ a redicatŭ arma asupra cardinaluluĭ, carele însĕ, precum observă De-Tu, se distingea prin vitejiă. Dar acéstă vitejiă nu era la nivelulŭ vitejieĭ luĭ Michailŭ. Viclénulŭ nunţiŭ voia a-lŭ amăgi şi venindŭ în lagărulŭ ostiriĭ luĭ, ĭ-a poruncitŭ în numele împĕratuluĭ Rudolfŭ să depună armele. Michailŭ a cerutŭ scrisórea împĕrătéscă, nunţiulŭ a respunsŭ, că a lăsat'o în Ungaria. Michailŭ ĭ-a arĕtatŭ adevĕrata scrisóre a împĕratuluĭ, prin carea elŭ a fostŭ chiematŭ fără întârḑiere să tăbăréscă asupra Batorilorŭ. Nunţiulŭ nu s'a stêmpăratŭ, ci eşindŭ din lagărŭ, sfătuia pre soldaţiĭ luĭ Michailŭ să depună armele. Atuncĭ Michailŭ a arestatŭ pe nunţiulŭ, l'a datŭ spre pază fiiuluĭ seŭ, ne maltratândulŭ însă din respectŭ către demnitatea luĭ. O sórtă maĭ rea a ajunsŭ pe principele-cardinalŭ. Protestanţiĭ dintre Ungurĭ şi Saşĭ, cu grafulŭ Gue în frunte, spăĭmântaţĭ de ţépele cardinaluluĭ aŭ întratŭ în alianţă cu Michailŭ. Pórta însĕ n'a grăbitŭ în ajutorulŭ Batorilorŭ, séŭ, ce este totŭ una, Papeĭ, lăsândŭ deocamdată împricinaţilorŭ aliaţĭ creştinĭ, a se bate între dênşiĭ. Michailŭ fără greutate a datŭ una după alta bătăĭ cardinaluluĭ Batorie, a ocupatŭ capitala Hermanstad, (Vaĭsemburgulŭ) (în Octom. şi Noemb. a. 1599), cu unŭ cuvêntŭ tótă Transilvania. Cardinalulŭ a scăpatŭ cu fuga în pădure; dar aicĭ aŭ datŭ preste dênsulŭ nisce ţeranĭ saşĭ, şi aŭ adusŭ capulŭ luĭ la Michailŭ. Curtea Romeĭ, observă De-Tu, nu s'a prea interesatŭ de astŭ-felŭ de mórte a cardinaluluĭ seŭ, precum înainte de acésta nu se interesase de mórtea cardinaluluĭ Georgie Martiniţ, carele s'a ucisŭ în Transilvania din ordinulŭ împĕratuluĭ Ferdinandŭ. Întru adevĕrŭ, în lupta cu Michailŭ s'a arĕtatŭ cardinalulŭ atâtŭ de nechibzuitŭ, în câtŭ Romeĭ i era cu neputinţă de a aştepta de la elŭ multŭ. Speranţa ĭ a remasŭ la Austria. Rudolfŭ a cerutŭ de la Michailŭ să-ĭ dea Transilvania. Dar puteà óre să facă acésta Michailŭ, carele cu armele sale dobândise o ţéră conaţională, şi carele dejá se apropia de scopulŭ

îndrăznețelorŭ sale ilusiunĭ? Elŭ a refusatŭ. Atuncĭ s'a formatŭ o strașnică coaliție contra singuruluĭ Voĭvodŭ. Austria, Transilvania pre carea ĭarășĭ o pretendeá Sigismundŭ Batorie, Polonia — treptatŭ s'aŭ unitŭ contra luĭ. Polonia a atrasŭ în alianță pre Ieremia Moghilă alŭ Moldavieĭ, ĭară pe Simeonŭ fratele luĭ l'a pusŭ la voĭvodatulŭ Valachieĭ, împlinindu-șĭ cu modulŭ acesta idea sa cea vechia de a resturna pre Michailŭ. Pórta, macar că ea însașĭ se gătia la luptă cu Ungaria și cu Austria pentru Transilvania, totușĭ a trimisŭ Sipaiĭ și Tătariĭ seĭ în ajutoriulŭ luĭ Batorie și alŭ luĭ Ieremia Moghilă împotriva luĭ Michailŭ. Unŭ resboiŭ cumplitŭ a clocotitŭ în anulŭ 1600. Cu deosebire a suferitŭ Moldavia, de unde Moghilesciĭ aŭ fugitŭ în Polonia, și de unde detașamentele luĭ Michailŭ, cari i urmăriaŭ pre dênșiĭ și pre polonĭ aŭ străbătutŭ în Podolia și în Galiția. Michailŭ a triumfatŭ. [Elŭ domnia «de la Dunăre și Nistru până în Galiția», și în drepturile sale a fostŭ recunoscutŭ de Austria și de Pórtă. Câtŭ de simple se păreaŭ luĭ acum sfaturile cele de maĭ înainte ale luĭ Meletie, acum când elŭ sta pe culmea măririĭ și vedeá realisarea iubiteĭ sale ilusiunĭ!... Se păreá că acéstă ilusiă puteá a deveni o realitate frumósă: căcĭ sub stégulŭ luĭ Michailŭ și în resboiulŭ acestŭ din urmă se adunase detașamente ortodoxe dintre Bulgarĭ și Sêrbĭ; pentru densulŭ, ca pentru unŭ conductorŭ alŭ popórelorŭ, era maĭ pretutindenea populația inferióră, ale căreia drepturĭ elŭ le rĕdica în detrimentulŭ boerimiĭ și a nobilimiĭ, atâtŭ la sine în țéră câtŭ și în Transilvania; a promisŭ recunóscerea drepturilorŭ naționalităților. Însă tóte acestea aŭ remasŭ ilusiune! De multŭ deja elŭ aveá vrăjmașĭ lăuntricĭ chiar în acéstă boerime și nobléță. Dar cu dênșiĭ elŭ ar fi pututŭ hălădui. Maĭ primejdioșĭ eraŭ vrăjmașiĭ din afară, și de astă dată — nu Pórta. Austria cea binecuvêntată de Papa nu puteá suferi, ca lângă ea să se formeze unŭ statŭ noŭ, puternicŭ și întinsŭ, pe lângă aceea în mânele unuĭ varvarŭ schismaticŭ. Aceeașĭ privire aveá și Polonia. Austria încă totŭ măgulia pre Voĭvodŭ cu promisiunĭ amăgitóre, căcĭ în anulŭ următorŭ ea ĭarășĭ a purtatŭ resboiulŭ sacru cu Turciĭ, în

carele între alți aliați a luatŭ parte și unŭ detașamentŭ papalŭ, trimisŭ anume, pentru ca oștirile catholice să nu aĭbă nevoie de ajutorulŭ ereticilorŭ protestanțĭ. Între acestea în Transilvania ĭarășĭ s'a ivitŭ Batorie, chiematŭ de representanțiĭ localĭ, carĭ, temându-se de a nu cădé sub autoritatea Austrieĭ, ḑiceaŭ că suntŭ gata a prefera eĭ autoritatea supremă a Porțeĭ. Astă dată prea încreḑĕtoriŭ, Michailŭ s'a unitŭ cu generalulŭ austriacŭ Basta, și la 3 Augustŭ a. 1601 ĭarășĭ a bătutŭ pre Batorie și elŭ socotia acésta ca o confirmare a drepturilorŭ sale asupra Transilvanieĭ. Dar generalulŭ austriacŭ aveá deja instrucțiunĭ, de a sfârși cu Michailŭ: elŭ a căḑutŭ sub cuțitele ucigașilorŭ trimișĭ de Basta, în Clausemburg. «Mórtea Voĭvoduluĭ Valachieĭ, ḑice contimporanulŭ De-Tu, încă odată a silitŭ a se crede, că casa austriacă este obicĭnuită pentru cele maĭ strălucite serviciĭ a plăti cu cea maĭ négră nemulțămire, și că ea sub totŭ felulŭ de pretexte este gata a se cotorosi de ómeniĭ cărora le este datóre cu mulțămită»(1). De-Tu de asemenea dă a înțelege, că mâna ucigașilorŭ a fostŭ împinsă de fanatismulŭ religiosŭ alŭ luĭ Basta, carele doria să desrădăcineze tóte eresiele din țĕrile de sub ascultarea luĭ și să dea o domnire deplină numaĭ papismuluĭ. Afacerile Moldavieĭ și Valachieĭ aŭ venitŭ în starea de maĭ înainte, care cu curgerea timpuluĭ s'a maĭ înrĕutățitŭ.

Noĭ amŭ socotitŭ a nu fi de prisosŭ a desemna în investigațiunile nóstre și fenomenele principale ale politiceĭ generale din viéța Moldavieĭ și Valachieĭ din timpurile, la care se rapórtă părtășia luĭ Meletie nu numaĭ în afacerile bisericescĭ, dar și în cele politice ale acestorŭ țĕrĭ orthodoxe, părtășiă, carea a fostŭ o continuare a activitățiĭ luĭ Nichiforŭ și a luĭ Ieremia în ele. Acéstă activitate, deosebindu-se întru unŭ chipŭ vederatŭ de acea din timpulŭ domniriĭ Mircescilorŭ, totușĭ ea nu maĭ puținŭ este legată cu aceea. Observândŭ în totalitatea lorŭ evenimentele din totŭ timpulŭ acesta, noĭ putemŭ respunde fără greutate, cine a fostŭ a-

(1) T. IX. p. 469.

tuncĭ celŭ maĭ bunŭ aliatŭ şi sfetnicŭ alŭ acestorŭ ţerĭ orthodoxe. Catastrofa, carea năprasnicŭ a venitŭ asupra caseĭ Mircescilorŭ, în de ajunsŭ justifică nĕsuinţa succesorilorŭ lorŭ cătră neatârnarea de autoritatea cea despotică a necredincioşilorŭ. Dar şi geniulŭ conductoruluĭ poporuluĭ, carele s'a trimisŭ Românilorŭ în acestŭ timpŭ criticŭ, n'a fostŭ în deajunsŭ spre realisarea uneĭ idee marĭ incontestabilŭ, care cereá şi o maĭ mare cătime de puterĭ, şi maĭ bune calităţĭ de desvoltare politică, de câtŭ cele ce le posedaŭ Româniĭ. Ne ajunsulŭ puterilorŭ lăuntrice, materiale şi spirituale, s'a părutŭ necesarŭ a-lŭ îndeplini prin alianţe din afară. Celŭ maĭ grabnicŭ aliatŭ în acelŭ timpŭ se arată Roma, carea pretenda şi rolulŭ de conductorŭ alŭ alianţelorŭ. Dar acestŭ aliatŭ celŭ d'ântăiŭ a datŭ esemplulŭ unuĭ aliatŭ egoisticŭ. Încă sub Mircescĭ şi maĭ în acelaşĭ timpŭ, Roma lua partea când a unuia, când a altuia dintre voĭvodĭ şi aspiranţĭ la Domniă, nicĭ de cum conformându-se cu interesele ţĕreĭ, ci uĭtându-se numaĭ la aceea, cine i se părea a fi unéltă maĭ îndemânatică a intereselorŭ bisericescĭ şi politice a le papismuluĭ, a intereselorŭ propagandeĭ. În anulŭ alŭ doilea după căderea Mircescilorŭ, Roma, care rîdicase glasulŭ pentru liga cea sacră contra necredincioşilorŭ, şi a căreia arenă de activitate aveaŭ să fiă ţĕrile române, a sfârşitŭ cu aceea, că şĭ-a pusŭ în gândŭ să-şĭ creeze unŭ feudŭ la hotarulŭ lorŭ, ca unŭ sprijinŭ alŭ propagandeĭ, care cu ajutoriulŭ ţepelorŭ să pótă isprăvi ceea ce nu isprăvise Posevinŭ, Warszewicky s. a. La egoismulŭ capuluĭ aliaţilorŭ a respunsŭ deplinŭ egoismulŭ acestorŭ din urmă. Nicĭ unulŭ dintre ceĭ ce se numiaŭ patronĭ nu gândia la clienţĭ, fiăcare gândia la sine; nime nu gândia a lăsa libertatea celorŭ liberaţĭ ci numaĭ i amăgia cu o feudalitate maĭ nobilă. Şi îndată ce unuia dintre clienţĭ i se năzăria deplina libertate, 'lŭ făceá să péră prin prodosie. Între acestea ciocnirea intereselorŭ aduceá o desbinare continuă între aliaţĭ, de carea nu era străinŭ şi capulŭ lorŭ, alŭ căruia unulŭ dintre ceĭ maĭ devotaţĭ agenţĭ a fostŭ gata a se alia cu aceiaşĭ necredincioşĭ, în contra cărora se rĕdicase stégulŭ oştireĭ creştine. Pórta, observă De-Tu, rîdeá de acéstă desbinare, care o asi-

gura, că nu trebue să se sparie de perderea posesiunilorŭ sale dunărene. Iară serviciele ce-ĭ aduceaŭ renegaţiĭ dintre creştiniĭ apusenĭ, cariĭ se numeraŭ între ceĭ maĭ bunĭ conductorĭ aĭ eĭ, o făceaŭ chiar cutezătóre în raportŭ cătră creştinătate. Care ar fi fostŭ sórta politică a Românilorŭ, décă eĭ s'arŭ fi împărţitŭ între politiciĭ catholicĭ, nu este uşorŭ de gâcitŭ; cu greŭ arŭ fi pututŭ eĭ să aĭbă unŭ viitorŭ, ca naţiă ne avêndŭ nicĭ macar începuturĭ de neatârnarea spirituală, neavêndŭ încă literatura lorŭ, precumŭ aveaŭ d. e. Sêrbiĭ şi Bulgariĭ. Darŭ ceea ce se póte afirma cu siguranţă este, că Biserica orthodoxă a lorŭ arŭ fi suferitŭ cele maĭ cumplite sguduirĭ, orthodoxia s'ar fi supusŭ unuĭ pericolŭ seriosŭ, ĭară împreună cu dênsa încă maĭ multŭ naţionalitatea.

După Meletie Pigasŭ, Chirilŭ Lucaris maĭ multŭ decâtŭ ceialalţĭ ierarchĭ grecĭ contimporanĭ a privighiatŭ aşa ḑicêndŭ starea Bisericeĭ Moldovalache. Elŭ fusese aicĭ încă sub Meletie. Aicĭ, se pare, a petrecutŭ elŭ vre-o doĭ anĭ după locotenenţa sa în scaunulŭ patriarchieĭ constantinopolitane. Acésta s'a întêmplatŭ sub voĭvodulŭ Valachieĭ Ionŭ Radulŭ alŭ X-lea, fiĭulŭ luĭ Mihnea Mircea (1611—1616). Una din îngrijirile luĭ principale a fostŭ paza orthodoxieĭ de propaganda romană. Acea propagandă n'avea obiceiulŭ a se obosi prin neisbutirĭ. Nu atâta neisbutirile sale anterióre, pe câtŭ afacerea uniuniĭ Rusieĭ apusene, carea ocupa tóte forţele Romeĭ şi ale Iesuiţilorŭ, a abătutŭ gândirea lorŭ de la Moldavia şi Valachia. Dar planurile luĭ Brutŭ şi ale luĭ Warszewicky n'aŭ fostŭ uĭtate. Eĭ n'aŭ isbutitŭ a forma chiar în Moldavia séŭ în Valachia unŭ colegiŭ iesuiticŭ, spre a pregăti în elŭ propagandistĭ din însăşĭ tinerimea română. Dar i pregăteaŭ în colegiulŭ grecescŭ din Roma, póte ca şi în celŭ claudiopolitanŭ din Transilvania. Adepţiĭ ceĭ noĭ aĭ propagandeĭ aŭ sositŭ în România şi aicĭ aŭ ridicatŭ «furtună şi resboiŭ.» Şi împrotiva luĭ Chirilŭ, precum spune elŭ însulŭ. În arangiarea acesteĭ misiunĭ combatante este de creḑutŭ că a participatŭ Brutŭ, carele se retrăsese la Roma, calculândŭ, că afacerea începută de dênsulŭ, dar precurmată din timpulŭ luĭ Nichiforŭ şi alŭ luĭ Meletie Pigasŭ va dobêndi unŭ noŭ mersŭ, sub Radulŭ, nepotulŭ luĭ Petru Mircea, pre

carele óre-când Brutŭ isbutise a-lŭ încurca în acéstă afacere. Pre misionariĭ ceĭ noĭ Lucaris în genere îĭ numesce «Latinofronĭ» (cugetătorĭ latinesce), şi se esprimă aşa că prin eĭ se potŭ înţelege şi românĭ şi grecĭ. Eĭ s'aŭ arĕtatŭ chiar în capitala Voĭvoduluĭ, în Têrgovişte, unde trăia şi Lucaris. Intrigele lorŭ împotriva luĭ aŭ fostŭ aşa de nesuportabile, în câtŭ elŭ a preferatŭ a părăsi Valachia. Dar înainte de plecare elŭ a lăsatŭ dóue puternice documente contra lorŭ. Acestea aŭ fostŭ, ântêiŭ, o scrisóre către Radulŭ, în care maĭ cu sémă apĕră sevêrşirea Sânteĭ Eucharistiĭ cu pâne, iară nu cu azimă, şi comunicarea mirenilorŭ sub amêndóue formele. Alŭ doilea, o epistolă circulară către toţĭ orthodoxiĭ din Târgovişte, îndreptată contra tuturorŭ celorŭ şése puncte ale uniuneĭ florentine (1). Contra acestorŭ puncte Lucaris pune anateme, şi în genere vorbesce cu nisce espresiunĭ fórte picante despre periculositatea şi facţiositatea noilorŭ veneticĭ de la Roma, cariĭ aŭ adusŭ otrava, cu carea aŭ fostŭ adăpaţĭ acolo. Se vede că elŭ seriosŭ se temeá de consequenţele misiuniĭ lorŭ, şi elŭ personalŭ era fórte atacatŭ de dênşiĭ. Ce armă principală aveaŭ eĭ în contra luĭ Lucaris? Maĭ de credutŭ este că eĭ 'lŭ calomniaŭ cu protestantismulŭ, din causa relaţiunilorŭ luĭ personale şi literarie, cu representanţiĭ protestantismuluĭ, cariĭ locuiaŭ în Valachia şi în vecina Transilvaniă. Cu tóte că aceştia nu eraŭ protestanţĭ de aceĭ estremĭ, ci de ceĭ moderaţĭ, totuşĭ misionariĭ papiştĭ aŭ pututŭ spăria cu acésta pre voĭvodŭ, precum maĭ înainte spăriase pre moşulŭ sĕŭ Petru. Se póte presupune, că aceste intrigele maĭ timpuriŭ contra luĭ Lucaris, ca protestantŭ, aŭ fostŭ aceleaşĭ, carĭ, renoindu-se maĭ în urmă, aŭ provocatŭ Sinodulŭ din Iaşi în anulŭ 1642, Sinodŭ, carele solemnŭ a mărturisitŭ, că biserica română, refusândŭ şi potestantismulŭ şi papismulŭ, rĕmâne credinciósă orthodoxieĭ, ca tóte bisericele naţiunilorŭ orthodoxe. În Moldavia şi în Valachia, cele supuse Porţeĭ, uniunea n'a dobênditŭ nicĭ atâta câtŭ dobêndise în Rusia apusană sub presiunea Poloniei, şi în Transilvania cea supusă Austrieĭ.

(1) Scrisórea şi epistola sunt publicate la Dositheiŭ în tomulŭ Αγάπης σελ. 547—554.

Păstrarea orthodoxieĭ în Moldavia și în Valachia a fostŭ o binefacere și pentru tótă biserica grécă orientală. De și după uciderea luĭ Michailŭ Vitézulŭ de către Austria, după slabulŭ sprijinŭ alŭ Moghilescilorŭ de către Polonia, și după nóuele obicinuitele frământărĭ lăuntrice în Moldavia și în Valachia, s'a restabilitŭ asupra lorŭ autoritatea Porțeĭ, totușĭ amândóue țerele și-aŭ păstratŭ o parte din neatârnarea lorŭ politică, prin care Româniĭ aŭ pututŭ da óre-care ajutoriŭ bisereceĭ grecescĭ ceĭ robite. Eĭ aŭ ajutatŭ cultura grécă, care a continuatŭ a avé amicĭ în aceste țerĭ. Interesele acesteĭ culture i legaŭ cu biserica grécă din Veneția. Încă în timpulŭ luĭ Meletie și alŭ luĭ Gavriilŭ Severŭ (1) legătura acésta s'a întreținutŭ prin cunoscutulŭ Zotos Țigara, ginerele și fostulŭ protospatarŭ alŭ voĭvoduluĭ Moldavieĭ, carele (Zotos) a făcutŭ unŭ mare sacrificiŭ de 1000 galbenĭ la templulŭ sânțilorŭ celorŭ fără de argintŭ de la Monastirea de femeĭ, pre care o fundase Severŭ în Veneția. Membriĭ familieĭ Țigarescilorŭ aŭ ajutatŭ edițiele venețiane ale grecilorŭ erudițĭ d. e., ale luĭ Gerasimŭ Vlachulŭ. Apostolŭ Țigara a editatŭ în Veneția și Sinopsulŭ luĭ Dorotheŭ alŭ Monemvasieĭ, dedicatŭ voĭvoduluĭ Ungrovlachieĭ. În genere de la jumĕtatea véculuĭ alŭ XVII-lea în Moldovlachia totŭ maĭ desŭ s'aŭ editatŭ cărțĭ grecescĭ, în numĕrulŭ lorŭ — polemice. Tipografiele grecescĭ din acéstă țéră, Gelladie le socóte cele maĭ importante, după cele venețiane. El dice, că aicĭ împreună cu alte compunerĭ polemice s'aŭ edatŭ și scrisorile luĭ Meletie. Este sciutŭ că tomurile cele masive ale luĭ Dositheŭ alŭ Ierusalimuluĭ s'aŭ edatŭ în Iașĭ, în Râmnicŭ și în Bucurescĭ, atâtŭ de către elŭ însulŭ, câtŭ și de către succesorulŭ sĕŭ învĕțatulŭ Chrisanthŭ și de asemenea s'aŭ dedicatŭ voĭvodilorŭ de aici (2). În fine este sciutŭ, că Molda-

(1) Gavriilŭ Severŭ, grecŭ. Născutŭ în an. 1541 în Monemvasia. Bărbatŭ fórte învĕțatŭ. Celŭ d'ântéiŭ episcopŭ orthodoxŭ în Veneția. Fu chirotonitŭ de patriarchulŭ Ieremia în anulŭ 1578, cu titlu de Archiepiscopŭ alŭ Filadelfieĭ. Fu trimisŭ provisoriŭ spre a administra biserica din Veneția. Apoĭ după stăruințele orthodoxilorŭ din Veneția și chiar ale guvernuluĭ venețianŭ, fu deschisŭ acolo, în anulŭ 1580, unŭ scaunŭ episcopalŭ orthodoxŭ și Gavriilŭ fu numitŭ episcopŭ definitivŭ, cu titlu de Archiepiscopŭ alŭ Filadelfieĭ, exarchŭ alŭ Dalmațieĭ și epitropŭ patriarchalŭ alŭ Monemvasieĭ. (Opera Мелетій Пигась p. 365 și urm.)

(2) In cartea luĭ Safa se potŭ numĕra fórte multe edițiunĭ grecescĭ, eșite din tipografiele moldovalache, carĭ esistaŭ în amêndouĕ capitalele voĭvodatelorŭ, de asemenea la scaunele mitropolitane, la unele dintre episcopiĭ și mănăstirĭ.

via și Valachia aŭ fostŭ generóse nutritóre ale biserecel grece. Sacrificiele venite de la dênsele, și maĭ alesŭ de la voĭvoḑiĭ lorŭ, suntŭ sciute cathedrelorŭ patriarchale, maĭ cu sémă celeĭ de la Ierusalimŭ parte și celeĭ din Alexandria, suntŭ sciute și Mănăstirilorŭ, maĭ cu sémă celeĭ de la Sinai, care a fostŭ așa ḑicêndŭ nămolită cu prinóse din aceste țĕrĭ. În fine, ce se atinge de greciĭ fanarioțĭ, pe predecesorulŭ cărora noĭ l'amŭ vĕḑutŭ în Michailŭ Cantacuzenŭ, și cariĭ aŭ domnitŭ în Moldova și în Valachia de la véculŭ alŭ XVIII-lea; apoĭ de și între dênșiĭ se întêmplaŭ și personalitățĭ maĭ bune, dar în genere de la dênșiĭ maĭ puținŭ folosŭ a avutŭ chiar biserica grécă, și maĭ multe nenorocirĭ aŭ avutŭ Româniĭ, pre cariĭ aceia i aŭ ocârmuitŭ. Nicĭ puteá să fiă aminterea, judecândŭ despre caracterulŭ stăriĭ, din care eĭ eșiaŭ, și carea ne este cunoscută din caracteristica eĭ încă de la Meletie Pigas și din faptele lorŭ chiar în patriarchiă, carea s'a stabilitŭ în Fanarŭ. Prin caracterulŭ cârmuiriĭ lorŭ Fanarioțiĭ n'aŭ făcutŭ altŭ ceva, de câtŭ aŭ arĕtatŭ tótă netemeĭnicia pretențiunilorŭ sale de a domni preste alte naționalitățĭ ale lumiĭ orthodoxe, și le-aŭ întăritŭ dorințele de neatârnare atâtŭ în viéța politică, câtŭ și în cea bisericéscă.

DESVOLTAREA PROGRESIVA

A

LUMINATULUI ELECTRICU

MEMORIU

CITITŬ ÎN ŞEDINŢA ACADEMIEÏ ROMÂNE DE LA 13 MARTIE 1881

DE

EMANOIL BACALOGLO

Membru alŭ Academieï Române

În anulŭ 1789 mediculŭ italianŭ Galvani observă convulsiunile uneï brósce mórte produse sigurŭ sub influinţe electrice; însă Galvani se înşelă şi le atribui unuï fluidŭ vitalŭ, propriŭ bróscelorŭ. Renumitulŭ fisicŭ italianŭ Volta, repeţindŭ experienţele luï Galvani, recunósce adevĕrata causă şi descopere o nóuă formă a electricităţiï, cunoscută şi astădĭ sub nume de «curenţĭ electricĭ saŭ voltaicĭ», saŭ «electricitate dinamică». Imediatŭ după acésta aŭ fostŭ inventate diferite aparate spre a produce acéstă electricitate, formândŭ diferitele «elemente» şi «baterii» voltaice, cu ajutorulŭ cărora s'aŭ pututŭ studia progresivŭ diferitele efecte ale electricităţiï dinamice.

Anulŭ 1810 era reservatŭ să aducă o gloriă nóuă mareluï învĕţatŭ englesŭ Humphry Davy, prin descoperirea ce a făcutŭ a lumineï electrice. Écă unŭ pasagiŭ din expunerea făcută în acéstă privinţă în «Philosophical Magazine» din anulŭ acela : «În ultima lectură de veră, făcută la «Royal Institution», s'a pusŭ în lucrare pentru prima óră marea bateriă voltaică, formată de 2000 plăcĭ îndoite de câte patru «inches» patrate. Efectulŭ acesteï combinaţiunĭ, cele maĭ marĭ, care a fostŭ construită până acum, a

fostŭ din cele maĭ strălucite. Scânteia, a căreia lumină sémĕnă în splendóre cu aceea a sóreluĭ, se producea la distanţă de câte-va liniĭ în aerŭ, ĭar în aerŭ caldŭ ajungea la o lungime de treĭ «inches», saŭ pe la 75 milimetre. Maĭ multe corpurĭ infusibile până acum. aŭ fostŭ topite la căldura acesteĭ scânteĭ electrice, precum : iridiŭ, zirconŭ, alumina, etc.; cărbunele de lemne a fostŭ evaporatŭ și plombagina saŭ grafitulŭ părea a se topi în golŭ.»

Maĭ târḑiŭ, maĭ alesŭ după descoperirea baterieĭ ilustruluĭ învĕţatŭ germanŭ, Bunsen. aceste efecte aŭ putută fi produse cu unŭ numĕrŭ maĭ micŭ de plăcĭ saŭ elemente, chiar cu 200 până la 300.

O lumină artificială de atâta splendóre, comparabilă în intensitate şi în calitate cu aceea a sóreluĭ, nu putea să nu sugereze ómenilorŭ idea de a o întrebuinţa practicŭ pentru luminatulŭ artificialŭ alŭ farilorŭ, pieţelorŭ, stradelorŭ, localelorŭ publice, etc. Cu tóte acestea, tóte încercările, tóte silinţele, ale ómenilorŭ de sciinţă și de industriă, aŭ rĕmasŭ fără resultatŭ, fără celŭ maĭ micŭ succesŭ, în cursŭ de vre-o cincĭ-ḑecĭ anĭ în urma primeĭ descoperirĭ a lumineĭ electrice. Causa principală a fostŭ modulŭ puţinŭ favorabilŭ în care se producea electricitatea. În bateriile carĭ ne dedeaŭ curentulŭ electricŭ se petreceaŭ numeróse reacţiunĭ chimice se consumaŭ materiale, maĭ alesŭ zincŭ, în cantităţĭ însemnate, de unde resultaŭ cheltuelĭ enorme de întreţinere. Apoĭ, intensitatea cea mare a lumineĭ electrice forma celŭ maĭ gravŭ inconvenientŭ, luândŭ pe de o parte vederea, ĭar pe de altă parte din causa umbrelorŭ absolutŭ negre și colosale ce se produceaŭ. Curentulŭ electricŭ poseda relativŭ prea mică tensiune, astŭ-felŭ că la cea maĭ mică neregularitate a lampeĭ electrice, lumina se stingea irevocabilŭ și spaţiele rĕmâneaŭ în întunerecŭ absolutŭ. Totŭ aceeașĭ tensiune, relativŭ mică, a curentuluĭ electricŭ, produsŭ în baterĭĭ voltaice cu mijlóce chimice, se opunea la divisiunea lumineĭ în maĭ multe lămpĭ, condiţiune absolutŭ necesară, ca să pótă fi întrebuinţată practicŭ o lumină electrică. Pentru aceste motive a şi rĕmasŭ lumina electrică multŭ timpŭ fără nicĭ o utilisare, fiindŭ produsă numaĭ ca o curiositate în cursurĭ publice, la representaţiunĭ de teatru și întrebuinţată câte-o-dată și fórte rarŭ

la câte unŭ farŭ, și ca să lumineze microscopulŭ în loculŭ sórelui, în locale lipsite de lumina directă a acestuĭ luminătorŭ.

Lumina electrică nu a începutŭ să fiă întrebuințată practicŭ, de câtŭ numaĭ după ce aŭ fostŭ descoperite mijlóce nóue, și anume *mecanice,* pentru producțiunea electricitățiĭ; mijlóce maĭ puținŭ costisitóre și capabile să dea electricitate în cantitate câtŭ de mare și de o tensiune extraordinară. Să urmărimŭ desvoltarea acestorŭ mijlóce și a aplicațiuneĭ lorŭ la confecțiunea puternicelorŭ machine, inventate de la 1857 în cóce, și carĭ séměnă că încă și acum primescŭ pe fiă-care ḑi nóue perfecționărĭ.

În anulŭ 1831 englesulŭ Faraday a făcutŭ una din acele marĭ și numeróse descoperirĭ ce i-aŭ immortalisatŭ numele, care servesce ca basă pentru tóte machinele magneto- și dynamo-electrice de invențiune modernă, cu ajutorulŭ cărora se pune astăḑĭ necontenitŭ în aplicațiune marele principiŭ alŭ transformăreĭ puterilorŭ natureĭ. transformându-se căldura în mișcare, mișcarea în electricitate, electricitatea ĭarășĭ în căldură și lumină.

Se scia cu câțĭ-va anĭ înainte, că putemŭ face magnețĭ artificialĭ cu ajutorulŭ electricitățiĭ și Faraday cugetândŭ a găsitŭ, că și inversŭ trebue ca să putemŭ produce electricitate cu ajutorulŭ magnețilorŭ. Studiândŭ cestiunea cu abilitatea și perseveranța cunoscute ale luĭ, a realisatŭ acéstă ideiă și a descoperitŭ astŭ-felŭ ceea ce s'a numitŭ «magneto-electricitate» saŭ «curențĭ de inducțiune magnetică.»

Dacă introducemŭ repede unŭ magnetŭ în interiorulŭ unuĭ sulŭ saŭ bobine de sîrmă isolată, formândŭ unŭ cercŭ conductorŭ închisŭ, se va nasce în acéstă sîrmă unŭ curentŭ electricŭ «de inducțiune» și momentanŭ; daca apoĭ scótemŭ magnetulŭ, vomŭ avé din noŭ unŭ curentŭ electricŭ «de inducțiune», momentanŭ și de direcțiune contrariă a celuĭ d'ântâiŭ. Daca ne închipuimŭ o disposițiune mecanică prin care să băgămŭ și să scótemŭ pe acelŭ magnetŭ într'o succesiune repede, vomŭ avé, în miniatură, tipulŭ machinelorŭ nóstre magneto-electrice de astăḑĭ cu «curențĭ alternativĭ», așa cum se întrebuințéză la divisiunea lumineĭ electrice pentru luminatulŭ stradelorŭ, localelorŭ de fabricĭ, etc. Daca pe de altă parte

ne închipuimŭ unŭ magnetŭ infinitŭ de mare, (cum arŭ fi unŭ magnetŭ în forma unuĭ cercŭ) care intră neîncetatŭ în acea bobină și nu ese nicĭ odată pe unde a intratŭ, atuncĭ se va produce în acéstă bobină unŭ curentŭ continuŭ și cu o direcțiune constantă, și vomŭ avé ĭarășĭ tipulŭ machinelorŭ celorŭ marĭ de astădĭ, magneto-electrice și cu «curentŭ constantŭ», cum se întrebuințéză maĭ alesŭ ca să producemŭ o singură lumină concentrată și puternică.

Aceste principiĭ se potŭ modifica în practică și astŭ-felŭ. Să ne închipuimŭ o bucată de ferŭ móle așeḑată în permanență în interiorulŭ bobineĭ susŭ menționate, ceea ce vomŭ numi unŭ «electromagnetŭ»; să învîrtimŭ printr'o disposițiune mecanică unulŭ saŭ maĭ mulțĭ asemenea electro-magnețĭ înaintea unuĭ saŭ a maĭ multorŭ magnețĭ, și vomŭ avé, cu efectŭ și maĭ mare, pe unulŭ saŭ pe celŭ-altŭ tipŭ de machine magneto-electrice numite maĭ susŭ, după felulŭ combinațiunilorŭ și a disposițiunilorŭ ce vomŭ da magnețilorŭ și electro-magnețilorŭ.

Îndată după descoperirea acestorŭ fapte de către Faraday, italianulŭ Pixii și englesulŭ Clarke aŭ construitŭ cele d'ântâĭ machine magneto-electrice; aceste machine aŭ fostŭ însă prea micĭ și electricitatea produsă cu ele prea slabă, ca să se fi gânditŭ cine-va să le întrebuințeze pentru lumina electrică.

Renumitulŭ mecanicŭ Stöhrer în Leipzig a construitŭ la 1844 cele d'ântâĭ machine magneto-electrice ceva maĭ marĭ și în stare să dea, celŭ puținŭ în micŭ, lumina electrică; aceste machine aŭ servitŭ ca transițiune la machinele cele marĭ, ale cărora epocă începe cam pe la 1857, și carĭ suntŭ adevĕratele producĕtóre a lumineĭ electrice prin transformarea lucruluĭ saŭ a mișcăriĭ, în lumină.

Belgianulŭ Nollet, încuragiatŭ de succesulŭ, în adevĕrŭ cam micŭ, alŭ machinelorŭ luĭ Stöhrer, a conceputŭ cu încetulŭ planulŭ, și cu ajutorulŭ uneĭ Societățĭ formate la Paris, a realisatŭ la 1853 o machină magneto-electrică colosală, cu intențiune nu de a produce lumina electrică, ci de a descompune apa și a-șĭ procura astŭ-felŭ, într'unŭ modŭ comodŭ credea Nollet, oxigenulŭ și hydrogenulŭ necesariĭ la producțiunea lumineĭ intensive, inventâte maĭ de multŭ de

englesulŭ Drummond. Experimentele nu aŭ datŭ nicĭ unŭ resultatŭ în acestŭ respectŭ. Englesulŭ Holmes a modificatŭ aceste experimente, ca să producă directŭ lumina electrică, și a avutŭ atâta succesŭ, în câtŭ și elŭ și alțiĭ, chiar sub patronagiulŭ guvernelorŭ Anglieĭ şi alŭ Francieĭ, s'aŭ devotatŭ în modulŭ celŭ maĭ seriosŭ la studiulŭ acesteĭ cestiunĭ, ca să înlăture dificultățile practice recunoscute în cursulŭ acelorŭ experiențe. La 1859 s'a formatŭ în Francia compania «l'Alliance» pentru fabricațiunea machinelorŭ de lumină electrică, și în acelŭ anŭ și în aniĭ următorĭ s'aŭ construitŭ de Holmes în Anglia și de l'Alliance în Francia cele d'ântâiŭ şi colosale machine magneto-electrice, carĭ aŭ datŭ lumina electrică de o splendóre extraordinară și carĭ aŭ fostŭ întrebuințate practicŭ la diferițĭ farĭ din Francia și Anglia.

Aceste machinĭ suntŭ marĭ, grele și costisitóre; dimensiunile lorŭ suntŭ cam de unŭ metru şi jumătate în lungŭ, latŭ și în înălțime; greutatea lorŭ variéză între 3 şi 5 tone și prețulŭ de la 10.000 până la 12.000 francĭ. Ca să producemŭ electricitate, și prin urmare lumină, trebue să le învêrtimŭ cu o iuțélă de vre-o 400 orĭ pe minută și cu mijloculŭ machinelorŭ cu vaporĭ de o putere de vre-o 7 saŭ 8 caĭ și în susŭ. Ele se compunŭ de unŭ scheletŭ mare de ferŭ turnatŭ, la care se află așeḑatŭ unŭ mare numĕrŭ de magnețĭ d. e. 56. în formă de U, marĭ și puternicĭ, în şépte rîndurĭ paralele, câte optŭ de fiă care rîndŭ, dispușĭ radialŭ într'unŭ cercŭ, cu poliĭ înlăuntru. Între aceste șépte rîndurĭ de magnețĭ de oțelŭ suntŭ așeḑate pe axulŭ celŭ mare alŭ machineĭ șése discurĭ de aramă saŭ alamă, purtândŭ fiă care câte 16 bobine saŭ electromagnețĭ, în totalŭ 96 bobine. Pe acestŭ axŭ alŭ machineĭ, dimpreună și cu cele 96 bobine, lŭ punemŭ în mișcare de rotațiune prin mijloculŭ unuĭ motorŭ de 7 saŭ 8 caĭ. Astŭ-felŭ bobinele învêrtindu-se între poliĭ magnețilorŭ de oțelŭ, primescŭ influința acestora și se nasce în ele curentulŭ electricŭ de inducțiune, puternicŭ și cu tensiune mare, care lumineză lampa electrică ce se află în comunicațiune cu machina prin douĭ reoforĭ saŭ sîrme gróse de aramă curată și isolată.

În anulŭ 1856, adică înainte de realisarea acestorŭ machinĭ marĭ

de lumină, Siemens din Berlin, cunoscutŭ lumeĭ întregĭ prin lucrările și instituțiunile sale în domenulŭ electricitățiĭ și a telegrafieĭ, a inventatŭ și a construitŭ o formă nóuă de bobine, saŭ de electromagneţĭ fără carĭ luminatulŭ electricŭ nu arŭ fi putută realisa imensele progrese de astădĭ. Pe când bobinele obicĭnuite suntŭ formate de unŭ cilindru scurtŭ de ferŭ peste care se înfășóră transversalŭ o sîrmă isolată de aramă, bobinele luĭ Siemens se facŭ dintr'unŭ cilindru turtitŭ saŭ o tablă prelungă de ferŭ, peste care se înfășóră sîrma longitudinalŭ. Acéstă modificare, mică în aparință, dă acestorŭ bobine o superioritate imensă asupra bobinelorŭ obicĭnuite; cele d'ântâiŭ primindŭ o influință magnetică multŭ maĭ puternică de câtŭ bobinele cele vechĭ și producêndŭ astŭ-felŭ o cantitate de electricitate cu multŭ maĭ mare. Apoĭ cu bobinele Siemens resistența aeruluĭ în timpulŭ rotațiuniĭ machinelorŭ de lumină este neînsemnată, pe când la machine cu bobinele vechĭ, o mare parte din puterea motore se cheltuesce ca să învingă resistența aeruluĭ. Siemens a și construitŭ machine magneto-electrice carĭ aŭ funcționatŭ pentru serviciulŭ telegraficŭ, însă eraŭ prea micĭ pentru a produce lumina. Sistema bobinelorŭ Siemens presinta dificultățĭ, ca să fiă întrodusă la machinele cele marĭ ale companieĭ «Alliance» și ale luĭ Holmes. Trebuia modificate aceste machinĭ, trebuia inventate alte machinĭ nóue, carĭ să profite de beneficiele sistemeĭ bobinelorŭ Siemens.

Anulŭ 1863 a fost destinatŭ ca să se pue în aplicațiune la machinele cele marĭ bobinele sistema Siemens. Wilde din Manchester a construitŭ după nisce principiĭ nouĭ o machină puternică, și în anulŭ 1867 a experimentatŭ cu altă machină colosală, totŭ de aceeașĭ construcțiune, cântărindŭ maĭ multe tone și pusă în rotațiune de 1500 orĭ pe minutŭ cu ajutorulŭ unuĭ motorŭ cu vaporĭ de 15 caĭ. Efectele de căldură și de lumină produse cu acéstă machină aŭ întrecutŭ tóte efectele analoge produse vre o dată cu electricitate. Sîrme lungĭ și gróse de ferŭ, bețe scurte de ferŭ și gróse ca degetulŭ, bețe de platină gróse de vre o 7 milimetre, aŭ fost topite în câte-va secunde; lumina ajungeá splendórea lumineĭ solare și rĕspândia o căldură simțită la distanță de 50 metri.

Acéstă machină Wilde era în realitate compusă din treĭ machine ale luĭ Siemens, combinate într'unŭ modŭ specialŭ şi anume : o machină magneto-electrică mică *A*, cu şése magneţĭ de oţelŭ şi cu o bobină grósă de 5 centimetre, cântărindŭ cu totulŭ câte-va chilograme: o a doua machină magneto-electrică mare *B*, cu douĭ electro-magneţĭ în loculŭ magneţilorŭ de oţelŭ, şi cu o bobină de 12^{cm} în diametru; în fine o a treia machină magneto-electrică colosală *C*, cu doĭ electro-magneţĭ cântărindŭ treĭ tone şi cu o bobină de vre o 25^{cm} în diametru. Bobinele şi electro-magneţiĭ eraŭ construiţĭ după sistema Siemens descrisă maĭ susŭ. O machină cu vaporĭ de 15 caĭ învêrtia aceste treĭ bobine. Bobina machineĭ *A*, influenţată de magneţiĭ de oţelŭ, primia şi trimiteă în electro-magneţiĭ machineĭ *B* unŭ curentŭ electricŭ de o putere mare. Machina *B*, a căreia electro-magneţĭ eraŭ astŭ-felŭ transformaţĭ în magneţĭ puternicĭ, produceă asupra bobineĭ sale de 12^{cm} unŭ curentŭ puternicŭ de inducţiune, care alimenta în acelaşĭ modŭ pe machina *C*, a căreia bobină de 25^{cm} trimiteă în afară electricitatea ce a produsŭ acele efecte colosale admirate de toţĭ.

Machina Wilde, cu tóte producţiunile sale cele marĭ, nu a găsitŭ o aplicaţiune întinsă din causa maĭ multorŭ imperfecţiunĭ, resultândŭ din massa eĭ cea mare şi din complicaţiunea construcţiuniĭ eĭ; totuşĭ acéstă machină constitue unŭ progresŭ imensŭ alŭ mijlócelorŭ pentru procurarea electricităţiĭ cu ajutorulŭ putereĭ motore, în loculŭ reacţiunilorŭ chimice. Dar unŭ progresŭ de o importanţă cu multŭ maĭ mare se pregătia maĭ în acelaşĭ timpŭ.

Pe la începutulŭ anuluĭ 1867 fraţiĭ Siemens (la Berlin şi London) aŭ construitŭ o machină mică, *fără magneţĭ de oţelŭ,* în care electricitatea şi magnetismulŭ se produceaŭ numaĭ prin mişcare de rotaţiune. Totŭ în acelaşĭ anŭ, câte-va lunĭ maĭ târdiŭ, renumitulŭ constructorŭ Ladd din London a construitŭ cu óre carĭ modificărĭ în executare, o machină mare de acestŭ felŭ, capabilă să dea o lumină electrică strălucitóre. Amêndóue aceste machine eraŭ expuse la Esposiţiunea din Paris din 1867, cea mică la secţiunea germană, ĭară cea mare la secţiunea englesă din hala machinelorŭ, şi funcţionaŭ amên-

dóue, fiindŭ învêrtite una cu mâna, ĭar' cea mare a luĭ Ladd cu puterea vaporilorŭ prin transmisiunea generală. Aceste machine s'aŭ numitŭ «dynamo-electrice» saŭ «dynamo-magnetice», ca să se arate prin acéstă numire că în ele mişcarea se transformă în electricitate saŭ magnetismŭ.

Aceste machine dynamo-electrice, Siemens saŭ Ladd, se compunŭ din douĭ electro-magneţĭ turtiţĭ şi de o bobină sistema Siemens. Ele diferă de machinele magneto-electrice, descrise maĭ susŭ, în principiŭ numaĭ prin acésta, că aŭ electro-magneţĭ de ferŭ móle, în locŭ de magneţĭ de oţelŭ, şi că o parte din curentulŭ electricŭ alŭ bobineĭ este condusŭ într'unŭ modŭ convenabilŭ la sîrma înfăşurată pe electro-magneţĭ şi servă, ca să producă în aceştia o putere magnetică extraordinară, care la rîndulŭ sĕŭ provócă în bobină curenţĭ electricĭ de o putere totŭ aşa de extraordinară şi mare. Totulŭ se produce în aceste machine prin mişcare; mişcarea se transformă în megnetismŭ şi electricitate. Acesta este principiulŭ celŭ noŭ descoperitŭ şi aplicatŭ de Werner Siemens din Berlin. Trebue să observămŭ că după ce s'a construitŭ o machină de felulŭ acesta, trebue în generalŭ să provocămŭ, odată pentru totŭ-de-una, în ferulŭ móle alŭ electro-magneţilorŭ, o cantitate câtŭ de mică de magnetismŭ, pe care apoĭ machina, pe cândŭ lucréză, lŭ înmulţesce şi-lŭ păstréză pentru totŭ de una.

Aceste machine presintă mare superioritate asupra celorŭ magneto-electrice a companieĭ «l'Alliance»; presintă unŭ volumŭ multŭ maĭ micŭ, suntŭ cu multŭ maĭ uşóre, costă pe jumătate şi daŭ efecte strălucite cu o putere motore pe jumătate de câtŭ acele «Alliance». Cu tóte astea şi ele presintă maĭ multe dificultăţĭ practice şi totŭ nu potŭ resolve problema divisiuniĭ a lumineĭ electrice, care constitue condiţiunea esenţială pentru aplicaţiunea generală a acestĕĭ luminĭ.

Tóte machinele magneto- şi dynamo-electrice, ale cărora formele principale aŭ fostŭ menţionate până acum, daŭ într'o succesiune, maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ răpede, curenţĭ alternativĭ, şi aŭ în generalŭ trebuinţă de o disposiţiune specială, numită «*comutatorŭ*», ca aceĭ cu-

renţĭ electricĭ să ajungă în exteriorŭ, la destinaţiunea lorŭ, toţĭ în aceeaşĭ direcţiune. Disposiţiunea comutatorilorŭ însă, unde se face schimbarea în direcţiunea curenţilorŭ, atrage după sine o desvoltare continuă de scânteĭ puternice, carĭ ruinéza machina şi constitue o pedică seriósă pentru usulŭ îndelungatŭ alŭ machinelorŭ celorŭ marĭ. Numaĭ machinele cele marĭ ale companieĭ «l'Alliance» se facŭ fără comutatorĭ, prin urmare nu presintă dificultăţĭ în acéstă privinţă, aŭ însă alte defecte pentru carĭ aŭ şi fostŭ părăsite astăḑĭ cu totulŭ.

În anulŭ 1871, belgianulŭ Gramme, în serviciulŭ companieĭ «l'Alliance» la Paris, a inventatŭ şi presintatŭ Academieĭ din Paris o machină nóuă magneto-electrică, capabilă de a produce curenţĭ electricĭ continuĭ şi de o direcţiune constantă, fără ca machina să aibă trebuinţă de comutatorŭ.

Să ne închipuimŭ unŭ inelŭ de ferŭ grosŭ înfăşuratŭ pe tótă întinderea luĭ, transversalŭ, cu o sîrmă de cupru isolată şi închisă, cu alte cuvinte o bobină anulară. Să ne închipuimŭ unŭ magnetŭ de oţelŭ în formă de potcóvă, obicĭnuitŭ sistema Jamin. Inelulŭ, aşeḑatŭ în planulŭ acestuĭ magnetŭ, se învêrtesce între poliĭ luĭ, prin mijlocirea unuĭ motorŭ óre care; fiăcare puntŭ alŭ ineluluĭ trecêndŭ neîncetatŭ înaintea polilorŭ, se magnetiséză şi induce în sîrma isolată unŭ curentŭ electricŭ, continuŭ şi de o direcţiune constantă. Acestŭ curentŭ manifestă tendinţa de a se propaga în esteriorŭ la două punturĭ diametrale, ce se află în permanenţă la extremităţile uneĭ drepte, care ar tăia acelŭ inelŭ perpendicularŭ pe linia polilorŭ. Dacă ne închipuimŭ două arcurĭ saŭ periĭ metalice, aşeḑate astŭ-felŭ, ca să atingă necontenitŭ acele doue punturĭ diametrale, vomŭ conduce curentulŭ electricŭ la doĭ reoforĭ şi ne vomŭ procura astŭ-felŭ lumina şi alte efecte electrice. În practică, disposiţiunea acelorŭ punturĭ diametrale, precum şi a periilorŭ metalice, diferă puţinŭ, însă nu se póte arĕta aci fără figură. Gramme a urmăritŭ cu perseveranţă descoperirea luĭ, a perfecţionatŭ machinele, le a datŭ dimensiunĭ şi putere mare şi a înlocuitŭ magneţiĭ de oţelŭ cu electro-magneţĭ, întocmaĭ ca la machine dynamo-electrice, inventate şi construite de Siemens. Siemens însuşĭ s'a pusŭ la lucru şi a inventatŭ

și construitŭ asemenea machine cu curentŭ continuŭ și de direcțiune constantă, negreșitŭ totŭ după principiulŭ luĭ Gramme, însă fidelŭ sistemeĭ luĭ speciale, cu electromagnețĭ turtițĭ, și cea ce este maĭ importantŭ, închișĭ în formă de cercŭ. Machinele luĭ Siemens întîmpină la rotațiune, din causa formeĭ avantagióse a bobineĭ, cea maĭ mică resistență a aeruluĭ și aducŭ o economia la puterea motore.

Machinele cu curentŭ constantŭ, Gramme saŭ Siemens, carĭ de la 1871 și până astădĭ aŭ primitŭ pe fiă care dĭ câte o modificare, aŭ ajunsŭ astădĭ la o perfecțiune mare în tótă privința; suntŭ fórte puținŭ voluminóse; relativŭ ușore, cântărindŭ, chiar cele maĭ puternice, numaĭ câte-va sute de kilograme; costă puținŭ, între 1500 și 3000 francĭ, lucréză cu o putere motore mică, de doĭ saŭ treĭ caĭ; daŭ curențĭ puternicĭ și se întrebuințéză pretutindenĭ unde se cere o *singură* lumină puternică; ele se întrebuințéză încă și la atelierele cele marĭ de galvanoplastiă. Lumina lorŭ însă nu póte fi distribuită la maĭ multe lămpĭ.

Tóte aceste progrese realisate la fabricațiuuea machinelorŭ dynamoelectrice, precum și acele ale lampilorŭ electrice, despre carĭ vomŭ trata maĭ la vale, nu aŭ condusŭ de câtŭ la unŭ singurŭ resultatŭ principalŭ, acela de a ne procura comodŭ și cu puțină cheltuială o lumină electrică intensivă și constantă, ecuivalentă în putere cu 2.000 până la 14.000, și chiar, la unele machine, până peste 30.000 luminărĭ normale. Fiindŭ că însă la luminatulŭ stradelorŭ, piețelorŭ, fabricilorŭ, etc., se cere ca lumina să fiă distribuită uniformŭ peste totŭ spațiulŭ, iară nu concentrată la unŭ singurŭ punctŭ, urméză că lumina pe care ni o daŭ acele machine nu corespunde uneĭ întrebuințărĭ practice în acestŭ respectŭ.

Încă de multŭ aŭ căutatŭ fisiciĭ să resolve problema distribuțiuniĭ practice a lumineĭ electrice și până la unŭ gradŭ óre care, putemŭ dice, că acéstă problemă șĭ-a gasitŭ astădĭ soluțiunea. Cele d'ântâiŭ încercărĭ s'aŭ făcutŭ în sensulŭ acesta, ca să se intercaleze două saŭ maĭ multe lămpĭ în acelașĭ curentŭ electricŭ, provenindŭ de la o singură bateriă galvanică, saŭ de la o machină magnetoelectrică. Aceste încercărĭ nu aŭ reușitŭ însă nicĭ pentru două lămpĭ; când

una strălucia, a doua era aprópe să se stingă; când acésta lumina bine, ântâia scădeá.

Totŭ așa de puținŭ succesŭ aŭ avutŭ și încercările făcute, ca să se despartă curentulŭ uneĭ baterií, saŭ alŭ uneĭ machinĭ, în doĭ saŭ maĭ mulțĭ curențĭ parțialĭ, carĭ să alimenteze unŭ numĕrŭ egalŭ de lămpĭ electrice.

Ceva maĭ bine a mersŭ cu propunerea făcută la 1868 de către Le Roux, ca unulŭ și acelașĭ curentŭ să alterneze în succesiune repede, în susŭ de 25 orĭ pe secundă, prin două saŭ maĭ multe lămpĭ. Cu ajutorulŭ unorŭ mecanisme speciale, numite «reotrope» saŭ și «comutatorĭ», pe carĭ i punemŭ în mișcare repede de rotațiune, conducemŭ curentulŭ machineĭ ântâiŭ la lampa *A*, apoĭ la lampa *B*, alŭ treilea la lampa *C*, și atuncĭ ĭară pe rîndŭ la *A*, la *B*, la *C*, și așa maĭ înainte; însă intervalulŭ de timpŭ între doĭ curențĭ consecutivĭ, carĭ trecŭ prin aceeașĭ lampă să fiă maĭ micŭ de câtŭ $^1/_{25}$ dintr'o secundă. În practică însă nu s'a pututŭ realisa nicĭ acésta sistemă.

Soluțiunea problemeĭ de a distribui lumina electrică la maĭ multe lămpĭ saŭ luminărĭ electrice era reservată totŭ machinelorŭ Gramme și Siemens, însă nisce machine nóue cu curențĭ alternativĭ și de o construcțiune specială. O astŭ-felŭ de machină pórtă maĭ multe rînduri de sîrme, saŭ maĭ multe sisteme de bobine separate, și este destinată să dea de o dată maĭ mulțĭ curențĭ, obicĭnuitŭ patru curențĭ, carĭ să alimenteze patru lămpĭ electrice, saŭ 16 luminărĭ Iablochkoff. În totalŭ aceste machine sémĕnă cu cele-alte machine magneto- saŭ dynamo-electrice; însă o machină cu curentŭ alternativŭ pentru divisiunea lumineĭ este totŭdeuna împărechiată cu o machină maĭ mică cu curentŭ constantŭ, care alimentéză pe cea d'ântâiŭ.

Problema divisiuneĭ lumineĭ electrice se găsesce astŭ-felŭ resolvată, însă între limite restrînse. Ea nu va puté fi considerată ca resolvată de totŭ, de câtŭ, când se va găsi mijloculŭ de a produce cu o singură machină unŭ numĕrŭ mare de luminĭ, d. e. 50 saŭ 100. De și numeróse aceste luminĭ, intensitatea însă totușĭ nu le-arŭ lipsi; căcĭ luminile produse astădĭ aŭ o intensitate între 50 și 200 lămpĭ

Carcel, saŭ egală cu 350 până la 1400 lumînări normale, și suntemŭ siliţĭ în practică să maĭ potolimŭ acéstă lumină intensivă cu globurĭ de sticlă matŭ; ceea ce aduce o cheltuială de prisosŭ și prin urmare o pagubă însemnată. În fine pentru divisiunea lumineĭ se maĭ cere încă, ca condiţiune esenţială, ca luminile să fiă asigurate contra stingeriĭ, maĭ alesŭ contra uneĭ stingerĭ simultanee a tuturorŭ luminelorŭ alimentate de o singură machină dynamo-electrică.

Luminatulŭ electricŭ de strade, pieţe, locale de fabricĭ, gărĭ, vapóre pe apă, farĭ, etc., a devenitŭ astădĭ fórte comună și se face cu machinele de ultima construcţiune ale luĭ Gramme saŭ Siemens, după trebuinţă, cu curentŭ constantŭ saŭ alternativŭ. S'aŭ maĭ presintatŭ și alţiĭ cu pretenţiune de a modifica aceste machinĭ saŭ de a inventa construcţiunĭ nouĭ; însă pretenţiunile lorŭ nu prea aŭ avutŭ multă trecere, ca să înlăture producţiunile luĭ Gramme și Siemens; numaĭ Brush în America pare a concura și elŭ în aniĭ din urmă cu óre-care succesŭ.

Producţiunea unuĭ curentŭ abundentŭ, puternicŭ și de o tensiune mare, cu o direcţiune constantă saŭ alternativă; precum și distribuţiunea lumineĭ la maĭ multe lămpĭ, nu constitue singurele dificultăţĭ ce se presintă la luminatulŭ electricŭ, și carĭ aŭ fostŭ învinse aprópe de totŭ, putemŭ dice, prin invenţiunile anilorŭ din urmă. O bună lampă electrică, care se priméscă curentulŭ electricŭ, și să-lŭ transforme în lumină, constitue și astădĭ o problemă încă nu pe deplinŭ resolvată.

Davy, care a descoperitŭ lumina electrică s'a servitŭ de dóue beţe de cărbune de lemnŭ, tăiate cu vîrfŭ, între carĭ a produsŭ lumina. Cărbuniĭ de lemnŭ nu conducŭ bine electricitatea și apoĭ se consumă fórte repede, de aceea putemŭ considera ca unŭ progresŭ însemnatŭ în arta luminatuluĭ electricŭ întrebuinţarea ce a făcutŭ pentru prima óră francesulŭ Foucault de cărbunĭ mineralĭ, cărbunĭ residualĭ din retortele fabricaţiuniĭ gazuluĭ de luminatŭ. Aceștĭ cărbunĭ suntŭ compacţĭ, conducŭ electricitatea multŭ maĭ bine, și se consumă multŭ maĭ încetŭ de câtŭ cărbuniĭ de lemnŭ. Cu tóte acestea și aceștĭ cărbunĭ îndeplinescŭ rĕŭ funcţiunea lorŭ, pentru că cuprindŭ substanţe

eterogene, și anume silice, carĭ producŭ micĭ plesniturĭ, tremurăturĭ și deflagrațiunĭ, în urma cărora lumina electrică devine inconstantă și în fine se stinge. O mulțime de fisicĭ și fabricanțĭ aŭ căutatŭ și caută încă fabricațiunea celorŭ maĭ bunĭ și sigurĭ cărbunĭ, și în acéstă privință se pare că astădĭ aŭ făcutŭ progresele cele maĭ marĭ francesiĭ Carré și Gaudoin. La confecțiunea cărbunilorŭ celorŭ bunĭ se carboniséză principalŭ materiĭ organice, precum : grăsimĭ, rășine, smólă, zaharŭ și altele, și se amestecă cu o cuantitate variabilă, dar mică de coke. Dar ne lipsescŭ încă cărbunĭ perfecțĭ; galvanisarea lorŭ superficială cu nickel pare a îmbunătăți calitatea lorŭ.

Dar nu ajunge numaĭ o părechiă de cărbunĭ ca să avemŭ practicŭ lumina electrică. Se cere încă o lampă, unŭ aparatŭ, unŭ regulatorŭ de lumină electrică, și acésta trebue să împlinéscă multe condițiunĭ. Maĭ ântâiŭ trebue ca extremitățile cărbunilorŭ să se atingă la ântâia trecere a curentuluĭ; apoĭ, îndată cum vîrfurile cărbunilorŭ aŭ ajunsŭ la incandescență, trebuescŭ depărtate la distanța cuvenită, ca să întreție lumina, și acéstă distanță să fiă totŭdeuna în armoniă cu intensitatea curentuluĭ electricŭ, care elŭ însușĭ variéză cu acea distanță. Regulatorulŭ trebue necontenitŭ să împingă înainte cărbuniĭ pe câtŭ aceștia se consumă prin ardere, și să țiă posițiunea lumineĭ totŭdeuna la aceeașĭ înălțime înaintea unuĭ reflectorŭ. Apoĭ trebue să întreție lumina neîntreruptŭ celŭ puținŭ în timpŭ de 4 ore. În fine tóte aceste funcțiunĭ, regulatorulŭ trebue să le facă într'unŭ modŭ automaticŭ, numaĭ prin disposițiunĭ mecanice și fără amesteculŭ de mână de omŭ. S'aŭ construitŭ regulatorĭ în numĕrŭ mare și de totŭ felulŭ; ceĭ maĭ perfecțĭ suntŭ astădĭ aceĭ construițĭ după sistemele Serrin, Siemens și Nysten. Mecanismele acestorŭ regulatorĭ suntŭ fórte complicate ca să pótă fi descrise aicĭ fără figurĭ.

O noutate în domenulŭ lămpilorŭ electrice constitue «luminarea electrică» întrodusă pentru prima óră de Iablochkoff la Paris cătră finele anuluĭ 1876. Luminarea electrică a luĭ Iablochkoff se compune din două bețe de cărbune, cum se întrebuințéză și la cele-l-alte lămpĭ electrice, aședate însă paralelŭ unulŭ lângă altulŭ și despărțite

printr'unŭ stratŭ isolatorŭ de gipsŭ saŭ de kaolinŭ; ea scutesce de orĭ-ce mecanismŭ, care să mişce cărbuniĭ, este prin urmare simplă de totŭ şi nu costă aprópe nimica, afară de costulŭ cărbunilorŭ carĭ se consumă. Ca să facemŭ să trécă curentulŭ prin acésta luminare, se pune d'asupra eĭ o foiţă subţire de cărbune; acésta în câte-va secunde arde şi lumina se stabilesce între ceĭ doĭ cărbunĭ, cari se consumă; ĭară materia isolătóre dintre eĭ se topesce şi se volatilisеză. Luminarea Iablochkoff este multŭ întrebuinţată la luminatulŭ stradelorŭ, presintă însă maĭ multe inconveniente, pe carĭ arta până acum nu a pututŭ înlătura de câtŭ numaĭ parţialŭ. Astŭ-felŭ cărbunele positivŭ se consumă maĭ curêndŭ şi de acea se face maĭ grosŭ. Dacă s'arŭ întêmpla să se stingă luminarea prin vre o necurăţeniă în cărbunĭ, nu se maĭ aprinde de sine cu tótă restabilirea curentuluĭ, ceea ce ar fi fatalŭ, maĭ alesŭ în casulŭ comunŭ, când maĭ multe luminărĭ suntŭ alimentate de acelaşĭ curentŭ alŭ uneĭ machine magneto-electrice; căcĭ atuncĭ stingênduse una se stingŭ tóte.

Acum la urmă Iablochkoff a maĭ propusŭ încă o inovaţiune la luminatulŭ electricŭ, care presintă avantage sub unŭ punctŭ de vedere. Iablochkoff propune să se intercaleze la machina dynamo-electrică. care alimentéză luminările electrice unŭ condensatorŭ de o suprafaţă fórte mare. Luminările daŭ atuncĭ maĭ puţină lumină, însă machina póte alimenta, cu ajutorulŭ acestuĭ condensatorŭ, unŭ numĕrŭ îndoitŭ de lămpĭ. În practică nu s'a introdusŭ încă acésta inovaţiune.

S'a maĭ făcutŭ încă încercărĭ de a produce lumina prin incandescenţa corpurilorŭ, carĭ resistă la temperature fórte înalte; şi acésta incandescenţă s'a produsŭ saŭ directŭ prin curentulŭ electricŭ, saŭ prin curenţiĭ de inducţiune aĭ bobineĭ Ruhmkorff; saŭ în fine s'a produsŭ lumina prin incandescenţă de beţişóre saŭ lame de cărbunĭ, preparate adesea în modŭ specialŭ şi aşeḑate în spaţiulŭ golitŭ de aerŭ din interiorulŭ unuĭ globŭ de sticlă. La acéstă din urmă sistemă aparţinŭ şi încercările luĭ Edison din America. Cu tóte astea, afară de casurĭ speciale şi isolate, lumina electrică, concentrată saŭ

distribuită pe maĭ multe lămpĭ, astăḍĭ se produce esclusivŭ cu luminărĭ Iablochkoff, saŭ cu lampĭ Serrin, Siemens, şi Nysten.

Terminândŭ trebue să observămŭ că producţiunea luminei electrice încă nu a ajunsŭ la acea perfecţiune şi înlesnire practică, carĭ arŭ puté să o facă să concureze pretutindenĭ şi aşa curêndŭ cu luminatulŭ aprópe universalŭ de gazŭ.

SCHIŢE

ASUPRA

STĂRIĬ ECONOMICE A ROMĂNIEĬ

ÎN SECULULŬ ALŬ XVIII-LEA.

MEMORIŬ

CITITŬ ÎN ŞEDINŢA ACADEMIEĬ ROMÂNE DE LA 6 NOEMBRIE 1881.

DE

P. S. AURELIANU.
Membru alŭ Academieĭ române.

Suntŭ anĭ de când bărbaţĭ învĕţaţĭ lucréză fără pregetŭ pentru a scóte la lumină tóte documentele vechĭ privitóre la istoria României. Greutăţile ce înfăţişéză lucrările de felulŭ acesta suntŭ de ajunsŭ cunoscute. Cu tóte acestea, mulţumită sciinţeĭ şi stăruinţeĭ neobosite a istoricilorŭ noştri, va veni unŭ timpŭ când evoluţiunile, prin carĭ a trecutŭ némulŭ romănescŭ vorŭ fi cunoscute. Între cercetările privitóre la starea Românieĭ în diferite epoce, cele privitóre la starea sa economică şi socială înfăţişéză unŭ interesŭ cu totŭ particularŭ. Şi în adevĕrŭ, pentru a cunósce civilisaţiunea unuĭ poporŭ în diferite perióde istorice ale vieţeĭ sale, mi se pare că este de neapĕrată trebuinţă, ca pe lângă altele să se cunóscă starea sa economică şi socială. Acésta este atâtŭ de învederatŭ în câtŭ în ḑiua de astăḑĭ lucrările istorice n'aŭ asemĕnare cu cele din trecutŭ; ele ne înfăţişéză pe lângă desvoltarea politică, o oglindă a întregeĭ vieţĭ sociale şi economice. Din nenorocire, cu privire la starea socială şi economică a ţereĭ nóstre în trecutŭ, ne-aŭ rĕmasŭ fórte puţine fântânĭ de carĭ să ne putemŭ folosi. Afară de puţinulŭ ce s'a strecu-

ratŭ în documentele vechĭ, nu cunoscŭ altă lucrare făcută de românĭ de câtŭ *Descrierea Moldoveĭ* de principele Dimitrie Cantemirŭ. Cu începerea secululuĭ alŭ optŭ-spre-ḑecelea câţĭ-va străinĭ călĕtorindŭ şi locuindŭ în România, ne-aŭ lăsatŭ descrierĭ fórte preţióse privitóre la starea economică a ţereĭ nóstre pe acele timpurĭ.

Cele câte-va cărţĭ în care se află documente de felulŭ acesta fiindŭ rarĭ, am creḑutŭ că întemeindu-mĕ pe cele cuprinse într'însele aşĭ puté face o lucrare utilă schiţândŭ starea economică şi socială a Românieĭ în epoca cuprinsă între începutulŭ seculuIuĭ alŭ 18-lea şi seculuIŭ alŭ 19-lea. Resultatulŭ acestorŭ cercetărĭ am onóre a-lŭ supune binevoitóreĭ apreţiărĭ a Academieĭ.

Ferestrĕŭ, în 14 Iunie 1881. **P. S. Aurelianu.**

I.

Posiţiunea geografică. — Vecinătăţĭ. — Intindere. — Impărţirea administrativă.—Oraşe şi sate. —Ochire asupra stăriĭ oraşelorŭ şi satelorŭ (1).

Ambele principate, Valachia şi Moldavia, suntŭ situate aprópe între 44 şi 48 grade de latitudine. Ele suntŭ despărţite de Polonia prin Nistru; de Transilvania şi de Bănatulŭ Timişóreĭ prin munţiĭ Carpaţĭ. Dunărea le desparte de Bulgaria, şi unŭ deşertŭ întinsŭ de Basarabia. Linia de hotarŭ este însemnată din partea Transilvanieĭ prin Aquila, ĭar' despre cele doue principate cu o cruce de lemnŭ.

Valachia, situată maĭ spre mieḑă-ḑi şi cuprinsă între Dunăre şi Carpaţĭ, are o lungime de 100 ore şi o lăţime de 50 ore. Teritoriulŭ seŭ, începêndŭ de la Dunăre, formézĕ o câmpiă fórte întinsă până pe la jumĕtatea ţĕreĭ; ĭar' de aci înainte se desfăşură numaĭ coline şi văĭ, carĭ se mărescŭ pe nesimţite până se contopescŭ cu Carpaţiĭ.

(1) Veḑĭ: *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, de Anton Maria del Chiaro 1718. *Osservazioni storiche, naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia*, Napoli 1788 (Stefano Igo Raicevich).

Moldavia, a căreia formă este cam octogonală, are unŭ diametru de 60 ore de fiă care parte. Teritoriulŭ este variatŭ, compusŭ din câmpiĭ fórte întinse maĭ cu sémă despre partea Basarabieĭ, de coline, de văĭ şi de munţĭ fórte înalţĭ despre Transilvania.

Valachia este împărţită în şépte-spre-ḑece judeţe, carĭ suntŭ : Focşaniĭ, Buzeulŭ, Săcuieniĭ, Prahova, Ialomiţa, Dâmboviţa, Ilfovulŭ, Muscelulŭ, Argeşulŭ, Vlaşca, Teleormanulŭ, Oltulŭ, Romanaţiĭ, Vâlcea, Jiulŭ, Gorjulŭ şi Mehedinţiĭ (1).

Moldova în vremile vechĭ era împărţită în treĭ părţĭ : *ţéra de josŭ*, *ţéra de susŭ* şi *Besarabia* compuse din 23 de ţinuturĭ. Iar după ce s'a luatŭ Besarabia sub stăpânirea turcéscă şi Benderulŭ cu patru ţinuturĭ, apoĭ aŭ rĕmasŭ Moldoveĭ numaĭ 19 ţinuturĭ, şi nicĭ acestea întregĭ (2).

Ţéra de josŭ cuprinde 12 ţinuturĭ şi în mijlocŭ este ţinutulŭ *Iaşuluĭ*, în care se află oraşulŭ *Iaşĭ* scaunulŭ ţereĭ, mutatŭ aci de la Suceava de către Stefanŭ Vodă.

După Iaşĭ vinŭ ţinuturile Cârligătura, Romanulŭ, Vasluiulŭ, Tutova, Tecuciulŭ, Putna, Covurluiulŭ, Fălciulŭ, Lăpuşneiĭ, Orcheiulŭ şi Soroca.

Ţéra de susŭ cuprindeá 7 ţinuturĭ şi anume : Hotinulŭ, Dorohoiulŭ, Hărlĕulŭ, Cernăuţiĭ, Sucéva, Némţulŭ si Bacăulŭ.

Besarabia, ruptă din întregulŭ Moldavieĭ, nu are nicĭ délurĭ, nicĭ codri, teritoriulŭ sĕŭ este şesŭ. Fiindŭ lipsită de ape şi de pădurĭ, locuitoriĭ suntŭ nevoiţĭ să facă fôntânĭ fórte adâncĭ şi să întrebuinţeze gunoiulŭ de vite uscatŭ la sóre în locŭ de lemne (3).

Teritoriulŭ Besarabieĭ era împărţitŭ în patru ţinuturĭ : Bugégulŭ, Akermanulŭ, Chilia, şi Ismailulŭ saŭ Smilulŭ, după cum lŭ numeaŭ odinióră Moldoveniĭ.

În Valachia se află treĭ scaune episcopale : archiepiscopulŭ metropolitanŭ din Bucurescĭ, episcopulŭ din Craiova saŭ de Romnicŭ

(1) Del Chiaro numesce Gorjulŭ *Jiulŭ superiorŭ*, iar Doljulŭ *Jiulŭ inferiorŭ*. Elŭ adaugă «că cele cincĭ judeţe de peste Oltŭ suntŭ în timpulŭ de faţă în puterea nemţilorŭ, carĭ pretindŭ că din timpiĭ ceĭ maĭ vechĭ, aparţineaŭ Transilvanieĭ, şi prin urmare regatuluĭ Ungarieĭ».

(2) *Descrierea Moldoveĭ* de D. Cantemirŭ.

(3) Până astăḑĭ se întrebuinţéză în Ialomiţa băligarulŭ uscatŭ sub numele de *tizicĭ*.

și acelŭ din Buzeŭ; ĭar' în Moldova suntŭ patru scaune : archiepiscopulŭ metropolitanŭ din Iașĭ, episcopulŭ de Romanŭ, episcopulŭ de Rădăuțĭ și celŭ de Hușĭ (1).

Orașele cele maĭ însemnate ale Românieĭ suntŭ Bucurescĭĭ și Iașiĭ; ambele se potŭ numi maĭ multŭ sate marĭ de câtŭ orașe, fiindŭ compuse din case și căscióre cu grădinĭ marĭ și cu curțĭ fórte întinse. Acum s'aŭ ziditŭ maĭ multe palaturĭ și case de pétră, marĭ și comode, avêndŭ numaĭ unŭ singurŭ rîndŭ.

Altă dată casele se acoperiaŭ numaĭ cu șindrilă; acum începŭ a se întrebuința olanele. Acoperișurile suntŭ înalte și ascuțite pentru ca să nu cadă din causa zăpedeĭ. În tóte camerile se află sobe pentru încăldịtŭ în timpulŭ ierneĭ.

În Bucurescĭ numaĭ curtea principeluĭ este încungiurată cu zidŭ, terminatŭ de principele Brancoveanu cu puține lunĭ până a nu perde tronulŭ.

În Valachia casele cele maĭ marĭ suntŭ împrejmuite cu unŭ gardŭ de lemne rotunde de stejarŭ, înalte de 6 până la 7 brațe, și atâtŭ de bine legate între dênsele în câtŭ potŭ să trăiescă 30 până la 40 de anĭ. În limba românescă acéstă împrejmuire de lemnŭ se chiamă *bolovanŭ* (bulamacĭ).

Forma Bucuresciuluĭ este óre-cum rotundă. Suprafața orașuluĭ este fórte întinsă, și numĕrulŭ locuitorilorŭ nu corespunde cu mărimea loculuĭ. Casele suntŭ rarĭ și isolate, avêndŭ fiă care casă curtea sa cu cuchniă și staule, deosebitŭ de grădină, în care se află totŭ soiulŭ de pomĭ roditorĭ, aceea ce face ca orașulŭ să înfățișeze o vedere în destulŭ de veselă și de plăcută.

Populațiunea Bucuresciuluĭ se urca la 50,000 locuitorĭ în timpulŭ luĭ Del Chiaro (2).

(1) Cantemir, *op. cit.*

(2) Del Chiaro, *op. cit.*

Dacă în timpulŭ când a fostŭ del Chiaro în Bucurescĭ (1709) se aflaŭ 50 miĭ locuitorĭ, urméză că în 170 anĭ de abia s'a împătritŭ populațiunea, admițêndŭ că capitala nóstră are 200,000 locuitorĭ. Numaĭ desele resbóie, carĭ aŭ bântuitŭ țéra, potŭ esplica acésta mică desvoltare a populațiuniĭ.

Cu privire la întinderea Bucuresciuluĭ cu tóte că nu este specificată, totușĭ din óre-carĭ

În orașŭ se află puține fôntânĭ; apa lorŭ este grea și rea la bĕutŭ. Apa Dâmboviței, care trece prin Bucurescĭ, este ușóră și sănătósă și suplinesce lipsa de fôntânĭ. Obêrșia acestuĭ rîŭ este în munțiĭ Rucărului apróре de fruntariele Transilvanieĭ; în apa sa cristalină care trece pe la pólele acelorŭ munțĭ trăiescŭ păstrăvĭ fórte gustoșĭ.

În centrulŭ orașuluĭ se află têrgulŭ unde se vêndŭ lucrurĭ de mâncare și mărfurĭ ordinare. Cele maĭ multe magaziĭ suntŭ de lemnŭ, tencuite cu pămêntŭ și cu varŭ. Stradele suntŭ acoperite cu scândurĭ saŭ cu grindĭ.

În cuprinsulŭ têrguluĭ se află mônastirĭ încungiurate cu ziduri bune, avêndŭ și prăvăliĭ pentru mărfurĭ maĭ prețióse. Aceste construcțiunĭ suntŭ folositóre în timpŭ de resboiŭ; locuitoriĭ săracĭ se ascundŭ în întru pentru a scăpa de jăfuirea și escesele milițielorŭ turce.

În tóte cuartierele se află cantine subterane, carĭ servescŭ de cârciume și ca locurĭ de prostituțiune.

Se află fórte multe biserică și mônastirĭ în orașŭ și afară. Toțĭ principiĭ și particulariĭ avuțĭ aŭ înălțatŭ edificiurĭ religióse pentru pomenirea lorŭ. În anvóne se află mormintele de marmură ale fondatorilorŭ, în care numaĭ urmașiĭ lorŭ potŭ să fiă îngropațĭ. Poporulŭ se îngrópă în curțile Bisericilorŭ.

Palatulŭ principeluĭ, ziditŭ de pétră și cu o scară măréță de marmură, este de mărime maĭ multŭ de câtŭ mediă. Salele cele marĭ suntŭ făcute cu boltă, și cea d'ântâiŭ are la jumĕtate unŭ ordinŭ de colóne cam micĭ. A doua sală servesce pentru Divanŭ, adică de localŭ unde se administréză justiția și în care se daŭ și mesele la dile marĭ; altele suntŭ sălĭ saŭ camere de audiență din care se trece în apartamentulŭ principeluĭ și alŭ principeseĭ, carĭ suntŭ reduse la treĭ încăperĭ. Acésta a și îndemnatŭ pe principele Stefanŭ Cantacuzinŭ ca să zidéscă unŭ palatŭ frumosŭ cu optŭ încăperĭ. Grădina pala-

arătărĭ ale luĭ del Chiaro póte cine-va să-șĭ facă o ideă aproximativă. După acestŭ scriitorŭ *Têrgulŭ d'afară* era departe de orașŭ de o jumătate milă, și acolo se făceá têrgŭ Mercurea și Sâmbăta. Mônastirea Plumbuita se afla la depărtare de o oră de cale.

Eŭ persona'ŭ am cunoscutŭ bătrênĭ, carĭ apucaseră bariera în apropiăre de Biserica Sânțilorŭ de pe Calea Moșilorŭ.

tuluĭ este în destulŭ de frumósă, de formă patrată și desemnată în celŭ maĭ bunŭ stilŭ italianŭ.

Între alte biserici, carĭ se află în Bucurescĭ treĭ suntŭ așeḑate pe coline și anume : biserica și mônastirea Mitropolieĭ, aceea a luĭ Radu Vodă și a luĭ Michaiŭ Vodă.

Se află în Bucurescĭ doue hanurĭ frumóse și spaţióse, carĭ merită să fiă vĕḑute; ântâiulŭ numitŭ Șerbanŭ Vodă, după numele fondatoruluĭ seŭ și ale căruia veniturĭ suntŭ date mônastireĭ Cotrocenĭ, zidită de acestŭ principe la o depărtare de o milă și jumĕtate de Bucurescĭ; alŭ doilea hanŭ este alŭ Sântuluĭ George ziditŭ de principele Brancoveanu; în mijloculŭ luĭ se află o biserică frumósă înălţată în onórea muceniculuĭ George; veniturile acestuĭ hanŭ se iaŭ de către patriarchulŭ de la Ierusalimŭ (1).

Iașiĭ, scaunulŭ ţeriĭ Moldoveĭ, se află lângă apa Bachluĭuluĭ. Stefanŭ Vodă a mutatŭ aci reședinţa din Suceava. Înainte de acésta Iașiĭ eraŭ unŭ sătuleţŭ de rîndŭ, în care de abia se așeḑaseră treĭ saŭ patru gospodăriĭ. În acestŭ satŭ se afla și o móră alŭ căreĭa morarŭ se chiăma Ión, saŭ după cum i se ḑiceá Iasiĭ. Ștefanŭ Vodă a datŭ têrguluĭ ce a înfiinţatŭ numele acestuĭ omŭ.

Ștefanŭ Vodă a ziditŭ maĭ ântâiŭ biserica Sântuluĭ Nicolae, și după aceea maĭ multe palaturĭ pentru dênsulŭ și pentru boeriĭ luĭ. Radulŭ Voĭvodŭ l'aŭ încungiuratŭ cu zidŭ. Acum se află în acestŭ orașŭ 40 de biserici, lucrate frumosŭ de pétră și de lemnŭ.

Maĭ înainte cu 50 de anĭ făcêndu-se numĕrătóre s'aŭ aflatŭ în Iașĭ 12 miĭ de case; însă arḑêndŭ în maĭ multe rîndurĭ și pustiindu-se de Tatarĭ și de Leșĭ, de abia a maĭ remasŭ astăḑĭ a treia parte (2).

Têrgoviștea se póte trece între orașele renumite din Valachia. Acestŭ orașŭ a fostŭ în vechime scaunulŭ Domnieĭ.

(1) Del Chiaro *op. cit.*

(2) D. Cantemirŭ, *op. cit.*

Din cuvintele luĭ Cantemirŭ cum că înainte cu 50 de anĭ se aflaŭ în Iașĭ 12 miĭ de case ar resulta că acestŭ orașŭ aveá către sfîrșitulŭ seculuĭ alŭ șepte-spre-ḑecelea o populaţiune de celŭ puţinŭ 60 de miĭ suflete, admiţendŭ câte cincĭ suflete de fiă care casă.

După o ḑi de călĕtoriă de la Têrgovişte spre confinele Transilvaniei se află Câmpulungulŭ, unde se face în fiă care anŭ pe la jumătatea luĭ Iulie unŭ têrgŭ însemnatŭ, la care vinŭ neguțătorĭ din maĭ multe părțĭ.

Întorcêndu-se călĕtorulŭ spre câmpŭ dă în calea sa peste oraşulŭ Pitescĭ, vestitŭ pentru vinurile albe şi dulcĭ, carĭ se potŭ trece între cele maĭ bune. De aci póte cine-va să mérgă la Romnicŭ care este scaunŭ episcopalŭ.

Craĭova este reşedința Banuluĭ, ântâia însărcinare politică după principe. Se află aci unŭ hanŭ frumosŭ ziditŭ acum 12 anĭ de către egumenulŭ mônastiriĭ Horezŭ (1).

Călĕtorulŭ italianŭ maĭ citéză între oraşe Buzeulŭ, Focşaniĭ, Gherghița şi Roşiĭ-de-Vede.

Cantemirŭ vorbindŭ despre ținuturile şi têrgurile Moldoveĭ, citéză ca têrgurĭ marĭ: Romanulŭ; — Vasluiulŭ, care era câte odată scaunŭ domnescŭ; — Berladulŭ, care era odinióră fórte mare, iar' acum s'aŭ pustiitŭ şi s'aŭ lipsitŭ de tóte frumusețele luĭ; aci era scaunulŭ Vorniculuĭ din țéra de josŭ; — Galațiĭ, têrgulŭ celŭ maĭ vestitŭ, de comerciŭ pe tótă Dunărea, căcĭ în portulŭ seŭ vinŭ de doue şi de treĭ orĭ pe anŭ corăbiĭ nu numaĭ din cetățile, ce suntŭ pe lângă marea négră, precum din Crimea, Trebisonda, Sinopa şi Constantinopole, ci şi chiar din Egiptŭ şi din Barbaria, carĭ vase se încarcă cu lemne de Moldova, stejarŭ, bradŭ, precum şi miere, céră, untŭ, silitră şi grâŭ.

Alte têrgurĭ maĭ însemnate suntŭ Fălciulŭ, têrgŭ fórte frumosŭ;— Orcheiulŭ, care de şi nu este prea mare dar este frumosŭ şi îndestulatŭ bine; — Soroca, oraşŭ întăritŭ, ântâia cetate despre Leşĭ de când s'a luatŭ Benderulŭ; — Hotinulŭ, cetate pe Nistru, care se socotesce între oraşele cele maĭ marĭ ale Moldoveĭ; — Cernăuțiĭ pe malulŭ Prutuluĭ; Suceava, care odinióră era oraşulŭ de căpeteniă alŭ Moldoveĭ, şi scaunulŭ Domnieĭ şi alŭ Mitropolieĭ; iar, acum este maĭ de totŭ pustiitŭ. Osebitŭ de curtea domnéscă şi de alte case

(1) Del Chiaro, *op. cit.*

marĭ se numeră într'acestŭ orașŭ 40 de bisericĭ de pétră și de lemnŭ și 16 miĭ de case, care maĭ tóte aŭ cădutŭ după ce s'aŭ mutatŭ scaunulŭ domnescŭ de acolo; — Rădăuţiĭ, têrgŭ și scaunŭ episcopalŭ; — Bacăulŭ, têrgŭ într'unŭ ostrovŭ de pe apa Bistriţa, vestitŭ pentru rodirea pomilorŭ; are unŭ vlădică papistășescŭ.

Orașele eraŭ cum eraŭ, și potrivitŭ cu timpulŭ putemŭ dice că câte-va dintre dênsele eraŭ relativŭ bine condiţionate. Se vede însă că satele eraŭ într'o stare deplorabilă. Iată cum se rostesce Raicevicĭ despre dênsele :

«Satele de la câmpŭ suntŭ de comunŭ fórte meschine și înfăţișéză unŭ tabloŭ de desolaţiune și de miseriă. Casele, carĭ se potŭ numi maĭ cu dreptŭ vizuinĭ, suntŭ construite sub pămêntŭ și se chiamă *bordeie*. Din depărtare nu se póte vedé de câtŭ fumulŭ ce ĭasă pe coșurĭ, ĭară de aprópe numaĭ acoperișulŭ care este prea puţinŭ înălţatŭ de la pămêntŭ și este formatŭ din martacĭ acoperiţĭ cu pămêntŭ, astŭ-felŭ că ĭarba cresce pe d'asupra. Locuitoriĭ fugŭ de drumurile marĭ și caută pentru aședarea satelorŭ vre o vale saŭ locŭ înfundatŭ, spre a nu fi vêduţĭ de trecĕtorĭ si spre a se feri de prădărĭ, și de vecsaţiunĭ. *Iacă în ce stare de cădere reduce pe omŭ opresiunea și tirania!*

«Satele de munte suntŭ maĭ vesele; casele suntŭ înălţate de la pămêntŭ și în destulŭ de comode, avêndŭ staule și magazine pentru păstrarea provisiunilorŭ».

Cu alte cuvinte acum una sută de anĭ satele de câmpiă eraŭ o aglomeraţiune de bordeie. Cum se face că după timpŭ de unŭ vécŭ; după ce ţéra acésta a luatŭ o prefacere mare, totușĭ să aĭbĭ durerea să vedĭ atâtea sate, carĭ aŭ asemĕnare cu cele descrise de Raicevicĭ! Astădĭ ca și atuncĭ, satele de munte suntŭ multŭ maĭ vesele și necomparabilŭ în stare maĭ bună.

«În orașe, observéză acelașĭ autorŭ, este óre cum unŭ felŭ de poliţiă. Principiĭ, carĭ se îngrijescŭ ca să fiă pâne și carne în abundenţă, se îmbracă tiptilŭ și visitéză orașulŭ. Nóptea se află în diverse cuartiere păzitorĭ fixĭ, afară de aceia, carĭ se preumblă pentru a întimpina foculŭ și a prinde hoţiĭ. Suntŭ telalĭ publicĭ, carĭ ve-

stescŭ ca să se mĕture stradele, să se mĕture coşurile, şi carĭ publică ordinile şi regulamentele cele noĭ. Nóptea fiă care este îndatoratŭ să umble cu unŭ felinarŭ şi cârcĭumele trebuescŭ închise. Oficialiĭ abusândŭ de autoritatea lorŭ comitŭ totŭ felulŭ de vecsaţiunĭ şi de asuprirĭ sub pretestŭ de a manţiné ordinea».

II.

Naţionalitatea română. — Limba. — Populaţiunea. — Deprinderile Românilorŭ. — Ospitalitatea. — Costume. — Vieţuirea. — Ocupaţiunĭ. — Fabrica de sticlă de la Têrgovişte. — Tipografia mitropolituluĭ Antimŭ.

Valachiĭ, ḑice Del Chiaro, se numescŭ în limba lorŭ *rumanĭ* şi patria lorŭ ţéra *rumanescă;* ĭară limba lorŭ *limba rumanéscă.* În faptŭ dacă ar maĭ fi cine-va, care să se îndoiéscă, că naţiunea română modernă se trage de la romaniĭ, carĭ aŭ colonisatŭ Dacia. considerese cu atenţiune limba vorbită de acéstă populaţiune şi se va încredinţa că este o limbă curatŭ derivată de la latina. Este adevĕratŭ, că în limba română s'aŭ strecuratŭ cuvinte grece, turce, ilirice, ungare, ş. a., de acésta însă nu se póte mira cine-va când se gândesce la vecinătatea şi la comerciulŭ ce aŭ avutŭ şi aŭ româniĭ cu aceĭ populĭ (1).

«Călĕtorulŭ italianŭ, care are pentru noĭ o simpatiă particulară, face câte-va observaţiunĭ, carĭ din norocire nu maĭ suntŭ adevĕrate pentru timpulŭ de astăḑĭ, dacă, în totŭ casulŭ, vorŭ fi adevĕrate pentru timpulŭ acela. Vorbindŭ despre vênatŭ ḑice că se bucură de cea maĭ mare linisce din partea acestĕ naţiunĭ prea multŭ dată la o viaţă oţiósă şi care de abia se îngrijesce de hrana sa ḑilnică. Nu dóră că româniĭ nu suntŭ deşteptĭ şi curagioşĭ, în câtŭ să se pótă lupta cu orĭ-care naţiune resbelnică, însă neprecurmatele greutaţĭ şi dărĭ, carĭ trebuescŭ plătite în maĭ multe rîndurĭ peste anŭ, ĭ-a schimbatŭ întru atâtŭ, în câtŭ din vechea valóre romană nu le-a rămasŭ de câtŭ numele».

(1) Del Chiaro, *op. cit.*

Se vede că românii eraŭ fórte apĕsațĭ, că-cĭ maĭ josŭ simpaticulŭ italianŭ adaugă : «Nesfîrșitele greutățĭ aŭ redusŭ pe o bună parte «dintre românĭ la desperata resoluțiune de a-șĭ părăsi țéra și a fugi «aiurea, carĭ în părțile Turcieĭ de dincolo de Dunăre, carĭ în Tran«silvania, unde sciŭ cu siguranță că numĕrulŭ românilorŭ este maĭ «mare de câtŭ în Valachia.

«În câtŭ pentru a eși din Valachia, este ușorŭ pentru aceia carĭ «cunoscŭ óre carĭ pasurĭ prin munțĭ, carĭ ducŭ în Transivania. În «totŭ casulŭ fugariĭ se ferescŭ de guardiĭ pe carĭ româniĭ i numescŭ «*plăiașĭ*, fiindŭ că -șĭ espunŭ viéța când suntŭ prinșĭ fără pașapor«tulŭ principeluĭ».

Și apoĭ ne maĭ mirămŭ cum de nu s'a îmmulțitŭ populațiunea de óre-ce suntŭ seculĭ de când româniĭ aŭ fostŭ atâtŭ de apĕsațĭ în câtŭ aŭ fostŭ silițĭ să fugă peste Dunăre și în Transilvania. Și în alte țerĭ va fi fostŭ lumea apĕsată; se vede însă că la noĭ se trecuse peste tóte limitele de óre-ce străiniĭ suntŭ cuprinșĭ de mirare despre suferințele și greutățile ce înduraŭ româniĭ.

Cu privire la deprinderile nóstre; la ospitalitatea caracteristică a poporuluĭ românŭ; la felulŭ seŭ de viețuire; la aplecarea sa spre totŭ felulŭ de industriĭ, Del Chiaro dă notițe atâtŭ de interesante în câtŭ am credutŭ de cuviință a face estractulŭ următorŭ din cartea sa, încredințatŭ că totŭ românulŭ va ceti cu plăcere impresiunile unuĭ străinŭ asupra străbunilorŭ seĭ de acum aprópe doue sute de anĭ.

«Româniĭ suntŭ de temperamentŭ bunŭ, făcuțĭ bine, robuștĭ și ducŭ la ostenélă, cu care se deprindŭ din copilăriă, maĭ cu sémă cu călăria. Și despre acésta mi-aducŭ aminte că amŭ vĕdutŭ cu cea maĭ mare curiositate trecêndŭ pe dinaintea ferestrelorŭ mele trupe de caĭ, carĭ se duceaŭ diminéța și séra să bea apă la rîŭ și carĭ aveaŭ dreptŭ conducĕtorŭ unŭ copilŭ călare în vrîstă de 7 până la 8 anĭ. Aceea ce mĕ făcea să rîdŭ era supĕrarea și plânsulŭ copiluluĭ când vre unŭ calŭ apucândŭ pe altă stradă, nu se întorceá cu tóte țipetele și înjurăturile luĭ.

«Cu privire la religiune, uniĭ dintre românĭ aŭ puțină pietate și

maĭ puţină devoţiune. De altă parte suntŭ fórte esacţĭ întru a face cruce de maĭ multe orĭ când trecŭ pe dinaintea vre uneĭ bisericĭ saŭ a vre uneĭ icóne. Observéză cu atâta rigurositate posturile în câtŭ nu voiescŭ se audă de dispensă acordată de canóne în casurĭ de bólă saŭ altă necesitate. În postulŭ celŭ mare eĭ mănâncă pesce numaĭ de doue orĭ, la Buna-Vestire şi la Floriĭ; se abţinŭ de vinŭ şi de uleiŭ.

«În Valachia nu se obicĭnuescŭ ospĕtăriile, ca în alte ţerĭ din Europa, şi maĭ cu sémă în Italia, astŭ-felŭ în câtŭ străiniĭ, carĭ vorŭ să aibă vinŭ trebue să trimită să-lŭ cumpere de la taverne care se chiamă pe românesce *cârcĭuma*. Cârcĭuma este o cantină subterană unde femeĭ bĕtrâne vêndŭ vinŭ, ţinêndŭ pe lângă dênsele câte-va femeĭ tinere. Acésta este causa că în Valachia este ruşine mare când unŭ omŭ maĭ civilisatŭ, şi maĭ cu sémă străiniĭ, ar intra în vre-o cârcĭumă. În aceste cârcĭumĭ ţeraniĭ care vinŭ la têrgŭ să vêndă producte pentru a căştiga puţinĭ banĭ cu carĭ să-şĭ întîmpine nevoile familieĭ şi să plătéscă dările, suntŭ îmbĕtaţĭ şi furaţĭ şi adesea li se ĭa şi haina de pe dênşiĭ. Trebue să spuiŭ că asemenea casurĭ se întêmplă rarŭ şi nu în tóte locurile.

«Înainte de tóte trebue să acordămŭ naţiuneĭ române unŭ atributŭ de laudă, care o deosebesce şi o distinge de multe alte naţiunĭ; şi care consistă în amórea ce aŭ româniĭ pentru străinĭ şi religiositatea cu care eĭ observéză ospitalitatea.

«Diceamŭ maĭ susŭ, că în Valachia nu se află ospĕtăriĭ; dară cu tóte acestea, unŭ călĕtorŭ care ajunge, maĭ cu sémă nóptea, la vre-o cârcĭumă de satŭ, este primitŭ cu plăcere de stăpânulŭ caseĭ şi i se cedéză chiar patulŭ pentru a se repausa; i se dă de mâncare, i se îngrijescŭ caiĭ şi la sfîrşitŭ se mulţumesce cu unŭ preţŭ fórte micŭ pentru vinŭ şi pentru fênŭ, fără să maĭ céră ce-va pentru patŭ şi mâncare. Dacă călĕtorulŭ ajunge în vre unŭ oraşŭ, şi maĭ cu sémă în reşedinţa principeluĭ, este primitŭ cu tótă curtenia după calitatea persóneĭ, chiar dacă nu ar avé scrisorĭ de recomandaţiune; i se dă locuinţă gratuitŭ şi i se trimite de către vre unŭ nobilŭ pâne, vinŭ, şi bucate în totŭ timpulŭ câtŭ rĕmâne în

orașŭ. La întêmplare ca străinulŭ să rĕmână timpŭ maĭ îndelungatŭ și să aibă óre care abilitate, în specialŭ pentru limba italiană, latină, germană ș. a., i se ofere locŭ de către vre unŭ nobilŭ pentru a instrui pe copiĭ. Străinulŭ este și maĭ bine primitŭ când este chiămatŭ de principe saŭ de vre unŭ nobilŭ de rangulŭ ântâiŭ; în asemenea casŭ este primitŭ la fruntariĭ de către căpitanulŭ respectivŭ, care-ĭ dă unŭ conducĕtorŭ dintre soldațiĭ fruntarielorŭ. Soldatulŭ are pe peptŭ o placă de metalŭ, pe care se aflâ întipărite armele Valachieĭ; acestuia se supunŭ autoritățile din sate și procură străinuluĭ tóte trebuinciósele precum locuință, hrană, caĭ și căruță până la altŭ satŭ; cu chipulŭ acesta călĕtoresce din satŭ în satŭ până la reședința princiară. Aci străinulŭ pe lângă locuință primesce ḑilnicŭ porțiune de carne, pâne și lumînărĭ, o retribuțiune mensuală de la tesaurŭ, adică de la casa publică. Afară de alte daruri ce dă principele la ḑile marĭ, maĭ cu sémă străinilorŭ, carĭ suntŭ înpiegațĭ la curte, maĭ dă fiă căruia dintre dênșiĭ la Pascĭ postavŭ pentru a-șĭ face veștminte de véră.

«Îmbrăcămintea Valachilorŭ este aceeașĭ ca și a turcilorŭ, afară de beretonŭ care este ca celŭ polonesŭ, adică îmbrăcatŭ împrejurŭ cu pele négră de mielŭ, lată de patru degete, și între aceste peĭ suntŭ maĭ căutate acele de Moscva. Aceia, carĭ se bucură de cele d'întâiŭ demnitățĭ înlocuiescŭ mielulŭ cu pelea de samurŭ. Toțĭ pórtă pĕrulŭ scurtŭ, afară de preoțĭ și călugărĭ, cari-lŭ pórtă lungŭ. Ceĭ maĭ mulțĭ dintre românĭ pórtă barbă. Îmbrăcămintea femeilorŭ este o amestecătură de haine grece și turce, însă nu-șĭ acopere figura. Femeile măritate 'șĭ acoperŭ capulŭ cu unŭ vĕlŭ albŭ; cele doue căpătâie ale vĕluluĭ atârnă pe spate. Fetele pórtă pĕrulŭ împletitŭ în formă de códe, prinse cu ace lungĭ când se punŭ în giurulŭ capuluĭ. În ḑilele de serbătóre se îmbracă fórte bogatŭ și pórtă giuvaerurĭ prețióse, între carĭ și unŭ colanŭ compusŭ din monete de aurŭ de mărime diferită până la valóre de ḑece ungherĭ una. Copilele maĭ sărace pórtă salba de monete de argintŭ, după puterea lorŭ.

«Femeile cu avere și nobile se preumblă prin orașŭ în căruță cu

douĭ caĭ, carĭ aŭ pe pę̆ptŭ unŭ felŭ de peptarŭ de postavŭ verde saŭ turchesŭ însă nu roșu, acéstă colóre fiind reservată pentru familia princiară. Cucierulŭ nu șede pe lădița dinainte, ci călare pe calulŭ din stânga. În întrulŭ căruțeĭ (când nu este făcută pe nemțesce) nu se află lădițe saŭ altŭ ce-va pentru ședutŭ; ómeniĭ ședŭ pe tapete și pe perine lungĭ acoperite cu velințe. Servitórea, care merge cu dómna sa, și care obicĭnuitŭ este o femeă bătrână, nu are perinĭ și ṣede pe chichița trăsureĭ în fața stăpâneĭ sale. Nobiliĭ umblă prin orașŭ călare și cu o suită de servitorŭ după calitatea ce aŭ; când întră în curtea palatuluĭ, descalecă și înainte de a se urca pe scara Curțiĭ 'șĭ scotŭ cismele și punŭ în locu-le papucĭ. Se păstrézá aceiașĭ ceremoniă când se visitéză vre-unŭ nobilŭ, și acésta pentru că dacă persóna care merge să faca visită este de unŭ rangŭ deosebitŭ și de națiune orientală, i se dă să ṣeḑa loculŭ d'întâiŭ, adică la capulŭ patuluĭ, unde stă cu picióreIe încrucișate și rezimatŭ de perinile așeḑate de a lungulŭ ziduluĭ. Patulŭ nu este mișcătorŭ ca ale nóstre; capulŭ și marginea suntŭ fixate în zidŭ; se așterne numaĭ séra când este timpulŭ culcăriĭ; ĭar' peste ḑiuă așternutulŭ stă strînsŭ la capulŭ patuluĭ acoperitŭ cu o pânză fórte subțire cu florĭ de mătase, ĭar' restulŭ patuluĭ se acopere cu unŭ tapetŭ până josŭ; pe d'asupra se află unŭ materassŭ (saltea) umplutŭ cu bumbacŭ și căptușitŭ cu damascŭ saŭ cu altă stofă scumpă indiană saŭ turcéscă.

«În fiă care cameră se află o sobă, care este unŭ felŭ de căminŭ cu o usciórá ovală pe unde se punŭ lemnele. Căldura din sobă trece într'unulŭ saŭ doue olane, care suntŭ rotunde saŭ patrate și câte odată cu ornamente de gipsŭ. Tapețeriĭ saŭ alte obiecte de ornamentŭ nu se întrebuințéză în Valachia, afară de icónă care este atêrnată la părete pe o bucată de damascŭ saŭ de brocartŭ. Mescióra, dacă nu este făcută din vre unŭ lemnŭ rarŭ, este în totŭ-de-una acoperită cu unŭ tapetŭ și așeḑată în colțulŭ cameréĭ.

«Fiindŭ-că româniĭ nu întrebuințéză scaune, pe lângă perețiĭ camerilorŭ se afla unŭ felŭ de băncĭ cu spate acoperite cu postavŭ,

care numaĭ la curte este roșu. Spatele este în destulŭ de înaltŭ pentru ca cine-va să se pótă rezima.

«Masa se pune obicĭnuitŭ în sala, care se chiamă de românĭ *casa mare*. Cu tóte acestea orĭ-ce casă de nobilŭ are unŭ felŭ de terață saŭ de belvedere, care are o vedere deliciósă în grădină și unde se prândesce véra la recóre. Masa sémĕnă cu una din acele ce se află în refectoriile religioșilorŭ; românĭĭ nu întrebuințéză mese ovale saŭ rotunde în mijloculŭ caseĭ. Comesenii se așédă de amêndoue părțile meseĭ pe băncĭ, carĭ se acoperŭ cu tapete în casŭ de a fi persóne invitate. Stăpânulŭ caseĭ șede pe bancă; loculŭ din capulŭ meseĭ fiindŭ reservatŭ dómneĭ sale saŭ pentru vre-o persónă însemnată. Albiturile de masă suntŭ de pânză de bumbacŭ fórte subțire. Când se întêmplă ca șervetele să nu fiă de ajunsŭ, se pune în prejurulŭ meseĭ o bucată de pânză lată ca de unŭ cotŭ și cu acésta se servesce fiă care. Până să se aducă bucatele la masă, comesenii vorbescŭ cu stăpânulŭ caseĭ în camera sa, unde se dă fiă căruia mătăniĭ; după aceea se spală pe mânĭ și fiă care scóte haina cea lungă, pe care o pune pe umerĭ și mănecele sale atêrnă pe spate; acésta este unŭ actŭ de conveniență, care se practicéză de invitațĭ. Dacă se află vre unŭ preotŭ de față, dice *Tatălŭ nostru* în limba grécă saŭ ilirică, și după acésta bine-cuvintéză masa. Fiă care șede după regulă; după ce preotulŭ a întinsŭ cu o bucățică de pâne în vre unŭ felŭ de bucate, fiă care se închină, făcêndŭ o reverință cătră patronulŭ caseĭ, și începe a mânca. Dacă în diua aceia este vre o serbătóre mare, fiă care 'șĭ dice *la mulțĭ anĭ* și în cele din urmă stăpânulŭ caseĭ când bea celŭ d'întâiŭ pacharŭ cu vinŭ, face o asemenea urare invitațilorŭ sĕĭ. La românĭ nu este obiceiŭ să se céră de beutŭ; fiă care aștéptă până ce bea stăpânulŭ caseĭ și apoĭ cu acelașĭ paharŭ bea toțĭ invitațiĭ, obiceiŭ cu care anevoĭă se potŭ deprinde străiniĭ din țerile maĭ civilisate.

«Mâncările lorŭ suntŭ în destulŭ de copióse, însă nu în destulŭ de potrivite; și aceea ce este maĭ rĕŭ, este că maĭ în totŭ-de-una se mânâncă recĭ, pentru că cuhnia este departe de casă. Româniĭ nu mănâncă brósce, nicĭ brósce țestóse, nicĭ melcĭ; cu tóte acestea

în timpulŭ nostru s'a întrodusŭ obiceĭulŭ de a se mânca melcĭ, şi acum i mănâncă cu atâta gustŭ, maĭ cu sémă în postŭ, în câtŭ se trimitŭ soldaţĭ în grădina părinţilorŭ noştri Franciscanĭ din Têrgovişte ca să caute pentru cuhnia principeluĭ.

«După masă comesenii trecŭ în camera unde aŭ luatŭ rachiŭ; aci li se dă să se spele pe mâinĭ şi în gură; pentru acestŭ sfîrşitŭ se întrebuinţéză lighiane de aramă costorite şi cu capaculŭ perforatŭ, după moda turcéscă. Se bea apoĭ câte unŭ pacharŭ de vinŭ şi se aduce caféua dându-se ciubucŭ acelora, carĭ dorescŭ. În cele din urmă invitaţiĭ 'şĭ punŭ haina de désupra, mulţumescŭ patronuluĭ, şi încalecă ducêndu-se fiă care pe la casele lorŭ ca să dórmă fiindŭ-că în Valachia ómeniĭ dormŭ după mâncare nu numaĭ când suntŭ ḑilele lungĭ, darŭ şi ĭarna. Domniĭ aceştia béŭ în destulŭ de bine; şi vinulŭ de şi trage la somnŭ dar nu îngreuiéză capulŭ.

«Femeile române aŭ superstiţiile lorŭ; aşa de exemplu când se ivesce ciuma în Valachia, ele în termenŭ de 24 ore, torcŭ, ţesŭ şi cosŭ o cămaşă de cânepă, pe care o ardŭ în miḑloculŭ uneĭ curţĭ creḑêndŭ că cu modulŭ acesta s'a depărtatŭ molima.

«Se spală copii în tóte ḑilele până la etatea de şépte saŭ optŭ anĭ; de aci înainte începŭ a se spala singurĭ. Mancele le facŭ o cruce négră cu noroiŭ pe frunte pentru ca să nu se deóchie.

«Légănele nu se obicĭnuescŭ în Valachia. Mancele culcă copii într'o pânză patrată acoperită cu postavŭ roşu peste care se pune salteluţa, perinile şi plapoma, ş.a. La fiă care colţŭ alŭ acesteĭ pânze se află unŭ căpĕtâiŭ de sfóră grósă înfăşurată cu postavŭ roşu; se adună cele patru căpĕtâie, se înódă şi se atêrnă de unŭ cuiŭ bătutŭ lângă patulŭ mănciĭ. Când se deşteptă copilulŭ, manca-lŭ mişcă până ce adórme din noŭ.

«Politeţa este practicată în casele românescĭ; ca să spunŭ adevĕrulŭ, este o plăcere nespusă cândŭ întră cine-va în acele camere, prin carĭ suntŭ împrăsciate totŭ felulŭ de erburĭ mirositóre, precum pelinŭ, rută, salvie, mintă şi altele asemenĭ, carĭ rĕspândescŭ unŭ mirosŭ pre câtŭ de plăcutŭ pre atâtŭ de sănătosŭ.

«Româniĭ detestéză obiceĭulŭ acelorŭ naţiunĭ, carĭ ţinŭ în camere

vase pentru trebuințele nopturne; eĭ chiar ĭarna esŭ nóptea încălḑițĭ și se ducŭ la loculŭ comunŭ, espuindu-se a se înbolnăvi după cum se întêmplă adesea.

«Asemenea aŭ o aversiune particulară contra obiceĭuluĭ de a se deschide cadavrele saŭ de a li se face anatomia De aceea chirurgiĭ veniţĭ de curêndŭ în ţéră să fiă cu luare aminte în acéstă privinţă, că-cĭ într'altŭ felŭ se vĕdŭ espușĭ a fi trataţĭ de spurcaţĭ și nu-ĭ maĭ chiamă nimenĭ nicĭ chiar pentru o simplă luare de sânge.

«Românĭĭ, și în specialŭ femeile, cunoscŭ multe remediĭ simple, așa în câtŭ la casurĭ de vre o infirmitate sciŭ să le întrebuinţeze fără să maĭ chiăme mediculŭ. Cu tóte acestea persónele prudente respectéză doctorulŭ. Mediculŭ principalŭ este fórte bine plătitŭ din tesaurulŭ publicŭ, cu dóue miĭ realĭ pe anŭ, afară de porţiunile ḑilnice de carne, pâne, luminărĭ, céră, săŭ, ș.a., carĭ se daŭ pentru servitoriĭ sĕĭ, și de numerósele darurĭ ce primesce din tóte părţile. Daca vre unŭ nobilŭ se însănătoșéză curêndŭ, mediculŭ primesce o bună resplătire în banĭ și unŭ calŭ frumosŭ.

«Românĭĭ suntŭ fórte recunoscĕtorĭ pentru serviciele ce li se facŭ, maĭ cu sémă de către străinĭ; din contra, suntŭ fórte vindicativĭ pentru vre unŭ afrontŭ ce li se face și uĭtă fórte anevoĭă. Suntŭ fórte curtenitorĭ între dênșiĭ, întrebându-se și dorindu-șĭ sănătate când se întâlnescŭ. Când se întâlnescŭ douĭ inșĭ, de aceeașĭ condiţiune, după ce-șĭ strîngŭ mâna dréptă, se îmbrăţișéză, maĭ cu sémă când nu s'aŭ vĕḑutŭ de multŭ timpŭ; după aceea amêndoĭ se descoperŭ.

«Dacă se întâlnesce unŭ superiorŭ cu unŭ inferiorŭ, celŭ din urmă sărută mâna superioruluĭ, atingêndu-o de frunte. Femeile încă suntŭ civile și fórte respectuóse, și după ce sărută mâna o atingŭ cu mănușa. Vorbescŭ de femeile din clasa de mijlocŭ, că-cĭ nobilele sunt fórte reservate. Și fiindŭ-că vorbimŭ de sărutarea mâniĭ, vomŭ adăogi că orĭ când se bate unŭ servitorŭ pentru vre o culpă, acesta după bătaiă sărută mâna stăpânuluĭ sĕŭ, promiţêndŭ că pe viitorŭ 'lŭ va servi cu maĭ multă punctualitate. Am observatŭ că orĭ cândŭ o persónă maĭ de distincţiune trece pe unde-va și află femeĭ șeḑêndŭ, acestea se scólă în susŭ spre semnŭ de reverinţă.

«Ocupaţiunea cea maĭ ordinară a femeilorŭ este ţesutulŭ. Argelele lorŭ sunt în pămêntŭ şi pânza este fórte ângustă, avêndŭ o lăţime de abia de treĭ cuarte. Din pânză se facŭ cămeşĭ, pe carĭ le pórtă lungĭ până la pămêntŭ şi pantalonĭ de pânză pe carĭ i întrebuinţéză toţĭ fără deosebire, şi cu carĭ se culcă nóptea în toţĭ anotimpiĭ. Cingĕtórea lorŭ este o făşiă lată de o palmă ale căreĭa căpĕtâie suntŭ lucrate cu florĭ de mătase de diferite nuanţe. Fiă care nobilă ţine sclavele sale ţigance, d'impreună cu alte fete, în camera sa unde lucréză neîncetatŭ batiste, dintre carĭ unele suntŭ făcute cu florĭ de mătase ĭar' altele cu firŭ de aurŭ. Asemenea obiecte se daŭ ca darŭ la vre o ocasiune solemnă saŭ la vre o visită extraordinară, precum bunăóră a vre unuĭ prelatŭ, căruĭa după ce i se dă darulŭ i se sărută mâna. Şi cu acéstă ocasiune voiŭ spune că femeile nu lucréză vinerea cu aculŭ; până şi catolicele născute în ţéră observéză acéstă deprindere superstiţiósă.

«În câtŭ despre naţiunea română în generalŭ, este de ajunsŭ să trăiéscă cine-va în acéstă ţéră, pentru a se încredinţa că româniĭ suntŭ înzestraţĭ cu celŭ maĭ bunŭ naturalŭ şi fórte capabilĭ d'a reuşi în tóte profesiunile la carĭ se aplică numaĭ să fiă maestriţĭ. Eĭ suntŭ din fire fórte agilĭ la călăriă; îndemănaţĭ la mănuirea armelorŭ şi s'arŭ folosi fórte multŭ când arŭ fi instruiţĭ în arta militară. Câtŭ despre alte arte mecanice eĭ reuşescŭ de minune întru tóte. 'Şĭ însuşescŭ orĭ-ce vĕdŭ, şi nu este manufactură, saŭ de modă turcéscă, saŭ de cele întrebuinţate de noĭ, pe care eĭ să nu o imiteze îndestulŭ de bine. Mĭ-aducŭ aminte că am vĕḍutŭ unŭ servitorŭ tinerŭ din casa Cantacuzinŭ, care se deprinsese atâtŭ de bine să desemneze cu condeiulŭ, în câtŭ desemnurile făcute de dênsulŭ păreaŭ gravate pe aramă. În depărtare de dóue mile italiane de la Têrgovişte se află cuptóre pentru fabricarea sticleĭ; sticlele suntŭ îndestulŭ de limpeḑĭ şi netede cu tóte că colórea lorŭ este azuriă. Se aduce sticlăriă maĭ albă din Polonia, însă este plină de defecte astŭ-felŭ în câtŭ nu se póte compara cu aceea care se fabricéză în Valachia. Cu tóte acestea nobiliĭ, ca şi străiniĭ, carĭ suntŭ deprinşĭ a cheltui banĭ mulţĭ, se aprovisionéză cu cristalurĭ de diferite calităţĭ, carĭ

se aducŭ din Veneţia pe calea Constontinopoleĭ, cum şi cu sticlăriĭ de Boemia, carĭ se aducŭ de neguţătorĭ de dóue orĭ pe anŭ de la Lipsca d'impreună cu alte mărfurĭ.

«Ca să revin la ingeniósa capacitate a românilorŭ, ţinŭ să spunŭ, că eĭ sciŭ să imiteze orĭ ce felŭ de manufactură nu atâtŭ de moda turcéscă câtŭ de cea italiană, germană, francesă, ş. a. Am vĕḑutŭ săpăturĭ atâtŭ în lemnŭ, câtŭ şi în aramă, pentru trebuinţele tipografieĭ, alŭ căreia directore în timpulŭ meŭ era Monseniorele Antimŭ, archiepiscopŭ mitropolitŭ alŭ Valachieĭ, giorgianŭ de naţionalitate, care de şi cădutŭ în sclavia în copilăria sa, totuşĭ întrebuinţândŭ cu cea maĭ ingeniósă industrie acele talente cu carĭ fusese dotatŭ de celŭ Prea Înaltŭ, sciu să ajungă la acelŭ gradŭ supremŭ de demnitate eclesiastică în Valachia. Vomŭ vedé maĭ la urmă cum şĭ-a perdutŭ scaunulŭ, şi eŭ credŭ că lectorele nu va puté să citéscă fără să lăcremeze tragiculŭ şi funestulŭ sfîrşitŭ alŭ aceluĭ demnŭ şi virtuosŭ archiepiscopŭ.

«Tipografia care există în mônastirea archiepiscopatuluĭ saŭ la mitropolia Valachieĭ are frumóse şi bune caractere arabice, grece, române şi ilirice. Tipografiĭ suntŭ de naţiune română, învĕţaţĭ de persóne, carĭ şi ele învĕţaseră arta tipografică de la menţionatulŭ archiepiscopŭ. Între alte opere, carĭ în ḑiua de astăḑĭ s'aŭ tipăritŭ în Valachia suntŭ şi următórele :

Vechiulŭ şi *noulŭ testamentŭ*, tradusŭ în românesce de doĭ fraţĭ nobilĭ românĭ din familia Greceanu. Tipărirea acesteĭ opere s'a începutŭ la 1688 în timpulŭ domnieĭ luĭ Şerbanŭ Cantacuzinŭ şi s'a terminatŭ în ḑilele principeluĭ Constantinŭ Brancoveanu.

Epistole şi *Evangeliĭ* pentru trebuinţa bisericeĭ, tipărite în limba română.

Psaltirea în limba ilirică şi cea română.

Antifone, tropare şi *imnurĭ* pentru totŭ anulŭ, tipărite maĭ ântâiŭ în ilirică şi apoĭ în grecesce.

Diferite cărţĭ de *Oraţiunĭ*, în grecesce şi românesce.

Alexandria saŭ istoria luĭ Alexandru Macedonŭ, în românesce.

Maximele orientalilorŭ traduse în italiană din cea francesă de mine însu-mĭ, apoĭ traduse în grecesce și în românesce.

Deosebite *Panegirice* în lauda sântuluĭ Stefanŭ și a sântuluĭ Constantinŭ.

Istoria judaică, în limba grécă de Alexandru Mavrocordatŭ.

III.

Scólele; — Educațiunea; — Moravurile; — Imbrăcămintea. — Causele stăriĭ sociale și economice a țeranilorŭ cătră sfîrșitulŭ celuĭ de alŭ treĭlea pătrarŭ alŭ seculuĭ alŭ optŭ-spre-decelea.

Trecuseră aprópe treĭ pătrare de seculŭ de când Del Chiaro visitase România și până la sosirea luĭ Raicevicĭ. Cetindŭ cele scrise atâtŭ de unulŭ câtŭ și de celŭ-l-altŭ cu privire la starea nóstră culturală, socială și economică, m'amŭ încredințatŭ că relațiunile luĭ Raicevicĭ merită de a fi cunoscute, cu tóte că vorbesce maĭ despre aceleașĭ lucrurĭ ca și predecesorulŭ seŭ. M'amŭ decisŭ ca să estragŭ acéstă parte din cartea luĭ Raicevicĭ, maĭ cu sémă pentru că autorulŭ acesta este după mine unŭ observatorŭ distinsŭ, unŭ omŭ versatŭ în cestiunile economice și sociale, și observațiunile sale suntŭ atâtea documente prețióse pentru noĭ româniĭ.

«Limba română fusese înlocuită în vechime cu cea slavă pentru celebrarea oficiuluĭ divinŭ. Nicĭ preoțiĭ, nicĭ poporulŭ nu înțelegeaŭ acéstă limbă străină. Principele Constantinŭ Mavrocordatŭ întroduse limba română în biserică. Frațiĭ Grecianu aŭ tradusŭ biblia în limba națională. În multe bisericĭ, în carĭ oficiéză călugărĭ grecĭ, liturgia se face în limba grécă. În Bucurescĭ și Iașĭ se află unŭ seminarŭ pentru preoțĭ și alte scóle publice; profesoriĭ suntŭ grecĭ; învéță gramatica și esplică logica luĭ Aristotele. Se află în scóle unŭ profesore de limba latină și francesă; cea din urmă este fórte la modă și suntŭ chiar dómne, carĭ o vorbescŭ.

«În Bucurescĭ se află o tipografiă grécă și română înființată la începutulŭ acestuĭ seculŭ de cătră unŭ archiepiscopŭ de națiune

grecŭ. Téscurile suntŭ întrebuințate pentru a tipări cărțĭ de liturgiă.

«Orĭ ce altă sectă saŭ religiune este tolerată și póte să-șĭ eserciteze publicŭ funcțiunile sale sacre. În Valachia se află deosebite mônastirĭ de franciscanĭ observanțĭ, carĭ depindŭ de episcopulŭ de la Nicopoli în Bulgaria. În Bucurescĭ se maĭ află o biserică luterană și sinagoga ebreilorŭ. Aceștia fiindŭ fórte numeroșĭ, aŭ dobênditŭ voĭă să facă sinagoge în maĭ multe locurĭ.

«În starea actuală a Europeĭ creștine, o parte bună a educațiuniĭ publice este în mâna cleruluĭ. Clerulŭ în Dacia fiindŭ ignorentŭ este firescŭ, ca poporulŭ să nu fiă luminatŭ. Afară de acésta opresiunea face pe ómenĭ bănuitorĭ și prin urmare pentru a nu fi înșelațĭ se facŭ înșelătorĭ. Fugŭ câtŭ potŭ de muncă, fiindŭ-că sciŭ din esperiență, că cu câtŭ aŭ maĭ multŭ cu atâtŭ trebue să contribuiéscă maĭ multŭ. De aci vine că locuitoriĭ nu se aplică la nicĭ o industriă nouă și neîngrijescŭ chiar și pe cea maĭ necesară, adică agricultura. De altă parte pămêntulŭ este atâtŭ de roditorŭ în câtŭ cu puțină ostenélă 'șĭ procură cele necesariĭ pentru susținere. Tóte artele mecanice suntŭ saŭ în mâna țiganilorŭ saŭ a străinilorŭ din localitățile vecine care le esercitéză cu folosŭ fiindŭ-că se bucură maĭ adesea de o maĭ mare protecțiune de câtŭ pămêntenii.

«Deveniţĭ leneșĭ din causa împrejurărilorŭ, suntŭ indiferințĭ până și în aceea ce privesce hrana lorŭ. Eĭ preferă făina de porumbŭ fiindŭ-că le vine maĭ ușorŭ să facă o mămăligă de câtŭ să dospéscă și să cócă pânea de grîŭ. Obicĭnuitŭ locuitoriĭ mănâncă mămăligă cu sare, orĭ cu lapte și cu brânză próspĕtă, orĭ cu pesce săratŭ, mâncare, care le place fórte multŭ fiindŭ-că le face poftă de vinŭ și de rachiŭ. Este învederatŭ, că unŭ astŭ-felŭ de regimŭ și cu întrebuințarea nemoderată a femeilorŭ, la carĭ se daŭ din copilăriă, trebue să slăbéscă și să enerveze corpulŭ. Mulțimea serbătorilorŭ contribuesce multŭ la desvoltarea trândăvieĭ; trândăvia conduce la vițiurĭ vătămătóre și rușinóse.

«Locuitoriĭ de la câmpŭ suntŭ în generalŭ maĭ micĭ, maĭ debilĭ și trăiescŭ maĭ puținŭ de câtŭ ceĭ de la munte. La acésta contribuesce aerulŭ care este maĭ puținŭ sănătosŭ, apele marĭ, locuințele în pă-

mêntŭ, vecsaţiunile guvernuluĭ şi ale turcilorŭ trecĕtorĭ, la carĭ suntŭ maĭ espuşĭ, şi maĭ pre susŭ de tóte bólele venerice, carĭ suntŭ fórte împrăsciate. La munte se află ómenĭ făcuţĭ bine şi cu faţa sănătósă, tarĭ şi curagioşĭ. Le place vênătórea şi atacă cu curagiŭ celŭ maĭ selbaticŭ ursŭ din Carpaţĭ, şi în generalŭ trăiescŭ multŭ. Locuitoriĭ din Banatulŭ Craioveĭ suntŭ reputaţĭ ca bravĭ şi s'aŭ distinsŭ, sub numele de voluntarĭ românĭ în tóte cele din urmă resbele dintre turcĭ, austriacĭ şi ruşĭ. Unŭ călugărŭ din celebra mônastire de la Argeşŭ a fostŭ celŭ d'ântâiŭ, care a luatŭ armele în favórea ruşilorŭ în resbelulŭ trecutŭ.

«Îmbrăcămintea ordinară a românilorŭ este unŭ cortelŭ saŭ şubă de dimiă albă, şi iţarĭ lungĭ, de aceiaşĭ stofă, lucrată de femeile lorŭ. Capulŭ şi-lŭ acoperŭ cu o căciulă de pele de mielŭ. Munteniĭ pórtă o glugă de pănură care le servesce pentru a-şĭ păstra merindele şi pentru a-şĭ acoperi capulŭ când plóă. Iarna câmpeniĭ pórtă unŭ cojocŭ de pele de óie şi munteniĭ saricĭ, carĭ suntŭ fórte bune pentru a-ĭ păzi de frigŭ. Le place fórte multŭ foculŭ; chiar vera când călĕtorescŭ nóptea, facŭ unŭ focŭ mare în mijloculŭ câmpuluĭ saŭ în pădure şi se culcă împrejurŭ. Este fórte adevĕratŭ, că chiar în nopţile de veră timpulŭ este în destulŭ de rece pentru a avé trebuinţă de focŭ. Afară de acésta foculŭ curăţă atmosfera şi gonesce ţinţariĭ şi alte insecte.

«Femeile muncescŭ maĭ multŭ de câtŭ bărbaţiĭ şi ţesŭ pănură şi pânză pentru trebuinţele familieĭ. Portulŭ lorŭ ordinarŭ este fórte simplu şi consistă dintr'o cămaşă grósă de inŭ, unŭ brîŭ încinsŭ pe lângă şéle, o zevelcă dinapoĭ şi câte o dată ceva dinainte. Femeile măritate aŭ faţa tristă şi obosită; fetele suntŭ maĭ vesele şi le place să se orneze cu florĭ şi să jóce. Mamele îngrijescŭ fórte multŭ de pudórea fetelorŭ, considerândŭ ca o mare desonóre, ca ele să-şĭ pierḑă virginitatea şi în asemenea casŭ să fiă trimise de către soţiĭ lorŭ la casa părinţilorŭ.

«Nobilimea nu primesce, în generalŭ, o educaţiune maĭ distinsă. Casele lorŭ suntŭ pline de sclavĭ şi sclave ţiganĭ, carĭ facŭ tóte serviciele domestice, precum bucătarĭ, vizitiĭ, pânarĭ, croitorĭ ş. a. Ţi-

ganiĭ suntŭ rasa cea maĭ vilă și cea maĭ murdară din câte se află în Europa; hoțĭ, malițioșĭ, și aplicațĭ la libertinagiŭ din vêrsta cea maĭ fragedă. Este învederatŭ că unŭ copilŭ crescutŭ între asemenea ómenĭ nu póte dobêndi nicĭ sentimente generóse, nicĭ principiĭ înalte.

«Fiindŭ-că limba grécă se vorbesce la Curtea principilorŭ, părințiĭ cautâ călugărĭ grecĭ, cărora le încredințéză instrucțiunea copiilorŭ lorŭ. În ambele provinciĭ se află o mulțime de asemenea călugărĭ, carĭ nu facŭ onóre stăriĭ eclesiastice prin moravurile lorŭ. Am cunoscutŭ mulțĭ bĕtrânĭ tenacĭ, carĭ voindŭ să păstreze vechile moravurĭ, n'aŭ vroitŭ să vorbéscă nicĭ o dată grecesce.

«Limba națională este o amestecătură de latină și slavă; spre exemplu ḑicŭ : *bună vremea Domnule; sluga dumitale; vremea* și *sluga* suntŭ cuvinte slave.

«Acesteĭ națiunĭ și maĭ alesŭ valachilorŭ, le placŭ multŭ balurile, prânzurile tumultuóse și petrecerile. Omeniĭ gravĭ și înaintațĭ în vêrstă jócă și abuséză de bĕutură cu ocasiunea serbărilorŭ și nunțilorŭ, carĭ se facŭ la Curte. Le placŭ jocurile de norocŭ și spectaculele. Multe din deprinderile lorŭ se asémĕnă cu ale vecinilorŭ ungurĭ și polacĭ, și după cum ḑice Del Chiaro aveaŭ maĭ mare generositate și magnificență; însă lucrurile s'aŭ schimbatŭ de când acéstă națiune este dominată de grecĭ, carĭ șĭ-aŭ pusŭ tótă silința pentru a o apĕsa și a distruge orĭ ce sĕmênță de virtute pentru ca să pótă domni cu maĭ multă facilitate. Inamicițiele între boerĭ se nascŭ când se facŭ schimbărĭ în funcțiunile publice; atuncĭ facŭ totŭ ce le este cu putință pentru a se discredita uniĭ pe alțiĭ, și acésta se petrece chiar între aceia carĭ suntŭ rude; însă pe dată ce funcțiunile suntŭ împărțite, ĭarășĭ devinŭ amicĭ ca și maĭ înainte.

«Galanteria domnesce multŭ între dómne; le place viéța oțiósă și-șĭ petrecŭ tótă ḑiua făcêndu-șĭ visite. De altă parte nu se află țéră unde ómeniĭ să murmure maĭ puținŭ; trebue ca scandalulŭ să fiă prea mare pentru ca să se vorbéscă de dênsulŭ. În poporŭ esistă multă desfrênare. Tóte tavernele suntŭ locurĭ de prostituțiune.

«Lucsulŭ în îmbrăcăminte este escesivŭ în ambe sexele, și ruina caselorŭ provine dintr'acésta. La Nascerea Domnuluĭ, la Pascĭ, la

Adormire, orĭ-ce dómnă se înoiesce. Vesmintele, carĭ suntŭ saŭ de stofe de India, de şalurĭ de Caşemirŭ îmblănite cu zibeline, saŭ cu alte blănĭ preţióse de Rusia, şi cusute pe la încheieturĭ cu firŭ saŭ broderiĭ de Viena, costă până la treĭ miĭ de fiorinĭ.

«Masa lorŭ este abundentă, însă nu gustósă. Le place să aibă invitaţĭ mulţĭ şi cine vine la ora mesiĭ este primitŭ bine.

«In vechime ómeniĭ mergeaŭ călare şi dómnele într'unŭ felŭ de trăsură suspendată numită *Radvan* şi care se maĭ întrebuinţéză şi acum pentru călĕtoritŭ. Astădĭ s'a introdusŭ trăsurile de Viena şi se întrecŭ care de care să aibă maĭ frumóse. Luxulŭ are trebuinţă de arte, şi pămêntenіĭ neavêndŭ dibăcia cerută pentru a le practica, s'aŭ aşedatŭ în ţéră mulţĭ străinĭ din Transilvania, carĭ vêndŭ scumpŭ manufacturile lorŭ.

«În casele lorŭ suntŭ maĭ multŭ meschinĭ de câtŭ magnificĭ, şi acésta nu dóră pentru că n'arŭ voi să fie câtŭ de luxoşĭ, însă fiindŭ-că se temŭ de a deştepta aviditatea şi spiritulŭ de răpire alŭ turcilorŭ. Barbariĭ aceştia 'şĭ facŭ o plăcere de a distruge orĭ-ce lucru şi de a vedé unŭ satŭ întregŭ ardêndŭ. După resbelulŭ trecutŭ nu se maĭ vedeaŭ de câtŭ urmele tutulorŭ moşiilorŭ însemnate de la câmpŭ, moşiĭ, carĭ cu puţinĭ anĭ maĭ înainte se aflaŭ într'o stare de înflorire. Nenorociţĭ locuitorĭ a uneĭ ţerĭ atâtŭ de frumóse, meritaţĭ cu dreptŭ consideraţiunea orĭ căreĭ fiinţe simţitóre şi umană şi maĭ cu sémă ale aceluia, care a trăitŭ atâţĭ anĭ între voĭ şi care făcêndu-şĭ o plăcere şi o datoriă de a lucra în totŭ-d'a-una spre folosulŭ vostru, a meritatŭ gratitudinea vóstră.

«După câtŭ potŭ eŭ să judecŭ, aflu, că tóte viţiile acesteĭ naţiunĭ derivéză de la unŭ guvernŭ maĭ multŭ de câtŭ despoticŭ şi de la o educaţiune fórte rea. Suntŭ încredinţatŭ că dacă poporulŭ acesta arŭ avé unŭ suveranŭ dreptŭ, luminatŭ şi umanŭ, în puţinŭ timpŭ s'arŭ schimba cu totulŭ şi arŭ rivalisa cu naţiunile cele maĭ culte.

«Unŭ guvernŭ viţiosŭ şi apĕsătorŭ aduce după sine miĭ de desordine şi orĭ-cine are nenorocirea să trăiéscă subt unŭ asemenea jugŭ i simte efectele. Nenorociţiĭ cultivatorĭ românĭ îndatoraţĭ în fiă ce momentŭ să scóţă punga pentru a plăti contribuţiunile şi dările cele

grele puse asupra totŭ felulŭ de producţiune, suntŭ nevoiţĭ să alerge la aceia carĭ aŭ banĭ. De téma bătăieĭ şi a închisóreĭ cum şi răpirea, de către crudulŭ împlinitorŭ, a pluguluĭ şi boilorŭ, singuriĭ soţĭ aĭ oboseleĭ lorŭ şi mijloculŭ de a-şĭ dobêndi subsistenţa, i face că nu se gândescŭ, nu cercetéză cu ce condiţiunĭ li se împrumută baniĭ.

«Ca să aĭbă câţĭ-va leĭ se îndatoréză şi cedéză cu anticipaţiune tóte productele, ce aştéptă să culégă în anulŭ acela, grânele ce aŭ semĕnatŭ, via ce aŭ cultivatŭ, céra produsă de albinele lorŭ, lâna oilorŭ, viţelulŭ, mânzulŭ, nimicŭ nu maĭ este alŭ lorŭ; orĭ ce productŭ de abĭa apucă să-lŭ veḑă cultivatoriĭ şi trece în mânile nesăţiosuluĭ creditorŭ. Principiĭ impunŭ cele maĭ marĭ îngreunărĭ când este aprópe să se cócă semĕnăturile, şi nu lasă ţĕranilorŭ timpulŭ să le vênḑă de témă, ca nu cum-va să întrebuinţeze pentru altă nevoiă baniĭ ce prindŭ pe bucate. În acelaşĭ timpŭ neguţătoriĭ grecĭ şi epiroţĭ se arată cu saciĭ plinĭ de banĭ şi cutreieră satele pentru ca să ajute pe ceĭ întrebuinţaţĭ, cercetéză cuantitatea productelorŭ şi după acésta anticipéză baniĭ fiă căruia, fixândŭ unŭ preţŭ fórte micŭ. Dacă pietra saŭ orĭ-ce altă împrejurare climatică înşélă aşteptarea cultivatoruluĭ, şi cuantitatea bucatelorŭ nu corespunde cu suma banilorŭ primiţĭ, acesta rĕmâne datorŭ pentru anulŭ viitorŭ. Dacă peste anŭ daŭ peste dênsulŭ alte nevoĭ, cultivatorulŭ se duce la neguţătorŭ pentru a-ĭ da banĭ, îndatorindu-se să plătéscă cu cametă atâtŭ datoria cea vechiă, câtŭ şi pe cea nouă. Într'unŭ cuvêntŭ cultivatorulŭ ajunge în puţinĭ anĭ adusŭ în stare să muncéscă şi să asudeze tótă vieţa sa pentru alţiĭ, rĕmâindu-ĭ din productele sale abĭa cu ce să se hrănéscă. (1)

«Înainte de resbelulŭ trecutŭ turciĭ de dincolo de Dunăre deveniseră printr'unŭ astŭ-felŭ de comerciŭ stăpânĭ peste cele douĕ provinciĭ. Sub pretextŭ de a-şĭ scóte datoriile se aşeḑaŭ în casele datornicilorŭ, întrebuinţândŭ după voĭă persónele şi merindele lorŭ.

«Starea cultivatorilorŭ este înăsprită şi prin posiţiunea lorŭ faţă

(1) Lasŭ pe cetitorŭ să judece dacă starea de astăḑĭ a ţĕranilorŭ a luatŭ mare prefacere în comparaţiune cu aceea descrisă de Raicevicĭ.

cu proprietaril. Ambele principate aŭ păstratŭ servitudinea până la anulŭ 1744. Constantinŭ Mavrocordatŭ desființă șerbia pentru folosulŭ sĕŭ, fără să acordeze noilorŭ liberațĭ unŭ terenŭ în proprietate, lucru ce se putea face cu multă înlesnire, dacă operațiunile sale arŭ fi fostŭ povĕțuite după dreptate și după rațiune.

«Ambele provincil aveaŭ atuncĭ terenurĭ imense, carĭ aparțineaŭ principilorŭ, și cele maĭ puținŭ populate; și în locŭ să le dé favoriților ŭ, după cum a făcutŭ elŭ și urmașiĭ sĕĭ, arŭ fi trebuitŭ să le împarță cultivatorilorŭ, carĭ suntŭ fórte puținĭ în proporțiune cu întinderea moșiilorŭ. Cu modulŭ acesta saŭ că și proprietariĭ moșiilorŭ arŭ fi făcutŭ totŭ asemenea, saŭ se vedeaŭ expușĭ să fiă părăsițĭ de toțĭ coloniĭ lorŭ, carĭ s'arŭ fi dusŭ să priméscă pămênturile, ce li se dăruia de principe. Altŭ-felŭ libertatea acordată este imaginară și agricultorulŭ silitŭ să cultiveze pămêntŭ străinŭ și să împarță cu proprietarulŭ rodulŭ ostenelelorŭ sale, acestŭ din urmă asiguratŭ despre subsistența sa, nu-șĭ dă nicĭ o trudă ca să facă pămêntulŭ să producă maĭ multŭ, cade în trândăviă, se amestecă în intrigile de la curte, și plinŭ de ideĭ de avariția și de opresiune caută să dobêndéscă autoritate pentru a puté să vecseze și maĭ multŭ pe nenorocitulŭ cultivatorŭ alŭ pămênturilorŭ sale.

«În starea actuală de lucrurĭ numĕrulŭ proprietarilorŭ, lăsândŭ la o parte mônastirile, carĭ posedéză a treia parte din cele douĕ țĕrĭ, este fórte restrînsŭ, astŭ-felŭ, că dacă ar fi sub unŭ guvernŭ justŭ, boeriĭ arŭ deveni în puținŭ timpŭ ceĭ maĭ avuțĭ particularĭ din Europa.»

În țĕrile nóstre se vede că vênătórea pasiona pe domnĭ și pe ceĭ marĭ, ca și în cele-l-alte staturĭ. Cantemirŭ tratândŭ despre vênatulŭ Domnilorŭ se esprimă cu multă asprime către aceștia :

«Iară fiindŭ-că Domniĭ maĭ în urmă aŭ pășitŭ peste mĕsură și întru acestŭ lucru, și bieților ŭ țeranĭ, carĭ locuiaŭ în câmpiĭ și în pădurile acelea, carĭ eraŭ cu îndemânare pentru vênatŭ, de abia le lasă numaĭ atâta vreme, câtŭ le era trebuință pentru agonisirea hraneĭ lorŭ, și pentru aceea de multe orĭ s'aŭ și stârnitŭ rescóle. Și osebitŭ de acésta, aŭ maĭ luatŭ séma ómeniĭ ceĭ înțelepțĭ cum-că Domniĭ, carĭ eraŭ cu totulŭ plecațĭ vênatuluĭ, lenevia și trebile țereĭ,

lăsându-le cu totulŭ numaĭ asupra sfetnicilorŭ lorŭ; ĭară vremea, care era rînduită pentru trebile acestea, o chieltuiaŭ numaĭ la aceste sburdărĭ. Pentru aceea Domniĭ ceĭ din urmă aŭ socotitŭ paguba acésta și aŭ pusŭ mĕsură și vreme desfătăriĭ acesteĭa întru acestŭ chipŭ în câtŭ nicĭ ţeranulŭ nu este asupritŭ până întru atâta nicĭ Domniĭ nu suntŭ lipsiţĭ de acéstă desfătare».

Se vede că vênătorile domnescĭ apĕsaŭ prea multŭ asupra ţeranilorŭ de óre-ce istoriculŭ Moldoveĭ ne spune că din acéstă causă s'aŭ stărnitŭ până și rescóle.

La urmă se rînduise pentru vênătorile acestea ḑilele cele maĭ apropiate de posturĭ. La asemenea vênătorĭ domnescĭ luaŭ parte tóte bréslele, boeriĭ, ostașiĭ, maziliĭ și neguţătoriĭ, precum și maĭ multe miĭ de ţeranĭ din satele cele maĭ învecinate; aceștia intraŭ prin codri și goniaŭ hiarăle. La câmpiă vênătoriĭ încungiuraŭ pădurea, uniĭ cu cânĭ, alţiĭ cu mrejĭ saŭ plase, ĭară ţeraniĭ goniaŭ vênatulŭ cu chiote.

Vênătoriĭ eraŭ resplătiţĭ pentru fiă care hiară vênată : celuĭ ce vêna unŭ ĭepure i se da 25 de aspri, pentru o vulpe 60, pentru unŭ mistreţŭ unŭ taĭerŭ, pentru unŭ ursŭ unŭ galbenŭ și pentru o căprióră saŭ ciută 80 de aspri.

Vênatulŭ se aduceá parte la cuhnea domnéscă, ĭar restulŭ se împărţia pe la boerĭ și la înalţiĭ funcţionarĭ aĭ óstiĭ. Vulpile, lupiĭ, urșiĭ, mâţele selbatice, pe carĭ Cantemirŭ le numesce hiare necurate, se dăruiaŭ paicilorŭ, adică servitorilorŭ domnescĭ.

Domniĭ maĭ făceaŭ și alte vênătorĭ afară de cele patru timpurĭ ale anuluĭ când suntŭ posturĭ. La asemenea casurĭ se strîngeaŭ locuitoriĭ, căcĭ nimenĭ nu puteá să oprescă pe domnĭ a face acésta.

IV.

Locuitorii Moldovei. — Boerii. — Neguțătorii. -- Țeranii.

Dimitrie Cantemirŭ, care a tractatŭ cu atâta iscusință tóte cestiunile privitóre la starea Moldovei pe timpulŭ seŭ, a consacratŭ mai multe capitule din scrierea sa locuitorilorŭ acestei țeri. Boerii fiindŭ în capulŭ afacerilorŭ și ómenii cei mai cu influință după Domnŭ, este firescŭ ca scriitorulŭ să le acorde ântâietatea în descrierea sa.

Plecândŭ de la descălecătóre, Cantemirŭ întemeiéză originea boerilorŭ din timpulŭ lui Dragoșŭ pe faptulŭ că ântâiulŭ domnŭ alŭ Moldovei a datŭ boerii nu acelora, cari aveaŭ nume de némŭ, ci acelora, cari se deosibeaŭ prin vitejia și cu credința lorŭ. puindu-i în funcțiunile politice și militare. Cu aceștia a începutŭ boeria moldovenéscă, adică cu ómenii din tóte breslele românesci.

«Mai târḑiŭ, ḑice Cantemirŭ, risipindu-se Crăiia Sêrbilorŭ și a Bulgarilorŭ, și scaunulŭ Grecilorŭ căḑêndŭ sub stăpînire străină, multe némuri boeresci din cele mai de frunte ale noródelorŭ acestora, s'aŭ trasŭ la Moldova la loculŭ celŭ de obște pentra scăpare, de pe vremea aceea, și prin purtările lorŭ cele cu credință, aŭ dobênditŭ slavă și boeriă.»

Osebitŭ de sêrbi, bulgari și greci s'aŭ mai pripășitŭ prin Moldova familii tătăreșci, cari creștinându-se aŭ ajunsŭ în funcțiuni politice și militare trecêndu-se între boerii de baștină.

În fine pre lângă acestea s'aŭ mai alipitŭ și greci țarigrădeni și alte némuri ajunse în stare boeréscă în Moldova. «Iară după aceea, mai alesŭ în véculŭ trecutŭ, începêndu-se a se trimite de la Țarigradŭ Domnŭ în Moldova, și aceștia până când eraŭ țarigrădeni, 'și cumpěraŭ robi Cerchezi și Avașeștĭ. Și după ce i slujia pre dênșii robii aceștia multă vreme cu credință, i puneà pe la dregătoriile Curții domnesci, și după aceea încă și în starea boeréscă».

În cele din urmă primindu-se în serviciurile boeresci câte-va né-

murĭ leşescĭ, asemenea familiĭ aŭ intratŭ şi dênsele în rîndulŭ celorŭ boerescĭ.

Aşa dară, afară de familiele curatŭ românescĭ boerite în timpulŭ luĭ Dragoşŭ şi maĭ pe urmă, după timpŭ şi după împrejurărĭ s'aŭ strecuratŭ între boeriĭ baştinaşĭ şi alţiĭ din diferitele némurĭ menţionate maĭ susŭ.

Tótă brésla boeréscă era împărţită ierarchicesce în patru stărĭ compuse din boeriĭ de frunte, din curtenĭ, ómenĭ aĭ curţiĭ, din călăraşĭ şi din rĕzeaşĭ. Rĕzeaşiĭ saŭ moşneniĭ eraŭ ceĭ din urmă între boerĭ; eĭ nu aveaŭ vecinĭ, adică locuitorĭ sătenĭ, şi locuia câte maĭ multe familiĭ în sate lucrându-şĭ eĭ singurĭ moşiile saŭ cu ajutorulŭ servitorilorŭ.

Cantemirŭ dă o listă de familiele boerescĭ din Moldova şi între care trece şi pe a sa cu observaţiunea că este d'origine tatărescă din Crimea.

Înălţarea la diferite trepte ale boerieĭ se făceá în urma unuĭ noviciatŭ chiar pentru tineriĭ din némulŭ celŭ maĭ de frunte. Pentru acestŭ sfîrşitŭ boeriĭ ceĭ maĭ micĭ 'şĭ daŭ copii să slujéscă la boeriĭ ceĭ marĭ, cari i însărcinaŭ să servéscă la masă, deprindêndu-se în timpŭ de treĭ anĭ cu *obiceiurile curţiĭ* şi *cu năravurĭ împodobite*. Odată ajunşĭ aci, acestĭ tinerĭ eraŭ puşĭ între *slugile* Divanuluĭ celŭ mare, celŭ micŭ şi la spătărie. Treptatŭ aceştĭ feciorĭ de boerĭ se înălţaŭ până la starea ântâia boerésca.

Se pare că brésla boerésca scăpătase pe timpulŭ luĭ Cantemirŭ de óre-ce elŭ ne spune că adăogându-se mândria şi sărăcia, boeriĭ credêndu-se înjosiţĭ dacă arŭ sluji pe la alţĭ boerĭ maĭ marĭ, căutaŭ să ajungă prin mijlocirile rudenielorŭ şi altele. Acésta a înlesnitŭ intrarea între boerĭ a totŭ felulŭ de ómenĭ despre carĭ ĭată cum vorbesce Cantemirŭ :

«Şi pentru că starea acésta (boerésca), este ca şi o resadniţă a ocârmuiriĭ, din care obicĭnuesce a se plini numĕrulŭ boerilorŭ celorŭ marĭ, pentru aceea nicĭ se póte spune, ce felŭ de *neómenĭ* ajungŭ la cele maĭ înalte trepte ale boerieĭ. Şi acésta este pricina pentru care de multe orĭ se află între boeriĭ ceĭ marĭ ómenĭ trufaşĭ, semeţĭ şi

mânioşĭ, şi nu numaĭ fără de nicĭ o sciinţă pentru ocârmuirea trebilorŭ obştiĭ, ci încă şi cu totulŭ fără de năravurĭ bune, şi fără de vieţuire cinstită, la carĭ nimicŭ nu se găsesce vrednicŭ de laudă, fără numaĭ acelŭ felŭ de bunătate, ce este la vre unulŭ dăruită din fire, care nu are ajutorŭ pe din afară nicĭ cu unŭ felŭ de crescere».

Ni se pare firescŭ a conchide că acéstă stare a uneĭ părţĭ însemnate din boerime nu numaĭ că nu s'a îmbunitŭ maĭ pre urmă, dară s'a înrĕitŭ prin năvălirea grecilorŭ ţarigrădenĭ şi alte némurĭ, despre a cărora înrĭurire vătămătóre asupra némuluĭ nostru, vorbescŭ cu atâtŭ adevĕrŭ şi căldură scriitorĭ ca Raicevicĭ.

Trecêndŭ la ceĭ-l-alţĭ locuitorĭ aĭ Moldoveĭ, Cantemirŭ se miră de mulţimea némurilorŭ, carĭ locuiaŭ în acéstă ţéră. «Căcĭ osebitŭ de Moldovenĭ, aĭ cărora moşĭ s'aŭ întorsŭ din Maramureşŭ, maĭ locuiaŭ între dênsa şi Grecĭ, Alvaniţĭ, Sêrbĭ, Bulgarĭ, Léşĭ, Cazacĭ, Ruşĭ, Ungurĭ, Nemţĭ, Armenĭ, Evreĭ şi ţiganiĭ ceĭ roditorĭ».

Dintre aceste némurĭ Greciĭ, Alvaniţiĭ şi Sêrbiĭ, trăiaŭ în tótă libertatea; eĭ se îndeletniceaŭ, care cu neguţătoria, care ca slujitorĭ la Domniă. Nemţĭ, Leşĭ şi Cazacĭ eraŭ puţinĭ; eĭ eraŭ saŭ ostaşĭ saŭ servitorĭ la curte. Armeniĭ nu se bucuraŭ de aceeaşĭ favóre; eĭ eraŭ supuşĭ ca şi ceĭ-l-alţĭ neguţători să plătéscă birŭ la Domniă. Ebreiĭ eraŭ asemenea supuşĭ şi plăteaŭ anualŭ unŭ birŭ maĭ mare de câtŭ celŭ de obşte. Eĭ se îndeletniceaŭ numaĭ cu comerciulŭ şi cu cârcĭumăritulŭ; puteaŭ să-şĭ facă sinagogĭ numaĭ de lemnŭ. Unguriĭ şi Ruşiĭ eraŭ ţeranĭ boerescĭ. Ţiganiĭ eraŭ împrăsciaţĭ în tótă Moldova şi fiă care boerŭ aveá robĭ celŭ puţinŭ câte-va sălaşe. Eĭ se îndeletniceaŭ, ca şi astădĭ, cu meseria zlătărieĭ şi a ferărieĭ, şi se deosibiaŭ prin trândăviă şi furtişagŭ.

În Iaşĭ şi alte târgurĭ se aflaŭ şi comercianţĭ turcĭ; aceştia n'aveaŭ voiă să cumpere moşiĭ nicĭ să-şĭ clădéscă casă saŭ gémiă.

Vorbindŭ despre adevĕraţiĭ Moldovenĭ, Cantemirŭ ne spune că osebitŭ de stările boerescĭ, ceĭ-l-alţĭ locuitorĭ uniĭ suntŭ tĕrgoveţĭ, iară alţiĭ ţĕranĭ. Ceĭ d'ântâiŭ eraŭ supuşĭ numaĭ Domnieĭ căreia plăteaŭ dările şi puteaŭ să se ocupe cu orĭ ce lucrărĭ.

Se vede că dispreţulŭ ce-lŭ aveaŭ strămoşiĭ noştri romanĭ pentru

negoţŭ 'lŭ moşteniseră şi Moldovenii de óre ce Cantemirŭ scrie următórele :

«Iară neguţătorĭ suntŭ pré puţinĭ din Moldovenĭ, pentru că Moldovanuluĭ din fire este născută mândria, saŭ ca să ḑicŭ maĭ bine lenea. Căcĭ eĭ orĭ ce neguţătoriă socotescŭ că este lucru de ruşine, osebitŭ numaĭ de neguţătoria cu pâne (grâŭ), care o facŭ eĭ pre moşiile lorŭ. Şi eŭ socotescŭ că acésta este pricina cea maĭ mare de se găsescŭ prea puţinĭ din moldovenĭ tĕrgoveţĭ bogaţĭ. şi căcĭ este în ţéră necontenitŭ lipsă de banĭ, măcarŭ de se şi trecŭ preste hotarŭ afară maĭ multe lucrurĭ de câtŭ cele ce se aducŭ în lăuntru. Căcĭ neguţătoriĭ ceĭ străinĭ, turciĭ, jidoviĭ, armeniĭ şi greciĭ, cariĭ se ḑicŭ gelépĭ, aŭ apucatŭ în mânĭ tótă neguţătoria Moldoveĭ, din pricina leneviriĭ patrioţilorŭ noştri, şi turme întregĭ de dobitóce micĭ şi marĭ, pre carĭ le cumpĕră din Moldova cu puţinŭ preţŭ, le ducŭ pre la Stambulŭ şi pre la alte cetăţĭ şi acolo le vêndŭ cu preţŭ îndoitŭ şi întreitŭ. Însă fiindŭ-că aceştia ceĭ maĭ bogaţĭ nu aŭ voiă să fiă cu moşiĭ şi cu case statorniciţĭ în Moldova, pentru aceea baniĭ ceĭ maĭ mulţĭ se petrecŭ afară din ţéră, ĭară preste Dunăre înapoĭ vinŭ prea puţinĭ şi de abĭa suntŭ cu îndestulare pentru plătirea biruluĭ şi ale altorŭ cheltuelĭ turcescĭ.»

Aşa dară înstrăinarea comerciuluĭ din mânile românilorŭ datéză de aprópe doĭ secolĭ; de pe atuncĭ însufla témă bărbaţilorŭ cugetătorĭ. (1)

Vorbindŭ despre ţĕranĭ, Cantemirŭ spune că aceştia nu suntŭ Moldovenĭ curaţĭ şi că de felulŭ lorŭ suntŭ ruşĭ saŭ ardelenĭ din ceĭ veniţĭ cu Dragoşŭ. Româniĭ veniţĭ cu Dragoşŭ socotindu-se boerĭ ca uniĭ ce se trăgeaŭ de la Romanĭ, şi credêndŭ, că nu este cuviinciosŭ să lucreze boerŭ la boerŭ, aŭ nevoitŭ pe următoriĭ celuĭ d'ântâiŭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ să aducă şi locuitorĭ străinĭ din ţĕrile

(1) Din nefericire înstrăinarea comerciuluĭ şi a industrieĭ a făcutŭ progresŭ mare nu numaĭ în Moldova dară şi în Muntenia. Dincolo de Milcovŭ totŭ traficulŭ este în mânile ebreilorŭ; dincócĭ, pe lângă dênşiĭ se maĭ adaugă grecĭ, bulgarĭ si alte némurĭ. Acéstă stare este fórte îngrijitóre pentru viitorulŭ Românieĭ.

vecine. In sprijinulŭ vederilorŭ sale Cantemirŭ aduce și numirea de *vecinŭ* ce purtaŭ țĕranil.

Neputêndŭ a mĕ rosti în cunoscință de lucru asupra celorŭ susținute de Cantemirŭ cu privire la origina țĕranilorŭ, mĕ voiŭ mărgini a reproduce descrierea ce face acestŭ autorŭ despre starea țĕranilorŭ din timpulŭ sĕŭ :

«Acești țĕranĭ toțĭ, orĭ și din ce limbă arŭ fi, suntŭ fórte aspru asuprițĭ cu munca stăpânilorŭ lorŭ. Căcĭ lucrulŭ nu le este lorŭ așeḑatŭ cu hotărîre, ci numaĭ singurŭ în voia stăpânuluĭ stă câte ḑile să-ĭ lucreze eĭ; ĭară baniĭ saŭ dobitócele lorŭ, nu póte elŭ să le ia cu sila. Și agonisându-șĭ țĕranulŭ câtŭ de multă bogăție, stăpânulŭ sĕŭ nu póte să ĭa nicĭ o para dintr'însa; ĭară luândŭ-o elŭ cu sila, atuncĭ judecata 'lŭ silesce să ĭ-o dé înapoĭ. Însă voindŭ elŭ să-ĭ facă strîmbătate, lŭ bate atâtŭ de multŭ, până cândŭ țĕranulŭ de bună voiă i dă ceea ce cere elŭ. Ĭară ca să-lŭ omóre, 'lŭ popresce pravila, și întêmplându-se cu vre unŭ chipŭ ca să-'lŭ omóre, atuncĭ nu numaĭ stăpânulŭ acela se judecă la mórte, ci încă și femeia și copiiĭ celuĭ ucisŭ se slobozescŭ cu pace. Pentru că nicĭ nu are putere asupra viețiĭ saŭ a morțiĭ unŭ Moldovanŭ fără numaĭ singură Domnia. Ĭară să vânḑă vre unŭ boerŭ pre țĕranulŭ sĕŭ, are voiă, însă nu afară din satulŭ întru care s'a născutŭ; și dacă voiesce să-șĭ vênḑă tótă moșia împreună cu țĕraniĭ, i se dă voiă.»

Birulŭ ce plăteaŭ țĕraniĭ nu aveá nicĭ unŭ nume nicĭ se stringeá la timpŭ hotărîtŭ. Suma cu care eraŭ impușĭ atêrna de voia Domnuluĭ.

Cantemirŭ impută țĕranilorŭ lenevirea și trândăvia; eĭ se mulțumiaŭ să adune în jitnițile lorŭ numaĭ atâtŭ câtŭ socotiaŭ că le era de ajunsŭ până la pânea cea nouă. Noroculŭ lorŭ era că pămêntulŭ fiindŭ fórte roditorŭ de și araŭ și semĕnaŭ puținŭ, totușĭ făceaŭ producte multe. În aniĭ de lipsă aceia, carĭ nu aveaŭ provisiunĭ eraŭ expușĭ să móră de fóme. Dacă aveaŭ țĕraniĭ una saŭ douĕ vacĭ socotiaŭ că le este de ajunsŭ pentru familia lorŭ Acela care aveá douĕ-ḑecĭ de stupĭ, din venitulŭ lorŭ puteá să-șĭ plătéscă birulŭ pentru anulŭ întregŭ, maĭ cu sémă în aniĭ priincioșĭ prisăcilorŭ;

atuncĭ unŭ stupŭ da şépte roiurĭ şi la retezatŭ de la toţĭ se lua câte doue şi maĭ multe oca de miere, carĭ se vindeaŭ cu o rublă fiă care oca.

Ţĕraniĭ de la munte aveaŭ oĭ, mĭere şi póme cu îndestulare; ĭară ceĭ de la câmpŭ pâne (grâŭ) boĭ şi caĭ. Suferiaŭ fórte multŭ săteniĭ megiaşĭ cu tătariĭ, căcĭ aceştia năvăleaŭ prin sate, prădaŭ ce găsiaŭ şi adese orĭ luaŭ şi locuitorĭ cu dênşiĭ, pe cari i vindeaŭ la Ţarigradŭ trecêndu-ĭ de ruşĭ.

Tótă ţĕrănimea din Moldova trăia sub acelaşĭ regimŭ, afară de locuitoriĭ din ţinuturile Câmpu-Lungŭ, Vrancea şi Tigheciu. Locuitoriĭ din aceste ţinuturĭ eraŭ liberĭ, nesupuşĭ la nicĭ unŭ boierŭ. Eĭ plătéŭ o dare de bună voiă pe fiă care anŭ Domnieĭ. La casŭ ca Domnulŭ să le céră maĭ multŭ de câtŭ eraŭ învoiţĭ, eĭ se împotriveaŭ şi eraŭ lăsaţĭ în pace.

Câmpu-Lungulŭ, din ţinutulŭ Suceveĭ, se compuneá din cincĭ-spreḑece sate. Fiă care satŭ 'şĭ avea obiceĭurile şi judecăţile sale deosebite. Locuitoriĭ se îndeletniceaŭ numaĭ cu păstoria oilorŭ de óre ce nu aveaŭ ţérinĭ prin munţiĭ unde se aflaŭ.

A doa localitate priveligiată era Vrancea din ţinutulŭ Putneĭ, compusă din douĕ-spre-ḑece sate cu 2000 de case. Şi Vrănceniĭ eraŭ păstorĭ; ca şi Câmpulungeniĭ 'şĭ avéŭ pravilele saŭ obiceĭurile lorŭ.

Alŭ treĭlea era Tigheciulŭ din ţinutulŭ Fălciilorŭ, unŭ codru vestitŭ despre hotarulŭ tătarilorŭ de Bugécŭ. Locuitoriĭ eraŭ călăreţĭ şi numĕrulŭ lorŭ se urca la 8000 odinióră, ĭară maĭ târḑiŭ scăḑuse la 2000. Tigheceniĭ treceaŭ de ceĭ maĭ vitejĭ între Moldovenĭ, de unde şi proverbulŭ lorŭ : «Cincĭ tătarĭ de Crîmŭ plătescŭ maĭ multŭ de câtŭ ḑece de Bugécŭ; şi cincĭ Moldovenĭ biruescŭ pre ḑece tătarĭ de Crîmŭ, ĭară cincĭ Codrenĭ, adică Tigheceni, batŭ pe ḑece Moldovenĭ.»

V.

Clima României. — Productele naturale ale pământului — animale, — paserĭ, — pescĭ, — minerale, — metale. — Esplotaţiunea săriĭ.

Raicevicĭ consacréză câte-va rêndurĭ climeĭ Românieĭ. Dacă pe timpulŭ acela s'arŭ fi făcutŭ observaţiunĭ meteorologice suntŭ încredinţatŭ că amŭ fi putută constata óre care deosebire între clima de atuncĭ şi cea de astădĭ a ţereĭ nóstre. Fiindŭ demonstrată influenţa pădurilorŭ asupra climeĭ, este învederatŭ că despădurindu-se ţéra în timpŭ de maĭ bine de unŭ seculŭ, a trebuitŭ ca acésta să facă să se resimţă şi clima.

Învĕţatulŭ căletorŭ observéză că de şi ambele Principate suntŭ situate aprópe între 44 şi 48 grade de latitudine, totuşĭ ĭernele suntŭ lungĭ, şi obicĭnuitŭ fórte aspre, maĭ cu sémă de la 20 Decembre până pe la 20 Februarie; cu tóte acestea clima Moldoveĭ este maĭ aspră de câtŭ a Valachieĭ; anotimpurile nu suntŭ atâtŭ de regulate; ploile suntŭ maĭ dese şi zăpada maĭ mare. Vêntulŭ de nordŭ contribuesce la înăsprirea climeĭ, fiindŭ-că ţéra nefiindŭ adăpostită despre acéstă parte, crivĕţulŭ aduce gerulŭ din părţile nordice ale Europeĭ.

Obicĭnuitŭ ĭarna se manţine frigulŭ între 10 şi 15 grade Reaumur; cu tóte acestea în 1779 cădêndŭ zăpadă puţină în Valachia, termometrulŭ cădūse în maĭ multe dile din Ianuarie la 20 grade Reaumur sub zero. Raicevicĭ observă că apele din puţurile cele maĭ adâncĭ înghieţaseră şi Dunărea până la şese urme adâncime (1).

Primăvara, care începe în Aprilie, este fórte frumósă; în Iunie bate vêntulŭ despre sudŭ-vestŭ, care aduce ploĭ dese, vătămătóre granelorŭ, furtunĭ, tunete, fulgere şi trăsnete.

(1) De câţĭ-va anĭ gerulŭ este cu treĭ şi patru grade maĭ aspru de câtŭ celŭ observatŭ de Raicevicĭ; astŭ-felŭ în 1880 Ianuarie, termometrulŭ a cădutŭ la aprópe 29 grade centigrade. Cu privire la înghieţarea apeĭ în fôntânĭ, observaţiunea luĭ Raicevicĭ este greşită.

Când căldura este timpuriă vara și bate vêntulŭ de sudŭ, Dunărea și tóte rîurile vinŭ marĭ și ocasionéză înnecăciunĭ teribile. Aceea ce ar fi o nenorocire în țerile cultivate și populate, nu îngrijesce aicĭ pe nimenĭ, fiindŭ-că se află pămêntŭ în destulŭ și populațiune puțină (1).

Căldura este fórte mare în Iulie și Augustŭ; nopțile suntŭ însă rĕcoróse și chiar recĭ. În Septembre timpulŭ este ploĭosŭ; în Octobre și jumătate Noembre, este timpulŭ celŭ maĭ frumosŭ; temperatura este potolită și plăcută, cerulŭ seninŭ. Crivĕțulŭ prevestesce ĭarna; elŭ aduce zăpada, care ajunge la o grosime de patru urme. Gerulŭ face să crepe pămêntulŭ întocmaĭ ca pe timpulŭ când este căldura mare.

Aerulŭ este fórte bunŭ și locuitoriĭ dormŭ tótă vara afară. Nu se cunósce maĭ nicĭ o bólă cronică, afară de febrele bilóse și intermitente, carĭ nu suntŭ atâtŭ de vătămătóre. Cu tóte acestea locuitoriĭ, maĭ cu sémă în Valachia, suntŭ deja bĕtrânĭ la 60 de anĭ; puținĭ ajungŭ la 70 de anĭ.

Apa de beutŭ este fórte bună. În Moldova apa de Prutŭ este cea maĭ sănătósă. În Valachia unele ape de munte producŭ gușătura. Locuitoriĭ din județulŭ Argeșŭ suntŭ maĭ cu deosebire supușĭ acesteĭ infirmitățĭ.

Amatoriĭ de vênătóre, ḑice Del Chiaro, 'șĭ potŭ satisface gustulŭ, de óre ce în tótă țéra se află totŭ felulŭ de animale sĕlbatice, urșĭ, lupĭ, vulpĭ, cerbĭ, căprióre, capre, ĭepurĭ, ș.a., precum și totŭ felulŭ de

(1) *Lejeune*, traducĕtorulŭ luĭ Raicevicĭ în 1822, fostŭ profesore alŭ principeluĭ Moldoveĭ, face în acéstă privință nota următóre : «În țerile unde agricultura este încuragiată și unde omulŭ póte să se bucure în pace de ródele munciĭ sale, populațiunea nu lipsesce. Într'aceste țerĭ, din contra, țeranulŭ supĕratŭ în lucrările sale, sciindŭ maĭ dinainte, că produsulŭ munciĭ sale va înavuți castele privilegiate, devine nepăsătorŭ pentru succesulŭ lucrărilorŭ sale, nu face nicĭ o întreprindere fructuósă alŭ căreia produsŭ ar puté să-ĭ fiă disputatŭ și, mulțumitŭ cu unŭ traiŭ câtŭ se póte de cumpĕtatŭ dobênditŭ prin miĭ de desgusturĭ, zace în vechile deprinderĭ, se dă leneviriĭ, și adesea bețieĭ; și dacă pămêntulŭ strămoșilorŭ sĕĭ, departe de a se ameliora în mânile sale, nu se deterioréză, cuvêntulŭ este că după vechile obiceĭurĭ, țeranulŭ 'șĭ face o lege de a transmite urmașilorŭ sĕĭ moștenirea în starea în care a primit'o. Acésta este sórta sĕrmanuluĭ cultivatorŭ din aceste doue roditóre provincíĭ».

Acestea eraŭ resultatele domnireĭ fanarioților ŭ!

paserĭ. Scriitorulŭ italianŭ dice că a observatŭ cu multă curiositate, că berzele carĭ sosescŭ primăvara se rotescŭ în aerŭ, ca cum arŭ voi să revizuiescă localitatea alésă de dênsele pentru a încuĭba. După unŭ timpŭ óre care berzele se despartŭ câte o păreche, se lasă prin sate și începŭ a-șĭ face cuĭburile pe vîrfurile caselorŭ, dacă nu află cuĭbulŭ în care aŭ înpuiatŭ anulŭ precedentŭ. Este lucru demnŭ de observatŭ, aceea ce elŭ însușĭ a vĕdutŭ în maĭ multe rîndurĭ, adică că barza aruncă afară din cuĭbŭ unulŭ din puiĭ sĕĭ pe dată ce a eșitŭ din ghióce; ĭar' pe ceĭ-l'alțĭ i cresce cu multă îngrijire până ce începŭ să sbóre. În Septembre berzele plécă pentru a petrece ĭarna într'o climă maĭ caldă.

Țĕraniĭ aŭ povestitŭ luĭ Del Chiaro că de odată cu berzele plécă și rondunelele și când aceste din urmă suntŭ obosite și nu maĭ potŭ sbura, se punŭ pe spinarea berzelorŭ până ce se maĭ odihnescŭ.

Vênatulŭ se bucură de cea maĭ mare linisce din partea românilorŭ.

Raicevicĭ dă maĭ multe amĕnunte asupra fiarelorŭ care se găsescŭ în țéră. Elŭ raportéză că în munțĭ se află mulțime de mistrețĭ, urșĭ, cerbĭ și capre negre; ĭar' la câmpiă se găsescŭ căprióre, vulpĭ, lupĭ și maĭ cu sémă ĭepurĭ. În fiă care anŭ țĕraniĭ din Valachia prindŭ până la 300 miĭ de iepurĭ, ĭar ceĭ din Moldova 200 de miĭ. Vênătórea se face când este zăpada mare cu ogarĭ învĕțațĭ la gonitŭ. Țĕraniĭ de și parŭ sfiicĭoșĭ, suntŭ fórte îndrăsnețĭ; atacă urșiĭ fără nicĭ o sfiială, pe carĭ țiganiĭ se pricepŭ a-ĭ îmblândi și a-ĭ deprinde să jóce.

În pădurĭ se află mulțime de porcĭ sĕlbatăcițĭ care și aducŭ la făptură cu mistrețiĭ, însă carnea lorŭ este albă și maĭ gustósă. (1)

Vênătórea era odinióră una din petrecerile cele maĭ căutate de Domniĭ țĕreĭ și de cătră înalțiĭ demnitarĭ. Se vede că acéstă distracțiune devenise asupritóre pentru țĕranĭ de óre ce a provocatŭ chiar rĕscóle. Ĭată cum se rostesce Cantemirŭ în acéstă privință :

(1) Din norocire pentru agricultură atâtŭ mistrețulŭ câtŭ și porciĭ domesticĭ sĕlbătăcițĭ, aŭ maĭ dispărutŭ din pădurile nóstre, cu tótă părerea de rĕŭ a vênătorilorŭ. Asemenea s'aŭ răritŭ caprele negre, cerbiĭ și urșiĭ. Căpriórele aŭ peritŭ maĭ cu totulŭ din pădurile de pe câmpiă și chiar de prin locurile colinóse. Cele maĭ multe trăiescŭ la munte.

«Dupre cum toţĭ Domniĭ pămêntuluĭ obicĭnuiescŭ a iubi vênatulŭ, asemenea 'lŭ iubescŭ şi Domniĭ Moldoveĭ fórte....

«Însă fiindŭ-că Domniĭ maĭ în urmă aŭ păşitŭ preste mĕsură şi întru acestŭ lucru, şi bieţilorŭ ţĕranĭ carĭ locuiaŭ în câmpiĭ şi în pădurile acelea, carĭ eraŭ cu îndemânare pentru vênatŭ, de abĭa le lăsa numaĭ atâta vreme câtŭ le era de trebuinţă pentru agonisirea hraneĭ lorŭ, şi pentru aceea de multe orĭ s'aŭ stârnitŭ rescóle. Şi osebitŭ de acésta, aŭ maĭ luatŭ séma ómeniĭ ceĭ înţelepţĭ, cum că Domniĭ carĭ eraŭ cu totulŭ plecaţĭ vênatuluĭ, leneviaŭ şi trebile ţĕreĭ, lăsându-le cu totulŭ numaĭ asupra sfetnicilorŭ lorŭ, şi vremea, care era rînduită pentru trebile acestea o chieltuiaŭ numaĭ la aceste sburdărĭ. Pentru aceea Domniĭ ceĭ din urmă aŭ socotitŭ paguba acésta şi aŭ pusŭ mĕsură şi vreme desfătăriĭ aceştia întru acestŭ chipŭ, în câtŭ nicĭ ţĕranulŭ nu este asupritŭ până întru atâta, nicĭ Domniĭ nu suntŭ lipsiţĭ de acéstă desfătare.

«Eĭ aŭ rînduitŭ pentru acestŭ lucru ḑilele cele ce suntŭ aprópe de posturile cele aşeḑate de Biserica rĕsărituluĭ. La care vreme se adună la acestŭ vênatŭ domnescŭ tóte breslele, boieriĭ, ostaşiĭ, maziliĭ şi neguţătoriĭ împreună şi cu vre o câte-va miĭ de ţĕranĭ din satele din prejurŭ, carĭ intră prin codri şi gonescŭ hĭarăle. Ĭară de către câmpŭ despre tóte părţile cuprindŭ marginile pădurilorŭ vênătoriĭ, uniĭ cu cânĭ, ĭară alţiĭ cu mrejĭ, şi întru acestŭ chipŭ fără de ostenélă mare prindŭ hĭarăle, pe care le gonescŭ ţĕraniĭ cu chiotele lorŭ. Şi pentru deşteptarea sârguinţiĭ vênătorilorŭ aŭ rînduitŭ Domniĭ câte unŭ bacşişŭ sciutŭ pentru fiăsce'care hĭară vênată : celuĭ ce vînéză unŭ ĭepure i se dă 25 de aspri (1), pentru o vulpe 60; pentru unŭ rîmătorŭ sĕlbaticŭ unŭ talerŭ, pentru unŭ ursŭ unŭ galbenŭ şi pentru o cĭută 80 de aspri.

«După isprăvirea vênatuluĭ se aducŭ hĭarăle cele curate o parte în cuhnea domnéscă, ĭară cea-l'altă parte se împărţesce pe la boierĭ şi pre la dregătoriĭ óstiĭ; ĭară pre cele necurate, vulpĭ, lupĭ, urşĭ, mâţe selbatice şi alte hĭare, carĭ maĭ suntŭ prin codriĭ Moldoveĭ, le

(1) Se înţelegŭ aspri a fi doĭ la o para, saŭ precum i-aŭ ḑisŭ maĭ pe urmă leţĭcaiĭ.

lasă paicilorŭ, saŭ slugilorŭ domnescĭ, carĭ nu-şĭ scotŭ loru-şĭ puţinŭ folosŭ.» (1)

Mulţime de paserĭ populéză pădurile şi câmpiile, între altele găinuşĭ, poternice, prepeliţe, dropiĭ. Ciorile, carĭ facŭ stricăciune semĕnăturilorŭ, încuibéză prin clopotniţile bisericilorŭ şi prin casele marĭ. Ţĕraniĭ spre a le speria, omóră câte-va şi le spânzură prin semĕnăturĭ. Barza este respectată ca pasĕre augurliă. În pădurile din Banatulŭ Craioveĭ se află găinĭ de Numidia şi fasanĭ. Becaţĭ şi becaţine cum şi tóte soiurile de pasĕrĭ aflătóre în Europa trăiescŭ în acéstă ţéră. Pe bălţile marĭ şi pe Dunăre trăiescŭ paserĭ de apă, precum: lebede, gâsce selbatice, califarĭ ş.a.

Mulţimea privighetorilorŭ, ḑice Raicevicĭ, ar face să se créḑă, că pădurile din aceste ţĕrĭ suntŭ loculŭ lorŭ natalŭ. Autorulŭ italianŭ în entusiasmulŭ sĕŭ consacréză melodiosuluĭ cântăreţŭ alŭ pădurilorŭ nóstre rîndurile următóre:

«Privighetorile din Valachia suntŭ cele maĭ căutate pentru dulcéţa «cânteculuĭ lorŭ. În realitate nu póte fi plăcere maĭ mare de câtŭ «a se afla cine-va nóptea în una din aceste pădurĭ în Maiŭ şi «Iunie, atuncĭ când luna lucesce: maiestatea stejarilorŭ, carĭ producŭ «o umbră confusă; susurulŭ foilorŭ lorŭ produsŭ de unŭ vêntişorŭ «plăcutŭ şi care pare că se unesce cu suavele concerte ale pri«vighetorilorŭ; murmurulŭ uneĭ ape curgĕtóre; resfrîngerea raḑelorŭ «lunare asupra undelorŭ saŭ asupra unuĭ iazŭ; o singurătate de«plină; liniscea sufletéscă ce simte cine-va în asemenea circum«stanţe, înfăţişéză scena cea maĭ surprinḑĕtóre ce póte oferi vaga «şi simpla natură, şi póte unulŭ din acele puţine şi rarĭ minute «de fericire, ce este permisŭ muritorilorŭ să guste şi care nu se «póte afla în spectaculele publice.» (2)

Pescĭ se află în abundenţă. În isvórele şi pârĕiele de la munte se găsescŭ păstrăvĭ mulţĭ, lostriţe, şi alţĭ pescĭ. Dunărea, care este unŭ isvorŭ nesfîrşitŭ de pescĭ, cuprinde cegă, nisetru, morunŭ din care se scotŭ icrele negre. În Iunie trece în susulŭ Dunăriĭ unŭ felŭ

(1) Dimitrie Cantemirŭ, *Scrisórea Moldoveĭ*, 1825. Mônastirea Nĕmţulŭ.
(2) Raicevicĭ, *op. cit.*

de pesce care séměnă cu aringiĭ; afumatŭ are aceiașĭ aparință și gustŭ ca și dênsulŭ (1).

Dacă în vecinătatea satelorŭ se află vre o vale și isvóre saŭ pâreie, se face o iezătură cu parĭ de stejarŭ, cu fascine și cu pămêntŭ și cu modulŭ acesta se formézâ unŭ iazŭ, la capĕtulŭ căruia se construiesce și o móră de măcinatŭ. Se aruncă pesce în iazŭ și după treĭ anĭ se înmulțesce și se face mare. De și pescele este eftinŭ totușĭ unŭ iazŭ aduce venitŭ de la o miie până la doue miĭ de fiorinĭ (2).

Bróscele țestóse suntŭ căutate. După ce se prindŭ se păstréză în anume gropĭ unde se nutrescŭ cu carne de capră până către finitulŭ luĭ Septembre; atuncĭ se punŭ în sacĭ și se espediéză în Germania fără nicĭ o hrană, și în acéstă stare petrecŭ iarna întrégă.

Locustele, carĭ aŭ ocasionatŭ și ocasionéză încă din când în când perderĭ însemnate pustiindu-ne grânele, eraŭ unŭ adevĕratŭ flagelŭ înainte vreme fiindŭ-că apăreaŭ fórte desŭ în țéră. Lasŭ pe Raicevicĭ să povestéscă impresiunea ce ĭ-a lăsatŭ aceste teribile insecte.

«Pare că ar fi o fatalitate ca orĭ ce țerĭ către carĭ natura a fostŭ «darnică să aibă a îndura vre o amărîciune pe lângă dulcéță folo-«sitórelorŭ sale producțiunĭ. Locustele, carĭ năvălescŭ în fiă care anŭ «în aceste bogate și roditóre provinciĭ se potŭ chiema unŭ adevĕ-«ratŭ flagelŭ. Pe unde trecŭ aceste insecte se înegresce câmpulŭ, «nu maĭ rĕmânŭ holde și când sbóră sémănă a norĭ negri, carĭ în-«tunecă lumina sóreluĭ. Când cadŭ peste holde facŭ unŭ sgomotŭ ca o «imensă turmă de capre. Odată trecute în ambele provinciĭ, locustele «staŭ maĭ mulțĭ anĭ până atuncĭ când trecŭ peste Dunăre saŭ peste «Carpațĭ în Transilvania unde guvernulŭ pune regimente întregĭ să «le distrugă cu tunurĭ și cu focŭ.

«Locustele 'șĭ îngrópă ouele în pămêntŭ tómna. Primăvara pe dată «ce începe a se încălḍi înviează aceste oue și pare că s'arŭ mișca «pămêntulŭ când locustele cele mlcĭ începŭ să umble spre a se

(1) Raicevicĭ vorbesce de scrumbia de Dunăre, care în adevĕrŭ séměnă fórte multŭ cu aringiĭ pescuițĭ în mare.

(2) Adică, 2,200 pînă la 4,400 leĭ, în moneta de astăḍĭ.

«hrăni. Când suntŭ micĭ țeraniĭ le adună cu saciĭ, le punŭ în șan-«țurĭ unde le acopere cu paie, cărora le punŭ focŭ. Ciorile și sturḑiĭ «încă le daŭ gónă și cu tóte acestea este cu neputință de a le stĕrpi «cu desăvârșire.

«Orĭ de unde s'arŭ trage locustele se pare însă că din Siria trecŭ «în Asia-Mică; de acolo în Cubanŭ și în Tartaria Mică, de unde «negreșitŭ că trecŭ în Moldova și în Valachia. Este de notatŭ că «mersulŭ progresivŭ alŭ locustelorŭ în aceste țerĭ este obicĭnuitŭ «cătră Dunăre, peste care trecŭ când bate unŭ ventŭ mare. Dacă «se întêmplă să se schimbe vêntulŭ când trecŭ, locustele cadŭ tóte «în apă, căcĭ atâtŭ suntŭ de multe în câtŭ nu se potŭ întórce. De «aceia se și întêmplă adesea că țermuriĭ măriĭ Negre suntŭ plinĭ «de locuste înnecate» (1).

Vorbindŭ despre natura pamêntuluĭ Românieĭ Raicevicĭ ḑice, că póte nu se află pămêntŭ în Europa, care să cuprindă atâta nitru, (silitră) ca acele alŭ acestorŭ două provinciĭ. Cantemirŭ ne spune că silitra se fabricéză peste totŭ loculŭ pentru că pămêntulŭ Moldoveĭ este negru și silitriciosŭ. Amêndoĭ autoriĭ aŭ dreptate; pămêntulŭ țereĭ nóstre, și cu osebire pămênturile negre, cuprindŭ silitră și acestuĭ elementŭ mineralŭ datorescŭ în parte, că suntŭ atâtŭ de roditóre.

Autorulŭ italianŭ cercetândŭ, care ar fi causa formațiuneĭ nitruluĭ, se întrébă dacă acéstă substanță se datoresce mulțimeĭ de vite, carĭ pascŭ în tóte părțile, orĭ este depusă de zăpadă, saŭ că provine din vreo însușire particulară a pămêntuluĭ. A trebuitŭ ca pămêntulŭ Românieĭ să hrănéscă pe timpulŭ acela unŭ numĕrŭ prea însemnatŭ de vite pentru ca Raicevicĭ să fie condusŭ a le atribui formațiunea nitruluĭ. Elŭ ne spune că în Moldova, maĭ cu sémă în vecinătatea Nistruluĭ în apropierea de Soroca, se fabricéză o mare cătățime de acésta sare. Lucrătoriĭ lŭ-aŭ încredințatŭ că acolo unde se face silitră se vedŭ rămășițe de staule, aceea ce probéză că odinióră trăiseră în préjma loculuĭ mulțime de vite.

(1) Raicevicĭ, *op. cit.*

Principele Moldoveĭ era îndatoratŭ să trimită în fiă care anŭ la Constantinopele 20 de miĭ ocale de nitru. Ebreiĭ Ieşescĭ esportaŭ asemenea multă silitră prin contrabandă schimbând'o cu rachiŭ.

Păcura naturală, négră şi roşiă se afla în abundenţă şi se strîngea săpându-se o grópă de câte-va urme în apropiere de isvórele de păcură. Dacă se întêmpla ca păcura să fiă amestecată cu apă, se turna în hârdaie şi păcura, care sta d'asupra se strîngeá cu unŭ căuşŭ de lemnŭ.

Păcura roşiă se întrebuinţa, ca şi astădĭ, pentru a unge osiele şi rótele la care, pentru a vindeca vitele de deosebite bóle, şi pentru a lumina în curţile boerescĭ.

Isvórele de păcură suntŭ pentru Raicevicĭ, cu multă dreptate, semne ca în acele locurĭ se află cărbunĭ fosilĭ după cum se află şi în vecinătatea ocnelorŭ de sare.

Particulariĭ i-aŭ arătatŭ bucăţĭ de cărbune găsiţĭ în sare şi ambră galbenă adunată de prin văĭ.

Ajungêndŭ la Carpaţĭ atâtŭ Del Chiaro câtŭ şi Raicevicĭ admiră înălţimea şi frumuseţa lorŭ. Înălţimea lorŭ este mare; vêrfurile suntŭ acoperite în totŭ-de-una cu zăpadă, care se topesce rareorĭ în Iulie şi Augustŭ. Ca să ajungĭ de la câmpiă la pasurile, carĭ trecŭ în Transilvania trebuie să mergĭ cu calulŭ o dí şi jumătate de vară.

Bucegiĭ atragŭ atenţiunea luĭ Del Chiaro; ne spune că suntŭ fórte multŭ celebraţĭ de poporulŭ românŭ. Citéză muntele Leaota, Pietrosulŭ, muntele luĭ Craiŭ; şi în trécătŭ pomenesce şi de Istriţa.

Cantemirŭ pune în fruntea munţilorŭ Moldoveĭ pe vestitulŭ Céhlăŭ, alŭ căruia mijlocŭ este necontenitŭ acoperitŭ cu zăpada, ĭar vêrfulŭ luĭ nu este atâtŭ ca câtŭ ar socoti cine-va. Din pisculŭ luĭ care se înalţă în forma unuĭ turnŭ, curge unŭ pârêŭ limpede, care după ce trece peste stâncĭ se versă în Tazlăŭ.

Pentru a da o ideă despre înălţimea Céhlăuluĭ, Cantemirŭ spune că acestŭ munte se vede fórte bine după ce apune sórele tocmaĭ de la Akerman, de şi acéstă cetate este în depărtare de 60 de ore.

Munţiĭ Româniеĭ coprindŭ metale preţióse şi metale de rîndŭ. Dacă

până astădĭ staŭ îngropate adâncŭ în sînulŭ pămêntuluĭ, este de témă ca să nu se descepte lăcomia turcilorŭ (1).

Pentru a învedera că munţiĭ noştri cuprindŭ aurŭ, Del Chiaro ne spune că în fiă care anŭ, cam aprópe de serbătórea Nasceriĭ Domnuluĭ, comunitatea ţiganilorŭ din Valachia este îndatorată să aducă principeluĭ dreptŭ tributŭ o cătăţime de 15 libre de aurŭ, adunatŭ din nisipulŭ rîuluĭ Argeşŭ. Ţiganiĭ maĭ daŭ o libră de aurŭ şi Armaşuluĭ ca supraintendentŭ. Acestŭ aurŭ trebue să valoreze doĭ realĭ dramulŭ. La casŭ ca ţiganiĭ să nu pótă să adune cătăţimea de aurŭ maĭ susŭ arătată, suntŭ nevoiţĭ să cumpere aceea ce lipsesce; dacă din potrivă se întêmplă să adune aurŭ maĭ multŭ, prisosulŭ rĕmâne pe séma lorŭ.

Pe timpulŭ luĭ Raicevicĭ ţiganiĭ eraŭ îndatoraţĭ ca fiă care să dé o drachmă (2) de aurŭ la tesaurulŭ principeluĭ.

Cantemirŭ atribue necăutarea minelorŭ în trecutŭ lipseĭ de băĭaşĭ şi îndestulăriĭ Domnilorŭ; ĭar' în timpulŭ seŭ o impută lăcomieĭ sciute a turcilorŭ. Elŭ ne spune că pârĕĭele, carĭ curgŭ din Carpaţĭ dovedescŭ cum-că munţiĭ noştri cuprindŭ aurŭ. Albia pârĕĭelorŭ fiind ângustă când plóă saŭ când se topesce omĕtulŭ, se revarsă şi după ce se retrage apa rĕmâne pe unde a ajunsŭ vĕrsătura nisce nisipŭ, în care se găsesce mulţime de grăunţĭ de celŭ maĭ curatŭ aurŭ. Ţiganiĭ adună nisipulŭ şi curăţindu-lŭ scotŭ atâtŭ aurŭ în câtŭ potŭ să aducă în fiă care anŭ la Domniă în locŭ de birŭ câte 1600 dramurĭ de aurŭ.

Peyssonel ne spune, că în Valachia se află mine de aurŭ însă nu se deschisese nicĭ una până în timpulŭ seŭ fiindŭ-că guvernulŭ nu autorisa esplotaţiunea metalelorŭ preţióse. Pe timpulŭ domnieĭ luĭ Mihailŭ Racoviţa (1741) unŭ boerŭ avutŭ şi puternicŭ, anume Dudescu,

(1) Del Chiaro, *op. cit.*
Raicevicĭ, *op. cit.*
Ambiĭ autorĭ încredinţéză că de téma Turcilorŭ nu se dechideaŭ mine de aurŭ şi de argintŭ. Faptulŭ póte fi adevĕratŭ pentru atuncĭ; dar cum vomŭ justifica înaintea viitorimiĭ neîngrijirea de astădĭ pentru cercetarea şi esplotarea minelorŭ? Dóră celŭ puţinŭ de vre-o 20 de anĭ, nu avemŭ să ne maĭ tememŭ de nimenĭ, şi totuşĭ n'amŭ făcutŭ unŭ pasŭ înainte.

(2) Drachma este a opta parte dintr'o unciă.

a căruia familiă s'a distinsŭ fórte multŭ în ţéră, puindŭ unŭ germanŭ să esploateze o carieră de pétră, acesta descoperi o vênă de aurŭ în destulŭ de bogată. Dudescu dete voiă germanuluĭ să facă cercetărĭ maĭ departe, și resultatulŭ fu fórte mulţumitorŭ. Spioniĭ informară pe principe despre acésta, și elŭ în urma unuĭ sfatŭ ţinutŭ cu boeriĭ, la care lua parte și Dudescu, spindu-le despre esplotarea auruluĭ, fără a numi pe boerulŭ, sfatulŭ hotărî să se invite colegulŭ lorŭ, ca să înceteze orĭ ce lncrare.

Vechiulŭ consulŭ francesŭ pe lângă chanulŭ tartarilorŭ din Crimea, spune, că se găsescŭ în ţéră și mărgăritare; s'aŭ scosŭ maĭ multe dintr'unŭ lacŭ care se află la óre care depărtare de Bucurescĭ în spre Câmpulungŭ. I s'a arătatŭ maĭ multe din acele mărgăritare lucrate, carĭ reușiseră fórte bine, de și se păreaŭ inferióre mărgăritarelorŭ orientale (1).

Del Chiaro ne încredinţéză că minele de aramă suntŭ considerabile și că loculŭ unde se află aceste mine se chiamă *Madan*, cuvêntŭ turcescŭ, care însemnéză în limbile italiană și francesă minieră. Acelașĭ autorŭ spune că pe drumulŭ, care merge de la Brădicenĭ la Têrgoviște se vědŭ mine de ferŭ (2).

Esplotarea minelorŭ de sare era fórte desvoltată acum aprópe doue vécurĭ, de óre ce Del Chiaro ne spune, că se aprovisionaŭ cu sare din România tóte ţĕrile de dincolo de Dunăre. Valachia esporta sare în Bulgaria, Serbia, parte din Bosnia; iară Moldova îndestula maĭ cu sémă Polonia meridională.

Ocnele din care se estrageá cea maĭ mare cătăţime de sare eraŭ Romniculŭ (Ocnele marĭ), Telega, Slăniculŭ și Ocnele din ţinutulŭ Bacăuluĭ, în apropiere de têrgulŭ Trotușulŭ. Despre aceste din urmă Cantemirŭ ne spune, că suntŭ fórte bogate de sare, și nu aŭ trebuinţă de nicĭ o măestriă pentru a fi destupate, de óre ce săpândŭ pămêntulŭ la doĭ coţĭ de adâncime, se găsesce sare curată și stre-

(1) Peyssonel. *Traité sur le commerce de la mer Noire.* Paris M.D.CCLXXXVII (1787).

(2) N'amŭ putută afla nicĭ unŭ satŭ cu numele de Brădicenĭ în Dâmboviţa. Comuna Brădicenĭ esistă în Gorjŭ, plaiulŭ Vulcanŭ. Probabilŭ că saŭ este o eróre de nume, saŭ că vechia numire a satuluĭ s'a schimbatŭ după timpŭ.

vĕḍĕtóre ca cristalulŭ. Aceste ocne, ḍice istoriculŭ Moldoveĭ, n'aŭ sfîrşitŭ, măcar că lucréză într'însele sute de ómenĭ. Se esplotaŭ ocnele cu artă, căcĭ în totŭ loculŭ unde se tăiaŭ drobiĭ ceĭ marĭ de sare se lăsaŭ stâlpĭ, ca să suţină pămêntulŭ boltiturilorŭ, şi să pótă să se înainteze cu esploatarea.

Se maĭ aflaŭ şi în alte locurĭ ocne de acestea, însă Domniĭ n'aŭ îngăduitŭ ca să fiă destupate de témă, ca nu cum-va scoţêndu-se prea multă sare să nu-ĭ scaḍă preţulŭ.

Lucrătoriĭ din ocne eraŭ, ca şi astăḍĭ, saŭ ómenĭ liberĭ, carĭ esercitaŭ acéstă meseriă din tată în fiiŭ, saŭ vinovaţiĭ pedepsiţĭ de domnĭ la muncă silnică; şi uniĭ şi alţiĭ se vĕdŭ după faţă că nu suntŭ sănătoşĭ; eĭ nu trăiescŭ multŭ (1).

Raicevicĭ dă óre carĭ deslucirĭ asupra moduluĭ de esploatare din timpulŭ seŭ. Ocnele se săpaŭ fórte adâncŭ. Lucrătoriĭ făceaŭ pentru fiă care ocnă doue gurĭ, una perpendiculară şi alta oblică. În cea d'ântâiŭ se puneá la óre care adâncime unŭ grătarŭ de ferŭ, pe care ardeá foculŭ neprecurmatŭ, pentru ca să cureţe şi să primenéscă aerulŭ din lăuntrulŭ ocneĭ. Pe gura cea oblică eşiaŭ lucrătoriĭ afară.

Ca să esploteze sarea mineriĭ făceaŭ bolte vaste susţinute de pilastri şi construite cu multă măestriă. La întêmplare ca lucrătoriĭ să dé peste vre unŭ isvorŭ de apă, atuncĭ părăsiaŭ ocna, ne maĭ putêndŭ să lucreze. Lucrătoriĭ povestiaŭ luĭ Raicevicĭ că suntŭ prevestiţĭ despre acésta cu o ḍi şi două înainte printr'unŭ murmurŭ particularŭ.

Lucrătoriĭ aŭ încredinţatŭ pe Raicevicĭ că cu timpulŭ apa, care curge în ocne se preface în sare; că acésta este adevĕratŭ, adaugă elŭ, o probéză ósele, ferĕstraĭele şi alte unelte întrebuinţate de ocnaşĭ, ce se găsescŭ în sare. Şi Cantemirŭ ne spune că boltele se umplu în atâtŭ cu sare în două-ḍecĭ de anĭ, în câtŭ nicĭ că se cunósce, că a fostŭ vre odată esplotate. În acéstă sare se găsescŭ

(1) Del Chiaro observéză că atuncĭ când principele voesce să fiă maĭ clementŭ cătră vinovaţiĭ, carĭ meritaŭ mórtea, puneá să li se taie urechile şi-ĭ condemna la ocnă. Acestŭ felŭ de supliciŭ crede autorulŭ italianŭ, că este acelaşĭ pe care-lŭ întrebuinţaŭ romaniĭ şi care se numia *ad metalla.*

câte-odată pescĭ, carĭ nu se deosibescŭ de pescii, carĭ crescŭ prin pârĕĭele din prejurŭ.

Lucrulŭ acesta nu se póte atribui, celŭ puţinŭ în mare parte, de câtŭ evaporaţiunii apelorŭ, ce se stringŭ în ocnă. Evaporându-se apa se depune sare pe locŭ şi cu timpulŭ stratulŭ cresce în atâtŭ în câtŭ umple golulŭ ocneĭ (1).

VI.

Economia rurală în seculul alŭ optŭ-spre-ḑecelea. — Sistemulŭ de cultură. — Plante cultivate : cereale, — verdeţurĭ, — plante industriale, — viile, — pometurile. — Pădurile.

Economia rurală a Românieĭ era întemeĭată pe crescerea şi înmulţirea vitelorŭ. Cu păsciunĭ întinse şi bogate; cu o populaţiune mică, era fórte firescŭ să se practiceze sistemulŭ de cultură păstoralŭ mixtŭ, dându-se ântâĭetate păstorieĭ asupra plugărieĭ.

Raicevicĭ scriindŭ despre animalele domestice aflate în ţéră, spune că ele constituescŭ avuţia principală a locuitorilorŭ şi ramura de comerciŭ cea maĭ importantă.

Pe timpulŭ sĕŭ se aflaŭ numaĭ în Muntenia patru milióne de vite mărunte, adică oĭ şi capre; multe vite cornute, din carĭ se esportaŭ nu numaĭ în ţĕrile vecine, dară până şi în Silesia ca la 11 miĭ de capete. Caĭ se aflaŭ mulţĭ, maĭ cu sémă în Moldova unde fiă care boerŭ ţineá câte 100 şi 200 de ĭepe. Acéstă ţéră, cu tóte prohibiţiunile Porţiĭ, esporta numaĭ în Polonia până la 20,000 de caĭ (2).

(1) Lucrătoriĭ din ocne se împartŭ astăḑĭ după lucrarea ce facŭ în *ciocănaşĭ*, aceia carĭ taie sarea cu ciocanulŭ şi o debitéză în drobĭ; — *măglaşĭ*, lucrătoriĭ carĭ scotŭ sarea afară din ocnă; — *stolarĭ*, aceĭa carĭ deschidŭ tavanulŭ ocneĭ; — *guraşĭ* saŭ *gurarĭ*, carĭ îngrijescŭ manegiurile cu carĭ se scóte sarea; — *duvalmĭ*, argaţiĭ însărcinaţĭ cu îngrijirea cailorŭ ocneĭ.

(2) Raicevicĭ, *op. cit.*

Astăḑĭ nu sciŭ dacă se vorŭ fi aflândŭ în tótă ţéra cincĭ milióne de vite mărunte; adică după maĭ bine de unŭ vécŭ avemŭ atâtea oĭ şi capre câtŭ aveá Muntenia pe timpulŭ acela.

Că avemŭ maĭ puţine vite cornute de câtŭ atuncĭ, nicĭ că póte fi îndoĭală. În câtŭ despre caĭ, scimŭ cu toţiĭ că nu numaĭ că nu esportămŭ, dar aducemŭ din afară.

Cultura păstorală mixtă era practicată cu multă inteligență și îngrijire. Acelașĭ scriitorŭ ne face cunoscutŭ, că pămênturile cultivate, se semĕnaŭ unŭ anŭ cu grâŭ; se lăsaŭ nesemĕnate unŭ altŭ anŭ și apoĭ se întorceaŭ și se semănaŭ cu grâŭ, cu orḑŭ, orĭ cu porumbŭ. Pe alocurea în locurile noĭ, de carĭ se aflaŭ îndestule fiindŭ-că se lăsaŭ multe terenurĭ necultivate, se puneá în anulŭ ântâiŭ varză, care se făceá fórte mare, saŭ castraveţĭ, și după aceĭa se semĕna alte plante.

Cu acéstă metodă, observă cu multă dreptate Raicevicĭ, nu numaĭ că se maĭ slăbesce pâmêntulŭ, fiindŭ fórte grasŭ, de óre ce este verginŭ, dară se stărpescŭ și buruĭenile vătămĕtóre grâuluĭ (1).

Ambele ţĕrĭ produceaŭ totŭ felulŭ de grâne și de legumĭ; cele maĭ căutate eraŭ : grâulŭ, 'orḑulŭ, porumbulŭ, mazărea, bobulŭ, lintea ș. a.

Grâulŭ celŭ maĭ bunŭ se sémĕnă tómna, ĭară celŭ maĭ de rîndŭ primăvara, și numaĭ în casulŭ când tómnele fiindŭ prea ploĭóse, saŭ când îngheţă de timpuriŭ, nu se puteá semĕna grâŭ de tómnă. Arătura se făceá cu șése boĭ și fórte adâncă.

Grâulŭ de tómnă, dacă timpulŭ era priinciosŭ, cresceá de la 18 până la 24 centimetri până ce ningea. Zăpada mare era privită ca fórte priinciósă pentru grâŭ. În Martie se lua zăpada, și prin Iunie se și secera grâulŭ. Treĭeratulŭ se făceá cu caĭ, și după ce se vêntura grâulŭ se puneá în gropĭ unde se păstra maĭ mulţĭ anĭ.

Cu tóte că în Moldova recoltele eraŭ maĭ întêmplătóre fiindŭ clima maĭ rece, totușĭ se produceá de ajunsŭ pentru ca să rĕmâĭe și pentru esportaţiune grâŭ multŭ.

Grâulŭ românescŭ însușĭa cele maĭ bune cualităţĭ pentru panifica-

(1) Astŭ-felŭ dară strămoșiĭ nostri de și aveaŭ pămêntŭ de ajunsŭ; de și locurile eraŭ grase, de óre ce cele maĭ multe eraŭ vergine, ĭară cele-l-alte odihnite cine scie câţĭ anĭ, totușĭ se îngrijaŭ să nu sărăcéscă pămêntulŭ; 'lŭ lăsaŭ să se odihnéscă, și ca să-lŭ cureţe de burienĭ cultivaŭ plante prășitóre. Cam totŭ astŭ-felŭ s'aŭ urmatŭ până maĭ acumŭ treĭ-ḑecĭ saŭ patru-ḑecĭ de anĭ. De o dată însă s'a datŭ cultureĭ cerealelorŭ o importanţă afară din cale; s'aŭ spartŭ fêneţele și păsciunile; pămêntulŭ nu s'a maĭ lăsatŭ să resufle; ĭar' resultatulŭ uneĭ atarĭ procedărĭ este împuţinarea considerabilă a vitelorŭ și sărăcirea pămêntuluĭ. Cu voĭă, fără de voĭă va trebui să ne întórcemŭ înapoĭ, adică să reîntroducemŭ sistemulŭ de cultură păstoralŭ mixtŭ; ĭară pe unde va fi cu putinţă să se îngrașe locurile.

țiune; ținea loculŭ de mijlocŭ între grâulŭ roșu și tare și între grâulŭ albŭ și făinosŭ. Se observase că grâulŭ păstratŭ în gropĭ nu era bunŭ pentru sĕmênță.

Porumbulŭ, introdusŭ de curêndŭ în Muntenia și Moldavia, după cumŭ ne spune Raicevicĭ, (1) se sémăna primăvara și era fórte căutatŭ de țĕranĭ, fiindŭ-că recolta sa înfățișa multă siguranță, și pentru că producea hrană multă, atâtŭ pentru ómenĭ câtŭ și pentru vite.

Știuleții de porumbŭ, se păstraŭ în pătule saŭ porumbare făcute de nuĭele și așeḑate pe furcĭ în apropiere de casă. Grăunțele se curățaŭ cu mâna pentru măcinatŭ (2).

Cantemirŭ ne spune că mălaĭulŭ (meĭulŭ) cresce fórte frumosŭ în țéra de josŭ. Țĕraniĭ aŭ proverbulŭ : că mălaĭulŭ în țéra de josŭ și merele în țéra de susŭ, nu aŭ cójă. Eĭ macinaŭ mălaĭulŭ și-lŭ faceaŭ mămăligă; pe care o mănâncaŭ caldă maĭ vêrtosŭ cu untŭ.

Orḑulŭ produsŭ este de ântâĭa cualitate și se dă cailorŭ ca grăunțe.

Secara și ovĕsulŭ, douĕ cereale introduse de curêndŭ, se sémĕnă prea puținŭ, și acésta pentru că pămêntulŭ fiindŭ grasŭ produce grâne maĭ bune (3).

Dintre plantele de grădină se cultivaŭ între altele castraveții, pepeniĭ verḑĭ, pepeniĭ galbenĭ și varza. Raicevicĭ ḑice că odinióră româniĭ cunosceaŭ numaĭ varza, și că numaĭ de câțĭ-va anĭ s'a introdusŭ de către grădinariĭ transilvănenĭ totŭ felulŭ de verdețurĭ, carĭ nu numaĭ că reușescŭ fórte bine, dară și dobîndescŭ unŭ gustŭ escelentŭ fără să se îngrașe pămêntulŭ.

Acelașĭ scriitorŭ pomenesce de unŭ felŭ de cartofĭ, carĭ aveaŭ gustulŭ anghinăriĭ, (napiĭ), și carĭ cresceaŭ cu multă înlesnire. Elŭ adaugă

(1) Porumbulŭ s'a introdusŭ în țéră în timpulŭ luĭ Nicolae Mavrocordatŭ, adică pe la anulŭ 1716. *Del Chiaro* care venise în Muntenia pe la 1709, ne spune în scrierea sa imprimată la 1718, că porumbulŭ se sémănă în primăvară și se culege în Augustŭ; de unde urméză că acéstă cereală era cultivată cu maĭ bine de 60 de anĭ înainte de venirea luĭ Raicevicĭ.

(2) Și astăḑĭ fetele curăță porumbulŭ cu mâna séra la șeḑătóre. Pentru cătățimĭ maĭ marĭ se curăță porumbulŭ în *cușcă*, unŭ felŭ de ladă de nuĭele, în care se punŭ știuleții și se batŭ cu drugĭ de lemnŭ. De câțĭ-va anĭ s'aŭ întrodusŭ mașinĭ de bătutŭ porumbulŭ cu aburŭ.

(3) Chiar astăḑĭ cultura secareĭ este puținŭ lățită, acéstă plantă căutându-se maĭ cu sémă pentru locurile nisipóse și maĭ sărace.

că, negreşitŭ şi cele-l-alte soiurĭ de cartofĭ despre carĭ se vorbesce atât de multŭ în Europa, arŭ reuşi totŭ atâtŭ de bine.

Din dilele luĭ Raicevicĭ resultă, că cartofiĭ saŭ crumpeniĭ nu eraŭ încă introduşĭ în ţéra nóstră. Despre acésta nu trebuie să ne prindă mirarea de órece până pe la 1770, adică câţĭ-va anĭ după sosirea acestuĭ scriitorŭ în România, cartofiĭ nu eraŭ încă cultivaţĭ în Francia, şi se consulta facultatea de medicină din Paris dacă acéstă plantă se póte întrebuinţa fără pericolŭ pentru hrana ómenilorŭ ([1]).

Legeune, traducĕtorulŭ luĭ Raicevicĭ, care trăise în Moldova, ne spune, că cartofiĭ se întroduseseră camŭ în anulŭ 1812 de către unŭ profesore francesŭ; acesta ĭ cultivă pe moşiia ce ţineá în arendă. Cu tóte recomandaţiunile francesuluĭ boeriĭ nu voiaŭ să mănânce la începutŭ cartofĭ; însă maĭ la urmă ĭ-aŭ fostŭ introdusŭ în cuhniele lorŭ.

Fragile de grădină se cultivaŭ cu succesŭ, şi eraŭ escelente la mâncare.

Se semĕna inulŭ şi cănepa, carĭ reuşiaŭ fórte bine; însă ţĕraniĭ cultivaŭ puţinŭ aceste plante preferindŭ a le cumpĕra din Transilvania.

Tutunŭ încă se cultiva în destulŭ; însă era de cualitate ordinară, din causă că cultura nu era îndestulŭ de îngrijită ([2]).

Cultura viilorŭ şi fabricaţiunea vinuluĭ se pare că se făceaŭ cu multă îngrijire chiar pe la începutulŭ seculuíuĭ alŭ optŭ-spre-decelea, de órece Del Chiaro ne spune în cartea sa, că cea maĭ mare parte din Transilvania se aprovisionéză din Muntenia cu cele maĭ bune vinurĭ albe şi roşiĭ, carĭ, dice simpaticulŭ italianŭ, suntŭ fórte delicate la gustŭ şi salutare pentru stomacŭ. Totŭ dênsulŭ ne spune, că oraşulŭ Pitescĭ este vestitŭ pentru vinurile albe şi dulcĭ, carĭ suntŭ dintre cele maĭ bune.

(1) Înainte de 1700, cartofiĭ nu se introduseseră ca plantă alimentară în nicĭ o ţéră din Europa, cu tóte că se importase din America şi se cunosceá de botanistĭ înainte de an. 1550. Spanioliĭ aŭ adusŭ cele d'ântâiŭ tubercule în ţéra lorŭ.

(2) Legeune observéză că dacă tutunulŭ nu se cultivéză cu maĭ multă îngrijire, causa este pentru că boeriĭ fuméză tutunŭ turcescŭ, iar' poporulŭ consuméză tutunŭ din manufacturile germane, care se aduceá prin Transilvaniá şi se vindeá fórte eftinŭ.

Peyssonel, care ne visita pe la 1759, spune că rușiĭ cumpĕraŭ în totŭ anulŭ vinurĭ din Moldova. Acéstă beutură, ḑice scriitorulŭ francesŭ, este de cualitate în destulŭ de bună și crede că este superioră vinuluĭ de Bulgaria.

Raicevicĭ, care vine maĭ târḑiŭ în România, vorbindŭ despre podgoriile nóstre, ḑice că merită să fiă puse în loculŭ d'ântâiŭ atâtŭ pentru întinderea ce acoperă câtŭ și pentru escelenta cualitate a vinurilorŭ produse în cele doue principate. Acestŭ scriitorŭ ne-a lăsatŭ óre carĭ notițe prețióse asupra cultureĭ viilorŭ.

Pe atuncĭ, ca și astăḑĭ, viĭa era cultivată pe délurĭ, adică în locurile cele maĭ priinciόse pentru cultura acesteĭ plante. După culesŭ se îngropa vița și în primăvară se desgropa, se taia și se lega pe aracĭ. Struguriĭ eraŭ copțĭ în Octombre.

Se căuta maĭ cu sémă vinurile albe, de colóre auriă; ĭară cele roșiĭ se întrebaŭ fórte puținŭ. Și cu tóte că româniĭ nu-șĭ daŭ multă ostenélă pentru fabricarea și păstrarea vinațelorŭ, totușĭ, ḑice Raicevicĭ, vinulŭ este atâtŭ de bunŭ în câtŭ se limpeḑesce și este bunŭ de beutŭ după trecere de unŭ anŭ de la culesŭ. Elŭ observéză că vinulŭ după ce ferbe este înțepătorŭ; ĭară după ce se maĭ învechesce se îndulcesce și devine uleĭosŭ (1).

Proprietariĭ ceĭ avuțĭ aveaŭ obiceĭŭ să lase ĭarna afară o bute mare de vinŭ în timpŭ de douĕ saŭ treĭ nopțĭ; după ce vinulŭ prindeá o cójă de ghiață, se da cepŭ cu unŭ ferŭ arsŭ și se trăgeá inima vinuluĭ. Vinulŭ acesta era fórte limpede, puternicŭ și se păstra timpŭ maĭ îndelungatŭ.

Fabricațiunea pelinuluĭ era cunoscută. Acestŭ soiŭ de vinŭ se făceá ca și astăḑĭ, adică puindu-se în vinŭ când ferbe óre care cătățime de planta numită pelinŭ. Se întrebuința maĭ cu sémă pentru a face pelinŭ vinulŭ roșu. Pelinulŭ procura vinuluĭ afară de amărăciune o colóre rubiniă fórte frumósă. Pelinulŭ se bucura de însușirea de a fi fórte bunŭ pentru stomacŭ.

Raicevicĭ trece în fruntea podgoriilorŭ Moldoveĭ délulŭ Odobești-

(1) Se comparéză adesea unele vinurĭ albe cu uleĭulŭ de măsline; și amŭ auḑitŭ adesc-orĭ ḑicĕndu-se despre unŭ vinŭ: *pare că este untŭ-de-lemnŭ.*

lorŭ, care după dênsulŭ, producea unŭ vinŭ asemenea cu șampania, și era fórte căutatŭ de cătră rușĭ. În Muntenia citéză viile din județulŭ Săcuenil și cele din Rŏmnicu Vălciĭ, adică Délulŭ mare și Drăgășaniĭ. Este de mirare cum ĭ-a scăpatŭ din vedere viile din Cotnarĭŭ fórte reputate chiar pe timpulŭ acela.

Vroindŭ să caracteriseze calitățile vinurilorŭ din ambele principate, acelașĭ autorŭ le comparéză cu vinurile produse la Frontignan (1). Elŭ încredințéză că aŭ unŭ gustŭ plăcutŭ, nu suntŭ vătămătóre sănătățiĭ și chiar când bea cine-va peste mĕsură, nu sufere de durere de capŭ, după cum se întêmplă cu alte vinurĭ.

Învățatulŭ Cantemirŭ laudă fórte multŭ viile Moldoveĭ, carĭ întrecŭ după dênsulŭ, tóte cele-l-alte bunătățĭ ale țereĭ. Preduceaŭ de la patru până la cincĭ sute de vedre pe pogonŭ.

Între tóte viile cele maĭ vestite eraŭ cele din Cotnarĭŭ, têrguleţŭ în ținutulŭ Hĕrlĕuluĭ. Cantemirŭ credeá vinulŭ de Cotnarĭŭ superiorŭ tuturorŭ vinurilorŭ din Europa, și chiar celuĭ de Tocaĭŭ. Păstratŭ treĭ anĭ în pivniță adâncă și boltită, după cum este obiceĭulŭ la noĭ în țéră, adaugă autorulŭ, în alŭ patrulea anŭ dobêndesce atâta putere în câtŭ arde ca spirtulŭ, și celŭ maĭ mare bețivŭ nu puteá să bea maĭ multŭ de treĭ pahare fără ca să se îmbete.

Flórea luĭ era verde, și cu câtŭ se învechia, cu atâtŭ se înverdia maĭ multŭ (2).

După vinulŭ de Cotnarĭŭ Cantemirŭ citéză ca cele maĭ bune vinurile de Hușĭ în ținutulŭ Fălciuluĭ, după carĭ urméză vinurile de Odobescĭ din ținutulŭ Putneĭ pe Milcovŭ, vinurile de Nicorescĭ, în ținutulŭ Tecuciuluĭ pe Siretŭ, și la urmă vinulŭ de la Grecenĭ în ținutulŭ Tutoveĭ pe Berheciŭ și celŭ de la Costescĭ din acelașĭ ținutŭ.

(1) *Frontignan* este unŭ orășelŭ în Francia meridională, aprópe de Montpellier, renumitŭ pentru vinurile tămuióse ce se producŭ în vecinătate.

(2) Sur les vins de la Moldavie, je n'aurais qu'un regret à exprimer, celui de ne pas connaître le cépage auquel est dû plus particulièrement l'excellent vin de Kotnar, d'une belle couleur verte qui se fonce en vieillissant. Il peut figurer au rapport de Jullien, auteur de la *Topographie de tous les vignobles*, parmi les meilleurs vins du globe, quoiqu'on lui reproche d'être capiteux; et cependant il paraît que le plant qui le fournit est productif.

Vedĭ : *Ampélographie universelle* par le C-te Odart.

Osebitŭ de aceste délurĭ se maĭ aflaŭ multe viĭ, carĭ produceaŭ vinurĭ de rîndŭ şi pe carĭ autorulŭ le trece cu vederea.

Vinurile produse în Moldova nu numaĭ că îndestulaŭ pe locuitorĭ, dar eraŭ căutate de neguţătorĭ ruşĭ, leşĭ, cazacĭ, ardelenĭ şi chiar ungurĭ.

Basarabia, până ce nu căḑuse în mânife turcilorŭ, aveá viĭ îndestulŭ de bune; la urmă însă maĭ remăseseră câte-va viĭ în ţinutulŭ Chilieĭ şi alŭ Ismailuluĭ.

Cu privire la pomiĭ roditorĭ, Raicevicĭ ne spune, că se află liveḑĭ întinse cu merĭ, perĭ, prunĭ, cireşĭ şi nucĭ.

Cu tóte că pomiĭ nu se căutaŭ cu îngrijire, pómele eraŭ fórte gustóse şi se aflaŭ nu numaĭ în grădinĭ, dar şi prin pădurĭ. *Merele domnescĭ* eraŭ cele d'ântâiŭ între tóte pómele şi după acestŭ autorŭ, póte că eraŭ cele maĭ deosebite în tótă Europa, atâtŭ prin mărimea câtŭ şi prin gustulŭ lorŭ. Acestŭ soiŭ de mere se păstréză bine de la unŭ anŭ la altulŭ şi s'arŭ păré, că suntŭ naturale loculuĭ fiindŭ-că suntŭ minunatŭ de bune, fără ca să fiă cultivate câtŭ de puţinŭ. Perele, persicile, prunele şi cireşele se produceaŭ în abundenţă şi eraŭ fórte gustóse.

Dudulŭ cresceá maĭ peste totŭ loculŭ. De curêndŭ, spune Raicevicĭ, se sădiseră fórte mulţĭ duḑĭ pentru crescerea gândacilorŭ de mătase, carĭ nu se introduseseră încă până în timpulŭ seŭ.

Cantemirŭ încredinţéză, că se aflaŭ pădurĭ întregĭ de pomĭ roditorĭ, carĭ la munte cresceaŭ de la sine, ĭar' la câmpŭ se altoĭaŭ şi pentru aceea făceaŭ şi póme maĭ gustóse.

În timpurile vechĭ Leşiĭ când vroiaŭ să mérgă cu óste în Moldova, ḑiceaŭ că n'aŭ trebuinţă de provisiunĭ de óre-ce ţéra produceá atâtea póme câtŭ arŭ fi ajunsŭ pentru óstea lorŭ întrégă.

Cu privire la starea pădurilorŭ toţĭ scriitoriĭ, carĭ aŭ trăitŭ în ţéra nóstră suntŭ unanimĭ în a constata atâtŭ întinderea cea mare a locurilorŭ păduróse, câtŭ şi bunătatea lemnelorŭ. Del Chiaro este încântatŭ de frumuseţea lorŭ. Elŭ ne spune, că la fiă care pasŭ se vĕdŭ pădŭrĭ din cele maĭ frumóse, maĭ cu sémă de stejarĭ, carĭ suntŭ dispuşĭ cu atâtă simetriă şi suntŭ atâtŭ de dreptĭ şi de curăţiţĭ în

câtŭ se póte vedé de la o margine la cea-l-altă a păduriĭ persónele, carĭ s'arŭ fi ascunsŭ într'însa.

Cantemirŭ laudă codri Moldoveĭ. Constructoriĭ de corăbiĭ caută stejariĭ moldovenescĭ și încredințéză, că suntŭ ceĭ maĭ bunĭ pentru construirea navelorŭ. În fiă care anŭ veniaŭ la Galațĭ nave nu numaĭ de la Constantinopole și alte porturĭ și cetățĭ după țărmurile măriĭ Negre, ci chiar din Egipetŭ, și din Barbaria; aceste vase se încărcaŭ cu lemne de stejarŭ, de bradŭ și alte soiurĭ.

Ragusanulŭ Raicevicĭ ne spune asemenea, ca pe timpulŭ seŭ se aflaŭ peste totŭ loculŭ, la câmpiă ca și la munte, pe văĭ și pe șesurĭ, pădurĭ imense compuse din copacĭ marĭ și folositorĭ. Și elŭ recunósce, că stejariĭ eraŭ de cea maĭ frumósă specie, bunĭ atâtŭ pentru construcțiunea navelorŭ câtŭ și pentru orĭ-ce lucrare, pentru care se cere unŭ lemnŭ tare și compactŭ. Se aflaŭ stejarĭ, carĭ aveaŭ unŭ diametru de două și de treĭ urme și de o înălțime nemĕsurată.

Cu tótă mulțimea pădurilorŭ totușĭ locuitoriĭ spuneaŭ luĭ Raicevicĭ, că suntŭ pădurĭ puține în comparațiune cu cele ce se aflaŭ în trecutŭ, și carĭ formaŭ forterețe naturale și nepĕtrunse pentru inamicĭ.

Munțiĭ eraŭ acoperițĭ cu bradĭ și alțĭ copacĭ reșinoșĭ, pe lângă carĭ se maĭ aflaŭ fagĭ, sorbĭ, paltinĭ și alte esențe. În maĭ multe localitățĭ din Moldova și din Banatulŭ Craĭoveĭ cresce tissa, unŭ arbore reșinosŭ nu prea mare; lemnulŭ sĕŭ tare și de culóre roșcată se priveá totŭ atâtŭ de bunŭ pentru mobile ca și lemnele de America. Țeraniĭ făceaŭ din tissă butoĭașe și alte vase pentru păstrarea licorilorŭ. Aceste vase, dice Raicevicĭ, suntŭ totŭ atâtŭ de bune ca și cele de sticlă saŭ de faĭanță; iar' pentru călătoriă suntŭ de preferatŭ orĭ cărorŭ altora [1].

Pe lângă fabricarea vaselorŭ de tissă se maĭ practica și altă industriă forestieră, adică estragerea catranuluĭ din bradĭ prin crestăturĭ, în acele locurĭ unde nu se aflaŭ isvóre de păcură.

(1) Tissa, arbore reșinosŭ căruia botanistiĭ i dicu *taxus baccata*, a devenitŭ în dilele nóstre o raritate. În numerósele călĕtoriĭ ce am făcutŭ prin deosebițĭ munțĭ aĭ țĕriĭ, de abia amŭ aflatŭ două saŭ treĭ tisse micĭ în apropiere de Sinaĭa.
Se maĭ găsescŭ și astădĭ pe alocurea de acele butoĭașe de lemnŭ de tissă, despre carĭ vorbesce Raicevicĭ.

Raicevicĭ prevedeá că pădurile se vorŭ împuţina fără îndoĭală; elŭ atribuĭe acéstă împuţinare întrebuinţăriĭ fără mĕsură a lemnelorŭ pentru paveluirea oraşelorŭ; cererilorŭ Porţiĭ cândŭ avea trebuinţă să construiéscă podurĭ peste Dunăre şi esportaţiuniĭ însemnate de lemne pentru Constantinopole.

În adevĕrŭ stradele Bucurescilorŭ şi ale Iaşilorŭ eraŭ paveluite cu grindĭ de stejarĭ. Cu acéstă sistemă de paveluire se consuma cătăţimĭ însemnate de stejarŭ, căcĭ grindile se preînoia la cincĭ saŭ şése anĭ. Altŭ-felŭ podéla cu grindĭ era fórte comodă pentru ceĭ carĭ umblaŭ pe josŭ, însă fórte periculósă pentru caĭ, maĭ cu sémă când se învechia şi nu era bine întreţinută. (1)

Se vede că paşiĭ turcescĭ cereaŭ ţeriĭ prea multe lemne de óre-ce ajunseseră să trécă între causele, carĭ contribuĭaŭ la împuţinarea pădurilorŭ. Raicevicĭ ne spune, că după pacea de la 1774, turciĭ cereaŭ lemne maĭ în totŭ anulŭ pentru construirea poduluĭ de la Isaccea şi pentru bărcĭ. Comisariĭ turcĭ vindeaŭ maĭ în totŭ-de-una lemnele în folosulŭ lorŭ, de óre-ce nu era cu putinţă să fiă trebuinţă de construcţiunĭ în fiă care anŭ (2).

VII.

Economia vitelorŭ. — Predomnirea păstorieĭ. — Caiĭ. — Vitele albe saŭ Vitele cornute. — Oile şi caprele. — Rîmătoriĭ. — Albinele.

Ţéră de păsciunĭ întinse, acoperită cu pădurĭ nesfârşite, străbătută de ape în tóte părţile şi populată puţinŭ, era lucru firescŭ ca în România să predomnéscă sistemulŭ de cultură păstorală. Păstoria a

(1) Wilkinson, care trăia în Bucurescĭ pe la 1814 vorbesce despre podurile de lemnŭ în carta sa : *Tableau historique, geographique et politique de la Moldavie et de la Valachie.*

(2) Temerea luĭ Raicevicĭ privitóre la împuţinarea pădurilorŭ s'a realisatŭ, şi din nenorocire cu prisosŭ. De unde odinióră ţéra nóstră trecea între cele maĭ păduróse şi lemnele de origine românéscă eraŭ căutate peste totŭ loculŭ, astădĭ suntemŭ alăturea cu Francia şi alte staturĭ multŭ maĭ populate de câtŭ România. După cum mergŭ lucrurile 'mĭ este témă ca, peste câtŭ-va timpŭ să n'ajungemŭ a cere de la alţiĭ lemne de construcţiune.

fostŭ temelia agriculturei române nu numai în seculul alŭ optŭ-spre-decelea dară și mai jumătate din seculul alŭ nouă-spre-decelea. Împrejurări despre cari nu este loculŭ să vorbimŭ aici, aŭ făcutŭ ca păstoria să se reducă treptatŭ până ce în timpulŭ de față amŭ ajunsŭ să nu mai avemŭ nici tóte vitele trebuinciόse pentru lucrarea pămêntului.

Mulțimea vitelorŭ, cari împodobeaŭ câmpiele țěrei, și bunătatea păsciunilorŭ a impresionatŭ pe toți străinii, cari aŭ trăitŭ în România. Bunulŭ Del Chiaro ca să arete câtŭ este de roditóre Valachia ne spune, că dintr'însa se aprovisionéză până și Veneția cu céră și boi; că turmele nóstre îndestuléză cu prisosŭ bucătăria Padișahului din Constantinopole; în fine că în totŭ anulŭ se trimitŭ din Transilvania în păsciunile Valachiei turme de oi, de vite cornute și de porci.

După Raicevici animalele domestice constituiaŭ avuția principală a locuitorilorŭ și ramura principală a comerciului lorŭ. În Valachia mergeá mai bine vitelorŭ mărunte, oi, capre, din cari se aflaŭ în anulŭ 1786 cam la patru milióne de capete (1).

România aveá nenumĕrate ergheliĭ de cai; cele mai însemate prin rasa lorŭ se aflaŭ în Moldova de susŭ și în vecinătatea Prutului, unde cresceá pe locurile uscate și înalte unŭ fênŭ subțire și hrănitorŭ. Caii moldovenesci eraŭ superiori, în tóte privințele, celorŭ din Valachia, unde crescerea acestorŭ animale era neîngrijită.

Afară de caii de rasă, ambele principate produceaŭ mulțime de cai de rîndŭ, fórte buni pentru muncă și pentru comerciŭ.

În Moldova fiăcare boerŭ țineá câte 100 și 200 de iepe. Pěrulŭ celŭ mai comunŭ era negru și roibŭ. Regimulŭ erghelielorŭ era fórte rusticŭ; tótă véra caii eraŭ la păsciune, și iérna se hrănneaŭ cu fênŭ.

Într'o erghelie se lăsa pentru fiăcare dece iepe unŭ armăsarŭ. Moldovenii preferaŭ armăsari asiatici pentru a dobîndi dintr'înșii prăsilă, care se deprindeá cu traiulŭ locului. Caii astŭ-felŭ prăsiți

(1) In anulŭ 1873 de abia se afla în tótă România cam la cinci milióne capete oi cu capre, numĕrŭ fórte micŭ în raportŭ cu întinderea teritoriului nostru. Astădi nu sciŭ daca nu se va fi mai împuținatŭ numĕrulŭ vitelorŭ mărunte.

eraŭ maĭ sănătoşĭ de câtŭ aceia, carĭ proveniaŭ din armăsariĭ curaţĭ din Asia.

Ca făptură caiĭ de Moldova eraŭ în destulŭ de marĭ atâtŭ pentru călăriă câtŭ şi pentru trasŭ; aveaŭ o înălţime de 15 până la 16 pumnĭ nemţescĭ; eraŭ făcuţĭ bine, iuţĭ, docilĭ şi aveaŭ copita tare. Prusianiĭ şi austriaciĭ i cumpĕraŭ pentru cavaleria lorŭ uşóră [1].

Caiĭ din Valachia eraŭ fórte căutaţĭ nu numaĭ de către oficeriĭ nemţĭ din Transilvania dără şi de către comercianţiĭ din Polonia, care veneaŭ în ţéră anume pentru acestŭ sfârşitŭ [2].

Cantemirŭ ne-a lăsatŭ óre carĭ amănunte asupra cailorŭ moldovenescĭ. Caiĭ din partea munteluĭ eraŭ micĭ şi aveaŭ óre care asemănare cu caiĭ rusescĭ; eraŭ vîrtoşĭ şi traĭnicĭ la muncă; aveaŭ copitele atâtŭ de tarĭ în câtŭ nu aveaŭ trebuinţă să fiă potcoviţĭ.

În partea câmpuluĭ caiĭ eraŭ maĭ marĭ, maĭ frumoşĭ, potriviţĭ la călăriă, iuţĭ şi traĭnicĭ. Eraŭ căutaţĭ nu numaĭ de leşĭ şi de ungurĭ dară şi de turcĭ, carĭ aveaŭ şi proverbulŭ că unŭ tênĕrŭ persianŭ şi unŭ calŭ moldovenescŭ este totŭ ce póte fi maĭ deosebitŭ.

În prejurulŭ hotarelorŭ Moldoveĭ se aflaŭ ergh-liĭ de caĭ sĕlbaticĭ, carĭ se deosibeaŭ de ceĭ domesticĭ numaĭ printr'aceia că eraŭ maĭ micĭ şi aveaŭ copitele de o palmă de late, rotunde şi tarĭ. Caiĭ acestia se cumpĕraŭ de tătariĭ din Bucégŭ pentru mâncare şi pentru serviciŭ. Tătariĭ prindeaŭ maĭ adesea caĭ pe timpulŭ ploiosŭ, gonindu-ĭ cu chiote din tóte părţile până ce-ĭ aduceaŭ în mlaştine unde se înglodiaŭ de nu maĭ puteaŭ fugi; acolo eraŭ omorîţĭ cu suliţĭ saŭ prinşĭ de viĭ.

Vite cornute, boĭ şi vacĭ se aflaŭ fórte multe în ambele principate. Boiĭ de Moldova eraŭ maĭ marĭ şi maĭ cărnoşĭ de câtŭ ceĭ din Valachia; se asemĕnaŭ cu ceĭ din Ungaria, însă aveaŭ piciórele maĭ scurte şi eraŭ maĭ pântecoşĭ. Se esporta mulţime de boĭ în-

(1) Raicevicĭ, *Osservazioni storiche, naturali et politiche intorno la Valachia et Moldavia.*

(2) Del Chiaro, *istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia.*

Şi până astăḑĭ caiĭ moldovenescĭ suntŭ superiorĭ celorŭ muntenescĭ. În ambele ţĕrĭ numĕrulŭ cailorŭ s'a împuţinatŭ, în câtŭ astăḑĭ nu numaĭ esportămŭ dară aprovisionămŭ armata şi caiĭ de lucsŭ din Austro-Ungaria şi din Rusia.

ţĕrile vecine şi maĭ cu sémă în Silezia. Boiĭ ceĭ maĭ bunĭ se găseaŭ la ţiganĭ numiţĭ *lingurarĭ;* eĭ i vindeaŭ câte 60 leĭ unulŭ armenilorŭ din Galiţia, carĭ ţineaŭ moşiile cu arendă în Moldova. Armeniĭ acestia îngrăşaŭ boiĭ pe moşiile lorŭ şi ţineaŭ caiĭ.

În Moldova locuitoriĭ din partea munteluĭ, după arătarea luĭ Cantemirŭ, aveaŭ boiĭ micĭ, ĭar' ceĭ de la câmpŭ aveaŭ cireḑĭ marĭ de boĭ fórte frumoşĭ. În totŭ anulŭ duceaŭ la Danţig, trecêndŭ prin ţéra leşéscă peste 40 de miĭ de bouĭ, unde-ĭ desfăceaŭ prin ţĕrile învecinate (1).

Se cumpĕra perechia de boĭ în Moldova cu câte cincĭ talerĭ nemţescĭ şi ĭérna chiar cu treĭ talerĭ. Aceiaşĭ boĭ se desfăceaŭ la Danţig cu câte 40 şi 50 de talerĭ părechia (2).

Boiĭ ceĭ maĭ frumoşĭ şi maĭ graşĭ se aflaŭ pe pĕrĕulŭ săratŭ în ţinutulŭ Fălciuluĭ şi pe pĕrĕulŭ Başeulŭ în ţinutulŭ Cernăuţuluĭ, unde pămêntulŭ cuprinḑêndŭ sare, ĭérba era fórte bună şi îngrăşitóre. Eraŭ atâtŭ de multe vite în aceste locurĭ în câtŭ ajungeaŭ locuitorilorŭ nu numaĭ pentru a-şĭ îndestula trebuinţe locale, dară şi pentru a plăti birurile şi dările cele grele, ce luaŭ turciĭ de la dênşiĭ.

Bivoliĭ se ţineaŭ maĭ cu sémă în Valachia pentru muncă şi pentru laptele bivoliţelorŭ, carĭ şi pe atuncĭ era renumitŭ pentru calităţile sale. Se afla maĭ cu sémă bivolĭ negri; însă se găsia pe alocurea şi albĭ (3).

Oile eraŭ una dintre avuţiele principale ale Valachieĭ. Pe timpulŭ luĭ Raicevicĭ se aflaŭ, ca şi astăḑĭ, treĭ soĭurĭ de oĭ : *ţigăĭ*, *bărsane* şi *stogoşe*. Lâna ţigăilorŭ, scurtă şi fină, era privită de calitatea ântâiŭ. Carnea lorŭ fiindŭ fórte escelentă, eraŭ căutate în Turcia. Oile bărsane, cu lână lungă şi aspră, eraŭ maĭ pe josŭ de ţigăĭ; ĭară stogoşele, rasa considerată ca bastardă, eraŭ cele din urmă.

Traĭulŭ oilorŭ era, maĭ fără osebire, ca şi acelŭ din ḑilele nóstre : trăiaŭ maĭ multŭ afară, véra la munte şi ĭérna pe ţĕrmuriĭ Dunăriĭ. Se duceaŭ la munte după Sântulŭ George şi se coboraŭ în Noembre

(1) În 1879 România de abia a esportatŭ 30,654 de boĭ.

(2) Talerulŭ prusianŭ valoréză astăḑĭ 3 leĭ şi 71 de banĭ.

(3) Raicevicĭ, *op. cit.*

spre Dunăre unde temperatura era maĭ dulce și locurile maĭ adăpostite. În timpulŭ ĭerneĭ oile umblaŭ pe câmpŭ și descoperiaŭ ĭérba de zăpadă cu piciórele; ĭar' când îngheța saŭ era zăpada prea mare în câtŭ oile nu maĭ puteaŭ descoperi ĭérba, se duceaŭ lângă clăile cu fênŭ unde ciobaniĭ le preumblaŭ de jurŭ în prejurŭ pentru ca să nu răcéscă saŭ ca să nu le acopere zăpada (1).

Oile țigăĭ puteaŭ trăi peste véră și la câmpiă numaĭ să fi fostŭ ținute în vecinătatea vre uneĭ pădurĭ sub care să se umbréscă și să fi avutŭ apă bună. Din contră bărsanele trebuĭaŭ duse cu orĭce prețŭ la munte fiindŭ că la câmpiă periaŭ de căldură.

Proprietariĭ turmelorŭ de oĭ păstraŭ mieiĭ pentru a-ĭ castra; ĭar' mielele pentru prăsilă. Cândŭ se întêmpla ca unele din oĭ să facă doĭ mieĭ, stăpânulŭ dăruia unulŭ pĕcurarĭuluĭ

Oile se tundeaŭ după Sântulŭ George. O óie bărsană da patru libre de lână; țigaia da maĭ puținŭ (2).

Se mulgeaŭ oile câtŭ se aflaŭ în munte. Din lapte făceaŭ pĕcurariĭ unŭ soĭŭ de brânză pentru consistență, numită *brânză albă* (3) și pe care o vindeaŭ cășarilorŭ, carĭ se aflaŭ cu cășeriile în apropiere. Se făcea și *cașcavalŭ*, a căruia formă și gustŭ, după Raicevicĭ, era ca alŭ aceluĭa, care se fabrica în regatulŭ Sicilielorŭ; precum și *cașu de munte*, unŭ felŭ de brânză maĭ gustósă și care se duceá maĭ tótă în Transilvania (4).

Oile eraŭ supuse la felurite bóle însă cea maĭ periculósă era ocasionată de o plantă cu flórea galbenă, care cresce în apele stătătóre fórte căutată de aceste animale.

Peile negre eraŭ fórte căutate pentru hărșiĭ, din carĭ se făceaŭ căciulĭ și se îmblănĭaŭ haĭne. Pe alocurea se omoraŭ oĭ borțóse pentru a dobêndi pelea meilorŭ, care era privită ca de calitate superióră.

(1) Astădĭ oile se ducŭ în luna luĭ Maiŭ la munte și se cobóră după Sânta Măria mare. Probabilŭ că Raicevicĭ a fostŭ indusŭ în eróre, fiindŭ cu neputință ca oile să stea în munte până la Noembre.

(2) Libra este egală cu aprópe jumĕtate de chilogramŭ.

(3) *Brânza albă* este cașulŭ dulce cum ésă din sedile.

(4) *Cașulŭ de munte* este brânza de burdufŭ, care se fabricéză din cașŭ frământatŭ.

Peile de rîndŭ se argăsiaŭ pentru a face cojóce saŭ se tăbăciaŭ pentru a dobêndi meşinĭ.

Pe timpulŭ acela se vindeá o óĭe cu unŭ fiorinŭ şi jumĕtate; mielulŭ de la 12 până la 15 crucerĭ, ĭar' berbeculŭ bătutŭ de la doĭ până la doĭ fiorinĭ şi jumĕtate (1).

Atuncĭ, ca şi astădĭ, se aflaŭ relativŭ oĭ maĭ puţine în Moldova de câtŭ în Valachia şi lâna produsă era de calitate inferióră. Raicevicĭ ne spune că ţigăile duse în Moldova degeneraŭ şi li se îngroşa lâna.

Cantemirŭ deosibesce treĭ soĭurĭ de oĭ în Moldova : oile de munte, oile de Soroca şi oile sĕlbatice. Locurile din partea despre apusŭ a Moldoveĭ, carĭ nu se puteaŭ întrebuinţa pentru arătură, se lăsaŭ ca păsciune pentru oĭ, carĭ eraŭ avuţia de căpetenia a locuitorilorŭ din acea parte a ţĕreĭ.

Beiliccii duceaŭ la Constantinopole în totŭ anulŭ peste 60 de miĭ de oĭ, destinate pentru bucătăria Sultanuluĭ; turciĭ numiaŭ oile acestea *kivirdicŭ*, fiindŭ-că carnea lorŭ era privită de ântâia calitate.

Păsciunele cele maĭ reputate se afla în Câmpu-lungulŭ rusescŭ, pe Putila; în Câmpu-lungŭ moldovenescŭ, pe Moldova, şi pe muntele Vrancea în ţinutulŭ Putneĭ.

La câmpiă eraŭ oĭ maĭ puţine de câtŭ la munte, şi maĭ marĭ; între acestea se deosebiaŭ oile din ţinutulŭ Soroceĭ.

Sub numele de *ĭerbăritŭ* locuitoriĭ din Valachia plătĭaŭ principeluĭ pentru fiă care óĭe şi capră 12 aspri, ĭar' ceĭ din Moldova 10 aspri (2).

Acum o sută şi maĭ bine de anĭ, ca şi astădĭ, treceaŭ din Transilvania mulţime de turme de oĭ spre păsciunare, cu osebire în Valachia. Păstoriĭ transilvanĭ suferiaŭ multe neajunsurĭ, maĭ cu sémă, dice Raicevicĭ, când greculŭ Stavraki tiranisa cele două principate.

(1) Preţuindŭ fiorinulŭ cu doui leĭ şi 22 de banĭ după cursulŭ de astădĭ, o óĭe costa prin urmare 3 leĭ şi 33 de banĭ, unŭ berbece 4 leĭ şi 44 banĭ până la 5 leĭ şi 55 banĭ, ĭar' mielulŭ de la 27 până la 38 de banĭ.

Astădĭ óiea se vinde, după localităţĭ, cu 10 până la 12 leĭ, mielulŭ ca 4 până la 6 leĭ, ĭar' berbecele 12 până la 20 leĭ.

(2) *Aspru* saŭ *lăscaĭa* se socotiaŭ doĭ pentru o para; ĭar' o para după moneta de astădĭ este egală cu aprópe unŭ banŭ.

Leulŭ vechiŭ era de 40 de parale saŭ 37 banĭ după moneta de astădĭ.

În 1763 a trebuitŭ să mijlocéscă chiar Curtea din Viena la Pórtă spre a dobêndi unŭ firmanŭ prin care se ficsa darea de ierbăritŭ la 8 aspri pentru fiă care capŭ de vită. Cu tóte acestea principiĭ n'aŭ voitŭ să pună în lucrare firmanulŭ şi de abia pe la 1785 consimţiră să priméscă 10 aspri de vită, după cum se plătia şi în Moldova.

Afară de vitele despre carĭ s'a vorbitŭ se cresceaŭ, maĭ cu sémă în Valachia, fórte mulţĭ porcĭ, carĭ se îngrăşaŭ cu ghindă saŭ cu porumbŭ şi după aceea se esportaŭ în Transilvania şi Ungaria. Carnea de porcŭ próspĕtă era privită ca inferióră în comparaţiă cu a rîmătorilorŭ din ţĕrile maĭ temperate; însă afumată treceá de multŭ maĭ bună şi se păstra maĭ multŭ timpŭ (1).

Alăturĭ cu producţiunea animală propriŭ ḑisă, vechia nóstră economiă rurală numĕra între isvórele sale de veniturĭ crescerea albinelorŭ. Toţĭ scriitoriĭ trecŭ producţiunea ceriĭ şi a mieriĭ între cele maĭ preţióse şi maĭ bogate ale ambelorŭ ţĕrĭ. În timpulŭ luĭ Del Chiaro se aflaŭ fórte multe prisăcĭ; ele eraŭ aşeḑate în locurĭ retrase, adăpostite de vêntŭ şi unde le ajungeá sórele. Uleĭele saŭ ştĭubeile cu albine se păstraŭ peste ĭérnă în temnice, numite pe alocurea bordeĭe, saŭ în alte locurĭ ferite de frigŭ. Primávéra după mucenicĭ se scoteaŭ afară în orĭcare ḑi afară de Dumineca.

Roitulŭ albinelorŭ începeá aprópe de Rusaliĭ. Roĭurile se aşeḑaŭ în uleĭe fórte simple, făcute din trunchiurĭ de copacĭ scobite, şi înainte de a se pune albinele într'însele se stropeaŭ cu saramură care atrage albinele. Prisăcarulŭ lăsa unŭ uleĭŭ să roĭéscă numaĭ de treĭ orĭ pentru ca să nu slăbéscă. Pe la Sânta-Maria-mică se retezaŭ stupiĭ, adică se tăĭaŭ faguriĭ lăsându-se mierea trebuinciósă pentru hrana albinelorŭ peste ĭérnă. Daca era ĭérna grea şi lungă în câtŭ albinele să nu pótă eşi afară de timpuriŭ, li se maĭ da

(1) Comerciulŭ cu rîmătorĭ, atâtŭ de vechiŭ în România, se face astăḑĭ totŭ cu Transilvania şi Ungaria. Mulţime de porcĭ trecŭ din Oltenia şi se ducŭ pe pieţele de la Pesta. In 1879 s'a esportatŭ 153,607 porcĭ preţuiţĭ 9,128,280 leĭ; din care sumă s'a vêndutŭ în Austro-Ungaria peste 8,701,564 leĭ.

miere. Uleiele se băgaŭ în temnice pentru iernaticŭ pe la Sântulŭ Dimitrie.

Locuitorii trăgeaŭ folóse însemnate din crescerea albinelorŭ, după arĕtarea luĭ Cantemirŭ, fiindŭ-că câmpiile eraŭ peste totŭ loculŭ smăltate cu florĭ, care de care maĭ felurite și maĭ mirositóre.

Dacă li s'arŭ fi îngăduitŭ să păstreze toţĭ roiĭ, pe carĭ i daŭ albinele în toţĭ aniĭ, cultivatoriĭ s'arŭ fi folositŭ şi maĭ multŭ; însă pravila ţĕreĭ oprĭa ca orĭ și cine să nu ţină maĭ mulţĭ stupĭ de câtŭ póte suferi loculŭ, ca nu cum-va înmulţindu-se afară din cale să nu vatăme pe megiașĭ.

Învĕţatulŭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ ne spune, că roiĭ, carĭ din întâmplare se întâlnĭaŭ prin vĕsduhŭ, se rĕsboiaŭ cumplitŭ și nu încetaŭ până când roiulŭ învinsŭ nu o lua la fugă. După aceea roiulŭ învingĕtorŭ năvălĭa în știubeiulŭ celorŭ învinșĭ și nu-lŭ părăsia până ce nu consuma tótă mierea dintr'însulŭ. Prisăcariulŭ vĕḑêndŭ că albinele cu tóte că vinŭ și se ducŭ, nu facŭ nicĭ unŭ sporŭ, stropia pe acelea, carĭ le afla în știubeĭ cu apă amestecată cu cretă pisată; după aceea a doua ḑi se duceá la megiașulŭ sĕŭ asupra albinelorŭ, căruia aveá prepusŭ, și dacă acolo vedea pete albe făcute de albine, le arĕtá megiașuluĭ și i cerea împlinirea pagubeĭ ce i s'a făcutŭ de către albinele sale. (1)

După părerea luĭ Raicevicĭ și a altorŭ scriitorĭ céra produsă în ţéra nóstră era fără îndoĭală cea maĭ frumósă și cea maĭ căutată din tótă Europa. Céra din Moldova era privită întru câtŭ-va superióră celeĭ din Valachia, și maĭ cu sémă aceea, care provenĭa din

(1) Cantemirŭ spune că albinele moldovenescĭ, afară de fagurii obicĭnuiţĭ de miere și de céră, maĭ facŭ unŭ soiŭ de céră cam négră și prea mirositóre, pe care prisăcariĭ o scotŭ de odată cu mierea și o vêndŭ maĭ scumpŭ pentru că mirosesce ca ambra.

Acestŭ soiŭ de céră cam négră și mirositóre este materia numită *propolis*, o substanţă resinósă, fórte tenace, móle pe caldurile cele marĭ, uscată și resistentă când este frigŭ Colórea sa variéză : este albă, gălbuĭă, roșcată și brună, adică cam négră; la gustŭ este amară, se topesce în alcoolŭ, în eterŭ și în terebentină. Odórea sa este aromatică, fórte plăcută.

Propolisulŭ se găsesce pe la tóte încheĭeturile uleĭelorŭ; cu dênsulŭ lipescŭ albinele capacele fagurilorŭ și crĕpăturile știubeĭelorŭ. Ele adună acéstă substanţă de pe mugurii de plopĭ și a altorŭ copacĭ. Hubert arŭ fi constatatŭ pentru ântâia oră faptulŭ acesta.

ţinuturile unde se aflaŭ pădurĭ de teiŭ. Céra verde de Moldova, după autorulŭ ragusanŭ, este renumită pentru mirosulŭ sĕŭ celŭ plăcutŭ şi balsamicŭ. Curioşiĭ o adună şi o întrebuinţéză ca parfumŭ. (1)

VIII.

Comerciulŭ Valachieĭ şi alŭ Moldavieĭ în secululŭ alŭ optŭ-spre-ḑecelea. — Ochire generală. — Vămile. — Posta. — Comerciulŭ de exportaţiune. — Comerciulŭ de importaţiune.

O ţéră atâtŭ de cu dărniciă înzestrată cu avuţiĭ firescĭ precum este România; o ţéră, care potrivitŭ cu timpulŭ, producea în abundenţă grâne, vinurĭ, céră, miere şi alte producte, puteá să aĭbă unŭ comerciŭ înfloritŭ şi o industriă a sa. Aşa ar fi fostŭ dacă aveá fericirea să fiă guvernată de ómenĭ cu dorinţă de înflorirea şi mărirea eĭ; dacă nu ar fi fostŭ o pradă exploatată fără cruţare de ceĭ din întru şi de cătră turciĭ şi greciĭ de la Constantinopole. Pre câtŭ timpŭ a ţinutŭ domnia pămêntênă, domniĭ, celŭ puţinŭ uniĭ dintre dênşiĭ, aveaŭ durere de ţéră şi întru câtŭ le era cu putinţă lucraŭ pentru înflorirea patrieĭ; de îndată însă ce ambele principate căḑură sub domnia vitregă şi neomenósă a grecilorŭ ţarigradenĭ, ambele ţĕrĭ fură reduse, după cum ḑice cu dreptŭ cuvêntŭ Raicevicĭ, la condiţiunea uneĭ ferme saŭ arenḑĭ pe care Pórta o vindeá în fiă care anŭ aceluĭa, care da maĭ multŭ. Pentru flămênḑiĭ de fanarioţĭ ţĕrile nóstre deveniseră o mină de exploatatŭ, după cum fusese odiniórâ Peru pentru Spaniolĭ (2). Întrecêndu-se care maĭ de care să pună mâna pe dênsele, şi încredinţaţĭ că domnia lorŭ nu aveá durată, eĭ nu cruţară nicĭ unŭ mijlocŭ pentru a slei tótă averea locuitorilorŭ şi a-ĭ reduce în sapă de lemnŭ.

Trăindŭ sub unŭ astŭ-felŭ de regimŭ nu póte fi mirare că ţĕrile

(1) Astăḑĭ crescerea albinelorŭ s'a împuţinatŭ afară din cale. Nu numaĭ că nu se esportéză miere şi céră, dară pentru trebuinţele nóstre aducemŭ céră din străinătate. Şi cu tóte acestea s'arŭ puteá cresce în proporţiune totŭ atâta albine ca în vremurile vechĭ.

(2) *In somma la Valachia et Moldavia sono il vero Peru dei Greci,* observéză Raicevicĭ.

atâtŭ de admirate de cătră străinĭ, să nu aĭbă nicĭ comerciŭ înfloritŭ, şi industria lorŭ să fiă mărginită numaĭ în cultivarea pămêntuluĭ şi economia vitelorŭ.

Şi apoĭ, după cum observéză cu multă dreptate Raicevicĭ, pentru ca comerciulŭ să pótă înflori, este de neapĕrată trebuinţă să se afle o clasă de mijlocŭ între proprietariĭ de pămêntŭ ceĭ avuţĭ şi între cultivatorĭ, şi ca acéstă clasă de mijlocŭ să fiă cultivată şi doritóre de a se înavuţi prin comerciŭ. În Valachia şi Moldavia pe timpulŭ acela se aflaŭ numaĭ două semĭ de ómenĭ : de o parte boerĭ proprietarĭ şi călugărĭ, ĭară de alta ţĕranĭ, *atâtŭ uniĭ câtŭ şi alţiĭ sclavĭ aĭ unuĭ despotŭ, elŭ însuşĭ sclavŭ alŭ unuĭ tiranŭ.* (1)

Orĭ-cumŭ arŭ fi fostŭ totuşĭ comerciulŭ puteá să fiă maĭ înfloritŭ dacă românĭĭ arŭ fi putută fi stăpânĭ pe productele lorŭ şi să le pótă vinde orĭ cuĭ şi orĭ când ĭ-ar fi povăţuitŭ interesulŭ. Nu era aşa însă; guvernulŭ turcescŭ pretindeá că tóte productele Valachieĭ şi Moldavieĭ, vite şi orĭ-ce alte victualiĭ, să fiă păstrate pentru sine şi pentru îndestularea Constantinopoluluĭ, plătindu-le cu preţulŭ care i plăcea să fixeze (2). Din puţinătatea comerciuluĭ nostru de exportaţiune se vede, că maĭ tóte productele se expediaŭ la Constantinopole. Acésta se învederéză şi din firmanele trimise de Pórtă cătră principiĭ celorŭ doue ţĕrĭ, în carĭ se repeta maĭ în totŭ anulŭ, că cele două principate eraŭ celarele Constantinopoleĭ.

Multŭ, puţinŭ câtŭ era comerciulŭ nostru, se afla, după încredinţarea luĭ Raicevicĭ, în mânile străinilorŭ, şi cu osebire ale grecilorŭ veniţĭ din Albania şi Macedonia. Fórte probabilŭ, că între neguţătoriĭ acestia se aflaŭ mulţĭ arnăuţĭ şi românĭ macedonenĭ. Afară de aceştia maĭ făceaŭ negoţŭ românĭĭ din Transilvania, armenĭ şi ebreĭ din Galiţia.

Peyssonel ne spune, că pe timpulŭ seŭ Laziĭ din Trebizonda fă-

(1) Raicevicĭ, *Osservazioni storiche*, etc.

(2) Mi s'a spusŭ de bĕtrânĭ că chiar în seculul acesta, pe la 1815, neguţătoriĭ turcĭ carĭ veniaŭ să cumpere vite de la tĕrgurĭ, daŭ unŭ preţŭ pentru o vită şi dacă ţĕranulŭ nu consimţia, turculŭ întindeá o basma pe pămêntŭ, numera baniĭ şi apoĭ pleca. Bietulŭ ţĕranŭ de témă, era nevoitŭ să alerge prin tĕrgŭ, după turcŭ şi să-ĭ deá vita cu preţulŭ ce ciutaculŭ de negustorŭ oferise.

ceaŭ unŭ negoţŭ importantŭ cu ţerile nóstre. În cele din urmă eĭ monopolizaseră maĭ totŭ comerciulŭ Moldoveĭ; şi până într'atâtŭ se îndulciseră în câtŭ ajunseră să se însóre şi să se aşeḑe în diferite părţĭ ale principatuluĭ. «Aceştĭ străinĭ esercitaŭ cele maĭ crude vecsaţiunĭ asupra poporuluĭ; ruinaŭ pe ţeranĭ şi pe têrgoveţĭ, îndatorându-ĭ să ĭa banĭ de la dênşiĭ cu camătă luându-le la urmă bucatele cu preţurile, carĭ le plăceaŭ lorŭ. Adese orĭ mergeaŭ până la siluirĭ şi la asasinatŭ. Suntŭ cam doue ḑecĭ de anĭ de când principele Constantinŭ Mavrocordatŭ vroindŭ să scuture jugulŭ impusŭ de aceştĭ cuceritorĭ Moldoveĭ, se înţelese cu vestitulŭ Ali-Paşa-Hekim-Oglu, care era pe atuncĭ, dacă nu mĕ înşelŭ, paşă la Vidinŭ saŭ la Babadagŭ. Reclamară împreună la Pórtă şi dobêndiră ordine de a goni pe Lazĭ şi a omorî pe vinovaţĭ, luându-le bunurile. Aceste ordine fură esecutate. Persecuţiunea lorŭ fu o imagine a Vesperelorŭ siciliane: fură tăĭaţĭ în tóte părţile confiscânduli-se averile. Mi s'a încredinţatŭ, că numaĭ în Moldova aŭ peritŭ peste ḑece miĭ. Esemplulŭ acesta a făcutŭ să se îmblânḑéscă ceĭ aşeḑaţĭ în ţéră, şi pe comercianţĭ să se supună la regulele ce li se impuseră» (1).

Acelaşĭ autorŭ observéză, că cele doue principate fiindŭ prada a doue saŭ treĭ familiĭ grece, acestea d'impreună cu principiĭ esploatéză pe toţĭ comercianţiĭ. Comercianţiĭ francesĭ, adaugă Peyssonel, nu se vorŭ puteá aşeḑa în aceste ţerĭ de câtŭ numaĭ atuncĭ când se vorŭ înfiinţa consulate, lucru, care n'ar conveni câtuşĭ de puţinŭ principilorŭ fiindŭ că n'arŭ puté să maĭ trateze pe comercianţĭ după placulŭ lorŭ (2).

Pe timpulŭ luĭ Peyssonel Giurgiu era celŭ d'ântâiŭ portŭ alŭ Valachieĭ; acolo se încărcaŭ tóte mărfurile, carĭ eraŭ destinate pentru Marea négră, saŭ carĭ se urcaŭ în susulŭ fluviuluĭ cu destinaţiune pentru Germania. Totŭ în portulŭ Giurgiuluĭ se trăgeaŭ mărfurile, carĭ urmaŭ să trécă prin Varna spre a fi espediate la Constantinopole, precum şi acelea, carĭ sosiaŭ din Turcia şi din alte ţerĭ străine, ve-

(1) Peyssonel, *Traité sur le commerce de la Mer noire.*

(2) Rusia şi Austria trimiseră consulŭ în ţéră la 1782. Austria se bucura de acestŭ dreptŭ maĭ dinainte; ĭară Rusia-lŭ dobêndi prin tractatulŭ de la Cainardgi.

nindŭ de la Constantinopole, Adrianopole și de la têrgurile, ce se făceaŭ la Selimna și la Uzungiova.

În Moldavia eraŭ reputate ca piețe principale Iașiĭ, Chișineulŭ, Hușiĭ, Orheĭulŭ, Bacăulŭ, Berladulŭ, Pucheniĭ, Galațulŭ ș.a. Galațulŭ era portulŭ principalŭ. Mărfurile destinate pentru Moldova se descărcaŭ în mare parte în acestŭ portŭ, și totŭ aci se încărcaŭ producțele, carĭ veniaŭ din întrulŭ țereĭ. Corăbiele nu ĭernaŭ în toțĭ aniĭ în portulŭ Galațuluĭ; se duceaŭ la Sulina, una din gurile Dunăriĭ, unde se afla unŭ portŭ bunŭ.

În transacțiunile comerciale se întrebuința în ambele țerĭ fórte multă monetă turcéscă sub forma de leĭ, care eraŭ jumătate de aramă și jumătate de argintŭ. Pe lângă acésta circula încă sequiniĭ de Veneția și de Olanda, talerĭ imperialĭ și de Polonia și de Ragusa, realĭ de Spania și ruble de Rusia. Raicevicĭ observéză, că de și se află multă monetă, totușĭ nimenĭ nu se puteá numi avutŭ fiindŭ-că în cele din urmă toțĭ baniĭ intraŭ în casa principeluĭ și a grecilorŭ seĭ, de unde treceaŭ la Constantinopole, întorcêndu-se din noŭ prin mijlocirea negutătorilorŭ, carĭ cumpĕraŭ provisiunĭ.

Cu privire la vămĭ Peyssonel ne spune că se aflaŭ în Valachia doue vămĭ, din care una la Giurgiŭ și alta la Călărașĭ (1). La fiăcare funcționaŭ doĭ vameșĭ, unŭ turcŭ și unŭ românŭ. Vameșiĭ turcĭ depindeaŭ de vameșulŭ de la Rusciucŭ. Obicinuitŭ taxele se plătĭaŭ la Rusciucŭ de unde se libera unŭ permisŭ pentru Giurgiŭ și Călărașĭ.

Taxele vamale ale Valachieĭ eraŭ fórte micĭ. În Turcia se percepeaŭ 3 la sută pentru pămêntenĭ și 4 la sută pentru raĭale. Franciĭ plătĭaŭ după stipulațiunile făcute în capitulațiunile încheiate cu Pórta.

Mărfurile se transportaŭ cu cheltuĭală puțină. De la Bucurescĭ până la Giurgiu, unŭ carŭ costa de la 3 până la 3 leĭ și jumătate vechĭ. Într'unu carŭ trasŭ de boĭ, de bivolĭ orĭ de caĭ se puneaŭ până la 2000 ocale greutate.

Poșta esista în ambele țerĭ însă se întrebuința pentru transpor-

(1) Autorulŭ întrebuințéză cuvêntulŭ *Laun*, adăugêndŭ că este unŭ orașelŭ situatŭ pe Dunăre spre resăritŭ de Giurgiŭ în fața Silistreĭ.

turile oficiale și pentru serviciulŭ Porțiĭ și alŭ oficerilorŭ seĭ. Acestia cu tóte că nu plăteaŭ nicĭ-unŭ banŭ, la cea maĭ mică întârḑiere se năpustiaŭ cu ciomagulŭ pe căpitanĭ și pe surugiĭ. Principele era îndatoratŭ să înlesniască trăsurĭ și caĭ persónelorŭ de distincțiă. La asemenea ocasiĭ se întrebuințaŭ la fiă care poștă câte 70 și 80 de caĭ peste ceĭ fixațĭ, căcĭ fiă care servitore cereá o trăsură pentru sine și alta pentru cuferile și șeile sale. Aceste greutățĭ se traduceaŭ în violențe și apĕsărĭ totŭ asupra nenorocițilorŭ țeranĭ, căcĭ principiĭ le luaŭ caiĭ pe prețurĭ de nimicŭ.

Casele de poștă eraŭ așeḑate la distanță de patru ore unele de altele.

Pentru serviciulŭ oficialŭ se aflaŭ doue corpurĭ de curierĭ, unulŭ numitŭ *călărașĭ*, care făcea călătoriile la Constantinopole, și altulŭ *lipcanĭ* întrebuințațĭ în întrulŭ țereĭ. Călărașiĭ eraŭ adese-orĭ jăfuițĭ în Turcia fiindŭ-că în multe rîndurĭ duceaŭ giuvaerurĭ și baniĭ trimișĭ de principe.

Lipcanĭ specialĭ eraŭ însărcinațĭ să aducă scrisorile și gazetele de la fruntariĭ pentru principe, acesta fiindŭ îndatoratŭ să ție Pórta în curentŭ cu notițe politice. Pentru acestŭ sfârșitŭ eĭ aveaŭ odinióră unŭ anume agentŭ la Varsovia; iară maĭ la urmă se mărginiră a avé unŭ corespondentŭ în acestŭ orașŭ și altulŭ la Viena.

Comerciulŭ de esportațiune. — Potrivitŭ cu timpulŭ și cu populațiunea țéra nóstră produceá de ajunsŭ nu numaĭ pentru întêmpinarea trebuințelorŭ locale, dară și pentru esportațiune. Dacă ar fi fostŭ liberă negreșitŭ că puteá să lucreze cu maĭ multe dintre Staturile Europeĭ; însă Pórta monopolizase comerciulŭ nostru de esportŭ: astŭ-felŭ, că de voiă, de nevoiă trebuia să vindemŭ pentru Constantinopole.

Raicevicĭ ne spune, că în tótă primăvéra veniaŭ în țéră grecĭ cu firmane turcescĭ ca să cumpere berbecĭ pentru Constantinopole. Grațiă acestorŭ firmane greciĭ țarigrădenĭ plătiaŭ marfa cu ce prețŭ voiaŭ. Nimenĭ nu îndrăsnia să li se împotrivéscă și principiĭ, cu tóte plângerile păstorilorŭ și negutătorilorŭ de vite, nu auḑiaŭ nicĭ-o tânguire. Acéstă nepăsare provenia din témă, ca nu cum-va greciĭ

să se plângă la Constantinopole făcêndŭ pe turcĭ să crédă că eĭ domniĭ arŭ fi nisce rebelĭ înţeleşĭ cu străiniĭ, ca să-ĭ lase să péră de fóme. O asemenea împrejurare puteá să facă pe domnŭ să-şĭ pérḑă chiar tronulŭ.

Neguţătoriĭ grecĭ ridicaŭ pe fiăcare anŭ din ţéră de la 500 până la 600 miĭ berbecĭ; ĭară turciĭ cumpĕraŭ fórte mulţĭ boĭ pentru trebuinţele lorŭ.

Atâtŭ în Valachia câtŭ şi în Moldova se strîngeaŭ cireḑĭ însemnate de boĭ, vacĭ şi capre, carĭ se tăĭaŭ pe tómnă; carnea se ferbeá până ce se alegeá seulŭ pe d'asupra, care se strîngeá şi se puneá în burduĭí de pele de boŭ. Unŭ boŭ mare produceá până la unŭ căntarŭ de seŭ. Măduva se ferbeá deosebitŭ şi se păstra în putinĭ. Una peste alta se tăĭaŭ peste 80 de miĭ de boĭ şi vacĭ în fiă care anŭ. Seulŭ se espedia în Turcia.

Unŭ altŭ soĭŭ de neguţătorĭ grecĭ şi turcĭ numiţĭ *Capanlĕĭ*, după numele têrguluĭ, în carese vindeaŭ cu ridicata provisiunile la Constantinopole, venĭaŭ cu scrisorĭ din partea mareluĭ Vizirŭ şi cumpĕraŭ untŭ, seŭ, brânză, céră, pastramă şi alte producte, tóte acestea cu preţulŭ, care le plăceá.

Grânele eraŭ cumpĕrate cu sila, şi prin urmare cu preţurĭ de nimicŭ de către Laziĭ din Trebisonda. Eĭ venĭaŭ véra cu corăbiĭ în porturile de la Galaţĭ şi de la Brăila unde li se aduceá cerealele de către ţeranĭ. Aceştia eraŭ fericiţĭ dacă scăpaŭ cu carulŭ cu boĭ (1).

Cu tóte firmanele împărătescĭ şi scrisorile viziriale, româniĭ vindeaŭ pe apucate şi pentru alte ţerĭ. Din Moldova se esporta pentru Polonia până la 20 de miĭ caĭ pe fiă care anŭ. Vênḑările se făceaŭ la Moilovŭ pe marginea Nistruluĭ în Podolia. În acéstă localitate regele Prusieĭ aveá oficerĭ însărcinaţĭ să cumpere caĭ. Împĕratulŭ Austrieĭ cumpĕra asemenea mulţĭ caĭ pentru husarĭ plătindu-ĭ cu 13 până la 15 sechinĭ unulŭ.

Comerciulŭ cu boĭ era fórte întinsŭ în Moldova. Se esportaŭ fórte

(1) *Raicevicĭ* spune că aceştĭ Lezĭ, — eraŭ toţĭ ĭanicerĭ şi cea maĭ insolentă canaliă, ce-şĭ póte cineva închipui; se lăudaŭ cu prada şi cu asasinatulŭ. Laziĭ vinŭ şi astă-ḑĭ în Dobrogea. unde se îndeletnicescŭ în specialŭ cu cultura tutunuluĭ.

mulţĭ în Polonia, în Prusia, în Germania, în Veneţia şi în Turcia. Greutatea de mijlocŭ a unuĭ boŭ varia între 200 şi 250 de ocale şi se vindeá de la 10 până la 13 leĭ, ĭar' vaca de la 8 până la 11 leĭ. Raicevicĭ ne spune că numaĭ armeniĭ galiţianĭ espediaŭ în Germania, şi maĭ cu sémă la Breslaŭ 5.000 de boĭ graşĭ şi 6.000 de vacĭ.

Din acelaşĭ principatŭ se esporta pentru Constantinopole şi Rumelia fórte mulţĭ berbecĭ. Greutatea de mijlocŭ a unuĭ berbece era de la 18 până la 20 de ocale şi se vindeá cu 50 până la 60 de parale.

Comerciulŭ cu carne sărată, adică cu pastramă de vacă, de óie şi de capră era fórte importantŭ şi se făceá pe tótă întinderea măriĭ negre. Unŭ neguţătorŭ francesŭ anume Linchou proiectase să întreprindă unŭ asemenea comerciŭ cu Francia; însă decapitarea frateluĭ sĕŭ la Constantinopole la 1760, a contribuitŭ să-lŭ facă să părăséscă proiectulŭ ce făcuse.

După Peyssonel céra era articululŭ de comerciŭ celŭ maĭ importantŭ pentru ambele principate. Elŭ ne spune, că se produceá cătăţimĭ imense de céră escelentă. Céra de Moldova era superióră celeĭ de Valachia. Ocaua se vindeá cu 40 până la 45 de parale. Numaĭ greciĭ aşeḑaţĭ în Iaşĭ saŭ în Viena cumpĕraŭ anualŭ până la 50 de miĭ de ocale.

Mierea de Moldova, albă şi lesne de lucratŭ, era preferită celeĭ de Valachia şi se vindeá căntarulŭ cu 5 şi jumătate până la 6 leĭ.

Untulŭ de Moldova era privitŭ ca celŭ maĭ delicatŭ din totŭ imperiulŭ otomanŭ; celŭ din Valachia era maĭ de rîndŭ. Ocaua de untŭ se vindeá prin sate cu 8 parale ĭar' prin târgurĭ cu 10 parale.

Valachia produceá o cătăţime prodigiósă de seŭ de capră, care se amesteca cu celŭ de óie şi de boŭ şi se vindeá cu 7 până la 8 parale ocaua.

Lâna de Valachia era fórte căutată şi se prefera celeĭ de Moldova. Lâna albă treceá maĭ cu sémă în Germania, ĭar' cea négră în Rumelia. Ocaua de lână se vindeá cu 9 până la 10 parale. Lâna de Moldova parte se întrebuinţa pe locŭ, ĭar' parte se esporta în Rumelia pentru fabricarea abaleĭ, a zeghilorŭ şi a păturilorŭ.

Peile de boŭ de Moldova eraŭ maĭ căutate de câtŭ cele din Valachia; una trăgeá până la 40 de ocale și se vindeá cu 3 și jumătate până la 4 leĭ; ïar' cele de Valachia, carĭ trăgeaŭ una de ia 25 până la 30 de ocale se vindeaŭ cu $2^3/_4$ până la 3 leĭ bucata.

Blănăria de Moldova, și maĭ cu sémă vulpile, era privită ca superióră celeĭ de Valachia. O pele de vulpe se vindeá cu 45 până la 50 de parale.

Cânepă și inŭ se produceá de ajunsŭ în ambele principate. Inulŭ de Valachia era inferiorŭ celuĭ din Moldova; fața sa era maĭ închisă și firulŭ maĭ scurtŭ. Se esporta fórte multŭ în Rumelia și se vindeá cu 7 până la 8 parale ocaua, ïar' cânepa cu 4 până la 5 parale.

Tutunŭ se produceá în cătățime fórte mare și se vindeá cu 8 aspri ocaua.

După Peyssonel Valachia era unŭ isvorŭ nesecabilŭ de grâne, grâŭ, ordŭ și secară. Esportațiunea era oprită și se espedia numaĭ la Constantinopole. Chila de grâŭ de 120 ocale se vindeá cu 60 parale; ïar' chila mică de ordŭ, 48 de ocale, se vindeá cu 18 până la 20 de parale.

Moldova era totŭ atâtŭ de roditóre în grâne, cu deosebire, că grâulŭ ce produceá era maĭ frumosŭ. Chila de 275 ocale se vindeá cu 2 leĭ și jumătate.

Tóte vinurile bune se cumpĕraŭ de neguțătorĭ grecĭ, carĭ le duceaŭ la Moscova unde eraŭ așeḑațĭ. Ocaua de vinŭ costa o para.

Unŭ articulŭ de comerciŭ în destulŭ de căutatŭ eraŭ peile de ïepure. Ebreiĭ de la Brodi cumpĕraŭ în totŭ annulŭ 200 de miĭ de bucățĭ, carĭ se vindeaŭ cu 50 leĭ suta (1).

Sare se esporta, maĭ cu sémă din Valachia, în cătățimĭ fórte marĭ pentru Constantinopole și alte părțĭ ale Turcieĭ. La gura ocniĭ se vindeá cu 40 de aspri grămada de 100 până la 110 ocale.

În Moldova se scoteá o cătățime imensă de păcură, care eșïa din pămêntŭ și se vindeá pe locŭ cu 100 până la 110 parale quintalulŭ.

Din pădurile Moldoveĭ de la Rezina, de la Vasluïŭ și altele se

(1) *Brodi*, orașŭ în Galația la 58 chilometri de Lemberg.

esploata o mare cătăţime de lemne de construcţiune, carĭ se duceaŭ la Galaţĭ unde se aflaŭ maĭ multe ateliere de construcţiunĭ. Vasele construite în acestŭ portŭ eraŭ destinate pentru navigaţiunea pe marea négră şi pe Dunăre. La Galaţĭ s'a încredinţatŭ luĭ Peyssonel, că catarturile din Moldova eraŭ de aceeaşĭ calitate ca cele maĭ bune din Europa de la nordŭ.

Comerciulŭ de importaţiune. — Vorbindŭ despre mărfurile introduse din ţerile străine în Valachia şi Moldova, Raicevicĭ se rostesce în modulŭ următorŭ : «Orĭ ce luxŭ aparentŭ fiindŭ opritŭ supuşilorŭ nemusulmanĭ în Turcia, greciĭ principĭ şi patronĭ aĭ Valachieĭ şi Moldoveĭ, aflându-se în libertate s'aŭ abandonatŭ celuĭ maĭ stravagantŭ şi costisitorŭ luxŭ, ce se póte închipui, întrecêndŭ întru acésta şi pe turciĭ ceĭ marĭ din Constantinopole. Femeile, maĭ cu sémă, se îmbracă cu blănăriĭ suprafine, cu stofe de India brodate şi cu firărie europeană. Acestŭ luxŭ a fostŭ firesce imitatŭ de către românĭ şi adesea întrecutŭ, astŭ-felŭ, că se dă ocasiune neguţătorilorŭ să introducă multe felurĭ de mărfurĭ. Din Rusia se aducŭ regulatŭ în tótă primăvéra blanele cele maĭ preţióse precum samurĭ, vulpĭ, zibeline, hermine.

«Greciĭ aducŭ din Constantinopole tóte stofele şi muselinele de India şi de Alepŭ şi ţeseturile cu aurŭ de Scio (1), pe lângă alte multe obiecte maĭ micĭ lucrate în acelŭ oraşŭ. Alţiĭ grecĭ se ducŭ de doue orĭ pe anŭ la têrgurile din Lipsca şi din Viena de unde aducŭ pe uscatŭ o cătăţime mare de postavurĭ fine de totŭ felulŭ, stofe imprimate, firărie şi broderiĭ de Viena, obiecte de ferŭ din Stiria, chârtiă de Veneţia, drogăriă, zachărŭ rafinatŭ de la Fiume, cafea de America, plumbŭ, cositorŭ, ş. a.; quincailerie de Niuremberg, Viena, Francia şi din Englitera; giuvaerurĭ multe, mărgăritare, ornice şi alte obiecte de aurŭ şi de argintŭ. În sfîrşitŭ tóte productele, carĭ esŭ din principate pentru creştinătate suntŭ schimbate cu maĭ susŭ numitele manufacturĭ.

«O companiă de românĭ transilvanĭ şi bulgarĭ aşedată la Braşovŭ,

(1) *Scio* saŭ *Chio*, insulă în Archipelagŭ în vecinătatea Anatolieĭ.

fabricéză multe articule de rîndŭ întrebuinţate de poporŭ, pentru care traficŭ se întrebuinţéză 5000 poverĭ de calŭ. Acéstă companiă se bucură de diferite privilegiurĭ, ce i s'aŭ acordatŭ de vechiĭ principĭ, însă care nu s'aŭ manţinutŭ în întregimea lorŭ de către ceĭ de astădĭ.

«Din cele espuse s'ar păré, că mulţĭ neguţătorĭ s'aŭ înavuţitŭ din comerciŭ; însă maĭ nicĭ unulŭ nu se póte numi avutŭ din causa reuluĭ şi nenorocituluĭ guvernŭ, care tiraniséză pe tótă lumea. Ca să-şĭ întêmpine multele cheltuelĭ, ce trebue să facă la Constantinopole; pentru a-şĭ plăti datoriele şi a-şĭ face tóte capriciele, principiĭ luaŭ banĭ cu dobêndĭ marĭ şi ipotecaŭ veniturile capitaţiuneĭ, salinelorŭ şi vămilorŭ. Dacă în intervalŭ cădeá unŭ principe, celŭ care veniá după dênsulŭ 'şĭ însuşiá veniturile şi neguţătoriĭ perdeaŭ baniĭ daţĭ cu împrumutŭ. Acésta a făcutŭ că toţĭ neguţătoriĭ aŭ cădutŭ în falimentŭ şi aŭ făcutŭ să pérdă banĭ mulţĭ comercianţiĭ din Lipsca, carĭ le făcuseră creditŭ dându-le mărfurĭ».

Peyssonel, care intră în maĭ multe amĕnunte asupra comerciuluĭ de importaţiune, ne spune, că în ambele principate se puteaŭ desface totŭ felulŭ de mărfurĭ; că neguţătoriĭ din Rusciucŭ reuşiseră să pună mâna maĭ pe totŭ comerciulŭ Valachieĭ. Eĭ se aprovisionaŭ cu mărfurile trebuincióse la Constantinopole, la Adrianopole şi la têrgurile de la Selimna şi Uzungiova. De abia câţĭ-va comercianţĭ românĭ cumpĕraŭ mărfurĭ de Europa la têrgurile de la Lipsca, de la Danţigŭ şi din Viena. Ĭată care eraŭ, după scriitorulŭ francesŭ, principalele obiecte importate :

«*Postavurĭ*. — Postavurile nóstre londrine de a doua mână se vêndŭ în Valachia, însă nu în cătăţime mare. Postavurile de Lipsca şi de Polonia, precum şi acelea, carĭ se fabricéză în ţéră le facŭ mare concurenţă; cu tóte acestea se vêndŭ obicĭnuitŭ 100 până la 110 parale cotulŭ. Postavurile cele maĭ stimate suntŭ cele numite postavurĭ de Lipsca, carĭ se aducŭ de la têrgulŭ, ce se face în acestŭ oraşŭ, şi carĭ suntŭ, după cum credŭ eŭ, postavurĭ fabricate în Brabantŭ. Suntŭ de diferite calităţĭ şi de deosebite preţurĭ, de la $3^1/_2$ până la 5 şi chiar 6 leĭ cotulŭ pentru cele colorate cu cochenilă.

«Se fabricéză asemenea în Valachia o mare câtâţime de postavŭ de calitate fórte ordinară, asemenea cu cele numite la noĭ *pinchinas;* de abia aŭ o lăţime de unŭ cotŭ şi se vêndŭ cu 20 până la 26 parale cotulŭ. S'arŭ puté introduce postavurile nóstre de Elbeuf, de Sedan şi de Abbeville, carĭ ar puté ruina pe cele de Lipsca dacă s'arŭ aşeḑa francesĭ în localitate. Postavurile francese vinŭ în Valachia prin Constantinopole, Adrianopole şi de la têrgulŭ din Selimna.

«*Stofe de Francia, de Veneţia şi de Scio.* — Stofele nóstre de Lyon se vêndŭ în cătăţime în destulŭ de mare şi cu preţŭ bunŭ în Valachia. Am vĕḑutŭ la Bucurescĭ dintre cele maĭ bogate, în hanurĭ şi magaziĭ. Preţurile suntŭ fórte marĭ fiindŭ-că aducêndu-se de la têrgulŭ de la Lipsca, chieltuelile de transportŭ şi de vamă, ce trebue să plătéscă până ce ajungă la Bucurescĭ suntŭ fórte marĭ.

«Se desface órecare cătăţime de stofe de Veneţia, numite în ţéră *bella coses;* acestea suntŭ unŭ felŭ de stofe cu florĭ şi nuanţate cu puţinŭ aurŭ şi argintŭ. Se debitéză şi damascueste precum şi totŭ felulŭ de stofe de Scio.

«*Fireturĭ.* — Fireturile de Polonia se caută maĭ multŭ fiindŭ-că suntŭ maĭ eftine. Cele maĭ multe galóne suntŭ unite, fără şevróne şi în formă de muschetare lucrate. Suntŭ uşóre şi de calitate rea. În cătăţime mare se vêndŭ 180 leĭ ocaua firulŭ de argintŭ şi 200 leĭ firulŭ de aurŭ. Se aducŭ de la Lipsca şi fireturĭ francese însă suntŭ órte scumpe; cu tóte acestea li se recunósce superioritatea. Se vêndŭ cătăţimĭ marĭ de firŭ de aurŭ şi de argintŭ din Polonia, cu 12 până la 13 parale dramulŭ.

«*Cameloturĭ.* — Cameloturile de Francia se bucură de mare favóre; se vêndŭ cele unite ca şi cele vergate, de la 30 până la 35 parale cotulŭ; se aducŭ de la Constantinopole.

«*Tincturĭ.* — Tincturile saŭ boĭelele se aducŭ din Constantinopole, Andrianopole şi de la têrgurile din Rumelia, câte o dată şi de la Danţigŭ. Nu se consumă multe substanţe tinctoriale, însă se vêndŭ cu preţŭ bunŭ. Indigo se plătesce 13 până la 14 leĭ ocaua, şi chiar

20 leĭ când se caută. Cochenila se vinde cu 25 leĭ ocaua, și lemnulŭ de tinctură (roșu) 20 leĭ quintalulŭ.

«*Coloniale.* — Colonialele precum cuișóră, scorțișóră, muscadă, piperŭ, gingembru se aducŭ prin Danțigŭ și se vêndŭ cu prețurĭ bune. Piperulŭ se vinde obicĭnuitŭ 60 de parale ocaua și gingembrulŭ albŭ 40 de parale ocaua.

«*Metale.* — Se aduce cositorŭ și plumbŭ de la Constantinopole, de la Andrianopole și de la têrgulŭ din Selimna. Cositorulŭ se vinde obicĭnuitŭ 90 până la 100 parale ocaua cu sarea amoniacŭ (țiperigŭ); plumbulŭ costă 13 până la 14 parale ocaua. Mercurulŭ și oțelulŭ se aducŭ din Germania pe Dunăre; celŭ d'ântâiŭ se vinde 15 leĭ ocaua și celŭ-l-altŭ 20 leĭ quintalulŭ.

«Se importéză asemenea o mare cătățime de cóse din Germania».

Simpla enumerațiune a luĭ Peyssonel ne dovedesce că luxulŭ era pe timpurile acelea totŭ atâtŭ de lățitŭ ca și astă-ḑĭ. Și acéstă vĕtămătóre aplecare ca și altele multe, le datorimŭ, după chiar încredințarea nepărtinitorilorŭ scriitorĭ străinĭ, totŭ fanarioțilorŭ.

IX.

Dările. — Percepțiunea dărilorŭ. — Veniturile și chieltuielile în Valachia și Moldova.

Veniturile Valachieĭ și Moldoveĭ proveniaŭ, amŭ puté ḑice, dintr'unŭ singurŭ isvorŭ : dările de totŭ felulŭ impuse asupra țĕranilorŭ. Și în adevĕrŭ, din 3,550,000 leĭ suma totală a veniturilorŭ Valachieĭ în 1782, se lua numaĭ din capitațiunea țĕranilorŭ 2,200,000, ĭară restulŭ din darea mazîlilorŭ și a comercianțilorŭ, din darea românilorŭ emigrațĭ din Transilvania, din saline, vămĭ, oĭeritŭ, dijmăritŭ și vinăritŭ, maĭ tóte dărĭ, carĭ cădeaŭ totŭ asupra țĕranilorŭ.

După cum ne spune Raĭcevicĭ, diferitele imposite eraŭ date prin licitațiune în fiă care anŭ, preferindu-se acela, care da maĭ multŭ. Arendatorele era îndatoratŭ să plătéscă îndată o parte din arendă și rĕmășița maĭ la urmă. Odată cu contractulŭ la mână, arendatorele

făceá tóte vexațiunile și înșelătoriile putinciόse pentru ca să pótă încasa câtŭ maĭ multŭ.

În Moldova se plătĭa capitațiunea maĭ în fiă care lună; ĭar' în Valachia la sfertŭ, adică la fiă care treĭ lunĭ. În acestŭ principatŭ dările se repărțĭaŭ maĭ multŭ asupra satelorŭ de câtŭ asupra indivișilorŭ. Astŭ-felŭ, după exemplulŭ datŭ de Raicevicĭ, unŭ satŭ de 100 case este taxatŭ 400 leĭ; ispravniculŭ, după ce primĭa lista de la Tesaurŭ, pornĭa ómenĭ ca să strîngă banĭĭ. Se puteá întêmpla, ca satulŭ să aibă case maĭ multe saŭ maĭ puține; în casulŭ d'ântâiŭ, țĕranĭĭ se întrunĭaŭ și făceaŭ repartițiune între dênșiĭ, păstrândŭ celŭ maĭ mare secretŭ. În casulŭ alŭ douilea, părcălabulŭ acela, care strîngeá dările, făceá arătare cerêndŭ micșorarea dăriĭ. La întêmplare, ca cererea să nu fi fostŭ ținută în sémă, satulŭ se spărgeá și locuitoriĭ treceaŭ în altŭ satŭ vecinŭ, saŭ se duceaŭ să se încorporeze cu sate din alte județe.

Vorbindŭ despre dărĭ Raicevicĭ șice câte-va cuvinte asupra populațiuneĭ. Elŭ ne spune că, după câtŭ a putută calcula, populațiunea ambelorŭ Principate se urca la unŭ milionŭ de locuitorĭ, și adaugă că «în raportŭ cu întinderea celorŭ douĕ principate, cu fertilitatea cea mare a pămêntuluĭ și cu varietatea productelorŭ, populațiunea este prea mică; s'ar puté îndoi și maĭ multŭ chiar fără témă că ĭ-ar lipsi subsistența.» (1)

Acelașŭ autorŭ arată că sub domnia principeluĭ Ipsilanti în Valahia venĭaŭ și se așeșaŭ mulțĭ bulgarĭ de dincolo de Dunăre. Pórta reclama contra acesteĭ emigrațiunĭ a bulgarilorŭ, însă fără să dobândéscă vre-unŭ resultatŭ.

Nu eraŭ de ajunsŭ dările puse asupra țĕranilorŭ; Pórta cereá din timpŭ în timpŭ, dărĭ extraordinare în banĭ saŭ producte. În asemenea împrejurare se impuneá o dare excepțională la care contribuĭaŭ chiar nobiliĭ și mônăstirile de călugărĭ.

Dările cele marĭ, lipsa de siguranță, asupririle nesfîrșite din afară și din întru facŭ pe Raicevicĭ să constate, că metalele prețióse eraŭ

(1) Pe teritoriulŭ Românieĭ potŭ trăi maĭ bine de 12 milióne locuitorĭ când agricultura ar ajunge la starea de înflorire în care se află în alte țĕrĭ.

privite în Principate ca suprema avuţiă. Învĕţatulŭ economistŭ cu acéstă ocasiune face următórea reflecţiune, care pare a fi scrisă de ierĭ : «Adevĕratele mine suntŭ câmpiĭ întinse pentru semĕnatŭ şi pentru păsciunarea viteloru, pădurĭ cu rîurĭ şi cu lacurĭ în vecinătate. Vitele suntŭ, după părerea mea, maĭ folositóre omuluĭ de câtŭ aurulŭ şi giuvaĭerele şi voiŭ privi ca fericită ţéra unde se află pămêntŭ în abundenţă şi maĭ multŭ de câtŭ trebuesce populaţiuniĭ. Omulŭ proprietarŭ 'şĭ iubesce patria, se înmulţesce cu înlesnire, lucréză cu plăcere şi, dacă este trebuinţă, ia armele şi devine soldatŭ excelentŭ pentru a-şĭ apĕra proprietatea sa.» (1)

Acum pentru a ne face o ideă justă despre starea financielorŭ celorŭ douĕ ţĕrĭ pe la 1780 vĭoŭ reproduce după Raicevicĭ tabela veniturilorŭ şi a cheltuelelorŭ în Valachia şi Moldova dimpreună cu observaţiunile ce face autorulŭ asupră-le.

Valachia.

Veniturile acestuĭ principatŭ în anulŭ 1782 se compuneaŭ din :

	Leĭ vechĭ
Capitaţiunea ţĕranilorŭ	2.200,000
Darea mazîlilorŭ, unŭ felŭ de gentilómenĭ de ţéră, şi a comercianţilorŭ.	200,000
Darea românilorŭ emigraţĭ din Transilvania, carĭ suntŭ ca la 13 miĭ familiĭ, şi plătescŭ maĭ puţinŭ de câtŭ pămêntenii	140,000
Salinele date în arendă.	300,000
Vĕmile date în arendă	200,000
De raportatŭ . . .	3.040,000

(1) In trécătŭ Raicevicĭ ḑice câte-va cuvinte asupra românilorŭ din Transilvania. Observaţiunile sale fiindŭ fórte juste, cerŭ voiă a le reproduce :

«Românii din Transilvania suntŭ de aceeaşĭ rasă ca ceĭ din cele douĕ provincie; aŭ aceeaşĭ religiune, aceeaşĭ vorbire, aceleaşĭ costume. Aceştia aŭ fostŭ asupriţĭ de cuceritoriĭ ungurĭ precum ceĭ-l'alţĭ de turcĭ şi de grecĭ, încă şi maĭ rĕŭ; şi probă este că în legiuirile ungaro-transilvane suntŭ legĭ, carĭ punŭ pe românĭ în rîndulŭ viteloru; şi-mĭ pare rĕŭ, că nu am cu mine cartea pentru a cita pe largŭ acestŭ monumentŭ de barbariă. Nemuritórĭa Maria Teresa a formatŭ în Transilvania doue regimente de românĭ, pe carĭ i-aŭ rĕscumpĕratŭ de la baroniĭ cărora aparţineaŭ. În celŭ din urmă resbelŭ cu Bavaria, după însăşĭ mărturisirea întregeĭ armate imperiale, aceste regimente s'aŭ luptatŭ cu multŭ curagiŭ.»

	Leĭ vechĭ
Raportŭ	3,040,000
Oĭeritulŭ, saŭ darea, ce se plătesce pentru pă-șunarea vitelorŭ	280,000
Dijmăritulŭ, saŭ darea asupra albinelorŭ . .	70,000
Vinăritulŭ, saŭ darea asupra vinuluĭ . . .	60,000
Veniturile principeseĭ	40,000
Dare asupra tutunuluĭ, asupra săriĭ, care se vinde cu de amĕnuntulŭ, fumăritulŭ și alte micĭ contribuțiunĭ ale orașuluĭ Bucurescĭ .	60,000
Suma totală . .	3.550,000

În anulŭ 1767 veniturile se compuneaŭ din :

	Leĭ vechĭ
Capitațiunea țĕranilorŭ	1.310,000
Darurĭ făcute la sosirea principeluĭ	150,000
Capitațiunea mazîlilorŭ și neguțătorilorŭ . .	100,000
Oĭeritulŭ	225,000
Dijmăritulŭ	65,000
Vinăritulŭ	75,000
Salinele	150,000
Vămile cu dările orașuluĭ	100,000
Suma totală	2.175,000

Din comparațiunea veniturilorŭ între aniĭ 1767 și 1782. reese că ceĭ din urmă principĭ căștigaŭ aprópe unŭ milionŭ și jumătate leĭ maĭ multŭ de câtŭ ceĭ din trecutŭ.

Altă-dată era stabilitŭ că Principatele se daŭ pentru treĭ anĭ, și trebuia ca Principiĭ să-șĭ dobêndéscă confirmațiunea în fiă care anŭ, printr'unŭ firmanŭ, care i costa :

	Leĭ vechĭ
Chieluelĭ pentru dobêndirea firmanuluĭ . . .	750,000
Tributulŭ ordinarŭ	300,000
Darŭ pentru *Bairamŭ*	60,000
Spesele, carĭ se facŭ la Constantinopole cu agențiĭ și protectoriĭ	250,000
Spesele principatuluĭ	500.000
Suma	1.860,000

Prisosulŭ până la suma totală a veniturilorŭ era în beneficiulŭ principeluĭ, dacă era omŭ dibaciŭ și stăpânŭ pe sine; însă, în generalŭ, acestŭ prisosŭ era risipitŭ de miniștriĭ seĭ și de agențiĭ din

Constantinopole, cari-ĭ procuraseră Principatulŭ şi stăruiaŭ pentru a-lŭ manţiné pe scaunŭ.

În totŭ casulŭ sub diferite preteste Pórta, ministriĭ seĭ şi Greciĭ din Constantinopole trăgeaŭ din Valachia aceleaşĭ veniturĭ ca şi în trecutŭ, de şi în timpulŭ luĭ Alexandru Ipsilanti ceruse maĭ puţine dărĭ. Cu tóte acestea rĕmâneá în fiă care anŭ principeluĭ unŭ milionŭ de leĭ.

Moldova.

Veniturile acestuĭ principatŭ în 1785 eraŭ :

	Leĭ.
Capitaţiunea ţeranilorŭ	1.775,000
Darea mazililorŭ	25,000
Decimea saŭ darea asupra albinelorŭ . . .	120,000
Dare asupra vinuluĭ	200,000
Dare asupra vitelorŭ	170,000
Salinele	300,000
Vămile	200,000
Dărĭ maĭ micĭ şi contribuţiunile Iaşuluĭ. . .	50,000
Suma	2.840,000

Veniturile aŭ crescutŭ ca şi în Valachia după cum se póte observa dintr'unŭ statŭ alŭ veniturilorŭ estrasŭ din registrele cancelarieĭ din Iaşĭ şi cuprinsŭ într'unŭ memoriŭ înfăţişatŭ de către deputaţiĭ Moldoveĭ împĕrăteseĭ Rusieĭ în anulŭ 1770. Ĭată cuprinsulŭ acestuĭ statŭ de veniturĭ :

	Leĭ vechĭ.
Capitaţiunea ţĕranilorŭ	984,000
Dare asupra albinelorŭ şi mascurilorŭ . . .	74,078
Dare asupra vitelorŭ.	74,012
Dare asupra vinuluĭ de care suntŭ scutiţĭ nobiliĭ şi clerulŭ înaltŭ	106,110
Vămile după tarifŭ	87,500
Dare asupra săriĭ	25,000
Contribuţiunile tartarilorŭ, carĭ ocupă pămênturile în Moldova	8,600
Dărĭ de la alţĭ străinĭ	9,250
Suma	1,368,599

Din aceleaşĭ registre s'a estrasŭ şi statulŭ următorŭ, în care se cuprindŭ cheltuelile principatuluĭ Moldoveĭ la aceeaşĭ epocă, şi care va da o ideă despre sistema aceluĭ guvernŭ.

	Leĭ.
Tributulŭ către Marele Seniorŭ	65,000
Darŭ pentru *Bairamŭ*	60,000
1. Reşedinteluĭ Hanuluĭ tartarilorŭ. . . .	9,200
2. Spese secrete făcute la Constantinopole .	250,000
3. Dobênda banilorŭ luaţĭ cu împrumulŭ de principe la urcarea sa pe tronŭ . . .	68,620
4. Mareluĭ Vizirŭ	13,608
5. Provisiunĭ date fortereţeĭ de la Chotinŭ .	16,200
6. Hanuluĭ tartarilorŭ şi paşilorŭ veciniĭ . .	45,000
7. Paşilorŭ, carĭ trecŭ prin Moldova . . .	32,600
8. Oficerilorŭ turcĭ trecĕtorĭ	80,000
9. Amicilorŭ principeluĭ la Constantinopole, şi vĕduvelorŭ acelora, carĭ aŭ servitŭ Moldova.	65,000
10. Turcilorŭ, carĭ se găsescŭ în Iaşĭ cu ocasiunea serbătorilorŭ Ramasanuluĭ şi Bairamuluĭ	4,250
11. Principeluĭ la sosire şi la plecare . . .	12,000
12. Pentru întreţinerea caseĭ turcilorŭ străinĭ.	2,000
13. Pânză pentru baniĭ, carĭ se trimitŭ la Constantinopole	405
14. Curierilorŭ, carĭ mergŭ la Constantinopole	3,850
15. Curierilorŭ trimişĭ în ţerile străine . . .	12,400
16. Curierilorŭ din provinciă	7,600
17. Pentru caĭ de poştă şi surugiĭ	20,000
18. Pentru gazete şi alte foĭ publice din Viena şi Polonia	2,390
19. Pentru curieriĭ estraordinarĭ la Constantinopole	12,750
20. Asemenea pentru ţerile străine	4,300
21. Pentru caftanurile, cu carĭ principiĭ onoră pe particulariĭ cărora le daŭ funcţiunĭ .	5,800
22. Gratificaţiunĭ la diferiţĭ particularĭ . . .	56,000
23. Pentru chârtiă, cêră ş. a. secretaruluĭ grecŭ.	480
24. Pentru secretaria turcéscă	960
De raportatŭ. . . .	850,413

	Leĭ vechĭ
Raportŭ	850,413
25. Pentru vinurile şi licorile meseĭ principeluĭ şi darurile trimise la Constantinopole .	5,100
26. Pentru întreţinerea palatuluĭ şi hrana guarḑilorŭ seĭ.	36,000
27. Pentru încălţămintea servitorilorŭ principeluĭ	4,000
28. Pentru bucătăriă.	21,000
29. Pentru grajdurĭ	15,600
30. Pentru întreţinerea servitorilorŭ	12,000
31. Pentru uniformele a 200 ómenĭ şi 14 oficerĭ aĭ comandeĭ hatmanuluĭ.	1,270
32. Gratificaţiunea la diferite persóne la Pascĭ şi la Nascere	30,000
33. Pentru preoţĭ şi învĕţătorĭ, carĭ vinŭ să feliciteze pe principe la serbătorĭ. . .	4,200
34. Mile la veduve şi la orfanĭ	12,000
35. Salariulŭ preoţilorŭ palatuluĭ şi întreţinerea capelelorŭ	1,670
36. Darurĭ cu ocasiunea botezuluĭ şi căsătoria particularilorŭ, la care a asistatŭ principele şi principesa	6,000
37. Cultura viilorŭ Curţiĭ	520
38. Pentru chârtiă, luminărĭ ale cancelarieĭ . .	720
39 Pentru întreţinerea vreuneĭ persóne nobile ataşată pe lângă Curte	3,300
40. Turcilorŭ, carĭ suntŭ în serviciulŭ principeluĭ	31,800
41. Trupeĭ naţionale	71,520
42. Levantinilorŭ, trupă străină	20,305
43. Musiceĭ turce, în care se cuprindŭ şi 200 soldaţĭ cu oficeriĭ lorŭ	14.244
Suma	1,141,662

Spesele principeseĭ.

Pentru veştmintele principeseĭ şi ale Curţiĭ sale.	22,908
Pentru uleiŭ şi tămâiă, ce se consumézǎ în bisericile unde suntŭ îngropaţĭ principiĭ . .	6,000
De raportatŭ	28,908

	Leĭ vechĭ
Raportŭ	28,908
Pentru serbătorile principeluĭ	3,000
Mile împărţite de principesă	6 500
Suma	38,408

Chieltuelile principatuluĭ Valachieĭ aŭ fostŭ maĭ aceleaşĭ ca ale Moldoveĭ, în timpŭ de treĭ-spre-ḑece anĭ de pace; unele s'aŭ sporitŭ în proporţiune cu crescerea veniturilorŭ. Chieltuelele interne ale principatuluĭ în timpulŭ principeluĭ Ipsilanti se urcaseră la 750,000 leĭ.

Cu privire la veniturile Moldoveĭ, Dimitrie Cantemirŭ ne-a lăsatŭ în preţiósa sa Descriere a acestuĭ principatŭ unŭ capitulŭ fórte interesantŭ întitulatŭ : *Pentru veniturile cele vechĭ şi cele de acumŭ ale Moldoveĭ.* Până a nu întra în amĕnunte relative la veniturĭ, învĕţatulŭ scriitorŭ resumă în câte-va pagine originea proprietăţilorŭ marĭ din Moldova, şi prin urmare a veniturilorŭ, ce trăgeaŭ boeriĭ dintr'însele. Plecândŭ de la obârşiă Cantemirŭ ḑice :

«Cum că Moldova, după descălecarea luĭ Dragoşŭ a fostŭ moşiă moştenitóre, numaĭ câte la unŭ Domnŭ singurŭ, arată destulŭ de luminatŭ atâtŭ chronografiile nóstre, câtŭ şi hrisóvele Domnilorŭ celorŭ vechĭ. Căcĭ locuitoriĭ ceĭ noĭ aĭ Moldoveĭ nu aŭ putută să-şĭ alégă moşiile anume şi să le ia în stăpânire, ci dupre vitejia fiăscecăruia le-aŭ datŭ Domniĭ boeriĭ, dăruindu-le şi sate şi moşiĭ. Şi adevĕrulŭ priciniĭ aceşteĭa 'lŭ întărescŭ tóte hrisóvele némurilorŭ celorŭ vechĭ din Moldova, carĭ le aŭ pentru stăpânirea satelorŭ şi ale moşiilorŭ lorŭ, dintre carĭ se vede că suntŭ numaĭ daniĭ, pentru care aŭ să mulţuméscă dărnicieĭ Domnilorŭ.»

Pentru a susţiné maĭ cu tăriă ḑisele sale, Cantemirŭ reproduce următorulŭ hrisovŭ datŭ de Stefanŭ Voevodŭ celŭ Mare, luĭ Teodorŭ Cantemirŭ strămoşulŭ scriitoruluĭ nostru :

«Fiindŭ-că Teodorŭ Cantemirŭ, părcalabulŭ de la Chilia, şi de la «Smilŭ, s'aŭ arătatŭ întru apĕrarea acestorŭ cetăţĭ ca o slugă credin-«ciósă şi ca unŭ ostaşŭ vitézŭ alŭ cruciĭ luĭ Christosŭ împotriva nă-«vălirilorŭ turcescĭ şi tătărăscĭ. Însă pe urmă, cu voia luĭ Dumne-«ḑeŭ, pustiindŭ şi luândŭ Turciĭ tóte locurile acestea, şi elŭ prin «puterea lorŭ fiindŭ silitŭ ca să-şĭ părăséscă moşiile părintescĭ, carĭ

«aŭ fostŭ dăruite moșuluĭ și strămoșuluĭ sĕŭ de Domniĭ, carĭ aŭ «fostŭ maĭ înainte de noĭ, pentru slujbele lorŭ cele credincióse, pen«tru aceea din milă și din dragoste creștinéscă, dăruimŭ maĭ susŭ «numituluĭ Teodorŭ Cantemirŭ, treĭ sate în ținutulŭ Fălciilorŭ cu tóte «ale lorŭ, pădure, câmpŭ, ape și pescăriĭ, și 'lŭ facemŭ maĭ mare «preste totŭ codrulŭ Tigheciuluĭ și căpitanŭ mare preste călărimea «de Tigheciŭ.»

Din disele luĭ Cantemirŭ reése, că dărnicia Domnilorŭ cătră boerĭ fusese atâtŭ de mare în câtŭ maĭ târdiŭ înmulțindu-se prea multŭ numĕrulŭ boerilorŭ, Domniĭ se convinseră, că aceste daniĭ vorŭ ajunge să absórbă de totŭ venitulŭ Domnieĭ. De aceea eĭ împărțiră în osebită visteriă veniturile trebuincióse pentru chieltuelele obștescĭ, carĭ eraŭ maĭ înainte reservate atâtŭ pentru întîmpinarea chieltuelelorŭ domnescĭ, câtŭ și pentru cele trebuincióse obștiĭ, ĭară pentru chieltuéla Curțiĭ lorŭ «s'aŭ propritŭ tóte orașele și têrgurile din Moldova, împreună cu sate de pre aprópe, încă și ocnele, vămile și deciuiala saŭ dajdia oilorŭ, a rîmătorilorŭ și a stupilorŭ, de pre la țĕranĭ și de pre la mazilĭ, pentru că boeriĭ totŭ aŭ rĕmasŭ slobodĭ până acum de dările acestea. Ĭară cele-l-alte veniturĭ, pre tóte le-aŭ lăsatŭ pentru trebuințele obștiĭ și pentru boerĭ. Și aŭ aședatŭ cu întărire, ca fiă care casă țĕrănéscă, care se dice fumăritŭ, să dé la vreme de pace, pentru trebuințele Statuluĭ câte 80 de aspri (adică unŭ leŭ); ĭară la vremea deschideriĭ vre-unuĭ rĕsboiŭ să dé o rublă, adică 120 aspri; și la nevoĭă maĭ mare câte unŭ galbenŭ, saŭ 200 de aspri, adică 2 leĭ și 20 de parale. Ĭară mărimea sumeĭ, care se făceá dintru acestea, póte cititorulŭ să o cunóscă după acésta, căcĭ era cu îndestulare pentru chieltuélă la patru-decĭ de miĭ de ostașĭ moldovenĭ și patru-spre-dece miĭ de străinĭ, nemțĭ, cazacĭ, sêrbĭ, bulgarĭ, alvanițĭ și grecĭ.»

Veniturile domnescĭ provenite din dările maĭ susŭ menționate se urcaŭ la 900 de miĭ de leĭ. În registrele vechĭ consultate de Cantemirŭ s'a găsitŭ, că numaĭ de la Câmpulungŭ (Bucovina) se aduceaŭ câte douĕ-decĭ și patru de miĭ de oĭ, deciuélă cuvenită Domnuluĭ.

Se vede, că starea veniturilorŭ era înfloritóre înainte de Cantemirŭ, de órece elŭ vorbindŭ despre timpulŭ sĕŭ se rostesce :

«Iară acum, vaĭ! întru atâta sărăciă și ticăloșiă s'a cufundatŭ Moldova, în câtŭ abĭa póte să ése a șésea parte din veniturile cele maĭ dinainte, adică : din vămĭ ésă ca la 45 miĭ de leĭ, din ocne 15 miĭ, din orașe și din têrgurĭ pre unde suntŭ părcălabĭ 22,500, din deciuelĭ 15 miĭ. Iară în anulŭ celŭ d'ântâiŭ la începutulŭ stăpâniriĭ, când daŭ și boeriĭ deciuélă, se cuprindŭ ca la 30 de miĭ; din deciuéla stupilorŭ și a rîmătorilorŭ 37,500; de pre la curtenĭ, saŭ boeriĭ din starea cea maĭ mică, 22,500, carĭ socotindu-se preste totŭ se facŭ ce-va maĭ multŭ de câtŭ 150 de miĭ leĭ. Aceste veniturĭ potŭ Domniĭ, dupre plăcerea lorŭ, sa le chieltuéscă pentru dênșiĭ și pentru curtea lorŭ.

«Iară veniturile cele pentru obște nu suntŭ aședate dupre putința locuitorilorŭ, ci dupre mĕsura lăcomieĭ turcescĭ; căcĭ aceea ce cerŭ eĭ nu se póte a nu se primi. Iară Domnulŭ nu este silitŭ ca să dé și elŭ din venitulŭ sĕŭ ajutorŭ locuitorilorŭ pentru ușurarea lorŭ.»

Cu fixarea veniturilorŭ dise de obște și modulŭ de a se strînge, eraŭ însărcinațĭ ceĭ d'ântâiŭ șépte boerĭ de sfatŭ; eĭ aveaŭ voĭa să intre în Visteriă, adică odaĭa, în care se ținea sfatulŭ de obște. La acestŭ sfatŭ lua de dreptŭ parte și Visterniculŭ celŭ mare ca unulŭ ce era asupra Visterieĭ și aveá în păstrarea sa cheile de la cămara Visterieĭ.

După cum ne spune Cantemirŭ, când venia vreo poruncă de la Curtea turcéscă, saŭ când era de întîmpinatŭ vre-o trebuință obștéscă, Domnulŭ porunceá printr'o scrisóre celorŭ șépte boerĭ să se întrunéscă spre a lua mĕsurile cuviinciόse întru acésta. Încheĭerea lorŭ se comunica Domnuluĭ prin Visterniculŭ celŭ mare. Dacă Domnulŭ încuviința mĕsurile propuse de sfatulŭ boerilorŭ, se da ordinŭ ca să fiă puse în lucrare în atâtea dile.

Pentru esecutarea ordinuluĭ domnescŭ se trimiteá prin ținuturĭ doĭ, treĭ și maĭ mulțĭ însărcinațĭ cu strîngerea banilorŭ saŭ a zahereleĭ, saŭ a altorŭ obiecte pentru a cărora strîngere primiseră instrucțiunĭ. Baniĭ saŭ obiectele adunate de la contribuabilĭ se încre-

dinţaŭ de către aceştĭ agenţĭ fiscalĭ Visterniculuĭ, de la care primĭaŭ anume chitanţe.

Ceĭ şépte boĭerĭ eraŭ însărcinaţĭ şi cu luarea semilorŭ. Visterniculŭ era îndatoratŭ să le dé sémă la fiă care sfertŭ alŭ anuluĭ despre primirile şi despre chieltuelele făcute.

În timpŭ de pace se afla în cămara Vistieriel câte 45 şi până la 60 de miĭ de leĭ. «Ĭară când se trimitŭ Domnĭ noĭ de la Pórta turcéscă, dice Cantemirŭ, saŭ acelŭ vechiŭ când se înoĭesce în domnia sa, cu vre unŭ firmanŭ de înoire, atuncĭ trebuĭe să se adune ca vre o 75 de miĭ de leĭ, carĭ se ĭaŭ dupre la bieţiĭ locuitorĭ, orĭ cu ce chipŭ, numaĭ ca să potolésca nesăţiósa lăcomiă de banĭ a turcilorŭ.»

Aşa dară pe timpulŭ luĭ Cantemirŭ starea financiară a Moldoveĭ era în stare maĭ rea de câtŭ în trecutŭ; dările, carĭ apésaŭ asupra ţĕrănimiĭ eraŭ maĭ grele. Să nu ne mirămŭ dacă încheiândŭ asupra veniturilorŭ ţĕreĭ, ilustrulŭ scriitorŭ dice: «Pentru aceea trebuĭe să privimŭ înaintea ochilorŭ apunerea cea maĭ din afară, înmulţindu-se în tóte dilele lipsa şi ticăloşia».

Acelaşĭ scriitorŭ a consacratŭ unŭ capitulŭ întregŭ pentru *birulŭ şi darurile ce dă Moldova Porţiĭ otomanicescĭ.* Tributulŭ plătitŭ Turcieĭ în timpŭ de maĭ mulţĭ seculĭ de către ambele principate, făcêndŭ parte din chieltuelele obştescĭ, credŭ că este de folosŭ a comunica cititorilorŭ cele descrise de Cantemirŭ cu privire la acéstă parte a finanţelorŭ moldovenescĭ.

Cantemirŭ începe acestŭ capitulŭ arĕtândŭ originea biruluĭ şi darurilorŭ către Turcia.

«Din vremile întru carĭ s'aŭ ivitŭ armele turcescĭ la ţĕrmurile Dunăriĭ şi până în dilele luĭ Stefanŭ Voĭvodŭ celŭ Mare, şi-aŭ apĕratŭ Moldoveniĭ totŭ cu vitejiă slobodenia lorŭ, neplecându-şĭ grumaziĭ subŭ jugŭ străinŭ, să se înşele nicĭ prin măgulirĭ, nicĭ prin giuruite marĭ, dar nicĭ prin pilda megiaşilorŭ sĕĭ, a muntenilorŭ.

«Ĭară cum-că Domniĭ Moldoveĭ de multe orĭ aŭ datŭ banĭ la turcĭ, precŭmŭ arată chronografiile patrieĭ nóstre, nicĭ noĭ nu ne dămŭ în laturĭ. Pentru că Domniĭ noştriĭ ceĭ înţelepţĭ când puteaŭ să-şĭ rescumpere cu banĭ strîmtorările şi nevoile lorŭ, maĭ bucurosŭ 'şĭ golĭaŭ

punga de câtŭ să-şĭ rănéscă ţéra şi pe locuitorĭ, urmândŭ dupre pilda Senatuluĭ Veneţieĭ celuĭ slăvitŭ pentru înţelepciunea ocârmuiriĭ. Însă altŭ birŭ, care să fi fostŭ necontenitŭ în tótă vremea, nu aŭ pututŭ să li se arunce lorŭ de la nimenĭ, până după vremea luĭ Stefanŭ celŭ mare. Căcĭ atuncĭ fiulŭ sĕŭ Bogdanŭ chĭorulŭ, din porunca tatăluĭ sĕŭ, dupre cum se ḑice, aŭ închinatŭ ţéra sa turcilorŭ cu aşeḑămêntŭ, ca să le dé pe anŭ câte patru miĭ de galbenĭ, patruḑecĭ de caĭ şi doue-ḑecĭ şi patru de şoĭmĭ. Însă nu birŭ, ci numaĭ ca unŭ semnŭ de închinăciune».

Afară de acestŭ darŭ de patru miĭ de galbenĭ se maĭ îndatorase Domnulŭ să trimită, în casulŭ când va merge însuşĭ împĕratulŭ la resboĭŭ, patru miĭ de moldovenĭ la óstea turcéscă, care să nu ĭa parte la resboiŭ de câtŭ să fiă pentru deschisulŭ drumurilorŭ şi pentru întocmirea podurilorŭ.

Înţeleptulŭ scriitorŭ ḑice, că acestŭ aşeḑămêntŭ a dăinuitŭ în destulŭ timpŭ, de óre ce «turciĭ fiindŭ mulţumiţĭ, că aŭ pusŭ numaĭ funiă în capulŭ bouluĭ moldovenescŭ, şi aŭ cutezatŭ să o scurteze până ce l'aŭ înblânḑitŭ».

Maĭ pre urmă sleindu-se puterile moldovenilorŭ dupa rescóla luĭ Ionŭ Arménulŭ, turciĭ aŭ devenitŭ maĭ îndrăsneţĭ şi aŭ cerutŭ de la Petru Voĭvodŭ Schiopulŭ, ca să urce darea anuală la doue-spre-ḑece miĭ de galbenĭ. Boeriĭ se învoiseră să priméscă cererea turcilorŭ, însă Petru s'a împotrivitŭ ca să nu fiă defăimatŭ, că elŭ ar fi primitŭ să se înfiinţeze ântâĭulŭ birŭ asupra Moldoveĭ, şi a preferitŭ se părăséscă scaunulŭ Domnieĭ. retrăgêndu-se la moşiele sale din Ardélŭ. În loculŭ acestuia Turciĭ trimiseră Domnŭ pe Iancu Sasulŭ, pe care Cantemirŭ 'lŭ numesce Sardanapalulŭ Moldovenilorŭ; elŭ a primitŭ tóte cererile turcilorŭ.

Turciĭ lacomĭ şi nesăţioşĭ de banĭ folosindu-se de împrejurările grele şi de turburările, ce se întêmplaŭ în ţéră, aŭ măritŭ birulŭ întreindu-lŭ, în câtŭ din doue-spre-ḑece miĭ de galbenĭ, carĭ facŭ treĭḑecĭ de miĭ de leĭ, s'a urcatŭ la noue-ḑecĭ şi şépte de miĭ cincĭ sute de leĭ, sumă, care se plătĭa pe timpulŭ luĭ Cantemirŭ. (1)

(1) În ḑilele luĭ Cantemirŭ galbenulŭ umbla câte 2 leĭ şi 20 de parale, adică maĭ puţinŭ cu 8 parale de câtŭ unŭ leŭ de astă-ḑĭ.

Baniĭ aceştia se ridicaŭ anualŭ de unŭ anume trimisŭ saŭ slugă din ceĭ de taĭnă aĭ Împĕratuluĭ; după cum 'lŭ numesce Cantemirŭ, şi care purta titlu de *hasnea agasi.* Acestŭ trimisŭ împĕrătescŭ se primĭa în capitala ţĕreĭ cu mare pompă, şi acolo după ce numĕra baniĭ haraciuluĭ, i da ĭarăşĭ în séma Domnieĭ pentru a-ĭ espedia la Constantinopole.

Ostenéla luĭ *hasnea agasi* se plătĭa de ţéră cu 11,250 de leĭ, o blană de samurŭ, şi alte daruri. Suma se sporia când individulŭ era recomandatŭ specialŭ de vizirulŭ, saŭ se scia, că este omŭ influentŭ la curtea împĕrătéscă.

Baniĭ se plătĭaŭ la Ţarigradŭ de către capuchihaĭelele Domnuluĭ, cărora *hasnea agasi* le da cuvenita adeverinţă, pe care dênşiĭ o da luĭ *madan calfasi*, adică celuĭ maĭ mare peste băĭ saŭ mine. Capulŭ băilorŭ da o altă adeverinţă, şi pe amêndoue capuchihaĭa lĕ preda luĭ *Mectubei efendi*, ântâĭulŭ logofetŭ alŭ Viziruluĭ; acesta da, în sfîrşitŭ, o adeverinţă finală, pe care capuchihaia o înmâna Viziruluĭ şi acesta adresa o scrisóre de primire Domnuluĭ.

Turcilorŭ le fusese multŭ până să dobêndéscă dreptulŭ de a primi haraciŭ; de aci se îngeniaŭ a născoci totŭ felulŭ de dărĭ; şi în adevĕrŭ Cantemirŭ ne spune, că osebitŭ de haraciŭ, Moldova maĭ da anualŭ unŭ peşcheşŭ de 18,750 de leĭ Împĕratuluĭ cu ocasiunea Baeramuluĭ, plus o blană de samurŭ în preţŭ de 3,250 de leĭ şi alta de rîsŭ. Cu aceeaşĭ ocasiune se maĭ da Sultaneĭ Valide, muma Sultanuluĭ, 7,500 de leĭ şi o blană de rîsŭ; 9,000 de leĭ pentru céră de făcliĭ pentru Curtea împărătéscă; 18,000 de leĭ pentru sĕŭ de unsŭ corabiele militare; 2,500 leĭ luĭ *Kizlar agasi* (maĭ marele peste famenĭ) şi o blană de samurŭ; 7,500 de leĭ şi o blană de multŭ preţŭ Viziruluĭ; 3,750 de leĭ şi o blană de samurŭ luĭ Chihaia; 500 de leĭ şi o blană de samurŭ Tefterdaruluĭ; 750 de leĭ şi o blană de samurŭ luĭ Reis efendi.

După stăpânĭ venĭa rîndulŭ slugilorŭ Împĕratuluĭ şi Viziruluĭ cărora li se da postavurĭ, pânzurĭ de mătase şi blane de samurŭ maĭ próste, tóte în preţŭ ca de 60,000 de leĭ.

La casŭ de resboĭŭ cu Leşiĭ saŭ cu Rusiĭ, ţéra, dacă poruncĭa Vi-

zirulŭ, era datóre să dé caĭ pentru grajdulŭ împĕrătescŭ saŭ pentru tunurĭ, zacherea și în acelașĭ timpŭ să facă și podŭ peste Dunăre. Aceste chieltuĭelĭ se scădeaŭ din suma anuală a haraciuluĭ.

Turciĭ, ingenioșĭ când era vorba de peșcheșurĭ, maĭ percepeaŭ dărĭ cu ocasiunea puneriĭ Domnilorŭ; astŭ-felŭ se da Împĕratuluĭ 37,500 de leĭ; Sultaneĭ Valide 5,700; Viziruluĭ 22,500; Chihaĭeleĭ 11,250; Tefterdaruluĭ 1,500 și luĭ Reis efendi 750 de leĭ.

Preste aceste peșcheșurĭ, se maĭ da 60,600 de leĭ pentru slugile Curțiĭ și boerĭ. Luĭ *Schimnea agasi*, care aducea pre Domnŭ în scaunŭ i se da 10,000 de leĭ.

Aceste cheltuĭelĭ se suĭaŭ adese orĭ până la 300,000 leĭ, sumă fórte mare pentru timpulŭ acela și tóte aceste cheltuĭelĭ le plătĭa numaĭ țéra; Domnulŭ nu da nicĭ unŭ banŭ din cămara sa.

Cu ocasiunea întăririĭ saŭ a înoiriĭ Domnilorŭ se maĭ cheltuĭa 37,500 de leĭ. Înoirea cea mare, adică când se preînoĭa hrisovulŭ Domnieĭ după treĭ anĭ de Domniă, se plătĭa ca și punerea din noŭ a unuĭ Domnŭ.

X.

Veniturile și chieltuelele Munteniei pe la jumătatea secululuĭ alŭ optŭ-spre-decelea. — Finanțele cele vechĭ și cele nouĭ. — Diferitele dărĭ și strîngerea lorŭ.

Unŭ scriitorŭ învĕțatŭ, generalulŭ Bauer, ne-a lăsatŭ documente fórte interesante asupra stăriĭ finanțelorŭ Munteniei către jumătatea seculuĭ alŭ optŭ-spre-decelea. În Memoriile sale istorice și geografice aflămŭ într'unŭ tabloŭ scurtŭ și cuprindĕtorŭ atâtŭ sistemulŭ financiarŭ precum și veniturile și cheltuelele publice. Aceea ce urméză este culesŭ din espunerea generaluluĭ rusŭ (1).

Veniturile publice ale Munteniei se împlineaŭ maĭ cu sémă din doue dărĭ : birulŭ saŭ capitațiunea și darea pe pămêntŭ saŭ impo-

(1) *Mémoires historiques et géographiques sur la Valachie* par M. de B. (Bauer), Neuchatel 1781.

situlŭ teritorialŭ. Birulŭ se plătĭa în banĭ ca și în trecutŭ; ĭară impositulŭ asupra pămêntuluĭ și asupra vitelorŭ se lua în natură sub forma de dijmă. Nesimțită la începutŭ acéstă din urmă dare a fostŭ sporită treptatŭ. Sub Constantinŭ Brancoveanu, cătră sfîrșitul secululuĭ alŭ șépte-spre decelea, se sporiră dările maĭ multŭ de câtŭ în trecutŭ. Constantinŭ Mavrocordatŭ fu celŭ d'ântâiŭ domnŭ, care schimbă vechiulŭ sistemŭ financiarŭ alŭ țereĭ cătră 1739.

Veniturile Munteniéĭ, înainte de reforma luĭ Constantinŭ Mavrocordatŭ, se împărțiaŭ în doue : veniturile tesauruluĭ publicŭ și veniturile Domnuluĭ. Cele d'ântâiŭ se plătĭaŭ de doue orĭ pe anŭ. Veniturile Domnuluĭ se compuneaŭ dintr'o dare de patru *parale* pentru fiă care óĭe și din taxa asupra vinuluĭ, care era o *para* pe vadră. Mônastirile, boĭeriĭ și maziliĭ plătĭaŭ darea asupra viilorŭ numaĭ la treĭ anĭ odată și eraŭ scutițĭ de darea asupra vinuluĭ.

Dările cătră tesaurulŭ publicŭ se luaŭ în proporțiunea determinată de către boĭerĭ, după puterea județelorŭ. Zapciĭ făceaŭ repărțirea și părcălabiĭ strîngeaŭ la timpŭ dările. Satele eraŭ trecute în rolurĭ cu suma ce eraŭ datóre să împlinéscă fiă care; acésta era tótă formalitatea.

Veniturile Domnuluĭ se strîngeaŭ de cătră zapciĭ când nu eraŭ date în arendă.

Cu reforma luĭ Constantinŭ Mavrocordatŭ se întroduse schimbărĭ și în vechia organisare a finanțelorŭ țereĭ. Așa, spre esemplu, veniturile Domnuluĭ în 1755 fură mărginite numaĭ la minele de sâre și la vămĭ. Maĭ târdiŭ se desființară și acestea și urmarea fu supresiunea tesauruluĭ domnescŭ.

Reorganisarea sistemuluĭ de dărĭ de cătră Constantinŭ Mavrocordatŭ a făcutŭ óre cum epocă în istoria financiară a țereĭ. Acestŭ Domnŭ dorindŭ să întroducă óre care regulă în finanțe, ordonă facerea unuĭ recensĕmêntŭ alŭ locuitorilorŭ în anulŭ 1739. După ce se cunoscu numĕrulŭ capilorŭ de familiă, care urmaŭ să plătéscă dărĭ, Mavrocordatŭ desființă diferitele imposite contopindu-le într'o singură dare de dece leĭ de familiă, plătitóre în patru terminĭ. Birulŭ acesta se numĭa *sfertŭ*, fiindŭ-că se plătĭa pe anŭ în patru

rîndurĭ. Sfertulŭ ântâiŭ după recensemêntulŭ din 1739 se urcă la 367,500 leĭ numaĭ de la ţeranĭ.

În 1741 Mihailŭ Racoviţă maĭ adause unŭ alŭ cincilea sfertŭ. Constantinŭ Mavrocordatŭ după ce reveni la putere impuse unŭ alŭ şésele sfertŭ.

Astŭ-felŭ se simplificaseră dările; se reformase finanţele de către Mavrocordatŭ; însă elŭ însuşĭ dovedi prin fapte, că numele impórtă puţinŭ în materiă de dărĭ, de óre ce aceĭ puterniciĭ puteaŭ spori după voĭă sferturile puse asupra ţeranilorŭ, singuriĭ contribuabiliĭ aĭ ţěreĭ.

Grigorie Ghica nemulţumitŭ cu ce raporta birulŭ, maĭ adause aşa numitulŭ *darŭ alŭ bairamuluĭ* şi *lipsa*, adică deficitulŭ biruluĭ, nume inventate, după cum observează Baur, pentru a ascunde acea nepomenită îngreuĭare a dărilorŭ.

Maĭ târḑiŭ numerulŭ sferturilorŭ ajunse să fiă câtŭ şi lunile anuluĭ, şi câte odată se cereá ţeranilorŭ să plătéscă îndoitŭ.

Revenindŭ la putere Constantinŭ Mavrocórdatŭ reduse în 1758 numĕrulŭ sferturilorŭ la patru ca la începutŭ. Pentru aplicarea acesteĭ mĕsurĭ alese comisarĭ dintre boĭerĭ şi-ĭ trimise în tóte judeţele pentru a numera satele în înţelegere cu ispravniciĭ. Suma de plătitŭ după listele Visterieĭ, se împlinĭa de patru orĭ pe anŭ.

Scarlatŭ Ghica urcându-se pe tronŭ găsi sfertulŭ de 200,000 leĭ. Nemulţumitŭ cu acéstă sumă, care înfăţişa unŭ venitŭ de 800,000 leĭ pentru tótă Muntenia, elŭ ĭarăşĭ înmulţi numerulŭ sferturilorŭ, împlinindu-le în fiă care lună. Cu acéstă mĕsură lacomulŭ Domnitorŭ strînse sume însemnate de banĭ în 1758 şi 1759. Ţeraniĭ apĕsaţĭ de dărĭ; ne maĭ putêndŭ plăti, începură a fugi peste Dunăre şi airea. De aceea în 1766 Scarlatŭ Ghica de abia încasă de la ţeranĭ 849,458 leĭ şi cu unŭ anŭ maĭ târḑiŭ Alexandru Ghica împlini numaĭ 785,776 leĭ.

Afară de dările despre carĭ s'a vorbitŭ, Domnitoriĭ percepeaŭ la ocasiunĭ, şi sub diferite pretexte şi numirĭ, dărĭ care de care maĭ apĕsătóre pentru ţeranĭ. Între acestea figura şi darea numită *ploconulŭ stéguluĭ*, impositŭ ce se lua din vechime de toţĭ Domniĭ la urcarea lorŭ pe tronŭ. Ploconulŭ stéguluĭ era o dare generală; boĭeriĭ plă-

tĭaŭ după rangurile ce aveaŭ, ĭar ţeraniĭ şi ceĭ-l-alţĭ locuitorĭ plătĭaŭ sfertulŭ îndoitŭ şi maĭ multŭ.

Sub Scarlatŭ Ghica în 1766 ploconulŭ plătitŭ de ţeranĭ se urcă la 173.724 leĭ; ĭar sub Alexandru Ghica în 1767, la 157,857 leĭ.

Pe lângă ploconulŭ stégululuĭ se maĭ împlinĭa şi o dare numită *ajutorinţă* şi care se plătĭa pe la jumătatea anuluĭ. Scarlatŭ Ghica încasă din acestŭ impositŭ 141,995 leĭ, şi Alexandru Ghica 202,279 leĭ.

Sub numele de *mucarer*, adică întărire se împlinĭa o dare analógă cu ploconulŭ stégululuĭ, la doĭ saŭ treĭ anĭ după intrarea în domnia.

Ţeraniĭ eraŭ ceĭ d'ântâiŭ contribuabilĭ şi asupra lorŭ apĕsaŭ dările. Cu tóte acestea şi cele-l-alte stărĭ sub numele de *bresle*, plătĭaŭ óre carĭ dărĭ către tesauruluĭ publicŭ. Breslele cuprindeaŭ *mazilii*, *neamurile*, *păharniceiĭ*, *logofeţiĭ divanuluĭ*, neguţătoriĭ din cele douĕ-spre-ḑece judeţe, companiile din Craĭova şi Gorjŭ, unŭ felŭ de societăţĭ comerciale, în fine *ruptaşiĭ*, adică străiniĭ şi aceĭ dintre românĭ, carĭ plătĭaŭ dările după învoielĭ speciale.

Din preună cu breslele maĭ plătĭaŭ dărĭ tesauruluĭ publicŭ *Braşoveniĭ*, locuitoriĭ din Braşovŭ, *Silistrianiĭ*, *Armeniĭ*, *Judaniĭ*, *Quiprovaţiĭ* şi *Cabilianiĭ*, locuitoriĭ veniţĭ de peste Dunăre. Toţĭ aceştia eraŭ tributarĭ Statuluĭ în viriutea unorŭ convenţiunĭ speciale.

După timpŭ şi după împrejurărĭ mônastirile când plătĭaŭ, când nu plătĭaŭ dărĭ către Statŭ. În 1715 Stefanŭ Cantacuzinŭ le acordă scutirea. Nicolae Mavrocordatŭ le supuse din noŭ la dărĭ îndatorându-le să le plătéscă în doue termine. Maĭ târḑiŭ Constantinŭ Mavrocorḑatŭ ĭarăşĭ le scuti, însă suprimă gratificaţiunile, ce li se acorda din partea Domnitoruluĭ. Acelaşĭ Domnitorŭ însărcină cu administraţiunea averilorŭ mônastirescĭ ḑece persóne alese dintre călugărĭ, şi înfiinţă o casă comună, către care egumeniĭ 'şĭ daŭ semile privitóre la veniturĭ şi la chieltuelĭ. Mônastirile ḑise închinate, plătĭaŭ partea lorŭ către casa comună, ĭar restulŭ 'lŭ întrebuinţaŭ pentru întreţinerea scólelorŭ publice şi alŭ stabilimentelorŭ de fete sĕrmane.

Mihailŭ Racoviţa reînfiinţă starea dinainte îndatorândŭ mônastirile să plătéscă partea ce li se cuvenia în douĕ căştiurĭ. Acéstă situa-

țiune, cu ore-carĭ schimbărĭ, fu păstrată până în timpulŭ luĭ Grigorie Ghica.

În 1766, pe timpulŭ luĭ Scarlatŭ Ghica, s'a strînsŭ 37,583 leĭ din sferturile breslelorŭ și mônastirilorŭ, 36,224 din ploconulŭ și ajutorința breslelorŭ și 9000 din ploconulŭ mônastirilorŭ, preste totŭ 82,807 leĭ. Unŭ anŭ maĭ târḑiŭ, sub Alexandru Ghica, acéstă sumă scăḑuse la 69,803.

Până la Stefanŭ Cantacuzinŭ preoțiĭ eraŭ supușĭ la o dare anuală de care fură scutițĭ de către acestŭ Domnitorŭ. Nicolae Mavrocordatŭ o reînființă. Mihailŭ Racovița la 1741 nu numaĭ că manținu dările, dară îndatoră pe preoțĭ să maĭ plătéscă ploconulŭ și ajutorința. La 1766, sub domnia luĭ Scarlatŭ Ghica dările preoțimiĭ raportaŭ 52,963 leĭ, ĭară sub Alexandru Ghica 56,010 leĭ.

Către 1769 Grigorie Ghica după ce ordonă să se facă catagrafia despre numĕrulŭ preoțilorŭ, i îndatoră să plătĭască numaĭ patru leĭ pe anŭ, dispunêndŭ, ca o parte din acestŭ venitŭ să fiă întrebuințatŭ pentru opere de caritate.

Străiniĭ așeḑațĭ în Muntenia se învoĭaŭ asupra cifreĭ contribuțiunii, ce trebuĭaŭ să plătéscă. Sub Scarlatŭ Ghica, la 1766, s'a încasatŭ din acéstă dare 16,948 leĭ, și în 1767 sub Alexandru Ghica 16,742, plus 12,351 dațĭ totŭ de către străinĭ dreptŭ ploconŭ și ajutorință.

Românilorŭ, carĭ de și trăĭaŭ în străinătate arătaŭ dorința de a se întorce în țéră, sub Stefanŭ Racovița la 1765, li se făcu concesiunea de a plăti darea numaĭ de douĕ orĭ pe anŭ. În 1767 sub Alexandru Ghica s'a încasatŭ 919 leĭ de la aceștĭ contribuitorĭ.

Înainte de reforma luĭ Constantinŭ Mavrocordatŭ atâtŭ boĭeriĭ aflațĭ în serviciŭ câtŭ și ceĭ-l-alțĭ plătĭaŭ la fiă-care domniă nouă ploconulŭ și *baniĭ caluluĭ;* Mavrocordatŭ desființă și aceste dărĭ. Cu tóte acestea pe la 1748 Grigorie Ghica îndatoră pe boĭerĭ să plătéscă ca în vechime. Maĭ târḑiŭ Constantinŭ Racovița i scuti de mucarer, rĕmâindŭ ca dare numaĭ ploconulŭ, care în 1766 a raportatŭ 8000 leĭ.

Între scutițiĭ de a plăti dare eraŭ și *slugitoriĭ,* adică miliția, carĭ odinióră se bucuraŭ de multe și bănóse privilegiurĭ. Grigorie Ghica

care, după cum s'a vĕḑutŭ, nu cruţa nicĭ o sémă de ómenĭ, îndatoră la 1748 şi pe slujitorĭ să plătéscă ploconulŭ şi ajutorinţa câte patru leĭ de insŭ afară din Buc.:rescĭ şi doĭ leĭ pentru ceĭ aflătorĭ în capitală. Acéstă dare aduceá luĭ Scarlatŭ Ghica 13,690 leĭ şi luĭ Alexandru Ghica în 1767 numaĭ 11,797 leĭ.

Unŭ impositŭ, pre câtŭ de onerosŭ pre atâtŭ de caracteristicŭ alŭ timpuluĭ, era aşa numită *Zacherea*, adică o dare în grâne, care s'a cerutŭ pentru ântâia óră în anulŭ 1756. Se cumpăra grâŭ cu baniĭ ţereĭ şi se trimiteá la Constantinopole. Cătăţimea ce se cereá nu era aceĭaşĭ în toţĭ aniĭ. Astŭ-felŭ în 1756 primăvéra s'a cerutŭ 15 miĭ chile de Brăila, ĭar' în 1760 tómna 20 miĭ de chile. Grâulŭ se preda în Brăila unde se primeá de unŭ *nazir* (1), adică intendentŭ alŭ Sultanuluĭ. Ţéra era represintată de unŭ comisarŭ, care observa predarea. După ce se preda cătăţimea totală de grâŭ, *nazirulŭ* libera unŭ certificatŭ totalŭ, care se trimiteá ca justificare la Constantinopole. Intendentulŭ Sultanuluĭ nu da certificatulŭ până nu i se da plocóne.

Acéstă dare se lua în banĭ, primăvéra şi tómna. Cu baniĭ strînşĭ se cumpĕra grâŭ în contulŭ ţĕreĭ, şi maĭ adesea din vecinătatea Brăileĭ. În 1766, sub domnia luĭ Scarlatŭ Ghica s'a strînsŭ din acéstă dare 50,331 leĭ, şi în 1767, sub Alexandru Ghica 58,000 leĭ.

Sub numirile de *oĭeritŭ*, *dijmăritŭ*, *vinăritŭ*, *pogonăritŭ*, *văcăritŭ* şi *tutunăritŭ*, se percepeaŭ imposite asupra cărora generalulŭ Bauer ne a lăsatŭ notiţe interesante.

Din vechime se percepeá sub nume de *oĭeritŭ*, unŭ felŭ de dijmă în natură asupra oilorŭ; acéstă dare se prefăcu maĭ târḑiŭ în banĭ. La începutŭ se lua treĭ parale de óĭe, şi apoĭ treptatŭ s'a suitŭ la patru, la cincĭ şi în 1748 Constantinŭ Mavrocordatŭ urcă taxa la şése parale. Grigorie Ghica în 1752 şi Stefanŭ Racoviţă în 1765, îndoiră darea oĭerituluĭ.

Boeriĭ, mazîliĭ şi mônastirile plătĭaŭ oĭeritulŭ numaĭ la treĭ anĭ o dată; însa în cele din urmă intrară în rîndulŭ ţĕranilorŭ.

Oĭeritulŭ se împlineá de la Sântulŭ Dimitrie şi până la Sântulŭ

(1) Maĭ multe sate din judeţulŭ Brăila se numescŭ Nazir.

George. Comisarii însărcinaţi cu strîngerea acestei dări eraŭ întreţinuţi de către contribuitori cu o tacsă specială sub numele de *ploconŭ*. Acestŭ ploconŭ se prefăcu de Constantinŭ Mavrocordatŭ într'o dare fixă de o jumătate para pentru fiă care ḑece oi, şi de 27 de parale pentru aceia, cari aveaŭ mai multŭ de ḑece capete de vite. Acestŭ venitŭ se încasa pe séma Domnitorului.

Pe atunci, ca şi astăḑi, mocanii aduceaŭ vite în ţéră. În anii 1758 şi 1761, ambasadorele austriacŭ dela Constantinopole dobêndi dela Pórtă unŭ firmanŭ prin care se stipula ca mocanii să plătéscă numai trei parale de óie. Domnitorii după timpŭ protestară contra acestei mĕsuri de favóre şi nu esecutară cele prescrise de firmanulŭ împĕrătescŭ. Cu tóte acestea Stefanŭ Racoviţă pentru a îmbuna pe mocani dete ordinŭ ca să li se scutéscă doue oi din ḑece.

Din oieritŭ s'a împlinitŭ 215,900 lei în anulŭ 1766 şi 218,500 în 1767.

Albinele şi porcii eraŭ impuşi sub numele de *dijmăritŭ* la o dare de patru parale de fiă care uleiŭ cu albine şi de fiă care porcŭ. Şi asupra acestei dări se împlineá unŭ ploconŭ accesoriŭ pentru întreţinerea comisarilorŭ. Constantinŭ Mavrocordatŭ dispune a se plăti în loculŭ ploconului o jumătate para pentru trei până la ḑece stupi saŭ rîmători şi 27 de parale pentru unŭ numĕrŭ mai mare. Acésta dare se împlineá în Iulie. Boerii, mazilii şi mônastirile eraŭ scutite de dijmăritŭ.

Dijmăritulŭ a raportatŭ în 1766 sub Scarlatŭ Ghica 55,800 lei şi în 1767 sub Alexandru Ghica 60,650 lei.

Vinulŭ era impusŭ sub numele de *vinăritŭ*, unei dări în natură, care mai târḑiŭ se prefăcu în bani luându-se o para de vadră şi ploconulŭ în folosulŭ agenţilorŭ împlinitori. În unele localităţi impositulŭ vinăritului se lăsa pe séma mônăstirilorŭ.

Cu ocasiunea reformei financiare Constantinŭ Mavrocordatŭ 'şi însuşi ploconulŭ vinăritului fixându-lŭ la o jumătate para pentru trei până la 120 vedre şi de patru parale pentru cantităţi mai mari. În 1747 acelaşi domnitorŭ îndoi ploconulŭ şi în 1761 'lŭ întrei. Ploconulŭ

domnescŭ se plătia și de către aceia, carĭ eraŭ împliniţĭ de către mônăstirĭ.

Ca de obiceiŭ, boeriĭ, maziliĭ, mônăstirile și logofeţiĭ eraŭ scutiţĭ de darea vinăriturluĭ.

În 1765 s'a împlinitŭ din vinăritŭ 36,992 leĭ și în 1767 45,900 leĭ.

Impositulŭ cunoscutŭ sub numele de *pogonăritŭ* s'a înfiinţatŭ de Nicolae Mavrocordatŭ în anulŭ 1716. Proprietariĭ plătiaŭ pentru fiă care pogonŭ ([1]) de viă doĭ leĭ și optŭ parale, dare îndestulŭ de grea pentru timpulŭ de atuncĭ.

Pogonăritulŭ a existatŭ până la reforma luĭ Constantinŭ Mavrocordatŭ. Mihailŭ Racoviţă reînfiinţă acéstă dare, care se împlini până la 1744 când fu desfiinţată iarășĭ de Constantinŭ Mavrocordatŭ.

Străiniĭ, carĭ aveaŭ viĭ și grădinĭ aŭ fostŭ în totŭ-de-una supușĭ pogonărituluĭ. Acéstă dare se închiria cu 1500 leĭ și în 1762 s'a urcatŭ la 2100 leĭ.

Constantinŭ Brancovanulŭ la întórcerea sa din Adrianopole înfiinţă sub numele de *văcăritŭ*, o dare de ḑece parale pentru unŭ capŭ de vită, întemeiândŭ acéstă mĕsură pe trebuinţa de a i se plăti chieltuele de călĕtoriă. Stefanŭ Cantacuzinŭ mișcatŭ de împovărarea, ce aduceaŭ dările, desfiinţă văcăritulŭ. Nicolae Mavrocordatŭ reînfiinţă acestŭ impositŭ, care de abia se desfiinţă de Constantinŭ Mavrocordatŭ cu ocasiunea reformeĭ. Urmașiĭ acestuĭ domnitorŭ nu numaĭ că reînfiinţară văcăritulŭ și darea se împlini dela 1741 până la 1761, dară-lŭ urcară până la 66 de parale, sumă însemnată pentru timpulŭ acela. În fine la 1761 sub domnia luĭ Constantinŭ Racoviţă se desfiinţă văcăritulŭ pentru pămênturĭ printr'unŭ firmanŭ alŭ Sultanuluĭ. Străiniĭ, carĭ ţineaŭ vite în ţéră plătiră și după acésta văcăritulŭ în suma de 22 parale de capŭ de vită, socotindu-se doue vite micĭ saŭ tinere dreptŭ una mare. Se scutia doĭ banĭ la o turmă de vite.

Pe la 1763 văcăritulŭ se contopi cu oieritulŭ și la 1767 se arendă cu 4000 leĭ anualŭ.

(1) Pogonulŭ se mĕsura cu frânghiĭ însemnate cu pecetea domnéscă.

Pentru fiă care pogonŭ de tutunŭ se plătĭa sub numirea de *tutunăritŭ* o dare de patru leĭ și șése-spre-ḑece parale, plus doue-ḑecĭ și șépte parale de fiă care sădire pentru împlinitoriĭ dărilorŭ.

Tutunăritulŭ se împlinĭa în Augustŭ. În anulŭ 1766 se contopi cu dijmăritulŭ și se arendă anualŭ cu 7950 de leĭ. Acéstă dare se îndoia când anulŭ era priitorŭ tutunuluĭ; astŭ-felŭ în 1751 s'a urcatŭ la 15,000 leĭ.

Afară de veniturile de maĭ susŭ se maĭ încasa câte-va sume din arendarea salinelorŭ, din vamă, și de la așa numita *Cășla Vizirului*.

După cum amŭ maĭ arĕtatŭ se explota sarea la Telega, la Slănicŭ și la Ocnele-marĭ. Odinióră sarea fiindŭ fórte eftină, treĭ ocale pentru o para, minele de sare aduceaŭ veniturĭ micĭ. Chĭar maĭ târḑiŭ suta de ocale se vindeá cu doue-ḑecĭ de parale. De aceea abĭa se încasa din arendarea ocnelorŭ până la reforma luĭ Mavrocordatŭ 40,000 leĭ pe anŭ. După ce Banatulŭ Craĭoveĭ se reuni din noŭ cu ţéra de dincócĭ de Oltŭ, pretulŭ săriĭ se urcă printr'unŭ firmanŭ în porturile Dunăriĭ la 44 parale suta de ocale, plus 10 la sută și în porturile Banatuluĭ Craĭoveĭ 50 parale suta de ocale, plus cincĭ-spre-ḑece la sută ca unŭ felŭ de ploconŭ. Prețulŭ se urcă maĭ târḑiŭ la 50 parale pentru ţéra de dincócĭ de Oltŭ și 60 parale pentru Banatŭ. Sarea în drobĭ se plătĭa cu 67 parale suta de ocale.

Ântâĭa óră s'a arendatŭ tóte salinele cu 90,000 leĭ, urcându-se treptatŭ până la 1766 și 1767 când ajunse la 150,000 leĭ.

Salinele se daŭ în arendă în Ianuariŭ. La fiă care rearendare sarea, care se găsesce în apropiere de saline rĕmâneá a principeluĭ, ĭar' aceea din porturĭ saŭ pe drumŭ a foștilorŭ arendatorĭ. Aceștia nu puteaŭ vinde până la Aprilie pentru a nu se aduce perdere noilorŭ arendatorĭ.

Cea maĭ mare cătățime de sare s'a extrasŭ, după arĕtarea luĭ Bauer în anulŭ 1755, anŭ în care s'a scosŭ din tóte ocnele 25,000,000 ocale. (1)

Tacsele vamale eraŭ neînsemnate în vechime; se percepeaŭ la

(1) Astă-ḑĭ se extrage din ocnele din Muntenia, aceleașĭ de care vorbesce Bauer, peste 60 milióne kilograme de sare pe anŭ.

fruntariĭ și în têrgurile cele marĭ. În 1733 Grigorie Ghica făcu unŭ tarifŭ noŭ, multŭ maĭ urcatŭ ca celŭ vechiŭ și înființă postulŭ de vameșŭ mare și o casă de vamă. Tarifulŭ acesta s'a aplicatŭ până la reforma luĭ Constantinŭ Mavrocordatŭ. Eraŭ scutite de vamă douespre-ḑece sate din vecinătatea Bucuresciuluĭ și alte optŭ dinprejurulŭ têrgurilorŭ marĭ.

Vămile aŭ produsŭ în 1766 o sută miĭ leĭ și cu doĭ anĭ maĭ tărḑiŭ 115,000 leĭ.

Rĕmâne să daŭ óre carĭ amĕnunte asupra veniturilorŭ provenite din Cășla Viziruluĭ(1). Acéstă localitate făceă odinióră parte din raĭaua Brăileĭ; însă pe la 1765 se redete ţĕreĭ cu condiţiunea, că va plăti anualŭ 25,000 leĭ Sultaneĭ, de óre ce Cășla Viziruluĭ eră unulŭ din apanagĭele sale, și 3500 leĭ naziruluĭ din Brăila.

Până a nu fi încorporată cu ţéra, adică pe la 1763, Cășla Viziruluĭ se compuneă din una miă patru sute patru-ḑecĭ de familiĭ, carĭ eraŭ îndatorate să plătéscă pentru întreţinerea cailorŭ și a altorŭ animale, pentru încălḑitulŭ oficerilorŭ, unŭ carŭ de fênŭ și altulŭ de lemne de fiă care familiă. În acelŭ anŭ s'a luatŭ în natură numaĭ 700 care de fênŭ și 300 care de lemne, ĭar' rĕmășiţa s'a plătitŭ în banĭ. Ĭată lista dărilorŭ în banĭ lăsată de Bauer :

	Leĭ
Pentru fênŭ, carulŭ preţuitŭ unŭ leŭ . . .	740
Pentru lemne, carulŭ preţuitŭ 30 parale. . .	855
Pentru privilegiulŭ esclusivŭ de a face și de a vinde brânzeturĭ.	250
Pentru măritatulŭ fetetorŭ și alŭ vĕduvilorŭ, cele d'ântâiŭ doĭ leĭ și cele de a doilea unŭ leŭ și jumătate în ḑiua nunţiĭ . . . . . . : . .	215
Onorariulŭ comisarilorŭ însărcinaţĭ de nazir cu împlinirea capitaţiuniĭ.	333 1/8
Dare asupra oilorŭ câte o para și jumătate pentru una, mică cu mare	2,500
De raportatŭ	4893 1/8

(1) *Cășla Viziruluĭ*, după arĕtarea luĭ Bauer era unŭ satŭ saŭ têrguleţŭ mare cuprinsŭ în *Raĭaua Brăileĭ*. Până la dĕrîmarea cetăţilorŭ de pe ţĕrmiĭ Dunăriĭ, Brăila, Giurgiu și Turnu eraŭ *raiele*, adică guvernate de turcĭ.

Și astă-ḑĭ există unŭ satŭ în judeţulŭ Brăilei numitŭ Odaia Viziruluĭ, saŭ maĭ scurtŭ Vizirŭ.

	Lei
Raportŭ	$4,893^{1}/_{3}$
O ḑecime asupra averiĭ morţilorŭ . . .	431
Venitulŭ vămiĭ după tarifa particulară a satuluĭ.	$380^{1}/_{3}$
Dare asupra albinelorŭ câte patru parale de fiă care uleĭŭ	140
Dare asupra vinuluĭ produsŭ în localitate, o para de vadră când se făceá puţinŭ, şi treĭ leĭ de bute când se făceá multŭ	180
Dare asupra vinuluĭ străinŭ, treĭ leĭ şi ḑece parale de bute	588
Amende în banĭ	2,800
Chiria prăvălielorŭ Sultaneĭ	380
Salliani, saŭ dare, care se împlineá de la Pascĭ până tómna, patru leĭ şi jumătate de fiă care bărbatŭ, o jumătate leŭ pentru o vită de plugŭ, unulŭ pentru una sută oĭ, şi doue-ḑecĭ la sută asupra sumeĭ totale a tributuluĭ .	11,000
Dijma asupra granelorŭ, mieriĭ şi altorŭ producte.	61,500
Venitulŭ totalŭ. . .	$82,292^{2}/_{3}$

În 1766 sub administraţiunea română Câşla Viziruluĭ a produsŭ:

	Leĭ
Capitaţiunea câte doĭ leĭ de capŭ	6794
Salliani	10,038
Lemne şi fênŭ	1,698
Darea ţiganilorŭ.	25
Dijma granelorŭ.	1,282
Oĭeritulŭ pentru 70 miĭ oĭ	7,000
Totalŭ . . .	26,837

O diferinţă în minus de 55,455 leĭ provenită maĭ cu sémă din desfiinţarea maĭ totală a dijmeĭ asupra granelorŭ, dare, care nu se puteá impune de óre ce nu o plătĭaŭ şi ceĭ-l-alţĭ locuitorĭ aĭ ţereĭ. Maĭ trebue notatŭ, că cele-l-alte imposite trecute în lista de maĭ susŭ, fură lăsate pe séma ispravnicilorŭ şi a logofeţilorŭ lorŭ.

Sub Alexandru Ghica în 1767, dările impuse asupra Căşleĭ Viziruluĭ produseră 30,211 leĭ.

Câte-va cuvinte asupra veniturilorŭ Dómneĭ vorŭ încheĭa acéstă neterminabilă listă de dărĭ puse asupra locuitorilorŭ.

Dómnele, după cum amŭ arătatŭ în capitululŭ precedentŭ, aveaŭ veniturĭ particulare. Ţiganiĭ după moşiile domnescĭ eraŭ contribuitoriĭ caseĭ principeseĭ. Uniĭ dintre dênşiĭ plătĭaŭ darea în aurŭ adunatŭ din nisipurile rîurilorŭ. În 1764, sub domnia luĭ Stefanŭ Racoviţa din 240 ţiganĭ rudarĭ, 171 deteră şése dramurĭ de capŭ, 21 patru şi 48 treĭ, peste totŭ 1254 dramurĭ, aceea ce a produsŭ în aurŭ curatŭ 1003 dramurĭ.

Ţiganiĭ eraŭ îndatoraţĭ să vêndă mareluĭ armaşŭ totŭ aurulŭ ce le prisosĭa cu doĭ leĭ dramulŭ. Armaşulŭ 'lŭ vindeá cu unŭ preţŭ multŭ maĭ mare în folosulŭ principeseĭ.

Ceĭ-l-alţĭ ţiganĭ plătĭaŭ câte cincĭ leĭ de capŭ şi anume : 195 numiţĭ *ursarĭ* şi 473 *laĭaşĭ*. De la toţĭ se strîngeá 3,340 leĭ.

Se maĭ da principeseĭ şi o parte din venitulŭ vămilorŭ.

În 1763 principesa primi 35,340 leĭ, din carĭ 32,000 de la vămĭ şi 3,340 de la ţiganĭ, plus aurulŭ datŭ în natură.

XI.

Tabela de veniturile Munteniei pe anii 1759, 1766 şi 1767. — Chieltuelele pe 1766.—Încheĭere.

În capitululŭ precedentŭ s'a arĕtatŭ întru câtŭ-va organisaţiunea finanţelorŭ Munteniei precum şi diferitele isvóre de veniturĭ. Folosindu-mĕ de lucrarea luĭ Bauer, credŭ că este utilŭ să facŭ cunoscutŭ cititorilorŭ óre cum budgetulŭ de veniturĭ şi chieltuelĭ ale ţĕreĭ pentru maĭ mulţĭ anĭ. Voĭŭ începe cu veniturile.

În anulŭ 1759 sub domnia luĭ Scarlatŭ Ghica veniturile ţĕreĭ muntenescĭ eraŭ :

	Leĭ
Din sferturile saŭ capitaţiunea ţĕranilorŭ pe lunile Iulie şi Augustŭ	143,668
Septembre şi Octombre.	142.263
De raportatŭ.	285,931

	Leĭ
Raportŭ	285,931
Noembre şi Decembre	151,298
Ianuarie şi Februarie	130,351
Martie şi Aprilie	129,427
Maiŭ şi Iunie	124,529
Ploconulŭ şi *mucarerulŭ* pe Augustŭ	286,276
Ajutorinţa îndoită pe Octombre	301,581
Ploconulŭ îndoitŭ pe Iunie	329,599
Sferturile breslelorŭ pentru Iulie, Augustŭ şi Septembre	26,318
Pe Octombre, Noembre şi Decembre	26,070
Pe Ianuarie, Februarie şi Martie.	23,886
Pe Aprilie, Maiŭ şi Iunie	23,815
Ajutorinţa breslelorŭ	61,457
Sfertŭ extraordinarŭ	23,663
Sfertulŭ ţĕranilorŭ, carĭ muncescŭ pentru turcĭ .	2,662
Dijmăritulŭ.	37,000
Pogonăritulŭ	1,500
Tutunăritulŭ	5,000
Vinăritulŭ	47,500
Oĭeritulŭ	191,000
Bilete de scutire	131,965
Suma totală încasată la tesaurulŭ pnblicŭ .	2,340,828
Minele de sare	120,000
Vama	86,000
Totalulŭ veniturilorŭ	2,546,828

În 1766 totŭ sub acelaşĭ Scarlatŭ Ghica s'a încasatŭ următórele sume :

	Leĭ
Sfertulŭ saŭ capitaţiunea ţĕranilorŭ şi anume după lunĭ :	
Augustŭ	78,518
Septembre	71,117
Octombre	72,130
Noembre	74,253
Decembre.	72,518
Ianuarie	70,784
De raportatŭ .	439,320

Raportŭ. . . .	439,320	
Februarie	69,163	
Marte	67,998	
Aprilie	67,894	
Maiŭ	68,914	
Iunie	68,330	
Iulie	68,140	
Totalŭ		849,759
Ploconulŭ şi ajutórinţa ţěreĭ		141,995
Sferturile breslelorŭ pentru lunile Septembre, Octombre şi Noembre.		9,410
Decembre, Ianuarie şi Februarie		9,391
Marte, Aprile şi Maiŭ		9,391
Iunie, Iulie şi Augustŭ		9,391
Ploconulŭ breslelorŭ		19,513
Sferturile preoţilorŭ dela Octombre până la Augustŭ inclusivŭ		25,858
Ajutorinţa breslelorŭ		16,711
Ajutorinţa îndoită a preoţilorŭ		14.000
Tributulŭ străinilorŭ pe unŭ anŭ		16,948
Ploconulŭ mônăstirilorŭ		9,833
Ploconulŭ boerilorŭ		8,000
Ploconulŭ şi ajutorinţa slujitorilorŭ şi a ómenilorŭ de la Pórtă.		13,690
Provisiunile de tómnă		37,000
Provisiunile de primăvéră.		23,000
Oĭeritulŭ		215,900
Dijmăritulŭ.		55,800
Vinăritulŭ		36,993
Pogonăritulŭ străinilorŭ		1,500
Văcăritulŭ străinilorŭ		4,100
Tutunăritulŭ		4,200
Vama		100,000
Salinele.		150,000
Veniturile Căşleĭ Viziruluĭ.		26,837
Totalulŭ veniturilorŭ		1,809,220

Observândŭ totalulŭ veniturilorŭ din aniĭ 1759 şi 1766 se constată, că în celŭ d'ântâĭŭ se lua dela locuitorĭ cu multŭ maĭ grele

dărĭ de câtŭ în 1766. Bauer explică acéstă diferinţă printr'aceea, că cele maĭ multe dărĭ s'aŭ luatŭ îndoitŭ în anulŭ 1759.

Chieltuelele pentru trebuinţele din launtru ale Munteniei încărcate în vechime, aŭ fostŭ reduse treptatŭ începêndŭ cu jumătatea seculuĭ alŭ şépte-spre-ḑecelea până în timpulŭ domniriĭ luĭ Nicolae şi Constantinŭ Mavrocordatŭ. Deosebitŭ de capitaţiune se maĭ plăteá dreptulŭ de *bairam,* darurĭ făcute Sultanuluĭ, Viziruluĭ şi altorŭ înalţĭ demnitarĭ aĭ Porţeĭ, se întreţineá miliţia. Puţina miliţiă, ce se maĭ păstra pentru serviciulŭ civilŭ, deveni o însărcinare gratuită. De altă parte însă începêndŭ cu Constantinŭ Brancovanu, se sporiră într'o proporţiune nepomenită dările către Pórtă. La 1761 Mavrocordatŭ înfiinţă de o dată o dare de 500 miĭ leĭ, care se rĕspundeá Porţiĭ la începutulŭ fiă căreĭa Domniĭ. Acéstă mĕsură încuragiă pe turcĭ să schimbe câtŭ maĭ desŭ Domniĭ; aceştia pentru a se susţiné împovĕraŭ ţéra cu dărĭ din ce în ce maĭ grele şi carĭ aŭ contribuitŭ în mare parte la ruina generală şi la părăsirea patrieĭ de către mulţime de locuitorĭ.

În 1766 sub Scarlatŭ Ghica chieltuelele ţĕriĭ, după o listă autentică dată luĭ Bauer, se urcaŭ la 1,719,024 leĭ. Ĭată acea listă :

	Leĭ
Aşeḑarea pe tronŭ şi tributulŭ sub diferite numirĭ	917,313
Solda plătită ĭanicerilorŭ în fortereţele vecine după arĕtarea Porţiĭ	153,540
Amortisarea datoriilorŭ făcute de Domnŭ . .	145,196
Interesele datoriilorŭ menţionate maĭ susŭ . .	4,275
Darurĭ Chanuluĭ din Crimea, paşilorŭ şi oficerilorŭ superiorĭ	34,146
Darurĭ în stofe, blănăriĭ, postavurĭ, ş.a., făcute oficerilorŭ turcĭ din vecinătate, însărcinaţĭ cu afacerile principatuluĭ	84,010
Darurĭ ḑişilorŭ oficerĭ în banĭ	19,063
Întreţinerea turcilorŭ în cuartierele lorŭ . .	7,582
Darurĭ oficerilorŭ Sultanuluĭ pentru a preîntîmpina excesele şi desordinele turcilorŭ veniţĭ în ţéră sub pretextŭ de a face comerciŭ . . .	12,882
De raportatŭ.	1,378,007

Raportŭ	1,378,007
Retribuţiunea scriitorilorŭ turcĭ aĭ Domnuluĭ şi a *başililorŭ* saŭ a ómenilorŭ însărcinaţĭ cu păzirea siguranţeĭ têrgurilorŭ şi fruntarielorŭ despre Turcia	40,246
Darurĭ în luna *ramazanuluĭ* saŭ postulŭ turcilorŭ, şi la *bairamulŭ* lorŭ, făcută susŭ numiţilorŭ oficerĭ şi altorŭ străinĭ de distincţiune, carĭ se aflaŭ din întêmplare la Bucurescĭ	6,235
Pensiunile boerilorŭ, în carĭ se cuprindŭ şi vĕduvele lorŭ şi ajutóre pentru săracĭ	56,766
Gratificaţiunĭ la Pascĭ şi la Crăciunŭ pentru boerĭ, vĕduvele lorŭ şi alte persóne	6,947
Bucătăria Domnuluĭ şi chieltuelĭ mărunte ale Curţiĭ	21,907
Alte chieltuelĭ ale Curţiĭ.	8,663
Întreţinerea a doue bisericĭ ale Curţiĭ şi alte chieltuelĭ la anulŭ noŭ şi la sĕrbătorĭ marĭ . . .	10,854
Grajdulŭ Domnuluĭ.	3,635
Păzirea banilorŭ trimişĭ la Constantinopole . .	750
Retribuţiunea mareluĭ Vistierŭ şi impiegaţilorŭ Vistieriеĭ	7,825
Gratificaţiunĭ făcute judecătorilorŭ vecinĭ pentru a judeca asasinatele şi alte desordine făcute de turcĭ şi procesele turcilorŭ contra locuitorilorŭ ţĕreĭ	759
Caftanurĭ date la învestitura boerilorŭ . . .	505
Spese de călătoriă pentru călăraşĭ şi lipcanĭ, saŭ curierĭ, precum şi pentru aceĭ trimişĭ extraordinarĭ	7,941
Provisiunile de primăvéră şi de tómnă . . .	60,000
Casa Domnuluĭ la Constantinopole la începutulŭ domnieĭ sale	43,578
Bilete de scutire ale Domnuluĭ (1)	64,386
Totalulŭ chieltuelelorŭ	1,719,024

(1) Pe temeĭulŭ acestorŭ bilete se scutĭa de darea anuală *scutelniciĭ* aflaţĭ în serviciulŭ boerilorŭ, însărcinaţiĭ cu cumpĕrarea oilorŭ pentru Constantinopole, *drivariĭ*, adică ómeniĭ, carĭ căraŭ lemnele pentru Curtea domnéscă, *plăĭaşiĭ*, ómenĭ însărcinaţĭ cu păzirea trecĕtorilorŭ din Carpaţĭ, câţĭ-va boerĭ şi mônastirĭ.

Explotarea minelorŭ de sare și a vămilorŭ nu se vede figurândŭ în lista chieltuelelorŭ tesauruluĭ, pentru că Domnulŭ dispuneá de veniturile lorŭ, și prin urmare chieltuele se făceaŭ deosebitŭ.

O aruncătură de ochĭ asupra cheltuelilorŭ Statuluĭ în 1766 va da o ideă despre starea nenorocită în care fanarioțiĭ aduseră țéra nóstră. Maĭ tóte veniturile eraŭ întrebuințate pentru a îndestula lăcomia turcéscă, pentru a pensiona pe boerĭ, carĭ nu plăteaŭ nicĭ o dare și a înavuți pe țarigrădeniĭ cărora Pórta încredința domnia. Mărturia unuĭ contimporanŭ, și acela străinŭ, prin urmare nebănuitŭ, că a pututŭ scrie cu pasiune, părêndu-mĭ maĭ convingĕtóre, voĭŭ traduce impresiunile luĭ Bauer :

«Listele de chieltuelĭ și veniturĭ, ce amŭ datŭ înfățișéză după natură tabloulŭ stăriĭ actuale a Valachieĭ. Cea din urmă maĭ cu sémă (chieltuelele țereĭ în 1766) pune în ivire slăbiciunea domnilorŭ și nenorocirile națiuniĭ. Se vede unŭ poporŭ sdrobitŭ de desordine înspăimêntătóre și de imposite nesuportabile și domnĭ în dispositiunea unuĭ stăpânŭ despotŭ și avarŭ. Acestŭ despotŭ a reușitŭ să-șĭ însușéscă doue treimĭ din veniturile țeriĭ și a face din domniĭ puternicĭ și avuțĭ odinióră, nisce arendatorĭ meprisabilĭ. Și aceștia suntŭ schimbațĭ câtŭ maĭ desŭ, saŭ celŭ puținŭ li se reînoiesce în fiă care anŭ contractulŭ de arendare. Causele unorŭ schimbărĭ atâtŭ de dese și de vătămătóre s'aŭ arătatŭ. De îndată ce domnirea asupra principatuluĭ deveni amovibilă, se puteá prevedé aservirea domnuluĭ și apĕsarea poporuluĭ. Domnulŭ nu are nicĭ unŭ interesŭ să cruțe o țéră, pe care nu o maĭ póté privi ca unŭ bunŭ alŭ seŭ; și poporulŭ lipsitŭ de orĭ ce razimŭ, nu are ce să aștepte de la unŭ domnŭ ajunsŭ la putere prin intrigile saraĭuluĭ, și însărcinatŭ să esecuteze orbesce vrointa unorŭ stăpânĭ reŭ voitorĭ. Sporirea succesivă a tributuluĭ potrivitŭ la începutulŭ capitulăriĭ și îmulțirea nemĕsurată a impositelorŭ, suntŭ urmărĭ inevitabile ale schimbăriĭ dese a domnilorŭ.

«Turciĭ, printr'o politică rafinată, lăsară domnilorŭ óre care prerogative, carĭ puteaŭ să mulțuméscă vanitatea lorŭ. Eĭ păstrară titlulŭ de Domnŭ și o curte, care totŭ maĭ respira fastulŭ asiaticŭ și perpetua similacrulŭ măririĭ lorŭ trecute. Se găsiră cu înlesnire printre

boerĭ câţĭ-va ambiţioşĭ, carĭ, mulţumindu-se de a fi maĭ bine de câtŭ predecesoriĭ lorŭ şi de a sta în funcţiunile cele maĭ înalte ale patrieĭ, promiteaŭ aceea ce li se cereá. Consecinţĭ aceleĭaşĭ politice turciĭ nu s'aŭ amestecatŭ de a dreptulŭ în guvernarea din lăuntru a ţereĭ, pentru a nu mâhni pe românĭ şi pe străiniĭ vecinĭ printr'o nedreptate pe faţă şi nefolositóre. Însă sub aparinţe de dréptate şi de echitate şi sub titlulŭ impunătorŭ de protectorĭ şi de seinori suzeranĭ, aŭ sciutŭ să jăfuéscă ţéra.

«Uniĭ dintre domnitorĭ aŭ încercatŭ să facă regulamente pentru administrarea justiţieĭ, carĭ aŭ servitŭ să încurce şi maĭ multŭ chaosulŭ legilorŭ. Maĭ mulţĭ dintre aceştĭ domnĭ s'aŭ ocupatŭ de finanţe, însă numaĭ în vedere de a-şĭ mări veniturile prin imposite, fără a cugeta la efectele funeste ale celorŭ maĭ multe dintre aceste dărĭ.

«Dintre toţĭ domniĭ Constantinŭ Mavrocordatŭ este acela, care a făcutŭ cele maĭ marĭ neajunsurĭ patrieĭ sale. Fără să apreciezŭ caracterulŭ seŭ moralŭ, potŭ asigura, că era politicŭ reŭ şi financiarŭ reŭ. . . . În locŭ să desfiinţeze capitaţiunea, saŭ celŭ puţinŭ să o maĭ micşoreze şi să o fixeze; în locŭ de a se gândi să impue maĭ cu sémă producţiunile şi consumaţiunile ţereĭ, elŭ spori capitaţiunea şi dete cele-l-alte veniturĭ în arendă ca şi predecesoriĭ luĭ. Maĭ târdiŭ Constantinŭ Mavrocordatŭ vĕdêndu-se victima cabalelorŭ inamicilorŭ sĕĭ, şi nevoitŭ să cedeze domniatulŭ rivalilorŭ luĭ, nu maĭ cruţă nicĭ unŭ mijlocŭ şi credu că se întăresce sporindŭ de o dată cu o jumătate milionŭ de leĭ tributulŭ de plătitŭ Porţiĭ. Acéstă mĕsură cufundă nu numaĭ ţéra într'o prăpastiă de nenorocirĭ, dară atrase asupra luĭ disgraţia. Turciĭ îndulcindu-se a percepe cincĭ-sute miĭ leĭ schimbară câtŭ maĭ desŭ domniĭ; astŭ-felŭ acéstă disposiţiune nu numaĭ sdrobi ţera sub dărĭ nesuportabile, dar' nimici şi demnitatea principilorŭ.

«Pentru a ruina cu desăvârşire poporulŭ se impuseră dărĭ atâtŭ de marĭ numaĭ asupra cultivatorilorŭ, dărĭ nepotrivite afară de orĭ ce mĕsură cu numĕrulŭ şi mijlócele locuitorilorŭ. Acéstă dare se împlineá totŭ prin capitaţiune, şi este cu atâtŭ maĭ vĕtămătóre fiindŭ că este arbitrară. Este de mirare că nicĭ unŭ principe nu s'a gân-

ditŭ să o desfiinţeze. Şi cu tóte acestea se puteá orĭ cine încredinţa, că impuindŭ producţiunile pămêntuluĭ şi consumaţiunile, bogatulŭ ar fi fostŭ îndatoratŭ să contribuéscă la uşurarea poporuluĭ, şi chiar turciĭ aflătorĭ în ţéră ar fi înduratŭ o parte din aceste sarcinĭ».

Findŭ-că s'aŭ aflatŭ chiar scriitorĭ fórte nedrepţĭ cu poporulŭ românŭ de la ţéră şi ĭ-aŭ imputatŭ viţiurĭ închipuite, adăogêndŭ, că starea sa de miseriă o datoria în parte natureĭ şi deprinderilorŭ sale, credŭ, că mărturirea unuĭ scriitorŭ învĕţatŭ ca Bauer ne va resbuna de acéstă nedreptate. Pentru aceea cerŭ voiă să încheiŭ acestŭ capitulŭ cu câte-va apreţuirĭ ale generaluluĭ rusŭ privitóre la némulŭ nostru.

«Româniĭ suntŭ în generalŭ de statură mare, făcuţĭ bine, vêrtoşĭ şi fórte sănătoşĭ. Bólele suntŭ rarĭ între dênşiĭ; şi ciuma, cu tóte că bântuesce fórte desŭ în Turcia, nu se arată însă maĭ nicĭ-odată, afară de timpiĭ de resboiŭ, când acestŭ flagelŭ li se aduce din Asia de către soldaţĭ.

«Este întristatorŭ ca o ţéră atâtŭ de frumósă, cu unŭ pămêntŭ atâtŭ de roditorŭ, sub unŭ cerŭ atâtŭ de fericitŭ şi locuită de aşa ómenĭ să fiă atâtŭ de puţinŭ populată; suntŭ încredinţatŭ că ar puté să nutréscă de cincĭ şi de şése orĭ maĭ mulţĭ locuitorĭ de câtŭ are astădĭ, şi ce este maĭ reŭ este, că se despopuléză din ce în ce maĭ multŭ, maĭ cu sémă de treĭ-decĭ saŭ patru-decĭ de anĭ. Causele despopulăriĭ suntŭ maĭ multe. Guvernulŭ prea despoticŭ alŭ turcilorŭ; impositele, cu carĭ domnulŭ este îndatoratŭ să încarce ţéra pentru a fi în stare să plătéscă tributulŭ anualŭ şi pentru a-şĭ cumpĕra amicĭ puternicĭ la curtea Sultanuluĭ; modulŭ tiranicŭ cum se împlinescŭ aceste imposite; vexaţiunile boerilorŭ, carĭ 'şĭ resbună pe locuitoriĭ supuşĭ aĭ lorŭ de suveranulŭ dispreţŭ ce încércă din partea turcilorŭ; resbóiele făcute de Pórtă, ale cărora urmărĭ ţéra le-a resimţitŭ cu prisosŭ; barbariile şi crudimile neaudite esercitate de armatele trecĕtóre, carĭ nu observéză nicĭ ordine nicĭ disciplină, şi calcă de o potrivă în picióre legile, religiunea şi umanitatea, despre care n'aŭ avutŭ vre o dată cea maĭ mică cunoscinţă; ciuma chiar, pe care o aducŭ în ţéră în trecerea lorŭ. Acéstă mulţime de rele distrugĕ-

tóre, dintre carĭ unulŭ ar fi de ajunsŭ pentru a pustii și a despopula ţéra cea maĭ înfloritóre, contribuescŭ de o potrivă la despopularea acestĕ provincií, care se măresce pe ḑi ce trece prin fugirea locuitorilorŭ seĭ. Politica înţeléptă și bine-făcĕtóre a vecinilorŭ i primesce cu braţele deschise, și de câtŭ-va timpŭ locuitoriĭ aŭ fugitŭ maĭ cu sémă în Transilvania; eĭ află acolo, pe lângă asemĕnarea pămêntuluĭ, a moravurilorŭ și a limbeĭ, o a doua patriă și unŭ guvernŭ maĭ puţinŭ supusŭ la revoluţiunĭ atâtŭ de funeste.

«De când Rușiĭ aŭ scăpatŭ acéstă ţéră, maĭ multe familiĭ s'aŭ întorsŭ pe la casele lorŭ. Însă trebue să trécă anĭ mulţĭ pentru ca Valachia să-șĭ redobêndéscă vechĭa sa splendóre, pentru a reînviia atâtea sate odinióră locuite și înfloritóre, și pentru a restabili atâtea sate avute și atâtea locuinţe pustiĭ, despre carĭ se vĕdŭ urme la fiăcare pașŭ.

«Se aude fórte rarŭ vorbinduse în Valachia de omorurĭ, de furturĭ, de asasinate și de alte crime atroce. Acestuĭ poporŭ i cam place vinulŭ, este lenеșŭ și avarŭ, însă altŭ-felŭ ómenĭ cum se cuvine. De și se găsescŭ între dênșiĭ înșelătorĭ, acеștia sunt maĭ în totŭ-dé-una armenĭ, grecĭ și jidanĭ, carĭ aicĭ, ca pretutindenĭ, se deosebescŭ prin mijlócele de a se înavuţi în dauna altuĭa.

«Româniĭ sunt bravĭ și bunĭ resboĭnicĭ; maĭ la toţĭ le place vênătórea, cu osebire muntenilorŭ, carĭ tragŭ cu pușca admirabilŭ; și acéstă ocupaţiune i forméză fórte multŭ pentru resboĭŭ.

«Aceea ce ḑiseĭ despre caracterulŭ moralŭ alŭ românilorŭ, de moravurile și deprinderile lorŭ, se aplică pentru maioritatea poporuluĭ, căcĭ ceĭ marĭ, curteniĭ și ómeniĭ avuţĭ, imitéză în tóte pe turcĭ și se asémĕnă, afară de religiune, care i deosebesce. Eĭ sunt lașĭ și târâtorĭ înaintea superiorilorŭ lorŭ, mândri de nesuferitŭ cu inferioriĭ, pentru banĭ facŭ totŭ; suntŭ intriganţĭ, zavistnicĭ, lipitorĭ necruţĕtóre ale poporuluĭ, apĕsătorĭ aĭ celorŭ slabĭ, aspri către supușiĭ lorŭ și tiranĭ în casele lorŭ..... Acéstă regulă nu este însă fără escepţiune. Eŭ însu-mĭ amŭ cunoscutŭ în Valachia boerĭ cu unŭ caracterŭ fórte stimabilŭ. Dacă ceĭ maĭ mulţĭ nu suntŭ totŭ astŭ-feliŭ, cuvêntulŭ este, că tinerimea nu primesce nicĭ o educaţiune, și că din cea maĭ fra-

gedă copilăriă este încungiurată de sclavĭ și deprinsă să comande înainte de a fi învĕțatŭ să se supună.»[1])

Încheĭândŭ partea acesteĭ lucrărĭ privitóre la veniturile și chieltuelele Românieĭ, în seculuŭ alŭ optŭ-spre-ḑecelea 'mĭ permitŭ a observa, că cele petrecute în materiă de finanțe ca și cele petrecute în administrațiunea și politica țĕreĭ pe timpulŭ domnilorŭ fanarioțĭ, ne încredințéză, că domnia lorŭ a fostŭ o nenorocire pentru poporulŭ românŭ. De unde odinióră țéra era înflorită și populată, numele seŭ și vitejia copiilorŭ sĕĭ recunoscută și respectată, pe dată ce guvernulŭ este încredințatŭ țarigrădenilorŭ setoșĭ de a se înavuți, epoca decadențeĭ începe și ține câtŭ și-domniatulŭ străinŭ. Pare, că fanarioțiĭ 'șĭ propuseseră nu numaĭ să despóĭe țéra, dară să demoraliseze poporulŭ, să ștérgă într'însulŭ orĭce simțŭ de patriotismŭ, să despopuleze mănósele nóstre câmpiĭ și frumoșiĭ noștrĭ munțĭ. A trebuitŭ ca miseria să fiă mare, suferințele neauḑite pentru că toțĭ cățĭ aŭ scrisŭ asupra țĕrilorŭ române, Del Chiaro, Raicevicĭ, Peyssonel, Bauer să recunóscă, că fanarioțiĭ suntŭ unŭ flagelŭ pentru Muntenia și Moldova; să afirme, că domnia acestorŭ țerĭ era o adevĕrată arendă pentru domniĭ străinĭ. Rĕmâindŭ pentru totŭ-de-una recunoscĕtorĭ acelorŭ românĭ, carĭ aŭ lucratŭ și luptatŭ pentru a scăpa țéra de acești jăfuitorĭ de meseriĭ, să nu uĭtămŭ, că alte némurĭ de ómenĭ totŭ atâtŭ de periculoșĭ, dacă nu maĭ multŭ, ca și fanarioțiĭ, suntŭ pe cale a cotropi isvórele de traĭŭ ale Românieĭ, a se substitui poporuluĭ românŭ în comerciŭ, arte și meseriĭ și ca mâne și în politică. Trecutulŭ să ne servéscă de învĕțătură și să lucrămŭ cu bărbăția, ce insuflă patriotismulŭ și simțulŭ de conservațiune pentru ca România să fiă a Românilorŭ.

(1) Bauer revine de maĭ multe orĭ asupra suferințelorŭ poporuluĭ și împuținăriĭ populațiuniĭ. Vorbindŭ despre țeranĭ elŭ ne spune, că Constantinŭ Mavrocordatŭ puse să se constate numĕrulŭ familielorŭ prin *pecețĭ*, adică bilete tipărite, și pe la începutulŭ domnieĭ sale se constată 147,000 familiĭ, numĕrŭ care înmulțitŭ cu cincĭ ne ar da 735,000 suflete. În anulŭ 1745 făcĕndu-se unŭ altŭ recensimentŭ se constată numaĭ 70,000 de familiĭ, adică 350,000 suflete populațiunea se înjumătățise. Se maĭ făcură și alte recensimente maĭ tărḑiŭ, și se constătă, că rĕmăseseră numaĭ 35,000 familiĭ de țeranĭ, adică 175,000 suflete! Și ne maĭ întrebămŭ pentru ce România este atâtŭ de puținŭ populată în raportŭ cu întinderea teritoriuluĭ seŭ!

TABELA MATERIELORŬ

CUPRINSE ÎN

TOM. III, SECŢIUNEA II, DIN SERIA II, A ANALELORŬ ACADEMIEĬ ROMÂNE

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ IV.

ȘEDINȚELE ORDINARE DIN 1881—82

ȘI

SESIUNEA GENERALĂ A ANULUĬ 1882.

SECȚIUNEA I

PARTEA ADMIMISTRATIVĂ ȘI DESBATERILE.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMANE (LABORATORIĬ ROMÂNĬ).
26. STRADA ACADEMIEI. 26
1882.

PARTEA I.

PROCESELE VERBALE ALE ȘEDINȚELORŬ ORDINARE.

DE LA

1 MAIŬ 1881 PÂNĂ LA 5 FEBRUARIE 1882.

ACADEMIA ROMANA

SUMARELE ȘEDINȚELORŬ ORDINARE DIN ANULŬ 1881—1882.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 1 MAIŬ 1881.

Sub Președința D-luĭ *Ion Ghica.*

Secretarŭ : D-lŭ *Gr. Stefănescu.*

D-lŭ Președinte comunică adresa ministeruluĭ cultelorŭ, prin care este invitată Academia a-șĭ da avisulŭ asupra propunerilorŭ S-tuluĭ Sinodŭ relativŭ la limba pentru revisuirea și editarea cărților bisericescĭ.

— Acéstă propunere se trimite la secțiunea literară.

Se comunică adresa Academieĭ magiare din Buda-Pesta, prin care rĕspunde la oferirea Academieĭ Române pentru schimbările reciproce de publicațiunĭ.

— Academia ĭa actŭ.

D-lŭ Stanislaŭ Sakowschi, secretarulŭ universitățiĭ din Leopole, rĕspundêndŭ la adresa Academieĭ, declară în numele rectoruluĭ magnificŭ, că universitatea primesce schimbulŭ reciprocŭ de publicațiunĭ.

Prefectura județuluĭ Iașĭ arată aprobarea consiliuluĭ județianŭ, a sumeĭ de 300 leĭ pentru înființarea stațiuniĭ meteorologice sub patronagiulŭ Academieĭ Române.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 15 MAIŬ 1881.

Sub Președința D-luĭ *Ion Ghica*.
Secretarŭ : D-lŭ *Gr. Stefănescu*.

Se citesce de D-lŭ Președinte o adresă a comisiuniĭ pentru ridicarea statueĭ luĭ Stefanŭ celŭ mare în Iașĭ, rugândŭ pe Academiă a numi unŭ delegatŭ ca împreună cu unŭ representantŭ alŭ Primărieĭ și d-lŭ directorŭ alŭ scóleĭ de arte frumóse din Iașĭ, să alégă loculŭ pentru așeḑarea aceleĭ statue. Se alege d-lŭ *G. Chițu*.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 22 MAIŬ 1881.

Sub Președința D-luĭ *Ion Ghica*.
Secretarŭ : D-lŭ *V. Maniu*.

D-lŭ *Dimitrie Sturdza* face o donațiune Academieĭ, de patru monete, ce le-a procuratŭ pentru colecțiunea numismatică, pentru carĭ Academia exprimă gratitudinea eĭ. (Anexa A).

D-lŭ *Ion Ghica* pune în desbatere cestiunea localuluĭ Academieĭ, arătândŭ între alte motive și nesiguranța, în care se găsesce averea Academieĭ în localulŭ de aḑĭ.

D-lŭ *Sturdza* observă, că în momentulŭ de față nu s'ar puté obține de la Statŭ unŭ altŭ localŭ și este de părere a se căuta alte

mijlóce pentru atingerea resultatuluĭ doritŭ de a-șĭ avé Academia unŭ edificiŭ alŭ sĕŭ propriŭ.

După desbaterĭ urmate, la carĭ aŭ luatŭ parte D-niĭ *Hasdeŭ*, *Aurelianu*, *Maniu*, *Stefănescu* și *Ghica*, s'a lăsatŭ în sarcina D-luĭ *Sturdza* și a D-luĭ Președinte *Ghica* a se consulta asupra mijlócelorŭ pentru realisarea acesteĭ dorințe.

ANEXA A.

Domnule Președinte,

Vĕ rogŭ să bine-voițĭ a comunica Academieĭ, că amŭ avutŭ onórea a depune în colecțiunea sa de monete următórele bucățĭ :

1°. AR. de la Stefanŭ alŭ Moldoveĭ, fiulŭ luĭ Alexandru celŭ bunŭ, fratele luĭ Iliașŭ,—ineditŭ și unicŭ.

2°. AR. dela Bogdanŭ I.

3°. AR. dela Ștefanŭ Locustă.

4°. Æ dela Ivonia.

Priimițĭ, Domnule Președinte, expresiunea simțimintelorŭ mele respectuóse.

Bucurescĭ, în 22 Maiŭ 1881. *D. Sturdza.*

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 5 IUNIE 1881.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*

Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

Se citesce adresa Ministeruluĭ de Finance No. 356, prin care trimite Academieĭ 30 bucățĭ monete române pentru colecțiunea numismatică. Se primescŭ și se daŭ în primirea D-luĭ *D. Sturdza.*

Se ĭa cunoscință de adresa d-luĭ Ministru de Culte cu No. 7149, pentru autorisarea primireĭ donațiuniĭ de 15,000 leĭ, făcută Acade-

demieĭ de frațiĭ Israelŭ Chajemŭ Danielŭ, Leonŭ Danielŭ și Albertŭ E. Danielŭ.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 12 IUNIŬ 1881.

Sub Președința D-luĭ *Ion Ghica.*

Secretarŭ : D-lŭ *V. Maniu.*

D-lŭ Președinte dă lectură comunicațiunilorŭ intrate în decursulŭ sĕptĕmâneĭ. Ele suntŭ următórele :

1) Excelența sa ministrulŭ plenipotențiarŭ alŭ Engliterei în Bucuresci, d-lŭ White, trimite pentru biblioteca Academieĭ colecțiunea complectă a corespondențeĭ oficiale englese *Blue-Books*, asupra cestiuniĭ orientale pentru aniĭ 1876—1879.

Academia primesce cu recunoscință acestŭ însemnatŭ darŭ.

2) D-lŭ *V. Maniu* supune Academieĭ epistola d-luĭ Brosceanu, din Banatŭ, prin care numitulŭ arată, că dăruesce pentru biblioteca Academ'eĭ, 50 tomurĭ din Enciclopedia Economică, scrisă de I. G. Krünitz și 60 tomurĭ din Istoria Universală a luĭ W. Guthrie și I. Gray.

Academia primesce acestŭ frumosŭ darŭ cu o distinsă satisfacțiune, însărcinândŭ pe Delegațiune a exprima d-luĭ Brosceanu în numele Academieĭ recunoscința sa.

3) D-lŭ *D. Sturdza* dăruesce Academieĭ și astă-dată, în generósa sa munificență și solicitudine pentru avêntulŭ Academieĭ, o colecțiune de 29 cărțĭ vechĭ românescĭ cuprinse într'o listă sub a D-sale semnătură, precum și acte relative la proclamarea Regatuluĭ în douĕ exemplare, pecetea mare regală imprimată în céră roșiă; de asemenea doue talere de lemnŭ, carĭ aŭ servitŭ la masa dată țĕranilorŭ în ḑiua memorabilă de încoronare; în fine douĕ cane de pămêntŭ smălțuite întrebuințate cu aceeașĭ ocasiune.

Academia și de astă-dată aduce D-luĭ *Sturdza* omagiele de viă recunoscință.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 19 IUNIŬ 1881.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*

Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Aurelianu* comunică Academieĭ manuscriptulŭ sĕŭ despre starea economică a Românieĭ în secolulŭ alŭ XVIII-lea.

Academia decide să se citéscă succesivŭ în ședință publică.

Ivindu-se imposibilitate de a se publica imediatŭ, se exprimă în unanimitate dorința de a se propune în sesiunea generală viitóre interpretarea art. 35 din regulamentŭ.

D-lŭ *Stefănescu* comunică epistola d-luĭ N. R. Danilescu relativă la o inscripțiune latină găsită la Grădiste.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 26 IUNIŬ 1881.

Sub Președința D-luĭ *Ion Ghica.*

Secretarŭ : D-lŭ *Gr. Stefănescu.*

D-lŭ Președinte comunică Academieĭ trista scire a încetăriĭ din viéță a venerabiluluĭ nostru colegŭ *Paulŭ Vasiciu*, și că imediatŭ după primirea depeșeĭ din partea d-luĭ Dr. Szalkay, ginerele rĕposatuluĭ, a și exprimatŭ familieĭ defunctuluĭ academicianŭ, impresiunea durerósă și regretele profunde, ce s'aŭ încercatŭ pentru perderea dintre noĭ a ilustruluĭ nostru colegŭ.

Academia adâncŭ mișcată de acéstă tristă scire, se asociéză din inimă cu regretele exprimate familieĭ defunctuluĭ de cătră Președintele sĕŭ.

D-lŭ Grigore Crețu trimite Academieĭ o pecete cu marca unuĭ inelŭ de argintŭ găsitŭ la Suceava de unŭ țĕranŭ și cumpĕratŭ de archiereulŭ Neofitŭ Scribanŭ, și care inelŭ acum se află în posesiunea d-luĭ G. Erbiceanu, profesorŭ la seminarulŭ din Socola.

D-lŭ Crețu maĭ atrage atențiunea Academieĭ asupra uneĭ descoririĭ făcute, acum vreo ḑece anĭ, într'una din movilele din préjma Hușuluĭ, de cătră d-lŭ Dr. Mingarelli, a uneĭ urne de lutŭ cu monete romane, și cum acea movilă a fostŭ pe proprietatea Statuluĭ, D-sa este de părere, ca Academia sĕ intervină la guvernŭ pentru a se aduce acele obiecte antice în museulŭ naționalŭ de antichitățĭ.

Ne maĭ fiindŭ nimicŭ la ordinea ḑileĭ ședința se ridică și secțiunea sciințifică intră în ședință de secțiune pentru a studia cestiunea nóuelorŭ stațiunĭ meteorologice, ce sunt a se înființa în țéră.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 28 AUGUSTŬ 1881.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*

Secretarŭ : D-lŭ *V. Maniu.*

D-lŭ Obedenaru trimite de la Roma o seriă de 100 paginĭ de copiĭ făcute la Archivulŭ din Veneția de documente privitóre la istoria românilorŭ. D-lŭ Obedenaru atrage atențiunea Academieĭ asupra împrejurăriĭ, că D-lŭ *N. Kretzulescu*, care ca ministru plenipotențiarŭ alŭ țĕreĭ la Roma, a mijlocitŭ culegerea acestorŭ documente, s'a mutatŭ la St. Petersburg, astŭ-felŭ, că primirea copielorŭ acum trimise a făcut'o D-sa; dar' fiindŭ-că D-sa în curêndŭ va părăsi Roma, cere ca Academia să scrie formalŭ Legațiuniĭ de acolo, ca acésta să con-

tinue a primi și a plăti taxele de copiare a documenteloră, pe carĭ să le trimită regulată Academieĭ.

D-lŭ *D. A. Sturdza* presintă pentru colecţiunea de documente a Academieĭ următórele :

1. Treĭ fragmente dintr'unŭ documentŭ dela Ieremia Movilă, scrisŭ în limba slavonă pe chărtiă.

2. Unŭ documentŭ slavonŭ pe chărtiă dela acelașĭ Domnŭ cu data 7111 (1603) Martie 21, semnatŭ de *Stroicĭ mare logofĕtŭ.*

3. Douĕ fragmente dintr'unŭ documentŭ dela Vasile-Vodă cu data 7150 (1642) în limba română.

4. Unŭ documentŭ pe chărtiă dela Michaiŭ Racoviță Domnulŭ Moldoveĭ, cu data 7229 (1721) Iunie 14.

5. Unŭ documentŭ de la Grigore Ghica Domnulŭ Moldoveĭ, cu data de 7249 (1741).

D-lŭ *Sturdza* maĭ arată, că a cumpĕratŭ treĭ monete vechĭ de ale domniloră românĭ : una dela Ion Radu voĭvodulŭ Valachieĭ, celelalte douĕ nu s'aŭ putută încă descifra dar' presintă o deosebită importanță. — Prețulŭ 300 leĭ alŭ acestorŭ monete urméză a se plăti din fondulŭ specialŭ alŭ donațiuniĭ Danielŭ.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 4 SEPTEMBRE 1881.

Sub Președința D-luĭ *P. S. Aurelianu.*

Secretarŭ : D-lŭ *V. Maniu.*

Se comunică următórea scrisóre a D-luĭ *Sion :*

«Făcêndŭ o excursiune în România de susŭ, d-na Elisa Sturdza, născută Hurmuzachi, mĭ-a făcutŭ onórea a-mĭ da plăcuta sarcină să aducŭ și să depunŭ la Academiă, ca darŭ din partea sa :

«1. Unŭ dosarŭ alŭ comitetuluĭ uniriĭ, rĕmasŭ dela rĕposatulŭ fratele sĕŭ Constantinŭ Hurmuzachi, carele a fostŭ membru celŭ maĭ

activŭ și agintele celŭ maĭ energicŭ alŭ mișcăriĭ unioniste dela 1856 până la realisarea dubleĭ alegerĭ a Domnitoruluĭ Alexandru Ioan I.

«2. Unŭ capŭ anticŭ de marmură, represintândŭ dubla figură a luĭ Ianus, provenitŭ din antichitățile găsite în Grecia.

«Nu mĕ îndoescŭ, D-le Președinte, că aceste oferte vorŭ fi binevenite între noĭ și ne vorŭ procura subiectŭ de studiĭ destulŭ de prețióse.»

Academia exprimă mulțămirile sale ilustreĭ donatóre; iar' documentele dăruite se punŭ în vedere secțiuniĭ istorice, însărcinându-se de o cam dată D-lŭ *Sion* cu așeḑarea lorŭ în ordine sistematică.

D-lŭ *G. Sion* comunică Academieĭ o notiță cuprinsă în jurnalulŭ grecescŭ Κλειω (No. 1,039, dela $^{16}/_{28}$ Maiŭ 1881), care tradusă în românesce are următórea cuprindere :

«După jurnalulŭ englesŭ *Athenaeum*, unŭ manuscrisŭ grecescŭ, de o prea mare importanță istorică, s'a descoperitŭ nu de multŭ de profesorulŭ Vasilevski în biblioteca sinodală din Moscova. Acestŭ manuscriptŭ, care cuprinde istoria revoluțiuniĭ Bulgarilorŭ în contra Bizantinilorŭ, este scrisŭ de unŭ bărbatŭ marturŭ ocularŭ alŭ celorŭ petrecute. Autorulŭ tractéză pe largŭ și despre Românĭ (Vlachĭ), pe carĭ i denunță ca autorĭ principalĭ aĭ mișcăriĭ bulgărescĭ. Autorulŭ descrie cu deamĕnuntulŭ posițiunile geografice ale Vlachilorŭ și înrudirea lorŭ de rasă cu Bessiĭ, carĭ locuescŭ în localitățĭ greŭ de abordatŭ spre Dunăre și spre Sava. Prin găsirea acestuĭ tesaurŭ istoricŭ, cestiunea despre originea Vlachilorŭ, asupra căreia a scrisŭ fórte multŭ Rösler, Iung și alțiĭ, va puté intra pe urma unorŭ noue și maĭ positive cercetărĭ etnologice.»

D-lŭ *Sion* insistă asupra deosebiteĭ importanțe ce acestŭ manuscriptŭ póte să aĭbă pentru istoria nóstră națională, și după propunerea sa, Delegațiunea se însărcinéză a interveni pentru a se împrumuta acestŭ manuscriptŭ ca să pótă fi studiatŭ *de visu*.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 11 SEPTEMBRE 1881

Sub Preşedinţa D-luĭ *P. S. Aurelianu.*

Secretarŭ-generalŭ. *V. A. Urechiă.*

D-lŭ secretarŭ-generalŭ *Urechiă* întroduce în Academiă pe d-lŭ de Rosny, preşedintele institutuluĭ etnograficŭ din Francia şi membru corespondentŭ alŭ Academieĭ. D-lŭ de Rosny este însoţitŭ de d-lŭ Lessouëf, membru alŭ aceleĭaşĭ instituţiunĭ. D-lŭ de Rosny ofere Academieĭ o fórte avută colecţiune de cărţĭ şi charte japonese şi chinese, însoţindu-le de numeróse şi interesante explicaţiunĭ.

I. Cărţĭ chinese :

1. *Kan-ing-pien'*, cartea recompenselorŭ şi a pedepselorŭ filosofuluĭ Lao-tsze (seculuĭ VI înainte de era nóstră). Ediţiune populară a uneĭ cărţĭ traduse în francesă de Stanislas Julien. La finea opereĭ se află o seriă de recete medicale,—1 vol.

2. *Loung-tou-koung-ngan.* Causele celebre ale Chineĭ. Povestĭ populare. Maĭ multe din aceste povestĭ aŭ fostŭ traduse de d-niĭ Théodore Paire, Léon de Rosny etc.,—5 vol.

3. *Koung-Tsze-Kiaya-youen-schou,*—Convorbirile familiare ale luĭ Confucius,—2 vol.

4. *Hao-Kieon-tchouen.* Nevasta perfectă. Alŭ doĭlea din capetele de operă ale literatureĭ romanescĭ moderne. Tradusŭ în englesă de Sir Iohn Davis şi în francesă de Guillard d'Arcy,—4 vol.

5. *King-pao.* Monitorulŭ (oficialŭ) din Peking. Câte-va numere specimene în unŭ pachetŭ. Numere detaşate.

6. Sancti Iosephi Magni Sinorum patroni Sanctus mensis sinice Auctore P. B. Brueyre S. I.,—1 vol.

7. *Tsing-Lai-fen-Ki.* Istoria distrucţiuniĭ piraţilorŭ, carĭ infestaŭ mările Chineĭ. Scriere tradusă de Neumann,—1 vol.

8. *Tao-tec-King.* Cartea căliĭ şi a virtuţiĭ filosofuluĭ Lao-tsze. Seculuĭ VI înainte de era nóstră. Scriere filosofică din epoca chiar în care trăĭa Confucius. Tradusă în francesă de Stanislas Julien,—1 vol.

9. *Siao-Hioh-tî-tchu-ta-tching*. Acéstă scriere cuprinde : 1. *Tchung-King*, saŭ cartea sacră a credinţeĭ, tradusă în francesă de Léon de Rosny; 2. *Hiao-King*, saŭ cartea sacră a pietăţiĭ filiale. 3. *Siao-hioh* saŭ miculŭ studiŭ. Scriere de instrucţiunĭ elementare netraduse încă în nicĭ o limbă europeană,—4 vol.

10. Matris Dei Sanctus Mensis sinice, auctore P. B. Brueyre S. I,—1 vol.

11. Sântele evangeliĭ în chinesă, ediţiune publicată la Singapur,—1 vol.

12. *Tchun-Tsieou* a luĭ Confucius. Primăvéra și tómna, una din cele 5 cărţĭ sacre ale Chinesilorŭ, cuprindêndŭ istoria regatuluĭ Lou, patria luĭ Confucius. Mare ediţiune făcêndŭ parte din colecţiunea numită *Kiai-Tsze-Youen* cu unŭ comentarŭ perpetuŭ,—6 vol.

13. *Li-Ki-Touh-Pen*. A patra din cărţile sacre ale antichităţiĭ chinese, de comunŭ numită memorialulŭ riturilorŭ. Acéstă scriere de o importanţă capitală pentru cunóscerea instituţiunilorŭ religióse ale Chineĭ antice, a fostŭ tradusă în parte de abatele Callery în memoriile Academieĭ regale din Turinŭ,—5 vol.

14. *Yn-poei-tang-sse-schou-tchin-pen*. Cele 4 cărţĭ clasice ale anticităţiĭ chinese culese de discipuliĭ luĭ Confucius. Ediţiune cu unŭ comentarŭ perpetuŭ. Cele patru cărţĭ pe carĭ Chinesiĭ le punŭ imediatŭ după cele 5 King saŭ cărţĭ sacre și pe carĭ orĭ ce omŭ instruitŭ trebue să le cunóscă. Cuprindêndŭ : 1. Marele studiŭ aparţinêndŭ luĭ Confucius însușĭ; 2. Arta de a se manţiné în mediulŭ justŭ; 3. Discuţiunile saŭ convorbirile filosofice; 4. Opera filosofuluĭ Mencius, unulŭ din ceĭ maĭ celebri după Confucius,—6 vol.

15. *Ta-Sing-pien*. Tractatŭ despre nascere,—1 vol.

16. *Tang-chi-Hoh-houen-tsiang-Kiai*. Culegere de poesiĭ celebre ale Tangilorŭ, considerată ca marele seculŭ alŭ poesieĭ chinese,—6 vol.

17. *Tien-tchu-chih-i*. Veritabila noţiune de Dumnedeŭ, scriere creștină;—1 vol.

18. *Miao-fah-lien-hou-King*. Lotus alŭ buneĭ credinţe. Scriere budistă, tradusă din sanscrită în chinesă. Acéstă scriere considerată ca una din cărţile sacre ale budismuluĭ a fostŭ tradusă din sanscrită în

francesă, de Eug. Bournuf, dar traducerea chinesă presintă, în multe circumstanţe, o claritate, care lipsesce originalului. Unŭ capitulŭ din Lotus a fostŭ tradusŭ după textulŭ tibetanŭ de d-lŭ Foucaux şi unŭ altŭ capitulŭ după textulŭ chinesŭ de d-lŭ de Rosny;—2 vol.

19. *Yih-King.* Cartea sacră a transformaţiunilorŭ, prima şi cea maĭ vechiă dintre cărţile sacre ale Chinesilorŭ şi acea căreĭa Confucius i atribuĭa cea maĭ mare importanţă. Mare ediţiune cu unŭ comentarŭ perpetuŭ. Acéstă scriere a fostŭ tradusă în latină, într'unŭ modŭ fórte imperfectŭ de părintele Regis;—3 vol.

20. Culegerea textelorŭ chinese în scrierea *Tsao*-cursivă şi în scrierea *li* saŭ scrierea bĭurourilorŭ. Imprimată cu litere albe pe fondŭ negru;—1 vol.

21. *Ping-chan-lui-Yen* saŭ cele doue tinere fete literate, de comunŭ desemnată ca alŭ 4-lea capŭ de operă alŭ literatureĭ chinese moderne, acéstă scriere a fostŭ tradusă în francesă de D-lŭ Stanislas Julien;—1 vol.

22. Culegerea de istoriόre împrumutate din istoria occidentuluĭ, cu gravurĭ;—2 vol.

23. *Ki-ho-Youen-pen.* Tratatŭ de geometriă chinesă publicatŭ sub direcţiunea D-luĭ Wylie;—8 vol.

24. *Tien-tchu-loung-Seng-Yen-Hing-Ki-lioh.* Istoria vĭeţeĭ D. N. Isusŭ Christosŭ;—1 vol.

25. *Hoei-lan-Ki.* Istoria cerculuĭ de cretă, comediă chinesă. Ediţiune litografiată la Paris. Acéstă comediă a fostŭ tradusă în francesă de Stanislas Julien;—1 vol. 4°.

26. *Kieon-i-tchao-tching-chou.* Vechiulŭ testamentŭ tradusŭ în limba chinesă, 4 vol. Noulŭ testamentŭ în unŭ vol.;—5 vol.

27. *Chen-seng-fouh-tchoung-tching-lou.* Drépta cale pentru a ajunge la o bună viéţă şi la unŭ finitŭ fericitŭ. Manuscrisŭ chinesŭ de 167 foĭ micĭ, pe chărtiă de China şi cu o frumósă scrisóre. Acestŭ manuscriptŭ a fostŭ punctuatŭ şi numele propriĭ aŭ fostŭ indicate cu ajutorulŭ uneĭ duble trăsăturĭ verticale juxte-liniare. Acestŭ manuscriptŭ e ineditŭ.

II. Cărţi japonese :

1. *Dai-Nippon-Yei-Tai-Seţŭ-Yô-Mu-Zin-Zau.* Mare dicţionarŭ japonesŭ-chinesŭ clasatŭ după ordinea cântuluĭ silabaruluĭ precedatŭ de o enciclopediă generale a cunoscinţelorŭ usuale cu numeróse figurĭ în negru şi în culorĭ. În partea superióră a dicţionaruluĭ se găsesce în specialŭ o istoriă prescurtată a împĕraţilorŭ Japonieĭ dela creaţiune;—1 vol.

2. *Zô-ho-Syo-kan-Tai-Sei.* Manualŭ de stilŭ epistolarŭ în scriere cursivă;—1 vol.

3. *Dai-Zen-Haya-Biki-Siţŭ-Yô-Siû.* Dicţionarŭ japonesŭ-chinesŭ aşedatŭ la începutŭ după ordinea cântuluĭ şi la fine după acea a silabelorŭ, carĭ compunŭ cuvintele; — 1 vol., oblongŭ.

4. *Yec-Gakŭ-ki-Kyau.* Suplimentŭ la enciclopedia medicală saŭ marele herbariŭ chinesŭ cunoscutŭ sub numele de *pen-sao;* — 1 vol.

5. *Ni-sen-nen-sade-Kayami.* Oglindă de busunarŭ pentru doue miĭ de anĭ; — 1 vol.

6. *Tan-sô-ren-ziu-si-kakŭ.* Dicţionarulŭ locuţiunilorŭ elegante împrumutate dela poeţiĭ chinesĭ din dinastia Tang (Tan) şi din dinastia Soug (San); — 3 vol., oblonge.

7. *Yori-Tomo-Sei-Un-Ki.* Istoria noruluĭ albastru alŭ Syau-Gun saŭ locotenentŭ-generalŭ Yori-Tomo. Romanŭ popularŭ cu gravurĭ;—1 vol.

8. *Yoannesŭ-No-Tayori-Yorokobi.* Evangelia sântuluĭ Ioan în japonesa. Facsimilŭ litograficŭ alŭ traducţiuniĭ fórte rarĭ imprimate la Singapur; — 1 vol.

9. *An-Sei-Yo-bun-Sijan.* Modele de litere compuse după stilulŭ anilorŭ an-sei; — 1 vol.

10. *Sai-Yan-Di-Rian-Kau.* Cercetare asupra greutăţilorŭ şi mĕsurilorŭ din ţĕrile occidentale; — 1 vol.

11. *Nippon-Ţi-Ḑŭ.* Chartă generală a imperiuluĭ japonesŭ. Mare ediţiune oficială în 4 părţĭ. Primele 2 cuprindŭ Japonia, a treĭa insula de Yeso şi a patra insula de la Karafuto, 4 cărţĭ în o cutiă.

Academia aduce mulţămirĭ ilustruluĭ sĕŭ corespondinte.

D-lŭ de Rosny promite pentru şedinţa din viitórea Vinere să facă o comunicaţiune Academieĭ.

Se priimesce asemenea cu viĭ mulţumirĭ.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 18 SEPTEMBRE 1881.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ : D-lŭ *V. Maniu.*

Se comunică o scrisóre a D-luĭ G. Popescu, pe lângă care dăruesce Academieĭ 22 bucățĭ monete romane, bisantine, turce, adunate de D-sa în comuna Meidankioi din Dobrogea.

D-lŭ *Sturdza* arată, că maĭ importante din aceste monete suntŭ : una de la Severŭ, alta a Istruluĭ. D-luĭ propune ca mulțumindu-se donatoruluĭ, Academia, neavêndŭ ea singură o colecțiune de monete romane și grece, să dé aceste monete pentru colecțiunea museuluĭ naționalŭ.

Acéstă propunere se primesce.

D-lŭ *Sturdza* încunosciințéză că a maĭ primitŭ pentru Academiă de la D-lŭ Cazotti maĭ multe medaliĭ de argintŭ și aramă, romane, grecescĭ și unele din evulŭ mediŭ. — D-sa propune și Academia aprobă ca aceste medaliĭ să fiă și ele date museuluĭ naționalŭ, exprimându-se mulțămirĭ D-luĭ Cazotti.

D-lŭ L. de Rosny, membru corespondentŭ alŭ Academieĭ, vorbesce despre originea scrisoriĭ în vechĭulŭ și noulŭ continentŭ, și insistă maĭ alesŭ asupra proprielorŭ sale descoperirĭ relative la grafia inventată în continentulŭ noŭ.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 16 OCTOMBRE 1881

Sub Președința D-luĭ *P. S. Aurelianu.*

Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* comunică Academieĭ din partea D-luĭ Stati, comandantuluĭ *Griviței*, o monetă polonă dela 1583. Se primesce cu mulțumire

D-sa atrage atențiunea Academieĭ asupra importanțeĭ ruinelorŭ de la *Ieni-Sali* de lângă Babadagŭ (Dobrogea). Acele ruine suntŭ numite de bĕtrâniĭ românĭ din sate : *Ilacria* (Heraclea?)

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 6 NOEMBRE 1881

Sub Președința D-luĭ *Ion Ghica.*

Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ secretarŭ-generalŭ *Urechiă*, depune pentru biblioteca Academieĭ, în numele *M. S. Regeluĭ*, doue copiĭ autenticate de directorulŭ *bibliotecei Marciana* din Veneția în 23 Septembre 1881. Aceste copiĭ reproducŭ doue documente originale din ḑisa bibliotecă, relative la relațiunile luĭ Stefanŭ celŭ mare cu Uzum Asan, în limba persiană. Academia le primesce cu expresiunea recunoscințeĭ sale pentru *M. S. Regele,* Președintele sĕŭ de onóre.

D-lŭ Președinte dândŭ cuvêntulŭ D-luĭ *Maiorescu*, D-sa arată, că luase îndatorirea de a citi în ședința de astăḑĭ o lucrare a sa despre *Neologisme.* Fiindŭ-că acea lucrare a apucatŭ a fi publicată de către *Convorbirile literare*, D-lŭ *Maiorescu* va înlocui-o cu o alta, despre primirea, ce s'a făcutŭ în Germania unorŭ traducerĭ maĭ recente din limba română, în limba germană, de poesiĭ și nuvele populare. D-lŭ *Maio-*

rescu face acea lectură urmărită de Academiă cu multŭ interesŭ și în aplausele publiculuĭ.

Ședința se suspendă la 2 ore pe cincĭ minute.

La redeschiderea ședințeĭ, D-lŭ Președinte dă cuvêntulŭ D-luĭ *Aurelianu*, carele dă lectură lucrăriĭ sale, despre starea economică a țěreĭ în secululŭ alŭ XVIII.

Academia urmăresce studiulŭ acesta cu tótă atențiunea multŭ meritată.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 13 NOEMBRE 1881

Sub Președința D-luĭ *Ion Ghica*.

Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă*.

P. S. S. Melchisedecŭ citesce memoriulŭ asupra descopeririĭ adevěratuluĭ portretŭ alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, în Evangeliariulŭ de la Homorŭ păstratŭ la Metropolia din Cernăuțĭ (Anexa B).

D-lŭ *N. Ionescu* susține opiniunile și propunerile P. S. S. Episcopuluĭ *Melchisedecŭ*. D-sa pune în evidență importanța acesteĭ descoperirĭ istorice. Tipulŭ veridicŭ alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, a existatŭ dice, și în biserica St. Nicolae din Iașĭ într'o zugrăvitură murală. Acestŭ portretŭ a rěmasŭ neobservatŭ, din causă, că este ascunsŭ îndĕrĕtulŭ unuĭ cafasŭ. Tipulŭ luĭ Stefanŭ dela St. Nicolae, sémĕnă fórte multŭ cu celŭ din Evangeliarulŭ dela Homorŭ. Academia e datóre încă să dé comitetuluĭ statueĭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare din Iașĭ, opiniunea sa asupra adevěratuluĭ portretŭ alŭ luĭ Stefanŭ-Vodă. Acestŭ comitetŭ chieltuesce preste 120,000 leĭ pentru statuă. Elŭ va face noulŭ sacrificiŭ în privința schimbăriĭ capuluĭ. Uniĭ membri din comitetŭ, s'aŭ opusŭ maĭ ântâĭŭ la acéstă schimbare, preferindŭ figura cea legendară; dar figura acésta, disă legendară, este curatŭ o figură de Christosŭ. Însușĭ comitetulŭ n'a maĭ resistatŭ înaintea evidențeĭ și în urma comunicăriĭ, ce eŭ ĭ-amŭ făcutŭ, comitetulŭ a telegrafiatŭ artistuluĭ Frémiet să aștepte noue instrucțiunĭ. Academia va face bine să se gră-

béscă de a aduce contribuţiunea sa la lucrare, elucidândŭ întrebarea portretelorŭ luĭ Stefanŭ-Vodă. S'ar cădé ca şi în sala şedinţelorŭ nóstre să posedămŭ adevĕratulŭ portretŭ alŭ Domnitoruluĭ-eroŭ.

D-lŭ *Ion Ghica*. Totalitatea Academieĭ și secţiunea istorică să desbată întrebarea portretuluĭ. Secţiunea să presinte unŭ raportŭ detaliatŭ și unŭ proĭectŭ pentru a se decopia portretulŭ în mărime naturală. Asemenea să se facă copiĭ de pe paginele maĭ importante ale Evangeliaruluĭ de cătră chiar meritosulŭ pictorŭ, care a ajutatŭ pe P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ* și pe D-lŭ *Ionescu*. Aceste copiĭ să se vulgariseze câtŭ maĭ multŭ prin anume publicaţiunĭ.

D-lŭ *Sturdza* nu cunósce nicĭ o descoperire aşa de importantă ca acea a P. S. S. Episcopuluĭ de Romanŭ. Avemŭ acumŭ o evangeliă maĭ multŭ dela Stefanŭ-Vodă, unŭ monumentŭ istoricŭ, ba încă și adevĕratulŭ portretŭ alŭ mareluĭ Domnŭ. Inscripţiunea din evangeliarŭ este de tótă însemnătatea. Acéstă descoperire completată prin lucrările D-luĭ *N. Ionescu* impunŭ Academieĭ o datoriă. Nu e de ajunsŭ să decopiămŭ şi să păstrămŭ pentru noĭ în Academiă aceste tesaure. Academia trebue să adauge la ele pomelniculŭ dela Bistriţa, listă autentică şi cea maĭ vechiă a Domnilorŭ moldovenĭ din timpulŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ, și orĭ ce alte monumente de asemenea însemnătate și să le publice, să le facă cunoscute Românilorŭ. Maĭ trebue ca Academia să urmărésсă lucrăriie istorice nu numaĭ ca până astădĭ în modŭ sporadicŭ. Ea nu are de a se ocupa numaĭ de traducerĭ latine. Fondurile nóstre să ne serve la lucrărĭ maĭ propriĭ a ridica simţulŭ naţionalŭ prin investigaţiunĭ asupra trecutuluĭ. D-lŭ *Sturdza* cere să nu se păstreze portretulŭ luĭ Stefanŭ numaĭ în cartónele Academieĭ, ci împreună cu cele-lalte facsimile dela *P. S. S.* Episcopulŭ *Melchisedecŭ* să se publice, să se facă unŭ albumŭ alŭ Domnieĭ luĭ Stefanŭ-Vodă, în care să aĭbă locŭ și evangeliulŭ dela mănastirea Némţuluĭ oferitŭ totŭ de Stefanŭ celŭ Mare după bătălia dela Cosminŭ. D-lŭ *Sturdza* propune încă ca D-lŭ Lecomte să fiă însărcinatŭ a scóte portretulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare dela Sf. Nicolae din Iaşĭ, cu totulŭ din loculŭ luĭ, ca să se păstreze aĭurea unde-va maĭ bine, sub sticlă. Secţiunea istorică să se ocupe

îndată de cestiune. D-lŭ *Sturdza* profită de presența D-luĭ ministru alŭ instrucțiuniĭ publice spre a-lŭ ruga se dé Academieĭ o instalare definitivă pentru ca să-șĭ pótă utilisa colecțiunile. Numaĭ așa se va complini opera independențeĭ țěreĭ. Acum documentele și colecțiunile se țină prin lădĭ, în câtŭ nimenĭ nu póte lucra cu ele.

D-lŭ *Urechiă* arată, că guvernulŭ are tótă bună-voința de a ajuta construcțiunea localuluĭ propriŭ alŭ Academieĭ. Ar fi bine să se grăbéscă Academia a hotărî planulŭ construcțiuniĭ sale.

D-lŭ *Sturdza* crede, că Statulŭ ar trebui să doneze Acadamieĭ vre o moșiă, venitulŭ căreĭa să servéscă ca anuitate pentru construcțiune.

Se decide ca memoriulŭ și facsimilele depuse de P. S. S. *Melchisedecŭ* și de D-lŭ *N. Ionescu* să se trimită în studiulŭ secțiuniĭ istorice.

P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ depune pentru archiva Academieĭ unŭ chrisovŭ dela Iliă Vodă, fecĭorulŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ. I l'a datŭ unŭ rězășŭ cu condițiune să-lŭ dé la o casă publică cu luare de adeverință.

Se primesce cu mulțumire și se decide a se da adeverință în regulă.

D-lŭ *Dimitrie Sturdza* donéză doue portrete, alŭ luĭ Fotiadi dascălulŭ de grecesce, și alŭ unuĭ generalŭ rusŭ Radovicĭ, *sauveur de Bucharest,* la 1807.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* donéză unŭ manuscrisŭ autografŭ alŭ luĭ Beldimanŭ din 1784, cu titlulŭ : *Milostivirea luĭ Titu.*

Se primesce cu mulțumire.

D-lŭ *Președinte Ghica* anunță, că Academia a asistatŭ la deschiderea facultățiĭ de teologiă.

Se decide ca D-lŭ *Sion* să represinte Academia la serbarea desvěliriĭ statueĭ luĭ Heliade.

D-lŭ *N. Ionescu* arată, că a fostŭ însărcinatŭ de D-lŭ Ministru alŭ instrucțiunii publice cu cercetarea bisericeĭ luĭ Stefanŭ celŭ mare din Vasluĭŭ; cu acéstă ocasiune a aflatŭ o inscripțiune la Podulŭ-Naltŭ pe Bĕrladŭ, la 1 și jumătate oră de la Vasluĭŭ. Decalculŭ acesteĭ inscripțiunĭ 'lŭ depune pe biuroulŭ Academieĭ. D-luĭ nu a descifrat'o nefiindŭ, ḑice, archeologŭ saŭ epigrafistŭ. Acéstă inscripțiune, d-lŭ *Ionescu* crede, că este propriă a schimba aserțiunea din cronica luĭ Urechiă că bătălia cu Turciĭ s'a datŭ la Gura-Racoveĭ, ci ea s'a întêmplatŭ la Podulŭ-Naltŭ de pe Bĕrladŭ.

ANEXA B.

MEMORIULŬ P. S. S. EPISCOPULUĬ MELCHISEDECŬ DESPRE TETRAVANGELULŬ LUĬ STEFANŬ CELŬ MARE, DE LA HOMORŬ ȘI TETRAVANGELULŬ MITROPOLITULUĬ GRIGORIE, DELA VORONEȚŬ, AMBE MANUSCRIPTE.

Domnule Președinte,

În tómna acésta pe la mijloculŭ luĭ Septembre, am făcutŭ o excursiune în Bucovina până la Cernăuțĭ. Aflându-mĕ la reședința Sfinteĭ Mitropolie de acolo, Înaltŭ Prea Sfinţitulŭ Mitropolitŭ alŭ Bucovineĭ și Dalmațieĭ D.D. Silvestru Andreevicĭ Morariulŭ, primindu-mĕ cu cea maĭ afabilă bună-voință și dragoste adevĕratŭ frățéscă, pentru care nu-lŭ voĭŭ uĭta nicĭ o dată, între altele mi-a pusŭ la disposițiune doue Evangeliĭ antice în limba salvonă, carea se întrebuința în vechime prin bisericele și cancelariele Românieĭ. Amêndoue aceste cărțĭ suntŭ proprietate a mănăstirelorŭ române bucovinene: Homorulŭ și Voronețulŭ. Dar' acum se păstréză în biblioteca Mitropolieĭ din Cernăuțĭ. Cea dela Homorŭ este făcută și dată mănăstiriĭ Homorulŭ de marele eroŭ alŭ Moldavieĭ Stefanŭ celŭ Mare, în anulŭ 1473, adică cam pe la alŭ 16-lea anŭ alŭ Domnieĭ sale.

A doua Evangeliă datéză dela anulŭ 1550, scrisă cu cheltuéla Mitropolituluĭ Moldoveĭ Grigorie, și legată de elŭ în anulŭ 1557 sub domnia luĭ Alexandru Lăpușneanu și în primulŭ anŭ alŭ archipăstorieĭ luĭ Grigorie și dată de dênsulŭ mănăstiriĭ Voronețuluĭ, unde elŭ și-a petrecutŭ tinerețele și a îmbrăcatŭ schima monachală.

Amêndoue aceste cărţĭ massive şi scrise pe pergamentŭ, suntŭ nisce monumente fórte preţióse pentru archeologia nóstră, pe de o parte ca obiecte de artă, fiindŭ amêndoue legate în argintŭ massivŭ, şi ornate cu desemnurĭ şi figurĭ artistice; ĭar' pe altă parte pentru nisce noţiunĭ istorice ce se găsescŭ în ele. Dar' ce este maĭ multŭ, Evangelia mareluĭ Stefanŭ, cuprinde între alte icóne artistice, portretulŭ mareluĭ eroŭ, carele dupe tóte semnele este adevěratulŭ luĭ portretŭ, ĭară nu fantasiă a vreunuĭ pictorŭ ulteriorŭ, de exemplu, ca portretulŭ ce este cunoscutŭ până astădĭ şi carele este copiatŭ de pe zidulŭ vre uneĭ bisericĭ actuale de D-lŭ G. Asaky.

Anume la sfîrşitulŭ Evangelieĭ saŭ tetravangeluluĭ dela Homorŭ este o icónă frumósă zugrăvită, carea represintă pe Sânta-Fecióră cu pruncul Christosŭ şeḑêndŭ pe tronŭ. La piciórele tronuluĭ se represintă marele Stefanŭ îngenunchĭatŭ şi oferindŭ Sânteĭ Fecióre tetravangelulŭ sěŭ. Mănăstirea Homorulŭ este dedicată Maĭceĭ Domnuluĭ.

Considerândŭ, că evangelia acésta este poruncită şi plătită de însuşĭ marele nostru eroŭ; considerândŭ, că icónele zugrăvite în ea arată în autorulŭ lorŭ unŭ pictorŭ distinsŭ; considerândŭ, că etatea în carea se represintă eroulŭ din portretŭ corespunde cu epoca vieţeĭ luĭ, când s'a scrisŭ evangelia şi zugrăvitŭ portretulŭ; considerândŭ, că trăsurile fisionomice ale portretuluĭ corespundŭ însuşirilorŭ eroului; considerândŭ particularităţile costumuluĭ regalŭ contimporanŭ alŭ erouluĭ; considerândŭ, că cartea în carea se află portretulŭ a fostŭ chiar în mâna mareluĭ Domnitorŭ, care o ordonase: pentru mine n'a maĭ rěmasŭ nicĭ o îndoélă, că acesta este adevěratulŭ şi autenticulŭ portretŭ alŭ mareluĭ Stefanŭ şi că elŭ nu trebue să maĭ rěmâe ascunsŭ, ci datŭ publicităţiĭ, spre a-lŭ avé fiă care românŭ în casa sa şi a se inspira dela elŭ privindu-lŭ şi amintindu-şĭ faptele luĭ cele marĭ, eroice şi creştinescĭ.

Decĭ arătându-lŭ Înaltŭ Prea Sânţituluĭ Mitropolitŭ a rěmasŭ şi Înaltŭ Prea Sânţia Sa plinŭ de bucuriă pentru acéstă mare comóră naţională, ce se află în biblioteca Sânteĭ Mitropoliĭ, şi îndată ne-amŭ înţelesŭ, ca Înaltŭ Prea Sânţia Sa să însărcineze pe pictorulŭ distinsŭ alŭ Bucovineĭ, D-lŭ Epaminonda Bucevski, carele are locunţa

sa la reședința mitropolitană, ca să scótă nisce facsimile și desemnurĭ de pe aceste Evangelie, pe care eŭ am promisŭ a le supune la cunoscința Academieĭ Române, spre a fi utilisate de învĕțațiĭ noștriĭ la trebuință, ĭară portretulŭ mareluĭ Stefanŭ spre a-lŭ studia, și a se eda după acéstă copiă adevĕratulŭ portretŭ alŭ mareluĭ eroŭ românŭ.

Acum de curêndŭ, anume la 2 Noemvre am primitŭ de la D-lŭ pictorŭ Bucevski, pe lângă epistola sa, unŭ albumŭ cu maĭ multe desemne și facsimile, luate întocmaĭ de pe acele douĕ Evangeliĭ. Facsimilele aceste și desemnurile din albumulŭ menționatŭ, suntŭ următórele :

I. Din Evangelia Mareluĭ Stefanŭ cea de la Homorŭ.

1. Facsimile de pe o însemnare istorică în limba slavonă, din anulŭ 1538. În ea se spune, că de frica prădăcĭuneĭ, ce aŭ făcutŭ Turciĭ în țéră, când aŭ năvălitŭ eĭ asupra luĭ Petru Rareșŭ, la finele domnieĭ ântâiŭ a acestuĭ Voevodŭ, călugăriĭ dela Homorŭ, ca să scape tetravangelulŭ mareluĭ Stefanŭ, carele era unŭ odorŭ de mare prețŭ, l'aŭ trimisŭ în țéra unguréscă la cetatea domnéscă Ciceulŭ. Petru Rareșŭ fugindŭ de Turcĭ în acea cetate a sa, a găsitŭ acolo tetravangelulŭ tatăluĭ sĕŭ, l'a luatŭ la sine, și l'a purtatŭ cu sine pe la Constantinopole, și apoĭ venindŭ ĭarăși la Domniă, l'a trimisŭ din noŭ la mănăstirea Homoruluĭ, unde se afla igumenŭ totŭ Ieromonachulŭ Paisie, carele 'lŭ trimisese la Ciceŭ. Traducemŭ aicĭ acéstă notiță istorică întocmaĭ după textulŭ slavonŭ alŭ tetravangeluluĭ.

Notița este pusă pe o pagină, ce rĕmăsese nescrisă, îndată după precuvêntarea dela evangelistulŭ Matheiŭ :

«În anulŭ patru-ḑecĭ și șése peste mia a șéptea, fost'a când s'a năpustitŭ împĕratulŭ turcescŭ cu tóte țĕrile din partea rĕsărituluĭ cu cea tătărescă și cu a Ungrovlachieĭ, asupra bieteĭ țĕrĭ a Moldavieĭ, în ḑilele Domnuluĭ Petru Voevodŭ. Și s'a spăĭmêntatŭ tótă țéra. Ĭară noĭ călugăriĭ dela Homorŭ, de frica, ce s'a întêmplatŭ țĕreĭ, trimis'amŭ acestŭ tetravangelŭ în țéra ungurescă la cetatea Ciceulŭ. Și când s'a întêmplatŭ Domnuluĭ Petru Voevodŭ să ésă din cetate, s'a dusŭ

în ţéra unguréscă în cetatea sa Ciceulŭ şi a aflatŭ acestŭ tetravangelŭ acolo, şi l'a luatŭ la sine şi în mânile sale şi l'a ţinutŭ cu sine, câtŭ a vieţuitŭ în cetatea Ciceulŭ. şi când s'a dusŭ în ţéra turcéscă ĭarăşĭ l'a luatŭ cu sine şi în Ţarigradŭ, şi acolo fiindŭ a ţinutŭ Sânta Evangeliă în mânele sale, şi trecêndŭ puţină vreme, fiindŭ în ţéra turcéscă nu s'a înduratŭ de dênsulŭ Prea Curata Maĭcă şi ĭ-a dăruitŭ coróna regatuluĭ (царствїа) ca să fiă ĭarăşĭ Domnitorŭ ţĕreĭ Moldavieĭ şi creştinilorŭ, şi a venitŭ cu Turcĭ şi a luatŭ sceptrulŭ ţĕreĭ Moldavieĭ, adică stégurile şi bine a venitŭ în prea slăvita sa cetate şi capitală Sucéva. Şi a datŭ ĭarăşĭ sfântulŭ tetravangelŭ mănăstiriĭ Homoruluĭ, pentru sufletulŭ sĕŭ şi pentru sufletulŭ tatăluĭ sĕŭ Stefanŭ Voevodŭ celŭ bĕtrânŭ.

«Fiindŭ atuncĭ egumenŭ Paisie Ĭeromonachŭ şi de dênsulŭ fiindŭ trimisŭ (la Ciceŭ).»

2. Facsimile de pe o altă notiţă istorică, carea se află chiar la începutulŭ tetravangeluluĭ, scrisă în anulŭ 1657 de însuşĭ Georgie Stefanŭ Domnulŭ Moldoveĭ. În ea se spune, că Timuşŭ Hmelninţk ginerele luĭ Vasile Voevodŭ, venindŭ cu Cazaciĭ, ca să scóţă pe sócra sa din cetatea Sucéveĭ, aŭ prădatŭ satele şi mănăstirile între altele şi mănăstirea Homoruluĭ, când a luatŭ şi acestŭ tetravangelŭ. Dar' pre urmă venindŭ asupra lorŭ Georgie Stefanŭ cu óste moldovenéscă şi cu óste dela Racoţi principele Ardéluluĭ, sub comanda generaluluĭ Kimen Ianăşĭ, aŭ bătutŭ pre Cazacĭ şi le-aŭ luatŭ prădile. Tetravangelulŭ a ajunsŭ la generalulŭ transilvanŭ, dela carele Georgie Stefanŭ l'a rĕscumpĕratŭ şi l'a trimisŭ ĭarăşĭ la mănăstirea Homorulŭ, pentru ertarea pĕcatelorŭ sale. -- Reproducemŭ în românesce şi acéstă notiţă întrégă.

«În curgerea anuluĭ 7162, venit'a Timuşŭ Hmelneţski cu Cazaciĭ în ţéra nóstră a Moldoveĭ, fiindŭ Dómna luĭ Vasile Voevodŭ închisă în cetatea Sucéva Ĭar' Timuşŭ Hmelneţski era ginere luĭ Vasile Voevodŭ şi a venitŭ cu óste, ca să o scóţă de acolo. Şi în acea vreme a prădătŭ şi a arsŭ bisericele şi mănăstirile. Aŭ datŭ rĕsboiŭ şi sânteĭ mănăstirĭ a Homoruluĭ, carea era împodobită cu tótă mag-

nificența, cu podóbe de odóre și cu odăjdiĭ, și nimica n'a rĕmasŭ din averea Sânteĭ Mănăstirĭ, și s'a întêmplatŭ să fiă luatŭ de mânele Cazacilorŭ și acestŭ Sântŭ Tetravangelŭ. Între acestea, cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ venit'amŭ noĭ cu oștirea nóstră, și dela Georgie Racoți grația sa cnézulŭ celorŭ șépte cetățĭ (*Sedmogradia*, Ardealulŭ), și în mijloculŭ lupteĭ cu Cazaciĭ a luatŭ óstea unguréscă (prada) de la Cazacĭ, și a venitŭ acestŭ sântŭ Tetravangelŭ în mânele mareluĭ generalŭ anume Kimin Ĭanășĭ, ĭar' dela grația luĭ l'amŭ rĕscumpĕratŭ noĭ Georgie Stefanŭ Voevoda, cu mila luĭ D-deŭ Domnŭ țĕreĭ Moldoveĭ, și ĭarășĭ Domnia mea ne amŭ milostivitŭ și amŭ datŭ acestŭ Sântŭ Tetravangelŭ ĭarășĭ la cea maĭ susŭ scrisă sântă mănăstire Homorulŭ, ca să fiă Domnieĭ mele pomenire și ajutorŭ, când se cere ajutorŭ pentru ĭertarea pĕcatelorŭ. Acum când amŭ rĕscumpĕrat'o este curgerea anuluĭ dela Adamŭ 7165, luna Septemvrie 25 de dile.»

Adică rĕscumpĕrarea cărțiĭ s'a făcutŭ după trecerea de maĭ multŭ timpŭ dela rĕsboĭulŭ contra luĭ Hmelnițski.

3. Facsimile de pe notița, ce se află la finele Evangelieĭ dela Ioanŭ scrisă de însușĭ caligrafulŭ întreguluĭ Tetravangelŭ.

În ea se spune, că cartea este scrisă din ordinulŭ mareluĭ Stefanŭ, de Ieromonachulŭ Nicodimŭ în anulŭ 1473. Traducerea românéscă a acesteĭ notițe sună așa :

«Euseviosulŭ și iubitorulŭ de Christosŭ regele (țarŭ) Io Stefanŭ Voevodŭ Domnŭ țĕreĭ Moldovlachieĭ, a datŭ și a scrisŭ acestŭ Tetroevangelŭ, cu mâna Eromonachuluĭ Nicodimŭ și l'a datŭ mănăstistiriĭ, care este pe Homorŭ, întru pomenire pentru sufletulŭ sĕŭ și pentru părințiĭ seĭ și pentru copiiĭ luĭ. Fiindŭ atuncĭ Egumenŭ popa Gerondie, s'a sĕvêrșitŭ în luna luĭ Iunie 17 în anulŭ 6981.»

4. Desemnulŭ alŭ patrulea arată dispusecĭunea tablouluĭ întregŭ alŭ icóneĭ dela finele Evangelieĭ, în carea este portretulŭ mareluĭ Stefanŭ.

5. Facsimile a părțiĭ din icónă, carea represintă portretulŭ luĭ Stefanŭ, oferindŭ Evangelia.

6. Facsimile de inițiale și ornamente aflătóre în Tetravangelulŭ mareluĭ Stefanŭ.

7. O fotografiă de pe portretulŭ mareluĭ Stefanŭ, scósă de pe aceeașĭ icónă din Tetravangelŭ.

Domnulŭ pictorŭ Bucevsky, trimițêndu-mĭ acestŭ albumŭ mĕ încunosciințéză, că acum de curêndŭ, călĕtorindŭ la mănăstirea Putna, a fostŭ fericitŭ a descoperi acolo pe o icónă cusută și dăruită mănăstiriĭ de marele Stefanŭ, unŭ altŭ portretŭ cu aceléșĭ semne caracteristice, ca și acelŭ din Tetravangelŭ, și că a comunicatŭ unŭ facsimile de pe acea icónă D-luĭ *Nicolae Ionescu*, onorabiluluĭ nostru colegŭ. Spune maĭ departe, că cu acelașĭ scopŭ se duce la mănăstirea Homoruluĭ spre cercetărĭ archeologice de felulŭ acesta.

Peste patruspredece anĭ dela prescrierea sa, Tetravangelulŭ a fostŭ legatŭ cu argintŭ și poleitŭ de marele Stefanŭ și anume în anulŭ 1487, precum se arată în inscripția întipărită în argintulŭ legătureĭ.

Pe partea de d'asupra legătureĭ se represintă în reliefŭ icóna Învierеĭ Domnuluĭ, carele trage cu sine din ĭadŭ pre Adamŭ și pre Eva, ținêndu-ĭ de mânĭ, ĭar' împrejurulŭ lorŭ doue grupurĭ, cariĭ represintă pe drepțiĭ din legea vechiă, scoșĭ de Christosŭ din ĭadŭ împreună cu Adamŭ și cu Eva.

În doue rîndurĭ deasupra acesteĭ icóne și în alte doue rîndurĭ de desuptulŭ eĭ se citesce inscripția menționată, anume : Іѡ Стефан воевода бжїею мл̃тїю Господарь земли Молдавскои : снъ Богдана воеводи ѡкова сїе Євангелїе : въ монастири ѿ Хоморь. въ л̃та ҂ЅЦЧЕ. мо. к̃. (6995).

Pe reverulŭ legătureĭ este representată totŭ în reliefŭ icóna Adormiriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ. Corpulŭ eĭ este încungĭuratŭ de Apostolĭ, ĭară d'asupra se înfățișéză Christosŭ ținêndŭ în brațe sufletulŭ Maĭceĭ Sale în formă de pruncŭ înfășatŭ.

Amêndoue tablele de argintŭ suntŭ împreunate la rădĕcina legăturei prin o ţesĕtură din sîrmă de argintŭ.

Filele pe marginea exterióră aŭ fostŭ colorate cu roşŭ. Tustrele laturele fileloru în afară eraŭ ornate cu desemnulŭ crucii, iară în mijloculŭ crucilorŭ, începêndŭ dela laturea de josŭ, suntŭ scrise aceste cuvinte : (pe laturea de josŭ) Четире, (pe laturea dréptă) єѵ҃гл, (pe laturea de susŭ) вѣстие. Adică : cele patru evangelii.

II. Evangelia Mitropolitului Grigorie, cea dela Voroneţŭ

Acéstă evangeliă este mai mică şi mai puţinŭ ornată de câtŭ a marelui Stefanŭ. Ea este de asemenea scrisă pe pergamentŭ, ferecată cu argintŭ şi poleită cu aurŭ, la legătură, cu ţesĕturi de sîrmă de argintŭ, ca şi a marelui Stefanŭ. Pe partea superióră are în reliefŭ aceeaşi icónă a învierii, ca şi cea dela Stefanŭ celŭ Mare. Iar' pe reversŭ, represintă icóna Sântului Daniilŭ dela Voroneţŭ, în întréga lui statură, cu suprascrierea (ст҃ы Даніилъ). Tablele de argintŭ, de amêndouĕ părţile suntŭ încunjurate cu o inscripţiă slavonă cu litere mari în următórea cuprindere :

Pe laturea de asupra : «Acestŭ Tetravangelŭ l'a făcutŭ Kyr Grigorie devenindŭ Mitropolitŭ (1), şi l'a datŭ la Mănăstire la Voroneţŭ, unde este chramulŭ Sântului George şi alŭ părintelui Daniilŭ celŭ noŭ, şi să fiă lui vecinică poménă şi părin—(pe partea de desuptŭ)—ţilorŭ lui, unde din copilăriă s'a ostenitŭ şi a întăritŭ mănăstirea şi acolo a primitŭ schima ângeréscă. În ḑilele evseviosului Ion Alexandru Voevodŭ în anulŭ 7065, luna Fevruariu 16.»

La finele Evangelistului Mateiŭ găsimŭ o notiţă slavonă în următórea cuprindere :

«Acestŭ stâlpŭ s'a scrisŭ cu ajutorulŭ lui Dumneḑeŭ din ordinulŭ Archiepiscopului Kir Grigorie Mitropolitulŭ Sucévei, carele aprinsŭ fiindŭ de dragostea lui Christosŭ, n'a cruţatŭ aurulŭ şi argintulŭ, cari suntŭ trecĕtóre ca umbra. Iară cu scrierea s'a ostenitŭ puţinŭ min-

(1) Scrierea Tetravangelului coincide cu anulŭ d'ântâiŭ alŭ Archipăstoriei lui Grigorie.

tosulŭ diaconŭ Michailŭ. S'a sĕvêrşitŭ în luna Aprilŭ 26, Sâmbătă în anulŭ 7058.»

La finele evangelistuluĭ Luca se găsesce o altă notă istorică, totŭ în limba slavonă din partea Mitropolituluĭ ctitorŭ, carele în traducere se exprimă aşa :

«Cu voinţa Tatăluĭ şi cu ajutorulŭ Fiuluĭ şi cu conlucrarea Sântuluĭ Duchŭ, cu porunca şi cu lucrarea Prea Sânţituluĭ Kir Mitropolitŭ Grigorie. Iată eŭ cu dorŭ am doritŭ din inimă şi am datŭ din drépta averea mea şi am făcutŭ acestŭ Tetravangelŭ, şi l'am datŭ la mănăstire la Voroneţŭ unde este hramulŭ Sântuluĭ mareluĭ martirŭ Georgie, unde din frageda (1) copilăriă m'am făgăduitŭ luĭ Dumnedeŭ cu rugăciunile Sântuluĭ părinteluĭ nostru Daniilŭ celŭ noŭ, şi aicĭ am primitŭ schima ângerescă. Şi unde multŭ s'a ostenitŭ sufletesce şi a întăritŭ şi a împuternicitŭ Sânta Mônăstire în tótă viéţa sa din agonisita şi din averea sa cea dréptă şi de Dumnedeŭ dată, ca să fiă luĭ spre bine-cuvêntare şi spre vecĭnica pomenire. Şi o amŭ datŭ spre rugă mie şi părinţilorŭ meĭ.—Iară cine se va încerca să strice darea mea, séŭ să o ia şi să o vêndă de la Sânta Mônăstire şi de la sânta Biserică, să fiă blăstematŭ de ceĭ 318 sânţĭ părinţĭ dela Nicea şi de ceĭalalţĭ sânţĭ părinţĭ, cariĭ aŭ strălucitŭ în lumea acésta şi de marele martirŭ Georgie şi de sântulŭ părintele nostru Daniilŭ celŭ noŭ, aminŭ.»

Sântulŭ Daniilŭ celŭ noŭ, carele este representatŭ pe legătura evangelieĭ Mitropolituluĭ Grigorie şi de carele se pomenesce cu evlaviă în notiţele reproduse din acéstă evangeliă, a fostŭ unulŭ dintre cuvioşiĭ sichastri contimporanĭ cu marele Stefanŭ, pe carĭ elŭ i stima de la carĭ elŭ se edifica sufletesce şi se inspira în timpĭ greĭ, când omulŭ are maĭ multŭ trebuinţă de curagiulŭ credinţeĭ religióse. Tradiţiunea ne-a păstratŭ legenda despre marele Stefanŭ, care după nenorocita bătăliă dela Resboienĭ, rĕmânêndŭ învinsŭ şi muma sa neprimindu-lŭ în cetate, elŭ s'a dusŭ la sichastrulŭ Daniilŭ dela Voroneţŭ şi a cerutŭ consiliulŭ luĭ despre ceea ce trebue să facă în aşa vreme

(1) În slavonesce frăgedimea vêrsteĭ se exprimă prin ѡт младых ногтей de când eram cu unghiĭ prunceseĭ.

fatală pentru ţéră, carea se afla în prada ordielorŭ turcescĭ victoriόse. Acéstă legendă ne o predă cronicarulŭ Ioanŭ Niculcea, în tomulŭ alŭ 2-lea alŭ Letopiseţilorŭ Moldoveĭ, p. 199, în următorulŭ modŭ : «Ĭară Stefanŭ Vodă, mergêndŭ de la cetatea Némţuluĭ în susŭ spre Moldova, a mersŭ pe la Voroneţŭ, unde trăĭa unŭ părinte sichastru, pre anume Daniilŭ, şi bătêndŭ Stefanŭ Vodă în uşa sichastruluĭ să-ĭ descuĭe, a rĕspunsŭ sichastrulŭ : să aştepte Stefanŭ Vodă afară până şĭ-a isprăvi ruga şi după ce şĭ-a isprăvitŭ sichastrulŭ ruga, l'a chiămatŭ în chiliă pe Stefanŭ Vodă şi s'a ispoveduitŭ Stefanŭ Vodă la dênsulŭ şi a întrebatŭ Stefanŭ Vodă pe sichastrulŭ : ce va maĭ face că nu pόte să se maĭ bată cu Turciĭ. Închina-va ţéra la Turcĭ aŭ ba? Ĭară sichastrulŭ ĭ-a ḑisŭ să nu o închine, că rĕsboĭulŭ este alŭ luĭ. numaĭ după ce va isbândi să facă o mônăstire acolo, în numele sântuluĭ Georgie să fiă chramulŭ bisericeĭ. Decĭ a şi purcesŭ Stefanŭ Vodă în susŭ pe la Cernăuţĭ şi pe la Hotinŭ şi a strînsŭ όste felŭ de felŭ de όmenĭ şi aŭ purcesŭ în josŭ. Ĭară Turciĭ înţelegêndŭ, că vrea să viă Stefanŭ Vodă cu όste în josŭ, aŭ lăsatŭ şi eĭ cetatea Némţuluĭ de a o maĭ bate, şi aŭ începutŭ a fugire spre Dunăre. Ĭară Stefanŭ Vodă a începutŭ a-ĭ gonire în urmă şi a-ĭ batere până ĭ-aŭ trecutŭ de Dunărea. Şi întorcêndu-se înapoĭ Stefanŭ Vodă, s'a apucatŭ de a făcutŭ mônăstirea Voroneţulŭ şi a pusŭ chramulŭ bisericeĭ Sântulŭ Georgie.»

Din inscripţiile evangelieĭ Mitropolituluĭ Grigorie se vede, că pe timpulŭ luĭ, adică pe la jumătatea véculuĭ alŭ 16-lea, cuviosulŭ Daniilŭ era numeratŭ între sânţiĭ bisericeĭ române, şi mônăstirea Voroneţuluĭ cu deosebire-lŭ venera ca pe primulŭ eĭ fondatorŭ şi organisatorŭ alŭ eĭ, după zidirea mônăstiriĭ de marele Stefanŭ, pentru care a şi înfiinţatŭ în onόrea Sântuluĭ Daniilŭ unŭ alŭ doilea chramŭ alŭ mănăstiriĭ pe lângă celŭ alŭ Sântuluĭ Georgie.

În véculŭ alŭ 17-lea numele Sântuluĭ Daniilŭ era cunoscutŭ şi veneratŭ în tόtă Moldova, împreună cu alţĭ cuvioşĭ sichastri românĭ, cariĭ s'aŭ nevoitŭ şi aŭ trăitŭ viéţă pusnicéscă prin munţiĭ Moldoveĭ, din cariĭ mulţĭ până astăḑĭ pόrtă numele acestorŭ sichastri anticĭ, precum : Pachomie, Kiriacŭ, Simonŭ, Pangratie, etc. Mitropolitulŭ Do-

soteĭŭ în Prologariulŭ sĕŭ tipăritŭ în Iașĭ la 1682, p. 152, amintindŭ de cuvioșiĭ sichastri românĭ, atâtŭ anteriorĭ câtŭ şi contimporanĭ cu dênsulŭ, numesce și pe Sântulŭ Daniilŭ de la Voronețŭ. Ĭată cuvintele luĭ Dosoteĭŭ : «Încă și din Românĭ mulțĭ suntŭ a cărora am și vĕḑutŭ vĭéța și traiulŭ lorŭ, dar' n'aŭ fostŭ căutațĭ fără numaĭ Daniilŭ de Voronețŭ și Rafailŭ de Agapia, a căruia ĭ-am serutatŭ și sfintele móște.» Vrea să ḑică pe vremea luĭ Dosoteĭŭ cuviosulŭ Daniilŭ era căutatŭ, adică obștesce cunoscutŭ și veneratŭ în Moldova ca sântŭ.(1)

Pentru însemnătatea istorică a acestuĭ cuviosŭ părinte și spre a nu se perde memoria luĭ dintre Românĭ, am rugatŭ pe D-lŭ pictorŭ Bucevsky să scótă unŭ facsimile și de pe icóna Sântuluĭ Daniilŭ, cum se înfățoșéză ea pe ferecătura Evangelieĭ Mitropolituluĭ Grigorie. Acestŭ facsimile l'am și dobênditŭ împreună cu cele amintite maĭ susŭ și este alăturatŭ la ele în albumŭ, sub No. 8.

Depunêndŭ la onorabila Academiă spre păstrare albumulŭ primitŭ dela D-lŭ pictorŭ Bucevsky, odată cu acéstă relațiune a mea despre albumŭ, credŭ că Academia ar face unŭ bunŭ serviciŭ istorieĭ nóstre naționale, luândŭ mĕsurele, ce le va crede maĭ nemerite :

1. Pentru facerea unuĭ adevĕratŭ și autenticŭ portretŭ alŭ mareluĭ Stefanŭ, după monumentele istorice acum în urmă descoperite, precum s'a arĕtatŭ maĭ susŭ. Portretulŭ originalŭ zugrăvitŭ de unŭ pictorŭ eminentŭ să se păstreze în sala Academieĭ, ĭară copie de pe dênsulŭ să se rĕspândéscă în țéră la toțĭ doritoriĭ de a avé portretulŭ mareluĭ nostru eroŭ.

2. Asemenea să se urmeze și cu icóna cuviosuluĭ Daniilŭ dela Voronețŭ.

Eŭ din partea mea propunŭ, ca asemenea însărcinare să se pună D-luĭ Epaminonda Bucevsky, unŭ pictorŭ, care cunósce arta cu profunditate și are la disposițiune maĭ multe documente privitóre la acéstă operă, și carele ne-a și procuratŭ albumulŭ ce-lŭ avemŭ de fațǎ. Ostenelele sale negreșitŭ că vorŭ trebui recompensate.

Episcopŭ *Melchisedecŭ.*

(1) Prin deslipirea Bucovineĭ dela Moldova și prin desființarea mônăstireĭ Voronețuluĭ, numele Sântuluĭ Daniilŭ maĭ cu totulŭ s'a ștersŭ din memoria poporuluĭ românŭ.

ŞEDINŢA ORDINARĂ DIN 20 NOEMBRE 1881

Sub Preşedinţa D-luĭ *Ion Ghica.*
Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

Se citesce adresa ministerulu̯ cultelorŭ şi instrucţiunii publice No. 16,703, prin care donéză bibliotecei Academiei copia făcută prin îngrijirile D-luĭ Ubicini după manuscrisulŭ din biblioteca naţională din Paris, traducerea în limba francesă după Amiras Nicolas Grenier de Smyrne 1749 (Anexa C).

Se primesce cu mulţumire.

Se citesce adresa aceluĭaşĭ ministerŭ No. 16,602, trimiţêndŭ manuscrisulŭ traduceriĭ repausatuluĭ profesorŭ C. Aristia, rapsodiele II—VII din Omerŭ (prima fiindŭ deja tipărită), împreună cu doue documente : unulŭ dela comisiunea financiară către obştésca adunare din 1837, şi altulŭ unŭ raportŭ către Domnŭ cu No. 193 din 1840 Marte 7. Aceste diverse manuscrise şi documente le donéză D-na Alexandrina Aristia, vĕduva repausatuluĭ scriitorŭ, bibliotecei Academiei.

Se primescŭ cu mulţumire.

D-lŭ Hepites comunică Academiei memoriulŭ sĕŭ asupra temperatureĭ ḑileĭ de 25 Augustŭ st. n. 1881 la Brăila.

Se ascultă cu tótă atenţiunea de către Academiă şi se trimite la secţiunea respectivă.

Totŭ D-lŭ Hepites maĭ comunică o notiţă asupra Boliduluĭ din séra dela 25 Augustŭ 1881, vĕḑutŭ la Brăila.

Se începe desbaterea asupra întrebăriĭ despre adevĕratulŭ portretŭ alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare.

D-lŭ Preşedinte *Ion Ghica* arată părerea sa de rĕŭ că D-lŭ *Hasdeŭ* lipsesce de la şedinţă, ca să-şĭ susţină vederile sale în cestiune.

D-lŭ *Negruzzi* nu se îndoesce de autenticitatea portretuluĭ. Acelŭ

atribuitŭ până acum luĭ Stefanŭ celŭ Mare este numaĭ unŭ portretŭ tradiţionalŭ, dându-ne unŭ chipŭ venerabilŭ, dar' de locŭ rĕsboĭnicŭ; din contră, tipulŭ după evangeliarulŭ dela Homorŭ este multŭ maĭ conformŭ cu ceea ce scimŭ de caracterulŭ mareluĭ Domnŭ. Are caracteristica timpuluĭ şi a fostŭ legatŭ încă de atuncĭ în Evangeliŭ. Apoĭ inscripţiunea молдовлаской corespunde cu faptele istorice dela 1473. Ferecătura evangelieĭ este dela Stefanŭ celŭ Mare, căcĭ arată inscripţiunea : Iѡ *Stefanŭ Voĭvoda*. Prin urmare cine ar voi să susţină, că filele cu ilustraţiunile şi cu portretulŭ Domnuluĭ aŭ fostŭ adause maĭ târḑiŭ, se va isbi de faptulŭ legăriĭ evangeliaruluĭ încă de la Stefanŭ celŭ Mare. D-lŭ *Negruzzi* observă apoĭ, că lucrarea din punctulŭ de vedere alŭ arteĭ nu este aceeaşĭ sub Stefanŭ celŭ Mare şi sub Petru Rareşŭ : corecţiunea de desemnŭ maĭ mare se află în lucrările de sub Stefanŭ; sub Petru Rareşŭ arta în genere este maĭ puţinŭ recomandabilă.

D-lŭ *D. Sturdza* trece în revisiune tóte stampele aduse de *P. S. S. Păr. Melchisedecŭ* şi de D-lŭ *N. Ionescu*, şi susţine autenticitatea portretuluĭ din Evangeliarulŭ dela Homorŭ, pentru ca să se dé unŭ rĕspunsŭ grabnicŭ artistuluĭ din Francia însărcinatŭ cu turnarea statueĭ luĭ Stefanŭ-Vodă. D-lŭ *Sturdza* arată, că evangeliarulŭ dela Homorŭ este bine asiguratŭ în mânile P. S. S. Mitropolituluĭ din Cernăuţĭ, D-sa doresce să se asigure totŭ aşa şi frescurile dela St. Nicolae din Ĭaşĭ.

D-lŭ *Urechiă* arată, că ministerulŭ a datŭ ordine severe ca până la altă disposiţiune să se închidă cu desĕvêrşire cafasulŭ.

D-lŭ *Sturdza*, mulţumindŭ pentru asemenea mĕsurĭ, exprimă dorinţa, ca D-lŭ Lecomte să fiă însărcinatŭ a studia şi a propune mĕsurile pentru conservarea intactă a portretelorŭ dela St. Nicolae. În privinţa cestiuneĭ, D-sa propune întrunirea imediată a secţiuniĭ istorice şi a celeĭ filologice, ca să se pronunţe, şi nu se îndoesce, că votulŭ Academieĭ va avé şi unŭ efectŭ moralŭ însemnatŭ : va atrage atenţiunea asupra frescurilorŭ de la St. Nicolae şi se vorŭ reţine mânele sacrilege de a le maĭ atinge.

D-lŭ *Alecsandri* ca preşedinte alŭ comitetuluĭ pentru ridicarea statueĭ

luĭ Stefanŭ la Ĭașĭ, doresce grabnicululŭ votŭ alŭ Academieĭ. Orĭ câtŭ figura închipuită deja de sculptorulŭ Frémiet este frumósă, ea este numaĭ o ficțiune și se cade să nu negligemŭ de a pune în fața publiculuĭ adevĕratulŭ chipŭ alŭ mareluĭ Domnŭ. Dacă rĕposatulŭ Asachi, inspiratŭ de altmintrelea de nobile sentimente, nu inventa tipulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, pe care D-lŭ *Negruzzi* l'a numitŭ tradiționalŭ, nu era să fiă discuțiune astăḑĭ în fața adevĕratuluĭ portretŭ din Evangeliarŭ și dela St. Nicolae. Asachi a maĭ vulgarisatŭ alte tipurĭ de fantasiă, ca Aprodulŭ Purice, Dragoșŭ-Vodă, etc. Acestŭ bărbatŭ era și puținŭ pictorŭ și ca atare șĭ-a închipuitŭ pe Stefanŭ cu barbă.

D-lŭ *Alecsandri* nu a prea fostŭ mulțumitŭ de chipulŭ luĭ Stefanŭ Vodă din evangeliulŭ dela Homorŭ, dar' vĕḑêndŭ pe acelŭ de la St. Nicolae nu ĭ-a maĭ rĕmasŭ nicĭ o îndoélă de autenticitatea luĭ. Acestŭ din' urmă este tocmaĭ cum cine-va-șĭ póte închipui pe vitézulŭ Domnŭ; elŭ represintă pe adevĕratulŭ rĕsboĭnicŭ.

D-lŭ *Negruzzi* întrébă pe D-lŭ *Sturdza* de nu cum-va există vre o monetă română dela Stefanŭ cu chipulŭ luĭ. Este întrebarea în privința lipseĭ de barbă din portretulŭ din evangeliarŭ, dar' totŭ fără barbă se găsesce și pe epitafulŭ dela mônăstirea Putna. Este urgență a se da luĭ Frémiet capulŭ adevĕratŭ, măcar, că schimbarea va costa 12 miĭ leĭ.

D-lŭ *Sturdza* adauge și D-luĭ, că portretulŭ cunoscutŭ până acum alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare este apocrifŭ, invențiune fiă câtŭ de patriotică a luĭ Asachi. Colecțiunea de portrete a Academieĭ, cuprinde destule plăsmuirĭ de acéstă natură. Convingerea acésta șĭ-a format'o maĭ ąlesŭ la deschiderea mormintelorŭ dela Putna, care s'a făcutŭ în urma unorŭ investigațiunĭ marĭ. Pictoriĭ austriacĭ aŭ visitatŭ mônăstirile și aŭ decopiatŭ frescurile, maĭ cu sémă la Sucevița și Dragomirna. Aceste le-aŭ aflatŭ eĭ d'o scólă de pictură superióră. Dela frațiĭ Hurmuzachi amŭ aflatŭ, că pictoriĭ austriacĭ aŭ declaratŭ, că pictură mônăstireĭ Putna este modernă. Decĭ picturile din acéstă mônăstire nu suntŭ din epoca înfloriteĭ scolĭ de pictură de pe timpulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare. Pe monetele vechĭ, ḑice D-lŭ *Stur-*

dza, nu există chipŭ de Domnŭ, nicĭ pe cele moldovenescĭ, nicĭ pe cele muntenescĭ, din epoca luĭ Stefanŭ Vodă.

D-lŭ *Alecsandri* revine a combate aserţiunile negative câtŭ privesce autenticitatea portretuluĭ de la St. Nicolae, apoĭ rógă pe *D-lŭ Urechiă* să facă a se da la o parte cafasulŭ. ca să se pótă vedé figurile întregĭ ale Domnilorŭ. D-sa crede, că şi în alte părţĭ ale bisericeĭ o zugrăvitură cu apă va fi astupatŭ zugrăvéla anteriórá în uleĭŭ. Să se véḑă, de nu se póte spĕla zugrăvéla cea cu apă.

D-lŭ *Ion Ghica* arată, că a convocatŭ secţiunea istorică conformŭ votuluĭ Academieĭ, ca să facă unŭ proĭectŭ complectŭ relativŭ la publicaţiunea acestorŭ preţióse facsimile. D-lŭ *Ion Ghica* este pentru autenticitatea portretuluĭ.

Cestiunea publicăriĭ intereséză tótă ţéra şi nu se îndoesce D-lŭ *Ghica*. că va fi ajutată de D-lŭ Ministru alŭ instrucţiuniĭ publice şi că D-sa va lua tóte mĕsurile pentru conservarea frescurilorŭ dela Ĭaşĭ.

D-lŭ *Alecsandri* arată, că de o cam dată a recomandatŭ îngrijitoruluĭ bisericeĭ St. Nicolae să garanteze aceste frescurĭ cu unŭ paravanŭ de scândurĭ, pentru ca nu cum-va ceĭ ce se urcă în cafasŭ să pótă a le atinge cu piciórele.

Se decide a se grăbi convocarea secţiunilorŭ, istorică şi filologică, pe ḑiua de Duminică, 22 Noembre.

ANEXA C.

Bucurescĭ, 19 Noembre 1881.

Domnule Preşedinte,

Trăgêndu-se prin îngrijirea Ministeruluĭ o copiă a Cronicelorŭ Românieĭ traduse în limba francesă, după Miron Costinŭ, de Nicolas Grenier de Smyrne (1741), şi creḑêndŭ, că celŭ maĭ bunŭ serviciŭ, este celŭ ce ar puté aduce Ministerulŭ prin acéstă copiă Acadamieĭ, subscrisulŭ 'şĭ face deosebita plăcere a înăinta acéstă copiă Academieĭ prin Dvóstră, bine-voindŭ, vĕ rogŭ, a ne rĕspunde de a eĭ primire.

Primiţĭ, etc.

p. Ministru, *G. Mihăilescu*. Şefulŭ Divisieĭ, *G. Manu*.

ŞEDINŢA ORDINARĂ DIN 27 NOVEMBRE 1881.

Sub Preşedinţa D-luĭ *D. A. Sturdza.*

Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ Secretarŭ-generalŭ citesce adresa D-luĭ Nic. Densuşianŭ, pe lângă care alătură Evangeliarulŭ dela Homorŭ.

D-lŭ *Urechiă* anunţă Academieĭ, că după dorinţa exprimată Ministruluĭ instrucţiuniĭ publice de D-lŭ membru *N. Ionescu*, erĭ la 2 ore a telegrafiatŭ imediatŭ D-luĭ profesorŭ Urechiă dela Universitatea din Ĭaşĭ, să priméscă îndată dela îngrijitorulŭ bisericeĭ St. Nicolae celŭ mare, Evangeliarulŭ slavonŭ alŭ luĭ Stefanŭ-Vodă. D-lŭ profesorŭ a şi sositŭ astă diminéţă şi mi-a datŭ ocasiunea plăcută a depune pe bĭuroulŭ Academieĭ doritulŭ Evangeliarŭ. D-lŭ *Urechiă* 'lŭ însoţesce de o ilustraţiune după unŭ Evangeliarŭ alŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ, făcută în Bucovina prin îngrijirile D-luĭ Panaiteanu din Ĭaşĭ. În acéstă icónă Alexandru celŭ Bunŭ este represintatŭ, ca şi Stefanŭ celŭ Mare în Evangeliarulŭ dela Homorŭ, *afiorisândŭ* cartea Evangelielorŭ.

D-lŭ *Maiorescu* observă, că la şedinţă fiindŭ câţĭ-va óspeţĭ, carĭ nu cunoscŭ póte *status causae* ar fi bine să-lŭ espună prealabilŭ D-lŭ Preşedinte *Sturdza.*

D-lŭ *Sturdza*, făcêndŭ exposiţiunea cerută, arată cum *P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ* a datŭ la Cernăuţĭ de Evangeliarulŭ dela Homorŭ cu portretulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare. D-lŭ *Sturdza* descrie apoĭ acestŭ Evangeliarŭ în partea sa materială, arată că ferecătura luĭ este din timpulŭ luĭ Stefanŭ-Vodă, dovadă inscripţiunea, că înainte de sinaxarŭ se află o pagină cu inscripţiune, din care se vede, că evangeliulŭ a fostŭ scrisŭ de ieromonachulŭ Nicodimŭ din Homorŭ la 1473, că acéstă dată amintesce, ca şi inscripţiunea, o epocă însemnată din istoria mareluĭ Domnŭ, că numele de *Rege alŭ Moldo-Vlachieĭ* din inscripţiune demonstră, că evangeliulŭ este după ce Stefanŭ a bătutŭ pe Radu-Vodă şi a luatŭ pe fica luĭ de soţiă. Evangeliulŭ este ferecatŭ cu vr'o 14 anĭ maĭ apoĭ după scriere, pe la 1487. La începutulŭ E-

vangeliuluĭ suntŭ doue foĭ albe, apoĭ urméză inscripţiunea dela George Stefanŭ, arătândŭ, că Evangelia a fostŭ răpită de Cazacĭ şi că venindŭ elŭ cu armată dela Racoţi sub conducerea luĭ Kemeni Ianoşĭ. acesta a reluat'o dela Cazacĭ, împreună cu alte spolie, ĭară elŭ George Stefanŭ a cumpĕrat'o dela Kemeni Ianoşĭ şi a reînapoĭat'o mŏnăstiriĭ Homorŭ la 1657 séŭ 7165 dela Adamŭ. La pag. 4—7 Evangeliulŭ luĭ Mateĭŭ pe contra-pagină dela a 7-ea filă există o inscripţiune, acea dela Petru Rareşŭ, care a datŭ ocasiune D-luĭ *Hasdeŭ* să ridice obiecţiunea cunoscută de Academiă. Acéstă inscripţiune sună :
«În anulŭ patru-ḑecĭ şi şése peste mia a şéptea, fost'a când s'a năpustitŭ împĕratulŭ turcescŭ cu tóte ţĕrile din partea rĕsărituluĭ, cu cea «tătărescă şi cu a Ungro-Vlachieĭ, asupra bĭeteĭ ţĕrĭ a Moldoveĭ, în «ḑilele Domnuluĭ Petru-Voĭvodŭ. Şi s'a spăĭmântatŭ tótă ţéra. Ĭară «noĭ călugăriĭ dela Homorŭ, de frica ce s'a întêmplatŭ ţĕreĭ trimis'amŭ «acestŭ tetravangelŭ în Ţéra ungurescă la cetatea Ciceuluĭ. Şi când «s'a întêmplatŭ Domnuluĭ Petru-Voĭvodŭ să ésă din cetate s'a dusŭ în «Ţéra-ungurescă în cetatea sa Ciceulŭ, şi a aflatŭ acestŭ tetravangelŭ «acolo şi l'a luatŭ la sine şi în mânele sale şi l'a ţinutŭ cu sine câtŭ a «vĭeţuitŭ în cetatea Ciceuluĭ, şi când s'a dusŭ în ţéra turcéscă, ĭarăşĭ «l'a luatŭ cu sine şi în Ţarigradŭ, şi acolo fiindŭ a ţinutŭ sânta E- «vangeliă în mânele sale şi trecêndŭ puţină vreme fiindŭ în ţéra «turcéscă, nu s'a înduratŭ de dênsulŭ Prea Curata Maĭcă, şi i-a dă- «ruitŭ coróna Regatuluĭ (царствіа) ca să fiă ĭarăşĭ Domnitorŭ ţĕreĭ Mol- «doveĭ şi creştinilorŭ şi a venitŭ cu Turciĭ şi a luatŭ sceptrulŭ ţĕ- «reĭ Moldoveĭ adică stégurile şi bine a venitŭ în prea slăvita sa ce- «tate şi capitala Sucéva. Şi a datŭ ĭarăşĭ sântulŭ tetravangelŭ mô- «năstiriĭ Homoruluĭ, pentru sufletulŭ sĕŭ şi pentru sufletulŭ tatăluĭ «sĕŭ Ştefanŭ-Voĭvodŭ celŭ bĕtrânŭ. Fiindŭ atuncĭ egumenŭ Paisie «ieromonachulŭ şi de dênsulŭ fiindŭ trimisŭ (la Ciceŭ).»

Pagina a opta este albă şi pe contra-pagină se află iluminaţiunea evengelistuluĭ. Există în fruntea fiă căreĭa din cele patru rîndurĭ de evangeliĭ câte o ilustraţiune analogă celeĭ de la pagina a opta. Iluminaţiunĭ se maĭ găsescŭ litere marĭ, frontispiciĭ şi unele ornamente atâtŭ în cursulŭ opereĭ câtŭ şi la sinaxarŭ. Înainte de stâlpiĭ evan-

gelielorŭ este ilustrațiunea cea interesantă : Maĭca Domnuluĭ ședêndŭ pe tronŭ cu Christŭ în brațe, ea arată cu mâna în josŭ unde se vede unŭ Domnŭ cu corónă și cu chlamidă, oferindŭ Maĭceĭ Domnuluĭ evangeliarulŭ; la drépta este lăsatŭ unŭ locŭ albŭ, și arabescurĭ, carĭ din drépta în parte lipsescŭ, nefiindŭ dată de câtŭ colórea cea roșiă. Acésta este, adaugă D-lŭ *Sturdza*, starea materială a evangeliaruluĭ. D-sa amintesce apoĭ, că *P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ*, a datŭ cu gândulŭ, că portretulŭ acesta de Domnŭ este alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, ĭar, D-lŭ *Hasdeŭ* a susținutŭ, că este alŭ luĭ Petru Rareșŭ, pe temeĭulŭ inscripțiuniĭ de maĭ susŭ dela acestŭ Domnŭ, în care se dice că Petru Rareșŭ a ținutŭ *în mânele sale* evangeliarulŭ.

D-lŭ *Urechiă* observă în trécătŭ, că verbulŭ *a ținé* are în limba română și ințelesulŭ de *a posede*, și că decĭ nu trebue legată expresiunea din inscripțiune cu actulŭ representatŭ în icóna, ce avemŭ de față.

D-lŭ *Hasdeŭ*, care a venitŭ la ședință, dice, că întâlnindŭ pe D-lŭ Densușianu de diminéță l'a întrebatŭ : este Stefanŭ celŭ Mare? După câte i-a spusŭ D-lŭ Densușianu, începuse a sta pe gândurĭ. A venitŭ însă maĭ târdiŭ și a examinatŭ cartea și s'a convinsŭ, că nu este Stefanŭ celŭ Mare. În manuscriptele din evulŭ-mediŭ, celŭ ce donéză o carte uneĭ bisericĭ nu era zugrăvitŭ la sfârșitulŭ cărțiĭ, ci în capulŭ eĭ. În evangeliarulŭ dela Homorŭ se vede că zugravulŭ a profitatŭ de o fóĭă rĕmasă albă după sinaxarŭ și care fóĭă după obiceĭulŭ scriitorilorŭ rĕmâneá albă pentru inscripțiunĭ și notițe posterióre. Vr'unŭ pictorŭ posteriorŭ a închipuitŭ pe acéstă fóĭă albă unŭ felŭ de comentațiune a inscripțiuniĭ luĭ Petru-Rareșŭ. S'ar puté infirma aserțiunea mea, dacă s'arŭ constata, că acéstă icónă este de aceeașĭ mână făcută, care a zugrăvitŭ pre evangeliștĭ, carĭ aceĭa suntŭ necontestatŭ din timpulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare. D-lŭ *Hasdeŭ* nu află icóna zugrăvită de acelașĭ artistŭ, care a zugrăvitŭ pre evangeliștĭ, este maĭ multă artă în capulŭ Domnitoruluĭ de câtŭ alŭ evangeliștilorŭ.

D-lŭ *Urechiă*. Pentru că icónele se făceaŭ după anume tiparurĭ tradiționale.

D-lŭ *Hasdeŭ*. Apoĭ chiar după colorĭ se vede diversitatea de mânĭ,

la evangeliștĭ este altŭ albastru decâtŭ celŭ din icóna ḑisă a luĭ Stefanŭ. Violetulŭ dela mantaua Maiceĭ Domnuluĭ nu există la apostolĭ.

D-lŭ *Stefănescu*. De ce să nu credemŭ, că văpséua acésta era reservată pentru Maĭca Domnuluĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ*. La nicĭ unulŭ din ceĭ patru evangeliștĭ nu există acéstă colóre. Totŭ așa roșulŭ ponsŭ din icóna luĭ Stefanŭ Vodă nu există la evangeliștĭ. Bănuelile mele decĭ potŭ fi legitime. Până astăḑĭ acestŭ portretŭ nu este demonstratŭ alŭ luĭ Stefanŭ Vodă, pe când portretulŭ publicatŭ de Asachi, are o basă, căcĭ e găsitŭ în biserica dela Bădăuțĭ în Bucovina, fondată de Stefanŭ celŭ Mare și posedêndŭ portretele murale ale familieĭ domnescĭ chiar din acea epocă fără nicĭ unŭ anacronismŭ în inscripțiunĭ, precum suntŭ anacronisme în portretele dela biserica St. Nicolae din Ĭașĭ. Apoĭ portretulŭ de la Bădăuțĭ ne represintă pe Stefanŭ cu barbă de colóre închisă. Cine are barbă va fi zugrăvitŭ cu barbă, orĭ câtŭ de prostŭ ar fi pictorulŭ; icóna de față este fără barbă. Maĭ suntŭ și considerațiunĭ psicologice : figura acésta imberbă și rubicundă nu-mĭ amintesce pe Stefanŭ celŭ Mare, care este maĭ bine închipuitŭ la Bădăuțĭ sub aerulŭ de călugĕrŭ șiretŭ. Într'adevĕrŭ, Stefanŭ celŭ Mare, pe tronulŭ papalŭ, ar fi fostŭ unŭ Sixtŭ V; eŭ nu vĕdŭ în Stefanŭ numaĭ pe rĕsboĭniculŭ, ci și pe vicleanulŭ, maĭ alesŭ pe vicleanulŭ.

D-lŭ *Chițu*. Dar ce facĭ cu portretulŭ de la St. Nicolae, care și acela este asemenea cu celŭ din cartea de la Homorŭ?

D-lŭ *Hasdeŭ*. De acela potŭ vorbi fără chiar alŭ vedé. Nu este portretulŭ luĭ Stefanŭ-Vodă de la Sfântulŭ Nicolae zugrăvitŭ din timpulŭ luĭ Stefanŭ-Vodă, ci a fostŭ zugrăvitŭ de vr'unŭ pictorŭ maĭ târḑiŭ, care s'a luatŭ după cronica luĭ Urechiă, dovadă am zugrăvirea lângă Stefanŭ, a Dómneĭ Eudoxia, care era mórtă când a începutŭ a se clădi acea biserică. Apoĭ ce cată Eudoxia acolo unde se află Bogdanŭ, care nu este fiulŭ eĭ, ci alŭ Marieĭ?

D-lŭ *Urechiă*, Credŭ că D-lŭ *Hasdeŭ* să înșélă în privința portretelorŭ murale de St. Nicolae. Ipotesă pentru ipotesă, eŭ credŭ că maĭ ântâiŭ și chiar în timpulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare aŭ fostŭ zu-

grăviţi Stefanŭ şi cu Eudoxia, care pe atuncĭ trăia. Bogdanŭ-Vodă terminândŭ, pe cum se scie, adornamentarea internă a St. Nicolae, zugravulŭ l'a închipuitŭ şi pe elŭ înainte de Stefanŭ celŭ Mare şi n'a simţitŭ nevoia să stérgă pe Eudoxia şi să pună în locu-ĭ pe Maria. Când cafaşulŭ va dispare, se va limpeḍi multŭ maĭ lesne acéstă întrebare.

D-lŭ *Hasdeŭ* vorbesce apoĭ despre epitafŭ, despre care nu se póte pronuncia pâna nu-lŭ ar avé de faţă. Unŭ aerŭ nu se face într'unŭ anŭ séŭ doĭ, s'a putută fórte bine că aerulŭ pusŭ în lucrare sub Stefanŭ celŭ Mare să se sfârşéscă numaĭ sub Petru Rareşŭ, aşa că inscripţiunea sa fiă de la Stefanŭ celŭ Mare, iar' portretulŭ să fiă alŭ Domnuluĭ din urmă.

P. S. S. *Episcopulŭ Melchisedecŭ*, respinge argumentaţiunea pe diferinţa de colorĭ. Zugraviĭ bisericescĭ până astăḍĭ aŭ tipurĭ şi colorĭ determinate pentru fiă care sântŭ. Acésta se vede chiar în icóna de la Homorŭ, unde vedeţĭ cum mâna Maiceĭ Domnuluĭ amintesce pe ale evangeliştilorŭ şi aŭ ceva de caracteristicŭ, pe care miniaturistulŭ nu s'a sciutŭ obligatŭ să-lŭ mănţină şi la mâna omuluĭ Domnitorŭ.

D-lŭ *Maiorescu* analiséză unulŭ după altulŭ argumentele negative aduse de D-lŭ *Hasdeŭ*. Portretulŭ de la Bădăuţĭ, este totŭ atâtŭ de fără de basă câtŭ şi celŭ de faţă. Pentru ce, celŭ de Bădăuţĭ şi nu celŭ de la St Nicolae ar fi maĭ autenticŭ? Că unulŭ are barbă cellaltŭ nu are, nu este o basă. Tocmaĭ că avemŭ maĭ multe portrete fără barbă : la Homorŭ, la St. Nicolae, pe epitafŭ, presumpţiunea devine maĭ favorabilă portretelorŭ, ce ne staŭ de faţă, presupuindŭ că şi pentru portretele postume ar fi servitŭ o tradiţiune în acéstă privinţă. Argumentulŭ alŭ doilea, că nu totŭ acelaşĭ artistŭ a zugrăvitŭ icóna luĭ Stefanŭ şi ale evangeliştilorŭ, nu este maĭ resistentŭ, mĭ închipuescŭ că, pentru scrierea evangeliaruluĭ s'a cerutŭ unŭ timpŭ de câţĭ-va anĭ; nu se póte dar ca în acestŭ timpŭ, murindŭ primulŭ iluminatorŭ, unŭ altulŭ să-ĭ continue opera? Nicodimŭ a scrisŭ, dar iluminatorĭ aŭ putută fi maĭ mulţĭ. Cum vĕ explicaţĭ chiar că lucrarea pare neisprăvită şi este lăsatŭ şi unŭ locŭ albŭ chiar în icónă?

D-lŭ *Hasdeŭ*. Când Stefanŭ a datŭ Evangeliulŭ la Homorŭ, elŭ era terminatŭ și nu era nicĭ o grabă de óre-ce a fostŭ ferecatŭ numaĭ patru anĭ de la scriere. Toţĭ evangeliștiĭ suntŭ desemnurĭ terminate, numaĭ icóna cu Domnitorulŭ este neterminată, ceea ce probéză că acestŭ desemnŭ, esecutatŭ de vr'unŭ călugĕrŭ posteriorŭ a fostŭ făcutŭ nu sub Stefanŭ celŭ Mare, care n'ar fi donatŭ unŭ Evangeliarŭ pe deplinŭ gata, unde însă nu era gata tocmaĭ portretulŭ luĭ Ștefanŭ celŭ mare.

D-lŭ *Chiţu* crede, că loculŭ lăsatŭ în albŭ era destinatŭ sĕ priméscă vr'unŭ altŭ portretŭ.

D-lŭ *Urechiă* nu se îndoesce, că loculŭ albŭ era reservatŭ pentru inscripţiune precum este inscripţiunea după icóna luĭ Ognatz Dux Valachiae, pe care o pune în vederea Academieĭ.

D-lŭ *Maiorescu*, nu aprobă explicaţiunea D-luĭ *Hasdeŭ*. Nu era nicĭ o grabă sub Petru Rareșŭ, care înapoiéză evangeliarulŭ mônăstiriĭ Homoruluĭ, prin urmare călugărulŭ de care vorbesce D-lŭ *Hasdeŭ*, putea să-șĭ fi terminatŭ lucrarea în tótă liniscea. Nu așa, sub Stefanŭ celŭ Mare, care după atâţea anĭ de lucrare, ţinea să ajunga a-lŭ da mônăstiriĭ. Dacă evangeliarulŭ in starea în care-lŭ vedemŭ era redatŭ mônăstiriĭ de către Petru Rareșŭ, urma că în desemnulŭ acesteĭ cărţĭ din mânile Domnitoruluĭ să ne presinte aspectulŭ esternŭ alŭ acestuĭ evangeliarŭ; din contra, în icóna se vede o carte încă neferecată și altŭ-felŭ ornamentată, e probabilŭ că este tocmaĭ aspectulŭ evangeliaruluĭ înainte de ferecare, căcĭ acéstă ferecare s'a făcutŭ patru anĭ maĭ târdiŭ, va să dică personagiulŭ care dona cartea din icónă nu putea fi Petru Rareșŭ, ci Stefanŭ celŭ Mare.

D-lŭ *Chiţu*. Nu importă cestiunea barbeĭ pe care în genere ceĭ vechĭ aĭ noștri o purtaŭ numaĭ la bĕtrâneţe; deosebirea între expresiunea fisică a portretuluĭ din evangeliarŭ, de expresiunea fisică a portretuluĭ celuĭ cu aerŭ de călugărŭ, este în favórea autenticităţeĭ portretuluĭ ce avemŭ înainte. Despre acésta vorbesce neîndoiosŭ și altă împrejurare: Óre obiectulŭ principalŭ alŭ icóneĭ să fie darea de Petru Rareșŭ, a unuĭ lucru, care nu era alŭ sĕŭ? Acestŭ momentŭ materialŭ alŭ dăreĭ putea elŭ să împingă pe iluminatorulŭ evangelia-

rulul de a zugrăvi pe Petru Rareşŭ restituitorulŭ şi nu pre Stefanŭ Vodă primulŭ donatorŭ? În acéstă icónă eŭ vědŭ o ofrandă ĭar' nu o restituţiune. Pentru acéstă restituţiune era de ajunsŭ inscripţiunea dela Petru Rareşŭ. D-lŭ *Chiţu* conchide la autenticitatea portretuluĭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare.

D-lŭ *N. Ionescu* arată, cum D-sa a venitŭ la convicţiunea, că acestŭ portretŭ este celŭ maĭ vechiŭ alŭ luĭ Stefanŭ Vodă : elŭ s'a săvârşitŭ în Ĭunie 1473, în ce împrejurărĭ? — După cérta cu Radu-Vodă, carele, bătutŭ, autorisă pe Stefanŭ să se numéscă царъ молдовлахїискои. Acéstă titulatură este a unuĭ momentŭ fórte scurtŭ din viéţa luĭ Stefanŭ; lucrurile se întorcŭ apoĭ şi titulatura acésta nu maĭ este posibilă. D-lŭ *Ionescu* citesce din cronica luĭ Urechiă bătăliele dela Brăila, dela Socĭ şi din Cursulŭ-Apeĭ. Evangeliulŭ este cu doĭ anĭ în urma bătălieĭ cu Turciĭ dela Bârladŭ, la 1475. La 1476 Stefanŭ este stropşitŭ la Valea-albă prin intervenirea la Turcĭ a luĭ Radu Vodă. Evangeliulŭ a fostŭ scrisŭ decĭ într'unŭ momentŭ tulbure şi de isbândă efemeră din 1473, după bătălia dela Cursulŭ-Apeĭ. La Noembre acelaşĭ anŭ Stefanŭ ĭa Dómnă pe Maria fata luĭ Radu. În nesciinţa în care era miniaturistulŭ, cine va fi Dómna luĭ Stefanŭ celŭ Mare, póte a lăsatŭ elŭ locŭ albŭ ca să-ĭ facă apoĭ portretulŭ. Icóna după evángeliarŭ a trebuitŭ să fiă luată după natură. Mônastirea Homorŭ este înzestrată la 1492 numaĭ, ĭar' până la acéstă dată, ea nu era domnéscă şi decĭ nu adese visitată de Stefanŭ, aşa că pictorulŭ a trebuitŭ să aştepte ocasiunea de a-lŭ întâlni, când dar Stefanŭ trecu spre Ţéra-ungurécă. La Putna chipulŭ luĭ Stefanŭ este convenţionalŭ şi de bună-sémă după mórte. Portretulŭ dela St. Nicolae din Iaşĭ este de bună-sémă alŭ doĭlea după celŭ din evangeliarŭ. St. Nicolae a fostŭ ziditŭ în urma bătălieĭ de la 1475, deşi s'a isprăvitŭ numaĭ la 1492, în anulŭ în care a fostŭ înzestratŭ şi Homorulŭ. Apropiaţĭ aceste date, ḑice D-lŭ *Ionescu*, şi veţĭ conchide ca şi mine. La obiecţiunea adusă de D-lŭ *Hasdeŭ* în privinţa portretuluĭ Eudoxieĭ, D-lŭ *Ionescu*, ca şi D-lŭ *Urechiă*, crede, că Bogdanŭ s'a adăogitŭ pe sineşĭ maĭ târḑiŭ înaintea portretuluĭ tatăluĭ sěŭ şi a lăsatŭ neştersŭ pe alŭ Eudoxieĭ vitregeĭ sale. Por-

tretulŭ dela St. Nicolae contrastéză pe acelŭ dela Putna. Se află la Mitropolia din Iașĭ unŭ portretŭ, care trece de alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, acesta încă e cu barbă și mustățĭ, dar nu este altulŭ de câtŭ portretulŭ luĭ Bogdanŭ dela St. Nicolae. Pânza acésta, la 1804 a luat'o Veniaminŭ Costachi Mitropolitulŭ, credêndŭ că este Stefanŭ, pe cândŭ este Bogdanŭ. La St. Nicolae după ce se va ridica cafasulŭ, este unŭ studiŭ de făcutŭ, care va aduce luminĭ noue asupra cestiuneĭ de care ne ocupămŭ.

ȘEDINȚA EXTRA-ORDINARĂ DIN 28 NOEMBRE 1881.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*

Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *N. Ionescu.* Evangeliarele ilustrate eraŭ o datină maĭ vechĭă, fiindŭ-că înainte de evangeliulŭ acesta, care a fostŭ datŭ de Stefanŭ mônastireĭ Homoruluĭ, maĭ este evangeliarulŭ dela Alexandru celŭ Bunŭ, și unŭ altŭ evangeliarŭ totŭ ilustratŭ cu 4 icóne ale evangeliștilorŭ, dăruitŭ totŭ de Stefanŭ celŭ Mare mônastireĭ Bistrițeĭ, care se află la St. Nicolae din Iașĭ. Ce este acum evangelia acésta dela mônastirea Homoruluĭ, în care pe lângă cele 4 icóne ale evangeliștilorŭ se află și icóna Maĭceĭ Domnuluĭ, dinaintea căreĭa stă în genuchĭ Stefanŭ, zugrăvitŭ în miniatură? Este unŭ darŭ făcutŭ de Stefanŭ mônăstireĭ Homoruluĭ, mônăstire, care tocmaĭ maĭ târdiŭ a fostŭ dotată cu averĭ totŭ de Stefanŭ celŭ Mare. A cincea icónă din evangeliarulŭ dela Homorŭ, este comentariulŭ plasticŭ alŭ dedicațiuneĭ făcute de Stefanŭ celŭ Mare. Inscripțiunea ce se cuprinde pe fața verso a fóiĭ a 15-a, despre scórța din drépta, spune faptulŭ dedicăreĭ și arată data când s'a terminatŭ lucrarea, la 17 Iunie 1473. Nimicŭ nu se opune acesteĭ dedicațiunĭ scrise, cele-lalte doue adnotațiuni, cuprindŭ fóĭa a treĭa dela scórța din stânga și fóĭa a șéptea

și amêndouě aceste inscripțiunĭ diferescŭ prin caligrafia lorŭ. Ele împreună luate, forméză o notiță istorică despre identitatea și autenticitatea codiceluĭ. Ambiĭ Domnĭ, carĭ aŭ readusŭ la mônăstirea Homorŭ darulŭ făcutŭ de Stefanŭ, aŭ respectatŭ donațiunea. Acestŭ codice scrisŭ de mâna ieromonahuluĭ Nicodimŭ, pe care-lŭ vomŭ numi Evangeliarulŭ Homorianŭ, este de o perfectă conservațiune cu legătură cu totŭ. O băgare de sémă câtŭ de superficială asupra evangeliaruluĭ, ne arată învederatŭ, că miniatura luĭ Stefanŭ celŭ Mare, săvârșită o dată cu scrierea cărțiĭ, este unŭ portretŭ de pe natură pusŭ la sfârșitŭ. Acestŭ portretŭ este pe o pagină a căreĭa partea dréptă este acoperită cu textŭ, o particularitate diferită de aceea, ce ne înfățișéză cele-lalte miniaturĭ ale codiceluĭ. De asemenea notița dedicatoriă este scrisă totŭ pe una din paginele din urmă. Conținutulŭ notițeĭ este în deplină concordanță cu împrejurările politice ale epoceĭ. Stefanŭ se intituléză Ц҃арь și Domnŭ alŭ țěreĭ *Moldo-Românescĭ*. Este de observatŭ că cele-lalte doue adnotațiunĭ relative la identitatea codiceluĭ și la istoriculŭ conservațiuneĭ luĭ, suntŭ scrise de altă mână cu doue soĭurĭ diferite de scrisorĭ, și pe paginele lăsate albe dela începutulŭ codiceluĭ. Adnotațiunea cea maĭ vechiă, cuprinde istoria adăpostiriĭ evangeliaruluĭ în cetatea Ciceulŭ și găsirea luĭ acolo de către Petru Rareșŭ. Din conținutulŭ acesteĭ notițe și de pe loculŭ unde ea s'a pusŭ în carte, și anume fóĭa a 7-a, de la scórța din stânga pe *verso*, pe când pe *recto* este textulŭ, arată învederatŭ, că intențiunea acesteĭ notițe n'a fostŭ alta, de câtŭ să memoreze, cum Petru Rareșŭ a luatŭ tetravangelulŭ din Ciceŭ și l'a întorsŭ însușĭ la Homorŭ, cu venirea sa la a doua Domniă în țéră. A doua notiță dela Stefanŭ Gheorghiță, maĭ târdiŭ cu o sută de anĭ, și maĭ bine se află pe a treĭa fóiă din cele albe dela începutŭ totŭ pe *verso* și e învederatŭ, că este destinată numaĭ spre a constata minunata preservare a codiceluĭ și restituirea sa la loculŭ sântuluĭ locașŭ, unde a fostŭ dedicatŭ de Stefanŭ celŭ Mare. Din ambe aceste notițe puse la începutŭ, se vede lămuritŭ, că și Petru Rareșŭ, ca și George Stefăniță, șĭ-aŭ îndeplinitŭ o sântă datoriă de a procura mônăstireĭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, prețiosulŭ darŭ. Când decĭ a

avutŭ Petru Rareşŭ în mână evangeliarulŭ, cele treĭ foĭ albe dela începutŭ eraŭ libere pe ambele feţe, şi dacă Petru Rareşŭ, elŭ, copilulŭ luĭ Stefanŭ, ar fi vrutŭ să-şĭ pună în fruntea cărţiĭ portretulŭ sĕŭ, acolo era loculŭ celŭ maĭ bunŭ şi nu pe pagina *verso* din cele din urmă foĭ ale cărţiĭ. Maĭ conformŭ cu sentimentele pióse ale luĭ Stefanŭ este punerea portretuluĭ sĕŭ propriŭ în urma celorŭ 4 evangeliştĭ, elŭ, care după bătaĭa dela Podulŭ-naltŭ, a ordonatŭ, ca nimenĭ să nu-ĭ atribue dênsuluĭ victoria, ci luĭ Dumnedeŭ. Dar vedemŭ că pe nesimţite am alunecatŭ a rĕspunde la obiecţiunile făcute în contra autenticităţiĭ portretuluĭ din evangeliarŭ.

În ceea ce privesce chipulŭ de pe aerŭ cu pletele creţe, blonde, étă cum 'lŭ descrie pictorulŭ Epaminonda Bucewski : «Am încercatŭ, dice pictorulŭ bucovineanŭ, am cercatŭ şi am aflatŭ unŭ «tabloŭ cusutŭ cu firŭ de argintŭ şi de aurŭ şi cu puţine mĕtă-«surĭ colorate, carĭ represintă pe mântuitorulŭ rĕstignitŭ, încungiu-«ratŭ de optŭ persóne jălitóre, pe marginea dréptă şi stângă; în «formatŭ cu multŭ maĭ micŭ de câtŭ persónele tablouluĭ, se află «unŭ portretŭ bărbătescŭ de a drépta, ĭar' de a stânga unŭ portretŭ «femeescŭ, ambele în posiţiunea îndatinată a donatorilorŭ, ĭar' în par-«tea de josŭ a tablouluĭ se află în unŭ şirŭ cusutŭ cu firŭ de aurŭ «inscripţiunea slavonéscă, care ne spune, că acestŭ aerŭ este dă-«ruitŭ de Ion Şerbanŭ Voevodŭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevodŭ, dim-«preună cu soţia sa Maria, fica luĭ Radu Voevodŭ, mônăstireĭ Putna. «la anulŭ 7008 (1500 d. Chr.), puţinĭ anĭ înaintea morţiĭ erouluĭ «nostru.» Fără tótă îndoiéla, dice pictorulŭ, figurile donatorilorŭ represintă pe Stefanŭ Voevodŭ şi pe soţia sa Maria. Avemŭ aşa dar', încă unŭ documentŭ noŭ pentru autenticitatea portretuluĭ aflatŭ în evangeliarulŭ luĭ Stefanŭ. Cusătura acésta, de şi primitivă, totuşĭ din ea se vede, cum că eroulŭ nostru nicĭ când n'a purtatŭ barbă, ci a fostŭ chiar şi la bĕtrâneţe cu barba rasă, faţa ĭ-a fostŭ plină şi pĕrulŭ blondŭ.

Aceea ce coroboréză autenticitatea acestuĭ chipŭ, este portretulŭ muralŭ dela Ĭaşĭ. Cine se îndoesce, că nu e alŭ luĭ Stefanŭ, n'are de câtŭ să-lŭ védă şi se va pĕtrunde de unŭ lucru, că trăsurile suntŭ

aceleaşĭ din evangeliŭ câtŭ şi din portretulŭ muralŭ, că tóte cele-alte elemente ale fisionomieĭ : ochiĭ deschişĭ, sprâncenile arcate, nasulŭ coroïatŭ şi nările îmflate, faţa bucălată; aceste tóte se vĕdŭ în portretulŭ, peste care aŭ trecutŭ sute de anĭ. Caracteristicŭ maĭ este că pĕrulŭ este blondŭ, barba rasă. Încreţiturile frunţiĭ suntŭ maĭ expresive în portretulŭ dela Ĭaşĭ, şi acésta arată, că mărimea în care s'a făcutŭ portretulŭ, a permisŭ pictoruluĭ să adauge detaliurĭ, să facă fisionomia maĭ expresivă. Nu scimŭ ce se va maĭ descoperi în biserica de la Ĭaşĭ, fiindŭ-că portretulŭ este acoperitŭ de cafasŭ, în totŭ casulŭ inscripţiunea arată, că s'a făcutŭ orĭ refăcutŭ după mórtea luĭ Stefanŭ, fiindŭ pusŭ acolo Bogdanŭ ca autocratŭ, şi Stefanŭ şi soţia luĭ, ca să arate pe ctitoriĭ bisericeĭ. Chipulŭ din evangeliă este prototipulŭ portretuluĭ luĭ Stefanŭ, ĭar' portretulŭ dela Bădăuţĭ este o fantasiă, este imaginea luĭ Stefanŭ când elŭ era canonisatŭ. Nu rĕmâne astŭ-felŭ îndoéla, că portretulŭ din evangelia dela Homorŭ este luatŭ de pe natură, elŭ ne dă expresiunea adevĕrată a fisionomieĭ luĭ Stefanŭ, care concórdă pe deplinŭ cu însuşirile psicologice ale acestuĭ mare Domnŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ*. În contra argumentelorŭ mele nu s'a adusŭ nicĭ unŭ contra-argumentŭ. D-lŭ *Ionescu* voesce a susţiné cu titlulŭ молдавлахïйскои, că portretulŭ din evangelia dela Homorŭ, este chipulŭ luĭ Stefanŭ. Titlulŭ acesta însă există şi în alte documente şi nu are a face nimicŭ cu portretulŭ din evangeliă. Eŭ am ḑisŭ : dacă portretulŭ acesta era alŭ luĭ Stefanŭ, dacă era făcutŭ înainte de a se da evangelia la mônăstirea Homorŭ, atuncĭ portretulŭ ar fi fostŭ pusŭ la începutulŭ evangelieĭ, ĭar nu la fine; şi la acestŭ argumentŭ nu mi s'a rĕspunsŭ nimicŭ. Am ḑisŭ că daca ar fi fostŭ făcutŭ înainte de închinarea evangelieĭ, atuncĭ ar fi fostŭ terminatŭ, ĭar nu cum ni se presintă astăḑĭ; şi argumentulŭ acesta a rĕmasŭ intactŭ. Am ḑisŭ maĭ departe, că portretulŭ este lucratŭ de unŭ altŭ artistŭ de câtŭ acela, care a esecutatŭ chipurile evangeliştilorŭ şi am adusŭ ca probă colorile. Regretŭ fórte multŭ că în şedinţa de ĭerĭ nu a vorbitŭ şi d-lŭ Berindeĭŭ. D-lŭ Berindeĭŭ, care este unŭ miniaturistŭ specialŭ a declaratŭ după şedinţă, că sub raportulŭ artisticŭ portretulŭ

domnescŭ nu este lucratŭ de acelașĭ pictorŭ, care a zugrăvitŭ și pe evangeliștĭ. Mi s'a făcutŭ o obiecțiune gravă în aparență și anume : că dacă portretulŭ s'ar fi făcutŭ după mórtea luĭ Stefanŭ, atuncĭ legătura evangelieĭ, ce este represintată în portretŭ nu ar avé acele petre scumpe, ce le vedemŭ acolo și nu ar fi deosebită de legătura de astădĭ. Argumentulŭ este gravŭ în aparență, însă pe artistŭ nu-lŭ ocupa legătura evangelieĭ, ci portretulŭ, lŭ ocupa frumuseța estetică, i trebuia să pună petre scumpe pe evangeliă fiindŭ-că nu scia cum să umbréscă aurulŭ. D-lŭ *Chițu* a disŭ, că Stefanŭ a fostŭ donatorulŭ și Petru Rareșŭ numaĭ a restituitŭ evangelia, și înțelege, ca în evangeliă să figureze portretulŭ donatoruluĭ și nu alŭ luĭ Petru Rareșŭ. Eŭ nu vědŭ aicĭ nicĭ unŭ argumentŭ, căcĭ tocmaĭ așa amŭ puté dice, că celŭ ce restitue, acela are să figureze, fiindŭ-că rarŭ se întêmplă ca cine-va să maĭ înapoĭeze unŭ lucru odată luatŭ. Când eŭ dicŭ, că e Petru Rareșŭ, recunoscŭ, că este o ipotesă, o ipotesă însă contra căreĭa nu mi se dă nicĭ unŭ argumentŭ, pe când există multe argumente contra ipoteseĭ, că ar fi Stefanŭ celŭ Mare.

P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ, față cu afirmațiunea D-luĭ *Hasdeŭ*, că pictorulŭ nu putea să represinte placa de aurŭ a evangelieĭ, susține, că în totŭ casulŭ se putea represinta în icónă crucile, carĭ se vědŭ pe marginele evangelieĭ, și fiindŭ-că forma externă, ce o are evangelia din portretulŭ domnescŭ difere de legătura, care s'a făcutŭ maĭ târdiŭ, urméză, că portretulŭ domnescŭ este făcutŭ sub Domnia luĭ Stefanŭ Vodă.

D-lŭ Tocilescu, membru corespondentŭ, susține, că portretele luĭ Stefanŭ de pe părețiĭ bisericelorŭ dela Bădăuțĭ și Iașĭ precum și celŭ de pe aerulŭ dela Putna suntŭ autentice. D-lŭ *Ionescu,* dice D-sa, a adusŭ argumente puternice pentru portretulŭ luĭ Stefanŭ din evangelia dela Homorŭ și nu crede, că acele argumente potŭ fi combătute, fiindŭ-că portretulŭ din evangelia dela Homorŭ se asémĕnă cu celŭ dela St. Nicolae si dela Putna, și în fine există inscripțiunea, că Stefanŭ a datŭ acéstă evangeliă, prin urmare am convicțiune, dice D-sa, că este portretulŭ luĭ Stefanŭ. La museulŭ Statuluĭ avemŭ, ce

e dreptŭ, o evangeliă scrisă din timpulŭ luĭ Michnea, în care nu găsimŭ portretulŭ luĭ Michnea, ci din contră alŭ altuĭ Domnŭ posteriorŭ, alŭ luĭ Mateĭŭ Basarabŭ și alŭ Dómneĭ sale. Acésta se póte explica astŭ-felŭ, că evangelia a fostŭ perdută și Mateĭŭ a restituit'o ĭarășĭ mônăstireĭ. Eŭ însă invocŭ asemĕnarea perfectă, ce există între portretele luĭ Stefanŭ dela Homorŭ, dela Putna și de la Ĭașĭ, și prin urmare, dacă noĭ ne-amŭ formatŭ convicțiunea, acum este rîndulŭ D-luĭ *Hasdeŭ* să viă și să ne-o sgudue.

D-lŭ *Hasdeu*, pentru afirmațiunile mele există încă unŭ argumentŭ. Abĭa erĭ am observatŭ, că în evangelia dela Homorŭ evangeliștiĭ suntŭ zugrăvițĭ pe o pagină a pergameneĭ, alŭ căreĭ dosŭ este lăsatŭ albŭ nescrisŭ. Acésta dovedesce, că evangeliștiĭ suntŭ zugrăvițĭ din ordinulŭ luĭ Stefanŭ. Nu este însă astŭ-felŭ cu portretulŭ luĭ Stefanŭ. Elŭ este zugrăvitŭ pe o fóĭă, care este scrisă în dosŭ. În alte evangeliĭ manuscrise din secululŭ alŭ XVI și XVII, vĕdŭ că la finele volumuluĭ se lasă maĭ totŭ-d'a-una câte o fóĭă albă pentru anotațiunĭ posterióre, cum este de exemplu în evangelia dela St. Nicolae din Ĭașĭ; nu sufere îndoélă așa dar', că portretulŭ domnescŭ din evangelia dela Homorŭ este posteriorŭ epoceĭ luĭ Stefanŭ. Se vede, că unŭ călugărŭ a găsitŭ aci o pagină albă, și a zugrăvitŭ pe unŭ Domnŭ; susținŭ dar' că loculŭ unde este portretulŭ acesta în timpulŭ luĭ Stefanŭ Vodă rĕmăsese o pagină albă. În orĭ-ce casŭ artistulŭ, care a lucratŭ din ordinulŭ luĭ Stefanŭ ĭ-arŭ fi pusŭ portretulŭ sĕŭ la începutŭ și nu la fine, saŭ ĭ-arŭ fi lăsatŭ o fóĭă întrégă albă. Până când nu mi se va arĕta unŭ manuscrisŭ cu portretulŭ donatoruluĭ la fine, eŭ nu potŭ admite să fiă Stefanŭ Vodă. În occidentŭ există multe manuscrise cu figura donatoruluĭ, dar' acéstă figură vine totŭ-dé-una înainte. Uniculŭ argumentŭ, ce există pentru Stefanŭ, este concordanța între cele treĭ portrete dela Homorŭ, din Ĭașĭ, și de pe aerŭ. Însă trebue să declarŭ, că portretulŭ muralŭ de la Ĭașĭ nu póte fi luatŭ în considerațiune, fiindŭ-că acolo portretulŭ Eudochieĭ alăturea cu Bogdanŭ este unŭ anacronismŭ. Eudochia era sora și fica principilorŭ dela Chiew din familia Olelcovicĭ. În cronice se spune, că Eudochia a muritŭ la anulŭ 1468, așa dar', înainte de

anulŭ 1475, când a începutŭ a se clădi biserica dela Iașĭ; prin urmare icóna murală din biserica St. Nicolae nu póte fi autentică, ci trebue lăsată afară din combinațiune, rĕmânêndŭ singurŭ numaĭ portretulŭ de pe aerulŭ dela Putna. Așĭ voi însă să vĕdŭ aerulŭ acesta, dacă nu cum-va figura este posterióră inscripțiuniĭ; acolo se află și alte figurĭ de ale sânțilorŭ și ușorŭ s'ar puté distinge. Câtŭ de imperiosŭ a fostŭ ca să esaminămŭ evangelia dela Homorŭ după originalŭ, totŭ așa de imperiosŭ ar fi să esaminămŭ și aerulŭ după originalŭ.

P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ. Facŭ o observațiune D-luĭ *Hasdeŭ.* D-sa aduce ca argumentŭ în combaterile D-sale că portretulŭ este zugrăvitŭ pe fóĭă scrisă în dosŭ. Eŭ din contră credŭ, că acésta s'a făcutŭ pentru maĭ multă siguranță ca portretulŭ să nu se ștérgă și să fiă maĭ bine conservatŭ.

D-lŭ Președinte *D. A. Sturdza.* Eŭ voĭŭ împărți ceea ce am de spusŭ în două părțĭ: în partea privitóre la tetravangelŭ și în alta privitóre la propunerĭ practice asupra datoriilorŭ, ce ne impune acéstă descoperire. Investigațiunile istorice trebue mănținute pe unŭ terenŭ certŭ în cerculŭ uneĭ argumentațiunĭ basate pe fapte palpabile. Am unŭ mare respectŭ pentru D-lŭ *Hasdeŭ*, dar' câte-odată opiniunile sale se arvêrlŭ prea tare în conjecturĭ, pe carĭ le pune înainte ca certitudini. Astŭ-felŭ credŭ, că face în cestiunea ce ne preocupă D-lŭ *Hasdeŭ* ne arată pe Stefanŭ Vodă ca unŭ călugărŭ, a căruĭ trăsură principală de caracterŭ era viclenia și cugetarea, ĭar nu de a fi rĕsboĭnicŭ și vitézŭ. Acésta nu se potrivesce însă cu cuvintele luĭ Urechiă, care în stilŭ adevĕratŭ lapidarŭ caracteriséză pe acestŭ mare Domnŭ. Ĭată ce scrie acestŭ cronicarŭ despre Stefanŭ Vodă:

«Era acestŭ Ștefanŭ Vodă omŭ nu mare la statŭ, mâniosŭ și de «grabă vĕrsa sânge nevinovatŭ; de multe orĭ la ospețe omorĭa fără «județŭ. Era întregŭ la minte, nelenevosŭ și lucrulŭ sĕŭ scia să-lŭ «acopere; și unde nu cugetaĭ acolo-lŭ aflaĭ. La lucrurĭ de rĕsbóĭe «meșterŭ, unde era nevoiă însușĭ se vîra, ca vĕdêndu-lŭ aĭ sĕĭ să «nu îndĕrepteze. Și pentru aceea rarŭ rĕsboiŭ de nu biruĭa. Așisde-

«rea și unde-lŭ biruĭaŭ alțiĭ nu perdea nădejdea, că sciindu-se că-
«dutŭ josŭ să ridica deasupra biruitorilorŭ.»

«Ĭară după mórtea luĭ și fiulŭ sĕŭ Bogdanŭ urma luĭ luase de lu-
«crurile vitejescĭ, cum se întêmplă din pomulŭ bunŭ și ródă bună
«se face. Îngropat'aŭ pe Stefanŭ Vodă în mônăstirea Putna cu multă
«jale și plângere a tuturorŭ locuitorilorŭ țěreĭ, câtŭ plângeaŭ toțĭ ca
«după unŭ părinte alŭ lorŭ, că cunosceaŭ toțĭ că s'aŭ scăpatŭ de
«multŭ bine și apĕrare. Ce după mórtea luĭ i diceaŭ *Sfântulŭ Stefanŭ*
«*Vodă*, nu pentru sufletŭ, că este în mâna luĭ Dumnedeŭ, că elŭ
«încă a fostŭ omŭ cu pĕcate, ci pentru lucrurile sale cele vitejescĭ,
«carele nime din Domnĭ nicĭ maĭ înainte nicĭ după aceea nu l'a
«ajunsŭ» (1).

Să revenimŭ la tetravanghelŭ. Elŭ începe cu treĭ foĭ albe, după
carĭ urméză textulŭ cu scara evangelistuluĭ Mateĭŭ și cuvêntarea luĭ
Teofilactŭ, care lasă o pagină albă, după care vine evangelistulŭ Ma-
teĭŭ. Fóĭa acésta e alba pe dosŭ și în fața evangelistuluĭ se începe
evangelia cu arabescurĭ în frunte și cu litere înfrumusețate. Acésta
se repetă la fiă care evangelistŭ. Pe dosulŭ fóiĭ unde se termină ul-
tima evangeliă a S-tuluĭ Ioanŭ se află inscripțiunea dedicatóre, după
care vine sinaxarulŭ Evangelieĭ, și pe ultima fóiă a sinaxaruluĭ se a-
flă portretulŭ, care ne preocupă și în fața portretuluĭ este ultima fóĭă
a manuscriptuluĭ cu stâlpulŭ Evangelieĭ. Eŭ credŭ, că portretulŭ do-
natoruluĭ naturalmente e pusŭ la finele tetravangeluluĭ, ca și inscrip-
țiunea dedicatóre. Pe timpurile acelea de mare modestiă și sinceră
pietate nicĭ nu putea fi altŭ-felŭ. Cartea luĭ Dumnedeŭ se începea
cu cuvîntulŭ luĭ, și pomenirea omuluĭ piosŭ se punea maĭ la o parte,
de aceea și inscripțiunea dedicatóre are în tetravangelŭ o bordură
de o mare simplicitate, care contrastă cu restulŭ ornamentațiunilorŭ.
Când după multe preregrinațiunĭ tetravangelulŭ vine iarășĭ în mô-
năstirea Homoruluĭ, călugăriĭ amintescŭ acéstă întêmplare pe singura
pagină liberă a textuluĭ afară de dosulŭ pagineĭ unde sunt figurile
evangeliștilorŭ, eĭ facŭ amintirea acestuĭ evenimentŭ pe pagina liberă

(1) *Grigorie Urechiă*. Domniĭ țěreĭ Moldoveĭ și viéța lorŭ, în «Cronicele Românieĭ» de M. Kogălniceanu, I. pag. 178.

înaintea foiĭ cu evangelistulŭ Mateĭŭ și pe dosulŭ pagineĭ unde se sfârsesce cuvêntarea luĭ Teofilactŭ. Ĭară Georgiu Stefanŭ scrie despre cele întêmplate cu acestŭ tetravangelŭ pe una din foile rĕmase albe de la începutŭ. Amêndouĕ notițele arŭ fi pututŭ fi scrise pe marginea uneĭ foĭ interióre ca notiță după tetravangelulŭ de la St. Nicolae, saŭ maĭ bine de la Bistrița, însă evenimentele de notatŭ eraŭ prea importante și d'aceea s'aŭ scrisŭ maĭ cu solemnitate. Vĕ întrebŭ, când ni s'ar fi presentatŭ tetravangelulŭ fără de notițele istorice ale călugărilorŭ din Homorŭ și ale luĭ Georgiu Stefanŭ, ce amŭ fi ḑisŭ? Nu rĕmânea îndoélă, că portretulŭ e alŭ luĭ Stefanŭ, donatorulŭ tetravangeluluĭ, acela care-lŭ oferi Maiceĭ Domnuluĭ, patróna bisericeĭ din Homorŭ. Din causa notițelorŭ istorice, carĭ nu conținŭ nimicŭ despre portretŭ, d-lŭ *Hasdeŭ* vine și ne sgudue convincțiunea și ne asigură, că portretulŭ nu e alŭ luĭ Stefan Vodă, ci alŭ luĭ Petre Rareșŭ. Întrebŭ maĭ departe dacă tetravangelulŭ nu conținea portretulŭ luĭ Stefanŭ Vodă, ce arŭ fi pututŭ împinge pe Petru Rareșŭ saŭ pe călugăriĭ de la Homorŭ să ilustreze tetravangelulŭ cu portretulŭ acestuĭ din urmă? Cum? Donatorulŭ nu-șĭ face portretulŭ, elŭ, care fondéză Evangelia, și celŭ care o redă 'șĭ pune portretulŭ ca și cum elŭ ar fi donatorŭ? Nimenĭ pe timpurile acelea n'ar fi îndrăsnitŭ să facă unŭ asemenea lucru. Tetravangelulŭ era unŭ lucru scumpŭ pe atuncĭ și vedemŭ ce importanță se da acestuĭa din notele istorice. Reintórcerea luĭ la mônastire nu putea să fiă maĭ importantă de câtŭ chiar donațiunea luĭ. Dacă D-lŭ *Hasdeŭ* ḑice, că tóte portretele donatorilorŭ trebue să fiă la începutŭ, cu totŭ respectulŭ ce am pentru aserțiunile D-sale, însă ar trebui D-sa să ne probeze acésta, căcĭ singurulŭ tetravangelŭ cu portretŭ ce ne este cunoscutŭ, este acesta de la Homorŭ, căcĭ acelŭ de la Putna, ce are portretulŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ, nimenĭ din noĭ nu l'a vĕḑutŭ și nu cunóscemŭ unde se află portretulŭ donatoruluĭ. D-lŭ *Hasdĕŭ* trebue să ne aducă probe positive și nu negative despre asertiunea D-sale, trebue să avemŭ doveḑĭ pipăite, că portretulŭ nu e alŭ luĭ Stefanŭ, pentru ca sĕ conchidemŭ, că e alŭ luĭ Petru Rareșŭ. Nu reese nicĭ de cum, că portretulŭ e alŭ luĭ Rareșŭ, fiindŭ că amŭ crede, că

portretulŭ trebue să fiă la începutulŭ tetravangelului, și fiindŭ-că ne închipuimŭ, că tetravangelulŭ luĭ Stefanŭ nu avea nicĭ de cum portretulŭ donatoruluĭ.

Mergemŭ maĭ departe. Călugăriĭ de la Homorŭ facŭ o notiță fórte minuțiósă despre cele întêmplate cu acestŭ tetravangelŭ în timpulŭ luĭ Petru Rareșŭ. Eĭ amintescŭ chiar că acesta a redatŭ tetravangelulŭ la mônastire întru pomenirea sa, a consorteĭ sale și a strămoșilorŭ sĕĭ, și citézǎ pe Stefanŭ Vodă celŭ bĕtrânŭ, pomenescŭ de egumenulŭ mônăstiriĭ, dar nu ḑicŭ nimicŭ despre portretŭ. Óre nu ar fi adăugatŭ, că a pusŭ de s'a făcutŭ portretulŭ luĭ Rareșŭ din parte-le, spre pomenirea Domnitoruluĭ, ce le-a redatŭ acéstă carte prețiósă? Argumentulŭ d-luĭ Tocilescu trasŭ din tetravangelulŭ de la Motru, nu este puternicŭ. Evangelia de la Motru e scrisă de unŭ călugărŭ sêrbŭ, pentru o mônastire óre-care, nu e scrisă pentru unŭ Domnŭ, nu e o donațiune domnéscă. Ea se perde și cade în mânile luĭ Mateĭŭ Basarabŭ. Acesta o ferecă frumosŭ și o donézǎ mônastiriĭ de la Motru. Putea decĭ să se considere ca donatorŭ și să pună să se facă în Evangeliă portretulŭ sĕŭ și alŭ dómneĭ Elena. Aceste portrete în tetravangelŭ suntŭ astă-ḑĭ deslipite de corpulŭ luĭ, în câtŭ nu putemŭ sci dacă ele eraŭ puse la începutŭ saŭ la fine. Dar' dacă Petru Rareșŭ-șĭ făcea portretulŭ ca donatorŭ, óre nu ar fi făcutŭ elŭ o inscripțiune provenindŭ de la dênsulŭ, precum a făcutŭ George Stefanŭ? Credŭ din contra, că Petru Rareșŭ a găsitŭ Evangelia la Ciceŭ purtândŭ portretulŭ tatăluĭ sĕŭ, acestŭ portretŭ ĭ-o făcea îndoitŭ de prețuită. Elŭ a luat'o cu dênsulŭ în tóte perigrinațiunile sale, până s'a întorsŭ în țeră și a redat'o mônastiriĭ. Călugăriĭ aŭ scrisŭ istoria eșiriĭ tetravangeluluĭ din mônastire și a reintrăriĭ luĭ acolo. Asemenea a făcutŭ și George Stefanŭ și nicĭ acesta și nicĭ Raresŭ nu aŭ cugetatŭ a-șĭ pune portretulŭ lorŭ pe o carte sântă fundată de Stefanŭ Vodă celŭ Mare, și unde se afla portretulŭ acestuĭa. Dacă portretulŭ luĭ Stefanŭ nu se afla de la începutŭ, nimenĭ nu ar fi îndrăsnitŭ să pună portretulŭ unuĭ Domnŭ posteriorŭ. Să cercetămŭ partea artistică a tetravangeluluĭ. Iluminatoriĭ nostri ca ómenĭ fórte iscusițĭ și carĭ aŭ produsŭ opere superióre celorŭ bisantine saŭ slavone din véculŭ de mijlocŭ, aveaŭ pentru

sânţĭ chipurĭ certe. Ca să ne convingemŭ, nu avemŭ de câtŭ să ne uĭtămŭ la evangeliştiĭ din tetravangelulŭ de la Homorŭ, de la Bistriţa, de la Monacŭ, de la Viena, şi la evangelistiĭ separaţĭ, pe câtŭ se credŭ din timpulŭ luĭ Petru Rareşŭ, din colecţiunile Academieĭ. Dar' nu numaĭ contururile eraŭ aceleaşĭ, ci şi modulŭ de a modula faţa, mânile şi colorile lorŭ. În acéstă privire toţĭ patru evangelistiĭ din tetravangelŭ şi Maica Domnuluĭ sémĕnă uniĭ cu alţiĭ. Numaĭ figura donatoruluĭ e lucrată în modŭ deosebitŭ. Acésta este observaţiunea d-luĭ Berendeĭŭ şi nimicŭ maĭ multŭ. D-sa a observatŭ fórte bine, că se vede, că pe când evăngelistiĭ şi Maĭca Domnuluĭ pórtă stilulŭ tipicŭ alŭ picturilorŭ bisericescĭ, Domnitorulŭ e necontestatŭ făcutŭ după natură, cum o confirmă vioiciunea colorilorŭ şi impresiunea caracteristică a fisionomieĭ. Afară de acésta Stefanŭ e făcutŭ cu maĭ multă solicitudine şi cu mâna maĭ liberă de câtŭ toţĭ ceĭ-alţĭ sânţĭ; există în portretulŭ luĭ o incarnaţiune naturală.

În ceea-ce privesce diferinţa colorilorŭ roşu şi albastru, eŭ celŭ puţinŭ nu potŭ afla acea distincţiune mare despre care vorbesce D-lŭ *Hasdĕu*. În totŭ casulŭ distincţiunea e atâtŭ de mică, în câtŭ nu póte cine-va basa pe dênsa o întrégă teoriă despre artistĭ diferiţĭ, carĭ aŭ făcutŭ aceste portrete.

Dar' ca dovadă, că acelaşĭ penelŭ, care a făcutŭ pe evangeliştĭ a făcutŭ şi portretulŭ, voĭŭ cita modulŭ de a trata covórele asternute pe josŭ, tronulŭ Maiceĭ Domnuluĭ şi pupitrulŭ evangelistuluĭ Ioanŭ. D-lŭ *Hasdĕu* pune multŭ preţŭ pe portretulŭ muralŭ de la Bădăuţĭ. Eu-mĭ permitŭ de a-lŭ pune la carantină, precum punŭ şi pe celŭ de la sântulŭ Nicolae din Ĭaşĭ şi pe acelŭ de la mônastirea Putneĭ. Portretele murale trebue examinate cu mare atenţiune, căcĭ cele maĭ multe bisericĭ la noĭ aŭ fostŭ obiectulŭ unorŭ transformărĭ radicale în ornamentaţiunea şi pictura din lăuntru. Am puté însă dice, că amŭ dori să posedemŭ argumente tarĭ, că portretulŭ din tetravangelŭ e alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare. În acéstă privire orĭ-ce îndoĭélă s'ar precurma când amŭ afla unŭ portretŭ cu o inscripţiune certă. Dar' chiar cum staŭ astă-dĭ lucrurile, presumţiunea puternică e pentru şi nu în contra luĭ Stefanŭ celŭ Mare, totŭ astŭ-felŭ precum ar

fi când tetravangelulŭ nu ar maĭ avé altă notiță de câtŭ inscripțiunea dedicatóre. Acésta însă nu ne légă ca să stămŭ locului, să nu maĭ cercetămŭ și să nu împingemŭ maĭ departe investigațiunile nóstre. Opiniunea isolată a unuĭ eruditŭ ca D-lŭ *Hasdeŭ* ne îndatoresce din contra la cercetărĭ amĕrunte și imediate. Acéstă cerință se adreséză Academieĭ și mĕ conduce la alŭ doĭlea punctŭ ce-mĭ propusesemŭ să deslușescŭ.

Să observămŭ, dice D-lŭ *Sturdza,* că o simplă călĕtoriă fără scopŭ istoricŭ determinatŭ a produsŭ importanta descoperire a venerabiluluĭ nostru colegŭ, a P. S. S. Părinteluĭ *Melchisedecŭ.*

Punŭ întrebarea : ce tesaure nu s'arŭ puté descoperi în câmpulŭ istorieĭ nóstre naționale, când ne-amŭ pune pe cercetărĭ serióse, continue, întinse peste totŭ loculŭ și alimentate prin publicațiunea investigațiunilorŭ făcute. Acéstă descoperire a adusŭ ca fructe ale eĭ cunoscința maĭ de aprópe cu tetravangelulŭ de la Ĭașĭ, discuțiunea în sînulŭ Academieĭ. Suntŭ însă aceste destule? căcĭ vedețĭ, ce se maĭ întêmplă. Descoperirile făcute de D-lŭ *Hasdeŭ* la Monacŭ și Viena a douĕ tetravangele de la Stefanŭ celŭ Mare, zacŭ necunoscute de noĭ în museulŭ naționalŭ și de abĭa acum facemŭ cunoscință cu ele. Avemŭ păstrate din timpurile glorieĭ străbune multe tetravangele, 3 de la Alexandru celŭ Bunŭ, la Putna, la mônastirea Némțuluĭ și la Oxford; 5 de la Stefanŭ-Vodă, la Homorŭ 1473 celŭ maĭ vechiŭ, la Monacŭ 1494, la Némțu 1495, la Bistrița (Ĭașĭ) 1502, la Viena 1502. D-lŭ Tocilescu ne spune și de 2 tetravangele din acelașĭ timpŭ, carĭ se află la Moscva. Ĭată vre-o dece tetravangeliĭ, tóte puținŭ cunoscute, neprelucrate, și despre a cărorŭ valóre literară, artistică și istorică nu avemŭ de câtŭ ideĭ rudimentare. Întrebŭ acum : este ertatŭ să maĭ stămŭ cu toțiĭ cu mânele încrucișate, cu inima și simțirea rece, ca dinaintea unorŭ obiecte de puțină importanță și străine cu totulŭ nouă? De sigurŭ că nu. Trebue dar' să eșimŭ din acéstă stare de pasivitate și de indolență, căcĭ ceea ce amŭ câștigatŭ pe terenulŭ politicŭ nu se va puté manține de câtŭ lucrândŭ și producêndŭ pe terenulŭ sciințelorŭ. De vomŭ urma pe altă cale, vomŭ merge de sigurŭ înapoĭ și vomŭ perde ceea ce amŭ câștigatŭ până

acumŭ prin munca laboriósă a multorŭ generaţiunĭ, de carĭ trebue şi noĭ să ne facemŭ demnĭ. Şi pe terenulŭ sciinţificŭ este multŭ de făcutŭ, pentru a nu dice totulŭ. Nu uitaţĭ că Academia de abia în anulŭ acesta a fostŭ pusă în putinţă prin o donaţiune, a dispune în modŭ regulatŭ de o sumă anuală de 900 leĭ pentru achisiţiunĭ privitóre la istoria saŭ la literatura românéscă. Ce suntŭ însă 900 leĭ în faţă cu necesităţile ce se impunŭ? Dar' pentru investigaţiunĭ şi publicaţiunĭ istorice sciinţifice, ce are Academia? Durere, a dice: nimica. Lipsa de fondurĭ trage după sine lipsa de muncă, şi óre nu e cine-va cuprinsŭ de durere şi ruşine când te găsescĭ în neputinţă de a interesa pe străinătatea luminată şi învĕţată, la patria nóstră? Nu ar fi unŭ lucru neiertatŭ când Tetravangelulŭ dela Homorŭ s'ar publica de străinĭ? şi în starea de astădĭ lucrulŭ e cu putinţă. Maĭ vedemŭ, că chiar monumente istorice disparŭ din ţéră şi devinŭ proprietatea străinilorŭ. Nu s'a aflatŭ unŭ documentŭ minunatŭ dela Alexandru celŭ Bunŭ la Wiesbaden, la unŭ anticarŭ, de unde prin buna-voinţa uneĭ dame române a venitŭ în Academiă? Nu este galbenulŭ luĭ Despotŭ la Pesta? Nu aŭ dispărutŭ din ţéră multe şi preţióse manuscripte, carĭ precum Cronica luĭ Moxa, eraŭ până maĭ alaltăierĭ ale nóstre? E dar' o cerinţă absolută:

1. A se face investigaţiunĭ maĭ lăţite asupra tetravangelelorŭ nóstre cele vechĭ.

2. A se pregăti o publicaţiune demnă de aceste monumente străbune.

Acésta este cererea minimală ce se adreséză nouă şi prin noĭ guvernuluĭ. Guvernulŭ a luatŭ averile mônăstirescĭ şi bine a făcutŭ. Eraŭ timpurĭ grele şi nevoĭ marĭ ale ţĕreĭ: Pentru dênsele se făcuse acele donaţiunĭ. Noriĭ s'aŭ maĭ subţiatŭ acum, cerulŭ e maĭ rĕcoritŭ, şi trebue ca măcar o părticică din acea avere, destinată cultureĭ naţionale, să fiă redată acesteia, pentru ca să fiă putinciósă să vieze, să se desvolte. Şi statulŭ póte să facă acéstă cheltuélă, căcĭ laudă Domnuluĭ, amŭ ajunsŭ într'o stare financiară unde 100.000 şi 200.000 leĭ pe anŭ se potŭ da pentru scopurĭ de cultură naţională, fără ca echilibrulŭ budgetarŭ să fiă sdruncinatŭ. Firesce că acesteĭ liberali-

tățĭ a statuluĭ stă în préjmă datoria nóstră de a bine întrebuința baniĭ ce s'arŭ da, ca să reésă celŭ maĭ mare folosŭ posibilŭ pentru națiune. Starea de astădĭ este miserabilă. Amŭ ajunsŭ a dori ca D-niĭ *Ghica*, *Aurelianŭ*, *Maiorescu*, *Hasdeŭ* și noĭ toțĭ să nu maĭ scriemŭ și să nu maĭ citimŭ memoriĭ, pentru că nu avemŭ fondurĭ de unde să plătimŭ tipărirea lorŭ. Guvernulŭ, Academia posedŭ documente și obiecte importante, carĭ staŭ închise, necunoscute, nestudiate, expuse perderiĭ, stricăcĭuniĭ, distrugeriĭ. Ce lucru maĭ ușorŭ este, ca edificiulŭ în care stămŭ acumŭ, saŭ archiva statuluĭ să fiă prada foculuĭ? Ce tesaure nu s'arŭ perde? și ce valóre? Când le-amŭ vinde ele arŭ produce milióne și arŭ valora maĭ multŭ de câtŭ câte-va sute de miĭ de leĭ, întrebuințate anualŭ saŭ pentru a le adăposti saŭ pentru a le face cunoscute. Afară de acésta trebue să punemŭ pe ómeniĭ noștriĭ învĕțațĭ în putință de a lucra, de a publica și de a nu muri de fóme. Trebue, ca tinerimea nóstră să fiă pusă în putință a îmbrăcișa cariera sciințifică, și a nu se deda tótă lumea la o lucrare, avêndŭ de scopŭ a aduna ĭute o avere, Dumnedeŭ scie cum, și a o cheltui și maĭ ĭute, fără a produce nimicŭ seriosŭ, fără a-șĭ fi făcutŭ datoria către națiune și statŭ. Facŭ dar' apelŭ căldurosŭ colegului nostru, D-luĭ Ministru alŭ cultelorŭ și instrucțiuniĭ publice, ca să facă astă-dĭ ceea ce nu s'a făcutŭ, ceea ce nu s'a pututŭ face până acum : să creeze fondurĭ pentru institutele de cultură națională și pentru înaintarea lorŭ. Fiă, ca acestŭ Tetravangelŭ de la Homorŭ, să fiă ca vocea ilustrilorŭ Domnĭ aĭ trecutuluĭ, carĭ ne strigă : Treziți-vĕ, lucrațĭ și voĭ precum aŭ lucratŭ cetățeniĭ din timpurile strămoșescĭ.

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ*. Ce decidemŭ acum?

D-lŭ Președinte *Sturdza*. Așteptămŭ să decidă guvernulŭ. Când nu avemŭ fondurĭ nicĭ de a face investigațiunĭ, nicĭ de a publica, când nu avemŭ nicĭ chiarŭ 200—300 leĭ disponibilĭ, ca să putemŭ aduce acestŭ sântŭ tetravanghelŭ de la Homorŭ, este o datoriă mare a guvernuluĭ să ne pună în posițiune, ca să putemŭ lucra; altu-felŭ să închidemŭ documentele și prețiósele nóstre colecțiunĭ, să le punemŭ sub dece cheĭ, să trămitemŭ evangelia de la Homorŭ înapoĭ, și să dormimŭ somnulŭ de vecĭ. Nu vĕdŭ posibilitate să facemŭ

altŭ-felŭ. Eŭ credŭ că guvernulŭ și Camerile în fața acesteĭ grave și dureróse situațiunĭ, care aruncă o umbră tristă asupra țěreĭ întregĭ. vorŭ face câtŭ maĭ răpede, ca să delăture pedicile. ce staŭ înaintea desvoltăriĭ nóstre naționale.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *V. A Urechiă*. În câtŭ depinde de mine ca Ministru voĭŭ lucra în sensulŭ cuvintelorŭ onor. D-nu *Sturdza*. Domnia-vóstră scițĭ însă, că eŭ nu lucru singurŭ. că trebue să mě adresezŭ la Consiliu de miniștrĭ, la Senatŭ... parlamentŭ. Numaĭ ajutatŭ de D-vóstră de toțĭ, voĭŭ cerca să-mĭ facŭ datoria.

D-lŭ *Negruzzi*. Așĭ voi să întrebŭ pe D-lŭ *Hasdeŭ*, dacă din întêmplare portretulŭ de la Bădăuțĭ nu ar fi descoperitŭ și ar fi cunoscute numaĭ cele de la Homorŭ, Ĭașĭ și Putna, așa că atuncĭ D-sa nu ar maĭ fi avutŭ nicĭ o obiecțiune în contra acestuĭ portretŭ, ar fi ḑisŭ și D-luĭ, că este alŭ luĭ Stefanŭ? Dar' mě întorcŭ la comisiunea statueĭ. D-vóstră cunóscețĭ cu toțiĭ grava situațiune în care se află astă-ḑĭ acestŭ comitetŭ, și elŭ vě rógă să dațĭ o soluțiune acesteĭ cestiunĭ. pentru ca să aibă unŭ temeĭŭ în ce privesce figura erouluĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ*. S'a obiectatŭ, că eŭ așĭ fi fostŭ neconsecuentŭ fiindŭ-că am admisŭ ca valabilŭ portretulŭ muralŭ de la Bădăuțĭ și am contestatŭ valórea portretuluĭ din biserica de la Ĭașĭ. Eŭ nu contestŭ în generalŭ valórea portretelorŭ murale, am combătutŭ autenticitatea portretuluĭ de la Ĭașĭ, fiindŭ-că acolo există unŭ anacronismŭ. La Bădăuțĭ vědŭ patru portrete, carĭ tóte sunt pe deplinŭ conforme cu datele istorice și nicĭ nu potŭ bănui, că nu arŭ fi contimporane. Așa dar' în casulŭ de față nu Stefanŭ este partea positivă. ci din contră elŭ este partea negativă, fiindŭ-că Stefanŭ de la Bădăuțĭ nu póte fi combătutŭ; și astŭ-felŭ eŭ credŭ în portretulŭ luĭ Stefanŭ unde dênsulŭ este înfățișatŭ cu barbă. și am convicțiunea. că acesta se va și verifica.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 11 DECEMBRE 1881.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Sturdza* a fostŭ de curêndŭ la Iașĭ, a visitatŭ biserica St. Nicolae și s'a convinsŭ, că portretele murale sunt de o dată posterióră luĭ Stefanŭ celŭ Mare. Acésta o probéză forma literelorŭ din inscripțiunile portretelorŭ. Apoĭ pe lângă portretele luĭ Bogdanŭ, ale luĭ Stefanŭ și alŭ Eudoxieĭ, maĭ suntŭ și alte portrete precum alŭ Anastasieĭ, dómna luĭ Duca-Vodă. E posibilŭ, că atuncĭ când se va rădica cafasulŭ se va descoperi și portretulŭ luĭ Duca saŭ alŭ luĭ Dabija-Vodă. După unŭ alŭ doĭlea cafasŭ maĭ este și portretulŭ luĭ Antonie Rosetŭ cu Dómna și treĭ feciorĭ. În altarulŭ din drépta este mormentulŭ luĭ Antonie Rosetŭ. Tóte aceste portrete posterióre și maĭ alesŭ inscripțiunea grecéscă de lângă portretulŭ luĭ Stefanŭ Vodă, probéză, că avemŭ a face cu portrete posterióre.

D-lŭ *Urechiă* arată, că după dorința Academieĭ, Ministrulŭ de culte a trimisŭ pictoruluĭ Bucevschi parale de drumŭ ca se vină între 20 și 23 Decembre la Iașĭ, să se pună la disposițiunea Academieĭ împreună cu architectulŭ ministeruluĭ, pentru ridicarea cafaselorŭ și luarea celorŭ-al-alte disposițiunĭ relative la portretele murale.

D-lŭ *Sturdza.* Țéra a voitŭ să facă statua luĭ Stefanŭ celŭ Mare, dar' după ce portretŭ? Trebuia să se facă prealabile investigațiunĭ la mônăstirĭ, ca să se afle adevĕratulŭ portretŭ. În locŭ de a se face acésta, ni se dă unŭ chipŭ alŭ fantasieĭ. Lipsa de o pășire critică în privirea cestiunilorŭ istorice este învederată la noĭ. Dacă astă-dĭ s'ar dovedi definitivŭ, că portretulŭ tetravangeluluĭ de la Homorŭ este în adevĕrŭ alŭ luĭ Stefanŭ, ce va fi cu statua? D-lŭ *Sturdza* crede dar', că a sositŭ timpulŭ ca și guvernulŭ și Academia să dé o direcțiune solidă întrebărilorŭ istorice.

D-lŭ *Urechiă* arată, că guvernulŭ este fórte bine dispusŭ în sen-

sulŭ cererilorŭ D-luĭ *Sturdza*. În budgetulŭ pe 1882 s'a înscrisŭ o sumă pentru cercetările archeologice ale Academieĭ.

D-lŭ *Sturdza* maĭ are o comunicaţiune de făcutŭ. La Viena în Ambrasersamlung s'a găsitŭ unŭ portretŭ alŭ luĭ Vladŭ-Ţepeşŭ, cu ocasiunea transmiteriĭ colecţiuniĭ în noulŭ museŭ. Portretulŭ este cam de 12 c. m. şi este după cum se ḑice, de la 1594. Custodele museuluĭ şi profesorulŭ Carabaceck dorescŭ a avé relaţiunĭ despre acestŭ portretŭ. Cum l'a vědutŭ, D-lŭ *Sturdza*, în decalculŭ, ce presintă Academieĭ, a recunoscutŭ portretulŭ luĭ Ţepeşŭ din cartea luĭ Engel. D-sa a rugatŭ pe D. Carabaceck să permită decopiarea de către unŭ pictorŭ a acestuĭ portretŭ, care pare a fi în uleĭŭ. Data de 1594 nu se pare exactă, maĭ corespunḑĕtóre ar fi cea de 1490 când Ţepeşŭ a fostŭ la Buda. D-lŭ *Sturdza* arată şi de astă-dată necesitatea pentru Academiă de a avé fondurĭ pentru urmărirea studielorŭ istorice.

D-lŭ *Hasdeŭ* a vědutŭ o propunere dată în cameră de D-lŭ *Chiţu* pentru construcţiunea maĭ multorŭ edificiĭ, între carĭ şi alŭ biblioteceĭ, alŭ museelorŭ şi alŭ archiveĭ. D. Ministru de culte Urechiă a fostŭ luatŭ mĕsurĭ pentru facerea planurilorŭ unorŭ asemenea edificiĭ. D-lŭ *Hasdeŭ* întrébă : lucrarea D-luĭ *Chiţu* nu contraḑice pe a D-luĭ Ministru?

D-lŭ *Urechiă* de şi acéstă întrebare nu este tocmaĭ de resortulŭ Academieĭ, dă explicaţiunĭ din carĭ D-lŭ *Hasdeŭ* să lămuresce, că lucrarea întreprinsă de ministru de culte nu este de locŭ împedecată de propunerea deputatuluĭ *Chiţu*, propunere dată în necunoscinţă de legea generală deja votată pentru diferite edificiĭ ale Statuluĭ.

D-lŭ *Sturdza* pentru archivă ar recomanda planulŭ archivelorŭ de la Fulda.

D-lŭ *Bacaloglu* arată că unele jurnale ḑicŭ cum-că Academia a admisŭ portretulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare cu barbă, ĭar' nu după cum este în evangeliarulŭ de la Homorŭ.

D-lŭ *Urechiă*. Ceea ce publică gazetele particulare nu privesce pe Academiă. Noĭ nu amŭ datŭ votŭ în cestiune şi nicĭ sciŭ până la ce punctŭ amŭ puté să-lŭ dămŭ, căcĭ dacă mâne unŭ altŭ portretŭ găsitŭ din noŭ ar resturna autenticitatea celuĭ de la Homorŭ, cum ar rĕmâné votulŭ nostru? Monitorulŭ va publica neîntârḑiatŭ

procesele-verbale ale ședințelorŭ importante, în carĭ s'a desbătutŭ cestiunea evangeliaruluĭ din Homorŭ, și publiculŭ va redresa așa erorile străcurate prin jurnale.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 18 DECEMBRE 1881.

Sub Președința D-luĭ *P. S. Aurelianu.*

Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Hasdeŭ* citesce o scrisóre particulară către D-luĭ de la D-lŭ *Marianŭ* din Cernăuțĭ relativă la portretulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, D-lŭ *Hasdeŭ* arată, că tóte portretele, de la Bădăuțĭ, Voronețŭ, St. Ilie, suntŭ cu barbă, cum se vede în copia, ce prin D-luĭ s'a făcutŭ pentru Museulŭ Statuluĭ după portretulŭ de la Bădăuțĭ.

D-lŭ *Sturdza* esprimă dorința, ca Academia să termine lucrarea cu evangeliarulŭ de la Homorŭ, căcĭ s'aŭ terminatŭ cele 4 săptĕmânĭ, pentru câtŭ ni s'a împrumutatŭ. Guvernulŭ să grăbéscă a da mijlóce pentru publicarea lucrărĭ.

D-lŭ *Urechiă*. Determinarea adevĕratuluĭ portretŭ alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare interesézá lucrarea de restaurațiune a portretelorŭ de la S-tulŭ Nicolae și de pe la alte mônăstirĭ zidite de Stefanŭ celŭ Mare. Ministerulŭ de culte are fondŭ, din care să facă restaurațiunea și decĭ și studiele pregătitóre pentru acésta. Să bine-voéscă dar' D-lŭ *Sturdza* a se însărcina cu priveghiarea fotografiărĭ și facsimiliărĭ evangeliaruluĭ de la Homorŭ. Nu credŭ ca acéstă lucrare să coste prea multŭ.

D-lŭ *Sturdza* primesce însărcinarea. D-luĭ anunță, că s'a maĭ aflatŭ unŭ portretŭ de Domnŭ românŭ la castelulŭ Ambras în Tirolŭ și aștéptă asupra acestuĭa o notiță, pe care o va comunica Academieĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* arată, că maĭ există unŭ portretŭ alŭ luĭ Aronŭ Vodă de la 1550. Acesta se află în museulŭ de la Buda-Pesta. În colecțiunea Seceni este unŭ evangeliarŭ ca și acelŭ de la Homorŭ. D-lŭ *Hasdeŭ*

propune a se scrie D-luĭ Romanŭ, ca să facă o copiă după acestŭ evangeliarŭ.

Se primesce propunerea.

Se citesce adresa Ministeruluĭ Instrucțiuniĭ publice No. 18054, prin care pune la disposițiunea Academieĭ cólele tipărite de Ministerŭ cu ḑece anĭ în urmă, din manuscrisulŭ luĭ Udriste Năsturelŭ asupra vieţeĭ luĭ Varlamŭ și Iosafŭ.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 8 IANUARIŬ 1882.

Sub Președința D-luĭ *P. S. Aurelianu.*

Secretarŭ : D-lŭ *V. Maniu.*

D-lŭ Secretarŭ comunică, că afară de opulŭ d-luĭ I. Stefanelli se aŭ presentatŭ la concursurile Academieĭ încă următórele cărțĭ : D-lŭ Stefanŭ Popŭ, profesorŭ în Blajŭ înaintéză 12 esemplare din cartea sa intitulată «Economia rurală» pentru a se avé în vedere la decernerea premiuluĭ Năsturelŭ-Hĕrescu de 4000 leĭ.

D-lŭ Ionŭ Popescu, din Sibiu, trimite asemenea pentru premiĭ 12 esemplare din scrierea sa : «Psichologia empirică saŭ sciința despre sufletŭ».

D-lŭ P. Ispirescu cere a fi admisŭ la concursulŭ premiuluĭ Năsturelŭ, depunêndŭ 12 esemplare din «Basmele românescĭ».

D-lŭ Ionŭ Slavicĭ înaintéză scrierea d-sale «Novele din poporŭ» în 12 esemplare totŭ pentru a se avé în vedere la decernerea premielorŭ.

D-lŭ N. Cucu depune pentru premiulŭ Lazarŭ saŭ Năsturelŭ-Herescu 12 esemplare din cartea d-sale «Petroleulŭ, derivatele și aplicațiunile luĭ».

O adresă anonimă și unŭ plicŭ cu motto : «Ce pĕcatŭ este să robescĭ pe frate-tĕŭ. Nic. Costinŭ», — prin care se presintă unŭ manuscriptŭ pentru disertațiunea pusă la concursŭ «Ţĕranulŭ Românŭ».

Tóte petițiunile acestea fiindŭ întrate în termenulŭ regulamentarŭ, se vorŭ înainta la comisiunile pentru premiĭ.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 22 IANUARIŬ 1882.

Sub Președința D-luĭ *D. Sturdza.*

Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ secretarŭ-generalŭ *Urechiă* comunică scirea, că d-lŭ P. Ispirescu în numele d-luĭ *V. Alecsandri* a depusŭ pentru biblioteca Academieĭ manuscriptulŭ intitulatŭ : «Пілде, повъцѹірі і кѹвінте адевърате ші повеції адѹнате дъ Ворнікѹл Іордаке Голескѹл. фіїѹл ръпосатѹлѹї Банѹл Радѹл Голескѹл. (2⁰ pag. 854).

Se primesce cu mulțumire.

ȘEDINȚA EXTRA-ORDINARĂ DIN 24 IANUARIŬ 1882.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*

Secretarŭ generalŭ D-lŭ *V. A. Urechia.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *Urechiă* presintă Academieĭ pe D-lŭ Bucewschi, artistŭ-pictorŭ, carele a bine-voitŭ a aduce Academieĭ copiele de portrete de Domnĭ, făcute în Bucovina și Ĭașĭ, și propriĭ de a servi Academieĭ la desbaterile sale asupra portretuluĭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare.

D-lŭ *Bucewschi*, la invitarea Academieĭ, bine-voesce a da următórele informațiunĭ :

Portretele luĭ Stefanŭ Vodă, de la Voronețŭ, de la St. Ilie, de la Parhauțĭ și de la Sucéva, suntŭ tóte fără barbă. D-lŭ Bucewschi presintă portretele copiate la Voronețŭ. Unulŭ singurŭ are puțină barbă, de și abĭa însemnată. Că este totŭ alŭ luĭ Stefanŭ probéză inscripțiunile bisericeĭ. D-lŭ Bucewschi arată Academieĭ portretele copiate la St. Nicolae din Ĭașĭ. Aceste portrete D-luĭ le crede făcute în timpulŭ luĭ Duca-Vodă, pe când celŭ de la Voronețŭ este celŭ maĭ vechiŭ portretŭ alŭ luĭ Stefanŭ Vodă. Portretulŭ de la St. Dumitru

din Suceava, are inscripiune din timpulŭ luĭ Petru Rareşŭ. La Voroneţŭ există unŭ pridvorŭ adausŭ de mitropolitulŭ Grigorie. Aci în acestŭ pridvorŭ esistă portretulŭ acestuĭ vechiŭ mitropolitŭ şi D-lŭ Bucewschi a adusŭ o copiă fórte frumósă, care o depune la examinarea Academieĭ. D-lŭ Bucewschy a maĭ adusŭ şi o copiă de pe portretulŭ luĭ Petru Rareşŭ, din Homorŭ. Deci tesa D-luĭ Hasdĕu, că pe evangeliarulŭ de la Homorŭ nu este portretulŭ luĭ Stefanŭ Vodă, ci alŭ luĭ Petru Rareşŭ, nu maĭ se póte susţiné, neasemĕnândŭ portretulŭ din evangeliarŭ cu celŭ adevĕratŭ alŭ luĭ Petru Rareşŭ de la Homorŭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă.* Din portretele de la St. Nicolae din Ĭaşĭ, se vede, că acela pe care onor. D-lŭ *N. Ionescu* -lŭ luase dreptŭ portretulŭ luĭ Stefanŭ Vodă, este alŭ luĭ Bogdanŭ, şi că celŭ *spânatecŭ* de la drépta luĭ Bogdanŭ este Stefanŭ Vodă. Numele de Stefanŭ însă a dispărutŭ din causă, că s'a făcutŭ o uşă, care nu era pe planulŭ vechiŭ alŭ bisericeĭ.

D-lŭ *Tocilescu* supune Academieĭ patrafirulŭ aflatŭ în musĕŭ şi adusŭ aci acum 5 anĭ dela Dobrovĕţŭ. Asemenea depune la privirea Academieĭ şi unŭ epitafŭ de la aceeaşĭ mônăstire. A datŭ de elŭ cu ocasiunea fotografiăreĭ unorŭ odăjdiĭ pentru d-lŭ Lecomte, architectulŭ restauratorŭ alŭ curţiĭ de Argeşŭ. Pe patrafirŭ este portretulŭ cusutŭ alŭ luĭ Ştefanŭ Vodă şi alŭ Dómneĭ Maria. Acesta sémănă multŭ cu celŭ din evangeliarulŭ dela Homorŭ. Este fără barbă, blondŭ, cu faţa bucălată. Portretele murale rĕmânŭ în critica Academieĭ pe alŭ doĭlea planŭ : ele aŭ putută fi restaurate şi decĭ schimbate; nu aşa cu cele cusute pe odăjdiĭ din chiar timpulŭ luĭ Stefanŭ Vodă. Cerceteze-se modulŭ cum suntŭ brodate tóte odăjdiele acestea şi fiăcine se va convinge de sincronicitatea lorŭ, şi de valórea lorŭ ca documente istorice.

D-lŭ *Urechiă.* Mereŭ s'a obiectatŭ aducêndu-se înainte portretulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare dela Bădăuţĭ. D-lŭ *Hasdeŭ* a argumentatŭ cu elŭ. D-lŭ Bucewschi nu póte a ne da informaţiunĭ despre acestŭ portretŭ, după care d-lŭ *Hasdeŭ* a şi dăruitŭ o copiă museuluĭ nostru?

D-lŭ *Bucewschi* dice că însuşĭ a făcutŭ copia d-luĭ *Hasdeŭ*, însărcinatŭ de d-lŭ Hurmuzachi din Cernăuţĭ. Pe atuncĭ eramŭ fórte tênĕrŭ. Maĭ

apoĭ amŭ mersŭ la Bădăuțĭ ĭarășĭ și voindŭ să mĕ încredințezŭ daca portretulŭ ḑisŭ alŭ luĭ Stefanŭ era o pictură vechiă, amŭ aflatŭ că a fostŭ zugrăvitŭ de unŭ bĭetŭ zugravŭ, care și aḑĭ trăesce dóră la Seretŭ. Acésta amŭ verificatŭ : ștergêndŭ o parte din pictura nouă am aflatŭ, că o fi fostŭ odinióră unŭ portretŭ alŭ luĭ Stefanŭ Vodă acolo. Dar nu maĭ rĕmăsese din elŭ de câtŭ o bucată de frunte și coróna. Zugravulŭ dela Seretŭ l'a închipuitŭ cum a creḑutŭ!

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* reamintesce cursulŭ desbaterilorŭ dela originea lorŭ și după ce face *status causæ* arată, că acum cestiunea a făcutŭ unŭ pasŭ decisivŭ. D-nialuĭ se felicită, că a făcutŭ oposițiune teseĭ susținute de Academiă pe temeĭulŭ evangeliaruluĭ de la Homorŭ. Ĭată acum avemŭ numeróse documente noĭ, ceea ce probéză adevĕrulŭ aceleĭ definițiunĭ a luĭ Carmen Sylva că «o critică bună este o bicĭuire care te face să te aruncĭ înainte». Dintre tóte aceste documente patrafirulŭ de la Dobrovĕțŭ este celŭ maĭ isbitorŭ. Cu elŭ lumina se face aḑĭ aprópe deplină. D-lŭ *Hasdeŭ* amintesce cele ḑise în ședința de la 28 Noembre. D-luĭ cerea să se aducă aerulŭ de la Putna; acesta nu s'a pututŭ avé, dar avemŭ ceva și maĭ de valóre în patrafirŭ. Lasŭ la o parte reproducerile D-luĭ Bucewschi; patrafirulŭ n'are din nenorocire dată, dar' maĭ multe împrejurărĭ concurgŭ să probeze că elŭ este de la Stefanŭ celŭ Mare : 1, Dobrovĕțulŭ e ziditŭ de Stefanŭ celŭ Mare; 2, iată totŭ de acolo unŭ epitafŭ cu data sigură de 1496, și carele se vede făcutŭ de aceleașĭ mânĭ carĭ aŭ făcutŭ patrafirulŭ; 3, dacă nu este Stefanŭ celŭ Mare, care Stefanŭ póte fi? Să fiă Stefănița Vodă fiulŭ luĭ Bogdanŭ? Și acesta avu o Maria de nevéstă, și cum patrafirulŭ n'are dată, s'ar puté bănui, că este de la elŭ. Însă cronicariĭ spunŭ, că Stefănița semăna întru tóte cu Stefanŭ-Vodă, unchiulŭ sĕŭ. Decĭ chiar de ar fi să ḑicemŭ, că pe patrafirŭ este portretulŭ luĭ Stefănițā-Vodă totŭ amŭ avé unŭ portretŭ indirectŭ, celŭ maĭ apropiatŭ alŭ luĭ Stefanŭ Vodă; 4, apoĭ Stefănița se urcă pe tronŭ la 18 anĭ *(Acta Tomiciana)*, și domnesce până la 27. Era decĭ omŭ fórte tênĕrŭ. Apoĭ pe patrafirŭ nu maĭ avemŭ unŭ omŭ numaĭ de acéstă vêrstă, decĭ nu este chipulŭ unuĭ bĕtrânŭ. Decĭ urméză, că pe patrafirŭ este portre-

tulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare. Comparându-lŭ cu celŭ din evangeliarŭ l'aflamŭ identicŭ. Deci și acolo e portretulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare.

D-lŭ *Hasdeŭ* maĭ arată că rĕmânŭ însă neînlăturate maĭ multe din argumentele aduse de D-luĭ despre evangeliarulŭ de la Homorŭ. D-luĭ totŭ crede, că portretulŭ e maĭ în urmă făcutŭ de câtŭ celelalte ilustrațiunĭ. Colorile suntŭ diferite. Apoĭ nu i s'a rĕspunsŭ de ce portretulŭ este la finea cărțiĭ și neterminatŭ la o parte? D-lŭ *Hasdeŭ* conchide, că portretulŭ din evangeliarŭ este, alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, dar' este esecutatŭ maĭ târḑiŭ, după dăruirea evangeliaruluĭ, de vre unŭ călugărŭ. D-lŭ *Hasdeŭ* termină ḑicêndŭ : «după cum până aci portretulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare era portretulŭ cu barbă, de asemenea de aci înainte, celŭ *fără barbă* rĕmâne portretulŭ luĭ, până la probă plausibilă contrariă. Mĕ unescŭ pe deplinŭ deci cu părerea, că Stefanŭ celŭ Mare este represintatŭ în evangeliarulŭ de la Homorŭ în concordanță cu patrafirulŭ de la Dobrovĕțŭ.

D-lŭ *N. Ionescu.* Onorurile ședințeĭ suntŭ ale D-luĭ *Hasdeŭ,* căcĭ cu imparțialitate, a recunoscutŭ față cu probele aduse temeĭnicia convicțiuniĭ nóstre. D-lŭ Bucewschi acum să fiă rugatŭ a ridica și cele maĭ micĭ bănuelĭ ale D-luĭ *Hasdeŭ,* relative la miniatura din evangeliarŭ. Spună-ne D-lŭ Bucewschi de este întemeĭată arătarea D-luĭ *Hasdeŭ* despre diferința de colorĭ în miniatura luĭ Stefanŭ Vodă și ale apostolilorŭ.

D-lŭ Bucewschi crede aceste ilustrațiunĭ din acelașĭ timpŭ, dar dacă evangeliarulŭ ar fi de față l'ar maĭ examina.

D-lŭ *Ionescu.* Loculŭ rĕmasŭ deșertŭ în miniatură este totŭ atâtŭ de mare, ca celŭ ocupatŭ de portretŭ. Era póte lăsatŭ pentru o nouă figură.

D-lŭ *Hasdeŭ* positivŭ.

D-lŭ *N. Ionescu.* Și marginea este neterminată. Tocmaĭ Stefanŭ celŭ Mare de la 1468—1473 este vĕduvŭ (evangeliarulŭ are inscripțiunea, că s'a făcutŭ la 1473). La 14 Septembre 1472, aduce pe Maria de Magopŭ de soțiă. La 1473 ĭa captivă pe soția luĭ Radu, pe Domnița Maria. În véra anuluĭ 1475 ḑice Urechiă, Stefanŭ a intratŭ cu alaĭŭ la Suceava. Nu putemŭ admite, că era destinatŭ acestŭ locŭ

liberŭ din miniatură pentru altŭ portretŭ de câtŭ alŭ Dómneĭ. Se vede, că pictorulŭ neputêndŭ pune pe Maria de Magopŭ repudiată, a lăsatŭ loculŭ liberŭ. Pe patrafirŭ figuréză *Maria*, decĭ patrafirulŭ este după 1473.

D-lŭ *Urechiă*. Óre nu putea să fiă lăsatŭ loculŭ liberŭ pentru o inscripţiune, cum vedemŭ în icóna luĭ Ognads dux Valachiae?

D-lŭ *Ionescu* susţine, că a trebuitŭ să fi fostŭ lăsatŭ pentru portretŭ.

D-lŭ *Stefănescu*. Evangeliarulŭ era o carte grea şi Stefanŭ de avea s'o ţiă singurŭ nu era să fiă zugrăvitŭ ţinênd'o de unŭ capĕtŭ — ceea ce era imposibilŭ. Se vede că de celŭ-al-altŭ colţŭ era să o ţină Dómna, după ce era să fiă zugrăvită în loculŭ rĕmasŭ liberŭ.

D-lŭ *Sturdza* recapituléză mersulŭ desbaterilorŭ. Portretulŭ de la Bădăuţĭ este înlăturatŭ cu desăvârşire din desbatere. Acelŭ portretŭ este o lucrare modernă, asemenea şi portretulŭ de la Putna. Acésta am ḑisŭ încă când am presintatŭ Academieĭ memoriulŭ meŭ despre portretele domnescĭ, adică pe când noĭ nu ne ocupamŭ de adevĕratulŭ portretŭ alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare. Alŭ 2-lea: portretulŭ, dela Ĭaşĭ, este dela Duca Vodă : ne-a probatŭ acésta d-lŭ Bucewschi.

D-lŭ *Bucewschy*. Şi letopisiţele probéză acésta.

D-lŭ *Sturdza*. Alŭ 3-lea constatămŭ asemĕnarea portretuluĭ din evangeliarŭ cu acelŭ de pe patrafirŭ şi aerulŭ dela Putna de pe copia d-luĭ Bucewschi. În tóte Stefanŭ are figura bucălată şi numaĭ cu mustéţă. Alŭ 4-lea, Portretulŭ dela Voronetŭ nu mi se pare a fi alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare. Póte să fi fostŭ alŭ luĭ Stefăniţă Vodă. Maĭ avemŭ unŭ portretŭ alŭ luĭ Petru Rareşŭ, care după felulŭ pictureĭ mi se pare din acelaşĭ timpŭ cu portretulŭ mitropolituluĭ Grigore dela Voroneţŭ, decĭ fórte vechiŭ; şi până la proba contrariă, e adevĕratulŭ portretŭ alŭ luĭ Petru Rareşŭ. Ĭată cum o descoperire aduce pe alta. Ce urméză de aci? Că trebue ca investigaţiunile să fiă multiple. D-lŭ *Sturdza* rógă dar' pe d-lŭ *Urechiă*, ca ministru, să aducă în cercetarea Academieĭ încă câte-va documente : tetravangelulŭ dela Slatina cu douĕ saŭ treĭ cărţĭ de rugăcĭunĭ ilustrate aflate totŭ acolo şi douĕ aere, carĭ aŭ inscripţiunĭ şi date încă necitite de nimenĭ.

D-lŭ *Sturdza* adauge, că d-lŭ Bucewschi plécă adĭ la Viena și decĭ nu se póte face nimica. dar' d-lŭ Bucewschi să ne revină curêndŭ, să ne dea sfatŭ cuĭ să dămŭ pentru decopiare esactă evangeliarulŭ dela Homorŭ și cu cine să pregătimŭ imprimarea opuluĭ. D-lŭ *Sturdza*, n'a mersŭ însușĭ la fotografŭ, că nu se pricepe să-ĭ explice tréba ce are a face. D-lŭ Bucewschi ar face lucrulŭ directŭ și fără fotografiă. D-lŭ *Sturdza* cere, ca pentru tipărirea acésta și a tuturorŭ tetravangelielorŭ nóstre să nu se dé guvernulŭ îndĕrĕtŭ, să acorde Academieĭ 50,000 leĭ. Totŭ ce s'a făcutŭ până adĭ este numaĭ pe cale indirectă. Să céră D-lŭ *Urechiă* fără sfiélă 100,000 leĭ dela colegiĭ sĕĭ, că este unŭ excedentŭ de 7,000,000. Să ridicămŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare pe lângă monumentulŭ dela Iașĭ, unŭ altŭ monumentŭ, reproducêndŭ tótă opera artistică a timpuluĭ sĕŭ. Cunóscemŭ pe Stefanŭ celŭ Mare ca rĕsboĭnicŭ; să-lŭ arĕtămŭ și Domnŭ protectorŭ alŭ arteĭ. Când vomŭ avé banĭ, vomŭ puté face investigațiunĭ pe la mônăstirĭ. D-lŭ Bucewschi a găsitŭ aerulŭ dela Putna în o bașcă; așa va fi și la noĭ. D-lŭ *Sturdza* cere, ca, cu ocasiunea mergeriĭ la Viena a d-luĭ Bucewschi să fiă însărcinatŭ a pregăti copia esactă pentru tipărirea după evangeliarulŭ dela Homorŭ și după celŭ-al-altŭ evangeliarŭ totŭ dela Stefanŭ celŭ Mare din biblioteca din Viena.

D-lŭ *V. A. Urechiă* revenindŭ la cestiunea portretuluĭ arată, că după D-luĭ, este mare asemĕnare între portretulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare de la St. Nicolae din Iașĭ, și celŭ de pe patrafirŭ. D-lŭ *Urechiă* crede, că înainte de zugrăvirea sântuluĭ Nicolae din Iașĭ de către Duca Vodă și Antonie Rosetŭ, a pututŭ esista deja zugrăvitŭ portretulŭ luĭ Stefanŭ Vodă, titorulŭ bisericeĭ. Acelŭ portretŭ a pututŭ fi restauratŭ în timpulŭ când cronicele ne spunŭ, că Duca Vodă a pusŭ să se zugrăvéscă biserica până la ferestre. Ne arată acésta cele două felurĭ de inscripțiunĭ unele maĭ vechĭ în limba slavă și altele maĭ nóue în limba grécă. E pĕcatŭ, că încă nu s'a descifratŭ inscripțiunea grécă, căcĭ ea póte ne-ar da dorita explicațiune.

D-lŭ *N. Ionescu*. Descoperirea de la St. Nicolae ne pune în fața maĭ multorŭ probleme generale în cercetările istorice : 1, când fură făcute portretele murale ale luĭ Stefanŭ fără barbă și când cele cu

barbă? Când portretulŭ, care sémĕnă unuĭ Christŭ a înlocuitŭ pe acelŭ de prima manieră? Socotŭ că pentru a rĕspunde la problemă ar trebui să întindemŭ cercetările nóstre la bisericile restaurate de Petru Rareșŭ, cari suntŭ 7 orĭ 8, după cum ḑicŭ cronicele. Rareșŭ pe unele le-a isprăvitŭ și pe altele numaĭ le-a restauratŭ. S'ar cădé să începemŭ cu mônastirea domnéscă a luĭ Petru Rareșŭ, cu Probota. La St. Nicolae maĭ esistă și alte portrete, precum alŭ Domniţeĭ Nastasia, alŭ luĭ Duca-Vodă și Antonie Rosetŭ. carele a zugrăvitŭ biserica. Se scie, că de la Duca-Vodă și până la Antonie Rosetŭ biserica St. Nicolae a statŭ închisă din causă, că unŭ muezinŭ a fostŭ cântatŭ din clopotniţă. Duca, care o restaurase maĭ ântâiŭ, șĭ-a pusŭ portretulŭ luĭ și ale familieĭ la drépta, adică, că-șĭ dă titlulŭ de titorŭ. Numaĭ după ce portrete anterióre se vorŭ fi zugrăvitŭ la stânga portretele Stefaniane? Luatu-s'a Duca-Vodă după tradiţiune? Nu sciŭ. La 1804 Veniaminŭ pune pe unŭ bălatŭ din casă să zugrăvéscă deosebitŭ pe pânză portretulŭ luĭ Stefanŭ-Vodă. Acéstă pânză există la Mitropolia din Ĭașĭ. Ce se maĭ vede încă? Că pe la începutulŭ secoluluĭ XIX, nu era altŭ tipŭ tradiţionalŭ alŭ luĭ Stefanŭ Vodă, de câtŭ celŭ cu pĕrŭ blondŭ, faţa bucălată și rasŭ la barbă, de la St. Nicolae. Apoĭ se face cafasulŭ. Fiindŭ că acesta avea să astupe portretele, se apucă la 1830 să scótă pe pânză, deosebitŭ, chipurile Stefaniane și ale familieĭ Duca. Acum vine încurcătura : pe pânza de la 1830 nu maĭ se reproduce chipulŭ luĭ cum era și cum-lŭ aflarămŭ pe murĭ, ci ca la Putna și pe pânză avemŭ și pe *Maria*. Construirea cafasuluĭ și în biserica adausă de Antonie Rosetŭ, a datŭ nascere și aci la o altă pânză cu familia luĭ Antonie Rosetŭ. Asemenea portrete murale suntŭ importante, pentru ele aŭ trebuitŭ Domniĭ să fiă posatŭ, căcĭ St. Nicolae era biserică catedrală și aveaŭ înlesnire de a posa fiindŭ biserica în capitală. Acum portretele Stefaniane suntŭ ele contimporane cu Stefanŭ orĭ în adevĕrŭ posterióre? Când vomŭ fi examinatŭ tóte portretele murale din bisericele restaurate de Petru Rareșŭ, de sigurŭ vomŭ da de rĕspunsŭ bunŭ. Nu este permisă însă ipotesa, până la proba contrariă, că dacă portretele Stefaniane dela St. Nicolae suntŭ posterióre Domnieĭ luĭ, ele aŭ pututŭ fi închi-

puite după evangeliare și după broderiĭ de pe veștminte. Altă observare, celŭ d'ântâiŭ portretŭ la stânga, la St. Nicolae, e alŭ luĭ Stefanŭ. Numele luĭ nu este, că a fostŭ stricatŭ pentru a se face ușa, a rĕmasŭ numaĭ «Velichi Samoderjeț». Ce atitudine va fi avutŭ mâna luĭ Stefanŭ? Bogdanŭ ține biserica, când noĭ scimŭ, că Stefanŭ a făcut'o. De ce Bogdanŭ titorŭ? Avea óre și Stefanŭ în mână biserica? În orĭ-ce casŭ, orĭ după care modelŭ va fi fostŭ făcutŭ portretulŭ muralŭ alŭ luĭ Stefanŭ Vodă dela St. Nicolae, acelŭ modelŭ tradiționalŭ ne face prețiósă și autentică icóna luĭ Stefanŭ din Ĭașĭ, și putemŭ considera acestŭ portretŭ ca din cele maĭ bune.

D-lŭ *Ionescu*, analiséză apoĭ maĭ de aprópe asemĕnările și neasemănările dintre aceste și acele din evangeliarŭ și de pe patrafirŭ și dela Voronețŭ. Cestiunea barbeĭ se reduce la acésta, că la bĕtrânețe zugraviĭ puneaŭ luĭ Stefanŭ ceva fulgĭ de barbă, dar' atâtŭ numaĭ ca să se védă că era spânŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* crede și D-nialuĭ, că zugraviĭ aŭ alteratŭ primulŭ tipŭ fără barbă și că treptatŭ Stefanŭ a devenitŭ cu barbă, sub penelulŭ necredinciosŭ alŭ acelorŭ zugravĭ. În pictură s'a procedatŭ ca în archeologiă, în eraldică, unde din 2 córne și unŭ capŭ de boŭ, cu timpulŭ ajunseră la adevĕrate ieroglife, la semne carĭ prin ele singure nu țĭ-ar spune nimicŭ. Copiatoriĭ aŭ redusŭ saŭ încărcatŭ portretulŭ, și din copiatorĭ în copiatorĭ Stefanŭ dela Putna nu a maĭ fostŭ adevĕratulŭ Stefanŭ.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 29 IANUARIŬ 1882.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ Ióan Petrica, advocatŭ în Turda, trămite Academieĭ unŭ memoriŭ cu titlulŭ : «Analisa cuvintelorŭ, critica și reformele ortografieĭ.» Se decide a se comunica secțiuniĭ literare.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* comunică Academieĭ depunerea discursuluĭ de recepţiune alŭ D-luĭ *Marianŭ*, despre «Cromatica poporuluĭ românŭ.» Academia decide, că d-lŭ *Hasdeŭ* va rĕspunde d-luĭ *Marianŭ* în proxima sesiune.

ŞEDINŢA ORDINARĂ DIN 5 FEBRUARIŬ 1882.

Sub Preşedinţa D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

P. S. S. Părintele *Melchisedecŭ* depune «Biografia P. S. S. Dionisie, Episcopulŭ de Buzĕŭ.»

D-lŭ *Gr. Stefănescu* face Academieĭ anexata comunicaţiune despre congresulŭ geologicŭ internaţionalŭ (Anexa D).

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* dă lectură părţiĭ I, a memoriuluĭ D-sale, despre manuscriptulŭ evangeliaruluĭ românŭ, din British-Museum dela 1574.

D-lŭ *V. A. Urechiă* citesce o parte din darea sa de sémă despre cronica inedită şi anonimă cu titlulŭ : «Istoria jăfuitorilorŭ ţĕreĭ românescĭ.»

ANEXA D.

COMUNICAŢIUNEA D-LUĬ GR. ŞTEFĂNESCU

DESPRE DECISIUNILE CONGRESULUĬ GEOLOGICŬ INTERNAŢIONALŬ ŢINUTŬ LA BOLONIA IN A. 1881.

Domnilorŭ Colegĭ,

Vĕ este cunoscutŭ, că în calitate de membru alŭ *Congresuluĭ geologicŭ internaţionalŭ* şi ca membru delegatŭ de primulŭ Congresŭ ţinutŭ la Paris, în *Comisiunea internaţională pentru unificarea nomenclaturiĭ geolo-*

gice, a trebuitŭ să mergŭ ca să ĭaŭ parte și la celŭ de alŭ 2-a Congresŭ internaționalŭ, care s'a ținutŭ în Septembre trecutŭ, la Bolonia.

În sesiunea generală voĭŭ avé onórea să daŭ séma Academieĭ de cestiunile discutate și de hotărîrile luate în acestŭ Congresŭ, astădĭ nu facŭ de câtŭ să vĕ punŭ în vedere, că pe lângă cele-al-alte decisiunĭ luate în Bolonia, a fostŭ și aceea de a se face,—cestiunea unificăriĭ coloriatuluĭ și figuratuluĭ părțilorŭ geologice, fiindŭ cu desăvîrșire deslegată de acestŭ Congresŭ,—de a se face dicŭ, sub auspiciele Congresuluĭ o a 2-a edițiune a charteĭ geologice a Europeĭ, care să fiă conformă cu nóuele cercetărĭ făcute în timpiĭ din urmă, edițiune, care dacă nu mĕ înșelŭ, este prima lucrare sciințifică, care se face nu de unŭ individŭ saŭ de o societate sciințifică națională, ci de unŭ Congresŭ internaționalŭ, și la care trebue să participe materialicescc și sciințificescc tóte statele.

Acéstă chartă s'a hotărîtŭ a se face de unŭ comitetŭ internaționalŭ restrînsŭ și sub direcțiunea învețațilorŭ geologĭ prusianĭ, DD. *Beyrich Hauchecorne*, și acésta, fiindŭ-că într'o asemenea lucrare avea absolută necesitate de o direcțiune de esecutare unică, și fiindŭ-că s'a găsitŭ că Berlinulŭ era orașulŭ care dispunea de maĭ întinse miljóce pentru esecutarea de charte.

Colegulŭ D-vóstre, ca unulŭ din Vice-președențĭ în Biuroulŭ acestuĭ Congresŭ, ale căruĭ puterĭ, după organisarea sa, se continuă până la viitorulŭ Congresŭ, care se va ține în 1884, și ca membru alŭ Comisiuniĭ geologice internaționale a priimitŭ sunt acum patru, cincĭ dile de la direcțiunea din Berlinŭ dóuĕ circulărĭ și unŭ memoriŭ relativŭ la mĕsurile, ce s'a luatŭ de direcțiunea chărțeĭ geologice pentru a se puté ajunge la confecționarea eĭ, prin concursulŭ tutorŭ statelorŭ și tuturorŭ învĕțațilorŭ din Europa. Mĕ simtŭ dară datorŭ să vĕ aducŭ la cunoscință acéstă cestiune, și pentru acésta, să-mĭ permitețĭ să vĕ daŭ citire acestorŭ circulărĭ :

Berlinŭ, Ianuariŭ 1882

Planulŭ execuțiuniĭ charteĭ geologice a Europeĭ, care s'a hotărîtŭ de congresulŭ geologicŭ internaționalŭ din Bolonia în ședința de la 30 Septembre 1881,

a fostŭ fixatŭ în modulŭ descrisŭ maĭ la vale, în urma unuĭ examenŭ rigurosŭ, cu privire la scopulŭ charteĭ şi mijlóce disponibile şi în conformitate cu discuţiunile şi decisiunile comisiuniĭ speciale luate în şedinţele sale dela 27, 28, 29 şi 30 Septembre.

Charta geologică va cuprinde întrégă Europa până la cósta de rĕsăritŭ a Uralilorŭ şi conţinêndŭ totŭ basinulŭ Mediteraneĭ.

Meridianulŭ mijlociŭ (verticalŭ) va fi de 13° la rĕsăritŭ de Paris, care corespunde cu o disposiţiune simetrică relativă la conţinutulŭ charteĭ.

Scara charteĭ va fi de 1 ; 1,500,000 Şi fiind-că după acéstă scară, charta va ocupa o suprafaţă de 372 cm. de lărgime şi 336 cm. de înălţime, este indispensabilŭ a se divisa în secţiunĭ.

Pentru alegerea uneĭ divisiunĭ convenabile, este esenţialŭ ca secţiunile şi atlasulŭ, ce le va cuprinde, să fiă de unŭ formatŭ comodŭ, şi liniele de intersecţiune să fiă dispuse astŭ-felŭ, ca să fiă uşorŭ de a forma charte speciale ale ţĕrilorŭ marĭ din Europa, combinându-se unŭ numĕrŭ restrînsŭ de secţiunĭ. Pe lângă acésta trebue a ţine sémă de anumite puncte de vedere practice, în ce privesce execuţiunea tipografică a charteĭ.

Divisiunea în 49 secţiunĭ (7×7), de 53 cm. lărgime şi 48 cm. înălţime, corespunde maĭ bine acestorŭ puncte de vedere. Cu acéstă divisiune se vorŭ forma charte speciale fórte limitate, compunêndu-se din 4 foĭ pentru Englitera, Francia, Spania cu Portugalia, Germania şi Italia, de 6 foĭ pentru Austro-Ungaria şi Scandinavia, şi de 20 foĭ pentru Rusia.

În ce privesce conţinutulŭ charteĭ, în primulŭ locŭ ea este destinată a presinta unŭ tabloŭ destulŭ de clarŭ despre configuraţiunea geologică a Europeĭ Cu privire la acestŭ scopŭ, orografia nu póte fi representată, fiindŭ că ar împedeca claritatea figuraţiuniĭ geologice. Din contră reţelele rîurilorŭ, vorŭ fi făcute într'unŭ modŭ câtŭ să póte maĭ completŭ, dimpreună cu numele lorŭ: de asemenea, se vorŭ indica şi numele oraşelorŭ principale şi alŭ localităţilorŭ. carĭ presintă unŭ interesŭ geologicŭ specialŭ: în fine se vorŭ representa numele principalelorŭ catene de munţĭ şi înălţimele cele maĭ importante.

Pe lângă acésta, se vorŭ maĭ adauge curbele, ce represintă nivelulŭ adâncimelorŭ măriĭ.

Dorinţa, ca pe lângă charta geologică să se esecute o chartă topografică cu aceaşĭ scară, şi care să represinte tóte detaliurile topografice dispărute de pe charta geologică, nu se póte esecuta din causa cheltuelelorŭ fórte marĭ, carĭ arŭ necesita acéstă lucrare, şi carĭ nu se arŭ puté plăti prin unŭ debitŭ echivalentŭ.

Cu tóte acestea, daca se ar puté procura resultatele nivelărilorŭ esecutate în diferite state, atuncĭ s'ar puté póte lua în consideraţiune confecţionarea uneĭ

charte hipsometrice pe aceeaşĭ scară, şi care ar trebui să fiă anexată la charta geologică.

Basa topografică a charteĭ geologice cu scara indicată, trebue să fiă întrégă construită şi detaliată din noŭ, după cele maĭ bune charte, ce se vorŭ puté obţiné. Pentru ca lucrarea se pótă ajunge la o perfecţiune completă şi egală este indispensabilŭ, să fiă esecutată sub direcţiunea unuĭ geografŭ fórte distinsŭ, şi este multŭ de doritŭ ca guvernele Europeĭ să ne pună cu acestŭ scopŭ la disposiţiune chartele cele maĭ recente şi cele maĭ complete ale ţĕrilorŭ lorŭ. Cele maĭ bune pentru scopulŭ acesta arŭ fi chartele statelorŭ majore, fiindŭ că în generalŭ pe ele se întemeiéză chartele geologice, de carĭ ne vomŭ servi pentru combinarea charteĭ Europeĭ. Iară a transpune desemnulŭ geologicŭ pe o chartă cu scară redusă şi care nu s'ar raporta la aceeaşĭ chartă topografică la care se rapórtă charta geologică originală, acésta, ar oferi dificultaţĭ fórte seriόse.

În ce privesce redacţiunea baseĭ topografice a charteĭ, cu acésta a bine-voitŭ a se însărcina profesorulŭ H. Kiepert din Berlinŭ, ceea-ce oferă garanţia unuĭ succesŭ perfectŭ a acesteĭ părţĭ a lucrăriĭ.

Cursulŭ executiuniĭ lucrărilorŭ va fi aşa dar' acesta:

Maĭ ântâiŭ, chartele topografice ale diferitelorŭ ţĕrĭ se vorŭ trimite la direcţiune. Ele vorŭ servi ca originale pentru desemnulŭ charteĭ Europeĭ.

Din momentulŭ în care câte-va secţiunĭ vorŭ fi terminate şi imprimate, se vorŭ trimite probe la vice-preşedinţĭ, representanţĭ aĭ ţerilorŭ respective, pentru ca să facă revisiunea topografieĭ şi a desemnuluĭ conţinutuluĭ geologicŭ.

În fine aceste foĭ se vorŭ înapoĭa ca originale la direcţiunea charteĭ, care va face concentrarea.

Va fi indespensabilŭ de a se trimite totŭ o dată şi chartele geologice originale de carĭ direcţiunea va avé trebuinţă, ca să ajungă la o redacţiune sciinţifice îngrijită.

În ceea ce privesce cursulŭ adminstrativŭ alŭ afaceriĭ, ni s'a părutŭ indispensabilŭ de a ne pune de la începutŭ în relaţiune cu unŭ editorŭ. Amŭ alesŭ casa D-luĭ Reimer & C-ie din Berlinŭ. În înţelegere cu ea şi basându-ne pe experienţa acesteĭ marĭ case, precum şi pe experienţa institutuluĭ geologicŭ din Prusia, a profesoruluĭ Kiepert şi a unuĭ atelierŭ litograficŭ din cele d'ântâtŭ din Berlinŭ, noĭ am stabilitŭ unŭ devisŭ estimativŭ, ale cărorŭ sume aŭ fostŭ examinate cu tótă grija pe câtŭ s'a putută face fără a avé în mânĭ chartele geologice maĭ recente asupra uneĭ marĭ părţĭ a Europeĭ.

După acestŭ devisŭ, cheltuelele pentru confecţionarea charteĭ geologice a Europeĭ se vorŭ ridica la sumele următóre pentru 1000 esemplare:

1. Desemnulŭ basei topografice	12,500	Mărcĭ
2. Litografia topografieĭ şi a conţinutuluĭ geologicŭ alŭ charteĭ întregĭ . .	37,000	»
3. Imprimarea, chărtia, cheltuelĭ generale etc	30,500	»
Totalŭ. . .	80,000	Mărcĭ
saŭ	100,000	leĭ.

În acestŭ devisŭ nu suntŭ socotite tóte cheltuelile, carĭ ar puté să resulte din redacţiunea geologică, ce vomŭ avé a face la Berlinŭ, fiindŭ că socotimŭ a puté esecuta acéstă lucrare gratis cu forţele ce suntŭ la disposiţiunea nóstră.

Cheltuelele ce s'ar recere pentru confecţionarea uneĭ charte hipsometrice nu potŭ fi încă estimate, fiindŭ-că materialele disponibile pentru acéstă lucrare nu ne suntŭ cunoscute.

În discuţiunîle comisiuniĭ pentru charta de la Bolonia, s'a credutŭ echitabilŭ, că ar fi bine ca Statele Europeĭ se particine la cheltuelele de întreprindere a charteĭ după modulŭ următorŭ :

Cele 8 ţerĭ marĭ, Englitera, Francia, Ispania, Scandinavia, Germania, Austro-Ungaria, Italia şi Rusia, ar participa fiă care la o a nóua parte; cele şése ţérĭ maĭ micĭ, Portugalia, Danemarca, Olanda, Belgia, Elveţia şi România s'arŭ însărcina tóte împreună cu cea din urmă a nóua parte.

Amŭ negociatŭ cu editorulŭ în acestŭ sensŭ, că guvernele vorŭ participa după proporţiunea indicată. Cu tóte acestea aicĭ nu este cestiune de alocaţiunĭ de fondurĭ perdute, ci numaĭ de o îndatorire pentru a cumpĕra unŭ numĕrŭ restrinsŭ de exemplare din întréga chartă cu unŭ preţŭ de favóre, fixatŭ maĭ dinainte şi de a anticipa o parte din cheltuelile în cursulŭ execuţiuniĭ charteĭ.

Editorulŭ este dispusŭ în adevĕrŭ a întreprinde confecţiunea şi ediţiunea charteĭ cu condiţiunile următóre :

D-lŭ *Reiner* & Cie se însărcinéză cu confecţiunea technică a charteĭ geologice a Europeĭ în 49 foĭ şi cu tóte cheltuelele carĭ ar resulta.

Lucrările vorŭ fi dirigiate de directoriĭ charteĭ, D-niĭ *Beyrich* şi *Hauchecorne*, carĭ vorŭ decide de tóte amĕnuntele execuţiuniĭ.

De altă parte, guvernele ţerilorŭ interesate la acésta chartă vorŭ garantă editoruluĭ cumpĕrarea a celŭ puţinŭ 900 exemplare din întréga charta. Preţulŭ acestorŭ exemplare comandate de maĭ înainte, se fixéză la 80 mărcĭ (100 leĭ), în timpŭ ce preţulŭ vinderiĭ generale va fi de 100 mărcĭ (125 leĭ).

Cheltuelile totalĭ pentru 900 exemplare se vorŭ ridica decĭ 72.000 mărcĭ (90.000 leĭ); totalulŭ pentru fiă care din cele 8 ţerĭ marĭ şi pentru grupa celorŭ 6 ţerĭ micĭ se va ridica la a noua parte, adică 8000 mărcĭ (10.000 leĭ) pentru 1000 exemplare.

În casŭ când guvernele vorŭ avé trebuinţă de unŭ numĕrŭ maĭ mare de exemplare, editorulŭ le va acorda preţulŭ de 80 mărcĭ (100 leĭ), dacă le vorŭ comanda de maĭ înainte.

Execuţiunea lucrărilorŭ charteĭ va recere celŭ puţinŭ 6 anĭ. Pentru a înlesni întreprinderea editoruluĭ guvernele i vorŭ da avansurĭ în cursulŭ acestuĭ timpŭ; şi anume :

1. treĭ lunĭ după încheĭarea tractatuluĭ .	13,500 mărcĭ	(16,875 leĭ)	adică pe $^1/_9$	1,500 mărcĭ		(1857 leĭ)
2. după terminarea gravureĭ baseĭ topografice a primelorŭ 16 foĭ. . .	13,500	—	(16,875 —)	—	1,500	—	(1,875 —)
3. id. a secundelorŭ 16 foĭ	13,500	—	(16,875 —)	—	1,500	—	(1,875 —)
4. id. a ultimelorŭ 17 foĭ	13,500	—	(16,875 —)	—	1,500	—	(1,875 —)
5. ultimulŭ termenŭ de	18,000	—	(22,500 —)	—	2,000	—	(2.500 —)

se va plăti cu ocasiunea furnisăriĭ celorŭ 900 exemplare ale charteĭ geologice.

În casŭ când s'ar decide maĭ în urmă confecţionarea uneĭ charte hipsometrice, editorulŭ va fi dispusŭ a întreprinde editura acesteĭa în condiţiunĭ analóge. Dacă, de exemplu, cheltuelile pentru acéstă lucrare s'ar ridica la 50.000 mărcĭ pentru o tragere de 1000 exemplare, ceĭ interesaţĭ la chartă ar trebui să se oblige a garanta o cumpĕrare de 900 exemplare, cu unŭ preţŭ de $^5/_8$. 80 = 50 mărcĭ saŭ în totalŭ 45.000 mărcĭ.

S'a stabilitŭ în fine, că editorulŭ se va obliga a executa în intervale periodice póte în 10 anĭ, ediţiunĭ nóue revĕdute din charta geologică, dacă ceĭ interesaţĭ vorŭ cere.

La din contră, editorulŭ va rĕmâné pentru totŭ-de-una proprietarulŭ charteĭ.

Se va recunósce, că condiţiunile acesteĭ convenţiunĭ cu editorulŭ suntŭ favorabile. Charta geologică a Europeĭ este de o importanţă aşa de generală, nu numaĭ pentru sciinţă, ci pentru alte multe puncte de vedere practice, încâtŭ participarea indirectă cu 100 exemplare nu va fi de locŭ suficientă nicĭ celorŭ maĭ restrînse trebuinţe ale ţerilorŭ marĭ.

Vomŭ cuteza decĭ să sperămŭ, că guvernele vorŭ fi dispuse a sprijini opera nóstră acordândŭ acéstă participaţiune.

Pe lângă acésta ar exercita o influenţă importantă asupra lucrărilorŭ atâtŭ de grele ale charteĭ faptulŭ, dacă guvernele ar bine-voi a manifesta buna lorŭ voinţă faţa de opera nóstră punĕndŭ la disposiţiunea direcţiuniĭ materialele cele maĭ propriĭ pentru a extrage basa topografică a charteĭ geologice a Europeĭ.

Directoriĭ charteĭ geologice a Europeĭ.
Beyrich. Hauchecorne.

Memoriulŭ fiindŭ maĭ lungŭ mĕ mărginescŭ a-lŭ depune pe biuroulŭ Academieĭ, pentru biblioteca sa.

După cum vedeţĭ, onorabilĭ colegĭ, România este învitată, şi-mĭ pare, pentru prima óră, a lua parte la o lucrare sciinţifică internaţională. Nu Domnielorŭ vóstre amŭ trebuinţă să vĕ spunŭ că Ro-

mânia nu póte sta indiferentă, la învitarea onorătóre ce i se face, nu póte să nu ïa parte la acéstă lucrare *«noblesse oblige»*. Pentru acésta însă este necesitate de anume fondurĭ și de sprijinulŭ guvernuluĭ; de aceea îndată ce amŭ priimitŭ circulările și memoriulŭ de la Berlinŭ, amŭ și făcutŭ cerere la Onor. Consiliŭ de ministri, supunêndŭ apreţiăriĭ sale aceste circulărĭ și memoriŭ; la acésta eram de alt mintrelea obligatŭ, după cum aţĭ vědutŭ și prin însele circulările Direcţiuniĭ de esecutare a charteĭ geologice și l'amŭ rugatŭ să bine-voéscă a lua o decisiune în acéstă privinţă, pentru a puté și eŭ la rîndulŭ meŭ să comunicŭ Direcţiuniĭ de la Berlinŭ, dacă guvernulŭ voesce saŭ nu să luămŭ parte la acea lucrare.

Până la ședinţa viitóre sperŭ, că onor. guvernŭ mĭ va comunica decisiunea, ce va fi luatŭ și vě voĭŭ puté face și D-vóstre cunoscutŭ acésta.

Gr. Stefănescu.

SECŢIUNEA SCIINŢIFICĂ.

Ședinţa de la 27 Iuniu 1881.

Membriĭ presenţĭ D-niĭ: *Aurelianu P. S.*, *Brândză D.*, *Ghica Ion*, *Stefănescu Gr.*

La ordinea dileĭ fiindŭ cestiunea regulăriĭ celorŭ douě staţiunĭ meteorologice, înfiinţate de Academiă la T. Jiuluĭ și la C. Lungŭ, precum și a nóueĭ staţiunĭ meteorologice de înfiinţatŭ în judeţulŭ Ïașĭ, conformŭ interveniriĭ d-luĭ prefectŭ localŭ, prin care face cunoscutŭ Academieĭ, că consiliulŭ judeţianŭ a prevědutŭ anulŭ acesta în budgetulŭ sěŭ suma de 300 leĭ, pe care o pune la disposiţiunea Academieĭ pentru a cumpěra instrumentele necesare uneĭ asemenea staţiunĭ;

Secţiunea, în urma discuţiunilorŭ urmate a luatŭ următórele hotărîrĭ:

1. Să se céră de la d-lŭ prefectŭ de Iașĭ suma de 300 leĭ pentru a se puté face comanda instrumentelorŭ și să se róge d-lŭ Hepites a face acéstă comandă cum a făcutŭ și pentru celelalte stațiunĭ.

2. Până la sosirea instrumentelorŭ să se facă cunoscutŭ d-luĭ prefectŭ de Iașĭ, că ar fi maĭ bine ca nóua stațiune să se așeḑe la Târgu-Frumosŭ, Bucĭumiĭ fiindŭ prea aprópe de Iașĭ, unde deja esistă o stațiune de observațiunĭ meteorologice.

3. Să se tipăréscă formularele de observațiunĭ anexate la memoriulŭ d-luĭ Hepites, asupra stațiunilorŭ meteorologice, și să se împartă pe la diferitele stațiunĭ în numĕrulŭ cuvenitŭ.

4. Să se róge d-lŭ Hepites a merge la localitățile destinate pentru nóuele stațiunĭ, spre a face instalarea instrumentelorŭ și a da D-nilorŭ, carĭ s'aŭ oferitŭ a se însărcina cu facerea observațiunilorŭ, esplicațiunile necesare în privința înscrieriĭ acelorŭ observațiunĭ, pentru ca ele să se facă într'unŭ modŭ uniformŭ pretutindenĭ; pentru acésta Academia va înlesni d-luĭ Hepites mijlócele de transportŭ.

Secretarulŭ secțiuniĭ,. *Gr. Ștefănescu.*

PARTEA II.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1882.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1882.

ȘEDINȚA DIN 23 FEBRUARIŬ 1882.

Sub Președința D-luĭ *Titu Maiorescu.*

Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ vice-președinte *Maiorescu* deschide ședința exprimândŭ în numele Academieĭ regretulŭ, că D-lŭ *Ion Ghica*, Președintele, nu a pututŭ să se afle la postulŭ sĕŭ, reținutŭ în Londra de afacerile înalteĭ sale demnitățĭ. D-lŭ *Maiorescu* speră, că peste câte-va ḑile, precum anunță gazetele, onor. D-lŭ *Ion Ghica* se va fi reîntorsŭ între noĭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *V. A. Urechiă* dă citire raportuluĭ sĕŭ despre lucrările Academieĭ în cursulŭ anuluĭ încetatŭ academicŭ în cuprindere :

I. În conformitate cu art. 12, din regulamentulŭ nostru generalŭ am onóre a presenta D-vóstre, raportulŭ meŭ cu arĕtarea pe scurtŭ a lucrărilorŭ urmate în cursulŭ anuluĭ încetatŭ academicŭ.

Maĭ înainte de tóte Secretarulŭ generalŭ-șĭ împlinesce datoria tristă de a aminti D-vóstre perderea unuĭa dintre ceĭ maĭ muncitorĭ bărbațĭ de sciință, a colegului nostru D-lŭ *Dr. Vasiciŭ.* În numele Academieĭ, Delegațiunea a comunicatŭ familieĭ regretatuluĭ colegŭ, condolențele sale, și îndată ce vețĭ fi datŭ neîndoĭósa D-vóstre aprobare, portretulŭ luĭ va lua loculŭ, ce i se cuvine în galeria Academieĭ, alăturea cu ale neuĭtațilorŭ *Laurianŭ* și *Hodosiu*, așeḑate aci

de curêndŭ, ceĭ maĭ recenţĭ premergĕtorĭ luĭ Vasiciŭ în calea eternitățiĭ. Cum nu vomŭ voi să revedemŭ și să salutămŭ cu iubire și recunoscință chipurile scumpe nouĕ ale acelora maĭ din înainte plecaţĭ din sinulŭ Românieĭ, pe acea cale fără întórcere? Așa salutat'a Academia, în trecutulŭ an, pre neuĭtatulŭ sĕŭ Președinte *I. Heliade Rădulescu*, la piciórele statueĭ, ce ĭ-a ridicatŭ recunoscința țereĭ. D-lŭ membru *V. Maniu*, la ocasiunea solemneĭ desvelirĭ a acesteĭ statue, a dusŭ umbreĭ mareluĭ literatorŭ, graĭŭ de la inima vechilorŭ seĭ colegĭ.

Ca și D-lŭ *Maniu* în Bucurescĭ, în Transilvania D-lŭ *G. Barițiu* salută în numele Academieĭ, la desvelirea sa solemnă, chipulŭ de marmoră alŭ altuĭ colegŭ neuitatŭ, alŭ luĭ *Papiŭ Ilarianŭ*, așeḑatŭ pe colțulŭ de pămêntŭ, în care repausă rĕmășițele luĭ mortale.

Fiă, Domnilorŭ membri, ca să putemŭ neîntârḑiatŭ saluta, alăturea cu aceste meritate statue, statuele tuturorŭ acelora, carĭ aŭ precedatŭ pe toțĭ aceștĭ bărbațĭ, în opera mare a regenerăriĭ nóstre naționale!

II. Activitatea de peste anŭ a Academieĭ se manifestă prin 40 ședințe, ținute, cum se constată prin atâtea procese-verbale ale lorŭ.

Din aceste ședințe cele maĭ multe, și pe lângă aceste și treĭ estraordinare, fură necesitate de desbaterile, carĭ putemŭ ḑice, că aŭ interesatŭ întréga românime, asupra comunicațiuniĭ atâtŭ de importante a P. S. Episcopuluĭ *Melchisedecŭ*, despre adevĕratulŭ portretŭ alŭ luĭ Ștefanŭ celŭ Mare, după o miniatură, ce descoperi în Evangeliarulŭ de la Homorŭ din Bucovina.

Academia, la propunerea secțiunilorŭ istorice și literare, a aflatŭ utilŭ a vota de urgență o misiune la Cernăuțĭ, trămițêndŭ pe D-lŭ Densușianu, membrulŭ sĕŭ corespondente, pentru a mijloci comunicațiunea pe puținŭ timpŭ a prețiosuluĭ Evangeliarŭ de la Homorŭ. Avemŭ de a mulțămi P. S. P. Mitropolitŭ alŭ Bucovineĭ pentru primirea rugăciuneĭ nóstre. Ministerulŭ cultelorŭ a pusŭ de asemenea la disposițiunea nóstră unele odóre mônăstirescĭ, și maĭ alesŭ abilulŭ penelŭ alŭ meritosuluĭ artistŭ românŭ d-lŭ Bucewschi, carele a decopiatŭ maĭ multe portrete muralĭ și inscripțiunĭ din Bucovina și de

la St. Nicolae din Ĭașĭ, portrete și inscripțiunĭ, carĭ ornéză acuma galeria nóstră și fură propriĭ a oferi prețióse elemente la interesantele desbaterĭ, carĭ se agitară în Academiă, cu ocasiunea, atâtŭ a memoriuluĭ maĭ sus citatŭ alŭ P. S. P. *Melchisedecŭ*, câtŭ și a uneĭ alte comunicărĭ, relative la aceeașĭ materiă, a colegului nostru D-luĭ *N. Ionescu*, despre portretele domnescĭ, ce D-luĭ descoperi în Ĭașĭ la St. Nicolae celŭ Mare. Asemenea elemente multiple aduse în desbatere, și maĭ cu sémă epatrafirulŭ de la mônăstirea Dobrovĕțu, conservatŭ la muzeŭ și comunicatŭ de D-lŭ membru corespondente Tocilescu, a înlesnitŭ soluțiunea cea maĭ deplină a cestiuniĭ în desbatere. Este de doritŭ acum, ca Academia să dispună de mijlóce pentru a publica diversele Evangeliare Stefaniane și reproducerea portretelorŭ și a operelorŭ de artă, de natură a arĕta lumiĭ române, că Stefanŭ nu scia numaĭ a mănui o spadă viteză în profitulŭ țĕreĭ sale, ci era și unŭ ilustru protectorŭ alŭ artelorŭ puse în serviciulŭ altarelorŭ.

III. Venindŭ la ordinea imprimatelorŭ esecutate în acestŭ anŭ, amintescŭ D-vóstre că s'a împărțitŭ Tomulŭ II, Seria II, Secția II, *Discursurĭ și memorie*, din Analele Academieĭ, iar Tomulŭ alŭ III-lea Secțiunea I, va fi gata și se va distribui peste puține dile. Asemenea din Analele Academieĭ, secțiunea observațiunilorŭ meteorologice pe aniĭ 1879 și 1880, s'aŭ tipăritŭ până acum observațiunile făcute la Brăila și acele din Ĭașĭ. De îndată ce vorŭ fi tipărite și cele de la scóla de agricultură din Bucurescĭ, se vorŭ pune tóte în usulŭ publiculuĭ.

Tomulŭ III, secțiunea II (*Memoriĭ*) este sub presă. Din operile luĭ Demetrie Cantemirŭ, «*Istoria Ieroglifică*» este tipărită sub îngrijirea D-luĭ *Odobescu*. Ea nu s'a datŭ în publicitate din causă, că învĕțatulŭ nostru colegŭ voesce s'o însoțéscă de o precuvântare esplicativă și de unŭ glosarŭ.

D-lŭ *Odobescu* a tipăritŭ de asemenea «*Pravila cea mică*» de la Govora (1640). Nicĭ acésta nu a pututŭ fi dată în usulŭ publiculuĭ, ne fiindŭ terminatŭ de D-lŭ *Odobescu* studiulŭ limbisticŭ, ce crede indispensabilŭ pentru frasele, cuvintele și observațiunile slavone din textŭ.

Manuscriptulŭ lui *Udriste Năsturelŭ*, (Viéța sfințilorŭ părinți Varlaamŭ și Ioasafŭ) a începutŭ a se tipări cu textŭ cirilicŭ și transcripțiune, dar' nu putemŭ spera, cà D-lŭ *Odobescu*, care s'a însărcinatŭ cu acéstă lucrare, să o pótă duce la capĕtŭ neîntârḑiatŭ. Nu ne îndoimŭ, că dacă perdemŭ prin întârḑiere, vomŭ fi recompensațĭ prin modulŭ cum D-lŭ *Odobescu* va realisa esecuțiunea deplină a lucrăriĭ ce a primitŭ să facă.

Totŭ numaĭ precuvêntarea lipsesce la scrierea principeluĭ D. Cantemiru «*Vita Constantini Cantemirii*». Acéstă operă este tipărită prin D-lŭ *Odobescu* și va fi dată publicitățiĭ de îndată ce D-luĭ va trămite prefața, cu care doresce s'o însoțéscă. D-vóstră vețĭ avé însă a decide, dacă în decursulŭ nouluĭ anŭ academicŭ nu ar fi bine să se imprime acéstă operă și în traducțiune românéscă, cum s'a făcută și cu «Descriptio Moldaviae».

Comentariele și Glosariulŭ «Psaltiriĭ luĭ Coresi» constituindŭ tomulŭ alŭ II-lea alŭ publicăriĭ, cu care este însărcinatŭ colegulŭ nostru D-lŭ *Hasdeŭ*, suntŭ, după arĕtarea D-sale, în cursŭ de publicare. D-luĭ vĕ va spune, la timpŭ, pe când speră a ne puté da acéstă operă.

Din *Documentele Hurmuzachi* s'aŭ tipăritŭ din Tom. IV 79 cóle, și din *Fragmente* 3 cóle.

IV. La concursurile pentru cele maĭ bune cărțĭ tipărite în decursulŭ anuluĭ expiratŭ, s'aŭ presentatŭ ḑece autorĭ cu scrierĭ din direcțiunea literară și sciințifică. Operele aceste s'aŭ trămisŭ în cercetarea comisiunilorŭ respective. Asupra raporturilorŭ acestorŭ comisiunĭ vomŭ avé, Domnilorŭ, a decide despre premiele Lazărŭ și Năsturelŭ-Herescu, de 5000 și de 4000 leĭ.

Pentru premiulŭ destinatŭ uneĭ disertațiunĭ asupra «*Țĕranuluĭ Românŭ*», a intratŭ, în termenulŭ legale, unŭ manuscrisŭ, carele și acesta s'a datŭ în cercetarea comisiuniĭ respective.

Asupra celorŭ-al-alte materiĭ, pentru carĭ Academia a deschisŭ concursurĭ, nu s'aŭ presentatŭ nicĭ unŭ concurentŭ. Vomŭ avé decĭ.

D-lorŭ, a lua o nouă decisiune asupra următórelorŭ disertaţiunĭ şi traducţiunĭ :

1. Descrierea completă sub raportulŭ fisicŭ şi economicŭ a unuĭ judeţŭ. (Premiulŭ Năsturelŭ, de 5000 leĭ).

2. Despre sufixulŭ licuidŭ (l. r.) şi sufixulŭ guturalŭ (k. g.) în limba română.

3. Despre activitatea literară şi pedagogică a luĭ Ionŭ Heliade Rădulescu în raportŭ cu epoca anterióră, adecă cu finele seculuJuĭ alŭ XVIII, cu erudiţiĭ din Blajŭ şi cu Văcărescciĭ.

4. Traducţiunea din Amianŭ Marcelinŭ, destinată a se premia din fondulŭ Zappa.

V. Academia va asculta, credemŭ, în sesiunea acésta discursulŭ de recepţiune alŭ D-lorŭ *S. Fl. Marianŭ*, *Negruzzi* şi *At. Marienescu*. D. *Marianŭ* a şi comunicatŭ discursulŭ sĕŭ asupra uneĭ materiĭ cu totulŭ nóue şi plină de interesŭ : «*Chromatica română*». Cu rĕspunsulŭ a fostŭ însărcinatŭ D-lŭ *Hasdeŭ*. Se aşteptă acum şi discursulŭ de recepţiune din partea d-lorŭ *Negruzzi* şi *Marienescu*.

VI. Comisiuniĭ pentru esplorarea Dobrogeĭ s'a pusŭ la disposiţiune spesele otărîte. Când timpulŭ va permite d-lorŭ membriĭ a o întreprinde, vorŭ realisa însărcinarea, ce aŭ primitŭ de la D-vóstră, în interesulŭ sciinţeĭ şi alŭ înavuţiriĭ colecţiunilorŭ nóstre.

VII. Aceste colecţiunĭ s'aŭ maĭ sporitŭ şi de estŭ-timpŭ. D-lŭ *D. Sturdza* cu neobosire înmulţesce preţiósa colecţiune numismatică română.

Biblioteca s'a adausŭ prin donaţiunĭ şi prin cumpĕrărĭ în marginele creditelorŭ, ce aţĭ bine-voitŭ a acorda prin budgetŭ. Preţióse cărţĭ şi manuscripte ne-aŭ fostŭ oferite, de D-niĭ: *Odobescu*, *Alecsandri*, Adrianŭ, Ministerulŭ cultelorŭ şi instrucţiuneĭ publice, *D. Sturdza*, *Urechiă*, etc. Numeróse opere ne-aŭ intratŭ din relaţiunile sporite ale Academieĭ cu diverse societăţĭ învĕţate, cu carĭ amŭ schimbatŭ publicaţiunile nóstre. Din acestea vomŭ cita pre Academia de inscripţiunĭ şi bele-litere din Paris, acea dei Lincei din Roma, acea din

Stockolm, acea din Barcelona, acea de sciinţe din Paris, din Copenhaga, observatórele din Petersburg, Brusela, Viena, Fiume, Cracovia, München, Londra, Richemond. Buda-Pesta, etc.

Colecţiunea documentelorŭ ĭa proporţiunĭ îmbucurătóre. Din Veneţia ne aŭ sositu preţióse caete de copie, continuândŭ, cu spese fórte reduse, lucrarea începută de colegulŭ nostru D-lŭ *N. Kretzulescu.*

Asemenea colecţiune de documente s'a adausŭ prin maĭ multe donaţiunĭ intrate, din carĭ două documente oferite de M. S. *Regele*, despre relaţiunile luĭ Stefanŭ celŭ Mare cu estremulŭ orientŭ, şi altele de la D-lŭ *D. Sturdza.* De la D-na Elisa Sturdza s'a primitŭ unŭ darŭ nu maĭ puţinŭ preţiosŭ: *Dosarulŭ lucrărilorŭ comitetuluĭ uniriĭ, din Moldova,* care dosarŭ a rĕmasŭ de la fratele D-neĭ Sturdza, repausatulŭ regretatŭ bunŭ şi învĕţatŭ românŭ, D-lŭ Const. Hurmuzachi, membru influinte alŭ mişcăriĭ unioniste din 1856.

VIII. În urma acesteĭ îmmulţirĭ a colecţiunilorŭ nóstre era o necesitate neevitabilă adăugirea mobilelorŭ de conservare. Graţiă creditelorŭ acordate de D-vóstră, acéstă necesitate a fostŭ pe câtŭ posibilŭ îndestulată prin confecţionarea a patru dulapurĭ nóue. Acéstă adăugire de mobiliarŭ va face şi maĭ simţită imposibilitatea Academieĭ d'a maĭ rĕmâné pe multŭ timpŭ în localulŭ, ce ocupă astă-ḑĭ. Cestiunea construcţiuniĭ de localŭ propriŭ se impune Academieĭ, ca o condiţiune sine qua non de viéţă şi de desvoltare.

IX. Casierulŭ-comptabilŭ va presenta, conformŭ alin. 3, de la art. 12, darea sa de sémă anuală. Aci Secretariatulŭ D-vóstre generalŭ va consemna numaĭ donaţiunea făcută Academieĭ prin augustele mânĭ ale M. S. *Regeluĭ*, de către D-niĭ fraţĭ Daniel. Aceştia aŭ donatŭ 15,000 leĭ în 30 de obligaţiunĭ de statŭ cu 6 la sută, arĕtândŭ dorinţa, că venitulŭ acestuĭ fondŭ se serve la înavuţirea colecţiunilorŭ privitóre la istoria patrieĭ : chrisóve, documente, cărţĭ vechĭ, monete românescĭ, manuscrise, etc. Acéstă donaţiune a şi fostŭ primită de Delegaţiunea Academieĭ cu învoirea Statuluĭ românŭ, în puterea conclusuluĭ D-vóstre din 23 Martie 1881.

Cu câtŭ asemenea donaţiunĭ se vorŭ îmmulţi, repetimŭ, cu atâtŭ maĭ urgentă va deveni pentru Academiă, strămutarea sa în localŭ propriŭ. Ţera, care a simţitŭ necesitatea creaţiuniĭ acestuĭ paladiŭ alŭ limbeĭ şi istorieĭ sale, refusare-ar óre să înlesnéscă Academieĭ construcţiunea palatuluĭ sĕŭ? Eŭ nu credŭ, după cele ce deja a făcutŭ pentru acéstă înaltă instituţiune naţională, şi cu acéstă speranţă în inimă, terminŭ raportulŭ meŭ, dorindŭ, ca elŭ să fiă celŭ multŭ penultimulŭ, ce voiŭ fi avutŭ a face către D-vóstră, în acestŭ localŭ.

Secretarŭ generalŭ, *V. A. Urechiă.*

Se citesce adresa d-luĭ *Dr. Fĕtu*, anunţândŭ, că nu póte de estŭ-timpŭ lua parte la desbaterile Academieĭ.

Se citesce adresa d-luĭ *I. Sbiera*, cu aceiaşĭ arĕtare, ca maĭ susŭ.

Se ĭa actŭ de ambele declaraţiunĭ.

Cu plăcere ĭa cunoscinţă Academia de o altă epistolă a D-luĭ Canonicŭ *Tim. Cipariu*, anunţândŭ, că se va nevoi a veni la Bucurescĭ, spre a lua parte la sesiunea generală a Academieĭ.

D-lŭ Preşedinte dă în cunoscinţa Academieĭ programa lucrărilorŭ, în cuprindere :

1. Raportulŭ anualŭ alŭ Secretaruluĭ generalŭ despre activitatea Academieĭ şi a secţiunilorŭ în decursulŭ anuluĭ încetatŭ. (Art. 17 statute şi art. 12 regulamentŭ).

2. Alegerea *comisiuniĭ* pentru examinarea lucrărilorŭ făcute de Delegaţiune în decursulŭ anuluĭ,—a *comisiuniĭ* pentru cercetarea compturilorŭ din anulŭ încetatŭ — şi a *comisiuniĭ* pentru combinarea budgetuluĭ pe anulŭ 1882—1883. (Art. 27 regulamentŭ).

3. Alegerea unuĭ membru în secţiunea sciinţifică în loculŭ devenitŭ vacantŭ prin decedarea academiculuĭ P. Vasiciŭ. (Art. 22 statute).

4. Recepţiunea solemnă a noilorŭ membriĭ : *At. Marienescu, Iacobŭ Negruzzi* şi *Simeonŭ Fl. Marianŭ.* (Art. 7 lit. g, şi Art. 25 statute).

5. Raportulŭ D-luĭ *Baritiu* despre desvelirea monumentuluĭ funerarŭ alŭ luĭ *Papiŭ Ilarianŭ* (Procesŭ-verbalŭ din 30 Octobre 1881. No. 28).

6. Raportulŭ comisiunii însărcinate cu cercetarea cărţilorŭ intrate la concursŭ pentru premiulŭ Lazărŭ de 5,000 leĭ, şi Năsturelŭ-Herescu de 4,000 leĭ.

7. Raportulŭ comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea manuscrisuluĭ «Ţĕranulŭ românŭ», presentatŭ la concursŭ pentru premiulŭ Năsturelŭ de 5,000 leĭ.

8. Decisiune pentru publicarea documentelorŭ istorice într'o ediţiune specială. (Procesŭ-verbalŭ din 12 Iunie 1881, No. 8).

9. Decisiunea asupra traducţiunilorŭ din Titu Liviŭ, făcute de d-niĭ N. Barbu şi I. Cotovŭ. (Procesulŭ-verbalŭ din 1 Maiŭ 1881).

10. Raportulŭ comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea lucrărilorŭ Delegaţiuniĭ în decursulŭ anuluĭ 1881—1882. (Art. 27 din regulamentŭ).

11. Raportŭ asupra stăriĭ financiare a Academieĭ (Art. 7 lit *l*, statute).

12. Determinarea subiectelorŭ de pusŭ la concursŭ pe aniĭ viitorĭ, (Art. 7 lit. *a*, statute).

13. Alegerea comisiunilorŭ pentru cercetarea operatelorŭ, ce vorŭ intra la concursŭ în anulŭ viitorŭ (Art. 7 lit. *c*. statute).

14. Raportulŭ comisiuniĭ bibliotecеĭ;

15. Alegerea Delegaţiuniĭ. (Art. 7 lit. *i*, şi art. 15 statute).

16. Interpretarea art. 35 din regulamentulŭ Academieĭ. (Procesulŭ-verbalŭ din 19 Iunie 1881).

17. Propunerĭ diverse din partea secţiunilorŭ, literare, istorice şi sciinţifice.

18. Formarea budgetuluĭ pe anulŭ 1882—1883 (Art. 7 lit. *m* şi Art. 40 statute).

19. Raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ asupra lucrărilorŭ sesiuneĭ generale (Art. 12 regulamentŭ).

D-lŭ Preşedinte *Maiorescu* amintesce Academieĭ, că după cuprinsulŭ art. 27, din regulamentŭ, este a se alege o comisiune cu misiunea de a examina şi opina asupra lucrărilorŭ făcute de Delegaţiune în decursulŭ anuluĭ.

Se procede la votarea a 3 membri pentru acéstă comisiune şi întrunescŭ :

D-lŭ *G. Bariţiŭ*, 17 voturĭ; D-lŭ *N. Ionescu*, 16 voturĭ; D-lŭ *Dr. Felix*, 15 voturĭ.

Se procede apoĭ la alegerea comisiuniĭ compturilorŭ și a budgetuluĭ și D-lŭ Președinte proclamă pe :

D-lŭ *V. Babeșiŭ*, 18 voturĭ; D-lŭ *Gr. Stefănescu*, 17 voturĭ; D-lŭ *Quintescu* 16 voturĭ.

ȘEDINȚA DIN 24 FEBRUARIU 1882.

Sub Președința D-luĭ *T. Maiorescu*.
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă*.

D-lŭ *V. A. Urechiă* arată Academieĭ, că stăruindŭ pe lângă D-lŭ Dimitriu, ginerile rĕpaosatuluĭ de bună memoriă G. Sĕulescu, a obținutŭ, spre publicare, la ministerŭ, tóte scrierile aceluĭ neuĭtatŭ și ne obositŭ lucrătorŭ în ogorulŭ cultureĭ naționale. D-lŭ *Urechiă* ca ministru, rógă Academia să ĭé actŭ de aducere în sînulŭ eĭ a scrierilorŭ luĭ Sĕulescu—după anexatulŭ inventarŭ generalŭ—și pe lângă D-niĭ *Tocilescu* și *Sion*, carĭ deja aŭ primitŭ însărcinarea a clasifica și alege scrierile de tipăritŭ, să bine-voéscă a însărcina cu acéstă alegere pe câte unŭ membru din cele doue secțiunĭ istorice și literare. Pentru că scrierile cele maĭ multe, suntŭ la unŭ locŭ legate și nu s'arŭ puté desface spre a se împărți pe la secțiunile respective, de aceea va trebui să fiă studiate, cercetate și alese de acea comisiune mixtă.

D-lŭ *Hasdeŭ* propune numirea uneĭ comisiunĭ de treĭ, doĭ din comisiunea literară și unulŭ din cea istorică.

Se primesce propunerea.

D-lŭ *Stef. I. Fălcoianu*. O telegramă de la gara Vârciorova ĭ-a comunicatŭ, că unŭ șefŭ de biuroŭ de la *Staatsbahn* a sositŭ, trimisŭ să fotografieze Porțile-de-ferŭ, căcĭ apele Dunăriĭ suntŭ fórte scădute, ca rare orĭ, și presintă unŭ spectaculŭ fórte interesantŭ. Se vĕdŭ și pilastriĭ poduluĭ luĭ Traianŭ. D-lŭ *Fălcoianu* crede, că ar fi utilŭ, ca

Academia să trămită și ea unŭ membru saŭ doĭ. carĭ să studieze și să pună a se fotografia pilastriĭ poduluĭ și cataractele.

D-lŭ *Urechiă* amintesce, că asemenea scădere de apă a maĭ permisŭ, suntŭ acumŭ cățĭ va anĭ, la 1858, studiulŭ resturilorŭ poduluĭ luĭ Apolodorŭ. Guvernulŭ austriacu a însărcinatŭ atuncĭ pe D-lŭ Aschbach, carele a și publicatŭ o fórte frumósă monografiă asupra acestuĭ podŭ. Totușĭ, dacă apele Dunăriĭ suntŭ iarășĭ scădute, recunósce utilitatea propuneriĭ D-luĭ *St. Fălcoianu*.

D-lŭ *Chițu* se teme, că apele Dunăriĭ aŭ recrescutŭ, căcĭ jurnalele aŭ publicatŭ unŭ avisŭ alŭ societățiĭ de navigațiune, anunțândŭ acéstă sporire a apelorŭ. D-luĭ crede încă, că studiele luĭ Aschbach din 1858 suntŭ suficiente în orĭ-ce casŭ.

D. Fălcoianu este încredințatŭ, că anunciulŭ societățiĭ de navigațiune nu corespunde realitățiĭ, totușĭ va aduce scirĭ positive mâne despre starea apelorŭ Dunăriĭ. Alaltăierĭ a vĕdutŭ Dunărea la Giurgiu; ómenĭ bĕtrânĭ de 70 și 80 anĭ, nu-șĭ amintescŭ s'o fi vĕdutŭ maĭ scădută. Acéstă scădere a apelorŭ la cataracte, a trasŭ asupra aceluĭ punctŭ atențiunea până și a societățiĭ *Staatsbahn*. D-luĭ va mijloci la mininisterulŭ lucrărilorŭ publice să se pună la disposițiunea Academieĭ unŭ vagonŭ, cu care D-niĭ membriĭ să pótă admira înșiĭ acestŭ spectaculŭ extra-ordinarŭ.

D-luĭ *Chițu* i s'a spusŭ de ómenĭ de la localitate, că Dunărea totŭ nu este scăduta ca între Săntă-Măriele de la 1858.

D-lŭ *Alecsandri* nu-lŭ intereséză să scie, că la 1858 apele Dunăriĭ eraŭ maĭ scădute ca în 1882, dar' daca adĭ să vĕdŭ pilastriĭ poduluĭ să nu să pérdă ocasiunea de a se avé o fotografiă după eĭ; ea va fi maĭ prețiósă ca desemnulŭ luĭ Aschbach făcutŭ cu mâna liberă. De ce să nu vedemŭ prin noĭ înșine aceste ruine minunate?

D-lŭ *Maioresctu* nu înțelege bine oposițiunea, aparentă celŭ puținŭ, a D-luĭ *Chițu* la propunerea D-luĭ *Fălcoianu*. Aschbach a făcutŭ la 1858 lucrarea luĭ cunoscută și D-lŭ *Maiorescu* crede utilŭ, ca de câte orĭ se póte, asemenea lucrărĭ să fiă din noŭ controlate. Aceste ocasiunĭ suntŭ rare, la 20, 30 de anĭ. Să profitămŭ de scăderea Dunăriĭ pentru a confirma óre cum cu nóuele nóstre lucrărĭ asupra poduluĭ, lucră-

rile anteriore străine. Ș'apoi óre de la 1858 până adi nu se va fi modificatŭ starea pilastrilorŭ? Ar fi decĭ interesantŭ să se arete de Academiă acele modificărĭ a stăriĭ de la 1858. D-lŭ *Maiorescu* propune să se trămită D-lŭ *Densușianu*, care să facă studiĭ comparative cu Aschbach în mână și să noteze tóte diferințele între starea actuală și acea descrisă la 1858.

D-lŭ *Stefănescu* este de părere și D-luĭ să se facă constatarea de Academiă a acestorŭ diferințe de situațiunĭ. D-luĭ propune urgența, căcĭ apele potŭ cresce până mâne. D-luĭ cere să se însărcineze unŭ membru saŭ D-lŭ *Tocilescu*, ca să nu să descompleteze Academia — și acesta să aĭbă ajutorŭ unŭ architectŭ și unŭ fotografŭ.—

D-lŭ *Babesiu* a trecutŭ alaltăierĭ pe la Vârciorova și n'a băgatŭ de sémă despre scăderea cea mare a Dunăriĭ. Apele aŭ pututŭ cresce, căcĭ e de ajunsŭ spre acésta o nópte. D-lŭ *Babesiu* recunósce, că dacă în adevĕrŭ pilastriĭ se vĕdŭ, afară de ceĭ în mijlocŭ, carĭ aŭ dispărutŭ cu insula pe care eraŭ pușĭ, apoĭ ar fi utilă controlarea, ce se propune a stăriĭ actuale în comparare cu 1858.

D-lŭ *Fălcoianu* propune să méargă din partea Academieĭ să visiteze și să studieze pilastriĭ D-lŭ *Gr. Stefănescu.*

D-lŭ *Urechiă* va cere prin telegramă îndată la prefectŭ sciință despre starea apelorŭ și dacă se vĕdŭ pilastriĭ. Până mâne vomŭ avé rĕspunsulŭ și vomŭ sci ce să facemŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* ca și D-lŭ *Chițu* crede, că lucrarea luĭ Aschbach îndeplinesce bine trebuința. Aschbach a studiatŭ ruinele poduluĭ la 1858 cu Dione Casiu în mână. În ce s'a pututŭ modifica situațiunea de la 1858 și conclusiunile luĭ Aschbach sub rodetorulŭ dinte alŭ valurilorŭ? D-lŭ *Hasdeŭ* preferă în genere desemnulŭ architectonicŭ la fotografiĭ. Este însă D-lŭ *Hasdeŭ* pentru o visită colectivă a membrilorŭ la Severinŭ, unde se potŭ studia și alte monumente și mulțămesce D-luĭ *Fălcoianu* de promisiunea de a pune la dispositiunea Academieĭ un vagonŭ pe calea ferată.

D-lŭ *Alecsandri* nu voesce numaĭ escursiune, ci studiĭ. Altmintrelea nu amŭ avé de câtŭ să ceremŭ de la Staatsbahn o copiă după fotografia ce-ĭ va fi făcutŭ impiegatulŭ, ce ea a trimisŭ la Vârciorova.

Unŭ spectaculŭ, o ocasiune ce nu se repetă de câtŭ la 30, 40 anĭ, nu 'ar trebui lăsată să trécă fără profitulŭ sciinţei române.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* nu voesce ca totŭ străiniĭ şi numaĭ străiniĭ să studieze ţéra nóstră. Academia trebue să-şĭ facă datoria.

Se primesce propunerea D-luĭ *Urechiă* d'a se aştepta până mâne rĕspunsulŭ prefectuluĭ despre situaţiunea apelorŭ Dunăriĭ.

D-lŭ *Fălcoianu* promite a pune inginerulŭ căilorŭ ferate din Severinŭ, la disposiţiunea comisiuniĭ, ce va trimite Academia acolo.

La punctulŭ 9, din programa lucrărilorŭ, D-niĭ *Urechiă*, *Sion* şi *Quintescu* arĕtândŭ câtŭ suntŭ de necorespundĕtóre traducerile din Titŭ Liviu, se decide ca ele să fiă din noŭ cercetate de către secţiunea respectivă, care de le va afla în adevĕrŭ maĭ josŭ de câtŭ primele probe premiate, să fiă respinse definitivŭ.

D-lŭ *Chiţu* întrébă unde stă afacerea revisuiriĭ Dicţionaruluĭ? Lumea aştéptă acéstă lucrare.

D-lŭ *Sion*, ca membru în comisiune, amintesce, că a fostŭ din începutŭ în contra procederiĭ comisiuniĭ de a subordina revisiunea Dicţionaruluĭ la prealabila reimpresiune a autorilorŭ vechĭ, după care apoĭ era să se facă Glosare.

D-lŭ *Urechiă* a fostŭ în prima comisiune de revisiune cu D-niĭ *Odobescu*, *Bariţiu* etc. Atuncĭ se luase o disposiţiune maĭ bună : se însărcinaseră membriĭ a culege vorbele din autoriĭ vechĭ : Coresi, Dositeĭŭ, etc., şi a aduna cuvintele din eĭ cu citaţiunĭ de cugetarĭ, etc., cari să servéscă, apoĭ, la confecţionarea dicţionaruluĭ realŭ alŭ limbeĭ vorbite române, ĭar' nu a limbeĭ viitoruluĭ. Comisiunea de a doua óră numită a întârḑiatŭ lucrarea subordonând'o la prealabila tipărire a autorilorŭ vechĭ. Acum câţĭ-va din aceştĭ autorĭ sunt tipăriţĭ şi deşi ne daţĭ publiculuĭ, căcĭ le lipsescŭ prefeţele etc., potŭ să fiă utilisaţĭ de comisiune. D-lŭ *Urechiă* crede, că este utilŭ a se provoca comisiunea lexicografică să-şĭ activeze lucrarea.

ANEXA E.

INVENTARULŬ MANUSCRISELORŬ LUĬ G. SĔULESCU. DEPUSE DIN PARTEA MINISTERIULUĬ INSTRUCŢIUNIĬ PUBLICE, ÎN BIBLIOTECA ACADEMIEĬ ROMÂNE.

1. Glosarulŭ Psaltiriĭ luĭ Coresi: 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
2. » Evangelieĭ luĭ Coresi: 1 pachetŭ » »
3. » La Psaltirea luĭ Dosoteiŭ în prosă; 1 pach. »
4. » La Psaltirea luĭ Dosoteiŭ în versurĭ; 1 pach. »
5. » Dosoteiŭ : Profirologion: 1 pachetŭ »
6. » Din Evangelia Varlaamŭ: 1 pachetŭ »
7. » Codicele luĭ Vasile Lupu; 1 pachetŭ »
8. » Din chronica luĭ Huru şi Clanăŭ: 1 pach. »
9. » Cronicei luĭ Arbore şi Huru; 1 pachetŭ »
10. » Bizantino-Românu; 1 pachetŭ »
11. » Români-Bizantinu: 1 pachetŭ »
12. » din gura poporuluĭ din limba slavonă şi elenă: 1 pach. cu foĭ nelegate
13. » luĭ K. Loga : Viéţa luĭ Christosŭ; 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
14. » limbeĭ române de G. Săulescu, 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
15. Descrierĭ istorice universale şi în specialŭ a Românilorŭ. Bulgarilorŭ etc. 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
16. Restaurarea scólelorŭ în Moldova la 1828 şi Notiţe la biografia luĭ G. Asachi : 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
17. Descântece: 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
18. Oficiele şi boeriele curţiĭ constantinopolitane de unde le aŭ luatŭ şi domniĭ Moldoveĭ: 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
19. Unŭ respunsŭ d-luĭ H.: 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
20. Unŭ discursŭ: 1 pachetŭ cu foĭ nelegate.
21. Poesiele luĭ G. Sĕulescu. 1 vol. legatŭ şi foĭ întrepuse.
22. Unŭ altŭ volumŭ manuscrisŭ de poesiĭ legatŭ.
23. Câte-va foĭ imprimate şi manuscrise.

ȘEDINȚA DIN 26 FEBRUARIŬ 1882.

Sub Președința D-luĭ *P. S. Aurelianu.*
Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Urechiă* anunță, că prefectulŭ de la Severinŭ prin telegrama de ierĭ séră arétă, că apele Dunăriĭ recrescêndŭ aŭ acoperitŭ din noŭ pilastriĭ poduluĭ luĭ Traianŭ.

Academia ia actŭ de acésta și amână trimiterea comisiuniĭ, care să studieze acelŭ podŭ.

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ* are cuvêntulŭ și citesce biografia *P. S. Dionisie* episcopŭ de Buzĕŭ.

Academia a ascultatŭ cu incordată atențiune și cu aplause acéstă lucrare însemnată.

La redeschiderea ședințeĭ D-lŭ *Aurelianŭ* cere, ca interesantulŭ memoriŭ alŭ P. S. S. Episcopuluĭ *Melchisedecŭ* să se publice în Anale.

D-lŭ *Alecsandri*. În biografia episcopuluĭ *Dionisie Romano* am fostŭ fórte uĭmitŭ de o frasă, că la mormêntulŭ luĭ nu se află nicĭ o pétră comemorativă, așa că peste puținŭ nu se va maĭ sci nici loculŭ unde zacŭ osemintele acestuĭ meritosŭ bărbatŭ. D-luĭ propune a se ruga ministerulŭ cultelorŭ să ridice acolo o pétră comemorativă, până i se va înălța unŭ monumentŭ, pentru care cum e informatŭ, s'a și constituitŭ unŭ comitetŭ în Buzĕŭ.

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ* și D-lŭ *Maniu* se asociéză la acéstă propunere.

D-lŭ *G. Baritiu* citesce raportulŭ sĕŭ despre înaugurarea monumentuluĭ luĭ *Papiu Ilarianŭ* în Sibiŭ. Se ascultă cu atențiune și aplause și se va publica în Analele Academieĭ (Anexa F).

ANEXA F.

RAPORTŬ DESPRE MONUMENTULŬ RIDICATŬ ÎN MEMORIA LUĬ ALEXANDRU PAPIU ILARIANŬ. ÎN SIBIU.

Onorabilĭ Domnĭ Colegĭ, membriĭ aĭ Academieĭ Române!

Prin raportulŭ meŭ din 23 Martiŭ (4 Aprilie) alŭ anuluĭ espiratŭ făcusemŭ cunoscutŭ, că monumentulŭ destinatŭ de cătră D-vóstră a perpetua memoria fostuluĭ nostru colegŭ iubitŭ Alexandru Il. Papiŭ, adusŭ de la Kreuznach la Sibiŭ, s'a așeḑatŭ de asupra osemintelorŭ luĭ, conformŭ instrucțiunilorŭ date mie. După aceea din sesiunea precedentă avêndŭ onorifica misiune, 1) de a îngriji pentru desvelirea cu óreșĭ-care solemnitate a aceluĭ monumentŭ, cu ocasiunea adunăriĭ generale a *Asociațiuniĭ transilvane pentru literatura și cultura poporuluĭ românŭ* din marele Principatŭ alŭ Transilvanieĭ, convocate la Sibiŭ pe ḑiua de St. Maria mare, când fu deschisă și esposițiunea nóstră națională pentru acea parte a Românimeĭ; 2) a asigura ḑisulŭ monumentŭ cu unŭ grilagiŭ de ferŭ și cu unŭ învelișiŭ în contra orĭ-cărorŭ alterărĭ și vătămărĭ, ce i s'ar puté întêmpla saŭ prin tempestățĭ, saŭ póte și din rĕutate omenéscă.

Ambele acestea misiunĭ fuseră împlinite și anume cea de ântâia între împregiurărĭ nu tocmaĭ favorabilĭ.

Comitetulŭ Asociațiuniĭ transilvane inspiratŭ de o nobilă ambițiune de a rivalisa óreșĭ-cum cu Academia română întru celebrarea meritelorŭ sciințifice a le luĭ Papiŭ, decisese cu voturile unanime ale celorŭ 12 membriĭ aĭ sĕĭ, ca la solemnitatea desveliriĭ monumentuluĭ să facă a participa Adunarea generală a Asociațiuniĭ în corpore. În ceĭ doue-ḑecĭ de anĭ aĭ existențeĭ aceleĭ Asociațiunĭ, adunare maĭ numerósă nu se vĕḑuse. Sute de familiĭ alergaseră la acea sĕrbătóre triplă națională, din treĭ țĕrĭ, și Sibiulŭ avea în acele câte-va ḑile aspectulŭ ce-și l'ar puté imagina cine-va despre Bethlehem de înainte cu 1881 de anĭ și vre-o 70 de ḑile.

În ḑiua de St. Mariă după terminarea serviciuluĭ divinŭ în bi-

serica mitropolitană se deschise, în presența autorităţiĭ superióre politice și a celeĭ locale poliţiene, Adunarea generală și peste una óră esposițiunea, acésta însă, nu prin comitetulŭ Asociaţiuniĭ de cultură și literatură, căreĭ i s'a fostŭ interdisŭ arangiarea de esposițiunĭ industrialĭ și agronomice prin ordonanța ministerială din 26 Iuniŭ Nr. 28784/1881, ci prin unŭ altŭ comitetŭ improvisatŭ de cătră 32 persóne particulare, în estrema necesitate.

Conformŭ programeĭ comitetuluĭ Asociaţiuniĭ, a doua ḑi era să participe Adunarea generală în corpore la solemnitatea desveliriĭ monumentuluĭ. După sânta liturgiă, pre când se celebra parastasulŭ la biserica, în a căreĭ apropriere repauséză Alexandru Papiŭ până la judecata de apoĭ, mi se spune ca din chiar seninŭ, că Adunarea în calitate de Asociaţiune pentru literatură și cultură, *nu* trebue să ĭa parte la acea solemnitate.

«Daca Adunarea nu póte, ómenilorŭ le va fi permisŭ a merge la biserică și a se ruga pentru sufletele repausaţilorŭ fraţĭ și surorĭ.»

După acestŭ rĕspunsŭ laconicŭ datŭ, eșirămŭ din sală în direcţiunĭ diverse, pentru ca să convenimŭ cu toţiĭ la biserica situată într'o suburbe departe de centrulŭ cetăţiĭ. Acolo eŭ avuĭ consolaţiunea sufletéscă să mĕ vĕdŭ însoţitŭ maĭ preste așteptarea mea de domniĭ colegĭ și amicĭ aĭ meĭ *George Sion*, *Vicentiu Babesiu* și *Alexandru Romanu*.

Aveam să pronunţŭ în numele Academieĭ unŭ discursŭ funebralŭ; dară după scena, prin care trecusemŭ, eram emoţionatŭ precum abia mi-se maĭ întêmplase de treĭ patru orĭ în viéţa mea. În acele momente vĕḑêndŭ și pe surorile luĭ Papiŭ, cum vĕrsaŭ torenţĭ de lacrime pe mormêntŭ, mĭ veni în memoriă ca prin fulgerŭ împrejurarea, că tatălŭ luĭ Papiŭ, parochulŭ din comuna Budĕĭŭ, unulŭ dintre preoţiĭ ceĭ maĭ venerabilĭ, suferise mórte violentă și atroce numaĭ din causă, că după ce fiulŭ sĕŭ scăpase cu viéţă în munţĭ, tatălŭ-sĕŭ tocmaĭ să fi voitŭ, ceea ce ar fi o crimă a-șĭ cugeta, nu ar fi fostŭ în stare de a denunţa loculŭ petreceriĭ luĭ.

În acéstă disposiţiune sufletéscă am cuvêntatŭ la mormêntulŭ luĭ Papiŭ, cătră mulţimea de ómenĭ, care împluse biserica, curtea și

strada. Ce voiŭ fi vorbitŭ, nu vĕ maĭ sciu spune. Mĭ aducŭ numaĭ aminte, că am relevatŭ sciinţele juridice şi pre cele istorice ale repausatuluĭ nostru colegŭ şi compatriotŭ. De am maĭ ḑisŭ ceva în acea jumĕtate de oră; potŭ să scie maĭ bine colegiĭ noştriĭ, carĭ aŭ asistatŭ. Credŭ însă, că nu am compromisŭ nicĭ am vătămatŭ pe nimenĭ prin acelŭ discursŭ alŭ meŭ.

În câtŭ pentru a doua parte a problemeĭ, ce aveam să deslegŭ, aceea fu maĭ uşóră. Grilagiulŭ este pusŭ întocmaĭ după desemnulŭ presentatŭ de maĭestrulŭ petrariŭ Roubischeh în anulŭ trecutŭ, şi monumentulŭ coperitŭ aşa, ca bustulŭ să se veḑă numaĭ din o distanţă maĭ mică. Era timpulŭ supremŭ, ca să se ĭé acea precauţiune; căcĭ adecă după întórcerea mea în Aprilie anulŭ trecutŭ la Sibiŭ, protopopulŭ, carele este şi parochŭ, mĭ arătase, că după ce ferestrile aceleĭ bisericĭ aŭ maĭ fostŭ sparte şi altă-dată. înainte cu câte-va ḑile aŭ aruncatŭ cine-va cu petre şi în monumentulŭ luĭ Papiŭ şi cu o pétră aŭ nemeritŭ bustulŭ dreptŭ în faţă spre nasŭ de a stânga. Atuncĭ mĭ veni în minte cunoscuta sentenţă a luĭ Tacitŭ : id proprium est ingenii humani, odisse quem laeseris. Alexandru Papiŭ fusése în anulŭ 1849 vĕtămatŭ de mórte în persóna părinteluĭ sĕŭ; urma decĭ, după Tacitŭ, ca fiiĭ celorŭ, ce se aflaseră în acţiune pe acele timpurĭ de grea cercare, să urescă chiar şi bustulŭ sĕŭ produsŭ din marmorŭ mutŭ şi rece.

Spesele însoţite de compturĭ, făcute atâtŭ cu grilagiulŭ şi învelişulŭ, câtŭ şi cu parastasŭ, colivă, florĭ şi cununĭ maĭ marĭ şi maĭ micĭ de florĭ, pantlica de atlasŭ albŭ cu inscripţiune din partea Academieĭ, nivelarea împrejurulŭ mormêntuluĭ, în fine miluirea unorŭ vĕduve sărace şi alte spese mărunte, s'aŭ coperitŭ din aceĭ 700 leĭ noĭ votaţĭ spre acelŭ scopŭ de către D-vóstră în budgetulŭ Academieĭ pe anulŭ trecutŭ.

Preoţiĭ, carĭ aŭ servitŭ parastasulŭ, în locŭ de a ţiné la stichulŭ St. Scripturĭ : celŭ ce servesce la altariŭ, de la altariŭ se trăéscă, mĭ rĕspunseră prin d-lŭ protopopŭ alŭ loculuĭ: în darŭ amŭ luatŭ în darŭ amŭ datŭ.

Comptulŭ și documentele respective la acelea, am să le depunŭ la biuroŭ.

Bucuresci 26 Febr. Martiŭ 1882.

G. Barițiu.

ȘEDINȚA DIN 1 MARTIU 1882.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

Se citesce raportulŭ comisiuniĭ cercetătóre operelorŭ rĕpausatuluĭ Sĕulescu.

D. *Alecsandri* arétă, că aceste scrierĭ suntŭ fórte multe și scrise în mare parte cu caractere vechĭ, greŭ de cititŭ. Ca să se facă cercetarea lorŭ va trebui o comisiune de maĭ mulțĭ bărbațĭ și să lucreze în timpŭ maĭ îndelungatŭ. Óre aŭ aceste opere o valóre atâtŭ de mare, ca să merite acéstă lucrare? În orĭ-ce casŭ Academia să dé comisiuniĭ timpŭ maĭ îndelungatŭ de studiatŭ.

D-lŭ *Sion* n'a fostŭ de față la decisiunea luată de comisiune. D-luĭ e convinsŭ, că aceste scrierĭ trebuescŭ cercetate. A cunoscutŭ de aprópe autorulŭ, care de și n'a fostŭ unŭ geniŭ mare, era însă unŭ lucrătorŭ agerŭ, laboriosŭ și din ceĭ ântâĭŭ învĕțațĭ, carĭ aŭ studiatŭ în Grecia. D-lŭ *Sion* cere, ca să nu se facă comisiunea prea numerósă, că maĭ greŭ se va face atuncĭ lucrarea și din contra o comisiune maĭ mică va lucra maĭ rĕpede.

D-lŭ *N. Ionescu* a cunoscutŭ pe Săulescu, s'a bucuratŭ de intimitatea luĭ G. Sĕulescu, care ĭ-a arĕtatŭ maĭ multe lucrărĭ și cărțĭ vechĭ. N'am vĕdutŭ, dice D-lŭ *Ionescu*, lada ce ni s'a depusŭ, cu manuscriptele luĭ, dar', după mulțimea lorŭ vĕdŭ, că cercetarea acestora n'ar fi prea multŭ să se dea la o întrégă secțiune, ca să pótă intra în arcanele scrieriĭ ale acestuĭ bărbatŭ. D-lŭ *N. Ionescu* face etopea

luĭ Sĕulescu, l'arată apoĭ bunŭ vorbitorŭ, plinŭ de atracţiune, caldŭ, dar' ca scriitorŭ cade în patosŭ. D-lŭ *N. Ionescu* propune, ca să se alégă scrierile luĭ Sĕulescu şi glosarele luĭ despre Dositeĭŭ, Coresi etc., să se încredinţeze membrilorŭ Academieĭ însărcinaţĭ cu editarea operelorŭ acelorŭ scriitorĭ. «Aceştĭ colegĭ aĭ noştri vorŭ consulta cu profitŭ, póte, lucrarea luĭ Săulescu. Cele-alte manuscripte Secretariatulŭ generalŭ, să le împartă pe secţiunĭ.»

D-lŭ *D. Sturdza*, manuscriptele luĭ Sĕulescu aŭ trecutŭ prin mânile D-sale. Şi D-luĭ a cunoscutŭ pe Sĕulescu. Era unŭ omŭ remarcabilŭ pentru timpulŭ sĕŭ. Era unŭ învĕţătorŭ zelosŭ, care împingea şi pe alţiĭ la cercetarea istorieĭ şi limbeĭ naţionale. D-lŭ *Sturdza* face reserve asupra profundităţiĭ învĕţăturiĭ luĭ: acéstă învĕţătură ar fi insuficientă adĭ. Aşa de exemplu în anticĭtăţĭ elŭ este acela, care o monetă de la Ion Zemisca a luat'o de o medaliă de la *Municipium Jassiorum*, ceea ce nu era permisŭ. Negreşitŭ, că pe atuncĭ era maĭ greŭ de a studia: lipsiaŭ biblioteće, colecţiunĭ etc. Acum 10 anĭ D-lŭ *Sturdza* a voitŭ să cumpere de la Sĕulescu Psaltirea luĭ Coresi, dar' cu nicĭ unŭ preţŭ n'a voitŭ să o cedeze.

«După ce a muritŭ am âmblatŭ iar' să punŭ mâna pe acéstă carte, am cumpĕratŭ în adevĕrŭ multe cărţĭ şi pretiosulŭ manuscriptŭ alŭ Psaltiriiĭ luĭ Dositeĭŭ, acum proprietatea Academieĭ. N'am pututŭ sĕ le cumpĕrŭ pe tóte fiindŭ-că mi se cerea multŭ.» D-lŭ *Sturdza* le-a studiatŭ pe tóte. D-lŭ *Sturdza* s'a convinsŭ, că în neregula, în care se află, d. e. glosarulŭ luĭ Dositeĭŭ, lucrarea luĭ Sĕulescu nu póte ajuta multŭ pe membrulŭ Academieĭ însărcinatŭ cu editarea luĭ Dositeĭŭ. D-lŭ *Sturdza* face apoĭ critica punctuluĭ de plecare alŭ scóleĭ de care se ţinu Sĕulescu : patriotismulŭ, românismulŭ exageratŭ, care l'a împinsŭ a pune în gura poporuluĭ, —spre a proba latinitatea nóstră, — vorbe, carĭ poporulŭ românŭ nu le-a cunoscutŭ. În interesulŭ urmăriteĭ ideĭ, Sĕulescu este din acea epocă în care se fabricară documente, ca fragmentulŭ luĭ Huru. D-lŭ *Sturdza* se asociéză, terminândŭ, cu propunerea D-luĭ *N. Ionescu,* pe care-lŭ rógă să nu ié în nume de rĕŭ, cele ce a disŭ despre Huru, pe care-lŭ crede posteriorŭ luĭ Stefanŭ, judecându-lŭ după scrisóre şi din atâtea alte puncte de vedere.

D-lŭ *N. Ionescu* ridică cuvêntulŭ, ca să rectifice cele ḑise de D-lŭ *Sturdza*. D-luĭ amintesce, că împreună cu D-niĭ *Kogălniceanu*, *Laurianu*, aŭ fostŭ chiămaţĭ să-şĭ dé părerea asupra autenticităţiĭ manuscriptuluĭ, care l'a fostŭ propusŭ de cumpĕrare *C. Sion* hatmanuluĭ Lăţescu. Trebue să declarŭ, că Sĕulescu a cunoscutŭ maĭ târḑiŭ decâtŭ noĭ manuscriptulŭ, pe care apoĭ l'a studiatŭ cu zelŭ şi pasiune. Ţineam să cruţŭ memoria luĭ Sĕulescu de bănuéla de a fi fabricatŭ acéstă scriere.

D-lŭ *Negruzzi* întrébă unde se păstréză manuscriptulŭ luĭ Huru?

D-lŭ *N. Ionescu :* la biblioteca din Ĭaşĭ. D-lŭ *Hasdeŭ*, care a fostŭ bibliotecarŭ la Ĭaşĭ o fi sciindŭ. D-lŭ Lăţescu a fostŭ îndemnatŭ de noĭ să cumpere manuscriptulŭ, care nu ni s'a părutŭ a fi falşŭ. G. Asachi l'a publicatŭ şi s'a decisŭ, ca elŭ se dé originalulŭ la biblioteca Academieĭ. Mĭ aducŭ aminte cum era : unŭ tratatŭ de formatŭ micŭ, chârtiă turcéscă, cu unŭ aerŭ de vetustate....... Sciŭ că s'a ḑisŭ că acestŭ aerŭ se póte da ferbêndŭ chârtia, în zémă de fasole. Dar' scrisórea manuscriptuluĭ este din timpulŭ luĭ Cantemirŭ, o copiă, crede din acelŭ timpŭ fórte acuratŭ scrisă. D-lŭ *Ionescu* a căutatŭ, originalulŭ la Academia din Ĭaşĭ, dar' n'a datŭ de urma luĭ. Şi D-lŭ *N. Ionescu* a fostŭ sub-bibliotecarŭ sub D-lŭ Teodorŭ Codrescu, dar' apoĭ a fostŭ D-lŭ *Hasdeŭ*.

D-lŭ *Hasdeŭ*. Pe la 1861.

D-lŭ *N. Ionescu*, manuscriptulŭ a fostŭ depusŭ între 1855—1856. O fi unde-va rătăcitŭ, de va fi bine căutatŭ se va afla. D-lŭ Caragiani ne va spune ce scie, ca bibliotecarŭ actualŭ. D-lŭ *N. Ionescu* revine a susţiné autenticitatatea acestuĭ documentŭ. D-luĭ a vorbitŭ despre elŭ cu repaosatulŭ *Laurianŭ*, care scia latinesce bine si l'a întrebatŭ de ar presupune pe cine-va, câtŭ de sciutorŭ de latinesce, capabilŭ să facă o lucrare atâtŭ de consecintă în totalitatea eĭ, ca scrierea luĭ Huru? D-lŭ *Laurianŭ* a convenitŭ, că nu era posibilŭ. D-lŭ *N. Ionescu* crede, că după cum nu se póte ḑice, că nu este autentică, de exemplu balada «*Movila luĭ Purcelŭ*», de şi nu o avemŭ scrisă cu scrisóre din timpulŭ faceriĭ eĭ, totŭ asemenea cu fragmentulŭ luĭ Huru : faptele suntŭ necontestabile de şi icóna scri-

soreĭ nu este a timpuluĭ; a pututŭ fi o copiă ulteriórĕ. În orĭ-ce casŭ cestiunea autenticitățiĭ acesteĭ scrierĭ merită să atragă atențiunea desbaterilorŭ Academieĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* arétă, că pe când a fostŭ bibliotecarŭ la Ĭașĭ n'a aflatŭ acelŭ manuscriptŭ, pe care doria însușĭ să-lŭ védă, căcĭ D-luĭ l'a contestatŭ. Nicĭ bibliotecarulŭ, ce a fostŭ maĭ înainte de D-luĭ, d-lŭ Botezŭ, nu a aflatŭ în bibliotecă asemenea manuscriptŭ. D-lŭ *Hasdeŭ* susține, că este apocrifŭ și că atâtŭ unele ideĭ câtŭ și icóna scrisoriĭ, sunt o imitațiune după Cantemirŭ, imitațiune în care s'a copiatŭ până și unele greșele din Cantemirŭ, de exemplu derivarea numeluĭ de Fălciŭ de la Taifali.

D-lŭ *Caragiani* arétă, că primindŭ biblioteca pre sémă a trebuitŭ să o védă tótă și n'a aflatŭ manuscriptulŭ luĭ Huru.

D-lŭ *Papadopolu-Calimachŭ*. În 1856 s'a tipăritŭ la G. Asachi broșura fragmentuluĭ în cestiune, cu facsimilele, care sémĕnă cu acelŭ din Cantemirŭ. Hatmanulŭ Lățescu a însărcinatŭ pe G. Asachi să-ĭ tipărescă 1,000 exemplare din acéstă scriere, carĭ, aceste exemplare, în parte s'aŭ și împărțitŭ pe lângă «Gazeta Moldoveĭ», redactată de Asachi. Vodă Ghica a rînduitŭ o comisiune să cerceteze acestŭ fragmentŭ. Eŭ am fostŭ secretarŭ acesteĭ comisiunĭ compusă din Kogălnicianu, Laurianu, Asachi, Sĕulescu, C. Negruzzi, Alecu Donicĭ etc. Comisiunea a făcutŭ unŭ raportŭ detaliatŭ, redactatŭ în mare parte de repausatulŭ Hurmuzachi, și toțĭ afară de Sĕulescu, care nicĭ a luatŭ parte asiduă la comisiune, aŭ convenitŭ, că documentulŭ e apocrifŭ. Unŭ argumentŭ despre acésta era și pecetea pusă în tușŭ orĭ cernélă. D-lŭ *Kogălnicianu* rĕmăsese însărcinatŭ cu ultima redactare a raportuluĭ și D-luĭ ne ar puté spune, ce a devenitŭ documentulŭ. D-lŭ *Papadopolŭ* conservă decretulŭ de numire în comisiune a repausatuluĭ Donicĭ.

Se admite de Academiă propunerea D-luĭ *N. Ionescu* de a se trimite manuscriptele la secțiunĭ și la membriĭ editorĭ de cărțĭ vechĭ.

D-lŭ Maiorŭ Papazoglu propune Academieĭ să-ĭ vêndă unŭ micŭ

portretŭ pe pânză, ce-lŭ ḑice a repausatuluĭ Ienăchiţă Văcărescu.

Academia trimite portretulŭ şi propunerea în cercetarea şi opinarea secţiunilorŭ de litere şi istoriă.

Se primesce la biuroŭ propunerea a şépte membri cerêndŭ schimbarea dateĭ reuniuniĭ Academieĭ în sesiune generală.

Se va pune la ordinea ḑileĭ când Academia va fi maĭ în numĕrŭ.

Se depunŭ dóue propunerĭ de numire de membri corespondenţĭ şi onorarĭ.

Se punŭ la ordinea ḑileĭ pe mâne.

D-lŭ *D. A. Sturdza* donéză o condică de la Mitropolia din Iaşĭ, din timpulŭ luĭ N. Mavrocordatŭ, cuprinḑêndŭ copie de chrisóve şi cărţĭ domnescĭ de mare interesŭ. D-luĭ maĭ dăruesce maĭ multe alte acte originale şi cărţĭ şi o condică cu copiĭ de documente ale uneĭ proprietăţĭ particulare, de la 1824. Pe multe pagine este subscrierea luĭ Andronachi Donicĭ.

Se maĭ primesce cu mulţumirĭ repeţite, de la D-lŭ *D. A. Sturdza* şi unŭ manuscriptŭ filosofico-istoricŭ din 1825.

D-lŭ *Sion*. Este traducerea luĭ Erotocritŭ.

D-lŭ *Sturdza*, maĭ depune pentru bibliotecă 3 broşurĭ din fóia «Din Moldova» a D-luĭ *Hasdeŭ*.

D lŭ *Chiţu*, mulţumindŭ D-luĭ *D. A. Sturdza* pentru zelulŭ, cu care înavuţesce colecţiunile şi biblioteca Academieĭ, aştéptă de la D-luĭ şi o dare de sémă de conţinutulŭ condiciĭ, ce a donatŭ, de la Mavrocordatŭ.

ŞEDINŢA DIN 3 MARTIŬ 1882.

Sub Preşedinţa D-luĭ *D. A. Sturdza*.

Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă*.

D. Preşedinte amintesce, că după cuprinsulŭ articululuĭ 63 din Re-

gulamentŭ este a se alege o comisiune, care să védă discursurile d-lorŭ *Marianŭ* și *Hasdeŭ*.

Se alegŭ și se proclamă DD. *Maiorescu* cu 21 voturĭ, *Aurelianu*, cu 19 și *N. Ionescu* cu 17.

D-lŭ *Negruzzi* propune să se mijlocéscă la cine se cuvine dăruirea către Academiă a bibliotecei, ce adunase «Ateneulŭ românŭ» și care se conserva fără nicĭ unŭ profitŭ alŭ nimenuĭ și în unŭ chioscŭ din o grădină particulară.

D-lŭ *Urechiă*. Academia póte face cererea propusă de d-lŭ *Negruzzi* pe lângă d-lŭ Esarcu.

D-lŭ *Hasdeŭ* aretă, că acéstă bibliotecă nu e nicĭ așa mare, nicĭ așa de importantă, câtŭ s'ar puté crede, cunoscêndu-se pasiunea, ce avea pentru cărțĭ Grafulŭ Rosetti, donatorulŭ eĭ la Ateneŭ.

D-lŭ *Sion*. Cere să se ié în desbatere propunerea de schimbare a timpuluĭ defiptŭ pentru sesiunea generală a Academieĭ, în cuprinderea următóre.

PROPUNERE.

Avêndŭ în vedere, că unŭ mare numĕrŭ, din membriĭ Academieĭ facŭ parte și din corpurile legiuitóre;

Avêndŭ în vedere, că de ordinarŭ, sesiunile legislative se continuă până la Pașcĭ și ast-felŭ coincidêndŭ cu sesiunea generală a Academieĭ, membriĭ, deputațĭ și senatorĭ, nu potŭ lua parte într'unŭ modŭ eficace la discuțiunile Academieĭ;

Subsemnațiĭ, conformŭ art. 46 din statute, propunemŭ, ca primulŭ aliniatŭ, alŭ art. 7, din statute, să se modifice în modulŭ următorŭ:

Art. 7. O dată pe anŭ, în cursŭ de 25 ḑile, începêndŭ din a dóua Duminecă după Pașcĭ, Academia se întrunesce în sesiune generală.

Sion, *D. Brândză*, *V. Babesiu*, *P. Aurelianu*, *T. Maiorescu*, *Gr. Stefănescu*. *G. Baritiu*.

D-lŭ *Babesiu*, amintesce, că și d-lorŭ a subscris'o.

D-lŭ *Sion*, arétă din esperiență, că nu e posibilŭ a se ține sesiune pe câtŭ timpŭ este cameră și senatŭ, căcĭ mulțĭ din academicĭ sunt membriĭ acelorŭ adunărĭ și vorŭ fi silițĭ să absenteze, orĭ din o parte orĭ din alta. Propunerea cere, ca Adunarea generală a Academieĭ să se țină dela a dóua duminecă după Pașcĭ, totŭ pe 25 ḑile.

D-lŭ *Romanu* este pentru schimbarea epoceĭ de convocare, dar' cere ă se facă acésta de la 15 Augustŭ—15 Septembre.

D-lŭ *Stefanŭ Ión Falcoianu* semnaléză neacordulŭ acesta între membriĭ în privința fixăriĭ epoceĭ sesiuniĭ.

D-lŭ *Alecsandri*, cere să se otăréscă asupra propuneriĭ, căcĭ se află față 24 membri, adecă cele dóue treimĭ regulamentare. La Augustŭ nu vede posibilisatea de întrunirĭ, căcĭ nu numaĭ este luna cea maĭ caldă în Bucurescĭ și maĭ incomodă pentru lucru, dar' încă ceĭ maĭ mulțĭ membriĭ sunt absențĭ, dușĭ pe la băĭ, în escursiunĭ, și după Pașcĭ este epoca cea maĭ potrivită.

D-lŭ *Negruzzi*, nu primesce schimbarea epoceĭ actuale, căcĭ acésta ar obliga pre uniĭ membri, carĭ sunt și profesorĭ, să nu pótă veni, ca să nu lipséscă de la catedre și peste timpulŭ în care lipsescŭ de la ele, chiămațĭ în Bucurescĭ ca deputațĭ orĭ senatorĭ. D-lŭ *Negruzzi* cere să se așeḑe epoca sesiuniĭ după conveninta maĭ alesŭ a membrilorŭ, carĭ vinŭ din depărtare.

D-lŭ *Stefănescu*, recapituléză inconvenientele țineriĭ sesiuniĭ la epoca actuală, și susține strămutarea după Pașcĭ.

D-lŭ *Negruzzi*, revine asupra combateriĭ propuneriĭ. Timpulŭ acesta e celŭ maĭ potrivitŭ. Nu vomŭ fi silițĭ a absenta de la casele nóstre o lună maĭ multŭ peste ceea ce cheltuimŭ aci ca deputațĭ și senatorĭ.

D-lŭ *Marianŭ*, află epoca de după Pașcĭ multŭ maĭ convenabilă pentru membriĭ bucovinenĭ. Ca preotŭ este reținutŭ în postulŭ mare la datoriile séle și numaĭ cu greutate s'a pututŭ absenta de astă dată. D. *Marianŭ* ar dori să nu lipséscă nicĭ o dată de la sesiunea generală.

D-lŭ *Sion*. Motivulŭ îndepărtăriĭ nu maĭ esistă, grația căilorŭ ferate. Alte ocupațiunĭ, carĭ ne arŭ obliga să stămŭ .pe a casă nu trebue

să prevaleze asupra obligaţiunilorŭ, ce avemŭ ca membri aĭ Academieĭ.

D-lŭ *Stefanŭ Ión Falcoianu* cere, ca discuţiunea să se facă între ceĭ, carĭ susţinŭ propunerea şi ceĭ carĭ o combatŭ, că nu potŭ să maĭ vină a dóua óră în Bucurescĭ, după Paşcĭ. DD. *Negruzzi, Ionescu,* ceĭ carĭ suntŭ siliţĭ a absenta de la catedrele d-lorŭ, să fiă ascultaţĭ în cestiune, éră nu noĭ ceştĭ de aicĭ.

D-lŭ *Stefănescu.* S'a ḑisŭ, că să împăcămŭ pre ceĭ, carĭ vinŭ din depărtare. Apoĭ DD. *Barițiu, Bubesiu şi Marianŭ,* carĭ vinŭ din depărtare aŭ aderatŭ la propunere, Nu e posibiIŭ a se combina tóte dorinţele. Să facemŭ abstracţiune de propriulŭ comodŭ şi să vedemŭ, cum ar merge maĭ bine interesele Academieĭ. D-luĭ nu vede epocă maĭ propriă la lucru ca după Paşcĭ.

D-lŭ *Alecsandri* amintesce, că inconvenientulŭ sincronisticeĭ activităţiĭ, a camereĭ şi a senatuluĭ cu a Academieĭ. se va repeta şi după Paşcĭ, considerândŭ practica de maĭ mulţĭ anĭ. Totuşĭ crede maĭ bine alesŭ pentru sesiunea generală timpulŭ de după Paşcĭ.

D-lŭ *Urechiă*, susţine propunerea şi cere, ca D-lŭ Preşedinte să nu pună în discuţiune altŭ termenŭ de câtŭ celŭ de după Paşcĭ, căcĭ altă propunere sprijinită de şépte membriĭ nu s'a datŭ la oficiŭ şi nu putemŭ desbate propunerĭ orĭ amendamente nescrise şi neregulamentare.

D-lŭ *Caragiani*. combate propunerea. Obiecţiunea, că la epoca regulamentară nu potŭ veni DD. profesorĭ din Bucurescĭ, nu este admisibilă. Şi d-lŭ *Caragiani* e profesorŭ şi se absentéză de la catedră. Apoĭ de ce DD. profesorĭ din Bucurescĭ nu-şĭ schimbă orele de clasă, ca să aĭbă liberă diminéţa, când arŭ puté lua parte la lucrărĭ şi membriĭ, carĭ sunt deputaţĭ saŭ senatorĭ. Noĭ din Moldova amŭ fi siliţĭ, de se va primi propunerea de a se ţiné sesiunea după Paşcĭ, să lipsimŭ de a casă şi de la ocupaţiunĭ, de la Novembre până la Maĭŭ

D-lŭ *Bacaloglo*, ţine la tradiţiunĭ, nu voesce să se totŭ schimbe regulamentele. Nu are o garanţiă, că şi după Paşcĭ nu se vorŭ presenta aceleaşĭ inconveniente, ce propunerea se încércă a înlătura şi decĭ va vota contra eĭ.

D. *Romanŭ* crede, că majoritatea va fi pentru neschimbare. Şi d-luĭ

este deputatŭ şi profesorŭ. Înainte de Paşcĭ póte veni maĭ lesne; după Paşcĭ are esamene şi nu póte lipsi. Tómna ar fi multŭ maĭ bine alésă pentru sesiunea generală. D-lŭ *Romanŭ* -şĭ retrage adhesiunea la propunerea de modificarea epoceĭ sesiuniĭ, dacă se primesce timpulŭ ce d-luĭ propune.

D. *Poni* propune să se ţină sesiunea în a dóua jumĕtate a luneĭ Septembre. Atuncĭ nu este aşa de caldŭ şi noĭ profesoriĭ suntemŭ încă liberĭ de cursurĭ. Aşa, sesiunea Academieĭ n'ar fi în detrimentulŭ şcólelorŭ. D-lŭ *Poni* este de opiniunea d-luĭ *Romanŭ*.

D-lŭ *Urechiă* repetă cererea sa, ca să se înlăture din discuţiune orĭ ce propunere verbală saŭ ne susţinută de membriĭ ceruţĭ de regulamentŭ.

D-lŭ *Romanŭ* cere scinderea propuneriĭ în dóuĕ : 1-a parte va fi votarea în principiŭ asupra necesităţiĭ de a se schimba timpulŭ pentru ţinerea sesiuniĭ generale, şi alŭ doilea votŭ va fixa acelŭ timpŭ.

D-lŭ *Preşedinte* află, că asemenea scindĕrĭ de propunerĭ nu sunt regulamentare.

D-lŭ *Babesiu* susţine, că scinderea propusă de D. *Romanŭ* se practică şi pe la alte adunărĭ.

D-lŭ *D. A. Sturdza* arétă, că acesta nu este în regulamentulŭ Academieĭ şi nicĭ la alte adunărĭ din ţéră.

Se cere închiderea discuţiuniĭ.

Se pune la votŭ propunerea de schimbarea timpuluĭ sesiuniĭ la a dóua Duminecă după Paşcĭ.

Votéză pentru 12 membrĭ şi anume : D. D. *Alecsandri Vasile, Maiorescu Titu, Quintescu N., Sion George, Babesiu V., Baritiŭ G., Marianŭ Simionŭ Fl., Urechiă V., Aurelianu P., Brândză D., Felix Iacob, Stefănescu Gr.*, votéză contra 11 şi anume D. D. *Caragiani I., Negruzzi Iacobŭ, Romanŭ Alex., Ionescu N. Maniu Vasile, P. S. S. Melchisedecŭ, Papadopolŭ-Calimachŭ, Sturdza D. A., Bacaloglo Em., Fălcoianu I. Stefanŭ* şi *Poni Petru*.

Conformŭ regulamentuluĭ propunerea va reveni la ordinea ḑileĭ şi la votŭ noŭ după treĭ şedinţe.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 5 MARTIU 1882.

Sub Președința Maiestății Sale a *Regeluĭ*.
Secretarŭ generalŭ: D-lŭ *V. A. Urechiă*.

M. S. *Regele*, bine-voindŭ a lua Președinția ședințeĭ, salută Academia reîntrunită în Sesiune generală și donéză *Stürme von Carmen Sylva* (Bonn, 1881), cu autografulŭ augustŭ alŭ Maiestățiĭ sale.

M. S. *Regele* donéză asemenea Academieĭ unŭ esemplarŭ din biografia ilustreĭ scriitóre *Carmen Sylva* de D-na Mite Kremnitz (Breslau, 1882). — M. S. *Regele* amintesce la acéstă ocasiune, serviciele aduse literatureĭ naționale de D-na Kremnitz, prin numeróse traducerĭ de opurĭ românescĭ, carĭ așa s'aŭ făcutŭ cunoscute și lumiĭ culte europene.

D-lŭ *V. Alecsandri*, în numele Academieĭ, rógă pe M. Sa *Regele* sĕ demneze a se însărcina cu viile mulțumirĭ ale Academieĭ pentru M. S. *Regina*, căreĭa, cu țéra întrégă, Academia doresce cea maĭ grabnică însănătoșire, ca să pótă mulți și numeroșĭ anĭ înainte adauge la salba de margăritare, cu care a împodobitŭ pe *Carmen Sylva* și prin ea literatura româna.

D-lŭ *Caragiani* donéză biblioteceĭ Academieĭ opera intitulată «Etudes historiques sur les Valaques du Pinde». Constantinopole, 1881.

Se primesce cu mulțumire.

Asupra adreseĭ, Epitropieĭ Sânteĭ-Vinerĭ No. 10 din 23 Febr., se decide a se trimite comisiuniĭ budgetare spre studiare.

D-lŭ *Urechiă* citesce scrisórea comitetuluĭ Societățiĭ pentru cultura și limba română în Bucovina, aducêndŭ scirea tristă de mórtea Baronuluĭ Georgiŭ de Hurmuzachi.

Academia decide, la propunerea D-luĭ *D. A. Sturdza*, să se esprime familieĭ rĕposatuluĭ simțimintele sale de adâncă părere de rĕŭ pentru

perderea ilustruluĭ bărbatŭ, care prin meritele sale, prin faptele sale, a bine-meritatŭ de la Românime.

D-lŭ *Urechiă* comunică Academieĭ frumósa scire, că *Societatea de cultură și literatură română în Bucovina* recunoscêndŭ, că nu sĕ maĭ potŭ isola și maĭ departe în provincialismulŭ ortograficŭ, admitŭ, că trebue sĕ urmeze votuluĭ majorităţiĭ Româniloŭ inteligenţĭ, și adoptă, ḑice d-lŭ Bumbacŭ, în calendarulŭ pe anulŭ 1882 (Cernăuţĭ, tipariulŭ luĭ Rudolf Eckhardt) o ortografiă nóuă, croită pe basa principieloŭ stabilite și adoptate de celŭ maĭ învĕţatŭ corpŭ naţionalŭ, de *Academia Română* din Bucurescĭ.

Academia este fericită a lua actŭ de asemenea scire și uréză Societăţiĭ neprecurmată prosperitate.

M. S. *Regele*, ca Președinte dă cuvêntulŭ d-luĭ *V. Alecsandri*, carele citesce lucrarea D-sale despre C. Negruzzi.

Academia ascultă acéstă lucrare cu celŭ maĭ viŭ interesŭ.

M. S. *Regele* dă apoĭ cuvêntulŭ D-luĭ *P. Poni* carele face comunicaţiunea sa : «Cercetărĭ asupra mineraleloŭ din massivulŭ de la Brosceni».

Cu încordată atenţiune ascultă Academia și acestŭ importantŭ memoriŭ.

M. S. *Regele* permite, în urmă, d-luĭ *Gr. Stefănescu* să dé lectură memoriuluĭ: «Consideraţiunĭ geologice asupra albieĭ Dâmboviţeĭ».

Academia mulţumesce cetitoruluĭ pentru acéstă comunicaţiune atâtŭ de interesantă.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 6 MARTIŬ 1882.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

La ordinea ḑileĭ fiindŭ a dóua votare asupra propuneriĭ pentru *modificarea art. 7.* din statute, cu privire la fixarea epoceĭ sesiuniĭ generale, D-lŭ secretarŭ generalŭ dă citire propuneriĭ formulate de D-niĭ *Aurelianŭ, Maiorescu, Barițiu, Babesiu, Sion,* Dr. *Brândza* și *Gr. Stefănescu,* în cuprinderea următóre :

«Art. 7. O dată pe anŭ, în cursŭ de 25 ḑile, din a dóua Duminecă după Pașcĭ, Academia se întrunesce în sesiune generală.»

Propunerea se pune la votŭ prin apelŭ nominalŭ, și resultatulŭ votuluĭ este:

Votanțĭ 25.
15 voturĭ *pentru.*
10 voturĭ *contra.*

D-lŭ Președinte *Sturdza* declară, că votulŭ neîntrunindŭ dóue treimĭ din numĕrulŭ membrilorŭ presențĭ, propunerea, în conformitate cu regulamentulŭ, se va pune din noŭ la votŭ, după unŭ intervalŭ de treĭ ḑile.

D-lŭ *Barițiu.* Între alte lucrărĭ ale secțiuniĭ istorice avemŭ să ne îngrijimŭ și pentru o mulțime de publicațiunĭ istorice și pentru căutarea documentelorŭ, spre a împlini o mulțime de lacune din istoria nóstră națională. M'am informatŭ despre starea budgetuluĭ pe anulŭ viitorŭ și m'am convinsŭ, că veniturile Academieĭ nicĭ pe de parte nu ajungŭ ca să corespundă scopuluĭ. Când facemŭ o paralelă între publicațiunile Academieĭ nóstre și între publicațiunile altorŭ societățĭ învĕțate, diferința este fórte mare și rĕulŭ jace în sărăcia Academieĭ nóstre, care nu póte să publice nicĭ ce are și cu atâtŭ maĭ puținŭ póte să facă investigațiunĭ. Astŭ-felŭ, în ședința penultimă a Secțiuniĭ istorice s'a decisŭ a se ruga Academia în corpore, să intervină la guvernŭ și prin guvernŭ la corpurile legiuĭtóre, ca dênsele, conduse

de adevěratulŭ patriotismŭ și de sublimitatea scopuluĭ nostru, se întindă Academieĭ unŭ ajutorŭ maĭ mare de cum s'a datŭ până acumŭ. Eŭ așĭ dori. ca acéstă dorință a secțiuniĭ istorice să se pună la ordinea ḑileĭ, și cestiunea este cu atâtŭ maĭ urgentă, fiindŭ că sesiunea corpurilorŭ legiuitóre nu are să ţină multŭ.

D-lŭ *Maniu*. La cele expuse de onorabilulŭ nostru colegŭ D-lŭ *Barițiŭ* 'mĭ permitŭ a adauge, că este o condițiune de viéță pentru Academia nóstră, ca ea să fiă dotată din partea țěreĭ. Cestiunea acésta s'a pusŭ în secțiunea istorică, din partea onorabiluluĭ nostru vicepreședinte, D-lŭ *Sturdza*. Dênsulŭ ni-a spusŭ, carĭ suntŭ condițiunile viețeĭ și esistințeĭ nóstre, și eŭ amŭ rěmasŭ sub impresiunea călduróselorŭ cuvinte ale D-sale, căcĭ scimŭ câtŭ zelŭ a pusŭ și pune ca să ridice véḑa și interesele Academieĭ nóstre. Ideile D-luĭ vice-președinte *Sturdza* aŭ fostŭ susținute de întréga secțiune și maĭ alesŭ de D-niĭ *Barițiŭ* și *Babeșiu*, carĭ aŭ arětatŭ greșita direcțiune a întreguluĭ nostru sistemŭ de cultură superióră. Secțiunea istorică a făcutŭ o rugare către D-lŭ Președinte *Sturdza*, care rugare s'a și trecutŭ în procesulŭ verbalŭ, că D-sa va bine voi să espună în sinulŭ plenuluĭ vederile secțiuniĭ. Amintindŭ așa dar' acéstă resolutiune a secțiuniĭ, rogŭ pe D-lŭ Președinte *Sturdza* să bine-voéscă a informa Academia asupra acesteĭ cestiunĭ, și Academia să alégă din sînulŭ sěŭ unŭ membru, care să intervină pe lângă guvernŭ.

D-lŭ *Chițu*. D-lŭ Barițiu a formulatŭ o dorință, că ar fi bine să ne adresămŭ la guvernŭ pentru publicațiunile istorice, fiindŭ că secțiunea nu numaĭ că este lipsită de fondurĭ, dar' este și datóre la tipografiĭ pentru publicațiunile din trecutŭ.

«Eŭ sciŭ că la ministerulŭ instrucțiuniĭ publice se află depuse diferite donațiunĭ și sume de banĭ pentru universitate. Chiar eŭ am acceptatŭ, când eram la ministerulŭ instrucțiuniĭ, vre o două donațiunĭ de acesta natură, în suma de 15—16 miĭ de leĭ, și atuncĭ aflasemŭ, că și maĭ înainte se făcuse, astŭ-felŭ de legate pentru universitate; sciŭ că legatele acele s'aŭ datŭ la casa de depunerĭ și sumele staŭ neîntrebuințate. Ar fi bine, ca ministerulŭ instrucțiuniĭ publice să adune tóte legatele aceste, să vină cu unŭ proiectŭ de

lege înaintea corpurilorŭ legiuitóre, pentru a se da legatele în administrațiunea Academieĭ, care se facă premiĭ pentru cărțĭ didactice și alte publicațiunĭ. În orĭ-ce casŭ, aducerea acestorŭ sume în visteria Academieĭ ar fi maĭ corespundĕtóre cu dorința celorŭ ce aŭ făcutŭ legatele și ar fi totŭ odată și o ușurare pentru Academiă. De altmintrelea ministerulŭ ar puté face să se trécă în bugetŭ o sumă de 7—9 miĭ leĭ pe anulŭ acesta; făcêndŭ totŭ o dată ca legatele susŭ menționate să se concédă Academieĭ pentru scopurĭ de cultură.

D-lŭ *P. S. Aurelianŭ*. Eŭ nu credŭ, că póte cine-va să schimbe destinațiunea legatelorŭ, ce s'aŭ făcutŭ pentru universitate, și totŭ asemenea nicĭ camera și nicĭ guvernulŭ nu póte sĕ schimbe destinațiunea unuĭ fondŭ. Eŭ gândiamŭ alt-ceva: să se pună pe chârtiă, ce avemŭ să publicămŭ și prin ministerŭ să înaintămŭ acésta la cameră, că-cĭ nime nu va puté să ne refuse 15—20 miĭ de francĭ, iar' legatele făcute universitățiĭ, acele nu potŭ fi întrebuințate pentru Academiă.

D-lŭ *Barițiŭ*. Eŭ credŭ, că discuțiunea se va scurta déca On. Academiă va bine-voi a da cuvêntulŭ d-luĭ secretarŭ alŭ secțiuniĭ istorice, ca să citéscă procesulŭ verbalŭ, din care se va vedé maĭ lămuritŭ, ce trebuințe are secțiunea istorică.

D-lŭ Maniu dă lectură procesuluĭ verbalŭ alŭ secțiuniĭ istorice din 1 Martie 1882. (Anexa G).

D-lŭ *Babesiŭ*. Cestiunea ridicată în secțiunea istorică a urmatŭ din lipsa de mijlóce pentru a satisface unorŭ cerințe urgențĭ, fiindŭ-că pe fiăcare ḑi se descoperŭ nóue documente istorice, și este pĕcatŭ, că acele sĕ péră și să se facă neacesibile publiculuĭ. În secțiunea istorică s'a acentuatŭ, că statulŭ românŭ face, ce e dreptŭ, marĭ sacrificiĭ pentru desvoltarea puteriĭ militare și administrative, dar' acesta nu este de ajunsŭ: este ne apărată trebuință, ca progresulŭ sciințelorŭ să mérgă mână în mână cu desvoltarea politică a țĕreĭ. Academia din Agramŭ dispune de mijlóce de 4 orĭ maĭ marĭ ca ale nóstre, de și Croația nu are maĭ multŭ de 3 milióne locuitorĭ. Până acum amŭ fostŭ în stare de formațiune, iar' astăḑĭ suntemŭ în stare de a lucra, și aceste consideraţiunĭ aŭ făcutŭ ca secțiunea istorică se vină în plenŭ cu acéstă cestiune.

D-lŭ *Chițu.* La cele obiectate de d-lŭ *Aurelianŭ*, cu privire la legatele universitățiĭ, am se observŭ că Academia nu cere ceva ilegalŭ. Legatele și donațiunile acele suntŭ lăsate universitățiĭ din Bucurescĭ, ca din venitulŭ lorŭ să facă a progresa sciința saŭ cartea în Romania. Când esistă acum ast-felŭ de legate, óre nu se póte delega Academia ca să le administreze, ca să contribue ast-felŭ la cultura națională? Eŭ credŭ, că ar trebui să se ia mĕsurĭ maĭ eficace din partea Academieĭ. pentru ca să se simță că trăesce. Academia în starea în care se află astădĭ, este ca o ființă tolerată și eŭ credŭ că o subvențiune s'ar puté face.

D-lŭ *Stefănescu.* În ce privesce legatele universitățiĭ, eŭ sciŭ numaĭ de unŭ legatŭ alŭ luĭ Hillel, care are clause precise, iar de alte legate nu-mĭ aducŭ aminte. Atâtŭ însă sciŭ, că facultatea de sciențe cere pe totŭ anulŭ ajutóre dela ministerŭ, și daca ar esiste astŭ-felŭ de legate, de sigurŭ câ ministerulŭ nu ar întârdia să îmbunătățéscă starea facultățiĭ de sciințe, dar' acésta nu se întêmplă și de aceea eŭ credŭ, că nu esistă astŭ-felŭ de legate.

D-lŭ *Chițu.* Eŭ ca ministru alŭ instrucțiuniĭ publice am acceptatŭ dóuĕ legate de acéstă natură și potŭ asigura pe D-lŭ *Stefănescu*, că maĭ esistă și altele.

D-lŭ Preşedinte *D. A. Sturdza.* Noĭ începemŭ a trăi acum o viéță propriă, cu multŭ maĭ cunoscută ca maĭ înainte, și una din necesitățile propășireĭ țĕreĭ nóstre este de a înainta în tóte ramurile sciințelorŭ. Nu rĕmâne insă îndoiélă ca istoria nóstră propriă priméză, pentru momentŭ, orĭ ce alte ramure. O națiune trebue maĭ ântâiŭ a-șĭ cunósce viéța eĭ propriă, trebue a se cunósce pe sineșĭ, pentru a vedé posițiunea în care se află și calea pe care trebue să apuce, pentru a căpĕta puterile necesare. Noĭ nu amŭ făcutŭ nimicŭ în acéstă privire, precum nu am făcutŭ nimicŭ nicĭ în cele lalte ramurĭ de sciențe. Nu putemŭ face nimicŭ, fiindŭ că materialulŭ ne lipsesce. Maĭ ântâiŭ țéra nu are o bibliotecă și cum voițĭ ca bărbațiĭ noștriĭ de sciențe se propășéscă. se inainteze și se scrie, când le lipsescŭ mijlócele de desvoltare cele maĭ necesarĭ? Nu avemŭ unŭ cabinetŭ de fisică, de chimiă, de fisiologiă, colecțiunĭ zoologice

și mineralogice. Chiar și micele colecțiunĭ, ce le avemŭ, nu sunt espuse și clasate, astŭ-felŭ ca sĕ putemŭ lucra și profita de dênsele; ele sunt ticsite, unele peste altele, ast-felŭ în câtŭ nu se potŭ întrebuința. Chiar nicĭ nu avemŭ unde să le punemŭ, lăsândŭ a ḑice că ḑilnicŭ sunt espuse a fi prada foculuĭ. În acéstă privire lucrurile staŭ însă și maĭ rĕŭ. Nu ar suferi óre guvernulŭ și cu dênsulŭ țéra perderĭ de maĭ multe milióne, perderĭ ireparabile și neînlocuibile, când arŭ arde colecțiunile, carĭ esistă. Nu uitațĭ că în Muzeŭ, în biblioteca Academieĭ și în Archiva statuluĭ stau adunate monumente de o importanță capitală, cu atâtŭ maĭ prețióse cu câtŭ puține monumente aŭ remasŭ națiuniĭ în urma vijelielorŭ, carĭ, seculĭ întregĭ, aŭ trecutŭ peste ea. Prudentŭ este de a perde câteva milióne în valóre, pentru că nu amŭ voi să cheltuimŭ pe anŭ 100,000 leĭ, pentru a păstra tóte aceste și a le utilisa? Așa dară, prima cerință pentru ca să ne desvoltămŭ, este, că trebue să zidimŭ o clădire unde să putemŭ depune în siguranță colecțiunile nóstre și unde să le putemŭ așeḑa astŭ-felŭ, ca ele să fiă utilisate. Să ne mărginimŭ apoĭ numaĭ aicĭ? Biblioteca nóstră trebue complectată și înavuțită pe fiăcare anŭ. Cu 2—3 miĭ leĭ pe anŭ ea nu se póte nicĭ măcar alimenta. Apoĭ dacă vremŭ o istoriă națională, istoria nu se scrie pe născocirile din capulŭ unuĭa și alŭ altuĭa, ci pe documente. D-vóstră scițĭ câtă luptă amŭ avutŭ chiarŭ pentru publicarea documentelorŭ luĭ Hurmuzachi, dăruite statuluĭ românŭ cu condițiune de a le da la lumină. Astŭ-felŭ de lucrurĭ nu trebue ânsă să se întâmple, căcĭ chiar documentele Hurmuzachi nu suntŭ suficiente pentru a scrie o istoriă. E de nevoiă a cunósce și a cerceta totŭ, pentru a scrie istoria nóstră națională, și fără publicărĭ nu putemŭ face nimicŭ. Spre acestŭ sfârșitŭ ne trebuie însă bărbațĭ, carĭ să capete o educațiune, specială, trebuie bărbațĭ, carĭ să se dedée de tinerĭ studielorŭ. Orĭ-ce s'ar ḑice, atâta este certŭ, că daca statulŭ nu va așeḑa basa materială, pe care să se ridice și desvolte sciința, este imposibilŭ ca țéra să progreseze. În secțiunea istorică avemŭ maĭ multe lucrărĭ gata cum suntŭ monumentele epigrafice a le museuluĭ, numismatica română, psaltirea în versurĭ a luĭ Dositeiu, și manuscrisele staŭ în-

chise și nu se potŭ publica, fiindŭ-că ne lipsescŭ fondurile necesarĭ. Până acum amŭ lucratŭ așa ḑicêndŭ acoperitŭ, cam pentru plăcerea nóstră, acum trebue să lucrămŭ descoperitŭ și de datoriă pentru viitorulŭ ţĕreĭ. Totŭ ce amŭ putută arĕta până acum străinătăţiĭ este publicaţiunea documenteloră luĭ Hurmuzachi, dar' și opera acésta nu este a nóstră ci a familieĭ Hurmuzachi, și sumele ce le cheltuesce statulŭ pentru publicarea documentelorŭ acestora nu atingŭ nicĭ pe departe valórea lorŭ. Tóte cercetările nóstre de până acum aŭ fostŭ numaĭ sporadice. Așa d. e. s'a dusŭ P. S. S. Părintele *Melchisedecŭ* la Cernauţĭ și a datŭ peste evangelia de la Homorŭ. Amŭ adusŭ aicĭ acestŭ monumentŭ minunatŭ. Dar' ce făcemŭ cu elŭ? Mâne-poimâne vomŭ trebui să trimitemŭ acestŭ tetravangelŭ înapoĭ, fără ca istoria nóstră să tragă vre unŭ folosŭ din acéstă importantă descoperire. S'a vorbitŭ de 3—10 miĭ leĭ, carĭ să ne dee statulŭ pentru a face unele publicaţiunĭ. Dar', o sumă ca acésta este cu totulŭ insuficientă. Ceea ce ne trebue este maĭ multŭ: Localŭ maĭ ântâĭŭ, fondŭ pentru bibliotecă alŭ doĭlea, mijlóce de investigaţiunĭ și de cercetărĭ, alŭ treĭlea, în fine putinţa de a publica tóte producţiunile sciinţifice. Trebuie se ajungemŭ în o stare de a nu ne speria când d-lŭ *Aurelianŭ* va aduce o lucrare scienţifică, fiindŭ că e prea voluminósă și nu avemŭ cu ce să o tipărimŭ. Lucrurile nu maĭ potŭ merge astŭ felŭ. Ne avêndŭ posibilitatea să publicămŭ ce amŭ lucratŭ, nu lucrămŭ și ne deprindemŭ a nu lucra. Lucrulŭ stă astŭ-felŭ. Statulŭ ar trebui să cedeze Academieĭ câte-va moșiĭ de unŭ venitŭ anualŭ de 100,000 leĭ pentru a îndeplini tóte nevoile semnalate. Este o datoriă a insiste pe lângă guvernŭ și a-ĭ arĕta importanţa și gravitatea situaţiuniĭ. Fără sciinţă nicĭ o ţéră nu póte prospera, fără sciinţă vomŭ perde ce amŭ câștigatŭ cu atâta muncă.

D-lŭ *Chiţu*. În ce privesce clădirea unuĭ edificiŭ pentru Academiă d-lŭ Președinte scie bine, că în anulŭ trecutŭ ne amŭ fostŭ ocupatŭ aicĭ cu unŭ proiectŭ de lege, ca statulŭ să doteze Academia cu una saŭ doue moșiĭ, dar' sesiunea corpurilorŭ legiuitóre s'a închisŭ curêndŭ după aceea și proiectulŭ nu a putută să vină în desbatere. În anulŭ acesta, vĕḑêndŭ că s'a înfiinţatŭ o societate de con-

strucţiunĭ, care s'a oferitŭ a face diferite clădirĭ pentru statŭ şi judeţe, cu plătire în anuităţĭ, eŭ dimpreună cu maĭ mulţĭ deputaţĭ, amŭ propusŭ unŭ proiectŭ de lege pentru a se construi în capitală : 1) unŭ palatŭ regalŭ; 2) unŭ palatŭ pentru cameră şi senatŭ; 3) unŭ edificiŭ pentru Academiă şi archivele statuluĭ, pentru bibliotecĭ şi pinacotecă, 4⁰ pentru liceele St. Sava şi Mateĭŭ Basarabŭ, asemenea pentru 5 şcolĭ-modele de băeţĭ şi de fete. Proĭectulŭ acesta a trecutŭ prin maĭ multe secţiunĭ şi sperămŭ, că în sesiunea extraordinară, ce va urma póte în luna luĭ Maĭŭ, proĭectulŭ va veni în discuţiunea camereĭ, ĭar' în ce privesce subvenţiunea anuală de 100.000 leĭ, eŭ încă sunt de părere, că statulŭ să ne dée acestŭ ajutorŭ.

D-lŭ Preşedinte *D. A. Sturdza.* Cu mĕsurile indicate stabililimentele de cultură vorŭ remâné cele din urmă. Statulŭ a luatŭ averile mônăstirescĭ, când avea elŭ nevoĭ marĭ. Bine a făcutŭ, că le a luatŭ. Dar' nu trebue uitatŭ, că averile mônăstirescĭ eraŭ destinate pentru cultura naţională. Acum că statulŭ se află maĭ la largulŭ sĕŭ, e dreptŭ ca să se dé o mică parte din aceste veniturĭ iarăşĭ cultureĭ. Academia este celŭ de ântâĭŭ institutŭ de cultură naţională, şi ea merită de a fi pusă în posiţiune de a produce ceea ce trebue să producă. Dacă ar lângeḑi când va fi pusă în stare de a prospera, atuncĭ lumea nóstră va puté cârti, până atuncĭ însă nu. Cunoscŭ situaţiunea tesauruluĭ publicŭ fórte bine şi sciŭ că statulŭ póte dota Academia cu venitulŭ indicatŭ, fără de a sdruncina întru nimicŭ ecilibrulŭ budgetarŭ, pe care nimenĭ din noĭ nu póte dori a-lŭ vedé pusŭ în cestiune.

Timpulŭ fiindŭ înaintatŭ, continuarea discuţiuniĭ se amână pe altă şedinţă.

ANEXA G.

SECȚIUNEA ISTORICĂ

ȘEDINȚA DIN 1 MARTIŬ 1882.

Sub președința D-luĭ *G. Barițiŭ.*

Secretarŭ : D-lŭ *V. Maniŭ.*

Membriĭ presențĭ : Domniĭ *Babesiu Vicentiŭ; Barițiŭ George; Ionescu Nicolae; Maniu Vasile; Melchisedecŭ P. S. S. Episcopŭ; Papadopolŭ-Calimachŭ Alexandru; Sturdza Dimitrie A.*; *Urechiă Vasile A.*

D-lŭ *Președinte* comunică secțiuniĭ raportulŭ D-luĭ I. Bianu despre inscripțiunile copiate de pe muriĭ din afară aĭ bisericiĭ episcopale de la Argeșŭ, de pe mormintele din interiorulŭ bisericeĭ și de pe muriĭ interiorĭ, însoțitŭ fiindŭ acelŭ raportŭ, atâtŭ de unŭ inventariŭ, câtŭ și de copiele esecutate după acele înscripțiunĭ, de D-sa, și de obiectele adunate și depuse la Academiă.

D-lŭ *V. A. Urechiă*, după ce semnaléză valórea istorică a colecțiunilorŭ de asemenea documente, pe carĭ le posede Academia, se întrébă daca a sositŭ momentulŭ, pentru publicarea lorŭ; crede, că ar trebui să se faca unŭ începutŭ orĭ câtŭ de modestŭ prin scóterea la lumina ḑileĭ a câtorŭ-va esemplare din acele colecțiunĭ. Cestiunea, ḑice D-lŭ *V. A. Urechiă*, este legată cu bunulŭ nume alŭ Academieĭ; șcie D. U. că mijlócele bănescĭ ale Academieĭ sunt fórte mărginite, că secțiunea este în imposibilitate absolută a le esecuta acele publicațiunĭ cu sumele ce i s'aŭ alocatŭ, de aceea este de părere a se pune în desbaterea plenuluĭ importanta cestiune.

D-lŭ *Sturdza* recunósce, că esistența Academieĭ este strînsŭ legată de cestiunea productivitățiĭ, observă, că spre a produce trebue a se lucra; la noĭ ḑice D-lŭ *Sturdza*, unde începemŭ a trăi, studiele istorice sunt cele maĭ importante; singurulŭ monumentŭ, care este sigurŭ, consistă în documentele ce le avemŭ, dar' spre a le puté utilisa în folosulŭ publiculuĭ, ar trebui să procedemŭ după esemplulŭ altorŭ Academiĭ, să inițiămŭ pe tineriĭ noștrĭ în lucrările de inves-

tigaţiunĭ sciinţifice pentru a se asigura în contra orĭ căreĭ stagnaţiunĭ, de asemenea se recere concursulŭ unorŭ artiştĭ spre a se puté reproduce cu siguranţă esemplarele importante din colecţiunea de monete şi inscripţiunĭ, carĭ staŭ adunate la Academiă fără folosŭ pentru publicŭ. Tóte aceste lucrărĭ nu se potŭ face fără mijlóce pecuniare. Conchiḑêndŭ, D-lŭ *Sturdza* 'şĭ esprimă a sa părere, că guvernulŭ, ar trebui să înlesnéscă Academieĭ a-şĭ îndeplini misiunea într'unŭ modŭ folositorŭ cultureĭ naţionale, bine sciindŭ, că Academia nu dispune de fondurĭ şi este împedecată în avêntulŭ, în îndeplinirea misiuniĭ sale. Ar fi decĭ de doritŭ, ca guvernulŭ ţereĭ să destineze unŭ fondŭ pentru edificiulŭ pe séma Academieĭ şi altulŭ pentru investigaţiunĭ archeologice. Privitorŭ la publicarea raportuluĭ în cestiune D-lŭ *Sturdza* este de părere, că nu se póte face acelŭ raportŭ fără o espunere minuţiósă asupra inscripţiunilorŭ adunate.

D-lŭ *V. A. Urechiă* crede, că ar fi bine să se pună cestiunea relativă la fondurile necesariĭ, în desbaterea plenuluĭ, pentru ca plenulŭ, la rîndulŭ sĕŭ, să se pună în înţelegere cu capulŭ cabinetuluĭ spre a-ĭ pune în vedere strîmtorarea Academieĭ, arĕtându-ĭ absoluta imposibilitate de a-şĭ realisa dorinţa şi a-şĭ îndeplini înalta chiămare în interesulŭ sciinţeĭ, în lipsa de fondurĭ.

D-lŭ *Sturdza* se unesce cu părerea D-luĭ *V. A. Urechiă* şi crede, că este de datoria Academieĭ a face demersurĭ pe lângă guvernŭ spre a obţine mijlócele necesariĭ.

D-lŭ *Babesiu* constată neputinţa Academieĭ de a propăşi şi a-şĭ desvolta tótă activitatea sa; ḑice, că de multŭ cugetă mereŭ la starea cultureĭ nóstre; recunósce, că se facŭ marĭ sacrificiĭ pentru desvoltarea naţională, dar' însă vede cu multă părere de rĕŭ, că basele învĕţămêntuluĭ superiorŭ şi secundarŭ sunt greşite, erórea cea mare este că tótă preocupaţiunea se opresce la interese de momentŭ. Nu scie până la ce punctŭ Academia ar fi chiămată să-şĭ spună cuvêntulŭ eĭ în acéstă vitala cestiune de cultură naţională spre a-ĭ arĕta greşita direcţiune; înţelege suprema necesitate de a se face de urgenţă îndreptare, în totŭ casulŭ se unesce cu propunerea domnilorŭ preopinenţĭ de a se supune plenuluĭ întréga cestiune.

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ* resumândŭ tóte propunerile și desvoltările preurmate, face unŭ căldurosŭ apelŭ la înaltele sentimente ale D-luĭ *Sturdza*, suplicându-lŭ a fi interpretulŭ sentimentelorŭ de care este animată secțiunea și a se însărcina să susțină atâtŭ în plenŭ câtŭ și la guvernŭ, legitimele cerințĭ espuse în acéstă ocasiune. Prea Sânția Sa este de părere, că ar fi bine să se supună situațiunea la cunoscința și judecata țĕreĭ, care urméză a se interesa de literatura și propășirea națională; se resumă prin a ruga pe D-lŭ *Sturdza*, să espună cu căldura-ĭ obicĭnuită, în sînulŭ plenuluĭ, acéstă cestiune de cea maĭ mare importanță pentru cultura poporuluĭ românŭ.

Secțiunea, împărtașindŭ vederile D-lorŭ *Sturdza*, *V. A. Urechiă* și *Babesiu* și asociându-se la propunerea P. S. S. Ep. *Melchisedecŭ*, rógă pe D-lŭ *Sturdza* să priméscă însărcinarea de a espune în sînulŭ plenuluĭ, în numele secțiuniĭ, atâtŭ situațiunea câtŭ și desideriulŭ esprimatŭ de secțiune.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 8 MARTIŬ 1882.

Sub preșidința D-luĭ *Titu Maiorescu*.
Secretarŭ generalŭ: D-lŭ *V. A. Urechiă*.

D-lŭ *Președinte Maiorescu* amintesce Academieĭ, că la ordinea ḑileĭ este continuarea discuțiuniĭ asupra publicațiunilorŭ istorice ale Academieĭ.

D-lŭ *Chițu*. In ședința precedentă s'a amânatŭ discuțiunea asupra publicațiunilorŭ istorice pentru altă ședință, eŭ rogŭ pe Academiă să urmămŭ astăḑĭ cu discuțiunea, fiindŭ că vomŭ afla póte unŭ altŭ modŭ maĭ potrivitŭ ca să satisfacemŭ necesitățile Academieĭ, și să luămŭ o resoluțiune maĭ eficace.

D-lŭ *Alecsandri* susține părerea exprimată de D-sa în ședința pre-

cedentă, că pentru anulŭ acesta să ne mărginimŭ la mijlócele actuale ale Academieĭ.

D-lŭ *Babesiu* arétă, că fără mijlóce nu putemŭ lucra cum amŭ voi, iară cu mijlóce minime nu putemŭ face lucrurĭ marĭ. D-lŭ Dim. Sturdza ne a expusŭ în ședința precedentă părerile D-sale și nu credŭ că a fostŭ unulŭ care să nu se fiă convinsŭ, că numaĭ pe calea arĕtată de D-sa putemŭ să propășimŭ.

D-lŭ *Hasdeu*. Pentru ca să putemŭ lucra ne trebue mijlóce și anume mijlóce pentru publicațiunĭ și mijlóce pentru excursiunĭ sciințifice. Noĭ am lucratŭ pînă astă-ḑĭ în sfera nóstră cum aŭ lucratŭ și alțiĭ în sfera lorŭ și trebue să ne bucurămŭ că noĭ nu facemŭ sgomotŭ multŭ cum facŭ alțiĭ; acésta arétă seriositatea lucrărilorŭ și a intențiunilorŭ nóstre.

D-lŭ *Chițu* presentă următórea propunere : Să se invite ministeriulŭ instrucțiuniĭ publice a propune prin budgetulŭ ministeriuluĭ sĕŭ unŭ adaosŭ de 30,000 leĭ pentru publicațiunĭ și achisițiunĭ academice.

D-lŭ *Barițiu*, președintele secțiuniĭ istorice, declară că în urma uneĭ consultărĭ cu membriĭ aceleĭ secțiunĭ, dênsulŭ retrage propunerea făcută în ședința precedentă. care, ḑice D-sa, a făcut'o maĭ alesŭ din causă «că avemŭ în secțiunea istorică maĭ multe lucrărĭ de publicatŭ și afară de aceea maĭ sciŭ că suntemŭ datorĭ cu o sumă de peste 7000 leĭ pentru publicațiunile din trecutŭ, iarŭ de altă parte starea budgetuluĭ din anulŭ curentŭ nu ne permite a face o publicațiune maĭ însemnată, dacă nu vom avé și alte veniturĭ la disposițiune».

D-lŭ *Chițu* este de părere că Secțiunea istorică nu maĭ póte retrage propunerea care a formatŭ obiectulŭ discuțiunilorŭ în două ședințe consecutive. In orĭ-ce casŭ, ḑice D-sa, noĭ nu putemŭ lăsa să caḑă acéstă cestiune și trebue să ne îngrijimŭ de mijlócele anuale ale Academieĭ.

Se pune la votŭ propunerea D-luĭ *Chițu* și se primesce cu majoritate.

D-lŭ *Președinte Maiorescu* atrage atențiunea Academieĭ, că între lucrările sesiuniĭ actuale este și alegerea unuĭ membru în loculŭ devenitŭ vacantŭ prin mórtea academiculuĭ P. Vasiciu.

D-lŭ *Stefănescu* declară că secţiunea sciinţifică va presenta mâne Academieĭ propunerea sa în acéstă privinţă. D-lŭ *Stefănescu* cere a se lua în desbatere punctulŭ 16 din Programă : Interpretarea articulului 35 din Regulamentulŭ Academieĭ, în privinţa cestiuniĭ dacă şedinţele ordinare de peste anŭ potŭ să decidă despre publicarea memorielorŭ în Anale, saŭ că acestŭ dreptŭ este reservatŭ numaĭ Academieĭ în sesiunea generală.

D-lŭ *Chiţu* este de părere, că tipărirea memorielorŭ în Analele Academieĭ să remână, ca şi pînă acum, de competinţa sesiuniĭ generale, fiindŭ că atuncĭ membriĭ suntŭ adunaţĭ în numĕrŭ maĭ mare şi potŭ decide carĭ publicaţiunĭ sunt maĭ necesarĭ şi maĭ oportune. D-sa crede însă, că arŭ fi maĭ bine, că în locŭ de a se publica Analele în dóue tomurĭ marĭ, cum s'a practicatŭ pînă acum, să se publice lucrările membrilorŭ în broşurĭ separate şi în modulŭ acesta arŭ puté apare maĭ curêndŭ şi arŭ fi totŭ-de-odată şi maĭ accesibile publiculuĭ.

D-lŭ *Quintescu* arétă că încă în sesiunea generală a anuluĭ trecutŭ s'a decisŭ a se publica în broşurĭ separate raportulŭ comisiuniĭ asupra cărţilorŭ intrate la concursŭ, astŭ-felŭ, dice D-sa, s'a creatŭ unŭ precedentŭ şi este fórte naturală propunerea, ca să interpretămŭ saŭ complectămŭ art. 35 din Regulamentŭ în sensulŭ acesta; fiindŭ că nu este practicŭ ca să aşteptămŭ unŭ anŭ pînă se impriméză unŭ tomŭ întregŭ din Anale.

D-lŭ *Bacaloglo* crede, că aicĭ este vorba maĭ multŭ de modificarea de câtŭ de interpretarea articoluluĭ 35. D-sa arétă inconvenientulŭ la care dă nascere acestŭ articulŭ, cândŭ o lucrare citită în şedinţele ordinare ale Academieĭ trebue să zacă în cartónele Academieĭ unŭ anŭ întregŭ, pînă la întrunirea sesiuniĭ generalĭ, şi apoĭ dacă în sesiunea generală se decide tipărirea, trebue să maĭ asteptămŭ încă unŭ anŭ pînă se publică. Din acéstă causă arŭ fi bine a se decide că şedinţele ordinare încă potŭ să hotăréscă în privinţa publicăriĭ lucrărilorŭ tipărite peste anŭ.

D-lŭ *Aurelianŭ* ié presedinţa în loculŭ d-luĭ Maiorescu.

D-lŭ *Maiorescu* susţine că lucrările membrilorŭ citite în şedinţele

Academiei trebue publicate fără nicĭ o decisiune și nu este necesitate nicĭ de aprobarea sesiuniĭ generale și nicĭ a ședințelorŭ ordinare. D-sa presintă următórea propunere:

«Orĭ ce lucrare a unuĭ membru titularŭ alŭ Academieĭ, cetită fiă în secțiune fiă în adunare generală, fiă în vre-o ședință de peste anŭ, se tipăresce de Academiă în Analele eĭ, și în acelașŭ timpŭ într'unŭ numĕrŭ óre-care de exemplare și în ediţiune separată, dacă se va decide de Academiă, în ședințele în care s'a cetitŭ.

Pentru tipărirea lucrărilorŭ membrilorŭ corespondențĭ saŭ unorŭ persóne străine de Academiă, se cere autorisarea Academieĭ în sesiune generală.

Publicarea Analelorŭ se face în fascicule».

D-lŭ *Babesiu* arétă, că și D-sa a lucratŭ la stilisarea Regulamentuluĭ și causa pentru care s'a pusŭ în regulamentŭ că numaĭ sesiunea generală este competentă a decide în privința publicaţiunilorŭ, este că numaĭ sesiunea generală póte să voteze fondurile necesarĭ pentru tipărire, și așa tótă pedeca este numai financiară.

D-lŭ *N. Ionescu* este de părere, că articolulŭ 35 din Regulamentŭ nu se póte modifica fără de a schimba și art. 28 din Regulamentŭ și 10 din Statute, fiindŭ că votarea bugetuluĭ se póte face numaĭ de sesiunea generală. D-sa crede însă, că Academia în sesiunea generală arŭ putea să afecteze o sumă de 35 miĭ pentru tipărirea lucrărilorŭ cetite în ședințele ordinarĭ, și apoĭ, după esperiențele ce vomŭ face, vomŭ vedé dacă suma acésta va ajunge orĭ nu. «De aceea așĭ ruga pe Academiă, dice D-sa, să nu ne atingemŭ de statutŭ, ci să avisămŭ la unŭ fondŭ, fiă câtŭ de micŭ, spre a satisface acéstă necesitate. Voiŭ aduce unŭ esemplu, dice D-sa: «P. S. S. Părintele Melchisedecŭ și eŭ amŭ făcutŭ Academieĭ în anulŭ trecutŭ nisce comunicărĭ istorice, dar' fiindŭ că nu avemŭ fondurĭ, comunicările nóstre zacŭ și astă-dĭ înmormêntate la secțiunea istorică».

D-lŭ *Chițu* crede că este bine ca să rĕmână în competința sesiuniĭ generale de a decide, dacă tipărirea memorielorŭ presentate de membri este necesară și oportună, cum se exprimă articolulŭ 28 din Regulamentŭ.

D-lŭ *Aurelianu* susţine, că memoriele saŭ lucrările scurte, carĭ nu cuprindŭ volumurĭ întregĭ, să se pótă tipări în urma unuĭ actŭ alŭ şedinţelorŭ ordinare. Iarŭ în ce privesce publicarea operelorŭ saŭ a lucrărilorŭ maĭ voluminóse, decisiunea să rĕmână în competinţa sesiuniĭ generale. D-sa nu pricepe cum lucrărĭ interesante să stea unulŭ şi douĭ anĭ în Archiva Academieĭ, pînă să trécă prin formalităţile de publicare. Să luămŭ unŭ casŭ concretŭ, ḑice D-sa : dacă în Francia ar descoperi cineva unŭ remediŭ eficace în contra filoxereĭ şi l'arŭ face cunoscutŭ Academieĭ într'o şedinţă de peste anŭ, arŭ trebui óre ca Academia francesă să aştepte unŭ anŭ întregŭ pînă să pótă da publicităţiĭ acéstă descoperire? Din acéstă causă eŭ, ḑice D-sa, credŭ că arŭ fi maĭ bine, ca memoriĭ de 20—30 pagine să se pótă tipări îndată ce s'aŭ cititŭ în vre-o şedinţă a Academieĭ.

Discuţiunea se amână pe altă şedinţă.

ŞEDINŢA ORDINARĂ DIN 9 MARTIŬ 1882.

Sub preşedinţia D-luĭ *Dimitrie Sturdza*.
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă*.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ a treia votare a propunereĭ de schimbare a epoceĭ sesiuneĭ generale, D-lŭ Sion nu crede utilă o nouă desbatere prealabilă a propunereĭ, căcĭ arŭ fi perdere de timpŭ.

D-lŭ *Ionescu* combate propunerea ca neîntemeiată pe argumente solide. «Altă-dată ne adunamŭ în Augustŭ ; s'a modificatŭ lucrulŭ pentru-că membriĭ carĭ suntŭ şi profesorĭ aŭ doritŭ a'şĭ păstra lunele de vacanţă. Acum pentru o nouă modificaţiune a epoceĭ de întrunire se invócă calităţile membrilorŭ, carĭ suntŭ deputaţĭ orĭ senatorĭ». D-lŭ Ionescu află luna Martiŭ cea maĭ favorabilă chiar pentru aceştĭ membri. Motivulŭ adevĕratŭ este, că membriĭ carĭ suntŭ şi profesorĭ în Bucurescĭ, nu vorŭ să-şĭ sacrifice matinata lorŭ; darŭ D-lorŭ să

ţină sémă şi de desavantagele membrilorŭ, carĭ suntŭ şi profesorĭ în alte părţĭ de câtŭ în Bucurescĭ. D-lŭ Ionescu respinge decĭ propunerea ne găsind'o întemeétă.

D-lŭ *Stefănescu* întîmpină D-luĭ Ionescu : nu că nu putemŭ, noĭ profesoriĭ din Bucurescĭ, să venimŭ în orele de diminéţă, ci pentru că avemŭ în vedere interesulŭ Academieĭ, ceremŭ schimbarea sesiuneĭ : voimŭ unŭ timpŭ în care adunările nóstre să fiă posibile, complecte şi complecte pînă la finele şedinţeĭ, iarŭ nu ca acuma. Noĭ profesoriĭ putemŭ veni şi la ora 1, dar' deputaţiĭ şi senatoriĭ nu potŭ veni.

Se cere închiderea discuţiuneĭ.

Se pune la votŭ propunerea pentru a treea óră şi este respinsă cu 11 voturĭ pentru şi 11 contra.

ŞEDINŢA ORDINARĂ DIN 10 MARTIŬ 1882.

Sub preşedinţia d-luĭ *Titu Maiorescu.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Dr. Brandza* vorbindŭ despre D-lŭ Florian Porcius, propusŭ de secţiunea sciinţifică la scaunulŭ rĕmasŭ vacantŭ prin mórtea D-luĭ Vasicĭ, ḑice :

«D-lŭ *Florian Porciu,* botanistŭ românŭ din Transilvania, fórte cunoscutŭ şi apreciatŭ maĭ cu sémă printre botaniştiĭ austro-maghiarĭ, este unulŭ dintre esploratoriĭ de frunte aĭ Floreĭ Transilvanieĭ.

Vechiŭ companionŭ de erborisaţiune şi colaboratorŭ alŭ învĕţatuluĭ botanistŭ Cardinaluluĭ Ludowig Haynald, Archiepiscopulŭ Kalocea, pe atuncĭ Episcopŭ alŭ Transilvanieĭ, Fl. Porciu 'şĭ consacră, încă de la 1854, tótă activitatea sa sciinţifică în scrutarea şi studiarea floreĭ părţiĭ nord-ostice a Transilvanieĭ, şi în specialŭ alŭ fostuluĭ districtŭ Năsĕudŭ, înavuţindŭ, de atuncĭ şi pînă astăḑĭ multe erbariĭ din Europa, cu preţiósele séle recolte din acelŭ districtŭ. Elŭ

este unulŭ dintr'aceĭ carĭ a răsturnatŭ, și va răstuna încă brasdă nouă pe câmpulŭ sciințeĭ.

Dintre publicațiunlle botanice ale luĭ Fl. Porciu, acea maĭ de căpeteniă, care a și îndemnatŭ pe secțiunea sciințifică să vi-lŭ propună spre a fi alesŭ. este : *Enumeratio plantarum phanerogamicarum Districtus quondam Naszódiensis,* apărută în anulŭ 1868, lucrare originală și fórte meritoriă, pe care autorulŭ a începutŭ astădĭ să o publice în edițiune românéscă, înavuțind'o, pe lîngă multe adausurĭ, de noue date sciințifice, și cu nomenclatura botanică românéscă.

Acestŭ opusculŭ, măcarŭ că nu este voluminosŭ, arétă că autorulŭ este unŭ botanistŭ-floristŭ consumatŭ; că elŭ posede într'unŭ modŭ amănunțitŭ, nu numaĭ literatura botanică a întregeĭ florĭ a Transilvanieĭ, ci și pe aceea a tuturorŭ țĕrilorŭ vecine cu acésta; în fine elŭ va ilustra sciința și în viitorŭ cu alte lucrărĭ nu maĭ puținŭ importante.

După părerea secțiuneĭ sciințifice, chiămarea botanistuluĭ Florian Porcius, în sînulŭ Academieĭ române, arŭ fi cea maĭ dréptă și maĭ bine-meritată recompensă morală, ce s'arŭ puté face unuĭ învĕțatŭ românŭ, care de și nefavorisatŭ de benificiulŭ avereĭ, și-a consacratŭ maĭ bine de jumĕtate din viéța sea cercetărilorŭ desinteresate ale sciințeĭ.

Ea socotesce de asemenea, că d-lŭ Fl. Porcius, pe care nu amŭ onórea de a 'lŭ cunósce personalŭ, arŭ fi și celŭ maĭ demnŭ succesorŭ, ce s'arŭ putea da multŭ regretatuluĭ nostru colegŭ de eternă memoriă, Dr. Paul Vasicĭ.

D-lŭ *Barițiŭ* dă unele informațiunĭ despre *Flora* publicată în românesce, de D-lŭ Florian Porcius, de către societatea de cultură din Transilvania, care a și premiatŭ acéstă lucrare cu 50 #.

D-lŭ *Președinte* pune la votŭ, conformŭ art. 24 din regulamentŭ, admiterea între membriĭ Academieĭ a d-luĭ Florian Porcius.

Votanțĭ 25 membri
Pentru 21 »
Contra 4 »
Abținuțĭ 1 »

D-lŭ *preşedinte* proclamă de membru Academieĭ, la secţiunea de sciinţe, pe d-lŭ Florian Porcius. (aplause).

D-lŭ *Preşedinte Maiorescu* dă cetire procesuluĭ verbalŭ alŭ secţiuneĭ literare (Anexa H).

Se citesce procesulŭ verbalŭ alŭ secţiuniĭ sciinţifice (Anexa I).

Se aprobă conclusiunile secţiuneĭ.

ANEXA H.

SECŢIUNEA LITERARĂ

ŞEDINŢA DIN 9 MARTIŬ 1882.

Sub preşedinţa D-luí *V. Alecsandri.*
Pro-Secretarŭ : *Quintescu.*

Membriĭ presenţĭ : Domniĭ *Alecsandri V.*, *Maiorescu T.*, *Romanŭ*, *Caragiani I.*, *Iac. Negruzzi*, *G. Sion* şi *Quintescu.*

Secţiunea decide a face plenuluĭ Academieĭ următórele propunerĭ în privinţa pachetelorŭ şi scrierilorŭ reposatuluĭ Sĕulescu :

Din 13 pachete, sub titlulŭ de Glosare, D-lŭ *Romanŭ* se însărcinéză cu examinarea numerilorŭ 1, 2, 3, 4, 6, 8 şi 9; iarŭ numele 5, 7, 10, 11, 12 şi 13 să se trimită comisiuneĭ lexicografice.

Numĕrulŭ 14, sub titlulŭ de *Descrierĭ istorice universale,* să se comunice Secţiuniĭ istorice, împreună cu «Restaurarea scólelorŭ în Moldova» şi «Biografia luĭ Asachi», însemnată cu numĕrulŭ 15.

«Oficiele şi boeriile curţeĭ Constantinopolitane», sub numĕrulŭ 17, asemenea vorŭ fi cercetate de Comisiunea istorică.

«Unŭ respunsŭ D-luĭ H.» şi *unŭ discursŭ,* sub numerele 18 şi 19, se vorŭ da D-luĭ *Negruzzi.*

Poesiile, sub numĕrulŭ 20, se daŭ în examinarea D-luĭ *Sion G.*, iar' numĕrulŭ 21, totŭ de poesiă, D-luĭ *Maiorescu.*

Câte-va foi imprimate și manuscrise se daŭ D-luĭ *Caragiani,* pentru a face o dare de sémă.

Glosariulŭ limbeĭ Române s'a decisŭ a se trimite Comisiuneĭ lexicografice.

ANEXA I.

SECȚIUNEA SCIINȚIFICĂ

ȘEDINȚA DIN 10 MARTIŬ 1882.

Președinte : D-lŭ *P. S. Aurelianŭ.*
Secretarŭ : D-lŭ *Gr. Stefănescu.*

Secțiunea sciințifică, în ședința sa de la 4 Martiŭ, luândŭ în cercetare lucrările ce i s'a trămisŭ de către Academiă, a luatŭ următórele otărîrĭ, pe care le supune aprobăriĭ D-vóstră :

1⁰ Cestiunea cârmeĭ balonuluĭ a fostŭ înlăturată, ca provenindŭ de la unŭ anonimŭ, și lucrarea însășĭ nepresentândŭ nicĭ unŭ interesŭ sciințificŭ.

2⁰ In privința cărțeĭ «Sorgintea industrială cu 300 reçete», Secțiunea crede, că nu i se póte da nicĭ unŭ ajutorŭ, cu atâtŭ maĭ multŭ că Academia nu are fondurĭ pentru asemenea ajutóre.

3⁰ Lucrările D-luĭ Hepites : una în privința Bolidului din séra de 25 Augustŭ st. n. din anulŭ trecutŭ, și alta «Asupra temperatureĭ ḑilelorŭ ce aŭ precedatŭ și urmatŭ acestŭ fenomenŭ», secțiunea opinézã a se publica în Anale.

BOLIDULŬ DIN SÉRA DE 25 AUGUSTŬ st. n. 1881 VĚḐUTŬ LA BRĂILA.

In séra de 25 Augustŭ st. n. la 8 ore 23 minute s'a vĕḑutŭ la Brăila unŭ bolidŭ fórte strălucitorŭ.

Trajectoria percursă în direcţiunea Nordŭ-Estŭ avea o lungime cam de 25 grade; ea începea de sub constelaţiuna Ursa Mare spre a se perde în constelaţiunea Dragonuluĭ. Mişcarea boliduluĭ era fórte încétă; trajectoria a fostŭ descrisă într'unŭ timpŭ ce-lŭ estimezŭ pînă la 2 secunde.

Lumina albă argintiă a boliduluĭ se distingea într'unŭ modŭ fórte simţitorŭ dintre stelele pe dinaintea cărora trecea. Mărimea sa aparentă întrecea de două orĭ mărimea luĭ Joe. Intensitatea lumineĭ a trebuitŭ să fiă cu atâtŭ maĭ puternică cu câtŭ nicĭ nu se 'noptase bine : stelele d'abia începuseră a se ivi. Cerulŭ era fórte seninŭ.

Urma lăsată de bolidŭ avea asemenea o lumină albă argintiă fórte strălucitóre şi care a dispărutŭ pe nesimţite.

N'amŭ pututŭ observa nicĭ unŭ felŭ de coloraţiune, nicĭ în bolidŭ, nicĭ în trajectoria sea. *Stefan Hepites.*

TEMPERATURA ḐILEĬ DE 25 AUGUST st. n. 1881, LA BRĂILA

I

D'abia suntŭ câte-va ḑile de la acéstă epocă (1) şi fiă-care are presentŭ în memoriă temperatura însemnată din tóte punctele de vedere a acesteĭ ḑile.

Voiŭ pune aci faţă 'n faţă temperaturele observate la Brăila, atâtŭ în ḑioa de 25 Augustŭ precum şi 'n cele alte dóue ḑile precedente

(1) Acéstă notă a fostŭ redactată la $^{2}/_{14}$ Septembriŭ 1881.

şi următóre. Voiŭ maĭ adaoga încă o colónă, care ne va arĕta temperatura aeruluĭ cu 6 ḑile maĭ târḑiŭ, adică la 31 Augustŭ :

ORELE	LUNA AUGUSTU Temperatura în grade centigrade			
	în 24	în 25	în 26	în 31
6a.	21°.7	25°.0	20°.7	10°.0
7	22.5	24.0	21.3	12.5
8	23.1	25.8	21.7	14.7
9	24 5	28.1	22.9	15.6
10	26.3	29.2	24.5	18.1
11	27.7	30.7	26.1	19.5
prânḑŭ	28.7	32.2	27.1	20.5
1 p.	30.3	32,4	28.6	20.8
2	31.7	33.3	29.1	21.2
3	32.2	34.7	29.7	21.5
4	32.3	38.2	29 2	21.3
5	31.7	36 9	29.0	21.1
6	30.9	34.5	27.7	20.1
7	28.9	30.4	25.8	18.5
8	27.8	28.8	25.3	17.1
9	25.8	26.5	24.3	16.3
10	26.0	25.5	23.3	14.5
11		24.5		
12		24.1		
Maximă	32 8	39.1	30.1	21.8
Minimă	20.8	22.1	19.1	9.2
Media	26°.8	30°.6	24°.6	15°.5
Diferinţa	3.8		6.0	
		15°.1		

Pentru determinarea temperatureĭ aeruluĭ din ḑioa de 25 Augustŭ amŭ luatŭ nisce mĕsurĭ cu totulŭ esceptionale :

Citirea se făcea de douĭ observatorĭ : unulŭ observa, în localulŭ staţiuneĭ meteorologice, psicrometrulŭ arangiatŭ şi instalatŭ după modelulŭ Institutuluĭ meteorologicŭ din Viena, iarŭ eŭ observamŭ termometrulŭ-prastiă (fronde) în grădina Sântuluĭ Mihailŭ, ce se găsesce în mijloculŭ oraşuluĭ şi în care grădină, din causa numeróselorŭ strade largĭ şi drepte ce daŭ într'însa; circulaţiunea aeruluĭ se face cu fórte mare înlesnire, aşa în câtŭ considerŭ cifrele înscrise în colóna ḑileĭ de 25, ca represintândŭ adevĕrata temperatură a aeruluĭ.

Comparândŭ cifrele din colónele ḑilelorŭ 24 şi 25, vedemŭ că de

la 6 ore diminéța, când se face prima observațiune, temperatura de la 25 întrece cu 1°,3 pe acea din aceeașĭ oră a dileĭ precedinte. Acéstă diferință cresce din óră în óră : la 9 óre ea este de 3°.6 iar' la 3 dupĕ amiadă diferința nu este de câtŭ de 2°,5.

De și pînă în acestŭ momentŭ temperatura dileĭ de 25 a fostŭ necontenitŭ superióră celeĭ precedente și diferințele mergeaŭ pînă la 4 grade, de acum înainte însă, într'unŭ timpŭ de douĕ óre aprópe, temperatura devine escesivă; și, spre a ne face o ideă maĭ justă de crescerea răpede a căldureĭ, voiŭ arĕta care suntŭ temperaturele ce amŭ observatŭ în acele momente, la intervalŭ de jumĕtate oră :

Orele :	3	3½	4	4½	5	5½	6	6½	7
Temperaturĭ :	34°.7;	37,5;	38°,2;	37°.5;	36°,9;	35°,7;	34°.5;	32°.4;	30°.4.

Aceste cifre ne arétă că, în jumĕtatea de oră de la 3½, termometrulŭ a crescutŭ cu 2°,8, iar' de la 3½ la 4, temperatura de la 37°,5 a crescutŭ pînă la 39°,1 și s'a coborîtŭ pînă la 38°,2; căcĭ temperatura maximă a avutŭ locŭ pe la 3 ore 50 minute.

Unŭ vêntŭ ușorŭ de la SSW se pĕrea că aduce căldura prin suflărĭ succesive. Acéstă suflare, care d'abia făcea să adieze ramurile cele maĭ subțirĭ ale copacilorŭ, a produsŭ o uscăciune însemnată a aeruluĭ, pe totŭ timpulŭ câtŭ a ținutŭ suflarea sa.

Iată 'n adevĕrŭ care a fostŭ umiditatea aeruluĭ, constatată cu psicrometrulŭ :

Orele	Umiditatea	Orele	Umiditatea
6a.	81%	4½	20
7	77	5	25
8	69	5½	31
9	60	6	35
10	61	6½	41
11	65	7	52
prândŭ	55	8	62
1 p.	59	9	60
2	59	10	67
3	54	11	73
3½	23	12	74
4	17		

Inspecţiunea simplă a acestorŭ cifre ne arétă fórte bine, cum de o dată umiditatea aeruluĭ a scădutŭ, între orele 3 şi $3^1/_2$, adică tocmaĭ atuncĭ cândŭ temperatura a 'nceputŭ a cresce într'unŭ modŭ aşa de însemnatŭ.

Vêntulŭ, din a căruĭ causă s'a produsŭ aceste fenomene, trebue să provină din acele vênturĭ, carĭ, în Arabia şi în Africa, producŭ acele teribile furtunĭ uscate (orages secs) şi cărora se daŭ diferite numirĭ : Khamsin, Simum, Harmattan, etc.

Simptomele carĭ caracterisă acele vênturĭ s'aŭ observatŭ şi aci :

Fără de a maĭ vorbi de temperatura escesivă a aeruluĭ şi de uscăciunea sa, lucrurĭ ce amŭ constatatŭ maĭ susŭ, barometrulŭ a scădutŭ într'acea di într'unŭ modŭ continuŭ. La 6 ore diminéţa presiunea atmosferică redusă la 0 grade era de $757^{mm},5$; la 9, 757,3 ; la prândŭ 756,4; la 3, 755,4; la 6, 753,4; la 9 séra 755,5, ïar' a doua di de diminéţă barometrulŭ indica 758,3. Vedemŭ aşa dar' o diferinţă de $4^{mm},1$ între înălţimea barometruluĭ de diminéţă şi acea de la 6 ore p. m. De sigurŭ însă, că minimum presiuneĭ atmosferice va fi avutŭ locŭ între orele 3 şi 6 şi că diferinţa între maximulŭ şi minimulŭ aceleĭ dile a trebuitŭ să fiă multŭ maĭ mare de câtŭ cantitatea indicată maĭ susŭ. Lipsa însă a aparatelorŭ înregistrătóre nu ne-a permisŭ de a constata acéstă diferinţă fórte importantă de cunoscutŭ pentru multe casurĭ.

Evaporaţiunea apeĭ a fostŭ asemenea fórte activă; ea a fostŭ de $6^{mm},9$ în 24 de ore, cu tóte că, după cum se vede din cifrele umidităţeĭ, arĕtate maĭ susŭ, atâtŭ diminéţa până la 3 ore p. m. câtŭ şi séra de la 7 ore, gradulŭ de umiditate a fostŭ superiorŭ cifreĭ de $50^0/_0$.

În totŭ timpulŭ dileĭ, cerulŭ a fostŭ fórte seninŭ : p'icĭ pe colo d'abïa se puteaŭ dări câte unŭ micŭ cumulo-stratus. Însă, pe la 3 ore p. m., precum şi în totŭ timpulŭ până la 5 ore, atmosfera se părea acoperită cu unŭ vĕlŭ, care nu putea fi de vaporĭ. Era unŭ ce semănândŭ cu descripţiunea ce se face a fenomenuluí *ceţeĭ uscate*. Vĕlulŭ era fórte subţire, şi în totŭ timpulŭ a fostŭ străbătutŭ de radele ardĕtóre ale Sóreluĭ.

Suprafaţa pămêntuluĭ încă s'a resimţitŭ de temperatura toridă a acesteĭ ḑile. Temperatura maximă, constatată la suprafaţa pămêntuluĭ acoperitŭ cu ĭarbă, a fostŭ de 43°,3.

II.

Din punctulŭ de vedere climatologicŭ este fórte importantŭ de a determina, care este, într'o localitate dată, maximulŭ ce póte atinge temperatura în casurĭ escepţionale?

Din lipsa uneĭ lungĭ seriĭ de observaţiunĭ, nu este pentru ţéra nóstră nicĭ cea maĭ mică posibilitate, de a înscrie câte-va cifre, care să presinte o óre-care probabilitate de certitudine.

Pentru Brăila, temperatura maximă 39°,1, constatată *cu certitudine* în ḑiua de 25 Augustŭ, a întrecutŭ cu multŭ temperaturile maxime absolute ce amŭ pututŭ determina în cursulŭ celorŭ treĭ anĭ de când facŭ observaţiunĭ în acéstă localitate.

Pentru 1879 temperatura maximă a fostŭ 33°,8 în ḑiua de 26 Iuniŭ, ĭar' în anulŭ 1880 amŭ avutŭ 33°,9 la 9 Augustŭ. Vedemŭ dar' că anulŭ acesta temperatura maximă absolută a întrecutŭ cu 5°,2 pe cea maĭ mare din ceĭ doĭ anĭ precedinţĭ.

Dacă amŭ voi să ne facemŭ o ideă de maximulŭ temperaturelorŭ observate într'unŭ cursŭ de maĭ mulţĭ anĭ în ţéra nóstră, nu putemŭ recurge de câtŭ la observaţiunile ce se facŭ la scóla de Agricultură, sub conducerea învĕţatuluĭ sĕŭ Directorŭ, D-lŭ P. S. Aurelianŭ şi care cuprinde o periódă de 11 anĭ, cu începere din 1871.

Din tabelele ce găsimŭ publicate de D-lŭ B. S. Moga în Revista Sciinţifică (1) estragemŭ că în intervalulŭ indicatŭ maĭ susŭ, temperaturile maxime absolute observate la Bucurescĭ suntŭ următórele:

1871	la	1	Augustŭ	32°.0
1872	la	2	»	34. 0
1873	la	12	Iuliŭ	34. 5
1874	la	24	»	34. 2
1875	la	{25 1	»	32. 8

(1) Seria II, Tom. II, No. 2 dela 1 Martiŭ 1881.

1876	la	6	Augustŭ	31 6
1877	la	23	»	38. 2
		24	»	38. 7
1878	la	17	»	34. 4
1879	la	2	»	36. 3

De aci resultă, că în 1877 temperatura maximă observată la 24 Augustŭ : 38°,7, nu a diferitŭ de câtŭ cu 0°,4 de cea observată anulŭ acesta în Brăila și arŭ resulta prin urmare ca temperaturĭ care arŭ atinge 39 de grade nu arŭ fi prea rarĭ pentru țéra nóstră.

Cu tóte acestea, orĭ și cine s'a ocupatŭ cu determinarea temperatureĭ aeruluĭ, sciă câtŭ este de dificilŭ a obține, la unŭ momentŭ datŭ, acestŭ elementŭ cu o óre-care esactitate : suntŭ o mulțime de condițiunĭ de împlinitŭ, o mulțime de precauțiunĭ de luatŭ. Negligerea unorŭ precauțiunĭ, carĭ în aparință s'arŭ crede că nu potŭ avea o mare acțiune asupra termometruluĭ, înfluințéză une orĭ într'unŭ modŭ cu totulŭ capitalŭ asupra condițiunilorŭ termometrice, și acésta este atâtŭ de adevĕratŭ, în câtŭ, până astădĭ, nu s'a pututŭ încă fixa natura și forma celuĭ maĭ convenabilŭ apĕrătorŭ termometricŭ.

În generalŭ toțĭ apĕrătoriĭ termometricĭ, și maĭ cu sémă ceĭ care suntŭ espușĭ radelorŭ solare, după cum este apĕrătorulŭ *Stewenson*, (1) întrebuințatŭ în Englitera, și pavilionulŭ întrebuințatŭ la Scóla de Agricultură din Bucurescĭ, facŭ să se înregistreze temperaturĭ multŭ maĭ marĭ de câtŭ cele adevĕrate. Acestŭ efectŭ trebue să fiă cu atâtŭ maĭ pronunțatŭ de Stațiunea Meteorologică din Capitală cu câtŭ d'asupra pavilionuluĭ se aflâ o lanternă cu gĭamurĭ care are rolulŭ de a transforma, până la unŭ óre-care puntŭ, apĕrătorulŭ termometricŭ într'o galeriă cu gĭamlîcŭ.

Acésta mĕ face să credŭ că temperaturele observate în anulŭ 1877

(1) Acésta reese și din observațiunile comparative ce facŭ de unŭ anŭ de dile între indicațiunile termometrelorŭ espuse într'unŭ apĕrătorŭ *Stewenson*, fabricatŭ de D-lŭ *L. Casella* din Londra și acele ale termometrelorŭ espuse în apĕrătorulŭ de zincŭ, modelulŭ Institutuluĭ meteorologicŭ din Viena.

la Bucurescĭ, ar fi, póte multŭ maĭ ridicate de câtŭ cele care aŭ avutŭ locŭ în realitate.

Învĕţatulŭ meteorologŭ francesŭ, D-lŭ *E. Renou*, recunoscutŭ în tótă lumea prin precisiunea observaţiunilorŭ sale termometrice a arĕtatŭ de multŭ timpŭ, că termometrulŭ-praştiă este instrumentulŭ celŭ maĭ puţinŭ espusŭ influinţelorŭ accidentale. Acesta este într'adevĕrŭ instrumentulŭ ce amŭ vĕḑutŭ întrebuinţându-se la observatorulŭ sĕŭ Meteorologicŭ de la Parc St. Maur.

Temperatura 39⁰.1 a fostŭ obţinută la Brăila servindu-mĕ de unŭ escelentŭ termometru prastiă construitŭ de *Baudin* din Paris. De aci resultă, că temperatura maximă a ḑileĭ de 25 Augustŭ a pututŭ fi chiarŭ maĭ mare de câtŭ 39⁰,1; de sigurŭ este însă că a atinsŭ acéstă cifră într'unŭ modŭ positivŭ (1).

Acéstă determinare o considerŭ ca unŭ punctŭ capitalŭ pentru Climatologia ţereĭ nóstre şi ar fi de doritŭ a se cunósce maximele de temperatură observate în cele-l-alte localităţĭ ale ţĕreĭ, precum şi precisiunea determinăreĭ lorŭ.

III.

Amŭ fi doritŭ a face o comparaţiune între temperatura ḑileĭ de 25 Augustŭ, observată în diferite localităţĭ, atâtŭ în ţéră precum şi în restulŭ Europeĭ; elementele însă, până acum, ne lipsescŭ aprope cu desăvîrşire. Totulŭ ce putemŭ constata este, că în Bavaria—singura localitate de a căreĭ observaţiunĭ meteorologice avemŭ cunoscinţă,—luna luĭ Augustŭ n'a fostŭ însemnată prin nicĭ o ḑi a căreĭ temperatură să fiă diferitŭ într'unŭ modŭ simţitorŭ de cele-l-alte, şi ce este maĭ multŭ, temperatura cea maĭ înaltă a acesteĭ lunĭ a avutŭ locŭ în a doua pentadă ĭar' nicĭ de cum la finele luniĭ.

(1) Trebue să spunŭ că între orele 3½ şi 4 p. m. amŭ observatŭ termometrulŭ-prastiă în grădina St. Mihailŭ, la fiă-care 5 minute; temperatura 39⁰.1 amŭ citit-o când amŭ făcutŭ observaţiunea pentru 3⁰,45' şi pentru 3⁰,50, după care apoĭ temperatura a începutŭ a scădea cu iuţélă, dândŭ 38⁰,2 peste 10 minute, la 4 ore. Urméză de aci că în intervalulŭ de 5 minute cuprinsŭ între 3,45 şi 3,50 a pututŭ fórte bine să se fiă produsŭ încă o crescere şi o scădere de una, doue, saŭ treĭ ḑecimĭ, însă nu maĭ multŭ şi prin urmare temperatura 39⁰1, póte, cu o aproximaţiune destulŭ de suficientă, fi considerată ca maxima temperatureĭ ḑileĭ dela 25 Augustŭ.

Nu ne găsimŭ însă totŭ în aceeașĭ imposibilitate de a face o paralelă între temperatura luĭ Iuliu observată la Brăila și cu aceea observată în Occidentulŭ Europeĭ.

Publicațiunile de carĭ amŭ pututŭ lua cunoscință, ne arétă, că occidentulŭ a avutŭ a suferi multŭ de temperatura observată în unele ḑile din Iuliŭ. Astŭ-felŭ la Parc Saint-Maur, lângă Paris, D-lŭ Renou a constatatŭ cu siguranță 38°,4 în ḑiua de 5 Iuliŭ; la Bruxelles s'a observatŭ 35°,2 în ḑiua de 19. Ambele aceste temperaturĭ aŭ fostŭ cele maĭ înalte carĭ s'aŭ observatŭ cu siguranță de când se ținŭ registre pentru observațiunĭ meteorologice. În Belgia s'aŭ maĭ observatŭ in maĭ multe localitățĭ temperaturĭ maĭ susŭ de 35 și 36 grade, chiar și maĭ marĭ; astŭ-felŭ la Arlon s'a găsitŭ 36° și la Maesayck 37°,3.

În Bavaria asemenea temperatura aeruluĭ a fostŭ în genere maĭ ridicată în luna luĭ Iuliŭ. Ḑiua cea maĭ caldă a fostŭ la 20, când, la Speyer, s'a observatŭ 37,3.

În Brăila temperatura luneĭ luĭ Iuliŭ n'a avutŭ nimicŭ de estraordinarŭ în privința temperatureĭ. Cea maĭ mare căldură observată a avutŭ locŭ la 7, când d'abĭa a atinsŭ 32°,5 (în aniĭ 1879 și 1880 maximulŭ temperatureĭ în Iuliŭ fusese respectivŭ 32°,6 la 23 și 33°,5 la 21) și temperatura mediă a întregeĭ lunĭ a fostŭ 22°,3 adică cu o ḑecime de gradŭ maĭ mică de câtŭ aceea din 1879 și cu unŭ gradŭ maĭ inferiorŭ de câtŭ temperatura din Iuliŭ anulŭ precedentŭ.

Nu voiŭ termina fără să-mĭ permitŭ a atrage atențiunea Onorateĭ Academiĭ asupra temperatureĭ ḑileĭ de 31 Augustŭ, când termometrulŭ minimum a indicatŭ d'abia 9°,2, ceea-ce face o diferință de temperatură de 29°,9 ce a avutŭ locŭ într'unŭ intervalŭ de șése ḑile.

Stefanŭ Hepites.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 11 MARTIŬ 1882

Sub președinția D-luĭ *Titu Maiorescu.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

Se citesce epistola D-luĭ *Crețulescu*, prin care atrage atențiunea Academieĭ asupra morțeĭ D-luĭ Civelli din Florența, carele a donatŭ frumóse cărțĭ bibliotecei Academieĭ.

La propunerea D-luĭ *Crețulescu*, se decide, ca oficiulŭ Academieĭ să comunice familieĭ D-luĭ Civilli condoleanțele sale.

D-lŭ *Crețulescu*, prin epistola propune pe D-lŭ Sella, Președintele *Academieĭ dei Lincei*, din Roma, de membru corespondinte séŭ de onóre.

Se pune la ordinea dileĭ împreună cu cele-l-alte propunerĭ de asemenea natură.

D-lŭ *Dr. Brândză* comunică Academieĭ memoriulŭ sĕŭ despre *Geografia botanică* a Dobrogeĭ.

Se trămite în cercetarea secțiuniĭ istorice.

D-lŭ *Alecsandri*, amintindŭ despre scrierile frumóse ale luĭ Coradini — unŭ fiŭ alŭ unuĭ italianŭ însuratŭ cu o romàncă, din familia Butoia—și de partea ce acesta a luatŭ la mișcarea literară și politică din-ainte de 1848, arétă că de mulțĭ anĭ caută să afle de loculŭ unde trăesce și ce a devenitŭ? De la unŭ rusŭ a fostŭ aflatŭ că arŭ fi în Rusia. S'arŭ puté avé informațiunĭ de la Florența, de la familia luĭ, prin Legațiunea nóstră. «Ne-arŭ interesa să dămŭ celŭ puținŭ de manuscriptele luĭ Coradini».

Se decide a se provoca investigațiunĭ la *Florența*, prin Legațiunea Română.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 12 MARTIU 1882.

Sub președinția d-luĭ *Titu Maiorescu.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Președinte* dă cuvîntulŭ d-luĭ Sturdza, care citesce, în aplausele Academieĭ, scrierea ilustreĭ Carmen Sylva, *Puiu*, o minunată ochire aruncată asupra istorieĭ Românilorŭ, scrisă de o pénă măéstră și de o inimă plină de doioșire pentru trecutulŭ țereĭ și nutrindŭ speranțe legitime pentru viitorulŭ eĭ. (Vedĭ volumulŭ memoriilorŭ).

Academia decide, cu aclamațiune unanimă, să se facă din «*Puiu*» o edițiune specială, deslipită de analele séle.

D-lŭ *Președinte* dă apoĭ cuvîntulŭ d-luĭ membru Marian, carele la încordata atențiune a Academieĭ, citesce memoriulŭ sĕŭ despre *Chromatica română.*

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* respunde recipiendaruluĭ, salutându-lŭ de bună venire între noĭ. D-lŭ *Hasdeŭ* arétă loculŭ însemnatŭ ce noulŭ membru are în sînulŭ Academieĭ române, ca singurulŭ etnografŭ românŭ în adevĕratulŭ înțelesŭ alŭ cuvîntuluĭ.

Ședința se ridică la orele 3 p. m.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 13 MARTIU 1882

Sub președinția d-luĭ *Titu Maiorescu.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

D-lŭ Președinte Maiorescu aduce la cunoscința Academieĭ, că M. S. Regina priimindŭ de la Librariulŭ Ioh. Ambrosiu Barth din Lipsca, unŭ tomŭ din Analele de fisică și chimiă și anume esemplariulŭ tipăritŭ întregŭ cu litere de aurŭ, cu ocasiunea Jubileuluĭ de 50 anĭ

alŭ directoruluĭ acestorŭ anale, M. S. Regina a bine-voitŭ a dărui acestŭ elegantŭ esemplarŭ pentru Biblioteca Academieĭ române.

Academia cu viă gratitudine primesce acestŭ frumosŭ darŭ din partea M. S. Regineĭ.

Se comunică unŭ memoriŭ din partea D-luĭ membru corespondentŭ *Spiru* Haretu, intitulatŭ : Consideraţiunĭ la studiulŭ esperimentalŭ alŭ mişcăreĭ apeĭ în canale descoperite şi la constituţiunea intimă a fluidelorŭ.

Se trimite la secţiunea sciinţifică.

ŞEDINŢA ORDINARĂ DIN 15 MARTIU 1882.

Sub preşedenţia D-luĭ *D. Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

DD. Dr. I. Urban Iarnik şi Andreĭ Bersanŭ cerŭ dela Academiă tipărirea uneĭ colecţiunĭ de doine, strigăturĭ (horĭ), balade şi colinde.

D-lŭ *preşedinte* întrébă Adunarea, dacă acéstă colecţiune nu este să se trămită în cercetarea secţiuniĭ literare?

D-lŭ *Sion* nu se împotrivesce la acésta, dar' amintesce că Academia nu dispune de fondurĭ pentru asemenea tipărirĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* propune să se trămită la o comisiune specială din secţiunile literară şi istorică, fiindŭ materiĭ de competinţa ambelorŭ.

D-lŭ *Bariţŭ* cunósce şi unŭ altŭ tênĕrŭ care a adusŭ peste 1000 de bucăţĭ de natura acelorŭ în desbatere. D-luĭ nu vede însă cum se vorŭ ajunge la resultatele urmărite, cu budgetulŭ ce avemŭ.

D-lŭ *Alecsandri.* Suntŭ mulţĭ tinerĭ carĭ facŭ colecţiunĭ de cântece, în Bucovina, Ardealŭ şi în România. Unele din aceste cântece suntŭ apocrife, imitaţiune după cântece deja cunoscute. Din acele 1000 de bucăţĭ, de care vorbesce D-lŭ *Bariţŭ*, câte nu vorŭ fi deja tipărite? Convorbirile din Iaşĭ, Familia D-luĭ Vulcanŭ, aŭ publicatŭ şi publică

destule cântări populare. Alegerea critică a cântăriloră din colecţiunea D-luĭ Iarnik nu se póte face în sesiunea acésta. D-lŭ *Alecsandri* se însărcinéză să facă acéstă lucrare şi singurŭ, dar' să nu se aştepte Academia la raportŭ de câtŭ pentru sesiunea viitóre.

Se pune la votŭ şi se primesce propunerea, ca D-lŭ *Alecsandri* să aducă raportulŭ sĕŭ asupra colecţiuniĭ în cestiune, la sesiunea viitóre.

D-lŭ *dr. Felix* dă citire raportuluĭ Comisiuneĭ însărcinată cu examinarea lucrăriloră Delegaţiuniĭ (Anexa J).

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* cere, să fiă tratatŭ întocmaĭ ca D-lŭ *Odobescu*: să nu se céră numaĭ de la D-luĭ terminarea lucrăreĭ, căcĭ D-luĭ are numaĭ una, iar' de la D-lŭ *Odobescu* se aştéptă treĭ lucrărĭ.

D-lŭ *Preşedinte* arétă D-luĭ *Hasdeŭ*, că Comisiunea aşa a făcutŭ cum doresce D-lŭ *Hasdeŭ*; D-luĭ n'a ascultatŭ totŭ paragrafulŭ din raportŭ.

Asupra lămuririĭ date de D-lŭ *Stefănescu*, că stilulŭ, redacţiunea raportuluĭ nu privesce Academia, care nu ia asupra sa de câtŭ conclusiunile ce votéză, D-lŭ *preşedinte* pune în desbatere conclusiunile pe articule.

La punctulŭ II. Academia aprobă facerea şi aşeḑarea în sala şedinţeloră a portretuluĭ regretatuluĭ Dr. Vasicĭ.

La punctulŭ III. Academia primesce, cu treĭ abţinerĭ (DD. *Chiţu*, *Alecsandri* şi *Papadopolŭ)*, conclusiunea asupra portretuluĭ luĭ Stefanŭ din Evangeliarulŭ de la Homorŭ.

La punctulŭ IV. Conclusiunea despre publicarea *albumuluĭ* Stefanianŭ, se primesce, după óre-care desbatere, însă în principiŭ, subordinându-se esecuţiunea luĭ la mijlócele budgetare.

La punctulŭ V se primesce conclusulŭ d'a se da în publicŭ orĭ câtŭ este deja tipăritŭ din Observaţiunile meteorologice, invitându-se şi guvernulŭ a lua asupra sa întreţinerea observatoriiloră, ca să se uşureză de unele sumĭ budgetulŭ Academieĭ.

La punctulŭ VI. Se primesce propunerea comisiuneĭ d'a se completa textulŭ, aprópe tipăritŭ, alŭ cărţiloră vechĭ, editate prin DD. *Odobescu* şi *Hasdeŭ* şi a se da publiculuĭ nerăbdătorŭ de a le avé, remanêndŭ a se publica notele relative şi glosarele, deosebitŭ, cândŭ le vorŭ presenta DD. editorĭ.

Conclusiunea de la punctulŭ 7 a fostŭ primită întocmaĭ.

La punctulŭ VIII, D-lŭ Bariţŭ esplică de ce Comisiunea propune scóterea din concursŭ a tezeĭ asupra *Sufixuluĭ licidŭ*, care n'a datŭ resultate, după o încercare de cincĭ anĭ de publicaţiune.

Academia aprobă.

La punctulŭ IX. Academia exprimă dorinţa, ca membriĭ din secţiunea literară şi istorică, însărcinaţĭ cu misiunea în Dobrogea, s'o realiseze neîntârḑiatŭ, cum a făcutŭ deja D-lŭ *dr. Brândză* pentru cercetările floreĭ aceleĭ provinciĭ.

La punctulŭ X. Se decide să se trécă nominalŭ persónele, carĭ aŭ făcutŭ darurĭ diverse pentru biblioteca şi colecţiunile Academieĭ.

Se ia cunoscinţa de cele arĕtate la punctulŭ XI şi asupra punctuluĭ XII, D-lŭ *Chiţu*, luândŭ cuvêntulŭ, arétă că va fi peste puţine ḑile în desbaterea parlamentuluĭ projectulŭ de lege din iniţiativă, relativŭ la construirea maĭ multorŭ edificiĭ publice, între care este şi Academia cu archivele Statuluĭ şi cu Biblioteca.

Şedinţa se ridică la orele $11^1/_2$ nóptea.

ANEXA J.

RAPORTULŬ COMISIUNEĬ ÎNSĂRCINATE CU EXAMINAREA LUCRĂRILORŬ DELEGAŢIUNEĬ

Domnule Preşedinte,
Domnilorŭ Membri,

Ne-aţĭ făcutŭ onóre a ne însărcina cu controlulŭ lucrărilorŭ Delegaţiuneĭ, din anulŭ trecutŭ. Spre a rĕspunde la acéstă însărcinare delicată, ne-amŭ creḑutŭ datorĭ a examina cu scrupulositate lucrările Delegaţiuneĭ, urmândŭ, în acésta, ordinea, în care d-lŭ Secretarŭ generalŭ le-a presintatŭ Academieĭ.

I. Credemŭ că Academia se va uni cu noĭ, a mulţămi acelorŭ co-

legĭ, carĭ la două însemnate solemnitățĭ. la desvĕlirea statueĭ primuluĭ Preşedinte alŭ Societățiĭ Academice, ilustruluĭ părinte alŭ literatureĭ române moderne, I. Heliade Rădulescu, precum și acea a inaugurăriĭ bustuluĭ alŭ neuĭtatuluĭ colegŭ A. Papiŭ Ilarianŭ, aŭ represintatŭ Academia.

Academia va lua partea sea de durere la scirea, că doctorulŭ P. Vasicĭ nu maĭ este între noĭ și va aproba simțimintele exprese de Delegațiune familieĭ sale; totŭ de-odată comisiunea este încredințată că, conformŭ unuĭ usŭ consacratŭ, portretulŭ reposatuluĭ colegŭ va orna în curîndŭ galeria membrilorŭ, carĭ aŭ ilustratŭ Academia.

II. Comisiunea Domnieĭ-Vóstre nu s'a credutŭ datóre a analisa lucrările, de carĭ corpulŭ academicŭ a luatŭ cunoscință, în cele 40 de ședințe ale anuluĭ trecutŭ, constatate prin procesele verbale respective, și este cu atâtŭ maĭ puținŭ dispusă a insinua câtu-șĭ de puținŭ vr'o observare, cu câtŭ treĭ din aceste ședințe extraordinare aŭ avutŭ de resultatŭ, a constata descoperirea adevĕratuluĭ portretŭ alŭ eroului, domnitorŭ alŭ Moldoveĭ. Stefan celŭ mare.

III. Academia va fi fericită de a lua actŭ, că miniatura din evangeliarulŭ de la Homorŭ se póte considera ca cea maĭ fidelă represintare a figureĭ mareluĭ căpitanŭ, care în cursŭ de 47 de anĭ și maĭ bine a ținutŭ susŭ drapelulŭ virtuțiĭ militare și a prudințeĭ politice. Bine a făcutŭ Delegațiunea, că n'a perdutŭ unŭ momentŭ, pentru a aduna tóte elementele spre constatarea acesteĭ verităţĭ istorice.

IV. In lipsă de mijlóce pentru a realisa patriotica dorință, de a arĕta pe Stefan și ca protectorŭ alŭ artelorŭ, credemŭ că Academia s'arŭ mulțămi de o cam dată și n'arŭ fi peste puterile séle, d'a dispune a se edita unŭ albumŭ usualŭ pentru vulgarisarea descoperirilorŭ în istoria patrieĭ, coprindêndŭ portretulŭ luĭ Stefan celŭ mare și edificiele principale înălțate de elŭ în memoria evenimentelorŭ istorice ale domnieĭ séle.

V Punerea în usulŭ publiculuĭ a observațiunilor meteorologice fă-

cute în ţéră, este de importanţă însemnată; credemŭ că nu este de trebuinţă a aştepta cu împărţirea lorŭ, pînă cândŭ se vorŭ imprima tóte, ci că se potŭ distribui îndată cele de la staţiunile Iaşĭ şi Braila. Décă guvernulŭ arŭ bine-voi a se însărcina cu întreţinerea observatorilorŭ meteorologicĭ, Academia arŭ putea pe totŭ anulŭ, cruţa órecare sume, care s'arŭ afecta totŭ în usulŭ publiculuĭ sciinţificŭ.

VI. Constatămŭ cu satisfacţiune, că chiar în cursulŭ sesiuneĭ acestia s'a distribuitŭ Tomulŭ alŭ III-lea secţ. I alŭ analelorŭ Academieĭ; regretămŭ că nu putemŭ constata împărţirea celor-l-alte publicaţiunĭ istorice şi limbistice, şi anume a Istorieĭ ieroglifice, tipărită deja şi reţinută din causă că colegulŭ nostru, însărcinatŭ cu facerea precuvîntăriĭ şi a glosariuluĭ, n'a terminatŭ acéstă lucrare; a Pravileĭ celeĭ micĭ de la Govora, din causă că acelaşĭ colegŭ s'a găsitŭ împedicatŭ a termina lucrarea limbistică, ce urméză a însoţi textulŭ; a manuscriptuluĭ Udriste Năsturel, cum şi a scrisoreĭ principeluĭ Dimitrie Cantimirŭ «Vita Constantini Cantemirii», la care lipsesce totŭ precuvêntarea. Comisiunea este de părere, că nu se cuvine a se amâna maĭ multŭ distribuirea opurilorŭ tipărite, şi la care lipsesce numaĭ precuvîntarea, fiindŭ că deja publiculŭ este nerăbdătorŭ a avea în mână aceste preţióse scrierĭ ale învĕţatuluĭ principe Dimitrie Cantemirŭ.

Pătrunsă fiindŭ de interesulŭ celŭ mare limbisticŭ, ce are Psaltirea luĭ Coresi, Comisiunea doresce, ca comentariile şi glosariulŭ să se dea maĭ curândŭ publicităţiĭ, şi ne place a crede că Academia, împărtăşindŭ opiniunea nóstră, va ruga pe colegulŭ nostru d-lŭ Hasdeŭ ca să grăbéscă acea lucrare.

VII. Amŭ fostŭ informaţi, că din documentele luĭ Hurmuzache s'a tipăritŭ tomulŭ IV. 79 cóle şi din fragmente 3 cóle. Comisiunea financiară va constata sumele ce s'aŭ avansatŭ, pentru a se putea sci ceea ce trebuiă a se prelimina în budgetŭ pentru anulŭ viitorŭ, spre a se asigura publicarea maĭ accelerată a acesteĭ scrierĭ interesante.

VIII. Despre scrierile presintate la concursŭ, comisiunile însărcinate cu examinarea lorŭ vorŭ propune directŭ Academiei resoluţiunile ce vorŭ fi luatŭ asupra acelorŭ lucrărĭ. Câtŭ despre concursurile deschise, carĭ n'aŭ avutŭ pînă acum nicĭ unŭ resultatŭ, anume : Descrierea complectă a unuĭ judeţŭ, despre Sufixulŭ licidŭ, despre Activitatea literară şi pedagogică a luĭ Ión Heliade Rădulescu şi traducţiunea din Amian Marcelinŭ, Comisiunea crede de cuviinţă ca să se publice din noŭ concursŭ, cu esceptiunea disertaţiunil asupra sufixuluĭ licidŭ şi sufixuluĭ guturalŭ în limba română, pentru care nu s'a presintatŭ nicĭ o lucrare în timpŭ de 5 anĭ de ḑile, de cândŭ s'a publicatŭ acestŭ concursŭ.

IX Academia va afla cu plăcere că, în parte celŭ puţinŭ, s'a realisatŭ misiunea în Dobrogea. Aşteptămŭ că în curândŭ secţiunile interesate vorŭ face Academieĭ raportulŭ respectivŭ.

X. Academia va constata cu mulţămire, că colecţiunile nóstre se înmulţescŭ, graţiă munificenţeĭ membrilorŭ eĭ, dintre carĭ menţionămŭ cu gratitudine pe Majestatea sea Regele, şi a altorŭ donatorĭ, că relaţiunile nóstre cu alte societăţĭ învĕţate se întindŭ şi ea va face totŭ posibilulŭ pentru ca să putemŭ oferi acelorŭ societăţĭ publicaţiunĭ interesante, în schimbulŭ scrierilorŭ preţióse primite de la ele.
Cu deosebită plăcere amŭ aflatŭ înavuţirea colecţiunilorŭ nóstre de manuscripte prin dosarulŭ lucrărilorŭ Comitetuluĭ Unireĭ din Moldova, dăruitŭ de d-na Elisa Sturdza. Scriitoriĭ de istoriă contimporană vorŭ consulta cu fructŭ acestŭ importantŭ documentŭ, care se aflâ astăḑĭ în posesiunea Academieĭ.

XI. Comisiunea consemnéză cu mulţămire, că din partea fraţilorŭ Daniel din Iaşĭ, prin intermediarulŭ graţiosŭ alŭ Majestăţiĭ Sale Regeluĭ, Academia a primitŭ donaţiunea în sumă de 15,000 leĭ, destinaţĭ pentru înavuţirea colecţiunilorŭ relative la istoria patrieĭ.

XII. Asemenea darurĭ, carĭ vinŭ Academieĭ cu diverse destinaţiunĭ, dér' carĭ tóte tindŭ a o încuragia în lucrările séle istorice, 'i impunŭ,

credemŭ, și datoria a se preocupa de timpuriŭ pentru încăperile necesarii așeḑăriĭ tutulorŭ colecțiunilorŭ, așa în câtŭ cestiunea localuluĭ într'adevĕrŭ se impune atențiuneĭ nóstre maĭ multŭ de câtŭ orĭcândŭ. Comisiunea Domniilorŭ Vóstre a examinatŭ părerile emise și cu altă ocasiune în sînulŭ Academieĭ, însă a statŭ a se întreba, dacă dorința exprimată de d-lŭ Secretarŭ generalŭ va fi o basă destulŭ de solidă, pe care să putemŭ edifica ceva maĭ realŭ de câtŭ speranțe legitime.

Terminândŭ observațiunile nóstre, lăsămŭ comisiuniĭ speciale, însărcinate cu socotelile și cu preliminarea budgetuluĭ, de a ne spune, în fața mijlócelorŭ de carĭ dispune Academia, ce putemŭ face pentru realisarea celorŭ maĭ urgente și neapĕrate trebuințe.

G. Bariṭiŭ. Dr. I. Felix. N. Ionescu.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 17 MARTIŬ 1882.

Sub președinția D-luĭ *D. Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Secretarŭ generalŭ* dă citire depeșeĭ D-luĭ Nicolae Hurmuzachi, din Cernăuțĭ, respunḑêndŭ la adresa de condoleanță a Academieĭ pentru mórtea D-luĭ George Hurmuzachi.

D-lŭ *Jacobŭ Negruzzi* depune raportulŭ sĕŭ despre dóue din operile luĭ G. Asachi.

Se vorŭ lua în cercetare la primirea celorŭ-l-alte raporturĭ de la domniĭ membri însărcinațĭ cu lucrărĭ identice cu a D-luĭ *Negruzzi.*

Se citesce procesulŭ verbalŭ alŭ secțiuneĭ literare în cestiunea publicăreĭ traducereĭ din Titu Liviŭ (Anexa K, L, M). Se va pune la ordinea ḑileĭ.

Academia trece la orele 10½ să lucreze în Comisiunĭ și Secțiunĭ.

ANEXA K.

SECȚIUNEA LITERARĂ

ȘEDINȚA DIN 3 MARTIŬ 1882.

Sub preşedinţia D-luĭ *V. Alecsandri.*
p. Secretarŭ : *T. Maiorescu.*

Membri presenţĭ : Domniĭ *Sion, Romanŭ, Caragiani, Quintescu.*

Se citesce câte-va părţĭ din traducerea luĭ Titu Liviu presintată de D-lŭ Cotovŭ. Găsindu-se lucrarea neîndestulătóre, se decide a i se înapoia, cu observarea, că nu corespunde asteptărilorŭ Academieĭ conf. § 7 din Regulam. specialŭ şi prin urmare i se retrage însărcinarea dată, nevĕdêndu-se probabilitatea uneĭ amendărĭ. Iar' pentru traducerea presintată de D-lŭ Barbu, se decide a se da spre citire D-luĭ *Romanŭ*, cu rugăminte de a face unŭ raportŭ verbalŭ asupra merituluĭ eĭ.

ANEXA L.

SECȚIUNEA LITERARĂ

ȘEDINȚA DIN 16 MARTIŬ 1882.

Sub preşedinţia D-luĭ *V. Alecsandri.*
Secretarŭ : D-lŭ *B. P. Hasdeŭ.*

Membri presenţĭ : Domniĭ *Caragiani Ioanŭ, Chiţu George, Maiorescu Titu, Negruzzi Jacobŭ, Quintescu Nicolae, Romanŭ Alexandru, Sion George.*

D-lŭ *Romanŭ* citesce raportulŭ sĕŭ despre traducţiunea din Titu-Liviŭ, cu care fusese însărcinatŭ D-lŭ Nicolae Barbu, şi aprobândŭ pe deplinŭ modulŭ cum s'a esecutatŭ lucrarea, conchide ca totŭ D-eĭ

sale să i se încredințeze traducerea luĭ Titu-Liviŭ întregŭ, adică și a părțiĭ pre care n'a reușitŭ a o traduce D-lŭ Cotovŭ.

Cu reserva unorŭ observațiunĭ limbistice din partea Raportoruluĭ, Secțiunea admite, cu unanimitate, conclusiunea raportuluĭ, decidêndŭ totŭ-o-dată, ca lucrarea să încépă imediatŭ a se tipări, ceea ce se va aduce la cunoscința Comisiuniĭ budgetare.

ANEXA M.

RAPORTŬ ASUPRA TRADUCȚIUNII D-luĭ NIC. BARBU DIN TITU LIVIU, Lib. III, IV, V și VI.

Cercetândŭ cu de amĕnuntulŭ lucrarea D-luĭ Nic. Barbu, amŭ constatatŭ cu viuă plăcere progresulŭ ce traducĕtorulŭ a făcutŭ în acéstă parte a lucrăriĭ sale, progresŭ care cresce în poporțiune cu înaintarea lucrăriĭ. Pe tótă pagina cercetată traducĕtorulŭ dă dovedĭ că înțelege pe deplinŭ textulŭ originalŭ, exprimândŭ cu multă precisiune și esactitate ideile și cugetele autoruluĭ, așa în câtŭ în tótă partea cercetată de mine, nu amŭ găsitŭ unŭ singurŭ locŭ unde traducĕtorulŭ să fiă interpretatŭ falsŭ vre-o dicțiune, fiă chiarŭ din cele maĭ dificile. — Limba traducțiuniĭ e corectă, limpede și curge cu ușioretate, dicțiunile urméză în ordine logică și chiaritatea nu lasă nimica de doritŭ, ba atâtŭ de îngrijatŭ pare a fi traducĕtorulŭ, ca să exprime pe deplinŭ sensulŭ unorŭ frase maĭ dificile, numaĭ pentru ca să fiă bine înțelesŭ de cititoriĭ sĕĭ, în câtŭ preferă a cădé în óre-care defectŭ de prolisitate, — dacă defectŭ se póte numi împregiurarea, că unde ar puté să ne dea o frasă succintă și rotundă, imitândŭ cu maĭ multă rigóre textulŭ originalŭ, se servesce de circumscripțiunĭ. Așa d. e :

Lib. III. C. I. — Atrox certamen aderat, ni Fabius consilio neutri parti acerbo rem expedisset.

Trad. — Era să se întêmple o luptă crâncenă, dacă Fabiŭ nu ar fi împăcatŭ lucrulŭ printr'o mĕsură de o potrivă

plăcută ambeloru părțĭ. (*ambi, e*, nu se articuléză).

Rp. — Crâncenă luptă era sĕ se încingă, dacă Fabiŭ nu impăcá lucrulŭ prin o mĕsură ce mulțămiá ambe părțile.

C. 2. Fabio extra ordinem, quia is victor pacem Aequis dederat, ea provincia data.

Trad. Comanda acestuĭ resbelŭ s'a datŭ într'unŭ modŭ estraordinariŭ lui Caiu Fabiŭ, pentru că elu invinsese și in rêndulŭ trecutŭ pe Equi și le deduse pacea.

Rp.—Conducerea acesteĭ spedițiunĭ se dede in modŭ straordinariŭ lui Fabiŭ, pentru cà elu si mai nainte (s. altă dată) ca învingătoriŭ impăcase pre Equi.

C. 30. — Is metus perpulit, ut scribi militem tribuni sinerent; non sine pactione tamen, ut, quoniam ipsi quinquennium elusi essent, parvumque id plebi praesidium foret, decem deinde tribuni plebis crearentur.

Trd. — *Acéstă frică produse atâta consternatiune*, in câtŭ tribuniĭ lăsară sĕ se stringă ostașĭ, *cu tóte acestea* fiindŭ cŏ eĭ fuseseră amăgițĭ cinci ani și fiindu că erau de puçinŭ ajutoriŭ pentru poporu, *concéseră acésta nu fŏră legămêntulŭ* că de aci înainte sĕ se alégă ḑece tribunĭ ai poporuluĭ.

Rp. — Atâta frică i petrunsese (prinsese) in câtŭ tribuniĭ lăsară a se stringe ostire, înse cu legămentŭ că de óre ce dînsii fusese amăgițĭ cinci ani, fiind-cŏ eraŭ de puçinu ajutoriu pentru poporu, sĕ se alégă pe viitoriŭ ḑece tribunĭ ai poporului.

ibidem. — Expressit hoc necessitas Patribus: id modo excepere, ne postea

Trd. — Nevoia stórse acestŭ legămêntŭ de la Senatorĭ. Într'atâta numaĭ

eosdem tribunos iuberent.

lu reduseră, ca pre viitoriŭ să nu mai védă totŭ pre aceĭ tribunĭ.

Rp. — Necesitatea stórse acésta de la senatori, carĭ numai atâta cerură. ca nu după aceea sĕ se alégă aceĭaşĭ tribunĭ.

Séŭ *Rp.* — Senatoriĭ se invoira de silă şi numai atâta cerură, ca pe viitoriŭ să nu se alégă aceĭaşĭ tribunĭ.

ibidem. — Fecit pudorem recens eius populi meritum morandi auxilii.

Meritulŭ celŭ viŭ în memoria *alu* aceluĭ poporŭ li făcé ruşine voindŭ să întârḑiă ajutoriulŭ.

Aicĭ *allŭ* este póte numaĭ din scăpare de vedere.

C. **63.** — Vadunt igitur in proelium ab sua parte omissum; et locum, ex quo excesserant, repetunt:momentoque non restituta modo pugna sed inclinatur etiam Sabinis cornu.

Trd. — Întră aşĭá dar' în lupta părăsită de eĭ şi cuprinseră éră-şĭ loculŭ din care se retrăséseră si într'unu momêntu lupta nu numai este restătorită ci se inclină chiarŭ aripa Sabinilorŭ.

Rp. — Întră aşĭá dar' in lupta ce inşişĭ o părăsise, cuprindŭ éră̆şĭ loculŭ din care eşise şi într'unŭ momêntŭ lupta nu numai e restătorită ci se indóĭe chiarŭ aripa Sabinilorŭ.

ibidem. — Nunquam ante de triumpho per populum actum.

Trd. — Neci odată până acuma nu s'a votatŭ de poporŭ unŭ triumfŭ.

Rp. — Neci odată mai nainte popoporulŭ nu votase unŭ triumfŭ.

Cartea IV. C. 57.

Haec contentio minime idoneo tempore, quum tantum belli in manibus esset, occupaverat cogitationes hominum; donec, ubi diu alternis Iulius Corneliusque, «*quum ad id bellum is tisatis idonei duces essent, non esse æquum mandatum sibi a populo eripi honorem*», disseruere.

Trd. — Acéstă luptă într'unŭ timpŭ aşĭá de puçinu nimeritŭ, cândŭ unŭ resbelŭ atâtŭ de mare li era pe capulŭ lorŭ, ocupase cugetele ómenilorŭ. Cândŭ în fine Juliŭ si Corneliu cuvêntară pe rêndu, că de óră ce ei sunt ducĭ destulŭ de pricepuţĭ pentru acestu resbelŭ, nu este dreptŭ să li-se răpéscă onórea încredinţată lorŭ de poporŭ.

Rp. — Aceste certe într'unŭ timpŭ

pré puçinŭ nimeritŭ, cândŭ unŭ belŭ atâtŭ de mare li sta inainte, occupase minţile ómeniloru.

Însă, aceste defecte suntŭ maĭ neînsemnate de câtŭ ca să pótă atinge însuşĭ meritulŭ traducţiuniĭ, care astă dată este superióră celorŭ admise şi tipărite pînă acum de Academiă.

Câtŭ pentru formele gramaticale, acestea suntŭ corecte şi cuvintele bine alese; totŭ ce s'arŭ maĭ puté recomanda atenţiuniĭ traducĕtoruluĭ e : ca sá rotundéscă la revisiune dicţiunile şi periódele pre lărgite; să înlătureze forma pleonastică a timpuluĭ pré plinitŭ (pr. c. lucraseră, cuprinseseră, retrăseseră, etc.); să se servéscă maĭ desŭ de timpulŭ istoricŭ; să întrebuinţeze maĭ rarŭ formele compuse şi să nu se servéscă de cuvinte cu înţelesŭ vagŭ (pr. c. **Ogorŭ**, în l. de agru, teritoriu, pămêntŭ, câmpŭ), şi straine ca **garnisónă** (în l. de presidŭ). **bravŭ**, (în l. de forte, tare, etc.), **panică** (în l. de spaimă), **soldă** (în l. de stipendiŭ, simbriă), **rangŭ** (în l. de statŭ, clase, ordine, etc.) şi altele, ce e dreptŭ pré puţine la numĕrŭ, dar' fórte desŭ întrebuinţate în acéstă parte a traducţiuniĭ.

Secţiunea admite traducţiunea şi este de părere a se invita D-lŭ tradŭcĕtorŭ, ca să traducă şi părţile de la începutŭ, pentru ca lucrarea complectată să se pótă tipări.

Bucurescĭ, 14 Martiŭ 1882. Raportatorŭ : *A. Romanŭ.*

ŞEDINŢA ORDINARĂ DIN 18 MARTIU 1882.

Sub preşedenţia D-luĭ *Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

Se dă citire procesuluĭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ literare în cestiunea traducereĭ luĭ Titu Liviŭ.

D-lŭ *Sion* cere să se numéscă unŭ membru, care să veghiăze asupra tipărireĭ traduceriĭ D-luĭ Barbu.

D-lŭ *Alecsandri* cere să se lase libertate deplină autoruluĭ câtŭ privesce stilulŭ și limba.

D-lŭ *Romanŭ* esplică care suntŭ reservele sub care Secțiunea literară a primitŭ, ca D-lŭ Barbu să continue traducerea din Titu Liviŭ, care nu se maĭ lasă a se face de D-lŭ Cotovŭ, pentru că traducerea sa este cu multŭ inferióră specimenuluĭ D-sale premiatŭ de Academiă. D-lŭ *Romanŭ* a fostŭ de părere, ca să se corégă de D-lŭ Barbu unele defecte de stilŭ, să se rotundéscă unele perifrase inutile, și să înlăture unele vorbe, ca ogorŭ, garnisónă, panică... «Reservele de care se vorbesce în procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuneĭ privescŭ propunerea mea despre aceste corecțiunĭ de limbă și de stilŭ». D-lŭ Romanŭ esplică că n'a cerutŭ să se atingă însășĭ traducerea D-luĭ Barbu ci icĭ-cole să se îndrepte limba.

D-lŭ *Babesiŭ* conchide, că corectarea propusă de D-lŭ Romanŭ este chiar regulamentară.

D-lŭ *Quintescu* află opiniunea de adĭ a Secțiuniĭ literare în contradicere cu alta a acesteĭ Academiĭ, de acum 5 anĭ. Atrage atențiunea Academieĭ, că se dă D-luĭ Barbu să lucreze o traducere care era dată D-luĭ Cotovŭ?

D-lŭ *Urechiă* cere amânarea cercetăreĭ și regularea cestiuniĭ pe sesiunea viitóre.

D-niĭ *Sion* și *Chițu* combatŭ amânarea. D-lŭ Chițu întâmpină D-luĭ Quintescu, arĕtândŭ că D-lŭ Cotovŭ nu are nicĭ unŭ dreptŭ la traducerea cu care Academia voiesce a însărcina pe D-lŭ Barbu. D-lŭ Cotovŭ nu a mănținutŭ lucrarea ulterióră la nivelulŭ specimenuluĭ și dar' cu dreptulŭ să se respingă orĭ-ce pretențiunĭ.

D-lŭ *Urechiă* retrage propunerea de amânare.

D-lŭ *Sturdza* combate maĭ întâiŭ temerile espuse de D-lŭ Quintescu, apoĭ arétă scopulŭ ce Academia urmăresce prin traducerea de autorĭ latinĭ : acestea nu se facŭ pentru scolarĭ ci pentru a da ocasiune unorŭ progrese a limbeĭ române. Din acestŭ punctŭ de vedere

este bine să se însărcineze unŭ membru cu privegherea publicaţiuniĭ traduceriĭ.

Se pune la votŭ conclusiunile secţiuniĭ literare şi se primescŭ, cu adaosŭ ca Academia să desemne unŭ membru privighetorŭ la lucrarea D-luĭ Barbu. Se primesce.

Academia însărcinéză pe D-lŭ *Sion* cu acéstă priveghere, apoĭ trece la orele $12^1/_4$ la lucru în comisiunĭ şi secţiunĭ.

SEDINŢA ORDINARĂ DIN 19 MARTIŬ 1882.

Sub preşedenţia D-luĭ *Dim. Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *preşedinte* dă cuvêntulŭ D-luĭ *Dr. Brândză* care citesce memoriulŭ sêŭ asupra Geografieĭ botanice şi a vegetaţiuniĭ din Dobrogea, şi Academia urmăresce cu tótă atenţiunea acéstă interesantă lucrare.

D-lŭ *Babeşŭ* dă lectura notiţelorŭ biografice asupra vieţeĭ şi activităţiĭ decedatuluĭ membru Andreiu Mocioni. Terminândŭ D-sa, şedinţa se suspendă pe 5 minute.

La redeschidere, D-lŭ *preşedinte* acórdă cuvêntulŭ D-luĭ membru corespondentŭ Sp. Haretu, care citesce memoriulŭ intitulatŭ : Consideraţiunĭ la studiulŭ experimentalŭ alŭ mişcăriĭ apeĭ în canale descoperite, şi la constituţiunea intimă a fluidelorŭ.

In fine D-lŭ *Maniu* citesce partea primă din memoriuln D-sale asupra scrierilorŭ istorice din aniĭ 1880 şi 1881, privitóre la românĭ. Timpulŭ fiindŭ înaintatŭ continuarea lectureĭ acestuĭ elaboratŭ se amână pe altă şedinţă.

D-lŭ *preşedinte* consultă Academia şi se decide ca tóte aceste lucrărĭ să se publice în Analele Academieĭ.

ŞEDINŢA ORDINARA DIN 20 MARTIU 1882.

Sub preşedinţa D-luĭ *Titu Maiorescu.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Sturdza* propune să nu se maĭ publice în extenso, nicĭ să se redacteze aşa procesele verbalĭ, ci numaĭ conclusiunile şi memoriile.

Academia aprobă, ca procesulŭ-verbalŭ, în viitorŭ, să menţioneze numaĭ cestiunea şi conclusiunea care s'a produsŭ, şi in extenso să coprindă numaĭ memoriile.

Asupra reclamaţiuneĭ D-luĭ Cotovŭ, Academia trece la ordinea dileĭ, cestiunea fiindŭ resolvată.

Se citesce şi se aprobă conclusiunile raportuluĭ Comisiuneĭ Biblio teceĭ Academieĭ. (Anexa N).

Asupra raportuluĭ comisiuneĭ de 9, se face desbatere : dacă premiile Herescu şi Lazar sunt divisibile. Academia, în contradicere cu comisiunea premiilorŭ, decide, că premiile Herescu şi Lazar, conformŭ testamentuluĭ şi legeĭ de la 1879, trebue să fiă date în suma întrégă, dacă ele aŭ fostŭ meritate de vre-o scriere.

Se procede apoĭ la votarea asupra autorilorŭ propuşĭ de Comisiunea pentru premiare.

La Premiulŭ Nasturelu-Herescu :

Se pune la votŭ *Psicologia empirică*, de D-lŭ I. Popescu, care a avutŭ în comisiune 9 voturĭ :

Votanţĭ 20. Majoritatea regulamentară 14.

Aŭ votatŭ pentru 4 şi 16 contra, decĭ Academia a respinsŭ.

Se pune la votŭ cartea D-luĭ Stefanelli : *Catechesa*, care în comisiune a avutŭ 8 voturĭ şi 1 contra :

Votanţĭ 20.
Majoritatea regulam. 14.
Aŭ votatŭ pentru 17.
» » contra 3.

Decĭ Academia a acordatŭ premiulŭ Năsturelu-Herescu de 4.000 leĭ D-luĭ Stefanelli (aplause).

Premiulŭ Lazar :

Se pune la votŭ cartea «*Petroleulŭ*» a D-luĭ inginerŭ Cucu.

Votanțĭ	20
Majoritatea regulam.	14.
Aŭ votatŭ pentru	3.
» » contra	17.

Decĭ Academia a respinsŭ propunerea comisiuneĭ de premiare.

Asemenea a respinsŭ și propunerea Comisiuneĭ de premiare a cărțeĭ D-luĭ Stefan Pop «*Economia rurală*», cu 19 voturĭ contra și 1 pentru.

Tóte cele-l'alte opere cădêndŭ de asemenea, fiă în comisiune, fiă în ședință plenară, Academia va avé să stătueze asupra întrebuințăreĭ fonduluĭ Lazăr.

ANEXA N.

Domnilorŭ Colegĭ,

Conformŭ art. 49 din Regulamentŭ, subsemnațiĭ obligațĭ a vĕ da sémă de starea în care se află biblioteca Academieĭ, avemŭ plăcerea a vĕ face cunoscutŭ, că în decursulŭ anuluĭ espiratŭ, biblioteca nóstră s'a îmulțitŭ într'unŭ modŭ simțitorŭ, parte prin cumpĕrărĭ, parte prin schimburĭ și donațiunĭ.

Așa, cu unŭ anume votŭ, datŭ în sesiunea anuluĭ trecutŭ, s'aŭ cumpĕratŭ de la D-lŭ A. I. Odobescu 318 volume, relative la literatură, istoriă, archeologiă și sciințe, cu prețŭ de 1847 leĭ.

Cu fondulŭ prevĕḑutŭ în budgetulŭ anuluĭ espiratŭ s'aŭ maĭ cumpĕratŭ :

	Leĭ	Banĭ
a) pentru secţiunea literară, 20 diferite publicaţiunĭ, în 28 de volume, cu . . .	356	
b) pentru secţiunea istorică, 8 diferite publicaţiunĭ, în 14 volume, cu	299	47
c) pentru secţiunea sciinţifică, 6 diferite publicaţiunĭ, în 51 volume, cu . . .	872	
411 volume, totalulŭ cumpĕrărilorŭ.		

Prin schimbare cu societăţile streine şi prin donaţiunĭ, biblioteca s'a înavuţitŭ, în decursulŭ anuluĭ trecutŭ, cu 324 publicaţiunĭ, în 766 de volume.

Peste totŭ dar', în anulŭ espiratŭ, biblioteca nóstră s'a îmulţitŭ cu 1177 de volume de diferite scrierĭ.

Dacă îmulţirea biblioteceĭ şi a colecţiunilorŭ nóstre a făcutŭ paşĭ îmbucurătorĭ, trebue însă să constatămŭ, că de şi, graţiă votuluĭ Dv. din sesiunea anuluĭ trecutŭ, prin care aţĭ procuratŭ fondurile necesare, peste 3000 de volume, carĭ în lipsă de mobiliarŭ, zăceaŭ aruncate pe josŭ, pe dulapurĭ şi în magaziă, s'aŭ putută aşeḑa în dulapurĭ noue, totuşĭ pentru maĭ multe cărţĭ lipsescŭ, nu numaĭ dulapurile, dar' şi chiar localulŭ unde să le aşeḑămŭ.

Catalogarea cărţilorŭ biblioteciĭ a făcutŭ asemenea progrese îmbucurătóre.— Pînă la Octombriŭ trecutŭ, esistaŭ catalogate 1489 de opere; de la acéstă dată şi pînă astăḑĭ s'aŭ catalogatŭ alte 2038 de opere, în 2871 volume; în totŭ, avemŭ dară catalogate 3527 de opere. Astŭ-felŭ s'a făcutŭ posibilă utilisarea şi a acestorŭ tesaure ale biblioteceĭ nóstre, şi sperămŭ că pînă la sesiunea viitóre vomŭ avé gata şi catalogulŭ specialŭ după materiĭ.

Nu totŭ astŭ-felŭ putemŭ ḑice, din nenorocire, şi pentru numerósele hărţĭ, manuscrise, hrisóve şi decalcurí ce posedă biblioteca nóstră şi pentru carĭ nu esistă nicĭ unŭ catalogŭ. — Catalogarea lorŭ, şi maĭ cu sémă utilisarea acestorŭ preţióse documente nu va fi posibilă, de câtŭ atuncĭ cândŭ vomŭ avé unŭ localŭ maĭ spaţiosŭ; ele de o cam dată staŭ închise în pimniţile credituluĭ fonciarŭ.

Pînă cândŭ vomŭ avé o clădire specială a Academieĭ, care să presinte comoditatea şi siguranţa cerute, simţimŭ de o urgentă necesitate a se ruga guvernulŭ, să pună la disposiţiunea Academieĭ, unŭ

gardistŭ pentru pază, celŭ puţinŭ în timpulŭ nopţiĭ, fiindŭ că uşile şi ferestrele localuluĭ sĕŭ actualŭ nu presintă nicĭ cea maĭ mică garanţiă.

Acésta este, Domnilorŭ Colegĭ, starea în care se află astă-ḑĭ biblioteca nóstră şi pe care o supunemŭ la cunoscinţa D-vóstră.

Comisiunea biblioteceĭ :

Secretarulŭ secţiuniĭ literare : *B. P. Hasdeŭ.*
» » istorice : *V. Maniu.*
» » sciinţifice : *Gr. Stefănescu.*

(Veḑĭ lista generală a operelorŭ dăruite şi cumpĕrate la finele volumuluĭ).

ŞEDINŢA ORDINARĂ DIN 21 MARTIŬ 1882.

Sub Preşedinţa D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

Se comunică unŭ raportŭ alŭ D-luĭ *T. Maiorescu*, relativŭ la esaminarea unuĭ volumŭ din manuscriptele luĭ Sĕulescu.—Se recomandă a Secţiune.

D-lŭ *Alecsandri*, cerêndŭ cuvêntulŭ emite părerea că din sumele destinate pentru premiĭ, — care însă neputêndu-se acorda aŭ rĕmasŭ la economiĭ, — să se încurageze autoriĭ ale cărora scrierĭ se distingŭ. Anume D-luĭ cere, ca premiulŭ Lazăr, care în şedinţa precedentă, după votulŭ Academieĭ, nu s'a aflatŭ cu cale a se da nimĕnuĭ, să se împartă între ceĭ doĭ-treĭ autorĭ, carĭ s'aŭ presentatŭ la concursurile literare şi ale cărora opere aŭ obţinutŭ maioritate în Comisiunea de 9.

Observându-se că o asemenea propunere nu se póte susţinea în faţă cu statutele, carĭ astŭ-felŭ de fondurĭ le destinéză pentru scopurĭ speciale (art. 95), cu tóte că în principiŭ a fostŭ susţinută de maĭ mulţĭ membri, a rĕmasŭ a se desbate la ocasiunea cerereĭ de modificare a statutuluĭ, în sesiunea anuluĭ viitorŭ.

D-lŭ *Babesiŭ* dă lectură raportuluĭ Comisiuneĭ despre cercetarea

compturilorŭ anuluĭ espiratŭ și despre situațiunea financiară. Din acestŭ raportŭ observându-se întâiŭ, că D-lŭ *Hasdeŭ,* în treĭ rândurĭ a luatŭ avansurĭ de banĭ pentru tipărirea luĭ Coresi (tom. II), fără a fi presentatŭ nicĭ o lucrare, precum și o sumă pentru o misiune archeologică în Dobrogea, unde încă nu s'a dusŭ, — după ce s'aŭ ascultatŭ esplicațiunile D-luĭ *Hasdeŭ*, Academia decide a se recomanda, ca pe viitorŭ să nu se maĭ facă avansurĭ de câtŭ pentru fórte micĭ sume și cu maĭ multă circumspecțiune.

D-lŭ *Ionescu*, observândŭ că ședințele sĕptĕmânale de peste anŭ absorbŭ prea mulțĭ banĭ, în câtŭ anulŭ din urmă aŭ trecutŭ chiar preste sumele afectate prin budgetŭ, — emite părerea, ca Academia să-șĭ maĭ reducă ședințele, spre a face ceva economiĭ, carĭ maĭ cu folosŭ s'arŭ puté utilisa în misiunĭ sciințifice. Acésta provócă o discuțiune, uniĭ susținêndŭ, că este în contra statutelorŭ; în cele din urmă, observându-se că acésta nu póte face obiectŭ de deliberațiune de câtŭ după o propunere în regulă pentru modificarea statutelorŭ, se trece la votarea conclusiunilorŭ raportuluĭ Comisiuniĭ, carĭ se adoptă tóte, aprobându-se și cheltuelile făcute de delegațiune peste prevederile budgetarie, în vederea justificăriĭ lorŭ.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ alegerea Delegațiuniĭ, se procede la acésta, cu votŭ secretŭ și cu majoritate se alegŭ : Ca președinte D-lŭ *Dim. A. Sturdza*, iar' vice-președințĭ : D-niĭ *T. Maiorescu*, *P. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ* și *P. S. Aurelianŭ.*

ȘEDINȚA DIN 22 MARTIU 1882.

Sub Președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ-generalŭ : D-lŭ *V. A. Urechiă.*

Propunerea D-luĭ Quintescu în privința aplicăreĭ ortografieĭ hotărîtă de Academiă.

D-lŭ *Quintescu* depune propunerea sa (Anexa O), prin care arétă că lucrarea D-luĭ *Maiorescu* din anulŭ trecutŭ, în numele Academieĭ,

relativă la ortografiă, este puţinŭ clară şi maĭ alesŭ că, la aplicarea regulelorŭ din ea s'a lăsatŭ la o parte decisiunea Academieĭ, relativă la accente.

Academia decide a se lua în tratare acéstă propunere la viitórea sesiune, ne maĭ fiindŭ timpŭ în cea actuală.

Publicarea în foĭ streine, de memoriĭ cetite în Academiă

D-lŭ *Stefănescu* întrébă Academia, dacă este permisă publicarea în foile publice străine Academieĭ, a memoriilorŭ cetite în sînulŭ eĭ, orĭ maĭ întâiŭ să se publice în *Anale?*

Cestiunea se pune la ordinea ḑileĭ pe mâne.

Raportulŭ comisiuneĭ pentru premiulŭ Nasturelŭ-Herăscu,
seria A. (1)

D-lŭ *Roman*, ca raportatorŭ, citesce raportulŭ sĕŭ (veḑĭ la finea analelorŭ), apoĭ susţine cu căldură conclusiunea unanimă a comisiuneĭ, declarândŭ că lucrarea este plină de merite şi e o carte de sciinţă reală, care ne lipsia.

D-lŭ *Maniu* va vota pentru premiare, dar' face reservele sale asupra unorŭ opiniunĭ eronate ale autoruluĭ, despre Cumanĭ — carĭ nu eraŭ de câtŭ Românĭ din Moldova, şi despre domniate orĭ Chinezate.

Se explică că Academia premiândŭ o carte nu a înţelesŭ nicĭ odată să-şĭ însuşéscă tóte părerile din ea.

Se pune la votŭ, prin scrutinŭ secretŭ, conclusiunea comisiuneĭ, d'a se premia opera «*Ţĕranulŭ românŭ*», din fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu, seria A.

Votanţĭ 19. Majoritatea regulamentară 13.
Aŭ votatŭ pentru 18, şi contra 1.

D-lŭ *Aurelianu* amintesce, la aprobarea Academieĭ, că manuscriptele premiate rĕmânŭ proprietatea Academieĭ şi că ea póte a le imprima când va voi.

(1) Veḑĭ la finea voluminuluĭ.

D-lŭ *Ionescu* cere publicarea memoriuluĭ câtŭ maĭ neîntârḑiatŭ, deosebitŭ de Anale şi în unŭ formatŭ maĭ portativŭ, maĭ practicŭ.

Se aprobă.

Numirĭ de membri onorarĭ şi corespondinţĭ

Asupra raportuluĭ secţiuneĭ sciinţifice, Academia alege membri corespondinţĭ pe DD. Ianka Victor şi Kanitz, cu unanimiiatea voturilorŭ.

La cererea secţiuneĭ istorice, suntŭ aleşĭ membri corespondinţĭ; DD. I. Slavicĭ (17 voturĭ pentru şi 3 contra); Goldişi Ioan (18 pentru şi 1 contra).

Academia alege membru onorarŭ pe D-lŭ *Carolus Torma*, după propunerea secţiuneĭ istorice.

Se primesce, cu 16 voturĭ contra a 4.

Asemenea se alege, prin majoritate de voturĭ, D-lŭ George Creţianu ca membru onorariŭ.

Mórtea D-luĭ C. Bosianu

D-lŭ Preşedinte *Sturdza*, comunică Academieĭ trista scire a pierdereĭ ce încércă ţéra, prin mórtea D-luĭ C. Bosianu, membru onorarŭ alŭ eĭ.

Academia va asiste la îmormêntare şi rógă pe D-lŭ *N. Ionescu* a rosti, în numele eĭ, o cuvêntare funerară.

Alegerea de comisiunĭ pentru cercetarea operelorŭ de premiare

Comisiunea de 9 membri, pentru cercetarea cărţilorŭ celorŭ maĭ bune, imprimate peste anŭ, este alésă de Academiă şi se compune din:

DD. G. Baritiu, unanimitate de voturĭ
N. Ionescu » »
P. S. Melchisedec » »
P. S. Aurelianu » »
V. Alecsandri » »
T. L. Maiorescu. . . . . 15 »
I. Negruzzi . . . . 13 »
Dr. Felix . . . . 12 »
Gr. Stefănescu . . . . . 12 »

Comisiunea pentru lucrările «Tipografia» și «Istoria românilorŭ până la fundarea principatelorŭ» se compune din :

DD. Sturdza. . . . 20 voturĭ, unanimitate.
P. S. Melchisedec » »
B. P. Hasdeŭ 18 » »

Comisiunea pentru cercetarea celeĭ maĭ bune cărțĭ didactice (premiulŭ Craiova), se compune din :

DD. P. Poni 19 voturĭ (unanimitate).
Marian » »
A Roman 18 »

ANEXA O.

Domnilorŭ colegĭ,

Eŭ amŭ luatŭ cunoscință de modulŭ cum s'a redactatŭ ședința din 5 Aprilŭ, a sesiuniĭ generale din anulŭ trecutŭ, numaĭ în decursulŭ sesiuniĭ actuale, în urma distribuiriĭ, la membriĭ Academieĭ, a Analelorŭ nóstre, seria II, Tom. III, Secțiunea I. Ceea ce am amânatŭ, până aci, din causa altorŭ ocupațiunĭ maĭ urgente ale Dv., dați-mĭ voiă a face acuma, celŭ puținŭ în ajunulŭ despărțiriĭ nóstre.

Este vorba maĭ întâiŭ de o inesactitate, strecurată în procesulŭ verbalŭ alŭ menționateĭ ședințe din 5 Aprilŭ trecutŭ.

Constatŭ că în desbaterea asupra moduluĭ de scriere a sunetelorŭ ъ și î, care a formatŭ obiectulŭ aceleĭ ședințe, după ce D-lŭ *Maiorescu* șĭ-a retrasŭ propunerea sa, unindu-se cu a subsemnatuluĭ (v. Analele p. 228), D-lŭ *Odobescu,* înainte de a face o nouă propunere relativă la cestiune, ca «sunetele î și ъ să se însemneze cu vocalele originale, d'asupra cărora se va pune semnulŭ scurtăriĭ (◡) pentru ъ, iar circumflexulŭ (^) pentru sunetulŭ î (p. 229)», înainte de acésta a făcutŭ declarațiunea că-șĭ *însușesce propunerea D-luĭ Maiorescu.*

Dar' intențiunea mea, Domnĭ colegĭ, la facerea acesteĭ declarațiunĭ în scrisŭ, înaintea Academieĭ, nu este de a releva întru câtŭ este în

usulŭ uneĭ adunărĭ deliberante de a se pune la votŭ o propunere cu totulŭ nouă, nicĭ în sensulŭ maiorităţiĭ, nicĭ în acela alŭ minorităţiĭ comisiuneĭ speciale, care se ocupase în dóue sesiunĭ extraordinare cu elaborarea proiectuluĭ de ortografiă, nu la acésta tinde subsemnatulŭ, ci la a pune în vederea onorab. Academiĭ, întru cât scrierea luĭ ъ şi î, în urma votuluĭ datŭ atuncĭ, este cu multŭ maĭ înaintată, voescŭ a ḑice, întru câtŭ a fostŭ desbrăcată de obscuritate şi de echivocitate.

. Acésta nu se póte susţiné, Domnĭ colegĭ. Căcĭ spuindu-se că ъ şi î aŭ să se scriă cu *«vocalele originale»*, nu s'a adausŭ, care vocale originale: din limba Română, orĭ din cea Latină? Dacă s'a înţelesŭ din cea Română, cum să se urmeze atuncĭ, când constatarea nu este posibilă? Dacă din contra, s'a revenitŭ implicitŭ prin acea propunere la etimologia limbeĭ latine, cum avemŭ să reproducemŭ sunetele luĭ ъ şi î în cuvintele a cărorŭ derivare din limba străbună este nesigură? Dar' în privinţa verbelorŭ de origină străină, avemŭ să recurgemŭ la limbile streine, care le-a datŭ nascere, spre a găsi sunetulŭ primitivŭ? Iarăşĭ dacă acésta nu este nicĭ posibilŭ pentru toţĭ şi nicĭ admisibilŭ, să scriemŭ óre, fiă-carê din noĭ, după cum ne va tăia mintea, pe tîrgŭ s. e. uniĭ cu ê, alţiĭ cu â, în fine cu î? Nu este acésta o adevĕrată anarchiă?

Ca să vedeţĭ, Domnĭ colegĭ, că cestiunea a rĕmasŭ încă obscură, mĕ referŭ la volumulŭ citatŭ alŭ Analelorŭ nóstre, unde negreşitŭ aţĭ pututŭ observa deja lipsa de consecuenţă în acestŭ punctŭ. Va să ḑică, persónele însărcinate cu corectura lorŭ nu l'aŭ înţelesŭ într'unŭ felŭ, pentru că n'aŭ avutŭ şi nicĭ nu puté avé o basă clară.

Asemenea *regulele ortografieĭ* carĭ aŭ fostŭ elaborate (v. şedinţa din 3 Aprilie p. 216, 217) suntŭ, parte nu destulŭ de explicite, parte incomplete. Ast-felŭ, la numĕru 9, s. e., după ce spune când să se scriă щ cu sc, se adauge: «Se scrie însă: *S*tefanŭ, *s*tergarŭ, as*t*eptŭ», pe când accentele, carĭ aŭ formatŭ obiectulŭ maĭ multorŭ desbaterĭ, nu figureză nicăirĭ în acele regule. Acésta provine negreşitŭ numaĭ din graba cu care aŭ fostŭ redactate şi votate; rĕmâne totuşĭ con-

statatŭ, că în partea a doua a Analelorŭ, ɰ este înlocuitŭ cu *st*, iar accente abia se potŭ vedé câte-va în maĭ multe sute de paginĭ.

Spre a remedia dar' pe viitorŭ la lipsurile și obscuritățile relevate și spre a pune și pe publicŭ în posițiune a cunósce în întregulŭ sĕŭ și cu tótă claritatea putinciósă modulŭ cum Academia Română a hotărîtŭ a scrie — ca să nu maĭ vorbescŭ, că însumĭ eŭ amŭ trebuință de lămurirĭ; spre a-lŭ puté aplica exactŭ, conformŭ declarațiuneĭ mele, într'unŭ cuvêntŭ spre a pune capĕtŭ divergințeĭ de vederĭ, carĭ există chiarŭ între membriĭ Academieĭ în privința adevĕratuluĭ înțelesŭ alŭ resoluțiunilorŭ ortografice, subsemnatulŭ are onóre a propune :

1. A da unŭ votŭ interpretativŭ în privința înțelesuluĭ cuvintelorŭ «î și ѫ să se însemneze cu vocalele originale», din propunerea votată a D-luĭ *Odobescu*.

2. Să se însarcineze o comisiune saŭ unŭ membru, care să elaboreze, până la sesiunea generală a anuluĭ viitorŭ, într'unŭ modŭ completŭ și cu exemple îndestulătóre, regulele ortografieĭ votate de Academiă.

Acésta este cu atâtŭ maĭ necesarŭ, cu câtŭ Ministerulŭ Instrucțiuneĭ publice a prescrisŭ scólelorŭ secundare, imediatŭ după sesiunea generală de anŭ, a se conforma ortografieĭ nóstre și cu câtŭ a circulatŭ anulŭ trecutŭ o mică broșură, eșită fără autorisațiunea Academieĭ, și care, avêndŭ aerulŭ a explica regulele ortografice, contribui maĭ multŭ la sporirea confusiuneĭ.

Domnĭ colegĭ, amŭ aplicatŭ ortografia Academieĭ în Martiŭ anulŭ trecutŭ, conformŭ sensuluĭ, după părerea mea, a voturilorŭ date până atuncĭ. De astă-dată, prin mica lucrare oferită Dv. astădĭ, am făcutŭ unŭ pasŭ maĭ departe, în conformarea mea la prescripțiunile propuneriĭ *Odobescu*, de și Academia se depărtă maĭ multŭ încă de câtŭ în sesiunea anuluĭ 1880, de principiele ortografice adoptate ca basă. Tóte acestea sunt probe învederate, că intențiunea mea este numaĭ de a vedé odată realisându-se o unitate ortografică în publicațiunile Academieĭ nóstre. Acésta este și în interesulŭ prestigiuluĭ eĭ.

N. Quintescu.

ȘEDINȚA ORDINARĂ DIN 23 MARTIU 1882.

Sub președința D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

Alegere de membri corespondințĭ

La ordinea ḑileĭ fiindŭ alegerea membrilorŭ corespondințĭ, după propunerea secțiuniĭ literariă se pune la votŭ prin bile alegerea D-luĭ N. Ganea, ca membru corespondinte și resultatulŭ votŭluĭ este :

Votanțĭ 23.
Bile albe pentru, 20.
Bile negre contra. 3.

D-lŭ *președinte* proclamă pe D-lŭ N. Ganea, ca membru corespondinte pentru Secțiunea literariă.

Din partea secțiuniĭ istorice se propune, asemenea ca membru corespondinte, D-lŭ A. Vizanti și se alege cu 15 voturĭ pentru și 6 contra, din 21 votanțĭ.

Cercetarea compturilorŭ

D-lŭ *Babesiu*, în numele comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea compturilorŭ pe anulŭ espiratŭ, comunică raportulŭ casieruluĭ comptabilŭ asupra eserciţiuluĭ de la 23 Februariŭ pînă la închierea sesiuniĭ generale din 1882, adăogêndŭ că comisiunea a esaminatŭ acestŭ raportŭ, a censuratŭ actele și a revisuitŭ casa particulară a D-luĭ casierŭ și aflândŭ darea de sémă întru tóte esactă, comisiunea propune a se lua spre sciință.

Academia ia actŭ.

Petițiunea epitropieĭ St. Vinerĭ

D-lŭ *Babesiu* raportéză, asupra petițiuniĭ Epitropieĭ S-teĭ Vinerĭ, prin care se rógă, ca remunerațiunea de 300 leĭ ce li s'a încuviin-

țatŭ pentru comunicările cu Academia română, relative la moșia Herescu, să se mărescă cu 359 leĭ, fiindŭ că în urma procesuluĭ câstigatŭ de Academiă, cu privire la moșia Lămotescĭ, afacerile Epitropieĭ cu Academia s'aŭ maĭ îmulțitŭ. Comisiunea propune : ca Academia, singură numaĭ din motive de ecuitate și fără de a recunósce vre o îndatorire, să mărescă ajutorulŭ ce se da Epitropieĭ, cu 100 leĭ (una sută leĭ) alocându-se în budgetulŭ anuluĭ viitorŭ suma de 400 (patru sute) leĭ în locŭ de 300 leĭ cum a fostŭ pînă acum.

Mulțumirile D-lorŭ Torma și Canitz

D-lŭ *președinte* comunică dóue telegrame, una de la D-lŭ Torma prin care exprimă Academieĭ cele maĭ profunde simtiminte de gratitudine pentru onórea ce i a făcutŭ, alegêndu-lu ca membru onorarŭ, și altă telegramă de la D-lŭ A. Canitz, prin care mulțămesce pentru alegerea sa ca membru corespondinte.

Budgetulŭ pe 1882—1883

D-lŭ *Stefănescu*, în numele comisiuniĭ budgetare, dă lectură projectuluĭ de budgetŭ pe anulŭ 1882—1883. D-sa arétă că comisiunea a aprobatŭ întru tóte projectulŭ de budgetŭ alŭ Delegațiuniĭ, cu unele micĭ modificărĭ și anume, adăogêndu-se 500 leĭ la §-ulŭ diurnelorŭ sesiuniĭ generale, fiindŭ că sesiunea s'a prelungitŭ pînă la 24 Martiŭ, împrejurare pe care Delegațiunea nu a putut-o prevede, asemenea s'a maĭ adaosŭ 100 leĭ la ajutorulŭ Epitropieĭ S-teĭ Vinerĭ, s'a scădutŭ ceva iarŭ la spesele pentru tipărirea psaltireĭ luĭ Coresi și s'aŭ adaosŭ la tipărirea luĭ Titu Liviŭ. (Anexa P și Q).

Neluândŭ nimenĭ cuvêntulŭ în discuțiunea generală, se procede la cea pe articole.

D-lŭ *Sion*, la capitolulŭ veniturilorŭ, propune a se trece ca fondŭ specialŭ diurnele D-luĭ *Chițu*, în sumă de 500 leĭ destinate de D-sa pentru scopurile Academieĭ.

Academia primesce propunerea.

Se pune la votŭ suma veniturilorŭ, în totalŭ cu 101,305 leĭ 15 banĭ și se aprobă în unanimitate.

Se trece la cercetarea cheltuelilorŭ.

La litera *f* punctulŭ 4 avêndu-se în vedere petițiunea servitoruluĭ Academieĭ și motivele înscrise acolo, se decide a i se înscrie unŭ adaosŭ la léfă de 30 leĭ pe lună, saŭ urcându-i-se léfa de la 840 leĭ la 1200 leĭ anualŭ.

La litera *k*, ajutorulŭ Epitropieĭ S-teĭ Vinerĭ adăogêndu-i-se cu 100 leĭ, se fixéză cifra întrégă cu 400 leĭ (patru sute).

La litera *r*, tipărirea luĭ Titu Liviŭ, după declarațiunea D-luĭ *Sion* că D-sa nu cere remunerațiune pentru revisuire pînă nu se va face tipărirea, se decide să se pună suma de 1100 leĭ spre a se putea remunera traducĕtorulŭ, fiindŭ că imprimarea nu se póte începe în anulŭ acesta, nefiindŭ încă traduse Cartea I și II.

La litera *S*, tipărirea operelorŭ Cantemiriane, D-lŭ *Ionescu* atrage atențiunea Academieĭ, că în ședința precedentă s'a luatŭ decisiunea de a nu se maĭ astepta și tipărirea glosarielorŭ, ci să se distribue textulŭ imprimatŭ.

Se votéză în totalŭ spesele, în unanimitate, precum și întregulŭ budgetŭ.

D-lŭ *Barițiŭ* comunică procesele verbale ale Secțiuniĭ istorice, dimpreună cu o dare de sémă despre lucrările acesteĭ secțiunĭ în actuala sesiune generală.

ANEXA P.

Domnilorŭ Membri,

Comisiunea budgetară, luândŭ în cercetare proiectulŭ de budgetŭ ce i s'a presintatŭ de onor. Delegațiune, l'a admisŭ maĭ în tóte părțile sale.

Singurele modificărĭ ce a făcutŭ suntŭ :

1. S'a pusŭ 1000 de leĭ maĭ puținŭ la paragrafulŭ relativŭ la Co-

resi, de vreme ce 960 de leĭ s'aŭ plătitŭ deja ca avansŭ din budgetulŭ anuluĭ trecutŭ. Acéstă sumă s'a ..dăugatŭ la tipărirea luĭ Titu Liviu, căcĭ suma de 720 leĭ, prevĕḍută ni s'a spusŭ că nu este îndestulătóre.

2. S'a maĭ adăugatŭ leĭ 500 la paragrafulŭ diurnelorŭ pentru sesiunea generală actuală, fiindŭ-că, după încredințarea D-luĭ casierŭ, fondulŭ prevĕḍutŭ nu era îndestulătorŭ.

3. S'a acordatŭ 100 leĭ la ajutorulŭ St. Venerĭ.

Terminândŭ, avemŭ a vĕ pune în vedere, că premiele Eliade și Lazărŭ, carĭ nu s'aŭ acordatŭ anulŭ acesta, s'aŭ trecutŭ la cheltuelĭ, pentru ca în urmă să se pótă trece, conformŭ regulamentuluĭ, la fondurile speciale.

Acesta este proiectulŭ de budgetŭ pentru anulŭ 1882-1883, cu începere de la 1 Aprilie, pre care vi-lŭ propune comisiunea. D-vóstră vețĭ decide cum vețĭ crede maĭ bine.

Comisiunea budgetară, *Quintescu*, *V. Babesiu*, *Gr. Ștefănescu.*

ANEXA Q.

BUDGETULŬ

DE

VENITURÍ ȘI SPESE

ALU

ACADEMIEĬ ROMÂNE

PE ANULŬ 1882—1883

ANEXA Q. **BUDGETULŬ ACA**

PE EXERCIŢIULŬ 1882-83 DE LA

Nr.						
	I. VENITURĬ					
1	*Excedente din anulŭ 1881—82*				1,717	50
2	*Fondurĭ cu destinaţiune generală*					
	Fondurĭ comune :					
	a). Dotaţiunea Statuluĭ, subvenţiune anuală . .				20,000	
	b). Fondulŭ Zappa :					
	Cuponulŭ de rentă amortisabilă à 5% . . .	296,750	14,837	50		
	» » » română à 5%	15,000	750		15,587	50
	c). Vĕrsemêntulŭ Zappa :					
	Vĕrsemêntulŭ anualŭ de # 1000				11.750	
	d). Fondulŭ economielorŭ :					
	Cuponulŭ de rentă amortisabilă a 5% . . .	91,500	4,575			
	» municipalŭ à 8%	20,000	1,600			
	» funciarŭ ruralŭ à 7%	800	56			
	Produsulŭ vindereĭ publicaţiunilorŭ. . . .		1000		7,231	
	e). Donaţiunea pentru Coresi :					
	Suma ce se afla în casa mare de maĭ multŭ timpŭ provenită din diverse subscripţiunĭ pentru tipărirea psaltireĭ Coresi				1,600	
	f). Prelevărĭ de la :					
	Fondulŭ Cuza					
	din leĭ 1350 à 15% . . . L. 202,50		202	50		
	Fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu					
	din leĭ 10560 à 15%. . . 1582,50					
	» » 2400 à 15%. . . 300 .					
	» » 500 à 15%. . . 75 .		2,017	50		
	Fondulŭ Danielŭ					
	din leĭ 150 à 15% . . 22,50 .					
	» » 900 à 15% . . 135 .		157	50	2.377	50
3	*Fondurĭ cu destinaţiune specială :*					
	a). Subvenţia de la Statŭ :					
	Pentru premiulŭ George Lazarŭ. . L. 5000 .					
	» » a H. Rădulescu . . » 5000 .					
	» publicaţiunĭ . . . . . . » 10000 .					
	» explorărĭ. . . . . . . » 6000 .		26,000			
	b). Fondulŭ Cuza :					
	Cuponulŭ de renta amortis. à 15% L. 1350 .					
	minus prelevatŭ à 15% . . . » 20250 .	27,000	1.147	50		
	c) Fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu :					
	Venitulŭ moşieĭ Năsturelŭ L. 10556					
	minus 15% . . . . » 1580,10 8967.50 .					
	Venitulŭ moşieĭ Lămotesci » 2400					
	minus 15% . . . . » 300 2010					
	Cuponulŭ de renta amortis.» 500					
	minu 15% . . . . . .» 75 425 .	10,000	11,432	50		
	d). Fondulŭ Danielŭ :					
	Saldulŭ de la 1881-82 . L. 150					
	minus 15% . . . » 22,50 127,50 .					
	Cup. Obl. de Stat à 6% » 900					
	minus 15% . . . » 135 765 .	15,000	892	50	39.472	50
	e). Fondulŭ Craiovénŭ :					
	Cup. renta amort, à 5% » 237,50					
	Cup fonc. rural à 7% » 217 } 1105,35					
	In sald. din 1882-83. . » 650,85		1.105	35	1,105	35
	f). Fondulŭ Chiţu :					
	În renta română a 5%	500				
	Numerarŭ		463	75	463	75
		484.400			101,305	15

DEMIEĬ ROMANE

1 APRILIŬ 1882—1 APRILIŬ 1883

	II. CHELTUELĬ						
1	**Cheltuelĭ propriĭ ale Academieĭ**						
	A. Personalŭ :						
	a) Diurnele sesiuneĭ generale	21,500					
	b) » ședințelorŭ ordinare.	7.000					
	c) » a patru membri delegațĭ . . .	1,000					
	d) Remun., secret. general pe un anŭ a L. 200 .	2,400					
	e) Remuner. a 3 secret. de secț. pe 11 lunĭ a 300	3,300					
	f) Apuntamentele funcționarilorŭ pe 1 anŭ :						
	1 Cassierŭ-comptabilŭ a leĭ 350, L. 4200						
	1 Bibliotecarŭ archivistŭ » 350 » 4200						
	1 Copistŭ. . . . » 100 » 1200						
	1 Servitorŭ . . . » 100 » 1200 .	10,800					
	g) *Procese*	300					
	h) Ajutorulŭ epitropieĭ St. Vinerĭ , . . .	400		46,700			
	B. Materialŭ						
	i) Spese de cancelariă, încălḑitŭ, etc. . : ,	1,200					
	j) Mobiliarŭ.	200					
	k) Neprevĕḑute . . . . , . .	500					
	l) Portretulŭ membruluĭ decedatŭ	250		2,150		48,850	
	Premiĭ, acquisițiunĭ, tipărturĭ						
	A) Premiĭ :						
	m) Premiulŭ Năsturelŭ	4,000					
	» » (Țeranulŭ romanŭ). .	5,000		9,000			
	B) Acquisițiunĭ :						
	n) Monete, hrisóve	892	50				
	o) Cărțĭ de fiă-care secțiune, a leĭ 800, leĭ 2400						
	legatulŭ lorŭ . . . . . . » 500	2,900		3,792	50		
	C) Tipăriturĭ :						
	p) Annale	12,000					
	q) Titu Liviŭ	11,000					
	r) Cantemirŭ	600					
	s) Coresi	3,000					
	t) Varlaamŭ și Ioasafŭ	2.000					
	u) Monuminte epigrafice.	2.000		20,700		33,492	50
3	*Explorațiunĭ.*	6.000		6.000		6,000	
4	*Capitalisarea fondurilorŭ speciale :*						
	Premiulŭ Lazarŭ 1882	5,000					
	» Rădulescu 1882	5,000					
	Procentele fonduluĭ Craiovean	1,105	50				
	Adausele și procentele fonduluĭ Chițu . . .	463	75	11,569	10	11,569	10
	Excedentŭ					1,393	55
						101,305	15

Grigore Stefănescu. V. Babesiu.

PRIMA ŞEDINŢĂ DIN 24 MARTIU 1882.

Sub preşedinţa D-luĭ *D. A. Sturdza.*
Secretarŭ generalŭ : *V. A. Urechiă.*

D-lŭ Maniu, secretarulŭ secţiuniĭ istorice, dă citire Raportuluĭ generalŭ asupra acesteĭ secţiunĭ în decursulŭ actualeĭ Sesiunĭ generale. (Anexa R).

La propunerea secţiuniĭ istorice pentru investigaţiunĭ archeologice şi adunărĭ de documente din ţĕrile române, D-lŭ Alecsandri observă că ar fi de mare interesŭ să se voteze misiunĭ nu numaĭ pentru explorărĭ archeologice şi istorice dar' şi pentru studiarea limbeĭ şi cântecelorŭ poporale, din diferite părţĭ ale ţĕrilorŭ române, dar' ne lipsescŭ fondurile, carĭ ne suntŭ necesarĭ pentru astŭ-felŭ de misiunĭ.

D-lŭ preşedinte *Sturdza* atrage atenţiunea Academieĭ, că după comunicările verbalĭ ale D-luĭ Ministru alŭ instrucţiuneĭ publice, în bugetulŭ Statuluĭ s'a şi votatŭ pentru Academiă o sumă de 6000 pentru exploraţiunĭ archeologice, şi maĭ cu sémă în Dobrogea.

D-lŭ *Ionescu.* În câtŭ privesce Dobrogea, archeologia a fostŭ acolo explorată cu curagiŭ şi de alţiĭ, cu tóte acestea câmpulŭ este destulŭ de mănosŭ şi putemŭ să culegemŭ şi noĭ. Ceea ce ne interesézǎ este poporulŭ românŭ, limba, tradiţiunile, istoria luĭ, natura loculuĭ şi prin urmare eŭ credŭ, ḑice D-sa, că explorarea limbistică, sciinţifică şi istorică a Dobrogeĭ trebue să fiă obiectulŭ nostru. Aşa, ar fi bine să facemŭ unŭ planŭ pentru aceste exploraţiunĭ, ca în urma cercetărilorŭ ce vomŭ face acolo, să putemŭ presinta asupra Dobrogeĭ unŭ totŭ completŭ, din punctulŭ de vedere filologicŭ, naturalŭ şi istoricŭ, despre tóte ce se află acolo. Avemŭ deja unŭ începutŭ, amŭ otărîtŭ încă în aniĭ trecuţĭ a trimite cu modestele nóstre mijlóce o misiune compusă din tóte secţiunile pentru studiarea Dobrogeĭ. Noĭ trebue să ne interesămŭ şi de sufletele şi de resursele Dobrogeĭ, dar' nu numaĭ de petrele carĭ se află acolo, şi eŭ

credŭ că studiândŭ Dobrogea, sub raportulŭ limbisticŭ, sciinţificŭ şi istoricŭ, amŭ face maĭ mare serviciŭ ţereĭ, de câtŭ dacă vomŭ studia-o numaĭ din punctulŭ de vedere curatŭ archeologicŭ, de aceea suntŭ de părere că suma de 6000 leĭ, să se împartă între cele treĭ secţiunĭ.

D-lŭ *Alecsandri*. Eŭ mĕ unescŭ cu idea D-luĭ Ionescu, de óre ce prevĕdŭ că vomŭ avé o lucrare mare, fiindŭ că în momentulŭ când vomŭ avé Dobrogea explorată din punctulŭ de vedere limbisticŭ, sciinţificŭ şi istoricŭ, atuncĭ statulŭ nu va ḑice că amŭ făcutŭ rĕŭ că nu am întrebuinţatŭ subvenţiunea numaĭ pentru explorărĭ archeologice; dar' 6000 leĭ nu ne ajungŭ pentru a face tóte studiile de carĭ vorbesce D-lŭ Ionescu, nu ajungŭ nicĭ chiarŭ pentru misiunĭ la 6-7 persóne, apoĭ unde rĕmâne tipărirea? De aceea eŭ credŭ, că aceĭ 6000 leĭ să rĕmână în anulŭ acesta pentru explorările archeologice, iar' la anulŭ viitorŭ vomŭ întrebuinţa suma acésta pentru cele-l-alte secţiunĭ.

D-lŭ *Sion*. Eŭ nu mĕ opunŭ la trimiterea uneĭ misiunĭ în Dobrogea, de şi cele maĭ importante lucrărĭ s'aŭ adusŭ de acolo aicĭ; credŭ însă, că să nu ḑicemŭ că destinaţiunea acesteĭ sume este curatŭ archeologică, ci să punemŭ şi pentru alte ramure.

D-lŭ *Aurelianŭ*. Fondulŭ este alŭ ministeruluĭ şi d-lŭ ministru să ne spună ce destinaţiune are şi ce voesce ca să facemŭ?

D-lŭ *preşedinte Sturdza* declară, că Academia va lua decisiune asupra întrebuinţăriĭ celorŭ 6000 leĭ într'unŭ sensŭ saŭ altulŭ, după cum ne va comunica oficialŭ ministerulŭ instrucţiuniĭ publice.

Secţiunea literară comunică, procesulŭ verbalŭ prin care arétă că procedândŭ la înnoirea biurouluĭ, s'aŭ alesŭ :

ca Preşedinte, D-lŭ *V. Alecsandri* şi

» Vice-preşedinte, *G. Sion*.

Asemenea se comunică, din partea secţiuniĭ istorice, constituirea oficiuluĭ în următorulŭ modŭ :

D-lŭ *G. Bariţiu*, ca preşedinte.

D-lŭ *V. A. Urechiă*, vice-preşedinte.

Iar' în secţiunea sciinţifică s'a alesŭ :

D-lŭ *Em. Bacaloglu*, ca preşedinte.

» *Stefanŭ I. Fălcoianu*, vice-preşedinte.

La ordinea ḑilei fiindŭ determinarea subiectelorŭ de pusŭ la concursŭ pe anii viitorĭ, D-lŭ *preşedinte Sturdza* arétă, că pe anulŭ 1883 avemŭ următórele concursurĭ :

1. Premiulŭ Statuluĭ, Lazarŭ, de 5000 leĭ, sciinţificŭ.
2. Premiulŭ Eliade-Rădulescu, de 5000 leĭ, literarŭ.
3. Premiulŭ Năsturelŭ-Herescu, de 4000 leĭ, pentru o carte cu conţinutŭ de orĭ-ce natură.
4. Premiulŭ Năsturelŭ, 5000, pentru istoria tipografieĭ la Românĭ.
5. Premiulŭ Alexandru Iónŭ, de 4000 leĭ, pentru istoria românilorŭ din Dacia, pînă la fundarea principatelorŭ.
6. Premiulŭ Societăţiĭ Craiovene, 1500 leĭ, pentru o carte didactică.

Concursurile pe anulŭ 1883 fiindŭ astŭ-felŭ regulate, se amână a se decide în sesiunea anuluĭ viitorŭ : dacă premiulŭ Lazarŭ şi Eliade Rădulescu, carĭ nu s'aŭ pututŭ decerne în anulŭ acesta, aŭ să se dividă şi împartă ca încurăgiărĭ pentru lucrărĭ literare şi sciinţifice, saŭ să se capitaliseze spre a forma unŭ fondŭ specialŭ.

D-lŭ *preşedinte D. A. Sturdza*, comunică că D-sa de 'mpreună cu D-lŭ Ionescu, în urma decisiuniĭ Academieĭ, aŭ asistatŭ la serviciulŭ funebru alŭ regretatuluĭ membru onorarŭ C. Bozianu, unde D-lŭ *Ionescu*, în numele Academieĭ, prin unŭ discursŭ bine simţitŭ, a datŭ espresiune sentimentelorŭ diverse ale ţereĭ pentru perderea acestuĭ distinsŭ bărbatŭ.

ANEXA R.

RAPORTULŬ GENERALŬ

ASUPRA LUCRARILORŬ SECŢIUNEĬ ISTORICE ÎN DECURSULŬ SESIUNEĬ GENERALE DIN ANULŬ 1882.

In conformitate cu însărcinarea ce mi s'a datŭ ca secretarŭ alŭ secţiuneĭ istorice în şedinţa de la 21 Martie, subsemnatulŭ supune Onor. Secţiunĭ prin raportulŭ de faţă, resumatulŭ proceselorŭ verbale, coprinḑêndŭ decisiunile luate în decursulŭ sesiuneĭ generale din acestŭ anŭ.

Activitatea Secţiuneĭ istorice din ăstŭ tımpŭ se concentră asupra cestiunilorŭ cuprinse în procesele verbale din 12 şedinţe.

Deschiderea sesiuneĭ generale plenare a urmatŭ în ḑiua de 23 Februariŭ.

I. Prima şedinţă a Secţiuneĭ istorice s'a ţinutŭ în ḑiua de 25 Februarie. In acéstă şedinţă s'a constituitŭ oficiulŭ Secţiuneĭ pentru anulŭ următorŭ, aclamându-se D-lŭ *G. Bariţiu* ca preşedinte şi D-l *V. A. Urechiă* ca Vice-preşedinte. S'a decisŭ a se recomanda plenuluĭ spre lectură publică şi publicaţiune în analele Academieĭ, Biografia asupra reposatuluĭ episcopŭ Dionisie. In privinţa manuscriselorŭ Sĕulescu s'a delegatŭ D-lŭ *V. A. Urechiă*, pentru comisiunea însărcinată cu esaminarea acelorŭ manuscrise. Despre portretele murale vorbite în adresa Ministeruluĭ Instrucţiuneĭ, s'a reservatŭ desbaterea până la intrarea memoriuluĭ asupra portretuluĭ mareluĭ Domnŭ Stefanŭ.

II. In următórea şedinţă dela 27 Februariŭ, presenţĭ fiindŭ şése membri, se invită D-lŭ *Babesiu* a lua în studiŭ scrierea D-luĭ M. Valceanu despre istoria Moldoveĭ şi a Românieĭ după De Carras, şi a'şĭ da relaţiunea sa. Desbaterea asupra adreseĭ memorate maĭ susŭ şi a portretelorŭ muralĭ s'a pusŭ la ordinea ḑileĭ pentru ḑiua de 4 Martie.

III. In şedinţa de la prima Martiŭ s'a desbătutŭ raportulŭ D-luĭ I. Bianu. Incheierea secţiuneĭ prevede a se supune plenuluĭ, prin organulŭ D-luĭ *D. Sturdza*, părerile emise de P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ, în privinţa necesităţiĭ de a se aduna şi publica inscripţiunĭ relative la istoria ţĕreĭ şi a se căuta mijlócele trebuincióse pentru unŭ asemenea scopŭ.

IV. Procesulŭ verbalŭ din şedinţa de la 3 Martiŭ coprinde propunerea D-luĭ *V. Maniŭ* de a se recomanda plenululuĭ maĭ multe persóne de membri corespondinţĭ. Desbaterea asupra oferteĭ făcută de D-lŭ Maior Popazoglu, privitóre la portretulŭ mareluĭ poetŭ I. Văcărescu, a căruĭ verificare se încredinţéză D-luĭ *D. Sturdza*. Discuţiunea asupra propunereĭ de adunarea documentelorŭ respândite în ţéră şi archivele statuluĭ; care propunere fiindŭ venită de la unŭ anonimŭ, şi chiar lipsită de base positive, se respinge. Maĭ cuprinde resoluţiunea asupra comunicăreĭ D-luĭ N. R. Danilescu, a căreĭ esaminare se încredinţéză D-luĭ *Bariţiŭ*.

V. In ședința de la 4 Martie D-lŭ *Maniu* dă lectură manuscrisuluĭ sĕŭ asupra mișcăriĭ literare și istorice din anulŭ 1880 — 81. După terminarea uneĭ părțĭ din acestŭ memoriu, P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ 'șĭ citesce raportulŭ asupra documintelorŭ referitóre la portulŭ Domnuluĭ Stefanŭ celŭ Mare alŭ Moldoveĭ. După recapitularea datelorŭ istorice a monumentelorŭ făcute de D-lŭ *N. Ionescu* întru sprijinirea conclusiunilorŭ din citatulŭ raportŭ, secțiunea decide în unire cu opiniunea D-lorŭ *Barițiu*, *Babesiu* și *Ionescu*, a se supune secțiuneĭ spre desbatere și decisiune, întrégа cestiune.

VI. Procesulŭ verbalŭ No. 6 din ședința ḑileĭ de 9 Martiŭ reproduce în resumatŭ desbaterile urmate asupra raporturilorŭ înaintate secțiuneĭ din partea DD. *A. Romanu* și P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ*, primulŭ referitorŭ la codicele Ilyricŭ saŭ Codex Moldavicus secundulŭ la vechimea ómenilorŭ în Moldova. Incheierea secțiuneĭ asupra ambelorŭ referate, propune înlăturarea celuĭ d'ânteiŭ ca fără interesŭ pentru istoria nóstră, și lectură publică și tipărire în analele Academieĭ, pentru celŭ de alŭ doilea. Reproduce de asemenea resumatulŭ desbaterilorŭ asupra cestiuneĭ tumulelorŭ relevate de părintele Marianu, la care aŭ luatŭ parte D-niĭ *N. Ionescu*, P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ* și D. *Sturdza*, care se încheie cu propunerea D-luĭ *V. Babeșiu*, de a se cere plenuluĭ fondurĭ pentru misiunĭ și cercetărĭ Archeologice în sensulŭ vederilorŭ și opiniunilorŭ espuse de D-lŭ D. *Sturdza*. Decisiunea definitivă asupra propunereĭ se reservă pentru altă ședință.

VII. In ședința de la 10 Martiŭ (procesulŭ verbalŭ No. 10) se admite propunerea D-luĭ *Barițiu*, de a se împărți între membriĭ secțiuneĭ, spre examinare, manuscrisele reposatuluĭ Sĕulescu. Se comunică secțiuneĭ de către președinte propunerea pentru alegerea membrilorŭ corespondinți.

VIII. Procesulŭ verbalŭ No VIII, de la 11 Martiŭ. D-lŭ *Maniu* continuă lectura Memoriuluĭ seŭ, până la órele 11, cândŭ se încheiă ședința.

IX. În ședința de la 13 Martiŭ, luându-se în desbatere listele membrilorŭ corespondințĭ propușĭ de D-lŭ *Sturdza* și *Maniu*, se admitŭ și se decide naintarea lorŭ la plenulŭ Academieĭ.

X. Ședința de la 15 Martie este consacrată memoriuluĭ biograficŭ cetitŭ de D-lŭ *Babeșiu*, despre viéța și activitatea reposatuluĭ membru Acadamicŭ Andreiu Mocioni. Secțiunea decide a se recomanda plenuluĭ pentru lectură publică și tipărire în analele Academieĭ.

XI. Procesulŭ verbalŭ din ședința ḑileĭ de 21 Martiŭ resumă desbaterile secțiuneĭ asupra oferteĭ D-luĭ M. Papasoglu și a propunerilorŭ făcute de părintele Vălceanu și D-lŭ Danilescu, despre care decisiunea secțiuneĭ se mărginesce a încuviința conclusiunile din respectivele raporturĭ ale D-luĭ Barițiu. Maĭ reproduce decisiunea secțiuneĭ asupra propunerilorŭ D-luĭ Sturdza, în unire cu D-lŭ *N. Ioenscu*, relativă la alcătuirea de fondurĭ pentru cercetărĭ archeologice și acuisițiunĭ de documinte istorice.

In aceste mărginindu-se resumatulu lucrărilorŭ terminate în sinulŭ secțiuneĭ istorice, subsemnatulŭ are onóre a vĕ atrage atențiunea asupra mijlócelorŭ ce suntŭ de cerutŭ de la plenŭ după decisiunile secțiuneĭ :

a) fondurĭ pentru tipărirĭ de inscripțiunĭ și alte documinte istorice.

b) pentru misiunĭ și investigațiunĭ archeologice și acisițiunĭ de anticitățĭ.

c) luarea sumeĭ de 500 leĭ din fondulŭ Danielŭ.

Președinte : *G. Barițiu.* Secretarŭ : *V. Maniu,*

A 2-a ȘEDINȚA DIN 24 MARTIŬ 1882.

Sub Președința **Maiestățiĭ Sale Regeluĭ.**

Maiestatea Sa Regele, luândŭ Președința în aplausele Academieĭ, oferă, în numele **Maiestățeĭ Sale Regineĭ,** pentru biblioteca Academieĭ, prețiósa carte *Iehovah von Carmen Sylva*, 1882.

Academia primesce cu viă recunoscință acestŭ frumosŭ darŭ din partea Maiestățeĭ Sale grațióseĭ Regine a Românieĭ.

Secretarulŭ-generalŭ dă citire procesuluĭ-verbalŭ alŭ ședințeĭ din 23 și 24 (I-a ședință) care se aprobă.

Maiestatea Sa Regele acordă apoĭ cuvêntulŭ D-luĭ *G. Baritiu*, care în numele comisiuneĭ de 9, citesce raportulŭ generalŭ asupra cărțilorŭ presintate la concursŭ, pentru premiulŭ Năsturelŭ-Herĕscu, de 4000 leĭ și premiulŭ Lazarŭ, de 5000 leĭ.

După terminarea acestuĭ raportŭ, **Maiestatea Sa** dă cuvêntulŭ P. S. S. Episcopuluĭ *Melchisedecŭ*, care dă lectură raportuluĭ asupra cărțiĭ D-luĭ I. Stefanelli, «Catechesa», coronată de Academiă, cu premiulŭ Năsturelŭ-Herĕscu, de 4000 leĭ.

D-lŭ *Al. Romanŭ*, în numele comisiuneĭ de treĭ, raportéză asupra manuscrisuluĭ «Țĕranulŭ românŭ», cu motto : «Ce pĕcatŭ este să robescĭ pe frate-tĕŭ», presentatŭ la concursŭ pentru premiulŭ Năsturelŭ-Herescu, de 5000 leĭ; arĕtândŭ că comisiunea a esaminatŭ acéstă lucrare cu cea maĭ seriósă atențiune și aflând'o întru tóte meritoriă, propune a se încorona cu premiulŭ Năsturelŭ-Herĕscu, de 5000 leĭ.

Academia, acceptândŭ conclusiunile raportuluĭ, **M. S. Regele** desface pliculŭ cu numele autoruluĭ și proclamă ca premiată disertațiunea «Țĕranulŭ românŭ», scrisă de D-lŭ Gr. Tocilescu.

Asemenea **M. S. Regele** proclamă ca premiată cartea D-luĭ I. Stefanelli : «Catechese», cu premiulŭ Năsturelŭ, de 4000 leĭ.

M. S. Regele acordă apoĭ cuvêntulŭ D-luĭ Secretarŭ-generalŭ care, urmăritŭ de atențiunea Academieĭ, dă citire raportuluĭ asupra lucrărilorŭ Academieĭ, în decursulŭ sesiuneĭ generale din anulŭ acesta (Anexa S); apoĭ M. S. declară sesiunea generală de închisă.

ANEXA S.

Sire,

Domnilorŭ Membri,

Sesiunea generală a Academieĭ, inaugurată la 22 Februariŭ, a datŭ locŭ la 27 ședințe, dintre carĭ 3 publice. Aŭ participatŭ la aceste ședințe unŭ numĕrŭ însemnatŭ de membri activĭ și câțĭ-va dintre

corespondinţĭ. Dintre membriĭ externĭ aŭ fostŭ împedicaţĭ de a veni în mijloculŭ nostru : D-niĭ Cipariŭ, Teclu şi Sbierea. Cine din D-vóstră n'aŭ cătatŭ însă cu dorŭ, să salute, la presidiŭ, alăturea cu augustulŭ nostru Preşedinte, pre ilustrulŭ membru de onóre Carmen Sylva, care în anulŭ trecutŭ a fostŭ între noĭ ceea ce suntŭ luminele şi florile la ḑi de sĕrbătóre. Dumneḑeŭ-a redatŭ sănĕtate multŭ iubiteĭ nóstre Regine şi Academia, aşteptândŭ să-ĭ fiă permisŭ a exprime Maiestăţeĭ Sale, prin graiŭ, fericirea sa pentru acéstă scire îmbucurătóre, a ascultatŭ, cu aplause sincere, în o şedinţă a sa, lectura minunateĭ scrierĭ poetice : *Puiulŭ*. Cu paleta sa bogată în colorĭ împrumutate ḑorilorŭ şi amurgurilorŭ, munţilorŭ cărunţĭ şi văilorŭ înflorite ale ţĕreĭ, Carmen Sylva ne-a datŭ în *Puiu*, tabelulŭ trecutuluĭ naţiuniĭ şi, precum raḑa ce se furişéză voiósă şi aurită prin cea maĭ tăĭnuită deschiḑĕtură a unuĭ locŭ întunecosŭ, denunţă unŭ sóre rĕsăritŭ, aşa inima românéscă a autóreĭ *Puiuluĭ* ne-a grăitŭ de viitorulŭ naţionalŭ, încununatŭ de sorĭ şi de bucuriă.

Mesagerĭ precioşĭ aĭ Regineĭ nóstre către Academia recunoscĕtóre, ne-aŭ venitŭ, prin augustele mânĭ ale **M. S. Regelui**, noulŭ volumŭ de poesiĭ, semnatŭ de Carmen Sylva, «Stürme» şi biografia escelintă a autóreĭ auguste, biografiă datorită peneĭ D-neĭ Kremnitz, care cu atâta talentŭ a făcutŭ cunoscută în Europa mişcarea literatureĭ române.

* * *

La acéstă mişcare a contribuitŭ Academia, în ultima sesiune, prin câte-va lucrărĭ noue. Negreşitŭ că după regulamentulŭ nostru cele maĭ întâĭ ocupaţiunĭ ale sesiuneĭ generale sunt de natură administrativă şi financiară, totuşĭ, pe lângă regulările de acéstă natură, ca cercetarea compturilorŭ trecute, fixarea budgetuluĭ pe anulŭ viitorŭ, Academia a ascultatŭ, în scurta sa sesiune generală, câte-va memoriĭ de valóre.

Aşa, P. S. S. Ep. *Melchisedecŭ* ne-a cititŭ, în şedinţă publică, biografia regretatuluĭ membru onorarŭ P. S. Ep. Dionisiŭ de Buzĕŭ. Luândŭ pe acestŭ bărbatŭ în mijloculŭ societăţeĭ în care a trăitŭ,

P. S. *Melchisedecŭ* ne-a făcutŭ cunoscutŭ, cu profunditatea cu care ne-a deprinsŭ în lucrările sale, societatea din prima jumătate a secoluluĭ nostru, punêndŭ în lumină pe toțĭ bărbațiĭ de valóre aĭ Românilorŭ și maĭ alesŭ pre aceĭ devotațĭ bisericeĭ naționale.

Ceea ce P. S. S. *Melchisedecŭ* a făcutŭ pentru societatea de dincóce de Milcovŭ, prin scrierea maĭ susŭ lăudată, a făcutŭ D-lŭ *Babeșŭ*, cu multă abundanță de gândire, prin biografia rěposatuluĭ membru alŭ Academieĭ, Andreiŭ Mocĭoni.

În ședința publică de la date Marte, noulŭ nostru colegŭ D-lŭ *Simeon Florea Marianŭ* ne-a adusŭ, ca discursŭ de recepțiune, o materiă pre câtŭ nouă pre atâtŭ de interesantă : «Chromatica». D-lŭ *Marianŭ* ne-a arětatŭ, gândescŭ, câtŭ de nimeritŭ a fostŭ diresă atențiunea Academieĭ, în ḑiua când ea șĭ-a purtatŭ sufragiele asupra recipiendareluĭ. Acésta v'a expusŭ însă cu talentulŭ sěŭ neimitabilŭ colegulŭ nostru D-lŭ *Hasdeŭ*, în rěspunsulŭ sěŭ la memoriulŭ D-luĭ *Marian*.

* * *

D-lŭ *V. Maniu*, secretarulŭ secțiuneĭ istorice, fidelŭ utileĭ sale deprinderĭ, ne-a datŭ și de astă-dată unŭ raportŭ asupra mișcăreĭ literare și istorice externe, cu privire la Românĭ, în 1880 și **1881**. Lucrarea D-luĭ *Maniu*, atâtŭ de plină de informațiunĭ preciόse, împlinesce cu fericire scopulŭ ce a urmăritŭ și pune la disposițiunea tinerilorŭ lucrătorĭ în ogorulŭ istorieĭ naționale, numeróse și puținŭ cunoscute isvóre de cercetatŭ.

* * *

Asemenea serviciĭ preciόse aduseră sciințeĭ și memoriile produse de colegiĭ noștri de la secțiunea de sciințĭ, D-niĭ *Poni* și *Stefănescu* și de învěțatulŭ nostru membru corespondinte, D-lŭ Spiru Haretŭ.

D-lŭ Dr. *Brândza* ne-a datŭ, aprópe celŭ întâiŭ, geografia botanică a Dobrogeĭ. D-lŭ *Poni*, cu unŭ condeiŭ de adevěratŭ scriitorŭ, ne făcu o lucrare de adevěratŭ omŭ de sciință, în «Cercetările sale asupra mineralelorŭ din masivulŭ cristalinŭ de la Broștenĭ». D-lŭ Haretŭ

a interesatŭ multŭ Academia cu memoriulŭ sĕŭ «Consideraţiunĭ la studiulŭ experimentalŭ alŭ mişcăreĭ apeĭ în canale descoperite».

* * *

Şi când înregistrezŭ, după datoria ce-mĭ pune regulamentulŭ nostru, aceste contribuţiunĭ ale membrilorŭ Academieĭ, la litere şi sciinţĭ, să nu uitŭ de a aminti darea de sémă,—contribuţiune a inimeĭ veneratuluĭ nostru colegŭ, D-lŭ *G. Bariţŭ*, — la memoria luĭ Papiŭ Ilarianŭ, cu ocasiunea inaugurăreĭ monumentuluĭ sĕŭ în Transilvania.

* * *

Luândŭ actŭ de altă perdere simţită ce a făcutŭ Academia, D-v. aţĭ decisŭ, că portretulŭ repausatuluĭ Dr Vasicĭ, să iea locŭ în acéstă sală, unde în faţa acestorŭ umbre ale trecutuluĭ, Academia este chiămată la lucru, cu spornice silinţe, la asigurarea cultureĭ naţionale pe calea propăşireĭ bineluĭ, a frumosuluĭ, a adevĕruluĭ, şi, după testaminte, chiar a religiuneĭ.

* * *

Este acesta în adevĕrŭ, scopulŭ ce l'aŭ avutŭ nemuritoriĭ donator de fondurĭ pentru Academiă.

Acéstă ţintă a ajuns'o Academia şi de astă-dată, conformându-se deplinŭ testamentuluĭ, acordândŭ premiulŭ Năsturelŭ-Herĕscu, de 4000 leĭ, D-luĭ Stefanelli, profesorŭ la universitatea din Cernăuţĭ, pentru cartea sa cu titlulŭ : «*Catechesa*».

Totŭ din fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu (seria A), Academia a premiatŭ, cu 5000 leĭ, manuscriptulŭ intratŭ la concursŭ asupra teseĭ : «*Ţĕranulŭ românŭ*» şi **M. Vóstră**, desigilândŭ pliculŭ, care ascundea numele autoruluĭ, chiar în ultima acéstă şedinţă, noĭ amŭ fostŭ mulţămiţĭ a afla că sufragiele nóstre aŭ venitŭ, pentru a doua óră în unŭ anŭ, să încununeze labórea şi seriositatea de lucrare a D-luĭ Grig. Tocilescu, laureatulŭ Academieĭ asupra teseĭ : *Dacia înainte de Romanĭ*.

Premiulŭ Lazărŭ pentru cea maĭ bună carte de sciinţă n'a putută

fi acordatŭ anulŭ acesta : Comisiunea cercetătóre a aflatŭ câte-va opere manifestândŭ o îmbucurătóre direcțiune la investigărĭ seriόse și utile, sciințifice, ca opera «Petroleulŭ» a D-luĭ Ingineru Cucu, opera «Economia rurală» etc., dar' a credutŭ că aceste opere, care de sigurŭ merită laudă și încuragiare, nu întrunescŭ pe deplin acele însușirĭ, carĭ să impună Academieĭ pe una din ele numaĭ, pentru premiare. Comisiunea și Academia arŭ fi doritŭ să pótă încuragĭa asemenea opere, împărțindŭ între autoriĭ lorŭ premiulŭ; n'a fostŭ însă acéstă dorință posibilă a se realisa, căcĭ ațĭ aflat'o nepermisă de testaminte și de legile nóstre constitutive.

* * *

D-vóstră ațĭ decisŭ pe viitorŭ a se mânține concursurile următóre :

I. *Premiulŭ Năsturelŭ-Herescu*, de 4,000 leĭ, Seria B, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martiŭ-Apriliŭ 1883, uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținutŭ de orĭ-ce natură, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuariŭ până la 31 Decembriŭ 1882.

II *Premiulŭ Statuluĭ, Heliade-Rădulescu,* de 5,000 leĭ, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martiŭ-Apriliŭ 1883, uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținutŭ literarŭ, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuariŭ până la 31 Decembriŭ 1882.

III. *Marele premiŭ Năsturelŭ-Herescu* din Seria B, în sumă 12,000 leĭ, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martie-Aprilie 1885, uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținutŭ de orĭ-ce natură, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuariŭ 1881 până la 31 Decembre 1884.

IV. *Premiulŭ Năsturelŭ*, Seria A, de 5,000 de leĭ, se va acorda în sesiunea generală a anuluĭ 1883 celeĭ maĭ bune disertațiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«Istoria tipografieĭ la Românĭ.»

Întinderea lucrăriĭ va fi de 15—20 cóle de tiparŭ, în 8⁰ ordinarŭ cu litere *cicero*. Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi la 31 Decembriŭ 1882.

V. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ*, de 5,000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală a anuluĭ 1883 celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ, scrisă în limba română, asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Studiŭ asupra agricultureĭ, industrieĭ şi comerciuluĭ în România.*»

Lucrarea va trata despre starea actuală a acestorŭ treĭ ramure de producţiune şi despre mijlócele de a le ameliora. O ochire asupra istorieĭ economice a Românieĭ în seculiĭ 17, 18 şi 19 va precede acestuĭ studiŭ. Studiulŭ va fi făcutŭ din punctulŭ de vedere ecomicŭ şi technicŭ. Manuscrisulŭ trebuie să cuprindă materiă pentru celŭ puţinŭ 300—400 pagine de tiparŭ în 8° *garmond*. Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembriŭ 1882.

VI. *Premiulŭ Alexandru Iónŭ Cuza*, de 4,000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din primăvéra anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ în limba română, asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Istoria Românilorŭ în Dacia Traiană, de la Aurelianŭ până la fundarea principatelorŭ Moldova şi Ţera-Românéscă.*»

Întinderea operatuluĭ va fi de 20 cóle de tiparŭ, în 4° micŭ saŭ 8° ordinarŭ. cu litere *cicero*. Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ va fi 31 Decembriŭ 1882.

VII. *Premiulŭ Asociaţiuniĭ Craĭovene pentru desvoltarea învĕţămêntuluĭ publicŭ*, în sumă de leĭ 1,500, se va decerne în sesiunea generală din primăvéra anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune cărţĭ didactice în limba română, din câte se vorŭ fi tipăritŭ, cu începere de la 1 Iuliŭ 1879 până la 31 Decembriŭ 1882.

* * *

Vĕdêndŭ că cincĭ anĭ trecuţĭ de aşteptare nu aŭ adusŭ în Academiă nicĭ o cercare nouă de elaborare asupra teseĭ: «*Sufixulŭ liquid şi guturalŭ*», D-vóstră aţĭ credutŭ bine a nu maĭ lăsa fără producere premiulŭ ce era afectatŭ la acéstă lucrare şi a'ţĭ decisŭ a se înlocui la timpŭ cu altă tesă, propriă a da maĭ neîntârdiate resultate, dacă nu şi maĭ directŭ înriuritóre asupra mişcăriĭ nóstre istorice şi literare.

* * *

În interesulŭ acesteĭ mişcărĭ, d-vóstră aţĭ decisŭ să nu se maĭ întârḑiă de a se da în usulŭ publiculuĭ acele din scrierile Cantemiriane. carĭ se află deja tipărite şi le lipsescŭ numaĭ prefëţa şi glosarele. Aşa dar' peste puţine ḑile fiă-care va putea avea în biblioteca sa ediţiunea Academieĭ din Istoria ieroglifică, din Compendiolum universae logices Institutionis, din Vita Cantemirii precum şi din Pravila de la Govora.

* * *

Secţiunea istorică a trecutŭ în decursulŭ sesiuniĭ generale unŭ numĕrŭ însemnatŭ de şedinţe. Numeróse aŭ fostŭ lucrările eĭ. În primulŭ locŭ trebue să amintimŭ conclusiunea, care supusă plenuluĭ Academieĭ, a dobânditŭ şi adesiunea eĭ aprópe unanimă, în cestiunea adevĕratuluĭ portretŭ alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare.

* * *

Frumósele resultate dobândite de Academiă în acéstă cestiune v'a decisŭ, Domnilorŭ, să regulaţĭ a se publica unŭ *album*, cuprinḑêndŭ pe lângă portretele Mareluĭ Domnŭ şi representaţiunea tuturorŭ monumintelorŭ artistice şi bisericescĭ din jumătatea de secolŭ de domniă a gloriosuluĭ Domnŭ.

Aci însă este a se opri activitatea istorică a Academieĭ? În maĭ multe şedinţe s'a arĕtatŭ de D-vóstră necesitatea urginte ce este a se aduna, cu tóte puterile, şi a se publica monumintele istorice ale străbunilorŭ noştri. Cugetăriĭ mature a Parlamentuluĭ românŭ datorimŭ în budgetulŭ Statuluĭ pe 1882, suma de 10,000 leĭ pentru publicaţiunĭ şi 6000 leĭ pentru sĕpăturĭ şi cercetărĭ archeologice. Astŭfelŭ, desideriulŭ Academieĭ va începe a avea unŭ începutŭ de realisare.

Secţiunile literariă şi istorică s'a ocupatŭ cu cercetarea numeróselorŭ scrierĭ ale rĕpausatuluĭ G. Seulescu, intrate în Academiă prin Ministerulŭ de Culte şi Instrucţiune publică; Raporturile asupra acelorŭ scrierĭ vor veni în desbatere numaĭ în sesiunea viitóre generală.

* * *

Neperdêndŭ din vedere unuluĭ din scopurile înființăriĭ sale, Academia a provocatŭ din noŭ comisiunea lexicografică să activeze lucrările sale, spre a începe câtŭ maĭ neîntârdiatŭ publicarea dicționaruluĭ, adevĕratuluĭ dicționarŭ alŭ limbeĭ române. Vĕ amintițĭ, Domnilorŭ membriĭ, că spre a înlesni aceste lucrărĭ, Academia a decisŭ prealabila republicare a maĭ multora din cărțile vechĭ, ca Psaltirea luĭ Coresi, aceea a luĭ Dositeiŭ, Pravila de la Govora, etc. Aceste publicațiunĭ acum unele suntŭ terminate, altele în cale de a se termina și deci vorŭ permite Comisiuniĭ lexicografice să ne aducă la viitórea sesiune, unŭ bunŭ începutŭ din lucrarea sa.

* * *

Pentru sesiunea viitóre ațĭ amânatŭ și noile desbaterĭ asupra ortografieĭ, provocate de o propunere a D-luĭ membru *Quintescu*, carele a aflatŭ conclusele nóstre de anulŭ trecutŭ nedestulŭ de clare și nedeajunsŭ complete D-vóstră, bucuroșĭ d'a fi vĕdutŭ marele succesŭ dobânditŭ de Academiă, cu ortografia ce a votatŭ în 1881,—ortografiă întrodusă oficialŭ în scóle și adoptată de inteligința română de peste Molna ca și de peste Carpațĭ, — ațĭ lucratŭ fórte prudentŭ nereîncepêndŭ, așa dicêndŭ a doua di, să resturnațĭ ceea ce cu atâta nevoință ațĭ reușitŭ a clădi abia ierĭ. Cum diceamŭ în ședința finală de la 6 Apriliŭ 1881, Academia nu a decisŭ regulamentulŭ ortografieĭ *nemutabilŭ* și *eternŭ*, dar' acum că marĭ pașĭ s'aŭ făcutŭ spre bine, simțimŭ cu toțiĭ necesitatea de a procede, în modificarea luĭ ulterióră, cu multă prudință și cu veghiare neadormită, să nu stricămŭ ceea ce este bunŭ în acestŭ laudabilŭ compromisŭ alŭ desbaterilorŭ și stăruințilorŭ nóstre de numeroșĭ anĭ.

* * *

Acéstă dorință de a face din ce în ce maĭ bine, v'a îndemnatŭ, domnilorŭ Colegĭ, să respingețĭ traducerea maĭ departe din Titŭ Liviu

presentată de unŭ domnŭ concurentŭ. Acéstă traducere a fostŭ aflată cu multŭ inferióră specimenuluĭ premiatŭ în 1877, şi secţiunea literariă, găsindŭ din contra corespundĕtóre pe aceea a d-luĭ Barbu, Academia a decisŭ, ca restulŭ traduceriĭ din Liviu să fiă făcutŭ totŭ de d-lŭ Barbu. Academia nu are în vedere numaĭ îndestrarea literatureĭ române cu traducerĭ de autorĭ clasicĭ, ci voesce ca aceste traducerĭ să fiă şi probe neîndoióse de progresiva desvoltare a limbeĭ naţionale. Din acestŭ punctŭ de vedere, D-vóstră aţĭ datŭ D-luĭ Barbu unŭ conducĕtorŭ, unŭ sfătuitorŭ de autoritate la lucrarea traduceriĭ, în persóna colegului nostru D-lŭ *G. Sion*.

* * *

În timpulŭ acesteĭ sesiunĭ, Colecţiunile nóstre de cărţĭ, manuscrise şi documinte s'aŭ înmulţitŭ, prin frumósa donaţiune a M. S. Regineĭ, care a dăruitŭ bibliotecel Academieĭ treĭ opere însemnate, dintre care una «Stürme», scriere a M. S., şi prin alte darurĭ frumóse de la DD. *Sturdza*, Dr. *Brândză*, *Stefănescu*, etc. De la Direcţiunea Monetărieĭ Statuluĭ ni s'aŭ trimisŭ 80 de monete române diverse şi medaliĭ comemorative de valóre.

Dar' primirea îmbucurătóre a acestorŭ tesaure şi desvoltarea ce aŭ luatŭ lucrările Academieĭ, ne face a repeti acelaşiŭ desideriŭ, ca Academia să aĭbă câtŭ maĭ neîntârdiatŭ localulŭ sĕŭ propriŭ, demnŭ de o instituţiune, care pentru că este cea maĭ tînĕră dintre marele instituţiunĭ ale regatuluĭ, nu este însă cea maĭ puţinŭ necesară viitoruluĭ şi splendoriĭ acestuĭ regatŭ, datoritŭ Vouĕ, Sire.

* * *

A lucra la acestŭ viitorŭ aţĭ chematŭ, Domnĭ colegĭ, noue forţe prin alegerea de est-timpŭ de membri activĭ, onorarĭ şi corespondinţĭ. D-lŭ Dr. Florianŭ Porcius, deja renumitŭ botanistŭ, va aduce, ca membru activŭ în secţiunea sciinţifică, unŭ noŭ contingentŭ de valóre mişcăriĭ nóstre sciinţifice, şi bărbaţĭ ca D-niĭ Cretzianu, Ianka, Kanitz,

Slavicĭ, Gane, Goldiș, Torma, Vizanti, pe carĭ ĭ-ațĭ numitŭ membri corespondințĭ vorŭ înmulți forțele nóstre la lucrarea comună.

Aceste forțe intelectuale aŭ fostŭ treĭ anĭ de-a rêndulŭ, de departe ca și de aprópe, direse spre lauda Academieĭ, de către Președintele eĭ D-lŭ I. Ghica. O rigurósă prescripțiune a regulamentuluĭ nostru făcêndŭ imposibilă realegerea pe perióda urmatóre a aceluiașĭ Președinte, D-vóstră, după ce ațĭ exprimatŭ sincera D-vóstră recunoscință Președinteluĭ eșindŭ, ațĭ purtatŭ sufragiele D-vóstră asupra aceluia, care de multŭ are inima nóstră, asupra D-luĭ *D. Sturdza* și ațĭ constituitŭ oficiulŭ Academieĭ, pe noua periódă, astŭ-felŭ:

D-lŭ *D. Sturdza*, ca președinte.

D-niĭ *Maiorescu*, P. S. S. *Melchisedecŭ* și *P. S. Aurelianŭ* ca vice-președințĭ și asesorĭ.

Orĭ unde țintesce, acolo va ajunge Academia, cu asemenea oficiŭ, silindu-se a merita mereŭ să aĭbă ca până adĭ, de protectorŭ și de augustŭ președinte, pe M. S. Regele **Carol I**, carele pășesce în fruntea națiuniĭ întregĭ, ducênd'o gloriósă la îndeplinirea misiuniĭ sale marețe de cultură, și civilisațiune în orientulŭ Europeĭ!

Să urămŭ decĭ, încheiândŭ sesiunea generală din 1882, cu acelŭ strigătŭ, care numaĭ lungimea acestuĭ raportŭ l'a comprimatŭ în inimele D-vóstră:

Să trăéscă M. S. Regele, Președintele Academieĭ Române!

Să trăéscă M. S. Regina!

Să trăéscă Academia Română!

RAPORTURILE COMISIUNILORŬ PENTRU PREMIĬ

A) RAPORTULŬ D-LUĬ QUINTESCU ASUPRA CĂRŢIĬ «*OPINCARU*»

Domnilorŭ Colegĭ,

«**Opincaru,** *cumŭ ĭeste şi cumŭ tribuĭe sĕ hiĭe săteanu*, scriĭere în limba ţĕranuluĭ muntĭeanŭ, dĕ *Gligore M. Jipescu*, în 8º de 161 p., Bucuresci, 1881,» este cartea cu a căreĭ apreţiare onorabila comisiune de premie a bine-voitŭ a mĕ însărciná.

Acéstă scriere are ca întroducere dóuĕ capitule : «*Opincărimea.* ca talpa casi, temeliea naţii (p. 1—7)», şi «*Vorbire 'nainte* (p. 9—17),» în cari se relevă starea ţĕranuluĭ nostru şi suferinţele luĭ; «cum stêlpiĭ ţĕri nóstre şi maĭ tótă albăstrimea l'aŭ înţelesŭ rĕŭ (p. 1)» din care causă ţĕranulŭ despreţuesce pe orăşanŭ; cum «de când s'a deosebitŭ oraşu de satŭ, naţiea pirotesce (p. 6)»; apoĭ că «naţiea ĭe bubată şi amărîtă (p. 9)» pentru-că nu s'a adusŭ ţĕranuluĭ nicĭ o îmbunătăţire. «De n'o contina», dice autorulŭ, la pag. 11, «starea dĕ mişeliĭ supt care sĕ sbate opincaru d'atâta amarŭ de vreme, nu miroase bine : miroase a untŭ dupĕ tĕrâmu ălălaltŭ».

In partea ulterióră, care constitue cuprinsulŭ propriŭ alŭ cărţiĭ. *Opincarulŭ* se adreséză către «*Moţăilă*», pe care 'lŭ salută prin cuvintele «*Sĕ hiĭe dĕ bine hine Moţăilă*» — unŭ epitetŭ ce desemnă «ţĕrănimea, poporu nostru din oraşe, amorţitŭ, moţăitorŭ şi amuţitŭ»— şi 'ĭ dă totŭ felulŭ de învĕţăturĭ, cum ar trebuí să 'şĭ lucreze pămêntulŭ, să 'şĭ crescă «ghitile (vitele)» la ce meseriĭ să se dedee, cum să-şĭ îngrijéscă sănătatea, cum să se nutréscă maĭ bine, spre a deveni maĭ vigurosŭ, într'unŭ cuvêntŭ ce trebue să facă, pentru a prosperá spre binele «naţiĭ».

In urmărirea acesteĭ tese autorulŭ ne dă ocasiunea a-ĭ apreţiá talentulŭ. Printre altele, la pag. 37 avemŭ o frumósă descripţiune a timpuluĭ, când se apropiă ca ţĕraniĭ să fiă sculaţĭ la munca câmpuluĭ:

«Pên' rĕvĕrsatu dorilor, hinuleţŭ, în somnu ăĭ dulce al rumânu-

luĭ, când cântă rêndunica, s'aude la marginea satuluĭ pasu caluluĭ orŭ gâfuitu flăcăilor, logofeţilor orŭ al stăpânuluĭ, ce sĕ ducŭ sĕ chĭeme pĕ oamenĭ şi pĕ femeĭ la lucru. Tăcere şi pace veḑĭ piste totŭ. Nicĭ câini nu latră, nicĭ boi 'n bătătura rumânilorŭ nu rumegă, căcĭ sîntŭ cu capu 'ntorşĭ spre pântice şi dormŭ, nicĭ cocoşi nu cântă : *câtcâriqu-gagu*, nicĭ frunḑa nu sĕ sbate din adiĭerea vêntuluĭ. Roŭa brobonată stă frumoasă, rĕcoroasă şi cĭucurată pĕ ĭerburĭ, pĕ vêrfŭ dĕ pomĭ şi dĕ copacĭ, ĭeară mirosu florilorŭ ş'alŭ foilorŭ te 'mbată şi te 'nalţă pĕn' la Dumneḑeŭ cu gândirea. In locŭ sĕ te creḑĭ singuraticŭ, din potrivă ţi sĕ dĕschide 'naintea ochilorŭ o lume vĕḑută şi în minte o lume visată. Te cunoştĭ că ĭeştĭ micŭ, însă simţĭ că paĭ a hi ruptŭ din trupu nemărginiri şi că totu face parte din tine. Aste 'ntipărirĭ împuĭeaḑă 'n gându 'ntâĭeaşilorŭ călătorĭ aĭ dimineţiĭ dĕ vară, trejĭ dupĕ somnŭ, bărbaţĭ la pasŭ şi vorbăreţĭ, pe care ĭ auḑĭ 'n satŭ, dĕ vale, strigândă la oameniĭ arvuniţĭ : *măĭ Ioane, făĭ Păuno, moşŭ Soare, lea Ghĭerghino! Sculaţĭ, vere, c'a ḑisŭ boĭeru sĕ mergeţĭ aḑĭ la praşilă şi mâĭne la pleghilă!* V'o cam hi dĕ când puseră-ţĭ capu josŭ. Noaptea ĭe an».

La pag. 48, vorbindŭ de vite înşiră numirile lorŭ; întâiŭ ale celorŭ micĭ : «oiţili, berbeci, mĭeoarili, batali, ţêrţi, cârlănaşi, mĭei, mĭeilili, tărcuşi şi tărcuşe, mărgelaţĭ şi mărgelate, buḑaţĭ, buḑate, oachĭeşĭ, oachĭeşe, plăghiţĭ, plăghiţe, pistruieţĭ, pistruieţe, rucăreĭ, rucărele, bucălăĭ, bucăliţe, ciuţĭ, ciute, cornuţĭ şi cornute, belĭ şi bele, mânḑărili, fătătoarili, sterpili, plecătorili, sugari şi sugarili», neuitândŭ nicĭ lâna lorŭ : «stogoşă, ţurcană, seină; neagră, albă, târcavă, miţili şi codina». Apoĭ la pagina următóre ne pune înainte diferitele modurĭ cum se botéză vitele marĭ, şi a nume boiĭ : «bolocanŭ, mărtinŭ, lunaiŭ, mĭercurea, joĭea, vinerea, duma, plăvanŭ, ghĭorea, (viorea), oprinŭ, grosu, măgureanŭ, codalbŭ, codălbĭelŭ; tărḑiĭea, mocanŭ, murgociŭ, galbenŭ, pădureanŭ, ruşeţu, rusu, găitinŭ, porumbĭelŭ, boĭeanŭ, cercelŭ, bălanŭ, mêndrilă, brebea, medelea, cerbu, priĭea, buḑilă, ţintea, breaḑu, florieanŭ»; iar vacile : «cercelica, mêndriţa, furnica, frumoasa, lunăica, mărtina, mĭercureana, mĭercana, joĭeana, vinerica, sâmbotina, dumana, bălaĭea, brânduşa, ruşita, co,

dălbița, murgana, ghiorica, pădurica, prileana, lepura, florilea, mierlița».

Mai departe (p. 50) autorulŭ recomandă mijlócele prin care țĕranulŭ ar ajunge să aibă seminţe și vite frumóse, și, în solicitudinea sea pentru animale, nu póte trece la o altă ordine de idei, înainte de a propune numele ce trebuescŭ date cânilorŭ, precum : pêrjolŭ, ghiocelŭ, breadu, lăbușŭ, urseiu, corbea, leu, pința, dalinca, cieoara, braica, lupei, lucea, grivu, dudașŭ, haiducu, roșca, bălanu, bucălău, dolfa, căruntu, grodea, gruiu, gândacu, scurtu, urechieatu, tămădău, scânteie, moșoroiŭ, griveiu, puica, ghidanŭ, cadacŭ, luică, vidra, burcojŭ».

Autorulŭ nostru însă nu neglege a face mențiune și de instrumintele musicale (p. 51) : «Apăi, mĕ vericule, dacă vrei sĕ te măriască și sĕ te fericiască a lume, dĕ ce nu pui sĕrbătoarea scripcari, rumâni d'ăi vechi (țigani), sĕ 'nvețe pe bălețí și fetili satului la cântări cu ghioara, or cu cobda, cu naiu, tilinca, cu fluieru, cu flaotu, cavalu, cimpoiu și buciumu?» Cu acéstă occasiune elŭ nu uită nici a ne da (ibid. și p. 52) numirile jocurilorŭ țĕrănesci : «Dac'arŭ pleca toți țigani baragladini, ciorânglavi, odată din sate, nu te gândeștí cin ți-arŭ mai cânta dĕ jocŭ : bătuta, horili, fedeleșu, chiperu, mocăncuța, chindiiea, slănicu, brêu, biru greŭ, cățeaua, ca la Breada, doi de mână, sultănica, ațica, ardilinește, ciufu, focșăneanca, olteniească, ungureasca, dura, tarele, lădeasca, ceasornicu, milităreasca, romniiea, nuneasca, orŭ frundulițá barlaboi și la dreapta câte doi, călușari, șu-șu-șu, arcanu, țigăneasca, joiaeana, brăileanca, cumŭ se bate Dunărea, vrănceanca, meiedințeanca, hâț cumetre 'ncoa la jocŭ».

Cultura viiei și profitulŭ ei pentru țeranŭ nu formézá mai puținŭ preocuparea «opincarului». Elŭ caută în acestŭ modŭ a face enumerarea diferitelorŭ soiuri de struguri (p. 53, 54) : «Ce mi-ai da, cândŭ ți-așŭ înșira p'a nume, vere Moțăilă, numirea strugurilorŭ? Iam aflatŭ pe toți dĕ la unŭ prietinŭ alŭ mieŭ din tinerețe! — Uite : strugure, tămâiosŭ, gordinŭ (gordanŭ), coarnă (cornițá, albă orŭ neagră), bĕșicată, crâmpoșiie, braghină, galbenŭ, verde, busiieocŭ, brumăriie, pârnaie, albŭ, târțâră, negru, verduncă, negru vêrtosŭ, negru apătosŭ, păsăreștí (pădurețŭ), cioinagŭ (ceoineacŭ), căldărușă, bălaie,

răricică (rară), grasŭ, mustosŭ, francușă, roșu (roșioară), coada vulpi, măruntŭ (mărunțelŭ), seină, timpuriŭ, moale, vulpe, pârcĭ, corbŭ, prohiră, crăcană (crăcănată), ghihoară (chihoară), voĭculeasă, sască, romostinŭ, ologŭ, aurelŭ, berbecelŭ, vênătŭ, vênosŭ, ruginitŭ, albiorŭ (albișorŭ), turcescŭ, ovisŭ, tîgvoasă (tigvoană), băldoaĭe (băldovaĭe). slaviță, cârloganca, mișchetŭ, odobească, boĭerescŭ, porumbiĭe, țiță (țița vaci, a capri), gâmḑă, lăsculeasă, leșescŭ, pleopă, sghihoară și teiosŭ».

Trecêndŭ la obiceiurile poporuluĭ românŭ, *Opincaru* nostru relevă epitetele, ce dă românulŭ îndârjitŭ femeiĭ luĭ, pe care o face cum 'ĭ vine la gură : «Când e 'ndârjitŭ rumânu pĕ fĕmeia luĭ, îĭ ḑice ce 'ĭ ghine 'n gură, adică : muĭere, muĭerușcă, calu draculuĭ, dracu 'mpelițatŭ, vulpe 'n patru labe, scorpiĭe, ĭasmă, puĭŭ de lele, teleleică, talpa ĭaduluĭ, petrecută, hăcuită, tîrîtură, papină, pățăchină, fleoarță, târâtură, tîrfă, beșoandră, bașoldină, bahorniță, magmudă, ploscașă, verigașă, hîrlavă, tigóre, 'ngălată, trântoriță, tartoriță, hoancă, toantă, mototoală, hoașcă, ciumă (p. 56)».

Se înțelege că *Opincaru*, ca unulŭ ce are în vedere necesitățile de totŭ felulŭ ale țĕranuluĭ, nu trece cu vedere a vorbí și de ceea ce i ar fi de folosŭ la casŭ de bólă. De aceea la p. 73—74 recomandă ierburile bune de lécŭ, care ar trebui să se găséscă, pe lîngă alte doftoriĭ, în spițăria fiă-căriĭ comune. Astŭ-felŭ : «ĭearba cĭuti, voĭncelŭ, măseaua cĭuti, chipărușŭ, bune de vătămatură; scânteĭoară, căldărușă, ĭearbă roșiĭe, sunătoare, sulhină albă, aglicei, gălbioară, rădăcinĭ de brusturașŭ, foaĭe dĕ padlagină, avrămeasă, tătineasă, vetricea, cârstineasă, odoleanŭ, otrățelŭ, lumânărică dĕ pĕ munte, bună de gălbinare».

Nu putemŭ terminá cu extragerile din cartea D-luĭ Jipescu fără a relevá și calificativele, ce se daŭ de țĕranulŭ românŭ *Necuratuluĭ*, acolo unde autorulŭ atinge superstițiunile poporuluĭ și credința în existența Diavoluluĭ, de care țĕranulŭ ar trebui să caute a se desbără (p. 114) : «Nășicule, mĭ-e camŭ rușine, da te așŭ întrebá d'o vorbă : Sĕ hiĭe Ghĭavolu pĕ pămêntŭ?—Așĭ, hine, tacĭ că te rîdŭ și copii, dĕ te orŭ auḑi! Necuratuluĭ ĭ maĭ ḑicŭ rumâni, îlŭ policrescŭ : naiba, aghiuță, dracu, ucigă-lŭ-viderea, cornea, ucigă-lŭ-toaca, dia-

volu, idolu, ucigă-lŭ-tămâĭa, satana, spurcatu, ucigă-lŭ-crucea, întunicatu, nodea și codea».([1])

In aceste și asemenĭ pasage scrierea *Opincaru* devine interesantă și póte fi utilisată cu profitŭ de către viitoriĭ prelucrătorĭ aĭ Dicționarului, adunatŭ din întregulŭ tesaurŭ alŭ limbeĭ române.

Amŭ vĕḑutŭ, că preocuparea principală a *Opincaruluĭ* este starea în tóte privințile a țĕranuluĭ și viitorulŭ, ce i ar trebui pregătitŭ. Cu acésta întrețese autorulŭ ici și colé gândirĭ, carĭ nu'sŭ lipsite de adevĕrŭ. Așa, dreptŭ probă, când scrie la pag. 12 : «De ne 'ndoitŭ e că aḑĭ sîntem stăpânĭ pĕ capu nostru, sîntem în voĭea nóastră; ênsĕ tot robĭ vom sta pĕ fața pământuluĭ, pênĕ ce negoțu, plugăriea și meseriile noastre orŭ hi pĕ mâna streinilorŭ. Orașu astăḑĭ e 'nstreinatŭ, în porturĭ, în casă, la masă, în dorințe și maĭ în totŭ ce a fost odată și odată rumânescŭ. Țara matură 'șĭ face singură toate cu mâinile sale. Țara nevoĭașă e cerșătoare vecĭnicŭ și necurmatŭ o duce în împrumuturĭ, eară dĕ are avuție, o aruncă fără sĕ se uite unde ca copilŭ 'nbufnatŭ, când la 'ntărâtare, leapădă ce ține în mână». De ce n'a păstratŭ pretutindenea autorulŭ *Opincaruluĭ* acéstă seninătate de expunere, care se cere înainte de tóte de câte orĭ o scriere are pretențiunea să facă unŭ bunŭ efectŭ, maĭ vîrtosŭ când ea se presintă la premiarea de către o instituțiune ferită de tendențiositate? Facemŭ acéstă întrebare autoruluĭ, fiindŭ-că nu rare-orĭ a căḑutŭ în pĕcatulŭ uneĭ direcțiunĭ nesănătóse. Cum se póte împăcá cu cadrulŭ uneĭ scrierĭ în adevĕrŭ folositóre societățiĭ ceea ce citimŭ s. e. la pag, 116 : «Mintea dĕșteptată la timpŭ, taĭe cu sutili din foili cărțilorŭ bisericeștĭ, unde mincĭuna popilorŭ precupețĭește punga creștinilorŭ?» saŭ escursiunea pe tărîmulŭ administrațiuneĭ Statuluĭ pusă alăturea cu aceea în privința învĕțământuluĭ publicŭ de la pagina 96—97 : «Dĕ câtŭ sĕ hiĭe la cârma țĕri și 'n dregătoriĭ rumânĭ hoțĭ, stricațĭ, neharnicĭ, ce sîntŭ scumpŭ plătițĭ din sudoarea nații, maĭ dĕ prehiratŭ ĭe sĕ scoatemŭ osândiți din pușcăriĭ, care

(1) Autorulŭ a uitatŭ a trece printre poreclele citate pe «Neghinuță», și «Spiridușŭ». Cu acéstă ocasiune amintimŭ, că în copilăria nóstră amŭ auḑitŭ din gura uneĭ femeĭ chiarŭ : «diaconu» s. e. «du-te la diaconu» în locŭ de «du-te la dracu».

sîntŭ totŭ ca dregători rĕĭ, bunĭ dĕ mână, stricaţĭ şi nedestoĭnicĭ, şi folosu ar hi, că ăştiea n'arŭ cere plată pêntru munca ce arŭ aduce ḍiua în dregătoriĭ, ci s'arŭ mulţumi cu ce s'alegŭ noaptea; şi dĕ cât sĕ cocoţĭ 'n capu creşteri şi a 'nvăţături tineretuluĭ fragidŭ dascălĭ şi dăscăliţe oamenĭ şi fĕmeĭ dĕsfrênate si dĕ carte neştiutoare, carĭ ţinŭ pe ţară sumedenile dĕ banĭ, maĭ bine ar hi sĕ punemŭ în locu-le dîn dĕsfrênătoriili oraşuluĭ fĕmeili dĕochiete şi pĕ verigaşi lorŭ, totŭ atâtŭ dĕ dĕsmăţaţĭ şi dĕ stricate ca 'nvĕţători şi 'nvĕţătoarili rele, cari n'orŭ păgubi băneşte pe ţară, căcĭ aŭ meseriĭea 'ncepută» ?!

Ilustrărĭ de asemene natură, în cartea care ne preocupă, constituescŭ o pată şi remânŭ totŭ o pată cu tótă îndulcirea ce autorulŭ a căutatŭ a le aduce prin cuvintele ce urméză (p. 97) : «veḍĭ unde mergĭ cu judicata strâmbă, dacă lăţimŭ pilduirea pentru a ḍări adevĕrulŭ, a videa rĕu 'n goliciunea luĭ».

Până aci amŭ făcutŭ abstracţiune de forma în care aŭ fostŭ îmbrăcate gândirile *Opincaruluĭ*. Totuşĭ estragerile şi exemplele de maĭ susŭ avéŭ şi destinaţiunea tăinuită de a le face portulŭ cunoscutŭ maĭ de aprópe, înainte de a ne pronunţă asupra luĭ.

Autorulŭ însuşĭ ne spune, că lucrarea sea este scrisă în limba ţĕranuluĭ muntenŭ. Nu voimŭ a obiectă aci pentru ce *Opincaru* n'a preferitŭ a representă limbagiulŭ întregeĭ opincĭ, saŭ—maĭ bine încă— alŭ aceleĭ opincĭ din provinciele locuite de Românĭ alŭ căreĭ felŭ de vorbire s'a conservatŭ maĭ puţinŭ alteratŭ. Acésta ar fi fostŭ maĭ profitabilŭ din puntulŭ de vedere alŭ unităţiĭ limbeĭ, la care trebue să tindemŭ, şi la urma urmelorŭ totŭ n'ar fi încetatŭ a constitui o vorbire curatŭ ţĕrănéscă, înţelésă de tótă suflarea Românilorŭ. Nu voimŭ, ḍicemŭ, a face acéstă obiecţiune, de óră-ce autorulŭ ne ar puté cu dreptŭ cuvêntŭ respunde : «pe acésta am cunoscuto maĭ de aprópe, pe acesta dar v'am oferito».

Cestiunea rĕmâne decĭ a se sci, întru câtŭ cartea D-luĭ Jipescu — formalŭ judecată — este o fotografiă credincĭósă a limbeĭ ţĕranuluĭ de la munte? In mare parte se póte respunde afirmativŭ. Intru adevĕrŭ autorulŭ *Opincaruluĭ* este unŭ bunŭ cunoscĕtorŭ alŭ vorbiriĭ

muntenescĭ în specialŭ și în generalŭ alŭ spirituluĭ poporuluĭ Românŭ. D-lŭ Jipescu a trebuitŭ, spre lauda sea, să consacre mulţĭ anĭ și multă muncă spre a ajunge să cunóscă în tóte amănunţimile ceea ce caracteriséză fiinţa poporuluĭ nostru. Dar' trăsurile fisionomieĭ limbagiuluĭ muntenescŭ, pronunţându-le pré tare, asemenea unorŭ pictorĭ, carĭ âmblă după efectŭ, le a cam desfiguratŭ puţinŭ, așa în câtŭ portretulŭ nu sémănă întocmaĭ. Ca să ne servimŭ de o altă comparaţiune, procederea *Opincaruluĭ* ne face impresiunea unuĭ «tour de force» exageratŭ. Ca unŭ gimnastŭ, în ambiţiunea sea nemĕsurată de a atrage aplause frenetice din partea publiculuĭ, *Opincaru* în zelulŭ sĕŭ pré mare a săritŭ dincolo de ţinta propusă, cu astă deosebire că gimnastulŭ, dacă nu i se întîmplă să'șĭ scrintéscă grumazu, recoltéză numaĭ și numaĭ aplause, pe când *Opincaru* 'șĭ atrage, alăturea cu recunóscerea uneĭ iscusinţe necontestate, aceea a uneĭ reproducerĭ nu întru tóte exactă a originaluluĭ, trecerea din colo de obiectivulŭ sĕŭ prin încărcare individuală, prin urmare alterarea luĭ în parte.

Să facemŭ concrete aceste apreţiaţiunĭ generale, aplicându-le la *stilulŭ* și *dicţiunea* Opincaruluĭ de la munte precum și la particularităţile fonetice ale moduluĭ sĕŭ de vorbire.

In ceea ce privesce stilulŭ ţĕrănescŭ reprodusu-l'a Opincaru cu tótă exactitatea? A căutatŭ să ni'lŭ redee cu calităţile și defectele luĭ? Este elŭ simplu și clarŭ, dar totŭ-de-odată și greoiŭ cu o nuanţă de grosolanitate. (1)

In mare parte, precum s'a putută vedé, Opincaru a desfășuratŭ multă iscusinţă stilistică în sensŭ ţĕrănescŭ. Nu maĭ este dar trebuinţă de noue exemple, spre a adeverí lucrulŭ. Nu maĭ — ceea ce altfelŭ este naturalŭ — Opincaru, nefiindŭ ţĕranŭ de faptŭ, ci numaĭ improvisatŭ, și a coloratŭ individualŭ stilulŭ, și în tendinţa sa de a

(1) Acéstă «grosolanitate» în stilŭ este oglinda fiinţeĭ mojice a ţĕranuluĭ, precum a fost în tóte timpurile și la tóte popórele. Ea constă în a spune lucrurile *grosso modo*, fără încungiurŭ, în tótă naturalitatea lorŭ. Ea nu este dar unŭ defectŭ din puntulŭ de vedere naturalŭ, ci din puntulŭ de vedere alŭ ómenilorŭ maĭ culţĭ, maĭ subţirĭ. Stiluluĭ ţĕranuluĭ Românŭ i amŭ atribuitŭ numaĭ o nuanţă de grosolanitate, fiindŭ-că după noĭ fiinţa luĭ e relativŭ maĭ puţinŭ mojică.

'lŭ face să pară câtŭ se póte maĭ ţěrănescŭ, a trecutŭ une-orĭ fără scirea sa dincolo de otarele moduluĭ de exprimere alŭ aceluia pe care 'lŭ represintá. De aci vine, că audimŭ câte-odată din gura Opincaruluĭ, construcţiunĭ maĭ multŭ de câtŭ greóie, silite, nenaturale. Unŭ exemplu va învederá şi maĭ multŭ acésta. La pag. 71 se dice: «De, vere Moţăilă... nu poclŭ ïeŭ, dě treburĭ şi dě angarele, c'aşŭ scri cu mâna mïea istorilea, cumŭ s'a 'ntêmplatŭ cu rěsboiu *dě* fu maĭ anŭ şi ha despre rumânime, dě la 'mpěratu Troïanŭ pênĕ 'n ceasu-ăsta, *dě* vorbimŭ amêndoĭ». Prin ce împrejurare devine aci silitŭ stilulŭ Opincaruluĭ nostru? Prin aceea că nu nimeresce měsura în care ţěranulŭ se servesce de particula *dě* cu înţelesulŭ din locurile subliniate, şi astŭ-felŭ făcêndŭ abusŭ de ea, frasa se cam încurcă şi sensulŭ nu se înfăţişéză cu naturalitatea propriă chipuluĭ de vorbire alŭ omuluĭ simplu. Iată dar' pe *Opincarŭ* cădutŭ într'unŭ defectŭ contrarŭ fireĭ luĭ, din simpla causă, că împlinesce numaĭ unŭ rolŭ.

De aci resultă, că este aprópe peste putinţă de a reproduce cu tótă fidelitatea stilulŭ ţěrănescŭ, precum nu este cu putinţă a împrumutá fiinţa altuïa. Dar' atuncĭ, ni se va puté dice, pentru ce să se céră imposibilulŭ de la autorulŭ scrieriĭ în cestiune? La acésta respundemŭ, că autorulŭ singurŭ ş'a luatŭ acéstă sarcină, şi noĭ n'amŭ făcutŭ de câtŭ a'lŭ urmá, ca să se védă de sine la ce resultatŭ ajunge.

O dată cu constatarea acestuĭ resultatŭ, amintimŭ, că dacă *Opincaru* preveniá obiecţiunea expresă maĭ susŭ într'unŭ modŭ indirectŭ, dacă ar fi întreprinsŭ a scrie într'o limbă ţěrănéscă generală şi alésă, voimŭ a dice numaĭ în spiritulŭ limbeĭ populare, atuncĭ neavêndŭ a respectá şi litera, adică defectele eĭ, greutăţile de invinsŭ se micşorá simţitorŭ. Cu chipulŭ acesta fiindŭ dispensatŭ şi de reproducerea de pe vorbirea ţěrănéscă a particularităţilorŭ fonetice, carĭ variéză de la locŭ la locŭ, se satisfăcea totŭ-de-o-dată o cerinţă limbistică, care va fi atinsă maĭ la vale:

Şi cu privire la *dicţiune, Oprincaru* nu se ţine totŭ-deuna de měsura adevěrată şi cade în defectulŭ *încărcătureĭ*, uneĭ *pré tarĭ colorărĭ* relevatŭ maĭ susŭ la stilŭ. În adevěrŭ cu greŭ se póte concede, că

îngrămădirea de expresiunĭ, ca cele din pasagiulŭ următorŭ s. e. (p. 60), care de care maĭ expresive și picante — ca să nu ḑicemŭ maĭ multŭ — alese pe sprîncénă de autorŭ, — ĭarășĭ ca să facă efectŭ -- cu greŭ se póte admite, ḑicemŭ, că acestea ar fi formatŭ întru totulŭ vocabularulŭ unuĭ adevěratŭ *Opincarŭ*. Dar' să le vedemŭ în tótă fiinṭa lorŭ. Ĭată-le : «Cine 'șĭ schilodeşte limba și vorba e secŭ, dahiŭ, pădureṭŭ căpiĭeatŭ, ludŭ, și va să'șĭ vaḑă sângili gâlgâindŭ suptŭ mușteaua dușmanuluĭ. Lesne'ĭ ghine orĭ-și-cuĭ nătăfleṭŭ să scârṭâĭe la gazeturĭ, și să se dea de cărturarŭ bunŭ, care știĭe și ce se face în cerŭ și ce se clocesce suptŭ pămêntŭ, când elŭ n'a învěṭatŭ nicĭ buchile, iar altora să mormăĭe pên lume și să chelălăĭească pên cărṭĭ că arŭ hi tare învěṭatŭ și să supuĭe placuluĭ luĭ voia, mintea, limba și naṭiĭea rumânuluĭ; cu greŭ și cu nerușine nu li-arŭ hi tutulorŭ curcitilorŭ și tutulorŭ něvlegilorŭ sě împestriṭeze limba și s'o ismenĭească numindu-sě : *meșteru strică și drege de frică*».

Dar *Opincaru* nostru nu se mulṭămesce cu materialulŭ oferitŭ de limba munténuluĭ, ci 'lŭ adauge și de la sine. Va să ḑică unŭ plus din partea autoruluĭ. Atuncĭ însă limba sa nu este numaĭ curatŭ ṭěrănéscă. Trecêndŭ peste acéstă contraḑicere a autoruluĭ și împestriṭare a vorbiriĭ muntenescĭ cu formaṭiunĭ proprie sie — deviare pe care noĭ altŭ-felŭ i amŭ fi dorit-o în totŭ ce limba poporuluĭ are trebuinṭă a fi regulamentată — trecêndŭ peste acéscă călcare a cuvîntuluĭ datŭ pe frontispiciulŭ cărṭiĭ : «*scriĭere în limba ṭěranuluĭ munteanu*», ne referimŭ ca exemplu maĭ întâiŭ la motto de pe prima pagină : «Tirăniĭea *împururea̧ḑă* neluminarea poporuluĭ, și 'ntunicarea luĭ *vecĭnicește* tirăniĭea» după «Turcot, sfranṭuḑu». Aci observămŭ, că «vecĭnicește» înlocuesce bine pe «eterniséză, perpetuă,» pe când formaṭiunea luĭ «împurureaḑă» e greșită, căcĭ analogia limbeĭ nu iértă a forma verbe de la adverbe, precum nu ar iertá a se dice s. e. «*încurêndare*» de la «*curênd*». Asemenea «covorate» de la p. 5 («Poate că opinca ṭěranuluĭ .. nu poate merge aḑĭ în clădirile taĭnice, poliite și *covorate* ale orășanuluĭ») e frumușelŭ derivatŭ de la *covorŭ*, ca și *împovăratŭ* de la *povară*, însă «cărește» din frasa «nu cerceteaḑă

nimenī cum i se face dreptatea (țĕranuluĭ) și ce ghĭerme neadormitŭ 'ĭ *cărește* (1) mĕduva osuluĭ» aflatŭ la p. 10, este silitŭ și arbitrarŭ. Noĭ nu scimŭ cum ar trebui să sune acestŭ verbŭ la infinitivŭ, pe când o vorbă, cu pretențiunea a fi admisă în usulŭ uneĭ limbĭ, are necesitate să pótă fi maniată cu ușurință sub tóte modurile eĭ de a fi.

Ne maĭ rĕmâne să ne occupămŭ cu ceea ce amŭ numitŭ maĭ susŭ *particularitățile fonetice* ale vorbiriĭ *Opincaruluĭ.* Ele constaŭ în unele sunete proprie pronunțeĭ locale. Și aci, ca în celelalte privințe, *Opincaru* ni se pare, că a trecutŭ otaru, întindêndŭ maĭ departe de câtŭ trebuiá usulŭ țĕrănescŭ. Astŭ-felŭ ne așteptamŭ a citi s. e. : «*H*inișorule, *gh*inoțĭ în *h*ire, punețĭ *ch*ĭeptu . . pentru ielŭ (v. p. 63)» și altele de acestea; maĭ puținŭ însă saŭ póte de locŭ a da peste «ghĭeață» cu ințelesulŭ de «viéță». În adevĕrŭ cine va examiná maĭ de aprópe schimbările efectuate de gura poporuluĭ, va aflá, că instinctivŭ ele sûntŭ stavilite acolo unde aplicarea lorŭ ar aduce confusiune între douĕ cuvinte. In casulŭ de față nu s'ar puté deosebí *viéța* de *ghiață*, și de aceea noĭ credemŭ că *Opincarulŭ*, în tendința sa de a exagerá, constatată și cu altă ocasiune, a trecutŭ la activulŭ munténuluĭ ceea ce ĭ-a procuratŭ analogia împinsă la extremŭ.

Dar' dacă autorulŭ nostru s'ar opri numaĭ la acestea! Elŭ ajunge a modificá în sensŭ popularŭ chiarŭ nume de popóre, de țĕrĭ, de persóne, de localitățĭ. Din *Plevna* — pe care toțĭ soldațiĭ țĕranĭ, carĭ aŭ vĕrsatŭ sudorĭ și sânge dinaintea eĭ, o numescŭ așa și nu altŭ-felŭ, elŭ face Ple*gh*ina; *Bucovina* e poreclită Boco*gh*ina; *Portugesilorŭ* le ḑice *Burdughieḑĭ*, iar' pe venerabilulŭ *Aristotele filosofulŭ* lŭ botéză— bietulŭ! — ***Ristotelŭ hiloḑofu.***

Pe *Traianŭ* era în dreptulŭ sĕŭ a-lŭ denumí *Troianŭ*, conformŭ tradițiuneĭ populare; dar pe *Augustŭ* să-lŭ reducă la *Gustea* (v. p. 23: «sĕ hiĭ maĭ ferice ca Gustea (2) și maĭ bunŭ de câtŭ Troĭanŭ»), și

(1) «Cărește» de la «cariŭ», verme de lemnŭ, adică rode, macină, sdrumică».
(2) Pe *Vasile Alexandri* l'a schimbatŭ chiarŭ falsŭ (p. 91) în *Vasile Licsăndri*. După legile fonetice ale limbeĭ nóstre ar fi eșitŭ V. *Lisăndri*, cu *s* nu cu *x*, precum se ḑice *Lisandru*. Dacă totușĭ se aude *mixandra*, s. e. — căcĭ nu póte fi vorba de stratulŭ cu *x* alŭ cuvintelorŭ nóuă din ultimele decenie—acésta probéză înriurirea violentă din epoca Fanarioțilorŭ, care le a impusŭ pe dintregu, prin urmare n'a lăsatŭ libertate urechiĭ poporuluĭ, ca să și le apropprieze, adică să le românîseze.

altele și altele de felulŭ acesta! Astŭ-felŭ de procederĭ nu suntŭ iertate. Innainte de a recurge la ele, datu-și-a *Opincaru* séma, dacă face unŭ lucru seriosŭ, unŭ lucru de o utilitate orĭ-câtŭ de mică, justificatŭ de unŭ scopŭ óre-care?!

Pe lângă acésta, representantulŭ opinciĭ de la munte se maĭ servesce de unele cuvinte particulare, carĭ datorescŭ nascerea lorŭ faptuluĭ că urechia poporuluĭ le a pusŭ în legătură falsă cu altele existente, dându-le forma acestorŭ din urmă. Astŭ-felŭ între altele *lăcramaţie*, care înlocuesce pe *reclamaţie*, atâtŭ din causa asemĕnăriĭ sunetelorŭ lorŭ, câtŭ și pentru că i s'a părutŭ naturalŭ ţeranuluĭ a numi *lăcrămare* ceea ce elŭ altŭ-felŭ maĭ ḑice și *plângere* (jalbă).

Spre a terminá cu observaţiunile nóstre, este loculŭ a relevá aci, că *Opincarulŭ*, consemnândŭ variaţiunile pronunţeĭ cu totulŭ locale — pe care cum amŭ vĕḑutŭ, a întrecut-o chiarŭ — n'a împlinitŭ o cerinţă limbistică, impusă orĭ-căreĭ scrierĭ, care nu urmăresce unŭ interesŭ specialŭ sciinţificŭ. Acea cerinţă este de a contribuí la unificarea limbeĭ în scrisŭ, prin urmare a nu respectá ceea ce nu are în limbă raţiune generală de a fi. Cu chipulŭ acesta cartea *Opincaru* ar fi adusŭ unŭ serviciŭ și literarŭ, ar fi contribuitŭ la înavuţirea reală a limbeĭ, prin urmare la formaţiunea eĭ, pe când cu procederea adoptată a maĭ măritŭ confusiunea.

Ce să ḑicemŭ când autorulŭ se servesce de flexiunĭ cu totulŭ incorecte de participie, precum: «*stândă*, *puindă* *trăindă*», care chiarŭ dacă ecoulŭ lorŭ ar resuná maĭ departe de câtŭ într'unŭ colţuleţŭ de munte n'aŭ dreptulŭ a fi valorificate prin scriere?

Intr'unŭ cuvîntŭ, dacă maĭ mulţĭ ar urmá exemplulŭ autoruluĭ nostru, s'arŭ nasce în limbă o adevĕrată anarchiă, unŭ adevĕratŭ turnŭ Babel, și fiă-care ar avé dreptulŭ a pretinde, că limbagiulŭ localităţiĭ sale este celŭ adevĕratŭ ţĕrănescŭ, prin urmare adevĕratŭ românescŭ Ḑicemŭ acésta cu atâtŭ maĭ multŭ cu câtŭ transpiră învederatŭ din cartea Domnuluĭ Jipescu intenţiunea uneĭ reacţiunĭ în contra curentuluĭ limbisticŭ de astăḑĭ, care în generalitatea sa s'a îndepărtatŭ

pré multŭ de vorbirea poporuluĭ. Câtŭ profitŭ, dacă nicĭ Domnia sa nu se lasa a cădé în extremŭ!

Cu tóte acestea, *Opincaru* remâne o carte interesantă şi nu lipsită de valóre, precum amŭ recunoscut-o deja. Expunerea eĭ este viuă, și în părțile neturbure și ferite de tendințiositate, face plăcere la cititŭ.

In aceste condițiunĭ, alăturea cu scrierĭ carĭ se recomandă într'unŭ gradŭ maĭ mare atențiuneĭ și apreciăriĭ nóstre, nu voiŭ cuteză, Domnilorŭ colegĭ, a solicitá de la sufragiile D-v. unŭ premiŭ pentru *Opincaru*.

N. Ch. Quintescu.

REFERATŬ

Asupra cărțiĭ «*Economia Rurală*» de D-lŭ Stefanŭ Popŭ Profesorŭ de Economia Rurală la Facultatea Teologică și la Institutulŭ Pedagogicŭ din Blasiu.

Economia rurală de D-lŭ Stefanŭ Popŭ cuprinde optŭ părțĭ și unŭ adaosŭ. Partea ântâia tratéză despre agricultura propriŭ ḑisă, adică despre cunóscerea și lucrarea pământuluĭ şi despre cultura plantelorŭ agricole; — partea a doua, despre animalele domestice; — partea a treia, despre conducerea economieĭ preste totŭ saŭ administrațiunea Domenielorŭ; — partea a patra, despre orticultură, cuprinḑêndŭ cultura legumilorŭ și a florilorŭ; — partea a cincea, tratéză despre pomĕritŭ, saŭ cultura pomilorŭ roditorĭ; — partea a șésa este consacrată cultureĭ viilorŭ și fabricațiuneĭ vinuluĭ; — partea a șéptea cuprinde stupăritulŭ și cultura vermilorŭ de mătase; — partea a opta tractéză despre cultura arborilorŭ și a pădurilorŭ; — în fine, în adausŭ, autorulŭ consacréză câte-va pagine industrieĭ agricole și anume acelorŭ dintre industriĭ, carĭ s'arŭ putea practica de către țĕranŭ

Intr'unŭ volumŭ octavŭ de 335 pagine, tipăritŭ cu multă îngrijire

și ilustratŭ cu numeróse stampe, D-lŭ Stefan Popŭ a condensatŭ tóte cunoscințele neapărate orĭ-căruĭ agricultorŭ. După mine, dintre manualele de agricultură apărute în limba nóstră, acesta este celŭ maĭ complectŭ. Scrisŭ într'unŭ stilŭ ușorŭ de înțelesŭ; pusŭ în curentŭ cu progresele cele maĭ recente ale agricultureĭ; localisatŭ pre câtŭ este cu putință, «Economia rurală» este o carte care, va fi cetită cu folosŭ de către agricultoriĭ nostri. Ca operă de învĕțămêntŭ, eŭ o aflu cea maĭ nemerită pentru scólele normale primare și pentru seminariĭ.

Este de observatŭ, că D-lŭ Popu nu numaĭ că cunósce bine materia ce tratéză, dar a căutatŭ să întrebuințeze terminiĭ tocmaĭ aflătorĭ în limba nóstră, aceea ce-'lŭ deosibesce de uniĭ autorĭ de cărți agricóle, carĭ s'aŭ mărginitŭ a traduce, după francesa, numele a multorŭ plante și instrumente.

Intr'unŭ cuvêntŭ, D-lŭ Stefan Popŭ a făcutŭ o carte bună și după părerea mea merită din tóte puntele de privire încuragiarea Academieĭ române.

P. S. Aurelianŭ.

RAPORTULU

P. S. MELCHISEDEC DESPRE OPERILE D-LUĬ PROTOPRESBITER IOAN STEFANELLI.

Domnilorŭ Colegĭ,

In timpurile primitive, cândŭ se convertiaŭ la creștinătate ómeniĭ în vêrstă matură, înainte de a se boteza, se țineaŭ pentru eĭ cursurĭ, pentru a-ĭ iniția în dogmele și morala credințeĭ creștine. Astŭ felŭ de cursurĭ despre religiune se făceaŭ, pe la bisericile cele maĭ însemnate, unde se aflaŭ însărcinațĭ cu ținerea acestorŭ cursurĭ bărbațĭ specialĭ, numițĭ «catechețĭ»; cursurile acestea se numiaŭ «catechisare»; ascultătoriĭ se numiaŭ «catechumenĭ», adică ómenĭ, carĭ se află sub catechisare, pentru a se pregăti d'a intra în creștinătate, prin botezŭ. Eĭ se admiteaŭ în Biserică numaĭ în timpulŭ cândŭ se făceaŭ învĕțăturele și rugăciunile ordinare, iară când se începea

liturgia, taîna cea maî mare a creștinătățiî, eî se scoteaŭ afară din Biserică, ca nevrednicî încă de a participa la acea taînă mare. Acéstă eșire a lorŭ din Biserică se făcea când Diaconulŭ esclama : «catechumenî eșițî». Ḑicerea «catechumenŭ» cărturariî slavonî o aŭ tradusŭ prin ḑicerea : «O glașenik», care a trecutŭ și în cărțile nóstre bisericescî, întrodusă de vechiî cărturarî românî. Pe urmă ḑicerea acésta s'a înlocuitŭ cu alta română : *«chiematŭ»*, pe care o audimŭ pînă astăḑî la liturgiă în cuvintele rostite de preotŭ saŭ de Diaconŭ : «câțî sunteţî *chiemaţî* eșițî». Totușî, se maî păstréză pînă astăḑî în unele cărțî bisericescî ḑicerea slavonă «O glașenik». Ḑicerea acésta este o traducere silită a grecesculuî «catechumen» (de la κατηχεῖν — a suna, a convorbi, a sfătui) și însémnă : pre celŭ ce aude glasulŭ, cuvêntulŭ catechisatoruluî, care propagă cunoscințele elementare despre religiune. Ḑicerea română «chiămatŭ», arŭ însemna: pre celŭ chiămatŭ de Dumneḑeŭ la credința cea adevĕrată.

Cu trecerea timpuluî, după ce s'a rĕspânditŭ religiunea creștină și s'a adoptatŭ de întregî țerî și popóre, s'a întrodusŭ datina de a boteza pruncii, îndată după nascere. De și la botezulŭ pruncilorŭ s'a păstratŭ o mică formă de catechisare, însă ea servesce numaî ca o amintire pentru părințî și nașî, de a catechisa prunculŭ, când elŭ va veni în vêrsta cuvenită. Așa dar catechisarea copiilorŭ, în tóte țĕrile chreștine a devenitŭ o datoriă a părinților ŭ și maî alesŭ a scólelorŭ, în care pretutindenea se propune și învĕțămêntulŭ catecheticŭ saŭ religiosŭ, maî alesŭ în scólele elementare. Spre acestŭ sfîrșitŭ Biserica a îngrijitŭ tot-d'a-una a face catechise, adică manuale saŭ norme după care să se facă acestŭ învĕțămêntŭ.

Ómeniî de statŭ, Dascăliî Bisericeî creștine și pedagogiî ceî marî aŭ observatŭ de timpuriŭ rolulŭ celŭ mare alŭ ideilorŭ, credințelorŭ religióse și morale, ce are creștinismulŭ în civilisarea și educarea omenireî, și maî alesŭ pentru clasa muncitóre, care este cea maî numerósă și basa societățeî, de aceea aŭ întorsŭ cea maî seriósă atențiune asupra educațiuneî religióse și morale a copiilorŭ, încă din clasele primarî; căcî ceî maî mulțî cu atâta cunoscințe rĕmânŭ în tótă viața, pre câte aŭ dobânditŭ în acele clase. De aceea eî n'aŭ încetatŭ

a lucra pentru perfecționarea acestuĭ ramŭ de învĕțămêntŭ, prescriindŭ regule pentru învĕțătorĭ, arĕtându-le materiele, ce trebue a propune copiilorŭ din învĕțămêntulŭ religiosŭ.

În véculŭ trecutŭ aceste lucrărĭ pedagogice anterióre s'aŭ prefăcutŭ întru o anume sciință pedagogică, sub numire de «catechetică», și s'a introdusŭ prin facultățĭ și alte institute teologice, spre a se putea prepara bunĭ catecheţĭ saŭ învĕțătorĭ de religiune pentru scólele poporane.

În România, acestŭ ramŭ alŭ învĕțămêntuluĭ popularŭ este maĭ cu totulŭ negligiatŭ : ne lipsescŭ și cărţĭ bune catechetice și învĕtorĭ bunĭ pentru acestŭ ramŭ.

Părintele Stefanelli, vine tocmaĭ la timpŭ cu operele sale despre catechetică și catechese. Ele suntŭ o producere cu totulŭ nóuă în literatura nóstră și suntŭ menite a împlé o lacună ce nu maĭ póte fi tolerată.

Spre a se vedea maĭ bine și a se judeca maĭ dreptŭ valórea acestorŭ opere, le vomŭ analisa maĭ ântêiŭ pe fiă-care în deosebĭ.

Întâia carte a părinteluĭ Stefanelli este «Catechetica Bisericeĭ dreptŭ credinciósă rĕsăritene, compusă de protopresbiterulŭ Iónŭ Stefanelli catechetŭ la scóla poporală gr. or. și docentŭ la facultatea teologică a Universitățiĭ din Cernăuțĭ».

Cartea are 344 pag. 8⁰ mare.

Ea coprinde regulele catechisăriĭ saŭ a predăriĭ învĕțămêntuluĭ religiosŭ copiilorŭ din scólele primare.

Este precesă de o întroducere, în care se arétă necesitatea religiuniĭ pentru tótă omenirea în genere și în particularŭ pentre creștinĭ. De aicĭ datorința catechisăriĭ. saŭ a rĕspândireĭ adevĕrurilorŭ religióse în poporŭ. În creștinătate celŭ întâiŭ catechetŭ saŭ învĕțătorŭ de religiune a fostŭ Domnulŭ nostru Isusŭ Christosŭ, apoĭ S.S. Apostolĭ, după eĭ Episcopiĭ și preoțiĭ aŭ împlinitŭ datoria acésta pînă în presentŭ. Acéstă datoriă se împlinesce în douĕ modurĭ : a) prin pregătirea tineretuluĭ prin catechese saŭ învĕțăturĭ elementare religióse și morale; b) prin predică în Biserică către ceĭ vrêstnicĭ. Catechetica dă regule pentru mijloculŭ celŭ d'întâiŭ, adică cum să se comunice tineretuluĭ învĕțămêntulŭ religiosŭ. Arétă cum trebue a

se cresce și a se învěța tinerimea prin deșteptarea facultăților spirituale, pentru a le da o sciută direcțiune de activitate în viață. Esplică conceptele cuvintelorŭ : a catechisa, catechesă, catechumen, catechetŭ, catechis, manualŭ catecheticŭ. A catechisa este a preda altora prin convorbire învěțămêntulŭ religiosŭ și moralŭ, maĭ alesŭ copiilorŭ. Catechesă este fiă-care lecțiune ce se propune în felulŭ acesta. Catechumen este acela, căruia se predaŭ lecțiunile de religiune. Catechetŭ — profesorulŭ, care le predă; Catechisŭ, cartea în care suntŭ espuse lecțiunile saŭ cunoscințele cele maĭ necesare și maĭ esențiale din învěțămêntulŭ religiosŭ; Manualŭ catecheticŭ, saŭ catechetica — regulele după care are a se face catechisarea saŭ învěțarea copiilorŭ despre religiune și morală. Arétă deosebirea între învěțătura catechetică și cea sciințială teologică; greutățile cele marĭ, cu care are a se lupta catechetulŭ la catechisarea copiilorŭ, și care cerŭ de la dênsulŭ o pregătire fórte îngrijită, pentru ca ostenelele luĭ să fiă încoronate cu succesulŭ doritŭ, ș.a. Face istoriculŭ învěțămêntuluĭ catecheticŭ în timpurile primitive ale creștinătățeĭ și în cele următóre pînă la timpulŭ modernŭ, și, între altele, arétă și partea ce a luatŭ Biserica română la desvoltarea și stabilirea învěțătureĭ catechetice, prin sinodulŭ ținutŭ la Iașĭ, în anulŭ 1642. Istoriculŭ acesta se întinde de la pag. 30 pînă la pag. 47. Arétă apoĭ în detailŭ literatura învěțămêntuluĭ catecheticŭ, din vécurile primitive ale creștinismuluĭ pînă în dilele nóstre. Anume a) în Biserica orientală s'a desvoltatŭ maĭ multŭ materialulŭ pentru catechisare saŭ catechesele; b) în Biserica apusană literatura catechetică, saŭ regulele pentru catechisare. c) Literatura catechiselorŭ în Biserica orientală, și apusană; d) literatura istoriilorŭ biblice, ca învěțămêntŭ pentru desvoltarea simțuluĭ moralŭ alŭ tinerimeĭ; e) literatura opurilorŭ, pentru explicarea Evangelieĭ, Apostoluluĭ, liturgieĭ, ceremonielorŭ bisericescĭ, ca manuale pentru cateichetŭ. Acéstă privire istorică asupra literatureĭ catechetice, se întinde de la pag. 47 până la pag. 92.

Tótă materia catecheticeĭ sale, autorulŭ o împarte în treĭ capitule saŭ părțĭ principale. Capitolulŭ I, de la pag. 93 până la pag. 135 tratéză despre alegerea și înșirarea materieĭ catechetice, precum și

despre acomodarea catechetuluĭ cu starea intelectuală a copiilorŭ cărora predă învĕțătura religiósă. Capitolulŭ II se întinde de la pag. 146 până la pag. 336. Aicĭ se tratéză despre limba catechetică; despre metóda, de care trebue a se servi la învĕțătura catechetică; cum să se cultive inteligința copiilorŭ; cum să se cultive memoria; cum să se cultive voia; cum să se facă esplicarea evangelieĭ și a istorieĭ biblice; despre catechisare în biserică și în scólă. Capitolulŭ III, și celŭ de pe urmă, tratéză despre însușirile intelectuale și corporale ce trebue să aibă unŭ bunŭ catechetŭ, precum : cultura inteligințeĭ, cultura inimeĭ, etc. și mijlócele spre desvoltarea acestorŭ însușirĭ.

Tóte aceste ideĭ generale Autorulŭ le desvoltă cu multă minuțiositate și îngrijire, ca să pótă perfecționa pe catechetŭ în tóte privirile misiuneĭ sale de învĕțătorŭ alŭ tinerimeĭ în adevĕrurile religiuneĭ creștine.

Ca specimenŭ despre regulele ce dă autorulŭ catechesuluĭ vomŭ cita câte-va pasage.

§ 53. Trătéză despre caracteristica limbeĭ copiilorŭ. «Din esperiință cunóscemŭ, că 1) copiiĭ aŭ fórte puține închipuirĭ despre lucrurĭ, chiarŭ și despre cele dimprejurulŭ lorŭ, prin urmare aŭ și unŭ fondŭ fórte neînsemnatŭ de respicațiunĭ (espresiunĭ). 2) Eĭ aŭ adeseorĭ închipuirĭ, dar nu cunoscŭ și nu potŭ enumera semnele lorŭ distinctive; uneorĭ sciŭ închipuirea și semnele eĭ destinative, dar' nu le potŭ lega și respica (esprima). 3) Respicațiunile (espresiunile) ce le întrebuințéză copiiĭ nu suntŭ espresiunĭ, prin care se însémnă concepte, ci prin care se însémnă nisce intuițiunĭ despre obiecte simțuale cunoscute. 4) Pentru intuițiunile cele interne lipsescŭ copiilorŭ respicațiunĭ anumite, precum se află ele la noĭ; eĭ, intuițiunea internă a stăreĭ spirituale, o respică după semnele cele esterne. Eĭ nu ḑicŭ : «a se ruga», ci «a se închina». 5) Spre a însemna însușirile și faptele, copiiĭ ceĭ maĭ micĭ nu întrebuințéză cuvinte abstrase, ci concrete . . . . Eĭ nu ḑicŭ : «datoria nóstră este virtutea», ci «noĭ trebue să fimŭ bunĭ»; în locŭ «de furtŭ—a fura», în locŭ de «părințĭ», —tata și mama», în locŭ de dobitóce,—eĭ ḑicŭ : «caĭ vacĭ, oĭ, ș.a.

Ce se atinge de legătura cuvintetorŭ și a propozițiunilorŭ, copiiĭ

vorbescŭ în propoşiţiunĭ scurte şi frânte, constătătóre celŭ multŭ din două părţĭ. Din însuşirile unuĭ obiectŭ eĭ descriŭ pe acele, care batŭ la ochĭ. Eĭ adaogă cu plăcere multe din cele ce se atinge de loculŭ şi timpulŭ întâmplăreĭ, dar' nu potŭ istorisi ceva în scurtŭ......

De aicĭ se dă sfatŭ catechetuluĭ, de a'şĭ apropria limba şi modulŭ de vedere alŭ copiilorŭ, în propunerile sale catechetice; căcĭ altminterea nu-şĭ va ajunge scopulŭ.

În § 95 se daŭ povĕţuirĭ învĕţătoruluĭ, cum să producă în copiĭ intuiţiunĭ interne, şi să-ĭ facă a înţelege ideile abstracte. D. e. spre a face pe copiĭ să pricépă intuiţiunea «comparare» saŭ «asemânare», catechetulŭ trebue maĭ întâiŭ să deştepte în lăuntrulŭ copiilorŭ acea stare, schimbare saŭ putere spirituală, despre carea voesce a produce o intuiţiune. Acésta o póte face prin nisce închipuirĭ potrivite, prin care să se pună în lucrare puterea ce o are în vedere, şi prin care să producă schimbarea saŭ starea cea internă dorită.

În esemplulŭ acesta catechetuluĭ i suntŭ de trebuinţă închipuirĭ de două obiecte cunoscute şi de acelaşŭ felŭ, d. e. închipuirea despre două cărţĭ. La aceste două cărţĭ să facă catechetulŭ pe copiĭ atenţĭ, şi să-ĭ conducă prin întrebărĭ aşa, ca să cunóscă carĭ semne suntŭ comune acestorŭ cărţĭ, şi carĭ suntŭ acele prin care ele se deosebescŭ. Să dică d. e. aceste două cărţĭ, aŭ câte doĭ păreţĭ în patru unghiurĭ, in dosulŭ lorŭ se află litere tipărite; însă una din ele este maĭ grósă, pe dosulŭ eĭ se află litere tipărite de aurŭ. Apoĭ să facă pe copilŭ atentŭ la starea luĭ internă, întrebându-lŭ: ce aĭ cercetatŭ tu în lăuntrulŭ tĕŭ la aceste cărţĭ? Vedĭ că aĭ cercetatŭ maĭ întâiŭ semnele comune, apoĭ cele deosebite . . . . Acésta vrea să dică «a compara» orĭ a «asemâna două lucrurĭ.»

După ce în catechetică, autorulŭ dă regulele teoretice, după care să se facă catechisarea copiilorŭ, a tinerilorŭ, şi chiarŭ a vrêstnicilorŭ, când trebuinţa cere, în scólă şi în biserică, apoĭ în cele treĭ cărţĭ următóre, numite «Catechese», elŭ aplică aceste regule la practica catechisăreĭ, propunêndŭ după dênsele lecţiunĭ din vechiulŭ şi noulŭ Testamentŭ, din dogmele Bisericeĭ ortodoxe şi din morala creştină.

A doua carte se întituléză :

«Catechesa pentru istoria b blică a testamentuluĭ vechiŭ.

Manualŭ pentru catecheţiĭ ş' învăţătoriĭ scólelorŭ poporale, pentru păstoriĭ sufletescĭ la catechisaţiunele prescrise în Biserică, pentru candidaţiĭ de învĕţătură şi pentru educătoriĭ şi amiciĭ junimeĭ.

De protopresbiterulŭ Ioan Stefaneli. Tom. I.»

Cartea acésta, în 490 de pagine, cuprinde 76 de catechese, saŭ lecţiunĭ din Istoria biblică a Vechiuluĭ Testamentŭ. începênd de la creaţiunea lumeĭ şi pînă la timpulŭ arĕtăreĭ Domnuluĭ nostru Isus Christos.

Metoda ce urméză este acésta : 1) Invĕţătorulŭ istorisesce copiilorŭ câte un evenemênt biblicŭ, pe scurtŭ, în trăsurile esenţiale. Copiiĭ lŭ ascultă cu atenţiune. 2) După aceea, prin întrebărĭ speciale, analiséză tótă spunerea s , şi copiiĭ trebue să rĕspundă scurtŭ la fiăcare întrebare. După acestŭ eserciţiŭ, spunŭ şi copiiĭ cu cuvintele lorŭ aceeaşĭ bucată spusă de învĕţătorŭ. 3) După ce copiiĭ 'şĭ-aŭ însuşitŭ faptulŭ istoricŭ comunicatŭ lorŭ de învĕţătorŭ, acesta le deduce din elŭ unŭ învĕţămêntŭ moralŭ, ca lecţiune pentru viaţa lorŭ. D. e. din istoria creaţiuneĭ deduce datoria de a onora pe Dumnedeŭ, şi a serba diua Duminiceĭ, mergêndŭ la Biserică, spre a se închina şi a mulţămi luĭ Dumnedeŭ pentru tóte, şi a se învĕţa cum să-şĭ petrécă viaţa cu plăcerea luĭ Dumnedeŭ. Din istoria despre Cain şi Avel, învĕţătorulŭ face lecţiune morală scolarilorŭ, ferindu-ĭ de zavistiă, ca de patima cea maĭ urîciósă şi vătămătóre omuluĭ. Din istoria nenorocirilorŭ luĭ Iosif, învĕţătorulŭ face lecţiune morală copiilorŭ, arĕtându-le că în lume adese-orĭ pătimescŭ nedreptăţĭ şi ómeniĭ ceĭ maĭ bunĭ. Dar omulŭ cu minte nu se desnădăjduesce, nicĭ perde bărbăţia, ci merge înainte, făcêndŭ bine, şi Dumnedeŭ nu lasă pe unŭ asemine nerăsplătitŭ pentru suferinţele luĭ. Totŭ acéstă învĕţătură morală o dă elevilorŭ şi la istoria suferinţelorŭ dreptuluĭ Iov. La istoria lupteĭ israeliţilorŭ cu Faraon, le însuflă învĕţătura că Dumnedeŭ apără pe ceĭ slabĭ, dacă eĭ aŭ credinţă în Dumnedeŭ si cerŭ ajutorulŭ luĭ, contra sumeţieĭ celorŭ puternicĭ şi fără de lege. Şi aşa maĭ departe, nu este nicĭ o lecţiune istorică din Bibliă, carea să nu fiă icóna, uneĭ virtuţĭ, a uneĭ fapte lăudabile, care trebue să se întipărescă în

memoria și inima copiilorŭ și să le serve de conductorĭ moralĭ în viața și activitatea lorŭ, ca cetățenĭ și ca fiĭ aĭ bisericeĭ crestine.

A treia carte pórtă titlu :

«Catechese, tratândŭ istoria biblică a Testamentuluĭ noŭ și Faptele Sanților Apostolĭ. Ca adaosŭ — o istoriă și geografie scurtă a Palestineĭ și a țĕrilorŭ Sânteĭ scripturĭ, cu o cartă asupra țĕrilorŭ acestora». s. c. *Tom. II-lea.*

Cartea acésta cuprinde 1) 76 catechese saŭ lecțiunĭ despre viața, învĕțăturele și minunile săvîrșite de Domnulŭ nostru Isus Christos, de la nascerea și pînă la înălțarea sa la cerŭ; 2) 15 Catechese despre faptele sânților Apostolĭ, adică istoria creștinismuluĭ sub conducerea sânților Apostolĭ; 3) noțiunĭ geografice despre Palestina, și țĕrile, de care se face mențiune în Sânta Scriptură; 4) La tomulŭ acesta este anexată o mare cartă a Palestineĭ și a Țĕrilorŭ limitrofe. Carta acésta este adaosă cu scopŭ, ca caetchetulŭ, comunicândŭ elevilorŭ evenimintele istorieĭ biblice, să le facă cunoscute și locurile și țĕrile. unde ele s'aŭ săvîrșitŭ, pentru ca maĭ bine să le întipărescă în memoria și în cunoscința lorŭ.

Metoda catecheselorŭ este și aicĭ aceeașĭ, ca și în catechesele asupra Vechiuluĭ Testamentŭ : 1) Propunerea lecțiuniĭ în modŭ istoricŭ; 2) Analisarea eĭ prin întrebărĭ detailate adresate elevilorŭ; 3) Deducțiunĭ morale, în care se arétă credințile, datinele, și moralulŭ, ce trebue să distingă viața creștinuluĭ, după modelele cele marĭ ale sânților bărbațĭ, pe carĭ Dumnedeŭ ĭ-a alesŭ ca organe pentru mântuirea némuluĭ omenescŭ. Aceste deducțiunĭ nu scapă din vedere tóte detaliurile, ce se potŭ întêmpla în viața creștinuluĭ, și pentru tóte casurile de veseliă și de întristare; de norocire, și de nenorocire, de bine și de rĕŭ, se daŭ povĕțuirĭ și principiĭ de conduită. D. e. în catechesa 6-a, vorbindŭ despre sărăcia Maiciĭ Domnuluĭ, care, cândŭ a dusŭ pe prunculŭ Isus la Biserică ântâia óră, la 40 de dile de la nascere, n'a avutŭ altă jertfă de câtŭ douĭ puĭ de porumbŭ, care era jertfa săracilorŭ, catechetulŭ face acéstă lecțiune morală elevilorŭ sĕĭ : «Dumnedeŭ nu caută la jertfa cea bogată, ci caută la inima, la intențiunea aceluĭa, care aduce jertfa. Pentru aceea

nu ḑiceţĭ că nu aveţĭ ce jertfi luĭ Dumneḑeŭ, căcĭ rugăciunea nóstră din inimă curată este înaintea luĭ Dumneḑeŭ jertfa cea maĭ plăcută. Nu ḑiceţĭ, că n'aveţĭ vestminte, spre a merge la Sânta Biserică și spre a vĕ ruga acolo, Duminica și Sĕrbătorile, căcĭ Dumneḑeŭ nu caută la vestmintele cele de mătasă și lucitóre, ci la lăuntrulŭ vostru; căcĭ sub vestmintele de mătasă adese orĭ bate o inimă plină de rĕutăţĭ, iară sub sucmanulŭ celŭ împetecatŭ adese-orĭ vieţuesce o inimă nobilă și plină de însușirĭ și intenţiunĭ frumóse creștinescĭ».

In Catechesa 40-a, esplicândŭ parabola despre fiulŭ celŭ rătăcitŭ, catechetulŭ deduce următórea învĕţătură morală practică : «omulŭ celŭ pĕcătosŭ este aseminea fiuluĭ celuĭ rătăcitŭ. Ca și acesta omulŭ pĕcătosŭ înstreinându-se de casa părinteluĭ cerescŭ, adică de la poruncele luĭ Dumneḑeŭ, rătăcesce pe calea fără-de-legilorŭ, în ţéra pĕcatuluĭ, calcă în picióre avuţia , darurile sufletescĭ și trupescĭ. Averea ce ne-o dă Dumneḑeŭ în viaţa acésta este : trupulŭ și sufletulŭ, mintea, voia, simţulŭ, consciinţa, poruncĭ și învĕţăturĭ mântuitóre; puterile trupescĭ, sănĕtatea, mânĭ sănĕtóse, vederea, auḑulŭ, mirosulŭ, gustulŭ, simţirea, și darulŭ Duhuluĭ sântŭ în taĭnele aședate de sânta Biserică. Averea acésta, darurile acestea ale luĭ Dumneḑeŭ să le întrebuinţămŭ atîtŭ pentru îmbunătăţirea stăreĭ nóstre materiale, câtŭ și pentru îmbunătăţirea fericireĭ nóstre spirituale. Dară dacă ne-amŭ alunecatŭ și amŭ împrăștiatŭ póte prin ușurătate avuţiile nóstre pămêntescĭ, să ne reculegemŭ și să ne îndreptămŭ prin pocăinţă, ca și fiulŭ celŭ rătăcitŭ. Dumneḑeŭ ne va primi cu bucurie, precum și tatălŭ a primitŭ și a iertatŭ pre fiulŭ celŭ rătăcitŭ, care s'a reînturnatŭ din calea pĕcatelorŭ sale și s'a supusŭ voieĭ tatăluĭ sĕŭ, ș. a.

Cartea a 4-a se intituléză :

«Catechese, tratândŭ învĕţăturile dogmatice și morale ale Bisericeĭ dreptŭ credinciόse rĕsăritene». s. c. tom. III-lea.

Cartea acésta cuprinde 663 pagine 8^0 mare.

Ea este împărţită în 255 de catechese saŭ lecţiunĭ despre dogmele și morala Bisericeĭ Ortodoxe.

După ce autorulŭ în cele dóue tomurĭ precedente a atinsŭ în scurtŭ învĕţăturile dogmatice și morale ale Bisericeĭ nóstre creștine orto-

doxe, într'unŭ modŭ împrăștiatŭ, ocasionalŭ, după cum ele s'aŭ desvoltatŭ în Istoria biblică a vechiuluĭ și nouluĭ Testamentŭ, în acestŭ tomŭ, elŭ adună la unŭ locŭ doctrinele dogmatice și morale, le clasifică, le complectéză, după învĕțăturile stabilite de Biserica crestină ortodoxă, face din ele unŭ sistemŭ întregŭ de acele sânte doctrine, pe care trebue să le cunóscă totŭ creștinulŭ, să le practice și să 'șĭ conformeze cu ele viața și activitatea sa de creștinŭ.

Totŭ sistemulŭ doctrineĭ creștine-ortodoxe, autorulŭ-lŭ grupéză împregiurulŭ a treĭ marĭ ideĭ generale saŭ fundamentale, carĭ cuprindŭ în sine religiunea creștină. Aceste ideĭ fundamentale, numite altminterea și «virtuțĭ teologice» suntŭ : *Credința*, *Dragostea* și *Nădejdea*. După aceste treĭ virtuțĭ marĭ tóte catechesele din tomulŭ III-lea suntŭ împărțite în treĭ părțĭ; 76 din ele tratéză despre obiectele credințeĭ nóstre, a-nume : despre unulŭ Dumnedeŭ, și însușirile luĭ. Dumnedeŭ fiindŭ unulŭ după ființă, este întreitŭ în fețe : Tatălŭ, Fiulŭ și Sântulŭ Duhŭ; despre fiulŭ luĭ Dumnedeŭ Isus Christos — Dumnedeŭ și omŭ; despre sântulŭ Duhŭ și lucrarea luĭ în omenire; despre cele 7 taĭne; despre Biserică și datoriele nóstre către dênsa; despre mórte și despre viața viitóre. Doctrina dogmatică, adică acea privitóre la credință este bazată pe Simbolulŭ credințeĭ, care este o sintesă a tótă dogmatica Bisericeĭ ortodoxă.

Partea 2-a, despre Dragostea creștinéscă, cuprinde 151 de Catechese, care tóte tratéză despre datoriile morale ale creștinuluĭ către Dumnedeŭ, către sine și către aprópele. Lecțiunile acestea aŭ de bază, ca învĕțătură positivă, decalogulŭ saŭ cele dece poruncĭ, complinite cu învĕțătura morală a Evangelieĭ și a Apostolilorŭ, nu maĭ puținŭ și cu mintea cea sănĕtósă.

Partea 3-a, în 28 de catechese tratéză, despre Nădejdea creștinuluĭ în Dumnedeŭ. Prin acéstă nădejde creștinulŭ fiindŭ în lumea acésta, în viața acéstă trecĕtóre, devine cetățianŭ alŭ ceruluĭ, compărtașŭ alŭ viețeĭ ceĭ vecĭnice, împreună viețuitorŭ cu Dumnedeŭ și cu ființile spirituale. Intermediulŭ celŭ maĭ puternicŭ la acésta este rugăciunea, și virtuțile acele înalte creștinescĭ, a cărora practicare face pe creștinŭ încă de aicĭ a simți fericirea viețeĭ ceĭ vecĭnice. Aceste

virtuțĭ suntŭ : smerenia cea duhovnicéscă, pacea cu sine și cu alțiĭ, curățenia inimeĭ, milostivirea, blândețele, rêvna pentru dreptate, suferirea persecuțiunilorŭ pentru adevĕrŭ și dreptate. Ca baze pentru desvoltarea doctrineĭ pentru nădejdea creștină. servescŭ : rugăciunea Domnuluĭ și învĕțătura evangelică despre fericire, și despre ómeniĭ ceĭ fericițĭ.

Metoda pentru desvoltarea ideilorŭ ce se predaŭ elevilorŭ este aceeașĭ, care s'a arĕtatŭ și în catechesele anteriόre, adică : Catechetulŭ esprimă maĭ întâiŭ o tesă, apoĭ o esplică în detaliĭ prin întrebărĭ, ideĭ și comparărĭ cu împrejurărĭ cunoscute deja copiilorŭ din lecțiunile anteriόre, saŭ din traiulŭ lorŭ casnicŭ. După ce eĭ aŭ priceputŭ bine cuprinderea, la urmă le repetesce aceeașĭ doctrină, ca ea maĭ bine să se întipăréscă în memoria lorŭ. Vomŭ cita aicĭ câte-va esemple,

În catechesa 70—catechetulŭ pune tesa acésta : «Dumnedeŭ iértă ómenilorŭ pĕcatele». O formuléză în modulŭ următorŭ : «Copiĭ! Noĭ prin botezŭ dobândimŭ iertarea pĕcatuluĭ strămoșescŭ și a altorŭ pĕcate. Însă cu tóte acestea nu este nicĭ unŭ creștinŭ, care să nu cadă din noŭ în pĕcate, prin care pĕcătosulŭ să fiă vinovatŭ înaintea luĭ Dumnedeŭ și demnŭ de pedépsă. Dumnedeŭ pre ceĭ pĕcătoșĭ nu-ĭ pedepsesce îndată, ci, fiindŭ îndelungŭ răbdătorŭ, așteptă îndreptarea și căința nóstră adevĕrată, ne iértă pĕcatele. Noĭ astă-dĭ vomŭ convorbi despre tema acésta, cumcă Dumnedeŭ iértă ómenilorŭ pĕcatele. Luațĭ séma!»

Catechetulŭ apoĭ, adresându-se câte la unŭ elevŭ, începe a convorbi, punêndu-ĭ întrebărĭ și așteptândŭ respunsŭ. Întrebările se punŭ în de comunŭ așa, ca copilulŭ, maĭ alesŭ intiliginte, să pótă lesne rĕspunde. D. e.

—Spune-mĭ tu, aĭ a casă frațĭ saŭ surorĭ? Scolarulŭ respunde că are. — Te învoĭescĭ totŭ-deauna cu frațiĭ și cu surorile tale? Elevulŭ a respunsŭ afirmativŭ. Catechetulŭ are trebuință de unŭ rĕspunsŭ negativŭ, de aceea elŭ continuă : Bine aĭ disŭ! Tu te învoescĭ totŭdéuna cu frațiĭ și cu surorile tale, dar' eŭ credŭ, cum că voĭ totușĭ uneorĭ póte vĕ împingețĭ, vĕ lovițĭ, plângețĭ, vĕ pârîțĭ unulŭ pe al-

tulŭ; aşa dar' în momentulŭ acela nu vĕ aflaţĭ voĭ vătămaţĭ de către ceĭ-l-alţĭ, cu cariĭ vĕ jucaţĭ voĭ? Copilulŭ trebue să respundă : da.

Dar' cu cine te jocĭ tu ĭarăşĭ după unŭ restimpŭ, măcar că tu înainte aĭ fostŭ vătămatŭ de dênşiĭ?

Copilulŭ trebue să respundă : cu fraţiĭ şi cu surorile.

Către cine eştĭ tu ĭarăşĭ bunŭ, măcar că eĭ te vătămară maĭ înnainte? Copilulŭ respunde : către fraţĭ şi surorĭ. — Şi dacă eştĭ bunŭ către fraţiĭ şi surorile t le, carĭ te-aŭ vătămatŭ maĭ inainte, către cine te porţĭ tu aşa, ca şi când nu te-arŭ fi vătămatŭ? Copilulŭ ĭarăşĭ respunde : către fraţĭ şi sororĭ. — Dar' dacă d. e. părinţiĭ suntŭ bunĭ copiilorŭ cariĭ aŭ greşitŭ, dar' după aceea s'aŭ căitŭ şi s'aŭ îndreptatŭ, cu cine se pórtă părinţiĭ aşa, ca şi când n'arŭ fi greşitŭ? — Catechetulŭ, credêndŭ că acum copiiĭ înţelegŭ, ce va să dică a ĭerta greşala altuĭa, se adreséză cătră toţĭ şi le dice : Luaţĭ séma! a se purta către celŭ ce ne vatămă, ca şi când elŭ nu ne-arŭ fi vătămatŭ, se dice : «a ĭerta luĭ».

Apoĭ iărăşĭ pune întrebărĭ : «Cum se dice aceea : a se purta către celŭ ce ne vatămă, ca şi când elŭ nu ne-arŭ fi vătămatŭ? — Copilulŭ trebue să respundă : a ĭerta luĭ. Catechetulŭ întrébă din noŭ : Ce este aşa dar' a ierta altuia? Copilulŭ trebue să rĕspundă : a se purta către celŭ ce ne-a vătămatŭ, ca şi când elŭ nu ne ar fi vătămatŭ.

Prin astŭ-felŭ de întrebărĭ continuă a face pe copiĭ să înţelégă tesa propusă : Dumnedeŭ iértă pĕcatele ómenilorŭ, carĭ se întorcŭ la dênsulŭ. După ce catechetulŭ s'a convinsŭ că eleviĭ sĕĭ aŭ înţelesŭ bine tesa luĭ, elŭ o închĭeă, adresându-le următórea alocuţiune :

«Copiilorŭ! Din convorbirea de astă-dĭ v'aţĭ convinsŭ, că Dumnedeŭ iértă ómenilorŭ pĕcătele, dacă eĭ numaĭ se căescŭ adevĕratŭ. Sciindŭ noĭ acésta, trebue să vĕ împleţĭ de încredere în Dumnedeŭ, care totŭ-deauna este gata a ierta celorŭ pĕcătoşĭ şi îndreptaţĭ, să-lŭ rugaţĭ totŭ-deauna cu inimă înfrântă şi smerită, ca să se îndure şi să vĕ aducă la gândulŭ celŭ bunŭ, de a vĕ întórce de pe calea fără-de-legilorŭ şi a âmbla pe calea virtuţiĭ. Însă, ca să puteţĭ în adevĕrŭ dobândi iertare de pĕcate, trebue, asemenea fiiuluĭ celuĭ rĕtăcitŭ, să

cunósceţĭ pĕcatele vóstre, să vĕ căiţĭ, să vĕ propuneţĭ vîrtosŭ, cum că nu veţĭ maĭ pĕcătui, să le mărturisiţĭ pĕcatele vóstre preotuluĭ, să cereţĭ îndurare şi iertare de pĕcatele vóstre de la Mântuitorulŭ lumeĭ, Domnulŭ nostru Isusŭ Christosŭ,» etc.

Vomŭ maĭ cita încă unŭ esemplu.

În catechesa 98-a, catechetulŭ propune tesa acésta: «Noĭ să petrecemŭ în credinţa nóstră până la mórte». Maĭ întâiŭ catechetulŭ o desvóltă în următorulŭ chipŭ: «Iubiţilorŭ copiĭ! noĭ toţĭ suntemŭ botezaţĭ în numele sânteĭ Treimĭ, suntemŭ creştinĭ, ţinemŭ legea luĭ Isusŭ Christosŭ, credemŭ în tóte învĕţăturile luĭ, şi ale sânţilorŭ apostolĭ, în sântele Taine şi în aşedemintele Bisericeĭ învĕţătóre. Legea acésta, credinţa nóstră în legea acésta, este cea adevĕrată, pentru că legea, în carea credemŭ noĭ, purcede dela Isusŭ şi dela S.S. Apostolĭ: iară credinţa în legea astă sântă a fostŭ şi credinţa strămoşilorŭ noştri; legea acésta şi credinţa în legea acésta noĭ o avemŭ de la părinţiĭ noştri; pentru legea acésta s'aŭ luptatŭ strămoşiĭ noştri; legea acésta o aŭ apĕratŭ cu sângele lorŭ străbuniĭ noştri; cu credinţă tare şi cu speranţă în viitorŭ pentru împlinirea legeĭ aceştia strămoşiĭ noştri aŭ adormitŭ în Domnulŭ. În credinţa şi cu speranţa în viitorŭ pentru împlinirea legeĭ aceştia aŭ muritŭ şi morŭ părinţiĭ şi ceĭ scumpĭ aĭ noştriĭ. Nouĕ tuturora ne suntŭ scumpĭ străbuniĭ şi părinţiĭ noştri, ne suntŭ scumpe legea şi datoriile lorŭ. Deci dacă propărinţiĭ şi părinţiĭ, dacă fraţiĭ, surorile şi amiciĭ noştri de unŭ sânge, de unŭ némŭ şi de o lege, aŭ ţinutŭ aşa de strictŭ legea acésta, aŭ vieţuitŭ până la mórte în legea acésta şi aŭ muritŭ în legea acésta, cu speranţă tare în o resplată cuvenită în viaţa viitóre, óre s'arŭ afla cineva între noĭ, carele să se lepede de legea părinţilorŭ seĭ şi să îmbrăţişeze o altă lege, de care s'aŭ feritŭ totŭdeauna ceĭ înainte de noĭ, sciindŭ eĭ prea bine, cumcă acolo nu vorŭ afla mântuire? Noĭ vomŭ convorbi astă-dĭ despre învĕţătură, cumcă noĭ trebue să petrecemŭ în credinţa nóstră până la mórte. Luaţĭ séma!»

De aicĭ apoĭ se începe conversaţiunea catechetuluĭ cu eleviĭ, despre acestŭ subiectŭ. Elŭ provócă prin întrebărĭ respunsurile copiilorŭ asu-

pra ideilorŭ esprimate maĭ susŭ, până ce eĭ le pricepŭ tóte și le esprimă eĭ înșiĭ. Apoĭ încheiă conversațiunea cu următórea alocuțiune: «Copiilorŭ! credința nóstră în învĕțătura și aședemintele luĭ Isusŭ și ale Sânților Apostolĭ să fiă neclătinată, ne strămutată până la mórte, și maĭ alesŭ după ce ne-amŭ convinsŭ, cumcă biserica nóstră este biserica cea adevĕrată creștinéscă. Să nu facemŭ cu legea nóstră, cu credința nóstră așa cum facemŭ cu vestmintele, saŭ póte cu bucatele, pe care le schimbămŭ după gustulŭ nostru, după gustulŭ și modele timpuluĭ și ale ómenilorŭ feluriți, ci să rĕmânemŭ statornicĭ în legea aceea, care aŭ mărturisit-o și pentru care s'aŭ luptatŭ și în care aŭ muritŭ părinții noștriĭ. Să ținemŭ strictŭ și neschimbatŭ aceea ce amŭ moștenitŭ de la părinții noștri, fiindŭ sigurĭ, cumcă legea acésta fiindŭ legea cea adevĕrată, ne va mântui».

Precum vedețĭ, Domnilorŭ colegĭ, cărțile părinteluĭ Stefanelli suntŭ menite a forma bunĭ catecheți saŭ învĕțătorĭ de religiune pentru poporulŭ românescŭ. Cartea cea d'în tâiŭ, *Catechetica*, coprinde regulele, de carĭ trebue a se conduce catechetulŭ la împlinirea misiuneĭ sale de învĕțătorŭ de religiune, fiă în scólă, fiă în biserică, în scólă pentru copiĭ, în biserică pentru poporaniĭ maturĭ. Cărțite cele următóre — *Catechesele*, — cuprindŭ lecțiunile saŭ materiele din religiune, care suntŭ necesare fiăcăruĭ creștinŭ, pentru a șĭ dobândi cunoscințele trebuinciόse despre religiunea sa și a-șĭ nobila inima cu sentiminte nobile, care înalță omenirea. Lecțiunile aceste formézā totŭ-odată unŭ magazinŭ de tóte noțiunile, ce unŭ predicatorŭ popularŭ, cum trebue să fiă maĭ alesŭ preotulŭ de țéră, este datorŭ a le respândi între poporaniĭ sĕĭ, spre a-ĭ face bunĭ creștinĭ și bunĭ cetățenĭ.

Cărțile acestea, maĭ departe, suntŭ o pedagogică specială, pedagogică, carea de și are în vedere nemijlocitŭ pe învĕțătorulŭ de religiune, învĕțămêntulŭ religiosŭ și pe eleviĭ sĕĭ, regulele însă acele înțelepte și practice pentru formarea învĕțătoruluĭ, metoda aceea firéscă și rațională pentru desvoltarea facultăților intelectuale și pentru desvoltarea sentimintelorŭ celorŭ frumóse în elevĭ, suntŭ de modelŭ pentru orĭ-care învĕțătorŭ și de orĭ-ce materiă, maĭ alesŭ în clasele primare. De aceea cărțile acestea ar aduce unŭ mare folosŭ învĕțămêntu-

luĭ primarŭ și gimnasialŭ, dacă Ministerulŭ instrucțiuneĭ publice, în înțelegere cu autorulŭ, ar face, ca asemenea cărțĭ, tipărite cu cheltuiala Statuluĭ, să se împartă la tóte scólele, în care este pusŭ învĕțămêntulŭ religiosŭ, spre a servi profesorilorŭ de modelŭ.

Acéstă mĕsură este cu atâta maĭ imperiósă, că în România nóstră lipsescŭ chiarŭ manuale bune pentru învĕțămêntulŭ catecheticŭ. Acéstă mare lipsă de maĭ mulțĭ anĭ o a semnalatŭ Sinodulŭ nostru Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, propunêndŭ a se publica concursŭ pentru lucrarea astorŭ felŭ de manuale; dar' până in presinte nu s'a făcutŭ nimica spre acestŭ finitŭ. Rĕspândirea cărțilorŭ părinteluĭ Stefanelli în România va avé de sigurŭ consecința formăreĭ unorŭ asemenea manuale, pentru carĭ norma este dată în aceste opere.

Limba cărțilorŭ acestora a părinteluĭ Stefanelli este ușóră, curată, înțelésă, cu puține novisme; cu unŭ cuvîntŭ ea este din cele maĭ bune, câte se citescŭ în cărțile autorilorŭ românĭ din Austria, cariĭ, făcêndu-șĭ cultura lorŭ din copilăriă în limba germană, totŭ-deauna, maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ, lasă a se strevedea prin limba cărțilorŭ lorŭ române, limba germană, după care s'a formatŭ cugetarea lorŭ. Ortografia este cea fonetică, puținŭ deosebită de cea adoptată în urmă de Academia română.

Cărțile acestea suntŭ unŭ fenomenŭ noŭ în literatura română, și după coprinderea lorŭ și dupre metoda adoptată pentru predarea învĕțămêntuluĭ religiosŭ. Ele tindŭ a forma pre învĕțătorulŭ de religiune, cum maĭ bine să pótă elŭ rĕspândi în scólă și în poporŭ învĕțămêntulŭ, saŭ cunoscințele necesare fiă-căruĭ cetățianŭ, despre religiunea și morala creștină ortodoxă. Asemenea cărțĭ nu se află încă la nicĭ unulŭ dintre popórele ortodoxe, grece și slavone. Cârțile acestea îndeplinescŭ la noĭ o necesitate fórte simțită. La noĭ învĕțămêntulŭ religiosŭ este maĭ cu totulŭ negligiatŭ, și în scólă și în Biserică din causă, că ne lipsescŭ ómeniĭ formațĭ pentru acéstă ramură. Din acéstă lipsă, ideile religióse și cunoscința datoriilorŭ creștine se perdŭ în poporulŭ nostru, și în loculŭ lorŭ rĕmâne unŭ deșertŭ fórte periculosŭ, pre care-lŭ ocupă indiferentismulŭ cu trândăvia și vițiile de totŭ felulŭ, carĭ corumpŭ și degenerézâ poporulŭ.

Este timpulŭ, ca bărbaţiĭ luminaţĭ şi iubitorĭ de ţéră şi de naţiune să ḑică unŭ cuvîntŭ favorabilŭ în acésta privinţă. Pronunţarea Academieĭ române în favórea acestorŭ p eţióse opere, va face a se interesa o parte din societatea nóstră inteligintă asupra lorŭ, a le studia, şi a le recomanda spre aplicare, celŭ puţinŭ prin tóte seminarele nóstre, de unde trebue să iasă catecheţiĭ şi predicatoriĭ învĕţământuluĭ religiosŭ şi moralŭ pentru poporulŭ nostru.

O altă consideraţiune, pentru care Academia trebue să întórcă luarea aminte a sa asupra acestorŭ opere, este încuragiarea ce trebue să dea Academia română autorilorŭ celorŭ bunĭ dintre româniĭ din cele-l-alte provinciĭ române, cariĭ, deşi sub dominaţiunĭ streine, sacrifică viaţa şi activitatea lorŭ, pentru cultura limbeĭ şi pentru educaţiunea simţuluĭ moralŭ şi naţionalŭ alŭ confraţilorŭ lorŭ, fără nicĭ o speranţă de a fi vreodată încuragiaţĭ şi aprobaţĭ de guvernele sub carĭ trăescŭ şi lucréză; ba de multe orĭ li se întêmplă şi maĭ rĕŭ de câtŭ atâta.

De aceea socotinţa mea este, că cărţile părinteluĭ Stefanelli să fiă recomandate onorabileĭ Academiĭ spre premiare.

Episcopŭ Melchisedecŭ.

RAPORTŬ

ASUPRA «MATERNOLOGIEĬ» D. DR. I. C DRĂGESCU

Maternologiă, este titlulŭ unuĭ volumŭ în-8°, de 225 pag. apărutŭ în 1881, alŭ căruia autorŭ este D-lŭ Dr. I. C. Drăgescu.

După titlulŭ eĭ, s'arŭ părea că este o carte cu conţinutŭ sciinţificŭ, ce s'arŭ referi la «*Premiulŭ Lazărŭ*».

Cartea întrégă se împarte în 16 capitolĭ, carĭ tratéză despre Maternologiă, mamă, femee, căsătoriă, iubire, despre marginele vieţeĭ sexual şi de ereditatea organică, de copiĭ şi de puterea imaginaţiuneĭ, de educaţiune şi pedagogiă, de educaţiunea fisică şi despre aceea a primeĭ copilăriĭ, de igiena morală şi de scólă, de alimentare şi de alcoolismŭ, de

casă, de țĕranŭ și de musică, pe lângă care se maĭ adaogă o introducțiune, o conclusiune, și vre-o cincĭ pagine de «*gândirĭ*».

Tóte subiectele acestea suntŭ tratate fórte pe largŭ, din punctulŭ de vedere fraseologicŭ, dar «*câtŭ se póte maĭ pe scurtŭ*» din punctulŭ de vedere alŭ sciințeĭ, după cumŭ ni-o mărturisesce acésta și însușĭ autorulŭ, la pag. 218. Din causa acésta, Maternologia D-luĭ Dr. I. C. Drăgescu, este maĭ multŭ o scriere literară, de unŭ genŭ particularŭ, alŭ căreĭ conținutŭ, în locŭ de sciință, revarsă pretutindenea declamațiunĭ politico-patriotice, de frase, în adevĕrŭ, fórte resunătóre, dar' maĭ tot-deauna cu totulŭ streine subiectuluĭ despre care -șĭ propusese se vorbéscă.

Pentru a da unŭ exemplu, permiteți-mĭ să vĕ citescŭ «*Introducțiunea*» și capitululŭ «*Maternologiă*» (pag. 3—7), carĭ amêndoue împreună, resumă fórte esactŭ întregŭ coprinsulŭ, cam totŭ așia de rĕspicatŭ alŭ întregeĭ cărțĭ a D-luĭ Dr. I. C. Drăgescu :

«Suntŭ douĭ anĭ de ḑile de când amŭ lucratŭ acéstă carte, dar' amŭ esitatŭ de a o publica până aḑĭ.

«După gloriósa campaniă din Bulgaria, m'amŭ întrebatŭ prin ce amŭ putea conserva mărirea și independința câștigate cu nobilulŭ sânge alŭ vitezilorŭ de la Plevna? Unŭ singurŭ respunsŭ mi s'a înfățișatŭ spirituluĭ: «prin frățiă, prin muncă și educațiune».

«Luptele din 1876—77 creară independința română, găsiră scumpa lege a păceĭ pentru noĭ. De aḑĭ înainte pe pămêntulŭ RomânieĬ nu maĭ este putinciósă nicĭ o luptă, nicĭ o revoluțiune, nicĭ din partea poporuluĭ, nicĭ din partea guvernuluĭ.

«Libertatea și independința RomânieĬ însemnéză pacea Orientuluĭ.

«Pacea, conciliarea, frăția să fiă sfârșitulŭ luptelorŭ nóstre.

«Să fim unițĭ, frațĭ!

«Daca seculolŭ trecutŭ avu o frumósă devisă : «tolerenția,» secolulŭ ce móre și celŭ ce se apropiă să aĭbă o devisă și maĭ frumósă: «frăția.»

«Discordia fu una din slăbăciunile nóstre, frăția să fiă de aḑĭ înainte forța și pasiunea nóstră.

«Ne ințelegerile, certele nedemne, luptele sterpe, să fiă esilate după pămêntulŭ RomânieĬ, și în loculŭ lorŭ să se întroneze iubirea și pacea.

«Aci stă mântuirea.

«A ne înfrăți, este a ne asigura viitorulŭ.

«Nimene nu este fără pĕcate, să uĭtămŭ uniĭ greșelile altora, să nu ne gândimŭ

de câtŭ la fericirea patrieĭ; să ne înfrăţimŭ în sântulŭ sentimentŭ alŭ păciĭ şi iubireĭ.

«Miĭ de eroĭ cu sângele şi viaţa lorŭ confirmară independinţa şi gloria nóstră. Murindŭ, eĭ afirmară viéţa Românieĭ. Neatârnarea şi libertatea română aŭ renăscutŭ. Noĭ aḑĭ posedemŭ acestŭ tesaurŭ pentru care popórele vĕrsară rîurĭ de sânge şi de lacrimĭ.

«Este greŭ a cuceri libertatea şi independinţa, dar' este şi maĭ greŭ de a le conserva.

«Poporulŭ într'unŭ nobilŭ avêntŭ póte să le cuceréscă într'o ḑi, dar' uşorŭ le póte perde prin neunire, nepăsare, şi inerţiă. Vijelia urelorŭ şi a patimilorŭ le póte ucide, şi ele o dată mórte anevoiă reinviă ; şi multe popóre după ce le câştigară, într'o ḑi, prin sânge şi lacrime, le perdură într'o oră, fiindŭ-că le târîră în piaţă şi în noroiulŭ stradelorŭ, şi aceste florĭ cerescĭ nu lăsară în mâna acestorŭ imprudinţĭ de câtŭ unŭ pumnŭ de cenuşă.

«Experienţa să ne înveţe!

«Să ne desbrăcămŭ de ură!. Şi pentru ce óre am uri? Aŭ nu suntemŭ toţĭ fiĭ aĭ aceleĭ patriĭ, nu suntemŭ toţĭ Românĭ?

«Străiniĭ invidiéză cerulŭ nostru, pămêntulŭ nostru, munţiĭ şi câmpiile nóstre; dar' nimene nu invidiéză eternele nóstre certe şi discordiĭ.

«Să ne unimŭ să învăţămŭ şi să muncimŭ. Instrucţiune, educaţiune, iubire, labóre !

«Susŭ inimele şi braţele, o! românĭ!

«Să gândimŭ, să muncimŭ, să învĕţămŭ! Să dămŭ instrucţiune copiilorŭ poporuluĭ, să conformămŭ moravurile, sentimentele, credinţele nóstre; să reformămŭ literatura nóstră copilărèscă, viaţa şi gândirea nóstră; să căutămŭ religiunea adevĕrată a inimeĭ; să ceremŭ şi să practicămŭ morala, s'o pretindemŭ de la alţiĭ, de la familiă, de la statŭ, de la guvernŭ, morala simplă, naturală, eternă, morala publică!

«In paginele ce urméză voiŭ vorbi despre generaţiunea de aḑĭ, despre educaţiunea ce i se dă şi despre aceea ce arŭ trebui să i se dea. Nu mĕ presintŭ înaintea publiculuĭ cu unŭ sistemŭ, ci cu fragmente, şi voiŭ fi fericitŭ daca prin acésta voiŭ fi contribuitŭ câtŭ de puţinŭ la prepararea unuĭ viitorŭ maĭ bunŭ alŭ drageĭ nóstre Româniă».

Maĭ departe, autorulŭ voindŭ se arĕte ce înţelge elŭ prin «*Maternologiă*» continuă după cumŭ urméză :

«Timpulŭ în care trăimŭ este bogatŭ în turburarĭ: în tóte părţile desarmoniă şi luptă, luptă fatală între popóre, luptă între cetăţenĭ, luptă în consciinţă şi inteleginţe. Ce va naşce din acéstă luptă, lumina orĭ caosulŭ, viitoruluĭ i este reservatŭ a ne spune.

«Eŭ cred în triumfulŭ armonieĭ, în triumfulŭ lumineĭ.

«Secululŭ nostru este bolnavŭ și minciuna este bóla luĭ, minciuna care slăbesce și corumpe.

«Pretutindene minciuna, în fapte ca și în literatură, cu tóte aceste numaĭ adevĕrulŭ ne va salva.

«In drumulŭ pe care s'a angajatŭ omenirea nu póte găsi de cât rușine și căința.

«Nu comunismulŭ, internaționala, nu nihilismulŭ mĕ înspaimêntă : pericolulŭ este aiurea și multŭ maĭ mare. Civilisațiunea nóstră a intratŭ pe o cale greșită, calea egoismuluĭ și a materialismuluĭ celuĭ maĭ destrăbălatŭ. Ea corumpe consciințile, degradéză sufletele, ucide idealurile.

«Ea n'are decâtŭ sarcasme sceptice pentru marile pasiunĭ ce inspirară clasiciĭ ; idilulŭ s'a înlocuitŭ prin romanțele adulteruluĭ ; opera bufă, cafenelele cântânde detronéză pe Bellini, Rossini și Verdi.

«Societățiĭ de adĭ i lipsesce înălțimea, energia, sinceritatea ; totŭ este spoélă și fățărnicia, sub care se ascunde o nĕsuință nebună la bogăția și sensualitate.

«Omenirea este bolnavă; de secole întregĭ se svîrcolesce pe patulŭ dureriĭ și nu găsesce remediulŭ bóleĭ sale. Cu tóte marile progrese ale sciințeĭ, causa reuluĭ nu s'a putută descoperi încă.

«Unde zace ascunsŭ acestŭ reŭ secularŭ? In legĭ, în luptele dintre frațĭ saŭ în deosebitele forme de guvernare? Nu, rĕulŭ este aiurea: in inima și consciința ómenilorŭ.

«Omenirea nicĭ chiar adĭ n'are o cunoscință perfectă a bineluĭ și a rĕuluĭ, a dreptuluĭ și a nedreptuluĭ. Mintea omenéscă pare încă învĕlită în ceață.

«In decursulŭ vécurilorŭ, omenirea cadu adeseorĭ în calea sa spre perfecționare, adeseorĭ sângeră.

«Pentru ce acéstă neisbutire durerósă, acestŭ martiriŭ ?

«Pentru că nu s'a gânditŭ a forma inimĭ, consciințe și caractere: pentru că a negrijitŭ, prima din datoriele sale, aceea de a crea ómenĭ.

«Noĭ cunóscemŭ lumea din afară, suntemŭ mândri de progresulŭ sciințelorŭ și alŭ industriĭ; arŭ fi timpulŭ să ne reculegemŭ puținŭ, să ne întórcemŭ privirile în noĭ înșine, să ne ocupămŭ de perfecționarea nóstră.

«Dacă privescŭ în jurulŭ meŭ, vĕdŭ cu durere că generațiunea de adĭ este maĭ slabă de trupŭ și de sufletŭ, maĭ puținŭ curagiósă, maĭ puținŭ mândră și maĭ puținŭ forte de cât generațiunile vechĭ. Tinerimea trecutuluĭ era muncitóre, bravă, simplă, castă, cu muschĭ de ferŭ ; pe când cea de adĭ este slabă, ostenită în diminéța vieții, fără ilusiunĭ în sufletŭ, fără iubire în inimă, parfumată, pudrată, ca o cochetă, bolnăviciósă, saŭ din causa bólelorŭ moștenite, saŭ din causa proprielorŭ vițiurĭ.

«Causa acestorŭ rele este, că niminea nu s'a gânditŭ la perfecționarea omului, adecă la ameliorarea luĭ prin educațiune.

«Epoca de adĭ este etatea de aurŭ a sciințelorŭ si a industr.eĭ, și etatea de ferŭ a educațiuneĭ; cu tote că cestiunea principală, care ar trebui se agite seculŭ nostru, este cestiunea educațiuneĭ.

«Unŭ lucru mĕ suprinde și mĕ întristéză: vĕdŭ națiunĭ civilisate de secolĭ ocupându-se cu creșcerea animalelorŭ și cu perfecționarea mașinelorŭ, fără a se gândi la educațiunea femeiĭ, pentru a o face maĭ aptă a crea ómenĭ.

«Sciința, care în alte direcțiunĭ a propășitŭ așa de multŭ, a trecutŭ cu vederea celŭ maĭ de capetenia studiŭ: Maternologia, adecă arta care produce adevĕratulŭ omŭ, omulŭ de caracterŭ.

«Așŭ dori c'acéstă artă se fiă onorată și cultivată ca cea maĭ înaltă între frumósele-arte.

In unele capitole din «*Maternologiă*» autorulŭ pentru a varia se vede, 'șĭ schimbă prosa în versurĭ. Așa, la pag. 18, capitulu ce tratéză despre «*Mamă*», aflămŭ următórea originală poesiă:

Nicĭ ângeriĭ în cerurĭ nu simtŭ acea plăcere,
Ce sufletulŭ mi 'mbată; eĭ nu cunoscŭ durere,
Avêndŭ unŭ cerescŭ Tată, divina fericire;
Dar' eŭ amŭ dulce mamă, și sânta eĭ iubire
Elisulŭ mi-a deschisŭ.

Nicĭ șóptele pădureĭ, nicĭ murmurulŭ vâlceleĭ
Perdute între erburĭ, nicĭ cântulŭ filomeleĭ
Nu aŭ dulcéța sântă, divina armoniă
A voceĭ maternele, când dice cu mândriă:
«Copile te adorŭ!»

Nicĭ gloria ce 'mbată, nicĭ sceptrulŭ ce-ameţesce
Umana creatură, nimicŭ nu prețuesce
Câtŭ inima de ângerŭ a mameĭ ce zimbesce,
Când cumpără cu lacrimĭ aceluĭ ce iubesce
Plăcerĭ și dulcĭ visărĭ.

Când Dumnedeŭ mi-arŭ dice: copile-țĭ daŭ mărire,
Ș'averĭ, iar tu a mameĭ dă-mĭ frageda-ĭ iubire,
Respunde-așĭ: Dómne sânte, renunțŭ la nemurire,
La titlurĭ și averĭ, la dulcea fericire,
Dar' lasă-mĭ p'a mea mămă!

In urma celorŭ ce precedŭ, nicĭ că maĭ credŭ de lipsă de a vĕ maĭ atrage atenţiunea asupra miceĭ părţĭ curatŭ sciinţifice din «*Maternologiă,*» măcarŭ că coprinde nu puţine ideĭ şi afirmaţiunĭ contrariĭ sciinţiĭ, precum suntŭ acele relative: la beţiă, despre care autorulŭ crede că se moştenesce (pag. 178), pe când este sciutŭ că numaĭ unele lesiunĭ anatomice produse prin beţiă, se moştenescŭ; la desvoltarea fisică a omuluĭ, pe care o crede că stă în raportŭ cu desvoltarea intelectuală (pag. 221); la cantitatea de aerŭ curatŭ, necesară pe fiă-care óră unuĭ omŭ, cantitate pe care o scobóră la 6 metri cubĭ (pag. 195), pe când sciinţa modernă reclamă 36; la confusiunea ce face, în tótă cartea, între litru decimalŭ şi litra românéscă (pag. 177, 192, etc.) ; etc.

Intru câtŭ privesce cestiunea premiăreĭ acesteĭ cărţĭ, pe acésta o lasŭ la apreciarea D-vóstră.

Dr. Brandză

RAPORTULŬ D-LUĬ PONI ASUPRA CĂRŢEI : «PETROLEULU ŞI DERIVATELE SALE» DE CUCU.

Petroleulŭ este unulŭ din productele minerale cele maĭ însemnate ale ţĕreĭ nóstre. Prin abundanţa în care se găsesce în pămêntŭ, prin numerósele sale întrebuinţărĭ, prin industriele la carĭ esploatarea sa, de şi primitivă, a datŭ nascere până acuma şi carĭ cu timpulŭ arŭ puté se iea o desvĕlire cu multŭ maĭ mare, elŭ merită să atragă tótă atenţiunea acelorŭ carĭ se preocupă de viitorulŭ nostru economicŭ.

Pentru a ne face o ideiă de importanţa ce a căpĕtatŭ acéstă materiă în avuţia nóstră naţională, va fi de ajunsŭ să citâmŭ faptulŭ, că România a esportatŭ, în 1880, petroleŭ pentru o valóre de aprópe treĭ milióne de leĭ.

S'arŭ aduce, déră, unŭ adevĕratŭ serviciŭ ţĕreĭ, când s'arŭ întreprinde studiulŭ aceste̦ĭ substanţe, arĕtândŭ condiţiunile în care se

găsesce în pămêntŭ și mijlócele de a o estrage, cercetândŭ natura sa și a derivatelorŭ sale, precum și întrebuințările la carĭ potŭ servi.

D-lŭ Cucu a începutŭ acestŭ studiŭ.

Cartea publicată de d-sa și supusă la apreciarea Academieĭ nu cuprinde, ce e dreptulŭ, o lucrare originală asupra oleurilorŭ minerale din România; ea este unŭ resumatŭ alŭ cercetărilorŭ făcute de către alțiĭ asupra petroleuluĭ și a derivatelorŭ sale. Intr'însa găsimŭ espuse, într'unŭ modŭ concisŭ însă clarŭ, aprópe tóte cestiunile ce se referescŭ la aceste materie, atâtŭ din punctulŭ de vedere curatŭ sciințificŭ, catŭ și din acela alŭ aplicațiunilorŭ lorŭ industriale.

In întâia parte a scriereĭ sale, autorulŭ se ocupă cu originea, gisemintele și composițiunea petroleuluĭ.

Cestiunea origineĭ petroleuluĭ este fórte controversată și sciința nu posedă în privirea eĭ de câtŭ ipotese. D-lŭ Cucu espune, cu órecare desvoltare, aceste ipotese; una singură din ele nu amŭ găsit'o în cartea sa, și anume acea emisă în aniĭ din urmă de celebrulŭ chimistŭ rusŭ Mendeleieff.

Cunoscința natureĭ terîmurilorŭ în carĭ se găsesce petroleulŭ este cu multŭ maĭ importantă de câtŭ acea a diverselorŭ sisteme prin carĭ s'a căutatŭ a se esplica originea sa. Pentru noĭ, maĭ cu sémă carĭ posedemŭ în așa de mare cantitate acéstă materiă, este de unŭ fórte mare interesŭ ca să scimŭ, carĭ suntŭ gisemintele sale în Carpațĭ în generalŭ și în România în specialŭ. Studiulŭ geologicŭ alŭ terîmurilorŭ petrolifere din Carpațiĭ Galițieĭ și aĭ Bucovineĭ a fostŭ facutŭ în timpurile din urmă cu fórte mare îngrijire. Intre numerósele lucrărĭ publicate asupra acestuĭ subiectŭ, vomŭ cita pe acele ale luĭ Paul și Tietze, pe acele ale luĭ H. Walter și pe acele ale luĭ Br. Walter. D-lŭ Cucu amintesce, însă numaĭ în trécătŭ, despre esistința acestorŭ cercetărĭ. Credemŭ că arŭ fi fostŭ fórte folositorŭ ca ele să fiă espuse maĭ pe largŭ și cu maĭ multă precisiune, atâtŭ din causa valóreĭ lorŭ propriĭ, câtŭ și din causa analogielorŭ probabile ce esistă între formațiunile petrolifere din Galiția cu acele din România.

In ceea-ce se atinge de cunoscințele nóstre geologice asupra gisemintelorŭ petroleuluĭ în România, ele suntŭ fórte mărginite. Singura lucrare sciințifică ce avemŭ în acéstă privință, este acea a D-luĭ Coquaud, făcută suntŭ acum 16 anĭ trecuțĭ. D-lŭ Cucu, care a căutatŭ să se pună în curentŭ cu totŭ ce se scrisese asupra acestuĭ subiectŭ, resuméză în cartea sa memoriulŭ D-luĭ Coquaud. Lucrarea geologuluĭ francesŭ însă, orĭ câtŭ de meritoriă arŭ fi, este insuficientă. Daca voimŭ ca esploatarea petroleuluĭ se devină, precum trebue să fiă, unŭ adevĕratŭ isvorŭ de avuțiă națională, ea trebuesce basată pe nouĕ studiĭ geologice. Putemŭ fi sigurĭ că micele sacrificiĭ ce s'arŭ face pentru acésta arŭ fi compensate cu prisosință prin resultatele ce arŭ aduce.

In capitolulŭ relativŭ la composițiunea petroleuluĭ, autorulŭ espune resultatele lucrărilorŭ luĭ Pelauze și Cahours asupra productelorŭ americane, și credemŭ că numaĭ dintr'o greșală involuntară dice, că hidrogenulŭ și cărbunele suntŭ unițĭ între eĭ în proporțiunĭ, carĭ «se potŭ esprime prin șése ecivalențĭ de cărbune pentru unulŭ de hidrogenŭ.»

Cercetările chimice asupra petroleuluĭ aŭ intratŭ în aniĭ din urmă într'o fasă cu totulŭ nouă, de care nu se ocupă D-lŭ Cucu, în scrierea sa. Așa, pe de o parte Schutzemberger și Ionine în Paris, érŭ pe de alta Beilstein și Kurbatow în Rusia, aŭ găsitŭ că composițiunea petroleuluĭ din Caucas este cu totulŭ diferită de acea a petroleuluĭ americanŭ. Cunoscința acestorŭ lucrărĭ este fórte importantă pentru aceĭ carĭ arŭ voi să întreprindă studiulŭ natureĭ petroleuluĭ carpaticŭ, care este încă necunoscută.

In partea a doua, D-lŭ Cucu se ocupă cu estragerea și aplicațiunile petroleuluĭ brutŭ.

Capitolulŭ în care D-sa descrie diversele sisteme întrebuințate pentru săparea fŏntânelorŭ și scóterea oleuluĭ din ele, este de o utilitate incontestabilă. Intr'însulŭ esploatatoriĭ nostri vorŭ găsi indicațiunĭ prețióse, carĭ le vorŭ permite să facă instalațiunĭ maĭ perfecte și maĭ puținŭ costătóre.

Totŭ atâtŭ de utilŭ este și capitolulŭ în care autorulŭ trece în

revistă diversele aplicaţiunĭ ale petroleuluĭ brutŭ. Intre aceste vomŭ cita, în specialŭ, întrebuinţarea păcureĭ la fabricarea gazuluĭ de luminatŭ. D-lŭ Cucu insistă, cu dreptŭ cuvêntŭ, asupra acestuĭ punctŭ şi demonstréză, că gazulŭ din păcură este superiorŭ aceluĭ fabricatŭ din cărbunĭ de pămêntŭ, atâtŭ prin puterea luminătóre câtŭ şi prin simplicitatea şi economia fabricaţiuniĭ. Dacă adăogimŭ pe lângă aceste şi consideraţiunea economică, că o ţéră trebue să caute de a trage cele maĭ marĭ folóse posibile din propriele sale avuţiĭ naturale, nu putemŭ de câtŭ să felicitămŭ pe D-lŭ Cucu, că a abordatŭ acéstă cestiune şi să-lŭ îndemnămŭ să continue studiele maĭ aprofundate ce promite că va face asupra eĭ.

Petroleulŭ nu se întrebuinţéză în starea în care este scosŭ din pămêntŭ. Elŭ este maĭ întâiŭ supusŭ la o seriă de operaţiunĭ, carĭ aŭ de scopŭ de a estrage dintr'însulŭ patru producte principale, carĭ suntŭ utilisate la diferite aplicaţiunĭ practice.

D-lŭ Cucu espune în ce constaŭ aceste operaţiunĭ, descrie în detaliŭ aparatele cele maĭ perfecte de distilare şi purificare întrebuinţate în industriă şi în sfârşitŭ arétă carĭ suntŭ mijlócele cele maĭ bune pentru immagazinarea şi transportulŭ uleurilorŭ.

Fiă-care din productele ce provinŭ din aceste operaţiunĭ suntŭ apoĭ studiate la rândulŭ lorŭ.

Tótă acéstă parte industrială a scriereĭ ce ne ocupă, este făcută cu îngrijire. Descrierile suntŭ clare şi maĭ multe stampe agiută înţelegerea lorŭ. Ea va puté fi consultată cu folosŭ de toţĭ aceĭ carĭ se ocupă la noĭ de industria petroleuluĭ, căcĭ autorulŭ a căutatŭ, pentru a o redacta, să se pună în curentŭ cu cele din urmă perfecţionărĭ ale sciinţeĭ asupra acesteĭ materiă.

Cartea, în sfârşitŭ, se termină cu date statistice şi consideraţiunĭ economice asupra industrieĭ petroleuluĭ din România. Aicea autorulŭ arétă carĭ suntŭ nevoiele acesteĭ industriĭ şi prin ce mijlóce amŭ puté să o facemŭ să prospereze.

Din cele espuse maĭ susŭ resultă, că lucrarea D-luĭ Cucu, prin importanţa obiectuluĭ despre care tratéză şi prin silinţele ce s'a datŭ D-sa de a aduna şi vulgarisa unŭ mare numĕrŭ de cunoscinţe

asupra unuia din isvórele avuţieĭ nóstre naţionale,—merită să fiă încuragiată de Academiă. **P. Poni.**

RAPORTULŬ D-LUĬ G. BARIŢIŬ ASUPRA OPEREĬ D-LUĬ G. G. MEITANI: «STUDIĬ ASUPRA CONSTITUŢIUNEĬ ROMÂNILORŬ.»

Onorabilĭ Domnĭ Colegĭ,

În decursulŭ sesiuneĭ din anulŭ expiratŭ 1881, cu ocasiunea împărţireĭ opurilorŭ sciinţifice şi literare intrate la concursŭ, la membriĭ comisiuneĭ D-vóstre censurătóre, aţĭ aflatŭ cu cale a mé însărcina pe mine cu recensiunea celorŭ treĭ fasciculĭ primĭ din opulŭ: «*Studiĭ asupra constituţiuneĭ Românilorŭ, saŭ explicarea pactuluĭ nostru fundamentalŭ din 1 Iuliŭ 1866*» de *G. G. Meitani.* Ca unulŭ care în sciinţele de statŭ şi în cele juridice nu sunt maĭ multŭ de câtŭ unŭ diletantŭ, eŭ nu amŭ fostŭ în stare să aprofundezŭ maĭ bine acele studiĭ făcute cu multă diliginţă, ajutate de convicţiunea intimă, că publicarea lorŭ este fórte necesariă, de câtŭ numaĭ aşa, precum se vede din raportulŭ meŭ de la 31 Martiŭ st. v., trecutŭ în Analele Academieĭ, prin care amŭ recomandatŭ acelŭ opŭ bine-voitóreĭ D-vóstre atenţiunĭ, cu ocasiunea votăreĭ premiuluĭ destinatŭ pentru vre-unŭ opŭ sciinţificŭ.

Cu tóte acestea, D-vóstră, în sesiunea actuală, mĭ-aţĭ încredinţatŭ totŭ mie fascicliĭ IV şi V, intrate la concursŭ în termenŭ legalŭ, din acele *Studiĭ* ale D-luĭ G. G. Meitani, pentru ca, cercetându-le de a-própe, să vĕ comunicŭ modesta mea opiniune despre valórea lorŭ.

Le-amŭ cititŭ şi apreţiatŭ în spiritŭ cu totulŭ obiectivŭ, ca unulŭ care nu suntŭ fericitŭ a cunósce pe D-lŭ autorŭ în persónă, decâtŭ numaĭ din scrierile D-séle, ĭar' opiniunea ce mĭ-amŭ formatŭ despre cuprinsulŭ acestorŭ două fascicule IV şi V, este identică cu cea cunoscută D-vóstre din susŭ citatulŭ raportŭ relativŭ la fasc. I, II, III din anulŭ expiratŭ, prin urmare că eŭ aflu acestŭ opŭ demnŭ de a fi premiatŭ din partea Academieĭ.

Premitŭ din capulŭ loculuĭ, că cu vre-o două teoriĭ adoptate de D-lŭ Meitani nu me potŭ împăca, din causă că aplicarea acelora în viéța practică o amŭ vĕḑutŭ, anume în patria mea natală, în totŭ cursulŭ vieţeĭ mele, făcută pe dosŭ, din causă, cum se pare, că ele lasă uşa deschisă la o mulţime de interpretărĭ întortochiate, scălciate, perverse ale ómenilorŭ învechițĭ în rĕutăţile lorŭ. De aicĭ însă nicĭ-decum nu urméză că studiele acestea nu arŭ fi fórte meritorie, ci urméză numaĭ acelŭ mare bine, că ele aŭ să dea altorŭ bărbaţĭ competinţĭ în materiă, ocasiune la discuţiunĭ instructive cu scopŭ de a complana divergințele de opiniunĭ.

Acestea premise, voiŭ percurge, ca în fugă, cuprinsulŭ celorŭ două fascicule, presintate în câte 12 exemplare Academieĭ.

Fascicululŭ IV se întinde pe 311 pagine, prin urmare este în realitate volumŭ de aprópe 20 cóle. In cele treĭ părţĭ anterióre, autorulŭ ajunsese cu studiele sale până la art. 30 din *constituţiunea Românilorŭ*, ĭar' în a patra începe cu art. 31 şi termină cu 40. În fascicululŭ V, saŭ partea a cincea, continuă cu art. 41 şi ajunge până la art. 50 inclusivŭ. Se înţelege de sine, că autorulŭ, care şĭ-a propusŭ tare şi vîrtosŭ, nu numaĭ a comenta constituţiunea patrieĭ sale, ci a o şi recomanda în cele maĭ multe părţĭ ale eĭ compatrioţilorŭ, ca pe unŭ adevĕratŭ paladiŭ alŭ libertăţilorŭ publice, ca să o respecte şi să o apere cu tótă energia de bărbaţĭ, nu se póte opri la § 50, ci că e decisŭ a continua studiele sale până la celŭ din urmă articulŭ. Acéstă resoluţiune aşa transpiră şi din următórele cuvinte ale prefaţeĭ din fruntea părţeĭ V :

«Amŭ voitŭ, comentândŭ şi explicândŭ constituţiunea română, să relevămŭ tóte avantagele, ce arŭ decurge pentru prosperitatea românilorŭ, din *sincera şi leala* aplicare a tutulorŭ disposiţiunilorŭ eĭ. Amŭ voitŭ, presentândŭ publiculuĭ cercetarea fidelă a tutulorŭ principiilorŭ de *libertate şi democraţiă* ce ea conţine, să atragemŭ tótă iubirea concetăţenilorŭ noştriĭ asupra pactuluĭ nostru fundamentalŭ, aşia în câtŭ şi la Sparta, *observaţiunea legilorŭ* să se confunde într'unulŭ şi acelaşĭ sentimentŭ : *iubirea instituţiunilorŭ nóstre.*»

Are tótă dreptatea D-lŭ Meitani, unde maĭ ḑice că : «*studiele* ce a

întreprinsŭ asupra Constituţiuneĭ Românilorŭ, este o lucrare dificilă şi fórte împovărătóre»; adaogemŭ însă, totŭ din acea prefaţă, că «o convicţiune adîncă în perfecţiunea Constituţiuneĭ Române, o iubire fără marginĭ pentru instituţiunile liberalĭ ale patrieĭ sale, o legătură tare şi strînsa a vederilorŭ ce are despre basele pe carĭ se aşédă pactulŭ fundamentalŭ alŭ ţěreĭ», i vorŭ da de sigurŭ forţele spiritualĭ cu prisosinţă, spre a-şĭ termina vastele sale studie, şi apoĭ va veni, căcĭ *trebue* să vină şi pentru românĭ prea dorituluŭ timpŭ, unde aşa numita *politică militantă* va da drumulŭ la o mulţime de cavalerĭ de aĭ sěĭ, îndreptându-ĭ la alte ocupaţiunĭ însutitŭ maĭ folositóre lorŭ şi ţěreĭ, ĭar' în serviciulŭ sěŭ ţinêndŭ maĭ multŭ numaĭ cadrele şi pe subalterniĭ necesarĭ; atuncĭ apoĭ studie serióse şi aprofundate, demne de bărbaţĭ serioşĭ, vorŭ avé şi la noĭ celŭ puţinŭ acea căutare, ce o aŭ astădĭ traducţiunile şi plagiatele unorŭ producte străine, erotice, frivole, alŭ călorŭ unicŭlŭ scopŭ e a specula inocenţa şi simplitatea năravurilorŭ, depravarea şi degradarea generaţiunilorŭ fragede.

Teoria despre *Puterile statuluĭ*, autorulŭ o desvoltă pe largŭ, căcĭ aplică la ea şi metodulŭ comparativŭ, ca şi în studiele precedente, provocându-se totŭ-odată la autorităţĭ vechĭ şi moderne recunoscute, începêndŭ dela Aristotele şi Cicerone, venindŭ apoĭ la Montesquieu, Rousseau, Mirabeau, Thiers, până la germaniĭ Stahl şi Bluntschli, combate însă teoria acestuĭ din urmă despre *formele statuluĭ* pe care le împarte în *teocraţiă, monarchiă* şi *democraţiă;* respinge definiţiunea ce dă Bluntschli conceptuluĭ de *monarchiă*, «*personificaţiunea suveranităţeĭ naţionale*» (pag. 29). Teoriă controversă acésta, pré demnă însă de a se ocupa toţĭ adevěraţĭ bărbaţiĭ de statŭ, cu aceeaşĭ, şi acésta cu atâtŭ maĭ vîrtosŭ, că suntŭ şi alţiĭ, carĭ respingŭ teoria luĭ Thiers adoptată şi de D-lŭ Meitani.

Venindŭ la art. 32 despre puterea legislativă cu *două* adunărĭ, autorulŭ, pe lângă că o află *bună*, maĭ vîrtosŭ din causă că cu acestŭ modŭ statulŭ póte fi maĭ bine apěratŭ, atâtŭ de legĭ precipitate (ceea ce uneorĭ totŭ se întîmplă), câtŭ şi de falsificarea legilorŭ, apoĭ în art. 33 i convine fórte, că în acéstă lege fundamentale, la tóte trele ramurĭ ale potestăţeĭ legislative este asiguratŭ *dreptulŭ de iniţiativă*

și, probéză cu destule exemple din istoria altorŭ popóre, că teoria contrariă de a recunósce dreptulŭ inițiativeĭ numaĭ monarchuluĭ, saŭ numaĭ vre-unuĭ corpŭ representativŭ, e fórte periculósă, precum și este în adevĕrŭ. In câtŭ pentru interpretarea legilorŭ, autorulŭ ține la cunoscuta axiomă juridică : «Ejus est legem interpretari, cujus est et condere», se provócă apoĭ la Augustŭ, la Justinianŭ, Adrianŭ, la Belgia și Francia, și citéză câte-va legĭ de ale Românieĭ relative la acéstă cestiune.

Art. 35 despre *potestatea executivă*, tractatŭ în nexu cu articliĭ 82 92, 93 din legea fundamentale și cu teoria controversă din art. 31 atinsă maĭ susŭ, dă lectoruluĭ cu atâtŭ maĭ multă materiă de cugetatŭ, cu câtŭ de la emanarea recentă a importanteĭ declarațiunĭ făcută de cătră Maj. Sa Impĕratulŭ Germanieĭ, relativă la potestatea executivă și la responsabilitatea ministerială, sentința pusă în cursŭ de cătră Thiers, în dilele luĭ Ludovicŭ Filipŭ I : «Le roi règne, mais il ne gouverne pas», este pusă din noŭ în discuțiune de către toțĭ aceĭ publiciștĭ și profesorĭ aĭ sciințelorŭ de statŭ, democrațĭ și liberalĭ sincerĭ, carĭ respingŭ cu indignațiune teoria, după care suveranulŭ orĭ-căruĭ statŭ arŭ fi consideratŭ numaĭ ca unŭ simulacru saŭ ca unŭ paravanŭ, după care să se pótă ascunde miniștriĭ și chiarŭ ceĭ-l-alțĭ funcționarĭ aĭ statuluĭ. Miniștriĭ să nu fiă simple instrumente ale Capuluĭ statuluĭ. Prea bine, să nu fiă; să-șĭ aĭbă voința lorŭ, însă numaĭ între marginele trase de legĭ.

Dela pag. 121 până la 172 autorulŭ tratéză despre potestatea *judecătoréscă*, cu adevĕrată predilecțiune, ca jurisconsultŭ de profesiune.

Dela pag. 173 până la 212, tractândŭ despre originea, basea, caracterulŭ și organisarea comuneĭ, constată, că sistema administrațiuneĭ în România este centralistă, ĭar' nu federalistă. Așa este; dar' și acéstă cestiune e multŭ controversă și nu numaĭ unŭ statŭ din Europa simte fórte tare necesitatea uneĭ descentralisărĭ moderate și a uneĭ autonomiĭ locale și provinciale, fără de care adórme saŭ chiarŭ dispare orĭ-ce activitate politică spontanee, și capitala statuluĭ suge și trage la sine tótă voința și spontaneitatea miliónelorŭ de locuitorĭ.

Dela comună comentatorulŭ ajunge treptatŭ la corpurile represintative și legislative ale statuluĭ, și după ce consultă pe scriitorĭ marĭ ca Stuart Mill, Em. Kant, Martens, Benjamin Constant, Rossi, Puffendorf, Bluntschli, etc., constatândŭ și erorile de care comite poporulŭ (după noĭ adesea erorĭ capitale, alăturea cu viéța națiuneĭ și a țěreĭ), definesce drepturile corpurilorŭ legislative. Aci autorulŭ are ocasiunea de a constata, că «caracterulŭ românuluĭ este de a fi viŭ, sprintenŭ și la vorbă și la faptă». Totŭ aci d-sa combate opiniunea acelorŭ publiciștĭ și bărbațĭ de statŭ, «cariĭ credŭ că corpurile legiuitóre nu suntŭ de câtŭ locașulŭ vorbireĭ inutile.» Dorescŭ și eŭ din sufletŭ, ca să se constate câtŭ maĭ curêndŭ, la tóte popórele, că acéstă opiniune a multora este eróre; într'aceea nu se póte nega, că maĭ alesŭ că de anĭ douĕ-ḑecĭ încóce, parlamentarismulŭ perde în ochiĭ popórelorŭ pe anŭ ce merge din prestigiulŭ sěŭ de maĭ nainte. Nu numaĭ în țěrĭ în carĭ parlamentarismulŭ este o instituțiune maĭ nóuă, ci chiarŭ și în Anglia, ale căreĭ parlamente treceaŭ până acuma de modelŭ, se recunósce pe față, că ele aŭ degeneratŭ. In maĭ multe parlamente se vorbesce preste měsură multŭ, totŭ cuvîntulŭ pronunțatŭ costă aurŭ, apoĭ după perdere de câte optŭ-nouĕ lunĭ pe anŭ, se votéză totușĭ legĭ aprópe improvisate, însěilate în fuga mare, pentru ca în anulŭ următorŭ să se recunóscă de toțĭ, că ele s'aŭ născutŭ mórte. Cea maĭ grea acusare ce se aduce în unele țěrĭ parlamentarismuluĭ, este, că cu tóte spesele enorme și exorbitante câte costă viéța parlamentară, și cu tóte pompósele programe ale candidațilorŭ, cu tóte promisiunile munțilorŭ de aurŭ, făcute de către deputațĭ poporuluĭ, statulŭ se cufundă totŭ maĭ multŭ în datoriĭ, abusurile crescŭ, crimele se înmulțescŭ, securitatea publică suferă întocma totŭ așa de greŭ, ca și cum suferia în lipsa totală de viéță parlamentară.

Partea V a studielorŭ începe cu analisa art. 41 din legea fundamentală, care ține, că «nimenĭ nu póte fi totŭ de odată membru alŭ uneia și alŭ celeĭ-l-alte adunărĭ»; trece curêndŭ la art. 42, despre incompatibilitatea mandatuluĭ de membru alŭ vre-uneia din cele douĕ camere legislative cu funcțiune salariată. Aci comentatorulŭ, înce-

pêndŭ dela pag. 25 și continuândŭ până la 80, se demite în discusiunĭ istorice și juridice minuțióse. Bine face, căcĭ fără lege de incompatibilitate, sistema constituțională devine purŭ și simplu fictiune, mască pentru fariseĭ și parlamentarismulŭ îșĭ perde totŭ prestigiulŭ sĕŭ,, ceea-ce se putea proba prea de ajunsŭ nu numaĭ cu exemplele istorice citate de D-lŭ Meitani, ci și cu altele actualĭ din staturĭ prea bine cunoscute.

De aci încolo, autorulŭ continuândŭ cu alțĭ articliĭ, îndată, la 43, relevă paralelismulŭ fericitŭ din România cu cele-l'alte staturĭ constituționalĭ; trece apoĭ la importanța senatuluĭ, la modalitățile votăreĭ, pe carĭ le analiséză pe largŭ, maĭ desvoltă și alte atribuțiunĭ ale camerelorŭ legislative, cum și dificultățile cu carĭ aŭ să lupte ele, cestiunĭ contro-verse în România, ca și în alte câte-va staturĭ.

La pag. 223—231 urméză studiulŭ alŭ 49-lea, despre *dreptulŭ de interpelațiune,* unŭ dreptŭ acesta de cea maĭ mare importanță din tóte punctele de vedere, de aceea și autorulŭ lŭ apără cu argumente tarĭ, așa precumŭ se afla acela trecutŭ în constituțiune; este numaĭ de doritŭ, ca unŭ dreptŭ așa de sublimŭ și scumpŭ câștigatŭ de ex. în Anglia și Francia, între nespuse greutățĭ, să nu trécă în abusŭ, ca productŭ saŭ alŭ rĕutățeĭ și rĕsbunăreĭ, saŭ și numaĭ alŭ lipseĭ de discrețiune, anume cu raportŭ la afacerĭ esterne, și ca să nu ésă cine-va cu interpelațiunĭ pentru orĭ-ce casŭ, cum amŭ dice bagatele, carĭ se potŭ comunica miniștrilorŭ pe calea cea maĭ scurtă, prin conversațiune, în afară de ședințe publice.

In studiulŭ alŭ 50-lea cu care se închiăiă fasc. V, este comentatŭ scumpulŭ dreptŭ alŭ tuturorŭ cetățenilorŭ statuluĭ, de a se adresa cu *petițiunĭ* către adunările legislative; e însă marcatŭ și abusulŭ órte periculosŭ, care se făcuse, maĭ alesŭ în Francia, cu acelŭ dreptŭ, pe când folosirea de elŭ era însoțită de rescóle și rebeliunĭ.

Până aicĭ amŭ percursŭ, după putință, mersulŭ ideilorŭ autoruluĭ; arŭ fi să maĭ adaogŭ ceva și despre limba și stilulŭ acestorŭ studie, pe câtŭ de obositóre pe atâtŭ de meritóre; mĕ temŭ însă, că din causa scurtimeĭ timpuluĭ de care dispune Academia în sesiunea sa generală, voiŭ abusa de paciența d-vóstră, domnĭ colegĭ; de aceea

mĕ mărginescŭ a observa, că autorulŭ urméză în termenĭ și în stilŭ calea justă, calea de mijlocŭ : nicĭ latinistŭ radicalŭ, orĭ unde ideile nouĕ necunoscute publiculuĭ celuĭ mare, nu-ĭ cerŭ terminĭ latinĭ și grecescĭ până acuma neusitaţĭ, și cu atâtŭ maĭ puţinŭ *reacţionarŭ,* în acelŭ inţelesŭ. că nu se maĭ încércă, precum facŭ alţiĭ mulţĭ. să pune din noŭ în cursŭ barbarismiĭ slavonescĭ, turcescĭ, tătărescĭ, ungurescĭ, obsolaţĭ, pe carĭ generaţiunea jună nu-ĭ maĭ înţelege și nicĭ că maĭ are de unde să-ĭ înţelégă; abia icĭ colea-ĭ alunecă din pénă câte unulŭ, buna-óră ca *oblăduire*, care nicĭ de cum nu maĭ are locŭ în România liberată de sub protectoratulŭ străinŭ, ca să se îngânfe alaturea cu terminiĭ : regimŭ, guvernŭ, administraţiune precum nu arŭ maĭ avea nicĭ de cum locŭ de ex. ispravniculŭ alăturea cu prefectulŭ, polcovniculŭ alăturea cu colonelulŭ, aga turcescŭ lângă prefectulŭ de poliţiă, firmanulŭ lângă decretŭ, zapciulŭ lângă subprefectŭ și altele multe, carĭ întrebuinţate astădĭ arŭ fi totŭ atâtea simptome de reacţiune, de îmbrâncirea naţiuneĭ în umilirea de odinióră, cum și de ura către civilisaţiunea europénă și de simpatiă cu despotismulŭ orientalŭ. Totŭ așa însă d-nulŭ Meitani încongióră pre câtŭ póte acea dróiă de galicismĭ, fórte usitaţĭ de către toţĭ aceĭ carĭ credŭ, că daca aŭ învĕţatŭ limba francesă, arŭ fi cu totulŭ de prisosŭ a maĭ învĕţa și limba patrieĭ și a naţiuneĭ aĭ căreĭ fiĭ suntŭ și eĭ.

Acestea suntŭ modestele mele păreri despre studiele d-luĭ G. G. Meitani și pe temeiulŭ acestora propunŭ din noŭ premiarea lorŭ.

Bucurescĭ $^{14}/_{26}$ Martiŭ 1882. **G. Bariţiŭ.**

RAPORTŬ

ASUPRA LUCRARIĬ «ŢERANULŬ ROMÂNŬ» INTRATŬ LA CONCURSULŬ PREMIULUĬ NASTURELŬ-HERESCU, SERIA A.

Domnilorŭ Colegĭ,

Comisiunea dv. însărcinată cu cercetarea acesteĭ lucrărĭ, vine a supune la apreciarea dv. resultatulŭ cercetărilorŭ sale consciinţióse.

Comisiunea a constatatŭ că lucrarea s'a presintatŭ la timpŭ. Intinderea materieĭ ocupă 312 pagine manuscriptŭ în folio. — Pré pagina a) a fiă-sce careĭa fóiă se coprinde testulŭ lucrăriĭ ce pórtă titlulŭ «*Ţeranulŭ Românŭ*, disertaţiune asupra străriĭ sale sociale. morale, politice şi economice în România, în trecutŭ şi în presinte»(1). Pagina b) e reservată pentru copiósele notiţe, citaţiunĭ de documinte istorice utilisate de autorulŭ.

Lucrăriĭ suntŭ alăturate în anexe a) 24 de documinte de diferite date, carĭ ocupă 47 pagine in folio,—b) o vastă colecţiune de contracte agricole cuprindêndŭ 509 pagine, asemenea în folio, c) Unŭ conspectŭ generalŭ asupra stăriĭ morale, sociale, politice şi economice în trecutŭ a ţeranuluĭ românŭ în Moldova (precum şi tabla de materia la istoria ţeranuluĭ r. în Mold.), prin care autorulŭ indică planulŭ cum are să urmeze în a doua parte a disertaţiuneĭ sale.

Afară de documintele indicate în notiţe şi anexe, autorulŭ s'a maĭ servitŭ cu cronicele naţionale şi străine, cu memoriĭ, cu scrierile călĕtorilorŭ străinĭ prin ţĕrile romane, pre carĭ i numesce la locurile respective.

În fine, autorulŭ a utilisatŭ publicaţiunile oficiuluĭ centralŭ de statistică, apoĭ scrierile învĕţaţilorŭ noştriĭ I. *Ghica*, Ión *Ionescu* şi P. S. *Aurelian*, precum şi alte relaţiunĭ privitóre la starea ţĕranuluĭ românŭ.

Autorulŭ, în introducţiunea sa, arĕtândŭ «per apices» cum s'a constituitŭ şi organisatŭ statele civilisate, atinge opera de colonisaţiune a Dacieĭ, semnândŭ diferinţa între constituţiunea popórelor barbare şi ceea ce caracterisă cetăţenia romană, introdusă în Dacia după cucerire; determină originea proprietăţiĭ fundiare în micĭ porţiunĭ împărţite între coloniştĭ; scrutéză formarea naţionalităţiĭ române; combate pre autoriĭ, carĭ ḑicŭ, că Aurelian ar fi retrasŭ cu legiunile şi întrégă

(1) Avêndŭ devisa «Ce pĕcatŭ este să-lŭ robescĭ pr· frate-tĕŭ, căcĭ păgâniĭ -şĭ cumpĕră «robĭ pe banĭ, şi în alŭ şéptelea anŭ -lŭ iartă, éră alţiĭ şi maĭ curêndŭ le daŭ slobodenia, «éră tu estĭ creştinŭ şi neluându-lŭ pe banĭ, şi fiindŭ creştinŭ ca şi tine, şi tu veĭ în vecĭ să-lŭ vecinescĭ?

(Analele Logofĕtuluĭ Nicolaĭ Costinŭ, edit. Cogălniceanu. 1845. Vol. II: 46—47.)

populaţiune romană din Dacia; susţine că «în Dacia fiinţa întrégă «romană prinse rădĕcinĭ adancĭ, cu tótă energia, de care numaĭ ea «póte fi capabilă» şi că continuitatea populaţiuniĭ şi a tradiţiunilorŭ romane nu fusese întrerupte în ţĕrile române; conchide asupra stăriĭ populaţiunilorŭ rurale din provincia Dacieĭ, de la invasiunea barbarilorŭ până la începutulŭ secl. XIII; contestă dominaţiuniĭ gotice şi hunice înrîurire asupra fiinţeĭ romane; admite că contactulŭ neîntreruptŭ alŭ Slavilorŭ, Bulgarilorŭ, Ungurilorŭ — întru cât-va chiar şi alŭ Cumanilorŭ (1) — cu Româniĭ. avu óre care înrîurire asupra datinelorŭ, limbeĭ, instituţiunilorŭ şi a numirilorŭ de rîurĭ, localităţĭ, etc.

In partea I a lucrăriĭ autorulŭ face istoriculŭ claselorŭ rurale de la întemeiarea Munteniеĭ (ţĕreĭ românescĭ) până astă-ḑĭ, arétă constituirea micilorŭ domniate saŭ Chineziate, încă pe la începutulŭ seculuĭ XII, contopirea lorŭ într'unŭ principatŭ, sub Vas. Basarab, care prin victoriele sale asupra popórelorŭ vecine, dede începutulŭ uneĭ vieţe de statŭ a poporuluĭ românŭ.

Autorulŭ cercetéză cu de amĕnuntulŭ originele, natura şi relaţiunile proprietăţilorŭ, arĕtândŭ cu documinte câte felurĭ de sate aŭ fostŭ în trecutŭ, apoĭ organisaţiunea satelorŭ moşcenescĭ, domnescĭ, boerescĭ, monastirescĭ, precum şi acelorŭ numite *slobozie*, avêndŭ pururea în vedere starea socială a ţĕranuluĭ românŭ.

In Capitolulŭ II şi III se ocupă de starea ţĕranuluĭ românŭ din Secolulŭ XIV şi XV, arĕtândŭ clasele populaţiuniĭ agricole. sarcinele ce purta, legăturile dintre proprietarĭ şi ţĕranĭ, varietăţile proprietăţiĭ ereditare şi cum era distribuită.

La Capitolulŭ IV, pre basa numeróselorŭ documinte, arétă cum în Secolulŭ XVI ţĕraniĭ liberĭ şi proprietarĭ devenīră la starea de *veciniă*

(1) Ce înrîurinţă va fi avutŭ asupra datinilorŭ şi instituţiunilorŭ române petrecerea Comanilorŭ între Româniĭ din Moldova şi maĭ târḑiŭ între ceĭ din Ungaria, nu se póte spune cu certitudine, pentru că datinile şi instituţiunile Comanilorŭ înşi-şĭ suntŭ pré puţinŭ cunoscute; — éră cuvintele comane câte se găsescŭ în limba rom. din Dacia super. şi infer. (şi în cea unguréscă) abia se urcă la numĕrulŭ de 10—15; cele-l-alte câte se mai găsescŭ în vocabulariulŭ comanicŭ şi tot-o-dată în limba română, dar numaĭ în Dacia inferióră, suntŭ de origine persică, intrate în limba română prin intermediarulŭ Turcilorŭ.

Nota Recensintеluĭ.

saŭ iobagiă. Aicĭ tratéză apoĭ despre condiţiunea proprietarilorŭ micĭ saŭ *moşnenĭ*, alŭ cărorŭ numĕrŭ era mare. Modulŭ cumu-şĭ împărţiaŭ pămêntulŭ, impositele ce-ĭ apĕsaŭ şi-ĭ siliaŭ sĕ emigreze în ţĕrile vecine, vêndarea lorŭ către boerĭ în condiţiunea servilă de *vecinĭ* saŭ *rumânĭ*;—cercetéză maĭ de parte originea vecinilorŭ saŭ locuitorilorŭ din satele boierescĭ orĭ monastirescĭ şi a *poslusnicilorŭ* (închinaţĭ la serviciulŭ cuĭ-va), condiţiunea lorŭ socială, drepturile şi datoriile reciproce dintre eĭ şi stăpâniĭ lorŭ; ajunge în urmă la actulŭ numitŭ «*legătura luĭ Mihaiŭ Vitézu*», unde arétă că Mihaiŭ nu introdusese vre o înoire, ci restabilise numaĭ vechia stare. Inchĭeiă descriindŭ ocupaţiunile şi traiulŭ ţĕranilorŭ în Secolulŭ XVI, starea lorŭ economică şi intelectuală.

La Capitolulŭ V, urmăresce procesulŭ de transformare a moşnenilorŭ prin judecată, rescumpărare, ertare şi schimbara stăriĭ civile a persóneĭ, la secolulŭ XVII.

La Capitolulŭ VI tratéză despre *reforma luĭ Mavrocordatŭ*, actulŭ de desfiinţare a *rumâniei*, condiţiunea *clăcaşilorŭ* după reformă, starea economică şi morală a claselorŭ rurale; éră în alŭ VII Capitolŭ, epoca de la anulŭ 1800, până la legea rurală din 1864, starea claselorŭ agricole în preḑiua mişcăriĭ de la 1821, rolulŭ lorŭ în acéstă mişcare, condiţiunea ţĕranilorŭ după *Regulamentulŭ organicŭ*, cestiunea proprietăţiĭ în revoluţiunea de la 1848, relaţiunile între proprietarĭ şi clăcaşĭ după aşeḑĕmêntulŭ din 1851, terminândŭ cu recapitularea cestiunilorŭ tratate până aci.

Partea II. Avêndŭ pururea în vedere starea socială, morală, politică şi economică a ţĕranuluĭ, autorulŭ se ocupă maĭ ântâiŭ de clasa micilorŭ proprietarĭ, numiţĭ *moşnenĭ* şi *răḑeşĭ;* cercetéză starea actuală a proprietăţiĭ micĭ, ocupaţiunile ţĕranilorŭ moşnenĭ, condiţiunile simbrieĭ şi ale munceĭ; — trece la starea sătenilorŭ împroprietăriţĭ prin legea de la 1864, analiséză învoelile agricole, esplotarea ţĕranuluĭ prin capitalŭ şi urmările cele rele ale lipseĭ institutelorŭ de creditŭ. Maĭ de parte, despre cestiunile privitóre la populaţiune, nutrimêntŭ. îmbrăcăminte, casă, ocupaţiunĭ, maĭ alesŭ agricole, industriale şi comerciale ale ţĕranuluĭ, terminândŭ cu starea luĭ intelectuală, morală

şi socială, cu credinţele, datinele şi aplicările sale, cu gradulŭ sĕŭ de instrucţiune şi moralitate, cu viéţa sa politică.

După acéstă scurtă recensiune, în care s'aŭ arĕtatŭ coprinsulŭ disertaţiuneĭ, comisiunea resumă opiniunea sa asupra meritului opereĭ, constatândŭ că autorulŭ ne presintă e operă fórte laboriósă, care presupune studiŭ seriosŭ, basatŭ pe documinte, utilisate cu ageră pĕtrundere şi matură judecată; deducţiunile sale suntŭ juste şi făcute cu multă cunoscinţă a obiectuluĭ ce trătéză.

Lucrarea fiindŭ menită a împlé o lacună simţită în sciinţa economieĭ politice şi a istorieĭ nóstre naţionale, ea va destepta criticile învĕţaţilorŭ şi va produce ulterióre descoperirĭ şi lucrărĭ asupra stăriĭ din trecutŭ.

Cu unŭ cuvêntŭ, opera acésta intrândŭ cu totulŭ, nu numaĭ în condiţiunile concursuluĭ, ci maĭ alesŭ în spiritulŭ şi intenţiunile generosuluĭ fundatorŭ alŭ premiuluĭ, comisiunea dv. opinéză : a se decerne autoruluĭ premiulŭ Năsturel-Herescu şi vĕ rógă, domnilorŭ colegĭ, ca să vĕ asociaţĭ la opiniunea eĭ.

Membriĭ Comisiuniĭ: *A. Papadopolŭ Calimachŭ. T. L. Maiorescu. Alesandru Romanŭ recensinte.*

RAPORTULŬ

D-LUĬ N. IONESCU DESPRE OPERA : SCIINŢA DESPRE SUFLETU DE D. I. POPESCU

Sub titlu de *Psicologia emperica* D. I. Popescu a publicatŭ la Sibiŭ o carte ce a atrasŭ de timpuriŭ atenţiunea ómenilorŭ competinţĭ. Chiar sub-titlulŭ cărţeĭ, *Sciinţa despre sufletŭ între marginile observaţiuneĭ*, arétă îndestulŭ criteriulŭ adoptatŭ de autorŭ. Psicologia e considerată ca complementulŭ, saŭ, cum ḑice D. Popescu. complectarea necesară a sciinţilorŭ naturale. «Studiulŭ natureĭ, ḑice d-sa, fără psicologiă tocmaĭ aşa duce la materialismŭ, precum psicologia, neţinêndŭ contŭ

de metodulŭ și resultatele sciințelorŭ naturale, duce la o esplicare maĭ multŭ fantastică de câtŭ reală a vieței psichice» (Prefața)

Dar' D. I. Popescu n'a avutŭ în vedere numaĭ *sciința* despre sufletŭ, d-sa a căutatŭ încă să pună cartea sa la îndemână studioșilorŭ în filosofiă. Din acestŭ punctŭ de vedere, lucrarea d-luĭ Popescu a fostŭ aprețuită în justa eĭ valóre de către comisiunea Academieĭ române. Conclusiunile raportuluĭ întemeiate pe mèritele stiluluĭ, romănescŭ, limpede, curgĕtorŭ, propunŭ premiarea.»

Raportorulŭ cilesce maĭ multe locurĭ din cartea d-luĭ Popescu în sprijinulŭ opiniuneĭ favorabile. Cea maĭ însemnată din citațiunĭ aŭ fostŭ Nota de la pag. 64, cu care a încheiatŭ raportulŭ sĕŭ oralŭ.

Lista cărțilorŭ dăruite de la 1 Aprilie 1881 până la 31 Martie 1882.

De la MM. LL. Regele și Regina Românieĭ :

— Douĕ copiĭ autenticate din Biblioteca Marciană din Veneția, de pe doue documente în limba persiană cu privire la relațiunile luĭ Stefanŭ-cel-mare cu Uzum Asanŭ.

— Stürme von Carmen Sylva. Bonn. 1881. 1 vol. 8°.

— Carmen Sylva. Ein Lebensleild der Dichterin von Mite Kremnitz. Breslau. 1 vol. 8°.

— Iehovah von Carmen Sylva. Leipzig. 1882. 1 vol. 8°.

— Annalen der Physik und Chemie. Jubelband dem Herausgeber I. C. Pogendorf zür Feier fünfzigjährigen Wirkens gewidmet. Leipzig. 1874. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ D. A. Sturdza :

— Das Staatsarchiv. Sammlung der officielen Aktenstücke zur Geschichte der Gegenwart. Herausgegeben von Ludwig Karl Aegidi und Alfred Klauhold. Tom. I (1861)—XXXVIII (1881) cu anexe, 41 vol. 8°.

— Begründung der Succesions-ansprüche Seiner königlichen Hoheit des Grossherzogs N. Fr. Peter von Oldenburg auf die Herzogthümer Schleswig-Holstein. Oldenburg, 1864. 1 vol. 8°.

— Ch. Valframbert. Répertoire politique et historique. Paris. 1881. 1 vol. 8°.

— Unŭ manuscriptŭ din secululŭ alu XVIII cuprindĕndŭ Podobiĭ, tropare, catavasiĭ, în limba slavonă și grécă (scrisă cu cirilice), iar' la sfârșitŭ câte-va predice românescĭ scrise de altă mână din aceeașĭ epocă. 1 vol. 12°.

— Tetravanghelŭ slavonŭ, manuscriptŭ pe chârtiă in folio, scrisóre mare şi frumósă, titlurile şi numerotaţiunile cu roşu. 1 vol. folio.

— Travaux et mémoires du bureau international des poids et mesures. Tome I. Paris. 1881, 1 vol. 4°.

— Unŭ manuscriptŭ de istoria universală scrisŭ în grecesce de Emanuel Băleanu. 1 vol. 2°.

— Unŭ manuscriptŭ grecescŭ cuprindêndŭ o compunere dramatică intitulată Alexandru Voevodŭ; de la 1785. 1 vol. 4°.

— Acatistulu lui Dositheiŭ. Unieit, 1673. 1 vol. 4°.

— Legile luĭ Ipsilanti, tipărite grecesce şi românesce la 1780. 1 vol. 4°.

— Instrucţia pentru scolele românescĭ din Banatŭ. Buda. 1815. 1 vol. 8°.

— Regulele scolasticescĭ, carĭ suntŭ orânduite şi aşeḑate pentru ţinerea şi procopséla scólelorŭ românescĭ cele din ţéra unguréscă şi din părţile eĭ împreunate. Buda, 1806. 1 vol. 8°.

— Datorinţele supuşilorŭ cătră monarchulŭ lorŭ pentru folosulŭ scólelorŭ românescĭ celorŭ din ţéra unguréscă şi din părţile eĭ înpreunate. — Buda, 1806. 1 vol. 8°.

— Chiămare la tipărirea cărţilorŭ românescĭ şi versurĭ pentru indreptarea tinerilorŭ, făcute de Constantin Diaconovicĭ Loga. Buda. 1821. 1 vol. 8°.

— Scurtă învĕţătură pentru vĕrsatulŭ celŭ mântuitorŭ. scrisă de Frăţilă Bene (Ediţ. II). Buda, 1817. 1 vol. 8°.

— Cuvêntŭ la deschiderea extraordinareĭ obşteşceĭ Adunărĭ. 1 vol. 4°.

— Cuvêntŭ, care s'a făcutŭ la sfinţirea Seminariumul sfinteĭ episcopiĭ Rômniculuĭ la 9 Noembrie 1837, de prot. Radu Tempe. Sibiŭ, 1838. 1 vol. 8°.

— Cuvêntulŭ, carele l'a ḑisŭ D. Nicolae Bălăşescu, prof. S. Teologiĭ la deschiderea Seminariuluĭ centralŭ din Bucurescĭ, în 2 Februarie 1836, în fiinţa de faţă a pré înălţatuluĭ Domnŭ şi stăpânitorĭŭ a acestuĭ principatŭ A. Dem. Ghica, a pré Sf. P. P. Episcopĭ, şi a tótă boerimea ţĕriĭ. 1 vol. 4°.

— Cuvêntŭ rostitŭ de directorulŭ scólelorŭ B. Boerescu, la împărţirea premielorŭ din anulŭ scolarŭ 1858—1859. 1 vol. 4°.

— Înscĭinţare a eforiĭ Spitaluluĭ Brâncovenescŭ şi a aşeḑămêntuluĭ ctitoricescŭ pentru ocârmuirea din lăuntru a acestuĭa. Bucurescĭ, 1840. 1 vol. 4°.

— Obştire pentru resultatulŭ lucrărilorŭ Spitaluluĭ Brâncovenescŭ urmate în 12 lunĭ de la Ianuariŭ 1 Anulŭ 1841. Bucurescĭ. 1841. 1 vol. 8°.

— Documenturile Spitaluluĭ Brâncovenescŭ. Bucurescĭ, 1845. 1 vol. 8°.

— Înscĭinţare de resultatulŭ lucrărilorŭ Spitaluluĭ Brâncovenescŭ, adică folosulŭ ce a produsŭ acéstă aşeḑare în curgerea anilorŭ 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, şi 1853. Bucurescĭ, 1854. 1 vol. 8°.

— K. Tetevenetz. Documente istorice relative la Românĭ, bulgăresce. Bucurescĭ, 1842. 1 vol. 8°.

— Nouě cuvinte rusesci și românesci. Bucurescĭ. 1829. 1 vol. 8⁰.

— Manualŭ de patriotismŭ, tălmăcitŭ și maĭ adăugatŭ de Iancu Nicolă. Iașĭ. 1829. 1 vol. 8⁰.

— Povățuitorulŭ tinerimiĭ către adevărata și drépta citire, de Lazăr. Buda. 1826. 1 vol. 8⁰.

— Calendarŭ pe anulŭ de la Christosŭ 1829. Buda. 1 vol. 8⁰.

— Calendarŭ pe anulŭ de la Christosŭ 1830. Buda. 1 vol. 8⁰.

— Deosebite băgărĭ de sémă asupra plugărieĭ, înbunătățiriĭ soĭuluĭ de vite și regulateĭ plădirĭ. 1831. 1 vol. 8⁰.

— România viitóre Paris. 1850. 1 vol. 8⁰.

— Albrich Ioh. Karl. Handbuch des sächsischen Privat-Rechts. Hermannstadt 1817. 1 vol. 8⁰.

— Söllner I. Statistik des Grossfürstenthums Siebenbürgen. Hermannstadt. 1856. 1 vol. 4⁰.

— Gavra Alexandru. Unŭ apelŭ pentru publicarea cărților̆ luĭ Șincai și altele. Aradŭ. 1845. 1 vol. 2⁰.

— Ghica Ion. Omulŭ fisicŭ și intelectualŭ. Bucurescĭ. 1866. 1 vol. 4⁰.

— Acte relative la proclamarea Regatuluĭ.

— Ludwig A. Clericus und Ad M. Hildebrandt.—Vierteljahrsschrift für Heraldik, Sphragistik u. Genealogie. Heft I, II, III, IV, 1880. Heft I, II, III, IV, 1881. 8 vol. 8⁰.

— Herold (der deutsche), Organ des Vereins für Heraldik, Sphragistik u. Genealogie. Jahrgang X (1879), XI (1880) N-rii 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, XII (1881). Berlin. 3 vol. 4⁰.

— Numismatische Bläter. Organ für Numismatik und Alterthumskunde, herausgegeben von I. Nentwich. I Jahrgang 1879, No. I. II. II. III. IV.

— Jahresbericht der numismatischen Gesellschaft in Wien. Jahrg. 1878, 1879, 1880. 3 volume 8⁰.

— Numismatische Zeitschrift von der numismatischen Gesellschaft. Wien, Jahrgang 1879, 1880, 1881. Treĭ tomurĭ. 8⁰.

—Holtzendorf Dr. Fr.—Encyclopädie der Rechtswissenschaft. Leipzig. 1870. 3 vol. 8⁰.

— Hasdeŭ B. P.—Din Moldova. Tomulŭ I. Iassĭ. 1862. 2 vol. 8⁰.

— Hasdeŭ B. P.—Lumina. Tomul 2 și 3. Iassi. 1863. 2 vol. 8⁰.

— Buletinulŭ ședințelorŭ adunăriĭ ad-hoc a Moldoveĭ. Iașĭ 1857. 1 vol. 2⁰.

— Bulletin des séances du Divan ad-hoc de Moldavie. Iassy. 1857—58. 1. vol. în 2 exemplare. 2⁰.

— Chrisovŭ de la Eremia Movilă în limba slavonă pe chârtiă. 3 fragm.

— Chrisovŭ de la Duca Vodă în limba romănă pe chartia. A. 7174 (1666). 1.

— Chrisovŭ în limba slavonă pe chârtia de la același domnŭ cu data 7111 (1603) Martie 21, semnatŭ de Stroicĭ mare logofătŭ. 1.

— Chrisovŭ de la Vasile Vodă, cu data 7150 (1642) în limba română. 2 frag.

— Chrisovŭ pe chârtiă de la Mihaiŭ Racoviță domnulŭ Moldoveĭ, cu data 7229 (1721) Iunie 14. 1.

— Chrisovŭ de la Gr. Ghica domnulŭ Moldoveĭ cu data de 7249 (1741). 1.

— Chrisovŭ de la Grigore Al. Ghica voevodŭ din 1852. 1.

— Documente istorice din sec. alŭ 17, 18 și 19 în numĕrŭ de 31 bucățĭ.

Кондика де кърци де порѹнкъ ши де тот фелѹл дѣ требѹинцъ че сaѹ дат дин партеа диванѹлѹи ꙟн анѹл динтъи а домнией Мърией сале Домнѹлѹи Констандин Николае В.В. че сaѹ ꙟнчепѹт де ла септ. Влѣт ꙁсн (7250) ла ал треиспрезече ан а ал чинчиле домние ши ла ꙟнтъiѹ ан а ал доiле домнiе а Молдовеи каре съ ꙟнкее пънъ ла сфършитѹл лѹи дек. Влѣт. ꙁсна (7251). Ms. Sec. XVIII. 883 file numerotate. fol. 1 vol.

— Unŭ manuscriptŭ în limba română din anulŭ 1875 conținêndŭ traducerea luĭ Erotocritŭ (fără titlu).

— Кóндикъ ꙟтрѹ кáре сaѹ трекѹтѹ тóате докѹментѹриле а лóкѹлѹи де ла зáнiе, шѝ алте лóкѹри де дѹгéне ѝ касъ дин Ꙗшй шѝ афаръ, а дѹм. Манóле Брашовановѹл: сaѹ скрúс ꙟ Ꙗшй ла анѹл 1812. Manuscriptŭ. 1 vol. 4°.

— Unŭ dialogŭ în versurĭ între Ungaria și Moldova (fără anŭ). Manuscriptŭ din secululŭ alŭ 19-lea.

— Statutele Asoc. transilvane. Sibiŭ. 1866. 1 vol. 8°.

— «*Assachi*» Societate sciințifică-literară, fondată în anulŭ 1880. Piatra. 2 vol. 8°.

— Raportulŭ anualŭ alŭ Societățiĭ academice «Junimea» in Cernăuțĭ (1879—1880). 1 vol. 8°.

— Raportŭ (II) generalŭ despre starea și activitatea societățiĭ junimiĭ universitare din Clujŭ «*Iulia*» pre aniĭ 1877—79. Gherla. 1880. 2 vol. 8°.

— Statutele comitetuluĭ pentru înființarea bibliotecei și museuluĭ Gimnasiuluĭ Brăila, 1880. 2 vol. 12°.

— Regulamentul pentru biblioteca și museulŭ de pre lângă Gimnasiulŭ din Brăila. Brăila. 1881. 1 vol. 12°.

De la D-lŭ A. I. Odobescu:

— Corpus Inscriptionum latinarum, edidit Th. Mommsen. Vol. I. Inscriptiones latinae antiquissimae. Berolini. 1862. 1 vol. în folio.

— Ritschelius Fr.— Priscae latinitatis monumenta epigraphica. Berolini. 1862. 1 vol. în folio.

Συμεον τοῦ Μακαριου Αρχιεπισκοπου Θεσσαλοικης... διάλογος. — Ἐν Γιασιου τῆς Μολδοβίας. 1863. 1 vol. în folio.

— Симеѡнъ : Ἀрхиепископꙋль Ѳесалоникꙋлꙋй, ворове де ꙟтребърй ши ръспꙋнсꙋрй ꙟтрꙋ Хс҃. Бꙋкꙋрещй. 7273 (1765) 1 vol. folio.

— Пидалюн типърить ꙟ Типографїа С: М: Нѣмцꙋль. 1844. 1 vol. folio.

— Müller Max. Essais sur l'histoire des religions, trad. par G. Harris. Paris. 1872. 1 vol. 8°.

— Müller Max. Essais sur la mythologie comparée, les traditions et les coutumes, trad. par G. Perrot. Paris. 1873. 1 vol. 8°.

— Müller Max. Nouvelles leçons sur la science du langage, trad. par G. Harris et G. Perrot. Paris. 1867—1868. 2 vol. 8°.

De la D-lŭ V. Alecsandri :

Martins Ch. et Cussy F. Recueil manuel et pratique des traités, conventions et autres actes diplomatiques. Leipzig. 1846—57. 7 vol. 8°.

— Solon. Répertoire des juridictions civile, commerciale et administrative. Paris. 1843—44. 4 vol. 8°.

— Trolley A., Traité de la hiérarchie administrative. Paris. 1854. 5 vol. 8°.

— Sanders Dr. D. Handwörterbuch der deutschen Sprache. Leipzig. 1869. 1 vol. 8°.

— Constancio F. S. Nouveau dictionnaire portatif des langues française et portugaise. Paris. 1830. 2 vol. 8°.

— Gourand Ch. Essai sur la liberté du commerce des nations. Paris. 1853. 1 vol. 8°.

— Echard L. Dictionnaire géographique portatif trad par Vosgien. Paris. 1801. 1 vol. 8°.

— Kaltschmidt I. H. Nouveau dictionnaire français-allemand et allemand-français. Leipzig. 1837. 1 vol. 8°.

— Macarel. Cours d'administration et de droit administratif. Paris. 1852—1857 4 vol. 8°.

— Sirey. Les Codes annotés, édition entièrement refondue par P. Gilbert. Paris. 1873. 4 vol. 8°.

— Georges Dr. K. E. Ausführliches lateinisch-deutsches u. deutsch-lateinisches Wörterbuch. Leipzig. 1869. 4 vol. 8°.

— Tarbé A. P. Cour de Cassation. Paris. 1840. 1 vol. 8°.

— Roco H. Trattato di diritto civile internazionale. Livorno. 1859. 1 vol. 8°.

— Ренфъ, Параделънъіе словари языковъ русскаго, французскаго нѣмецкаго и англискаго Санктпетерsбургъ. 1853. 1 vol. 8°.

— Gröschen I. Fr. L. Vorlesungen über das gemeine Civilrecht. Göttingen. 1843. 4 vol. 8°.

— Пиланде повъцѫнрі, і квѫинте адѫвѫрате ші повеції адѫнате дѫ Ворнікѫл Іордаке Голескѫл, фіѫл ръпосатѫлѫі Банѫл Радѫ Голескѫ. Manuscriptŭ 854 pag. 1 vol 2°.

— Alecsandri V. Les bonnets de la comtesse, comédie en un acte, en vers. Bucarest. 1882. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ N. Quintescu :

— Quintescu N. Ch. De la Bonn la Coblentz pe apă şi pe josŭ. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Quintescu N. Ch. Omagiulŭ Artelorŭ. Traducere. Bucurescĭ. 2 emplare, 8°.

— O inscripţiune de pe o tablă de lemnŭ din mănăstirea Némţuluĭ. (Copiă).

— O traducţiune de pe o inscripţiune slavonă aflătóre pe o evangeliă din mănăstirea Némţuluĭ.

— O pergamenă cu unŭ sigiliŭ pendentŭ din anulŭ 1594.

De la D-lŭ Ion Sbiera :

— Simiginovicz Staufe L. A. Die Bodenplastik der Bukovina. Kronstadt. 1873. 1 vol. 8°.

— Isopescul D. Heimats-kunde der Bukovina. Czernowitz. 1872. 1 vol 8°.

De la Părintele V. Laureri :

— Calendarulŭ iulianŭ faţă cu calendarulŭ gregorianŭ şi modulŭ de a găs păscăliile după amĕndouĕ. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ Dr. Ladislaŭ Popŭ :

— László Dr. Pap. Románia alkotmányos intézetményei. Sátoralja-Ujhely. 1880. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ S. Popescu :

— Popescu Simeon. Genesa Evangeliilorŭ. Sibiiŭ. 1880. 1 vol. 8°.

— » » Пνεῦμα in Nicaeno-Constantinopolitanum. Studiu esegetico-dogmatic. Sibiiŭ, 1881. 1 vol. 8°.

— Moise Toma. Catechism pentru învățătura religiunii dreptcredinciόse rĕsăritane in scόlele primare prelucrat de Simeon Popescu. Sibiiŭ. 1880. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ Stefanŭ Popŭ :

— Stefanŭ Popŭ. Economia rurală. Blasiŭ. 1881. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ Ion Popescu :

— I. Popescu : Psichologia empirică saŭ sciința despre sufletŭ intre marginile observațiuneĭ. Sibiiŭ, 1881. 1 vol. 8⁰.

— I. Popescu. Antêĭa carte de lectură și învățătură pentru școlele poporale române. Bucurescĭ. 1879. 2 esemplare. 8⁰.

— I. Popescu. Organŭ pedagogicŭ de educațiune şi instrucțiune redigiatŭ de I. Popescu, Anulŭ I. Sibiiŭ. 1863. 1 vol. 8⁰.

— I. Popescu. A doua carte de lectură și învĕțătură pentru școlele poporale române, Edit. 3. Sibiiŭ. 1880. 2. esemplare, 8⁰

— Computulŭ în şcόle poporale, Edit. II. Sibiiŭ. 2. esemplare 8⁰.

— I. Popescu. Antêĭa carte de lectură și învĕțătură pentru scόlele poporale române. Sibiiŭ, 1882. 2 esempl. 8⁰.

— I. Popescu. Conductorŭ la aplicarea ânteiĭs cărțĭ de lectură și învĕțătură pentru poporulŭ românŭ. 2 esemplare 8⁰.

De la Rectoratulŭ Universitățiĭ din Cernăuțĭ :

— Personalstand u. Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der k. k. Franz-Iosefs-Universität zu Czernovitz im Sommer-Semester 1881. Czernovitz. 1881. 1 vol. 4⁰.

— Personalstand u. Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der k. k. Franz-Iosefs-Universität zu Czernovitz. 1877—81. 1 vol. 4⁰.

— Personalstand u. Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der k. k. Franz-Iosefs-Universität zu Czernovitz im Winter-Semester 1881-82. Czernovitz. 1881. 1 vol. 4⁰.

De la D-lŭ I. D. Wuculescu :

— I. D. Wuculescu, Gramatologia saŭ studiulŭ limbeĭ scrise. Bucurescĭ 1880 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ G. I. Lahovari :

— G. I. Lahovari. Regatulŭ Româniеĭ faciă cu cele-alte regale européne. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ I. D. Petrescu :

— I. D. Petrescu. Martiriĭ cruceĭ saŭ ambele Daciĭ. Bucurescĭ 1856. 1 vol. 8⁰.
» » Mitropoliele Țĕrreĭ. Bucurescĭ, 1870. 1 vol. 8⁰.

— I. D. Petrescu. Arta Artelorŭ saŭ elemente de istoria musiceĭ, Bucuresc 1880. 1. vol. 8°.

De la Academia dei Lincei din Roma :

— Atti dell'Accademia pontificia di nuovi lincei. Anno I—XXIII. 22. vol. in 4°.

— Atti della Reale Accademia dei Lincei. Anno XXIV—XXVI. 3. vol. 4°.

— Atti della Reale Accademia dei Lincei Seria 2, vol. I—III. 5. vol. 4°.

— » » » » » » Seria 3. vol. I—V (V fasc. 1—8, 11—12). 5. vol. 4°.

— Atti della Reale Accademia dei Lincei. Seria 3. Memorie della classe di scienzi morale, storiche e filologiche. vol. I—V. 5. vol. 4°.

— Atti della Reale Accademia dei Lincei. Memorie della classe di scienze fisiche, matematiche e naturali. Vol. I—VIII 8 vol. 4°.

— Constitutiones Lynceorum An. M.DCCCLXXV, a societate instituta CCLXXII. Romae, 1876. 1 vol. 8°.

— Nuovo statuto della R. Accademia dei Lincei. Roma, 1875. 1. vol. 4°.

— Statuto della Reale Accademia dei Lincei, aprovato con. r. decreto 14 Febr. 1875. 1. vol. 8°.

— Atti della R. Accademia dei Lincei. Anno. CCLXXIX 1881 — 82. Seria 3. Transunti. Vol. VI. Fasc. 2. Roma 1881. 1. vol. 4°.

— Atti della R. Accademia dei Lincei, Anno. CCLXXIX 1881 — 82. Seria 3. Transunti Vol. VI. Fasc. 3. Roma. 1882. 1. vol. 8°.

— Atti della R. Accademia dei Lincei. Anno. CCLXXIX. Seria 3. Roma. 1882. 1. vol. 4°.

— Atti della R. Accademia dei Lincei. Anno CCLXXIX. 1881 — 82. Seria 3. Transunti. Vol. VI, Fasc. 5° Roma. 1882. 1 vol. 4°.

— Atti della R. Accademia dei Lincei. Anno, CCLXXIX. 1881-82. Seria. 3. Transunti. Vol. VI. Fasc. 6. Roma. 1882. 1 vol. 4°.

— Atti della R. Accademia dei Lincei. Anno CCLXXIX, 1881—82. Seria. 3. Transunti vol. VI. Fasc. 7°. Roma 1882. 1 vol. 4°.

— Atti dela R. Accademia dei Lincei. Anno CCLXXIX. 1881—82. Seria. 3. Transunti. vol. VI. Fasc. 8. Roma 1882. 1 vol. 4°.

— Elenco delle Accademie, societá, instituti scientifici, direzioni e giornali ecc. che ricevono le publicazioni dell' Accademia dei Lincei. Roma. 1882. 1. vol. 8°.

— Atti della R. Accad. dei Lincei Anno. CCLXXIX. 1881—82. Seria. III. Transunti. Vol. VI. Fasc. I. Ferie accademiche. 1. vol. 4°.

— Quintino Sella. dell' Academia dei Lincei, discorso. In Bologna. 1879. 1. vol. 8°.

— Quintino Sella. Discorsi pronunziati alla camera dei deputati. Roma. 1881. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ M. C. Florenţiu :

— Veturia M. Florenţiu. Limbagiulŭ Florilorŭ. Ediţiunea II. Bucurescĭ, 1877. 1 vol. 8⁰.

— M. C. Florenţiu. Noţiunĭ de Istoria Romanilorŭ. Ediţiunea XI. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 8⁰.

— Elemente de Aritmetică de M. C. Florenţiu. Edit. II. Bucurescĭ. 1881. 1. vol. 8⁰.

— M. C. Florenţiu. Elemente de geometrie. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8⁰.

De la Academia din Stockholm :

— Kongl. Vitterhets och antiquitetsAka demiens Handlingar. — 21—27. vol. 8⁰.

— Antiquarisk Tidskrift for Sverige. I. V, VI 1. 2, 4—6 vol. 8⁰.

— Kongl. Vitterhets historie och antiquitets Akademiens Mănadsblad. 1872—1879. 8 vol. 8⁰.

— Bror Emil Hildebrand. Anglosachsiska Mynt i svenska kongl. Myntkabinettet. Stockholm 1846. 1. vol. 4⁰.

— Bror Emil Hildebrand. Minnespenningar öfwer enskilda svenska män och quinnor. Stockholm. 1860. 1 vol. 8⁰.

— Bror Emil Hidebrand. Svenska sigiller från medeltiden. Stockholm, 1862. 2 vol. in folio.

— Bror Emil Hildebrand. Sveriges och svenska Konunguhusets minnespenningar praktmind och belöningsmedaljer. Stockholm. 1874. 2 vol. 8⁰.

— Bror Emil Hildebrand och Hans Hildebrand. Teckningar ur Svenska Statens historiska museum. Stockholm. 1873—1878. 2 vol. in folio.

— Oscar Montelius. Statens historiska museum. Stockholm, 1880. 1 vol. 8⁰.

De la D-na Matilda Poni :

Unŭ tutorŭ, comedie de D-na Matilda Poni, în 2 acte şi unŭ tabloŭ. Oradea-Mare. 1881. 1. vol. 8⁰

De la D-lŭ N. Teclu :

— N. Teclu , Die Beziehung der Chemie zur bildenden Kunst insbesondere zur Malerei. (Wien 1881). 1 vol. 8⁰.

De la Academia de Inscripţiunĭ :

— Mémoires de l'Institut national de France. Académie des inscriptions et belles-lettres. Tome trentième. Paris. 1881. 1 vol. 4⁰.

— Recueil des historiens des croisades publié par les soins de l'Académie des inscriptions et belles-lettres. Historiens occidentaux. Tome quatrième. Paris. 1879. 1 vol. folio.

— Académie des inscriptions et belles-lettres. Comptes rendus des séances

de l'année 1881. Quatrième serie, Tome IX. Bulletin de Juillet-Août-Sept. Paris. MDCCLXXXI. 1 vol. 8°.

— Recueil des historiens des Croisades. Historiens grecs. Tome II. Paris. MDCCLXXXXI. 1 vol. 2.

De la Direcţiunea Biuroului meteorologicŭ alŭ Franciei :

— Annales du bureau céntral météorologique de France publiées par E. Mascart. Année 1879. I, III, IV, 3 vol. 4°.

— Annales du Bureau central etc. Année 1878. IV. Météorologie générale. Paris. 1880. 1 vol. in folio.

De la Direcţiunea Observatoruluĭ din St. Petersburg

— Annalen des physikalischen Central-Observatoriums, herausgegeben von H. Wild. — Jahrgang 1879. St, Petersburg. 1880. 2. vol. 4°.

— Repertorium für Meteorologie, herausgegeben von der kaiserl. Academie der Wissenschaften, redigirt von Dr. H. Wild. Band VII, Heft I.— St. Petersburg. 1880 1 vol. 4°.

— Bericht über die Verhandlungen u. Ergebnisse der 3ten internationalen Polar-Conferenz abgehalten in St. Petersburg in der Tagen von 1 bis 6 Aug. 1881. 1 broşură în 4°.

— Mittheilungen der internationalen Polar-Commission. St. Petersburg, 1880. 1 vol. 8°

— Annalen des physikalischen Central-Observatioriums. Jahrgang 1880. Theil. I. II. St. Petersburg, 1881. 2 vol. 4°.

De la Direcţiunea Institutuluĭ centralŭ de meteorologiă din Buda-Pesta :

— Jahrbücher de kön. ung. Central-Anstalt für Meteorologie u. Erdmagnetismus, herausgegeben von Dr. Guido Schenzl. VIII Band. 1878. Buda-Pest 1880. 1 vol. 4°.

— Meteorologische u. erdmagnetische Beobachtungen an der k. ungar. Central-Anstalt zu Büda-Pest. 1881—1882, in foĭ.

De la Guvernulŭ englesŭ :

— Cartea albastră englesă. Corespondenţă privitóre la cestiunea Orientuluĭ (1876-79). 98 vol. in folio.

De la D-lŭ I. Bianu :

— I. Bianu. Poesia satirică la Romanĭ. Studiŭ literarŭ. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°

De la Institutulŭ de meteorologiă din Viena :

— Jahrbücher der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie u. Erdmanetismus. 1880 ; Neue Folge XVII Band. I Theil. Wien, 1881. 1 vol. 4°.

— Beobachtungen der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie u. Erdmagnetismus im Monate April—December 1881.

— Meteorologische Beobachtungen an der k. k. Marine-Academie. Fiume. April—December 1881.

De la D-lŭ Ch. de Linas :

— Ch. de Linas. Émaillerie, métalurgie, toreutique, céramique. Paris. 1881. 1 vol. 8⁰ 78.

— Ch. de Linas. Causeries iconographiques à propos de quelques oeuvres d'art récemment entrées au Musée du Loùvre. — Paris, Arras. 1881. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ P. Broșteanu :

— Allgemeine Weltgeschihte von W. Güthrie u. I. Gray. Brünn. 1784-1788. 1—6. 8—19. 21 - 15. 37—46. 48—55. 51 vol. 8⁰.

— J. G. Krünitz. Oeconomische Encylopedie. Brün. Tom. 1—3. 5—43. 45—61. 63. 60 vol. 8.

De la Observatorulŭ din Bruxelles.

— Annales de l'observatoire royal de Bruxelles. Annales météorologiques. Tome. I. Bruxelles. 1881. 1. vol. 4⁰.

De la Ministerulŭ de externe :

— Documente oficiale. — Bucurescĭ. 1876-80. 2 vol. 4⁰.

De la D-lŭ Petru Dulfu :

— Euripide. Ifigenia in Aulida. trad. în versurĭ de P. Dulfu. Clușiŭ 1879. 1 vol. 8⁰.

— Ifigenia in Taurida. Trad. în versurĭ de P. Dulfu. Gherla 1880. 1 vol. 8⁰.

— Dulfu Péter, Alexandri Vazul müködése a román irodalom terén. Kolozsvárt. 1881. 1 vol. 8⁰.

— M. Strajan. Manualŭ de gramatica limbeĭ române. — Partea III sintactică. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8⁰.

De la Administrațiunea Asiluluĭ Elena Dómna :

— Note și documente relative la Asylulŭ Elena Dómna de copille orphane. Bucurescĭ. 1870. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ G. M. Mileticiŭ :

— George M. Mileticiu. Alcoolismulŭ, efectele sélle fisice și morale asupra populațiuniĭ. Bucurescĭ, 1881. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ P. M. Câmpeanu :

P. M. Câmpeanu. Gramatică Românéscă. Iașĭ. 1880. 1 vol. 8⁰.

De la Academia de Barcelona :

— Real Academia de buenas letras de la ciudad de Barcelona. Barcelona 1756—1868 (T. I, II) 2 vol. 8°.

— Academia de buenas letras de Barcelona. Sesion pública del dia 2 de Julio de 1842. Barcelona. 1842. 1 vol. 8°.

— Estatutos de la real Academia de buenas letras de Barcelona. Barcelona, 1864. 1 vol. 8°.

— Acta de la sesion pública inaugural de la Academia de buenas letras de Barcelona celebrada el 29 de Noviembre de 1868. Barcelona, 1869. 1 vol. 8°.

— Guilermo Forteza y Valentin. Juicio crítico de las obras de D. Antonio ed Capmany y de Mont-palan. Memoria premiada . . . por la real Academia de buenas letras de Barcelona. Barcelona. 1857. 1 vol. 8°.

— Andrés Belaguer y Merino, D. Pedro el Condestable de Portugal considerado como escritor, erudito y anticuario (1429-66) Gerona. 1881. 1 vol. 8°.

— Emilio Grahit y Papell. Catalanes ilustres. El inquisidor Fray Nicolas Eymerich.—Gerona, 1878. 1 vol. 8°.

— Compendi historial de la Biblia que ab lo titol de genesi de scriptura trelladá del porvençal a la llengua catalana Mossen Guillem Serra en l'any M.CCCCLI. Barcelona. 1873. 1 vol. 12.

— Dant Allighier. La Comedia, translatada de rims vulgars toscans en rims vulgars cathalans per N'Andreu Febrer. Barcelona. Paris, 1878. 1 vol. 12°.

De la D-lŭ St. Hepites :

St. C. Hepites. Rĕsumatulŭ observaţiunilorŭ meteorologice făcute în anulŭ 1879-80. 2 vol. 4°.

De la D-lŭ V. Foulquier :

V. Foulquier. Manualŭ teoreticŭ şi practicŭ de telegrafieel ectro-magnetică. Ed. II. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ E. Legrand :

Emile Legrand. Bibliothèque grecque vulgaire. Tome troisième. Paris. 1881. 1 vol. 8°.

De la oficiulŭ Adunăriĭ învĕţătorilorŭ românĭ din Caransebeşŭ :

Protocolulŭ adunăreĭ generale a reuniuneĭ învĕţătorilorŭ românĭ de la scolele confesionale gr. or. din diecesa Caraņsbeşuluĭ ţinute în Biserica albă la 1878. (în Făgetŭ la 1879 şi în Oraviţa montană la 1880) 3 vol. 8°.

De la Societatea macedo-română :

Istoria nouluĭ testamentŭ ică viaţa Domnuluĭ nostru Isusŭ Christosŭ, tipărită cu spesele societăţiĭ macedo-române. Bucurescĭ, 1881. 1 vol. 8°

— Conserviciu divinu, care conține maĭ multe rugăciunĭ și cântărĭ de la înserare, mânicare și liturghie. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 12°.

De la D-lŭ ministru alŭ instrucțiuniĭ publice V. A. Urechiă :

— Starea învĕțămêntuluĭ publicŭ secundarŭ la finele anuluĭ scolarŭ 1880—81, după raporlele comisiunilorŭ, carĭ aŭ asistatŭ la esamene. Bucurescĭ. 1881. 1. vol. 4°

— Sântulŭ și Dumnedeesculŭ Evangeliŭ în dialectulŭ Macedo-românŭ. 1881. 1 vol. 2°.

— Invĕțămêntulŭ primarŭ ruralŭ. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 4°.

— Acta et agenda, 8 Aprilie—15 Nov. 81. Bucurescĭ 1881. 2 esemplare 4°.

— Esplicațiunea operelorŭ de pictură, sculptură și architectură a artiștilorŭ în viață. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

— Actele consiliuluĭ generalŭ alŭ Instrucțiuneĭ din sesiunea anuluĭ 1881. 1 vol. 4°.

— Starea învĕțămêntuluĭ publicŭ secundarŭ la finele anuluĭ secundarŭ 1880-1881. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 4°.

— Monumente naționale. mônastirĭ și biserícĭ ortodoxe. Bucurescĭ. Typ. Statuluĭ 1882. 2 vol. în câte 2 esemplare, 8°.

— Copie de pe portretele luĭ Stefanu celŭ mare, fiulŭ sĕŭ Bogdan și a Dómneĭ Evdochia din Biserica St. Nicolae din Iașĭ, făcute de pictorulŭ D-lŭ Bucewschi.

— O copiă de pe unŭ potretŭ domnescŭ din mônăstirea Voronețu și a mitropolituluĭ Grigorie totŭ de acolo, făcute de pictorulŭ Bucewschi.

— O copiă de pe unŭ portretŭ domnescŭ din mônăstirea Homoruluĭ. făcută de pictorulŭ Bucewschi 2.

— O copiă de pe unŭ potretŭ domnescŭ din biserica St. Dumitru din Sucéva 1.

— Toculŭ cu care M. S. Regele a subscrisŭ actulŭ comemorativŭ alŭ puneriĭ. fundamentuluĭ căiĭ ferate Buzĕŭ-Mărăsescĭ.

De la D-lŭ Contogeorge :

II. Κοντογεωργη, Κονσταντινοπολις, κατα την ελληνικην ανθολογιαν. Εν Κωνσταντινούπολει. 1880. 1 vol. 8°.

— P. Contogeorgi, Constantinopole după anthologia hellenă, trad. de Pericle P. Kiustengeanu. Constanța. 1 vol. 8°

De la D-lŭ Pietro Ellero :

Pietro Ellero. La riforma civile Bologna, 1879. 1 vol. 8°

De la D-lŭ C. Floru :

C. Floru. Telephonia electrică. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°

De la D-lŭ Iosif Fericeanu :

Iosif Fericeanu, Logica. Braşov. 1881. 1 vol. 8⁰

De la P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ :

— Melchisedecŭ, Biserica ortodoxă şi calındariulŭ. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8⁰

— Memoriulŭ pentru cântările bisericescĭ. Bucurescĭ. 1882. 2 esemplare. 8

Unŭ albumŭ conţinêndŭ maĭ multe facsimile din Evangelĭa Stefaniană manuscripta dela Homorŭ şi din Evangelia manuscripta a mitropolituluĭ Grigorie dela Voronețŭ.

Unŭ chrisovŭ dela Ilie Vodă ficiorulŭ luĭ Alecsandru celŭ bunŭ, dăruitŭ de unŭ răzaşŭ.

De la D-lŭ D. G. Ionescu :

D. G. Ionescu. Reforma magistratureĭ. Bucurescĭ. 1881. 1. vol. 8⁰.

De la D-lŭ H. Schuchardt.

H. Schuchardt. Die cantes flamemos. Halle. 1881 vol. 8⁰. 1.

De la D-lŭ V. A. Urechiă :

— Imnŭ în limba italiană adresatŭ luĭ Grigorie Ghica la 1865, de L. Ademollo tipăritŭ pe mătasă. Iassy. Tipogr. franceso-română. 1 vol. 4⁰

— Congrès international des sciences ethnografiques. Serie V. Paris. 1881. 1 vol. 4⁰.

— Règlement de navigation et de police applicable à la partie du Danube comprise entre Galatz et les embouchures, arrêté par le Commision européenne du Danube le 19 Mai 1881. 1 vol. 4⁰.

— Ioannes Trithemius. Steganografia, hoc est ars per occultam scripturam animi sui voluntatem absentibus aperiendi certa. Darmstadii MDCXXI. 1 vol. 4⁰.

— Bouhy Victor. La Fonte, le fer, l'acier à l'exposition universelle de Paris de 1878. Bruxelles 1879. 1 vol. 8⁰.

— Dr. Petrini (Galatz). Istoria anatomieĭ generale. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8⁰.

— « » » Tratatŭ elementarŭ de histologia umană, vol. 1. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8⁰.

— Dr. Petrini (Galatz) De l'anémie et de l'ischémie cérébrale. Paris. 1874. 1 vol. 8⁰.

— Dr. Petrini (Galatz). Memoriu asupra câtor-va observaţiunĭ de nevralgia ischiatică. Bucurescĭ. 1880. 1 vol. 8⁰.

— Dr. Petrini (Galatz). Cursŭ de hygienă. Galaţĭ. 1875. 1 vol. 8⁰.

— D. G. Ionnesco. De la condition de l'enfant naturel dans la legislation romaine. Paris 1881. 1 vol 8⁰.

— Ionnesco D. G. De la recherche de la filiation naturelle. Paris 1881. 1 vol. 8°.

— Strâmbénŭ Charisiu. Despre probe în dreptulŭ romanŭ și în dreptulŭ civilŭ românŭ. Bucurescĭ. 1881 1 vol. 8°.

— Musceleanu Gr. Trimfulŭ creștinismuluĭ și dicționarulŭ salvatorilorŭ creștinătățiĭ. Bucurescĭ. 1875. 1 vol. 8°.

— Mârzescu G. Câte-va observațiunĭ asupra legislațiuneĭ și organisațiuneĭ judiciare. Bucurescĭ. 1881. 1 vol.8°.

— Espunerea situațiuniĭ județuluĭ Némțu. Piatra. 1881. 1 vol. 8°.

— Flondor Emmanuel. Actŭ de acusațiune. Gin Ali, Hassan Topuz s. a. Tulcea. 1881. 1 vol. 8°.

— Conserviciŭ divinŭ. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Musceleanu Gr. Costumulŭ cleruluĭ ortodoxŭ. Bucurescĭ. 1878. 1 vol. 8°.

— Cucu N. St. Petroleulŭ. derivatele și aplicațiunile luĭ. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Spinénu I. D. Despre neretroactivitatea legilor. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Șuțu A. Gr. Cursŭ prescurtatŭ de istoria literatureĭ francese. Iașĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Istoria nouluĭ testamentŭ. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Donicĭ Eugeniu N. Rĕspunsŭ adversarilorŭ electivitățeĭ magistratureĭ. Bucurescĭ. 1882. 1 vol. 8°.

— Eleutherescu Ion C. Pădurile nóstre, Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Nitzulescu. N. Elemente de gramatica limbeĭ ebraice. Bucurescĭ. 1877. 1 vol. 8°.

— Nitzulescu N. Compendiu de istoria bisericeĭ. Bucurescĭ. 1875. 1 vol. 8°.

— Krauss Alessandro (figlio). Gli strumenti musicali degli ostiacchi. 1 vol. 8.

De la d-lŭ Steinberg:

— Popescu N. D. Tunsulŭ haiduculŭ. Nuvelă. Ed. II. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

» » » Miulŭ haiduculŭ. Nuvelă. Ed. II. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

» » » Iancu Jianulŭ. Nuvelă. Ed. III. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Wolff Leon. Roșcan Haiduculŭ. Nuvelă. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 16°.

— O mie și una de ḑile, traduse de H. S Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Adio cometa. Bucucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

— Noel. Puterea amorului. Nuvelă. Ed. II. Buc. 1881. 1 vol. 12°.

— Noel. O istorie hoțéscă întêmplată unuĭ némțŭ în Bucurescĭ. Nuvelă. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 12°.

— Unŭ ginere criminalŭ. Nuveletă. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 12°

— Unŭ omorŭ. Nuvelă. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 16°.

— Noel. Lunateculŭ. Nuveletă. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 16°.

— Cucóna Marghióla și Ianache Burtă-Verde la esposiția din Paris. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 16⁰.

— Asta-ĭ golŭ Asta-ĭ golŭ, povestea luĭ Ianachi Burtă-Verde. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 16⁰.

— Voĭnicŭ înfloritŭ! Basmŭ popularŭ Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 16⁰.

De la unŭ anonimŭ :

— H. R. Despre înalta curte de Justiție constituită din corpulŭ Senatuluĭ. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8⁰.

De la Direcțiunea generală a Telegrafelorŭ și .Postelorŭ :

— Darea de sémă a Direcțiuneĭ generale a Postelorŭ și Telegrafelorŭ pe aniĭ 1876, 1877, 1878, 1879 și 1880 împreună cu statistica acestorŭ anĭ. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 4⁰.

De la Officiulŭ centralŭ de Statistică :

— Statistica din România. Mișcarea populațiuneĭ pe a. 1877. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 4⁰.

— Statistica judeciară din România pe anulŭ 1875. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 4⁰.

— Statistica din România. Comerciulŭ esteriorŭ. Importŭ și Esportŭ pe 1876. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 4⁰.

— Statistica din România. Comerciulŭ esteriorŭ. Importŭ și Esportŭ pe 1877. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 4⁰.

De la Școla de podurĭ și șosele din Paris :

— École des Ponts et chaussées. Collection des dessins distribués aux élèves. Paris. 1871.

— École des Ponts et chaussées. Collection des dessins distribués aux élèves. Legendes explicatives. T. II, comprenant les livraisons 8 à 17. Paris. 1876—1879 1 vol. 8⁰.

De la Administrațiunea Domenielorŭ :

— Lege pentru înstrăinarea uneĭ părțĭ din bunurile Statuluĭ și rescumpărarea embaticurilorŭ. Bucurescĭ. 1881. 2 exemplare 8⁰.

De la Observatorulŭ din Cracovia :

—Meteorologische Beobachtungen angestellt auf der k. k. Sternwarte in Krakau. (Lunile Aprile-Decembre 1881, Ianuarŭ — Martie 1882).

— Resultate der an der k. k. Sternwarte in Krakau angestellten meteorologischen Berbachtungen. 1881. 1 fóe.

De la D-lŭ Generalŭ G. Adrianŭ :

— Voltaire. Oeuvres complètes. Paris, 1825—1828. 80 vol. 8⁰.

— Cabanié. Charpente générale théorique et pratique. Paris. 1857. 2. vol. 2°

— Reclus Elisée. Nouvelle Géographie universelle. La Terre et les Hommes. Tome VI. L'Asie Russe. Paris. 1881. 1 vol. 4°.

De la Editura tipogr. diecesane din Aradŭ :

— Calendarĭŭ pe anulŭ de la Christosŭ 1882. Aradŭ. 1 vol. 8°.

De la Observatorulŭ din München :

— Beobachtungen der Meteorol. Stationen im Königreich Bayern. Jahrgang II. 1880. Heft 1. 2. 3. 4. München. 4 vol. 4°

— Beobachtungen der Meteor. Stationen im Königreich Bayern. Iahrgang II. Heft. 1. 2. 3. München. — 3 vol. 4°.

— Uebersicht über die Witterungsverhältnisse im Königreich Bayern. (Pe lunile Aprile, Maiŭ, Iuniŭ, Iuliŭ, Augustŭ, Septembre, Octobre, Decembre 1881 și Februarŭ, Martie 1882).

De la D-lŭ Simeonŭ Mangiuca :

— Călindarŭ iulianŭ, gregorianŭ și popularŭ românŭ pe 1882. Brașov. 1881. 3 esemplare 8°.

De la Academia de sciințe din Paris :

— Comptes rendus hebdomadaires des séances de l'Académie des sciences. Tome. XCII, N. 21. 1881. 1 vol. 4°.

De la D-na Alexandrina Aristia :

— Homerŭ. Illiada în versurĭ hexametre trad. de C. Aristia. Rapsodia I. Bucurescĭ. 1868. 1 vol. 8°.

Homerŭ. Rapsodia II—VII traducere in limba română, de C. Aristia manuscriptŭ.

Doue documente unulŭ dela comisiunea financiară cătră obștésca Adunare din a. 1837, și altulŭ unŭ raportŭ cătră Domnŭ din a. 1840.

De la Academia regală din Copenhaga :

— Nogle undersogelser over Stormen over Nord-og Mellem-Europa af 12te —14 de November 1872. Kjöbenhavn. 1881. 1 vol. 8°.

— Sepeadarium og Idiosepius to nye Slaegter of Sapiernes Familie. Kjöbenhavn. 1881. 1 vol. 8°.

— Familien Podostemaceae. Kjöbenhavn. 1881. 1 vol. 8°.

— Om Metallernes Ledrungsevne for Varme ok Elektricitet. Kjöbenhavn. 1881. 1 vol. 8°.

— Oversigt over det kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger og dets Nedlemmers Arbejder i Aaret. 1881. Kjöbenhavn. 1 vol. 8°.

De la Ministerulŭ instrucţiuniĭ publice:

— Livre historique contenant les gouvernements et les vies des Princes de Moldavie. et des autres Souverains des pays circonvoisins à cette Principauté, leur contemporains depuis l'an . . . . et le gouvernement de Drago Voda jusqu'en 1729. Copia făcută prin îngrijirea d-luĭ A. Ubicini de pe o chronica manuscriptă a luĭ Mironŭ Costinŭ. tradusă în limba francesă de Nicolae Genier de Smirna în 1741. 1 vol. 2⁰.

De la D-na Elisa Sturdza :

— Unŭ dosarŭ alŭ Comitetuluĭ Uniriĭ remasŭ de la decedatulŭ C. Hurmuzachi.

De la D-lŭ N. Kretzulescu :

— Treĭ seriĭ de copiĭ de pe documentele din Archivele Veneţieĭ privitóre la istoria Românieĭ, din secululŭ alŭ XVI-lea şi alŭ XVII-lea.

De la D-lŭ Em. Gregorovicĭ :

— Unŭ manuscriptŭ din sec. alŭ XVIII, conţinêndŭ o colecţiune de cuvinte romănescĭ.

De la D-lŭ V. Bianu :

— Bianu V. Igiena oraşuluĭ Bucurescĭ Tesă pentru doctoratŭ în medicină. Bucurescĭ. 1881. 1. vol. 8⁰.

De la D-lŭ Andreĭ Vizanti :

— Vizanti Andreĭ. Veniamin Costaki, mitropolitulŭ Moldovei şi Sucevii. Iaşi. 1881. 3 esemplare. 8⁰.

— Vizanti Andreĭ. Constantin Negri. Raportŭ asupra proectuluĭ de lege, votatŭ de Adunarea deputaţilorŭ pentru aşedarea bustuluĭ sêŭ în sala şedinţelorŭ. Bucurescĭ. 1881. 4 esemplare 8⁰.

De la D-lŭ Iosifŭ Popŭ :

— Popŭ Iosifŭ. Legea comunală saŭ articlii de lege XVIII-1871 şi V-1876. Braşovŭ. 1881. 1 vol. 8⁰.

De la Ministerulŭ de finance :

— Tabloulŭ generalŭ indicând comerciulŭ Românieĭ cu statele streine în cursulŭ anuluĭ 1880. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 2⁰.

De la D-lŭ C. L. Grota :

Гроть К. Я. Моравія и Мадьяры съ половины IX до начала X вѣка. Санкт-Петербургъ. 1881. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ Dr. I. Felix :

— Le conservateur de l'enfance et de la jeunesse. Paris 1825. 1 vol. 8°.

— Інстрѫкторѹл прѹнчіеі ші тінерецї. 1835. 1 vol. 8°.

— Felix Dr. I. Crescerea hygienică a copiilorŭ. Bucurescĭ. 1882. 5 esemplare. 8°.

— Felix Dr. I. Raportŭ generalŭ asupra serviciuluĭ igieniĭ publice alŭ Capitaleĭ pe anulŭ 1881. Bucurescĭ. 1882. (2 veline și 3 ordinare.) 8°.

De la Meteorological Office din Londra :

— Official copy. Quarterly Weather Report of the meteorological office. (New Series) Part. I. January-March 1876. London. 1881. 1 vol. 4°.

— Report of the meteorological council to the royal society, for the year ending 31 st of March. 1881. London 1882. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ V. Dumitrescu :

— Dumitrescu V. Museulŭ Severinuluĭ saŭ antichitățile jud. Mehedințĭ. Broșura I. Turnu-Severinŭ. 1881. 4 esemplare 8°.

De la D-lŭ Augustŭ Kanitz :

— Kanitz Augustus. Plantas Romaniae hucusque cognitas enumerat. Claudiopoli MDCCCLXIX—MDCCCLXXXI, 1 vol. 8°.

De la D-lŭ Dr. D. Brandza ;

— O reproducțiune în desemnŭ a columneĭ luĭ Traianŭ făcută în formatŭ mare, de guvernulŭ italianŭ. 1 esemplarŭ pe pânză.

De la D-lŭ Roque-Ferrier :

— Roque-Ferrier Alphonse. La Roumanie dans la littérature du midi de la France. Paris MDCCCLXXXI. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ M. Beck :

Beck M. Vocabular analitic ebraico-românesc le Pentateucul saŭ la cele cincĭ cărțĭ ale luĭ Moise. Bucuresecĭ. 1882. două esemplare 8°.

De la Observatorulŭ din Richmond-Surrey :

— Kew Observatory 1881. Report of the Kew Committee for the Year ending October 31, 1881, with appendices containing results of magnetical and meteorological observations made at the observatory. London. 1881. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ G. M Whypple :

— Whipple G. M. Note on a discussion of Mr. Eaton's table of barometric height at London, with regard to periodicity. 1 vol. 8°.

Whipple G. M. On the variations of relative humidity and thermometric

dryness of the air with changes of barometric pressure at the Kew Observatory. (Lunile Iulie 1880, Ianuariŭ şi Iulie 1881). 1 vol. 8⁰.

— Whipple G. M. On the relative frequency of given heights of the barometer readings at the Kew observatory, during the ten years, 1870 to 1879.

De la D-lŭ I. Bumbacŭ :

— Bumbacŭ I. Călindarŭ pe anulŭ ordinarŭ 1882, Anulŭ IX. Cernăuţĭ. 1 vol. 8⁰

De la D-lŭ I. P. Bancov :

— Bancov Ion P. Tăerea boerilor la Tîrgovişte sub Mircea II. Dramă în 5 acte şi 3 tablourĭ. Craiova. 1882. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ P. S. Aurelianu :

— Aurelianu P. S. Cum se póte fonda industria în România; şi industria română faţă cu libertatea comerciuluĭ de importaţiune. Bucurescĭ. 1881. 2 esemplare 8⁰.

De la D-lŭ L. V. Fischer :

— Die Dioskuren. Literarisches Jahrbuch des ersten allgemeinen Beamten-Vereines der österreichisch-ungarischen Monarchie. Elfter Jahrgang. Wien. 1882. 1 vol. 8⁰.

De la D-lŭ Victor Umlauff v. Frankwell.

— Umlauff Victor von Frankwell. Romaenen-Lieder. Wien. 1881. 1 vol 8⁰.

De la D-lŭ Andreĭ Danŭ :

— Pedanii Dioscoridis Anazarbei de medicinali materia libri sex, Ioanne Ruelio Suessionensi interprete. Lugduni. Apud Balthazarem Arnolletum. M.D.L.II. 1 vol 8⁰.

De la D-lŭ C. I. Fometescu :

Fometescu C. I. Memoriŭ asupra Răpciugeĭ. Bucurescĭ. 1875. 10 esemplare 8⁰.

Fometescu I. Despre Solaneele viróse întrebuinţate în medicină. Tesă. Bucurescĭ. 1869. 10 esemplare 8⁰.

Fometescu I. Despre Cucute sub punctul de vedere botanic. Memoriu. Bucurescĭ. 1869. 10 esemplare 8⁰.

De la D-lŭ Adolf Stern :

— Shakespeare W. Regele Lear. Tragedie în 5 acte, trad. din englezesce de Adolf Stern. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8⁰.

De la D-na Cati Pişca :

— Din basmele de aurŭ ale Tesauruluĭ popórelorŭ germane, o mică culegere. Trad. de Cati Pişca.

De la Editorulŭ Gauthier-Villars :

— Flamarion C. L'astronomie. Revue mensuelle d'astronomie populaire, de météorologie, et de physique du globe, 1-ère année, Nr. 1. Mars 1882. Paris. 1882. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ Iosifŭ Sterca Siulutiu de Carpenisiu :

Siulutiu Iosifŭ Sterca de Carpensiu. La anulŭ 1784 şi la anulŭ 1849. Materialŭ pentru partea IV din memoriu luĭ Iosifŭ Sterca Siulutiu de Carpensiu. Sibiu 1881. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ A. Papadopulo-Calimachŭ :

— Beldimanŭ A. Milostivirea luĭ Titŭ (manuscriptŭ autografŭ). 1 vol. 8°.

De la D-lŭ C. Gogu :

— Gogu C. Sur une inégalité lunaire à longue période due à l'action perturbatrice de Mars et dépendant de l'argument $\bar{\omega}+l-24\,l'+20\,l''$ (Estractŭ din Annales de l'Observatoire de Paris).

De la Clubulŭ liberalŭ :

— Discursulŭ Domnuluĭ C. A. Rosetti, asupra tocmelilor agricole. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ S. Fl. Marianŭ :

— Пилде философещй, (manuscriptŭ fragmentŭ din sec. XIX) 1 vol. 8°.

— Auszug aus der für Normal- u. Hauptschule vorgeschriebenen deutschen Sprachlehre in deutscher u. wallachischer Sprache, enthaltend das Wichtigste der deutschen u. wallachischen Sprache, dann die Übereinstimmung der Abweichung der letzteren von der erstern. Tschernowitz. 1810. 1 vol. 8°.

Treĭ documente istorice din sec. alŭ XVIII-lea.

De la D-lŭ Carolŭ Torma :

Torma. Carolus Amphitheatri Aquincensis pars septentrionalis (Relatio de effosionibus illic factis). Budapestini. 1881. 1 vol 8°.

De la D-lŭ I. Caragiani :

— Études historiques sur les Valaques du Pinde. Constantinople. 1881. 1 vol. 8°.

De la Societatea imperială de geografiă din Petropole :

— **Извѣстiѣ императорскаго Русскаго географическаго общества** (Bulletin de la société impériale russe de géographie.) St. Petersbourg. 1882. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ I. I. Nacianu :

— Nacianu I. I. România faţă cu liberul schimb. Ploescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ Ioan Popp :

— Popp Ioan. Sorginte industrială, primulŭ pasŭ cu 300 fabricaţiunĭ şi metode practice. Galaţĭ. 1881. 3 esemplare 8°.

De la Societatea de istoriă şi archeologiă din Turingia :

— Rechtsdenkmale aus Thüringen. Iena. 1873. 1 vol 8°.

— Türingische Geschichtsquellen. 1. 2 u. 3 Band. Iena. 1855-59. 2 vol. 8°.

— Die ältesten Wappenschilder der Landgrafen von Thüringen. Iena. 1857. 1 vol. 4°.

— Über die Ehrenstücke u. den Rautenkrantz als historische Probleme der Heraldik. Iena. 1854. 1 vol. 4°.

— Der Mainzer Hof zu Erfurt am Ausgange des Mittelalters. Iena. 1853. 1 vol 4°.

— Urkundlicher Ausgang der Grafschaft Orlamünde. Iena 1856. 1 vol. 4°.

— Die Rathsverfassung von Erfurt im Mittelalter. Iena. 1855. 1 vol. 4°.

— Iohann Friedrich's des Grossmüthigen Stadtordung für Iena. Iena 1858. 1 vol. 4°.

— Codex Thuringiae Diplomaticus. Iena. 1854. 1 vol. 4°.

— Zeitschrift des Vereines für thüringische Geschichte u. Alterthumskunde Tom. 1 (fasc. 1. 2, 3 şi 4): Tom. II (fasc. 1, 2, 3 şi 4); Tom. III (fasc. 1, 2, 3 şi 4); Tom. IV (fasc. 1 2. 3 şi 4); Tom. V: Tom. VI; Tom. VII (fasc. 1. 2. 3 şi 4): Tom. VIII (fasc. 1, 2, 3 şi 4). Noua Seriă: Tom. I (fasc. 1 si 2. 3 şi 4); Tom. II (fasc. 1, 2, 3. 4). Iena. 1852—1882. 25 vol. 8°.

De la Universitatea din Clujŭ :

— A. Kolozsvári magyar királyi Ferencz-József-Tudomány-Egyetem tanrendje az MDCCCLXXXI. II tanév II-ik felére. Kolozsvárt. 1881. 1 vol. 8°.

— Acta Reg. Scient. Universitatis Claudiopolitanae Francisco-Iosephinae anni MDCCCLXXXI - MDCCCLXXXII. Kolozsvárt. 1881. 1 vol. 8°.

De la D-niĭ P. S. Aurelianŭ şi Gr. Stefănescu :

— Revista Sciinţifică. An. XI. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 4°.

Tablă generală de materiele şi stampele cuprinse in ceĭ ḑece anĭ aĭ Revisteĭ Sciinţifice. Bucurescĭ, 1880. 2 esemplare. 8°.

De la D-lŭ N. Ionescu :

— Decalculŭ uneĭ inscripţiunĭ dela Podulŭ-Naltŭ pe Berladŭ.

De la D-lŭ Andrés Belaguer :

— Lo temple greco-romá dit d'Hércules. 4 foĭ, 8°.

De la Institutulŭ de creditŭ «Albina».

— A noua adunare generală ordinară a institutuluĭ de creditŭ «Albina» ţinută la Sibiiŭ în 24 Martie c. n. 1882. Sibiiŭ. 1882. 1 vol. 4°.

De la D-lŭ Márk János :

— Márk János. A magyar és román. Szatmáron. 1881. 1 vol. 8°.

De la unŭ Anonimŭ :

— Memoriŭ istoricŭ asupra Mônăstireĭ Cozia, din jud. Vâlcea. BucurescĭI. 1882. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ St. Fălcoianu :

— Podulŭ construitŭ de Romanĭ lângă T. Severinŭ (Planŭ ridicatŭ la 15 Ianuariŭ 1858) 11 esemplare.

Listă cărţilorŭ şi manuscriptelorŭ cumpĕrate în Sesiunea anuluĭ 1881—1882.

— *Merkel C. L.* Physiologie der menschlichen Sprache. Leipzig. 1866. 1 vol. 8°

— Grundriss der Grammatik des indisch-europäischen Sprachstammes. 3 Abtheilung. Stuttgart u. Augsburg. 1852-1855. 1 vol. 8°.

— Starine. Na sviet izdaje Jugoslav. Academija, T. I-IX. u Zagrebu. 1869-78. 9 vol. 8°.

— *Kolinovics Gabrielis Senquicziensis*, Chronicon militaris ordinis equitum Templariorum. Pestini. f. a. 1 vol. 8°.

— *Wagner Carolus.* Collectanea Genealogico-Historica illustrium Hungariae Familiarum, quae jam interciderunt. Decas I-IV. Posonii, Pestini et Lipsiae. 1802. 1 vol. 8°.

— *Cornides Danielis*, Vindiciae Anonymi Belae regis notarii. Budae. 1802. 1 vol. 8°.

— *Wagner Carolus.* Diplomatarium comitatus Sarosiensis. Posonii et Cassoviae. 1780. 1 vol. 4°.

— *Lehotzki Andreas.* I. Regni Hungariae et partium eidem annexarum quatuor status et ordines. Pars I. Posonii. 1796. 1 vol. 4°.

— *Böhm Leonhard.* Geschichte des Temeser Banats. Leipzig. 1861. 2 vol. 8°.

— *Safarik I. P.* Geschichte des serbischen Schrifthums. Prag. 1865 1 vol. 8°.

— *Hachez C.* De Herodoti itineribus et scriptis. Göttingae. 1878 1 vol. 8°.

— *Kirchhoff A.* Über die Entstehungszeit d. Herodotischen Geschichtswerkes. Berlin. 1878. 1 vol. 8°.

— *Haupt M.* Quaest. crit. in Ammianum Marcellinum.

— *Schneider E.* Quaestiones Ammianeae. Berolini. 1879. 8°. 1 vol.

— *Hartel W.* Eutropius u. Paulus Diaconus. Wien. f. a. 1 vol. 8°.

— *Baur F.* Sprachwissenschaftliche Einleitung in d. Griechische u. Lateinische. Tübingen. 1874. 1 vol. 8°.

— *Blass Fr.* Ueber d. Aussprache des Altgriechischen. Naumburg. 1869. 1 vol. 8°.

— *Corsen W.* Beiträge zur Italischen Sprachkunde. Leipzig. 1876 1 vol. 8°.

— *Liscovius K. Fr. S.* Über die Aussprache des Griechischen u. über die Bedeutung der griechischen Accente. Leipzig. 1825. 1 vol. 8°.

— *Ruge M.* Bemerkungen zu den griechischen. Lehnwörtern im Lateinischen. Berlin. 1881. 1 vol. 8°.

— Annales des sciences naturelles. Zoologie et paléontologie, 4ème Série. Tome 1—20. Paris. 1854—1863. 20 vol. 8°.

— Annales des sciences naturelles. Zoologie et paléontologie, 5ème Série. Tome 1—20. Paris. 1864—1874. 20 vol. 8°.

— *Barrande Ioachim.* Système silurien du centre de la Bohême. 1ère Partie. Recherches paléontologiques. Vol. I. Texte. Prague—Paris. 1852. Vol. III. Planches. Prague—Paris. 1852. 2 vol. 8°.

— *Owen Richard.* A history of british fossil mammales and Birds. London. 1856 1 vol. 8°.

— *Pictet F. J., Gaudin C., De la Harpe Ph.* Memoires sur les animaux vertébrés trouvés dans le terrain sidérolitique du canton de Vaud et appartenant à la faune éocène. Paris. 1855—57. 1 vol. 4°.

— *Gaudry Albert.* Matériaux pour l'histoirre des temps quaternaires, Ier fascicule. Paris. 1876. II fascicule. Paris. 1880. 2 vol. 4°.

— *Gervais Paul.* Nouvelles recherches sur les animaux vertébrés dont on trouve les ossements enfouis dans le sol de la France et sur leur comparaison avec les espèces propres aux autres régions du Globe. — Deuxième Edition. Paris. 1859. 2 vol. 4°.

— *Adelung Fried.* Die Korssunschen Thueren in der Kathedralkirche zur heil. Sophia in Nowgorod. Berlin. 1825. 1 vol. 4°.

— *Aeschilus.* Tragoediae. Lipsiae. 1862. 2 vol. 8°.

— *Akermann John Yonge.* An introduction on the study of ancient and modern Coins. London. 1848. 1 vol. 8°.

— *De Los Rios José Amador.* El arte latino-bizantino en Espania y las coronas Visigondas du Guarrazar. Madrid 1861. 1 vol. 4°.

— *Ampère J. J.* L'empire romain à Rome. Paris. 1867. 2 vol. 8°.

— *Arneth I.* Die neuesten archaeologischen Funde in Cilli. Wien. 1860. 1 vol. 8⁰.
 » Archaeologische Analecten. Wien. 1853. 1854, 1862, 1863. 4 vol. 8⁰.
 » Das k. k. Münz- u. Antiken-Kabinet. Wien. 1854. 1 vol. 8⁰.

— Société d'Arundel pour la propagation des oeuvres d'art. Paris. 1 vol. 4⁰.

— *Bader Melle Clarisse.* La femme biblique. Paris. 1866. 1 vol. 8⁰.

— *Barbier de Montault Mgr X.* Le mosaïque du dôme à Aix-la-Chapelle. — Paris. 1869. 1 vol. 4⁰.

— *Barth Karl.* Die Kabiren in Teutschland. Erlangen. 1832. 1 vol 8⁰.
 » » Die altteutsche Religion. Leipzig. 1835. 1 vol. 8⁰.

— *Barthélemy St. Hillaire I.* Le Bouddha et sa religion. Paris. 1860. 1 vol. 8⁰.

— *Bartholomaei I* Lettres numismatiques et archéologiques relatives à la Transcaucasie. St. Petersbourg. 1859. 1 vol. 4⁰.

— *Beauvois E.* Histoire légendaire des Francs et Bourgondes aux III et IV siècles. Paris. 1867. 1 vol. 8⁰.

— *Becker W. Ad.*, u. *Marquardt I.* Handbuch der roemischen Alterthümer. Leipzig. 1843—1867. 5 vol. 8⁰.

— *Becq de Fouquières L.* Les jeux des anciens. Paris. 1869. 1 vol. 8⁰.

— *Bergmann F. G.* Les peuples primitifs de la race de Iafète. Colmar. 1853 1 vol. 8⁰.

— *Bergmann F. G.* Les Scythes. Halle. 1860. 1. vol. 8⁰.
 » Les Gètes. Strasbourg. Paris. 1859. 1 vol. 8⁰.

— *Bertrand A.* Essai sur les Dieux protecteurs des héros grecs et troyens dans l'Iliade. Rennes. 1858. 1 vol. 8⁰.

— *Biardot E. Prosper.* Explication du symbolisme des terres cuites grecques de destinatination funéraire. Paris. 1864. 1 vol. 8⁰.

— *Bibra Dr. Ernest.* Die Bronzen u. Kupferlegirungen der alten u. ältesten Völker. Erlangen. 1869. 1 vol. 8⁰.

— *Blaramberg Mr. de.* De la position des trois forteresses Tauro-scythes, dont parle Strabon. Odesse. 1831. 1 vol. 8⁰.

— *Bock Dr. Fr.* u. *Wilemsen M.* Die mittelalterlichen Kunst- u. Reliquienschätze zu Maestricht. Köln u. Neuss 1872.

— *Bock Dr. E.* Karl's des Grossen Pfalzkapelle und ihre Kunstschätze. Köln u. Neuss. 1865. 1 vol. 8⁰.

— *Bock Fr.* Das heilige Köln. Leipzig. 1858. 1 vol. 8⁰.

— *Bock Dr. Franz.* Das Heiligthum zu Aachen. Köln u. Neuss. 1867. 1 vol. 4⁰.

— *Bock C.* Historische Ergebnisse eines archaeologischen Fundes in Croatien. Wien. 1858. 1 vol. 8⁰.

— *Boeckh Aug.* Die Statshaushaltung der Athener. Berlin. 1851. 1 vol. 8⁰.

— *Boeckhius A.*, *Franzius I.*, *Curtius E.* u. *Kirschhoff A.* Corpus inscriptionum graecarum. Berolini (1828—1867). 4 vol. 8°.

— *Boettiger C. A.* Sabina, oder Morgenszenen im Putzzimmer einer reichen Römerin. Leipzig. 1866. 2 vol. 8°.

— *Boissier Gaston.* Études sur la vie et les ouvrages de M. T. Varron. Paris. 1861. 1 vol. 8°.

— *Bouillet N.* Atlas universel d'histoire et de géographie. Paris. 1872. 1 vol. 8°.

— *Bourgignat, I. R.* Histoire des monuments mégalitiques de Rocknia. Paris. 1868. 1 vol. 4°.

— *Braff P.* Principes d'administration communale. Paris. 1861. 2 vol. 8°.

— *Brasseur de Bourbourg.* Quatres lettres sur le Méxique. Paris. 1868. 1 vol. 8°.

— *Braun D. Emil.* Vorschule der Kunstmythologie. Gotha. 1854. 1 vol. 4°.

— *Brugsch H.* Grammaire hyéroglyptique. Leipzig. 1872. 1 vol. 4°.

— *Buechner Dr. L.* L'homme selon la science. Paris, 1870 72. 1 vol. 8°.

— *Bunsen C. C. I.* Dieu dans l'histoire. Paris. 1868. 1 vol. 8°.

— *Burnouf E.* La science des religions. Paris. 1872. 1 vol. 8°.

— *Buttmann Ph.* Mythologus oder gesammelte Abhandlungen über die Sagen des Alterthums. Berlin. 1828—29. 2 vol. 8°.

— *Cahier Ch.* Mélanges d'archéologie, d'histoire et de littérature. Paris. 1847—1856. 4 vol. 4°.

— *Cahier Ch.* Nouveaux mélanges d'archéologie, d'histoire et de littérature sur le moyen âge Paris. 1874. 1 vol. 4°.

— *Champollion-Figeac.* Egypte ancienne. Paris. 1839. 1 vol. 8°.

— *Chantre Ern.* Les palafittes ou constructions lacustres du lac Paladru. Grenoble. 1871. 1 vol. 4°.

— *Cochet l'Abbé.* La Normandie souterraine. Paris. 1855. 1 vol. 8°.

— *Cochet l'Abbé.* Sépultures gauloises, romaines, franques et normandes. Paris. 1857 1 vol. 8°.

— *Cochet l'Abbé.* Le tombeau de Childéric I, roi des Francs. Paris. 1859. 1 vol. 8°.

— *Creuzer Fr.* Zur Geschichte der classischen Philologie seit Wiederherstellung der Literatur. Frankfurt. 1854. 1 vol. 8°.

— Curiosités philologiques, géographiques et ethnologiques. Paris. 1855. 1 vol. 8°.

— Curiosités de l'archéologie et des beaux-arts. Paris. 1855. 1 vol. 8°.

— Curiosités des inventions et des découvertes. Paris. 1855. 1 vol. 8°.

— *Czoernig Freih v.* Über Friaul. 1 vol. 8°.

— *Dacier.* Rapport historique sur les progrès de l'histoire et de la littérature ancienne depuis 1789 et sur leur état actuel. Paris. 1810. 1 vol. 4°.

— *Danjou.* Notes sur quelques antiquités merovingiennes conservées au musée de Beauvais. Beauvais. 1856. 1 vol 8°.

— *Delacourt-Peigné.* Recherches sur le lieu de la bataille d'Attila en 451. Paris. 1866. 1 vol. 4°.

— *Delacourt-Peigné.* Supplément aux recherches sur le lieu de la bataille d'Attila en 451. Troyes. 1866. 1 vol. 4°.

— *Delaroche Paul.* Trésor de numismatique et de glyptique. Paris. 1858. 2 vol. 8°.

— *Delgado Don Antonio.* Memoria histórico-critico sobre el gran disco de Theodosio encontrado en Almendralejo. Madrid. 1849. 1 vol. 4°.

— *Desbassayns le Cte de Richemont.* Archéologie chrétienne primitive. Paris. 1870. 1 vol. 8°.

— *Desjardins Ernest.* Monuments ephigraphiques du musée national hongrois. Budapest. 1873. 4°.

— *Detlefsen Dr. D.* Über einer griechischen Palimpsest der k.k. Hofbibliothek mit Bruckstücken einer Legende vom Heiligen Georg. Wien. 1858. 1 vol. 8°.

— *Detlefsen D.* Sur un monument mythriaque de l'Afrique. Paris. 1863. 1 vol. 8°.

— *Dietrich Franz.* Die Blekinger Inschriften, der Stein von Tune, und andre deutsche Runen in Skandinavien. Marburg. 1863, 1 vol. 4°.

— *Dietrich Franz.* De inscriptionibus duabus runicis ad Gothorum gentem relatis. Marburgi. 1861. vol. 4°.

— *Dorow Dr. W.* Opferstätte u. Grabhügel de Germanen u. Römer am Rhein. Wiesbaden. 1826. 1 vol. 4°.

— *Dubeux L.*, et *Valmont W.* Tartarie, Béloutchistan, Boutan et Népal. Paris. 1848. 1 vol. 8°.

— *Dubeux L.* La Perse. Paris. 1841. 1 vol. 8°.

— *Dubois A. de Jancigny* et *Raymond X.* Inde. Paris. 1845. 1 vol. 8°.

— *Dubois A. de Jancigny.* Japon, Indo-Chine, Empire Birman, Siam, Annam, Péninsule malaise. Paris. 1850. 1 vol. 8°.

— *Du Cange.* Glossarium mediae et infimae latinitatis. Parisiis. 1810–1850. 7 vol. 4°.

— *Duchalais Ad.* Descriptions de médailles gauloises. Paris. 1846. 1 vol. 8°.

— *Dudik.* Über die alten heidnischen Begräbnissplätze in Mähren. 1 vol. 8°.

— *Dupont E.* Les temps préhistoriques en Belgique. Bruxelles. 1872. 1 vol. 8°.

— *Dussieux L.* Recherches sur l'histoire de la peinture sur émail. Paris. 1841. 1 vol. 8°.

— *Egger E.* Essai sur l'histoire de la critique chez les Grecs. Paris. 1849. 1 vol. 8°.

— *Egger E.* Examen critique des historiens anciens de la vie et du règne d'Auguste. Paris. 1844. 1 vol. 8°.

— *Egger E.* Mémoires d'Histoire ancienne et de Philologie. Paris. 1863. 1 vol. 8º.

— *Egger E.* Études historiques sur les traités publics chez les Grecs et chez les Romains. Paris. 1866. 1 vol. 8º.

— *Egger E.* L'Hellenisme en France. Paris. 1869. 2 vol. 8º.

— *Egger E.* Mémoires de littérature ancienne. Paris. 1862. 1 vol. 8º.

— *Eichhoff F. G.* Poésie héroique des Indiens. Paris. 1860. 1 vol. 8º.

— *Engelhardt Conr.* Thorsbjerg Mosefund. Kjöbenhavn. 1863. 1 vol. 4º.

» » Nydam Mosefund. 1859 - 63. Kjöbenhavn. 1865. 1 vol. 4º.

» » Coupe de bronze émaillé datant de la première période de l'âge de fer. 1 vol. 8º.

— *Engelhardt Conr.* Sur la trouvaille de Vimose. 1 vol. 8º.

— *Engelmann W.* Bibliotheca scriptorum classicorum et graecorum et latinorum. Leipzig. 1847. 1 vol. 8º.

— *Ennius G.* Ennianae poesis reliquiae. Lipsiae. 1854. 1 vol. 8º.

— *Erdy János.* Erdélyben talált viaszos lapok. Pesthini. 1856. 1 vol. 8º.

— *Euripidis* fragmenta. Paris. 1846. 1 vol, 8º.

— *Ewald Heinrich.* Die Alterthümer des Volkes Israel. Göttingen. 1854. 1 vol. 8º.

— *Eyriès I. B.* Danemark. Paris. 1856. 1 vol. 8º.

— *Fabretti Ariodantis* Corpus inscriptionum italicarum antiquioris aevi. Aug. Taurinorum. 1867. 1 vol. 8º.

— *Fairholt Fred. W.* Miscellanea graphica. London. 1857. 1 vol. 4º.

— *Feer Leon.* La puissance et la civilisation mongoles au treizième siècle. Paris. 1867. 1 vol. 8º.

— *Fellows Sir Charles.* Travels and researches in Asia minor. London. 1852. 1 vol. 8º.

— *Festus S. P.* De la signification des mots. Paris. 1846. 1 vol. 8º.

— *Ficoroni Fr.* La bolla d'oro de 'fanciulli nobili romani. Roma. 1732. 1 vol. 4º.

— *Figuier L.* Les races humaines. Paris. 1872. 1 vol. 8º.

» » L'homme primitif. Paris. 1870. 1 vol. 8º.

— *Fiorelli Giuseppe.* Gli scavi di Pompei dal 1861 al 1872. Napoli. 1873. 1 vol. 4º.

— *Fraehn C. M.* Ibn-Foszlan's u. anderer Araber Berichte über die Russen älterer Zeit. St. Petersburg 1823. 1 vol. 8º.

— *Franck Alfred Ritter.* Bericht über die Auffindung eines uralten Leichenfeldes bei Kettlach, unweit Gloggnitz, u. über einige andere bemerkenswerthe Fundstücke. 1 vol. 8º.

— *Friedländer Jul.* Die oskischen Muenzen. Leipzig. 1850. 1 vol. 8º.

— *Frisi Antonio Francesco.* Memorie della Chiesa Monzese. I. II. Milano 1774 - 1776. 2 vol. 4º.

— *Garnier Ad.* De la morale dans l'antiquité. Paris. 1865. 1 vol. 8°.

— *Gastaldi B.* Iconografia di alcuni oggeti di remota antiquità. Torino. 1869. 1 vol. 4°.

— *Gaussen A.* Portefeuille archéologique de la Champagne. Bar-sur-Aube. 1861. 1 vol. 4°.

— *Geffroy, Zeller* et *Thiénot.* Rapports sur les études historiques. Paris. 1867. 1 vol. 8°.

— *Gerebtzoff.* Essai sur l'histoire de la civilisation en Russie. Paris. 1858. 2 vol. 8°.

— *Gerhard Ed.* Ueber die Gottheiten der Etrusker. Berlin. 1847. 1 vol. 4°.

— *Gerlach Franz Dorotheus.* Die Verfassung des Servius Tullius in ihrer Entwickelung. Basel. 1837. 1 vol. 8°.

— *Girault de Prangey.* Essai sur l'architecture des Arabes et des Mores. Paris. 1841. 1 vol. 8°.

— *Giseke Berhnard.* Thrakisch-Pelasgische Stämme der Balkanhalbinsel. Leipzig. 1858. 1 vol. 8°.

— *Gladstone W. E.* Juventus mundi. London. 1869. 1 vol. 8°.

— *Grabowski Michail.* Ukraina downa i terazniejsza. Kijów. 1850. 1 vol. 4°.

— *Grimm W. C.* Ueber deutsche Russen. Göttingen. 1821. 1 vol. 8°.

— *Guigniaut I. D.* Progrès des études classiques et du moyen âge. Paris. 1868. 1 vol. 8°.

— *Guigniaut I. D.* Progrès des études relatives à l'Egypte et à l'Orient. Paris. 1867. 1 vol. 8°.

— *Haigneré l'Abbé D.* Quatre cimetières mérovingiens du Boulonnais. Boulogne-sur-mer. 1866. 1 vol. 8°.

— *Hammer I.* Mithryaca. Paris et Caën. 1833 (atlas) 1 vol. 4°.

» Mémoire sur le culte de Mithra. (Texte). Paris. 1833 1 vol. 8°.

— *Hanusch Dr. Ig. Ioh.* Die Wissenschaft des slavischen Mythus im weitesten, den altpreusisch-lithuanischen Mythus mitumfassenden Sinne. Lemberg. 1842. 1 vol. 8°.

— *Hasdeu B. P.* Columna luĭ Traian. An IV (1872). Bucuresci. 1 vol. 2°.

— *Haupt r.* De religione Cabiriaca. Koenigsberg. 1834. 1 vol. 4°.

— *Haven F. Samuel.* Archaeology of the United States. Washington 1856. 1 vol. 4°.

— *Herodoti* Historiarum libri IX. Parisiis. 1844. 1 vol. 8°.

— *Holmboe C. A.* De prisca re monetaria Norvegiae et de nummis aliquot et ornamentis in Norvegia repertis. Christianiae. 1854. 1 vol. 8°.

— *L'Hôte Nestor.* Lettres écrites d'Egypte en 1838 et 1839. Paris. 1840 1 vol. 8°.

— *Humboldt Alex.* Sites des Cordillères et monuments des peuples indigènes de l'Amérique. Paris. 1869. 1 vol. 8⁰.

— *Jabornegg-Altenfels Michael.* Antiquarische Mittheilungen aus Kärnten 1 vol. 8⁰.

— *Jacquemart A.* Les merveilles de la Céramique. Paris. 1866 62. 2 vol. 8⁰.

— *Joinville Jean Sire.* Mémoire ou Histoire et chronique du très-chrétien roi Saint-Louis. Paris. 1859. 1 vol. 8⁰.

— *Kalina v. Jäthenstein Dr. Mathias.* Böhmens heidnische Opferplätze, Gräber u. Alterthümer. Prag. 1836. 1 vol. 8⁰.

— *Kanitz F.* Reise in Süd-Serbien u. Nord-Bulgarien. Wien. 1868. 1 vol. 8⁰.

— *Klausen R. H.* Aeneas u. die Penaten. Hamburg u. Gotha. 1839—40. 2 vol. 8⁰.

— *Klemm Dr. G.* Handbuch der germanischen Alterthumskunde. Dresden 1836. 1 vol. 8⁰.

— *Klemm Dr. G.* Die Werkzeuge u. Waffen, ihre Entstehung u. Ausbildung. Sondershausen. 1856. 1 vol. 8⁰.

— *Klenze Cl. A. C.* Philologische Abhandlungen. Berlin. 1839. 1 vol. 8⁰.

— *Köppen P.* Die dreygestaltete Hecate u. ihre Rolle in den Mysterien. Wien. 1823. 1 vol. 4⁰.

— *Kövári László.* Erdély Épitészeti Emlékei. Kolozsvártt. 1866. 1 vol. 8⁰.

— *Krammer G.* Ueber den Styl u. die Herkunft der bemahlten griechischen Thongefässe. Berlin 1837. 1 vol. 8⁰.

— *Krauss Dr. Fr. X.* Die christliche Kunst in ihren fruehesten Anfaengen. Leipzig. 1872. 1 vol. 8⁰.

— *Kurts Fr.* Allgemeine Mythologie. Leipzig 1869. 1 vol.. 8⁰.

— *Lajard Félix.* Recherches sur le culte pubic et les mystères de Mythra en Orient et en occident. Paris. 1867. 1 vol. 4⁰.

— *Lajard Félix.* Nouveles observations sur le grand bas-relief Mithriaque de la collection Borghèse actuellement au musée royal de Paris. Paris. 1828 1 vol 4⁰.

— *Lajard Félix.* Recherches sur le culte, les symboles, les attributs et les monuments figurés de Vénus en orient et en occident. Paris. 1837. I. II. (texte-atlas). 2 vol. 2⁰.

— *Lajard Félix.* Recherches sur le culte du Cyprès pyramidal chez les peuples civilisés de l'antiquité. Paris. 1854. (Texte, Atlas) 3 vol.

— *Lajard Félix.* Introduction à l'étude du culte public et des mystères de Mythra en orient et en occident. Texte. Paris. 1847. 1 vol. 4⁰. Atlas, 1 vol. 2⁰,

— *Lalanne L.* Curiosités biographiques Paris. 1858. 1 vol. 8⁰.

— » Curiosités bibliographiques. Paris. 1857. 1 vol. 8⁰.

— *Langlès L.* Monuments anciens et modernes de l'Hindoustan. Paris. 1821. 2 vol. 2⁰

— *Langlois E. H.* Essai historique et discriptif sur la peinture sur verre, ancienne et moderne. Rouen. 1822. 1 vol. 8⁰.

— *Lanoye F.* L'Inde contemporaine. Paris. 1858. 1 vol. 8⁰.

— *Larenaudier et Lacroix.* Mexique, Guatemala, Pérou et Bolivie. Paris. 1843. 1 vol. 8⁰.

— *Lassen Chr.* Zur Geschichte der griechischen u. indoskythischen Könige in Baktrien, Kabul u. Indien. Bonn. 1838. 1 vol. 8⁰.

— *Lestcyrie Ferd.* Quelques mots sur la théorie de la peinture sur verre. Paris 1852. 1 vol. 8⁰.

— *Le Bas Ph.* Asie mineure. Paris. 1843. 1 vol. 8⁰.

— » » » Suède et Norvège. Paris. 1839. 1 vol. 8⁰.

— *Lelewel Joach.* Études numismatiques et archéologiques. Type gaulois ou celtique. Texte.—Bruxelles. 1841. 1 vol. 8⁰. Atlas 1840. 1 vol. 8⁰.

— *Lelewel Joach.* Réapparition du type gaulois dans le coin du moyen âge. Bruxelles. 1841. 1 vol. 8⁰.

— *Lemke L.* Handbuch der spanischen Litteratur. III Band. Leipzig. 1856. 1 vol. 8⁰.

— *Lenormant Ch.* Introduction à l'étude des vases peints. Première partie. Paris. 1845. 1 vol. 4⁰.

— *Lenormant Fr.* Recherches archéologiques à Eleusis. Paris. 1862. 1 vol. 8⁰.

— *Léouzon Le Duc.* Le glaive runique. Paris. 1846. 1 vol. 8⁰.

— » » » La Finlande. Paris. 1845. 2 vol. 8⁰.

— *Lepic le Vicomte.* Les armes et les outils préhistoriques reconstitués. Paris. 1872. 1 vol. 4⁰.

— *Lerminier E.* Histoire des legislateurs et des constitutions de la Grèce antique. 1 vol. 8⁰.

— *Letronne M.* Lettres d'un antiquaire à un artiste. Paris. 1835. 1 vol. 8⁰.

— » Appendice aux lettres d'un antiquaire à un artiste. Paris. 1837. 1 vol. 8⁰.

— *Libloy Fr. Schuler.* Kurzer Überblick der Litteraturgeschichte Siebenbürgens. Hermannstadt. 1857. 1 vol. 8⁰.

— *Liebusch G.* Sckythika. Camenz. 1833. 1 vol. 8⁰.

— *Lilienkron R.* Zur Runenlehre. Halle. 1852. 1 vol. 8⁰.

— *Linas Charles.* Armures des hommes du Nord. Arras et Paris. 1869. 1 vol. 8⁰.

— *Lisle Lecomte.* Poèmes antiques. Paris. 1852. 1 vol. 8⁰.

— *Longpérier Adrien.* Antiquités de la Perse. Paris. 1853. 1 vol. 4⁰.

— *Loriquet Ch.* La Mosaïque des promenades et autres trouvées à Reims. Reims. 1872. 1 vol. 8⁰.

— *Lubbock Sir John.* Les origines de la civilisation. Paris. 1853. 1 vol 8⁰.

— *Luciani.* Opera. Parisiis. 1840. 1 vol. 8⁰.

— *Luynes H.* Numismatique et inscriptions cypriotes. Paris. 1852. 1. vol. 8⁰

— *Macario Hagioglypta.* Lutetiae Parisiorum. 1856. 1 vol. 8⁰.

— *Maffei Giuseppe.* Storia della letteratura italiana. Firenze. 1873. 2 vol. 8⁰.

— *Magnin Ch.* Histoire des marionnettes en Europe. Paris. 1862. 1 vol. 8⁰.

— *Martigny l'Abbé.* Dictionnaire des antiquités chrétiennes. Paris. 1868. 1 vol. 8⁰.

— *Matter M.* Une excursion gnostique en Italie. Strasbourg et Paris. 1865. 1 vol. 8⁰.

— *Matter Jacques.* Histoire critique du Gnosticisme. Paris. 1843-44. 1 vol. 8⁰.

— *Maury L. F. Alfred.* Exposé des progrès de l'archéologie. Paris. 1867. 1 vol. 8⁰.

— *Maury L. F. Alfred.* Les Académies d'autre fois. L'ancienne Académie des inscriptions et belles-lettres. Paris. 1864. 1 vol. 8⁰.

— *Mazois F.* Le palais de Scaurus. Paris. 1859. 1 vol. 8⁰.

— Mémoires de la société des antiquaires de l'ouest. T. II. Poitiers. 1837. 1 vol. 8⁰.

— *Menzel Wolfgang.* Zur deutschen Mythologie. I. Odin. Stuttgart. 1855. 1 vol. 8⁰.

— *Merimée Prosper.* Histoire de Don Pèdre Ier Roi de Castille. Paris. 1865. 1 vol. 8⁰.

— *Micali Giuseppe.* Storia degli antichi popoli italiani. Milano. 1836. 3 vol 8⁰.

— *Miklosich Dr. Franz.* Die slavischen Elemente im Neugriechischen. Wien. 1870. 1 vol. 8⁰.

— *Mionnet T. E.* De la rareté et du prix des médailles romaines. Paris. 1847. 2 vol. 8⁰.

— *Mommsen Th.* Über das römische Münzwesen. 1 vol. 8⁰.

— » » Histoire de la monnaie romaine. Paris. 1865-70. 2 vol. 8⁰.

— *Monmerqué L. I. N.* Théâtre français au moyen âge. Paris. 1842. 1 vol. 8⁰.

— *Montelius Oscar.* Remains from the iron age of Scandinavia. Stockholm. 1869. 1 vol. 4⁰.

— *Mortillett Gabr.* Origine de la navigation et de la pêche. Paris. 1867. 1 vol. 8⁰.

— **Московская оружейная палата.** 1860. 1 vol. 8⁰.

— *Mousseaux.* Dieu et les Dieux. Paris. 1854. 1 vol. 8⁰.

— *Mueller Otfried.* Histoire de la littérature grecque jusqu'à Alexandre le Grand. Paris. 1865. 2 vol. 8⁰.

— *Mueller Carolus.* Aegineticorum liber. Berolini. 1817. 1 vol. 8⁰.

— *Munk S.* Palestine. Paris. 1845. 1 vol. 8⁰.

— *Nadailac le Marquis.* L'ancienneté de l'homme. Paris. 1870. 1 vol. 8⁰.

– *Niehbuhr. B. G.* Kleine historische u. philologische Schriften. Bonn. 1828-1843. 2 vol. 8°.

— *Nilsson Sven.* Les habitants primitifs de la Scandinavie, 1ère partie. L'âge de la pierre. Paris. 1868. 1 vol. 8°.

— *Oberleitner Karl.* Die Nordischen Runen. Wien. 1848. 1 vol. 4°.

— » » Die Runendenkmäler des Nordens. Wien. 1849. 1 vol. 4°.

– *Oldfield Ed.* Catalogue of select examples of ancient Ivory-Carvings in various collections London. 1855. 1 vol. 8°.

— *Otte Heinrich.* Archäologisches Wörterbuch. Leipzig. 1857. 1 vol. 8°.

— *Ouvaroff M.* Études de philologie et de critique. St. Petersbourg. 1843. 1 vol. 8°.

— *Overbek Dr. I.* Pompeji. Leipzig. 1856. 1 vol. 8°.

— *Ozanam A. F.* La civilisation chrétienne chez les Francs. Paris. 1861. 1 vol 8°.

— *Ozanam A. F.* Les Germains avant le christianisme. Paris. 1861. 1 vol. 8°.

— *Paciaudi P. M.* Diatribe qua graeci anaglyphi interpretatio traditur. Romae 1731. 1 vol. 4°.

– *Panofka Th.* Antiken-Kranz zum fünften Berliner Winkelmannsfest. Berlin. 1845. 1 vol. 4°.

— *Parthey G.* Zwei griechische Zauberpapyri des Berliner Museums. Berlin. 1866. 1 vol. 4°.

Perthes Boucher. Antiquités celtiques et antédiluviennes. Paris. 1848–64. 3 vol. 8°.

— *Petersen Chr.* Über das Verhältniss des Broncealters zur historischen Zeit bei den Völkern des Alterthums. Hamburg. 1868. 1 vol. 4°.

Petit-Radel L. C. F. Notice sur les Nuraghes de la Sardaigne. Paris. 1826. 1 vol. 8°.

— *Petit-Radel L. C. F.* Recherches sur les monuments cyclopéens et description de la collection des modèles en relief. Paris. 1841. 1 vol. 8°.

— *Pichot A. F.* Le jardin d'acclimatation. Paris. 1873. 1 vol. 8°.

— *Pictet Ad.* Du culte des Cabires chez les anciens Irlandais. Genève et Paris. 1824. 1 vol. 8°.

— *Platrier R.* Les lectures publiques dans l'antiquité. 1 vol. 8°.

— *Lefebvre A.* Études sur les plombs ou enseignes de pélerinages et en particulier sur ceux de Notre-Dame de Boulogne-sur-mer. 1 vol. 8°.

— *Pollux I.* Onomasticon. Berolini. 1846. 1 vol. 8°.

— *Polybii* Historiarum reliquiae. Paris. 1859. 2 vol. 8°.

— Vases, armes et bijoux trouvés à Pouan en 1842. Troyes. 1842. 1 vol. 8°.

— *Preller, L.* Griechische Mythologie. Leipzig. 1854. 2 vol. 8°.

— *Le Prévost Aug.* Mémoires sur la collection de vases antiques trouvée en Mars 1830 à Berthouville. Caën. 1832. 1 vol. 4°.

— *Quatremère de Quincy.* Recueil de disertations archéologiques. Paris. 1836. 1 vol. 8°.

— *Quinet Ed.* La création. Paris. 1870. 2 vol. 8°.

— *Rafn C. C.* Inscription runique du Pirée. Copenhague. 1856. 1 vol. 8°.

— *Rambaud Al.* De byzantino hyppodromo et circensibus factionibus. Paris. 1870. 1 vol. 8°.

— *Raymond X.* Afghanistan. 1 vol. 8°.

— » Inde. 1 vol. 8°.

— *Riolacci Dr. D.* Anthropologie L'ancienneté de l'homme. Paris. 1873. 1 vol 8°.

Riolo G. Dell'artificio pratico dei mosaici antichi e moderni. Palermo 1870. 1 vol. 8°.

— *Ritter Carl.* Die Stupa's. Berlin. 1838. 1 vol. 8°.

— » » Die Vorhalle europäischer Völkergeschichten vor Herodotus. Berlin. 1820. 1 vol. 8°.

— *Raoul Rochette.* Lettres archéologiques sur la peinture des Grecs. Paris. 1840. 1 vol. 8°.

— *Raoul Rochette.* Mémoires d'archéologie comparée asiatique, grecque et étrusque. 1er Mémoire. Paris. 1848. 1 vol. 4°.

— *Raoul Rochette* Second mémoire sur la croix ansée. Paris. 1846. 1 vol. 4°.

— » » Tableau des Catacombes de Rome. Paris. 1853. 1 vol. 8°.

— » » Question de l'histoire de l'art. Paris. 1846. 1 vol. 8°.

— » » Lettres à Mr. Schorn. Paris. 1845. 1 vol. 8°.

— *Rosny H.* Godefroy de Bouillon. 1 vol. 8°.

— *Rossignol I. P.* Les métaux dans l'antiquité. Paris. 1863. 1 vol. 8°.

— *Roux H. ainé.* Herculanum et Pompéi. Paris. 1839—40. 8 vol. 8°.

» *de Lincy.* Essai sur les fables indiennes. Paris, 1838. 1 vol. 8°.

— *Rygh O.* La première période de l'âge de fer en Norvège. 1 vol. 8°.

— *Sacken Dr. Ed.* Bericht über die Gräber bei Bruck an der Leitha. 1 vol. 8°.

— *Sainte-Croix.* Recherches historiques et critiques sur les mystères du Paganisme. Paris. 1817. 2 vol. 8°.

— *Scherer H.* Histoire du commerce de toutes les nations. Paris. 1857. 2 vol. 8°.

— *Schlegel A. W.* Vorlesungen über dramatische Kunst u. Litteratur. Leipzig. 1846. 2 vol. 8°.

— *Schrader Aug.* Germanische Mythologie. Berlin. 1843 1 vol. 8°.

— *Schwenck K.* Die Mythologie der Slaven. Frankfurt. 1855. 1 vol. 8°.

— *Simon V.* Notice sur les sépultures des anciens. Metz. 1844. 1 vol. 8°.

» » Observations sur des sépultures antiques découvertes dans di-

verses contrées des Gaules et sur l'origine qui paraît devoir leur être attribuée. Metz. 1851. 1 vol. 8°.

— *Simonin L.* Les pierres exquisses minéralogiques. Paris. 1869. 1 vol. 8°.

— *Spanno Giovanni.* Memoria sopra i Nuraghi de Sardegna. Cagliari. 1867. 1 vol. 8°.

— *Stephani Lud.* Nimbus u. Strahlenkranz in den Werken der alten Kunst. St. Petersburg. 1859. 1 vol. 4°.

— *Stephens G.* The Runic-Hall in the Danish old-Northern Museum. Cheapinghaven. 1868. 1 vol. 4°.

— *Steur Ch.* Ethnographie des peuples de l'Europe avant Jésus Christ. Vol I. Bruxelles. Paris-Londres. 1872. 1 vol. 8°.

— *Müllerus C.* et *Dübnerus F.* Strabonis Geographica. Parisiis, 1853. 1 vol. 8°.

— *Gerlach Fr. Dor.* Tacitus Germania. Basel. 1837. 1 vol. 8°.

— *Texier Ch.* Asie mineure. Paris. 1862. 1 vol. 8°.

» *l'Abbé.* Dictionnaire d'orfévrerie, de gravure, et de ciselure chrétienne. Paris. 1857. 1 vol. 8°.

— *Thierry Am.* Nouveaux récits de l'histoire romaine au IV et V siècle. Trois ministres des fils de Théodose, Rufin-Eutrope-Stilicon. Paris. 1865. 1 vol 8°.

— *Thierry Am.* Tableau de l'empire romaine depuis la fondation de Rome jusqu'à la fin du gouvernement impérial en occident. Paris. 1862. 1 vol. 8°.

— *Thierry Am.* Récits de l'histoire romaine au V siècle. Derniers temps de l'empire d'occident. Paris. 1867. 1 vol. 8°.

— *Tissandier G.* Bibliothèque des merveilles. Les fossiles. Paris. 1875. 1 vol. 8°.

— *Troyon Fr.* L'homme fossile. Lausanne. 1867. 1 vol. 8°.

— *Tyszkiewicza K. H.* O Kurhanach na Litwie Rusi Zachodniéj. Berlin. 1868. 1 vol. 8°.

— *Varro Terentius.* De lingua latina, librorum quae supersunt. Lipsiae. 1833. 1 vol. 8°.

— *Vecellio C.* Costumes anciens et modernes. Paris. 1859. 2 vol. 8°.

— *Villemain M.* Essais sur le génie de Pindare. Paris. 1859. 1 vol. 8°.

— *Villemarqué H.* Barzaz Breiz. Chants populaires de la Bretagne. Paris. 1867. 1 vol. 8°.

— *Viollet-le-Duc.* Dictionnaire raisonné du mobilier français d l'époque carlovingienne à la Renaissance. Paris. 1858—74. 3 vol. 8°.

— Antiquissimi Virgiliani codicis fragmenta et picturae ad priscas imaginum formas a Petro Sancte Bartholi incisae. Romae. 1741. 1 vol. 2°.

— *Vivien de Saint-Martin.* Étude sur la géographie grecque et latine de l'Inde. Paris. 1858. 1 vol. 5°.

— *Volney* Oeuvres complètes. Paris. 1852. 1 vol. 8°.

— *Wailly Natalis.* Eléments de Paléographie. Paris. 1838. 2 vol. 4°.

— *Walz Chr.* De religione Romanorum antiquissima. Particula I. Tubingae. 1845.

— *Wanner Dr. M.* Das alamannische Todtenfeld bei Schleitheim und die dortige römische Niederlassung. Schaffhausen. 1867. 1 vol. 4⁰.

— *Waring I. B.* Stone monuments, tumuli and ornament of remote ages. London. 1870. 1 vol. 2⁰.

— *Warne Ch.* The celtic tumuli of Dorset. London. 1866. 1 vol. 2⁰.

— *Wattenbach W.* Deutschland's Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur Mitte des dreizehnten Jahrhunderts. Berlin. 1866. 1 vol. 8⁰.

— *Weiss Herman.* Kostümkunde der Völker des Alterthums I. II. Stuttgart. 1860. 2 vol. 8⁰.

— *Weiss Herman.* Kostümkunder (im Mittélalter) I. Stuttgart. 1862. 1 vol. 8⁰.

— *Welker Fr. G.* Die Aeschylische Trilogie; Prometheus u. die Kabirenweihe zu Lemnos. Darmstadt. 1824. 1 vol. 8⁰.

— *Welker Fr. G.* Nachtrag zu der Schrift über die Aeschylische Trilogie. Frankfurt. 1826. 1 vol. 8⁰.

— *Welker Fr. G.* Kleine Schriften zur griechischen Litteraturgeschichte. Bonn. 1844. 1 vol. 8⁰.

— *Welker Fr. G.* Der epische Cyclus oder die Homerischen Dichter. Bonn. 1835—49. 2 vol. 8⁰.

— *Welker Fr. G.* Griechische Götterlehre. Göttingen. 1857—63. 3. vol. 8⁰.

— *Wieseler Fr.* Der Hildesheimer Silberfund. Erste Abtheitlung. Goettingen. 1869 1 vol. 8⁰.

— *Wilhelmi K.* Beschreibung der vierzehn alten deutschen Todtenhügel. Heidelberg. 1830. 1 vol. 8⁰.

— *Wilkinson I. G.* A popular account of the ancient Egyptians. London. 1854. 2 vol. 8⁰.

— *Wilson H. H.* Ariana antiqua. London. 1841. 1 vol. 4⁰.

» *Daniel.* Prehistoric annals of Scotland. London. 1863. 2 vol. 8⁰.

— *Windischmann Dr. Fr.* Mithra. Leipzig. 1857. 1 vol. 8⁰.

— *Whittlesey Ch.* Description of ancient Works in Ohio. (Washington. 1850). 1 vol. 4⁰.

— *Wocel Ioh. Erasmus.* Grundzüge der Böhmischen Alterthumskunde. Prag. 1845. 1 vol. 8⁰.

— *Wolf Fr. Aug.* Prolegomena ad Homerum. Halle. 1875. 1 vol. 8⁰.

— *Wordsworth Chr.* Athens and Attica. London 1855. 1 vol. 8⁰.

— *Worsaae I. I. A.* De quelques antiquités norvégiennes. 1 vol. 8⁰.

» » Sur l'importance des grandes trouvailles du premier âge de fer faites dans les tourbières dannoises. 1 vol. 8⁰.

— *Worsaae I. I. A.* The primeval antiquities of Denmark. London. 1859. 1 vol. 8⁰.

— *Worsaae I. I. A.* Sur quelques trouvailles de l'âge de bronze faites dans des tourbières. Copenhague. 1867. 1 vol 8⁰.

— *Worsaae I. I. A.* Nordiske Oldsager i det kongelige museum i Kjöbenhavn. Kjöbenhavn. 1859. 1 vol. 8°.

— *Wright Th.* The Celt, the Roman and the Saxon. London. 1841. 1 vol. 8°.

— *Wylie N. M.* Fairford graves. Oxford. 1842. 1 vol. 4°.

— *Xenophontis* scripta quae supersunt. Parisiis. 1847. 1 vol. 8°.

— *Zell Carolus.* Legum XII tabularum fragmenta. Friburgi. Brisgoviae. 1825. 1 vol. 8°.

— *Zosimus* ex recognitione Immanuelis Bekkeri. Bonnae. 1837. 1 vol. 8°.

— *Documente* privitóre la istoria Românilorŭ. Estracte din Raporturile ambasadorilorŭ Veneţienĭ la Constantinopole, în epoca de la 1563—1634, procurate din Archivele Veneţieĭ. 1 vol. 2° 537 pagine.

CONCURSURILE

După decisiunile luate de Academia Română, în sesiunile de până la anulŭ 1882, concursurile propuse de Academiă suntŭ cele următóre :

I. *Premiulŭ Năsturelŭ-Herescu* de 4,000 leĭ Seria B, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martie-Aprilie 1883, uneĭ cărţĭ scrise în limba română cu conţinutŭ de orĭ-ce natură, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuariŭ, până la 31 Decembriŭ 1882.

II. *Premiulŭ Statuluĭ, Heliade-Rădulescu*, de 5,000 leĭ, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martiŭ-Apriliŭ 1883. uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinutŭ literarŭ, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuariŭ până la 31 Decembriŭ 1882.

NB. Concurinţiĭ la aceste premiĭ vorŭ binevoi a trimete la cancelaria Academieĭ Române în Bucurescĭ — Palatulŭ Universităţiĭ— operele lorŭ, carĭ vorŭ fi în condiţiunile de timpŭ aci însemnate, în câte douĕ-spre-ḑece exemplare, până la 31 Decembriŭ 1882.

III. *Marele premiŭ Năsturelŭ-Herescu* din Seria B, în sumă 12.000 leĭ, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martiŭ-Apriliŭ 1885 uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinutŭ de orĭ-ce natură, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuariŭ 1881 până la 31 Decembriŭ 1884.

NB. În privinţa premielorŭ «*Năsturelŭ-Herescu*», de sub N-riĭ I şi III, se punŭ în cunoscinţa publiculuĭ următórele disposiţiunĭ din codicilele reposatuluĭ întru fericire C. Năsturelŭ-Herescu:

«B. Premie pentru opere publicate.

«În totŭ anulŭ Societatea Academică Română va avé a premia, «din veniturile fonduluĭ *Năsturelŭ*, o carte tipărită originală, în limba «română, care se va socoti de către Societate ca cea maĭ bună pu- «blicaţiune apărută în cursulŭ anuluĭ.

«Aceste premie vorŭ fi de dóue specie:

«1. În treĭ anĭ consecutivĭ, d'a rêndulŭ, se va decerne câte unŭ «premiŭ de patru miĭ leĭ, No. 4000 L. n. *minimum*, la cea maĭ bună «carte apărută în cursulŭ anuluĭ espiratŭ;

«2. Iară în alŭ patrulea anŭ, se va decerne câte unŭ premiŭ «fixŭ de leĭ 12,000, carele se va numi «*Marele premiŭ Năsturelŭ*, o- «pereĭ, care va fi judecată ca publicaţiunea de căpetenia ce va fi a- «părutŭ în cursulŭ celorŭ patru anĭ precedinţĭ. Acestŭ premiŭ nu «se va decerne uneĭ lucrărĭ, care va fi obţinutŭ deja unulŭ dintre «premiele anuale, de câtŭ defalcândŭ dintr'însulŭ valórea premiuluĭ «precedinte.

«Operele carĭ se vorŭ recompensa cu acéstă a doua seriă de premie, «vorŭ tracta cu preferinţă despre materiele următóre:

«*a)* Scrierĭ seriόse de Istoria şi sciinţele accesoriĭ ale istorieĭ, pre- «ferindu-se cele atingĕtóre de istoria ţerilorŭ române;

«*b)* Scrierĭ de Religiunea ortodoxă, de Morală practică şi de «Filosofiă;

«*c)* Scirierĭ de Sciinţe politice şi de Economia socială;

«*d)* Tractate originalĭ despre Sciinţele esacte;

«e) Scrieri enciclopedice, precum Dicționare de istoriă și geografiă, «în cari să între și istoria și geografia României; Dicționare generale «séŭ parțiale de sciințe esacte, de arțĭ și meseriĭ, de administrațiune «și jurisprudență, și alte aseminĭ lucrări utile și bine întocmite;

«f) Cărțĭ didactice de o valóre însemnată ca metodŭ și ca «cuprinsŭ;

«g) Dicționare limbistice în limba românéscă, maĭ alesŭ pentru «limbele antice și orientale, adică limba latină, elenă, sanscrită, e-«braică, arabă, turcă, slavona vechiă, și altele;

«h) Publicațiunĭ și lucrărĭ artistice de o valóre seriósă, adică re-«lative la arțile plastice, architectură, pictură, gravură și chiar o-«pere musicale seriόse, pe carĭ aceste tóte Societatea Academică «Română le va putea apreția atuncĭ cându-șĭ va întinde activitatea «eĭ și asupra tuturorŭ materielorŭ de Bele-Arțĭ;

«i) Scrierĭ de pură literatură română, în prosă și în versurĭ, «precum poeme, drame și comediĭ seriόse,— maĭ alesŭ subiecte na-«ționale, — și orĭ-ce alte opere de înaltă literatură. Acestora maĭ cu «sémă așĭ dori să se acorde *Marele «Premiŭ Năsturelŭ»*, când vorŭ «fi judecate ca avêndŭ unŭ meritŭ cu totulŭ superiorŭ, spre a se «da astŭ-felŭ o încuragiare maĭ puternică desvoltăriĭ literatureĭ naționale.»

La acestea se maĭ adaogŭ următórele disposițiunĭ luate de Societatea Academică:

1. La concursurile acestorŭ premie se potŭ presinta și opurĭ prenoite în nóue edițiunĭ, carĭ se vorŭ fi retipăritŭ în cursulŭ anuluĭ de autorĭ în viéță.

2. După cuprinderea chiar a testamentuluĭ, traducțiunile din limbĭ străine sunt escluse de la concursŭ; se va face însă esceptiune pentru acele traducțiunĭ de pe opurĭ străine clasice, carĭ:

a) saŭ prin dificultățile învinse ale uneĭ perfecte reproducerĭ în versurĭ românescĭ, vorŭ constitui adevĕrate opurĭ literare ale limbeĭ române;

b) saŭ prin anexarea de elucidărĭ și de note sciințifice, cu totulŭ proprie traducĕtoruluĭ, 'șĭ vorŭ fi însușitŭ meritele unorŭ lucrărĭ o-riginale în limba română.

3. Cărţile premiate de Academia Română din alte fondurĭ ale sale saŭ cele tipărite din iniţiativa şi cu spesele eĭ, nu potŭ intra la concursŭ pentru premiele Năsturelŭ din seria B.

4. Premiele Năsturelŭ din seria B, se potŭ acorda nu numaĭ unorŭ opurĭ complete, ci şi părţiĭ unuĭ opŭ tipăritŭ în cursulŭ anuluĭ, cu condiţiune însă, ca acéstă parte să fiă de valórea şi de întinderea unuĭ volumŭ şi nu de ale uneĭ simple făscióre, (mininum 400 pag. formatŭ în 8°, garmondŭ).

5. Premiarea uneĭ părţĭ a unuĭ opŭ la unŭ concursŭ anualŭ nu împedică premiarea uneĭ alte părţĭ a aceluiaşĭ opŭ la unŭ concursŭ posteriorŭ.

6. Opurile anonime şi pseudonime vorŭ puté fi admise la concursulŭ cărţilorŭ tipărite, ĭar' autoriĭ lorŭ, spre a primi premiele acordate, vorŭ trebui să justifice proprietatea lorŭ.

IV. *Premiulŭ Năsturelŭ*, Seria A, de 5,000 de leĭ, se va acorda în sesiunea generală a anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

« *Istoria tipografieĭ la Românĭ.* »

Întinderea lucrăriĭ va fi de 15—20 cóle de tiparŭ, în 8° ordinarŭ cu litere *cicero*. Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi 31 Decembriŭ 1882.

V. *Premiulŭ Statuluĭ*, *Lazărŭ*, de 5,000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală a anuluĭ 1883 celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ, scrisă în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

« *Studiŭ asupra agricultureĭ, industrieĭ şi comerciuluĭ în România.* »

Lucrarea va trata despre starea actuală a acestorŭ treĭ ramure de producţiune şi despre mijlócele de a le ameliora. O ochire asupra istorieĭ economice a Românieĭ în seculiĭ 17, 18 şi 19 va precede acestuĭ studiŭ. Studiulŭ va fi făcutŭ din punctulŭ de vedere economicŭ şi technicŭ. Manuscrisulŭ trebue să cuprindă materiă pentru celŭ puţinŭ 300—400 pagine de tiparŭ în 8° *garmond*. Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembriŭ 1882.

VI. *Premiulŭ Alecsandru Iónŭ Cuza*, de 4,000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din primăvéra anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune disertațiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Istoria Românilorŭ în Dacia Traiană, de la Aurelianŭ până la fundarea principatelorŭ Moldova și Țéra Românéscă.*»

Intinderea operatuluĭ va fi de 20 cóle de tiparŭ în 4⁰ micŭ seŭ 8⁰ ordinarŭ, cŭ litere *cicero*. Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ va fi 31 Decembre 1882.

Manuscrisele relative la premiele sub N-riĭ IV, V și VI se vorŭ presinta anonime, purtândŭ o devisă, care va fi reprodusă pe unŭ plicŭ sigilatŭ conținêndŭ numele concurinteluĭ.

Academia -și reservă dreptulŭ de a tipări în publicațiunile sale disertațiunea ce se va premia.

VII. *Premiulŭ Asociațiuniĭ Craĭovene pentru desvoltarea învĕțămêntuluĭ publicŭ*, în sumă de leĭ 1,500, se va decerne în sesiunea generală din primăvéra anuluĭ 1883, celeĭ maĭ bune cărțĭ didactice în limba română din câte se vorŭ fi tipăritŭ cu începere de la 1 Iuliŭ 1879 până la 31 Decembriŭ 1882. Acéstă dată este și termenulŭ extremŭ alŭ depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărțilorŭ propuse pentru concursŭ.

PERSONALULŬ
ACADEMIEI ROMANE
ÎN ANULŬ 1882.

MEMBRIÏ ACADEMIEÏ.

I. SECȚIUNEA LITERARIA.

1. D. **Romanu** *Alexandru*,	numitŭ	la	anulŭ	1866.
2. » **Cipariu** *Timoteu*,	»	»	»	»
3. » **Caragiani** *Iónu*,	»	»	»	»
4. » **Sbiera** *Iónu*,	»	»	»	»
5. » **Alecsandri** *Vasile*,	»	»	»	»
6. » **Maiorescu** *Titu*,	»	»	»	1867.
7. » **Sion** *George*,	alesŭ	la	anulŭ	1868.
8. » **Fontaninŭ** *George M.*	»	»	»	1870.
9. » **Hasdeu** *Bogdanŭ P.*,	»	»	»	1877.
10. » **Quintescu** *Nicolae*,	»	»	»	»
11. » **Chițu** *George*,	»	»	»	1879.
12. » **Negruzzi** *Iacobŭ*,	»	»	»	1881.

II. SECȚIUNEA ISTORICA.

1. D. **Baritiu** *George*,	numitŭ	la	anulŭ	1866.
2. » **Babesiŭ** *Vincentiŭ*,	»	»	»	»
3. » **Urechiă** *Vasile A.*,	»	»	»	»

4. D. **Ionescu** *Nicolae*, numitŭ la anulŭ 1867.
5. » **Kogălniceanu** *Michailŭ*, alesŭ la anulŭ 1869.
6. » **Melchisedechŭ** *P. S. S. Episcopŭ*, » 1870.
7. » **Odobescu** *Alexandru*, alesŭ la » »
8. » **Sturdza** *Dimitrie A.*, » » » 1871.
9. » **Maniu** *Vasile*, » » » 1876.
10. » **Papadopolŭ Calimachŭ** *Alex.* » » »
11. » **Marianu** *Simeonŭ Fl.* » » » 1881.
12. » **Marienescu** *Atanasie*, » » » »

III. SECȚIUNEA SCIINȚIFICA.

1. D. **Kretzulescu** *Nicolae*, alesŭ la anulŭ 1871.
2. » **Fětu** *Anastasie*, » » » »
3. » **Aurelianŭ** *Petre S.*, » » » »
4. » **Ghica** *Ion*, » » » 1874.
5. » **Stefănescu** *Grigorie*, » » » 1876.
6. » **Fălcoianu** *Stefanŭ*, » » » »
7. » **Bacaloglu** *Emanoilŭ*, » » » 1879.
8. » **Brandza** *Dmitrie*, » » » »
9. » **Poni** *Petre*, » » » »
10. » **Felix** *Iacobŭ*, » » » »
11. » **Teclu** *Nicolae*, » » » »
12. » **Florianu** *Porciu*, » » » 1882.

MEMBRIĬ ONORARĬ

1. M. S, CAROL I, *Regele Românieĭ*

Protector alŭ Academieĭ Române,

Preşedinte Onorariŭ.

2. **M. S. ELISAVETA,** *Regina Românieĭ,* **(Carmen Sylva).**
3. D. **Cretzulescu** *Constantinŭ,* (Bucurescĭ).
4. » **Adrianŭ** *generalŭ George,* (Bucurescĭ).
5. » **Ioannide,** *George,* (Bucurescĭ).
6. » **Polyzu,** *doctoru G.,* (ibid.)
7. » **Grădiştênu,** *Grigorie,* (Bucurescĭ).
8. » **Popea,** *Archimandritu Nicol ,* (Sibiŭ).
9. » **Puscariu,** *Caval. Ioanu,* (Pesta).
10. » **Silasi,** *Dr. Grigor.,* (Clujŭ).
11. » **Muresianu,** *Iacobŭ,* (Braşovŭ).
12. » **Gonata,** *Stefanŭ,* (Basarabia).
13. » **Câmpênu,** *Petre,* (Iaşĭ).
14. » **Cihacŭ** *Iacobŭ* (Elveţia).
15. » **Veghezzi Ruscalla,** (Turinŭ).
16. » **Capellini,** *Caval. Giov.,* (Bolonia).
17. » **Biondelli,** *Caval. E ,* (Milanŭ).
18. » **Ascoli,** *Graz. Isaia,* (Milanŭ).
19. » **Egger,** *Emile,* (Paris).
20. » **Longperrier,** *Adrien de* (Paris).
21. » **Desjardins,** *Ernest,* (ibid.)
22. » **Frœhner,** *Wilhelm,* (ibid.)
23. » **Bataillard,** *Paul,* (ibid.)
24. » **Linas,** *Charles de* (Arvas).
25. » **Ubicini,** *A.,* (Paris).
26. » **Avril,** *Bar. Adolphe d'* (Santiago de Chili).
27. » **Stanley of Alderley,** *Lord Henry* (Londra).
28. » **Grant-Duff,** (ibid.)

31. D. **Müler**, *Max*, (Oxford.)
32. » **Steenstrup**, *I. S.*, (Copenhaga).
33. » **Lepsius**, *Richard*, (Berlin).
34. » **Tobler**, *Adolf*, (Berlin).
35. » **Schuchardt**, *Hugo*, (Gratz).
36. » **Bock**, *Dr. Franz*, (Aquisgrane).
37. » **Uvaroff**, *Comite Alexi*, (Moscua).
38. » **Picot**, *Emile*, (Paris),
39. » **Mommsen**, *Teodor*, (Berlin)
40. » **Miklosich**, *Franz*, (Viena).
41. » **Diefenbach**, *Lorenz*, (Darmstadt).
42. » **Torma**, *Carolŭ* (Pesta)
43. » **Crețianu**, *George*. (Bucurescĭ).

MEMBRII CORESPONDINȚĬ

pentru Secțiunea Literară

1. D. **Laurianŭ**, *Dem.*, (Bucurescĭ).
2. » **Boiŭ**, *Zaharia*, (Sibiiŭ).
3. » **Popescu**, *Ioan*, (ibid.)
4 » **Romanu**, *Visarion*, (ibid.)
5. » **Densușianu**, *Aron*. (Iașĭ).
6. » **Vulcanu**. *Iosif* (Oradea-mare).
7. » **Rosny**, *Prunol Léon de* (Paris).
8. » **Iarnik**, *Ioan Urban*, (Viena).
9. » **Ganea** *N.* (Iașĭ).

pentru Secțiunea Istorică.

10. D. **Tocilescu**, *Grigorie* (Bucurescĭ).
11. » **Densușianu**, *Nicolau* (ibid.)
12. » **Moldovanu**, *Ioanu*, (Blau).
13. » **Popŭ**, *Gavrilă* (Lugos).
14 » **Legrand**, *Emile*, (Paris).
15. » **Jung**, *Dr. Iulius*, (Praga)
16. » **Slavici**, *I.* (Bucurescĭ).

17. D. **Vizanti.** *Andreĭ*, (Iașĭ)
18 » **Goldisiu**, *Ioan*, (Aradu)

pentru Secțiunea Sciințifică.

19. D. **Cuciurénu**, *Dr.* (Iașĭ).
20. » **Ionescu**, *Ion*, (Bradŭ)
21. » **Obedenaru**, *Dr. M. G.* (Roma).
22. » **Robescu**, *C. F.* (Bucurescĭ).
23. » **Haretu**, *Spiru*, (ibid.)
24. » **Hepites** *Stefan*. (ibid.)
25. » **Iauca** *Victorŭ*, (Pesta)
26 » **Kanitz** *Aug.* (Clujŭ).

MEMBRIĬ DECEDAȚĬ

De la 1867—1882.

1. D. **Cozacovicĭ** *C.*
2. » **Demetrovicĭ** *Al.*
3. » **Hasdeŭ** *A.*
4. » **Hodosiŭ** *I.*
5. » **Hurmuzachi** *A.*
6. » **Hurmuzachi** *E.*
7. » **Laurianŭ** *A. T.*
8. » **Massimŭ** *I. C.*
9. » **Munteanu** *G.*
10. » **Mocioni** *A.*
11. » **Negruzzi** *C.*
12. » **Papiŭ Ilarianŭ** *A.*
13. » **Poiĕnariu** *P.*
14. » **Rădulescu** *I. H.*
15. » **Străjescu** *I.*
16. » **Stamate** *C.*
17. » **Vasiciu**, *Dr. P.*

OFICIELE ACADEMIEĬ ROMÂNE PE ANULŬ 1882-1883.

A. PERSONALULŬ DELEGAŢIUNIĬ

Preşedinte alŭ Academieĭ Române. . . . . . D-lŭ **Sturdza** *D. A.*
Asesorĭ (Vice-Preşedinţĭ) : din *Secţiunea Literară*. » **Maiorescu** *Titu.*
din *Secţiunea Istorică* . . P.S.S. **Melchisedecŭ** *Episcop*
din *Secţiunea Sciinţifică* . D-lŭ **Aurelianu** *Petre S.*
Secretarŭ generalŭ (pe 7 anĭ. 1881 – 1888) . . » **Urechiă** *Vasile A.*

B. PERSONALULŬ SECŢIUNILORŬ

I. SECTIUNEA LITERARA

Preşedinte. . . . . D-lŭ **Alecsandri** *Vasile* (Mircescĭ).
Vice-preşedinte . . . . » **Sion** *George* (Bucurescĭ).
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1879-1886) . . . » **Hasdeŭ** *B. P.* (ibid.).

Membriĭ : D-lŭ **Caragiani** *Ionŭ* (Iaşĭ), **Chiţu** *George* (Craiova), **Cipariu** *Timoteŭ* (Blaşŭ), **Fontaninŭ** *George M.* (Craiova). **Maiorescu** *Titu* (Bucurescĭ), **Negruzzi** *Iacobŭ* (Iaşĭ), **Quintescu** *Nicolae* (Bucurescĭ), **Romanu** *Alexandru* (Pesta), **Sbiera** *Ionŭ* (Cernăuţĭ).

II. SECTIUNEA ISTORICA

Preşedinte . . . . D-lŭ **Baritiu** *George* (Sibiiŭ).
Vice-preşedinte. . . . . » **Urechiă** *V. A.* (Bucurescĭ)·
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1880-1887) . . . . » **Maniu** *Vasile* (ibid.).

Membriĭ : D-lŭ **Babesiu** *Vincenţiŭ* (Pesta), **Ionescu** *Nicolae* (Iaşĭ), **Kogălniceanu** *Mihailŭ* (Bucurescĭ), **Marianŭ** *S. Fl* (Siretŭ), **Marienescu** *A. M.* (Pesta), **Melchisedecŭ** *P. S. S. Ep.* (Romanŭ), **Odobescu** *Alex*, (Paris), **Papadopolu-Calimah** *Al.* (Tecuciŭ), **Sturdza** *Dimitrie A.* (Bucurescĭ).

III. SECTIUNEA SCIINTIFICA

Preşedinte. . . . . D-lŭ **Bacaloglo** *Emanoilŭ* (Bucurescĭ)
Vice-preşedinte . . . . » **Fălcoianu** *Stefanŭ* (Bucurescĭ).
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1877-1886) . . . » **Stefănescu** *Grigore* (ibid).

Membriĭ : D-lŭ **Aurelianu** *Petre S.* (Bucurescĭ). **Brândză** *Dimitrie* (Bucurescĭ). **Felix** *Iacobŭ* (Bucurescĭ). **Fĕtu** *Anastasie* (Iaşĭ), **Florianŭ** *Porcius* (Rodna), **Ghica** *Ionŭ* (Londra), **Kretzulescu** *Nic.* (Petropole). **Poni** *Petre* (Iaşĭ). **Teclu** *Nicolae* (Viena).

C. PERSONALULŬ COMISIUNILORŬ

I. *Comisiunea permanintă a Bibliotecei :*

Membriĭ : D-lŭ **Hăsdeŭ** *B. P.*, secretarŭ alŭ Secţiuniĭ literare.
» **Maniu** *Vasile*, secretarŭ alŭ Secţiuniĭ istorice.
» **Stefănescu** *Grigore*, secretarŭ alŭ Secţiuniĭ sciinţifice.

II. Membru conservatorŭ alŭ Colecţiuniĭ Numismatice : D-lŭ **Sturdza** *Dim. A.*

III. Comisiunea pentru cercetarea cărţilorŭ tipărite intrate la concursŭ pentru :

Premiulŭ *Năsturelŭ-Herescu* Seria B, de 4000 leĭ, destinatŭ celeĭ maĭ bune cărţĭ în limba română cu conţinutŭ de orĭ ce natură, tipărită de la 1 Ian. 1881 până la 31 Dec. 1882; şi

Premiulŭ Statuluĭ *Heliade-Rădulescu* de 5000 leĭ, pentru cea maĭ bună carte scrisă în limba română, cu conţinutŭ literarŭ şi tipărită în timpŭ de la 1 Ianuariŭ 1882 şi până la 31 Decembriŭ 1882.

Membriĭ :
din Secţiunea literară : D-lŭ **Alecsandri** *Vasile*, **Maiorescu** *Titu*, **Negruzzi** *Iacobŭ*.
din Secţiunea istorică : » **Baritiu** *George*, **Ionescu** *Nic.* P.S S. **Melchisedecŭ** *Ep.*
din Secţiunea sciinţifică : » **Aurelianu** *P. S.* **Felix** *Dr. Iacobŭ*, **Stefănescu** *Gr.*

IV. Comisiunea pentru cercetarea celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ în limba română presintate la concursŭ pentru :

Premiulŭ *Năsturelŭ-Herescu*, Seria A, de 5000 leĭ : Istoria Tipografieĭ la Românĭ: şi pentru

Premiulŭ *Alexandru Ioanŭ de 4000 leĭ :* Istoria Românilorŭ în Dacia Traiană, de la Aurelianu până la fundarea principatelorŭ Moldova şi Ţéra-românéscă.

Membriĭ : D-lŭ **Sturdza** *D. A.* P.S.S. **Melchisedecŭ** *Episcopulŭ*, **Hasdeŭ** *B. P.*

V. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ presintate la concursŭ pentru :

Premiulŭ *Statuluĭ*, *Lazarŭ*, de 5000 leĭ : Studiŭ asupra agricultureĭ, industrieĭ şi comerciuluĭ în România.

Comisiunea se va alege în sesiunea generală a Academieĭ din 1883.

VI. Comisiunea pentru cercetarea celeĭ maĭ bune cărţĭ didactice tipărite de la 1 Iuliŭ 1879 până la 31 Dec. 1882 presintate la concursŭ pentru :

Premiulŭ *Societăţiĭ Craiovene* pentru desvoltarea învĕţămentuluĭ publicŭ, de 1500 leĭ.

Membriĭ : D-lŭ **Romanu** *Al.* **Marianu** *S. Fl.* **Poni** *P.*

TABLA MATERIILOR MAI INSEMNATE.

pag.

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ IV.

1881—1882.

SECȚIUNEA II.

DISCURSURĬ, MEMORIĬ ȘI NOTIȚE.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMANE (LABORATORII ROMÂNĬ)
26. STRADA ACADEMIEI. 26
1884.

CUPRINSULŬ

PUIU

Trăĭa o dată în lumea cea mare o femeă de o mare frumuseță. Ḑina pămêntuluĭ, cum se numĭa ea, avea mulțĭ fecĭorĭ și multe fete, tarĭ și puternicĭ, și se gândĭa cum ĭ-ar puté face maĭ fericițĭ. Le dărui fiă-căruĭa o grădină deosebită, fiă-căruĭa unŭ graĭŭ deosebitŭ. Fecĭoriĭ și fetele cele marĭ căpĕtară grădinele cele maĭ mănóse și maĭ căldurose, umbrite de palmĭ, în carĭ lucĭa totŭ-deauna sórele. Însă fecĭoriĭ și fetele se înmulțiră și după cum totŭ se înmulțĭaŭ, părțile lorŭ se împingeaŭ totŭ maĭ departe spre apusŭ și spre méḑă-nópte, unde sórele nu maĭ lucĭa cu atâta căldură și unde trebuĭa maĭ multă hărniciă și muncă. Atuncĭ uniĭ căpĕtară grădinĭ în munțĭ, alțiĭ în insulele măriĭ. Dar' nicĭ unulŭ nu era pe deplinŭ mulțămitŭ de grădina, ce-ĭ venia în parte, și, fiindŭ-că mama maĭ dedese fiă-căruĭa și unŭ altŭ graĭŭ, frațiĭ nu se puteaŭ de felŭ înțelege uniĭ cu alțiĭ. Astŭ-fel se iscară certe și lupte, și adesea sînulŭ mameĭ era stropitŭ de sângele copiilorŭ eĭ.

Maĭ în urmă de totŭ se născu ḑineĭ o fetiță fórte drăgălașă, cu ochĭ marĭ și negri, umbrițĭ de gene lungĭ, cu sprâncene și cu valurĭ de pĕrŭ ca péna corbuluĭ, cu dințĭ de mărgăritarŭ în dosulŭ buzelorŭ celorŭ maĭ gingașe, cu unŭ trupŭ subțire de-lŭ treceaĭ printr'unŭ inelŭ și cu picĭorușe micĭ, pe carĭ juca ca și cum ar sbura, de abĭa atingea cu dênsele pămêntulŭ.

Mama dorĭa să pregătéscă o sórtă dulce acesteĭ fetițe, celuĭ maĭ tinĕrŭ dintre copiiĭ eĭ. Ĭ dărui o grădiniță mică între grădinele cele

întinse ale fraţilorŭ eĭ celorŭ puternicĭ, ca să-ĭ fiă apĕrătorĭ. Grădiniţa era frumósă de totŭ, între munţĭ, între fluviĭ şi între mare, încăldită de sóre, adăpată de plóe, rĕcorită de omĕtŭ, cu rîurĭ spumegătóre, cu câmpiĭ verḑĭ şi cu viĭ înveselitóre. Mama i maĭ dărui o limbă dulce, cântătóre ca musica. Când Puĭu, fetiţa cea drăgălaşă, venĭa dănţuindŭ şi cântândŭ, cu o cunună de florĭ roşiĭ în pĕrulŭ celŭ creţŭ : cerĭulŭ şi pământulŭ, sórele şi câmpiele se bucuraŭ şi se veselĭaŭ, tóte cresceaŭ şi înflorĭaŭ dinaintea tinereĭ regine, ale căreĭa mănuşiţe nu prea aveaŭ nevoĭă să se ostenéscă.

Fraţiĭ ceĭ marĭ însă se uĭtaŭ plinĭ de invidiă la Puĭu, fetiţa cea frumósă, care era draga mameĭ. În adevĕrŭ mama se gândĭa totŭ la Puĭu, cum i va aşterne maĭ bine, fără a-şĭ da séma, că între copiĭ nu domnĭa pacea şi că fraţiĭ Puĭuluĭ, fetiţeĭ celeĭ gingaşe, nu puteaŭ să-ĭ fiă apĕrătorĭ bunĭ şi drepţĭ. Eĭ eraŭ totŭ-de-una plinĭ de sburdăciune şi sĕlbaticĭ. De abĭa-şĭ muncĭa sora lorŭ grădiniţa şi ĭată, că fraţiĭ ceĭ tarĭ venĭaŭ şi-ĭ răpiaŭ florile şi pómele. Când aveaŭ între dênşiĭ o cértă, grădina Puĭuluĭ, care era în préjma lorŭ, căcĭ eĭ şedeaŭ în jurulŭ eĭ, devenia loculŭ gâlceveĭ : o călcaŭ cu picióre şi o pustiaŭ înfricoşatŭ. Puĭu se încerca să-şĭ apere grădina : însă fraţiĭ eraŭ totŭ-de-una maĭ tarĭ. Maĭ veniaŭ şi ceĭ-al-alţĭ fraţĭ, fără a fi chiămaţĭ, ca de ajutoriŭ, şi mestecându-se în cértă, prelungĭaŭ lupta. Maĭ răpĭaŭ şi o bucată din grădina suroriĭ lorŭ,—căcĭ, ḑiceaŭ eĭ, Puĭu era prea slabă pentru a-şĭ munci totŭ loculŭ.

În fine unulŭ dintre fraţĭ trânti pe Puĭu josŭ, i puse lanţurĭ grele de mânĭ, şi-ĭ ordonă a-ĭ da totŭ ce avea maĭ bunŭ şi maĭ frumosŭ în grădină. Astŭ-felŭ Puĭu, fetiţa cea frumósă, ajunse a merge în lanţurĭ. Ea cânta atâtŭ de duĭosŭ, că pe mamă o durea inima. Ea nu maĭ muncĭa grădina eĭ cu hărniciă şi cu veseliă, — ĭar' fratele celŭ maĭ mare o certa şi o bătea, par' că ĭ-ar fi fostŭ róbă. — Când ceĭ-al-alţĭ fraţĭ venĭaŭ de se luptaŭ în grădina eĭ, Puĭu se uĭta cu nepăsare şi nicĭ unulŭ nu se gândĭa la dênsa. Dacă-ĭ promiteaŭ să o scape, nu-şĭ maĭ băteaŭ capulŭ şi o lăsaŭ în lanţurĭ ca maĭ înainte.

Într'o ḑi Puĭu era culcată pintre florĭ şi dormĭa. Braţele le pusese sub capŭ, în câtŭ elŭ se răḑima pe lanţurĭ. Genele eĭ cele marĭ e-

raŭ pline de lacrimĭ și pintre buze se furișa din timpŭ în timpŭ unŭ suspinŭ, care fugĭa cu mirosulŭ florilorŭ în depărtărĭ nemĕsurate. De odată vocea dineĭ resună din adâncime : de ântâĭŭ încetŭ, ca o suflare de vêntŭ, pe urmă totŭ maĭ tare, ca vuetulŭ tunetuluĭ, de se cutremuraŭ tóte și de se trezi copilița.

«Puĭule!» i dise mama, «nu despera! Audĭ cuvintele mele și-mĭ «dă ascultare. Nóptea, când tóte-sŭ liniscite să te scolĭ și încetŭ cu «încetulŭ să rodĭ lanțurile tale cu pila. Însă nime să nu te védă, «nime să nu te audă, până ce-țĭ voĭ da unŭ semnŭ, ca să le as-«vêrlĭ de la tine!»

Multe nopțĭ petrecu Puĭu pilindŭ lanțurile eĭ. Munca acésta însă o întărĭa și o ĭuțĭa, căcĭ lanțurile eraŭ bine făcute, tare călite, trebuĭa multă putere pentru a le pili și lucrulŭ nu se putea face de câtŭ cu încetulŭ și cu iscusință, ca nime să nu bage sémă. O dată fratele audi cum Puĭu pilĭa, și-ĭ puse lanțurĭ încă maĭ marĭ și maĭ grele decât înainte.

În fine munca era terminată și Puĭu sta pe culmea unuĭ délŭ și aștepta. Însă vocea mameĭ nu resuna încă. Puĭu era nerăbdătóre, da din picĭorușe și-șĭ mușca codile cele lucitóre, cu dințiĭ eĭ de mărgăritarŭ. Ea-șĭ aducea aminte, ce era libertatea și tremura de dorulŭ eĭ.

Atuncĭ începu o céртă nóuă. Unulŭ din frațĭ se asvêrli prin grădina Puĭuluĭ asupra celuĭa-l-altŭ frate, asupra aceluĭa, care o muncise atâtŭ de multŭ. Acesta aștepta cu picĭorulŭ sănătosŭ și decisŭ. Se începu o luptă cumplită între amêndoĭ frațiĭ și acelŭ, care atacase, era câtŭ pe ce să o pățéscă.

Puĭu sta și se uita. Ea-șĭ ridică brațele de zângănirá puținŭ lanțurile. Atuncĭ se audi ca unŭ tunetŭ din adâncime : — «Acum ți-a sositŭ timpulŭ!» Și cu unŭ strigătŭ de bucuriă fata șĭ scutură brațele și le făcu libere. Lanțurile picară la pămêntŭ și cu o putere neașteptată ea ridică o stâncă și o asvêrli peste fratele, care o făcuse nenorocită, de-ĭ sfărîmă picĭórele.

Atuncĭ se vĕdu Puĭu stândŭ la lumina sóreluĭ, în tótă frumusețа eĭ. Ea se uĭta la lanțurile, carĭ zăceaŭ josŭ, se uita peste ele la fra-

tele care-şĭ luase pedépsa, şĭ îndrepta ochiĭ cu duĭoşiă spre grădină, pe care pentru ântâĭa-şĭ dată o putea numi a sa, — şi surise.

În măruntaele pământuluĭ clocotĭa de bucuriă la privirea copileĭ celeĭ frumóse şi unŭ vêntŭ desmerdătorĭŭ aburĭa despre mare, jucândŭ cu pĕrulŭ feteĭ şi cântândŭ prin frémĕtulŭ păduriĭ o doĭnă victoriósă.

Fraţiĭ însă eraŭ surprinşĭ şi uĭmiţĭ. Eĭ nu puteaŭ crede, că Puĭu, fata cea mică şi prigonită, asvêrlise stânca cea mare. Ceĭ maĭ mulţĭ eraŭ chiar fórte nemulţămiţĭ şi începură a o amenința şi a o certa. «Tu! tu aĭ sdrobitŭ pe fratele meŭ celŭ ĭubitŭ».—«Tu! tu ne-aĭ stricatŭ priveliscea la lupta cea mare».—«De ce te aĭ mestecatŭ unde nu aveaĭ nevoĭă?»—«Nu puteaĭ sta de o parte şi privi ca maĭ 'nainte?» Puĭu tăcea şi-şĭ simţĭa numaĭ braţele, carĭ atâtŭ de multŭ timpŭ fusese sdrobite de lanţurĭ. Fraţiĭ însă nu se puteaŭ linisci, că Puĭu se trezise. Fratele celŭ victoriosŭ i luă o parte din grădină, ḑicêndu-ĭ : — «Tu totŭ nu aĭ muncit'o». Celŭ învinsŭ, i dărui o altă bucată spuindu-ĭ : «Nu am pututŭ face nimicŭ cu ea, cércă şi tu». Toţĭ ceĭ a-l-alţĭ fraţĭ începură să se mestece în grădina eĭ, să mustre una şi alta şi să céră dela dênsa, ca să facă de altŭ-felŭ. Puĭu rĕspundea supĕrată: «Ce vĕ mestecaţĭ voĭ în grădina mea?» Însă fraţiĭ o luară de amêndouĕ braţele, o duseră din brasdă în brasdă, din cărare în cărare şi o siliră să cultive grădina cum le plăcea lorŭ şi nu altŭ-felŭ. Beata fată-şĭ încreţĭa fruntea, lacrimĭ de mâniă i împleaŭ ochiĭ, dar' tóte eraŭ în zadarŭ. Fraţiĭ ceĭ maĭ tarĭ vroĭaŭ să frângă mândria eĭ, o ţineaŭ cu mână de ferŭ şi amenințaŭ cu zângănitulŭ lanţurilorŭ.

În fine se termină şi munca cea grea, Puĭulŭ se liberă şi fugi în munţĭ, unde nimenĭ nu o putea vedé. Acolo ea se asvêrli plângêndŭ cu faţa la pămêntŭ. «O mamă! mamă!» striga ea, «m'aĭ uitatŭ de «totŭ! Mi-aĭ dat o inimă căldurósă, cugetărĭ sburătóre şi o grădină «frumósă, — însă unŭ corpŭ slabŭ! Durerea şi înjosirea sunt sórta «mea! Dacă vroĭaĭ să morŭ, de ce m'aĭ născutŭ?» Atuncĭ din noŭ tună în fundulŭ pămêntuluĭ şi mama respunse cu voce tare şi seriósă : — «Nu te-am ocrotit până aci? Nu în zadarŭ te-am făcutŭ

«atâtŭ de bogată, nu în zadarŭ ți-am datŭ atâta frumusețǎ, o limbă «atâtŭ de dulce și cugetărĭ atâtŭ de înfocate. Să trăescĭ, să înflo-«rescĭ, plină de putere și de demnitate, ca să înveselescĭ tótă lumea «cu mulțimea fruptelorŭ tale.»

Atuncĭ Puĭu se ridică în picióre, sĕ uită în depărtare și în ochiĭ feteĭ se oglindĭa visulŭ unuĭ mare viitorĭŭ.

Carmen Sylva.

BIOGRAFIA

PREA SÂNŢITULUI DIONISIE ROMANO, EPISCOPULŬ DE BUZEU

Spre a puté maĭ bine cunósce şi aprecia pe rěposatulŭ episcopŭ Dionisie, trebue să aruncămŭ maĭ întâiŭ o privire generală asupra stăreĭ intelectuale a cleruluĭ românŭ, dela începutulŭ véculuĭ presentŭ şi până în ḑilele nóstre.

Biserica română din Moldova şi din Muntenia, în jumătatea întâia a véculuĭ presentŭ, a avutŭ în fruntea sa maĭ multe persóne distinse prin învěţătura şi capacitatea lorŭ, prin cuvioşia şi zelulŭ lorŭ pentru cultură şi pentru rěspândirea eĭ în clerŭ şi în poporŭ. Astfelŭ aŭ fostŭ :

A) In Moldova

1. Mitropolitulŭ Veniaminŭ Costachi, care a îmbogăţitŭ literatura bisericéscă cu o mulţime de cărţĭ, traduse de elŭ şi de alţiĭ, din limba grécă, parte tipărite, parte păstrate până astă-ḑĭ în manuscrise, depuse în biblioteca Seminaruluĭ dela Socola şi a Seminaruluĭ de Huşĭ. Elŭ a împodobitŭ cultulŭ divinŭ ; cu esemplulŭ şi cu autoritatea sa a mânţinutŭ disciplina în clerŭ ; a înfiinţatŭ celŭ d'întâiŭ Seminariŭ Românŭ pentru educaţiunea cleruluĭ, în anulŭ 1804, în monastirea Socola, de lângă Iaşĭ, din care aŭ eşitŭ mulţĭ preoţĭ maĭ bunĭ şi profesorĭ ; a sprijinitŭ şi emulatŭ cultura şi scóla naţională.

2. Protopopulŭ Leon Asaki, tatălŭ renumituluĭ eruditŭ George Asaki. Dela dênsulŭ ne-a rěmasŭ o carte, tradusă de elŭ din limba

francesă, tipărită în tipografia Mitropoliei, în anulŭ 1831 și intitulată «Bordeiulŭ indienescŭ», care coprinde o importantă descriere a Indiei.

3. Arhimandritulŭ Isaia Giușcă, numitŭ altmintrelea Socolénulŭ, după m-rea Socola, unde a fostŭ egumenŭ; bărbatŭ inteligentŭ, cu o bună dosă de cunoscinţĭ, elevŭ alŭ Seminaruluĭ Socola, de unŭ caracterŭ solidŭ și gravŭ, sfetnicŭ de aprópe alŭ Mitropolituluĭ Veniaminŭ, duhovnicŭ stimatŭ alŭ Domnuluĭ Michaelŭ Sturza. Ajungêndŭ egumenŭ alŭ m-reĭ Socola, unde era Seminarulŭ, a îngrijitŭ de acestŭ institutŭ cu mare devotamentŭ în privinţa îndestulăreĭ trebuinţelorŭ materiale ale acestuĭ institutŭ și a disciplineĭ interne. Predicele ţinute de dênsulŭ la diferite ocasiunĭ, s'aŭ perdutŭ cu mórtea luĭ, întêmplată la anulŭ 1841.

4. Arhimandritulŭ Sofronie, ierochirixulŭ saŭ predicatorulŭ Mitropolieĭ, bărbatŭ învĕţatŭ în scólă grécă dela insula Chio, predicatorŭ talentosŭ, egumenŭ la m-rea Cetăţuea, de lângă Iașĭ și apoĭ la Socola, după mórtea arhimandrituluĭ Isaia. Elŭ ne-a lăsatŭ o mulţime de predicĭ, parte compuse și rostite de dênsulŭ la diferite ocasiunĭ, parte traduse din ceĭ maĭ renumiţĭ predicatorĭ grecĭ, francesĭ și italienĭ, care însă staŭ până astă-dĭ uitate în arhivele Mitropolieĭ Moldoveĭ și m-reĭ Neamţuluĭ. Amŭ avutŭ ocasiune a le vedea o dată, ele eraŭ aranjate și despărţite în maĭ multe volume, de însușĭ autorulŭ și cu o mică schiţă de biografia sa făcută de elŭ însușĭ.

5. Dascălulŭ din m-rea Neamţuluĭ Gerontie și Grigorie, carele acestŭ din urmă s'a înălţatŭ apoĭ la Mitropolia Ungro-Vlachieĭ. Acestĭ prietenĭ, despărţiţĭ numaĭ prin mórtea unuia dintr'înșiĭ (Gerontie 1), în liniscea monastireĭ a tradusŭ maĭ multe cărţĭ bisericescĭ din limba elenă, care maĭ pe urmă s'aŭ și tipăritŭ în tipografia Mitropolieĭ din Bucurescĭ, sub mitropolitulŭ Grigorie.

(1) Gerontie și cu Grigorie, pe la 1820, aŭ plecatŭ din monastirea Neamţuluĭ, ca să se ducă la Sântulŭ Munte. Dar' pe cale. în Bulgaria, Gerontie a muritŭ Grigorie atuncĭ s'a reînturnatŭ în ţéră și s'a stabilitŭ în monastirea Căldărușaniĭ, fiindŭ în trépta de diaconŭ. După revoluţia grecéscă scaunulŭ Mitropolieĭ rĕmânêndŭ vacantŭ prin retragerea luĭ Dionisie Lupulŭ, Grigorie fu luatŭ din monastire și ridicatŭ la Mitropoliă.

După retragerea mitropolitului Veniaminŭ din scaunŭ (1841), opera culturei clerului o a continuatŭ în Moldova cu bunŭ succesŭ :

6. Archimandritulŭ German Vida, de origine transilvană, dascălŭ de limbele elenă și latină, directorŭ alŭ tipografiei Mitropoliei din Iașĭ, unde a edatŭ maĭ multe cărțĭ. Păstrătorulŭ chronicei Românilorŭ, compusă de Șincaĭ, carea, cumpĕrată dela dênsulŭ de Domnitoriulŭ Grigorie Ghica, fu tipărită în Iașĭ, în anulŭ 1853. German în urmă a fostŭ profesorŭ de limbele latină și elenă în Seminariulŭ dela Socola, unde a și muritŭ, pe la anulŭ 1852, lăsândŭ prin testamentulŭ sĕŭ Seminariuluĭ, între alte legaturĭ, și unŭ fondŭ bănescŭ perpetuŭ, pentru tipărireă cărților de învĕțămêntŭ Seminarialŭ.

7. Archimandritulŭ — în urmă archiereulŭ Filaretŭ Scribanŭ. După ce săvârșise cursurile Academiei Michaelene din Iașĭ și ajunsese acolo profesorŭ, mitropolitulŭ Veniaminŭ (1838) l'a trimisŭ cu cheltueala sa, spre a urma cursurile teologice în Academia teologică din Chievŭ, în Rusia. După înturnarea sa de acolo, în anulŭ 1842, fu numitŭ Rectorŭ alŭ Seminariuluĭ din Socola, pe carele l'a administratŭ în curgere de 20 anĭ. Elŭ a datŭ unŭ avêntŭ noŭ culturei preoțescĭ în Moldova. Protegiatŭ de o persónă însemnată, românŭ din Basarabia, generalulŭ Alexandru Sturza, vĕrŭ primarŭ alŭ Domnitoruluĭ Michailŭ Sturza, bărbatŭ renumitŭ, maĭ alesŭ în orientulŭ ortodoxŭ, pentru învĕțătura, pietatea și devotamentulŭ luĭ pentru biserica ortodoxă, precum și prin o mulțime de scrierĭ în diferite limbĭ, de coprindere maĭ multŭ teologică, Filaretŭ nu o dată a fostŭ ajutatŭ de acestŭ bărbatŭ, în silințele sale pentru cultura cleruluĭ și prosperarea Seminariuluĭ, prin întrevenirea sa la vĕrulŭ sĕŭ Domnitorulŭ Sturza. Acestŭ Domnitorŭ, sub influința vĕruluĭ sĕŭ din Basarabia, a primitŭ însușĭ epitropia Seminariuluĭ și s'a luatŭ și pe acela ca colegŭ. Cu acéstă protecțiune, Filaretŭ a organisatŭ bine Seminariulŭ, ĭ-a sporitŭ clasele la 7, ĭ-a îmbogățitŭ programulŭ cu sciințele filosofice și teologice, a sporitŭ averea m-reĭ Socola, din care se întreținea Seminariulŭ, prin o bună și consciinţiósă administrațiune, a trimisŭ maĭ mulțĭ tinerĭ seminariștĭ să-șĭ deplinéscă cunoscințele prin scólele dela Atena, Chalki (lângă Constantinopolŭ)

și în Rusia, carii la rêndulŭ lorŭ, întorcêndu-se, aŭ fostŭ numițĭ profesorĭ pe la Seminariĭ. A înființatŭ scólele numite «Catichetice» pe la tóte reședințele ținutale, spre pregătirea elevilorŭ pentru Seminariĭ.

Sub Grigorie Ghica a stăruitŭ a se face o lege nóuă pentru instrucțiunea clerului, prin care s'aŭ înființatŭ Seminariĭ și pe la cele-l-alte eparchiĭ și s'a opritŭ pentru totŭ-d'auna a se chirotoni în treptele bisericescĭ alte persóne, afară de ceĭ ce vorŭ fi săvârșitŭ cursurile Seminariale. A tradusŭ, prelucratŭ și publicatŭ în românesce maĭ multe manuale de învĕțământulŭ teologieĭ. A lăsatŭ unŭ mare numĕrŭ de predicĭ, compuse și rostite de dênsulŭ la diferite ocasiunĭ, precum și unŭ bogatŭ materialŭ pentru istoria bisericeĭ Române, care, tóte, împreună cu o bună colecțiune de cărțĭ în diferite limbĭ, s'aŭ depusŭ după mórtea luĭ în biblioteca Seminariuluĭ Socoleĭ (1). Ostenelele luĭ Filaretŭ pentru cultura și desvoltarea cleruluĭ, aŭ deșteptatŭ multŭ consciința datoriilorŭ morale în mulțĭ dintre membriĭ cleruluĭ. De aceea clerulŭ Moldoveĭ a fostŭ multŭ maĭ reservatŭ în agitațiunile politice și sociale, ce frământaŭ pe atuncĭ țéra, de și la trebuință n'a lipsitŭ a da dovedĭ de simțulŭ sĕŭ patrioticŭ și național (2).

8. După retragerea luĭ Filaretŭ, dela conducerea Seminariuluĭ, pe la 1862, ĭ-a urmatŭ archimandritulŭ — și în urmă archiereulŭ Neofitŭ Scribanŭ, — unŭ bărbatŭ cu destulă vigóre și rîvnă pentru cultură. Elŭ de asemenea făcuse cursurile de învĕțătură la Academia

(1) Academia arŭ face unŭ bunŭ serviciŭ istorieĭ literatureĭ și cultureĭ române, dacă arŭ găsi cu cale, a aduna și păstra la sine atâtŭ predicele luĭ Sofronie, de care amŭ vorbitŭ maĭ susŭ, sub No. 4, câtŭ și predicele luĭ Filaretŭ Scribanŭ și materialulŭ istoricŭ adunatŭ de dênsulŭ, căcĭ altmintrelea ele se potŭ perde.

(2) Protecțiunea luĭ Alexandru Sturza, care s'a continuatŭ până la mórtea luĭ (1854), pecâtŭ a fostŭ bine-făcĕtóre pentru Seminariŭ, pe atâta a fostŭ fatală personalŭ pentru Filaretŭ. Rivaliĭ luĭ, carĭ nu aveaŭ meritele luĭ sciințifice, vedeaŭ în elŭ o pedică la aspirațiunile lorŭ, și n'aŭ întârdiatŭ a-lŭ taxa de «rusŭ» și «unéltă a politiceĭ rusescĭ» și a-lŭ urmări, amărîndu-ĭ viața și iritândŭ asupra luĭ opiniunea publică prin jurnale și foĭ volante, până ce elŭ în fine a fostŭ nevoitŭ a se retrage din Seminariŭ. Dar' viața luĭ după aceea a fostŭ și maĭ bântuită. Elŭ s'a aruncatŭ în politica militantă a țĕreĭ, care ĭ-a amărîtŭ viața și maĭ tare, și l'a făcutŭ a-șĭ perde totŭ prestigiulŭ sĕŭ din trecutŭ, până ce, sub gréua povară a desilusionăreĭ și a suferințelorŭ morale, a muritŭ, în primăvéra anuluĭ 1873.

Michailénă din Iașĭ, unde învĕța fiindŭ deja în vĕrstă matură și preotŭ la monastirea St-lorŭ Treĭ-Ierarchĭ din Iașĭ; apoĭ a continuatŭ în colegiulŭ din Bucurescĭ, sub Murgulŭ, cu care se dusese acolo dela Iașĭ. Intorcêndu-se în Moldova, elŭ fu numitŭ profesorŭ la scóla primară din Fălticenĭ, apoĭ profesorŭ de limba elenă, la scóla din m-rea Neamțuluĭ, înființată acolo de starețulŭ Neonilŭ, pentru câțĭ-va călugărĭ, carĭ doriaŭ să învețe acea limbă. După încetarea aceleĭ scóle, fu permutatŭ la Seminariulŭ din Socola, ca profesorŭ de limba elenă și de istoria universală. Apoĭ fu numitŭ Rectorŭ alŭ Seminariuluĭ. De acolo fu permutatŭ de Domnitorulŭ Cuza, la Argeșŭ, ca locoteninte alŭ Episcopieĭ, rĕmasă vacantă, după mórtea episcopuluĭ Climentŭ, și peste puținŭ decretatŭ episcopŭ definitivŭ; elŭ însă a demisionatŭ din episcopatŭ, Măria Sa Domnitorulŭ Carolŭ I-iŭ iarășĭ, l'a numitŭ locoteninte la acea episcopiă, care iarășĭ rĕmăsese vacantă, și a rĕmasŭ acolo până la începutulŭ anuluĭ 1873, când s'aŭ alesŭ episcopĭ la tóte episcopiile vacante.

Fructele ostenelelorŭ luĭ literare suntŭ maĭ multe cărțĭ scolare precum: gramatica limbeĭ elene, istoria Universală, predice la diferite ocasiunĭ, pe care elŭ le-aŭ și tipăritŭ, și alte cărțĭ, traduse de elŭ din franțuzesce și grecesce; are și câte-va încercărĭ de poesiă (1).

B) In Muntenia

Biserica Română, încă a avutŭ, în acestŭ periodŭ, în fruntea sa maĭ multe persóne culte, înțelepte, pióse și rîvnitóre de slava bisericeĭ și cultura cleruluĭ, și carĭ aŭ lăsatŭ posterităţeĭ frumóse modele de virtuțĭ chreștinescĭ și de fapte laudabile. Ast-felŭ aŭ fostŭ:

1. Mitropolitulŭ Grigorie, pe care biserica Română cu dreptŭ l'arŭ putea numi «Celŭ sântŭ». Ridicatŭ la trépta de mitropolitŭ din retragerea sa dela monastirea Căldărușanĭ, Grigorie a îmbogățitŭ lite-

(1) Neofitŭ, în anĭ din urmă, cu maĭ multă energiă decâtŭ fratele sĕŭ s'a aruncatŭ în politica militantă a țĕreĭ și prin demersurile séle une-orĭ chiar violinte, ș'a atrasŭ desaprobarea maĭ generală și apoĭ a căḑutŭ și elŭ în desilusiune amară, ca și fratele sĕŭ. Neofitŭ retrasŭ la loculŭ sĕŭ natalŭ, în târgușorulŭ Burdujenĭ, în Moldova. vegetéză incă, ajunsŭ la adâncĭ bĕtrânețe și slăbiciune, în vĕrstă aprópe de 80 anĭ.

ratura bisericéscă cu o mulțime de cărți de predică și de coprindere teologică. Elŭ a ținutŭ clerulŭ în disciplină prin viața sa plină de moralitate evangelică și de ascetismŭ, abnegațiune și bine-facere celorŭ nevoiașĭ.

2. Episcopulŭ de Argeșŭ Ilarionŭ, bărbatŭ învĕțatŭ și iscusitŭ predicatorŭ, patriotŭ bunŭ și sfetnicŭ intimŭ alŭ luĭ Tudorŭ Vladimirescu, în mișcarea națională din anulŭ 1821.

3. Archimandritulŭ Eufrosin Poteca, profesorŭ de filosofiă la liceulŭ Sântuluĭ Sava și în urmă egumenŭ la monastirea Motru, unulŭ dintre luptătoriĭ pentru cultura națională. Elŭ a lăsatŭ maĭ multe cărțĭ, traduse din grecesce, franțuzesce și latinesce, de coprindere teologică, filosofică și istorică, de asemenea predicĭ tipărite în Bucurescĭ, în anulŭ 1826; a lăsatŭ și unŭ legatŭ testamentariŭ pentru ajutorulŭ tinerilorŭ românĭ doritorĭ de cultură.

4. Grigorie Poenariulŭ, egumenulŭ Sântuluĭ Ioan din Bucurescĭ. De la elŭ ne-a rĕmasŭ cea d'întâiă istoriă universală în limba română, în 4 tomurĭ, 4°, tradusă de dênsulŭ din grecesce, după Anastasie Staghiritulŭ, carele o tradusese din franțuzesce.

Cartea acésta s'a tipăritŭ în Bucurescĭ în aniĭ 1826—27.

5. Kesarie, episcopulŭ de Buzeŭ bărbatŭ înțeleptŭ, învĕțatŭ, neinteresatŭ și plinŭ de abnegațiune apostolică, fapte ale cărora urme suntŭ ne șterse până astă-dĭ în episcopia și în eparchia Buzeuluĭ.

6. Teoclitŭ Raduliotulŭ, bărbatŭ instruitŭ. De la elŭ ne-a rĕmasŭ unŭ panigericŭ tipăritŭ, compusŭ de dênsulŭ la mórtea mitropolituluĭ Grigorie. Acestŭ panigericŭ alŭ luĭ Teoclitŭ, ca și celŭ alŭ luĭ Ilarionŭ Argeșiulŭ, suntŭ nisce documinte viĭ despre virtuțile mareluĭ mitropolitŭ Grigorie și facŭ onóre bisericeĭ române și literatureĭ contimporane lorŭ.

7. Dascălulŭ de cântărĭ Macarie. Acesta și mitropolitulŭ Grigorie suntŭ comunĭ amêndurorŭ țĕrilorŭ române, carĭ cu activitatea lorŭ morală și intelectuală le unise cu multŭ înainte de unirea lorŭ politică. Macarie a reformatŭ cântările bisericeĭ române și a fostŭ celŭ întâiŭ dascălŭ alŭ cântuluĭ nostru bisericescŭ modernŭ, atâtŭ în Muntenia câtŭ și în Moldova. Elŭ, în prefețele cărților sale de cântărĭ,

ne-a lăsatŭ și nisce noțiunĭ istorice, fórte prețióse, pentru luptele cu străiniĭ, ce a întâmpinatŭ, la începutŭ, desvoltarea nóstră națională.

Toțĭ aceștĭ bărbațĭ rarĭ s'aŭ stinsŭ, înainte de finele jumătățeĭ întâia a véculuĭ presentŭ. Lipsa lorŭ s'a simțitŭ curêndŭ în clerulŭ din Muntenia. Disciplina bisericéscă s'a slăbitŭ, esemplele cele bune aŭ încetatŭ maĭ de totŭ. Lipsa de conducĕtorĭ inteligențĭ, instruițĭ și rîvnitorĭ pentru desvoltarea intelectuală și morală a împedecatŭ în clerŭ tótă mișcarea culturală și literară; Seminariile, de și esistaŭ, însă numaĭ câtŭ vegetaŭ, lipsite de profesorĭ luminațĭ și devotațĭ sciințeĭ, fără nicĭ o încurajare și fără nicĭ unŭ interesŭ de prosperarea lorŭ, din partea celorŭ în dreptŭ; de aceea epitetulŭ de «seminaristŭ» ajunsese sinonimŭ cu «incultŭ, necioplitŭ».

In acéstă stagnațiune morală, care a ținutŭ câte-va decimĭ de anĭ, o singură escepțiune întâlnimŭ, unŭ singurŭ bărbatŭ ni se înfățișéză în clerulŭ românŭ munteanŭ, ca representante alŭ cultureĭ și ca continuatorŭ alŭ predecesorilorŭ sĕĭ în cultură, maĭ alesŭ alŭ cleruluĭ. Acesta este:

8. Dionisie Romano, cu a căruĭ biografiă ne ocupămŭ acum. Elŭ, din tinerețele luĭ și până la bĕtrânețe, s'a învĕțatŭ pe sine și pe alțiĭ, a cultivatŭ literile, a îndemnatŭ pe toțĭ, și maĭ alesŭ pe clerŭ, să învețe și să se lumineze, ca sĕ pótă învĕța și a lumina și pe alțiĭ, a dusŭ cu sine scóla pretutindenea pe unde a trăitŭ, a publicatŭ multe scrierĭ folositóre și îndemnătóre la cultură intelectuală. A fostŭ profesorŭ și directorŭ de școle, egumenŭ de monastirĭ, și la urmă episcopŭ și în tóte aceste posițiunĭ sociale a fostŭ predicatorulŭ cultureĭ intelectuale și amiculŭ școleĭ. De aceea biografia luĭ cu dreptulŭ a interesatŭ pe onorabila Academiă Română, și eŭ cu plăcere amŭ primitŭ însărcinarea pusă mie de dênsa, de a compune acéstă biografiă.

Biografia acésta este interesantă, fiindŭ-că cuprinde unŭ bogatŭ materialŭ pentru istoria născêndeĭ nóstre culturĭ moderne și este instructivă prin deosebitele fase, când triste, când vesele, prin care s'a strecuratŭ viața acestuĭ amicŭ alŭ cultureĭ. In ea totŭ-odata se stre-

vĕdŭ și fasele, prin care a trecutŭ desvoltarea nóstră națională, politică și socială în véculŭ presentŭ.

Isvórele, de care m'amŭ servitŭ, suntŭ : cunoscințele mele proprii despre rĕposatulŭ, cu carele amŭ fostŭ în relațiunĭ amicale în curgere maĭ bine de 20 anĭ ; de asemenea relațiunile altorŭ persóne, contimporane cu Dionisie, și maĭ multŭ de câtŭ tóte — scrierile luĭ, care suntŭ de notorietate publică.

Episcopulŭ Dionisie, pronumitŭ Romano, a fostŭ românŭ, originariŭ din Transilvania. Elŭ s'a născutŭ pe la anulŭ 1806, în comuna Siliștea, aprópe de Sibiiŭ, din părințĭ ortodoxĭ, de meseriă agricultorĭ. Copilulŭ lorŭ s'a numitŭ din St. Botezŭ, Dimitrie, și a maĭ avutŭ încă o soră, numită Stanca. După mórtea tatăluĭ sĕŭ, mama sa Maria, rĕmâindŭ vĕduvă, a petrecutŭ în Siliște până la măritișulŭ fiiceĭ sale Stanca, apoĭ pe la anulŭ 1820, trecêndŭ în Moldova, s'a stabilitŭ la monastirea de maice — Agapia, unde s'a și călugăritŭ, primindŭ numele de Mitrodora. Ea a trăitŭ acolo până la mórtea sa, carea s'a întêmplatŭ pe la anulŭ 1860.

Junele Dimitrie, în vĕrstă, ca de 15 anĭ, fu datŭ de mama sa la monastirea Neamțuluĭ, spre învĕțătură și călugărire. Dimitrie era unŭ june frumosŭ și înzestratŭ de la natură cu frumóse calitățĭ intelectuale. Ilarie, starițulŭ monastireĭ Némțuluĭ, unŭ bĕtrânŭ cuviosŭ și înțeleptŭ, l'a primitŭ între noviciĭ monastireĭ, și l'a datŭ sub ascultarea unuĭ duhovnicŭ bĕtrânŭ; tênĕrulŭ novice trebuia sĕ învețe carte, rânduelele bisericescĭ și cele călugărescĭ. Starițulŭ Dominițian, carele a urmatŭ după mórtea luĭ Ilarie, în anulŭ 1823, a tunsŭ pe Dimitrie în schima monachicéscă, numindu-lŭ Dionisie.

Insă tênĕrulŭ monachŭ Dionisie nu se putea liniști în zidurile cele strîmte ale monastireĭ Némțuluĭ și cu monotonia rigurósei discipline călugărescĭ, care pe atuncĭ purta încă în tótă vigórea întipăririle stricteţeĭ ascetice, întroduse de starițulŭ Paisie, marele reformatorŭ alŭ monachismuluĭ românŭ, și carele murise la sfîrșitulŭ véculuĭ trecutŭ. Dionisie doria să se instruéscă și să deschidă unŭ câmpŭ maĭ largŭ talentelorŭ și activitățeĭ sale intelectuale. Monastirea Némțuluĭ, de și avea atuncĭ câțĭ-va bărbațĭ cu învĕțătură, carĭ se ocupaŭ în

liniscea monastiréscă cu traducerea, prescrierea și tipărirea cărților în tipografia monastireĭ, eĭ totușĭ nu aveaŭ deprinderea de a învĕța și pe alțiĭ ceea-ce sciaŭ eĭ; nicĭ usulŭ monastireĭ nu cerea maĭ multă carte, de câtŭ citirea și cântarea și rânduelile bisericescĭ.

După revoluțiunea grecéscă dela 21, după multe nenorocirĭ ce venise asupra Românieĭ nóstre din causa Grecilorŭ și a Turcilorŭ, a sositŭ epoca deșteptăreĭ Românilorŭ. In Bucurescĭ s'a redeschisŭ scóla română de la Sântulŭ Sava, cu profesorĭ românĭ: Simeonŭ Marcovicĭ, Moroiŭ, G. Popŭ, Ioan Eliade, Eufrosinŭ Poteca. Mitropolitulŭ Veniaminŭ s'a grăbitŭ a trimite câțĭ-va tinerĭ moldovenĭ, ca să învețe la scóla cea nouă de la Bucurescĭ, sciințele în limba română. Eleviĭ aceștia aŭ fostŭ: doĭ seminariștĭ de la Socola: Andreĭ Teodorescu și Halunga; doĭ feciorĭ de boeriŭ: unŭ Miclescu și unŭ Florescu, éră alŭ cincilea unŭ anagnostŭ din Mitropoliă: Antonŭ fiulŭ unuĭ preotŭ din Iașĭ (1).

Junele monachŭ Dionisie, cum audi în monastire vestea despre scóla de la Bucurescĭ, și despre tineriĭ trimișĭ acolo de mitropolitulŭ Veniaminŭ, se aprinse de dorința de a se putea și elŭ duce acolo să învețe. Dar', neavêndŭ mijlóce, se otărî a se duce la mitropolitulŭ Veniaminŭ și a-lŭ ruga ca să-lŭ trimiță și pe dênsulŭ la scóla de la Bucurescĭ. Lipsitŭ de protecțiune, încercarea luĭ n'a isbutitŭ. Elŭ

(1) Andreĭ Teodorescu, fiulŭ unuĭ preotŭ din satulŭ Todoreniĭ, ținutulŭ Botoșanĭ, frate cu iconomulŭ Constantinŭ, catichetulŭ Seminariuluĭ din Socola. Andreĭ, după ce s'a înturnatŭ de la Bucurescĭ, din causa rĕsboiuluĭ ruso-turcŭ de la 1828, care iarășĭ a paralisatŭ scóla, a fostŭ rânduitŭ directorŭ la cutia milelorŭ. După deschiderea Seminariuluĭ Socola, la 1834, Andreĭ a fostŭ acolo profesorŭ de geografiă și aritmetică, în curgere de mulțĭ anĭ. Elŭ era fórte bunŭ matematicŭ. Elŭ a lăsatŭ o mulțime de traducerĭ din limba francesă: romane, voiagiurĭ, opere matematice, geografice, istorice. Elŭ orĭ-ce carte francesă i plăcea, o și traducea, o prescria și apoĭ o lega singurŭ Tóte aceste traducerĭ ale luĭ, după mórtea sa, eŭ le-amŭ cerutŭ de la soția luĭ și le-amŭ depusŭ în biblioteca Seminariuluĭ de Socola, unde credŭ că se află și astă-dĭ. Halunga a muritŭ nu târdiŭ, după întórcerea de la Bucurescĭ. — Miclescu a fostŭ numitŭ archidiaconŭ alŭ mitropolituluĭ Veniaminŭ; dar' curêndŭ s'a înecatŭ în Prutŭ, unde se afla la băĭ cu mitropolitulŭ, și s'a înmormêntatŭ în monastirea Socola. Antonŭ fu numitŭ profesorŭ la Botoșanĭ, în anulŭ 1834, când s'a deschisŭ acolo cea întâiă scólă primară, sub Michaiŭ Sturza. Apoĭ curêndŭ a fostŭ trimisŭ împreună cu alțĭ tinerĭ la Viena, spre a se perfecționa în sciințĭ, și la 1839 s'a re'nturnatŭ și este cunoscutŭ sub nume de Antonŭ Velini, doctorŭ în filosofiă. A fostŭ profesorŭ în Seminariulŭ din Socola și la institutulŭ pedagogicŭ din Iașĭ. A muritŭ de vre-o 4 anĭ.

nu se desnădăjdui ; făcu o altă încercare, spre a-şĭ găsi unŭ altŭ protectorŭ alŭ dorinţeĭ sale de învĕţătură. In acelaşĭ anŭ 1826, se alesese, dintre monachiĭ monastireĭ Némţuluĭ, episcopŭ la Huşĭ Sofronie Miclesculŭ, pe carele Dionisie lŭ cunoscea din monastire. Decĭ la dênsulŭ îşĭ aţinti nădejdea protecţiuneĭ, şi de aceea de la Iaşĭ se duse dreptŭ la Huşĭ. Din nenorocire şi acéstă încercare ĭ-a fostŭ zadarnică. Sofronie, abia strămutatŭ de la monastire la episcopiă, nu gândia a face ómenĭ procopsiţĭ la învĕţătură. Dionisie decĭ se întórse tristŭ iarăşĭ la monastirea Némţuluĭ şi se otărî a aştepta ocasiune particulară spre a se putea duce însuşĭ la Bucurescĭ, şi a-şĭ găsi acolo protectorĭ dorinţeĭ sale.

O asemenea ocasiune i se înfăţişă curêndŭ, chiar în acelaşĭ anŭ 1826. Stariţulŭ monastireĭ Cernica, de lângă Bucurescĭ, ceruse de la stariţulŭ monastireĭ Némţuluĭ să ĭ trimită unŭ călugărŭ meşterŭ de potcapice, ca să pótă deschide în Cernica o fabrică de aceste obiecte trebuitóre monachilorŭ. Stariţulŭ Domiţianŭ, însărcină cu acéstă misiune pe unŭ monachŭ anume Teodulŭ, care trebui să plece în dată la Cernica, în ţéra muntenéscă. Dionisie, profită de acéstă ocasiune, şi fără a spune nimĕnuĭ, se alipi pe lângă Teodulŭ, care -lŭ primi ca tovarăşŭ de cĕlĕtoriă. Cu mijlóce puţine, şi maĭ multŭ pedestri, şi întru unŭ timpŭ când multe localităţĭ eraŭ bântuite de ciumă, călĕtoriĭ aŭ ajunsŭ în sfîrşitŭ la Bucurescĭ, şi de acolo la monastirea Cernica. Teodulŭ rĕmase acolo până la sfîrşitulŭ vieţeĭ, ocupându-se cu meseria potcapiceriеĭ.

Dionisie se duse la Mitropolitulŭ, ca să-ĭ céră protecţiunea şi binecuvêntarea de a putea intra în scólă, ca să înveţe. Mitropolitulŭ Grigorie, vestitŭ pentru cŭvioşia şi stricteţa în paza canónelorŭ monachicescĭ şi bisericescĭ, maĭ întâiŭ de tóte a cerutŭ de la Dionisie cartea canonică de la mitropolitulŭ Moldoveĭ, din a căruia eparchiă a eşitŭ, spre a se informa de trecutulŭ luĭ. Tocmaĭ o asemenea carte lipsia tînĕruluĭ monachŭ Dionisie, şi mitropolitulŭ ĭ-a poruncitŭ să se întórcă la urma sa, de unde a plecatŭ.

Dionisie, vĕḑêndu-se în o aşa critică posiţiune, se otărî a rĕmânea în Bucurescĭ şi a-şĭ găsi acolo alţĭ protectorĭ, carĭ pe de o parte

să-lŭ apere de asprimea mitropolituluĭ, éră pe de alta să-ĭ dea ocasiune de a putea învĕța acolo ceva. Ast-felŭ de protectorĭ de-o-camdată elŭ găsi în boeriĭ Clincénulŭ și Toplicénulŭ, cari -lŭ puseră la tipografia lorŭ, de la Cișmeaua luĭ Mavrogheni (1). Acolo fiindŭ în pace, avea ocasiune de a citi și a-șĭ aduna cunoscințĭ din cărțile ce tipăria, și a începutŭ a frequenta și scóla de la Sântulŭ Sava, când -lŭ erta timpulŭ și ocupațiunile sale tipografice. Ocupațiunea luĭ Dionisie cu tipografia și cu scóla a continuatŭ până la epoca ocupăreĭ Principatelorŭ de oștile rusescĭ, în anulŭ 1828, când scóla de la Sântulŭ Sava s'a prefăcutŭ în spitalŭ pentru soldațiĭ rușĭ, și nu s'a maĭ deschisŭ până la anulŭ 1832.

Dionisie trăia în Bucurescĭ cu frică de mitropolitulŭ Grigorie ; neavêndŭ bine-cuvêntarea mitropolituluĭ, toțĭ membriĭ inaltuluĭ clerŭ se sfiiaŭ a-lŭ lua sub protecțiunea lorŭ. Insă în timpulŭ ocupațiuniĭ rusescĭ mitropolitulŭ Grigorie, atrăgêndu-șĭ urgia guvernuluĭ rusescŭ, prin simțimintele sale cele înalte crestinescĭ și patriotice, pe care elŭ le opunea angărielorŭ celorŭ apăsătóre țêreĭ, fu exilatŭ în Basarabia, și scaunulŭ Mitropolieĭ rĕmasŭ vacantŭ până la sfîrșitulŭ acesteĭ ocupațiunĭ rusescĭ.

Acéstă împrejurare prinse bine luĭ Dionisie. Elŭ acumu-șĭ găsi unŭ protectorŭ seriosŭ și puternicŭ, pe episcopulŭ de Argeșŭ, Ilarionŭ bărbatŭ distinsŭ și prin învĕțătură și prin patriotismŭ. Episcopulŭ Ilarionŭ era cititŭ și studiosŭ, avea o bibliotecă bogată în diferite limbĭ. Elŭ luă la sine pe Dionisie și-lŭ chirotoni diaconŭ. Dionisie, câtŭ a statŭ pe lângă Ilarionŭ, s'a ocupatŭ cu studiulŭ, a deprinsŭ bine limba francesă, în câtŭ-va și limba grécă modernă, și prin necontenită citire s'a dobânditŭ o provisiune bunicică de cunoscințĭ, ajutatŭ și condusŭ de Ilarionŭ. De aceea elŭ în tótă viața sa a păstratŭ luĭ Ilarionŭ o profundă recunoscință, și cu mare plăcere vorbia despre dênsulŭ, istorisindŭ adese-orĭ trăsurĭ din viața luĭ și anecdote, în care se resfrângea spiritulŭ satiricŭ alŭ episcopuluĭ, cu care adese-orĭ elŭ combătea vițiele contimporanilorŭ. Vomŭ aminti d. e.

(1) Acéstă tipografiă în urmă a devenitŭ proprietate a luĭ Ioan Eliade Rădulescu.

câte-va din acele anecdote spirituóse ale luĭ Ilarionŭ, istorisite de Dionisie :

Spre a satira réua deprindere a boerilorŭ şi boerinaşilorŭ, carĭ socotiaŭ serviciele publice ca mijlocŭ de a se îmbogăţi, prin luare de mită, episcopulŭ, adese-orĭ, când trecea pe lângă vornicia cea mare, striga la vizitiŭ să alunge caiĭ în góna cea mare, ca să pótă scăpa de prădătorĭ, carĭ se încuibase acolo, ca în codrulŭ Vlăsieĭ.

Altă dată, intrândŭ în obştésca Adunare, şi desbracândŭ blana în antretŭ, ḑise feciorului : «Dinule! păzesce bine blana, că aicĭ suntŭ mulţĭ de ceĭ cu mâna lungă.»

Altă dată, episcopulŭ stândŭ în balconulŭ caselorŭ de la metoculŭ episcopieĭ, la biserica Antimŭ, aude trăgêndu-se clopotele la Curtea Vechiă şi la Mitropoliă şi adresându-se către feciorŭ, -lŭ întrébă : «Dinule! scii tu ce ḑice clopotulŭ celŭ mare dela Curtea domnéscă? —Ba nu sciŭ, prea sânţite, rĕspunse feciorulŭ.—Elŭ ḑice : baaanĭ! baaanĭ! baaanĭ! Dar' celŭ de la Mitropoliă? Întrebă din noŭ episcopulŭ.—Nu sciŭ, prea sânţite, rĕspunse Dinu.—«Şi amŭ daaatŭ! Ş'oĭ maĭ daaa! Şi amŭ daaatŭ! Ş'oĭ maĭ daaa! Dar' clopotulŭ de la biserica Antimŭ, metoculŭ meŭ?» iarăşĭ întrebă episcopulŭ. Dinu rĕspunse cu : nu sciŭ. Episcopulŭ spune, că clopotulŭ luĭ fiindŭ micŭ, rĕspunde clopotuluĭ domnescŭ : «Nicĭ n'amŭ datŭ! nicĭ nu daŭ! Nicĭ n'amŭ datŭ! nicĭ nu daŭ!»

Ilarionŭ era şi unŭ predicatorŭ emininte. Ca modelŭ în ramulŭ acesta, putemŭ cita cuvêntulŭ rostitŭ de elŭ la mórtea mitropolituluĭ Grigorie, întêmplată în anulŭ 1834. Ideile şi simţimintele cele înalte creştinescĭ, stilulŭ celŭ gravŭ, limba cea curată bisericéscă română, inspirarea profetică, care prevede, că mórtea acestuĭ mare mitropolitŭ, împreună cu sufletulŭ luĭ celŭ virtuosŭ, răpesce de la mitropolia ţêreĭ şi virtuţile archipăstorale : tóte aceste emininte calităţĭ facŭ acestŭ cuvêntŭ o capo-d'operă de predică bisericéscă.

Ilarionŭ a fostŭ unŭ modelŭ viŭ pentru formarea luĭ Dionisie, pe carele elŭ în tótă viaţa s'a silitŭ a-lŭ imita. Chiar şi în greşelele sale, Dionisie credea, că se póte îndrepta, reportându-se la Ilarionŭ.

In anulŭ 1832, s'a deschisŭ din noŭ scóla de la Sântulŭ Sava,

însă nu în localulŭ eĭ celŭ vechiŭ, ci provisoriŭ, în hanulŭ Șerbanŭ-Vodă. Dionisie iarășĭ a începutŭ a frequenta clasele. Curêndŭ Eforia scólelorŭ otărî de a înființa prin tóte orașele de reședință câte o scólă primară, cu câte unŭ profesorŭ, dintre eleviĭ scóleĭ centrale a Sântuluĭ Sava. Intre aceștia fu unulŭ și diaconulŭ Dionisie. Constatându-se capacitatea lorŭ prin unŭ esamenŭ ținutŭ la scóla centrală, înaintea profesorilorŭ : Moroiŭ, Marcovicĭ și Poteca, Dionisie se găsi vrednicŭ de a i se încredința conducerea scóleĭ de la Buzeŭ, numită: «Scóla națională», de la care și elŭ purta titlu de «profesorŭ naționalŭ». Titlulŭ de *Scóla națională* și *profesorĭ naționalĭ*, s'aŭ datŭ în pofida scólelorŭ anterióre grecescĭ, care inundaseră tóte orașele țĕrilorŭ române.

Episcopia de Buzeŭ, scăpândŭ de episcopĭ strĕinĭ, prin mórtea celuĭ de pe urmă episcopŭ grecŭ Constantinŭ, avu rara norocire de a avea în fruntea sa doĭ episcopĭ românĭ, fórte distinșĭ prin virtuțile lorŭ pastorale și prin calitățĭ administrative emininte. Celŭ d'întâiŭ a fostŭ Gerasim Rătescu, bărbatŭ de o moralitate severă și de o voință nestrămutată. Elŭ a administratŭ eparchia puținŭ timpŭ și apoĭ a demisionatŭ. Causa demisionăreĭ a fostŭ o dabilă nóuă, ce Divanulŭ țĕreĭ, sub domnia luĭ Grigorie Ghica, a impusŭ țĕreĭ. Gerasim a combătutŭ în Divanŭ acea dabilă cu tótă puterea și a trasŭ în partea sa și pe mitropolitulŭ Grigorie. Acesta însă, în urmă, vĕḑêndŭ urgența trebuințelorŭ Domnieĭ de acea dabilă, și înduplecatŭ de Domnŭ și de boerĭ, a cedatŭ. Gerasim, informându-se de nestatornicia mitropolituluĭ în otărîrea luată, s'a mâhnitŭ atâta, în câtŭ, fără a spune nimĕnuĭ și fără a se maĭ duce la episcopiă, s'a dusŭ dreptŭ la monastirea Căldărușaniĭ și n'a maĭ eșitŭ de acolo până la mórtea sa.

Scaunulŭ episcopieĭ, rĕmânêndŭ vacantŭ, după óre-care așteptare, mitropolitulŭ și Domnulŭ convingêndu-se de nestrămutata otărîre a luĭ Gerasim, aŭ alesŭ în loculŭ luĭ pe Kesarie, iconomulŭ Mitropolieĭ, după recomandațiunea mitropolituluĭ Grigorie.

Episcopulŭ Kesarie era unŭ adevĕratŭ părinte bisericescŭ. Elŭ cunoscea limba grécă, era cititŭ și bine adăpatŭ în scripturîle biseri-

cescĭ, avea o inimă plină de sentiminte patriotice şi creştinescĭ, poseda o abnegaţiune apostolică, o rîvnă mare pentru înflorirea bisericeĭ, o neinteresare şi dărnicià extraordinare. Incă din anulŭ 1830 a pregătitŭ o casă de scólă în oraşŭ, care aştepta numaĭ profesorŭ; a întrebuinţatŭ veniturile episcopieĭ în reparaţiunea şi reconstruirea bisericilorŭ şi a monastirilorŭ din eparchiă, a reconstruitŭ şi îmbunătăţitŭ biserica şi încăperile episcopieĭ; a înfiinţatŭ tipografia; a începutŭ a clădi Seminariulŭ pentru învĕţatura cleruluĭ, Seminariŭ, care în privinţa constrcţiuneĭ şi a comodităţilorŭ, este uniculŭ până astă-ḑĭ în tótă România.

Aşa dar' Dionisie, ducêndu-se ca profesorŭ la Buzeŭ, a găsitŭ acolo, pe de o parte casă de scólă pregătită, éră pe de alta unŭ protectorŭ mare şi ajutoriŭ nelipsitŭ la tóte trebuinţele luĭ morale şi intelectuale.

Peste doĭ anĭ de la deschiderea scóleĭ, în anulŭ 1834, isprăvindu-se reparaţiunea bisericeĭ episcopale, Kesarie a sânţitŭ biserica cu o solemnitate religiósă imposantă şi în asistinţa unuĭ publicŭ fórte numerosŭ. Cu acéstă ocasiune, profesorulŭ Dionisie ţinu cea întâe cuvêntare a sa în biserică, înaintea episcopuluĭ, care liturgisia şi a mulţimeĭ adunate. Acestŭ cuvêntŭ alŭ luĭ Dionisie este celŭ maĭ frumosŭ dintre tóte cuvintele luĭ bisericescĭ şi arétă în elŭ o disposiţiune naturală de a fi predicatorŭ. De aceea nu putemŭ a nu reproduce o parte din elŭ, atâtŭ ca modelŭ oratoricŭ, câtŭ şi ca documentŭ istoricŭ alŭ virtuţilorŭ episcopuluĭ Kesarie, pe care Dionisie le premăresce, chiar jignindŭ óre-cum modestia şi umilita cugetare a episcopuluĭ bine-făcĕtorŭ.

De basă a cuvêntăreĭ sale, Dionisie ia cuvintele profetuluĭ Isaia: «Amŭ vĕḑutŭ şi étă era plină de slavă casa Domnuluĭ.» După ce predicatorulŭ dă o ideiă generală despre esistinţa bisericeĭ în némulŭ omenescŭ, de la începutulŭ lumiĭ, şi apoĭ în némulŭ nostru românescŭ, se opresce la istoria bisericeĭ episcopale a Buzeuluĭ si descrie pe ctitoriĭ seĭ aşa:

«Alŭ acesteĭ bisericĭ, celŭ maĭ întâiŭ întemeiătorŭ a fostŭ fericitulŭ întru pomenire Domnŭ Mateiŭ Basarabŭ Voevodŭ, care o a împo-

dobitŭ și înzestratŭ după cuviință. Acésta (biserica), după trecere de anĭ, din pricina nestatorniciei vremeĭ și a altorŭ împrejurărĭ, ajunsese în dĕrăpànare, și împovorată cu mulțime de datoriĭ. Dar' étă Dumnedeéscа proniă înalță pe scaunulŭ aceste sânte episcopiĭ pe noulŭ Zorovavelŭ, pe prea sânțitulŭ nostru păstorŭ, care o a rîdicatŭ din dĕrăpănarea eĭ, ca pe unŭ altŭ Ierusalimŭ, o a înfrumusețatŭ cu bună cuviință, și sânțitoriŭ întru dênsa, eĭ și nouĕ tuturorŭ, stă acum înaintea luĭ Dumnedeŭ, înălțândŭ rugăciunile sale cele prea sânte și pline de dumnedeesculŭ darŭ, până la scaunulŭ celuĭ vecĭnicŭ și pricinuindŭ suflételorŭ nóstre o veselitóre mângăere și bucuriă.

«Étă în mijloculŭ nostru, nevĕdutŭ, avemŭ și pe bine-credincioșiĭ Domnĭ și ctitorĭ aĭ acestuĭ sântŭ locașŭ, pe Mateiŭ Voevodŭ, dicŭ, pe Vintilă Voevodŭ, pe Néga Dómna, și pe prea sânțiĭ și fericițiĭ întru pomenire archiereĭ : Iosafŭ și Metodie, carĭ din cereșcile locașurĭ aŭ venitŭ, ca să ne însoțéscă la prăsnuirea acesteĭ sânte episcopiĭ, aĭ căria uniĭ suntŭ întemeiătorĭ, precum Mateiŭ Voevodŭ, celŭ rîvnitorŭ spre zidirea dumnedeescilorŭ locașurĭ, Néga Dómna, la care cu adevĕratŭ se potrivesce cuvêntulŭ înțeleptuluĭ Solomonŭ, că «femeile cele înțelepte aŭ viditŭ case», Vintilă Voevodŭ, care, domnindŭ treĭ anĭ, aŭ plinitŭ mulțĭ, căcĭ domnesce și astă-dĭ în inimele cinstitorilorŭ de Dumnedeŭ.»

Apoĭ, adresândŭ cuvêntulŭ către fericițiĭ ctitorĭ, cere iertarea lorŭ pentru greșelile creștinilorŭ contimporanĭ și ruga lorŭ pentru îndreptarea celorŭ greșițĭ, pentru ca aceștia să ajungă a urma faptele cele bune ale ctitorilorŭ și ale episcopuluĭ Kesarie, «carele astă-dĭ, dice predicatorulŭ, stă înaintea luĭ Dumnedeŭ și a ctitorilorŭ, și fața cu totŭ norodulŭ dă sémă de avuția, ce ĭ-aŭ încredințatŭ ctitoriĭ. Ișĭ dă socotélă cu plătirea grelelorŭ datoriĭ, de care acéstă sântă episcopiă era împovărată, cu împodobirea dumnedeescilorŭ locașurĭ și cu îngrijirea pentru slujitoriĭ bisericeĭ. Ișĭ dă socotélă cu deamĕnuntulŭ, și nicĭ de cum nu se mândresce celŭ smeritŭ-cugetătoriŭ pentru buna întrebuințare a celorŭ încredințate luĭ, ci tótă cinstea și lauda vouĕ o dă, o fericițĭ ctitorĭ ! Căcĭ de multe-orĭ, când cinevașĭ

voia să-ĭ laude rîvna, ce o are pentru împodobirea dumnedeescilorŭ locașurĭ l'amŭ audițŭ însu-mĭ dicêndŭ: «nu se slăvesce herĕstrăulŭ și securea, ci celŭ ce le pórtă pe ele; și eŭ aicĭ suntŭ unŭ îngrijitorŭ vremelnicŭ, rênduitŭ a întrebuința bine cele încredințate mie de sânțiĭ ctitorĭ. De s'a făcutŭ ceva bine, s'a făcutŭ din avuția lor, așa dar' lorŭ li se cuvine tótă cinstea și lauda.» Cu adevĕratŭ, continuă oratorulŭ, vouĕ se cuvine, o fericițĭ ctitorĭ! ca celorŭ d'întâiŭ întemeiătorĭ; însă, împreună cu voĭ, nu putemŭ a nu cinsti și pe bunulŭ acesta îngrijitorŭ, care pe ale vóstre nu și le-aŭ sineșitŭ luĭ, ci le-aŭ întrebuințatŭ după dorința vóstră. Bucurați-vĕ dar' și strigațĭ, împreună cu noĭ: amŭ vĕdutŭ, și étă era plină de slavă casa Domnuluĭ!»

Arétă maĭ departe că fiă-care creștinŭ trebue a fi casă a luĭ Dumnedeŭ și dovedesce acésta prin cuvinte din Scriptură, și prin esemplele ómenilorŭ sânțĭ din trecutŭ. Dar' de o-dată oratorulŭ se opresce și se întrébă pe sine: «Dar' pentru ce mĕ silescŭ a strĕbate întunericulŭ vécurilorŭ, ca să găsescŭ pilde de fapte bune, avênd-o înainte-mĭ? căcĭ étă, prea sânțitulŭ nostru păstorŭ se înfățișéză înaintea nóstră, și prin pilda faptelorŭ sale ne îndémnă să urmămŭ luĭ Cristosŭ, ca și cum ne-arŭ grăi cu apostolulŭ Pavelŭ: «fițĭ mie următorĭ, fraților, precum și eŭ luĭ Cristosŭ,» în câtŭ putemŭ și noĭ striga: «Archiereŭ ca acesta se cădea sĕ fiă nouĕ,» séŭ maĭ bine a dice: Archiereŭ ca acesta «a trebuitŭ să aibă patria în renascerea eĭ: dreptŭ, neinteresatŭ, gata a face bine, iubitorŭ de adevĕrŭ, rîvnitorŭ spre împodobirea dumnedeescilorŭ locașurĭ, și gata a jertfi séŭ a-șĭ pune sufletulŭ pentru folosulŭ turmeĭ sale.»

Oratorulŭ, îngrijitŭ de a nu fi supĕratŭ modestia firéscă a episcopuluĭ, prin laudele sale, se scuzéză în următorulŭ chipŭ: «értă-mĕ, o prea sânțite stăpâne! că sciindu-vĕ că nu suferițĭ laude, plinŭ de sfială, voescŭ a înceta cuvêntulŭ, cu tóte că stăpânulŭ Cristosŭ mĭ dă slobozeniă, dicêndŭ: «lasă-ĭ pe eĭ, că de vorŭ tăcea aceștia, petrele vorŭ striga.» Și înțeleptulŭ Solomonŭ ne pătrunde urechile, strigândŭ de atâtea vécurĭ: «lăudându-se dreptulŭ, se vorŭ veseli noródele, căcĭ pomenirea luĭ este nemuritóre.» Tăcêndŭ eŭ, étă strigă

dumnedeescele locașurĭ, ce prin prea sânția vóstră s'aŭ ziditŭ și s'aŭ împodobitŭ, precum : frumósa biserică de la Ciolanulŭ, monastirea Berca, ce de curêndŭ ridicându-se din dărămăturile eĭ s'aŭ împodobitŭ și s'aŭ sânțitŭ și acéstă sântă episcopiă, care étă-o înaintea nóstră împodobită și înfrumusețată după cuviință. În vreme ce eŭ plinŭ de mirare și sfială tacŭ, nĕavêndŭ cuvinte atâtŭ pe câtŭ cere trebuința, ca să laudŭ după cuviință, din gură cea nevinovată a pruncilorŭ se sĕvêrsesce lauda; căcĭ prin ajutorulŭ și silința prea sânțieĭ vóstre s'a ziditŭ scóla națională, din care -șĭ primescŭ tineriĭ învĕțăturile, ce potŭ a-ĭ povățui către fericire, și din tipografia, ce ațĭ adusŭ cu marĭ cheltuelĭ, aŭ începutŭ a eși cărțĭ folositóre, atâtŭ tinerimeĭ, câtŭ și tuturorŭ celorŭ ce se vorŭ îndeletnici la citire. Totŭ ce maĭ rĕmâne mie a dice, o cinstită adunare! este, că décă pronia nu ne pedepsia cu acéstă secetă, până acum, între alte zidirĭ, era să vedemŭ și scóla pentru ceĭ ce se hirotonisescŭ sĕvêrșită, fiindŭ tóte materialurile gata, care nădăjduimŭ, că peste puținŭ o vomŭ vedea pusă în lucrare, și dintru acésta vomŭ avea preoțĭ pătrunșĭ de cunoscința vredniciei și a datorielorŭ lorŭ, și corespundêndŭ la rîvna prea sânțieĭ sale, care și până acum a îngrijitŭ, câtŭ s'a pututŭ, de învĕțătura lorŭ, hirotonisindŭ numaĭ pe ceĭ vrednicĭ, din care pricină și numĕrulŭ preoțilorŭ din acéstă eparchiă este maĭ puținŭ de câtŭ în fiă-șĭ-care din cele-l-alte Dar' ce mirare arŭ cuprinde pe orĭ-cine, când arŭ vedea faptele bune, ce se lucréză întru ascunsŭ, care lesne se potŭ cunósce din cele ce se vĕdŭ de toțĭ, căcĭ nu póte cetatea a se ascunde, d'asupra munteluĭ stândŭ..... (1).

Ierodiaconulŭ Dionisie, ca profesorŭ naționalŭ în Buzeŭ, s'a ocupatŭ cu compunerea manualelorŭ de învĕțămêntŭ primarŭ, carĭ lipsiaŭ cu totulŭ. Ele aŭ fostŭ traduse din franțuzesce, și apoĭ tipărite în tipografia episcopieĭ de Buzeŭ. Aceste micĭ manuale le arétă însușĭ Dionisie într'o însemnare pe coperta uneĭ broșurĭ din anulŭ 1851, anume : 1. *Abecedariu religiosŭ*, numitŭ așa, se vede, de la cuprinderea

(1) Cuvêntulŭ acesta este tipăritŭ la finele uneĭ cărticele, întitulată : «Invĕțăturĭ către preoțĭ și diaconĭ», tipărită în episcopia Buzeuluĭ, în anulŭ 1835, de către Filoteiŭ, archidiaconulŭ episcopieĭ. Fila 103—121.

luĭ, căcĭ conţinea maĭ multe rugăciunĭ, destinate pentru a nutri în copiĭ simţulŭ religiosŭ. Ast-felŭ eraŭ : *a)* rugăciunea scolarilorŭ, care se începe cu cuvintele : «Fiinţă prea înaltă,» şi care, pentru frumuseţa eĭ, a fostŭ reprodusă în multe abecedare, publicate de alţĭ autorĭ, maĭ din urmă ; *b)* rugăciunea unuĭ fiŭ pentru tatălŭ şi mama luĭ ; *c)* rugăciunea pentru unŭ protectorŭ şi bine-făcĕtorŭ, ş. a.

2. O broşurică întitulată : «Biblioteca tinerilorŭ începĕtorĭ, saŭ culegere de întâele cunoscinţĭ, trebuincióse pentru învĕţătura copiilorŭ, ce începŭ a citi». Broşurica este de 53 pagine, 8⁰, tradusă din franţuzesce. Ea constă din 7 capitole, care tratéză : despre Dumneḑeŭ, religiune şi morală ; despre numĕrŭ, cifrele arabe, romane, bisericescĭ, despre socotélă. Despre timpŭ şi părţile luĭ. Descrierea generală aĭ universuluĭ, adecă a ceruluĭ şi a pămêntuluĭ. Despre cele treĭ împĕrăţiĭ ale natureĭ. Tóte aceste noţiunĭ generale suntŭ espuse în formă de conversaţiune, prin întrebărĭ şi rĕspunsurĭ între învĕţătorŭ şi învĕţăcelŭ.

3. Aritmetica, o broşurică 8⁰, 45 pagine. Cuprinde : principiĭ de numeraţiune, cele 4 operaţiunĭ fundamentale, cu numere întregĭ şi *completite*, regula de treĭ, a dobânḑilorŭ, a tovărăşielorŭ, a amestecăreĭ.

4. Geografia, o broşurică 8⁰, 36 pagine. După o întroducere cu noţiunĭ generale despre geografiă, urméză noţiunĭ despre cele cincĭ contininte, cu ţĕrile şi capitalele lórŭ, şi alte puţine noţiunĭ despre dênsele, şi apoĭ se încheiă cu România, care se descrie maĭ pe largŭ, în 10 pagine. La finele fiă-căruĭ tratatŭ, se punŭ întrebările, la care trebue să rĕspundă elevulŭ asupra materieĭ tratate (1).

5. Principiurĭ de catichisis.

Episcopulŭ Kesarie a numitŭ pe Dionisie directorŭ alŭ tipografieĭ episcopieĭ, în care calitate, elŭ, pe lângă alte cărţĭ ce a tipăritŭ, în

(1) Dionisie în însemnarea amintită, de pe coperta broşureĭ «Manualulŭ adevĕratuluĭ religiosŭ», unde înşiră lucrările sale literare, -şĭ însuşesce şie acéstă geografiă ; daı' în broşura tipărită în Buzĕŭ, la 1839, întitulată : «prescurtărĭ de geografiă, tipărită pentru trebuinţa tinerilorŭ începĕtorĭ,» de autorŭ se dă Ioan Costinescu Contraḑicerea acésta se deslégă prin strînsele relaţiunĭ dintre Dionisie şi Costinescu, ca între profesorŭ şi elevŭ. Se vede că Costinescu o a tradusŭ, sub conducerea luĭ Dionisie.

acea tipografiă, a tipăritŭ și manualele sale scolastice, amintite maĭ susŭ, între aniĭ 1837—39.

După ce s'a isprăvitŭ casele pentru seminarŭ în episcopia de Buzeŭ, și acestŭ institutŭ de crescere alŭ preoțilorŭ s'a deschisŭ sub direcțiunea profesoruluĭ Gavrilŭ Munténulŭ, adusŭ înadinsŭ din Transilvania de episcopulŭ Kesarie, Dionisie, împreună cu Munténulŭ, aŭ înființatŭ, la episcopia din Buzeŭ, o fóiă periodică, întitulată : «Vestitorulŭ bisericescŭ», destinată pentru nutrirea simțuluĭ religiosŭ în clerŭ și poporŭ. Fóia acésta a continuatŭ în aniĭ 1839 și 1840.

Mitropolitulŭ Grigorie, după întórcerea din esilulŭ rusescŭ, s'a apucatŭ să repareze biserica Mitropolieĭ și să o zugrăvéscă din noŭ ; însă elŭ a muritŭ înainte de a isprăvi acea reparațiune, în anulŭ 1834, Scaunulŭ vacantŭ alŭ Mitropolieĭ l'aŭ ținutŭ provisoriŭ. unŭ timpŭ, episcopiĭ țěreĭ : Neofitŭ alŭ Râmniculuĭ, Kesarie alŭ Buzeuluĭ și Ilarionŭ alŭ Argeșuluĭ. Reparațiunea bisericeĭ mitropolitane s'a continuatŭ și s'a isprăvitŭ în anulŭ 1839, când ea s'a sânțitŭ din noŭ. Cu acéstă ocasiune episcopulŭ de Argeșŭ a ținutŭ în Mitropoliă o predică, în ḑioa sânțireĭ, la 2 Apriliŭ. Dionisie de la Buzeŭ s'a grăbitŭ a tipări și a publica acéstă predică a dascăluluĭ și protectoruluĭ seŭ întru o broșurică separată. Fiindŭ-că avemŭ puține rĕmășițe literare de la acestŭ însemnatŭ episcopŭ românŭ, profitămŭ de acéstă ocasiune, spre a estrage aicĭ unŭ pasagiŭ din predica amintită, spre a putea întru câtŭ-va judeca de talentulŭ luĭ predicătoralŭ.

Ilarionŭ, vorbindŭ asupra mareĭ destinațiunĭ ce a pusŭ Dumneḑeŭ bisericeĭ pe pămêntŭ, întrébă : «Dar' pentru ce óre a alesŭ Dumneḑeŭ biserica și o a sânțitŭ ? La acésta rĕspunde însușĭ Dumneḑeŭ în Scriptură : «Ca să fiă numele meŭ într'însa în vécŭ.» Ațĭ auḑitŭ creștinilorŭ, cine este alegĕtorulŭ și sânțitorulŭ bisericelorŭ nóstre tuturorŭ în deobște, și acesteĭ sânte case ? Este însușĭ Dumneḑeŭ, Fiulŭ și cuvêntulŭ, care întrupându-se maĭ pe urmă, s'a suitŭ odată în Ierusalimŭ, și a găsitŭ în biserică pe ceĭ ce vindeaŭ boĭ și oĭ și porumbĭ, și pe schimbătoriĭ de banĭ șeḑêndŭ, și făcêndŭ biciŭ de ștréngurĭ, pe toțĭ -ĭ aŭ scosŭ din biserică, și risipi baniĭ schimbătorilorŭ, și mesele le-aŭ rĕsturnatŭ. Și celorŭ ce vindeaŭ porumbĭ

le-aŭ ḑisŭ : luaţĭ acestea de aicĭ, şi nu faceţĭ casa Tatăluĭ meŭ casă de neguţătoriă. Acesta şi cu acéstă faptă arĕtândŭ, că este cu adevĕratŭ fiŭ şi cuvêntŭ alŭ celuĭ ce ḑisese maĭ înainte în prilejulŭ zidireĭ bisericeĭ din Ierusalimŭ : «şi acum amŭ alesŭ şi amŭ sânţitŭ casa acésta.» Cu cuvêntulŭ : «şi nu faceţĭ casa Tatăluĭ meŭ casă de neguţătoriă,» adeveri şi cea-l-altă parte a ḑicereĭ, scopulŭ şi sfîrşitulŭ, pentru care Dumneḑeŭ alege şi sânţesce casele sale : «ca să fiă, ḑice, numele meŭ într'însa în vécŭ.»

Totŭ în acestŭ anŭ 1839, Dionisie, asociatŭ cu unchiulŭ săŭ Ieromonachulŭ Ieroteiŭ, inspectorulŭ Seminaruluĭ din Bucurescĭ, aŭ retipăritŭ cartea întitulată : «Kiriacodromion», saŭ cuvintele luĭ Nikiforŭ Teortoki, la tóte Duminicele anuale, asupra texturilorŭ din evangeliele duminicale, spre a înlesni propovĕduirea cuvêntuluĭ luĭ Dumneḑeŭ pe la bisericele din ţéră. Cartea acésta fusese tipărită maĭ întâiŭ în Bucurescĭ, pe la începutulŭ véculuĭ presinte, sub mitropolitulŭ Dositeŭ, dar' acum ajunsese o raritate. Ediţiunea acésta a fostŭ dedicată episcopilorŭ administratorĭ aĭ Mitropolieĭ : Neofitŭ, Ilarionŭ şi Kesarie.

In anulŭ următorŭ, 1840, Dionisie a retipăritŭ unŭ liturgiarŭ, pentru trebuinţa preoţilorŭ din eparchia Buzeuluĭ.

Activitatea literară a luĭ Dionisie în Buzeŭ, ca profesorŭ şi ca directorŭ tipografieĭ episcopieĭ, a duratŭ până după anulŭ 1840. Prin necontenitele luĭ ocupaţiunĭ cu literatura, elŭ s'a îmbogăţitŭ cunoscinţele, la care l'aŭ ajutatŭ multŭ zelulŭ şi frumósele sale talente naturale, cu deosebire memoria sa cea largă. Temperamentulŭ luĭ veselŭ şi glumeţŭ, -lŭ făcea dragălaşŭ, cu deosebire în societatea luméscă. Nobleţa Buzeuluĭ se întrecea a-lŭ avé împreună la adunările şi petrecerile eĭ casnice, pe care Dionisie le încânta cu înfăţişarea sa cea plăcută, cu ideile luĭ liberale, cu sentenţiele luĭ spirituale, cu anecdotele nesfîrşite ce i le presintaŭ memoria şi presinţa luĭ de spiritŭ, cu mare nemerélă, la tóte ocasiunile. Insă pe câtŭ elŭ era drăgălaşŭ în societatea luméscă, pe care elŭ o şi cultiva cu deosebire, pe atâta elŭ era criticatŭ şi rĕŭ vĕḑutŭ în societatea bisericéscă, adică a persónelorŭ ce compuneaŭ clerulŭ, carĭ vedeaŭ în elŭ unŭ

omŭ cu totulŭ lumescŭ, ba uniĭ -lŭ credeaŭ chiar vătămătorŭ pentru biserică. De aceea, asupra luĭ Dionisie, încă de timpuriŭ s'aŭ formatŭ două curinte deosebite în opiniunea publică a țěreĭ : Uniĭ vedeaŭ în elŭ o capacitate rară și sciință mare, și -lŭ credeaŭ celŭ maĭ demnŭ dintre totŭ personalulŭ cleruluĭ ; alțiĭ -lŭ țineaŭ de unŭ sufletŭ perdutŭ, și de unŭ omŭ vătămătorŭ și primejdiosŭ. Aceste două curinte ale opiniuneĭ publice aŭ urmăritŭ pe Dionisie maĭ în tótă viața luĭ. Amŭ făcutŭ acéstă observațiune aicĭ, pentru ca să se pótă maĭ lesne pricepe deosebitele fase, prin care a străbătutŭ Dionisie în activitatea și viața sa.

In anulŭ 1840 s'a sfîrșitŭ administrațiunea provisoriă a Mitropolieĭ Ungro-Vlachieĭ, care a continuatŭ vre-o patru anĭ, de la mórtea mitropolituluĭ Grigorie. In acestŭ anŭ s'a alesŭ mitropolitŭ episcopulŭ Râmniculuĭ, Neofitŭ.

In Bucurescĭ, încă din anulŭ 1836, se înființase unŭ seminarŭ pentru învĕțătura și educațiunea preoțilorŭ. In lipsă de încăperĭ propriĭ, episcopulŭ de Argeșŭ, Ilarionŭ, a oferitŭ o parte din încăperile metoculuĭ sĕŭ de la monastirea Antimŭ, pentru locuința elevilorŭ și pentru clase. Seminarulŭ s'a deschisŭ la Februariŭ 2, cu o mare ceremoniă, în presința Domnitoruluĭ Alexandru Ghica, și a episcopilorŭ locotenințĭ. Din nenorocire direcțiunea acestuĭ Seminarŭ s'a încredințatŭ unuĭ omŭ svĕnturatŭ, care, de și avea o dosă bună de cunoscințĭ teoretice, în viéța sa practică era lipsitŭ de tótă judecata sănătósă. Scóla mergea rĕŭ de totŭ și în privința didactică și a educațiuneĭ religióse. După repețite scandalurĭ în întru și afară, provocate de acestŭ nemintosŭ omŭ, elŭ în fine fu bătutŭ de elevĭ și apoĭ depărtatŭ, prin stăruințele episcopuluĭ Ilarionŭ, care nu maĭ putea suferi batjocura acesteĭ scóle. In loculŭ luĭ, neavĕndŭ unŭ bărbatŭ capabilŭ, mitropolitulŭ a pusŭ directorŭ, saŭ cum se dicea atuncĭ, inspectorŭ, la seminarŭ, pe unŭ Ieromonachŭ Ieroteiŭ, care, celŭ puținŭ, décă nu avea învĕțătură, avea o minte sănătósă și elŭ a condusŭ câtŭ-va timpŭ seminariulŭ.

Mitropolitulŭ Neofitŭ, dorindŭ a avea în fruntea seminaruluĭ, unŭ omŭ maĭ învĕțatŭ, îndemnatŭ și de episcopulŭ Ilarionŭ, nu găsi pe

nimenĭ altulŭ în clerulŭ românŭ maĭ capabilŭ, pentru a -lŭ pune în fruntea educaţiuneĭ cleruluĭ, de câtŭ pe diaconulŭ Dionisie, profesorulŭ de la Buzeŭ, şi -lŭ şi aduse în Bucurescĭ şi -ĭ dădu direcţiunea Seminaruluĭ, care fu strămutatŭ în monastirea Radu-Vodă, unde eraŭ maĭ multe încăperĭ de câtŭ la Antimŭ.

Dionisie, ca directorŭ şi profesorŭ la Seminarulŭ din Bucurescĭ, pe lângă organisarea luĭ internă şi disciplinară, s'a ocupatŭ cu formarea manualelorŭ trebuitóre şi a îndemnatŭ şi pe ceĭ-l-alţĭ profesorĭ a face asemenea.

Din acestŭ timpŭ alŭ activităţiĭ luĭ profesorale, datéză unele manuale, publicate de dênsulŭ în *Revista sa religiósă*, din anulŭ 1851, şi despre care vomŭ vorbi maĭ pe largŭ la timpulŭ sĕŭ. Aceste manuale suntŭ :

1. Prescurtare din geografia sântă şi vechiă.
2. Geografia antică a ţĕrilorŭ din Asia, Africa şi Europa.
3. Ermenevtica sacră.
4. Principiĭ de retorică şi eloquenţa amvonuluĭ.

Pe Dionisie -lŭ preocupa multŭ trebuinţa ce se simţia, atâtŭ la seminarulŭ din Bucurescĭ, câtŭ şi pe la seminarele celorŭ-l-alte eparchiĭ, de profesorĭ cu cunoscinţĭ întinse în ramulŭ sciinţelorŭ teologice şi limbistice, de aceea însufla mitropolituluĭ Neofitŭ ideia de a trimite pe la scólele din străinătate unŭ numĕrŭ de tinerĭ absolvenţĭ aĭ seminaruluĭ, ca să studieze maĭ profundŭ sciinţele, atâtŭ teologice câtŭ şi umane. Mitropolitulŭ primi bine acéstă ideiă, şi în anulŭ 1845 se trimise 8 tinerĭ în Rusia, 4 la Atena şi 4 la Pesta, cu tótă cheltuéla Mitropolieĭ. Pentru ceĭ destinaţĭ a studia în Rusia, fu însărcinatŭ însuşĭ Dionisie, ca să-ĭ aşeḍe maĭ întâiŭ în seminarulŭ din Kişineŭ, unde să pótă învĕţa limba ruséscă. In anulŭ 1847, Dionisie iarăşĭ fu trimisŭ de mitropolitulŭ, ca să ia eleviĭ de la Kişineŭ şi să-ĭ aşeḍe prin seminarele rusescĭ : 4 la Moscva şi 4 la Petersburg. Dionisie, întorcêndu-se din călĕtoria acésta, a visitatŭ seminarulŭ din Socola, unde a făcutŭ cunoscinţă cu directorulŭ seminaruluĭ şi cu profesoriĭ de acolo, şi s'a procuratŭ maĭ multe manuale

de învĕțămêntulŭ teologicŭ. Atuncĭ amŭ făcutŭ și eŭ cu dênsulŭ întâia cunoscință.

După întórcerea luĭ Dionisie din Rusia, mitropolitulŭ Neofitŭ l'a ridicatŭ la trépta preoțieĭ și l'a onoratŭ cu rangulŭ de protosingelŭ, și după câtŭ-va timpŭ cu rangulŭ de archimandritŭ.

Ca dovédă despre îngrijirea luĭ Dionisie pentru prosperarea învĕțămêntuluĭ bisericescŭ și pentru încuragiarea profesorilorŭ la lucru, vomŭ cita aicĭ unŭ pasagiŭ din prefața profesoruluĭ de cântărĭ Antonŭ Pann, la cartea sa intitulată : «prescurtare din basulŭ musiceĭ bisericescĭ și din Anastasimatariu», carte dedicată «cuviosuluĭ protosingelŭ Dionisie Romano» și publicată în 1874, în Bucurescĭ.

«De și cu seriositate mĭ-ațĭ ḑisŭ, spune Pann, adresându-se luĭ Dionisie, ca să nu pomenescŭ de numele Cuvioșieĭ vóstre, în cartea acésta, însă bunătatea Cuvioșieĭ vóstre, care face pe mulțĭ să vĕ iubéscă și să vĕ respecteze fiă-care, aceea m'a făcutŭ și pe mine a socoti, că nu vĕ vețĭ supĕra a vĕ închina acéstă carte, fără a vĕ aduce într'însa măgulitóre laude. De câtŭ voiŭ să arĕtŭ, că ea este lucrată și întocmită după planulŭ Cuvioșieĭ vóstre, pentru care m'ațĭ îndemnatŭ maĭ de multe orĭ, cum și tipărită cu ajutorulŭ care bine ațĭ voitŭ a da, ca să o pótă dobândi cu unŭ prețŭ maĭ ușorŭ candidațiĭ (de cântărețĭ) și alțĭ scolarĭ cu nedare de mână, fiindŭ-că nicĭ unŭ bogatŭ nu-șĭ dă copilulŭ sĕŭ să-lŭ facă cântărețŭ, ci numaĭ săraciĭ și vĕduvele, carĭ nu aŭ nicĭ hrana de tóte ḑilele.»

Totŭ la timpulŭ activitățeĭ luĭ profesorale, ca inspectorŭ alŭ seminaruluĭ din Bucurescĭ, trebue a raporta încă unele scrierĭ needitate ale luĭ Dionisie, pe carĭ elŭ le înșiră în anunțulŭ de pe coperta broșureĭ sale «Manualulŭ adevĕratuluĭ religiosŭ», publicatŭ în anulŭ 1858. Acolo, sub titlulŭ de «Cărțĭ lucrate și gata a se pune sub tiparŭ,» se înșiră următórele opurĭ : a) istoria tuturorŭ religielorŭ vechĭ și noĭ de pe fața pămêntuluĭ ; b) istoria biblică a vechiuluĭ și nouluĭ testamentŭ ; c) istoria bisericéscă ; d) manualŭ de teologia dogmatică ; e) manualŭ de teologia morală ; f) manualŭ de teologia pastorală. Însă tóte aceste scrierĭ n'aŭ vĕḑutŭ lumina tiparuluĭ, nicĭ se scie de esistă ele unde-va.

Sosi anulŭ 1848, care a adusŭ cu sine marea revoluţiune românéscă contra vecheĭ ordine politice ruso-turcescĭ în principate. Acéstă revoluţiune, de şi în urmă a adusŭ resultate fericite pentru starea politică a Românieĭ, însă resultatele acestea aŭ costatŭ marĭ sacrificiĭ şi aŭ cerutŭ mare abnegaţiune de la buniĭ patrioţĭ românĭ, atâtŭ în Muntenia câtŭ şi în Moldova.

Mitropolitulŭ Neofitŭ a trebuitŭ să se pună în fruntea mişcăreĭ revoluţionare, să distrugă Regulamentulŭ Organicŭ şi să bine-cuvinteze noua Constituţiune, compusă de Eliade şi adoptată de toţĭ capiĭ mişcăreĭ.

Dionisie, în acéstă catastrofă socială, credêndŭ şi elŭ că pune umĕrulŭ la dărîmareaziduluĭ celuĭ vechiŭ şi la ridicarea celuĭ noŭ, a făcutŭ o greşélă, care -ĭ a atrasŭ desaprobarea multora dintre bărbaţiĭ serioşĭ şi maĭ alesŭ de la conservatoriĭ bĕtrânĭ, — chiar ura. Elŭ, fără a putea a-şĭ da sémă de ceea-ce doresce ţéra, şi la ce tindea revoluţiunea românéscă, a tradusŭ din franţuzesce şi tipăritŭ cu cheltuiala sa, în multe esemplare, o scriere demagogică şi anarhică, întitulată: «Cuvintele unuĭ credinciosŭ», compusă de disgraţiatulŭ abate francesŭ Lamennais (1).

Dionisie o dedică poporuluĭ românŭ şi trimise unŭ numĕrŭ mare de esemplare guvernuluĭ provisoriŭ, spre a le rĕspândi în ţéră în darŭ. Guvernulŭ, care tindea să ţină ordinea în ţéră, nu a luatŭ în considerare acestŭ darŭ şi nicĭ a usatŭ de dênsulŭ. Guvernulŭ nu tindea să rĕstórne ordinea socială antică, ci doria să o reguleze după nisce principiĭ noue, cerute de civilisaţiunea modernă, şi maĭ alesŭ să scape de despotismulŭ din afară şi de corupţiunea lăuntrică.

Revoluţiunea însă curêndŭ fu înăbuşită de oştirile rusescĭ şi turcescĭ, carĭ aŭ ocupatŭ ţéra muntenéscă. Capiĭ mişcăreĭ naţionale fură închişĭ la Cotrocenĭ şi acolo păziţĭ de santinele rusescĭ şi turcescĭ, şi apoĭ parte disţeraţĭ, parte emigraţĭ. Dionisie încă fu închisŭ la Văcărescĭ, împreună cu alţĭ revoluţionarĭ de a doua mână, şi în

(1) Les paroles d'un croyant. Bouillet, în dicţionarulŭ seŭ de istoriă şi de geografiă, numesce acéstă scriere: «pamfletŭ dintre cele maĭ violinte, în care autorulŭ atacă totŭ-odată biserica şi monarchia.»

fine, după unŭ arestŭ de câte-va lunĭ, fu eliberatŭ cu toțĭ tovarășiĭ sĕĭ, după care a emigratŭ și elŭ în Transilvania, petrecêndŭ pe la Brașovŭ și pe la Sibiŭ.

In anulŭ 1849, venindŭ la Domnia principele Stirbeiŭ, mitropolitulŭ Neofitŭ fu destituitŭ și, spre marea batjocură a demnităței naționale, trimisŭ la Constantinopole, ca unŭ prisonierŭ, pentru ca patriarchulŭ cu sinodulŭ luĭ să-lŭ judece și să-lŭ pedepséscă pentru cutezarea de a fi participatŭ la revoluțiune.

Neofitŭ fu aspru dojenitŭ de patriarchiă și degradatŭ din trépta sa. Intorcêndu-se în Bucurescĭ de la Constantinopole, a trăitŭ ca omŭ privatŭ, părăsitŭ de toțĭ, până ce nu târdiŭ a muritŭ în miseriă.

Dionisie era în Sibiŭ, la episcopulŭ Șaguna, când s'aŭ începutŭ dușmăniele între românĭ și ungurĭ. Episcopulŭ voia să se retragă la Viena, ca să nu-lŭ apuce crudimele resbeluluĭ a casă. Insă neputêndŭ a se duce d'a dreptulŭ pe la Pesta, s'a otărîtŭ să se ducă acolo înconjorândŭ prin România și luândŭ pe Dionisie de călăuză. — Tiptilŭ și într'o căruță jidovéscă, aŭ străbătutŭ amêndoĭ Transilvania și aŭ venitŭ în Muntenia. Dionisie a rĕmasŭ în Bucurescĭ, iar Șaguna ș'a urmatŭ calea prin Moldova și Bucovina la Viena.

In Bucurescĭ, de și furia rĕsbunărilorŭ politice se maĭ domolise, Dionisie totușĭ nu maĭ era trebuitorŭ acolo.

Postulŭ luĭ de inspectorŭ la seminarŭ se dăduse unuĭ preotŭ, care, neavêndŭ învĕțătură, se mărginia numaĭ în purtarea economieĭ casnice și în disciplina interióră a institutuluĭ. Cârmuitorulŭ Mitropolieĭ, Nifonŭ Sevastisŭ, încă maĭ din nainte era nefavorabilŭ luĭ Dionisie. De aceea elŭ se retrase pe unŭ timpŭ la monastirea Băbeniĭ, din județulŭ Râmniculŭ-Săratŭ, eparchia Buzeuluĭ, și acolo a începutŭ a continua cu ocupațiunile sale literare. Despre petrecerea luĭ Dionisie în monastirea Babeniĭ, în anulŭ 1850, ne spune unulŭ dintre eleviĭ sĕĭ, I. Costinescu, care în prefața Lexiconuluĭ sĕŭ româno-francesŭ, edatŭ cu cheltuiala luĭ Dionisie, în anulŭ 1870, vorbindŭ despre traiulŭ lorŭ în acéstă monastire, dice : «Cuvioșia vóstră m'ațĭ încurajatŭ și moralminte și materialminte, timpŭ de 20 de anĭ, a dota limba cu acestŭ opŭ, și în anulŭ 1850, retrașĭ în monastirea Băbeniĭ de

persecuțiunile regimului, ce a succesŭ luĭ 1848, mĭ-ațĭ dis: «ocupă-te cu compunerea unuĭ dicționarŭ românŭ, căcĭ orĭ-câtŭ de imperfectŭ, începutulŭ fiindŭ greŭ, viitorulŭ va perfecționa maĭ ușorŭ începutulŭ tĕŭ.»

In retragerea de la Băbenĭ, Dionisie a întreprinsŭ editarea uneĭ reviste religióse, întitulată: «Biblioteca religiósă», în care elŭ, pe fiă-care lună, publica câte o broșură din traducțiunile sale. De asemenea și o fóiă lunară, întitulată «Echo bisericescŭ». Publicațiunea acésta a continuatŭ în curgere de doĭ anĭ, 1850—51.

In prefața broșureĭ pe Septembriŭ 1850, Dionisie spune singurŭ despre petrecerea și ocupațiunile sale în monastirea Băbeniĭ: — «Eșindŭ din Bucurescĭ, ḑice elŭ, pentru câtŭ-va timpŭ și trăgêndu-mĕ în singurătatea uneĭ monastirĭ, mi s'a părutŭ că nu potŭ întrebuința maĭ bine orele petrecute aicĭ, de câtŭ a mĕ ocupa cu lectura, maĭ alesŭ sciindŭ, că scopulŭ acestorŭ așeḑĕminte este cu totulŭ moralŭ, și ceĭ ce petrecŭ într'însele trebue a se ocupa maĭ multŭ cu lucrurĭ morale și cu învĕțătura, precum urmaŭ părințiĭ ceĭ d'întâiŭ aĭ bisericeĭ, de la carĭ avemŭ atâtea scrierĭ de totŭ felulŭ, și precum se urméză și astă-ḑĭ într'alte părțĭ: mulțămindŭ cu acestŭ chipŭ societățiĭ, care așteptă de la ceĭ bisericescĭ totŭ ce privesce moralulŭ, învĕțătura și întinderea religiuneĭ. In timpulŭ déră câtŭ amŭ zăbăvitŭ acolo, amŭ tradusŭ maĭ multe bucățĭ din «Geniulŭ Cristianismuluĭ», care se și daŭ la lumină în treĭ broșurĭ; asemenea și din confesiele și meditațiile s-tuluĭ Augustinŭ, carĭ urméză a se tipări.

«Liniștea monastireĭ în care mĕ aflu, locurile pitorescĭ, pe care maĭ tóte aceste monuminte suntŭ ridicate, și chiar așeḑarea mea din întru, era în armoniă cu scrierile de carĭ mĕ ocupamŭ. Nimicŭ nu póte să insufle ideĭ maĭ morale și maĭ seriόse, de câtŭ înfățișarea unorŭ asemenea așeḑĕminte religióse.

«De multe orĭ, ca să resuflu aerulŭ rĕcoritorŭ alŭ sereĭ, mĕ așeḑamŭ pe muchea unuĭ dealŭ saŭ în marginea uneĭ rîpe, și cufundându-mĕ în întunereculŭ trecutuluĭ, mĕ gândiamŭ la buniĭ patrioțĭ, carĭ în timpĭ greĭ, cu multă dragoste și patriotismŭ, lucraŭ pentru viitorulŭ patrieĭ lorŭ, și religia -ĭ făcea să înalțe asilurĭ, unde nevi-

novăția și slăbiciunea să-și pótă afla odihna, de unde celŭ flămăndŭ să pótă primi o bucată de pâne, celŭ lipsitŭ de sciință — învĕțăturĭ folositóre, celŭ apăsatŭ de durerĭ morale saŭ fisice — mângăere și ajutorŭ; călĕtorulŭ..... să-șĭ afle bucuria și mulțămirea ce caută..... Fiă bine-cuvêntațĭ, diceamŭ, ceĭ ce în mijloculŭ îndestulăreĭ și bogățieĭ nu uită pe Dumnedeŭ și datoriele ce elŭ a pusŭ omuluĭ! Numaĭ aceĭa merită bunurile pămêntescĭ cu prisosŭ, ca uniĭ ce sciŭ să fiă, ca o a doua provedință pe pămêntŭ, împărțindŭ bine-facerĭ cu mânĭ pline. Aceste cugetărĭ -mĭ absorbiaŭ ore și dile întregĭ, din carĭ numaĭ timpulŭ celŭ înaintatŭ alŭ nopțiĭ saŭ înfățișarea unuĭ prietinŭ putea să mĕ tragă.»

In anulŭ acesta Dionisie a publicatŭ o cărticică, întitulată : «Adunare de rugăciunile cele maĭ trebuitóre fiă-căruĭ creștinŭ.» și cu bine cuvêntarea «D-luĭ Nifonŭ Sevastis, ocârmuitorulŭ sânteĭ Mitropoliĭ,» o a tipăritŭ în Bucurescĭ, în tipografia luĭ Copainig, formatulŭ 16^{0}, 272 paginĭ.

Cărticica acésta este dedicată de Dionisie Dómneĭ Elisaveteĭ, soția Domnitoruluĭ Stirbeiŭ. In cuvêntulŭ dedicătorŭ, Dionisie spune, că acéstă cărticică o a făcutŭ după dorința Dómneĭ și ca o recunoscință pentru că «sub bine-voitórea eĭ protecțiune maĭ póte încă a se ocupa cu asemenea îndeletnicirĭ, ce se cerŭ de la persónele bisericescĭ, carĭ vorŭ să corespundă chiămăreĭ lorŭ.» Maĭ departe, Dionisie, vorbindŭ despre cuprinderea cărticeleĭ sale, dice, că la rugăciunile cele obicĭnuite ale bisericeĭ a maĭ adaosŭ câte-va, parte compuse, parte traduse de elŭ. In acéstă din urmă categoriă intră : a) rugăciunea scolarilorŭ, b) rugăciunea unuĭ fiŭ pentru tatălŭ și mama sa, c) rugăciunea pentru unŭ protectorŭ saŭ bine-făcĕtorŭ, d) rugăciunea unuĭ soțŭ pentru soția sa, e) rugăciunea uneĭ soțiĭ pentru bărbatulŭ eĭ, f) rugăciunea tatăluĭ și a mameĭ pentru fiiĭ lorŭ, g) rugăciunea la diua aniversară a numeluĭ saŭ a nascereĭ cuĭva, h) rugăciunea când cine-va se află în nenorocirĭ și întristărĭ, i) rugăciunea pentru vrăjmașĭ, k) rugăciunea unuĭ stăpânŭ de casă, l) cugetărĭ pentru dragostea luĭ Dumnedeŭ către noĭ.

După acésta, Dionisie a maĭ pregătitŭ și publicatŭ, până la finele

luĭ Iuniŭ, douĕ broșurĭ, una intitulată : «Mângăitorulŭ celorŭ întristațĭ», alta «Mângăitorulŭ celorŭ bolnavĭ și celorŭ bĕtrânĭ». Obiectele tratate în aceste broșurĭ suntŭ împărțite în treĭ secțiunĭ. Intâiŭ se dă mângăere celorŭ întristațĭ, alŭ doilea celorŭ bolnavĭ și alŭ treilea bĕtrânilorŭ. Fiă-care secțiune este împărțită în meditațiunĭ asupra unorŭ cuvinte din sânta Scriptură, care însuflă saŭ ușurare în scărbe, saŭ curagiŭ și răbdare în suferințĭ, saŭ netemere de mórte. Meditațiunile acestea se încheiă cu o *dorire*, esprimată în scurtŭ, care arétă sentimentulŭ religiosŭ ce a deșteptatŭ în sufletŭ meditațiunea respectivă și apoĭ, cu o *otărîre*, de care trebue să se conducă meditătorulŭ în posițiunea sa, conformŭ cu spiritulŭ Evangelieĭ. Celorŭ întristațĭ li se propunŭ 23 de astŭ-felŭ de meditațiunĭ, bolnavilorŭ — 12, și bĕtrânilorŭ — 12.

In tómna anuluĭ 1850, Mitropolia cea vacantă a Ungro-Vlachieĭ s'a ocupatŭ de Nifonŭ, care până acum o ocărmuise ca locoteninte. La ocasiunea instalăreĭ nouluĭ mitropolitŭ, Dionisie, venindŭ din Băbenĭ în Bucurescĭ, a ținutŭ, din partea cleruluĭ, unŭ discursŭ de felicitare mitropolituluĭ celuĭ noŭ alesŭ.

In acestŭ discursŭ, după o privire generală asupra solemnitățeĭ ocasionale și după ce arétă nădejdiile cele marĭ ce publiculŭ creștinŭ pune în noulŭ alesŭ, Dionisie, adresându-se către noulŭ mitropolitŭ, -ĭ dice, după ce-șĭ cere scuze de la dênsulŭ : «Chiămarea Vĕ este înaltă, Vi s'a datŭ multŭ, dar' Vi se și cere multŭ. Vi se deschide înainte unŭ câmpŭ întinsŭ de lupte și greutățĭ, dar' nu Vĕ temețĭ, că avețĭ aicĭ aprópe pe Domnulŭ puterilorŭ în ajutorŭ..... Pășițĭ dér', Prea Sânțite, cu pasŭ sigurŭ în măréța cale ce Vi se deschide, strigândŭ credincióseĭ turme : «următorĭ fițĭ mie, precum și eŭ luĭ Christosŭ.» Pășițĭ înainte și fițĭ încredințațĭ, că toțĭ Vĕ vorŭ urma. Pășițĭ, plinĭ de curagiŭ și încredere în Domnulŭ, urmândŭ prea sânțițilorŭ archiereĭ și dascălĭ aĭ bisericeĭ nóstre, Vasile, Grigore și Ioanŭ....., ca după o viață lungă și plină de gloriă, să putețĭ dice, cu apostolulŭ : «lupta cea bună m'amŭ luptatŭ, călĕtoria amŭ sĕvârșitŭ, credința amŭ păzitŭ.»

Episcopulŭ Kesarie alŭ Buzeuluĭ murise în anulŭ 1846. De atuncĭ

scaunulŭ acelei episcopii rĕmăsese vacantŭ până în anulŭ 1850. O dată cu alegerea mitropolitului, s'a alesŭ și episcopŭ la Buzeŭ. Episcopulŭ celŭ noŭ, Filoteiŭ, fusese sub Kesarie archidiaconŭ și apoi economŭ alŭ episcopiei. Elŭ era originarŭ din Transilvania dér' nu era carturarŭ, și la ocasiunea instalărei în episcopiă, ca să se pótă înfățișa cu demnitatea cerută de postulŭ sĕŭ, s'a adresatŭ la Dionisie cu poftire ca să-i facă unŭ cuvêntŭ, pe care elŭ să-lŭ pronunțe la acea ocasiune. Dionisie, împlinindŭ cererea episcopului, -i a compusŭ și trimisŭ cuvêntulŭ cerutŭ în următórea coprindere.

Vorbindŭ despre scopulŭ instituțiunei episcopale, de a continua pe pămêntŭ opera cea mântuitóre a lui Isusŭ Cristosŭ, Dionisie pune în gura lui Filoteiŭ cuvinte, prin care acesta făgăduesce împlinirea datorințilorŭ episcopale, precum : ridicarea moralului preoțescŭ la vrednicia sa, desrădăcinarea obiceiurilorŭ rele dintre cei bisericesci, împăcarea neunirilorŭ, mângăerea celorŭ întristați, sprijinulŭ celorŭ ce se poticnescŭ să cadă, ridicarea celorŭ căduți, întórcerea óei cei rătăcite, propovĕduirea cuvêntului lui Dumnedeŭ poporului, rugăciunea către Dumnedeŭ pentru toți. Adresându-se către boeri, între alte bune sfaturi, le dă și pe acesta : «fiți modelŭ de dreptate, de adevĕrŭ și de faptă bună — supușilorŭ voștri, fiilorŭ voștri și slugilorŭ vóstre, pentru cari aveți óre-când a rĕspunde înaintea lui Dumnedeŭ. Pronia a făcutŭ ca să vĕ deosebiți de mulțime prin o nascere mai alésă, prin cunoscinți, prin posiţiă : veți suferi óre ca să nu vĕ osebiți și cu fapta bună ? Omulŭ celŭ născutŭ nobilŭ se cuvine a da dovedi de nobilitate, prin purtarea și faptele sale, după cari se reguléză și ale mulțimei.»

Egumenilorŭ le dă povĕțuiri pentru disciplina monastiréscă, așa ca monastirile, pentru bunurile timporale ce primescŭ de la societate, să rĕsplătéscă cu bunurile duhovnicesci : ascultarea, evlavia, pilda cea bună, citirea sântelorŭ scripturi ș. a.—Protopopilorŭ, numindu-i ochii și urechile episcopului, le dă povățuire întru împlinirea datorielorŭ de privighiare pentru paza disciplinei bisericesci în județele încredințate administrați unei lorŭ, și la ori-ce nedumerire să céră deslegare de la episcopŭ ș. a.

Preoţilorŭ le dă povĕţuirĭ la îndatoririle lorŭ, de a forma creştinĭ bunĭ. Intre altele le dice : «pătrundeţi-vĕ de acéstă delicată şi grea sarcină. Fiţĭ modelŭ de fapte bune tuturorŭ, cu cuvêntulŭ, cu purtarea şi cu fapta. Nefiindŭ de nicĭ o clasă, voĭ sunteţĭ primiţĭ de tóte clasele : în coliba săraculuĭ, precum şi în palatulŭ bogatuluĭ ş. a.

Pe creştiniĭ de tóte clasele -ĭ numesce fiĭ aĭ bisericeĭ, şi -ĭ îndémnă a căuta la ea mângăere şi ajutorŭ în tóte necazurile lorŭ. Fiă-care să se siléscă a-şĭ îndrepta viaţa trecută. Dacă vinŭ asupra nóstră atâtea rele, pricina este că ne abatemŭ de la calea Domnuluĭ ş. a.»

Dionisie, întorcêndu-se iarăşĭ la Băbenĭ, a continuatŭ de acolo publicaţiunile sale literare, anume :

a) Confesiunile sântuluĭ Augustinŭ (1), o broşură de 61 pagine, 8°; ea cuprinde o prescurtare din viaţa fericituluĭ Augustinŭ şi medităţiĭ de ale luĭ, în 12 capitole, carĭ tratéză : despre mărimea luĭ Dumnedeŭ şi micimea omuluĭ ; despre pretutindinitatea luĭ Dumnedeŭ ; despre mărirea şi a-totŭ-puternicia luĭ Dumnedeŭ ; despre copilăria luĭ Augustinŭ ş. a.

b) Geografia sântă, cu carta Palestineĭ, dedicată mitropolituluĭ Nifonŭ. Broşura cuprinde 52 pagine, 8°.

c) Geografia antică, 57 pagine, 8°.

In anulŭ 1851, Dionisie a continuatŭ publicaţiunea biblioteceĭ sale religióse, dândŭ la lumină : *d)* Treĭ broşurĭ din opera luĭ Châteaubriand, întitulată «Geniulŭ Cristianismuluĭ». Broşura 1-a, în mărime de 59 pagine, 8°, tratéză despre Isusŭ Cristosŭ şi învĕţătura sa ; despre clerulŭ bisericescŭ ; despre monachismŭ şi aşedĕmintele monachicescĭ, maĭ alesŭ la biserica catolică apusénă. Broşura 2-a tratéză despre misiunile bisericeĭ catolice apusene, în Levant, în China, în Paraguaĭ, în Guiana, 53 pagine. Broşura 3-a, în 52 pagine, tratéză totŭ despre misiunile bisericeĭ apusene catolice, anume : la An-

(1) Biserica romano-catolică numĕră pe Augustinŭ între sânţiĭ eĭ ; éră biserica catolică-ortodoxă -lŭ deosibesce numaĭ prin epitetulŭ de «fericitŭ».

tile, la Canada serviciele făcute omenireĭ de cristianismŭ : Spitale, prunciĭ găsiţĭ şi surorile de caritate.

e) Două broşurĭ sub titlu de «Ermenevtica Sacră». In ele se predaŭ noţiunĭ despre sânta scriptură. După óre-carĭ noţiunĭ generale despre canonulŭ cărţilorŭ sânte ale vechiuluĭ şi nouluĭ Testamentŭ, despre inspiraţiunea divină a lorŭ, despre autenticitatea lorŭ, se comunică nisce scurte noţiunĭ istorice despre fiă-care din cărţile sânteĭ scripturĭ şi despre autoriĭ lorŭ. Acésta este cuprinderea broşureĭ 1-a, care numĕră 78 pagine. In broşura 2-a, după isprăvirea noţiunilorŭ istorice, vorbesce puţinŭ despre înţelesulŭ scripturilorŭ şi despre regulele critice saŭ esegetice, ce trebue a se păzi la tălcuirea scripturilorŭ. Dă în fine şi óre-carĭ noţiunĭ despre archeologia biblică, precum : despre împărţirea timpuluĭ la evreĭ, despre sĕrbătorile lorŭ religióse, despre jertfele lorŭ. Broşura este de 67 pagine. Tóte aceste puţine notiţe despre bibliă suntŭ luate din unŭ manualŭ întinsŭ despre studiulŭ biblicŭ, întitulatŭ : Herméneutique sacrée, ou introduction à l'Ecriture sainte en général, compusă în latinesce pentru seminarele catolice, de I. Hermémann Janssens, şi apoĭ tradusă în franţuzesce şi îmbunătăţită de Abbé Glaire şi de Abbé A. Sionnet.

Dionisie era puţinŭ iniţiatŭ în sciinţele teologice ; de aceea elŭ în aceste noţiunĭ biblice a menţinutŭ până şi împărţirea cărţilorŭ sânte în *protocanonice* şi *devterocanonice*, împărţire, care nu este primită în biserica rĕsărituluĭ.

Amŭ vĕdutŭ în urmă, că Dionisie se bucura de protecţiunea principeseĭ Elisaveta Stirbeiŭ. Resultatulŭ aceşteĭ protecţiunĭ a fostŭ, că în acestŭ anŭ 1851, Dionisie fu numitŭ de principele Stirbeiŭ egumenŭ la monastirea Sadova, din Oltenia. Acolo Dionisie a înfiinţatŭ scólă pentru copiiĭ sătenilorŭ şi a continuatŭ ocupaţiunile sale literare, cu traducerea şi tipărirea de cărţĭ în limba română.

Cea d'întâiă lucrare a luĭ literară, de la Sadova, a fostŭ o cărticică de rugăciunĭ în limbele română şi grécă, întitulată : «Rugăciunile sânteĭ şi Dumnedeescii liturgiĭ», dedicată protectóreĭ sale şi chiar recomandată de ea luĭ Dionisie, spre traducere şi publicare. Cărticica

are formatulŭ 16⁰, cu 93 pagine, tipărită în Bucurescĭ, în tipografia luĭ Iosifŭ Kopainig, 1851.

In cuvêntulŭ dedicătorŭ, Dionisie spune, că acéstă cărticică a fostŭ tipărită în limbele nemţéscă şi grecéscă de societatea greco-românilorŭ ortodoxĭ din Viena. Dómna, dândŭ acéstă cărticică luĭ Dionisie, a cerutŭ ca elŭ să o traducă şi tipăréscă în românesce. Dionisie ḑice, că precum autorulŭ primitivŭ a tradusŭ acele rugăciunĭ în limba nemţéscă pentru ortodoxiĭ ce nu sciaŭ grecesce, totŭ aşa şi elŭ a conservatŭ în ediţiunea sa textulŭ grecescŭ, pentru greciĭ ortodoxĭ, de carĭ suntŭ mulţĭ în ţéra românéscă, şi mulţĭ nu cunoscŭ limba română.

Rugăciunile acestea suntŭ acomodate la ierurgiele ce se sěvêrşescŭ de preotŭ în timpulŭ sânteĭ liturgiĭ, aşa că fiă-care creştinŭ citindu-le în taĭnă, participă óre-cum şi însuşĭ cu rugăciunea la acele ierurgiĭ. Acésta este o imitaţiune a uzuluĭ ce se păzesce în biserica romano-catolică, unde creştiniĭ, nepricepêndŭ limba în care oficiéză preotulŭ, citescŭ în taĭnă în timpulŭ liturgieĭ nisce anumite rugăciunĭ, fiă-care în limba sa maternă. Usulŭ acesta nu este în biserica ortodoxă, unde serviciele divine, sěvêrşindu-se în limba poporuluĭ, fiă-care înţelege cele auḑite, numaĭ să fiă cu luare-aminte şi póte participa cu duhulŭ şi cu inima sa la ele, fără a avea elŭ însuşĭ nevoiă să citéscă ceva în timpulŭ serviciuluĭ.

Dómna Stirbeiŭ voia, ca aceste rugăciunĭ să se adaoge la cărticica precedinte de rugăciunĭ. Dionisie însă spune Dómneĭ, că cărticica anterióră eşise deja de la tiparŭ, dar' -ĭ va împlini acéstă dorinţă la o nouă ediţiune.

In anulŭ 1852, Dionisie continuândŭ revista sa religiósă, a publicatŭ întru o broşură 8⁰, cu 100 pagine, «Proverbele luĭ Solomonŭ», tipărită în tipografia St. Mitropoliĭ din Bucurescĭ. Ea este adresată tinerimeĭ române, care luĭ Dionisie este *dragă* şi *scumpă,* căcĭ în ea (tinerimea), ḑice elŭ, se concentréză speranţa părinţilorŭ şi a rudelorŭ, şi maĭ cu sémă aşteptarea patrieĭ. Dionisie a avutŭ fericita ideiă de a da tinerimeĭ acéstă cărticică, plină de maxime şi regule înţelepte de conduită în lume. In ea se daŭ tinerilorŭ şi celorŭ maturĭ sfa-

turĭ practice, despre ceea-ce trebue să facă omulŭ cu minte, şi de ce pericole să se ferescă, trăindŭ în lumea acésta. Pentru poporulŭ de josŭ cu deosebire suntŭ plăcute şi folositóre acestŭ felŭ de regule şi povĕţuirĭ. De aceea încă din vechime prin scólele nóstre poporale, şi prin casele particulare ale ómenilorŭ de ţéră cărturarĭ, se prescriaŭ şi se citiaŭ cu dragŭ maximele filosofuluĭ Arghirie ş. a. de felulŭ acesta. Proverbele luĭ Solomonŭ suntŭ multŭ maĭ bogate, maĭ sublime şi maĭ felurite, şi maĭ autorisate, ca unele ce facŭ parte din cărţile sânteĭ scripturĭ.

Cărticica acésta şi astă-ḑĭ arŭ fi o mare bine-facere a o pune în mâna fie-căruĭ elevŭ, maĭ alesŭ pe la şcólele primare de prin oraşe şi sate. Proverbele luĭ Solomonŭ, cum ni le predă Dionisie, suntŭ o nouă traducere făcută de dênsulŭ de pe textulŭ biblicŭ francezŭ — tradusŭ din originalulŭ evreŭ.

Dionisie, spre susţinerea «Biblioteceĭ sale religióse,» făcuse apelŭ la toţĭ literaţiĭ românĭ de a-ĭ trimite scrierĭ morale şi religióse, spre a le publica. În urma aceluĭ apelŭ, colonelulŭ Ioan Voinescu, pune la disposiţiunea luĭ Dionisie o lucrare a sa întitulată: «Elemente de creştinésca învĕţătură, cu prescurtarea Istorieĭ sfinte şi catihisulŭ pe scurtŭ,» traduse de elŭ din rusesce. Traducĕtorulŭ adresându-se «Prea Cuviosuluĭ archimandritŭ Dionisie egumenulŭ monastireĭ Sadova,» spune, că în césurile sale de odihnă a tradusŭ acéstă cărticică, care în limba ruséscă s'a tipăritŭ maĭ multŭ de 60 de orĭ; elŭ poltesce pe Dionisie, să o tipărescă în numerele «Biblioteceĭ religióse,» conformŭ apeluluĭ ce făcuse la publiculŭ literatŭ. Traducĕtorulŭ renunţă a primi exemplarele promise în anunţŭ pentru autorĭ séŭ traducĕtorĭ, şi cere să-i se dea numaĭ câte-va esemplare, éră restulŭ să-lŭ desfacă Dionisie în folosulŭ aşeḑemintelorŭ de fete sărmane, întemeéte de Măria sa Dómna Elisaveta Ştirbeiŭ.

Dionisie, respunḑêndŭ Coloneluluĭ Voinescu, i mulţămeşce, şi-ĭ spune, că pe lêngă scrisórea sa i trimite 50 exemplare pentru dênsulŭ, éră 300 exemplare le va înainta la aşeḑĕmintele întemeéte de Măria sa Dómna. Inchiae scrisórea, lăudândŭ fapta Coloneluluĭ, şi dorindu-ĭ să aibă imitatorĭ între toţĭ ceĭ cu putere şi mijlóce, de a

lucra pentru folosulŭ némuluĭ (1). Cărticica are formatulŭ 8⁰, cu 91 pagine, și este fórte recomandabilă pentrŭ învĕțămêntulŭ religiosŭ în școlele primare. Ea cuprinde în scurtŭ istoria Vechiuluĭ și Nouluĭ Testamentŭ, apoĭ principiele fundamentale ale dogmelorŭ și moraleĭ creștine, și închiae în regulele religióse despre datoriile ostașuluĭ : a) cătră Dumnedeŭ, b) cătră stăpânire, c) cătră superiorĭ, d) cătră tovarășĭ, e) cătră slujbă, f) cătră sineșĭ.

Unulŭ dintre eleviĭ luĭ Dionisie, trimișĭ sub Mitropolitulŭ Nifonŭ în Atena, anume Ilie Benescu, întorcênduse în patriă, și devenindŭ profesorŭ la seminarulŭ din Bucurescĭ, în anulŭ 1852, a tradusŭ din grecesce unŭ tratatŭ de filosofiă, compusŭ de Archiereulŭ Veniamin Sinadon predicatorulŭ Bisericeĭ ceĭ marĭ din Constantinopole. Traducĕtorulŭ a dedicatŭ acestŭ tratatŭ Mitropolituluĭ Nifonŭ. Dar' se vede că Mitropolitulŭ nu s'a interesatŭ de tipărirea luĭ, și de aceea traducĕtorulŭ l'a datŭ luĭ Dionisie, ca să-lŭ tipăréscă cu cheltuéla sa, ceea ce Dionisie a primitŭ, și l'a tipăritŭ în o broșură 8⁰, de 64 pagine. Dionisie înșiră și acéstă publicațiune în lista lucrărilorŭ și a publicărilorŭ sale literariĭ (2). Tratatulŭ acesta este precesŭ de o întroducere, care se întinde în 20 pagine. Acolo se analiséză dicerea *Filosofiă*, se dă definițiunea eĭ și se arétă scopulŭ eĭ. Apoĭ restulŭ de 44 pagine trătéză despre existența luĭ Dumnedeŭ, aducêndŭ argumintele întrebuințate de filosofĭ spre demonstrarea exitențeĭ Creatoruluĭ și regulătoriuluĭ Universuluĭ și a omenireĭ. Combate opiniunile celorŭ ce arŭ voi să afirme, că în Universŭ totulŭ s'a produsŭ și se produce spontaneŭ, fără Dumnedeŭ. Broșura acésta s'a tipăritŭ în tipografia Mitropolieĭ din Bucurescĭ și este dedicată Mitropolituluĭ Nifonŭ.

In anulŭ următorŭ 1853, Dionisie a tradusŭ și publicatŭ, totŭ în tipografia Mitropolieĭ, întru o broșură 8⁰, cu 54 pagine, una din cărțile biblice a luĭ Solomonŭ, întitulată «Eclisiastulŭ», de cuprindere filosofică-morală. Ea a fostŭ dedicată luĭ Filoteiŭ, episcopulŭ de Bu-

(1) Acéstă corespondință este tipărită, ca prefață la cărticica aicĭ descrisă.
(2) Vedĭ coperta de la urmă a broșureĭ luĭ Dionisie «Manualulŭ adevĕratuluĭ religiosŭ» edit. 1858 Iașĭ.

zeŭ. In prefaţa dedicatoriă, Dionisie prin laude voesce să atragă pe episcopĭ a conlucra spre luminarea cleruluĭ şi ridicarea luĭ intelectuală şi morală. «Prea Sânţia vóstră, -ĭ ḑice Dionisie, cunósce prea bine, că chiămarea preotuluĭ, fiindŭ cu totulŭ morală, şi îndeletnicirile luĭ spirituale, partea luĭ morală se cuvine a fi cultivată, câtŭ se va puté maĭ multŭ, şi mintea luminată cu cunoscinţile ce se cerŭ de la o asemenea persónă : pentru aceea vĕ siliţĭ a înavuţi clerulŭ din eparchia Prea Sânţieĭ vóstre cu totŭ felulŭ de cărţĭ morale şi religióse, deschiḑêndŭ scóle în tóte părţile, îndatorindŭ pe preoţĭ, ca chiar eĭ înşiĭ să dea lecţiĭ de religiă şi morală în aceste scolĭ şi fiindŭ în seminarulŭ episcopieĭ Prea Sânţieĭ vóstre tinerĭ maĭ mulţĭ, de câtŭ îndoitŭ numĕrulŭ prescrisŭ de legiuirĭ..... Prea sânţia vóstră prin aceste fapte combateţĭ şi ideia greşită a acelora, carĭ credŭ, că preotuluĭ -ĭ este destulŭ să sciă a citi céslovulŭ şi psaltirea, fără să le înţelégă, şi nu maĭ are trebuinţă de alte învĕţăturĭ. Aceştia suntŭ asemenea doctoruluĭ, care la toţĭ bolnaviĭ, de orĭ-ce bóle arŭ fi fostŭ, poruncia să li se ié sânge şi să bea apă caldă, câtŭ se va puté maĭ multŭ. Prea Sânţia vóstră sciţĭ, că în deşertŭ s'arŭ osteni cine-va să îmbunătăţéscă starea materială a cleruluĭ, că dacă starea morală va fi neîngrijită, nu folosesce nimicŭ ; în vreme ce, fiindŭ starea morală după cum s'arŭ cuveni, atuncĭ nu le-arŭ lipsi nimicŭ, pentru că Domnulŭ ḑice : vrednicŭ este lucrătorulŭ de plata sa.

«Intre cărţile ce doriţĭ a le avea preoţiĭ, de multe orĭ mĭ-aţĭ arĕtatŭ, că aţĭ dori să fiă cea d'întâiŭ Biblia, o ediţiune însă maĭ portativă, maĭ îndreptată şi cu comentariele trebuinciόse. Şi la acésta aveţĭ cea maĭ mare dreptate, fiindŭ-că la tóte naţiunile creştine Biblia este cea d'întâiă carte.....» Arétă apoĭ că Biblia în limba română a devenitŭ fórte rară, fiindŭ-că până acum s'aŭ făcutŭ numaĭ treĭ ediţiunĭ. De aceea elŭ a începutŭ a eda între broşurele «Bibliotecei religióse» şi unele din cărţile Biblieĭ, din carĭ până acum aŭ eşitŭ la lumină «Proverbele luĭ Solomonŭ» şi «Eclisiastulŭ». Pe acésta din urmă o dedică luĭ Filoteiŭ, ca semnŭ de recunoscinţă, pentru bunătatea şi dragostea ce totŭ-d'auna -ĭ a arĕtatŭ acestŭ episcopŭ. Şi acéstă broşură s'a tipăritŭ în tipografia Mitropolieĭ din Bucurescĭ.

Totŭ ca parte din «Biblioteca religiósă» a tipăritŭ Dionisie, în acelașĭ anŭ, o broșură în 16°, cu 38 pagine, întitulată : «Tênĕrulŭ lucrătorŭ», tradusă din franțuzesce de Virgilie Pleșoénulŭ, tipărită totŭ în tipografia Mitropoliei. Cărticica acésta cuprinde biografia unuĭ virtuosŭ tênĕrŭ tipografŭ, numitŭ Leadru Vandres, născutŭ în anulŭ 1808 la Lila. Ea este scrisă cu scopulŭ de a da tinerilorŭ unŭ esemplu bunŭ, după care eĭ să-șĭ formeze viața lorŭ, obicĭnuindu-se la virtute, de aceea ea și este adresată tinerilorŭ lucrătorĭ.

De la acelașĭ traducĕtorŭ Virgilie Pleșoénulŭ, care era încă pe băncile scóleĭ militare, Dionisie a primitŭ și tipăritŭ o altă cărticică, totŭ în 16°, în 247 pagine, întitulată : «Eustach Placida», tradusă în românesce din limba germană. Subiectulŭ eĭ este unŭ generalŭ romanŭ, cu numele acesta, bărbatŭ fórte religiosŭ, împreună cu soția și cu doĭ copiĭ aĭ sĕĭ. Elŭ a trăitŭ sub împĕratulŭ Traianŭ, s'a creștinatŭ cu tótă casa sa și a suferitŭ mórte de martirŭ, la anulŭ 130, sub împĕratulŭ Adrianŭ. Autorulŭ eĭ germanŭ a fostŭ Christof Schmid. Dionisie, primindŭ a se publica acéstă traducere în numerile «Bibliotecei religióse», face în prefață acéstă laudă tênĕruluĭ traducĕtorŭ : «Redacțiunea cu plăcere înfățișéză publiculuĭ cititorŭ acéstă cărticică precum și acea întitulată : «Tênĕrulŭ lucrătorŭ», amêndouĕ, traduse de unŭ tênĕrŭ, ce încă până acum n'a părăsitŭ băncile scóleĭ, și care orele sale de recreație nu le perde în zădărniciĭ, ci le întrebuințéză în lucrărĭ folositóre publiculuĭ. O d'ar imita aceste esemple toțĭ tineriĭ ce urméză calea studiilorŭ ! Atuncĭ amŭ vedé limba română înavuțită cu maĭ multe scrierĭ trebuincióse și folositóre.» Amêndouĕ aceste cărticele suntŭ fórte propriĭ pentru educarea simțuluĭ religiosŭ și moralŭ în copiĭ și în poporulŭ muncitorŭ.

In anulŭ acesta 1853, Rusia ocupase principatele și le amanetase pe séma sa, până ce Turcia -ĭ va satisface tóte cererile eĭ politice. In curgerea rĕsboiuluĭ ce s'a aprinsŭ între Rusia și Turcia, Dionisie a fostŭ amenințatŭ de o mare primejdiă. Pîrîtŭ la comanda ruséscă că arŭ fi ținêndŭ relațiunĭ taĭnice cu comanda oștireĭ turcescĭ, care ocupa posițiunĭ strategice pe țĕrmulŭ românescŭ alŭ Dunăreĭ, comanda rusescă a cerutŭ de la guvernulŭ românŭ, ca Dionisie să fiă desti-

tuitŭ din egumenatŭ și datŭ judecățeĭ, ca unŭ trădătorŭ. Dionisie, prevenitŭ la timpŭ de acéstă urgiă, trecu în țéra turcéscă, unde urgia rusécă -ĭ a atrasŭ simpatiele autorităților turcescĭ și a fostŭ recomandatŭ Sultanuluĭ, care l'a onoratŭ cu o decorațiune a sa (1). Petrecêndŭ câtŭ-va timpŭ prin orașele de pe malulŭ dreptŭ alŭ Dunăreĭ, s'a dusŭ apoĭ la Constantinopole, unde a petrecutŭ până la deșertarea principatelorŭ de oștirile rusescĭ.

In țéră însă, în absința luĭ Dionisie, elŭ fu datŭ în judecată bisericéscă, după cererea comandeĭ rusescĭ. Mitropolitulŭ Nifonŭ era pusŭ întru o posițiune gré : să condamne pe Dionisie orĭ să-lŭ achite? Amêndouĕ aceste alternative arŭ fi provocatŭ nemulțămirĭ asupră-ĭ, orĭ din partea curțeĭ suzerane, orĭ din partea celeĭ protectóre. Mitropolitulŭ găsi unŭ espedientŭ, prin care se achită ușorŭ de acéstă încurcătură politică. Elŭ declară, că, după canóne, nu póte judeca pe Dionisie, fiindŭ-că acela nu aparține cleruluĭ bisericeĭ sale, ci la clerulŭ bisericeĭ Moldoveĭ, de unde venise în Muntenia. Prin urmare mitropolitulŭ Moldoveĭ este în dreptŭ a-lŭ judeca. Elŭ ce póte face în acestŭ casŭ este numaĭ a-lŭ destitui din egumenatulŭ de la monastirea Sadova, și a-lŭ înlocui cu altulŭ. S'a otărîtŭ dar', ca când Dionisie se va ivi iarășĭ în Muntenia, guvernulŭ să-lŭ trimită cu escortă până la Focșanĭ și de acolo să-lŭ trécă în Moldova. Acéstă otărîre bisericéscă s'a comunicatŭ guvernuluĭ și s'a luatŭ mĕsurĭ pentru esecutarea eĭ la timpŭ

Când Dionisie a venitŭ în țéră, elŭ fu pusŭ în căruță de poștă și cu escortă dusŭ până la Focșanĭ, și lăsatŭ să se ducă în Moldova. Elŭ se duse la Iașĭ, se înfățișă mitropolituluĭ Sofronie, bolnavŭ de supărare și de ostenélă.

Mitropolitulŭ -lŭ rêndui să se ducă la spitalulŭ monastireĭ Némțuluĭ, ce se află în têrgulŭ Némțuluĭ, și dă acolo ordinŭ, ca să-lŭ caute cu tótă îngrijirea până la însănătoșire.

Dionisie avea prietinĭ și în Moldova, și anume între persónele cele

(1) Decorațiunea acésta, în inventariulŭ făcutŭ de tribunalŭ despre averea luĭ Dionisie, este prețuită cu 100 leĭ noĭ.

maĭ influinte, pe lângă Domnitorulŭ Grigore Ghica, precum : C. Negri, Grigore Cuza şi alţiĭ.

Eĭ l'aŭ recomandatŭ Domnitoruluĭ, ca pe o persónă capabilă şi ca mare patriotŭ românŭ, cădutŭ jertfă intrigilorŭ politice esterióre şi aŭ mijlocitŭ pentru dênsulŭ a i se da vre-o funcţiune bisericéscă. Domnitorulŭ Ghica a însărcinatŭ pe Dimitrie Raletŭ, ministrulŭ de culte, ca să găséscă o posiţiune onorabilă pentru archimandritulŭ Dionisie. Privirile patrioţilorŭ amicĭ aĭ luĭ Dionisie s'aŭ îndreptatŭ la monastirea Némţuluĭ, cea maĭ însemnată chinoviă din tótă România pentru trecutulŭ eĭ istoricŭ, pentru averile sale şi pentru numĕrulŭ celŭ mare alŭ monachilorŭ petrecĕtorĭ acolo — până la 600.

Acéstă monastire, după mórtea stareţuluĭ Neonilŭ, têmplată la anulŭ 1853, şĭ-alesese stareţŭ, după regulele sale, pe unulŭ dintre călugăriĭ sĕĭ, anume pe duhovniculŭ Natanailŭ. Acesta, de şi era de origine rusŭ, însă era venitŭ acolo din tinereţe şi călugăritŭ acolo, unde şi petrecuse până la bĕtrâneţe ; elŭ se bucura de o stimă generală şi era duhovnicŭ la multe familiĭ boerescĭ ale ţĕreĭ. In resbelulŭ ruso-turcŭ din urmă, Natanailŭ făcuse şi elŭ, ca şi alţĭ predecesorĭ aĭ sĕĭ, — chărăzise óre-carĭ provisiunĭ oştirilorŭ rusescĭ.

Purtarea Rusieĭ cu ţĕrile române în resbelulŭ acesta, adică amanetarea lorŭ, care ascundea tendinţa deplineĭ lorŭ cuceririĭ, a deşteptatŭ în patrioţiĭ românĭ o mare ură asupra protectoratuluĭ rusescŭ şi a totŭ ce era rusŭ şi rusescŭ.

Bietulŭ bĕtrânŭ, Natanailŭ, stareţulŭ monastireĭ Némţulŭ, fu hazazelulŭ păcatelorŭ politiceĭ rusescĭ în principate. Elŭ fu destituitŭ, şi nu târdiŭ după aceea muri de întristare, la mitoculŭ monastireĭ de pe moşia Ocea, lângă têrgulŭ Némţuluĭ. Destituirea acestuĭ stareţŭ, a causatŭ nemulţămire atâtŭ mitropolituluĭ Sofronie câtŭ şi soboruluĭ monastireĭ. Candidatulŭ la stareţia vacantă era deja otărîtŭ de guvernŭ : archimandritulŭ Dionisie.

După rênduelile monastirescĭ ab-antiquo, basate pe canóne şi sancţionate prin usŭ şi prin chrisóve domnescĭ, stareţulŭ se alege de soborŭ şi dintre membriĭ soboruluĭ. Alesulŭ apoĭ se supune la aprobarea mitropolituluĭ, care, la rêndulŭ sĕŭ, cere aprobarea Dom-

néscă. De aceea Dionisie, ca candidatŭ propusŭ de guvernŭ la stareţia monastireĭ Némţuluĭ, a întêmpinatŭ greutăţĭ neinvincibile. Mitropolitulŭ Sofronie, când i s'a propusŭ candidatura luĭ Dionisie la stăreţiă, a refusatŭ absolutŭ, referindu-se la canóne şi la aşeḑĕmêntulŭ monastirescŭ. Tóte stăruinţile guvernuluĭ pe lângă mitropolitŭ, aŭ rĕmasŭ zadarnice. Mitropolitulŭ a declaratŭ, că arŭ primi maĭ lesne candidatura luĭ Dionisie la o episcopiă (episcopia Romanuluĭ era vacantă), de câtŭ la stăreţia monastireĭ Némţuluĭ; guvernulŭ iarăşĭ din partea sa, nevoindŭ a ceda, mitropolitulŭ s'a abţinutŭ de la orĭ-ce participare la acestŭ actŭ, lăsândŭ pe guvernŭ să facă ce voĭesce.

In monastirea Némţuluĭ, vestea despre noulŭ candidatŭ de stăreţiă şi despre impunerea luĭ prin guvernŭ, a consternatŭ totŭ soborulŭ, care privi cu adâncă mâhnire, călcarea vechilorŭ aşeḑĕminte monastirescĭ. Aŭ trebuitŭ însă toţĭ să-şĭ ascundă durerea şi să se supue voinţeĭ domnescĭ.

In primăvéra anuluĭ 1855, archimandritulŭ Dionisie fu instalat în stăreţia monastireĭ Némţuluĭ şi Seculuĭ de logofĕtulŭ George Sturza, delegatŭ înadinsŭ pentru acésta, de Domnitorulŭ Grigorie Ghica, şi fără nicĭ o participare din partea autorităţeĭ bisericescĭ. Étă alocuţiunea logofĕtuluĭ Sturza către soborulŭ monastireĭ :

«Cuvioşĭ părinţĭ! Prea Înaltulŭ nostru Domnŭ, întru neadormita sa îngrijire pentru binele obştescŭ, éră maĭ alesŭ pentru binele locaşurilorŭ dumneḑeescĭ, însufleţitŭ de adânca religiositate, de care a datŭ atâtea strălucite doveḑĭ, a găsitŭ de cuviinţă a pune în fruntea acesteĭ sânte monastirĭ pe unŭ bărbatŭ, ale căruia însuşirĭ închizeşluescŭ împlinirea mântuitórelorŭ dorirĭ ale Măriceĭ-Sale.

Bărbatulŭ acesta este Prea Cuvioşia sa părintele archimandritulŭ Dionisie, ale căruĭa cunoscinţe şi virtuţĭ suntŭ obştesce preţuite şi a căruĭa viéţă a fostŭ unŭ şirŭ lungŭ de stradaniĭ pentru luminarea némuluĭ nostru, pentru întărirea credinţeĭ şi pentru înavuţirea literatureĭ bisericescĭ cu cele maĭ frumóse scrierĭ. Numaĭ de la unŭ asemenea bărbatŭ se póte aştepta înflorirea acestorŭ monastirĭ, întemeerea credinţeĭ, lăţirea cunoscinţelorŭ, îmbunătăţirea cleruluĭ şi

renascerea morală a întregeĭ ţĕrĭ. Imbrăţişaţi-lŭ dar', îmbrăţişaţi-lŭ cu căldură, şi ajutaţi-lŭ întru împlinirea frumóseĭ, dar' greleĭ şi spinóseĭ sale chiămărĭ. Daţi-ĭ ascultarea cuvenită, care este cea maĭ neapărată condiţiune a vieţeĭ monachice. Scutiţi-lŭ de supărările. carĭ de atâtea orĭ aŭ turburatŭ linistea acestuĭ sântŭ locaşŭ şi aŭ amărîtŭ viaţa celorŭ maĭ din nainte stareţĭ. Arătaţi-vĕ vrednicĭ de înalta bună-voinţă a prea bunuluĭ nostru Domnitorŭ, pentru care înflorirea numitelorŭ monastirĭ va fi cea maĭ frumósă rĕsplătire a nenumĕratelorŭ sale bine-facerĭ către ele.»

Apoĭ delegatulŭ Domnitoruluĭ, adresându-se către Dionisie, i ḑice: «Prea Cuvióse părinte archimandrite Dionisie! Primesce acéstă numerósă turmă sufletéscă, pe care părintésca îngrijire a Domnitoruluĭ -ţĭ încredinţéză prin mine: fiĭ eĭ păstorŭ bunŭ, păstorŭ blândŭ şi duiosŭ şi o condu pe calea adevĕruluĭ, a lumineĭ şi a mântuireĭ, spre mulţămirea religiosuluĭ nostru Domnitorŭ, spre bucuria şi folosulŭ întregeĭ ţĕrĭ şi spre lauda luĭ Dumneḑeŭ!»

Archimandritulŭ Dionisie ţine la acéstă ocasiune o cuvêntare, adresată mareluĭ logofĕtŭ Sturza şi altorŭ boerĭ presinţĭ, precum şi călugărilorŭ monastireĭ.

In exordŭ spune, că ómeniĭ ordinarĭ, morŭ fără a lăsa urmă de existinţa lorŭ pe pămêntŭ; dar' ómeniĭ marĭ facŭ epocă cu viaţa lorŭ. Ferice de naţiunile cărora Dumneḑeŭ le trimite nisce aseminea ómenĭ. De aceea acésta trebue să céră naţiunile de la Provedinţă prin rugăciunile lorŭ. Naţiunea română, martiră de atâtea secole, maĭ vêrtosŭ trebue să facă aseminea rugăciunĭ la Dumneḑeŭ. Laudă apoĭ pe Domnitorulŭ Ghica, pentru multele bine-facerĭ cu care a înzestratŭ ţéra, şi că acum voesce a întinde bine-facerile sale şi asupra monastireĭ Némţuluĭ. Vorbesce despre scopulŭ, cu care buniĭ creştinĭ aŭ fundatŭ monastirile, spre a fi asilŭ şi limanŭ celorŭ necăjiţĭ şi obosiţĭ, scóle de moralŭ şi de pietate. Că monachismulŭ nu trebue a se mărgini numaĭ în practicele tradiţionale, ci în fapte folositóre societăţiĭ. Deviza monachuluĭ trebue să fiă: «rógă-te şi lucréză.» Aşa doresce Domnitorulŭ să fiă monastirea Némţuluĭ. Declară că primesce sarcina stăreţieĭ, cu tóte marile eĭ greutăţĭ, dar' speră

în ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ, spre a puté împlini dorința Domnitoruluĭ, care este obștéscă, împărtășită chiar și de părințiĭ ceĭ bine-gânditorĭ.

Adresându-se către călugărĭ, le spune despre sine: «Părințilorŭ și fraților ŭ! Este multŭ timpŭ de când lipsescŭ din acestŭ sântŭ locașŭ, unde mĭ-amŭ tunsŭ pĕrulŭ, la picióreIe acestuĭ altarŭ. Dorința învĕțătureĭ m'a făcutŭ să esŭ de aicĭ, — o! dacă în timpulŭ acela arŭ fi fostŭ aicĭ o scólă câtŭ de mică, negreșitŭ că mĭ-așĭ fi petrecutŭ viéța aicea, și de câte ostenelĭ, de câte suferințĭ nu așĭ fi scăpatŭ! Dar' cugetulŭ nu mĕ mustră, căcĭ nu mĭ-amŭ perdutŭ timpulŭ în zadarŭ, n'amŭ adusŭ defăimare acestuĭ chinoviŭ, fiindŭ-că amŭ slujitŭ cu credință și cu zelŭ națiuneĭ române, care a sciutŭ să prețuéscă ostenelile mele pentru binele căreĭa amŭ suferitŭ de multe orĭ, dar' mâna Provnieĭ nu m'a părăsitŭ nicĭ-odată. Și suntŭ plinŭ de încredințare, că degetulŭ Domnuluĭ, care m'a apĕratŭ totŭ-d'auna și m'a arĕtatŭ stăpânitoruluĭ acesteĭ țĕrĭ, mĕ va apĕra și de acumŭ înainte.»

Apoĭ spune călugărilorŭ scopulŭ ce trebue să urmărescă petrecĕtoriĭ în acéstă monastire: mântuirea sufletéscă prin paza poruncilorŭ luĭ Dumnedeŭ și prin viéța neprihănită. Ceĭ ce nu vinŭ aicĭ pentru acestŭ scopŭ, aceĭa suntŭ ipocrițĭ, carĭ, sub masca religiuneĭ, ascundŭ alte interesurĭ personale, și cu câtŭ numĕrulŭ acestora va fi maĭ mare, cu atâta se va face maĭ mare scandalŭ și vătămare societățeĭ. Arétă maĭ departe, că societatea a înzestratŭ cu multă dărnicia acéstă monastire cu bunurĭ materiale; spre rĕsplătire trebue a i se da bunurile duhovnicescĭ. Face apelŭ la toțĭ ceĭ iubitorĭ de bine, să se adune împrejurulŭ luĭ, făgăduindu-le îngrijirea și ajutorulŭ sĕŭ la trebuințile lorŭ duhovnicescĭ și materiale.

Acum archimandritulŭ Dionisie era starețŭ alŭ monastireĭ Némțuluĭ și Seculuĭ. Guvernulŭ luĭ Vodă Ghica, basatŭ pe marea bogăția aparintă a acestorŭ monastirĭ, și dăduse unŭ crisovŭ pentru înființarea acolo de institute de învĕțămêntŭ pe o întindere mare, precum: unŭ seminarŭ pentru instruirea călugărilorŭ tinerĭ, unŭ liceŭ cu 8 clase, o scólă de agricultură, de pomologiă, etc. Monastirea avea în adevĕrŭ multe moșiĭ, însă o mare parte din ele produceaŭ puținŭ,

din causă că ele se luaŭ în arendă cu prețurĭ micĭ de către uniĭ din boerĭ saŭ de favorițĭ boerescĭ și domnescĭ. Cu modulŭ acesta, veniturile abia ajungeaŭ pentru întreținerea monastirilorŭ cu dependințile lorŭ, cu instituțiunile și fabricele monastirescĭ, cu spitalulŭ și cu scóla din Têrgulŭ Némțuluĭ. Când Statulŭ a luatŭ administrațiunea averilorŭ monastirescĭ, în anulŭ 1859, ministeriulŭ, în lipsa de banĭ ce suferia, credea că va găsi la monastirea Némțuluĭ banĭ gata, celŭ puținŭ unŭ milionŭ; dar' n'a găsitŭ de câtŭ vr'o câte va sute de leĭ, și la celŭ d'întâiŭ budgetŭ ce s'a făcutŭ pentru monastire, abia aŭ ajunsŭ tóte veniturile monastireĭ spre întreținerea eĭ și a instituțiunilorŭ pendinte, în câtŭ guvernulŭ, în aniĭ următorĭ, ca să pótă avé și elŭ vre-unŭ profitŭ din acele veniturĭ, a totŭ redusŭ budgetulŭ monastireĭ până la ridicolŭ, suprimândŭ și apoĭ reducêndŭ chiar și salariulŭ starețuluĭ până la 100 leĭ pe lună.

Dionisie n'a pututŭ face în monastirea Némțuluĭ nimica alta din cele proiectate și închipuite de guvernŭ, de câtŭ seminarulŭ pentru monachĭ. Seminarulŭ fu aședatŭ în localulŭ tipografieĭ. Profesorĭ fură numițĭ: Ieromonachulŭ Genadie, adusŭ pentru acésta din Banatŭ (1) și treĭ dintre eleviĭ ce sěvêrșise cursulŭ în seminarulŭ din Socola și îmbrăcase schima monachicéscă. Insă acestŭ seminarŭ n'a avutŭ durată lungă. Depărtatŭ de la centru și lipsitŭ de privighiărea cârmuireĭ, a datŭ ocasiune la multe desordine, și după vre-o patru anĭ de existință, fu desființatŭ de guvernŭ, după ce administrațiunea averilorŭ monastirescĭ a trecutŭ la ministerulŭ de culte și instrucțiune publică.

Dionisie a făcutŭ óre carĭ îmbunătățirĭ la tipografia monastireĭ, procurândŭ litere moderne, pe lângă acele vechĭ bisericescĭ cirilice și tipărindŭ câte-va cărțĭ. De asemenea a modificatŭ și unele construcțiunĭ din interiorulŭ monastireĭ. Stăreția luĭ Dionisie a fostŭ scurtă. Elŭ nu era sigurŭ pe posițiunea sa. Soborulŭ nu lŭ iubia. Mitropo-

(1) Genadie, după desființarea seminaruluĭ din monastirea Némțuluĭ, fu numitŭ profesorŭ de limba latină la seminarulŭ din Romanŭ. De acolo permutatŭ ca directorŭ și profesorŭ la seminarulŭ din Bucurescĭ. La mórte a dăruitŭ biblioteca sa Academieĭ.

litulŭ curmase cu dênsulŭ și cu monastirea orĭ-ce comunicațiune oficială.

Intre acestea, în anulŭ 1856 se sfîrși termenulŭ de 7 anĭ alŭ cârmuireĭ Domnilorŭ românĭ, pușĭ după convențiunea de la Balta-Limanŭ. Grigore Ghica a trebuitŭ să părăséscă Domnia și țéra. Éră în loculŭ luĭ Pórta a numitŭ caimacamŭ pe Teodorŭ Balșŭ, până la definitiva otărîre a puterilorŭ Europeĭ despre sórta principatelorŭ. In țéră se începuse luptele politice pentru unirea principatelorŭ române.

Sórta luĭ Dionisie acum a devenitŭ periculósă de totŭ. Prieteniĭ luĭ Dionisie eraŭ toțĭ uniștĭ, prin urmare în disgrația guvernuluĭ, care era antiunistŭ.

Călugăriĭ, carĭ până acum suferise în tăcere impunerea stărețieĭ luĭ Dionisie, aŭ protestatŭ la mitropolitulŭ pentru călcarea aședĕmintelorŭ monastirescĭ, privitóre la stăreția monastireĭ, aŭ ponegritŭ administrațiunea luĭ Dionisie și aŭ cerutŭ la mitropolitulŭ revenirea la ordinea cea vechiă monastiréscă, de a se alege starețulŭ din soborŭ și prin soborŭ. Mitropolitulŭ, după înțelegerea avută cu caimacamulŭ, a trimisŭ maĭ întâiŭ o comisiune la monastire, și primindŭ de la ea unŭ raportŭ defavorabilŭ pentru posițiunea luĭ Dionisie, l'a destituitŭ și a poruncitŭ să se facă alegere de starețŭ după aședĕmintele monastirescĭ, cea-ce s'a și făcutŭ, alegêndu-se la stărețiă duhovniculŭ Gerasimŭ. Acésta a urmatŭ în 1856, luna Iuliŭ. Stăreția luĭ Dionisie la Némțulŭ a duratŭ așa dar' unŭ anŭ și câte-va lunĭ.

Câtŭ de nesuferită a fostŭ pentru soborulŭ monastireĭ Némțuluĭ stăreția luĭ Dionisie, se póte vedea din istoria aceleĭ monastirĭ, scrisă acolo și publicată în anulŭ 1857, în tipografia monastireĭ. Ajungêndŭ cu biografiile starețilorŭ până la Dionisie, nicĭ măcarŭ nu se pomenesce numele luĭ, ci vorbindŭ de depărtarea din stărețiă a starețuluĭ Natanail la 1855, Februariŭ 24, continuă așa : «Cele ce s'aŭ lucratŭ de atuncea și până la 1856, Iuliŭ 19, pentru aceste sânte monastirĭ, noĭ, ca cele ce nicĭ-cum nu aŭ privitŭ spre întărirea și folosulŭ soboruluĭ, și ca cele ce bine suntŭ cunoscute de înalta ocârmuire politicéscă și bisericéscă, amŭ socotitŭ a fi de prisosŭ să se maĭ istoriséscă aicĭ. Insă, de și certândŭ ne-a certatŭ Domnulŭ,

dar' morţiĭ nu ne-aŭ datŭ, pentru că prin mila şi înţelépta punere la cale a înaltuluĭ guvernŭ şi a prea sânţituluĭ mitropolitŭ, împreună şi a iubitorilorŭ de Dumneḑeŭ archiereĭ aĭ ţěreĭ, carĭ pururea se silescŭ pentru binele şi întemeerea iubiteĭ patriĭ, s'a trimisŭ aicea la faţa loculuĭ o înaltă comisiune politicéscă şi bisericéscă, în care fórte cu luare aminte şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ lucrândŭ cinstitele feţe, carĭ aŭ fostŭ rênduite şi cunoscêndŭ nevinovăţia soboruluĭ, s'a otărîtŭ de către înaltulŭ guvernŭ şi de către prea sânţitulŭ mitropolitŭ ca însuşĭ soborulŭ să-şĭ alégă pověţuitorŭ, după aşeḑěmêntulŭ monastireĭ. Şi aşa sobornicesce s'a alesŭ şi s'a pusŭ stareţŭ părintele Gerasimŭ, la 1856. Septembriŭ 1.» (Ist. m. N. şi S. f. 9. 1857).

Dionisie, sdruncinatŭ moralicesce şi lăsatŭ pe drumurĭ, se retrase în Iaşĭ, unde prietiniĭ luĭ lŭ primiră cu multă compătimire la sórta luĭ. Elŭ era bine vĕḑutŭ de toţĭ uniştiĭ, dar' pe atâta de rěŭ vĕḑutŭ de antiuniştĭ şi maĭ cu sémă de N. Istrati, căpitenia antiuniştilorŭ, care pe atuncĭ era fac-totum în Moldova. In acéstă posiţiune a petrecutŭ Dionisie până la 1859, după alegerea Domnitoruluĭ Alexandru Cuza la Domnia întrégă a Românieĭ.

In retragerea sa de la Iaşĭ, Dionisie iarăşĭ s'a ocupatŭ cu literatura şi cu tipărirea de cărţĭ. Maĭ ântăiŭ a publicatŭ o colecţiune de acte, spre a justifica stăreţia şi administraţiunea sa de la monastirea Némţuluĭ. Broşura acésta s'a tipăritŭ în tipografia Buciumuluĭ românŭ din Iaşĭ.

Spre a întîmpina acusaţiunile, ce i se aduceaŭ de uniĭ, că elŭ arŭ fi duşmanulŭ monachismuluĭ, că în monastirea Némţuluĭ arŭ fi tinsŭ la desfiinţarea călugărieĭ, elŭ, în anulŭ 1858, a publicatŭ, în aceeaşĭ tipografiă, o broşură de 104 pagine, 8⁰. întitulată: «Manualulŭ adevěratuluĭ religiosŭ, pověţuitorulŭ sufletelorŭ pe calea mântuireĭ». Lucrarea acésta este dedicată mitropolituluĭ Sofronie alŭ Moldavieĭ.

In dedicaţiune, Dionisie spune, că la «scrierea acesteĭ cărţĭ a avutŭ de pověţuitoriŭ aşeḑemintele monachicescĭ ale st. Vasile celŭ mare, cumŭ şi alte scrierĭ ale sânţilorŭ părinţĭ. Intr'ênsa se arétă, carĭ suntŭ viţiele, de carĭ trebue să se păzéscă unŭ monachŭ, cumŭ şi virtuţile, ce se cuvine să urmeze». Materia este împărţită în 8 capitole, carĭ tóte daŭ regule şi pověţuirĭ, după carĭ trebuie să se formeze conduita şi traiulŭ

unuĭ bunŭ călugărŭ. După aceea se înşiră 50 de «principiĭ generale de înţelepciune» ale unuĭ înţeleptŭ. Dionisie nu numesce pe acestŭ înţeleptŭ, dar' spune în prefaţă numaĭ atâta, că acelŭ înţeleptŭ a fostŭ unulŭ dintre «bărbaţiĭ ceĭ marĭ aĭ véculuĭ trecutŭ». La urmă se arétă virtuţile, în numĕrŭ de 13, pre carĭ trebue să le agoniséscă unŭ călugărŭ, anume: *înfrânarea*, *tăcerea*, *orânduéla*, *otărîrea iconomia*, *munca*, *sinceritatea*, *dreptatea*, *cumpătarea curăţia*, *pacea sufletuluĭ*, *viaţa curată*, *umilinţa*, *ascultarea*. Cartea este precesă de o precuvêntare, adresată chinoviuluĭ monastireĭ Némţuluĭ şi Seculŭ şi tinerilorŭ ce învéţă în seminariŭ, recomandându-le acéstă carte. In acea precuvêntare Dionisie spune maĭ întâiŭ, că în monastirea Némţuluĭ aŭ fostŭ bărbaţĭ marĭ luminătorĭ, carĭ eraŭ lauda şi povĕţuitoriĭ călugărilorŭ, apoĭ continuă aşa: «Eŭ, fratele lorŭ şi alŭ vostru, depărtatŭ dintre voĭ prin intrigă, calomniă şi rĕutate, amŭ socotitŭ de a mea datoriă, a lucra ceva pentru mângâerea, folosulŭ şi întărirea vóstră şi a mea».

Din anunţulŭ publicatŭ pe coperta de la urmă a acesteĭ broşurĭ, se vede, că Dionisie lucra la o carte istorică, «despre monachismŭ»; care avea să cuprindă următórele obiecte:

«Inceputulŭ vieţeĭ ascetice (pustnice) şi a monastirilorŭ.

Monastirile în orientŭ (rĕsăritŭ).

Monastirile în occidentŭ (apusŭ).

Surorile charităţeĭ şi alte aşedeminte de acestŭ felŭ.

Monastirile din ţĕrile române.

Scopulŭ lorŭ şi starea de acumŭ.

Dionisie, în acelŭ anunţŭ, face apelŭ la «iubitoriĭ de binele comunŭ, carĭ vorŭ avea documinte istorice, atingĕtóre de acéstă scriere», rugându-ĭ ca să i le comunice.

Pe atuncĭ eşise în publicitate o scriere a dómneĭ Dora d'Istria în limba francesă, tratândŭ despre instituţiunile monachicescĭ de la Rĕsăritŭ şi de la Apusŭ. Se vede că Dionisie plănuise a o traduce în românesce, adăogêndŭ la ea noţiunĭ despre monastirile române, şi privirile sale asupra lorŭ. Planulŭ acesta însă nu s'a realizatŭ, nicĭ a eşitŭ la lumină o asemenea carte.

Dionisie spune în precuvêntarea la broşura sa întitulată «imnurĭ în proză, pentru copiĭ, carĭ începŭ a ceti», că în anulŭ 1858, găsindŭ ospitalitate la moşia Deleniĭ, proprietatea d-luĭ Teodor Ghica, unulŭ dintre boeriĭ ceĭ marĭ aĭ Moldoveĭ, a vĕḑutŭ acéstă cărticică francesă în mâna dómneĭ Finareta Ghica, născută Ştirbeiŭ, de pe care ea da lecţiunĭ fiiceĭ sale, care era în vêrstă de 5 anĭ. Elŭ a fostŭ încântatŭ de acestŭ esemplu frumosŭ alŭ uneĭ mame, care singură se ocupa cu instruirea şi educaţiunea copileĭ sale. De aceea Dionisie, la finele precuvêntăreĭ sale, adreséză o rugă luĭ Dumneḑeŭ, ca în tóte casele române să se înfăţişeze acestŭ măreţŭ şi piosŭ tabloŭ, mama educându-şĭ copiiĭ şi insuflându-le simtimintele cele nobile despre datoriele morale, casnice şi cetăţenescĭ.

Totŭ acolo, Dionisie spune, că acéstă cărticică a fostŭ compusă maĭ întâiŭ în limba engleză, şi că în Englitera ea a devenitŭ o carte familiară pentru educaţiunea copiilorŭ. De asemenea, că a fostŭ tradusă maĭ în tóte limbele Europeĭ. Dionisie o a tradusŭ românesce, şi apoĭ în anulŭ 1859 o a tipăritŭ la Buzeŭ, întru o broşurică, 16°, cu 100 pagine spre a se împărţi gratisŭ scolarilorŭ sĕracĭ. Despre cuprinderea cărticeleĭ în genere, Dionisie se esprimă aşa: «într'ênsa se vede maiestatea religieĭ, tablourĭ diferite ale natureĭ, şi scenele vieţeĭ casnice, înfăţişate cu unŭ simţŭ religiosŭ şi practicŭ, cu unŭ stilŭ simplu şi potrivitŭ înţelegereĭ copiilorŭ, carĭ începŭ a judeca şi cărora tóte scenele cele variate ale natureĭ le facŭ întipărirĭ viĭ». Cuprinderea specială a acesteĭ cărţĭ este următórea:

Imnulŭ I. Creatorulŭ.
» II. Frumuseţa natureĭ.
» III. Turmele oilorŭ.
» IV. Numaĭ Dumneḑeŭ este perfectŭ.
» V. Rĕsăritulŭ Sóreluĭ.
» VI. Tabloulŭ natureĭ.
» VII. Continuare.
» VIII. Locuinţa muncitoruluĭ.
» IX. Varietăţile natureĭ.
» X. Continuare.

Imnulŭ XI. Apunerea Sórelui.
» XII. Érna.
» XIII. Mórtea.
» XIV. Renascerea.
» XV. Raiulŭ.

Imnurile acestea suntŭ scurte, 2—3 file unulŭ. Metodulŭ este intuitivŭ. Pune pre copilŭ în posițiune să observe obiectele, cu carĭ elŭ vine în contactŭ, apoĭ treptatŭ deșteptă în elŭ ideĭ și simtiminte religióse, morale, din care decurgŭ datoriele omuluĭ în societate.

La urmă, Dionisie a adausŭ și rugăciunile sale, începêndŭ cu cele compuse de elŭ încă de cândŭ era profesorŭ la Buzĕŭ, și pre carĭ le publicase de maĭ multe orĭ în cărticelele sale de rugăciunĭ.

In anulŭ 1859 Dionisie a publicatŭ în Iașĭ, în tipografia luĭ Adolf Berman, a doua edițiune a cărțeĭ sale: «Mângâitoriulŭ celorŭ întristațĭ, celorŭ bolnavĭ și celorŭ bĕtrânĭ, séŭ adunarea de meditațiĭ pentru a rĕdica sufletulŭ maĭ pre susŭ de durerile și suferințele acesteĭ viețĭ». Acéstă carte Dionisie o publicase întâea dată în doue broșurĭ, cândŭ se află în Monastirea Băbeniĭ, în anulŭ 1850.

Totŭ în acestŭ anŭ Dionisie a publicatŭ în Iașĭ, în tipografia H. Goldner, o cărticică, în 16°, care coprinde o colecțiune de diferite compunerĭ, și de diferițĭ autorĭ, anume: 1) «Cuvintele unuĭ credinciosŭ», de A. F. Lamennais, tradusŭ de Dionisie întâea dată și închinatŭ poporuluĭ românŭ la 1848, în Bucurescĭ. 2). Adunarea de cuvinte serbătorescĭ, funebre și la alte ocasiunĭ. Anume: a) Cuvêntŭ la Duminica Florilor, tradusŭ de Dionisie din limba franceză, și cetitŭ de unŭ elevŭ alŭ seŭ în Biserica Amza din Bucurescĭ, în anulŭ 1848. b) Cuvêntŭ la Duminica învierel. La urmă, în o notiță, se spune, că cuvêntulŭ acesta este compunere a renumituluĭ predicatorŭ grecŭ Ilie Miniat; că s'a tradusŭ și rostitŭ în Biserica colegiuluĭ Sântuluĭ Sava din Bucurescĭ, de către I. Eliade Rădulescu. c) Cuvêntŭ funebru, compusŭ și rostitŭ de Dionisie Romano în sânta Mitropoliă a Românieĭ, la înmormêntarea d-luĭ Mareluĭ Clucer Sergie Sisanopol, pe cândŭ Dionisie era directorŭ alŭ Seminaruluĭ din Bucurescĭ, în anulŭ 1847, Decembriŭ 28. d) Cuvêntŭ compusŭ și ros-

titŭ de Dionisie, fiindŭ profesorŭ naționalŭ în Buzĕŭ, la mórtea domnișórei Marița, fiica spătaruluĭ Gavriil Codrénul, la anulŭ 1838. c) Cuvêntŭ rostitŭ de d-lŭ Vasile Mĕlinescu, în adunarea ad-hoc a Moldoveĭ, la ocasiunea tratăreĭ despre posițiunea țĕranilorŭ. f) Cuvêntŭ rostitŭ în aceașĭ adunare de d. Nicolae Bosie, în cestiunea țĕranilorŭ, după care apoĭ urméză și însășĭ propunerea deputaților sătenĭ, de la 26 Octombriŭ 1857. g) Cuvintele rostite de logofĕtulŭ Sturza și de Dionisie la ocasiunea instalăreĭ asestuĭa în stăreția de la Némțu. h) Altŭ cuvêntŭ totŭ de N. Bosie, rostitŭ în Adunarea ad-hoc, cuvêntŭ care se începe cu dicerile Evangelistuluĭ Ioan : «La începutŭ era cuvêntulŭ», și tratéză despre simtimentulŭ religiosŭ alŭ Românilorŭ, și despre modulŭ cum greciĭ aŭ abusatŭ de religiositatea românéscă.

Pe cândŭ se eda acéstă carte, Dionisie scăpase de asupra nevoĭeĭ. In însemnarea de asupra cuvêntuluĭ de sub litera g. lŭ vedemŭ deja titluitŭ: locoteninte alŭ Episcopieĭ de Buzĕŭ.

Filoteiŭ Episcopulŭ de Buzĕŭ, din causa uneĭ bóle incurabile (alienațiune mentală), ne maĭ putêndŭ administra eparchia, fusese înlăturatŭ de la Episcopiă, și acea eparchiă remăsese vacantă. Filoteiŭ, care fusese maĭ mulțĭ anĭ economŭ, sub Episcopulŭ Kesarie, și apoĭ de la anulŭ 1850 Episcopŭ, fiindŭ peste mĕsură economŭ, adunase o avere însemnată în banĭ și în turme de vite.

In 1859 amêndouĕ tronurile Principatelorŭ române eraŭ ocupate de unŭ singurŭ Domnitorŭ, Alexandru Ioan Cuza, ceea ce însémnă că în curêndŭ are să se facă deplina unire și să se formeze România actuală. Amiciĭ luĭ Dionisie aŭ recomandatŭ Domnitoruluĭ pe protegiatulŭ lorŭ, ca succesorŭ alŭ luĭ Filoteiŭ la Episcopia Buzeuluĭ. Domnitorulŭ a primitŭ și a otărîtŭ să-ĭ încredințeze de o cam dată administrațiunea provisoriă a Eparchieĭ vacante. Cuza-Vodă plănuia o nouă lege, prin care alegerea și numirea Mitropoliților și Episcopilorŭ, să nu se maĭ facă ca în trecutŭ prin Adunările legislative, ci deadreptrulŭ de cătră guvernŭ. De aceea s'a decisŭ, ca Dionisie să fiă numitŭ la Buzĕŭ, numaĭ cu titlu de locoteninte-episco palŭ. Dar' la acéstă numire trebuia să fiă înțelegere și cu mitropo-

litulŭ Ungo-vlachieĭ, în a căruia jurisdicțiune se afla Episcopia vacantă. Mitropolitulŭ Nifon, care se credea colorositŭ pentru totŭ-d'a-una de Dionisie, fu surprinsŭ, cândŭ i se făcu propunerea de numirea luĭ la Buzĕŭ, și s'a opusŭ de a da consimțimêntulŭ sĕŭ. Cuza-Vodă a numitŭ deadreptulŭ pe Dionisie în locotenința Episcopală. Cea d'intăiŭ îndatorire ce-i s'a pusŭ a fostŭ, ca în unire cu prefectulŭ județuluĭ, să adune tótă averea fostuluĭ Episcopŭ și să o dea în primirea guvernuluĭ, care avea trebuință de banĭ. Dionisie a împlinitŭ acéstă sarcină și cea d'întăiŭ trébă a luĭ a fostŭ, că a adunatŭ de pe la deosebițĭ egumenĭ și starițĭ, pe la carĭ eraŭ dațĭ în păstrare. baniĭ luĭ Filoteiŭ. Baniĭ aceștia forma suma de 74.000 de galbenĭ. De a semenea s'aŭ vêndutŭ turmele de boĭ și de oĭ și s'aŭ prefăcutŭ în banĭ, carĭ toțĭ s'aŭ datŭ guvernuluĭ.

Fiindŭ că Dionisie nu avea trépta ierarchică de Archiereŭ, care este prima condițiune canonică la administrațiunea uneĭ Eparchiĭ, de acea Cuza-Vodă, i a recomandatŭ să țină în Episcopiă pre unŭ Archiereŭ bĕtrânŭ, bulgarŭ de origine, a nume Policarp, pe carele Domnitorulŭ lŭ cunoscea personalŭ încă de cândŭ trăise la Galațĭ, unde se afla și acestŭ Archiereŭ. Policarp fu întreținutŭ de Dionisie la Buzĕŭ, cu locuința și cu salariŭ de 6,000 leĭ până la mórtea luĭ, care nu târdiŭ a urmatŭ.

In calitatea sa de locoteninte alŭ Episcopieĭ de Buzĕŭ, Dionisie a voitŭ să înființeze o scólă în schitulŭ Dălhăuțŭ, unde tineriĭ monachĭ de prin monastirile și schiturile Eparchieĭ să pótă căpăta cunoscințele necesare; însă din lipsa mijlócelorŭ și din alte cause, scóla aceea n'a putută ființa. A îmbunătățitŭ și restabilitŭ tipografia Episcopieĭ, care rĕmasese de unŭ timpŭ în părăsire și a începutŭ a eda în ea unele cărțĭ bisericescĭ

Continuândŭ ocupațiunile sale literare, Dionisie, în acelașĭ anŭ a publicatŭ în tipografia *Buciumulŭ românŭ* de la Iașĭ, unŭ manualŭ scolasticŭ, intitulatŭ: «Principiĭ de Retorică și Eloquența Amvonuluĭ», dedicatŭ Domnitoruluĭ Cuza. Manualulŭ acesta constă din două broșurĭ. Cea d'intăiă cuprinde principiele séŭ regulele generale ale Re-

toriceĭ și ale eloquențeĭ Amvonuluĭ, în 79 pagine 8°. A doua, în 160 pagine cuprinde modele de Eloquența bisericéscă, estrase din predicatoriĭ Bisericescĭ, precumŭ : Massillon, Ilie Miniat, două cuvinte ale profesoruluĭ seminaruluĭ de la Buzĕŭ D. Racoviță (1).

Din sânta Scriptură suntŭ reproduşĭ vreo câțĭ-va psalmĭ în versurĭ aĭ Mitropolituluĭ Dosoteiŭ alŭ Moldoveĭ și maĭ multe alte bucățĭ din operile dascălilorŭ și părinților̆ Bisericeĭ · Iustin, Athenagor, Tertulian, Atanasie, Efrem, Ambrosie, Vasilie, Chrisostom. Acéstă colecțiune de regule și modele, Dionisie, precumŭ însușĭ spune în precuvêntare, s'a făcutŭ spre a da ajutorŭ tinerilorŭ, carĭ voescŭ a se esercita în arta oratorică, căcĭ, «cuvêntulŭ, dice elŭ, este ceea ce osebesce pe omŭ de cele-l-alte animale. Prin cuvêntŭ omulŭ îșĭ comunică ideile și simtimintele sale. Prin cuvêntŭ oratorulŭ și predicatorulŭ mișcă adunarea și o face a urma învĕțăturile luĭ. Apoĭ vorbindŭ despre preotŭ dice : «Dacă preotuluĭ i trebue multă moralitate, ca prin pilda viețeĭ sale să atragă și să încurageze pe ómenĭ la faptă bună; nu maĭ puțină trebuință are și de Eloquență, ca să aréte adevĕrurile credințeĭ, să predice virtutea și să combată vițiulŭ. Domnulŭ Isus Cristos. âmblândŭ pe pământŭ, lucra și învĕța. Apostoliĭ și Părinții Bisericeĭ aŭ lucratŭ și aŭ învĕțatŭ : prin eĭ s'aŭ adusŭ tótă lumea la o viață nouă, prin credința în Isus Cristos; prin eĭ s'aŭ dărîmatŭ templurile idolescĭ și s'aŭ ridicatŭ Bisericile luĭ Dumnedeŭ. O preote! tu escĭ următorŭ acestorŭ înalte modele! Lucréză și tu și învéță, acéstă-ĭ misia ta».

In anulŭ 1860, Dionisie după ce a restabilitŭ tipografia, a tipăritŭ în ea următórele cărțĭ bisericescĭ : 1) O filadă de 40 pagine, 4°, care cuprinde rânduéla Tedeumuluĭ la diferite ocasiunĭ de solemnitățĭ publice religióse. 2) Prohodulŭ d-luĭ nostru Isus Cristosŭ, reprodusŭ, la a 4-a edițiune, de pe originalulŭ alcătuitŭ de Macarie dascălulŭ cântărilorŭ bisericescĭ române. 3) O filadă, 50 pagine 4°, care cuprinde slujba sânteĭ fecióre Filoteia, ale căreĭa móște se află

(1) Unulŭ din eleviĭ trimişĭ de Mitropolitulŭ Neofit la Atena, ca să învețe. După reînturnare elŭ fusese numitŭ profesorŭ la Seminarulŭ de Buzĕŭ.

în biserica Domnéscă de la curtea de Argeșŭ (1). 4) O filadă 4⁰, cu 70 pagine intitulată «Panachidŭ», la care s'a adaosŭ, și rândueala înmormântărei mirenilorŭ și a pruncilorŭ, reproduse după cartea de rugăciunĭ preotescĭ numită «Molitvelnicŭ». La urmă are unŭ cuvêntŭ funebru generalŭ, pe care orĭ ce preotŭ și la orĭ ce înmormêntare l'arŭ putea ceti. Numele autoruluĭ acestuĭ cuvêntŭ, însemnatŭ cu inițialele Cirilice D. R. este profesorulŭ Dimitrie Racoviță. 5) O edițiune a psaltireĭ, după cum se citesce ea prin Bisericĭ. Edițiunea acésta s'a făcutŭ dupre cererea uneĭ cucernice dómne de la Tecuciŭ, cu familia «Tudoranu», și cu a eĭ cheltueală. Ea doria, ca maĭ multe locurĭ din acéstă carte, ce suntŭ greŭ de înțelesŭ, să fiă esplicate, precumŭ și alte îmbunătățirĭ estetice. Acéstă edițiune se deosibesce de altele: a) prin maĭ multe iconițe, maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ esteticŭ lucrate, puse la începutulŭ fiă-căreĭ din cele 20 de catisme séŭ dispărțiturĭ ale psaltireĭ, b) prin óre care esplicărĭ la locurile cele maĭ greŭ de înțelesŭ. Dionisie voise la începutŭ să pună acele esplicărĭ în notițe subliniare pe paginele respective. Esplicările aceste suntŭ de puțină însemnătate pentru exegesă. Ele suntŭ mistice, nu literare. Dionisie le a părăsitŭ însușĭ; căcĭ de la finele Catismeĭ a 3-a nu le maĭ găsimŭ. Spre înțelegerea pasagelorŭ grele din psaltirea română, Dionisie a adaosŭ la urmă, sub titlu de «órecare însemnărĭ asupra psalmilorŭ», o traducere noua a tuturorŭ versetelorŭ ce i s'aŭ părutŭ luĭ greŭ de înțelesŭ începêndŭ de la psalmulŭ 1-iŭ până la ps. 146. Esplicările luĭ constaŭ în o traducere francesă de pe originalulŭ ebreŭ. 6) Catichisulŭ Bisericeĭ Rĕsĕrituluĭ, 8⁰, 229 pagine. Acestŭ Catichis a fostŭ compusŭ în limba ruséscă de Mitropolitulŭ Filaret alŭ Moscveĭ, în jumĕtatea întâea a véculuĭ presinte, și s'a tradusŭ în tóte limbele ortodoxe. Din grecesce lŭ traduse în românesce Eufrosin Poteca. Dionisie l'a retipăritŭ de douĕ orĭ, o dată ca starețŭ în monastirea Némțuluĭ, în 1856, pentru seminariulŭ de acolo, a doua óră la Buzĕŭ pentru usulŭ seminaruluĭ și alŭ preoțilorŭ. 7) Cuvêntulŭ rostitŭ de Dionisie la în-

(1) Cărțile de sub N.N. 2 și 3, s'aŭ tipăritŭ în anulŭ 1868.

mormêntarea Monachieĭ Eugenia Grecénca, stareța monastireĭ Rătescĭ în anulŭ 1859. Cuvêntulŭ tratéză întâiŭ despre luptele omuluĭ în viață. Spune că aceste lupte ceĭ maĭ mulțĭ le suportă pentru interesele și bunurile lumescĭ; că puținĭ suntŭ aceĭ ce se luptă pentru bunurile morale și duchovnicescĭ. Numaĭ aceștia potŭ ḑice cu Apostolulŭ Pavel: «Cu lupta cea bună m'amŭ luptatŭ, călĕtoria amŭ sĕvârșitŭ,» și a. Descrie apoĭ viața reposateĭ starețe, laudă virtuțile și abnegațiunea eĭ și aplică la dênsa cuvintele menționate ale Apostoluluĭ.

In 1861 Dionisie a făcutŭ nisce încăperĭ bune la schitulŭ Nifon; a înființatŭ în acelŭ schitŭ o scólă primară pentru copiiĭ sătenilorŭ de prin pregiurŭ și a solicitatŭ de la guvernŭ salariŭ pentru învĕțătorĭ. A canalizatŭ isvórele minerale ce se afla la acelŭ schitŭ și le aŭ împreunatŭ într'unŭ basenŭ, spre înlesnirea bolnavilorŭ, ce vinŭ acolo véra, spre a-'șĭ căuta sănătatea, făcêndŭ și o baracă de lemnŭ pentru adăpostirea soldaților bolnavĭ.

După mórtea bĕtrânuluĭ Archiereŭ Policarp, trebuințile Eparchieĭ cerêndŭ ca Dionisie să se înalțe la trépta Archieréscă, Domnitorulŭ a propusŭ înaintarea luĭ Dionisie la trépta archierésca, maĭ întâiŭ Mitropolituluĭ Nifon; dar' acesta refusândŭ 'șĭ acumŭ consimțimêntulŭ sĕŭ, Domnitorulŭ făcu acéstă propunere bĕtrânuluĭ Archiereŭ Kesarie Sinadon, locotenintele mitropolieĭ Moldoveĭ, care primi, și cu acéstă ocasiune ceru învoirea Domnitoruluĭ de a chirotonisi încă și alțĭ Archiereĭ pentru Moldova, ceea ce Domnitorulŭ a aprobatŭ. Kesarie, după vechiulŭ obiceiŭ păzitŭ la chirotonia Archiereilorŭ titularĭ, ceru bine-cuvêntarea și titlurĭ eparchiale de la Patriarchia de Constantinopole, care, pentru o sciută taxă bănéscă în profitulŭ patriarchieĭ, (1) da asemenea bine-cuvêntărĭ și titlurĭ.

Patriarchulŭ Ioakim, dândŭ bine-cuvêntarea sea și titlulŭ de «Traianopoleos» pentru Dionisie, elŭ fu chirotonisitŭ Archiereŭ în Mitropolia Moldoveĭ de la Iașĭ, în anulŭ 1861.

(1) Taxa acésta patriarchală se suia până la 150 galbenĭ, dar' fiindŭ că și uniĭ Mitropolițĭ căutaŭ să profite de asemenea ocasiunĭ, candidațiĭ de Archieriă plătiaŭ până la 500, alțiĭ hiarŭ până la 1000 galbenĭ.

La 1 Octombriŭ a aceluiaşĭ anŭ, Dionisie a deschis scóla din schitulŭ Nifon, la care ocasiune elŭ a rostitŭ unŭ cuvêntŭ, în care arétă istoriculŭ şi scopulŭ înfiinţăreĭ acesteĭ scóle. Voia pe de o parte a da călugărilorŭ tinerĭ ocasiune de a învĕţa ceva, éră pe de alta a da înlesnire fiilorŭ de preoţĭ a se pregăti aicĭ spre a putea intra în seminariŭ. Spune, că încă din anulŭ 1859 deschisese o scólă pentru călugărĭ în schitulŭ Dălhăuţŭ, unde de la tóte monastirile din Eparchia Buzeuluĭ se trimisese la învĕţătură câte doĭ—treĭ monachĭ, dar' din causa depărtăreĭ, acea scólă, fiindŭ lipsită de privighiărea trebuitóre, după înţelegerea avută cu d. Nicolae Păcleanu, ctitorulŭ schituluĭ Nifon, o a mutatŭ în acestŭ schitŭ. Ideele principale ce Dionisie desvoltă în acestŭ cuvêntŭ, suntŭ : a) că pioşiĭ fundatorĭ aĭ monastirilorŭ aŭ avutŭ în vedere păstrarea şi cultivarea simţuluĭ religiosŭ prin cultulŭ divinŭ, şi facerile de bine către aprópele. De aceea vedemŭ în tóte monastirile o Biserică, ca centru, care unesce societatea omenéscă, apoĭ case pentru bolnavĭ, case de óspeţĭ, scólă, bibliotecă, etc. Câtă vreme cărmuitoriĭ monastirilorŭ aŭ păstratŭ aceste caractere esenţiale ale monastirilorŭ, ele aŭ sporitŭ. b) Decadinţa actuală a monastirilorŭ provine de la abaterea de la vechia lorŭ menire. c) Arétă apoĭ, că datoria călugărilorŭ este, a îngriji de buna cuviinţa caseĭ Domnuluĭ, a avé încăperĭ pentru primirea de strĕinĭ, o bolniţă pentru bĕtrânĭ şi neputincioşĭ, atâtŭ din Monastire, câtŭ şi dintr'alte părţĭ, şi a-ĭ îngriji după putinţă; a avé o bibliotecă cu cărţĭ morale şi religióse, precumŭ şi o scólă pentru învĕţătură, atâtŭ a petrecĕtorilorŭ în monastire, câtŭ şi a altorŭ tinerĭ fără mijlóce. d) Spre a îndemna pe călugărĭ la învĕţătură, le spune, că lorŭ, maĭ multŭ de câtŭ preoţilorŭ mirenĭ, le suntŭ deschise tóte treptele ierarchieĭ bisericescĭ de la preotŭ până la Archiereŭ. Cândŭ aceştĭ ómenĭ fără învĕţătură ajungŭ la trepte înalte, se împlinesce cu eĭ disa Evangelieĭ «orb pre orb de va povăţui, vorŭ cădea amândoĭ în grópă.»

După proclamarea unireĭ definitive şi constituirea Românieĭ, Dionisie a fostŭ numitŭ de guvernŭ şi confirmatŭ de Domnitoriŭ, membru alŭ consiliuluĭ de instrucţiune din Bucurescĭ, şi în acéstă cali-

tate a participatŭ la facerea proiectelorŭ de legĭ pentru învĕţământulŭ publicŭ.

In anulŭ 1864, cândŭ guvernulŭ s'aŭ încercatŭ a introduce noulŭ calendarŭ în România şi a convocatŭ spre acésta unŭ consiliŭ bisericescŭ, Dionisie s'a opusŭ cu tótă bărbăţia la încercarea de a se face acestŭ novismŭ în Biserica Română, fără consimţimêntulŭ celora-l-alte Bisericĭ ortodoxe. Căcĭ guvernulŭ voia, ca maĭ întâiŭ clerulŭ să adopte acestŭ calendarŭ. Mitropolitulŭ Nifon era fórte buimăcitŭ de cestiunea calendaruluĭ. Dar' cândŭ a audịtŭ, că Dionisie este contra introducereĭ nouluĭ Calendarŭ, s'a esprimatŭ uĭmitŭ de bucuriă : «Dacă este aşa, eŭ ĭertŭ pe Dionisie de tóte greşelele luĭ şi dacă l'aşĭ vedea acumŭ, l'aşŭ săruta.» Cestiunea Calendaruluĭ făcuse mare sgomotŭ în ţéră. Oposiţiunea o esploata în defavórea guvernuluĭ. Suplica făcută de Eliade contra acestuĭ novismŭ, adresată Mitropolituluĭ, se răspândise prin judeţe şi se adunaŭ sub scrierĭ contra introducereĭ nouluĭ Calendarŭ. Aceste sub scrierĭ se făceaŭ şi în judeţulŭ Buzeuluĭ, se vede că chiarŭ prin persóne bisericescĭ. Venindŭ acésta la audulŭ guvernuluĭ, Dionisie, fără nicĭ o judecată, numaĭ pe simplulŭ raportŭ alŭ unuĭ sub prefectŭ, fu destituitŭ din postulŭ de locoteninte episcopalŭ şi lăsatŭ iarăşĭ pe drumurĭ. Acéstă posiţiune a luĭ a duratŭ aprópe unŭ anŭ de dile.

La finele anuluĭ 1864 guvernulŭ a înfiinţatŭ o nouă episcopiă în Moldova, numită «*a Dunăreĭ de josŭ*», cu reşedinţa în Ismail şi compusă din ţinuturile: Brăila, Covurluĭ, Bolgradulŭ şi Ismailulŭ. La administraţiunea acesteĭ noue episcopiĭ fiindŭ strămutatŭ locotenintele Episcopieĭ de Huşĭ, Domnitorulŭ Cuza numi iarăşĭ pe Dionisie locoteninte episcopalŭ, însă nu la Buzĕŭ, unde fusese maĭ înainte, ci la Huşĭ. Dionisie s'a dusŭ la noulŭ sĕŭ postŭ fórte nemulţămitŭ, şi óre cumŭ silitŭ de nevoĭă, dar' inima luĭ era la Buzĕŭ, unde trăise multŭ timpŭ şi-şĭ avea cunoscinţele şi prietiniĭ sĕĭ. La Huşĭ a statŭ elŭ numaĭ vre-o patru lunĭ.

Intre acestea, în érna anuluĭ 1865, s'a votatŭ de corpurile legiuitóre legea pentru alegerea şi denumirea Episcopilorŭ şi Mitropoliţilorŭ de către guvernŭ. Acéstă lege a causatŭ în ţéră mare nemul-

ţămire, ca una ce punea pe Înalţiĭ demnitarĭ aĭ Bisericeĭ la placulŭ şi arbitraritatea guvernuluĭ, lucru ce nu fusese până acumŭ în ţéră. Oposiţiunea a combătut'o din rĕsputerĭ. Domnitorulŭ Cuza a întârḑiatŭ maĭ multe lunĭ cu sancţionarea eĭ. In luna luĭ Maiŭ sosi în Bucurescĭ Kleobul, Archidiaconulŭ Patriarchieĭ de la Constantinopole, cu unŭ protestŭ alŭ Patriarchieĭ contra legeĭ de numire a Ierarchilorŭ Bisericeĭ Române şi altorŭ reforme bisericescĭ, făcute sub Domnia luĭ Cuza. Trimisulŭ Patriarchieĭ, dândŭ guvernuluĭ protestulŭ Patriarchalŭ, s'a pusŭ în relaţiune cu persóne din oposiţiune. Cuza-Vodă se irită atâtŭ prin scrisórea Patriarchuluĭ, care se amesteca în afacerile ţĕreĭ, câtŭ şi prin conduita suspectă a archidiaconuluĭ Kleobul.

Decĭ, pe de o parte, escortă cu forţa poliţienéscă pe trimisulŭ patriarchalŭ peste Dunăre, éră pe de alta, sancţiona şi publica legea pentru numirea Episcopilorŭ şi Mitropoliţilorŭ. Indată se şi decretară definitivŭ toţĭ locoteninţiĭ eparchialĭ în posturile de Episcopĭ, între carĭ şi unŭ Mitropolitŭ, acelŭ de la Moldova. Cu acéstă ocasiune şi Dionisie fu confirmatŭ definitivŭ la Episcopatulŭ de Huşĭ. In privinţa sgomotuluĭ produsŭ în ţéră de acéstă lege, Episcopiĭ decretaţĭ se aflaŭ în mare strîmtorare şi nemulţămiţĭ de posiţiunea lorŭ. Din acéstă causă uniĭ din eĭ aŭ demisionatŭ. Dionisie de asemenea era gata a demisiona. Cuza-Vodă a chiămatŭ la sine pe demisionarĭ şi ĭ-a îndemnatŭ să -şĭ menţină posturile lorŭ, asigurându-ĭ că vorŭ fi inamovibilĭ; a spusŭ că recunósce singurŭ defectuositatea legeĭ ceĭ nouă, dar' o a făcutŭ numaĭ ca unŭ espedientŭ pentru a înlătura ingerinţele streinilorŭ, carĭ la totŭ pasulŭ i punŭ pedice în calea reformelorŭ: dar' că liniştindu-se lucrurile, elŭ însuşĭ va face a se desfiinţa acea lege şi a reveni la datina vechiă. Dionisie între altele a spusŭ Domnitoruluĭ, că este nemulţămitŭ cu episcopia ce i s'a datŭ, şi că arŭ primi episcopatulŭ cu condiţiune de a se strămuta la episcopia de Buzĕŭ. Domnitorulŭ a primitŭ a se satisface dorinţa luĭ Dionisie, şi curêndŭ eşi unŭ noŭ decretŭ, prin care Dionisie, de la Huşĭ, se strĕmută la Buzĕŭ, éră Genadie, decretatulŭ întâiŭ pentru Buzĕŭ, fu permutatŭ la episcopia de Argeşŭ, remasă vacantă prin

demisionarea Episcopuluĭ Neofit Scriban, care nu voise a se duce la Domnitorŭ, după demisionare, nicĭ a -şĭ retrage demisiunea.

Acumŭ Dionisie, ajunsŭ dupre dorinţa sa episcopŭ definitivŭ la Buzĕŭ se ocupă cu lucrărĭ folositóre: repară paraclisulŭ de lêngă casele Episcopale, care arsese în lipsa sa, plantă unŭ aleiŭ frumosŭ între Episcopiă şi oraşŭ, făcu o altă plantaţiune lêngă încăperile seminaruluĭ despre oraşŭ.

In anulŭ 1867, la ocasiunea solemnităţeĭ deschidereĭ societăţeĭ Academice, a declaratŭ publicŭ, că spre semnulŭ mulţămireĭ sale sufletescĭ pentru înfiinţarea acesteĭ înalte societăţĭ de sciinţă, dăruesce bibliotecеĭ acesteĭ nouă societăţĭ unŭ numĕrŭ de cărţĭ vechĭ române, în interesulŭ istorieĭ şi filologieĭ limbeĭ române.

Oferta fu primită cu mulţămire şi Dionisie curêndŭ trimise societăţeĭ o colecţiune de cărţĭ importante, în numĕrŭ de 73 bucăţĭ, din deosebite epoce, începêndŭ de la anulŭ 1600. Societatea i-a făcutŭ onóre a-lŭ numi membru alŭ sĕŭ onorificŭ, în consideraţiunea devotamentuluĭ sĕŭ pentru cultura naţională.

In aniĭ următorĭ Dionisie a maĭ publicatŭ câte-va cărticele în tipografia sa episcopală, a nume:

1) «Adunare de cuvinte, dise la diferite ocasiunĭ; o broşură 16°, cu 59 pagine tipărite. Ea cuprinde: a) Cuvêntulŭ rostitŭ de Dionisie la instalarea sa în monastirea Neamţuluĭ; b) Cuvêntulŭ rostitŭ de Dionisie la deschiderea scóleĭ de la Nifon; c) Cuvêntulŭ rostitŭ de G. Anghelescu profesorulŭ scóleĭ de la Nifon, cu ocasiunea examenuluĭ, din anulŭ 1861; d) Cuvêntulŭ rostitŭ de Dionisie la instalarea Mitropolituluĭ Nifon în anulŭ 1850. Broşura acésta pórtă data 1868.

2). O mică broşură 16°, cu 32 pagine, 1869, care cuprinde a) Rugăciunea compusă şi rostită de Dionisie la ocasiunea solemnităţeĭ religióse, cu care s'a inauguratŭ podulŭ de ferŭ peste apa Buzĕuluĭ în presinţa Măriеĭ Sale Domnitoruluĭ Carol I-iŭ; b) Cuvêntulŭ rostitŭ de Dionisie în anulŭ 1869, la acéstă ocasiune; c). Cuvêntulŭ rostitŭ de Dionisie în anulŭ 1869, cu ocasiunea sânţireĭ Bisericeĭ de la schitulŭ Cetăţuea, în munţiĭ Buzĕuluĭ, totŭ în presinţa Măriеĭ Sale Domnitoruluĭ. Dionisie spune în prefaţa acesteĭ cărticele, că zi-

direa aceĭ Bisericĭ s'a începută de unŭ venerabilŭ bĕtrânŭ, protosinghelulŭ Iosif, încă din anulŭ 1858, cu ajutorulŭ bine-voitorilorŭ crestinĭ, între carĭ celŭ d'intâiŭ a fostŭ Episcopulŭ Filoteiŭ, care chărăzise 500 galbenĭ, dar' apucase a da numaĭ 200 galbenĭ, şi apoĭ a muritŭ. Dionisie, după mórtea luĭ Filoteiŭ, a cerutŭ şi a dobânditŭ de la guvernŭ restulŭ de 300 galbenĭ din averea reposatuluĭ Episcopŭ, cu care s'a isprăvitŭ zidirea Bisericeĭ. In anulŭ 1868, Măria Sa Domnitorulŭ, împreună cu fratele sĕŭ, principele Leopold, şi cu alte persóne însemnate, visitândŭ monastirile din munţiĭ Buzĕuluĭ, aŭ venitŭ şi la Cetăţuiă, şi vĕḑêndŭ că Biserica cea nouă avea trebuinţă de zugrăvélă, a regulatŭ a se zugrăvi Biserica cu cheltuéla Măriеĭ Sale. In cuvêntulŭ sĕŭ la sânţirea acesteĭ Bisericĭ, Dionisie face o privire generală asupra monastirilorŭ românescĭ din munţiĭ Carpaţilorŭ, carĭ pe lêngă destinaţiunea lorŭ religiósă şi morală, eraŭ totŭ-o-dată şi locurĭ de scăpare, în timpurile de invasiune ale órdelorŭ streine, carĭ de multe orĭ aŭ venitŭ preste ţérile nóstre.

3) Apostolulŭ şi Evangelia, pentru usulŭ bisericescŭ, tipăritŭ pentru întâea dată cu litere latine. Ediţiunea acésta o a făcutŭ Dionisie în anulŭ 1869, cu cheltuéla ministeriuluĭ Cultelorŭ, care a avutŭ în vedere maĭ alesŭ Bisericele Românilorŭ din Macedonia.

4) Principiĭ generale de înţelepciune, şi datoriile tinerilorŭ, estrase din vestitorulŭ bisericescŭ pe anulŭ 1839. Broşurica este din anulŭ 1871, 16°, cu 59 pagine. Dionisie o adreséză tinerimeĭ române, şi-ĭ spune, că aceste principiĭ le publicase între articolele jurnaluluĭ «Vestitorulŭ Bisericescŭ» în aniĭ 1839—40, cândŭ era profesorŭ la Buzĕŭ. Acum le a republicatŭ într'o mică broşură, spre a le avea totŭ deauna în vedere tineriĭ studioşĭ, şi maĭ cu sémă seminariştiĭ. Ea cuprinde: a) 50 de sfaturĭ înţelepte, pentru formarea tênĕruluĭ în virtute; b) datoriile tinerilorŭ către Dumneḑeŭ şi către părinţĭ; c) pericolele tinereţeĭ; d) esemple din scriptură pentru a fi imitate de tinerĭ; e) a nu se încrede prea multŭ în sine; f) ferirea de adunările rele; g) Datoriile cătră părinţĭ, maĭ pe largŭ.

Dionisie a păstoritŭ eparchia Buzĕuluĭ până la începutulŭ anu-

luĭ 1873. Ducêndu-se de la Bucurescĭ la Buzĕŭ înaintea serbătorilorŭ de érnă, la finele anuluĭ 1872, a remasŭ acolo pentru vecĭnicià. Multele luĭ suferinţĭ şi ostenele i ruinase sănĕtatea. Asma, de care elŭ de multŭ suferia i-a pusŭ capĕtŭ vieţeĭ în nóptea spre 18 Ianuariŭ, fiindŭ în vĕrstă de 66 anĭ, şi a fostŭ înmormêntatŭ cu cinste în Episcopia Buzĕuluĭ, lêngă Biserica mare, în partea dréptă. Dionisie poseda o bibliotecă însemnată, bogată în cărţĭ rarĭ şi manuscrise vechĭ române de mare importanţă literară. Ea fusese a unuĭ boerŭ Otelniceanulŭ, şi Dionisie o cumpĕrase de la clironomiĭ luĭ cu 500 galbenĭ, banĭ împrumutaţĭ de la Episcopulŭ Filoteiŭ, pe carĭ i-a restituitŭ, cândŭ era stareţŭ la monastirea Neamţuluĭ.

Biblioteca împreună cu altă avere a luĭ Dionisie s'a preţuitŭ, de Tribunalŭ la suma de 103,155 leĭ noĭ şi s'a declaratŭ de clironomă, acesteĭavereĭ o nepótă a luĭ din Transilvania a nume Marióra Galeşŭ-Coman, fiĭca suroreĭ luĭ Dionisie, Stanca, căcĭ acesta din nenorocire nu lăsase nicĭ unŭ testamentŭ. Pe mormêntulŭ luĭ n'a pusŭ nimenĭ nicĭ unŭ semnŭ comemorativŭ, aşa că curêndŭ nu are să se maĭ scie nicĭ loculŭ unde a fostŭ înmormîntatŭ.

Dionisie, precum vedemŭ, a fostŭ unŭ bărbatŭ însemnatŭ în clerulŭ românŭ din véculŭ nostru. Elŭ n'a avutŭ vre-o cultură sistematică şi îngrijită, ci s'a formatŭ maĭ multŭ singurŭ prin talentele luĭ, prin iubirea către sciinţă şi prin necontenita îndeletnicire cu studiulŭ. Cultura luĭ era enciclopedică şi nu era specialistŭ nicĭ într'unŭ ramŭ de sciinţă; până şi în sciinţile teologice era puţinŭ vĕrsatŭ. Cu tóte aceste elŭ a lucratŭ multŭ pe têrêmulŭ literarŭ a iubitŭ scóla, o a dusŭ cu sine pretutindenea; n'a încetatŭ a îndemna pre toţĭ să înveţe şi să se lumineze, ca să pótă la rândulŭ lorŭ şi eĭ lumina pe alţiĭ. Maĭ cu sémă pe clerŭ, călugărĭ şi preoţĭ, n'a încetatŭ în tótă viaţa de a-ĭ îndemna la învĕţătură, ca la singurulŭ mijlocŭ de a puté împlini cu succesŭ misiunea lorŭ de cultivatorĭ şi moralizatorĭ aĭ poporuluĭ. Dionisie ş'a fostŭ singurŭ sieşĭ dascălŭ în privirea cultureĭ intelectuale, pentru care, cu dreptulŭ putemŭ a-lŭ numi autodidactŭ. In privirea lucrărilorŭ sale literare, Dionisie nu se póte numi autorŭ în înţelesulŭ propriŭ; elŭ este unŭ compilato-

riŭ. Pe dênsulŭ lŭ putemŭ asemăna cu unŭ lucrătorŭ arnicŭ, care alege și adună ródele produse prin ostenelele altorŭ lucrătorĭ în ogórele literatureĭ naționale și maĭ alesŭ în vastele câmpiĭ ale literatureĭ francese, pe carĭ róde le a depusŭ în magasinulŭ publicŭ alŭ sciințeĭ naționale. Lŭ maĭ putemŭ asemăna cu unŭ salachorŭ vrednicŭ, care muncesce tótă ḑiua, cărândŭ la edificiulŭ celŭ noŭ materialulŭ adunatŭ de alțĭ lucrătorĭ de maĭ dinainte.

Limba română în scrierile luĭ Dionisie este simplă, ușóră, înțelésă, moderată în novărĭ, formată dupre limba cărțilorŭ bisericescĭ, și de aceea populară.

Dionisie a fostŭ și unŭ bunicelŭ predicatorŭ, judecândŭ dupre mijlócele luĭ culturale. Stilulŭ predicelorŭ luĭ este simplu, ușorŭ; arare orĭ se intêmpină in ele trăsurĭ de artă oratorică; dar' se cetescŭ și se ascultă nu fără plăcere. Afară de predicele publicate de dênsulŭ și de carĭ am pomenitŭ în acéstă biografiă a luĭ, Dionisie spune în însemnarea publicată de dênsulŭ, de care am amintitŭ maĭ de multe orĭ, că în anulŭ 1858 avea gata de tipariŭ «maĭ multŭ de 200, cuvinte panigirice funebre și la alte ocasiunĭ». Însă, spre părere de rĕŭ, aceste predice n'aŭ eșitŭ în publicitate, nicĭ ce scie de maĭ esistă undeva.

Sfârșindŭ descrierea vieţeĭ și activităţeĭ acestuĭ distinsŭ bărbatŭ bisericescŭ alŭ Românilor, dorescŭ ca elŭ să aibă mulțĭ imitatorĭ în clerulŭ românŭ, carĭ, dacă nu maĭ multŭ, celŭ puținŭ deocamdată să facă câtŭ a făcutŭ Dionisie pe têrêmulŭ literatureĭ naționale.

Episcopŭ Melchisedec.

INSCRIPŢIUNILE

BISERICELORŬ ARMENESCĬ DIN MOLDOVA.

Domnilorŭ colegĭ,

Inscripţiunile câtorŭ-va bisericĭ armenescĭ din Moldova facŭ o mare încurcătură în datele chronologice ale istorieĭ române; în câtŭ uniĭ scriitorĭ aŭ ajunsŭ la conclusiunea, că Armeniĭ în Moldova arŭ fi maĭ vechĭ de câtŭ Româniĭ, adică maĭ înainte de Dragoşŭ-Vodă, întâiulŭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ.

Opiniunea acésta o a esprimatŭ maĭ întâiŭ Nicolae Şuţulŭ, în notiţele sale statistice, sub Domnía luĭ Michaiŭ Sturza. Elŭ, la pagina 50 şi 51, vorbindŭ despre vechimea Armenilorŭ în Moldova, se basézǎ pe inscripţiunile bisericelorŭ armenescĭ din Botoşanĭ şi din Iaşĭ. Cea d'întâiŭ, ḑice, că dătéză de la 1350, érǎ a doua de la 1395.

Acésta a afirmat-o şi D. Hâjdĕŭ, în jurnalulŭ sĕŭ, intitulatŭ «Din Moldova», anulŭ 1863, No. 2, pag. 21, unde se esprimă aşa: «ceeace se sciă a bună sémă este, că, încă înainte de Dragoşŭ, acéstă politiă (Botoşaniĭ) cuprindea în sine o numerósă poporăciune arménă, etc.» Spre dovédă aduce afirmaţiunile menţionate ale luĭ Şuţulŭ.

Acum de curêndŭ iarăşĭ amŭ găsitŭ acéstă afirmaţiune:

1. Intr'unŭ articolŭ alŭ D luĭ Xenopolŭ, intitulatŭ: «Studiĭ asupra posiţiuneĭ geografice a Românilorŭ,» publicatŭ în «Convorbirile literare», anulŭ XV-lea, No. 10, broşura 1, Ianuarie, 1882. Autorulŭ ḑice acolo: «Din documinte şi inscripţiunĭ se adeveresce fiinţarea

orașelorŭ Bârladulŭ, Tecuciulŭ, Galațulŭ, Botoșanii, cu multŭ timpŭ înainte de anulŭ 1360. Prin nicĭ o dovédă însă nu se lămuresce interesanta întrebare, dacă locuitoriĭ acestorŭ orașe erau saŭ nu de viță română. Atâta se sciă că principele Bârladuluĭ de pe la 1134 era de némŭ slavonŭ (?), că principatulŭ sĕŭ era sub suzeranitatea regatuluĭ Galițieĭ (?), și că *biserica zidită în Botoșanĭ înainte de descălecare, în anulŭ 1354* (1), *este a uneĭ comunitățĭ armenescĭ*, două dovedĭ negative asupra esistințeĭ române.»

2. In jurnalulŭ «Timpulŭ» de la 26 Ianuarie, anulŭ presinte 1882, No. 19, pe a 4-a colónă, pag. 1, citimŭ aceeașĭ afirmațiune. Vorbindŭ de diferitele rase ale locuitorilorŭ Românieĭ, între care totŭ-d'auna se deosebesce rasa pămêntênă (adică cea română), autorulŭ dice: «acésta este atâtŭ de adevĕratŭ pentru trecutŭ, în câtŭ pururea se deosebia rasa pămêntênă de rasele strĕine, din care unele *(bună-óră Armeniĭ) eraŭ maĭ vechĭ în țéră de câtŭ Româniĭ înșiĭ.»*

Așa dar' maĭ mulțĭ ómenĭ aĭ sciințeĭ afirmă, că Armeniĭ suntŭ maĭ vechĭ locuitorĭ în România, de câtŭ înșiĭ Româniĭ.

La prima vedere acéstă afirmare s'arŭ părea, că este temeĭnică, căcĭ se aduce spre susținerea eĭ o dovédă monumentală — o inscripțiune de pe o biserică, cu o dată fórte antică, de la anulŭ 1350, pe când Moldova, cum se esprimă Letopisețele, nu era încă *descălecată* de Dragoșŭ, întâiulŭ Voevodŭ alŭ Moldoveĭ.

Pe mine m'a surprinsŭ fórte acéstă afirmare. De aceea, încă de pe la 1870, amŭ căutatŭ să-mĭ capĕtŭ o lămurire despre acéstă anomalia chronologică în datele nóstre istorice. M'amŭ adresatŭ la uniĭ dintre profesoriĭ scólelorŭ armenescĭ din Bucurescĭ, Iașĭ, Romanŭ, pe unde suntŭ bisericĭ vechĭ armenescĭ, cerêndŭ notițe și esplicărĭ despre datele fundăreĭ lorŭ, despre inscripțiunĭ, despre chronologia arménă.

Étă informațiunile ce amŭ primitŭ de la deosebițĭ profesorĭ armenĭ.

(1) Autorulŭ maĭ adaogă 4 anĭ la data luĭ Șuțulŭ, când s'arŭ fi ziditŭ biserica armenéscă de la Botoșanĭ.

A) Asupra inscripţiunilorŭ bisericelorŭ armenescĭ.

1. Biserica armenéscă de la Botoşanĭ.

Inscripţiunea de la acéstă biserică se rapórtă numaĭ la zidirea pridvoruluĭ (antreuluĭ), care s'a adaosŭ în urmă la edificiulŭ bisericeĭ, şi pórtă dată «1232». Inscripţiunea este în limba arménă, şi se traduce românesce aşa: «S'a ziditŭ acestŭ pridvorŭ domnŭ de laudă, în timpulŭ epitropieĭ luĭ Hagi Axentie, cu mijlócele poporuluĭ din Botoşanĭ, la anulŭ 1232.»

2. Biserica armenéscă de la Iaşĭ.

Inscripţiunea armenéscă, tradusă românesce, spune următórele:

«Cu graţia şi cu mila luĭ Dumnedeŭ s'a fundatŭ biserica Sânteĭ Născĕtóre de Dumnedeŭ din Iaşĭ prin epitropulŭ Hacelko şi părintele Iacobŭ din Gis, Hagi Marcarie din Ciuha şi Hagi Grigorie. Data Armenilorŭ 844, şi a Mêntuitoruluĭ 1395. Şi acum s'a reparatŭ prin mâna pioşilorŭ notabilĭ, cu ostenéla şi cu cheltuéla poporuluĭ întregŭ, la anulŭ 1252, şi a Mêntuitoruluĭ 1803.»

Totŭ-odată D. profesorŭ Sămărcaşŭ, de la care provine acéstă traducere, spune, că data arménă a ultimeĭ reparaţiunĭ arŭ fi greşită în textulŭ armenescŭ.

3. Inscripţiunea de la biserica armenéscă din Romanŭ.

«Prin graţia, milostivirea şi voinţa luĭ Dumnedeŭ, şi prin alegerea atotŭ-putinteluĭ Dumnedeŭ, şi întru gloria Născutuluĭ de la dênsulŭ, în aceste timpurĭ grele a alesŭ Dumnedeŭ unŭ omŭ bunŭ, numitŭ Domnulŭ Agopşa, care a ziditŭ acestŭ templu în numele Maĭceĭ Domnuluĭ, spre pomenirea sufletuluĭ sĕŭ şi a soţieĭ sale Dómneĭ Mughala şi a părinţilorŭ sĕĭ Domnulŭ Vartan şi Dolvath, si a fiilorŭ sĕĭ Dom. Vartan, Saco..... şi a Domnuluĭ Donig. şi a ficelorŭ sale Meluşa şi Dolvath. la anulŭ 1058, Septembriŭ. Părintele Khaciandur.»

Étă avemŭ in ultima inscripţiune. o dată armenéscă cu multŭ maĭ vechiă de câtŭ cea de la Botoşanĭ. După dênsa arŭ trebui să conchidemŭ, ca Armeniĭ aŭ locuitŭ în Romănia, şi oraşulŭ Romanŭ a esistatŭ cu maĭ multe sute de anĭ înainte de fondarea Domniatuluĭ

saŭ Voevodatuluĭ Moldoveĭ. Dar' tótă acéstă zăpăcélă pere prin o simplă noţiune despre deosebirea ereĭ armene de cea vulgară creştină.

B) Era armenéscă

Profesorulŭ arménŭ de la Bucurescĭ mĭ-a comunicatŭ următórea notiţă despre era arménă:

«In anulŭ 569 după Cristosŭ, catolicosulŭ armenilorŭ Moyse II-lea a convocatŭ unŭ consiliŭ în oraşulŭ Tavin, pentru regularea calendaruluĭ armenescŭ, şi stabilirea ḑilelorŭ de sĕrbătorĭ. In acelŭ consiliŭ s'a stabilitŭ şi începutulŭ ereĭ armene, anume: de la anulŭ după Cristosŭ 551. Prin urmare era arménă este maĭ mică cu 551 anĭ, de câtŭ era creştină generală. Dec pentru a afla anulŭ ereĭ armenescĭ trebue să se sustragă din era creştină 551 de anĭ, şi diferinţa va fi anulŭ armenescŭ. Şi din contra, spre a se traduce era arménă în era creştină, trebue totŭ-d'auna a se adaoge la era arménă suma de 551 de anĭ, şi se va avea data ereĭ creştine.»

Aşa dar' datele armene din inscripţiunile bisericelorŭ armenescĭ din Botoşanĭ, Iaşĭ, Romanŭ, corespundŭ următórelorŭ date ale ereĭ de la Nascerea luĭ Cristosŭ:

Cea de la Botoşanĭ: 1232, corespunde anuluĭ de la Cristosŭ 1783.
Cea de la Iaşi: 844, « « « « 1395.
Cea de la Romanŭ: 1058, « « « « 1609.

Aceste observărĭ asupra inscripţiunilorŭ bisericelorŭ armenescĭ din ţéră, şi asupra chronologieĭ armenescĭ eŭ le-amŭ publicatŭ încă din din anulŭ 1874 în «Cronica Romanuluĭ», part. I-a, pag. 31—36. Dar' se vede că ele n'aŭ ajunsŭ la învĕţaţiĭ noştri, carĭ continuă, precum vedemŭ până astă-ḑĭ, vechia eróre despre vechimea esagerată a Armenilorŭ în România. De aceea propunŭ onorabileĭ Academiĭ, în interesulŭ istorieĭ nóstre naţionale:

1) A regula, ca să se adune fac-simile de pe tóte inscripţiunile de pe zidurile bisericelorŭ armene a) de la Sucéva, vechia capitală a Moldoveĭ, b) de la Botoşanĭ, c) de la Iaşĭ, d) de la Romanŭ, şi de la alte vechĭ biserici armenescĭ existinte în ţéră.

2) Acele inscripţiunĭ să se supună unuĭ studiŭ, şi resultatele istorice, carĭ s'arŭ dobândi, să se publice în analele Academieĭ, spre a se sci de ceĭ interesaţĭ de istoria ţěreĭ, şi spre a se evita o greşélă bătětóre la ochĭ, în care cadŭ până acum uniĭ dintre scrutatoriĭ antichităţilorŭ şi aĭ istorieĭ nóstre naţionale.

Prin acésta s'arŭ putea maĭ bine fixa şi epoca primeĭ venirĭ a Armenilorŭ în ţéra nóstră. Istoriciĭ spunŭ, d. e. Engel (Aeltere Geschichte der Moldau. Halle 1804. S. 121), că prima emigraţiune a Armenilorŭ în Moldova, a urmatŭ sub Alexandru celŭ Bunŭ, în anulŭ 1414, în numěrŭ ca la 3000 familiĭ. Éră din inscripţiunea bisericeĭ armene de la Iaşĭ, pe câtŭ sciŭ până acum, se constată, că eĭ eraŭ veniţĭ acolo înainte de Domnia luĭ Alexandru celŭ Bunŭ, căcĭ în anulŭ 1395, eĭ ş'aŭ ziditŭ acolo o biserică. Data acésta din urmă corespunde şi cu definitiva surpare a Statuluĭ arménŭ din Asia, care la finele véculuĭ alŭ XIV-lea a perdutŭ şi cea din urmă umbră a sa de independinţă, şi a căḑutŭ sub jugulŭ dominaţiuneĭ ceĭ tiranice a Turcilorŭ, ceea-ce a motivatŭ emigraţiunile Armenilorŭ în Statele Europeĭ : Rusia, Polonia, România, etc.

Dacă se va constata, că în adevěrŭ biserica arménă din Iaşĭ este zidită la 1395, atuncĭ se va dovedi, că Iaşiĭ aŭ existinţă maĭ vechiă, de câtŭ data fundăreĭ, ce -ĭ daŭ uniĭ scriitorĭ, d. e. Vorniculŭ Urechiă, care lasă a se înţelege, că Iaşiĭ s'arŭ fi fundatŭ (descălecatŭ) de Stefanŭ celŭ Mare, după învingerea Cazacilorŭ la Nistru (în anulŭ 1475) (Letop. t. I, pag. 129). Acésta o afirmă şi Cantemir în Descrierea Moldoveĭ, cap. IV, unde face descrierea Iaşilorŭ.

Armeniĭ, ca comercianţĭ, se stabiliaŭ totŭ d'auna prin tĕrgurĭ şi oraşe. Prin urmare, décă Armeniĭ s'aŭ aşeḑatŭ în Iaşĭ pe la finele véculuĭ alŭ XIV-lea şi ş'aŭ ziditŭ acolo biserică, trebue încă pe atuncĭ să fi esistatŭ acolo, celŭ puţinŭ unŭ tĕrgŭ.

Episcopŭ Melchisedecŭ.

CERCETĂRI ASUPRA MINERALELORŬ

DIN

MASIVULŬ CRISTALINŬ DE LA BROSCENI

Munţiĭ din partea nord-vestică a Moldoveĭ suntŭ formaţĭ dintr'o seriă de schisturĭ cristaline, remarcabile prin mineralele cuprinse într'însele.

Studiulŭ acestorŭ minerale, precumŭ şi alŭ rocelorŭ în care ele se găsescŭ, presintéză, pe lêngă importanţa sciinţifică ce aŭ în generalŭ asemene cercetărĭ, şi unŭ interesŭ cu totulŭ practicŭ. In adevĕrŭ, parte din aceste minerale conţinŭ maĭ multe metale utile, precumŭ aramă, ferŭ, manganesŭ; cunoscêndŭ natura lorŭ şi condiţiunile în care se găsescŭ în sînulŭ pămêntuluĭ, amŭ puté spera ca ele să fiă cândŭ-va estrase şi să servéscă astŭ-felŭ, prin înfiinţarea industrielorŭ metalurgice, la mărirea avuţieĭ nóstre naţionale.

Lucrarea de faţă cuprinde cercetările, necomplecte încă, ce amŭ făcutŭ asupra acestuĭ subiectŭ.

I.

Regiunea schisturilorŭ cristaline, conţinêndŭ minerale metalifere, ocupă aprópe totŭ colţulŭ apusanŭ alŭ judeţuluĭ Sucéva, colţŭ care, sub o formă trapezoidală neregulată, pare că pătrunde în Bucovina şi în Transilvania; ea îmbrăţişéză maĭ toţĭ munţiĭ comunelorŭ Dorna, Broscenii şi Borca, scoborîndu-se spre sudŭ până în apropiere de

10

Galulŭ. Centrulŭ și întinderea sa cea maĭ mare însă fiindŭ pe imensa proprietate a Broscenilorŭ, o vomŭ des mna în acéstă lucrare sub numele de *masivulŭ cristalinŭ de la B oscenĭ.*

Marginele acestuĭ masivŭ nu se oprescŭ totușĭ la fruntariele țĕreĭ. Formațiunile sale cristaline se continuă atâtŭ spre nordŭ câtŭ și spre apusŭ. Spre nordŭ, ele pătrundŭ în Bucovina (1) unde forméză o dungă de o lățime de 3—3 $^1/_2$ mile, care se unesce apoĭ cu masivulŭ principalŭ din Alpiĭ Rodnei și din munțiĭ Maramureșuluĭ. Spre apusŭ, aceleșĭ formațiunĭ se întindŭ în Transilvania, prin munțiĭ Borseculuĭ, spre a se lega cu importantele roce cristalisate de la Ditrău.

Considerate dară în totalitatea lorŭ, tĕrâmurile cristaline din acéstă regiune a Carpațilorŭ forméză ca unŭ arcŭ de cercŭ, ale căruĭ capete se află în Transilvania și în Maramureșŭ și a căruĭ convecsitate se îndóĭe prin Bucovina și Moldova.

Porțiunea din Moldova a acestorŭ formațiunĭ cristaline este tăiată în lungimea sa de către rîulŭ Bistrița. Pentru a ne face o idee despre aspectulŭ sĕŭ generalŭ și pentru a ficsa posițiunea diferitelorŭ localitățĭ de care avemŭ a ne ocupa în restulŭ lucrăreĭ nóstre, credemŭ că e necesarŭ de a urmări maĭ întêiŭ cursulŭ acestuĭ rîŭ, descriindŭ apoĭ, în trăsĕturĭ răpedĭ, ambele sale versenturĭ.

Bistrița isvoresce din munțiĭ carĭ separă Transilvania de Maramureșŭ; ea curge la începutŭ spre rĕsăritŭ, intră în Bucovina la Cârlibaba, taie schisturile cristaline din acéstă țéră de-alungulŭ lorŭ, într'o direcțiune generală de la nordŭ-vestŭ către sudŭ-ostŭ, și pătrunde în Moldova la unirea sa cu pârêulŭ Négra Dorneĭ. Aicĭ, silită să urmăréscă conturnurile Geamalăuluĭ, celŭ maĭ mare munte alŭ Bucovineĭ, atâtŭ prin întinderea câtŭ și prin înălțimea sa, Bistrița se îndreptéză spre rĕsăritŭ. In acéstă direcțiune însă ea întâlnesce în fața stâncele abrupte ale Petrosuluĭ moldovenescŭ, carĭ parŭ a 'ĭ opune o barieră imposibilă de străbătutŭ. Pentru a înlătura acestŭ noŭ obstacolŭ, apele sale se rĕdică spre nordŭ-ostŭ și isbu-

(1) Grundzüge der Geologie der Bucowina von C. M. Paul.

tescŭ în sfîrşitŭ se-şĭ creeze o eşire. Cursulŭ lorŭ răpede şĭ-aŭ săpatŭ aicĭ, între ambiĭ munţĭ, o albiă adîncă, tăindŭ de-a curmezişulŭ micaschisturile carĭ le urmărise maĭ înainte în lungimea lorŭ. Forma abruptă a Petrosuluĭ, cóstele întinse şi acoperite cu pădurĭ ale Geamalăuluĭ, repegiunea curentuluĭ, care isbesce cu furiă peste stâncĭ, curgêndŭ cu o înclinare ce se apropiă de a cascadelorŭ, facŭ din acéstă localitate, numită Cheile Bistriţeĭ, unulŭ din siturile cele maĭ pitorescĭ ale Carpaţilorŭ.

In dată ce a ajunsŭ la capĕtulŭ rĕsăriteanŭ alŭ Petrosuluĭ, rîulŭ se încovóle cătră sudŭ şi curge în acéstă direcţiune generală până la Brosceni, întâlnindŭ succesivŭ în calea sa satele Chirilă, Cojocĭ şi Crucea.

La Broscenĭ, Bistriţa primesce din spre drépta unŭ noŭ afluinte maĭ principalŭ, Négra Broscenilorŭ şi face apoĭ unŭ micŭ cotŭ spre rĕsăritŭ până în apropriere de Cotărgaşĭ. De aicĭ ea se îndreptéză în direcţiune generală cătră sudŭ-ostŭ, rourândŭ pe malulŭ sĕŭ dreptŭ munţiĭ de micaschistŭ aĭ Borceĭ; ceva maĭ giosŭ, ea intră cu totulŭ în formaţiunile gresiuluĭ carpaticŭ.

Tótă acéstă regiune a schisturilorŭ cristaline, ce are ca centru Broscenii, se află astŭ-felŭ împărţită de către Bistriţa în două versenturĭ principale: unulŭ, maĭ întinsŭ, se rĕdică spre apusŭ de a drépta rîuluĭ; altulŭ, de o întindere maĭ mică, se află spre rĕsăritŭ pe celŭ-l-altŭ malŭ.

Versentulŭ apusanŭ are ca puntŭ culminantŭ munţiĭ Calimanilorŭ.

Aceştĭ munţĭ forméză o catenă semi circulară care se încovóle prin Transilvania, atingêndŭ numaĭ cu capetele sale fruntariele ţĕreĭ. Capĕtulŭ nordicŭ alŭ cateneĭ, cunoscutŭ sub numele de Petrele-roşie şi însemnatŭ prin constituţiunea sa trachitică, se află la triplulŭ confiniŭ dintre Moldova, Bucovina şi Transilvania.

Pe catena principală a Calimanilorŭ se rĕdică unŭ grupŭ majestuosŭ de piscurĭ cari dominéză întrégă acéstă regiune a Carpaţilor. Unulŭ din aceste piscurĭ, Petrosulŭ, are o înălţime de 2,107 metri, aprópe cu 200 metri maĭ multŭ de câtŭ Cheahlăulŭ. Isvorulŭ, Cer-

bucculŭ, Pisculŭ Braduluĭ-ciuntŭ, aŭ tóte peste 2000 metri(1). De și aceste înălțimĭ nu presentéză nimica estraordinarŭ dacă le comparămŭ cu acele ale Alpilorŭ saŭ chiarŭ ale Pireneilorŭ, pentru Carpațĭ însă ele suntŭ considerabile. In Carpațĭ în adevĕrŭ piscurile carĭ se înalță peste 2000 metri suntŭ rarĭ. De aceea și priveliștea este cu atâtŭ maĭ impunĕtóre, cândŭ ne urcămŭ pe vârfulŭ Calimanilorŭ; de aicĭ ochiulŭ cuprinde, ca într'o panoramă, monticuliĭ conicĭ și acoperițĭ cu pădurĭ, ce se află de giurŭ-împregiurŭ. De asupra acestora, spre nordŭ-vestŭ, găsimŭ șirulŭ adevĕratŭ alpestru alŭ munțilorŭ Rodneĭ, dominațĭ de căire Inĕŭ; spre sudŭ-ostŭ cóma stâncósă a Ceahlăuluĭ se desvĕlesce în tótă întinderea sa, reflectândŭ pe crestele sale radele sóreluĭ. Spre sudŭ aspectulŭ se schimbă cu totulŭ: maĭ la pólele Calimanilorŭ, pe malurile Mureșuluĭ superiorŭ, se deschide, în mijloculŭ sĕlbătăcieĭ muntóse, mănósa câmpiă a Gĭurgĭuluĭ cu lucsurianta sa verdéță, brăsdată de culture și presărată de sate și orașe prospere. Maĭ departe însfîrșitŭ, vederea este oprită de catena Gĭurgĭuluĭ și de ramura transversală, din care ĭéŭ nascere două din cele maĭ însemnate rîurĭ ale Dacieĭ: Mureșulŭ și Oltulŭ.

Din cóstele Calimanilorŭ, ce se îndreptéză cătră Bistrița, isvorescŭ două pârêle principale; ambele póртă numele de Négra, și în cursulŭ lorŭ îmbrățișéză, ca să ḑicŭ așa, cea maĭ mare parte a masivuluĭ cristalinŭ de la Brosceni.

Négra Dorneĭ isvoresce din concavitatea cateneĭ, între piscurile Petrosulŭ și Isvorulŭ, intră în Moldova și mergêndŭ în direcțiune generală cătră nordŭ-ostŭ, împarte Dorna în două părțĭ neegale. Agiungêndŭ la satulŭ Șarulŭ, ea primesce într'însa pârĕulŭ Șerișorulŭ, ce

(1) Inălțimele aceste suntŭ luate după determinările Statuluĭ majorŭ austriacŭ. Eată cele maĭ însemnate din ele:

In Calimanĭ:	Petrosulŭ	2107 metri
	Isvorulŭ	2035 »
	Bradulŭ-ciuntŭ	2021 »
Ceahlăulŭ		1907 »
Grințiesulŭ (fundulŭ Borceĭ)		1865 »
Geamalĕulŭ (în Bucovina)		1852 »
Bistrița (la intrarea în Romania)		713 »

se scobóră din muntele Lucacĭ. De aicĭ ea forméză fruntaria către Bucovina, până ce se vérsă în Bistrița la Gura-Negreĭ.

Celŭ-l-altŭ pârêŭ, numitŭ totŭ Négra, isvoresce de pe convecsitatea sudŭ-ostică a cateneĭ Calimanilorŭ, la pólele Cerbuculuĭ și Isvoruluĭ. Elŭ curge maĭ întâiŭ spre sudŭ-ostŭ formândŭ, sub numele de *Négra săcuiéscă*, fruntaria către Transilvania; apoĭ se îndóĭe spre nordŭ ostŭ și pătrunde în România, unde, sub numele de *Négra Broscenilorŭ*, separă munțiĭ Borceĭ de aceĭ aĭ Broscenilorŭ.

In acéstă din urmă parte a sa Négra primesce într'însa pârêulŭ Negrișóra, care vine de la nordŭ, din munțiĭ Dorneĭ.

Privitŭ în întregimea sa, acestŭ versentŭ apusanŭ alŭ Bistrițeĭ, cuprinsŭ între âmbele Negre, póte fi subdivisatŭ în două părțĭ: 1° porțiunea cuprinsă între cursurile paralele alŭ Bistrițeĭ și alŭ Negrișóreĭ; și 2° porțiunea dintre Negrișóra și Calimanĭ.

Cea d'întâiŭ din aceste două subdivisiunĭ este compusă din unŭ șirŭ de munțĭ carĭ se succedéză de la nordŭ spre sudŭ, în ordinea următóre: Petrosulŭ, Bărnărelulŭ, Bărnarulŭ și Găbóĭa.

Printre acestĭ munțĭ vinŭ două pârêĭe principale: 1° Bărnărelulŭ, care curge între munțiĭ Petrosulŭ și Bărnarulŭ și 2° Bărnarulŭ care curge între munțiĭ Bărnarulŭ și Găbóĭa.

A doua subdivisiune cuprinde unŭ șirŭ de munțĭ, cunoscuțĭ sub numele generalŭ de munțiĭ Negrișóreĭ, terminațĭ la partea lorŭ nordică prin podișulŭ înaltŭ alŭ Dorneĭ.

Versentulŭ rĕsăritênŭ alŭ Bistrițeĭ are ca puntŭ culminantŭ catena de munțĭ, care forméză fruntaria dintre Moldova și Bucovina. Acéstă catenă se îndreptéză de la nordŭ-vestŭ spre sudŭ-ostŭ. La nordŭ ea este dominată de culmea Rarĕuluĭ, care se rĕdică, în înălțimea sa principală, numită Petrele-Dómneĭ, până la 1645 metri. Mergêndŭ spre sudŭ întâlnimŭ succesivŭ munțiĭ Tarnițele, Clejele, Grebenele și însfîrșitŭ Muntele-lungŭ, cu care se termină, în acéstă parte, formațiunile cristaline.

Versentulŭ acesta este tăiatŭ de o seriă de torente, carĭ șĭ-aŭ săpatŭ adîncŭ albia lorŭ în têrâmurile de micaschistŭ, desgolindŭ astŭfeliŭ vinele și depositele metalifere cuprinse în diversele lorŭ păturĭ.

Étă carĭ suntŭ aceste principale pârĕe torențiale :

Pârĕulŭ Arameĭ, torentŭ fórte puținŭ însemnatŭ prin cantitatea de apă, vine din unŭ piciorŭ alŭ Rarĕuluĭ, ce se află sub Petrele-Dómneĭ, separă Geamalĕulŭ de Rarĕŭ şi forméză fruntaria către Bucovina.

Pârĕulŭ Chirilă, isvoresce totŭ din Rarĕŭ și vine de se vérsă în Bistrița, ceva la sudŭ de pârĕulŭ Arameĭ; pe valea sa se află satulŭ Chirilă.

Crucea isvoresce din Tarnițe și se unesce cu Bistrița chiar în fėța Bărnăreluluĭ. Ambele pârĕe forméză cu Bistrița ca o cruce și din acéstă causă s'a datŭ acestŭ nume atâtŭ pârĕuluĭ ce vine de la stânga câtŭ și satuluĭ așeḑatŭ pe malurile sale.

Maĭ în spre sudŭ întâlnimŭ succesivŭ, între Cruce și Brosceni, următórele treĭ pârĕe : Pârĕulŭ Ursuluĭ, Holdița și Holda, carĭ se scobóră din părțile cateneĭ pe care se înalță Clejile și Grebenile.

II.

Rocele din care este compusă maĭ totalitatea munțilorŭ ce se ridică pe aceste âmbe versenturĭ, suntŭ de natură metamorfică. Elemintele mineralogice predominătóre ce întêlnimŭ într'însele, suntŭ : quarzulŭ, mica, chloritele, talculŭ, feldspatulŭ și dolomiile sacaroide. Aceste eleminte însă, ca în tóte formațiunile metamorfice, suntŭ distribuite într'unŭ modŭ fórte variatŭ și neegalŭ, astŭ-felŭ în câtŭ, considerate în parte, rocele diferescŭ fórte multŭ unele de altele și prin aspectulŭ și prin composițiunea lorŭ. Plecândŭ de la masse de quarzŭ compacte, găsimŭ o seriă de trecerĭ carĭ ne ducŭ la quarzschisturĭ, chloritschisturĭ, argiloschisturĭ, dolomiĭ sacaroide și gneisurĭ.

Etă carĭ suntŭ cele maĭ însemnate din aceste roce, saŭ prin întinderea lorŭ în întregulŭ masivŭ, saŭ prin conținutulŭ lorŭ mineralogicŭ :

1. *Quarzschisturĭ.* Aceste roce se găsescŭ de ordinarŭ în partea inferióră a văilorŭ ce se deschidŭ pe versentulŭ rĕsăriténŭ alŭ Bistriței. Ele suntŭ caracterisate prin faptulŭ, că elementulŭ lorŭ prepon-

derentŭ este quarzulŭ. Composițiunea și structura lorŭ este departe de a fi uniformă. Intre păturile quarzuluĭ lamelele de mica iéŭ în unele locurĭ o desvělire considerabilă și stânca trece în stare de micaschistŭ maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ quarzosŭ. Pe aiurea, din contra, quarzulŭ rěmâne aprópe curatŭ, perde forma sa schistósă și stânca devine o quarzită. Fórte adese-orĭ aceste quarzschisturĭ suntŭ intórse și rěsucite în forme variate, saŭ de arcurĭ saŭ de unghiurĭ, care le daŭ, în tăetura lorŭ transversală, aspectulŭ unorŭ faldurĭ de cordele.

2. *Chloritschisturĭ.* In schisturile quarzóse precedinte se găsesce, în aceleașĭ văĭ, o pătură de chloritschistŭ; colórea roceĭ este atuncĭ de ordinarŭ de unŭ verde maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ închisŭ; quarzulŭ sěŭ are unŭ aspectŭ lăptosŭ și este translucidŭ pe margine. La suprafécța pământuluĭ stânca este maĭ în totŭ-d'auna descompusă, colorată în galbenŭ-roșieticŭ prin sesquiosidŭ de ferŭ și câte o dată plină de o infinitate de cavitățĭ celulare, carĭ -ĭ daŭ unŭ aspectŭ porosŭ. Aceste chloritschisturĭ suntŭ fórte importante prin conținutulŭ lorŭ mineralogicŭ : ele cuprindŭ pirită de ferŭ și unŭ mineralŭ de cupru esploatabilŭ, chalcopirita.

3. *Micaschisturĭ ordinare.* Micaschisturile ordinare formézá massa principală a maĭ întregŭ masivuluĭ cristalinŭ. Ele suntŭ compuse din mica potasicŭ și quarzŭ cenușiŭ. Ambele aceste eleminte se află însă și aicĭ amestecate în proporțiunĭ fórte variate. Unŭ caracterŭ distinctivŭ alŭ acesteĭ roce este, că lamele sale de mica suntŭ adese-orĭ impregnate cu grăunțe cafeniĭ de o natură granatoidă.

4. *Gneiss.* In unele părțĭ ale micaschistuluĭ ordinarŭ aparŭ cristalĭ lamelarĭ de feldspatŭ roșieticŭ. Când feldspatulŭ devine maĭ abundantŭ, stânca trece în stare de gneiss și atuncĭ este compusă din păturĭ schistóse de mica, quarzŭ și feldspatŭ. O asemenea formațiune de gneiss se găsesce în muntele Rarěuluĭ. Aicĭ însă se presentéză unŭ faptŭ care merită să atragă atențiunea : în unele din părțile sale, gneissulŭ perde structura sa schistósă ; elŭ devine granulosŭ și capětă cu totulŭ aspectulŭ granituluĭ.

5. *Calcschisturĭ și dolomie sacaroidă.* In valea Barnaruluĭ întâlnimŭ

alte varietăţĭ de roce cristaline. La intrarea acesteĭ văĭ găsimŭ unŭ micaschistŭ cu cristale isolate de feldspatŭ, şi cu lamele maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ gróse de quarzŭ. Cu câtŭ ne suimŭ, vedemŭ apărêndŭ în cantităţĭ din ce în ce maĭ marĭ o dolomiă sacaroidă, întrepusă în păturele schistuluĭ, şi stânca trece treptatŭ în stare de calcschistŭ. Ea este compusă atuncĭ din păturĭ schistóse de dolomiă, împregnate cu mica şi presărate din locŭ în locŭ cu nodule de quarzŭ albŭ. Mica, la rêndulŭ sĕŭ, dispare şi stânca rĕmâne compusă esclusivŭ din o dolomiă sacaroidă de colóre albă, cu o nuanţă albăstruiă, avêndŭ cu totulŭ aspectulŭ marmoreĭ. Acéstă marmoră dolomitică este câte o dată străbătută de cristale prismatice de tremolită.

In unele părţĭ ale acesteĭ formaţiunĭ se găsescŭ bucăţĭ maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ de quarzŭ opacŭ, de o colóre închisă, acoperită cu lamele subţirĭ şi strălucitóre de grafiitŭ.

6. *Schistulŭ siliciosŭ*, de o colóre négră, cu unŭ grăunte măruntŭ, străbătutŭ de lamele quarzóse albe, este diseminatŭ cu abundanţă în diversele varietăţĭ de schisturĭ. In unele localităţĭ aceste schisturĭ siliciόse suntŭ suprapuse micaschisturilorŭ ordinare, şi în acestŭ casŭ ele suntŭ caracterisate, din puntŭ de vedere mineralogicŭ, prin mineralele de manganesŭ cuprinse într'insele.

7. *Schistŭ argilosŭ*. Pe malurile pârĕuluĭ Şerişorulŭ se află o argilă schistósă, vênĕtă saŭ brună, cuprindêndŭ între păturele sale fragminte colţurate de unŭ quarzŭ albŭ. In unele părţĭ acestŭ schistŭ argilosŭ este străbătutŭ, între păturele sale, de douĕ minerale de arsenicŭ, aurigpigmentŭ şi realgarŭ.

8. *Calcarŭ compactŭ*. Partea superióră a munţilorŭ de micaschistŭ este acoperită de unŭ calcarŭ dolomiticŭ compactŭ. Astŭ-felŭ, acestŭ calcarŭ forméză culmea cea maĭ înaltă a Rarĕuluĭ, precum şi maĭ tóte piscurile ce se rĕdică pe catena de pe versentulŭ rĕsăritênŭ alŭ Bistriţeĭ; elŭ se află de asemenea pe înălţimele de pe malulŭ Negrişóreĭ.

Calcarulŭ compactŭ este importantŭ prin depositele de minerale de ferŭ cuprinse într'însulŭ.

III.

Étă acuma descrierea maĭ amănunţită a unora din mineralele ce se găsescŭ în aceste roce.

1. Pirită

Pirita este o bisulfură de ferŭ (FeS^2); cristaliséză în sistemulŭ cubicŭ saŭ în forme hemiedrice ale acestuĭ sistemŭ; colórea sa este de unŭ galbenŭ de alamă; casura concoidală saŭ neegală; opacă; strĕlucire metalică. Duritatea 6—6,5. Densitatea, determinată asupra uneĭ bucăţĭ provenindŭ din Petrosulŭ, s'a găsitŭ = 4,987; ea variéză în generalŭ între 4,9 şi 5,1.

După cum amŭ observatŭ maĭ susŭ, pirita se găsesce în chloritschistulŭ din partea inferiórá a văilorŭ de la stânga Bistriţeĭ. Stânca ce o cuprinde este adese descompusă la suprafaţă, unde fusese espusă influinţelorŭ atmosfereĭ; colórea sa este atuncĭ acea a rugineĭ şi consistinţa porósă.

Aspectulŭ esteriorŭ alŭ stânceĭ póte fi esplicatŭ cu uşurinţă. Pirita, descompusă prin acţiunea agenţilorŭ atmosfericĭ, a trecutŭ în stare de sulfatŭ de ferŭ, éră acesta, spălatŭ de către ape, a lăsatŭ înlăuntrulŭ stânceĭ golurile carĭ o facŭ porósă, şi restulŭ osiduluĭ de ferŭ a colorat'o în galbenŭ de rugină.

In bucăţile pe care le-amŭ studiatŭ, provenindŭ din aceste chloritschisturĭ, pirita se găsesce une-orĭ în cristalĭ isolaţĭ, cu cóme tăióse şi cu feţele bine definite ale cubuluĭ saŭ ale dodecaedruluĭ pentagonalŭ. Maĭ adese însă cristaliĭ suntŭ micĭ, aglomeraţĭ între eĭ şi daŭ mineraluluĭ unŭ aspectŭ granulosŭ.

Pirita, de şi cuprinde într'însa ferŭ, nu póte totuşĭ servi la prepararea aces' metalŭ, din causa marelorŭ dificultăţĭ ce se întêmpină în separarea feruluĭ de sulfure. Ea póte fi întrebuinţată însă la estragerea sulfureluĭ, la fabricarea aciduluĭ sulfuricŭ, a sulfatuluĭ de ferŭ (calacanŭ) ş. a.

Pe lângă aceste aplicaţiunĭ la carĭ pirita arŭ putea da nascere,

presinţa sa este preţiósă şi prin faptulŭ că gisementulŭ sĕŭ, în tĕrâmurile cristaline de la Brosceni, este în strînsă legătură cu acelŭ alŭ chalcopiriteĭ.

2. Chalcopirită.

Chalcopirita este o sulfură dublă de cupru şi de ferŭ (Cu S Fe S); cristaliséză în sistemulŭ patraticŭ; colórea sa este de unŭ galbenŭ de bronzŭ, dese-orĭ irisată la supraféţă; casura concoidală; opacă; strălucire metalică. Duritatea 3,5—4. Densitatea, după o determinare făcută asupra uneĭ bucăţĭ provenindŭ din valea Chirilă, s'a găsitŭ = 4,09.

Chalcopirita se găsesce în aceleaşĭ giseminte ca şi pirita.

Stânca, în mijloculŭ căreia ea se află, are unŭ aspectŭ cu totulŭ particularŭ. Ea este compusă din unŭ chloritŭ móle, de unŭ verde închisŭ, éră mineralulŭ însuşĭ este însoţitŭ de unŭ quarzŭ lăptosŭ, translucidŭ pe margine.

Localităţile în care s'aŭ constatatŭ presinţa acestuĭ mineralŭ suntŭ: în muntele Petrosulŭ, în valea pârĕuluĭ Arameĭ, în valea Chirilă, pe pârĕulŭ Ursuluĭ, pe valea pârĕuluĭ Holdiţa si pe valea pârĕuluĭ Holda. Dacă ne raportămŭ la schiţa geografică făcută maĭ susŭ, amŭ putea trage, din localităţile indicate aicĭ, conclusiunea că gisemintele mineraluluĭ de aramă aŭ o întindere destulŭ de considerabilă, care arŭ merge de-alungulŭ Bistriţeĭ, pe versentulŭ sĕŭ din stânga, de sub pólele Rarĕuluĭ până aprópe de Brosceni. Faptulŭ că pe povêrnişulŭ bucovinénŭ alŭ cateneĭ, în care suntŭ săpate văile citate maĭ susŭ, s'aŭ găsitŭ, la Ostra şi la Gemene, aceleaşĭ chloritschisturĭ cu acelaşĭ conţinutŭ de chalcopirită, contribue de sigurŭ la întărirea acesteĭ conclusiunĭ. Nu mĕ potŭ însă împedeca de a observa că adevĕrurile în sciinţă trebue să fiă basate pe fapte positive, éră nu pe simple inducţiunĭ. Orĭ, acele fapte, ce vorŭ determina cu certitudine care este în realitate întinderea şi cantitatea chalcopiritelorŭ din acéstă regiune nu potŭ resulta de câtŭ din cercetărĭ ulteriórе, făcute cu alte mijlóce de câtŭ acele de care amŭ dispusŭ în escursiunile mele.

In nicĭ una din aceste localităţĭ chalcopirita nu a fostŭ găsită în cristale isolate; ea se află numaĭ în masse compacte.

Una din aceste bucăţĭ compacte, provenindŭ din valea Chirilă, aprópe de intrarea sa în valea Bistriţeĭ, a fostŭ analisată prin metodele ordinare.

Étă resultatele căpĕtate :

Sulfure	33,96
Ferŭ	32,02
Cupru	33,57
Gangă	0,20
	99,75

Maĭ esistă şi o altă analisă a chalcopiriteĭ din masivulŭ cristalinŭ de la Brosceni, făcută de D. Saligny asupra uneĭ bucăţĭ ce dădusemŭ de maĭ multŭ timpŭ amiculuĭ meŭ D. Gr. Stefănescu. Resultatele acesteĭ analise aŭ fostŭ publicate în «Revista sciinţifică» din 1880. Micele diferinţe ce esistă pe de o parte între aceste douĕ analise, éră pe de alta între resultatele lorŭ şi acele care provinŭ din calculul formuleĭ chimice a chalcopiriteĭ, nu trebue să ne surprindă. Este evidinte că nu ne putemŭ aştepta să avemŭ o substanţă chimică curată şi cu o composiţiune constantă într'unŭ mineralŭ compactŭ, care se găsesce în pămêntŭ în condiţiunile arĕtate maĭ susŭ.

Chalcopirita este unulŭ din mineralele cele maĭ întrebuinţate la estragerea cupruluĭ.

3. Pirotină.

4. Blendă.

5. Galenă.

Pe valea pârĕuluĭ Chirilă, aprópe de intrarea sa în Bistriţă, se găsesce o vênă metalică care, la întâia privire, se pare în totulŭ asemenea cu acelea ale chalcopiriteĭ. In adevĕrŭ, ea se află într'unŭ chloritschistŭ de o colóre sur-verdiă şi mineralele cele maĭ aparente dintr'însa suntŭ pirita şi chalcopirita. In unele din părţile sale însă aspectulŭ sĕŭ se schimbă cu totulŭ : pirita si chalcopirita se împuţinéză şi loculŭ lorŭ -lŭ ia o altă materiă de o colóre cenuşiă în-

chisă. Observândŭ cu lupa acéstă materiă, vedemŭ că ea cuprinde maĭ multe minerale deosebite, intimŭ amestecate între ele.

In acestŭ amestecŭ putemŭ distinge cu uşurinţă pirotina. In adevěrŭ, pirotina, saŭ sulfura de ferŭ magnetică, apare sub formă granulară, de o colóre galbenŭ-brună, strălucitóre; ea este atrasă de magnetŭ şi acéstă împrejurure ne permite de a o isola; se topesce la suflaiŭ producêndŭ o globulă négră atrasă de magnetŭ; în sfîrşitŭ ea se disolvesce în acidulŭ clorhidricŭ desvoltândŭ hidrogenŭ sulfuratŭ.

Restulŭ materieĭ, isolatŭ de pirotină, este compusŭ din micĭ lamele strălucitóre, aglomerate între ele şi intimŭ amestecate cu granule negre maĭ terne. Este cu neputinţă de a separa în modŭ mecanicŭ substanţa lamelelorŭ de acea a granulelorŭ pentru a cerceta în parte natura fie-căreia, totuşĭ caracterele chimice ale amesteculuĭ ne facŭ să conchidemŭ că elŭ cuprinde într'însulŭ galenă şi blendă. In adevěrŭ, cu acidulŭ clorhidricŭ desvoltéză hidrogenŭ sulfuratŭ fără să fiĭ atacatŭ în întregime; apa regală -lŭ atacă complectŭ, lăsândŭ unŭ restŭ insolubilŭ, compusŭ din gangă şi din unŭ amestecŭ de sulfatŭ şi de clorură de plumbŭ. Porţiunea disolvită cuprinde într'însa zincŭ, care este în abundanţă, şi ferŭ.

MINERALE DE MANGANESŬ

6. $[FeO, MnO, CaO]\ 2MnO^2 + 2H^2O$
7. $2[FeO, MnO, CaO, MgO].\ 6MnO^2 + 3H^2O$.

1. La partea superióră a micaschisturilorŭ ordinare se află, într'unŭ schistŭ siliciosŭ, unŭ mineralŭ de manganesŭ fórte importantŭ atâtŭ prin composiţiunea sa chimică câtŭ şi prin aplicaţiunile la care arŭ puté da nascere.

Presinţa acestuĭ mineralŭ a fostŭ constatată în următórele treĭ localităţĭ:

a) In dealulŭ Feruluĭ, lângă Broscenĭ;

b) In valea Holdeĭ şi

c) Pe valea Negreĭ Dorneĭ, chiar la fruntaria către Bucovina.

2. Mineralulŭ din dealulŭ Feruluĭ şi acelŭ de la Holda aŭ acelaşŭ

aspectŭ esteriorŭ. Elŭ e compactŭ, friabilŭ, de o colóre négră, ternŭ în fețele care fusese espuse la aerŭ, avêndŭ însă o strălucire semimetalică în sfarămăturele sale recinte. De și amorfŭ, totușĭ fragmintele sale presentéză fețe poliedrice, care parŭ că arŭ indica urma unorŭ clivage. Elŭ e intimŭ asociatŭ cu o gangă siliciósă, sur-închisă, și se găsesce de ordinarŭ în nodule avêndŭ unŭ mediŭ compusŭ din aceeașĭ materiă siliciósă sură.

Mineralulŭ de pe Négra este ternŭ, amorfŭ, nu presintéză în sfărămăturele sale nicĭ o urmă de clivagiŭ; colórea sa și a pulbereĭ sale este négră. In interiorulŭ sĕŭ elŭ posedéză cavitățĭ maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ, dintre care unele suntŭ impregnate cu limonită. Aceste cavitățĭ suntŭ câte odată separate prin lamele albe de quarzŭ de o grosime de 2—3 milimetri, care străbatŭ apoĭ însășĭ massa mineraluluĭ încrucișându-se în tóte părțile ca o adevĕrată rețea. Substanța acesteĭ rețele se aglomeréză pe alocurea în proporțiunĭ maĭ marĭ și ié atuncĭ forma unorŭ lentile.

Tóte aceste minerale de manganesŭ, orĭ-care fiă aspectulŭ lorŭ esteriorŭ, suntŭ infusibile; încăldite maĭ multŭ timpŭ la temperatura roșiă, se transforméză în osidŭ salinŭ de manganesŭ cafeniŭ.

Cu acidulŭ chlorhidricŭ, desvoltéză chloru în abundanță. Cu acidiĭ sulfuricŭ și azoticŭ amestecațĭ cu apă, bucățile provenindŭ de la Holda și de la Ferulŭ nu producŭ nicĭ o desvoltare apreciabilă de gazŭ, pe când acelea de pe Négra daŭ puține bule gazóse de acidŭ carbonicŭ.

Analisa calitativă a acestorŭ minerale ne permite să constatămŭ că:

a) mineralulŭ de la Holda cuprinde osidĭ de manganesŭ, de ferŭ și de calciŭ, urme imponderabile de osidŭ de magnesiŭ, apă și o gangă siliciósă;

b) mineralulŭ din dealulŭ Feruluĭ cuprinde aceleașĭ corpurĭ cu deosebire că osidulŭ de magnesiŭ este în proporțiune ceva maĭ notabilă; și

c) mineralulŭ de la Dorna este compusŭ de asemenea din osidĭ de manganesŭ, de ferŭ, de calciŭ și de magnesiŭ, din apă și din o

gangă siliciósă care cuprinde și o mică cantitate de silicatŭ de manganesŭ (probabilŭ rhodonită).

3. Pentru a face analisa cantitativă a acestorŭ minerale, fiă-care din ele eraŭ maĭ întâiŭ separate câtŭ se póte maĭ bine de gangă. Acéstă separațiune însă, neputêndu-se face complectŭ în modŭ mecanicŭ, se lua precauțiunea ca tóte lucrările uneĭ analise să se efectuéscă asupra uneĭ și aceleașĭ bucățĭ pulverisate. Pulberea acésta, fiindŭ fórte higroscopică, era uscată cu îngrijire la 120^0 până ce ponderea sa rĕmânea constantă.

Câte o porțiune din materia astŭ-felŭ preparată, era încăldită la temperatura roșiă într'o atmosferă osidantă. In acéstă operațiune, manganesulŭ trecea în stare de osidŭ salinŭ, perdêndŭ o parte din osigenulŭ sĕŭ; apa de combinațiune era de asemenea perdută; ferulŭ însă, dacă s'arŭ fi aflatŭ, după cum e probabilŭ, în stare de protosidŭ, trebuea să câștige o porțiune de osigenŭ pentru a trece în stare de sesquiosidŭ. Perderea de pondere, căpĕtată prin acéstă încăldire, nu ne representéză dară, ca în analisele ordinare ale pirolusiteĭ, suma osigenuluĭ și a apeĭ perdute, și pentru a avé acéstă sumă va trebui să adăogimŭ pe lângă ponderea perdută și cantitatea de osigenŭ necesară pentru a transforma ferulŭ din stare de protosidŭ în sesquiosidŭ. Vomŭ vedea maĭ josŭ, în discuțiunea analiselorŭ, cum amŭ ținutŭ sémă de acéstă împrejurare. Pentru momentŭ vomŭ observa numaĭ că restulŭ operațiunilorŭ analitice, destinate de a dosa elemintele ficse, aŭ fostŭ făcute asupra acesteĭ porțiunĭ de materiă încăldite la roșu, afară de analisa înscrisă sub No. III. Acéstă precauțiune era necesară, căcĭ altmintrelĭ, dosândŭ ferulŭ în stare de sesquiosidŭ, pe când elŭ este în stare de protosidŭ, amŭ fi căpĕtatŭ ca resultatŭ unŭ totalŭ maĭ mare de câtŭ acela alŭ materieĭ întrebuințate, ceea-ce s'a și întêmplatŭ pentru analisa No. III.

In analisele I, II și III, făcute maĭ de multŭ, ferulŭ a fostŭ separatŭ de manganesŭ prin acetatulŭ de sodiŭ, éră manganesulŭ a fostŭ separatŭ de cele-l-alte eleminte prin sulfura de amoniŭ și apoĭ dosatŭ, după precipitare prin carbonatŭ de sodiŭ, în stare de osidŭ salinŭ.

In cele-l-alte analise amŭ utilisatŭ metoda de separare în stare de

biosidŭ de manganesŭ a luĭ Beilstein și Jawein (Bull. S. Ch. XXXII. 604), éră dosarea manganesuluĭ amŭ făcut-o în stare de sulfură.

Étă resultatele analiselorŭ :

	I Holda	II Ferulŭ	III Négra Dorneĭ	IV	V
Osidŭ salinŭ de manganesŭ.	52,55	57,65	65,95	70,20	68,71
Sesquiosidŭ de ferŭ. . . .	12,75	13,35	4,15	4,00	4,53
Osidŭ de calciŭ	3,05	2,70	5,90	5,02	4,92
Osidŭ de magnesiŭ	—	0,72	0,50	0,60	0,61
Perdere prin focŭ.	16,70	16,98	19,90	16,55	15,90
Gangă	14,75	8,20	5,45	4,05	5,51
	99,80	99,60	101,85	100,42	100,18

Din reacțiunile mineralelorŭ resultă, după cum amŭ vědutŭ, că o parte celŭ puținŭ din manganesulŭ lorŭ se află în stare de biosidŭ. Era dar' necesarŭ să se determineze cantitatea acestuĭ corpŭ în fiă-care mineralŭ. Determinarea s'a făcutŭ, asupra tuturorŭ bucățilorŭ analisate, prin metoda luĭ Fresenius și Will, cu ajutorulŭ ocsalatuluĭ bipotasicŭ și a aciduluĭ sulfuricŭ, după ce se eliminase maĭ întâiŭ acidulŭ carbonicŭ prin o tratare prealabilă a mineraluluĭ cu acidŭ sulfuricŭ apătosŭ.

In tabela următóre suntŭ însemnate cantitățile de biosidŭ de manganesŭ cuprinse în 100 părțĭ din fiă-care din bucățile analisate maĭ susŭ.

	I HOLDA	II FERULŬ	III NÉGRA DORNEI	IV	V
Biosidŭ de manganesŭ	52,401	61,946	69,513	69,346	68,055

In o porțiune din bucata analisată sub No. V s'a determinatŭ cantitatea de acidŭ carbonicŭ cuprinsă într'însa. Determinarea s'a făcutŭ cântărindŭ directŭ cantitatea acestuĭ corpŭ care se desvoltéză când tratămŭ mineralulŭ cu acidŭ azoticŭ apătosŭ. Étă resultatulŭ căpĕtatŭ :

Materiă luată = 3 gr.

Acidŭ carbonicŭ găsitŭ = $0^{gr.}$,026.
Acidŭ carbonicŭ la sută = $0^{gr.}$,867.

In o altă porţiune totŭ a acestei bucăţi No. V, s'a cercetatŭ carĭ suntŭ substanţele carĭ se disolvescŭ în acidulŭ azoticŭ apătosŭ. Pentru acésta o cantitate de materiă a fostŭ lăsată în digestiune 48 ore, la o căldură de 30 până la 40 gr., cu unŭ amestecŭ de 1 p. acidŭ azoticŭ şi 10 p. apă. Cântărindŭ partea insolubilă, după ce fusese uscată la 120°, s'a găsitŭ următorulŭ resultatŭ :

Materiă luată = 12 gr.
Partea insolubile = 10,94
Partea disolvită = 1,06
Saŭ 100 de părţĭ din mineralŭ cuprindŭ :
91,167 p. inso'ubile în acidulŭ azoticŭ
8 833 p. solubile în acidulŭ azoticŭ.

Fiă-care din aceste părţĭ aŭ fostŭ analisate separatŭ la rêndulŭ lorŭ. Composiţiunea părţiĭ insolubile în acidulŭ azoticŭ este :

Osidŭ salinŭ de manganesŭ. .	70,920
Sesquiosidŭ de ferŭ	4.577
Osidŭ de calciŭ	2.362
Osidŭ de magnesiŭ	0.398
Perdere prin focŭ	15.510
Gangă.	6,010
	99.777

Cantitatea de biosidŭ de manganesŭ cuprinsŭ în acéstă parte, şi determinată totŭ prin metoda luĭ Fresenius şi Will este :

Biosidŭ de manganesŭ la °/ = 73,453

Substanţele ficse dosate în soluţiunea azotică suntŭ :

Osidŭ salinŭ de manganesŭ . .	0.477
Sesquiosidŭ de ferŭ.	0,053
Osidŭ de calciŭ	0,318
Osidŭ de magnesiŭ	0,015
	0.863

Cantitatea de materiă primitivă care trebuea să fiă cuprinsă în acéstă soluţiune fiindŭ de 1 gr. 06, ne rĕmâne unŭ restŭ nedosatŭ

de 0,197. Acestŭ restŭ este evidentŭ că trebue să fiă compusŭ din acidulŭ carbonicŭ totalŭ ce esistă în mineralŭ și din apă.

Cantitatea de acidŭ carbonicŭ fiindŭ cunoscută prin determinarea directă de care amŭ vorbitŭ maĭ susŭ, composițiunea părțiĭ solubile în acidulŭ azoticŭ diluatŭ va fi prin urmare :

Osidŭ salinŭ de manganesŭ. .	45 000
Sesquiosidŭ de ferŭ	5,000
Osidŭ de calciŭ	30,000
Osidŭ de magnesiŭ	1.415
Acidŭ carbonicŭ	9.812
Apă (și osigenŭ ?)	8.773
	100.000

Pentru a complecta însfîrșitŭ analisa, s'aŭ dosatŭ și substanțele cuprinse în ganga aceleĭașĭ bucățĭ No. V.

Étă care este composițiunea gangeĭ :

Materie analisata.	0,13'
Acidu silicicu.	0,103
Sesquiosidu de Fe și Al.	0,017
Osidu sal. de Mn. . .	0.010
	0,130

4. Să cercetămŭ acuma ce interpretare putemŭ da resultatelorŭ numerice obținute în aceste diverse analise.

Dacă ținemŭ sémă numaĭ de natura elemintelorŭ care intră în composițiunea acestorŭ minerale, vedemŭ că ele potŭ fi împărțite în două grupe deosebite :

a) Mineralele feruginóse din délulŭ Feruluĭ și de la Holda caracterisate prin faptulŭ că cuprindŭ aprópe 13$^0/_0$ de sesquiosidŭ de ferŭ și o cantitate maĭ mică de osidŭ de calciu ; și

b) Mineralele de la Dorna cu maĭ puținŭ ferŭ și o cantitate ceva maĭ mare de osidŭ de calciŭ.

Acéstă împărțire póte avé o mare însemnătate în aplicațiunile acestorŭ minerale. Din acéstă causă o notezŭ aicĭ, reservându-mĭ de a reveni asupra eĭ.

5. In âmbele grupe a acestorŭ minerale noĭ găsimŭ manganesulŭ

asociatŭ cu diverşĭ osiḑĭ metalicĭ, precumŭ osiḑiĭ de ferŭ, de calciŭ şi de magnesiŭ.

Care este însă starea în care esistă aceste corpurĭ înlăuntrulŭ mineralelorŭ?

Noĭ nu posedemŭ nicĭ unŭ miḑlocŭ esperimentalŭ directŭ care să ne permită de a resolve acéstă întrebare. Singurulŭ lucru ce putemŭ face este de a căuta în modŭ ipoteticŭ relaţiunile posibile dintre corpurile ce compunŭ mineralulŭ şi de a verifica apoĭ care din aceste relaţiunĭ concordéză maĭ bine cu datele positive ale esperiinţilorŭ.

Prima ipotesă care amŭ puté face asupra composiţiuneĭ acestorŭ minerale arŭ consta în a admite că ele suntŭ compuse din unŭ amestecŭ de maĭ multe speciĭ mineralogice distincte.

Astŭ felŭ amŭ puté admite:

a) că o porţiune din manganesŭ se află în stare de pirolusită ($Mn\,O^2$); acéstă porţiune arŭ fi aceea care resultă din determinarea directă a biosiduluĭ de manganesŭ făcută asupra mineraluluĭ;

b) că restulŭ manganesuluĭ este în stare de acerdesă ($Mn^2O^3H^2O$);

c) că ferulŭ este în stare de limonită ($2Fe^2O^33H^2O$) şi

d) că osiḑiĭ de calciŭ şi magnesiŭ suntŭ în stare de carbonaţĭ.

In contra acesteĭ ipotese însă militéză următórele fapte:

a) Bucăţile de mineralŭ, supuse la analisă, aŭ fostŭ alese cu cea maĭ mare îngrijire, şi aspectulŭ lorŭ, fiindŭ privite cu ochiulŭ liberŭ séŭ cu lupa, era cu totulŭ omogenŭ. Dacă osidulŭ de ferŭ arŭ esista sub formă de limonită, proporţiunea în care s'arŭ afla arŭ fi destulŭ de considerabilă, ea s'arŭ rĕdica pênă la 15,6 %. Arŭ fi greŭ, dacă nu imposibilŭ, de a admite că o cantitate aşa de mare a acestuĭ corpŭ să nu pótă fi distinsă prin caracterele sale fisice atâtŭ de deosebite de acele ale pirolusiteĭ.

b) Mineralele de la Holda şi din délulŭ Feruluĭ, fiindŭ tratate cu aciḑiĭ azoticŭ saŭ sulfuricŭ amestecaţĭ cu apă, nu producŭ o desvoltare apreciabilă de acidŭ carbonicŭ; din acéstă causă nicĭ nu am căutatŭ să dosezŭ în ele acestŭ acidŭ. Mineralulŭ de la Dorna produce o desvoltare de acidŭ carbonicŭ prin aciḑi, însă cantitatea a-

cestuĭ corpŭ, determinată directŭ prin esperienţă, este atâtŭ de mică în câtŭ nu póte să satureze de câtŭ o porţiune minimă a baselorŭ din mineralŭ. Este darŭ evidentŭ că osiḑiĭ de calciŭ şi de magnesiŭ nu potŭ să esiste sub formă de carbonaţĭ.

c) Acţiunea aciduluĭ azoticŭ diluatŭ asupra mineraluluĭ ne conduce totŭ la acéstă conclusiune. In adevĕrŭ, din analisele părţilorŭ solubilă şi insolubilă în acidulŭ azoticŭ, amŭ vĕḑutŭ pe de o parte că numaĭ o porţiune din osiḑiĭ de calciŭ şi de magnesiŭ se disolvescŭ în acestŭ acidŭ, pe cândŭ arŭ fi trebuitŭ să se disolvéscă în întregime dacă arŭ fi esistatŭ sub formă de carbonaţĭ; pe de altă parte o porţiune de osidŭ de manganesŭ se disolvesce, lucru care nu s'arŭ întêmpla dacă acestŭ metalŭ arŭ fi în totalitate sub formă de biosidŭ saŭ de sesquiosidŭ.

6. Nu ne rĕmâne dară de câtŭ o a doua ipotesă posibilă, ipotesă care arŭ admite, că osiḑiĭ de ferŭ, de calciŭ, de magnesiŭ şi o porţiune din acelŭ de manganesŭ, se află combinaţĭ cu biosidulŭ de manganesŭ, consideratŭ ca acidŭ, spre a da nascere la unŭ manganitŭ hidratatŭ de o natură complecsă.

Să cercetămŭ pe basa acesteĭ ipotese composiţiunea mineralelorŭ analisate.

Pentru acésta, observămŭ că determinarea biosiduluĭ de manganesŭ, făcută prin metoda luĭ Fresenius şi Will, ne permite să calculămŭ cantitatea de osigenŭ pe care osidulŭ de manganesŭ o cuprinde în proporţiune maĭ mare de câtŭ în protosidulŭ de manganesŭ. In adevĕrŭ, dacă substanţa supusă la analisă arŭ cuprinde biosidŭ de manganesŭ, reacţiunea ce are locŭ între acesta şi între amesteculŭ de acidŭ sulfuricŭ şi ocsalatulŭ bipotasicŭ póte fi esprimată prin ecuaţiunea:

$$MnO^2+C^2O^4K^2+2SO^4H^2=SO^4Mn+SO^4K^2+2H^2O+2CO^2$$

In casulŭ unuĭ osidŭ salinŭ amŭ avé:

$$Mn^3O^4+C^2O^4K^2+4SO^4H^2=3SO^4Mn+SO^4K^2+4H^2O+2CO^2$$

Şi însfîrşitŭ în casulŭ unuĭ sesquiosidu:

$$Mn^2O^3+C^2O^4K^2+3SO^4H^2=2SO^4Mn+SO^4K^2+3H^2O+2CO^2$$

De aicĭ resultă că, orĭ care arŭ fi natura osiduluĭ de manganesŭ, elŭ va desvolta, prin acţiunea aciduluĭ sulfuricŭ şi a ocsalatuluĭ bipotasicŭ, două molecule de acidŭ carbonicŭ pentru fiă-care atomŭ de osigenŭ cuprinsŭ în maĭ multŭ de câtŭ în protosidŭ.

Calculândŭ aceste cantităţĭ de osigenŭ, după datele esperiinţilorŭ relatate maĭ susŭ, găsimŭ :

	I	II	III	IV	V
	HOLDA	FERULŬ	NÉGRA DORNEĬ		
Osigenŭ la °/₀	9,63	11,40	12,77	12,73	12,5

Reluândŭ acuma resultatele analiselorŭ vomŭ face în fiă-care din ele :

a) Transformarea manganesuluĭ totalŭ în protosidŭ ;

b) Vomŭ calcula partea din protosidulŭ de manganesŭ care póte fi prefăcută în biosidŭ prin osigenulŭ găsitŭ în esperiinţă ;

c) Vomŭ considera restulŭ protosiduluĭ de manganesŭ ca basicŭ ;

d) Vomŭ transforma sesquiosidulŭ de ferŭ în protosidŭ ;

e) Vomŭ considera şi acestŭ osidŭ ferosŭ, împreună cu celŭ de calciŭ şi de magnesiŭ ca basicĭ, deducêndŭ numaĭ în mineralulŭ de la Dorna (analisa V) proporţiunea necesară de osidŭ de calciŭ pentru a fi saturată de acidulŭ carbonicŭ determinatŭ esperimentalŭ.

f) Vomŭ considera însfîrşitŭ restulŭ până la totalulŭ analiselorŭ ca fiindŭ compusŭ din apă.

Eată resultatele acestorŭ operaţiunĭ :

I. Mineralulŭ de la Holda (Analisa I)

Biosidŭ de manganesŭ	Mn O. . .	42,85
	O. . .	9.63
Protosidŭ de manganesŭ.		6,02
Protosidŭ de ferŭ.		11,47
Protosidŭ de calciŭ.		3,05
Apă		12,03
Gangă		14,75
		99,80

Dacă cercetămŭ care este raportulŭ între numĕrulŭ atomilorŭ de

metalŭ (Mn, Fe, Ca) și între numĕrulŭ atomilorŭ de osigenŭ totalŭ găsimŭ :

$$R : O = 1 : 1,67 = 3 : 5$$

De unde deducemŭ că composițiunea mineraluluĭ, făcêndŭ abstracțiune de apă, este represintată prin formula generală :

$$R^3O^5 = RO\ 2MnO^2$$

Acéstă formulă este justificată și prin raportulŭ ce esistă între cantitatea de osigenŭ a biosiduluĭ de manganesŭ și între cantitatea de osigenŭ a protosiḑilorŭ. In adevĕrŭ, acestŭ raportŭ este de :

$$19,26 : 4,77 = 4 : 1$$

Ţinêndŭ însfîrșitŭ sémă și de apă, găsimŭ că raportulŭ între cantitățile de osigenŭ a biosiduluĭ de manganesŭ, la acele a protosiḑilorŭ și la acele ale apeĭ este de :

$$4 : 1 : 2.23$$

Composițiunea totală a mineraluluĭ (în modŭ aprosimativŭ numaĭ pentru apă) este dară :

$$RO2MnO^2 + 2H^2O$$

II. Mineralulŭ din délulŭ Feruluĭ (analisa II)

Biosidŭ de manganesŭ	MnO.	50,73
	O.	11,40
Protosidŭ de manganesŭ		2.88
Protosidŭ de ferŭ		12,02
Protosidŭ de calciŭ.		2,70
Protosidŭ de magnesiŭ.		0.72
Apă		10,95
Gangă		8,20
		99,60

Aicĭ raportulŭ între cantitatea de osigenŭ a biosiduluĭ de manganesŭ la cantitatea de osigenŭ a protosiḑilorŭ și la cantitatea de osigenŭ a apeĭ este de :

$$22,80 : 4,38 : 9,73 = 5.2 : 1 : 2,2$$

Acestŭ raportŭ nu póte fi esprimatŭ de câtŭ prin formula complicată :

$$5RO.\ 13MnO^2,\ 11H^2O$$

în care raportulŭ între numĕrulŭ atomilorŭ de metalŭ la numĕrulŭ atomilorŭ de osigenŭ este de 18 : 31.

III. Mineralulŭ de la Dorna (analisa V)

Biosidŭ de manganesŭ	MnO.	55,67
	O.	12.51
Protosidŭ de manganesŭ		8 23
Protosidŭ de ferŭ		4,08
Protosidŭ de calciŭ.		3.82
Protosidŭ de magnesiŭ		0.61
Carbonatŭ de calciŭ		1.97
Apă		7.78
Gangă		5,51
		100,18

Raportulŭ între numĕrulŭ atomilorŭ de metalŭ la numĕrulŭ atomilorŭ de osigenŭ este de :

$$1 : 1.751 = 4 : 7$$

Composițiunea mineraluluĭ anhidru póte fi dar' representată prin formula generală :

$$R^4O^7 = RO3MnO^2$$

Pe de altă parte raportulŭ între cantitățile de osigenŭ a biosiduluĭ, a protosiduluĭ și a apeĭ fiindŭ :

$$25,02 : 4.11 : 6.91 = 12 : 2 : 3,3$$

composițiunea mineraluluĭ hidratatŭ devine (cu aprosimațiune pentru apă) :

$$2RO.\ 6MnO^2.\ 3H^2O$$

7. Esistă două minerale de manganesŭ în care biosidulŭ de manganesŭ, jucândŭ rolulŭ de acidŭ, este combinatŭ cu protosidĭ și cu apă ; acestea suntŭ Psilomelana și Wadulŭ.

Psilomelana presintéză și ea două varietățĭ : a) Psilomelana baritică, în care metalulŭ basicŭ este principalminte bariulŭ, și b) Psi-

lomelana potasică, in care metalulŭ basicŭ este principalminte potasiulŭ.

In ambele varietăţĭ, raportulŭ între atomiĭ metalelorŭ şi între atomiĭ osigenuluĭ este de 5 : 9, în câtŭ composiţiunea lorŭ chimică póte fi represintată prin formula :

$$R^5O^9 = RO4MnO^2$$

Cantitatea de apă variéză în ele între H^2O şi $3H^2O$ (1).

Mineralele studiate în acéstă lucrare diferescŭ de Psilomelană atâtŭ prin natura metalelorŭ basice cuprinse în ele, câtŭ şi prin raportulŭ în care suntŭ combinate cu acidulŭ.

Wadulŭ este unŭ manganitŭ de manganesŭ hidratatŭ, care de asemenea nu póte fi confundatŭ cu mineralele de la Broscenĭ.

8. In resumatŭ dar' mineralele de la Holda şi de la Dorna constitue douĕ manganite bine definite, şi anume :

a) Mineralulŭ de la Holda este unŭ manganitŭ a căruĭ composiţiune este :

$$RO2\,MnO^2+2H^2O$$

în care R este compusŭ din Mn, Fe, Ca.

b) Mineralulŭ de la Dorna este de asemenea unŭ manganitŭ de formula :

$$2RO.\,6MnO^2+3H^2O$$

în care R este compusŭ din Mn, Fe, Ca şi Mg.

Câtŭ pentru mineralele de la Ferulŭ, resultatele analiseĭ ne conducŭ la o formulă prea complicată pentru a admite că elŭ constitue o combinaţiune definită.

8. Limonită.

Limonita este unŭ sesquiosidŭ de ferŭ hidratatŭ ($2Fe^2O^3 3H^2O$).

Unŭ gisementŭ importantŭ alŭ acestuĭ mineralŭ se află în délulŭ Dîrmocsa, délŭ situatŭ pe malulŭ dreptŭ alŭ Negrişóreĭ. Pe cósta sudică a déluluĭ se găsescŭ maĭ multe gropĭ din care mineralulŭ a fostŭ estrasŭ în scopŭ de a alimenta cuptorulŭ construitŭ pe Negri-

(1) Rammelsberg Handbuch der Mineralchemie. Ed. II, t. II, p. 190.

şóra de către Conache. Vomŭ reveni însă maĭ în urmă asupra acesteĭ încercărĭ făcute pentru înfiinţarea industrieĭ metalurgice a feruluĭ în ţéră.

Limonita formézǎ aicĭ unŭ depositŭ în mijloculŭ unuĭ calcarŭ dolomiticŭ.

Ea se află în masse compacte carĭ aŭ adese-orĭ unŭ aspectŭ reniformŭ ; colórea sa e brună ; pulberea de asemenea brună.

Analisa complectă a mineraluluĭ a fostŭ făcută prin metódele ordinare de separaţiune. Ganga este compusă din nisipŭ şi argilă. Materiele perdute prin încălḑire suntŭ compuse din apă şi din o mică porţiune de acidŭ carbonicŭ.

Étă resultatele analiseĭ :

Sesquiosidŭ de ferŭ	76,09
Gangă.	4.27
Acidŭ silicicŭ solubilŭ.	0.49
Acidŭ sulfuricŭ	0.08
Acidŭ phosphoricŭ.	0,22
Osidŭ salinŭ de manganesŭ . .	2.47
Osidŭ de calciŭ	1.25
Osidŭ de magnesiŭ	0,64
Sesquiosidŭ de aluminiŭ . . .	1,02
Perdere prin încălḑire.	14.11
	100.64

9. Hematită

Hematita este unŭ sesquiosidŭ de ferŭ anhidru ($Fe^2 O^3$).

Presinţa varietăţiĭ compacte a acestuĭ mineralŭ a fostŭ constatată în maĭ multe puncturĭ în păturele superióre ale micaschistuluĭ ordinarŭ. Este însă evidinte, că numaĭ prin observarea superficială a tĕrâmurilorŭ nu e cu putinţă de a afla care este întinderea şi importanţa depositelorŭ sale. In două localităţĭ totuşĭ se pare că acestŭ mineralŭ se află în cantităţĭ îndestulŭ de marĭ, şi anume : 1) pe pârĕulŭ Braduluĭ, care vine din partea stângă a Negrişóreĭ, şi 2) în muntele Rarĕuluĭ.

10. Dolomie sacaroidă.

In calcschisturile din valea Barnaruluĭ se găsesce o dolomiă sacaroidă, albă, cu testură cristalină, susceptibilă de a fi bine luciétă şi avêndŭ atuncĭ cu totulŭ aspectulŭ marmoreĭ.

Étă resultatele analiseĭ acestuĭ mineralŭ :

Osidŭ de calciŭ	34,30
Osidŭ de magnesiŭ . . .	18.43
Acidŭ carbonicŭ.	47.36
Acidŭ silicicŭ	0.30
	100.39

11. Tremolită.

Dolomia precedinte este adesea-orĭ străbătută de micĭ cristale de tremolită. In unele părţĭ ale stânceĭ, tremolita devine predominătóre, şi stânca este atuncĭ compusă din unŭ mare numĕrŭ de cristalĭ prismaticĭ avêndŭ până la 2 centimetri de lungime şi până la 5—6 milimetri de lature, radiaţĭ şi împleticiţĭ între eĭ în tóte sensurile. Spaţiulŭ dintre cristalĭ este împlutŭ prin dolomia sacaroidă.

Feţele cristalelorŭ nu suntŭ îndestulŭ de nete pentru a permite vre-o determinare de unghiurĭ. Insă douĕ clivagiurĭ maĭ uşóre se potŭ observa : unulŭ în direcţiunea longitudinală a prismeĭ, probabilŭ pe féţa *m* ; altulŭ transversalŭ şi inclinatŭ pe acesta, care arŭ corespunde atuncĭ cu basa *p*.

Separată de dolomiă prin acidulŭ azoticŭ apătosŭ, tremolita are o densitate de 2,937.

Analisa sa a fostŭ făcută atacândŭ substanţa prin carbonatŭ de sodiŭ, după ce maĭ întâiŭ fusese curăţită de dolomiă prin acidulŭ azoticŭ apătosŭ.

Étă resultatele analiseĭ :

Acidŭ silicicŭ	58.22
Osidŭ de magnesiŭ. . .	25.33
Osidŭ de calciŭ	13.37
Sesquiosidŭ de aluminiŭ .	0,92
Perdere prin încăldire . .	1.76
	99.60

Tremolita este unŭ silicatŭ de forma $R''SiO^3$; ea face parte din grupa amfibolilorŭ.

Tremolita a fostŭ descoperită în secululŭ trecutŭ de către Fichtel în Carpaţĭ, într'unŭ calcarŭ din munţiĭ Şebeşuluĭ în Transilvania. Maĭ târḑiŭ numaĭ ea a fostŭ găsită, de către Pini, în valulŭ Tremola, în Alpĭ. Cu dreptŭ cuvêntŭ uniĭ mineralogiştĭ (Breithaupt, Hubch. Miner.) aŭ voitŭ să conserveze acestuĭ mineralŭ numele de Şebeşită, care arŭ fi amintitŭ prima observare a luĭ Fichtel şi numele localităţiĭ în care a fostŭ descoperitŭ pentru întâia dată.

12. Realgarŭ.
13. Aurigpigmentŭ.

Realgarulŭ este o sulfură de arsenicŭ roşiă, a căruĭ composiţiune este $As\,S$.

Aurigpigmentulŭ este de asemenea o sulfură de arsenicŭ, galbenă, a căreĭ composiţiune este As^2S^3.

Ambele aceste minerale se găsescŭ împreună într'unŭ schistŭ argilosŭ de pe pârĕulŭ Şerişorŭ; ele suntŭ întrepunse în păturele schistuluĭ. Aurigpigmentulŭ este în cantitate maĭ mare de câtŭ realgarulŭ.

IV.

Din espunerea precedinte resultă două lucrurĭ : 1) în schisturile cristaline din regiunea Broscenilorŭ esistă minerale de cupru, de ferŭ şi de manganesŭ, şi 2) este probabilŭ că aceste minerale se află acolo, în cantităţĭ îndestulŭ de marĭ.

Fost-aŭ aceste minerale cunoscute şi estrase în trecutŭ? Puté-vorŭ ele servi la înfiinţarea uneĭ industriĭ metalurgice în viitorŭ? Étă cestiunile ce voescŭ să atingŭ, înainte de a termina acéstă lucrare.

Esistinţa gisementelorŭ metalice din acéstă regiune pare că a fostŭ cunoscută de multŭ. Maĭ multe indiciĭ facŭ celŭ puţinŭ probabilă acéstă presupunere.

Ast-felŭ suntŭ numirile date unorŭ localitățĭ, precum pârĕulŭ Arameĭ, délulŭ Feruluĭ, de care amŭ vorbitŭ maĭ susŭ. Este evidinte că aceĭ ce aŭ datŭ asemenea numirĭ acestorŭ locurĭ sciaŭ că ferulŭ și arama se găsescŭ în stâncele din care ele suntŭ constituite.

Unŭ altŭ indiciŭ -lŭ aflămŭ în urmele incontestabile de vechĭ săpărĭ ce se întâlnescŭ în maĭ multe locurĭ. Așa, în valea Holdeĭ pămêntulŭ este evidinte remaniatŭ de mână de omŭ ; rĕmășițe de gropĭ vechĭ și, în apropiere de ele, movile de sfărămăturĭ de stâncĭ de aceeașĭ natură cu acelea ce compuneaŭ tĕrâmulŭ săpatŭ, se parŭ a dovedi că metalele utile aŭ fostŭ celŭ puținŭ căutate dacă nu și estrase. Asemenea urme de vechĭ săpărĭ aŭ fostŭ găsite și în valea Colbuluĭ de pe Giamalĕulŭ din Bucovina.

Étă în fine și unŭ altŭ faptŭ care, dacă este adevĕratŭ, atuncĭ trebue să admitemŭ că ferulŭ, celŭ puținŭ, a fostŭ în realitate estrasŭ din aceștĭ munțĭ. Intre aniĭ 1840 și 1850 — data nu amŭ putut-o precisa cu siguranță — în apropiere de satulŭ Cotârgașiĭ s'aŭ descoperitŭ, îngropate în pămêntŭ, unŭ ciocanŭ, unŭ ilăŭ și unŭ cleşte avêndŭ forma și mărimea acelorŭ carĭ se întrebuințéză la fabricarea feruluĭ. Aceste instruminte aŭ fostŭ stricate și transformate în diferite ustensile de către locuitoriĭ ce le-aŭ găsitŭ, puținŭ timpŭ după descoperirea lorŭ, ast-felŭ că eŭ însumĭ nu le-amŭ vĕdutŭ. Faptulŭ însă mĭ-a fostŭ spusŭ de persóne demne de credință ; elŭ era cunoscutŭ și de Hodocin, care -lŭ afirmă într'o notă publicată de elŭ în 1854.

Cine și când a făcutŭ aceste esploatărĭ, saŭ celŭ puținŭ aceste cercetărĭ ?

Rĕspunsulŭ la acéstă întrebare nu este ușorŭ de datŭ.

După câtŭ sciŭ, în documintele scrise ale istorieĭ nóstre nu se află nicĭ o dată precisă în acéstă privință.

Principele Cantemirŭ, care ne-a lăsatŭ atâtea informațiunĭ prețióse în ceea-ce se atinge de datinele străbune și de organisarea țĕreĭ, este de o sobrietate, și dese-orĭ de o neesactitate neesplicabilă, când e vorba de a descrie regiunea muntósă a țĕreĭ, saŭ avuțiele cuprinse în măruntaele eĭ.

In capitolulŭ din «*Descrierea Moldovei*», intitulatŭ «despre munţiĭ şi mineralele Moldoveĭ», Cantemirŭ, după ce vorbesce maĭ întâiŭ de minunile imposibile de pe Ceahlăŭ «care se află nu departe de is-«vórele Tasleuluĭ, şi alŭ căruĭ mijlocŭ e acoperitŭ de omĕturĭ perpe-«tue», şi după ce povestesce cu gravitate cum se face untulŭ din roua ce cade pe muntele *Inĕuluĭ* (1), venindŭ apoĭ în specialŭ la minerale ḑice :

«Munţilorŭ noştri nu le lipsescŭ nicĭ acele darurĭ carĭ aducŭ mun-«ţiĭ, adecă minerile metalice. In timpurile vechĭ, atâtŭ îndestularea «Domnilorŭ câtŭ şi lipsa de băiaşĭ oprea săparea lorŭ. Iar' în tim-«purile nóstre aŭ împedicatŭ pe Moldovenĭ sciuta lăcomiă a Turcilorŭ «şi frica, că de vorŭ âmbla săpândŭ, vorŭ perde împreună cu ţéra «şi ostenéla şi fructele eĭ.»

Raicevich, care ne-a lăsatŭ de asemenea o descriere a ţĕreĭ în ultima jumătate a secoluluĭ trecutŭ (2), nu are maĭ multe cunoscinţe de câtŭ Cantemirŭ în privirea estracţiuniĭ minerilorŭ. Elŭ afirmă că «munţiĭ cuprindŭ în măruntaele lorŭ diverse minere de metale şi «preţióse şi vulgare ; acestea însă nu aŭ fostŭ săpate în trecutŭ din «causa ignoranţeĭ (rozzezza) principilorŭ şi a naţiuneĭ, iar' acuma «de téma avariţieĭ turcescĭ.

Atâtŭ principele Cantemirŭ câtŭ şi Raicevich vorbescŭ de estragerea auruluĭ prin spălarea năsipurilorŭ din rîurĭ de către ţiganĭ. Étă cum descrie celŭ d'întâiŭ acéstă operaţiune :

«Pârăele munţilorŭ, avêndŭ albia îngustă, se umflă adese-orĭ cu «apele provenindŭ din topirea omĕtuluĭ şi revarsă ; retrăgêndu-se a-«poĭ apele, rĕmâne, în locurile ce fusese înecate, năsipŭ, în care se «găsescŭ nu puţine grăunţe de aurŭ din celŭ maĭ curatŭ. Acestea, «ţiganiĭ le strîngŭ, le spală şi scotŭ dintr'însele atâta aurŭ, în câtŭ «potŭ să aducă Dómneĭ pe fiă-care anŭ, sub nume de tributŭ, patru «ocă, care face 1600 dramurĭ.»

(1) In ediţiunea Academieĭ a operilorŭ luĭ Cantemirŭ, atâtŭ în testulŭ latinescŭ câtŭ şi in traducere, muntele *Inĕulŭ* e numitŭ din greşélă *Incului*. Muntele Inĕulŭ se află actualminte in Transilvania ; elŭ este unulŭ din piscurile cele maĭ înalte ale cateneĭ de la împătr'tulŭ confiniŭ alŭ Transilvanieĭ, Maramureşuluĭ, Bucovineĭ şi Galiţieĭ.

(2) Osservazzioni storiche, naturale e politiche intorno la Valachia e Moldavia. Napoli 1788.

Este probabilŭ că acéstă estracţiune a auruluĭ prin spălare se făcea în partea superióră a Bistriţeĭ, şi maĭ cu sémă pe porţiunea rîuluĭ care se află acuma în Bucovina. Aicĭ se găsescŭ în adevĕrŭ urme evidintă de spălărĭ făcute în proporţiunĭ maĭ marĭ, şi rîulŭ din acéstă causă pórtă chiar numele de Bistriţa de aurŭ. Astă-dĭ acéstă industriă e cu totulŭ decădută; ea se practică totŭ de către ţiganĭ, veniţĭ din Transilvania, însă beneficiulŭ acestorŭ industriaşĭ este atâtŭ de neînsemnatŭ în câtŭ, dacă nu arŭ cumula şi alte mijloce de traiŭ, care le procură unŭ câştigŭ maĭ lucrativŭ, arŭ rĕmâné de sigurŭ peritorĭ de fóme.

Din citaţiunile făcute maĭ susŭ, resultă decĭ, că nicĭ Cantemir, nicĭ Raicevich nu aveaŭ nicĭ o cunoscinţă precisă despre esistinţa din vechime a industrielorŭ minerale în ţéră.

Abia Bucovina fu deslipită de Moldóva şi cercetărĭ serióse, din puntulŭ de vedere mineralogicŭ, fură întreprinse în acéstă porţiune înstrĕinată a ţĕreĭ. Resultatulŭ acestorŭ cercetărĭ fu crearea a douĕ industriĭ metalurgice, acea a feruluĭ şi acea a arameĭ. Minera de chalcopirită din valea Colbuluĭ fu deschisă de către erariulŭ austriacŭ maĭ îndată după luarea Bucovineĭ; estragerea arameĭ de la Pojorita şi acea a feruluĭ de la Iacobenĭ urmară puţinŭ timpŭ după aceea. Ambele industriĭ eraŭ deja pe la 1830 în plină prosperitate. Venitulŭ anualŭ, provenindŭ din estragerea arameĭ numaĭ, în fabrica fraţilorŭ Manz de la Pojorita, ajunse la acéstă epocă la cifra de 56,000 florinĭ, pentru a merge apoĭ crescêndŭ sub puternica impulsiune dată lucrărilorŭ de aceştĭ neobosiţĭ întreprindĕtorĭ; la 1842 venitulŭ arameĭ se ridica la 72,000 florinĭ, iar' la 1852 ajunse cifra de 92,000 florinĭ. Estracţiunea feruluĭ, maĭ puţinŭ remunerătore, dădea totuşĭ şi ea resultate satisfăcĕtóre (1).

Era naturalŭ ca aceste succese relative, obţinute în cóstele ţĕreĭ, să dea nascere la lucrărĭ analóge şi de céstă-l-altă parte a noueĭ fruntarie.

Impulsiunea fu dată de către marele logofĕtŭ Conache, alŭ căruĭ

(1) Pentru minerile din Bucovina vedĭ: Br. Walter. Die Erzlagerung der Südlichen Bukowina.

nume va rĕmâné cu dreptŭ cuvêntŭ neștersŭ în amintirea generaţiunilorŭ viitóre.

Conache nu era numaĭ poetulŭ care a preșeḑutŭ, de la începutulŭ seculuĭ, la renascerea nóstră literară; elŭ iubia și sciinţele atâtŭ pentru adevĕrurile neperitóre descoperite de ele în desinteresatele și laboriósele lorŭ cercetărĭ, câtŭ și pentru folósele aduse omenireĭ prin admirabilele lorŭ aplicaţiunĭ practice. Tótă acéstă parte a vieţeĭ poetuluĭ este cea maĭ puţinŭ cunoscută. Câţĭ suntŭ aceĭ carĭ sciŭ bunăóră că elŭ avea o adevĕrată pasiune pentru astronomiă și că cumpĕrase chiar o însemnată colecţiune de instruminte astronomice în scopŭ de a funda unŭ observatoriŭ la una din moșiele sale? Fiă-mĭ permisŭ de a aminti aicĭ că acea colecţiune a fostŭ dăruită de familia luĭ Conache Academieĭ din Iașĭ; ea voia de sigurŭ prin acestŭ darŭ să îndeplinéscă cu pietate dorinţa ce avea poetulŭ ca instrumintele adunate de dênsulŭ să servéscă la fundarea unuĭ observatoriŭ astronomicŭ. Și cine putea să realiseze maĭ degrabă acéstă dorinţă de câtŭ Statulŭ, în grija căruĭa se află invĕţĕmêntulŭ nostru superiorŭ? Din nefericire însă dorinţa luĭ Conache rĕmase și până astă-ḑĭ nerealisată, căcĭ nu s'a pututŭ găsi încă mijlócele pentru a complecta și instala aparatele dăruite cu atâta generositate.

Să venimŭ însă la partea ce luă Conache în încercările făcute pentru introducerea în ţéră a industrielorŭ metalurgice. Rolulŭ sĕŭ e unicŭ în istoria acestorŭ încercărĭ, căcĭ credemŭ că elŭ e singurulŭ care, în timpurile nóstre, a realisatŭ în România înfiinţarea celuĭ d'întâiŭ cuptorŭ destinatŭ la fabricarea feruluĭ. Silinţile sale ce e dreptulŭ nu aŭ fostŭ încoronate de succesŭ; acésta însă nu micșoréză întru nimicŭ meritulŭ sĕŭ. In lupta pentru progresŭ, isbânda nu este în totŭ-d'auna o mĕsură dréptă a valóreĭ luptătoruluĭ, și istoria, care judecă ómeniĭ și faptele lorŭ cu nepărtinire, are sânta datoriă de a rĕdica în ochiĭ posterităţiĭ și pe aceĭ cari, de și nu aŭ isbŭtitŭ în întreprinderile lorŭ, se înalţă totușĭ de-asupra contimporanilorŭ lorŭ prin superioritatea inteliginţiĭ, prin profunditatea cugetăreĭ, prin îndrăsnéla încercărilorŭ lorŭ.

Cândŭ ne gândimŭ la starea în care se afla ţéra cu giumătate de

secolŭ în urmă, și că în acestŭ intervalŭ, cu tóte progresele realisate în cele-l-alte ramurĭ ale activitățiĭ nóstre, s'aŭ făcutŭ totușĭ atâtŭ de puținŭ pentru sciință și aplicațiunile sale, suntemŭ silițĭ să ne facemŭ o înaltă idee despre valórea omuluĭ care, pe atuncĭ, în midloculŭ în care trăĭa, se străduia să înființeze în téră unŭ observatoriŭ astronomicŭ cu care să străbată misterile infinituluĭ cerescŭ, și cuptóre cu care să prefacă în metale utile mineralele ascunse în măruntaele pămêntuluĭ românescŭ.

Pentru realisarea intreprindereĭ sale montanistice, Conache ÎșĬ asocià pe unŭ omŭ de specialitate, pe Mihailic de Hodocin. Acesta începù esploatarea limoniteĭ din dealulŭ Dîrmocsa, de care amŭ vorbitŭ maĭ susŭ, și construì unŭ cuptorŭ lêngă pârêulŭ Negrișóra. Loculŭ unde fusese construitŭ cuptorulŭ se afla însă pe hotarulŭ a două proprietățĭ deosebite: aceea a Negrișóreĭ, care aparținea luĭ Conache și acea a Broscenilorŭ. O neînțelegere ivită între âmbiĭ proprietarĭ adusă ruina aceste̅ĭ încercărĭ.

Hodocin continuă esplorările sale în acéstă parte a munțilorŭ în cursŭ de maĭ mulțĭ anĭ. Din lucrările sale nu ne aŭ remasŭ de câtŭ o scurtă notiță publicată în diarulŭ Zimbrulŭ din 1854, de care am amintitŭ și maĭ susŭ, în care face o enumerare sumară a mineralelorŭ descoperite de dênsulŭ. Bucățĭ din parte din aceste minerale se află în Museulŭ de sciințe naturale din Iașĭ; din nefericire însă ele suntŭ acolo fără nicĭ o însemnare care să arete localitățile de unde provinŭ.

De la Conache încóce nu s'aŭ maĭ făcutŭ nicĭ o încercare pentru înființarea industrieĭ metalurgice în acéstă regiune. Esemplulŭ celorŭ ce se petrecea în Bucovina nu maĭ era acuma, nicĭ acesta, încuragiatorŭ. Prosperele minere ale luĭ Manz, trecute în proprietatea Fonduluĭ religionarŭ, decădură pe fie-care anŭ, până ce în sîîrșitŭ ajunseră la o ruină complectă. Causele acesteĭ ruine suntŭ cunoscute; nu este loculŭ de a le enumera aicĭ. Singurulŭ faptŭ însă care póte fi afirmatŭ este, că aceste cause nu constaŭ nicĭ în lipsa mineraluluĭ, nicĭ în lipsa combustibiluluĭ.

Cele ce s'aŭ petrecutŭ în Bucovina nu potŭ fi dară aduse ca unŭ

argumentŭ, că industria metalurgică este imposibilă în acéstă regiune a Carpaţilorŭ; ele potŭ din contra deştepta persónele carĭ arŭ voi să facă o asemene întreprindere, ca să nu cadă în aceleaşĭ greşelĭ în carĭ aŭ cădutŭ noulŭ proprietarŭ alŭ minerilorŭ bucovinene.

In masivulŭ cristalinŭ de la Brosceni esistă primulŭ elementŭ alŭ uneĭ industriĭ metalurgice, adecă mineralele.

Aceste minerale, prin natura lorŭ, merită o atenţiune cu totulŭ particulară. După cumŭ amŭ vĕdutŭ, noĭ găsimŭ acolo împreună cu mineralele de ferŭ şi de cupru şi minerale de manganesŭ. Aceste din urmă însă aŭ devenitŭ în metalurgia modernă de o importanţă capitală.

De unŭ pătrarŭ de secolŭ, o adevĕrată revoluţiune s'a produsŭ in industria feruluĭ. Acéstă revoluţiune este atâtŭ de însemnată în câtŭ, dacă amŭ împărţi diferitele stadiĭ prin care au trecutŭ omenirea, în mersulŭ sĕŭ neîntreruptŭ către progresŭ, în vîrste caracterisate prin materialele séŭ metalele de care ea s'aŭ servitŭ, amŭ puté dice că omulŭ, după ce aŭ trecutŭ succesivŭ prin vîrsta de pétră, de aurŭ, de bronzŭ şi de ferŭ, intră acuma, in a doua giumătate a secoluluĭ alŭ XIX-le, în vîrsta de oţelŭ. Oţelulŭ este în adevĕrŭ metalulŭ care înlocuesce necontenitŭ, care aŭ înlocuitŭ deja în mare parte, ferulŭ în tóte aplicaţiunile industriale. Fabricarea maşinelorŭ şi a utilelorŭ, fabricarea armelorŭ şi în specialŭ a tunurilorŭ, construcţiunea vaselorŭ de resbelŭ, raliele drumurilorŭ de ferŭ, tóte utiliséză acuma oţelulŭ topitŭ.

Pentru a puté avé însă oţelulŭ topitŭ, mineralulŭ de manganesŭ este absolutŭ indispensabilŭ. Ambele metóde care -şĭ dispută producerea nouluĭ metalŭ, atâtŭ acea a luĭ Bessemer câtŭ şi acea a luĭ Martin-Siemens, nu suntŭ posibile de câtŭ sub condiţiunea de a întrebuinţa, în unele fase ale operaţiuneĭ, saŭ fontele manganesifere cunoscute sub numele de spiegel-eisen, saŭ alte aliage maĭ avute în manganesŭ, numite fero-manganese.

Industria arameĭ aŭ intratŭ şi ea, de câţĭ-va anĭ în cóce, pe o cale nouă, totŭ prin agiutorulŭ mineralelorŭ de manganesŭ. Aceste minerale aŭ începutŭ a servi atâtŭ la prepararea arameĭ curate, câtŭ

și la fabricarea maĭ multorŭ aliage de cupru și manganesŭ. Cupromanganesele în specialŭ se bucură de proprietățĭ remarcabile; prin resistința și durata lorŭ, ele întrecŭ cu multŭ în calitate alama și bronzulŭ; de aceea, de și nu suntŭ cunoscute de câtŭ de puținŭ timpŭ, totușĭ ele suntŭ astă-dĭ întrebuințate fórte multŭ în loculŭ acestorŭ din urmă aliage. (1).

Dacă ne gândimŭ însfîrșitŭ că mineralele de manganesŭ servescŭ, în industriele chimice propriŭ dise, la fabricarea clorulŭ și a clorurelorŭ decolorante, la purificarea stecleĭ, atunce cu dreptŭ cuvêntŭ amŭ puté dice, că nicĭ unulŭ din corpurile din natură nu aŭ jucatŭ unŭ rolŭ maĭ însemnatŭ de câtŭ ele în progresele metalurgieĭ și a industrieĭ moderne.

Importanța mineralelorŭ ce se găsescŭ la Brosceni este dară incontestabilă.

In ce condițiunĭ însă arŭ puté fi ele estrase? Care arŭ fi industriele la care arŭ puté fi utilisate? Ètă cestiunĭ la carĭ nu e cu putință de a rĕspunde pentru momentŭ într'unŭ modŭ precisŭ.

Crearea uneĭ industriĭ este o operațiune complecsă. Succesulŭ eĭ atîrnă de la o mulțime de împregiurărĭ, carĭ variéză cu condițiunile în care se face întreprinderea. Noĭ nu cunóscemŭ carĭ suntŭ aceste condițiunĭ practice în carĭ s'arŭ puté funda industria metalurgică în acéstă parte a țĕreĭ. Din cele ce amŭ disŭ însă reesă credŭ până la evidință, că ele merită de a fi studiate.

Fiă ca slaba me încercare să determine acéstă lucrare, destinată de a mări avuția nóstră națională și cu dênsa puterea regatuluĭ românŭ!

P. Poni.

(1) Bull. Soc. Chim. Paris. XXXVI, 184.

CHROMATICA POPORULUÌ ROMÂNŬ.

I.

Stimaţilorŭ colegĭ!

O naţiune, care doresce să aĭbă o limbă bogată şi omogenă, arŭ trebui maĭ înainte de tóte să adune şi să scótă la lumină întréga sa literatură poporală, şi numaĭ după ce va fi esplorat-o şi studiat-o pre acésta din tóte punctele de privire şi se va fi încredinţatŭ, că cuvintele, ce-ĭ suntŭ de neapărată lipsă, nu se află de felŭ în sînulŭ poporuluĭ, să le împrumute de pe la alte naţiunĭ, a cărorŭ limbă e maĭ avută în cuvinte şi în terminĭ technicĭ.

Aşa aŭ făcutŭ de multŭ Francesiĭ, Germaniĭ şi Italieniĭ. Aşa facŭ şi alte naţiunĭ maĭ micĭ din jurulŭ nostru. Şi totŭ aşa amŭ trebui să facemŭ şi noĭ, dacă voimŭ să avemŭ o limbă adevĕratŭ românéscă, căcĭ isvorulŭ celŭ maĭ bunŭ spre înavuţirea uneĭ limbe este în totŭ casulŭ literatura poporală.

E dreptŭ că şi noĭ româniĭ, precum în multe alte privinţe, aşa şi într'acésta, n'amŭ fostŭ până acuma cu totulŭ indiferinţĭ. Mulţĭ inşĭ şĭ-aŭ datŭ şi-şĭ maĭ daŭ încă şi acuma tótă silinţa ca să desgrópe şi să scótă la lumină nepreţuitele tesaure, carĭ de seculĭ se află ascunse în sînulŭ poporuluĭ nostru.

Dar' orĭ şi câtŭ de însemnate şi meritóse suntŭ colecţiunile şi lucrările domnilorŭ, dómnelorŭ şi domnişórelorŭ, ce s'aŭ ocupatŭ şi se

maĭ ocupă încă cu literatura poporală, orĭ și câtŭ de erudite și interesante suntŭ studiile tipărite până acuma de domnia-lorŭ pe acestŭ terenŭ, totușĭ cu totŭ dreptulŭ putemŭ să ḑicemŭ, că nicĭ a suta parte din literatura poporală română încă nu s'a scosŭ la lumină.

Ceea-ce s'a adunatŭ și s'a publicatŭ până în timpulŭ de faţă, e numaĭ câtŭ unŭ struţŭ fórte micŭ de floricele culesŭ de pe câmpulŭ celŭ vastŭ alŭ literatureĭ nóstre poporale.

Suntŭ însă multe, fórte multe lucrurĭ preţióse ascunse în sînulŭ poporuluĭ românŭ, despre carĭ n'avemŭ de câtŭ o ideiă fórte slabă, suntŭ érășĭ altele, despre carĭ nicĭ prin minte nu nĭ-a trecutŭ până acuma.

Și ca să nu mergemŭ pré departe, vĕ întrebŭ, stimaţilorŭ colegĭ! cine s'a interesatŭ până acuma maĭ de-aprópe de *industria poporală română?* Cine a adunatŭ diversele cuvinte, espresiunĭ și terminĭ technicĭ întrebuinţaţĭ de poporulŭ românŭ în afacerile sale industriale?

Suntŭ mulţĭ inșĭ, carĭ, călĕtorindŭ prin satele locuite de românĭ și intrândŭ prin unele case de ale acestora, aŭ rĕmasŭ pătrunșĭ de admirare, când aŭ vĕḑutŭ câtŭ de frumosŭ și de curatŭ suntŭ acestea diriticate și împodobite cu diferite scórţe, scorţare și multe alte vesminte preţióse, tóte lucrate de însășĭ mânele româncelorŭ nóstre. Dară și maĭ mare lĭ-a fostŭ admirarea, când, într'o ḑi de sĕrbătóre, aŭ trecutŭ pe lângă o horă saŭ altă petrecere și aŭ vĕḑutŭ câtŭ de frumosŭ și de cu gustŭ suntŭ îmbrăcate fetele și nevestele cele tinere. Însă nimenĭ până acuma, câtŭ îmĭ este mie cunoscutŭ, nu s'a interesatŭ ca să descrie maĭ de-aprópe și maĭ cu de-amĕruntulŭ *portulŭ românescŭ:* cum lucréză româncele sătene fiă-care vesmêntŭ îndeosebĭ? carĭ suntŭ instrumentele, ce le întrebuinţéză ele la facerea cutăruĭ lucru? și cum se numesce fiă-care părticică din carĭ suntŭ compuse aceste instrumente? Totŭ ce s'a scrisŭ până acuma în privinţa acésta suntŭ numaĭ nisce notiţe fórte scurte și superficiale, carĭ adese-orĭ nu numaĭ pentru ómeniĭ de specialitate, pentru industriașĭ, ci chiarŭ și pentru celŭ-l'altŭ publicŭ cititorŭ n'aŭ maĭ nicĭ unŭ interesŭ.

E decĭ dară timpulŭ supremŭ, după părerea mea, să ne interesămŭ câtŭ maĭ de grabă și câtŭ se póte de multŭ și de *industria română*, s'o scótemŭ din întunericulŭ în care zace, s'o cultivămŭ și s'o perfecționămŭ și pre acésta din résputerĭ, până ce nu e pré târḑiŭ, până ce industria străină nu ne-o înécă cu totulŭ, și prin urmare până ce nu ajungemŭ în trista stare de a o perde nu numaĭ pre dênsa, ci încă și-o mulțime de cuvinte și terminĭ technicĭ curatŭ românescĭ, carĭ nu se află adunațĭ și publicațĭ nicĭ într'unŭ dicționarŭ saŭ vocabularŭ din câte le avemŭ.

Precum fiă-care industriă în genere, așa și *industria poporală română* în specialŭ se împarte în maĭ multe ramurĭ. Unulŭ dintre acele ramurĭ, despre care mĭ-amŭ propusŭ să vorbescŭ maĭ pe largŭ de astă dată, căcĭ nicĭ timpulŭ, nicĭ împrejurările nu-mĭ permitŭ să vorbescŭ despre tóte acuma de odată, este *chromatica* saŭ *arta de a colora.*

II.

Nenumĕratele persecutărĭ, asuprirĭ și neajunsurĭ, carĭ aŭ avutŭ de a le suferi româniĭ în decursulŭ timpurilorŭ nu numaĭ din partea órdelorŭ barbare, ci și din partea vecinilorŭ și a conlocuitorilorŭ sĕĭ, nu lĭ-aŭ iertatŭ să cultive și să perfecționeze *chromatica*, ca și multe alte sciințe și arte, precum s'a întêmplatŭ acésta la cele-l'alte națiunĭ din Europa.

Chromatica saŭ arta de a colora se află la poporulŭ românŭ pe o tréptă fórte de josŭ. Ba! ce este încă și maĭ multŭ, ea se practicéză esclusivŭ numaĭ de către româncele sătene așa, după cum aŭ învĕțat-o și moscenit-o ele din moșĭ-strĕmoșĭ.

In fiă-care satŭ, locuitŭ de românĭ, se află câte una saŭ și maĭ multe românce, carĭ se ocupă cu coloratulŭ. Acestea provĕdŭ apoĭ cu materialulŭ prelucratŭ și coloratŭ pre consătenele lorŭ și numaĭ rare-orĭ și pre femeile din satele învecinate.

Insă și acestŭ ramŭ alŭ industrieĭ naționale pe ḑi ce merge începe a dispărea și a se perde, căcĭ, pe de o parte, românele cele bĕ-

trâne și sciutóre, carĭ aŭ ținutŭ și maĭ ținŭ încă fórte multŭ la datinele și portulŭ strĕbunŭ, începŭ a se rări și a deveni totŭ maĭ puține, éră cele tinere nu voescŭ saŭ nu le iértă împrejurările ca să se ocupe cu aceeașĭ aplicare și plăcere cu coloratulŭ lânețelorŭ, torturilorŭ și a altorŭ materiĭ, ca maĭcele și strĕbunele lorŭ; pe de altă parte industria străină tinde din ḑi în ḑi, și nu fără resultatŭ, a ne o nimici.

Maĭ demultŭ, pe când românii puneaŭ maĭ mare prețŭ pe portulŭ lorŭ naționalŭ și le eraŭ cu multŭ maĭ dragŭ ca în ḑioa de astă-ḑĭ, e de presupusŭ că și chromatica va fi fostŭ maĭ căutată și maĭ practicată. Dar' de cândŭ străiniĭ de tótă mâna aŭ începutŭ a aduce totŭ soiulŭ de materiĭ de prin alte țĕrĭ și a le vinde cu prețurĭ, la părere fórte eftine, în realitate însă destulŭ de scumpe în comparare cu țierea lorŭ, de atuncĭ și portulŭ naționalŭ, maĭ alesŭ prin satele de pe lângă orașe, unde totŭ ce-ĭ străinŭ se pare că-ĭ maĭ bunŭ și maĭ frumosŭ, a începutŭ să decadă și d'împreună cu dênsulŭ și arta de a colora, căcĭ dacă româniĭ cele necesare pentru îmbrăcăminte și împodobirea caselorŭ le potŭ, fără multă muncă, bătaiă de capŭ și alergătură, cumpera de prin dughene, cugetă eĭ, că chromatica n'are ce le maĭ fi bună.

Cu tóte acestea însă, mulțămită ceruluĭ, chromatica n'a dispărutŭ încă cu totulŭ din sînulŭ poporuluĭ. Din contra, în satele cele depărtate de orașe și prin [illegible] de tare [illegible] și schimbarea portuluĭ naționalŭ și [illegible] cu alte porturĭ străine, ea se maĭ practicéză încă și [illegible] gradu destulŭ de mare. [illegible] a se perde cu totulŭ, cand noi nu ne vomŭ interesa de felŭ nu numaĭ ca să se susțiă și maĭ departe, ci încă să se perfecționeze și să se rĕspândéscă în tóte părțile.

Ce se atinge de varietatea și frumusețea colorilorŭ, ce le producŭ româncele și de modulŭ cum coloréză ele diferitele lânețe și alte materiĭ cu aceste culorĭ, trebue sincerŭ să vĕ mărturisescŭ, stimațilorŭ colegĭ! că orĭ și cine dintre noĭ le va vedea și le va esamina maĭ de-aprópe, va trebui nu numaĭ să le laude, ci chiarŭ să le și admire. Și cu totŭ dreptulŭ, de óre-ce româncele nóstre, precum în

multe alte privințe, așa și în producerea colorilorŭ și în colorarea diferitelorŭ materiĭ cu dênsele, suntŭ fórte iscusite.

Dar' nu numaĭ noĭ româniĭ, ci și mulțĭ străinĭ nepărtinitorĭ, carĭ aŭ petrecutŭ prin unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ în mijloculŭ nostru și prin urmare aŭ avutŭ destulă ocasiune de a ne cunósce și a ne studia datinele, credințele și portulŭ, nu se potŭ destulŭ mira de frumusețea și varietatea colorilorŭ, ce le producŭ romăncele, și de modulŭ celŭ deosebitŭ cum coloréză ele cu dênsele. Eŭ singurŭ amŭ avutŭ nu odată ocasiune de a audi pre maĭ mulțĭ străinĭ cum lăudaŭ și admiraŭ colorile produse de românce, și mĕ asiguraŭ că ele în multe privințe suntŭ superióre colorilorŭ inventate de sciința modernă, și maĭ alesŭ în ceea-ce se atinge de ținerea lorŭ.

E dreptŭ că colorile, cu carile, în timpulŭ de față se coloréză materiile, ce le căpĕtamŭ de prin țĕrile cele străine, suntŭ fórte frumóse și atrăgĕtóre. Dar' pe câtŭ de frumóse și atrăgĕtóre suntŭ ele, maĭ totŭ pe atâta suntŭ și de trecĕtóre, căcĭ se spală și se ștergŭ fórte iute. Ba ! multe dintre dênsele maĭ aŭ încă și acelŭ defectŭ, că-sŭ veninóse, și ca atarĭ fórte periculóse nu numaĭ sănĕtățiĭ, ci chiarŭ și viețiĭ nóstre.

Din contră colorile produse de românce, nu numaĭ că suntŭ fórte frumóse, ci totŭ-odată și fórte traĭnice. Maĭ de grabă și maĭ ușorŭ se va rumpe și se va nimici cu totulŭ materia colorată, de câtŭ se va șterge și se va duce colórea de pe dênsa. Iar' câtŭ despre înveninare nicĭ nu maĭ încape vorbă, căcĭ nicĭ una dintre dênsele nu este veninósă.

Și óre cu ce coloréză româncele nóstre ?

Étă o întrebare fórte semnificativă, a căreĭ rĕspunsŭ însă urméză !

III.

Româncele sciŭ a colora numaĭ cu plante și cu fórte puține minerale.

Plantele, carĭ le întrebuințéză ele la coloratŭ și carĭ le-amŭ pututŭ eŭ până acum descoperi și aduna din poporŭ, suntŭ următórele :

Arinulŭ saŭ *Aninulŭ negru,* Alnus glutinosa.

Bozulŭ. Sambucus ebulus.

Prunulŭ. Prunus domestica.

Perjulŭ, o speciă de prunŭ.

Nuculŭ. Iuglans regia.

Soculŭ. Sambucus nigra.

Cornulŭ, Cornus mascula saŭ C. mas.

Păduretulŭ-acru, Pyrus sylvestris, o speciă de mĕrŭ sĕlbaticŭ. a căruĭ *pădurete* aŭ o colóre roșiă și suntŭ fórte acre.

Mĕrŭ-acru, o speciă de mĕrŭ altoitŭ, a căruĭ mere suntŭ roșiĭ și fórte acre.

Mĕrŭ-mistretŭ, asemenea o speciă de mĕrŭ altoitŭ, însă a căruĭ mere nu-sŭ nicĭ prea dulcĭ nicĭ prea acre, ci numaĭ *mistrete.*

Mĕrŭ-dulce, a căruĭ mere se cocŭ fórte timpuriŭ și suntŭ dulcĭ la mâncare.

Macŭ-bunŭ saŭ *Macŭ-de-grădină,* Papaver somniferum.

Drobiță, numită altmintrelea și *Ginistru* saŭ *Inistru,* Genista tinctoria.

Drobușorŭ saŭ *Drobișorŭ,* Isatis tinctoria.

Mestécănulŭ, Betula alba.

Sora-Sóreluĭ, numită altmintrelea și *Sórea-Sóreluĭ* și *Flórea-Sóreluĭ,* Helianthus annuus.

Laptele-câneluĭ (1), Euphorbia Cyparisias.

Sovêrvulŭ saŭ *Solovêrvulŭ* (2), Origanum vulgare.

(1) *Laptele-câneluĭ* se numesce în Transilvania și *Laptele-lupuluĭ* (vedĭ: G. Barițiŭ: Vocabulariŭ de numele plantelorŭ transilvane. românescŭ, latinescŭ după sistema luĭ Linné=L., nemțescŭ și ungurescŭ, publ. în *„Calendariŭ pentru poporulŭ românŭ“* pe an. 1858 și 1859· an. 1859, p. 17), éră în Muntenia, după cum mĭ-aŭ spusŭ vr'o cățĭ-va Domnĭ demnĭ de tótă credința, se numesce *„Laptele cucululuĭ“*. E de însemnatŭ că româniĭ din Bucovina numescŭ, dar' maĭ rarŭ *„Laptele-câneluĭ“* și altă plantă, care se ține totŭ de familia celeĭ citate aicĭ, și care de către botaniștĭ se numesce lat. *Euphorbia helioscopia.* Însă maĭ desŭ se numesce planta din urmă *„Aliorŭ“* și *„Aĭorŭ“*. La coloratŭ se întrebuințéză amêndóuĕ, însă planta primă, adică Euphorbia Cyparisias, se întrebuințéză maĭ desŭ.

(2) *Sovêrvulŭ* se numesce în Transilvania și *Solovêrcŭ* și *Sovavêrvŭ* (G. Barițiu, art. cit. în Calend. an. 1859, p 28). Fiindŭ-că *Sovêrvulŭ* este una din plantele cele maĭ usitate la coloratŭ, de aceea o samă de' românce sĕrmane se ocupă anume numaĭ cu culegerea și uscarea luĭ și apoĭ ilŭ vêndŭ colorătórelorŭ însă de multe orĭ ele îlŭ amestică cu altă plantă, care-ĭ sémănă fórte bine și prin acésta îlŭ falsifică, că colorătórele nu-lŭ potŭ maĭ multŭ de felŭ întrebuința.

Dediţa, numită în Banatŭ *Sufletele* şi *Vênturele*, Anemone pulsatila.

Ruja-întunecată saŭ *Ruja-négră*, Malva.

Scumpia (3). Rhus cotinus.

Stejarulŭ, Quercus rubor.

Brânduşa-de-primăvéră, numită altmintrelea şi *Şofranŭ*, Crocus vernus.

Brânduşa-de-tómnă, numită altmintrelea şi *Brânduşa-morţilorŭ*, Colchicum autumnale.

Bobulŭ, Vicia faba.

Leuşténulŭ, Levisticum officinale.

Răchiţica, Salix purpurea (?).

Bumbişorulŭ saŭ *Buba-în capŭ*, Anthemis tinctoria.

Tătăişulŭ, Inula dyssenterica.

Lemnulŭ-cânescŭ, Lygustrum vulgare. *Tulichină*, *Tulcină*, *Tulpină*, Piperïulŭ lupuluï, Daphne mezereum.

Scorujulŭ, Sorbus Aucuparia.

Urluïanulŭ, unŭ felŭ de Şofranŭ de grădină.

Gălbănarea saŭ *Gălbinarea*, Serratula tinctoria.

Mălinulŭ, Prunus padus. Şi în fine :

Scorţiţa (4), adică surcele de lemnŭ de Brasilia.

Acestea suntŭ tóte plantele, despre carï suntŭ sigurŭ că coloréză românceele cu dênsele. Nu mĕ îndoescŭ însă că ele vorŭ maï fi întrebuinţândŭ şi multe altele totŭ atâtŭ de bine, ca şi pre acestea, carï nu-mï suntŭ până acuma cunoscute.

Dintre tóte plantele acestea, câte le-amŭ înşiratŭ aicï, celŭ maï mare rolŭ ïlŭ jócă *Drobiţa*, *Sovêrvulŭ*, *Pădureţulŭ-acru* şi *Arinulŭ*. Acestea suntŭ cele maï rĕspândite şi maï întrebuinţate, căcï din combinaţiunea lorŭ se scotŭ cele maï multe nuanţe de colorï.

(3) Maï demultŭ, pe când românii din Bucovina eraŭ maï avuţï, pe când sta cu multŭ maï bine ca în timpulŭ de faţă, purtaŭ unŭ negoţŭ fórte mare cu *Scumpia*. Maï alesŭ românii din oraşulŭ Siretiu se ocupaŭ cu transportarea eï din Moldova în Bucovina şi de aicï în Galiţia, unde o vindeaŭ neguţătorilorŭ din *Cuturï* (Cuty). Acuma însă negoţulŭ acesta de *Scumpie* a încetatŭ cu totulŭ.

(4) *Scorţiţa*, după cum spunŭ românceele cele bĕtrâne, nu se întrebuinţéză tare de multŭ la coloratŭ, ci numaï din timpulŭ maï recentŭ, de când se póte maï în fiă-care dughiană căpĕta de cumpĕratŭ, ci ele întrebuinţaŭ, în loculŭ eï, cu totulŭ alte plante.

Mineralele ce le întrebuințéză la coloratŭ, suntŭ :

Pétră-acră, lat. alumen kalicum.

Pétră-vênĕtă, sulfatŭ de cupru.

Pétră-albastră, numită și *Pétră-de-brâe.*

Sare-mare, lat. Sal fossilis, clorurŭ de Natriu.

Calacanŭ, lat. Vitriolum Martis, și sulfatŭ de ferŭ.

Varŭ, ocsidŭ de calciŭ.

In fine, pe lângă mineralele acestea și pe lângă plantele arĕtate maĭ susŭ, maĭ întrebuințéză încă și cele următóre :

Sucŭ de-lână, numită în unele părțĭ ale Bucovineĭ și *usucŭ.*

Rugină de pâree și de ape stătătóre, care în unele locurĭ din Bucovina se maĭ numesce și *brusinŭ* și *surcină,* éră în orașulŭ Pétra din Moldova și anume pe pârĕulŭ *Borsochianŭ* se numesce *borsună*, și se întrebuințéză asemenea la coloratŭ.

Zerŭ de vacă.

Borșŭ, preparatŭ maĭ cu sémă din tărîțe de secară.

Leșiă, preparată din lemnŭ de fagŭ, beldiĭ și maguliĭ de macŭ și din coceniĭ de păpușoĭ saŭ porumbŭ, după cum cere și trebuința. Și în urmă :

Apă-tare (5), lat. aqua fortis saŭ chrysulca

IV.

Cele maĭ multe dintre plantele, carĭ s'aŭ înșiratŭ maĭ susŭ, nu se întrebuințéză la coloratŭ îndată cum se culegŭ, ci romÂncele le culegŭ înainte, și numaĭ atuncĭ coloréză cu dênsele, după ce maĭ întâiŭ le-aŭ preparatŭ anume spre acestŭ scopŭ.

Timpulŭ când le culegŭ și modulŭ cum le întrebuințéză e celŭ următorŭ :

(5) Românccle din unele părțĭ ale Bucovineĭ spunŭ și credŭ, că *Apa-tare* arŭ fi *spurcată* pentru că ea se cumpĕră de la orașe și se întrebuințéză la *„boită“*, și *„boéla“* nu *e așa de bună și de primită la Dumnedeŭ*, cum suntŭ *florile*, carĭ le facŭ ele singure din diferite florĭ și alte plante, după cum aŭ apucatŭ din moșĭ-strĕmoșĭ, și maĭ cu sémă de aceea, pentru că *boéla* se face cu totulŭ din alte materiĭ, și nu de *creștinĭ* cu frica luĭ Dumnedeŭ, ci de alțĭ ómenĭ.

Drobița o culegŭ totŭ-d'auna pe la *Sânziene* saŭ *Nascerea st. prof. Iónŭ Botezătorulŭ,* 24 Iuniŭ, adică când e maĭ înflorită și maĭ alesŭ când are *păstĕuțe.*

Sovêrvulŭ îlŭ culegŭ maĭ totŭ-d'auna în ḑioa de *Foca*, adică a treia ḑi după *Sântulŭ-Ilie*, 22 Iuliŭ, anume ca colórea, ce se va face dintr'însulŭ să fiă *roșiă-ca-para-foculuĭ,* adică și acesta pe când e maĭ bine și maĭ frumosŭ înfloritŭ.

Intêmplându-se însă, ca în ḑilele menite pentru culegerea acestora, precum și a altorŭ plante, să fiă timpŭ ploĭosŭ, atuncĭ se lasă pe maĭ târḑiŭ, căcĭ plantele ce le culegŭ pentru coloratŭ trebue să se culégă totŭ-d'auna pe timpŭ frumosŭ și căldurosŭ. Asemenea caută ele ca în timpulŭ culegeriĭ să nu âmble multŭ cu mânele printre dênsele, pentru că se *pătéză* și se *negrescŭ,* ci cum le strîngŭ de pe câmpŭ, așa le lasă până ce le aducŭ a casă și le punŭ la uscatŭ.

Éră după ce le-aŭ adusŭ a-casă le usucă în următorulŭ modŭ : le întindŭ fórte supțirelŭ la umbră, unde nu bate nicĭ-odată vêntulŭ și sórele, maĭ cu sémă pe podulŭ caselorŭ, căcĭ astŭ-felŭ uscându-le, se ḑice că nicĭ-odată nu se pătéză nicĭ nu-șĭ perdŭ colórea. La vêntŭ și la sóre nu le usucă nicĭ când, căcĭ apoĭ nu suntŭ bune de nimicŭ, adică -șĭ perdŭ colórea cea adevĕrată, se pătéză și se negrescŭ saŭ, în casulŭ celŭ maĭ favorabilŭ, colorile dintr'însele nu-sŭ așa de bune, de frumóse și de traĭnice, ca atuncĭ, cândŭ se usucă la umbră.

Frunḑa și *scórța* de *Pădurețŭ-acru,* frunḑa de *Mĕrŭ-dulce* și de ceĭl'alțĭ arborĭ, carĭ se întrebuințéză la coloratŭ, trebue să fiă fórte curată, nicĭ de cum însă pĕtată saŭ pré verde, saŭ brumată, și nicĭ când nu o culegŭ pe plóĭă, după o plóĭă, saŭ pe rouă, ci totŭ-d'auna când e timpŭ uscatŭ și frumosŭ. Dacă frunḑele suntŭ brumate n'aŭ putere, éră dacă suntŭ plouate saŭ rourate se pătéză și să negrescŭ.

Frunḑele acestea le usucă ele apoĭ la umbră ca și *Drobița* și *Sovêrvulŭ,* despre carĭ amŭ vorbitŭ maĭ nainte.

Rămurelele cele dintr'unŭ anŭ de *Răchițică* se culegŭ totŭ-d'auna pe la *Sânŭ-Petru* și se usucă ca și frunḑa cea de *Pădurețŭ.*

Eră după ce, într'acestŭ modŭ, pe tóte le-aŭ uscatŭ de ajunsŭ, le punŭ într'unŭ locŭ anumitŭ, unde suntŭ scutite de *umeḑélă* și *muceḑélă,* căcĭ și acestea le suntŭ fórte stricăcióse. In loculŭ acela apoĭ le păstréză ele, până ce aŭ timpŭ să coloreze cu dênsele.

Când culegŭ plantele și frunḑele, când le punŭ la uscatŭ și când le strîngŭ, după ce s'aŭ uscatŭ, caută să fie câtŭ se póte de curate pe mânĭ, căcĭ, spunŭ ele, că și necurăţenia strică fórte multŭ plantelorŭ, maĭ alesŭ dacă înainte de culegere și de strîngere aŭ prinsŭ cu mânele unele obiecte unsurose saŭ lipiciose, carĭ arŭ putea apoĭ să se prindă și de plante, saŭ arŭ fi atinsŭ cu mânele unele obiecte sărate, piperate saŭ acre, și prin acésta arŭ răpi apoĭ fórte multŭ din adevĕratulŭ sucŭ alŭ plantelorŭ saŭ le-arŭ păta în vr'unŭ modŭ óre-care.

Unele plante le întrebuinţéză la coloratŭ, după cum amŭ spusŭ, numaĭ după ce maĭ nainte le-aŭ preparatŭ spre acestŭ scopŭ, altele însă le întrebuinţéză îndată cum le culegŭ.

Plantele cu carĭ potŭ să coloreze îndată cum le-aŭ culesŭ suntŭ fórte puţine și anume : *Dediţa, Brândușele* și *Laptele-câneluĭ.* Dar' și acestŭ din urmă, după cum spunŭ româncele cele esperte, e bunŭ de coloratŭ numaĭ până la *Duminica-mare* saŭ *Rusaliĭ,* éră după *Duminica-mare* nu e maĭ multŭ bunŭ, căcĭ pré *îmbĕtrânesce* și-șĭ perde totŭ suculŭ și puterea ce-a avut-o maĭ nainte.

Afară de acestea se maĭ întrebuinţéză une-orĭ, cum se culegŭ, și unele părţĭ ale plantelorŭ respective ale arborilorŭ arătaţĭ maĭ susŭ, precum : *scórţa* și *rămurelele* cele de *Păducelŭ acru* și scórţa de *Mestécănŭ.*

V.

Precum, când culegŭ și strîngŭ plantele, după ce acestea s'aŭ uscatŭ, trebue să fiă spălate și curate pe mânĭ, totŭ așa de spălate și curate caută să fie ele și atuncĭ, când prepară colorile și coloréză cu dênsele. Ba ! nicĭ chiar vasele, atâtŭ acelea, în carĭ facŭ colorile, câtŭ și acelea în carĭ coloréză diferitele materiĭ, nu potŭ să fie orĭ

și cum, ci ele caută ca și acestea să fie câtŭ se póte de curate și, de este cu putință, chiar noue, căcĭ cu câtŭ e vasulŭ maĭ noŭ și maĭ nepurtatŭ, cu atâta e maĭ bunŭ. Insă cele maĭ multe romănce, carĭ se ocupă maĭ adese-orĭ cu coloratulŭ, aŭ vase anumite pentru fiă-care speciă de colóre, și aceste vase (6), fórte simple și primitive. le păstréză ele apoĭ prin unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ, adică până când le potŭ întrebuința.

Asemenea de curate trebue să fie și tóte materiile înainte de ce se iaŭ acestea la coloratŭ, căcĭ de la curățenia lorŭ depinde și frumusețea colorilorŭ, pe când necurățenia le răpesce fórte multŭ din frumusețe.

Eră materiile, ce 'ndătinéză ele maĭ cu sémă a le colora, suntŭ diferite *lânețe,* precum : *pĕrurĭ, cănurĭ, scule de lână* și *sumanĭ lăĭ,* apoĭ scule de bumbacŭ, și de bucĭ, *torturĭ* (7) de *fuĭorŭ,* de *câlțĭ* și de inŭ, diferite pânzeturĭ și în urmă *ouĕ pe la Pascĭ.*

VI.

E de multŭ sciutŭ că esistă numaĭ treĭ colorĭ principale, adică : *galbănŭ, albastru* și *roșu.* Cele-l-alte colorĭ suntŭ numaĭ o amestecare a acestorŭ treĭ principale. Așa de esemplu *galbănulŭ* și *albastrulŭ* amestecându-se producŭ colórea *verde; albastrulŭ* și *roșulŭ* amestecându-se producŭ o colóre *violă; galbănulŭ* și *roșulŭ* amestecându-se

(6) *Vasele,* ce le întrebuințéză romăncele la prepararea colorilorŭ, suntŭ următórele : *Ole, ulcele* și *ulcelușe* de lutŭ de diferite forme și mărimĭ ; apoĭ *căldărĭ* și *căldărușe* de aramă. Maĭ departe întrebuințéză diferite *covețĭ, covețele, chersinurĭ, budee, ciubere, putinĭ* și *putinele.* In vasele cele d'întâiŭ se ferbŭ și se preparéză colorile, éră în cele din urmă *le înflorescŭ* și le păstréză. *Céóne* saŭ alte vase de spijă nu întrebuințéză maĭ nicĭ o dată, căcĭ acestea *cotlescŭ,* și *cotlitura,* după cum spunŭ ele, strică fórte multŭ colorilorŭ.

(7) Sub *„pĕrurĭ"* sing. *„pĕrŭ"* înțelegŭ romăniĭ din Bucovina *pĕrulŭ* celŭ lungŭ și frumosŭ care se scóte din pepteni când se péptĕnă lâna. Éră restulŭ de lână. ce remâne în pepteni, se numesce *„canură"* pl. *„canurĭ"* și *„cănurĭ"*, dacă se întrebuințéză ca *bătătură* la *sumanĭ,* dar' dacă se întrebuințéză ca bătătură la *prigitorĭ* saŭ *catrințe,* se numesce *mețurĭ. Pĕrurile* se întrebuințéză, după ce se torcŭ, maĭ multŭ numaĭ ca *urdală* și la facerea *ițelorŭ.* Sub *scule* sing. *sculă* înțelegŭ romăniĭ din Bucovina firele cele tórse și reșchiete de orĭ și ce speciă de lână, precum și de *bucĭ* și de *bumbacŭ,* éră firele cele tórse și reșchiete de *fuĭorŭ* și *câlțĭ* de cânepă și de inŭ se numescŭ în genere *torturĭ* sing. *tortŭ.*

producŭ o colóre *portocaliă* (orange), dar' câte-şĭ trele, adică *galbănŭ*, *albastru* şi *roşu* amestecându-se în proporţiunĭ convenabile, producŭ colórea *albă*, pe când lipsirea tuturorŭ acestorŭ treĭ colorĭ principale produce *colórea négră*. Colorile *verde*, *vioriă* şi portocaliă se numescŭ colorĭ *complementare*, fiindŭ-că cea d'întâiŭ completéză cu *roşiă*, cea de a doua cu *galbănŭ*, cea de a treia cu *albastru* şi producŭ colórea *albă*.

Când domnesce colórea *albastră* într'o amestecare de colóre, atuncĭ se ḑice că este o *colóre rece;* dar' când domnesce colórea *roşiă* şi *galbănă* într'o amestecare de colóre, atuncĭ se ḑice că este o *colóre caldă*.

Tóte acestea suntŭ de multŭ sciute de către ómeniĭ ceĭ învĕţaţĭ şi maĭ alesŭ de către fisicĭ.

Romancele nóstre, măcarŭ că n'aŭ umblatŭ nicăerĭ la scólă şi prin urmare n'aŭ pututŭ să deprindă şi s'o înveţe acésta de la bărbaţiĭ ceĭ culţĭ şi esperţĭ, asemenea o sciŭ şi încă, după cum ne vomŭ încredinţa îndată din cele ce le voiŭ înşira maĭ la vale, o sciŭ destulŭ de bine.

Atâta numaĭ că ele nu din tóte colorile acestea potŭ să producă atâtea nuanţe, câte producŭ specialiştiĭ. Şi nicĭ nu e de mirare, căcĭ dacă noĭ româniĭ amŭ fi avutŭ până acuma colegiĭ anume pentru coloratŭ, dacă şi noĭ ne-amŭ fi interesatŭ saŭ, maĭ bine ḑicêndŭ, dacă împrejurările de până acuma ne-arŭ fi permisŭ ca să ne interesămŭ maĭ de multŭ, să perfecţionămŭ şi să respândimŭ chromatica în tóte părţile, precum de multŭ s'a întêmplatŭ acésta la alte naţiunĭ din jurulŭ nostru, atuncĭ nuanţele colorilorŭ s'arŭ fi înmulţitŭ cu multŭ maĭ tare şi tóte numirile şi terminiĭ technicĭ, ce ĭ-amŭ avutŭ odată, s'arŭ fi conservatŭ. Atuncĭ n'amŭ fi avutŭ nicĭ o lipsă de a împrumuta terminĭ technicĭ şi alte cuvinte de pe la străinĭ.

Colorile cele maĭ plăcute, maĭ desŭ întrebuinţate şi prin urmare totŭ-odată şi maĭ respândite printre românĭ suntŭ *galbănulŭ*, *albastrulŭ* şi *roşulŭ*, adică colorile naţionale, apoĭ *albulŭ* şi *negrulŭ*. Decĭ şi româncele se ocupă maĭ multŭ cu producerea acestora. *Portocaliulŭ*, *vioriulŭ* şi *verdele* se întrebuinţéză într'o proporţiune cu multŭ

maĭ restrînsă. De aicea urméză apoĭ că nuanţele acestora din urmă se află la românĭ într'unŭ numĕrŭ cu multŭ maĭ micŭ, de câtŭ a celorŭ d'întâiŭ.

Dar' maĭ e încă şi altă causă la mijlocŭ, de ce romàncele nóstre nu potŭ să producă atâtea nuanţe de colorĭ, e adică aceea, după cum amŭ amintitŭ şi maĭ susŭ, că ele, când coloréză, nu întrebuinţéză diferite minerale şi composiţiunĭ chemicale aflate şi inventate de sciinţa modernă, ci ele coloréză numaĭ cu plante şi cu acele minerale, carĭ le suntŭ de neapărată trebuinţă şi totŭ-odată fórte cunoscute, şi acestea, după cum scimŭ, suntŭ fórte puţine la numĕrŭ. Maĭ pe scurtŭ ḑisŭ ele coloréză numaĭ cu plante aşa, după cum aŭ apucatŭ din moşĭ-strĕmoşĭ, éră câtŭ despre altele nu vorŭ pré multŭ să se intereseze.

In şirele următóre eŭ voiŭ descrie pe rêndŭ şi câtŭ se póte de pe largŭ tótă procedura usitată de romàncele sătene în decursulŭ colorăriĭ, cumŭ producŭ ele fie-care colóre în deosebĭ, din câte amŭ ḑisŭ că le sciŭ produce, şi cumŭ coloréză cu dênsele. Totŭ-o-dată voiŭ căuta să reproducŭ cu cea maĭ mare acurateţă atâtŭ frasiologia, câtŭ şi tóte acelea cuvinte şi terminĭ technicĭ, carĭ se întrebuinţéză cu ocasiunea colorăriĭ, şi carĭ, maĭ cu sémă în privinţa *limbisticĭ*, credŭ că vorŭ fi de óre-şĭ care interesŭ.

Voiŭ începe aşa dară maĭ întâiŭ cu colórea *galbănă*

VII.

Plantele, carĭ se întrebuinţéză la facerea colóreĭ galbine, suntŭ : *Drobiţa, păduareţulŭ-acru, răchiţica, laptele-câneluĭ, mestécănulŭ, sora-sóreluĭ, tătăişulŭ, bumbişorulŭ şi gălbinarea.*

Dintre tóte plantele acestea rolulŭ celŭ maĭ însemnatŭ îlŭ jócă *Drobiţa.*

Romànca, care se pricepe fórte bine în arta coloratuluĭ, cândŭ voesce să *îngălbinéscă* saŭ să *gălbinéscă* diferite lâneţe, pânzăturĭ saŭ alte materiĭ, căcĭ a colora *galbănŭ* se numesce în limba poporuluĭ a

îngălbini saŭ simplu a *gălbini*, le *Drobiță* de maĭ nainte uscată și dumicându-o bine c'o securice o pune într'o ólă curată șĭ-o *âmple* cu *borșŭ-próspădŭ*, adică cu borșŭ care nu e *prisne-acru*, ci numaĭ cu vr'o câte-va ore maĭ nainte de-acésta âmplutŭ. Și ca colórea să ĭasă cu multŭ maĭ bună, maĭ vie și maĭ frumósă, nainte de-a âmplè Drobița, amestică borșulŭ cu puțină apă. Óla âmplută într'acestŭ modŭ cu Drobița punêndu-o apoĭ la focŭ o lasă să férbă timpŭ de o oră.

După ce-a fertŭ de-ajunsŭ scóte Drobița din ólă afară șĭ-o pune de-o parte, lăsândŭ numaĭ zéma eĭ în nuntru, care zómă, fiindŭ că are o *față galbănă*, se numesce de către romăncele de pretutindene din Bucovina *gălbinélă* pl. *gălbinele.*

In timpulŭ acela, câtŭ se rĕcescŭ *gălbinelele* acestea, piséză *Pétră-acră* și așa pisată o aruncă apoĭ în óla. Și dacă are de îngălbinitŭ numaĭ unŭ sculŭ saŭ tortŭ, aruncă *Pétră-acră* de treĭ cruceri, adică camŭ la 50—60 grame, éră dacă are maĭ multe scule saŭ alte lânețe de îngălbinitŭ, atuncĭ aruncă pentru fie-care sculŭ saŭ tortŭ Pétră-acră câte de treĭ cruceri.

Procederea acésta cu *pétră-acră* se numesce *a împetri*, și se dice : *împetrescŭ* saŭ *amŭ să împetrescŭ gălbinelele.*

Cândŭ e gata cu *împetrirea* gălbinelelorŭ pune într'acestea lânețele, sculele saŭ torturile, ce are să le îngălbinéscă, le acopere cu puțină Drobiță de cea dimicată și fértă și apoĭ le pune în vatra foculuĭ ca să stea la căldură camŭ pe atâta, pe câtŭ a fertŭ maĭ nainte Drobița, nicĭ de cumŭ însă nu le lasă să férbă, căcĭ apoĭ gălbinelele se *sărbedescŭ*, îșĭ perdŭ tótă puterea, éră sculele dintr'ênsele slăbescŭ și colórea nu se póte bine saŭ de felŭ prinde de dênsele.

După ce aŭ statŭ sculele la căldură, câtŭ timpŭ aŭ avutŭ să stea, le scóte din gălbinele afară și le întinde ca să se usce unde-va la umbră, unde nu bate sórele, căcĭ dacă sórele le *pălesce*, ele se pătéză, îșĭ perdŭ fața și nu-sŭ frumóse.

Pe cândŭ se uscă sculele ĭé unŭ vasŭ și face într'ênsulŭ pe-atâta *leșie*, pe câtă cugetă că ĭ arŭ fi de-ajunsŭ spre a cufundà și *adăpa* sculele îngălbinite, ce are să le pue maĭ pe urmă într'ênsa. Caută

totŭ-o-dată ca leşia acésta, cândŭ pune sculele într'ênsa, după ce a-cestea s'aŭ uscatŭ de-ajunsŭ şi 'n care le lasă să stea ca la o oră, să nu fie nicĭ prea ferbinte, nicĭ prea rece, ci numaĭ de-abĭa călduţă.

Érŭ cândŭ cugetă că acuma vorŭ fi statŭ de-ajunsŭ le scóte din leşie afară şi se duce cu dênsele la o apă curgĕtóre saŭ *mergĕtóre*, dupre cumŭ se maĭ ḑice pe alocurea, şi 'n apa acésta le spală bine până ce rĕmânŭ curate. In apă stătătóre saŭ de fântână rarŭ cândŭ le spală, dóră numaĭ atuncĭ, cândŭ nu aŭ vre-o apă curgĕtóre prin apropiere, pentru că în apa acésta se spală cu multŭ maĭ greŭ, trebue cu multŭ maĭ multe *ape* până ce se curăţesce tótă cenuşa de pe scule, pe cândŭ în apa cea curgĕtóre se spală cu multŭ maĭ uşorŭ şi maĭ bine.

Cândŭ se scotŭ sculele din gălbinelele produse din Drobiţă şi se întindŭ la uscatŭ aŭ o colóre *galbănă-albinéţă*, éră după ce se spală în leşie capĕtă o *flóre*, adică o faţă cu multŭ maĭ frumósă şi maĭ galbănă, ele capĕtă atuncĭ o colóre *gălbănuşie.*

Dacă sculele, nainte de ce s'aŭ pusŭ în gălbinele, aŭ fostŭ fórte albe şi curate, după ce se scotŭ din gălbinele şi se spală în leşie capĕtă o colóre *aprinsă-galbănă*, dacă n'aŭ fostŭ tocmaĭ de totŭ albe capĕtă o colóre *alămâie*, éră dacă aŭ fostŭ *colbŭriĭ albe*, capătă o colóre *întunecatŭ-galbănă.*

Dacă Drobiţa, cândŭ se pune la fortŭ, se âmple numaĭ cu singură apă, nu şi cu borşŭ, apoĭ sculele, ce se coloréză într'ênsa, capĕtă o colóre cu multŭ maĭ deschisă, de câtŭ atuncĭ cândŭ ea se âmple cu borşŭ, însă totŭ o-dată şi maĭ slabă, atuncĭ capĕtă ele o colóre *deschisŭ-galbănă* saŭ *gălbie.* Drobiţa se âmple cu borşŭ maĭ multŭ de-aceea, ca colórea să fie maĭ întunecată şi totŭ-o-dată şi maĭ durabilă.

Unele romănce totŭ cu Drobiţă âmplută cu borşŭ próspĕdŭ coloréză în urmĕtorulŭ modŭ :

Punŭ într'o ólă totŭ câte unŭ rêndŭ de Drobiţă dumicată mărunţelŭ şi *împetrită* cu *pétră-acră* şi câte jumĕtate saŭ unŭ sculŭ întregŭ, după cumŭ e şi óla de mare şi după ce, într'acestŭ modŭ-

aŭ așĕḑatŭ tóte sculele, câte vorŭ să le coloreze, le âmple cu *borșŭ*, *sălciŭ* saŭ *sălciorŭ*, (8) adică ce-va maĭ acru de cumŭ se întrebuințéză la mâncare, și așa le punŭ apoĭ la fertŭ. Nicĭ o dată însă nu le âmplu cu *borșŭ prisne-acru*, cacĭ atuncĭ *flórea sculelorŭ sbóră*, adică nu se prindŭ bine. Eră după ce aŭ fertŭ ca la jumĕtate de oră le scotŭ din ólă afară și le móĭe într'unŭ vasŭ cu *leșie călduță*. In leșia acésta, după ce maĭ întâiŭ le mestică bine, le lasă să stea ca la vr'o treĭ ore, apoĭ éră le mestică, și totŭ așa facŭ ele macarŭ în vr'o patru restimpurĭ.

Procederea acésta cu leșie se numesce: *a înflori în leșie*, și se ḑice: *amŭ să înflorescŭ sculele cele galbine în leșie.*

Sfârșindu-le de *înfloritŭ în leșie* le scotŭ afară și ducêndu-se cu dênsele la o apă curgĕtóre le spală până ce se facŭ curate. Apoĭ dacă e în *partea veriĭ* le întindŭ să se usce la sóre, éră dacă e în *partea erneĭ* le întindŭ să se usce în casă la căldură.

Dacă sculele, carĭ se coloréză în aceste gălbinele, nainte de ce s'aŭ luatŭ la coloratŭ, aŭ fostŭ *albe*, capĕtă după îngălbinire o colóre *galbănă-deschisă*, darŭ dacă aŭ fostŭ *lăĭ*, capătă o colóre *galbănă-pătată*.

Voindŭ însă ca sculele să aĭbă o colóre *galbănă aprinsă*, după ce le-aŭ scosŭ din gălbinelele de maĭ susŭ le punŭ în *florĭ* saŭ gălbinele de *Pădurețŭ-acru*, despre carĭ voĭŭ vorbi ce-va maĭ pe urmă, și după acésta sculele se facŭ *gălbănŭ aprinse*, éră dacă gălbinelelorŭ *li se maĭ dă materie*, adică dacă se maĭ adaogŭ, atuncĭ se facŭ *galbănŭ-roșietice.*

Cu Drobiță âmplută numaĭ cu apă coloréză așa: Iéŭ Drobiță uscată și frecândŭ-o bine în palme, fărina ce se face din frunḑa și flórea eĭ o strîngŭ de-o parte, éră bețele saŭ beldiele eĭ le punŭ într'o căldare cu apă curată la focŭ să férbă. După ce acésta a fertŭ de-ajunsŭ, le scotŭ afară din căldare și în loculŭ lorŭ tórnă frunḑa și flórea Drobițeĭ și mestecândŭ-o, facŭ unŭ felŭ de composițiune,

(8) In unele locurĭ se ḑice și *apă-sălcie*, care e ce-va camŭ sărată. *Sălciŭ* însemnéză și ce-va *amarŭ*.

care, în limba poporuluî, asemenea se numesce *gălbinele*. Gălbinelele acestea le *împetrescŭ* apoî cu *Pétră-acră* pisată mărunțelŭ și éră le maî mestică unŭ restimpŭ.

In urma acesteî procederî punŭ sculele, ce aŭ să le îngălbinéscă, în nuntru , însă astŭ-felŭ ca gălbinelele se *prevestéscă* de-asupra lorŭ.

Sculele, carî nu potŭ să fiă din altă materie, fără numaî din *lână albă* și curată, se punŭ de cu séră și se lasă până diminéță. Diminéța le scotŭ din gălbinele afară și, după ce le móle saŭ le *adapă* în leșie anume spre acestŭ scopŭ preparată, adică după ce le bagă de vr'o câte-va orî în leșie și îndată le scotŭ éră-șî afară, le întindŭ la uscatŭ. Éră după ce s'aŭ uscatŭ bine se ducŭ cu dênsele la o apă curgĕtóre și le spală.

Cândŭ s'aŭ gătitŭ acuma și de spălatŭ și din noŭ s'aŭ întinsŭ la uscatŭ, capĕtă o colóre *alămâie* saŭ *deschisŭ-galbănă*, dupre cumŭ aŭ fostŭ și sculele cândŭ s'aŭ pusŭ în gălbinele.

Unele romănce totŭ cu Drobiță âmplută cu apă próspĕtă coloréză astŭ-felŭ :

Aducŭ *apă ne'ncepută* dela o fântână dar' maî cu sémă dela unŭ pârêŭ, fiindŭ că apa de pârêŭ e cu multŭ maî *móle*, de câtŭ órî care alta, și turnândŭ-o într'o căldare, în care se află Drobiță, o punŭ la focŭ ca să férbă.

După ce a fertŭ de-ajunsŭ tragŭ căldarea dela focŭ, scotŭ Drobița dintr'ênsa afară, éră zéma, ce-a rĕmasŭ în nuntru, o *împetrescŭ* cu *pétră acră* pisată, punŭ apoî pĕrurile saŭ sculele, ce vorŭ să le îngălbinéscă, în căldare și éră-șî o punŭ pre acésta la focŭ ca să férbă.

Cândŭ cugetă că acuma pĕrurile saŭ sculele vorŭ fi fertŭ de-ajunsŭ și gălbinelele se vorŭ fi prinsŭ de dênsele, le scotŭ din căldare afară și le întindŭ la uscatŭ.

Colórea, ce-o capĕtă sculele acestea, e *galbănă-curată*.

Cu Drobița în compositiune cu *Răchițică* coloréză în următorulŭ modŭ :

Iéŭ vêrfurî uscate de rămurele de *Răchițică* și le frécă în palme

până ce se făcŭ ca fărina. Iéŭ apoĭ Drobiţa asemenea uscată şi pre acésta o frécă bine, până ce frunḑa şi flórea eĭ s'aŭ făcutŭ măruntică. Punŭ apoĭ beldiile de Drobiţă într'unŭ vasŭ curatŭ şi âmplutŭ cu apă próspĕtă asemenea fórte curată la focŭ să férbă.

La o oră, după ce aŭ fertŭ beldiile acestea, le scotŭ afară din vasŭ, şi în loculŭ lorŭ punŭ atâta fărina cea de Drobiţă, câtŭ şi cea de Răchiţică, preparate cu puţinŭ maĭ nainte de acésta, căutândŭ totŭ o-dată ca din amêndouĕ aceste fărinĭ să fiă totŭ o mĕsură, o *câtime* anumită. Éră după acésta, mestecândŭ amêndouĕ fărinele la unŭ locŭ în zéma cea din căldare, le *împetrescŭ* cu *pétră-acră.*

După ce aŭ împetritŭ acuma gălbinelele acestea şi după ce aŭ pusŭ sculele saŭ pĕrurile în dênsele le punŭ la căldură, unde staŭ apoĭ de cu séră şi până diminéţa, éră dacă le-aŭ pusŭ diminéţa staŭ până în séră.

Dacă sculele, pĕrurile, torturile, saŭ ce suntŭ, cândŭ s'aŭ pusŭ în gălbinelele acestea, aŭ fostŭ maĭ nainte *albe-curate*, cândŭ le scotŭ acuma afară aŭ o colóre *gălbiorie*, dacă aŭ fostŭ *albe închise*, capĕtă o colóre *portocalie*, éră dacă aŭ fostŭ *albe-întunecate*, capĕtă o colóre *năramzie.* Maĭ pe scurtŭ colórea, ce-o capĕtă, atârnă totŭ-de-auna dela colórea ce-aŭ avut'o sculele, cândŭ s'aŭ pusŭ în gălbinele.

Acésta e întréga procedere, cunoscută mie, cu *Drobiţa.*

După Drobiţa rolulŭ celŭ maĭ însemnatŭ la producerea colóreĭ galbine îlŭ are *Pădureţulŭ-acru.*

Procederea cu acésta e cea următóre :

Punŭ scórţă de *Pădureţŭ-acru* într'o ólă saŭ într'o căldare la focŭ să férbă şi după ce a fertŭ de-ajunsŭ, o scurgŭ şi o parte de zémă, adică o parte de *gălbinele*, o tórnă într'o covată saŭ şi în altŭ vasŭ, în care o *împetrescŭ* cu *pĕtră-acră* pisată mărunţelŭ, éră o parte o lasă în ólă. Punŭ apoĭ sculele în gălbinelele, într'acestŭ modŭ preparate şi, învêrtindu-le maĭ întâiŭ de vr'o câte-va orĭ în decursulŭ uneĭ ore, dacă e primă-véra, véra saŭ tómna, punŭ vasulŭ cu dênsele să stea la sóre, éră dacă e érna, îlŭ punŭ la căldură pe cuptorŭ. Şi vasulŭ

de-aceea se pune la căldură, ca colórea să fiă maĭ puternică și să se prindă maĭ ușorŭ și maĭ bine de scule.

In fine, după ce aŭ statŭ sculele în gălbinelele acestea ca la o oră saŭ și maĭ bine, dacă e véra, le întindŭ la sóre ca să se *soréscă* și să *înflorésc*ă, éră dacă e érna, le întindŭ în casă la căldură, ca aicea să înflorésca, adică să se usce și să capete o *față*, o *flóre* saŭ colóre frumósă.

In gălbinelele acestea însă se îngălbinescŭ numaĭ sculele cele de *bucĭ*, respective numaĭ materiile cele din *cânepă* și *óuele pe la Pascĭ*. Rarŭ cândŭ se îngălbinescŭ sculele de lână saŭ alte lânețe.

Totŭ-o-dată e de însemnatŭ aicĭ, că sculele de bucĭ, după ce s'aŭ scosŭ din gălbinele, nu se spală în apă ca sculele cele de lână, ci așa cumŭ se scotŭ se lasă să *înflorésc*ă. Éră colórea, ce-o capĕtă aceste scule, după ce s'aŭ uscatŭ, e *galbănă-roșietică.*

Dacă însă nu i se pare colórea destulă de nemerită și de frumósă, atuncĭ romănca, ce coloréză, maĭ dă materie gălbinelelorŭ, adică le maĭ adapă cu gălbinele ce-aŭ rĕmasŭ în ólă saŭ căldare, și maĭ *împetrindu-le* o dată, pune sculele de-a doua-óră în nuntru și le maĭ lasă unŭ restimpŭ.

Éră dacă voesce ca sculele să aĭbă o colóre *galbănă-deschisă*, pe lângă scórță de *pădurețŭ-acru* maĭ pune încă și frundă totŭ de acestŭ pădurețŭ și amestecându-le pe amĕndouĕ acestea la unŭ locŭ le pune la fertŭ. Procedura, ce urméză, e aceea-șĭ ca și cu gălbinelele făcute numaĭ din singură scórță de pădurețŭ.

Pe la Pascĭ, cândŭ se îngălbinescŭ óuĕ, se întrebuințéză nu numaĭ scórță uscată de *pădurețŭ-acru*, ci și scórță *verde* așa cumŭ se despoie de pe ramurĭ. Ba! unele romănce întrebuințéză chiarŭ și rămurelele cele maĭ tinere și maĭ supțirele.

Scórța saŭ rămurelele acestea le punŭ într'o ólă mică cu apă la focŭ ca să férbă și după ce aŭ fertŭ de-ajunsŭ aruncă *Pétră-acră* în nuntru și le împetrescŭ. Dupĕ acésta, fără a maĭ scurge gălbinelele din ólă, punŭ óule cele albe, ce voescŭ să le facă galbine, în nuntru și óla o lasă la căldură pe vatră, însă departe de focŭ. In aceste gălbinele staŭ apoĭ óuele ca la jumătate de oră, une-orĭ și

maĭ multŭ, adică pe câtŭ cugetă că se vorŭ puté prinde gălbinelele de dênsele, și abĭa după acésta le scotŭ afară.

A *îngălbini óuĕ* nu se dice așa de desŭ ca la scule și torturĭ, dar' a *împetri óuĕ*, în înțelesŭ de a *îngălbini*, se dice maĭ adese-orĭ. Celŭ maĭ respânditŭ terminŭ tehnicŭ poporalŭ, care esprimă îngălbinirea acésta a óuelorŭ, este verbulŭ *a împetri.*

Colorile, ce le capĕtă óuele îngălbinite saŭ împetrite în aceste gălbinele preparate din scórță, frundă și ramurĭ de *pădurețŭ-acru*, suntŭ fórte variate și frumóse, și anume din aceea causă, pentru că gălbinelele acestea totŭ-dea-una se adaogŭ, se împetrescŭ și maĭ de multe orĭ se punŭ la focŭ ca să férbă. Gălbinelele acestea producŭ cele maĭ multe nuanțe de galbănŭ, precumŭ : *galbănŭ-curatŭ*, *gălbiŭ*, *gălbioriŭ*, *gălbănușiŭ*, *galbănŭ-albinețŭ*, *galbănŭ-deschisŭ*, *galbănŭ-închisŭ*, *galbănŭ-întunecatŭ*, *galbănŭ-pătatŭ*, *galbănŭ-aprinsŭ*, *galbănŭ-roșieticŭ*, *gălbănjocŭ* și multe altele.

Totŭ-odată trebue să amintimŭ aicĭ, că gălbinelele acestea suntŭ și cele maĭ cunoscute, maĭ respândite și maĭ adese-orĭ întrebuințate. Nu e maĭ nicĭ o romancă, celŭ puținŭ în Bucovina, care să nu împetréscă cu dênsele ouĕ pe la Pascĭ.

In partea primăvereĭ, când *Laptele-câneluĭ* e maĭ tênĕrŭ, maĭ fragedŭ, maĭ lăptosŭ și maĭ înfloritŭ, avêndŭ romancele să coloreze cu dênsulŭ, îlŭ adună de pe câmpŭ, îĭ taiă rădĕcinile, și așa-lŭ punŭ apoĭ într'o ólă mare saŭ într'o căldare cu apă la focŭ ca să férbă. Éră când a fertŭ de ajunsŭ scurgŭ zéma într'o covată șĭ-o împetrescŭ cu Pétră-acră și după acésta punŭ sculele, maĭ alesŭ cele de bucĭ, în nuntru și amestecându-le bine, le punŭ la sóre, unde le lasă să stea maĭ bine de o óră. După trecerea acestuĭ timpŭ, când le scotŭ din gălbinelele acestea afară și le întindŭ ca să se usuce, capĕtă o colóre *alămâiŭ.*

Alte romance, totŭ în gălbinelele acestea preparate, după cum s'a arătatŭ, punŭ sculele de cu séră și le lasă până a doua di diminéță. A doua di, când le scotŭ, se dice că aŭ o colóre *ceriŭ,* adică *galbănă-ca-céra*. Unele însă le lasă numaĭ până ce se rĕcescŭ gălbinelele, maĭ pe scurtŭ fiă-care cum voesce să fiă flórea saŭ fața scu-

luluĭ coloratŭ. Insă tóte caută ca gălbinelele acestea, când punŭ scule într'însele, să nu fiă prea ferbinţĭ, căcĭ, dacă-sŭ prea ferbinţĭ, se *corăslescŭ* şi prin urmare nu suntŭ bune de nimicŭ.

Unele romănce însă, cu puţine abaterĭ, coloréză cu *laptele-câneluĭ* în următorulŭ modŭ :

Cum aducŭ acestŭ lapte verde din câmpŭ îlŭ punŭ într'o ólă cu apă la focŭ ca să férbă, şi când vĕdŭ că a fertŭ de ajunsŭ îlŭ *împetrescŭ*. Apoĭ, când zéma luĭ e maĭ ferbinte, punŭ într'însa sculele şi ouele, căcĭ în gălbinele de *Laptele-câneluĭ* se îngălbinescŭ şi óue ca şi cu scórţă de *Pădureţŭ-acru,* şi după acésta le lasă puţinŭ în nuntru. Când le scotŭ după aceea afară capĕtă o colóre *galbănă-deschisă,* bătêndŭ ceva în *verde* saŭ o colóre *cănăriŭ,* adică ca penele *canaruluĭ.*

Sculele şi óuele, ce se îngălbinescŭ în aceste gălbinele, nu potŭ fi altŭ-felŭ, de câtŭ *albe*. Asemenea nu se potŭ colora în gălbinele acestea alte scule, de câtŭ numaĭ de bucĭ şi de bumbacŭ. De lână nicĭ odată.

Ingălbirea cu scórţă şi frundă de *Mestécănŭ* se face în modulŭ următorŭ :

Âmplu o ólă cu scórţă de *Mestécănŭ* şi cu *borşŭ acru* amestecatŭ cu apă şĭ-o punŭ la focŭ ca să férbă. După ce-a fertŭ de ajunsŭ scurgŭ gălbinelele într'unŭ vasŭ şi împetrindu-le, când suntŭ numaĭ d'abĭa călduţe, punŭ într'însele sculele de lână şi de bucĭ şi le lasă ca să stea unŭ timpŭ anumitŭ în nuntru.

Colórea, ce-o capĕtă aceste scule, e *galbănă-întunecată.*

Procedura la îngălbinirea sculelorŭ cu frunde de *Mestécănŭ* e maĭ totŭ aceeaşĭ ca şi cu flórea de *Bumbişorŭ.*

Când *Bumbişorulŭ* e maĭ frumosŭ înfloritŭ, culegŭ floricica luĭ şĭ-o punŭ să se usuce la umbră ca şi Drobiţa. Éră când voescŭ să coloreze punŭ floricică de acésta într'o ólă cu apă ca să férbă. După ce a fertŭ, până ce a eşitŭ totŭ suculŭ dintr'însa, scurgŭ zéma eĭ într'o covată saŭ în altŭ vasŭ, şi împetrind-o cu *pĕtră-acră* pisată punŭ sculele, ce voescŭ să le coloreze, în nuntru, unde le lasă să

stea ca o óră și anume, dacă e în partea veriĭ, le punŭ la sóre, éră dacă e în partea erniĭ, le punŭ la căldură în casă.

In restimpulŭ acela, câtŭ staŭ sculele în gălbinelele acestea, le învêrtescŭ măcarŭ de vr'o patru orĭ, ca cu atâta maĭ ușorŭ și maĭ bine să se prindă gălbinelele de dênsele.

In gălbinelele acestea se îngălbinescŭ numaĭ scule de bucĭ și óue, carĭ, înainte de a se pune în întru, suntŭ *albe*. Alte scule și óue nu se potŭ nicĭ de cum îngălbini.

Colórea, ce o capĕtă sculele și óuele, după ce s'aŭ scosŭ din gălbinelele acestea și s'aŭ uscatŭ de ajunsŭ e maĭ cu samă *alămâiă*. Insă nu totŭ-dea-una capĕtă ele colórea acésta, ci fórte adese-orĭ a-târnă fața saŭ flórea colóreĭ de la prepararea acestorŭ gălbinele. Dacă gălbinelele se nimerescŭ bine, atuncĭ și sculele, ce s'aŭ pusŭ într'însele, capĕtă o colóre fórte frumósă și galbănă, éră dacă nu s'aŭ nimeritŭ tocmaĭ bine, atuncĭ și sculele capĕtă o colóre maĭ puțin frumósă.

Totŭ camŭ într'acestŭ modŭ coloréză ele și cu *Gălbinare* și cu *Tătăișŭ*.

In fine maĭ producŭ romàncele colórea galbănă încă și din semênță de *Sora-Sóreluĭ*, în care se îngălbinescŭ maĭ cu sémă óue pe la Pascĭ. Iéŭ adică o cătime anumită de semênță cóptă de acesteĭ plante șĭ-o punŭ într'o ólă să férbă. După ce ferbe bine o împetrescŭ și punêndŭ apoĭ óuele cele albe într'însa le îngălbinescŭ.

Acésta e întréga procedură cunoscută mie la producerea colóreĭ galbine.

VII.

Colórea *albastră* se face cu *sucŭ-de-lână, scorțișă, pétră-acră, pétră-albastră, borșŭ, apă-tare, zerŭ* și cu *lemnŭ-cânescŭ*.

Procedura cu *sucŭ-de-lână* în composițiune cu *pétră-albastră*, e cea următóre:

Iéŭ o cătime anumită de lână așa cum se tunde de pe oĭ șĭ-o punŭ într'unŭ cĭubărŭ saŭ într'o covată mare și turnândŭ peste dênsa

uncropŭ o lasă așa până ce uncropulŭ se rĕcesce. Rĕcindu-se uncropulŭ spală cu dênsulŭ lâna până ce tótă se curățesce de sucŭ. Scurgŭ apoĭ suculŭ într'unŭ cĭubărașŭ saŭ în altŭ vasŭ, în care -lŭ lasă până ce se limpeḑesce. Suculŭ limpeḑitŭ îlŭ tórnă într'o ólă mare și-lŭ punŭ la focŭ ca să se încălḑéscă. După ce s'a încălḑitŭ iéŭ óla de la focŭ, punŭ într'însa *pétră-albastră* șĭ-o lasă să stea treĭ ḑile într'unŭ locŭ caldŭ. A treia ḑi frécă pétra în palme până ce totŭ suculŭ se face *albastru.*

Amestecătura acésta de *sucŭ, apă* și *pĕtră-albastră* se numesce apoĭ c'unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ *albăstrélă,* pl. *albăstrele.*

Totŭ în acéstă ḑi, după ce aŭ frecatŭ *pétra-cea-albastră* punŭ și lânețele, ce voescŭ să le *albăstréscă,* în aceste *albăstrele,* în carĭ se lasă treĭ ḑile. In fiă-care ḑi însă le frécă câte odată și le amestică, ca albăstrelele să se prindă maĭ ușorŭ și maĭ bine de dênsele, și după acésta éră le apasă în întru și le maĭ lasă pe unŭ restimpŭ.

A treia ḑi apoĭ le scotŭ gata *albăstrite.*

Dacă însă li se pare că lânețele nu suntŭ destulŭ de albastre și de frumóse le maĭ frécă încă odată și le maĭ lasă încă o ḑi să stea în *albăstrele.*

Când cugetă că acuma suntŭ destulŭ de albastre le scotŭ afară și, fără să le maĭ spele în vre-o apă curgĕtóre, ca pe alte scule, le întindŭ la umbră ca să se usuce. La sóre nu le întindŭ nicĭ odată, pentru că-șĭ perdŭ fața, și maĭ alesŭ atuncĭ, când sórele arde fórte tare.

Sculele, ce se albăstrescŭ în aceste albăstrele, nu potŭ să fiă de altă materiă, fără numaĭ din lână curată *albă* saŭ *laĭe.*

Colórea, ce-o capĕtă sculele cele *albe,* e *albastră-deschisă,* éră a celorŭ *lăĭ* e *albastră-închisă* saŭ *albastră-întunecată.*

Voindŭ însă să albăstréscă scule de bucĭ, întrebuințéză, în locŭ de *sucŭ-de-lână,* borșŭ puținŭ acru, pe care-lŭ ferbŭ ca și suculŭ.

După ce ferbe borșulŭ îlŭ tórnă într'o covată și-lŭ lasă puținŭ ca să se rĕcoréscă. Éră pe când e numaĭ de-abia caldŭ, tórnă puțină *scorțișă* și *Pétră-vênĕtă* pisată, și anume : dacă e ca la o cofă de borșŭ tórnă *Pétră-vênĕtă* ca de treĭ cruceri, adică cam la 14—20 grame și abia după acésta punŭ sculele cele de bucĭ în nuntru și le *înflo-*

rescŭ, adică le învêrtescŭ în faţa sórelui. Éră după ce le-aŭ înfloritŭ de ajunsŭ le scotŭ din albăstrele afară şi le întindŭ ca să se usuce. Când s'aŭ uscatŭ cum se cade aŭ o colóre *albastră-deschisă.*

Dacă însă tórnă în borşŭ maĭ multă *scorţiţă* şi zémă d'a eĭ, atuncĭ sculele se facŭ *negru-albastre* saŭ *întunecatŭ-albastre.*

Sculele de bucĭ însă nu se punŭ, ca cele de lână, de maĭ multe orĭ în *albăstrele,* ci numaĭ o singură dată, căcĭ cu câtŭ s'aŭ prinsŭ întâia-şĭ dată albăstrelele de dênsele, cu atâta rĕmânŭ.

Alte românce facŭ *albastru* în următorulŭ modŭ:

Pulveriséză *Pétră-albastră* într'unŭ vasŭ de lutŭ şi ast-felŭ punêndŭ-o într'o sticlă tórnă *apă-tare* peste dênsa şĭ-o amestică bine c'unŭ cuţitŭ până ce se face désă ca *grosciorulŭ.* Punŭ apoĭ zerŭ de vacă la fertŭ şi pe când începe acesta a elocoti ieŭ o câtime anumită din amestecătura făcută maĭ nainte din *Pétră-albastră* şi *apă-tare* şi turnând-o în zerŭ, punŭ sculele de lână în nuntru şi mestecându-le ne'ncetatŭ le ferbŭ până ce se prinde cum se cade albăstréla de dênsele. Apoĭ le scotŭ afară şi le întindŭ ca să se usuce.

Colórea acestorŭ scule e *deschisă-albastră.*

Dacă însă sculele, în urma acesteĭ ferturĭ, nu suntŭ destulŭ de albastre, după ce s'aŭ uscatŭ, se maĭ bagă încă odată în zerulŭ amestecatŭ cu *Pétră-albastră* din ólă şi le maĭ lasă unŭ restimpŭ să férbă. Şi dacă voescŭ ca sculele să fie *întunecatŭ-albastre* maĭ daŭ albăstreleĭ materiă, adică maĭ adaogŭ zerulŭ cu *pétră-albastră,* şi totŭ aşa facŭ ele, până ce fiă-care sculŭ capĕtă colórea dorită.

In fine unele romance facŭ albastru şi cu *lemnŭ-cânescŭ.* Punŭ adică lemnŭ de acesta într'o căldare cu apă la focŭ şi-lŭ lasă să férbă până ce ese totŭ suculŭ dintr'însulŭ. După ce a fertŭ de ajunsŭ scotŭ beldiile din căldare afară, éră în loculŭ lorŭ tórnă *pétră-albastră,* care a fostŭ de maĭ nainte muĭată în rachiŭ. De-odată cu turnarea acesteĭ petre punŭ acuma şi pĕrulŭ saŭ scululŭ, ce vorŭ să-lŭ *albăstréscă,* lăsându-lŭ în nuntru să férbă ca la jumĕtate de óră. La jumĕtate de óră îlŭ scotŭ apoĭ gata albăstritŭ.

Faţa sculelorŭ saŭ pĕrurilorŭ albăstrite în aceste albăstrele e *mĭerie* saŭ *mĭeriŭ-albastră* (9).

Alte românce din contră facŭ *mĭeriu-albastru* în următorulŭ modŭ: iéŭ borşŭ acru de păpuşoiŭ şi-lŭ punŭ într'o ólă ca să férbă. Apoĭ piséză *pétră-de-brâe* şi pe când borşulŭ din ólă începe a se încălḑi tórnă într'însulŭ ca o găóce de nucă de pétră de acésta. Éră pe când borşulŭ începe a clocoti punŭ în nuntru scululŭ şi-lŭ lasă o bucată bună să férbă. După acésta îlŭ scotŭ afară şi-lŭ întindŭ ca să se *svênteze*.

Dacă acuma scululŭ, pĕrulŭ saŭ ce este, e de ajunsŭ de albastru, îlŭ lasă, éră de li se pare prea *albineţŭ* şĭ-arŭ voi să fiă ceva maĭ *întunecatŭ albastru*, îlŭ maĭ punŭ odată în ólă şi-lŭ maĭ lasă unŭ restimpŭ să férbă. Dar' de astă dată maí punŭ şi puţină *pétră-de-brâe.*

Precum în tóte cele-l-alte *albăstrele*, despre carĭ amŭ vorbitŭ maĭ susŭ, aşa şi în aceste doue din urmă, pĕrurile şi sculele se albăstrescŭ totŭ-dea-una de-a dreptulŭ din *albŭ* saŭ din *lăĭŭ*, nicĭ de cum însă din alte colorĭ.

Atâta în privinţa colóreĭ *albastre!*

IX.

Roşu se face cu *Sovérvŭ*, cu frunḑă, scórţă şi rămurele de *Pădureţŭ-acru*, cu scórţă de *Arinŭ negru*, de *Prunŭ*, de *Perjŭ-roşu* şi de *Stejarŭ* şi în urmă cu frunḑă de *Mĕrŭ-dulce* şi de *Cornŭ*.

Plantele cele maĭ usitate la producerea acesteĭ colorĭ suntŭ *Sovêrvulŭ* şi *Pădureţulŭ-acru*.

(9) De când aŭ începutŭ româncele a-şĭ schimba portulŭ lorŭ strĕbunŭ şi a adopta alte porturĭ străine, de când aŭ începutŭ a purta *rochiĭ* şi *fuste*, de atuncĭ se vede că datéză şi cuvintele *mĭeriu*, *ghirezia* şi altele vr'o câte-va în limba nóstră. Dovadă despre acésta fie-ne, între altele, şi următórele versurĭ:

Lele 'naltă şi lelie
Cu *rochiţa ghivizie*.

Apoĭ cimilitura:

Amŭ o *rochiă mĭerie*
Şi e plină de posderie,

care însémnă: *„cerulŭ cu stelele"*.

Romancele, ce voescŭ să coloreze lânețele lorŭ *roşu*, iéŭ maĭ întâiŭ și întâiŭ scórță de *Pădurețŭ-acru*, care póte să fiă saŭ próspĕtă, adică cu puținŭ maĭ nainte de acésta despoĭată de pe ramurĭ, saŭ și de maĭ nainte adunată și anume spre acestŭ scopŭ preparată, șĭ-o punŭ într'o căldare să férbă bine, până ce totŭ suculŭ dintr'însa ese afară. Apoĭ o tragŭ de la focŭ șĭ-o punŭ de-o parte ca să se rĕco. éscă. Cele maĭ multe romance însă o ferbŭ de comunŭ séra și după ce a fertŭ o lasă să se rĕcéscă până a doua ḑi diminéța.

In timpulŭ acela, câtŭ ferbe scórța și până ce se rĕcesce zéma dintr'însa, iéŭ frunză și flóre uscată de *Sovêrvŭ* și frecând-o în palme până ce se face mărunțică o punŭ de-o parte. Totŭ așa facŭ ele și cu frunḑa uscată de *Păduretŭ-acru*.

Tórnă, după acésta. zéma cea de scórță de *Păduretŭ-acru*, care s'a rĕcitŭ acuma, într'o putină, în care maĭ punŭ și douĕ părțĭ de frunḑă și flóre de *Sovêrvŭ* și una de frunḑă de *Păduretŭ* până ce putina se âmple. In regulă caută să pue atâta frunḑă și flóre ca *florile*, ce vorŭ să le producă, să nu fie nicĭ prea dese nicĭ prea rarĭ, căcĭ cu câtŭ suntŭ acestea maĭ potrivite, cu atâta esŭ și colorile maĭ bune și maĭ frumóse. Dacă d. e. în putină se află ca la 20 oca de zémă punŭ doĭ pumnĭ de frunḑă și flóre de *Sovêrvŭ* și unulŭ de frunḑă de *Păduretŭ*, și totŭ așa urméză ele până ce putina se âmple atâtŭ de frunḑă, câtŭ și de zémă. Éră când putina e plină aruncă într'însa o *bucățică de ferŭ* saŭ o *potcóvă de găsitŭ* și punŭ de-asupra una saŭ și maĭ multe lespeḑióre de pétră ca frunḑa să nu se rădice în susŭ, ci să se apese. Totŭ-odată se acoperŭ c'o pânzătură ca să nu dea în florĭ ceva ce le-arŭ putea strica. Apoĭ, dacă e în partea veriĭ, punŭ putina unde-va la sóre saŭ în podulŭ caseĭ, éră dacă e érnă, o punŭ într'unŭ ungherĭŭ de casă, unde nu e nicĭ prea mare căldură, nicĭ prea mare rĕcélă, și acolo o lasă să stea treĭ ḑile, o sĕptĕmână saŭ și douĕ sĕptĕmânĭ; éră dacă romanca, ce voesce să coloreze, n'are timpŭ saŭ anume nu voesce să coloreze de grabă, atuncĭ o lasă chiar șĭ-o lună, adică după ce felŭ de florĭ voesce să facă, căcĭ amestecătura acésta de *Sovêrvŭ* și frunḑă de *Păduretŭ-acru*, se numesce c'unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ «*florĭ*».

Dacă voescŭ să facă *«florĭ dulcĭ»* le punŭ la căldură ca să dospéscă și când aŭ dospitŭ atâta, că începŭ a da afară saŭ a curge din putină, atuncĭ le iéŭ la *înfloritŭ*. In regulă însă le înflorescŭ ele florile acestea după treĭ ḑile. Éră dacă voescŭ să facă *«florĭ vechĭ»* saŭ *«florĭ acre»*, atuncĭ le lasă une-orĭ chiar până ce începe a putreḑi frunḑa din putină, și abia atuncĭ le iéŭ la înfloritŭ. De aceea florile din urmă nu le punŭ nicĭ o dată la prea mare căldură anume ca să nu dospéscă de grabă.

Florile cele dulcĭ suntŭ cu multŭ maĭ frumóse și maĭ deschise la faţă, ca *florile cele vechĭ*, însă totŭ-odată și maĭ slabe. Din contră *florile cele vechĭ* saŭ *acre* se făcŭ ceva maĭ întunecate și prin urmare maĭ puţinŭ frumóse, dar' pentru aceea suntŭ fórte durabile. Lâneţele, ce se înflorescŭ în aceste florĭ, nu-șĭ perdŭ nicĭ-odată faţa. Maĭ de grabă și maĭ ușorŭ se vorŭ rumpe bucăţele de vechĭ ce vorŭ fi, de câtŭ se va duce colórea de pe dênsele. Insă ele suntŭ totŭ-odată și fórte gingașe, căcĭ când se iéŭ la înfloritŭ se ghîcescă fórte greŭ.

E unŭ lucru fórte naturalŭ, că atuncĭ, când voescŭ să facă *«florĭ vechĭ»*, zéma din putină, după unŭ óre-șĭ care timpŭ, aburesce și se perde. Decĭ ca florile acestea să nu rĕmâe *secĭ* din când în când le maĭ *adapă* cu zémă de scórţă de *Pădureţŭ-acru*, pe care din noŭ o preparéză, după cum aŭ preparat-o și pe cea d'întâiŭ, când aŭ *împlutŭ florile*.

După ce aŭ statŭ florile acestea în putină, câtŭ timpŭ aŭ avutŭ să stea, le scotŭ din putină afară, le strecură bine printr'o pânzătură și apoĭ le întindŭ în vatra foculuĭ, care e fórte curatŭ măturată și numaĭ ceva încălḑită, și aicĭ le totŭ resfiră și le frécă în palme de vr'o câte-va orĭ după olaltă, apoĭ le strîngŭ grămăgĭóră și așa strînse le punŭ ca să se usuce saŭ într'unŭ unghierŭ de vatră saŭ pe coptorŭ în dosulŭ hornuluĭ, unde le lasă să stea până la améḑĭ. Cam de comunŭ le punŭ ele pe cuptorŭ ca să nu le védă nimenĭ și să le *deóchie*, căcĭ cum se *deóchie* îndată se strică colórea și maĭ multŭ nu se póte prinde (10).

(10) *Florile* în genere suntŭ fórte greŭ de înfloritŭ Multă muncă trebue uneĭ femeĭ până ce le ghicesce bine. Acéstă împrejurare a datŭ apoĭ nascere la maĭ multe datine și credinţe carĭ suntŭ fórte respândite printre romăncele, ce se ocupă maĭ adesŭ cu coloratulŭ.

In timpulŭ acela câtŭ staŭ florile la căldură ca să se usuce, batŭ zéma din putină cu mâna până ce acésta face spume.

La amédĭ le stropescŭ cu puţină zéma de acésta ca să se umedéscă şi éră începŭ a le resfira în vatra foculuĭ şĭ-a le freca în palme, precum aŭ făcutŭ şi diminéţa. Apoĭ éră le strîngŭ grămăgĭóră şi le punŭ la uscatŭ pe cuptorŭ, unde le lasă acuma până în séră, când din noŭ începŭ a le resfira şi freca în palme.

Acéstă procedură, care se repeţesce în treĭ ḑile după olaltă, câte de treĭ orĭ pe ḑi, se numesce c'unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ *«a înflori»* şi se ḑice : *a înflori florile, amŭ să înflorescŭ* saŭ *amŭ înfloritŭ florile.*

O samă de romănce înflorescŭ florile într'o covată afară la sóre. Altele éráşĭ, după ce le înflorescŭ, le svêntéză şi le usucă, nu le strîngŭ grămăgĭóră şi le punŭ de-o parte, după cum s'a arătatŭ maĭ susŭ, ci le tórnă îndărĕtŭ în putină, şĭ-acolo le lasă să tea ca unŭ

Aşa se ḑice că atuncĭ, când e unŭ mortŭ în satŭ, nu e nicĭ de cum bine de înfloritŭ florile, ci e cu multŭ maĭ bine să se lase până ce se înmormêntéză mortulŭ. Şi dacă, din întêmplare, romănca ce înfloresce nu va sci că se află vre unŭ mortŭ în satŭ şi va veni la dênsa cine-va şi tocmaĭ pe când se află ea maĭ tare ocupată cu înflorittulŭ florilorŭ, îĭ va spune că écă!... cutare şi cutare a muritŭ, atuncĭ să nu respundă nimicŭ, nimicŭ să nu vorbéscă despre mortŭ, căcĭ cum vorbesce îndată şi *florile morŭ,* ci maĭ bine e se întrerupă cu totulŭ *înflorirea,* şi abĭa după acésta, adică după ce s'a lăsatŭ de înfloritŭ, să încépă, dacă voesce, a vorbi despre celŭ mortŭ. Dar' nu numaĭ despre unŭ mortŭ, care se află în satŭ, ci în genere despre orĭ şi care omŭ, care maĭ de multŭ a muritŭ, încă nu e bine de vorbitŭ, căcĭ şi atuncĭ *florile morŭ.* Asemenea şi atuncĭ, când florile, după ce s'aŭ înfloritŭ, staŭ în casă ca să dospéscă, încă nu e bine de vorbitŭ despre nicĭ unŭ mortŭ.

Éráşĭ se ḑice că atuncĭ, când se înflorescŭ florile, femeea ce le înfloresce să nu fiă nicĭ de cum supĕrată nicĭ să nu se certe cu nimenĭ, căcĭ cum se cértă, se supĕră şi-ĭ vine a plânge, nu le póte înflori cum se cade şi cum doresce. Ba! de multe orĭ de locŭ nu le póte înflori, căcĭ aşa le ĭ *dedina* florilorŭ.

Maĭ departe spunŭ şi credŭ romăncele cum că florile suntŭ aşa de gingaşe, că se *deóchĭe* fórte de grabă. Dreptŭ accea îndatinéză ele a înflori maĭ multŭ după ce înseréză, când suntŭ sigure că nimenĭ nu va veni la dênsele ca să le conturbe şi să le *deochĭe* florile. Éră dacă le înflorescŭ ḑiua, atuncĭ le înflorescŭ unde-va într'unŭ locŭ ascunsŭ, unde sciŭ că nu le va maĭ căuta şi afla nimenĭ, şi totŭ ascunse de ochiĭ ceĭ rĕĭ şi deochitorĭ ţinŭ ele şi florile, după ce le-aŭ înfloritŭ.

Unele romănce suntŭ aşa de cuprinse de acéstă credinţă deşartă, că dacă e în partea veriĭ se ascundŭ prin pomete şi prin păpuşóĭe, unde nu póte nimenĭ să dea aşa de grabă de dênsele, şi acolo înflorescŭ florile. Acésta însă, se înţelege, că o facŭ ele numaĭ atuncĭ, când afară e timpŭ frumosŭ şi căldurosŭ. Când e timpŭ urîtŭ, ploĭosŭ, nu o facŭ, căcĭ atuncĭ n'aŭ unde să svênteze florile, după ce le înflorescŭ.

pătrarŭ de oră şi apoĭ éră le apucă la înfloritŭ. Pentru acésta însă nu le înflorescŭ pe tóte de-odată, ci le împărţescŭ în dóuĕ părţĭ şi pe când o parte o înflorescŭ, pe atuncĭ cea-l-altă parte, care s'a svêntatŭ ca la jumĕtate de óră, o tórnă în putină şĭ-o lasă să stea în nuntru pe câtŭ a statŭ şi cea d'intâiŭ. In modulŭ acesta se înflorescŭ apoĭ şi aceste florĭ, numite c'unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ «*florĭ putrede*», de nóuĕ orĭ.

După ce le-aŭ înfloritŭ acuma şi de a nóua óră le iéŭ la *cercare* saŭ facŭ *probă* ca să védă de s'aŭ ghicitŭ bine orĭ nu, şi de se prindŭ bine de lăneţe orĭ ba?

Cercarea saŭ *proba* acésta se face în următorulŭ modŭ:

Iéŭ puţină zémă din putină şi turnândŭ-o într'o *ulci ă*, în care maĭ punŭ şi o cătime mică de *florĭ* şi le mestică bine la unŭ locŭ, punŭ ulcica cu dênsele la focŭ ca să férbă.

Când începŭ florile din ulcică a ferbe iéŭ o lécă de pĕrŭ de lână îngălbinitŭ saŭ despărţescŭ vr'o câte-va fire dintr'unŭ sculŭ aseminea

Dacă însă, cu tótă feréla acésta, când înflorescе o româncă florĭ, va veni altă româncă la dênsa şi va dice: *„vaĭ că frumóse florĭ maĭ înflorescĭ!“* saŭ *„vaĭ că frumóse florĭ aĭ maĭ înfloritŭ!“* — atuncĭ florile îndată se deóchĭe, şi apoĭ nu suntŭ maĭ multŭ de nimicŭ bune, căcĭ orĭ şi câtă muncă şi silinţă şĭ-arŭ da ea să coloreze cu dênsele, nu póte nicĭ de cum colora după cum o trage inima şi după cum doresce.

Éră dacă unŭ străinŭ, ce vede pe o românсă înflorindŭ florĭ, va dice: *„să nu fiĭ de deochĭ, că frumóse florĭ maĭ înflorescĭ!“* — atuncĭ florile nu se deóchĭe. Totŭ-odată însă celŭ străinŭ trebue să *stupéscă* asupra florilorŭ, căcĭ *stupitulŭ*, după credérea poporuluĭ românŭ de pretutindenĭ, totŭ-d'auna are o putere apărătóre de orĭ şi ce felŭ de deochitură.

Ba! românсele nóstre credŭ şi istorisescŭ că chiar şi atuncĭ se deóchĭe florile, când cine-va va vedea într'o adunare, saŭ în altŭ locŭ, degetele româncеĭ, ce a înfloritŭ, că suntŭ unse de florĭ, şi va dice: *„se vede de pe degete-ţĭ că aĭ făcutŭ fórte frumóse florĭ!“* — atuncĭ florile încă se deóchĭe şi nu suntŭ apoĭ bune de nimicŭ.

Insă ca florile de nimenĭ şi nicĭ când să nu se deóchĭe, îndatinéză românсele a pune în vasulŭ cu florile unŭ *inelŭ de aramă*, o *bucăţică de ferŭ* saŭ o *potcóvă de găsitŭ*, despre carĭ obiecte credŭ ele, că suntŭ fórte apărătóre nu numaĭ în contra *deochitureĭ*, ci şi în contra multorŭ altorŭ rĕutăţĭ şi neajunsurĭ ce vorŭ să pice pe capulŭ bieţilorŭ ómenĭ.

Dacă se află o bucăţică de ferŭ saŭ o potcóvă de găsitŭ saŭ unŭ inelŭ de aramă în vasulŭ cu florĭ, atuncĭ orĭ şi cine póte să se mire de dênsele orĭ şi câtŭ va voi şi ĭ va plăcea, căcĭ florile nu se maĭ deóchĭe. Ferulŭ şi arama le apără de tóte relele.

Cu tóte acestea însă că ferulŭ este fórte apărătorŭ în contra deochitureĭ, nu e bine de-a pune prea multŭ în florĭ, căcĭ dacă s'arŭ pune prea multŭ, atuncĭ ferulŭ arŭ rugini şi rugina strică florilorŭ. De aceea e bine de-a se pune câtŭ se póte de puţinŭ numaĭ ca să se dică că aŭ pusŭ şi ca să se pótă scuti de-unŭ rĕŭ, ce li s'arŭ putea întêmpla.

îngălbinitŭ, care voescŭ să-lŭ coloreze *roșu*, și pe acestea le punŭ apoĭ în ulcică, unde le lasă puținŭ să férbă.

Dacă vĕdŭ acuma, când scotŭ pĕrulŭ saŭ firele cele de sculŭ din ulcică, că acestea suntŭ destulŭ de *roșiĭ*, dacă védŭ că *florile* s'aŭ ghîcitŭ așa de bine, că se prindŭ de sculŭ, încétă de a înflori florile și maĭ departe, și îndată se apucă de coloratŭ lânețele. Éră dacă vĕdŭ că *florile* nu s'aŭ nimeritŭ bine, dacă pĕrulŭ saŭ firele de lână, ce s'aŭ pusŭ în florile din ulcică, când se scotŭ afară, suntŭ *albinețe*, le maĭ înflorescŭ încă odată. acuma a decea óră Și dacă nicĭ de astă dată *nu se daŭ înflorite*, apoĭ le maĭ înflorescŭ și de a un-spre-decea óră, și totŭ așa le *cércă* și le *înflorescŭ* ele, până ce florile esŭ după dorința lorŭ de frumóse și de bune, căcĭ cu câtŭ florile acestea se cércă și se înflorescŭ maĭ multŭ, cu atâta și colorile dintr'însele se facŭ maĭ frumóse și maĭ roșiĭ.

In fine, când vĕdŭ că acuma-sŭ după dorința lorŭ, iéŭ atâtea florĭ și zémă din putină, după câte scule saŭ pĕrurĭ voescŭ să coloreze și, maĭ *supțiindu-le* saŭ *rărindu-le* cu puțină apă próspĕtă și curată, le punŭ într'o ólă mare saŭ într'o căldare la focŭ să férbă. La treĭ scule câte din douĕ *jirebiĭ* (11) sculuĭ punŭ în regulă ca la patru până la cincĭ pumnĭ de *florĭ*. Éră când florile începŭ a ferbe, atuncĭ punŭ sculele într'însele și, învêrtindu-le neîncetatŭ ca florile să nu scadă și sculele să nu ardă, le lasă până ce se *roșescŭ* cum se cade.

După ce aŭ fertŭ de ajunsŭ le scotŭ din căldare afară și, dacă e véra, le întindŭ ca să se usuce afară la sóre, éră dacă e érna, le întindŭ pe cuptorŭ saŭ și pe sobă ; maĭ pe scurtŭ unde potŭ și le convine maĭ bine. Insă érna nu le întindŭ nicĭ-odată afară ca să nu înghețe, căcĭ cum înghĭață maĭ tótă colórea prinsă de dênsele se ștérge.

(11) E multŭ puținŭ cunoscutŭ că firele cele tórse, maĭ nainte de a deveni *scule* și *torturĭ*, se reșchie de pe fuse pe *reșchietóre* sing. *reșchietoriŭ* saŭ *reșchitoriŭ* și abia după *reșchiere* capĕtă numirea de *scule* și *torturĭ*. Sculele și torturile acestea aŭ, după împrejurărĭ, maĭ multe saŭ maĭ puține *jirebiĭ*, fiă-care *jirebie* are dece *numĕrăturĭ*. éră o *numĕrătură* are *treĭ fire*. De multe orĭ însă întrebuințéză românceele în locŭ de *reșchietóre*, carĭ aŭ o lungime de 9 10 palme, nisce reșchietorașe ca de 5 - 5½ palme, carĭ se numescŭ maĭ pretutindenĭ în Bucovina *călépurĭ* sing. *călépŭ*. Totŭ *călépurĭ* numescŭ ele apoĭ și firele, ce se reșchie pe aceste reschietorașe, pe când cele de pe reșchietóre se numescŭ numaĭ *scule* și *torturĭ*.

Neeșindŭ sculele la fertura d'întâiŭ cum se cade de *roșiĭ*, saŭ voindŭ ca unele dintre acestea să capete o colére ceva maĭ *închisă*, de cum aŭ căpĕtatŭ maĭ nainte, după ce maĭ întâiŭ le usucă bine, le maĭ punŭ și le maĭ ferbŭ odată în florĭ. Și dacă nicĭ acuma nu esŭ, după cum le e dorința, le mai *nutrescŭ* cu *florĭ* și le maĭ adapă cu zémă din putină, și totŭ așa facŭ ele până ce sculele esŭ după placulŭ lorŭ.

Voindŭ ca sculele să aibă *o fată deschisă* le ferbŭ numaĭ odată. Éră dacă voescŭ să fie maĭ *închise* saŭ maĭ *întunecate* și nuanțele *roșuluĭ* să fie maĭ variate, atuncĭ adaogŭ florile și ferbŭ sculele în maĭ multe restimpurĭ.

Sculele, ce se facŭ *roșiĭ*, trebue să fie de maĭ nainte *îngălbinite*. Dacă nu-sŭ făcute *galbănŭ* nicĭ-odată nu se potŭ face cum se cade de roșiĭ și de frumóse.

Când florile nu suntŭ bine înflorite, sculele, ce se ferbŭ într'însele, se facŭ *roșiĭ-albinete* și *roșiĭ-deschise*, ér' când suntŭ bine înflorite se facŭ *roșiĭ-închise*, *roșiĭ-întunecate*, *cireșiĭ*, *vișiniĭ*, *roșiĭ-aprinse*, *roșiĭ-în-para-foculuĭ*, maĭ pe scurtŭ atuncĭ nuanțele roșuluĭ suntŭ într'unŭ numĕrŭ cu multŭ maĭ mare.

Voindŭ să fie sculele, după ce le-aŭ fertŭ și le aŭ uscatŭ, *prisne-roșiĭ*, și *roșéța* saŭ *roșéla*, ce se va prinde de dênsele, să nu se șt ergă nicĭ-odată, facŭ *leșie-tare* saŭ *leșie-ĭute*, le punŭ într'acésta și le lasă în nuntru până ce cugetă că vor ŭ căpĕta o *roșéță* destulŭ de frumósă, și abĭa după acésta le scotŭ afară și éră le întindŭ ca să se usuce.

Sfârșindu-le de roșitŭ nicĭ-odată nu le spală, ca pe alte scule, ci așa cum le-aŭ scosŭ le punŭ la uscatŭ.

Fața sculelorŭ și a pĕrurilorŭ colorate în florile descrise până aicĭ, atârnă totŭ-dea-una de la fața pĕrurilorŭ șĭ-a sculelorŭ celorŭ galbine. Dacă scululŭ, ce s'a fertŭ în florĭ, a avutŭ maĭ nainte o față *galbănă-deschisă* capĕtă acuma o față *roșiă-deschisă*; dacă a fostŭ *galbănŭ închisŭ* se face *roșu-închisŭ*; dacă a fostŭ *galbănŭ-albinețŭ* se face *roșu-albinețŭ*; dacă a fostŭ *galbănŭ-aprinsŭ* se face *roșu-aprinsŭ*; dacă a fostŭ *portocaliŭ* se face *vișiniŭ*. Maĭ pe scurtŭ, colórea cea roșiă a sculuļuĭ atârnă totŭ-dea-una de la colóreă cea *galbănă*, ce a avutŭ-o

sculuĭŭ înainte de ce s'a pusŭ în *florĭ* saŭ maĭ nainte de ce s'a *luatŭ la înfloritŭ.*

Nuanțele *roșuluĭ*, ce se maĭ facŭ din aceste florĭ, pe lêngă cele arĕtate, suntŭ : *roșu-ghiviziŭ*, *roșu-mohorîtŭ*, *roziŭ* (12), *cireșiŭ*, *cără-miḑiŭ*, *ruginiŭ* și multe altele.

Unele românce, cândŭ voescŭ ca *sculele*, ce le coloréză *roșu*, să fiă maĭ întunecate și totŭ-o-dată să se *împetréscă*, adică să se ție colórea maĭ bine de dênsele. nu *adapă* și *nutrescŭ* florile din căldare numaĭ cu zémă și florĭ din putină, ci ele le adapă și cu zémă de *scórță de stejarŭ.* Punŭ adică *scórță de stejarŭ* într'o ólă implută cu apă curată ca să férbă, și după ce a fertŭ de-ajunsŭ scurgŭ zéma eĭ din ólă și luândŭ dintr'ênsa atâta, câtŭ cugetă că li e de lipsă, o tórnă în căldarea în care se ferbŭ sculele.

Zéma de scórță de stejarŭ are acea însușietate și putere, că ține fórte bine colórea prinsă de scule ca să nu se ștérgă. De-aceea zéma acésta se tórnă numaĭ atuncĭ, cândŭ aŭ *să împlinéscă* sculele, adică cândŭ aŭ să le sfârșéscă de *roșitŭ*, anume ca sculele să se *împetréscă*, adică ca să se prindă și să se ție fórte bine colorile de dênsele. Altŭ scopŭ nu are zéma acésta, căcĭ ea nu dă dela sine nicĭ o colóre, ci numaĭ *întăresce* alte colorĭ.

O samă de românce, cândŭ *ámplu florĭ*, întrebuințéză, în locŭ de scórță simplă de pădurețŭ, scórță cu ramurĭ cu totŭ, depărtândŭ

(12) Numirea «*roziŭ*» amŭ aflat'o întâia-șĭ dată în următórea doină, culésă din satulŭ *Vama* în Bucovina :

Leliță, leliță!
Pe mânecĭ pestriță,
Dă-mĭ mie o guriță
Să-țĭ cântŭ o doĭniță.
Căcĭ pe plaĭulŭ verde
Dorulŭ rĕŭ mĕ arde,
Și așŭ totŭ cântă
Lângă lelița,
I-așĭ culege florĭ
Diminéța 'n zorĭ
Șĭ-oițele mele
Arŭ mâncà din ele,
Érŭ cele *rozie*
Eŭ ți le așĭ da ție.

numai frunḑa de pe acestea, éră pe lêngă frunḑa cea de pădureţŭ mai întrebuinţéză încă și *frunḑă de cornŭ.*

Altele éră-șĭ întrebuinţéză, în locŭ de frunḑă de Pădureţŭ și Cornŭ, frunḑă de *Mărŭ-dulce.*

Sovêrvulŭ însă se întrebuinţéză de tóte fără abatere, căcĭ cândŭ lipsesce acesta, atuncĭ compositiunile la producerea colóreĭ celeĭ roșĭ nu se numescŭ maĭ multŭ «*florĭ*», ci saŭ *roșéţă* pl. *roșeţe* saŭ *roșélă* pl. *roșele*, éră în locŭ de verbulŭ *a înflori* se ḑice maĭ desŭ a *roși* saŭ *a face roșu.*

Romåncele, ce întrebuinţéză ramurĭ de *Pădureţŭ* și frunḑă de *Cornŭ*, âmplu și înflorescŭ florile în următorulŭ modŭ :

Taie unulŭ saŭ și maĭ multe ramurĭ de *Pădureţŭ* și dumicându-le mărunţelŭ le punŭ într'o căldare âmplută cu apă próspĕtă la focŭ și le lasă să férbă până apa din căldare începe a scădé. Strecură apoĭ zémă din căldare într'unŭ cĭubărŭ saŭ în altŭ vasŭ și o lasă să se *stêmpere*, éră *lemnuţele* saŭ *surcelele* le aruncă pe focŭ.

După ce a strecuratŭ zéma în cĭubărŭ iéŭ frunḑă uscată de *Pădureţŭ-acru* și de *Cornŭ* și *Sovêrvŭ* și sfărămându-le deosebitŭ în palme, facŭ din fie-care câte o grămăgióră. Punŭ apoĭ totŭ unŭ pumnŭ de frunḑă de-acésta și doĭ de *Sovêrvŭ* în treĭ restêmpurĭ după o laltă în zéma cea fértă și acuma stêmpĕrată din cĭubărŭ așa ca să vie treĭ pumnĭ de frunḑă de *Pădureţŭ* și de *Cornŭ* și șése de *Sovêrvŭ*. In urmă începêndŭ a le freca și frământa la unŭ locŭ le înflorescŭ unŭ restimpŭ bunŭ și apoĭ aruncândŭ într'ênsele unŭ *inelŭ de aramă* le așéḑă cu cĭubărŭ cu totŭ pe cuptorŭ la căldură.

Florile acestea se âmplu de comunŭ Sâmbĕta diminéţa și se lasă treĭ ḑile la căldură ca să *dospéscă.*

A treia ḑi, adică Marţĭ diminéţa, le iéŭ éră-șĭ la înfloritŭ și le înflorescŭ de nouĕ orĭ după o laltă, ca și florile despre carĭ amŭ vorbitŭ maĭ susŭ.

După ce le-aŭ gătitŭ de înfloritŭ le scotŭ din cĭubărŭ, le strecură și învĕlindu-le bine într'o pênzătură, le punŭ din noŭ la căldură, de astă dată ca să se usce. Punŭ apoĭ o parte mică de apă ne'ncepută șĭ-o parte de zémă, ce-a remasŭ în cĭubărŭ, dinpreună cu

florile acestea după ce s'aŭ uscatŭ, într'o căldare la focŭ ca să férbă și pe cândŭ începŭ mai bine a ferbe, punŭ în nuntrŭ și sculele, ce vorŭ să le coloreze, și învêrtindu-le ne'ncetatŭ le lasă până ce se roșescŭ bine. Apoĭ le scotŭ afară și le întindŭ ca să se usce.

Maĭ totŭ în acestŭ modŭ se âmplu și se înflorescŭ și florile, la carĭ se întrebuințéză, în locŭ de frunză de *Păduregŭ* și de *Cornŭ*, frundă de *Mărŭ dulce*. Éră nuanțele roșuluĭ, ce se capĕtă din aceste florĭ, suntŭ variate: unele maĭ deschise și maĭ frumóse, altele maĭ întunecate și maĭ puținŭ frumóse, după cumŭ se și nemerescŭ.

Amŭ spusŭ maĭ susŭ, că romăncele coloréză în «*florĭ*» numaĭ *lânețe*, carĭ aŭ fostŭ de maĭ nainte colorate *galbănŭ*. Voindŭ însă să coloreze *roșu* alte materiĭ, bună óră, *sculele de bucĭ*, atuncĭ le coloréză în următorulŭ modŭ: Punŭ o parte de scórță de *Arinŭ-negru*, uscată și preparată ca și pentru colórea cea négră, și douĕ părțĭ de scórță de *Prunŭ* saŭ de *Pĕrjŭ-roșiŭ* într'o căldare âmplută cu apă la focŭ ca să férbă. După ce acestea aŭ fertŭ bine, scurgŭ zéma într'o covată și âmblândŭ prin dênsa de vr'o câte-va orĭ, până ce nu apucă a se rĕci, cu unŭ peticŭ, în care se află *cenușă* și puținŭ *varŭ stînsŭ*, vêră sculele cele de bucĭ în năuntrŭ și dacă e véră, le totŭ învêrtesce în fața sóreluĭ, éră dacă e érnă, unde-va în casă la căldură, căcĭ cu câtŭ le învêrtescŭ maĭ multŭ în zéma acésta, care se numesce în limba poporuluĭ *roșéță* saŭ *roșélă*, cu atâta se facŭ maĭ frumóse și maĭ roșiĭ.

După ce le-aŭ roșitŭ de-ajunsŭ și după ce le-aŭ uscatŭ la sóre, capĕtă o colóre *roșu-aprinsă*, éră dacă nu s'aŭ gâcitŭ tocmaĭ bine, capĕtă o colóre *gălbâe-întunecată*.

Sculele, ce se roșescŭ în roșéla acésta, cândŭ se punŭ în nuntru, suntŭ *albe*, nu galbine, ca sculele cele de lână, carĭ se înflorescŭ în *florĭ*. Asemenea nu trebue nicĭ o dată de fertŭ, ca sculele cele de lână, ci numaĭ de pusŭ în vasulŭ cu *roșélă* și de învêrtitŭ acolo până ce se roșescŭ cumŭ se cade.

Unele romănce aŭ datina de-a face *roșélă* și numaĭ din singură scórță de *Arinŭ negru*. Scórța acésta o uscă bine, o punŭ apoĭ în-

tr'o căldare cu apă la focŭ și pe cândŭ începe apa maĭ tare a ferbe, punŭ într'ênsa scule de *lână-laie* saŭ de bucĭ saŭ și de alte materiĭ și lăsându-le în nuntru ca la o óră, cândŭ le scotŭ afară și le uscă, capĕtă o fața *cărămiḑie* saŭ *cărămiḑiŭ-închisŭ*, după cumŭ se nemeresce și roșéla.

Așa coloréză româncele *roșu!*

X.

Verde se face cu *Drobiță*, scórță de *Pădurețŭ-acrŭ*, și de *Mĕrŭ mistrețŭ,* cu *Macŭ*, semânță de *Sora-Sórelui*, *Rujă-întunecată*, *Dediță*, *Laptele-câneluĭ*, *Leuștênŭ* și *Pĕtră-acră*.

Cu Drobiță și cu scórță de *Mĕrŭ-mistrețŭ* coloréză astŭ-felŭ :

Punŭ într'o ólă mare unŭ rêndŭ de *Drobiță* și unulŭ de scórță de *Mărŭ-mistrețŭ*, éră peste acestea așéḑă scululŭ, ce vorŭ să-lŭ coloreze și-lŭ presură cu puțină *Pétră-acră* pisată; apoĭ punŭ éră unŭ rêndŭ de Drobiță, de scórță și unŭ sculŭ de-asupra, și totŭ așa urméză ele până ce așéḑă tóte sculele. In urmă âmplu ólă cu apă curată și astŭ-felŭ o punŭ la căldură, unde o lasă să stea, până ce Drobița și scórța se móie. Éră după ce s'a muiatŭ bine o punŭ la focŭ ca să férbă.

In restimpulŭ acela, câtŭ ferbe óla și o româncă o învêrtesce în tóte părțile, ca sculele dintr'ênsa să nu se *păteze*, altă româncă pune într'unŭ vasŭ anumitŭ *cenușă* de *Macŭ-de-grădină*, scurge zéma cea din ólă, în care se află sculele, peste dênsa și mestecându-o bine face unŭ felŭ de leșie, scóte apoĭ câte unŭ sculŭ din ólă și-lŭ móie în leșia acésta, dară nu-lŭ lasă multŭ în nuntru, căcĭ apoĭ se *sărbeḑesce*, ci cumŭ socotesce că l-a muiatŭ de ajunsŭ, îndata îlŭ scóte afară și-lŭ pune in altŭ vasŭ cu apă rece ca să se *stêmpere*

Părêndândŭ astŭ-felŭ tóte sculele se duce cu dênsele la o apă curgĕtóre și le spală bine ca să se curățéscă de cenușă. După acésta le întinde la uscatŭ, însă nu unde bate prea tare sórele, ci maĭ multŭ la umbră.

Sculele, ce le *inverdescŭ* în aceste colorĭ, trebue maĭ întâiŭ să fiă făcute *albastre* în *albăstrele*. Atâta numaĭ că atuncĭ, cândŭ aŭ de gândŭ să le *inverdéscă*, nu móie *pétra-cea-albastră* în zerŭ de vacă, ci în apă.

Colórea *verde*, ce-o capĕtă aceste scule, atârnă totŭ-dea-una dela colórea cea *albastră*. Dacă scululŭ a fostŭ numaĭ ce-va *albastru* se face *curechiŭ* saŭ *curechiŭ-verde;* dacă a fostŭ *albastru-deschisŭ* se face *verde-deschisŭ;* dacă a fostŭ *albastru-întunecatŭ* se face *verde-întunecatŭ;* éră dacă printre sculele cele albastre, carĭ se aşédă în ólă cu gălbinelele din Drobiţă şi scórţă de *Mărŭ-mistreţŭ*, se pune şi câte unulŭ *albŭ* şi procedŭ cu dênsele ca şi cu cele albastre. apoĭ acestea se facŭ *sarbede* saŭ *sarbede-verdĭ;* éră dacă maĭ rămâne zémă în ólă, în care s'aŭ fertŭ sculele cele albastre, şi în zéma acésta se vorŭ ferbe *sculele albe*, apoĭ acestea capĕtă o colóre *sărbedie* saŭ *sarbĕdŭ-verde-deschisă*.

Totŭ camŭ aşa se facŭ *verdĭ* şi acele scule albastre, carĭ se ferbŭ în gălbinele produse din rămurele de *Răchiţică* şi din *Drobiţă*.

Dacă sculele, ce se ferbŭ în aceste gălbinele, aŭ fostŭ maĭ nainte *albastre-deschise*, capĕtă o colóre *verde-deschisă;* dacă aŭ fostŭ *albastre-închise* se facŭ *verdĭ-închise;* de multe orĭ însă se facŭ şi *curechiĭ*, *verdĭ-ca-érba*, *stejeriĭ*, maĭ pe scurtŭ dupre cumŭ e şi colórea cea albastră.

Éră după ce s'aŭ scosŭ sculele şi din aceste gălbinele se întindŭ la uscatŭ şi numaĭ după ce s'aŭ uscatŭ şi s'aŭ scuturatŭ bine, le ducŭ la o apă curgĕtóre şi le spală.

Cu totulŭ altŭ cumŭ se facŭ sculele şi pĕrurile *verdĭ* cu semênţă de *Sora-Sóreluĭ*.

Romăncele, ce voescŭ se înverdéscă cu acésta semênţă, iéŭ maĭ întâiŭ scórţă uscată saŭ şi verde de *Pădureţŭ-acru* şi-o punŭ într'o ólă cu apă próspĕtă la focŭ ca să férbă. După ce a fertŭ scotŭ scórţa din ólă afară, éră zéma saŭ gălbinelele, ce aŭ remasŭ în nuntru, le *împetrescŭ* cu *Pétră-acră* pisată mărunţelŭ şi apoĭ le lasă puţinŭ ca să se recoréscă. Cândŭ s'a recoritŭ de-ajunsŭ aruncă se-

mênţă négră de *Sora-Sórelui* în nuntru şi aşa o punŭ apoĭ la fertŭ.

Cândŭ începe acuma a ferbe composiţiunea acéstă din ólă punŭ în nuntru sculele, carĭ suntŭ de maĭ nainte făcute galbănŭ, şi după ce ferbŭ puţinŭ şi acestea se facŭ *stejăriĭ* saŭ *verdĭ-ca-stejarulŭ*, *verdĭ-ca-molidulŭ* saŭ *buraticiĭ*, după cumŭ se şi nemerescŭ. Éră după ce s'aŭ înverditŭ nicĭ o dată nu se spală, ca sculele ce se coloréză în alte colorĭ, ci aşa le lasă ca să se usce

Din flórea *Rujeĭ-întunecate,* strînsă cândŭ se usucă şi pică de sine, facŭ încă colóre verde cu multŭ maĭ frumósă ca din semênţă de *Sora-Sórelui*. Procedura însă e aceea-şĭ ca şi cu semênţa acésta şi cu scórţă de *Pădureţŭ-acru*.

Totŭ din flórea acesteĭ *Ruje* facŭ şi *óue-verdĭ*, carĭ maĭ nainte aŭ fostŭ făcute galbine în gălbinele de scórţă de *Păduretŭ-acru*, dacă numaĭ se frécă cu flórea de-acésta, éră colórea ce o capĕtă e *verde-întunecată* ca frunda cea de *Nucŭ*.

Verdĭ se facŭ óuele şi cu *Dediţă*. Maĭ nainte însă de acésta trebue să le facă galbine cu *laptele-cânelui* saŭ cu *Leuşténŭ*, şi apoĭ frecându-le cu Dediţă se facŭ *verdĭ*.

Ca şi colórea pĕrurilorŭ şi a sculelorŭ, aşa şi colórea cea verde a óuelorŭ atârnă totŭ-dea-una dela colórea cea galbănă. Cu câtŭ maĭ frumóse şi maĭ variate suntŭ nuanţele *galbănului*, cu atâta maĭ frumóse şi maĭ variate suntŭ şi nuanţele *verdelui*.

Dacă sculele s'aŭ făcutŭ maĭ nainte galbine în Drobiţă şi borşŭ nu prea acru şi aşa se punŭ apoĭ în *albăstrélă* preparată din sucŭ de lână capĕtă o colóre *curechie* saŭ *verde-întunecată*. Insă sculele, carĭ într'acestŭ modŭ se facŭ *verdĭ*, nu trebue să stea treĭ dile în *albăstrélă*, ci celŭ multŭ o di şĭ-o nópte. Éră cândŭ le punŭ în *albăstrélă* le frécă numaĭ o singură dată, căcĭ din galbănŭ sculele se facŭ fórte uşorŭ verdĭ.

Unele romănce maĭ facŭ verde şi în următorulŭ modŭ :

Punŭ cenuşă de fagŭ într'o ólă cu apă la focŭ ca să férbă şi facŭ dintr'ênsa *leşie*. După ce facŭ leşiea acésta o tragŭ dela focŭ şi punêndu-o de-o parte o lasă până ce se limpedesce bine. Apoĭ

scurgŭ leșia într'unŭ vasŭ, aruncă cenușa, spală bine óla, tórnă leșia cea limpede éră-șĭ înapoĭ într'ênsa și din noŭ o punŭ la focŭ ca să férbă. Totŭ-o-dată tórnă acuma în' óla acésta și *Pétră-de-brâe* saŭ *Pétră-albastră* pisată camŭ câtŭ potŭ lua într'o găóce de nucă și pe cândŭ leșia, astŭ-felŭ împetrită, începe a ferbe punŭ într'ênsa sculele, ce vorŭ să le *înverdéscă*, și le lasă puținŭ să férbă, éră după acésta, cândŭ le scotŭ afară, aŭ o colóre fórte frumósă verde.

Totŭ în leșie de cenușă de fagŭ, preparată dupre cumŭ s'a arătatŭ, însă ne împetrită cu *Pétră-albastră*, sefacŭ sculele și pĕrurile *verdĭ*, dacă maĭ nainte de-a se pune în óla cu leșie aŭ fostŭ *mierĭĭ*.

Atâtŭ pĕrurile și sculele cele de maĭ nainte, câtŭ și acestea din urmă, după ce se scotŭ afară din ólă cu leșie, nu se spală nicĭ o dată in apă, ci cumŭ s'aŭ scosŭ așa se punŭ la uscatŭ.

XI.

Maĭ de multŭ, pe cândŭ romåncele nu aveaŭ de unde cumpĕra diferite materiĭ de fuste, ca în ḑiua de astă-ḑĭ, pe cândŭ portulŭ naționalŭ nu era așa de ignoratŭ și înlocuitŭ cu alte porturĭ străine, coloraŭ bucățĭ de pânză de fuiorŭ în colóre *viorie* cu pómă de *Socŭ* și cu *Urluianŭ*, precumŭ și cu multe alte plânte, și din bucățile acestea de pânză făceaŭ unŭ felŭ de *prigitorĭ* ușóre pre carĭ le purtaŭ apoĭ, maĭ alesŭ în timpŭ de véră, cumŭ pórtă bună-óră acuma *fustele*, *rochiile* și multe alte îmbrăcăminte ușóre, maĭ tóte după modă și croiéla străină.

Cu tóte acestea însă, că pe ḑi ce merge prigitorile, atâtŭ cele *albe*, câtŭ și cele *viorii*, aŭ începutŭ de multŭ a fi înlocuite cu *fuste* și cu câte altele, romåncele nóstre totu-șĭ n'aŭ uitatŭ cu totulŭ de-a produce colórea *viorie*, care o întrebuințéză la colorarea altorŭ materiĭ.

Dacă aŭ lipsă de-o colóre viorie, după ce aŭ înfloritŭ *florile* cele *roșĭ*, bagă într'ênsele sculele cele de lână, carĭ aŭ fostŭ maĭ întâiŭ *albăstrite* și urméză cu dênsele ca și cu sculele cele galbine, cândŭ

le *roşescŭ*. Êră dacă sculele de maĭ nainte suntŭ *roşĭ* înflorite, le bagă în *albăstrélă* şi urméză şi cu acestea ca şi atuncĭ cândŭ le *albăstrescŭ*. Maĭ pe scurtŭ caută a îmbina aceste douĕ colorĭ *roşu* şi *albastru*, ca să capete o colóre *viorie* câtŭ se póte de frumósă. Insă colórea acésta nu jócă la românĭ unŭ rolŭ aşa de mare şi de însemnatŭ, ca celelalte, bună óră ca *galbănulŭ*, *albastrulŭ*, *roşulŭ*, şi *negrulŭ*

XII

Negru îlŭ facŭ românceie cu scórţă şi cu bobiţe de *Arinŭ-negru* cu scórţă de *prunŭ* şi de *nucŭ*, cu cojĭ de *nucă*, cu *sovêrvŭ* cu ramurĭ de *scoruşŭ* şi de *mălinŭ*, cu găocĭ şi păstĕuţe de *bobŭ*, cu flóre de *bozŭ*, cu *scorţóţă*, cu *pétră-acră*, *sare mare*, *calacanŭ* şi cu rugină de pârae şi de ape stătătóre.

Cândŭ voescŭ să producă colórea acésta iéŭ scórţă de *Arinŭ-negru* o uscă bine la sóre saŭ la umbră, şi numaĭ după ce s'aŭ uscatŭ de-ajunsŭ o întrebuinţéză, căcĭ atuncĭ colórea ese maĭ bine dintr'ênsa, éră dacă o întrebuinţéză *verde*, atuncĭ *âmblă cu totulŭ*, adică *negréţa* saŭ *negréla* nu ese aşa de bine dintr'ênsa. Scórţa acésta o punŭ ele apoĭ într'unŭ ciubărŭ şi opărindu-o cu apă clocotită o acoperŭ c'unŭ *leşierŭ* saŭ *cenuşerŭ* (13) şi aşa o lasă să stea o ḑi ca să se recorésca.

După ce s'a rĕcoritŭ cum se cade începŭ a o freca cu mânele ca suculŭ să iésă maĭ de grabă dintr'însa.

Procedura acésta se numesce a *face florĭ negre* saŭ a *înflori negru*.

După ce aŭ înfloritŭ scórţa de ajunsŭ scurgŭ *negréla* într'o căldare, o împetrescŭ cu douĕ părţĭ de *calacanŭ* şi una de *sare-mare*, maĭ tórnă într'însa şi o cătime anumită de zémă de *scorţóţă* şi o punŭ apoĭ ca să férbă. De comunŭ punŭ la o cătime de treĭ oca de *negrélă* de acésta ca la unŭ singépŭ de *calacanŭ* şi jumĕtate de singépŭ de *sare-mare*.

(13) «*Leşierŭ*» saŭ «*cenuşerŭ*» numescŭ românĭi din Bucovina unŭ ţolişorŭ micŭ de bucĭ prin care strecură *leşia* cândŭ albescŭ cămăşile. *Cenuşerŭ* se numesce încă şi loculŭ unde strîngŭ şi păstréză *cenuşa*.

Calacanulŭ se pune în nuntru, pentru ca sculele să se facă negre, éră sarea pentru ca acestea *să nu se taĭe*, adică să nu slăbéscă colórea.

Când apoĭ, după tóte acestea, composițiunea din căldare, începe a ferbe, și aŭ *spumat-o* bine de *albăstréla,* care, în timpulŭ ferbereĭ, se forméză pe d'asupra, punŭ sculele, ce vorŭ să le negréscă, în nuntru. Éră după ce aŭ fertŭ și acestea ca la o óră saŭ și maĭ bine și după ce, într'acestŭ modŭ le-aŭ negritŭ, le scotŭ din căldare afară și le punŭ ca să se usce véra la sóre, éră érna în casă, ca să nu înghețe, căcĭ dacă înghĭață se *înăsprescŭ,* și prin urmare nu suntŭ așa de bune, ca atuncĭ când suntŭ moĭ.

Dacă la fertura cea d'întâiŭ nu s'a prinsŭ bine *negréla* de scule, le punŭ, după ce s'aŭ uscatŭ, să maĭ férbă și d'a doua óră. De astă dată însă negreleĭ din căldare nu-ĭ daŭ atâtea *petrurĭ* (14), adică nu punŭ atâta calacanŭ, sare și scorțiță, câtŭ aŭ pusŭ întâia dată, ci numaĭ o adapă cu puțină negrélă de care a maĭ rĕmasŭ în cĭubărŭ. Intâiașĭ dată suntŭ de lipsă maĭ multe *petrurĭ* de aceea, ca negréla să-șĭ pótă face *cuĭbŭ* (15) și să aibă maĭ multă putere de negritŭ.

Sculele de lână, carĭ se negrescŭ în negréla, compusă într'acestŭ modŭ, capĕtă o față *curatŭ négră*, dacă maĭ întâiŭ, după ce s'aŭ scosŭ de la focŭ, s'aŭ spălatŭ într'o apă curgĕtóre, éră dacă nu s'aŭ spălatŭ de felŭ, ci cum s'aŭ scosŭ din căldare, așa s'aŭ pusŭ la uscatŭ, capĕtă o față saŭ colóre *colburie* saŭ *colbosŭ négră*, saŭ *vênĕtă* saŭ *cenușie*

Sculele cele din *lână laĭe* saŭ cele *lăĭ* se negrescŭ maĭ de grabă

(14) *Calacanulŭ, sarea cea mare* și *scorțița de negru,* carĭ s'aŭ turnatŭ în zéma cea de scórță de *Arinŭ-negru*, se numescŭ la unŭ locŭ *«petrurĭ»* și când le tórnă în căldare se ḑice: *«amŭ datŭ petrurĭ»* saŭ *«amŭ să maĭ daŭ petrurĭ»* saŭ și simplu *a împetri.* Éră dacă aŭ negritŭ unŭ rêndŭ de torturĭ, apoĭ atuncĭ, când voescŭ să maĭ adaogă negréla acésta, ḑicŭ: *«amŭ să maĭ daŭ petrurĭ în lungă»* saŭ: *«amŭ să nutrescŭ lunga»*.

(15) Inceputulŭ colóreĭ negre saŭ a negreleĭ se numesce c'unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ *«cuĭbŭ»* saŭ *«cuĭbarŭ»*. Cele maĭ multe românce aŭ datină de a păstra cuĭbul acesta pe maĭ multŭ timpŭ și a-lŭ împrumuta chiar și altorŭ românce, carĭ nu suntŭ așa de esperte și de d'bace în arta coloratuluĭ. Și când o româncă vrea să împrumute cuĭbulŭ acesta, ḑice: *«amŭ venitŭ să-mĭ împrumuțĭ cuĭbulŭ»*, cu alte cuvinte: amŭ venitŭ să-mĭ împrumuțĭ începutulŭ, basa colóreĭ negre, a *negreleĭ* saŭ *negrețeĭ.*

și mai bine, éră cele din *lână albă* saŭ *albe* mai greŭ. De aceea acestea din urmă trebue une ori și de trei ori să se férbă, până ce se nimerescŭ bine.

In modulŭ de până aici arĕtatŭ se negrescŭ numai lânețele. Dar' și aceste lânețe, nainte de ce începŭ a le negri, le *mohoăţescŭ*, adică le móie în zéma din culbŭ, până ce acésta nu e scursă din scórță, și abia după ce s'aŭ *mohorățitŭ* se iéŭ la negritŭ.

Voindŭ însă să negréscă *scule de buci*, atunci sculele acestea nu le punŭ la fertŭ, nici nu punŭ în negrélă *sare-mare*, ci după ce aŭ acoperitŭ scórța și după ce aŭ scursŭ *negréța* dintr'însa, punŭ *negréța* saŭ *negréla* acésta într'o covată, tórnă calacanŭ într'însa, vêră apoi sculele în nuntru și, dacă e véra, lasă covata cu negrélă și cu sculele dintr'însa la sóre, éră dacă e érna o punŭ la căldură pe cuptorŭ.

Sculele acestea, după ce s'aŭ scosŭ din negrélă, nici-odată nu se spală, ci cum s'aŭ scosŭ, așa se punŭ la uscatŭ.

Unele romănce întrebuințéză la negrirea sculelorŭ, în locŭ de *caacanŭ*, *rugină* de pe apele stătătóre. Procedura cu rugina acésta e cea următóre:

Iéŭ scórța de *Arínŭ-negru* și punêndŭ-o într'o putină saŭ ciubărŭ, o opărescŭ cu uncropŭ, până ce acesta trece d'asupra scórței și astfelŭ opărită o lasă peste nópte ca să se rĕcoréscă.

A doua ḑi diminéță scurgŭ zéma din putină într'o căldare și-o punŭ la fertŭ și pe când zéma începe a ferbe iéŭ ca unŭ linguroiŭ bunŭ de *rugină*, o tórnă în căldare și amestecândŭ o bine cu zéma, o lasă să férbă până ce clocotesce și capĕtă o față ca pĕcura de négră. Atunci iéŭ negrélă de acésta pe unŭ vêrfŭ de bețișorŭ și dacă, picurândŭ-o pe unghie, vĕdŭ că a rĕmasŭ o pată négră, n'o ferbŭ mai multŭ, éră dacă pata nu e tocmai de totŭ négră, o mai ferbŭ unŭ restimpŭ.

După ce a fertŭ acuma de ajunsŭ tórnă negréla acésta într'o putină, în care o lasă să stea până se rĕcoresce. Nemijlocitŭ după acésta tórnă în putină și *sare-mare* pisată saŭ nepisată, căci până ce negréla se rĕcoresce și sarea se topesce.

O samă de romănce însă, pe lângă *sare-mare*, mai punŭ în putină

și *Pétră-acră.* Sarea cea mare se pune ca sculele să nu se facă aspre, ci moĭ, de óre ce sarea mólă lâna, éră pétra cea acră se pune de aceea, pentru ca colórea, în urma acésta, să se prindă maĭ ușorŭ și maĭ bine de scule.

In fine, după tóte acestea. punŭ sculele în nuntru și le lasă să stea treĭ ḑile. A treia ḑi le scotŭ afară și le întindŭ la uscatŭ.

Dacă sculele, la punerea d'întâiŭ, s'aŭ nimeritŭ, le spală într'o apă curgĕtére, dar' dacă nu s'aŭ nimeritŭ bine, apoĭ negréla din putină, care șĭ-a perdutŭ din puterea cea d'întâiŭ și din causa acésta se numesce c'unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ *«lungă»* (16), se maĭ adaoge și sculele, punêndu-se érășĭ în nuntru, se lasă să maĭ stea unŭ restimpŭ, și totŭ așa facŭ ele până ce sculele s'aŭ negritŭ de ajunsŭ.

Colórea, ce-o capĕtă sculele acestea, după ce se spală și se uscă, e *luciu-négră*, saŭ *négră ca pana corbuluĭ*, saŭ *murie* adică *négră-camurea.*

Maĭ nainte însă de a se lua sculele acestea la negritŭ se *mohorătescŭ* din *lăĭ* în *roșiĭ*, adică după ce aŭ roșitŭ maĭ multe scule, punŭ în remășița de *roșélă*, care se numesce pe alocurea c'unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ și *mohorățele*, sculele cele *lăĭ* și, petrecêndu-le de vr'o câte-va orĭ prin *roșéla* saŭ *mohorățelele* acestea, le scotŭ afară, le întindŭ la uscatŭ și abĭa acuma, după ce s'aŭ *mohorățitŭ*, adică după ce li s'a datŭ o față *viorie* și după ce s'aŭ uscatŭ, le iéŭ la negritŭ.

Care sculŭ e *lăŭ-surŭ*, acela, cândŭ îlŭ scotŭ din *roșélă*, se pare că nu s'a prinsŭ nimicŭ de dênsulŭ, éră celŭ *lăŭ-albiŭ* se cunósce fórte bine, căcĭ de acela colórea *viorie* se prinde maĭ lesne și maĭ de grabă capĕtă față.

Totŭ cu *rugină* și cu scórță de *Arinŭ-negru* facŭ unele romănce negru și așa: ferbŭ scórță uscată de acestŭ arinŭ și amestecândŭ,

(16) Dacă într'o speciă de *negrélă*, aŭ negritŭ odată, remășița, ce a maĭ rĕmasŭ, și din care s'a scosŭ acuma puterea în cea maĭ mare parte, se numesce c'unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ *«lungă»*, adică *colóre* saŭ *florĭ fără putere.*

Dacă vasulŭ, în care s'a compusŭ negréla cea din scórță de *Arinŭ-negru,* e vechiŭ, dacă s'a maĭ întrebuințatŭ vr'o dată la compunerea acesteĭ colorĭ, apoĭ *cuĭbulŭ* saŭ *cuĭbarĭulŭ* din dênsulŭ remâne maĭ puternicŭ. Éră dacă vasulŭ e noŭ, atuncĭ negréla, ce se compune în dênsulŭ, maĭ de grabă se face *«lungă»*, maĭ de grabă-șĭ perde puterea.

după ferbere, zéma eĭ cu *rugină* de părĕe o tórnă într'unŭ vasŭ şi acolo o lasă să stea ca o sĕptĕmână.

La sĕptĕmâna turnândŭ în zéma saŭ negréla acésta *calacanŭ* şi mestecândŭ-o bine punŭ sculele într'însa şi le lasă să stea ca la vr'o treĭ óre.

Sculele însă, ce se punŭ în acéstă negrélă, trebuc să fie de maĭ nainte totŭ în scórţă de *Arinŭ-negru* colorate *cărămiḑiŭ* saŭ *cărămiḑiŭ-închisŭ* şi bine uscate. Éră negréla, în care se punŭ acuma sculele, trebue să fiă numaĭ d'abĭa călduţă.

Vasulŭ în care se preparéză acéstă negrélă, dacă e véra, se ţine la sóre, éră dacă e érna, se ţine pe cuptorŭ saŭ şi în altŭ locŭ, unde e caldŭ, căcĭ în casulŭ acesta sculele se negrescŭ cu multŭ maĭ uşorŭ şi maĭ bine, pe când din contra, dacă nu se punŭ la căldură, se negrescŭ cu multŭ maĭ greŭ.

Când se scotŭ sculele din negréla acésta, aŭ o colóre *négră-deschisă*, şi cu câtŭ se spală maĭ multŭ într'o apă curgĕtóre, cu atâta se facŭ maĭ negre şi maĭ frumóse.

Alte românce din contră, când voescŭ să facă *negru*, iéŭ o cătime anumită de scórţă de *Arinŭ-negru* şi amestecând-o cu scórţă de *Prunŭ* o punŭ într'o căldare cu apă la focŭ să férbă. Éră când socotŭ că a fertŭ de ajunsŭ tórnă în nuntru *calacanŭ* şi anume: dacă voescŭ să negréscă o *mânta*, tórnă calacanŭ ca de 5 cruceri, éră dacă voescŭ să negréscă unŭ obiectŭ maĭ micŭ, tórnă cu multŭ maĭ puţinŭ calacanŭ.

De multe orĭ însă întrebuinţéză, în locŭ de scórţă, *arine*, adică bobiţe de *Arinŭ negru*, căcĭ *arinele*, după cum spunŭ românceIe cele esperte, daŭ o negrélă cu multŭ maĭ bună.

Destulŭ atâta, că cu negréla acésta, fiă din *arine*, fiă din scórţă de *Arinŭ-negru* şi de *Prunŭ* amestecate cu *calacanŭ*, negrescŭ nu numaĭ diferite lâneţe, ci şi mântale şi sumane lăĭ, scule de bucĭ, de bumbacŭ, de inŭ şi alte pânzăturĭ, precum şi aţe la opincĭ, carĭ suntŭ făcute din lână albă de capră. Éră colórea, ce-o capĕtă tóte obiectele negrite în acéstă speciă de negrélă, e maĭ multŭ *négră-întunecată*.

Până aicĭ amŭ vorbitŭ numaĭ despre unŭ şirŭ de *negrele* simple

Acuma însă voiŭ vorbi despre o specià de negrélă cu multŭ mai complicată, pentru că ea se preparéză din mai multe obiecte de-odată.

Acéstă specià de negrélă se face în următorulŭ modŭ:

Ieŭ scórță de *Arinŭ-negru*, *Sovêrvŭ*, ramuri de *corujŭ* și de *Mălinŭ;* tușlenĭ, găocĭ și păstěuțe cópte de *bobŭ* și pe tóte acestea le punŭ la unŭ locŭ într'o căldare. Ieŭ apoĭ ca unŭ pumnŭ bunŭ de *cenușă de fagŭ* și le presură pe d'asupra După acésta âmplu căldarea cu apă próspětă și punêndŭ-o la focŭ o lasă să férbă până ce apa din nuntru scade ca de vr'o treĭ degete. Scurgŭ apoĭ fluiditatea, ce a maĭ rěmasŭ, într'unŭ vasŭ, și după ce s'a limpedițŭ o tórnă érășĭ îndărětŭ în căldare și din noŭ o punŭ să férbă.

Totŭ-odată vêră acuma în căldare și sculele, ce vorŭ să le negréscă, însă nu le lasă multŭ în nuntru, ci numaĭ vr'o câte-va minute și îndată le scotŭ și le întindŭ ca să se svênteze.

Pe când se svêntéză sculele piséză ca o litră de *calacanŭ* și puțină *pétră-acră* și așa pisate le aruncă apoĭ în negréla din căldare. După acésta punŭ sculele svêntate érășĭ în căldare și de astă dată le ferbŭ și le negrescŭ.

Dacă acuma, după ce le-aŭ fertŭ unŭ restimpŭ bunŭ, când le scotŭ din căldare, suntŭ de ajunsŭ de negre se ducŭ cu dênsele la o apă curgětóre si le spală. Dar' dacă nu suntŭ de ajunsŭ de negre, după ce se maĭ svêntéză, le maĭ punŭ încă odată la fertŭ. De astă dată însă maĭ punŭ calacanŭ și pétră-acră, câtŭ cugetă că e de lipsă, și abia după acésta le lasă să férbă. Éră acuma, când le scotŭ din căldare, aŭ o față fórte frumósă *luciu-négră.*

In fine maĭ coloréză romancele negru încă si cu scórță de *Nucŭ*, cu cojĭ de *nucă* și cu flóre de *bozŭ.*

Când începe a putredi scórța cea de *Nucŭ* o punŭ la fertŭ într'o căldare cu apă și cu calacanŭ. Éră pe când composițiunea acésta începe a se încăldi punŭ sculele într'însa și le ferbŭ ca și pe alte scule în alte speciĭ de negrélă. Cojile de nucă le ferbŭ la unŭ locŭ cu scórța de *Arinŭ-negru* și urméză la înegrire ca și cu scórța cea de Nucŭ. Totŭ cam așa facŭ ele și cu flórea cea de *Bozŭ.*

Acésta e întréga procedură și la producerea colóreĭ negre!

XIII.

Ce se atinge de colórea *albă*, puţinŭ amŭ ce să amintescŭ, căcĭ pe acésta n'o producŭ din suculŭ plantelorŭ, ci numaĭ prin désa ferbere şi spălare în apă curată a diferitelorŭ lânețe, carĭ de la natură aŭ o faţă multŭ puţinŭ albinéţă, precum şi a diferitelorŭ scule şi torturĭ produse din cânepă.

Cu acésta amŭ încheiatŭ totŭ-odată, Stimaţilorŭ Colegĭ! totŭ ce sciŭ până acuma şi amŭ avutŭ de gândŭ să vĕ spunŭ în privinţa produceriĭ colorilorŭ şi a colorăriĭ cu dênsele de către romăncele nóstre.

E dreptŭ că întréga procedură, ce v'amŭ înfăţişat-o aicĭ, este fórte primitivă şi simplă, dar' pentru aceea e românéscă!

XIV.

In şirele următóre voiŭ să arătŭ şi aceea, că româncele se pricepŭ nu numaĭ la producerea colorilorŭ şi la colorarea cu dênsele, ci şi la alegerea şi distribuirea lorŭ, când ţesŭ vr'o scórţă saŭ altŭ obiectŭ de care aŭ trebuinţă.

Maĭ nainte însă de a-mĭ da părerea mea în privinţa acésta, voiŭ lăsa pre unŭ străinŭ să ne spue elŭ ce impresiunĭ aŭ făcutŭ asupra sa ţesĕturile româncelorŭ din Transilvania.

Englesulŭ Charles Boner, inimicŭ declaratŭ alŭ naţionalităţiĭ nóstre, după cum ne încredinţéză D-lŭ B. P. Hasdeŭ, nu se póte opri totuşĭ de a admira cu entusiasmŭ, în următorulŭ modŭ, varietatea şi gustulŭ feluritelorŭ ţesĕturĭ eşite din mânele cele grosolane ale sătenelorŭ române.

«Colorile, lucrate în unele părţĭ ale Transilvanieĭ de către muerile cele maĭ de rêndŭ, — dice Boner, — suntŭ atâtŭ de frumóse, în câtŭ arŭ putea servi dreptŭ podóbă pentru orĭ-ce salonŭ din Londra şi din Paris. *Gustulŭ cu care ţĕrancele alegŭ şi distribuescŭ colorile este ad-*

mirabilŭ; desemnurile, de și orientale în fondŭ, suntŭ totușĭ absolutŭ românescĭ. *Combinațiunea văpselelorŭ și a liniilorŭ este d'o varietate nemărginită; invențiunea orĭ se pare totŭ atâta de ușóră pentru țerance, ca și esecuțiunea acestorŭ mosaicurĭ* (17).»

Mulțĭ, citindŭ aceste liniĭ ale englesuluĭ Boner, póte că vorŭ sta în cumpĕnă: să le crédâ orĭ nu? Eŭ însă, din parte-mĭ, vĕ asigurŭ, Stimațilorŭ Colegĭ! că ele nu conținŭ nicĭ maĭ multŭ nicĭ maĭ puținŭ, de câtŭ celŭ maĭ simplu și curatŭ adevĕrŭ. Ba! ceea-ce a ḑisŭ elŭ despre romîncele din Transilvania, cu totŭ dreptulŭ arŭ fi pututŭ ḑice si despre romîncele din Bucovina, Banatŭ, Moldova și Muntenia, căcĭ și acestea se pricepŭ totŭ atâtŭ de bine la alegerea și distribuirea colorilorŭ ca și surorile lorŭ din Transilvania.

O romîncă nicĭ-odată nu va îmbina, când țese vre-o scórță saŭ altŭ obĭectŭ, doue colorĭ, carĭ nu se potrivescŭ de felŭ una cu alta, nicĭ nu va bate într'o țesătură maĭ multă *bătătură* din una și aceeașĭ colóre, de câtŭ e de trebuință, ci totŭ-d'auna caută să fiă *cea maĭ mare armoniă* între colorile, ce le întrebuințéză.

Dacă d. e. o romîncă țese o *scórță*, unŭ *scorțarŭ* saŭ altŭ lucru (18), nicĭ-odată nu va alege și va pune lângă olaltă colorĭ nepotrivite, precum: *albastru* lângă *verde*, *verde* lângă *galbănŭ*, *roșu* lângă *roziŭ*, ci totŭ-d'auna caută ca între colorile acestea să fiă *întrețesutŭ* câtŭ se

(17) B. P. Hasdeŭ în «*Columna luĭ Traianŭ*», an. VII. Bucurescĭ. 1876. Noua seriă. tom. I. p. 205.

(18) Obĭectele, ce îndătinéză romîncele a le țese din lânețe saŭ alte materiĭ colorate suntŭ următórele:

Scórțe, unŭ felŭ de covóre fórte frumosŭ alese și țesute.

Brăie marĭ și late, sing. *brâŭ*, cu carĭ se încingŭ maĭ cŭ séma bărbațiĭ și femeile cele maĭ bĕtrâne.

Brânețe, sing *brânețŭ*, carĭ în unele părțĭ ale Bucovineĭ se numescŭ și «*frânghiĭ*» sing. *frânghie* Brânețele acestea suntŭ de comunŭ ânguste și fórte lungĭ și se întrebuințéză maĭ alesŭ de partea femeéscă la încingerea cu *catrințe*.

Catrințe, carĭ în unele părțĭ ale Bucovineĭ se numescŭ și *prigitorĭ* sing. *prigitóre*. In alte părțĭ ale Bucovineĭ însă înțelegŭ sub *prigitóre* unŭ felŭ de vesmêntŭ ușorŭ din pânză albă, cu care se încingŭ ca și cu catrințele.

Șiștorĭ sing. *șiștóre*, prescurtatŭ din *cingĕtóre*, ca *prigitóre* din *prinḑetóre*, unŭ felŭ de brânețe micĭ și ânguste, cu carĭ se 'ncingŭ maĭ cu samă pruncii.

Cingĭ sing. *cingă* și *chingĭ* sing. *chingă*. asemene unŭ felŭ de brânețŭ simplu, însă ce-va maĭ scurtŭ și maĭ latŭ.

póte de multŭ *galbănŭ*, *albŭ* și *negru*, după cum are să fiă acuma și obĭectulŭ care-lŭ alege și-lŭ țese. Colorile preponderante într'o țesĕtură ordinară suntŭ maĭ totŭ-d'auna *galbănŭ*, *roșu* și *negru*, din cele-l-alte se iéŭ maĭ puține, pe când într'o țesĕtură maĭ complicată se iéŭ cu multŭ maĭ multe colorĭ și nuanțe de ale acestora, dar' și întrețesĕturile acestora caută ca să fie în cea maĭ bună armoniă, să placă și să atragă.

Suntŭ însă, nu-ĭ vorbă, multe românce, carĭ nu se pricepŭ așa de bine la alegerea și distribuirea colorilorŭ, și prin urmare acestea îmbină câte o dată colorĭ, carĭ nu se prea potrivescŭ una cu alta. Decĭ dacă acestea aŭ pusŭ dintr'o colóre maĭ multŭ de câtŭ se cuvine, atuncĭ se dice că a *încărcatŭ* obiectulŭ țesutŭ cu colórea respectivă.

Dacă aŭ pusŭ lângă o laltă colorĭ, carĭ defelŭ nu se potrivescŭ una cu alta, precumŭ *roșu* lêngă *giurgiuliu*, se dice că aceste douĕ colorĭ *se mușcă* una pe alta saŭ suntŭ *colorĭ mórte*.

Érŭ cândŭ într'o țesătură colorile suntŭ fórte frumosŭ alese și bătute, cândŭ se află în cea maĭ bună armonie, atuncĭ se dice despre țesătura respectivă, că *te prinde* saŭ te *apucă de ochĭ* de frumósă ce este.

Maĭ pe scurtŭ româncele sătene se pricepŭ totŭ atâtŭ de bine la alegerea și distribuirea colorilorŭ, ca și la producerea lorŭ.

XV.

Și acuma Stimațilorŭ Colegĭ! după ce amŭ arătatŭ câtŭ se póte de lămuritŭ și pe largŭ cu ce coloréză româncele, cumŭ preparéză

Cingĕtóre = cingă = chingă.

Scorțare sing. *scorțarŭ* și *scorțărașe* sing. *scorțărașŭ*, carĭ în unele părțĭ ale Bucovineĭ se numescŭ *lăĭcere* sing. *lăĭcerĭŭ* și *lăĭcerașe* sing. *lăĭcerașŭ* de la *laița* pe care se aşternŭ. *Scorțarele* și *scorțărașele* se vede că suntŭ cu multŭ maĭ vechĭ în limba nóstră ca *lăĭcerele* și *lăĭcerașele*, precum și *scórțele* suntŭ cu multŭ maĭ vechĭ și maĭ respândite ca *covórele*.

Traĭste și *trăĭstuțe* de serbătorĭ, carĭ suntŭ fórte frumosŭ alese și țesute, și *traĭste* simple carĭ suntŭ numaĭ câte cu douĕ felurĭ de vêrste țesute.

In fine: *fețe de mese*, *mănușĭ*, *sadiĭ*, *țóle*, *desagĭ* și multe altele

ele colorile, ce felŭ de materiĭ coloréză, și amŭ înșiratŭ totŭ-o-dată și o parte de termenĭ tehnicĭ și numirĭ de colorĭ, credŭ a nu fi de prisosŭ, dacă voiŭ arăta prin puține cuvinte și aceea : cândŭ și dela cine aŭ învĕțatŭ ele arta acésta și care este originea eĭ cea adevĕrată la poporulŭ românŭ?

E de multŭ sciutŭ că tóte popórele de pe fața pămêntuluĭ, începêndŭ dela cele maĭ primitive și maĭ selbatice, până la cele maĭ civilisate, din cele maĭ depărtate timpurĭ și până în presinte s'aŭ ocupatŭ și se maĭ ocupă încă și în diua de astă-dĭ cu coloratulŭ : unele maĭ puținŭ, altele maĭ multŭ, după cumŭ cere trebuința și le ajunge mintea (19).

Se nasce acumŭ întrebarea dela cine dintre tóte popórele, cu carile aŭ venitŭ românii în atingere în decursulŭ timpurilorŭ, aŭ învĕțatŭ româncele a colora?

Arta de-a colora n'aŭ învĕțat'o ele dela nicĭ unulŭ dintre popórele cu câte aŭ venitŭ româniĭ în atingere dela colonisarea lorŭ în Dacia în cóce, ci ele aŭ învĕțat'o șĭ-aŭ adus'o cu sine din Italia.

Dacă românicele arŭ fi învĕțatŭ arta acésta dela alte popóre străine, după colonisarea lorŭ în Dacia, atuncĭ îndată s'arŭ puté cunósce, căcĭ dacă nu tocmaĭ toțĭ terminiĭ technicĭ și numirile colorilorŭ, apoĭ partea cea maĭ mare arŭ fi de origine străină. Însă atâtŭ *numirile colorilorŭ* (20) câtŭ și *termeniĭ technicĭ* (21) ni argumentéză până

(19) Referetivŭ la chromattca diferitelorŭ popóre să se védă, între altele, și Wilhelm Heinrich von Kurrer. Die Druck-und Färbekunst in ihrem ganzen Umfange etc. în treĭ tomurĭ Wien. tom. I. 1848. tom. II 1849 și tom. III. 1850.

(20) Numirile colorilorŭ de origine latină, câte le-amŭ pututŭ aduna eŭ până acuma din gura poporuluĭ, suntŭ următó ele :

Albŭ, albus. – *Albŭ-albastru*, albus-alb-aster – *Albŭ-ca-laptele*. *Albŭ-ca-ghiocelulŭ;* ghiocelŭ dela o formă latină glaucellus galanthus nivalis. -- *Albŭ-ca-ghioculŭ;* ghiocŭ dela adj. lat. glaucus. – *Albŭ-ca-părete le*. — *Albŭ-ca-omĕtulŭ*. — *Albŭ-ca-spuma-laptelui*. — *Albŭ galbănŭ* -- *Albețŭ*, albicius. -- *Albiciosŭ*, albiciosus — *Albinețŭ* albinicius. - *Albiniŭ*, albineus. — *Albiorŭ*, albeolus -- *Albișorŭ*, albiciolus. - *Albiŭ*, albivus. – *Albulețŭ*, albulicius. – *Alburiu*, alborivus. -- *Albuțŭ*, albuceus. – *Albastru*, alb-aster. - *Albăstrelŭ*. — *Albăstrică*. -- *Albăstriu*. *Albastru-deschisu*. -- *Albastru-închisu*. — *Albastru-întunecatŭ*. — *Albastru-negriu* = muriu. — *Albastru-rînduniu* — rînduniu. — *Aluniu*, avellanivius. - *Arămiu*, în colórea *arameĭ* de la lat. aeramen. – *Aprinsŭ-galbănŭ*. -- *Argintiu* saŭ *argințiŭ*, argentivus = argintеus — *Aurelŭ*, aurellus. *Auricŭ*, auricus. -- *Auriu*, aureus saŭ aurivus. -- *Brândușiŭ*, în colórea

la evedință, că chromatica e o moscenire adevĕratŭ stremoșéscă, pre care strĕbunele romȃncelorŭ nóstre de astă-ḑĭ aŭ adus'o cu sine din Italia, și precumŭ pre cele maĭ multe datine și credințe, așa și pre acésta aŭ păstrat'o cu cea maĭ mare sȃnțenie ca o moscenire fórte

brȃndușeĭ (Colchicum autumnale) și acésta în locŭ de *blȃndușă*. — ***Brumăriu***. — ***Cȃnepiu***, canabinus=canabius, it. canapino. — ***Căpriu***, caprivus, se întrebuințéză maĭ multŭ cu privire la colórea ochilorŭ, dar' se aplică fórte adeseorĭ și la materiĭ. — ***Căpruiŭ***, caprinus, are aceea-șĭ insemnare ca și *căpriu*. — ***Cărbuniu***=negru ca cărbunele. — ***Cărniu***, carnivus=carneus, în colórea carneĭ. — ***Castaniu***, castaneus, it castanigno, isp. castano, port. castanho.— ***Cenușiŭ***, cinereus. — ***Ceriu***. cereus, galbănŭ ca céra — ***Cireșiŭ***, cerasinus, în colórea *cireșeĭ*.— ***Colbiu***, în colórea colbuluĭ. — ***Colbiu-albŭ***. — ***Colbiu-negru***. — ***Colburiu***. — ***Colburiu-albŭ***. — ***Colburiu-negru***. — ***Colbosŭ***. — ***Colbosŭ-negru***. — ***Curechiu***, verde ca curechiulŭ (lat. caulicu-lus). — ***Funinginiu***, fuligineus. — ***Galbănŭ***, galbanus. — ***Galbinŭ***, galbinus. — ***Gălbinelŭ***. — ***Gălbinețŭ***. — ***Gălbănjocŭ***, colóre ce jócă în galbănŭ. — ***Gălbinicĭ***. — ***Gălbiciosŭ***. ***Gălbiorŭ***.— ***Gălbioriu***, în colórea galbioruluĭ (Cantarelus cibarius). — ***Gălbiniu***, galbineus. — ***Gălbiu***. — ***Gălbuiu***.— ***Gălbiniciosŭ***.— ***Gălbănușiu***, în colórea *gălbănușuluĭ dela oŭ*.—***Gălbănuțŭ***.—***Galbănŭ-auriu***. ***Galbănŭ albinețŭ***. — ***Galbănŭ-aprinsŭ***.—***Galbănŭ-ca-céra***.—***Galbănŭ-curatŭ***.—***Galbănŭ-deschisŭ***. —***Galbănŭ-închisŭ***.—***Galbănŭ-întunecatŭ***.—***Galbănŭ-pătatŭ***. — ***Galbănŭ-roșieticŭ***. — ***Inchisŭ***. — ***Intunecatŭ***. — ***Intunecăciosŭ***. — ***Inchisŭ-albastru***. —***Inchisŭ-galbănŭ***.— ***Inchisŭ-roșu***. —***Inchisŭ-negru***.— ***Inchisŭ-verde***. —***Intunecatŭ-albastsu***. — ***Intunecatŭ-negru***. —***Intunecatŭ-roșu***. — ***Intunecatŭ-verde***. — ***Lemniŭ***, lignivus =ligneus, în colórea lemnuluĭ.—***Marmuratŭ***. —***Marmuriu***, în colórea *Marmurariuluĭ* saŭ *Armurariuluĭ* (Silybum marianum) saŭ și în colórea *marmureĭ*, dela lat marmoreus. — ***Mucedŭ***, mucidus. — ***Mucedţiŭ***, în colórea mugigaiuluĭ. — ***Murŭ***. morus, *negru ca murea* saŭ *mura*. — ***Muriu***, morulus, negru ca murea saŭ *albastru întunecatŭ* ca murea. — ***Negru***, niger. — ***Negriciosŭ***. — ***Negrișorŭ***, ***Negrușorŭ***. — ***Negruțŭ***. — ***Negriu*** — ***Negrușŭ***. — ***Negrețŭ***. — ***Negru-deschisŭ***. ***Negru-închisŭ***. — ***Negru-întunenatŭ***. —***Negru ca-corbulŭ*** — ***Negru-ca-murea***. — ***Negru-ca-cărbunele***. ***Negru-ca-tăciunele*** — ***Negru-stiregiu***. — ***Ninsoriŭ***. — ***Pătlăginiu***. —***Pătatŭ***. — ***Plămȃniu***, pulmoneus, în colórea plămȃeĭ. ***Plumbiu***, plumbeus, în colórea plumbuluĭ. — ***Porumbiu***, în colórea porumbuluĭ (palumbus). — ***Porumbriu***. în colórea *porumbreleĭ* saŭ *vĕnĕtŭ* ca *porumbrica* (fructele *Porumbreluluĭ* lat. Prunus spinosa). —***Purpuriu***, purpureus. —***Rădĕciniu***, în colórea rădĕcineĭ dela arborĭ. — ***Roșŭ***. russus. —***Roșŭ-deschisŭ***. —***Reșŭ-închisŭ***. — ***Roșŭ-întunecatŭ***. — ***Roșŭ-în-para-foculuĭ*** saŭ ***roșŭ-ca-para-foculuĭ***. — ***Roșŭ-aprinsŭ***. — ***Roșŭ-ca-jăraticulŭ***. — ***Roșiaticŭ*** saŭ ***roșieticŭ***. —***Roșiorŭ***, resseolus. — ***Roșiu***, russeus. — ***Roșuțŭ***, saŭ ***roșiuțŭ***. russaceus. — ***Roziu***, roseus, — ***Roșcobanŭ*** saŭ ***roșcovanŭ***, ***Roșcatŭ***. — ***Roșŭ-ca-sȃngele***. — ***Rȋnduniu***, în colórea penelorŭ rȋnduneleĭ. — ***Ruginiu***, în colórea *rugineĭ* (aerugo-onis). — ***Sȃngiu***, saŭ *sȃngeniu*, sanquineus. — ***Sarbĕdŭ***,=palidŭ, ***Sărbeḑiŭ***, =palidŭ. — ***Scorțișoriu***, în colórea scorțișoreĭ, germ. zimetbraun. — ***Scorțiu***, în colórea scórțeĭ de pe arborĭ. — ***Stirigiu*** =stirigiu-negru, în colórea stirigieĭ — ***Ștersŭ*** — ***Sarbĕdŭ-verde***, germ. wassergrün. — ***Untdelemniu***, în colórea *untuluĭ de lemnŭ*. — ***Verde***. viridis. — ***Verde-curechiu***=curechiu. — ***Verde-deschisŭ***. — ***Verde-închisŭ***. — ***Verde-întunecatŭ***. — ***Verde-ca-stejarulŭ***. — ***Verde-ca-buraticulŭ***=buraticiu. — ***Verde-mijlociu***. — ***Verḑiu***. — ***Verḑișorŭ*** saŭ ***verḑișorŭ***. — ***Vĕnĕtŭ***, venetus. — ***Vinețelŭ***. — ***Vinețiu***.—***Viniu***, vineus, în colórea vinuluĭ. — ***Vĕnĕtŭ-ca-porumbrica*** =porumbriu — ***Vĕrgatŭ***, virgatus, germ. bunt. — ***Vioriŭ***, violivus=violeus=violaceus fr. violet.

prețiósă și cu aceea-șĭ sânțenie o predaŭ ele și fiiceloră sale. Și macară că órdele bărbare și rĕsboinice din evulŭ de mijlocŭ aŭ cutrieratŭ de nenumĕrate orĭ țerile românescĭ și aŭ lăsatŭ în urma lorŭ numaĭ pustiirĭ și amărăciunĭ, macarŭ că pre cele maĭ multe manu-

(21) Terminiĭ technicĭ, precumŭ și alte cuvinte de origină latină, care se usitéză maĭ tare de către româncele sătene în decursulŭ colorăriĭ, și pre carĭ le putuĭ până acuma aduna din gura poporuluĭ, suntŭ următórele :

Albélă, colórea cea albă.—*Albime*, albumen, it. albume.—*Albescŭ*, producŭ colórea albă. — *Albitóre*, femeea ce produce colórea albă. — *Albitoriu*, bărbatulŭ ce produce colórea albă.— *Albitorie*, loculŭ unde se produce colórea albă. — *Albire*, acțiunea produccreĭ colóreĭ albe. — *Albitură*, orĭ ce materie albă, însă maĭ alesŭ cu privire la pânzăturĭ —*Albăstrélă*, colórea albastră. — *Albăstrescŭ*, colorezŭ albastru. — *Albăstrire* acțiunea colorăriĭ albastru. — *Amblă-cu-totulŭ*, nu iésă totŭ suculŭ deosebitŭ dintr'o plantă. — *Adăpŭ sculele*, le bagŭ în leșie saŭ apă și cumŭ s'aŭ muiatŭ îndată le scotŭ afară.—*Âmplu-florile*, adaogŭ saŭ preparŭ florile.— *Arină* pl. *arine*, bobițe de *Arinŭ*. — *Astêmperŭ*, recorescŭ, recescŭ. — *Astêmpĕrare*, recire, recorire.—*Corăslescŭ*, se închiagă saŭ se urdesce colórea, adică se fa e ca *corasla* (lat. colostra-ae). — *Cuibŭ* saŭ *cuibariu*, începutulŭ uneĭ colorĭ, germ. Farben-Aussatz. — *Câtime* saŭ *câtețime* = quantitate lat quantitas. — *Desgălbinescŭ*, producŭ din galbănŭ altă colóre. — *Desgălbinire*, acțiunea produccreĭ din galbănŭ altă colóre. — *Flóre*, în ințelesŭ de colóre — *Florĭ*, colorĭ produse din diferite plânte. — *Florĭ-acre*, saŭ *florĭ-vechĭ*, colorĭ cu carĭ nu se coloréză îndată cumŭ se âmplu. — *Florĭ-dulcĭ*, colorĭ ce se producŭ de grabă din plânte și nemijlocitŭ după aceea se coloréză cu dênsele.—*Florĭ-putride* se numescŭ acelea, carĭ se umeḑescŭ și se înflorescŭ de 9 saŭ de 12 orĭ după o laltă.—*Gălbinélă*, pl. gălbinele, colórea cea galbănă.—*Gălbinéță* = gălbinélă.—*Gălbinime*, quantitatea saŭ mulțimea colóreĭ galbine. — *Gălbinescŭ* colorezŭ galbănŭ.—*Inalbescŭ* saŭ *nalbescŭ*, producŭ colórea albă. — *Inălbire* saŭ *nalbire*, acțiunea produccreĭ colóreĭ albe. — *Inalbitóre* saŭ *nalbitóre*, femeea ce produce colóre albă. — *Inalbitoriŭ* saŭ *nalbitoriŭ*, bărbatulŭ ce produce colórea albă. — *Inalbitorie*, loculŭ unde se înălbescŭ pănzele și torturile. — *Inalbitură*, materia înalbită. — *Ingălbinescŭ*, colorezŭ galbănŭ. — *Ingălbinire*, acțiunea colorăriĭ galbănŭ. — *Ingălbinitoriŭ*, omulŭ ce îngălbinesce materiĭ. — *Ingălbinitóre*, femeea ce îngălbinesce materiĭ. — *Ingălbinitură*, materie îngălbinită.— *Impetrescŭ*, întărescŭ saŭ nutrescŭ colórea cu o specie óre care de pétră. — *Impetrire*, acțiunea întărireĭ uneĭ colorí. — *Intrețesŭ*, țesŭ o specie de colóre între alte două colorĭ. — *Intrețesătură*, materia saŭ colórea întrețesută. — *Inflorescŭ*, producŭ colorĭ din diferite plânte. Se ié însă și în ințelesŭ de-a colora cu diferite florĭ saŭ colorĭ.—*Inegrescŭ*, colorezŭ negru.— *Inegrire*, acțiunea colorăriĭ negru. — *Inegritură*, acțiunea împlinită a colorăriĭ negru. — *Invinețescŭ*, colorezŭ vênĕtŭ. — *Lênețŭ* pl lânețe, lanicium saŭ lanitium. — *Lungă*, colóre négră din care a eșitŭ maĭ tótă puterea. — *Meḑurĭ*, bătătura la catrințe și p igitorĭ. — *Negrélă*, colórea cea negră. — *Negréță*, nigritia, nigrities, colóre négră. — *Negrescŭ*, nigresco, grui 3 colorezŭ negru. — *Negrime*, quantitatea saŭ mulțimea colóreĭ negre. — *Negrire*, acțiunea colorăriĭ în negru. — *Nutrescŭ-florile*, le maĭ adaogŭ, le suplinescŭ. — *Pruba* = probă, lat. proba-ae. — *Roșală* saŭ *roșéță*, colórea cea roșă. — *Roșime*, quantitatea colóreĭ roșe. — *Roșescŭ*, colorezŭ roșu. — *Roșire*, acțiunea colorăriĭ roșu. — *Sălciŭ*, borșŭ sălciŭ borșŭ ce-va acru. — *Sălciorŭ*, borșŭ-sălciorŭ, borșŭ nicĭ prea acru nicĭ prea dulce. — *Sărbeḑescŭ*, capĕtŭ o colóre palidă — *Svêntezŭ*, uscŭ la vêntŭ. — *Sbóră*, nu se prinde colórea de scule. — *Vinețea* saŭ *vinețélă* pl. *vinețele*, colóre vênĕtă. — *Vinețĭ*, colorezŭ vênĕtŭ.

facturĭ, arte și sciințe le-aŭ nimicitŭ pretutindene pe unde aŭ trecutŭ, totu-șĭ chromatica, care e strênsŭ legată maĭ de fie-care familie română, n'aŭ pututŭ nicĭ de cumŭ s'o stêrpéscă, precumŭ nu ni-aŭ pututŭ stêrpi nicĭ limba și tóte acelea datine și credințe, carĭ ni atestă originea.

E dreptŭ ca chromatica română de astă dĭ ne înfățișéză și vr'o câte-va numirĭ de colorĭ și terminĭ technicĭ de proveninţă străină, maĭ alesŭ din limba *nóuă-grecéscă* (22) și din cea *turcéscă* (23). Însă măcarŭ că în limba nóstră întâlnimŭ și de acestea cuvinte, totușĭ ele suntŭ așa de puține în comparațiune cu cele adevĕratŭ românescĭ, în câtŭ nimenĭ, încredințându-se despre acésta, nu va puté dice, că originea cea adevĕrată, a chromaticeĭ la românĭ n'arŭ fi *latină*.

Cuvintele de proveninţă străină aŭ intratŭ cu multŭ maĭ târdiŭ în limba nóstră. Dovadă despre acésta avemŭ maĭ multe mominte principale și anume :

Maĭ pentru fie-care numire străină de colorĭ avemŭ și numirĭ curatŭ românescĭ, carĭ suntŭ cu multŭ maĭ vechĭ și maĭ rĕspândite, precumŭ : *roziu* în locŭ de *trandafiriu*, *vioriu*, în locŭ de *mohorîtŭ*, *roșŭ aprinsŭ* în locŭ de *stacoșiŭ* etc., apoĭ a *înflori*, a *îngălbini*, *a roși*, a *albastri*, a *înverdi*, în locŭ de a *boi* și a *văpsi; înegri* în locŭ de a *cerni;* a *albi* în locŭ de a *bili; flórea* și *florĭ* în locŭ de *boea* și *văpsea*.

Maĭ departe româncele nóstre credŭ că *a boi* este *pĕcatŭ*, de óre

(22) Terminiĭ technicĭ și numirele de colorĭ de origine *nóuă-grecéscă*, carĭ sciŭ că se află în gura poporuluĭ, suntŭ acestea :

Cărămiḑiŭ, în colórea *cĭrămideĭ* (κεραμίδα). – *Masliniu*, în colórea *maslineĭ*. – *Trandafiriu*, în colórea *trandafiruluĭ* (τραντάφυλλον). — *Văpsea* saŭ *văpsélă*, colóre, dela βαφή. – *Văpsescŭ*, colorezŭ, dela βάπτω. — *Stacoșiŭ*=roșŭ-aprinsŭ, dela ἀστακός.

(23) Terminĭ technicĭ și numirĭ de colorĭ, de origine turcéscă. carĭ se află în gura poporuluĭ, suntŭ următórele :

Alămâiu, *alămâu*, *lămâiu*, *lămâu*. – *Fistechiu*, dela fistyg. — *Ghiveziu*, dela guvez, guvezĭ, guvuzi=brun. — *Naramgiu*, *narangiu* saŭ *naramziu*. dela *nărindji* saŭ nârendji – *Portocaliu*, dela portouqâli. — *Boea* saŭ *boélă*, colóre, dela *boĭă*. – *Boescŭ*, colorezŭ. – *Boiangiu*, *boengiu*, *boingiu*, coloratoriŭ. — *Boingirie*, loculŭ unde se boesce. — *Cafeniu*, în colórea cafeleĭ. — *Liliaciu*, *liliechiu*, *liliachiu*, *lilichiu*, dela leïlâq. – *Meriu* saŭ *mieriu*. albastru ca cerulŭ – *Marmaziu* = vioriŭ. – *Micșuniu*, = vioriu în colórea *micșunelei* (Viola odorata).

ce *boelele* se cumpĕră de prin orașe și suntŭ *spurcate* și ca atarĭ *neprimite la Dumnedeŭ*. Pe cândŭ *florile*, ce le facŭ ele din diferite plânte suntŭ *curate* și *fórte plăcute luĭ Dumnedeŭ*. Unŭ semnŭ fórte învederatŭ și acesta, că *florile* aŭ fostŭ cu multŭ maĭ nainte cunoscute romàncelorŭ ca *boelele* turcescĭ și *văpselele* grecescĭ.

Boingiĭ, carĭ se află prin unele orașe și carĭ suntŭ maĭ toțĭ străinĭ, întrebuințéză la boitŭ diferite colorĭ gata preparate, pe cândŭ romàncele le producŭ singure din suculŭ diferitelorŭ plânte.

In fine romàncele credŭ că *florile* ce le facŭ ele, se *deóchie* fórte ușorŭ, și din causa acésta ele nu suntŭ maĭ multŭ bune la coloratŭ. Insă dacă se aruncă în ele unŭ *inelŭ de aramă*, *o bucatcă de ferŭ* saŭ *o potcóvă de găsitŭ*, atuncĭ nicĭ cândŭ nu se *deóchie*. Acéstă credință deșartă nu credŭ eŭ că romàncele arŭ fi moscenit'o dela turcĭ saŭ dela greciĭ-noĭ, pentru că noĭ o întâlnimŭ nu numaĭ cu ocasiunea colorăriĭ, ci și la multe alte ocasiunĭ. Și apoĭ nimenĭ nu póte să dică că *deochitura* arŭ fi de origine nóuă-grecéscă saŭ turcéscă, ci ea este o moscenire curatŭ străbună. Insă-șĭ cuvintele *deochiu*, *deochiă*, *deochitoriŭ*, *deochitóre*, și *deochitură* ne-o demustră acésta.

Cuvintele cele grecescĭ și turcescĭ, ce le întâlnimŭ icĭ-colea în poporŭ și maĭ alesu la românii de prin orașe, carĭ aŭ o deosebită aplicare și îndătinare de a-șĭ schimonosi limba și portulŭ maĭ în totŭ minutulŭ, nu potŭ să fie maĭ de multŭ în limba nóstră de câtŭ de pe timpulŭ fanarioțilorŭ și a predomnireĭ turcescĭ în țĕrile române.

Ce se atinge de celelalte cuvinte de origine străină, ca *vișiniu*, *buraticiu*, *surŭ* și încă vr'o câte-va, nicĭ nu merită a ne maĭ opri multŭ la dênsele, căcĭ numĕrulŭ lorŭ este fórte micŭ (24).

(24) Terminiĭ technicĭ și numirí de colorĭ de diferite originĭ, carĭ se află în limba nóstră suntŭ următórele:

Buraticiu, verde ca *buraticulŭ*, care se numesce altmintrelea și *racanelŭ* și *racalețŭ* germ. Laubfrosch. — *Canariu*, în colórea penelorŭ *canaruluĭ*. Acéstă numire însă se află maĭ multŭ la romàncele de prin orașe. — *Căpșuniu*, în colórea *căpșuneĭ* (fragaria colina). — *Giurgiuliu* saŭ *ghiurghiuliu*. — *Lău* saŭ *lăiŭ*, sumanŭ *lău*, óle *laic*. — *Mohorîtŭ* vioriu. — *Mohorățele*. colóre viorie. *Mohorățescŭ*, colorezŭ vioriu. — *Pestrițu*. *pestriciorŭ*, *pestrișorŭ*. *pestruiŭ* saŭ *pestruiŭ*. — *Sfecliu*, în colórea *sfecleĭ*. — *Stejăriu*, verde ca stejarulŭ. — *Surŭ*, *suricelŭ*, *suriu*, *surișorŭ*. — *Șofraniu*, în colórea *șofranuluĭ* (Crocus veruns). — *Stânjiniu*, în colórea stânjineluluĭ (Iris germanica). — *Vișiniu*, în colórea vișineĭ (slv vișinĭ=vișină). — *Cernescŭ*, negrescŭ. — *Bilescŭ*, albescŭ.

Unŭ singurŭ cuvêntŭ numaĭ m'a pusŭ în câtŭ-va pe cugete, căcĭ nu-lŭ aflaĭ până acuma nicăirĭ în gura poporuluĭ, și tocmaĭ cuvêntulŭ acesta arŭ cumpeni maĭ multŭ la întărirea origineĭ latine a chromaticeĭ la poporulŭ românŭ.

Acesta e cuvêntulŭ «*colóre*».

In dicționarulŭ Academieĭ nóstre la cuvêntulŭ «*colóre*» se dice în parentese, că cuvêntulŭ acesta s'arŭ rosti pe *alocurea* și «*curóre*». Dacă e adevĕratŭ că cuvêntulŭ «*colóre*» esistă în poporŭ sub forma *curóre*, atuncĭ nu trebue nicĭ unŭ momentŭ să maĭ stămŭ în cumpĕnă, că chromatica la poporulŭ românŭ n'arŭ fi de origine *romană* saŭ *latină*, căcĭ din cuvêntulŭ lat. *color* acc. *colorem*, în limba română nu s'arŭ fi pututŭ nasce altŭ cuvêntŭ, fără numaĭ *coróre* saŭ *curóre* prin schimbarea luĭ *l* din acc. *colorem* între doué vocale în *r*, după analogia cuvintelorŭ *móră* din lat. *mola* și *scândură* din lat. *scandula*.

Dar' dacă s'arŭ și fi perdutŭ cuvêntulŭ acesta, dacă elŭ nu s'arŭ maĭ afla astă-dĭ nicăirĭ în gura poporuluĭ, totușĭ chromatica la românĭ, chiar și numaĭ după argumentele aduse maĭ susŭ, este și va remânea de *origine latină*, și ca atare cu atâta maĭ de grabă merită tótă atențiunea din partea nóstră, căcĭ ferindu-o de apunere, scoțêndu o la lumină și perfecționându-o ea ne-arŭ aduce maĭ multe folóse atâtŭ în privința *limbistică*, câtŭ și în privința *industrieĭ naționale*.

S. Fl. Marianŭ.

RĔSPUNSULŬ D-LUI B. P. HASDEŬ

LA

DISCURSULŬ DE RECEPŢIUNE ALŬ PĂRINTELUĬ S. FL. MARIANŬ.

June şi distinse colegŭ,

Chiămându-te aci, fiĭŭ alŭ Bucovineĭ, Academia Română deschide sînulŭ sĕŭ unuĭ preutŭ luminatŭ şi totŭ-d'a-una gata a primi lumină, într'unŭ secolŭ cândŭ sciinţa şi scóla nu se maĭ pituléză tremurânde sub aripa bisericeĭ, ci biserica cresce la raḑele scóleĭ, religiunea oţelindu-se sub auspiciele sciinţeĭ.

Ceva maĭ multŭ. Aducêndu-te aci, Academia Română împle unŭ golŭ ce se simţĭa în rîndurile nóstre. Avemŭ istoricĭ, naturaliştĭ, filologĭ, legiştĭ, matematicĭ, economiştĭ, poeţĭ, publiciştĭ; unŭ buchetŭ modestŭ din câte s'aŭ pututŭ culege în tênĕra grădină a némuluĭ românescŭ; dar' unŭ etnografŭ, etnografŭ în adevĕratulŭ sensŭ alŭ cuvêntuluĭ, care să fi rĕsbitŭ în tóte unghĭuleţele, fiă câtŭ de ascunse, din traĭulŭ, din cugetulŭ, din simţulŭ poporuluĭ românŭ, ne lipsĭa până acum. Acestŭ etnografŭ, dă-mĭ voe a ţi-o spune, june şi distinse colegŭ, singurulŭ etnografŭ românŭ de o cam dată, eştĭ tu.

O ramură de totŭ nouă a cunoscinţelorŭ umane, prevĕḑută pentru prima óră într'unŭ modŭ vagŭ abia pe la începutulŭ seculuĭ trecutŭ de către marele Neapolitanŭ Giambattisto Vico, etnografia,

studiulŭ vieţeĭ intime, morale şi materiale, a fiă-căruĭ poporŭ în parte şi a diferitelorŭ popóre în comparaţiune unele cu altele, a devenitŭ astă-ḑĭ o nestimată fântână de informaţiune şi de inspiraţiune, o fântână la care se adapă nu numaĭ istoriculŭ, când îşĭ dă sémă de ce a fostŭ şi de ce póte fi o naţiune, saŭ omulŭ de Statŭ, cândŭ vrea să aşeḑe pe o temeliă traĭnică legislaţiunea uneĭ ţĕrĭ; nu numaĭ poetulŭ saŭ artistulŭ, cândŭ ambiţionézà a fi prisma, a fi inima unuĭ poporŭ întregŭ; dar' trebue să se adape — nĭ-aĭ spus'o tu chĭar astă-ḑĭ— trebue să se adape până şi spiritele cele curatŭ industriale.

Din câte aĭ adunatŭ, puţine aĭ scosŭ la lumină; de ajunsŭ însă pentru ca să te cunóscemŭ; şi maĭ de ajunsŭ pentru ca să te împingemŭ, să te silimŭ cu toţiĭ şi să-ţĭ dămŭ cu toţiĭ mijlóce de a lucra şi maĭ multŭ de aci înainte.

Aĭ publicatŭ la Cernăuţĭ la 1873 unŭ volumŭ de balade poporane; ba şi dintr'unŭ alŭ doilea volumŭ aĭ datŭ deja câte ceva în foiţele periodice: *Amiculŭ familieĭ, Şeḑĕtórea* şi *Aurora română.*

Aĭ publicatŭ totŭ în capitala Bucovineĭ, la 1875, unŭ tomŭ de *Doĭne şi hore* ale poporuluĭ românŭ; dar' maĭ ţiĭ încă inedite unŭ volumŭ de *Hore* şi patru volumurĭ de *Doĭne:* doĭne ostăşescĭ, doĭne haĭducescĭ, doĭne de dragoste şi de jale, dintre carĭ numaĭ pré puţine aŭ apărutŭ, preserate în *Convorbirĭ literare, Albina Carpaţilorŭ, Columna luĭ Traianŭ* etc., şi pe lângă carĭ ne veĭ maĭ da unŭ volumŭ de *Bocete* şi unŭ volumŭ de *Basmurĭ.*

Aĭ publicatŭ la Sibiŭ, la 1878, o culegere de *Tradiţiunĭ poporane* către carĭ s'aŭ maĭ adausŭ în urmă: legenda despre *Sasŭ-vodă,* intercalată în *Cărţile săténuluĭ Românŭ; Iuga* şi *Vasile-vodă* în *Albina Carpaţilorŭ; Stefanŭ-vodă şi Tătariĭ* şi *Românca şi Tătariĭ* în *Calendarulŭ bucovinénŭ,* astŭ-felŭ că tóte împreună arŭ forma unuĭ frumosŭ volŭmŭ, afară de care maĭ aĭ unŭ frumosŭ volumŭ de *Istorióre ale poporuluĭ română,* unŭ volumŭ de *Satire,* unŭ volumŭ de *Descântece,* unŭ volumŭ de *Farmece şi vrăjĭ,* în parte scóse deja la lumină în diverse foĭ periodice.

Aĭ publicatŭ, împrăştiate totŭ acolo, în aşteptare de a fi adunate într'unŭ singurŭ volumŭ, datinele şi credinţele Românuluĭ în *Căşlegĭ,*

precum : în *Albina Carpaților : Séra Sântuluĭ Vasile, Vergelulŭ saŭ Vergelatulŭ* și *Plugușorulŭ ;* în *Familia : Calendarulŭ poporuluĭ* și *Ospĕțulŭ fecĭorilorŭ ;* în *Amiculŭ : Irodiĭ ;* și maĭ aĭ încă inedite : *Turca saŭ Cerbuțulŭ, Păpușele, Stéua* etc., afară de unŭ volumŭ întregŭ de *Datine și credințe de peste anŭ*, și afară de patru volume de obiceĭurĭ relative în speciă la *Nascere, Nuntă* și *Inmormêntare.*

Aĭ începutŭ a publica, de o cam dată totŭ în foĭ periodice, tesaure poporane de *Botanică* și de *Ornitologiă*, totŭ ce scie, totŭ ce crede, totŭ ce face și simte țeranulŭ românŭ față cu plante și cu păserĭ, o colecțiune ce va apare la lumină în cincĭ tomurĭ, pe lângă carĭ aĭ unŭ volumŭ separatŭ despre *Șerpĭ* și unŭ altŭ volumŭ privitorŭ la *Mamifere.*

Aĭ începutŭ a publica în *Albina Carpaților* și 'n *Amiculŭ familieĭ* prețióse fragmente din *Mitologia poporuluĭ românŭ : Balauriĭ, Solomonariĭ, Spiritușiĭ, Moroĭu, Samca* etc.

Nu maĭ urmezŭ. Ca să te resumŭ în două cuvinte, poporulŭ românŭ, mândrulŭ țeranŭ și duiósa țerancă, grațiă ție vorŭ ajunge a ne fi cunoscuțĭ pe deplinŭ în tóte ale lorŭ, și merită de a fi cunoscuțĭ ; merită nu numaĭ pentru că pórtă în vinele lorŭ sângele legionarilorŭ Romanĭ și a matrónelorŭ Romeĭ, ci pentru că acelŭ sânge n'a degeneratŭ după două miĭ de anĭ, astŭ-felŭ că ierĭ acelŭ țeranŭ a uĭmitŭ Europa întréga printr'o antică vitejiă, luptându-se alăturĭ cu Regele nostru ; astŭ-felŭ că astă-ḑĭ acea țerancă, prin gustulŭ eĭ esteticŭ, atrage admirațiunea Regineĭ, sublima nóstră Carmen Sylva, augusta propagatóre a portuluĭ naționalŭ. Dar' ce ḑicŭ «Rege» și «Regină» ! Poporulŭ românŭ nu înțelege aceste vorbe. Pentru elŭ, cine nu e Vodă, e *împĕratŭ ;* cine nu e Dómnă, e *împĕrătésă.* Incă o dată, fiĭ bine-venitŭ între noĭ, tu, care ne introducĭ în mintea și 'n inima acestuĭ superbŭ poporŭ !...

MEMORIŬ

DESPRE

MIȘCAREA LITERATUREĬ ISTORICE ÎN ROMÂNIA ȘI ÎN STREINĂTATE, URMATĂ IN DECURSULŬ ANILORŬ 1880 și 1881.

Onorabilĭ Domnĭ colegĭ!

În anulŭ 1879 amŭ avutŭ onórea să presintŭ onorabileĭ Academie unŭ raportŭ despre mișcarea literatureĭ istorice în decursulŭ anuluĭ 1878-79; de astă dată mișcatŭ de acelașĭ simțimêntŭ alŭ datorieĭ mĭ iéŭ libertate a supune, prin Memoriulŭ de față, cugetăreĭ și bine-voitóreĭ D-v. aprecierĭ, datele bibliografice asupra mișcăriĭ literatureĭ istorice din ultimiĭ douĭ anĭ: 1880 și 1881, în credința că este bine a se vedé în ce proporțiune, în ce direcțiune, acéstă însemnată ramură a sciințeĭ s'a desvoltatŭ, fiă în sînulŭ națiuneĭ nóstre fiă în străinătate; a se cunósce, întru câtŭ istoriografia, etnografia, limbistica aŭ reușitŭ să suplinéscă lacune, să diminue saŭ să sporéscă controversele referitóre la genesa poporuluĭ românŭ și a limbeĭ sale; întru câtŭ problemele scóleĭ germane și slave din alte epoce aŭ primitŭ, — în urma uneĭ cercetărĭ analitice și maĭ aprofundate — soluțiunĭ maĭ apropiate de realitatea faptelorŭ, de adevĕrulŭ istoricŭ, și maĭ corespundĕtóre cu fenomenele și elementele culese din viața poporuluĭ românŭ, studiatŭ acesta, în tóte particularitățile sale etnice și limbistice; în fine, spre a se vedé: în ce mĕsură

nouele cercetărĭ aŭ ajunsŭ să înlăture dubietățile, și maĭ multŭ încă, rĕtăcirile născute în alțĭ timpĭ, avêndŭ ele de fondŭ maĭ multŭ nisce preocupațiunĭ politice saŭ interese de ginte.

Este de însemnatŭ, că originea și proveninṭa geografică a poporuluĭ românŭ, continuitatea, vechimea luĭ pe continentulŭ Dacieĭ Trajane, latinitatea limbeĭ sale, facŭ și astă-ḑĭ, în mare parte, obiectulŭ studiuluĭ etnograficŭ, limbisticŭ și geograficŭ la învĕțațiĭ străinĭ.

Scrierile cele maĭ însemnate în decursulŭ anilorŭ din urmă, aŭ perdutŭ în mare parte din intensitatea preocupațiunilorŭ ostile ginteĭ nóstre, dar' nu s'aŭ pututŭ desface cu totulŭ de erorile, carĭ aŭ datŭ nascere în trecutŭ la atâtea confusiunĭ și îndoelĭ înfățișate sub formă de controverse și probleme, avêndu-șĭ sorgintea în comentariile glosatorilorŭ lipsițĭ de cultulŭ adevĕruluĭ și îmbuĭbațĭ cu doctrine speculative.

Specimene variate în forme dialectice, cum le avemŭ în scrierile moderne germane, slave șĭ maghiare, asupra istorieĭ și limbeĭ române, comparate între dênsele, ne daŭ trăsura de legătură, care unesce pe scriitoriĭ : Rössler, Hunfalvy, Cihac, Rèthy, Iireček, Hilfeling, Schvicker, într'unŭ cuvêntŭ unescŭ scóla germană cu cea slavă și maghiară a cărorŭ represintanțĭ suntŭ între alțiĭ : Engel, Sultzer, Bauer, Eder, Schaffarik, Miclositz.

Vocabulariulŭ lexicograficŭ, pe care se intemeéză limbistica modernilorŭ campionĭ slavĭ și maghiarĭ, este acelașĭ la toțĭ adversariĭ latinităţeĭ limbeĭ române. Acelașĭ registru de materialŭ etnografico-limbisticŭ lŭ-întâmpinămŭ cu puține variante la învĕțațiĭ vechĭ și nouĭ, ca : Drinov, Copitar, Dlugos, Eder, Sultzer, Rössler, Cihac, Miclositz, Iiereček, Rèthy, Hunfalvy etc.

Surprinḑĕtorŭ lucru că, la nicĭ unulŭ din aceștĭ adepțĭ nu dămŭ peste o soluțiune desbrăcată de vechile prevențiunĭ, când este vorba despre originea, vechimea poporuluĭ și a limbeĭ române.

Bine cumpănite și analisate sistemele din literatura străină, se va vedea că țelulŭ de a se contesta latinitatea poporuluĭ nostru, vechimea luĭ în sînulŭ Dacieĭ Trajane, a devenitŭ maĭ la toțĭ, așa ḑicêndŭ, o axiomă tradițională, o dogmă de credință, o cestiune de amorŭ

propriŭ pentru contrariĭ noştriĭ, ceea-ce ne face să credemŭ că în adevĕrŭ nu se caută o soluţiune istorică, etnică, etimologică; că formele nu suntŭ pentru dênşiĭ de câtŭ simple mijlóce adaptate la unŭ scopŭ tendenţiosŭ saŭ şi eleminte sprijinitóre pentru probleme şi conclusiunĭ opuse sciinţeĭ şi verităţeĭ istorice.

Fenomenele din trecutŭ se reproducŭ în literatura lorŭ istorică şi limbistică din aceştĭ douĭ anĭ încetaţĭ, în mĕsură cu preocupaţiunile politice.

In direcţiunea saŭ şi în atitudinea scriitorilorŭ Românĭ, pe têrêmulŭ istoricŭ şi faţă cu opiniunile scóleĭ germane, slave şi maghiare, n'avemŭ de semnalatŭ o prea mare schimbare. Ca excepţiune meritoriă se presintă în prima liniă, *Conspectulŭ controverselorŭ* şi *Principiĭ de linguistică,* ale eruditului nostru colegŭ *Hasdeŭ,* în cartea sea întitulată *Cuvinte din Bĕtrânĭ*, tomulŭ I şi III-lea, precum şi valorósele lucrărĭ datorite învĕţaţilorŭ profesorĭ : *Ioan Goldisch* (ca rĕspunsŭ *la plagiatele* D-luĭ *Rèthy)* şi *V. Mangra.* Maĭ avemŭ de însemnatŭ preciósa colecţiune de documinte istorice de la reposatulŭ *Hurmuzachi*, referitóre la viaţa românilorŭ din suta XVI.

Să sperămŭ că, încetulŭ cu încetulŭ, preocupaţiunile vătĕmătóre sciinţeĭ şi străine de subiectulŭ eĭ vorŭ dispare, şi că cultulŭ adevĕruluĭ, reluându-şĭ curêndŭ saŭ maĭ târdiŭ imperiulŭ în republica sciinţelorŭ, va face să se recunóscă : că amăgirea, verĭ-câtŭ de istéţă arŭ fi dialectica eĭ, nu-şĭ póte susţine puterea în faţa lumineĭ pe care o respândesce adevĕrata sciinţă.

Indicele bibliograficŭ alŭ scrierilorŭ apărute în decursulŭ anuluĭ 1880, este, după a mea cunoscinţă, următoriulŭ :

1. «*Anonimulŭ despre Româniĭ Ardealuluĭ*» scrisŭ în limba maghiară de D-lŭ Dr. Rèthy Ladislau, în Buda-Pesta — 1880.

2. «*Latinitatea limbeĭ române*» ca rĕspnnsŭ la scrierea de maĭ susŭ, avêndŭ de autorŭ pe D-lŭ Dr. Profesorŭ Goldisch Ioan, editată în limba maghiară la Arad.

3. «*Origina Românilorŭ*» *(Abstammŭng der Rŭmänen),* scrisă în limba germană la Lipsca, de *Iosef Lad Pič.*

4. «*Istoria popórelorŭ din Europa resăriténă*» *(Völkerkŭnde Osteŭropas)*

de *Lorentz Diefenbach,* scrisă în limba germană, editată la Darmstadt.

5. *«Dacia înainte de Romanĭ»* de D-lŭ Gr. G. Tocilescu, editată în Bucurescĭ.

6. *Documinte relative la Istoria Românilorŭ, culese de Eudoxiu de Hurmuzachi,* vol. III, editatŭ în Bucurescĭ.

7. *Repertoriu despre literatura archeologică şi epigrafică a Dacieĭ (Repertorium ad litteraturam Daciae archeologicam et epigraphicam)* adunate de D-lŭ Torma Károly. Buda-Pesta.

8. *Resbóele Ruso-Turce şi înrîurirea lorŭ asupra Ţĕrilorŭ Române,* în 2 vol. de A. D. Xenopol. Iaşĭ.

9. *Biserica Ortodoxă Română,* ḑiarŭ periodicŭ eclesiasticŭ No. 1 şi 2 din 1880, ediţiunea Bucurescĭ, articoliĭ : Metropolia Ungro-Vlachieĭ şi Relaţiunile între Biserica Ortodoxă şi protestantă în secolulŭ XVI-lea.

10. Memoriulŭ luĭ *Iosif Sterca Şiuluţiu,* întitulatŭ : *«Despre evenimintele din 1848»* în limba română, editatŭ la Sibiŭ.

Scrierĭ apărute în 1881:

1. *Ţéra Bihorei :* Scriitori Romani asupra Bihorei, de Dr. A. Marki, scrisă în limba maghiară şi editată de Hollosy Ienö în Urbea Mare.

2. *«Cuvinte din Bĕtrânĭ»*, tom. III. Istoria limbeĭ române partea I. Principiĭ de linguistică, fascióra I, de D-lŭ B. P. Hasdeŭ, Bucurescĭ 1881. Tipografia Naţională.

3. *Fragminte din istoria civilisaţiuneĭ Românilorŭ :* Veniamin Costachi, Mitropolit. Mold. şi Suceveĭ. Epoca, viaţa şi operele sale 1768—1846, de *Andreĭ Vizanti,* profesorŭ la Universitatea din Iaşĭ, editată la Iaşĭ, tipografia Buciumulŭ românŭ.

4. *Constantin Negri,* de acelaşĭ autorŭ. Bucurescĭ 1881. Imprimeria Statuluĭ.

5. *Museulŭ Severinuluĭ. Anticităţile judeţuluĭ Mehedinţĭ,* culegere de V. Dumitrescu. Br. I. Turnu Severinŭ, 1881.

6. *Monografia Araduluĭ,* scrisă în limba maghiară de Ott. Lakatos. editată 1881, Arad, tipografia Gyulai Stefan.

7. *Das Königreich Rumänien* (Regatulŭ românŭ), geographisch, mil-

litarisch dargestellt, de Tületh Henrich v. Nittinghausen, in Szat-máro: (Satu-mare) Viena 1881, edit...

8. *Statistica și etnografia Românilorŭ*, de *Slavicĭ*.

9. *Memoriele luĭ I. Sterca Siulutiu,* continuare din o lacrimă ferbinte, III, 1881.

10. *Origina românilorŭ și latinitatea limbeĭ române*, de D-lŭ *Pascuțu* 1881. Arad, edit. St. Gyulai.

In acestŭ numĕrŭ de 10 scrierĭ pentru anulŭ 1880 și 10 pentru anulŭ 1881 mărginindu-se pe câtŭ cunóscemŭ arhiva bibliografică, ca produsŭ alŭ mișcăreĭ pe câmpulŭ literatureĭ istorice în aceștĭ douĭ anĭ, ne vomŭ încerca să rĕsumămŭ în esență — ca specimene — cuprinsulŭ unuĭ numĕrŭ însemnatŭ din aceste producțiunĭ.

Incepêndŭ cu «*Anonimulŭ*» D-luĭ Réthy, ne facemŭ datoria de cronicarŭ să semnalămŭ la acestŭ locŭ, mișcarea încordată și sporitóre a lumeĭ maghiare, pe vastulŭ câmpŭ alŭ literatureĭ istorice, limbistice și arheologice, avêndŭ maĭ alesŭ de obiectŭ vechimea și continuitatea poporuluĭ românŭ în Dacia traiană, vechime cu care nu se potŭ împăca etnografiĭ maghiarĭ din dilele nóstre. Scopulŭ urmăritŭ cu o stăruință — așa dicêndŭ — nervósă la ceĭ maĭ mulțĭ dintre scriitoriĭ vechĭ și nouĭ, se scie care a fostŭ și care este, cândŭ vine vorba despre genesa și vechimea fiă a limbeĭ, fiă a ginteĭ române. Cunóscemŭ motivele lorŭ, nu ne surprinde zelulŭ ce se pune întru urmărirea aceluĭ scopŭ, politicŭ maĭ multŭ de câtŭ sciințificŭ.

Desfășurarea acelorŭ motive nu-șĭ póte avea loculŭ în acéstă restrînsă dare de sémă. Concentrândŭ atențiunea nóstră asupra studiuluĭ obiectivŭ și pușĭ la adăpostulŭ spirituluĭ de nepărtinire, nu pregetămŭ a declara și a recunósce că veciniĭ noștri din țĕrile St. Stefan nu-șĭ perdŭ timpulŭ; resultatele activitățeĭ lorŭ pe tĕrêmulŭ sciințelorŭ suntŭ surprindĕtóre; — s'arŭ putea dice că eĭ s'aŭ întrecutŭ pe sine, cândŭ cugetămŭ că din fărămăturĭ disperse aŭ formatŭ unŭ ce aprópe complectŭ, aŭ ridicatŭ unŭ mărețŭ edificiŭ pentru literatura maghiară, neapăratŭ într'unŭ spiritŭ militantŭ, înlăturândŭ până la excesŭ, până la esagerațiune, principiile cosmopolitismuluĭ,

chiar și din sciință, precum suprimă ideia de naționalitățĭ pe tĕrêmulŭ politicŭ.

In legĭ ca și în istorie, în limbistică ca și în etnografiă, ca și în statistică, eĭ suntŭ aceĭașĭ fațâ cu totŭ ce nu este maghiarŭ și maĭ alesŭ fațâ cu Românii, pentru carĭ eĭ aŭ în tóte unŭ singularŭ principiŭ, o singură dogmă : *maghiarisare* saŭ *exterminare,* în vana speranță, că într'o ḑi otarele geografice ale Ungarieĭ se vorŭ putea mărgini la Marea Négră și până la estremitățile vechiuluĭ Atelcuzŭ.

Cu tóte acestea, abstracțiune făcêndu-se de prevențiunile carĭ împingŭ la alucinațiune, meritulŭ lorŭ pentru sciință maĭ că nu póte fi contestatŭ.

Istoria Banatuluĭ Temișianŭ și a regiunilorŭ Transilvane, populate de Românĭ, a primitŭ în ultimulŭ deceniŭ o desvoltare însemnată. prin descoperirĭ și studiĭ aprofundate.

Resultatele obținute cu privire la țéra Banatuluĭ, se datorescŭ în parte distinsuluĭ istoriografŭ *Pesti Frigyes,* care ne-a datŭ prețiósa monografiă despre *Banatulŭ Severinuluĭ.* Valórea acesteĭ scrierĭ pentru Românĭ consistă în chiar particularitatea scopuluĭ, care se urmăresce cu tótă energia posibilă, fără a se putea atinge. Ea caută urme archeologice pentru o populațiune maghiară compactă pe pămêntulŭ Temișianeĭ, într'o epocă ante-romană.

Este de interesŭ a se cunósce, că investigațiunile aŭ condusŭ la resultate cu totulŭ opuse aceluĭ scopŭ urmăritŭ.

Cu *Griselini, Böhm, I. H. Schwicker, Fr. Wanicek, Laurian, Pesti Frigyes ;* cu lucrările *Societățeĭ istorico-archeologice* din Banatŭ, în mână, vechimea Românilorŭ în acea țéră românéscă se póte învedera fără contradicțiune.

Dar' fiă bine înțelesŭ că noĭ le datorimŭ multŭ din puntulŭ de vedere alŭ sciințeĭ: datorimŭ în parte invĕțatuluĭ *Pesti Frigyes* și aceleĭ menționate Societățĭ, care numĕră între membriĭ sĕĭ pe ceĭ maĭ distinșĭ scriitorĭ, cum este *Miletz, Torma, Szentklary, Szalay, Horvath, Ardeleanu, Odor, Trailla, Ratiu,* — descoperirĭ archeologice de cea maĭ mare însemnătate pentru Româniĭ banatuluĭ *Timișianŭ.*

De la acestŭ preambulŭ trecemŭ la lucrarea D-luĭ Rèthy, întitu-

Iată : «*Anonimulŭ* (regeluĭ Bella) *despre Româniĭ Ardealuluĭ*». Cartea este scrisă în limba maghiară, tipărită la B.-Pesta în anulŭ 1880 şi cuprinde 72 pagine, formatŭ in octavo.

Autorulŭ, mărginitŭ în cunosciinţa istorieĭ, începe prin a ne încredinţa că primirea ce s'a făcutŭ studielorŭ sale asupra Besarabieĭ şi a dinastieĭ Besarabilorŭ, care sta în strînsă legătură cu genesa numeluĭ *Bœser-mèny*,(?) capitala ţinutuluĭ Haiducescŭ-(Haydu-Varusok)-în Ungaria, l'a îndemnatŭ să-şĭ încerce péna de astă dată pe tĕrêmulŭ limbisticeĭ şi etnografieĭ române, în scopŭ de a lumina câte-va puncte îndoióse în cronica anonimuluĭ cancelariŭ (notariŭ), privitóre la vechimea românilorŭ în ţéra Transilvanieĭ.

Din citirea scriereĭ ne-amŭ pututŭ forma convingerea că ea este maĭ multŭ o reproducere trunchiată din scrierile luĭ Rösler şi Hunfalvy.

Maĭ puţinŭ cunoscĕtorŭ de limba şi istoria română, maĭ puţinŭ familiarisatŭ cu principiile limbistice şi cu legile geneseĭ saŭ şi ale selecţiuneĭ, D-lŭ Rèthy nu ne-a pututŭ da de câtŭ o copiă inferióră originaluluĭ.

Ca şi Rösler, ca şi Hunfalvy, acestŭ zelosŭ quasi-glosatorŭ nu póte înţelege cum *Ţiparŭ*, *Bariţŭ*, *Petricеicu Hasdeŭ* şi alţĭ învĕţaţĭ românĭ nu-şĭ iéŭ inima în dinţĭ, ca să renunţe în fine la latinitatea limbeĭ române, să recunóscă că primele începuturĭ de cultură se datorescŭ în mare parte limbelorŭ : maghiară şi slavă, de care abundă catechismulŭ luĭ *Ràkotzy,* întocmitŭ numaĭ pentru usulŭ românilorŭ?!

Nu înţelege cum *Bariţŭ*, capŭ luminatŭ, comite sacrilegiulŭ a înfăţişa în glosariulŭ sĕŭ din 1879, elemintele maghiare şi slavone ca totŭ atâtea barbarisme în vocabulariulŭ românŭ! (pag. 12, 13).

Cu ce este limba magihară — se întrébă D-lŭ Rèthy — maĭ pre josŭ de cele alte limbĭ culte, pentru că a primitŭ în organismulŭ sĕŭ mulţimea de cuvinte turceşcĭ şi slavone?

Autorulŭ se feresce ca de focŭ să ne spună cam ce s'a făcutŭ copiosulŭ materialŭ *latinŭ*, *germanŭ* şi *românŭ* din organismulŭ limbeĭ maghiare?

Pĕcatulŭ uĭtăreĭ este inerinte fanatismuluĭ, vanitatea împinsă până la făţărniciă, permite învĕţaţilorŭ maghiarĭ să caute la Românĭ urme

de cultură maghiară, bine sciindŭ, că nimicŭ n'avea de datŭ, că nimicŭ din ceea-ce are nu este a sea proprietate, ci totulŭ împrumutatŭ saŭ usurpatŭ, totulŭ apropriatŭ de la străinĭ, în prima liniă și în mare parte de la Românĭ, ca purtătorĭ aĭ culturei latino-romane pe pămêntulŭ Daciei !!

Arŭ fi să mergemŭ prea departe voindŭ a respunde la tote învechitele aberațiunĭ și a reproduce întregulŭ glosariŭ lexicŭ spre a pune în evidență anachronismele pretențioșilorŭ epigonĭ modernĭ.

Suntemŭ ținuțĭ decĭ a ne opri la acéstă trecĕtóre observațiune asupra eremiadelorŭ D-luĭ Rèthy.

Copia ca și originalulŭ (Hunfalvy-Rösler) însuflețită de aceeașĭ patriotică dorință, caută să revindice pe séma semințieĭ arpadiane o vechime — dacă se póte — preistorică saŭ celŭ puținŭ ante-romană în Dacia Traiană, peste totŭ. In acestŭ piosŭ scopŭ, ea se încércă a desființa printr'o singură trăsură de condeiŭ totŭ ce s'a dișŭ despre Românĭ în cronica anonimuluĭ notariŭ, care avuse pĕcatulŭ saŭ naivitatea să recunóscă: că la descălicarea Arpadianilorŭ, ordele luĭ Tuhutum aŭ datŭ peste o populațiune română compactă în Marmația, Banatŭ și Transilvania, avêndŭ să susțină lupte desperate cu Romaniĭ luĭ *Menomorut*, *Claudiu*, *Gelu*.

Reușita încercăreĭ, ne-fiindŭ prea sigură pe acestŭ tĕrêmŭ, urma să se descopere unŭ noŭ puntŭ de plecare. Cuvêntulŭ «*Biserică*» în graiulŭ poporuluĭ românŭ din Dacia străbună, era punctulŭ luĭ Archimede pentru logica ingeniosuluĭ etnografŭ Hunfalvy, elŭ avea pentru sine unŭ meritŭ geograficŭ și în acelașĭ timpŭ unŭ interesŭ de noutate; tótă combinațiunea istețimeĭ avea să se învêrtéscă în jurulŭ acestuĭ puntŭ descoperitŭ.

Cuvêntulŭ «*Biserică*» ne dice D-lŭ Hunfalvy avêndu'șĭ proveninţa în peninsula Emuluĭ, elŭ neapăratŭ denotă proveninţa geografică a poporuluĭ românŭ transilvanŭ, din țĕrile Dacieĭ Aureliane.

Rĕspundemŭ că este o eróre cumplită! Puține cuvinte vorŭ fi de ajunsŭ spre a învedera inadmisibilitatea deducțiunelorŭ.

«*Biserica*» românéscă este formată din «*Basilica*» Romanilorŭ, cunoscută în Roma cu multŭ maĭ nainte de colonisarea Dacieĭ-traiane.

In afară de Istoria Romeĭ, Lexiconulŭ de anticitate, ediţiunea luĭ *Fridr. Gleditsch* din Lipsca 1743, face menţiune despre Basilica Antoniana, Basilica Martiana, Alesandriana, Sempronia, B. Porcia, B. Iulia (Caesaris), B. Caesari Traiani etc.

Pliniŭ în cartea V şi VI scie să ne spună la ce serveaŭ acele edificiurĭ publice şi cum populaţiunea Romeĭ ca şi a Italieĭ era deprinsă cu acelŭ vechiŭ nume, ceea-ce ne permite a presupune, că coloniile, legiunile Augustuluĭ *Traianŭ* nu-lŭ vorŭ fi uitatŭ la hotarele Dacieĭ, pentru ca urmaşiĭ lorŭ să fiă nevoiţĭ a şi-lŭ împrumuta în munţiĭ Emuluĭ..... Arŭ fi bine decĭ, să se renunţe la o ipotesă imposibilă.

Maĭ este unŭ puntŭ cardinalŭ care autorisă pe D-lŭ Hunfalvy la conclusiunĭ abătute cu totulŭ de la veritatea istorică.

In cartea D-luĭ Hunfalvy «*Romänische Geschicht-Schreibüng ünd Sprachwissenschafft*», adică: *Istoriografia şi limbistica română*, cetimŭ la pagina 41 şi 42, că cuvêntulŭ *Mântuire* şi *Mântuitorŭ* arŭ fi împrumutatŭ de la unguresculŭ «*Menteni*» şi «*Mentö*»; de aci deducţiunea, că limba maghiară este maĭ vechiă în Dacia, prin urmare în dreptŭ a revindeca pe séma naţiuneĭ maghiare o legitimă înrîurire asupra cultureĭ române, în dreptŭ a-şĭ spune ultimulŭ cuvêntŭ în cestiunea privitóre la origina geografică a limbeĭ şi a naţiuneĭ nóstre (p. 38.) *Zur frage über dèn geographischen Ursprung des romänischen Volkes und seiner sprache, hat auch das Ungarische ein nicht unwichtiges Wort zu sprechen das meines Wissens-bisher noch nie angehort worden ist* etc.

Bine dicea onor. nostru colegŭ, D-lŭ Bariţiŭ in a sea disertaţiune, rostită în şedinţa publică de la $^{15}/_{27}$ Septembriŭ 1871, despre numele propriĭ, gentiliţie (de familiă), geografice, topografice etc. «că adesea de la sunetulŭ unuĭ simplu nume s'aŭ formatŭ pretenţiunĭ de dreptŭ, carĭ aŭ fostŭ susţinute chiar şi cu arma în mână». — aşa o păţimŭ şi noĭ.

Credinţa care conduce pe D-lŭ Hunfalvy la resultatele de maĭ susŭ, este că biserica apusénă-latină nu cunósce termenulŭ de *Mântuire* şi *Mântuitorŭ*, întrebuinţândŭ pe similariulŭ «*Salva* şi *Salvatorŭ*» în technicismulŭ bisericescŭ, de unde urméză că acéstă particulari-

tate la Românii Dacieĭ Traiane, avêndu-şĭ prototipulŭ în unguresculŭ *Menteni* şi *Mentö*, denotă că aşeḑarea Românilorŭ în ţêrile Sf. Stefan a urmatŭ într'unŭ timpŭ pe cândŭ statulŭ politicŭ şi bisericescŭ maghiarŭ era întemeiatŭ şi desvoltatŭ; cam între suta XII şi XIII.

Credinţa D-luĭ *Humfalvy* este rătăcită! «Tatălŭ nostru» alŭ bisericeĭ latine din primiĭ timpĭ aĭ creştinismuluĭ, constată unŭ ce cu totulŭ contrariŭ.

In tabelele polyglote din anulŭ 1748, apărute la Lipsca în editura luĭ Chr. Fr. Gesner, sub numire de: *Orientalischer ünd Occidentalischer Sprachmeister* — care între altele reproduce 200 forme de rugăciunea Domnuluĭ, adică «*Pater noster*» — cetimŭ: *Neve nos in tentationem inducito sed a Malotuere!*

Plautŭ ne spune că «*Manstutor*» se traduce în *Manutuetur:* quasi *Manu-tuitor,* în sensŭ de Salvatorŭ. — *Rogo per superos qui estis, ossa mea tueatis.*

Rugăciunea Domnuluĭ: «*Tatălŭ nostru*» romănescŭ din suta V-a, termină cu următórele cuvinte: «*et nu ne ducere in tentatione ci ne mantuesce de quelu reu*», (*a se vedea suplimentulŭ la Archiva albineĭ Românescĭ,* Maiŭ 1845 sub No. 9. «*Pater noster*» poliglot).

Combinate aceste forme şi epoce, ne daŭ genesa cuvêntuluĭ românescŭ: «*Mântuire* şi *Mântuitorŭ*» învederândŭ că unguresculŭ «*Menteni* şi *Mentö* (Mentor), departe de a forma stratulŭ românesculuĭ: *Mântuire, Mântuitorŭ* şĭ-a primitŭ fiinţa lexică din vocabulariulŭ românescŭ.

Intru câtŭ românismulŭ va fi avutŭ saŭ nu, partea sa de înrîurire la desvoltarea culturală, fiă politică, fiă bisericéscă, a naţiuneĭ maghiare, lăsămŭ pe erudituluĭ profesorŭ *Farkas* să se înţelégă cu D-lŭ *Hunfalvy* şi alŭ sêŭ docilŭ elevŭ *Rèthy.*

Afirmaţiunea învêţatuluĭ şi iubitoriuluĭ de adevêrŭ, profesorele *Farkas*, este că: «la descălicarea Arpadianilorŭ pe pămêntulŭ Panonieĭ, «tóte regiunile Dacieĭ eraŭ ocupate de romanĭ; că aceştĭ romanĭ aŭ «înrîuritŭ peste totŭ şi în tóte asupra cultureĭ poporuluĭ maghiarŭ» (A se vedea istoria bisericéscă de *Farkas*, tom. I, p. 257, reprodusă —fragmentulŭ de maĭ susŭ—în disertaţiunea D-luĭ prof. rom. V. Mangra, «despre continuitatea ne'ntreruptă a elementuluĭ romanŭ în Da-

cia traiană». publicată în diarulŭ «Familia», 1882, No. 31 și următorii).

Fată cu acéstă categorică și autorisată afirmatiune, nu scimŭ cum s'arŭ cuveni să respundemŭ la inurbanitătile unui scriitorŭ cu mari pretentiuni, care-și permite să vestejéscă memoria veneratului P. Maiorŭ, tacsându-lŭ de nesciitoriŭ și temerariŭ în ale limbei și istoriei române.

Atare deprimătóre necuviință se face în citata scriere a presumtiosului neofitŭ *Hunfalvy*, la pagina 23, unde se dice : «Aus diesen «einigen exempeln ist ersichtlich dass die linguistische Unwissenheit «des *P. Major*.... ebĕn so gross ist wie seine römische Vermes-«senheit.»

In traditiune românéscă : «Din aceste câte-va esemple se invede-«réză, că nesciința limbistică a lui *Major* este totŭ atâtŭ de mare «pre câtŭ este de temerariă pretentiunea romanismului sĕŭ.»

Afle D-lŭ *Hunfalvy* că prin violință nu se póte vesteji valórea bărbatului serbătoritŭ în lumea sciințelorŭ !

«Scientia violentia non aufertur
«Antiquitate non corrumpitur», dice Cassiodoru.

Noi ne întrebămŭ mereŭ : De unde, și pentru ce atâta amărăciune ? !

Resfătatulŭ — între ai sĕi — etnografŭ *Hunfalvy*, mai că ni o supune la intelesŭ, dicêndu-ne, că nu póte pricepe cum : *frundia* românéscă să aibă aceeași sorginte lexică cu latinesculŭ «*frus*»-ndis și *frunde!* Cum subst. rom «*Orbu*» să semene ca două picături de apă cu lat. *Orbu*-s — *Orbum* me fecisti (la cei vechi) ; cum : *feciorulŭ și feciora* românului, să fiă frate bunŭ, de sânge cu *f ciolus și feciola* strebunilorŭ latini ! Cum iarăși, *Uscat*(ulŭ) nostru— să fiă gemenŭ cu «*Sicatul*» latinŭ, și în fine cum românesculŭ : *Locu, locuire, locuitoriŭ*, să nu-și aibă prototipulŭ lexicŭ în maghiarulŭ : *Lakò, Lakàs, lakni*, ci să derive de la latinesculŭ : *Locus, locare, locatarius!*

De aci supĕrarea, de aci urgia = *Inde irae!!*

Cu tótă supĕrarea și urgia stirpei Arpadiane, adevĕrulŭ nu póte fi în-

lăturatŭ, elŭ ne spune că multe și surprindĕtóre suntŭ fenomenele în limba română, pentru care numaĭ unŭ : *Quintilianu*, *Enniu*, *Festu*, *Isidoru*, *Virgiliu*, *Prisciu, Plautu*, *Naeviu*, *Cicerone*, etc., ne póte da lămuririĭ prin esemple și fragminte culese, adunate din tesaurulŭ de monuminte alŭ vecheĭ latinitățĭ, în care fost-aŭ scrise cele XII tabele de legĭ; prin fragminte din Carmenelle Salilorŭ, și póte chiar din tabele Eugubene ale anticilorŭ Ombriĭ.

Unŭ paralelismŭ studiosŭ între limba romană și cea latină din cele patru periódе : *prisca*, *latina*, *romana* și *mixta* (post imperium latius promotum) cu raportŭ la formele eĭ, ni-arŭ da, întru adevĕrŭ— precum bine observă veneratulŭ părinte *Țipariu*, în principiile de limbă p. 20 — unŭ testimoniŭ strelucitŭ și convingĕtorŭ despre vechimea limbeĭ românescĭ, cu care prea puține alte dialecte romane, chiar și din cele maĭ cultivate se potŭ asemĕna.

Noĭ nu facemŭ procesŭ limbeĭ maghiare pentru că trăindŭ în comerciŭ cu româniĭ, ca purtătorĭ aĭ cultureĭ strebune romane, simți necesitatea să împrumute pe latinulŭ «*Vir*» (rom. Vĕrŭ) prefăcêndu-lŭ în «*Fèr*», pe lat. rom. *Agru* și *Arat* transformându-le în «*Agor* și *arat-ni*», pe lat. *Evus*, *Idus*. lat. rom. fetus-fetu; *imberbus-barbatus*, *Punio* și *poena*, *fundum*, *termentum*. *filiu* și *fiu* (rom.) *Herus*, *Libelus*, *orfanus*, cioplindŭ din ele pe séma vocabulariuluĭ *maghiarŭ* pe alŭ lorŭ: *Èv, Idö*, *facsú* (fetu) *Ur*, *Bün* (lat. *poena*, germ. *Pein*) *föld* *Termet*, *fiú*, *Levèl*, *föld*, *Német*, (embrion) *Àrvàny!*

Ce să maĭ dicemŭ despre genesa cuvintelorŭ trecute de la latino-românĭ la maghiarĭ, cum suntŭ d. es. mag. *Sors* (lat. Sors = Sorte) mǵ. Szem (lat. Semen), *Sòr* (lat. *Seria*) mag. *Szàntò* (lat. *Sementum*), mag. *Kèrelö* (lat. *Querela*) mag. *Üst* (lat. *Ustum* ab *Uro*); m. *Zsörtös* (rom. *Cérta*, lat. *Certamen*); *Pènz* (lat. Pensum, aura, tributum pensare dicitur moneta), mag. *Örök*-sèg (rom. *Uriche-urica*, lat. *Origo*); mag. *Görbe* (lat. *Curbus*), mag. *Kurta* (rom. Scurtŭ, lat. Curtum), mag. *Költö* lat. *Cultus*—poesia fiindŭ unŭ Cultŭ) m. *Imado* (lat *Imago*) etc. etc.

Elemintele străine, forme străine în limba nóstră, dacă străine suntŭ, potŭ fi luate dreptŭ totŭ atâtea documinte istorice pentru vechimea, espansiunea și cultura românilorŭ, carĭ, în cursŭ de secolĭ, aŭ statŭ

ca și suitorii lorŭ, în relațiunĭ fiă de comerciŭ fiă de federațiune, cu diferite popóre vechĭ și nouĭ.

Trecêndŭ la o altă serie de ideĭ, avemŭ de însemnatŭ, în a II-a parte a scriereĭ, puerila fabulă despre unŭ pretinsŭ Statŭ «Cuman» supusŭ corôneĭ ungare și înființatŭ pe pămentulŭ țĕrilorŭ dunărene.

Despre atare închipuitŭ regatŭ alŭ Cumanieĭ, se face mare vuetŭ, atâtŭ în originalulŭ etnografuluĭ maghiarŭ *Hunfalvy*, câtŭ și în plagiatele luĭ *Rèthy*.

Se pretinde, fără celŭ maĭ micŭ respectŭ pentru adevĕrulŭ istoricŭ, că regiĭ Ungarieĭ, anume *Bella IV*, arŭ fi cuceritŭ, cam pe la 1275 țĕrile romane de la Dunăre, cunoscute în cronicele Ungare — posterióre epoceĭ de maĭ susŭ — sub nume de «*Comania*», și în consecință, presupușiĭ cuceritorĭ Arpadianĭ șĭ-arŭ fi însușitŭ titlulŭ de *Rege alŭ Comanieĭ* — *Rex Cumaniae* — în semnŭ de suveranitate asupra pămêntuluĭ românescŭ! — astŭ-felŭ susținea *Roesler*, astŭ-felŭ crede *Hunfalvy* și în cele din urmă *Rèthy*.

Dar', așa să fiă óre?

Sciutŭ este că incursiunele maghiare pe pămêntulŭ moldo-românescŭ, începu numaĭ în periodulŭ așa numitŭ micstŭ, subt *Carlu Robert, Ludovic*, fiulŭ sĕŭ, *Sigismund* (înfrântŭ la Nicopolea) și *Mateiŭ Corvinulŭ*; sciutŭ este de asemenea că tóte încălcările aŭ fostŭ energicŭ respinse, cu perderĭ simțitóre pentru ordele arpadiane, atâtŭ de pe pămêntulŭ *Moldoveĭ* câtŭ și alŭ *Munteniei*.

Ungaria Arpadianilorŭ, vasala Romeĭ pontificale, precum afirma *Fejér* în alŭ sĕŭ codice diplomaticŭ, vasala Bizanțiuluĭ din timpiĭ luĭ *Stefan IV si V* a luĭ *Geyza II*, după cum ne spune analele bizantine, nu se putea incumeta să facă unŭ pasŭ în afară, fiindŭ rĕŭ sfîșiată la sine a-casă, fiindŭ incălcată cândŭ de boemiĭ luĭ *Ottocaru*, cândŭ de bulgarĭ și tătarĭ, cândŭ de *romaniĭ* asanidĭ în unire cu *Pacinați* și *Comani*, din regiunele muntose ale Dacieĭ, despre vechiulŭ Atelcusŭ și Delta Dunăreĭ, numită *Peuca=(Buca)=Picenum*.

Colecțiunile de legĭ și rescripte regescĭ din suta XIII — vorbescŭ în adevĕrŭ despre acea pompósă titulațiune, istoria însă nu scie a ne spune nicĭ măcarŭ despre unŭ simulacru de cucerire pe timpiĭ

luĭ *Bella IV* saŭ și *Stefanŭ V;* faptele de la care-șĭ are urḑirea acea presumțiósă titulațiune, n'aŭ a face întru nimicŭ cu țĕrile românescĭ, totulŭ se reduce la o ingeniósă amăgire de sine. Cu totulŭ altŭ-ceva ne istorisescŭ analele bisantine și ungare, referitóre la viața, espansiunea și puterea *Cumanilorŭ*, Uzilorŭ, *Picenilorŭ-Bisenilorŭ* din Transilvania și *Ungaria Panonica* propriŭ ḑisă, de pe timpiĭ regilorŭ arpadianĭ.

Să fiă bine înțelesŭ ca în suta XI, Numele de *Ausonĭ* îșĭ primesce forma de *Uzonĭ* și *Uzi* (Utzen) în cronicele grecescĭ.

Acéstă contracțiune a datŭ ocasiune la multe confusiunĭ. Cronicariĭ Ungarieĭ îlŭ identifică cu numele de *Iasiĭ* -- *Iasigiĭ* — *Iasones* = *Philistaerĭ* saŭ *Arcas*, atribuitŭ Cumanilorŭ.

Comaniĭ Moldoveĭ; *Picenĭ*, *Bisenĭĭ* (acelașŭ poporŭ) Ardealuluĭ figuraŭ pe la începutulŭ suteĭ X=XI, în cronicele bisantine, sub numele de *Uzi*. *Zonaras* ne vorbesce în memoriile luĭ *Striteriŭ* despre incursiunea *Uzilorŭ* din Moldova, pe pămêntulŭ *Traciеĭ* (suta X), înțelegêndŭ pe *Comanĭ*.

Pe la 1021. Ungaria fusese greŭ încercată din partea Pacinacilorŭ transilvanĭ. Uricele Panonieĭ afirmŭ că *Cumaniĭ* și *Pacinaciĭ* cunosceaŭ până în cele maĭ micĭ amĕnunte, tóte regiunele muntóse ale *Transilvanieĭ*, *Biorcĭ* și *Ungarieĭ* de miéḑă-nópte și eraŭ deprinșĭ cu viața de munte.

Maĭ resultă din aceleașĭ Urice că în mieḑulŭ Ungarieĭ, în țĕrile *Sameșuluĭ* și ale *Marmatieĭ*, trăia o populațiune numerósă românéscă sub numire de *Vlahĭ*, fórte puternicĭ pe timpul celuĭ de al VI-lea rege arpadianŭ, numitŭ *Solomon*, — intre aniĭ 1075—90.

Sub domnia luĭ *Bella IV* și *Stefan V* nu putea fi vorba despre o *Comaniă*, fiă în *Moldova* fiă în Muntenia, căcĭ deja în a doua jumĕtate a suteĭ XIII, numele de *Coman*, după credința chiar și a luĭ Pray — era metamorfosatŭ în celŭ de Valachĭ.

Sub *Geyza II* (fiul luĭ *Bella II*. Geyza secundus secundi Bellae filius) urcatŭ pe tronŭ la 1148, Transilvania era ocupată peste totŭ de *Românĭ*, cunoscuțĭ în diplomele și rescriptele regescĭ sub nume de Bisenĭ și *Comanĭ*.

In mijloculŭ acestorŭ *Biseni și Comani* suntŭ așeḑate primele colonii teutonice.

Scriptele, Chrisóvele donaționale din suta XIII—1227 — facŭ mențiune deșpre acei *Biseni și Comani* în înțelesŭ de *Români*.

Pe la anulŭ 1170—1173, sub domnia lui *Stefan III* și *Ladislav II*, *Comanii* împreună cu ai lorŭ congereni : *Uzi* (vechi Ausoni) eraŭ așeḑați între *Tissa* și *Dunărea*, regiune numită mai târḑiŭ : «*Comania-mică.*»

Istoria acestorŭ timpuri vrea să scie că mai esistă în *Pano-Dacia*, (*Valeria* de altă dătă în Alpii Iuliei) și o *altă Cumaniă*, ḑisa-*Mare* (între *Mureșŭ*, *Crișiŭ* și *Tisa*), că poporulŭ (românescŭ) *Comanŭ*, împărțitŭ în triburi (numĕrŭ de 7 ca și *Pacinații în 7 temate*) își aveaŭ propiii lorŭ domnitori saŭ regi și compuneaŭ partea cea mai însemnată, cea mai numerósă și mai fruntașă din populațiunea Ungariei.

Gebhardy în a sa carte : «Geschichte des Reichs Hungarn tom. II «pag. 113» afirmă faptulŭ, ḑicêndŭ :

«*Diese Cumaner Mahten nun einen beträchtichen Theil der Hungarischen Nation und ihre vonrchmste·stärcke aus.*»

Cetățile și așeḑĕmintele Cumanilorŭ = Pacinați eraŭ cele mai importante.

Ḑisulŭ rege *Bella IV*, sta în strînse legături cu *poporulŭ Cumanŭ*, se pusese în fruntea lorŭ proclamându-se pe sine *rege alŭ Cumanilorŭ*.

Afecțiunea sa pentru *Cumani*, încrederea în însușirile și vigórea lorŭ l'a făcutŭ să îmbrățișeze religiunea *Cumană* (ortodoxă) dândŭ urmașului și fiului sĕŭ *Stefanŭ V* de soțiă pe *Elisabeta*, fiica unui fruntașŭ *Cumanŭ*.

Asupra acestui punctŭ cuvintele lui Gebhardy de la pag. 113, acelașŭ tom, suntŭ următórele :

«Der König blieb daher seiner ehemaligen gesinungen gégen diese Leute ge«treŭ, *erkärte Sich für ihran König* u. gab *Elisabeth* eine *getaufte komanerin* «seinem sohne u nachfolger *Stefan V* zu einer Gemahlin etc...»

Fără temeiŭ suntŭ dar' suposițiunele lui *Pray*, că țĕrile romane

transcarpatine, adică *Muntenia* și *Moldova* staŭ în legătură cu acelŭ titlu de rege.

Regele *Bella* asociindu-șĭ pe fiulŭ sĕŭ *Stefanŭ* la domniă, l'a fostŭ numitŭ principe alŭ *Transilvanieĭ și Domnŭ alŭ Comanilorŭ.*

Cu ajutorulŭ incuscriților *Comanĭ* a reușitŭ *Stefanŭ*, devenitŭ Rege, să respingă incursiunele Bulgarilorŭ și Serbilorŭ, alungându-ĭ din *Sirmiŭ* și din învecinatele regiunĭ ale Ungarieĭ de miéḑă-ḑi, numindu-se, de sine în urmarea acestuĭ succesŭ, *Rege alŭ Bulgarilorŭ* și Duce alŭ *Sclavinieĭ.*

Ladislav IV fiulŭ luĭ *Stefanŭ V* și alŭ *Elisabeteĭ*, surnumitŭ *Ladislaus Cumanus* — s'a căsătoritŭ la rândulŭ sĕŭ și elŭ cu o fiică de *Cumanŭ*, numită *Eva.*

Reese în modŭ învederatŭ din cronice și rescripte, ca faptŭ istoricŭ :

1. Că poporulŭ Comanŭ — care numĕra între fruntașiĭ sĕĭ patricienĭ, familiile : *Arbut*, *Turture*, *Comanŭ*, *(Kemenĭ* de astăḑĭ) era numerosŭ și a totŭ putinte în *Paṅo-Dacia* și *Panonia*-Ungarică, avêndŭ din timpiĭ imemorabilĭ, regiĭ și beliduciĭ propriĭ, trăindŭ cu instituțiunile lorŭ vechĭ și fără celŭ maĭ micŭ amestecŭ cu Arpadianiĭ. «*(Sie gehorchten nur ihrem sieben Stamfürsten, hielten ihre sieben Stamme* «*nach der alten weise und betrachteten die Hungarn als eine ihnen ent*-«*gegen gesezte Nation* mitt der Sie weiter *keine Verbindung als die ge*-«*meinschaft eines Königs halten*» — ḑice Gebhardy.

2. Că acestŭ poporŭ era creștinŭ și ținea de biserica resăriténă ca și regina *Elisabeta*, ca și nora sa *Eva* și fiulŭ eĭ *Ladislaŭ Cumanŭ*, numitŭ de cronicariĭ germanĭ : *Claudiŭ.*

3. Că *Bella IV*, *Stefanŭ V* și *Ladislavŭ IV* numindu-se pe sine regĭ aĭ *Cumanilorŭ*, aveaŭ în vedere pe *Cumaniĭ Ungarieĭ* și nicĭ de cum o *Comaniă* în *Muntenia* saŭ *Moldova.*

4. Istoria maĭ scie să ne spună că pe timpnlŭ celorŭ treĭ regĭ de maĭ susŭ, pontificiĭ Romeĭ și prin eminență *Gregoriŭ X*, înspăimêntațĭ de progresele bisericeĭ rĕsăritene în Ungaria, datorite poporuluĭ *Comanŭ*, aŭ întrebuințatŭ tóte mijlócele spre a-ĭ trage la sine și a-ĭ alipi la biserica *Apusană*, dar' însă fără reușită.

Cunoscută este sórta tragică a regeluĭ *Ladislaŭ Cumanŭ* pentru înclinările sale către aĭ sĕĭ *Cumanĭ* şi *biserica lorŭ*. Scimŭ cum, spre a rĕsbuna mórtea regeluĭ, poporulŭ Cumanŭ luase decisiunea să estermine, prin focŭ şi sabiă, totŭ némulŭ Arpadianilorŭ şi să supună dominaţiuneĭ Cumane, pe tóte popórele Ungarieĭ.

Cunoscutŭ este de asemenea, că în urma sângeróselorŭ lupte şi a înfrângeriĭ suferite de Comanĭ, acéstă naţiune şi-aŭ păstratŭ neatinse imunităţile şi neatârnarea, tóte aşeḑămintele vechĭ până în suta XIV, mănţinĕndu-se ca poporŭ *Cumanŭ*, cu limba, datinĭ şi biserica proprie, pe continentele lorŭ numite : *Cumania mare* şi *Comania mică*, «*Kis Kunság. Nagy Kunság.*

Práy recunósce însuşĭ în ale sale Anale, pag. 365, că şi în urma sângeróselorŭ lupte şi înfrângerĭ, puterea Cumanilorŭ nu numaĭ nu scăḑuse, dar că eĭ îşĭ aveaŭ propriĭ lorŭ regĭ dintre cariĭ unulŭ însoţise pe regele Ungarieĭ din anulŭ 1298 (Ladislaŭ IV şi Andrea III) în rĕsboiulŭ avutŭ cu Boemiĭ şi Germaniĭ.

Judecândŭ după starea de neatârnare şi imunităţile cu carĭ aŭ trăitŭ până aprópe în ḑilele nóstre, eĭ formaŭ unŭ statŭ distinsŭ în statulŭ Ungarieĭ.

Cu trecere de timpŭ s'aŭ restrânsŭ acele vechĭ imunităţĭ; titlulŭ de : *Rex Cumaniæ*, s'a prefăcutŭ în *Capitanu* alŭ *Comanilorŭ şi Iasigilorŭ* (identicŭ) reservatŭ până astăḑĭ, prin legile ţĕreĭ, numaĭ pe séma *Regeluĭ*.

Se maĭ susţine la aceaşŭ pagine (29, 30) că în suta XIII nu esista nicĭ o urmă despre domniate romane în ţĕrile dunărene, spre dovadă ni se dă actulŭ de donaţiune alŭ regeluĭ *Andrea II* (hiyerosalemitanul) din an. 1222, prin care se face darŭ cavalerilorŭ teutonĭ, pămĕnturĭ în ţara Bîrseĭ (Ardealŭ).

Inconsciă argumentaţiune!. Cum se póte concilia o asemenea ipotesă cu însăşĭ mărturia scutierululĭ temerariŭ —Rethy— care ne spune că *Grigoriŭ XIII (?)* înfiinţase cu învoirea domnieĭ Moldovene, o Episcopiă «*cumană*» pentru ómeniĭ sĕĭ *Comanĭ* de ritŭ latinŭ!

Dar' pastoralele luĭ Inocenţiŭ IV la adresa Romanilorŭ şi Comanilorŭ din 1253...... Dar republicele *moldo-romane şi domniatele* muntene;

dar' insistinţa luĭ Grigorie IX din 1239 pe lângă Bella IV, în scopŭ de a'lŭ îndupleca să constrîngă prin sabiă şi focŭ pe ereticiĭ românĭ din acele domniate (Regnurĭ-State), la unire cu biserica Romeĭ,... rĕmânŭ uĭtate ca multe altele ?!

Maĭ este cunoscutŭ istoricaminte că *Andrea III* (1311 †) strîmtoratŭ de romanĭ «*Asanidĭ*», a cărorŭ domniă se întindea peste banatulŭ Severinuluĭ, *Sirmiŭ*, *Dalmaţia* şi în parte peste *Timişiana luĭ Actumŭ* până la *Mureşŭ*, şĭ-a rescumpĕratŭ pacea prin încuscrire cu *Asanidiĭ*, dândŭ pe fiica sa de soţiă luĭ *Ioanŭ Asanŭ!*

Reese dar' din tóte că deşerte suntŭ închipuirile şi afirmaţiunile luĭ Rèthy, ca şi ale luĭ Hunfalvy!

Arŭ fi póte nemeritŭ să deschidemŭ chiar la acestŭ locŭ, o mică parentesă spre a da pe câtŭ se póte o atenţiune maĭ obiectivă, părerilorŭ şi conclusiunilorŭ etnografice referitóre la genesa : *Cumanilorŭ, Uzilorŭ, Picenilorŭ-Bisenilorŭ*, a cărorŭ nume şi fapte staŭ în de aprópe legătura cu istoria poporuluĭ *Cumanŭ* din suta IV—XII.

In substanţă, conclusiunile unuĭ însemnatŭ numĕrŭ de etnografĭ străinĭ şi românĭ, de autoritate, înclinŭ a le atribui genesa turanofinică, dându-ne ca temeiurĭ nume genetice şi topice pe pămêntulŭ românescŭ, maĭ dându-ni-se şi fragminte archeologice şi limbistice, ca rĕmase saŭ culese din vieţa şi datinile Cumano-Uso-Pacinacitilorŭ.

Variantele numeluĭ *Cuman-Cun-Hun, Pacinati-Piceniĭ-Bisseniĭ-Pecenegĭ, Usi-Ausoniĭ-Udini-Undeniĭ*, aŭ datŭ primulŭ îndemnŭ la babilonia etnografică vechiă şi modernă. Ca în alte multe, biografiĭ şi cronicariĭ Bizanţuluĭ, ocupă primulŭ locŭ şi în acéstă confusiune etnică; pe urmele lorŭ se perdŭ cărturariĭ Românĭ, mărginindu-şĭ cugetarea la o simplă reproducere fără cohesiune. Invĕţaţiĭ Germanĭ în parte şi presumţioşiĭ Maghiarĭ neofiţĭ, facŭ unŭ capitalŭ politicŭ din acea confusiune, presentândŭ lumiĭ câte-va părerĭ trunchiate şi pripite, ca totŭ atâtea resultate ale unuĭ studiŭ profundŭ.

Nimicŭ, chiarŭ nicĭ ingeniósa restălmăcire de numirĭ topice, cum între altele este şi specimenulŭ de *Teliormanŭ;* nicĭ fragmentele dintr'o pretinsă limbă *Cumană*, surprinsă în anulŭ 1771 la *Cumaniĭ*

Ungarieĭ, despre care ne vorbesce *Práy;* nicĭ variantele din Oraţiunea Domnuluĭ, reproduse de *Thunmann* şi *Dugonicĭ,* descoperite, ḑice-se, în *Sân-Miclăuşulŭ* Cumanieĭ Ungare (Khun St. Miclosch,) şi *Dobroţinŭ,* care de şi cunoscute luĭ *Maior* şi *Şincaĭ*, n'aŭ pututŭ să le tae pofta de a vedea în Cumanĭ unŭ poporŭ românescŭ (Hasdeŭ originele Craioveĭ, pag. 30); nicĭ studiele pré doctuluĭ *Blaŭ* (über Volkstum u Sprache der Rumanen 1875), nicĭ deprinderea de a jertfi ómenĭ la mormintele regilorŭ, precum pretinde *Alberich* şi *Joinville* saŭ flamandulŭ *Ruysbroeck;* nicĭ în fine vocabulariulŭ Veneţianŭ (latinŭ, persanŭ şi *Cumanŭ*) de la biblioteca *Petrarcha*, reprodusŭ de *Klaporth* în memoriulŭ relativŭ la Asia—Paris 1828, despre care *Roesler* şi *Hunfalvy* făcu unŭ mare casŭ—nu ajungŭ să rădice la potenţa unuĭ adevĕrŭ istoricŭ, hipotesa *geneseĭ turanice a Cumanilorŭ*, şi decĭ nu potŭ să ne îndemne a ne forma o altă convingere despre originea lorŭ romană, de cum se vede ea susţinută în tóte studiele nóstre de până acum.

Reservându-ne a reveni cu altă ocasiune, printr'unŭ anume studiŭ, asupra acestuĭ meritoriŭ şi importantŭ subiectŭ, ne mărginimŭ pentru astă dată a supune atenţiuneĭ şi meditaţiuneĭ mature, succintele obiecţiunĭ carĭ se rădică cu tótă puterea logiceĭ, contra unorŭ arguminte întemeiate pe datele *archeologice*, *topice* şi *limbistice* ca cele de maĭ susŭ, saŭ şi pe datinĭ rĕŭ interpretate.

Variantele luĭ *Thunmann* şi *Dugonicĭ*, orĭ care arŭ fi autoritatea lorŭ, nu potŭ avea cea maĭ mică greutate în sprijinulŭ aceleĭ ipotese, întru câtŭ elemintele adunate, nu ne presintŭ seriόse şi indubitabile garanţiĭ pentru autenticitatea şi proveninţa originaluluĭ, de la poporulŭ *Comanŭ.*

S'aŭ vĕḑutŭ falsificărĭ de inscripţiunĭ, plăsmuirĭ de documinte, alteraţiunĭ de nume propriĭ şi topice, până la necunóscere, precum cu multă dreptate observă Chateaubriand în studiile sale istorice «Etu«des ou discours Historiques»—Paris 1857, pag. 531, reflectândŭ asupra deformaţiuneĭ numeluĭ de *Gaiseric*, *Geiseric*, *Giseric*, *Genzeric*, *Hun*, *Chun* etc.

Avemŭ casulŭ alfabetuluĭ Dacicŭ din Secuimea Transilvanieĭ; s'a

pusŭ și se pune la îndoiélă autenticitatea documentuluĭ *Iluru* descoperitŭ în Moldova, și ni se cere, după atâtea decepțiunĭ și esemple concrete, să damŭ necondiționatŭ credĕmêntŭ unorŭ colecțiunĭ de cuvinte, combinate maĭ multŭ în risiculŭ și pericolulŭ credulitățiĭ naive.

Variantele Orațiuneĭ se despartŭ prin forma și fondulŭ limbisticŭ, de tóte orațiunile semințiilorŭ *turano-finice;* n'aŭ cea maĭ mică trăsură care să înlesnéscă criteriuluĭ limbisticŭ a le apropia de fragmentele luĭ *Pràÿ*, saŭ și de materialulŭ vocabularuluĭ Venețianŭ.

Acestŭ din urmă se vede curatŭ a fi fostŭ adunatŭ prin regiunele încălcate de ordele mongole și tătare, într'unŭ timpŭ pe când rĕmășițele lorŭ se adăposteaŭ prin ținuturile prădate și supuse domnieĭ musulmane.

Intre cele 200 specimene de orațiunĭ dominicale, culese de la tóte popórele globuluĭ nostru și reproduse în colecțiunea de la Lipsia în anulŭ 1798, cunoscută sub numele de : *«Orientalisch u. Occidentali-«scher Sprachmeister u das Gebet des Herrn in 200 Sprachen u MundArten».* nu dămŭ peste vre-o Orațiune a *Cumanilorŭ*, *Pacinacilorŭ*, *Uzilorŭ*, *Besenilorŭ;* Variantele luĭ *Thunmann* puse față în față cu Orațiunea : *finică*, *Turcică*, *Persică*, *Tartarică*, *Cuzuratică*, *Ostiakă*, *Chalmucă Mongolică*, se póte verifica mistificațiunea încercată cu acele versiunĭ pretinse *Cumanice*, învederândŭ deșertăciunea deducțiunilorŭ luĭ *Pray*, *Roesler*, *Hunfalvy* și adepțĭ.

Spre edificarea și ilustrațiunea criticeĭ filologice și etnografice, serve următoriulŭ paralelismŭ :

Variantele :

Cumana (Thunmann)	*Finica*	*Turcica*
«Bezen attamaz Kenze, Kikle	«Isa meiden joca olet	«Abana aldhi phialse
«Szen leszen, szenadon, dösón	«taivvaisa Pyhitetty	«mavete, Kadussa, issmeia
«Szen Küklon nie-czegen,-gerde	«lolson Sinun *nymes*	«Taeta malcuteca seu..

Tartarica	*Persica*
«Atha Vizoum ki Kokta Sen	«Ei pàder ma Kih der *Osman*
«Evlya ol dur Senung adung	«Pak basched nam tou
«Kelsoun memle Ketung. (mag. emlike zung.)	«Beyayed padischach tou.

Guzaratica

«Paramand alotze amara Pità
«Tumara nama pusa Karvane
«Tumara ratschia ávvé (veniat)

Calmyccica

«Amin moen moengi avagoe
negdaogidadoe
Garisjegan ogdigoe Singi

Ostiakica

«Iez me Koendind jejand
Nopkon
«Noeni Nip
«Ta't tule Noedkots'j.

Mungalica

«Astoe itsichcha ale tende
baitsie tingri.
«Gerete neretsine
«Sine thoeroe tutsim.

Prin fragmentulŭ din vocabulariulŭ veneţianŭ, care ne conduce la epoca încălcăriiorŭ tartare şi mongole; prin variantele oraţiuneĭ dominicale, nu se póte confirma părerea sumariă a mareluĭ scriitorŭ *Cantemirŭ*, şi cu atâtŭ maĭ puţinŭ conclusiunea luĭ *Suhm* (despre origina *Uziloru*, şi *Polovzilor*), care ambele se unescŭ întru a decerne *Cumanilorŭ* (supranumiţĭ în idiomulŭ rusŭ: «*Polovzi*» după agerimea lorŭ în manuirea arculuĭ), *Picenĭ* = *Bisenilorŭ*, *Uzilorŭ* (Cusonĭ), o proveninţa turanică.

In câtŭ pentru autoritatea fŏntânelorŭ istorice: *Bizantine*, *Slave*, *germane*, *maghiare*, *polone* din evulŭ-mediŭ, ea urméză a fi primită subt beneficiŭ de inventariŭ şi în totŭ casulŭ cu cea maĭ înţeléptă reservă.

După toţĭ scriitoriĭ vechĭ, reputaţiunea cronicarilor, geografilorŭ, şi biografilorŭ bizantinĭ, nu este de locŭ încuragiatóre; faţă cu româniĭ, eĭ aveaŭ puternice cuvinte să denatureze fapte şi nume cândŭ reticenţia nu le maĭ era posibilă.

Pentru eĭ, slaviĭ şi romaniĭ eraŭ: cândŭ *Avarĭ*, Tribalĭ saŭ *Bulgarĭ*, cândŭ *Sarmatĭ*, *Dacĭ*, *Tracĭ*, *Misienĭ* şi *Scythe;* pe maghiarĭ îĭ confundaŭ cu Turciĭ, precumŭ confundaŭ pe Danesĭ cu Daciĭ!

Invĕţatulŭ nostru colegŭ d-nulŭ *Hasdeu* recunósce că Bizantiniĭ, şi în parte *Romaniĭ* nu escelaŭ printr'o transcriptiune esactă a numirilorŭ barbare!

Ce alta făcea renumitulŭ *Iornandes?* Ce făceaŭ *Poloniĭ* şi *Germaniĭ* în véculŭ de mijlocŭ? ce facŭ eĭ astă-ḑĭ chiarŭ, în scopulŭ de ger-

manisare? Află-se vre unŭ nume vechiŭ de familiă, localitate şi regiune, remasŭ întregŭ, transcrisŭ esactŭ? *Thunmann* caută ţéra Moldoveĭ prin Asia, precumŭ *Roesler* caută légănulŭ limbeĭ şi a geneseĭ române prin regiunile *Uraluluĭ!*

Acelaşŭ procedemêntŭ, acelaşŭ procesŭ de distrugere şi anihilare saŭ selecţiune etnică şi filologică, s'a practicatŭ la scriitoriĭ slavĭ din tóte epocele, începêndŭ dela *Nestor*, *Dobrovsky*, *Schafarick* şi până la *Cihak*.

Cronicariĭ maghiarĭ n'aŭ remasŭ maĭ pe josŭ: falsificarea, desfiinţarea numelorŭ gentilice, topice, a urmatŭ şi urméză la dênşiĭ pe o scară întinsă, cu o energiă febrilă, în scopŭ de maghiarisare, care a devenitŭ pentru Arpadianĭ unŭ principiŭ de statŭ!

Cumŭ se face astă-ḑĭ *statistica*, *etnografia*, *istoria* în *Ungaria* oficială şi literară a stirpeĭ arpadiane?

Despre trecutŭ avemŭ informaţiunĭ la *Bonfiniu*, care nu se sfiesce a declara, că totulŭ este viciatŭ şi desnaturatŭ până la inepţiă în Analele Ungarieĭ: «*Verum enim hac re potissimum execrandi sunt un-*«*garorum Anales qui ineptissime scripte sunt!*» *Pentru actualitate avemŭ* scrierile luĭ *Hunfalvy!*

Faţă cu fapte vĕdite să nu ni se céră a pune necondiţionatŭ credĕmêntŭ pe fôntânele *slave, germane, bizantine, maghiare*, maĭ alesŭ din mediulŭ-evŭ!

Dacă variantele reproduse, dacă vocabulariulŭ veneţianŭ nu este apocrifŭ, nu este invenţiune, fantasiă saŭ farsă, întrebămŭ: cumŭ de nu se apropie materialulŭ lexicŭ alŭ variantelorŭ, de nicĭ una din speciminele turano-finice?

Materialulŭ din acelŭ vocabulariŭ presentatŭ ca proprietate *Comana*, *tătară* saŭ *mongolă*, numaĭ *Comană* nu póte fi, căcĭ în asemenea casŭ elŭ s'arŭ apropia întru câtŭ-va de idiomele maghiare, atâtŭ de aprópe înrudite cu dialectele *fino-turano turcescĭ*.

Unŭ singurŭ cuvêntŭ din colecţiunea lexica a vocabulariuluĭ, şi anume cuvêntulŭ: «*Yel*» (vĕnt) presintă o identitate cu maghiarulŭ «*Szél*», avêndŭ aceeaşĭ desininţă.

Stratulŭ lexicŭ alŭ variantelorŭ din oraţiunea duminecală pare a

se apropia maĭ multŭ de forma și fondulŭ orațiuneĭ maghiare, din primiĭ timpĭ aĭ creștinismuluĭ arpadianŭ.

Unŭ altŭ argumentŭ pentru turanismulŭ *Cumanilorŭ* ni se dă unŭ nume presupusŭ *Cumanu*, prin urmare *turano-finicu*, conservatŭ la noĭ, în nomenclatura cartografica a județuluĭ «*Teli-ormanŭ*».

Elŭ arŭ fi denotândŭ o «*pădure désă*» saŭ «*nebuna*» cumŭ se maĭ numesce și o altă pădure, în regiunele Delteĭ nóstre (Dobrudja).

Se pretinde că acestŭ nume compusŭ din *Teli* (Stultus) și *Orman* (boscus-pădure) arŭ fi *după Klaproth* o rĕmășiță din timpiĭ dominațiuneĭ Cumane în acele regiunĭ.

Printr'o trăsură de unire între numele *Teli-orman* și celŭ pretinsŭ *Peceneg:* înfățișatŭ sub forma de *Tenuormon* saŭ *Teneh-orman*, (identicŭ «cu tungușulŭ «*Tänäk*» «nebunŭ;» *Buriatul: Tenek* și tataro-*Karagasicul:* «*Tenäk*, de ce nu și cu maghiarulŭ: *Tanké = dumm*, = *timpit*);—desemnând «și elŭ după cumŭ se înduplecă a crede însușĭ onor. nostru colegŭ, d-nulŭ «Hasdeŭ—în originele Craioveĭ, pag. 30—32,—unŭ munte în regiu-«nea *Buzeuluĭ* séŭ *R.-Sărat*»,—pretinde sciința filologică, că se stabilesce, pe de o parte perfecta indentitate etnica și limbistică între *Pecenegi* =(Pacinacĭ=Piceni) și *Cumani*, indentitate afirmată și din partea amazoneĭ bizantine : *Anna Comnena ;* că în acelașĭ timpŭ, pe de altă parte, se resfrânge într'unŭ modŭ absolutŭ *romanismulŭ Comanilorŭ* și *Pacinaților (?)*.

Ca fŏntână istorică pentru numele «*Tenuormon*» aplicatŭ la unŭ munte românescŭ din *Buzĕŭ* saŭ *R.-Sărat*, ni se dă descripțiunea luĭ *Cinamus* despre lupta urmată la 1152 între Greci și Cumano-Pacinacĭ.

Rĕmâne să aflămŭ în graiulŭ, în tradițiunile poporuluĭ nostru din acele regiunĭ (Buzĕŭ, Râmnicu-Sărat) urme despre ființa unuĭ munte cu acelŭ nume; să consultămŭ cartografiele țĕreĭ și noțiunele orografice din cele maĭ îndepărtate timpurĭ, spre a verifica adevĕrulŭ dĭselorŭ luĭ *Cinamus*.

Până la înființarea uneĭ probe contrariă, avemŭ curagiulŭ să ne înscriemŭ contra faptelorŭ de maĭ susŭ, relatate ca istorice.

Avemŭ nume de familiĭ romane în Banat, nume de rîurĭ, comune

și munți în regiunile Mehadieĭ *(Banatulŭ-Timișianŭ)* și ale *Munteniei* nóstre, sub forma lexică de *Pecenègu=Becenég*, *Pecinescĭ*, *Vadulŭ-Cumanilorŭ*, *Cumancnĭ*, *Cumenescĭ*, *Deleni*, *Ormani* (frațĭ proprietarĭ în Teli-ormanŭ), *Delinescĭ*, prin locurĭ pe unde n'a călcatŭ piciorŭ de *Hunĭ*, *Avarĭ*, *Gepiḑĭ*, *Turcĭ*, *Mongolĭ*, *Tătarĭ*, *Tungușĭ*, *Buriațĭ!*

Filologia va permite să facemŭ în puține cuvinte și istoria geneseĭ, a numelorŭ: *Cumanĭ și Peucinĭ* séŭ *Piceni, Biseni!*

Acestŭ dreptŭ ni se cuvine cu atâtŭ maĭ multŭ, cu câtŭ sciutŭ este, că sistemele etimologieĭ, adesea întunecă istoria și originea popórelorŭ în locŭ de a le lumina, după ḑisa luĭ *Chateaubriand*, a căruĭ judecată ni se pare prea instructivă și peremtoriă, cândŭ ḑice, în citatulŭ opŭ (pag. 531.) că:

«La science *étymologique* peut sans doute jeter quel que jour sur l'histoire, «mais elle a aussi ses systèmes, souvent plus propres à brouiller les origines «qu'à les démêler. Le philologue *Brigant* démontrait doctement que tous les «idiomes de la terre dérivaient du bas-breton; il lui paraissait très-probable «qu'Adam et Eve parlaient dans le paradis terrestre la langue qu'on parle à «Quimper-Corentin, seulement il ne savait pas au juste si c'était avant ou a-«prés leur péché.»

Rĕspundemŭ cu precădere la afirmațiunea luĭ *Cinamus* (dacă reproducțiunea eĭ nu este eronată), că acelŭ pretinsŭ munte, căutatŭ în regiunele *Buzĕuluĭ* séŭ *R.-Săraŧ*, esista sub numele *Tenihorm* la marginea *Tauro-Scitici* (Crimea), unde în anulŭ 1152 avusese locŭ înfrângerea Sçitilorŭ=Cumano Pacinațilorŭ, prin armele luĭ *Emanuel Comnenu.*

Confusiunea este deci învederată!

In fața descreieratuluĭ abusŭ ce se face cu numele de *Pacinaci=Peucini—Piceni—Pecenegi—Cumani—Cuni—Polovtzi—Palotzi* (maghiarŭ) *Uzi=Ausoni* etc. și maĭ alesŭ cu etnografia acestorŭ popóre, cunoscute în analele Romeĭ domnitóre, prima întrebare care se impune cugetăreĭ, este: Unde și cândŭ a luatŭ nascere acestŭ nume? Cândŭ, unde și în ce giurstărĭ pășescŭ aceste popóre congenere, pe scena lumeĭ istorice dela rĕsăritulŭ Europeĭ?

Urmărindŭ acțiunile poporuluĭ care ne preocupă, acțiunĭ consem-

nate în analele Bizantine, în cartea cea mare a vieţiĭ române, în cronicele polone şi maghiare, vedemŭ predominândŭ în tóte şi la toţĭ cronicariĭ vechimeĭ, acelŭ mare principiŭ psicologicŭ care reşéde în imaginaţiunea omuluĭ.

Trecutulŭ îndepărtatŭ alŭ valorosuluĭ poporŭ *Celto-galo-romanu*, pare a fi fostŭ datŭ uităriĭ, de óre ce nimicŭ nu légă —precumŭ se vede— amintirea popórelorŭ nouĭ de acelŭ măreţŭ trecutŭ.

In faptŭ, tóte triburile Celto-galo-romane, precumŭ : *Peucinii-Bisenii, Bastarniĭ, Tribaliĭ, Agathursiĭ* (Acatursi-Acatariĭ), *Comaniĭ, Ausoniĭ* (Uziĭ) începŭ a lua fiinţa în lumea nóstră, la primulŭ actŭ de contingere maĭ pronunţată cu popórele nouĭ, adăpostite pe continentulŭ Davieĭ.

Maĭ vedemŭ asemenea, că însuşirile poporuluĭ *Peucino-Cumanu*, desteritatea luĭ în mănuirea arculuĭ—ca armă principală—disposiţiunile resbelice, i-a atrasŭ, fără tótă îndoiala, cualificativulŭ de : *Polovczi*—în analele ruse şi polone, de *Palócz*, în cronicele maghiare, precumŭ constată traducţiunea maĭ târḑiă în latinesculŭ : *Phylostari* şi *Iasiges*, (maghiarŭ : *Ijasz* arcaşŭ).

O altă însuşire fisică séŭ psicologică póte a datŭ nascere (ca resultatŭ alŭ impresiuneĭ) la formaţiunea numeluĭ de *Pecenegĭ* din *Piceni-nigri*, transformatŭ maĭ târḑiŭ în numele de *Milcomani* : adică *Comaniĭ-negriĭ*.

Sciutŭ este şi în acelaşĭ timpŭ surprinḑĕtorŭ, cumŭ tóte aceste nominaţiunĭ şi cualificative aŭ trecutŭ cu timpulŭ şi se conservŭ numaĭ la Românĭ, ca nume de familiă, de localităţĭ, plaiurĭ, munţĭ, rîurĭ cumŭ avemŭ d. e : *Bucovina, Bucegĭ*, (Bucecĭ) *Buceacu*, (Budjak) *Bucescĭ, Peceneaca-Pecencacu, Pecenescĭ, Peucescĭ, Peuca, Comana, Comanescĭ, Cumaneni, Uzuna, Milcov* etc.

Pentru sciinţa etnografică nu póte fi de ajunsŭ a se ḑice :

Pecenegii, Cumaniĭ séŭ *Cuniĭ, Uziĭ*, aŭ statŭ în federaţiune cu *Caţariĭ* din regiunile Măreĭ Caspice, şi în unire cu eĭ respingêndŭ pe slavĭ, aŭ naintatŭ spre Marea Asovă, ocupândŭ peninsula Taurică, prin urmare originea lorŭ trebue să fiă *Uralo-finică = Turanică!*

Fără a intra în amĕnuntele desvoltărilorŭ asupra geneseĭ ce li se

atribue în Analele *Bizantine*, începêndŭ cu *C. Porphyrogenita* — care ne spune că pe la 800 — 890 Cumaniĭ aliaţĭ cu *Chazariĭ* aŭ luatŭ numele de *Uzĭ* şi alungândŭ pe *Pecenegĭ* dela *Volga* şi *Iaik*, aŭ naintatŭ spre Marea-Négră şi Carpaţĭ—ne va fi permisŭ să punemŭ în faţa ipoteselorŭ *Bizantine*, *Slave*, *germane* şi *maghiare*, obiecţiunĭ şi date puternice, carĭ se ridicŭ în contra presupusuluĭ *Turanismŭ* alŭ *Peucinilorŭ* şi *Comanilorŭ*.

Douĕ observaţiunĭ cu totulŭ obiective, amŭ avé să punemŭ în vederea amicilorŭ sciinţeĭ etnografice.

I⁰ Deprinderea cronicarilorŭ vechĭ bizantinĭ, slavĭ, germanĭ şi în cele din urmă, maghiarĭ, de a desfigura prin usŭ frecuentŭ, numirĭ de familiĭ şi localitate până la necunoscutŭ, întunecândŭ faptele istorice şi confundândŭ genesa şi a limbelorŭ şi a popórelorŭ, prin sistemulŭ analogiilorŭ.

Bonfiniŭ, părintele istorieĭ maghiare, se plânge cu amarŭ de Bizantinĭ şi aĭ sĕĭ compatrioţĭ în acestŭ punctŭ, ḑicêndŭ :

«Quippe qui ob linguaè diversitatem, nomina ita confundunt ut historiae ve-«ritatem saepe invertant.»—Hist. Panonica. Decad. II lib. IV.

In acéstă gravă eróre a căḑutŭ nu numaĭ *Iornandes*, *Thunmann*, *Roesler*, dar' până şi *Moratori*, ca să nu maĭ vorbimu de alţiĭ.

II⁰. Vătămătórea indatinare maĭ la toţĭ cronicariĭ vechimeĭ, de a transmite ţĕrilorŭ şi popórelorŭ micĭ, numele etnograficŭ şi topicŭ alŭ ţĕrilorŭ şi popórelorŭ din procsima vecinĕtate, confundândŭ unele cu altele.

Russiĭ ca şi Bizantiniĭ, pe a cărorŭ urme calcă şi moderniĭ Arpadianĭ, s'aŭ distinsŭ în acestŭ puntŭ.

Şi *Iricek* şi *Schaffarick* condamnă cu tótă vigórea, funesta deprindere :

«*Dasselbe bemerken* wir auch bei andern alten Völkern, die nach dem namen «des nächsten Landstriches das ganze land bennenen».

Nu este óre cron. polon. *Boguchvalt*. care afirmă că după vechile cărţĭ de legĭ, Panonia a fostŭ légănulŭ tuturorŭ poporelorŭ slave :

«Scribitur enim in vetustisimis codicibus, quod Pannonia sit mater et origo «omnium Slavonicarum nationum.....!?

Nu suntŭ *Bizantinii*, carĭ aŭ datŭ primulŭ îndemnŭ la chaosulŭ de ideĭ și conjuncturĭ etnice, desastróse pentru popóre și istoriă, vĕdêndŭ pretutindenĭ: *Panonĭ*, *Scytĭ*, *Sarmatĭ*, *Misienĭ*, *Dacĭ*, *Tribalĭ;* condamnândŭ popóre, după impresiunĭ și *putere de espansiune*, la *genesc* turanice și uralo-finice?

Noĭ românii amŭ plătitŭ maĭ scumpŭ pĕcatulŭ străinilorŭ! acésta nu va să ḑică însă că suntemŭ datorĭ să admitemŭ joculŭ necugetatŭ, ce se face în dauna veritățiĭ istorice, cu genesa *Cumanilorŭ* și *Picenilorŭ*!

Dacă numele de *Chazar* cu aplicațiune la *Comanĭ* și *Pacinațĭ*, nu este o formă hidósă în felulŭ bizantinilorŭ, a numeluĭ *A-Catursiĭ A-Cațiriĭ*, *Catari*, *Celto-Galĭ*, apoĭ simplulŭ faptŭ alŭ federațiuneĭ saŭ alŭ cucerireĭ, nu permite confusiuuea genetică între acelŭ pretinsŭ poporŭ Uralo-finicŭ și tribulŭ *Galo-Celticu*.

Revenindŭ la subiectulŭ concretŭ, noĭ vedemŭ că pentru analele *bizantine*, *Polone*, *Ruse*, data aparițiuneĭ poporuluĭ *Peucino-Cumanŭ*, începe cu anulŭ 800 în regiunile Scytieĭ-asiatice și cu anulŭ 1055 pe litoralulŭ Măreĭ-Negre, și la Carpațĭ.

Pentru prima óră trecŭ *Cumaniĭ* în Bulgaria, la 1065 și în Ungaria, la 1068 după spusa cronicelorŭ Bizantine și maghiare. In anulŭ 1072, suntŭ puternicĭ ca staturĭ independințĭ, în Transilvania, Biorea, Moldova, și regiunea Oltuluĭ Muntenescŭ.

Venițĭ din părțile Asove, Caspice—légănulŭ protopărinților Arianĭ.—în societate cu *Chazariĭ*, însușindu-șĭ numele de *Uzĭ*, eĭ trecŭ în acele cronice vechĭ, dreptŭ totŭ atâtea popóre *Uralo-finice*, apropiațĭ neapĕratŭ, prin turanismulŭ lorŭ, de semenția Arpadiană.

La acéstă suposițiune se opune viața și întréga acțiune a *Cumanilorŭ* și *Peucinilorŭ*, desvoltate pe teritoriulŭ, și alŭ vechiuluĭ *Atelcuzú* și alŭ *Panonieĭ*, de pe timpiĭ regilorŭ Arpadianĭ.

Prin datine, moravurĭ și limbă; prin întréga lorŭ ființă fisică și psihica, eĭ se distingeaŭ de *Nomadiĭ* luĭ *Arpadŭ!*

Turanismulŭ maghiarŭ decĭ nu ne dă celŭ maĭ micŭ indiciŭ pentru turanismulŭ presupușilorŭ seĭ congenerĭ: *Pacinațĭ* și *Cumani!*

Epoca *Cumanilorŭ* în generalŭ și a *Paloțilorŭ* așeḑațĭ prin judeţele: (Comitatele) *Borsod, Neugrad, Heves Gomor,* în parte, ni este prea cunoscută pentru ca să ne maĭ întórcemŭ la timpiĭ luĭ *Colomanŭ*—1104— și *Stefanu II — 1131;* ceea ce arŭ maĭ fi de observatŭ, este că aceiașĭ *Comanĭ, Pacinațĭ, Uzĭ, Cațarĭ* cu carĭ aŭ luptatŭ lupte crunte Arpadianiĭ, și la invadarea lorŭ pe pămêntulŭ *Panonieĭ*, și în regiunea *Atelkuzu*, și în *Marmația*—ţéra luĭ *Menomorutŭ*, dintre *Mureșŭ, Somesu,* și *Tissa*—pășescŭ pururea unițĭ contra elementeluĭ maghiarŭ, faptŭ care a dispusŭ pe *Bonfiniŭ, Thurocz, Csatáry*, etc., se recunóscă în cele din urmă că: *Comaniĭ, Pacinațiĭ, Uziĭ, Cațariĭ* domnilorŭ *Iuliu, Claudiu* și *Menomorut*, precumŭ și ceĭ conduşĭ la anulŭ 1070, de *Osul* în inima Panonieĭ arpadiane, eraŭ *românĭ.*

Spre luminarea cestiuneĭ și deslegarea enigmeĭ, rĕmâne să rĕspundemŭ la întrebarea ce ni-amŭ pusŭ înșine: unde și cândŭ a luatŭ nascere numele de *Comanĭ* și *Pacinacĭ?*

La primele începuturĭ ale poporuluĭ «*Romanu*», vedemŭ luândŭ parte *Sabiniĭ* și *Piceniĭ.*

Legenda *Romeĭ* voia să scie, că *Romul* a constituitŭ prima federațiune romană, cu *Etrusciĭ, Sabiniĭ, Piceniĭ.*

Anticulŭ *Latium* avêndŭ de reședință Roma, era împopulatŭ de *Volscĭ, Latinĭ, Herulĭ, Ausonĭ.*

In vecinătatea *Umbrieĭ* și a *Sabinilorŭ* era regiunea *Picenum*, cunoscutulŭ *Ager Picenus, Formium-Picenum, Asculum-Picenum.*

In «*Campania*» avemŭ *Picentium* și poporŭ *Picențiĭ.*

In Apulia este *Pucetia* (Bucețiĭ = noștri) și poporulŭ cu nume *Peucețiĭ.*

Ce ne spune *Liviu* despre Cumani? Elŭ ḑice:

«*Cumanii* ab Chalcide Eubocia originem trahunt»—și *Cumanos*—eiusdem ju«ris conditionisque cujus *Capuam esse placuit.*»

In *Campania* din Latium, unde vedemŭ așeḑațĭ *Peucețiĭ*, avemŭ și *Cuma* care a colonisatŭ cu *Cumani*, Neapolea de maĭ târḑiŭ, precumŭ

afirmă *Dujatius* (în Notis ad caput. 21 Tit. Livii) dicêndŭ: *Cumanorum colonia Neapolis* fuit a *qua nunc sinus Neapolitanus* qui olim *Cumanus erat.*

Vrea să dică: din timpil cei mai vechi. sub domnia lui *Priscu Tarquiniu*, triburi galice aședêndu-se in vechia Italiă, aŭ datŭ nascere numeluĭ de *Peucinii*, *Pacinagi*, *Cumani* etc.

Ausonii, unulŭ din însemnatele triburi latine. poporŭ fruntașŭ in *Latium* și în *Italia* de josŭ, ţinêndŭ ocupate tóte părţile litorale maritime, și-a datŭ alŭ sĕŭ nume Italieĭ. spre a se numi *Ausonia*. alternândŭ cu celŭ de *Argesia*.

Bessi, unŭ tribŭ nobilŭ alŭ *Peucetilorŭ* este de asemenea produsŭ *Galo-Italŭ* atâtŭ pe pământulŭ Greciei propriŭ dise, câtŭ și pe alŭ Daciei pré-romane.

Așa fiindŭ, nu se póte admite că, cu multe sutimi de ani nainte de era crestină, poporŭ și nume de: *Cumani*, *Piceni—Biseni*, *Uzi* (Ausoni saŭ Iassii) și-arŭ fi avutŭ urdirea la *Don*, *Ural*, *Volga*, *Iaik*, etc., spre a se căuta originea popórelorŭ cu aceste nume, prin acele regiuni!

In adevĕrŭ, consultându-se istoria stirpei indo-europene din cea mai adâncă vechime, ne vomŭ convinge, că tribulŭ *Celto-galo-latino-romanu* este primulŭ care alăturĭ cu celŭ eleno-*Doricu*, fiă sub alŭ sĕŭ nume propriŭ, fiă sub celŭ de *Pelasgi* séŭ sinonimulŭ *Cymricŭ*, (colonisatori ai Europei apusane și Asiei minore) aŭ deschisŭ primele pagine ale analelorŭ din anticitate, pe continentulŭ nostru.

Mai nainte de a fi vorba de *Geţi*, *Daci*, *Traci* (în cari noi vedemŭ variantele numelui de Celti), înainte de *Iliri* (insulari) renumele unui putericŭ poporŭ resuna la *Carpaţi*, *în valea și la gurele Dunărei*, la *Tanai*, *Boristene*, *marea Caspică* și *Asova*, în *peninsula Taurică* precumu și la *Pontu Euxin; numele* sĕŭ era *Scyte* saŭ *Scute*, a sea ţéră se dice a fi *Scytia*, divisată în *Europeana* și *Asiatica*.

Nu vomŭ intra în desbateri *analitice* asupra genesei etnice; contraversele rădicate de *Arndt*, *Poth*, *Ukert*, *Iornandes*, *Conybear*, *I. Grimm*, *Bentham* etc., aŭ perdutŭ multŭ din consistinţa lorŭ; consideraţiunea puternică, care pe noi ne face să respingemŭ originea *mongolă* și *tă-*

25

tară saŭ proveninţa'ĭ Caucasiană, ce i s'a fostŭ preconisatŭ fără temeiŭ, este între altele, că migraţiunea sĕlbătăcieĭ nordice, spre ţĕrile dela rĕsăritŭ şi meḑăḑi ale Europeĭ, nu se vede consemnată în analele acelorŭ epoce, pe cândŭ unŭ faptŭ de notorietate istorică, precumpĕnitóre, ne spune că triburĭ *Celto-Gale: Agatursiĭ, Boiĭ, Scordisciĭ, Bastarniĭ, Tribaliĭ* etc. trăiaŭ în unire cu aceĭ *Schyti* domnitorĭ—pretinşĭ mongoli-tătarĭ, pe continentulŭ *Dacieĭ* şi alŭ întreguluĭ imperiŭ *Scyticŭ;* să nu se confunde migraţiunea din nordulŭ Europeĭ cu cea din Asia superióră şi nordică.

Sciutŭ este, că în suta IV. III. nainte de era crestină, între aniĭ 350—336 (n. Ch.), regiunile *Ilirieĭ, Panonieĭ, Dacieĭ*, aŭ fostŭ cucerite şi supuse domnieĭ *Celto-gale*, avêndŭ în frunte, pe *Peuceţĭ=Piceni=Pacinaţĭ* şi *Cumanĭ* etc.

Ḑice-se că cu acea ocasiune tribulŭ *Agatyrsilorŭ* s'a retrasŭ spre Alpiĭ Transilvanieĭ, éră *Iliriĭ, Tribaliĭ, Geţiĭ*, părăsindu-şĭ vechile locurĭ, aŭ trecutŭ în regiunile pontice.

Acestŭ actŭ de cucerire şi descălicare se vede consemnatŭ şi de *Schafarick* în a sa erudită investigaţiune despre vechimea slavilorŭ (Slavische Alterthümer t. I. p. 242) unde citimŭ, că la susŭ indicata epocă preromană, a urmatŭ invasiunea Celto-galá în Panonia şi ţĕrile Dunărene: «*im IV* u. *III Iahrhunder v. Ch. g... ist der ge*«*waltsame Einbruch der Gallier in Panonien und die Donaulander... er*«*folgt.*»

Acestŭ punctŭ câştigatŭ rĕmâne a se sci, venit'a ḑisulŭ poporŭ din nordulŭ Asieĭ, dela *Ural, Wolga, Iaik, Cauca* etc.?

Nu póte fi de interesŭ a se urmări pasŭ cu pasŭ espansiunea, fiă alŭ poporuluĭ Galo-Iliricu, fiă alŭ celuĭ *Iberică*, despre care se presupune că arŭ fi trecutŭ în *Spania* saŭ *Italia*, venindŭ cu XVIII secole înainte de era crestină, din *Iberia Asiatică* vecină cu *Armenia;* cu atâtŭ maĭ puţinŭ importă a ne ocupa cu versiunea luĭ *Thunmann.* (Investigations sur la langue des Albanais et des Valaques Paris 1774) care crede că *Iliriĭ* suntŭ veniţĭ în Tracia din regiunile Caucasuluĭ (confundatŭ cu Carpaţiĭ), ca uniĭ ce suntŭ de origine *Kymrica*, congenerĭ cu *Iberiĭ* şi *Celto-Galiĭ.* Ceea ce căutămŭ noĭ

este a se cunósce de unde purcede acea mișcare spre continentulŭ nostru?

Eruditulŭ slavistŭ *Schaffarik* rădicându-se contra păreriĭ luĭ *Thunmann* și până la unŭ punctŭ contra luĭ *Thierry*, afirmă în prima linia că *Iberiĭ*, *Galiĭ*, *Kymriĭ* aparținŭ de acelașŭ trunchiŭ *Gallo-Celticŭ*, de origine indo-europeană, avêndŭ aceeașĭ limbă :

«Diese drei Stämme sind unter sich verwandt, Zweige eines Stames;... dem«zufolge mü ten wir die Gallen mit den Iberiern von dem indo-europaischen «Stamme scheiden à dem nordischen zutheilen was mit *fug* und *Recht Niemals* «*geschehne darf!*»

In secunda linia respundêndŭ la întrebarea de maĭ susŭ și întemeatŭ pe afirmațiunile luĭ *Iustin* și *Trogus Pompeius*, susține că din timpĭ imemorabilĭ vechia și renumita familiă *Celto-Galŭ*, ocupase țêrile vestice ale Europeĭ, de unde a urmatŭ între suta IV—III mișcarea cunoscutelorŭ triburĭ, spre *Iliria, Panonia* și *țêrile dunărene*, *cucerindule* și *împoporândule* :

«Allgemein bekant ist es, dass der grosse uralte Stamm der Gallier in der«frühesten historisch bekanten zeit in den westlichen Ländern Europas, in Gal«lien, Hispanien Nord-Italien.... wohnte ŭnd zu verschidenen zeiten zahlreiche «auen zur *Unterwerfung* und *Bevölkerung* der östlichen und *westlichen* gegenden «aussandte.—Sl. A. t. I. p. 240!»

In concordanță cu relațiunea din *Trogu Pompeiu* reprodusă în citatele luĭ *Schaffarik*, afirmă istoriculŭ *Cantu* (la pag. 47, tom. III.) acelașŭ adevĕrŭ istoricŭ; cuvintele séle suntŭ :

«Nous avons vu les *Gaulois* et les *Cymbres* ou *Kymris* envahir l'Europe et «mettre *Rome* en cendres..... dans le troisieme siècle avant J. C. ils gagnèrent «par la forêt Hercynienne la *vallée du Danube* ou d'*autres Gaulois* étaient au«paravant venus sous la conduite de Sigoves».

Ceea ce este adevĕrŭ istoricŭ pentru *Peucețĭ* saŭ *Pacinațĭ* sub raportulŭ geneseĭ și a provenințeĭ geografice, cată să fiă adevĕrŭ și pentru congenerĭĭ *Comani* surnumițĭ *Polovtzi* saŭ *Palotz* în idiomulŭ slavŭ și maghiarŭ.

Identitatea recunoscută între *Comani* și *Peucețĭ*, *Bisênĭ, Ausonĭ, (Uzĭ* saŭ *Ozonĭ);* identitate mărturisită în cele din urmă și de *Anna Com-*

nena (nu vorbescŭ de scriitoriĭ Slavĭ și Germanĭ) ne face credință, că tribulŭ *Celto-Galŭ* alŭ *Peucețilorŭ* fusese deja romanisatŭ la pășire-ĭ spre *valea Dunăreĭ*, deci confunderea luĭ cu popórele nordice urméză a fi atribuită espansiuneĭ sale, cuceririlorŭ întreprinse în unire cu *Cumaniĭ* prin acele regiunĭ.

Renumita cetate *Cuma* rĕdicată pe litoralulŭ *Campanieĭ*, în anulŭ 1050 nainte de era chr., care reamintesce ființa colonieĭ *Cymeriane* (*Kymriĭ*) în Italia, venită din *Aeolia*, neapăratŭ a datŭ nascere numeluĭ de *Comani* pentru poporŭ și provincia colonisată.

Dacă ultimele rĕmășițe de mărirea Cumanilorŭ anticĭ pe pămêntulŭ Italieĭ aŭ fostŭ distruse de Neapolitanĭ, (1203 er. Ch.) moștenitorĭ aĭ Cumanilorŭ (Cumanorum Colonia Neapolis fuit), numele totŭ se conservă până astă-dĭ în vechĭa ca și în noua nóstră patriă... Memoria litoraluluĭ *Cuman* «Sinus Cumanus» (sinus *Neapolitanus qui olim Cumanus)* n'a peritŭ în Italia.

La noĭ româniĭ acestŭ nume genericŭ este rĕspânditŭ și păstratŭ ca o sacră relicviă!!

Peste Oceanŭ elŭ resună în America sudică ca nume de provinciă «*Cumana*», transportatŭ neapăratŭ de colonĭ latinĭ, érŭ nu de semințiĭ Nordice Uralice!!

Ce alta este *Cunavia* din *Albania*, despre care se face mențiune la anulŭ 1252 în brevetele pontificilorŭ Romeĭ?

Amŭ disŭ cu altă ocasiune și susținemŭ astă-dĭ că forma de *Besiĭ*, *Bisenĭĭ* suntŭ variantele numeluĭ: *Peuceți* și *Piceniĭ*, datorite fonetismuluĭ capriciosŭ, saŭ și sistemelorŭ etimologice despre care amintesce *Chateaubriand* în citata operă p. 531.

Legătura fonetică, lesică, a variantelorŭ ni esplică și maĭ multŭ genuitatea etnică a poporuluĭ.

Triburile *Celto-gallo-romane* aparŭ în regiunele orientuluĭ europeanŭ. sub diferite nume topice și de familiă, carĭ după giurstărĭ se înlocuescŭ unele pre altele și la certe epoce se contopescŭ unele în altele.

Intre tóte, celŭ de *Cumanĭ*, *Picenĭ*, *Bisenĭ* le-a supraviețuitŭ și se conservâ până în dilele nóstre, ca monuminte vorbitóre despre acțiunea și puterea lorŭ.

Avemŭ vestigiĭ de la *Iaşienĭ, Boĭ, Cutenĭ (Chutinensiĭ),* ne'nsemnate însă în raportŭ cu cele ce ne-aŭ rĕmasŭ de la *Cumanĭ, Milco-m'nĭ, Picenĭ, Bisenĭ.*

La descălicarea şi cucerirea romană, tribulŭ *Iasigilorŭ, Picenilorŭ* şi celŭ *Cumanŭ,* avea o însemnătate.

In Mesia superióră, la rîulŭ *Margu, Timanus,* Romaniĭ aŭ întêmpinatŭ triburĭ Celto-Gale : *Bastarnĭ, Scordistĭ, Peucensĭ, Carpĭ.*

In muntele *Hemu,* la *Pindŭ,* era unŭ poporŭ vigurosŭ şi compactŭ alŭ *Besilorŭ,* pe carĭ ĭ-a fostŭ supusŭ Augustŭ.

Intre legiunele luĭ *Traianŭ,* aşedate în Dacia avemŭ *Legiunea Besilorŭ.*

Gurele Dunăriĭ *(Ostia Istrii)* aŭ primitŭ numele *Peuca,* precum tótă regiunea litoraluluĭ se numea Peu-cetia *(Peu-getia).*

Bucovina, sinonimulŭ luĭ *Peuca* (Buca), îşĭ datoresce numele sĕŭ tribuluĭ *Pacinatŭ,* precum *Besarabia, Besilorŭ.*

Ce a îndemnatŭ pe *Romanĭ* să numéscă *Buzeulŭ nostru* cu nume de *Comidava?* Insemnătatea strategică ĭ-a determinatŭ să înfiinţeze la acestŭ puntŭ unŭ *Castrum romanum!!*

Pe timpiĭ geografuluĭ *Ptolomeŭ* nu putea fi vorba despre atarĭ *Pacinaţĭ, Cumanĭ,* turanicĭ, uralicĭ, pentru ca să aibă cuvêntŭ *Práy* şi adepţiĭ sei : *Roesler, Hunfalvy,* cu atâtŭ maĭ puţinŭ unŭ diletantŭ de obscurismulŭ lui *György Aladár* şi *Laky* a susţine că numele *Biseni* derivatŭ din *Piceni,* este de origine maghiară!!

Citatulŭ geografŭ, comentatŭ în diferite sensurĭ — pro domo — până la restălmăcire, maĭ alesŭ de scriitoriĭ *Slavĭ,* ne indică rîulŭ *Bisena* în apropiere de *Ulpia Traiană;* amintesce despre unŭ poporŭ sub nume de *Biessĭ* aprópe de Carpaţiĭ noştri şi de *Biefĭ* în Dacia superióră.

Bersovia, Bersobis, Bêrsa, nu suntŭ óre trupŭ din trupulŭ numeluĭ *Biseni,* precum este *Pesium* (Partiscum = Patissum) unŭ oraşŭ alŭ Iasigilorŭ Celto-galĭ pe malulŭ *Tibisculuĭ* în apropiere de *Besiava Basiava : (— Vesiava = Vasiova* din Banatŭ — *Bonfiniu* după Ptolomeŭ) ; precum de asemenea este d. e. *Peuca, Bucesci, Bucesul, Bucerda,* proprietate Peucina (Schafarick t. I, p. 394).

S'a produsŭ multă confusiune asupra numeluĭ de *Ausoni*, de pe timpiĭ *Hunilorŭ*.

Se dicea că de óre ce nu vorbeaŭ limba latină literară, cunoscută luĭ Priscu, ci o limbă apropiată de cea *Alană*, originea lorŭ *romană* arŭ presenta óre-care dubietate.

Infățișarea luĭ sub forma de *Uzĭ*, a maĭ măritŭ îndoiala. *Schafarick*, renumitulŭ etnografŭ slavistŭ, susține că *Uziĭ*, identicŭ cu *Gusiniĭ* și *Chiziniĭ*, din Macedonia, suntŭ de origine slavă.

Cea maĭ verisimilă, maĭ apropiată și maĭ naturală, după noĭ, este opiniunea care vede în acestŭ nume, o contracțiune din *Ausonĭ*.

Controversa a scăpatŭ — pare-ni-se — din vedere, că acestŭ nume apare și în Macedonia și în Dacia, de o dată cu faptulŭ cuceririĭ și descălicăreĭ romane!

Italia de josŭ se numea *Argesia* și *Ausonia*.

Cine a datŭ Italieĭ numele de *Ausonia?* fôntênele vechĭ ne spunŭ; că elŭ este alŭ poporuluĭ *Auson*. Legenda vrea să scie că unŭ *Auson*, fiŭ alŭ luĭ *Ulise* și *Calypso*, s'a fostŭ aședatŭ cu aĭ sĕĭ în *Brutium* și *Lucania*, maĭ târdiŭ strâmtorațĭ de *Oënotri*, s'aŭ retrasŭ spre *Latium* și *Campania* dimpreună cu congeneriĭ lorŭ *Auruncii;* cucerirea lorŭ de către romanĭ, se crede a fi urmatŭ pe la anulŭ 313 a. Chr.; faptŭ positivŭ este, că tótă populațiunea Italieĭ de josŭ, de la Latium și până la strâmtorile măreĭ Sicilice, se numea cu numele de *Ausonĭ;* totŭ ce venea din Italia era *Ausonŭ*=italianŭ.

Așa dar' acestŭ nume desemnândŭ pe fiulŭ *Italieĭ*, era naturalŭ ca elŭ să se reproducă și ca desinintă geografică și ca semnificațiune etnică, pe pămêntulŭ Macedonieĭ și alŭ Dacieĭ, în acelașĭ timpŭ cu actulŭ de colonisare. Pe continentulŭ Dacieĭ elŭ maĭ are și însemnătatea particulară de a spune, care fost-aŭ naționalitatea și patria coloniilorŭ aședate în *Dacia!*

Resunetulŭ acestuĭ nume în țĕrile nóstre, respunde victoriosŭ la tóte acele obiecțiunĭ, carĭ pretindŭ a sci, că Dacia luĭ Traianŭ n'a pututŭ fi colonisată cu poporŭ *Italianŭ*, de óre ce Italia era despopulată ! !

Fața cu acéstă temerariă presupunere suntemŭ în dreptŭ să întrebămŭ : Ce caută în Dacia acestŭ nume alŭ Italieĭ, fără poporŭ ?

Fiinţa luĭ semnifică fiinţa unuĭ poporŭ italicŭ în valea Dunăreĭ ! !

Naturalŭ că limba *Ausonă*. limba Italieĭ pristine, să nu fi fostŭ identică cu *Latina gramaticală*.

In Macedonia dămŭ peste numele de *Orgessum;* numele colonieĭ *Usellis* din *Sardinia* şi *Neapole, Osa* şi *Aous* a pututŭ fără mare greutate pentru idiomele barbare, să priméscă forma de *Uzĭ, Gusini = Chiziniĭ* din *Uselli*.

«*Mundarten ändern sich zwar im Laufe der Zeit ausserordentlich aber* «*der Grundzug ihrer Verwandschaft bleibt,*»... Acestŭ adevĕrŭ mărturisitŭ de *Schaffarik*, urma să-lŭ cunóscă detractoriĭ noştri şi să-lŭ aplice cu dreptate însăşĭ marele *slavistŭ*, spre a fi feritŭ de contradicţiunĭ bătĕtóre la ochĭ, şi vătămătóre erudiţiuneĭ sale.

A se revendica Turanismulŭ pe séma *Peuceţilorŭ*, *Uzilorŭ* etc., este o gravă eróre, maĭ alesŭ când ea se comite cu preciulŭ uneĭ flagrante contradicţiunĭ «*in subiecto !...*»

Este contradicţiune când, pe de o parte se recunósce: că popórele slave din adânca vechime vedeaŭ în *Pacinaţĭ*, *Cumanĭ*, *Bessĭ*, triburĭ *Celto-gale* (t. I, p. 240—242), iar pe de alta (p. 38 44) se afirma că : *Polovtzi* adică *Cumaniĭ* şi *Pecenegiĭ* suntŭ de origine *turano-finică !*

In sută II — eră creştină — *Piceniĭ*, *Bastarniĭ*, *Cotiniĭ*, *Ombroniĭ* etc. ocupaŭ — ḑice-se — munţiĭ Carpaţilorŭ şi eraŭ cunoscuţĭ poporuluĭ slavŭ ca totŭ atâtea familiĭ Celto-gale.

«Die Kelten die nach u nach über die Karpathen vorgerückt waren und als «*Ombronen*, Kotiner, Taurisker, *Bastarner* und *Peuciner* noch im II Iahrhundert «n. Ch. dort gefunden werden—t. I, p. 244).

Cum remâne faţă cu acéstă positivă declaraţiune a învĕţatuluĭ slavistŭ Schaffarick, ipotesa Turanismuluĭ ?

Luminaţĭ prin chiar cuvintele citatuluĭ autorŭ, asupra unuĭ puntŭ *cardinalŭ,* remâne să ne spună înşiĭ contrariĭ noştri, care fost-aŭ numele genericŭ alŭ diferitelorŭ triburĭ din marea familiă *galo-romano-latină*, în idiomele grecescĭ, *slave* şi *germane* din ceĭ maĭ vechĭ timpĭ ? Puţine cuvinte vorŭ ajunge spre a ni se da respunsŭ.

Daca s'arŭ putea admite cea maĭ mică dubietate asupra identităţeĭ

genetice ale diferiteloră tribŭrĭ Celto-Gale, numele genericŭ arŭ servi să înlăture acea fĕrămătură de îndoinţă.

Bisantiniĭ numiaŭ *Comanĭ* : pe *Ausonĭ*, *Pacinaţi*, *Bisenĭ*, *Catarĭ*, *Uzĭ*; pentru toţĭ împreună, aceĭ bisantinĭ ca şi *romaniĭ* aveaŭ unŭ singurŭ nume; acelŭ nume era : *Galĭ* cu variantele : Celtae, Celti, Galatae. *Caledoni*, *Galetes*, *Celto-scythae*, *Celtiberiĭ*.. . In idiomele germane, acestŭ prototipŭ trece sub forma de : *Walh*, *Valah*. — anglo-sacs. *Vëalch*, scandinav. *Valr*, *Valland* (Galia), *Walch*. *Walhes*, *Wälsche*. Acéstă nouă formă servă idiomeloră slave, de prototipŭ pentru numele *Vlach!*.... Ce se înţelegea prin acestŭ nume? Ce însemna elŭ?

Schaffarick ni-lŭ esplică, ḑicêndŭ că elŭ denotă originea galo-celtică :

«Das Uralte Wort Wlach ist ursprünglich weiter nichts als der den Deu-«tschen bekannte Volksname Walh, Vëalh, Wälsche der einen Mann von *Galli-«scher* abkunft bedeute — slav. Alt. t. I, p. 236.»

In limba slavă, *Galitsaniĭ* suntŭ *Spaniolĭ* ; *Spania* în sine ca ţéră, se numesce *Wolosska, Wolchwa!*

Totŭ acestŭ distinsŭ slavistŭ, ne încredinţéză că atâtŭ germaniĭ câtŭ şi slaviĭ desemnaŭ cu numele de *Walh, Wlach*, nu numaĭ pe *Gali* dar' şi pe *Italienĭ* şi pe vechiĭ *Romanĭ!*

«Obwohl nun die slawen gleich den Deutschen unter *Wlachen* lediglich Völ-«ker keltischen Stammes verstanden, so trugen sie doch, da das nördliche Ita-«lien und ein bedeitender theil Süddeutschlands von Galliern besetzt war, «diesen namen auf ganz Italien und auf die *Römer* p. 237.»

Este dar' învederatŭ că *Greciĭ, Slaviĭ Germaniĭ*, Scandinavĭ, înţelegeaŭ a desemna prin numele *Gall*, *Walch*, *Wlach*, *Walr*, *Walland,* unŭ poporŭ de origine galo-latino-romană, prin urmare acelŭ nume avea o desininţă «etnică şi geografică».

Unŭ *faptŭ* care revarsă şi maĭ multă lumină, lŭ găsimŭ în deprinderea aceloră idiome de a numi pe *Bastarniĭ* şi *Paciniĭ* Transilvanieĭ, cu numele de *Vlachĭ*.

Elocinţa aceste deprinderĭ mărturisite de însuşĭ *Schaffarick*, îşĭ are mare importanţă, maĭ alesŭ prin forma sub care ni se presintă.

Slaviĭ, ḑice *Schaffarick* aŭ numitŭ maĭ târḑiŭ cu nume de Vlachĭ,

și coloniile romane, aduse din Italia în Dacia, de óre ce totŭ asemenea numeaŭ eĭ și pe *Peucinii* și *Bastarnii* Transilvanieĭ!

«Auf ähnliche weise wurde später der namme Wlachen von den Siawen auf «die aus Italien nach Dacien übergesiedelten Römer bezogen, um somehr, da «die slawen bereits die in Siebenbürgen wohnenden Keltischen Völker der Ba«starner u Peuciner, vermutlieh *Wlachen* genant hatten — p. 237.»

Ne oprimŭ aci avêndŭ deplina convingere că din cele espuse reese *insemnătatea* numeluĭ de *Wlach* pentru noĭ, ca moștenitorĭ aĭ purtătorilorŭ *galo-latino-romanĭ;* reese în acelașĭ timpŭ adevĕrulŭ istoricŭ presentatŭ ca o enigmă, învederândŭ că aceĭ *Cumanĭ*, *Ausonĭ-Uzĭ*, *Pacinaţĭ*, *Bisenĭ*, *Caţarĭ*, de alŭ cărorŭ renume și fapte suntŭ pline analele bisantine, slavone și maghiare din suta X—XIII, ca și cronicele dintre suta IV—VII—IX, aŭ fostŭ românii, urmașiĭ coloniilorŭ Traiane.

Unŭ nume care nu se perde, nu dispare, trece dimpreună cu poporulŭ prin progenitură și moștenire legitimă, la urmașĭ, numele de *Vlachŭ* alŭ *Peucinilorŭ*, *Bisenilorŭ*, *Cumanilorŭ*, nu s'a perdutŭ, elŭ este representatŭ prin poporulŭ *românŭ*, de gintă latină și proveninţă romană.

Dacă *coborîtorii* n'aŭ nimicŭ din proprietăţile popórelorŭ *Uralice, finice, turanice,* arŭ fi o inepţiă a se susţine că *suitoriĭ* lorŭ: aceĭ *Vlahĭ*, *Peucinĭ*, *Cumanĭ*, *Uzĭ*, *Bisenĭ* -- suntŭ remășiţe mongole, tartare etc !...

Renumitulŭ filologŭ *Müllenhofer*, adâncŭ scrutătorŭ, a ḑisŭ că prin sistemulŭ raţionalŭ alŭ filologieĭ analitice, sciinţa a reușitŭ să înlăture rĕtăcita credinţă despre mongolismulŭ *Scytilorŭ*.

Popórele Scandinavieĭ atâtŭ de familiarisate cu triburile *finice*, nu arŭ fi comisŭ grava erróre a despărţi pe aceștia de triburile Celto-gale, numindŭ pe uniĭ *Ţsudi* pe alţiĭ *Valr-Walland*, dacă era identitate genetică între dînșiĭ.

Urmărindŭ fôntânele vechĭ și comparândŭ datele istorice — fără a ne preocupa de plăsmuirĭ și *vane închipuirĭ* cum ni le presintă vocabulariulŭ luĭ *Klaproth* saŭ variantele oraţiuneĭ ḑise *Cumane*, — nu ne va fi greŭ a ne rosti categoricŭ pentru *Romanismulŭ Cumanilor din suta IX-XIII*,

susţinêndŭ cu tăriă şi convingere, că aceĭ *Cumanĭ-Vlachĭ* eraŭ atuncĭ ceea-ce suntemŭ noĭ astă-ḑĭ : *Românĭ-Vlachĭ*, adică *Românĭ* din *Italia, Galia, Ispania* etc.

Dreptate avea *Ana Comnena* a ḑice, că Comunitatea de limbă a unitŭ pe *Cumanĭ* cu *Blasiĭ:* «*Sumtisque* secum paucis Cumanis acces- «sit comunis lingua *fiducia*.... Caeterum *Cumanis ducibus usi Blaccis* «ad Angustiorum, etc.»

Dreptate mare avea *Csatáry, Bonfiniu* şi *Turotz* susţinêndŭ că Cumaniĭ luĭ *Osu* şi *Cutenu* (Cutescu) eraŭ *Vlahĭ*.

Bonfiniu merge şi maĭ departe în a recunósce că românii (*Vlachiĭ*) din ambele Mesiĭ, figuraŭ la cronicariĭ bisantinĭ sub nume de *Geti* :

«(A Septemtrione Sarmates quos Polonos, et *Geti* quos *Valahos* dicimus tem- «pestate nostra terminatur — Historia Panonica p. 16).»

Turotz, vorbindŭ despre hibridismulŭ limbeĭ maghiare şi alŭ poporuluĭ maghiarŭ, afirmă, că la constituirea Statuluĭ Panonicŭ, la formaţiunea etnică a poporuluĭ şi a limbeĭ maghiare, aŭ contribuitŭ elementulŭ *grecŭ*, *Besso-Cumanŭ*, *Latinŭ* şi *Ispaniolŭ* :

«Praeterea intraverunt Hungariam tam tempore regis Geyzae et S-ti Regis «Stefani, quam diebus regum aliorum, *Bessii*, *Graeci*, *Hispani*, *Cumani* et *La*- «*tini* qui diutius in regno commorando, quamvis ilorum generatio nesciatur per «matrimoniorum contractus Hungaris immixti..... sunt.» De introitu diversarum nationum in Hungariam p. I. c. 12).

Bessiĭ, *Cumaniĭ*, *Latiniĭ* ca şi *Hispaniĭ* şi *Greciĭ* suntŭ înfăţişaţĭ ca *naţiunĭ diverse*, prin urmare ca nefăcêndŭ parte din elementulŭ arpadianŭ=*fino-turanicŭ ;* care deci póte fi tăria argumentaţiunelorŭ pentru turanismulŭ, maghiarismulŭ, turcismulŭ, finismulŭ : *Bessilorŭ Cumanilorŭ ?!*

Hunfalvy şi *Rèthy* arŭ face bine să nu se prea abată din calea adevĕruluĭ istoricŭ, contândŭ prea multŭ pe bunele disposiţiunĭ la uniĭ din scriitoriĭ noştri.

Istoria este cartea popórelorŭ; fiinţa lorŭ, unŭ monumentŭ viŭ pentru trecutŭ şi presinte; proprietăţile psihice, unŭ criteriŭ neîndoiosŭ, iară limba este actulŭ stăriĭ civile şi etnice.

Spre a se da óre-care tăriă părereĭ bĕtrânuluĭ *Cantemir,* esprimate în croniculŭ sĕŭ — p. 66 — unde se ḑice că *Pacinici* și *Comani* suntŭ tătarĭ, séŭ maĭ corectŭ că aceștĭ din urmă se ḑiceaŭ *Pacinici* și *Cumani*, partisaniĭ turanismuluĭ facŭ recursŭ la *Criteriulŭ filologieĭ Comparate,* dându-ne dreptŭ specimenŭ numele de *Teleorman,* ca proprietate lexică, turană, desemnândŭ o pădure *désă* saŭ și *nebună!!*

În premisele nóstre asupra importantuluĭ subiectŭ lexicŭ, ne-amŭ făcutŭ datoria espunêndŭ vederĭ autorisate despre viciile și escentricismulŭ sistemelorŭ filologice; cu acelașĭ zelŭ de a cunósce adevĕrulŭ si a ne feri de mistificațiunĭ, vomŭ pune în serviciulŭ causeĭ, opiniunea meritosuluĭ *istoricŭ Cantu,* care ne spune că sistemulŭ comparativŭ voindŭ cu orĭ-ce prețŭ să-șĭ sprijine deducțiunile etnografice, pe o simplă similitudine limbistică, arŭ comite o gravă eróre:

«Cependant, ceux qui veulent toujours voir dans les ressemblance des langues «une preuve de la filiation des peuples, courent le risque de tomber dans «l'erreur.—H. U. t. I, p. 149.»

Daca sistemele filologice ținŭ să se avênte cu orĭ-ce prețŭ până la regiunile necunoscutuluĭ, *indefinituluĭ*, arŭ face maĭ bine primindŭ ca principiŭ. silogismulŭ apocalipticŭ: *Toțĭ ómeniĭ vorbescŭ,* decĭ—(ergo) *toțĭ ómeniĭ aŭ aceeașĭ originĭ comună.*

Pe acéstă cale ajungemŭ la strebunulŭ biblicŭ: moșulŭ *Adam!*

Grațiă unuĭ analogŭ procedemêntŭ, renumitulŭ *Wilkins* a reușitŭ să descopere, că limba persană este compusă din materialŭ lexicŭ: *latinŭ*, *grecŭ, germanŭ,* precum ni se spune în prefață: la *«Oratio dominica «in diversis omnium fere gentium linguis versa, de Chamberlagne. Amster«dam 1715.»*

Pe aceleașĭ urme pășindŭ, unŭ altŭ eruditŭ cu nume *Walton* ajunge și maĭ departe; după a sa părere națiunea *persană* este o selecțiune hibridă, formată din elementŭ: *Italianŭ, Grecŭ*, *Arabŭ* și *tartarŭ.* (Cantu H. U. t. I, p. 149.

Cunoscutulŭ *Klaproth* afirmă într'o esposițiune comparativă, că limba *tartară* stă în strînsă legatură lexică cu cea *Elenă;* că principiile elementare, rădĕcina și desinința uneĭ mulțimĭ de cuvinte din limba

Mantchu, se regăsescŭ în limba Elenă, maĭ multŭ încă : dialectulŭ primitivŭ grecŭ constitue fondulŭ limbeĭ *Mantchu!*

Ce mirare? în ce ne-arŭ putea surprinde părerea care vrea să scie că unŭ numĕrŭ de cuvinte pretinse *Cumane*, adunate într'unŭ manualŭ încă de pe la anulŭ 1303, se apropie prin forme și fondŭ de cuvinte turcescĭ ?!

Totŭ ce amŭ avea de observatŭ față cu acelŭ specimenŭ lexicŭ, reprodusŭ maĭ susŭ, este că elŭ, neavêndŭ nimicŭ *latinŭ*, nimicŭ *italicŭ*, nimicŭ *elinŭ*, *germanŭ*, pune la îndoială resultatele luĭ *Wilkins Chamberlagne*, *Walton*, *Xyland r*, *Klaproth*, carĭ toțĭ în unire susținŭ perfecta analogiă între idiomele *turano-finice* și greco-latine !

In care parte este adevĕrulŭ ?

Estremele se atingŭ spre a se distruge în cele din urmă, unele prin altele ! !

Cumanismulŭ «*Teliormanuluĭ*» póte fi matematicesce sigurŭ ; dar' unde suntŭ garanțiile *matematice* pentru genesa luĭ *fino-turco-perso-turană ?*

Spre a pune pe de o parte în evidință escesulŭ filologieĭ comparative, iar' pe de alta spre a întări și maĭ multŭ argumintele referitóre la provenința etnică a tribuluĭ *Cumano-Peucinŭ*, ne permitemŭ a reproduce din Tesaurulŭ limbeĭ latine, semnificațiunea latino-romană a numeluĭ compusŭ : *Teli-Ormann*. Prima parte : *Teli* saŭ *Deli* — după fonetica *turcă* — forméză rădecina unuĭ însemnatŭ numĕrŭ de nume topice și gentilice, precum s'a dișŭ maĭ susŭ.

Județulŭ *Teli-ormanŭ* va fi avutŭ neapăratŭ în vechime pădurĭ seculare, întinse, dar' elŭ era scăldatŭ și împresuratŭ de rîurĭ ca și astă-dĭ ; urma decĭ să aibă *fênețe*, *livedĭ* și pămêntŭ în deajunsŭ pentru arătură.

Desinința luĭ *Deli* maĭ corectŭ *Teli* — după fonetica română — are în limba latină maĭ multe variante, sub diverse forme.

Ca *Tellus-ris* denotă o porțiune de pămêntŭ : «*diminuta*, *terra prodea terra*, *hominum*, *Deorumque creatrice.*»

«*Tellus*»-ipsa terra.

Sub forma de «*Tela*» se înțelege «*țelul*»-*finis*, *exitus* «sentis me jamdiu

«quod *telos* groecus dicat id dicere tum ultimum, tum sumum — *Cice*«*ro* de Juribus.»

Desininţa latină a formeĭ *Telis*=is, «Τηλις» este : *foenum graecum* a *Tello insula; Tellinaca*=*rum* se numescŭ melciĭ de rîurĭ, *conchile marinae et fluviales.*

Aşa dar' sub tóte formele şi variantele de maĭ susŭ, «*Teli*» face parte din materialulŭ lexicŭ latinŭ şi -şĭ are desininţa particulară, cu aplicaţiune etnică la natura terenuluĭ din judeţulŭ *Coman* de odinióră ; cá astŭ-felŭ, în asemenea condiţiunĭ, elŭ face puternică concurinţă paternităţiĭ Turanice, şi dacă prin *Desininţă* s'arŭ apropia de filiaţiunea turco-persană, arŭ servi să justifice celŭ puţinŭ vederile luĭ *Klaproth*, *Walton*, *Wilkins* etc.; acestŭ defectŭ însă face să scadă valórea paternităţiĭ turanice.

In aceleaşĭ condiţiunĭ ni se presintă şi partea secundă din compusulŭ nume.

Orman, societara luĭ «*Teli*», îşĭ revendică filiaţiunea graeco-latină, şi este zelósă de reputaţiunea legendară.

Strebunulŭ *Ovid* cântândŭ răpirea *Ormeniei* de către Hercule, ḑice : «*Nec referam partus Ormeni Nympha tuos.*

Ormenis (idis) se numia fiica luĭ Orminiu Astydonia — *ab Hercule rapta.*

Naturalistulŭ, *Pliniu*, ne vorbesce despre *Horminum* şi *Orminios Agros*, despre *Ormenialis herba*, «*pământurĭ* şi *arborĭ Orminialĭ.*»

Orminium-i semnifică în dialectulŭ latinŭ, plantă pădurééţă, sêlbatică : «Silvestrus Asparagus.»

Verĭ cum arŭ fi, desininţa şi forma fiinduĭ latină, pretenţiunile filologieĭ în folosulŭ turanismuluĭ nu -şĭ potŭ avea fundamentŭ, şi cu atâtŭ maĭ puţinŭ devine corectă, verisimilă, istorică, giustă, deducţiunea geneseĭ turanice a poporuluĭ *Cumanŭ;* faţă cu fôntânele istorice, Ea este chiar temerariă !

Liberĭ suntŭ partisaniĭ tatarismuluĭ şi turcismuluĭ, atribuitŭ *Cumanilorŭ*, să crédă că pretinsa similitudine a cumaniculuĭ *Teli-orman* cu turcesculŭ *Deli-orman,* înlătură posibilitatea uneĭ controverse, noĭ mănţinêndŭ punctulŭ nostru de plecare, vomŭ încheia observaţiunele de

maĭ susŭ, prin a pune în legătură datele istorice cu elemintele limbistice, din premisele nóstre.

Să nu se uite că dacă o apropiere a esistatŭ și maĭ esistă între dialectele diferitelorŭ popóre, acea apropiere se datoresce numaĭ limbelorŭ domnitóre, saŭ culte.

Părerea luĭ *Herder* asupra moduluĭ și mijlócelorŭ de apropiere, fiindŭ fórte instructivă chiar și pentru ceĭ maĭ presumțioșĭ saŭ consumațĭ filologĭ, este bine să -ĭ dămŭ tótă atențiunea nóstră.

Acele limbĭ domnitóre, culte, prin a cărorŭ putere s'a operatŭ apropierea, suntŭ : *grécă*, *latino-romană* și *galo-francesă !* *Herder* dice :

«Sowohl durch Vermehrung als Verwandlung der Sprachen strebt das Men-«schen geschlecht weiter. - Indessen sind sowohl durch herrschende als durch «gelehrte sprachen bereits so Viele Völker mit einnander Verknüpfet, auch haben «verschiedene Sprachen sich einander so stark mitgetheilt und an einander gebil-«det, das auch hier ein grosser fortgang der Dinge unverkennbar bleibet.

Și maĭ la vale, continuă :

«Schwerlich werden die *griechische*, *römische* und *französische Sprache* als alge-«meine Mittel der *Bildung* je ausgerottet und verdränget werden.»...... Herder in filosofica operă intitulată : *Istoria Omenireĭ*. (Zur philosophie u Geschichte t. 8. p. 94, ediţiunea I. Müler. Stuttgart 1828).

Fonetica, *ortografia*, *sintacsa* limbeĭ, fiindŭ supuse, ca totulŭ în natura transformațiunelorŭ periodice, ele potŭ face — după încredințarea luĭ *Cantu* — ca unŭ accidentŭ neînsemnatŭ să întunece sensulŭ unuĭ cuvêntŭ, înțelesulŭ unuĭ dialectŭ pentru popóre genuine.

«De nos jours même, et dans les pays ou l'on prétend que les langues sont «fixées par la litterature, la prononciation change tout les cent ans, l'orto-«graphie tous les deux cents, et la syntaxe après trois siècles.... De purs ac-«cidents suffisent pour qu'un Italien ne comprenne pas le latin et l'espagnol ; «pour que l'allemand, le hollandais, le français et l'anglais soient devenus des «idiomes distincts» (H. U. t. I. p. 147).

Sciința filologieĭ comparative nu póte perde din vedere aceste legĭ eterne ! !

Trecêndŭ în domenulŭ arheologieĭ, dămŭ peste unŭ concursŭ de

eleminte psichologice, adunate de contrariĭ nostri, în sprijinulŭ turanismuluĭ *Cumanŭ.*

Dialectica consumatuluĭ nostru filologŭ și istoricŭ *Hasdeŭ*. pornită dintr'o intimă credință, ține a convinge și pe acestŭ têrêmŭ, că *Comaniĭ Olteniei* din suta XII—XIII eraŭ, maĭ pre susŭ de orĭ-ce controversă — și prin *datinĭ,* și prin *moravurĭ*, de origine *turco-tatară!*

Două amĕnunte etnice din biografia craiuluĭ *Ioan* — fondatorele Craioveĭ —: *frăția prin sânge* și *ceremonialulŭ înmormêntăreĭ*, ni se daŭ ca eleminte convingĕtóre despre *turcismulŭ* și *tatarismulŭ* poporuluĭ în cestiune.

In corectitudinea sa, care nu lasă nimicŭ de doritŭ și este la înălțimea geniuluĭ sĕŭ pĕtrundĕtorŭ, stimatulŭ colegŭ, ne spune — în originele Craioveĭ — (lucrare meritósă) că : Presința *Cumanilorŭ* în Oltenia — 1230—1240 — merită a fi supusă unuĭ studiŭ de aprópe, cu atâtŭ maĭ multŭ, că — pe de o parte — urmele loŭ se conservŭ acolo în unele obiceiurĭ și maĭ alesŭ în topografiĭ, iar' pe de alta că trecerea dișilorŭ *Cumanĭ* prin Oltenia, coincidă cu unŭ șirŭ de alte frământărĭ analóge, aruncândŭ o viuă radă de lumină asupra unuia din cele maĭ *ob·cure episode ale istorieĭ nóstre naționale!!* (pagina 47).

După ce se închee seria evenimintelorŭ sinistre prin care a trecutŭ țéra Oltuluĭ, cucerită în parte (la Sudŭ = Dolgiŭ, Romanațĭ, Teleormanŭ) de putericiĭ *Cumanĭ* aĭ regeluĭ Ioanŭ, în parte (la nord) de Sașiĭ luĭ *Conrad* și în parte (la apusŭ) de Maghiariĭ luĭ *Luca* saŭ *Leucus* și *Oslu*, (Banu Severinuluĭ), învĕțatulŭ autorŭ alŭ originelorŭ Craioveĭ, îșĭ pune întrebarea : (p. 50).

Unde să fiă fostŭ atuncĭ Româniĭ?

Avut'aŭ eĭ vre unŭ Domnŭ alŭ lorŭ, nesupusŭ nicĭ *Cumanilorŭ*, nicĭ Sașilorŭ, nicĭ Ungurilorŭ?

Avut'aŭ vre o esistință politică, propriă?

Intrebărĭ cu atâtŭ maĭ importante cu câtŭ lipsa unuĭ poporŭ românescŭ în regiunele Oltuluĭ, arŭ fi pusŭ în mare încurcătură pe istoricŭ și filologŭ, când venia vorba să rĕspundă : cum a trecutŭ, cum s'a conservatŭ la românĭ, amintirea despre *Cumanulŭ Ion*, *sasulŭ Conradŭ*, *Ungurulŭ Luca* și *Oslu?*

Rĕspunsulŭ primitŭ de la cronicarulŭ persianŭ «*Fazel-ullah-Rasid*, pescuitŭ şi elŭ din Arhivulŭ Sultanuluĭ Mahmud-Guzan, în suta XIII, are aerulŭ a ne linişti despre esistinţa românilorŭ, spunêndŭ; că chanulŭ Mongolŭ devastândŭ ţéra Oltuluĭ a dat peste românii luĭ Basarabŭ-banŭ, dar' eĭ aŭ fostŭ bătuţĭ.

De la acestŭ episodŭ, combinaţiunea, deducţiunea istorică, este următórea în originele Craioveĭ.

«Româniĭ avêndŭ să se lupte fără clipă de repaosŭ, în acele ḑile fiorόse, cu Saşiĭ, *Cumaniĭ*, Unguriĭ şi Mongoliĭ; strîmtoratĭ în acelaşŭ timpŭ din tóte părţile şi perḑêndŭ pretutindene, eĭ n'aŭ fugitŭ, n'aŭ peritŭ ci aŭ statŭ nemişcaţĭ sub banulŭ lorŭ naţionalŭ din dinastia Basarabilorŭ, până ce *Cumaniĭ* s'aŭ trasŭ peste Dunăre, Saşiĭ peste Carpaţĭ, Mongoliĭ spre Ungaria, Unguriĭ maĭ încolo (unde?) şi atuncĭ eşiţĭ din *vizuincle munţilorŭ* şi revĕrsaţĭ din noŭ pe Câmpia Olteniel, aŭ apucatŭ a povesti, că fost'aŭ fostŭ, icĭ: despre craiul Ioan, colo: despre hoţulŭ de domnişorŭ, maĭ departe despre Oslea etc.

Acéstă închipuită realitate arŭ fi prea umilitóre, daca ea arŭ puté fi unŭ adevĕrŭ istoricŭ!!

Logica, consciinţa, se rădică contra uneĭ presupunerĭ, care nu are pentru sine nimicŭ firescŭ, dar' căreĭ se opunŭ cu atâtŭ maĭ multŭ— afară de bunulŭ simţŭ comunŭ—înseşĭ legile, condiţiunele de viuéţă ne'nlăturabile pentru unŭ poporŭ daca cum-va româniĭ, luĭ Basarabŭ formaŭ unŭ poporŭ, şi în fine se opunŭ dificultăţile, accidentele topografice.

Ein falscher Schein tritt an die Stelle *der verdrängten Warheit!*

Zelulŭ incomparabiluluĭ filologŭ a răpitŭ pe consumatulŭ istoricŭ, făcêndu-lŭ să priméscă aparinţele amăgitóre dreptŭ realitate; după ḑisa luĭ *Herder*.

Prisma cronicaruluĭ persianŭ fiindŭ cu totulŭ obscură, era dificilŭ chiar şi pentru geniulŭ sĕrbătorituluĭ istoricŭ să-ĭ împrumute, să-ĭ comunice cea maĭ mică rază de lumină.

«*Ardua res est obscuris lucem, dubiis fidem dare.*»—ḑice străbunulŭ Pliniŭ.

Istoria nóstră naţională reclamă, cere imperiosŭ, a se căuta lumine ade-

vĕrulŭ, maĭ alesŭ pentru *episódele obscure din timpiĭ Cumanilorŭ, chiar cu preţulŭ de a-ĭ sacrifica amorulŭ propriŭ, şi maĭ multŭ încă ideile p e-concepute.*

Nicĭ o descoperire nu vine căḑută din cerŭ, cu atâtŭ maĭ puţinŭ *invenţiunea popórelorŭ* şi a *limbeĭ lorŭ.*

In acéstă ordine de ideĭ, noĭ amŭ semnalatŭ momentele cele maĭ culminante din viéţa, mişcarea, espansiunea poporuluĭ Celto-Galu pe pămêntulŭ Dacieĭ, urmărindu'ĭ mişcările chiar şi prin extremele regiunĭ ale Asieĭ-de-susŭ.

Dacă etnografiĭ şi cronicariĭ maĭ nuoĭ n'arŭ fi perdutŭ din vedere punctulŭ nostru de plecare, criteriulŭ istoricŭ neapĕratŭ nu s'arŭ fi învîrtitŭ atâta timpŭ într'unŭ cercŭ viciosŭ, fără scopŭ, fără ţintă.

Dialectica cea maĭ îndemânatică rĕtăcesce, se perde în contradicţiunĭ, când este pusă la serviciulŭ uneĭ cause imposibile, greŭ de susţinutŭ.

Presinţa *Cumanilorŭ* în Oltenia se pune între aniĭ 1230—1240 (pag. 46). Usurpaţiunea Saşilorŭ luĭ *Conradu* de la 1233 coincidă cu încălcarea Ungurilorŭ lui *Leukus*. Incursiunea Mongolilorŭ urmézā la 1240, în acelaşŭ timpŭ cu aparţiunea Banuluĭ Ungurescŭ *Oslu*.

Ca *Ungurii, Saşii* şi *Cumanii* să-şi împarţă cămaşia Olteniel; ca eĭ să trăiască în bună vecinătate uniĭ cu alţiĭ, neapĕratŭ a trebuitŭ să fiă fostŭ de puterĭ egale, să fiă mijlocitŭ între răpitorĭ unŭ felŭ de unire; cum dar' faţă cu Mongoliĭ de la 1240, nu se vede nicĭ cea maĭ mică încercare de opunere, de acţiune din partea lorŭ? Cum o mică mână de românĭ, carĭ nu putea să resiste nicĭ *Cumanilorŭ* nicĭ *Saşilorŭ*, nicĭ *Ungurilorŭ*, şi s'a refugiatŭ în creeriĭ munţilorŭ, apare singură din *ascundĕtorile ei*, pe câmpulŭ lupteĭ, ţinêndŭ peptŭ sălbaticilorŭ Mongolĭ?

Când şi unde a trăitŭ *Cumaniĭ*, începêndŭ de la Attel-Kuzu, în bună înţelegere cu Arpadianiĭ?

Când şi unde s'a semnalatŭ unŭ singurŭ faptŭ de minimă espansiune a *Saşilorŭ* din Transilvania?

Póte fi cugetată o esistinţă politică cu totulŭ independintă, şi cu unŭ *Domnŭ* autonomŭ, prin vizuinele munţilorŭ?

In *Columna* luĭ *Traian* Nr. I din 1874 — Citim că elementulŭ *romînŭ* din *Oltenia* a stat aprópe VII secole pitulatŭ în munţĭ fără *stabilimente*, fără elementŭ pronunciaţŭ, *rĕtĕcindŭ* în felulŭ *Ciobanilorŭ* etc. !! (?) Contradiţiunea bătătóre la ochĭ! Adevĕrŭ istoricŭ de locŭ!!

Oltenia sfîşiată pe la tóte mărginele: *Doljiŭ*, *Vîlcea*, *Gorjŭ*, *Mehedinţĭ* cădute în mâinĭ de *Comanĭ*, *Ungurĭ*, *Saşĭ;* românii strîmtoraţĭ din tóte direcţiunile, perdêndŭ pretutindenea, aşteptaŭ, retraşĭ prin vizuinĭ, încălcarea mongolă ca să păşéscă la luptă, să-şĭ mesóre puterile cu celŭ maĭ ferosŭ dintre sĕlbaticiĭ Nordului asiaticŭ, de carĭ fugŭ în frântulŭ capuluĭ, valoroşiĭ *Cumanĭ* peste Dunăre, Saşiĭ peste Carpaţĭ, Mongoliĭ spre Ungaria şi Unguriĭ maĭ încolo, unde nu se scie!!?

Cine óre să fiă alungatŭ pe Mongolĭ din Oltenia? Cum se face că retragerea *Cumanilorŭ*, *Saşilorŭ*, *Ungurilorŭ*, din accea ţéră pare a fi urmatŭ simultaneŭ cu a Mongolilorŭ?

Româniĭ aŭ statŭ, dice-se, neclintiţĭ sub Banulŭ lorŭ naţionalŭ, din dinastia Basarabilorŭ, şi după înfrângerea suferită!

Chaosŭ cumplitŭ în resultatele investigărilorŭ, abătute de la firesculŭ punctŭ de plecare.

Nisce simple urme topografice, isolate (cum este *valea şi muntele Oslea*, *Göu-gaă-Lottor*, *Castelulŭ Konraduluĭ*) ajungŭ spre a forma convingerea despre o presupusă cucerire Unguréscă şi Săséscă, făptuită pe pământulŭ românescŭ, dar' necunoscută Istorieĭ; pe când Genesa Gallo-latină a *Cumanilorŭ*, *Picenilorŭ*, *Bisenilorŭ*, supranumiţĭ *Vlahĭ*, stabilită şi documentată printr'unŭ concursŭ de fapte istorice, întâmpină cea maĭ încăpăţînată neîncredere, pe când trecerea unorŭ triburĭ Celto-Gale din Galia, Iliria, Panonia Dacia, în Asia mică, urmată imediatŭ după mórtea luĭ Alexandru Macedonénulŭ, şi întórcerea maĭ târdiă la vetrele lorŭ din ţĕrile dunărene, suntŭ primite cu sfială şi nepăsare; pe când, în fine, strînsa legătură între *Comanĭ*, *Bisenĭ*, Picenĭ, Ausonĭ şi Românĭ, *uniţĭ* sub numele de *Vlahŭ* în semnŭ de identitate etnică şi desinință geografică, se perde neluată în sémă, de şi monuminte archeologice în esclusivă posesiune românéscă, vĕdescŭ în modulŭ celŭ maĭ positivŭ, nu numaĭ legătura dar' şi continuitatea Istorică. !?

De ce să preferimŭ a ne perde într'unŭ dedalŭ de conjecturĭ, a urma pe calea rătăcită fără folosŭ pentru sciință, amăgindu-ne prenoĭ înșine?!

Care póte fi putericulŭ cuvêntŭ, ca să dămŭ credĕmêntŭ unorŭ fabule, și să respingemŭ tradițiunea istorică?

Este saŭ nu, adevĕrŭ istoricŭ, cum că Vechiĭ *Italĭ*, *Celto-Galiĭ* (anume *Cumanĭ*, *Picenĭ*, *Bisenĭ* etc) din Siria, reamintescŭ pe pământulŭ Dacieĭ, Regiunea *Picenum* din Italia? (Fick).

Este istoricaminte veridicŭ că, *Coloniile* de la *Coma-Gete* (Celtiĭ), rădicate din ținuturile Sirieĭ, și-aŭ adusŭ în *Dacia* traiană, pe sacratulŭ *Jupiterŭ* de la *Dolichea*, cu atributŭ *romanŭ?* (*Mommsen; Iung*).

Póte fi negatŭ că numele *Ausonŭ*, fiindŭ etruscŭ, elŭ desémnă pe fiulŭ *Italieĭ*, în *Dacia* nóstră?!

Atributulŭ de *Vlach*, prin care se distingea familia Galo-latino-romană, în Analele Bizantine, Germane, Scandinave, Slave, de toțĭ barbariĭ încălcătorĭ, conferitu-s'aŭ Tătarilorŭ, Mongolilorŭ, Arpadianilorŭ, Avarilorŭ, Gepidilorŭ, Bulgarilorŭ?

Trecut'a, conservatu-s'a acestŭ nume prin esceptiune, numaĭ cu aplicare la Romănĭ?

Dacă rĕspunsurile la tóte aceste întrebărĭ momentóse pentru istoria nóstră, nu potŭ de câtŭ să strîngă legătura etnică între Romănĭ și acele triburĭ Galo italo-romane, ce ne póte opri să ne reîntórcemŭ la adevĕrŭ, reluândŭ firulŭ istorieĭ întreruptŭ cu maiestriă, cu precugetare saŭ și prin ușurință!

Avariĭ, Gepidiĭ, Bulgariĭ nu s'aŭ perdutŭ, istoria ne spune: că fracțiunele celorŭ două prime triburĭ s'aŭ contopitŭ cu ordele Arpadiane, după înfrângerea *Hunilorŭ* și desființarea domnieĭ *Gepide* și *Avare*, formândŭ puterea luĭ *Balamirŭ* și *Arpadŭ*. Urmat'aŭ totŭ ast-felŭ cu *Piceniĭ*, *Cumaniĭ*, *Biseniĭ?*

Mersulŭ firescŭ alŭ evenimintelorŭ istorice din suta IX—XIII, desfăcutŭ de tóte acele neguróse combinațiunĭ și amăgitóre presupunerĭ, ni dâ dreptulŭ să afirmămŭ cu tăriă, că precum s'a urmatŭ naturala contopire a semințieĭ Bulgare, Gepide, Avare, cu elemintele genuine, totŭ asemenea, și maĭ presusŭ de ver-ce dubietate

posibilă, s'a petrecutŭ cu contopirea nomenclaturelorŭ de : *Cumanĭ, Picenĭ, Bisenĭ, Vlachĭ*, în celŭ de *Românĭ*, purtătoriĭ lorŭ din suta IV-VIII și IX—XIII fiindŭ unulŭ și acelașŭ poporŭ : *Ausoniĭ Italieĭ, Cumaniĭ Italieĭ, Piceniĭ Italieĭ!*

Concentrată cestiunea etnică în acéstă naturală sintesă, se lămurescŭ faptele *Cumanilorŭ* aĭ regeluĭ Ioan și aĭ strategiculuĭ *Osu, Oslu*, care numaĭ Arpadianŭ nu póte fi.

Sciutŭ este câtŭ de darnicĭ eraŭ regiĭ arpadianĭ cu averile străine, pe hârtiă. Vanitatea lorŭ n'avea margine, puterea însă le-a fostŭ cu multŭ maĭ pe josŭ de câtŭ să întreprindă cu óre-care succesŭ, vre-o espedițiune de cucerire.

Amŭ vĕdutŭ ce s'a petrecutŭ sub *Geyza II, Be'la II, Stefan II* și *IV, Ladislav* și *Andrea,* din periodulŭ arpadianŭ.

Cunóscemŭ încercările luĭ *Carlŭ Robert* și *Ludovic,* de pe timpiĭ domnuluĭ românŭ *A. Besarab.*

Atuncĭ puterea Ungarieĭ era la apogeŭ, fără comparațiune cu starea Arpadianilorŭ din suta XIII, faptŭ care ne autorisă să respingemŭ ideea uneĭ dominațiunĭ maghiare în regiunile Olténieĭ.

Ceea-ce nu se póte admite pe temeiulŭ istorieĭ, pentru Ungurĭ, cum s'arŭ crede că era posibilŭ pentru o mână de Sașĭ, a cărorŭ inepțiă este proverbială în ale resboiuluĭ ?

«*Spreng in die Mures, luf in de Besch* (pădure)» era cuvêntulŭ lorŭ de ordine, în tóte luptele cu Româniĭ.

Istețime în ale comerciuluĭ, astuțiă, rĕutate, aroganță câtă vreĭ, dar' virtuțĭ militare nu suntŭ cunoscute la acestŭ némŭ alŭ Flamandeĭ, pe pămêntulŭ transilvanŭ.

De unde dar' o domniă săséscă, unŭ poporŭ săsescŭ, posesiunĭ săsescĭ, în Oltenia ?

Fôntânele săsescĭ «(Beschreibung der Oësterreichischer Walachey, in Ungarischen magazin t. 3. 1738)» și *Schuler* (Umrisse ünd Kritische Studien zur geschichte von Siebenbürgen. Hermmanstadt 1872) vorbescŭ despre presupusulŭ Castelŭ de pe malulŭ rîuluĭ *Lotru*, la revărsarea s'a în Oltŭ, ca de unŭ *cuibŭ hoțescŭ,* precum lŭ arată tradi-

ţiunea poporuluĭ : «*Nach dem Berichte die Einwohner ist es ein Raubschlos gewesen.*»

Ungaria până pe timpiĭ luĭ *Matea Corvinŭ*, era ca şi Germania medi-evală, împĕnată de castele haĭducescĭ, pentru adăpostulŭ fugarilorŭ cavalerĭ de industriă (Raub-Ritter).

Dacă tradiţiunea săséscă adăpostită în cartea luĭ *Teutsch* şi *Firnhaber* «(Urkunden zur Geschichte von Siebenbürgen)» vrea să facă din imaginarulŭ Conrad (*comitis Corlardi filii Cryspanii*) unŭ potentatŭ miticŭ (*mitologicŭ*), semi-suveranŭ în regiunea nordică a Oltuluĭ, nu urméză că ea pote eşi din cadrulŭ unuĭ simplu mitŭ.

Tradiţiunea poporană nu scie de domnia săséscă, dar' ne transmite amintirĭ despre unŭ cuibŭ haiducescŭ, care adăpostia pe unŭ domnişorŭ (Crăisoru, cavalerŭ de industriă – haĭducŭ) Colotreanu (póte de la *Crisu* = *Crisanŭ* Crys-paniĭ) care este departe de a fi identicŭ cu *Konradul* luĭ *Teutsch* şi *Schuler!*

Pe asemenea temeiurĭ noĭ uniĭ, nu credemŭ că se póte face bine istoria Olteniei ! ! Să nu perdemŭ din vedere că fôntânele autorilorŭ Saşĭ, reproducŭ tradiţiunile conservate la poporulŭ romanŭ, în cuprinsulŭ de maĭ susŭ, *in sensulŭ nostru!*

Care póte fi valórea şi importanţa istorică a numelorŭ de *Leucas, Loviste*, *Gorgan*, *Maidan*, *Rovina*, *Nedea*, pentru tatarismulŭ *Cumanilorŭ?*

In ce legătură stă numele topograficŭ : *Lovistea*, *Lobisto*, *Loystha* cu presupusa dominaţiune a săsesculuĭ domnişorŭ : «*Konrad*», asupra uneĭ părţi din actualulŭ districtŭ *Vâlcea* ?

Lăsămŭ competinţeĭ filologice să ne dea soluţiunĭ fiă câtŭ de rudimentarie, la întrebarea pusă.

Din parte-ne, ţinemŭ a constata că în ţéra Banatuluĭ temişianŭ, nu se scie la poporŭ despre domnişorulŭ *Conrad*, *Luca* şi *Leucus*, de şi cartografia ţĕriĭ ne dă ca nume topice, forma de : *Leucusesci* (după tipulŭ Leucus) şi «*Loviste*».

Inţelegemŭ o legătură óre-care între Leucasia, Lucania, Leuca, Leucaria Italieĭ, lêngă rîulŭ B*rad*-anus (— ad mare Tuscum —) şi *Leucasescii* noştri, dar' nu înţelegemŭ ce înrîurire putut'a să aibă nu-

mele de *Konrad* asupra formeĭ *Loviste*, îndepărtată fórte multŭ și de forma *Lotru?*

După tóte probabilitățile, aceste forme șĭ-aŭ luatŭ ființa pe pămêntulŭ românescŭ, în Dacia traiană, celŭ multŭ în suta XVII și XVIII.

Topografia Temișianeĭ nóstre, conservă din acele epoce unŭ însemnatŭ numĕrŭ de forme spaniole, aplicate ca nume topice, la comune urbane și rurale.

Avemŭ spre esemplu :

Periamus de la familia spaniolă *Perramon*, 1733.—*Perlas* de la Perales-Paulŭ, 1733.—*Reccas* de la Donna Maria *Reccas*. *Apadia* de la Anna M. *Abbadia* Aragonia. — *Grâu-vață* de la Don *Grau felice* din Valencia.—*Baya* de la Napolitanulŭ *Baya*.—*Rovina* de la Don *Rovira* Ioannes, 1733.—Barra de la *Barrál Antoniu* — *Palancua* de la *Palanqua*, Madrid.

Registru ŭ de familiĭ spaniole așeḑate în Banatulŭ nostru, din acele douĕ secole, este fórte copiosŭ, elŭ servă la deslegarea multorŭ probleme topografice.

Nume ca *Pelizari*, *Berdosa*, *Salini*, *Calo* (de Toloya, asemănatŭ cu *Calo-Ioanes* și cu *Cala-y*)· *Secura*, *Gongora*, *Vucka*, (*tatălu lui: I. Huniad de-Co vinu*) și a *St. Stefan rege alŭ Hungarieĭ*; *Gavilla*, *Medina*, *Surreu* etc. suntŭ familiarisate prin regiunele aceleĭ țĕrĭ românescĭ.

Aiurările escentricismuluĭ filologicŭ aŭ încurajatŭ pe seculariĭ nostri adversarĭ, la pretențiunĭ împinse până la absurdŭ, ajungêndŭ să conteste romanitatea celorŭ maĭ arhaice și istorice nominațiunĭ, din timpiĭ clasicitățeĭ romane!

«*Fără limbă nimicŭ nu se póte cunósce*» : ḑice *Herder*, dar acestŭ mare adevĕrŭ n'a împedicatŭ abusulŭ celŭ maĭ hidosŭ, în dauna limbeĭ și națiuneĭ române, maĭ multŭ încă, în detrimentulŭ sciințeĭ!

Gergani, *Gorgani*, orĭ-ce s'arŭ ḑice suntŭ totŭ atâtŭ de românescĭ ca *Deleniĭ*, *Delinesciĭ*, *Abrud*, *Auricu* (Avrigu). *Iașĭ*, *Brad*, *Zarand*, *Bran*, *Denta*, *Botoșanĭ*, *Turda*, *Deva-Diva*, etc. etc.

Românescĭ suntŭ prin încetățenire; galo-romane prin origine; latine prin prototipŭ și desinință.

Ca totulŭ în lume, în natură, se preface și limba prin îndelunga-

tulŭ și frecuentulŭ usŭ; pe de altă parte cunoscutŭ este meritulŭ și zelulŭ statisticilorŭ, paleografilorŭ, cartografilorŭ, din trecutŭ și presinte: *Germanĭ*, *Slavĭ*, *Bizantinĭ*, *Maghiarĭ*, *Polonĭ*, de a distruge, a denatura, desfigura formele și fondulŭ arhaismelorŭ romane și românescĭ.

Ceea-ce ne spune în acestŭ puntŭ, între mulțĭ alțiĭ, B*onfiniu*, se afirmă și de *Achner*, în competința sa de arheologŭ consumatŭ.

A s'a părere este, că nume propriĭ de familiă și localitățĭ, suntŭ în regulă comună eronatŭ transcrise și adesea falsificate:

«Da in den meisten karten von Siebenbürgen die Ortsbenenungen selten korekt «geschrieben wurden, so ist es nicht zu verwundern das die Ortsnamen von «ausländischen geleherten, nicht besser, oft so verfällscht, wieder gegeben werden «dass mann nicht weist welchen Ort Sie haben bezeichnen wo len etc.»

Toțĭ învĕțațiĭ din lume nu vorŭ fi în stare să ne facă a crede, că *Abrudu* (abruțiĭ) nu este vechiulŭ *Alburnus;* că *Iașiĭ* nu este vechiulŭ Municipium *Iassiorum* și nicĭ de cum maghiarisatulŭ *I-ász* (arcas); că *Deleniĭ*, *Delinesciĭ*, *Auricu*, *Brad*, *Zarand*, *Branú*, *Denta*, *Turda*, *Deva Salonta* (*din Marmatia*) nu-șĭ-aŭ desinința și prototipulŭ în *Delium* (*Proximum Delium fanum,* in finibus Atticae regionis); in *Bradanus* (Lucania ad mare Tuscum) *Auricum* (Avricour=Aurarie); in *Turdus*, *turdi*, *turduli*, *turditanii* (*populii «Ispaniae, significare potest eos, qui Turdos vendunt)»;* in *Denta* (=Centa=dentatum); in *Brana* (ispaniolŭ) și *Brano*-gunum (britanicŭ); *Deva* (unŭ fluviŭ în Ispania); in *Tiarand* (vechiŭ latinŭ) similarŭ luĭ *Zarand;* în *Saluntum* din *Dalmația* și *Salentiniĭ Italieĭ de giosŭ.*

Pentru *Gerganĭ* avemŭ forma topică: *Gergovia (in Aquitania)* și *Gerbovia* (in Auvergna); forma și materialulŭ lexicŭ: *Greges* (*Gregis Vènalium; Uno grege-facto; Greges Virgarum*) *Gerg* (*jargon, plebeum loquendi genus*), *Garganus=munte* (*în Neapolea*), potŭ fi reduse la aceeașĭ desinință alegorică.

Gorji și *Gorgani* suntŭ fórte apropiate de forma latină: *Gorgonia*, *Gorgones* (Hesperides insulae), *Golgi* (din Cypru, de unde *Venus Golgia*) *Gurges* (profundime, abisŭ), tóte împreună denotândŭ: insule, văĭ, *vĕlcele* (*si ab Alpibus secundo flumine provehimur, sunt «Vercelle» «lon-*

gius quidem ab amne sub Alpibus rematoe)», regiunī împresurate de munțī saŭ rîurī.

Rovine-Ruvine = (revenélă = umiditate) nu-șī are óre rădecina în *Riu* = *rivus* saŭ *Ruine?* nu cum-va este formată prin metatesă și antitesă din *Urvina* saŭ *Urbinum?* precum *Gergani* din *Gergovia*, séŭ *Garganus*, *Gerg* din *Greges*, *Gorji* din *Golgi?*

In Liguria, Galia-Cisalpina, era așe̦dată colonia *Ravena* — colonia munita — pe malulŭ Adriaticeī, precum în ținutulŭ Umbrieī de peste Alpī, patria luī *Plautu*, esista «*Urbinum*» — Hortense.

De ce óre să fiă maī straniă și maī puținŭ regulată strefo·marea, contracțiunea substantivuluī *Nundine* în *Nedeie?* Ca nume de localitate elŭ nu esistă în Banat, precum lŭ avemŭ în Oltenia și anume în județulŭ Doljŭ.

Cu tóte acestea în unele părțī ale Banatuluī se conservă acestŭ nume, în vocabulariulŭ și graiulŭ românescŭ, spre a desemna *Serbarea patronuluī Comuneī*. «*Dii penates*», «*Hramulŭ bisericiī*» cu care ocasiune multe din localitățī maī alesŭ urbane, ținŭ unŭ felŭ de têrgŭ de sĕptĕmână, cunoscutŭ în România liberă sub nume de *Bâlciŭ*.

Regiunea sudică a Banatuluī are pentru desemnarea *Hramuluī*, terminulŭ «*Ruga*» = Rogatio = Rugăciune.

Sciutŭ este că în regiunele banatice, anume în *Voivodina*, *Bacska* și *Sîrmiu*, cu poporime precumpenitóre slavă, *(saŭ slavisată)*, ḑilele de Duminică suntŭ în acelașī timpŭ și ḑile de têrgŭ.

Limba slavă peste totŭ, are cuvêntulŭ «*Nedelea*» pentru *Duminica nóstră latină*. Dar' precum *Nedeie a* română nu stă în nicī unŭ raportŭ de genesă cu ḑioa domnuluī (Dumineca), totŭ asemenea *Nedelia* sê béscă denotă purŭ și simplu o ḑi de têrgŭ, fără înțelesŭ religiosŭ, cu raportŭ la ḑioa Domnuluī.

Stimatulŭ și învĕțatulŭ nostru colegŭ D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* ḑicêndŭ în originile Craioveī (p. 53 (:)

«Că acolo unde se «află astăḑī satulŭ *Nedeia*. (*Nedeia* cetate de altă dată) «ba și pe aiurī, orī unde s'ară maī nemeri vre-o localitate românéscă cu ace- «lașŭ nume, trebuiă să fiă esistatŭ óre-când unŭ importantŭ centru comercialŭ,

«ceea-ce se justifică în casulŭ de faţă prin posiţiunea loculuĭ tocmaĭ la trecĕ-«tóre a Dunăriĭ»,

— vine în ajutorulŭ nostru şi confirmă deducţiunea de maĭ susŭ, în tóte părţile şi legăturile eĭ.

Cuvêntulŭ *Bâlciŭ* întrebuinţatŭ la noĭ—România—pentru a desemna têrgulŭ de ţéră, *centru de comerciŭ*, este formatŭ din maghiarulŭ «*Buciu*» cu semnificaţiune de «*procesiune*» *religiósă* («Ruga» Serbare), ceea-ce ne spune că adevĕrulŭ este cu noĭ, cândŭ afirmămŭ cumcă în ḑile de Duminicĭ şi de serbarea patronuluĭ, se ţine şi la maghiarĭ têrgulŭ de sĕptĕmână; însăşĭ numele de *Wasár-Nap* (ḑi de têrgŭ) adoptatŭ în limba Maghiară pentru ḑioa *Domnuluĭ*, dar' cu desininţă civilă, specifică, înlătură orĭ-ce dubietate posibilă, spre a se întări şi maĭ multŭ istoria geneseĭ în sensulŭ de maĭ susŭ.

Unŭ concursŭ de eleminte puternice cu raportŭ la Genesa, istoria şi practica cuvêntuluĭ *Nedeie*, ne dă dreptulŭ a înlătura orĭ-ce proveninţă străină şi a susţine, că substantivulŭ latino-romanŭ *Nundinae*, saŭ *Nundine*, *Novendine*, *Novendialis* (Wochenmarkt) *Nundina-dea, Nidulari Nundini* (têrgu de sĕptĕmână) s'a transmisŭ popórelorŭ slave, fiă în formă originală, fiă în contracţiune, redusă prin frecuentulŭ usŭ la forma de *Nedeie*, prefăcutŭ la Slavĭ în *Nedelea* şi tradusŭ la Magiarĭ în *Wásár-Nap;* precum li s'a transmisŭ póte şi cuvêntulŭ de *Su-cubitu* (*sucubo=are=subicci*) reprimitŭ sub forme de *Şugubĕţŭ*.

Sciinţa etimologică la rêndulŭ eĭ neapĕratŭ îşĭ va spune ultimulŭ cuvêntŭ. Noĭ ne-amŭ mărginitŭ a-ĭ face istoria.

Eruditulŭ filologŭ şi istoricŭ romanŭ, stimatulŭ colegŭ *B. P. Hasdeŭ*, urmărindŭ cu o pătrundere şi o sistemă particulară a sea, tóte datele istorice referitóre la originea *Cumanilorŭ* din Oltenia, (*Cumae, Cumerii, Kymriĭ=Caput Cimericum în Ancona)* termină prin a ne impune a sea credinţă despre turanismulŭ poporuluĭ *Cumanŭ*, întemeindu-se între altele şi pe deprinderea luĭ păgânéscă de a sacrifica ómenĭ, la înmormêntare, şi a încheia frăţia prin amestecŭ de sânge, trecută apoĭ la crestinĭ sub formă de *frăţia de cruce*.

La pag. 32 declară Colegulŭ nostru, că revenindŭ asupra ideilorŭ

și a părerei sale de altă dată, recunósce că frăția de sânge nu póte fi o moștenire coborîtă de la Domnitorii Lumei!

Dreptatea este până la unŭ punctŭ, cu d-sa.

Roma etnică nu se închină la Cruce și n'a pututŭ să o ia dreptŭ *mărturiă* saŭ *legătură simbolică* a frăției.

Esistă însă o frățiă, care se legá prin îmbrățișări și sărutări : *osculum fraternitatis.*

Mai esistă și *frăția de Sânge*, precum esistat'a, în tótă puterea cuvêntului, și *sacrificiulŭ* de *ómeni.*

In fondŭ, *frăția* subt ambele forme n'avea nimicŭ estraordinarŭ, ea fiindŭ fórte națională la *Romani* ca și la *Greci;* la *Traci* ca și la *Daci*; la *Cumani* ca și la *Albanesi*, *Iliri* și Români!

Sinistrulŭ, *Desastrulŭ*, *Temerea, Isolațiunea* unesce pe cei suferindi; înfrățirea este în genulŭ omenescŭ, care își are în multe casuri, unŭ refugiŭ, o consolațiune, în *fícțiuni.*

Ceea-ce este firescŭ pentru *înfiere*, *Copilulŭ de sufletŭ*, cu unŭ cuvêntŭ *adoptațiunea*, în inima, în dorința părinților fără progenitură, cată să fiă firescŭ pentru *înfrățirea* din toți timpii, la tóte popórele.

Nihil a me humani alienum!

Esemplulŭ lui *Pilade și Oreste* n'a presentatŭ lumei celŭ d'întâiŭ spectacolŭ și n'a rĕmasŭ celŭ din urmă, în acestŭ genŭ.

Infierea, (adoptațiunea) a trecutŭ ca Instituțiune din timpii etnicismului *Romanŭ*, la tóte popórele continentului și se conservă în tótă lumea crestină, fără ca să esiste între poporulŭ *Rege* și tóte națiunele lumei nóstre, raporturi etnografice!

Deducțiunea arŭ fi necorectă când s'arŭ presupune că frăția prin amestecŭ de sânge arŭ fi trecutŭ în evulŭ mediŭ de la păgâni (*Comani) la unele* din popóre crestine, prin relațiuni internaționale.

Dacă este constatatŭ și istoricesce veridicŭ, după spusele lui *Pomponiŭ Mella*, *Plutarcu*, *Salust* (în Catilina) etc. că datina frăției prin amestecŭ de sânge, a esistatŭ la *Greci* ca și la *Romani;* dacă acea înfrățire «*more paganismo*» s'a conservatŭ în evulŭ mediŭ la *Grecii* crestini ca și la *Comani* ca și la *Celți*, și în fine la *Românii* noștri,

de ce se admitemŭ *per fas et nefas,* suposițiunea : că neapĕratŭ acestŭ *felŭ de frăția* la *Comanĭ*, conduce la Genesa turanică?!

La primulŭ pasŭ — *ne isbimŭ* de solitariulŭ fenomenŭ pentru care ni se cere unŭ rĕspunsŭ.

Cum : păgânulŭ rege alŭ păgânilorŭ *Cumanĭ «Major in regibus Cumanorum»* de sĕmênță turcă, se numea *Ion*, în suta XII, sub deplina domniă a bisericeĭ crestine?

Care altŭ fruntașŭ păgânŭ, de sĕmênță turanică, maĭ purtá acestŭ nume alŭ botezătoriuluĭ, saŭ alŭ vre unuĭa dintre Apostoliĭ și evangeliștiĭ creștinătățiĭ?

Pentru noĭ, *Ioan — Iova* — denotă pe fiulŭ bisericiĭ crestine; elŭ maĭ stă în legătură și cu o altă particularitate a domnitorilorŭ *Romanĭ* și *Românĭ!*

Pe timpiĭ luĭ Diocletianŭ, numele de *Ion*, *Iovia*, *Iovius* însemna puterea, autoritatea deuluĭ rege : (*«Jupiter Dies-piter, — diei et lucis pater; Divum pater atque hominum rex)* pe pământŭ, concentrată în persóna, Cesariuluĭ : *«Diocletian gab sich den Beinamen : Iovius»* — (*Ist. Held. și Corvin. tom. I*).

Mariĭ domnĭ românĭ aĭ vechimeĭ, ţineaŭ neapĕratŭ la acestŭ atributŭ simbolicŭ, esprimatŭ prin forma *«Ioŭ* și *Iov»* în puterea tradițiuneĭ și a dreptuluĭ de legitimă moștenire.

Nu este de credutŭ că puterniculŭ rege *Cumanŭ* s'arŭ fi abătutŭ, în cualitatea de *păgânŭ*, de la legile poporuluĭ sĕŭ, primindŭ simbolulŭ creștinismuluĭ saŭ și tradițiunea romană, prin adopțiunea numeluĭ orĭ atributuluĭ de *«Ion—Iovius!»* In asemenea ipotesă, casulŭ isolatŭ arŭ fi o escepțiune fără exemplu, la semințiile turanice.

Dacă simțulŭ de conservațiune s'a mănținutŭ la românĭ și aĭ sĕĭ domnitorĭ, până și în cele maĭ amĕnunte deprinderĭ, datinĭ, usurĭ, moravurĭ; ce mirare arŭ fi să vedemŭ, că în virtutea aceliĭ legĭ s'a conservatŭ la *Românĭ* și *Comanĭ* unele din cele maĭ originale datinĭ carĭ aparținŭ, precum se dice, în totalitatea timpilorŭ, întregiĭ umanitățĭ?! (originele Craioveĭ pag. 13).

Pĕrerea care susține că, în regula generală, datinile străbune nu

se conservŭ la urmașĭ, are ceva pentru sine. Ea însă nu póte fi primită în totalitatea eĭ, maĭ alesŭ față cu românĭĭ.

Escepțiunea întăresce regula, la casulŭ nostru, prin esemple din viéța românilorŭ.

Ceea-ce însă ni se pare a fi maĭ positivŭ, este că, moravurĭ și datinĭ diferŭ la unulŭ și acelașŭ poporŭ, după regiunĭ și epoce.

In acestŭ sensŭ avemŭ opiniunea mareluĭ filosofŭ germanŭ *Herder*; elŭ vorbindŭ despre Instituțiunile *Grecilorŭ* dice, între altele, că : nu tóte datinile eraŭ comune diferitelorŭ triburĭ «Eline.»

«Die Sitten der Grichen waren so verschieden als die Art ihrer Stämme, «ihrer Gegenden und Lebensweise, nach den Graden ihrer kultur ünd einer «Reihe von Glücks ü Unglüks fällen, in welcher Sie der zufal setzte. etc.»

Acéstă profundă observațiune combinată cu speciósa părere din originele Craioveĭ (pag. 36) ne esplică: cum în acelașŭ timpŭ la o porțiune din poporulŭ Olteniei, disŭ *Cumanĭ* (în cariĭ noĭ recunóscemŭ prin tóte particularitățile, pe românĭ), nu s'aŭ păstratŭ unele din usurile înmormêntăriĭ comune *Romanilorŭ* vechĭ, *Grecilorŭ*, *Celto-Scyto-Getilorŭ*; *(Peucetiĭ Apulieĭ)*; înțelegemŭ sacrificiŭ de ómenĭ.

Intr'adevĕrŭ, ceremonialulŭ religiosŭ, datinele sacre, aveaŭ la vechiĭ romanĭ aceleașĭ particularitățĭ caracteristice, pe care le întêmpină arheologulŭ și istoriculŭ nepărtinitorŭ numaĭ la *Cumaniĭ* și *Româniĭ Dacieĭ traiane*, (cu escepțiunea sacrificiuluĭ de sânge omenescŭ, în câtŭ pentru ceĭ din urmă), de asemenea la triburile genuine: *celto-galo-latine*; nimicŭ însă din acele datinĭ la *Goțĭ, Hunĭ, Longobardĭ, Gepidĭ, Vandalĭ, Avarĭ, Bulgarĭ, Arpadianĭ*, din timpiĭ păgânitățiĭ.

Peregrinagiulŭ nocturnŭ alŭ Deilorŭ micĭ și marĭ (majorum et minorum gentium) pe pămêntulŭ nostru, este o tradițiune romană; *Plautu, Pliniu, Virgiliu, Horațiu* suntŭ fórte copioșĭ în descrierea acelorŭ credințe strebune.

Până în dilele nóstre, colinda *Pițercilorŭ* (în ajunulŭ Crăciunuluĭ), colinda *plugșoruluĭ*, c. *junilorŭ*, *Cerbuțulŭ*, *Bresaia*, *Vasilca*, etc.; *Curățenia prin focŭ*, cultulŭ *Sóreluĭ-Saturnalele* ș. a; *deschiderea ceruluĭ* în nóptea de *bobotéză*; *precațiunea adusă Deilorŭ infernĭ* pentru a înghiți rigulŭ și a elibera căldura; serbarea *Simdiencelorŭ* (Sântelorŭ Dine);

credinţa în puterea *Ielelorŭ; Imblânḑirea cailorŭ luĭ S-an Toger (Todor)*, abţinerea de la orĭ-ce lucru în *Şeri'e de Vinerĭ* şi în ajunulŭ de *ḑiua Ursuluĭ*, Serbarea luĭ S-ân Georgiu, S-ân Mioiu : eroiĭ Sórelui; *Mártiniĭ*-(cultulŭ Ḑeuluĭ *Marte), Postulŭ negru, Ceremoniel efunebrale:* aruncarea unuĭ pumnŭ de pământŭ pe mormêntŭ; dicţiunea : *Sit tibi terra levis=sĕ'ţi fie uşórä ţérina;* lăsarea *bărbeĭ şi a pĕruluĭ; pomană* etc., suntŭ conservate cu pietate şi stricteţă sub forma etnicismuluĭ strĕbunŭ; numaĭ peregrinagiulŭ Ḑeilorŭ a primitŭ o metamorfosă crestină, înlocuindu-se Ḑeulŭ Olimpicŭ, prin *Christŭ şi S-tulŭ Petru.*

Ca şi la crestiniĭ resăriteni, vechiĭ Românĭ îşĭ făceaŭ închinăciunea spre *«Resăritŭ»;* sărutaŭ pe rêndŭ tóte *Icónele,* îngenuchiaŭ naintea altaruluĭ, *«et dextram ori admovebant* de aci *Adoratio»;* îşĭ făceaŭ mătăniile (*procumbebant aris advoluti*).

In felulŭ marilorŭ noştri Domnĭ, strebuniĭ Romanĭ, rădicaŭ — închinaŭ — în onórea Ḑeilorŭ, temple, altare; le aduceaŭ darurĭ şi sacrificiĭ : *Ver Sacrum* (tradusŭ în limba bisericeĭ crestine sub forma de Meluşelulŭ Domnuluĭ şi păstratŭ în cunoscutulŭ textŭ : *Sânta jertfă cu pace s'o aducemŭ*).

Superstiţiunea la poporulŭ rege fost'a totŭ atâtŭ de accentuată ca şi la urmaşiĭ românĭ; a dormi în templu (biserica) — *«incubare»* spre a primi peste nópte unŭ respunsŭ de la *Ḑeĭ-penali;* a presĕra paie prin locuinţa (camera) pentru liniscea Ḑeilorŭ, precum facŭ până astă-ḑĭ româniĭ din Banatŭ, în ajunulŭ Pascilorŭ şi alŭ Crăciunuluĭ, era unŭ *Cultŭ* înrădecinatŭ şi respânditŭ la poporulŭ romanŭ din întregluŭ Imperiŭ.

La vechile sacrificiĭ *«piaculare»* — *«ad Crimen expiandum vel» ad «prodigia procuranda, expianda et avertenda seu averruncanda,»* s'a maĭ adaosŭ încă de pe timpiĭ luĭ *Romulus,* prin legĭ, datina *Sămnită a Sacrificiuluĭ de ómenĭ.* Primulŭ începutŭ l'a făcutŭ Regele fundatorŭ alŭ *Romeĭ* prin a s'a lege numită *«Lex proditionis»* saŭ după *Dionisiu :* «νομος προδοσιας» care consacră ḑeuluĭ *Pluto* şi infernuluĭ pe trădătoriĭ de *patrie.*

Nu se conservă óre acéstă, datină ca instituţiune de Statŭ, cu micĭ esceptiunĭ, prin *«Pena Capitala»* în cele maĭ multe ţĕrĭ creştine?

După alte disposițiunĭ posteriόre, *Consuliĭ, Dictatoriĭ, Beliduciĭ* și *Pretoriĭ* romanĭ aveaŭ și dreptulŭ și datoria, în certe casurĭ, a se sacrifica pe sine și a sacrifica cu sine orĭ-ce legionarŭ din așa ḑisa «*Legio romana scripta*» spre a împăca mănia ḑeilorŭ din infernŭ. (*In piaculum hostiam caedere*).

Subt imperiulŭ primeĭ republice, Sacrificiulŭ de ómenĭ se mărginea odată pe anŭ. Unŭ decretŭ alŭ Senatuluĭ din anulŭ 657 interḑicea sacrificiulŭ de ómenĭ :

«*Ne homo immolaretur*».

Bĕtrânulŭ *Pliniu*, menționândŭ despre vorbita lege de abolițiune, ḑice că omenirea datoresce recunoscință poporuluĭ romanŭ, pentru desființarea celuĭ maĭ teribilŭ flagelŭ!!

«*Qui sustulere monstra in quibus hominem occidere religiosissimum est, mandi «vero letiam saluberrimum.*»

Cu tótă rigórea decretelorŭ multiple, monstruósa deprindere n'a pututŭ fi desrădăcinată, de óre ce vedemŭ că unŭ asemenea sacrificiŭ s'a maĭ celebratŭ, cu tótă solemnitatea religiósă, sub pontificatulŭ luĭ *Iuliŭ Cesarŭ*, pe câmpulŭ Marte în anulŭ 705. De asemenea suntŭ esemple în istoria Romeĭ de pe timpulŭ luĭ *Augustŭ* (după învingerea luĭ Antoniu la Perusia), și *Sex. Pompeiŭ*.

Așa dar' fie bine înțelesŭ că argumentulŭ sacrificiuluĭ de ómenĭ, nu servă la deslegarea problemeĭ, din contra, remâne fără putere în sprijinulŭ turanismuluĭ, rĕŭ atribuitŭ *Cumanilorŭ* și *Peucinilorŭ;* Ipotesa este căḑută prin chiarŭ viciositatea temeliilorŭ. «*Molle ruit sua.*»

Ca firéscă consecință, cată a fi respinsă presupunerea care ține a încredința, că fundarea cetățiĭ *Craiova* este faptulŭ unuĭ *Comanŭ* păgânŭ și turanicŭ; *Cumanulŭ* rege *Iova*, (*Iov*(*i*)*a*) n'a fostŭ prin țara Bioreĭ; de unde dar' numele de *Craiova* în acea regiune?

De unde și cum s'a furișatŭ în graiulŭ turaniculuĭ rege păgânŭ, numele slavisatŭ de *Craliu?*

«*Regium*» din Transilvania, ne póte îndreptăți la o deducțiune maĭ etimologică și maĭ apropiată de firesculŭ faptuluĭ istoricŭ, admițêndŭ formațiunea numeluĭ în cestiune, de la «*Ioviana-Cesarea*» saŭ *Cesar-*

Iovia, reduse cu timpulŭ la forma de : *Cara-Iovia*, și în cele din urmă înlocuită prin sinonimele *Craiova*, *Cra-Iova*, precum *Calvus-Ivanes*, *Calo-Ioanes*, fusese înlocuitŭ prin *Caloianu*.

Cu aceste ultime observațiunĭ sumarie, închidemŭ parentesa nóstră, tarĭ în credința, că numaĭ matematicesce nu este demonstrată genesa turanică fie a poporuluĭ, fie a regeluĭ *Comanŭ*, și cu atâtŭ maĭ puținŭ distrusŭ caracterulŭ românismuluĭ lorŭ.

Din momentulŭ în care ni se afirmă că numele genericŭ : *Vlachŭ* desémnă popóre de proveniință *Celto-Galo-Italo-Romane* și anume pe *Bastarniĭ*, *Pacinaciĭ*, *Ausoniĭ*, (*Companii-Opiciĭ*) *Cumaniĭ* Transilvanieĭ, și în cele din urmă coloniile așeḑate în Dacia ; că acestŭ atributŭ era comunŭ *Spaniolilorŭ*, *Galilorŭ*, *Italilorŭ*, *Romanilorŭ*, rĕmânŭ deșerte tóte închipuirile, tótę conjecturele luminațilorŭ amăgitorĭ *amăgițĭ* : *Retty*, *Hunfalvy*, *Roesler Sultzer*, etc.

Versiunea care vrea să scie că genericulŭ «*Vlachŭ*» arŭ fi sinonimŭ cu «*Rusticus*» și «*Pastor*» tradusă în «*Nomad*», cu aplicațiune la «*Românĭ*», s'arŭ împedeca de autoritatea istorieĭ și de protestațiunĭ strivitóre, din partea unorŭ somitățĭ recunoscute în republica sciințelorŭ.

Trecemŭ dar' peste rĕtĕcirile imaginațiuneĭ învăpăiate, precum trecemŭ cu aceeașĭ indiferință peste lecțiunea de morală ce ni se face de către cunoscuțiĭ nostri adversarĭ, îndemnându-ne și cerênduni-se să renunțămŭ la vechimea origineĭ și limbeĭ nóstre, la neîntrerupta continuitate pe pămêntulŭ Dacieĭ, ca nu cum-va să ne trezimŭ într'o bună diminéță înrudițĭ cu *Iudeiĭ*, după opiniunea prea istețuluĭ «*Fiegier*», susținută cu multă vervă de limbuție, în adunarea societățiĭ Antropologice din Viena la $^{3}/_{15}$ Ianuariŭ 1878.

Vomŭ încheia darea de sémă asupra cărțiĭ luĭ Retty prin unŭ resumatŭ alŭ conclusiunelorŭ sale paradoxale de la pagina 71—72.

Acele conclusiunĭ îșĭ propunŭ a ne convinge că limba română nu este latină, poporulŭ românescŭ nu face parte din latiniĭ luĭ Traianŭ, că originea susținută de românĭ, ca purceḑêndŭ de la colonile și legionariĭ din Italia, e unŭ visŭ, de óre-ce sciutŭ este că spre a colo-

nisa țĕrile dunărene, s'a luatŭ populațiunĭ semitice din Asia Mică și *Syria* etc., precum o voesce ipotesa luĭ *Roesler* și *Fliegier!*

Pentru D-lŭ *Rètty* nu póte avea însemnătate nicĭ măcarŭ acea cunoscută și admisă doctrină că : stratulŭ limbeĭ române de astă-dĭ, este romana cea veche și latina pristină, *(antiqua)* rustica.

Nu se admite faptulŭ afirmativŭ care légă, fie câtŭ de puținŭ, pe românĭ de clasiculŭ poporŭ alŭ Romeĭ și Italieĭ.

Babilonia D-luĭ *Rètty* merge paralelŭ cu alucinațiunile semituluĭ *Fliegier !*

Rĕspunsulŭ îlŭ avemŭ în consciința nóstră, în legile și istoria viețiĭ nóstre, aprópe bimilenariă.

Acele legĭ, acea istorie ne spune : că Românulŭ s'a numitŭ purure pe sine, în a sea limbă : românŭ, căcĭ a fostŭ, este și rĕmâne românŭ !

Nu s'a pretinsŭ, nu se pretinde că : limba nóstră arŭ fi latina luĭ *Cicerone* și *Augustŭ;* ea este aceea ce o desémnă, ce o tradă, organismulŭ, materialulŭ lexicŭ, formele, flesiunele, stratulŭ eĭ, acele particularitățĭ carĭ, cu tóte vicisitudinile timpilorŭ, o ținŭ legată și astă-dĭ, după 18 secole, — în desfiderea protestațiunelorŭ luĭ *Sultzer*, *Roesler*, *Hunfalvy*, *Fliegier*, *Rètty*, — de vechimea clasicitățiĭ ; ea este cu unŭ cuvêntŭ : limba, proprietatea poporuluĭ românescŭ.

Vocabulariulŭ românŭ conservă barbarismele maghiare, slavone, turcescĭ, spre a'șĭ documenta vechimea și neîntrerupta petrecere pe pămêntulŭ Dacieĭ, fără a fi perdutŭ ceva din însușirile genetice, prin care se distinge de totŭ ce-lŭ înconjóră și ce-ĭ este străinŭ.

Mulțumită acelorŭ însușirĭ particulare, fărmĕcătóre, elŭ a pututŭ să resiste, să învingă crudimele, sĕlbăticiile legilorŭ impuse de cuceritorĭ ; să rĕmână *românŭ* prin *limbă*, prin *tradițiunĭ*, prin *portŭ*, prin *moravurĭ*, *credință*, *datinĭ*, *aptitudinĭ resbóinice ;* se rĕmână vechiulŭ *legionarŭ* pe câmpulŭ de luptă, vechiulŭ *etnicŭ* chiarŭ și la *altariulŭ creștinŭ ;* vechiulŭ *plugarŭ ; sprintenŭ*, *deșteptŭ*, *inteleginte*, *muncitorŭ*, *ospitalierŭ*, *duiosŭ*, *mărinimosŭ*, *recunoscĕtorŭ*, *răbdătorŭ* dar' și credinciosŭ maximeĭ strĕbune : «*Beneficiis et injuriae, memor esse solet!*»

Amŭ cere să ni se spună : Cine și ce este acestŭ poporŭ singu-

larŭ prin tóte ale sale; neasimilabilŭ cu popórele de prin prejurulŭ sĕŭ; de unde a venitŭ și care alta póte fi *genesa* luĭ?

Să ni se spună, consultându-se tóte legile fisice și fisiologice, resfoindu-se istoria tuturorŭ popórelorŭ, din toțĭ timpiĭ: când și unde s'a maĭ vĕḑutŭ unŭ *poporŭ barbarŭ*, compusŭ din *adunăturĭ*, să supórte secolĭ întregĭ, *martirulŭ*, *jugulŭ*, *sclavia;* să înfrunte pericolele uriașe pentru ca să conserve, să salve o *limbă*, care nu este a sea, unŭ *nume*, care-ĭ este străinŭ, impusŭ, o naționalitate de care nu-lŭ légă originea sa, a *părinților ŭ*, *a strĕbunilorŭ* seĭ!

In schimbulŭ *limbeĭ*, a *numeluĭ*, a *românismuluĭ* i s'a propusŭ, sutimĭ de anĭ, *domnia*, *fericirea*, *libertatea;* elŭ le-a *refusatŭ*, nu cum-va pentru că *era*, saŭ se scia că *este bastardŭ?!*

Unitatea de teritoriŭ, unitatea de legĭ să fiă ținutŭ óre pe românĭ la credința strĕbună, legatŭ de *pămentulŭ strĕmoșescŭ?!*

Teritoriulŭ *Dacieĭ* devenise unŭ *calvariŭ* pentru dênsulŭ, de ce nu l'a *părăsitŭ?*

Limba și *numele* i-a atrasŭ *urgia*, *disprețulŭ* incălcătorilorŭ; de ce nu s'a lepădatŭ *de una* și *de alta?*

Legile țĕreĭ i-aŭ impusŭ *jugulŭ sclavieĭ*, *sórta iloțilorŭ*, de ce nu *s'a sustrasŭ?*

Natura peste totŭ, și cea românéscă în particularŭ, nu primesce transacțiunĭ; ființa românuluĭ este plină de reminiscințe, de consciința românismuluĭ, de tradițiunĭ și de credință în alŭ sĕŭ destinŭ.

N'a pututŭ, nu póte și nu va putea odată cu viața să renunțe la *numele sĕŭ*, la *limba sa*, *atribuțiele incrinte natureĭ sale!!*

Impresiunea, convincțiunea cu care ne despărțimŭ de scrierea d-luĭ Rètty, se resumă în cuvintele fisiologistuluĭ *Dubois-Raymond:*

«Istoria scrisă de unŭ rĕŭ judecătorŭ alŭ trecutuluĭ, nu servă de câtŭ spre «a ne spune că nimicŭ bunŭ nu se póte învĕța din ea.»

Lăsămŭ pasulŭ, domnuluĭ profesorŭ românŭ *I. Goldiș* din *Arad* care și-a luatŭ onorifica misiune de a converti pe contrariulŭ nostru *Rètty*.

Respunsulŭ părinteluĭ *I. Goldiș* la divagațiunele din Anonimulŭ luĭ *Rètty*, este înfățișatŭ sub titlu de:

II.

«Latinitatea limbeĭ romane».

Acestŭ rĕspunsŭ scrisŭ în limba maghiară, conține 50 pagine în octavo și este publicatŭ în *Arad la 1880.*—Elŭ se distinge prin moderațiune; plinŭ de vigóre și convingĕtorŭ, elŭ denunță cunoscințe întemeiate la autorŭ despre *istoria și limba națională.*

Rara fericire a fostŭ reservată acestuĭ rĕspunsŭ, să desarmeze pe agresorŭ, să-lŭ converte, să-lŭ cuceréscă, făcêndu-lŭ a-șĭ recunósce nedreptatea și rătăcirea prin o mărturisire solemnă, dată publicitățiĭ și anexată la respunsŭ.

Profesorulŭ *Goldiș* începe prin a face (la pag. 6, 7) o gravă mustrare luĭ *Hunfalvy* pentru asprimea cuvintelorŭ sale, la adresa mareluĭ istoricŭ *Bonfiniŭ*, supra-numitŭ părintele istorieĭ maghiare.

Nu conveniaŭ zelosuluĭ *Hunfalvy* adevĕrurile spuse de *Bonfiniŭ*. despre originea și vechimea românilorŭ.

Nu se póte ierta mareluĭ istoricŭ, *esortațiunea* făcută istoricilorŭ maghiarĭ, prinșĭ asupra faptuluĭ de falsificarea veritățiĭ istorice!

După ce respunde la aserțiunile din etnografia luĭ *Hunfalvy*, cu cuvintele învĕțatuluĭ german *Schwicker*, care de și unitŭ în multe cu *Roesler*, afirmă că lăudatulŭ *Hunfalvy* n'a făcutŭ de câtŭ să falsifice cu precugetare adevĕrulŭ etnograficŭ și istoricŭ, spre a seduce opiniunea Europeĭ asupra naționalitățilorŭ din Ungaria, observă luĭ Rètty, în termenĭ curtenitorĭ, că a mersŭ și maĭ departe de câtŭ prototipulŭ sĕŭ, cu rea credință, înlăturândŭ totŭ ce s'a scrisŭ în bine despre românĭ.

Recunoscêndŭ meritele și erudițiunea luĭ *Hunfalvy*, părintele *Goldis* nu crede că se póte admite ca infalibile totŭ ce se susține în a sa etnografiă, despre originea și limba românilorŭ; este fórte periculosŭ, ḑice recensentulŭ, a înainta doctrine limbistice în vĕdită contradicțiune cu principiile filologice, numaĭ pentru a satisface unŭ amorŭ propriŭ saŭ o vanitate națională (pag. 6).

Urmândŭ a rĕspunde la întîmpinările luĭ *Rètty*, care caută, în felulŭ luĭ *Roesler* și *Hunfalvy*, materialŭ lesicŭ maghiarŭ și slavonŭ, înfățișându-lŭ ca factorŭ principalŭ la formațiunea limbeĭ romane, Autorele

relevă lipsa de dialecte prin care ea se distinge de tóte cele alte limbĭ europene, precumŭ afirmă între alţiĭ şi Hencke, dicêndŭ că limba română este unica care nu cunósce dialecte:

«Dialecte durch die sonst alle anderen sprachen der Welf Zersplitert werden, «kennt die romänische sprache nicht — Romanien : Land u. Volk 1877.

Spre a combate séŭ a recunósce latinitatea limbeĭ romane, se cere, dice părintele *Goldis*, maĭ multŭ de câtŭ fabule resuflate despre Bulgarĭ, Rutenĭ, Bisseni şi *Comaniĭ* luĭ *Rètty* şi *Hunfalvy;* o colecţiune de cuvinte, dicţiunĭ şi forme gramaticale dintre cele presupuse latine, adunate din scrierile luĭ *Cipariŭ*, *Laurianŭ*, *Hasdeŭ* etc., şi supuse unuĭ studiŭ analiticŭ-comparativŭ, arŭ conduce cu certitudine la descoperirea adevĕruluĭ!

Nu la Volga, esclamă autorulŭ respunsuluĭ, ci în munţiĭ *Ardéluluĭ*, la *Moţiĭ* din Desŭ, prin sate şi cătune românescĭ, fiă şi în préjma Araduluĭ, se póte studia *limba* română. Aci adversariĭ noştriĭ arŭ păţi ca *Englesulŭ* din *anecdotă*, care multŭ s'a miratŭ audindŭ prin *cătunele Francieĭ vorbindu-se limba francesă* până şi de către *copilaşiĭ plugarilorŭ francesĭ.*

Referitorŭ la cuvintele străine adăpostite în vocabularulŭ românescŭ, se rĕspunde luĭ Rètty (la pag. 8, 9), că acelŭ materialŭ străinŭ, datoritŭ raporturilorŭ topografice, nu póte fi luatŭ dreptŭ elementŭ constitutivŭ şi determinantŭ; acestŭ materialŭ, orĭ-câtŭ de copiosŭ, nu constituă fondulŭ, mediulŭ limbeĭ. Ceea ce decide,—observă autorulŭ, este *unitatea limbeĭ*, cum o posede poporulŭ *românŭ*, fără distincţiune de regiunĭ saŭ provincĭĭ.

In sprijinulŭ acesteĭ conclusiunĭ, se reproduce la aceeaşĭ pagină, părerea literatuluĭ germanŭ *A. Schott*, care rostindu-se în a sa colecţiune de basme românescĭ (Valachische Merchen-Stuttgart 1845, 26) pentru latinitatea limbeĭ nóstre, ne spune în resumatŭ, că materialulŭ străinŭ în graiulŭ românescŭ, serve a întări şi maĭ multŭ credinţa sa, de óre ce, de şi egalŭ numericŭ elementuluĭ latinŭ, nu constitue elŭ mediulŭ limbeĭ, nu elŭ, ci elementulŭ latinŭ este care dă forţa şi espresiunea ideilorŭ principale, concepţiunilorŭ precumpenitóre, de prima necesitate în traiulŭ dilnicŭ; că ast-felŭ numaĭ elŭ

constituindŭ fondulŭ, imprimă limbeĭ române, cu dreptŭ cuvêntŭ, tipulŭ latinŭ.

«*Ich wende mich von dieser betrachtung zahlreicher fremder bestandtheile* zu «den romanischen. Sie bewaisen das an herkunft des Walachischen aus dem «Lateinischen nicht gezweifelt werden Kann. Nicht bloss weil Sïe..... gerade die-«jenigen sind, welche die wichtigsten begriffe des taglichen lebens bezeichnen. «die mann also die unentbehrlichsten, den kern der sprache nennen kann. und «die aller orten das gültigste zeugnis über die herkunf einer sprache geben etc.

Se maĭ reproduce la pag. 10, 11 mărturisirea luĭ *Quintilian* și *Priscianu* despre schimbarea literilorŭ usitate la vechiĭ romanĭ, d. e. schimbarea luĭ *O* în *U* și *i* în *e:* scriindu-se *huminem* în locŭ de *hominem*, *Ruma* pentru *Roma*, *funtes* pentru *fontes* și *frundes* în locŭ de *frondes; Negru, judecu, vedu* pentru *judico, vidio nigrum.*

Spre a înfrânge cu maĭ multă tăriă resistința contrarilorŭ noștri, autorulŭ, pășindŭ pe urmele premergĕtorilorŭ sĕĭ în acéstă seculară și spinósă luptă, invócă (la pag. 12—15) autoritatea fruntașilorŭ scriitorĭ streinĭ din epoce diferite, precumŭ suntŭ polonulŭ *Orichoviu*, *Ferdinand I*, *Bonfiniŭ*, *Istvanfius Panonius*, *Griselini*, *Gibbon*, *Engel*, *Katona*, *Hoffman*, *Dugonits, Haványi, Fabian*, *Pazmàny Ioan-Ton-Szàszky*, *Opitz*, *Tröster*, *Peters*, *Dufresne*, *Fleuri*, *Claud*, *Ubicini* etc.

De și părerile acestorŭ renumițĭ scriitorĭ suntŭ în mare parte cunoscute, noĭ le vomŭ resuma, fiă chiarŭ numaĭ spre a vulgarisa verdictele autorisate, pronunțate cu competință asupra limbeĭ și originеĭ nóstre.

Dugonics An. primulŭ scriitorŭ popularŭ maghiarŭ, recunósce în a sa revistă istorică-beletristică (Etelka), că Româniĭ din *Ardélŭ*, *Muntenia*, *Moldova* și *Hungaria*, suntŭ fără contradicțiune, urmașiĭ coloniilorŭ luĭ *Traianŭ;* eĭ toțĭ se numescŭ pe sine pînă astădĭ, românĭ și vorbescŭ aceeașĭ limbă, care nu póte fi de câtŭ limba vechiuluĭ poporŭ *romanŭ.*

Credința luĭ Engel în acestŭ punctŭ este identică cu a luĭ *Dugonics* în opera sa «de *Expeditione Trajani*»

Cuvintele -ĭ suntŭ :

«*Romanos tamen se dum scilicet per barbaros totaliter ab imperio avulsi es-*

«sent, apellar, non desincrunt partim quod revera sanguinem Romanum in venis «fluere sentirent.

Cine nu cunósce apodictica și peremtoria conclusiune a renumitului *Gibbon*, prin care se afirma latinitatea limbeĭ române, și se susține tesa purismuluĭ, respingêndŭ orĭ-ce amestecŭ cu semințiile barbare : «(They are surraunded by but not mixed with, the barbarians).»,

Spre a ne familiarisa maĭ bine cu ideile luĭ *Gibbon* cuprinse în cuvintele de maĭ sus, fiă-ne permisŭ să reamintimŭ în trécĕtŭ la acestŭ locŭ legea luĭ *Valentianu si Valente*, (din cod. *Teodosian*, *c. III tit. XIV an. 365*,) unde se ḑice : *Nulli provintialium cujusque ordinis aut loci fuerent, cum barbaris sit uxore conjugum.*

Ulpianus, (tit. V, c. 4 ḑice), *Conjubium habent Cives romani cum civibus romanis* etc....

Seneca resumă în două cuvinte tradițiunile, legile vechiuluĭ poporŭ romanŭ «*Non est nobis cum externis connubium;*» (De Beneficiis *IV—35*).

Cetit'aŭ româniĭ Dacieĭ traiane aceste legĭ? Nu! cum trăescŭ eĭ dar', fiindŭ o adunătură hybridă, cu viéța unor legĭ necunoscute, străine lorŭ, pentru ca după 18 secole să confirme ḑisele luĭ *Gibbon* și *Ferdinand I*, la carĭ face apelŭ rĕspunsulŭ părinteluĭ *Goldis?!*

Regele *Ferdinand I* cu care începe domnia habsburgilorŭ în Ungaria, împărtășia aceleașĭ vederĭ, elŭ era pătrunsŭ de aceeașŭ credință în privința românilorŭ.

Măgulitórele sale cuvinte, adresate prin diploma din an. 1548, mareluĭ Cancelariŭ, românuluĭ *Nic. Olahus*, vĕdescŭ o convicțiune bine întemeiată și o cugetare înaltă, rostite de la înălțimea tronuluĭ; cuvintele unuĭ rege iubitorŭ de adevĕrŭ, aŭ cea maĭ mare însemnătate pentru istoria și viéța românilorŭ din acele timpurĭ. Era multŭ pe atuncĭ a se spune *Valahilorŭ*, că originea lorŭ șĭ-are légănulŭ la *Roma*, domnitórea lumeĭ; că după *sânge*, *nume* și *limbă*, eĭ suntŭ urmașiĭ celuĭ maĭ lăudatŭ poporŭ: — «*Sic vero sunt omnes propemo«dum laudatisimarum gentium origines inter quas Valachi gentiles tui mi«nime postremas habent, ut pote ab ipsa rerum Domina urbe Romana o«riundos constat, unde nunc quoque sua lingua Romani vocantur etc...*»

Insemnătatea acestorŭ cuvinte memorabile se invederéză și maĭ

multŭ făcêndu-se comparaţiune între omagiulŭ. adusŭ naţiuneĭ române, de cǎtre unŭ capŭ încoronatŭ, şi între dispreţulŭ înjuriosŭ aruncatŭ în faţa aceluĭaşŭ poporŭ, cu aprópe unŭ secolŭ maĭ nainte, din partea unuĭ altŭ capŭ încoronatŭ: regele *Sigismund, din periodulŭ mixtŭ*, care propunea în conciliulŭ de la *Avignon*, în urmarea desastruluĭ de la *Nicopolea* — nimicirea poporuluĭ românŭ prin sabiă şi focŭ, cualificându-lŭ de perfidŭ «*Valahus exstirpendus est quia nemini fidus.*»

Polonulŭ *Orichovius* recunósce, că poporulŭ românŭ din ţěrile dunărene, se asémănă cu ginta italiană şi este întru tóte maĭ presusŭ de veciniĭ sěĭ, a cărorŭ coaliţiune fost'a în maĭ multe rândurĭ nimicită prin miraculósa luĭ vitejiă.

Precum amŭ fostŭ atrasŭ binevoitórea atenţiune a predistinsuluĭ profesore *Iung*, în studiile nóstre din 1878, nu numaĭ asupra unuĭ concursŭ de părerĭ emanate de la diferiţĭ scriitorĭ vechĭ şi nouĭ: *Greci*, *Latinĭ*, *Germanĭ*, *Slavĭ*, *Englesĭ*, *Francesĭ*, *Românĭ*, *Maghiarĭ*, părerĭ pe carĭ cu satisfacţiune le regăsimŭ în rěspunsulŭ care ne preocupă, dar' şi asupra tesauruluĭ de monuminte limbistice adăpostite în limba poporuluĭ *nostru*, în alŭ sěŭ traiŭ ḑilnicŭ, portŭ, *arhitectură*, *plugăriă*, cu *unŭ cuvêntŭ în a sa* întrégă făptură *psihica şi fisica;* totŭ asemenea purcede şi învěţatulŭ profesore *Goldis* întru îndeplinirea misiuneĭ, de a lumina pe ceĭ rětăciţĭ. In acestŭ lăudatŭ scopŭ, veneratulŭ *părinte proto-sincelŭ din Arad*, cu dreptŭ cuvêntŭ are recursŭ la mărturia luĭ *Havány* şi *Hoffmann*, carĭ ambiĭ numaĭ părtinitorĭ nu suntŭ causeĭ române.

Ùnulŭ din eĭ, *Havány*, afirmă susŭ şi tare, în modŭ ostentativŭ, în faţa necredincioşilorŭ sěĭ connaţionalĭ, carĭ -şĭ permitŭ să veştejéscă până şi memoria unuĭ *Instuanfi* şi *Bonfiniŭ, cum că arŭ fi de ajunsŭ a se vedea Columna luĭ Traianŭ, spre se forma deplina* convicţiune despre coborîrea poporuluĭ *nostru de la poporulŭ rege;* încâtŭ pentru strînsa legătură a limbeĭ nóstre, cu vechĭa *romană rustică* nu póte fi, după *Havány* nicĭ cea maĭ mică îndoială.

Conclusiunele germ. *Hoffmann* mergŭ maĭ departe: a sa credinţă este, că poporulŭ românŭ arŭ fi menitŭ prin aptitudinile sale, prin

a sa limbă *sonoră* și dulce, să fiă pusŭ în fruntea popórelorŭ europene.

Interpretulŭ luĭ *Horatiŭ* magiar: *Fabiani Gabriel*, luândŭ de obiectŭ porturile și particularitățile poporuluĭ românŭ, comparându-lŭ cu datele și notițele culese din *Horațŭ*, vede o perfectă identitate între portulŭ românescŭ cu celŭ vechiŭ alŭ Romeĭ.

Cine nu-șĭ amintesce admirațiunea luĭ *Grisellini* despre romanitatea românilorŭ Banațenĭ:

«Pars incolarum *huius regionis, nempe Valahi, sunt descendentes ex Latinis* «*coloniis quae huc transpositae sunt* etc....

dice neuitatulŭ *Grisellini* în epistola sa către *Hieronimus*».

Aceeașĭ credință despre individualitatea nóstră etnică, despre genesa limbeĭ române, despre continuitatea românilorŭ în Dacia *traiană*, le avemŭ la *Istuanfi*, *Panonius*, *Pazmany*, *Bonfiniu*, *Katona*, *Ioh. Tomka Szàszky* etc.

De la pag. 17—23 rĕspunsulŭ părinteluĭ *Goldiș* pune în evidință principiile filologice după carĭ se póte judeca și deduce genesa și proveninița limbeĭ.

In ajutorulŭ conclusiunilorŭ sale, reproduce texturĭ din cele XII legĭ, și anume specimine de substantive fără finalulŭ *s*, (*sol*, *ocasu*, *capital*- precum lŭ-are și limba română; Specimenŭ de acusativŭ fără finalulŭ «*M*» de pe *columna rostrată* a luĭ *Duilius*, amintindŭ că aceeașŭ formă se vede la *Enniŭ*, *Lucrețiŭ*, *Plautŭ și Terentiŭ* (*visu-(st) pollicitu-(st) auditu-(st)*.

Despre aceste forme dicea *Cicerone*, că pe timpulŭ sĕŭ ele deveniseră rustice, adecă în usŭ numaĭ la poporulŭ de la țéră pe când odinióră, eraŭ în védă:

«*Quod jam sub-rusticum videtur olim autem politius.* etc.

La pag. 23 reamintesce părerea luĭ *Diez*, *Vater*, *Bruce-Whyte* despre vechimea și latinitatea limbeĭ române, punênd'o maĭ pre susŭ de surorile neo-latine.

De asemenea se reproduce la acestŭ locŭ, observațiunea luĭ *Kopitar și Diez* asupra cuvintelorŭ: *Verbum* (vorba), *Veteranum* (bĕ-

trânŭ), *foederatus* (fêrtatŭ-în Banatŭ), *adăugire*, *lăutu* (*lavă-re-lautum*), *lingere, ningere* etc. care după a lorŭ părere, suntŭ păstrate în originalitatea vechiă numaĭ la românĭ.

«Spre întărirea acestuĭ mare adevĕrŭ, noĭ amŭ adăugi ḑisele luĭ *Benkö*, din a sa: *Transilvania olim Dacia mediteranea 1788*, resumate în următórele:

«*Integer de moribus, consuetudinibus et ritibus Valahorum liber adornandus*
«*esset quo eorum Romanitas doceretur*»

cu care se unescŭ de minune conclusiunile luĭ *Bonfiniŭ*, din Decade II L. 5, unde se ḑice:

«*Coloniae legionesque Romanae inter barbaros obrutae, Romanam tamen linguam*
«*redolere videntur, et ne omnino eam deserant ita reluctantur ut non tantum pro*
«*vitae quantum pro linguae incolumitate certasse videantur.*»

La pagina 26—32, ni se daŭ tabele comparative de vorbe și forme gramaticale din limba română în paralelŭ cu *latina, itala din Neapolea, Campania, Sicilia, Liguria. Corsica*=*Ladina*=*Elveta* (ținutulŭ Graubünden) și *Istriana*.

Pe temeiulŭ resultatelorŭ obținute de la sistemulŭ comparativŭ, prin specimene culese din scrierile luĭ *Cantimir*, *Böhmer*, *Topeltinŭ*, *Laurențiŭ*, *Murgu*, *Cipariŭ*, *Laurianŭ* etc. părintele *Goldis* se crede în dreptŭ a întreba pe *Rètty* și pe aĭ sĕĭ premergĕtorĭ: *Hunfalvy*, *Roesler*, *Cihak*, *Schultzer*, *Bauer*, unde esistă acelŭ tipŭ slavŭ, în forma și fondulŭ limbeĭ române?

Unde suntŭ urmele vorbiteĭ înrîurirĭ lexice, Magiare maĭ alesŭ, și întru câtŭ s'arŭ puté pune la îndoială cuvintele luĭ *Kovacsics*:

«*Vernaculum istorum Valachorum sermonem plus fere in se habere Romani et*
«*latini sermonis quam praesens Italorum lingua*»

prin care se face deplină lumină chiar și pentru ceĭ maĭ obscurĭ!

Față cu autoritățile limbistice și istorice cele maĭ recunoscute, cum rĕmâne — întrébă domnulŭ profesore, la pagina 35 — cu acea temerariă afirmațiune a înveninatuluĭ *Sultzer*, prototipŭ alŭ luĭ *Hunfalvy*, și *Rètty*, care vrea să sciă că prin *portŭ, traiŭ, religiune, moravurĭ* și *limbă*, Româniĭ se asémênŭ cu Slaviĭ?

În adevĕrŭ — esclamă părintele censore, mare este puterea încăpăţinărei, a *vanităţeĭ*, şi a *urcĭ;* fiă care din ele pare a fi maĭ puternică de câtŭ însăşĭ natura omenéscă, după ḑisa luĭ Cicerone :

«*Ita variis imbuimur erroribus ut Vanitati Veritas et opinioni confirmata na-*
«*tura ipsa cedat.*»

Din fericire pentru veneratulŭ părinte *Goldis,* scrierea sa, puterea argumentaţiuneĭ sale, n'a datŭ peste urechĭ surde, şi nicĭ peste o natură cu totulŭ sĕlbătecită; adversariulŭ romanismuluĭ nostru, glosatoriulŭ anonimuluĭ notariŭ alŭ regeluĭ Bella, D-lŭ Dr. *Rètty*, şi-a recunoscutŭ rĕtăcirea şi ne dă dreptulŭ să credemŭ, că pe viitoriŭ nepărtinirea sa ne este asicurată; pentru onórea sciinţeĭ, bunele sale disposiţiunĭ i vorŭ permite să descopere în viéţa românilorŭ, continuitatea clasicităţeĭ romane, de care suntemŭ legaţĭ prin însuşirĭ *psichice*, prin *portŭ*, *datinĭ*, *credinţă*, *limbă*, *instituţiunĭ*, *nume* şi *tradiţiunĭ*, cu unŭ cuvêntŭ prin tótă fiinţa nóstră, ast-felŭ precum le prevedea şi le preḑicea strĕbunulŭ *Horaţiŭ* ḑicêndŭ :

«*Manserunt*, *hodieque manent vestigia ruris.*»

III

Dacia înainte de Romanĭ

Deplinĭ satisfăcuţĭ de resultatele părinteluĭ *Goldis*, trecemŭ la lucrarea meritósă a stimatuluĭ nostru colegŭ D-lŭ *Gr. Tocilescu.*

Ţinemŭ a înregistra în cadrulŭ acesteĭ modeste recensiunĭ, însemnata operă a eminentuluĭ profesore, întitulată : «*Dacia înainte de Romanĭ*» !

Scrierea cuprinde 594 pagine; volumulŭ în mare octavŭ cu 38 stampe litografiate, o chartă şi 171 figurĭ în textŭ; **opulŭ** este apărutŭ în anulŭ 1880, la Bucurescĭ.

Prin însemnătatea subiectuluĭ, prin avuţia şi sistematica împărţire a materialuluĭ, meritulŭ scriereĭ se impune atenţiuneĭ.

Academia română decernêndu-ĭ premiulŭ *Odobescu* şĭ-a legatŭ numele sĕŭ şi alŭ generosuluĭ fondatorŭ, de reuşita unuĭ studiŭ, care presintă unŭ interesŭ vĕditŭ pentru istoria şi etnografia Dacieĭ, de

altă dată, scumpa nóstră patriă din anulŭ Domnuluĭ 106, și până astădĭ.

Cu acéstă ocasiune ne facemŭ datoria de consciinţă, spre a fi întru tóte drepţĭ cu distinsulŭ autorŭ, relevândŭ la acestŭ locŭ, că onórea succesuluĭ se resfrânge în egală mĕsură și asupra eruditului sĕŭ învĕţătorŭ, care celŭ d'întâiŭ a întrodusŭ pe talentatulŭ învĕţăcelŭ, autorulŭ lăudateĭ scrierĭ, în misterile sciinţeĭ și ale cunoscinţelorŭ despre trecutulŭ Dacieĭ nóstre strebune.

Cuprinsulŭ opereĭ se împarte în două cărţĭ :

Prima carte ne dă geografia Dacieĭ antice; secunda parte, se referă la etnografia eĭ.

Istoria Dacieĭ înainte de Romanĭ, îmbrăţișéză decĭ geografia și etnografia ţĕrilorŭ de pe malulŭ stîngŭ alŭ Dunăreĭ, până la gurele eĭ.

Vastulŭ studiŭ asupra unuĭ trecutŭ, care se perde—așa dicêndŭ—în chaosulŭ secolilorŭ ante-istoricĭ, este neapĕratŭ maĭ pre susŭ de puterile unuĭ june începĕtorŭ, de și înzestratŭ cu cunoscinţe întinse; meritulŭ sĕŭ decĭ n'arŭ avé să sufere întru nimicŭ, și n'arŭ puté fi scădutŭ nicĭ prin defectulŭ conclusiunilorŭ și nicĭ prin a sa judecată pripită.

Autorulŭ erudite̍ opere, și-a propusŭ a urma după învĕţăturele străbunuluĭ Cicerone, mărginindu-se în a culege și aduna totŭ ce póte fi maĭ apropiatŭ de adevĕrŭ; a cumpăni bine diferitele versiunĭ și vederĭ în meritulŭ subiectuluĭ, a primi cu indulginţă și recunoscinţă, — propriă adevĕratuluĭ bărbatŭ de sciinţă—tóte îndreptările câte i se vorŭ semnala.

Drépta cumpĕnire a criticeĭ, în alegerea și clasificarea versiunilorŭ și a probelorŭ, este în adevĕrŭ cu atâtŭ maĭ recerută, cu câtŭ probabilităţile, ca simple urme, rare-orĭ potŭ conduce la descoperirea certitudineĭ, pe când verisimilităţile, fiindŭ în regulă comună, fórte amăgitóre prin nuanţele similare, maĭ alesŭ pentru inteliginţa nedeprinsă încă cu subtilităţile dialecticeĭ casuiste, mărescŭ adesea chaosulŭ în locŭ de a-lŭ despica, spre a face lumină.

Credinciosŭ doctrineĭ, care consiliă pe autorŭ, să pășéscă cu alŭ sĕŭ studiŭ comparativŭ, pe unŭ terêmŭ sănĕtosŭ, D-lŭ *Tocilescu*

ferindu-se a lua probabilitatea dreptŭ certitudine, séŭ verisimilulŭ dreptŭ adevĕrŭ, pentru ca nu cumva conclusiunile să-şĭ pérḑă din greutatea lorŭ, n'a pututŭ de câtŭ să priméscă cu recunoscinţă observaţiunile binevoitóre.

Noĭ mândri de totŭ ce produce talentulŭ românescŭ, labórea asiduă şi sporitóre, întru înavuţirea literatureĭ şi a istorieĭ nóstre naţionale, ne mărginimŭ de astă-dată, a semnala cu satisfacţiune şi o mulţămire sufletéscă, apariţiunea uneĭ opere de necontestată valóre şi o particulară importanţă, care prin meritulŭ eĭ se impune cugetăreĭ, şi ne oferă între altele, unŭ copiosŭ materialŭ bibliograficŭ.

IV.

Documinte historice

Ne vomŭ opri câte-va momente la monumentala «*Colecţiune de documinte istorice*» rĕmase nouĕ moştenire de la regretatulŭ *Eudoxiu Hurmuzaki*, de fericită şi neperitóre memoriă!

Acéstă colecţiune este unŭ adevĕratŭ tesaurŭ pentru istoria Românilorŭ, din suta XVI, şi anume dintre aniĭ 1576 şi 1599.

Preciósele documinte cuprinse în alŭ III volumŭ, publicatŭ sub auspiciile Ministeriuluĭ Instrucţiuneĭ publice şi înzestratŭ cu portretulŭ vitézuluĭ *Domnŭ Mihaiŭ*, rĕspândescŭ multă lumină asupra cumplitelorŭ lupte pentru esistinţă, prin carĭ aŭ trecutŭ suitoriĭ noştri din acelŭ secolŭ.

Cu ajutorulŭ acestorŭ monuminte, culese parte din archivele Vieneĭ, parte din ale Italieĭ — aceste din urmă datorite distinsuluĭ *bărbatŭ de sciinţă* D-lŭ *Exarcu* — noĭ învĕţămŭ a cunósce relaţiunile şi legăturele ţĕrilorŭ Moldo-Române, nu numaĭ cu statele vecine, între altele cu *Ardealulŭ*, *Polonia*, *Turcia* şi *Ungaria*, dar' până şi cu cele maĭ îndepărtate ţĕrĭ, cum d. e. : Anglia, Francia, Statulŭ Papalŭ, Republica *Veneţia* şi *Genua*.

Situaţiunea Europeĭ, şi în specialŭ a ţĕrilorŭ Române de pe acele timpurĭ, în adevĕrŭ de grea cumpĕnă ; intrigile şi rîvnirile puternicilorŭ creştinĭ din vecinătate, starea de corupţiune a Porţiĭ Otomane, invidia şi rivalităţile între fruntaşiĭ Românĭ, ne daŭ mĕsură

de înțelepciunea politică și calitatea militară a marelui *Domnŭ Românŭ*, esplicându-ne în același timpŭ causele declinăreĭ și ale resemnațiuneĭ crescênde, care în cele din urmă s'aŭ terminatŭ prin subjugarea și profanațiunea sacruluĭ pămêntŭ românescŭ, de către usurpatoriĭ veneticĭ, de funestă memoriă.

Ce altŭ arŭ sci să ne spună sciința psichologică despre starea de uluire, decadință și uitare de sine, a fruntașilorŭ națiuneĭ, din acea durerósă epocă, față cu resultatele sinistre culese de prin cronicile vechimeĭ, de câtŭ că desastrulŭ era naturalulŭ efectŭ alŭ *desfacereĭ poporuluĭ de conducĕtoriĭ sĕĭ genuinĭ?!*

Casta patriciană se perduse pe sine din momentulŭ în care, *înstrăinată de poporŭ*, desfăcută de *tradițiunile naționalĭ*, de viéță, credințile și consciința *românéscă*, apucase într'unŭ momentŭ de amagire, rĕtăcire și surprindere, să încredințeze *drapelulŭ românismuluĭ*, în mânile unorŭ fățarnicĭ bastardĭ, adăpostițĭ la sinulŭ țĕreĭ; în mânile *fugarilorŭ* din acelŭ blestematŭ *Fanarŭ!*

Uneltirile și nelegiurile acestorŭ ființe cădute, țintiaŭ la vestejirea numeluĭ, la desființarea virtuțilorŭ și a viețeĭ naționale, în credință că o dată poporulŭ cădutŭ, pămêntulŭ românescŭ, lipsitŭ de brațele apărătóre, va deveni o pradă comodă pentru *acea familiă de parasite.*

Dacă visulŭ nu s'a realisatŭ, dacă crima sacrilegă nu s'a făptuitŭ pe deplinŭ, vina este puterea de viéță și resistința ce ĭ-a opusŭ elementulŭ românescŭ, și deci meritulŭ nu era de locŭ alŭ aceluĭ némŭ de: «*Graeculus esuriens*» precum i numia în vechime strĕbunulŭ *Martial* dicêndŭ: «Gramaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes, graeculus esuriens in coelum juseris, ibit;»... precum lŭ numesce și El. *Régnault*, —distinsulŭ istoricŭ francesŭ.

Dar' uitate fiă suferințele din trecutŭ, de și plagele, urmele lorŭ se vorŭ resimți multŭ timpŭ încă, prin totŭ corpulŭ societățeĭ române!

Vestigiele cumplitelorŭ desastre din epoca Domnieĭ fanariote, suntŭ consemnate, ca *monuminte lugubre*, la fiă-care pagină în chrisóvele, în cronicele nóstre, și mare parte în documintele culese de *fruntașulŭ patricianŭ românŭ*, baronulŭ Eud. *Hurmuzaki*, adormitŭ în Domnulŭ. — Serve-ne ele ca totŭ atâtea învĕțăminte, ca totŭ atâtea

Moniminte, celŭ puţinŭ pe câtŭ va ţine durerea trunchiărel, de care suferĕ amarŭ moşia strĕbună.

Din acestŭ punctŭ de vedere maĭ alesŭ, preţiósa colecţiune de documinte, publicate până astă-ḑĭ în 3 tomurĭ, merită tótă atenţiunea lumeĭ române şi noĭ ne facemŭ datoria de a semnala în memoriulŭ de faţă, câte-va fapte istorice din acelŭ turburatŭ secolŭ (XVI), începêndŭ cu raportulŭ unuĭ anonim din Roma, despre viaţa şi activitatea mareluĭ *Căpitanŭ şi Domnŭ Românŭ: Mihaĭ Vitézulŭ.*

Acelŭ raportŭ, aflătorŭ la pag. 481, scrisŭ în limba italiană, pórtă dată anuluĭ 1595 Iuniŭ 17; elŭ espune amĕnuntele situaţiuneĭ în Orientŭ; se referă la propunerea unuĭ anume *Doria*, d'a se ocupa ţĕrile românescĭ, a cărorŭ cucerire frementa pe *Habsburgĭ, Iagelonĭ* şi *Arpadiani!!* relevă atitudinea *Domnilorŭ românĭ*, şi încheiă prin a sprijini proiectulŭ de împărţirea *Moldoveĭ* şi a *Munteniel* între *Polonia* şi *Transilvania*, pentru care urma neapăratŭ a se avea consimţimêntulŭ *Archiduceluĭ Maximilian*. După părerea anonimuluĭ, *desfiinţarea acestorŭ stătuleţe* şi împărţirea lorŭ părea a fi maĭ *posibilă* de cât o *simplă ocupaţiune militară* şi maĭ asigurătóre pentru *Europa* în contra *Turcieĭ*.

Rĕtăcirea şi orbia unor ómenĭ politicĭ din acelŭ secolŭ, se vede că a fostŭ atâtŭ de mare, în câtŭ s'aŭ ignoratŭ faptele cele maĭ bătătóre la ochĭ, fapte carĭ se impuneaŭ prin puterea lorŭ, consciinţeĭ luminate.

Este în adevĕrŭ greŭ de înţelesŭ, cum s'a pututŭ perde din vedere însemnătatea ţĕrilorŭ române pentru *Europa* ameninţată de turbarea musulmană? Cum nu s'a observatŭ că *Transilvania şi Polonia* aŭ fostŭ cruţate de împilarea turcéscă, pe cât timpŭ *Moldo-România* era în stare să ţină peptŭ irupţiunilorŭ musulmane!

La *pagina 377* ni se dă raportulŭ unuĭ *Aloisius Radibrati*, din 10 Decemb. 1599, către Ilustrulŭ Segnior *Bartolomeu Pĕzzen*, descriindu-se starea de lucrurĭ aflate în Muntenia şi Ardealŭ, şi puindu-se la îndoială fidelitatea luĭ *Mihaiŭ Vitézulŭ*.

Relaţiunea scrisă în limba italiană, dă sémă despre tóte mişcările *domnuluĭ românŭ;* arétă cum prin astuţiă şi dexteritate cuceresce pe magnaţiĭ magiarĭ, împărţindu-le darurĭ scumpe; previne pe Segniorulŭ

sĕŭ patronŭ (*Illustrissimo Signor et Padrono mio Colendissimo*) despre solia luĭ *Mihalcca* şi *Stoica Vistierulŭ ;* prevede în acéstă soliă o cursă din partea *viclénuluĭ Domnŭ;* nu înţelege cum s'arŭ puté renuncia la ţéra *Ardéluluĭ*, spre a se încredinţa Domnuluĭ Munteniel; arétă că transilvănenil arŭ fi multŭ maĭ mulţămiţĭ să rĕmână sub scutulŭ puteriĭ împĕrătescĭ; descrie solemnitatea înmormêntăriĭ principeluĭ *Cardinalŭ A. Bathory*, la care a luatŭ parte şi *vitézulŭ Domnŭ;* raportulŭ termină prin cuvinte de suspiciune, ḑicêndŭ, că pe fiă-care ḑi buna credinţă a Domnuluĭ românŭ scade. «Quanto piu u ado col tempo inanzi «tanto piu scorgo la sincera mente che Illus-mo Mihal-Va ha verso sua M-ta «Cess-a etc.»

Epistola luĭ Malespina, din Alba Iulia, (pag. 511) scrisă în limba italiană pe 5 feţe, la adresa Cardinaluluĭ, *San Georgio,* cu data din 14 Noembre 1597, conţine o amenunţită dare de sémă despre lupta de la Sibiŭ, despre purtarea luĭ *Mihaiŭ-Vodă* după învingerea repurtată asupra luĭ *A. Bathory,* şi după mórtea acestuĭ principe.

Malespina se plânge că n'avea deplină putere să împedice vĕrsarea de sânge creştinescŭ; esplică cum *Mihaiŭ-Vodă* a reuşitŭ să tragă în partea sa pe *Secuĭ;* cum acestia primindŭ din mânile Domnuluĭ românŭ libertatea şi emanciparea lorŭ deplină, aŭ juratŭ credinţă luĭ şi fiuluĭ sĕŭ. «*Má Michele che aspettavá i Siculi á qualli havera gia donata* «*la libertá, e si potera pero assicurare della lor fede, havendoli fatto giurare non* «*solo nella persona sua ma anche in quella del figliuolo* etc. După minuţiósa relaţiune despre cursulŭ lupteĭ, arétă însufleţirea populaţiuneĭ pentru învingerea repurtată, care s'a serbatŭ printr'unŭ *Tedeum*, în tóte bisericele ţĕriĭ.

La pagina 354, avemŭ o adresă de felicitare din partea Arhiduceluĭ *Mateĭ* către Mihaĭ Vodă, pe care-lŭ numesce : «*Amice honorande*» esprimêndu-ĭ în terminĭ măgulitorĭ şi fórte călduroşĭ, satisfacţiunea pentru strălucita învingere şi asecurându-lŭ despre clemenţa şi recunoscinţa eternă a împărătesculuĭ sĕŭ frate, care este fericitŭ a-şĭ vedé recucerită ţéră Ardéluluĭ, prin vitejia *mareluĭ Domnŭ,* admiratŭ şi salutatŭ de tótă lumea creştină, ca unulŭ ce a bine-meritatŭ de la republica crestinătăţiĭ, prin atâtea fapte măreţe, demne de memoria sempiternă.

«Deque Victoria illa insigni et omni laude conspicua Illustri Vestrae D onationi «nomine sue Maiestatis summopere gratulamur indubitate nobis persuadentes fore ut «S-tissima Cae-rea—Regiaque M-tis eiusmodi praeclarum sempiterna memoria dig- «num faimus, clementer compensatura sit... etc... Data in Civitate Vienna 16 mensis Nouembrii die, Anno domini 1599.

La *pagina 355* avemŭ scrisórea luĭ Stefan *Bocskay* (în limba latină), cu aceeaşĭ dată, la adresa consiliariuluĭ imperialŭ : Ioan *Borvitius* despre disposiţiunile luĭ *Mihaiŭ-Vodă* şi ale Ardelenilorŭ.

Prin acéstă epistolă rugătóre, plină de prosternaţiunĭ umilitóre, *Bocskay* solicită mijlocirea consiliariuluĭ la majestatea sa Imperatorele, pentru a i se reda averea confiscată; chiamă luarea aminte asupra stăriĭ de lucrărĭ din Transilvania, care i se pare plină de pericole pentru causa creştinătăţeĭ şi a Imperiuluĭ, de cum-va nu se vorŭ lua mĕsurĭ urgente şi energice pentru gubernămentulŭ ţĕriĭ, încredinţândŭ, că întréga populaţiune va primi cu fericire a se supune Impĕrăţieĭ.

Itaque cum digna eiusmodi sint, unde maximum suae Majestati sacrae incomo- «dam ac Reipublicae Cristianae detrimentum oriri posit in tempore suae M-tati sacrae «de statu et gubernatione transilvanica providendum est. Transilvani enim.. *alacri «animo Gubernum suae M-tis accipéunt.*

Scrisórea luĭ Sim. *Forgacs* (la pagina 357), adresată amiculuĭ sĕŭ *Palfy* cu data din Clujŭ, 20 Noembriŭ 1599, scrisă în limba germană este plină de amărăciune, şi lamentaţiunĭ; *Domnulŭ românŭ* este în ochiĭ luĭ *Forgacs* unŭ *Vlah* usurpatorŭ, care a *fermecatŭ pe secuĭ* şi pe *locuitoriĭ ţĕriĭ.*—Vorbindŭ despre lupta cu cardinalulŭ principe *Batory,* deplânge cruda sa mórte, arétă cum acesta se refugiase în munţiĭ secuimeĭ, de unde aŭ fostŭ alungatŭ; arétă că este venitŭ la Valachulŭ *Mihaĭ* cu scirea luĭ *Basta,* sub numire de soliă dar în realitate spre a-ĭ urmări tóte mişcările.

«Ich bin sub specie legationis mit vorwisen des herrn Basta herein zogen damit «ich s hen möge was der Walache fürhabe und quo in statu sit regnum»;

ḍice că purtarea domnuluĭ *Valah* nu este conformă cu asigurările sale, de óre ce dispune de ţéră ca unŭ adevĕratŭ suveranŭ şi trimite în exilŭ pe toţĭ câţĭ i displacŭ.

«Er lest sich hören, er hette das Land im Namen ihrer Majestät eingenom «men, aber mit der that befindet sich das contrarium».

La încheiăre observă amărîtulŭ *Forgacs*, că Valahulŭ *tiranŭ* calcă în picióre privilegiile *Boierilorŭ magiarĭ, rădică prostimea asupra lorŭ;* că urgia ceréscă i-a ajunsŭ și are să-ĭ pérdă, de óre-ce acest *Walah* nu se va retrage din țéra *Ardéluluĭ.*

«Wehe Uns, wir haben gesündigt... der Walah wird Siebenbürgen aus den «henden nit gern lassen wollen wie es den seine aigene Räth offentlich ver«melden».

La paginea 197 avemŭ de la Ioan *Marini Pauli,* Lista marilorŭ boierĭ din Moldova și Muntenia: *«Nomina Magnatum Valachiae et Officialium in Moldavia»*... Intre demnitariĭ țerilorŭ suntŭ însemnațĭ:

Stroița Cuza, postelnicu = Camerariŭ; *Stolnicu Ventilă* conetabilŭ; Ioanŭ *de Ruda* mare Cancelarŭ; *Petru de Bagliàni* mare logotetŭ; Radulŭ *Alimas Cuza; Radul de Cagliani* mare Cancelarŭ. *Danciu de Brancovani,* mare postelnicŭ etc.

In Moldova.

Luca Stroița mare Dvornicŭ; *Urechiă* mare logotetŭ; *Albota* m. logotetŭ; *Talpeș* Hatmann; *Melisuan* postelnicŭ mare; *Androni* m. post. etc.

Relațiunile luĭ *Petru Cercel* cu curtea din *Francia* și *Veneția;* intervențiunea puterilorŭ apusene pentru acestŭ Domnŭ; mijlocirile pontificeluĭ *Sixtu V*, în favórea luĭ *Stefan Vodă,* fiu luĭ *Alexandru,* recomandatŭ mareluĭ pontifice de cătră Metropolitulŭ *Anastasiu din Suceva,* și *Eppul Grigorie din Romanŭ,* aŭ o particulară însemnĕtate pentru starea de lucrurĭ din anulŭ 1589.

Interesulŭ luĭ *Clement* alŭ VIII pentru Moldova, mijlocirea sa la *Sigismundŭ* III, regele Poloniei, urmată în anulŭ 1595, în favórea Moldoveĭ, vĕdescŭ unŭ gradŭ înaltŭ de cultură și prevedere politică, la conducĕtoriĭ statuluĭ românŭ, dar în același timpŭ lămurescŭ situațiunea plină de pericole cu care avea să lupte necurmatŭ și fără repaosŭ, țĕrile române impresorate de veciniĭ agresorĭ și perfidĭ.

Spre a învedera și maĭ bine vastele proiecte ale mareluĭ Domnŭ românŭ, profunda sa judecată, cunoscința de ómenĭ și împregiurările

în carĭ trăia, uriașa concepțiune, geniulŭ sĕŭ militarŭ și politicŭ, ne credemŭ datorĭ a reproduce în resumatŭ, opiniunea contimporanilorŭ asupra domnuluĭ românŭ, și a intrigelorŭ cu carĭ avea să lupte, întru atingerea scopuluĭ măreţŭ.

Reproducemŭ asemenea părerĭ și date istorice din colecțiunea luĭ *Lud. Szadeczky,* publicate în Archiva istorică, subt auspiciile Academieĭ magiare din B.-Pesta, Tom. II și III ale anuluĭ 1882.

Acéstă colecțiune îmbrățișéză epoca dintre aniĭ 1599—1601. Meritulŭ învĕțatuluĭ istoriografŭ Szadeczky, este că scrierea sea cuprinde totŭ ce s'a scrisŭ asupra *domnuluĭ românŭ,* și reproduce documinte istorice referitóre la viéța, mișcarea și întreprinderile *domnitoruluĭ Muntenescŭ,* nepublicate în mare parte, nicĭ în tesaurulŭ de monuminte alŭ regretatuluĭ *A. Papiu Ilarianŭ,* nicĭ în istoria luĭ *N. Bălcescu,* nicĭ în colecțiunea *Hurmuzachi,* nicĭ în Magazinulŭ istoricŭ a luĭ *Laurianŭ,* nicĭ în fine în excerptele luĭ *Teutschlender.*

Sub acestŭ raportŭ, meritósa lucrare are unŭ interesŭ particularŭ pentru istoria nóstră națională.

Interesanta colecțiune se presintă sub modestulŭ dar importantulŭ titlu de . «*Mihaiŭ, domnulŭ Munteniei în Ardélŭ*—1599—1601» (*Mihaly Havasalföldi Vajda Erdélyben*). Ea conține 190 pagine, mare octavŭ, în două fascióre și XV fragmente; este adunată, coordonată după materiă, în seria cronologică și comentată cu multă cunoscință, neapĕrat în folosulŭ modernilorŭ istoricĭ aĭ Panonieĭ arpadiane, însă cu maĭ puțină pasiune îngînfată.

Primele două pagine (prima făscióră) suntŭ consacrate resimțimintelorŭ tradiționale, față cu totŭ ce este românŭ și românescŭ.

In mintea și judecata biografuluĭ magiarŭ neofitŭ, *domnulŭ românŭ* a fostŭ unŭ mare *Vitézŭ* dar' în acelașiŭ timpŭ unŭ cumplitŭ *tiranŭ* (după părerea cronicarilorŭ ungurĭ).

Contimporanulŭ *Stef. Szamosközy (Samoscius),* făcêndŭ portretulŭ domnuluĭ *Mihaiŭ,* ḑice că genialulŭ strategicŭ concentrá în a sa persónă tóte *viciurile* și *pĕcatele* timpuluĭ sĕŭ; Corpulŭ *uriașŭ* era însuflețitŭ de o *voință puternică,* pare a fi fostŭ *născutŭ și făcutŭ* pentru *acelŭ secolŭ de sânge;* pe lîngă *vitejia incomparabilă* elŭ avea o *otărîre*

de *ferŭ*, o *putere de resistință*, o *tăriă de sufletŭ* și o *mândriă superbă*; *Vitézulŭ romănŭ* nu *cunoscea* de câtŭ *legea vointeĭ séle*, în *urmărirea scopuluĭ ascunsŭ*; fără scrupulŭ în alegerea mijlócelorŭ, elŭ n'avea în vedere de câtŭ *propriulŭ sèŭ interesŭ*. Plinŭ de *activitate* și *energiă*, *Șoimulŭ Munteniеĭ* se distingea prin *alŭ sèŭ geniŭ prodigŭ în inventiunĭ; impetuosŭ, ne'nduratŭ, fără crutare cătră de aprópele sèŭ, vicléнulŭ diplomatŭ* nu scia ce va să dică : *consciință* și *mărinimiă*; *credință jurată* n'avea *prețŭ în ochiĭ luĭ*.

«Juramentis identidem repetitis execrationis, si faleret admiscuit..... deum tam «infestum sibi experiretur, in easque miserias redigeretur, ut sui ipse filii viscera «cogatur in cibum, sanguinem in potum adhibere se se *sciens falleret*» Bethlen Farkas. Historia de rebus Transilvanicis.

Posesiunea Transilvanieĭ, atâtŭ de greŭ încercată, maĭ alesŭ după căderea Ungarieĭ sub jugulŭ turcescŭ, devenise o cestiune de viĕță pentru *Dinastia Habsburgilorŭ*. De la jumĕtatea secoluluĭ XVI. pînă la finele secoluluĭ alŭ XVII-lea totulŭ a fostŭ încercatŭ și pusŭ în mișcare spre a se supune dominațiuneĭ habsburge.

Reușita cucerireĭ avea să garanteze Caseĭ domnitóre nu numaĭ posesiunea regatuluĭ Ungarieĭ *(de și nominalŭ pentru un momentŭ)*, dar' măria perspectiva pentru realisarea proiectelorŭ asupra *Polonieĭ*, *Românieĭ și a Moldoveĭ*.

In acestŭ sensŭ se rostise unŭ consilierŭ intimŭ alŭ împĕratuluĭ *Rudolf*, printr'o părere în scrisŭ, alŭ căreĭ fragmentŭ ni se dă într'o notă de la pagina 3, în următórele cuvinte :

«*Diest ist ein mittl alle augenblick Wallachey und Moldau zu bekommen und zu-«erhalten wie solches alles Kaiser Rudolf erfahre*» și la încheiere.... «*Summa : Sie-«benbürgen ist die vormauer der ganzen christenheit ein rechtes clainot des haus «Osterreichs*» (Archiva secretă *împărătéscă din Viena; Hungarica «o» fascic. 1624*).

Acéstă posesiune maĭ respundea și la altŭ scopŭ imediatŭ, după idea aceluĭ intimŭ consiliarŭ , comunicatŭ Curțiĭ împărătescĭ pe la Aprilie 1599.

Țéra Ardéluluĭ putea să devină teatru de resbelŭ, atrăgêndŭ prin o diversiune strategică puterea turcéscă spre acele regiunĭ, și scutindŭ cu acestŭ modŭ, țĕrile Austrieĭ de calamitățile resboiuluĭ.

«Das auch Ew K. Mayestat, — dice piosulŭ consilierŭ—bei sollicher an-ñ-einne-«mung dieser provinz Sonsten Kein sonderer Nutz haben solten, so haben doch «dieselb entgegen diese nicht geringhschatzig und bei Kriegsverstandigen übe-«raus sehr gute Gelegenheit, dass sie durch Kein bequemers mittel dan eben durch «dies des feindes Anschleg undv orhaben auf Wien, und Oesterreich diversiren «und abwendig machen etc. (ibidem).

Aceste pióse proiecte staŭ în strânsă legătură cu tóte manoperile perfidieĭ, prin care a reuşitŭ să amăgéscă buna credinţă şi prevederile *mareluĭ domnŭ*.

Simulata condescendinţă şi generositate împĕrătéscă fusese o cursă întinsă vitézuluĭ *domnŭ românŭ*.

Pe cândŭ *Ungaria* se sbuciuma sub *călcâiulŭ turcescŭ;* pe cândŭ ţéra *Ardealuluĭ* devenise *vasală*, *tributară semiluneĭ* şi domnia luĭ *Andreĭ Batory* scădụse la *trépta* de *paşalîcŭ*, de óre ce acestŭ domnŭ închinase ţéra, prin mijlocirea Anglieĭ şi a Polonieĭ, *Padişahuluĭ*, primindŭ *cualitatea* de simplu *gubernetorŭ Turcescŭ :*

«Guter gubernator und treuer underthan, der Porten sein, auch jahrlichen «den tribut schicken werde wie sich der König und das Land,—este vorba despre «garanţia dată de regele Polonieĭ pentru Batory,—verfendt habe... mi der Vertrös-«ltung dass er sein underten und der Porten tributarius sein wolle» :

pe când *tributariulŭ domnŭ* alŭ Ardealuluĭ *umilitŭ*, se aruncă când la piciórele *Polonieĭ* când la ale *Domnuluĭ Munteniei* şi *Moldoveĭ*, solicitândŭ protecţiune şi amiciă, şi în fine punêndu-se la graţia *musulmană*, (tom. II, p. 13. 14), primindŭ cu solemnitate şi supunere de *vasalŭ*, pe *Ciauşiĭ turcescĭ*, ca pe trimişĭ aĭ *Suveranuluĭ;* Marele *domnŭ românŭ* pune *lumea creştină* în *admiraţiune* prin a sa vitejiă; trece *Dunărea*, nimicesce la *Rusciucŭ oştile turcescĭ*, conduse de *Achmud*, ocupă tóte *regiunile pânâ la Marea-Négră*, *strĕbate Balcaniĭ*, trece prin *sabiă* şi *focŭ* tótă *armata* şi *populaţiunea musulmană*, rădică 12 miĭ creştinĭ şi-ĭ aşédă pe *malulŭ stângŭ alŭ Dunăreĭ* (pag. 12, 24 a se vede şi *Teutschlender* în *Michael der Tapfere* p. 43--66).

Asemenea *strălucite fapte* puse în féţa *umilitóreĭ situaţiunĭ* la care eraŭ reduse : şi *regatulŭ Ungarieĭ* şi *Domnia Ardeleană*, nu înţelegemŭ cum *vanitatea Arpadiană* se maĭ încércă a ne vorbi despre

o *vasalitatea românéscă* féță cu Ardealulŭ; ceea-ce scimŭ însă, ceea-ce istoricesce rĕmâne învederatŭ, este, că cu tóte intrigile, cu tóte uneltirile și perfidia numeroșilorŭ dușmanĭ aĭ măririĭ românescĭ, *Curtea imperială* îșĭ aștepta *mântuirea* numaĭ de la *vitejia și ințelepciunea domnuluĭ Munténu*.... Câte-va cuvinte din rĕspunsurile împĕrătescĭ, la adresa domnuluĭ, făcu deplină lumină:

«*Fortiter itaque pro republica christiana pergite ac de nobis quidvis sperate*..
«*A nobis perpetuam protectionem quidquid evenerit, espectatis*... (ibid. p. 40. 41)»

Prin aceste încredințărĭ fuse întâmpinată din partea imperatoruluĭ *Rudolfŭ*, ocuparea *Transilvanieĭ* de către *Mihaiŭ Vitézulŭ*!!

In cualitate de vasalŭ împĕrătescŭ, în semnŭ de subiecțiune féță cu *Transilvania, cuprinsese* ore *Domnulŭ românŭ Ardealulŭ*? Venise chiămatŭ, fiă de Rudolfŭ, fiă de Batory, să cucerésсă țéra Suveranilorŭ sĕĭ?

Ce sensŭ, ce rostŭ maĭ póte avè fabula despre *ventilata închinare* și *supunere* a *domnuluĭ romanŭ*?

Szamosközy contimporanulŭ scriitorŭ, este de părere, că de la sine *Șoimulŭ Carpaților* a invadatŭ *Ardealulŭ*:

«Michael mora impatiens non expectatis germanicis auxiliis suapta mole et «cunctatione semper tardis quo tantae rei gloriam ipse primus et solus deflo-«raret non *jubente* tunc quidem sed non invito tamen Caesare pugnae aleam «jecit, feliciterque perfecit (ibidem).

Renumitulŭ *Istvanfiŭ* ni spune lămuritŭ că invadarea Transilvanieĭ n'a fostŭ întreprinsă nicĭ cu consimțimentulŭ Imperatoruluĭ *Rudolfŭ*, nicĭ prin înțelegere cu *Basta*, maĭ puținŭ încă în folosulŭ caseĭ *Habsburge* de și protestațiunele vitézuluĭ domnŭ lăsaŭ a se presupune contrariulŭ:

«Sive permisu Caesaris, sive non, ulis ejus expectatis mandatis, ambitiosi «facti, certus ac dominationis, quam animo conceperat, praeproperus, exercitum coegerat, ut provinciam armis invadere, *Caesarisque imperio in speciem, re au-«tem vera*, — uti exitus docuit — *sibi subjicere posset*.»

Multŭ dar' fără folosŭ îșĭ frĕmêntă mintea generalulŭ *Basta*, ca să pĕtrundă intențiunile mareluĭ strategicŭ romanŭ, și presupunêndŭ o înțelegere secretă cu *Batory*, prin urmare *o trădare* din partea vi-

tézuluĭ domnŭ; egalŭ temutŭ şi admiratŭ; pe de altă parte recunoscêndu-şĭ neputinţa de a se mĕsura cu intrepidulŭ *Aletŭ*, turmentatŭ de gelosiă, îşĭ ia recursŭ la uneltirĭ viclene, şi spre a-şĭ ascunde maĭ bine atâtŭ ineptia câtŭ şi ura sa, lŭ denunţă prin raportulŭ catre arhiducele *Matei*, ca pe unŭ omŭ fără credinţă şi periculosŭ intereselorŭ dinastice :

«Ich Kann des Walachen sein gemüett nnit recht ergründten, weil derselb «mit solicher umbständigkeit umbgehet..... Ich glaub aber gewisslich, sÿ wer«den mit dem Cardinallen einen háimlichen verstandt undtereinander haben «u diesse jeczige hieher schickung seye auf anders nichts, dann dardurch un«sere anschleg oder fürnehmen zu erforschen angesehen» (ibidem p. 44).

In castrele partisanilorŭ luĭ *Andr. Bathory* se credea, că *Cornis Gaspar*, unulŭ din intimiĭ consiliarĭ aĭ Cardinaluluĭ în purpură (Andrea), trădândŭ causa domnitoruluĭ sĕŭ, arŭ fi îndemnatŭ pe *Mihaĭ Vitézulŭ* să cuprindă ţara Ardealuluĭ :

«Casparum Kornis proditorem nominans et inclamitans, vehementer ostendit «atque exacerbavit,»

— dice : *Simigianus Ambrosius* în a sa : *Historia rerum Ungaricarum et Transylvanicarum* p. 189-1. (ibid. pag. 46).

După înfrângerea luĭ *Batory* şi ocuparea Transilvanieĭ, populaţiunea ţĕriĭ : *Secuiĭ*, *teutoniĭ*, *româniĭ*, plinĭ de încredere în virtuţile, geniulŭ şi vitejia cuceritoruluĭ, alérgă din tóte unghiurile spre a se pune sub protecţiunea şi drapelulŭ domnuluĭ romanŭ, despre care biografulŭ *Szadeczky* dice (la pagina 25), că *scia să cugete*, să *judece cu mintea sa*, *scia* să *urzéscă proiectele vaste*, să *păstreze secretele*, intimele sale cugetărĭ, *faţă chiar cu* ceĭ maĭ *credincioşĭ consilierĭ* până la momentulŭ propice :

«Tudott gondolkodni saját fejével, terveket szöni egymagában s'tudta titkolni «kézéljait bojérjai elött is mindaddig, mig az idö megnem érlelte.

In contradicţiune cu intusiasmulŭ manifestŭ alŭ poporuluĭ ardeleanŭ, liberatŭ prin armele române din odiósa sclaviă a feudalităţiĭ, oligarhia temĕtóre, vanitósă şi amărită, devenea maĭ ameninţătóre, şi avêndŭ în frunte pe *Malespina*, *Bocskay*, *Pezzen*, *Radibrat Forgacs*,

Pàlfy etc., lucra pe tóte căile, din tóte puterile, prin tóte mijlócele, atâtŭ pe lângă Curtea din *Praga* (reședința luĭ *Rudolfŭ*), câtŭ și la *Stambulŭ*, conspirândŭ, denunțândŭ, spionândŭ, contra *dominațiuneĭ române; singurulŭ bărbatŭ prevĕḑĕtorŭ*, uniculŭ capŭ luminatŭ, singurulŭ *amicŭ* sincerŭ devotatŭ, lealŭ, alŭ poporuluĭ magiarŭ, era curagiosulŭ *Szèkely Mihail*. In interesulŭ țĕriĭ sale pe care o iubea cu tótă căldura, pentru onórea numeluĭ de magiarŭ, acestŭ *rarŭ* și *intrepidŭ bărbatŭ* legându-șĭ a sa *sórtă* de a *domnuluĭ românŭ*, pentru a căruĭ vitejiă și înțelepciune avé unŭ *Cultŭ*, s'a rădicatŭ cu tótă energia uneĭ convicțiunĭ profunde în contra hidóselorŭ uneltirĭ și a uneltitorilorŭ impilătorĭ.

In scrisorile sale către consiliariulŭ: *Barvitius*, (menite pentru Curtea imperială) amiculŭ domnescŭ, fratele de arme, ḑicea despre *Mihaĭ Vitézulŭ:* «să nu se dea credĕmêntŭ clevetirilorŭ, vorbelorŭ deșerte, când faptele vorbescŭ; *Domnulŭ românŭ* este *lealŭ*, *energicŭ* și de o *agerime incomparabilă* în tóte acțiunile sale; *generosŭ, umanŭ darnicŭ :*

«Er ist redlich u geschwint glickt ihme druch sein geschwindickkeit, *das* Kriegs-«volz zucht ihme gern zu seiner freygebickheit halber etc.»

— Elŭ consilia pre Curte să lase Ardealulŭ în mânile luĭ *Mihaĭ;* să se înlăture *Basta*, care l'a amărîtŭ atâtŭ de multŭ; să nu se pérḑă din vedere că va fi maĭ folositorŭ pentru dinastia habsburgă, a se ceda țéra pentru totŭ-d'auna *Vitézuluĭ Domnŭ*, de câtŭ a-lŭ sili să priméscă alianța *Turcieĭ*, ceea-ce arŭ espune și *Ungaria* la sigură peire. *Credeți*, esclamă *Szèkely* cu indignațiune, *ceea-ce vedeți* cu *ochiĭ*, iarŭ *nu ce* vĕ *spunŭ clevetitoriĭ* :

«Mir gefellt nicht wie man da bey uns procediert, mit reden ŭ schreyben «meht man mit wenigern auskhumen (Idem. făscióra II pag. 98).»

Ne oprimŭ de astă-dată la puținele notițe, resumate din opera luĭ *Szadeczky*, încredințațĭ că ele, de și în cadrulŭ restrînsŭ, vorŭ rĕspândi o mică raḑă de lumină, servindŭ a facilita înțelesulŭ documintelorŭ din *Tesaurulŭ Hurmuzaky*.

V.

Repertoriulŭ literaturei Archeologice și epigrafice pentru Dacia:

«Repertorium ad literaturam Daciae Archaeologicam et Epigraphicam.»

— Scrisŭ de D-lŭ *L. Torma* (sinonimulŭ luĭ *Durma*) și apărutŭ în B.-Pesta 1880 — coprinde 191 pagine în octavŭ; elŭ servă historicilorŭ și arheologilorŭ noștri a le facilita óre cum adunarea de eleminte archeologice, și materialŭ epigraficŭ, necesariŭ pentru istoria Dacieĭ nóstre.

Era cu atâtŭ maĭ imperiósă datoria pentru noĭ, de a saluta și semnala apariţiunea uneĭ lucrărĭ precise în ramura literatureĭ archeologice, cu câtŭ asidua colecţiune indică unŭ însemnatŭ numĕrŭ de monuminte *archeologice* și *epigrafice*, din care unele parŭ a ne fi necunoscute, altele date cu totulŭ uităriĭ, judecândŭ după scrierile maĭ recinte de acestŭ genŭ.

Spre a se cunósce, maĭ apriatŭ binele și folosulŭ ce-lŭ póte avé istoria Românilorŭ dela tótă acéstă meritósă colecţiune, ne va fi permisŭ a reproduce pe scurtŭ, observaţiunea învĕţatuluĭ arheologŭ, din prefaţa Cărţeĭ.

La pag. XVIII, ne spune *autorele*, că în partea V, suntŭ indicate cu céa maĭ particulară exactitudine și îngrijire, totŭ ce se rapórtă la *originea*, *istoria* și *limba românilorŭ* din cuprinsulŭ Dacieĭ precum în partea (despărţirea) VI, suntŭ așeḑate, în modŭ sistematicŭ, operele manuscrise de interesŭ pentru *Românĭ*:

«Ita singulari cum cura contuli in partem quintam quidquid de origine, lingua «et historia Romanorum (Valachorum) inter fines antiquae Daciae agentium lite«ris mandatum nancisci potui. Porro in parte sexta etiam operibus manuscrip«tis assignavi locum suum; non leve incrementum praebentibus materiae Scien«tiarum et disciplinarum singularum de quibus hic agitur.

Lăsândŭ la o parte laudele încărcate, cu cuvêntŭ și fără cuvêntŭ, în totŭ casulŭ prin excesŭ de zelŭ — la adresa luĭ Hunfalvy (p. XXII), că celuĭ maĭ doctŭ, maĭ aprigŭ defensorŭ alŭ plăsmuirelorŭ și creziclorŭ preconisate și traduse în dogme istorice de către *Sultzer*,

Engel, Schaffarik, Röesler, spre a măguli vanitatea magiară, care nu se putea împăca cu vechimea și continuitatea neîntreruptă a *Românilorŭ* în strĕbuna *Daciă* :

«Ita omissis operibus D'Anvillei et Czoernigi, ex iis qui in parte prima lau-«dati sunt Benkö, Sulzer, Engel, et Schafarik, disertius tractant de origine Rumu-«norum (Valachorum, immo Benkö (?) ipse est primus auctor eius sententiae (fără «cea maĭ mică valore istorică) quae hanc gentem immigravisse autumat et cuius «doctissimus et fortissimus defensor est *optime meritus noster Paulus Hunfalvy*.»

suntemŭ fericițĭ a recunósce interesulŭ și diligința ce s'a pusŭ din partea lăudatuluĭ autorŭ, pentru istoria nóstră națională.

VI.

Istoria popórelorŭ din Europa Răsăriteană

Avemŭ de la învĕțatulŭ *L. Diefenbach* însemnata scriere istorică despre popórele de la *Hemu* și *Dunăre*, scrisă în limba germană și apărută la *Darmstadt* în anulŭ 1880.

Primulŭ tomŭ cuprinde viéța, etnografia, archeologia *Grecilorŭ*, *Albanesilorŭ, Tracilorŭ, Ilyrilorŭ* și *Românilorŭ*, din mosaiculŭ imperiŭ *Otomanŭ*.

Capitolulŭ IV se ocupă *specialŭ* cu *Româniĭ*, hărădindu-le 88 pagine peste totŭ, începêndŭ de la pag. 225 și până la pag 318.

Poporulŭ românescŭ sub punctŭ de vedere *etnicŭ*, este pentru distinsulŭ etnografŭ, de mare importanță, de și fórte enigmaticŭ.

Insemnătatea acestuĭ poporŭ, constituitŭ într'unŭ statŭ naționalŭ și politicŭ, se impune—dice autorele la pagina 225—din ce în ce maĭ multŭ, atențiuneĭ, atâtŭ prin espansiunea sa, câtŭ și prin desvoltarea interióră ca statŭ naționalŭ.

Valórea sa politică s-a cucerit'o elŭ însu-șĭ âncă de multŭ în opiniunea lumeĭ, prin luptele susținute secolĭ întregĭ, maĭ alesŭ contra elementuluĭ cuceritorŭ alŭ Musulmanilorŭ. *Vechimea istorieĭ* sale însă pare a fi maĭ întunecată de câtŭ a poporuluĭ *Albanesŭ*, cu tóte că continuitatea numeluĭ de «*Românŭ*», este istoricesce maĭ positivă

la celŭ d'întêiŭ de câtŭ la celŭ din urmă, și se póte fără dificultate urmări până în timpiĭ ceĭ maĭ depărtațĭ.

Din causa legăturilorŭ sale *geografice*, și *etnice* cu diferitele triburĭ, de altŭ nume și altă limbă, poporulŭ *românescŭ* presintă unŭ particularŭ *interesŭ* pentru sciința etnografică, când este vorba de istoria *Orientuluĭ*.

Desvoltarea sa sub raportulŭ propagațiuneĭ mereŭ crescênde, favorisată în timpulŭ din urmă, prin buna stare economică și concentrarea politică, neapĕratŭ îșĭ va da într'unŭ timpŭ apropiatŭ, binefăcĕtórele resultate, maĭ alesŭ după ce a reeșitŭ să facă cucerirĭ la populațiunile vecine, prin *vulgarisarea limbeĭ* și *popularisarea românismuluĭ*, care, *una* și *alta*, se *impunŭ* pe nesimțite, așa dicêndŭ de sine.

După acéstă *sintetică introducțiune*, distinsulŭ istoricŭ, recunoscêndŭ progresele realisate în timpiĭ din urmă, constată, că puținele urme de influință fanariotă și turcă, disparŭ în progresiune cu înaintarea procesuluĭ de formațiune, după modelulŭ statelorŭ moderne; observă cu satisfacțiune, că limba și romanitatea nóstră pronunțată, ne conservă acum ca și in trecutŭ, contra slavismuluĭ, și ne légă din ce în ce maĭ multŭ de cele alte popóre romanice congenere, și în parte de celŭ Italianŭ, ca maĭ apropiatŭ prin limbă și multe alte particularitățĭ.

La pagina 226, 227, meritósa scriere se ocupă cu variantele *fonetice* și *ortografice* sub care se presintă numele *geneticŭ* de : «*Românŭ*» prin scriere și graiŭ, atâtŭ la străinĭ câtŭ și la purtătoriĭ luĭ. Ca specimine grafice ni se dă forma de : *Rumun*, *Rumaen*, *Românŭ*, recunoscêndu-se, că pururea poporulŭ nostru s'a numitŭ pe sine, în a sa limbă : «*Românŭ*», identicŭ cu strĕbunulŭ «*Romanŭ*» alŭ latinilorŭ, cu slaviculŭ *Rômleanŭ*, *Rimlenŭ*, *Rimlyaninŭ*.

Pe terĕmulŭ limbisticŭ, etnografia D-luĭ *Diefenbach* reproduce în sprijinulŭ latinitățiĭ nóstre, din copiosulŭ materialŭ lesicŭ, cuvêntulŭ «*Limba*» și «*téra*» formate din : «*Linqua*» și «*Terra*» latinitățeĭ, ceea-ce servă a învedera și maĭ luminatŭ, că neapĕratŭ poporulŭ nostru, care și-a conservatŭ patrimoniulŭ strĕbunŭ în întregimea luĭ, nu s'a pututŭ des-

părţi unŭ singurŭ momentŭ nicĭ de alŭ sĕŭ nume genericŭ, şi precum elŭ astădĭ se numesce «*Românŭ*» fără vre-o influenţă străină, totŭ asemenea de secur a urmatŭ şi în vechimea depărtată; ca o deducţiune firéscă se susţine că stratulŭ formelorŭ : *Armeanŭ*, *Romleanŭ*, (*Romeĭ*) în regiunele Pinduluĭ, este totŭ genericulŭ «*Romanŭ*.»

Totŭ la aceeaşĭ pagină ni se daŭ variantele formelorŭ *latino Galo-Greco-Slavo-Germano-Magiare*, de *Vlach*, *Valah*, *Volach*, *Blachiĭ*, *Vlassiĭ*, *Olahiĭ* = *Vlahiĭ*, *Bolochiĭ* = *Bloch Vleah*, *Wal*, *Val*, *Walhisch*, *Walische*, *Welsch*, cu semnificaţiune de *Galĭ*, *Valiĭ* (Corn-Veales), *Francĭ*, *Italienĭ*, *Latinĭ*, *Romanĭ*.

Trecêndŭ la enumerarea ţĕrilorŭ românescĭ din ambele *Daciĭ* (pag. 228), se afirmă, că regiunea «*Pinduluĭ* şi a *Tesalieĭ*» supranumite *Valahia mare*, până la confiniele *Bosneĭ* «*Valahia major circa metas Bosnae*», precum *Aetolia*, cu acelaşŭ cuvêntŭ se dicea : *Valahia-mică*, *Moesia* : Valahia-albă, Muntenia şi Moldova, Valahia négră = Μαυρο-βλαχια sinonimulŭ luĭ *Morlacco* (Dalmatinŭ), Morovlachus, Moroulachus, *Moroulahi* = nigri latini, în fine *Albania* Vlahioţilorŭ.

Stabilindu-se ca principiŭ şi punctŭ de plecare, *latinitatea* limbeĭ nóstre *românescĭ*, autorele afirmă, la pag. 229, că este maĭ apropiată de cea *italiană*, diferă însă de cele alte limbĭ surorĭ (romanice) prin unele particularitățĭ, în organismŭ şi materialŭ lexicŭ.

Surprindĕtórea identitate a limbeĭ nóstre cu limbele surorĭ, se esplică—după judecata sapientuluĭ *Diefenbach*—prin colonisarea Dacieĭ traiane în masse marĭ, cu poporime romană, saŭ şi romanisată cu multŭ maĭ nainte de epoca colonisăriĭ, ceea ce denotă la evidinţă că unitatea limbeĭ vorbite de coloniĭ luĭ *Traianŭ* şi *Aurelianŭ*, a fostŭ formată într'unŭ timpŭ fórte îndepărtatŭ şi unificatŭ într'unŭ dialectŭ — rusticŭ — romanŭ, aşa disulŭ *Romanto* italienescu, a căreĭ forme şi materialŭ se maĭ conservŭ cu preferinţă în regiunele orientale.

Autorele declară la pagina 230, că n'are cea maĭ mică noţiune despre limba vechiuluĭ *poporŭ romanŭ* saŭ şi a legionarilorŭ rĕmaşĭ în *Dacia*; este de părere că în mare parte acea *vechiă limbă* va fi dispărutŭ până la câte-va *urme*, din inscripţiunĭ şi documinte an-

tice. probabilŭ însă că, maĭ apropiatŭ de limba vorbită pe acelŭ timpŭ suntŭ comentariile arhiereuluĭ *Fortunatianus*, scrise sub domnia Cesareluĭ *Constantin*.

La pagina 231—238, vorbindŭ despre organismulŭ, formele și flesiunele limbeĭ românescĭ, ḑice că postpunerea articoluluĭ, este fórte bătĕtóre la ochĭ și pare a conduce la una și aceeașĭ *proveninţă etnică a limbeĭ*, în realitate însă, acéstă cercumstanţă isolată servă maĭ multŭ a ni proba că acea esoterica formă nu numaĭ n'a avut o înrîurire asupra organismuluĭ dar' a remasŭ fără urmărĭ supĕrătóre pentru limba și flesiunea eĭ.

Declinarea vorbituluĭ articolŭ, cu tótă originea luĭ esoterică, s'a conservatŭ, ca și *declinaţiunea pronumelorŭ* vechile forme *latine, prototipulŭ anticităţiĭ* maĭ alesŭ în genitivulŭ pluralŭ *«illorum»* precum -lŭ aŭ și cele-l-alte *limbĭ congenere*. Prin păstrarea sufisuluĭ *«l»* în conjugaţiune, limba română are o precădere asupra limbelorŭ surorĭ.

Limbistica : filologia, gramatica comparată, materialulŭ lexicŭ, ilustrate prin specimene variate: conspectulŭ bibliograficŭ, cuprinḑêndŭ tóte înpreună 36 pagine, ne lasă a întrevede unŭ studiŭ aprofundatŭ; ca astfelŭ elŭ merită tótă atenţiunea din partea eruditilorŭ noștri filologĭ

Aceeașĭ însemnĕtate etnică pentru românĭ, oferă studiulŭ antropologicŭ, dela pagina 266—278; din parte-ne vomŭ încerca să reproducemŭ câte-va observaţiunĭ asupra fisiculuĭ românescŭ.

Nicolucci (*Antropologia del Lazio in Archivio per l'Antropologia* 1873), întemeiatŭ pe cercetările luĭ *Flieger* (*Balcan H. I.*) și *Kopernicki* (*Archiv für Antropologie*) — făcute — după cum se presupune — asupra unuĭ craniŭ românescŭ, din peninsula balcanică, declară în alŭ sĕŭ studiŭ, că acelŭ craniŭ ar fi diferindŭ în totulŭ de alŭ vechilorŭ romanĭ, precum diferă prin statură, prin colórea ochiuluĭ, și a pĕruluĭ, prin caracterele fisionomice :

«Nel taglio dela persona, nel colore degli Occhi e de capelli, ne caracteri della fisionomia».

ḑice sentenţiósa părere a consângénuluĭ nostru *Nicolucci* (póte italienisat din slav : *Nicolics*).

In féța unuĭ verdictŭ atâtŭ de sumariŭ, eruditulŭ *Dieffenbach* cu dreptŭ cuvêntŭ se întrébă : Nu cum-va sapiențiĭ Antropologĭ de maĭ susŭ, vorŭ fi într'o gravă erórc, amăgițĭ în «*Subiecto*»?... Nu cum-va, este la mijlocŭ vre-o mistificațiune?... Nimicŭ maĭ ușorŭ, maĭ posibilŭ de câtŭ a se lua o *căpățină străină*, dreptŭ *Craniŭ* românescŭ !

Rœsler, de și pronunțatŭ adversarŭ alŭ romanitățiĭ nóstre, nu pregetă a recunósce în a sa operă (pag. 267) unŭ ce cu totulŭ contrariŭ, afirmândŭ că esistă perfectă identitate sub raportulŭ fisionomieĭ, între subiectele *macedo-românescĭ* și cele *antice-romane;* aceleașĭ însușirĭ — dice autorulŭ studiilorŭ Romane — aceeașĭ frumusețĭ, gingășiă clasicitate a tipuluĭ, vivacitate italică; aceleașĭ grațiĭ înăscute la fiĭcele poporuluĭ *românŭ* din *ambele Daciĭ!*

John Paget, (Travels in Hungary and Transilvania, London 1839) impărtășesce aceleașĭ vederĭ, recunoscêndŭ că *Româniĭ*—transilvanieĭ—se distingŭ prin tipulŭ lorŭ anticŭ «*romanŭ*»!

Bidermann declară în alŭ sêŭ raportŭ, asupra *psihiculuĭ* și *fisiculuĭ* românilorŭ Ardelenĭ (publicatŭ în Statistica Transilvanieĭ, apărută în Sibiŭ 1856 la pag. 95), că peste totŭ, formele corpuluĭ suntŭ clasice la românĭ; tipurĭ surprindĕtóre prin asemĕnare cu cele romane antice, ochiĭ plinĭ de focŭ și espresiune.

«Sie haben *auffallend* schöne klassische formen und *Römerköpfe* und feine edle Umrisse, Scharf markierte Züge, etc. (p. 268)

Totŭ în acestŭ sensŭ se rostesce și invĕțatulŭ *Schwicker* (Ausland 1877, No. 39, 1878 No. 10) despre *româniĭ bănățenĭ*.

Prichard și renumitulŭ, marele strategicŭ beliduce de *Moltke*, suntŭ de aceeașĭ părere» *Die Walachen sind auffallend gross und schön—Moltke*. In particularŭ *Prichard* constată (pag. 265), că *Româniĭ* se distingŭ prin forma clasică a tipuluĭ *romanŭ*, prin colórea pĕruluĭ și a ochilorŭ, prin construcțiunea *craniuluĭ*, atâtŭ de *Slavi* câtŭ și de *Magiarĭ* și *Germanĭ*.

Eruditulŭ profesorŭ D-lŭ *Kanitz*, in recunoscuta sa competință și nepărtinire, se pronunciă de asemenea într'unŭ modŭ fórte măgulitoriŭ, asupra calitățilorŭ fisice ale poporuluĭ românŭ, de ambe sexe; bărbațiĭ — din *Serbia*, suntŭ — după a sa părere, în cea maĭ mare

parte de statură mijlociă ca și *românii bănățeni*, aŭ taliă subțire, formele corpuluĭ regulate, *craniulŭ* expresivŭ, fața lungăréță, profilulŭ nobilŭ, dințiĭ albĭ și sănătoșĭ, colórea pěruluĭ și a ochilorŭ, în mare parte, négră, mișcare viuă; femeile romănce suntŭ necomparabile sub raportulŭ frumusețeĭ, maĭ pre susŭ de fiĭcele națiuneĭ serbe; prin forma rotundă și tenerețа feţeĭ, prin clasica structură a corpuluĭ, aerulŭ dulce, mișcărĭ plăcute, prin colórea ochilorŭ plinĭ de viéță, cu unŭ cuvêntŭ prin întrégă ființă: Capŭ, fisonomiă, nasŭ, forma gureĭ, ce reamintesce *anticitatea romană* de pe *columna Dacieĭ!*

Intru tóte identice suntŭ vederile, apreciările luĭ *Lejean* și *Franzos*.

Pe temeiulŭ uneĭ indicațiunĭ, constatărĭ și afirmațiunĭ atâtŭ de competinte, atâtŭ de positive; avêndu-se în vedere influințele *telurice* și *climaterice* suferințele îndurate în decursulŭ secolilorŭ, întrebămŭ: dacă maĭ póte fi vorba despre ipotesa *hybridismuluĭ*, fâță cu poporulŭ *românescŭ*, maĭ alesŭ cândŭ ni se spune din partea unorŭ autorităţĭ recunoscute, că *nimicŭ comunŭ*, în punctŭ *psihicŭ* și *fisicŭ*, nu esistă între acestŭ *poporŭ* și cele alte *ginţĭ* saŭ *semințiĭ*?!

Despre însușirile psihice ale poporuluĭ nostru maĭ avemŭ în scrierea etnografuluĭ *Dieffenbach*, câte-va pǎrerĭ *subiective* de la unŭ însemnatŭ numěrŭ de învěțațĭ, cu totulŭ străinĭ intereselorŭ românescĭ.

In prima liniă ținemŭ a pune în evidință opiniunea eminentuluĭ etnografŭ, care se distinge prin a sa părtinire pasionată, prin animositatea unuĭ spiritŭ preocupatŭ, prin asprimea judecățiĭ, influințată de prevențiunĭ semitice.

Nu respectulŭ pentru sciință și adevěrŭ a pututŭ îndemna pe învěțatulŭ *Dieffenbach*, preocupatŭ pare se de sórta Israeliţilorŭ din *România*, să confunde metafisica cu economia profană, făcêndŭ dintr'o cestiune pur economică și politică — *neapărată de interesă vitalŭ pentru naționalitatea și chiarŭ esistința poporuluĭ românescŭ* — unŭ subiectŭ de *studiŭ psicologicŭ* (p. 273), dându-ne *conclusiunĭ necorecte*, vătămătóre *sciințeĭ* și în flagrantă contradicțiune cu *realitatea*, cu adevěrulŭ manifestŭ!

Subiectivŭ, eruditulŭ *Dieffenbach* susține, că de odată cu omnipotenta dominațiune, a pătrunsŭ și civilisațiunea *Romeĭ* prin regiunele Dacieĭ,

nimicindŭ cultura Geto Dacă, a căreĭ trecutŭ s'a perdutŭ din preună cu rĕmăşiţile şi naţionalitatea poporuluĭ cuceritŭ, fără urme vĕdute, contopindu-se în elemintele *Romeĭ domnitóre*. De acelaşŭ sinistru, de aceeaşĭ sórte, fuse maĭ târdiŭ atinsă uriaşa operă a civilisaţiuneĭ romane; la rândulŭ eĭ, se perdu şi *Ea* în adêncimea Oceanuluĭ varvarŭ, înghiţită de valurile migraţiunelorŭ asiatice. Cultura romană dispărêndŭ d'odată cu dominaţiunea, coloniile Romeĭ, în parte fugare, în mare parte retrase prin *Munţiĭ Chanaanuluĭ românŭ*, inundatŭ de orde barbare, (?) şi-aŭ continuatŭ viéţa într'o surdă pasivitate, plină de miseriĭ şi privaţiunĭ.

Asprimea sórteĭ, miseriile vieţeĭ, crudimea luptelorŭ sângeróse şi îndelungate, susţinute cu Turciĭ, s'a reprodusŭ, a trecutŭ în caracterulŭ poporuluĭ îngenunchiatŭ: dominaţiunea fanarioţilorŭ de maĭ târdiŭ, introducêndŭ pe pămêntulŭ românescŭ, unŭ noŭ elementŭ de cultură şi conrupţiune bizantino-grécă, a distrusŭ ultimele rĕmăşiţe din civilisaţiunea romană, câtă s'a maĭ fostŭ păstratŭ în firesculŭ poporuluĭ, din centrurĭ maĭ marĭ şi de la ţéră.

Acésta este judecată sĕrbătorituluĭ enciclopedistŭ germanŭ *Dieffenbach!!*

Judecata este pripită, ea nu póte fi emanaţiunea unuĭ înaltŭ simţimêntŭ de dreptate; inspirată de preocupaţiunĭ şi *resemţiminte manifestate* contra naţiuneĭ *române*, influinţată de politica qileĭ, ea este maĭ pe josŭ de reputaţiunea bine meritată, legitimă, a *bărbatuluĭ erudiţŭ*.

Nu, acéstă crudă judecată nu póte fi resultatulŭ unorŭ studiĭ profunde; natura a voitŭ ca însuşirile sufletuluĭ *(psihice)*, să se tipăréscă pe féţa omuluĭ; ochiulŭ este oglinda prin a căreĭ lumină (raqe) se reflectă fenomenele *psihice*.

Studiulŭ *fisiologică*, precumŭ lŭ avemŭ de la ênsuşĭ *Dieffenbach*, desminte pe *psyhologulŭ Dieffenbach*, respingêndŭ conclusiunile sale, împrumutate de la *Sulzer*, neîmpăcatulŭ, declaratulŭ neamicŭ alŭ ginteĭ române! Nicĭ sinceritatea, nicĭ competinţa cu atâtŭ maĭ puţinŭ, judecata necriticuluĭ *Sulzer*, denunciate de *Ackner*, contestată de *Engel*, nu póte fi luată în seriosŭ.

Testemoniulŭ unuĭ *Benkö, Hoffman, Ubicinii. El. Regnault,* arŭ fi de ajunsŭ în sprijinulŭ afirmaţiunilorŭ nóstre.

In puţine cuvinte consingeanulŭ nostru : D-lŭ *El. Regnault* face istoria completă a geneseĭ, dicêndŭ :

«C'est ainsi qu'au milieu du cataclysme universel, les Colonies de Trajan main«tenaient le type de l'antique nationalité etc.....

Nu maĭ puţinŭ categoricŭ şi afirmativŭ este învĕţatulŭ germanŭ *Henke,* cândŭ declară că :

«In Bezug auf seinen Karakter hat der romane nicht die geringste Aehnlichkeit «mit den Slaven etc.

Aceiaşĭ putere de argumentaţiune, sdrobitóre pentru doctrina luĭ *Sultzer Rösler, Hunfalvy,* avemŭ în cuvintele luĭ *Tröster* resumate în următorulŭ *verdictŭ :*

«So ein augenscheinliches muster der alter Römer Kann ein scharfsiniger lieb«haber der antiquitaeten, nur an den Walachen sehen».

Vrea să dică, după părerea sapienţilorŭ etnografĭ, nepărtinitorĭ : Nimicŭ românescŭ nu s'a perdutŭ în mistuitorulŭ *Oceanŭ* alŭ *barbarilorŭ nordicĭ!*

Incepêndŭ de la pag. 277 pînă la 288, etnografia d-luĭ *Dieffenbach* reproduce într'unŭ resumatŭ semnificativŭ, părerile luĭ *Sultzer, Cihac, Schwicker I. K. Schuler,* despre *mitologiă, legende, Cultulŭ, credinţe, datine, moravurĭ, Doĭne, portŭ* etc., despre *industria domestică* şi *Comerciulŭ* a *poporuluĭ românescŭ* din *Transilvania, Banatŭ, Bucovina, Muntenia, Moldova, Serbia şi Macedonia.*

In tóte acele pătimaşe păreri, nu întîmpinămŭ adevĕratulŭ tipŭ românescŭ, cum lŭ-avemŭ în realitatea viuă, în traiulŭ dilnicŭ la poporulŭ nostru.

Nu ne supĕră întru nimicŭ modulŭ unuĭ *Schuller, Sultzer, Bauer, Cihac, Schwicker,* de a înfăţişa pe românĭ subt aspecte absolutŭ false, imaginare, denaturate, insultândŭ via realitate; ostilitatea, ura neimpăcată, sălbatica lorŭ aversiune pentru totŭ ce se raporta la *Românĭ;* este de notorietate publică, în lumea serioşilorŭ învĕţaţĭ ; ceea ce cu dreptŭ cuvêntŭ ne póte amâ i şi surprinde, este, că unŭ profundŭ

scriitorŭ preferă a-șĭ alege pentru studiile sale, tipurile de fantasiă, plăsmuirile unorŭ malicioșĭ visătorĭ!

La pagina 289 vorbindu-se despre *arhitectura română*, prevenitulŭ autorŭ dice, că i s'arŭ fi părêndŭ cum că ea (*arhitectura*) și-a păstratŭ urme din anticulŭ stilu *greco-romanŭ!*

Ne mărginimŭ a respunde cu afirmațiunile distinsuluĭ profesorŭ «*Peters*».

După a sa autorisată părere, stilulŭ arhitectonicŭ la poporulŭ românŭ reproduce cu fidelitate, forma și stilulŭ edificielorŭ *greco-romane*: forma de cercŭ, usitată la *vechiĭ romanĭ*.

«Vas aber... Die häuser der Motzen — Munteniĭ—tragen im buchstäblichen «Sinne einen *Baustyl* zur schau, und Zwar haben diese romaenen wirklich «den *romanischen rundbogenstil* aus *uralter ueberlieferung erhalten*,»

suntŭ propriele cuvinte ale bărbatuluĭ de sciință.

Bisericele nóstre de la țéră și prin orașe nu reproducŭ ele cu exactitate vechia formă tradițională, stilulŭ romanŭ alŭ anticilorŭ altare strĕbun ?!

Unŭ studiŭ seriosŭ, comparativŭ, arŭ descoperi fără greutate, și sub acestŭ raportŭ, monuminte din anticitatea clasică, la urmașiĭ poporuluĭ domnitorŭ, în valea Dunăreĭ!

Partea ultimă—pag. 294—318—se oçupă cu etnografia provincielorŭ române din Dacia Traiană, și închéiă cu ultimele scrierĭ ale cunoscutuluĭ *Hunfalvy*, *Schwicker*, *Miklosich*, *Roesler*, *Iung*. referitóre la *migrațiunea*, *espansiunea*, și *vechimea* poporuluĭ *românescă* pe străbunulŭ pămêntŭ alŭ continentuluĭ *romanŭ*: de la Carpațĭ, *Dunărea* de *josŭ* și *Marea Negră*.

VII.

Istoria Resbelelorŭ dintre Rușĭ și Turcĭ!!...

Eșită din péna lăudatuluĭ profesorŭ: d-lŭ *A. D. Xenopol*, apărută la Iașĭ în anulŭ 1880. *Ea* coprinde unŭ învĕțămêntŭ salutarŭ, maĭ alesŭ pentru viitórele generațiunĭ, chiămate a feri țéra și naționalitatea română fĕță cu proectele colosuluĭ slavŭ, care-șĭ urmăresce tradiționalulŭ «*Țelŭ*»

pe tóte căile, prin tóte mediile diplomatice ,sprijinite pe dreptulŭ celuĭ maĭ forte.

Verĭ-carĭ arŭ fi defectele acesteĭ scrierĭ, verĭ-care arŭ fi subectiva nóstră părere asupra conclusiunilorŭ trase, ea are meritulŭ d'a face unŭ bunŭ serviciŭ literatureĭ nóstre istorice, prin faptulŭ chiarŭ, că pune în evidință nu numaĭ marea înrîurire ce aŭ avutŭ tendentiósele resbóie *Ruso-turce*, asupra țĕrilorŭ nóstre, dar' și taĭniculŭ, perfidulŭ scopŭ, urmăritŭ féță cu noĭ, calamitățile pe carĭ le-amŭ înduratŭ, plătindŭ succesele rusescĭ cu sângele și comorile națiuneĭ și pe de-asupra cu două provinciĭ române : *Basarabia* și *Bucovina!* In acestŭ *faptŭ istoricŭ* se resumă istoria protectoratuluĭ și a bine-facerilorŭ *Rusescĭ!*

Lucrarea este împărțită după seria cronologică, în două volume *octavo :* primulŭ cuprinde 218 pagine, secundulŭ 391 pagine.

Volumulŭ întâiŭ începe cu resboiulŭ din anul 1711, și încheiă cu pacea de la Bucurescĭ, fatală în ale eĭ urmărĭ pentru Româniĭ.

Autorulŭ 'șĭ imparte materialulŭ primuluĭ volumŭ, în 5 capitole cardinale.

a) Resboiulŭ din 1711, căruĭ se datorescŭ primele începuturĭ de legăturĭ maĭ intime, între *Rușĭ* și *Românĭ*, mijlocite prin domniĭ țĕrilorŭ surorĭ : *Muntenia* luĭ *Brâncovénu* și *Moldova* luĭ *Cantemir.*

b) Pacea de la Belgrad, urmată la 1739.

c) Pacea de la *Kuciuk-Kainargi* 1774.

d) Pacea de la *Iașĭ* din anulŭ 1792.

e) Rĕsboiulŭ din 1806 și pacea de la Bucurescĭ 1812.

Abstracțiune făcêndŭ de apreciările — cam pripite, despre lățirea poporuluĭ slavŭ, peste pămêntulŭ românescŭ, urmată ḑice-se, în meḑiulŭ-evŭ, unŭ punctŭ care prin importanța luĭ recere o maĭ adâncită cugetare, unŭ studiŭ maĭ intensivŭ — recunóscemŭ d'inpreună cu meritosulŭ profesorŭ că, posițiunea geografică neapăratŭ a influințatŭ, a condiționatŭ—așa ḑicêndŭ—în mare parte mersulŭ istoricŭ alŭ poporuluĭ românescŭ. Nu credemŭ însă, că despicarea luĭ în două mase compacte, așeḑate—*ab antiquo*, de-o-dată cu descălicarea — pe ambele laturĭ ale Carpațilorŭ, a pututŭ da nascere într'o epocă órecare, la desbinarea politică, într'adevĕrŭ fatală *ideei de unitate*, fatală

ntru câtŭ ea ne frămêntă sutimĭ de anĭ, împedecă *Cimentarea*, *întări-rea* nóstră, ca elementŭ omogenŭ și ține în locŭ *mersulŭ procesuluĭ de formațiune.*

Studiulŭ istoricŭ alŭ d-luĭ *Xenopol*, relevă primele începuturí de avêntŭ și espansiune a Rusieĭ, spre otarele imperiuluĭ Otomanŭ ; urmăresce pasŭ cu pasŭ desvoltările eĭ; ne spune la pag. 7, 9 — că acuisițiunea *Chievuluĭ* și a *Ucraineĭ*, prin pacea de la *Radzin* (1681), a condusŭ la apropierea între *Romănĭ* și *Rușĭ*. (*Cam pe acelașŭ timpŭ—1681—cade și întâia «apropiere a Rușilorŭ de țĕrile nóstre»*).

Trădarea *Leșilorŭ*, după învingerea de la *Hotin*, repurtată la anulŭ 1673 asupra turcilorŭ, de către domniĭ romanĭ : *Petriceicu* (*alŭ Moldoveĭ)* și *Grigore Ghica* (*alŭ Munteniеĭ*), în însoțire cu *Leșiĭ* (*Poloniĭ*), puindŭ în pericolŭ interesele românescĭ, a *constrînsŭ* pe numițiĭ domnĭ — după părerea glosatoruluĭ nostru — să solicite protecțiunea mareluĭ Țarŭ : *Alexi. M. Romanov*, trimițindŭ la *Moscva* pe călugărulŭ rusŭ : ieromonaculŭ *Teodor*, în Maiŭ 1674, să se închine puterniculuĭ împĕratŭ și *să-ĭ céră ajutorŭ spre a-ĭ apăra și scăpa de suferințe.*

Acestŭ actŭ de închinare — *dice învĕțatulŭ autorŭ* — se făptuise în dioa de 10 Martiŭ 1674 (*Solia luĭ Teodor era pornită numaĭ la Maiŭ acelŭ anŭ!); * fatala închinare, — în *semnŭ de curtenie și omagiŭ, nu însă* de *vasalitate séŭ subiecțiune* — se traduse maĭ târdiŭ într'unŭ *protectoratŭ* și maĭ *fatalŭ.*

Pănă a nu păși înainte, ținemŭ a cere o mică lămurire :

Cum se împacă încredințarea despre primele legăturĭ cu Rușiĭ de la 1711, cu faptulŭ pretinseĭ închinărĭ (*alianță dupe noĭ*) din *Maiŭ* saŭ *Martiŭ* 1674, și cu afirmațiunea care dice, *că întâia apropiere a rușilorŭ de țĕrile nóstre, cade cam către timpulŭ în care s'a încheiatŭ pacea de la Radzin 1681!* (a se vedea pagina 7, 8.).

Domnia luĭ *Alexi Mihailovitz Romanov*, este între aniĭ 1645—1676.

Fiulŭ sĕŭ *Teodorŭ III Alexievitz*, este fericitulŭ autocratŭ celŭ cu pacea de la *Radzin*, din 1681.

Indreptarea nu presintă dificultățĭ, ne'nsemnata séŭ și aparinta contradicțiune se esplică în modulŭ celŭ maĭ firescŭ.

Apropierea de otarele nóstre începe cu anulŭ 1681, a fi maĭ pronunciată.

In realitate, legăturĭ provocate de perfidia leşéscă, s'aŭ făcutŭ la 1674, dar' însă de unŭ caracterŭ trecĕtorŭ; seriosulŭ comerciŭ, fatalŭ în ale séle consecinţe, îşĭ ia începutulŭ nefastŭ de o dată cu resbelulŭ din 1711.

In adăstarea cerutelorŭ lămurirĭ trecemŭ înainte.

La *pagina 23,* se reproduce tratatulŭ încheiatŭ de *Cantemirŭ,* domnulŭ *Moldeveĭ*, cu a totŭ puterniculŭ autocratŭ *Petru celŭ Mare*, prin intermediulŭ Visterniculuĭ *Luca,* în vederea rĕsboiuluĭ din 1711.

Art. primŭ din tratatŭ—care introducea *Calulŭ luĭ Ulyse, în cetatea Moldoveĭ* — dă pe faţă cugetările ascunse şi scopurile *Rusieĭ.*

Vasalitatea, ca condiţiune principală, este impusă ţĕreĭ sub o formă îndulcită, prin instituirea *Domnieĭ hereditare*, în benificiulŭ celuĭ maĭ supusŭ şi maĭ credinciosŭ dintre *vasaliĭ* în *purpură!*

Prin tóte disposiţiunile tratatuluĭ, condiţiunea de *vasalitate* se strevede ca unŭ *firŭ roşu!* . . . . Tristŭ începutŭ pentru ca prietenia ruséscă să fie putută termina cu bine!!

La *pagina 44—46* ni se supune că domnia *fanariotilorŭ* n'a fostŭ urmarea neapărată a resboiuluĭ din acelŭ anŭ; este sciutŭ observă d-lŭ *Xenopol*, că pe timpulŭ luĭ *Mihaiŭ Vitézulŭ* şi *Radu Mihnea*, între *aniĭ 1600—1613*, érŭ în *Moldova*, sub domnia greculuĭ *Alexandru Iliaşŭ* (1632), s'aŭ fostŭ înmulţitŭ puiĭ de *năpîrcă* din *Fanarŭ*, într'atâtŭ de multŭ, în câtŭ mariĭ *Domnĭ romanĭ* : *Mateĭ Basarab* şi *Vasile Lupu* s'aŭ vĕdutŭ constrînşĭ a-ĭ alunga de pe pămêntulŭ romănescŭ, pângăritŭ de acele fiinţe cădute!

Prima şi imediata urmare a legăturilorŭ cu *Rusia*, neapĕratŭ a fostŭ *încuibarea domnieĭ fanariote în ţĕrile surorĭ.*

Brâncovénu plătit'a cu capulŭ sĕŭ, cu martiriulŭ fiilorŭ sĕĭ necugetata, fatala, desastrósa alipire de *Rusia* !.... Cu domnulŭ *Cantemirŭ*, urditoriulŭ monstruóseĭ alianţe, sórtea a fostŭ maĭ blândă!

La *pagina 48, 49*, autorulŭ îşĭ propune a esamina causele carĭ aŭ datŭ nascere resboiuluĭ din 1711, terminatŭ prin pacea de la *Belgradŭ,* încheiată la 1739 în detrimentulŭ ţĕrilorŭ nóstre, cu umili-

rea *poporuluĭ românŭ*, care fusese altă dată, atâtŭ de încântatŭ și uluitŭ de presința împĕratuluĭ *creștinŭ* în Capitala *Moldoveĭ*, în câtŭ nu prevedea urmările fatale, și în orbia sa—precumŭ ḑice *Acsinte Uricariulŭ*—(pag. 31) a rămasŭ surdŭ la înțeleptele sfaturĭ ce i s'aŭ datŭ de luminațiĭ patrioțĭ : *Iordachi Ruset*, *Nicolai Costin (ce'ŭ maĭ ne'mpăcatŭ adversarŭ alŭ politiceĭ rusescĭ)*, ca să se ferescă a cădea în cursa ce i s'a întinsŭ cu viclenia.

La *pagina 68 — 69* să face amintire despre jurămêntulŭ de fidelitate și supunere alŭ poporuluĭ *Ĭășanŭ* din 1769, Sept. 26; jurămêntŭ storsŭ prin viclene uneltirĭ de omnipotentulŭ principe *Galitzin*, comandantulŭ corpuluĭ de invasiune.

Observațiunile de la *pag. 75--77* suntŭ justificate prin ênsușĭ faptulŭ materialŭ alŭ perfecteĭ cuceriri rusescĭ, care prefăcuse pe timpulŭ *Catarineĭ*, raporturile de *protecțiune* în legăturĭ de *vasalitate* absolută și cu atâtŭ maĭ hidósă, cu câtŭ țéra era lăsată la bunulŭ placŭ alŭ unuĭ : *Munich*, *Romanczov* etc.

Desteptarea fu durerósă dar' prea târḑiă! Țerile naționale, suverane, să treḑiră în umilitórele condițiinnĭ de : *Knejiĭ muscălescĭ*, precum le numia «*Caterina*» (pag. 80).

Proiectulŭ muscălescŭ de organisațiune, care transforma *țĕrile românescĭ*, *domniile suverane*, în *Knejiĭ* muscălescĭ; Suplica deputațilorŭ Moldovenĭ către *Autocratulŭ Rusieĭ*, pentru încorporarea țĕreĭ la imperiulŭ moscovitŭ, vĕdescŭ până la ce punctŭ căḑuse, consciința de demnitate, de românĭ, la fruntașiĭ, *neofițiĭ ingrațĭ*, *infiațiĭ paruciḑĭ* aĭ *Moldoveĭ* din aceĭ timpĭ! (pag. 87).

«*Țéra nostră, ḑicéŭ aceĭ nelegiuițĭ bastarḑĭ, aceĭ monștri trădătorĭ infiațĭ, să se facă totŭ una cu eparhiile ce stăpânesce prea puternica împĕrăția a Rusieĭ.*» !

Éccă la ce resultate triste, la ce sfîrșitŭ *înjositorŭ* pentru *falniculŭ nume* de *Românŭ*, alŭ vitézuluĭ *poporŭ* din frumósa *Moldovă*, a condusŭ prietenia, cunoscința cu *Rusia*, *și dominațiunea fanarioțilorŭ!...*

In fața unuĭ *trecutŭ* atâtŭ de *sombru*, atâtŭ de *desperatŭ*, noĭ nu amŭ sci cum să ne esplicămŭ scăparea miraculósă a *pămêntuluĭ* și poporuluĭ *românescŭ*, din ghiarele uneĭ morțĭ sicure, daca n'amŭ a-

tribui acéstă învederată minune, puternicului *principiŭ de viéță*, inerinte *stirpeĭ romane*, prin care se distinge de totŭ ce-lŭ împresóră.

Turcia părăsită de puterile apusene, (pag : 104—106), pătrundêndŭ scopurile *Austrieĭ*, totŭ atâtŭ de perniciόse ca și proectele *Rusescĭ*, vĕdêndu-șĭ distruse tóte speranțele ce le pusese în tractatulŭ secretŭ, încheiatŭ cu *perfida Austriă*, — tractatŭ pe care l'a fostŭ plătitŭ fórte *scumpŭ*—; strîmtorată în acelașŭ timpŭ de atitudinea *Rusieĭ,* unită de astă datŭ cu *Prusia* să înduplecă în restriștea sa a primi propunerile ce i se făceaŭ, și a ratifica condițiunile păcei de la *Kuciuk Kainargi*, cu reservațiunea mentală, de a paralisa prin tergiversare, efectele luĭ.

La *pagina 106—120*, se descrie totŭ mersulŭ politiceĭ generale, arĕtându-se carĭ aŭ fostŭ urmările rĕsboiuluĭ din 1768 și 1774, pentru țĕrile române, încheiândŭ prin a demonstra cum răpirea *Bucovineĭ* fusese învoită de tóte puterile și făptuită cu consimțimêntulŭ *Rusieĭ* și chiarŭ a *Francieĭ!*

Lugubru ca Monumentŭ istoricŭ! Instructivŭ, dar' *fiorosŭ ca Monimentŭ!!*

Peripețiile prin care a trecutŭ scabrosa cestiune a *Bucovineĭ;* uneltirile, turpitudinile precupețiilorŭ austriace, suntŭ reproduse cu multă măestriă; spre încheierea celeĭ maĭ posomorîte episode din viéța *Moldoveĭ victime*, ni se daŭ (pag. 148) câte-va cuvinte bine simțite, la adresa mareluĭ imperiŭ cotropitorŭ, cuvinte, prin care să spune generațiunilorŭ viitóre, că faptulŭ răpireĭ este și remâne, până la espiațiunea *crimeĭ sacrilige*, adâncŭ săpatŭ în *amintirea* și *inima* poporuluĭ *românŭ*, că sângele martiruluĭ *Domnŭ* a prefăcutŭ acea impiă răpire, într'o legendă împresurată cu cununa *neuităreĭ!*

Ultimele pagine (208—218) ale primuluĭ volumŭ suntŭ consacrate faptuluĭ finalŭ de împărțirea *pămêntuluĭ Moldovenescŭ*, între cele două *marĭ puterĭ rivale*, egalŭ rîvnitóre a preda bunurile poporuluĭ *latinŭ* din valea Dunăreĭ, pentru care una și alta avéŭ de altŭ cum, numaĭ *datoria de recunoscință*.

Se vede că *sórtea sinistră, destinulŭ alienŭ* și-a propusŭ să mustre cu tótă asprimea pe fiiĭ rătăcițĭ, carĭ și-aŭ perdutŭ nu numaĭ *consciința*

demnităţiĭ cetăţenescĭ, nu numaĭ reminiscinţele *falniculuĭ trecutŭ*, nu numaĭ *simţulŭ* de *libertate*, *mândria origineĭ glorióse* şi a *măreţuluĭ nume* de *românŭ*, dar' pînă şi *iubirea fiéscă* către *Mama patriă*, cerşîndŭ *jugulŭ sclavieĭ*, desfiinţarea *Statuluĭ românŭ*, sfîşierea *sinuluĭ maternŭ*, profanarea căminuluĭ *străbunŭ!!*

Volumulu II, cuprinde treĭ epoce însemnate, din viéţa ţĕrilorŭ române, şi anume :

I. Renascerea poporuluĭ românescŭ, care începe cu anulŭ 1821 până la 1834, urmată de revoluţiunea din 1848. II. *Pacea* de la *Paris* din 1856. III. *Resbelulŭ* din 1877. Acéstă secundă parte începe cu rĕscóla Grecilorŭ; trece la evenimintele din 1826—28,— epoca tractatuluĭ de la *Ackermann*, despre care moscovitulŭ *Nesclrode*, de tristă memoriă, dicea, că a *întăritŭ preponderanţa Rusieĭ* în *Oriinte* (pag. 39). Judecândŭ după cuprinsulŭ disuluĭ tractatŭ, va trebui să recunóscemŭ, că reputaţiunea diplomaţieĭ moscovite, nu era unŭ *cuvêntŭ deşertŭ.* Inportanţa faptelorŭ şi logica situaţiuneĭ create prin acelŭ *tractatŭ : «Capŭ d'operă,»* daŭ deplină dreptate *Vulpeĭ* de la *Neva!* La *Ackermann* s'a sânţitŭ în *ochiĭ Europeĭ*, în *lumea mare*, raptulŭ *Besarabieĭ*, *usurpaţiunea protectoratuluĭ rusescŭ* în *ţĕrile românescĭ*, *Dominaţiunea moscovită la Dunăre şi Marea-Négră!* Preponderanţa rusécă în *Oriinte* devinia, ca faptŭ împlinitŭ, o *tristă realitate*, dar'... *realitate.* Ceea ce maĭ rĕmânea din fărâmiturile domnieĭ musulmane şi a simulacreĭ atonomieĭ *române*, era numaĭ *«umbra de scheletŭ.»* Măréţă perspectivă pentru domnia moscovită *universală!!*

Dar': *Homo proponit*, *Deus disponit!...* Fabula *umbreĭ îşĭ are morala eĭ!...* Mintea omenéscă verŭ câtŭ de ageră, nu póte avé darulŭ să pĕtrundă misteriile provedinţeĭ! *Lazărŭ* se maĭ pótea întórce de la mormêntŭ. Pigmeulŭ (piticulŭ) *David* a supusŭ altă dată pe *uriaşulŭ Goleatŭ!*

Formidabila óste a luĭ *Xerxe* s'a spulberatŭ—*dice-se*—ca *nisipulŭ măreĭ!* *Imperiulŭ* macedonuluĭ *Alesandru* eşitŭ din pulbere; *umbră* şi *pulbere* s'a făcutŭ! Sĕlbaticulŭ *«Atila»* *(flagelulŭ Iaduluĭ)* era originalulŭ, mongolulŭ *Arpadŭ* o simplă *copiă;* unulŭ şi altulŭ aŭ dispărutŭ fără *urme....* tulpina s'a uscatŭ; noua plantaţiune vegetéză numaĭ prin

puterea unorŭ *«sucurĭ»*.... artificiale. Ceea ce produce *mâna omenéscă*, *prin mâna omuluĭ* póte fi *distrusă!* Pățenia recintă din *resbelulŭ 1877—1878*, *«pe malulŭ gîrleĭ»*, ni va servi la ceva, ca *lecțiune* de *morală!*

La *pagina 42—70.*—Ni se pune in evidință urmările resbeluluĭ și a păceĭ din an. 1829, descriindu-se cu colorĭ viuĭ, starea umilitóre la care fu redusŭ poporulŭ *românŭ*, prin protectoratulŭ *rusescŭ*. Epoca de renascere începe pentru românĭ, după părerea autoruluĭ, (pag. 71) în anulŭ 1834, de-o-dată cu retragerea *proconsuluĭ* rusescŭ *Kiseleff* din țéră, care cu totŭ spiritulŭ sĕŭ conciliatorŭ și umanŭ, nu uitase să rechiame din esilŭ pre *Grecĭĭ* de la *Constantinopolea*, spre a-ĭ avè la îndemână ca unelte, pentru scopurĭ rusescĭ.

Intrândŭ în amĕnuntele primelorŭ începuturĭ de desteptare și emancipare, pe târêmulŭ politicŭ și culturalŭ, sub *scutulŭ bisericeĭ naționale*, autorulŭ face istoriculŭ însuflețitelorŭ lupte susținute în contra a totŭ-puterniciei *moscovite*, și a uneltelorŭ sale, carĭ puneaŭ totulŭ în jocŭ, *cutezaŭ totulŭ*, ca să nu le scape *prada* din *mânĭ!*

Puținĭ la numĕrŭ dar' plinĭ de *virtuțĭ strĕbune*, tarĭ prin *devotamentŭ* și *abnegațiune*, prin *consciința națională* și credință în *viitorulŭ* și *viéța* sempiternă a *Românismuluĭ falnicŭ*, eraŭ aceĭ *luptătorĭ* însuflețițĭ, acea *pleadă* de *patricienĭ românĭ* cu foculŭ sacru alŭ iubireĭ de țéră și alŭ sĕŭ *némŭ* (nume)! Eĭ aŭ sciutŭ să *învingă,* pentru că sciaŭ de la *buniĭ* și *strĕbuniĭ* lorŭ *cum trebue* să *lupte*, când este *vorba* de *limbă*, de *nume*, de *altarŭ*, de *moșia strămoșéscă!*

Puterea și astuția diplomațieĭ rusescĭ rĕușise să suprime revoluțiunea de la 1848, să culégă fructele efemere ce i le dà convențiunea de la *Balta-Liman* (pag. 151); maĭ apucasĕ la 1853 să se resfețe pe pămêntulŭ românescŭ, ținêndulŭ sub secuestru; dar însă... *farmeculŭ*, *nimbulŭ de odinióră* era perdutŭ, elŭ nu se maĭ putea recăștiga; *victima* scăpase pentru totŭ d'auna; *Prometeŭ* îșĭ aruncasĕ *férele; Fen'cele re'nviasĕ* din *propia-ĭ cenușă!* Indoita *alegere* de la 1859, *Unirea țĕrilorŭ* făptuită la 1860/1, spuneaŭ *colosuluĭ* de la *Nord*, câtŭ de *șubredŭ* este *triumfulŭ putereĭ* în fața *consciințeĭ naționale*, *desteptate*

Incheindŭ, lăudatulŭ profesore-istoricŭ, amintesce națiuneĭ, desa-

strele *Poloniei;* i cere în alŭ sĕŭ devotamentŭ, să *cugete* bine, să *cugete* maturŭ, că *sortea orientului* este a se *otărî* în curêndŭ, şi *Romănia*, obiectulŭ de frunte alŭ *rivalităţilorŭ şi lăcomiei*, face parte din *acelŭ Orientŭ!*

Spre a feri tĕnĕrulŭ nostru *Statŭ* de pericole, se cere, dice D-lŭ *Xenopol : devotamentŭ, prudinţă de Statŭ, prevedere şi o mare desteritate!*

Onóre învĕţatuluĭ profesore pentru că ni a reamintitŭ *durerosulŭ trecutŭ*, cu pĕtrunderea istoriculuĭ criticŭ, spre a sci să *ferimŭ viitorulŭ ţĕriĭ*, de *restriste!*

VIII.

«Originile Românilorŭ»

Miraris si nondum sapientia omne opus suum implevit?
Nondum tota se nequitia protulit;
Adhuc nascitur et huic omnes operam damus!.... (*Seneca.*)

«Vĕ miraţĭ că lumea nu s'a maĭ înţelepţitŭ.»
«Că rĕutătea şi inşelăciunea nu s'a maĭ înfrĕnatŭ.»
«Ea propăşesce avêndŭ sprijinulŭ nostru!!»

Cu asemenea impresiunĭ, cu aceleaşĭ întrebărĭ pe *buze* şi în *minte* păşimŭ la lucrarea D-luĭ *Pič,* hărezită *literatureĭ* nóstre *istorice.* *«Originile Românilorŭ»* (*Abstammung der Rumänen*) este intitulatŭ *opulŭ* d-luĭ *Jos. Lad. Pič.* scrisŭ în limba germană, într'o dialectică alésă, şi apărutŭ la *Lipsca* în anulŭ 1880. Elŭ conţine *228 pagine în Octavmare.* Acéstă lucrare arŭ fi avutŭ pentru istoria română, unŭ necontestatŭ meritŭ, décă învĕţatulŭ autorŭ s'arŭ fi mărginitŭ în a restabili adevĕrulŭ istoricŭ, în părţile alterate cu precugetare de către : *Sultzer, Röesler*, *Hunfalvy*, a cărorŭ scrierĭ constituescŭ basele *opereĭ de faţă.*

Lauriĭ luĭ Röesler aŭ espusŭ—se vede—la tentaţiunĭ şi pe *D. Pič*, precumŭ pusese pe *drumurĭ* vanitatea d-luĭ *Hunfalvy.* Dar' nu este totŭ *muritorulŭ* favoritŭ alŭ *fortuneĭ*; nu totŭ *natulŭ*, este ursitŭ ca *Saulŭ*, să dea peste *Corone!* Cu tótă verva dialecticeĭ pusă la dispositiunea uneĭ teoriĭ deochiate,conclusiunile ultra-slaviste a le d-luĭ *Pič*,

se reducŭ la palide încercărĭ nereușite, și n'aŭ cea maĭ mică putere de convingere.

Titlulŭ scriereĭ pare a spune că alŭ *eĭ obiectŭ* ar fi *«genesa poporuluĭ românŭ»*, scopulŭ însă—care l-a captivatŭ întréga cugetare—tinde a învedera vechimea și *esclusiva* dominațiune a poporuluĭ *Slavŭ*, peste întregulŭ *Orientŭ*, coprindêndŭ și țĕrile *Dacieĭ* nóstre, ast-felŭ precum se prevede în programa eruditululĭ scriitorŭ *«Schaffarick.»*

Intitulatulŭ *Opŭ* se împarte în *IV capitole* și totŭ atâtea sub-divisiunĭ : *Capitolulŭ* I, își propune a înfrânge teoriile luĭ *Röesler*, *Hunfaloy* etc. despre *originea Românilorŭ*. *Capitolu* II, caută eleminte *române* în peninsula Balcanilorŭ : a) pe timpulŭ dominațiuneĭ *«Romane»*. b) în periodulŭ imigrațiunelorŭ din evulŭ-mediŭ. c) în epoca imperiuluĭ *«Bulgaro-Vlahŭ»*. *Capitolulŭ* III se ocupă de *românii* din vechia *Dacia*. *IV și celŭ din urmă*, atinge în trécĕtŭ *principiile limbistice* și *cestiunea bisericéscă*.

Zelosulŭ Ultra-Slavistŭ *Pič*, propunêndu-șĭ a desființa *nimbulŭ* luĭ *Sultzer*, *Röesler* și *Hunfalvy*, susține din resputerĭ, cu multă dreptate, că ipotesa despre deșertarea *Dacieĭ* și trecerea colonilorŭ în *Mœsia*, este o pură *invențiune*.

Cu alte cuvinte : pe când ceĭ din șcóla luĭ *Sultzer*, *Engel*, susținŭ în frântulŭ capuluĭ: că, *Dacia* luĭ *Traianŭ* fusese deșertată și în urmă (*suta XI—XIII*) împopulată cu *românii* «din munțiĭ *Pinduluĭ*», d-lŭ *Pič* vré să scie, că nu póte fi vorba despre o asemenea dislocațiune, și cu atâtŭ maĭ puținŭ despre o populațiune *română* în *Mesia* și în peninsula *Emuluĭ* pe acelŭ timpŭ și pînă în *suta XIV*.

Așa fiindŭ, rĕmâne a se sci : ce s'aŭ făcutŭ *Românii* din *țĕrile Dacieĭ?*

Maghiarii ne dicŭ : Sunteţĭ veneticĭ pe *pămêntulŭ supusŭ Coróneĭ S-tuluĭ Ștefanŭ* (*Dacia traianŭ*), proveninţa vóstră geografică este de la *Pindu!*.... *Bizantiniĭ* de altă dată și *Bulgaro-Slavii* de astădĭ pretindŭ, că *Românii* de pe malulŭ dreptŭ s'aŭ adăpostitŭ acolo numaĭ în *suta XIII—XIV*, alungaţĭ fiindŭ din *Dacia Traiană*. Inteţiţĭ între aceste douĕ *Curente*, vomŭ dice și noĭ ca *Britanii* de odinióră, carĭ vĕdêndu-se strîmtoraţĭ între *Oceanŭ* și *barbarĭ incălcătorĭ*, pușĭ cum

34

amŭ ḑice, între douĕ focurĭ, ca şi noĭ, solicitaŭ în desperarea lorŭ, ajutorulŭ *Romeĭ*, strigândŭ : «*Repellunt nos barbari ad mare et Mare ad barbaros!!*» (*Nĕ inteţescŭ barbariĭ spre mare şi marea ne respinge spre barbarĭ*).... Să urmărimŭ pasŭ cu pasŭ pe învĕţatul profesorŭ, în combinaţiunele sale pré ingeniósе.

Indată la prima pagină ni se spune — *sub forma de prolegomen*, — *prefétă*—că ediţiunea *veneţiană* a cronicelorŭ bizantine, ar fi datŭ locŭ în suta XVIII, la interesante descoperirĭ istorice, asupra misteriosuluĭ Orientŭ, că acele descoperirĭ luminândŭ trecutulŭ problematiculuĭ Orientŭ bizantinŭ, aŭ contribuitŭ la concepţiunea vastelorŭ proiecte ale Împărătesei *Ecaterina din Rusia*, care'şĭ propusese să resolve complicaţiunile orientuluĭ. Cam pe acelaşĭ timpŭ, sapienţiĭ europeĭ începŭ să se ocupe cu originele enigmaticuluĭ poporŭ *românŭ*, urmărindŭ primele sale începuturĭ. Până la acea epocă, tradiţiunea voia să scie ca poporulŭ *românŭ* descinde de la *coloniile traiane*. Cu câtŭ însă orizontulŭ investigaţiunelorŭ se lumina, cu atâtŭ devenia maĭ problematică acea *genesă* tradiţională.

Acéstă succintă introducţiune ne arétă în deajunsŭ, că ţelulŭ scriereĭ fiindŭ *a nu se descoperi*, nicĭ măcarŭ cu ajutorulŭ *lampeĭ luĭ Diogene*, unŭ *poporŭ românescŭ*, fiă în regiunele *Emuluĭ*, fiă în *Tesalia*, *Moesia* saŭ *Epiru*, autorulŭ urmá neapăratŭ să-şĭ apropie procedementulŭ reposatuluĭ *Röesler*, care reuşise atâtŭ de bine să *nu descopere* nicĭ urmă de *românĭ* în *Dacia traiană*, până în *suta XIII*.

Aplicândŭ esperimentata metodă *Roesleriană*, *D. Pič* caută unŭ puntŭ de plecare pentru a sa ipotesă, caută aşa ḑicêndŭ *Uscatulŭ*; elŭ este descoperitŭ în cărticica macedonénuluĭ *Cavaliotis*, din anulŭ 1770; câte-va eleminte *lexice* din acea modestă carte, conducŭ pe zelosulŭ *Argonautŭ*, la descoperirea primelorŭ începuturĭ de viaţă *românéscă* în *Macedonia*. Acéstă *sibilică carte* trecêndŭ în posesiunea distinsuluĭ profesore *Thunmann* din *Hale*, a pusŭ temelia investigaţiunelorŭ sale ulteriόre, a introdusŭ pe marele *Dascălŭ* în misteriele *limbeĭ* şi ale *istorieĭ nóstre*. Instruitŭ şi informatŭ de învĕţăcelulŭ sĕŭ, macedo-românulŭ *Hagi Ţehanŭ*, despre istoria şi cultura poporuluĭ *Vlach* şi *albanesŭ*, (*a se vede pag. 2*), s'a pusŭ pe lucru, şi într'o

bună diminéță a *bisectului* anŭ 1774, lumea insetată după adevĕrŭ, fu surprinsă din partea profesoruluĭ *Thunmann*, cu două însemnate scrierĭ; una avêndŭ de obiectŭ *istoria și limba Vlaho-albanesă*, alta, *etnografia* popórelorŭ *resăritene* (*ambe bpulicate în Lipsca*). *Etnografia* peninsuleĭ, ne presintă, ca resultatŭ alŭ investigațiunelorŭ *treĭ grupurĭ* de *eleminte-autochtone* și *unigene*, în partea medinopțială a insuleĭ, anume: *tribulŭ Tracicŭ*, *tribulŭ Ilirŭ*, și tribulŭ *Macedo-Epirotŭ*.

De aci următórea conclusiune: In *Balcanĭ :* populațiunea *tracă*, redusă prin incursiunea barbarilorŭ migrătorĭ, se confundă cu coloniile *romane*, primindŭ *limba latină*, din care s'a formatŭ în suta VI *idiomulŭ Vlachŭ;* nimicŭ nu se scie despre dênșiĭ pînă în *suta XI*, de la acéstă epocă *eĭ* trăescŭ în munțiĭ *Tracieĭ* — la *Hemu*, *Rodope* și *Pindu*. Eĭ sĕ facŭ cunoscuțĭ pentru prima dată subt *numele* de *Vlahĭ*.

Câmpiile eraŭ pe acelașĭ timpŭ ocupate de *Slavĭ*, *Pecenegĭ* și *Grecĭ!* Orașele de pe malurile *măreĭ*, se aflaŭ în esclusiva posesiune a *Grecilorŭ!*

Vrea să dică: *Greciĭ*, genuinĭ cu *Traciĭ*, ocupaŭ cele maĭ mănóse regiunĭ; cu tóte acestea, *Tracii* se desfacŭ de connaționaliĭ lorŭ spre a se adăposti la *românĭ ; Pecenegiĭ și Slaviĭ* facŭ causă comună cu *Greciĭ;* despre *Ilirĭ* nicĭ unŭ cuvêntŭ ! *Curiósă descoperire !..* Nu cum-va aceĭ pretinșĭ *Slavĭ* și *Pecenegĭ* suntŭ rămășițele vechilorŭ *Ilirĭ?*

Româniĭ din *Dacia traiană*, urmașĭ și eĭ aĭ *Tracilorŭ romanisațĭ*,—cândŭ și cum? nu se spune—suntŭ după *Thunmann*, frațĭ cu *latino-traco-Vlahiĭ* de la *Pindu*, *Hemu* și *Rhodope* După acéstă combinațiune puținŭ cam încurcată—ipotesa deșertăreĭ *Dacieĭ-Traiane* și a *repatrierei* din suta *XIII*, este și remâne cădută, spre satisfacțiunea d-luĭ *Pič!...* Pe timpiĭ *Goților*, *Gepidilorŭ*, *Hunilorŭ Slovo-bulgarilorŭ* și *Avarilorŭ*, româniĭ trăiaŭ retrașĭ în Munțiĭ *Dacieĭ traiane*. In contradicere cu versiunele din suta XVIII, *Thunmann* susținea: că la descălicarea *Arpadianilorŭ*, din *894*, populațiunea *română* ocupa tóte regiunele transilvanieĭ, *Munteniei*, *Moldoveĭ* și *Marmațieĭ*, petrecêndŭ însă o viață *nomadă* (?), causă pentru care *Comaniĭ* și *Pecenegiĭ* numiaŭ pe *românĭ* : *Ciobanĭ* (*Tjuban*, *Djuban*) (?)! Acéstă surprindĕtóre teorie—dice *Pič*, avêndŭ unŭ mare resunetŭ în lumea sciințelorŭ, dete impulsiune la ul·

terióre cercetărĭ; *Sultzer* fu primulŭ care se rădică contra luĭ *Thunmann*, înfățișândŭ cestiunea subt unŭ puntŭ de vedere cu totulŭ opusŭ.

Va fi bine să ne ocupămŭ pentru momentŭ cu *Sultzer*, remânêndŭ apoĭ să ne întórcemŭ la D-lŭ *Pič*.

După părerea luĭ *Sultzer*, susținută în a sa istorià: despre *Dacia transalpină* (1781/2), *Românii* s'aŭ reîntorsŭ la vechile *căminurĭ*, în *Dacia traiană*, cu multŭ maĭ în urma *Sașilorŭ*, chiămațĭ să cuprindă ținuturile transilvanieĭ, deșertate de poporŭ. *Reticența* privilegiilorŭ *săsescĭ*, *hybridismulŭ etnicŭ* și *limbisticŭ* alŭ *românilorŭ ardelenĭ*, identicŭ cu alŭ bastardilorŭ *Coțovlachĭ* din *Macedonia*, suntŭ pentru *Saxonofilulŭ autorŭ* totŭ atâtea probe convingĕtóre despre provenința lorŭ *geografică*, afară din marginile *Dacieĭ traiane* (*extra-muros*), într'o epocă posteriórà. Ast-felŭ argumenta *Sultzer*, (*dupe ellŭ Tököly și pînă la unŭ puntŭ Engel*, etc.), totŭ ast-felŭ susține *Röesler*, *Hunfalvy*, *Rèthy Tomaschek* etc., cu óre-carĭ avriante.

La acéstă *teorià* — *unică în felulŭ eĭ*—re'mprospătată în dilele nóstre de *etnografiĭ* și *filologiĭ* Ungarieĭ moderne, se opunea cu tărià (*dice Pič*) și cronica *notariuluĭ* anonimŭ alŭ regeluĭ *Bella* și *autoritatea* luĭ *Nestor*; pedeca era pré supărătóre și trebuia cu orĭ-ce prețŭ înlăturată; *Sultzer* a trecutŭ, în felulŭ sĕŭ, și peste acéstă greutate! Fără cunoscința cea maĭ elementară de *limba* și *istoria* românéscă, fără principiĭ filologice și etnografice, temeritatea sa traducea suposițiunele cele maĭ simple și arbitrare, în totŭ atâtea probe convingĕtóre, pentru adepțiĭ sĕĭ. După judecata sa cu totulŭ subiectivă, nu se póte dice, că a esistatŭ unŭ poporŭ *românŭ* în *Dacia* traiană, fără *proprieate* teritorială! Nu se póte admite, că *poporulŭ românŭ*, fiindŭ elŭ celŭ maĭ vechiŭ, nu s'arŭ fi *afirmatŭ ca națiune*, décă arŭ fi esistatŭ în *Ardélŭ*, și nu se póte pretinde că esista unŭ poporŭ fără drepturĭ de *Cetățenià*, fără *pămênturĭ*, fără *cunoscință* de sine!... Este greŭ să respundemŭ la babiloniile, la anahronismele și deșertăciunele unorŭ silogisme de felulŭ acesta!! Pe têrêmulŭ faptelorŭ, argumentațiunea de maĭ susŭ pĕcătuesce în contra *adevĕruluĭ istoricŭ*, Ea confundă într'unŭ modŭ nepermisŭ *epocele!* dicea unŭ învĕțatŭ *germanŭ* în fața unorŭ pretențiunĭ de *asemenea natură!*

«*Conjecturen und Hypothesen vermögen nimmermehr den vorgeschichtlichen ne-*
«*bel in Geschichte zu verwandeln*» ;

Bĕtrânii noştri şi-aŭ făcutŭ datoria respun̦ệndŭ cu vigóre, cu sciinţă la tóte acelea obiecţiunĭ şi ipotese descreerate, în credinţă, că de la simple supoşiţiunĭ până la evidenţă, de la conjecturĭ pînă la *istoriă,* distanţa este mare şi transformarea imposibilă. Opintirile contrarilorŭ noştri de astă-dĭ, re'mprospĕtarea vechiuluĭ sistemŭ, pare a ne spune că: uitată este înfrângerea din trecutŭ, că în castrele lorŭ nu se ţine sémă de principiile sciinţeĭ.

In faţă cu necurmatele provocaţiunĭ, cu neadevĕrurĭ înaintate fără remuşcare. înjositóre pentru istoriă ca şi pentru demnitatea unuĭ poporŭ simţitorŭ, cu *deplină* consciinţă şi cunoscinţă despre alŭ sĕŭ trecutŭ, tăcerea arŭ fi maĭ multŭ de câtŭ o păcătósă resemnaţiune; *Ea* arŭ încuragia şi maĭ multŭ *temeritatea contrarilorŭ noştri!...*

«*Contra tacentes omnia jura, clamunt*»!

Fost'aŭ *Sultzer,* fost'aŭ *Eder*, cunoscĕtorĭ de *istoria românilorŭ?* adâncit'aŭ eĭ cronicile bisantine; urmărit'aŭ printr'unŭ studiŭ criticŭ, pĕtrundĕtorŭ, comparativŭ, faptele petrecute pe pământulŭ *Dacieĭ traiane,* înainte şi după descălicarea *Arpadianilorŭ*, pentru ca să se pronunţe în deplină cunoscinţă de cause şi efecte, asupra *istorieĭ* şi *limbeĭ române?...* . Nimicŭ din tóte acestea! Fără studiĭ preparatore «*ilotis manibus*» cum se dice, dândŭ unŭ sborŭ imaginaţiuneĭ încărcate cu ideĭ preconcepute. se avênta *iperzelosulŭ Sultzer,* pe unŭ întinsŭ câmpŭ de *ipotese.*

S'a vĕdutŭ maĭ susŭ forma subt care ni se presintŭ acele ipotese; ele pretindŭ, că fără pământurĭ n'a putută sta poporulŭ românŭ în strĕbuna patriă; că nu s'a afirmatŭ ca individualitate *etnică!*

Dacă este vorba despre starea *românilorŭ* între suta IV — IX, ne va fi permisŭ să întrebămŭ la rêndulŭ nostru : domnit'aŭ întru adevĕrŭ, *Goţiĭ* în *Dacia traiană?* In ce mânĭ apucase pământulŭ *Dacieĭ nóstre?*

Cronicele bizantine, atâtŭ de confuse şi încurcate, înţeles'aŭ óre subt nume de *Goţia*, *Hunia*, *Gepidia*, cuprinsulŭ *Dacieĭ* propriŭ dise? Credemŭ că nu!

In casulŭ unuĭ rĕspunsŭ afirmativŭ însă, amŭ cere să ni se arĕte anume unŭ *singurŭ faptŭ concretŭ* de dominațiune *Gotică*, *Hună*, *Gepidă* în acea *Daciă;* să ni se învedereze forma de *Statŭ Goticŭ* etc., unŭ indiciŭ saŭ ceva urme de *aședĕminte* și instituțiunĭ *Gotice*, *Hune*, *Gepide*, fiă în *țĕrile dunărene*, fiă în *Transilvania*, *Banatŭ*, *Crișiana* etc.; să ni să spună care fost'aŭ *legile*, *limba țĕreĭ*, și modulŭ de administrațiune, pentru ca pe temeiŭ de fapte invederate, să admitemŭ îndoiala despre ființa uneĭ *individualitățĭ române*, pentru epocele dintre suta IV—IX!!

Unicele monuminte de limba West-Gotică, la gurele Dunăriĭ suntŭ, precâtŭ scimŭ, conservate în evangeliarulŭ luĭ *Ulfila;* nimicŭ despre *Hunĭ*, și *Gepidĭ* de câtŭ că fruntașiĭ *Hunilorŭ* vorbiaŭ și limba *latină* și cea *ausonă*, respective *română*, érŭ ceĭ din urmă: *Huniĭ* s'aŭ perdutŭ fără urme.

Panonia luĭ *Severini*, scie să ne spună despre o *Panoniă-Dacică*, *Panoniă-romană*, *Panoniă-Longobardă*, *Panoniă-Gotică*, *Panoniă-Hunică*, *Panonia-Avarorum*, *Panoniă-Bulgară*, *Panoniă-Ungară!* Să nu fie cum-va o confusiune între *Panonia-Dacică* și *Dacia propriŭ disă?*

Unŭ concursŭ de fapte culminante ne impune o asemenea credință!

Gebhardi luându-se după *Eutropiŭ*, ne dice în istoria *Ungarieĭ*, (tom. I pag. 141), că *Dacia-traiană* numită *Goția-Westică* (*apusană*), era ocupată de treĭ națiunĭ domnitóre: *Taifaliĭ* (în *Ardealŭ*), *Victofaliĭ* (în *Moldova*), *Turingiĭ* (*Tyragete*) (în *România*). supusă luĭ *Atanarich; Ostgotiĭ* nomadisaŭ pe malulŭ *stingŭ* alŭ *Nistruluĭ*.

Acéstă presupunere cade, saŭ celŭ puținŭ se reduce la proporțiunĭ fórte restrînse, în fața unorŭ fapte ne'nduiose, urmate pe acelŭ timpŭ.

Neapĕratŭ se recere o maĭ mare desfășurare a stăreĭ de lucrurĭ din acele epoce, spre a lămuri contradicțiunile vechilorŭ cronicarĭ străinĭ; mărginitulŭ spaciŭ nu ne permite să intrămŭ în amĕnuntele faptelorŭ petrecute, dar' ver câtŭ de restrînsŭ și succinte arŭ fi resumatulŭ nostru, adevĕrulŭ se póte invedera.

Istoriculŭ *A. Thierry* (*Histoire des Gotes sous la domination romaine*) pune, în terminĭ categoricĭ, la îndoială dominațiunea *Gotă* în *Dacia-traiană*, ca una ce i se pare lipsită de verĭ-ce *fundamentŭ istoricŭ*.

Cunoscutulŭ *I. C. Schuller* în a sa *istoriă* : (*G. chte von Siebenbürgen*) declară în modŭ afirmativŭ, că totŭ ce s'a scrisŭ despre domnia *Goților̆* în *Dacia*, sĕ reduce la o *mistificațiune*, a căreĭ *urdire* se datoresce luĭ *Iornandes;* resultatele investigărilorŭ istorice suntŭ minime în acestŭ punctŭ ele n'aŭ de temeiŭ de câtŭ simple și îndo ióse presupunerĭ :

«Die Verhältnisse Siebenbürgens ŭnter den Gotten sind bei der Verworrenheit «der Schriftsteller und dem mangel anderer denkmäler so dunkel..... das der G: chts-«schreiber sich genöthigt sieht, gestütz: aŭf die spärlichen nachrich en welche sich un-«bezweife't aŭf diesen Theil des alten Dacien beziehen, mehr oder minder ge-«wagte Vermŭthŭngen zu bauen.... Die Hauptquelle ist Iornandes, alles bunt «dŭrcheinander wirrend, ŭnd auch kritisch ganz verdorben.»

Aceleașĭ conclusiunĭ se potŭ vedea și la *Aschbach* în «*Memoriae populorum.... (Petropol 1771 IV, 4)!*.... Noĭ întrebămŭ : pe unde avé să pĕtrundă *A. Probu* și *Caru*, la *Nistru*, spre a înfrânge incursiunile *Sarmaților̆*, *Bastarnilorŭ* (înțelesŭ *geograficŭ*) și *Germanilorŭ?*

Probus—dice *Rottek* (*ist. univers.*)—*Schlug in vielen schlachten..... zumal die Deutschen!!*

Unde se aflaŭ *Goțiĭ* pe timpulŭ luĭ *Constantinŭ?*

P. Orosius ne spune că ia distrusŭ pe propriulŭ lorŭ pămêntŭ :

«Mox Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes in ipso barbarici soli sinu, «hoc est Sarmatorum regione, delevit.»

— Cine nu vede patenta confusiune între numele *geograficŭ* și *etnicŭ?.... Anahronismulŭ* este *invederatŭ.*

Va să dică : petrece'aŭ nu în *Dacia*, ci în vechia *Sarmatiă* de la *Nipru.*

Historiculŭ Zosimus afirmă că : împĕratulŭ *Valent* a trecutŭ în *Dacia* spre a respinge încălcările *Goților̆*. Rĕușita i'a fostŭ deplină; parte din *Goțiĭ* rĕmașĭ în viéță s'a refugitŭ prin bălțĭ și pădurĭ, parte a ce, rutŭ pămêntŭ în *Moesia* : «*Hoc modo cum ingens multitudo periisset, re-«liqui pacem petebant supplices.»*

Din care parte a fostŭ némulŭ *Goților̆* alungatŭ de *Hunĭ?....* pe unde aŭ trecutŭ eĭ Dunărea ca *fugarĭ*, îndreptându-se spre reședința

împĕrăţieĭ luĭ *Valent?* «*Gothi transito Danubio fugientes, a Valente sine ulla föederis pactione suscepti.*»

Dacă s'arŭ susţine că din regiunele *Dacieĭ* a urmatŭ espulsiunea, arŭ fi să ni se constate că *Huniĭ* s'aŭ aşeḑatŭ în vechia *Daciă,* pre cum după natura lucrurilorŭ, urma să fie?!

Altele suntŭ cu totulŭ locurile ocupate de *Hunĭ*, la descălicare; ele se mărginescŭ pe pămêntulŭ *Pano-Daceĭ*, cuprinsŭ odinióră, şi anume pe timpulŭ luĭ *Traianŭ*, de *tribulŭ celticŭ* alŭ *Iasigilorŭ*, în urmă de *Longobarḑĭ* şi *Avarĭ!!*

Teritoriulŭ *Hunilorŭ* aşa ḑisă: *Daco-Hunia* saŭ *vechia Pano Dacia*, trecú la Gepidulŭ *Ardaricŭ*, după încetarea din viaţă a luĭ *Atila!*

Spre a ne lumina şi maĭ bine asupra locuinţelorŭ *Hunice*, trecute la *Gepiḑĭ* şi în urmă la *Longobarḑiĭ* uniţĭ cu *Avariĭ*, urméză să vedemŭ în care parte de locŭ aŭ statŭ acestĭ din urmă?

Slavistulŭ Jireček (*istoria Bulgarieĭ*) ne spune că: *Avariĭ*, congenerĭ cu *Bulgariĭ*, aşeḑaţĭ aceştia în regiunele de peste *Tisia*. se învecinaŭ uniĭ şi alţiĭ, cu *frâncĭĭ* din *Panonia;* triunghiulŭ *Sirmiuluĭ*, dintre *Sava* şi gurele *Draveĭ*, să ḑice a fi fostŭ locuită de unŭ tribŭ *Slavŭ,* sub dominaţiunea bulgară; acéstă stare de lucrurĭ a duratŭ până la descălicarea *arpadianilorŭ*.

«*Syrmien im Winkel zwischen der Sawe und Draumündung sowie auch Ost* «*Ungarn verblieben unter Bulgarischer herschaft bis zur ankuft der mugyaren* (p. 148)

Paulŭ Diaconus după ce face istoriculŭ luptelorŭ luĭ *Alboin*, susţinute cu *Gepidii* luĭ *Cunimund*, în unire cu *Avariĭ*, spune: că retrăgêndu-se *Longobardiĭ* spre ţĕrile Italieĭ, aŭ lăsatŭ *avarilorŭ Panonia.*— «*Tunc Alboin Sèdes proprias, hoc est Pannoniam, amicis suis Hannis contribuit ..... Longobardi relicta Panonia .... Italliam properant possesuri... Habitaverunt aut m in Panonia annis 42 obus*».

Ca faptŭ istoricŭ reesă din naraţiunea luĭ *Priscu:* 1° ca *Gepidiĭ*, *Avarĭ* şi *Bulgarĭ* formaŭ o *familiă cu Huniĭ,* sub domnia luĭ *Atila.* 2° Tribul *Gepidŭ*. nimicindŭ după mórtea luĭ *Atila*, pe urmaşulŭ sĕŭ, şi-a supusŭ pe *Bulgarĭ*, *Avarĭ* şi *rĕmăşiţele Hunilorŭ*. 3° *Alboin* Longobardulŭ desfăcêndu-se de *Gepiḑĭ*, a datŭ ajutorŭ *Avarilorŭ* spre a

supune pe vechiĭ sěĭ aliaţĭ. *Iireček* crede că *Avariĭ*, *Gepiḑiĭ*, *Sclaviniĭ*, *Bulgariĭ* făceaŭ causă comună cu *Huniĭ*, nelinistindŭ pe *Bizantinĭ*, când sub nume de *Hunĭ*, *Gepiḑĭ*, când sub celŭ de *Avarĭ*. Tóte aceste transformărĭ se petrecŭ pe acelaşiŭ teritoriŭ, rĕmasŭ în cele din urmă sub dominaţiunea tribuluĭ *Avarŭ*.

Nu vomŭ cerceta dacă *Avariĭ*, numiţĭ şi Hunĭ, eraŭ séŭ nu *Bulgarĭ*, precum asigură *Eginhardus* în *vita Caroli magni ad anum 795*, de şi impórtă a se sci cum aceştĭ *varvarĭ (Avarĭ)* atâtŭ de puternicĭ, dispărură fără nume, ca şi cum arŭ fi intratŭ sub pămêntŭ. Sub acestŭ raportŭ, problema luĭ *Eginhardŭ* îşĭ are însemnătatea sa, orĭ şi ce arŭ ḑice *Istrianulŭ Katancicĭ*. Nu cum-va apa s'a retrasŭ la matca eĭ? Voimŭ a ḑice : nu cum-va *Avariĭ* s'aŭ perdutŭ sub numele de *Bulgarĭ* şi *Gepiḑĭ*, orĭ şi sub vre-unŭ atlŭ *nume similarŭ?!*

Iireček, — *Istoriculŭ Bulgarieĭ*—afirmă (contrariŭ păreriĭ luĭ Gibbon) că ţéra şi dominaţiunea *Avarilorŭ*, n'a eşitŭ din otarele *Panonieĭ de josŭ*, mărginită între *Dunăre* şi *Tisa* încă de pe la anulŭ 258; că neîntemeétă este presupunerea, care admite unŭ statŭ *Avarŭ* la *Dunărea de giosŭ* şi *până în Baltica!* **Vechia Daciă** adesea era infestată prin incursiunĭ şi prădăciunĭ, dar' nicĭ o dată **supusă** !

«*Thatsächlich hat jedoch die Herschaft der Avaren die Grenzen des Ungari-*
«*schen tieflandes* (*Alföld) kaum überschrieten... In die Nachbarländer pflegten Sie*
«*nur Raubfahrten zu unternehmen ohne sich dort festzusetzen.*» (*G:chte der Bulgaren* pag. 86;

Ne-amŭ îndepărtatŭ prea multŭ de la scrierea luĭ *Pič*, dar' fiindŭ necesitate a se pune în evidinţă câte-va părerĭ, asupra unorŭ *fapte concrete*, de importanţă pentru istoria *Românilorŭ*, ni-amŭ impusŭ sarcina să urmărimŭ mişcările *Goţilorŭ*, *Hunilorŭ*, *Gepiḑilorŭ*, *Avarilorŭ*, de carĭ s'a făcutŭ şi să face multă vorbă deşértă. Déca amŭ dori să ne dămŭ şi maĭ bine sémă despre deşertăciunea ipoteselorŭ, şi să ne încredinţămŭ pînă la ce punctŭ afirmaţiunile cele maĭ autorisate — la părere — suntŭ adevĕrurĭ istorice, séŭ numaĭ simple mistificaţiunĭ, amŭ avea să mergemŭ departe, şi începêndŭ de la *Herodot*, să urmărimŭ în modŭ sistematicŭ, pasŭ cu pasŭ, transformaţiunile de *numirĭ genetice* şi *topice*, pe carĭ le întîmpinămŭ la *Istorio-*

grafiĭ și *Cartografiĭ Dacieĭ.* Acéstă urmărire póte ni-arŭ da soluțiunĭ la multe probleme, admise—rĕŭ—ca *verităţĭ istorice.*

Care este regiunea ocupată de cătră *Pipinu*, de la *Avarĭ*, urmașiĭ nemijlocițĭ în scaunulŭ séŭ domnia *Hunilorŭ?* Informațiunile luĭ *Eginhardus* (*totŭ în vita C. Magni*) lămurescŭ situațiunea, afirmândŭ, că *Huniĭ* (*Avariĭ*) aŭ fostŭ alungațĭ peste rîulŭ *Tisa*, și ţéra lorŭ distrusă; că frânculŭ *Pipinu* a ocupatŭ regiunile (*Huno-Avare*) din ambele *Panoniĭ* și din *Dacia* de pe malulŭ opusŭ alŭ *Dunăriĭ*, dimpreună cu *Istria* și *Dalmaţia.*

«*Pipinus autem Hunis trans-Tisiam fluvium fugatis eorumque regiam ex toto* «*destructa... Postquam Utramque Panoniam et oppositam in altera Danubii ripa* «*Daciam, Histriamquoque et Liburniam atque Dalmatiam...* etc.

Așa dară, după descrierea luĭ *Eginhard, in Vita Caroli Magni (ad anum 795:)* vorba este despre *Dacia*, *megiașă* cu *Istria* și *Dalmaţia*, de pe malulŭ din féța *Panonieĭ*, prin urmare nu póte fi subînțelésă vechĭa *Dacia Traiană!* Nu acéstă ţéră fost'a coprinsă și ocupată de *Goţĭ* (*confundaţĭ adesea cu Geţiĭ*), de *Huniĭ* luĭ *Atila*, séŭ de *Gepidiĭ*, *Avariĭ* și *Longobardiĭ* din vecinătatea *Iasigilorŭ* mărginenĭ, limigantĭ.

La vechiulŭ *Margu*, pe rîulŭ *Morava*, féță în féță cu «*Contra-Margum*» (*Castra Augusta flaviancusia*, saŭ *Constanța*—astădĭ *Cubin)*—era curtea fierosuluĭ *Atila* unde venise *solia romană* represintată prin *Priscu;* aci, după spusele *Retoreluĭ,* în unire cu ale luĭ *Otrocotsius* și *Pray*, se vorbia limba *Ausonă* (*latina rustică*), limba poporuluĭ românescŭ, înțelésă de fruntașiĭ luĭ *Atila* -- precum afirmă numitulŭ *Priscu* — ; Aci, *Zerchon* — *Maurusius* — înveselea pe óspețiĭ și *Conmeseniĭ regeluĭ;* Aci în fine se înfățișă românulŭ Duce «*Ramunc*» din țéra *Vlachilorŭ.* cu 700 călărețĭ aleșĭ, admiratŭ și primitŭ ca unŭ óspe de frunte între Ducĭ și regĭ, venițĭ la curtea luĭ *Atila* precum ne spune tradițiunea din *Niebelungen (edițiunea Lachmann, pag. 174)*, prin următórele strófe :

«*Der Herzog Ramunc Uzer Vlachen lant*
«*Mit siben Hundert mannen Komer fin si gerant.*
«*Sam Vliegende Vogele sah man sie alle vorn*
«*Do Komm der fürste Gibeckee mit aherlichen schar etc.*

S'a ḑisŭ că pe timpurile *West-Goţilorŭ*, ţéra *Ardealuluĭ* éra ocupată de *Tai-falĭ;* că pămêntulŭ *Moldoveĭ* nu cunoscea altă populaţiune afară de *Victo-fali;* că *Muntenia* gemea sub dominaţiunea unuĭ tribŭ *Goticŭ*, numitŭ *Tyringiĭ*.

Presupunemŭ o gravă mistificaţiune în acestŭ punctŭ, la cronicele acelorŭ *epoce*. Cândŭ şi cum dispărură aceste triburĭ *Gotice*, fără urme, din ţĕrile *românescĭ?* Ce poporŭ le-a luatŭ loculŭ? Multe să afirmŭ fără cuvêntŭ; multe va să scie şcóla *germanŭ* şi *slavŭ*, temeiurĭ, lămurirĭ însă nu ni se daŭ! Asemĕnărĭ şi deformaţiunĭ de *numirĭ topice* şi *etnice*, aŭ datŭ ocasiune la multe confusiunĭ şi ipotese; aŭ îndemnatŭ pe cele maĭ fruntaşe autorităţĭ *slaviste*, să prefacă în lume *slavă*, întregulŭ continentŭ orientalŭ. — Aci să înfundă şi logica luĭ *Pič* şi Metafisica luĭ *Tomaschek*. (A se vede ultima sa scriere: *Românii din peninsula Hemus*). Nu pe acéstă cale arŭ rătăci investigările nóstre, décă ni-arŭ fi permisŭ să intrămŭ în amenunţimea urmelorŭ istorice. Ţinuţĭ a ne restrînge în limitele uneĭ recensiunĭ succinte, ne vomŭ mărgini, de astă dată, a supune cugetăreĭ seriόse, câte-va date istorice batĕtóre la ochĭ, în credinţă că ele vorŭ servi, curêndŭ séŭ maĭ târḑiŭ, la deslegarea enigmelorŭ esploatate în contra nóstră. Prin ajutorulŭ lorŭ maĭ că amŭ putea să ne esplicămŭ între altele, daca nu originea, celŭ puţinŭ raportulŭ saŭ înţelesulŭ acelorŭ nume de: *Tai-falĭ*, *Victo-falĭ* şi *Tyringĭ!*

Maĭ nainte de tóte arŭ fi de interesŭ istoricŭ pentru noĭ, să ni se spună: ce a putută înţelege *Otrococsius* (*Orig. Hung. part. I. c. 4*) prin asemĕnarea limbeĭ *Ausone* cu cea *Gotică* şi *Alană?*

«Supponit Priscus... quod Hunorum aliqui ob comercia cum Romanis operam «dabant linque Gothice quae cognata Alanice et Ausoniae».

Prin limba *Ausonă* se înţelegea cea română (*Valahă*) adecă latina coruptă saŭ maĭ bine ḑisŭ *«latina rustică» : limba Italieĭ! «Per Ausoniorum (adecă a poporuluĭ Ausonŭ) linguam inteligo Valahicam, quasi coruptam Latinam»* afirmă *Otrocotsius!* Va să ḑică după acestŭ istoricŭ alŭ *Hungarieĭ*, era în *Dacia* unŭ *poporŭ*, care se numia *Auson*, adecă *latino-romanŭ* de óre-ce limba *Ausonă* se ḑice a fi fostŭ corupta *latină (?)!*

Priscu susţine în a sa competinţă, în calitatea sa de contimpo-

ranŭ, că *Hunii* cultivaŭ și limba *Gotică* și pe cea *Ausonă*, stândŭ în relațiunĭ de *Comerciŭ* cu *Romanii*.

In cronicele *Bizantine* adesea se confundă numele de *Geția cu Goția* (*Getuli* și *Gotuli*); din acéstă confusiune s'a făcutŭ maĭ târḑiŭ unŭ *Capitalŭ etnicŭ* pentru *germanĭ!*

Arŭ trebui să sĕ scie positivŭ *epoca* și *regiunea* unde s'a născutŭ numele de *Goțĭ*, spre a se esplica acea confusiune; a se sci cu órecare positivitate: nu cum-va numirea de *Scuțĭ* și *Scutia*, sinonima formeĭ: *Scyții* și *Sciția* (scrise *Scyția* cu *y* luatŭ dreptŭ *ŭ*), va fi datŭ ființâ formeĭ *Goția* și *Goții* atribuitŭ ca *nume etnicŭ* de către cronicariĭ vechĭ, aceluĭ tribŭ *germanŭ* (*Scandinavŭ*), care petrecuse unŭ timpŭ în regiunile asiatice ale *Scyțieĭ Bosporitane*, unde ni se spune că mersese *Ulfila* să propage învĕțătura luĭ Christŭ! In ceea ce ne concernă, întrebămŭ: de unde afinitatea între limba *Ausonă*, *Gotică* și *Alană?* Asemĕnarea între cea *Ausonă* și *Getică* s'arŭ putea esplica pănă la unŭ punctŭ; identitatea arŭ fi și maĭ lămurită dacă se va considera că ceea ce a fostŭ *Geția* maĭ nainte, a pututŭ să devină *Ausonia*, în urma colonisăriĭ romane!... *(precum s'a și petrecutŭ!)*

Numaĭ acéstă *tesă* ni-arŭ da înțelesulŭ și motivele care aŭ făcutŭ pe *Hunĭ* să'șĭ apropie limba poporuluĭ *Ausonŭ*, stândŭ în legăturĭ de afacerĭ comerciale cu *Românii*, bine înțelesŭ!

Pray, de asemenea istoricŭ distinsŭ, vrea să scie, că între limba *Latină* și cea *Ausonă* nu era nicĭ o diferință, și nu înțelege cum se póte susține, că *Ausona* era una cu cea *Vlahă*, precum voeșce *Otrococsius*, de ore-ce pe acelŭ timpŭ numele de *Vlahŭ* nu fusese de locŭ cunoscutŭ.

«Ex hoc liquet Priscum inter Ausoniam et latinam linquam nullum discrimen «statuisse, itaque conjectura Otrocotsi, de linqua Valachica locum non habet; nec «Blachorum seu Valachorum nomen apud scriptores illorum temporum cognitum «fuit».

Să admitemŭ óre tradițiunea *Niebelungelor*, care ni spune că ducele *Ramunc* venise din țéra *Vlachilorŭ «Uzer Vlahenlant»*, séŭ aserțiunea luĭ *Pray?* (*In lucrarea preurmată s'a demonstratŭ genesa numeluĭ Vlahŭ*) Pînă a se decerne: cândŭ și cum s'a urḑitŭ acestŭ nume, fiă

pe timpurile *Hunilorŭ*, între carĭ eraŭ amestecate și triburĭ slave, fiă pe timpulŭ *Anei Comnena*, séŭ a luĭ *Cinnamus*, remâne întregŭ faptulŭ istoricŭ, că poporulŭ *Besilorŭ* era și în *Dacia Traiană* și în *Tracia;* că din *Bessi* și *Vessi*, nu era mare dificultate pentru idiomele slave și Grece, a se forma *Blassi* séŭ *Vlassi*, trecutŭ apoĭ în *Vlahii*, *Blachii* și *Bachiĭ*; maĭ avemŭ de însemnatŭ, că în acelașŭ timpŭ, la aceĭașĭ cronicarĭ, poporulŭ *românŭ* se gratifică cu variantele : de *Messĭ*, *Geţiĭ*, *Pacinacĭ*, *Dacĭ*, *Biseni*, *Comanĭ*, *Bulgarĭ*, *Vlachĭ*, *Uzĭ*, *Huculiĭ Ungeni!* Acéstă urmare a datŭ neapăratŭ locŭ la multe ipotese și confusiunĭ în dauna nóstră, dar' adevĕrulŭ străbate și prin desimea norilorŭ.

Spre a căuta unŭ respunsŭ pentru afirmaţiunile luĭ «*Otrocotsiu*» și a înţelege maĭ bine pe *Priscu*, referitoriŭ la genuitatea limbeĭ *ausone*, cu *alana* și *gotica*, va fi bine să consultămŭ în trécĕtŭ etnografia *Dacieĭ*, din epoca *ante-romană*.

Gebhardi, vorbindŭ despre popórele *Panonieĭ*, și întemeiétŭ pe *Herodot*, *Strabone*, *Severinŭ*, *Guthry și Gray*, ḑice : că afară de poporulŭ *Umbricŭ*, menţionatŭ la *Herodot*, și afară de autoctoniĭ *Poeoni*, mulţimea *Celto-galilorŭ* cuprindea regiunile d'intre *Sava*, *Drava*, *Tisia* Alpis și *Dunăre*. In acea mulţime suntŭ înșiraţĭ : *Pirusiĭ*, *Osiriĭ*, *Segestaniĭ* (*Segeţiĭ* = *Arcașiĭ din cari s'aŭ formatŭ Polowtzi-Paloczi*, *Iassi* = *Iasigiĭ* : *Arcașiĭ*), *Boieriĭ*, *Seretaniĭ* (*care se păstréză la noĭ prin numele rîuluĭ* **Seretŭ** *și a plăiesilorŭ bănăţenĭ, ḑișĭ* **Seretanĭ**), *Iasieniĭ*, *Colapiniĭ* saŭ *Culpiĭ*, *Belgite*, *Catariĭ* (nume de asemenea însușitŭ Românilorŭ în suta IX-XI), *Corneotiĭ*, *Araviste*, *Oseriaţiĭ*.

Prin câte variante și metamorfose trecut'aŭ aceste numirĭ; câte revendicaţiunĭ rădicat'aŭ naţionaliĭ *Slavĭ* și *Germanĭ* asupra acestorŭ *triburĭ;* la câte versiunĭ, ipotese și conjecturĭ aŭ datŭ ele nascere, ni spunŭ cu prisosŭ : *Analele Bizantine*, *etnografiele Slave*, *Germane*, pînă și *maghiare!* La câte deducţiunĭ și conclusiunĭ arbitrare n'aŭ condusŭ similitudinea numeluĭ *Andi-Zeti* = *Andi-ate* = *Ante ?!*—Din *Iasieniĭ-Iasinii* formatus'aŭ *Iasigiĭ*; din *Catariĭ*, *Caţariĭ ;* din *Iapodeniĭ*, *Gepidiĭ ;—Seretaniĭ* aŭ trecutŭ pînă și în *Seraciniĭ*; *Osieriĭ* = *Usiriĭ* s'a contrasŭ póte în *Uziĭ!* Cine arŭ putea să afirme după atâtea esemple, că *Taifaliĭ* (*Teis-Vali*) *Victo-faliĭ*, suntŭ neapăratŭ *triburĭ gotice?!* De ce nu

s'arŭ admite că aceĭ «*Vali*» carĭ şĭ-aŭ variante în forma «*Gall-Valas*», nu desèmnă unŭ tribŭ *Galo-Celticŭ? Tyringiĭ* asemĕnaţĭ cu *Tyra-n'geti=Tyra-Geţiĭ,* arŭ înfĕţişa neapĕratŭ greutăţĭ pentru *etimologia* şcóleĭ *germane!*

Intre *Valoni* şi *faloni*, *Vali* şi *fali,* mijlocesce o simplă cestiune de *ortografiă* şi *fonetismŭ* saŭ *morfologiă*; este sciutŭ însă că la ceĭ vechĭ alternaŭ consónele *V* şi *f*; unŭ esemplu avemŭ în *Niebelungen*, unde cuvêntulŭ «*Vliegende*» se vede scrisŭ cu *V* în loc de *f*.

Valach nu-şĭ are urḍirea dela *Val*, alternatŭ cu *Gall,* în idiomele germane? De ce să nu să fiă formatŭ la *Slavĭ* şi *germanĭ*, din *Bessi* — *Vessi,* variantele cunoscute de: *Blasiĭ, Vlasiĭ, Valchiĭ, Velsiĭ, Valiĭ=faliĭ, Lasiĭ, Olasiĭ=Ulasii=Olahiĭ* (*magiar*)? De ce, păşindŭ pe aceste urme, nu s'arŭ putea susţine că aceĭ *Vali* saŭ *fali (Tai-falĭ Victo-falĭ)* staŭ în legătură cu formele numeluĭ de *Vali*, *Valchi*, *Vlachi*, *Blacii*, în puterea uneĭ comunităţĭ de origină?

Pentru ceĭ ce arŭ fi tentaţĭ să presupună, că *Tai-falli* denotă unŭ poporŭ *germanŭ*, ne facemŭ datoria a le pune în vedere cuvintele luĭ *Gebhardy,* destulŭ de clare şi positive.

In Istoria Ungarieĭ (*Geschicte des Reichs Hungarn*) scrisă de citatulŭ autorŭ, cetimŭ la pagina 55, nota II tom. III, următórele: »*Hungaria se mărginesçte despre nord-Ost cu câmpiile Pacinacilorŭ şi Falonilorŭ* «*adecă Vlahilorŭ*» («*Es stosset aber das Reich gegen nord-ost an die Ge-*«*filde der Pecenarorum Patzinatziten* und *falloner-Walachen*»*;* maĭ la vale (nota 4) esplicândŭ genesa numeluĭ, istoriculŭ afirmă că *germaniĭ* numiaŭ pe ceĭ de origină *romanŭ*, cum d. e: suntŭ *Italieniĭ* şi *Galiĭ*, cu numele de *Fallen* saŭ *Vallen* «*Die Deutschen nanten* «*ausländer*, *insbesondere romanische fremde wie z. e. die Italiener und Gallier,* «*fallen oder Walen*». Acéstă părere este împărtăşită şi de *Schaffarik,* precum s'a vĕḍutŭ la unŭ altŭ locŭ, în studiulŭ meŭ.

Despre prima parte a cuvêntuluĭ compusŭ, anume. «*Tai*» avemŭ de observatŭ, că *Dacia* se numia la Romanĭ: *Davia*, ér' poporulŭ figura sub nume de *Davi* şi *Dai.* Compusŭ, elŭ avea desininţa *etno-topograficŭ*, spunêndŭ că *Tai* saŭ *Dai=falli* vrea să ḍică *Dacia-Vlahilorŭ=Dai-Valilorŭ!*

Maskov, istoriculŭ germanilorŭ susține, în unire cu *Ptolomeu*, că *Iasigiĭ Bastarniĭ, Rox-alaniĭ* petrecéŭ pe timpulŭ luĭ *Decebalŭ* la marea *Asovică*; maĭ afirmă, că după căderea imperiuluĭ *Dacicŭ*, regiunele *Moldoveĭ* pînă la *Nistru,* eraŭ ocupate de *Brito-lagiĭ*, în vecinĕtate cu *Arpiĭ*, pe când *Cotinensiĭ* stătéŭ la *Siretŭ*, *Burodensiĭ* la Oltŭ, *Iasieniĭ* la *Iașĭ*, *Teurisciĭ=Teurusciĭ* în *Ardélŭ:* pe malulŭ *Mureșuluĭ*, între *Dobra* și *Deva*; *Albacensiĭ* și *Agatursiĭ* la *Timișora*. După nume și indicațiunĭ etnografice, tóte aceste triburĭ facŭ parte din familia *Celto-galŭ* și se asémĕnă întru tóte cu cele optŭ *temate ale Peucinilorŭ* saŭ *Pacinacitelorŭ*, identice cu ale *Cumanilorŭ* și *Uzilorŭ*, despre carĭ amŭ vorbitŭ în recensiunea nóstră asupra scriereĭ luĭ *Rèthy*. Ce potŭ să ne spună ele? Ce s'aŭ alesŭ din acele triburĭ? Perdutu-s'aŭ în poporimea luĭ *Traianu ?* Urme topice, etnologice și *lexice* se potŭ descoperi maĭ numaĭ la *Românĭ*, în a cărora esclusivă posesiune a trecutŭ și s'a păstratŭ întregulŭ *teritoriŭ*, care fusese ocupatŭ de acele *triburĭ*.

Nu facemŭ deducțiunĭ arbitrarie, necugetate saŭ și pripite, dar' credemŭ, că nu va fi fără folosŭ pentru adevĕrata sciință, să se țină sémă de tóte acele eleminte coroborante, de tóte fenomenele similare, din acele epoce cu aspecte multiple, carĭ însă se potŭ complecta și esplica unele prin altele.

Dacă s'arŭ urmări cu sciință şi nepărtinire, mișcările, expansiunea popórelorŭ de maĭ susŭ, prin tóte regiunile ocupate în vechime de acele popóre; décă s'arŭ căuta urdirea numelorŭ susŭ înşirate, pe urmele istorice și etno-filologice, neapăratŭ arŭ surprinde vĕḑêndu-se legătura de unire și afinitate între ele, cum d. e. între *Scyte=Schutes =Scute* și *Sarmate*; între *Bastarnĭ, Tribalĭ, Peucinĭ-Bisenĭ, Oitensiĭ* (Oitusu) *Comanĭ, Cutenĭ, Siretenĭ, Iasienĭ, Agatursĭ, Tursenĭ=Pelasgĭ (Ptolomeu-tabulae Europeae*; *Pliniu IV)*; s'arŭ învedera identitatea între variantele : *Bisenĭ=Picenĭ=Pacinatĭ=Pecenegĭ, Peucinĭ, Bacinagĭ=Comanĭ ;* între *Ausonĭ* și *Usĭ, Utzen* (înțelegêndu-se românĭ), după credința luĭ *Gebhardy*).

In fine s'arŭ cunósce motivulŭ, care a făcutŭ pe cronicariĭ evuluĭ mediŭ maĭ alesŭ, să confunde pe *Românĭ*, fără scirea lorŭ, cu *Bise-*

nii, *Peucinii*, *Ausonii*, *Comanii* anticitățeĭ, cu *Iasigii*, *Dacii*, *Misienii* de odinióră, luându-se numirile *topice* dreptŭ *genetice*.

Deocamdată rĕmâne pentru noĭ ca și constatatŭ, că eronată este părerea care admite o dominațiune în sensŭ strictŭ, *gotă*, *hună*, *avară*, *gepidă*, *bulgară*, asupra *Dacieĭ-Traiane;* în consecință, căḑută ni se pare ipotesa și presupunerea adepților luĭ *Sultzer*, cum că între *suta IV-IX* poporulŭ *românŭ* nu exista ca *națiune*, ca *individualitate*, pe pământulŭ străbuneĭ *Dacie!*

Despre autoritatea, ușurința și arbitraritatea cronicarilorŭ din acea vechime, opiniunile serioșilorŭ *învĕțați* se unescŭ în a le condamna, cu dreptŭ cuvêntŭ, de óre-ce nimicŭ seriosŭ, nimicŭ consciŭ și autenticŭ nu ni se dă; totulŭ este *arbitrariŭ*, totulŭ *invențiune*, *neadevĕrŭ!* *Nume* suntŭ deformate pînă la necunoscutŭ, *popóre* și *regiunĭ* confundate, numite după *spuse* și *auḑite!* Se vorbea despre *Dacĭ*, *Misienĭ*, *Gețĭ*, *Bisenĭ*, *Picenĭ*, *Bastarnĭ*, *Tribalĭ*, *Ausonĭ*, *Comanĭ*, *Iasigĭ*, *Scytĭ*, într'unŭ timpŭ, când tóte aceste nume n'avéŭ de câtŭ o semnificațiune topografică, iar' acțiunea, espansiunea desfășurată pe teritoriulŭ ambelorŭ *Dacii*, era numaĭ a *poporuluĭ românŭ!*

Nu vomŭ maĭ continua pe acéstă cale, căcĭ ajunge să scimŭ că marĭ și multe neadevĕrurĭ s'aŭ scrisŭ și se scriu pe tĕrêmulŭ *etnograficŭ* și *filologicŭ* cu referință la *noĭ*, ajunge să scimŭ că ceĭ ce cunoscéŭ pe românĭ prin eĭ înșile, recunoscŭ că sub nume de: *Ausonĭ*, *Bisenĭ*, *Pacinațĭ*, *Misenĭ*, *Comanĭ*, *Blahĭ*, *Dacĭ*, *Scyțĭ*, eraŭ înțeleșĭ *Românii :*

«*Patzinacas ergo eosdem fuisse cum Vlachis ex dictis constat, sed Patzinacarum nomen in desvetudinem abiit etc. — Qui olim Mysi nunc Vlachi nominantur.*»... afirmă *Luciŭ Dalmatu*.

Banatulŭ Timișianŭ păstréză cu măndrie numele: *Campanieĭ*, *Padueĭ*, *Sicilieĭ*, *Tapieĭ*, *Leucaneĭ* și cele maĭ clasice traduțiunĭ.

In aceste țĕrĭ române, s'a păstratŭ la poporulŭ românŭ până în ḑilele nóstre, însușirile poporuluĭ *Domnitorŭ* din timpiĭ de *mărire*.

Pe când în *Roma* sĕ perduse amintirea *Deităților*, *virtuțile străbune* și *vitejia* de altă dată, *Românii* țĕrilorŭ de la *Dunărea de josŭ*

le scuteaŭ și conservaŭ cu *pietate religiósă*, sprijinindŭ unŭ secolŭ întregŭ, *Dominațiunea Romeĭ*, cuprinsă în declinŭ :

«Alsin der alten Rom der glaube an die Heimatlichen Göter bereits geschwunden «und die Tugend zum leeren Wahne ward, da lebte noch Kräftig das Römerthum «in den Völkern an der untern Donau, un daus diesen Ländern kamen beinahe «ein Iahrhundert lang die tüchtigen Generäle, die thatkräftigen Römer welche «das schwankende Reich retteten».. dice I. H. *Schwicker* in istoria Banatuluĭ (!)

Individualitate națională era unitatea poporuluĭ *română* din regiunile *Dacieĭ Traiane*, sub numirile de pe atuncĭ, trecute în cronicele bizantine de: *Dacĭ, Bisenĭ, Peucinĭ, Comanĭ* etc. precum *individualitate este astă-dĭ* sub numirĭ de : *Moldovenĭ, Muntenĭ, Oltenĭ, Vrâncenĭ, Tigicenĭ, Bêrlădenĭ*, ca să nu dicemŭ maĭ multŭ.

Acéstă împregiurare, înțelegemŭ *individualitatea națională*, a făcutŭ și pe *Chalcocondilas* să recunóscă că țéra *Ardealuluĭ*, regiunile *Dacieĭ, Pontulŭ Euxinŭ, Pindulŭ*, suntŭ *țĕrĭ românescĭ :*

«Dacorum sive Valahorum-gens belo praestantissima est;.... Extenditur eorum «regio ab Panonum Erdelio a Panonum Dacia initium sumens, usque ad Pon«tum Euxinum..... Dacorum linqua similis est Italorum linquae, nihil differunt «ab Italis.... Pindum quoque Blassi incolunt quibus eadem cum Dacis est lingua.»

Dacă întregulŭ poporŭ nu avea o *individualitate*, o *personalitate* a sa *propriă*, unŭ *pămêntŭ alŭ sĕŭ*, cum s'arŭ fi pututŭ conserva *unitatea* în *limbă*, în *datinĭ, credință, moravurĭ*, carĭ tóte punŭ în uĭmire pe ceĭ ce se ocupŭ de dênsulŭ ?!

Amŭ disŭ acestea pentru ca să se adevereze acelŭ *principiŭ istoricŭ* și *psichologicŭ*, care ne spune că : *Nimicŭ nu este maĭ propriŭ ca presintele, spre a face să se înțelégă trecutulŭ.*

De acestŭ presinte *Româniĭ* n'aŭ să roșéscă; elocința, evidința faptelorŭ luminéză trecutulŭ și respinge ipotesele, aberațiunile, conjecturele contrarilorŭ noștri, abătuțĭ din calea adevĕruluĭ.

Pentru golulŭ istorieĭ — dacă unŭ golŭ este — dintre suta IV—IX, arŭ fi de ajunsŭ puterniculŭ argumentŭ alŭ faptuluĭ, *semnificativŭ* și *momentosŭ* în *sine*, că : după *18 secole*, tóte regiunile *Dacieĭ Traiane* câte eraŭ colonisate cu *romanĭ*, suntŭ *locuite* și *ocupate* în absoluta

maioritate, fără întrerumpere, de unulŭ şi acelaşĭ poporŭ, care s'a nu mitŭ pururea pe sine şi se numesce astădĭ *«Românŭ»*, vorbindŭ una şi aceeaşĭ limbă *«Română»*, scutită de *dialecte* şi recunoscută ca *limbă romanică*, saŭ vechia *rustică!*

Rĕmâne să vedemŭ ce valóre potŭ avea, în féța istorieĭ, presumțiunile poporuluĭ *Saxonŭ*, care se pretinde maĭ vechiŭ în *Transilvania* de câtŭ Româniĭ, şi susține că fără pămênturĭ, fără drepturĭ de *cetățeniă* nu aveaŭ, sub domnia Magiarilorŭ, o *individualitate națională.*

Abstracțiune făcêndŭ de totŭ ce se dice în chronica notariuluĭ *Anonimŭ*, despre începutulŭ Arpadienilorŭ (*Historia ducum Hungariae*), pe care învĕțatulŭ *Schwandtner* o respinge în parte, dicêndu în a sa scriere (din 1740, de *scriptoribus rerum Hungariae*) că cele spuse de Cancelariulŭ notariŭ alŭ regeluĭ *Bella*, sunt *basme : «falsas fabulas rusticorum et garulum cantum inoculatorum»*, înlăturândŭ din parte-ne până şi afirmațiunile luĭ *Keza* şi *Horany*); renunțândŭ la identitatea d'intre *Pacinațĭ*, *Biscnĭ*, *Uzĭ* (*Ausonĭ*), *Comanĭ*, admisă de altcum în chronicele *Ungarieĭ* şi *Bizantine*, ne mărginimŭ a pune întrebarea : pentru care cuvêntŭ s'a conservatŭ tóte acele numirĭ numaĭ la *familia română* din *Dacia Traiană*, ca nume *gentilice* şi *topice?* pentru care cuvêntŭ *Ausoniĭ* s'aŭ transformatŭ în *Uzĭ; Piceniĭ* şi *Biseniĭ* în *Bîrsanĭ ?* pentru ce maĭ în urmă numele de *Uzĭ* se prefăcu în latinesculŭ *Iasigĭ*, şi *Comanĭ*, denotândŭ pe *Segetariĭ = Arcaşĭ*, precum afirmă *Thunmanu ?....*

Picenum, *Cuma*, *Ausonia*, *Alba*, *Ardea*, *Ramna* nu eraŭ óre vechĭ proprietățĭ *Romane?*

Moțiĭ Abruduluĭ nu suntŭ óre *românĭ?* Ce alta este poporulŭ din țéra *Bârseĭ?*

Chrisóvele din suta XIV, *Rescriptele* principilorŭ *Transilvanieĭ; decretele regilorŭ* din stirpea *Arpadiană* şi periodulŭ mixtŭ; *Actele donaționale*, *diplomele nobilitare*, vĕdescŭ o stare de lucrurĭ trecută de la *Romanĭ* prin *Românĭ*, la *Ungurĭ!!*

Instituțiunile vechĭ : politice, *administrative*, *religióse; legiuirele*, *aşedemintele Romeĭ*, întroduse în *Dacia Traiană* s'aŭ primitŭ de *Arpadianĭ*

din mânile *Romănilorŭ!* fost'aŭ óre *Ospeţiĭ Teutonĭ*, şi *Saşĭ* ceĭ cariĭ le aŭ păstratŭ?!

Acele aşeḑeminte s'aŭ conservatŭ la *Românĭ* şi înainte şi după descălicarea *Arpadianilorŭ*; ele facŭ şi astă-ḑĭ temelia instituţiunilorŭ bisericeĭ *române*, din ţĕrile *române*, supuse *Corónei Habsburge!!*

Pentru *distinsulŭ,* demnulŭ şi invĕţatulŭ profesorŭ magiarŭ «*Farkas*», nu este cea maĭ mică îndoială că la venirea ordelorŭ Arpadiane, *Dacia Traiană* era populată peste totŭ cu *Românĭ*, de la carĭ aŭ primitŭ o cultură romană, esercitândŭ cea maĭ bine-făcătóre influinţă asupra elementuluĭ Arpadianŭ : «*Végre szinte kètsègtelen hogy azon* «*nèpek légnagyobb része Vlad oláhjai is hihetön Maroth allatvaloy kiket* «*Öseink e hazàban talàltak ès a Kik mint meghoditottak is Vallás müvel-* «*tsègi szelemökel hihetön befolyàst gyakórlánok apàinkra*»...

Veneratulŭ părinte *V. Mangra* din Transilvania, reproduce în a sa meritósă disertaţiune, despre continuitatea neîntreruptă a elementuluĭ *românŭ* în *Dacia*, mărturisirea luĭ *Golubinsky*, care punêndu-se pe tĕrêmulŭ bisericescŭ, susţine că naţionalitatea *Românilorŭ* s'a formatŭ între suta II şi III pe pămêntulŭ *Dacieĭ*, şi că în decursulŭ celorŭ d'întĕĭ patru secolĭ, începêndŭ de la suta III până în suta VII, româniĭ se refugiaŭ în munţiĭ lorŭ.

Ceea ce confirmă şi pune în evidinţă continuitatea neîntreruptă şi Individualitatea naţională a poporuluĭ *românescŭ*, suntŭ legile, şi precum ḑis-amŭ maĭ susŭ, instituţiunile cu carĭ aŭ trăitŭ, şi prin carĭ poporulŭ nostru a înfluinţatŭ asupra *cultureĭ maghiare.*

Până aprópe în suta XVIIĬ, *Banatulŭ Timişianŭ* nu cunoscea o populaţiune Arpadiană ca încetăţenită în sinulŭ ţĕriĭ; Legile Ungarieĭ n'aveaŭ viaţă pe acestŭ continentŭ *românescŭ prin emininţă*, care se mărginea a întreţine raporturĭ de o nominală *unire personală*, când cu regiĭ Ungarieĭ, când cu Domniĭ *Transilvanieĭ*, păstrându-şĭ *autonomia* şi neatârnarea ţĕreĭ, împărţită în *Districte.*

Legile Ungarieĭ—ḑiceamŭ—nu coprindeaŭ Banatulŭ timişianŭ; *Verbötzy* «*(compilatorulŭ legilorŭ ungarice=Corpus Iuris*») se mărginea a face o enumeraţiune a judeţelorŭ din *Panonia ungară*, cu înlăturarea *ţinuturilorŭ* (*districtelorŭ*) *românescĭ* ale *Banatuluĭ.*

Pesty Frigyes recunósce — *în istoria Banatuluĭ Severinŭ* (tom. I. p. 44), — că legile Ungarieĭ din suta XV nu se preocupaŭ de districtele *românescĭ! «De unde* dar' unŭ *Statu. Ungurescŭ constituitŭ pe pămêntulŭ românescŭ în evulŭ Mediŭ, şi maĭ alesŭ între suta X—XV?!* Până aprópe în suta XII, *Temişiana*— cu tótă înfrângerea luĭ *Achtum*— tăcea parte întregitóre, din preună cu *téra Oltuluĭ* şi cu *Valahia = Transilvană* (*Hunedoră*), din teritoriulŭ *Besarabilorŭ*, care se întindea până la *Vidinŭ* — reşedinţa de odinióră a domnuluĭ românŭ *Claudiu* — şi coprindea întréga Româniă mică cu centrulŭ domnieĭ în *Severinŭ.*

In suta X—XI, *Peucinii* eraŭ vecinĭ cu imperiulŭ Bizantinŭ, elŭ avea multŭ de suferitŭ din partea *Picenilorŭ* uniţĭ cu *Biseniĭ* şi *Cumaniĭ* luĭ *Besarabŭ.*

Bizanţiulŭ strîmtoratŭ adesea de valoroşiĭ *Pacinacĭ*, cerea ajutorŭ dela *Turcĭ* (*Ungurĭ*), dar' i se rĕspundea, că eĭ nu se potŭ mĕsura cu vitejia poporuluĭ *Pacinacitŭ* : *«Nos bellum Pacinatis non inferimus ne- «que enim illis opugnandi pares sumus, siquidem illorum Regio per «rampla, infinita populi multitudo, et admodum pungnaces sunt».*

Unde stăteaŭ în suta X—XI *Arpadianiĭ (turcĭ)* ca să li se pótă da pămêntulŭ *Pacinacilorŭ* (*promisŭ pentru ajutoriulŭ solicitatŭ*) ?... Neapĕratŭ în proxima vecinătate!... Acea vecinătate megiaşă cu *Pano-Dacia-Iasigilorŭ de altŭ dată*— nu póte fi de câtŭ *Timişiana*, limitată în rîulŭ *Tisa !!.*

In suta XI, XII, *Cumaniĭ Moldoveĭ*, *Besarabieĭ* şi aĭ *Transilvanieĭ*, eraŭ consideraţĭ ca *«Românĭ-Vlahĭ»* de şi cronicele bizantine i numiaŭ : când *Docĭ,* când *Sciţĭ!*

Ce alta eraŭ *Scitiĭ* şi *Daciĭ* luĭ *Ţelgu*, *Solomon*, *Osu*, *Cutênu*, de câtŭ *românĭ ?*

Precum în *Moldova* şi în *Besarabia* saŭ fostŭ constituitŭ, între suta IX — XII, maĭ multe republice ca : *Tigheciul*, *Berladulŭ*, *Hotinulŭ*, *Câmpu-lunqulŭ*, *Vrancea ;* totŭ asemenea s'aŭ menţinutŭ în *Banatŭ* şi *Ardealŭ*, *instituţiunile*, *aşeḑămintele* districtelorŭ *naţionale: domniatele*, *mansiunele, Castrele stative* şi *militare*, a cărorŭ urḑire se urcă până la marele *Constantinŭ* şi chiar maĭ susŭ !

Banatulŭ-timişianŭ — înpărţitŭ în optŭ districte saŭ *Comitate Autonome*, *indipendinte*, trăia cu vechile instituţiunĭ, o viaţă românéscă, cu legĭ românescĭ străbune.

Vechile hrisóve — emanate de la regiĭ Ungarieĭ, domniĭ Românieĭ, principiĭ Transilvanieĭ, în urma pactuluĭ închiăiatŭ între Zapolya şi Ferdinandŭ — confirmŭ autonomia *Banatuluĭ*, garantândŭ româniloru *individualitatea politico-naţională*.

Legătura *uniuncĭ personale* cu *regiĭ* Ungarieĭ şi *principiĭ* Ardealuluĭ, avé maĭ multŭ forma uneĭ *clientele romane*, fără vre unŭ amestecŭ în ale ţěreĭ!

Nicĭ o prestaţiune cu titlu de *tributŭ*; nicĭ o *dare* în semnŭ de *vasalitate;* uniculŭ serviciŭ ce se impunea Banatuluĭ. era paza vaduluĭ Dunăreĭ (Castre militare); în schimbulŭ aceteĭ sarcine, *Regiĭ Ungarieĭ* şi *domniĭ Ardealuluĭ*, eraŭ ţinuţĭ a respecta individualitatea, autonomia naţiuneĭ române, şi integritatea teritoriuluĭ românescŭ, legându-se a nu înstrăina prin donaţiuni, nicĭ o palmă de *pămĕntŭ* către *străinĭ!*

In *disertaţiunea* mea *istorico-critică*, despre *originele Româniloru* (*tipărită la Timişóra în anulŭ 1857*) s'aŭ publicatŭ pentru prima óră, în extensŭ, douĕ din cele maĭ însemnate cincĭ documinte, cu anulŭ 1387, 1457, 1541, 1609 şi 1659; érŭ alte treĭ, în resumatŭ. Tóte acele documinte, emanate unele de la regiĭ: *Sigismund*, *Ladislau*, *Isabela;* altele de la principiĭ: *G. Batory* şi *G. Rakotzy*, suntŭ privitóre la istoria *Banatuluĭ*.

Intre documintele publicate de istoriografulŭ maghiarŭ *Pesti Frigyes*, în anulŭ 1876 şi 1878, avemŭ şi pe cele din menţionata nóstră scriere.

Publicaţiunile *titulatuluĭ istoricŭ* cuprinse în cele treĭ tomurĭ ale istorieĭ: *Banatuluĭ* de *Severinŭ* şi în monografia *districteloru române* din comitatulŭ Severinuluĭ, suntŭ neapĕratŭ unŭ preciosŭ *tasaurŭ* de *monuminte*.

Spaciulŭ nu ne permite să utilisămŭ, cu acéstă ocasiune, totŭ capitalulŭ care, adunatŭ de *Românĭ* şi *străinĭ*, ni este pusŭ la disposiţiune, şi nicĭ că póte fi aci loculŭ să spunemŭ, în ce simţŭ, cu ce

scopŭ s'aŭ adunatŭ acele avuțiĭ, cum ele s'aŭ sploatatŭ și folositŭ de către d-nulŭ *P. Frigyes* și conaționnaliĭ seĭ, contra nóstră, contra adevĕruluĭ istoricŭ, vĕditŭ prin chiar cuprinsulŭ documintelorŭ.

Ceea ce arŭ putea să intre în cadrulŭ studiuluĭ de féță este faptulŭ istoricŭ, resultândŭ din sensulŭ și litera memoratelorŭ documinte, spunêndu-ne, că cele *optŭ districte române* din *Banatŭ*, anume : *Lugosŭ*, *Sebesiŭ*, *Mehadia*, *Almasŭ*, *Carașŭ*, *Bersavia*, *Comiatu* și *Iladia*, aŭ o vechime care se urcă până la *suta IX*, și o continuitate neîntrerumptă până la începutulŭ secoluluĭ XVIII.

Dominațiunea *Habsburgă* a introdusŭ modificațiunĭ, în urmarea resbelelorŭ cu *Turciĭ*, și a colonisăreĭ cu némurĭ *Slave* și *Germane*, dar starea lucrurilorŭ n'a suferitŭ o prefacere din temeiŭ, de câtŭ în urma incorporăreĭ *Banatuluĭ* la statulŭ *Ungarieĭ*, făptuită în anulŭ 1779.

Până în suta XIII—XIV *Banatulŭ* se bucura ca provinciă *română*, de imunitățĭ particulare, în felulŭ țĕreĭ *Făgărașuluĭ* și *Omlașuluĭ* din *Transilvania*; autonomia *municipală*, *aședĕmintele și legile românescĭ*, din care fórte multe și le-a însușitŭ maĭ târḑiŭ *Statulŭ Ungarieĭ*, șĭ-aveaŭ temeiulŭ în *Instituțiunile Romeĭ* în dreptulŭ cetățenieĭ *romane*, conferitŭ coloniilorŭ aduse în *Dacia*. Ca și țĕrile românescĭ din *Ardealŭ*, îșĭ avea fiă-care *districtŭ* alŭ *Banatuluĭ*, *propriulŭ* sĕŭ sigiliŭ, în semnŭ de *autonomiă*.

Pămêntulŭ era, în decursulŭ celorŭ treĭ sute de anĭ, începêndŭ din *suta XI* și până în suta XIV, avere comună, cu puțină escepțiune.

Pe la începutulŭ véculuĭ alŭ XIV, începe numirea de *Chinesŭ*, formată din *Comisŭ*, și rĕmasă până astă-ḑĭ în usŭ la autoritățile comunelorŭ rurale românescĭ, sub formă de *Cumeti-jurațĭ*, analogŭ cu consilieriĭ noștriĭ; ceva maĭ târḑiŭ se introduce numele demnitarŭ de : Banus și *V.* Banus, avêndu-șĭ *centrulŭ* domnieĭ —Reședința—în *Caransebeșiŭ*, precumŭ ne spunŭ documintele din *suta XV—XVII*.

Supremulŭ *Banŭ* avea subtŭ a sea autoritate pe *Comiși-Chinesiĭ* și *Pĕrcălabiĭ* sĕŭ *Castelaniĭ*, pentru cetățĭ și întăriturĭ, adică *Castrele Stative*.

Pesty Frigyes presupune că în vechime, între suta XI—XIII, *nobi-*

limea proprietară era în mare parte maghiară (?) că populaţiunea română de şi nu sta în nicĭ unŭ felŭ de legătură cu *Ungaria*, arŭ fi avutŭ simţiminte maghiare şi înţelegea limba *Arpadianilorŭ; Amăgi·e!!*
«Mundus vult decipi ergo decipiatur!»

Istoria D-sale intitulată *«Vechile judeţe românescĭ din Banatulŭ Severinuluĭ»*, ni dă (*la pag. 38*) ca temeiŭ pentru a sa credinţă, unŭ faptŭ din 1635 prin care tinde a constata, că pe acelŭ timpŭ limba *oficială* a judecăţiĭ, urma să fiă cea *maghiară*, în parte, de óre ce supremulŭ *Banŭ* alŭ Caransebeşuluĭ : *Pavelŭ Magnu* (în traducţiunea maghiară *Nagy Pal*) şi primulŭ judecătoriŭ *«Mihai Fodor»* : *V. Banŭ*, aŭ fostŭ consideraţĭ ca nobilĭ maghiari, şi că tribunalulŭ Sedrialŭ (*colegialŭ*), compusŭ din *Comitiĭ respectivĭ* (*judecătoriĭ nobilimeĭ*) şi *juraţĭ Assesonĭ*, era preşedutŭ de supremulŭ *Banŭ*. *«In presentia Vice Comi-«tum Iudicumque nobilium, nec non juratorum assessorum Sedriae dis-«trictus Caransebesiensis et Comitatus Zöreniensis* (Severinuluĭ, scrisŭ şi *Zewrin*, *Zerin*).

Din acestŭ citatŭ cu greŭ înţelegemŭ cum s'arŭ putea argumenta pentru *oficialitatea* şi *usulŭ limbeĭ maghiare* în ale judecătorieĭ; cum pentru *naţionalitatea maghiară a nobilimeĭ*, din provinciele românescĭ; cum în fine pentru simţimintele maghiare şi cunoscinţa limbeĭ arpadiane la *poporulŭ românescŭ*, din suta XI-XIII-XVIII?

Dar' halucinaţiunile îşĭ aŭ cuvêntulŭ lorŭ pentru Domnia maghiară, din anulŭ 1867 şi 1876!!

Pe la capĕtulŭ suteĭ a XV (1489), numele de districtŭ începe se alterneze cu celŭ de *Comitatŭ*; pentru românĭ acéstă numire nu era nouă, ea datândŭ âncă din timpiĭ *mareluĭ Constantin*, care începuse a împărţi ţĕrile *Dacieĭ, in Comitate!....* D-lŭ *Pesty Frigyes*, oprinduse la acéstă aparintă innovaţiune, este de părere că *Ea* (numirea de comitat) a fostŭ premergĕtórea stiluluĭ oficialŭ din suta XVI, de când şi usulŭ limbeĭ maghiare ca oficială, a începutŭ să fiă maĭ desŭ în părţile *Banatuluĭ!*

Totŭ ce amŭ avé pentru momentŭ să rĕspundemŭ cu acte autentice în mână, este, că până la 1842, în Ungaria propriŭ ḑisă, numaĭ *Latina* era *limba oficială*, cea maghiară vegeta în restrînsulŭ cercŭ

la poporimea rurală purŭ maghiară, urnită dela *Altariŭ* și *scóla*, urnită până și din căminulŭ *nobilimeĭ maghiare*.

Cine nu cunósce haosulŭ care domnia în ţéra sântuluĭ *Stefanŭ*, pe timpiĭ regilorŭ Arpadianĭ?—Cine mai cugetă la o stare regulată, la o limbă maghiară scrisă, și cu atâtŭ maĭ puţinŭ oficială în însășĭ *Ungaria*, începêndŭ de la descălicare și până în suta XVIII?

Cum dar' s'arŭ puté susţine că ceea ce nu avuse *viaţă* în centrulŭ *poporuluĭ maghiarŭ*, nicĭ măcarŭ în suta XVII, XVIII, arŭ fi subsistatŭ fiă și în modŭ sporadicŭ, în mijloculŭ *românilorŭ*, pe unŭ pămêntŭ esclusivŭ *românescŭ*?!

Ni se vorbeșce de nobilime maghiară în *Banatŭ!* exagerată pretenţiune; pură fantasiă! Rĕspunsulŭ la ambele aserţiunĭ ni le daŭ rescriptele *confirmătóre* și *cărţile de judecată*, emanate: primele de la *Regii Ungariei*, cele din urmă de la *judecătoriile președute de Baniĭ* și *Comisiĭ* provincieĭ *române*.

Rescriptulŭ Reg. *Ladislaŭ* din 1457, constatândŭ vechimea celorŭ optŭ ţinuturĭ autonome, afirmă că nobilimea era română; *regele* se légă pentru sine și urmașiĭ sĕĭ, a nu face nicĭ unŭ felŭ de donaţiune, a respecta imunităţile celorŭ 8 districte, instituţiunele și legile *românescĭ*, a nu cere tributŭ de la *Comisĭ* (*Chinesiĭ respectivĭ*).

«*Nos Ladislaus dei gratia Hungariae... Rex... consideratis fidelitatibus eorum-«dem universorum Nobilium et Kineziorum* ac *caeterorum Valachorum quibus ii-«dem non solum Praedecesoribus nostris Regibus Hungariae sed et Nobis se gratos «rediderunt et praesertim eo respectu quod ipsi in confiniis Regni nostri collocati «in custodia et tuitione Vadorum Danubii contra crebros incursus Turcorum..... «Volentes eiusdem gratitudinis vicem rependere, omnia et singula eorumdem «Valachorum et Kineziorum privilegia-superquibus cumque eorum libertatibus, «Praerogativis. Iuribus confecta... Et Nihilominus ut ipsi Nobiles Valachi et Ki-«nesii firmata inter se Unione dicta servicia... in tuendo Vado Danubii eo me-«lius continuare possint, Decrevimus a modo in posterum in prefatis octo distric-«tibus nullo unquam tempore alicui extraneo possessiones et Villos donare.... Prae-«terea annuimus eisdem Nobilibus Valachis et Knezis ut nullus eos judicet praeter «Comitem eorum... Item Kinezios eorumdem Valachorum ex omni solutione tributi.. «exemtos esse volumus*».

Vrea să dică: *optŭ eraŭ* districtele *autonome*, scutite de verŭ ce *tributŭ*. Cetăţile de pe marginea Dunăreĭ eraŭ în mânile lorŭ; *Nobi-*

limea Banatului era română; Regele nu putea face donaţiunĭ străinilorŭ; *pămênturile eraŭ decĭ în proprietatea românéscă;* a se raporta la *predecesorĭ*, este a recunósce vechia stare de lucrurĭ!!

Decretulŭ confirmativŭ alŭ Regineĭ *Isabela, din 1551:* dice între altele:

«*Isabela Dei gratia Regina Hungariae... consideratis fide et fidelitate... fidelium* «*nostrorum Egregiorum* **Nobilium· Valachorum** *ac totius Universitatis Opidi Lu-* «*gos... Eisdem igitur ipsorumquae Haeredibus et posteritatibus univirsis haec ar-* «*morum insignia, videlicet: Lupum medium Coronae insedentem... suis apropiatis* «*coloribus arte pictoria depicta sint animo deliberato... concedimus..., ut ipsi..* «*ipsorum armorum insignia more aliorum armis utentium... ubique in Praeliis...* «*ac aliis omnibus exercitüs militaribus et nobilitaribus nec non sigiliis... annulis et* «*domibus gestare*».

Şi aci se confirmă naţionalitatea română a boeriiorŭ bănăţenĭ.

Cum s'aŭ urmatŭ judecăţile; în ce limbă s'aŭ pertratatŭ causele litigióse, cine şi ce fost'aŭ aceĭ *judecătorĭ juraţĭ, asesorĭ sedrialĭ si nobilĭ;* după carĭ legĭ s'a judecatŭ? Ne spunŭ *Cărţile de judecată* din suta *XIV*, *XV şi XVI!*

Pentru luminarea cestiuneĭ dămŭ unŭ estrasŭ din câte-va *Anaforale* de pe acele timpurĭ..... In anulŭ 1391 născêndu-se cértă de posesiune între *Bogdanŭ de Mutnicŭ* şi orăşeniĭ *Cavaranuluĭ (Caran)*, se traduce causa la forulŭ justiţieĭ provinciale din *C=Sebesiu; Banulŭ*: *N. Perianu* convócă pe nobiliĭ juraţĭ din patru provinciĭ, şi judecata îndreptăţesce pe boerulŭ *Bogdanŭ;* «testulŭ latinŭ alŭ *Cărţeĭ* de judecată este în resumatulŭ următoriŭ:

«*Nos Nicolaus Peren (Perénŭ) inter ceteros honores Banus Zewriniensis* (se «maĭ păstra acestŭ titlu demnitarŭ devenitŭ onorificŭ) *significamus quibus ex-* «*pedit universis... quod cum quaedam causa et litigium inter Bogdanum de Mut-* «*nicu* (este şi numele uneĭ comune românescĭ şi de familiă română) *et Stefanum* «*filium ab una, ac populos et hospites de civitate Caran ab altera partibus... Et* «*quia inter partes Judicium et justitiam facere voluimus ob hoc nos Nobiles et Ke-* «*nesios districtum et provinciarum quatuor scilicet* de: *Sebes* de *Lugas ac de* «*Caran et Komyathi nostram in presentiam fecimus convocari... Nos itaque cum* «*dictum Bogdanum..* ad pernaratam particulam terre ex predictorum Nobilium... fasione omnimodo *Iustitiam habere cognovimus* etc.

Altă carte de judecată totŭ în limba *latină* este dată în anulŭ 1500

asupra judecăţiĭ mijlocite între dómnele : *Elena* şi *Christina* fiica luĭ Nicolae *Biserei* (Byzerey), cu *Ion Iheaurek* (*Turcú*) *şi George Gama de Byserei, pentru o machină belică.*

In acéstă Carte de judecată se dice, că nemijlocindŭ documinte intru constatarea cerereĭ, părţile aŭ usatŭ de dreptulŭ (ţĕreĭ) românescŭ «*Iure Volachiae requirente*» în apărare şi probaţiune» :

«*Nos Iacobus Gerlesthey* (Gĕrlişteanu din satul Gărlistea în Banatŭ) *et Pe-*«*trus Tharnok* (*tabernaculus*) de *Machkas, Banii Zewriniensis* (*ad honores*), *Quod* «*venientes nostri in presentiam Nobilis Vir Iohannes Teurek* (*Turcu=Teorek*) *nec* «*non nobiles domine Elena Relicta et Christina filia nobilis condam Nicolai By-*«*zercy etc... propositum extitit in hunc modum quod... nobilis Georgius Gaman* «*quasdam pixides videlicet Barbatos annotati* sed quod nullo ampliori documento «*eedem partes sua allegata :* Iure Valachie requirente, *coram nobis probare potue-runt .. Nos Iudicando decrevimus etc*» .

In a doua *Carte de judecată* din anulŭ 1500 Oct. 8, mijlocită între aceleaşĭ persóne, *pentru pămênturĭ*, se vorbeşce asemenea de «*Iure Valachiæ requirente*» :

«*Ob hoc ipsa nobilis domina Christina omnes dotes et honores, nupciales ab eo-*«*dem Nobili Georgio Gaman et a filys eiusdem.... ceterisque fratribus eorundem* «**Jure Walachiae**» *requirente : recipere speraret*. etc.

Rescriptulŭ regeluĭ *Vladislavŭ* din anulŭ 1503, datŭ în causa unuĭ omorŭ, făptuitŭ de nobilulŭ *Nicol. Machka*, asupra unuĭ cetăţénŭ *română* din ţinutulŭ *Cavaranuluĭ*, dice : că să se facă invitare părţi-ţilorŭ a-şĭ alege martorĭ după *datinile Valache.....*

«*Utrasque partes admonimus; ut certos probos nobiles viros ad id suficientes* «**iuxta ritum Valachiae**» *eligant et adoptent.*

Aceĭ nobilĭ aleşĭ de părţĭ eraŭ : *George Gama*, *Ladis. Floccă*, *Mihaĭ Zgriba*, *Stef. Literatulŭ din Sebeşiŭ*, *George Marga*, *Bălaşu Mutnicŭ* şi *M. Tincu*. Cartea de judecată din 1478, emanată de la *V: Baniĭ : I. Marga* şi *Reyn* (*familiĭ românescĭ din ţinutulŭ Orşoveĭ şi Mehadieĭ*), în causa boeruluĭ *G. L. Gaman* de *Ryzere,* dice între altele :

«*Quod ipse prefatus Georgius duodecimo se personis sacramentum deponere te-*«*neatur* «**Juxta antiquam et aprobatam legem destrictuum Valachicalium uni-**«**versorum.**»!!

Ne mărginimŭ la aceste specimene reproduse, afirmândŭ susŭ şi

tare că aserțiunele D-luĭ *P. Frigyes* suntŭ totŭ atâtea visurĭ și *«pia desideria.»*

In uricele *Banatuluĭ*, culese de prin *Rescriptele regilorŭ Ungarie* și ale *domnilorŭ Ardealuluĭ* și *Severinuluĭ*, de prin *diplomele* nobilitare și *Actele* judecătorescĭ din suta XIII, XIV, XV, XVI, și XVII, emanate de la judecătoriile provinciale, s'a păstratŭ registrulŭ (*arhondologia)* vechilorŭ familiĭ și alŭ demnitarilorŭ fruntașĭ, cum suntŭ între alțiĭ : *Besarabiĭ*, *Beserey*, (*Bisereĭ-Pițereĭ*) *Fărkasy*; *Huniady*, *Chineziĭ*, *Mutniciĭ*, *Măceșciĭ*, *Sturdza* de *Caransebeșiŭ (înrudițĭ cu Măcĭcașiĭ din Pancota)*. *Cornea* (*banulŭ Severinuluĭ*), *Pereanu* (idem), Magistrulŭ *Albulŭ* din Iladia, *Durma* (*castelanulŭ de la Vadulŭ Carașiŭ*), *Racovița*, *Gamanŭ*, *Fiatu*, *Lazărŭ din Almașŭ*, *Marga*, *Reyn*, *Scribanŭ* (*Zgribanŭ*), *Stef. Custode*, *Vulpe*, *Flore*, *Micsa*, *Peica* (*Peuca)*, *Cantore*, *Gĕrlisteanu*, *Crainicŭ*, *Iojicestĭ*, *Flocca*, *Ienea*, *Turcu*, *Guran*, *Stoica*, *Rațiŭ!*

In adăstare ca cronicariĭ, etnografiĭ și eraldiĭ națiuneĭ magiare să ne dea o colecțiune de familiĭ magiare, în țéra Banatuluĭ, saŭ și de nume topice din suta XIII până în suta XVII, noĭ ne mărginimŭ spre încheierea acestuĭ capitolŭ, să întrebămŭ : care este *originea*, *naționalitatea* familiilorŭ patriciane din Transilvania : *Nadasdy*, *Betlehen*, *Kemény*, *(Cumanŭ)*, *Iojica, Husàrŭ*, *Foray* (*Parra*, *Forenĭ*) *Nopcea*, *Bontos*, *Nemes*, *Nagy, (de la Dobra)*, *Kendefi*, *Bassa*, (*Vassa*), *Golla (Goleșcĭ)*, *Mirceșcĭ*, *Tocan (Docàn)*, *Bockai!* etc.... Care este naționalitatea etnică a celorŭ *sese miĭ* nobilĭ țĕranĭ din ținutulŭ Hunedóreĭ; originea nobililorŭ proprietarĭ ruralĭ din scaunulŭ *Araduluĭ*, din țéra *Maramureșuluĭ* și a *Bioreĭ?!*

Unŭ decretŭ alŭ regeluĭ *Sigismundŭ* din 1413, despre nobiliĭ românĭ din cele șépte Cantóne ale Banatuluĭ dice :

«Similiter ad indicationem ipsius Pyponis (*metamorfosatŭ în Pipós*) *Comitis-E-«xactori fiscali pro parte predictorum : Farcasy, Stefani et Ladislai* **Valachorum** *«facta»* artéă care este naționalitatea *Fărcașilorŭ.*

Rescriptulŭ aceluĭașĭ *rege*, din anulŭ *1387,* atestă originea română, a familieĭ : *Mutnicŭ «Bogdan Olahii fily Stefani de Mutnic.»*

In Diploma luĭ *Huniady* din 1451, se vorbesce despre nobilimea românéscă din disele șépte *ținuturĭ* bănățene :

«*Vocatum Sedem scilicet Iudiciarium principalem septem Sedium* **nobilium** «**Valachicalium.**»

Organisaţiunea politică şi judecătorescă în ţéra *Timişianeĭ* (banatuluĭ), era întemeiată pe autonomia municipală, cu *sistemulŭ electivităţiĭ* şi alŭ *juraţilorŭ,* avêndŭ *Comişĭ*, *Senatorĭ*, *Municipalĭ*, *Asesorĭ Juraţĭ*, *Castelanĭ* (*Părcalabĭ*), *Perceptorĭ domesticĭ*, *Castre stative* şi *Mansiunĭ*, *Actuarĭ (controlorĭ fiscalĭ)*. In acéstă patriă românéscă s'a mănţinutŭ vechiulŭ sistemŭ romanŭ alŭ «*Aviticumuluĭ*», alŭ *dărilorŭ* în *natură (Victuale)*, sistemulŭ corporaţiunilorŭ după forma colegiilorŭ : *Comerciorum*, *Dendroforum* etc. ; carĭ tóte aŭ trecutŭ, *Quale tale,* în constituţiunea Ungarieĭ, şi aŭ trăitŭ până la 1848!

Fiindŭ astŭ-felŭ, nasce întrebarea : de la cine fost'aŭ împrumutate tóte aceste *instituţiunĭ?*

Rĕspunsulŭ—în urma celorŭ espuse—maĭ că se impune de sine, spre a da dreptate luĭ *Mommsen*, *Iung*, *Farkas* etc., când susţinŭ că : *mijlocitoriĭ cultureĭ romane* aŭ fostŭ *Româniĭ*, urmaşiĭ colonielorŭ luĭ *Traianŭ!!*

Aceeaşŭ stare de lucrurĭ, aceleaşĭ urme ne'ndoióse, istorice, despre vechimea, continuitatea şi individualitatea naţională, politică a *poporuluĭ românescŭ*, le avemŭ în *Dacia centrală, ḑisă clasică!*

Acéstă Daciă era după espresiunea luĭ *Achner* («*Die Colonien und* «*millitärischen Standlager in Dazien*»), unŭ *Microcosmŭ* alŭ *Romeĭ!*

Distinsulŭ Archeologŭ avé deplină dreptate : *Roma* în realitate se oglindia în *Dacia;* amintirea măririĭ sale trăesce de 18 secole la poporulŭ *românŭ,* în acéstă insulă, rădicată în mijloculŭ unuĭ *Oceanŭ* strĕbătutŭ de seminţiĭ barbare.

Publicaţiunea diplomelorŭ nobilitare şi a uricelorŭ transilvane, datorită veneratuluĭ şi erudituluĭ nostru colegŭ : D-lŭ *G. Bariţiŭ,* a revĕrsatŭ bine-făcĕtórea lumină asupra vieţeĭ românescĭ, din epocele întunecóse ale evuluĭ-mediŭ.

Vina nóstră nu póte fi dacă, cu totŭ materialulŭ *archeologicŭ*, *limbisticŭ* şi *etnologicŭ,* adunatŭ de sapienţiĭ *Angliei*, *Franciei*, *Italiei*, *Germaniei*, *Poloniei* şi *Rusiei,* din alte epoce, maĭ caută scóla *Slavistă*, *Germano-Sasonă* şi *Huno-magiară* din ḑilele nóstre, urme pentru origi-

nile și limba : *Besiloru—Blașiloru—Velhiloru*, (*Volsci*) *Piceniloru* (*Biseniloru*), *Uziloru*—(*A*)*usonī*, *Cumaniloru-Iasigī = Arcășī*, *din Dacia*, *Pano-Dacia*, *Dai* (*Tai*) *Valia* (*Falia*), *Scyția* (*Celto-Gală*), *Tracia*, *Iliria* de odiniórā,... prin *îngheturile Asieī*, la țermiī *Donuluī* saū și pe pisculū Uraluluī.

O ilustrațiune, de temeīnică cunoscință și bună credință în acestū sensū, ni s'a datū până și în aniī trecuțī de către lăudațiī : *Rösler* și *Hunfalvy-Rèthy*, érū în cele din urmă de către învĕțatulū profesore : *Berthèny* (*din B.-Pesta*), spunêndu-ni-se în bibliografia literatureī Ungarieī naționale și internaționale («*din 1881, reprodusă în diariulū România-Liberă din Sept. 1881*), că în anulū Domnuluī 1881 principatulū Moldo Vlahū este supusū Turcieī, trăindū subt protectoratulū rusescū!! (*sic!*)

Lumea sciințelorū din suta VI—XI, XII, XIV—XVII sciā să ne vorbéscă prin cronicele acelorū timpurī, despre viéța, mișcarea, espansiunea, cultura și vitejia românilorū din ambele Daciī; înțelegea să descopere subt numirile *Celto-galo-latine* (*Ausonī*, *Bisenī = Picenī Comanī*) pe româniī *Dacieī* traiane, din *Marmația*, *Timișiana*, țéra *Hațeguluī*, a *Oltuluī*, din *Valachia transilvană*, din *Cumania Panonieī*, și a *Moldoveī*, din *Besarabia*, *Cumania Olteniéī* și *Bucovineī* (*Peuca*), *Argesia Munteniéī*, *Pacinacia Deltei* (dĭsă și *Onclasū = Angulus = Budjak*), constituite în totū atâtea *r publice*, domniate!!

Ințelepciunea Săsĕscă și pseudo-magiară din suta XIX, represintată prin *Sultzer*, *Eder*, *Bauer*, *Engel*, *Teutsch* etc. continuată prin *Rösler*, *Hunfalvy*, *Rèthy*, *Eiderman*, *Krones* etc. nu voiesce să recunóscă evidința faptelorū, întemeīată pe *autoritatea istorică*, în care se reflectă viéța unuī vechiū poporū ca celū *românescū!!*

Personalitatea saū și individualitatea națională. viéța publică, vechimea și continuitatea «*Româniloru*», pe pămêntulū *Transilvanieī*, negată, contestată cu încăpățĭnare, se documentéză prin rescriptele Ducilorū, regilorū Arpadiani; se confirmă prin *uricele și legile țĕreī*; prin *Cărțī* de *judecată*, *diplome nobilitare* și alte multe *documinte*, de *valóre suprema istorică!*

Adesea consciința turmentată face a se trăda viclĕna deprindere, și atunci limba pĕcătosuluī adevĕrulū grăiesce.

Specimene de o asemenea revelaţiune a consciinţeĭ desteptate, le întêmpinămŭ chiar şi în scrierile celorŭ maĭ pronunciaţĭ adversarĭ; astŭ-felŭ d-nulŭ dr. *Szentklary Jenö*, meritosŭ acheologŭ magiarŭ, ne spune în a sa dare de sémă, despre resultatele investigaţiunilorŭ acheologice, întreprinse pe litoralulŭ *Tiseĭ*, la estremitatea *Banatuluĭ-Timişianŭ*, limitrofŭ cu vechia *Pano-Dacia*, cum că poporimea slavă, dar' maĭ alesŭ *Autochtoniĭ românĭ* din acele părţĭ ale judeţuluĭ *Torentalŭ*, numescŭ *Tumuliĭ* şi movilele de pe malulŭ ḑisuluĭ rîŭ, din apropierea şanţurilorŭ *române*, cu epitetulŭ de «*Uncă*», ca şi cum arŭ înţelege că originea lorŭ arŭ fi «*Hunica*» : «*Neverzetes hogy szlàvok söt még az Autochton olá*-«*hok* is «*Unkànak*» nevezik e *halmokat* etc. (*Törtènelmi si Régiseti* «*Èrtesitö III Èv folyom IV fizet*, *Temesvàrt. 1877 p. 60*).

Lăsândŭ la o parte interpretaţiunea eronată ce se dă cuvêntuluĭ «*Uncă*», (*Onclos — Angulus*) precum se numesce *Dobrogea*, care în limba românéscă, în graiulŭ poporuluĭ nostru *dĕnotă* purŭ şi simplu «*formă de Unghiŭ*» în *recurbaţiune*, şi n'are a face câtuşĭ de puţinŭ cu o provenință *Hunică*, relevămŭ faptulŭ *vechimeĭ*, recunoscute şi mărturisite!

Calitatea de «*Autochtonŭ*» cuprinde în sine *vechimea*, şi ca consecinţă firéscă: continuitatea poporuluĭ *românŭ*, ca *individualitate naţională*, pe pămêntulŭ *Dacieĭ*.

Urmărindu-se pasŭ cu pasŭ, mişcarea, traiulŭ, puterea de espansiune a poporuluĭ românŭ în decursulŭ primilorŭ douĭ secolĭ, de la descălicarea Arpadiană pe pămêntulŭ *Panonieĭ*, amŭ ajunge la resultatulŭ pe care ni-lŭ dă conclusiunea sintetică de maĭ susŭ, resumată în acea semnificativă cualitate de «*Autochtoniĭ românĭ*».

Totulŭ ni spune că primele începuturĭ de viéţă şi activitate *Arpadiană*, şi-aŭ avutŭ locŭ în părţile *de susŭ* ale *Ungarieĭ; Banatulŭ*, *Transilvania*, în mare parte *Bihorea*, *Marmaţia*, şi întru câtŭ-va chiar *Pano-Dacia*, aŭ fostŭ la începutŭ ferite de incursiunile *Arpadianilorŭ*.

Reşedinţa *Ducilorŭ* şi *regilorŭ Arpadianĭ* nu era, precumŭ sciutŭ este, pe pămêntulŭ Dacieĭ-Traiane; activitatea încălcătorilorŭ şi-a începutŭ desfăşiurarea prin regiunile *Vesprim*, *Esztergom*, *Zemplin*, *Àrva*,

Trentsin, *Borsod*, *Cipsu* = *Scepus* = regiunea *Gepidilorŭ*, după afirmarea luĭ *Leunclauviu* (*Anales Sultanorum* p. 146), *Szabolcs*, *Ung!*

Nu vomŭ afirma, că maĭ târḑiŭ ţĕrile domnilorŭ românĭ : *Menomorut*, *Gellu*, *Claudiu*, aŭ remasŭ scutite de predăciunele ordelorŭ mişcătóre, dar nu póte fi pusŭ la îndoială, că precumŭ în ţéra *Banatuluĭ*, totŭ asemenea şi în *Ardealŭ*, trăia unŭ poporŭ românescŭ, cu o *domniă naţională*, cu *legĭ* şi *aşeḑeminte* vechĭ *românescĭ*, înainte de epoca *S-tuluĭ Stefanu* şi în urma acestuĭ primŭ rege *Arpadianu*, *botezatŭ* în legea rĕsăriteană, dându-i-se acestŭ nume, în schimbulŭ celuĭ de *Vucŭ*.

Cuvintele acestuĭ rege, adresate fiuluĭ sĕŭ *Emericus*, accentuândŭ utilitatea şi bine-facerile unuĭ Statŭ federativŭ şi poliglotŭ; «*imbecile* «*est unius linquae regnum*», lămurescŭ o situaţiune bine definită, ne spunŭ că seminţia Arpadiană (*compusă din rămĕşiţe hunice, avare, gepide, bulgare*) n'a datŭ peste unŭ *desertŭ* în aceste *regiunĭ*.

Tradiţiunea, trecută maĭ târḑiŭ în cronice, în legĭ, în diplome nobilitare şi litere donaţionale, în cărţĭ de judecată, vrea să sciă, că *populaţiunea* indigenă, *Autochtonă*, din ḑisele ţĕrĭ, cunoscută în limbele străine sub nume de *Ausoni* = *Uzoni* (*Özön föld*, se *numia până* «*în suta XIV o regiune în Transilvania*, *formândŭ unŭ comitatŭ saŭ* «*chinezatŭ românescŭ*), *Biseni şi Vlachi* «*Bisenus et Blachus* saŭ *Blaccus*», era o populaţiune românéscă». *Die Bisener* — ḑice cronicariulŭ săsescŭ: *Schlötzer—bekamen die Ehre immer den Vortrab auszumachon.—So samellen sich fast alle die nationen în Sübenbürgen die S-tus Stefanus bei seiner Eroberung vorfand*, und *die insoferne* **Valachen indigenen** *oder inquilini sind*.

Consiliile *S-tuluĭ Rege* arpadianŭ la adresa aceluĭaşŭ fiŭ, de a se răḑima pe puterea nobilimeĭ, vĕdescŭ că pe acelŭ timpŭ, cândŭ necĭ vorbă n'a pututŭ fi de cucerirĭ închipuite, cu atâtŭ maĭ puţinŭ despre o nobilime saŭ şi populaţiune magiară în regiunile *Dacieĭ*, cu atâtŭ maĭ puţinŭ despre *Săsime* saŭ *Săcuime*, în ţinuturile *Ardealuluĭ*, esistaŭ familiĭ *patriciène* române în acea ţéră clasică, ca şi în *Banatŭ*, ca şi în *Marmaţia*.

Dacă dar' cuvintele aceluĭ *S tu Rege* arpadianu, dacă acelŭ «*quar-*

tus Decor, aceĭ *nobilĭ*—«*Regni propugnatores*» *confidentia Principum, Baronum, Comitum, militum nobilium*» staŭ în legătură și cu starea de lucrurĭ din *Transilvania*, care până la acéstă epocă -șĭ avea deplină *neatârnare* și *individualitate* propriă, precumŭ s'a vĕḑutŭ în *Timișiana;* neapĕratŭ, obiectulŭ ḑisuluĭ: «*Quartus Decor*» eraŭ fruntașiĭ, patriciĭ *românĭ, domniĭ Făgărașuluĭ* și *Omlasuluĭ*, *Comisiĭ* (Cumeţiĭ=Cynesiĭ) *Hunedoreĭ* séŭ a *Valachieĭ Transilvane*», *Prefecţiĭ din ţéra Oltuluĭ* și a *Bîrsei*, magistriĭ, căpitaniĭ cetăţilorŭ și aĭ Castrelorŭ stative.

Decretulŭ luĭ *Andrea III* din anŭ 1281, care convocă nobilimea *Transilvanieĭ* la *Alba Iulia*, spre a decide în cestiunea de judecată a magistruluĭ românŭ *Ugrinu*, privitóre la revendicaţiunile sale asupra pămênturilorŭ din ţinutulŭ *Făgărașuluĭ* și a *Sămbetei*, nu face cea maĭ mică menţiune despre o *nobilime magiară*, ceea ce vrea să ḑică, pe de o parte, că două sute de anĭ în urma primuluĭ rege *Stefanu*, ţéra *Ardealuluĭ* era unŭ statŭ *federativŭ*, stândŭ în legăturĭ de uniune personală cu *Ungaria*, éră pe de alta, că nobilimea *magiară* nu *esista*, și *pămênturile* = *Alodiile* eraŭ în posesiunea *românilorŭ*, cu escepţiunea părţilorŭ de pămêntŭ reșluite pe séma Săsimeĭ și a Secuimeĭ; tecstulŭ decretuluĭ ḑicêndŭ:

«*Cum nos universis nobilibus Sacsonibus, Siculis et is in* **Olachis** *partibus Tran-*
«*silvanis apud Albam Iulian pro reformatione Status eorumdem congregationem cum*
«*iis fecisemus, ab eisdem nobilibus Saxonibus, Siculis et* **Olahis** *diligenter inquiri*
«*fecimus si dictae possesiones* (*Fogaras et Zumbuthel*) *ad ipsum magistrum Ugri-*
«*num dignoscuntur, juste et legitime pertinere—Fejer codex Dypl. t. 6 v. 1 p. 138*» —

nu admite cea maĭ mică dubietate asupra adevĕruluĭ istoricŭ, cuprinsŭ în conclusiunile de maĭ susŭ.

Individualitatea naţională, politică, Statulŭ—așa ḑicêndŭ-naţionalŭ alŭ poporuluĭ românŭ, denotă prin sine esistinţa formeĭ federative, în regatulŭ *Transilvanieĭ*; Evidinţa aceluĭ *statŭ naţionalŭ*, reésa din litere donaţionale și rescriptele regescĭ; ele tóte se referŭ la tradiţiunĭ vechĭ ale poporuluĭ *românŭ*, care trăia «*ab antiquo*» cu legile și instituţiunile naţionale, nu numaĭ pe propiulŭ sĕŭ teritoriŭ, dar' și în mijloculŭ *Secuimeĭ*, avêndu-șĭ jurisdicţiune naţională.

Literele donaţionale, emanate de la regele *Ladislau*, în folosulŭ fa-

milieĭ române: *Ciulău de la Demsus*, în ținutulŭ *Hațeguluĭ*, vorbescŭ despre vechile districte românescĭ: «*sub eisdem conditionibus quibus per* «*praedecessores nostros Reges Ungariæ*, în *Districtibus Valachorum* posse- «siones et *villæ donari consueverunt*, *dedimus* etc.»

In suta XIV se urméză, precumŭ ne spunŭ analele țĕreĭ, aceeașĭ stare de lucrurĭ; unŭ altŭ decretŭ alŭ regeluĭ *Ladislau* din 1301, prin care sânțesce drepturile românilorŭ represintate prin Comisulŭ = Chinesulŭ—*Ursu*, fémță cu perturbațiunile Secuimeĭ, avêndŭ următórele cuvinte:

«*Ursus Knezius nomine et in personis universorum incolarum Villae nostre* «*olachalis in medio Siculorum ad Udvardhely* comorantium significavit, quod «dicti *Incolae ob continuas siculorum partium illarum invasiones et territorium* «*dictae villae nostrae ocupationes; — mandamus* ut nemo ipsos *uneversos preter* «*Castelanos nostros de dicto Udvard, judecare* et *ad servitia qualiacunque cogere*... «*exceptis tamen siculis in dicta villa* mansiones *tenentibus quos a jurisdictione* «*Knezii eximentes tempore esercitationis more aliorum siculorum praestant tamen* «*Knezüs praestanda*»........., întăresce cu temeiŭ dísele nóstre și constată că districtele românescĭ din suta XII—XIV, aveaŭ și în regiunile secuimeĭ. *aședeminte autonome* cu o *jurisdicțiune propriă națională*.

Pretutindenĭ, în tóte direcțiunile țĕreĭ, în tóte epocele din cea maĭ adâncă vechime, dămŭ peste o populațiune désă, eminaminte românéscă; pămînturile concedate în suta XIV, veneticilorŭ *Sașĭ* (*advenae*), popimeĭ *catolice* și *cavalerilorŭ Teutonĭ*, de către *Andrea* II, *Ladislau* și *Bela*, în aniĭ *1216*, 1221, 1229, 1252, 1272, aŭ fostŭ rĕșluite parte din alodiile (oldele) românescĭ, parte din teritoriulŭ nepopulatŭ dar' limitrofŭ cu posesiunile poporuluĭ *românŭ*, care și-a conservatŭ statulŭ personalŭ *autonomŭ*, până în suta XV, *nealteratŭ*.

Țéra *Oltuluĭ*—dísă a luĭ Seneslau, țéra *Bĕrseĭ* și a *Hațeguluĭ*, *Valachia Transilvană* cu *Făgărașulŭ* și *Omlasulŭ*. Chinesatele din ținutulŭ *Sibiuluĭ* și Brasovuluĭ; *Țéra Olachorum de la Cherciu* (*de Kirtz*); partea Transilvanieĭ Australe (*Valachiam cis Alutam ultra Alpes* (Transilvania Australis) așa dísa (*âmpiă*, munțĭ, pădurĭ (silvam Blachorum et *Bisenorum eisdem Advenae . . . . contulimus*), *Rîurĭ*, *cetățĭ*, *castre mansivae*,

suntŭ recunoscute în cronicele transilvane ca strĕvechiŭ pămĕntŭ *românescŭ*— *«Ösi Olahföld»*, ḑicŭ *cronicariĭ magiari*.

Asupra acestorŭ pămĕnturĭ domniĭ românĭ : *Vlad*, *Mircea*, *Dan* etc. dispus'aŭ cu dreptŭ de *suveranitate*, prin acte donaţionale, chiar şi în suta *XIV*.

Fi-va óre necesitate să maĭ reamintimŭ în sprijinulŭ faptelorŭ istorice, cuvintele episcopuluĭ *Teodoricu*, din 1228, adresate secuimeĭ, spre a le îmblânḑi sĕlbătăcia féţă cu poporîmea românéscă din vecinătate, a căreĭ *vitejiă, cultură* şi *superioritate numerică* era bine cunoscută prevĕḑĕtoruluĭ *Episcopŭ*, şi despre care boemulŭ rege *Otocarus* din 1266, ne spune că formà mulţimea necomparabilă în legiunele luĭ Bella IV, Stefan V . . . *«grave bellum adversus Belam et natum ejus Stefanum V Ungariae reges gessi, qui innumeram mulitudinem habebant Valachorum, Besenorum.* etc.!!

Din ţinuturile *Făgăraşuluĭ*, ḑice cronicarulŭ *Benkö*, a trecutŭ mulţimea *românilorŭ* în suta *XII*, sub conducerea domnuluĭ *R. Negru* peste alpiĭ *Bărceni*, în vecina munteniă : *«Saeculo XII e districtu fogarasiensi maximum Valahorum numerum sub duce Negro cu familiis p r Alpes Barciae, conterminas emigrasse* etc.

In suta XV—XVI, pe cândŭ cotropirele *săsescĭ*, încuragiate până şi de marele rege *Matea Corvinu*, fiŭ alŭ naţiuneĭ române, luase din ce în ce dimensiunĭ maĭ supărătóre pentru pămêtteniĭ *autochtonĭ* românĭ : *«saxones nimirum satagebant ut quam plurima possent loca in Comitatibus sita quocumque pacto sibi adjungerent»* (ḑicŭ cronicele acelorŭ timpurĭ); pe când în urma evenimintelorŭ de la 1437—8, Uniunea celorŭ treĭ naţiunĭ cotropitóre, jurasĕ mórte poporuluĭ românŭ şi'şĭ urmăria cu sălbătăciă *victima* pe tóte căile; pe când acea legătură jurată între *săsime, secuime* şi *aristocraţia magiară*, reînoită la 1459, confirmată la 1506, 1542, prin jurăminte sacrilege, şi în cele din urmă sănţită prin legile ţĕreĭ, după desfacerea uniuneĭ personale cu Ungaria, era îndreptată contra poporuluĭ românescŭ, şi reuşisă nu numaĭ a despoia pe *românĭ* şi *Biserica* lorŭ de *bunurile străbune*, dar a reduce o mare parte din vechiĭ proprietarĭ predialiştĭ, în stare de servitute, prin restălmăcirea diplomelorŭ *Andreane* din 1222 şi 1224; pe

acelŭ timpŭ cumplitŭ, în acea epocă durerósă, epocă de rușine și spoliațiune, *Nobilimea română* ca atare, represintândŭ comitatele (Chinesatele), *autonome românescĭ*, făcea parte egală, vîrtuală în Universitatea statuluĭ transilvanŭ :

«*Universitas regniculorum Hungarorum et Valachorum in partibus transilvanis...* «**Valachus ipse nobilis** *in hungaris nobilibus et verificationem et juramenti de-«positionem in Iudicis facere, peragerequae tenetur*». (dicŭ legile țěreĭ.)

Instrumentulŭ formatŭ asupra actuluĭ de împăcăciune între *Româniĭ* de *Vila-Petri* și Teutoniĭ *advenae*, întăritŭ prin cartea de judecată din anulŭ 1366, confirmă drepturile de proprietate «**ab antiquo**» dicêndŭ: că *tèritoriulŭ* usurpatŭ de *Teutonii advenae*, este proprietate românéscă încă de la *descălicare*, și a fostŭ apăratŭ în decursŭ de *una miă anĭ* cu *sângele lorŭ.*

«*Blaccos de Villa Petri aegre tulisse ut territorium suum* **ultra mille annos** «**possessum per se et majores suos** *multis vicibus* **sanquine redemptum** *d sputetur*» «Asupra acesteĭ plângerĭ cartea de judecată a regeluĭ Ludvic dice : *Ut cum teritorium limites, ingressu* **adhuc Hunnorum** *designatae et per Duces eorum sancitae* «*sint immutabiles, sylva haec maneat penes villam* **Blaccorum** *cuius ab* **antiquo fuise** «*et* **situs** *et* **publica notitia** *demonstrat . . . Ne autem hospitum istorum animi mo-*«*ciore afficiantur conceditur desiderium ipsorum et citra voluntatem Blaccorum* «*villam suam penes villam St. Petri collocandi* etc.

Unŭ decretŭ împěrătescŭ din timpiĭ recințĭ — anulŭ 1819,—dice : «*Valachos longe ante advenas et hospites Saxones in Transilvania praefuise, certum est.*

Româniĭ din *Rĕșinar*, stândŭ în judecată cu *Sasii* la 1753, aŭ produsŭ în apărarea lorŭ nu numaĭ acte de *otărniciă* de pe timpiĭ luĭ *Atila*, dar și *hrisóve* domnescĭ, emanate de la *Radulŭ Negru* și *Besarab*, ca *domnĭ* aĭ *țĕrei.*

In féța celorŭ maĭ positive și autentice documinte, nu înțelegemŭ cum s'a putut da credĕmântŭ unor împărtășirĭ și alegațiunĭ descreierate; cum lumea învĕțațilorŭ din dilele nóstreĭ îșĭ espune bunulŭ eĭ nume încercândŭ a contesta saŭ a pune la îndoință unŭ adevĕrŭ manifestŭ, confirmatŭ prin *istoria* acelorŭ timpurĭ, *scrisă* de înșiĭ *adversariĭ noștri* secularĭ!

Dialectica arguțieĭ, măestria de a restălmăci testulŭ celŭ maĭ po-

sitivŭ nu póte avea putere în fęța evidenței, care se tradă prin însă-șî viața bi-millenară aprópe, a instituțiunilorŭ politice, administrative și judiciare, trecute saŭ împrumutate de la *românî,* în organismulŭ statuluî *ungarŭ* și *transilvanŭ;* se tradă prin ființa *poporuluî românŭ* în tóte acele *regiunî* colonisate de marele *Cesare* alŭ *Romeî* neperitóre, în tóte acele *câmpiî*, *plaiurî*, *munțî*, pe unde altă dată resuna numele de : *Bisenî* (*Picenî,*) *Ausoni* (Uzoni-Uzi), *Dacî*, *Comanî* (*philisteriî-Sagetari*), *Bîrseni;* înlocuite maî târḑiŭ tóte aceste desinințe variate, referitóre numaî la românî, prin tot atâtea indicațiunî topice de : *Oltenî Mureșenî*, *Muntenî*, *Moldovenî*, *Ardelenî*, *Timișianî*, *Crișențî*, *Câmpenî*, *Abruḑenî*, *Moțî*, *Țerenî*, *Bufanî* etc, reduse la una și aceeașî *sintesă etnică :* de *Românî*.

Incordările Glosatorilorŭ : *Sașșî*, *Germanî*, *Magiarî*, *Slavonî*, vorŭ rĕmâne în viitorŭ, precumŭ rĕmas'aŭ în trecutŭ, deșerte, întru câtŭ se va urmări vechiulŭ scopŭ de a desființa prin interpretațiunî și deducțiunî imposibile, vechimea popoluluî *românŭ* în *țĕrile Dacieî Traiane;* neîntrerumpta continuitate și personalitatea luî națională pe pămêntulŭ străbunŭ, unde a petrecutŭ încongiuratŭ de barbarî, unde a trăitŭ în dureri și suferințe dar' tare în credință și în alŭ sĕŭ destinŭ, tare prin consciința națională!

Dreptulŭ celuî maî tare a pututŭ fórte multŭ în timpurî de decadință și uluire a Europeî ; a pututŭ să justifice răpirea, spoliațiunea, subjugarea unuî poporŭ *autochtonŭ*, ghemuitŭ între treî puternice imperiî ; a pututŭ, spre a-șî legitima nelegiuirea, să înfrunte celŭ maî patentŭ adevĕrŭ istoricŭ, evidența faptelorŭ, și amăgindŭ lumea, să se împace cu *fictiunile*, primindŭ *falsificațiunile* dreptŭ totŭ atâtea *verităţî*.

Săsimea-Advena, Teutonii hospites, sprijinițî pe puterea ce le da Omnipotința *bisericeî* militante, proselite, și acea *Uniune jurată*, care avea la disposițiune armata imperiuluî germanŭ, aŭ lucratŭ fără pregetŭ în decursulŭ secolilorŭ, să desființeze naționalitatea, individualitatea română, să-î întunece *originea*, *vechimea,* cu unŭ cuvêntŭ, istoria românilorŭ, răpindu-le pămênturî, autonomia, dreptulŭ *cetățenieî!*

Esemple de uneltirî precugetate, de false interpretațiunî, le avemŭ

cu prisosŭ la *Eder*, *Neugebauer*, *Sultzer*, *Bauer*, *Engel*, *Tökelij*, ca și la urmașiĭ lorŭ : *Röesler*, *Hunfalvy*, etc.

Intr'unŭ asemenea piosŭ scopŭ, *uricele săsescĭ* aŭ cualificatŭ repatriarea românilorŭ, urmată în suta XIII la vetrele strĕbune din *ţéra Oltuluĭ*, ca o nouă *plantaţiune* a ţĕriĭ *Făgăraşuluĭ* «*Noua plantatio terrae Fogaras*», spre a se susţine, că începutulŭ românilorŭ în *Ardealŭ*, se mărginea la acea epocă, ignorândŭ din adinsŭ faptele istorice care spunŭ, că acea pretinsă *plantaţiune nouă*, menţionată în Diploma *Andriană*, se reduce la espresiunea cea maĭ simplă, denotândŭ epoca în care unŭ numĕrŭ de românĭ agricolĭ retrașĭ în munţiĭ *Ardealului*, precumŭ odinióră protopărinţiĭ lorŭ din *cetatea eternă*, se retrăsesere pe *muntele (Aventinŭ) Sacru*, dar' ca și eĭ aŭ fostŭ rechiămaţĭ cu insistinţă și rugaţĭ să-șĭ reocupe pămênturile din ţinutulŭ *Făgăraşuluĭ*.

Acestŭ evenimentŭ, «semnificativŭ maĭ alesŭ întru câtŭ prin retra«gerea plugarilorŭ românĭ, *Săsimea* viclénă de prin prejurŭ, era a«menințată să péră de fóme—s'a luatŭ dreptŭ pretestŭ, ca punctŭ de plecare pentru cunoscuta fabulă săséscă, dându-se ocasiune luĭ *Sultzer*, *Engel*, *Roesler*, *Hunfalvy* să falsifice istoria și să'șĭ descarce *veninulŭ* asupra naţiuneĭ *române :*

Spre a se învedera și maĭ bine netemeĭnicia argumintelorŭ dialectice, puse în serviciulŭ causeĭ *magiare* și *săsescĭ*, fiă-ne permisŭ a reproduce părerea, mărturisirea profesoruluĭ *Fr. Vaniček*, care fără a fi câtușĭ de puţinŭ intusiasmatŭ pentru românĭ, declară pe temeiŭ de documinte istorice, în a sa scriere *istorică* (*Special geschichte der militärgrenze — tom. II p. 101, 109, 258*); că în *Comitatele Ungurescĭ*, în *Scaunele Săsimeĭ*, în așa numita *ţéră săséscă* (*Sachsen-land*, *fundum Regium*), în *Hunedora*, în ţinutulŭ *Făgăraşuluĭ*, ca și în ţara *Banatuluĭ* şi în *Dalmaţia*, anume în judeţulŭ *Severinuluĭ-Dalmatinŭ* (pe care *Hunfalvy şi Roesler* adesea ilŭ confundă cu *Severinulŭ-Olteniei*), *Româniĭ* suntŭ *autochtonĭ*, poporulŭ celŭ maĭ vechiŭ, celŭ maĭ resbelnicŭ și ca *nobilime* și ca *armalişti*, ca *libertinĭ* și *Inquilini* (*clăcaşi*). Cuvintele sale suntŭ :

«*Im gebiete der magiaren bildeten die Romänen (1768) die weit überwiegende «Majorität unter diesen gab es Nobiles donatarios, Armales, Libértinos, Inquilini..*

«*In den Széklc, Struhlen gab es von jeher Edelleütc und Armalisten, Sogar enige «als priminpili ü Pyxidarii, welche den Szèklern glei h behandelt wurden.... Auf dem der Sächisischen Nation zugewiesenen Königsgrunde..... hielten sich seit den «ältesten Zeiten viele Romänen als ·Libertini... Der fogarassher District... um«fasste ausser wenigen Magyaren und sachsen, ausschliesslich Romänen : Boern, «Libertiner und Inquilinen.*

La acelașŭ locŭ se recunósce că ceĭ maĭ fruntașĭ d'între nobiliĭ românĭ, suntŭ aceĭ cari aŭ primitŭ *Donațiunĭ* de la *Domniĭ Româniloră*. *Die vornehmste (classe) unter ihnen war die der Edelleute in Folge der diesen von den romänischen Fürsten verliehenen adeligen Gütter.*

Adevĕrurĭ atâtŭ de sdrobitóre nu convinŭ detractorilorŭ noștri ; este revoltătoriŭ, *Crimă de les majestate arpadiana*, a se presupune măcarŭ că *Domniate Române*, *viață românéscă*, *așețăminte și legĭ străbune românescĭ* aŭ esistatŭ în *Dacia Traiană* peste totŭ, și înainte și maĭ târdiŭ, după incursiunea Arpadianilorŭ! Noĭ nu ne mirămŭ că-șĭ perdŭ cumpătulŭ cândŭ li se spune că la fiă-care pasŭ : *Archeologia*, *Topografia*, *Limbistica*, daŭ, în tóte direcțiunile *Daciei strĕbune*, peste *monuminte* din *viața poporului rege*, conservate la *urmașiĭ luĭ*, documentândŭ *originea*, *vechimea*, *continuitatea* și a *poporuluĭ* și a *graiuluĭ românescŭ*, la Dunărea de josŭ și în *cinga Carpațilorŭ*; dar' témă ne este nu cumva în paroxismulŭ fanatismuluĭ, desperândŭ de causă, vĕdêndŭ neputința de a maĭ seduce omenirea ușorŭ credĕtóre, și simțindŭ în cele din urmă — fără voiă — ca prin sângele *Comanilorŭ* și *Vlachilorŭ* se tradă *originea românéscă* la ceĭ maĭ fruntașĭ dintre *Arpadianiĭ* de astădĭ, îșĭ vorŭ *sugruma copiiĭ* precum făcéŭ *Pelasgiĭ-Tyrhenicĭ*, după spusa luĭ *Herodot*, cu aĭ lorŭ *pruncĭ* carĭ apucaŭ să învețe *limba Atica*, nesuferită poporuluĭ-*aboriginŭ-Pelasgŭ*.

Logica luĭ *Sultzer* nu se opria la anacronismele și escentritățile unorŭ *teoriĭ* create *ad hoc*; ea merge multŭ maĭ departe în pretențiunile eĭ, (pag. 6—17 *Orig. Rom. Pič*), Teutonulŭ strategicŭ afirma că *până în suta X nu se vorbia limba românéscă în Transilvania*; că *Biserica Românéscă-resăritĕnă nu esista în țĕrile S-tuluĭ Stefanŭ !!*

Ce temeiurĭ, ce arguminte ni se daŭ ?.... *Nicĭ unŭ cuvêntŭ!*

Renumitulŭ «*Vico*» susținea : că în urma potopuluĭ (diluviuluĭ) bi-

blicŭ, s'a fostŭ perdutŭ *«graiulŭ omenescŭ»* și a domnitŭ pe pămêntŭ o epocă de *mutismŭ* între *ómenĭ!*

Sultzer n'avea interesŭ să fiă maĭ indulgentŭ cu *Românĭi*. Nu'ĭ convenia să remână maĭ pe josŭ în istoriă de câtŭ marele *«Vico»*.

Puține cuvinte, dela chiar contrariĭ noștriĭ arŭ fi de ajunsŭ și în acestŭ puntŭ, *spre a face să amuțéscă* Vocea ultragiuluĭ, cuvêntulŭ *U-reĭ*, bociturele pĕcătóse !!

Cele maĭ necontestate autorităţĭ istorice din lumea magiară, recunoscŭ în modulŭ celŭ maĭ positivŭ, nu numaĭ că în *suta X biserica românéscă* esista pênă și în centrulŭ, în inima *Statuluĭ,* propriŭ *magiarŭ* (arpadianŭ); că *limba românească* era vorbită pretutindenĭ în *Dacia* ca și în *Panonia*, pe acelŭ timpŭ, dar' că : *Ducii*, și maĭ târḍiŭ *Regiĭ Arpadianĭ chiarŭ* aŭ îmbrățișatŭ *credința bisericeĭ românescĭ!*

Sciutŭ este, istoricesce constatatŭ : că primulŭ *Duce* (*Geyza*), primulŭ *Rege* (*S-t. Stefanŭ*), aŭ primitŭ botesulŭ bisericeĭ ortodocse prin îndemnulŭ românilorŭ creștinĭ; faptŭ istoricŭ este de asemenea, că prima *corónă* s'a fostŭ primitŭ dela împĕratulŭ Constantinopoleĭ, și anume dela *Mihaĭ Ducas!*

In diploma luĭ *Carol I.* rege alŭ *Ungarieĭ* din suta XIV, se ḍice :

«Quia Corona Geizae (primită dela Ducas) Regis Stefani progenitoris nostri «qua de more Gentis Hungaricae, Reges Hungariae solent coronari, per infideles «illicitos detentores rapta detinebatur, nova Corona specialiter pro nobis fabricata «existitimus coronati». (*Ign. Com.* de *Battyan Leges Eccl. Regni Hungi t. I. «pag. 464*).

Cu tótă cérta, cu tótă polemica iscată în suta XVII, între Iesuitulŭ *Inhofer, Gotifried Schwarz* (*Initia religionis Christianae inter «Hungaros «Ecclesiae orientali adserta*) și *Adamŭ Kollarŭ* (*historia diplomatica Iuris «Patronatus Apostoliorum Hung. Reg.*) proveninţa *Coróneĭ* de la bisantinulŭ *Ducas*, este definitivŭ stabilită.

Pănă astăḍĭ *ea* se află în ființă cu inscripțiunĭ Grecescĭ, ornată cu *icónele* Sânţilorŭ Arhangelĭ : *Mihailŭ și Gavrilŭ*, ale *S-ţilorŭ George* și *Dimitrie*, pe cari-ĭ serbéză numaĭ biserica resărituluĭ! (*a se vede Șaguna istor. bisericeĭ ortodoxe T. II p. 76 nota).*

De și eruditulŭ istoriografŭ *«Pesti Frigyes»* se perde adesea prin

necurmatele contradicţiunĭ cu sine şi în a sa cualitate de scriitorŭ alŭ naţiuneĭ magiare, are în vedere numaĭ interesulŭ purŭ magiarŭ, nu hesită a recunósce, că biserica românéscă, resăriténă, esistă în suta X şi XI nu numaĭ în *Transilvania* dar şi în *Banatŭ*, şi în *Hungaria*.

«*Annyi azonban bizonyos hogy görög—Keleti vallàsuak nagy számmal voltak* «*magyarorszagon az elsö* (*X şi XI*) *szàzadokban ès pedig nemcsak Olah es Szláv* «*hanem a magyarok közt... A görög keleti vallàs kezdet terjedni etc. Szörènyi* «*Bànsàg t. 1. p. 343*».

In traducţiune :

Nu se póte nega că în Ungaria o mare mulţime de poporŭ ţinea de biserica resăriténă, încă din primiĭ seculĭ (*X şi XI*); *nu numaĭ Româniĭ şi Slaviĭ dar' până şi poporimea magiară, ceĭ maĭ înalţĭ demnitarĭ aĭ Statuluĭ, făcéŭ parte din comuna bisericeĭ ortodoxe.*

La pagina 340, distinsulŭ etnografŭ afirmă : că *Actum*, domnulŭ românŭ alŭ Timişianeĭ, cădêndŭ în lupta avută cu S-tulŭ *Stefanŭ*, regele arpadianŭ, a fostŭ înmormêntatŭ în *Cimitirulŭ greco-resăriténŭ* a *monastireĭ romanescĭ S-t. Iónŭ*, rădicată de acelaşĭ domnŭ, în Cetatea «*Mureşană*» (*Cinadulŭ* de astădĭ).

Causa *reticinţeĭ* asupra bisericeĭ românescĭ, se esplică prin faptulŭ, că legile ţěreĭ şi rescriptele regescĭ nu făcéŭ menţiune până în suta XIV—XV, despre fiinţa eĭ.

«*Màs Vallàsu püspökök soha a törvènyek és oklevelek Zàradèkàban nem for*-«*dulnak elö*» (*idem ibidem pag. 339*).

Reticinţa legilorŭ, rescriptelorŭ şi a istorieĭ în statulŭ arpadianŭ, n'a împedecatŭ respândirea credinţeĭ românescĭ între poporimea magiară; n'a împedicatŭ pe înalţiĭ demnitarĭ şi pe *Regĭ*, să îmbrăţişeze acea credinţă, urgisită, nerecunoscută prin legile arpadiane, de faptŭ însă puternică şi îngrijitóre pentru pontificatulŭ *Romeĭ*, precum resultă chiar şi din *Rescriptulŭ* pontificeluĭ *Inocentiu III,* cu data anuluĭ 1204, la adresa regeluĭ *Emericŭ*, unde se dice : că în totŭ regatulŭ Ungarieĭ, de pe acelŭ timpŭ, nu esista de câtŭ o singură monastire romano-catolică, faţă cu mulţimea aşedĕmintelorŭ de ritŭ ortodoxŭ, resăriténŭ. (*Ibidem*).

Ce valóre maĭ póte avé argumentulŭ *«ex silentio»* saŭ și simpla obiecțiune, când faptele vorbescŭ cu tótă vigórea logiceĭ?!

O stare de lucrurĭ atâtŭ de întemeiată n'a pututŭ să fiă opera inprovisațiuneĭ, din epoca primelorŭ începuturĭ de organisare a statuluĭ *Arpadianŭ;* neapărătŭ *Ea* se presintă istorieĭ ca o continuațiune care -șĭ avea viața într'unŭ trecutŭ maĭ îndepărtatŭ. Cu dreptŭ cuvêntŭ dar' se afirmă, pe temeiŭ de date istorice, că *biserica românéscă, creștină*, și-a primitŭ organisațiunea pe la începutulŭ seculuĭ IV, atâtŭ în Dacia Centrală (transilvania) câtŭ și în cea *Sudică* saŭ Alpestră *(Argodacia, Ioviana)* și în *Argeșiana* (*Valachia mare*), cu centrulŭ în *«Romanați»* (primulŭ punctŭ de descălicare alŭ coloniilorŭ romane în regiunea dacieĭ Transalpine), unde -șĭ avea reședința episcopulŭ *«Niceta»* invățăcelulŭ luĭ *«Teofil»* supra-numitŭ *Apostolulŭ Dacieĭ,* ér' de către *Hunĭ : «Dumnedeŭ alŭ Romanilorŭ»* ! (*«A se vedea istoria bise-«ricească, politică, națională de V. T. Velea an. 1865 pag. 7, 8*).

Amŭ vědutŭ maĭ susŭ (în premise) cum *legea creștină*, numită până astădĭ la poporulŭ nostru, *«legea română»* (românésca), a trecutŭ la poporimea magiară, prin mijlocirea regilorŭ : *Geza, Ladislau, Bela, Stefanŭ IV* și *V., Ladislaŭ V., Andrea*, (căsătorițĭ fiă-care cu câte o fiică *Cumană*, adecă *Romăncă*) etc. Amŭ vědutŭ frămêntările, luptele desperate dar' infructuóse ale *Romeĭ pontificale,* întru recucerirea dominațiuneĭ la *Cumano-Românii* Hungarieĭ și Dacieĭ centrale.

Este bine să nu se pérdă din vedere, să nu se uĭte că : de-o-dată cu legea românéscă resăriteană, s'a introdusŭ, s'a înrădăcinatŭ și suntŭ conservate până astădĭ în viața poporuluĭ arpadianŭ, datinĭ propriĭ numaĭ bisericeĭ ortodoxe, forme de cuvinte bisericescĭ, carĭ -șĭ aŭ prototipulŭ numaĭ în *limba română*!

Ast-felŭ, în prima liniă, s'a urmatŭ cu formarea cuvêntuluĭ *«Keresztény»* după tipulŭ românesculuĭ *«Crestinŭ»!*

Nu maĭ puținŭ semnificativă este serbarea *dilelorŭ de : Bobotéză, Vinerea-mare, Sěptěmâna-mare,* la magiariĭ Catolicĭ, straine bisericeĭ romano-Catolice. Totŭ de la *Românĭ* și prin *Românĭ* s'a încetățenitŭ și se conservă cu stricteță, numaĭ la *poporimea Maghiarŭ,* diua de *Sânt-George, Sânt-Mihaĭ, Sânt-Andreĭ* sub numire de : *Szent György-napja,*

Szent Mihály-napja, Szent András-napja!! (*Şaguna, Ist. bis. rom. tom. II, pag. 78.*)

Nu scimŭ cum se va împăca cu *sciinţa archeologică* şi *epigrafică*, aserţiunea (*incualificabilă, fiindŭ vanitósă peste tóte marginile*) patriotuluĭ neofitu magiarŭ «*Tancsics*» (de origine slavă), proferată în Camera Ungarieĭ, în audulŭ Europeĭ luminate, că : «*limba magiară este cea maĭ vechiă în Europa*, şi că în *Inscripţiunile Etrusce s'aŭ descoperitŭ urme de limba magiară!*

Fanatismu sacru!! dar atâtŭ şi nimicŭ maĭ multŭ!

Geniulŭ speculativŭ alŭ etnografuluĭ, limbistuluĭ, istoriculuĭ *Hunfalvy*, care -şĭ face o gloriă din misiunea ce şĭ-a luatŭ de a mistifica, mână în mână *cu demnulŭ sĕŭ emulŭ* «*Cihac*» (*crescutŭ, adăpostitŭ la sînulŭ romănescŭ*) pe necunoscĕtoriĭ de istoriă şi limba românéscă, restignindŭ sciinţa, falsificândŭ faptele istorice, nu va avea parte nicĭ măcarŭ de *aureola fanatismuluĭ!*

Cu autoritatea istorieĭ, scrisă de adversariĭ nostri juraţĭ, s'a învederatŭ : că neadevĕrurĭ premeditate, tendenţióse, continŭ afirmaţiunile lăudatuluĭ între aĭ sĕĭ *Hunfalvy*, referitóre la *biserica*, *limba* şi *istoria romănilorŭ!*

A se susţine, că statulŭ politicŭ şi bisericescŭ alŭ *Arpadianilorŭ* era întemeiatŭ pe timpulŭ cândŭ o mână de păstorĭ economĭ (românіĭ), aŭ fostŭ primiţĭ în Transilvania şi Ungaria :

«*Sie sind... nicht als Träger einer politischen und kirchlichen Bildung, sonder als* «*Vieh-Hirten, die in Siebenbürgen und Ungarn Aufnahme gefunden haben, als die* «*ungarische Sprache längst schon politisch und kirchlich ausgebildet war*».

este a ignora, a infrunta, a resturna legĭ, instituţiunĭ, rescripte, care tóte constatŭ fiinţa poporuluĭ romănescŭ, *trăindŭ cu instituţiunile propriĭ*, avêndu şĭ *Statulŭ bisericescŭ strevechiŭ!*

Nu ridicămŭ pretenţiunĭ, nu ţinemŭ a ni se recunósce influinţa esercitată asupra statuluĭ politicŭ şi eclesiasticŭ, saŭ şi asupra organismuluĭ, stratuluĭ lexicŭ cu care se fălesce *Naţiunea magiară limba magiară* de astădĭ, dar' ne credemŭ în dreptŭ a cere : *istoricilorŭ, filologilorŭ, politicilorŭ, jurisconsulţilorŭ* de viţă arpadiană, să pună *vocabulariulŭ Arpadianŭ* (*cuvinte din bĕtrânĭ*) din *Su'a IX*, în faţă cu *stra-*

tulŭ și *materialulŭ lexicŭ* de astădĭ alŭ limbeĭ magiare, să facă analisa elemintelorŭ eĭ constitutive, să urmeze aceeașĭ procedură cu legile, instituțiunile politice și bisericescĭ, comparându-le pe tóte, *dar' însă în deplină cunoscință de limba română și tradițiunĭ*, cu resultatele ce se vorŭ obține printr'unŭ analogŭ procedementŭ, asupra proprietăților națiuneĭ românescĭ!... Atuncĭ și numaĭ atuncĭ se va simți necesitatea, a supune cercetăreĭ pretențiósa și deșérta alegațiune din cartea d-luĭ *Hunfalvy*, întitulată cu emfasă : «*Limbistica și Istoriografia Română.*» («*Die Romänische Geschichtsschreibung und Sprachwissenschaft)*, unde se dice (pag. 38, 39) că : «*In suta X — XIII înrîurirea românéscă a fostŭ nulă, la desvoltarea limbeĭ politice și bisericescĭ a poporuluĭ Arpadianŭ.* «(*Im X, XI, XII, XIII, Iahrhundert hatte das Romänische nicht die geringste* «*Wirkung auf die Bildung der politischen und kirchlichen Sprache der Ungarn);* și că asupra provenințeĭ geografice a poporuluĭ românŭ séŭ a limbeĭ sale, are multe de disŭ limba arpadianilorŭ!.... *Zur Frage über den geographischen Ursprung des romänischen Volkes und seiner Sprache hat auch das Ungarische ein nicht unwichtiges Wort zu sprechen*» (*ibid.*).

In anulŭ 1857, alta era cu totulŭ părerea învĕțatuluĭ academicianŭ magiarŭ, despre valórea indentităților, și proveninţa limbelorŭ.

Pe atuncĭ susținea, că originea saŭ proveninţa geografică a uneĭ limbĭ, nu se póte proba prin simpla înlocuire cu eleminte străine saŭ prin empirismulŭ materialŭ alŭ similitudineĭ, prin logica identitățiĭ! (*a se vedea diarulŭ literariŭ din B.-Pesta, art.* «*Magyar n. elvészet*» «*III év folyam* : anŭ 1857, p. 224 — 225...:)» *hogy ezen nyelvek másult elváltoztak volna*»).

Se pretinde (*de Hunfalvy*) că *Hurmuzaky* (*de fericita memoriă*) *arŭ fi recunoscêndŭ* în a sa istorie (*Fragmente zur Geschichte der Romänen*, *II. B. 1878. pag. 1*), cum că creștinirea românilorŭ a urmatŭ pe timpulŭ patriarculuĭ *Fotie* (*suta IX* : *între aniĭ 858—867*).

Rĕŭ înțelesŭ, rĕŭ interpretatŭ! fără folosŭ pentru pretențiunele magiare!

Chisma provocată de (*Fotie* mortŭ la anulŭ 880), avea de temeiŭ

cestiunĭ purŭ dogmatice, greŭ de înțelesŭ pentru poporŭ și puținŭ atrăgĕtóre pentru ca să dea nascere la unŭ evenimentŭ, precum arŭ fi d. e. trecerea unuĭ poporŭ la creștinismŭ!

Maĭ avea și inconvenientulŭ, ca orĭ ce certă dogmatică, să împedece pentru unŭ timpŭ óre care, rĕspândirea *ideilorŭ marĭ,* în specià *Apostolatulŭ!*

Acea certă de *Dogme* n'a putută să intereseze de câtŭ numaĭ pe fiiĭ bisericeĭ creștine, și decĭ n'avea pentru *Româniĭ necreștinĭ* nicĭ celŭ maĭ micŭ farmecŭ, cu atâtŭ maĭ puțină putere a le impune credința bisericeĭ creștine în momentele de sfașiere!

Istoria bisericeĭ luĭ Christŭ, a înregistratŭ cucerirele asupra *Goților̆ŭ*, *Bulgarilorŭ* și *Arpadianilorŭ;* n'are însă nicĭ unŭ cuvêntŭ pentru poporulŭ românescŭ, ca neofitŭ, din acea epocă! Fost'a elŭ neînsemnatŭ, rĕtăcitorŭ saŭ constituitŭ, organisatŭ, în triburĭ, state saŭ stătulețe, domniate, republice?

In primulŭ casŭ, cine i arŭ fi datŭ atențiune și atuncĭ nasce întrebarea: de unde scirea despre creștinirea *Românilorŭ* nomadĭ, migrătorĭ, păstorĭ etc., spre a i se da valóre istorică?!

In secundulŭ casŭ: suntemŭ și maĭ în dreptŭ să ceremŭ probe, nu numaĭ neîndoióse, dar positive despre faptulŭ alegatŭ!

Totulŭ se reduce póte la o simplă și bine-voitóre mistificațiune, în care logica d-luĭ *Hunfalvy* are mare îndemănare!

Ceea ce a putută înțelege neuĭtatulŭ nostru istoricŭ, patricianŭ românŭ, este că poporulŭ românŭ a înclinatŭ în partea doctrinelorŭ luĭ *Fotie*, fiindŭ ele maĭ apropiate de formele esterne, datinele, usurile, credințele, etnicismulŭ *românŭ*, conservate până astă-dĭ cu religiositate și pietate la urmașiĭ poporuluĭ domnitorŭ!

Nu este aicĭ loculŭ pentru a se face istoria bisericeĭ românescĭ. In acéstă ramură națiunea română nu sufere unŭ neajunsŭ simțitorŭ, și dacă texturi istorice arŭ presinta lacune saŭ îndoielĭ, fiă în puntulŭ vechimeĭ, fiă sub altŭ raportŭ, i-arŭ veni în ajutorŭ celŭ maĭ putemicŭ elementŭ decidetoriŭ: *Limba, tradițiunile, Panteonul, și terminologia strĕbunuluĭ etnicismŭ,* incetățenite, înfrățite cu legile, *terminologia*, și *Panteonulŭ* bisericeĭ creștine, cum nu le aŭ și nu le póte avea

nicĭ *Bulgariĭ*, nicĭ *Germanĭĭ*, nicĭ *Magiariĭ*, nicĭ *Slaviĭ* de *miadă-ḑi* și *miadă-nópte*, de la *rĕsăritŭ* și *apusŭ!*

In studiile nóstre asupra scrierei profesoreluĭ d-rŭ *Iung*, amŭ ḑisŭ (la pagina 45) că : «*Istoria bisericeĭ creștine este în acelașŭ timpŭ istoria le-*«*gendeĭ, mitologieĭ romăne; poporulŭ românŭ împrumutândŭ bisericeĭ luĭ Christŭ,* «*vechiulŭ Pantheon și tradițiunile etnicismuluĭ, i-a asiguratŭ triumfulŭ defini-*«*tivŭ... Acelŭ Panteon, acele tradițiunĭ simbolisate, încetățenite, trăiescŭ pentru bi-*«*serică numaĭ prin voința poporuluĭ împrumutătoriŭ, și a urmașilorŭ seĭ*».

Póte fi posibilă o desmințire?... Neapĕratŭ *Nu!*

Așa fiindŭ, rĕmâne constatatŭ, că creștinismulŭ a pătrunsŭ d'o dată cu legiunile Romeĭ, în noua patriă, sub scutulŭ *aquileĭ romane*, împrumutându-șĭ puterea de la strĕbunulŭ etnicismŭ cu care s'a înfrățitŭ și confundatŭ; *Elŭ a trăitŭ și trăiesce* neîntreruptŭ până în ḑilele nóstre, în viéța *poporuluĭ românescŭ*.

Reservându-ne, pentru altă ocasiune, să dămŭ și în acestŭ subiectŭ unŭ studiŭ maĭ analiticŭ, maĭ sistematicŭ, și amĕnunțitŭ, vom încheia observațiunele nóstre, prin o simplă întrebare :

Adevĕrŭ să fie óre că în Dacia, și anume în *Transilvania* esistaŭ *comunitățĭ bisericescĭ* și înainte și pe timpulŭ mareluĭ *Constantinŭ?*

Eraŭ saŭ nu dotate acele comunitățĭ, cu bunurĭ imobiliare și pămênturĭ întinse?

Administrațiunea lorŭ fost'aŭ saŭ nu, pusă subtŭ scutulŭ Imperatoreluĭ și încredințată *magistratilorŭ* asa numitĭ «rerum privatarum?»

Care a pututŭ fi naționalitatea etnică a poporimeĭ, constituite în comunitățĭ bisericescĭ?

Să fie óre adevĕratŭ, că *Marele Constantin* arŭ fi confiscatŭ (secularisatŭ) tóte averile bisericeĭ din Dacia?

Spre a facilita rĕspunsulŭ la întrebările puse, va fi bine sĕ se consulte antiquitățile Dacieĭ, ale baronuluĭ de Hohenhausen și notița Imperator. Orient : de *Pancirollus* (în *Gebhardy*, Geschichte des Reichs Hungarn, t. I. p. 129).

Baselle doctrineĭ luĭ *Sulzer* aŭ formatŭ stratulŭ teorielorŭ luĭ *Engel*, pe care l'a copiatŭ în ḑilele nóstre *Roesler, Schwicker*, *Hunfalvy*, și în unele chiar *Diefenbach*.

Comentariile luĭ *Engel*, despre întreprinderile mareluĭ Cesare Traianu, (*de expeditione Traiani*) despre originea românilorŭ, le adoptă și reproduce (la pag. 7).

Școla luĭ *Sulzer*, *Engel*, a fostŭ combătută cu vigóre de *P. Maior*, și înfrântă maĭ în urmà de unŭ însemnatŭ numěrŭ, d'intre învěțațiĭ *Slavĭ*, cu *Schafarik* în frunte.

D-nulŭ *Pič*, după ce și-a adunatŭ materialulŭ necesariŭ pentru a s'a ipotesă, resumândŭ scrierile luĭ *Sulzer*, *Engel*, *Schafarik*, *Miklosich*, *Tomaschek*, *Roesler*, *Iung*, *Biedermann*, *Schwicker* — în părțile ce-ĭ conveniaŭ — trece la partea secundă, și anume : în *peninsula Balcanică*, spre a căuta — în felulŭ luĭ *Roesler* și *Hunfalvy* — o populațiune compactă românéscă, cu decisiune fermă de a nu descoperi *sufletŭ* de *românŭ* în acele regiunĭ, pentru ca prin acestŭ ingeniosŭ midlocŭ, să restórne întréga teoriă despre presupusa emigrațiune a poporimeĭ *Române* din *Dacia Traiană*, sub domnia luĭ *Aurelianu*.

Prin acéstă metodă—*bine cumpănită*, *evidința istorică* dispare, spre a lăsa locŭ *presupunerilorŭ Slaviste*.

In adevěrŭ, marele romanistŭ *Mommsen*, edificatŭ asupra combinațiunilorŭ, istețuluĭ slavistŭ Pič, n'arŭ sci ce se admire : temeritatea saŭ ingeniositatea glosatoreluĭ modernŭ ? !

Inceputulŭ se face cu *Helenismulŭ*, ca prin farmecŭ (pag. 21) elŭ se perde în vastulŭ imperiŭ *romanŭ*, spre a fi maĭ târdiŭ înlocuitŭ pretutindenĭ prin *Slavĭ*.

Făcêndŭ istoriculŭ colonisărilorŭ romane, efectuate în Orientŭ, d-nulŭ *Pič* îșĭ propune a esamina :

a). Cum și în ce direcțiune a culminatŭ activitatea *romană* la Balcanĭ, pe timpulŭ dominațiuneĭ sale universale ?

b). Cum s'a susținutŭ elementulŭ *romanŭ*, în acele regiunĭ, subtŭ decursulŭ migrațiunilorŭ medi-evale ?

Regiunele populate cu eleminte romane fost'aŭ, după d-nulŭ *Pič*, următórele :

H e l a s : Colonia *Patras* (*Pliniŭ*); P e l e p o n e s: coloniile: *Dymen* (*Pliniŭ*) *Corintŭ*, *Megara* și *Actium* (a luĭ *Augustŭ*); M a c e d o n i a : colonia *Pella*, Municipium : *Stobi*, col : *Bulidensis* et *Diensis*, *Cassandria* ; T r a c i a ;

coloniele: *Philippi*, *Develtum*, *Flaviopolis*, *Apros*, *Patianae;* Mesia: col. *Singidunum*, *Viminacium*, *Ratiaria*, *Ulpia*, *Oescus* (pag. 24—25).

Se recunósce și se admite, că pe timpulŭ domnieĭ romane, *coloniile Grecescĭ* de pe malurile *Egeieĭ* și ale *Măreĭ-Negre*, și-aŭ conservatŭ naționalitatea.

Se face mențiune despre acele memorabile *drumurĭ militare*. prin strêmtorile *Rodopeĭ* și ale *Hemuluĭ*, precum și despre cunoscuta «*Via Egnatia*». cu ramificațiunile eĭ.

După espozițiunile premise, slavistulŭ autore caută să constate (*la pagina 25*) că în *Iliria macedonică*, unde puter a domnieĭ și a-populațiuneĭ romane era maĭ concentrată, elementulŭ *iliricŭ* și-a conservatŭ naționalitatea nealterată, represintată astădĭ prin *Albanesĭ*.

Se maĭ susține că : judecândŭ după colecțiunea de *inscripțiunĭ tracice (a luĭ Dumont)*, poporulŭ *tracŭ* nu s'a romanisatŭ, din contră elŭ îșĭ avea în *Tracia* propriŭ disă, pînă în suta a III-a, organisațiunea națională.

In resumatŭ d-lŭ *Pič* este de părere, că *romanisarea* indigenilorŭ: *Tracĭ*, *Ilirĭ*, *Helenĭ*, nu s'a putută operà de óre ce elementulŭ romanŭ fiindŭ sporadicŭ, nu era în mĕsură să întreprindă cu succesŭ procesulŭ de *selecțiune*.

Spre justificarea presupunereĭ sale, autorulŭ pune în evidență disproporțiunea miculuĭ numĕrŭ de *inscripțiunĭ* (*300 dupe Mommsen*) descoperite în *peninsula Balcanilorŭ*, fêță cu împătritulŭ numĕrŭ *(1500)* din *Dalmația*.

In contradicere cu conclusiunile de maĭ susŭ, d-lŭ *Pič* recunósce (*la pagina 26—30*), că aĭ sĕĭ presupușĭ *Tracĭ*, *Ilirĭ* și *Helenĭ* chiarŭ și în urma emigrațiunilorŭ medi-evale, aŭ *trăitŭ* pe *malulŭ Adriaticeĭ*, ca *poporŭ romanŭ* prin *nume* și *limbă*, în *cetățĭ* și la *țeră*, conservêndŭ *caracterulŭ de Coloni*, *organisațiunea municipiilorŭ*, *mansiunelorŭ*, *castrelorŭ stative* și tóte instituțiunile *romane!*

Urmărindŭ cursulŭ evenimintelorŭ, ni se spune (*la pag. 32*), că Serbiĭ și Croațiĭ, chiămațĭ în ajutorŭ, de *Cesarele Eracliŭ*, și venițĭ din estremitățile *Norduluĭ*, aŭ înfrântŭ puterea *Avarilorŭ* și aŭ ocupatŭ regiunile despopulate, între : *Salona* și *Drinŭ*.

De la acéstă epocă începe, *după credința titulatului autore*, să dispară *numele, urmele* coloniilorŭ, și așeḑĕmintele *române* de peste totŭ, cu esceptiunea câtor-va *insulĭ* și *porturĭ* din apropierea *Adriaticeĭ.*

Elementulŭ *slavŭ* (*Sèrbiĭ*), luândŭ posesiune de insulile *Dalmaţieĭ*, se constituă în *municipiĭ* după vechiulŭ *sistemŭ romanŭ*, sub suveranitatea și protectoratulŭ exarculuĭ de la *Ravena*; remășițele coloniilorŭ romane de la *Adria*, se perdŭ în mijloculŭ *Slavilorŭ*, sub numele de «*Vlachĭ*».

Cu începutulŭ Domnieĭ luĭ *Marcu Aureliŭ*, începe lupta pentru existența (*pag. 34*) imperiuluĭ și a poporuluĭ romanŭ; *Deciu* și *Claudiŭ* nu reușescŭ a înfrĕna și a respinge invasiunea ordelorŭ barbare de pe pămêntulŭ peninsuleĭ; *Aurelianŭ* se vede constrinsŭ în anulŭ 271, a-șĭ retrage legiunile și parte de poporŭ din *Dacia Traianŭ*, așeḑênd'o în munțiĭ *Hemuluĭ*, despre méḑă nópte.

După acestŭ succinte și cam încurcatŭ resumatŭ istoricŭ, *autorulŭ originelorŭ romane*, urmărindu-șĭ scopulŭ, relevă diferința între testulŭ luĭ *Sextŭ Rufŭ, Eutropiu* și *Vopiscŭ*, observândŭ cu multă dreptate, că în breviarulŭ luĭ *Rufŭ* nu se ḑice ca la biografulŭ *Flav. Vopiscŭ* și *Europiu*: «*Sublato exercitu et provincialibus*» saŭ «*abductosque Romanos ex Urbibus et agris Daciae*» !! Intemeiatŭ pe acéstă diferință bătĕtóre la ochĭ, d-lŭ *Pič* respinge cu energiă ideea și ipotesa uneĭ rădicărĭ în mase a populațiuneĭ romane din traiana Daciă, admite însă ca faptŭ istoricŭ părăsirea țĕreĭ, cu esceptiunea uneĭ părțĭ din *Banatulŭ Temișianeĭ*—«*das Trajanische Dacien bis auf einen kleinen Theil des heutigen Temeser Banats (war) verloren gegangen*»—(pag. 35) contrariŭ vederilorŭ luĭ *Tomaschek!*

In fėța argumintelorŭ și a conclusiunilorŭ ce ni se daŭ, suntemŭ în dreptŭ a întreba la rêndulŭ nostru:

a) Care a fostŭ acea parte rĕmasă în posesiunea romană?

b) Cu câtŭ era partea reservată (*fiă fostŭ ea chiarŭ muntósă și apărată de cetățĭ*); maĭ scutită de câtŭ regiunile Carpatice ale *Transilvanieĭ?*

c) Ce să înțelegemŭ prin cuvintele luĭ *Sextŭ Rufŭ*: «*Dacia Gallieno Imperatore amissa est, et per Aurelianum translatis exinde Romanis duae Daciae*

«in regionibus Moesiae et Dardaniae factae sunt, etc.» maĭ alesŭ cândŭ vedemŭ că retragerea, fiă a legiunilorŭ, fiă a *populaţiuneĭ* a fostŭ reservată luĭ *Aurelianŭ?!*

Dela *Galienŭ* (261 — 268) pănă la Aurelianŭ (271) suntŭ la mijlocŭ *treĭ anĭ!*

Ce căutaŭ, ce făcéŭ legiunile într'o ţéră abandonată, în restimpŭ de treĭ anĭ? Fost'aŭ ele desarmate, trecute în partea cui-va?

Monetele de pe timpiĭ luĭ *Traianŭ-Deciu* (249) presintă, ţéra *divuluĭ Traianŭ*, aci invadată de *Carpĭ «Dacia capta»* aci—după respingerea lorŭ—scăpată: *Dacia felix»!* Sub *Galienŭ*, anarhia se lăţise peste totŭ imperiŭ prin ridicarea celorŭ 30 tiranĭ.

Dacia fusese atinsă şi *Ea* de acea plagă, prin urmare nevoită a-şĭ alege pe *L. N. Regilianŭ*, unŭ fiŭ alŭ ţěreĭ, de *contra-imperatŭ.*

Acestŭ înflăcăratŭ *beliduce* respinge incursiunile barbarilorŭ, restabilindŭ pacea şi întemeiândŭ independinţa *Dacieĭ.*

Luĭ *Galienŭ* (268) urméză pe tronŭ energiculŭ *Claudiŭ*, supranumitu *Gothicus;* elŭ înfrânge pe *Alemanĭ* în *Italia*; recuceresce *Dacia Traiană*, aşéḑă nouě *coloniĭ romane* pe malulŭ şi linia *Siretuluĭ, rědică Cetăţi* spre scutulŭ lorŭ; nimicesce pe *Goţĭ*, respingêndŭ rěmăşiţele lorŭ spre *Hemu!*

După *Claudiŭ* vine, la 270, *Aurelianŭ;* elŭ continuă opera predecesoreluĭ, cu succesŭ; în urma victoriilorŭ repurtate de noulŭ împěratŭ, asupra *Goţilorŭ* respinşĭ şi urmăriţĭ pănă în vechile lorŭ ţinuturĭ, la *Boristene*, nu se maĭ face vorba despre nouĭ incursiunĭ saŭ vre-o strimtorare seriósă, care arŭ fi îndemnatŭ pe înţeleptulŭ *Aurelianŭ* să deşerte *Dacia*, fiă la 271, fiă la 274.

Cuvintele luĭ *Roesler: Der abtrünnige Orient»* staŭ neapăratŭ în legătură cu desfacerea *Dacieĭ* de *Imperiulŭ apusanŭ*, urmată sub *Regilianu*, nicĭ într'unŭ casŭ însă nu póte fi vorba despre *abandonarea ţěreĭ.*

Logica faptelorŭ istorice de maĭ susŭ, făcêndŭ deplină lumină, a îndemnatŭ şi pe *Roesler* şi pe *Pič* şi pe *Tomaschek* să încline, prin atitudinea lorŭ reservată, maĭ multŭ în partea părerilorŭ opuse vedereĭ luĭ *Sulzer* şi *Engel, în acestŭ punctŭ.*

40

La pagina 36 — 37, se susţine, că peninsula *Balcanilorŭ* a fostŭ prefăcută într'unŭ cumplitŭ deşertŭ.

Contimporanulŭ *Eunapiu,* afirmă că : *Tracia*, *Mesia*, *Macedonia*, *Tesalia,* eraŭ devastate; oraşe şi câmpiĭ pustiite, în câtŭ n'a putută fi nicĭ vorbă despre lucrarea pămêntuluĭ, séŭ colonisarea regiunelorŭ deşertate.

Ast-felŭ fiindŭ, remâne a se sci, ce s'aŭ făcutŭ *Slaviĭ* d-luĭ *Pič* în acele regiunĭ devastate, unde nu se putea lucra pămêntulŭ?

Despre *românĭ* avemŭ date positive, că retraşĭ în munţĭ, aŭ trăitŭ cu păstoria, adecă cu cultura de oĭ!

Premisele d-luĭ *Pič*, nu ne conducŭ la conclusiunĭ de acéstă natură, scopulŭ sĕŭ fiindŭ a nu descoperi *Românĭ* în nicĭ o direcţiune a peninsuleĭ *balcanice*.

Epoca *Hunilorŭ* se desémnă prin sălbăticiile luĭ *Atila*, dintre aniĭ 441 până 447; pe urmele luĭ calcă *Gepidulŭ* şi *Visi-Gotulŭ!*

In suta VI aparŭ triburĭ *slave* şi *avare*, în *Moesia* şi la *Balcanĭ*; eĭ distrugŭ ceea ce rĕmăsese neatinsŭ de *Hunĭ*, *Gepeḑĭ*, *Goţĭ*.

«Quod non fecerunt Hunni hoc fecerunt Sclavi atque Avari!»

Care fost'aŭ etnografia peninsuleĭ în urma cumplituluĭ *diluviŭ* alŭ imigraţiunelorŭ pustiitóre?

Respunsulŭ ce ni se dă la pagina 41—49, întemeiatŭ pe relaţiunea luĭ *Theophanes*, este că : partea cea maĭ însemnată din regiunele *balcanice* aŭ rĕmasŭ în posesiunea *Slavilorŭ*.

De asemenea *Mesia* despre méḑă-nópte, linia d'între *Dunăre* şi *Marea-négră*, *Macedonia, Albania*, *munţiĭ* şi *câmpiile* peninsuleĭ, aŭ devenitŭ ca prin farmecŭ unŭ teritoriŭ *Slavŭ*!

Despre *Coloniele romane,* despre autochtoniĭ *Tracĭ, Ilirĭ, Albanesĭ*, nicĭ o urmă; peste totŭ numaĭ *Slavĭ*!

Uĭtaţĭ sunt până şi *Vlachiĭ Macedonieĭ*, ceĭ carĭ aŭ desvoltatŭ atâta putere chiarŭ şi pe timpiĭ *cruciatelorŭ* şi aŭ colonisatŭ *centrulŭ peninsuleĭ*, *Valea scurtă* (Weiles Skurta), muntele *Athos*; uĭtaţĭ aceĭ *Vlachi : Morias, Romaei*, supranumiţĭ şi *Flaccĭ* saŭ *Volcĭ*, (una cu *Volsciĭ* = *Volcae* = *«Tectosages qui Germaniae loca circum Hercyniam silvam occupaverunt*,

«*I. Caesar*, de *Bello Gallico*) menţionatŭ la *Dominicus Marius Niger*, in Comentariile geografice, 1557.

Cu tótă mulţimea elementuluĭ *slavŭ*, nu se vede formatŭ nicĭ celŭ maĭ micŭ *stătuleţŭ*, nicĭ o comună organisată; pe tótă linia, nicĭ o legătură între diferitele triburĭ; nicĭ unŭ *centru slavŭ*!! (pag. 46).

Se maĭ afirmă (*la pagina 48, 49)*, că în *Peloponesŭ*, în *Grecia* propriŭ ḑisă, în sudulŭ *Tesalieĭ*, Slaviĭ şi-aŭ perdutŭ naţionalitatea prin *grecisare* şi *romanisare!!*

În schimbŭ, ḑice-se, că *Bulgariĭ* aŭ fostŭ *slavisaţĭ* pe întregulŭ periferiŭ alŭ *Mesieĭ (?)*

Ce *argumentaţiune uşure!!*

Incurcătura vedită servă a ne încredinţa, că poporulŭ *românŭ*, în care s'aŭ confundatŭ autoctoniĭ *Iliri*, aboriginiĭ *Tracĭ*, departe de a se fi perdutŭ, a scăpatŭ neatinsŭ, s'a păstratŭ ca productŭ alŭ uneĭ *selecţiunĭ alese,* fiind o speciă priviligiată; că ast-felŭ, *Elŭ* a resistatŭ în modŭ victoriosŭ diverselorŭ aglomeraţiunĭ *germanice, turano-finice: avaro-slavo-bulgare,* carĭ s'aŭ fostŭ aşeḑatŭ, şi maĭ în urmă s'aŭ formatŭ (*temporariŭ* orĭ permanentŭ) în vecinătatea sa.

Ca o desminţire a conjecturelorŭ, cam încurcate, de maĭ susŭ, avemŭ la pagina 50 reproduse conclusiunile distinsuluĭ slavistŭ *Miklosich* din a sa erudită carte, întitulată «*Wortbildungslehre der slavischen Sprache*», *Sintasa limbeĭ slavice.*

D-lŭ *Pič* nedomiritŭ în ale istorieĭ, devine şi maĭ încurcatŭ prin resultatele filologice ale serbătorituluĭ învĕţatŭ *Miklosich.*

Părerea bărbatuluĭ de înalta erudiţiune, este că *Slaviniĭ*, aşeḑându-se în suta VI, prin regiunile peninsuleĭ, aŭ datŭ aci pretutindenĭ peste *popóre indigene*, anume: *Albanesĭ, Schipetarĭ,* amestecate cu rĕmăşiţe *tracice..... Decepţiune pentru D-lŭ Pič.*

Din amesteculŭ acestorŭ popóre s'aŭ născutŭ—după ideea luĭ *Miklosich*,—Bulgarii(?)

Unŭ non-sensŭ pentru sciinţa etnologică! Totŭ după părerea subiectivă a mareluĭ filologŭ slavistŭ, *limba bulgară,* s'a formatŭ din cea *traco-albanesă, (sic!)* în felulŭ cum crede a se fi urḑitŭ (corcitŭ)

limbele romanice, din *latina* și *germana*, saŭ și *limba românéscă* din *idiomele latine și traco schipetare!!*

Cu aceeașĭ logică și putere de argumentŭ, în aceeașĭ seriă de ideĭ, ca *prin ironiă,* se pretinde, că *Bulgariĭ* imigrațĭ maĭ târḑiŭ, nu s'aŭ atinsŭ de limba *Bulgarilorŭ* născuțĭ din *Tracĭ* și *Românĭ (?)* mărginindu-se a le impune numele și a-șĭ însuși *acea limbă*, formată din *idiomele latino-albanese!*

De asemenea s'a urmatŭ și din partea *Slavinilorŭ*; ca și *Bulgariĭ*, eĭ aŭ lăsatŭ neatinsŭ *organismulŭ limbeĭ române!!*

Să fie óre abnegațiune maĭ multŭ de câtŭ eroică, saŭ unŭ amorŭ propriŭ esageratŭ, de a preconisa teoriĭ imposibile, în dauna scințeĭ, în detrimentulŭ celorŭ maĭ elementare principiĭ limbistice și etnologice; a ignora realitatea, care se impune, și înlăturândŭ logica faptelorŭ, a substitui veritățeĭ istorice, totŭ atâtea ficțiunĭ bătĕtóre la ochĭ, în folosulŭ unuĭ *idealŭ* obscurŭ alŭ imaginațiuneĭ?!

Lăsândŭ în sarcinea mareluĭ geniŭ filologŭ *Miklosich*, tótă respunderea combinațiunilorŭ, reproduse în cartea *d-luĭ Pič*, ne mărginimŭ a semnala escesulŭ aberațiunilorŭ neputincióse.

Ca resumatŭ alŭ *clasificațiuneĭ etnografice*, avemŭ, din grația șcóleĭ slaviste:

1. *Românĭ bulgarisațĭ prin nume.*
2. *Bulgarĭ romanisațĭ prin limbă.*
3. *Speciĭ bulgare produse din elementulŭ traco-românŭ.*
4. *Slavĭ bulgarisațĭ.*
5. *Bulgarĭ slavisațĭ.*
6. *Vlachĭ ca progenitură din Tracĭ și Romanĭ.*
7. *Limba română formată din eleminte latino albanese, traco-schipetare (!)*
8. *Organismulŭ limbeĭ românescĭ scutitŭ de influința sclavino-bulgară.*

In fața acesteĭ categorice afirmațiunĭ, acestorŭ specimene de selecțiunĭ, cum remâne cu *teoria* învĕțatuluĭ *Pič*, asupra punctuluĭ *cardinalŭ* din care și-a făcutŭ o *țintă*, unŭ *scopŭ*, unŭ *principiŭ* etnograficŭ, pe spinarea elementuluĭ *Romanŭ* și *Românŭ?!*

Unŭ punctŭ remâne câștigatŭ: *esistința poporuluĭ românescŭ* în peninsula Balcanilorŭ, ca purtătorŭ alŭ cultureĭ *traco-latino-romane*,

de la care atâtŭ seminţia *sclavino-bulgară*, câtŭ şi biserica *poporuluĭ hybridŭ bulgaro-sclavinŭ* a primitŭ noţiunĭ şi eleminte de limbă!!

Autorulŭ originelorŭ române, împărtăşindŭ vederile distinsuluĭ *Thunmann*, crede, că începutulŭ *românilorŭ* în ţerile balcanice este bine indicatŭ la *Theophilacte-Simocata*, şi că pentru prima dată numele de «*Vlachŭ*» apare la *Cedrenus*, în anulŭ 976.

Noĭ amŭ vĕḑutŭ părerea luĭ *Schafarick;* cunóscemŭ *versiunea* din *Niebelungen*, asupra *geneseĭ* şi a *epoceĭ*; ne va fi prin urmare permisŭ să nu punemŭ temeiŭ pe corectitudinea interpretaţiunilorŭ ce ni se daŭ.

Se ḑice că centrulŭ Vlachilorŭ luĭ *Teophilactŭ* şi *Cedrenŭ*, era *Tesalia*, supranumită «*Valachia mare*» menţionată la *Ana Comnena*, in suta XI, la *Benjamin* de *Tudela*, în suta XII, la *N. Choniates* in suta XIII şi la *Chalcondylas* in *suta XV.*

Unŭ altŭ statŭ Românescŭ cunoscutŭ subt numirea de *Vlachia mică*, se recunósce a fi esistatŭ totŭ pe acelŭ timpŭ, în *munţiĭ Pinduluĭ*, în valea *Etolieĭ* şi în *Acarnania.*

Faptele vorbescŭ de sine!

Doue *centrurĭ marĭ*, doue *staturĭ* puternice românescĭ, cuprinḑêndŭ unŭ *imensŭ teritoriŭ*, resarŭ ca prin *farmecŭ*, îndată la început *(suta X)*, şi d'o-dată cu apariţiunea *poporuluĭ*, fără a se cunósce *urḑirea* lorŭ, *intemeitoriulŭ* lor!.. — *Se fiŭ óre posibilŭ ?*

Nu totŭ astŭ-felŭ se petrecŭ *(in mintea D-luĭ Pič)* faptele cu *Sclavino-Bulgariĭ!* Aceste *orde* însocite de *Avari* năvălescŭ în mase marĭ, ocupă *deserturile peninsuleĭ (?)* retăcescŭ ca turme nomade (*în neputinţă de se constitui*, *fiŭ* măcar *în cătune isolate*), fără *limbă*, fără *aşeḑeminte*, trăindŭ o *viaţă sĕlbatică;* cu tóte acestea eĭ suntŭ pentru D-lŭ *Pič* nu numai *aborigenĭ*, dar şi *uniculŭ singurulŭ poporŭ* în acea *peninsulă*, greŭ încercată....

Reduse la valórea practică, datele istorice şi etnografice, subt forma presintată în scrierea zelosuluĭ *slavistŭ*, invederéză *esistinţa coloniilorŭ romane*, in tóte acele regiunĭ până în suta X, subt geneticulŭ nume de *Românĭ*, (*Romeĭ*), cuvêntŭ *destulŭ* de putermicŭ pentru a indrep-

tăți și a *justifica* mănținerea numeluĭ de : *Imperiu romanŭ*, la *usurpatoriĭ Grecĭ !*

Dacă în suta VI, *Slavinii* daŭ peste unŭ *poporŭ românescŭ*, împrumutândŭ de le elŭ *limbă* și *instituțiuni*, apoĭ conclusiunele *scóleĭ slaviste* remânŭ fără temeiŭ !

Dacă cronicele byzantine, sterile după *Chataubriand*, *maĭ alesŭ între aniĭ 813- -959* («*Les grecs eux-mêmes ne connaissaient pas l'existence de ces pièces,* «*car elles sont de l'époque la plus stérile de leurs annales, de l'an 813 à l'an 959*» *Études ou discours historiques, pag. 7.* nu vorbescŭ despre *românĭ* până în *suta X*, nu póte fi unŭ cuvêntŭ pentru presupusa dispariţiune, și cu atâtŭ maĭ puţinŭ pentru ipotesa uneĭ emigraţiunĭ saŭ imigraţiun, posterióre.

Nu resultă numaĭ-de-câtŭ *din acea reticinţă pĕcătósă*, că numele de *Vlach,* în graiulŭ străinŭ, a schimbatŭ în ceva raporturile *geografice* saŭ pe cele *etnice.*

Asupra *Reticenţeĭ* arŭ fi multe de ḑisŭ : aplicaţiunea și interpretarea ce i s'a datŭ, este, faţă cu *Româniĭ*, absolutŭ eronată, chronicele uneĭ ţĕrĭ vorbescŭ în regulă despre popóre străine; în imperiulŭ *Romeilorŭ* ca și în *Traiana-Daciă*, temelia populaţiuneĭ eraŭ *Româniĭ*, eĭ susţineaŭ lupta cu ordele încălcătóre; chronicariĭ aveaŭ să consemne în uricele imperiuluĭ mișcarea *nouilorŭ veniţi*, éră nu a *pămĕntenilorŭ!* Cândŭ maĭ târziŭ declinulŭ Byzanţiuluĭ începe, cândŭ cérta între *usurpatorĭ* și *Românĭ* ia proporţiunĭ maĭ marĭ, unŭ caracterŭ maĭ pronunţatŭ, istoriografiĭ Byzanţiuluĭ, păstrândŭ pe seama *usurpaţiuneĭ*, numele *oficialŭ de Romeĭ,* înfăţișéză pe adevĕraţiĭ *Românĭ*, sub variatele numirĭ topice : *Ausonĭ* (Italienĭ), *Picenĭ*, *Bisenĭ*, *Cumanĭ* (galo-latinĭ), *Geţi, Dacĭ, Misienĭ, Vlachĭ, Vali* și *Fali*, precum făceaŭ cu *Bulgariĭ* și cu *Arpadieniĭ*, numindŭ pe uniĭ *Tribalĭ*, pe alţiĭ *Hunĭ*, *Avarĭ*, *Turcĭ* și adesea *Panonĭ*. Aceasta urmare, strîctŭ luată, numaĭ *reticenţă* nu póte fi numită!

In consecinţă, condușĭ de logica faptelorŭ recunoscute, afirmămŭ susŭ și tare, că *Imperiulŭ Asaniḑilorŭ*, *revindecatŭ cu energiă febrilă de Slavĭ*, n'a putută fi de cât prin emininţă, *opera* poporuluĭ *românŭ ! !*

Apreciămŭ zelulŭ, înţelegemŭ nobila dorinţă la eruditulŭ *Jireček*

ca și la *Pič* de a se *mândri* cu unŭ *Iustinŭ, Iustinianŭ,* (*Pravdi, pravitel* : *legiuitorŭ*), cu frațiĭ *Asanĭ;* a se făli cu unŭ statŭ puternicŭ cum era «*Imperiulŭ* ḑisŭ : *Bulgaro-românŭ (din suta XII)*, dar' fiă-ne permisŭ a respunde, că afirmațiunile vechilorŭ și nouilorŭ cronicarĭ, departe de a fi deșerte *(precum se pretinde la pagina 60)*, suntŭ bine intemeiate pe documinte istorice, și atâtŭ protestațiunile luĭ *Ioanițiu*, câtŭ și admonițiunile, revendicațiunile pontificeluĭ *Inocentiu III* (anulŭ 1203), nu potŭ fi ignorate, desființate, prin simpla negațiune, și maĭ puținŭ încă prin o *trăsătură de condeiŭ!*

Recunóscemŭ că este o mare apropiere între proselițiĭ *slaviștĭ* și *magiarĭ* în punctulŭ *tenacitățiĭ* și alŭ *orgoliuluĭ* naționalŭ, *impinsŭ* până la *escesŭ*,—fiă ḑisŭ spre *lauda lorŭ!*

Analogia între revendicațiunile *arpadiane* asupra *Huniadilorŭ* și cele *sclavine* asupra *Asanidilorŭ*, este perfectă.

Cuvintele palatinuluĭ *Cylli;* memorabila diplomă a luĭ *Ferdinand I*, incredințările luĭ *Bonfiniŭ* și *Istvanfiŭ*; documentata filiațiune a *Corvinilorŭ cu Ugrinii Ardéluluĭ* și *domniĭ Munteniei*, n'aŭ putută să înfrângă *prefăcuta rătăcire* a modernilorŭ *Arpadianĭ!*

Totŭ asemenea este casulŭ cu pretențiunile stăruitóre asupra *Asanilorŭ!*

Ipotesa d-luĭ *Pič* și *Jireček*, în acestŭ punctŭ n'are pentru sine nicĭ măcarŭ pe sapientulŭ *Miklosich*, dar' are în contră-ĭ pe distinsulŭ *academicŭ* din Viena *C. Höfler*, maĭ are *Manuscrisulŭ din Moscwa* (*descoperitŭ de învĕțatulŭ Wasiliewsky*) relativŭ la luptele *românilorŭ Asanidĭ* din 1040, și înființarea *imperiuluĭ românŭ*, prin vitejia *românéscă*; în fine, maĭ are în contră-ĭ și energica declarațiune a meritosuluĭ «*Tairfield* (publicată în *The Academy No. 459 din 17 Septembre 1880*), prin urmare avemŭ și noĭ bună speranță, că în cele din urmă, evidența istorică se va *impune!*

Despre ființa unuĭ statŭ *Bulgaro-românŭ,* în Dacia *Traianŭ*, D-lŭ *Pič* este în mare încurcătură!

Reticința uricelorŭ bizantine, de care se plânge amarŭ (pag. 86, 87), lŭ face—după multă luptă cu sine—să păstreze o înțeléptă reservă, ferindu-se a-șĭ spune părerea chiarŭ și în privința presupusu-

luĭ statŭ *bulgaro-românŭ*, din *Muntenia nóstră* saŭ şi din *ţéra Ardéluluĭ.*

Teoria *Roesler-Hunfalvy*, perde în acestŭ punctŭ unŭ aderentŭ în persóna gelosuluĭ *slavistŭ.*

Două fapte de importanţă istorică pentru românĭ suntŭ relevate în acéstă parte a scriereĭ.

Unulŭ are în vedere direcţiunea luată de *Arpadianiĭ* alungaţĭ din *Atelcuzŭ*, desemnândŭ regiunile ocupate de aceĭ *Nomadĭ.*

După indicaţiunile luĭ *Porphyrogenitŭ, ele*, parŭ a fi cuprinsŭ teritoriulŭ între *Sava* şi *Dunărea,* din susulŭ *Belgraduluĭ*, prin urmare, în afară de ţĕrile *Dacieĭ Traiane.*

Altŭ punctŭ arétă cu precisiune locurile ocupate la 894 de *Pacinaciĭ* luĭ *Gellu*, coprindêndŭ *Atelcuzu* până la gurele *Dunăreĭ* (*Peuca*).

Litoralulŭ *Sireluluĭ*, *Prutuluĭ* şi linia *Carpaţilorŭ* cu *Bucovina* si *Pocuţia* (*Poca Napoca-Peuca*)*!*

La pagina 95, 96, se afirmă, că imperiulŭ *Asanilorŭ* (*aşa disŭ Bulgaro-Vlachŭ*), îmbrăţişa ţĕrile *Moldo-române* până în *Nistru : «Na «Dnĕstrĕ Chotenъ ato bolgarъskyi i volosskyi gorodokъ»*, *dice unŭ vechiŭ chrisovŭ bulgărescŭ,* reprodusŭ la acestŭ locŭ dar' neverificatŭ.

Trecêndŭ la cestiunea *poporuluĭ românŭ* din *vechia Daciă*, *autorulŭ originilorŭ* ne spune (*la pagina 88, 89*) că după a sa părere *ţéra divuluĭ Traianŭ* de şi s'a perdutŭ între aniĭ 370—375, coloniile n'aŭ fostŭ rădicate. Nu se póte da credĕmêntŭ necondiţionatŭ, *dice d-lŭ Pič*, unorŭ *raporturĭ laconice,* cum le avemŭ de la *Vopiscŭ* şi *Eutropiŭ*, într'o cestiune de cea maĭ mare *însemnătate istorică !*

Arŭ fi temerariŭ a se admite, pe temeiulŭ unorŭ simple presupunerĭ, ipotesa despre *deşertarea Dacieĭ*, care era de celŭ maĭ mare interesŭ pentru imperiulŭ romanŭ!... (*Cum dar' fusă abandonată? Nu cum-va este o presupunere şi părăsirea?*

Ceea ce pare *ne'ndoiosŭ* în judecata *d-luĭ Pič*, este că opera *civilisaţiuneĭ romane* la care s'a lucratŭ $1^1/_2$ secolŭ, a fostŭ distrusă, şi se crede că populaţiunea nu va fi rĕmasŭ cruţată de *furia orcanuluĭ!!*

«Totŭ acelŭ cercŭ viciosŭ !!

In ce sensŭ n'a *remasŭ cruţată?* Trecut'a *Dacia* în posesiunea *Mar-*

Comanilorŭ, *Goțilorŭ*, *Hunilorŭ*, *Avarilorŭ*? séŭ este a se înțelege nesiguranța provocată de necurmatele resbele între *Romanĭ* și *diferitele orde* încălcătóre, la marginea *Imperiuluĭ?*

Noĭ cunóscemŭ căile prin carĭ s'aŭ strecuratŭ tóte acele triburĭ nomade, unele spre peninsula balcanică, altele în direcțiunea europeĭ centrale!

Scimŭ care fost'aŭ punctulŭ de descălicare a *Goților*ŭ, *Hunilorŭ*, *Avarilorŭ*, *Gepiḍilorŭ*, *Bulgarilorŭ!*

Vĕḍurămŭ maĭ susŭ calea apucată de Arpadianĭ!

Despre *Sclavinĭ* avemŭ declarațiunea eruditulul *Schafarik,* în a sa meritoriă operă: «*Anticitățile Slavilorŭ* (*tom. II, pagina 6*), unde se afirmă, ca *din suta III până în a VII-a, direcțiunea Slavilorŭ a fostŭ dela méḍă-nópte spre méḍă ḍi și apusénă, pornindŭ din părțile cis-carpatine spre Mesia, Ilria, Hungaria, Boemia, Germania.*» *Vom III bis zum* «*Anfange des VII Jahrhunderts nahm dieser Zug gerade die entgegengesetzte Rich*«*tung, nämlich vom Norden nach Süden und Südwesten aus den hinterkarpathischen* «*Ländern nach Moesien, Illyrien, Ungarn, Böhmen und Deutschland*». Nicĭ unŭ scriitorŭ cugetătorŭ nu susține, că *Dacia traiană* a fostŭ cucerită!!

Trecerea poporimeĭ *romane* din *Dacia* peste Dunăre, în regiunele *Balcanilorŭ* și ale *Mesieĭ* n'arŭ fi fostŭ posibilă *după d-lŭ Pič* și cu atâtŭ maĭ puținŭ în *mase marĭ,* din causa timpuluĭ și a greutăților ŭ de diferite naturĭ.

In acestŭ punctŭ, *d-lŭ Tomaschek* este în ne'nțelegere cu sine însușĭ!!

La *pagina 100* se recunósce, că *Longobardiĭ și Avariĭ* eraŭ așeḍațĭ în *Panonia*, unde aŭ fostŭ statŭ și *Huniĭ* la intrarea lorŭ—în susulŭ *Belgraduluĭ.*—

Iosefŭ Bakoss ni spune, în a sa cărticică: «*Vestigia historica vetusta*«*rum sedum ac originum Hunnorum, Scytharum, Hungarorum*» la pag. 10—8 că *Huniĭ* lu *Balamberŭ* aŭ descălicatŭ în *Panonia*, aci aŭ respinsŭ pe *Visigoțĭ* peste *Dunărea,* și aŭ supusŭ pe *Ostrogoțĭ;* hunulŭ *Atila* și-a întemeiatŭ domnia totŭ în *Panonia;* aci gepidulŭ *Ardaricŭ* a nimicitŭ imperiulŭ hunicŭ; aci li s'a impusŭ *Avariĭ*, stândŭ până la *Carlu-Magnu;* în fine totŭ *aci* aŭ descălicatŭ și *Arpadianiĭ!* «*Regnum*

«Pannoniae Gothi tenuerunt ante Attilam;.. Hunni circa annum 377 primario Pan-«noniam ingressi sunt..... Post mortem Attilae, Gothi rursus potiti sunt Regno «Pannoniae. Nam Gepidae, qui nunc Scepusii sunt, pars antiquorum Gothorum fue-«runt... Avaris occuparunt Pannoniam.... Arpadus.... terras inter Tibiscum et Bo-«drogh.... sitas expugnavit.»

Arpadianiĭ cuprindŭ *Transilvania* numaĭ pe timpulŭ *S-tuluĭ Stefanŭ* — (după *uricele Ungarieĭ)!*

Despre *Muntenia și Moldova (Milcovia)* se presupune, că face parte din *Imperiulŭ Asanilorŭ (!) saŭ celŭ puținŭ stă în legătură cu elŭ !*

La *pagina 112—113,* luându-se de temeiŭ fenomenele *topice* de *provenință slavă*, autorele originelorŭ române, admite coesistința unuĭ elementŭ *slavinŭ* din mica *Rusiă*, atâtŭ în țéra *Moldoveĭ* câtŭ și în *Transilvania*, neapăratŭ într'unŭ numĕrŭ fórte *mărginitŭ....: «Aus dem Vor-«handensein dieses, ob nun sporadischen slavischen Elementes.... lässt sich das «Vorhandensein der slavischen Fluss- Berg-Orts und Personen-Namen in der «heutigen Moldau, Walachei, in dem südlichen Transilvanien erklären. pag. 113».*

Vomŭ respunde pe scurtŭ la acestŭ *argumentŭ, speciosŭ* și fără valóre în fondŭ, atâtŭ cu autoritatea luĭ *Miklosich* câtŭ și cu judiciósele apreciărĭ ce ni le dă *Jiriček.*

Unulŭ și altulŭ vorŭ convinge pe conaționalulŭ *Pič*, că eronată este părerea care mărginesce la suta XIII începutulŭ vieţeĭ românescĭ, în părțile nordice ale Dunăreĭ, și că reticința istorieĭ despre mișcarea și viața poporuluĭ românŭ, fiă în *Dacia Traiană*, peste totŭ, fiă în cea *Aureliană*, este maĭ multŭ unŭ paliativŭ (*rĕŭ alesŭ*) alŭ *comodităţeĭ* saŭ alŭ *ostilitațiĭ* féță cu *poporulŭ românescŭ!*

Jiriček vorbindŭ despre abusulŭ ce se face cu numirĭ topice, ḑice (*la pag. 69. Istoria Bulgarieĭ*, că formațiunele topografice silite și resucite, nu suntŭ arguminte valide.—*«Von den topischen Namen... muss man «von vorne herein absehen... Die übrigen Argumente beruhen auf barocken Ver-«drehungen geographischer Benennungen... Durch derartige abenteuerliche Ver-«zerrungen lässt sich allerdings gar Manches als slavisch deuten, aber von kri-«tischer Philologie ist dieses Verfahren himmelweit verschieden».*

Paralelŭ cu acestŭ *principiŭ* stabilitŭ de *Jireček* și *Schafarik*, reproducemŭ în resumatŭ vederile meritosuluĭ filologŭ *Miklosich*, despre *mișcarea, valórea, espansiunea* și *influința* poporuluĭ *românŭ* din *ambele Daciĭ*, pe la începutulŭ *seculuĭ al XII.*

In notiţiile istorice ale profesorului *Kaluzniacki*, coprinse în tratatulŭ luĭ *Miklosich* «*Ueber die Wanderungen der Rumunen in den Dalmati«nschen Alpen und den Karpathen*» — cetimŭ, *(la pagina 39)* că pe la 1164 — *după încredinţarea luĭ Nicetas*,—poporulŭ românescŭ era prea bine cunoscutŭ în regiunele nordice ale Dunăreĭ; ţéra românilorŭ se întindea până la otarele Galiţieĭ.—«*Aus dieser Meldung des Nicetas von «Chonae — geht hervor dass die Valachen nicht erst um das Jahr 1200 — wie «Roesler will, sondern schon im J hre 1164 im Norden der Donau bekaunt wa«ren, und sich hiebei nicht blos auf das Land südlich von Siebenbürgen be«schränkten sondern... bereits hart an den Grenzen von Halič sassen*»· Totŭ în aceeaşĭ epocă şi chiar cu mult maĭ nainte, ţéra *Moldoveĭ* cu ateninţele eĭ, se afla în posesiunea *Românilorŭ*, a cărorŭ numĕrŭ s'a maĭ măritŭ prin influinţa unorŭ nouĭ coloniĭ românescĭ. «*Aenliches geschah «um dieselbe Zeit auch in dem Gebiete der späteren Moldau und deren Attinen«zen zu den Walachen die dort seit dem Jahre 1164 und möglicherweise auch «schon früher sassen, traten neue walachische Ankömlinge hiezu und die rumu«nische Bevölkerung der Moldau vermehrte sich im Laufe des XII Jahrhunderts «zusehends*»!

Nu maĭ vorbimŭ despre puterea şi valórea militară a poporuluĭ *românŭ* din *Ardealŭ* şi *Ungaria*, cunoscutŭ sub nume de *Bolochowtzi*, (*Blochi în graiulŭ săsescŭ*, *formaţiune din Wolochi-Blochi*) şi menţionatŭ cu respectŭ în analele rusescĭ din suta XII—XIII. (*pagina 40—41*).

Nu maĭ amintimŭ pe vitejiĭ *românĭ* aĭ *Marmaţieĭ*, saŭ pe colonisatoriĭ *Galiţieĭ*, supranumiţĭ «*uculi*» (*Sinonimŭ cu Unca*=*Oncliĭ — An«guliĭ*=*Ungeniĭ*= *Ungheniĭ;* formatŭ după *Miklosich* şi *Szaraniewicz*, din «*Uziĭ*=*Comani*=*Gusini*): «*Wäre es angemessener bei der Deduction des Na«mens der Huculen an die Kumanischen Uzen*, *nach arabischer Aussprache*: «*Gussen* (*Zeus*), *zu denken und anzunehmen, dass die Huculen Nachkommen «der walachisch gewordenen Uzen «bezichungsweise Rumänen sind*—adecă : *Hu«culi, urmaşiĭ Uzilorŭ*=*Comanĭ* «*romanisaţi* !!

Ne va fi permisŭ însă, în interesŭ istoricŭ, pentru lămurirea *d-luĭ Pič*, să relevămŭ, să accentuămŭ, puterea de espansiune *a Românilorŭ*, urmărindŭ mişcarea, acţiunea lorŭ, nu numai în vechia *Daciă*, în *Tracia*, *Tesalia*, *Iliria, Mesia* la *Pindu,* dar' şi în *Alpiĭ Dalmaţieĭ,* la *Adriatica,* în *Croaţia*, pe *Insula Veglia*, în *Istria*, *Serbia*, în

Boemia, *Moravia* , *Rusia mică*, în *Polonia*. (*Miklosich* : *Wanderungen der Rumunen*, *pag 2--10*); spre a ne convinge în definitivŭ, că tóte acele *eleminte slave : topice* şi *limbistice*, încetăţenite — aşa ḑicêndŭ-pe pămêntul românescŭ, de pretutindinĭ, staŭ în strînsă legătură cu acea recunoscută espansiune, şi nu îndreptăţescŭ la conclusiunĭ, deducţiunĭ saŭ şi la ipotese necugetate, de felulŭ celorŭ ce ni se daŭ în multe din scrierĭ fórte pretenţióse, dar' cu atât mai abătute dela realitatea faptelorŭ istorice!

Nu importaţiune saŭ şi rămăşiţe slave; nu din epoce maĭ îndepărtate de suta XVI—XVII; nu materialŭ purŭ slavŭ, suntŭ acele monuminte din carĭ se face unŭ *capitalŭ istoricŭ*, pentru presupusa vechime şi petrecere a seminţiilorŭ *bulgaro slavine* pe continentulŭ *Daciei*, «în sensulŭ luĭ *Sulzer, Engel, Roesler, Bauer, Hunfalvy şi Pič*»

Românii colonisatorĭ, despre carĭ ne vorbesce *Miklosich* în erudita sa scriere, aŭ lăsatŭ urme vêdite topografice şi lexice prin tóte regiunile strebătute. (*Wanderungen der Rumunen*, *pag. 7—11*).

Mişcarea poporuluĭ *românŭ* în acele epoce nu insemnà espatriare, emigraţiune în înţelesŭ modernŭ, *ea* avé maĭ multŭ caracterulŭ uneĭ evoluţiunĭ asemănate cu *fluxulŭ* şi *refluxulŭ*, prin urmare nimicŭ maĭ naturalŭ de câtŭ o importaţiune de particularitaţĭ slavine prin *românĭ* repatriaţĭ.

In suta XV—XVI, comunicaţiunea era désă, legături strînse între Marmaţia, *Transilvania*, *Bucovina*, *Moldova* şi *ţerile Slavine* megiaşe, urma deci ca schimburĭ şi împrumuturĭ să se fiă operatŭ între *popóre vecine!*

Starea de cultură şi formaţiune a ideomelorŭ : *slavine*, *germane*, *magiare* din acele epoce, în neputinţă de a respunde pe atuncĭ la esiginţĭ de prima necesitate, nu póte oferi astăḑi cu temeiŭ şi succesŭ, *specimene lexice* pentru studiulŭ *filologieĭ comparate*, în paralelŭ cu *latina* şi *elena*, care li-a servitŭ de *mamă=tipŭ* şi *vocabulariŭ*.

Consideraţiunĭ de asemenea natură ne autorisă să nu primimŭ cu abnegaţiune eroică, tóte păreriile presintate, subt sigilulŭ sciinţeĭ, dreptŭ adevêrurĭ, *sacro sante*, istorice saŭ limbistice!

Cu *autoritatea sciinţeĭ* ni s'a spusŭ din partea luĭ *Engel*, că *Mur-*

lachii (*Mauro-lachi*, — *Muro-vlachiĭ*, *pote Vlachiĭ Moravieĭ*): sunt *Tătarĭ*; din partea veneratuluĭ *Schafarik*, eĭ sĕ ḑicŭ a fi urmașiĭ *Avarilorŭ* !

Cu *autoritatea sciinţeĭ*, pe temeiŭ de studiĭ aprofundate, se susţine că *Gorganiĭ*, remășiţă *Cumană*-arŭ fi neapăratŭ de provenință *Turco-Ura-lo-Finica*, pe când colecţiunea învĕţatuluĭ, *Miklosich*, ni-lŭ dă ca *materialŭ topicŭ românescŭ*, transplantatŭ pe pămĕntulŭ *Galiţieĭ* de coloniĭ *românĭ*.

«*So finden wir, abgesehen von der grossen Anzahl der diversen.... in den mit-«tleren Karpathen allgemein verbreiteten Appellativen, auf dem so eben bezeichneten «Territorium speciell noch .... einen* **Pikul** *einen* **Dragosza**, *einen* **Tusul**, *einen* **Gur-«gulat**, *eine* **Pianula**, *einen* **Troian**, *eine* **Niagra**, *einen* **Niagra**, *mehrere Male ei-«nen* **Gorgan**, *einen* **Brustur**, etc.- *Wanderungen der Rumunen*, *pag 47—48*):

In féţa datelorŭ positive de maĭ susŭ, ce valóre istorică póte avé, necugetata, gratuita presupunere de la paginea 117,118 (*originile Românilorŭ*), că domniatele române din Moldova și *Muntenia* -șĭ datorescŭ a lorŭ ființă și constituire, luĭ *Radu Negru* dela *Făgărașŭ* și *Dragoșŭ-Vodă* din *Marmaţia?!*

Prefacerile urmate pe acelŭ timpŭ prin stremutarea reședinţeĭ de la *Făgărașŭ (atenința Munteniеĭ ca și Oltenia, ca* și *Valahia Transilvană)*; prin concentrarea puterilorŭ la unŭ punctŭ amenințatŭ saŭ diversiunĭ strategice în faţa ordelorŭ tatare concentrate ; prin schimbarea *dinastielorŭ* orĭ și a formelorŭ de *guvernăminte*, *contopirea diferitelorŭ fracţiunĭ* din acelașĭ *poporŭ*, intr'unŭ singurŭ *corpŭ naţionalŭ*, într'o «*unitate personală*» etc., presinta ne apăratŭ unŭ *evenimentŭ* de *importanță istorică;* este o însemnată *epocă* în *viaţa* românilorŭ, nu însa unŭ *începutŭ* de *Viată!!*

Cronicele Hungarieĭ «*turburate și vegetânde pe acelŭ timpŭ*», nicĭ aŭ înţelesŭ, nicĭ aŭ pĕtrunsŭ *valórea*, *caracterulŭ*, *natura* reformelorŭ operate, și în totŭ casulŭ, *judecata cronicarilorŭ* și *glosatorilorŭ Arpadianĭ neofiţĭ*, nu póte fi luată în seriosŭ, subt puntŭ de vedere istoricŭ, după chiarŭ afirmaţiunile luĭ *Bonfiniŭ* și *Istvanfiŭ!!*

Și maĭ puţinŭ intemeiată, maĭ puţin fericită, dar' cu atât maĭ eronată, maĭ neistorică, este părerea d luĭ *Pic* când susţine (*in contradicere*

cu sine, aceeaşĭ pagină), că în peninsula balcanilorŭ n'a pututŭ fi vorbă despre unŭ *elementŭ romănescŭ,* constituitŭ ca individualitate naţională şi politică, cu *pămênturĭ*, cu unŭ *teritoriŭ propriŭ* şi *aşeḑeminte de statŭ.*

Ce înţelesŭ avéŭ: «*Valachia*» luĭ *Teofilactŭ* şi *Cedrenŭ, Valachia* diu munţiĭ *Pinduluĭ? Valachia etolică, Valachia albă şi négră*; ţéra *Vlachiotiloru?! (a se vede Diefenbach)* etc.

Staturĭ naţionale fără populaţiune, fără *individualităţĭ naţionale*, potŭ fi óre cugetate?!

Valachia fără poporŭ *Valachŭ*, fost'a *posibilă?!*

Unŭ *statŭ constituitŭ* numaĭ pentru *nomadĭ* şi *proletarĭ,* arŭ fi greŭ de înţelesŭ!

Statulŭ bisericescŭ şi politicescŭ era pe acelŭ timpŭ o *dualitate in unitate!!*

Gebhardi în a sa istoriă universală, ḑice lămuritŭ—*la pag. 267 part. VIII*—nu numaĭ că *poporulŭ romănescŭ* are pentru sine vechimea şi o continuitate neîntreruptă, dar' că prin regiunele pe unde era maĭ concentratŭ, şĭ-avea *individualitatea naţională*, trăindŭ în vechile sale *Staturĭ*, cu aşeḑĕmintele strebune republicane. «*Andere Walachen die we-«niger auseinander gebreitet waren und in ihrem* **alten Staaten** *am Almas (Ba-«natu), Marmaros, Fogoras ihre republikanische Verfassung beibehalten.*»

Despre genesa numeluĭ *Vlachŭ* s'a vorbitŭ pe largŭ; elŭ stă în strînsă legătură cu poporulŭ *romănescŭ*, precumŭ amŭ vĕḑutŭ.

Istoria *Slavino-bulgarilorŭ* (*saŭ şi vice-versa),* represintată prin ceĭ maĭ distinşĭ bărbaţĭ naţionalĭ, scie să ne spună, că popórele *slavine* de şi în mare numĕr, eraŭ în neputinţă a se constitui: «*Vom Cap «Matapan bis zu.... den Donaumündungen gab es keine Landschaft ohne Sla-«wencolonien. Aber ob gleich durch Zahl und Kriegskunst gewaltig, vermochten «sie es doch nicht sich zu einem Staate zu vereinigen*—**Jireček** *Geschichte der Bulgaren*, pag 126.»

Inţelegemŭ zelulŭ de a se ajunge la conclusiunile măgulitóre, carĭ escludŭ participarea *Românilorŭ=Asaniḑi* dela formaţiunea *Statuluĭ bulgaro-românŭ*, dar' condamnămŭ mijlócele, întru cât ele aŭ de ţintă *usurpatiunea!!*

Pe câtŭ de nedreptŭ este cu *românĭĭ din peninsulă*, pe atâtŭ de *co-*

rectŭ și *veridicŭ* ni se presintă d-lŭ *Pič* în cestiunea ne'ntreruptei *continuităţĭ* a *românilorŭ*, pe pămĕntulŭ *Dacieĭ Traiane.*

După a sa părere, orĭ ce încercare din partea *coloniilorŭ* de a se retrage spre *Panonia* saŭ în *Mesia*, arŭ fi fostŭ deşértă, pe cât timpŭ chiar și regiunea d'intre *Tisa* și *Dunărea* (*Pano-Dacia*), era cuprinsă de *orde barbare;* ca o firéscă urmare resultă, pentru criticulŭ autorŭ, că neapăratŭ *poporimea dela ţéră* s'aŭ retras în sînulŭ munţilorŭ apusenĭ, aŭ trăitŭ și s'aŭ mântuitŭ în munţiĭ *Marmatieĭ* și *Crişianei,* în ţinutulŭ *Sat(u)—maruluĭ*, în regiunele muntóse ale *Banatuluĭ Temisianŭ*, în *cinga Carpaţilorŭ* din *comitatulŭ Hunedoreĭ*; prin *părţile sudice* ale *Transilvanieĭ* și în munţiĭ *Abruduluĭ !*

In acéstă retragere poporimea *română* nu -şĭ va fi urmatŭ póte viaţa culturală de maĭ nainte *(se dice la pagina 119, 120)* dar' *ea* şi-a păstratŭ neatinsă *limba* și *tradiţiunea*, şi-a apăratŭ cu bărbăţiă și succesŭ *naţionalitatea* și *aşedemintele*; faptŭ istoricŭ este, că *elementulŭ românŭ* s'a îmulţitŭ în acea *viaţă retrasă*, iar maĭ în urmă și-a reocupatŭ pămênturile, şesurile, câmpiile, respândindu se în tóte direcţiunile *Dacieĭ străbune* (*Muntenia*, *Moldova*, *Transilvania*, *peste totŭ*) și formândŭ pretutindenĭ *domniate naţionale* : «*...Nach unserer Betrachtungen ist ersicht-*«*lich dass das Land Fogaras einen eigenen walachischen District seit* **Menschen-**«**gedenken** *gebildet habe....... ebenso wurde festgestellt, dass noch vor der Begrün-*«*dung des walachischen Fürstenthums in diesem Lande eine walachische Bevölkerung ansässig gewesen ist.*

In puntulŭ continuităţeĭ evidinţa faptelorŭ s'a impus și D luĭ *Pič*; încât despre cele alte ipotese, se sperămŭ că cu timpulŭ se vorŭ perde și ele ca simple *superstiţiunĭ.*

Limba și *religiunea* românilorŭ din ambele *Dacii,* preocupă pe istoriculŭ nostru, în ultima parte a scriereĭ!

Studiulŭ *limbeĭ românescĭ* nu intră de altcum în competinţa d-luĭ *Pič* de óre ce insu șĭ recunósce și declară, că ale sale cunoscinţe suntŭ fórte mărginite; în adevĕrŭ, câte-va conversaţiunĭ restrînse asupra *limbeĭ-române*, cu persóne maĭ alesŭ de naţionalitate strĕină, nu potŭ fi de ajunsŭ nici măcarŭ pentru mintea cea maĭ ageră, pentru geniulŭ celŭ maĭ prodigŭ, spre a-ĭ facilita ca prin farmecŭ, familiarisarea cu *legile*, *particularităţile*, *sinonimele limbeĭ;*

cu *organismulŭ eĭ;* cu *variatulŭ* şi *copiosulŭ materialŭ lesicŭ,* cu *raporturile de filiaţiune,* cu *paraleismele desvoltărĕĭ* pe doue *continente romano-latine;* cu *legile fonetismuluĭ,* cu *archaismele, cu geniulŭ uneĭ limbĭ,* în care maĭ *totŭ cuvêntulŭ,* fiă care *formă* — aşa ḑicêndŭ — şĭ are a sa *istoriă* şi o *vechime, concentrândŭ în sine clasiculŭ trecutŭ* alŭ *popórelorŭ congenere: eleno-latino-galo-romane,* din douĕ marĭ continente.

Din capulŭ loculuĭ *(pag. 202. 203.)* ni se spune, că eronată este deducţiunea, care tinde a conduce de la *unitatea limbeĭ,* la *unitatea* saŭ *proveninţa geografică.*

Acéstă obiecţiune, ca respunsŭ la adresa teorielorŭ luĭ *Hunfalvi,* merită tótă atenţiunea din partea filologilorŭ noştri.

Cu aplicaţiune la specia nóstră, *d-lŭ Pič* (inclinindŭ spre doctrinele luĭ *Thunmann* şi sacrificându-se pe sine) se crede autorisatŭ a constata, că *unitatea limbeĭ românescĭ,* atâtŭ de strînsŭ legată *(prin uniformitatea postpunerii articoluĭ)* cu *albanesa* şi *macedo-romăna (Ţintară).* îşĭ are *légănulŭ în peninsula Balcanilorŭ;* că una, şi alta, ca *limbă romanică,* se vede a fi compusă din vechia *romană* şi *eleminte tracice;* subt acestŭ punct de vedere este unŭ punct câştigatŭ pentru *filologiă.*

După câte-va reflecsiunĭ şi *Glose,* asupra teorieĭ mareluĭ *slavistŭ Miklosich,* autorulŭ originelorŭ române se perde într'unŭ chaos de *controverse* învechite, de *doctrine,* căḑute a le *scóleĭ slaviste,* susţinêndŭ, cu *Nestorŭ, Sulzer, Miklosich, Roesler,* că şi limba bulgară neapăratŭ este născută din idiomele *slavine* şi *tracice,* de óre ce particularitatea postpunereĭ de articolŭ, se vede a fi vechiă *chiar la Bulgarĭ* din *Cazan* şi Vjatka *scandinavică;* în cele din urmă revine *(la simţiminte maĭ bune)* şi admite că *accentuata postpunere de articolŭ* şi forma *apel tivelorŭ* în limba românéscă, nu denotă în modŭ absolutŭ, proveninţa *eĭ balcanică,* cu atât maĭ puţinŭ *scandinavică (!!)* fiindŭ sciutŭ, pe de o parte, că *Geto-Dacii (ramură din trunchiulŭ tracicŭ)* eraŭ în contactŭ cu *Romaniĭ* pe pămêntulŭ *Dacieĭ Traiane,* iară pe de altă parte fiind probabilŭ că *ḑisa particularitate* să fiă în *natură,* în *disposiţiunea limbelorŭ europene!*-

In substanţă: conclusiunile respingŭ *ipotesa proveninţeĭ geografice* susţinută de *Roesler* şi *Hunfalvy,* pe motivulŭ *unităţeĭ* de *organismŭ,* întru câtŭ cunoscutŭ este, că *materialulŭ străinŭ* din limba *macedo-ro-*

mână și *albanesă*, nu se află în vocabulariulŭ și geniulŭ *românilorŭ* din *Dacia Traiană!........Ad sapientiam quis accedit!*

Ceea ce amŭ avea noĭ de respunsŭ la tóte ndoielile, la duplicitățile stimatuluĭ și doctuluĭ autorŭ, este că rĕŭ a făcutŭ a se mărgini în simple reproducțiunĭ de teoriĭ și dogme, a cărorŭ *fondŭ* este *preventiunea, ostilitatea, ura de rasă* saŭ *scopulŭ politicŭ*, iarŭ forma-ĭ sintentică: «unŭ *sofismŭ* și *anachronismŭ limbisticŭ*»

Nu tóte căile suntŭ în filologiă cele maĭ drepte; nu toțĭ premergĕtoriĭ, suntŭ conducĕtorĭ autorisațĭ și consciincioșĭ.

Automatulŭ nu produce, pentru că nu cugetă! ḑice *Seneca*:

«*Qui alium sequitur nihil invenit imo nec quaerit.*

Tesaurele, resursele sciinței nu suntŭ secate; nu s'a ḑisŭ ultimulŭ *cuvĕntu*, este reservată viitoruluĭ partea de *moștenire*, reservatŭ dreptulŭ a se împărtăși de Sântele *Taine*.

«*Patet omnibus veritas, nondum est ocupata; multum ex illa futuris relictum est.— Seneca*».

Era unŭ timpŭ pe când se susținea, cu încăpățînare, *în felulŭ scóleĭ slaviste*—că *idiomele romanice*, suntŭ unŭ eflucsŭ alŭ elemintelorŭ *Germane și latine*. Sciința modernă, condamnândŭ acea teoriă egoistă și mărginită, afirmă astăḑi, că: *limbele romanice peste totŭ, vĕdescŭ perfecta unitate etnică între respânditele* némurĭ: *galo-latino-romane*.

Căcĭ ḑice-se: *Celtica* este fondulŭ, precum *gréca* este magistra *eĭ*!

Die romanischen Sprachen wird heute überhaupt Niemand mehr aus dem Zusam-«menstoss des Lateinischen mit dem Deutschen erklären.

Die romanischen Sprachen obwohl von vielen milionen Menschen gesprochen, die über den Süden und Westen Europas ausgebreitet sind, zeigen eine strenge «Familieneinheit —H. Steinthal, Zeitschrift für Völkerpsyhologie und Sprachwis«senchaft—1880. Band XII, Heft III.»

Așa este săntulŭ adevĕrŭ; așa vorbesce progresulŭ luminatŭ alŭ sciinței limbistice: așa sciința *psichologieĭ poporane*!

Noĭ, *poporŭ românescŭ*, luminațĭ în consciința nóstră, amŭ respunsŭ în trecutŭ, precum vomŭ respunde în viitorŭ, la tóte aberațiunile și halucinațiunile *sciințeĭ speculative*, că suntemŭ «*Românĭ*».

Restabilitŭ ecuilibrulu între antitese, amŭ avea ca resultatŭ sinteticŭ: Originea galo-latino-romană a numelorŭ: *Picenĭ, Bisenĭ, Cumanĭ*,

Ausonĭ-Uzonĭ (1) comune numaĭ Românilorŭ din suta IV,IX-XII; amŭ avea constatată vechimea și continuitatea numeluĭ de *Românĭ*, *a limbeĭ a tradițiunilorŭ ;* continuitatea așeḑămintelorŭ *bisericeștĭ* și *sociale*, precum și neîntrerupta *petrecere a poporuluĭ românescŭ*, pe teritoriulŭ ambelorŭ *Dacĭĭ*.

Aci, urmașiĭ colonilorŭ luĭ *Traianŭ*, viulŭ *Monumentŭ* alŭ *poporuluĭ-rege*, luptândŭ în restimpŭ de XV secolĭ, contra încălcătorilorŭ spoliatorĭ , potŭ ḑice cu mândrie, precum ḑiceau *Spartaniĭ vechimeĭ*: amŭ suferitŭ cumplite durerĭ, amŭ înfruntatŭ, sutimĭ de anĭ, tempeste uriașe, dar amŭ apěratŭ cu bărbăție, în *Valea Dunăreĭ*, *la Pindŭ și Carpațĭ:* **numele, limba, legea Romeĭ!!**

V. Maniu.

(1) *Ducele d'Ossana din Madrid.*

CONSIDERAȚIUNĬ GEOLOGICE

ASUPRA

ALBIEĬ DÂMBOVIȚEĬ [1]

Cu ocasiunea rectificăriĭ albieĭ Dâmboviţeĭ în percursulŭ eĭ prin Bucurescĭ, am pututŭ verifica, într'unŭ modŭ directŭ, în săpăturile ce se facŭ pentru acestŭ scopŭ, unŭ fenomenŭ geologicŭ, care de altmintrelea era evidentŭ pentru orĭ-cine are câtŭ de puţine cunoscinţe despre geologiă, şi maĭ cu sémă despre fenomenulŭ denudaţiunilorŭ saŭ erosiunilorŭ şi am credutŭ că este bine a comunica şi Ademieĭ acéstă constatare.

Maĭ nainte însă găsescŭ necesarŭ să daŭ óre-carĭ date în privinţa originiĭ, întinderiĭ şi natureĭ geologice a albieĭ Dâmboviţeĭ.

Amŭ urmăritŭ Dâmboviţa până la obîrşia eĭ. Ea isvoresce de pe clina de nordŭ a vîrfurilorŭ *Ezerulŭ* şi *Găina* din judeţulŭ Muscelŭ, ea curge maĭ ântéiŭ spre răsăritŭ până la piciorulŭ vîrfuluĭ *Peceneagu* şi alŭ *Plaiuluĭ Hoţuluĭ*, şi apoĭ se dirige spre miédă-di printre piciórele vîrfurilorŭ *Tomaşu*, *Casculŭ*, *Tomăşelŭ*, *Pisculŭ Turcilorŭ* şi *Drăgănelulŭ*, pentru a străbate întréga clină de miédă-di a Carpaţilorŭ şi a se vĕrsa în rîulŭ Argeşulŭ, la satulŭ Budescĭ.

În acestŭ percursŭ, care este aprópe de 200 de kilometri, Dâmboviţa udă treĭ judeţe : Muscelulŭ, Dâmboviţa şi Ilfovulŭ, şi curge pe o albiă compusă de patru grupe geologice. Născută în massivulŭ *Ezeruluĭ* şi *Păpuşiĭ,* massivŭ compusŭ de şisturile cristaline metamorfice, carĭ formézä cea maĭ vechiă grupă geologică, străbate acéstă formaţiune, până aprópe de miculŭ basinŭ terţiarŭ alŭ *Posadeĭ,* la N. de Rucărŭ ; aci printr'o chĭae formată de calcarurĭ compacte secundare, intră în acestŭ basinŭ terţiarŭ, pentru a eşi din noŭ printr'o a doua

(1) Citită în şedinţa publică de la 5 Marte 1882.

şi maĭ importantă chĭae compusă totŭ de calcarurĭ compacte secundare; scăpată de aceste strîmtorĭ, Dâmboviţa-şĭ lărgesce albia, străbătêndŭ basinulŭ terţiarŭ alŭ Rucăruluĭ, pentru a intra din noŭ în şisturile cristaline, cari-ĭ formézǎ albia până la satulŭ *Stoenescĭĭ;* de aci Dâmboviţa străbate puternicile grupe terţiare, carĭ se continuă până la ultimele ramificaţiunĭ ale clineĭ de miédă-ḑi a Carpaţilorŭ, până la satulŭ *Luciениĭ din Dealŭ.*

Scăpată de malurĭ înalte şi de roce maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ tarĭ, Dâmboviţa dă liberŭ cursŭ apelorŭ sale, pre şesulŭ ce se întinde de la *Lucienĭ* până la Bucurescĭ, formată maĭ esclusivŭ de ultima grupă geologică, de grupa cuaternară, pe ale căriĭ deposite suntŭ clădiţĭ Bucurescĭĭ.

Natura rocelorŭ acesteĭ grupe fiindŭ nisipurĭ, petrişurĭ şi argilurĭ nisipóse, roce fórte puţinŭ resistinte, a procuratŭ apelorŭ Dâmboviţeĭ nisce materiale lesne de rosŭ şi a înlesnitŭ formarea albieĭ sale aşa de capriciosŭ sinuósă şi de lesne schimbăciósă.

Pe o hartă geologică s'arŭ vedé, că Dâmboviţa isvorésce şi curge pe maĭ a treĭa parte din lungimea sa, pe o albiă formată de şisturĭ cristaline şi străbate fórte puţine strate calcarόse, ceea-ce face, ca apa sa să fiă una din cele maĭ bune de bĕutŭ, bine înţelesŭ când ea nu este infectată de necurăţeniile unuĭ oraşŭ aşa de mare şi populatŭ ca Bucurescĭĭ.

Dâmboviţa de la obîrşia sa şi până la Bucurescĭ descinde o clină fórte mare; nu posedŭ înălţimea a înseşĭ obîrşieĭ eĭ, dară am înălţimea Rucăruluĭ d'asupra Bucurescilorŭ, pre care am luat'o cu barometru şi calculată cu tóte rectificările necesarĭ după formula luĭ Laplace.

La Rucărŭ, pe lângă care Dâmboviţa trece, albia eĭ se află la o înălţime de *579 de metri* d'asupra Bucurescilorŭ; distanţa de la Rucărŭ la Bucurescĭ este, urmândŭ sinuositățile sale, de aprópe *141 de kilometri;* ceea-ce face, dacă calculămŭ, că pe acéstă distanţă şi plecândŭ de la înălţimea de 579 de metri, ea descinde, în termenŭ de mijlocŭ, cu o clină de $4^{m.m.}$ pe metru.

Orĭ-ce cursŭ de apă are asupra cojiĭ globuluĭ, două acţiunĭ geo-

logice corelative : una destructóre, *róderea* malurilorŭ; alta reproductóre, *potmolirea* albieĭ sale cu depositele aduse dela munţĭ şi cu cele rupte de pre malurile luĭ; ceea-ce distruge într'o parte, elŭ reproduce în cea-l-altă; nimicŭ nu se perde. Aceste douĕ fenomene aŭ ca resultatŭ definitivŭ, în seria timpilorŭ, schimbarea succesivă a albieĭ rîurilorŭ. Nu esistă cursŭ de apă, mare saŭ micŭ, când maĭ cu sémă curge prin formaţiunĭ geologice puţinŭ tarĭ, care să nu-şĭ fiă schimbatŭ de maĭ multe orĭ albia sa. Analele geologieĭ suntŭ pline de asemenea esemple.

Unŭ esemplu viŭ, în acéstă privinţă, ni-lŭ dă Dâmboviţa, în porţiunea, care străbate Bucurescĭĭ.

O simplă aruncătură de ochĭ asupra stăriĭ topografico-geologice a Bucurescilorŭ, ne arétă că Dâmboviţa nu a cursŭ totŭ-d'a-una pre albia, ce o vedemŭ astă-ḑĭ. Întréga distanţă cuprinsă între délurile *Cotroceniĭ, Spiriĭ* şi *Filaretuluĭ*, pe malulŭ dreptŭ, şi o liniă ce ar merge, pe malulŭ stângŭ, de la *Belvedere* şi *Malmeson,* pe la Culbulŭ cu barză, schitulŭ Măgurénuluĭ, trecêndŭ în calea Victorieĭ pre la Palatulŭ regalŭ; de aci în strada Lipscanĭ prin calea Văcărescĭ, Jicniţa până aprópe de apele de la Văcărescĭ a formatŭ pe rêndŭ, şi una după alta, albia Dâmboviţeĭ. Totŭ acestŭ spaţiŭ a fostŭ, într'o lungă seriă de anĭ, rosŭ şi denudatŭ de apele Dâmboviţeĭ, carĭ aŭ cursŭ, când pre sub délurile Cotroceniĭ, Spiriĭ şi Filaretŭ, când pe sub înălţimele maluluĭ stângŭ, urmândŭ linia ce descriseĭ maĭ susŭ. În totŭ acestŭ spaţiŭ însă, douĕ puncte aŭ fostŭ respectate de dintele corosivŭ alŭ apelorŭ Dâmboviţeĭ, douĕ insule, carĭ aŭ rĕmasŭ ca doĭ martorĭ irecusabilĭ aĭ vechieĭ continuităţĭ a platouluĭ Cotrocenĭ, Spiriĭ şi Filaretŭ, cu platoulŭ Ferĕstrăuluĭ şi Colintineĭ; aceştĭ doĭ martorĭ suntŭ : *Colina Mitropolieĭ,* — curiósă coincidinţă!.. şi colina *Radu-Vodă*

Structura geologică a délurilorŭ de pe malulŭ dreptŭ şi cu aceea a părţiĭ Bucurescilorŭ de pe malulŭ stângŭ, care face parte din platoulŭ Ferĕstrăuluĭ şi Colintineĭ, precum şi a colinelorŭ Mitropolieĭ şi Radu-Vodă, este identică; tóte gropile de nisipŭ din giurulŭ Bucurescilorŭ şi repetatele observaţiunĭ ce amŭ făcutŭ în interiorulŭ chiar alŭ oraşuluĭ, orĭ de câte-orĭ s'aŭ făcutŭ săpăturĭ maĭ adâncĭ pentru

canalurĭ și pentru prima instalațiune a gazuluĭ, ne probéză acéstă identitate.

Dacă acéstă schimbare a albieĭ Dâmboviței era evidentă de multŭ pentru geologĭ, ea este visibilă astă-dĭ și pentru acela, carĭ nu posedŭ aceste cunoscințe. Orĭ-cine a trecutŭ spre Cameră, pe la Dómna Bălașa și a avutŭ curiositate să se uĭte la săpăturile, ce se facŭ pentru noua albiă a Dâmboviței, la o distanță de peste 100 de metri de la actuala albiă, acolo unde era marea clădire a D-luĭ Crețulescu, ocupată de Institutulŭ D-luĭ Șaicaru, a vědutŭ, dicŭ, și póte vedé încă că, după o săpătură de $2^1/_2$—3 metri, maĭ tótă de împlutură, s'a ajunsŭ la unŭ nisipŭ finŭ *albŭ-vênătŭ,* la unŭ depositŭ aluvialŭ modernŭ, identicŭ cu acela din fundulŭ actualŭ alŭ Dâmboviței, nisipŭ, care difere cu totulŭ de nisipurile cuaternare, de carĭ suntŭ formate platourile, de carĭ amŭ vorbitŭ, și carĭ se potŭ constata în tóte gropile de nisipŭ și în săparea pimnețelorŭ maĭ adâncĭ; pre aicĭ a fostŭ nu de multŭ albia Dâmboviței și loculŭ fiindŭ prea móle și umedosŭ, casa Crețulesculuĭ, despre care amŭ vorbitŭ, a fostŭ clădită pe pilotis, pre carĭ i a pututŭ vedé orĭ-cine, până maĭ acum douě, treĭ sěptămânĭ, când se dărimaŭ aceste case; este probabilŭ că și casele unde aŭ fostŭ curțile de apelŭ, carĭ se dărîmă acum, să fiă fostŭ zidite totŭ pe pilotis.

La ce epocă s'aŭ făcutŭ aceste erosiunĭ? este sigurŭ că aŭ fostŭ făcute, după finele epoceĭ cuaternare; acéstă dată este necontestabilă; geologia ni o certifică. Când însă s'aŭ urmatŭ schimbările de albiĭ?... Acésta făcêndu-se în epoca actuală, numaĭ găsirea de objecte, produsŭ alŭ industrieĭ omuluĭ, ni le-arŭ puté indica cu óre-care certitudine.

Nu sciŭ dacă On. Primăriă s'a gânditŭ să facă óre-carĭ studiĭ în acéstă privință și să dea ordine a se aduna tóte objectele, ce s'arŭ găsi în săpăturile noueĭ albiĭ a Dâmboviței; ceea-ce sciŭ este, că ele ne-arŭ fi de mare utilitate pentru a ne pune în posițiune, să cunóscemŭ epocele perigrinărilorŭ albieĭ sale. **Gr. Ștefănescu.**

METEORITULU DE LA MOCÎ

ÎN

TRANSILVANIA. (1)

Fenomenulŭ meteorelorŭ și maĭ cu sémă originea meteoritelorŭ nu a atrasŭ atențiunea învĕțațilorŭ de câtŭ pe la începutulŭ celeĭ de a doua jumătate a seculuĭ trecutŭ; dară învĕțațiĭ din acelŭ timpŭ nu admiteaŭ, că ele să fiă corpurĭ extraterestre, în câtŭ nisce asemenea petre cădute, la anulŭ 1768 la Lucé, în departamentulŭ *Sarte*, în Francia, fură considerate ca petre pământescĭ sticlificate și lustruite de căderea trăsnetuluĭ.

Berzelius și Laplace le considera ca petre asvêrlite din vulcaniĭ luniĭ.

Teoria cea maĭ generală admisă astă-dĭ, este aceea, pre care a emis'o Chladni, la 1794. Elŭ consideră meteoritele ca asteroidĭ, carĭ, în călĕtoria lorŭ în spațiurile cerescĭ, pătrundŭ în sfera de atracțiune a pământuluĭ și cadŭ pe suprafața luĭ.

Este vrednicŭ de însemnatŭ faptulŭ că, în numerósele căderĭ de aerolite, ce s'a observatŭ cu atențiune până acumŭ, s'a vĕdutŭ că aceleșĭ fenomene se reproducŭ în fiă-care din ele; aceste fenomene consistă :

1°. Într'o incandescință fórte viă, care le face să semene cu nisce globurĭ luminóse, ce pórtă numele de *Bolidĭ*, lumină, care este adesea fórte viă, chiar diua, dară maĭ cu sémă nóptea.

Aparițiunea unuĭ bolidŭ este maĭ totŭ d'a-una însoțită de o urmă de vaporĭ puținĭ luminoșĭ, pre carĭ uniĭ o consideră ca produsă, în mare parte, de pulberea resultată din spagerea aerolituluĭ.

2°. Într'o detonațiune, și une orĭ, în maĭ multe detonațiunĭ, carĭ s'aŭ comparatŭ de observatorĭ, când cu huruitulŭ tunetuluĭ, când

(1) Citită în ședința publică de la 4 Iuniŭ 1882.

cu descărcarea unuĭ tunŭ, după distanța la care se află acelŭ observatorŭ, detonațiune, care adesea se aude pe întindere de peste 100 kilometri împrejurŭ, detunare, care este urmată de o șuerătură, pre care Chineziĭ o compară cu sgomotulŭ aripelorŭ gâscelorŭ sĕlbatice, saŭ cu fîșiitulŭ sfîșieriĭ uneĭ stofe, ḑice d-nulŭ Daubrée (1).

Incandescința meteorituluĭ este produsă, după opiniunea luĭ Heidinger și esperiențele luĭ Régnault, prin compresiunea răpede a aeruluĭ, când bolidulŭ intră în atmosfera nóstră, cu o iuțélă, care nu are nicĭ unŭ analogŭ pe suprafé̦ța pămêntuluĭ; în adevĕrŭ, aerolitulŭ căḑutŭ, la 14 Maiŭ 1864, la Orgueil în departamentulŭ Tarne et Garonne, în Francia, avea o iuțélă de 20 de kilometri pe secundă și la alte căderĭ ea a fostŭ evaluată până la 30 de kilometri pe secundă, iuțéla propriă numaĭ mersuluĭ planetelorŭ în orbitele lorŭ.

Incandiscința meteoritelorŭ are de efectŭ a-ĭ topi suprafé̦ța și a-lŭ acoperi cu o cămașă négră, une-orĭ luciósă, dară de ordinarŭ mată și a căriĭ grosime abia ajunge la unŭ milimetru.

Detonațiunea este produsă prin spargerea aerolituluĭ în numeróse fragminte, spargere causată după d-nulŭ Delauay totŭ din compresiunea aeruluĭ. Fragmintele aerolitelorŭ petróse, carĭ cadŭ pe suprafé̦ța pămêntuluĭ, sub numire de *plóe de petre*, variéză de la greutate de 1 gramŭ și maĭ puținŭ până la aceea de 50 de kilograme; ca escepțiune s'a observatŭ aerolite petróse de 2—300 de kilograme, pre când aerolitele feruginóse ajungŭ și până la 7000 de kilograme.

Numĕrulŭ fragmintelorŭ căḑute variéză asemenea; în unele căderĭ ele suntŭ puține la numĕrŭ, într'altele trecŭ de o miă; așia, numaĭ Museuluĭ de Istoriă naturală din Paris i s'a trimisŭ 950 de bucățĭ din căderea aerolituluĭ de la Pultusk, în 1868.

Din numerósele căderĭ de aerolite observate și carĭ suntŭ aprópe de o miă, resultă, că ele se facŭ în toțĭ ano-timpiĭ și la tóte orele ḑileĭ, dară că suntŭ maĭ numeróse ḑiua de câtŭ nóptea.

Studiulŭ aerolițilorŭ are o importanță fórte mare, nu numaĭ din

(1) *A. Daubrée,—Études synthétiques de géologie expérimentale, 1879.—Paris.*

punctulŭ de vedere astronomicŭ, dară maĭ cu sémă din punctulŭ de vedere geologicŭ; elŭ ne reveléză constituţiunea geologică a corpilorŭ extra-terestri saŭ cosmicĭ şi ne pune în posiţiune de a compara acéstă constituţiune cu acea a globuluĭ nostru, în câtŭ astă-dĭ, după studiile şi analisele, ce s'aŭ făcutŭ acestorŭ petre meteorice, scimŭ, că ele aŭ o identitate aprópe complectă cu rocele din carĭ se compune planeta nóstră. Acésta constituesce o nouă secţiune a studiuluĭ geologieĭ, numită de d-nulŭ Stanislas Meunier, *geologiă comparată* (1).

Din acestŭ studiŭ pre cumŭ şi din acelea ale d-nuluĭ Daubrée (2) resultă, că aerolitele, după cantitatea de ferŭ ce ele cuprindŭ, se împartŭ în patru grupe principale.

1. *Meteoritele holosidere*, compuse esclusivŭ de ferŭ, une-orĭ aşa de curatŭ în câtŭ se póte lucra imediatŭ, dară maĭ adesea aliatŭ cu nikelulŭ şi kobaltulŭ, în diverse proporţiunĭ, cuprindêndŭ, pre lângă acestea, unŭ sulfurŭ de ferŭ şi unŭ fosforŭ de ferŭ şi de nikelŭ.

Aceste aerolite singure nu aŭ unŭ analogŭ certŭ în cója pământuluĭ; ele cadŭ maĭ rarŭ de câtŭ cele petróse; în maĭ bine de unŭ secolŭ nu s'a observatŭ, în Europa, de câtŭ două căderĭ sigure de holosidere: una la 1751, la Braunau, în Boemia, şi alta la 1847, la Agramŭ, în Croaţia; cu tóte acestea s'aŭ găsitŭ în Europa, Siberia, Statele-Unite, Mexicŭ, Brasilia şi Africa, blocurĭ de acestŭ ferŭ, dară a cărorŭ epocă de căderĭ este necunoscută.

Holosiderele presintă unŭ caracterŭ *suigeneris*, care consistă în acéstă, că diversele aliage ale feruluĭ cu nikelulŭ, pre cum şi cu ceĭ-l-alţĭ corpĭ din holosidere, presintă grade diferite de soluţiune cu acidiĭ, ceea ce face, că dacă lustruimŭ o suprafélă de unŭ asemenea aerolitŭ şi o tratămŭ cu unŭ acidŭ, elŭ avêndŭ o acţiune inegală asupra diferitelorŭ aliage din massa aerolituluĭ, ne reveléză structura sa interióră prin producerea unorŭ figurĭ fórte curióse,

(1) D-nulŭ Stanislas Meunier a făcutŭ, la *Museulŭ de istoriă naturală* din Paris, unŭ cursŭ completŭ asupra acestuĭ subiectŭ, cursŭ pre care l'a publicatŭ, în 1871, sub titlulŭ de *Cours de géologie comparée*.

(2) Opera citată.

semănêndŭ cu unŭ felŭ de rețea, și numite *figurele luĭ Widmannstaetten* după numele învĕțatuluĭ, care le a observatŭ pentru prima óră; aceste figurĭ se potŭ vedé în bucata, ce amŭ aci și care provine din căderea de la *Toluca* în Mexicŭ, la anulŭ 1784.

2. *Meteoritele sisidere* compuse în părțĭ egale și distincte de ferŭ meteoricŭ și de substanțe pietróse; acésta fiindŭ de ordinarŭ cenușiă și compusă de aceleașĭ minerale ce se află și în rocele pămêntescĭ ca: feldspatŭ, magnesiă, calce, diverse pirite, diverșĭ silicațĭ, olivină, piroxenŭ etc.

3. *Meteoritele sporado-sidere*, în carĭ partea pietrósă predomnesce și ferulŭ se află diseminatŭ numaĭ în micĭ grăunțe; acestea suntŭ cele maĭ numeróse.

4. *Meteoritele asidere* carĭ nu coprindŭ de locŭ ferŭ, dară coprindŭ substanțe cărbunóse amestecate cu cele pietróse; aceste aerolite suntŭ rarĭ.

Să venimŭ acumŭ la aerolitele căḑute în prejurulŭ nostru. Țéra de peste Carpațĭ, Transilvania și Bănatulŭ, aŭ avutŭ privilegiulŭ ca, în aceștĭ 7 anĭ din urmă, să fiă de două orĭ teatrulŭ căderilorŭ de meteorite: «în 1875 Martiŭ $^{19}/_{31}$, între 3 și 4 ore după amiéḑĭ, ne spune d-nulŭ doctorŭ Aureliŭ Babeșŭ, fiulŭ onorabiluluĭ nostru colegŭ, într'unŭ articolŭ publicatŭ în *Revista Sciințifică*, anulŭ VIII-a, cerulŭ fiindŭ seninŭ, poporațiunea comuneĭ române *Jadanĭ* (în Banatŭ) fu surprinsă și nu puținŭ înspăimântată de o detunațiune asemenea unŭ trăsnetŭ, căreia-ĭ urmă o șuerătură prin aerŭ, dară fără focŭ saŭ vre o lumină propriă și apoĭ pe o întindere considerabilă chiar și prin satŭ, căderea de maĭ multe bucățĭ de pétră, de diferite mărimĭ, dintre carĭ, câte se vĕḑură la momentŭ se aflaŭ recĭ, respândiaŭ ce-va mirosŭ de puciósă; peste cea maĭ mare parte eraŭ încrustate, lucindŭ în colórea funingineĭ, pre câtŭ ele nu presintaŭ laturĭ de spărtură próspĕtă».

Scirea despre acestŭ fenomenŭ s'a trimisŭ pe locŭ la societatea regală de sciințe din Pesta, care, imediatŭ a numitŭ o comisiune de ómenĭ specialĭ, care, să mérgă la féța loculuĭ, să ia informațiunĭ și să culégă fragmintele, ce va găsi; dară până la sosirea comisiu-

niĭ multe din bucățile de aerolite aŭ fostŭ luate de locuitorĭ. Așa se esplică și faptulŭ, că acéstă comisiune nu a găsitŭ de câtŭ vre o 5, 6 fragminte, din care celŭ maĭ mare trăgea 63,10 grame și tóte împreună 144,22 grame, pre când bucata, pre care o vedețĭ aci și pre care d-nulŭ Babeșŭ tatălŭ a dăruit'o Museuluĭ nostru, din partea unuĭ românŭ din Jadanĭ, trage singură 188,80 grame, și după spusa d-nuluĭ Babeșŭ este cea maĭ mare, ce s'a găsitŭ la Jadanĭ.

În analisa chimică, ce d-nulŭ dr. Babeșŭ, a făcutuĭ acestŭ aerolitŭ, în laboratorulŭ luĭ Bunsen, la Heidelberg, a găsitŭ următórele substanțe : silice, ocsidŭ de ferŭ alumină, calce, magnesiă, potasă, sodă, ferŭ, nikelŭ, kobaltŭ, sulfŭ și urme de cupru, plumbŭ și antimoniŭ; aerolitulŭ de la Jadanĭ este dară, după acéstă composițiune și după structura și aspectulŭ sĕŭ, din grupa aerolitetorŭ ce amŭ numitŭ *sporado-sidere*. Greutatea sa specifică, determinată de d-nulŭ Babeșŭ este de 3,72.

Totŭ unŭ *sporado-siderŭ* este și aerolitulŭ saŭ meteoritulŭ cădutŭ la 3 Februariŭ st. n. anulŭ curentŭ la *Mocĭ,* în Trasilvania, la N. O. de Clujŭ.

În dată după acéstă cădere, d-nulŭ Anton Koch, profesorŭ de geologiă la Universitatea din Clujŭ, cu care avusesemŭ plăcerea să facŭ cunoscință la congresulŭ geologicŭ din Bolonia, anulŭ trecutŭ, ne scrie cele următóre :

«Vinerĭ la 3 Februariŭ (s. n.) curentŭ, la 4 ore după amiédă, se observă în direcțiunea N.O—S.E, de aicĭ și din maĭ multe părțĭ ale Ungarieĭ și Transilvanieĭ trecerea unuĭ mare meteorŭ, și, câteva minute în urmă, se audi detonațiunĭ asemenea cu uruitulŭ prelungitŭ alŭ tunetuluĭ, anunțândŭ esplosiunea sa. A doua di ne sosesce, din maĭ multe localitățĭ, de la N.O. de Clujŭ, noutatea uneĭ *ploĭ de petre;* ne duserămŭ îndată la fécta loculuĭ, luarămŭ informațiunĭ și strînserămŭ noĭ înșine aprópe *o sută* de meteorite de diferite mărimĭ, maĭ cu sémă în localitățile *Gyulatelka, Visa, Basé, Vajda Kamaras,* unde ele se găsescŭ în fórte mare numĕrŭ dară micĭ. Maĭ departe, către Ghirisŭ (*Olah-Gyeres*), *Keszi, Mocĭ* și *Sâmbătelnicŭ* (Szom-

battelke) am observatŭ, că meteoritele eraŭ maĭ rarĭ, dară maĭ marĭ. Am numitŭ acéstă cădere de meteorite, căderea de la *Mocĭ*, după numele orăşeluluĭ Mocĭ, situatŭ la N.O. de *Câmpiă* (*Mezöség*) în Transilvania, fiindŭ că acolo s'a găsitŭ celŭ maĭ mare meteoritŭ, care trage 35,70 kilograme, celŭ maĭ micŭ neträgêndŭ de câtŭ cincĭ grame».

Diferite alte fragminte aŭ fostŭ găsite de diferiţĭ locuitorĭ şi trimise Museuluĭ din *Clujŭ*, altele însă păstrate de aceĭa, ce le aŭ găsitŭ; în totŭ, se cunósce până acum 200 de petre meteorice din acéstă cădere, carĭ tóte daŭ o greutate de 75 de kilograme. D-nulŭ Koch însă crede, că aceste 200 de fragminte nu suntŭ de câtŭ a 10-a parte din cele ce aŭ cădutŭ şi că, dacă vomŭ considera pe tóte acelea carĭ s'aŭ rătăcitŭ saŭ carĭ s'aŭ îngropatŭ în pămêntŭ, arŭ trebui să ridicămŭ numěrulŭ fragmintelorŭ de meteorite a acesteĭ căderĭ la 2000 cu o greutate de 245 kilograme.

În dată după ce amŭ primitŭ acéstă scire amŭ rugatŭ pe d-nulŭ Koch să-mĭ vêndă şi pentru Museulŭ nostru unŭ fragmentŭ din acestŭ meteoritŭ, şi mi-a trimisŭ bucata, pre care o vedeţĭ aicĭ; ea trage 512 grame şi presintă particularitatea importantă, că are în massa sa o crepătură împlută cu o substanţă négră, şi altele maĭ subţirĭ implute cu substanţe feruginóse, împlere, care s'a făcutŭ evidentŭ în urma formaţiuniĭ rociĭ, după cum acésta se observă aşa de desŭ în rocele ce compunŭ cója globuluĭ nostru.

Suprafét̡a, pre care s'a rěspânditŭ diferitele fragminte ale meteorituluĭ de la Mocĭ, are o formă eliptică, formă comună la tóte căderile de aerolite, acéstă suprafétă, lungă de 15 kilometri, se întinde de la Gyulatelka la N.O. până dincolo de Mocĭ la S.E. şi are o lăţime de 3 kilometri; ceea ce ne dă o suprafétă de 45 kilometrĭ pătraţĭ, pre carĭ s'a rěspânditŭ acestŭ aerolitŭ.

D-nulŭ Koch a determinatŭ greutatea specifică a acestuĭ aerolitŭ în două modurĭ: prin alcoolŭ şi prin apă destilată; prin cea d'ântâiŭ metodă, a găsit'o de 3,67; prin cea de a doua, de 3,60; ceea ce dă ca termenŭ mediŭ a densităţiĭ meteorituluĭ de la Mocĭ: 3,63 $^1/_2$.

Analisa chimică i-a datŭ: 96,8 % substanţe petróse, printre carĭ bisilicatulŭ de magnesiă se află în mare cantitate; ferŭ nike-

latŭ 2,5 %; pirită magnetică 0,7. Determinêndŭ greutatea specifică a ferului nikelatŭ în parte a găsit'o = 8 și a piritei magnetice = 4,59.

Căderea aerolitelorŭ saŭ meteoritelorŭ este maĭ désă de câtŭ ne putemŭ închipui, dacă ţinemŭ maĭ cu sémă socotélă, de acelea carĭ trecŭ neobservate, de acelea carĭ cadŭ pre suprafécța mărilorŭ și a oceanelorŭ, prin locurile nelocuite saŭ în carĭ se pune puţină atenţiune la asemenea fenomene. Suntŭ în adevĕrŭ anĭ, ca aniĭ 1863, 1864 și 1866, în carĭ aŭ fostŭ câte treĭ căderĭ de aerolite în Europa. In timpulŭ de 5 lunĭ numaĭ, de la 21 Septembriŭ 1876 până la 23 Ianuariŭ 1877 a cădutŭ în Statele-unite treĭ aerolite. Anulŭ 1868 însă a fostŭ fórte favorisatŭ în acéstă privinţă; nouă căderĭ aŭ fostŭ observate în acestŭ anŭ, din carĭ: 6, în Europa, 2 în Statele-unite și una în Asia meridională, la Cambodge.

Dacă considerămŭ, dice d-nulŭ Daubrée, că Europa nu formézã de câtŭ a $^{16}/_{1000}$ parte din întréga suprafécţă a pămêntuluĭ, ajungemŭ la conclusiunea, că pe acéstă suprafécţă se facŭ 5—600 de căderĭ de aerolite, de unde resultă că pe fiă-care anŭ massa pămêntuluĭ se adaogă cu óre-care cantitate și se întrébă dacă. după principiile mecaniceĭ, acéstă adăogare nu ar avé vre o influinţă asupra iuţeliĭ de rotaţiune a planeteĭ nóstre? cestiune, care rĕmâne a se deslega de astronomĭ.

Nu potŭ termina fără să vorbescŭ despre unŭ meteoritŭ, ce s'a vĕdutŭ în ţéra nóstră și care a fostŭ observatŭ și la Bucurescĭ; aerolitŭ despre care amŭ vorbitŭ în No. 16 alŭ *Revisteĭ sciinţifice* anulŭ XII-a; a fostŭ vĕdutŭ în séra de 5 Ianuariŭ anulŭ curentŭ la 9 ore și 15 minute; direcţiunea sa era de la S.E. spre N.O., avea o lumină albă albăstruiă fórte strălucitóre și o iuţélă fórte mare.

Acestŭ aerolitŭ a fostŭ observatŭ asemenea la Bĕrladŭ, la Galaţĭ, la Bacăŭ și la Focșanĭ; écă ce dicea în acéstă privinţă, *Vocea-Covurluiuluĭ*: «Acestŭ aerolitŭ s'a observatŭ d'asupra orașuluĭ nostru fórte aprópe, așa în câtŭ trebuie să fi cădutŭ nu departe de orașŭ; orașulŭ părea iluminatŭ de cea maĭ frumósă lumină electrică». *Adevĕrulŭ* din Focșanĭ, afirma chiar, că după unŭ micŭ intervalŭ de la

disparițiunea luminei s'a audițũ unũ sgomotũ asemenea ca a unei detunăturĭ.

Acestũ aerolitũ trecêndũ și pe d'asupra Bucurescilorũ este evidentũ că n'a cădutũ, cum a presupusũ *Vocea Covurluiuluĭ*, în apropiere de Galațĭ. dară este fórte probabilũ să fiă cădutũ în vre unulũ din județele nóstre de N.O. prin niscaĭ pădurĭ saũ munțĭ unde a trecutũ neobservatũ, căcĭ nu s'a vorbitũ nimicũ de căderea luĭ nicĭ în Ungaria, nicĭ în Austria.

Gr. Ștefănescu.

CONSIDERAȚIUNI RELATIVE

LA STUDIULŬ ESPERIMENTALŬ ALŬ MIȘCĂRII APEÏ ÎN CANALE DESCOPERITE ȘI LA CONSTITUȚIUNEA INTIMĂ A FLUIDELORŬ

Constituțiunea intimă a fluidelorŭ și legile mișcăriĭ lorŭ nu aŭ fostŭ încă până acum obiectulŭ unorŭ studiĭ așa de esacte și de amărunțite pe câtŭ comportă atâtŭ însemnătatea teoretică câtŭ și cea practică a acesteĭ chestiunĭ. Esperiențele destulŭ de puținŭ numeróse ce s'aŭ esecutatŭ aŭ fostŭ făcute în circumstanțe fórte puținŭ propriĭ pentru a pune în lumină legile, probabilŭ destulŭ de simple, după carĭ lucréză reacțiunile moleculare.

Écă unŭ scurtŭ resumatŭ alŭ acestorŭ esperiințe până în presentŭ : Prony, în 1804, se servi cu 31 de esperiințe, dintre carĭ 23 făcute de Dubuat în nisce micĭ canale de lemnŭ; 7 totŭ ale luĭ Dubuat pe canalulŭ du Jard și rîulŭ Hayne; 1 făcută de Chézy pe o rigolă de la Courpalet. Din comparațiunea resultatelorŭ lorŭ, Prony conchise formula sea:

$$RI = au + bu^2,$$

care, de și nu ține sémă de influința părețilorŭ vasuluĭ și de atâtea alte circumstanțe, și maĭ alesŭ de și dedusă din nisce observațiunĭ făcute asupra unorŭ rigole de dimensiunĭ așa de micĭ, a fostŭ singura care a servitŭ inginerilorŭ pentru studiulŭ mișcăriĭ apeĭ în canalele naturale până la 1855.

Maĭ târḑiŭ, Eytelwein dispunea de 99 de esperiențe datorate luĭ Dubuat, Woltmann, Funk, Brünings, Bidone, Bonati și șcóleĭ Romane de Podurĭ și Sosele; însă aceste lucrărĭ disparate eraŭ esecutate în astŭ-felŭ de condițiunĭ, că nu permiseră luĭ Eytelwein să recunóscă insuficiința formuleĭ luĭ Prony; elŭ nu făcu de câtŭ să dea pentru conficiințiĭ a și b nisce valorĭ diferite de acele date de Prony.

Cu unŭ cuvêntŭ, până în 1855, când Darcy începu esperiinţele sale la Dijon, hydraulica se basa, în totŭ ce privesce mişcarea apeĭ în canalele descoperite, pe nisce observaţiunĭ făcute în rigole de lemnŭ de o fórte mică secţiune; pe câte-va observaţiunĭ de iuţélă superficiale, făcute în rîurĭ, din carĭ se deducea valórea iuţeliĭ medii prin formulele găsite pentru canalele de mică secţiune, generalisaţiune puţinŭ legitimă; unele, esperiinţele luĭ Brünings pe Rin, nu ţineaŭ sémă de unŭ elementŭ esenţialŭ, înclinarea pe orizontŭ a planuluĭ de apă superficialŭ; altele, esperiinţele luĭ Funk pe Weser, conţinea unele numere nesigure.

In 1855, Darcy începu la Dijon o lungă seriă de esperiinţe, continuate şi terminate de Bazin, în cincĭ canale rectangulare, de o lărgime de $0^{m.}80$ până la $2^{m.}$, cu o înclinare uniformă de $0^{m.}005$ pe metru. Insuficiinţa teorieĭ luĭ Prony şi Eytelwein se vĕdu numaĭ de câtŭ, maĭ alesŭ inconvenientulŭ de a nu ţine sémă de natura păreţilorŭ canaluluĭ. Formulele date de Darcy şi Bazin servă încă, în lipsa altora, pentru calcululŭ mişcăriĭ apeĭ în rîurĭ, de şi, încă odată nu e permisŭ a aplica resultatele obţinute pentru o secţiune de unŭ metru patratŭ la o secţiune de sute de orĭ maĭ mare. Pe lângă acésta, însuşĭ felulŭ esperiinţelorŭ inginerilorŭ de la Dijon este supusŭ la grave obiecţiunĭ teoretice, formulate de d. Boileau, într'o publicaţiune din 1878.

Voiŭ cita în fine, pe lângă alte încercărĭ individuale, lucrările fórte preţuite ale d-luĭ Boileau, făcute la Metz, înainte de 1854; ele însă nu deteră resultatele la carĭ s'arŭ fi putută ascepta cine-va, de óre-ce óre carĭ împrejurărĭ -lŭ siliră să le întrerumpă după douĕ lunĭ.

Observaţiunĭ asupra regimuluĭ rîurilorŭ, afară de acele ale luĭ Brünings pe Rhin şi ale luĭ Funk pe Weser, nu cunoscŭ altele de câtŭ cele întreprinse nu de multŭ pe Misisipi, din ordinulŭ guvernuluĭ Statelorŭ-Unite, de doĭ inginerĭ: d-niĭ Humphreys şi Abbott.

* * *

Când se întreprinde căutarea legilorŭ după carĭ se producŭ unele fenomene, în aparinţă fórte complicate, se caută a se separa unele

de altele efectele diferitelorŭ cause, carĭ concură la producerea fenomenuluĭ și a se mĕsura în parte. Causele principale, cele carĭ contribue în maĭ mare parte la producerea fenomenuluĭ, se studiază maĭ cu sémă; iar efectele causelorŭ accesoriĭ se consideră numaĭ ca nisce perturbațiunĭ ce vinŭ să modifice resultatele principale, când într'un sensŭ când într'altulŭ. Astŭ-felŭ, spre esemplu, când observă cine-va mișcarea uneĭ planete, ține sémă în prima liniă de acțiunea corpuluĭ principalŭ, sórele, pe când acțiunea corpurilorŭ secundarĭ ale sistemuluĭ, nu face de câtŭ să altereze cu prea puținŭ efectulŭ acțiuneĭ sóreluĭ.

Când e vorba de mișcarea apeĭ în canalele descoperite, trebue să se țină sémă de maĭ multe cause, a cărorŭ importanță relativă variéză fórte multŭ după împrejurările în carĭ se face observațiunea. Suntŭ: greutatea moleculelorŭ; acțiunile lorŭ reciproce saŭ forțele moleculare; natura păreților canaluluĭ; forma și direcțiunea lorŭ; puterea și direcțiunea vêntuluĭ; gradulŭ de puritate chimică a apeĭ, care influențéză asupra viscosităţiĭ. După principiulŭ de maĭ susŭ, nu se póte ataca studiulŭ mișcăriĭ, ca consecință a tutorŭ acestorŭ cause, fără a ajunge la resultate de o complicațiune inextricabilă; voindŭ cine-va să găséscă da o-dată legea de acțiune a tutorŭ, nu va puté ajunge la nicĭ o conclusiune simplă; i se va întêmpla ceea ce arŭ fi avutŭ locŭ cu Kepler, dacă, dispunêndŭ de resultatele fórte precise ale observațiunilorŭ moderne, arŭ fi încercatŭ să le coprindă pe tóte într'unŭ micŭ numĕrŭ de legĭ simple: elŭ nu arŭ fi reușitŭ nicĭ odată să formuleze legile sale, și prin urmare nicĭ Newton să proclame legea atracțiuneĭ universale.

Greutatea, acțiunile moleculare, frecarea pe păreţiĭ canaluluĭ, vêntulŭ, etc., lucréză fiă-care ca nisce forțe de intensitate și direcțiune necunoscută, însă bine determinate în fiă-care momentŭ. Dacă fiă-care dintr'însele arŭ lucra singură, ea arŭ produce unŭ efectŭ bine determinatŭ, care, studiatŭ cu îngrijire, arŭ puté să ne dé espresiunea forțeĭ corespundĕtóre; operațiunile care ne-arŭ aduce la acestŭ resultatŭ arŭ fi póte lungĭ și delicate, însă posibile, precum suntŭ și cele carĭ daŭ espresiunea resistințeĭ mediilorŭ, spre esemplu. De óre-

ce însă tóte acele forţe lucréză de-odată, efectele lorŭ se superpunŭ, se încrucişéză în tóte modurile, şi devine cu multŭ maĭ dificilŭ, décă nu chiarŭ imposibilŭ, a descurca în acestŭ chaos partea ce revine fie-căreĭa în deosebĭ.

Arŭ trebui dar' să caute cine-va să esperimenteze în condiţiunĭ alese astŭ-felŭ, ca efectele tutorŭ forţelorŭ, afară de una, să fiă anulate şi să repete aceste esperiinţe pentru fiă-care din ele. Din nenorocire acéstă separaţiune este materialmente imposibilă; orĭ ce s'arŭ face, nu se va puté nicĭ-odată suprima cu totulŭ influinţa păreţilorŭ, spre esemplu.

Cu tóte aeestea, dacă arŭ fi posibilŭ a se alege condiţiunile în aşa chipŭ ca efectele unora din forţele citate, fără a fi cu totulŭ anulate, să fiă celŭ puţin reduse în cea maĭ mare parte, este evidentŭ că fenomenulŭ va purta cu deosebire caracterulŭ forţelorŭ alŭ cărorŭ efectŭ a rĕmasŭ în tótă energia luĭ, şi că prin urmare va fi posibilŭ a se determina espresiunea acestorŭ din urmă forţe, lăsând la o parte de-o camŭ-dată, perturbaţiunile produse de cele d'întâiŭ. Acésta deja arŭ fi apoĭ de unŭ ajutorŭ fórte puternicŭ pentru ca, prin o nouă seriă de esperiinţe efectuate în condiţiunĭ diferite, să se determine şi espresiunea celorŭ d'întâiŭ forţe.

Imputarea cea maĭ gravă ce se póte face celorŭ maĭ multe din esperiinţele citate maĭ susŭ, este că nu suntŭ făcute după acestŭ planŭ, in genere urmatŭ în sciinţele de observaţiune. Forţele carĭ trebue să preocupe maĭ întâiŭ pe observatorŭ, suntŭ acţiunile moleculare; greutatea este o forţă cunoscută. Influinţa păreţilorŭ, a vêntuluĭ şi a composiţiuneĭ chimice, arŭ trebui redusă câtŭ se póte în observaţiunile ce se vorŭ face, în scopulŭ de a ajunge la cunoscinţa espresiuneĭ forţelorŭ moleculare. Influinţa vêntuluĭ e uşorŭ de evitatŭ; putemŭ face abtsracţiune de composiţiunea chimică, dacă întréga seriă de esperiinţe se va face pe unŭ acelaşĭ rîŭ; însă influinţa păreţilorŭ, care e aşa de considerabilă, se va simţi cu atâtŭ maĭ tare cu câtŭ secţiunea canaluluĭ va fi maĭ mică. Or espermentătoriĭ citaţĭ se parŭ în genere, că într'adinsŭ aŭ preferitŭ secţiunile micĭ; afară de câte-va esperiinţe, de puţină valóre sciinţifică, făcute pe Rin şi pe Weser,

cele-alte s'aŭ făcutŭ maĭ tóte în rigole de lemnŭ derivate din câte unŭ rîŭ și de o secțiune minimă; rigolele ce serviaŭ luĭ Darcy și Bazin nu aveaŭ în maximum, de câtŭ $1^{m.p.}5$ de secțiune.

Orĭ-cine póte vedé cum, în asemenĭ condițiunĭ, forțele moleculare suntŭ în cea maĭ mare parte mascate de forțele de frecare a apeĭ pe pârețĭ. Pe lângă acestea, ca inconvenientŭ practicŭ, se înțelege că formulele empirice găsite pentru canale micĭ nu se vorŭ aplica la canalele naturale, rîurile, de câtŭ forțândŭ principiile logiceĭ.

* * *

Este dar necesarŭ, atâtŭ din punctulŭ de vedere alŭ practiceĭ, câtŭ și alŭ teorieĭ, a se întreprinde pe o scară întinsă esperiințe în canale de o secțiune câtŭ se va puté maĭ mare. Realisarea artificiale a unorŭ asemenea canale nefiindŭ în puterea industrieĭ omenescĭ, va trebui să facemŭ esperiințele chiarŭ în rîurĭ, cu preferința în rîurile marĭ.

Se va puté objecta că în rîurĭ va fi greŭ a se realisa regimulŭ permanentŭ, din causa neregularitățilorŭ matceĭ. Însă într'unŭ rîŭ de óre-care lungime, va fi totŭ-d'auna posibilŭ a se găsi câte-va porțiunĭ destulŭ de considerabile, în carĭ perturbațiunile produse în curentŭ de neregularitățile matceĭ, să fiă cu multŭ maĭ micĭ în proporțiune de câtŭ cele produse în o rigolă mică, chiarŭ prin disposițiile imaginate de esperimentatorĭ pentru a asigura regimulŭ permanentŭ; cum eraŭ, spre esemplu, cele 12 gurĭ de scurgere întrebuințate de Darcy și Bazin. Și apoĭ importanța resultatelorŭ ce se aștéptă de la aceste cercetărĭ este destulŭ de mare, pentru a justifica tóte cheltuelile ce s'arŭ face cu curățirea și regularea uneĭ porțiunĭ, relativŭ mică, din cursulŭ rîuluĭ ce va avé să serve la esperiințe. S'ar puté apoĭ utilisa pentru acésta rîurile a cărorŭ matcă a fostŭ rectificată pentru trebuințele navigațiuneĭ.

Dacă esperiențele acestea s'arŭ face într'unŭ rîŭ de o secțiune infinitŭ de mare, se înțelege că influința pârețilorŭ asupra firelorŭ licuidelorŭ din mijloculŭ curentuluĭ, arŭ fi nulă; aceste fire licuide s'ar mișca dar' întocmaĭ ca și când s'arŭ afla într'o matcă ce nu des-

voltă nicĭ o frecare. Acéstă condițiune ideală va fi fórte aprópe de a fi împlinită într'unŭ rîŭ cu fórte mare secțiune.

* * *

Esperiințele întreprinse pe piciorulŭ acesta vorŭ avé trebuință de instruminte specialĭ, de care nu dispuné vechiĭ esperimentatorĭ.

Variabilele ce intră în equațiunile mișcăriĭ uneĭ mase fluide suntŭ: timpulŭ t; presiunea p; iuțéla v: direcțiunea iuțeliĭ, definită prin înclinarea eĭ pe orizontŭ, I, și prin azimutulŭ, A. Dacă numescŭ F forța ce determină mișcarea moleculeĭ fluide considerate pe care o presupunŭ redusă numaĭ la greutatea și acțiunile moleculare, de óre-ce facŭ abstracțiune de influința părețilorŭ și de cele alte cause de perturbațiune, equațiunile mișcăriĭ vorŭ fi de forma:

$$f(t, p, v, I, A, F)=o.$$

Dacă vomŭ avé mijloculŭ de a determina, prin observațiune, valorile simultanee ale luĭ t, p, v, I, A în orĭ-ce punctŭ alŭ maseĭ fluide, equațiunea precedinte ne va da valórea corespundĕtóre a luĭ F. Făcêndŭ unŭ mare numĕrŭ de observațiunĭ și comparândŭ resultatele dobândite, va fi posibilŭ a se vedea cum variază F în funcțiune de p, v, t, I, A, în fiă-care punctŭ. Acésta arŭ fi a afla chiarŭ espresiunea forțeĭ F.

O cale analogă se urméză astă-dĭ cu o nespusă perseveranță pentru a ajunge la cunoscința legilorŭ fenomenelorŭ meteorologice.

* * *

Dintre quantitățile t, p, v, I. A, vechiĭ esperimentatorĭ nu mĕsuraŭ de câtŭ pe v, ceea ce deja dă o idee de imperfecțiune ce trebue să presinte resultatele obținute de dênșiĭ.

Insă chiar aparatele ce întrebuințaŭ pentru a mĕsura pe v eraŭ astŭ-felŭ, că saŭ nu se puté întrebuința de câtŭ în curențĭ de forte mică secțiune, saŭ că nu presinta o sensibilitate destulŭ de mare. Dintre cele maĭ celebre, *morișca luĭ Woltmann*, singura ce se putea aplica la rîurĭ cu curentulŭ răpede, da locŭ la o prea mare perdere de forță, ceea-ce-ĭ micșora sensibilitatea; *tubulŭ luĭ Pitot*, perfecționatŭ

și întrebuințatŭ de Darcy și Bazin, era unŭ tub de sticlă, lungŭ ca de $1^{m}\cdot50$, fórte fragilŭ; de aceea nu se puté întrebuința de câtŭ la curente înguste, puținŭ adâncĭ și nu răpedĭ. Și unulŭ și altulŭ era fórte incomode, din causa necesitățiĭ de a se afla observatorulŭ chiar lângă aparatŭ pentru a face lecturile

Tóte aceste inconveniinte arŭ dispare dacă amŭ utilisa electricitatea pentru transmiterea indicațiunilorŭ aparatelorŭ. Introducerea acestuĭ aginte arŭ permite a se face observațiunĭ la distanțe marĭ, în orĭ-ce punctŭ s'arŭ da, în condițiunĭ de precisiune, de rapiditate și de înlesnire, la carĭ vechiĭ observatorĭ eraŭ departe de a putea să aspire.

* * *

Ca dovédă de posibilitatea de a se construi, după acestŭ principiŭ, aparate precise și comode, amŭ avutŭ onórea a presinta Academieĭ câte-va desemne represintândŭ instruminte pentru mĕsura cantitățilorŭ v, I, A.

Primulŭ desemnŭ represintă unŭ *indicatorŭ* (compteur) *electricŭ*, avêndŭ nesce ace, carĭ se mișcă pe nisce cadrane gradate; indicatorulŭ este în comunicațiune cu o bateriă electrică. Curentulŭ trămisŭ de dênsa póte fi întreruptŭ saŭ restabilitŭ prin o disposițiune analogă cu cea din receptorele Morse. Acelașĭ curentŭ trece și prin o bobină fixată la unŭ *compteur* de secunde; când se începe observațiunea, acéstă bobină dă drumulŭ mecanismuluĭ comptoruluĭ de secunde, așa că se póte nota cu o precisiune fórte mare momentulŭ începeriĭ observațiuniĭ. Când se termină observațiunea, se întrerumpe curentulŭ; în acelașĭ momentŭ comptorulŭ de secunde se opresce și elŭ; durata τ a observațiuneĭ este dar' cunoscută.

Alŭ doilea aparatŭ este unŭ felŭ de *morișcă Woltmann*, care la fiăcare învêrtire stabilesce și întrerumpe curentulŭ câte-odată; așa că se póte ceti pe cadranele indicatoruluĭ electricŭ, numĕrulŭ de învêrtirĭ făcutŭ de morișcă în timpulŭ τ. Din acestŭ numĕrŭ se va deduce iuțéla V a curentuluĭ.

Alŭ treilea aparatŭ este o altă disposițiune a *moriscei luĭ Woltmann*. ceva maĭ simplă.

Alŭ patrulea aparatŭ servă totŭ de-odată la mĕsura înclinațiuneĭ I și a azimutuluĭ A alŭ iuțeleĭ.

Pentru a completa acéstă seriă, unŭ altŭ aparatŭ arŭ servi a mĕsura presiunea P într'unŭ punctŭ óre-care alŭ maseĭ fluide. Elŭ arŭ consiste într'o mică cutiă cubică, a căriĭ fiă-care față arŭ fi unŭ micŭ barometru aneroidŭ pe când unŭ mecanismŭ de orologeriă, ascunsŭ în mijlocŭ, arŭ servi a înregistra momentele observațiunilorŭ.

In fine, sistemulŭ de suspensiune ce amŭ imaginatŭ, permite a face observațiunea luĭ *p*, *v*, I, A în orĭ-ce punctŭ alŭ uneĭ secțiunĭ date a curentuluĭ, a-ĭ afla adâncimea, natura funduluĭ; tóte acestea fără ca observatoruiŭ să aibă nevoiă a se mișca de pe malŭ.

Aparatele pentru mĕsura luĭ *v*, I și A se vorŭ puté face de o sensibilitate fórte mare, maĭ alesŭ după ce se vorŭ esperimenta câtva. Frecările suntŭ aprópe nule, perderea de forță maĭ că nu esistă, ca în tóte aparatele de acéstă natură.

Aceste avantage suntŭ comune la tóte instrumintele de mĕsură basate pe întrebuințarea electricitățiĭ. In casulŭ nostru observațiunile trebue făcute de departe, în puncte unde observatorulŭ nu se póte afla; întrebuințarea instrumintelorŭ voluminóse și complicate e interḑisă, ca să nu se turbure prin presința lorŭ mișcarea pe care tocmaĭ avemŭ de scopŭ a o studia. Astŭ-felŭ întrebuințarea electricitățiĭ se impune de sine.

Pentru construirea aparatelorŭ, m'amŭ adresatŭ d-luĭ Antoine Bréguet, învĕțatulŭ și abilulŭ constructorŭ de aparate electrice, membru alŭ Biurouluĭ de Longitudinĭ; i-amŭ supusŭ unŭ desemnŭ după primele doue aparate, lăsându-me cu totulŭ la discrețiunea înalteĭ sale competințĭ pentru tóte modificările ce arŭ fi creḑutŭ de cuviință a aduce la disposițiunile imaginate de mine pentru a simplifica instrumintele și a le face precise și comode. D-lŭ Bréguet mĭ-a făcutŭ onórea a me încunosciința, că întru câtŭ privesce indicatorulŭ electricŭ, d-sea posedă deja unŭ modelŭ maĭ simplu, care, cu óre-carĭ modificărĭ, va puté să-ĭ țină loculŭ; ceea-ce arŭ avé avantagiulŭ de a substitui unŭ a-

paratŭ, deja încercatŭ, în loculŭ altuĭa încă necunoscutŭ. Câtŭ pentru morişcă, ea arŭ rĕmâne neschimbată, de şi construcţiunea eĭ arŭ presinta óre-carĭ dificultăţĭ.

* * *

E de prisosŭ să insistŭ asupra importanţeĭ ce arŭ avé studiĭ întreprinse pe o scară întinsă asupra mişcăriĭ apeĭ în rîurĭ. Pe de o parte ele vorŭ face să progreseze, într'o mĕsură fórte considerabilă, prea puţinele cunoscinţe ce avem asupra constituţiuneĭ intime a fluidelorŭ, alŭ căriĭ studiŭ este una din problemele cele maĭ ardue şi maĭ însemnate ale filosofieĭ naturale. Pe de alta se va ajunge în fine la cunoscinţa legilorŭ esacte ale regimuluĭ rîurilorŭ; utilitatea practică a lorŭ din punctulŭ de vedere alŭ lucrărilorŭ publice, alŭ irigaţiunilorŭ, alŭ regimuluĭ apelorŭ marĭ, este fórte mare pentru orĭ-ce ţéră, şi maĭ alesŭ pentru a nóstră, care până acum nicĭ nu a utilisatŭ la nimică cursurile de apă ce are, nicĭ nu are chipulŭ de a prevedé desastrósele inundaţiunĭ, la carĭ daŭ locŭ ele şi a se feri de dênsele.

Credŭ că întrebuinţarea electricităţiĭ face posibile şi uşóre aceste studiĭ, carĭ eraŭ imposibile numaĭ cu mijlócele întrebuinţate până acumŭ; şi nu mĕ îndoescŭ, că ţéra nóstră nu va lipsi, atâtŭ în interesulŭ sciinţeĭ, câtŭ şi alŭ sĕŭ propriŭ, să urmeze esemplulŭ Statelorŭ-Unite şi să iea asupra sa nisce lucrărĭ a cărorŭ reuşită arŭ inaugura într'unŭ modŭ fórte onorabilŭ serviciile ce şi în viitorŭ va continua de sigurŭ a aduce sciinţeĭ şi bineluĭ comunŭ alŭ umanităţiĭ.

S. Haretu.

NOTIȚE BIOGRAFICE

ASUPRA VIEȚII ȘI ACTIVITĂȚII DECEDATULUĬ MEMBRU ALU ACADEMIEĬ ROMÂNE ANDREIU MOCIONI (MOCSONYI).

Domnĭ Colegĭ,

Incă din ședința ordinară de la 23 Ianuariŭ 1881, sub numĕrulŭ 1037, amŭ primitŭ onorifica însărcinare, ca să culegŭ tóte posibilele notițe biografice despre rĕposatulŭ nostru colegŭ Andreiŭ Mocioni și însoțindu-le de apreciărĭ a operelorŭ sale, a activitățiĭ și caracteruluĭ sĕŭ, să vi le presintŭ pentru adunarea generală. Cândŭ decĭ viŭ a satisface acesteĭ însărcinărĭ pe câtŭ mĭ-aŭ permisŭ puterile și împrejurările, vĕ rogŭ să-mĭ dațĭ bine-voitórea ascultare, spre a vĕ spune : *Cine a fostŭ, cum a vietuitŭ și cum și-a împlinitŭ misiunea p'acestŭ pămêntŭ Andreiŭ Mocioni.*

Mĕ aflu, domnĭ colegĭ, în fața sublimeĭ umbre a unuĭ bărbatŭ, pe care de și colegŭ alŭ nostru de la prima urdire a acesteĭ erudite societățĭ, ceĭ maĭ mulțĭ dintre noĭ îlŭ cunoscură numaĭ după nume și din renume; căcĭ sórtea ce conduce ființele omenescĭ, nu i-a permisŭ a se înfățișa odată măcarŭ în mijloculŭ nostru. Și, trebue să adaugŭ și să recomandŭ atențiuneĭ d-vóstră din capulŭ loculuĭ observațiunea, că decedatulŭ nostru colegŭ Andreiŭ Mocioni n'a fostŭ unŭ bărbatŭ specificŭ alŭ sciințelorŭ saŭ literelorŭ; dênsulŭ nu s'a impusŭ atențiuneĭ publice prin scrierĭ erudite saŭ opurĭ literare, lățite prin tipărirĭ — nu că dóră i-arŭ fi lipsitŭ capacitatea, — ci pentru-că timpulŭ i-a lipsitŭ; tóte manuscriptele sale câte ne-aŭ rĕmasŭ, nu suntŭ de câtŭ memoriĭ către Monarchŭ și către supremele autorițățĭ de Statŭ, și apoĭ publicațiunĭ și notițe diaristice despre diferite cestiunĭ d'ale dileĭ. Andreiŭ Mocioni a strălucitŭ prin *fapte* și *sacrificie*;

elŭ a făcutŭ istoriă, prin valórea genuluĭ sĕŭ practicŭ, și a lățitŭ cultura sciințeĭ, literatureĭ, arteĭ, printre poporulŭ românŭ, prin îndemnulŭ sĕŭ moralŭ și prin ajutorulŭ sĕŭ materialŭ. Intr'unŭ cuvêntŭ: colegulŭ nostru Andreiŭ Mocioni a fostŭ unŭ înfocatŭ luptătorŭ politicŭ naționalŭ, și unŭ mare Mecenatŭ. Pe acestŭ terenŭ elŭ și-a desvoltatŭ activitatea viețiĭ, aci elŭ și-a afirmatŭ valórea individualitățiĭ, aŭ luptatŭ elŭ lupta pentru esitința națională, pentru deșteptarea și emanciparea poporuluĭ românŭ. Pe acestŭ terenŭ deci lumea a învĕțatŭ a-lŭ cunósce și respecta, de pe acestŭ terenŭ vocea publică l'a chiămatŭ în mijloculŭ nostru; prin urmare — credŭ că cu temeiŭ și cu dreptate este ca și noĭ — din aceste puncte de vedere să-ĭ aprețuimŭ faptele și să-ĭ păstrămŭ memoria în Analele nóstre.

Căcĭ, domnĭ colegĭ, este o proprietate a fireĭ omenescĭ, unŭ postulatŭ naturalŭ alŭ minţeĭ practice, ca—precum pe ceĭ-ce prin tótă viața lorŭ facŭ studiĭ teoretice și combinațiunĭ practice asupra adevĕrurilorŭ si olóselorŭ lorŭ pentru omŭ, saŭ pentru genulŭ omenescŭ, și scriŭ cărțĭ cu bune învĕțăturĭ asupra mijlócelorŭ, saŭ ca totŭ atâtea mijlóce folositóre desvoltăriĭ și perfecționăriĭ omuluĭ și respective a genuluĭ omenescŭ, popórele i cultivă și păstréză prin secolĭ în grată memoriă, — nu maĭ puținŭ să stime, iubéscă și eterniseze prin monuminte de pietate, pe luminătoriĭ și conducĕtoriĭ lorŭ prin fapte viue, prin lupte și sacrificie, fără de carĭ fapte viue, lupte și sacrificie — istoria arŭ fi imposibilă, sciința sécă, poesia mórtă!

Vĕ încredințezŭ, domnĭ colegĭ, că amŭ deplină consciință de gravitatea cestiuneĭ, pricepŭ pré bine că — după cele espuse, — întru aprecierea activitățiĭ și meritelorŭ decedatuluĭ nostru colegŭ Mocioni, amŭ d'a face cu o problemă pe catŭ de dificilă, nu maĭ puținŭ și de delicată, trebuindŭ să vĕ narezŭ în resumatŭ, și în episódele principalĭ, istoria maĭ nouă a luptelorŭ și suferințelorŭ românilorŭ din Austro-Ungaria; dar convinsŭ, că este chiămarea uneĭ Aacademiĭ de sciință, a scruta și cultiva, resp., a supune apreciărilorŭ sale critice *adevĕrulŭ* prin tótă activitatea de desvoltare a genuluĭ omenescŭ, a poporuluĭ și a indivizilorŭ de direcțiune și conducere în acestŭ pro-

cesŭ, unŭ singurŭ momentŭ nu amŭ esitatŭ a-mĭ împlini datorința, între marginile obiectivitățiĭ.

Voiŭ începe cu espunerea datelorŭ, câte amŭ pututŭ aduna, despre originea și resp. familia ilustruluĭ nostru colegŭ Mocioni. Familia *«Mucionilorŭ»* este venită la noĭ din Macedonia, anume din Moscopole, odinióră urbea principală și cea maĭ împopulată de românĭ a provincieĭ, unde acea familiă prin avuția sa, prin valórea bărbațilorŭ ce producea, prin activitatea și influința ce aceștia esercitaŭ — specialmente pe terenulŭ culturalŭ-bisericescŭ, escela maĭ presusŭ de tóte. Ea era numerósă, avea biserica cea maĭ frumósă și dintre fiiĭ eĭ câte unulŭ regulatŭ se destina pentru trépta preoțéscă. In decursulŭ secolilorŭ XVI și XVII maĭ mulțĭ din acéstă familiă, unulŭ archimandritŭ fiindŭ, aŭ cercetatŭ sântulŭ mormêntŭ de la Ierusalimŭ și aŭ adusŭ cu sine icóne și moștĭ sânte, din carĭ unele se păstréză până astă-ḑĭ.

Tocmaĭ însă pentru avuția și influința eĭ, acéstă familiă pe la capĕtulŭ secoluluĭ alŭ XVII-lea, când puterea osmană în Europa pornea spre decădință, devenise tare bănuită și nesuferită Turcilorŭ, din care causă fruntașiĭ familieĭ, pentru de a-șĭ salva viața și averea, fură constrînșĭ a părăsi acea patriă subjugată de barbarĭ, a se trage cu familiele lorŭ încóce spre Dacia luĭ Traianŭ și a se adăposti în Ungaria. După cum se ține în familiă, acéstă imigrațiune trebue să se fiă întêmplatŭ în ḑieceniulŭ ultimŭ alŭ secoluluĭ XVII; pentru-că tradițiunea familiară istorisesce, cum că pe timpulŭ când a sositŭ familia Mucionilorŭ în Ungaria, aci se urma o luptă cruntă cu Turciĭ și principele *Eugen de Savoya*, celebrulŭ beliduce împĕrătescŭ, îșĭ făcuse de problemă, a curăți ţéra de eĭ. Totŭ tradițiunea familiară ne spune că, unulŭ dintre *Mucioni* fiindŭ inrolatŭ în oștirea mareluĭ Eugen, a căḑutŭ în lupta epochală de la Zenta, 1697, iar altulŭ cu numele *Petru*, preotŭ fiindŭ, de asemenea a urmatŭ stindardululĭ luĭ Eugen ca duhovnicŭ de tabără, și și acesta — maĭ apoĭ — a peritŭ în cutare luptă dintre cele multe, prin carĭ Eugen a scosŭ pe Turcĭ din Banatulŭ Temeșianŭ, 1716. Despre Mucion celŭ căḑutŭ la Zenta — nu se scie să fiă lăsatŭ după sine copiĭ; iar preotulŭ *Petru* Mucioni a-

vutŭ treĭ fiĭ : *Petru II*, *Michail* și *Andreiŭ*. Este de însemnatŭ, că precum Petru Mucioni preotulŭ lupta cu crucea în tabăra luĭ Eugen, alăturea cu armata împĕrătéscă luptaŭ trupele ausiliare sêrbe, cu patriarchulŭ *Arsenie* de la Ipec în frunte, și încă de pe atuncĭ tuturorŭ Românilorŭ maĭ distinșĭ ce participaŭ la luptă le da câte unŭ nume slavŭ cu terminațiunea în «*iciŭ* séŭ» «*viciŭ*». Astŭ-felŭ făcuseră și din *popa Petru Mucion* — «*Popoviciu*,» care a rĕmasŭ urmașilorŭ luĭ până la începutulŭ secoluluĭ nostru, și se póte vedé între parenteze și în diplomele nobilitarĭ ce a obținutŭ familia în decursulŭ timpuluĭ.

Dintre numițiĭ treĭ fiĭ aĭ luĭ Petru Mucion=Popoviciu, celŭ d'întâiŭ Petru II, a muritŭ fără descendință; iar ceĭ-l-alțĭ doui, *Michail* și *Andreiŭ*, aŭ întemeiatŭ fie-carele familia sa, aședându-se ambiĭ în Buda-Pesta, cumpărândŭ și ținêndŭ aci case marĭ și luxuriόse, eserciândŭ — ca și în Macedonia predecesoriĭ lorŭ — comerciulŭ, economia și viața publică însemnată. Maĭ târdiŭ Andreiŭ, resp. descedențiĭ luĭ pe basa meritelorŭ militarĭ și a sacrificielorŭ, financiarĭ a împetratŭ la 1780 dominiulŭ *Foen* în Banatulŭ Temeșianŭ, obținêndŭ diplomă nobilitară cu predicatulŭ de «Foen», (1783, publicată la 1805 și renovată la 1814); de asemenea din ramulŭ luĭ Michail descendintele *Petru III*, ce se mutase la Tocai în Ungaria superióră și căștigase, acolo averĭ însemnate, obținu diplomă nobilitară la 1804, prin tóte aceste diplome transcriindu-se numele românŭ de *Mucion* și *Mucionĭ*, pe unguriă în «*Mocsony*», precum îlŭ pórtă până adĭ toțĭ membri familieĭ și precum și eŭ voiŭ urma a-lŭ scrie maĭ departe.

Ramulŭ Mocsonyi de Foen, (a se pronunța Fĕnŭ, de la lat. «foenum)» prin diferite desastre familiarĭ, pe la începutulŭ secoluluĭ nostru ajunsese a fi redusŭ la unica persónă a senioruluĭ *Ioane Mocsoni*, născutŭ la 1780; dar acesta la 1804 căsătorindu-se cu frumósa albanesă *Iuliana Panaiot*, după o viață conjugală bine-cuvêntată de 50 anĭ, la 1854, când rĕposă rĕmaseră, după elŭ descendințĭ — una fiică și patru feciorĭ. Fiica *Catarina*, născută la 1806, fiindŭ căsătorită cu *Michail de Mocsoni*, ultimulŭ surcelŭ alŭ ramuluĭ ce se mutase la Tocai, acestŭ ramŭ despărțitŭ de anĭ aprópe 100, prin acé-

stă căsătoriă se reîmpreună. Mih. de Mocsonyi, născutŭ la 1811, trăesce în Buda-Peşta, iar soţia sa Catarina, cunoscută şi stimată în tótă ţéra ca modelŭ de inimă creştină şi română, a rĕposatŭ la 1878. Din acéstă căsătoriă avemŭ pe ceĭ douĭ ilustri fraţĭ *Alexandru* şi *Eugeniŭ de Mocsonyi*, celŭ d'ântêiŭ născutŭ la 1842, celŭ-l altŭ la 1844, ambiĭ doctorĭ în dreptŭ, ambiĭ erudiţĭ şi emininţĭ anteluptătorĭ naţionalĭ, — mândria generaţiuneĭ moderne a Românilorŭ din Austro-Ungaria.

Fiulŭ *Petru* născutŭ la 1808, bărbatŭ de multă erudiţiune, sublimŭ caracterŭ, multŭ zelŭ şi multe merite politice-naţionalĭ, a rĕposatŭ fără a fi fostŭ căsătoritŭ.

Alŭ doilea fiiŭ *Andreiu*, născutŭ la 27 Iuniŭ 1812, este de a căruĭ persónă avemŭ să ne ocupămŭ specialŭ.

Alŭ treilea fiiŭ *Antoniu*, născutŭ la 1816 căsătoritŭ cu *Iosefina baronésa Brudern*, trăe ce la moşia Verpelét în comitatulŭ Hevesuluĭ. Din acéstă familiă s'aŭ născutŭ douĭ fiĭ, *Zenone* la 1842, căsătoritŭ cu baronésa *Maria* de *Fischer*, şi *Victor*, născutŭ la 1845.

Alŭ patrulea fiiŭ *Georgiu*, născutŭ la 1824, căsătoritŭ cu *Helena de Somogyi*, din care căsătoriă are doue fete, *Livia* măritată după contele Andreiŭ de Bethlen, şi *Georgina* în etate de 15 anĭ.

Că óre astă-ḑĭ în Macedonia maĭ află-se rămăşiţe din familia Mocionilorŭ — nu se scie, dar se scie din hârtiile familiarĭ, că ceĭ de aicĭ până la începutulŭ seculuĭ nostru aŭ întreţinutŭ relaţiunĭ familiare cu rudeniĭ din Moscopole.

Va să ḑică, *Andreiu*, rĕposatulŭ nostru colegŭ, a fostŭ alŭ doilea fiŭ alŭ luĭ *Ioane Mocsonyi de Foen*. Elŭ şi-a făcutŭ studiele gimnasiale, licealĭ şi universitalĭ, în Peşta, pe carĭ la 1832 le-a încheiatŭ cu esamenele din drepturĭ; a fostŭ apoĭ introdusŭ în economia rurală la moşia din Foen; dar la 1836 elŭ fu chiămatŭ de «vice notariŭ» (secretarŭ alŭ Prefectureĭ), în administraţiunea comitatuluĭ Torontalŭ, devotându-se cu totŭ zelulŭ înfocatuluĭ sĕŭ spiritŭ activitățiĭ municipale. La anulŭ 1843 elŭ deveni alesŭ «proto-jude» districtualŭ (sub-prefectŭ) şi d'aci încolo elŭ iute se aventâ la rolulŭ de conducĕtorŭ politicŭ în comitatŭ. Prin energia sa, prin agerimea min-

ţiĭ sale, precumŭ şi prin manierele sale gentile, elŭ răpia cu sine pe semeniĭ sěĭ, maĭ vîrtosŭ pe mulţimea nobleţeĭ rurale, Unguriĭ, Croaţĭ, Sêrbĭ, Armenĭ şi Românĭ.

Andreiu Mocsonyi era bărbatŭ frumosŭ, de statură mijlocia, de temperamentŭ vivace, d'o eleganţă alésă, cu o voce pătrundĕtóre; vorbia perfectŭ limbile: *latină, germană, maghiară, franceză, sêrbă şi română*, anume şi pe cea macedo-română, căcĭ în casa părintéscă maĭ vêrtosŭ acéstă din urmă se folosea.

Portretulŭ ce avemŭ aci ne presintă pe Andreiu Mocionyi fórte fidelŭ, în etatea sa de la 60 de anĭ. Atâta despre familia sa, despre esteriorulŭ sěŭ, calitatea spirituluĭ sěŭ şi primele începute ale activităţiĭ sale. — Cu permisiunea d vóstră — trecŭ maĭ departe.

De la 1836 începêndŭ, prin ţéra ungurésca întrégă, pornise lupta cea mare între spiritulŭ celŭ noŭ la noĭ, alŭ pseudo-liberalismuluĭ englesŭ, amestecatŭ cu principiile democraţieĭ francese, şi — între conservatismulŭ istoricŭ, propriaminte aristocraticŭ, împĕnatŭ şi acesta în timpiĭ din urmă cu óre-carĭ principie progresistice, împrumutate totŭ din străinătate. In fruntea primeĭ direcţiunĭ sta *Ludovik Kossuth*, pe a doua o conducea contele *Stefan Szécsenyi*. Acéstă luptă maĭ vêrtosŭ prin comitate era fórte înverşunată, şi eraŭ înrolate în ea tóte spiritele cugetătóre. Astŭ-felŭ se prepara revoluţiunea, carea trebuia să urmeze curêndŭ. Politica guvernuluĭ centralŭ se sforţa întru a pune stavilă *liberalismuluĭ*, care pré multŭ confundându-se cu *radicalismulŭ*, mereŭ ocupa terenŭ în inimele maselorŭ poporuluĭ şi încurca spiritele uşorŭ credĕtóre. Nu trecuseră 10 anĭ şi deja jumĕtate dintre comitatele ţĕreĭ eraŭ în posesiunea liberalilorŭ şi radicalilorŭ, în câtŭ în dietele de la 1840 şi 1844, conservatoriĭ abia numaĭ cu ajutorulŭ membrilor Tableĭ-Regiă, carĭ eraŭ legislatorĭ din oficiŭ, putură ţiné în frêŭ pasiunile oposiţionalilorŭ liberalĭ şi radicalĭ. Torontalulŭ, acestŭ comitatŭ dintre cele maĭ marĭ şi maĭ bogate ale ţĕreĭ, numaĭ prin virtutea şi energia unorŭ puţinĭ bărbaţĭ agerĭ şi resoluţĭ, între carĭ escela maĭ vêrtosŭ subprefectulŭ Andreiu de Mocsonyi, se păstra încă conservătismuluĭ progresistŭ.

Andreiu Mocsonyi şi cu frate-sĕŭ Petru, — carele din urmă era

bărbatŭ d'unŭ caracterŭ fórte seriosŭ și întrunia tóte condițiunile unuĭ adevĕratŭ omŭ politicŭ, — profesaŭ încă de pe atuncĭ, conformŭ înalteĭ lorŭ culture și tradițiunilorŭ familiare — principiulŭ, că : *supremulŭ scopŭ alŭ Românuluĭ politicŭ trebue să fiă* — **conservarea și nobilitarea elementuluĭ sĕŭ naționalŭ;** și doctrinele că : *acestuĭ scopŭ trebue acomodată tótă activitatea vieții,* că — *genuinulŭ pregresŭ trebue să fiă moderatŭ, succesivŭ și introdusŭ cu consimțimêntulŭ autorităţiĭ de statŭ,* dacă este ca să fiă folositorŭ și durabilŭ. — Acestŭ principŭ și aceste doctrine aŭ fostŭ regulativele ținuteĭ lorŭ prin tótă viața lorŭ.

Primulŭ triumfŭ ce secera agerulŭ spiritŭ alŭ luĭ Andreiu Mocsonyi fu, că la alegerile pentru Dieta țĕreĭ, convocată pe tómna anuluĭ 1847, la Poșon, scóse pe frate-sĕŭ Petru de prim-representantŭ al comitatuluĭ Torontalŭ, în acestŭ comitatŭ ce numĕra peste 300,000 locuitorĭ, Nemțĭ, Sêrbĭ, Românĭ, Maghiarĭ, Croațĭ, Bulgarĭ, Armenĭ, Slovacĭ și Francezĭ, unde însă la alegerĭ, după constituțiunea avitică participa numaĭ nobleța, a căreĭ cea maĭ mare parte se compunea din Croațĭ, Armenĭ și Maghiarĭ.

Astŭ-felŭ s'aŭ introdusŭ aceĭ douĭ frațĭ de Mocsonyi, acele douĕ spirite romane în lupta politică a țĕreĭ ungurescĭ — pe acelŭ timpŭ cândŭ poporulŭ nicĭ nu numĕra nicĭ nu cugeta, ci ca o vită, tăcea și purta jugulŭ stăpânilorŭ sĕĭ ; iar inteligința română, puțină câtă era p'atuncĭ, din clerŭ maĭ vêrtosŭ, d'o jumĕtate de secolŭ se frămênta în luptă pentru emanciparea bisericeĭ române de Slavonismŭ. Și așia, domnĭ colegĭ, nu vĕ vețĭ mira dacă vĕ voiŭ spune, că — precum singurĭ eraŭ și nesprijinițĭ în luptele lorŭ politice — aceĭ douĭ grachĭ, i-a și ajunsŭ fórte curêndŭ sórtea grachilorŭ. Căcĭ cu câtŭ lupta între principiele moderate și cele esagerate înainta, cu atâtŭ nisuințele celorŭ douĭ Mocsonyi deveniaŭ maĭ isolate și neputincióse. Petru, la Dieta din Poșon, pentru ținuta sa fermă și energică, curêndŭ se vĕdu încurcatŭ în *duele;* iar contra luĭ Andreiu, spre paralisarea influințeĭ sale in comitatŭ, se formaŭ intrige și comploturĭ, până-ce în Martiŭ 1848, prorupse revoluțiunea, ale căreĭ ideĭ și pornirĭ iute propagându-se și triumfândŭ prin tótă țéra, frațiĭ de Mocsonyi fuseră constrînși a părăsi lupta, retrăgêndu-se maĭ întâiŭ

pe la moşiele lorŭ, iar după aceea eşindŭ afară din ţêră, adică din Ungaria, unde pentru ómenĭ ca eĭ nu se maĭ găsea nicĭ locŭ, nicĭ securitate, nicĭ ocupaţiune; averea şi-o lăsară pradă furieĭ revoluţionare, dar duseră cu sine şi o păstrară intactă consciinţa şi direcţiunea lorŭ naţională, precumŭ şi fidelitatea lorŭ către Monarchiă şi Dinastiă.

N'a ţinutŭ însă multŭ triumfulŭ revoluţiuneĭ, nicĭ retragerea fraţilorŭ de Mocsonyi. Insurecţiunea maghiară, cu ajutorulŭ Muscalilorŭ fu nimicită la Vilagos-Şiria, în Augustŭ 1849; Petru Mocsioni indată după suirea la Tronŭ a juneluĭ împĕratŭ *Francisc Iosif*, încă în Decembre 1848 fu chiămatŭ prin Ministrulŭ conte Stadion lângă Curtea din Viena, ca bărbatŭ de încredere alŭ Românilorŭ, pentru de a represinta interesele acestora şi a formula postulatele lorŭ, spre a puté fi considerate la opera noueĭ constituirĭ a monarchieĭ; iarŭ Andreiu, în Septembre 1849, fu pusŭ în capulŭ părţilorŭ banatice, locuite de Românĭ, peste unŭ teritoriŭ de 300 mile patrate şi o populaţiune de 600,000 suflete, cu titlulŭ şi funcţiunea de *supremŭ comisarŭ districtualŭ*.

In acéstă calitate a sa, Andreiu Mocsonyi lucra ḑiua-nóptea, neobositŭ, la reorganisarea provincieĭ, în care se instalase anarchia ş caosulŭ: paralelŭ elŭ învĕţa şi conducea inteliginţa română, ca să-şi pricépă adevĕratele interese şi să-şĭ ocupe cu demnitate loculŭ ce îĭ se cuvenia în viaţa publică de statŭ. Elŭ se sbuciumă lucrândŭ jos în poporŭ; iar frate-seŭ Petru şi cu ceĭ-l-alţĭ bărbaţĭ de încredere şi deputaţĭ aĭ Românilorŭ din Bucovina, Banatŭ, Ungaria şi Transilvania, între carĭ mĕ aflamŭ şi eŭ ca representante alŭ Românilorŭ din părţile Ungurene şi anume acelorŭ din comitatele Aradŭ, Cenadŭ, şi Bichor, lucra în Viena, unde Ministeriulŭ imperialŭ *Bach-Schwarzenberg*, carele urmase nefericitului conte Stadion, ne reţinea şi ocupa cu elaborarea de *programe şi memoriĭ* asupra diferitelorŭ cestiunĭ relative la îmbunătăţirea sorţiĭ Românilorŭ, pe când în realitate guvernulŭ Maiestăţiĭ Sale imperiale, ca după o parolă din Petropole fauria şi rĕspândia reacţiunea! Nu vĕ puteţĭ închipui domnĭ colegĭ, tortura, ce suferiamŭ noĭ atuncĭ şi maĭ vêrtosŭ de pe la începutulŭ a-

nuluĭ 1850 până pe la finitulŭ anuluĭ 1852, când din buzc ni se recunoscea îndreptăţirea tuturorŭ plânsorilorŭ saŭ gravamilorŭ i ni se promitea cea maĭ sigură vindecare, iar în faptă vedeamŭ nedreptăţindu-se poporulŭ românŭ prin tóte sferele vieţiĭ sale, şi ceĭ maĭ bun fiĭ aĭ sĕĭ persecutându-se, punêndu-se sub priveghiărea poliţiană, încă maĭ rĕŭ de câtŭ pe timpiĭ ceĭ maĭ rĕĭ aĭ sistemeĭ feudale.

Acéstă situaţiune nu maĭ era de suferitŭ. Deci, Petru Mocsonyi, resolutŭ cum era, într'una din ḑilele luĭ Maiŭ 1852, în fruntea uneĭ deputaţiunĭ, în care eramŭ şi eŭ, înfăţişându-se înaintea principeluĭ Schwarzenberg, ca capŭ alŭ cabinetuluĭ, după o dispută animată îĭ plesni în faţă verdictulŭ sĕŭ : «*Alteţă*, aşa se vede din tóte, *că bărbaţiĭ de încredere şi representanţiĭ Românilorŭ aŭ fostŭ chiămaţĭ şi ascultaţĭ aicea, ca să cunósceţĭ bine dorinţele şi trebuinţele lorŭ, pentru a nu împlini nicĭ una, ci a dispune totŭ contrariulŭ*!» Imediatŭ după acésta jurnalulŭ oficiosŭ al prim-ministruluĭ spuse lumeĭ, că cererile Românilorŭ isbindŭ în drepturile de maĭ înainte ale altora, nu se potŭ mplini. Numaĭ pe terenulŭ bisericescŭ ni se puneaŭ în vedere unele îmbunătăţirĭ, precum a şi urmatŭ curêndŭ redicarea Episcopatuluĭ românŭ gr.-catolicŭ din Transilvania la demnitatea de Archiepiscopiă şi Mitropoliă, şi aŭ maĭ fostŭ create douĕ Diecese greco-catolice române în Lugoşŭ şi Gherla, concesiunĭ şi resp. favorurĭ aceste nouĕ Episcopiĭ, ce treceaŭ peste programa postulatelorŭ comune a representanţilorŭ românĭ naţionalĭ; pre când de emanciparea Bisericeĭ române ortodoxe de sub jugulŭ slavonŭ nicĭ amintire nu se făcea, din contră curêndŭ după aceea urmă numirea de Episcopĭ sêrbĭ la scaunele vacante din Diecesele în precumpeninţă romane a Temeşóriĭ şi a Verşeţuluĭ.

După astŭ-felŭ de triste esperiinţe, bărbaţiĭ de încredere românĭ părăsiră Viena; iar Andreiu Mocsonyi se grăbi a'şĭ da dimisiunea din însemnatulŭ postŭ ce ocupa şi unde prin atitudinea guvernuluĭ imperialŭ-centralŭ, ca românŭ din tótă inima, devenise imposibile.

Dar reacţiuneĭ din Viena nu-ĭ venia la socotélă retragerea Mocsonescilorŭ, maĭ vêrtosŭ că tocmaĭ cu puţinŭ maĭ înainte se blamase rĕŭ în Transilvania, prin modulŭ de procedare faţă cu Iancu şi Acsente,

ba încă şi mai înainte în Cernăuţi cu fraţii Hurmuzachesci, totŭ pentru drepturile Românilorŭ şi ţinuta fóiei «Bucovina», ce redigeaŭ ei. Deci, Andreiu prin multe complimente fu înduplecatŭ a primi la 1853 preşedenţia într'o comisiune centrală din Temeşóra, ce avea chiămarea d'a introduce cadastrulŭ în părţile banatice; ear frate-sĕŭ Petru totŭ pe atunci fu numitŭ referendarŭ la suprema Curte de justiţiă şi casaţiune din Viena. Ambii îşi mai încercaseră odată influinţa în interesulŭ poporului românŭ, dar se convinseră din noŭ, că reacţiunea nu era impedecabilă prin raţionaminte logice şi patriotice, ci că ea trebue lăsată să-şi facă cursulŭ şi totŭ-d'o-dată să-şi facă însăşi de capŭ prin naturalele consecinţe ale ei şi prin pericolile ce ea, în órba ei trufiă, provoca din tóte puterile. Ambii fraţi deci, la 1856 se retraseră definitivŭ de la serviciulŭ de statŭ, cu atâtŭ mai vêrtosŭ, de óre-ce într'aceea rĕposândŭ părintele lorŭ, administrarea considerabilei averi familiare rĕmase asupra lorŭ.

În véra anului 1858, Petru fu asasinatŭ—ḑiua la amiaḑiăḑi—în Buda-pesta, într'unŭ modŭ de totŭ ticălosŭ! Acésta îndemnă pe toţi membrii familiei, a se retrage şi mai multŭ din viéţa publică pe la diferitele moşii şi economii rurale ale lorŭ. Andreiŭ se aşeḑase la Foen, unde la 1859 se căsători, luându-şi soţiă o femee de o înaltă cultură, pe tênĕra şi frumósa *Laura de Cernoviciu,* fiica d-nului Petru de Csernovics, seniorulŭ de Macea şi Orosinulŭ micŭ, ultimulŭ comite Temeşianŭ, din viţa primilorŭ întemeiătorĭ şi Domnitori ai Muntenegrului, strănepotŭ alŭ renumitului Patriarchŭ de Ipec, Asenie Csernovics, care la 1691, deşertândŭ Serbia vechiă, cu 40 mii de familii sêrbe ortodoxe a trecutŭ în provinciele Austro-ungare şi a întemeiatŭ naţiunea şi ierarchia sêrbéscă.

La anulŭ 1859 politica lui Bach şi Schwarzenberg, prin bătăliele de la Magenta şi Solferino fu isbită de mórte, şi Impĕrăţia din Viena iar se simţi în necesitatea d'a căuta suatŭ, lumină, direcţiune—în *sînulŭ popórelorŭ sale,* la bărbaţii de minte, animă şi credinţă. Andreiŭ Mocsoni fu şi elŭ chiămatŭ la Viena. Era într'una din primele ḑile ale lui Februarie 1860, când mĕ surprinse în cancelaria mea de la suprema Curte de justiţiă, şi-mi descoperi—în confidenţiă,—că Mo-

narchulŭ, după desastrele din Italia, simte necesitate și doresce să convóce o adunare de *notabilĭ*, ca representanțĭ aĭ țĕrilorŭ și popórelorŭ, cu carĭ să se consulte asupra *reconstruiriĭ Monarchieĭ pe base noue;* adaose că elŭ este destinatŭ a representa pre Românil din Banatŭ și părțile ungurene, că pentru Transilvania este luatŭ în combinațiune Episcopulŭ Șiaguna, iar pentru Bucovina baronulŭ Alecu de Petrino; și termină : că s'a consultatŭ deja cu contele *Goluchowsky*, ministrulŭ de interne, cu baronulŭ Șokcevich, Banulŭ Croațieĭ și cu Archiducele *Rainer*, președintele consiliuluĭ Imperialŭ, dar' tare se teme, că și acestŭ planŭ are să fiă o secătură ; căcĭ precum a înțelesŭ, aristocrațiĭ din Ungaria și feudaliĭ din Galiția, Boemia și Austria, vorŭ fi representațĭ în precumpenință, și aceștia pururea retrogradĭ, nu potŭ să fiă capabili a representa adevĕratele interese moderne ale monarchieĭ și ale popórelorŭ eĭ.

Intr'adevĕrŭ atare consiliŭ imperialŭ a fostŭ convocatŭ pe luna luĭ Maiŭ 1860, și adică sub forma și numirea de—«*Senatŭ imperialŭ sporitŭ*», («Verstärkter Reichsrath»). *Senatulŭ imperialŭ comunŭ* esista și funcționa în Viena de la 1852, sub președenția Archiduceluĭ *Rainer*, ca corpŭ consultativŭ în tóte cestiunile de legislațiune, precum și în tóte casurile grave de politică și administrațiune publică. Elŭ, acestŭ Senatŭ, numĕră 15 membri, între carĭ treĭ Archiducĭ; acuma elŭ fu sporitŭ cu 45 notabilĭ, de prin tóte țĕrile, și la 31 Maiŭ se întruni în prima ședință. Șépte maghiarĭ, maĭ toțĭ dintre ceĭ maĭ de frunte magnațĭ, îșĭ ocupară locurile cu espresa reservă, că eĭ aŭ urmatŭ chiămăriĭ Maiestățeĭ Sale—în omagială supunere, făr' a prejudeca însă dreptuluĭ patrieĭ lorŭ ungurescĭ, dreptuluĭ constituționalŭ ab-antiquo, că ea, prin propria eĭ legislațiune să se rostéscă, eĭ înșișĭ nerepresentândŭ alta, de câtŭ fiă-care persóna sa. Astŭ-felŭ se ingrădeaŭ eĭ din capulŭ loculuĭ în contra eventualitățiĭ, dacă cum-va maioritatea arŭ fi fostŭ contra preconceputeĭ lorŭ intențiunĭ.

Până la 27 Septembre 1860 s'aŭ ținutŭ 20 de ședințe și s'aŭ desbătutŭ, resp. criticatŭ—și condamnatŭ cu voce înaltă—întréga politică și administrațiune publică cu totŭ, cu justiția și cu finanțele. Peste véră nu s'aŭ ținutŭ ședințe plenare, ci numaĭ prin comisiunĭ.

Intr'aceea elementele aristocratice-feudalĭ, în frunte cu Maghiariĭ, Boemiĭ și Poloniĭ-feudalĭ, s'aŭ înțelesŭ și consolidatŭ, în câtŭ deja de la a VII-tea ședință, ținută în 11 Septembre, 'ĭ vedemŭ pășindŭ compacțĭ, dominândŭ terenulŭ, chiar și în contra miniștrilorŭ Maiestățiĭ Sale Imperiale. Puntulŭ de gravitațiune era în comisiunea financială, de 21 membri, între carĭ era și Mocsoni, și s'aŭ formatŭ încă din acéstă comisiune treĭ grupe cu treĭ diferite opiniunĭ principale în privința moduluĭ și resp. a principielorŭ de reorganisare a Monarchieĭ Habsburgice : aristocrațiĭ și feudaliĭ insistaŭ la *basa istorică,* cerêndŭ returnarea la statulŭ maĭ de nainte de 1848, *«dualismulŭ în pluralitate» ;* adică pentru provincele Austriace o autonomiă administrativă câtŭ se póte de mare, iar pentru Ungaria drepturĭ de statŭ liberŭ, pe basa Sancțiuneĭ pragmatice. Nemțiĭ și anume partea civilă, susțineaŭ, sub titlulŭ de *«Unitate a Monarchieĭ», centralismulŭ,* întru care elementulŭ germanŭ, elementulŭ de cultură, cum 'ĭ diceaŭ, avea rola cleiuluĭ ; iar' organisarea centruluĭ o pretindeaŭ câtŭ se póte de liberală ; uniculŭ representante alŭ Sasilorŭ din Transilvania, d-nulŭ Maager, propunea introducerea sistemeĭ parlamentare cu o representațiune centrală în Viena, pe base democratice. Dintre Românĭ, baronulŭ Petrino din capulŭ loculuĭ s'a asociatŭ la grupa aristocrațilorŭ-feudalĭ ; Șiaguna—lungŭ timpŭ esită, gravitândŭ totŭ spre acea parte, și—mie mi-aŭ rĕmasŭ în memoriă neșterse încercările sale acușĭ seriόse, acușĭ glumețe,—d'a convinge pe Mocioni că, pentru Monarchiă și chiar pentru Românĭ, sistema antică, aristocratică-patrimonială, saŭ *patriarchală,* cu câte-va corecture moderne, arŭ fi cea maĭ bună ; în cele din urmă însă tactulŭ sĕŭ și inteligența sa totŭ l'aŭ separatŭ de către acea grupă, și dênsulŭ în ședința a XIX-cea din 26 Septembre 1860, fară a se decide espresŭ pentru vreuna dintre sistemele propuse, a formulatŭ în 10 puncte postulatele specialĭ pentru Români, postulate ce teoreticamente s'ar puté admite în orĭ-care sistemă.

Andreiŭ Mocioni, consecinte principiuluĭ maĭ susŭ arĕtatŭ și maximelorŭ conducĕtóre ale familieĭ sale, ținêndŭ totŭ-d'o-dată contŭ și de tradițiunile și de opiniunea publică fórte conformă a poporuluĭ

românŭ din Austro-Ungaria, în ședința a XVII-cea de la 24 Septembre 1860, a propusŭ și a desvoltatŭ o sistemă politică a sa propriă, pentru reconstruirea și resp. așeḑarea monarchieĭ austriace pe basa *naționalitățilorŭ.*

Credŭ, Domnĭ colegĭ, că vĕ voiŭ face multŭ maĭ bine pricepută acea sistemă, precum și zelulŭ și energia cu care o apĕra Mocioni, décă vĕ voiŭ spune, la acestŭ locŭ, că Andreiŭ Mocioni, cu tótă convicțiunea și ardórea sufletuluĭ sĕŭ ținea în fondŭ la politica mareluĭ beliduce Eugen de Savoya și considera esistința durabilă și prosperă a Imperiuluĭ Austriacŭ de o *adevĕrată și durabilă necesitate europénă— întru interesulŭ esistențeĭ, desvoltăriĭ și prosperăriĭ popórelorŭ Orientuluĭ și a păciĭ și securitățiĭ Europeĭ*, iar' dinastia Habsburgică de *chiămată și calificată*, *a uni și scuti sub autoritatea și protecțiunea sa pe tóte popórele, și a le conduce conformŭ aceluĭ mare scopŭ.* Numaĭ câtŭ Mocioni spre acestŭ scopŭ ținea, că Austria trebue să se desfacă totalmente de Germania, trebue să abandoneze totalmente tendința d'a *germanisa popórele Orientuluĭ,* trebue să incete d'a se identifica cu interesele claselorŭ și poporațiunilorŭ privilegiate și d'a se rĕḑima totŭ numaĭ pe acestea; trebue să-șĭ pună de basă a reconstrucțiuneĭ și consolidăriĭ sale — *interesele tuturorŭ popórelorŭ și naționalitățilorŭ, principiulŭ egalitățiĭ de dreptŭ politicŭ, naționalŭ, confesionalŭ și culturalŭ;* pentru ca astŭ-felŭ Imperiulŭ Austrincŭ să devină Imperiulŭ popórelorŭ din Orientŭ, sub sceptrulŭ dinastieĭ Habsburgilorŭ. Despre estinderea drepturilorŭ politice, democratice, asupra maselorŭ până josŭ, luĭ Mocioni nu-ĭ plăcea să auḑă, pre câtŭ timpŭ vedea pe poporulŭ de josŭ simplu și necultŭ și cunoscea măestria d'a-lŭ amăgi a șiarlatanilorŭ politicĭ. Îlŭ indigna și cugetarea, ca să vadă pe poporulŭ românŭ unéltă tiranilorŭ sĕĭ, în contra sa!

Astŭ-felŭ inspiratŭ, de aceste ideĭ condusŭ fiindŭ Andreiŭ de Mocioni, în auḑulŭ lumeĭ cutezŭ să afirmŭ, că — pe acéstă leială și rațională basă, Impĕrăția și Dinastia Habsburgică n'avea, nu putea să aibă unŭ amicŭ și sprijinitorŭ maĭ sincerŭ și maĭ energicŭ de câtŭ elŭ, întocmaĭ precum totŭ sub acestŭ punctŭ de vedere, Dinastia și

Monarchia Habsburgilorŭ n'a avutŭ și nu putea să aibă unŭ poporŭ maĭ devotatŭ și maĭ fidelŭ ca celŭ românŭ.

Și acușĭ d-vóstră, Domnĭ colegĭ, avețĭ să vedețĭ, prin câte vicisitudini aŭ străbătutŭ, cu ce felŭ de resultate a debutatŭ convicțiunile luĭ Mocioni, ca și dovotamentulŭ poporuluĭ românŭ.

Lasŭ cuvêntulŭ faptelorŭ și evenimentelorŭ.

Andreiŭ Moccioni, încă în ședința a VII-tea de la 10 Septembre 1860, împreună cu Petrino și cu Șiaguna și-a ridicatŭ vocea, pentru de a se plânge amarŭ, că—politica Imperiuluĭ nu numaĭ cultura națională a Românilorŭ, dar și liniscea sufletéscă, liniscea consciințeĭ lorŭ o face imposibilă, prin usurparea administrațiuneĭ fondurilorŭ religionare, prin detragerea de orĭ-ce ajutorare învĕțămêntuluĭ românŭ, specialminte în Banatŭ și Bucovina, și prin tolerarea, ba chiar încuragiarea proselitismuluĭ confesionalŭ!

Mocioni esclama: «*De 146 de anĭ, de cândŭ Banatulŭ-temeșianŭ a devenitŭ sub stăpânirea Austrieĭ, acéstă stăpânire n'a rĕdicatŭ o unică scólă cu spesele statuluĭ pentru maioritatea poporațiuneĭ, pentru Românĭ, nicĭ n'a îndemnatŭ și sprijinitŭ măcarŭ pe Românĭ, ca eĭ să-șĭ înființeze o scólă secundară și superióră română!*» Érŭ în ședința a XVII-cea Mocioni rosti cuvinte și spuse adevĕrurĭ, cumŭ nu le maĭ audiseră pên'aci înaltele regiunĭ ale Impĕrățieĭ Austriace.

«Trebue să ținemŭ—dicea elŭ—la *unitatea Imperiuluĭ*, căcĭ numaĭ în *Monarchia unitară*, (adică sub controlŭ și în solidaritatea representanțilorŭ tuturorŭ popórelorŭ) Monarchulŭ va afla adevĕrulŭ și noĭ vomŭ găsi garanțiele necesarĭ pentru desvoltarea egală și neîmpedecată a diferitelorŭ popóre, specialminte a celorŭ maĭ micĭ și pân'aci desconsiderate.

«După propunerea maiorităţiĭ, popórele cu tóte îndreptățitele lorŭ interese, arŭ deveni date la discrețiunea tiranilorŭ lorŭ celorŭ micĭ, la discrețiunea unorŭ clase privilegiate și rafinate; dar'—factoriĭ statuluĭ modernŭ nu suntŭ, nu potŭ să fiă acele clase și cu ale lorŭ interese particularĭ; eĭ suntŭ și rĕmânŭ *popórele*, cu interesele generale de cultură, civilisațiune, prosperare.

«Tocmaĭ d'aceea tare trebue să regretŭ, că nu vĕdŭ aci representate pe unele popóre însemnate, pe Cehi, Ruteni, Sloveni!

«Parola timpuluĭ este *cultura, civilisaţiunea, prosperitatea generală;* d'aceea cestiunea de *limbă* şi *naţionalitate* preocupa pe tóte popórele, desclindŭ pe acelea, carĭ pân'aci eraŭ împedicate în exerciţiulŭ acestuĭ dreptŭ alŭ lorŭ.

«*A sositŭ timpulŭ, ca şi în Austria să se codifice acestŭ dreptŭ despre alŭ meŭ şi alŭ tĕŭ naţionalŭ.*

«Limba şi Naţionalitatea suntŭ proprietatea eredită de la mama-natură, proprietate pe care popórele culte o păstréză ca pe unŭ sanctuariŭ.

«Dacă legile şi instituţiunile de statŭ recunoscŭ de chiămarea sa, a apĕra averea şi proprietatea materială a cetăţenilorŭ, şi dacă simţulŭ moralŭ alŭ omuluĭ nu permite acestuĭa a răpi averea, proprietatea materială a coomuluĭ sĕŭ: cu câtŭ maĭ vêrtosŭ legea şi statulŭ trebue să apere cea maĭ scumpă şi sacră avere a omuluĭ şi a popórelorŭ; cu câtŭ maĭ multŭ simţulŭ moralŭ trebue să împedece d'a fi atacată cea maĭ înaltă proprietate morală, *limba şi naţionalitatea semenilorŭ sĕĭ!*

«Deci eŭ, punêndu-mĕ şi pe basa manifestuluĭ Maiestăţiĭ Sale din 19 Aprile a. c. (care desclinitŭ accentuéză egalitatea naţională), pretindŭ, că dacă este ca să se redeştepte şi recâştige încrederea generală şi să se promoveze binele tuturorŭ popórelorŭ imperiuluĭ, pentru interesulŭ adevĕratŭ alŭ Monarchieĭ şi Dinastieĭ, sistema politică-administrativă de până acuma a Monarchieĭ trebue să fiă înlocuită cu alta, basată pe *dreptulŭ egalŭ alŭ tuturorŭ popórelorŭ*, cu instituţiunĭ popularĭ, autonome, astŭ-felŭ în câtŭ:

1. Intréga operă de reorganisare, adică tóte instituţiunile ce se aţintesce a fi introduse, să fiă întemeiate pe principiulŭ egaleĭ îndreptăţiri naţionale, în acelŭ înţelesŭ, ca—în *comună* să fiă exactŭ represintate naţionalităţile din comună, în *comitatŭ, districtŭ, ţinutŭ,* naţionalităţile din acelea, în provincia resp. ţĕrile coronali totŭ asemenea naţionalităţile, în mĕsură precumŭ suntŭ compuse acele ţĕrĭ; la urmă, *în centru*, în Senatulŭ Imperiuluĭ, totŭ asemenea na-

ţionalităţile părţilorŭ, fiă-care parte representativă cu propriulŭ sĕŭ caracterŭ naţionalŭ, va să dică, Germanulŭ ca Germanŭ, Sĕrbulŭ ca Sĕrbŭ, Românulŭ ca Românŭ, şi aşia maĭ departe.

2. Justiţia să se simplifice, înlesnéscă şi facă maĭ eftină prin introducerea sistemeĭ orali şi a publicităţiĭ, ca controlŭ.

3. Invĕţămêntulŭ de susŭ până josŭ să fiă mijlocitŭ prin institute în limba poporuluĭ.

4. Libertatea confesională şi sprijinirea de o potrivă a tuturorŭ bisericelorŭ din partea statuluĭ, să se pronunţe în principiŭ şi să se traducă în fapte.

«Forma şi modalitatea, prin care aceste principiĭ să se realiseze, Moccioni de-o-cam dată nu le atingea, putêndŭ acelea să fiă adoptate după împrejurărĭ. Ceea-ce însă elŭ repeţindŭ întona — este : «*dreptulŭ egalŭ, politicŭ» naţionalŭ şi confesionalŭ—pentru toţĭ.*

Căcĭ—apăsêndŭ cuvêntulŭ elŭ esclama :

«Popórele şi naţiunile astă-dĭ s'aŭ desceptatŭ şi nu maĭ potŭ fi adormite ca odinióră; pe ele nu le maĭ mulţămescŭ interesele materiale, ci ele chiar şi după esemplulŭ claselorŭ superióre ale societăţiĭ, aŭ învĕţatŭ a cunósce interese şi scopurĭ maĭ înalte, maĭ sacre, interesele şi scopurile cultureĭ şi ale naţionalităţeĭ, precumŭ se adeveri acésta chiar prin animatele desbaterĭ ce urmară în acestŭ înaltŭ Senatŭ de la 21 Septembre încóce.

«In fine, pre câtŭ prin votulŭ maiorităţiĭ, pe basa principiuluĭ de individualităţĭ istorice-politice s'arŭ aţinti la nimicirea autonomieĭ Banatuluĭ, eŭ 'mĭ permitŭ a depune pe mésa înalteĭ adunărĭ unŭ protestŭ în scrisŭ, cu rogarea ca să fiă adausŭ procesuluĭ verbalŭ».

Acésta este esenţa votuluĭ, maĭ pe largŭ esplicatŭ, şi motivatŭ de fericitulŭ întru d-nulŭ colegŭ alŭ nostru *Andreiŭ Moccioni.* Discursulŭ sĕŭ întregŭ şi cu memorandulŭ-protestŭ, se află pe românesce publicatŭ în suplimentulŭ Gazeteĭ Tr. no. 44 din 1860, iar despre efectulŭ ce acéstă păşire şi propunere a făcutŭ în membriĭ înaltuluĭ Senatŭ Imperialŭ, anume în tabĕra aristocraţilorŭ-unguri şi feudalilorŭ-austriacĭ, ne facŭ mărturiă notiţile stenografice, publicate p'acelŭ timpŭ, la Viena, în tipografia statuluĭ, sub titlulŭ : « *Verhandlungen des*

verstärkten Reichsrathes», carte ce astă-ḑĭ cu greŭ se maĭ găsesce pè ici pe colea.

Unulŭ câte unulŭ corifeiĭ maiorităţiĭ se sculaŭ spre a combate şi respinge principiele şi propunerile luĭ Mocioni, pe carĭ le timbraŭ de tendinţe *Garibaldine*, calificate numaĭ d'a distruge monarchia; iar memorandulŭ-protestŭ cereaŭ a nu fi admisŭ de locŭ.

Andreiŭ Moccioni se apĕră în tóte părţile, iar memorandulŭ şi-lŭ retrase, şi a treia ḑi l'a presentatŭ Monarchuluĭ în persónă.

Arŭ fi prea lungŭ şi obositorŭ, domnĭ colegĭ, a vĕ înşira aicĭ cu de a mĕruntulŭ fasele prin care amintitulŭ memorandŭ a luĭ Mocioni a trecutŭ şi consecinţele ce programa, desvoltată de acesta a avutŭ; atingŭ decĭ numaĭ pe scurtŭ, că d'aci încolea persóna luĭ Andreiŭ Moccioni a fostŭ ca şi proscrisă; amiciĭ de până aci îlŭ părăsiră, până şi Româniĭ ceĭ slabĭ de ângerŭ se feriaŭ de dênsulŭ; iar cândŭ curêndŭ dup'aceea elŭ returnă de la Viena cu soţia sa, în gara de la Segedin, numaĭ prin privighiare, tactulŭ şi resoluţiunea acestia a fostŭ feritŭ de unŭ atacŭ contra vieţeĭ sale!

Tocmaĭ însă p'acelaşĭ timpŭ — d'altă parte Andreiŭ Moccioni deveni cea maĭ iubită şi stimată persónă, cea maĭ firmă speranţă a poporuluĭ românŭ, şi totŭ p'atuncĭ prin adrese veniaŭ să-i se închine Cehiĭ din Boemia şi Moravia, Ruteniĭ din Galiţia şi Slovaciĭ din Ungaria. Maĭ multŭ: poporŭ şi Reuniunĭ din Bucovina — i se adresaŭ cu aderinţă, spunêndu-ĭ că—dênsulŭ, iar nu baronulŭ Alecu Petrino a representatŭ adevĕratele interese si dorinţe ale Bucovineĭ, spunêndŭ acésta chiar şi prin adrese către Maiestatea Sa Impĕratulŭ. Aci la mână amŭ documintele originalĭ despre acésta.

In acestŭ timpŭ, atâtŭ de criticŭ pentru Românĭ, Andreiŭ Mocioni mi-a comunicatŭ planulŭ, conceputŭ în familiă încă la 1857, pentru înfiinţarea unuĭ ḑiarŭ românŭ politicŭ, maĭ mare şi independente în Viena, care împărţindu-se eftinŭ şi chiar gratisŭ, să propage şi esplice printre poporulŭ românŭ ideile şi principiele naţionalĭ, specialminte pe cele profesate de către membriĭ familieĭ de Mocioni şi amŭ stabilitŭ împreună programa pentru o asemenea fóiă.

Curêndŭ dup'acésta elŭ chiămându-mĕ la moșia sa Foen, a regulatŭ cu mine împreună subvențiunile ce-și propusese a da literatureĭ române și tinerilorŭ românĭ lipsițĭ de miḑlóce, pentru de a se cultiva în sciințe și arte. Spre acestŭ scopŭ Andreiŭ Mocioni angajândŭ și pe frațiĭ sĕĭ și pe soră-sa, și succesivminte din anŭ în anŭ urcândŭ sumele de bine-facere, pe la 1867 ajunsese a împărți ca subvențiunĭ și resp. burse — până la 10,000 fl. (25,000 francĭ) anualŭ, la care sumă dintr începutŭ Andreiŭ contribuia—din propriulŭ îndemnŭ—totŭ rate duble.

Peste totŭ, Andreiŭ Moccioni era de caracterŭ splendidŭ și generosŭ, elŭ nu cruța punga, îndată ce i se dovedia necesitatea și utilitatea națională. Nicĭ o dată foile din Viena nu s'aŭ ocupatŭ cu atâta interesare și bună-voință de Românĭ, ca și pe timpulŭ cândŭ Andreiŭ Moccioni și cu—totŭ atâtŭ de generósa sa soră Caterina—petreceaŭ în Viena și le influința cu cuvêntulŭ și cu fapta.

După ale mele notițe, sumele sacrificate de la 1860 până la 1870—numaĭ pentru subvențiunĭ studențilorŭ români săracĭ și ḑiaristiceĭ germane și române, specialminte *Albineĭ*, întemeiată 1866 la Viena, și luĭ «*Ost și Vest*», ce încă de maĭ nainte se înființaseră totŭ la Viena, precumŭ și unorŭ altorŭ asemenea scopurĭ, ajungeaŭ cifra de 80,000 fl. aprópe 200,000 de leĭ n. și până astă-ḑi, după însemnările mele, pe carĭ ocasiunalminte le-amŭ și publicatŭ, aprópe 100 de tinerĭ românĭ și-aŭ terminatŭ studiele și și-aŭ creatŭ o esistință de ómenĭ culțĭ, prin ajutórele familieĭ de Moccioni; dintre carĭ mulțĭ chiar aicĭ în România și-aŭ găsitŭ adăpostirea.

Și, Domnĭ colegĭ, ceea ce punea corónă zeluluĭ naționalŭ și filantropieĭ luĭ Andreiŭ Moccioni, era, că sacrificiele amintite le aducea regulatŭ, chiar și în aniĭ de totŭ neroditorĭ, când elŭ, care n'avea nicĭ unŭ venitŭ regulatŭ din capitale saŭ case, ci numaĭ din precaria sa economiă rurală, iar din acésta nu-șĭ scotea nicĭ măcarŭ sеmința !

Ca unŭ eclatante exemplu alŭ filantropieĭ sale, vĕ amintescŭ aici anulŭ 1863, așa numitŭ alŭ *secetеĭ saŭ fómeteĭ în Banatŭ*, când întrégă câmpia Banatuluĭ în locŭ de recoltă nu presinta de câtŭ unŭ

pêrjolŭ! Atuncĭ Andreiŭ Moccioni, făcêndŭ chiar datoriĭ, de carĭ până la mórte n'a pututŭ să scape, nu numaĭ s'a îngrijitŭ peste totŭ anulŭ de pâne pentru 400 de familiĭ și de nutrețŭ pentru vitele acelora—în Foen, dar elŭ și-a estinsŭ jurŭ împrejurŭ sacrificiele și a făcutŭ apelurĭ în tóte părțile, maĭ întâiŭ de tóte către Guvernulŭ împĕrătescŭ din Viena și a mijlocitŭ sume fórte considerabile, prin carĭ a salvatŭ viața la multe miĭ de ómenĭ.

Suntŭ convinsŭ, că mulțĭ îșĭ vorŭ maĭ aduce aminte, chiarŭ și din miḑloculŭ nostru, despre efectulŭ și resp. caracteristicele resultate ce a produsŭ pășirea sa de atuncĭ, prin o apostrofare cam ageră făcută frațilorŭ din România.

Erá la începutulŭ luneĭ luĭ Ianuariŭ 1864. P'acelŭ timpŭ lipsa de pâne în părțile bănățene ajunsesă la culme, și resultatulŭ colectelorŭ devenise insuficiente; dincóce de carpațĭ, în România cea mănósă, acea calamitate ce băntuia atâtŭ de înfricoșatŭ unŭ numĕrŭ de jumĕtate milionŭ Românĭ, părea că nicĭ nu se observă. Atuncĭ Andreiŭ Moccioni îșĭ ridica grava voce și cu o duioșiă amară se rosti printr'o corespondință din Temeșióra în «Concordia» din Pesta:

«*Cu nemărginită durere privescŭ la sĕrmanulŭ nostru poporŭ, cum pătimesce de fóme, fără a puté să deștepte compătimirea frațilorŭ noștri de dincolo de Carpați, carĭ de și în anulŭ trecutŭ avuseră o recoltă dintre cele maĭ bogate, măcarŭ că miseria nóstră adese orĭ fù descrisă prin foile nóstre, continuă a arĕta o nepăsare băttĕóre la ochĭ!*

«*Lumea cultă se miră de acéstă nepăsare, maĭ vêrtosŭ că, d'altă parte, vede pe frațiĭ noștri de dincolo provocândŭ la contribuirĭ pentru ajutorare străinilorŭ și anume a Polonilorŭ. Chiarŭ Maghiariĭ din România, de și fórte puținĭ la numĕrŭ, alérgă cu denarulŭ lorŭ într'ajutorulŭ frațilorŭ maghiarĭ de dincóce, carĭ și eĭ asișderea se află în miseriă!* (a se vedea «Concordia» nr. 13—267—1864).»

Acéstă gravă voce, reprodusă numaĭ de câtŭ și de cele-l'alte foĭ române, ba și de maĭ multe foĭ străine, strĕbatŭ în auḑulŭ conducĕtorilorŭ din Principatele-Unite, și în ședința Camereĭ de la 26 Februarie 1864, vĕḑurămŭ pe d-nulŭ C. A. Rosetti propunêndŭ unŭ ajutorŭ de 3000 galbenĭ pentru peritoriĭ de fóme Banațienĭ și pe Cameră

votândŭ în unanimitate acéstă sumă; érŭ apoĭ ridicându-se principiĭ C. și D. Ghica și mid̦locindŭ urcarea acelei sume la 6000 galbenĭ; resultatŭ pururea demnŭ de amintire, resultatŭ ce cu dreptŭ cuvêntŭ, chiarŭ prin «Buciumulŭ» de la 30 Martie 1864 se atribuia viguro-suluĭ apelŭ, făcutŭ de Andreiŭ Moccioni!

Amŭ amintitŭ aci acéstă episodă, una dintre maĭ multe asemenĭ din viéţa decedatuluĭ nostru colegŭ Andreiŭ Moccioni, nu numaĭ spre a da tributulŭ de recunoscinţă ce se cuvine zeluluĭ și merituluĭ na-ţionalŭ, ci pentru că credŭ a fi oportunŭ, ca să constatŭ la acéstă ocasiune, în sînulŭ acesteĭ erudite corporaţiunĭ unŭ mare adevĕrŭ pre care fórte mulţĭ nu vorŭ să 'lŭ pricépă și aprecieze, adică, că *—vocea omenéscă—nu totŭ atâtŭ valoréză din orĭ alŭ căruĭ rostŭ.* Ridi-catus'aŭ văierărĭ cu sutele prin pressă, despre calamitatea Banatu-luĭ la 1863—64; suferitaŭ bieţiĭ Bănăţienĭ, cum se exprimă de la tribună d-nulŭ C. A. Rosetti în Camera Românieĭ, *«în câtŭ nu li-a maĭ rĕmasŭ nicĭ chiar puterea d'a maĭ striga!»* și totușĭ *«suferinţa lorŭ n'a găsitŭ resunetŭ în animele acestorŭ cincĭ milióne de vecinĭ și fraţĭ,»* până cândŭ durerea și pericolulŭ nu străbătu la ânimă din rostulŭ luĭ Moccioni. Pentru-că—autoritatea luĭ Moccioni p'acelŭ timpŭ era fórte mare.

Dar' să revinŭ érășĭ la firulŭ, celŭ părăsiŭ pe unŭ momentŭ, alŭ activităţiĭ și resp. alŭ desvoltamentelorŭ politice-naţionale.

M. Sa Impĕratulŭ Austrieĭ, dispusŭ cum se părea, a primi votulŭ maio-rităţiĭ consiliuluĭ sĕŭ imperialŭ de basă la reorganisarea Monarchieĭ, adică pretinsulŭ de către clasele privilegiate *dreptŭ istoricŭ alŭ ţĕrilorŭ și popórelorŭ,* prin rescriptulŭ de la 29 Septembre 1860, cu care în-chidea sesiunea înalteĭ corporaţiunĭ, par' că totŭ voia să ţină întru câtŭ-va comptŭ și de voturile separate; căcĭ — anunţândŭ cum că *«'I este dorinţa d'a introduce instituţiunĭ popularĭ»*, provoca pe d-niĭ Senatorĭ, ca — *«să 'șĭ facă de problemă, fiă-care în ţinutulŭ sĕŭ, a câs-tiga recunoscinţa și sprijinirea publiculuĭ pentru bunele intenţiunĭ ale Mo-narchuluĭ»*.

Astŭ-felŭ fiindŭ, ușorŭ este de înţelesŭ, că și memorandulŭ-pro-testŭ alŭ Senatoreluĭ românŭ Andreiu Moccioni nu s'a pusŭ simplu

la dosariŭ. Moccioni însușĭ de și bine observă cele ce se petreceaŭ prin regiunile maĭ înalte și pentru acelea era fórte desgustatŭ și supĕratŭ, totușĭ nu a părăsitŭ Viena fără a conjura pe Monarchŭ: să nu pună în risicŭ ânimele popórelorŭ pentru interesele cele meschine ale ruginitelorŭ clase privilegiate! Totŭ în acelŭ timpŭ, Andreiu Moccioni, în societate cu colegiĭ sĕĭ, Episcopulŭ Șaguna și baronulŭ Petrino, se presintară naintea Tronuluĭ cu rugarea: *«să se îndure Maiestatea Sa a încuviința cândŭ-va o dată emanciparea Bisericeĭ române ortodoxe de sub jugulŭ Mitropolieĭ slave din Carlovețŭ!»* La acéstă cerere primiră parola Monarchuluĭ, că Maiestatea Sa—*«Nu este ne-aplecatŭ (nicht abgeneigs) a împlini dorința Românilorŭ ortodocșĭ în privința uneĭ Mitropoliĭ propriă a lorŭ»*.

Scurtŭ după acestea se publică diploma Maiestățiĭ de la 20 Octombre 1880, ca unŭ manifestŭ către tóte popórele Imperiuluĭ, prin care în frase marĭ și frumosŭ sunătóre, se promitea în generalitate—drepturĭ și libertățĭ politice pentru țĕrĭ și popóre și clasele istorice, în specialŭ — niminĭ nu putea să fiă satisfăcutŭ. Apoĭ ministrulŭ, contele Goluchowschi, pe basa aceleĭ Diplome se grăbi a scóte la lumină pe fiă-care sĕptămênă câte unŭ statutŭ pentru organisarea singuraticelorŭ provincĭĭ, carĭ tóte dovediră, că—totulŭ era greșitŭ, tóte eraŭ nimica, nimica în totalŭ și în parte.

In Ungaria sé deschise era sgomotóselorŭ manifestațiunĭ politice, și *Schmerling* fu chiămatŭ a înlocui pe Goluchowschi.

La Banatŭ s'a trămisŭ contele Mensdorf-Pouilly cu însărcinarea, ca — ascultândŭ pe bărbațiĭ de încredere aĭ poporațiunilorŭ, să se constate, décă dorința comună este, ca provincia să remână de sine, să se constituéscă în autonomiă, cum cerea Moccioni, saŭ să se încorporeze Ungarieĭ, cum pretindeaŭ d-niĭ maghiarĭ. Și s'aŭ coruptŭ și falsificatŭ și mistificatŭ multe voturĭ române și sêrbe, și s'aŭ raportatŭ, că : *provincia nu este în condițiunile d'a se puté constitui și administra de sine;*—și atuncĭ prin Mocioni s'a presintatŭ Monarchuluĭ o petițiune cu peste 12,000 de subscrierĭ din partea Românilorŭ cerêndŭ ca : décă provincia nu póte să fiă constituită de sine, ea cu Româniĭ să se încorporeze Transilvanieĭ, precum a maĭ fostŭ une-

orĭ şi în trecutŭ. Tóte în deşertŭ : Banatulŭ—pentru a treia óră a fostŭ datŭ pradă nesaţiuluĭ d-nilorŭ maghiarĭ, Banatulŭ, acéstă provinciă română, a căreia tótă nefericirea derivă de la frumuseţia şi fertilitatea pămĕntuluĭ eĭ! Căcĭ frumósa ţĕrişóră, fiindŭ ea de la natură atâtŭ de bine-cuvĕntată, şi—după scóterea Turcilorŭ la 1716 rarŭ împopulată, maĭ numaĭ de Românĭ, d-niĭ maghiarĭ în nesaţiulŭ lorŭ d'a stăpâni şi d'a stórce popóre câtŭ maĭ multe,—fiindŭ că n'aveaŭ de unde s'o împopuleze cu poporŭ d'alŭ lorŭ pentru d'a o esploata şi specula îndoitŭ şi întreitŭ, o făcură de vĕndare—în părticele, cu totŭ cu poporulŭ autochtonŭ, introducĕndŭ iobagia (la 1766—1780,) şi cotropind'o cu coloniĭ străine— nemţescĭ, bulgărescĭ, sêrbescĭ, slovăcescĭ, croate, boeme, francese, etc., instalându-ĭ o administraţiune dintre proletariĭ şi vagabondiĭ celor-l-alte comitate ungurene, iar de cultura intelectuală, morală şi economică a poporuluĭ românŭ neîngrijindu-se de felŭ; ăstŭ modŭ, în cursŭ de 100 de anĭ o ruinară totalminte şi o aduseră în dóga celeĭ maĭ miserabile provinciă a Imperiuluĭ!

Acésta dovedia prin memorandulŭ sĕŭ Andreiu Mocioni, şi d'aci veţĭ bine-voi a pricepe, domnĭ colegĭ, carĭ trebuia să fiă simţimintele luĭ, cândŭ vĕdu noulŭ pĕcatŭ alŭ Curţiĭ de Viena, noulŭ traficŭ între acésta şi aristocraţia maghiară. Şi totŭ d'aci veţĭ puté să vĕ esplicaţĭ, cum se făcu, de Mocioni, bărbatul activităţiĭ şi a lupteĭ încordate, faţă cu Dieta ungurêscă, ce tocmaĭ fu convocată pe luna luĭ Maiŭ 1861, la Buda-Pesta, şi chiar faţă de alegerile dispuse pentru primele dile ale luneĭ luĭ Aprile, proclama *pasivitatea Românilorŭ din Banatŭ!*

Credinţa sa în prudinţa şi în cugetulŭ curatŭ şi dreptŭ alŭ Austrieĭ faţă de popóre, începuse a-lŭ părăsi şi elŭ spera, că prin pasivitatea Românilorŭ 'ĭ va succede a da o lecţiune salutară şi Germanuluĭ din Viena, şi Unguruluĭ din Buda-Pesta. Curêndŭ însă dênsulŭ trebui să recunóscă, că pasulŭ era pripitŭ; fiindŭ că nu ţinea comptŭ de împrejurărĭ şi anume de opiniunea publică la poporŭ, care era angajată deja pentru lupta activă. Decĭ Mocioni, în Martie 1861, convocă o conferinţă de câţĭ-va bărbaţĭ, dintre ceĭ maĭ incredutĭ aĭ

sěĭ din Transilvania și Banatŭ, (și pe mine din Viena), și ascultândŭ părerile lorŭ, consimți, ca eŭ, printr'o proclamațiune către poporulŭ nostru alegětoriŭ, să recomandŭ activitatea cea maĭ zelósă, alegerea de deputațĭ românĭ, carĭ înfățișându-se la Dieta Ungarieĭ, să formuleze și apere și aci postulatele naționalĭ, astŭ-felŭ de postulate adică, carĭ corespundêndŭ trebuințelorŭ și dorințelorŭ naționale, și culturalĭ ale poporuluĭ românŭ, totŭ d'o dată să pótă servi de basă pentru o înțelegere și convețuire a Romanilorŭ cu Unguriĭ ca bunĭ frațĭ.

Prin luptă destulŭ de grea, a succesŭ a scóte aleșĭ din Banatŭ și Ungaria 15 deputațĭ românĭ, dintre carĭ 11 aŭ formatŭ țiapăna falangă de la 1861, ce prin tactulŭ și energia sa și-a eluptatŭ unŭ respectŭ, cum nu se pomenesce să maĭ fiă avutŭ vr'o dată Româniĭ în legislațiunea Ungarieĭ, ceea ce se dovedesce atâtŭ prin adresele Dieteĭ, către Monarchŭ, câtŭ și maĭ vêrtoșŭ prin rescriptele Monarculuĭ către Dietă, în carĭ din urmă pretensiunile politice-naționalĭ ale Românilorŭ, până și cele relative la autonomia Transilvanieĭ găsiră cea maĭ espresă apreciare și recunóscere.

Andreiu Mocioni de și alesŭ și elŭ deputatŭ din centrulŭ de atuncĭ alŭ activitățiĭ Românilorŭ bănățienĭ, adică din Lugoșŭ, elŭ fiindŭ-că publicase pasivitatea, nu putea să priméscă mandatulŭ și să participe la Dietă, totușĭ se bucura din tótă ânima pentru tactulŭ și zelulŭ și succesele deputațilorŭ românĭ; apoĭ dênsulŭ, după ce Dieta Ungarieĭ, care față de Austria și de Monarculŭ Francisc Josif se puseră pe basa negațiuneĭ, la începutulŭ luĭ Augustŭ fu disolvată, — numaĭ de câtŭ se așeḑă érășĭ în Viena și se puse de noŭ în legătură cu bărbațiĭ ce formaŭ p'acelŭ timpŭ supremele organe ale Imperiuluĭ, pentru scopulŭ d'a represinta și face să fiă recunoscute interesele națiuneĭ române. Elŭ de îndată ce vĕḑuse direcțiunea pornirilorŭ maghiare prin legislațiunea țĕriĭ, avisase și încuragiase pe Româniĭ de prin tóte părțile, ca prin bărbațĭ din sînulŭ lorŭ să stăruéscă la guvernulŭ centralŭ din Viena—pe basa programeĭ naționale comune din $^{13}/_{25}$ Februariŭ 1849, pentru convocarea unuĭ Congresŭ naționalŭ generalŭ, prin care să se formuleze postulatele na-

iunei române cătră Impĕrăţiă, conformŭ împrejurărilorŭ actuale ale Imperiuluĭ.

Astŭ-felŭ ér se adunară maĭ mulţĭ represintanţĭ aĭ Românilorŭ în Viena, carĭ la începutŭ urmaŭ sfatulŭ luĭ Mocioni, maĭ târḑiŭ, se conduceaŭ de Mitropolitulŭ gr. cat. românŭ din Blaşiŭ, *Alexandru Sterca-Şiuluţiu*, şi Impĕrăţia, atacată prin d-niĭ maghiarĭ din tóte părţile, prin tóte miḑlócele, chiar şi prin comploturĭ şi conspiraţiunĭ din afară, se aréta fórte plecată de a împlini tóte cererile «juste» ale Românilorŭ, între carĭ într'adevĕrŭ numĕraŭ pe tóte câte li se propunea — afară numaĭ de una : «*Constituirea tuturorŭ Românilorŭ din Monarchiă, într'unŭ unicŭ corpŭ politicŭ, o ţéră coronală cu tipŭ şi caracterŭ naţionalŭ românŭ.*» Mocioni tocmaĭ la acestŭ postulatŭ ţinea maĭ presusŭ de tóte.

Elŭ numaĭ în acéstă concesiune din partea Monarchieĭ putea să recunóscă adevĕrată bună-voinţă către Românĭ şi o solidă garanţiă pentru seriositatea şi durabilitatea drepturilorŭ publice, ce s'arŭ acorda Românilorŭ. Schmerling, ministrulŭ imperialŭ de statŭ, îşĭ da tótă silinţa pentru d'a face pe Mocioni, să se mulţăméscă — d'ocamdată — cu autonomia Transilvanieĭ, în care Românilorŭ din acéstă ţéră li se promitea posiţiunea uneĭ naţionalităţĭ politice recunoscute, iar luĭ Mocioni—postulŭ de gubernatore. Dar Mocioni nicĭ nu voia să audă de condiţiunea, ca Româniĭ din Monarchiă şi maĭ departe să rĕmână prin maĭ multe ţĕrĭ divisaţĭ şi separaţĭ uniĭ decătre alţiĭ, şi pururea esploataţĭ şi eludaţĭ de clasele privilegiate străine. Atuncĭ Schmerling îşĭ lua refugiulŭ la vechia şi încă netocita armă a intrigeĭ; elŭ în particularŭ inspira pe uniĭ Românĭ din Transilvania, că — pentru acéstă ţéră, resp. pentru Româniĭ eĭ — póte acordá congresŭ naţionalŭ separatŭ, póte promite positivamente *autonomiă cu naţionalitatea română recunoscută*, chiarŭ şi Mitropoliă română ortodocsă, dar — causa celorŭ-l-alţĭ Românĭ din Ungaria şi Banatŭ trebue să fiă lăsată la o parte, respective tractată separatŭ. Decĭ represintanţiĭ românĭ ardelenĭ fuseră provocaţĭ, ca—déca dorescŭ congresŭ, autonomiă, Diétă pentru ţéra lorŭ, acestea să le caute separatŭ de Româniĭ din Banatŭ şi Ungaria.

Pe acelŭ timpŭ Mitropolitulŭ Șiuluțiu încă nu ajunsese în Viena. Ceia-l-alțĭ represintanțĭ românĭ ardelenĭ, credêndŭ că—maĭ bine este a primi ceea ce li se oferia cu atâta bună-voință, de câtŭ nimica, ba că dênșiĭ nicĭ n'arŭ fi îndreptățițĭ a refusa — pentru unŭ bine problematicŭ maĭ mare, favorulŭ ce li se punea în vedere, întru interesulŭ Românilorŭ din Transilvania subscriseră o petițiune separată și tractamintele urmară separatŭ. Astŭ-felŭ, separatŭ s'a ținutŭ la 1863, în Februarie, congresulŭ românŭ naționalŭ în Sibiiŭ și s'a întrunitŭ maĭ târdiŭ totŭ în acelŭ anŭ Dieta Transilvanieĭ, și a votatŭ și s'a sancționatŭ autonomia țêriĭ și naționalitatea politică a Românilorŭ, și s'a pusŭ p'aceste base mulțime de românĭ în diferite funcțiunĭ publice și a intratŭ Transilvania în parlamentulŭ centralŭ din Viena; érŭ douĭ—treĭ anĭ maĭ târdiŭ, după ce Austria cumplitŭ fu bătută în Boemia și perdu .Veneția, în carĭ bătăliĭ regimentele române atâtŭ la Custozza, câtŭ și la Königgrätz escelaŭ prin eroismŭ, precândŭ despre cele maghiare Kossuth lăudându-le scria, că puneaŭ batistele albe în baionetă și treceaŭ la inamicŭ,—Impĕrăția prin sfatulŭ și ajutorulŭ puternicilorŭ din Berlin, împăcându-se cu *domniĭ maghiarĭ*, tóte câte se acordaseră și sancționaseră și chiarŭ realisaseră în favórea «*Națiuneĭ române din Transilvania*» — s'aŭ retractatŭ și desființatŭ, și — aŭ ajunsŭ érășĭ *Bănățienĭ*, *Ungurienĭ*, *Transilvănenĭ egalĭ*, în aceeașĭ condițiune: fără nicĭ unŭ dreptŭ, nicĭ unŭ petecŭ de țéră a lorŭ, nicĭ unŭ organŭ politicŭ-naționalŭ propriŭ, care să-ĭ pótă apĕra!

Durerea și înverșunarea luĭ Andreiŭ Mocioni, cândŭ înțelése de pasulŭ separatŭ alŭ frațilorŭ din Transilvania — nu se puté descrie. Dênsulŭ alergă la Schmerling și 'ĭ făcu cele maĭ grele imputațiunĭ— nu că a sedusŭ pe Românĭ, ci că a apucatŭ érășĭ p'o cale greșită și fatală pentru Monarchiă și Monarcŭ. Căcĭ elŭ totŭ ținea, că întărirea posițiuneĭ Românilorŭ în statŭ — este o necesitate absolută pre câtŭ întru interesulŭ Românilorŭ, încă și maĭ multŭ întru alŭ Monarchieĭ și Dinastieĭ. Dar—ce ajunge vócea onestă, ce—cele maĭ raționalĭ argumente ale particularuluĭ, față de preocupațiunile ómenilorŭ de statŭ, crescuțĭ și dedațĭ cu minciuna și înșielăciunea?!

Intr'aceea pe la capĕtulŭ anuluĭ 1861 sosindŭ la Viena scirea telegrafică, că Patriarchul sêrbescŭ de Carlovețŭ, baronulŭ Josif Raiacici a reposatŭ, Andreiu Mocioni se decise a lăsa pentru unŭ timpŭ la o parte tóte cele-l'alte cause și a se apuca cu tóte puterile sale de cestiunea *emancipăriĭ Bisericeĭ române ortodocse.* Ne înțeleserămŭ și ne angajarăm a lucra împreună. Celŭ d'ântâiŭ pasŭ ce întreprinserămŭ fu, că printr'o depeșă telegrafică notificarămŭ episcopuluĭ *Șiaguna,* la Sibiŭ, mórtea Patriarculuĭ și-lŭ rugarămŭ să se pună în fruntea mișcăriĭ pentru separarea Românilorŭ de către ierarchia slavénă din Carlovețŭ și pentru restaurarea vechieĭ Mitropoliĭ române ortodocse în Transilvania. Rĕspunsulŭ telegraficŭ alŭ luĭ Șiaguna suna că — *«dênsulŭ avêndŭ parola Monarculuĭ,* (de care amŭ amintitŭ maĭ susŭ), *cum că nu este neaplecatŭ a încuviința pe séma Românilorŭ ortodocșĭ o Mitropoliă a lorŭ propriă, nu póte să maĭ întreprindă vr'unŭ pasŭ, ci cere ca d'aci încolea noĭ să mergemŭ înainte.»* Deci ne făcurămŭ planulŭ. Moccioni pleca la Banatŭ, érŭ, eŭ carele din causa schimbărilorŭ politice mĕ aflamŭ în disponibilitate și refusamŭ a intra în vr'o funcțiune, acum primiiŭ învitarea ce mi-o făcuse Cancelariulŭ aulicŭ alŭ Ungarieĭ, contele Anton de Forgách, și intraiŭ de referinte în causele criminalĭ la Cancelaria ungarică aulică din Viena, pentru ca să amŭ ocasiune a pledà la acestŭ înaltŭ Dicasteriŭ causa Mitropolieĭ române, precum însușĭ contele Forgách îmĭ dicea.

Și — d'aci încolé se începŭ o agitațiune prin diaristică, precum și directŭ în poporŭ prin protopopiatele române, cu unŭ zelŭ, o seriositate și intensitate—cum nu s'a maĭ pomenitŭ până aci. Andreiŭ Mocioni din Transilvania da tactulŭ, și — întrégă inteligința română observa și urma în cea maĭ admirabilă armoniă. Mocioni comanda, și în luna luĭ Maiŭ 1862, 24 deputațĭ românĭ, dintre ceĭ maĭ distinșĭ bărbațĭ aĭ bisericiĭ și națiuniĭ din Banatŭ, Bucovina, Ungaria și Transilvania, cu Episcopulŭ Șiaguna în frunte, presentară Maiestățiĭ Sale imperiale regie în Viena — suplica a două milióne de românĭ ortodocșĭ, pentru separarea Bisericeĭ lorŭ de către cea slavonă din Carlovețŭ și constituirea eĭ într'o Mitropoliă română, pe basă *națională și sinodală.*

Monarculŭ și propriamente archiducele *Rainer*, «alter ego» alŭ sĕŭ pe acelŭ timpŭ, cu acéstă ocasiune dederă promisiunĭ de totŭ positive, avisândŭ suplica Românilorŭ supremelorŭ dicasteriĭ centrale spre luare în consideraţiune. Dar dificultăţile cele marĭ totŭ era departe d'a se fi delăturatŭ. Vechia sistemă d'a nu suferi ca să se împreune elemintele omogene, ci chiarŭ d'a separa—unde se póte—pe cele împreunate, spre scopulŭ de a le slăbi și respective a le ţiné slabe, — iar se puse în aplicare. Monarculŭ ḑicea : «*Mi-amŭ datŭ cuvêntulŭ și decĭ voescŭ ca Biserica română ortodocsă să fie constituită de sine*». Insă politica tradiţională a Austrieĭ rĕspundea : «*Nu se póte!*»— și argumenta, se înţelege în secretŭ — cam astŭ-felŭ : Două milióne de Românĭ, consolidaţĭ și organisaţĭ, resp. disciplinaţĭ la unŭ centru, nu se póte să nu constituéscă curêndŭ-tărḑiŭ — unŭ faptore pré cumpenitorŭ în statŭ, care arŭ reclama neapăratŭ pentru sine— administrarea bogatelorŭ fondurĭ religionare din Bucovina și o considerabilă parte din cele de la Carloveţŭ ; chiarŭ dreptulŭ d'a dispune liberŭ de ele — nu li s'arŭ putea contesta; ba arŭ cere de la noĭ până și o dare de sémă despre administrarea și utilisarea acelorașĭ fondurĭ prin noĭ, în totŭ trecutulŭ, și așia arŭ aduce în cea maĭ grea perplesitate pe guvernulŭ împĕrătescŭ! Și maĭ altele.

Decĭ, intriga și aci se puse în mișcare. Poliţia din Arad și din Lugoșŭ, la carĭ puncte se concentra activitatea nóstră, denunţândŭ mereŭ, că—«*se lucra de Daco-românia, pe care Mocioni tinde a o înfiinţa maĭ întâiŭ în Biserică*». Cu ochiĭ meĭ amŭ vĕḑutŭ raportulŭ oficialŭ, de acestŭ cuprinsŭ.

Cancelarulŭ Ungarieĭ, contele Forgach, nu voia să audă d'o Mitropoliă română ortodocsă, la care să aparţină și Bucovina, și cândŭ Schmerling îlŭ liniscia, că — va face pentru Bucovina o Mitropoliă separată, atuncĭ dênsulŭ mergea unŭ pasŭ maĭ departe și opina, că—arŭ fi maĭ bine ca și contele *Nadasdy*, cancelarulŭ aulicŭ alŭ Transilvanieĭ, să facă Mitropoliă separată pentru Româniĭ ortodocșĭ din Ardealŭ, iar pe Mocioni și pe mine ne sfătuia, să credemŭ și să consimţimŭ, că pentru noĭ ceĭ din Ungaria și Banatŭ, multŭ maĭ bine arŭ fi, să avemŭ Mitropolia nóstră propriă în Arad, pe care

elŭ arŭ face ca să fiă înḑestrată din partea Statuluĭ ungurescŭ cu tóte miḑlócele materiale, câte s'arŭ recere. Dar Andreiu Mocioni, credinciosŭ pururea principiuluĭ sĕŭ și alŭ familieĭ sale — că : «*Românimea una fiindŭ, la una și aceașĭ sórtă trebue să tindă pururea — prin consolidare, la tóte ocasiunile câte se oferŭ*», — respingea cu tótă energia orĭ-ce pactare în acéstă privință. In consecința acestora, contele Forgach, în butulŭ mandatuluĭ împĕrătescŭ, puse suplica Româniloŭ la dosarŭ, să maĭ dórmă, până cândŭ dóră petențiĭ se vorŭ muia. Totŭ p'acelŭ timpŭ, acelașĭ domnŭ Cancelarŭ aulicŭ, pe sub mână miḑloci la Maiestatea Sa transmutarea mea de la cancelăria aulică din Viena la Tabla-regiă judecială din Buda-Pesta; astŭ-felŭ creḑêndŭ omulŭ politicŭ a fi scăpatŭ d'o-camdată de cestiunea Mitropolieĭ române. Dar s'a înșelatŭ.

Andreiu Mocioni nu era omulŭ, ca să se sperie de apucăturĭ politice malițióse. Elŭ cunoscea căile și ómeniĭ, afla și combina tóte, și-șĭ lua mĕsurile necruțândŭ nicĭ ostenele, nicĭ cheltuele. Acuma elŭ începu a lucra prin alte persóne de influință, directŭ la curtea împĕrătéscă și—paralelŭ—cu corifeiĭ Sêrbilorŭ din Carlovețiŭ și Neoplanta, și—nicĭ odată, nicĭ într'o causă până aci, spiritulŭ sĕŭ celŭ agerŭ și luminatŭ n'a desvoltatŭ atâta activitate, și n'a strălucitŭ și triumfatŭ, ca tocmaĭ în acéstă epocă, plină de dificultățĭ și încurcăturĭ artificiale. Insă—ce e dreptŭ, elŭ nicĭ n'a fostŭ cândŭ-va atâtŭ de bine sprijinitŭ de către aĭ sĕĭ. Dovédă eclatante, că într'adevĕrŭ «vires unitae agunt coelos!»

După multe trăgănirĭ, congresulŭ «iliricŭ electoralŭ», adică pentru alegerea de Patriarcŭ sêrbescŭ, «*Archiepiscopŭ și Mitropolitŭ alŭ naţiuneĭ sêrbe și române*», fu convocatŭ pe 2 Augustŭ 1864 și colegiele electorale se întruniră în primele ḑile ale luĭ Iuliŭ a aceluia anŭ. Alegerile de deputațĭ eraŭ indirecte, adecă prin puținĭ delegațĭ de prin comune, și numĕrulŭ de 75 deputațĭ, a treia parte, adică 25 din clerŭ, era astŭ-felŭ împărțitŭ asupra Dieceselorŭ, încâtŭ tocmaĭ cele maĭ marĭ, împopulate de Românĭ, aveaŭ ceĭ maĭ puținĭ represintanțĭ, de unde a urmatŭ, că într'unŭ timpŭ de convețuire de 130 de anĭ, nicĭ o dată nu s'a pomenitŭ, ca marea maioritate a Românilorŭ să vrea fi represintată

în congresulŭ iliricŭ prin maĭ multŭ de 5, 6 séŭ 7 deputaţĭ, întocmaĭ precum se practică, şi se maĭ practică în mare mĕsură până astă-ḑĭ totŭ acéstă politică electorală în represintanţele politice ale Ungarieĭ şi Transilvanieĭ. Andreiu Mocsoni în faţa acestora, emise comanda : «*nicĭ unŭ votŭ românŭ să nu se dee candidaţilorŭ sêrbĭ!*» Astŭ-felŭ eşiră aleşĭ din Diecesele *Arad*, *Temeşióra*, *Verşieţŭ*, 13 deputaţĭ românĭ, toţĭ bărbaţĭ distinşĭ prin inteliginţă şi posiţiunea lorŭ socială, dar — ceĭ maĭ puţinĭ orientaţĭ în causă; căcĭ terenulŭ fiindu-le închisŭ, le era necunoscutŭ. Decĭ Mocsoni, fără întârḑiare convocă pe toţĭ aleşiĭ deputaţĭ românĭ la sine în Temeşióra, pentru o conferinţă, prealabilă pe ḑiua de $^{8}/_{20}$ Iuliu 1864, şi conferinţa se întruniră completă, fără nicĭ o absinţă, şi ea desbătŭ lungŭ şi seriosŭ—asupra ţinuteĭ de adoptatŭ resp. a moduluĭ de procedere, faţă cu congresulŭ din Carlovĕţŭ, dar—consimţimêntulŭ tuturorŭ pentru propunerea ce se făcea de Mocsoni, fiindŭ că acésta involve o formă de abstininţă, unŭ ce cu totulŭ noŭ în luptele nóstre, nu se putea obţiné.

Mocsoni vĕḑêndŭ acéstă scrupolositate şi nedecisibilitate, curmă încercările ulterióre de copacitare, şi constatândŭ că — toţĭ aŭ recunoscutŭ necesitatea de *păşire solidară*, pofti ca—d'ocamdată să ne mulţămimŭ cu atâta, adăogêndŭ rugarea, ca toţĭ să ne angajămŭ cu parola, cumcă pe 31 Iuliŭ, cu două ḑile maĭ nainte de deschiderea congresuluĭ, vomŭ fi—nu în Carloveţŭ, ci în Neoplanta, (Neusatz, oraşŭ maĭ mare, la îndepărtare de o oră, pe Dunăre, în susŭ de Carloveţŭ), pentru d'a lua decisiunĭ definitive, conformŭ împrejurărilorŭ, pe carĭ până atuncĭ le vomŭ studia. Toţĭ primiră.

Eŭ şi cu Mocsoni plecarămŭ la Foen, unde în timpŭ de optŭ ḑile ne statorirămŭ întréga programă, compuserămŭ unŭ memorandŭ către Maiestatea Sa Imperatorele, o adresă către comisarulŭ împĕrătescŭ de la congresŭ, generalulŭ b. *Josef Philippovich,* cu rugarea, ca să ne ia sub apărare drépta causă, desvoltată în memorandŭ, érŭ p'acesta să-lŭ înainte cu recomandaţiune la Préînaltulŭ Locŭ; în fine compuserămŭ şi o declaraţiune către însuşĭ *Congresulŭ naţiuneĭ sèrbescĭ,* prin care 'ĭ esplicamŭ anomalia situaţiuneĭ nóstre în Patriarchia şi resp.

Mitropolia sêrbéscă și arĕtamŭ în modŭ plausibilŭ, că chiar simțulŭ de frățietate către poporulŭ sêrbescŭ și de lealitate pentru interesulŭ comunŭ alŭ Bisericeĭ ortodoxe, ne impune datoria *d'a nu* participa la actele congresuluĭ, d'a nu influința alegerea Patriarchuluĭ sêrbescŭ, ci d'a insiste la constituirea Bisericeĭ române într'o Mitropoliă națională a nóstră propriă. Cu aceste pregătite acte plecarămŭ la Neoplata și ajunserămŭ acolo destulŭ de timpuriŭ spre a ne presinta comisaruluĭ imperialŭ, ce deja sosise în cetătea Petrovaradinuluĭ, peste Dunăre de la Neoplanta. Mocsoni, în timpŭ de 24 ore, informă pe generalulŭ Philippovich despre programa deputațilorŭ românĭ, asigurându-lŭ, că de la aceea unulŭ nu se va abate, fiindŭ-că ținŭ toțĭ la parola Monarculuĭ, cumcă doresce înființarea Mitropolieĭ române. Baronulŭ Philippovich îndată telegrafiă ministruluĭ de statŭ Schmerling și Monarculuĭ despre acéstă programă a Românilorŭ, și—lealitatea nóstră fu recunoscută, și tractamintele avură resultatulŭ doritŭ de noĭ, încă maĭ nainte d'a sosi colegiĭ noștri românĭ; iar când aceștia sosiră șĭ audiră cele întêmplate, cu bucuriă subsemnară toțĭ actele nóstre; apoĭ în diua de deschidere a Congresuluĭ, până la care ne succese a câsciga în partea nóstră și pe părintele *Procopiu*, Episcopulŭ Araduluĭ, noĭ Românii, cu mare pompă, de o dată cu Comisarulŭ împĕrătescŭ intrarămŭ în Carlovețŭ, unde sub conducerea numituluĭ Episcopŭ și a luĭ Mocsoni, ne presintarămŭ comisaruluĭ separatŭ, ca constituițĭ într'unŭ corpŭ represintativŭ românŭ specialŭ, depunêndŭ în mânile sale adresa nóstră către dênsulŭ și Memorandulŭ nostru către Monarcŭ, totŭ d'o dată rugândŭ, ca — după constituirea congresuluĭ să fimŭ admișĭ a ne presinta înaintea aceluia corporativŭ pentru de a-ĭ face declarațiunile nóstre și a ne lua adio-ulŭ pentru totŭ-d'auna.

Tóte se petrecură cu o precisiune și solemnitate exemplară; toțĭ eraŭ surprinșĭ și admiraŭ tactulŭ și solidaritatea Românilorŭ. Pline suntŭ colónele gazetelorŭ sêrbescĭ, dar și a celorŭ germane de pe acelŭ timpŭ — de laude pentru purtarea, și de recunoscință pentru actele și manifestațiunile deputaților români façă cu comisarulŭ împĕrătescŭ și cu congresulŭ sêrbescŭ, și tóte laudele și recunoscințele se revĕrsaŭ

specialmente asupra conducĕtoruluĭ Andreiŭ de Mocsonyi; éră acesta în acelŭ mare momentŭ se afla la culmea bucurieĭ şi — potŭ dice că — elŭ gusta cele maĭ fericite dile ale vieţiĭ sale! Epistolele sale d'atuncĭ către consórta sa, precum şi către soră-sa Catarina, făceaŭ viuă mărturiă despre acésta. Într'una din acelea elŭ, sub 5 Augustŭ 1864, se exprima aşia: «Discordia şi sfâşiarea ce domnesce între Sêrbĭ — este fără exemplu. La noĭ Româniĭ eĭ privescŭ cu uĭmire, ca la nisce meteorĭ. Comisarulŭ împĕrătescŭ, purtarea mea şi a Românilorŭ o arétă Sêrbilorŭ ca de modelŭ. Aceştia suntŭ descuragiaţĭ, par'că şi-arŭ vedea cu ochiĭ peirea neevitabilă. Bărbaţĭ de aĭ lorŭ din tóte partitele vinŭ a-mĭ cere svatulŭ; căcĭ eĭ lipsiţĭ suntŭ de conducĕtorĭ, lipsiţĭ de direcţiune».

Toţĭ vedeaŭ şi recunosceaŭ, că causa Românilorŭ trebue să triumfe.

Episcopulŭ Şiaguna p'acelŭ timpŭ petrecea la Băile-Herculane, lângă Mehadia, şi nu sta nicĭ într'o legătură, directă saŭ indirectă cu deputaţiĭ românĭ de la Congresulŭ din Carlovcţŭ; elŭ numaĭ târdiŭ după aceea a luatŭ exactă cunoscinţă despre planurile şi operatele deputaţilorŭ românĭ, şi numaĭ din raporturile foilorŭ se informa despre purtarea lorŭ la Congresulŭ sêrbescŭ; când însă elŭ află şi cunoscu tóte, nu se putea stĕpâní d'a esclama cu intusiasmŭ: «Bravo, bravo Frătuţilorŭ! Mĕ închinŭ diplomaţieĭ şi tactuluĭ vostru admirabilŭ!»

Resultatulŭ a fostŭ, că resoluţiunea împĕrătéscă ce confirma alegerea Patriarchuluĭ Maşireviciŭ, i acorda jurisdicţiunea archiepiscopală şi metropolitană numaĭ peste partea sêrbéscă a ierarchieĭ, reservândŭ expres jurisdicţiunea asupra Românilorŭ — înfiinţândeĭ metropolie române.

Astŭ-felŭ emanciparea Bisericeĭ române de unŭ jugŭ bisericescŭ-culturalŭ străinŭ de 170 de anĭ, fŭ proclamată de la înălţimea Tronuluĭ. Actele metropolieĭ române se scóseră din archivă şi se făcură obiectulŭ tratamentelorŭ de urginţă între cancelaria aulică-regiă unguréscă cu cea transylvană şi cu ministerulŭ imperialŭ de Statŭ. Sinodulŭ archiereilorŭ Bisericeĭ ortodoxe din monarchia întrégă fu convocatŭ pe luna luĭ Septembre 1864 în Carloveţŭ, şi la acelaşŭ, din mandatŭ maiestatic, Andreiŭ Mocsonyi şi cu mine eram invitaţĭ a participa

ca bărbaţĭ de încredere aĭ Românilorŭ de religiunea orientală ortodoxă, spre a conlucra la stator rea moduluĭ şi condiţiunilorŭ, resp. a programeĭ, pentru despărţirea practică.

Maĭ întrégă tómna anuluĭ 1864 o petrecurămŭ în Carlovĕţŭ, în lucrare şi frĕmântărĭ grele. Sinodulŭ archiereilorŭ lucra cu comisarulŭ împĕrătescŭ în secretŭ, éră noĭ bărbaţiĭ de încredere lucramŭ într'o comisiune mixtă, sub preşedinţa episcopuluĭ de la Buda — pe faţă. Colo causa română era represintată prin Şiaguna episcopulŭ Transylvanieĭ, Ivanciovicĭ. episcopulŭ Araduluĭ şi Hackmanŭ episcopulŭ Bucovineĭ (treĭ contra cincĭ), éră icĭ, în comisiune, prin Mocsonyi şi prin mine (duoĭ contra cincĭ), colo se discutaŭ canónele şi legalitatea, icĭ fondurile şi realităţile şi drepturile materialĭ. Celorŭ din Sinodŭ se presintaŭ tóte câte se decideaŭ în comisiune; comisiuneĭ, saŭ maĭ dreptŭ spunêndŭ Românilorŭ din comisiune, rĕmâneaŭ ascunse cele maĭ meritoriĭ conclusiunĭ ale Sinoduluĭ. Operatele bărbaţilorŭ românĭ de încredere s'aŭ publicatŭ la rêndulŭ lorŭ şi lumea le cunósce; procesele-verbalĭ ale Sinoduluĭ episcopescŭ — le avemŭ între actele metropolieĭ, rĕmase după Şiaguna, dar acelea nu s'aŭ publicatŭ nicĭ pînă astădĭ. Ele suntŭ lipsite, în câtŭ privesce pe Românĭ, de temeiulŭ dreptăţiĭ şi echităţiĭ. Totuşĭ ele se presintară monarchuluĭ cu subscrierile tuturorŭ! Şi — ele se luară de basă la înfiinţarea metropolieĭ din Sibiŭ.

Episcopiĭ românĭ ţineaŭ, ca — *numaĭ să vedemŭ odată înfiinţată Metropolia română, măcarŭ şi strivită, apoĭ revindicarea părţilorŭ române, remase neemancipate, şi consolidarea succesivă va urma maĭ cu înlesnire.* Andreiŭ Mocsonyi însă rĕpundea: *décă înfiinţarea din capulŭ loculuĭ nu se va decreta şi executa pe basele uneĭ logice sănĕtóse, ale dreptăţiĭ şi realităţiĭ, corectura posterióră va fi multŭ maĭ anevoiósă şi — póte chiar imposibilă.*

O experiinţă de 18 anĭ a justificatŭ temerile şi prevederile luĭ Mocsonyi.

S'a sacrificatŭ episcopia română străvechiă din Timişióra, sub pretestulŭ, că — consideraţiunĭ de politică maĭ înaltă n'o admiteaŭ pe acelŭ timpŭ. Motivulŭ adevĕratŭ, realŭ era, în partea episcopatuluĭ

sêrbescŭ, pentru ca o diecesă română, cu scaunulŭ în Timișióra să nu nulifice totalminte pe cea sêrbéscă, care jurŭ împrejurŭ este lipsită de poporŭ; éră în partea episcopatuluĭ românŭ motivulŭ erá ca — episcopuluĭ din Aradŭ, prin anexarea părțilorŭ timișiane, cu 150,000 de Românĭ, către diecesa Araduluĭ, să se facă unŭ maĭ mare venitŭ, o maĭ bună dotațiune!

Relativŭ la monastirile și fondurile comune și la comunele bisericescĭ cu populațiune mestecată, sêrbă și română, s'aŭ luatŭ astŭ-feliŭ de conclusiunĭ, carĭ d'o-cam-dată susțineaŭ statulŭ de maĭ 'nainte, lăsându-le adică pe tóte sub jurisdicțiunea ierarchieĭ sêrbescĭ, éră pe Românĭ îndemnându-ĭ ca să-șĭ caute partea lorŭ prin tractaminte separate și chiarŭ prin procese lungĭ, înaintea tribunalelorŭ ungurescĭ! P'acéstă cale, în cursŭ de 18 anĭ, abia ni-a succesŭ a trage la metropolia nóstră dintre 100,000 de Românĭ de prin comunele amestecate, vr'o 25,000, și din fondurile comune, de peste treĭ milióne florinĭ, cam 450,000 florinĭ.

Andreiŭ Mocsonyi numaĭ după lunĭ de ḑile și anume după publicarea resoluțiuneĭ împĕrătescĭ din 24 Decembre 1864, prin care se încuviințá Metropolia română și se normaŭ basele pentru înființarea eĭ, a pututŭ aflá cuprinsulŭ autenticŭ alŭ conclusiunilorŭ Sinoduluĭ archierescŭ din Carlovĕțŭ, și acelŭ cuprinsŭ i-a sfâșiatŭ inima. Epistolele sale de pe acelŭ timpŭ către consórta sa și către soră-sa și către mine, suntŭ pline de indignațiune și de lacrime sufletescĭ; și d'acéstă durere, nevindecată a rĕmasŭ inima luĭ pên' la mórte!

Dar cu tóte aceste, elŭ a rĕmasŭ în luptă. La 9 Februare 1865 elŭ într'o epistolă către iubita sa consórtă suspiná: «Mare resignațiune și marĭ sacrificie îmĭ cere națiunea. Așŭ mulțămi luĭ Dumneḑeŭ, dècă mi-arŭ ajutá, să scapŭ odată d'atâtea sforțărĭ și necasurĭ, ca să potŭ trăi câțĭ-va anĭ pentru mine. Dar este sórta ce mi-a creat'o provedința și care mĕ împinge înainte, totŭ maĭ departe, în cât în ce să fiŭ fórte curiosŭ a vedé: pînă unde? Unde o să ajungemŭ?!»

D'aci se póte pricepe, că Mocsonyi, p'acelŭ timpŭ — câtŭ erá de desgustatŭ! Elŭ mereŭ îșĭ perdea încrederea în mersulu lucrurilorŭ, saŭ propriaminte în ómenĭ, în ceĭ de susŭ ca și în ceĭ de josŭ, în

inteliginţa ca şi în buna-voinţa lorŭ. Totuşĭ se supunea la fatigele şi sacrificiele ce i se cereaŭ. Elŭ tocmaĭ atuncĭ, în primele ḑile ale luĭ Februariŭ, în capŭ de iérnă grea, prin grele pericole, din noŭ călĕtori la Carlowitz, împreună cu episcopiĭ şi cu toţĭ deputaţiĭ românĭ, pentru d'a maĭ încercá odată, complanarea în modŭ amicalŭ a diferinţelorŭ cu Sêrbiĭ; dar când şi la acéstă ocasiune se convinse, că pĕcatulŭ din tómna trecută este ireparabilŭ, că pentru nepriceperea saŭ egoismulŭ unorŭ conducĕtorĭ, metropolia română are să rĕmână strivită, elŭ — plinŭ de amărăciune — părăsi Carlovĕţulŭ, şi d'acì încolea elŭ numaĭ din depărtare observá mişcările şi svêrcolirile ce se făceaŭ pe terenulŭ bisericescŭ, spre scopulŭ reorganisăriĭ şi consolidăriĭ noueĭ ierarchiĭ; éră când la 1868 vĕḑù introducêndu-se în administraţiunea acesteĭ ierarchiĭ principie şi instituţiunĭ aşia numite *democratice*, adică o sinodalitate după tipulŭ şi asemĕnarea constituţiunilorŭ politice moderne, — principie şi instituţiunĭ în sine fórte frumóse, despre carĭ însă Mocsonyi ţinea, că nu potŭ să fiă nicĭ seriόse, nicĭ oportune, pentru că Clerulŭ, crescutŭ în şcóla absolutismuluĭ, éră în timpulŭ maĭ din urmă, sub dominaţiunea ierarchieĭ sêrbescĭ — coruptŭ, demoralisatŭ şi devenitŭ anarchicŭ, nu le va respectá, nicĭ suferí, éră poporulŭ lipsitŭ de necesara cultură şi deprindere practică, nu le va pricepe şi apĕrá, şi astŭ-felŭ acele frumóse principiĭ şi instituţiunĭ aŭ să devină unŭ noŭ isvorŭ de demoralisare şi spoliare în sînulŭ poporuluĭ, — elŭ se retrase şi abţinù de la orĭ-ce maĭ departe amestecŭ în afacerile bisericescĭ şi nu maĭ primì nicĭ unŭ mandatŭ din câte i se oferiaŭ ca deputatŭ la Congresulŭ saŭ Sinódele Bisericeĭ române ortodoxe; ceea-ce însă de felŭ n'a împedicatŭ opiniunea publică, de a recunósce şi enuncia susŭ şi tare, că — *restaurarea metropolieĭ române ortodoxe în Transilvania, Banatŭ şi Ungaria eminaminte este opera şi meritulŭ luĭ Andreiŭ Mocsonyi*, fără de a căruĭ energiă şi prudinţă şi sacrificie, acéstă metropolie, precum dovediaŭ pedicile ce i se puneaŭ, de bună sémă, totŭ atâtŭ de puçin se putea elupta la 1864/5, câtŭ de puçin a succesŭ eluptarea eĭ în trecutŭ, prin atâtea crunte stăruirĭ şi martiriĭ! Fraţiĭ românĭ ortodocşĭ din părţile Transilvanieĭ, sub conducerea episcopuluĭ Şiaguna, aŭ contribuitŭ fórte multŭ şi aŭ

înlesnitŭ puternicŭ reeşirea, şi acésta maĭ vêrtosŭ prin marea încredere, de care se bucurá Şiaguna în urma meritelorŭ sale, la Curtea împĕrătéscă din Viena; necontestabilŭ însă este, că — nu atâtŭ la stăruinţa, câtŭ maĭ vêrtosŭ pentru a face plăcere luĭ Şiaguna a încuviinţatŭ monarchulŭ metropolia română ortodoxă. Luĭ Şiaguna metropolia erá o graţiă şi remuneraţiune — de susŭ; d'aceea elŭ a primit'o, a trebuitŭ s'o priméscă cu mulţămită, aşia cum i s'a oferitŭ; dar — ce e dreptŭ, primind'o elŭ a făcutŭ multŭ pentru de a o conservá şi desvoltá, şi — în acéstă privinţă, din acestŭ punctŭ de vedere consideratŭ, Şiaguna este şi va rĕmânea *mare* în istoria Bisericeĭ nóstre şi a luptelorŭ nóstre naţionalĭ.

Luĭ Andreiŭ Mocsonyi şi Bănăţenilorŭ şi Ungurenilorŭ românĭ, Metropolia a fostŭ o concesiune asupra necurmatelorŭ stăruinţe de 50 anĭ şi maĭ bine, stăruinţe carĭ între împrejurările politice ale epoceĭ d'atuncĭ păreaŭ ne maĭ respingibilĭ; şi — tocmaĭ d'aceea concesiunea se făcea — ca tóte concesiunile de nevoiă, în condiţiunĭ fórte grele, pe carĭ condiţiunĭ Mocsonyi, în cunoscinţa exactă a împrejurărilorŭ, *nu le-arŭ fi primitŭ*, sciindŭ bine că scopulŭ lorŭ erá a îngreuiá viéţa şi a împedicá desvoltarea naţională. Elŭ însă fŭ paralisatŭ de votulŭ precumpĕnitorŭ alŭ episcopilorŭ şi alŭ maĭ multorŭ corifeĭ românĭ. D'aci supĕrarea şi la urmă retragerea luĭ.

Totŭ asemenea s'a întêmplatŭ, respective a decursŭ lupta şi pe terenulŭ politicŭ. Mocsonyi, nepreocupatŭ şi independinte, observá cum se pune în lucrare intriga şi amăgirea din partea guvernuluĭ din Viena, pretutindenĭ printre Românĭ; cum tóte avantagiele ce se făceaŭ şi resp. drepturile ce se acordaŭ Românilorŭ, eraŭ numaĭ pentru d'a speria şi muiá pe aristocraţiĭ maghiarĭ. Amŭ avutŭ ocasiune a vedea în mânele luĭ, la anulŭ 1863, o pistolă discreţionară, adresată prin cancelarulŭ aulic contele Nádasdy, către unŭ conducĕtorŭ alŭ administraţiuneĭ politice din Transilvania, în care se explicá acestuia, că n'are să mérgă prea departe în protecţiunea ce dá Românilorŭ; căcĭ — nu pentru tot-d'a-una împĕrăţia voesce a se reḑima pe poporulŭ românŭ. «Basele şi columnele împĕrăţieĭ suntŭ şi trebue să rĕmână — *familiele istorice*, aristocraţia cea mare şi cea mică. Dar fiindŭ-că

acestŭ faptore, în timpulŭ maĭ din urmă, identificându-se cu naţionalitatea maghiară, a apucatŭ armele democraţieĭ şi s'a făcutŭ renitinte, prin favorisarea şi rĕdicarea momentană a Românilorŭ scopulŭ e, a se dá aceleĭ aristocraţiĭ renitinte o bună lecţiune.» Atâta şi — nimicŭ maĭ multŭ!

Prin tóte Andreiŭ Mocsonyi urmá a se convinge, că bĕtrâna Austriă este totŭ cum a fostŭ de la primele începute ale formaţiuneĭ sale, incorigibile, că — prin urmare, adevĕrată trebue să fiă sentinţa luĭ Machiavelli, cum că imperiele totŭ prin midlócele prin carĭ s'aŭ înfiinţatŭ şi măritŭ, cautǎ să trăiéscă saŭ să se desfiinţeze şi să piéră. D'aceea elŭ din noŭ ajunse a simţí şi recunósce necesitatea de o înţelegere cu Unguriĭ, şi din noŭ elŭ începù a căutá legăture cu corifeiĭ maghiarĭ. D'acì se explică, că Andreiŭ Mocsonyi, în tómna anuluĭ 1865, din tóte puterile stăruiá, ca Româniĭ să participe la alegerile ce se făceaŭ pentru Dieta ungurésca, convocată pe 10 Nombre alŭ aceluiaşĭ anŭ, şi se bucurâ fórte multŭ când vĕdu că, în mânia tuturorŭ intrigelorŭ şi presiunilorŭ oficialĭ, 23 Românĭ fuseră aleşĭ deputaţĭ din părţile ungurene şi bănăţene, între carĭ toţĭ treĭ fraţiĭ Mocsonyescĭ şi cu nepotulŭ lorŭ de soră, Alexandru de Mocsonyi. Însă nicĭ acéstă bucuriă şi buna-speranţă nu ţinù mult: căcĭ domniĭ Maghiarĭ numaĭ pînă la catastrofa de la Sadova se arĕtară plecaţĭ d'a tracta cu Româniĭ, resp. cu mandatariĭ acestora. Curênd după acea catastrofă, Austria, resp. împĕrăţia Habsburgică, urmând — cum se scie, sfatuluĭ şi resp. presiuneĭ din Berlin, se aruncâ în braçele Ungurilorŭ, făcêndŭ acestora concesiunĭ marĭ, pînă şi d'acelea, despre carĭ, cu puçin timpŭ maĭ înainte, nu voiá nicĭ să audă! Anume, în câtŭ pentru naţionalităţile nemaghiare, oferindŭ domnilorŭ aristocraţĭ maghiarĭ, precum p'atuncĭ ne spunea contele Juliu Andrássy, cu ocaua drepturile, în alte cuvinte: condiţiunile de viéţă ale naţionalităţilorŭ, pentru dramurĭ de concesiunĭ în dreptulŭ publicŭ! Şi acésta tocmaĭ p'acelŭ timpŭ, când *meritele*, virtutea şi valórea militară a soldaţilorŭ românĭ, prin carĭ singure s'a făcutŭ posibilă luarea Custozzeĭ în Italia, şi s'a salvatŭ onórea armelorŭ austriace la Sadova în Bohemia, se glorificaŭ şi se remuneraŭ prin numeróse decoraţiunĭ!!...

Caracterulŭ fundamentalŭ alŭ Ungurului și anume alŭ clasei conducĕtóre maghiare — e: *insolența*, îndată ce-i zîmbesce norocul, și acestŭ caracterŭ a fostŭ, este și rĕmâne isvorulŭ nefericirii acestui poporŭ, altŭ cum fórte bunŭ și chiar simpatic Românului!

La anulŭ 1867, în Maiŭ, avu locŭ încoronarea și jurămêntulŭ regelui Francisc Josif pe constituțiunea ungurésca, pe care domnii maghiari ei înșiși și-a făcut'o, pentru sineși, și anume în contra naționalităților nemaghiare. Prin actulŭ încoronării se subscrise și sigilă solemnelŭ aservirea Românilorŭ maghiarismului și specialminte aristocrației maghiare.

Mocsonyi vedea, simția, cumpĕnia greutatea urmărilorŭ, nefericita situațiune, la cari se condamna causa, națiunea sa; dar nu scia, unde să mai caute scăpare! In acéstă perplesitate a sa, a întreprins în diua de 26 Faur 1867 — vĕduta sa la «*Marele expatriatŭ*» maghiarŭ, *Ludovicŭ Kossuth* în Turin, vĕdută pentru noi de valóre istorică, de care însă Kossuth în tom. III alŭ scriptelor sale din exilŭ, atinge mai mult ca de un omagiŭ peutru sine.

D'aci încolea luptele deputaților români, pe lîngă că ele după cele întêmplate, nici nu mai puteaŭ avé consistința și eficacitatea de mai nainte, fiind-că se resfrângeaŭ într'unŭ elementŭ, sprijinitŭ de susŭ cu tótă puterea imperiului, elementŭ ambițiosŭ și setosŭ de domniă, și prin urmare lipsitŭ de ori-ce considerațiuni; elementŭ ce printr'o extraordinară întêmplare, de odată fu ridicatŭ la culmea dorințelorŭ sale și altŭ-felŭ exaltatŭ pînă la nebuniă, — dar ele, acele lupte, se și conrupeaŭ și încurcaŭ sistematicaminte prin cei de la putere. Astŭfelŭ chiar legile de la 1868, create în urma stăruințelorŭ deputaților români — cum se pretindea, spre asigurarea dreptului limbilorŭ și naționalităților nemaghiare și resp. a bisericei lorŭ orientali, presintaŭ o stilistică plină de echivocități, și curêndŭ se adeveri, că ele numai acelui scopŭ n'aveaŭ a servi, pentru care se creaseră.

În acéstă confusiune și turburare a minților, Andreiŭ Mocsonyi susținea, că Românii din Ungaria și Transilvania, părăsiți totalminte din partea Corónei și persecutați din partea guvernului Maiestății Sale austro-ungare, nu potŭ urma altă politică, de câtŭ cea mai *moderată*

și *reservată*, întru a căreĭ apĕrare singur numaĭ se potŭ uni tóte partidele și forțele naționalĭ. Dar acéstă parolă nu plăcea de felŭ extremilorŭ noștri, și adică nicĭ celorŭ ce se îngajaseră în tabĕra domnilorŭ de la putere și propuneaŭ închiderea totală a lupteĭ și oposițiuneĭ române, — nicĭ celorŭ ce — în nerăbdarea lorŭ profesaŭ, că moderațiunea și resp. oportunitatea, slăbiciune fiindŭ și greșală, miḑloculŭ celŭ maĭ bunŭ și unicŭ, d'a înfrânge îngâmfarea și netoleranța șiovinismuluĭ maghiarŭ sepóte găsi numaĭ într'unŭ radicalismŭ politicŭ naționalŭ din a nóstră parte. Astŭ-felŭ ne'nțelegerile și sfâșiarea prindeaŭ locŭ și se lățiaŭ — atâtŭ între deputațiĭ de la Dieta unguréscă, câtŭ și printre luptătoriĭ naționalĭ din poporŭ, și arma îndatinată era: *suspiciunea;* și toțĭ se înferaŭ reciprocaminte cu epitetele de «*perfiḑĭ*» și «*trădătorĭ*». Chiar și metropolițiĭ românĭ *Șiuluțiu* din Blașiŭ și cu *Șiaguna* din Sibiŭ, totŭ pentru zăpăcéla ce întêmpina causa națională, se atacaŭ și înferaŭ reciprocaminte, prin ḑiare și broșure, de lașĭ și trădătorĭ, și apoĭ amênduoĭ veniaŭ prin epistole a se plânge și scusa înaintea luĭ Mocsonyi, care în tóte părțile se încerca a face pe miḑlocitorulŭ — maĭ totŭ fără succesŭ. Ajunseserămŭ în epoca de la 1869 pînă pe la 1876, prin drasticele și răpeḑile schimbărĭ de sus, într'unŭ labirintŭ și o confusiune, în câtŭ rare eraŭ spiritele carĭ să se maĭ scie orienta, și în acéstă confusiune generală, totŭ însulŭ credea, că — fratele seŭ, vecinulŭ seŭ, rivalulŭ seŭ naționalŭ este causa rĕuluĭ, pe când adevĕrata causă era — *sclintirea referințelorŭ de susŭ*, de la Tronŭ, guvernŭ, legislațiune.

Andreiŭ Mocsonyi era unulŭ dintre ceĭ puçinĭ, ce la momentŭ recunuscură morbulŭ societățiĭ, așia numite *imperiu austro-ungarŭ*, și elŭ totŭ-d'o-dată recunoscu, că acestŭ morbŭ, în acestŭ stadiŭ de desvoltare, nu se póte vindeca, ci că elŭ trebue să-șĭ facă cursulŭ seŭ naturalŭ spre a ajunge în situațiunea — saŭ de a deveni vindecabilŭ, saŭ de a se disolve și distruge. Decĭ Mocsonyi sfătuia, ca Românii, cu slabele lorŭ puterĭ proprie, să nu maĭ încerce a împedica cursulŭ naturalŭ alŭ procesuluĭ de desvoltare în noulŭ organismŭ alŭ Statuluĭ austro-ungarŭ, ci cine tocmaĭ are plăcere și disposițiune, maĭ bine să-lŭ promoveze; națiunea însă să adopte și păstreze o politică ra-

ţională de pasivitate şi resp. abstininţă. Elŭ însuşĭ de la începutulŭ anuluĭ 1869 se retrăsese la moşia sa Foen, curmându-şĭ maĭ tóte legăturile cu lumea exterióră. Credinţele şi speranţele sale în înţelepciunea şi moralitatea, prin urmare într'o misiune istorică saŭ chiar providenţială a Austrieĭ şi resp. a Austro-Ungarieĭ, în acéstă epocă suferiră lovitura de mórte, şi o suferiră — potŭ dice — definitivŭ, când vĕdu şi se convinse, că nuoiĭ stăpânĭ aĭ situaţiuneĭ în Austro-Ungaria întorcŭ cu susulŭ în josŭ tóte conceptele de dreptŭ şi dreptate, de morală şi patriotismŭ şi virtuţĭ civice în Statŭ, şi că în urmarea acesteĭ procedure antipodice, ceĭ maĭ sincerĭ şi probaţĭ patrioţĭ, ceĭ maĭ lealĭ şi credincioşĭ supuşĭ aĭ Monarchuluĭ, în publicŭ se califică şi înfiéră de agitatorĭ, de inimicĭ aĭ Tronuluĭ şi aĭ patrieĭ!

Nefericită era acea epocă pentru Monarchiă şi pentru popórele eĭ, dar pentru Românĭ maĭ vêrtosŭ, carĭ pînă aci avêndŭ prea bună credinţă despre Austria şi parte mare şi despre inteliginţa şi genuinulŭ patriotismŭ alŭ Maghiarilorŭ, d'o dată se vĕdură constrînşĭ a se lipsi d'acéstă credinţă şi a se arunca în braçele pesimismuluĭ!

Andreiŭ Mocsonyi, şi după temperamentulŭ seŭ iute, dar maĭ vêrtosŭ după tristele experienţe de douĕ-decĭ de anĭ şi maĭ bine, simţindu-se înaintândŭ spre bĕtrâneţe, éră dorinţele şi tendinţele sale naţionalĭ vĕdêndu-le în celŭ maĭ brutalŭ modŭ isbite şi respinse, cădu într'unŭ pesimismŭ atâtŭ de extremŭ, în câtŭ nu maĭ găsia în peptulŭ seŭ stimulŭ seŭ motivŭ d'a se încrede nicĭ măcar în vitalitatea elementuluĭ românŭ. Elŭ pretutindenea vedea reacţiunea introducêndu-se şi resfăçindu-se — dincócĭ, ca şi dincolo de Carpaţĭ, şi ânima sa suferia torture ce nu se potŭ descrie. Numaĭ cine, îndestratŭ cu asemenea ânimă, cugetare şi consciinţă, se va fi aflatŭ când-va, după atâtea lupte şi sacrificie, în asemenea situaţiune, acela numaĭ póte să-şĭ închipuéscă durerile sufletuluĭ seŭ pe acelŭ timpŭ. Elŭ ajunsese de nu maĭ doria pentru sine — altŭ-ceva, altŭ favorŭ de la sórtă şi de la lume, de câtŭ — «*pace şi liniste.*» Era încă în Ianuariŭ şi Februariŭ 1865, când desgustulŭ seŭ pentru politica din Viena i amăria viéţa. În acelŭ timpŭ contele Zichy, cancelarulŭ aulic pentru Ungaria, făcuse şi 'mĭ comunicase planulŭ seŭ, ca pe membriĭ familieĭ Mocsonyi de

Foen să-ĭ ridice la rangulŭ de Magnaţĭ aĭ ţĕriĭ şi să-ĭ introducă în Casa de susŭ a legislaţiuneĭ, — firesce ca să-ĭ aibă de unelte politice pentru scopurile maĭ înalte; decĭ eŭ la dorinţa expresă a cancelaruluĭ, informând despre acestŭ planŭ pe fraţiĭ Andreiŭ şi Antoniu de Mocsonyi, pe cela în Timişióra în Aprile, éră pe cesta la moşia sa Bulciu în Maiŭ, amŭ primit rĕspunsŭ — de la Andreiŭ: *«Spune-ĭ să-mĭ redee celŭ puçin pacea, dacă nu-mĭ póte restitui încrederea ce mi-aŭ răpit'o ceĭ de susŭ!»* — éră Antoniŭ mi-a ḑisŭ: *«Ceĭ de sus ne credŭ netrebnicĭ saŭ nebunĭ; şi nu sciŭ că mi-arŭ fi ruşine a eşi între ómenĭ cu titlulŭ de Comite* (Graf), *pe câtŭ timpŭ ţine miserabila situaţiune de astăḑĭ a naţiuneĭ române.»* Apoĭ — ce felŭ era, domnĭ colegĭ, acea situaţiune, din orĭ care punctŭ de vedere considerată, în asemĕnare cu situaţiunea maĭ târḑiă şi cu situaţiunea de astăḑĭ — a Românilorŭ de sub stăpânirea unguréscă!

Când la 1866 guvernulŭ provisoriŭ alŭ Românieĭ se decise, a pune temeiŭ uneĭ Academiĭ române pentru întrégă Românime — prin înfiinţarea societăţiĭ academice în Bucurescĭ, Andreiŭ Mocsonyi a fostŭ chiămatŭ cu mine, a represinta părţile Banatuluĭ timişianŭ în acea societate. Dar Andreiŭ Mocsonyi nu se considera pe sine de omŭ specialŭ alŭ sciinţelorŭ şi literilorŭ, d'altă parte nicĭ organisarea dată societăţiĭ academice nu corespundea ideeĭ ce avea elŭ despre o corporaţiune, *focularĭŭ alŭ spirituluĭ naţionalŭ românŭ;* decĭ elŭ, preocupatŭ de pesimismulŭ seŭ, pînă să se intereseze de ea, aştepta s'o véḑă afirmându-şĭ valórea existenţeĭ; însă pesimismulŭ seŭ, nutritŭ de împrejurările politice, crescea din anŭ în anŭ, în câtŭ de la 1869 încócĭ începuse a nu maĭ dori să audă nimicŭ despre Românĭ; căcĭ — din câte se scriaŭ saŭ se auḑiaŭ, nicĭ una nu era ca să-ĭ pótă place. P'acelŭ timpŭ îmĭ adresă din Foen o epistolă plină de amărăciune, prin care îmĭ spunea, că — după cum observă, cu ţéra împreună, întregŭ corpulŭ naţionalŭ merge spre putreḑiune şi decădere. *Nicĭ «Albina», acéstă puternică baterĭă electrică, nu maĭ e în stare a împedica procesulŭ de demoralisare şi disolvare;»* prin urmare că şi-a propusŭ, nicĭ a o maĭ citi, nicĭ a o maĭ sprijini. *«Nu voiŭ a maĭ lupta şi sacrifica în vêntŭ, ci voiŭ aştepta în răbdare momentulŭ porniriĭ spre regenerare, décă a fi să-lŭ maĭ ajungemŭ.»*

Acelŭ momentŭ pentru dênsulŭ s'a ivitŭ — în luptele oştirilorŭ române peste Dunăre, prin bravurele soldaţilorŭ românĭ la Plevna, Rahova, Vidin, etc. La audirea acelorŭ bravure, ânima luĭ Mocsonyi, ca şi a tuturorŭ Românilorŭ de pe globulŭ pămentuluĭ, a tresăritŭ de bucuriă; ghiaţa ce o incrustase — s'a spartŭ şi a dispărutŭ, peptulŭ seŭ resimţi érăşĭ căldura şi plăcerea vieţiĭ, din care iute rĕsări nouă speranţă pentru naţiunea sa. Elŭ începù a recunósce şi chiar a admirá înţelepciunea şi patriotismulŭ bărbaţilorŭ conducĕtorĭ în România, éră în sacrificiele şi entusiasmulŭ ţĕriĭ elŭ vedea totŭ atâtea dovedĭ şi garanţiĭ pentru unŭ viitorŭ maĭ fericitŭ şi maĭ demnŭ de numele de Românŭ. Încă de la începutulŭ anuluĭ 1878 Mocsonyi începù a'şĭ reînoí legăturile cu ceĭ maĭ bunĭ, maĭ intimĭ aĭ seĭ şi a se interesá de tóte câte directŭ saŭ indirectŭ priveaŭ pe Românĭ. Laudele şi recunoscinţele, ce virtuţile române seceraŭ din partea opiniuneĭ publice europene, îlŭ făceaŭ mândru şi veselŭ, în câtŭ se lăudá către aĭ seĭ, că — *par'că se simte întinerindŭ!* Chiar miseria situaţiuneĭ Românilorŭ din Austro-Ungaria, nu-lŭ maĭ descuragiá; elŭ credea şi profesá pe faţă, că — rĕdicarea şi regenerarea elementuluĭ românŭ în România liberă, petrecêndu-se atâtŭ de răpede şi sicur, nu se póte să nu înfluinţeze şi regenereze şi partea de dincócĭ a corpuluĭ naţionalŭ.

În acéstă plăcută disposiţiune îlŭ găsí pe Andreiŭ Mocsonyi la 1879 scirea, despre transformarea şi constituirea societăţiĭ acedemice în— «*Academia Română*», pe basa uneĭ legĭ de Stat. Dênsulŭ rechiămatŭ în sînulŭ Academieĭ, primì cu cea maĭ mare plăcere, şi nimicŭ nu doriá maĭ multŭ, de câtŭ ca să pótă luá parte la şedinţele Academieĭ române, — o dorinţă ce-ĭ rĕmase neîmplinită ; căcĭ — pe când elŭ îşĭ făcea cele maĭ frumóse combinaţiunĭ şi planurĭ pentru inaugurarea uneĭ nuoĭ activităţĭ naţionale, întru interesulŭ viitoruluĭ nostru, atuncĭ — în Decembre 1878, printr'o răcélă ce 'şĭ atrase afară la ţéră, redeşteptândŭ unŭ morbŭ vechiŭ, de care pătimiá din tinereţe, cădŭ la patŭ, din care nicĭ cea maĭ bună căutare, nicĭ arta medicală, a celor maĭ renumiţĭ doctorĭ din Viena şi Timişóra nu-lŭ maĭ putură rĕdicá. Natura sa cea forte, organismulŭ sĕu celŭ ţépănŭ, resistară unŭ anŭ şi jumătate, până la 5 Maiŭ st. n. 1880, cândŭ elŭ, după

lungĭ și grele suferințe. în braçele duióseĭ sale soçie, înconjuratŭ de ceĭ maĭ iubițĭ aĭ seĭ, îșĭ dede în mânile Creatoruluĭ seŭ sufletulŭ seŭ celŭ nobilŭ.

O sté plină de rađe căldurόse și luminόse, astŭ-felŭ apuse de pe orisontele nostru naționalŭ; dar ea n'a apusŭ în memoria mulțimeĭ ce-lŭ cunosciá, stimá și iubiá. Virtuțile, beneficiele și meritele luĭ Andreiŭ Mocsonyi nu vorŭ perí niciĭ odată din ânimele recunoscĕtόre ale Românilorŭ.

Mi-amŭ datŭ silința, domnĭ colegĭ, a vĕ descrie prin câte-va trăsurĭ fidele, pe scurtŭ, viéța și activitatea bărbatuluĭ ce amŭ perdutŭ noĭ, a perdutŭ națiunea română în persόna decedatuluĭ nostru colegŭ Andreiŭ de Mocsonyi. Décă acéstă viéță și activitate într'una atinge, ba chiar cuprinde o mare parte din istoria epoceĭ, și anume istoria luptelorŭ și suferințilorŭ de aprόpe 40 de anĭ a Românilorŭ din Austro-Ungaria, acésta este tocmaĭ cea maĭ eclatantă dovédă, că în acea epocă spiritulŭ luĭ Andreiŭ Mocsonyi a influințatŭ și resp. a făcutŭ istoria.

Opulŭ francesŭ din Genova întitulatŭ: *«Istoria bărbațilorŭ de Statŭ aĭ seculuĭ alŭ XIX-lea»*, la anulŭ 1862, publicândŭ biografia luĭ Andreiŭ Mocsonyi, începe cu următόrea sentință:

«Istoria nobiluluĭ seniorŭ Andreiŭ de Mocsonyi atâtŭ de intimŭ și prin atâtea fapte comune se îmbină cu istoria maĭ recentă a națiuneĭ sale, a celorŭ treĭ și jumĕtate miliόne de Românĭ din Monarchia austriacă, în câtŭ una fără de alta nu se pόte scrie exactŭ.»

Eŭ așŭ putea să încheiŭ cu acéstășĭ sentință, cum credŭ — pe deplinŭ justificată prin cele maĭ susŭ aduse. Dar o obervațiune, saŭ maĭ dreptŭ — o constatare totŭ trebue să maĭ facŭ, pentru adevĕrulŭ celŭ mare și caracteristicŭ, ce cuprinde ea și care este că:

Andreiŭ Mocsonyi, bărbatulŭ cu stare și cu înaltă cultură socială, bărbatulŭ și resp. familia sa din clasa superiόră a societățiĭ, tocmaĭ așa ni presentă, prin luptele sale, o viață plină de decepținnĭ și suferințe, ce trecŭ desŭ în martiriŭ și chiar în tragediă, ca și toțĭ bărbațiĭ noștri de josŭ din poporŭ, carĭ de seciolĭ, și anume de la începerea redeșteptăriĭ nόstre naționale, prin străduințe încordate, prin caracterŭ fermŭ, zelŭ și devotamentŭ activŭ, aŭ luptatŭ și s'aŭ expusŭ pentru

o *idee mare*, pentru *recunóscerea drepturilorŭ poporuluĭ românŭ, a drepturilorŭ de existință și desvoltare și prosperare națională în patria sa străbună.*

Va să dică: sórta și Provedința ce croiesce sorțile popórelorŭ, este justă, ea egalmente împarte celorŭ cărorŭ se cuvine *suferințele și cununa martiriuluĭ.*

Să fimŭ sigurĭ, decĭ, că ea, sórta și Provedința, egalminte va împărți și învingerea și triumfulŭ, și tóte folósele mulțimeĭ poporuluĭ, când le va fi meritaŭ! Amŭ disŭ.

Vicențiu Babeșiŭ.

ORE-CARI DISPOSIŢIUNI NOUE DIN CABINETULŬ DE FISICĂ ALŬ UNIVERSITĂŢEI DIN BUCURESCI.

Cabinetulŭ de fisică alŭ Universităţeĭ nóstre din Bucurescĭ constitue astă-ḑĭ una din podóbele cele maĭ frumóse ale eĭ şi credŭ că nu este cu totulŭ fără interesŭ, décă viŭ să relatezŭ aci despre progresele realisate de curêndŭ în acéstă instituţiune naţională, anume în ramura electricităţiĭ şi a luminatuluĭ electricŭ, care astă-ḑĭ este la ordinea ḑileĭ.

Acestŭ luminatŭ electricŭ, care este «en vogue» de vre-o şése anĭ încóce, a condusŭ la o mulţime de perfecţionărĭ şi invenţiunĭ noue în domenulŭ machinelorŭ de inducţiune, maĭ specialŭ a celorŭ numite *dynamoelectrice*, şi a lămpilorŭ electrice. Aceste machinĭ electrice aŭ fostŭ introduse negreşitŭ şi în cabinete de fisică, celŭ puţinŭ ca modelurĭ; dar, deja în industriă, ele nu serviaŭ numaĭ ca mijlóce pentru luminatŭ; ele aŭ fostŭ întrebuinţate la arta galvanoplastică şi în timpurile moderne, ca mijlocŭ de transportŭ alŭ potereĭ la distanţă. Aceste machine fiindŭ introduse în cabinete şi la cursurĭ de fisică, a trebuitŭ să căutămŭ a profita de dênsele sub tóte punturile de vedere. Intru câtŭ ele în realitate nu suntŭ altŭ-ceva de câtŭ nisce generatorĭ de electricitate, nu facŭ de câtŭ să dee curinţĭ electricĭ, şi încă curinţĭ electricĭ de o calitate superióră, este clarŭ că aceste machine suntŭ menite să înlocuiască şi în industriă şi în cabinetulŭ de fisică, bateriile galvanice, carĭ presintă o mulţime de desavantage, celŭ puţinŭ acolo, unde se cerŭ curinţĭ de o putere ceva maĭ mare,

de la două saŭ treĭ eleminte Bunsen în susŭ. Ideia de a înlocui bateriile galvanice cu machine dynamoelectrice nu a prinsŭ rădĕcină, nicĭ nu a câștigatŭ încă o extensiune câtŭ de mică; în realitate nu se vĕdŭ de câtŭ casurĭ sporadice, unde câte unŭ esperimentŭ de galvanismŭ se face cu ajutorulŭ uneĭ machinĭ dynamoelectrice. Aceste machinĭ cerêndŭ pentru a funcționa o putere motore ceva maĭ mare și continuă, procurarea și instalarea uneĭ asemenea puterĭ constitue cea maĭ principală pedecă la introducerea lorŭ la cursurĭ de fisică; cu tóte că maĭ suntŭ și alte dificultățĭ specifice ale curinților electricĭ produșĭ de acele machinĭ.

In vederea acestorŭ progrese ale sciințeĭ și ale practiceĭ, mĭ-amŭ propusŭ și eŭ să ridicŭ cabinetulŭ și cursulŭ de fisică alŭ Universitățeĭ nóstre din Bucurescĭ la nivelulŭ stăreĭ actuale de lucrurĭ și chiarŭ să mergŭ maĭ departe, și să facŭ cursulŭ întregŭ de galvanismŭ numaĭ cu ajutorulŭ machinelorŭ dynamoelectrice și fără bateriĭ galvanice, afară de casurĭ rarĭ, unde se cere numaĭ unu saŭ două eleminte, a cărorŭ usŭ nu presintă nicĭ unŭ inconvenientŭ.

Disposițiunile necesare pentru a ajunge la acestŭ resultatŭ, adecă procurarea și instalarea machinelorŭ și a motoruluĭ, presintaŭ duoĕ dificultățĭ marĭ : ântêia, bănéscă, căcĭ ințelege orĭ-cine că asemenea instalărĭ costă multe miĭ de leĭ; și a doua, acea a localuluĭ. Aceste diferite machinĭ aŭ greutățĭ enorme, de maĭ multe tone, în timpulŭ funcționăreĭ lorŭ producŭ sguduiturĭ, carĭ echivaléză asemenea cu maĭ multe tone, și nu era lucru simplu de a face acele instalărĭ într'unŭ localŭ a căruĭ chiarŭ zidăriile presintă o debilitate remarcabilă. După sacrificiĭ de muncă și de timpŭ de douĭ anĭ aprópe, aceste dificultățĭ aŭ fostŭ învinse ; instalarea s'a complectatŭ și sguduiturile s'aŭ nimicitŭ. Motorulŭ, care constitue partea cea maĭ grea, a fostŭ așe̦ḑatŭ și fixatŭ pe unŭ zidŭ grosŭ care merge până la fundaminte, și sprijinitŭ cu bărne și legăturĭ colosale de ferŭ de unŭ alŭ doilea zidŭ perpendicularŭ pe celŭ d'ântêiŭ, care asemenea merge neîntreruptŭ până la fundamentŭ. Motorulŭ este cu gazŭ, sistema Otto, de puterea reală de patru caĭ, construitŭ de renumitulŭ fabricantŭ Langen Wolf din Viena, lucréză cu putere, liniștitŭ și fără cea

maĭ mică sguduitură. Transmisiunea și accesoriĭ aŭ fostŭ construite aci. — Se înțelege de sine, că a trebuitŭ să se facă în localulŭ cabinetuluĭ și instalare de gazŭ cu comptorŭ, lămpĭ hydraulice etc. — Vasulŭ cu apă, trebuinciosŭ pentru a ține motorulŭ rece, cântărindŭ cu apa împreună vre-o tonă, este asemenea încredințatŭ unuĭ zidŭ grosŭ și nu se sprijină de locŭ pe grindile localuluĭ.

Machinele electrice suntŭ în numĕrŭ de treĭ, tóte sistema Siemens: una dynamoelectrică D_7, de vre-o două sute kilograme, putêndŭ produce o singură lumină de 2000 luminărĭ normale, dă unŭ curentŭ continuŭ și constantŭ, care póte varia în putere, după iuțéla de rotațiune a machineĭ, de la vre-o 100 până la 250 eleminte Bunsen; — a doua machină W_3, de vre-o treĭ sute kilograme, cu curințĭ alternativĭ, putêndŭ alimenta până la patru lămpĭ, astŭ-felŭ numite diferențiale, asemenea sistema Siemens, fiă-care de o intensitate luminósă de vre-o 400 luminărĭ normale; — a treia este o machină mică, numită Ladd, construită de Ruhmkorff, care dă unŭ curentŭ continuŭ, echivalentŭ cu patru până la optŭ eleminte Bunsen, după iuțéla cu care se învârtesce. — Aceste diferite machine, carĭ aŭ o greutate însemnată, și cândŭ suntŭ puse la lucru, aducŭ asemenea sguduiturĭ fórte simțitóre, suntŭ încredințate totŭ unuĭ zidŭ care merge continuŭ până la fundamentŭ.

Deosebitŭ de aceste machinĭ, amŭ maĭ procuratŭ încă cabinetuluĭ de fisică și maĭ multe lămpĭ electrice, Serrin și Siemens; și unŭ numĕrŭ însemnatŭ de lămpĭ de incandescență Swan.

Pentru producțiunea lumineĭ concentrate, saŭ aceleĭ împărțite în maĭ multe lămpĭ, saŭ a lumineĭ cu lămpile cele micĭ de incandescință; pentru executarea diferitelorŭ experiminte de galvanismŭ, de electromagnetismŭ etc., se cere a se pune la lucru, când una, când cea-l-altă, din cele treĭ machine sus-menționate; câte o dată trebue să mérgă două machine cupelate; adesea se cere a opri machinele, fără a opri totŭ de o dată și motorulŭ, ca să fiă acesta gata la orĭ ce momentŭ să le pună din noŭ în mișcare; se cere, și acésta este și maĭ greŭ, ca, fără a modifica iuțéla de rotațiune într'unŭ modŭ simțitorŭ, să avemŭ o dată unŭ curentŭ maĭ slabŭ, ca de 30 ele-

minte Bunsen, altă dată unŭ curentŭ maĭ tare, d. e. de 50, 60, 100 orĭ 200 elemente Bunsen. Obţinerea acestorŭ resultate, fără carĭ usulŭ machinelorŭ arŭ fi limitatŭ şi nu arŭ corespunde trebuinţelorŭ variate ale cabinetuluĭ şi cursuluĭ de fisică, este însoţită cu marĭ dificultăţĭ, pe carĭ amŭ căutatŭ să le înlăturŭ prin diferite mijlóce şi disposiţiunĭ. Écă câte-va din aceste disposiţiunĭ :

Maĭ ântêiŭ amŭ instalatŭ o furcă, cunoscută de toţĭ carĭ se ocupă cu lucrărĭ mecanice, cu ajutorulŭ căreĭa se póte face într'unŭ momentŭ şi la comandă, ca cureaoa principală a motoruluĭ să apuce transmisiunea şi să o pună în mişcare dimpreună şi cu una saŭ maĭ multe din machinele dynamoelectrice ; saŭ totŭ cu aceeaşĭ furcă, ĭarăşĭ într'unŭ momentŭ şi la comandă, transmisiunea, prin urmare şi machinele dynamoelectrice, se desfacŭ de curea, se oprescŭ, ĭară motorulŭ îşĭ continuă mişcarea, fiindŭ gata să pornéscă machinele din noŭ la orĭ-ce momentŭ.

Maĭ greŭ cu multŭ este că, lucrândŭ necontenitŭ în exteriorŭ cu duoĭ reoforĭ, să primimŭ în eĭ după voiă şi fără să stămŭ să-ĭ schimbămŭ mereŭ de la o machină la alta, curentulŭ aceleĭ machine, care ne convine la unŭ momentŭ datŭ ; pe lângă acésta să maĭ dispunemŭ ca, executândŭ o seriă de experiminte, carĭ reclamă curinţĭ fórte diferiţĭ în intensitate, să ne procurămŭ comodŭ şi la fiă-care momentŭ curentulŭ de intensitatea cerută, fără să modificămŭ ceva în mersulŭ machinelorŭ, ceea-ce are nevoiă de timpŭ lungŭ şi în generalŭ nicĭ nu se póte face de câtŭ greŭ şi între limite fórte restrînse.

Pentru a căpĕta aceste resultate amŭ introdusŭ duoĭ *comutatorĭ* şi unŭ *aparatŭ de resistinţă* executate de constructorulŭ cunoscutŭ din Viena, Lenoir şi Forster, după descripţiunea şi desemnurile ce le amŭ comunicatŭ. Aceste aparate aŭ o construcţiune specială pe care amŭ inventat-o anume pentru serviciulŭ la care le destinamŭ.

Fig. I represintă projecţiunea orizontală a celorŭ duoĭ comutatorĭ K, K, precum şi a vasuluĭ de resistinţă R, în legăturile lorŭ cu cele treĭ machine dynamoelectrice W, D şi L ; ĭară fig. 2 arétă o secţiune verticală a vasuluĭ de resistinţă.

Comutatorulŭ K este formatŭ de o scândură pe care se află treĭ stâlpĭ de alamă, numerotațĭ 1, 2, 3, formândŭ unŭ arcŭ de cercŭ, la alŭ căruĭ centru se află unŭ alŭ patrulea stâlpŭ r, și opusŭ cu acesta, unŭ alŭ cincilea stâlpŭ m, totŭ de alamă. Aceștĭ stâlpĭ suntŭ destinațĭ să priméscă diferite sirme de comunicațiune și reoforiĭ. O pârghiă de alamă s, mobilă împrejuru luĭ r, stabilesce după voiă comunicațiunea între reoforulŭ exteriorŭ x și unulŭ óre-care din reoforĭ b_1, A_2, c_3, carĭ vinŭ de la machinele W, D saŭ L. Pârghia de alama *mn*, pusă la posițiune, unesce stâlpulŭ m cu stâlpulŭ 2 și prin urmare cupeléză machinele D cu W, ceea-ce se cere la funcționarea lămpilorŭ diferențiale.

Vasulŭ de resistință R, pe care-lŭ străbate unulŭ din ceĭ duoĭ reoforĭ, AR_2, emanândŭ de la machina dynamoelectrică D, este represintatŭ în secțiune verticală la fig. 2. Unŭ vasŭ de sticlă, așeḑatŭ într'o cutiă de lemnŭ, coprinde unŭ licuidŭ óre-care, d. e. apă cu câte-va picăturĭ de acidŭ sulfuricŭ. Reoforiĭ ce comunică cu doĭ stâlpĭ de alamă MM, cu două bețe orizontale BB și cu două lame de platină PP. Stâlpiĭ MM potŭ fi ridicațĭ maĭ susŭ saŭ maĭ josŭ, ast-felŭ ca lamele de platină să fiă cufundate în licuidŭ maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ. Lamele de platină potŭ fi așeḑate, prin mișcarea orizontală a bețilorŭ B, la o distanță maĭ mare saŭ maĭ mică, astŭ-felŭ ca curentulŭ să întâmpine o resistență maĭ mare saŭ maĭ mică. Cu modulŭ acesta se înțelege că vomŭ puté regula intensitatea curentuluĭ după trebuință, făcêndŭ să varieze distanța dintre lamele de platină; stabilindŭ contactulŭ între aceste lame, avemŭ maximum intensitățeĭ curentuluĭ.

Se înțelege de sine că acestŭ vasŭ de resistință s'arŭ puté intercala și la cele-l-alte două machine; acésta însă nu este de locŭ trebuinciosŭ. Machina L dă curințĭ relativŭ slabĭ și nu pré are nevoiă de regulatŭ; machina W nu póte funcționa, după cum se scie, de câtŭ fiindŭ alimentată de curentulŭ machineĭ D, și décă acesta este regulatŭ în putere, urméză ca și electricitatea, care o dă machina W să fiă asemenea regulată.

In fine trebue să observŭ, că modificările espuse în acéstă scurtă

dare de sémă nu suntŭ singurele făcute în cabinetulŭ și cursulŭ de fisică alŭ Universităței din Bucuresci; dar nu amŭ avutŭ aci în vedere de câtŭ numaĭ schimbările făcute în respectulŭ machinelorŭ dynamoelectrice.

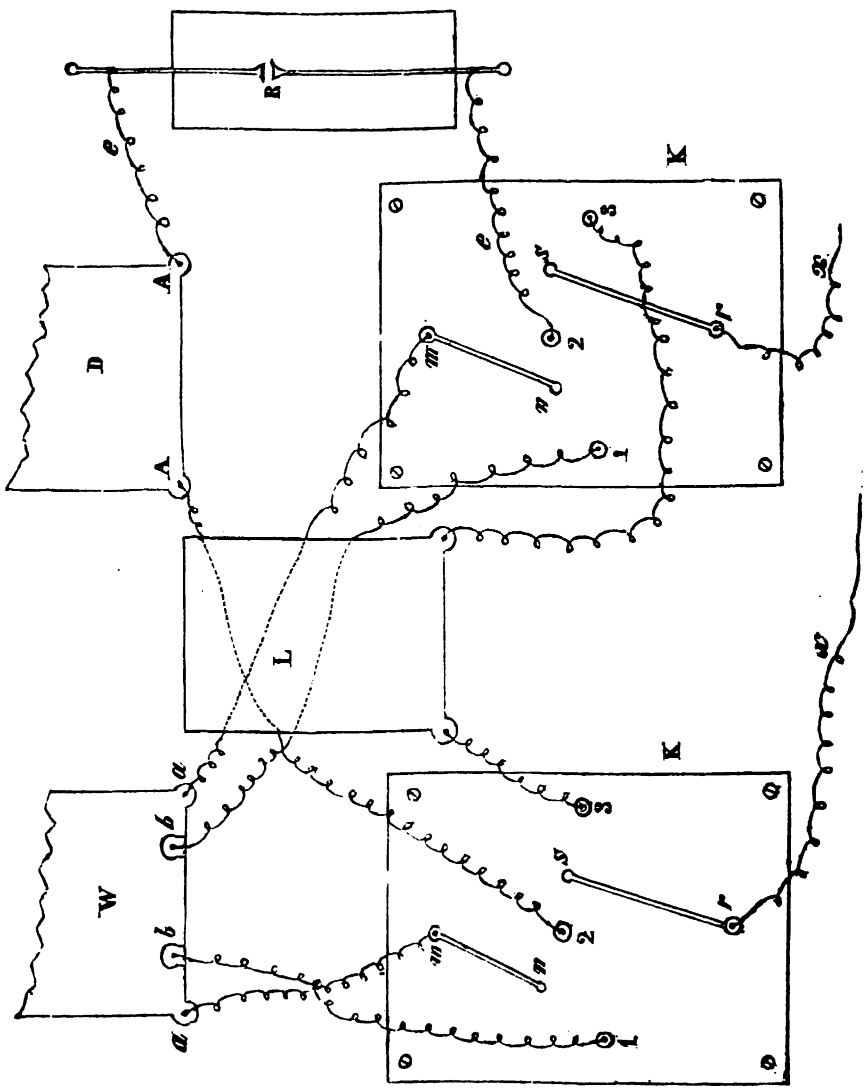

Fig. I.

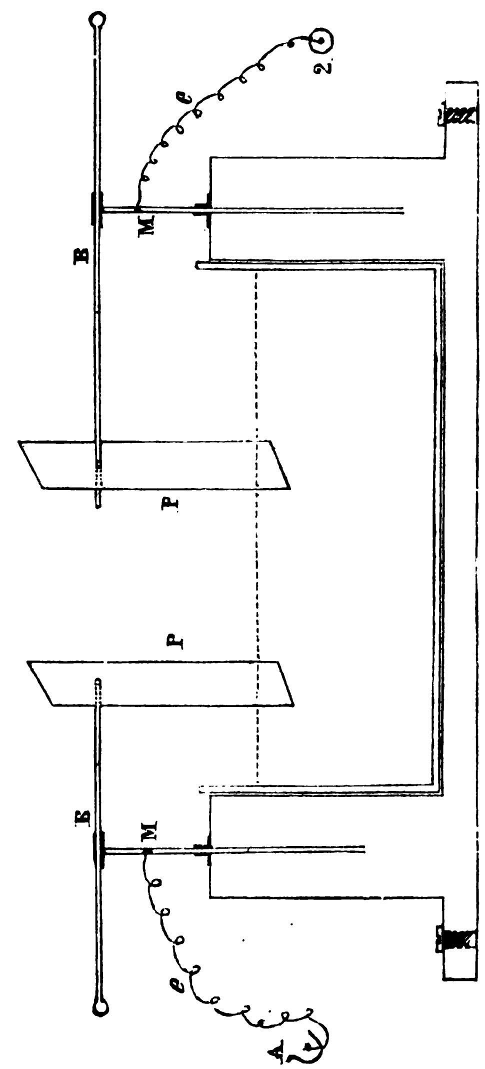

Fig. 2.

VEGETAȚIUNEA DOBROGEĬ.

RELAȚIUNE PRESENTATĂ ACADEMIE ROMÂNE

DE

Dr. Demetriŭ Brandza.

I

Flora Dobrogeĭ n'a începutŭ a fi explorată de câtŭ numaĭ de scurtŭ timpŭ. Puținele date ce se cunosceaŭ asupra acesteĭ flore înainte de 1872, constaŭ numaĭ în câte-va micĭ observațiunĭ cu totulŭ isolate, datorite în mare parte, botanistuluĭ C. Koch (1), geologuluĭ K. F. Peters (2), și zoologuluĭ J. Zelebor (3). Botaniștiĭ, cărora, în aniĭ din urmă, le revine onórea de a fi întreprinsŭ cele d'întâĭŭ cercetărĭ sistematice asupra floreĭ acesteĭ țĕrĭ, suntŭ : DD. V. de Janka, învĕțatulŭ conservatorŭ alŭ erbariuluĭ din Pesta și membru corespondentŭ alŭ Academieĭ române, și frațiĭ P. și M. Sintenis. Celuĭ d'întêiŭ din aceștĭ botaniștĭ — care visită Dobrogea în véra anuluĭ 1872 — pe lîngă indicațiunea unuĭ numĕrŭ însemnatŭ de plante interesante

(1) C. Koch, *Beiträge zu einer Flora des Orientes*, 10 fasc. Berlin. 1848—1851. seors. impress. ex *Linneæ* tom. XXI—XXIV. (cf. A. Kanitz, *Plantas Romaniae hucusque cognitas*. Claudiopoli, MDCCCLXXIX—MDCCCLXXXI, p. XVII).

(2) K. F. Peters, *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*. Denkschriften der Kaizerlichen Akademie der wissenschaften. Mathematisch-Naturwissenschaftliche classe. Siebenundzwanzigster band. Wien. 1867.

(3) J. Zelebor a recoltatŭ, în tómna anuluĭ 1863, câte-va plante de pe lângă Tulcea. D-lŭ profesorŭ W. H. Reichardt din Viena—de către care aŭ fostŭ determinate aceste plante—aŭ publicatŭ catalogulŭ lorŭ sub titlulŭ de : *Beitrag zur Flora von Tulscha* in Verhandl. der k. k. zool bot. Gesellsch. XVII (1867), p. 767—769 (cf. Kanitz l. c. p XXII, XXIII).

ce crescŭ în acéstă ţéră, i se datoresce şi descoperirea maĭ multorŭ speciĭ cu desĕvêrşire nouĕ (4), pr. c. *Mœhringia Grisebachii* Janka, *M. Jankœ* Gris., *Dianthus nardiformis* Janka, *Nectaroscordium bulgaricum* Janka, *Iris Sintenisii* Janka (5), etc. Fraţiĭ Sintenis, ce se aflaŭ în Dobrogea cam totŭ în acelaşĭ timpŭ, consacrară explorăreĭ floreĭ acesteĭ ţĕrĭ treĭ anĭ consecutivĭ — de pe la mijloculŭ luneĭ Martie 1872 şi până în Octombre 1875 — recoltândŭ în totŭ timpulŭ acesta peste 1100 speciĭ de plante (6), numĕrŭ destulŭ de însemnatŭ, dar care, de sigurŭ, este încă departe de a cuprinde tóte plantele ce compunŭ avuta floră a Dobrogeĭ.

Acésta era starea cunoscinţelorŭ nóstre asupra floreĭ Dobrogeĭ, când Academia română hotărî a reîncepe explorarea botanică a acesteĭ ţĕrĭ, confidêndu-mĭ mie onórea acesteĭ misiunĭ sciinţifice. Dóuĕ călĕtoriĭ amŭ făcutŭ până astădĭ în Dobrogea pentru îndeplinirea acesteĭ misiunĭ; una, în vara anuluĭ 1881 (27 Iuniŭ—23 Iuliŭ), alta. în primăvéra anuluĭ 1882 (22—27 Aprilie) (7). Din relaţiunea ce urmézā, despre resultatulŭ acestorŭ scurte călĕtoriĭ, se va puté vedé, între altele, că, din numĕrulŭ totalŭ de aprópe 700 speciĭ de plante

(4) V. de Janka, *Plantarum novarum turcicarum breviarium* in Oest. bot. Zeitschr. XXII (1872) p. 174, XXIII (1873) p. 32 (cf. Kanitz l. c. p. XXI) et editio separata.

(5) V. de Janka, *Generis Iris species novœ.* Editio separata e «Természetrajzi füzetek» Vol. I, parte IV, 1877..

(6) Catalogulŭ plantelorŭ recoltate de fraţiĭ Sintenis, se aflá publicatŭ în lucrarea citată maĭ susŭ asupra plantelorŭ Românieĭ a D-luĭ profesorŭ A. Kanitz din Clujŭ, membru corespondentŭ alŭ Academieĭ române, căruĭa i s'aŭ comunicatŭ de către D-lŭ R. de Uechtritz, botanistulŭ de care aŭ fostŭ determinate cele maĭ multe din aceste plante. — Lucrarea D-luĭ Kanitz maĭ cuprinde şi óre-carĭ plante — cele maĭ multe dintre Alge — recoltate, de către D-lŭ Dr. J. Schaarschmidt din Clujŭ, de pe lângă Constanţa, şi de D-lŭ P. Alexi din Nĕsĕudŭ, de pe lângă Măcinŭ, Medgidie şi Constanţa. Plantele phanerogame ale acestuĭ din urmă, în numĕrŭ cam de vre-o 47-speciĭ, aŭ fostŭ determinate de către DD. V. de Janka şi F. Porcius, membru alŭ Academieĭ Române. Dintre Alge — plante, care aŭ fostŭ determinate de către D-lŭ Schaarschmidt, —cele maĭ multe aŭ fostŭ recoltate chĭar de către acestŭ din urmă botonistŭ, iar altele aŭ fostŭ aflate de elŭ pe plantele phanerogame aquatice din mica colecţiunea D-luĭ P. Alexi (cf. Kanitz l. c. p. XIV).

(7) Ca consoţĭ de călĕtorie, amŭ avutŭ : în călĕtoria din 1881, pe D-lŭ Sava Stefănescu, licenţiatŭ în sciinţele naturale, a căruĭa ţintă eraŭ maĭ cu sémă observaţiunile geologice ; ĭar în cea din 1882, pe D-lŭ profesorŭ N. Ionescu, membru alŭ Academieĭ române, celŭ maĭ devotatŭ dintre sprijinitoriĭ proĭectuluĭ *uneĭ explorărĭ sciinţifico-naţională, generală şi sistematică a întregŭ teritoriuluĭ românŭ.*

recoltate în cursulŭ acestorŭ escursiunĭ, câte-va suntŭ cu totulŭ nóuĕ, iar altele, deşi nefiindŭ nóuĕ, suntŭ dintr'acelea ce, după câtŭ se pare, nu maĭ fusese aflate în Dobrogea de către nicĭ unulŭ din exploratoriĭ anteriorĭ, de vreme ce nu se găsescŭ menţionate în catalógele colecţiunilorŭ nicĭ unuĭa din eĭ. Pentru a nu vorbi de câtŭ de acele speciĭ ce oferŭ o maĭ mare însemnătate geografico-botanică, nu voiŭ cita din numĕrulŭ acestorŭ din urmă de câtŭ pe cele următóre : *Zygophyllum Fabago* L., *Genista albida* W., *Ficus carica* L., *Celtis australis* L., *Achillea leptophylla* M. Bieb., *Artemisia salsoloides* W., *Jurinea stœchadifolia* DC., *Centaurea napulifera* Roch., *C. Besseriana DC*, *Inula glabra* Bess., *Galatella cana* Nees., *Senecio umbrosus* W. Kit., *Fraxinus oxyphylla* M. Bieb., *Polypogon monspeliensis* Desf., *Medicago marina* L., *Trifolium purpureum* Lois., *Potentilla cinerea* Chx., *Peucedanum longifolium* W. Kit., *Seseli varium* Trev., *Bupleurum apiculatum* Friv., *Levisticum officinale* K., *Delphinium fissum* W. Kit., *Alyssum obtusifolium* Stev., *Anchusa Barrelieri* DC., etc.

Posiţiunea geografică a Dobrogeĭ — între 43°48′ şi 45°28′ de latitudine nordică şi 25°0′ şi 27°20′ de longitudine orientală (de la Paris) — vecinătatea măreĭ, constituţiunea eĭ geologică variată (8), diferite inegalităţĭ topografice, munţĭ stîncoşĭ cu pădurĭ şi tuferişurĭ, coline aride şi stepe întinse, dune puternice de-alungulŭ ţĕrmuluĭ Măreĭ-Negre, lagune, lacurĭ, gârle, bălţĭ şi mlaştinĭ numeróse, etc ,— atâte staţiunĭ diverse pentru plante — tóte acestea la unŭ locŭ, suntŭ împrejurărĭ favorabile, carĭ maĭ dinainte ne anunţă în Dobrogea o floră avută, variată, şi cu atâtŭ maĭ importantă din punctulŭ de vedere alŭ geografieĭ botanice, cu câtŭ ea ni se înfăţişéză cu caractere şi în condiţiunĭ cu totulŭ curióse şi escepţionale, ce facŭ din acéstă ţéră unulŭ din teritoriile botanice de transiţiune cele maĭ interesante.

Căcĭ în adevĕrŭ, deşi fórte analógă cu flora Ungarieĭ, a Transilvanieĭ de sudŭ şi maĭ cu sémă a Banatuluĭ, flora Dobrogeĭ se deosebesce de tóte acestea prin numerósele amestecăturĭ ce presintă, pe

(8) Vedĭ K. F. Peters, *loc. cit.*

de oparte, cu unele speciĭ curatŭ mediteraneane, ca : *Medicago marina* L., *Trigonella monspeliaca* L., *Coronilla scorpioides* K., *Trifolium purpureum* Lois., *Periploca græca*, L., etc.; ĭar de alta, cu unŭ numĕrŭ și maĭ însemnatŭ de speciĭ, dintre carĭ, măcarŭ că unele crescŭ și în regiunea mediteraneană a Europeĭ, cele maĭ multe însă, suntŭ aprópe cu totulŭ propriĭ numaĭ Crimeeĭ și Rusieĭ meridionale, ţĕrĭ cu ale cărorŭ flore pare a se și asemĕna maĭ multŭ vegetaţiunea Dobrogeĭ. Astfelŭ suntŭ speciile următóre : *Zygophyllum Fabago* L., *Alyssum obtusifolium* Stev., *Leontice altaica* Pall. var. *odessana* (Stev.), *Silene supina* M. Bieb., *Gypsophila glomerata* Pall., *G. trychotoma* Wender., *Dianthus leptopetalus* W., *D. pseudarmeria* M. Bieb., *Genista albida* W., *Astragalus dolicophyllus* Pall., *A. ponticus* Pall., *A. hamosus* L., *Pirus elæagnifolia* Pall., *Potentilla bifurca* L., *Paronychia cephalotes* Stev., *Achillea compacta* W , *Jurinea stœchadifolia* DC., *J. arachnoidea* Bge, *Centaurea Besseriana* DC., *Mulgedium tataricum* DC., *Fraxinus oxyphylla* M. Bieb., *Jasminium fruticans* L., *Apocynum venetum* L., *Convolvulus lineatus* L , *Tournefortia sibirica* L. (*T. Arguzia* R. S.), *Symphytum tauricum* W., *Scutellaria orientalis* L., *Statice tatarica* L , *S. latifolia* Sm., *Ficus carica* L., *Celtis australis* L., *Ephedra vulgaris* Rich., *Heliotropium suaveolens* M. Bieb., *Paliurus aculeatus* Lam., *Frankenia hispida* DC., *F. pulverulenta* L., *Momordica Elaterium* L., *Polypogon monspeliensis* Desf., *Scolymus hispanicus* L., *Medicago orbicularis* All. (p. p.), etc.

În ceea ce privesce relaţiunile dintre flora Dobrogeĭ și aceea a Românieĭ propriŭ ḑise, se póte ḑice, că aceste dóuĕ flore se află fórte strînsŭ legate una cu alta; ba chĭar, abstracţiune făcêndŭ de speciile enumerate maĭ susŭ, carĭ, în generalŭ vorbindŭ, lipsescŭ în România, o identitate aprópe completă există între flora Dobrogeĭ și vegetaţiunea din regiunea danubiană a Românieĭ. Maĭ multŭ de câtŭ atâtŭ, chĭar dintre speciile aceste din urmă, ce suntŭ óre-cum caracteristice pentru Dobrogea, suntŭ unele, ca : *Ficus carica* L., *Celtis australis* L., *Paronychia cephalotes* Stev., *Achillea compacta* W. și *Astragalus ponticus* Pall., carĭ crescŭ și în România; cele patru d'întêĭŭ în partea despre Banatŭ, ĭar cea din urmă în Moldova cătră Galaţĭ. Acestŭ din urmă faptŭ, de altmintrelea fórte interesantŭ, nu tre-

bue să surprindă pe nimene, de vreme ce partea acéstă a României se află situată aprópe exactŭ pe aceașĭ latitudine ca și Dobrogea. Dar ceea ce confirmă încă și maĭ multŭ relațiunea strînsă ce există între flora Dobrogeĭ și acea a părțeĭ sudŭ-vestice a Românieĭ, este presența în amêndóue aceste regiunĭ, a unorŭ arborĭ și arbuștĭ, ca Nuculŭ (*Juglans regia* L.) și Liliaculŭ (*Syringa vulgaris* L.), etc., carĭ, ca și în Dobrogea, crescŭ și în România — prin pădurile munțilorŭ stîncoșĭ dintre Vîrciorova și Bahna — în stare spontanee. O altă plantă caracteristică, ce unesce într'unŭ modŭ și maĭ intimŭ încă aceste dóuĕ flore, este *Dianthus giganteus* d'Urv., specie care, afară de Dobrogea și de partea Românieĭ despre Vîrcĭorova, nu se maĭ întâlnesce de câtŭ în Bulgaria și Banatŭ.

Stațiunile variate, ce Dobrogea oferе plantelorŭ, ne indică maĭ dinainte în deajunsŭ, că vegetațiunea acesteĭ țĕrĭ nu póte fi aceeașĭ în tóte părțile eĭ, plantele din regiunea muntósă nu crescŭ în stepe și nicĭ pe țĕrmulŭ mărеĭ, a căreĭ vegetațiune încă este cu totulŭ diferită de acea a stepelorŭ, nu maĭ puținŭ câtŭ și de aceea ce populéză lacurile, mlaștinile, etc. Astfelŭ în câtŭ, pentru a puté presenta o idee maĭ lămurită despre vegetațiunea acesteĭ țĕrĭ, amŭ împărțitŭ teritoriulŭ eĭ în șése regiunĭ botanice maĭ multŭ séŭ maĭ puținŭ distincte, și anume: 1° *regiunea septentrională*, 2° *regiunea meridională*, 3° *regiunea centrală*, 4° *regiunea maritimă*, 5° *regiunea aquatică*, și 6° *regiunea Delteĭ Dunăreĭ*.

1° Vegetațiunea regiuneĭ septentrionale. — Partea cea maĭ muntósă a Dobrogeĭ se află în acéstă regiune. Munțiĭ ce o compunŭ — ultime ramificațiunĭ ale Balcanilorŭ — suntŭ puținŭ desvoltațĭ, ceĭ maĭ înalțĭ din eĭ, carĭ forméză grupulŭ cuprinsŭ între Tulcea, Isakcea, Măcinŭ, Greci, Cerna și Babadagh, neîntrecêndŭ de câtŭ pré puținŭ înălțimea de 500 metri de-asupra niveluluĭ Mărеĭ-Negre. Acéstă altitudine, pe de o parte ne indică maĭ dinainte, că, dintre plantele caracteristice regiuneĭ montane, nu vomŭ întâlni în Dobrogea, de câtŭ numaĭ pe acele speciĭ ce crescŭ chĭar la basa regiuneĭ Faguluĭ, pr. c. *Circæa lutetiana* L., *Carpesium cernuum* L. etc.; de altă parte,

ea esclude de pe acestŭ teritoriŭ pe tóte speciile acelea ce crescŭ în regiunile ce suntŭ superióre acesteĭ limite, precum suntŭ coniferele, cu tóte cele-l-alte plante subalpine séŭ alpine. Totŭ în acéstă regiune se gàsescŭ şi pădurile cele maĭ frumóse din Dobrogea. În composiţiunea acestorŭ pădurĭ — în mare parte masacrate de Cerkezĭ — afară de fagŭ (*Fagus sylvatica* L.), ce nu se întâlnesçe de câtŭ numaĭ pe piscurile cele maĭ înalte de la Babadagh, de Scoruşulŭ de munte (*Sorbus Aucuparia* L.), ce n'amŭ aflatŭ de câtŭ în pădurea de la Nicoliţelŭ, de Nucŭ (*Juglans regia* L.), şi de Tavalga (*Spiraea crenata* L.) (9), ce nu crescŭ de câtŭ în munţiĭ de pe lângă Grecĭ, şi în fine, afară de Liliacŭ (*Syringa vulgaris* L.) care este maĭ puţinŭ comunŭ, intră, în maĭ tóte, următórele speciĭ de arborĭ şi arbuştĭ :

Quercus pedunculata Ehrh.	Fraxinus Ornus L.	Tilia alba W. Kit.
— pubescens Willd.	Viburnum Lantana L.	— parvifolia Ehrh.
— sessilifora Sm.	Cornus Mas L.	Pirus Malus L.
— Cerris L.	— sanguinea L.	— communis L.
Corylus Avellana L.	Cratægus Oxyacantha L.	Sorbus torminalis Crantz
Carpinus Betulus L.	— monogyna Jacq.	Prunus Mahaleb L.
Ulmus campestris L.	— — β. laciniata (Stev.)	— avium L.
— suberosa Ehrh.	Staphylea pinnata L.	Cytisus hirsutus L.
Acer campestre L.	Evonymus vulgaris Scop.	Vitis vinifera L. β. sylvestris Gm
— tataricum L.	— verrucosus Jacq.	
— platanoides L.	Rhus Cotinus L.	

Dar specia lemnósă din pădurile Dobrogeĭ septentrionale, cea maĭ interesantă din punctulŭ de vedere alŭ geografieĭ botanice, este fără nicĭ o îndoĭală, Pĕrulŭ cu foile de eleagnŭ (*Pirus elæagnifolia* Pall.), arbore originarŭ din Asia-mică, care în Europa nu se maĭ întâlnesce aiurelea de câtŭ în Crimea.

Vegetaţiunea cea maĭ importantă din acéstă regiune, se găsesce prin locurile stîncóse şi calcare din munţiĭ susŭ menţionaţĭ. Munţiĭ stîncoşĭ dintre Măcinŭ, Grecĭ şi Cerna, precum şi aceĭ ce se înalţă

(9) Cravaşele de *Tavalga*, făcute din maĭ multe vĕrguţĭ răsucite împreună, suntŭ fórte căutate de către Turcĭ, carĭ vĕdŭ în acestea unŭ feliŭ de talismanŭ înzestratŭ cu puterea magică de a puté lecui, prin simplulŭ contactŭ, tóte bólelele propriĭ cailorŭ.

din valea Taiţeĭ (m-tele Consulŭ de lîngă Alibeikioĭ, muntele Sepeljinŭ de lângă Başkioĭ, etc.), suntŭ localităţĭ fórte preţióse pentru botanistŭ.

Speciile recoltate din diferitele localităţĭ ale regiuneĭ septentrionale.

Pe lângă Măcinŭ :

Scolymus hispanicus L.
Asperugo procumbens L.
Sisymbrium Sophia L.

Pe câmpiile dintre Măcinŭ şi Greci :

Euphorbia Gerardiana Jacq.
— agraria M. Bieb.
Ceratocephalus orthoceras DC.
Alyssum minutum Schlecht.
— minimum Willd.
Senecio vernalis W. Kit.
Taraxacum officinale Web.
Xeranthemum annuum L.
Anthemisia ruthenica MB.
Linum austriacum L.
Haplophyllum Biebersteinii Spach
Thymus pannonicus All.
Salvia sylvestris L.
Phlomis pungens W.
Ajuga Chamæpitys Schreb. var. grandiflora Vis.
Cynoglossum officinale L.

Prin tuferişurile dintre Măcinŭ şi Grecĭ :

Prunus spinosa L.
Potentilla micrantha Ram.
Hieracium præaltum Vill.
Veronica Chamædris L.
— multifida L.
— prostrata L.
Lithospermum purpureo-cœruleum L.
Vinca herbacea W. Kit.
Asparagus verticillatus L.

Pe câmpiile de pe lîngă Grecĭ :

Salvia Æthiopis L.
Cynoglossum officinale L.
Herniaria glabra L.
Galium Cruciata Scop.

Prin munţiĭ stîncoşĭ de pe lîngă Grecĭ (m-tele Ţuţuiatu, etc.) :

Pulsatilla montana Hoppe
Thalictrum aquilegifolium L.
— collinum Wallr.
Ranunculus illyricus L.
Pæonia romanica Brandza
Prunus Mahaleb L.
— pumila Borkh.
Sorbus torminalis Cr.
Spiræa crenata L.
Cratægus Oxyacantha L.
Pirus elæagnifolia Pall.
Poterium muricatum Spach
Geum urbanum L.
Rosa pimpinellifolia L.
Potentilla cinerea Chx
Amygdalus Pallasiana Schl.
Cotoneaster vulgaris Lindl.
Leontice altaica Pall. β. odessana Fisch.
Orobus aureus Stev.
Orobus pannonicus Jacq.
— niger L.
Cytisŭs ratisbonensis Schäff.
Sedum Hillebrandii Fenzl
Fraxinus Ornus L.
Arabis Turrita L.
Iberis saxatilis L.
Alyssum saxatile L.
— rostratum Stev.
— minutum Schlecht.

Alyssum argenteum Vitm.
Viscaria vulgaris Rœhl.
Silene nemoralis W. Kit.
Stellaria pallida Piré
Dianthus nardiformis Janka
Mœhringia Grisebachii Janka
Herniaria glabra L.
— Besseri DC.
Geranium sanguineum L.
Rhus Cotinus L.
Galium Cruciata Scop.
Siler trilobum Scop.
Cachrys alpina M. Bieb.
Trinia Kitaibelii M. Bieb.
Achillea compacta W.
— pectinata W.
Scorzonera austriaca W.
Hieracium echioides Lumn.
Tragopogon majus Jacq.
Centaurea latisquama DC.
Heliotropium europæum L.
Valeriana officinalis L.
Valerianella costata DC.
Ajuga reptans L.
— Chamæpitys Schreb. var. grandiflora Vis.
Thymus zygioides Gris.
Verbascum phœniceum L.
Veronica Teucrium L. ap. Kerner (V. latifolia auctor. rec. [non L.])
Rumex tuberosus L.
Rumex Acetosella L. γ. multifidus (L.) Koch
Carpinus Betulus L.
Asparagus verticillatus L.
— tenuifolius Lam.
Iris pumila L.
Orchis Morio L.
Platanthera bifolia Rchb.
Melica uniflora Retz.
Gymnogramma Marantæ Mett.
Cystopteris fragilis Bernh.
Aspidium Filix mas Sw.
Asplenium septemtrionale Sw.
— Trichomanes L.

Prin fînețele de prin tuferișurile dintre Grecî și Lunca-Plopilorŭ :

Stipa capillata L.
— pennata L.
Polygala major Jacq.
Lithospermum purpureo-cæruleum L.
Nonnea pulla DC.
Adonis vernalis L.
Pulsatilla montana Hoppe
Thalictrum aquilegifolium L.
Jurinea mollis Rchb.
Hieracium echioides Lumn.
Vinca herbacea W. Kit.
Lamium maculatum L.
Astragalus glycyphyllos L.
Orobus pannonicus Jacq.
Orchis Morio L.
Pirus elæagnifolia Pall.
Euphorbia agraria M. Bieb.
— glareosa M. Bieb.

În pădurea Lunca-Plopilorŭ, pe malurile unuî pîrăŭ :

Populus alba L.
Ulmus campestris L.
Humulus Lupulus L.
Valeriana officinalis L.
Barbarea vulgaris R. Br.
Lycopus exaltatus L.

În pădurea de pe Délulŭ spre Țiganca :

Rhamnus catharticus L.
Viburnum Lantana L.
Pirus communis L.
Acer tataricum L.
— platanoides L.
Ulmus campestris L.
Mercurialis perennis L.
Ranunculus illyricus L.
Pæonia romanica Brandza
Anemone ranunculoides L.
Convallaria majalis L.
Polygonatum vulgare Desf.
Allium ursinum L.
Ornithogalum umbellatum L.
Heracleum sibiricum L.
Asperula odorata L.
Taraxacum officinale W.
Doronicum hungaricum Rchb.
Veronica Chamædrys L.
Scrophularia nodosa L.

Astragalus glycyphyllos L.
Orobus aureus Stev.
Pulmonaria obscura Du Mort.
Lithospermum purpureo-cæruleum L.
Lamium maculatum L.
Ajuga genevensis L.
Glechoma hirsuta W. Kit.
Evonymus verrucosus Jacq.
Mœhringia trinervia Clairv.
Viola mirabilis L.
Luzula campestris DC.
Carex muricata L.
Poa bulbosa β. vivipara L.
Cephalanthera pallens Rchb.
Neottia Nidus avis Rich.
Platanthera bifolia Rchb.
Dentaria bulbifera L.
Thlaspi perfoliatum L.
Rumex Acetosa L.

La Isvorulŭ Urlóia, prin locurile umbróse din pădure :

Dentaria bulbifera L.
Sanicula europæa L.
Staphylea pinnata L.
Asperula odorata L.
Asarum europæum L.
Allium ursinum L.
Aspidium Filix mas Sw.

Prin locurile umede și umbróse de pe lîngă Isvorulŭ Urlóia :

Veronica hederæfolia L. var. triloba
Veronica serpyllifolia L.
Ranunculus repens L.

În pădurea din valea Ţigancei :

Acer platanoides L.
Sorbus torminalis Cr.
Pæonia romanica Brandza

La Ţiganca prin locurile inculte și ruderale :

Cochlearia Armoracia L
Lepidium Draba L.
Inula Helenium L.
Cynoglossum officinale L.

În pădurea Taiţei :

Asarum europæum L.
Allium ursinum L.
Pulmonaria obscura Du Mort.
Asperula odorata L.
Sanicula europæa L.
Dentaria bulbifera L.
Geum urbanum L.
Sorbus torminalis Cr.
Orobus aureus Stev.
Vicia sordida W. Kit.
Acer platanoides L.
Evonymus vulgaris Scop.
Silene nemoralis W. Kit.
— italica Pers.
Ajuga reptans L.
Carex muricata L.
Neottia Nidus avis Rich.
Adonis vernalis L.

La m-stirea Cocoșŭ, prin locurile umbróse și cam umede din pădure:

Dipsacus sylvestris Huds.
Barbarea vulgaris R. Br.
Malachium aquaticum Fr.
Parietaria officinalis L.
Rumex Acetosa L.
Euphorbia villosa W. Kit.
Symphytum tauricum W.
Pæonia romanica Brandza
Ranunculus sp.?

Pe lîngă m-stirea Cocoșŭ, pe stîncile de la Cruce :

Thymus zygioides Gris.
Calamintha Nepeta Clairv.
Sedum Hillebrandii Fenzl

Achillea compacta W.
— pectinata W.
Centaurea latisquama DC.
Geranium columbinum L.

Pe lîngă m stirea Cocoșŭ, între Cruce și Oglindă, prin pădure :

Phleboanthe Laxmanni Tausch.
Ajuga genevensis L.
Stachys sideritioides Koch.
Geranium sanguineum L.
Thalictrum aquilegifolium L.
Ligustrum vulgare L.
Fraxinus Ornus L.
Mercurialis perennis L.
Acer platanoides L.
Asarum europæum L.
Valeriana officinalis L.
Lunaria annua L.
Viburnum Lantana L.
Anthriscus trichosperma Schult.
Sanicula europæa L.
Siler trilobum Scop.
Asperula odorata L.
Evonymus vulgaris Scop.
Doronicum hungaricum Rchb.
Silene viscosa Pers.
Allium ursinum L.
Platanthera bifolia Rchb.
Veronica serpyllifolia L.
Geum urbanum L.
Sorbus torminalis Cr.
Prunus Mahaleb L.
Cratægus Oxyacantha L.
Ervum hirsutum L.
Vicia sordida W. Kit.
Orchis fusca Jacq.
— Morio L.

Pe lîngă m-stirea Cocoșŭ la Oglindă, prin pășunile de prin poene :

Trinia Kitaibelii M. Bieb.
Centaurea latisquama DC.
Pulsatilla montana Hoppe
Papaver dubium L.
Rhus Cotinus L.
Pirus elæagnifolia Pall.
Rosa pimpinellifolia L.
— Jundzilliana Bess. var. pubescens Uechtr. et Sint.
Poterium muricatum Spach
Bromus tectorum L.
Thymus zygioides M. Bieb.
— pannonicus All.
Galium Molugo L. var. pilosulum Schur

Între m-stirea Cocoșŭ și Nicolițelŭ, prin tuferișurĭ :

Vincetoxicum officinale Mœnch.
Polygala major Jacq.
Lithospermum purpureo-cæruleum L.
Parietaria officinalis L.
Pirus Malus L.
Acer platanoides L.

În pădurea de la Nicolițelŭ :

Asperula odorata L.
Acer platanoides L.
Pæonia romanica Brandza
Parietaria officinalis L.
Arabis Turrita L.
— hirsuta Scop.
Pirus elæagnifolia Pall.
Sorbus Aucuparia L.
Cerasus avium Mœnch.
Symphytum tauricum W.
Vicia pannonica Cr.
— sordida W. Kit.

Între Nicolițelŭ și Maidankioĭ, prin pădurĭ și tuferișurĭ :

Vicia sordida W. Kit.
— pannonica Cr.
Adonis vernalis L.
Salvia Æthiopis L.
Doronicum hungaricum Rchb.

Lophosciadium meifolium DC.
Lithospermum purpureo-cæruleum L.
Verbascum phoeniceum L.

Între Maidankioĭ și Ortakioĭ, prin fînețele de prin pădurĭ :

Salvia Æthiopis L.
Polygala major Jacq.
Vinca herbacea W. Kit.
Pulsatilla montana Hoppe
Trinia Kitaibelii M. Bieb.
Orchis Morio L.
Lithospermum purpureo-cæruleum L.

Între Ortakioĭ și Akpunar, prin fînețele de prin pădurĭ și tuferișurĭ :

Astragalus ponticus Pall.
Pirus elæagnifolia Pall.
— communis L.
Prunus Mahaleb L.
Isatis tinctoria L.
Artemisia campestris L.
Helichrysum arenarium DC.
Stellera Passerina L.
Quercus pubescens W.
— pedunculata Ehrh.
Glaucium phœniceum Cr.
Hypericum elegans Steph.
Haplophyllum Biebersteinii Spach

La Gura-Lozoveĭ către Podulŭ-de-pétră, prin locurile umede : *Symphytum officinale* L., etc.

La Alibeikioĭ pe m-tele Consulŭ (Conțu, Comisulŭ, Consulbaire), prin fînețele uscate și prin locurile petróse și stîncóse de prin pădure și din tuferișurĭ :

Festuca ovina L.
Stipa pennata L.
Iris pumila L.
Pæonia romanica Brandza
Thalictrum aquilegifolium L.
Ranunculus illyricus L.
Siler trilobum Scop.
Seseli varium Trev.
Centaurea napulifera Roch.
— latisquama DC.
Anthemis tinctoria L.
Tragopogon majus Jacq.
Senecio vernalis W. Kit.
Leontodon asper Poir.
Crepis rhœadifolia M. Bieb.
Solidago Virgaurea L.
Kentrophyllum lanatum DC.
Inula glabra Bess.
Inula Oculus Christi L.
Hieracium præaltum Vill.
— umbellatum L.
Convolvulus cantabrica L.
Lithospermum purpureo-cæruleum L.
Glechoma hirsuta W. Kit.
Phleboanthe Laxmanni Tausch.
Phlomis tuberosa L.
Salvia nutans L.
Vinca herbacea W. Kit.
— — var albiflora
Verbascum phœniceum L.
Veronica Teucrium L. ap. Kerner (V. latifolia auct. rec. [non. L.])
Orobus niger L.
Ervum tetraspermum L.
Trifolium arvense L.
Trifolium diffusum Ehrh.
— procumbens L.
Turritis glabra L.
Nasturtium sylvestre R.Br.
Alliaria officinalis Andrz.
Syrenia cuspidata Rchb.
Sisymbrium Columnæ Jacq.
Alyssum rostratum Stev.
Camelina sylvestris Wallr.
Fraxinus Ornus L.
Silene nemoralis W. Kit.
— italica Pers.
Dianthus giganteus d'Urv.
— prolifer L.
Bryonia alba L.

Prunus Mahaleb L.
Potentilla argentea L.
Rosa pimpinellifolia L.
Herniaria glabra L.
Scleranthus perennis L.
Hypericum perforatum L.
Althæa cannabina L.
Linum tenuifolium L.
Polygonum dumetorum L.
Geranium columbinum L.
— sanguineum L.
Scutellaria orientalis L.
Arum maculatum L.
Platanthera bifolia Rchb.
Campanula Rapunculus L. var. spiciformis Boiss.
Linum tenuifolium L.

Prin crepĕturile stîncilorŭ de pe vîrfulŭ m-teluĭ Consulŭ :

Mœhringia Grisebachii Janka
Alsine setacea Mk.
Dianthus nardiformis Janka
Silene compacta Fisch.
Geranium lucidum L.
— Robertianum L.
Sempervivum sp. ?
Campanula rotundifolia L. f. tenuifolia (Hoffm.)
Polypodium vulgare L.
Asplenium Ruta muruaria L.
— Trichomanes L.
— septemtrionale Sw.
Rumex Acetosella L. γ. multifidus Koch
Stachys angustifolia MB.
Galium ochroleucum Kit.
Achillea pectinata W.
— depressa Janka

La Cineli (Samacov) într'unŭ pîrăŭ : *Potamogeton crispus* L

La Başkioĭ pe malulŭ Lozovuluĭ · *Althæa officinalis* L., *Ranunculus sceleratus* L , *Urtica dioica* L., *Centaurea iberica* Trev., etc.

Prin locurile petróse şi pe stîncile de pe m-tele Sepelginŭ de lîngă satulŭ Başkioĭ :

Delphinium orientale Gay.
Herniaria Besseri DC.
Paronichia cephalotes Stev.
Dianthus narditormis Janka
— prolifer L.
Arenaria leptoclados Guss.
Alsine tenuifolia Wahl.
— glomerata Fenzl
Medicago falcata L.
— minima Desv.
Trigonella monspeliaca L.
Ephedra vulgaris Rich.
Asplenium Trichomanes L.
Triticum cristatum Schreb.
Festuca ovina L.
Euphorbia pseudosaxatilis Uechtr. et Sint.
Andropogon Ischæmum L.
Artemisia austriaca Jacq.
— pontica L.
Picris hieracioides L.
Leontodon asper Poir.
Senecio vernalis W. Kit.
Crepis virens L.
— rhœadifolia M. Bieb.
Centaurea Kanitziana Janka
— Besseriana DC.
Inula Oculus Christi L.
Helichrysum arenarium DC.
Alyssum montanum L.
Alyssum argenteum Vitm.
Teucrium Pollium L. var. vulgare Benth.
Stachys angustifolia M. Bieb.
Sideritis montana L.
Calamintha Nepeta Clairv.
— Acinos Clairv.
Thymus zygioides Gris.
Pimpinella Tragium Vill.
Galium Schultesii Vest. β. pubescens Uechtr. et Sint.
Veronica orchidea Crantz
Sedum Hillebrandii Fenzl
— maximum Suter
Potentilla argentea L.
Echinospermum Lappula Lehm.
Convolvulus cantabrica L.
Campanula rotondifolia L. f. tenuifolia (Hoffm.)

Prin locurile umbróse de pe sub stîncile m-teluĭ Sepelginŭ :

Anthriscus trychosperma Schult.
Geranium lucidum L.
Fumaria Schleicheri Soy Will.
Sisymbrium Sophia L.
Parietaria officinalis L.
Ajuga genevensis L.

Între Cambert şi Babadagh, prin fîneţele de prin păduri şi de pe marginea lorŭ :

Campanula persicifolia L.
— glomerata L.
Linum tenuifolium L.
— hirsutum L.
— austriacum L.
Pæonia romanica Brandza
Erysimum canescens Roth
Dianthus collinus W.K. var.?
Delphinium divaricatum Led.?
Digitalis lanata Ehrh.
Galega officinalis L.
Astragalus ponticus Pall.
Galium Schultesii Vest. β. pubescens Uechtr. et Sint.
Bupleurum apiculatum Friv.
— junceum L.

În apropiere de Babadagh, pe marginea pădurilorŭ :

Syringa vulgaris L.
Iris variegata L.
Salvia Æthiopis L.
Vicia Cracca L.

La Babadagh : *Centaurea iberica* Trev., etc.

Între Babadagh şi Ienissala :

Trinia Kitaibelii M. Bieb.
Jurinea mollis Rchb.
Salvia nutans L.
Adonis vernalis L.
Ranunculus illyricus L.
Alyssum calycinum L.
Galium Cruciata Scop.
Nonnea atra Gris.
Aristolochia Clematitis L.
Sambucus nigra L.
Sorbus torminalis Cr.

La Ienissala prin locurile petróse şi prin ruinile cetăţeĭ :

Alyssum hirsutum M. Bieb.
Anthriscus trychosperma Schult.
Sisymbrium Lœselii L.
Ranunculus oxyspermus M. Bieb.
Thymus zygioides Gris.
Euphorbia Myrsinites L.

Între Babadagh şi Tulcea către Kongaz, prin locurile umede :

Lepidium latifolium L.
Senecio umbrosus W. Kit.
Althæa officinalis L.
Saponaria Vaccaria L.

La Tulcea prin locurile umede şi umbróse de pe lîngă zidurile caselorŭ din oraşŭ : *Potentilla supina* L.

Între Tulcea şi Malcocĭ, prin fîneţele şi tuferişurile de pe délurĭ :

Teucrium Pollium L. var. vulgare Benth.
Phlomis pungens W.
Haplophyllum Biebersteinii Spach
Echinops ruthenicus M. Bieb.
Centaurea latisquama DC.
— jurineifolia Boiss.
Helichrysum arenarium DC.
Convolvulus cantabrica L.
Heliotropium europæum L.
Cerinthe minor L.
Ligustrum vulgare L.
Prunus pumila Borkh.
Cuscuta monogyna Wahl. Engelm.
Cratægus monogyna Jacq.
Peucedanum alsaticum L.
Asparagus verticillatus L.
Stipa capillata L.
Triticum cristatum Schreb.

La Malcocĭ prin fînețele și tuferișurile de pe colinele aride :

Lithospermum officinale L.
Echium rubrum Jacq.
Glaucium phœniceum Cr.
Astragalus ponticus Pall.
— glycyphyllos L.
Linum hirsutum L.
Haplophyllum Biebersteinii Spach
Spiræa Filipendula L.
Pirus elæagnifolia Pall.
Asperula humifusa M. Bieb.
Bupleurum rotundifolium L.
Seseli gigas Janka nov. sp.
Quercus pedunculata Ehrh.
Euphorbia agraria M Bieb.
— virgata W. Kit.
Echinops ruthenicus MB.
Helichrysum arenarium DC.
Inula ensifolia L.
Althæa cannabina L.
Cephalaria transsilvanica Schrad.
Ajuga Chamæpitys Schreb. var. grandiflora Vis.
Chaiturus Marrubiastrum Rchb.
Nepeta Cataria L.
Sideritis montana L.
Campanula sibirica L.
Pæonia romanica Brandza
Veronica foliosa W. Kit.
— orchidea Crantz
Rhus Cotinus L.
Tribulus terrestris L.
Iris variegata L.
Triticum cristatum Schreb.

La Malcocĭ prin locurile umede și umbróse : *Senecio umbrosus* W. Kit.

Prin fînețele din pădurea de la Babadagh :

Hieracium foliosum W. Kit.
Achillea Millefolium L.
Senecio erucifolius L.
Echinops sphærocephalus L.
Tragopogon majus Jacq.
Centaurea jurineifolia Bois.
— orientalis L.
Inula ensifolia L.
Clematis Vitalba L. var. crenata (Jord. sp.)
— integrifolia L.
Anemone sylvestris L.
Adonis vernalis L.
Thalictrum aquilegifolium L.
— flavum L.
Pæonia romanica Brandza
Delphinium fissum W. Kit.
Plantago altissima Jacq.
— media L.
Galega officinalis L.
Onobrychis gracilis Bess.
Orobus pannonicus Jacq.
Trifolium pannonicus Jacq.
Vicia tenuifolia Roth var. laxiflora Gris.
— sordida W. Kit.
Astragalus ponticus Pall.
— asper Wulf.
— monspessulanus L. (A. præcox Bmg.)
Astragalus Cicer L.
Medicago lupulina L.
Lathyrus pratensis L.
Sorbus torminalis Cr.
Pirus communis L.
— elæagnifolia Pall.
Cratægus Oxyacantha L.
Cerinthe minor L.
Anchusa officinalis L.
Scabiosa ochroleuca L.
Convolvulus sepium L.
Peucedanum alsaticum L.
Pastinaca sativa L.
Ferulago sylvatica Rchb.
Trinia Kitaibelii M. Bieb.
Seseli gigas Janka nov. sp.

Lophosciadium meifolium DC.
Siler trilobum Scop.
Digitalis lanata Ehrh.
Linaria genistifolia Mill.
Verbascum Chaixii Vill.
— phœniceum L.
Veronica Teucrium L. ap. Kerner (V. latifolia auctor. rec. [non L.]).
— orchidea Crantz
Fraxinus Ornus L.
Arabis hirsuta Scop.
Sisymbrium Columnæ Jacq.
Syrenia cuspidata Rchb.
Alyssum calycinum L.
Brassica elongata Ehrh.
Euphorbia virgata W. Kit.
— villosa W. Kit.
— epithymoides Jacq.
Polygonum dumetorum L.
Beta trigyna W. Kit.
Viola Schultzii Bill.
Polygala major Jacq.
Valeriana officinalis L.
Galium rubioides L.
Galium verum L.
— Cruciata Scop.
Silene Otites Sm.
— dichotoma Ehrh.
Dianthus collinus W. Kit.
— giganteus d'Urv.
Mœhringia trinervia Clairv.
Campanula persicifolia L.
Campanula sibirica L.
— glomerata L.
Carpinus Betulus L.
Quercus pedunculata Ehrh.
Staphylea pinnata L.
Evonymus verrucosus Jacq.
Parietaria officinalis L.
Salvia austriaca L.
Scutellaria altissima L.
Calamintha Acinos L.
Veratrum nigrum L.
Muscari comosum Mill.
Polygonatum latifolium Red.
Iris variegata L.
Orchis fusca Jacq.

Prin fînețele uscate de pe cósta aridă ce se întinde între marginea pădureĭ Babadagh și satulŭ Gavgagia (Kaugagia, Kaukadzi) :

Haplophyllum Biebersteinii Spach
Echinops ruthenicus MB.
Centaurea Jankæ Brandza nov. sp.
Jurinea mollis Rchb.
— stœchadifolia DC.
Inula Oculus Christi L.
— ensifolia L.
Pyrethrum millefoliatum W.
Matricaria Chamomilla L.
Heliotropium europæum L.
Nonnea atra Gris.
Dianthus Pseudarmeria M. Bieb.
Alsine tenuifolia Wahlenb.
Hypericum elegans Steph.
Linum tauricum W.
Asperula tyraica Bess.
Galium Schultesii Vest. β. pubescens Uechtr. et Sint.
Pimpinella Tragium Vill.
Orlaya grandiflora Hoffm.
Scutellaria orientalis L.
Salvia nutans L.
— austriaca L.
Stachys recta L.
Veronica spicata L.
Melampyrum arvense L.
Euphrasia lutea L.
Campanula sibirica L.
Syrenia angustifolia Rchb.
Sisymbrium Columnæ Jacq.
Erysimum canescens Roth
Clematis integrifolia L.
Delphinium Consolida L.
Astragalus Onobrychis L.
Adonis vernalis L.
Genista albida W.

2° **Vegetațiunea regiuneĭ meridionale.** — Maĭ tótă regiunea meridională a Dobrogeĭ, este încă fórte accidentată și plină de numeróse coline stîncóse și abrupte, cu o vegetațiune ce ofere multă analogie cu aceea a munțilorŭ stîncoșĭ din regiunea nordică. Pădurile din acéstă regiune, suntŭ în cea maĭ mare parte distruse și înlocuite prin

tuferişŭ. În composiţiunea acestorŭ pădurĭ, intră, afară de Fagŭ (*Fagus sylvatica* L.) şi de *Pirus elæagnifolia* Pall., cam totŭ aceleaşĭ specĭĭ lemnóse ca şi în pădurile din regiunea septentrională, cu care se asémĕnă chiar şi prin vegetaţiunea sa erbacee, ea însuşĭ fórte analógă cu aceea ce se observă în cele maĭ multe locurĭ din regiunea danubiană a Românieĭ, precum la Vîrciorova, Turnu-Severinŭ, Comana, Prundŭ, Giurgiu, etc. Una din pădurile cele maĭ caracteristice, din acestŭ din urmă punctŭ de vedere, este pădurea de la Dobromirŭ.

Destrucţiunea pădurilorŭ din acéstă regiune. face ca cea maĭ mare parte a eĭ să fie aridă, sterilă şi cu o vegetaţiune identică cu aceea ce caracteriséză stepele din Dobrogea centrală. În composiţiunea rarelorŭ tuferişurĭ, ce se maĭ întîlnescŭ în aceste stepe, intră maĭ cu sémă speciile următóre : *Paliurus aculeatus* Lam., *Rhamnus catharticus* L., *Jasminium fruticans* L., *Rhus Cotinus* L., *Periploca græca* L., *Prunus spinosus* L., *P. Mahaleb* L., *P. pumila* Borkh., *Berberis vulgaris* L., *Asparagus verticillatus* L., etc.

Vegetaţiunea vicinală din acéstă regiune nu este maĭ puţinŭ caracteristică. Maĭ tóte satele din aceste stepe se află încunjurate de adevĕrate pădurĭ formate de : *Onopordon tauricum* W. şi *O. Acanthium* L.; iar de-alungulŭ maĭ tuturorŭ drumurilorŭ se observă : *Glaucium phœniceum* Cr., *Tribulus terrestris* L., *Ajuga Chamæpitys* Schreb. var. *grandiflora* Vis., *Diplotaxis muralis* DC., etc.

Dintre localităţile acesteĭ regiunĭ care oferŭ maĭ multŭ interesŭ pentru botanistŭ, acelea ce merită de a fi maĭ cu deosebire menţionate suntŭ : colinele calcare dintre Medgidie şi Cernavoda, colinele stîncóse de la Demircea, colinele petróse şi stîncile calcare despre Kuru-ormanŭ, de la Rejepkuius şi de pe lîngă Garvănŭ.

Nu maĭ puţinŭ interesante suntŭ şi stîncele calcare de pe lîngă Mangalia, din mijloculŭ cărora curge isvorulŭ de apă minerală sulfurósă, stîncĭ ce se află acoperite de tuferişurĭ, în composiţia cărora intră, între altele, speciile următóre : *Ficus carica* L., *Jasminium fruticans* L., *Paliurus aculeatus* Lam., *Evonymus vulgaris* Scop., etc.

Speciile recoltate din diferitele localităţĭ ale regiuneĭ meridionale.

Pe lângă Cernavoda : *Centaurea iberica* Trev. *Galium Cruciata* Scop., etc.

Între Cernavoda şi Medgidie, prin fîneţele uscate de pe colinele aride :

Thalictrum collinum Wallr. (T. flexuosum Bernh.)
Nigella divaricata Beaupré
Convolvulus cantabrica L.
Spiræa Filipendula L.
Agrimonia Eupatorium L.
Potentilla argentea L.
Astragalus Onobrychis L.
— asper Wulf.
— ponticus Pall.
Cytisus hirsutus L.
— austriacus L.
Medicago minima Desr.
— falcata L.
Melilotus officinalis Desr.
Onobrychis gracilis Bess.
Lotus corniculatus L. var. tenuifolius Rchb.
Crepis rhœadifolia M. Bieb.
Lactuca Scariola L.
Chondrilla juncea L.
Galatella cana Nees.
Tragopogon floccosum W. Kit.
Achillea compacta W.
— Millefolium L.
Senecio erucifolius L.
Centaurea diffusa Lam.
— Besseriana DC.
— arenaria M. Bieb.
— orientalis L.

Centaurea iberica Trev.
— solstitialis L.
Helichrysum arenarium DC.
Cirsium arvense Scop.
Echinops ruthenicus M. Bieb.
— sphærocephalus L.
Artemisia scoparia W. Kit.
— pontica L.
Inula Oculus Christi L.
— ensifolia L.
Rapistrum perenne Berger.
Hesperis runcinata W. Kit.
Sisymbrium Lœselii L.
Camelina sylvestris Wallr.
Alyssum rostratum Stev.
Berteroa incana DC.
Reseda lutea L.
Galium pedemontanum All.
— erectum Huds.
— Mollugo L. var. pilosulum Schur
Asperula humifusa M. Bieb.
— tyraica Bess.
— cynanchica L.
Cerinthe minor L.
Onosma setosum Led. (O. calcinum Stev.)
Vincetoxicum officinale Mœnch.
Polygala major Jacq.
Anagallis arvensis L.

Silene Otites Sm.
Gypsophila glomerata Pall.
Dianthus Pseudarmeria M. Bieb.
— prolifer L.
— collinus W. Kit. var. ?
Arenaria serpyllifolia L.
Herniaria Besseri DC.
Dictamnus albus L.
Torilis helvetica Gmel.
Bupleurum apiculatum Friv.
Tordylium maximum L.
Falcaria Rivini Host.
Orlaya grandiflora Hoffm.
Veronica orchidea Crantz
Melampyrum arvense L.
Verbascum Blattaria L.
— Chaixii Vill.
— crenatifolium Boiss.
Campanula sibirica L.
Hypericum elegans Steph.
Plantago lanceolata L.
Althæa pallida W. Kit.
— cannabina L.
Statice latifolia Sm.
Verbena officinalis L.
Geranium pusillum L.
Erodium cicutarium L'Herit
Ajuga Chamæpitys Schreb. var. grandiflora Vis

Stachys sideritioides C. Koch
Sideritis montana L.
Marrubium vulgare L.
Origanum vulgare L.
Phlomis pungens W.
Nepeta nuda L.
Calamintha Nepeta Clairv.
Thymus Marschallianus W.
Salvia Æthiopis L.
Scabiosa ucranica L.
Allium flavum L.
Andropogon Ischæmum L.
Melica ciliata L.
Dactylis glomerata L.
Festuca ovina L.
Triticum cristatum Schreb.
— repens L.

Prin tuferişurile de prin locurile stîncóse şi calcare dintre Cernavoda şi Medgidie :

Prunus Mahaleb L.
— spinosa L.
Pirus communis L.
Cratægus monogyna Jacq.
Jasminium fruticans L.
Ligustrum vulgare L.
Fraxinus Ornus L.
Cuscuta monogyna Wahl. Engelm.
Quercus pedunculata Ehrh.
Populus alba L.
Periploca græca L.
Vitis vinifera L. var. sylvestris (Gmel.)
Asparagus verticillatus L.
Bryonia alba L.
Paliurus aculeatus L.
Rhamnus catharticus L.
Viburnum Lantana L.
Rhus Cotinus L.
Berberis vulgaris L.

Pe délurile aride dintre Cernavoda şi Rassova : *Haplophyllum Biebersteinii* Spach; iar pe lîngă drumurĭ : *Anagallis arvensis* L., *Diplotaxis muralis* DC., etc.

În apropiere de Rassova, pe malurile abrupte şi inalte ale Dunăreĭ :

Dianthus giganteus d'Urv.
Echinops ruthenicus M. Bieb.
Berberis vulgaris L.
Achillea compacta W.
Salsola Kali L.

Între Rassova şi Talişman, prin tuferişurĭ :

Stapylea pinnata L.
Rhamnus catharticus L.
Bryonia alba L.
Convolvulus cantabrica L.
Bupleurum rotundifolium L.
Galega officinalis L.

Pe délurile aride de la Talişman :

Paliurus aculeatus Lam.
Centaurea Scabiosa L.
Achillea compacta W.

Între Talişman şi Beilik, pe marginea tuferişurilor : *Cephalaria transsilvanica* Schrad.

Către Beilik, pe marginea drumurilorŭ şi a agrilorŭ de pe délurile aride :

Alyssum rostratum Stev.
Diplotaxis tenuifòlia DC.
Allium flavum L.
Trigonella Besseriana Ser.
Saponaria Vaccaria L.

iar prin fîneţele de prin tuferişurĭ : *Peucedanum longifolium* W. Kit.

Între Kuruorman și Lipnița, prin fînețele de prin tuferișurĭ :

Prunus Mahaleb L.
— spinosa L.
Alsine glomerata Fenzl
Dianthus prolifer L.
Achillea compacta W.
Helichrysum arenarium DC.
Cephalaria transsilvanica Schard.
Knautia atrorubens Janka
Physalis Alkekengi L.

În apropiere de Ostrovŭ, pe délurile aride : *Anchusa italica* Retz., *Centaurea iberica* Trev., etc.

În apropiere de Gârlița, prin fînețele și tuferișurile de pe délurile aride :

Dianthus leptopetalus W.
— prolifer L.
Crupina vulgaris Cass.
Linaria genistifolia Mill.
Polygala major Jacq.
Centaurea iberica Trev.
Helichrysum arenarium DC.
Kentrophyllum lanatum DC.
Phleboanthe Laxmanni Tauch.
Rhus Citinus L.
Evonymus vulgaris Scop.
Poterium muricatum Spach
Tribulus terresrtis L.
Sedum Hillebrandi Fenzl (S. Sartorianum Boiss.)

La Carvan pe délurile aride și petróse :

Centaurea iberica Trev.
Scabiosa ucranica L.
Asperula humifusa M. Bieb.
Galium pedemontanum All.
Tribulus terrestris L.

Între Carvan și Rejepkuius prin fînețele și locurile stîncóse din pădurĭ.

Galium rubioides L.
Hesperis runcinata W. Kit.
Anthericum ramosum L.
Ornithogalum pyrenaicum L.
Briza media L.
Cannabis sativa L.
Tilia alba W. Kit.
Fraxinus Ornus L.
Prunus pumila Borkh.
Rhus Cotinus L.
Carpinus Betulus L.
Quercus pedunculata Ehrh.
Acer campestre L.
Veronica Teucrum L. ap. Kerner (V. latifolia auctor rec. [non L.]).
Verbascum phœniceum L.
Veronica orchidea Crantz
— Chaixii Vill.
Dianthus Armeria L.
Agrostemma coronaria L.
Althæa pallida W. Kit.
Lathyrus platyphyllos (Retz.)
Trifolium pannonicum Jacq.
Vicia serratifolia Jacq.
Anagallis cærulea Schreb.
Campanula persicifolia L.
— bononiensis L.
— glomerata L.
Centaurea spinulosa Roch.
— jurineifolia Boiss.
Inula salicina L.
Helichrysum arenarium DC.
Erythræa Centaurium Pers.
Phleboanthe Laxmanni Tauch.
Teucrium Polium L. var. vulgare Benth.

La Dobromirŭ prin pădurĭ și tuferișurĭ :

Althæa cannabina L.
— pallida W. Kit.
Lavatera thuringiaca L.
Echium rubrum Jacq.
Campanula persicifolia L.
Digitalis lanata Ehrh.
Veronica spicata L.
Trifolium pannonicum Jacq.
Genista tinctoria L.
Cytisus hirustus L.
Astragalus glycyphyllos L.
Spiræa Filependula L.
Prunus Mahaleb L.
— spinosa L.
Polygala major Jacq.
Allium sphærocephalum L.
Anthericum ramosum L.
Galium rubioides L.
Geranium sanguineum L.
Rhus Cotinus L.
Clematis Vitalba L.
Nepeta nuda L.
Dianthus giganteus d'Urv.
Hesperis runcinata W. Kit.
Acer tataricum L.
Quercus pedunculata Ehrh.
Lapsana communis L.
Pyrethrum corymbosum W.

iar pe marginea drumurilorŭ de pe délurile aride :

Glaucium phœniceum Cr.
Papaver Rhœas L.
Alyssum rostratum Stev.

La Tekekioĭ, prin fînețele din pădurĭ :

Echium rubrum Jacq.
Nepeta nuda L.
Galium rubioides L.
Hesperis runcinata W. Kit.
Cytisus hirsutus L.
Geranium sanguineum L.
Dianthus giganteus d'Urv.
Crepis rigida W. Kit.

La Hasarlîk pe calcarulŭ numuliticŭ :

Silene dichotoma Ehrh.
Echium vulgare L.
Marrubium vulgare L.
Asperula humifusa M. Bieb.
Delphinium orientale Gay.
Orlaya grandiflora Hoffm.

Prin fînețele și tuferișurile de pe délurile dintre Hasarlîk și Hairankioĭ:

Betonica officinalis L.
Polygala major Jacq.
Hesperis runcinata W. Kit.
Alyssum rostratum Stev.
Pyrethrum corymbosum W.
Tragopogon majus Jacq.
Centaurea jurineifolia Boiss.
Linum hirsutum L.
— tauricum W.
Cytisus austriacus L.
Genista tinctoria L.
Vicia villosa Roth
Cratægus monogyna Jacq.
Pirus communis L.
Silene Otites Sm.
Agrostemma coronaria L.
Dianthus giganteus d'Urv.
— collinus W. Kit. var.?
Rhamnus catharticus L.
Althæa pallida W. Kit.
Galium Mollugo L.
Campanula Rapunculus L.
var. spiciformis Boiss.
Veronica foliosa W. Kit.
Acer tataricum L.
Muscari comosum Mill.
Carpinus Betulus L.
Anchusa ochroleuca MB.
Ligustrum vulgare L.
Digitalis lanata Ehrh.

iar pe marginea agrilor : *Anchusa italica* Retz., *Setaria germanica* PB., etc.

La Demirkioĭ (Demircea), prin tuferișurile de pe stîncele calcare :

Àcer campestre L.
Rhamnus catharticus L.
Cornus sanguinea L.
Rhus Cotinus L.
Prunus Mahaleb L.
— pumila Borkh.
Cratægus monogyna Jacq.
Geum urbanum L.
Pæonia romanica Brandza
Hedera Helix L.
Melandrium album Garcke
Arenaria leptoclados Guss.
Alsine glomerata Fenzl
Dianthus giganteus d'Urv.
— prolifer L.
Portulaca oleracea L.
Galium ochroleucum Kit.
— cruciata Scop.
— Mollugo L.
Asperula tyraica Bess.
Hypericum elegans Steph.
Beta trigyna W. Kit.
Calamintha Nepeta Clairv.
Tordylium maximum L.
Peucedanum alsaticum L.
Heracleum sibiricum L.
Anchusa Barrelieri DC.
Euphrasia lutea L.
Melampyrum arvense L.
Veronica spicata L.
Valeriana officinalis L.
Tribulus terrestris L.
Convolvulus cantabrica L.
Campanula sibirica L.
— rapunculoides L.
Centaurea latisquama DC.
Conyza glabra Bess.
Inula Oculus Christi L.
— germanica L.
Pyrethrum corymbosum W.
Astragalus glycyphyllos L.
Parietaria officinalis L.
Asparagus verticillatus L.
Iris variegata L.
Melica altissima L.

Între Demirkioĭ (Demircea) și Karaomer pe câmpiile aride de la Cerkezkioĭ : *Marrubium præcox* Janka, etc.

La Karaomer prin fînețe :

Anchusa ochroleuca MB.
Onosma arenarium W.Kit.
Trifolium pannonicum Jacq.
Cytisus austriacus L.
Digitalis lanata Ehrh.
Verbascum Chaixi Vill.
— phlomoides L.
Scabiosa ochroleuca L.
Knautia atrorubens Janka
Vincetoxicum officinale Mœnch.
Heracleum sibiricum L.
Malabaila graveolens Hoffm.
Orlaya grandiflora Hoffm.
Lavatera thuringiaca L.
Salvia verticillata L.
Thalictrum collinum Wallr.
Aster canus W.
Inula Oculus Christi L.
Dianthus collinus W. Kit. var.?

iar pe marginea drumurilorŭ : *Satureja cœrulea* Janka.

La Mangalia pe câmpiile aride :

Iris suaveolens Boiss.
(I. pumila L.)
Asperula humifusa M. Bieb.
Paliurus aculeatus Lam.
Herniaria Besseri DC.
Scleranthus annuus L.
Isatis tinctoria L.
Statice Besseriana RS.

În apropiere de Mangalia, pe stîncile calcare de la isvorulŭ mineralŭ sulfurosŭ :

Ficus carica L.
Evonymus vulgaris Scop.
Paliurus aculeatus Lam.
Jasminium fruticans L.
Reseda inodura Rchb.
Gypsophila glomerata Pall.
Achillea compacta W.
Caucalis daucoides L.
Momordica Elaterium L.
Polygonum Convolvulus L.
Triticum cristatum Schreb.
Scabiosa ucranica L.
Kochia prostrata Schrad.

iar prin locurile umede și pe malurile pîrăuluĭ: *Aster Tripolium* L.

Între Mangalia și Tuzla, prin locurile nĕsipóse și pe lîngă drumurĭ:

Kochia hirsuta Nolte
Glaucium phœniceum Cr.
Tribulus terrestris L.
Sideritis montana L.
Ajuga Chamæpytis Schreb. var. grandiflora Vis.

Prin fînețele din apropiere de Tuzla :

Trifolium purpureum Lois.
Astragalus ponticus Pall.
Inula germanica L.
Centaurea orientalis L.
Sonchus arvensis L.
Anchusa officinalis L.
Echium italicum L.
Vicia sp. ?

La Tuzla de-alungulŭ drumuluĭ :

Marrubium vulgare L.
Salvia Æthiopis L.
Tribulus terrestris L.
Ajuga Chamæpitys Scrheb. var. grandiflora Vis.
Glaucium phœniceum Cr.
Anagallis cœrulea Scrheb.
Onopordon tauricum W.
Stipa capillata L.

Între Tuzla și Constanța, prin tuferișurile de pe câmpiile sterile și pe lîngă drumurĭ :

Paliurus aculeatus Lam.
Anthemis tinctoria L.
Linum hirsutum L.
Trifolium arvense L.
Nigella arvensis L.
Anagallis arvensis L.
Glaucium phœniceum Cr.

La Constanța (Kiustendge), pe colinele sterile despre viĭ :

Nigella divaricata Beaupré
Delphinium Consolida L.
Cerinthe minor L.
Echium italicum L.
Nonnea atra Gris.
Echinospermum patulum Lehm.
Anthemis ruthenica M. Bieb.
— tinctoria L.
Scolymus hispanicus L.
Cychorium Intybus L.
Xeranthemum annuum L.
Xanthium strumarium L.
— spinosum L.
Centaurea solstitialis L.
Achillea Millefolium L.
Pyrethrum millefoliatum W.
Kentrophyllum lanatum DC.
Echinops ruthenicus MB.
Reseda inodora Rchb.
Fumaria Vaillantii Lois.
Rapistrum perenne Berger
Erysimnm canescens Roth
Silene exaltata Friv.
Euphorbia glareosa M.Bieb.
Teucrium Chamaedrys L.
— Polium L. var. vulgare Benth.
Stachys germanica L.
Sideritis montana L.
Marrubium præcox Janka
Thymus pannonicus All.
Ajuga Chamæpitys Schreb. var. grandiflora Vis.
Origanum vulgare L.
Salvia sylvestris L.
— Æthiopis L.
Coronilla varia L.
Galega officinalis L.
Melilotus oficinalis Desr.
— alba Desr.
Medicago falcata L.
Althæa pallida W. Kit.
— hirsuta L.
Linaria genistifolia Mill.
Asperula humifusa M. Bieb.
Cephalaria transsilvanica Schrad.
Tribulus terrestris L.
Kochia prostrata Schrad.
— arenaria Roth

La Constanța prin tuferișurile și pe lîngă gardurile despre viĭ :

Prunus spinosa L.
Solanum Dulcamara L.
Galium Aparine L.
Ligustrum vulgare L.
Polygonum Convolvulus L.
Chærophyllum bulbosum L.
Torilis microcarpa Bess.
— helvetica Gmel.

3⁰. **Vegetațiunea regiuniĭ centrale.** — Afară de partea despre malulŭ Dunăriĭ, care este maĭ accidentată și de unele locurĭ stîncósă, maĭ tótă regiunea centrală a Dobrogeĭ este constituită din stepe întinse, aride și sterile, cu o vegetațiune săracă și în generalŭ puținŭ interesantă. Planta cea maĭ importantă din acéstă regiune, din punctulŭ de vedere alŭ geografieĭ botanice, este *Achillea leptophylla* M. Bieb., specie rară, din Russia meridională. Localitățile din acéstă regiune, cele maĭ importante pentru botanistŭ, sunt stîncile calcare și abrupte ce forméză, între Hîrșova și Varoș, malulŭ prăpăstiosŭ alŭ Dunăriĭ, stîncĭ pe carĭ, între alte speciĭ interesante, crescŭ *Celtis australis* L. și *Ficus carica* L., amêndoĭ arbuștĭ din Europa meridională.

Totŭ în acéstă regiune se află și insula Sud-ghiol, supranumită «insula luĭ Ovidiŭ». Tótă insula acésta se află înconjurată de stuhăriĭ și este ocupată de o mică pădurice, compusă din Stejarĭ secularĭ (*Quercus pedunculata* Ehrh.), *Ulmus effusa* W. ?, *Sambucus nigra* L., *Prunus spinosa* L., *Cerasus acida* Fl. Wett., *Vitis vinifera* L., la umbra cărora se adăpostescŭ diferite plante ruderale, pr. c. *Conium maculatum* L., *Urtica dioica* L., *Humulus Lupulus* L., *Bryonia alba* L., *Calystegia sepium* R. S., *Chelidonium majus* L., *Alliaria officinalis* Andrz., *Lappa major* Gærtn., *Cannabis sativa* L., *Leonurus Cardiaca* L., *Galium Aparine* L., *Helianthus tuberosus* L., etc. ; iar prin locurile umede: *Sonchus palustris* L., *Epilobium hirsutum* L., etc. (1).

(1) Precum se vede, vegetațiunea acesteĭ insule nu ofere maĭ nimicŭ particularŭ, și este probabilŭ că nicĭ n'așĭ fi amintitŭ despre ea, dacă nu s'arŭ fi pretinsŭ într'una din ședințele Academieĭ Române, și încă de către unulŭ din ceĭ maĭ ilustri membri aĭ eĭ, de către d-lŭ M. Kogălniceanu, că în insula Sud-ghiol «crescŭ plante străine restuluĭ Dobrogeĭ» (*vedĭ Anal. Acad. Rom.* seria II, tom. III, secț. I, p. 27), și dacă de altă parte, discuțiunea despre vegetațiunea acesteĭ insule n'arŭ fi fostŭ óre-cum punctulŭ de plecare alŭ decisiuniĭ luate de către Academie, de a se procede la esplorarea Floreĭ Dobrogeĭ.

Speciele recoltate în diferitele localităţi din reginnea centrală.

Prin stepele de la Anadolkioĭ şi Kanarakioĭ:

Potentilla argentea L.
Allium sphærocephalum L.
Euphorbia Gerardiana Jacq.
Eryngium campestre L.
Stipa capillata L.
Ononis spinosa L.
Trifolium procumbens L.
Centaurea diffusa Lam.
Filago arvensis L.
Althæa hirsuta L.
Teucrium Polium L. var. vulgare Benth.
Ajuga Chamæpitys Schreb. var. grandiflora Vis.

La Mamaiakioĭ prin locurile umede:

Epilobium parviflorum Retz.
Bidens tripartita L.
Eupathorium cannabinum L.
Triticum repens L.

Prin stepele sterile de pe lîngă Karakioĭ:

Marrubium præcox Janka
Teucrium Polium L. var. vulgare Benth.
Ajuga Chamæpitys Schreb. var. grandiflora Vis.
Helichrysum arenarium DC.
Alyssum hirsutum M. Bieb.
Syrenia angustifolia Rchb.
Euclydium syriacum R. Br.
Sisymbrium pannonicum Jacq.
Bromus inermis Leyss.
Stipa capillata L.
Festuca ovina L.
Allium guttatum Stev.
Plantago arenaria W. Kit.
Tribulus terrestris L.
Glaucium phœniceum Cr.
Anthemis ruhenica MB.
Alsine glomerata Fenzl
Gypsophila trychotoma Wender.
Salsola Kali L.
Heliotropium europæum L.

iar prin locurile umede: *Rumex maritimus* L. şi *Trifolium fragiferum* L.

Prin stepele sterile de pe lîngă Bulgar-Gargalîk (Kargalyk): *Achillea leptophylla* M. Bieb., etc.

Între Kara-Hirman, Kara-Nassîb şi Kasapkioĭ:

Syrenia angustifolia Rchb.
Alyssum obtusifolium Stev.
Lepidium perfoliatum L.
Anthemis ruthenica MB.
Jurinea mollis Rchb.
Vinca herbacea W. Kit.
Salvia nutans L.
Anchusa officinalis L.

În apropiere de Hamangia: *Astragalus ponticus* Pall., etc.

Către Bilar: *Gypsophila glomerata* Pall., etc.

La Satiskioĭ pe marginea drumurilorŭ şi a agrilorŭ: *Heliotropium europæum* L., *Anagallis cærulea* Schreb., *Diplotaxis muralis* DC., etc.

Prin stepele nĕsipóse dintre Şerikioĭ şi Hîrşova:

Astragalus ponticus Pall.
— dasyanthus Pall.
Plantago arenaria W. Kit.
Achillea compacta W.
Artemisia scoparia W. Kit.
Haplophyllum Biebersteinii Spach.

La Hîrşova pe stîncile calcare de pe malulŭ Dunăreĭ :

Campanula rotundifolia L. f. tenuifolia (Hoffm.)
Reseda lutea L.
Celtis australis L.
Thymus zygioides M. Bieb.
Galium ochroleucum Kit.
Centaurea solstitialis L.
Achillea compacta W.
Ficus carica L.
Periploca græca L.
Aristolochia Clematitis L.
Mœhringia Jankæ Gris.
Alsine setacea MK.
— glomerata Fenzl
Mercurialis annua L.
Medicago falcata L.
Asparagus verticillatus L.

iar prin locurile umede şi nĕsipóse de pe malulŭ Dunăreĭ :

Stachys palustris L.
Euphorbia palustris L.
Gratiola officinalis L.
Ranunculus Philonotis Ehrh.
Glycyrrhiza echinata L.
Nasturtium sylvestre R.Br.
Populus nigra L.

Între Hîrşova şi Grópa-Ciobanuluĭ, pe malurile nĕsipóse şi aride ale délurilorŭ :

Gypsophila paniculata L.
— glomerata Pall.
Dianthus Pseudarmeria MB.
— collinus W. Kit. var.?
Asperula galioides M Bieb.
Haplophyllum Biebersteinii Spach
Aristolochia Clematitis L.
Cynanchum acutum L.
Tragopogon floccosum W.Kit.
Helichrysum arenarium DC.
Cephalaria corniculata RS.
Scabiosa ucranica L.

4°. **Vegetaţiunea regiuniĭ maritime.** — Acéstă regiune, fórte îngustă, se întinde de-alungulŭ ţĕrmuluĭ Măreĭ Negre, de la Mangalia şi pănă la gurele Dunăriĭ. Afară de ţĕrmulŭ de la Constanţa, care este stîncosŭ şi abruptŭ, maĭ tótă regiunea maritimă se află formată de nĕsipurile dunelorŭ, carĭ şi oferŭ vegetaţiunea cea maĭ caracterisitcă şi maĭ avută. Prin locurile stîncóse şi ruderale de pe ţĕrmulŭ de la Constanţa, flora de şi sĕracă, cuprinde cu tóte acestea unele plante din cele maĭ rarĭ şi maĭ importante din punctulŭ de vedere alŭ geografieĭ botanice. Ca esemplu voiŭ cita pe *Zygophyllum Fabago* L., specie din Asia-mică, ce aiurea nu se maĭ întâlnesce în Europa, decâtŭ numaĭ în Spania meridională, Sardinia şi Rusia meridională

(Léveillé *exsicc.! in herb. mus. Florent.*) și *Tournefortia Arguzia* R. S. (*T. sibirica* L.) din Rusia orientală si meridională, specie ce se găsesce de asemene și la Sulina prin locurile ruderale de pe țĕrmulŭ mărei.

Speciile recoltate în diferitele localitățĭ din regiunea maritimă.

Prin dunele de la Tuzla :

Elymus sabulosus PB.
Panicum miliaceum L.
Polypogon monspeliensis Desf.
Scirpus Holoschœnus L.
— maritimus L.
Plantago arenaria W. Kit.
Medicago marina L.
— falcata L.
Astragalus virgatus Pall.
— — var. albiflorus
Cakile maritima Scop.
Crambe maritima Scop.
Asperula humifusa M. Bieb.
Stachys sideritioides C. Koch
Centaurea arenaria M. Bieb.
Mulgedium tataricum DC.
Inula hybrida Bmg.
Eryngium maritimum L.
Falcaria Rivini Host.
Salicornia herbacea L.
Euphorbia Gerardiana L.
— Peplis L.
Spergularia salina Presl.
Silene pontica Brandza sp. nov
Kochia hirsuta Nolte

Pe stîncile calcare de pe țĕrmulŭ de la Constanța :

Zygophyllum Fabago L.
Tournefortia Arguzia R. S.
Anagallis cærulea Schreb.
— arvensis L.
Cynanchum acutum L.

Prin locurile ruderale petróse și argilóse :

Momordica Elaterium L.
Cynanchum acutum L.
Lepidium perfoliatum L.
Geranium divaricatum Ehrh.
Trigonella Besseriana Stev.
Tournefortia Arguzia R. S.

Prin locurile nĕsipóse și umede de pe țĕrmulŭ de la Constanța :

Mulgedium tataricum DC.
Cakile maritima Scop.
Crambe maritima L.
Atriplex nitens Rebent.
Artemisia maritima L.

Prin dunele de la Mamaiakioĭ :

Centaurea arenaria M.Bieb.
Artemisia salsoloides W.
Eryngium maritimum L.
Scirpus Holoschœnus L.
Gypsophila trychotoma Wender.
Orobanche sp.? in Centaur. arenar.

Pe zidulŭ unuĭ podŭ vechiŭ din apropiere de Mamaiakioĭ :

Plantago maritima L.
— arenaria W. Kit.
Diplotaxis muralis DC.
Alyssum hirsutum M. Bieb.

La Sulina prin nĕsipulŭ de pe ţĕrmulŭ mării : *Euphorbia Peplis* L.

În insula Leti, prin locurile ruderale de pe ţĕrmulŭ mărei din apropierea braţuluĭ Sulina, *Tournefortia Aryuzia* R.S., etc.

Prin dunele din insula Leti:

Petasites tomentosus DC.	Gypsophila paniculata L.	Amaranthus retroflexus L.

5⁰ **Vegetaţiunea regiunii aquatice.** — Acéstă regiune sĕ întinde maĭ cu sémă de-alungulŭ maluluĭ Dunăriĭ, şi este formată din numeróse gârle, lacurĭ, bălţĭ şi mlaştinĭ, ale cărorŭ efecte insalubre se resimtŭ cu deosebire între Cernavoda şi Medgidie. Asociaţiunile vegetale ce forméză, óre-cum, basa acesteĭ regiunĭ, sunt representate prin vaste şi nesfîrşite stuhăriĭ, compuse maĭ cu sémă din *Phragmites communis* Trin., stuhăriĭ cărora şi este în mare parte datoritŭ aspectulŭ caracteristicŭ ce ne înfăţişéză. Dintre numerósele şi variatele speciĭ ce se întâlnescŭ în acéstă regiune, aceea care, din punctulŭ de vedere alŭ geografieĭ botanice îmĭ pare a merita o menţiune maĭ specială este Leuşténulŭ (*Levisticum officinale* K.), ce cresce în mare abundanţă pe marginea stuhăriilorŭ de la Medgidie, cu tóte aparenţele uneĭ plante spontanee, şi în asociaţiune cu : *Dipsacus laciniatus* L., *Rumex conglomeratus* Murr., *Galega officinalis* L., *Valeriana officinalis* L., *Eupathorium cannabinum* L., etc.

Speciile recoltate din regiunea aquatică.

Prin fîneţele de prin locurile nĕsipóse şi umede :

Chenopodium Botrys L.	Tamarix gallica L.	Spergularia salina Presl.
Potentilla Anserina L.	Triticum repens L.	Glycyrrhiza echinata L.
— supina L.	Carex muricata L.	Galega officinalis L.
Trifolium fragiferum L.	Althæa officinalis L.	
Ranunculus Philonotis Ehrh.	Erythræa pulchella Fr.	

Prin locurile mlăştinóse şi pe malurile apelorŭ :

Ranunculus repens L.	Nasturtium officinale R. Br.	Lepidium latifolium L.
— Lingua L.	— austriacum Cr.	Epilobium parviflorum Retz.
— Flamula L.	— amphibium R.Br.	— hirsutum L.
— sceleratus L.	— sylvestre R.Br.	— roseum Retz.

Oenothera biennis L.
Lythrum Salicaria L.
— virgatum L.
— Hissopifolia L.
Phellandrium aquaticum L.
Cicuta virosa L.
Berula angustifolia Koch
Sium latifolium L.
— lancifolium M. Bieb.
Dipsacus laciniatus L.
— sylvestris Huds.
Bidens tripartita L.
Senecio paludosus L.
Eupathorium cannabinum L.
Sonchus palustris L.
Symphytum officinale L.
Gratiola officinalis L.
Veronica anagalloides Guss.
Myosotis palustris With.
Mentha Pulegium L.
Lycopus europæus L.
— exaltatus L. fil.
Stachys palustris L.
Scutellaria galericulata L.
— hastæfolia L.
Lysimachia vulgaris L.
— Nummularia L.
Rumex conglomeratus Murr.
palustris Sm.
Polygonum Persicaria L.
— Hydropiper L.
Euphorbia palustris L.
Scirpus palustris L.
— maritimus L.
— lacustris L.
Juncus lamprocarpus Ehrh.
— bulbosus L.
— bufonius L.
Cyperus glomeratus L.
— fuscus L. var. virescens (Hoffm.).
Carex glauca Scop.
— Pseudo-Cyperus L.
Glyceria spectabilis MK.
Stratiotes aloides L.
Alisma Plantago L.
Sagittaria sagittæfolia L.
Butomus umbellatus L.
Iris Pseudacorus L.
Typha latifolia L.
— angustifolia L.
Sparganium ramosum Huds.

Plutitóre în apele stragnante saŭ lincurgĕtóre :

Nymphæa alba L.
Nuphar luteum Sm.
Myriophyllum spicatum L.
— verticillatum L.
Lymnanthemum nymphoides Link.
Hydrocharis Morsus ranæ L.
Cerathophyllum demersum L.
Potamogeton lucens L.
— perfoliatus L.
— pectinatus L.
Polygonum amphibium L.
Ruppia rostellata Koch
Lemna gibba L.
— minor L.
— trisulca L.
— polyrrhiza L.
Trapa natans L.

6⁰ **Vegetaţiunea regiuneĭ Delteĭ Dunăriĭ.** — Afară de regiunea maritimă, despre vegetaţiunea căreia amŭ vorbitŭ maĭ susŭ, şi de óre-carĭ locurĭ aride cu o vegetaţiune fórte analógă aceleia din stepele regiuniĭ centrale, cea maĭ mare parte din Delta Dunăriĭ se referă la regiunea aquatică, şi presintă o vegetaţiune cu totulŭ analógă aceleia din restulŭ Dobrogeĭ, afară dóră de óre-care speciĭ ce parŭ a fi maĭ multŭ orĭ maĭ puţinŭ propriĭ Delteĭ, pr. c. *Nymphæa candida* Presl., *Aldrovanda vesiculosa* L., *Utricularia vulgaris* L., *Typha stenophylla* F. M., *Salvinia natans* Hoffm., etc. Dar, ceea ce contribue maĭ multŭ ca flora Delteĭ Dunăriĭ să ofere unŭ interesŭ şi maĭ mare, este vegetaţiunea eĭ arborescentă, din care resultă cele două marĭ pădurĭ ce cuprinde,

pădurea Kara-Orman din insula St. George și pădurea Leti din Insula Leti. Pădurea Leti, singura pe care am putut'o esplora, este maĭ multŭ unŭ feliŭ de luncă fórte întinsă, dar o luncă în condițiunĭ cu totulŭ escepționale, fiind-că alăturea cu Plopĭ albĭ *(Populus alba* L.*)* și negri *(P. nigra* L.*)*, cu Aninĭ *(Alnus glutinosa* Gaertn.*)*, cu diverse speciĭ de sălciĭ *(Salix triandra* L., *S. cinerea* L., *S. rosmarinifolia* L. f. *argentea)*, crescŭ Stejarĭ secularĭ (*Quercus pedunculata* Ehrh.), acoperițĭ de *Loranthus europæus* L., și amestecațĭ cu o specie de Frasin din Rusia meridională (*Fraxinus oxyphylla* M. Bieb.), esență forestieră de cea maĭ mare importanță, ce pare a înlocui aicĭ pe Frasinulŭ comunŭ (*Fraxinus excelsior* L.) din pădurile Românieĭ. Pe lîngă speciile arborescente ce precedŭ, se maĭ găsescŭ și diferițĭ arbuștĭ, pr. c. Dracilă (*Berberis vulgaris* L.), Porumbrelŭ (*Prunns spinosa* L.), *Periploca græca* L., Catină-albă (*Hippophaë rhamnoides* L.) și Catină-roșie (*Tamarix gallica* L.), acestea două din urmă constituindŭ păduricĭ saŭ fiind diseminate prin fînețele nĕsipóse și umede, în carĭ se distingŭ de asemene și unele speciĭ erbacee interesante.

Speciile erbacee recoltate din regiunea Delteĭ Dunăriĭ.

Prin tuferișurile umbróse din pădurea Leti :

Cucubalus bacciferus L.	Melampyrum arvense L.	Cannabis sativa L.
Nepeta Cataria L.	Lathyrus platyphyllos (Retz.)	

Prin fînețele nĕsipóse și umede din pădurea Leti :

Teucrium Scordium L.	Plantago arenaria W. Kit.	Geranium divaricatum Ehrh.
Scutellaria galericulata L.	Thesium ramosum Hayne	Vincetoxicum officinale Mch.
Veronica longifolia L.	Picris hieracioides L.	
Verbascum nigrum L.	Anagallis cœrulea Schreb.	Asparagus polyphyllus Stev.
Galium rubioides L.	Thalictrum flavum L.	

Prin fînețele uscate și sterile de pe lîngă pădurea Leti :

Dianthus Seguieri Vill.?	Helichrysum arenarium DC.	Scabiosa ucranica L.
Syrenia angustifolia Rchb.	Allium guttatum Stev.	
Erigeron acre L.	— longispathum Red.	

Prin pășunile umede și sărate din insula Leti :

Statice Limonium Rchb.
Spergularia salina Presl.
Salsola Kali L.

Erythræa pulchella Fr.
— — var. albiflora Boiss.

Plantago maritima L.

Pe marginea drumurilorŭ din insula Leti, *Tribulus terrestris* L. Prin locurile mlăştinóse, *Sium latifolium* L., etc.

Enumerațiunea generală a tuturorŭ speciilorŭ recoltate în Dobrogea în timpulŭ celorŭ două călĕtorii.

Ranunculaceae.

Climatis Vitalba L.
— — β. crenata (Jord. sp.)
— integrifolia L.
Anemone Pulsatilla L.
— montana Hoppe
— sylvestris L.
— ranunculoides L.
Adonis vernalis L.
— æstivalis L.
Thalictrum aquilegifolium L.
— flavum L.
— collinum Wallr.
Ranunculus illyricus L.
— oxyspermus M. Bieb.
— repens L.
— Lingua L.
— Philonotis Ehrh.
— sceleratus L.
Ceratocephalus orthoceras DC.
Nigella divaricata Beaupré
— arvensis L.
Delphinium orientale Gay.
— fissum W. Kit.
Pæonia romanica Brandza

Berberidaceae.

Berberis vulgaris L.
Leontice altaica Pall. var. odessana Fisch.

Nymphaeaceae.

Nymphæa alba L.
— candida Presl.
Nuphar luteum Sm.

Papaveraceae.

Papaver Rhœas L.
— dubium L.
Glaucium phœniceum Cr.
Chelidonium majus L.
Fumaria Schleicheri Soy Will.

Cruciferae.

Cakile maritima Scop.
Rapistrum perenne Berger
Crambe maritima L.
Barbarea vulgaris R. Br.
Turritis glabra L.
Arabis Turrita L.
— hirsuta Scop.
Nasturtium officinale R. Br.
— austriacum Cr.
— amphibium R. Br.
— sylvestre R. Br.
Dentaria bulbifera L.
Hesperis runcinata W. Kit.
Alliaria officinalis Andrz.
Erysimum canescens Roth
Syrenia angustifolia Rchb.
— cuspidata Rchb.

Sisymbrium Sophia L.
— pannonicum Jacq.
— Columnæ Jacq.
— Lœselii L.
Brassica elongata Ehrh.
Diplotaxis muralis DC.
Lunaria annua L.
Berteroa incana DC.
Cochlearia Armoracia L.
Alyssum saxatile L.
— montanum L.
— rostratum Stev.
— hirsutum M. Bieb.
— minutum Schlechtend.
— minimum W.
— argenteum Witm.
— tortuosum W. Kit.
— obtusifolium Stev.
— calycinum L.
Camelina sylvestris Wallr.
Iberis saxatilis L.
Thlaspi perfoliatum L.
Lepidium latifolium L.
— perfoliatum L.
Isatis tinctoria L.
Euclidium syriacum R. Br.

Resedaceae.

Reseda inodora Rchb.
— Lutea L.

Violaceae.

Viola Schultzii Bill.
— mirabilis L.

Droseraceae.

Aldrovanda vesiculosa L.

Frankeniaceae.

Frankenia hispida DC.
— pulverulenta L.

Polygalaceae.

Polygala major Jacq.

Caryophylleae.

Githago segetum Desf.
Agrostemma coronaria L.
Viscaria vulgaris Rœhl.
Melandrium album Garcke
Cucubalus bacciferus L.
Silene compacta Fisch.
— nemoralis W. Kit.
— italica P.
— exaltata Friv.
— Otites Sm.
— dichotoma Ehrh.
— pontica Brandza sp. nov.
Saponaria Vaccaria L.
Gypsophila trichotoma Wend.
— paniculata L.
— glomerata Pall.
Dianthus collinus W. Kit. var.?
— Armeria L.
— pseudarmeria M. Bieb.
— nardiformis Janka
— giganteus d'Urv.
— leptopetalus W.
— prolifer L.
Malachium aquaticum Fr.
Stellaria pallida Piré
Mœhringia trinervia Clairv.
— Grisebachii Janka
— Jankæ Gris.
Arenaria serpyllifolia L.
— leptoclados Guss.
Alsine setacea MK.
— tenuifolia Wahlenb.
— glomerata Fenzl
Spergularia salina Presl.

Paronychiaceae.

Herniaria glabra L.

— Besseri DC.
Paronychia Cephalotes Stev.
Scleranthus perennis L.

Portulacaceae.

Portulaca oleracea L.

Tamaricaceae.

Tamarix gallica L.

Hypericaceae.

Hypericum elegans Steph.
— perforatum L.

Malvaceae.

Althæa pallida W. Kit.
— cannabina L.
— officinalis L.
— hirsuta L.
Lavatera thuringiaca L.

Tiliaceae.

Tilia argentea Desf.
— parvifolia Ehrh.

Linaceae.

Linum tauricum W.
— hirsutum L.
— austriacum L.
— tenuifolium L.

Sapindaceae.

Acer platanoidis L.
— campestre L.
— tataricum L.

Vitaceae.

Vitis vinifera L. var. sylvestris (Gmel.)

Geraniaceae.

Geranium sanguineum L.
— columbinum L.
— divaricatum Ehrh.
— pusillum L.
— lucidum L.
— Robertianum L.
Erodium cicutarium l'Herit.

Zygophylleae.

Zygophyllum Fabago L.
Tribulus terestris L.

Rutaceae.

Dictamnus albus L.
Haplophyllum Biebersteinii Spach

Celestraceae.

Staphylea pinnata L.
Evonymus vulgaris Scop.
— verrucosus Scop.

Rhamnaceae.

Paliurus aculeatus Lam.
Rhamnus catharticus L.

Terebinthaceae.

Rhus Cotinus L.

Papilionaceae.

Genista albida W.
Cytisus hirsutus L.
— ratisbonensis Schæff.
— austriacus L.
Ononis spinosa L.
Medicago falcata L.
— minima Desr.
— lupulina L.
— marina L.
Trigonella monspeliaca L.
— Besseriana Stev.
Melilotus officinalis Desr.
— alba Desr.
Trifolium pannonicum Jacq.
— purpureum Lois.
— arvense L.
— diffusum Ehrh.
— fragiferum L.
— procumbens L.
Lotus corniculatus L.

Coronilla varia L.
Galega officinalis L.
Glycyrrhiza echinata L.
Astragalus asper Wulf.
— Onobrychis L.
— monspessulanus L.
— virgatus Pall.
— — var. albiflorus
— ponticus Pall.
— glycyphyllos L.
— dasyanthus Pall.
— Cicer L.
Onobrychis gracilis Bess.
Lathyrus plathyphyllos (Retz.)
— pratensis L.
Orobus aureus Stev.
— niger L.
— pannonicus Jacq.
Vicia Cracca L.
— tenuifolia Roth var. laxiflora Gris.
— villosa Roth
— serratifolia Jacq.
— pannonica Cr.
— sordida W. Kit.
Ervum hirsutum L.
— tetraspermum L.

Rosaceae.

Amygdalus Pallasiana Schlechtend
Prunus Mahaleb L.
— Chamæcerasus Jacq.
— spinosa L.
Spiræa crenata L.
— Filipendula L
Rubus tomentosus Borkh.
Potentilla Anserina L.
— supina L.
— recta L.
— — var. obscura (W.)
— — var. astrachanica Jacq.
— — var. laciniosa (Kit.)
— hirta L.
— argentea L.
— cinerea Chx.
— micrantha Ram.
Geum urbanum L.
Rosa pumila L. fil.
— canina L.
— dumetorum Thuill.
— Jundzilliana Bess. var. pubescens Uechtr. et Sint.
— pimpinellifolia L.
Agrimonia Eupatoria L.
Poterium muricatum Spach
Pirus communis L.
— elæagnifolia Pall.
— Malus L.
Sorbus aucaparia L.
— torminalis Cr.
Cratægus Oxyacantha L.
— monogyna Jacq.
Cotoneaster vulgaris Lindl.

Cucurbitaceae.

Momordica Elaterium L.
Bryonia alba L.

Oenotheraceae.

Epilobium hirsutum L.
— parviflorum (Schreb.) Retz.
Oenothera biennis L.
Circæa lutetiana L.
Trapa natans L.

Lythraceae.

Lythrum Salicaria L.
— virgatum L.

Crassulusceae.

Sempervivum sp.?
Sedum Hillebrandii Fenzl

Umbelliferae.

Lophosciadium meifolium DC.
Orlaya grandiflora Hoffm.
Daucus Carotta L. var. sylvestris
Caucalis daucoides L.
Torilis microcarpa (Andrz.) Bess.
— helvetica (Jacq.) Gmel.
Siler trilobum Scop.
Levisticum officinale L.
Ferulago sylvatica (Bess.) Rchb.
Peucedanum alsaticum L.
— longifolium W. Kit.
Malabaila graveolens Hoffm.
Pastinaca sativa L.
Heracleum sibiricum L.
Tordylium maximum L.
Seseli varium Trev.
— gigas Janka sp. nov
Oenanthe Phellandrium Lam.
Chærophyllum bulbosum L.
Anthriscus trichosperma Schult.
Sium latifolium L.
Berula angustifolia Koch
Falcaria Rivini Hort.
Pimpinella Tragium Vill.
Trinia Kitaibelii M. Bieb.
Bupleurum rotundifolium L.
— junceum L.
— apiculatum Friv.
Cachrys alpina M. Bieb.
Conium maculatum L.
Eryngium campestre L.
— maritimum L.
Sanicula europæa L.

Araliaceae.

Hedera Helix L.

Corneae.

Cornus sanguinea L.
— Mas L.

Loranthaceae.

Loranthus europæus L.
Viscum album L.

Caprifoliaceae.

Viburnum Lantana L.
Sambucus nigra L.
— Ebulus L.

Rubiaceae.

Galium rubioides L.
— Mollugo L.
— — var. pilosulum Schur
— erectum Huds.
— Schultesii Vest. β. pubescens Uechtr. et Sint.
— ochroleucum Kit.
— verum L.
— Aparine L.
— Cruciata Scop.
— pedemontanum All
Asperula galioides M. Bieb.
— tyraica Bess.
— humifusa M. Bieb.
— graveolens M. Bieb.
— cynanchica L.

Valerianaceae.

Valeriana officinalis L.
Valerianella costata (Stev.) DC.

Dipsaceae.

Scabiosa ucranica L.
— ochroleuca L.
Dipsacus sylvestris Huds.
— laciniatus L.
Cephalaria corniculata (W. Kit.) R. S
— transsilvanica (L.) Schrad.
Knautia atrorubens Janka

Compositae

Bidens tripartita L.
Doronicum hungaricum Rchb.
Senecio umbrosus W. Kit.
— erucifolius L.
— vernalis W. Kit.
Anthemis tinctoria L.
— ruthenica M. Bieb.
Achillea Millefolium L.
— setacea W. Kit.
— compacta W.
— pectinata W.
— depressa Janka
Pyrethrum corymbosum W.
— millefoliatum W.
Matricaria inodora L.
— Chamomilla L.
Tanacetum vulgare L.
Artemisia salsoloides W.
— campestris L.
— scoparia W. Kit.
— austriaca Jacq.
— pontica L.
— vulgaris L.
— maritima L.
Carpesium cernuum L.
Helichrysum arenarium DC.
Filago arvensis L.
Aster Tripolium L.
Galatella cana Nees.
Solidago Virgaurea L.
Erigeron acre L.
— canadense L.
Inula salicina L.
— hirta L.
— germanica L.
— ensifolia L.
— hybrida Bmg.
— Oculus Christi L.
— glabra Bess.
Eupatorium cannabinum L.
Petasites tomentosus DC.
Echinops sphærocephalus L.
— ruthenicus M. Bieb.
Xeranthemum annuum L.
Lappa major Gærtn.
Onopardon Acanthium L.
— tauricum W.
Cirsium arvense Scop.
Carduus acanthoides L.
Jurinea mollis Rchb.
— stœchadifolia DC.
Kentrophyllum lanatum DC.
Centaurea Jankæ Brandza sp. nov.
— napulifera Roch.
— spinulosa Roch.
— Scabiosa L.
— stereophylla Bess.
— jurineæfolia Boiss.
— Kanitziana Janka sp. nov
— Besseriana DC.
— arenaria M. Bieb.
— diffusa Lam.
— orientalis L.
— latisquama DC.
— solstitialis L.
— iberica Trev.
Crupina vulgaris Cass.
Mulgedium tataricum DC.
Sonchus palustris L.
— arvensis L.
Lactuca Scariola L.
Chondrilla juncea L.
Taraxacum officinale L
Hieracium umbellatum L.
— foliosum W. Kit.
— præaltum Vill.
— echioides Lumn.
Crepis rigida W. Kit.
— virens L.

— rhœadifolia M.Bieb.
Tragopogon majus Jacq.
— floccosum W. Kit.
— orientale L.
Scorzonera austriaca W.
Picris hieracioides L.
Leontondon asper Poir.
Scolymus hispanicus L.
Cichorium intybus L.
Lapsana communis L.
Xanthium strumarium L.
— spinosum L.

Campanulaceae.

Campanula sibirica L.
— glomerata L.
— rapunculoides L.
— bononiensis L.
— rotundifolia L. forma tenuifolia (Hoffm.)
— persicifolia L.
— Rapunculus L. β. spiciformis Boiss.

Oleaceae.

Ligustrum vulgare. L.
Syringa vulgaris L.
Fraxinus Ornus L.
— oxyphylla M.Bieb.
Jasminium fruticans L.

Asclepiadaceae.

Vincetoxicum officinale Mœnch.
Cynanchum acutum L.
Periploca græca L.
— — β. angustifolia Uechtr. et Sint.

Apocynaceae.

Vinca herbacea W. Kit.

Gentianaceae.

Limnanthemum nymphoides Link.
Erythræa Centuarium Pers.
— pulchella Fr.
— — var. albiflora Boiss.

Convolvulaceae.

Convolvulus sepium L.
— arvensis L.
— cantabrica L.
Cuscuta europæa L.
— monogyna Vahl. Engelm.

Boraginaceae.

Tournefortia Arguzia R.S.
Heliotropium europæum L.
Asperugo procumbens L.
Echinospermum Lappula Lehm.
— patulum Lehm.
Cynoglossum officinale L.
Anchusa officinalis L.
— ochroleuca M.Bieb.
— italica Retz.
— Barrelieri DC.
Nonnea atra Griseb.
— pulla DC.
Symphytum officinale L.
— tauricum W.
Onosma arenarium W. Kit.
— setosum Led. (O.calycinum Stev.)
Cerinthe minor L.
Echium vulgare L.
— rubrum Jacq.
— altissimum Jacq.
Pulmonaria obscura Dumort.
Lithospermum officinale L.
— purpureo-cœruleum L.

Solanaceae.

Solanum nigrum L.
— Dulcamara L.
Physalis Alkekengi L.

Scrophulariaceae.

Verbascum crenatifolium Boiss.

— phlomoides L.
— speciosum Schrad
— nigrum L.
— Chaixi Vill.
— phœniceum L.
— Blattaria L.
Gratiola officinalis L.
Digitalis lanata Ehrh.
Linaria genistæfolia Mill.
— vulgaris Mill.
Veronica anagalloides Guss.
— Chamædrys L.
— Teucrium L. ap. Kerner (V. latifolia auct rec.).
— prostrata L.
— multifida L.
— foliosa W. Kit.
— longifolia L.
— spicata L
— orchidea Crantz
— serpyllifolia L.
— hederæfolia L. β. triloba (Op. sp.)
Melampyrum arvense L.
Odontites lutea Rchb.

Orobancheae.

Orobanche sp. ?

Labiatae.

Mentha sylvestris L.
— Pulegium L.
Lycopus europæus L.
— exaltatus L.
Salvia Æthiopis L.
— austriaca L.
— sylvestris L.
— nutans L.
— verticillata L.
Origanum vulgare L.
Thymus Marschallianus W.
— pannonicus All.
— zygioides Gris.
Satureja cærulea Janka
Calamintha Acinos Clairv.
— Nepeta Sav.
Nepeta nuda L.
— Cataria L.
Glechoma hirsuta W. Kit.
Lamium maculatum L.
Stachys germanica L.
— palustris L.
— sideritioides C. Koch
— angustifolia M.Bieb.
Betonica officinalis L.
Sideritis montana L.
Marrubium præcox Janka
— vulgare L.
Leonurus Cardiaca L.
Chaiturus Marrubiastrum Rchb.
Phlomis pungens W.
— tuberosa L.
Scutellaria orientalis L.
— altissima L.
— galericulata L.
Ajuga reptans L.
— genevensis L.
— Chamæpitys Schreb. β. grandiflora Vis.
Phleboanthe Laxmanni Tausch.
Teucrium Scordinm L.
— Chamædrys L.
— Polium L. j. vulgare Benth.

Verbenaceae

Verbena officinalis L.

Utriculariaceae

Utricularia vulgaris L.

Primulaceae

Lysimachia vulgaris L
Anagallis arvensis L.
— cœrulea Schreb.

Plumbaginaceae

Statice latifolia Sm.
— Besseriana R. S.
— Limonium Rchb.

Plantaginaceae

Plantago major L.
— media L.
— altissima Jacq.
— lanceolata L.
— maritima L.
— arenaria W. Kit.

Amaranthaceae

Amaranthus retroflexus L.

Chenopodiaceae

Suæda maritima Dumort.
Salsola Kali L.
Salicornia herbacea L.
Kochia hirsuta Nolte
— arenaria Roth
— prostrata Schrad.
Beta trigyna W. Kit.
Chenopodium Botrys L.
Atriplex nitens Rebent.

Polygonaceae

Rumex maritimus L.
— Acetosa L.
— conglomeratus Murr.
— tuberosus L.
— palustris Sm.
— Acetosella L. γ. multifida Koch
Polygonum amphibium L.
— Persicaria L.
— Hydropiper L.
— Convolvulus L.
— dumetorum L.

Thymelaeaceae.

Passerina annua Wickstr.

Santalaceae.

Thesium ramosum Hayne

Elaeagnaceae.

Hippophaë rhamnoides L.

Aristolochiaceae.

Aristolochia Clematitis L.
Asarum europæum L.

Euphorbiaceae.

Euphorbia Peplis L.
— palustris L.
— villosa W. Kit.
— Gerardiana Jacq.
— virgata W. Kit.
— agraria M.Bieb.
— pseudosaxatilis Uechtr. et. Sint. ?
— glareosa M.Bieb.
— Myrsinites L.
Mercurialis perennis L.
— annua L.

Urticaceae.

Urtica urens L.
— dioica L.
Parietaria officinalis L.

Cannabineae.

Humulus Lupulus L.
Cannabis sativa L.

Artocarpeae.

Ficus carica L.

Ulmaceae.

Celtis australis L.
Ulmus campestris L.
— suberosa Ehrh.

Juglandeae.

Juglans regia L.

Castaneaceae.

Quercus sessiliflora Sm.

— pedunculata Ehrh.
— pubescens W.
— Cerris L.
Corylus Avelana L.
Carpinus Betulus L.

Betulineae.

Alnus glutinosa Gærtn.

Salicaceae.

Salix triandra L.
— cinerea L.
— rosmarinifolia L. f. argentea.
Populus alba L.
— nigra L.

Gnetaceae.

Ephedra vulgaris Rich.

Hydrocharideae.

Hydrocharis Morsus ranæ L.
Stratiotes aloïdes L.

Alismaceae.

Alisma Plantago L.
Sagittaria sagittæfolia L.

Butomaceae.

Butomus umbellatus L.

Potamogetoneae.

Potamogeton lucens L.
— perfoliatus L.
— pectinatus L.
Ruppia rostellata Koch

Typhaceae.

Typha angustifolia L.
— latifolia L.
Sparganium ramosum L.

Aroideae.

Arum maculatum L.

Lemnaceae.

Lemna gibba L.
— minor L.
— polyrrhiza L.
— trisulca L.

Orchideae.

Orchis fusca Jacq.
— Morio L.
Platanthera bifolia Rchb.
Cephalanthera pallens Rich.
Neottia nidus avis Rich.

Irideae.

Iris variegata L.
— pumila L.
— Pseudacorus L.

Liliaceae.

Asparagus tenuifolius Lam.
— polyphyllus Stev.
— verticillatus L.
Polygonatum vulgare Desf.
— latifolium Red.
Convallaria majalis L.
Anthericum ramosum L.
Ornithogalum pyrenaicum L.
Allium ursinum L.
— sphærocephalum L.
— guttatum Stev.
— flavum L.
— longispathum Red.
Muscari comosum Mill.

Colchicaceae.

Veratrum nigrum. L.

Juncaceae.

Juncus lamprocarpus Ehrh.
— bulbosus L.
— bufonius L.
Luzula multiflora Lej.

Cyperaceae.

Cyperus glomeratus L.
— fuscus L. var. virescens (Hoffm.)

Scirpus palustris L.
— lacustris L.
— Holoschœnus L.
— maritimus L.
Carex muricata L.

Gramineae.

Andropogon Ischæmum L.
Setaria germanica PB.
Panicum miliaceum L.
Cynodon Dactylon Pers.
Stipa capillata L.
— pennata L.
Polypogon monspeliensis Desf.
Phragmites communis Trin.
Melica ciliata L.
— altissima L.
— uniflora Retz.
Briza media L.
Poa bulbosa L. var. vivipara
Festuca ovina L.
Bromus inermis Leyss.
— tectorum L.
Triticum repens L.
— intermedium Host.
— cristatum Schreb.
Elymus sabulosus M. Bieb.

Salviniaceae.

Salvinia natans Hoffm.

Polypodiaceae.

Gymnogramma Marantæ Mett.
Asplenium Trichomanes L.
— septemtrionale Sw.
— Ruta muraria L.
Cystopteris fragilis Bernh.
Aspidium Filix mas Sw.

II.

Descripţiunea speciilor nouĕ (1).

1. Centaurea Jankæ Brandza.

(E. Sect. Centaurium).

Perennis. Fere tota herba (praeter inflorescentiam) villo crispatulo sparso demumque evarido exasperata, glabrescens.

Caulis *simplex vel a medio paniculato-ramosus,* acutangulus sulcatusque, 1—3 pedalis; rami erecti in foliorum diminutorum axillis capitulas sessiles abortivas frequenter gerentes.

Folia a basi caulis, ubi plura conferta, usque ad apicem caulis sensim gradatim minora, brevipetiolata, infima palmaria *tenuissime pinnati-vel bipinnatisecta*; rachis angustissima; segmenta pollicaria carnoso-regidula, angulo recto patentia, *anguste linearia vel apicem versus sensim insensibiliter latiora* acuta mucronatula *integerrima.*

Capitula fertilia longiuscule pedunculata, majuscula.

Involucri ovati vel subglobosi squamae ab infimis 3-angulari-ovatis per medias ovatas in intimas ovato-lanceolatas sensim transeuntes, coriaceae longitudinaliter pluristriatae *appendice proportionaliter accrescente scarioso-membranaceo semilunari aetate demum ± lacerata lanata.*

Corollae parum radiantes, omnes *glaberimae*, *purpurascentes.*

Pappus achaenio paulo brevior.

Habitat in herbidis aridis inter sylv. Babadagh et pag. Kaugagia (Kaukadgi, Gavgagia), ubi detexi d. 9 Iulii 1881.

Species in sectione foliis tenuissime dissectis, segmentis integerri-

(1) Tabelele celor-lalte speciĭ nouĕ nefiind încă executate, descripţiunea lor va face obiectul uneĭ lucrărĭ ulterióre.

mis jam distinctissima a purpurascentibus *C. Centaurium* L. et. *C. amplifolia* B. H. corollis glaberrimis nec fauce extus villosa, a *C. ruthenica* Lam. et *C. tagana* Brot. florum colore atque appendice hyalino multo latiore differt.

Ic. Tab. 1. Centaurea Jankæ Brandza. Caulis summitas apposito folio inferiori. Squamae anthodii.

2. Centaurea Kanitziana Janka in litt.

(E. Sectione «Paniculatae» *appendice hyalino decurrente).*

Monocarpa : primo anno foliorum rosulam, altero hac tunc emarcida caulem utplurimum solitarium, rarius plures gerens.

Tota glabrescens i. e. indumento sparsissimo vix nisi sub lente conspicuo ad petiolos foliorumque rachiis atque caulis partem inferiorem obliterate floccoso restricto, caeterum glaberrima exasperata.

Caulis erectus a medio circiter vel inferius ramosus, rami simplices vel parum ramulosi capitulis solitariis ebracteatis terminati.

Folia basilaria solo (terrae) accumbentia vel adpressa expansa petiolata ambitu elliptico-oblonga bipinnatisecta; caulina pinnatisecta ; *segmenta* hinc inde iterum 1-2-partita, *foliorum omnium rachi tenuissima æqualia subcapillaria varie incurva flexuosave.*

Capitula *ovato-cylindracea parva, glaberrima, radiantia.*

Squamæ ovato-lanceolatae circumcirca anguste albo-scarioso-membranaceae *in appendicem fuscescentem trientem circiter squamæ occupantem subulato-vel aristato-setaceam sensim acuminato-attenuatæ ;* squamae *infimæ* minutae fere ex toto, membranaceae v. scariosae *longiuscule spinulosæ,* succesivae solum margine scarioso integro vel ± lacerato, mediae ovato-lanceolatae dorso nervis 2—5 marginantibus purpurascentibus percursae, margine superiore hyalino-membranaceae sub apice utrinque longiuscule pectinatim albo-ciliatae *ciliæ* diametrum appendicis superantes flexuosae *inferiores in membranam confluentes.* Squamae intimae elongatae lineari-lanceolatae.

Achaenia pappum paulo superantia.

Habitat in saxosis v. lapidosis calcareis inter Cerna et Greci ubì legit cl. Janka an. 1872 (Kanitz l. c. p. 219). In saxosis calcareis m. Sepelgin prope pag. Başkioi ego ipse d. 10 Iulii 1881.

Ic. Tab. 2. Centaurea Kanitziana Janka. Pars superior caulis. Folia. Squamae anthodii. Flos. Stamina. Styli apex.

ERRATA

Pag. 427 rênd. 19, în loc de: *Ulmus effusa* W.? pune: *Carpinus Betulus* L.

[illegible] lapidosis calcareis inter Cern[illegible] et [illegible] [illegible] 1872 (Kanitz l. c. p. 219). In saxo [illegible] [illegible] Bag[illegible] ego [illegible] d. 10 Iul. 18[illegible].

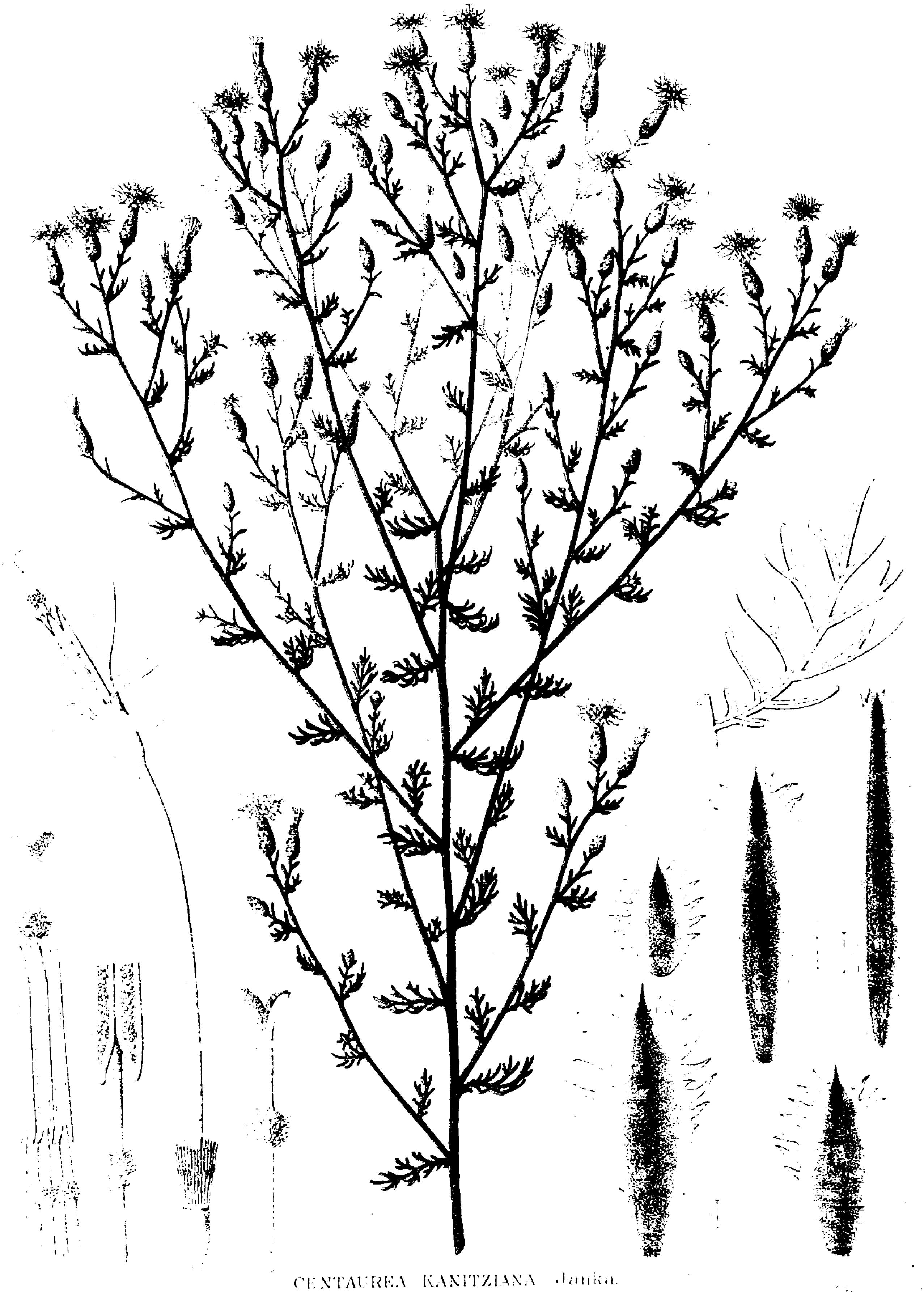
Ic. Tab. 2. [illegible] Kanitziana Janka. Pars superior caulis [illegible] Stamina. Styli apex.

ERRATA

Pag. 127 [illegible] 19 [illegible] *Ulmus effusa* W.? pone . *Carpinus B*[illegible]

CENTAUREA JANKAE Brandza.

CENTAUREA KANITZIANA Janka.